Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[Venedig], 31. Juli 1497

urn:nbn:de:bsz:31-305432

Visual Library

PRIMA SE[illegible]

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Sum M. And. Bosch Kirsegkensis plebani Altorfensis 1578
ex dono dni. Caspari ~~Ag...~~ Mauoris presbiteri etc.

× Sq 277

I 66.

H. + 1452

H. + 1435 (pars II schluss:)

WR 090
WR 091

Prima Secunde ſancti Thome de Aquino ordinis predi/catorum.

D. fer 6. N. 1.

G. H. HOFBIBLIOTHEK KARLSRUHE

¶ Incipiũt capitula prime partis ſecunde partis ſãcti Thome de Aquino ordinis fratrum predicatorum.

QUeſtio prima de fine vltimo hoīs in cõmuni. Et pᵒ vtrum homini cõueniat agere propter finem.
2°. vtrũ agere ꝓp finez ſit proprium rationis nature.
3°. vtꝝ actꝰ hoīs recipiant ſpẽs ex fine
4°. utrum ſit aliquis finis vltimꝰ humane uite.
5°. utrum unius hominis poſſint eẽ plures vltimi fines.
6°. utꝝ hõ ordĩet oĩa ĩ vltimũ finem.
7°. utrũ idẽ ſit vltimꝰ finis oĩuz boĩuz
8°. utrum in illo vltimo fine alie creature conueniant.

Ueſtio. 2. d̃ beatitudine hominis in quibus conſiſtat. Et pͥo utꝝ beatitudo hominis conſiſtat in diuitijs.
2°. vtrũ conſiſtat in honoribus.
3°. vtrum ĩ fama ſiue ĩ gloria.
4°. utrum in poteſtate.
5°. utrũ in aliquo corporis bono.
6°. utꝝ in uoluptate.
7°. utrũ in aliquo bono anime.
8°. utrũ in aliquo bono creato.

Ueſtio. 3. d̃ btitudĩe qd ſit. Et pᵒ utꝝ btitudo ſit aliqd ĩcreatũ.
2°. utꝝ ſi ẽ aliqd creatũ ſit opatio.
3°. vtrum ſit opatio ſenſitiue ptis aut intellectiue tm̃.
4°. utꝝ ſi ẽ itellectiue partis ſit opatio ĩtellectus an uoluntatis.
5°. utꝝ ſi ẽ opatio itellectꝰ ſit opatio intellectus ſpeculatiui aut practici.
6°. ſi eſt opatio itellectus ſpeculatiui utrũ conſiſtat in ſpeculatiõe ſcientiarum ſpeculatiuarum.
7°. utrũ ſit ĩ ſpeculatiõe ſubſtãruz ſeparatarum. ſ. angelorum.
8°. utrũ ſit in ſola ſpeculatiõe dei qua per eſſentiam uidetur.

Ueſtio. 4. de his q̃ exiguñt ad btitudinẽ. Et pͥo vtrũ delectatio reqraẗ ad beatitudinem.
2°. utrũ in btitudine ſit ꝑncipalius viſio q̃ȝ delectatio.
3°. utꝝ ad btitudinẽ reqraẗ cõphẽſio
4°. utꝝ reqraẗ rectitudo uolũtatis.
5°. utrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus.
6°. utꝝ reqraẗ ad eã ꝑfectio corporis
7°. utrũ reqrañt ad eaȝ aliq̃ exteriora bona.
8°. utꝝ reqraẗ ad eã ſocietas amicoꝝ

Ueſtio. 5. de adeptiõe btitudis Et pͥmo utrum homo poſſit cõſequi beatitudinem.
2°. utꝝ unꝰ hõ poſſit eẽ beatior alio.
3°. utrum aliquis poſſit eſſe ĩ hac uita beatus.
4°. utꝝ btitudo hita poſſit amitti.
5°. utrum homo per ſua nãlia poſſit acquirere beatitudinem.
6°. utrum homo conſequatur beatitudinem per actionem alicuius ſuperioris creature.
7°. utꝝ reqraẗ aliq̃ opa hoīs ad hoc q̃ hõ btitudinẽ cõſeq̃tur a deo.
8°. utꝝ oīs hõ appetat btitudinem.

Ueſtio. 6. de uolũtario ⁊ inuolũtario. Et pͥmo utrũ ĩ hũanis actibus inueniatur uoluntarium.
2°. utꝝ iueniaẗ in aĩalibus brutis.
3°. utꝝ uolũtarium poſſit eſſe abſq̧ omni actu.
4°. utꝝ uiolẽtia uoluntati poſſit iferri
5°. utꝝ uiolẽtia cauſet inuolũtarium.
6°. utꝝ metꝰ cauſet inuolũtariũ ſimplr
7°. utꝝ ↄcupiſcẽtia cauſet inuolũtariuȝ
8°. utꝝ ignorãtia cauſet inuolũtarium.

Ueſtio. 7. de circũſtãtijs hũanorum actuuȝ in qbꝰ uolũtariũ ⁊ inuoluntarium inuenitur. Et pͥo utrũ circunſtantia ſit accidens actus humani uel quid ſit.
2°. vtrum circunſtatie humanorum actuum ſint cõſiderãde a theologo.
3°. vtruȝ inconuenienter enumereñ circũſtãtie ĩ. 3. Ethicorum
4°. vtrum ſint principales circunſtãtie propter quid ⁊ ea in quibus eſt operatio vt dicitur in. 3. Ethico.

Ueſtio. 8. de uoluntate quoruȝ ſit vt volitorum. Et pͥmo vtrũ uoluntas ſit tm̃ boni.
2°. vtꝝ uoluntas ſit tm̃ finis: an eoruȝ que ſunt ad finem.
3°. vtrũ uoluntas ſi eſt eorum q̃ ſunt ad finem. vno actu moueatur in finem ⁊ in ea que ſunt ad finem.

Ueſtio. 9. de motiuo uoluntatis. Et pͥmo utrum uoluntas moueatur ab intellectu.
2°. vtrum ab appetitu ſenſitiuo.
3°. vtꝝ moueat ſeipſam.
4°. vtrum moueatur ab aliquo exteriori principio.
5°. vtrũ moueaẗ a corpore celeſti.
6°. vtrũ moueaẗ a deo ſolo ſicut ab exteriori principio.

Ueſtio. 10. de modo quo uolũtas mouetur. Et pͥmo vtrum uoluntas ad aliquid naturaliter moueatur.
2°. vtrum moueatur de neceſſitate a ſuo obiecto.
3°. vtrũ moueaẗ de neceſſitate ab iferiori appetitu.
4°. vtrum moueaẗ d̃ neceſſitate ab exteriori motiuo qđ ẽ deꝰ.

Ueſtio. 11. d̃ fruitiõe q̃ ẽ actꝰ volũtatis. Et pͥmo vtrũ frui ſit actus appetitiue potentie.
2°. vtꝝ frui cõueniat tm̃ rõnali creature: an ẽt animalibus brutis.
3°. vtrum fruitio ſit tm̃ vltimi finis.
4°. vtrum ſit ſolũ finis habiti.

Ueſtio. 12. de itẽtiõe q̃ ẽ actꝰ volũtatis. Et pͥmo utꝝ itẽtio ſit actus itellectꝰ vel uolũtatis.
2°. vtꝝ ſit tm̃ ultimi finis.
3°. vtꝝ aliqs poſſit ſil̃ duo intendere.
4°. vtrum intentio finis ſit idem actꝰ cũ uolũtate eiꝰ qđ ẽ ad finẽ.
5°. vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

Ueſtio. 13. de electione que eſt actus uoluntatis in comparatione ad ea que ſunt ad finem. Et pͥo vtꝝ electio ſit actus volũtatis uel rationis.
2°. vtrũ electio ↄueniat brutis aĩalibꝰ
3°. vtꝝ electio ſit ſolũ eoꝝ q̃ ſũt ad finẽ vel etiã quãq̧ ipſius finis.
4°. vtrum electio ſit tm̃ eorum que per nos aguntur.
5°. vtrũ electio ſit ſolũ poſſibilium.
6°. vtꝝ hõ ex neceſſitate eligat uel libere.

Ueſtio. 14. de cõſilio qđ ꝑcedit electionẽ. Et pͥmo utrũ conſilium ſit inquiſitio.
2°. utrum cõſilium ſit de fine uel ſolũ de his que ſunt ad finẽ.
3°. utrum conſilium ſit ſolum de his que a nobis aguntur.
4°. utrum conſilium ſit de omnibus que a nobis aguntur.
5°. vtꝝ ꝓcedat ordine reſolutorio.
6°. utrũ cõſiliũ ꝓcedat in infinitum.

Ueſtio. 15. d̃ ↄſẽſu q̃ ẽ actꝰ uolũtatis ĩ cõparatiõe eoꝝ q̃ ſũt ad finẽ. Et pᵒ vtrũ ↄſẽſus ſit actꝰ appetitiue vel apphẽſiue vtutis.
2°. vtꝝ cõueniat brutis animalibus.
3°. vtrũ cõſẽſus ſit de fine vel de his que ſunt ad finem.
4°. vtꝝ cõſẽſus ĩ actuȝ ꝑtineat ſolum ad ſupiorem anime partem.

Ueſtio. 16. de uſu q̃ ẽ actꝰ uolũtatis ĩ cõparatiõe ad ea q̃ ſũt ad finẽ. ⁊ pᵒ utꝝ uti ſit actꝰ uolũtatis.
2°. utꝝ ↄueniat brutis aĩalibꝰ.
3°. utꝝ ſit tm̃ eoꝝ que ſunt ad finẽ uel etiam finis.
4°. vtrũ uſus precedat uel ſequatur electionem.

Ueſtio. 17. de actibꝰ iperatis a uolũtate. Et pᵒ utꝝ iperare ſit actus rationis uel uoluntatis.
2°. utꝝ ipare ꝑtineat ad bruta aĩalia.
3°. utrum imperium precedat vſuȝ: uel econuerſo.
4°. vtruȝ iperium ⁊ actus iperatus ſit actus unus uel diuerſi.
5°. vtrũ actus uolũtatis iperet.
6°. vtrũ actꝰ rõnis iperet.
7°. vtrum actꝰ appetitꝰ ſẽſitiui ipetur.
8°. vtrum actꝰ aĩe vegetabilis imperẽ.
9°. vtꝝ actꝰ exterioꝝ mẽbroꝝ ipereñ.

Ueſtio. 18. d̃ bonitate ⁊ malitia hũanorũ actuũ ĩ gnãli. Et pͥmo vtꝝ oīs hũana actio ſit bona uel aliqua ſit mala.
2°. utrũ actio hoīs habeat bonitatem uel malitiam ex obiecto.
3°. utrum hoc habeat ex circũſtãtia.
4°. utrum hoc habeat ex fine.
5°. vtruȝ aliqua actio hominis ſit bona uel mala in ſua ſpecie.
6°. utrum actus habeat ſpeciem boni uel mali ex fine.

G.B. HOFBIBL

7°.vtrum ſpecies que eſt ex fine con
tineat̃ ſub ſpecie que ẽ ex obiecto ſi/
cut ſub genere:uel econuerſo.
8°.utꝝ aliquis actus ſit indifferẽs ẜꝫ
ſuam ſpeciem.
9°.vtꝝ aliquis actus ſit indifferẽs ẜꝫ
indiuiduum.
10°.vtrum aliqua circunſtãtia conſti/
tuat actum moralem in ſpecie boni
uel mali.
11°.vtrum omnis circunſtãtia augẽs
bonitatem uel malitiam conſtituat
actum moralem in ſpecie boni vel
mali.
Queſtio.19.ꝺ bonitate ⁊ malitia
hũanorũ actuũ īterioris volũta/
tis.primo vtꝝ bonitas uolũtatis de
pendeat ex obiecto.
2°.utrũ dependeat ex ſolo obiecto.
3°.vtrum dependeat ex ratione.
4°.utꝝ dependeat ex lege eterna.
5°.utrũ ratio errans obliget.
6°. utꝝ uolũtas cõtra legẽ dei ſeq̃ns
rationem errantem ſit mala.
7°.utrũ bonitas uolũtatis ī his q̃ ſũt
ad finẽ depẽdeat ex ītẽtiõe finis.
8°.utrũ q̃titas bonitatis uel malitie ī
uolũtate ſequat̃ q̃titatẽ boni vł ma
li in intentione.
9° utꝝ bõitas uolũtatis depẽdeat ex
cõformitate ad uolũtatẽ diuinam.
10°.vtꝝ neceſſariũ ſit uolũtatẽ hũanã
cõformari uoluntati diuine in uoli/
to ad hoc ꝙ ſit bona.
Queſtio.20.de bonitate ⁊ mali/
tia exteriorũ actuũ humanorꝫ.
Et p° utꝝ bonitas uel malitia per p̃/
us ſit in actu uoluntatis uel ī actu ex
teriori.
2°.utꝝ tota bonitas ⁊ malitia exterio
ris actus dependeat ex bonitate uo/
luntatis.
3°.vtrum bonitas ⁊ malitia ſit eadeꝫ
interioris ⁊ exterioris actus.
4°.utꝝ actus exterior aliquid addat
de bonitate ⁊ malitia ſupra actum ī
teriorem.
5°.utꝝ euentus ſequens aliquid ad
dat de bonitate uel malitia ad exte/
riorem actum.
6°.vtꝝ idem actus exterior poſſit eẽ
bonus ⁊ malus.
Queſtio.21.ꝺ his q̃ ꝯſequũt̃ ac/
tus hũanos rõe bõitatis ⁊ ma
litie.Et p° utꝝ actꝰ hũanꝰ ĩq̃tũ ẽ bo
nus vel malus habeat rõnẽ rectitu/
dinis uel peccati.
2° vtrũ habeat rationem laudabilis
uel culpabilis.
3°.utꝝ habeat rationem meriti vł de
meriti.
4°.vtrum habeat rationẽ meriti vel
demeriti apud deum.
Queſtio.22.de paſſionibus ani/
me in generali.Et p̃mo de ſub
iecto earum.
p̃mo vtꝝ aliqua paſſio ſit in anima.
2°.vtrũ magis ſit in parte appetitiua
q̃ in apprehenſiua.
3°.vtꝝ magis ſit in appetitu ſenſitiuo
q̃ ī itellectiuo q̃ d̃ uolũtas.
Queſtio.23.de dĩa paſſionũ ad
inuicẽ.Et p̃o utrũ paſſiones q̃
ſũt ī ꝯcupiſcibili ſint diuerſe ab his
que ſunt in iraſcibili.
2°.vtꝝ ꝯtrarietas paſſionũ iraſcibilis
ſit ẜm ꝯ̃rietatem boni ⁊ mali.
3°.vtrũ ſit aliqua paſſio anime nõ ha
bens contrarium.
4°.vtꝝ ſint alique paſſiones differen
tes ſpẽ in eadem potentia non cõtra
rie adinuicem.
Queſtio.24.de bono ⁊ malo cir
ca paſſiões aĩe.Et p° vtrũ bo/
nũ ⁊ malũ morale poſſit in paſſioni/
bus anime inueniri.
2°.vtꝝ oĩs paſſio anime ſit mala mo
raliter.
3°.vtrum paſſio addat uel diminuat
ad bonitatem uel malitiam actus.
4°.vtrum aliq̃ paſſio ſit bona vł ma
la ex ſua ſpecie.
Queſtio.25.de ordine paſſionuꝫ
adinuicem.Et primo utꝝ paſ/
ſiões iraſcibilis ſint p̃ores paſſiõibꝰ
cõcupiſcibilis:uel econuerſo.
2°.vtꝝ amor ſit prima paſſionum cõ/
cupiſcibilis.
3°.vtꝝ ſpes ſit prima inter paſſiones
iraſcibilis.
4°.vtrum iſte quatuor.ſ. gaudium:
triſtitia:ſpes:⁊ timor ſint principa/
les paſſiones.
Queſtio.26.de paſſionibꝰ aĩe in
ſpãli.Et p̃mo de amore.
p° utꝝ amor ſit in concupiſcibili.
2°.utrum amor ſit paſſio.
3°.utrum amor ſit idẽ qꝺ dilectio.
4°.vtrũ amor conuenienter diuida/
tur in amorem amicicie:⁊ amorem
cõcupiſcentie.
Queſtio.27.de cauſa amoris.Et
p̃o utꝝ bonũ ſit ſola cã amoris.
2°.vtrum cognitio ſit cauſa amoris.
3°.utꝝ ſilitudo ſit cã amoris.
4°.vtrũ aliqua alia paſſionum aĩe ſit
cauſa amoris.
Queſtio.28.de effectibꝰ amoris.
Et p̃o vtrũ vnio ſit effectꝰ amoris
2°.utꝝ mutua īheſio ſit eiꝰ effectꝰ.
3°.utrum extaſis ſit eiꝰ effectꝰ.
4°.vtruꝫ zelus ſit eius effectus.
5°.vtrũ amor ſit paſſio leſiua amãtis
6°.vtrũ amor ſit cã oĩuꝫ q̃ amãs agit
Queſtio.29.de odio. Et p° utꝝ
cã ⁊ obm̃ odij ſit malum.
2°.utꝝ odiũ cauſet̃ ex amore.
3°.utrum odiũ ſit fortius q̃ amor.
4°.utꝝ aliquis poſſit hr̃e odio ſeipꝫ.
5°.utrum aliquis poſſit habere odio
ueritatem.
6°.utrum aliq̃d poſſit hr̃i odio ī vlĩ.
Queſtio.30.de cõcupiſcẽtia. Et
p̃mo utrũ cõcupiſcẽtia ſit tm̃ in
appetitu ſenſitiuo.
2°.vtrũ concupiſcentia ſit paſſio ſpe/
cialis.
3°.vtꝝ ſint alique concupiſcentie.nã/
les ⁊ alique nõ nãles.
4°.vtrum cõcupiſcẽtia ſit īfinita.
Queſtio.31.de delectatiõe ẜꝫ ſe.
Et p° vtrũ delectatio ſit paſſio.
2°.vtꝝ delectatio ſit in tempore.
3°.vtrũ differat a gaudio.
4°.utrum delectatio ſit in appetitu ī/
tellectiuo.
5°.vtrũ delectationes corporales ⁊
ſenſibiles ſint maiores delectatõibꝰ
ſpiritualibus ⁊ ītelligibilibꝰ.
6°.vtrũ delectationes tactus ſint ma
iores delectationibus que ſunt ẜm
alios ſenſus.
7°.vtrum aliqua delectatio ſit nõ na/
turalis.
8°.vtrum delectatio poſſit eſſe dele/
ctationi contraria.
Queſtio.32.de cauſa delectatõis
Et primo vtruꝫ operatio ſit cã
propria delectationis.
2°.vtꝝ motꝰ ſit cã delectationis.
3°.vtꝝ ſpes ⁊ memoria ſint cauſa de
lectationis.
4°.utrum triſtitia ſit cauſa delecta/
tionis.
5°.utrum actiones aliorum ſint no/
bis cauſa delectationis.
6°.utrũ benefacere alteri ſit cauſa de
lectationis.
7°.utꝝ ſimilitudo ſit cã delectatiõis.
8°.utꝝ admiratio ſit cã delectationis.
Queſtio.33.de effectibus delecta
tiõis.Et p̃mo utrũ delectatiõis
ſit dilatare.
2°.vtrum delectatio cauſet ſui ſitim
uel deſiderium.
3°. vtruꝫ delectatio impediat uſum
rationis.
4°.vtrum delectatio perficiat opera
tionem.
Queſtio.34.de bonitate ⁊ mali
tia delectationũ.Et primo vtrũ
oĩs delectatio ſit mala.
2°.vtrum oĩs delectatio ſit bona.
3°.vtrũ aliqua delectatio ſit optima.
4°.vtrum delectatio ſit mẽſura vł re
gula ẜm quaꝫ iudicet̃ bonũ vł ma
lum in moralibus.
Queſtio.35.de triſtitia ſeu dolo/
re ẜm ſe.⁊ p̃mo utrum dolor
ſit paſſio anime.
2°.vtrũ triſtitia ſit idẽ qꝺ dolor.
3°.vtꝝ triſtitia ſeu dolor ſit contraria
delectationi.
4°.utꝝ omnis triſtitia omni delecta/
tioni contrarietur.
5°.utꝝ delectationi contẽplationis ſit
aliqua triſtitia contraria.
6°.utꝝ magis ſit fugienda triſtitia q̃
delectatio appetenda.
7°.utꝝ dolor exterior ſit maior q̃ in/
terior.
8°.utꝝ ſint tm̃ quatuor ſpẽs triſtitie.
Queſtio.36.ꝺ cauſis triſtitie ſeu
doloris.Et p̃mo utrum cauſa
doloris ſit bonum amiſſum uel ma/
lum coniunctum.
2°.vtꝝ ꝯcupiſcẽtia ſit cã doloris.
3°.vtrum appetitus unitatis ſit cau/
ſa doloris.
4°.vtrum poteſtas cui non põt re/

Tabula.

ſitū ſit cauſa doloris.
Ueſtio.37.de effectibus dolo/ris ſeu triſticie. Et pᵒ̄ vtrum dolor auferat facultatē adiſcendi.
2°.vtruꝫ aggrauatio animi ſit effectꝰ triſtitie vel doloris.
3°.vtrum triſtitia vel dolor debilitet omnem operationem.
4°.vtrum triſtitia magis noceat cor/pori ꝙ̄ alie aīe paſſiones.
Ueſtio.38.de remedijs triſtitie ſeu doloris.Et pᵒ̄ vtrum do lor ⁊ triſtitia mitigetur ꝑ quālibꝫ de lectationem.
2°.vtrum mitigetur per fletum.
3°.vtrum mitigetur per compaſſio/nem amicorum.
4°.vtꝝ ꝑ cōtēplationem veritatis.
5°.vtrum per ſomnum ⁊ balnea.
Ueſtio.39.de bonitate ⁊ mali/tia triſtitie ſeu doloris. Et pᵒ̄ vtrū omnis triſtitia ſit mala.
2°.vtrum triſtitia poſſit eſſe bonum honeſtum.
3°.vtrum poſſit eſſe bonum vtile.
4°.vtꝝ dolor corpis ſit ſūmū malū.
Ueſtio.40.de paſſionibꝰ iraſci bilis.Et pᵒ̄ ꝺ ſpe ⁊ deſpatōe.
1°.vtrum ſpes ſit idēꝫ qꝺ deſideriū vel cupiditas.
2°.vtrum ſpes ſit in vi apprehenſi/ua vel in vi appetitiua.
3°.vtrū ſpes ſit in brutis animalibꝰ.
4°.vtrum ſpei cōtrariet̄ deſperatio.
5°.vtrū cauſa ſpei ſit experiētia.
6°.vtrum in iuuenibus ⁊ in ebrioſis abundet ſpes.
7°.vtrum ſpes ſit cauſa amoris.
8°.vtrum ſpes conferat ad operatio nem vel magis impediat.
Ueſtio.41.de timore ſꝫ ſe. Et pᵒ̄ vtrū timor ſit paſſio aīe.
2°.vtrum ſit ſpecialis paſſio.
3°.vtrum ſit aliquis timor naturalis.
4°.de ſpeciebus timoris.
Ueſtio.42.ꝺ obiecto timoris. Et pᵒ̄mo vtrum obiectum ti/moris ſit bonum vel malum.
2°.utrum malum nature ſit obiectuꝫ timoris.
3°.utrum timor ſit de malo culpe.
4°.utrum ipſe timor timeri poſſit.
5°.vtruꝫ repentina magis timeant̄.
6°.utrum ea contra que non eſt re/medium magis timeantur.
Ueſtio.43.de cā timoris. Et pᵒ̄ vtrū cā timoris ſit amor.
2°.vtꝝ cauſa timoris ſit defectus.
Ueſtio.44.ꝺ effectibꝰ timoris Et pᵒ vtꝝ timor faciat ꝯtionē.
2°.utrum faciat conſiliatiuos.
3°.vtrum faciat tremorem.
4°.vtrum impediat operationem.
Ueſtio.45.de audacia. Et pᵒ vtꝝ audacia ſit ꝯtr̄a timori.
2°.vtrum audacia ſequatur ſpem.
3°.de cauſa audacie.
4°.de effectu audacie.
Ueſtio.46.de ira ſm̄ ſe.Et pᵒ vtrum ſit ſpecialis paſſio.
2°.vtrum obiectum ire ſit bonuꝫ an malum.
3°.vtrum ira ſit in concupiſcibili.
4° vtrum ira ſit cum ratione.
5°.vtrū ira ſit nālior ꝙ̄ cōcupiſcētia.
6°.vtrum ira ſit grauior ꝙ̄ odium.
7°.vtruꝫ ira ſit ad illos ſolū ad quos eſt iuſtitia.
8°.vtrum fel:mania:⁊ furor ſint ſpe cies ire.
Ueſtio.47.de cauſa effectiua ire ⁊ ꝺ remedijs eius. Et pᵒ̄mo vtrum ſemper motiuum ire ſit ali/quid factum ꝯ eum qui iraſcitur.
2°.vtrum ſola paruipenſio vl̄ deſpe ctio ſit motiuum ire.
3° vtrum excellentia iraſcentis ſit cau ſa ire.
4°.vtrum defectus hoīs ſit cā ꝙ cō tra cum aliquis iraſcatur.
Ueſtio.48.de effectibꝰ ire.⁊ pᵒ vtrum ira cauſet delectationeꝫ.
2°.vtrū maxie cauſet furorē ī corde.
3°.vtrū maxie īpediat rōnis vſum.
4°.vtrum cauſet taciturnitatem.
Ueſtio.49.de habitibus in ge/nerali quantum ad ſubſtantiam eorum. Et pᵒ̄mo vtrum habitus ſit qualitas.
2°.vtrum habitꝰ ſit determinata ſpe cies qualitatis.
3°.vtꝝ habitꝰ īportet ordinē ad actū.
4°.de neceſſitate habituū:vtrū.ſ.ſit neceſſarium eſſe habitus.
Ueſtio.50.de ſᵇiecto habituū. Et pᵒ̄mo vtrum in corpore ſit aliquis habitus.
2°.vtrum anima ſit ſubiectum habi/tus ſm̄ ſuam eſſentiam:vel ſm̄ ſuā potentiam.
3°.vtrum in potētijs ſenſitiue partis poſſit eſſe aliquis habitus.
4°.vtrum in ipſo intellectu ſit aliqˢ habitus.
5°.vtꝝ in volūtate ſit aliqˢ habitus.
6°.vtrum in ſubſtantijs ſeparatis ſit aliquis habitus.
Ueſtio.51.de cauſa habituum ꝙ̄tum ad generationem ipoꝝ. Et pᵒ̄mo vtruꝫ aliquis habitus ſit a natura.
2°.vtꝝ aliqˢ habitꝰ cauſet̄ ex actibꝰ.
3°.vtrū ꝑ vnū actū poſſit gnāri hītꝰ.
4°.vtrū aliquis habitus ſint homini bus infuſi a deo.
Ueſtio.52.de cauſa habituum ꝙ̄tum ad augmentum.Et pᵒ̄/mo vtrum habitus augeantur.
2°.vtꝝ hītꝰ augeant̄ ꝑ additionem.
3°.vtꝝ qlibet actus augeat habitum.
Ueſtio.53.de corruptiōe ⁊ di/minutione habituꝫ.Et pᵒ̄mo vtrum habitus corrumpi poſſit.
2°.vtrum poſſit diminui.
3°.vtrū habitus corrūpat̄ vel dimi/nuat̄ ꝑ ſolā ceſſationē ab opere.
Ueſtio.54.de diſtinctiōe habi tuum.Et pᵒ̄ vtrum multi ha bitus poſſint eſſe in vna potentia.
2°.vtrum habitus diſtinguantur ſm̄ ſua obiecta.
3°.vtrum habitus diſtinguantur ſm̄ bonum ⁊ malum.
4°.vtrum vnus habitꝰ ex multis ha bitibus conſtituatur.
Ueſtio.55.de virtutibus ꝙ̄tū ad ſuas eſſentias.Et pᵒ̄mo vtꝝ virtus humana ſit habitus.
2°.utrū ſit habitus operatiuus.
3°.vtrum ſit habitus bonus.
4°.de diffinitione virtutis.
Ueſtio.56.ꝺ ſubiecto virtutis. Et pᵒ̄mo utrum uirtus ſit ī po tentia anime ſicut in ſubiecto.
2°.utrum una uirtus poſſit eſſe ī plu ribus potētijs.
3°.utrum intellectus poſſit eſſe ſubie ctum uirtutis.
4°.utrum iraſcibilis ⁊ concupiſcibil̄ poſſit eſſe ſubiectum uirtutis.
5°.utrum uires apprehenſiue ſenſiti ue ſint ſubiectum uirtutis.
6°.utrum uoluntas poſſit eſſe ſubie/ctum uirtutis.
Ueſtio.57.de diſtinctione uir/tutum intellectualium. Et pᵒ̄ utrum habitus intellectuales ſpecu latiui ſint uirtutes.
2°.utrum ſint tm̄ tres.ſ.ſapientia:ſciē tia ⁊ intellectus.
3°.utrum habitus intellectualis que eſt ars ſit uirtus.
4°.utrum prudentia ſit uirtus diſtin cta ab arte.
5°.utrum prudentia ſit uirtus neceſ/ſaria homini.
6°.utruꝫ eubulia ſyneſis ⁊ gnomis ſint uirtutes adiuncte prudentie.
Ueſtio.58. de diſtinctione vtu tum moralium ab intellectuali/bus.Et pᵒ̄mo utrum omnis uirtꝰ ſit uirtus moralis.
2°.utrum uirtus moralis diſtinguat̄ ab intellectuali.
3°.utrum ſufficiēter diuidatur vtus per moralem ⁊ intellectualem.
4°.utrum moralis uirtus poſſit eſſe ſine intellectuali.
5°.utrum econuerſo itellectualis poſ ſit eſſe ſine morali.
Ueſtio.59.de diſtinctione uir/tutum moralium ſm̄ compara tionem ad paſſiōes. Et pᵒ̄mo vtꝝ uirtus moralis ſit paſſio.
2°.utrum uirtus moralis poſſit eſſe cum paſſione.
3°.utrum uirtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia.
4°.utrum omnis uirtus moralis ſit circa paſſiones.
5°.utrum aliqua uirtus moralis poſ ſit eſſe ſine paſſione.
Ueſtio.60.de diſtinctione uir/tutum moraliū adinuicem. Et pᵒ̄mo utꝝ ſit una tm̄ vtus moralis.
2°.utrum uirtutes morales que ſunt circa operationes diſtinguantur ab hiis que ſunt circa paſſiones.
3°.utrum circa operatiōes ſit una tm̄ uirtus moralis.

4°.utruꝫ circa diuerſas paſſiões ſint diuerſe virtutes morales.
5°.utrum ṽtutes morales diſtinguātur ſm diuerſa ſubiecta paſſionum.
Ueſtio.61.de uirtutibus cardinalibus.Et primo utrum virtutes morales debeāt dici cardinales uel principales.
2°.de numero earum:utrū.ſ.ſint tm̄ quatuor.ſ.prudentia:iuſtitia:temperantia ⁊ fortitudo.
3°.que ſunt uirtutes huiuſmodi.
4°.utrum differant ab inuicem.
5°.utrum diuidant conuenienter in ṽtutes politicas:purgatorias:purgati animi:⁊ exemplares.
Ueſtio.62.de virtutibus theologicis.Et primo utruꝫ ſint alique virtutes theologice.
2°.utrum uirtutes theologice diſtinguantur ab intellectualibus ⁊ moralibus.
3°.q̄t ⁊ que ſint huiuſmodi ṽtutes.
4°.de ordine earum:utꝝ.ſ.fides ſit p̄or ſpe:⁊ ſpes ſit prior charitate.
Ueſtio.63.de cauſa uirtutum.Et primo utrum uirtus ſit in nobis a natura.
2°.utrum aliqua uirtus cauſetur ĩ nobis ex aſſuetudine operum.
3°.utrum alique ṽtutes morales ſint in nobis per infuſionem.
4°.utrum uirtus quam acquirimꝰ ex aſſuetudine operum ſit eiuſdem ſpeciei cum uirtute infuſa.
Ueſtio.64.de mō uirtutum.Et primo utrum virtutes morales ſint in medio.
2°.utrū mediū ṽtutis moralis ſit medium rei uel rationis.
3°.utrum uirtutes intellectuales conſiſtant in medio.
4°.utrum uirtutes theologice conſiſtant in medio.
Ueſtio.65.ꝺ cōnexiōe ṽtutū.Et primo utrum uirtutes morales ſint adinuicem connexe.
2°.utrum uirtutes morales poſſint eſſe ſine charitate.
3°.utruꝫ charitas poſſit eſſe ſine eis.
4°.utrum fides ⁊ ſpes poſſint eſſe ſine charitate.
5°.utrum charitas poſſit eſſe ſine eis.ſ.fide ⁊ ſpe.
Ueſtio.66.de equalitate uirtutum.Et p̄io utrum uirtus poſſit eſſe maior uel minor.
2°.utrum oēs ṽtutes ſimul in eodeꝫ exiſtentes ſint equales.
3°.de comparatione uirtutum moralium ad intellectuales.
4°.de comparatione uirtutum moralium adinuicem.
5°.de comparatione uirtutum intellectualium adinuicem.
6°.de comparatione uirtutum theologicarum adinuicem.
Ueſtio.67.de duratione uirtutum poſt hanc uitam.Et p̄io utrum uirtutes morales maneant poſt hanc uitam.
2°.vtrum virtutes intellectuales maneant.
3°.vtrum fides maneat.
4°.vtrum remaneat ſpes.
5°.vtrum aliquid fidei vel ſpei remaneat.
6°.vtrum remaneat charitas.
Ueſtio.68.ꝺ donis.Et p°.vtꝝ dona differant a virtutibus.
2°.de neceſſitate donoꝝ:vtrū.ſ.dōa neceſſaria ſint homini ad ſalutem.
3°.vtrum dona ſint habitus.
4°.que ⁊ quot ſint.
5°.vtrum dona ſint connexa.
6°.vtrum maneant in patria.
7°.de cōparatione eoꝝ adinuicem.
8°.de cōparatione eoꝝ ad virtutes.
Ueſtio.69.de beatudinibꝰ.Et p̄io vtꝝ beatitudines a donis:⁊ virtutibus diſtinguantur.
2°.vtrū premia beatitudinū pertineant ad hanc vitam.
3°.de numero beatitudinum.
4°.de conuenientia premiorum que eis attribuūtur.
Ueſtio.70.de fructibꝰ.Et primo vtrum fructus ſpiritus ſancti ſint actus.
2°.vtrū differant a beatudinibus.
3°.de numero eorum.
4°.de oppōne eoꝝ ad opa carnis.
Ueſtio.71.de peccatis ⁊ vitijs ſm ſe.Et primo vtrum vitiuꝫ contrarietur virtuti.
2°.vtrum vitium ſit contra naturaꝫ.
3°.vtrum vitium ſit peius q̄ꝫ actus vitioſus.
4°.vtrum actus vitioſus poſſit eē ſimul cum virtute.
5°.vtrum in omni peccato ſit aliqͥs actus vitioſus.
6°.de diffinitione peccati quam Auguſtinus ponit.22.contra Fauſtum.ſ.ꝙ peccatum eſt dictuꝫ:vel factū:vel concupitum ꝯ legem eternam.
Ueſtio.72.de diſtinctione peccatoꝝ ⁊ vitioꝝ.⁊ primo vtruꝫ peccata diſtīguant ſpē ſm obiecta.
2°.vtrum ꝯuenienter diſtinguantur peccata ſpiritualia a carnalibus.
3°.vtrum peccata diſtinguantur ſpecie ſm cauſas.
4°.vtrum ſm eos in quos peccat.ſ.in deum:proximum:⁊ ſeipſum.
5°.vtꝝ veniale ⁊ mortale differāt ſpē
6°.vtrum ſm omiſſionem vel commiſſionem.
7°.vtꝝ ſm diuerſum pcti pceſſum.
8°.vtrū ſm abundantiaꝫ ⁊ defectū.
9°.vtꝝ ſm diuerſas circunſtantias.
Ueſtio.73.de cōparatione peccatoꝝ adinuicē.Et p̄io vtrū oīa peccata ⁊ vitia ſint connexa.
2°.vtrum omnia ſint paria.
3°.vtrum grauitas peccatorum attēdatur ſm obiecta.
4°.vtrum ſm dignitatem virtutuꝫ quibus peccata opponuntur.
5°.vtrum peccata carnalia ſint grauiora q̄ꝫ ſpiritualia.
6°.vtrum ſm cāsas peccatoꝝ attendatur grauitas peccatorum.
7°.vtrum ſm circūſtantias.
8°.vtrum ſm q̄titatem nocumenti.
9°.vtrum ſm conditionem perſone inquam peccatur.
10°.vtrum propter magnitudinē pſone peccātis aggrauetur peccatum.
Ueſtio.74.de ſubiecto peccatorum ſiue vitiorum.Et primo vtrum voluntas poſſit eſſe ſubiectū peccati.
2°.vtrum ſola voluntas poſſit eē ſubiectum peccati.
3°.vtrum ſenſualitas poſſit eſſe ſubiectum peccati.
4°.vtrum poſſit eſſe ſubiectum peccati mortalis.
5°.vtrum ratio poſſit eſſe ſubiectum peccati.
6°.vtrum peccatum delectatōis moroſe vel non moroſe ſit in ratione inferiori:ſicut in ſubiecto.
7°.vtrum peccatum cōſenſus ĩ actū ſit in ratiōe ſupiori ſicut in ſubiecto.
8°.vtrum conſenſus in delectationē ſit peccatum mortale.
9°.vtrum ratio ſuperior poſſit eē ſubiectum peccati venialis.
10°.vtrum in ratione ſuperiori poſſit eſſe peccatum veniale circa propriū obiectum:ideſt ſm ꝙ inſpicit rationes eternas.
Ueſtio.75.de cauſis peccatoꝝ in generali.Et primo vtrū peccatum habeat cauſam.
2°.vtrum habeat cauſam interioreꝫ.
3°.vtrum habeat cauſam exterioreꝫ.
4°.vtrum peccatuꝫ ſit cauſa peccati.
Ueſtio.76.de ignorantia que eſt cauſa peccati ex parte rationis.Et primo vtrum ignorantia ſit cauſa peccati.
2°.vtrum ignorantia ſit peccatum.
3°.vtrum totaliter excuſet a peccato.
4°.vtrum diminuat peccatum.
Ueſtio.77.de cauſa peccati ex parte appetitꝰ ſenſitiui.Et primo vtrum paſſio appetitus ſenſitiui poſſit mouere vel inclinare volūtatem.
2° vtrum poſſit ſuperare rationem contra eius ſcientiam.
3°.vtrum peccatum quod ex paſſione prouenit ſit peccatum ex infirmitate.
4°.vtrum hec paſſio que eſt amor ſui ſit cauſa omnis peccati.
5°.de his tribus cauſis que ponunt .1.Joan.3.ſcilicet cōcupiſcentia oculorum.concupiſcentia carnis:⁊ ſuperbia vite.
6°.vtrum paſſio que eſt cauſa peccati diminuat peccatum.
7°.vtrum ipſum totaliter excuſet.
8°.vtrum peccatum quod eſt ex paſſione poſſit eſſe mortale.
Ueſtio.78.de cauſa pcti que ē ex pte voluntatis que dicit ma/

licia. Et p̄mo vtrū̄ aliquis poſſit
ex certa malitia vl' īduſtria peccare.
2°. vtrum quicunq; peccat ex habitu
ex certa malitia peccet.
3°. vtrum quicunq; peccat ex certa
malitia ex habitu peccet.
4°. vtrum ille qui peccat ex certa ma
litia grani⁹ peccet q̄ȝ ille q peccat ex
paſſione.
Ueſtio. 79. de cauſis exterioꝛib⁹
peccati ex parte dei. ⁊ pꝛimo vtruȝ
deus ſit cauſa peccati.
2°. vtrum a deo ſit actus peccati.
3°. vtrum de⁹ ſit cauſa excecationis
⁊ obdurationis.
4°. vtrū hec oꝛdinent̄ ad ſaluteȝ eoꝝ
qui excecantur ⁊ obdurantur.
Ueſtio. 80. de cauſa peccati ex
parte diaboli. Et pꝛimo vtrum
diabolus ſit directe cauſa peccati.
2°. vtruȝ diabolus inducat ad peccan
dum interius perſuadendo.
3°. vtrum diabolus poſſit neceſſitatē
peccandi inducere.
4°. vtrū oīa peccata ex diaboli ſugge
ſtione proueniant.
Ueſtio. 81. de cauſa peccati ex
parte hominis.
Et p̄mo de traductione peccati oꝛi/
ginalis cui⁹ hō̄ eſt cauſa p̄ origineȝ.
pꝛio vtrū pꝛimū petm̄ pꝛimi hoīs in
poſteros deriuetur per oꝛiginem.
2°. vtrū omnia alia pctā pꝛimi paren
tis vel et alioꝝ parentū per oꝛiginē
in poſteros deriuentur.
3°. vtrum peccatum oꝛiginale deriue
tur ad omnes qui ex adam per viā
ſeminis generantur.
4°. vtrū petm̄ oꝛiginale ad illos deri
uaretur q miraculoſe ex aliqua p̄te
hominis foꝛmarentur.
5°. vtrum ſi femīa peccaſſet viro nō
peccāte traduceret̄ petm̄ oꝛiginale.
Ueſtio. 82. de peccato oꝛiginali
q̄ſtum ad ſuam eſſentiam. Et
pꝛimo vtrum oꝛiginale peccatum
ſit habitus.
2°. vtrum ſit tm̄ vnum in vno hoīe.
3°. vtrum ſit concupiſcentia.
4°. vtrum ſit equaliter in oībus.
Ueſtio. 83. d̄ ſubo oꝛigīal' peti.
Et p° vtꝝ ſubm oꝛiginal' peti
per pa⁹ ſit caro vel anima.
2°. ſi anima vtrum per eſſentiam vel
per potentias ſuas.
3°. vtrū volūtas p̄ p̄us ſit ſubm pec/
cati oꝛiginalis q̄ȝ alie potentie.
4°. vtꝝ aliq̄ potentie aīe ſint ſp̄āliter
infecte. ſ. generatiua: vis cōcupiſcibi
lis: ⁊ ſenſus tactus.
Ueſtio. 84. de cā peccati ſ̄ȝ q̄
vnū petm̄ ē cā alteri⁹. Et pꝛio
vtꝝ cupiditas ſit radix oīuȝ pctōꝝ.
2°. vtrum ſuperbia ſit initiuȝ omnis
peccati.
3°. vtrum pꝛeter ſupbiā ⁊ auaritiam
debeant dici capitalia vitia quedam
alia ſpecialia peccata.
4°. quot ⁊ q̄ ſint capitalia vitia.
Ueſtio. 85. d̄ effectib⁹ peti q̄ſtū
ad coꝛruptionem boni nature. Et
pꝛimo vtrum peccatū diminuat bo
num nature.
2°. vtrum totaliter tolli poſſit.
3°. de quatuoꝛ vulneribus que Be/
da ponit: quibus hūana natura vul
nerata eſt pꝛopter peccatum.
4°. vtrū pꝛiuatio modi ſpei ⁊ oꝛdis
ſit effectus peccati.
5°. vtrum moꝛs ⁊ alij defectus coꝛ/
poꝛales ſint effectus peccati.
6°. vtrum moꝛs ⁊ alij defectus coꝛ/
poꝛales ſint homini aliquo modo
naturales.
Ueſtio. 86. de effectu peccati
q̄ſtuȝ ad maculā anime. Et pꝛi
mo vtꝝ macula aīe ſit effect⁹ peti.
2°. vtrum macula remaneat ī anima
poſt actum peccati.
Ueſtio. 87. de effectu peti q̄ſtū
ad reatū pene. Et pꝛio de ipſo
reatu pene. Et pꝛio vtrū reatus pe
ne ſit effectus peccati.
2°. vtrum vnum peccatum poſſit eē
pena alterius peccati.
3°. vtrum aliquod peccatū faciat reū
pena eterna.
4°. vtrum faciat reum pena infinita
ſ̄m quantitatem.
5°. vtrum omne peccatuȝ faciat reū
eterna ⁊ infinita pena.
6°. vtrum reatus pene poſſit rema/
nere poſt peccatum.
7°. vtrum omnis pena inferatur pꝛo
aliquo peccato.
8°. vtrum vnus puniatur pꝛo pecca
to alterius.
Ueſtio. 88. d̄ petis q̄ diſtinguū/
tur ſ̄m reatū pene. Et p° d̄ ve
nialibus p̄ cōparationē ad moꝛtale.
Et p° vtrum veniale peccatum diui
datur ꝯuenīeter ꝯ̄ moꝛtale peccatū.
2°. vtrum peccatum veniale ⁊ moꝛ/
tale diſtinguantur genere.
3°. vtrum veniale peccatum ſit diſpo
ſitio ad moꝛtale.
4°. vtrum veniale peccatum poſſit
fieri moꝛtale.
5°. vtrū circūſtātia aggrauans poſſit
facere de veniali peccato moꝛtale.
6°. vtrum peccatum moꝛtale poſſit
fieri veniale.
Ueſtio. 89. de veniali peccato
ſ̄m ſe. Et pꝛio vtrum veniale
cauſet maculam in anima.
2°. de diſtinctione peccati venial' p̄ut
figuratur per lignum: fenum: ⁊ ſti/
pulam. i. ad Coꝛinth. iij.
3°. vtrum homo in ſtatu innocentie
poterit peccare venialiter.
4°. utrum angelus bonus vel malus
poſſit peccare venialiter.
5°. vtrum pꝛimi motus ſenſualitatis
infidelium ſint peccata venialia.
6°. vtrum peccatū veniale poſſit eſſe
ſil' in aliquo cū ſolo pctō oꝛiginali.
Ueſtio. 90. d̄ exterioꝛi p̄ncipio
actuum mouēte ad bonum. ſ.
de legē in communi q̄ſtum ad eius
eſſentiam.
pꝛimo vtꝝ lex ſit aliq̄d rationis.
2°. de fine eius: vtrum. ſ. lex oꝛdinet̄
ſemꝑ ad bonū cōe: ſicut ad finem.
3°. de cauſa eius: vtrum. ſ. cuiuſlibet
ſit facere leges.
4°. de p̄mulgatione ipſi⁹: vtrū. ſ. p̄/
mulgatio ſit de ratione legis.
Ueſtio. 91. de legib⁹ q̄ſtū ad ea
rum differentiaȝ. Et pꝛio vtrū
ſit aliqua lex eterna.
2°. vtrum ſit aliqua lex naturalis.
3°. vtrum ſit aliqua lex humana.
4°. vtrum ſit aliqua lex diuina.
5°. vtrū ſit vna tm̄ vel plures.
6°. vtruȝ ſit aliq̄ lex peti ſeu fomitis.
Ueſtio. 92. de lege quātum ad
ſuos effectus. Et pꝛimo vtrum
effect⁹ legis ſit hoīes facere bonos.
2°. utrum effect⁹ ſeu actus legis ſint
imperare: vetare: permittere: ⁊ pu
nire: vt legiſperitus dicit.
Ueſtio. 93. de legibus in ſpecia
li q̄ſtum ad leges ſingulares.
Et pꝛimo de lege eterna.
pꝛimo quid ſit lex eterna.
2°. vtrum ſit omnibus nota.
3°. utrum oīs lex ab ea deriuetur.
4°. vtrum neceſſaria ⁊ eterna ſubijci
antur legi eterne.
5°. vtrum contingentia naturalia ſu/
bijciantur legi eterne.
6°. utꝝ omnes res humane ſubijciā
tur legi eterne.
Ueſtio. 94. d̄ lege naturali. Et
pꝛimo quid ſit lex naturalis.
2°. que ſint p̄cepta legis naturalis.
3°. utrum omnes actus uirtutuȝ ſint
de lege naturali.
4°. utrum lex naturalis ſit una apud
omnes.
5°. utrum ſit mutabilis.
6°. utrum poſſit a mēte hoīs deleri.
Ueſtio. 95. de lege humana ſ̄ȝ
ſe. Et p° d̄ utilitate legis hūane.
2°. de eius oꝛigine: utrum. ſ. deriuet̄
a lege naturali.
3°. de qualitate eius.
4°. de diuiſione eiuſdem.
Ueſtio. 96. de lege humana q̄ȝ
tum ad eius poteſtatem. Et pꝛi
mo utrum lex humana debeat po/
ni in communi.
2°. utruȝ lex humana debeat omnia
vitia cohibere.
3°. utrum omnium uirtutum actus
habeat oꝛdinare.
4°. utrum imponat homini neceſſita
tem q̄ſtum ad foꝛum conſcientie.
5°. utrum omnes homines legi hu
mane ſubdantur.
6°. utrum his qui ſunt ſub lege liceat
agere pꝛeter uerba legis.
Ueſtio. 97. de lege humana q̄ȝ
tum ad eius mutationeȝ. Et p°
utrum lex humana ſit mutabilis.
2°. utrum lex humana debeat ſemꝑ
mutari: qñ aliquid melius occurrit.
3°. utrum lex humana per conſuetu/
dinem aboleatur: ⁊ utrum conſue/
tudo obtineat uim legis.

Tabula.

4°.vtꝝ vſus legis humane ꝑ diſpen
ſationē rectoꝝ debeat immutari.
Queſtio.98.de veteri lege ſ3 ſe.
⁊ p̄mo vtꝝ lex vetus ſit bona.
2°.vtrum ſit a deo.
3°.vtꝝ ſit a deo mediantibꝰ angelis.
4°.vtrum data ſit omnibus.
5°.vtrum omnes obliget.
6°.vtꝝ cōgruo tēpore fuerit data.
Queſtio.99.de lege veteri q̄tū3
ad precepta eius.ſ.de precepto
rum eius diſtinctiōe.Et primo vtꝝ
veteris legis ſint plura precepta vel
vnum tm̄.
2°.vtrum lex vetus contineat aliqua
precepta moralia.
3°.vtrū p̄ter moralia precepta conti
neat aliqua cerimonialia.
4°.vtrum preter hec contineat aliq̄
iudicialia precepta.
5°.vtrū p̄ter p̄cepta moralia cerimo
nialia ⁊ iudicialia cōtineat aliq̄ alia.
6°.de mō quo lex īducebat ad obſer
uantiam predictorum.
Queſtio.100.de p̄ceptis veteris
legis.Et primo de moralibus.
p̄° vtrū oīa precepta moralia veteris
legis ſint de lege nature.
2°.vtꝝ ſint de actibꝰ oīu3 vtutū.
3°.vtru3 oīa precepta moralia vete
ris legis reducantur ad decem pre
cepta decalogi.
4°.ꝺ diſtinctiōe p̄ceptoꝝ decalogi.
5°.de nūero p̄ceptoꝝ decalogi.
6°.de ordine eorundem.
7°.de modo tradēdi ipſa.
8°.vtrum ſint diſpenſabilia.
9°.vtrum modus obſeruādi virtutē
cadat ſub precepto.
10°.vtrum modus charitatis cadat
ſub precepto.
11°.de diſtinctione aliorum precepto
rum moralium.
12°.vtrū precepta moralia veteris le
gis iuſtificent.
Queſtio.101.ꝺ preceptis cerimo
nialibꝰ veteris legis ſ̄m ſe.Et p̄
mo que ſit ratio preceptorum ceri
monialium.
2°.vtrum ſint figuralia.
3°.vtrum debuerint eſſe multa.
4°.de diſtinctione ipſorum.
Queſtio.102.de p̄ceptis cerimo
nialibꝰ q̄tū ad ſuas cauſas. Et
p̄mo vtrū p̄cepta cerimonialia ha
beant cauſam.
2°.vtꝝ habeant cauſam litteralem vl'
ſolum figuralem.
3°.de cauſis ſacrificiorum.
4°.de cauſis ſacramentorum.
5°.de cauſis ſacrorum.
6°.de cauſis obſeruantiarum.
Queſtio.103.ꝺ p̄ceptis cerimo
nialibꝰ q̄tū ad eoꝝ duratione3.
p̄mo vtrū precepta cerimonialia fue
rint ante legem.
2°.vtrū in lege aliquā vtutē hūerint
ꝑ iuſtificandi.
3°.vtꝝ ceſſauerit xp̄o veniēte.
4°.vtꝝ ſit peccm̄ mortale ea obſuare
poſt chriſtum.
Queſtio.104.de p̄ceptis iudicia
libus in cōi.Et p̄mo ꝗ ſint iudi
cialia precepta.
2°.vtrum ſint figuralia.
3°.de duratione eorū.ſ.vtrū obligēt i
perpetuum.
4°.de diſtinctiōe ipſorū.
Queſtio.105.de preceptis iudi
cialibus q̄tum ad ipſorum ra
tionem.Et primo de ratione prece
ptorum iudicialium que pertinēt ad
principes.
2°.de his que pertinent ad conuictu3
hominum adinuicem.
3°.de his ꝗ ptinēt ad extraneos.
4°.de his que pertinent ad domeſti
cam conuerſationem.
Queſtio.106.de lege noua.ſ.euā
gelij ſ̄m ſe.Et primo vtrū lex
noua ſit ſcripta vel indita.
2°.de vtute eius vtrū iuſtificet.
3°.vtrum debuerit dari a principio
mundi.
4°.vtrum ſit duratura vſq3 ad fine3
mundi an debeat ei alia lex ſuccedē.
Queſtio.107.de comparatione
legis noue ad veterem.Et pri
mo vtrum lex noua ſit alia lex a le
ge veteri.
2°.vtꝝ lex noua impleat veterem.
3°.vtꝝ contineatur in veteri.
4°.ꝗ ſit grauior vtrum lex noua vel
vetus.
Queſtio.108.de his ꝗ cōtinētur
ī lege noua.Et primo vtru3 lex
noua debeat aliq̄ opa exteriora pre
cipere vel prohibere.
2°.vtrum ſufficiētes exteriores actus
ordinauerit.
3°.vtrū cōueniēter inſtituat hoīes q̄
tum ad actus exteriores.
4°.vtrum conuenienter ſuperaddat
conſilia preceptis.
Queſtio.109.ꝺ p̄ncipio exteriori
hūanoꝝ actuū.ſ.ꝺ deo:ꝑ qđ iuua
mur ad recte agēdū.ſ.ꝺ gr̄a q̄tū ad
eiꝰ neceſſitatē.⁊ p̄° vtꝝ abſq3 gratia
poſſit hō aliqđ veꝝ cognoſcere.
2°.vtꝝ abſq3 gr̄a dei poſſit hō aliqđ
bonū facere vel velle.
3°.vtrū hō abſq3 gratia poſſit deum
ſuper omnia diligere.
4°.vtrū hō abſq3 gr̄a ꝑ ſua nālia poſ
ſit p̄cepta legis obſeruare.
5°.vtꝝ hō abſq3 gratia poſſit mereri
vitam eternam.
6°.vtrū homo poſſit ſe ad gratia3 p̄
parare ſine gratia.
7°.vtrum abſq3 gratia poſſit homo
reſurgere a peccato.
8°.vtrum abſq3 gratia poſſit homo
vitare peccatum.
9°.vtrū hō gr̄a3 cōſecutꝰ poſſit abſq3
alio diuino auxilio bonum facere et
vitare peccatum.
10°.vtꝝ poſſit pſeuerar̄ i bono ꝑ ſeip̄3
Queſtio.110.ꝺ gr̄a dei q̄tu3 ad
eiꝰ eēntiā.Et p̄mo vtru3 gratia
ponat aliquid in anima.
2°.vtꝝ gr̄a ſit qualitas.
3°.vtrū gr̄a differat a vtute infuſa.
4°.ꝺ ſubo gr̄e:vtꝝ.ſ.gr̄a ſit in eēntia
anime ſicut in ſubiecto.
Queſtio.111.de diuiſiōe gr̄e.Et p̄°
vtꝝ gr̄a ꝯueniēter diuidat̄ ꝑ gratia3
gratis datam ⁊ gratū faciētē.
2°.de diuiſione gr̄e gratū faciētis per
opantem ⁊ cooperantem.
3°.de diuiſiōe gratie ꝑ gratiā preue
nientem ⁊ ſubſequentem.
4°.ꝺ diuiſione gratie gratis date.
5°.de cōparatione gratie gratū faciē
tis ⁊ gratis date.
Queſtio.112.ꝺ gr̄a q̄m ad eiꝰ cā3
Et p̄° vtꝝ ſolꝰ ꝺs ſit cā efficiēs gratie.
2°.vtꝝ reqrat̄ aliq̄ diſpō ad gr̄a3 ex
parte recipiētis ipa3 ꝑ actum liber
arbitrij.
3°.vtꝝ ex neceſſitate detur gratia ſe
preparanti ad gratiam.
4°.vtrū gr̄a ſit eq̄lis in oībus.
5°.vtꝝ aliqs poſſit ſcire ſe hr̄e gr̄am.
Queſtio.113.de gr̄a q̄tū ad eiꝰ ef
fectꝰ.Et p̄° de iuſtificatōe ipij ꝗ
ē effectꝰ gr̄e opantis.p̄mo qđ ſit iu
ſtificatio impij.
2°.vtꝝ ad eā reqrat̄ gratie infuſio.
3°.vtrū ad eā requirat̄ aliquis motꝰ
liberi arbitrij.
4°.vtꝝ ad eā reqrat̄ motus fidei.
5°.vtrū ad ea3 requirat̄ motus libe
ri arbitrij contra peccatum.
6°.vtrū p̄miſſio ſit connumeranda
remiſſio peccatorum.
7°.vtrū in iuſtificatione impij ſit ordo
temporis:aut fiat ſubito.
8°.de naturali ordine eoꝝ que ad iu
ſtificationem concurrunt.
9°.vtrum iuſtificatio impij ſit maxi
mum opus dei.
10°.vtꝝ iuſtificatio ipij ſit miraculoſa.
Queſtio.114.de merito qđ ē effe
ctus gr̄e coopantis.Et p̄o vtꝝ
hō poſſit aliqd mereri a deo.
2°.vtrū aliqs ſine gr̄a poſſit mereri vi
tam eternam.
3°.vtrum aliquis per gratiam poſſit
mereri vitam eternam ex condigno
4°.vtrum gratia ſit p̄ncipium meren
di mediante charitate principaliter.
5°.vtrū homo poſſit ſibi mereri pri
mam gratiam.
6°.vtꝝ hō poſſit eā mereri alij.
7°.vtrum aliquis poſſit ſibi mereri
reparationem poſt lapſum.
8°.vtrū poſſit aliqs ſibi mereri aug
mentum gratie vel charitatis.
9°.vtrum poſſit aliquis ſibi mereri fi
nalem perſeuerantiam.
10°.vtrum bona temporalia cadant
ſub merito.

¶ Tituli queſtionum ⁊ capitulorū3
prime partis ſumme Theologie ſā
cti Thome de Aquino ordinis fra
trum predicatorum finiunt feliciter.

Finis.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

¶ Prima pars Secunde partis ſumme theologie exi-mij doctoris ſancti Thome de Aquino ordinis Predi-catorum. Queſtio prima.

QUia ſicut dama-ſcenus dicit. Homo factus ad ima-ginem dei dicitur: ſm ꝙ ꝑ imaginẽ ſignificatur intellectuale: ⁊ arbitrio liberum ⁊ per ſe poteſtatiuum. Poſtq̄ ꝑdictum eſt de exemplari .ſ. de deo: ⁊ de his q̄ proceſſerũt ex diuina poteſtate ſm eius voluntatem: reſtat vt conſideremus de eius imagine .i. de hoīe ſm ꝙ ⁊ ipſe eſt ſuorũ operũ pricipiũ: quaſi liberũ arbitriũ habẽs: ⁊ ſuorũ operũ poteſtatẽ. Ubi primo cõſiderãdũ occurrit de vltimo fine huius vite: ⁊ deinde de his ꝑ q̄ hõ ad hũc finẽ ꝑuenire põt: vel ab eo deuiare. Ex fine .n. opꝫ accipe rõnes eorũ que ordinãt̃ i finẽ: ⁊ q: vltimus finis humane vite ponitur eẽ btĩtudo: opꝫ primum cõſiderare de vltimo fine in cõi: deinde de btĩtudine. ¶ Circa primũ querunt̃ octo. Primo vtrũ hoīs ſit agere ꝓpter finem. Secũdo vtrũ hoc ſit ꝓpriũ rõnalis nature. Tertio vtrũ actus hoīs recipiãt ſpẽm a fine. Quarto vtrũ ſit aliquis vltimus finis hũane vite. Quĩto vtrũ vnius hoīs poſſint eẽ plures vltimi fines. Sexto vtrũ hõ ordinet oīa i vltimum finem. Septimo vtrum idẽ ſit finis vltimus oīum hominum. Octauo vtrum in illo vltimo fine omniũ alie creature conueniant.

Ad primũ ſic procedit̃. Uidet̃ ꝙ homini non conueniat agere ꝓpter finẽ. Cã eni naturaliter prior eſt: ſed finis hꝫ rõnem vltimi: vt ipſm nomen ſonat. ergo finis nõ hꝫ rõnem cãe: ſed ꝓpter illud agit homo qđ eſt cã actionis: cũ hec prepoſitio propter: deſignet habitudinẽ cãe: ergo hoī non conuenit agere ꝑꝑ finem. ¶ Preterea illud qđ eſt vltimus finis non eſt ꝓpter finẽ ſed in quibuſdam actiones ſunt vltimus: vt patet ꝑ phm in in ꝑimo ethicorũ: ergo non oīa homo agit propter finem. ¶ Preterea tũc videtur homo agere ꝓpter finem quãdo deliberat: ſed multa homo agit abſq3 deliberatiõe: de quibus etiã quãq3 nihil cogitat: ſicut cum aliqs mouet pedẽ vel manũ alijs intentus: vel fricat barbã: nõ ergo homo omnia agit ꝓpter finem. ¶ Sed ꝯ. Omnia que ſunt in aliquo genere deriuãtur a ꝑncipio illius generis ſed finis eſt ꝑncipiũ in operabilibus ab homine: vt pꝫ ꝑ phm in ſcđo phyſicorũ: ergo homini conuenit oīa agere ꝓpter finem. ¶ Rñdeo dđm ꝙ actionũ que ab hoīe agunt̃: ille ſole ꝓprie dicũtur humane que ſunt proprie hoīs: inq̃tum eſt homo. Differt aũt homo ab alijs irrationalibus creaturis in hoc ꝙ eſt ſuorũ actuũ dñs. Unde ille ſole actiones vocãtur proprie humane quarũ homo eſt dñs. Eſt autẽ homo dñs ſuorũ actuũ per rõnem ⁊ voluntatẽ. Unde ⁊ liberũ arbitriũ eſſe dicit̃ facultas voluntatis ⁊ rõnis. Ille ergo actiones ꝓprie humane dicũtur: que ex volũtate deliberata procedũt: ſique aũt alie actiões homini cõueniãt: poſſunt dici quidem hoīs actiones: ſed nõ proprie humane cum nõ ſint hoīs inq̃tum eſt homo. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ omnes actiones que procedunt ab aliqua potentia cauſantur ab ea ſm rõnẽ ſui obiecti. Obiectũ aũt voluntatis eſt finis ⁊ bonũ. vnde oꝫ ꝙ omnes actiones humane ꝓpter finem ſint. ¶ Ad primũ ergo dicendũ: ꝙ finis ⁊ ſi ſit poſtremus in executione: eſt tamen primus in intẽtione agentis: ⁊ hoc modo habet rationẽ cauſe. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ ſi qua actio humana ſit vltimus finis: oꝫ eam eſſe voluntariã: alĩs non eſſet humana: vt dictũ eſt. Actio autẽ aliqua dupliciter dicit̃ voluntaria. Uno modo q: iperatur a volũtate: ſicut ambulare vel loqui. Alio modo q: elicit̃ a voluntate: ſicut ipſm velle. Impoſſibile aũt eſt ꝙ ipſe actus a volũtate elicitus ſit vltimus finis. Nam obiectũ volũtatis eſt finis: ſicut obiectũ viſus eſt color. Unde ſicut ipoſſibile eſt ꝙ primũ viſibile ſit ipſm videre: q: omne videre ẽ alicuius obiecti viſibilis: ita eſt impoſſibile ꝙ ꝑimũ appetibile qđ eſt finis: ſit ipſm velle. Unde relinquit̃ ꝙ ſiq̄ actio humana ſit vltimus finis ꝙ ipſa ſit impata a voluntate: ⁊ ita ibi aliqua actio hoīs ad minus ipſm velle eſt ꝓpter finẽ. Quicqđ ergo homo faciat verũ eſt dicere ꝙ homo agat ꝓpter finẽ: etiã agendo actionẽ q̄ eſt vltimus finis. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ huiuſmodi actiões nõ ſunt ꝓprie humane: q: nõ procedunt ex deliberatione rõnis q̄ eſt propriũ principiũ humanorũ actuum: ⁊ iđ habent quaſi finem imaginatũ: non autem per rõnem preſtitutũ.

Ad ſecũdum ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ agere ꝑꝑ finẽ ſit proprium rationalis nature. Homo .n. cuius eſt agere ꝑꝑ finẽ: nunq̄ agit propter finem ignotum: ſed multa ſunt q̄ nõ cognoſcunt finẽ: vel q: oīno carent cognitione: ſicut creature iſenſibiles vel non apprehendũt rõnem finis: ſicut bruta aĩalia. videt̃ ergo propriũ eẽ rõnalis creature agere ꝑꝑ finẽ. ¶ P̄. agere propter finẽ eſt ordinare ſuã actionẽ ad finẽ: ſed hoc ẽ rationis opus: ergo nõ cõuenit his que rõne carent. ¶ P̄. Bonũ ⁊ finis ẽ obiectũ volũtatis: ſed volũtas i rõne ẽ: vt dicitur in 3° de aĩa: ergo agere propter finẽ nõ ẽ niſi rõnalis nature. ¶ Sed ꝯ ẽ qđ phs probat in .2° phyſicorum. ꝙ nõ ſolum intellectus: ſed etiam natura agit propter finem. ¶ Rñ°. dicendum ꝙ omnia agentia neceſſe ẽ agere propter finẽ. Cauſarũ eni adinuicẽ ordinatarũ ſi prima ſubtrahatur neceſſe eſt alias ſubtrahi. ꝑima autẽ inter oẽs cauſas eſt cã finalis: cuius ratio ẽ: q: materia nõ ſequit̃ formã niſi ſm ꝙ mouet̃ ab agente. nihil eni reducit ſe de potentia in actũ. agens aũt nõ mouet niſi ex itentione finis. ſi .n. agens nõ eſſet determinatũ ad aliquẽ effectũ: non magis ageret hoc q̄ illud. ad hoc ergo ꝙ determinatũ effectũ ꝓducat neceſſe eſt ꝙ determinet̃ ad aliqđ certum quod hꝫ rõnẽ finis. hec aũt determinatio ſicut in rõnali natura ꝑ rõnalẽ fit appetitũ qui dicitur volũtas: ita in alijs fit ꝑ inclinationẽ nãlem que dicitur appetitus naturalis. Tamẽ ꝯſiderãdũ eſt ꝙ aliqđ ſua actione vel motu tendit ad finẽ dupliciter. Uno modo ſicut ſeipſm ad finem mouens: vt homo. Alio modo ſicut ab alio motũ ad finẽ: ſicut ſagitta tendit ad determinatũ finem ex hoc ꝙ mouet̃ a ſagittãte que ſuã actionem dirigit in finẽ. illa ergo que rõnem habẽt ſeipſa mouent ad finẽ q: habent dominiũ ſuorũ actuũ ꝑ liberũ arbitrium qđ eſt facultas volũtatis ⁊ rõnis. Illa vero que rõne carent tendunt in finẽ ꝓpter nãlem inclinationẽ quaſi ab alio mota: nõ aũt a ſeipſis cum nõ cognoſcãt rõnem finis. ⁊ ideo nihil in finem ordinare poſſunt ſed ſolum in finem ab alio ordinant̃: nam tota irrõnalis natura cõparat̃ ad deum ſicut inſtrm ad agens ꝑncipale: vt ſupra habitũ eſt. ⁊ ideo proprium eſt nature rõnalis vt tendat in finem quaſi ſe agens vel ducẽs ad finem. Nature vero irrõnalis q̄ſi ab alio acta vel ducta ſiue in finem apprehenſũ ſicut bruta aĩalia: ſiue in finẽ nõ apprehenſum ſicut ea que oīno cognitione carent. ¶ Ad ꝑm ergo dđm ꝙ q̄n homo ꝑ ſeipſum agit ꝓpter finem cognoſcit finem: ſed quando ab alio agitur vel ducitur: puta cum agit ad imperiũ alterius: vel cũ mouetur altero impellente nõ eſt neceſſarium ꝙ cognoſcat finẽ: ⁊ ita eſt in creaturis irrõnalibus. ¶ Ad 2m dđm ꝙ ordinare in finem eſt eius qđ ſeipſũ agit in finem. Eius vero qđ ab alio agitur in finem eſt ordinari in finem: qđ põt eſſe irrõnalis nature ſed ab aliquo rõnẽ habente. ¶ Ad 3m dđm ꝙ obiectũ voluntatis eſt finis ⁊ bonum in vniuerſali. vnde nõ põt eſſe volũtas in his que carent rõne ⁊ intellectu cum nõ poſſint apprehẽdere vniuerſalẽ ſed eſt in eis appetitus naturalis vel ſenſitiuus determinatus ad aliquod bonũ particulare. Manifeſtum autẽ eſt ꝙ particulares cauſe mouent̃ a cã vniuerſali: ſicut cũ rector ciuitatis q intẽdit bonũ cõe mouet ſuo imperio oīa ſua particularia officia ciuitatis: ⁊ ideo neceſſe eſt ꝙ omnia que carent rõne moueant̃ in fines particulares ab aliqua voluntate rõnali que ſe extendit in bonũ vniuerſale ſcilicet a voluntate diuina.

Ad tertium ſic proceditur. Uidetur ꝙ actus humani non recipiãt ſpẽm a fine finis enĩ eſt cauſa extrinſeca. ſed vnũquodq3 habet ſpẽm

ab aliquo principio intrinſeco: ergo actus humani non re/
cipiunt ſpeciem a fine. ℂ P̄. Illud quod dat ſpeciem opꝫ
eſſe prius: ſed finis eſt poſterior in eſſe: ergo actus huma/
nus non habet ſpeciem a fine. ℂ P̄. Idem non poteſt eē
niſi in vna ſpecie: ſed eundem numero actum conuenit or
dinari ad diuerſos fines: ergo finis non dat ſpeciem actibꝰ
humanis. ℂ Sed contra eſt quod dicit Auguſtinus in li/
bro de moribus eccleſie ⁊ manicheorum. Scḋm ꝙ finis
eſt culpabilis vel laudabilis ſm hoc ſunt opera noſtra cul
pabilia vel laudabilia. ℂ Rñ°. dđꝫ: ꝙ vnūquodqꝫ ſortit̄
ſpeciem ſm actum: ⁊ non ſm potentiaꝫ: vnde ea que ſūt
compoſita ex materia ⁊ forma conſtituuntur ſuis ſpeciebꝰ
per proprias formas: ⁊ hoc etiam conſiderandum eſt in
motibus proprijs. Cum enim motus quodāmodo diſtin
guatur per actionem ⁊ paſſioneꝫ: vtrūqꝫ horum ab actu
ſpeciem ſortitur: actio quidem ab actu qui eſt principium
agendi: paſſio ab actu qui eſt terminus motus noſtri: vn/
de calefactio actio nihil aliud eſt q̄ꝫ motio quedam a calo/
re procedens: calefactio vero paſſio nihil aliud eſt q̄ꝫ mo/
tus ad calorem. Diffinitio autem manifeſtat rationem ſpe
cieiꝰ ⁊ vtroqꝫ modo actus humani: ſiue conſiderentur per
modum actionum: ſiue per modum paſſionum ſpeciem
a fine ſortiuntur: vtroqꝫ enim modo poſſunt conſiderari
actus humani: eo ꝙ homo mouet ſeipſum ⁊ mouetur a
ſeipſo: dictum eſt autem ſupra ꝙ actus dicuntur humani
inquantum procedunt a voluntate deliberata. obiectuꝫ au
tem voluntatis eſt bonum ⁊ finis. ⁊ ideo manifeſtū ē: ꝙ
principium humanorum actuum inquantum ſunt huma
ni eſt finis: ⁊ ſimiliter eſt terminus eorūdem. naꝫ id ad qđ
terminatur actus humanus eſt id quod voluntas intendit
tanq̄ꝫ finem: ſicut in agentibus naturalibus forma genera
ti eſt conformis forme generantis: ⁊ quia vt Ambroſius
dicit ſuper Lucam. Mores proprie dicuntur humani: actꝰ
morales proprie ſpeciem ſortiuntur ex fine. nam idem ſūt
actus morales ⁊ actus humani. ℂ Ad primum ergo di/
cendum: ꝙ finis non eſt omnino aliquid extrinſecum ab
actu quia comparatur ad actum: vt principium vel termi/
nus: ⁊ hoc idem ipſum eſt de ratione actus: vt. ſ. ſit ab ali/
quo quantum ad actionem: ⁊ vt ſit ad aliquid quantuꝫ ad
paſſionem. ℂ Ad ſecundum dicendum: ꝙ finis ſecunduꝫ
ꝙ eſt prior in intentione vt dictum eſt: ſecundum hoc per/
tinet ad voluntatem: ⁊ hoc modo dat ſpecieꝫ actui huma
no ſiue morali. ℂ Ad tertium dicendum: ꝙ idem actꝰ nu/
mero ſecundum ꝙ ſemel egreditur ab agente non ordina
tur niſi ad vnum finem proximum a quo habet ſpeciem:
ſed poteſt ordinari ad plures fines remotos: quorū vnus
eſt finis alterius: poſſibile tamē eſt ꝙ vnus actus ſecundū
ſpeciem nature ordinetur ad diuerſos fines voluntatis: ſi/
cut hoc ipſum quod eſt occidere hominem quod eſt ideꝫ
ſecundum ſpeciem nature poteſt ordinari: ſicut in fineꝫ ad
conſeruationem iuſtitie ⁊ ad ſatiſfaciendum ire: ⁊ ex hoc
erunt diuerſi actus ſm ſpeciem moris: quia vno mō erit
actus virtutis: alio modo erit actus vitij: non enim motus
recipit ſpeciem ab eo ꝙ eſt terminus per accidens: ſed ſo/
lum ab eo ꝙ eſt terminus per ſe. fines autem morales ac/
cidunt rei vniuerſali: ⁊ econuerſo: ratio naturalis finis acci
dit morali. ⁊ ideo nihil prohibet actus qui ſunt idem ſm
ſpeciem nature eſſe diuerſos ſm ſpēꝫ moris: ⁊ ecōuerſo.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ non ſit ali/
quis vltimus finis humane vite:
ſed procedatur in infinitum. Bonum enim ſm ſuam ra/
tionem eſt diffuſiuum ſui: vt patet per Dionyſium. 7°. ca
pitulo de di. no. Si ergo quod procedit ex bono: ipſum ēt
eſt bonum: oportet ꝙ illud bonum diffundat aliqd bonū:
⁊ ſic proceſſus boni eſt in infinitum. Sed bonum habꝫ ra
tionem finis. ergo in finibus eſt proceſſus ī infinitū. ℂ P̄.
Ea que ſunt rationis in infinitum multiplicari poſſunt: vn
de ⁊ mathematice q̄titates in infinitum augentur. Spēs
etiam numerorum propter hoc ſunt infinite: quia dato q̄/
libet numero alium maiorem excogitare potes: ſed deſide
rium finis ſequitur apprehenſionem rationis: ergo videt̄
ꝙ in finibus procedatur in infinitum. ℂ P̄. Bonum ⁊ fi/
nis eſt obiectum voluntatis: ſed voluntas infinities poteſt
reflecti ſupra ſeipſum: poſſum enim velle aliquid: ⁊ velle
me velle illud. ⁊ ſic in infinitum. ergo in finibus humane
voluntatis proceditur in infinitum. ⁊ non eſt aliquis vlti/
mus finis humane voluntatis. ℂ Sed contra eſt qđ phs
dicit. 2. metaph. ꝙ qui infinitum faciunt auferunt naturaꝫ
boni: ſed bonum eſt quod habet rationem finis: ergo con
tra rationem finis eſt ꝙ procedatur in infinitum: neceſſe ē
ergo ponere vnum vltimum finem. ℂ Reſpondeo dicē
dum: ꝙ per ſe loquendo impoſſibile eſt in finibus proce/
dere in infinitum ex quacūqꝫ parte. in omnibus enim que
per ſe habent ordinem adinuicem. oportet ꝙ remoto pri/
mo remoueantur ea que ſunt ad primum. Unde philo/
ſophus probat in. 8°. phyſicorum ꝙ non eſt poſſibile in
cauſis mouentibus procedere in infinitum. quia non eſſet
primum mouens quo ſubtracto alia mouere non poſſunt
cum non moueant niſi per hoc ꝙ mouentur a primo mo/
uente. in finibus autem inuenitur duplex ordo. ſ. ordo intē
tionis: ⁊ ordo executionis. ⁊ in vtroqꝫ ordine oportet eſſe
aliquid primum: id enim quod eſt primum in ordine intē/
tionis eſt quaſi principium mouens appetitum: vnde ſub
tracto principio appetitus a nullo moueretur: id auteꝫ qđ
eſt principium in executione eſt: vnde incipit operatio: vn/
de iſto principio ſubtracto nullus inciperet aliquid opera/
ri. principium autem intentionis eſt vltimus finis. princi/
pium autem executionis eſt primum eorum que ſunt ad
finem. ſic ergo ex neutra parte poſſibile eſt in infinitum p/
cedere quia ſi nō eſſet vltimus finis nihil appeteretur: nec
aliqua actio terminaretur: nec etiam quieſceret intētio agē
tis. Si autem non eſſet primum in his que ſunt ad finem:
nullus inciperet aliquid operari nec terminaretur cōſiliū:
ſed in infinitum procederet: ea vō que non habent ordinē
per ſe: ſed per accidens ſibi inuicem coniunguntur: nihil
prohibet infinitatē habere: cauſe. n. per accidēs īdetermi/
nate ſunt: ⁊ hoc ēt modo conuenit eē infinitatē per accidēs
in finibus: ⁊ his que ſunt ad fines. ℂ Ad primuꝫ ergo di/
cendum: ꝙ de ratione boni eſt ꝙ aliquid ab ipō effluat. nō
tamen ꝙ ipſum ab alio procedat: ⁊ ideo cum bonum ha/
beat intentionē finis: ⁊ primum bonum ſit vltimus finis:
ratio iſta non probat ꝙ non ſit vltimus finis. ſed ꝙ a fine
primo ſuppoſito procedatur in infinitum inferius verſus
ea que ſunt ad finem: ⁊ hoc quidem competeret ſi conſi/
deraretur ſola virtus primi boni que eſt infinita: ſed quia
primum bonum habet diffuſionem ſm intellectum cuius
eſt ſm aliquam cauſam certam profluere in cauſata: aliqs
certus modus adhibetur bonorum effluxui a primo bo/
no a quo omnia bona participant virtutem diffuſiuam. ⁊
ideo diffuſio bonorum non procedit in infinitum. ſed ſicut
dicitur Sap. 11. Deus omnia diſpoſuit in numero pōdere
⁊ menſura. ℂ Ad ſecundum dicendum: ꝙ in his que ſūt
per ſe: ratio incipit a principijs naturaliter notis ⁊ ad ali/
quem terminum progreditur: vnde philoſophus probat
in primo poſteriorum: ꝙ in demonſtrationibus non ē pro
ceſſus in infinitum: quia demonſtrationibus attēdit̄ ordo
aliquorum per ſe: adinuicem connexorum ⁊ non per acci
dens: in his autem que per accidens connectuntur nihil
prohibet rationem in infinitum procedere: accidit autem
q̄titati aut numero preexiſtenti inquantum huiuſmodi ꝙ
ei addatur quantitas aut vnitas: vnde in huiuſmodi nihil
prohibet rationem procedere in infinitum. ℂ Ad tertium
dicendum: ꝙ illa multiplicatio actuum voluntatis reflexe
ſupra ſeipſam per accidens ſe habet ad ordinem finium:
quod patet ex hoc ꝙ circa vnum ⁊ eundem actum indif/
ferenter ſemel vel pluries ſupra ſeipſā volūtās reflectit̄.

Ad quintū ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ poſſibile ſit vo/
luntatem vnius hominis in plura
ferri ſimul ſicut in vltimos fines. Dicit enim Auguſti. 19.
de ciui. dei: ꝙ quidam vltimum hominis finem poſuerūt
in quatuor. ſ. voluptate: in quiete: in bonis nature ⁊ in vir
tute: hec autem manifeſte ſunt plura. ergo vnꝰ homo po/
teſt conſtituere vltimum finem ſue voluntatis in multis.
ℂ P̄. Que non opponuntur adinuicem ſe inuicem non

excludunt: ſed multa inueniuntur in rebus que ſibi inui/
cem non opponuntur. ergo ſi vnum ponat̃ vltim⁹ finis vo
luntatis non propter hoc alia excluduntur. ℭ P̃. Volun/
tas per hoc ꝙ cõſtituit vltimũ finem in aliquo ſuam libe/
ram potentiam non amittit: ſed anteꝗ̃ cõſtitueret vltimũ
finem ſuum in illo: puta in voluptate: poterat conſtituere
finem ſuum vltimũ in alio: puta ĩ diuitijs. ergo etiã poſtꝗ̃
cõſtituit aliquis vltimũ finẽ ſue volũtatis in voluptate põt
ſimul conſtituere vltimum finem in diuitijs. ergo poſſibi/
le eſt vnius hominis voluntatem ſimul ferri in diuerſa: ſi/
cut in vltimos fines. ℭ Sed ꝯ. illud in quo quieſcit aliqs
ſicut in vltimo fine: hominis affectui dominatur: q: ex eo
totius vite ſue regulas accipit: vnde guloſis dicitur Phil'.
3°. Quorum deus venter eſt: q:. ſ. conſtituunt finem ĩ de/
litijs ventris: ſed ſicut dicitur Math. 7°. Nemo põt duo/
bus dominis ſeruire adinuicem. ſ. non ordinatis. ergo im
poſſibile eſt eſſe plures vltimos fines vnius hominis ad/
inuicem non ordinatos. ℭ Rñdeo dõm: ꝙ impoſſibile ẽ
ꝙ voluntas vnius hominis ſimul ſe habeat ad diuerſa ſi/
cut ad vltimos fines: cuius ratio poteſt triplex aſſignari.
ℭ Prima eſt: q: cum vnũquodq; appetat ſuam perfe/
ctionem illud appetit aliquis vt vltimum finem: quod ap
petit vt bonum perfectum ⁊ cõplemẽtum ſuipſius. Vn/
de Auguſtinus dicit. 19°. de ciuitate dei. Finem boĩuꝫ nũc
dicimus non ꝙ cõſumitur vt non ſit: ſed quod perficit̃ vt
plene ſit. oportet igitur ꝙ vltimus finis ita ipleat totuꝫ ho/
minis appetitum ꝙ nihil extra ipſum appetendum relin/
quat̃: quod eſſe non poteſt ſi aliquid extraneum ad ipſius
perfectionem requiratur: vnde non poteſt eſſe ꝙ ĩ duo ſic
tendat appetitus ac ſi vtrũq; ſit bonũ perfectũ ipſius.
ℭ Secunda ratio eſt: q: ſicut in proceſſu rationis pñcipiũ
eſt id quod naturaliter cognoſcitur: ita in proceſſu rationa/
lis appetitus qui eſt voluntas oportet eſſe principiũ id qđ
naturaliter deſideratur: hoc autem oportet eſſe vnũ: q: na
tura non tendit niſi ad vnum: principium autem in proceſ/
ſu rationalis appetitus eſt vltimus finis: vnde oportet id ĩ
quod tendit voluntas ſub ratione vltimi finis eſſe vnum.
ℭ Tertia ratio eſt: quia cũ actiones voluntarie ex fine ſpe
ciem ſortiantur: ſicut ſupra habitum eſt: oportet ꝙ a fine
vltimo qui eſt cõmunis ſortiantur rationem generis: ſicut
⁊ naturalia ponuntur in genere ſm formalem rationeꝫ ra
tionem communem: cum igitur omnia appetibilia volun
tatis inquantum huiuſmodi ſint vnius generis: oportet vl
timum finem eſſe vnum: ⁊ precipue quia in quolibet ge/
nere eſt vnum primum principium: vltimus autem finis
habet rationem primi principij: vt dictum eſt: ſicut autem
ſe habet vltimus finis ſimpliciter ad totum humanũ ge/
nus: ita ſe habet vltimus finis huius hominis ad hũc ho/
mineꝫ: vnde oportet ꝙ ſicut omnium hoĩum eſt naturali
ter vnus finis vltimus: ita huius hominis voluntas ĩ vno
vltimo fine ſtatuatur. ℭ Ad primuꝫ ergo dicendũ: ꝙ oĩa
illa plura accipiebantur in ratione vnius boni pfecti ex his
conſtituti ab his qui in eis vltimum finem ponebant.
ℭ Ad 2m dõm: ꝙ ſi plura accipi poſſunt que adinuicem
oppoſitionem non habeant: tamen bono perfecto oppo/
nitur ꝙ ſit aliquid de perfectione rei extra ipſum. ℭ Ad
3m dõm: ꝙ poteſtas voluntatis non habet vt faciat oppo
ſita eſſe ſimul: quod contingeret ſi tenderet in plura diſpe/
rata: ſicut in vltimo fine: vt ex dictis patet.

Ad ſextum ſic proceditur. Videtur ꝙ nõ oĩa
queq; vult homo propter vl/
timum finem velit: ea enim que ad finem vltimum ordi/
nantur serioſa dicuntur quaſi vtilia: ſꝫ iocoſa a ſerioſis diſti
guuntur. ergo ea que homo iocoſe agit non ordinat ĩ vlti/
mum finem. ℭ Preterea. Philoſophus dicit in princi/
pio metaph. ꝙ ſcientie ſpeculatiue propter ſeipſas querun
tur: nec tamen poteſt dici ꝙ quelibet earum ſit vltimus fi
nis. ergo non omnia que homo appetit: appetit propter
vltimum finem. ℭ Preterea. Quicquid ordinat aliquid
in finem cogitat de illo fine: ſed non ſemper homo cogitat
de vltimo fine in omni eo quod appetit aut facit: non ergo
omnia homo appetit aut facit propter vltimum finem.
ℭ Sed contra eſt: quod dicit Auguſtinus. 19°. de ciuitate
dei. Illud eſt finis boni noſtri propter quod amantur cete
ra: illud autem propter ſeipſum. ℭ Reſpondeo dicendũ
ꝙ omnia que homo appetit: appetit propter fineꝫ: ⁊ hoc
apparet duplici ratione: Primo quidem: quia quicquid
homo appetit: appetit ſub ratione boni: quod quidem ſi
non appetitur vt bonũ perfectuꝫ quod eſt vltimus finis:
neceſſe eſt vt appetatur tendens in bonum perfectum: q:
ſemper inchoatio alicuius ordinatur ad conſumationem
ipſius: ſicut patet tam in his que fiunt a natura ꝗ̃ in his ꝗ
fiunt ab arte: ⁊ ita omnis inchoatio perfectionis ordinatur
in perfectionem conſumatam que eſt propter vltimum fi
nem. Secundo: quia vltimus finis hoc modo ſe habet ĩ
mouendo appetitum ſicut ſe habet in alijs motionib⁹ pri/
mum mouens. Manifeſtum eſt autem ꝙ cauſe ſecunde
mouentes non mouent niſi ſm ꝙ mouentur a primo mo
uente: vnde ſecunda appetibilia non mouent appetituꝫ ni
ſi in ordine ad primum appetibile quod eſt vltimus finis.
ℭ Ad primum ergo dicendum: ꝙ actiones ludicre ordi/
nantur ad bonum ipſius ludentis: prout ſunt delectantes
vel requiem preſtantes. bonum autem conſumatum ho/
minis eſt vltimus finis eius. ℭ Et ſimiliter dicendum ad
ſecundum de ſcientia ſpeculatiua que appetitur vt bonuꝫ
quoddam ſpeculantis. quod comprehenditur ſub bono
completo ⁊ perfecto: quod eſt vltimus finis. ℭ Ad tertiũ
dicendum: ꝙ non oportet ꝙ vt ſemper aliquid cogitet de
vltimo fine quandocunq; aliquid appetit vel operatur: ſꝫ
virtus prime intentionis que eſt reſpectu vltimi finis ma/
net in quolibet appetitu cuiuſcunq; rei. etiam ſi de vltimo
fine actu non cogitatur: ſicut non oportet ꝙ qui vadit ꝑ viã
in quolibet paſſu cogitet de fine.

Ad ſeptimũ ſic proceditur. Videtur ꝙ non
omnium hominum ſit vnus fi
nis vltimus: maxime enim videtur vltimus finis eſſe ho/
minis incommutabile bonum: ſed quidaꝫ auertuntur ab
incommutabili bono peccando. non ergo omnium homi
num vnus eſt vltimus finis. ℭ Preterea. Secũdum vl
timum finem tota vita hominis. ſ. regulatur. ſi igitur eſſet
vnus vltimus finis omnium hominum. ſequeretur ꝙ in
hominibus non eſſent diuerſa ſtudia viuendi. quod patet
eſſe falſum. ℭ P̃. Finis eſt actiõis termin⁹. actiones auteꝫ
ſunt ſingularium. homines autem ⁊ ſi conueniant in natu/
ra ſpeciei: tamen differunt ſm ea que ad indiuidua perti/
nent. non ergo omnium hominum eſt vnus vltimus finis
ℭ Sed contra eſt quod Auguſtin⁹ dicit. 13. trinita. ꝙ oẽs
homines conueniunt in appetendo vltimum finem ꝗ eſt
beatitudo. ℭ Reſpondeo dicendum: ꝙ de vltĩo fine poſ/
ſumus loqui dupliciter. Vno modo ſm rationeꝫ vltimi
finis. Alio modo ſm id in quo finis vltimi ratio inuenit̃.
quantum igitur ad rationem vltimi finis omnes cõueniũt
in appetitu finis vltimi. quia omnes appetunt ſuam per/
fectionem adimpleri que eſt ratio vltimi finis: vt dictũ ẽ:
ſed quantum ad id in quo iſta ratio inuenitur non omnes
homines conueniunt in vltimo fine: nam quidam appe/
tunt diuitias tanꝗ̃ conſumatum bonum: quidam vͦ vo/
luptatem: quidam vͦ quodcunq; aliud: ſicut ⁊ omni gu/
ſtui delectabile eſt dulce: ſed quibuſdam maxime delecta
bilis eſt dulcedo vini: quibuſdam dulcedo mellis aut ali/
cuius talium: illud tamen dulce oportet ſimpliciter eẽ me/
lius delectabile in quo maxime delectatur qui habet opti/
mum guſtum: ⁊ ſimiliter illud bonum oportet eſſe com/
pletiſſimum quod tanꝗ̃ vltimum finem appetit habens
affectum bene diſpoſitum. ℭ Ad pmũ ergo dõm: ꝙ illi ꝗ
peccãt auertũtur ab eo in quo vere inuenitur ratio vltimi
finis: non autem ab ipſa vltimi finis intentione quam que/
runt falſo in alijs rebus. ℭ Ad ſecundum dicendum: ꝙ
diuerſa ſtudia viuendi contingunt in hominibus propter
diuerſas res in quibus queritur ratio ſummi boni. ℭ Ad
tertium dicendum: ꝙ ſi actiones ſint ſingularium: tamen
primum principium agendi in eis eſt natura que tendit ad

vnum: vt dictum eſt.

Ad octauum ſic procedit. Videtur ꝙ in vltimo fine hominis etiam omnia alia conueniant. finis enim reſpondet principio: ſed illud quod eſt principium hominum: ſcilicet deus: eſt etiam principium omnium aliorum: ergo in fine hominis omnia alia communicant. ¶ Preterea. Dionyſius dicit in libro de diui. no. ꝙ deus conuertit omnia ad ſeipſum tanꝙ ad vltimum finem: ſed ipſe eſt vltimus finis hominis: quia ſolo ipſo fruendum eſt. ergo in fine vltimo hominis etiam alia conueniunt. ¶ Preterea finis vltimus hominis ē obiectum voluntatis: ſed bonum voluntatis eſt bonum vniuerſale quod eſt finis omnium. ergo neceſſe eſt ꝙ in vltimo fine hominis omnia conueniant. ¶ Sed contra eſt: ꝙ vltimus finis hominum eſt beatitudo quam omnes appetūt: vt Auguſtin⁹ dicit: ſed non cadit in aliqua alia experTia rationis vt beata ſint: ſicut Auguſtinus dicit in libro .83. queſtionum: non ergo in vltimo fine hominis alia conueniunt. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ſicut philoſophus dicit in quinto metaph. finis dupliciter dicitur: ſcilicet cui⁹ ⁊ quo: idest ipſa res in qua ratio boni inuenitur ⁊ vſus ſiue adeptio illius rei ſicut ſi dicam⁹ ꝙ motus corporis grauis finis eſt locus inferior: vt res: vel hoc quod eſt eſſe in loco inferiori vt vſus: ⁊ finis auari eſt vel pecunia vt res: vel poſſeſſio pecunie vt vſus: ſi ergo loquamur de vltimo fine hominis quantum ad ipſam rem que eſt finis: ſic in vltimo fine hominis omnia conueniunt: quia deus eſt vltimus finis hominis ⁊ omnium aliarum rerum. Si autē loquamur de vltimo fine hominis quantum ad conſecutionem finis: ſic in hoc fine hominis non communicāt creature irrationales: nam homo ⁊ alie rationales creature cōſequuntur vltimum finem cognoſcendo ⁊ amando deū: quod non competit alijs creaturis: que adipiſcuntur vltimum finem inquantum participant aliquam ſimilitudinē dei ſcdm ꝙ ſunt vel viuunt vel etiam cognoſcunt. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta: nā beatitudo nominat adeptionem vltimi finis.

Queſtio. ij.

d

Deinde conſiderandū eſt de beatitudine. Primo quidem in quibus ſit. Secundo quid ſit. Tertio qualiter eam conſequi poſſumus. ¶ Circa primū queruntur octo. Primo vtrum beatitudo conſiſtat in diuitijs. Secundo vtrum in honorib⁹. Tertio vtrum in fama ſiue in gloria. Quarto vtrum in poteſtate. Quinto vtrum in aliquo corporis bono. Sexto vtrum in voluptate. Septimo vtrū in aliquo bono anime. Octauo vtrum in aliquo bono creature.

Ad primū ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo hominis in diuitijs conſiſtat: cū enim beatitudo ſit vltimus finis hominis: in eo cōſiſtit qđ maxime in hominis affectu dominatur: huiuſmodi autem ſunt proprie diuitie: dicitur enim eccleſiaſtes. 10°. Pecunie obediūt omnia. ergo in diuitijs beatitudo hominis cōſiſtit. ¶ Preterea. Secundum Boetium in .3°. de conſola. Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus. ſed in pecunijs omnia poſſideri videtur: quia vt philoſophus dicit in quinto ethicorum. Ad hoc nummus eſt inuentus vt ſit quaſi fideiuſſor: habendi: pro eo quodcunq; homo voluerit. ergo in diuitijs beatitudo conſiſtit. ¶ Preterea. Deſiderium ſummi boni cū nunꝙ deficiat videtur eſſe infinitum: ſed hoc maxime in diuitijs inuenitur: quia auarus non implebitur pecunia. vt dicitur eccleſiaſtici. 10°. ergo in diuitijs beatitudo conſiſtit. ¶ Sed contra. Bonum hominis in retinendo beatitudinem magis conſiſtit ꝙ in emittendo ipſam: ſed ſicut Boetius l. 3°. de conſola. dicit. Diuitie effundēdo magis ꝙ coaceruādo melius nitent: ſiquidem auaritia ſemper odioſos: claros facit largitas. ergo in diuitijs beatitudo nō conſiſtit. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ impoſſibile eſt beatitudinem hominis in diuitijs conſiſtere. Sunt enim duplices diuitie: vt philoſophus dicit in primo politicorum: ſcilicet naturales ⁊ artificiales. Naturales quidem diuitie ſunt quibus homini ſubuenitur ad defectus naturales tollendos: ſicut cibus ⁊ potus: veſtimēta vehicula ⁊ habitacula: ⁊ alia huiuſmodi. Diuitie artificiales ſunt quibus ſm ſe non iuuatur: vt denarij: ſed ars humana eos adinuenit propter facultatem commutationis: vt ſint quaſi menſura quedam rerum venalium. Manifeſtum eſt autem ꝙ in diuitijs naturalibus beatitudo hominis eſſe non poteſt. queruntur enim huiuſmodi diuitie ad ſuſtentandum naturam hominis: ⁊ ideo non poſſunt eſſe vltimus finis: ſed magis ordinantur ad hominem ſicut ad finem: vnde in ordine nature omnia huiuſmodi ſunt infra hominem ⁊ propter hominē facta ſm illud ps. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Diuitie autem artificiales non queruntur niſi propter naturales: non enim quererentur: niſi quia per eas emuntur res ad vſum vite neceſſarie. vnde multo minus habent rationem vltimi finis. impoſſibile eſt igitur beatitudinē que ē vltimus finis hominis in diuitijs eſſe. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ omnia corporalia obediunt pecunie ꝙtum ad multitudinem ſtultorum qui ſola corporalia bona cognoſcunt: que pecunia acquiri poſſunt: iudicium autem de bonis humanis non debet ſumi a ſtultis ſed a ſapientibus: ſicut ⁊ iudicium de ſaporibus ab his qui habent guſtum bene moderatum. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ pecunia poſſunt haberi omnia venalia: non autē ſpiritualia que vendi non poſſunt. vnde dicitur Prouerbiorū .17. Quid prodeſt ſtulto diuitias habere cum ſapientiam emere non poteſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ appetitus naturalium diuitiarum non eſt infinitus: quia ſm certā menſuram ſufficiunt nature. ſed appetitus diuitiarum artificialium eſt infinitus. quia deſeruit concupiſcentie inordinate que non modificatur. vt patet per philoſophū in primo politicorum: aliter tamen eſt infinitum deſiderium diuitiarum ⁊ deſiderium ſummi boni: nam ſummum bonum quanto perfectius poſſidetur: tanto ipſū magis amatur: ⁊ alia contēnuntur: quia quanto magis habetur magis cognoſcitur. ⁊ ideo dicitur eccleſiaſtici .14. Qui edunt me: adhuc eſurient: ſed in appetitu diuitiarum: ⁊ quorumcunq; temporalium bonorum eſt econuerſo: nam quando iam habentur: ipſa contemnuntur: ⁊ alia appetuntur ſcdm ꝙ ſignificatur. Joan. 4. cū dominus dicit. Qui bibit ex hac aqua per quam temporalia ſignificantur: ſitiet iterum. ⁊ hoc ideo: quia eorum inſufficientia magis cognoſcitur cū habentur: ⁊ ideo hoc ipſum oſtendit eorum imperfectionem: ⁊ ꝙ in eis ſummum bonum non conſiſtit.

Ad ſecūdum ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo hominis in honoribus conſiſtat. beatitudo enim ſiue felicitas eſt premium virtutis. vt philoſophus dicit in primo ethicorum: ſed honor maxime videtur eſſe id quod eſt virtutis premiū: vt philoſophus dicit in .4. ethicorum. ergo in honore maxime contingit beatitudo. ¶ Preterea. Jllud quod conuenit deo: ⁊ excellentiſſimis maxime videtur eē beatitudo que eſt bonum perfectum: ſed huiuſmodi eſt honor: vt philoſophus dicit in .8°. ethicorum ⁊ prima ad Thimot. dicit apoſtolus. Soli deo honor ⁊ gloria. ergo in honore conſiſtit beatitudo. ¶ Preterea. Jllud quod ē magis deſideratum ab hominibus eſt beatitudo: ſed nihil videtur eſſe magis deſiderabile ab hominibus ꝙ honor. quia oēs patiuntur iacturam in omnibus alijs rebus ne patiantur aliquod detrimentum ſui honoris. ergo in honore beatitudo conſiſtit. ¶ Sed contra. beatitudo eſt in beato: honor autem non eſt in eo qui honoratur: ſed magis in honorante qui reuerentiam exhibet honorato: vt philoſoph⁹ dicit in primo ethicorum. ergo in honore beatitudo non conſiſtit. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ impoſſibile eſt beatitudinem conſiſtere in honore: honor enim exhibetur alicui propter aliquam eius excellentiam: ⁊ ita eſt ſignum et teſtimonium quoddam illius excellentie que eſt in hono-

rato: excellentia autem hominis maxime attenditur circa beatitudinem que eſt hominis bonum perfectum: ⁊ ſecundum partes eius: ideſt ſecundum illa bona quib⁹ aliquid beatitudinis participatur: ⁊ ideo honor poteſt quidem conſequi beatitudinem. ſed principaliter in eo beatitudo conſiſtere non poteſt. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ honor non eſt premium virtutis propter quod virtuoſi operantur: ſed accipiunt honorem ab hominibus loco premij: quaſi a non habentibus ad dandum magis. verum autem premium virtutis eſt ipſa beatitudo propter quam virtuoſi operantur: ſi autem propter honorem operarentur: iam non eſſet virtus ſꝫ magis ambitio. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ honor debetur deo: ⁊ excellentiſſimis in ſignum vel teſtimonium excellentie preexiſtentis: non ꝙ ipſe honor faciat eos excellentes. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ex naturali deſiderio beatitudinis quam conſequitur honor: vt dictum eſt: contingit ꝙ homines maxime honorem deſiderant: vnde querunt homines maxime honorari a ſapientibus quorum iudicio credunt ſe eſſe excellentes vel felices.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo hominis conſiſtat in gloria: in eo enim videtur beatitudo conſiſtere quod redditur ſanctis pro tribulationibus quas in mundo patiũtur: huiuſmodi autem eſt gloria. dicit enim apoſtolus Roman. octauo. Non ſunt condigne paſſiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis ergo beatitudo conſiſtit in gloria. ¶ Preterea. Bonuꝫ eſt diffuſiuum ſui: vt patet per Dionyſium octauo capitulo de diui. nomi. Sed per gloriam bonum hominis maxime diffunditur in notitiam aliorum: quia gloria: vt Ambroſius dicit: nihil aliud eſt q̃ clara cum laude notitia. ergo beatitudo hominis conſiſtit in gloria.
¶ Preterea. Beatitudo eſt ſtabiliſſimum bonorum: hoc autem eſſe videtur fama vel gloria: quia per hanc quodammodo homines eternitatem ſortiuntur: vnde Boetius dicit in libro de conſolatione. Vos immortalitatem nobis propagare videmini cum futuri famam temporis cogitatis. ergo beatitudo conſiſtit in fama ſeu gloria. ¶ Sed contra. Beatitudo eſt verum hominis bonum: ſed famam ſeu gloriam contingit eſſe falſam: vt enim dicit Boetius in libro quarto de conſolatione. Plures magnum ſepe nomen falſis vulgi opinionibus attulerunt: quo quid turpius excogitari poteſt: naꝫ qui falſo predicantur ſuis ipſi neceſſe eſt laudibus erubeſcant. non ergo beatitudo hominis conſiſtit in fama ſeu gloria. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ impoſſibile ē beatitudinem hominis in fama ſeu gloria humana conſiſtere: nam gloria nihil aliud eſt q̃ clara notitia cũ laude: vt Ambroſius dicit. Res autem cognita aliter comparatur ad cognitionem diuinam: ⁊ aliter ad cognitionem humanam: humana eniꝫ cognitio a rebus cognitis cauſatur: ſed diuina cognitio eſt cauſa rerum cognitarum: vnde perfectio humani boni que beatitudo dicitur: non poteſt cauſari a notitia humana: ſed magis notitia humana de beatitudine alicuius procedit ⁊ quodammodo cauſatur ab ipſa humana beatitudine: vel inchoata vel perfecta: ⁊ ideo in fama vel in gloria non poteſt conſiſtere hominis beatitudo ſed bonum hominis dependet ſicut ex cauſa ex cognitione dei: ⁊ ideo ex gloria que eſt apud deuꝫ dependet beatitudo hominis: ſicut ex cã ſua: ſcḋm illud pſalmi. Eripiam eum ⁊ glorificabo euꝫ: longitudine dierum adimplebo eum: ⁊ oſtendam illi ſalutare meum. Eſt etiam aliud conſideranduꝫ ꝙ humana notitia ſepe fallitur ⁊ precipue in ſingularibus contingentibus cuiuſmodi ſunt actus humani: ⁊ ideo frequẽter humana gloria fallax eſt: ſed quia deus falli non poteſt: eius gloria vera eſt: propter quod dicitur. 2. ad Corinth. 10°. Ille probatus eſt quem deus commendat. ¶ Ad primum ergo dicendam: ꝙ apoſtolus non loquitur illud de gloria que eſt ab hominibus: ſed de gloria que eſt a deo coram angelis eius: vnde dicitur i Mar. octauo. Filius hominis confitebitur euꝫ in gloria patris ſui coram angelis eius. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ bonum alicuius hominis quod per famam vel gloriaꝫ eſt in cognitione multorum: ſi cognitio quidem vera ſit: oportet ꝙ deriuetur a bono exiſtente in ipſo: ⁊ ſic preſupponit perfectam beatitudinem vel inchoatam. Si autem cognitio falſa ſit: non concordat rei ⁊ ſic bonum non inuenitur in eo cuius fama celebris habetur: vnde patet ꝙ fama nullo modo poteſt facere hominem bonum. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ fama non habet ſtabilitatem immo falſo rumore de facili perditur: ⁊ ſi ſtabilis aliquando perſeueret hoc eſt per accidens: ſed beatitudo habet per ſe ſtabilitatem ⁊ ſemper.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo conſiſtat in poteſtate: omnia enim appetunt aſſimilari deo tanquam vltimo fini ⁊ primo principio: ſed homines qui in poteſtatibus ſunt propter ſimilitudinem poteſtatis maxime videntur eſſe deo conformes: vnde in ſcriptura dij vocãtur: vt patet. Exodi. 13°. Dijs non detrahes. ergo ĩ poteſtate beatitudo conſiſtit. ¶ Preterea. Beatitudo eſt bonum perfectum: ſed perfectiſſimuꝫ eſt ꝙ homo etiã aliquos congrue poſſit regere. quod conuenit his qui ĩ poteſtatibus ſunt conſtituti: ergo beatitudo conſiſtit in poteſtate. ¶ Preterea. Beatitudo cum ſit maxime appetibilis opponitur ei quod maxime eſt fugiendum: ſꝫ homines maxime fugiunt ſeruitutem cui contra ponitur poteſtas. ergo in poteſtate beatitudo cõſiſtit. ¶ Sꝫ contra. Beatitudo eſt perfectum bonum: ſed poteſtas eſt maxime imperfecta: vt enim dicit Boetius ſecundo de conſolatione. Poteſtas humana ſolicitudinum morſus expellere: formidinum aculeos vitare nequit: ⁊ poſtea potentem cenſes: cui ſatellites latus ambiunt: qui quos terret: ipſe plus metuit. non igitur beatitudo conſiſtit in poteſtate. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ impoſſibile eſt beatitudinem in poteſtate conſiſtere propter duo. Primo quidem quia poteſtas habet rationem principij. vt patet in. 5. metaphi. beatitudo autem habꝫ rationem vltimi finis. Secundo quia poteſtas ſe habet ad bonum ⁊ ad malum: beatitudo autem eſt proprium ⁊ perfectum hominis bonum. vnde magis poſſet conſiſtere beatitudo aliqua in bono vſu poteſtatis q eſt per virtutem: q̃ in ipſa poteſtate: poſſunt autem q̃tuor generales cauſe induci ad oſtendendum: ꝙ in nullo premiſſorum exteriorum bonorum beatitudo conſiſtat: quarum prima eſt ꝙ cum beatitudo ſit ſummum hominis bonum non compatitur ſecum aliquod malũ: omnia autem predicta poſſunt inueniri. ⁊ in bonis ⁊ in malis. Secunda ratio eſt. quia cum de ratione beatitudinis ſit ꝙ ſit per ſe ſufficiens: vt patet in primo ethicoꝝ hoc neceſſe eſt ꝙ beatitudine adepta nullum bonuꝫ neceſſarium homini deſit: adeptis autem ſingulis premiſſoꝝ poſſunt adhuc multa bona homini neceſſaria deeſſe: puta ſapientia: ſanitas corporis: ⁊ huiuſmodi.
¶ Tertia. quia cum beatitudo ſit bonum perfectuꝫ ex beatitudine non poteſt aliquod maluꝫ alicui prouenire: quod nõ ꝯuenit premiſſis. dicitur Eccleſiaſtes. 5. ꝙ diuitie interdum conſeruantur in malum domini ſui. ⁊ ſimile patet in alijs tribus. ¶ Quarta ratio ē. quia ad beatitudinem homo ordinatur per principia interiora: cum ad ipſam naturaliter ordinetur. premiſſa auteꝫ quatuor bona magis ſunt a cauſis exterioribus: ⁊ vt plurimum a fortuna: vnde ⁊ bona fortune dicuntur: vnde patet ꝙ in premiſſis nullo modo beatitudo conſiſtit. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ diuina poteſtas eſt ſua communitas. vnde vti ſua poteſtate non poteſt niſi bene: ſꝫ hoc in hominibus non inuenitur: vnde non ſufficit ad beatitudinem ꝙ homo aſſimiletur deo quantum ad poteſtatem: niſi aſſimiletur ei quantum ad bonitatem.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſicut optimum eſt ꝙ aliquis vtatur bene poteſtate in regimine multorum. ita peſſimum eſt ſi male vtatur: ⁊ ita poteſtas ſe habet et ad bonum ⁊ ad malum. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſeruitus eſt impedimentum boni vſus poteſtatis: ⁊ iđ naturaliter homines eam fugiunt: ⁊ non quaſi in poteſtate hominis ſit ſummum bonum.

Ad quintum ſic proceditur. Uidetur ꝙ beatitudo conſiſtat in bonis corporis. dicitur enim eccleſiaſtici. 30. Non eſt cenſus ſupra cenſum ſalutis corporis: ſed in eo quod eſt optimum conſiſtit beatitudo: ergo conſiſtit in corporis ſalute. ¶ Preterea. Dionyſius dicit. 5. capitulo de di. no. ꝙ eſſe eſt melius q̄ʒ viuere: ⁊ viuere q̄ʒ alia que conſequuntur: ſed ad eſſe vel viuere hominis requiritur ſal⁹ corporis: cum ergo beatitudo ſit ſummum bonum hominis videtur: ꝙ ſalus corporis maxime pertineat ad beatitudinem. ¶ Preterea. Quanto aliquid eſt communius: tanto ab altiori principio dependet. quia quanto eſt ſuperius: tanto eius virtus ad plura ſe extendit: ſʒ ſicut cauſalitas cauſe efficientis conſideratur ſcđm influentiam. ita cauſalitas finis attenditur ſcđm appetitum. ergo ſicut prima cauſa efficiens eſt que in omnia influit. ita vltimus finis eſt quod ab omnibus deſideratur: ſed ipſum eſſe eſt quod maxime deſideratur ab omnibus. ergo in his que pertinent ad eſſe hominis: ſicut eſt ſal⁹ corporis maxime conſiſtit beatitudo. ¶ Sed contra eſt ꝙ ſm beatitudinem homo excellit omnia alia: ſed ſm bona corporis a multis animalibus ſuperatur: ſicut ab elephante in diuturnitate: a leone in fortitudine: a ceruo in curſu. ergo beatitudo non conſiſtit in bonis corporis. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ impoſſibile eſt beatitudinem hominis in bonis corporis conſtare propter duo.

Primo quidem. quia impoſſibile eſt ꝙ illius rei que ordinatur ad aliud ſicut ad finem: vltimus finis ſit eiuſdem conſeruatio in eſſe. vnde gubernator non intendit ſicut vltimum finem conſeruationem nauis ſibi cõmiſſe. eo ꝙ nauis ad aliud ordinatur ſicut in finem. ſ. ad nauigandum. ſicut autē nauis committitur gubernatori ad dirigendum: ita homo eſt ſue voluntati ⁊ rationi commiſſus: ſcđm illud quod dicitur Eccleſia. 15. Deus ab initio conſtituit hominem ⁊ reliquit eum in manu conſilij ſui. Manifeſtum eſt autem ꝙ homo ordinatur ad aliquid ſicut ad finem: non enim eſt ſummum bonum: vnde impoſſibile eſt ꝙ vltimus finis rationis ⁊ voluntatis humane ſit conſeruatio ſui eſſe. Secundo quia dato ꝙ finis rationis ⁊ voluntatis humane eſſet conſeruatio humani eſſe: non tamen poſſet dici ꝙ finis hominis eēʒ aliquod corporis bonum. Eſſe enim hominis conſiſtit in anima ⁊ in corpore: ⁊ q̄uis eſſe corporis dependeat ab anima: eſſe tamen humane anime non dependet a corpore vt ſupra oſtenſuʒ eſt: ipſumqʒ corpus eſt propter animam ſicut materia propter formam: ⁊ inſtrumenta propter motorem: vt per ea ſuas actiones exerceat: vnde omnia bona corporis ordinantur ad bona anime ſicut ad finem: vnde impoſſibile eſt ꝙ in bonis corporis beatitudo conſiſtat: que eſt vltimus finis. ¶ Ad primuʒ ergo dicendum: ꝙ ſicut corpus ordinatur ad animam ſicut ad finem: ita bona exteriora ad ipſum corpus: ⁊ iđ rationabiliter bonum corporis prefertur bonis exterioribus que per cenſum ſignificantur: ſicut ⁊ bonum anime prefertur omnibus bonis corporis. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ eſſe ſimpliciter acceptum ſcđm ꝙ includit in ſe omnem perfectionem eſſendi preeminet vite ⁊ omnibus ſubſequentibus: ſic igitur ipſum eſſe prehabet in ſe omnia bona ſubſequētia. ⁊ hoc modo Dionyſius loquitur: ſed ſi conſideretur prout participatur in hac re vel in illa que non capiunt totam perfectionem eſſendi ſed habent eſſe imperfectum: ſicut eſt eſſe cuiuſlibet creature: manifeſtum eſt ꝙ ipſum eſſe cum perfectione ſuperaddita eſt eminentius: vnde ⁊ Dionyſius ibidem dicit: ꝙ viuentia ſunt meliora exiſtentibus ⁊ intelligentia viuentibus. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ finis reſpondet principio: ex illa ratione probatur vt vltimus finis eſt primum principium eſſendi: in quo eſt omnis eſſendi perfectio: cuius ſimilitudinem appetunt ſm ſuā perfectionem: quedam quidem ſcđm eſſe tantum: quedam ſcđm eſſe viuens: quedam ſcđm viuens ⁊ intelligens ⁊ beatum. ⁊ hoc paucorum eſt.

Ad ſextum ſic proceditur. Uidetur ꝙ beatitudo hominis in voluptate conſiſtat: beatitudo enim cum ſit vltimus finis non appetitur propter aliud: ſed alia propter ipſam: ſed hoc maxime conuenit delectationi: ridiculum eſt enim ab aliquo querere propter quid velit delectari: vt dicitur in. 10°. ethicorum. ergo beatitudo maxime in voluptate ⁊ delectatione conſiſtit. ¶ Preterea. Cauſa prima vehementius imprimit q̄ʒ ſecunda: vt dicitur in libro de cauſis. influentia autem finis attenditur ſm eius appetitum: illđ ergo videtur habere rationem finis vltimi quod maxime mouet appetitum: hoc autem eſt voluptas cuius ſignum eſt ꝙ delectatio intantum abſorbet hominis voluntatem ⁊ rationem ꝙ alia bona contēnere facit. ergo videtur ꝙ vltimus finis hominis qui eſt beatitudo maxime in voluptate conſiſtat. ¶ Preterea. Cum appetit⁹ ſit boni illud quod omnia appetunt videtur eſſe bonuʒ optimum: ſed delectationeʒ omnia appetunt ⁊ ſapientes ⁊ inſipientes ⁊ etiam ratione carentia. ergo delectatio eſt optimuʒ. conſiſtit ergo in voluptate beatitudo q̄ eſt ſummuʒ bonuʒ. ¶ Contra eſt quod Boetius dicit i. 3°. de conſolatione. Triſtes exitus eſſe voluptatuʒ q̄ſquis reminiſci libidinuʒ ſuaruʒ volet itelliget: que ſi beatos efficere poſſent nihil eſſet quin pecudes quoqʒ eſſe beate dicantur. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ quia delectationes corporales pluribus note ſunt: aſſumpſerunt ſibi nomen voluptatuʒ: vt dicitur. 6°. ethicoruʒ. In quibus tamen beatitudo principaliter non conſiſtit: quia in vnaquaqʒ re aliud eſt quod pertinet ad eſſentiaʒ ei⁹: aliud eſt propriuʒ accidens ipſius: ſicut i homine: aliud ē quod eſt animal rationale mortale: aliud quod eſt riſibile. Eſt igitur conſiderādū: ꝙ omnis delectatio ē quoddam proprium accidens quod conſequitur beatitudinē vel aliquam beatitudinis partem: ex hoc enim aliq̄s delectatur: quia habet bonum aliquod ſibi conueniens vl in re: vel in ſpe: vel ſaltem in memoria: bonum autēʒ cõueniens ſiquidem ſit perfectum eſt ipſa hominis beatitudo. Si autem ſit imperfectum: beatitudo eſt quedaʒ participata vel propinqua vel remota vel ſaltem apparens: vnde manifeſtum eſt ꝙ nec ipſa delectatio que ſequitur bonum perfectum eſt ipſa eſſentia beatitudinis: ſed quoddam conſequens ad ipſam ſicut per ſe accidēs. voluptas autem corporalis non poteſt etiam modo predicto ſequi bonum perfectum: nam ſequitur bonuʒ qđ apprehendit ſenſus qui eſt virtus anime corpore vtens: bonum autem quod pertinet ad corpus quod apprehēditur ſcđm ſenſum non poteſt eſſe perfectum hominis bonum: cum enim anima rationalis excedat proportionem materie corporalis: pars anime que eſt ab organo corporeo abſoluta quandam habet infinitatem reſpectu ipſius corporis ⁊ partium anime corpori concreataruʒ: ſicut inuiſibilia ſunt quodammodo infinita reſpectu materialium: eo ꝙ forma per materiam quodammodo cõtrahitur ⁊ finitur: vnde forma a materia abſoluta ē quodammodo infinita: ⁊ ideo ſenſus qui eſt vis corporalis cognoſcit ſingulare quod eſt determinatuʒ per materiā intellectus vero qui eſt vis a materia abſoluta cognoſcit vniuerſale quod ē abſtractum a materia: ⁊ continet ſub ſe infinita ſingularia: vnde patet ꝙ bonum conueniens corpori quod per apprehenſionem ſenſus delectationē corporalem cauſat non eſt perfectum bonum hominis: ſed eſt minimum quiddam i comparatione ad bonum anime. vnde Sap. 7. dicitur. Omne aurum in com-

paratione ſapientie arena eſt exigua. ſic igitur neq̧ volu
ptas corporalis eſt ipſa beatitudo: nec eſt per ſe accidẽs
beatitudinis. ¶ Ad p̄mũ ergo dõm: ꝙ eiuſdem ratio/
nis eſt ꝙ appetatur bonum: ⁊ ꝙ appetatur delectatio:
que nihil eſt aliud q̃ꝫ quietatio appetitus ĩ bono: ſicut ex
eadem virtute nature eſt ꝙ graue feratur deorſum: ⁊
ꝙ ibi quieſcat. vnde ſicut bonum per ſeipſuꝫ appetitur:
ita ⁊ delectatio propter ſe ⁊ non propter aliud petitur: ſi
ly propter dicat cauſam finalem. ſi vo dicat cauſam for/
malem: vel potius cauſam motiuam. ſic delectatio ẽ ap
petibilis propter aliud. i. propter bonum quod eſt dele
ctationis obiectum: ⁊ per conſequens eſt principiuꝫ eiꝰ.
⁊ dat ei formam: ex hoc enim delectatio habet ꝙ appe/
tatur quia eſt quies in bono deſiderato. ¶ Ad ſecundũ
dicendum: ꝙ vehemens appetitus delectationis ſenſi/
bilis contingit ex hoc ꝙ operationes ſenſuum quia ſunt
principia noſtre cognitionis ſunt magis ꝑceptibiles. vn/
de etiam a pluribus delectationes ſenſibiles appetunt̃.
¶ Ad tertium dicendum: ꝙ eo modo omnes appetũt
delectationes ſicut ⁊ appetunt bonum: ⁊ tamen delecta
tionem appetunt ratione boni: ⁊ non econuerſo: vt di/
ctum eſt. vnde non ſequitur ꝙ delectatio ſit maximum
⁊ per ſe bonum: ſed ꝙ vnaqueq̧ delectactio conſequat̃
aliquod bonum: ⁊ aliqua delectatio conſequatur id qđ
eſt per ſe. ⁊ maximum bonum.

Ad ſeptimũ ſic proceditur. Uidetur ꝙ bti
tudo conſiſtat in aliquo bono
anime. beatitudo enim eſt quoddam hominis bonum.
hoc autem per tria dicitur que ſunt bona exteriora: bo/
na corporis ⁊ bona anime. ſed beatitudo non conſiſtit in
bonis exterioribus. neq̧ in bonis corporis ſicͭ ſupra oſtẽ
ſum eſt. ergo conſiſtit in bonis anime. ¶ Preterea. Il/
lud cui appetimus aliquod bonum magis amamus q̃ꝫ
bonum quod ei appetimus. ſicut magis amamus ami/
cum cui appetimus pecuniam: q̃ꝫ pecuniam: ſed vnuſ/
quiſq̧ quodcunq̧ bonum ſibi appetit amat: ergo ſeipſꝫ
amat magis q̃ꝫ omnia alia bona. ſed beatitudo eſt quod
maxime amatur. quod patet ex hoc ꝙ propter ipſam
omnia amantur ⁊ deſiderantur. ergo beatitudo conſiſtit
in aliquo bono ipſius hominis. ſed non in bonis corpo/
ris. ergo in bonis anime. ¶ Preterea. Perfectio ẽ ali/
quid eius quod perficitur: ſed beatitudo eſt quedam ꝑ/
fectio hominis. ergo beatitudo eſt aliquid hominis: ſed
non eſt aliquid corporis. vt oſtenſum eſt. ergo beatitu/
do eſt aliquid anime. ⁊ ita conſiſtit in bonis aĩe. ¶ Sed
contra eſt ſicut dicit Augu. in li. de doctri. xp̄iana. Id in
quo conſtituitur beata vita propter ſe diligendum eſt:
ſed homo non eſt propter ſeipſum diligẽdus. ſed quic/
quid eſt in homine eſt diligendum propter deum. ergo
in nullo bono anime beatitudo conſiſtit. ¶ Reſpondeo
dicendum. ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: finis dupliciter dici
tur. ſ. ipſa res quã adipiſci deſideramꝰ: ⁊ vſus ſeu adep/
tio vel poſſeſſio illius rei: ſi ergo loquamur de vltimo fi
ne hominis q̃tum ad ipſam rem quam appetimus ſi/
cut vltimum finem impoſſibile eſt ꝙ vltimus finis ho/
minis ſit ipſa anima vel aliquid eius. ipſa enim anima in
ſe conſiderata eſt vt in potentia exiſtens. fit enim de po
tentia ſciente actu ſciens: ⁊ de potentia virtuoſa actu vir
tuoſa. cum autẽ potentia ſit propter actum: ſicut propter
cõplementum: impoſſibile eſt: ꝙ id quod eſt ſm̃ ſe ĩ po
tentia exiſtens habeat rationẽ vltimi finis ſuipſius: ſimi
liter etiam neq̧ eius aliquid ſiue ſit potentia ſiue actus ſi
ue habitus: bonum enim quod eſt vltimus finis eſt bo/
num perfectum complens bonum appetitum. appeti/
tus autẽ humanus qui ẽ volũtas ẽ boni vniuerſalis: qđ/
libet bonũ autẽ inherẽs ipſi anime eſt bonũ participatũ:
⁊ per ↄſequẽs particulatuꝫ: vnde impoſſibile eſt ꝙ ali/
quod eorũ ſit vltimus finis boĩ. Sꝫ ſi loquamur de vl
timo fine hoĩs quãtum ad ipſam adeptionem vl' poſ/
ſeſſionẽ ſeu quẽcũq̧ vſum ipſius rei que appetitur vt
finis: ſic ad vltimum fineꝫ ꝑtinet aliquid hominis ex ꝑte
anime: quia homo ꝑ animaꝫ beatitudineꝫ conſequitur:
res ergo ipſa que appetit̃ vt finis ẽ id in quo beatitudo
cõſiſtit ⁊ qđ beatũ facit: ſed huiuſmodi adeptio vocat̃
beatitudo: vnde dicendum ẽ ꝙ btitudo ẽ aliqđ extra anĩ
mam. ¶ Ad p̄m ergo dõm: ꝙ ſcđm ꝙ ſub illa diuiſio/
ne cõprehenduntur oĩa bona que omnia ſunt hoĩ appe
tibilia: ſic bonum aĩe dicit̃ non ſoluꝫ potẽtia aut habitus
aut actus. ſed ⁊ obiectum quod eſt extrinſecum: ⁊ hoc
modo nihil prohibet dicere id in quo beatitudo conſiſtit
eſſe quoddam bonum anime. ¶ Ad ſecundum dicen/
dum: q̃tum ad propoſitum pertinet: ꝙ beatitudo ma/
xime amatur tanq̧ bonum concupitum: amicus autem
amatur tanq̧ id cui concupiſcitur bonuꝫ: ⁊ ſic hõ amat
ſeipſum: vnde non eſt eadẽ ratio amoris vtrobiq̧: vtrũ
autem amore amicicie aliquid homo ſupra ſe amet: erit
locus conſiderandi cum de charitate agetur. ¶ Ad ter/
tium dicendum: ꝙ beatitudo ipſa cum ſit perfectio ani/
me eſt quoddam anime bonum inherens. ſed id ĩ quo
beatitudo conſiſtit: quod ſcilicet beatuꝫ facit eſt aliquid
extra animam: vt dictum eſt.

Ad octauuꝫ ſic proceditur. Uidetur ꝙ bti
tudo hominis conſiſtat in ali/
quo bono creato: dicit eniꝫ Dionyſius. 4. caͦ. de di. no.
ꝙ diuina ſapientia coniungit fines p̄morũ principijs ſe/
cundorum: ex quo poteſt accipi ꝙ ſummum inferioris
nature ſit attingere infimum nature ſuperioris: ſꝫ ſum/
mum hominis bonum eſt beatitudo: cum ergo ange/
lus nature ordine ſit ſupra hominem: vt in primo habi/
tum eſt: videtur ꝙ beatitudo hominis cõſiſtat in hoc ꝙ
aliquo modo attingit ad angelum. ¶ Preterea. Ulti/
mus finis cuiuſlibet rei eſt in ſuo perfecto: vnde pars ẽ
propter totum ſicut propter finem: ſed tota vniuerſitas
creaturarum que dicitur maior mundus comparatur
ad hominem: qui in. 3. phyſicorum dicitur minor mun/
dus: ſicut perfectum ad imperfectum. ergo beatitudo
hominis conſiſtit in tota vniuerſitate creaturarũ. ¶ P.
Per hoc hõ efficit̃ beatus ꝙ eiꝰ nãle deſideriũ quietat̃
ſed deſideriũ hoĩs nõ extẽdit̃ ad maius bonũ q̃ꝫ ipſe ca
pere poteſt: cum ergo homo nõ ſit capax boni quod ex
cedit limites totius creature: videt̃ ꝙ ꝑ aliquod bonuꝫ
creatum homo beatus fieri poſſit: ⁊ ita beatitudo hoĩs
ĩ aliquo bono creato cõſiſtit. ¶ Sꝫ ↄ̃ ẽ qđ Auguſtinꝰ dicͭ
. 19ͦ. de ciuitate dei. Ut vita carnis aĩa ẽ: ita beata vita
hoĩs deus eſt. de quo dicitur. Beatꝰ populꝰ cuiꝰ domi/
nus deꝰ eiꝰ eſt. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ĩpoſſibile ẽ
beatitudinẽ hoĩs eẽ ĩ aliquo bono creato. beatitudo .n. ẽ
bonũ ꝑfectũ qđ totaliter quietat appetitũ: alioquin non
eſſet vltimus finis ſi adhuc reſtaret aliquid appetenduꝫ
obiectuꝫ aũt volũtatis que eſt appetitus humanus eſt
vniuerſale bonũ: ſicut obiectũ ĩtellectꝰ ẽ vniuerſale verũ:
ex quo patet ꝙ nihil poteſt quietare volũtatẽ hoĩs niſi
bonũ vniuerſale: qđ nõ ĩuenit̃ ĩ aliquo creato: ſed ſoluꝫ
ĩ deo: q: oĩs creatura habet bonitatẽ participatã: vñ ſo/
lus deus voluntateꝫ hominis implere poteſt ſcđꝫ ꝙ di
citur in p̄s. Qui replet ĩ bonis deſideriũ ⁊c. ĩ ſolo igitur
deo btĩtudo hoĩs conſiſtit. ¶ Ad primum ergo dicen/
dum: ꝙ ſuperiꝰ hoĩs attigit quidẽ ĩfimũ angelice natu/
re ꝑ quãdã ſimilitudinẽ: nõ tñ ibi ↄſiſtit ſicut ĩ vltimo fi/
ne: ſꝫ ꝓcedit vſq̧ ad ipſum vniuerſalẽ fontẽ boni: q eſt
vniuerſale ſubiectum beatitudinis oĩum bonorũ tanq̧ ĩ
finitum ⁊ perfectum bonũ exiſtẽs. ¶ Ad ſecundum di
cendum: ꝙ ſi totum aliquod nõ ſit vltimꝰ finis partis ſꝫ
ẽ ip̄m totũ: ſꝫ aliqđ aliđ: vniuerſitas aũt creaturaꝝ ad quã
cõparat̃ hõ: vt pars ad totũ: nõ ẽ vltimꝰ finis: ſed ordi/
natur ĩ deũ ſicut ĩ vltimum finẽ: vnde bonũ vniuerſi nõ
eſt vltimus finis: ſed ipſe deus. ¶ Ad 3m dõm ꝙ bonũ
creatum non eſt minus q̃ꝫ bonum cuius eſt homo ca/
pax: vt rei intrinſece ⁊ inherentis: eſt tamen minus q̃ꝫ
bonum cuius eſt capax: vt obiecti: quod ẽ infinitum: bo
num autem quod participatur ab angelo ⁊ a toto vni/
uerſo eſt bonum finitum ⁊ contractum.

¶ Queſtio. iij.

Einde conſiderandū eſt quid ſit beatitudo: ⁊ que requirantur ad ipſam. ¶ Circa primū queruntur octo. Primo vtrū beatitudo ſit aliquid increatum. Secundo ſi eſt aliquid creatum: vtrū ſit operatio. Tertio vtrum ſit operatio ſenſitiue partis an intellectiue tantum. Quarto ſi eſt operatio intellectiue partis: vtrum ſit operatio intellectus an voluntatis. Quinto ſi eſt operatio ſpeculatiui intellect⁹ aut practici. Sexto ſi ē operatio intellectus ſpeculatiui: vtrum conſiſtat in ſpeculatione ſcientiarum ſpeculatiuarum. Septimo vtrum conſiſtat in ſpeculatione ſubſtātiarum ſeparatarum: ſcilicet angelorum. Octauo vtrū in ſola ſpeculatione dei qua per eſſentiā videtur.

Ad primum ſic proceditur. Videt̄ ꝙ beatitudo ſit aliquid increatum: dicit enim Boetius in tertio de conſolatione. deū ipſā beatitudinem neceſſe confiteri. ¶ Preterea. Beatitudo eſt ſummum bonum: ſed eſſe ſummum bonum cōuenit deo: cum ergo non ſint plura ſumma bona: videtur ꝙ beatitudo ſit idē quod deus. ¶ Preterea. Beatitudo eſt vltimus finis in quē naturaliter humana voluntas tanꝙ̄ in finem tendit: ſed in nullum aliud voluntas tanꝙ̄ in finem tendere debet niſi in deum quo ſolo fruendum eſt: vt Auguſtinus dicit: ergo beatitudo eſt idem quod deus. ¶ Sed contra. Nullum factum eſt increatum aliquid: ſed beatitudo hominis eſt aliquid factum: quia ſ̄m Auguſtinum primo de doctrina chriſtiana: Illis rebus fruendum eſt que nos beatos faciunt. ergo beatitudo non eſt aliquid increatum. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: finis dicitur dupliciter. Vno modo ipſa res quam cupim⁹ adipiſci: ſicut auaro eſt finis pecunia. Alio modo ipſa adeptio vel poſſeſſio ſeu vſus aut fruitio eius rei que deſideratur: ſicut ſi dicatur ꝙ poſſeſſio pecunie eſt finis auari: ⁊ frui re voluptuoſa eſt finis intemperati. Primo ergo modo vltimus hominis finis eſt bonum increatū: ſcilicet deus qui ſolus ſua infinita bonitate poteſt voluntatem hominis perfecte implere. Secundo autē modo vltimus finis hominis eſt creatum aliquid in ipſo exiſtens: quod nihil eſt aliud ꝗ̄ adeptio vel fruitio finis vltimi: vltimus autem finis vocatur beatitudo. ſi ergo beatitudo hominis conſideretur quantum ad cauſam vel obiectum: ſic eſt aliquid increatum. ſi autem conſideretur quantum ad ipſam eſſentiam beatitudinis: ſic eſt aliquid creatum. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ deus eſt beatitudo per eſſentiam ſuam: non enim per adeptionem aut participationem alicuius alterius beatus ē: ſed per eſſentiam ſuam. Homines autem ſunt beati: ſicut ibidem dicit Boetius: per participationem: ſicut ⁊ dij per participationem dicuntur. ipſa autem participatio beatitudinis ſcd̓m quam homo dicitur beatus aliquid creatum eſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ beatitudo dicitur eſſe ſummum hominis bonū: quia ē adeptio vel fruitio ſummi boni. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ beatitudo dicitur vltimus finis per modū quo adeptio finis dicitur finis.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo non ſit operatio: dicit enim apoſtolus Roma. 6. Habetis fructū veſtrum in ſanctificatione: finem vero vitam eternam: ſed vita non eſt operatio ſed eſt ipſum eſſe viuentium. ergo vltimus finis qui eſt beatitudo non eſt operatio. ¶ Preterea. Boetius dicit in tertio de conſolatione: ꝙ beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus: ſed ſtatus non nominat operationem. ergo beatitudo non eſt operatio. ¶ Preterea. Beatitudo ſignificat aliquid in bono exiſtens cum ſit vltima perfectio hominis: ſed operatio non ſignificat vt aliquid exiſtens in operante. ſed magis vt ab ipſo procedens. ergo beatitudo non eſt operatio. ¶ Preterea. Beatitudo permanet in beato. operatio autem non permanet ſed tranſit. ergo beatitudo non eſt operatio. ¶ Preterea. Vnius hominis eſt vna beatitudo. operationes autem ſunt multe. ergo beatitudo non eſt op̄atio. ¶ Preterea. Beatitudo ineſt beato abſq̄ interruptione: ſ; operatio humana frequenter interrumpitur: puta ſomno vel aliqua alia occupatione vel quiete. ergo beatitudo non eſt operatio. ¶ Sed contra eſt quod philoſophus dicit in primo ethicorum: ꝙ felicitas eſt operatio ſecundum virtutem perfectam. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ſcd̓m ꝙ beatitudo hominis eſt aliquid creatum ī ipſo exiſtens: neceſſe eſt dicere ꝙ beatitudo hominis ſit operatio. eſt enim beatitudo vltīa hominis perfectio: vnūquodq̄ enim in tantum perfectum ē inquantum ē actu: nam potentia ſine actu imperfecta eſt: oportet ergo beatitudinem in vltimo actu hominis conſiſtere. manifeſtū eſt autem ꝙ operatio eſt vltimus actus operantis. vnde ⁊ actus ſecundus a philoſopho nominatur in ſecundo de anima: nam habens formam poteſt eſſe in potentia operans ſicut ſciens eſt in potentia conſiderans: inde eſt ꝙ in alijs rebus res vnaqueq̄ dicitur eſſe propter ſuam operationem. vt dicitur in. 2. de celo: neceſſe ē ergo beatitudinem hominis operationem eſſe. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ vita dicitur dupliciter. Vno modo ipſum eſſe viuentis. ⁊ ſic beatitudo non eſt vita. oſtenſum eſt enim ꝙ eſſe vnius hominis qualecunq̄ ſit: non eſt hominis beatitudo. ſolius enī dei beatitudo eſt ſuum eſſe. Alio modo dicitur vita ipſa operatio viuentis ſcd̓m quam principium vite in actū reducitur. ⁊ ſic nominamus vitam actiuam vel contemplatiuam vel voluptuoſam. ⁊ hoc modo vita eterna dicitur vltimus finis: quod patet per hoc quod dicitur Joan. 17. Hec eſt vita eterna: vt cognoſcant te deum verū ⁊ vnū. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ Boetius diffiniēdo beatitudinem conſiderauit ipſam communem beatitudinis rationem. Eſt enim communis beatitudinis ratio ꝙ ſit bonum commune perfectum: ⁊ hoc ſignificauit cū dixit: ꝙ eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus: per quod nihil aliud ſignificatur niſi ꝙ beatus eſt in ſtatu boni perfecti. Sed Ariſtoteles expreſſit ipſam eſſentiam beatitudinis oſtendens per quid homo ſit in huiuſmodi ſtatu. quia per operationem quandam. ⁊ id in primo ethicorum. ipſe etiam oſtendit ꝙ beatitudo eſt bonum perfectum. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ſicut dicitur in. 9°. metaphiſice. duplex eſt actio. vna que procedit ab operante in exteriorem materiam: ſicut vrere ⁊ ſecare: ⁊ talis operatio non poteſt eſſe beatitudo: nam talis operatio non eſt actio ⁊ perfectio agentis: ſed magis patientis: vt ibidem dicitur. Alia eſt actio manēs in ipſo agente: vt ſentire: intelligere: ⁊ velle: ⁊ huiuſmodi actio eſt perfectio ⁊ actus agentis. ⁊ talis op̄atio poteſt eſſe beatitudo. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ cū beatitudo dicat quandam vltimam perfectionem ſ̄m ꝙ diuerſe res beatitudinis capaces ad diuerſos gradus perfectionis pertingere poſſunt: ſ̄m hoc neceſſe eſt ꝙ diuerſimode beatitudo dicatur: nam in deo eſt beatitudo per eſſentiam. quia ipſum eſſe eius eſt operatio eius. qua non fruitur alio: ſed ſeipſo: in angelis autem beatitudo ē vltima perfectio ſ̄m aliq̄ operationem qua coniungit̄ bono increato: ⁊ hec operatio eſt in eis vnica ⁊ ſempiterna: ī hoīb⁹ aūt ſ̄m ſtatum preſentis vite eſt vltima perfectio ſ̄m operationem qua homo cōiungit̄ deo ſed hec operatio nec continua pōt eē: ⁊ per cōſequens: nec vnica eſt: quia operatio interciſſiōe multiplicatur: ⁊ ꝓꝑ hoc in ſtatu preſentis vite perfecta beatitudo ab homīe haberi non poteſt. vn̄ philoſophus in primo ethicorū ponens beatitudinem hominis in hac vita: dicit eā īperfectam: poſt multa concludens. Beatos autem dicim⁹: vt hoīes: ſed promittitur nobis a deo beatitudo ꝑfecta

quando erimus ſicut angeli in celo: ſicut dicitur Math. 23. Quantum ergo ad illam beatitudinem perfectaꝫ ceſſat obiectio. quia vera ⁊ continua ⁊ ſempiterna operatione: in illo beatitudinis ſtatu mens hominis deo coniungitur. ſed in preſenti vita quantum deficimus ab vnitate ⁊ continuitate talis operationis: tantum deficimus a beatitudinis perfectione. eſt tamen aliqua participatio beatitudinis ⁊ quanto operatio poteſt eſſe magis continua ⁊ vna: tanto plus habet rationem beatitudinis: ⁊ iō in actiua vita que circa multa occupatur: eſt min⁹ de ratione beatitudinis: ꝙ̄ in vita contemplatiua que verſatur circa vnum .i. circa veritatis contemplationem. ⁊ ſi aliquando homo actu non operetur huiuſmodi operationem. tamen quia in promptu habet eam ſemper poteſt operari. ⁊ quia etiam ipſam ceſſationem: puta ſomni vel occupationis alicuius naturalis ad operationem predictam ordinat quaſi videtur operatio continua eſſe. ⁊ per hoc patet ſolutio ad quintum: ⁊ ad ſextum.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo conſiſtat etiam in operatione ſenſus. nulla enim operatio inuenitur ī homine nobilior operatione ſenſitiua niſi itellectiua: ſed operatio intellectiua dependet in nobis ab operatione ſenſitiua. q: non poſſumus intelligere ſine fantaſmate: vt dicitur in tertio de anima. ergo beatitudo conſiſtit etiam in operatione ſenſitiua. ¶ Preterea. Boetius dicit in tertio de conſolatione. ꝙ beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus: ſed quedam bona ſunt ſenſitiua que attingimus per ſenſus operationem: ergo videtur ꝙ operatio ſenſus requiratur ad beatitudinem. ¶ Preterea. Beatitudo eſt bonum perfectum. vt probatur in primo ethicorum: quod non eſſet niſi homo pficeretur per ipſam ſecundum omnes partes ſuas: ſed per operationes ſenſitiuas quedam partes anime perficiuntur: ergo operatio ſenſitiua requiritur ad beatitudinem. ¶ Sed contra. In operatione ſenſitiua communicant nobis bruta animalia. non autem in beatitudine. ergo beatitudo non conſiſtit in operatione ſenſitiua. ¶ Reſpondeo dicendum. ꝙ ad beatitudinem poteſt aliquid pertinere tripliciter. Uno modo eſſentialiter. Alio modo antecedenter. Tertio modo conſequenter. Eſſentialiter quidem non poteſt pertinere ſenſus ad beatitudinem. nam beatitudo hominis conſiſtit eſſentialiter in cōiunctione ipſius ab bonum increatum quod eſt vltimus finis: vt ſupra oſtenſum eſt: cui homo coniungi non poteſt per ſenſus operationem. Similiter etiam quia ſicut oſtenſum eſt in corporalibus bonis beatitudo hominis non conſiſtit: que tamen ſola per ſenſus operationeꝫ attingimus. poſſunt autem operationes ſenſus pertinere ad beatitudinem antecedenter ⁊ conſequenter: antecedenter quidem ſecundum beatitudinem imperfectā: qualis in preſenti vita haberi poteſt: nam operatio intellectus preexigit operationem ſenſus. conſequenter autem in illa perfecta beatitudine que expectatur in celo: quia poſt reſurrectionem ex ipſa beatitudine anime: vt Auguſtinus dicit in epiſtola ad dioſcorum: fiet quedam refluentia in corpore ⁊ in ſenſus corporeos: vt ī ſuis operationibus perficiantur: vt infra magis patebit cum de reſurrectione agetur: non auteꝫ tunc operatio qua mēs humana deo cōiungitur a ſenſu dependebit. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ obiectio illa probat: ꝙ operatio ſenſus requiritur antecedenter ad beatitudinem imperfectam qualis in hac vita haberi poteſt. ¶ Ad ſecūdum dicendum: ꝙ beatitudo perfecta qualem angeli habent: habet congregationem omnium bonorum per coniunctionem ad vniuerſalem fontem totius boni: non ꝙ indigeat ſingulis particularibus bonis: ſed in hac beatitudine imperfecta requiritur congregatio bonoruꝫ ſufficientium ad perfectiſſimam operationem huius vite. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ in perfecta beatitudine pficitur totus homo: ſed in inferiori parte per redundantiam a ſuperiori: in beatitudine auteꝫ imperfecta preſentis vite econuerſo a perfectione inferioris partis proceditur ad perfectionem ſuperioris.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo conſiſtat in actu volūtatis. Dicit .n. Aug. 19. de ciui. dei: ꝙ beatitudo hominis in pace conſiſtit. vnde in ps. Qui poſuit fines tuos pacem. ſed pax ad voluntatē pertinet. ergo beatitudo hominis in voluntate conſiſtit. ¶ Preterea. Beatitudo eſt ſummum bonum: ſed bonum eſt obiectuꝫ voluntatis. ergo beatitudo in voluntatis operatione conſiſtit. Preterea. Primo mouenti rñdet vltimus finis: ſicut vltimus finis totius exercitus eſt victoria q̄ eſt finis ducis qui oēs mouet: ſed primū mouens ad operandū eſt voluntas: q: mouet alias vires: vt infra dicetur. ergo beatitudo ad voluntatem pertinet. ¶ P. Si beatitudo eſt aliqua operatio oportet ꝙ ſit nobiliſſima operatio hominis: ſed nobilior eſt dei dilectio q̄ eſt actus voluntatis ꝙ̄ cognitio q̄ eſt operatio intellectus: vt pꝫ per apoſtolū prima ad Corin. 13. ergo videt̄ ꝙ beatitudo conſiſtat in actu voluntatis. ¶ P. Augu. dicit in .13. de trini. ꝙ beatus ē qui habet oīa q̄ vult ⁊ nihil vult male. ⁊ poſt pauca ſubdit. Et appropinquat beatitudo q̄ bene vult quod cūꝗ vult. bona .n. beatum faciunt quorum bonorū iam habet ad ipſam .ſ. bonā voluntatem. ergo beatitudo in actu voluntatis conſiſtit. ¶ Sed contra eſt quod dñs dicit Joannis. 17. Hec eſt vita eterna vt cognoſcant te deum verum vnum. vita autē eterna eſt vltimus finis: vt dictum eſt. ergo beatitudo hominis in cognitione dei conſiſtit que eſt actus intellectus. ¶ Reſpondeo dicendū: ꝙ ad beatitudinē: ſicut ſupra dictū eſt duo reqruntᷣ: vnū qđ eſt eſſe beatitudinis. aliud qđ eſt quaſi per ſe accidens eius. ſ. delectatio ei adiuncta. Dico ergo ꝙ ꝙ̄tuꝫ ad id qđ eſt eſſentialiter ipſa beatitudo: impoſſibile eſt ꝙ conſiſtat in actu voluntatis. Manifeſtū eſt .n. ex premiſſis ꝙ beatitudo eſt cōſecutio finis vltimi. conſecutio aūt finis non conſiſtit in ipſo actu voluntatis: voluntas auteꝫ fert̄ in fineꝫ ⁊ abſentem cū ipſuꝫ deſiderat: ⁊ pñteꝫ cuꝫ in ipſo requieſcens delectat̄. manifeſtū eſt aūt ꝙ ipſum deſiderium finis non eſt conſecutio finis: ſed eſt motus ad finem: delectatio autem aduenit voluntati ex hoc ꝙ finis eſt pñs: non aūt econuerſo: ex hoc aliquid fit pñs. q: volūtas delectat̄ in ipſo: oportet igit̄ aliquid aliud eē ꝙ̄ actum voluntatis per qđ fit finis ipſe pñs voluntati: ⁊ hoc manifeſte apparet circa fines ſenſibiles: ſi eniꝫ cōſequi pecuniam eſſet per actum voluntatis: ſtatim a principio cupidus conſecutus eſſet pecuniam quando vult eam habere: ſed a principio quidem eſt abſens ei: conſequitur autem ipſam per hoc ꝙ manu ipſam apprehendit vel aliquo huiuſmodi: ⁊ tunc iam delectat̄ in pecunia habita. ſic igitur ⁊ circa intelligibilē finem cōtingit. naꝫ a principio volumus cōſequi finē intelligibilē: conſequimur aūt ipſuꝫ per hoc ꝙ fit pñs nobis per actū intellectus: ⁊ tunc voluntas delectata conquieſcit in fine iam adepto: ſic igitur eſſentia beatitudinis in actu intellectus conſiſtit: ſed ad voluntatem pertinet delectatio beatitudinē cōſequens ſecundū ꝙ Augu. dicit. 10°. confeſ. ꝙ beatitudo eſt gaudium de veritate: quia .ſ. ipſum gaudium eſt conſūmatio beatitudinis. ¶ Ad primum ergo dicenduꝫ: ꝙ pax pertinet ad vltimū hominis finem: non quaſi eſſentialiter ſit ipſa beatitudo: ſed q: antecedenter ⁊ conſequēter habet ſe ad ipſam: antecedenter quidem inquantum iam ſunt remota omnia perturbantia ⁊ impediētia ab vltimo fine: conſequenter vero inquantum iam hō adepto vltimo fine remanet peccatus deſiderio quietato. ¶ Ad ſecundū dicendum: ꝙ primuꝫ obiectum volūtatis non eſt actus eius. ſicut nec primum obiectum viſus eſt viſio: ſed viſibile. vñ ex hoc ipſo ꝙ beatitudo ptinet ad voluntatem tanquam primum obiectum eius: ſequitur ꝙ non pertineat ad ipſam tanquam actus ipſius

¶ Ad tertium dicendum: ꝙ finem primo apprehēdit intellectus q̃ voluntas: tñ motus ad finē incipit in voluntate: ⁊ ideo voluntati debetur id quod vltimo conſequit̃ conſecutionem finis ſcilicet delectatio vel fruitio. ¶ Ad quartum dicendum ꝙ dilectio preeminet cognitioni in mouendo: ſed cognitio preuia ē dilectioni in attingendo: non enim diligitur niſi cognitum: vt dicit Auguſtinus in 10°. de tri. ⁊ ideo intelligibilem finem primo attingimꝰ per actionem intellectus: ſicut ⁊ finē ſenſibilem primo attingimus per actionem ſenſus. ¶ Ad quintum dicēdum: ꝙ ille q habet oīa que vult ex hoc ē beatus ꝙ habet ea que vult: quod quidem eſt per aliud q̃ per actū voluntatis. ſed nihil male velle requiritur ad beatitudinem. ſicut quedam debita diſpoſitio ad ipſam: voluntas autem bona ponitur in numero bonorum que beatum faciunt prout eſt inclinatio quedam in ipſa: ſicut motus reducitur ad genus ſui termini: vt alteratio ad qualitatem.

Ad quintū ſic proceditur. Uidetur ꝙ beatitudo conſiſtat in opatione intellectus practici: finis aūt vltimus cuiuſlibet creature cōſiſtit in aſſimilatione ad deum. ſed homo magis aſſimilatur deo per intellectū practicum q eſt cā rerum intellectarū q̃ per intellectū ſpeculatiuum cuius ſcientia accipit̃ a rebus. ergo beatitudo hoīs magis cōſiſtit in operatione intellectus practici q̃ ſpeculatiui. ¶ Preterea. Beatitudo eſt perfectum bonum hoīs: ſed intellectus practicus magis ordinat̃ ad bonum q̃ ſpeculatiuus qui ordinatur ad verum. vñ ⁊ ſecundū perfectionem practici intellectus dicimur boni: non aūt ſcdm perfectionē ſpeculatiui intellectus: ſed ſecundū eam dicimur ſcientes vel intelligentes. ergo beatitudo hoīs magis conſiſtit in actu intellectꝰ practici q̃ ſpeculatiui. ¶ P. Beatitudo ē quoddam bonum ipſius hoīs: ſed ſpeculatiuus intellectus occupat̃ magis circa ea q̄ ſūt extra hoīem: practicus aūt intellectꝰ occupat̃ circa ea q̄ ſūt ipſius hoīs. ſ. circa opatiōes ⁊ paſſiones eius. ergo beatitudo hoīs magis conſiſtit in operatione intellectus practici q̃ intellectus ſpeculatiui. ¶ Sed contra ē quod Augu. dicit in primo de trini. ꝙ cōtemplatio promittitur nobis actionē oīum finis cum eterna pfectione gaudiorū. ¶ Rñdeo dicendū: ꝙ beatitudo magis conſiſtit in opatione ſpeculatiui intellectus q̃ practici: quod patet ex tribus: ¶ Primo quidem ex hoc ꝙ ſi beatitudo hominis eſt operatio oportet ꝙ ſit optima operatio hoīs: optima autem operatio hominis eſt que eſt optime potentie reſpectu optimi obiecti: optima autem potentia eſt intellectus: cuius obm optimū eſt bonum diuinum: quod quidem non eſt obm practici intellectus: ſed ſpeculatiui: vñ in tali operatione. ſ. in cōtemplatione diuinorum maxime conſiſtit beatitudo ⁊ quia vnuſquiſque videt̃ eſſe id qđ eſt optimum in eo: vt dicitur in. 9. ⁊. 10°. ethicorum: ideo talis operatio eſt maxime ꝓpria homini: ⁊ maxime delectabilis. ¶ Secundo apparet idē ex hoc ꝙ cōtemplatio maxime queritur propter ſeipſam: actus autem intellectus practici non q̄ritur propter ſeipſam: ſed propter actionem: ipſe autem actiones ordinant̃ ad aliquem finem: vnde manifeſtum eſt ꝙ vltimus finis non poteſt conſiſtere in vita actiua q̄ pertinet ad intellectum practicū. ¶ Tertio idem apparet ex hoc ꝙ in vita cōtemplatiua homo cōmunicat cum ſuperioribus. ſ. cum deo ⁊ angelis quibus per ſimilitudinem aſſimilatur: ſed in his que pertinent ad vitā actiuam ēt alia animalia cum homine aliqualiter communicant: licet imperfecte: ⁊ ideo vltima ⁊ perfecta beatitudo que expectatur in futura vita tota principaliter conſiſtit in contemplatione: ſecundario in operatione practici intellectus ordinantis actiones ⁊ paſſiōes humanas: vt dicitur in. 10°. ethicorum. ¶ Ad primum ergo dicendū ꝙ ſimilitudo predicta intellectus practici ad deum eſt ſecundum proportionalitatem: quia ſcilicet habet ſe ad ſuum cognitum ſicut deus ad ſuum: ſed aſſimilatio intellectus ſpeculatiui ad deum eſt ſecundum vnionem vel informationem: que eſt multo maior aſſimilatio: ⁊ tamē dici poteſt ꝙ reſpectu principalis cogniti quod eſt ſua eſſentia non habet deus practicam cognitionem: ſed ſpeculatiuam tantum. ¶ Ad ſecundū dicendum: ꝙ intellectus practicus habet bonum: quod eſt extra ipſum: ſed intellectus ſpeculatiuꝰ habet bonum in ſeipſo ſcilicet cōtemplationem veritatis. ⁊ ſi illud bonum ſit perfectum: ex eo totus homo perficitur ⁊ fit bonus: quod quidem intellectus practicus non habet: ſed illud ordinat. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ ratio illa procederet ſi ipſemet homo eſſet vltimus finis: tunc enim conſideratio ⁊ ordinatio actuum ⁊ paſſionum eius eſſet beatitudo: ſed quia vltimus hominis finis eſt aliud bonum extrinſecum. ſ. deus ad quem per operationem intellectus ſpeculatiui attingimus: ideo magis beatitudo hominis in perfectione intellectus ſpeculatiui conſiſtit q̃ in operatione intellectus practici.

Ad ſextū ſic proceditur: Uidetur ꝙ beatitudo hominis conſiſtat in conſideratione ſcientiarum ſpeculatiuarum: philoſophus enim dicit in libro ethicorum: ꝙ felicitas eſt operatio ſecundum perfectam virtutem: ⁊ diſtinguens virtutes non ponit ſpeculatiuas niſi tres: ſcientiam ſapientiam ⁊ intellectum: que omnes pertinent ad conſiderationem ſcientiarum ſpeculatiuarum. ergo vltima hominis beatitudo in conſideratione ſcientiarum ſpeculatiuarum cōſiſtit. ¶ Preterea. Illud videtur eſſe vltima hominis beatitudo qđ naturaliter deſideratur ab omnibus propter ſeipſum: ſed huiuſmodi eſt conſideratio ſpeculatiuarum ſcientiarum: quia vt dicitur in primo metaph. Omnes homines natura ſcire deſiderant. ⁊ poſt pauca ſubditur: ꝙ ſpeculatiue ſcientie propter ſeipſas queruntur. ergo in conſideratione ſcientiarum ſpeculatiuarum conſiſtit beatitudo.

¶ Preterea. Beatitudo eſt vltima hominis perfectio vnumquodque autem perficitur ſecundum ꝙ reducitur in actum per conſiderationem ſcientiarum ſpeculatiuarum. ergo videtur ꝙ in huiuſmodi conſideratione vltima hominis beatitudo conſiſtat. ¶ Sed contra ē quod dicitur Hiere. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua ⁊ loquitur de ſcientia ſpeculatiuarum ſcientiarum. non ergo conſiſtit in harum conſideratione vltima hominis beatitudo. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: duplex eſt hominis beatitudo. vna perfecta: ⁊ alia imperfecta. Oportet autem intelligere perfectam beatitudinem que attingit ad veram beatitudinis rationem: beatitudinem autem imperfectam que non attingit: ſed participat quandam particularem beatitudinis ſimilitudinem ſicut eſt perfecta prudētia in homine apud quem eſt ratio rerum agibilium. Imperfecta autem prudentia eſt in quibuſdam animalibus brutis: in quibus ſunt quidam particulares inſtinctus ad quedam opera ſimilia operibus prudentie. Perfecta igitur beatitudo in conſideratione ſcientiarum ſpeculatiuarum eſſentialiter conſiſtere non poteſt. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt ꝙ conſideratio ſpeculatiue ſcientie non ſe extendit vltra veritatem principiorum illius ſcientie. quia in principijs ſcientie virtualiter tota ſcientia continetur. Prima autem principia ſcientiarum ſpeculatiuarum ſunt per ſenſum accepta: vt patet per philoſophum in principio metaph. ⁊ in fine poſteriorum. Unde tota conſideratio ſcientiarum ſpeculatiuarum nō poteſt vltra extendi: q̃ ſenſibilium cognitio ducere poteſt. In cognitione autem ſenſibilium non poteſt cōſiſtere vltima hominis beatitudo: que eſt vltima eius perfectio: non enim aliquid perficitur aliquo inferiori niſi ſecundum ꝙ in inferiori eſt aliqua participatio ſuperioris. Manifeſtum ē autem ꝙ forma lapidis vel cuiuſlibet rei ſenſibilis eſt inferior homine. vnde per formam lapidis non perficitur intellectus inquantum eſt talis forma. ſed inquantum in ea participat̃ aliquid ſimile alicui. quod eſt ſupra intelle-

ctum humanum.ſ.lumē ītelligibile: vel aliqd huiuſmōi
Omne aūt quod eſt per aliud reducit̄ ad id quod eſt ꝑ
ſe vnde oʒ ꝙ vltima perfectio hominis ſit per cognitio/
nem alicuius rei que ſit ſupra intellectum humanum.
Oſtenſum ē autem ꝙ per ſenſibilia non poteſt deueniri
in cognitionē ſubſtantiarum ſeparatarum: que ſunt ſu/
pra intellectum humanum: vnde relinquitur ꝙ homi/
nis vltima beatitudo non poſſit eſſe in conſideratiōe ſpe
culatiuarum ſcientiarum: ſed ſicut in formis ſenſibilibus
participatur aliqua ſimilitudo ſubſtantiarum ſuperiorū
ita conſideratio ſcientiarum ſpeculatiuarum eſt quedā
participatio vere ⁊ perfecte beatitudinis. ¶ Ad primū
ergo dicendum ꝙ philoſophus loquit̄ in li. ethicorum
de felicitate imperfecta qualiter ī hac vita haberi poteſt
vt ſupra dictū ē. ¶ Ad ſecundū dicendū: ꝙ naturaliter
deſideratur non ſolū perfecta beatitudo: ſed ēt qualiſcū/
qʒ ſimilitudo vel participatio ipſius. ¶ Ad tertium dicē
dum ꝙ per conſiderationem ſcientiarum ſpeculatiuarū
reducitur intellectus noſter aliquo modo in actum: non
autem in vltimum ⁊ completum.

Ad ſeptimū ſic proceditur. Videtur ꝙ bea
titudo hominis conſiſtat ī co/
gnitione ſubſtantiarum ſeparatarum .i. angelorum. Di
cit enim Grego. in quadam homel. Nihil prodeſt īter
eſſe feſtis hominum ſi non contingat intereſſe feſtis an
gelorum: ꝑ qđ finalē beatitudinē deſignat: ſed feſtis an
gelorum intereſſe poſſumus per eorum contemplatio/
nem. ergo videtur ꝙ in cōtemplatione angelorum vlti/
ma hominis beatitudo conſiſtat. ¶ P̄. Vltima perfe/
ctio vniuſcuiuſqʒ rei eſt vt coniūgatur ſuo principio: vñ
⁊ circulus dicitur eē figura perfecta. quia habet idē prin
cipium ⁊ finem: ſed principium cognitionis humane ē
ab ipſis angelis per quos homines illuminantur. Vt di
cit dionyſius. 4. capitulo de celeſti hierar. ergo ꝑfectio
humani intellectus eſt in contemplatione angelorum.
¶ Preterea. Vnaqueqʒ natura perfecta eſt quando cō
iungitur ſuperiori nature. ſicut vltima perfectio corpo/
ris eſt vt coniungatur nature ſpirituali: ſed ſupra intelle/
ctum humanum ordine nature ſunt angeli. ergo vltima
perfectio humani intellectus eſt vt coniungatur per con
templationem ipſis angelis. ¶ Sed contra eſt quod di
citur Hiere. 9º. In hoc glorietur qui gloriat̄ ſcire ⁊ no/
ſce me. ergo vltima hominis gloria vel beatitudo nō cō
ſiſtit niſi in cognitione dei. ¶ Reſpondeo dicēdum: ꝙ
ſicut dictum eſt: perfecta hominis beatitudo non conſi/
ſtit in eo ꝙ eſt perfectio intellectus ſecundū alicuius par
ticipationem: ſed in eo ꝙ eſt per eſſentiam tale. Mani
feſtum eſt autem ꝙ vnumqđqʒ in tantum eſt perfectio
alicuius potentie: inquātum ad ipſum pertinet ratio ꝓ/
prij obiecti illius potentie. proprium aūt obiectum intel
lectus eſt verum. quicquid ergo hʒ veritatem participa
tam contemplatum non facit intellectū perfectū vltima
perfectione: cum autem eadem ſit diſpō rerum ineſſe ſi
cut in veritate: vt dicitur in ſcđo metaph. quecūqʒ ſunt
entia: per participationem: ſunt vera per participationē.
Angeli autem hn̄t eſſe participatum. q: ſolius dei ſuum
eſſe ē ſua eſſentia vt in primo oſtenſum eſt: vñ relinquit̄
ꝙ ſolus deus ſit veritas per eſſentiam ⁊ ꝙ eius contem
platio faciat perfecte beatum. Aliqualē autem beatitudi
nem imperfectam nihil prohibet attendi in contempla/
tione angelorum: ⁊ etiam altiorem qʒ in conſideratione
ſcientiarum ſpeculatiuarum. ¶ Ad primum dicendū:
ꝙ feſtis angelorum intererimus non ſolum contemplā
tes angelos: ſed ſimul cū ipſis deum. ¶ Ad ſecundum
dicendū: ꝙ ſecundum illos qui ponunt animas huma
nas eſſe ab angelis creatas: ſatis conueniens videtur ꝙ
beatitudo hominis ſit incontemplatione angelorū qua
ſi in coniunctione ad ſuum principium: ſed hoc eſt erro/
neum: vt in primo dictū eſt. Vnde vltima perfectio in
tellectus humani eſt per coniunctionē ad deum qui eſt
principiū ⁊ creationis anime ⁊ illuminationis eius. A n
gelus autem illuminat tanqʒ miniſter: vt in primo habi
tum eſt: vñ ſuo miniſterio adiuuat hominem vt ad bea
titudinem perueniat: non autem eſt humane beatitudi/
nis obiectum. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ attingꝰ ſupe
riorem naturā ab inferiori ꝯtingit dupliciter. Vno mo
do ſecundum gradum potentie participantis. ⁊ ſic vlti/
ma perfectio hominis erit in hoc ꝙ homo attinget ad
contemplandum ſicut angeli contemplantur. Alio mo
do ſicut obiectum attingitur a potentia: ⁊ hoc modo vl
tima perfectio cuiuſlibet potentie eſt vt attingat ad id in
quo plene inuenitur ratio ſui ſubiecti.

Ad octauum ſic proceditur. Videtur ꝙ
beatitudo hominis non ſit ī
viſione ipſius diuine eſſentie. Dicit enim Dionyſius in
primo capitulo myſtice theologie. Qꝫ per id quod eſt
ſupremum intellectus homo deo coniungitur ſicut om
nino ignoto. ſed id quod videtur per eſſentiam non eſt
omnino ignotum. ergo vltima intellectus perfectio ſeu
beatitudo non conſiſtit in hoc ꝙ deus per eſſentiam vi/
deatur. ¶ P̄. Altioris nature perfectio altior eſt: ſed hec
eſt perfectio diuini intellectus propria vt ſuam eſſentiā
videat. ergo vltima ꝑfectio intellectus humani ad hoc
non pertingit: ſed infra ſubſiſtit. ¶ Sed contra eſt quod
dicitur .1. Joh. 3. Cum apparuerit ſimiles ei erimus: ⁊
videbimus eum ſicuti eſt ipſe. ¶ Reſpondeo dicendū:
ꝙ vltima ⁊ perfecta beatitudo non poteſt eſſe niſi in vi
ſione diuine eſſentie. Ad cuius euidentiam duo conſide
randa ſunt. Primo quidem ꝙ homo nō eſt perfecte
beatus qʒdiu reſtat ſibi aliquid deſiderandum ⁊ que/
rendum. Secundum eſt ꝙ vniuſcuiuſqʒ perfectio attē/
ditur ſecundum rationem ſui obiecti. Obiectum autem
intellectus eſt quod quid eſt .i. eſſentia rei: vt dicitur in
3. de anima. vnde intantum procedit perfectio intelle/
ctus inqʒtum cognoſcit eſſentiam alicuius rei. Si ergo
intellectus aliquis cognoſcat eſſentiam alicuius effectus
per quam non poſſit cognoſci eſſentia cauſe: vt. ſ. ſciatur
de cauſa quid eſt: nō dicitur intellectus attingere ad cau
ſam ſimpliciter: qʒuis per effectum cognoſcere poſſit đ
cauſa an ſit: ⁊ ideo remanet naturaliter homini deſideri
um cum cognoſcit effectum ⁊ ſcit eum habere cauſā:
vt etiam ſciat de cauſa quid eſt: ⁊ illud deſiderium ē ad
mirationis ⁊ cauſat inquiſitionem: vt dicitur ī principio
metaph. puta ſi aliquis cognoſcens eclypſim ſolis conſi
derat ꝙ ex aliqua cauſa procedit: de qua quia neſcit qđ
ſit admiratur ⁊ admirādo inquirit: nec iſta inquiſitio qe
ſcit quouſqʒ perueniat ad cognoſcendum eſſentiam cau
ſe. Si igitur intellectus humanus cognoſcens eſſentiā
alicuius effectus creati non cognoſcat de deo niſi an eſt:
nondum perfectio eius attingit ſimpliciter ad cauſā pri
mam: ſed remanet ei adhuc naturale deſiderium inqui
rendi cauſam: vnde nondum eſt perfecte beatus. Ad
perfectam igitur beatitudinem requiritur ꝙ intellectus
pertingat ad ipſam eſſentiam prime cauſe: ⁊ ſic ꝑfectio/
nem ſuam habebit per vnionē ad deum ſicut ad obm in
quo ſolo beatitudo hominis conſiſtit: vt ſupra dictum ē.
¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ Dionyſius loquit̄
de cognitione eorum qui ſunt in via tendentes ad beati/
tudinem. ¶ Ad ſecundum dicendū: ꝙ ſicut ſupra dictū
eſt: finis poteſt accipi dupliciter. Vno modo qʒtum ad
rem ipſam que deſideratur: ⁊ hoc modo idem eſt fi/
nis ⁊ ſuperioris ⁊ inferioris nature: immo omnium re
rum: vt ſupra dictum eſt. Alio modo qʒtum ad conſe/
cutionem huius rei. ⁊ ſic diuerſus eſt finis ſuperioris ⁊
inferioris nature ſecundum diuerſam habitudinem ad
rem talem: ſic igitur altior eſt beatitudo dei ſuam eſſen/
tiam intellectu comprehendentis qʒ hominis vel ange/
li videntis ⁊ non comprehendentis.

¶ Queſtio. iiij.

Einde conſiderandum eſt de
his que exiguntur ad
beatitudinem. ¶ Et circa hoc querū

tur octo. Primo vtrum delectatio requiratur ad beatitudinem. Secundo quid ſit principalius in beatitudine: vtrum delectatio vel viſio. Tertio vtrum requiratur comprehenſio. Quarto vtrum requiratur rectitudo voluntatis: Quinto vtrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus. Sexto vtrum perfectio corporis. Septimo vtrum aliqua exteriora bona. Octauo vtrum requiratur ſocietas amicorum.

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ delectatio nõ requiratur ad beatitudinem. Dicit enim Auguſtinus in primo de trinitate ꝙ viſio eſt tota merces fidei. ſed id quod eſt premiũ vel merces virtutis eſt beatitudo: vt patet per philoſophũ in primo ethicorũ. ergo nihil aliud requiritur ad beatitudinem niſi ſola viſio. ¶ Preterea. Beatitudo eſt per ſe ſufficientiſſimum bonum: vt philoſophus dicit in primo ethicorum: quod autem eget aliquo alio nõ eſt perfecte ſufficiens. cum igitur eſſentia beatitudinis in viſione dei conſiſtat: vt oſtenſum eſt: videtur ꝙ ad beatitudinẽ non requiratur delectatio. ¶ Preterea. Operationem voluntatis ſeu beatitudinis oportet eſſe non impeditam: vt dicitur in .10°. ethicorum: ſed delectatio impedit actionem intellectus: corrumpit enim extimationẽ prudentie: vt dicitur in .6. ethicorum ergo delectatio nõ requiritur ad beatitudinem. ¶ Sed cõtra eſt quod Auguſtinus dicit .10°. confeſſio. ꝙ beatitudo eſt gaudium de veritate. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ quadrupliciter aliquid requiritur ad aliud. Uno modo ſicut preambulum vel preparatorium ad ipſum: ſicut diſciplina requiritur ad ſcientiam. Alio modo ſicut perficiens aliquid: ſicut anima requiritur ad vitam corporis. Tertio modo ſicut coadiuuans extrinſecus: ſicut anima requiritur ad aliquid agendum. Quarto modo ſicut aliquid concomitans: vt ſi dicamus ꝙ calor requiritur ad ignem: ⁊ hoc modo delectatio requiritur ad beatitudinẽ. delectatio enim cauſatur ex hoc ꝙ appetitus requieſcit in bono adepto: vnde cum beatitudo nihil aliud ſit q̃ adeptio ſummi boni: nõ poteſt eſſe beatitudo ſine delectatione concomitante. ¶ Ad primum ergo dicendũ: ꝙ ex hoc ipſo ꝙ merces alicui redditur voluntas merẽtis requieſcit: quod eſt delectari: vnde in ipſa ratiõe mercedis reddite delectatio includitur. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ex ipſa viſione dei cauſatur delectatio: vnde ille qui deum videt delectatione indigere non poteſt.

¶ Ad tertium dicendũ: ꝙ delectatio concomitans operationem intellectus non impedit ipſam: ſed magis eã confortat: vt dicitur in .10°. ethicorum. Ea enim que delectabiliter facimus attentius ⁊ perſeuerantius operamur: delectatio autem extranea impedit operationem quandoq; quidem ex intentionis diſtractione: quia ſicut dictum eſt: ad ea in quibus delectamur magis intenti ſumus: vt dum vni vehementer intendimus neceſſe ẽ ꝙ ab alio intentio retrahatur. Quandoq; autem etiam ex contrarietate: ſicut delectatio ſenſus contraria rationi impedit extimationem ſpeculatiui intellectus.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur ꝙ delectatio ſit principalius in beatitudine q̃ viſio: delectatio enim vt dicitur in 10°. ethicorum: eſt perfectio operis: ſed perfectio eſt potior ꝑfectibili. g° delectatio ẽ potior opatiõe intellectus q̃ ẽ viſio. ¶ Pre. Illud ꝑꝑ qđ aliqđ eſt appetibile ẽ potius: ſ; operationes appetuntur propter delectationem ipſarum. vnde ⁊ natura in operationibus neceſſariis ad conſeruationem indiuidui ⁊ ſpeciei delectationem appoſuit: vt huiuſmodi operationes ab animalibus non negligantur. ergo delectatio eſt potior in beatitudine q̃ operatio intellectus que eſt viſio. ¶ Preterea. Viſio reſpõdet fidei: delectatio autem ſiue fruitio charitati: ſed charitas eſt maior fide: vt dicit Apoſtolus prima ad Corinth. 13. ergo delectatio ſiue fruitio eſt potior viſione. ¶ Sed contra. Cauſa eſt potior effectu: ſed viſio eſt cauſa delectationis. ergo viſio eſt potior q̃ delectatio.

¶ Reſpondeo dicendum ꝙ iſtam queſtionem mouet philoſophus in .10°. ethicorum ⁊ eam inſolutam dimiſit: ſed ſi quis diligenter conſideret ex neceſſitate: oportet ꝙ opatio intellectus q̃ ẽ viſio ſit potior delectatiõe: delectatio enĩ conſiſtit in quadã quietatiõe voluntatis: ꝙ autem voluntas in aliquo quietetur: non eſt niſi propter bonitatem eius in quo quietatur: ſi ergo voluntas quietatur in aliqua operatione ex bonitate operationis procedit quietatio voluntatis: nec voluntas querit bonũ propter quietationem: ſic enim ipſe actus voluntatis eſſet finis: quod eſt contra premiſſa. Sed ideo querit ꝙ quietetur in operatione: quia operatio eſt bonum eius: vnde manifeſtum eſt ꝙ principalius bonum eſt ipſa operatio in qua quietatur voluntas q̃ quietatio voluntatis in ipſo. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ ſicut philoſophus ibidem dicit: delectatio perficit operationem ſicut decor iuuentutem qui eſt ad iuuentutem conſequens: vnde delectatio eſt quedam perfectio concomitans viſionem: non ſicut perfectio faciens viſionem in ſua ſpecie perfectam eſſe. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ apprehenſio ſenſitiua non attingit ad communem rationẽ boni: ſed ad aliquod bonum particulare: quod eſt delectabile. ⁊ ideo ſecundum appetitum ſenſitiuum qui eſt in animalibus operationes queruntur propter delectationem: ſed intellectus apprehendit vniuerſalem rationem boni: ad cuius conſecutionem ſequitur delectatio. vnde principalius intendit bonum q̃ delectationem: ⁊ inde eſt ꝙ diuinus intellectus qui eſt inſtitutor nature delectationes appoſuit propter operationes: non eſt autẽ aliquid extimandum ſimpliciter ſecundum ordinem ſenſitiui appetitus: ſed magis ſecundum ordinẽ appetitus intellectiui. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ charitas non querit bonum dilectum propter delectationem. ſed hoc eſt ei conſequens vt delectetur in bono adepto quod amat: ⁊ ſic delectatio non reſpondet ei vt finis: ſed magis viſio per quam primo finis fit ei preſens.

Ad tertium ſic proceditur: Videtur ꝙ ad beatitudinem non requiratur comprehenſio. dicit enim Auguſtinus ad Paulinã de videndo deum. attingere mente deum magna eſt beatitudo. comprehendere autem eſt impoſſibile. ergo ſine comprehenſione eſt beatitudo. ¶ Preterea. Beatitudo eſt perfectio hominis ſecundum intellectiuam partẽ in qua non ſunt alie potentie: q̃ intellectus ⁊ voluntas. vt in primo dictum eſt: ſed intellectus ſufficienter perficitur per viſionem dei: voluntas autem per delectationem in ipſo. ergo non requiritur comprehenſio tanq̃ aliquod tertium. ¶ Preterea. Beatitudo in operatione conſiſtit: operationes determinantur ſecundum obiecta. obiecta autem generalia ſunt duo. verum ⁊ bonũ. verum correſpondet viſioni: ⁊ bonum correſpondet dilectioni. ergo non requiritur comprehenſio: quaſi aliqđ tertium. ¶ Sed contra eſt quod Apoſtolus dicit .1. ad Corinth. 9°. Sic currite vt comprehendatis: ſed ſpiritualis curſus terminatur ad beatitudinem. vnde ipſe dicit .2. ad Thimot. vltimo Bonum certamẽ certaui: curſum conſummaui: fidem ſeruaui in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitie. ergo comprehenſio requiritur ad beatitudinem. ¶ Reſpondeo dicendum ꝙ cum beatitudo conſiſtat in conſecutione vltimi finis: ea que requirũtur ad beatitudinem ſunt conſideranda ex ipſo ordine ad finem: ad finem autem intelligibilem ordinatur homo: partim quidem per intellectum: partim autem per voluntatem: per intellectum quidem inquantum in intellectu preexiſtit aliqua cognitio finis imperfecta.

Per voluntatem autem: primo quidem per amorem qui eſt primus motus voluntatis in aliquid. ſcđo autẽ per realem habitudinem amantis ad amatum. que quidẽ põt eſſe triplex: qñq; enim amatũ eſt preſens amãti. ⁊ tunc iam non queritur: quandoq; autem non ẽ pre-

ſeus. ſed impoſſibile eſt ipſum adipiſci: ⁊ tunc etiam non
queritur: quandoq; autem poſſibile eſt ipſum adipiſci. ſed
eſt obleuatum ſupra facultatem adipiſcentis. ita vt ſtatim
haberi non poſſit. ⁊ hec eſt habitudo ſperantis ad ſpera-
tum. que ſola habitudo facit finis inquiſitionem. Et iſtis
tribus reſpondent aliqua in ipſa beatitudine: nam perfe-
cta cognitio finis reſpondet imperfecte. Preſentia vero
ipſius finis reſpondet habitudini ſpei. Sed delectatio in
preſentia conſequitur dilectionem: vt ſupra dictum eſt. ⁊
ideo neceſſe eſt ad beatitudinem iſta tria concurrere. ſcili-
cet viſionem que eſt cognitio perfecta intelligibilis finis:
comprehenſionem que importat preſentiam finis. delecta
tionem vel fruitionem que importat quietationem rei amā
tis in amato. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ compre-
henſio dicitur dupliciter. Uno modo incluſio comprehē
ſi in comprehendente: ⁊ ſic omne quod comprehenditur
a finito eſt finitū: vnde hoc modo deus comprehendi nō
poteſt ab aliquo intellectu creato. Alio modo comprehē-
ſio nihil aliud nominat q̄ tentionem alicuius rei que iam
preſentialiter habetur ſicut aliquis conſequens aliquē di-
citur eum comprehendere quando tenet eum: ⁊ hoc mo
do comprehenſio requiritur ad beatitudinem. ¶ Ad ſecū
dum dicendum: ꝙ ſicut ad voluntatem pertinet ſpes ⁊
amor: quia eiuſdē eſt amare aliquid ⁊ tendere in illud non
habitum: ita etiam ad voluntatem pertinet comprehenſio
⁊ delectatio: q: eiuſdem eſt habere aliquid ⁊ quieſcere in
illo. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ comprehenſio non eſt
aliqua operatio preter viſionem: ſed quedam habitudo
ad finem iam habitum: vnde etiam ipſa viſio vel res viſa
que preſentialiter adeſt obiectum comprehenſionis eſt.

Ad quartū ſic proceditur. Videtur ꝙ rectitu
do voluntatis non requiratur ad
beatitudinem. beatitudo. n. conſiſtit in operatione intelle-
ctus: vt dictum eſt: ſed ad perfectam intellectus operatio
nem non requiritur rectitudo voluntatis: per quā homi-
nes mundi dicuntur: dicit enī Auguſtinus in libro retra-
ctationum. Non approbo: quod in oratiōe dixi: deus qui
non niſi mundos verum ſcire voluiſti. reſponderi. n. pōt
multos etiam non mundos multa ſcire vera: ergo rectitu
do voluntatis non requiritur ad beatitudinem. ¶ Prete
rea prius non dependet a poſteriori: ſed operatio intelle-
ctus eſt prior q̄ operatio voluntatis. ergo beatitudo que
eſt perfecta operatio intellectus non dependet a rectitudi-
ne volūtatis. ¶ Preterea Quod ordinatur ad aliquid tā
q̄ ad finem non eſt neceſſarium adepto iam fine: ſicut na-
uis poſtquam peruenitur ad portum: ſed rectitudo volun
tatis que eſt per virtutem ordinatur ad beatitudinem tan-
q̄ ad finem. ergo adepta beatitudine non eſt neceſſaria re
ctitudo voluntatis. ¶ Sed contra eſt qđ dicitur. Math.
5. Beati mundo corde: quoniam ipſi deum videbunt. ⁊
Heb. vltimo. Pacem ſequimini cum omnibus ⁊ ſancti-
moniam ſine qua nemo videbit deū. ¶ Reſpondeo di-
cendum: ꝙ rectitudo voluntatis requiritur ad beatitudi-
nem ⁊ antecedenter ⁊ concomitanter. Antecedenter qui-
dem: q: rectitudo voluntatis eſt propter debitum ordinē
ad finem vltimum: finis autem comparatur ad id quod
ordinatur ad finem: ſicut forma ad materiam: vnde ſicut
materia non poteſt conſequi formam niſi ſit debito mo-
do diſpoſita ad ipſam: ita nihil conſequitur finem niſi ſit de
bito modo ordinatum ad ipſum. ⁊ ideo nullus poteſt ad
beatitudinem peruenire niſi habeat rectitudinem volun-
tatis. Concomitanter autem: quia ſicut dictum eſt beatitu-
do vltima conſiſtit in viſione diuine eſſentie que eſt ipſa eſ
ſentia bonitatis: ⁊ ita voluntas videntis dei eſſentiam ex
neceſſitate amat quicquid amat ſub ordine ad deum: ſicut
voluntas non videntis dei eſſentiam ex neceſſitate amat
quicquid amat ſub communi ratione boni quam nouit. ⁊
hoc ipſum eſt quod facit voluntatem rectam. vnde mani
feſtum eſt ꝙ beatitudo non poteſt eſſe ſine recta volunta-
te. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ Augu. loquitur de
cognitione veri: quod non eſt ipſa eſſentia bonitatis. ¶ Ad
ſecundum dicendum: ꝙ omnis actus voluntatis procedit
ab aliquo actu intellectus: aliquis tamen actus voluntatis
eſt prior q̄ aliquis actus intellectus. voluntas enim tendit
in finalem actum intellectus qui eſt beatitudo. vnde recta
inclinatio voluntatis preexigitur ad beatitudinem: ſicut re-
ctus motus ſagitte ad percuſſionem ſigni. ¶ Ad tertium
dicendum ꝙ non omne quod ordinatur ad finem ceſſat
adueniente fine: ſed id tantum quod ſe habet in ratione im
perfectionis vt motus: vnde inſtrumenta motus nō ſunt
neceſſaria poſtq̄ peruenitur ad finē: ſed debitus ordo ad
finē eſt neceſſarius.

Ad quintū ſic proceditur. Videtur ꝙ ad bea-
titudinem requiratur corpus: per
fectio enim virtutis ⁊ gratie preſupponit perfectionē na-
ture: ſed beatitudo ē perfectio virtutis ⁊ gratie: anima au
tem ſine corpore non habet perfectionem nature cum ſit
pars naturaliter humane nature: omnis autem pars ē im-
perfecta a ſuo toto ſeparata. ergo anima ſine corpore non
poteſt eſſe beata. ¶ P. Beatitudo ē opatio quedam per
fecta: vt ſupra dictum eſt: ſed operatio perfecta ſequitur
eſſe perfectum: q: nihil operatur niſi ſecundum ꝙ eſt ens
in actu: cum ergo anima non habeat eſſe perfectum quan
do eſt a corpore ſeparata: ſicut nec pars ſeparata a toto: vi-
detur ꝙ anima ſine corpore non poſſit eſſe beata. ¶ Pre
terea. Beatitudo ē perfectio hominis: ſed anima ſine cor-
pore non eſt homo: ergo beatitudo non poteſt eſſe in ani-
ma ſine corpore. ¶ Preterea. Secundum philoſophū
in. 10. ethicorum. operatio felicitatis in qua conſiſtit beati-
tudo eſt non impedita: ſed operatio anime ſeparate eſt im
pedita: q: vt dicit Auguſtinus. 12. ſuper Gen. ad litteram
Ineſt ei naturalis quidā appetitus corpus adminiſtran-
di: quo appetitu retardatur quodammodo ne tota itentio
ne pergat in illud ſummū celū. i. in viſionem eſſentie diui
ne. ergo anima ſine corpore non poteſt eē beata. ¶ Pre
terea. Beatitudo eſt ſufficiens bonum ⁊ quietat deſideri
um: ſed hoc non conuenit anime ſeparate: quia adhuc ap-
petit corporis vnionem: vt Auguſtinus. dicit ergo anima
ſeparata a corpore non eſt beata. ¶ Preterea. Homo in
beatitudine eſt angelis equalis: ſed anima ſine corpore non
equatur angelis: vt Auguſtinus dicit. ergo non eſt beata.
¶ Sed contra eſt quod dicitur Apoc. 14. Beati mortui
qui in domino moriuntur. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ
duplex eſt beatitudo. Una imperfecta que habetur in hac
vita. Et alia perfecta que in dei viſione conſiſtit. Manife-
ſtum eſt autem ꝙ ad beatitudinem huius vite de neceſſi-
tate requiritur corpus. Eſt enim beatitudo huius vite ope
ratio intellectus vel ſpeculatiui vel practici. operatio au-
tem intellectus in hac vita non poteſt eſſe ſine fantaſmate.
quia non eſt niſi in organo corporeo. vt in primo habitum
eſt: ⁊ ſic beatitudo que in hac vita haberi poteſt dependet
quodammodo ex corpore. Sed circa beatitudinem per-
fectam que in dei viſione conſiſtit aliqui poſuerunt ꝙ non
poteſt anime aduenire ſine corpore exiſtenti. dicentes ꝙ
anime ſanctorum a corporibus ſeparate ad illam beatitu-
dinem non perueniunt vſque ad diem iudicij quando cor
pora reſument: quod quidem apparet eſſe falſum: ⁊ au-
ctoritate ⁊ ratione. Auctoritate quidem. quia apoſtolus
dicit. 2. ad Corinth. 5. Quādiu ſumus in corpore peregri-
namur a domino. ⁊ que ſit ratio peregrinationis oſtendit
ſubdens. Per fidem enim ambulamus ⁊ non per ſpe-
ciem: ex quo apparet ꝙ quādiu aliquis ambulat per fidē:
⁊ non per ſpeciem carens viſione diuine eſſentie: nondū
eſt deo preſens. anime autem ſanctorum a corporibus ſe-
parate ſunt deo preſentes. vnde ſubditur. Audemus au
tem ⁊ voluntatem habemus bonam peregrinari a cor-
pore: ⁊ preſentes eſſe ad deum vnde manifeſtum eſt
ꝙ anime ſanctorum ſeparate a corporibus ambulant per
ſpeciem dei eſſentiam videntes: in quo eſt vera beati-
tudo: hoc etiā per rationē apparet: nam itellectus ad ſuam
operationē non indiget corpore niſi ꝓpter fātaſmata i quib⁹
veritatem itelligibilē cōtuet: vt i primo dictū ē. Manifeſtū eſt

aũt ꝙ diuina eẽntia ꝑ fãtaſmata videri nõ põt vt ĩ pᵒ oñſũ ẽ: vñ cũ ĩ viſiõe diue eẽntie ꝑfecta hoĩs btitudo ꝯſiſtat: nõ dependet beatitudo ꝑfecta hoĩs a corpore. vnde ſine corpore põt aĩa eẽ beata. Sed ſciẽdũ ꝙ ad ꝑfectionẽ alicuius rei dupl'r aliqd ꝑtinet. Uno mõ ad ꝯſtituẽdã eẽntiã rei ſicut aĩa requirit' ad ꝑfectionẽ hoĩs. Alio mõ reqrit' ad ꝑfectionẽ rei: quod ꝑtinet ad bñ eſſe eius: ſicut pulchritudo corporis vel velocitas ĩgenij ꝑtinet ad ꝑfectionẽ hoĩs: q̃uis gᵒ corpus pmo mõ ad ꝑfectionẽ btitudinis humane non ꝑtineat: ꝑtinet tñ ſcdo mõ. cũ eñi opatio dependat ex nã rei quãto aĩa ꝑfectior erit ĩ ſua natura: tãto ꝑfectius habebit ſuã ꝓpriã opatiõnẽ in qua felicitas ꝯſiſtit. vñ Aug. ſ.12. ſup Geñ. ad litteram cum queſiuiſſet vtruʒ ſpiritibꝰ defunctorũ ſine corporibus poſſit ſũma illa beatitudo preberi. Reſpondit ꝙ non ſic poſſunt videre icõmutabilem ſubſtantiam vt ſancti angeli vidẽt: ſiue alia latentiore cauſa ſiue ideo: q: eſt in eis nãlis qdam appetitus corpus adminiſtrandi. ¶ Ad pᵐ gᵒ dõʒ: ꝙ beatitudo eſt perfectio aĩe ex pte intellectus: ſm quem aĩa tranſcendit corporis organa: non autem ſm ꝙ eſt forma naturalis corporis: ⁊ iõ illa naturalis perfectio manet ſm quam ei beatitudo debetur: ʒ nõ maneat illa nature perfectio ſm quam ẽ corporis forma. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ anima aliter ſe habet ad eẽ q̃ alie ptes: nã eẽ totius nõ eſt alicuius ſuarum partium: vnde vel pars omnino deſinit eſſe deſtructo toto: ſicut partes animalis deſtructo animali: vel ſi remanẽt hñt aliõ eẽ ĩ actu: ſic ps linee hʒ aliõ eẽ q̃ tota linea: ſed aĩe hũane remanet eẽ cõpoſiti poſt corpis deſtructionẽ ⁊ hoc iõ: q: idẽ ẽ eẽ forme ⁊ mãe. ⁊ hoc idem ẽ eſſe cõpoſiti. anima autem ſubſiſtit in ſuo eſſe. vt ĩ pmo oñſum ẽ. vnde relinquit' ꝙ poſt ſepatiõnẽ a corpore ꝑfectũ eſſe habeat. vnde perfectã opatiõnẽ habere põt: ʒ nõ habeat ꝑfectã naturaʒ. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ btitudo eſt hoĩs ſm ītellectũ: ⁊ iõ remanente intellectu põt ineſſe ei btitudo: ſicut dentes ethiopis pñt eſſe albi ẽt poſt euulſioneʒ ſm quos ethiops dicit' albus. ¶ Ad 4ᵐ dõm: ꝙ dupl'r aliqd ipedit' ab alio. Uno mõ ꝑ modũ ꝯrietatis: ſicut frigꝰ ipedit actionẽ caloris: ⁊ tale impedimentũ opatiõis repugnat felicitati. Alio modo ꝑ modũ cuiuſdã defectus: q: ſ. res ipedita nõ hʒ qcqd ad oĩmodã eius ꝑfectionẽ reqrit'. ⁊ tale impedimentũ opationis nõ repugnat felicitati: ʒ oĩmode ꝑfectioni ipſius: ⁊ ſic ſepatio aĩe a corpore dicit' aĩam retardare ne tota intentiõe tendat in viſionẽ diuine eſſentie appetit eñi aĩa ſic frui deo ꝙ etiã ipa fruitio deriuet' ad corpus ꝑ redundantiã: ſicut eſt poſſibile: ⁊ iõ q̃diu ipſa fruit' deo ſine corpore appetitus eius ſic q̃eſcit in eo ꝙ tñ adhuc ad participatiõnẽ eius vellet ſuuʒ corpus ptingere. ¶ Ad 5ᵐ dõm: ꝙ deſideriũ aĩe ſepate totaliter q̃eſcit ex pte appetibilis: q: hʒ id qð ſuo appetitui ſufficit: ſed nõ totaľr q̃ſcit ex pte appetentis: q: illud bonũ nõ poſſidet ſʒ oẽʒ modũ quo poſſidere vellet: ⁊ iõ corpe reſũpto btitudo creſcit nõ intenſiue ſed extẽſiue. ¶ Ad 6ᵐ dõʒ: ꝙ id qð ibidẽ dr: ꝙ ſpũs defunctoꝝ nõ ſic vident deũ ſicut angeli: nõ eſt intelligẽdũ ſʒ iequalitatẽ q̃titatis: q: etiã mõ aliq̃ aĩe beatoꝝ ſunt aſſumpte ad ſuperiores ordines angeloꝝ clariꝰ videntes deũ q̃ inferiores angeli: ſed intelligit' ſm ineq̃litatẽ proportionis: q: angeli etiaʒ infimi habent oẽm perfectionem beatitudinis quam ſunt habituri: non auteʒ aĩe ſeparate ſanctorum.

Ad ſextum ſic procedit'. Videt' ꝙ ꝑfectio corporis nõ requirat' ad btitudinem hoĩs perfectã: perfectio. n. corpis eſt qðdã corpale bonũ: ſed ſupra oñſuʒ eſt ꝙ btitudo nõ ꝯſiſtit in corpalibꝰ bonis gᵒ ad btitudinẽ hoĩs non requirit' aliqua ꝑfecta diſpoſitio corpis. ¶ P. btitudo hoĩs ꝯſiſtit in viſiõe diuine eẽntie: vt oñſum eſt: ſed ad hãc opatiõnẽ nihil exhibet corpus: vt dictũ eſt: gᵒ nulla diſpoſitio corpis requirit' ad btitudineʒ. ¶ P. q̃to intellectꝰ eſt magis abſtractꝰ a corpe tãto ꝑfectius intelligit: ſʒ btitudo ꝯſiſtit in ꝑfectiſſima opatione intellectꝰ: ergo oʒ oĩbus modis aĩaʒ eẽ abſtractã a corpore: nullo ergo mõ reqrit' aliq̃ diſpoſitio corpis ad btitudineʒ.

¶ Sed ꝯ premiũ vtutis ẽ btitudo: vñ dicit' Job. 13. Bti eritis ſi feceritis ea: ſʒ ſanctis repromittit' ꝓ premio nõ ſolũ viſio dei ⁊ delectatio: ſed ẽt corpis bona diſpoſitio: dicit' eñi Iſa. vlt. Uidebitis ⁊ gaudebit cor veſtruʒ: ⁊ oſſa veſtra q̃ſi herba germinabũt. gᵒ bona diſpoſitio corpis reqrit' ad btitudinẽ. ¶ Rñº dõm: ꝙ ſi loq̃mur de btitudine hoĩs q̃lis in hac vita põt haberi: manifeſtũ eſt ꝙ ad eã ex neceſſitate reqrit' bona diſpoſitio corpis. ꝯſiſtit. n. hec btitudo ſm phm in opatione vtutis ꝑfecte. manifeſtũ ẽ autẽ ꝙ ꝑ inualitudinẽ corpis in oĩ opatiõe vtutis homo ipediri põt: ſed ſi loq̃mur de btitudine ꝑfecta. ſic qdã poſuerũt ꝙ nõ reqrit' ad btitudinẽ aliqua corpis diſpoſitio: imo reqritur ad eã vt oĩno aĩa ſit a corpe ſepata. vñ Aug. 22. de ciui. dei: itroducit ṽba. Porphyrij dicẽtis. Qꝫ ad hoc ꝙ ſit btã aĩa oẽ corpus fugiendũ eſt. ſʒ hoc eſt incõueniẽs. cũ. n. nãle ſit aĩe corpi vniri nõ põt eſſe ꝙ ꝑfectio aĩe nãlẽ eius ꝑfectionẽ excludat. Et iõ dõʒ ẽ ꝙ ad btitudinẽ oĩbus modis. ꝑfectã reqrit' ꝑfecta diſpoſitio corpis ⁊ añcedẽter ⁊ ꝯſequẽter. añcedẽter qdẽ: q: vt Aug. dicit. 12. ſup Geñ. ad litterã: ſi tale ſit corpus cuiꝰ ſit difficilis ⁊ grauis adminiſtratio: ſicut caro q̃ corrũpit' ⁊ aggrauat aĩaʒ: auertit' mẽs ab illa viſiõe ſũmi celi: vñ ꝯcludit ꝙ cũ hoc corpus iã nõ erit aĩale ſed ſpũale: tũc angelis adeq̃bit': ⁊ erit ei ad gloriã qð ſarcine fuit. ꝯſequẽter vo: q: ex btitudine aĩe fiet redundãtia ad corpus vt ⁊ ipʒ ſua ꝑfectiõe potiat'. vñ Aug. dicit in epła. ad Dioſcoꝝ. Tã potẽtĩ nã deus fecit aĩaʒ vt ex eiꝰ pleniſſima btitudine redũdet in iferiorẽ nãm icorruptiõis vigor. ¶ Ad pᵐ gᵒ dõʒ: ꝙ in corporali bono nõ ꝯſiſtit btitudo ſicut in obiecto btitudinis: ſed corpale bonũ põt facere ad aliquẽ btitudinis decorẽ vel ꝑfectionẽ. ¶ Ad 2ᵐ dicendũ: ꝙ ⁊ ſi corpꝰ nihil ꝯferat ad illã opatiõnẽ intellectꝰ qua dei eẽntia videt': tñ poſſet ab hac ipedire ⁊ iõ reqrit' ꝑfectio corpis vt ñ ipediat eleuatiõnẽ mẽtis. ¶ Ad 3ᵐ dõʒ ꝙ ad ꝑfectã opatiõeʒ itellectꝰ reqrit' qdẽ abſtractio ab hoc corruptibili corpore quod aggrauat animam: non autem a ſpũali corpore qð erit totaliter ſpiritui ſubiectũ: de quo in tertia parte huius operis dicetur.

Ad ſeptimũ ſic pcedit'. Vr ꝙ ad beatitudinẽ reqrantur etiaʒ exteriora bona. qð eñi ĩ pmium ſanctis ꝓmittitur ad beatitudinẽ pertinet ſed ſanctis repromittũtur exteriora bona: ſicut cibus ⁊ potus diuitie ⁊ regnũ. dicit'. n. Luce. 22º. Ut edatis ⁊ bibatis ſup mẽſã meã in regno meo. ⁊ Matth. 6. Theſaurizate vobis theſaurum in celo. ⁊ Matth. 25. Uenite bñdicti patris mei poſſ. regnũ. ergo ad btitudinẽ requirũtur exteriora bona. ¶ Preterea, ſm Boetiũ in 3º d ꝯſolat. Beatitudo eſt ſtatus oĩum bonorũ cõgregatione ꝑfectus. ſʒ exteriora ſũt aliq̃ hoĩs bona: ʒ minima. vt Aug. dicit: gᵒ ipa etiã reqruntur ad beatitudinẽ. ¶ Preterea. dñs Matth. 5. dicit. Merces veſtra multa ẽ ĩ celis: ſed eẽ ĩ celis ſignificat eẽ in loco: ergo ſaltẽ locus exterior reqritur ad beatitudinem. ¶ Sed cõtra eſt qð dr in pſ. Quid. n. mihi ẽ ĩ ce. ⁊ a te. qd vo. ſuper terram. q. d. nihil volo niſi hoc qð ſeqtur: mihi adherere deo bonũ ẽ: ergo nihil aliud extra deũ ad beatitudinẽ reqrit'. ¶ Rñº. dõm: ꝙ ad beatitudinem imperfectam qualis in hac vita poteſt haberi requiruntur exteriora bona: nõ quaſi de eẽntia beatitudinis exñtia: ſed quaſi inſtrumentaliter deſeruientia beatitudini que conſiſtit ĩ opatiõe virtutis: vt dr in pº ethicoꝝ. idiget. n. hõ ĩ hac vita neceſſarijs corporis tã ad opatiõnẽ virtutis cõtẽplatiue q̃ etiã ad opatiõnẽ vtutis actiue: ad quã etiã plura alia reqrũtur quibus exerceat opa actiue vtutis. Sed ad beatitudinẽ ꝑfectã que ĩ viſione dei ꝯſiſtit nullo mõ huiuſmodi bona requiruntur: cuius rõ eſt: q: oĩa huiuſmõi bona exteriora: vel requirunt' ad ſuſtentatiõnẽ animalis corporis: vel requirunt' ad aliquas operationes quas per animale corpus exercemus que humane vite conueniunt: illa autem perfecta beatitudo que in viſione dei conſiſtit: vel erit in anima ſine corpore: vel erit in anima corpori iuncta non iam animali ſed ſpirituali: ⁊ ideo nullo modo huiuſmodi exteriora bona requirunt' ad illã beatitudinem cuʒ ordinẽ-

tur ad vitam animalem. ⁊ quia in hac vita magis accidit ad ſimilitudinem illius perfecte beatitudinis cõtemplatiua q̃ actiua. vtpote etiã deo ſimilioꝛ. vt ex dictis pꝫ. iõ minus indiget huiuſmodi bonis corpoꝛis. vt dr̃ in. 10°. ethi. ¶ Ad p̃mū g° dcẽ: ꝙ oẽs ille corpoꝛales pmiſſiones que in ſacra ſcriptura continentur ſunt metaphoꝛice intelligende ſm ꝙ in ſcripturis ſolẽt ſpiritualia per corpoꝛalia deſignari. vt ex his que nouimus ad deſiderãdũ icognita cõſurgamus. ſicut Gregoꝛius dicit in quadam homelia. Sicut per cibum ⁊ potũ intelligitur delectatio beatitudinis: per diuitias ſufficientia qua homini ſufficiet deus: per regnum exaltatio hominis vſqꝫ ad coniunctionem cuꝫ deo. ¶ Ad 2m dcm: ꝙ bona iſta deſeruientia animalia vite nõ competunt vite ſpirituali in qua beatitudo perfecta conſiſtit: ⁊ tamen erit in illa beatitudine oĩum bonoꝛum cõgregatio. q: quicqd bonum inuenitur in iſtis totum habebitur i ſummo fonte bonoꝛum. ¶ Ad 3m dcm: ꝙ ſm Aug. i li. de ſer. do. in monte. Merces ſanctoꝛum non dr̃ eẽ in corpoꝛeis celis: ſed per celos itelligitur altitudo ſpũaliũ bonorum: nihilominus tamen locus corpoꝛeus. ſ. celum empyreum aderit beatis. non propter neceſſitatem btitudinis: ſed ſm quandam congruentiam ⁊ decoꝛem.

Ad octauũ ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ amici ſint neceſſarij ad beatitudinẽ. futura eñ beatitudo i ſcripturis frequẽter noĩe gloꝛie deſignat̃: ſꝫ gloria conſiſtit in hoc ꝙ bonum hoĩs ad notitiam multoꝛum deducitur. ergo ad beatitudinẽ requiritur ſocietas amicoꝛum. ¶ P̃. Boeti⁹ dicit ꝙ nullius boni ſine cõſoꝛtio iocunda eſt poſſeſſio: ſed ad beatitudinẽ requiritur delectatio. g° etiã requirit̃ ſocietas amicoꝝ. ¶ P̃. Charitas i btitudine perficitur: ſed charitas extẽdit ſe ad dilectionem dei ⁊ pꝛoximi. ergo vr̃ ꝙ ad beatitudinẽ reqrat̃ ſocietas amicoꝛuꝫ. ¶ Sꝫ ꝯ ẽ qđ dr̃ Sap. 7°. Venerũt mihi oĩa bona pariter cũ illa. ſ. cũ diuina ſapientia q̃ cõſiſtit i cõtẽplatõne dei: ⁊ ſic ad beatitudinem nihil aliud requiritur. ¶ Rn° dcm: ꝙ ſi loquamur de felicitate pꝛeſentis vite ſicut phs dicit i. 10°. ethi. felix idiget amicis. nõ quidem pꝛopter vtilitatem cũ ſit ſibi ſufficiens: nec ꝓpter delectationẽ: q: hꝫ in ſeipſo delectationẽ perfectã i operatione virtutis: ſed pꝛopter bonã opationẽ: vt. ſ. eis benefaciat: ⁊ vt eos iſpiciens bene facere delectet̃. ⁊ vt ab eis i benefaciendo iuuet̃. Indiget eniꝫ homo ad bene opandum auxilio amicoꝝ: tã i opibus vite actiue: q̃ in opibus vite cõtẽplatiue. Sed ſi loquamur de perfecta beatitudine que erit i patria nõ requirit̃ ſocietas amicoꝛũ de neceſſitate ad beatitudinẽ. q: hõ hꝫ totam plenitudinẽ ſue perfectionis in deo. ſed ad bene eẽ beatitudinis facit ſocietas amicoꝝ. vnde Aug. dicit. 8. ſup Geñ. ad litterã: Q: creatura ſpiritualis ad hoc ꝙ ſit beata nõ niſi intrinſecus adiuuatur eternitate: veritate: charitate creatoꝛis extrinſecus vero ſi adiuuari dicenda ẽ: foꝛtaſſe hoc ſolo adiuuatur ꝙ inuicẽ vident: ⁊ de ſua ſocietate gaudẽt. ¶ Ad p̃mũ g° dcẽ: ꝙ gloꝛia que ẽ eẽntialis beatitudini ẽ quaꝫ habet homo non apud hoĩem: ſed apud deũ. ¶ Ad 2m dcẽ ꝙ verbum illud intelligitur quando in eo bono qđ habet̃ non eſt plena ſufficientia: qđ in ꝓpoſito dici non poteſt: qa omnis boni ſufficientiã habet homo i deo. ¶ Ad 3m dcẽ: ꝙ perfectio charitatis eſt eſſentialis beatitudini q̃tũ ad dilectionem dei: non q̃tum ad dilectionem pꝛoximi: vnde ſi eſſet vna ſola anima fruens deo: beata eſſet non habens ꝓximum quem diligeret: ſed ſuppoſito pꝛoximo ſequit̃ dilectio eius ex perfecta dilectione dei. vnde quaſi concomitanter ſe habet amicicia ad perfectam beatitudineꝫ.

Queſtio. v.

Einde conſiderandum eſt de ipa adep tione beatitudinis. ¶ Et circa hoc queruntur octo. P̃rio vtrum homo poſſit conſequi beatitudinem. Secundo vtrũ vnus homo poſſit eſſe alio beatioꝛ. Tertio vtrum aliquis poſſit eſſe i hac vita beatus. Quarto vtrum beatitudo habita poſſit amitti. Quinto vtrum homo per ſua naturalia poſſit acquirere beatitudinem.

d

Sexto vtrum homo conſequatur beatitudinem p actionem alicuius ſuperioꝛis creature. Septimo vtrum reqrantur opera hominis aliqua ad hoc ꝙ homo beatitudinẽ conſequatur ad deo. Octauo vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

Ad pꝛimuꝫ ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ homo beatitudinem adipiſci non poſſit. ſicut. n. natura rationalis eſt ſupꝛa ſenſibilem: ita natura intellectualis eſt ſupꝛa rationalem: vt patet per Dionyſium in libꝛo de di. no. in multis locis: ſed bꝛuta animalia que habent naturam ſenſibilem tantum non poſſunt peruenire ad finem rationalis nature. ergo nec homo qui eſt rationalis nature poteſt peruenire ad finem intellectualis nature qui eſt beatitudo. ¶ P̃. Beatitudo vera conſiſtit in viſione dei que ẽ veritas pura. ſed homini eſt connaturale vt veritatem intueatur in rebus materialibus. vnde ſpecies intelligibiles in fantaſmatibus intelligit: vt dicitur in tertio de anima. ergo non poteſt ad beatitudinem peruenire. ¶ P̃. Beatitudo conſiſtit in adeptione ſummi boni: ſed aliquis non poteſt peruenire ad ſũmum niſi tranſcendat media: cum igitur inter deum ⁊ naturam humanam media ſit natura angelica quam homo tranſcendere nõ poteſt: videtur ꝙ nõ poſſit beatitudinem adipiſci. ¶ Sed contra eſt qđ dicitur in p̃s. Beatus homo quem tu erudieris dñe. ¶ Rñ°. dicendum: ꝙ beatitudo nominat adeptioneꝫ perfecti boni: quicunqꝫ ergo eſt capax perfecti boni poteſt ad beatitudinem peruenire: ꝙ autem homo boni perfecti ſit capax: ex hoc apparet ꝙ eius intellectus poteſt compꝛehẽdere vniuerſale ⁊ perfectum bonum: ⁊ eius voluntas appetere illud: ⁊ ideo homo poteſt beatitudineꝫ adipiſci: apparet ẽt idem ex hoc ꝙ homo eſt capax viſionis diuine eſſentie ſicut in pꝛimo habitum eſt: in qua quidem viſione perfectã hominis beatitudinem conſiſtere diximus. ¶ Ad pꝛimuꝫ ergo dicendum: ꝙ aliter excedit natura rationalis ſenſitiuam: ⁊ aliter intellectualis rationalem. natura enim rationalis excedit ſenſitiuam q̃tum ad cognitionis obiectum: quia ſenſus nullo modo poteſt cognoſcere vniuerſale: cuius ratio eſt cognoſcitiua: ſed intellectualis natura excedit rationalem q̃tum ad modum cognoſcendi intelligibilem veritatem: nam intellectualis natura ſtatim appꝛehendit veritatem ad quam ratiõalis natura per inquiſitioneꝫ rationis pertingit: vt pꝫ ex his que in pꝛimo dicta ſũt. ⁊ ideo ad id quod intellectus appꝛehendit ratio per quendaꝫ motum pertingit: vnde rationalis natura conſequi poteſt beatitudinem: que eſt perfectio intellectualis nature: tamẽ alio modo q̃ angeli: nam angeli conſecuti ſunt eam ſtatim poſt pꝛincipium ſue cognitionis: homines autem per tempus perueniunt: ſed natura ſenſitiua ad hunc finem nullo modo pertingere poteſt. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ homini ſm ſtatum pꝛeſentis vite eſt connaturalis modus cognoſcendi veritatem intelligibilem per fantaſmata: ſꝫ poſt huius vite ſtatum habet alium modum connaturalem: vt in pꝛimo dictum eſt. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ homo non poteſt tranſcendere angelos gradu nature: vt. ſ. naturaliter ſit eis ſuperioꝛ: poteſt tamen eos tranſcendere per operationem intellectus dum intelligit aliquid ſup angelos eſſe: qđ homines beatificat: qđ cum perfecte conſequetur perfecte beatus erit.

Ad ſecũdũ ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ vn⁹ hõ alio non poſſit eẽ beatioꝛ. beatitudo. n. ẽ p̃miũ vtutis: vt phs dic̃ i p° ethi. ſꝫ p opib⁹ vtutũ oib⁹ eq̃lis merces reddit̃. dr̃. n. Math. 20. Q: oẽs q opati ſunt in vinea acceperũt ſingulos denarios: q: vt dicit Greg. eq̃lẽ eterne vite retributionẽ ſoꝛtiti ſunt. ergo vn⁹ nõ erit beatioꝛ alio. ¶ P̃. Beatitudo ẽ ſũmum bonũ: ſed ſũmo non poteſt eẽ aliqđ maius. ergo beatitudine vnius hominis non poteſt eſſe alia maioꝛ beatitudo. ¶ P̃. Btitudo cũ ſit pfectum ⁊ ſufficiens bonum deſiderium hominis quietat: ſꝫ non quietatur deſiderium ſi aliquod bonũ deeſt: qđ ſuppleri poſſit: ſi autem nihil deeſt quod ſuppleri poſſit non poterit eſſe aliquid aliud maius bonum: ergo vel homo non eſt beatus: vel ſi eſt beatus non poteſt alia maioꝛ bea-

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

titudo eſſe. ¶ Sed contra eſt qđ dicitur Joan. 14. In domo patris mei manſiões multe ſunt: per quas vt Aug. dicit diuerſe meritoꝝ dignitates intelligunt̄ in vita eterna: dignitas aūt vite eterne q̄ pro merito datur eſt ipſa beatitudo: ergo ſunt diuerſi gradus beatitudīs: ⁊ non oīum eſt equalis beatitudo. ¶ Rñº dōm ꝙ ſicut ſupra dictum eſt in rōne beatitudinis duo includūtur. ſ. ipſe finis vltimus q̄ eſt ſummū bonū: ⁊ adeptio vel fruitio ipſius boni: q̄tuʒ igitur ad ipm bonū: qđ eſt beatitudīs obm ⁊ cā: non pōt eſſe vna beatitudo alia maior: q2 nō eſt niſi vnū ſummum bonū. ſ. deus: cuius fruitione hoīes ſunt beati. ſed q̄tū ad adeptionez huiuſmodi boni vel fruitionem pōt aliq̄s alio eſſe beatior: q2 quāto magis hoc bono fruit̄ tanto beatior eſt. cōtingit aūt aliquē ꝑfectius frui deo q̄ aliū ex eo ꝙ eſt melius diſpoſitus vel ordinatus ad eius fruitionez: ⁊ ſm hoc pōt aliq̄s alio beatior eſſe. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ vnitas denarij ſignificat vnitatē beatitudīs ex parte obiecti ſed diuerſitas māſionū ſignificat diuerſitatez beatitudinis ſm diuerſum gradū fruitiōis. ¶ Ad 2^{m} dōm: ꝙ beatitudo dr̄ eſſe ſūmuz bonū inq̄tū eſt ſūmi boni ꝑfecta poſſeſſio ſiue fruitio. ¶ Ad 3^{m} dōm ꝙ nulli beato deeſt aliqđ bonū deſiderandū: cū habeat ipm bonū infinitū qđ eſt bonum oīs boni: vt Aug. dicit: ſed dicit̄ aliq̄s alio beatior ex diuerſa eius boni participatiōe: additio aūt alioꝝ bonoꝝ nō auget beatitudinē. vñ Aug. dicit in. 5. confeſ. Qui te ⁊ alia nouit nō ꝓ illa beatior: ſed ꝓ te ſoluz beatus.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ beatitudo poſſit in hac vita haberi. dicit̄. n. in pſal. Beati immaculati in via: q̄ ambulant in lege dñi. hoc aūt in hac vita cōtingit. ergo aliquis in hac vita pōt eſſe beatus. ¶ P̄. Imꝑfecta participatio ſūmi boni nō adimit rōnem beatitudīs: alioq̄n vnus nō eſſet beatior alio: ſed in hac vita hoīes pñt participare ſūmū bonū cognoſcendo ⁊ amādo deū: lʒ imꝑfecte: ergo homo in hac vita pōt eſſe beat9. ¶ P̄. Quod ab oībus dicit̄ nō pōt totalr̄ falſum eſſe: videt̄. n. nāle qđ in pluribus eſt: nā aūt nō totalr̄ deficit: ſed plures ponūt beatitudinē ī hac vita. vt pʒ ꝑ illud ps̄. Beatū dixerūt populum cui hec ſunt. ſ. pñtis vite bona: ergo aliq̄s in hac vita pōt eſſe beatus. ¶ Sed ꝯ eſt qđ dicitur Job. 14. Homo natus de muliere breui viuens tempore replet̄ multis miſerijs. ſed beatitudo excludit miſeriam. ergo homo in hac vita nō pōt eſſe beatus. ¶ Rñº dōm ꝙ aliqualis beatitudīs participatio in hac vita hr̄i pōt: ꝑfecta aūt ⁊ vera beatitudo nō pōt hr̄i in hac vita. ⁊ hoc quidem pōt cōſiderari duplr̄. Primo q̄dem ex hac ipſa cōi beatitudīs rōne: nā beatitudo cum ſit ꝑfectuʒ ⁊ ſufficiens bonū: omne malū excludit: ⁊ omne deſideriuʒ implet. in hac aūt vita non pōt omne malū excludi: multis. n. malis pñs vita ſubiacet que vitari non pñt: ⁊ ignorantie ex parte itellectus: ⁊ inordinate affectiōi ex parte appetitus: ⁊ multiplicibus penalitatibus ex parte corporis: vt Aug. diligenter ꝓſequit̄. 19. ꝺ ciui. dei. ſimilr̄ etiā boni deſideriū in hac vita ſatiari nō pōt: nāliter. n. homo deſiderat ꝑmanētiam eius boni qđ hʒ: bona aūt pñtis vite trāſitoria ſunt: cum ⁊ ipſa vita trāſeat quā nāliter deſideram9: ⁊ eaʒ ꝑpetuo ꝑmanere vellem9: q2 nāliter homo refugit mortē: vñ impoſſibile eſt ꝙ in hac vita vera btitudo habeat̄. Scđo ſi cōſideret̄ id in quo ſpālr̄ beatitudo cōſiſtit. ſ. viſio diuīe eſſentie: q̄ nō pōt homini ꝓuenire in hac vita: vt in ꝑmo oñſuʒ eſt: ex q̄bus manifeſte apparet ꝙ nō pōt aliq̄s in hac vita verā ⁊ ꝑfectā beatitudinē adipiſci. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ beati dicunt̄ aliq̄ in hac vita vel ꝓ ſpem beatitudinis adipiſcende in futura vita: ſcđm illud Ro. 8. Spe ſalui facti ſumus: vel ꝓ aliquā participationez beatitudīs ſcđm aliqualez ſūmi boni fruitionē. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ participatio beatitudīs pōt eſſe imꝑfecta duplr̄. Uno modo ex parte ipſius obiecti beatitudīs: qđ q̄dem ſecūdū ſui eſſentiā nō videt̄: ⁊ talis imꝑfectio tollit rōnez vere beatitudinis. Alio modo pōt eſſe iꝑfecta ex parte ipſius participantis: q̄ q̄dem ad ipſum obiectū beatitudinis ſcđm ſeipſum attingit. ſ. deuʒ: ſed imꝑfecte ꝑ reſpectū ad moduʒ quo deus ſeipſo fruit̄: ⁊ talis iꝑfectio non tollit veram rōnem beatitudīs: q2 cum beatitudo ſit operatio quedaʒ: vt ſupra dictum eſt: vera ratio beatitudinis conſiderat̄ ex obiecto: quod dat ſpēm actui: non aūt ex ſubiecto. ¶ Ad 3^{m} dōm: ꝙ homīes reputant in hac vita eſſe aliquā beatitudinem ꝓ aliquā ſimilitudinē vere beatitudinis: ⁊ ſic nō ex toto in ſua eſtimatione deficiunt.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videtur ꝙ beatitudo poſſit amitti. beatitudo. n. eſt ꝑfectio quedam: ſed oīs perfectio ineſt ꝑfectibili ſm moduʒ ipſius. cum igitur homo ſm nām ſuam ſit mutabilis: videtur ꝙ beatitudo ab homīe mutabiliter participetur. ⁊ ita videt̄ ꝙ hō btitudinē poſſit amittē. ¶ P̄. Btitudo cōſiſtit in actione intellectus q̄ ſubiacet voluntati: ſʒ volūtas ſe hʒ ad oppoſita. ergo videt̄ ꝙ poſſit deſiſtere ab operatione qua homo beatificat̄. ⁊ ita homo deſinet eſſe beat9. ¶ P̄. Principio rñdet finis: ſed beatitudo hʒ principiuʒ. q2 homo non ſemper fuit beatus ergo videt̄ ꝙ habeat finem. ¶ Sed contra eſt qđ dr̄ Math. 25º. ꝺ iuſtis ꝙ ibūt in vitam eternaʒ: que vt dictum eſt: eſt beatitudo ſanctoꝝ quod aūt eſt eternum nō deficit. ergo beatitudo non pōt amitti. ¶ Rñº dōm ꝙ ſi loquamur de beatitudine imꝑfecta qualis in hac vita pōt hr̄i: ſic poteſt amitti. ⁊ hoc patet in felicitate cōtēplatiua que amittit̄: vel per obliuionē puta cum corrūpitur ſcientia ex aliqua egritudine: vel per aliquas occupationes q̄bus totaliter abſtrahitur aliquis a contemplatione. Patet etiam idem in felicitate actiua. voluntas. n. hoīs trāſmutari poteſt: vt. vʒ. degeneret a virtute in cuius actu ꝑncipaliter conſiſtit felicitas: ſi aūt virtus remaneat integra exteriores tranſmutatiōes: poſſunt q̄dē beatitudinē talem ꝑturbare inq̄tuʒ impediūt multas operationes virtutū. non tamē poſſunt eam totaliter auferre. q2 adhuc remanet operatio virtutis. dum ipſas aduerſitates homo laudabiliter ſuſtinet. ⁊ q2 beatitudo huius vite amitti poteſt: quod videtur eſſe cōtra rōnem beatitudinis ideo phs dicit in ꝑncipio ethicoꝝ aliquos eſſe in hac vita beatos non ſimplr̄: ſed ſicut hoīes: quoꝝ natura mutationi ſubiecta eſt. Si vero loquamur de beatitudine ꝑfecta q̄ expectat̄ poſt hanc vitaʒ: ſciendū ꝙ Origenes poſuit quorūdam platonicoꝝ errorem ſequens: ꝙ poſt vltimā beatitudinez homo poteſt fieri miſer. Sed hoc manifeſte apparet eſſe falſum duplr̄. ¶ Primo q̄dem ex ipſa cōi rōne beatitudinis: cum. n. ipſa beatitudo ſit perfectū bonuʒ ⁊ ſufficiens: oʒ ꝙ deſideriū homis quietet: ⁊ omne malū excludat: naturalr̄ aūt homo deſiderat retinere bonum: quod habet. ⁊ ꝙ eius retinendi ſecuritatem obtineat. alioquin neceſſe eſt ꝙ timore amittendi: vel dolore de certitudine amiſſionis affligat̄. Requirit̄ igit̄ ad veram beatitudinem ꝙ homo certam habeat opinionē boni qđ habet nunq̄ ſe amiſſuꝝ: que q̄dem opinio ſi vera ſit: cōſequens eſt ꝙ beatitudinem nunq̄ amittet: ſi aūt falſa ſit: hoc ipm eſt quoddam malū falſam opinionem habere: nam falſuʒ eſt malū intellectus. ſicut veꝝ eſt bonū ipſius. vt dicitur in 6º ethicoꝝ. Nō igitur iam vere erit beatus ſi aliquod malum ei ineſt. ¶ Scđo idem apparet ſi ꝯſideret̄ rō beatitudinis in ſpeciali: oſtenſum eſt. n. ſupra ꝙ ꝑfecta beatitudo hoīs in viſione diuine eſſentie conſiſtit. eſt aūt impoſſibile ꝙ aliquis videns diuinā eſſentiā velit eam non videre: q2 omne bonū habitū quo aliq̄s carere vult: aut eſt inſufficiens: ⁊ querit̄ aliquid ſufficiētius loco eius: aut hʒ aliqđ incōmodum annexum ꝓpter qđ in faſtidium venit: viſio autem diuine eſſentie replet animam omnibus bonis: cuʒ coniungat fonti totius bonitatis vnde dicitur in ps̄. Satiabor: cum apparuerit gloria tua. ⁊ Sapien. 7º dr̄. Uenerūt mihi omnia bona pariter cum illa. ſ. cum contemplatione ſapientie. ſimiliter etiam non habet aliquod incōmodum adiunctum: quia de contemplatione ſapientie dicitur. Sapientie. 8º. Non habet amaritudinem conuerſatio illius nec tedium conuictus eius: ſic ergo patet ꝙ propria voluntate beatus: non poteſt beatitudinem deſerere: ſimiliter ēt non poteſt eam perdere deo ſubtrahente. quia cū ſubtractio beatitudinis ſit quedam pena: non poteſt talis ſubtractio a deo iuſto iudice ꝓuenire niſi pro aliqua culpa ī quā

cadere non poteſt qui dei eſſentiam videt: cum ad hāc viſionē ex neceſſitate ſequatur rectitudo volūtatis: vt ſupra oſtēſum ē. ſimiliter ēt nec aliqđ aliud agēs pōt eā ſubtrahere. q2 mēs deo ꝯiūcta ſup oīa alia eleuat. ⁊ ſic ab hmōi cōiūctōe nullū aliud agēs pōt ipſā excludere. vñ icōueniens vr̄ ꝙ ꝑ quaſdā alternatiōes tēpoꝝ trāſeat hō de btitudine ad miſeriā: ⁊ ecōuerſo. q2 hmōi tēporales alternatiōes eē nō pñt niſi circa ea q̄ ſubiacēt tēpori ⁊ motui. ¶ Ad primū ergo dđʒ ꝙ btitudo ē ꝑfectio ꝯſumata q̄ oēm dfectū excludit a beato. ⁊ idō abſq3 mutabilitate aduēit eā habēti faciente hoc v̄tute diuina q̄ hoīem ſubleuat i participatiōnē eternitatis trāſcēdētis oēʒ mutatiōnē. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ volūtas ad oppoſita ſe hʒ i his q̄ ad finē ordinant: ſʒ ad vltimū finē naturali neceſſitate ordinat: qđ pʒ ex hoc ꝙ hō nō pōt nō velle eē beatus. ¶ Ad tertium dđm ꝙ btitudo hʒ principiū ex cōditiōe participātis: ſed caret fine ꝑp ꝯditionē boni cuius ꝑticipatio facit beatū: vnde ab alio eſt initiū beatitudinis. ⁊ ab alio eſt quod caret fine.

Ad quintū ſic procedit. Videt ꝙ hō ꝑ ſua nālia poſſit btitudinē ꝯſeq: nā .n. non deficit i neceſſarijs: ſʒ nihil ē hoī tā neceſſariū q̄ʒ id qđ ꝑ ſinē vltimū ꝯſequit. ergo hoc nāe humane nō deēſt: pōt igr̄ hō ꝑ ſua nālia btitudinē cōſeq. ¶ Pᵗ. Homo cū ſit nobilior irrationalib⁹ creaturis. vr̄ eē ſufficiētior: ſʒ irrōnales creature ꝑ ſua nālia pñt cōſeq ſuos fines. ergo mlto magis hō ꝑ ſua nālia pōt beatitudinē cōſeq. ¶ Pᵗ. Beatitudo ē operatio ꝑfecta ſm phm. eiuſdē aūt ē incipere rē ⁊ ꝑficere ipſaʒ cū igr̄ opatio impfecta q̄ ē q̄ſi principiū in operationibus humanis ſubdat nāli hoīs ꝑtāti: qua ſuoꝝ actuū ē dñs. videt ꝙ ꝑ nālē potētiā poſſit ꝑtingere ad operatiōnē ꝑfectā q̄ ē btitudo. ¶ Sʒ ꝯ. Homo ē principiū naturaliter actuū ſuoꝝ ꝑ itellectū ⁊ volūtatē: ſʒ vltima btitudo ſcīs preparata excedit itellectū ⁊ volūtateʒ. dicit .n. Aplus .i. ad Corinth .2. Oculus nō vidit: ⁊ auris nō audiuit: ⁊ i cor hoīs nō aſcendit q̄ ꝑparauit deus di. ſe. ergo hō per ſua nālia ñ pōt beatitudinē conſeq. ¶ Rñdeo dđm ꝙ beatitudo imꝑfecta q̄ in hac vita hēri pōt: pōt ab hoīe acquiri ꝑ ſua nālia eo mō quo ⁊ virtus in cuius operatione cōſiſtit: de q̄ infra dicet: ſʒ beatitudo hoīs ꝑfecta: ſicut ſupra dcm̄ ē: cōſiſtit in viſione diuine eſſentie: videre aūt deū ꝑ eſſentiaʒ ē ſupra nāim non ſolū hoīs: ſed oīs creature: vt in primo oſtenſuʒ ē: nālis .n. cognitio cuiuſlibet creature eſt ſm modū ſubſtantie eius: ſicut de intelligētia dr̄ i libro de cauſis ꝙ cognoſcit ea q̄ ſūt ſupra ſe. ⁊ ea que ſunt infra ſe ſecūdū modū ſubſtātie ſue: oīs aūt cognitio q̄ eſt ſm modum ſubſtātie create deficit a viſione diuine eēntie q̄ in infinitū excedit oēm ſubam creatā: vnde nec homo nec aliq̄ creatura pōt conſequi beatitudinē vltimā per ſua nālia. ¶ Ad primū ergo dđʒ. ꝙ ſicut nā non deficit hoī in neceſſarijs q̄ʒuis non dederit ſibi arma ⁊ tegumēta ſicut alijs aīalibus: q2 dedit ei rōneʒ ⁊ manus qbus poſſit hec ſibi acqrere: ita nec defecit hoī i neceſſarijs q̄ʒuis nō daret ſibi aliquod ꝑicipiū quo poſſet beatitudinē conſeq: hoc eniʒ erat ipoſſibile: ſed dedit ei liberū arbitrium quo poſſit cōuerti ad deū qui eū faceret beatū: que eni ꝑ amicos poſſumus ꝑ nos aliq̄liter poſſumus. vt dicit in .3. ethi. ¶ Ad ſcđʒ dđʒ. ꝙ nobilioris conditionis ē nā q̄ poteſt cōſeq ꝑfectuʒ bonum: lʒ indigeat exteriori auxilio ad hoc conſequēduʒ q̄ʒ nā que nō pōt cōſequi perfectū bonū: ſʒ cōſequit quoddā bonū iperfectū: lʒ ad cōſecutionē eius nō idigeat exteriori auxilio: vt phs dicit in .2. de celo: ſicut melius eſt diſpoſitus ad ſanitatem q̄ pōt conſequi ꝑfectam ſanitatē: lʒ hoc ſit per auxiliū medicine: q̄ʒ qui ſolū pōt conſequi quādaʒ iperfectā ſanitatē ſine medicine auxilio: ⁊ ideo creatura rōnalis que poteſt conſequi ꝑfectum beatitudinis bonū indigēs ad hoc diuino auxilio eſt perfectior: q̄ʒ creatura irrōnalis que huiuſmōi boni nō ē capax: ſed qđdā bonū imꝑfectum conſequit virtute ſue nature. ¶ Ad 3ᵐ dđʒ. ꝙ q̄ñ iperfectū ⁊ ꝑfectū ſunt eiuſdē ſpeciei ab eadem virtute cauſari poſſunt: nō aūt hoc eſt neceſſe ſi ſunt alterius ſpēi: non .n. qcqd pōt cauſare diſpoſitionem māe pōt vltimā perfectionē cōferre. iperfecta aūt operatio que ſubiacet nāli hoīs ꝑtāti nō eſt eiuſdē ſpeciei cū operatione illa perfecta que eſt hoīs beatitudo: cuʒ operationis ſpecies dependeat ex obiecto. vnde rō non ſequitur.

Ad ſextū ſic procedit. Videtur ꝙ hō poſſit fieri beatus ꝑ actionē alicui⁹ ſupioris creature. ſ. angeli: cū .n. duplex ordo inueniat i reb⁹: vnus partiū vniuerſi adinuicē: alius totius vniuerſi ad bonū qđ eſt extra vniuerſuʒ: primus ordo ordinat ad ſcđm ſicut ad finē vt dr̄ in .12. metaph. ſicut ordo partiū exercitus adinuiceʒ ē ꝓpter ordinē totius exercitus ad ducē: ſʒ ordo partiū vniuerſi adinuicē attendit ſʒ ꝙ ſupiores creature agūt in inferiores: vt in primo dcm̄ eſt: beatitudo aūt conſiſtit in ordine hoīs ad bonū qđ eſt extra vniuerſuʒ: quod eſt deus. ergo per actionē ſuperioris creature. ſ. angeli in hoīeʒ homo beatus efficit. ¶ Pᵗ. Qđ ē in potētia tale pōt reduci in actū per id qđ eſt actu tale: ſicut quod ē potētia calidum fit actu calidū: ſed homo ē in potētia btūs. ergo pōt fieri actu btūs per angelū q̄ eſt actu btūs. ¶ Pᵗ. Beatitudo ꝯſiſtit in operatione itellectus: vt ſupra dcm̄ eſt. ſʒ angelus pōt illuminare itellectuʒ hominis: vt i pmo habitū ē. ergo angelus pōt facere hoīem btm̄. ¶ Sed contra ē qđ dicit in pſal. Gratiam ⁊ gliam dabit dñs. ¶ Rñdeo dđm. ꝙ cū oīs creatura nāe legib⁹ ſit ſubiecta: vtpote habēs limitatam virtuteʒ ⁊ actionē: illud qđ excedit nāim creatā non pōt fieri virtute alicuius creature: ⁊ ideo ſi qđ fieri oporteat quod ſit ſupra nāʒ hoc fit imediate a deo: ſicut ſuſcitatio mortui: illuminatio ceci: ⁊ cetera huiuſmodi: oſtēſum eſt aūt ꝙ beatitudo eſt quoddam bonuʒ excedēs nāim creatā: vnde impoſſibile eſt ꝙ ꝑ actionem alicuius creature conferat: ſed homo beatus fit ſolo deo agēte: ſi loquamur de beatitudine perfecta: ſi vero loquamur de beatitudine imꝑfecta: ſic eadē ratio eſt de ipſa ⁊ de virtute in cui⁹ actu cōſiſtit. ¶ Ad primū dicēdum: ꝙ plerunq3 ꝯtingit in potētijs actiuis ordinatis ꝙ perducere ad vltimū finē pertinet ad ſupremaʒ potētiam. inferiores vero potētie coadiuuant ad conſecutionē illius vltimi finis diſponēdo: ſicut ad artē gubernatiuam que preeſt nauifactiue ꝑtinet vſus nauis: ꝓpter quē nauis ipſa fit. ſic igit in ordine vniuerſi homo quidē adiuuat ab angelis ad conſequēdum vltimū finē ſm aliq̄ precedētia quibus diſponit ad eius conſecutionē: ſed ipſuʒ vltimuʒ finē conſequit per ipſum primū agentē qui ē deus. ¶ Ad ſecūdum dicēdum: ꝙ q̄ñ aliqua forma actu exiſtit. in aliquo ſm eē ꝑfectum ⁊ nāle: pōt eē principiuʒ actionis in alterū: ſicut calidū per caloreʒ calefacit: ſʒ ſi forma exiſtit in aliquo imꝑfecte ⁊ nō ſm eē nāle. non pōt eſſe principiū cōmunicationis ſui ad alterū: ſicut intētio coloris q̄ eſt i pupilla non pōt facere album neq3 etiā oīa que ſunt illuminata aut calefacta poſſunt alia calefacere ⁊ illuminare: ſic eniʒ illuminatio ⁊ calefactio eſſent vſq3 ad infinitū: lumē autem glorie ꝑ quod de⁹ videt: in deo quidē eſt ꝑfecte ſm eē nāle: in qualibʒ autē creatura ē imꝑfecte ⁊ ſm eē ſimilitudinariū vel participatū: vñ nulla creatura beata pōt communicare ſuam beatitudinem alteri. ¶ Ad 3ᵐ dicendum: ꝙ angelus btūs illuminat itellectū hoīs vel ēt inferioris angeli q̄ʒtū ad aliq̄s rōnes diuinoꝝ opeꝝ: non aūt q̄ʒtuʒ ad viſionem diuine eēntie: vt in primo dcm̄ eſt: ad eaʒ enim videndam oēs immediate illuminantur a deo.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit. Videt. ꝙ non requirāt aliq̄ opa hoīs ad hoc vt beatitudinē conſequat a deo: deus .n. cū ſit agēs īfinite virtutis non ꝑexigit in agēdo māim aut diſpōnem māe: ſed ſtatim pōt totū producere: ſed opa hominis cū non requirant ad beatitudinē eius: ſicut cā efficiēs: vt dcm̄ ē: non poſſunt requiri ad eam niſi ſicut diſpōnes. ergo deus q̄ diſpōes non preexigit in agēdo: beatitudinē ſine precedentibus opibus ꝯfert. ¶ Pᵗ. Sicut deus ē actor beatitudinis imediate: ita ⁊ nāim imediate iſtituit: ſʒ in prima inſtitutiōe nāe ꝓduxit creaturas nulla diſpōne ꝑcedēte vel actione creature: ſed ſtatim fecit vnūquodq3 ꝑfectum in ſua ſpecie. ergo videt ꝙ beatitudinē conferat hoī ſine aliquibus operationibus ꝑcedentibus. ¶ Pᵗ. Apoſtolus dicit Ro .4. Beatitudineʒ hoīs eſſe cui deus cōfert iuſtitiā ſine opibus: non ergo requirunt aliqua opa hoīs ad beatitudinē conſequēdaʒ. ¶ Sʒ

contra ē quod dr̄ Joannis.13. Si hec ſcietis beati eritis ſi feceritis ea. ergo ꝑ actionē ad btitudinē puenim⁹. ℂ Rñ/deo dōm: ꝙ rectitudo volūtatis: vt ſupra dcm̄ eſt: requiritur ad beatitudinē: cū nihil aliud ſit ꝙ̄ debitus ordo volūtatis ad vltimū finē: que ita exigit ad conſecutionē vltimi finis: ſicut debita diſpō māe ad conſecutionē forme: ſed ex hoc non oſtendit ꝙ aliqua opatio hois debeat precedere eius beatitudinē. poſſet enim deus ſimul facere voluntatē recte tendētem in finē ⁊ finē conſequētē: ſicut quandoq ſimul mām diſponit ⁊ īducit formā: ſ; ordo diuine ſapiētie exigit: nec hoc fiat: vt.n. dicit in ſcdo de celo. Eorū que nata ſunt habere bonū pfectū: aliquid h; ipſū ſine motu: aliquid vno motu: aliqd pluribus: hr̄e aūt pfectū bonū ſine motu cōuenit ei quod nāliter h; illud. hr̄e autē beatitudinem nāliter eſt ſolius dei: vnde ſolius dei ꝓpriū ē ꝙ ad beatitudinem non moueat per aliquam opationē pcedentem: cū aūt beatitudo excedat oēm nāȝ creatam: nulla pura creatura ꝯueniēter beatitudinē cōſeqt abſq motu operationis ꝑ quam tendit in ipſam: ſed angelus q ē ſuperior ordine nāe ꝙ̄ homo cōſecutus eſt eā ex ordine diuine ſapiētie vno motu opationis meritorie: vt ī primo expoſitū eſt: hoīes aūt conſequunt ipſā multis motibus opationū qui merita dicūt: vnde etiā ſm pħm beatitudo eſt pmiū virtuoſaꝝ opationū. ℂ Ad primū ergo dōz: ꝙ opatio hominis nō pexigit ad cōſecutionē beatitudinis ꝑꝑ iſufficientiā diuine virtutis beatificātis: ſ; vt ſeruet ordo in rebus. ℂ Ad 2m dōz: ꝙ primas creaturas ſtati de⁹ pfectas ꝓduxit abſq alia diſpōne vel opatione creature pcedēte: q: ſic īſtituit pma īdiuidua ſpecieꝝ vt ꝑ ea nāȝ ꝓpagaret ad poſteros: ⁊ ſimilr̄ q: ꝑ xp̄ꝫ qui ē de⁹ ⁊ hō beatitudo erat ad alios deriuāda: ſ; illō Apl̄i ad Heb.2. Qui multos filios in gliā adduxerat: ſtatī a principio ſue cōceptōis abſq aliqua opatione meritoria precedēte aīa eius fuit beata: ſed hoc ē ſingulare in ipſo. nā pueris baptizatis ſubuenit meritū xp̄i ad btitudinē ꝯſequēdā: l; deſint eis merita ꝓpria eo ꝙ ꝑ baptiſmū ſunt xp̄i mēbra effecti. ℂ Ad 3m dōm: ꝙ Aplus loquit de btitudine ſpei que habet ꝑ grām iuſtificantem: q̄ quidē nō dat ꝓpter opa precedentia: nō enī h; rōnem termini motus vt beatitudo: ſ; magis eſt principiū motus quo ad beatitudinē tenditur.

Ad octauū ſic pcedit. Videt ꝙ nō oēs appetāt btitudinē: nullus.n. pōt appetere qō ignorat: cū bonū apphēſū ſit obm appetit⁹: vt dr̄ in.3. de aīa: ſ; multi neſciūt qd ſit btitudo. qō ſic Aug. dicit in.13. d tri. p; ex hoc ꝙ qdā poſuerūt btitudinē in voluptatib⁹ corpis. qdā in virtute aīe: qdā in alijs reb⁹: ñ ergo oēs beatitudinē appetūt. ℂ P̄. Eſſentia btitudis ē viſio eſſentie diuīe: vt dcm̄ ē: ſ; aliq opinant hoc eē īpoſſibile ꝙ de⁹ ꝑ eēntiā ab hoīe videat: vñ hoc nō appetūt. ergo ñ oēs hoīes appetūt btitudinē. ℂ P̄. Aug. dic̄ i.13. d tri. Q beatus ē q h; oīa q̄ vult: ⁊ nihil male vult: ſ; ñ oēs hoc volūt: qdā.n. male aliq volūt: ⁊ tñ volūt illa ſe velle: ñ g⁹ oēs volūt btitudinē. ℂ S; ꝯ ē qō Aug. dicit i.13. d tri. Si vn⁹ dixiſſ; oēs bti eē vultis miſi eē ñ vultis: dixiſſ; aliqd qō nlls ī ſua ñ cognoſceret volūtate. qlȝ ergo vult eē btūs. ℂ R⁹ dōm: ꝙ btitudo duplr̄ pōt cōſiderari. Uno mō ſ; cōē rōnem btitudinis: ⁊ ſic neceſſe ē ꝙ ois hō btitudinē velit: rō āt btitudinis cōis ē vt ſit bonū pfectū. ſicut dcm̄ ē: cū āt bonū ſit obm volūtatis: pfectū bonū ē alicuius ꝙ totaliter eius volūtati ſatiſfacit: vñ appetere btitudinē nihil aliō ē ꝙ̄ appetere vt volūtas ſatiet: qō quilȝ vult. Alio mō poſſumus loq d btitudine ſ; ſpālē rōnē q̄tū ad id ī q beatitudo ꝯſiſtit: ⁊ ſic ñ oēs cognoſcūt btitudinē: q: neſciūt cui rei cōis rō btitudis ꝯueniat. ⁊ ꝑ ꝯñs q̄tū ad hoc nō oēs eā volūt: vñ p; reſpōſio ad primū. ℂ Ad ſcdz dōm: ꝙ cū volūtas ſequat apphēſionē intellect⁹ ſeu rōnis: ſicut ꝯtingit ꝙ aliqd ē idē ſm rē: qō tñ eſt diuerſū ſm rōnis ꝯſiderationē: ita ꝯtingit ꝙ aliqd ē idē ſm rē: ⁊ tñ. Uno mō appetit. Alio mō nō appetit. beatitudo g⁹ pōt ꝯſiderari ſub rōne finalis bōi ⁊ pfecti q eſt cōis rō beatitudis. ⁊ ſic naturalr̄ ⁊ ex neceſſitate volūtas ī illud tendit. vt dcm̄ ē. Pōt ēt cōſiderari ſcdm alias ſpeciales ꝯſideratiōes: vel ex pte ipſius opationis: vel ex parte potentie opatiue vel ex pte obiecti: ⁊ ſic nō ex neceſſitate volūtas tēdit ī ipſā. ℂ Ad tertiū dōz ꝙ iſta diffinitio beatitudinis: quā qdā poſuerūt. Beatus ē q h; oīa q̄ vult: vel cui oīa optata ſuccedūt. quodam mō intellecta eſt bona ⁊ ſufficiēs: alio vō mō eſt impfecta. Si.n. intelligat ſimplr̄ de oībus q̄ vult hō nāli appetitu. ſic veꝝ ē ꝙ q h; omnia q̄ vult eſt beatus. nihil.n. ſatiat nālem hois appetitū niſi bonū pfectū qō eſt beatitudo. Si vero intelligat de his q̄ homo vult ſm apprehenſionem rōnis ſic habere q̄dam q̄ homo vult non ptinet ad beatitudinē. ſed magis ad miſeriā: inquātū hmōi habita impediūt hoīem ne habeat q̄cūq vult naturaliter. ſicut ēt rō accipit. vt vā interdū q̄ impediūt a cognitione veritatis: ⁊ ſ; hanc cōſiderationē Aug. addit ad pfectionē beatitudinis ꝙ nihil mali velit: q̄uis primū poſſet ſufficere ſi recte intelligeretur. ſ. beatus eſt qui h; omnia q̄ vult.

ℂ Queſtio. vi.

Uia igitur ad beatitudinē ꝑ actus aliquos neceſſe ē ꝑuenire: oȝ ꝯſequēter d humānis actib⁹ ꝯſiderare: vt ſciam⁹ qb⁹ actibus ꝑueniat ad btitudinē: vel īpediat btitudinis via: ſ; q: opatiōes ⁊ act⁹ circa ſingularia ſūt. iō ois opatiua ſcia ī pticulari cōſideratione pficit: moralis igit conſideratio q: eſt humanorū actuū: primo qdē tradenda ē ī vlī. 2° vō ī particulari. ℂ Circa vlē aūt ꝯſiderationē hūanoꝝ actuū. primo qdē ꝯſiderādū occurrit d ipſis actib⁹ hūanis. Scdo d principijs eoꝝ. Hūanoꝝ āt actuū qdā ſunt hois ꝓprij. qdā ſūt hoī ⁊ alijs aīalibȝ cōmunes. ⁊ q: beatitudo ē ꝓpriū hois bonū ꝓpinquius ſe hñt ad beatitudinē act⁹ q ſūt ꝓprij hūani ꝙ̄ act⁹ q ſūt hoī alijſq aīalib⁹ cōes. Primo ergo ꝯſiderādū eſt d actib⁹ q ſūt ꝓprij hois. ſcdo d actibus q ſūt hoī alijſq aīalib⁹ cōes: q dr̄ aīe paſſiones. ℂ Circa primum duo conſiderāda occurrūt. Primo d cōſideratiōe hūanoꝝ actuū. Scdo d diſtinctiōe eoꝝ actuū. cū aūt act⁹ hūani ꝓpe dicant q ſūt volūtarij. eo ꝙ volūtas eſt rationalis appetitus q eſt ꝓpri⁹ hois: oȝ cōſiderare d actib⁹ inquātū ſūt volūtarij. Primo ergo cōſiderādū eſt de volūtario ⁊ inuolūtario ī cōi. Scdo d actib⁹ q ſūt volūtarij: q̄ſi ab ipā volūtate eliciti. vt īmediate volūtatis exiſtentes. Tertio d actib⁹ q ſunt volūtarij: q̄ſi a volūtate īperati: q ſūt ipſius volūtatis mediātibus alijs potētijs. Et q: actus volūtarij hñt q̄ſdā circūſtātias ſm q̄s diiudicant. Primo ꝯſiderādum eſt d voluntario ⁊ inuolūtario: ⁊ conſequēter d circūſtātijs ipſoꝝ actuum in quibus voluntarium ⁊ inuoluntariū inuenit. ℂ Circa primū q̄rūt octo. Primo vtꝝ ī humanis actibus inueniat volūtariū. Scdo vtrū inueniat in aīalibus brutis. Tertio vtꝝ volūtariū eſſe poſſit abſq oī actu. Quarto vtrū violētia volūtati poſſit īferri. Quīto vtrū violētia cauſet inuolūtariū. Sexto vtrū metus cauſet inuolūtariū. Septimo vtrū cōcupiſcentia inuoluntarium cauſet. Octauo utrum ignorantia.

Ad primū ſic pceditur. Videt ꝙ in humanis actibus nō inueniatur voluntariū. voluntariū.n. eſt cuius principiū eſt in ipſo: vt p; ꝑ Gregō. niceū ⁊ Damaſ. ⁊ Ariſt. ſ; principium humanorum actuū non eſt in ipſo: ſed ē extra. nā appetitus hois mouetur ad agēdū ab appetibili qō eſt extra: qō ē ſicut mouēs non motū: vt dr̄ in.3. de aīa. ergo in humanis actibus nō īuenit volūtariū. ℂ P̄. Pħs in.8. phicoꝝ ꝓbat ꝙ nō inuenit in aīalib⁹ aliqs actus nouus q non preueniat ab alio motu exteriori: ſ; oēs act⁹ hois ſunt noui: nullus .n. actus hois eternus ē. ergo principiū oīum humanoꝝ actuū ē ab extra: nō igit in eis īuenit volūtariū. ℂ P̄. Qui volūtarie agit ꝑ ſe agere pōt: ſed hoc hoī nō cōuenit. dr̄ .n. Joan.15 Sine me nihil poteſtis facere. ergo volūtariū in humanis actibus ñ inuenit. ℂ S; ꝯ ē qō dic̄ Damaſ. i.2. li°. ꝙ volūtariū ē act⁹ q ē opatio rōnalis. tales āt ſūt act⁹ hūani g° in actib⁹ hūanis inuenit volūtariū. ℂ R° dōm ꝙ opȝ in actib⁹ hūanis volūtariū eſſe. Ad cui⁹ euidentiā ꝯſiderādū eſt ꝙ quorūdā actuū principiū eſt ī agente ſeu ī eo qō moue

tur: quorūdā aūt motuū vel actuū principiū ē extra: cū
enim lapis mouetur ſurſum: principium huius motionis
eſt extra lapidē: ſ; cū mouet̄ deorſū: ꝑncipiū huius motio
nis ē in ipſo lapide. Eoꝝ aūt q̄ a principio itrinſeco mouēt̄:
q̄dā mouēt ſeipſa q̄dā aūt nō: cū.n.oē agēs ſeu motū agat
ſeu moueat̄ ꝑp fine: vt ſ̄ habitū eſt: illa pfecte mouentur a
principio intrinſeco in q̄b⁹ ē aliqḋ intrinſecū principiū non
ſolū vt moueāt̄: ſ; vt moueāt̄ i finē: ad hoc aūt ꝙ fiat aliqd
ꝑp finē reqrit̄ cognitio finis aliqualis. qḋcunq; igit̄ ſic agit
vel mouet̄ a principio intrinſeco qḋ h; aliquā notitiā finis:
h; in ſeipſo principiū ſui actus nō ſolū vt agat: ſ; ēt vt agat
ꝑp finē: ꝙ aūt nullā notitiā finis h; ⁊ſi i eo ſit principiū actio
nis vel motus: nō t̄n eius qḋ ē agere vel moueri ꝑp finē ē
principiū in ipſo: ſ; in alio a q̄ ei imprimit̄ principiū ſue mo
tiōis i finē: vñ hmōi nō dicūt mouere ſeipſa: ſ; ab alijs mo
ueri. Que vō hñt notitiā finis dicūt ſeipſa mouere: q: i eis
eſt principiū nō ſolū vt agāt: ſ; ēt vt agant ꝑp finē: ⁊ iō cū
vtrūq; ſit ab intrinſeco principio. ſ. ꝙ agunt ⁊ ꝙ ꝑp finem
agūt horū motus ⁊ actus dicūt voluntarij: hoc aūt iportat no
mē voluntarij ꝙ motus ⁊ actus ſit a ꝓpria inclinatiōe: ⁊ in
de ē ꝙ voluntariū d̄r eſſe ſm diffinitionē Ariſt. ⁊ Greg. ni
ceni ⁊ Damaſ. nō ſolū cuius principiū ē intra: ſ; cū additio
ne ſcie: vñ cū hō maxime cognoſcat finē ſui opis: ⁊ moue
at ſeipſū in eius actibus maxime voluntariū iuenit̄. ℂ Ad
primū dōm: ꝙ nō omne principiū eſt principium primū
ſ; ergo de rōne voluntarij ſit ꝙ principiū eius ſit intra: nō t̄n
eſt ꝯ rōnem voluntarij ꝙ principiū itrinſecū cauſet̄ vel mo
ueat̄ ab exteriori principio: q: nō eſt de rōne voluntarij ꝙ
principiū intrinſecū ſit principiū primū. Sed t̄n ſciendū ꝙ
ꝯtingit aliqḋ principiū motus eſſe primū in gñe qḋ t̄n non
eſt primū ſimplr̄: ſicut in gñe alterabiliū primū alterās ē
corpus celeſte: qḋ t̄n nō eſt primū mouēs ſimplr̄: ſ; mo
uet̄ motu locali a ſuꝑiori mouēte ſic igit̄ principiū intrinſe
cū voluntarij actus qḋ eſt vis cognoſcitiua ⁊ appetitiua eſt
principiū in gñe appetitiui motus q̄uis moueat̄ ab aliquo
exteriori ſm alias ſpecies motus. ℂ Ad ſcōm dōꝫ ꝙ mo
tus aialis nouus ꝑuenit̄ q̄dem ad aliquo exteriori motu q̄
tū ad duo. Uno mō inq̄tū ꝑ motū exteriorē ꝑñtat̄ ſen
ſui aialis aliqḋ ſenſibile: qḋ app̄henſum mouet appetitū
ſicut leo vidēs ceruū per eius motū appropinquantē inci
pit moueri ad ipm̄. Alio mō inq̄tū ꝑ exteriorē motū in
cipit aliqualiter immutari nāli immutatiōe corpus aialis:
puta ꝑ frigus vel calorē: corpore aūt immutato ꝑ motū ex
terioris corporis: immutat̄ ēt ꝑ accidēs appetitus ſenſitiu⁹
q̄ eſt virtus organi corporei. ſicut cū ex aliqua alteratiōe cor
poris cōmouet̄ appetitus ad concupiſcentiā alicuius rei:
ſ; hoc nō eſt cōtra rōnem voluntarij: vt dcm̄ eſt: huiuſmōi
.n. motiōes ab exteriori principio ſunt alterius gñis. ℂ Ad
tertiū dōm: ꝙ deus mouet hoiem ad agendū nō ſolum ſi
cut ꝓponens ſenſui appetibile vel ſicut immutans corpus
ſed ēt ſicut mouens ipſam voluntatē: q: oīs motus t̄a vo
lūtatis q̄ʒ nature ab eo ꝓcedit ſicut a pmo mouēte: ⁊ ſicut
nō eſt contra rōnem nature ꝙ motus nature ſit a deo ſicut
a primo mouēte inquātū nā eſt quoddā inſtrumētū dei
mouentis: ita nō ē cōtra rōnem actus voluntarij ꝙ ſit a deo
inquantū voluntas a deo mouet̄. eſt t̄n cōiter de rōne nā
lis ⁊ voluntarij motus ꝙ ſint a principio intrinſeco.

Ad ſecundum

ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ volū-
tariū nō ſit i brutis aialibus
voluntariū.n.a voluntate d̄r. voluntas aūt cū ſit in rōne. vt d̄r
in.3. de aia nō pōt eē in brutis aialibus. ergo neq; voluntari
ū in eis inuenit̄. ℂ P̄. Scōm hoc ꝙ actus humani ſunt
voluntarij. hō d̄r eſſe dñs ſuoꝝ actuū. ſ; bruta aialia nō hñt
dñium ſui actus: nō.n. agūt: ſ; magis agunt̄: vt Damaſ.
dicit. ergo in brutis aialibus nō eſt voluntariū. ℂ P̄. Da
maſ. dicit ꝙ actus voluntarios ſequit̄ laus vel vituperium:
ſed actibus brutorū aialium non debet̄: neq; laus: neq; vi
tuperium. ergo in eis non eſt voluntariū. ℂ Sed contra ē
qḋ dicit phs in.3. ethi. ꝙ pueri ⁊ bruta aialia cōicant volū
tario. ⁊ idē dicūt Grego. nicenus. ⁊ Damaſ. ℂ Reſpō
deo dicendum: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: ad rationem voluntarij re
quirit̄ ꝙ principiū actus ſit intra cum aliqua cognitiōe fi
nis. eſt aūt duplex cognitio finis: perfecta ſcilicet ⁊ imper
fecta. perfecta q̄dem finis cognitio ē q̄ñ non ſolū app̄hen
dit̄ res q̄ eſt finis: ſed ēt cognoſcit̄ ratio finis. ⁊ proportio
eius qḋ ordinat̄ ad finem ipm̄. ⁊ talis cognitio finis com
petit ſoli rationali nature. Imperfecta aūt cognitio finis. ē
q̄ in ſola finis app̄henſione cōſiſtit ſine hoc ꝙ cognoſcat̄ ra
tio finis. ⁊ ꝓportio actus ad finē: ⁊ talis cognitio finis reꝑit̄
in brutis aialibus ꝑ ſenſum ⁊ eſtimationē nālem ꝑfectam.
igit̄ cognitionē finis ſequit̄ voluntariū ſm rationē perfe
ctā prout. ſ. app̄henſo fine aliqs poteſt deliberās de fine ⁊
de his q̄ ſunt ad finem moueri in finē vel non moueri. i
perfectā autē rationē finis ſequit̄ voluntarium ſm rationē
imꝑfectā. ꝓut. ſ. app̄hendens finē non deliberat: ſed ſubi
to mouet̄ in ipm̄: vñ ſoli rationali nāe cōpetit voluntariū
ſm rōnē perfectā: ſ; ſm rationē iꝑfectā ꝯpetit etiā brutis.
ℂ Ad pmū dōꝫ ꝙ voluntas noiat rationalē appetitū: ⁊ iō
non pōt eſſe in his q̄ rōne carent. voluntariū aūt denomina
tiue d̄r a voluntate. ⁊ pōt trahi ad ea i q̄bus ē aliqua ꝑticipa
tio voluntatis ſm aliquā conuenientiā ad voluntatē. ⁊ hoc
modo voluntariū atribuit̄ animalibus brutis inquantū. ſ.
ꝑ cognitionē aliq̄ʒ mouent̄ in finem. ℂ Ad ſcōm dōm ꝙ
ex hoc contingit ꝙ homo ē dñs ſui actus ꝙ h; d̄liberatio
nē d̄ ſuis actib⁹. ex hoc.n. ꝙ rō d̄liberans ſe hēt ad oppo
ſita voluntas in vtrūq; pōt: ſed ſm hoc voluntariū non ē
in brutis animalibus. vt dcm̄ eſt. ℂ Ad tertiū dōm ꝙ la
us ⁊ vituperiū ꝯſequunt̄ actum voluntariū ſm ꝑfectam
voluntarij rationem qualis nō inuenit̄ in brutis.

Ad tertiū

ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ voluntariū nō
poſſit eſſe ſine actu. voluntariū.n. d̄r
qḋ eſt a voluntate: ſed nihil pōt eſſe a voluntate niſi per ali
quē actum ad minus ipſius voluntatis. ergo voluntarium
non pōt eſſe ſine actu. ℂ P̄. Sicut ꝑ actum voluntatis di
citur aliquis velle: ita ceſſante actu voluntatis d̄r non velle:
ſ; nō velle inuoluntariū cauſat qḋ opponitur voluntario. er
go voluntariū nō pōt eē actu voluntatis ceſſante. ℂ P̄. De
rōne voluntarij ē cognitio: vt dcm̄ ē: ſed cognitio ē ꝑ aliquē
actū. ergo voluntariū nō pōt eſſe abſq; aliquo actu. ℂ Sed
ꝯ. Illud cuius dñi ſumus d̄r eē voluntariū ſed nos dñi ſu
mus eius qḋ ē agere ⁊ nō agere: velle ⁊ nō velle: ergo ſicut
agere ⁊ velle ē voluntariū: ita ⁊ nō agere: ⁊ n̄ velle. ℂ Rñ
deo dōm ꝙ voluntariū d̄r qḋ ē a voluntate: ab aliquo aūt
d̄r eſſe aliqd duplr̄. Uno mō directe: qḋ. ſ. ꝓcedit ab ali
quo inquātū ē agēs: ſicut calefactio a calore. Alio mō in
directe ex hoc ipſo ꝙ nō agit: ſicut ſubmerſio nauis d̄r eē a
gubernatore inquātū deſiſtit a gubernādo. ℂ Sed ſciēdū
ꝙ nō ſemꝑ id qḋ ſequit̄ ad defectū actionis reducit̄ ſicut
in cām in agens ex eo ꝙ nō agit: ſed ſolū tunc cū pōt ⁊ d;
agere. ſi.n. gubernator nō poſſet nauē dirigere. vel nō eēt
ei cōmiſſa gubernatio nauis: non imputaret̄ ei nauis ſub
merſio: q̄ per abſentiā gubernatoris ꝯtingeret. q: igit̄ vo
luntas volendo: ⁊ agēdo pōt impedire hoc qḋ eſt non vel
le ⁊ nō agere. ⁊ aliq̄ñ d; hoc qḋ eſt nō velle ⁊ nō agere i
putat̄ ei quaſi ab ipſa exiſtēs. ⁊ ſic voluntariū pōt eē abſq;
actu: q̄ñq; q̄dem abſq; actu exteriori cū actu interiori: ſicut
cū vult non agere: aliq̄ñ autē ⁊ abſq; actu interiori: ſicut
cū non vult. ℂ Ad primū ergo dōm. ꝙ voluntariū dicitur
non ſolū qḋ ꝓcedit a voluntate directe: ſicut ab agēte. ſed
ēt qḋ eſt ab ea indirecte ſicut a nō agente. ℂ Ad ſcōm dōꝫ
ꝙ nō velle d̄r duplr̄. Uno mō ꝑ ſumit̄ in vi vnius di
ctionis ſm ꝙ eſt infinitū huius verbi nolo. vñ ſicut cum
dico: nolo legere: ſenſus eſt. volo non legere. ita hoc qḋ eſt
nō velle legere: ſignificat velle non legere. ⁊ ſic non velle
erat inuoluntariū. Alio modo ſumit̄ in vi orōnis: ⁊ tunc
non affirmat̄ actus voluntatis. ⁊ hmōi non velle non cau
ſat inuoluntarium. ℂ Ad 3m dōꝫ. ꝙ eo mō requiritur ad
voluntarium actus cognitionis ſicut ⁊ actus voluntatis.
vt. ſ. ſit in poteſtate alicuius conſiderare ⁊ velle ⁊ agere: ⁊
tunc ſicut non velle ⁊ non agere cum tempus fuerit ē vo
luntarium: ita etiam non conſiderare.

Ad quartū

ſic procedit̄. Uidet̄ ꝙ voluntati
poſſit violentia inferri: vnūqḋq;
enim poteſt cogi a potentiori: ſed aliquid eſt humane volū

tati potētius .ſ. deus. ergo ſaltē ab eo cogi poteſt. ¶ P. Omne paſſiuum cogitur a ſuo actiuo quando immutatur ab eo: ſed voluntas eſt vis paſſiua. eſt enim mouens motum: vt dicitur in .3. de anima: cum ergo aliquādo moueatur a ſuo actiuo vr̄ ꝙ aliqn̄ cogat̄. ¶ P. Motus violētus eſt qui eſt cōtra nām̄. ſed motus voluntatis aliqn̄ eſt ꝯtra nām̄: vt pꝫ de motu voluntatis ad peccanduꝫ: qui ē cōtra nām̄: vt Damaſ. dicit. ergo motus voluntatis pōt eē coactus. Sꝫ ꝯ eſt qd̄ Augu. dicit in .5. de ciui. dei: ꝙ ſi aliquid fit voluntarie non fit ex neceſſitate: omne aūt coactuꝫ fit ex neceſſitate. ergo qd̄ fit ex voluntate nō pōt eſſe coactū. ergo voluntas nō pōt cogi ad agendū. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ duplex eſt actus voluntatis. Unus qdem q eſt eius immediate velut ab ipſa elicitus .ſ. velle. Alius q eſt actus voluntatis a voluntate imꝑatus ⁊ mediante alia potētia exercitus: vt ambulare ⁊ loqui: q a voluntate imparantur mediāte potētia motiua: quantuꝫ igit̄ ad actus a voluntate imꝑatos voluntas violentiā pati pōt inquātū per violentiaꝫ exteriora mēbra impediri poſſunt ne impiuꝫ voluntatis exequant̄: ſed quantuꝫ ad ipſuꝫ ꝓprium actuꝫ voluntatis nō pōt ei violentia inferri: ⁊ huius eſt rō: q: actus voluntatis nihil eſt aliud ꝙ̄ inclinatio quedā ꝓcedens ab interiori principio cognoſcente: ſicut appetitus nālis eſt q̄dam inclinatio ab interiori principio ⁊ ſine cognitiōe: qd̄ aūt eſt coactum vel violentū eſt ab exteriori principio: vn̄ ꝯ rōnem ipſius actus voluntatis eſt ꝙ ſit coactus vel violentus: ſicut etiā eſt ꝯ rōnem nālis inclinationis vel motus lapidis ꝙ ferat̄ ſurſum: pōt enim lapis ꝑ violentiā ferri ſurſum: ſꝫ ꝙ iſte motus violentus ſit ex eius nāli inclinatione eſſe non pōt: ſimilr̄ ēt pōt hō ꝑ violentiā trahi: ſꝫ ꝙ hoc ſit ex eius volūtate repugnat rōi violētie. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ deus q eſt potētior ꝙ̄ volūtas humana: pōt voluntatem mouere ſm̄ id ꝓuerbiū ꝓuerb. 21. Cor regum in manu dei eſt: ⁊ quocūqꝫ voluerit vertet illud: ſed ſi hoc eſſet ꝑ violentiā iam non eſſet cuꝫ actu volūtatis: nec ipſa voluntas moueret̄: ſꝫ aliqd ꝯ volūtatē. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ nō ſemꝑ eſt motus violētus qn̄ paſſiuū imutat̄ a ſuo actiuo: ſꝫ qn̄ hoc fit ꝯtra interiorē inclinationē paſſiui: alioqn oēs alteratōes ⁊ generationes ſimpliciū corpoꝝ eſſent innaturales ⁊ violente: ſunt āt nāles ꝓꝑ nālem aptitudinē interiorē mãe vel ſubiecti ad talē diſpōnem: ⁊ ſimilr̄ qn̄ volūtas mouetur ab appetibili ſcōm ꝓpriam inclinatiōnē no eſt motus violentus: ſꝫ voluntarius. ¶ Ad 3m dōm. ꝙ id in qd̄ volūtas tēdit peccādo ⁊ ſi ſit malū ⁊ ꝯtra rōnaleꝫ nām̄ ſm̄ rei vītatē apprehendit̄ tn̄ vt bonū ꝯueniens hoi ſm̄ aliquā delectationeꝫ ſenſus: vel ſm̄ aliquem habitum corruptum.

Ad quintū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ violentia non cauſet inuoluntariū: volūtariū enī ⁊ inuoluntariū ſꝫ voluntateꝫ dn̄r: ſꝫ voluntati violentia inferri nō pōt vt oſtenſuꝫ ē. ergo violētia inuoluntariū cauſare nō pōt. ¶ P. Id quod ē inuoluntariū eſt cū triſtitia: ut Damaſ. ⁊ phs dicūt: ſed aliqn̄ patit̄ aliqs violentiā: nec tn̄ inde triſtatur. ergo violentia nō cauſat inuoluntariū. ¶ P. Id qd̄ eſt a uoluntate non pōt eſſe inuoluntariū: ſed aliqua violēta ſunt a uoluntate: ſicut cuꝫ aliqs cum corpore graui ſurſum aſcendit: ⁊ ſicut cū aliqs inflectit mēbra cōtra nāleꝫ coꝝ flexibilitatē. ergo violētia non cauſat inuoluntarium. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qd̄ phs ⁊ Damaſ. dicunt: ꝙ aliqd ē inuolūtariū ꝑ violentiā. ¶ Rn̄deo dōꝫ: ꝙ uiolētia directe opponit̄ uoluntario ſicut ēt ⁊ nāli: cōe eſt .n. uoluntario ⁊ nāli ꝙ vtrūqꝫ ſit a principio intrinſeco: uiolentū āt eſt a principio extrinſeco: ⁊ ꝓꝑ hoc ſicut in rebus q̄ cognitione carent violentia aliqd facit ꝯtra nām̄: ita in rebus cognoſcētibus facit aliquid eē ꝯtra uoluntateꝫ: qd̄ āt ē ꝯtra nām̄ dicit̄ eſſe innaturale. ⁊ ſimilr̄ qd̄ eſt ꝯtra uoluntatē dicit̄ eſſe inuoluntariū: vn̄ uiolētia inuolūtariū cauſat. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ inuoluntariū uolūtario opponit̄: dcm̄ ē autē ſupra ꝙ uoluntariuꝫ dr̄ nō ſoluꝫ actus q ē immediate ipſius uoluntatis: ſꝫ ēt actus a uoluntate imꝑatus: q̄ntum igit̄ ad actuꝫ q ē imediate ipſius uolūtatis: ut ſupra dcm̄ ē: uiolētia inferri nō pōt: vn̄ talē actuꝫ uiolētia inuoluntariuꝫ facere nō pōt: ſed q̄tuꝫ ad actuꝫ imꝑatuꝫ uoluntas pōt pati uiolentiā: ⁊ q̄tuꝫ ad huīc actū uiolētia inuoluntariū facit. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſicut nāle dicit̄ qd̄ eſt ſm̄ inclinationē nãe: ita uoluntariū dr̄ qd̄ eſt ſm̄ inclinationē uoluntatis: dr̄ āt aliquid nāle duplr̄. Uno mō q: eſt a nā ſicut a principio actiuo: ſicut calefacere ē nāle igni. Alio mō ſm̄ principiuꝫ paſſiuū: q: .ſ. eſt innata inclinatio ad recipiēdum actionē a principio extrinſeco: ſicut motus celi dicit̄ eſſe nālis ꝓꝑ aptitudinem nālem celeſtis corporis ad talē motuꝫ: lꝫ mouēs ſit uoluntarium. Et ſimplr̄ uoluntariuꝫ pōt aliqd dici duplr̄. Uno mō ſm̄ actionē: puta cū aliqs aliqd uult agere. Alio mō ſm̄ paſſionē .ſ. cum aliqs uult pati ab alio: vn̄ cū actio infertur ab aliquo exteriori manēte in eo q patit̄ uoluntate patiēdi: non ē ſimplr̄ uiolētum: q: lꝫ ille q patit̄ non cōferat agēdo: confert tn̄ volēdo pati. vn̄ nō pōt dici inuoluntarium. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ſicut phs dicit in octauo phyſicoꝝ. Motus aīalis quo interdum mouet̄ aīal ꝯtra nālem inclinationē corporis. ⁊ ſi non ſit nālis corpori. ē tn̄ quoddāmodo nālis aīali: cui naturale eſt ꝙ ſcōm appetitum moueat̄. ⁊ iō hoc n̄ ē uiolētum ſimplr̄: ſꝫ ſcōm quid. ⁊ ſimlr̄ eſt dicēdum ꝙ cum aliqs inflectit mēbra ꝯtra nāleꝫ diſpoſitionē. hoc .n. eſt uiolētum ſcōm quid .ſ. quātum ad mēbꝝ particulare: non tn̄ ſimplr̄ quātum ad ipm̄ hoiem.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ metus cauſet inuoluntariuꝫ ſimplr̄: ſicut .n. uiolētia ē reſpectu eius qd̄ ꝯtrariat̄ p̄ntialr̄ uoluntati: ita metus ē reſpectu futuri mali qd̄ repugnat uoluntati: ſed uiolētia cauſat inuoluntariuꝫ ſimplr̄. ergo ⁊ metus inuoluntariū ſimplr̄ cauſat. ¶ P. Qd̄ eſt ſm̄ ſe tale quolibꝫ addito remãet tale: ſicut qd̄ ſm̄ ſe eſt calidum: cuicūqꝫ coniungat̄ nihilominus ē calidum ipſo manēte: ſꝫ illud quod ꝑ metuꝫ agit̄ ſꝫ ſe ē inuoluntarium. ergo ēt adueniēte metu ē inuoluntarium ¶ P. Qd̄ ſub ꝯditione ē tale ſm̄ qd ē tale. qd̄ autē abſqꝫ ꝯditione ē tale ſimplr̄ ē tale: ſicut qd̄ ē neceſſarium ex ꝯditione ē neceſſarium ſm̄ quid: qd̄ autem ē neceſſarium abſolute ē neceſſarium ſimplr̄: ſed id qd̄ ꝑ metum agitur ē inuoluntariuꝫ abſolute: nō eſt autem uoluntariuꝫ niſi ſub cōditione .ſ. ut uitet̄ malum qd̄ timet̄. ergo id qd̄ ꝑ metum agit̄ ē ſimplr̄ inuoluntarium. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt qd̄ Grego. nicenus dicit ⁊ etiā phs: ꝙ huiuſmodi q̄ per metum aguntur ſunt magis uoluntaria ꝙ̄ inuolūtaria. ¶ Rn̄o dōꝫ: ꝙ ſicut phs dicit in .3. ethi. ⁊ idē dicit Grego. nicenus in lı̄. ſuo de hoie: Huiuſmodi q̄ ꝑ metum agunt̄ mixta ſunt ex uoluntario ⁊ inuoluntario. id .n. qd̄ ꝑ metum agit̄ in ſe ꝯſideratuꝫ non ē uoluntariuꝫ: ſꝫ fit uoluntarium in caſu .ſ. ad uitāduꝫ maluꝫ qd̄ timet̄: ſed ſi quis recte ꝯſideret magis ſunt huiuſmōi uoluntaria ꝙ̄ inuoluntaria: ſunt .n. uoluntaria ſimplr̄: inuoluntaria āt ſm̄ qd unūqdqꝫ .n. ſimplr̄ eſſe dr̄ ſm̄ ꝙ eſt in actu: ſm̄ āt ꝙ eſt in ſola apprehenſione nō eſt ſimplr̄: ſed ſm̄ quid: hoc auteꝫ qd̄ per metum agit̄ ſm̄ hoc ē in actu ſm̄ ꝙ fit: cum .n. actus in ſingularibꝰ ſint ſingulare autē inq̄ztum huiuſmodi ē hic ⁊ nunc: ſm̄ hoc id quod fit eſt in actu: ſm̄ ꝙ hic eſt ⁊ nunc ⁊ ſub aliis ꝯditionibus indiuidualibus: ſic autem hoc quod fit ꝑ metum ē uoluntariuꝫ inquātuꝫ .ſ. ē hic ⁊ nunc: ꝓut .ſ. in hoc caſu eſt ipedimētuꝫ maioris mali qd̄ timebat̄: ſicut proiectio mercīuꝫ in mare fit uoluntariuꝫ tꝑe tēpeſtatis ꝓꝑ timorē piculi: unde manifeſtuꝫ ē ꝙ ſimplr̄ uoluntariuꝫ ē: vn̄ ⁊ cōpetit ei rō uoluntarij: q: principiuꝫ eius ē intra. ſꝫ ꝙ accipiat id qd̄ ꝑ metum fit ut extra hunc caſuꝫ exn̄s ꝓut repugnat uoluntati: hoc nō ē niſi ſm̄ rōnem tn̄. ⁊ iō eſt inuoluntarium ſm̄ qd .i. ꝓut ꝯſiderat̄ extra hunc caſum exiſtēs. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ea q̄ agunt̄ ꝑ metū ⁊ ꝑ uim non ſolum differūt ſm̄ preſens ⁊ futuꝝ: ſed ēt ſm̄ hoc qd̄ in eo qd̄ agit̄ ꝑ uim uoluntas non conſentit: ſed oīno eſt contra motum uoluntatis: ſed id quod ꝑ metum agit̄ fit uoluntarium: iō q: motus uolūtatis fert̄ in id: lꝫ nō ꝓꝑ ſeipm̄: ſꝫ ꝓꝑ aliō .ſ. ad repellēduꝫ maluꝫ qd̄ timet̄: ſufficit .n. ad rōneꝫ uoluntarij ꝙ ſi ꝓꝑ aliud uoluntariuꝫ: uoluntariuꝫ .n. eſt non ſolū qd̄ ꝓꝑ ſeipſuꝫ uolumꝰ ut finē: ſꝫ ēt qd̄ ꝓꝑ aliud uolumus ut ꝓꝑ finē. pꝫ ergo ꝙ in eo qd̄ ꝑ uim agit̄ uoluntas interior nihil agitur. ⁊ iō ut Greg. nicenus dicit: ad excludendū ea q̄ per metum agunt̄ in diffinitione uiolēti non ſoluꝫ dr̄ ꝙ

violentum eſt cuius principiū eſt extra: ſed additur niſi conferente vim paſſo: q: ad id qđ agit̄ p metū voluntas tinētis aliqđ ꝯfert. ¶ Ad ſcđʒ dđm: ꝙ ea q̄ abſolute dr̄ quoʒ addito remanēt talia: ſic calidū ⁊ albū: ſʒ ea q̄ relatiue dicunt̄ variant̄ ſm compatiōnē ad diuerſa: qđ .n. ē magnuʒ compatuʒ huic eſt paruū ꝯparatū alteri. Voluntariuʒ aūt dr̄ aliqđ nō ſolū ꝓpter ſe q̄ſi abſolute: ſʒ ēt pp̄ aliud quaſi relatiue: ⁊ iđ nihil ꝓhibʒ aliqđ qđ de ſe nō eſſet voluntariū alteri compatū fieri voluntariū p ꝯparationem ad aliud.

¶ Ad tertiū dđʒ. ꝙ illud qđ p metū agitur abſq̄ ꝯditiōe eſt voluntarium. i. ſm ꝙ actu agit̄: ſʒ inuoluntariū ē ſub cōditione. i. ſi talis metus non immineret: vñ ſm illā rōnem magis poteſt concludi oppoſitum.

Ad ſeptimū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ ꝯcupiſcētia cauſet inuoluntariū. ſicut eniʒ metus eſt quedā paſſio: ita ⁊ ꝯcupiſcētia: ſed metus cauſat quodāmodo inuoluntariū. ergo ēt ꝯcupiſcentia. ¶ P̄. Sicut per timorē timidus agit ꝯ id qđ ꝓponebat: ita incōtinens ꝓpter ꝯcupiſcentiaʒ: ſed timor aliquo modo cauſat inuoluntariuʒ. ergo ⁊ ꝯcupiſcētia. ¶ P̄. Ad voluntariuʒ requirit̄ cognitio: ſʒ ꝯcupiſcētia corrūpit cognitionē. dicit .n. pħs in 6. ethicoꝝ: ꝙ delectatio ſiue ꝯcupiſcētia delectationis corrūpit exiſtimationē prudentie. ergo ꝯcupiſcētia cauſat inuoluntariū. ¶ Sʒ ꝯ eſt qđ Damaſ. dicit. Inuoluntariū ē miſericordia vel indulgētia dignuʒ ⁊ cū triſtitia agit̄: ſed neutruʒ hoꝝ ꝯpetit ei qđ per ꝯcupiſcētiā agit̄. ergo cōcupiſcētia nō cauſat inuoluntariū. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ cōcupiſcētia nō cauſat inuoluntariū: ſed magis facit aliqđ voluntariū. dicitur .n. aliqđ voluntarium ex eo ꝙ voluntas in id fert̄: p cōcupiſcētiā aūt voluntas inclinat̄ ad volēduʒ id qđ ꝯcupiſcit: ⁊ iđ cōcupiſcētia magis facit ad hoc ꝙ aliqđ ſit voluntariuʒ q̄ʒ ꝙ ſit inuoluntariuʒ. ¶ Ad primū ergo dđm: ꝙ timor ē de malo: concupiſcentia autē reſpicit bonum. malum autē ſʒ ſe cōtrariat̄ voluntati: ſed bonuʒ eſt voluntati conſonum: vnde magis ſe hʒ timor ad cauſanduʒ inuoluntariuʒ q̄ʒ cōcupiſcentia. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ in eo q p metum aliqđ agit manet repugnātia voluntatis ad id qđ agit̄ ſm ꝙ in ſe cōſiderat̄: ſʒ in eo qui agit aliquid p cōcupiſcētiā: ſicut eſt icōtinens: non manet prior volūtas que repudiabat illud qđ cōcupiſcit̄: ſʒ mutat̄ ad volēdū id qđ pri⁹ repudiabat: ⁊ iđ qđ per metuʒ agit̄ quodāmodo ē inuoluntariuʒ: ſʒ quod p concupiſcētiā agit̄ nullo modo. nā icontinens cōcupiſcentie agit ꝯtra id qđ pri⁹ ꝓponebat: non aūt cōtra id qđ nunc vult. ſʒ timid⁹ agit cōtra id qđ ēt nūc ſʒ ſe vult. ¶ Ad 3m dđʒ: ꝙ ſi cōcupiſcentia totalr̄ cognitionē auferret: ſicut contingit i illis q pp̄ cōcupiſcentiā fiūt amētes: ſequeret̄ ꝙ cōcupiſcētia voluntariū tolleret: nec tamē ꝓprie eēt ibi inuoluntariū. q: i his q̄ vſuʒ rationis non hñt: neq̄ voluntariuʒ eſt: neq̄ inuoluntarium: ſʒ qñq̄ i his q̄ p cōcupiſcentiā agūtur. non totalr̄ tollit̄ cognitio. q: non tollit̄ ptās cognoſcendi: ſed ſoluʒ cōſideratio actualis i ꝑticulari agibili: ⁊ tñ hoc ipm eſt voluntariuʒ: ſm ꝙ voluntariuʒ dr̄ qđ eſt in ptāte voluntas. vt non agere: ⁊ non velle: ſimlr̄ aūt ⁊ nō cōſiderare: pōt .n. voluntas paſſioni reſiſtere. vt infra dicet̄.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ignorātia nō cauſat inuoluntariū. inuoluntariū .n. veniā meret̄: vt Damaſ. dicit: ſed interdū qđ p ignorātiā agit̄ veniā nō meret̄: ſm illud. i. ad Corinth. 14. Si quis ignorat ignorabit̄. ergo ignorātia nō cāt inuoluntariū. ¶ P̄. Oē peccatū ē cū ignorātia: ſm illđ ꝓuerb. 14. Errant qui opant̄ malū. ſi igr̄ ignorātia inuoluntariū cauſet: ſequeret̄ ꝙ oē peccatū eēt inuoluntariū: qđ ē ꝯtra Aug. dicētē: ꝙ oē pctm̄ eēt inuoluntariū. ¶ P̄. inuoluntariū cū triſtitia ē: vt Damaſ. dicit. ſʒ q̄dā ignorāter agunt̄ ⁊ ſine triſtitia: puta ſi aliqs occidit hoſtē quem q̄rit occidere: putans occidere ceruū: ergo ignorātia non cauſat inuoluntarium. ¶ Sed cōtra eſt quod Damaſ. ⁊ philoſophus dicunt: ꝙ inuoluntariuʒ quoddā eſt per ignorātiaʒ. ¶ Reſpondeo dđm: ꝙ ignorātia habʒ cauſare inuoluntarium ea ratione: q: priuat cognitionem que preexigitur ad voluntarium. vt ſupra dcm̄ eſt: non tñ quelibʒ ignorantia huiuſmodi cognitionem priuat. ⁊ ideo ſciēduʒ ꝙ ignorātia triplr̄ ſe hʒ ad actū voluntatis. Uno modo concomitanter. Alio modo cōſequēter. tertio modo antecedenter. Concomitanter quidem quando ignorātia eſt đ eo qđ agit̄: tamē etiaʒ ſi ſciret̄ nihilominus ageretur: tunc .n. ignorantia non inducit ad volendum vt hoc fiat: ſed accidit ſimul eſſe aliquid factum ⁊ ignoratum: ſicut in exemplo poſito. ſ. cum aliquis vellet quidem occidere hoſtem. ſed ignorās occidit eum putās occidere ceruuʒ. ⁊ talis ignorātia nō facit inuoluntariuʒ: vt philoſophus dicit: q: non cauſat aliquid quod ſit repugnās voluntati: ſed facit non voluntarium. q: non poteſt eſſe actu volituʒ quod ignoratum eſt. Conſequenter aūt ſe hʒ ignorātia ad voluntatem inquantum ipſa ignorātia eſt volūtaria. ⁊ hoc cōtingit duplr̄ ſʒ duos modos volūtarij ſupra poſitos. Uno modo: q: actus volūtatis fert̄ in ignorātiā: ſicut cū aliquis ignorare vult vel vt excuſationē peccati habeat: vel vt nō retrahat̄ a peccando ſm illud. Joan. 22. Sciam viaꝝ tuarū nolumus. ⁊ hec dr̄ ignorantia affectata. Alio mō dicit̄ ignorantia voluntaria eius quod quis poteſt ſcire ⁊ debet: ſic eniʒ nō agere ⁊ nō velle voluntariū dicit̄: vt ſupra dcm̄ eſt: hoc igit̄ modo dr̄ ignorātia ſiue cū aliqs actu nō cōſiderat quod ꝯſiderare poteſt ⁊ dʒ: q̄ eſt ignorātia male electionis vel ex paſſione vel ex habitu ꝓueniēs: ſiue cū aliqs notitiā quā dʒ hr̄e nō curat acquirere: ⁊ ſm hūc modū ignorantia vliūm iuris que qs ſcire tenet̄ volūtaria dicit̄: quaſi p negligentiā ꝓueniēs: cū aūt ipa ignorātia ſit volūtaria aliquo iſtorum modorum non poteſt cauſare ſimpliciter inuoluntarium: cauſat tamen ſecunduʒ quid inuoluntariuʒ inquātū precedit motuʒ voluntatis ad aliqđ agēdum qui non eſſet ſcientia pñte. Antecedēter autē ſe hʒ ad voluntatem ignorātia qñ nō eſt voluntaria ⁊ tamē eſt cauſa volendi qđ nō vellet alias: ſicut cū aliqs hō ignorat aliquā circūſtantiam actus quā non tenebat̄ ſcire: ⁊ ex hoc aliqđ agit qđ non faceret ſi ſciret puta: cū aliqs diligētia adhibita neſciens aliquē tranſire p viā ꝓijcit ſagittā q̄ iterficit tranſeuntem: ⁊ talis ignorātia cauſat inuoluntariuʒ ſimplr̄. Et per hoc pʒ reſpōſio ad obiecta. Nā prima rō ꝓcedit de ignorātia eoꝝ que quis tenet̄ ſcire: ſcđa aūt de ignorātia electiōis que quodāmodo ē volūtaria: vt dcm̄ ē: tertia vero đ ignorantia q̄ concomitanter ſe habet ad voluntatem.

¶ Queſtio. vij.

Einde conſiderandū ē đ circūſtātijs hūanoꝝ actuū. ¶ Et circa hoc q̄rūt̄ q̄tuor. Primo quid ſit circūſtātia. Secundo vtrū circūſtantie ſint circa humanos actus attendende a theologo. Tertio quot ſunt circunſtantie. Quarto q̄ ſunt i eis principaliores.

d

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ circūſtantia nō ſit accñs actus humani. Dicit enim Tullius in rhetoricis: ꝙ circūſtantia eſt p quaʒ argumētationi auctoritatē ⁊ firmamentū adiūgit orō. ſed orō dat firmamētū argumētatōi ꝑcipue ab his que ſunt ſubiecta rei: vt diffinitio: genus: ⁊ ſpēs: ⁊ alia huiuſmodi: a qbus etiaʒ Tullius oratorē argumentari docet. ergo circūſtantia non eſt accñs humani actus. ¶ P̄. Accidētis ꝓpriū eſt ineſſe: qđ aūt circūſtat nō ineſt: ſʒ magis eſt extra. ergo circūſtantie ñ ſūt accñtia humāoꝝ actuū. ¶ P̄. Accñtis nō ē accñs ſʒ ipſi humani actus ſunt quedā accñtia: nō ergo circūſtantie ſunt accñtia actuuʒ. ¶ Sʒ ꝯtra. Particulares ꝯditiōes cuiuſlibʒ rei ſingularis dicunt̄ accñtia indiuiduātia ipſum. ſed pħs in. 3. ethicoꝝ circūſtātias noīat particularia. i. particulares ſinguloꝝ actuū conditiones. ergo circūſtātie ſunt accñtia indiuiduātia humanoꝝ actuū. ¶ Rñdeo dđm: ꝙ q: noīa ſm pħm ſunt ſigna itellectuū: neceſſe ē ꝙ ſm ꝓceſſuʒ intellectiue cognitiōis ſit, etiā noīationis ꝓceſſus: procedit autē noſtra cognitio intellectualis a notior ib⁹ ad minus nota: ⁊ iđ apud nos a notioribus noīa trāſferunt̄ ad ſignificanduʒ res minus notas: ⁊ inde eſt ꝙ ſicut dr̄ in. 10. metaph. Ab his q̄ ſūt ſm locū ꝓceſſit nomē diſtātie ad oīa ꝯtraria: ⁊ ſilr̄ noībus ptinētibus ad motū localē vtimur ad ſignificādū alios motus: eo ꝙ corpa q̄ loco circūſcribūt̄ ſūt maxime nobis nota: ⁊ inde ē ꝙ nomē circūſtātie ab his q̄

in loco ſunt deriuatur ad actus humanos. dicitur autem in
localibus aliqd circūſtare qđ ē qđē extrinſecū a re: tñ attin
git ipſam vel approꝑinquat ei ſm locū: ⁊ iđ quecūqꝫ ꝯditio
nes ſunt extra ſubſtantiā actus: ⁊ tñ attingūt alíq mō actū
humanū circūſtantie dicunť. qđ aūt eſt extra ſubſtantiaꝫ
rei ad rem ipſam ꝑtinens accñs eius diciť: vnde circūſtan
tie actuum humanoꝝ accñtia eorum dicenda ſunt. ¶ Ad
primū ergo dđm: ꝙ oro quidē dat firmamētū argumēta
tiōi: primo ex ſubſtātia actus: ſecundario vero ex his q̄ cir
cūſtant actū: ſicut primo accuſabilis reddiť aliqs ex hoc ꝙ
homicidiuꝫ fecit: ſecundario vero ex hoc ꝙ dolo fecit vel
ꝑp lucrū vel in tpe: vel in loco ſacro: aut aliqd aliud huiuſ
modi: ⁊ ideo ſignanter dicit: ꝙ per circunſtantiam oro ar
gumentationi firmamentum adiungit quaſi ſecundario.
¶ Ad ſcđꝫ dđꝫ ꝙ aliquid dr̄ accñs alicuius dupĺr. Uno
mō. quia ineſt ei: ſicut album diciť accñs ſortis. Alio mo
do: quia eſt ſimul cū eo in eodē ſubiecto: ſicut diciť ꝙ albū
accidit muſico inquātū ꝯueniūt: ⁊ quodāmodo ſe ꝯtingūt ī
vno ſubiecto: ⁊ ſꝫ hūc modū dr̄ circūſtātie accñtia actuū.
¶ Ad 3m dđꝫ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt. accñs dicitur accidenti acci
dere ꝑpter ꝯuenientiam in ſubiecto: ſꝫ hoc ꝯtingit dupĺr.
Uno mō ſm ꝙ duo accñtia cōparantur ad vnū ſubiectū
abſqꝫ aliquo ordine: ſicut album ⁊ muſicum ad ſortem.
Alio mō cū aliquo ordine: puta q: ſubiectū recipit vnum
accidens alio mediante: ſicut corpus recipit colorē median
te ſupꝼicie: ⁊ ſic vnum accñs diciť etiam alteri ineſſe: dici
mus enim colorē eſſe in ſuperficie: vtroqꝫ aūt modo circū
ſtantie ſe habent ad actus: nā alique circunſtantie ordinate
ad actum pertinent ad agentem non mediante actu. puta
locus ⁊ conditio perſone: alique vero mediante ipſo actu
ſicut modus agendi.

Ad ſecundum ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ circū
ſtantie humanoꝝ actuū nō ſint
conſiderande a theologo. non. n. conſideranť a theologo
actus humani niſi ſm ꝙ ſunt aliquales. ſ. boni vel mali: ſꝫ
circunſtantia nō videnť poſſe facere actus aliquales. q: ni
hil qualificať formalr̄ loquendo ab eo qđ eſt extra ipſum
ſed ab eo qđ in ipſo eſt. ergo circunſtantie actuū non ſunt
a theologo conſiderāde. ¶ P̄. Circunſtantie ſunt accidētia
actuū: ſꝫ vni infinita accidūt. ⁊ ideo vt dr̄ in. 6. metaph. nul
la ars vel ſcia eſt circa ens ꝑ accñs: niſi ſola ſophiſtica. ergo
theologus non hꝫ cōſiderare circūſtantias humanorum.
actuū. ¶ P̄. circunſtantiaꝝ conſideratio pertinet ad rheto
rem: rhetorica aūt non eſt pars theologie. ergo conſidera
tio circunſtantiaꝝ non pertinet ad theologum. ¶ Sed cō
tra. Ignorantia circunſtantiarum cauſat inuoluntarium.
vt Damaſ. ⁊ Gregorius nicenus dicunt: ſꝫ inuoluntariū
excuſat a culpa. cuius ꝯſideratio pertinet ad theologū. er
go ⁊ cōſideratio circunſtantiaꝝ ad theologū ꝑtinet. ¶ Rñ
deo dđm ꝙ circūſtantie ꝑtinēt ad conſiderationē theologi
triplici rōne. Primo qdeꝫ. q: theologus cōſiderat actus
humanos ſm ꝙ ꝑ eos hō ad beatitudinē ordinať: oē autē
qđ ordinať ad fineꝫ opꝫ eſſe ꝓportionatuꝫ fini. act9 autem
ꝓportionanť fini ſm commēſurationē quādam q̄ fit ꝑ de
bitas circūſtantias. vñ conſideratio circunſtantiaꝝ ad theo
logum pertinet. Secundo q: theologus conſiderat actus
humanos ſecundum ꝙ in eis inuenitur bonum ⁊ malum
melius ⁊ peius. ⁊ hoc diuerſificatur ſecundum circunſtan
tias. vt infra patebiť. Tertio q: theologus cōſiderat actus
humanos ſecunduꝫ ꝙ ſunt meritorij: vel demeritorij. qđ
conuenit actibus humanis: ad quod requiriť ꝙ ſint volū
tarij. actus autem humanus iudicatur voluntarius vel in
uoluntarius ſecundum cognitionem vel ignorantiam cir
cunſtantiarum. vt dictum eſt. ⁊ ideo conſideratio circun
ſtantiarum pertinet ad theologū. ¶ Ad ꝑmū g° dđm ꝙ
bonum ordinatum ad finem dicitur vtile ꝙ importat rela
tionem quandam. vnde philoſophus dicit in primo ethi.
ꝙ ad aliquid bonum eſt vtile in his autem que ad aliquid
dicuntur denominatur aliquid non ſoluꝫ ab eo quod ineſt
ſed etiam ab eo quod extrinſecus adiacet. vt patet in dex
tro ⁊ ſiniſtro: equali ⁊ inequali: ⁊ ſimilibus. ⁊ ideo cuꝫ bo
nitas actuum ſit inquantum ſunt vtiles ad finē: nihil prohi
bet eos bonos vel malos dici ſꝫ proportionem ad aliqua
que exterius adiacent. ¶ Ad ſcđm dđm ꝙ accidētia que
omnino per accidēs ſe habent relinquantur ab omni arte
propter eorum incertitudinem ⁊ infinitatem: ſed talia acci
dentia non habent rationem circunſtantie. q: vt dictum ē:
ſic circunſtantie ſunt extra actum: ꝙ tamen actum aliquo
modo cōtingunt ordinate ad ipſum: accidentia auteꝫ per ſe
cadūt ſub arte. ¶ Ad tertiuꝫ dđm ꝙ conſideratio circun
ſtantiarum pertinet ad moralem ⁊ politicum: ⁊ ad rheto
rem. Ad moralem quidem prout ſm eas inuenit: vel p̄ter
mittiť mediū virtutis in humanis actibus ⁊ paſſionibus.
Ad politicum autem ⁊ rhetoreꝫ ſm ꝙ ex circūſtātijs act9
reddūtur laudabiles vel vituperabiles: excuſabiles: vel
accuſabiles: diuerſimode tamen: nam ꝙ rhetor perſuadet
politicus diiudicat: ad theologū aūt cui omnes alie artes
deſeruiūt pertinēt oībus modis predictis: nā ipſe hꝫ conſi
derationes ꝺe actib9 virtuoſis ⁊ vitioſis cum morali: ⁊ cō
ſiderat actus ſm ꝙ merentur penam vel premiū cuꝫ rhe
tore ⁊ politico.

Ad tertiū ſic procediť. Uideť ꝙ inconuenien
ter circunſtātie numerenť in. 3. ethi
coꝝ. Circunſtantia enim actus dicitur quod exterius ſe ha
bet ad actū: huiuſmodi auteꝫ ſunt tēpus ⁊ locus: ergo ſo
le due ſunt circūſtantie. ſ. qñ ⁊ vbi. ¶ Preterea ex circun
ſtantijs accipiť quid bene vel male fiat: ſed hoc pertinet ad
moduꝫ actus. ergo omnes circūſtantie includunť ſub vna
que eſt modus agendi. ¶ Preterea circunſtantie nō ſunt
de ſubſtantia actus: ſed ad ſubſtantiam actus pertinere vi
dentur cauſe ipſius actus: ergo nulla circunſtantia debet ſu
mi ex ſubſtantia ipſius actus: ſic ergo neqꝫ quis: neqꝫ pro
pter quid: neqꝫ circa quid ſunt circunſtantie: nam quis per
tinet ad cauſam efficientem: propter quid ad finalem: circa
quid ad materialem. ¶ Sed cōtra eſt auctoritas philoſo
phi in. 10. ethi. ¶ Reſpondeo dđm ꝙ Tullius in ſua rhe
torica aſſignat ſeptē circunſtātias: que hoc verſu cōtinenť.
Quis: qđ vbi: quibus auxilijs: cur: quō: qñ. ¶ Conſiderā
dum eſt. n. in actibus qs fecit: qbus auxilijs vel inſtrumen
tis fecerit: qđ fecerit: vbi fecerit: cur fecerit: quō fecerit: ⁊
qñ fecerit: ſed Ariſto. in. 3. ethicoꝝ addit aliam. ſ. circa qđ:
que a Tullio comprehendiť ſub qđ: ⁊ rō huius annume
rationis ſic accipi poteſt. nam circunſtantia dr̄ quaſi extra
ſubām actus exiſtēs: ita tñ ꝙ aliquo modo attingit ipſum:
cōtingit autem hoc fieri tripliciter. Uno modo inquantū
attingit ipſum actuꝫ. Alio modo inquantum attingit cau
ſam actus. ¶ Tertio modo inquantum attingit effectum
ipſum autem actum attingit: vel per modum menſure ſi
cut tēpus ⁊ locus: vel per modū qualitatis act9 ſicut mo
dus agendi: ex parte aūt effectus: vt cū conſideratur quid
aliquis fecerit: ex parte vero cauſe actus quātuꝫ ad cauſaꝫ
finaleꝫ accipitur ꝑpter quid. ex parte autem cauſe materia
lis que obiecti accipiť circa quid: ex parte vero cauſe agen
tis principalis accipiť quis egerit: ex parte vero cauſe agē
tis inſtrumētalis accipitur quibus auxilijs. ¶ Ad primuꝫ
ergo dicēdū: ꝙ tempus ⁊ locus circūſtant actuꝫ ꝑ modū
menſure: ſed alia circūſtāt actuꝫ inquātum attingūt ipſum
quocunqꝫ alio modo extra ſubſtātiā eius exiſtētes. ¶ Ad
ſcđm dđm: ꝙ iſte modus qui eſt bene vel male non po
nitur circunſtantia: ſed conſequens ad oēs circunſtantias: ſꝫ
ſpālis circūſtātia ponitur modus qui pertinet ad qualitatē
actus: puta ꝙ aliquis ambulet velociter vel tarde ⁊ ꝙ ali
quis percutit fortiter vel remiſſe: ⁊ ſic de alijs. ¶ Ad terti
um dicendum: ꝙ illa conditio cauſe ex qua ſubſtantia act9
dependet: non diciť circūſtantia ſed aliqua conditio adiun
cta: ſicut in obiecto non diciť circūſtantia furti ꝙ ſit alienū:
hoc enim pertinet ad ſubſtantiam furti: ſed ꝙ ſit magnuꝫ
vel paruū: ⁊ ſimĺr ē de alijs circūſtantijs que accipiunť ex
parte aliaꝝ cauſaꝝ: nō enim finis qui dat ſpēm actus ē cir
cunſtantia: ſed aliqs finis adiunctus: ſicut ꝙ fortis fortiter
agat ꝑpter bonū fortitudinis nō ē circūſtantia: ſed ſi forti
ter agat ꝑpter liberationē ciuitatis vel populi xp̄iani vel ali
quid huiuſmodi intelligiť etiā ex parte eius quod eſt quid
nā ꝙ aliqs perfundens aliquē aqua abluat ipm̄ non eſt cir

cunſtantia ablutionis: ſed ꝙ ablnẽdo infrigidet vel calefaciat ⁊ ſanet vel noceat: hec eſt circunſtantia.

Ad quartũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ nõ ſint principales circũſtantie ꝓpter quid ⁊ ea in qbus eſt opatio: vt dicit in. 3. ethicoꝝ. ea. n. ĩ quibus eſt operatio videntur eſſe locus ⁊ tps: que non vident eẽ principalia inter circũſtantias. cũ ſint maxime extrinſeca ab actu: ea ergo in quibus eſt opatio nõ ſunt principaliſſime circũſtantiaꝝ. ¶ P. finis eſt extrinſecus rei. nõ ergo videtur eẽ principaliſſima circũſtãtiaꝝ. ¶ P. Principaliſſimũ in vnoquoqꝫ eſt cauſa eius ⁊ forma: ſꝫ cã ipſius actus ẽ pſona agens: forma aũt actus ẽ modus ipſius. ergo iſte due circunſtantie vident eẽ principaliſſime. ¶ Cõtra eſt quod Grego. nicenus dicit: ꝙ pricipaliſſime circũſtãtie ſunt cuius gratia agit: ⁊ qd eſt quod agitur. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ actus ꝓprie dicunt humani: ſicut ſupra dictum eſt: prout ſunt volũtarij: voluntatis autem motiuum ⁊ obiectum eſt finis: ⁊ ideo principaliſſima ẽ oĩum circũſtantiarũ illa que attingit actum ex parte finis. ſ. cuius gra: ſecundario vero que attingit ipſam ſubſtantiam actus. i. quid fecit: alie vero circunſtantie ſunt magis vel minus principales: ſm ꝙ magis vel minus ad has appropinquant. ¶ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ per ea in quibus eſt operatio philoſophus non intelligit tempus ⁊ locum: ſed ea que adiungũtur ipſi actui vnde Gregorius nicenus quaſi exponens dictuꝫ phi: loco eius quod phs dixit: in quibus ẽ opatio: dicit quid agitur. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ finis ⁊ſi non ſit de ſubſtantia actus: ẽ tamen cauſa actus principaliſſima inquãtum mouet agentem ad agendum: vnde ⁊ maxime actus moralis ſpecieꝫ habet ex fine. ¶ Ad 3[m] dõm: ꝙ perſona agens cauſa eſt actus ſecundum ꝙ mouetur a fine: ⁊ ſm hoc principaliter ordinat ad actum. alie vero conditiones perſone non ita principaliter ordinantur ad actum: modus etiam non eſt ſubſtantialis forma actus. hic enim attenditur in actu ſm obiectum vel finem ⁊ terminum: ſed eſt quaſi quedã qualitas accidentalis.

¶ Queſtio. viij.

Einde conſiderandũ eſt de ipſis actibus volũtarijs in ſpeciali. Et primo de actibus que ſunt[9] immediate ipſius volũtatis velut a voluntate eliciti. Secũdo de actibus imperatis a voluntate: voluntas autem mouetur ⁊ in finem ⁊ in ea que ſunt ad fineꝫ. ¶ Primo igitur conſiderandum eſt de actibus voluntatis quibus mouetur in finem: ⁊ deinde de actibus eius quibus mouetur in ea que ſunt ad finem. actus aũt volũtatis in finem videntur eſſe tres. ſ. velle frui: ⁊ intendere. Primo ergo conſiderabimus de voluntate. Secũdo de fruitione. Tertio de intentione. ¶ Circa primum conſiderãda ſunt tria. Primo quidem quorum voluntas ſit. Secundo a quo moueat. Tertio quõ moueat. ¶ Circa primum queruntur tria. Primo vtrum voluntas ſit tantuꝫ boni. Secundo vtrum ſit tantum finis: an etiam eorum que ſunt ad finem. Tertio ſi eſt aliquo modo eorum que ſunt ad finẽ: vtrum vno motu moueatur in fineꝫ ⁊ in ea q̃ ſunt ad finem.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ voluntas non tantum ſit boni: eadeꝫ enim eſt potentia oppoſitorum: ſicut viſus albi ⁊ nigri: ſed bonum ⁊ maluꝫ ſunt oppoſita. ergo volũtas nõ ſoluꝫ eſt boni: ſed ẽt mali. ¶ Preterea. Potẽtie rõnales ſe habẽt ad oppoſita proſequẽda ſecũdum philoſophum: ſed volũtas eſt potentia rõnalis: eſt enim in rõne: vt dicitur in. 3. de anima. ergo volũtas ſe habet ad oppoſita: nõ ergo tantum ad volẽduꝫ bonũ: ſed etiã ad volẽduꝫ maluꝫ. ¶ P. Bonum ⁊ ens cõuertuntur: ſed voluntas nõ ſolum eſt entiuꝫ: ſed etiã nõ entium. volumus enim qñqꝫ nõ ambulare ⁊ nõ loqui: volumus ẽt interdũ q̃daꝫ futura q̃ nõ ſunt entia ĩ actu. ergo volũtas nõ tantuꝫ eſt boni. ¶ Sed 𝔠̄ eſt qd Diony. dicit. 4. ca. de di. no. Q: maluꝫ eſt ꝓter volũtatẽ: ⁊ ꝙ oĩa bonũ appetũt. ¶ Rn[o] dõꝫ. ꝙ volũtas eſt appetitus qdã rõnalis. omnis autem appetitus nõ eſt niſi boni: cuius ratio eſt. q: appetit[9] nihil aliud ẽ q̃ꝫ q̃dã inclinatio appetẽtis in aliqd: nihil ãt inclinat niſi in aliqd ſimile ⁊ ꝯueniẽs: cũ igit oĩs res inquãtuꝫ ẽ ens ⁊ ſba ſit quoddaꝫ bonũ: neceſſe ẽ vt oĩs inclinatio ſit in bonũ: ⁊ inde ẽ ꝙ phs dic in ꝑmo ethi. ꝙ bonũ ẽ qd oĩa appetũt. ¶ Sꝫ ꝯſiderandũ ẽ ꝙ cũ oĩs inclinatio ꝯſequat aliquã formã appetitus nãlis ꝯſeqtur formaꝫ in nã exñtem: appetitus aũt ſenſitiuus vel etiam intellectiuus ſeu rõnalis: qui dicit volũtas: ſequit formã apprehenſam: ſicut igit id in quo tendit appetitus nãlis eſt bonum exñs in re: ita id in quo tẽdit appetitus animalis vel voluntarius eſt bonũ apprehenſuꝫ. Ad hoc igit ꝙ volũtas in aliquid tendat nõ requirit ꝙ ſit bonũ in rei veritate: ſꝫ ꝙ apprehẽdatur in rõne boni. ⁊ ꝓpter hoc phs dicit in. 1. phicorum: ꝙ finis eſt bonũ vel apparẽs bonũ. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ eadẽ potẽtia ẽ oppoſitoꝝ: ſꝫ nõ eodeꝫ modo ſe hꝫ ad vtrũqꝫ: volũtas igit ſe hꝫ ⁊ ad bonũ ⁊ ad malũ: ſed ad bonũ appetẽdo ipꝫ: ad maluꝫ vero fugiẽdo illud. Ipſe ergo actualis appetitus boni vocat voluntas ſm ꝙ noiat actũ volũtatis. ſic eniꝫ nũc loqmur de volũtate: fuga autẽ mali magis dicit volũtas: vnde ſicut volũtas eſt boni: ita volũtas eſt mali. ¶ Ad 2[m] dõm: ꝙ potentia rationalis nõ ſe hꝫ ad quelibꝫ oppoſita ꝓſequẽda: ſed ad ea que ſub ſuo obiecto ꝯuenienti ꝯtinẽtur. nam nulla potẽtia ꝓſequitur niſi ſuũ ꝯueniẽs obiectũ: obiectũ aũt volũtatis eſt bonuꝫ: vnde ad illa oppoſita ꝓſequẽda ſe hꝫ volũtas[t] que ſub bono cõprehendunt: ſicut moueri ⁊ q̃eſcere: loq ⁊ tacere: ⁊ alia huiuſmodi: in vtroqꝫ enim hoꝝ fert volũtas ſub rõne boni. ¶ Ad tertium dõm: ꝙ illud qd nõ ẽ ens in reꝝ natura accipitur vt ens in rõne: vnde negatões ⁊ priuatões entia dicuntur rõnis: per quẽ etiaꝫ modũ futura ꝓut apprehenduntur ſunt entia: inquãtum igitur ſunt huiuſmodi entia apprehendunt ſub rõne boni: ⁊ ſic volũtas in ea tẽdit: vnde philoſophus dicit in. 5. ethicoruꝫ. ꝙ carere malo habꝫ rationem boni.

Ad ſecũdũ ſic ꝓceditur. Videt ꝙ voluntas ñ ſit eoꝝ que ſunt ad finem: ſed tantũ finis. dicit enim phs in. 3. ethicoꝝ: ꝙ volũtas eſt finis: electio autem eoꝝ que ſunt ad fineꝫ. ¶ P. Ad ea quẽ ſunt diuerſa gñe: diuerſe potẽtie aĩe ordinant vt dicit. 6. ethicorum: ſed finis ⁊ ea q̃ ſunt ad finẽ ſunt ĩ diuerſo genere boĩ nam finis qui eſt bonũ honeſtũ vel dectabile: eſt in genere qualitatis vel actionis aut paſſionis. bonum auteꝫ quod dicitur vtile quod eſt ad fineꝫ: eſt in ad aliquid: vt dicitur ĩ primo ethicoꝝ: ergo ſi volũtas eſt finis: non erit eoꝝ que ſunt ad finem. ¶ P. Habitus proportionantur potentijs cũꝫ ſint eaꝝ perfectiones: ſed in habitib[9] qui dicunt artes operatiue ad aliud pertinet finis ⁊ ad aliud quod eſt ad finem: ſicut ad gubernatorẽ ꝑtinet vſus nauis: qui eſt finis eius: ad nauifactiuã vero ꝯſtructio nauis: que eſt ꝓpter fineꝫ. ergo cũ volũtas ſit finis: nõ erit eoꝝ que ſunt ad fineꝫ. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt: quia in rebus naturalibus per eandem potentiaꝫ aliquid pertranſit media ⁊ pertingit ad terminum. ſed ea que ſunt ad finẽ ſunt quedã media per que perueniunt ad finẽ ſicut ad terminũ. ergo ſi voluntas eſt finis: ipſa etiã eſt eoꝝ que ſunt ad finẽ. ¶ Rñdeo dõm: ꝙ voluntas quãdoqꝫ dicitur ipſa potẽtia qua volumus: quandoqꝫ aũt ipſe voluntatis actus: ſi ergo loquamur de voluntate ſecũdum ꝙ nominat potentiam: ſic ſe extendit ⁊ ad finem ⁊ ad ea que ſunt ad finem. ad ea enim ſe extendit vnaqueqꝫ potentia in quibus inueniri poteſt quocunqꝫ modo ratio ſui obiecti: ſicut viſus ſe extendit omnia quecunqꝫ participant quocunqꝫ modo colorem: ratio autem boni quod eſt obiectum potentie voluntatis inuenitur non ſolum in fine: ſed etiam in his que ſunt ad finem. Si autem loquamur de voluntate ſecundum ꝙ nominat proprie actum: ſic proprie loquendo eſt finis tantum. omnis eniꝫ actus denominatus a potentia nominat ſimplicem actum illius potentie ſicut intelligere nominat ſimplicem actum itellectus. Simpliciter autem actus potentie eſt in id quod eſt ſecundum ſe obiectum potentie: id autem quod eſt propter ſe bonuꝫ ⁊ volitum eſt finis: vnde voluntas ꝓprie eſt ipſius finis.

Ea vero que ſunt ad finem non ſunt bona vel volita propter ſeipſa: ſed ex ordine ad finem: vnde voluntas in ea nõ fertur niſi quatenus fertur in finem: vnde hoc ipſuʒ quod in eis vult eſt finis: ſicut ⁊ intelligere proprie eſt eoruʒ que ſecūdum ſe cognoſcuntur. ſ. principioruʒ: eorum autē que cognoſcūtur per principia nõ dr̄ eē intelligentia niſi inquantū in eis ipſa principia cõſiderant̄. Sic. n. ſe hʒ finis in appetibilibus: ſicut ſe hʒ principiū in intelligibilibus. vt dr̄ in .5. ethicoꝝ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ pħs loquit̄ de voluntate ſm qd̄ ꝓprie noīat ſimplicē actū volūtatis: nõ aūt ſm ꝙ noīat potētiā. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ad ea q̄ ſunt diuerſa gn̄e ex equo ſe hn̄tia ordinant̄ diuerſe potentie: ſicut ſonus ⁊ color ſunt diuerſa gn̄a ſenſibiliū ad que ordinant̄ auditus ⁊ viſus. Sʒ vtile ⁊ honeſtū nõ ex equo ſe hn̄t: ſʒ ſicut qd̄ eſt ſm ſe: ⁊ ſm alterū: hmōi aūt ſemꝑ referunt̄ ad eandē potētiam: ſicut per potētiam viſiuā ſentit̄ ⁊ color ⁊ lux ꝑ quā color videt̄. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ non quicqd diuerſificat habitū: diuerſificat potentiā: habitus. n. ſunt q̄dam determinationes potentiaꝝ ad aliquos ſpeciales act⁹ ⁊ tn̄ quelibʒ ars opatiua cõſiderat: ⁊ finē: ⁊ id qd̄ eſt ad finem. nam ars gubernatoris ꝯſiderat qdem finē: vt quem operat̄: ⁊ id aūt qd̄ eſt ad fineʒ vt qd̄ imperat. econuerſo vero nauificatiua ꝯſiderat id qd̄ eſt ad finē: vt qd̄ operat̄: id vero qd̄ eſt finis: vt ad qd̄ ordinat id qd̄ operat̄: ⁊ iteꝝ in vnaquaqʒ arte opatiua eſt ⁊ aliqs finis ꝓprius. ⁊ aliqd qd̄ eſt ad finē qd̄ ꝓprie ad illā artē pertinet.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ eodē actu volūtas ferat̄ in finē: ⁊ in id qd̄ eſt ad finē. qꝛ ſm pħm: vbi ē vnū ꝓꝑ alterū: ibi ē vnū tm̄: ſed voluntas nõ vult id quod eſt ad finem: niſi propter finem. ergo eodem actu mouetur in vtrunqʒ. ¶ P̄. finis ē ratio volendi ea q̄ ſunt ad finē: ſicut lumē eſt ratio viſionis color: ſed eodē actu vr̄ lumen ⁊ color. ergo idē eſt motus voluntatis: quo vult finē: ⁊ ea q̄ ſunt ad finē. ¶ P̄. Idē numero motus nālis eſt qui ꝑ media tendit ad vltimū: ſed ea q̄ ſunt ad finē cõparant̄ ad finē ſicut media ad vltimū. ergo idē motus voluntatis ē quo volūtas fert̄ in finē: ⁊ in ea q̄ ſunt ad finē. Sʒ ꝯ actus diuerſificant̄ ſm obiecta: ſed diuerſe ſpēs boni ſunt finis. ⁊ id qd̄ eſt ad finē: qd̄ dr̄ vtile: ergo nõ eodē actu volūtas fert̄ in vtrūqʒ. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ cum finis ſit ſʒ ſe volitus: id āt qd̄ ē ad finē inquātū hmōi nõ ſit volitū niſi ꝓꝑ fineʒ: manifeſtū ē ꝙ volūtas põt ferri in finē inquātū hmōi ſine hoc ꝙ ferat̄ in ea que ſunt ad finē: ſed in ea q̄ ſunt ad finē inquātū hmōi no põt ferri niſi feratur ī ipm̄ finem: ſic ergo volūtas in ipm̄ finē dupl'r fert̄. Vno mō abſolute ſm ſe. Alio mō ſicut in rõne volēdi ea que ſunt ad finē. Manifeſtū eſt ergo ꝙ vnus ⁊ idē motus volūtatis eſt quo fert̄ in finē ſm ꝙ eſt rõ volēdi ea que ſunt ad finem: ⁊ in ipſa que ſunt ad finem. Sed alius actus eſt quo fertur in ipſum finem abſolute: ⁊ quandoqʒ precedit tempore. ſicut cum aliquis primo vult ſanitateʒ ⁊ poſtea deliberans quo modo poſſit ſanari: vult conducere medicum vt ſanetur: ſic etiam ⁊ circa intellectum accidit: nā primo aliquis intelligit ipſa principia ſcōm ſe: poſtmodū aūt intelligit ea in ipſis concluſionibus ſcōm ꝙ aſſentit concluſionibus ꝓꝑ principia. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ratio illa procedit ſcōm ꝙ voluntas fertur in finem: vt ē ratio volendi ea que ſunt ad finem. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ quandocunqʒ videtur color eodē actu videtur lumen: poteſt tamē videri lumen ſine hoc ꝙ videatur color. ⁊ ſimilr quandocunqʒ quis vult ea que ſunt ad finem vult eodem actu finem: non tamen econuerſo. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ in executione operis ea que ſunt ad finem habēt ſe: vt media: ⁊ finis. vt terminus. vnde ſicut motus naturalis interdum ſiſtit in medio: ⁊ non pertingit ad terminum: ita quādoqʒ operatur aliquis id qd̄ eſt ad finē: ⁊ tn̄ nõ cõſequitur finem. ſed in volendo eſt econuerſo: nā voluntas per fineʒ deuenit ad volendū ea q̄ ſunt ad finem: ſicut ⁊ intellectus deuenit in cõcluſiones ꝑ principia q̄ media dn̄r. vn̄ intellectus aliquando intelligit mediū: ⁊ ex eo procedit ad ꝯcluſionem: ⁊ ſimiliter voluntas aliqñ vult finem: ⁊ tn̄ non ꝓcedit ad volendū id qd̄ eſt ad finem. ¶ Ad illud vero qd̄ in contrarium obijcitur patet ſolutio per ea que ſupradicta ſunt: nam vtile ⁊ honeſtum nõ ſunt ſpecies boni ex equo diuiſe: ſed ſe habēt ſicut propter ſe ⁊ propter alterum: vnde actus voluntatis in vnum poteſt ferri ſine hoc ꝙ ferat̄ in alteꝝ: ſʒ non econuerſo.

¶ Queſtio. viiij.

d

Einde conſiderādū ē de motiuo volūtatis. Et circa hoc q̄runt̄ ſex. Primo vtrum volūtas moueat̄ ab itellectu. Scd̄o vtrū moueat̄ ab appetitu ſenſitiuo. Tertio vtrū voluntas moueat ſeipſam. Quarto vtruʒ moueat̄ ab aliquo exteriori principio. Quinto vtrum moueat̄ a corpore celeſti. Sexto vtruʒ voluntas moueat̄ a ſolo deo: ſicut ab exteriori principio.

Ad primum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ volūtas ñ moueat̄ ab intellectu. dicit. n. Augu. ſuꝑ illud pſal. Cõcupiuit aīa mea deſiderare iuſtificationes tuas: ꝓuolat intellectus: ſeqt̄ tardus aut nullus effectus: ſcimus bonū: nec delectat agere. hoc aūt nõ eſſet ſi volūtas ab intellectu moueret̄. qꝛ motus mobilis ſequit̄ motionē mouentis. ergo intellectus nõ mouet volūtateʒ. ¶ P̄. Intellectus ſe hʒ ad volūtatem vt demõſtrans appetibile: ſicut imaginatio demſ̄at appetibile appetitui ſenſitiuo: ſed imaginatio demſ̄ans appetibile nõ mouet appetituʒ ſenſitiuū: immo qñqʒ ita nos habemus ad ea q̄ imaginamur: ſicut ad ea q̄ in pictura nobis oſ̄dunt̄: ex qbus nõ mouemur: vt dr̄ in li. de aīa: ergo neqʒ ēt intellectus mouet voluntatē. ¶ P̄. Idem reſpectu eiuſdē nõ ē mouēs ⁊ motum: ſed voluntas mouet intellectum: intelligimus. n. qñ volumus. ergo intellectus nõ mouet voluntatē. ¶ Sʒ contra eſt qd̄ pħs dicit in. 3. de aīa: ꝙ appetibile intellectuuʒ eſt mouēs non motū: voluntas aūt eſt mouēs motū. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ intantū aliqd īdiget moueri ab aliquo inquantū eſt in potentia ad plura. oportet. n. vt id qd̄ eſt in potentia reducat̄ in actum per aliqd qd̄ eſt actu. ⁊ hoc eſt mouere: dupl'r aūt aliqua vis aīe inuenit̄ eſſe in potentia ad diuerſa. Vno modo quantum ad agere vel non agere. Alio modo quantum ad agere hoc vel illud. ſicut viſus qñqʒ videt actu: ⁊ qñqʒ non videt: ⁊ quandoqʒ videt albū: ⁊ qñqʒ videt nigrum. Indiget igit̄ mouente q̄tuʒ ad duo. ſ. q̄tum ad exercitium vel vſum actus: ⁊ quantū ad determinationē actus: quoꝝ primum eſt ex parte ſubiecti: qd̄ qñqʒ inuenit̄ agens qñqʒ nõ agens: aliud aūt ē ex parte obiecti ſm ꝙ ſpecificat̄ actus: motio aūt ipſius ſubiecti eſt ex agente aliquo: ⁊ cum omne agens agat ꝓpter finem: vt ſupra oſtenſum ē principiū huius motionis eſt ex fine: ⁊ inde ē ꝙ ars ad quā pertinet finis mouet ſuo imperio artem ad quā pertinet id qd̄ eſt ad fineʒ. ſicut gubernatoria ars īperat nauifactiue: vt in. 2. phyſicoꝝ dicit̄: bonuʒ aūt in cõi: qd̄ hʒ rõnem finis eſt obiectum voluntatis. ⁊ iō ex hac parte voluntas mouet alias potentias anime ad ſuos actus: vtimur enim alijs potētijs cū volumus: nā fines ⁊ perfectiones oīum aliaꝝ potentiaꝝ cõprehendunt̄ ſub obiecto voluntatis ſicut q̄dam particularia bona: ſemper aūt ars vel potētia ad quā ꝑtinet finis vl'is mouet ad agendum artem vel potentiam ad quā ꝑtinet finis ꝑticularis ſub illo vl'i comprehenſus. ſicut dux exercitus q intendit bonuʒ cõmune. ſ. ordinē totius exercit⁹: mouet ſuo imꝑio aliquem ex tribunis q intēdit ordineʒ vnius aciei: ſed obiectum mouet determinādo actuʒ ad modū principij formalis: a quo in rebus nālibus actio ſpecificat̄: ſic calefactio a calore. Primū aūt principiuʒ formale eſt ens ⁊ veruʒ vl'e qd̄ eſt obiectū itellectus. ⁊ iō iſto modo motiōis itellectus mouet voluntatē ſicut ꝓ̄ſentās ei obiectum ſuū. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ ex illa auctoritate nõ habetur ꝙ itellectus nõ moueat: ſed ꝙ nõ moueat ex neceſſitate. ¶ Ad ſecundum dōm: ꝙ ſicut imaginatio forme ſine extimatione ꝯuenientis vel nociui non mouet appetitū ſenſitiuū: ita nec apprehenſio veri ſine rõne boni nec appetibilis. vnde itellectus ſpeculatiuus nõ mouet: ſed intellectus practicus: vt dicit̄ in. 3. de aīa. ¶ Ad tertium dicenduʒ: ꝙ voluntas mouet itellectum q̄tum ad exercitium actus. qꝛ ⁊ ipſum ve-

rum quod eſt perfectio intellectus continetur ſub vniuerſali bono: vt quoddam bonū pticulare: ſꝫ quātū ad determinationem actꝰ q̄ eſt ex parte obiecti: itellectꝰ mouet voluntatē. q: ⁊ ipſuꝫ bonū apprehēdit̄ ſm quādā ſpecialem rōnem comphenſam ſub vniuerſali rōne veri. ⁊ ſic pꝫ ꝙ non eſt idem mouens ⁊ motum ſm idem.

Ad ſecūdū ſic procedit̄ur. Uidetur ꝙ voluntas ab appetitu ſenſitiuo moueri n̄ poſſit. mouens enim ⁊ agēs eſt pſtātius patiēte: vt Augu. dicit. 12. ſup Geñ. ad lr̄am. Sed appetitus ſenſitiuꝰ eſt inferior volūtate q̄ eſt appetitus intellectiuus: ſicut ſenſus ē iferior intellectu. ergo appetitus ſenſitiuus non mouet intellectuꝫ. ℭ P̄. Nulla virtus particularis poteſt facē effectum vniuerſalem: ſed appetitus ſenſitiuus eſt vtꝰ particularis: conſequitur enim particularem ſenſus apprehenſionem: ergo non poteſt cauſare motum voluntatis qui ē vniuerſalis velut ꝯns apphēſionē vniuerſalē intellectꝰ. ℭ P̄. Ut probatur in. 8. phyſicorum. Mouens non mouet̄ ab eo qd̄ mouet: vt ſit motio reciproca: ſed voluntas mouet appetitum ſenſitiuum inquātum appetitus ſenſitiuus obedit rōni. ergo appetitus ſenſitiuus non mouet voluntateꝫ. ℭ Sꝫ ꝯ eſt quod dicitur Jacobi. 3. Unuſquiſqꝫ tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus ⁊ illectus. non autem abſtraheretur quis a concupiſcentia: niſi voluntas eius moueretur ab appetitu ſenſitiuo: in quo appetitu eſt concupiſcentia. ergo appetitus ſenſitiuus mouet volūtatem. ℭ Rn̄o. dōm: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. id quod apprehendit̄ ſub ratione boni ⁊ conuenientis mouet voluntatem per modum obiecti. Q autem aliquid videatur bonum ⁊ conueniens ex duobus cōtingit: ſcilicet ex conditione eius qd̄ ꝓponitur: ⁊ eius cui proponitur. conueniens enim ſm relationem dicitur. vnde ex vtroqꝫ extremorum dependet. et inde ē ꝙ guſtus diuerſimode diſpoſitus nō eodē mō accipit aliquid vt conueniēs: ⁊ vt nō cōueniēs. vñ vt phs dicit in. 3. ethicorum. Qualis vnuſquiſqꝫ eſt: talis finis videtur ei. Manifeſtum eſt autem ꝙ ſm paſſioneꝫ appetitus ſenſitiui imutat̄ homo ad aliquā diſpoſitionē. vñ ſm ꝙ homo eſt in paſſione aliqua videtur ſibi aliquid conueniens: qd̄ nō videt̄ extra paſſionē exñti: ſicut irato videt̄ bonum qd̄ nō videt̄ quieto: ⁊ per hunc moduꝫ ex pte obiecti appetitus ſenſitiuus mouet voluntatem. ℭ Ad p^{m} g^{o} dōꝫ: ꝙ nihil ꝓhibet id qd̄ eſt ſimplr ⁊ ſm ſe pſtantius q̄ ad aliquid eſſe debilius: voluntas igitur ſimpliciter pſtantior eſt q̄ appetitus ſenſitiuus: ſed quo ad iſtum in quo paſſio dominatur: inquantuꝫ ſubiacet paſſioni preeminet appetitꝰ ſenſitiuus. ℭ Ad ſecunduꝫ dōm: ꝙ actꝰ ⁊ electiones hominū ſunt circa ſingularia. vñ ex hoc ipſo ꝙ appetitꝰ ſenſitiuus ē virtus particularis: hꝫ magnam virtutem ad hoc ꝙ per ipſuꝫ ſic diſponatur homo: vt ei aliquid videat̄ ſic vel aliter circa ſingularia. ℭ Ad 3^{m} dōm: ꝙ ſicut phs dic̄ in primo politicorum. Ratio in qua eſt volūtas mouet ſuo iperio iraſcibilem ⁊ cōcupiſcibilē: nō qdem deſpotico pncipatu: ſicut mouetur ſeruus a dño: ſed pncipatu regali ſeu politico. ſicut liberi hoīes regunt̄ a gubernāte: q tñ pñt ꝯmouere. vnde ⁊ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis poſſunt in cōtrarium mouere ad voluntatem. ⁊ ſic nihil prohibet volūtatem aliquando ab eis moueri.

Ad tertium ſic procedit̄ur. Uidetur ꝙ volūtas nō moueat ſeipſā: oē. n. mouens iquātū hmōi eſt i actu: qd̄ aūt mouet̄ eſt in potētia: naꝫ motus ē actus exñtis i potentia inquātū hmōi: ſed nō eſt idem in potentia ⁊ in actu reſpectu eiuſdem. ergo nihil mouet ſeipſū: neqꝫ ergo voluntas ſeipſam mouere pōt. ℭ P̄. Mobile mouet̄ ad pñtiam mouētis: ſed voluntas ſemꝑ ſibi eſt pñs: ſi ergo ſeipſam moueret: ſemꝑ moueretur: qd̄ pꝫ eē falſum. ℭ P̄. Uolūtas mouet̄ ab itellectu: vt dcm̄ eſt: ſi igit̄ voluntas mouet ſeipſā: ſeqt̄ ꝙ idē ſimul moueatur a duobꝰ motoribus imediate: qd̄ videt̄ icōueniens: non ergo voluntas mouet ſeipſam. ℭ Sꝫ ꝯ eſt. qa voluntas domina eſt ſui actus: ⁊ in ipſa eſt velle ⁊ n̄ velle: qd̄ nō eſſet: ſi nō hr̄et i ptāte mouere ſeipſaꝫ ad volēduꝫ. ergo ipſa mouet ſeipaꝫ. ℭ Rn̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē: ad voluntatem pertinet mouere alias potentias ex ratione finis q eſt volūtatis obm̄: ſed ſicut dictum eſt. hoc mō ſe hꝫ finis i appetibilibus: ſicut principiuꝫ i itelligibilibus. Manifeſtū eſt autem ꝙ itellectꝰ ꝑ hoc ꝙ cognoſcit pncipium reducit ſeipſuꝫ de potētia in actum q̄tum ad cognitionē cōcluſionū: ⁊ hoc modo mouet ſeipſum. ⁊ ſilr volūtas per hoc ꝙ vult finem mouet ſeipſaꝫ ad volenduꝫ ea q̄ ſunt ad finem. ℭ Ad p^{m} g^{o} dōm: ꝙ volūtas non ſꝫ idem mouet ⁊ mouet̄. vnde nec ſm idem ē i actu ⁊ in potētia: ſed inquātum actu vult finem reducit ſe de potentia i actū reſpectu eorum que ſunt ad finē: ut. ſ. actu ea uelit. ℭ Ad 2^{m} dōm: ꝙ potentia voluntatis ſemper actu eſt ſibi pſens ſed actus voluntatis quo vult finem: aliquando non ſemꝑ eſt in ipſa voluntate: per hunc autem modum mouet ſeipſam. vnde non ſequitur ꝙ ſemper ſeipſā moueat. ℭ Ad 3^{m} dōm: ꝙ non eodem modo voluntas mouetur ab itellectu: ⁊ a ſeipſa: ſed ab intellectu quidem mouetur ſm rationem obiecti: a ſeipſa vero quantum ad exercitium actꝰ ſm rationem finis.

Ad quartū ſic procedit̄ur. Uidet̄ ꝙ volūtas non moueatur ab aliq̄ exteriori: motꝰ. n. voluntatis ē voluntariꝰ: ſꝫ de rōne voluntarij ē ꝙ ſit a pncipio itriſeco: ſicut ⁊ de rōne nālis. nō ergo motus voluntatis ē ab aliquo extriſeco. ℭ P̄. Uoluntas violētiā pati nō pōt: vt ſupra oſtenſum eſt: ſed violentum eſt cuius pncipium eſt extra. ergo voluntas non pōt ab aliquo exteriori moueri. ℭ P̄. Qd̄ ſufficiēter mouetur ab vno motore non indiget moueri ab alio: ſed voluntas ſufficient̄ mouet ſeipſam: non ergo mouetur ab aliquo exteriori. ℭ Sꝫ ꝯ. Uoluntas mouetur ab obiecto: vt dictum eſt: ſed obm̄ voluntatis poteſt eſſe aliqua exterior res ſenſui propoſita. ergo voluntas poteſt ab aliquo exteriori moueri. ℭ Rn̄o dōm: ꝙ ſm ꝙ voluntas mouetur ab obiecto: manifeſtuꝫ eſt ꝙ moueri poteſt ab aliquo exteriori: ſed eo modo quo mouetur q̄tum ad exercitium actus: adhuc neceſſe eſt ponere voluntatē ab aliquo pncipio exteriori moueri: oē enim qd̄ qñqꝫ ē agēs i actu: ⁊ qñqꝫ i potētia idiget moueri ab aliquo mouēte. Manifeſtuꝫ ē āt ꝙ voluntas icipit velle aliqd cuꝫ hoc prius n̄ vellet: neceſſe ē ergo ꝙ ab aliq̄ moueat̄ ad volēduꝫ: ⁊ qdē ſicut dictuꝫ ē: ipa mouet ſeipaꝫ iquātum ꝑ hoc ꝙ vult finē reducit ſeipſaꝫ ad volēduꝫ ea q̄ ſunt ad finē. hoc āt nō pōt facē niſi cōſilio mediāte: cuꝫ. n. aliqs vult ſanari: icipit cogitare quō hoc cōſeq poſſit: ⁊ ꝑ talē cogitationē ꝑuenit ad hoc ꝙ pōt ſanari ꝑ mediciꝫ: ⁊ hoc vult: ſꝫ q: non ſemꝑ ſanitatē actu voluit: neceſſe ē ꝙ iciperet velle ſanari ab aliquo mouēte: ⁊ ſiqdē ipa moueret ſeipaꝫ ad volēdum oportuiſſet ꝙ mediāte cōſilio hº ageret ex aliqua voluntate pſuppoſita: hoc āt n̄ ē ꝓcedere i īfinitum. vñ neceſſe ē ponere ꝙ in pmum motuꝫ voluntatis voluntas ꝓdeat ex inſtinctu alicuꝰ exterioris mouētis: vt Ariſt. cōcludit i quodā capitulo ethice eudimice. ℭ Ad p^{m} ergo dōꝫ ꝙ de rōne voluntarij eſt ꝙ pncipium eius ſit intra: ſꝫ n̄ oꝫ ꝙ hoc pncipium itrinſecuꝫ ſit pmum principium n̄ motuꝫ ab alio. vñ motus voluntariꝰ ⁊ ſi hēat pncipium primuꝫ intrinſecum: tñ pncipiuꝫ pmuꝫ ē ab extra: ſicut ⁊ pmuꝫ pncipiuꝫ motꝰ nālis eſt ab extra: qd̄. ſ. mouet nām. ℭ Ad 2^{m} dōm: ꝙ hoc non ſufficit ad rōnem violenti ꝙ pncipiuꝫ ſit extra: ſꝫ opꝫ addere: ꝙ nullam cōferat vim patiēs qd̄ non contingit dum voluntas ab exteriori mouet̄. nā ipſa ē que vult: ab alio tamen mota. Eſſet autem motus iſte violētꝰ ſi eſſet contrarius motui voluntatis: qd̄ in ꝓpoſito eē non pōt: q: ſic idem uellet ⁊ non uellet. ℭ Ad 3^{m} dōm: ꝙ voluntas q̄tum ad aliquid ſufficienter ſe mouet ⁊ in ſuo ordine. ſ. ſicut agens proximum: ſed non poteſt ſeipſam mouere quantum ad omnia: vt oſtenſum eſt: vñ indiget moueri ab alio ſicut a primo mouente.

Ad quintum ſic ꝓcedit̄ur. Uidet̄ ꝙ voluntas humana a corpore celeſti moueat̄. oēs. n. motꝰ varij. ⁊ multiformes reducunt̄: ſicē i cāꝫ i motuꝫ uniformē q ē motꝰ celi: ut ꝓbat̄ i. 8. phyſicoꝝ: ſed motus humani ſunt varij ⁊ multiformes incipientes poſtqꝫ prius non fuerant. ergo reducuntur in motum ce-

li: ſicut in cauſam qui eſt vniformis ſm naturā. ¶ P̄. Secūdum Aug. in. 3. de tri. corpora inferiora mouent̄ p̄ corpora ſuperiora: ſ3 mot⁹ hūani corporis qui cauſat̄ a voluntate non poſſet reduci in motū celi: ſicut in cauſam: niſi etiā volūtas a celo moueret̄. ergo celū mouet volūtatem humanā. ¶ P̄. Per obſeruationē celeſtiū corporū aſtrologi quedam vera p̄nūciant de humanis actibus futuris qui ſunt a voluntate: qđ non eſſet ſi corpora celeſtia voluntate3 hominis mouere non poſſent: mouetur ergo volūtas humana a celeſti corpore. ¶ S3 ꝯ eſt: ꝙ Damaſ. dicit. i. 2. libro: ꝙ corpora celeſtia non ſunt cauſe noſtrorum actuum: eſſent autem ſi volūtario que eſt hūanorū actuū p̄incipiū a corporibus celeſtibus moueretur. nō ergo mouetur voluntas a corporibus celeſtibus. ¶ Rñ°. dđ3: ꝙ eo modo quo volūtas mouetur ab exteriori obiecto: manifeſtu3 eſt ꝙ volūtas poteſt moueri a corporibus celeſtibus: inquantum ſcilicet corpora exteriora que ſenſui propoſita mouent volūtatem: ⁊ etiam ipſa organa potentiarum ſenſitiuaru3 ſubiacent motibus celeſtium corporum. Sed eo mō quo volūtas mouetur quātū ad exercitiu3 actus ab aliquo exteriori agente. adhuc q̄dam poſuerūt corpora celeſtia directe īp̄rimere in volūtatem humanam: ſed hoc eſt impoſſibile: voluntas. n. vt dicit̄ in tertio de anima: eſt in ratione. Rō aūt eſt potētia anime nō alligata organo corporali. vn̄ relinq̄tur ꝙ volūtas ſit potentia omnino īmaterialis ⁊ incorporea. Manifeſtū eſt autem ꝙ nullū corpus agere poteſt in rem incorpoream: ſed potius econuerſo: eo ꝙ res incorporee. ⁊ īmateriales ſūt formalioris ⁊ vniuerſalioris virtutis: q̄3 quecunq3 res corporales. vnde impoſſibile eſt ꝙ corpus celeſte imprimat directe in intellectū aut voluntatem: ⁊ propter hoc Ariſt. in libro de aīa recitās opinionem dicentiū: ꝙ talis eſt voluntas in hoibus: q̄lem in die inducit pater deo2: virorūq3. ſ. Jupiter: p̄ quē totū celum intelligūt: attribuit eis q̄ ponebāt intellectū non differre a ſenſu. omnes. n. vires ſenſitiue cū ſint act⁹ organorū corporaliū p̄ accidens moueri poſſunt a celeſtibus corporibus motis. ſ. corporibus quorum ſunt actus: ſed quia dictū eſt ꝙ appetitus ītellectiuus quodāmodo mouetur ab appetitu ſenſitiuo indirecte redundant motus celeſtium corporū in voluntatem: inquantum. ſ. p̄ paſſiones appetitus ſenſitiui voluntatem moueri contingit. ¶ Ad p̄m ergo dđm: ꝙ multiformes motus voluntatis humane reducuntur i aliquā cām vniformē: q̄ eſt in intellectu ⁊ voluntate ſuperiorum: qđ non poteſt dici de aliquo corpore: ſ3 de aliqua ſuperiori ſub̄a īmāli: vn̄ non op3 ꝙ mot⁹ voluntatis i motu3 celi reducat̄ ſicut in cām. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ mot⁹ corporales humani reducunt̄ i motum celeſtis corporis. ſicut in cām inquātum ipſa diſpoſitio organoru3 cōgrua eſt ad motū aliq̄liter ex īp̄ſſione celeſtiū corpo2: ⁊ īquātū ēt appetit⁹ ſenſitiu⁹ cōmouet̄ ex īp̄ſſiōe celeſtiū corpo2: ⁊ vlterius inquātū corpora exteriora mouēt̄ ſ3 motū celeſtiū corporū: ex quorū cōcurſu voluntas incipit aliquid velle ⁊ non velle. ſicut adueniente frigore incipit aliquis velle facere ignē: ſed iſta motio volūtatis ē ex parte obi exterius p̄ſītati: non ex parte interioris inſtinctus. ¶ Ad 3m dđ3: ꝙ ſicut dictu3 eſt: appetitus ſenſitiuus ē actus organi corporalis: vn̄ nihil p̄hibet ex īp̄reſſione corporum celeſtiu3 aliquos eē habiles ad iraſcendu3 vel cōcupiſcendum: vel aliquā huiuſmodi paſſionem. ſicut ⁊ ex cōplexione nāli plures hoīum ſequuntur paſſiones quibus ſoli ſapiētes reſiſtūt ⁊ iđ vt i pluribus verificantur q̄ p̄nunciantur de actibus hominu3 ſ3 cōſiderationem celeſtiū corporum. S3 tn̄ vt Ptolemeus dicit in cētilogio. Sapiēs dn̄atur aſtris. ſ. q: reſiſtens paſſionibus īpedit p̄ voluntatem liberam. ⁊ neq̄q3 motui celeſti ſubiectā huiōi celeſtiū corporū effect⁹: vel vt Aug. dic̄. 2. ſuper Geñ. ad lrām. fatēdum ē q̄n ab aſtrologis vera dicuntur i ſtinctu quodā occultiſſimo dici: quā neſciētes humane mētes patiuntur: qđ tn̄ ad decipiēdū hoīes ſpirituū īmundorum ⁊ ſeductorum eſt operatio.

Ad ſextū ſic procreditur. Uidetur ꝙ voluntas n̄ a ſolo deo moueat̄: ſicut ab exteriori p̄incipio: īferius. n. natum eſt moueri a ſuo ſuperiori: ſicut corpora inferiora a corporibus celeſtibus: ſed voluntas hominis habet aliq̄d ſuperi⁹ poſt deū. ſ. angelū. ergo volūtas pōt moueri: ſicut ab exteriori p̄ncipio ēt ab angelo. ¶ P̄. Act⁹ volūtatis ſeq̄tur actū ītellectus: ſ3 ītellect⁹ hoīs reducit̄ i ſuū actu3: nō ſolū a deo: ſ3 ēt ab angelo p̄ illuminatōes vt Diony. dicit. ergo eadē rōne ⁊ volūtas. ¶ P̄. De⁹ nō ē cā niſi bonorū ſm illud Geñ. p̄mo. Uidit deus cūcta q̄ fecerat ⁊ erant valde bona. ſi g° a ſolo deo voluntas hoīs moueret̄: nūq3 moueret̄ ad malū. cum tn̄ volūtas ſit qua peccat̄ ⁊ recte viuitur: vt Aug. dicit. ¶ S3 ꝯ ē qđ Apl̄us dicit ad Phil. 2°. Deus eſt q̄ operat̄ in nobis velle ⁊ p̄ficere. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ motus volūtatis ē ab intrinſeco: ſicͭ ⁊ mot⁹ nālis: q̄uis aūt rē nālem poſſit aliq̄d mouere: qđ nō ē cā nāe rei mote: tn̄ motum nālē cāre nō p̄t: niſi qđ eſt aliqualiter cā nāe. Mouet̄. n. lapis ſurſum ab hoīe q̄ nā3 lapidis non cāt: ſ3 hic mot⁹ nō eſt lapidi nālis: nālis autem motus ei⁹ nō cātur niſi ab eo qđ cāt nām. vn̄ dr̄ i. 8. phi. ꝙ gn̄ans mouet ſm locum grauia ⁊ leuia: ſic ergo hoīem voluntatē hn̄tē cōtingit moueri ab aliquo q̄ nō ē cā ei⁹: ſed ꝙ mot⁹ voluntari⁹ ei⁹ ſit ab aliquo p̄n° extrinſeco qđ n̄ ē cā voluntatis: ē īpoſſibile: voluntatis āt cā nihil aliud eē p̄t q̄3 deus: ⁊ hoc p3 duplr̄. p̄mo q̄dē ex hoc ꝙ voluntas ē potētia aīe rōnālis: q̄ a ſolo deo cātur p̄ creationē: vt i primo dictum eſt. Scđo vō ex hoc p3 ꝙ voluntas h3 ordinem ad vl̄e bonum. vn̄ nihil aliud p̄t eē volūtatis cā niſi ipſe deus q̄ ē vl̄e bonu3: oē āt aliud bonu3 p̄ participationē dr̄: ⁊ ē q̄ddā p̄ticulare bonu3: p̄ticularis āt cā nō dat īclinationē3 vl̄e3. vn̄ nec mā̄ p̄ma q̄ ē i potētia ad oēs formas pōt cāri ab aliquo particulari agente. ¶ Ad p̄m ergo dđm: ꝙ angelus nō ſic eſt ſupra hoīem ꝙ ſit cā voluntatis ei⁹: ſicͭ corpora celeſtia ſunt cā formaru3 nāliu3 ad q̄s cōſequuntur nāles motus corpo2 nāliu3. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ intellect⁹ hoīs mouet̄ ab āgelo ex p̄te obi: qđ ſibi p̄ponitur virtute angelici luminis ad cognoſcēdū. ⁊ ſic ēt volūtas ab exteriori creatura p̄t moueri: vt dictū eſt. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ de⁹ mouet volūtatē hoīs: ſicut vl̄is motor ad vl̄e obm voluntatis qđ ē bonū: ⁊ ſine hac vl̄i motōe hō nō pōt aliq̄d velle: ſ3 hō p̄ rōnē determīat ſe ad volēdū hoc vel illud: qđ ē vere bonū vl̄ apparēs bonū: ſ3 tn̄ īterdū ſp̄ālr̄ de⁹ mouet aliquos ad aliq̄d determinate volēdū: qđ ē bonū: ſicut in his quos mouet per gratiam: vt infra dicetur.

¶ Queſtio. x.

Einde cōſiderādū eſt de modo quo volūtas mouet̄.

¶ Et circa h° q̄runt̄ q̄tuor. P̄rio vtr̄ volūtas ad aliq̄d nāliter moueatur. 2° vtr̄ de neceſſitate moueat̄ a ſuo obo. 3° vtr̄ de neceſſitate moueatur ab appetitu īferiori. 4° vtrū de neceſſitate moueatur ab exteriori motiuo: qđ ē deus.

Ad primum ſic p̄cedit̄. Uidet̄ ꝙ volūtas n̄ moueat̄ ad aliq̄d nāliter: agens enī nāle diuidit̄ ꝯ agēs volūtariū: vt p3 i p̄n° ſcđi phyſi. n̄ ergo volūtas ad aliq̄d nālr̄ mouet̄. ¶ P̄. Jd qđ ē nāle ineſt alicui ſemp̄: ſicut igni eē calidū: ſ3 null⁹ mot⁹ īeſt volūtati ſemp̄. ergo nullus mot⁹ ē nālis volūtati. ¶ P̄. Nā ē determiata ad vnū: ſ3 volūtas ſe hēt ad oppoſita. ergo volūtas nihil nāliter vult. ¶ S3 ꝯ ē ꝙ mot⁹ volūtatis ſeq̄t̄ actū ītellect⁹: ſed ītellect⁹ aliq̄ ītelligit nāliter. ergo ⁊ volūtas aliqua vult nāliter. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ ſicut Boetius dicit i li. de duab⁹ naturis: ⁊ phs i. 5. meta. nā dr̄ multipliciter: q̄nq3 enī dr̄ p̄ncipiū īntrinſecū i reb⁹ mobilib⁹: ⁊ talis nā ē vl̄ mā vel forma nālis: vt p3 i. 2. phy. Alio mō dr̄ nā q̄lib3 ſub̄a vel q̄đlibet ens: ⁊ ſ3 hoc illđ dr̄ eē nāle rei qđ ꝯuenit ei ſ3 ſuā ſuba3: ⁊ hoc ē qđ p̄ ſe īeſt rei in oibus āt ea q̄ nō p̄ ſe inſūt reducūtur in aliq̄d qđ p̄ ſe īeſt: ſicut i primū. ⁊ iđ neceſſe ē ꝙ hoc mō accipiendo nām ſemp̄ p̄ncipiū i his q̄ ꝯueniūt rei ſit nāle: ⁊ hoc manifeſte apparet in ītellectu: nā p̄ncipia intellectualis cognitionis ſūt nāliter nota. ſimiliter ēt principium motiuum voluntariorum oportet eſſe aliquid naturaliter volitum. hoc autē eſt bonu3 in cōi i qđ volūtas nāliter tendit: ſicͭ ēt q̄libet potentia in ſuu3 obm: ⁊ ēt ipſe fi-

nis vltimus: qui hoc modo ſe habet in appetibilibus: ſicut
pma pncipia demõſtrationũ in intelligibilibus: ⁊ vlr oĩa il
la q̃ cõueniunt volẽti ſm ſuã nãm: nõ enim p volũtatẽ ap
petimus ſolũ ea q̃ ptinent ad potẽtiã volũtatis: ſed etiã ea
que pertinent ad ſingulas potentias ⁊ ad totũ hoĩez: vn/
de naturaliter hõ vult non ſolũ obm volũtatis: ſʒ ẽt alia q̃
conueniũt alijs potẽtijs: vt cognitionẽ veri que cõuenit in
tellectui: ⁊ eſſe ⁊ viuere ⁊ hmõi: alia q̃ reſpiciũt cõſiſtentiã
nãlẽ: que oĩa cõprehendunt̃ ſub obo voluntatis: ſicut q̃dã
particularia bona. ¶ Ad pᵐ ergo dõm: ꝙ volũtas diuidi
tur ꝯ nãm: ſicut vna cã ꝯ aliam. q̃dam. n. fiunt nãliter: ⁊ q̃
dam fiunt voluntarie. Eſt aũt alius modus cauſãdi ꝓpꝰ
volũtati que eſt domina ſui actus: pter modum q conue/
nit nature que eſt determinata ad vnum: ſed q: volũtas ĩ
aliqua natura fundatur: neceſſe eſt ꝙ modus proprius na/
ture q̃ntum ad aliquid pticipiet̃ a voluntate: ſicut qd̃ ẽ po/
ris cãe participatur a poſteriori: eſt. n. prius in vnaquaqꝫ
re ipſuʒ eẽ qd̃ ẽ p nãm: q̃ʒ velle qd̃ ẽ p volũtatẽ. ⁊ inde eſt
ꝙ voluntas nãliter aliquid vult. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ in re/
bus nãlibus id qd̃ ẽ nãle q̃ſi ꝯñs formã tm̃ ſemp actu ĩeſt:
ſicut calidũ igni. Qd̃ aũt ẽ nãle ſicut ꝯñs mãʒ ñ ſemp actu ineſt:
ſʒ qñqꝫ ſm potẽtiã tm̃. nã forma ẽ actꝰ: mã võ potẽtia: mo
tus aũt ẽ actus exñtis ĩ potẽtia: ⁊ iõ illa q̃ ptinẽt ad motum:
uel q̃ ſequũtur motum in rebus nãlibus: non ſemp inſunt
ſicut ignis nõ ſemp mouet̃ ſurſũ: ſʒ qñ ẽ extra locũ ſuum:
⁊ ſilr non opʒ ꝙ volũtas q̃ de potẽtia in actum reducitur:
dum aliqd vult ſemp actu velit: ſed ſolũ qd̃ eſt ĩ aliqua diſ
poſitione determinata. volũtas aũt dei q̃ eſt actus purꝰ ſp
eſt ĩ actu volendi. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ ſemp nãe rñdet vnuʒ
ꝓportionatũ nãe: nãe. n. in genere rñdet aliqd vnũ in gene
re: ⁊ nãe ĩ ſpẽ accepte rñdet vnũ in ſpẽ: nãe aũt indiuiduate
rñdet aliqd vnũ indiuiduale cũ igit̃ volũtas ſit q̃dã vis im/
mãlis: ſicut ⁊ itellectꝰ rñdet ſibi nãliter aliqd̃ vnũ cõe. ſ. bo
nũ: ſicut ẽt itellectui aliqd̃ bonũ cõe. ſ. verũ uel ens: uel ge/
qd eſt hmõi. Sub bono aũt cõi multa particularia bona cõ
tinentur: ad quorum nullum voluntas determinatur.

Ad ſecundum ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ volũtas
d̃ neceſſitate moueat̃ a ſuo
obo: obm eñi volũtatis cõparat̃ ad ipſam. ſicut motiuum
ad mobile: ut pʒ in. 3. de aĩa: ſʒ motiuũ ſi ſit ſufficiens ex ne
ceſſitae mouet mobile. ergo volũtas ex neceſſitate põt mo
ueri a ſuo obo. ¶ Pꝫ. Sicut volũtas ẽ vis ĩmãlis: ita ⁊ itel
lectus. ⁊ vtraqꝫ potẽtia ad obm vniuerſale ordiat̃. vt dcm̃
eſt: ſed intellectus ex neceſſitate mouet̃ a ſuo obo: gꝰ ⁊ vo
luntas a ſuo. ¶ Pꝫ. Oẽ qd̃ qs vult: aut ẽ finis: aut aliqd or/
dinatũ ad finẽ. ſʒ finẽ aliqs ex neceſſitate vult. vt vr̃. q: ẽ ſicut
pncipiũ ĩ ſpeculatiuis: cui ex neceſſitate aſſentimꝰ: finis aũt
ẽ rõ volẽdi ea q̃ ſũt ad finẽ. ⁊ ſic vr̃ ẽt ꝙ ea q̃ ſũt ad finẽ ex
neceſſitate velimꝰ. volũtas ergo ex neceſſitate mouetur a
ſuo obo. ¶ Sed ꝯ ẽ ꝙ potẽtie rõnales ſm pbm ſũt ad op
poſita: ſed volũtas ẽ potẽtia rõnalis: ẽ. n. ĩ ratiõe vt dr̃ ĩ. 3.
de aĩa. ergo volũtas ſe hẽt ad oppoſita: non ergo ex neceſ/
ſitate mouet̃ ad alterũ oppoſitorũ. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ volũ
tas mouet̃ duplr. Vno mõ q̃ntum ad exercitium actus.
Alio mõ q̃ntũ ad ſpecificationẽ actus que ẽ ex obiecto. P̃
mo ergo modo volũtas a nullo obiecto ex neceſſitate mo
uetur. poteſt eñiʒ aliquis de quocũqꝫ obiecto nõ cogitare:
⁊ per conſequens actu velle illud. Sed quantum ad ſe/
cundum motionis modum volũtas ab aliquo obiecto ex
neceſſitate mouetur: ab aliquo autem non. in motu. n. cu/
iuſlibet potentie a ſuo obiecto cõſideranda eſt rõ per quaʒ
obiectum mouet potentiam: viſibile enim mouet viſũ ſub
ratione coloris actu viſibilis. vnde ſi color ꝓponatur viſui:
ex neceſſitate mouet ipſuʒ: niſi aliquis viſum auertat: qd̃ p
tinet ad exercitiũ actus. ſi aũt ꝓponeret̃ aliqd viſui: qd̃ nõ
oĩbus modis eẽt color in actu: ſʒ ſm aliquid eẽt tale. ſʒ au/
tem aliquid non tale: non ex neceſſitate viſus tale obiectuʒ
videret. poſſet enim intendere in ipſum ex ea parte q̃ non
eſt coloratum in actu. ⁊ ſic ipſum non videret: ſicut autem
coloratũ ĩ actu. ẽ obm viſus: ita bonũ ẽ obm volũtatis. vñ
ſi ꝓponat̃ aliqd̃ obiectũ voluntati qd̃ ſit vniuerſaliter bo
num. ⁊ ſm oẽm conſiderationem ex neceſſitate voluntas
in id tendit ſi aliquid velit. non eniʒ poterit velle oppoſituʒ
Si aũt ꝓponat̃ ſibi aliqd̃ obm: qd̃ nõ ſm q̃ʒlibet conſidera
tionẽ ſit bonũ: non ex neceſſitate voluntas fertur in illud: ⁊
q: defectus cuiuſcũqꝫ boni hʒ rationẽ ñ boni. ideo illud ſo
lum bonũ qd̃ eſt pfectũ ⁊ cui nihil deficit: eſt tale bonum
qd̃ volũtas nõ põt nõ velle: qd̃ eſt btitudo: alia aũt q̃libet
particularia bona inq̃ntum deficiũt ab aliquo bono: pñt ac
cipi vt non bona: ⁊ ſm hãc cõſiderationẽ pñt repudiari vl̃
approbari a voluntate: q̃ pñt in idem ferri ſm diuerſas con
ſideratões. ¶ Ad pᵐ ergo dõm: ꝙ ſufficiens motiuũ ali/
cuius potentie non eſt niſi obiectum qd̃ totaliter hʒ ratio/
nem motiui. ſi aũt in aliquo deficiat: non ex neceſſitate mo
uebit: vt dictum eſt. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ itellectus ex neceſ/
ſitate mouet̃ a tali obo: qd̃ eſt ſemper ⁊ ex neceſſitate ve/
rum: non autem ab eo quod põt eſſe verũ ⁊ falſum. ſ. a cõ
tingenti. ſicut ⁊ de bono dictũ eſt. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ finis
vltimus ex neceſſitate mouet volũtatem: q: eſt bonũ per/
fectum: ⁊ ſimiliter illa que ordinantur ad hunc finẽ: ſine q/
bus finis haberi non poteſt: ſicut eſſe ⁊ viuẽ ⁊ hmõi: alia
vero ſine q̇bus finis haberi poteſt nõ ex neceſſitate vult q
vult finem: ſicut cõcluſiones: ſine q̇bus pncipia pñt eẽ ve/
ra: non ex neceſſitate credit qui pncipia credit.

Ad tertium ſic procedi̇tur. Videtur ꝙ volũ
tas ex neceſſitate moueat̃ a paſ/
ſione appetitꝰ inferioris: dicit. n. aplus Ro. 7. Non. n. qd̃
volo bonũ hoc ago: ſed quod odi maluʒ illud facio. qd̃ di/
citur pp cõcupiſcẽtiã q̃ eſt paſſio q̃dã. ergo volũtas ex ne/
ceſſitate mouet̃ a paſſione. ¶ Pꝫ. Sicut dr̃ in. 3. ethi. Qua
lis vnuſq̇ſqꝫ eſt: talis finis videt̃ ei: ſed nõ eſt ĩ ptãte volũ/
tatis ꝙ ſtatim paſſionez abijciat. ergo nõ eſt in ptãte volun
tatis ꝙ nõ velit illud ad qd̃ paſſio ſe inclinat. ¶ Pꝫ. Cauſa
vlis nõ applicat̃ ad effectũ pticularẽ niſi mediãte cã ptĩcu
lari: vñ ⁊ rõ vlis non mouet niſi mediãte eſtimatiõe parti
culari: vt dr̃ ĩ. 3. de aĩa: ſed ſicut ſe hʒ rõ vlis ad eſtimatio/
nẽ particularẽ: ita ſe habet voluntas ad appetituʒ ſẽſitiuũ.
ergo ad aliqd̃ pticulare volendũ non mouetur voluntas
niſi mediante appetitu ſenſitiuo. ergo ſi appetitus ſenſitiuꝰ
ſit p aliquã paſſionẽ ad aliqd diſpoſitus: voluntas non po/
terit in cõtrarium moueri. ¶ Sʒ ꝯ ẽ qd̃ dr̃ Geñ. 4. Sub
ter te erit appetitus tuꝰ: ⁊ tu dñaberis illiꝰ. nõ ergo volun
tas hoĩs ex neceſſitate mouet̃ ab appetitu iferiori. ¶ Rñ°
dõm: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: paſſio appetitus ſenſitiui mo/
uet voluntatem ex ea parte qua volũtas mouetur ab ob/
iecto: inq̃ntum. ſ. hõ aliqualiter diſpoſitꝰ p paſſionẽ iudicat
aliqd eſſe cõueniẽs ⁊ bonum quod extra paſſionem exñs
nõ iudicaret: hmõi autem ĩmutatio hoĩs p paſſionez duo
bus modis cõtingit. Vno mõ ſic ꝙ totalr̃ rõ ligatur: ita
ꝙ homo vſum rõnis non habet: ſicut cõtingit in his q pp
vehementẽ iraʒ vel cõcupiſcentiaʒ furioſi vel amentes fi/
unt: ſicut ⁊ pp aliquaʒ aliã pturbationẽ corporalem: hmõi
eñi paſſiones ñ ſine corporali trãſmutatione accidũt: ⁊ d̃ ta
libus eadẽ eſt ratio ſicut ⁊ de aĩalibus brutis: que ex neceſ
ſitate ſequũtur ipetũ paſſionis: in his eñi non eſt aliqs rõ/
nis motus. ⁊ per cõſequẽs nec voluntatis: aliqñ aũt rõ nõ
totaliter abſorbet̃ a paſſione: ſed remanet q̃ntũ ad aliquid
iudicium rõnis liberũ: ⁊ ſm hoc remanet aliqd de motu
voluntatis: inq̃ntum ergo rõ manet libera ⁊ paſſioni non
ſuba: in tm̃ volũtatis motus q manet nõ ex neceſſitate ten/
dit ad hoc ad qd̃ paſſio iclinat. ⁊ ſic aut motus voluntatis
nõ ẽ ĩ hoĩe: ſʒ ſola paſſio dñat̃: aut ſi motꝰ volũtatis ſit: non
ex neceſſitate ſeq̇t̃ paſſionẽ. ¶ Ad pmum ergo dõm: ꝙ ⁊
ſi volũtas nõ poſſit facere qn motꝰ cõcupiſcẽtie iſurgat: de
quo aplus dicit. Quod odi malũ illud facio. i. concupiſco: ta/
men poteſt volũtas non velle concupiſcere aut cõcupiſcẽ/
tie non conſentire: ⁊ ſic non ex neceſſitate ſeq̇tur ꝯcupiſcẽ/
tie motũ. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ cum in hoĩe due ſũt nãe itelle
ctualis. ſ. ⁊ ſenſitiua: qñqꝫ q̇dem eſt hõ aliqualis vniformi
ter ſm totam aĩam: q: ſ. vl̃ pars ſenſitiua totalr̃ ſubijcitur
rõni: ſicut cõtigit in virtuoſis: vel ecõuerſo rõ totalr̃ abſor
bet̃ a paſſiõe: ſicut accidit ĩ amentibꝰ: ſed aliqñ ⁊ ſi rõ obnu/
bilet̃ a paſſiõe: remanet tm̃ aliqd rõnis liberũ. ⁊ ſʒ hoc põt
aliqs vl̃ totalr̃ paſſionẽ repellere: vel ſaltẽ ſe tenere ne paſ/

ſionem ſequatur: in tali. n. diſpoſitione: q: homo ẜm diuerſas partes aie diuerſimode diſponit: aliud ei videt ſ3 rõnem: ⁊ aliud ẜm paſſionẽ. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ volũtas nõ ſolũ mouet a bono vli appheſo p rõnẽ: ſ3 ẽt a bono apprehenſo per ſenſũ: ⁊ ideo põt moueri ad aliqd̕ ꝑticulare bonũ abſq3 paſſione appetit9 ſenſitiui: multa. n. volum9 ⁊ operamur abſq3 paſſione per ſolam appetitus electionem: vt p3 i his in qbus ratio remittitur paſſioni.

Ad quartũ ſic procediṫ. Uidetur ꝙ voluntas ex neceſſitate moueat a deo: oẽ eni agens cui reſiſti nõ põt ex neceſſitate mouet: ſ3 deo cum ſit infinite vtutis reſiſti non põt. vñ dr̃ Ro. 9. Uoluntati ei9 qs reſiſtit. ergo dñs ex neceſſitate mouet voluntatẽ. ¶ Ꝑ. Volũtas ex neceſſitate mouet in illa q̃ nãliter vult. vt dictũ eſt: ſ3 hoc ẽ vnicuiq3 rei nãle qd̕ de9 i eo operat: vt Augu. dicit. 25. ꝯ fauſtũ: ergo volũtas ex neceſſitate vult oẽ illud ad qd̕ a deo mouet. ¶ Ꝑ. Poſſe ẽ quo poſito nõ ſequit ĩpoſſibile: ſequitur aũt ĩpoſſibile ſi ponatur ꝙ volũ non velit hoc ad qd̕ deus eam mouet. q: ẜm hoc opatio dei eẽt inefficax: non ergo ẽ poſſibile volũtatẽ non velle h° ad qd̕ deus eã mouet. ergo neceſſe ẽ eã hoc velle. ¶ Sz ꝯ ẽ qd̕ dicit eccleſia. 15. Deus ab initio conſtituit hoĩez ⁊ reliqt eum in manu ꝯſilij ſui: nõ ergo ex neceſſitate mouet voluntatẽ eius. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ ſicut Diony. dic̃. 4. ca. de di. no. Ad ꝓuidẽtiã diuinã nõ ꝑtinet nãm rerũ corrũpere: ſed ſeruare. vñ oĩa mouet ẜm coꝝ ꝯditionem: ita ꝙ ex cauſis neceſſarijs ꝑ motionẽ diuinã ꝯſequũtur effectus ex neceſſitate: ex cauſis ãt ꝯtingentib9 ſequũt effect9 ꝯtingenter. Quia igit volũtas ẽ actiuũ ꝓncipiũ ñ determinatũ ad vnũ: ſ3 idifferẽter ſe hñs ad multa: ſic de9 ipam mouet qd̕ nõ ex neceſſitate ad vnũ determinat: ſed remanet motus eius ꝯtingẽs ⁊ nõ neceſſari9: niſi in his ad q̃ nãlr̃ mouet. ¶ Ad p̃m g° dõm: ꝙ volũtas diuina nõ ſolũ ſe extẽdit vt aliqd̕ fiat ꝑ rẽ quã mouet: ſed vt ẽt eo mõ fiat q̃ congruit nãe ipius: ⁊ iõ magis repugnaret diuĩe motiõi ſi volũtas ex neceſſitate moueret: qd̕ ſue nãe non ꝯpetit: q̃3 ſi moueret libere, ꝓut ꝯpetit ſue nãe. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ nãle ẽ vnicuiq3 ꝙ de9 opat in ipo vt ſit ei nãle. ſic. n. vnicuiq3 ꝯuenit aliqd ẜm ꝙ deus vult ꝙ ei ꝯueniat. nõ ãt vult ꝙ qcqd opat i rebus ſit eis nãle: puta ꝙ mortui reſurgant: ſed hoc vult vnicuiq3 eẽ nãle qd̕ ꝑtãi diuine ſubdatur. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſi de9 mouet volũtatẽ ad aliqd: ĩpoſſe ẽ huic poſitiõi ꝙ volũtas ad illõ ñ moueat: ñ tñ ẽ ĩpoſſe ſimpliciṫ. vñ ñ ſeqt ꝙ volũtas a deo ex neceſſitate moueatur.

¶ Queſtio. xi.

Einde ꝯſiderandũ ẽ de fruitõe. ¶ Et circa h° q̃rũt q̃tuor.

d

Pri° vtꝝ frui ſit act9 appetitiue potẽtie. Scdõ vtꝝ ſoli rõnali creature ꝯueniat: an ẽt aĩalib9 brutis. Tertio vtrum fruitio ſit tm̃ vltimi finis. Quarto vtrũ ſit ſolum finis habiti.

Ad primum ſic ꝓcediṫ. Uidet ꝙ frui nõ ſit ſolum appetitiue potentie: frui eni nihil aliud eẽ vr̃ q̃3 fructum capere: ſed fructum hũane vite q̃ ẽ btitudo accipit itellect9: in cui9 actu btitudo conſiſtit: vt ſupra oñſum ẽ. ergo frui nõ ẽ appetitiue potẽtie: ſ3 itellectus. ¶ Ꝑ. Quelibet potẽtia h3 ꝓpriũ finẽ q eſt ꝑfectio eius. ſicut viſus finis eſt cognoſcere viſibile: audit9 percipere ſonos: ⁊ ſic de alijs: ſed finis rei eſt fruct9 ei9. ergo frui ẽ potẽtie cuiuſlibet: ⁊ non ſolũ appetitiue. ¶ Ꝑ. Fruitio delectationẽ q̃dã iportat: ſ3 delectatio ſenſibilis ꝑtinet ad ſenſum q delectat in ſuo obo: ⁊ eadẽ rõne delectatio itellectualis ad itellectum. ergo fruitio ꝑtinet ad apprehenſiuam potentiã: ⁊ nõ ad appetitiuam. ¶ Sz cõtra eſt qd̕ Aug. dicit in primo de do. xp̃ia. ⁊ i. 10. de tri. Frui ẽ amore ĩherere alicui rei ꝓp ſeipam: ſed amor ꝑtinet ad appetitiuã potentiã. ergo ⁊ frui eſt actus appetitiue potẽtie. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ fruitio ⁊ fruct9 ad idẽ ꝑtinere videnṫ: ⁊ vnum ex altero deriuari: q̃tuꝫ ãt ad hoc nihil ad ꝓpoſitũ refert: niſi ꝙ hoc ꝓbabile vr̃ ꝙ id qd̕ magis ẽ manifeſtũ ꝑus ẽt fuerit noĩatum. Sũt aũt nobis primo manifeſta q̃ ſunt ſenſibilia magis. vnde a ſenſibilibus fructibus nomen fruitionis deriuatum videt. Fructus aũt ſenſibilis ẽ id qd̕ vltimum ex arbore expectatur: ⁊ cum q̃dã ſuauitate percipiṫ. vñ fruitio ꝑtinere videt ad amorem vel delectationẽ quã aliquis h3 de vltimo expectato: qd̕ eſt finis: finis autem ⁊ bonuꝫ ẽ obm appetitiue potentie. vnde manifeſtum eſt ꝙ fruitio eſt actus appetitiue potẽtie. ¶ Ad p̃m ergo dõm: ꝙ nihil prohibet vnum ⁊ idem ẜm diuerſas rationes ad diuerſas potẽtias pertinere. ipſa igitur viſio dei inquantum eſt viſio eſt actus intellectus: inquantum autem eſt bonuꝫ ⁊ finis eſt voluntatis obiectũ: ⁊ hoc modo eſt eius fruitio: ⁊ finem hunc intellectus ꝯſequitur tanq̃3 potentia agẽs: voluntas autem tanq̃3 potentia mouens ad fineꝫ: ⁊ fruẽs fine iam adepto. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ perfectio ⁊ finis cuiuſlibet alteri9 potẽtie ꝯtinet ſub obo appetitiue. ſicut ꝓpriũ ſub cõi: vt dictum eſt ſupra. vnde perfectio ⁊ finis cuiuſlibet potentie inquãtũ eſt quoddã bonum: pertinet ad appetitiuã: ꝓp qd̕ appetitiua potẽtia mouet alias ad ſuos fines: ⁊ ipſa ꝯſeqt finẽ qñ q̃libet aliaꝝ ꝑtigit ad finem. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ i delectatiõe duo ſũt. ſ. ꝑceptio ꝯuenientis: q̃ ꝑtinet ad apprehẽſiuã potẽtiã: ⁊ ꝯplacẽtia ei9 quod offertur vt ꝯueniẽs. ⁊ hoc ꝑtinet ad appetitiuã potentiã: in quo ratio delectationis completur.

Ad ſecũdũ ſic ꝓcediṫ. Uidet ꝙ frui ſolũmodo ſit hominũ. dicit. n. Aug. i primo de doc. xp̃ia. Qr̃ nos hoĩes ſumus q fruimur ⁊ vtimur: ñ g° alia animalia frui poſſunt. ¶ Ꝑ. Frui eſt vltimi finis: ſ3 ad vltimum finem non poſſunt pertingere bruta aĩalia. ergo eorũ ñ eſt frui. ¶ Ꝑ. Sicut appetitus ſenſitiuus ẽ ſub intellectiuo: ita appetitus naturalis ẽ ſub ſenſitiuo: ſi igitur frui pertinet ad appetitum ſenſitiuuꝫ: vr̃ ꝙ pari rõne poſſit ad naturalem pertinere: qd̕ p3 eſſe falſum. q: eius non eſt delectari. ergo appetitus ſenſitiui non eſt frui: ⁊ ita non conuenit brutis aĩalibus. ¶ Sz ꝯ ẽ qd̕ Aug. dicit in li°. 83. q. Frui quidẽ cibo ⁊ q̃libet corporali volũtate non abſurde exiſtimantur ⁊ beſtie. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ ſicut ex ꝑdictis habetur: frui non ẽ actus potẽtie ꝑuenictis ad fineꝫ ſicut exequentis: ſed potẽtie iperãtis executionẽ. dcm̃ ẽ. n. ꝙ ẽ appetitiue potentie. In rebus autẽ cognitione carentib9 inuenitur quidem potẽtia pertingẽs ad finẽ ꝑ modũ exequentis. ſicut graue tẽdit deorſuꝫ. ⁊ leue ſurſuꝫ. Sꝫ potẽtia ad quã ꝑtinet finis ꝑ modũ iperãtis non inenit i eis: ſed i aliqua ſupiori nã q̃ ſic mouet totã nãm ꝑ iperiũ: ſicut i hñtibus cognitiõeꝫ appetit9 mouet alias potẽtias ad ſuos act9 vñ manifeſtũ ẽ ꝙ i his que cognitiõe carent: q̃uis ꝑtigãt ad finẽ nõ inenitur fruitio finis: ſed ſolum in his q̃ cognitionẽ hñt: ſed cognitio finis eſt duplex: perfecta ⁊ iperfecta. Perfecta qdeꝫ q̃ nõ ſolũ cognoſcitur id qd̕ eſt finis ⁊ bonum: ſ3 rõ vlis finis ⁊ boni: ⁊ talis cognitio ẽ ſolius rõnalis nãe. Imperfecta ãt cognitio ẽ q̃ cognoſcit particulariṫ finis ⁊ bonũ: ⁊ talis cognitio ẽ in brutis aĩalib9: quorum ⁊ virtutes appetitiue nõ ſũt iperãtes libere: ſ3 ẜm nãlẽ iſtinctum ad ea que apprehẽdũt: mouenṫ: vñ rõnali nãe conuenit fruitio ẜm rõnẽ perfectã: brutis aũt aĩalib9 ſ3 rõneꝫ iperfectã: alijs aũt creaturis nullo mõ. ¶ Ad p̃m ergo dicendum: ꝙ Augu. loqtur de fruitiõe ꝑfecta. ¶ Ad 2m dicẽdum: ꝙ non op3 ꝙ fruitio ſit vltimi finis ſimplr̃: ſed ei9 qd̕ habetur ab vnoquoq3 ꝓ vltio fine. ¶ Ad 3m dicendũ ꝙ appetitus ſenſitiuus ꝯſequit aliquã cognitionẽ: non ãt appetitus naturalis: precipue ꝓut eſt in his q̃ cognitiõe carent. ¶ Ad 4m dõm: ꝙ Aug. ibi loquit de fruitione imperfecta. quod ex ipſo modo loquẽdi apparet. dicit enim ꝙ frui non ab eo abſurde exiſtimantur. ⁊ beſtie. ſ. ſicut vti abſurdiſſime dicerentur.

Ad tertium ſic ꝓceditur. Ur̃ ꝙ frui non ſit tm̃ vltimi finis. dicit. n. aplus ad Philemonem fratrem. Itaq3 frater ego te fruar i dño: ſed manifeſtum eſt: ꝙ Paulus non poſuerat vltimum finem ſumme in homine: ergo frui non tm̃ ẽ vltimi finis. ¶ Ꝑ. Fructus eſt quo aliquid fruitur: ſed apoſtolus dicit ad Gal. 5. Fructus ſpũs eſt charitas: gaudium: pax: ⁊ huiuſmodi: que non habent rationem vltimi finis. non ergo

fruitio eſt tm̄ vltimi finis. ¶ P̄. Actus voluntatis ſupra ſe ipſos reflectuntur. volo .n. me velle: ⁊ amo me amare: ſʒ frui eſt actus voluntatis: voluntas enim eſt per quaʒ fruimur. vt Aug. dicit .10. de tri. ergo aliquis fruitur ſua fruitione: ſed fruitio non eſt vltimus finis hominis: ſed ſolum bonum increatum quod eſt deus. non ergo fruitio ē ſoluʒ vltimi finis. ¶ Sʒ ꝯ ē ꝙ Auguſtinus dicit .10. de tri. qꝺ n̄ fruitur ſiquis id quod in facultatem voluntatis aſſumit ꝓpter aliud appetit: ſed ſolum vltimus finis eſt qui non propter aliud appetitur: ergo ſolius vltimi finis eſt fruitio.

¶ Rñ°. dn̄m: ꝙ ſicut dictum eſt: ad rationem fruct⁹ duo pertinent: ſcilicet ꝙ ſit vltimum. ⁊ ꝙ appetituʒ quietet q̄dam dulcedine vel delectatione: vltimum autem eſt ſimpliciter: ⁊ ſm̄ quid ſimpliciter quidem quod ad aliud nō refertur: ſed ſm̄ qd qꝺ eſt aliquoꝝ vltimū. qꝺ ergo ē ſimpliciter vltimum in quo aliquid delectatur: ſicut in vltimo fine. hoc qppe proprie dicit̄ fructus. ⁊ eo ꝓprie dicit̄ aliqs frui: quod autem in ſeipſo non eſt delectabile: ſed tm̄ appetitur in ordine ad aliud: ſicut potio amara ad ſanitateʒ: nullo modo fructus dici poteſt: quod autem in ſe habet quādam delectationem ad quam quedam precedentia referūtur. poteſt qdem aliquo mō dici fructus: ſed non proprie. ⁊ ſm̄ completam rōnem fructus eo dicimur frui. Unde Aug. in .10. de tri. dicit: ꝙ fruimur cognitis in quibus voluntas delectata conquieſcit. non autem quieſcit ſimplicit̄ niſi in vltimo. q: q̄diu aliquid expectatur motus volūtatis remanet in ſuſpenſo: ſʒ iam ad aliquid peruenerit. ſicut ī motu locali: ſʒ illud quod eſt medium in magnitudine ſit principiuʒ ⁊ finis. nō tamen accipit̄ vt finis in actu: niſi qn̄ in eo quieſcitur. ¶ Ad p̄m ergo dn̄m: ꝙ ſicut Aug. dicit in p̄mo de doc. xpiana. Si dixiſſet te fruar: ⁊ non addidiſſet: in domino videret̄ finē delectationis in eo poſuiſſe. ſed quia addidit in dn̄o: in dn̄o ſe poſuiſſe finē atqꝫ in ſe frui ſignificauit vt ſic fratre ſe frui dixerit: nō tanq̄ termino: ſed tāquā medio. ¶ Ad 2m dn̄m: ꝙ fructus aliter cōparatur ad arborem producētē: ⁊ aliter ad hominem fruenteʒ: ad arborem qdem ꝓducētē comparat̄: vt effectus ad cauſaʒ. ad fruentē aūt ſicut vltimum expectatum ⁊ delectans. dicuntur igit̄ ea que enumerat ibi ap̄lus: fructus quia ſūt effectus quidam ſpūs ſcī in nobis. vn̄ ⁊ fruct⁹ ſpūs dicunt̄: non autē ita ꝙ eis fruamur tāquā vltimo fine. ¶ Uel alit̄ dn̄m: ꝙ dicunt̄ fructus ſm̄ Ambroſiū. q: ꝑꝑ ſe petenda ſūt. nō quidē ita ꝙ ad beatitudinē non referātur: ſʒ q: ī ſeipſis hn̄t. vnde nobis placere debeāt. ¶ Ad 3m dn̄m: ꝙ ſic ſupra dictū ē: finis dr̄ duplr̄. Uno mō ipſa res. Alio mō adeptio rei: q̄ qdem non ſunt duo fines: ſed vnus finis in ſe conſideratus ⁊ alteri applicatus: deus igit̄ eſt vltimus finis ſicut res que vltimo querit̄: fruitio āt ſicut adeptio huius vltimi finis: ſicut igit̄ nō ē aliud finis de⁹ ⁊ fruitio dei: ita eadē rō fruitionis eſt qua fruimur deo: ⁊ q̄ fruimur diuina fruitione: ⁊ eadem ratio ē de beatitudine creata: que in fruitione conſiſtit.

Ad quartū ſic proceditur. Uidetur ꝙ fruitio non ſit niſi finis habiti: dicit enim Aug. .10. de tri. ꝙ frui ē cum gaudio vti non adhuc ſpei: ſʒ iam rei: ſed q̄diu non habet̄ non eſt gaudium rei: ſʒ ſpei. ergo fruitio non eſt niſi finis habiti. ¶ P̄. Sicut dictuʒ ē: fruitio non eſt ꝓprie niſi vltimi finis. q: ſolus vltimus finis q̄etat appetitū: ſed appetitus non quietat̄ niſi in fine iā habito. ergo fruitio ꝓprie loquēdo n̄ ē niſi finis habiti. ¶ P̄. Frui eſt capere fructum: ſʒ nō capit̄ fruct⁹ niſi qn̄ iaʒ finis habetur. ergo fruitio nō eſt niſi finis habiti. ¶ Sʒ ꝯ frui ē amore inherere alicui rei ꝑꝑ ſeipſam: vt Aug. dicit: ſʒ hoc pōt fieri ēt de re nō habita. ergo frui p̄t eē ēt finis non hi̅ti. ¶ Rñ°. dn̄m: ꝙ frui īportat cōparationē q̄dā volūtatis ad vltimū finē: ſʒ ꝙ volūtas hʒ aliqd ꝓ vltīo fine. Habet̄ āt vltim⁹ finis duplr̄. Uno mō ꝑfecte. Et alio mō īperfecte. Perfecte qdē qn̄ habet̄ nō ſolū ītētione: ſʒ ēt ī re: īperfecte āt qn̄ hr̄ ī ītētiōe tm̄. Eſt ergo ꝑfecta fruitio iā habiti finis realr̄: ſʒ īꝑfecta ē ēt finis n̄ hi̅ti realr̄: ſʒ ī ītētiōe tm̄. ¶ Ad p̄m g° dn̄m: ꝙ Aug. loqt̄ de fruitiōe ꝑfecta. ¶ Ad 2m. dn̄ʒ: ꝙ q̄es volūtatis duplr̄ īpedit̄. Uno° ex ꝑte ob. q: ſ. nō ē vltim⁹ finis: ſʒ ad aliꝺ ordinat̄. Alio° ex ꝑte appetētis finē q nōdū adipiſcit̄: obʒ āt ē qꝺ dat ſpēʒ actui: ſed ab agēte depēdet mod⁹ agēdi: vt ſit ꝑfect⁹ vł īꝑfect⁹ ſʒ cōditionē agētis. ⁊ iō ei⁹ qꝺ n̄ ē vltim⁹ finis fruitio ē īpropa: q̄ſi deficiēs a ſpē fruitiōis. finis āt vltimi nō habiti ē fruitio ꝓpria qdē: ſed īperfecta ꝑꝑ īperfectū modū habendi vltimū finem. ¶ Ad 3m dn̄m: ꝙ finem accipe vel hr̄e dr̄ aliquis nō ſolū ſʒ rē: ſʒ etiā ſm̄ intentionem: vt dictum eſt.

¶ Queſtio. xij.

Einde cōſiderādū ē de ītētione. ¶ Et circa hº q̄rūt̄ qnqꝫ. Prīo vtꝝ ītētio ſit actus intellectus vel voluntatis. 2° utruʒ ſit tm̄ finis ultimi. 3° utrum aliqs poſſit ſimul duo intendere. 4° utrum intentio finis ſit idem actus cum uoluntate eius quod eſt ad finem. 5° utrum intentio conueniat brutis animalibus.

d

Ad primum ſic proceditur. Uidetur ꝙ intētio ſit actus intellectus ⁊ nō uoluntatis. dr̄ eni̅ Matth. 6. Si oculus tu⁹ fuerit ſimplex: totū corp⁹ tuū lucidū erit: ubi ꝑ oculū ſignificat̄ ītētio: ut dīc Aug. in libro de ſer. do. ī mō. ſʒ ocul⁹ cū ſit ſm̄ uiſus ſignificat apphēſiuā potētiā. g° ītētio nō ē act⁹ appetitiue potētie: ſed apprehenſiue. ¶ P̄. Ibidem Auguſtinus dicit: ꝙ intentio lumen uocatur a domino: ubi dicit. Si lumen qꝺ in te eſt tenebre ſunt ⁊c. ſed lumen ad cognitionem pertinet. ergo intentio. ¶ P̄. Intentio deſignat ordinationem q̄dā in finem: ſed ordinare eſt rationis. ergo intentio non pertinet ad uoluntatem: ſed ad rationem. ¶ P̄. Actus uoluntatis non eſt niſi finis uel eorum que ſunt ad finem: ſʒ act⁹ uoluntatis reſpectu finis uocatur uoluntas ſeu fruitio: reſpectu autem eorum que ſunt ad finem eſt electio: a quibus differt intentio. ergo intentio non eſt actus uoluntatis. ¶ Sed contra eſt quod Augu. dicit in .10. de tri. ꝙ voluntatis intentio copulat corpus viſum uiſui. ⁊ ſimiliter ſpeciē in memoria exiſtentem ad acieʒ animi interius cogitantis. eſt igitur intentio actus uoluntatis. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ intentio ſicut ipſum nomen ſonat: ſignificat in aliꝺ tēdere: ī aliqd āt tēdit ⁊ actio mouētis ⁊ mot⁹ mobilis: ſʒ h ꝙ mot⁹ mobilis ī aliqd tēdit: ab actiōe mouētis ꝓcedit. vn̄ intentio primo ⁊ principaliter pertinet ad id quod mouet ad finem: vnde dicimus architectorem ⁊ omnem precipientem mouere ſuo imperio alios ad id ad quod ipſe tēdit: uoluntas autem mouet omnes alias uires anime ad finem: ut ſupra habitum eſt. vnde manifeſtum eſt ꝙ intentio proprie eſt actus uoluntatis. ¶ Ad primum ergo dicēdum: ꝙ intentio nominatur oculus metaphorice: non qa ad cognitionem pertinet: ſed quia cognitionem preſupponit per quam proponitur uoluntati finis ad quem mouet: ſicut oculo preuidemus quo tendere corporaliter debeamus. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ intentio dicitur lumen: quia manifeſta eſt intendenti. vnde ⁊ opera dicunt̄ tenebre. quia homo ſcit quid intendit: ſed neſcit qd ex opere ſequatur: ſicut Augu. ibidem exponit. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ uoluntas quidem non ordinat: ſed tamen in aliquid tendit ſm̄ ordinem rationis. vnde hoc nomen intentio nominat actum uoluntatis preſuppoſita ordinatione rationis ordinantis aliquid in finem. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ intentio eſt actus uoluntatis reſpectu finis: ſed uoluntas reſpicit finem tripliciter. Uno modo abſolute. ⁊ ſic dicitur uoluntas prout abſolute uolumus uel ſanitatem: uel ſi quid aliud eſt huiuſmodi. Alio modo conſideratur finis ſm̄ ꝙ in eo quieſcitur. ⁊ hoc modo fruitio reſpicit finem. Tertio modo conſideratur finis ſm̄ ꝙ eſt terminus alicuius: quod in ipſum ordinatur. ⁊ ſic intentio reſpicit finem: non enim ſolum ex hoc intendere dicimur ſanitatem: quia uolumus: ſed quia uolumus ad eam per aliquid aliud peruenire.

Ad ſecūdū ſic proceditur. Ur̄ ꝙ ītentio ſit tm̄ ultimi finis. dicitur .n. in li. ſn̄iaruʒ Proſperi. Clamor ad deum eſt itentio cordis. ſed deus ē vltimus finis humani cordis. ergo itentio ſemper reſpicit

vltimum finem. ℭ P̄. Intentio reſpicit finem ſm ꝙ eſt terminus: vt dictū ē: ſʒ terminꝰ hʒ rōnē vltimi finis. gͦ itētio ſemꝑ reſpicit vltimū finē. ℭ P̄. Sic itētio reſpicit finem: ita ⁊ fruitio. ſʒ fruitio ſemꝑ ē vltimi finis. gͦ ⁊ itētio. ℭ Sʒ ꝯ. vltimꝰ finis hūanaꝝ volūtatū ē vnꝰ. ſ. btitudo: vt ſupra dcm̄ ē: ſi igiẗ itētio eēt tm̄ vltimi finis: nō eēnt diuerſe hoiūʒ itētōes: qḋ pʒ eē falſū. ℭ Rñº. dōʒ: ꝙ ſic dictuʒ eſt: intentio reſpicit finē ſm ꝙ eſt terminꝰ motus reſpectu volūtatis: motu āt pt accipi terminꝰ dupl'r. Uno mō ipſe terminꝰ vltimꝰ i quo qeſcit: q ē terminꝰ totiꝰ motꝰ. Alioꝰ aliquod mediū qḋ eſt ꝓncipiū vnius partis motus ⁊ finis vel terminꝰ alteriꝰ. ſicut in motu quo itur de. a. in. c. ꝑ. b. c. eſt terminus vltimus. b. aūt terminus: ſed nō vltimus: ⁊ vtriuſqʒ pōt eſſe intentio. vñ ⁊ ſi ſemꝑ ſit finis: nō tñ oʒ ꝙ ſemper ſit vltimi finis. ℭ Ad pm ergo dōm: ꝙ itentio cordis diciẗ clamor ad deū: nō ꝙ deus ſit obm itentiōis ſemper. ſed q: eſt intentiōis cognitor: vel q: cū oramꝰ intentionem noſtrā ad deū dirigimꝰ: q̄ qdeʒ itentio vim clamoris hʒ. ℭ Ad 2m dōm: ꝙ terminꝰ hʒ rōneʒ vltimi finis: ſʒ nō ſemꝑ vltimi reſpectu totius: ſʒ qñqʒ reſpectu alicuiꝰ ꝑtis. ℭ Ad 3m dōm: ꝙ fruitio importat qdem qeteʒ q̄ eſt in fine: qḋ ꝑtinet ſolū ad vltimum finē: ſed itentio iportat motum in finem: non aūt in qetem. vñ non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium ſic ꝓceditur. Uideẗ ꝙ non poſſit aliqs ſimul intendere plura: dicit. n. Aug. in libro de ſer. do. i monte: ꝙ non pōt hō ſimul intendere deū ⁊ cōmoduʒ corporale. ergo pari rōne neqʒ aliqua alia duo. ℭ P̄. Intentio noīat motū volūtatis ad terminū: ſed vnius motus non poſſūt eē plures termini ex vna parte. ergo volūtas nō poteſt ſimul multa intendere. ℭ P̄. Intentio ꝓſupponit actū rōnis ſiue itellectus: ſed non contingit ſimul plura itelligere ſm phm. ergo etiā neqʒ contingit ſimul plura intendere. ℭ Sed ꝯ. Ars imitatur nām: ſed nā ex vno inſtrō intendit duas vtilitates: ſic lingua ordinatur ad guſtū ⁊ ad locutionem: vt diciẗ i. 3. de anima. ergo pari rōne ars vel rō pt ſimul aliqd vnum ad duos fines ordinare: ⁊ ita pōt aliqs ſimul plura intendere ℭ Rñº. dōm: ꝙ aliq̄ duo pñt accipi dupl'r: vel ordinata adinuicem: vel non ordinata: ⁊ ſiquidem adinuiceʒ fuerit ordinata: manifeſtū eſt ex ꝓmiſſis ꝙ homo pōt ſimul multa intendere. Eſt eñ intentio non ſolū finis vltimi: vt dcm̄ eſt: ſʒ etiā finis medij. ſimul āt intendit aliquis ⁊ finem ꝓximū ⁊ vltimū. ſicut confectioneʒ medicine ⁊ ſanitatem. Si āt accipiantẗ duo adinuiceʒ ñ ordinata: ſic etiā ſimul hō pt plura itendē: qḋ pʒ ex hoc ꝙ homo vnū alteri ꝓeligit: q: meliꝰ eſt altero. Inter alias āt ꝯditiōes qbꝰ aliqd eſt melius altero: vna eſt ꝙ ad plura valet: vñ pōt aliqd ꝓeligi alteri ex hoc ꝙ ad plura valet. ⁊ ſic manifeſte hō ſimul plura intendit. ℭ Ad pm ergo dōm: ꝙ Aug. itelligit hominē ñ poſſe ſil deū ⁊ cōmodū tꝑale intendere: ſic vltimos fines: q: vt ſupra oñſuʒ ē: ñ pñt eē plures fines vltimi vnius hoīs. ℭ Ad 2m dōm: ꝙ vnius motꝰ poſſūt ex vna ꝑte eē plures termini ſi vnꝰ ad aliū ordineẗ: ſed duo termini adinuicē ñ ordinati ex vna ꝑte vniꝰ motꝰ eē ñ pñt. ℭ Sʒ tñ cōſiderādū ē: ꝙ id qḋ ñ ē vnū ſʒ rem pōt accipi vt vnū ſm rōnem. Intētio āt ē motꝰ volūtatis i aliqd ꝓordinatū i rōe ſic dcm̄ ē: ⁊ iō ea q̄ ſūt plura ſm rem pñt accipi vt vnꝰ terminus itentōis: ꝓut ſūt vnū ſm rōnem: vl' q: aliq̄ duo cōcurrunt ad integrādū aliqd vnū: ſic ad ſanitatē ꝯcurrūt calor ⁊ frigꝰ cōmenſurata: vl' q: aliqua duo ſub vno cōi ꝯtineñẗ qḋ pt eſſe intentū: puta acqſitio vini ⁊ veſtis cōtineẗ ſub lucro ſic ſub quodā cōi. vñ nihil ꝓhibet qn ille q intendit lucrum ſimul hec duo intendat. ℭ Ad 3m dōm: ꝙ ſic in primo dictum eſt. contingit ſimul plura intelligere inquātum ſunt aliquo modo vnum.

Ad quartum ſic procedit. Uidetur ꝙ ñ ſit vnus ⁊ idem motꝰ itentio finis: ⁊ voluntas eiꝰ qḋ eſt ad fineʒ. diẗ. n. Aug. in. 10º. de tri. ꝙ voluntas videndi feneſtrā fineʒ hʒ feneſtre viſionē: ⁊ altera eſt voluntas per feneſtrā videndi tranſeuntes. ſʒ hoc ꝑtinet ad intentioneʒ ꝙ veliʒ vidē trāſeūtes ꝑ feneſtrā hʒ āt ad volūtatem eius qḋ eſt ad finem ꝙ velim videre feneſtram. ergo alius eſt motus voluntatis intentio: ⁊ aliꝰ voluntas eius qḋ eſt ad finem. ℭ P̄. Actus diſtinguuntẗ ſm oba: ſed finis ⁊ id quod eſt ad finem ſunt diuerſa oba. ergo alius motus voluntatis eſt intentio finis ⁊ voluntas eiꝰ qḋ eſt ad finem. ℭ P̄. Uoluntas eius qḋ eſt ad finem dr̄ electio: ſed non eſt idem electio: ⁊ intentio. ergo nō eſt idem motꝰ intentio finis cum volūtate eiꝰ qḋ eſt ad fineʒ. ℭ Sʒ ꝯ eſt ꝙ id qḋ eſt ad fineʒ ſe habet ad finem vt medium ad terminuʒ: ſed idem motus eſt q ꝑ mediū tranſit ad terminū in rebus nālibus. ergo ⁊ in rebus voluntarijs idem motus eſt intentio finis ⁊ volūtas eius qḋ eſt ad finem. ℭ Rñº. dōm: ꝙ motus voluntatis in finem: ⁊ in id qḋ eſt ad finem poteſt conſiderari dupl'r. Uno modo ſʒ ꝙ volūtas in vtrūqʒ fertur abſolute ⁊ ſm ſe: ⁊ ſic ſūt ſimpliciter duo motus volūtatis in vtrunqʒ. Alio modo pōt cōſiderari ſm ꝙ volūtas fertur i id quod eſt ad fineʒ ꝓpē finem. ⁊ ſic vnꝰ ⁊ ideʒ ſubo motꝰ volūtatis eſt tendens ad finem ⁊ in id quod eſt ad finem. Cū enim dico volo medicinam propter ſanitatem: non deſigno niſi vnum motū volūtatis: cuius rō eſt: q: finis ratio eſt volendi ea que ſūt ad finem: idem aūt actus cadit ſuꝑ obiectū ⁊ ſuꝑ rationē obiecti. ſicut eadeʒ viſio eſt coloris ⁊ luminis: vt ſupra dictū eſt: ⁊ eſt ſil'e de intellectu: q ſi abſolute ꝓncipiū ⁊ cōcluſioneʒ ꝯſideret: diuerſa ē ꝯſideratio vtriuſqʒ: i hoc āt ꝙ cōcluſiōi ꝑꝑ ꝓncipia aſſentit eſt vnus actus intellectus tm̄. ℭ Ad pmum ergo dōm: ꝙ Augu. loquiẗ de viſione feneſtre: ⁊ viſione tranſeuntiū per feneſtram ſm ꝙ volūtas in vtrūqʒ abſolute fertur. ℭ Ad 2m dōm: ꝙ finis inquātū eſt res quedam eſt aliud voluntatis obiectū q̄ʒ id qḋ ē ad finem: ſed inquantum eſt ratio volendi id quod eſt ad finem: eſt vnum ⁊ idem obiectum. ℭ Ad 3m dōm: ꝙ motus qui eſt vnus ſubiecto poteſt ratione differre ſcdʒ principium ⁊ finem: vt aſcenſio ⁊ deſcenſio. ſicut dicitur in tertio phyſicorum. ſic igitur inquantum motus volūtatis fertur in id qḋ eſt ad finem: ꝓut ordinaẗ ad finem: eſt electio motus āt voluntatis q fertur in finem ſm ꝙ acquiritur ꝑ ea que ſunt ad finem: vocaẗ intentio. cuius ſignuʒ eſt ꝙ intentio finis eſſe poteſt etiam nondum determinatis his q̄ ſunt ad finem quorum eſt electio.

Ad quintum ſic procedit. Uideẗ ꝙ bruta animalia intendāt finem. nā eniʒ in his que cognitione carent: magis diſtat a rōnali nā q̄ʒ nā ſenſitiua q̄ eſt in animalibꝰ brutis. ſʒ nā intēdit finem etiam in his que cognitione carent: vt probaẗ in. 2. phyſicoꝝ. ergo multo magis bruta animalia intendunt finem. ℭ P̄. Sicut intentio eſt finis ita ⁊ fruitio: ſed fruitio cōuenit brutis animalibus: vt dictum eſt. ergo ⁊ intētio. ℭ P̄. Eius eſt intendere finem cuius eſt agere ꝑꝑ finem: cuʒ itendere nihil ſit niſi in aliud tendere: ſed bruta aīalia agunt propter finem: mouetur enim animal vel ad cibum querendum: vel ad aliquid hmōi. ergo bruta aīalia itendunt finem. ℭ Sʒ ꝯ. Intentio finis importat ordinationem alicuius in finem quod ē rationis. cum igitur bruta animalia non habeant rationem: videtur ꝙ non intendant finem. ℭ Rñº. dōm: ꝙ ſicut ſupra dictuʒ eſt: intendere eſt i aliḋ tēdere: qḋ quidem eſt ⁊ mouētis ⁊ moti: ſʒ quidem igiẗ ꝙ dicitur intendere fineʒ id quod moueẗ ad fineʒ ab alio: ſic nā diciẗ intendere finem: quaſi mota ad ſuum finem a deo: ſicut ſagitta a ſagittante: ⁊ hoc modo etiam bruta animalia intendūt fineʒ inquātū mouenẗ inſtinctu nāli ad aliquid. Alio modo intendē finem eſt mouentis: ꝓut. ſ. ordinat motum alicuius: vel ſui: vel alterius in finem qḋ eſt rationis tm̄: vñ ꝑ hunc modum bruta non intendunt fineʒ quod eſt ꝓprie ⁊ ꝓncipalr' intendere vt dcm̄ eſt. ℭ Ad pmum ergo dōm: ꝙ ratio illa ꝓcedit ſʒ ꝙ intendere eſt eiꝰ qḋ moueẗ ad finem. ℭ Ad 2m dōm: ꝙ fruitio nō importat ordinationem alicuius in aliquid ſicut intentio: ſed abſolutam qetem in fine. ℭ Ad 3m dōʒ: ꝙ bruta animalia mouenẗ ad finem: non quaſi conſiderantia: ꝙ ꝑ motum ſuuʒ poſſunt conſequi finem: qḋ eſt proprie intendentis: ſʒ q̄ſi ꝯcupiſcētes finem nāli inſtinctu mouenẗ ad finem q̄ſi ab alio mota: ſicut ⁊ cetera que mouentur naturaliter.

¶ Queſtio. xiij.

Onſequēter

conſiderandū ē de actibus voluntatis qui ſūt ī comparatōe ad ea que ſunt ad finē: ⁊ ſunt tres: eligere: cōſentire: ⁊ vti: electionē āt ꝑcedit conſilium. Prīo ergo cōſiderādū ē de electione. Scđo de cōſilio. Tertio de cōſenſu. Quarto de vſu. ¶ Circa electionē querūtur ſex. Prīo cuiꝰ potētie ſit actꝰ: vtrū volūtatis vel rōnis. Secūdo vtrū electio cōueniat brutis aīalibꝰ. Tertio vtrum electio ſit ſolū eoꝝ q̄ ſūt ad finē: vel etiā q̄ñqꝫ finis. Quarto vtrū electio ſit tm̄ eoꝝ q̄ ꝑ nos agunt. Quinto vtrum electio ſit ſolum poſſibilium. Sexto vtrum homo ex neceſſitate eligat vel libere.

Ad primum ſic procedit̄ur. Videtur ꝙ electio ñ ſit actꝰ volūtatis: ſꝫ rōnis electio.n. collationē quādā īportat q̄ vnū alteri ꝑfert: ſꝫ cōferre ē rōnis. ergo electio ē rōnis. ¶ P̄. Einſdē ē ſyllogizare ⁊ cōcludere: ſyllogizare āt ī opabilibꝰ ē rōnis: cū igit̄ electio ſit q̄ſi cōcluſio ī opabilibꝰ: vt dr̄ in. 7. ethi. vr̄ ꝙ ſit actꝰ rōnis. ¶ P̄. Ignorātia nō ꝑtinet ad volūtatē: ſꝫ ad viꝫ cognitiuā: ē āt q̄dam ignorantia electionis: vt dr̄ in. 3°. ethic. ergo videt̄ ꝙ electio non ꝑtineat ad volūtatē: ſed ad rōnē ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ phs dicit in. 3°. ethi. ꝙ electio ē deſiderium eoꝝ q̄ ſūt ī nobis: deſideriū āt ē actꝰ volūtatis. g° ⁊ electio. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ ī noīe electionis īportat̄ aliqđ ꝑtinēs ad rōnē ſiue ad intellectū: ⁊ aliquid ꝑtinēs ad volūtatem. dicē enī phs in. 6. ethi. ꝙ electio ē appetitiū ītellectꝰ: vel appetitus ītellectiuus: q̄ñcūqꝫ aūt duo concurrūt ad aliqđ vnū cōſtituendum: vnum eorum eſt vt formale reſpectu alterius. vñde Grego. nicen. dicit: ꝙ electio neqꝫ eſt appetitꝰ ſc̄m ſeipſam neqꝫ cōſilium ſolū: ſed ex his aliqđ cōpoſituꝫ: ſicut.n. dicimꝰ aīal ex aīa ⁊ ex corpore cōpoſitū eē: neqꝫ vero corpus eē ſc̄m ſeipſuꝫ: neqꝫ aīaꝫ ſolā: ſꝫ vtrūqꝫ: ita ⁊ electionē. Eſt āt cōſiderādū in actibus aīe: ꝙ actus q̄ ē eēntialiter vnius potētie vel habitus: recipit formā ⁊ ſpēm a ſuperiori potētia vel habitu: ſc̄m ꝙ ordinatur īferius a ſuperiori. ſi.n. aliqs actū fortitudinis exerceat ꝑꝑ dei amorem: actꝰ qdē ille mālīter ē fortitudinis: formalr̄ vō charitatis. Manifeſtū ē āt ꝙ rō quodāmō volūtatē ꝑcedit ⁊ ordinat actū eiꝰ: īq̄ſtū.ſ. volūtas ī ſuū obiectū tēdit ſꝫ ordinē rōis: eo ꝙ vis appꝓ̄hēſiua appetitiue ſuū obm̄ repn̄tat. ſic igitur ille actꝰ quo volūtas tēdit ī aliqđ qđ ꝓponit̄ vt bonū: ex eo ꝙ ꝑ rōnē ē ordinatū ad finē: mālīter qdē ē volūtatis: formaliter āt rōnis: ī huiuſmōi āt ſuba actꝰ mālīter ſe hꝫ ad ordinē q̄ īponit̄ a ſupiori potētia. ⁊ iō electio ſubaliter nō ē actꝰ rōnis: ſꝫ voluntatis. perficitur.n. electio ī motu quodā aīe ad bonū qđ eligit̄. vñ manifeſte actus ē appetitiue potentie. ¶ Ad p̄m ergo dđm: ꝙ electio īportat collationē q̄dā ꝑcedētē: nō ꝙ eēntialr̄ ſit ipſa collatio. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ cōcluſio ſyllogiſmi que ſit ī opabilibus ad rōnē pertinet: ⁊ dr̄ ſn̄ia vel iudicium: quam ſequitur electio: ⁊ ob hoc ipſa cōcluſio ꝑtinere videt̄ ad electionē tāq̄ ad ꝯn̄s. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ ignorātia dicitur eē electionis: nō ꝙ ipſa electio ſit ſcīa: ſꝫ quia ignoratur quid ſit eligendum.

Ad ſecūdū ſic ꝑcedit̄. Videt̄ ꝙ electio brutis aīalibꝰ cōueniat. electio.n. ē appetitus aliquoꝝ ꝓpter finē: vt dr̄ ī. 3. ethi. ſꝫ bruta aīalia appetūt aliquid ꝓpter finē. agunt enim ꝑꝑ finē ⁊ ex appetitu. g° ī brutis aīalibꝰ ē electio. ¶ P̄. Ipſꝫ nomē electiōis ſignificare videt̄ ꝙ aliqđ pre alijs accipiat̄: ſꝫ bruta aīalia accipiūt aliqđ pre alijs. ſic manifeſte apparet ꝙ ouis vnā herbā comedit: aliā refutat. ergo in brutis aīalibus ē electio. ¶ P̄. Vt dr̄ ī. 6. ethi. Ad prudētiā pertinet ꝙ aliquis bñ eligat ea q̄ ſunt ad finē: ſed prudētia cōuenit brutis aīalibus. vñ dr̄ ī ꝑncipio metaph. ꝙ prudētia ſūt ſine diſciplina q̄cunqꝫ ſonos audire non poſſibilia ſunt: vt apes. ⁊ hoc ēt ſēſui manifeſtū videt̄: apparēt enī mirabiles ſagacitates ī operibꝰ aīaliū: vt apū ⁊ araneaꝝ ⁊ canū: canis enī inſequēs ceruū ſi ad triuiū venerit: odoratu qdē explorat an ceruus ꝑmaꝫ vel ſecundam viam tranſiuerit: ꝙ ſi inuenerit non tranſiſſe ſiam ſecurus per tertiam viam incedit vt explorando quaſi vtēs ſyllogiſmo diuiſiuo: quo concludi poſſet ceruū per illam viam incedere: ex quo non incedit per alias duas: cū non ſint plures. ergo videtur ꝙ electio brutis animalibus conueniat. ¶ Sꝫ cōtra ē qđ Grego. nicenus dicit: ꝙ pueri ⁊ irrōnalia volūtarie quideꝫ faciūt: non tamē eligentia. ergo ī brutis aīalibus non ē electio. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ cum electio ſit ꝑacceptio vnius reſpectu alterius: neceſſe eſt ꝙ electio ſit reſpectu pluriū qui eligi pn̄t. ⁊ ideo in his q̄ ſunt penitus determinata ad vnū: electio locuꝫ non habet. Eſt āt dr̄ia īter appetitum ſenſitiuuꝫ: ⁊ volūtatē. q: vt ex ꝑdictis pꝫ: appetitꝰ ſenſitiuus ē determinatꝰ ad vnum aliquid particulare ſc̄m ordinē nāe: volūtas āt ē ſc̄m nāe ordinē determinata ad vnū cōe qđ ē bonū: ſꝫ īdeterminate ſe hꝫ reſpectu particulariū bonorū. ⁊ iō ꝓprie voluntatis: ē eligere nō aūt appetitus ſenſitiui: q ſolus ē ī brutis aīalibꝰ. ⁊ ꝓpt̄ hoc brutis aīalibus electio nō conuenit. ¶ Ad p̄m ergo dicēdū: ꝙ nō oīs appetitus alicuiꝰ ꝑꝑ finē vocat̄ electio: ſꝫ cū quadā diſcretione vnius ab altero: que locuꝫ hēre nō pōt niſi vbi appetitꝰ pōt ferri ad plura. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ brutum aīal accipit vnū pre alio. q: appetitus eius ē naturalit̄ determinatus ad ipſum: vñ ſtatim quando ꝑ ſēſum vl' ꝑ imaginationē repreſentat̄ ſibi aliqđ ad quod naturaliter īclinat̄: eius appetitus abſqꝫ electiōe mouet̄ ad ipſuꝫ. ſicut ēt abſqꝫ electione ignis mouet̄ ſurſum ⁊ nō deorſū. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ ſicut dr̄ ī tertio phyſicorū. Motus ē actꝰ mobilis a mouēte. ⁊ iō virtus mouētis apparet ī motu mobilis. ⁊ ꝑꝑ hoc in omnibus que mouētur a rōne apparet ordo rationis mouētis: ſꝫ ipſa que a ratione mouētur rōnem non habeāt: ſic.n. ſagitta directe tendit ad ſignū ex motiōe ſagittantis. ac ſi ipſa rationem haberet dirigentem. ⁊ ideꝫ apparet in motibus horologiorum: ⁊ omniuꝫ īgeniorum hūanoruꝫ q̄ arte fiunt. Sicut aūt comparant̄ artificialia ad arteꝫ hūanā: ita comparantur omnia naturalia ad arteꝫ diuinā. ⁊ iō ordo apparet ī his q̄ mouentur ſꝫ nām. ſicut ⁊ ī his q̄ mouent̄ ſc̄m arteꝫ. vt dr̄ ī. 2. phyſicoꝝ: ⁊ ex hoc cōtigit ꝙ ī opibꝰ brutorū aīaliū apparent q̄dā ſagacitates inquantum hn̄t inclinationem nālēꝫ ad quoſdam ordinatiſſimos ꝓceſſus: vtpote a ſumma arte ordinatos: ⁊ ꝓpt̄ hoc etiam q̄dam animalia dicuntur prudentia vel ſagacia. non ꝙ ī eis ſit aliqua ratio vel electio: quod ex hoc apparet: ꝙ omnia que ſunt vnius nature ſimilr̄ operantur.

Ad tertium ſic ꝑcedit̄. Videt̄ ꝙ electio ñ ſit tantū eoꝝ q̄ ſunt ad finē. dicit.n. phs in. 6. ethi. ꝙ electionem rectā facit virtus: q̄cūqꝫ āt illius grā nata ſunt fieri nō ſunt v̄tutis: ſꝫ alteriꝰ potentie: illud aūt cuiꝰ grā ſit aliqđ ē finis. ergo electio ē finis. ¶ P̄. Electio īportat ꝑacceptionē vnius reſpectu alterius. ſꝫ ſicut eoꝝ q̄ ſunt ad finē: vnū pōt ꝑaccipi alteri ita ēt diuerſorum finium. ergo electio pōt eē finis ſicut ⁊ illorū q̄ ſunt ad finē ¶ Sꝫ contra ē qđ phs dicit ī. 3. ethicorum: ꝙ voluntas ē finis: electio aūt eorum q̄ ſunt ad finē. ¶ Reſpondeo dicēdum: ꝙ ſicut iam dictum ē: electio cōſequitur ſētētiam vel iudicium: quod ē ſicut cōcluſio ſyllogiſmi operatiui. vnde illud cadit ſub electione quod ſe habet vt concluſio in ſyllogiſmo operabilium. finis autem in operabilibus ſe habet vt principium: ⁊ non vt concluſio. vt philoſophus dicit in. 2. phyſicorum. vnde finis inquantum eſt huiuſmodi non cadit ſub electione: ſed ſicut in ſpeculatiuis nihil ꝓhibet in quod eſt vnius demonſtrationis vel ſcientie principium eſſe concluſionem alterius demonſtrationis vl' ſciētie: primum tamen principium indemonſtrabile non poteſt eſſe concluſio alicuius demonſtrationis vl' ſciētie: ita ēt contingit id quod eſt ī vna operatione vt finis ordinari ad aliquid vt ad finem: ⁊ hoc modo ſub electione cadit: ſicut in operatione medici ſanitas ſe habet vt finis: vnde hoc ñ cadit ſub electione medici: ſed hoc ſupponit tanq̄ principium: ſed ſanitas corporis ordinatur ad bonuꝫ anime: vñ apud eū qui hēt curam de aīe ſalute pōt ſub electiōe cadere eē ſanum vel eſſe infirmuꝫ. nā Apl's dicit. 2. ad Cori. 12. Cū āt īfirmor: tunc fortior ſum ⁊ potens: ſed vltimꝰ finis nullo mō ſub electione cadit. ¶ Ad p̄m g° dđm: ꝙ fines

ꝓpꝛij virtutum oꝛdinantur ad beatitudinem ſicut ad vltimum finem: ⁊ hoc mō pōt eē eoꝝ electio. ¶ Ad 2m dicēdū: ꝙ ſicut ſupra dictū ē: vltim⁹ finis ē vn⁹ tātū: vñ vbicūqꝫ occurrūt plures fines īter eos pōt eē electio ſm ꝙ oꝛdinantur ad vltimum finem.

Ad quartū ſic proceditur. Videtur ꝙ electio non ſit ſoluꝫ reſpectu humanoꝝ actuū. electio enīꝫ ē eoꝝ q̄ ſunt ad finē: ſed ea q̄ ſunt ad finē non ſolum ſunt actus: ſed etiam oꝛgana: vt dicitur i. 2. phyſicoꝛum: ergo electiones non ſunt tantū humanoꝛuꝫ actuū ¶ P̄. Actio a contemplatione diſtinguitur: ſed electio etiā in contēplatione locuꝫ habet pꝛout ſupꝛa vna opinio alteri ꝑeligitur. ergo electio non eſt ſolum humanoꝝ actuum. ¶ P̄. Eliguntur homines ad aliqua officia vl' ſecularia vel eccleſiaſtica ab his qui nihil erga eos agūt. ergo electio nō ſolum eſt humanoꝛum actuum. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qd̄ phs dicit in .3. ethi. Q2 nullus eligit niſi ea que exiſtimat fieri per ipſuꝫ ¶ Rñ°. dōm: ꝙ ſicut ītentio ē finis: ita electio ē eoꝝ que ſunt ad finē: finis autem vel ē actio vel res aliqua: ⁊ cū res aliqua fuerit finis: neceſſe ē ꝙ aliqua humana actio interueniat: vel inquantum homo facit rem illam que eſt finis: ſicut medicus facit ſanitatem que ē finis eius: vñ ⁊ facere ſanitatē dicitur finis medici: vel īquantum homo aliquo modo vtitur vel fruitur re que eſt finis: ſicut auaro ē finis pecunia vel poſſeſſio pecunie: ⁊ eodem mō dōm ē de eo qd̄ ē ad finē: quia neceſſe ē vt id qd̄ eſt ad finem vel ſit actio vel res aliqua interueniente aliqua actione per quam facit id qd̄ eſt ad finem vel vtitur eo: ⁊ per hunc modum electio ſemper eſt humanoꝛum actuꝫ. ¶ Ad p̄m ergo dōm: ꝙ oꝛgana oꝛdinantur ad finem inquantum homo vtitur eis ꝓpter finem. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ī ipſa contemplatione eſt aliquis actus intellectus aſſentientis huic opinioni vel illi: actio vero exterioꝛ eſt que cōtra cōtemplationeꝫ diuidit̄. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ hō q eligit ep̄m vel pꝛincipem ciuitatis eligit nominare ipſum in talē dignitateꝫ: alioqn ſi nulla eēt ei⁹ actio ad cōſtitutionem ep̄i vel pꝛincipis: nō cōpeteret ei electio. Et ſilr dōm ē ꝙ qñcūqꝫ dr̄ aliqua res ꝑeligi alteri adiungitur ibi aliqua operatio eligentis.

Ad quintum ſic proceditur. Videtur ꝙ electio non ſit ſolum poſſibiliuꝫ: electio enim eſt actus voluntatis: vt dictum eſt: ſed voluntas eſt poſſibilium ⁊ impoſſibilium: vt dr̄ in .3. ethic. ergo ⁊ electio. ¶ P̄. Electio eſt eoꝝ que per nos agūtur: ſicut dictum eſt: nihil ergo refert q̄tum ad electionem vt eligatur id qd̄ eſt impoſſibile ſimplr̄: vel id quod eſt impoſſibile eligenti: ſed frequenter ea que eligimus ꝑficere non poſſumus: ⁊ ſic ſunt īpoſſibilia nobis. ergo electio ē īpoſſibiliū ¶ P̄. Nihil homo tentat agere niſi eligendo. Sed beat⁹ Benedictus dicit: ꝙ ſi pꝛelatus aliquid īpoſſibile pꝛeceperit tētandum eſt. ergo electio poteſt eſſe impoſſibilium. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qd̄ phs dicit i. 3. ethi. Q2 electio nō ē īpoſſibiliū ¶ Rñ°. dōm: ꝙ ſicut dictum eſt: electiōes noſtre referūtur ſemꝑ ad noſtras actiones: ea enim que per nos agunt̄ ſunt nobis poſſibilia: vnde neceſſe eſt dicere ꝙ electio non ſit niſi poſſibilium. Similiter etiā ratio eligendi aliquid eſt vt ex hoc poſſim⁹ cōſequi finē: vel ex hoc ꝙ ducit ad finē: ꝑ id autem quod ē impoſſibile non poteſt aliquis conſequi finem: cuius ſignum eſt: quia cū in conſiliando perueniunt hoīes ad id quod eſt eis impoſſibile: diſcedunt quaſi non valentes vlterius ꝓcedere: apparet etiam hoc manifeſte ex proceſſu rationis pꝛecedente. ſic enim ſe hꝫ id quod eſt ad finem de quo electio eſt ad finem: ſicut concluſio ad pꝛincipium. Manifeſtum eſt autem ꝙ concluſio impoſſibilis non ſequitur ex pꝛincipio poſſibili: vnde nō poteſt eē ꝙ finis ſit poſſibilis: niſi id quod eſt ad finem fuerit poſſibile: ad id autē quod eſt īpoſſibile nullus mouetur: vñ nullus tēderet in fineꝫ niſi per hoc quod apparet id qd̄ ē ad finem eē poſſibile. vñ id qd̄ ē impoſſibile ſub electione non cadit. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: ꝙ volūtas media ē īter intellectum ⁊ exterioꝛem operationem. nam intellectus ꝓponit voluntati ſuum obiectum: ⁊ ipſa voluntas cauſat exterioꝛem actionem: ſic igitur pꝛincipium motus voluntatis cōſiderat̄ ex parte intellectus qui appꝛehēdit aliqd vt bonū in vniuerſali: ſed terminatio ſeu perfectio actus voluntatis attenditur ſm oꝛdinem ad operationem per quaꝫ aliquis tendit ad conſecutionem rei: nam motus voluntatis ē ab anima ad rem: ⁊ ideo ꝑfectio actus voluntatis attenditur ſm hoc ꝙ eſt aliquid bonum alicui ad agenduꝫ: hoc aūt ē poſſibile: ⁊ ideo volūtas cōpleta non eſt niſi de poſſibili qd̄ ē bonū volenti: ſed voluntas incompleta ē de impoſſibili: que ſm quoſdam velleitas dr̄: q2. ſ. aliquis vellet illud ſi eēt poſſibile. Electio aūt noīat actū volūtatis iam determinatū ad id quod eſt huic agēdū: ⁊ iō nullo modo eſt niſi poſſibilium. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ cū obiectū volūtatis ſit bonū appꝛehenſum: hoc modo iudicādū ē de obiecto volūtatis ſm ꝙ cadit ſub appꝛehēſione: ⁊ ideo ſic quādoqꝫ volūtas eſt alicuius qd̄ appꝛehēditur vt bonū: ⁊ tñ non eſt vere bonum: ita quādoqꝫ eſt electio eius quod appꝛehenditur vt poſſibile eligenti: qd̄ tamē nō eſt ei poſſibile. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ hoc ideo dicit̄: q2 an aliquid ſit poſſibile ſubditus non dꝫ ſuo iudicio diffinire: ſed in vnoquoqꝫ iudicio ſuperioꝛis ſtare.

Ad ſextū ſic proceditur. Videt̄ ꝙ homo ex neceſſitate eligat: ſic enim ſe habet finis ad eligibilia: vt pꝛincipia ad ea que ex ꝑncipijs conſequuntur: vt patet i. 3. ethi. ſed ex pꝛincipijs ex neceſſitate deducuntur concluſiones. ergo ex fine de neceſſitate mouet̄ aliquis ad eligendum. ¶ P̄. Sicut dictum eſt: electio conſequitur iudiciū rationis de agendis: ſed ratio ex neceſſitate iudicat de aliquibus pꝛopter neceſſitatem pꝛemiſſoꝝ: ergo vr̄ ꝙ ēt electio ex neceſſitate ſequat̄. ¶ P̄. Si aliq̄ duo ſūt penit⁹ eq̄lia: nō magis mouet̄ hō ad vnū q̄ȝ ad aliud: ſicut famelic⁹ ſi hꝫ cibū eq̄liter appetibilē ī diuerſis ptib⁹: ⁊ ſm eq̄lē diſtātiā nō magis mouet̄ ad vnū q̄ȝ ad alteꝝ: vt Plato dixit aſſignās rōnē q̄etis terre ī medio: ſicut dicit̄ i. 3. de celo. Sꝫ multominus pōt eligi qd̄ accipit̄ vt min⁹ q̄ȝ qd̄ accipit̄ vt eq̄le: ergo ſi ꝓponāt̄ duo vel tria vel plura īter que vnū magis appetat: īpoſſibile ē aliqd̄ alioꝝ eligere: g° ex neceſſitate eligit̄ illud qd̄ eminēti⁹ apparet: ſꝫ oīs electio ē de oī eo qd̄ videt̄ aliquo mō melius. ergo oīs electio eſt ex neceſſitate. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē: ꝙ electio ē act⁹ potētie rōnalis q̄ ſe hꝫ ad oppoſita ſm philoſophū. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ hō nō ex neceſſitate eligit: ⁊ hoc iō: q2 qd̄ poſſibile ē nō eē nō neceſſe eſt eſſe: Q2 aūt poſſibile ſit nō eligere vel eligere: hui⁹ rō ex duplici hoīs poteſtate accipi poteſt. pōt. n. hō velle ⁊ nō velle: agere ⁊ nō agere: pōt ēt velle hoc aut illud: cuius rō ex ipſa veritate rōnis accipit̄: qcqd enī rō pōt appꝛehendere vt bonū: ī hoc volūtas tēdere pōt: pōt aūt ratio appꝛehēdere vt bonū nō ſolū hoc qd̄ ē velle aut agere: ſed hoc etiā qd̄ ē nō velle ⁊ nō agere: ⁊ rurſuꝫ ī oībus particularib⁹ bonis pōt cōſiderare rōnē boni alicui⁹ ⁊ defectuꝫ alicuius boni qd̄ hꝫ rōnē mali: ⁊ ſꝫ hoc pōt vnūqdqꝫ huiuſmodi bonoꝝ appꝛehēdere vt eligibile vel fugibile. Solū aūt ꝑfectū bonū qd̄ ē beatitudo nō pōt rō appꝛehēdere ſub rōne mali aut alicuius defectus: ⁊ iō ex neceſſitate beatitudineꝫ hō vult: nec poteſt velle nō eē beatus aut miſer: electio aūt cū non ſit de fine: ſed de his que ſunt ad finē: vt iam dictum eſt non eſt perfecti boni qd̄ eſt beatitudo: ſed alioꝛum particularium bonoꝛum: ⁊ ideo homo non ex neceſſitate: ſed libere eligit. ¶ Ad p̄mum ergo dōm: ꝙ non ſemper ex pꝛincipijs ex neceſſitate procedit concluſio: ſed tunc ſolum quando pꝛincipia nō poſſunt eē vera ſi concluſio non ſit vera. ⁊ ſimiliter non opoꝛtet ꝙ ſemper ex fine inſit homini neceſſitas ad eligendum ea que ſunt ad fineꝫ. quia nō oē qd̄ ē ad finē tale eſt ꝙ ſine eo finis hēri nō poſſit: aut ſi tale ſit non ſemper ſub tali ratione conſideratur. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ſnīa ſiue iudiciū rōnis de rebus agendis eſt circa contingentia que a nobis fieri nō pñt in qbus concluſiones non ex neceſſitate ſequuntur ex ꝑncipijs neceſſarijs abſoluta neceſſitate: ſed neceſſarijs ſolū ex conditione: vt ſi currit mouet̄. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ nihil ꝓhibet ſi aliq̄ duo eq̄lia pꝛoponantur ſm vnā conſiderationē: quin circa alterum conſideret̄ aliqua conditio ꝑ quā emineat ⁊ magis flectatur voluntas in ipſum q̄ȝ in aliud.

¶ Queſtio. xiiij.

Einde conſiderandum eſt de cõſilio. ¶ Et circa hoc querũtur ſex. Primo vtrũ cõſiliũ ſit inquiſitio. 2° vtrũ conſilium ſit de fine: vel ſolum de his q̃ ſũt ad finẽ. 3° vtrũ cõſiliũ ſit ſolum de his q̃ a nobis aguntur. 4° vtrũ cõſilium ſit de oĩbꝰ q̃ a nobis agũtur. 5° vtrum conſilium procedat ordine reſolutorio. 6° vtrum conſilium procedat in infinitum.

Ad primũ ſic proceditur. Videtur ꝙ conſiliũ non ſit inquiſitio. dicit. n. Damaſ. ꝙ cõſiliũ ẽ appetitus: ſ3 ad appetitũ nõ ptinet inquirere. ergo conſiliũ nõ eſt iqſitio. ¶ Pꝛ. Ingrere intellectꝰ diſcurrẽtis ẽ: ⁊ ſic deo nõ cõuenit: cuiꝰ cognitio nõ ẽ diſcurſiua: vt i pmo habitũ ẽ: ſed cõſilium deo attribuit̃. dr̃. n. ad Eph. primo ꝙ operat̃ oĩa ſm conſiliũ volũtatis ſue: gᵒ cõſiliũ nõ eſt inquiſitio. ¶ Pꝛ. inquiſitio eſt de rebus dubijs: ſ3 cõſilium datur de his que ſũt circa bona certa ſm illud Apli. 1. ad Corinth. 7. De virginibꝰ ãt pceptum dñi ñ habeo: cõſiliũ ãt do. ergo cõſiliũ nõ ẽ iqſitio. ¶ Sed 3 ẽ qđ Gregoꝛ. nicenus dicit. Oẽ quidẽ conſilium qđ ẽ. nõ autem oĩs qđ cõſilium. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ electio ſicut dictu3 eſt: cõſequit̃ iudiciũ rõnis de rebus agendis: in rebꝰ ãt agẽdis multa icertitudo iuenit̃. q2 actiones ſũt circa ſingularia cõtingentia: que per ſui variabilitatem icerta ſunt: in rebꝰ aũt dubijs ⁊ icertis rõ nõ pfert iudicium abſq3 iqſitione pcedente. ⁊ iđ neceſſaria eſt iqſitio rõnis ante iuditium de eligendis. ⁊ hec iquiſitio cõſiliũ vocatur: pp qđ phs dicit i. 3. ethicoꝝ: ꝙ electio ẽ appetitus p2ecõſiliati. ¶ Ad pᵐ ergo dđm: ꝙ qñ actus duarũ potẽtiaꝝ adinuicem oꝛdinantur: i vtroq3 eſt aliqđ qđ ẽ alteriꝰ potẽtie. ⁊ iđ vterq3 actꝰ ab vtraq3 potẽtia denoĩari põt. Manifeſtũ ẽ aũt ꝙ actus rõnis dirigentis in his q̃ ſunt ad finẽ. ⁊ actus voluntatis ſm regimen rõnis in ea tẽdẽtis ad ſe inuicẽ oꝛdinãtur: vñ ⁊ i actu volũtatis q̃ eſt electio apparet aliqđ rõnis. ſ. oꝛdo ⁊ in conſilio qđ ẽ actus rationis apparet aliquid voluntatis ſicut mã. q2 cõſiliũ ẽ de his q̃ hõ vult facere. ⁊ eſt ſicut motiuu3. q2 ex hoc ꝙ hõ vult finem mouet̃ ad cõſiliandũ de his q̃ ſũt ad finẽ. ⁊ iđ phs dicit in. 6. ethi. ꝙ electio ẽ itellectꝰ appetitiuus. vt ad lectionem vtrũq3 cõcurrere oñdat. ita Damaſcenus dicit: ꝙ cõſiliũ eſt appetitꝰ iquiſitiuꝰ: vt cõſiliũ aliq̃modo ptinere oñdat: ⁊ ad volũtatẽ circa quam ⁊ ex q̃ ſit iquiſitio: ⁊ ad rationẽ iquirẽtẽ. ¶ Ad ſecundum dicendu3 ꝙ ea q̃ dñr de deo accipiẽda ſũt abſq3 oĩ defectu q iuenit̃ i nobis ſicut i vobis ſcia ẽ cõcluſiuũ p diſcurſu3 a cauſis i effectus. S3 ſcia dicta de deo ſignificat certitudinẽ de oĩbꝰ effectibꝰ in pꝛima cã abſq3 oĩ diſcurſu. ⁊ ſilr cõſiliũ attribuitur deo q̃tũ ad certitudinẽ ſñie vel iuditij q̃ i nobis pueniť ex iquiſitiõe cõſilij: ſ3 hmõi iquiſitio in deo locũ non h3. ⁊ iđ conſiliũ ſm hoc deo non attribuitur: ⁊ ſm hoc Damaſcenus dicit: ꝙ deus non conſiliatur. ignoꝛãtis. n. ẽ cõſiliari.
¶ Ad 3ᵐ dđm: ꝙ nihil phibet aliq̃ eẽ certiſſima bona ſm ſñiam ſapientum ⁊ ſpũaliũ viroꝛũ. q̃ tñ non ſunt certa bona ſm ſententiam plurium vel carnalium hominum. ⁊ iđ de talibus conſilia dantur.

Ad ſecundum ſic pceditur. Vr̃ ꝙ conſiliũ non ſolum ſit de his q̃ ſunt ad finem: ſed etiã de fine: quecũq3. n. dubitationẽ habẽt de his põt iquiri: ſ3 circa opabilia hũana cõtingit eſſe dubitationẽ de fine: ⁊ nõ ſolũ de his que ſunt ad finẽ: cum igit̃ iqſitio circa opabilia ſit cõſiliũ. videt̃ ꝙ cõſiliũ poſſit eẽ de fine. ¶ Pꝛ. Materia cõſilij ſũt opationes hũane: ſ3 quedam opatiões hũane ſũt fines. vt dr̃ in pmo ethicoꝝ. ergo conſiliũ poteſt eẽ de fine. ¶ S3 3 ẽ qđ Grego. nicenus dicit: ꝙ nõ de fine: ſed de his que ſunt ad finem eſt conſilium.
¶ Rñ°. dđm: ꝙ finis in opabilibus hẽt rationẽ pꝛincipij: eo ꝙ rões eoꝝ que ſunt ad finẽ ex fine ſumunt̃. pncipiu3 aũt non cadit ſub queſtiõe: ſed pncipia op3 ſuppõere in oĩ inqſitione: vñ cũ cõſiliũ ſit queſtio de fine non ẽ cõſiliu3: ſ3 ſolum de his que ſunt ad finem. tñ contingit id quod ẽ finis reſpectu quoꝛundã oꝛdinari ad aliũ fine3 ſicut ẽt id qđ eſt pꝛincipium vnius demonſtrationis eſt concluſio alterius. ⁊ ideo id quod accipitur vt finis i vna inquiſitione poteſt accipi vt ad finem in alia iquiſitione. ⁊ ſic de eo erit cõſilium. ¶ Ad pᵐ ergo dđm: ꝙ id qđ accipit̃ vt finis ẽ ia3 determinatũ: vñ q̃diu hẽtur vt dubiũ nõ habet̃ vt finis. ⁊ ideo ſi de eo conſilium habetur non erit conſilium de fine: ſed de eo qđ ẽ ad finem. ¶ Ad 2ᵐ dđm: ꝙ de operationibus ẽ conſilium inquantum oꝛdinantur ad alique3 finem: vnde ſi aliqua operatio humana ſit finis: de ea iquãtum huiuſmodi non eſt conſilium.

Ad tertium ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ conſiliu3 nõ ſit ſolũ de his q̃ agũtur a nobis: cõſiliũ. n. collationem quandam impoꝛtat: ſ3 collatio inter multos poteſt fieri etiã de rebus imobilibus q̃ non ſiũt a nobis: puta de naturis reꝝ: ergo cõſilium nõ ſolũ ẽ de his q̃ aguntur a nobis. ¶ Pꝛ. Hoĩes interdũ conſilia querũt de his que ſũt lege ſtatuta: vnde ⁊ iuriſconſulti dñr. ⁊ tñ eoꝝ q querũt huiuſmodi conſiliũ non eſt leges facere. gᵒ conſiliũ non ſolum eſt de his que a nobis aguntur. ¶ Pꝛ. Dicuntur etiã q̃dam conſultationes facere de futuris euentibus: qui tamen non ſunt in ptãte noſtra. ergo conſiliu3 nõ ſolum eſt de his que a nobis fiunt. ¶ Pꝛ. Si conſilium eẽt ſolum de his que a nobis fiunt: nullus conſiliaretur đ his q̃ ſunt p aliũ agenda ſed hoc p3 eſſe falſum. ergo cõſilium non ſolũ ẽ de his q̃ a nobis ſiũt. ¶ Sed 3 ẽ qđ Gregoriꝰ nicenꝰ dicit. Conſiliamur de his q̃ ſiũt i nobis: ⁊ p nos fieri pñt. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ conſilium pꝓpꝛie impoꝛtat collationem inter plures habitam: qđ ⁊ ipſum nomen deſignat. dicit̃. n. conſilium: quaſi conſidiũ: eo ꝙ multi conſident ad ſimul conferendum. Eſt aũt cõſiderãdũ ꝙ in particularibus contingentibꝰ ad hoc ꝙ aliquid certu3 cognoſcat̃: plures conditiones ſeu circũſtãtias conſiderare o3: q̃s ab vno non facile eſt conſiderare: ſ3 a pluribus certius pcipiũtur: dum ꝙ vnus conſiderat: alij non occurrit. In neceſſarijs autem ⁊ vlibus ẽ abſolutioꝛ ⁊ ſimplicioꝛ conſideratio. ita ꝙ magis ad huiuſmodi cõſiderationẽ vnꝰ p ſe ſufficere poteſt. ⁊ iđ inqſitio cõſilij pꝓpꝛie ptinet ad cõtigẽtia ſingularia. cognitio ãt veritatis i talibus non habet aliqđ magnu3: vt per ſe ſit appetibilis: ſicut cognitio vlium ⁊ neceſſarioꝝ: ſ3 appetitur ſm qđ ẽ vtilis ad opationem: q2 actiones ſũt circa cõtingentia ſingularia. ⁊ ideo dđm eſt ꝙ pꝓpꝛie conſiliũ eſt circa ea q̃ aguntur a nobis. ¶ Ad pᵐ ergo dđm: ꝙ cõſilium impoꝛtat colationẽ: non quãcũq3: ſed colationẽ de rebus agendis ratione iam dicta. ¶ Ad 2ᵐ dđm: ꝙ id qđ eſt lege poſitũ: q̃uis non ſit ex opatiõe querentis conſiliu3 tñ eſt directiuum eius ad operandum. q2 iſta eſt vna ratio aliquod operandi mandatum legis. ¶ Ad 3ᵐ dđm: ꝙ conſilium non ſolum eſt de his que agũtur: ſed de his q̃ oꝛdinantur ad opationes: ⁊ pp hoc cõſultatio dicit̃ fieri de futuris euẽtibus inquantum hõ p futuros euẽtus cognitos dirigit̃ ad aliqđ faciendum vel vitandum. ¶ Ad 4ᵐ dđm: ꝙ de alioꝛum factis cõſilium querimꝰ inquantũ ſũt quodãmodo vnũ nobiſcum. vel p vnionem affectus: ſicut amicus ſollicitus eſt de his que ad amicu3 ſpectãt ſicut de ſuis: vel per modum iſtrumẽti: nã agẽs pncipale ⁊ iſtrale ſunt quaſi vna cã: cum vnum agat p alterum. ⁊ ſic dñs cõſiliatur de his que ſunt agenda per ſeruum.

Ad quartũ ſic pceditur. Vr̃ ꝙ conſilium ſit de oĩbus q̃ ſunt p nos agẽda: electio enim ẽ appetitus p2ecõſiliati: vt dictũ eſt: ſ3 electio eſt de omnibus que per nos aguntur: ergo ⁊ cõſiliu3. ¶ Pꝛ. Conſiliũ impoꝛtat inquiſitionẽ rõnis: ſed in omnibus q̃ nõ p impetum paſſionis agimus pcedimus ex inquiſitiõe rationis. ergo de omnibus que aguntur a nobis eſt conſiliũ. ¶ Pꝛ. Phs dicit in 3. ethicoꝛum: ꝙ ſi p plura aliquid fieri põt: conſilio inquirit̃ per quod faciliuũ: ⁊ optime fiat. ſi autem per vnum qualiter per illud fiat: ſed oẽ quod fit: ſit per vnum: vel per multa. ergo de omnibus q̃ ſiũt a nobis eſt conſilium. ¶ Sed contra ẽ qđ Grego. nicenus dicit: ꝙ de his que ſm diſciplinam vel artem ſunt operibus non eſt conſilium. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ conſilium eſt inqſitio quedã vt dictum eſt: de illis autem inquirere ſolemꝰ que

in dubium veniunt. vnde ⁊ ratio inquiſitiua que dicitur ar-
gumentum eſt rei dubie faciens fidem: ꝙ autem aliqd in
operabilibus humanis nõ ſit dubitabile ē duobus cõtigit.
Uno modo. q: per determinatas vias ꝓcedit ad deter-
minatos fines. ſicut contingit in artibus que habent certas
vias operandi ſicut ſcriptor non cõſiliat quo modo dꝫ tra-
here lr̃as. hoc. n. determiatū ē ꝑ artē. Alio mõ. q: ñ mul-
tū refert. vtrū ſic vel ſic fiat: ⁊ iſta ſunt minima que paruꝫ
adiuuant vel ĩpediūt reſpectu finis cõſequendi: qđ autem
parum eſt quaſi nihil accipit ratio: ⁊ ideo de duobꝰ nõ con-
ſiliamur: q̃uis ordinentur ad finem: vt phs dicit. ſ. de re-
bus paruis. ⁊ de his que ſunt determinata qualr̃ fieri de-
bent: ſicut eſt ĩ oꝑationibus artium preter quaſdaꝫ conie-
cturales: vt Grego. nicenus dicit: vtputa medicinalis ne-
gociatiua: ⁊ hmõi. ¶ Ad pm ergo dõm: ꝙ electio ſup-
ponit cõſilium ratione iudicij vel ſententie. vñ quando iu-
dicium vel ſententia manifeſta eſt abſq; inquiſitione: nõ re-
qritur cõſilij ĩquiſitio. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ratio in rebꝰ ma-
nifeſtis non inquirit: ſed ſtatim iudicat. ⁊ ideo nõ opꝫ ĩ oĩ-
bus q̃ rõne aguntur eē inquiſitionē cõſilij. ¶ Ad 3m dõꝫ:
ꝙ qñ aliqd ꝑ vnū põt fieri: ſed diuerſis modis ṗt dubita-
tionē hr̃e. ſicut ⁊ qñ fit ꝑ plura. ⁊ iõ opꝰ ē cõſilio: ſꝫ qñ de-
terminatur nõ ſolū res ſꝫ modus: tūc nõ eſt opꝰ conſilio.

Ad quintū ſic proceditur. Uidetur ꝙ conſiliū non ꝓcedat modo reſolutorio. cõ-
ſilium. n. ē de his q̃ a nobis agūtur: ſꝫ oꝑatões noſtre nõ ꝓ-
cedūt mõ reſolutorio: ſed magis mõ compoſitiuo. ſ. de ſim-
plicibus ad compoſita. ergo compoſiti conſilium nõ ſem-
per ꝓcedit modo reſolutorio. ¶ P̃. Cõſiliū eſt ĩquiſitio ra-
tionis. ſꝫ rõ a ṗoribꝰ ĩcipit: ⁊ ad poſteriora deuenit ſm con-
uenientiorem ordinē. cū igitur p̃terita ſint ṗora p̃ſentibus:
⁊ p̃ntia ṗora futuris: in conſiliando videt̃ eē ꝓcedenduꝫ a
p̃ntibus ⁊ p̃teritis ĩ futura. qđ non pertinet ad ordinem re-
ſolutoriū. ergo in conſilijs nõ ſeruat̃ ordo reſolutorius.
¶ P̃. Conſiliū non eſt niſi de his q̃ ſunt nobis poſſibilia:
vt dĩ ĩ. 3. ethi. ſꝫ an ſit nobis aliqd poſſe perpēdit̃ ex eo qđ
poſſumꝰ facere: vl' nõ poſſumꝰ facere: vt ꝑueniamꝰ in illđ.
ergo ĩ iqſitione cõſilij a p̃ntibꝰ ĩcipere opꝫ. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ
phs dicit ĩ. 3. ethicorum: ꝙ ille q cõſiliat̃ videt̃ q̃rere ⁊ re-
ſoluere. ¶ Rñ°. dõꝫ: ꝙ ĩ oĩ ĩquiſitione opꝫ incipere ab ali-
quo principio: qđ qdē ſi ſicut ē prius ĩ cognitiõe: ita ēt ſit ṗ-
us in eſſe: nõ ē ꝓceſſus reſolutoriꝰ: ſꝫ magis cõpoſitiuus.
Procedere. n. a cauſis ĩ effectꝰ ē ꝓceſſus cõpoſitiuꝰ: nam
cauſe ſūt ſimpliciores effectibꝰ: ſi āt id qđ ē prius ĩ cognitõe
ſit poſterius in eſſe: eſt proceſſus reſolutorius: vtpote cum
de effectibꝰ manifeſtis iudicamꝰ reſoluendo in cauſas ſim-
plices. ṗncipiū aūt ĩ iqſitiõe cõſilij ē finis. q qdē ē ṗor ĩ iten-
tione: poſterior tñ ĩ eſſe: ⁊ ſm hoc opꝫ ꝙ iqſitio cõſilij ſit re-
ſolutiua: ĩcipiendo. ſ. ab eo qđ ĩ futuro ĩtenditur quouſq;
ꝑueniatur ad id qđ ſtatiꝫ agendū eſt. ¶ Ad pm ergo dõꝫ:
ꝙ cõſiliū ē de oꝑibꝰ: ſꝫ rõ oꝑationū accipit̃ ex fine. ⁊ iõ or-
do ratiocinādi de oꝑationibꝰ ē cõtrarius ordini operandi.
¶ Ad 2m dõm: ꝙ ratio incipit ab eo qđ eſt priꝰ ſm rõnē:
non aūt ſemꝑ ab eo qđ ē priꝰ tempore. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ
de eo quod eſt agendum propter finem non quereremus
ſcire an ſit poſſibile ſi non eſſet congruum fini: ⁊ ideo priꝰ
oportet inquirere an conueniat ad ducendum in finem q̃ꝫ
conſideretur an ſit poſſibile.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ inquiſitio conſilij ꝓcedat in infinitū. conſiliū. n. iquiſitio
eſt de particularibꝰ in quibus ē oꝑatio: ſed ſingularia ſūt in-
finita. ergo iquiſitio conſilij eſt infinita. ¶ P̃. Sub inqſitio-
ne cõſilij cadit cõſiderare nõ ſolū qđ agendū ſit: ſed ēt quo
modo ĩpedimēta tollant̃: ſꝫ q̃libet hūana actio põt ĩpediri.
⁊ ĩpedimētū tolli põt ꝑ aliquā rõnē hūanā. g° ĩ ĩfinituꝫ re-
manet q̃rere de ĩpedimētis tollēdis. ¶ P̃. Inqſitio ſciētie
demõſtratiue nõ ꝓcedit in ĩfinitum: q: ē deuenire in aliqua
ṗncipia ꝑ ſe nota: q̃ omnimodā certitudinē hñt. ſꝫ talis cer-
titudo non poteſt inueniri in ſingularibꝰ contingentibus q̃
ſunt variabilia ⁊ incerta. ergo inquiſitio conſilij ꝓcedit ĩ in-
finitum. ¶ Sed ꝯ: nullus mouet̃ ad id ad qđ impoſſe ē ꝙ
ꝑueniat. vt dĩ ĩ p̃mo de celo: ſꝫ infinitū impoſſe ē tranſire: ſi
igitur inquiſitio conſilij ſit infinita: nullus conſiliari incipe-
ret: qđ pꝫ eſſe falſum. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ inquiſitio conſilij
eſt infinita in actu ex duplici ṗte. ſ. ex parte principij: ⁊ ex
parte termini: accipitur. n. in inquiſitione cõſilij duplex ṗn-
cipium. vnum proprium ex ipſo genere oꝑabilium. ⁊ hoc
eſt finis de quo non eſt conſilium: ſꝫ ſupponit̃ ĩ cõſilio: vt
principiū: vt dictū ē. Aliud quaſi ex alio genere aſſumptū.
ſicut ⁊ in ſciētijs demõſtratiuis vna ſciā ſupponit aliqua ab
alia. de quibus non inquirit: huiuſmodi āt ṗncipia q̃ ĩ inqſi-
tione cõſilij ſupponuntur ſūt quecūq; ſunt ꝑ ſenſum acce-
pta: vtpote ꝙ hoc ſit panis vl' ferꝝ: ⁊ quecūq; ſūt ꝑ aliquā
ſciētiā ſpeculatiuā vel practicam ĩ vli cognita. ſicut ꝙ me-
chari ē a deo ꝓhibitum. ⁊ ꝙ hõ nõ poteſt viuere niſi nu-
triatur nutrimento conuenienti. ⁊ de iſtis non inquirit con-
ſiliator. Terminus autem inquiſitionis ē id qđ ſtatim ē in
ṗtāte nr̃a vt faciamus. Sic̃. n. finis hꝫ rationeꝫ ṗncipij: ita
id qđ agit̃ ꝓꝑ finē hꝫ rõnē concluſionis. vñ id qđ prio agē-
dum occurrit: habet rationem vltime concluſionis ad quā
inquiſitio terminat̃: nihil āt ꝓhibet cõſiliū potentia infinitū
eſſe ſm ꝙ in ĩfinitum pñt aliq̃ occurrere cõſilio inquirēda.
¶ Ad ṗmum ergo dõm: ꝙ ſingularia ñ ſunt infinita actu:
ſed in potentia. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ lꝫ humana actio poſſit
impediri. non tamen ſemꝑ hꝫ impedimentum paratū. ⁊
iõ non ſemꝑ oportet conſiliari de impedimento tollendo.
¶ Ad 3m dõm: ꝙ in ſingularibus contingentibus poteſt
aliquid accipi certū. ⁊ ſi nõ: ſimplr̃ tñ vt nunc. ꝓut aſſumit̃
tur ĩ oꝑatione. Sortem. n. ſedere non eſt neceſſarium: ſed
eum ſedere dum ſedet eſt neceſſarium: ⁊ hoc per certitu-
dinem accipi poteſt.

¶ Queſtio. xv.

d **Einde** conſiderandum eſt de cõ-
ſenſu. ¶ Et circa hoc q̃-
rūtur q̃tuor. Prio vtrum conſenſus ſit
actus appetitiue vel apprehēſiue virtu-
tis. Scđo vtrum conueniat brutis aīa-
libus. Tertio vtꝝ ſit de fine: vel đ his
que ſunt ad finem. Quarto vtrū cõſen-
ſus ĩ actū pertineat ſolū ad ſuperiorē anime partem.

Ad primum ſic proceditur. Uidetur ꝙ con-
ſentire ꝑtineat ſolū ad partem
aīe apprehenſiuaꝫ. Aug. n. 12. de tri. conſenſum attribuit
ſuperiori rõni: ſed ratio nominat apprehenſiuā v̄tutē: ergo
cõſentire ꝑtinet ad apprehēſiuā v̄tutē. ¶ P̃. Cõſētire ē ſi-
mul ſentire: ſꝫ ſentire ē apprehēſiue potētie: ergo ⁊ cõſenti-
re. ¶ P̃. Sicut aſſētire dĩ applicationē ītellectꝰ ad aliqd:
ita ⁊ ꝯſētire: ſed aſſētire ꝑtinet ad ītellectū q ē vis apꝑhenſi-
ua. ergo ⁊ cõſētire ad vim apꝑhēſiuā ꝑtinet. ¶ Sꝫ ꝯ eſt
qđ Damaſ. dicit in. 2. libro. Q: ſi aliqs iudicet: ⁊ non dili-
gat: nõ ē ſnīa. i. ꝯſenſus: ſꝫ diligere ad appetitiuā v̄tutē ꝑti-
net. ergo ⁊ conſenſus. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ conſentire impor-
tat applicationē ſēſus ad aliqd. Eſt āt ꝓpriū ſenſus. ꝙ co-
gnoſcitiuꝰ ē reꝝ p̃ntiū: vis. n. imaginatiua ē apprehenſiua ſi-
militudinum corporaliū: ēt rebus abſentibus. quaruꝫ ſunt
ſimilitudines: itellectus āt apprehenſiuus eſt vliuꝫ ratio-
num: quas poteſt apꝑhendere indifferenter: ⁊ preſentibꝰ
⁊ abſentibus ſingularibus. ⁊ q: actus appetitiue v̄tutis ē
q̃dā iclinatio ad rem ipſam ſm quandam ſilitudineꝫ: hinc
eſt ꝙ ipſa applicatio appetitiue virtutis ad rem ſm quam
ei inheret: accipit nomen ſenſus: q̃ſi experiētiā quādaꝫ ſu-
mens de re cui ĩheret: inquātū cõplacet ſibi ĩ ea. vñ Sap̃.
1. dĩ. Sentite de domino ĩ bonitate. ⁊ ſm hoc cõſentire ē
actus appetitiue v̄tutis. ¶ Ad pm ergo dõm: ꝙ ſic dĩ ĩ. 3.
de aīa. volūtas ĩ rõne conſiſtit. vñ cū Aug. attribuit conſe-
ſum rationi: accipit rationem ſm ꝙ in ea cõcludit̃ volūtas
¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ ſentire proprie dictum ad
apprehenſiuam potentiam pertinet: ſꝫ ſm ſimilitudinem
cuiuſdā experiētie ꝑtinet ad appetitiuā. vt dictum ē. ¶ Ad
tertiū dicendū: ꝙ aſſentire ē q̃ſi ad aliud ſentire. ⁊ ſic ĩpor-
tat quādam diſtātiam ad id cui aſſentitur: ſꝫ cõſentire ē ſi-
mul ſentire. ⁊ ſic ĩportat quādam cõiunctionem ad id cui
conſentit̃: ⁊ ideo voluntas cuius eſt tendere ad ipſam rē:
magis proprie dĩ conſentire. Intellectꝰ āt cuius operatio

non eſt ſm motum ad rem:ſed potius econuerſo: vt in
primo dictum eſt:magis proprie dr̄ aſſentire:q̄uis vnum
pro alio poni ſoleat. Poteſt etiam dici ꝙ intellectus aſſen
tit inquantum a voluntate mouetur.

Ad ſecundū ſic proceditur. Videt̄ ꝙ conſē/
ſus cōueniat brutis aīalibꝰ:ↄſē/
ſus.n.importat determinationem appetitus ad vnū:ſ3 ap/
petitus brutorū aīaliū ſunt determinati ad vnū:ergo con/
ſenſus in brutis aīalibus inuenitur. ¶ P̄. Remoto priori
remouet̄ poſterius:ſed cōſenſus precedit opis executōe3
ſi ergo in brutis non eēt conſenſus:nō eēt in eis opis execu
tio:qđ p3 eſſe falſum. ¶ P̄. Hoīes iterdū conſentire di/
cuntur i aliquid agendum ex aliqua paſſione.puta cōcupi/
ſcētia vel ira:ſed bruta aīalia ex paſſione agunt.ergo in eis
eſt conſenſus. ¶ S3 ↄ̄ ē qđ Damaſ.dicit:ꝙ poſt iudiciu3
hō diſponit ⁊ amat qđ ex cōſilio iudicatum ē qđ vocat̄ ſē/
tentia.i.conſenſus:ſed conſiliū nō eſt in brutis aīalibus. g°
nec conſenſus. ¶ Rñ°. dđ3:ꝙ cōſenſus ꝓprie loquēdo ñ
eſt in brutis aīalibus:cuius rō eſt.q: cōſenſus iportat ap/
plicationem appetitiui motus ad aliquid agēdum.eiꝰ autē
ē applicare appetitiuu3 motū ad aliqd agēdū:in cuius po/
teſtate ē appetitiuus motꝰ.ſicut tāgere lapidem conuenit
qdē baculo:ſ3 applicare baculū ad tactū lapidis:eſt eiꝰq h3
i ptāte mouere baculū:bruta āt aīalia nō hñt i ſui ptāte ap
petitiuum motū:ſ3 talis motꝰ i eis eſt ex iſtinctu nāe: vn/
de brutū aīal appetit qdē:ſ3 nō applicat appetitiuum mo/
tum ad aliqd: ⁊ ꝓpter hoc nō ꝓprie dr̄ cōſentire:ſed ſolu3
rōnalis nā que h3 i ptāte ſua appetitiuū motum. ⁊ pōt ip̄3
applicare vel nō applicare ad hoc vel ad illud. ¶ Ad pm
g° dđ3:ꝙ in brutis aīalibus īuenitur determinatio appe/
titus in aliquid paſſiue tñ:conſenſus vō iportat determina
tionem appetitus nō ſolū paſſiuā:ſ3 magis actiuā. ¶ Ad
ſecundū dđm:ꝙ remoto priori remouet̄ poſteriꝰ:qđ ꝓpe
ex eo tñ ſequit̄:ſi āt aliquid ex pluribus ſequi poſſit:ñ ꝑ
hoc poſterius remouet̄ vno priorum remoto:ſicē ſi īdura
tio poſſit fieri ⁊ a calido ⁊ frigido:nā lateres idurantur ab
igne: ⁊ aq̄ cōgelata indurantur ex frigore:non op3 ꝙ remo
to calore remoueat̄ induratio:executio aūt opis non ſolu3
ſequitur ex conſenſu ſed etiam ex ipetuoſo appetitu:q̄lis ē
in brutis animalibus. ¶ Ad 3m dđm:ꝙ homines qui ex
paſſione agunt poſſunt paſſionem non ſequi:non autē bru
ta animalia. vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur ꝙ conſē
ſus ſit d̄ fine.q: ꝑꝑ qđ vnūqdq3
⁊ illud magis.ſ3 his q̄ ſūt ad finē ↄſētimꝰ ꝑꝑ finē.ergo fini
cōſentimꝰ magis. ¶ P̄. Actio iteperati ē finis eius:ſicut ⁊
actio virtuoſi eſt finis eiꝰ:ſ3 itemperatus cōſentit i ꝓpriu3
actū.ergo cōſenſus pōt eē de fine. ¶ P̄. Appetitus eoru3
q̄ ſūt ad finē eſt electio: vt ſupra dictū ē.ſi igit̄ cōſenſus eēt
ſolū de his que ſunt ad finē:in nullo ab electiōe differre vi
deretur:qđ p3 eē falſum ꝑ Damaſ.q dicit ꝙ poſt diſputa
tionem quā vocauerat ſniam fit electio.nō ergo conſenſus
eſt ſolum de his que ſunt ad finē. ¶ S3 ↄ̄ eſt qđ Damaſ.
ibidē dicit. Cōſenſus:ſiue ſnīa ē qñ hō diſponit ⁊ amat qđ
ex cōſilio iudicatū eſt:ſed conſilium non eſt niſi de his que
ſunt ad finē.ergo nec conſenſus. ¶ Rñ°. dđm:ꝙ conſen/
ſus nominat applicationē appetitiui motus ad aliquid pre
exiſtēs i ptāte applicantis:in ordine āt agibiliū.p̄mo qdem
op3 ſumere apprehenſionē finis.deinde appetitum finis.
deinde conſilium de his q̄ ſunt ad finem.deinde appetitu3
eoꝝ q̄ ſūt ad finē.appetitus āt in vltimum finem tendit na
turaliter. vñ ⁊ applicatio motꝰ appetitiui i finem apphēſū
non h3 rōnē conſenſus:ſed ſimplicis volūtatis.de his aūt
q̄ ſunt poſt vltimum finem:iquātum ſūt ad finē ſub conſi/
lio cadūt: ⁊ ſic poteſt eſſe de eis conſenſus iquātū motꝰ ap
petitiuus applicatur ad id qđ ex conſilio iudicatu3 eſt. mo
tus vero appetitiuus in finē non applicatur cōſilio:ſ3 ma/
gis conſilium ipſi.q: conſilium p̄ſupponit appetitu3 finis:
ſed appetitus eoꝝ q̄ ſunt ad finē preſupponit determinatio
nem conſilij. Et ideo applicatio appetitiui motus ad deter
minationē conſilij ꝓprie eſt conſenſus. vñ cum conſiliū nō
ſit niſi de his que ſunt ad finem:conſenſus ꝓprie loquen/
do non eſt niſi de his que ſunt ad finem. ¶ Ad pm g° di/
cendum:ꝙ ſicut concluſiones ſcimus per p̄ncipia.hoꝝ tñ
nō ē ſcia:ſed qđ maius eſt.ſ. intellectus. ita conſentimus
his que ſunt ad finē ꝓpter finem:cuius tñ non eſt cōſēſus:
ſed qđ maius eſt.ſ.volūtas. ¶ Ad ſecundu3 dđm:ꝙ in/
temperatus h3 pro fine delectationē operis ꝑꝑ quā conſē
tit i opꝰ magis q̄3 in ipſam operationē. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ
electio addit ſupra conſenſum quādam relationem reſpe/
ctu eiꝰ cui aliqd p̄eligit̄. ⁊ iō poſt cōſēſum adhuc remanet
electio.pōt.n.cōtingere ꝙ ꝑ conſilium inueniantur plura
ducentia ad finem:quoꝝ dū quodlibet placet i quodlibet
eorum ↄſentitur:ſed ex multis q̄ placēt p̄accipimꝰ vnum
eligendo:ſed ſi inueniatur vnū ſolum qđ placeat:nō diffe
runt conſenſus ⁊ electio:ſed ratione tñ: vt conſenſus dica
tur ſm ꝙ placet ad agendum:electio autem ſm ꝙ prefer
tur his que non placent.

Ad quartū ſic proceditur. Videt̄ ꝙ conſen/
ſus ad agendum non ſemꝑ perti
neat ad ſuperiorē rationem. delectatio.n.conſeqtur opatio
nē. ⁊ perficit eā ſicut decor iuuentutem:ſicut dicitur in.10.
ethicorum:ſed conſenſus in delectationem ꝑtinet ad infe/
riorē rationem: vt dicit Augu.in.12.de tri.ergo conſenſus
in actum non pertinet ad ſolam ſuperiorem rationem.
¶ P̄. Actio in quam conſentimus dr̄ eē volūtaria:ſ3 mul
tarum potentiarum eſt ꝓducere actiones voluntarias. g°
non ſola ſuperior ratio conſentit in actu3. ¶ P̄. Superior
ratio intēdit eternis īſpiciendis: ⁊ conſulendis. vt Aug. dic̄
in.12.de tri.ſed multotiens homo conſentit in actū non ꝑꝑ
rōnes eternas:ſ3 propter aliquas rōnes temporales: vel
etiam propter aliquas anime paſſiones.non ergo conſen/
tire in actum pertinet ad ſolam ſuperiorem rationem.
¶ S3 ↄ̄ eſt qđ Aug.dic̄.12.de tri. Nō pōt peccatum effi/
caciter perpetrandum mente decerni:niſi illa mentis īten
tio penes quā ſūma ptās mēbra in opus mouendi: vel ab
ope cohibendi male actioni:cedat ⁊ ſeruiat. ¶ Rñ°. dđ3:
ꝙ finalis ſententia ſemper pertinet ad eum qui ſupior eſt:
ad quē ꝑtinet de alijs iudicare. q̄3diu.n.iudicandum reſtat
qđ ꝓponit̄.nōdum datur finalis ſnīa. Manifeſtū ē autē ꝙ
ſupior rō eſt q̄ h3 de oībus iudicare. q: de ſenſibilibus ꝑ
rationem iudicamus. de his vō q̄ ad rationes hūanas ꝑti
nent iudicamus ſm rationes diuinas que ꝑtinent ad ratio
nē ſuperiorem. ⁊ iō q̄3diu īcertū ē:an ſm rōnes diuīas re
ſiſtatur: vel non:nullum iudicium rōnis h3 rationē finalis
ſnīe. finalis āt ſnīa de agendis eſt conſenſus in actum. ⁊ iō
conſenſus i actum ꝑtinet ad rationē ſupiorem:ſ3 tñ ꝙ i ra
tione voluntas includitur:ſicut ſupra dictum ē. ¶ Ad pm
ergo dđ3:ꝙ conſenſus in delectationem operis pertinet
ad ſuperiorem rationem:ſicut ⁊ conſenſus i opus:ſ3 con/
ſenſus in delectationem cogitationis ꝑtinet ad rationē īfe/
riorē:ſicē ad ipſā ꝑtinet cogitare. ⁊ tñ de hº ipſo qđ ē cogita
re: vl̄ ñ cogitare:iquātū cōſiderat̄ vt actio:q̄dā h3 iudiciū
ſuperior ratio: ⁊ ſimiliter de delectatione conſequente: ſed
inquātū accipitur vt ad actionē aliam ordinatū:ſic ꝑtiet ad
inferiorē rationē:qđ.n.ad aliud ordinat̄:ad inferiorē arte3
vel potētiā ꝑtinet q̄3 finis ad quē ordinat̄: vnde ars que ē
de fine architectonica ſeu p̄ncipalis vocatur. ¶ Ad 2m di/
cendū:ꝙ q: actiones dr̄ volūtarie:ex hoc ꝙ eis conſenti
mus:ñ op3 ꝙ ↄſēſus ſit cuiuſlib3 potētie:ſ3 volūtatis a q̄
dr̄ volūtariū q̄ ē in rōne:ſicē dictū ē. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ rō
ſupior dr̄ cōſentire:non ſolū q: ſ3 rationes eternas ſꝑ mo
ueat ad agēdū:ſ3 ēt q: ſ3 rationes eternas non diſſentit.

¶ Queſtio. xvi.

Einde conſiderandū eſt de vſu.
¶ Et circa hoc queruntur
quatuor. Primo vtrū vti ſit actꝰ volun/
tatis. 2° vtrū conueniat brutis animali/
bus. 3° vtrum ſit tātum eorum q̄ ſunt
ad finē: vel etiam finis. 4° de ordine
vſus ad electionem.

d

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ vti ñ
ſit actꝰ volūtatis.dicit.n.Augu.
in primo de doc.xp̄ia.ꝙ vti eſt id quod in vſum venit ad

aliud obtinendū referre.ſed refere aliq̄d ad aliud eſt rationis:cuius eſt conferre: ⁊ ordinare.ergo vti eſt actus rationis.non g° volūtatis. ¶ P̄. Damaſ.dicit:ꝙ homo ipetū facit ad opationē ⁊ dr̄ ipet⁹:deinde vtit̄: ⁊ dr̄ vſus:ſʒ operatio ptinet ad potētiā executiuā.act⁹ āt volūtatis n̄ ſequr actū executiue potētie:ſʒ executio ē vltimū.g° vſus n̄ eſt act⁹ volūtatis. ¶ P̄. Aug.dicit in lib.83.q. Oīa q̄ fcā ſūt:in vſum hominis facta ſūt.q: omnib⁹ vtit̄ h̄ iudicādo ea que hominib⁹ data ſūt.ſʒ iudicare de reb⁹ a deo creatis ptinet ad ratonē ſpeculatiuā q̄ omnino ſeparata videt̄ a volūtate q̄ eſt principium humanorum actuum.ergo vti non ē act⁹ voluntatis. ¶ Sed ꝯ eſt q̄ð Augu.dicit in.10.de tri. Uti ē aſſumere aliq̄d in facultatem volūtatis. ¶ Rñ°. dðm:ꝙ vſus rei alicui⁹ importat applicationē rei illius ad aliquam operationē. vnde ⁊ opatio ad quā applicam⁹ rem aliquaʒ dr̄ vſus eius.ſicut eq̄tare eſt vſus equi. ⁊ percutere ē vſus baculi.ad opationeʒ āt applicam⁹: ⁊ p̄ncipia interiora agēdi.ſ.ipſas potētias anime: vel membra corporis: vt intellectum ad intelligendū: ⁊ oculū ad videnduʒ: ⁊ res exteriores:ſic baculuʒ ad pcutiendū:ſʒ mãifeſtū ē ꝙ res exteriores non applicam⁹ ad aliquā opationem niſi p p̄ncipia intrinſeca que ſūt potentie anime:aut habitus potentiarum aut organa que ſunt corporis mēbra. Oſtēſum eſt aūt.ſ.ꝙ voluntas eſt que mouet potētias anime ad ſuos act⁹. ⁊ h° eſt applicare eas ad opationem. vnde manifeſtum eſt ꝙ vti primo ⁊ p̄ncipaliter eſt voluntatis tāquā p̄mi mouentis:rationis āt tāquā dirigētis:ſed aliarum potentiarum tāquā exequentium q̄ comparantur ad voluntatē a qua applicantur ad agendum:ſicut inſtrumēta ad p̄ncipale agēs. actio āt ꝓprie non attribuitur inſtrumento : ſed principali agenti.ſicut edificatio edificatori:non autē inſtrumētis. vnde manifeſtum ē quod vti ꝓprie eſt actus voluntatis.

¶ Ad primum ergo dðm:q̄ð ratio q̄dē in aliud refert.ſʒ voluntas tēdit in id q̄ð eſt in aliud relatum per rationem. ⁊ ſm̄ hoc dr̄ ꝙ vti eſt referre aliq̄d in alteꝝ. ¶ Ad 2m dicendum:ꝙ Damaſ.loquit̄ de vſu ſm̄ ꝙ ptinet ad executiuas potētias. ¶ Ad 3m dðm:ꝙ ēt ipſa ratio ſpeculatiua applicatur ad opus intelligendi: vel iudicandi a voluntate ⁊ ideo intellect⁹ ſpeculatiu⁹ vti dr̄ tāquam a voluntate motus:ſicut alie executiue potentie.

Ad ſecūdū ſic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ vti conueniat brutis animalib⁹.frui.n.ē nobilius q̄ȝ vti.q: vt Auguſtinus in.10.de trini. Utimur eis q̄ ad aliud referrimus:quo fruendum ē.ſed frui conuenit brutis animalib⁹ vt ſupra dcm̄ ē:ergo multo magis conuenit eis vti. ¶ P̄. Applicare mēbra ad agēdum ē vti mēbris:ſʒ bruta aīalia applicāt mēbra ad aliq̄d agēdum : ſicut pedes ad ambulādum:cornua ad pcutiendum.ergo brutis animalib⁹ ꝯuenit vti. ¶ Sed ꝯ ē q̄ð Augu.dicit in lib. 83.q. Uti aliq̄d non p̄t niſi animal:q̄ð rationis ē particeps. ¶ Rñ°.dðm:ꝙ ſicut dictuʒ eſt: vti eſt applicare aliquod principium actionis ad actionem:ſicut cōſentire eſt applicare motum appetitiuum ad aliq̄d appetendū: vt dcm̄ ē: applicare autē aliq̄d ad alterū non eſt niſi eius q̄ð hʒ ſuper illud arbitrium:q̄ð non ē niſi ei⁹ q ſcit referre aliquid in alterum q̄ð ad rationem pertinet. ⁊ ideo ſolum aīal rationale ⁊ conſentit ⁊ vtitur. ¶ Ad p̄m ergo dðm:ꝙ frui iportat abſolutum motum appetitus in appetibile:ſed vti importat motum appetitus ad aliq̄d i ordīe ad alterū. Si g° cōparētur vti ⁊ frui quātū ad obīa:ſic frui ē nobili⁹ q̄ȝ vti. q: id q̄ð ē abſolute appetibile ē meli⁹ q̄ȝ id q̄ð ē appetibile ſolū i ordīe ad aliū:ſʒ ſi cōparētur quātū ad vim apprehēſiuā p̄cedētē maior nobilitas reqrit̄ ex pte vſus.q: ordinare aliq̄d i alterū ē rōnis.abſolute āt aliq̄d apprehēdere poteſt ēt ſenſus. ¶ Ad 2m dðm:ꝙ aīalia p ſua mēbra aliquid agunt inſtinctu nature:nō p hoc ꝙ cognoſcāt ordinē membrorum ad illas opationes. vñ nō dicuntur proprie applicare membra ad agendum:nec vti membris.

Ad tertium ſic proceditur. Uidetur ꝙ vſus poſſit eſſe etiam vltimi finis. Dicit enim Auguſtinus in.10.de trini. Omnis qui fruit̄ vtit̄. ſed vltimo fine fruitur aliquis.ergo vltimo fine aliq̄s vtit̄. ¶ P̄. Uti eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. vt ibidem dicitur:ſed nihil magis aſſumitur a volūtate q̄ȝ vltimus finis.ergo vſus poteſt ēē vltimi finis. ¶ P̄. Hylarius dicit in.2°.de tri.ꝙ eternitas eſt i patre.ſpēs i imagine.i.i filio. vſus i munere.i.i ſpū ſancto:ſed ſpūs ſcūs cum ſit deus eſt vltimus finis. ¶ Sed ꝯ ē q̄ð dicit Auguſtinus in lib:o.83.q. Deo nullus recte vtitur:ſed fruitur:ſed ſolus deus eſt vltimus finis.ergo vltimo fine non eſt vtendum. ¶ Rñ°.dðm:ꝙ vti ſicut dictum eſt : importat applicationem alicuius ad aliquid:quod autem applicat̄ ad aliud ſe habet,in ratione eius quod eſt ad finem. ⁊ iō vti ſemper eſt eius q̄ð eſt ad finem:propter quod ⁊ ea q̄ ſunt ad finem accomodata vtilia dicuntur. ⁊ ipſa vtilitas interdum vſus nominatur. ¶ Sed conſiderandum eſt ꝙ vltimus finis dicitur dupliciter. Uno modo ſimplr̄. Et alio modo q̄ ad aliquē:cū.n.finis: vt ſupra dcm̄ eſt.dicat̄ q̄nq̄ꝫ q̄dem res.q̄nq̄ꝫ āt adeptio rei vel poſſeſſio ei⁹:ſicut auaro finis eſt: vel pecunia: vel poſſeſſio pecunie:manifeſtum eſt ꝙ ſimplr̄ loquēdo vltimus finis eſt ipſa res:non eniʒ poſſeſſio pecunie eſt bona niſi propter bonū pecunie:ſed quo ad hunc adeptio pecunie eſt finis vltim⁹:non.n. quereret pecuniam auarus niſi vt hēret eam.ergo ſimpliciter loq̄ndo ⁊ ꝓprie pecunia homo aliq̄s fruit̄.q: i ea vltimū fineʒ cōſtituit:ſed iquātū refert eā ad poſſeſſionē dicitur vti ea. ¶ Ad p̄m ergo dðm:ꝙ Auguſti.loquit̄ de vſu cōiter ſʒ ꝙ importat ordinem finis ad ipſam fruitionē: quā aliquis querit de fine. ¶ Ad 2m dðm:ꝙ finis aſſumit̄ in facultatē voluntatis: vt voluntas in illo quieſcat: vñ ipſa requies i fine que fruitio eſt dr̄ hoc mō vſus finis:ſed id quod ē ad finem aſſumitur in facultatē volūtatis non ſolum i ordīe ad vſum ei⁹ q̄ð ē ad finem:ſʒ i ordīe ad aliā rē i q̄ volūtas q̄eſcit. ¶ Ad 3m dðm:ꝙ vſus accipit̄ in verbis Hylarij pro q̄ete in vltimo fine:eo modo quo aliq̄s cōiter loquendo dicitur vti fine ad obtinendum ipſum:ſicut dictum eſt. vnde Augu.in.6.de trini.dicit:ꝙ illa delectatio felicitas vel beatitudo vſus ab eo appellatur.

Ad quartū ſic ꝓceditur. Ur̄ ꝙ vſus p̄cedat electionem.poſt electionem eniʒ nihil ſeq̄t̄ niſi executio:ſʒ vſus cū ptineat ad volūtatē precedit executionē.ergo p̄cedit ēt electionē. ¶ P̄. Abſolutuʒ ē añ relatū.ergo minus relatū ē añ magis relatū:ſed electio iportat duas relatiōes. vnā eius q̄ð eligit̄ ad finē : aliā vo ad id cui preeligitur: vſus āt iportat ſolā relationē ad fineʒ. ergo vſus ē prior electione. ¶ P̄. Uolūtas vtit̄ alijs potentijs iquantum mouet eas:ſed volūtas mouet etiaʒ ſeipaʒ: vt dictū ē.ergo ēt vtitur ſeipſa applicādo ſe ad agendum: ſed hoc facit cum conſentit:g° in ipſo cōſenſu ē vſus:ſʒ cōſēſus p̄cedit electionē: vt dictū eſt:ergo ⁊ vſus. ¶ Sed ꝯ ē q̄ð Damaſcenus dicit:ꝙ poſt electionē ipetum facit ad opationē ⁊ poſtea vtit̄.ergo vſus ſequit̄ electionem.

¶ Rñ°.dðm:ꝙ volūtas duplicē habitudinē hʒ ad volitū vnā q̄dē ſm̄ ꝙ ē quoddā mō i volēte p quādā ꝓportionē vel ordinē ad volitū. vñ ⁊ res que naturaliter ſūt ꝓportionate ad aliquem finem dr̄r appetere illū nāliter:ſed ſic habere finē eſt iperfecte hr̄e ipſum.omne āt iperfectū tēdit iperfectionem. ⁊ iō tā appetitus nālis q̄ȝ voluntarius tendit: vt habeat ipſum finē realiter:q̄ð ē perfecte hr̄e ipſū. ⁊ hec eſt ſecūda habitudo voluntatis ad volitum. volituʒ āt non ſolum eſt finis:ſed id q̄ð ē ad finē: vltimum āt q̄ð pertinet ad primam hītudinem volūtatis reſpectu eius q̄ð ē ad finem:eſt electio.ibi.n.completur ꝓportio volūtatis vt cōplete velit id quod eſt ad finē:ſed vſus iam ptinet ad ſecundam habitudinē volūtatis q̄ tēdit ad cōſequēdū rē volitā: vnde manifeſtū eſt ꝙ vſus ſequit̄ electionem.ſi tñ accipiatur uſus ſʒ ꝙ uoluntas utitur executiua potentia mouendo ipſam:ſed quia uoluntas etiā quodāmō rōneʒ mouet: ⁊ utitur ea:pōt itelligi uſus eius q̄ð eſt ad finem: ſm̄ ꝙ eſt in cōſideratione rōnis referentis ipſum in fineʒ. ⁊ h° modo uſus p̄cedit electionem. ¶ Ad p̄mū ergo dðm: ꝙ ipſam executionem operis precedit motio q̄ uolūtas mouet ad exequendum.ſequit̄ āt electionem. ⁊ ſic cum uſus pertineat ad p̄dictā motionem uoluntatis medium eſt in-

ter electionem ⁊ executionem. ¶ Ad 2m dõʒ: ꝙ id qd̃ eſt per eſſentiam ſuã relatum poſterius eſt abſoluto: ſʒ id cui attribuuntur relationes non oportet ꝙ ſit poſterius. imo quãto cauſa eſt prior: tãto hʒ relationes ad plures effect⁹. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ electio p̃cedit uſuʒ ſi referant̃ ad ideʒ. nihil autem prohibet ꝙ uſus unius p̃cedat electionem alterius. ⁊ quia actus uoluntatis reflectunt̃ ſupra ſeipſos: in quolibet actu uoluntatis poteſt accipi conſenſus: ⁊ electio ⁊ uſus. ut ſi dicatur ꝙ uoluntas conſentit ſe eligere. ⁊ ꝯſentit ſe conſentire: ⁊ utitur ſe ad conſentiendum ⁊ eligendũ: ⁊ ſemper iſti actus ordinati ad id qd̃ eſt prius ſũt priores.

¶ Queſtio. xvij.

Einde conſiderãdũ ẽ de actib⁹ imperatis a volũtate. ¶ Et circa hᵒ q̃rũtur nouẽ. Primo vtrꝫ iperare
d ſit act⁹ volũtatis vl' rõnis. Scd̃o vtruʒ iperare ptineat ad bruta aĩalia. Tertio de ordine imperij ad vſum. Quarto vtrũ imperiũ ⁊ actus imperat⁹ ſint vn⁹ actus vel diuerſi. Quinto vtrꝫ actus voluntatis iperetur. Sexto vtrũ actus rõnis. Septimo vtrũ act⁹ appetitus ſenſitiui. Octauo vtrũ act⁹ aĩe vegetabilis. Nono vtruʒ actus exteriorum membrorum.

Ad primum ſic proceditur. Uidetur ꝙ iperare non ſit actus rõnis: ſed voluntatis. iperare. n. ẽ mouere quoddã. dicit. n. Auicẽna ꝙ quadruplex ẽ mouẽs. ſ. perficiẽs: diſponẽs: iperãs: ⁊ conſilians: ſed ad voluntatem pertinet mouere oẽs alias vires aĩe. vt dictum eſt ſupra. ergo imperare ẽ actus volũtatis. ¶ P̃. Sicut imperari ptinet ad id qd̃ ẽ ſubiectũ: ita imperare ptinere videtur ad id qd̃ eſt maxĩe liberũ: ſed radix libertatis eſt maxime in voluntate. ergo volũtatis eſt iperare. ¶ P̃. Ad iperiũ ſtatiꝫ ſequit̃ actus: ſʒ ad actuʒ rõnis ñ ſtatim ſequit̃ actus: nõ. n. qui iudicat aliquid eẽ faciẽdũ ſtatim illud operatur: ergo imperare non eſt actus rõnis ſʒ voluntatis. ¶ Sʒ ꝯ ẽ qd̃ Grego. niceñus dicit. ⁊ ãt phs. ꝙ appetitus obedit rõni. ergo rõnis eſt imperare. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ iperare ẽ actus rõnis: p̃ſuppoſito tñ actu voluntatis. ¶ Ad cuius euidẽtiã cõſiderãdũ ẽ ꝙ q: actus voluntatis ⁊ rõnis ſupra ſe inuicẽ pñt ferri. put. ſ. rõ rõcinat̃ de volẽdo: ⁊ volũtas vult rõcinari: cõtingit actum voluntatis p̃ueniri ab actu rationis. ⁊ ecõuerſo. ⁊ q: vtus prioris actus remanet ĩ actu ſequenti: contingit quãdoq; ꝙ ẽ aliqs actus volũtatis ſcd̃m ꝙ manet vtute in ipſo aliqd de actu rationis: vt dictũ ẽ de vſu ⁊ de electione: ⁊ ecõuerſo: aliqs ẽ actus rõnis ſcd̃m ꝙ vtute manet in ipſo aliqd de actu volũtatis. Imperare ãt eſt quidem eſſentialiter actus rõnis. iperãs. n. ordinat eũ cui iperat ad aliqd agendũ intimando vel denũciãdo. ſic aũt ordinare p modum cuiuſdam itimationis ẽ rõnis. ſed rõ põt aliqd itimare vel denũciare dupliciter. Uno modo abſolute: q̃ qdẽ intimatio exprimitur p verbum indicatiui modi. ſicut ſi aliquis alicui dicat. hoc eſt tibi faciẽdũ. Aliquãdo ãt rõ itimat aliquid alicui mouẽdo ipſum ad hoc. ⁊ talis intimatio exprimitur p verbum iperatiui modi: puta cum alicui dicit̃: fac hoc. p̃mũ autem mouẽs ĩ virib⁹ aĩe ad exercitiũ actus ẽ voluntas: vt ſupra dictum eſt. cum ergo ſcd̃m mouens non moueat niſi ĩ virtute primi mouentis: ſequitur ꝙ hoc ipſum qd̃ rõ mouet imperando ſit ei ex virtute volũtatis: vñ relinquit̃ ꝙ imperare ſit actus rõnis p̃ſuppoſito actu voluntatis: in cuius virtute rõ mouet p imperiũ ad exercitium actus. ¶ Ad p̃mum ergo dõm: ꝙ imperare non eſt mouere quocũq; mõ: ſʒ cũ quadã intimatione denũciatiua ad alterum qd̃ ẽ rõnis. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ radix libertatis ẽ uoluntas ſicut ſubm: ſed ſicut cauſa eſt rõ. ex hoc. n. uoluntas libere poteſt ad diuerſa ferri. q: rõ põt habẽ diuerſas exceptiones boni. ⁊ iõ phi diffiniũt liberũ arbitriũ. quod ẽ liberũ de rõne iudiciũ: q̃ſi ratio ſit cã libertatis. ¶ Ad 3m dõʒ: ꝙ ratio illa concludit ꝙ imperium nõ ſit act⁹ rationis abſolute: ſed cũ q̃dã motione: vt dictũ eſt.

Ad ſecundum ſic p̃cedit̃. Uidet̃ ꝙ imperare cõueniat brutis aĩalib⁹ q: ſcd̃m Auicẽnã. Uirt⁹ iperãs motũ ẽ appetitiua. ⁊ uirt⁹ exequẽs motum ẽ ĩ muſculis ⁊ ĩ neruis: ſʒ utraq; vt⁹ eſt ĩ brutis aĩalibus. ergo imperiũ iuenit̃ in brutis animalibus. ¶ P̃. De ratione ſerui eſt ꝙ ei imperetur: ſed corp⁹ cõparatur ad aĩam: ſicut ſeruus ad dñm. ſicut dicit phus ĩ p̃io politicoꝝ. ergo corpori iperatur ab anima. ẽt ĩ brutis q̃ ſũt cõpoſita ex aĩa ⁊ corpore. ¶ P̃. Per iperiũ hõ facit ipetũ ad opus: ſʒ ipetus in op⁹ inuenitur ĩ brutis aĩalib⁹ ut Damaſ. dic̃. g° ĩ brutis aĩalib⁹ inuenit̃ iperiũ. ¶ Sed ꝯ. iperiũ ẽ act⁹ rõnis: vt dcm̃ ẽ: ſʒ ĩ brutis ñ ẽ rõ: g° neq; iperium. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ iperare nihil aliꝺ ẽ q̃ȝ ordinare aliquẽ ad aliqd agẽdũ cũ q̃dã itimatiua motiõe: ordinare ãt ẽ ꝓpri⁹ act⁹ rõnis. vñ ipoſſe ẽ ꝙ ĩ brutis aĩalib⁹ ĩ qb⁹ ñ ẽ rõ ſit aliq̃ mõ iperiũ. ¶ Ad p̃m ergo dõm: ꝙ uis appetitiua dr̃ iperare motũ iquãtũ mouet rõnẽ iperãtẽ: ſʒ hᵒ ẽ ſolũ ĩ hoib⁹ ĩ brutis ãt aĩalib⁹ vt⁹ appetitiua ñ ẽ ꝓprie iperatiua: niſi imperatiuũ ſumat̃ large ꝓ motiuo. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ĩ brutis aĩalib⁹ corp⁹ qdẽ hʒ vñ obediat: ſʒ aĩa ñ hʒ vñ iperet. q: ñ hʒ vñ ordinet. ⁊ iõ ñ ẽ ibi rõ iperãtis ⁊ iperati: ſʒ ſolum mouẽtis ⁊ moti. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ alr̃ iuenit̃ ipetus ad op⁹ ĩ brutis aĩalib⁹: ⁊ alr̃ ĩ hoib⁹. hoĩes. n. faciũt ipetũ ad op⁹ p ordinationẽ rõnis: vñ hʒ ĩ eis ipet⁹ rõnẽ iperij: ĩ brutis ãt ſit ipet⁹ ad op⁹ p inſtinctuʒ nãe: q: ſ. appetit⁹ eoꝝ ſtatim apprehenſo conueniẽti vel incõueniẽti naturaliter mouet̃ ad ꝓſecutionẽ vel fugã. vñ ordinant̃ ab alio ad agendum: non autem ipſa ſeipſa ordinant ad actionem. ⁊ ideo in eis eſt impetus: ſed non imperium.

Ad tertiũ ſic proceditur. Uidetur ꝙ vſus precedat iperiũ. iperiũ. n. ẽ act⁹ rõnis p̃ſuppoñẽs actũ uolũtatis: vt ſupra dcm̃ ẽ: ſʒ vſus ẽ act⁹ volũtatis: vt ſupra dcm̃ ẽ: g° uſus p̃cedit iperiũ. ¶ P̃. Imperiũ ẽ aliqd eoꝝ q̃ ad finẽ ordinãt̃: eoꝝ ãt q̃ ſũt ad finẽ eſt uſus. g° vr̃ ꝙ uſus ſit p̃us q̃ȝ iperiũ. ¶ P̃. Oĩs act⁹ potẽtie mote a uolũtate uſus dr̃. q: uolũtas utit̃ alijs potẽtijs: ut ſupra dictũ ẽ: ſʒ imperiũ ẽ act⁹ rõnis: put mota ẽ a uolũtate: ſic dcm̃ eſt. g° iperiũ ẽ qdã uſus. cõe ãt ẽ pri⁹ ꝓprio: g° uſus ẽ p̃us q̃ȝ iperiũ. ¶ Sʒ ꝯ ẽ qd̃ Damaſ. dic̃: ꝙ imper⁹ ad operationẽ p̃cedit uſum: ſed imper⁹ ad operationem ſit p imperiũ: g° imperiũ p̃cedit uſum. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ uſus ei⁹ qd̃ ẽ ad finẽ ſcd̃m ꝙ eſt in rõne referẽte ipſũ ĩ finẽ p̃cedit electionẽ: ut ſupra dictũ ẽ: unde multomagis p̃cedit iperiũ ſʒ uſus ei⁹ qd̃ eſt ad finẽ ſcd̃m ꝙ ſubdit̃ potentie executiue ſequit̃ imperium: eo ꝙ uſus utentis cõiunctus eſt cũ actu eius quo qs utit̃. nõ. n. utit̃ aliqs baculo anteq̃ȝ aliq̃ mõ p baculũ operetur: imperiũ ãt nõ eſt ſimul cum actu ei⁹ cui imparatur. ſʒ nãliter p̃us eſt imperiũ q̃ȝ imperio obediatur: ⁊ aliqñ ẽt eſt prius tempore: unde manifeſtũ ſit ꝙ imperiũ eſt pri⁹ q̃ȝ uſus. ¶ Ad p̃m ergo dõm: ꝙ ñ omnis act⁹ uoluntatis p̃cedit hũc actũ rõnis q eſt imperiũ: ſʒ aliqs p̃cedit. ſ. electio: ⁊ aliquis ſequit̃. ſ. uſus. q: poſt determinationem cõſilij q̃ eſt iudiciuʒ rationis: uoluntas eligit. ⁊ poſt electiõeʒ rõ impat ei p qd̃ agendũ eſt qd̃ eligit̃. ⁊ tunc demũ uolũtas alicu⁹ incipit uti exequendo imperiuʒ rõnis: q̃ñq; qdeʒ uolũtas alterius cũ aliqs impat alteri: q̃ñq; aũt uolũtas ipſius imperãtis cũ aliqs imperat ſibiipſi. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ſicut act⁹ ſũt p̃mi potentijs: ita oĩa actib⁹: obiectum ãt uſus eſt id qd̃ eſt ad fineʒ. ex hᵒ g° ꝙ ipſʒ impiuʒ eſt ad finem: magis põt ꝯcludi ꝙ impium ſit p̃us uſu q̃ȝ ꝙ ſit poſteri⁹. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſic act⁹ uolũtatis utentis rõne ad imperãdũ p̃cedit ipſʒ imperiũ: ita etiã põt dici ꝙ ⁊ ipſʒ uſum uoluntatis p̃cedit aliqd̃ imperiuʒ rõnis: eo ꝙ actus haruʒ potentiaꝝ ſupra ſeipſos inuicem reflectuntur.

Ad quartũ ſic p̃ceditur. Uſ ꝙ actus imperatus ñ ſit un⁹ act⁹ cuʒ imperio. diuerſarum. n. potentiarum diuerſi ſunt act⁹: ſʒ alterius potentie eſt act⁹ imperat⁹: ⁊ alteri⁹ ipſm imperium. q: alia eſt potentia q̃ impat: ⁊ alia cui imperat̃. g° ñ eſt ideʒ act⁹ imperat⁹ cum imperio. ¶ P̃. Quecunq; pñt abinuicem ſeperari ſunt diuerſa. nihil. n. ſeparat̃ a ſeipſo: ſʒ aliqñ actus imperatus ſeparat̃ ab imperio. p̃cedit. n. q̃ñq; imperiuʒ: ⁊ non ſequit̃ actus imperat⁹: g° ali⁹ act⁹ eſt imperium ab actu impato. ¶ P̃. Quecunq; ſe hñt ſcd̃m p̃us ⁊ poſterius

ſunt diuerſa: ſed impiū nāliter p̄cedit actum imꝑatū. g° ſunt diuerſa. ¶ Sȝ ꝯ eſt qđ phs dic: ꝙ ubi eſt unum ꝑꝑ alterum ibi ē vnū tm̄: ſȝ actꝰ iperatꝰ nō eſt niſi ꝑꝑ imperiū ergo ſunt vnum. ¶ Rñ. dōm: ꝙ nihil ꝓhibet aliqua eē ſm qd multa: ⁊ ſm qd vnū. quĩmo oĩa multa ſunt ſȝ aliquid vnū: vt Dionyſius dicit vlti. caplō de di. no. Eſt tm̄ dr̃ia attendēda in hoc ꝙ q̄dam ſunt ſimplr̄ multa: ⁊ ſȝ qd vnum: q̄dā vo ecōuerſo: vnū āt hoc mō dr̄ ſic ⁊ ens: ens āt ſimplr̄ ē ſubā. ſȝ ens ſȝ qd ē accñs. vl' ēt ens rōnis: ⁊ iō q̄cūqȝ ſūt vnū ſm ſubām: ſūt vnū ſimplr̄: ⁊ multa ſȝ qd. ſicut totū i genere ſubē compoſitum ex ſuis partibus vel itegralibus vel eſſentialibꝰ ē vnū ſimplr̄: nā totuȝ ē ens et ſubā ſimplr̄: partes vo ſūt entia ⁊ ſubē in toto: q̄ vo ſunt diuerſa ſm ſubāȝ: ⁊ vnū ſȝ accñs: ſūt diuerſa ſimplr̄: ⁊ vnū ſm qd: ſicut multi hoīes ſūt vnꝰ populꝰ. ⁊ multi lapides ſunt vnus aceruus q̄ ē vnitas cōpōnis aut ordinis. Similiter ēt multa idiuidua q̄ ſūt vnū genere vel ſpecie ſūt ſimpliciter multa: ⁊ ſm qd vnum: nam eē vnū genere vl' ſpecie ē eē vnum ſȝ rōnē: ſicut āt i genere rex naturaliū aliqđ totū cōponit ex mā ⁊ forma: vt hō ex aīa ⁊ corpore q eſt vnum ens nāle: lȝ hēat multitudinē partiū: ita etiā in actibꝰ humanis actꝰ iferioris potētie mālit ſe hȝ ad actuȝ ſuperioris iquantum iferior potentia agit in virtute ſuperioris mouētis ipſam. ſic. n. ⁊ actus mouētis primi formaliter ſe hȝ ad actum inſtrumētī. vñ pȝ ꝙ imperiū ⁊ actꝰ iperatus ſunt vnus actus hūanus: ſicut quoddā totuȝ: ſȝ ē ſm ptes multa. ¶ Ad pm g° dōm: ꝙ ſi eēnt potētie diuerſe adinuicē nō ordinate. actus earum eēnt ſimplr̄ diuerſi: ſȝ quando vna potētia ē mouēs alterā: tunc actꝰ eax̄ ſūt quodāmō vnus. nam idē ē actꝰ mouētis ⁊ moti. vt dr̄ in. 3. phyſicox̄. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ex hoc ꝙ iperiū ⁊ actus iperatus pñt abinuicem ſeparari: hētur ꝙ ſunt multa partibꝰ. nā partes hoīs pñt abinuicem ſeparari: q̄ tm̄ ſunt vnū toto. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ nihil ꝓhibet in his q̄ ſunt multa partibus: ⁊ vnuȝ toto: vnum eſſe prius alio ſicut anima quodāmodo eſt prius corpore: ⁊ cor eſt prius alijs membris.

Ad quintū ſic procedit̄. Videtur ꝙ actꝰ voluntatis non ſit imperatus. dic̄. n. Augu. in. 8. ꝯfeſ. Imperat animꝰ: vt uelit animꝰ: nec tm̄ facit velle autem eſt actus voluntatis. g° actꝰ volūtatis nō iperat̄. ¶ P̄. Ei cōuenit iperari cui cōuenit imperium intelligere. ſȝ volūtatis nō eſt itelligere iperiū. differt. n. volūtas ab itellectu eius cuiꝰ ē intelligere. ergo actꝰ voluntatis non imperatur. ¶ P̄. Si aliqs actꝰ volūtatis iperat̄: pari rōne oēs imperantur: ſȝ ſi oēs actus voluntatis imperant̄: neceſſe ē in iñnitū ꝓcedere: q: actus voluntatis p̄cedit actū iperantis rōnis: vt dictū eſt: q volūtatis actus ſi iterū imperatur: illud iterū iperiū p̄cedet aliquis rōnis actꝰ: ⁊ ſic i infinitū hoc āt ē iconueniēs ꝙ procedat in infinitū. nō g° actꝰ voluntatis imperatur. ¶ Sȝ ꝯ: oē qđ ē i ptāte nr̃a ſubiacet imperio noſtro: ſed actus voluntatis ſunt maxime i poteſtate noſtra: nam omnes actus noſtri intātum dicuntur i poteſtate noſtra eē inquantuȝ voluntarij ſunt. ergo actꝰ uoluntatis iperantur a nobis. ¶ Rñ°. dōȝ: ꝙ ſicut dictū eſt imperium nihil aliud eſt q̄ȝ actus rōnis ordinātis cuȝ q̄dā motione ad aliquid agēdū. Manifeſtū ē autē ꝙ rō pōt ordinare de actu uoluntatis: ſicut. n. pōt iudicare ꝙ bonuȝ ſit aliqd velle: ita pōt ordinare imperādo ꝙ hō velit: ex quo pȝ ꝙ actus uoluntatis poteſt eē imperatus. ¶ Ad pm g° dōm: ꝙ ſicut Auguſtinus ibidem dicit: animus qñ perfecte imperat ſibi: vt uelit: tunc iam vult: ſed ꝙ aliqñ imperat ⁊ nō uelit: hoc contingit ex hoc ꝙ nō ꝑfecte imperat. Imperfectū autē iperiū contingit ex hoc ꝙ rō ex diuerſis partibus mouet̄ ad imperandū: vel nō ad iperandū: vñ fluctuat inter duo: ⁊ non perfecte imperat. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ſicut in mēbris corporalibus q̄libet membrum opat̄ non ſibi ſoli: ſȝ toti corpori: ut oculꝰ uidet toti corpori: ita ēt eſt i potētijs aīe. nā itellectꝰ itelligit nō ſolū ſibi: ſȝ oībꝰ potētijs: ⁊ uoluntas uult non ſoluȝ ſibi: ſȝ oibus potētijs: ⁊ iō homo iperat ſibiipſi actū uolūtatis iquātū ē itelligēs ⁊ uolēs. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ cū iperiū ſit actꝰ rōnis: ille actꝰ iperatur qui rationi ſubditur. primus autem uoluntatis actus ex rationis ordinatione non eſt: ſed ex inſtinctu nature: aut ſuperioris cauſe: ut ſupra dictum eſt. ⁊ ideo non oportet ꝙ in infinitum procedat.

Ad ſextū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ actus rōnis nō poſſit eē iperatꝰ. inconueniēs. n. uidetur ꝙ aliqd imperet ſibiipſi: ſȝ rō eſt que imperat: ut ſupra dictū ē. g° rōnis actus nō imperat̄. ¶ P̄. Id qđ ē ꝑ eēntiā diuerſuȝ ē ab eo qđ ē ꝑ participationē: ſȝ potētia cuiꝰ actus imperatur a rōne: ē rō per participationeȝ: ut dr̄ in p̄mo ethicorum. ergo illius potētie actus nō imperat̄ que ē rō ꝑ eēntiam. ¶ P̄. Ille actus imꝑatur q eſt in ptāte nr̃a. ſed cognoſcere ⁊ iudicare uerum: quod eſt actus rōnis: nō eſt ſemꝑ in ptāte nr̃a: nō ergo actꝰ rōnis poteſt eē imperatus. ¶ Sȝ ꝯ. id qđ libero arbitrio agimꝰ nr̃o impio agi pōt: ſȝ actus rōnis exercent̄ ꝑ liberū arbitriū. Dic̄. n. Damaſ. ꝙ libero arbitrio hō exqrit ⁊ ſcrutat̄ ⁊ iudicat: ⁊ diſponit. g° actus rōnis pñt eē imperari. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ q: rō ſupra ſeipſam reflectit̄: ſicut ordinat de actibꝰ aliarū potētiaruȝ. ita ēt pōt ordinare de ſuo actu. unde ēt actus ſuus pōt eſſe imperatus. ¶ Sed attendendum eſt ꝙ actꝰ rōnis pōt cōſiderari duplr̄. Uno mō q̄ītū ad exercitiū actꝰ. ⁊ ſic actꝰ rōnis ſemꝑ imperari poteſt: ſicut cū iudicit̄ alicui ꝙ attendat: ⁊ rōne utatur. Alio mō quātū ad obm: reſpectu cuiꝰ duo actus rōnis attenduntur. primo qdem ut ueritatē circa aliquid apprehēdat: ⁊ hoc non ē in ptāte noſtra. hoc enī contingit per uirtutem alicuius luminis uel nālis uel ſupnaturalis: ⁊ iō q̄ītum ad hoc actus rōnis nō eſt i ptāte noſtra: nec imperari pōt. Alius āt actus rōnis ē dum his que apprehēdit aſſentit: ſi igit̄ fuerit talia apprehēſa qbꝰ nāliter intellectus aſſentiat: ſicut p̄ma p̄ncipia: aſſenſus taliuȝ: vel diſſenſus non eſt in poteſtate noſtra: ſȝ i ordine nāe. ⁊ ideo ꝓprie loquendo nāe imperio ſubiacet. Sunt āt q̄dā apprehenſa que non a deo cōuincunt intellectum qn poſſit aſſentire vel diſſentire: vel ſaltē aſſenſum vel diſſenſum ſuſpendere ꝑꝑ aliquam cām. ⁊ in talibus aſſenſus ipſe vel diſſenſus i ptāte nr̃a eſt. ⁊ ſub impio cadit. ¶ Ad pm ergo dōȝ: ꝙ rō hoc modo imperat ſibiipſi. ſicut ⁊ uoluntas mouet ſeipſam: ut ſupra dictum eſt. inquātum. ſ. utraqȝ potentia reflectitur ſupra ſuum actum: ⁊ ex uno in aliud tendit. ¶ Ad ſecunduȝ dōm: ꝙ ꝑꝑ diuerſitatem obiector̄ que actui rationis ſubduntur nihil prohibet rationem ſeipſam participare: ſicut i cognitiōe cōcluſionuȝ participat̄ cognitio p̄ncipiorum. ¶ Ad tertium pȝ rñſio ex dictis.

Ad ſeptimū ſic proceditur. Videtur ꝙ actꝰ ſenſitiui appetitus nō ſit impatꝰ. dic̄. n. Apls Ro. 7. Nō. n. ꝙ uolo bonuȝ hoc ago. ⁊ glo. exponit: qđ hō uult nō ꝯcupiſcere: ⁊ tm̄ ꝯcupiſcit: ſȝ ꝯcupiſcere ē actꝰ appetitꝰ ſenſitiui. ergo actus appetitus ſenſitiui i nō ſubdit̄ impio nr̃o. ¶ P̄. Mā corporalis ſoli deo obedit q̄ītum ad traſmutationem formalē: ut in p̄mo habituȝ eſt: ſȝ actus appetitus ſenſitiui hȝ quandam formaleȝ trāſmutationem corporis. ſ. calorem uel frigus. ergo actꝰ appetitus ſenſitiui non ſubdit̄ impio humano. ¶ P̄. Proprium motiuum appetitꝰ ſenſitiui ē apphēſum ſm ſenſum uel imaginationem: ſed nō eſt in poteſtate nr̃a ſemꝑ ꝙ aliquid apprehendamꝰ ſenſu uel imaginatione. g° actꝰ appetitus ſenſitiui nō ſubiacet impio noſtro. ¶ Sȝ ꝯ eſt quod Gregorius niceuus dicit: ꝙ obediēs rōni diuidit̄ in duo: in deſideratiuum ⁊ iraſcitiuuȝ: q̄ ꝑtinēt ad appetituȝ ſenſitiuum. g° actꝰ appetitꝰ ſēſitiui ſubiacet imperio rationis. ¶ Rñ°. dōȝ: ꝙ ſm hoc aliqs actꝰ impio noſtro ſubiacet: ꝓut ē in ptāte nr̃a: ut ſupra dcm̄ ē. ⁊ iō ad intelligenduȝ q̄liter actꝰ appetitꝰ ſenſitiui ſubdat̄ impio rōnis: opȝ ꝯſiderare qualiter ſit in ptāte nr̃a. ¶ Eſt āt ſciendum: ꝙ appetitꝰ ſenſitiuus in hº differt ab appetitu intellectiuo: q dr̄ uoluntas: ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt uirtus organi corporalis: nō āt uoluntas: omnis āt actꝰ v̄tutis utentis organo corporali dependet non ſolum ex potentia anime: ſed etiam ex corporalis organi diſpoſitione: ſicut uiſio ex potentia uiſiua et q̄litate oculi per quam iuuat̄ uel impedit̄: vñ ⁊ actꝰ appetitus ſenſitiui non ſolum dependet ex ui appetitiua: ſȝ etiaȝ ex diſpoſitione corporis: illud autem qđ eſt ex parte poten

tie anime ſequitur apprehenſionem. apprehenſio aūt imaginationis: cum ſit particularis: regulatur ab apprehenſione rōnis q̄ eſt vlis: ſicut vtus actiua particularis a vtute actiua vli: ⁊ iō ex iſta pte actus appetitus ſenſitiui ſubiacet imperio rōnis. q̄litas aūt ⁊ diſpoſitio corporis non ſubiacet imperio rationis: ⁊ ideo ex hac parte impeditur qn motꝰ ſenſitiui appetitus totaliter ſubdat̄ impio rōnis. Cōtingit aūt etiā q̄nq3 ꝙ motꝰ appetitꝰ ſenſitiui ſubito cōcitat̄ ad apprehenſionem imaginatōis uel ſenſus. ⁊ tunc ille motꝰ eſt preter imperium rōnis. quāuis potuiſſet impediri a ratione ſi preuidiſſet. vnde phūs dicit in primo politicorum ꝙ ratio preeſt iraſcibili ⁊ concupiſcibili: non principatu deſpotico qui eſt domini ad ſeruum: ſed principatu politico aut regali: qui ē ad liberos: qui non totaliter ſubduntur imperio.

¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ hoc qđ hō vult non concupiſcere: ⁊ tamen concupiſcit: contingit ex diſpoſitione corporis p quā ipeditur appetitus ſenſitiuus ne totaliter ſeq̄tur iperium rōnis. vn̄ ⁊ aplus ibidē ſubdit. Uideo aliā legē i mēbris meis repugnātē legi mētis mee. hoc āt cōtigit propter ſubitum motum concupiſcentie: vt dictum eſt.

¶ Ad 2m dōm: ꝙ qualitas corporalis dupliciter ſe habet ad actum appetitus ſenſitiui. Uno modo vt precedens: prout aliquis eſt aliqualiter diſpoſitus ſm corpus ad hanc vel illam paſſionem. Alio modo vt conſequens: ſicut cum ex ira aliquis incaleſcit: qualitas igitur precedens non ſubiacet imperio rationis. q: vel eſt ex natura: vel ex aliq̄ precedenti motione que non ſtatim quieſcere poteſt: ſ3 q̄litas conſequens ſequitur imperium rationis: quia ſequit̄ motum localem cordis quod diuerſimode mouetur ſm diuerſos actus ſenſitiui appetitus. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ quia ad apprehenſionem ſenſus requiritur ſenſibile exteriꝰ non eſt in poteſtate noſtra apprehendere aliquid ſenſu niſi ſenſibili preſente: cuius preſentia non ſemp eſt in poteſtate noſtra. tunc enim hō poteſt vti ſenſu cum voluerit. niſi ſit impedimētum ex parte organi. Apprehēſio autem imaginationis ſubiacet ordinationi rationis ſm modū vtutis vl' debilitatis imaginatiue potentie. Q2. n. homo n̄ poſſit imaginari que ratio conſiderat. contingit: vel ex hoc ꝙ non ſūt imaginabilia ſicut incorporalia vel pp debilitatē vtutis imaginatiue: que eſt ex aliqua indiſpoſitione organi.

Ad octauū ſic pceditur. Uidet̄ ꝙ actus vegetabilis anime imperio rationis ſubdātur. vires enim ſenſitiue nobiliores ſunt viribus anime vegetabilis: ſed vires aīe ſenſitiue ſubduntur imperio rationis. ergo multo magis vires aīe vegetabilis. ¶ P̄. Homo dicitur minor mundus: quia ſic eſt anima in corpore ſicut deus in mundo: ſed deus ſic eſt in mundo ꝙ oīa q̄ ſunt in mundo obediūt eius imperio. ergo ⁊ oīa que ſūt i homine obediunt imperio rationis: etiam vires vegetabilis aīe. ¶ P̄. Laus ⁊ vituperium non contingit niſi in actibus qui ſubduntur imperio rationis: ſed in actibus nutritiue ⁊ generatiue potētie contingit eſſe laudem ⁊ vituperiū ⁊ virtutem ⁊ vitiu3: ſicut p3 in gula ⁊ luxuria ⁊ virtutibꝰ oppoſitis: ergo actus harū potētiaꝝ ſubdūtur iperio rationis. ¶ Sed ꝯ ē qđ Grego. nicenus dicit: ꝙ id qđ nō pſuadetur a rōne ē nutritiuū ⁊ generatiuum. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ actuū qdā pcedunt ex appetitu nāli: quidam āt ex appetitu aīali vel intellectuali. omne enim agens aliq̄ modo appetit finē: appetitꝰ aūt nālis nō cōſeqtur aliquā apprehenſionem: ſicut ſequitur appetitus aīalis ⁊ itellectualis. ratio āt iperat p modum apprehēſiue vtutis: ⁊ ideo actꝰ illi q pcedūt ab appetitu itellectiuo vel aīali pñt a rōne iperari: n̄ autem actus illi qui procedunt ex appetitu naturali. hmōi enim actus ſunt vegetabilis anime: vn̄ vt Grego. nicenꝰ dicit. Q2 vocatur naturale: qđ generatiuum ⁊ nutritiuu3: ⁊ propter hoc actus vegetabilis aīe non ſubdūtur imperio rōnis. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ q̄to aliquis actus eſt immaterialior: tanto eſt nobilior ⁊ magis ſubditus imperio rationis. vnde ex hocipſo ꝙ vires anime vegetabilis n̄ obediunt rationi: apparet has vires īfimas eſſe. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ſimilitudo attenditur q̄tum ad aliquid: q: ſ. ſicut deus mouet mundum: ita aīa mouet corpus. non autem q̄tum ad omnia. non. n. aīa creauit corpus ex nihilo ſicut deus mundum: pp quod totalr ſubditur eius imperio. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ virtus ⁊ vitium: laus ⁊ vituperiū nō debentur ipſis actibus nutritiue vel generatiue potentie: que ſunt digeſtio ⁊ formatio corporis humani: ſed actibꝰ ſenſitiue partis ordinatis ad actus generatiue vel nutritiue puta in concupiſcendo delectationem cibi ⁊ venereorū: ⁊ vtendo ſm ꝙ oportet: vel non ſm ꝙ oportet.

Ad nonū ſic procedit̄ur. Uidetur ꝙ membra corporis nō obediāt rationi q̄tu3 ad actus ſuos. ꝯſtat. n. ꝙ mēbra corpis magis diſtāt a rōe q̄3 vires aīe vegetabilis: ſ3 vires aīe vegetabilis n̄ obediunt rōni: vt dcm̄ ē. ergo multo minꝰ mēbra corpis. ¶ P̄. Cor ē pncipiū motꝰ aīalis: ſed motꝰ cordis nō ſubdit̄ iperio rationis. dic̄. n. Greg. nicenꝰ: ꝙ pulſatiuū nō ē pſuaſibile rōne. gͦ motus mēbroꝝ corpaliū n̄ ſubiacet ipio rōis. ¶ P̄. Augu. dicit. 14. de ciui. dei. Q2 motꝰ mēbroꝝ genitaliū aliq̄ādo importunus eſt nullo poſcēte: aliq̄n āt deſtituit īhiātē: ⁊ cū in aīo cōcupiſcētia ferueat: friget in corpe: gͦ motꝰ mēbrorū nō obediūt rōni. ¶ Sed contra ē qđ Aug. dicit. 8. cōfeſ. Impat animꝰ vt moueat̄ manꝰ: ⁊ tāta ē facultas vt vix a ſeruitio diſcernat̄ imperiū. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ mēbra corpis ſūt organa q̄dā potētiaꝝ aīe: vn̄ eo mō q̄ potentie aīe ſe hñt ad hoc ꝙ obediāt rōni: hoc mō ſe hñt ēt corporis mēbra. q: igit̄ vires ſēſitiue ſubdūt̄ imperio rōnis: n̄ āt vires nāles: iō oēs motꝰ mēbroꝝ q̄ mouēt̄ a potētijs ſenſitiuis ſubdūtur impio rōnis. motꝰ āt mēbroꝝ q conſequūtur vires nāles n̄ ſubdūt̄ impio rōnis. ¶ Ad pm ergo dōm: ꝙ mēbra n̄ mouēt ſeipa: ſ3 mouēt̄ p potētias aīe q̄rū q̄dā ſūt rōi viciniores q̄3 vires aīe vegetabilis. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ i his q̄ ad itellectū ⁊ volūtatē ptinēt pmū īuenit̄ id qđ ē ſm nā3 ex q̄ alia deriuātur: vt a cognitiōe principiorū nāliter notoꝝ notat̄ cognitio ꝯcluſionū: ⁊ a voluntate finis nāliter deſiderati deriuat̄ electio eoꝝ q̄ ſūt ad finē: ita ēt i corpalibꝰ motibꝰ pncipiū ē ſm nā3. pncipiū antē3 corporalis motꝰ ē a motu cordis: vn̄ motꝰ cordis ſ3 nā3 eſt ⁊ n̄ ſ3 volūtatē. ꝯſeqt̄. n. ſic p ſe accñs vitā q̄ ē ex vnione corporis ⁊ aīe: ſicut motꝰ grauiū ⁊ leuiū ꝯſeqt̄ formā ſubſtātialē ipſorū. vn̄ ⁊ a generāte moueri dr̄ ſm phm in. 8. phy. ⁊ pp hoc motꝰ iſte vitalis dī. vn̄ Greg. nicenꝰ dic̄. ꝙ ſicut generatiuū ⁊ nutritiuū nō obedit rōni: ita nec pulſatiuum qđ ē vitale. pulſatiuu3 āt appellat motū cordis: q manifeſtat̄ p venas pulſatiles. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ſicut Aug. dicit in. 14. đ ciui. dei. Hoc ꝙ motꝰ genitaliū mēbroꝝ rōni nō obedit eſt ex pena peccati: vt. ſ. aīa ſue inobedientie ad deu3 i illo precipue mēbro penā inobedientie patiat̄: p qđ pctm̄ originale ad poſteros traducit̄: ſ3 q: p pctm̄ pmi parētis: vt infra dicet̄: nā eſt ſibi relicta ſubtracto ſupnaturali dono qđ hoi diuinitꝰ erat collatū: iō ꝯſiderāda ē rō nālis: quare motꝰ huiuſmodi mēbrorum ſpāliter rōni non obedit: cuius cauſam aſſignat Ariſto. in lib. de cauſis motꝰ animaliu3: dicēs inuoluntarios eē motꝰ cordis ⁊ mēbri pudēdi. ſ. q: ex aliq̄ apprehēſione huiuſmodi mēbra commouētur: inq̄tu3. ſ. intellectꝰ ⁊ fātaſia repſētant aliq̄ ex qbꝰ conſequunt̄ paſſiones anime: ad q̄s conſeqt̄ motꝰ horu3 mēbroꝝ: non tn̄ mouēt ſm iuſſum rationis aut intellectꝰ: q2 ſcilicet ad motu3 hoꝝ mēbroꝝ reqrit̄ aliq̄ alteratio nālis. ſ. caliditatis ⁊ frigiditatis: q̄ quidem alteratio non ſubiacet imperio rationis. ſpecialiter āt hoc accidit in his duobꝰ mēbris: q: vtrūq3 iſtorum mēbroꝝ ē q̄ſi quoddā animal ſeparatum inq̄tum ē pncipiu3 vite. pncipiu3 āt ē virtute totu3. cor. n. pncipium eſt ſenſitiuū ⁊ ex mēbro genitali vtꝰ exit ſeminalis: q̄ ē vtute totum animal. ⁊ ideo hñt pprios motus nāliter: q: pncipia o3 eſſe nālia: vt dictū eſt.

¶ Queſtio. xviij.

Oſt hoc cōſiderādū ē de bonitate ⁊ malicia hūanorū actuū. Et pͦ q̄uo actio hūana ſit bona vl' mala. 2° de his q̄ ꝯſequūt̄ ad bonitatē vl' maliciā hūanoꝝ actuū: puta meritū vel demeritū: pctm̄ ⁊ culpa. ¶ Circa pmū occurrit triplex ꝯſideratio. Pria ē de bonitate et

p

malicia hūanoꝝ actuū ī generali. Scđa de bōitate ⁊ malicia īterioꝝ actuū. Tertia de bonitate ⁊ malicia exterioꝝ actuū. ¶ Circa pᵐ queruntᷣ .xi. Primo vtrū oīs actio ſit actio bona: vel aliq̄ ſit mala. 2° vtrū actio hominis hēat ꝙ ſit bona vel mala ex obō. 3° vtrū hoc hēat ex circunſtātia. 4° vtrū hoc hēat ex fine. 5° vtrū aliq̄ actio hominis ſit bona vel mala in ſua ſpecie. 6° vtrū actus hēat ſpeciē boni vel mali ex fine. 7° vtrū ſpēs q̄ ē ex fine contineatᷣ ſub ſpē que eſt ex obō ſicᷣ ſub genere: aut econuerſo. 8° vtrū ſit aliqs actꝰ indifferēs ſꝫ ſuā ſpēm. 9° vtrū aliqs actꝰ ſit indifferēs ſm̄ indiuiduum. 10° vtrū aliq̄ circunſtātia conſtituat actum moralē in ſpē boni vel mali. 11° vtrū omnis circunſtantia augens bonitatem vel maliciā conſtituat actum moralē in ſpecie boni vel mali.

Ad primum ſic ꝓceditur. Vrᷣ ꝙ omnis actio hominis ſit bōa: ⁊ nulla ſit mala. dicit.n. Dio.4.ca.de di.no. Q malū non agit niſi virtute boni: ſed virtute boni non ſit malum. ergo nulla actio eſt mala. ¶ Pꝫ. Nihil agit niſi ſm̄ ꝙ ē actu: nō ē āt aliquid malum ſm̄ ꝙ eſt actu: ſꝫ ſm̄ ꝙ potētia ꝑuatᷣ actu. inq̄ntū āt potētia perficitur ꝑ actum ē bonū: vt dᷣ in.9. metaph. Nihil ergo agit inq̄ntū ē malū: ſꝫ ſolum inq̄ntū ē bonū: omnis ergo actio ē bona ⁊ nulla mala. ¶ Pꝫ. Malū nō pt eſſe cā niſi ꝑ accn̄s vt pꝫ ꝑ Dio.4.ca.ꝺ diui.no. ſꝫ omnis actionis eſt aliqs ꝑ ſe effectus: nulla ergo actio eſt mala: ſꝫ omnis actio eſt bona. ¶ Sed ꝯ ē qđ dn̄s dicᷣ Joan.3. Oīs qui male agit odit lucem. eſt ergo aliq̄ actio hominis mala ¶ Rn̄ſ°. dm̄: ꝙ de bono ⁊ malo in actionibꝰ oꝫ loq̄ ſicut de bono ⁊ malo in rebus: eo ꝙ vna queq̄ res talem actionem producit q̄lis eſt ipſa. In rebus āt vnūquodq̄ tātū hꝫ de bono: q̄ntū hꝫ de eē. bonum.n. ⁊ ens ꝯuertuntᷣ: vt in ꝑmo dictum eſt. ſolꝰ āt deꝰ hꝫ totā plenitudinē ſui eē ſm̄ aliqđ vnum ⁊ ſimplex. vnaq̄q̄ res vō hꝫ plenitudinē eſſēdi ſibi ꝯuenietē ſm̄ diuerſa. Vn̄ in aliqbꝰ ꝯtingit ꝙ q̄ntum ad aliqđ hn̄t eē: ⁊ tn̄ eis aliqđ deficit ad plenitudinē eſſendi eis debitā: ſicut ad plenitudinem eſſe humani reqrit ꝙ ſit q̄ddā compoſitū ex anima ⁊ corpore hn̄s omnes potentias ⁊ inſtrā cognitionis ⁊ motꝰ. vn̄ ſi aliqđ horū deficiat alicui homini deficit ei aliqđ de plenitudine ſui eſſe. q̄ntum igitᷣ hꝫ deeſſe: tātū hꝫ de bonitate: inq̄ntū vō aliqđ ei deficit de plenitudine eſſendi: intantum deficit a bonitate: ⁊ dᷣ malū: ſicut hō cecus hꝫ de bonitate ꝙ viuit: ⁊ malū eſt ei ꝙ caret viſu: ſi vō nihil haberet de entitate vel bonitate: neq̄ malum neq̄ bonum dici poſſet: ſed q: de rōne boni ē ipſa plenitudo eſſendi: ſiqdem alicui aliqđ defuerit de debita eēndi plenitudine: nō dicetᷣ ſimplr bonū: ſꝫ ſm̄ qđ inq̄ntum eſt ens. poterit tn̄ dici ſimplr ens. ⁊ ſm̄ qđ nō ens: vt in primo dictū ē. Sic igitᷣ dm̄ ē: ꝙ oīs actio inq̄ntū hꝫ aliquid deeſſe: intātū hꝫ de bonitate. inq̄ntū vō deficit ei aliqđ de plenitudine eēndi q̄ debetᷣ actiōi hūane: intātū deficit a bonitate: ⁊ ſic dᷣ mala: puta ſi deficiat ei: vlᷣ determinata q̄ntitas ſm̄ rationē vel debitus locꝰ: vel aliqđ hmōi. ¶ Ad pᵐ ergo dm̄: ꝙ malū agit ī vtute boni deficiētis ſi.n. nihil eēt ibi de bono: neq̄ eēt ens: neq̄ agere poſſꝫ. ſi āt nō eēt deficiēs: non eēt malū. vn̄ ⁊ actio cauſata ē q̄ddā bonū deficiēs: q: ſm̄ qđ ē bonū: ſimplr āt malū. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ nihil ꝓhibet aliqđ eē ſm̄ quid ī actu vnde agē poſſit. ⁊ ſm̄ aliud ꝑuari actu vn̄ cauſet deficiētē actionē: ſicut hō cecꝰ actu hꝫ vtutē greſſiuā ꝑ quā ambulare pōt: ſꝫ inq̄ntū caret viſu q dirigit ī ābulādo: patitᷣ defectū ī ābulando dū ambulat ceſpitando. ¶ Ad 3ᵐ dm̄: ꝙ actio mala pōt hr̄e aliquē effectū ꝑ ſe ſm̄ id qđ hꝫ de bonitate ⁊ entitate: ſicut adulteriū ē cā ḡnātionis hūane inq̄ntum habet cōmixtionē maris ⁊ femine: nō āt inq̄ntū caret ordīe rationis.

Ad ſecundum ſic ꝓceditur. Videtᷣ ꝙ actio nō hēat bonitatē vlᷣ maliciā ex obiecto. obm̄.n. actōis ē res: ī rebꝰ āt nō ē malū: ſꝫ ī vſu peccātiū: vt Aug. dicit ī lib. tertio de doctrina xp̄iana: ergo actio hūana nō hꝫ bonitatē vel maliciā ex obō. ¶ Pꝫ. Obꝫ compatᷣ ad actionē vt mā: bonitas āt rei non eſt ex mā: ſꝫ magis eſt forma q̄ ē actus: ergo bonum ⁊ malū non eſt in actibus ex obiecto. ¶ Pꝫ. Obiectum potentie actiue comparatur ad actionem ſicut effectus ad cauſam: ſed bonitas cauſe nō dependet ex effectu: ſed magis econuerſo: ergo actio hūana nō hꝫ bonitatē vel maliciā ex obō. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ dicitᷣ Oſee nono. Facti ſunt abominabiles ſicut ea que dilexerūt. ſit āt homo deo abominabilis ꝓpter maliciā ſue opationis: ergo malicia opatiōis eſt ſm̄ oba mala q̄ hō diligit: ⁊ eadem ratio ē de bonitate actionis. ¶ Rn̄ſ°. dm̄: ꝙ ſicut dictū ē bonum ⁊ malum actionis ſicut ⁊ ceterarū rerum attenditur ex plenitudine eēndi vel defectu ipſius: ꝑmum autem qđ a plenitudine eſſēdi ꝑtinere videtᷣ: ē id qđ dat rei ſpeciē: ſicut res nālis hꝫ ſpeciē ex ſua forma: ita actio hꝫ ſpēm ex obiecto: ſicut ⁊ motus ex termino. ⁊ iō ſicut prima bonitas rei nālis attenditᷣ ex ſua forma que dat ſpeciē ei: ita ⁊ prima bonitas actꝰ moralis attenditᷣ ex obō ꝯueniēti. vn̄ ⁊ a qbuſdam vocatᷣ bonū ex genere: puta vti re ſua. ⁊ ſicut ī rebus nālibus ꝑmū malum ē ſi res generata nō cōſequitur formā ſpecificā: puta ſi nō generetᷣ hō: ſꝫ aliquid loco hominis: ita ꝑmū malū in actionibꝰ moralibꝰ ē qđ eſt ex obō: ſicut accipe aliena. ⁊ dicitᷣ malum ex genere: genere ꝓ ſpecie accepto: eo modo loquēdi quo dicimꝰ humanū genus totā hūanā ſpēm. ¶ Ad ꝑmū ergo dōꝫ: ꝙ lꝫ res exteriores ſint in ſeipſis bone: tn̄ nō ſemꝑ hn̄t debitā ꝓportionem ad hanc vel illā actionem: ⁊ iō inq̄ntum cōſiderātᷣ vt oba taliū actionū: nō hn̄t rōnē boni. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ obm̄ nō ē mā ex q̄: ſꝫ mā circa quā ⁊ hꝫ quodāmō rōnem forme inq̄ntū dat ſpēē. ¶ Ad 3ᵐ dicendum: ꝙ nō ſemꝑ obꝫ actiōis humane ē obm̄ actiue potētie. nā appetitiua potētia ē quodāmō paſſiua inq̄ntū mouetur ab appetibili: ⁊ tn̄ ē ꝑncipiū hūanorū actuū: neq̄ etiā potētiarū actiuaꝝ obiecta ſemꝑ hn̄t rōnē effectꝰ: ſꝫ qn̄ iam ſunt tranſmutata: ſicut alimentum tranſmutatum eſt effectus nutritiue potentie: ſed alimentum nondum tranſmutatum comparatur ad potentiam nutritiuam: ſicᷣ mā circa quam opatᷣ: ex hᵒ āt ꝙ obm̄ ē aliq̄ mō effectꝰ potētie actiue: ſeqtᷣ ꝙ ſit terminꝰ actiōis eiꝰ: ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝙ det ei formam ⁊ ſpēm: motꝰ.n. hꝫ ſpēē a terminis: ⁊ q̄uis ēt bōitas actionis nō cauſetᷣ ex bonitate effectꝰ: tn̄ ex hoc dicitᷣ actio bona ꝙ bonū effectū inducere pōt: ⁊ ita ipſa ꝓportio actōis ad effectū eſt ratio bonitatis ipſius.

Ad tertium ſic procediur. Videtur ꝙ actio non ſit bona vel mala ex circunſtantia: circūſtātie.n. circūſtāt actū ſicut extra ipſū exiſtentes: vt dcm̄ ē: ſed bonū ⁊ malū ſūt ī ipſis rebus: vt dᷣ ī.6. metaph. gᵒ actio nō hꝫ bonitatē vel maliciam ex circūſtantia. ¶ Pꝫ. Bonitas vel malicia actus maxime cōſideratur ī doctrina morum: ſed circūſtātie cum ſint quedā accn̄tia actuū videntᷣ eē ꝑter cōſiderationē artis: q: nulla ars conſiderat id qđ ē ꝑ accn̄s: vt dᷣ in.6. metaphy. ergo bonitas vel malicia actionis nō eſt ex circūſtātia. ¶ Pꝫ. Id qđ conuenit alicui ſm̄ ſuam ſubſtātiā nō attribuitᷣ ei ꝑ aliqđ accidēs: ſed bonū ⁊ malū cōuenit actiōi ſm̄ ſuā ſubāꝫ. q: actio ex ſuo genere pōt eē bona vel mala: vt dictū ē: ergo nō cōuenit actioni ex circūſtātia ꝙ ſit bona vel mala. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ phs dicit in lib. ethi. ꝙ vtuoſus opatur ſm̄ ꝙ oꝫ: ⁊ qn̄ opꝫ: ⁊ ſm̄ alias circūſtantias: ergo ex cōtrario vitioſus ſꝫ vnūqđq̄ vitiū opatur qn̄ non opꝫ: vbi non opꝫ: ⁊ ſic de alijs circūſtātijs: ergo actiones humane ſꝫ circūſtātias ſūt bone vel male. ¶ Rn̄ſ°. dm̄: ꝙ in rebus nālibus non inuenitᷣ tota plenitudo ꝑfectiōis que debetᷣ ei ex forma ſubſtantiali que dat ſpēm: ſꝫ multū ſuperadditur ex ſupueniētibus accidentibus: ſicut in hoīe ex figura: ex colore: ⁊ ſic de alijs quorū ſi aliquod deſit ad decentem beatitudinem conſequitur malum: ita etiam eſt in actione. nam plenitudo bonitatis eius non tota cōſiſtit in ſua ſpecie: ſed aliquid additur ex his que adueniunt tanq̄ accidentia quedam: ⁊ huiuſmodi ſunt circunſtantie debite: vnde ſi aliquid deſit quod requiratur ad debitas circunſtantias erit actio mala ¶ Ad ꝑmum ergo dm̄: ꝙ circūſtantie ſunt extra actionē inquātum non ſunt de eſſentia actionis: ſunt tamen in ipſa actione velut quedam accidentia eius: ſicut ⁊ accidentia q̄ ſunt in ſubſtantijs naturalibus ſunt extra eſſentias earum. ¶ Ad 2ᵐ dm̄: ꝙ nō oīa accidentia ꝑ accidens ſe habent

ad ſuam ſubſtantiam: ſed quedam ſunt per ſe accidentia q̄ in vnaquaq; arte conſiderant̃: ⁊ ꝑ hunc modũ ꝯſiderant̃ circũſtantie actuum in doctrina morali. ¶ Ad tertiũ dõꝫ: ꝙ cũ bonũ conuertat̃ cũ ente: ſicut ens dicit̃ ſꝫ ſubſtantiã ⁊ ſm̃ accidens: ita ⁊ bonum attribuit̃ alicui ⁊ ſm̃ eſſe ſuũ eſſentiale ⁊ ſm̃ eſſe accidentale: tam in rebus naturalibus q̄ȝ in actionibus moralibus.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ bonũ ⁊ malũ in actibus humanis non ſint ex fine: dicit.n. Dio. 4. ca. de di. no. Q̄ nihil reſpiciẽs ad malũ opat̃. ſi igit̃ ex fine deriuaret̃ operatio bona vel mala: nulla actio eſſet mala: quod pꝫ eſſe falſum. ¶ P̄. Bonitas actus eſt aliquid in ipſo exñs: finis aũt eſt cauſa extrinſeca: non ergo ſm̃ finem dicit̃ actio bona vel mala. ¶ P̄. Contingit aliquã bonam operationem ad malum finem ordinari: ſicut cũ aliq̃s dat elemoſynam ꝓꝑ inanem gloriam: ⁊ econuerſo aliquã malam operationẽ ordinari ad bonuꝫ finẽ: ſicut cum quis furatur vt det pauperi. non ergo eſt ex fine actio bona vel mala. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qđ Boetius dicit ĩ topicis. Q̄ cuius finis bonus eſt: ipſum quoq; bonum ẽ: ⁊ cuius finis malus eſt: ipſuꝫ quoq; malũ ẽ. ¶ Rn̄o dõꝫ eſt: ꝙ eadem eſt diſpoſitio rerum in bonitate ⁊ in eſſe. ſunt enim quedam quorum eſſe ex alio non dependet: ⁊ in his ſufficit conſiderare ipſum eorum eſſe abſolute. Quedam vero ſunt quoruꝫ eſſe depẽdet ab alio. vnde oportet ꝙ cõſideretur per ꝯſiderationem ad cauſam a qua depẽdet. ſic autẽ eſſe rei dependet ab agẽte ⁊ forma: ſic bonitas rei dependet a fine. vñ ĩ perſonis diuinis que nõ habẽt bonitatẽ depẽdentem ab alio nõ ꝯſideratur aliqua rõ bonitatis ex fine. actiones autem humane ⁊ alia quoꝝ bonitas depẽdet ab alio habẽt rationẽ bonitatis ex fine a quo debent preter bonitatem abſolutam que in eis exiſtit. Sic igit̃ in actione humana bonitas quadruplex conſiderari poteſt. Vna quidem ſm̃ genus: put. ſ. eſt actio: q: quãtum hꝫ de actiõe ⁊ entitate: tãtum hꝫ de bonitate: vt dictuꝫ eſt. Alia vero ſm̃ ſpẽm: que accipit̃ ſm̃ obiectum cõueniens. Tertia ſm̃ circũſtãtias quaſi ſm̃ accidẽtia quedam. Quarta aũt ſm̃ finẽ quaſi ſm̃ habitudinem ad bonitatis cãm. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ bonũ ad quod aliq̃s reſpiciẽs operat̃: nõ ſemꝑ eſt verũ bonum: ſed quãdoq; verũ bonum ⁊ quãdoq; apparens: ⁊ ſm̃ hoc ex fine ſequit̃ actio mala. ¶ Ad ſcðꝫ dõm ꝙ q̄uis finis ſit cauſa extrinſeca: tñ debita proportio ad finem ⁊ relatio in ipſum inheret actioni. ¶ Ad tertium dõꝫ: ꝙ nihil ꝓhibet actiõi habẽti vnam p̄dictaruꝫ bonitatum deeſſe aliam. ⁊ ſm̃ hoc contingit actionem que eſt bona ſm̃ ſpẽm ſuam vel ſm̃ circumſtantias ordinari ad fineꝫ malum: vel econuerſo. non tamẽ eſt actio bona ſimplr̃ niſi omnes bonitates concurrant: q: quilibet ſingularis defectus cauſat malum. bonum autem cauſat̃ ex integra cauſa vt Dio. dicit. 4. ca. de di. no.

Ad quintum ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ actus morales nõ differãt ſpecie ſm̃ bonũ ⁊ malũ. bonũ.n. ⁊ malũ in actibus inuenit̃ cõformiter rebus: vt dcm̃ eſt: ſꝫ ĩ rebus bonum ⁊ malum nõ diuerſificãt ſpẽm. idem.n. ſpecie eſt homo bonus ⁊ malus. ergo neq; ẽt bonũ ⁊ malũ ĩ actibus diuerſificãt ſpẽꝫ. ¶ P̄. Malũ cũ ſit priuatio ẽ qđdam nõ ens: ſꝫ nõ ens ñ poteſt ẽẽ differentia ſm̃ phm̃ in. 3. metaphy. cum ergo differentia ꝯſtituat ſpẽm: videt̃ ꝙ aliq̃s actus ex hoc ꝙ eſt malus nõ ꝯſtituat̃ in aliqua ſpecie. ⁊ ita bonum ⁊ malũ nõ diuerſificant ſpẽm humanoꝝ actuũ. ¶ P̄. Diuerſoꝝ actuum ſm̃ ſpẽꝫ diuerſi ſũt effectus: ſed idem ſpecie effectus põt ꝯſequi ex actu bono ⁊ malo: ſicut hõ generat̃ ex adulterio ⁊ ex matrimoniali cõcubitu: ergo actus bonꝰ ⁊ malus nõ differũt ſpecie. ¶ P̄. Bonũ ⁊ maluꝫ dicit̃ in actibus quãdoq; ſꝫ circũſtãtiam: vt dictum ẽ: ſed circũſtãtia cũ ſit accidẽs non dat ſpẽm actui. ergo actus humãi nõ differũt ſpecie ꝓꝑ bonitatem ⁊ maliciam. ¶ Sed cõtra ſm̃ phm̃ in. 2. ethi. Similes habitus: bonꝰ ⁊ malus differũt ſpecie: vt liberalitas ⁊ ꝓdigalitas. ergo ⁊ actus bonus ⁊ malus differũt ſpecie. ¶ Rn̄o dõꝫ: ꝙ omnis actus ſpẽm hꝫ ex ſuo obiecto: ſicut ſupra dictũ eſt. vñ oꝫ ꝙ aliqua differentia obiecti faciat diuerſitatem ſpeciei in actibus. Eſt autem ꝯſiderandum ꝙ aliq̃ dr̃ia obiecti facit differẽtiam ſpeciei ĩ actibus ſm̃ ꝙ referũtur ad vnũ principium actiuũ qđ nõ facit differentiaꝫ in actibus ſm̃ ꝙ referunt̃ ad aliud principiũ actiuum: q: nihil qđ eſt per accidẽs conſtituit ſpẽm: ſed ſolum qđ eſt ꝑ ſe. poteſt aũt aliqua differẽtia obiecti eſſe ꝑ ſe in cõparatione ad vnũ principium: ⁊ ꝑ accidens in cõꝑatione ad aliud: ſicut cognoſcere colorẽ ⁊ ſonũ per ſe differũt ꝑ comparationeꝫ ad ſenſum: nõ aũt ꝑ comparationẽ ad intellectũ. In actibus aũt bonuꝫ ⁊ malũ dicit̃ ꝑ comparationẽ ad rationeꝫ: q: vt Dio. dicit. 4. ca. de di. no. Bonuꝫ hominis ẽ ſꝫ rõnem eſſe: maluꝫ aũt qđ eſt preter rationẽ: vnicuiq; .n. rei eſt bonũ qđ ꝯuenit ei ſꝫ ſuã formã: ⁊ malũ qđ eſt ei p̄ter ordinẽ ſue forme. pꝫ ergo ꝙ dr̃ia boni ⁊ mali circa obiectũ ꝯſiderata cõparant̃ ꝑ ſe ad rõnem. ſ. ſm̃ ꝙ obm̃ eſt ei ꝯueniẽs vel nõ cõueniẽs. dr̃r aũt aliq̃ actus hũani vel morales ſm̃ ꝙ ſũt a rõne. vñ manifeſtũ eſt ꝙ bonũ ⁊ malũ diuerſificãt ſpẽꝫ ĩ actibꝰ moralibꝰ. dr̃ie.n. ꝑ ſe diuerſificãt ſpẽꝫ. ¶ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ ẽt in rebus nãlibus bonũ ⁊ malũ qđ ẽ ſꝫ nãm ⁊ ꝯ̄ nãm diuerſificãt ſpẽm nãe. corpus.n. mortuuꝫ ⁊ corpꝰ viuũ nõ ſũt euſdẽ ſpeciei: ⁊ ſimilr̃ bonũ inq̄ntũ ẽ ſm̃ rõneꝫ: ⁊ malũ inq̄tũ ẽ p̄ter rõneꝫ diuerſificant ſpẽm moris. ¶ Ad ſcðꝫ dõꝫ: ꝙ malũ importat priuationẽ ñ abſolutã: ſꝫ ꝯſequẽteꝫ talẽ potẽtiaꝫ. dr̃.n. malus ſm̃ ſuã ſpẽꝫ nõ ex eo ꝙ nullũ hẽat obm̃: ſed q: hꝫ obm̃ nõ cõueniẽs rationi: ſicut tollere aliena: vñ inq̄ntum obiectũ ẽ aliqđ poſitiue: poteſt cõſtituere ſpẽm mali actus. ¶ Ad 3[m] dõm: ꝙ actus coniugalis ⁊ adulteriũ ſm̃ ꝙ compant̃ ad rationeꝫ differũt ſpecie ⁊ hñt effectus ſpecie differẽtes: q: vnũ eoꝝ meret̃ laudẽ ⁊ p̄miũ: aliud vituperium ⁊ penã. ſꝫ ſm̃ ꝙ cõpant̃ ad potẽtiã generatiuã nõ differũt ſpecie. ⁊ ſic habẽt vnũ effectũ ſm̃ ſpẽm. ¶ Ad quartũ dõm: ꝙ circumſtãtia q̃nq; ſumit̃ vt differentia eſſentialis obiecti ſm̃ ꝙ ad rõnẽ compat̃: ⁊ tũc poteſt dare ſpẽm actui morali. ⁊ hoc oꝫ ẽẽ q̃ncũq; circũſtantia tranſmutat actum de bonitate in maliciam. non enim circũſtantia faceret actum malum niſi ꝑ hoc ꝙ rationi repugnat.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ bonũ ⁊ malum qđ ẽ ex fine nõ diuerſificẽt ſpẽꝫ ĩ actibus. actus.n. habẽt ſpẽm ex obiecto: ſed finis eſt p̄ter rõnẽ obiecti. ergo bonũ ⁊ malũ qđ ẽ ex fine nõ diuerſificant ſpeciẽ actus. ¶ P̄. Id qđ eſt per accidẽs non conſtituit ſpeciẽ vt dictũ ẽ: ſed accidit alicui actui ꝙ ordinet̃ ad aliquẽ finẽ: ſicut ꝙ aliquis det elemoſynã ꝓpter inanẽ gloriam: ergo ſm̃ bonũ ⁊ malũ qđ eſt ex fine non diuerſificant̃ actus ſꝫ ſpẽm. ¶ P̄. Diuerſi actus ſm̃ ſpẽm ad vnũ finem ordinari pñt: ſicut ad finẽ inanis glorie ordinari pñt actus diuerſarum virtutũ ⁊ diuerſoꝝ vitioꝝ. nõ ergo bonũ ⁊ malũ qđ accipit̃ ſm̃ finem diuerſificat ſpẽm actuũ. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt qđ ſupra oſtẽſum eſt: ꝙ actus humani habẽt ſpẽm a fine: ergo bonũ ⁊ malũ qđ accipit̃ ſm̃ finẽ diuerſificat ſpẽm actuuꝫ. ¶ Rñ° dõm: ꝙ aliq̃ actus dicunt̃ hũani inq̄ntũ ſunt voluntarij: ſicut ſupra dictũ eſt: in actu aũt voluntario inuenitur duplex actus. ſ. actus iterior volũtatis: ⁊ actus exterior ⁊ vterq; hoꝝ actuũ hꝫ ſuuꝫ obm̃. finis aũt ꝓprie eſt obiectũ interioris actus volũtarij. id aũt circa qđ eſt actio exterior eſt obiectũ eius. ſicut igitur actus exterior accipit ſpẽm ab obiecto circa qđ ẽ: ita actꝰ iterior volũtatis accipit ſpẽꝫ a fine ſicut a ꝓprio obiecto. id aũt qđ eſt ex p̄te volũtatis ſe hꝫ vt formale ad id qđ ẽ ex p̄te exterioris actꝰ: q: volũtas vtitur mẽbris ad agendũ ſicut inſtrumẽtis: neq; actꝰ exteriores habẽt rationẽ moralitatis niſi inq̄ntum ſunt voluntarij. ⁊ ideo actus humãi ſpẽs formaliter ꝯſiderant̃ ſm̃ finẽ: mãliter aũt ſm̃ obiectũ exterioris actus. vñ phs dicit ĩ. 5. ethi. Q̄ ille q̄ furat̃ vt cõmittat adulteriũ: eſt ꝑ ſe loquẽdo magis adulter q̄ȝ fur. ¶ Ad primũ gꝰ dõm: ꝙ finis hꝫ rationẽ obi. vt dictũ ẽ. ¶ Ad ſcðm dõm: ꝙ ordinari ad taleꝫ fineꝫ ⁊ ſi accidat exteriori actui: non tñ accidit actui interiori volũtatis: q̄ compat̃ ad exterioreꝫ: ſicͣ formale ad mãle. ¶ Ad tertiũ dõm: ꝙ q̃ñ multi actus ſpecie differentes ordinant̃ ad vnũ fineꝫ: eſt q̄deꝫ diuerſitas ſpeciei ex p̄te exterioꝝ actuum: ſed vnitas ſpeciei ex p̄te actus interioris.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

Ad ſeptimū ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ ſpēs bonitatis q̄ eſt ex fine contineat̃
ſub ſpecie bonitatis que eſt ex obiecto: ſicut ſpecies ſub ge
nere: puta cū aliqs vult furari vt det elemoſynā: actꝰ.n.hꝫ
ſpēm ex obiecto: vt dictū eſt: ſꝫ impoſſibile ē ꝙ aliquid cō-
tineatur in aliqua alia ſpecie qđ ſub ꝓprio ſpecie nō cōtine
tur: q: idem nō poteſt eſſe in diuerſis ſpeciebꝰ nō ſubalter
nis. ergo ſpecies q̄ eſt ex fine cōtinet̃ ſub ſpecie q̄ eſt ex ob
iecto. ¶ P̄. Sempꝫ vltima differentia ɔſtituit ſpēꝫ ſpecia-
liſſimā: ſꝫ differentia que eſt ex fine videt̃ eſſe poſterior: q̄ꝫ
differentia q̄ eſt ex obiecto: q: finis hꝫ ratione vltimi: ergo
ſpēs q̄ eſt ex fine ɔtinet̃ ſub ſpecie q̄ eſt obiecto: ſicut ſpēs
ſpāliſſima. ¶ P̄. Quanto aliqua differentia eſt magis for-
malis tāto magis eſt ſpecialis: q: differentia comparatur ad
genus vt forma ad materiam: ſed ſpecies q̄ eſt ex fine eſt
formalior ea q̄ eſt ex obiecto: vt dictuꝫ eſt: ergo ſpecies q̄ ē
ex fine ɔtinetur ſub ſpecie que eſt ex obiecto: ſicut ſpēs ſpe
cialiſſima ſub genere ſub alterno. ¶ Sed ɔ. cuiuſlibet ge-
neris ſunt determinate dr̄ie: ſed actus eiuſdem ſpēi ex par
te obiecti pōt ad infinitos fines ordinari: puta furtū ad infi
nita bona vel mala: ergo ſpēs que eſt ex fine nō ɔtinet̃ ſub
ſpecie q̄ eſt ex obiecto ſicut ſub gn̄e. ¶ Rn̄o dđm: ꝙ obie
ctum exterioris actus dupliciter poteſt ſe habere ad fineꝫ
voluntatis. Uno mō ſicut ꝑ ſe ordinatū ad ipſuꝫ: ſicut bn̄
pugnare ꝑ ſe ordinat̃ ad victoriā. Alio mō per accidēs: ſi
cut accipe rē alienā ꝑ accidēs ordinat̃ ad danduꝫ elemoſy
nā. Opꝫ aūt vt phs dicit in.7. metaphyſice. Q dr̄ie diui-
dentes aliqđ genus: ⁊ ɔſtituētes ſpēm illius generis: per
ſe diuidāt illud. ſi aūt ꝑ accidens: non recte ꝓcedit diuiſio:
puta ſiqs dicat: aīaliuꝫ aliud rōnale: aliud irrationale: ⁊ aīa
lium irrationaliū: aliud alatū: aliud nō alatum. alatum.n.⁊
nō alatum non ſunt ꝑ ſe determinatiua eius: qđ eſt irratio
nale. Oportet aūt ſic diuidere: aīalium aliud habēs pedes
aliud non habens pedes: ⁊ habentiuꝫ pedes aliud habet
duos: aliud quattuor: aliud multos: hec.n.ꝑ ſe determināt
priorem differentiam. Sic igitur qn̄ obiectū non eſt per ſe
ordinatum ad finem: differentia ſpecifica que eſt ex obie-
cto non eſt per ſe determinatiua eius quod eſt ex fine: nec
econuerſo. vn̄ vna iſtarum ſpecieꝝ noa eſt ſub alia: ſꝫ tunc
actus moralis ē ſub duabus ſpeciebus quaſi diſpatis. vn̄
dicimus ꝙ ille q furat̃ vt mechet̃: cōmittit duas malicias
ī vno actu. Si vero obiectum ꝑ ſe ordinet̃ ad finē: vna di
ctarum differentiaꝝ ē ꝑ ſe determinatiua alterius. vn̄ vna
iſtarum ſpecieꝝ ɔtinebit̃ ſub altera. ɔſiderādum auteꝫ re
ſtat que ſub qua. Ad cuiꝰ euidentiā primo ɔſiderandū eſt:
ꝙ quāto aliqua differētia ſumit̃ a forma magis ꝑticulari:
tāto magis eſt ſpecifica. Scđo ꝙ q̄to agēs eſt magis vlē:
tāto ex eo eſt forma magis vlis. Tertio ꝙ quāto aliquis fi
nis eſt poſterior: tāto reſpōdet agēti vniuerſalior: ſicut vi-
ctoria que ē vltimus finis exercitus: eſt finis intētus a ſum
mo duce: ordinatio aūt huius aciei vel illius eſt finis inten-
tus ab aliquo inferioꝝ ducuꝫ. ⁊ ex iſtis ſequit̃ ꝙ differētia
ſpecifica que eſt ex fine: eſt magis generalis: ⁊ dr̄ia q̄ ē ex
obiecto ꝑ ſe ad talem finem ordinato: eſt ſpecifica reſpectu
eius. volūtas.n. cuius ꝓprium obiectū eſt finis eſt vlē mo
tiuum reſpectu oīum potētiaꝝ aīe: quarum ꝓpria obiecta
ſūt obiecta ꝑticularium actuū. ¶ Ad primū ergo dđm: ꝙ
ſm ſubam ſuā nō pōt aliquid eſſe ī duabus ſpeciebꝰ: qua-
rum vna ſub altera nō ordinet̃. ſed ſm ea q̄ rei adueniunt
pōt aliquid ſub diuerſis ſpeciebus ɔtineri: ſicut hoc pomū
ſm colorē ɔtinet̃ ſub hac ſpecie. ſ. albi. ⁊ ſm odorē ſub ſpe
cie bene redolētis. ⁊ ſimlr actus q ſm ſubſtātiaꝫ ſuā eſt in
vna ſpecie nāe: ſm ɔditiōes morales ſupuenientes ad duas
ſpēs referri poteſt: vt ſupra dictuꝫ ē. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ
differētia compat̃ ad genus vt forma ad mām inquātū fa
cit eē genus ī actu: ſꝫ ēt genus ɔſiderat̃ vt formaliꝰ ſpecie:
ſm ꝙ dr̄ia compat̃ ad genus: vt forma ad mām īqꝫtum
facit eē abſolutius ⁊ minus ɔtractuꝫ: vn̄ ⁊ partes diffinitio
nis reducunt̃ ad genus cāe formalis: vt dicitur in ii. phyſi
co. ⁊ ſm hoc genus eſt cā formalis ſpeciei: ⁊ tanto erit for
malius q̄to cōius. ¶ Ad 3m dđꝫ: ꝙ finis eſt poſtremuꝫ ī
executione: ſed eſt primum in intentione rationis: ſm quā
accipiuntur moralium actuum ſpecies.

Ad octauū ſic ꝓcedit̃. Vr̄ ꝙ non ſit aliquis actus indifferens ſm ſuaꝫ ſpēm:
malū.n. eſt priuatio boni ſm Aug. ſed priuatio ⁊ habitus
ſūt oppoſita imediata ſm phm: ergo nō eſt aliqs actus q
ſm ſpēm ſuam ſit indifferēs quaſi mediū exn̄s inter bonū
⁊ malū. ¶ P̄. Actus humāi hn̄t ſpēm a fine vel obiecto
vt dictū eſt: ſꝫ omne obiectū ⁊ oīs finis hꝫ ratiōem bōi vl
mali: ergo oīs actus humanus ſm ſuā ſpēm eſt bonꝰ vel
malus. nullus ergo ē indifferēs ſꝫ ſpēꝫ. ¶ P̄. Sicut dcm̄
eſt: actus dr̄ bonus q hꝫ debitam ꝑfectionē bonitatis: ma
lus cui aliqd de hoc deficit: ſꝫ neceſſe ē ꝙ oīs actus vel ha-
beat totā plenitudinē ſue bonitatis vel aliqd ei deficiat: gͦ
neceſſe eſt ꝙ oīs actus ſm ſpēm ſuā ſit bonus vel malus
⁊ nullus idifferēs. ¶ Sꝫ ɔ ē qđ Aug. dic̄ ī li. de ſer. do. in
mō. Q ſūt q̄dam facta media q̄ ꝑnt bono vel malo aīo fie
ri: de qbꝰ ē temerariū iudicare: ſūt ergo aliq actus ſꝫ ſpēꝫ
ſuā idifferētes. ¶ Rn̄o dđꝫ ꝙ ſicut dictū eſt: actus oīs hꝫ
ſpēm ab obiecto: ⁊ actus humanꝰ q dr̄ moralis: hꝫ ſpēꝫ ab
obiecto relato ad pricipiū actuum humanuꝫ: qđ eſt ratio.
vn̄ ſi obiectum actus icludat aliqd qđ ɔueniat ordini ratio
nis erit actus bonus ſm ſuam ſpēm: ſicut dare elemoſynā
indigēti. Si aūt icludat aliquid qđ repugnet ordini ratiōis
erit malus actus ſm ſpēm: ſicut furari: quod ē tollere alie-
na: cōtingit autē ꝙ obm actus nō includit aliqd ꝑtinens ad
ordinē rationis: ſicut leuare feſtucā de terra: ire ad campū
⁊ hmōi. ⁊ tales actus ſꝫ ſpēm ſuā ſūt indifferētes. ¶ Ad
primū ergo dđm: ꝙ duplex ē priuatio: q̄daꝫ q̄ ɔſiſtit ī pri-
uato eē: ⁊ hec nihil relinqt: ſꝫ totū aufert: vt cecitas totalr
aufert viſum: ⁊ tenebra lucē: ⁊ mors vitā: ⁊ iter hāc priua
tionē ⁊ habitū oppoſitū nō pōt eſſe aliqđ medium circa ꝓ
priū ſuſceptibile. Eſt aūt alia priuatio q̄ ɔſiſtit in priuari ſi-
cut egritudo ē priuatio ſanitatis: nō ꝙ tota ſanitas ſit ſubla
ta: ſed ꝙ eſt q̄ſi q̄dam via ad totalē ablationē ſanitatis q̄ fit
ꝑ mortē. ⁊ ideo talis priuatio cum aliqd relinquat nō ſem-
per eſt immediata cuꝫ oppoſito habitu: ⁊ hoc mō malū ē
priuatio boni: vt Simplicius dicit in cōmēto ſuꝑ libro pre
dicamentoꝝ: q: non totū bonū aufert: ſed aliqd relinquit.
vn̄ pōt eē aliquod mediū inter bonū ⁊ malū. ¶ Ad ſcđm
dđꝫ: ꝙ oē obm vel finis hꝫ aliquā bonitatem vel maliciā:
ſaltem nālem: nō tn̄ ſempꝫ importat bonitatē vel maliciam
moralē: que ɔſiderat̃ ꝑ opationem ad rōnem: vt dictū ē: ⁊
de hac non agit̃. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ non qcqd hꝫ actus ꝑ-
tinet ad ſpēm eius. vn̄ ⁊ ſi in ratione ſue ſpeciei non ɔtineat̃
qcqd ꝑtinet ad plenitudinē bonitatis ipſius: non ꝓp hoc eſt
ex ſpē ſua malus: nec etiā bonus: ſicut hō ſm ſuā ſpēm ne
q3 virtuoſus neq3 vitioſus eſt.

Ad nonū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ aliqs actus ſꝫ īdiuiduū ſit indifferēs. nulla.n. ſpēs ē
q̄ ſub ſe nō ɔtineat vel ɔtinere poſſit aliqđ īdiuiduuꝫ: ſꝫ ali
qs actus ē īdifferēs ſm ſuā ſpēm: vt dictū eſt: ergo videt̃
ꝙ aliqs actus īdiuidualis pōt eſſe īdifferēs. ¶ P̄. Ex indi-
uidualibꝰ actibus cauſant̃ hitus ɔformes ipſis vt dr̄ in.3.
ethi. ſed aliqs habitus ē indifferēs. dicit.n. phs in.4. ethi.
de qbuſdaꝫ: ſicut de placidis ⁊ ꝓdigis: ꝙ nō ſūt mali: ⁊ tn̄
ɔſtat ꝙ nō ſūt boni: cū recedāt a vtute: ⁊ ſic ſūt idifferētes
ſm habitū: ergo aliqui actus idiuiduales ſunt idifferētes.
¶ P̄. Bonū morale ꝑtinet ad vtutē: malū aūt morale ꝑti
net ad vitiū: ſꝫ ɔtingit qn̄q3 ꝙ hō actuꝫ q ex ſpecie ſua ē in-
differens nō ordinat ad aliquē finē vitij vel vtutis: ergo cō
tingit ad aliquē actum indiuidualē eē indifferētem. ¶ Sed
ɔtra ē qđ Greg. dicit in q̄daꝫ homil. Ocioſum vbuꝫ ē qđ
vtilitate rectitudis: aut ratiōe iuſte neceſſitatis: aut pie vtili
tatis caret. ſꝫ vbū ocioſuꝫ eſt malū. q: de eo reddāt hoīes
ratiōeꝫ ī die iudicij: vt dicit̃ Mat. 12. Si aūt nō caret rōne
iuſte neceſſitatis aut pie vtilitatis eſt bonū aut maluꝫ: pari
ergo ratione ⁊ qlibꝫ alius actꝰ vel ē bonus vel malus: nul
lus ergo īdiuidualis actꝰ ē indifferēs. ¶ Rn̄o dđm ꝙ ɔti-
git qn̄q3 aliquē actū eē indifferētē ſm ſpēm: qui tamen eſt
bonus vel malus ī idiuiduo ɔſideratus: ⁊ hoc iō: q: actus
moralis ſicut dictū ē: nō ſolū hꝫ bonitatē ex obiecto a quo
hꝫ ſpēm: ſed etiam ex circūſtātijs que ſunt quaſi quedam

accidentia: ſicut aliquid conuenit indiuiduo hominis ſz ac-
cidētia indiuidualia qḋ nō ꝯuenit hoī ſm rōnē ſpēi: ⁊ oꝫ ꝙ
qlibet indiuidualis actus hēat aliquā circūſtātiā p quā tra
hatur ad bonū vel malū ad minus ex pte intentionis finis.
cū.n. rōnis ſit ordinare: actus a rōne deliberatiua ꝓcedēs
ſi nō ſit ad debitum finē ordinatus: ex hoc ipſo repugnat
rationi ⁊ habꝫ rationē mali. Si vero ordinet̄ ad debitum
finem ꝯuenit cum ordine rationis: vñ hꝫ rationē boni. ne
ceſſe eſt autem ꝙ vel ordinet̄: vel nō ordinetur ad debitū
finem. vnde neceſſe eſt oēm actum hominis a deliberatiua
ratione procedentem in indiuiduo ꝯſideratum bonū eſſe
vel malum. Si autem nō procedit a ratiōe deliberatiua: ſꝫ
ex quadam imaginatōe: ſicut cum aliquis fricat barbā: vel
mouet manum aut lapidem. talis actus non eſt proprie lo
quendo moralis vel humanus cum hoc habeat actus a ra
tiōe: ⁊ ſic erit indifferēs quaſi extra genus moralium actuū
exiſtēs. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ aliquem actum eſſe i-
differentē ſm ſuā ſpeciē poteſt eſſe multipli. Uno mo
do ſic: ꝙ ex ſua ſpecie debeatur ei ꝙ ſit indifferens: ⁊ ſic ꝓ
cedit ratio: ſed tamē iſto modo nullus actus ex ſua ſpecie ē
īdifferens. nō enim eſt aliquod obiectū humani actus qḋ
non poſſit ordinari vel ad malum vel ad bonum per finē
vel circunſtantiā. Alio mō poteſt dici indifferens ex ſua
ſpecie: q: non habet ex ſua ſpecie ꝙ ſit bonus vel malus.
vnde per aliquod aliud poteſt fieri bonus vel: malus ſicut
hō nō habꝫ ex ſua ſpecie ꝙ ſit albus vel niger. nec tamen
habet ex ſua ſpecie ꝙ non ſit albus aut niger. poteſt enim
albedo vel nigredo ſuperuenire homini aliunde q̄ a prin-
cipijs ſpeciei. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ philoſophus dicit il-
lum eſſe malum proprie qui eſt alijs hominibus nociuus:
⁊ ſm hoc dicit prodigū nō malū: q: nulli alteri nocet niſi
ſibiipſi: ⁊ ſimiliter de omnibus alijs qui nō ſūt ꝓximis no
ciui. Nos aūt hoc dicimus malū cōmuniter omne quod
eſt ratōi recte repugnās: ⁊ ſm hoc oīs indiuidualis actus
eſt bonus vel malus: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertium dicendū
ꝙ oīs finis a ratione deliberatiua intentus ꝑtinet ad bonū
alicuius virtutis: vel ad malum alicuius vitij. nā hoc ipm
quod aliquis agit ordinate ad ſuſtentationem vel quietem
ſui corporis: ad bonū virtutis ordinatur in eo qḋ corpus
ſuum ordinat ad bonum virtutis. ⁊ idem pꝫ in alijs.

Ad decimū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ circunſtā-
tia non poſſit conſtituere aliquam
ſpeciem boni vel mali actus: ſpecies enī actus eſt ex obie
cto: ſed circūſtātie differūt ab obiecto: ergo circūſtantie nō
dant ſpeciē actus. ¶ P̄. Circūſtātie comparātur ad actū
moralem ſicut accidētia eius: vt dictum eſt: ſꝫ accidēs non
ꝯſtituit ſpeciem: ergo circūſtātia nō ꝯſtituit aliquā ſpeciem
boni vel mali. ¶ P̄. Unius rei nō ſūt plures ſpēs: vni⁹ āt
actus ſūt plures circūſtātie. ergo circūſtantia nō conſtituit
actū moralē i aliqua ſpecie boni vel mali. ¶ Sꝫ ꝯ. locus ē
circunſtantia quedam: ſed locus conſtituit actū moralē in
quadā ſpecie mali. furari enī aliquid de loco ſacro eſt ſacri
legium: ergo circūſtātia cōſtituit actum moralem in aliqua
ſpecie boni vel mali. ¶ Rñdeo dōm: ꝙ ſicut ſpecies rerū
naturaliū cōſtituūtur ex naturalib⁹ formis: ita ſpecies mo
ralium actuū ꝯſtituūtur ex formis. ꝓut ſūt a rōne concep-
te: ſicut ex ſupradictis pꝫ. quia vero natura determinata ē
ad vnum: nec poteſt eſſe proceſſus nature ī infinitum: ne-
ceſſe eſt peruenire ad aliquā vltimam formā ex qua ſuma
tur differentia ſpecifica: poſtquā alia differentia ſpecifica eē
non poſſit. ⁊ inde eſt ꝙ in rebus naturalibus id quod ē ac-
cidens alicui rei: nō poteſt accipi vt differentia conſtituens
ſpeciem: ſed proceſſus ratiōis nō eſt determinatus ad ali-
quod vnum: ſed quolibet dato poteſt vlterius procedere:
⁊ ideo quod i actu vno accipitur vt circūſtātia ſuperaddita
obiecto: quod determinat ſpēm actus: pōt iterū accipi a ra-
tione ordināte vt pñcipalis cōditio obiecti determinātis
ſpēm actus: ſicut tollere alienum hꝫ ſpeciem ex ratiōe alie
ni: ex hoc enim ꝯſtituitur ī ſpeciei furti: ⁊ ſi ꝯſideret̄ ſuper
hoc ratio loci vel temporis: ſe habebit in rōne circūſtātie:
ſed q: ratio etiam de loco vel tpe, ⁊ de alijs hmōi ordinare
pōt: ꝯtingit ꝯditionē loci circa obiectū accipi vt cōtrariam
ordini ratiōis puta ꝙ ratio ordinat iniuriam nō eſſe facien-
dā i loco ſacro. vñ tollere aliqd alienū de loco ſacro addit
ſpecialem repugnātiam ad ordinē rationis: ⁊ ideo locus q
ꝓrius ꝯſiderabat̄ vt circūſtātia nūc ꝯſiderat̄ vt pñcipalis
ꝯditio obiecti rōni repugnās: ⁊ per hūc modū q̄cūqꝫ ali-
qua circūſtātia reſpicit ſpecialem ordinē ratiōis vel pro vel
ꝯtra: oꝫ ꝙ circūſtātia det ſpeciem actui morali vel bono vl̄
malo. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ circūſtātia ſꝫ ꝙ dat ſpe
ciē actui ꝯſiderat̄ vt quedam ꝯditio obiecti: ſicut dictū ē:
⁊ quaſi quedam ſpecifica differētia eius. ¶ Ad ſcđm dōm
ꝙ circūſtātia manēs in ratione circūſtātie cum habeat ratio
nem accidētis nō dat ſpēm: ſed inq̄tū mutatur ī pñcipalē
ꝯditionē obiecti: ſm hoc dat ſpēm. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ nō
oīs circūſtantia ꝯſtituit actū moralem in aliqua ſpecie boni
vel mali: cū nō quelibet cirſtātia importet aliquā conſonan
tiam vel diſſonantiā ad rationē: vñ non oꝫ licet ſint multe
circūſtātie vnius actus ꝙ unus actus ſit in plurib⁹ ſpēbus:
lꝫ etiā non ſit incōueniēs ꝙ vnus actus moralis ſit in pluri
bus ſpeciebus moris etiam diſperatis: vt dictū ē.

Ad undecimū ſic ꝓcedit̄. Ut̄ ꝙ oīs circū
ſtātia pertinēs ad bonitatē
vel malitiā det ſpēm actui: bonū.n. ⁊ malū ſūt differentie
ſpecifice moraliū actuum. qḋ ergo facit differētiam i boni-
tate vel malicia moralis actus facit differre ſm differētiā
ſpecificā: qḋ eſt differre ſm ſpēm: ſed id qḋ addit in boni-
tate vel malicia actus: facit differre ſm bonitatē ⁊ maliciā:
ergo facit differre ſm ſpēm: ergo oīs circūſtātia addēs in
bonitate vel malicia actus cōſtituit ſpēm. ¶ P̄. Aut circū
ſtātia aduenies hꝫ i ſe aliquā rōnem bonitatis vl̄ malicie:
aut nō. Si nō: nō pōt addere i bonitate vel malicia actus:
q: qḋ nō ē bonū nō pōt facere maius bonū: ⁊ qḋ nō ē ma
lū nō pōt facere maius malū. Si āt hꝫ i ſe rōnē bonitatis
vel malicie: ex hocipſo hꝫ quādā ſpēm boni vel mali: g⁹ oīs
circūſtātia augēs bonitatē vel maliciā ꝯſtituit nouā ſpēm bo
ni vel mali. ¶ P̄. Scđm Dio. 4. ca. de di. no. Malū cātur
ex ſingularibus defectibus: q̄libet āt circūſtātia aggrauās
maliciā hꝫ ſpālē defectū: ergo q̄libet circūſtantia hꝫ nouā
ſpēm pctī: ⁊ eadem ratiōe quelibet augēs bonitatē videt̄
addere nouā ſpēm boni: ſicut quelibꝫ vnitas addita nume
ro facit nouā ſpēm numeri: bonū.n. ꝯſiſtit i numero pōde
re ⁊ mēſura. ¶ Sed ꝯ. magis ⁊ min⁹ nō diuerſificāt ſpēm:
ſed magis ⁊ minus eſt circūſtātia addēs i bonitate vel ma
licia: ergo non oīs circūſtantia addens in bonitate vel ma-
licia ꝯſtituit actū moralē i ſpecie boni vel mali. ¶ Rñº.
dōm ꝙ ſicut dictum eſt: circūſtātia dat ſpēm boni vel mali
actui morali: inquātū reſpicit ſpecialē ordinē ratiōis: ꝯtin
git aūt quādoqꝫ ꝙ circūſtātia nō reſpicit ordinem ratiōis
i bono vel malo niſi ꝑſuppoſita alia circūſtātia a qua actus
moralis hꝫ ſpēm boni vel mali: ſicut tollere aliqd i magna
quātitate vel parua nō reſpicit ordinem ratiōis ī bono vel
malo: niſi ꝑſuppoſita aliqua alia cōditiōe p quā actus hēat
maliciā vel bonitatē: puta hoc qḋ eſt eſſe alienū: qḋ repu
gnat ratiōi: vñ tollere alienū in magna vel parua quātitate
non diuerſificat ſpēm pctī: tñ poteſt aggrauare vel dimi-
nuere peccatū. ⁊ ſimilr̄ eſt i alijs malis vel bonis: vñ non
oīs circūſtātia addēs i bonitate vel malicia variat ſpēm mo
ralis actus. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ in his q̄ intēduntur
⁊ remittūtur dr̄ia intēſionis ⁊ remiſſionis nō diuerſificat
ſpeciem: ſicut quod differt i albedine ſcđm magis ⁊ min⁹
non differt ſm ſpeciem coloris: ⁊ ſimiliter quod facit di-
uerſitatem i bono vel malo ſm intenſionem ⁊ remiſſionē
non facit differentiam moralis actus ſm ſpeciē. ¶ Ad ſe
cundum dicendum: ꝙ circunſtantia aggrauans peccatū
vel augens bonitatem actus quandoqꝫ non habet bonita-
tem vel maliciam ſm ſe: ſed per ordinem ad aliam condi-
tionem actus: vt dictum eſt: ⁊ ideo non dat nouam ſpēm.
ſed auget bonitatē vel maliciā que ē ex alia ꝯditiōe actus.
¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ nō quelibet circūſtātia inducit ſingularē
defectū ſm ſeipſam: ſed ſolū ſm ordinem ad aliqd aliud:
⁊ ſimilr̄ non ſuꝑaddit nouā ꝑfectionē niſi per compatio
nē ad aliqd aliud: ⁊ pro tāto lꝫ augeat bonitatem vel mali
ciam: non tamen ſemꝑ variat ſpeciē boni vel mali.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

¶ Queſtio. xix.

Einde conſiderandum eſt de bo
nitate actus interioris vo
lūtatis. ¶ Et circa hoc querunt̄ decez.
d Primo vtrū bonitas volūtatis depen
deat ex obiecto. Sc̄do vtrū ex ſolo obie
cto dependeat. Tertio vtrū dependeat
ex ratiōe. Quarto vtrū depēdeat ex le
ge eterna. Quīto vtrū ratio errās obliget. Sexto vtruꝫ
volūtas ꝯtra legē dei ſequēs rōnē errātē ſit mala. Septi
mo vtrū bonitas volūtatis in his q̄ ſunt ad finē depēdeat
ex intentiōe finis. Octauo vtrū q̄ntitas bōitatis vel mali
tie in volūtate ſequatur quātitateꝫ boni vel mali in intētio
ne. Nono vtrū volūtatis bonitas dependeat ex ꝯformi
tate ad voluntatē diuinā. x°. vtrū neceſſe ſit voluntatē hu
manā ꝯformari diuine volūtati ī volito ad hoc ꝙ ſit bona.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ bonitas vo
lūtatis nō depēdeat ex obiecto. vo
lūtas.n.ñ pōt eē niſi bōi: q: malū ē ꝑter volūtatē: vt Dio.
dicit. 4. ca. de di. no. Si igit̄ bonitas volūtatis iudicaretur
ex obto: ſequeret̄ ꝙ oīs volūtas eēt bōa: ⁊ nulla eēt mala.
¶ P̄. Bonū ꝑ prius inuenit̄ ī fine. vñ bōitas finis inq̄ntū
hmōi nō depēdet ab aliquo alio: ſed ſm phm in. 6. ethico.
Bona actio ē finis. ſꝫ factio nūq̄ ſit finis: ordinat̄.n. ſemꝑ
ſicut ad finē ad aliqd factū. ergo bonitas actus voluntatis
non depēdet ex aliquo obiecto. ¶ P̄. Vnūqdq̄ q̄le ē tale
alterū facit: ſꝫ obm volūtatis ē bonuꝫ bonitate nature: nō
ergo pōt p̄ſtari volūtati bonitatē moralē: moralis ergo bo
nitas volūtatis nō dependet ex obiecto. ¶ Sed ꝯtra ē qđ
phs dicit in. 5. ethi. Q2 iuſtitia eſt ſm quā aliq volūt iuſta:
⁊ eadē rōne v̄tus ē ſm quā aliq volūt bona: ſꝫ bona volū
tas eſt que ē ſm virtutē. ergo bonitas volūtatis eſt ex hoc
ꝙ aliquis vult bonū. ¶ Rn° dd̄ꝫ: ꝙ bonum ⁊ malū ſunt
ꝑ ſe differētie actus volūtatis. nā bonū ⁊ maluꝫ ꝑ ſe ad vo
luntatem ꝑtinent: ſicut verū ⁊ falſuꝫ ad rōneꝫ: cuius act⁹ ꝑ
ſe diſtinguitur differētia veri ⁊ falſi: put dicimus opinio
nē eſſe verā vel falſā: vñ voluntas bona ⁊ mala ſunt act⁹
differētes ſm ſpēm. differentia aūt ſpeciei ī actibus eſt ſꝫ
obiecta: vt dictū eſt: ⁊ ideo bonū ⁊ malū ī actibus volūta
tis ꝓprie attenditur ſm obiecta. ¶ Ad primū g° dd̄m: ꝙ
volūtas nō ſemꝑ eſt veri boni: ſꝫ quādoq̄ eſt apparentis
boni: qđ qdē hꝫ rōneꝫ aliquā boni. non tñ ſimplr̄ conuenie
tis ad appetendū. ⁊ ꝑpter hoc actus volūtatis nō ē bonus
ſemꝑ: ſed aliquādo malus. ¶ Ad ſcdm dd̄m: ꝙ quāuis
aliqs actus poſſit eē vltimus finis hominis ſm aliquē mo
dū: non tamē talis actus ē actus volūtatis: vt ſupra dictuꝫ
ē. ¶ Ad tertiuꝫ dd̄m: ꝙ bonū ꝑ rōneꝫ repñtat̄ volūtati
vt obm. ⁊ inq̄ntuꝫ cadit ſub ordie rōnis ꝑtinet ad gen⁹ mo
ris: ⁊ cauſat bonitatē moralē ī actu volūtatis. rō.n. princip
um eſt humanoꝝ ⁊ moraliū actuuꝫ: vt ſupra dictum eſt.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ boni
tas volūtatis nō depēdeat
ſolū ex obiecto: finis.n. affinior eſt volūtati q̄ꝫ alteri potētie
ſꝫ act⁹ aliaꝝ potētiaꝝ recipiūt bonitatē non ſolū ex obiecto:
ſꝫ ēt ex fine: vt ex ſupradictis pꝫ. ergo etiā actus volūtatis
recipit bonitatē nō ſolū ex obiecto: ſꝫ ēt ex fine. ¶ P̄. Bo
nitas actus non ſolū ē ex obiecto: ſꝫ etiā ex circūſtantijs: vt
ſupra dictū eſt: ſꝫ ſm diuerſitatē circūſtātiaꝝ ꝯtingit eſſe di
uerſitatē bonitatis ⁊ malitie in actu voluntatis: puta ꝙ ali
qs velit qñ dꝫ: ⁊ vbi dꝫ: ⁊ q̄ntuꝫ dꝫ: ⁊ quō dꝫ: vel put dꝫ
ergo bonitas volūtatis nō ſolū dependet ex obto: ſꝫ etiā ex
circumſtātijs. ¶ P̄. Ignorātia circūſtantiaꝝ excuſat malici
am voluntatis: vt ſupra habitū eſt: ſꝫ hoc non eſſet niſi bo
nitas ⁊ malic a volūtatis a circūſtātijs depēderet. ergo bo
nitas ⁊ malicia voluntatis dependet ex circumſtantijs ⁊ nō
a ſolo obiecto. ¶ Sed ꝯ. ex circūſtātijs inq̄ntū hmōi act⁹
non hꝫ ſpēꝫ: vt ſupra dictū ē: ſꝫ bonū ⁊ malū ſunt ſpecifice
drie actus voluntatis: vt dcm̄ eſt. ergo. bonitas ⁊ malicia
voluntatis nō dependēt ex circūſtātijs: ſed ex ſolo obiecto.
¶ Rn° dd̄ꝫ: ꝙ in quolibꝫ genere quāto aliqd ē prius tāto
eſt ſimplicius. ⁊ in paucioribus ꝯſiſtens: ſicut prima corpo
ra ſunt ſimplicia. ⁊ iō inuenimus ꝙ ea q̄ ſunt prima in quo
libet genere ſunt aliquo mō ſimplicia: ⁊ in vno ꝯſiſtūt: prin
cipiū aūt bonitatis ⁊ malicie humanoꝝ actuū ē ex actu vo
luntatis. ⁊ iō bonitas ⁊ malicia voluntatis ſm aliquid vnū
attendit̄: aliorum vero actuum bonitas ⁊ malicia poteſt ſꝫ
diuerſa attendi. illud autem vnum quod eſt principium in
quolibet genere: nō eſt per accidēs: ſed per ſe: q: oē quod
eſt per accidens reducit̄ ad id quod eſt per ſe ſicut ad ꝑnci
pium. ⁊ ideo bonitas voluntatis ex ſolo vno illo depēdet
quod per ſe facit bonitateꝫ in actu. ſ. ex obiecto ⁊ nō ex cir
cunſtantijs que ſunt quedaꝫ accidētia actus. ¶ Ad primū
ergo dd̄m: ꝙ finis eſt obm voluntatis: nō autem aliaꝝ vi
rium. vnde q̄ntum ad actū voluntatis non differt bonitas
q̄ eſt ex obiecto a bonitate q̄ eſt ex fine: ſicut in actibus alia
rum virium: niſi forte per accidens: put finis depēdet ex
fine: ⁊ voluntas ex voluntate. ¶ Ad 2^m dd̄m: ꝙ ſuppoſi
to ꝙ voluntas ſit boni: nulla circūſtantia pōt eā facere ma
lā. Quod ergo dicit̄ ꝙ aliqs vult aliquod bonū quādo nō
dꝫ: pōt intelligi duplr̄. Vno modo ita ꝙ iſta circunſtātia
referat̄ ad volitū: ⁊ ſic volūtas ñ ē boni: q: velle facere ali
quid quādo nō dꝫ fieri: nō eſt velle bonū. Alio mō ita ꝙ
referat̄ ad actum volēdi: ⁊ ſic impoſſibile eſt ꝙ aliquis ve
lit bonū quādo non dꝫ: q: ſemꝑ hō dꝫ velle bonū: niſi for
te per accidens inq̄ntuꝫ aliqs volēdo hoc bonū impedit̄:
ne tūc velit aliquod bonū debitum: ⁊ tūc nō intendit malū
ex eo ꝙ aliquis vult illud bonū: ſꝫ ex eo ꝙ non vult aliud
bonum: ⁊ ſimiliter dd̄m eſt de alijs circūſtātijs. ¶ Ad ter
tium dd̄m: ꝙ circūſtantiaꝝ ignorātia excuſat maliciā volū
tatis ſm ꝙ circunſtantie ſe tenēt ex parte voliti: inquātum
. ſ. ignorat circunſtantias act⁹ quem vult.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ bonitas volū
tatis nō depēdeat a ratione. prius.n.
nō dependet a poſteriori: ſed bonuꝫ per prius pertinet ad
uolūtatem q̄ꝫ ad rationem: ut ex ſupradictis pꝫ. ergo bonū
uoluntatis non dependet a ratione. ¶ P̄. Philoſophus
dicit in. 6. ethicoꝝ. Q2 bonitas intellectus practici eſt uerū
ꝯforme appetitui recto: appetitus aūt rectus eſt uoluntas
bona: ergo bonitas rationis practice magis dependet a bo
nitate uoluntatis q̄ꝫ ecōuerſo. ¶ P̄. Mouens non depen
det ab eo quod mouetur: ſed econuerſo: uoluntas aūt mo
uet rationem ⁊ alias uires: ut ſupra dictū eſt: ergo bonitas
uoluntatis non depēdet a ratione. ¶ Sed ꝯ eſt quod Hy
larius dicit in. 10. de tri. Immoderata eſt omnis ſuſceptaꝝ
uoluntatum pertinacia ubi nō rationi uoluntas ſubijcitur:
ſed bonitas uoluntatis cōſiſtit in hoc ꝙ nō ſit immodera
ta: ergo bonitas uoluntatis dependet ex hoc ꝙ ſit ſubiecta
rationi. ¶ Reſpondeo dd̄m: ꝙ ſicut dcm̄ ē: bonitas uolū
tatis proprie ex obiecto dependet. obm autem uoluntatis
ꝓponitur ei per rationem: nam bonū intellectum eſt obie
ctum uoluntatis ꝓportionatum ei. bonū autem ſenſibile
uel imaginarium non eſt proportionatum uoluntati: ſꝫ ap
petitui ſenſitiuo: q: uoluntas poteſt tendere in bonuꝫ uni
uerſale qđ rō apphēdit: appetitus aūt ſenſitiuus nō tendit
niſi ī bonū ꝑticulare qđ apprehēdit uis ſenſitiua. ⁊ iō boni
tas uolūtatis depēdet a rōne eo mō quo depēdet ab obo.
¶ Ad primū ergo dd̄ꝫ: ꝙ bonū ſub ratione boni. i. appe
tibilis: ꝑ prius ꝑtinet ad uolūtatē q̄ꝫ ad rōnē: ſꝫ tñ ꝑ prius ꝑ
tinet ad rationē ſub ratione ueri q̄ꝫ ad uolūtatē ſub ratione
appetibilis: q: appetitus uoluntatis nō pōt eſſe d̄ bono ni
ſi prius a ratiōe apprehēdatur. ¶ Ad ſcdꝫ dd̄ꝫ: ꝙ phs ibi
loqtur de intellectu practico ſm ꝙ ē cōſiliatiuus ⁊ rōcina
tiuus eoꝝ que ſunt ad finem: ſic.n. ꝑficitur ꝑ prudentiam.
In his aūt que ſunt ad finem rectitudo rōnis cōſiſtit in cō
formitate ad appetitū finis debiti: ſed tñ ⁊ ipſe appetitus
finis debiti p̄ſupponit rectā apprehenſionē de fine q̄ eſt ꝑ
rōnem. ¶ Ad tertiū dd̄ꝫ: ꝙ uolūtas quodam mō mouet
rationem: ⁊ ratio alio modo mouet uolūtatem ex parte. ſ.
obiecti ut ſupra dictum eſt.

Ad quartū ſic procedit̄. Videt̄ ꝙ bonitas uo
lūtatis hūane nō depēdeat a lege
eterna: unius.n. una eſt regula ⁊ mēſura: ſꝫ regula hūane
uolūtatis ex qua eius bonitas depēdet eſt ratio recta: ergo
nō depēdet bonitas uolūtatis a lege eterna. ¶ P̄. Mēſu

ra ē homogenēa menſurato: vt dicitur.10.metaphy. Sed lex eterna nō ē homogenea volūtati hūane: ḡº lex eterna nō pōt eē mēſura volūtatis humane vt ab eo bonitas eius depēdeat. ¶ P̄. Mēſura dʒ eſſe certiſſima: ſʒ lex eterna ē nobis ignota. ergo nō pōt eē noſtre volūtatis menſura: vt ab ea bonitas volūtatis noſtre depēdeat. ¶ Sed ꝯ eſt qđ Aug. dicit. 22. li. ꝯ fauſtū: Q2 pctm̄ eſt factū vel ꝯcupitum aliqđ ꝯ eternā legē: ſʒ malicia volūtatis eſt radix pcti. ergo cū malicia bonitati opponat̄ bonitas voluntatis dependet a lege eterna. ¶ Rn̄º. dōʒ ꝙ in omnibus cauſis ordinatis effect⁹ plus depēdet a cā prima q̄ʒ a cā ſecūda: q2 cauſa ſecūda nō agit niſi in virtute prime cauſe. Q2 āt rō humana ſit regula volūtatis humane ex qua eius bōitas mēſuret̄: hʒ ex lege eterna q̄ ē rō diuina. vn̄ in ps dr̄. Multi dn̄t qs oñdit nobis bona: ſignatū eſt ſup nos lumē vult⁹ tui dn̄e: q̄ſi diceret: lumē rōnis qđ in nobis eſt: intātum pōt nobis oñdere bona: ⁊ noſtram volūtatem regulare: inq̄ʒtuʒ ē lumē vult⁹ tui .i. vultu tuo deriuatū, vn̄ māifeſtū eſt ꝙ multo magis depēdet bonitas volūtatis humāe a lege eterna q̄ʒ a rōe humana. ⁊ vbi deficit hūana rō: oʒ ad rōneʒ eternē recurrere. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ vnius rei nō ſūt plures mēſure prime: pn̄t tn̄ eē plures menſure: quaruʒ vna ſub alia ordinet̄. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ mēſura prima ē homogenea mēſurato: nō āt mēſura remota. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ lʒ lex eterna ſit nobis ignota ſm ꝙ eſt ī mēte diuina: innoteſcit tn̄ nobis aliqualiter: vel ꝑ rōnem nālem q̄ ab ea deriuatur vt ꝓpria eius imago: vel per aliqualeʒ reuelationem ſuperadditam.

Ad quintum ſic ꝓcedit̄. Ut̄ ꝙ volūtas diſcordās a rōne errāte nō ſit mala: rō .n. eſt regula volūtatis humane inq̄ʒtuʒ deriuat̄ a lege eterna: vt dcm̄ ē: ſʒ ratio errās nō deriuat̄ a lege eterna ergo ratio errās nō eſt regula volūtatis hūane: nō ē ergo volūtas mala ſi diſcordat a rōne errāte. ¶ P̄. Scđʒ Aug. īferioris ptātis p̄ceptū nō obligat ſi cōtrariet̄ p̄cepto poteſtatis ſupioris. ſicut ſi ꝓcōſul iubeat aliqđ qđ impator prohibet: ſʒ rō errās q̄nq3 ꝓponit aliqđ qđ eſt ꝯ p̄ceptū ſupioris .ſ. dei cuius eſt ſūma ptās: ergo dictamē rōnis errantis nō obligat: nō eſt ergo volūtas mala ſi diſcordet a rōne errāte. ¶ P̄. Oīs voluntas mala reducit̄ ad aliquā ſpēʒ malicie: ſed volūtas diſcordās a rōne errāte nō pōt reduci ad aliquā ſpēʒ malitie. puta ſi ratio errās errat in hoc ꝙ dicat eſſe fornicādū: volūtas eius q fornicari nō vult ad nullam malitiā reduci pōt. ergo volūtas diſcordās a rōne errante nō ē mala. ¶ Sʒ ꝯ: ſicut in primo dcm̄ eſt: Cōſcia nihil aliud eſt q̄ʒ applicatio ſcie ad aliquē actū: ſcia aūt in rōne ē volūtas. ergo diſcordās a rōne errante eſt ꝯtra cōſcientiam: ſʒ oīs talis volentas eſt mala: dicit̄ .n. Ro. 14. Oē qđ nō ē ex fide peccatū eſt .i. oē qđ eſt ꝯtra conſciam. ergo volūtas diſcordās a rōne errāte eſt mala. ¶ Rn̄º. dōm ꝙ cuʒ cōſcia ſit quodāmodo dictamen rationis: ē .n. quedam applicatio ſcie ad actum: vt in primo dictū eſt: idē eſt q̄rere vtrū volūtas diſcordās a ratione errāte ſit mala: qđ q̄rere vtrū conſcia errās obliget. ¶ Circa qđ aliq diſtingerunt tria genera actuum: quidam .n. ſunt boni ex genere: qdam ſunt indifferētes: qdaʒ ſunt mali ex genere. Dicūt ergo ꝙ ſi ratio vel cōſcia dicat aliqđ eſſe faciēdū qđ ſit bonum ex ſuo genere: nō eſt ibi error. Simlr̄ ſi dicat aliqđ nō eſſe faciendū qđ eſt malum ex ſuo genere: eadem .n. rōne precipiuntur bona qua ꝓhibent̄ mala: ſʒ ſi ratio vel conſcia dicat alicui ꝙ illa q̄ ſunt ſm ſe mala hō teneat̄ facere ex p̄cepto: vel ꝙ illa q̄ ſunt ſm ſe bona ſunt ꝓhibita: erit ratio vel conſcia errans: ⁊ ſimlr̄ ſi ratio vel conſcia dicat alicui ꝙ id qđ eſt ſm ſe indifferens: vt leuare feſtucā de terra ſit ꝓhibitum vel preceptum: erit ratio vel conſcia errās. Dicunt ergo ꝙ rō vel conſcia errās circa indifferentia ſiue precipiēdo ſiue ꝓhibēdo obligat: ita ꝙ volūtas diſcordās a tali ratione errāte erit mala ⁊ pctm̄: ſed ratio vel ꝯſcia errās precipiēdo ea q̄ ſunt per ſe mala: vel ꝓhibendo ea q̄ ſunt per ſe bona ⁊ neceſſaria ad ſalutem: non obligat. vn̄ in talibus voluntas diſcordans a ratione vel conſcia errāte nō ē mala. Sʒ hoc irrationabiliter dicit̄: in īdifferentibus .n. voluntas diſcordans a ratione vel conſcientia errante eſt mala aliquo modo ꝓpter obiectum a quo bonitas vel malitia voluntatis dependet. non autem propter obiectum ſcōm ſui naturā: ſed ſcōm ꝙ per accidens a ratione apprehenditur vt malum ad faciendūʒ vel ad vitandum. ⁊ q2 obiectum voluntatis eſt id quod proponitur a ratione: vt dictuʒ eſt: ex quo aliquid proponitur a ratione vt malum: voluntas dum in illud fertur accipit rationem mali: hoc autem contingit nō ſolum in indifferentibus: ſed etiam in per ſe bonis vel malis: non ſolum enim id qđ eſt indifferēs poteſt accipere rōnem boni vel mali ꝑ accidēs: ſed etiam id quod eſt bonuʒ pōt accipe rationē mali vel illud quod ē maluʒ rationē boni propter apprehēſionem rationis: puta abſtinere a fornicatione bonum quoddam ē: tn̄ in hoc bonum non fert̄ volūtas: niſi ſʒ ꝙ a ratione ꝓponit̄: vt ſiº ergo ꝓponat̄ malū a rōne errāte: fertur in hoc ſub rōne mali: vn̄ volūtas erit mala: q2 vult malum: non quidem id quod eſt maluʒ per ſe: ſʒ id quod eſt malum per accidēs ꝓpter apprehēſioneʒ rōnis: ⁊ ſimlr̄ credere in chriſtum ē ꝑ ſe bonum ⁊ neceſſarium ad ſalutē: ſʒ volūtas non fertur in hoc niſi ſm ꝙ a ratione ꝓponitur: vn̄ ſi a ratione proponat̄ vt maluʒ voluntas: feret̄ in hoc vt malū: nō q2 illud ſit malū ſm ſe: ſʒ q2 ē malū ꝑ accidēs ex apprehēſione rationis. ⁊ ideo phs dicit in .7. ethi. Q2 ꝑ ſe loquēdo inconueniēs eſt qui non ſequit̄ rationē rectā: ꝑ accidēs aūt qui non ſequitur etiā rationem falſam. Unde dōm ꝙ ſimplr̄ oīs volūtas diſcordās a rōne: ſiue recta ſiue errante ſemꝑ eſt mala. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ iudiciū rationis errātis lʒ non deriuetur a deo tn̄ ratio errās iudiciū ſuū ꝓponit vt verū: ⁊ ꝑ ꝯſequēs vt a deo deriuatū a quo ē oīs vitas. ¶ Ad ſcōm dōʒ: ꝙ verbuʒ Aug. hʒ locuʒ quādo cognoſcitur ꝙ inferior poteſtas p̄cipit aliqđ ꝯtra p̄ceptum ſupioris ptātis. Sʒ ſi aliqs crederet ꝙ p̄ceptum proconſulis eēt p̄ceptum impatoris: ꝯtēnēdo p̄ceptuʒ ꝓconſulis ꝯtēneret p̄ceptum impatoris. Et ſimlr̄ ſi aliquis hō cognoſceret ꝙ ratio humana dictaret aliqđ ꝯtra p̄ceptū dei: non teneret̄ rationē ſequi: ſʒ tūc ratio nō totalr̄ eſſet errās: ſʒ qn̄ ratio errans proponit aliqđ vt p̄ceptū dei: tūc ideʒ ē ꝯtēnere dictamē rationis ⁊ dei p̄ceptuʒ. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ ratio qn̄ apprehēdit aliqđ vt malū ſemꝑ apprehēdit illud ſub aliqua rōne mali: puta q2 ꝯriat̄ diuino p̄cepto: vel q2 eſt ſcandalū: vel ꝓp aliqđ hmōi: ⁊ tunc ad talē ſpēm malitie reducit̄ talis mala volūtas.

Ad ſextū ſic proceditur. Uidetur ꝙ volūtas cōcordās rōni erranti ſit bona. Sicut .n. voluntas diſcordans a rōne tēdit in id quod rō iudicat malum. ita voluntas ꝯcordans rationi tendit in id quod rō iudicat bonum: ſʒ volūtas diſcordās a rōne etiam errāte eſt mala: ergo volūtas concordās rōni etiam erranti ē bona. ¶ P̄. Uolūtas cōcordās precepto dei ⁊ legi eterne ſemꝑ eſt bona: ſed lex eterna ⁊ preceptum dei proponit̄ nobis per apprehēſionem rōnis etiam errātis. ergo volūtas cōcordās etiam rōni errāti eſt bona. ¶ P̄. Uoluntas diſcordās a rōne errāte eſt mala. ſi ergo volūtas ꝯcordans rōni errāti ſit etiam mala. videt̄ ꝙ omnis volūtas habētis rōnem errāteʒ ſit mala. ⁊ ſic talis homo erit perplexus: ⁊ ex neceſſitate peccabit: qđ eſt incōueniēs. ergo voluntas concordās rōni errāti eſt bona. ¶ Sed cōtra. Uolūtas occidētium apoſtolos erat mala: ſed tamē cōcordabat rōni erranti ipſorum ſm illud Joan. 16. Uenit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obſequium ſe preſtare deo. ergo voluntas concordans rōni erranti poteſt eſſe mala. ¶ Rn̄deo dōm: ꝙ ſicut p̄miſſa queſtio eadem eſt cum q̄ōne q̄ querit̄ vtrum ꝯſciētia erronea liget: ita iſta queſtio eadem eſt cū illa qua querit̄ vtrum ꝯſciētia erronea excuſet. Hec autē queſtio depēdet ab eo quod ſupra de ignorātia dcm̄ eſt. dcm̄ ē .n. ſupra ꝙ ignorātia quādoq3 cauſat inuolūtariū quādoq3 autem nō. Et q2 bonum ⁊ malum morale ꝯſiſtit in actu inquātum eſt volūtarius: vt ex premiſſis pʒ. manifeſtum eſt ꝙ illa ignorātia q̄ cauſat inuolūtariū tollit rationem boni ⁊ mali moralis. non autem illa que inuolūtariū nō cauſat. Dictum eſt etiam ſupra ꝙ ignorātia que eſt aliquo modo volita ſiue directe: ſiue īdirecte: nō cauſat inuo-

luntarium. ⁊ ſic dico ignorantiam directe voluntariam in/
quã actus volũtatis fert̃. Indirecte aũt propter negligẽtiã
ex eo ꝙ aliquis nõ vult illud ſcire qḋ ſcire tenet̃. vt ſupra
dcm̃ eſt. Si igit̃ rõ vel cõſciẽtia erret errore volũtario vel
directe: vel ꝑꝑ negligẽtiam. q: eſt error circa id qḋ qs ſcire
tenet̃: tunc talis error rõnis vel cõſciẽtie nõ excuſat: quin
volũtas cõcordãs rõni vel ꝯſciẽtie ſic errãti ſit mala. Si
autem ſit error qui cauſat inuolũtariũ prouenies ex igno/
rãtia alicuius circũſtãtie abſ omni negligentia: tunc talis
error rõnis vel cõſciẽtie excuſat vt volũtas ꝯcordans rõni
errãti nõ ſit mala: puta ſi rõ errãs dicat ꝙ homo teneatur
ad vxorem alterius accedere: volũtas cõcordãs huic rõni
errãti ẽ mala: eo ꝙ error iſte ꝓuenit ex ignorãtia legis dei
quam ſcire tenet̃. Si autem rõ erret in hoc ꝙ credat aliq̃
mulierem ſubmiſſam eſſe ſuam vxorẽ: ⁊ ea petẽte debitũ
velit eam cognoſcere excuſat̃ volũtas eius vt nõ ſit mala:
q: error iſte ex ignorãtia circũſtãtie ꝓuenit que excuſat ⁊
inuolũtariũ cauſat. ¶ Ad primũ ergo dcñm: ꝙ ſicut Dio
nyſius dicit. 4. caplõ de di. no. Bonũ cauſat ex ĩtegra cau
ſa: malũ autẽ ex ſingularibus defectibus. ⁊ ideo ad hoc
ꝙ dicat̃ malum id in quo fert̃ voluntas ſufficit: ſiue ꝙ ſm
ſuam nãm ſit malum: ſiue ꝙ apprehendat̃ vt malũ: ſ ad
hoc ꝙ ſit bonum: requirit̃ ꝙ vtro modo ſit modum.
¶ Ad ſcḋm dcñm: ꝙ lex eterna errare non poteſt: ſ ratio
humana poteſt errare: ⁊ ideo volũtas cõcordãs rõni hu/
mane nõ ſemꝑ eſt recta. nec ſemꝑ eſt cõcordãs legi eterne
¶ Ad tertium dicendum ꝙ ſicut in ſylogiſticis vno incõ/
uenĩẽti dato neſſe ẽ alia ſeq: ita in moralibus vno incõueniẽ
ti poſito ex neceſſitate alia ſequũtur: ſicut ſuppoſito ꝙ aliqs
querat inanem gloriã: ſiue ꝑꝑ inanem gloriã faciat quod fa
cere tenet̃. ſiue dimittat: ſiue faciat peccabit: nec tñ eſt per
plexus: q: poteſt intentionẽ malam dimittere. ⁊ ſimlr ſup
poſito errore rõnis vel ꝯſcientie qui procedit ex ignorãtia
non excuſante: neſſe eſt ꝙ ſequatur malũ in voluntate. nec
tñ ẽ homo ꝑplexus. q: poteſt ab errore recedere cũ igno/
rantia ſit vincibilis ⁊ voluntaria.

Ad ſeptimũ ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ bonitas
volũtatis nõ depẽdeat ex inten/
tione finis. Dictum eſt. n. ſupra ꝙ bonitas volũtatis depẽ
det ex ſolo obiecto: ſ in his que ſunt ad finẽ aliud eſt obie
ctũ volũtatis: ⁊ aliud finis intẽtus. ergo in talibus bonitas
volũtatis nõ depẽdet ab intẽtione finis. ¶ Pꝫ. Velle ſerua
re mãdatum dei pertinet ad voluntatem bonam: ſed hoc
põt referri ad malum finẽ. ſ. ad finẽ inanis glorie vel cupi
ditatis dũ aliquis vult obedire deo ꝑꝑ temporalia conſe/
quẽda. ergo bonitas volũtatis nõ depẽdet ab intentione fi
nis. ¶ Pꝫ. Bonum ⁊ malum ſicut diuerſificãt volũtatem
ita diuerſificãt finem. ſed malicia volũtatis nõ dependet a
malicia finis intenti. qui. n. vult furari vt det elemoſynam
volũtatem malam: lz intẽdat finem bonum. ergo etiã bo
nitas volũtatis nõ dependet a bonitate finis ĩtẽti. ¶ Sed
cõtra ẽ qḋ Aug. dicit. 9. ꝯfeſſionũ: ꝙ intẽtio remuneratur
a deo. ſed ex eo aliqd remunerat̃ a deo. q: eſt bonũ. ergo
bonitas volũtatis ex intẽtione finis dependet. ¶ Reſpon/
deo dcñm ꝙ intẽtio duplr ſe poteſt habere ad voluntatẽ.
Uno mõ precedẽs. Alio modo vt cõcomitans. Pre/
cedit quidẽ cauſalr intẽtio voluntatem: qñ aliqd volumus
ꝑꝑ intẽtionẽ alicuius finis: ⁊ tũc ordo ad finem conſiderat̃
vt rõ quedam bonitatis ipſius voliti: puta cum aliqs vult
ieiunare ꝑꝑ deum. habꝫ. n. ieiunium rõnẽ boni ex hoc ip
ſo ꝙ ſit ꝑꝑ deũ. vnde cum bonitas voluntatis depẽdeat a
bonitate voliti. vt ſupra dictum eſt. neceſſe eſt ꝙ depẽdeat
ex intẽtione finis: cõſequit̃ ãt intẽtio volũtatẽ quãdo acce/
dit voluntati preexiſtẽti: puta ſi aliqs vellet aliqd facere. ⁊
poſtea referat illud in deum: tũc prime volũtatis bonitas
nõ depẽdet ex intẽtione ſequẽti: niſi quatenus reiterat̃ actꝰ
volũtatis cũ ſequẽti intentiõe. ¶ Ad primũ ergo dcñm: ꝙ
quãdo intẽtio eſt cauſa volẽdi ordo ad finem accipit̃. vt q̃/
dam rõ bonitatis in obiecto: vt dictum eſt. ¶ Ad ſcḋm di
cendũ ꝙ volũtas nõ poteſt dici bona ſi ſit intẽtio mala cau
ſa volẽdi. qui. n. vult dare elemoſynam ꝑꝑ inanem gloriã
cõſequẽdam: vult id quod de ſe eſt bonũ ſub rõne mali. ⁊
ideo prout eſt volitum ab ipſo eſt malum. vnde voluntas
eius eſt mala: ſ ſi intẽtio ſit conſequẽs. tũc volũtas potuit
eẽ bona. ⁊ ꝑ intẽtionẽ ſequentẽ non deprauat̃ ille actus vo
lũtatis qui preceſſit: ſ actus volũtatis qui iteratur. ¶ Ad
tertiũ dcñm: ꝙ ſicut iam dictum eſt: malũ ꝯtingit ex ſingu
laribus defectibus. bonũ aũt ex tota ⁊ integra cã. vñ ſiue
voluntas ſit eius quod eſt ſcḋm ſe malum etiã ſub rõne
boni: ſiue ſit boni ſub rõne mali. ſemꝑ volũtas erit mala:
ſ ad hoc ꝙ ſit voluntas bona: requirit̃ ꝙ ſit boni ſub rõ/
ne boni. i. ꝙ velit bonum ⁊ propter bonum.

Ad octauũ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ q̃titas bonita/
tis in voluntate depẽdeat ex q̃ti/
tate bonitatis in intẽtione. q: ſup illud Math. 12. Bonꝰ hõ
de theſauro bono cordis ſui ꝓfert bona. dicit glo. Tm̃ bo
ni quis facit: q̃tum intendit: ſ intẽtio non ſolũ dat bonita/
tẽ actui exteriori: ſ etiã volũtati. vt dcm̃ eſt: ergo tm̃ aliqs
hꝫ bonã voluntatẽ q̃tũ intendit. ¶ Pꝫ. Augmẽtata cau
ſa augmentat̃ effectus: ſed intentionis bonitas eſt cã bone
voluntatis. ergo q̃tum qs intendit de bono: tm̃ voluntas
eſt bona. ¶ Pꝫ. In malis q̃tum aliqs intendit: tm̃ peccat.
ſi. n. aliqs proiiciens lapidẽ intenderet facere homicidiũ:
reus homicidij eſſet. ergo pari rõne in bonis tm̃ eſt bona
volũtas: q̃tum aliqs bonum intendit. ¶ Sꝫ ꝯ. põt eſſe in
tentio bona: ⁊ voluntas mala. ergo pari rõne põt eſſe intẽ
tio magis bona. ⁊ volũtas minꝰ bona. ¶ Rñdeo dcñm: ꝙ
circa actũ ⁊ intẽtionẽ finis duplex q̃titas põt ꝯſiderari.
Una ex parte obiecti. q: vult maius bonũ vel agit. Alia
ex intentione actus. q: intenſe vult vel agit qḋ ẽ maius ex
parte agentis. Si igit̃ loquamur de q̃titate vtriuſ q̃tũ
ad obiectũ manifeſtũ eſt ꝙ quantitas actus non ſequitur
quantitatẽ intentionis. qḋ quidem ex pte actus exterioris
cõtingere põt duplr. Uno mõ. q: obm qḋ ordinat̃ ad fi
nem intentũ nõ eſt ꝓportionatum fini illi: ſicut ſi quis da/
ret decẽ libras: nõ poſſet conſeq ſuã intentionẽ ſi intẽderet
emere rẽ valẽtẽ centũ libras. Alio mõ ꝑꝑ impedimen
ta q̃ ſuperuenire pñt circa exteriorẽ actũ q̃ nõ eſt in ptãte
noſtra remouere: puta aliqs intendit ire vſ Romã. ⁊ oc
currũt ei ĩpedimẽta ꝙ nõ põt hoc facere: ſ ex parte ĩterio
ris actus volũtatis non eſt niſi vno mõ: q: interiores actus
voluntatis ſunt in ptãte noſtra: nõ aũt exteriores actus: ſ
volũtas põt velle aliqḋ obm non ꝓportionatũ fini intẽto:
⁊ ſic voluntas q̃ fert̃ in id obm abſolute ꝯſideratũ non eſt
tm̃ bona q̃tũ eſt intẽtio. ſ q: ẽt ipſa intẽtio quodãmodo ꝑ
tinet ad actũ voluntatis inquãtũ. ſ. eſt rõ eius: ꝑꝑ hoc re/
dundat q̃titas bone intẽtionis in voluntatẽ inquantũ. ſ. vo
luntas vult aliqḋ bonum magnũ: vt finẽ: lz illud per qḋ
vult ꝯſequi tm̃ bonũ non ſit dignũ illo bono. Si vo ꝯſide
ret̃ quãtitas intentionis: ⁊ actus ſm intẽtionẽ vtriuſ: ſic
intẽſio intẽtionis redũdat in actũ interiorẽ ⁊ exteriorẽ volũ
tatis. q: ipſa ĩtentio quodãmõ ſe hꝫ formlr ad vtrũ: vt
ex ſupra dictis pꝫ. lz materialr ĩtentione recta exñte intenſa
poſſit eſſe actus interior vel exterior non ita intẽſus mate/
rialr loquẽdo. puta cũ aliqs non ita intenſe vult medicinã
ſumere ſicut vult ſanitatẽ: tñ hoc ipm qḋ eſt itenſe ĩtẽdere
ſanitatẽ redũdat formalr in hoc qḋ ẽ itẽſe velle medicari.
¶ Sꝫ tñ hoc ẽ ꝯſiderãdũ ꝙ ĩtenſio actus ĩterioris vl̃ exte
rioris põt referri ad ĩtẽtionẽ: vt obꝫ: puta cũ aliqs ĩtẽdit itẽ
ſe velle: vel aliqd itenſe operari. ⁊ tñ nõ ꝑꝑ hoc itenſe vult
vel operat̃. q: q̃titatẽ itenti boni nõ ſequit̃ bonitas actus
interioris vel exterioris: vt dcm̃ eſt: Et inde eſt ꝙ nõ q̃tũ
aliqs itendit mereri meret̃. q: quãtitas meriti ꝯſiſtit in in/
tenſione actus vt ĩfra dicet̃. ¶ Ad primũ ergo dcñm: ꝙ glo
ſa illa loquit̃ q̃tum ad reputationẽ dei qui ꝑcipue ꝯſiderat
itentionẽ finis. Unde alia glo. dicit ibidẽ ꝙ theſaurus cor
dis itentio eſt ex qua deus iudicat opa. bonitas. n. itentio/
nis. vt dcm̃ eſt redũdat quodãmodo in bonitatẽ volunta
tis q̃ facit etiã exteriorẽ actũ apud deũ meritoriũ. ¶ Ad
ſcḋm dcñm: ꝙ ſola bonitas itentionis nõ eſt tota cã bõe vo
luntatis: vñ rõ non ſequit̃. ¶ Ad 3m dcñm: ꝙ ſola malitia
intentionis ſufficit ad malitiã voluntatis: ⁊ ideo etiã quãtũ
mala eſt intẽtio tm̃ ẽt mala eſt voluntas: ſed non eſt eadem
ratio de bonitate: vt dictum eſt.

Ad nonū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ bonitas voluntatis humane non depēdeat ex ꝯformitate volūtatis diuine. Impoſſibile eſt. n. voluntatem hoīs ꝯformari voluntati diuine: vt patet per id qδ dr̄ Eſa. 55. Sicut exaltant celi a terra: ita exaltate ſunt vie mee a vijs veſtris: ⁊ cogitationes mee a cogitionibus veſtris. ſi ergo ad bonitatem volūtatis requireret ꝯformitas ad diuinaꝫ volūtatem ſequeret ꝙ impoſſibile eēt hoīs volūtatē eſſe bonam: qδ eſt incōueniēs. ¶ P. Sicut volūtas noſtra deriuat a volūtate diuina. ita ſcia noſtra deriuat a ſcia diuina. ſꝫ nō requirit ad ſciam noſtram ꝙ ſit ꝯformis ſcie diuine. multa. n. deus ſcit que nos ignoramꝰ. ergo nō requirit ꝙ voluntas noſtra ſit ꝯformis volūtati diuine. ¶ P. Volūtas eſt actōis principiū: ſed actio noſtra nō pōt ꝯformari actiōi diuine. gᵒ nec volūtas. ¶ Sed ꝯ ē qδ dr̄ Matth. 26. Nō ſicut ego volo: ſꝫ ſicut tu vis: qδ dicit. q: rectū vult eē hoīeꝫ: ⁊ ad deū dirigi. vt Aug. dicit in ench. Rectitudo aūt volūtatis eſt bonitas eius. ergo bonitas volūtatis dependet ex cōformitate ad volūtatem diuinam. ¶ Rn̄ᵒ dδꝫ. ꝙ ſicut dcm̄ eſt bonitas volūtatis dependet ex intētione finis: finis aūt vltimus volūtatis humane eſt ſummū bonū qδ ē deꝰ vt ſupra dcm̄ eſt. Requirit ergo ad bonitatem hūane voluntatis ꝙ ordinet ad ſummū bonū. hoc aūt bonū primo gdem ⁊ p ſe ꝯparat ad volūtatem diuinā: vt obiectū ꝓpriū eius: illud aūt qδ eſt primū in quolibꝫ gn̄e eſt menſura ⁊ rō oīum que ſunt illius generis. vnūqδqꝫ aūt rectuꝫ ⁊ bonum eſt inquātuꝫ attingit ad ꝓpriam menſuraꝫ. ergo ad hoc ꝙ volūtas hoīs ſit bona: requirit ꝙ ꝯformet volūtati diuine. ¶ Ad primū ergo dδꝫ: ꝙ volūtas hominis nō pōt ꝯformari volūtati diuine p equiparātiam: ſꝫ per imitationem. ⁊ ſimlr ꝯformat ſcia hoīs ſcie diuine inquantū cognoſcit verum. ⁊ actio hominis actioni diuine inquātum eſt agenti conueniens. ⁊ hoc per imitationem: non aūt per equiparantiam. Unde patet ſolutio ad ſcdm ⁊ ad tertium argumentum.

Ad decimū ſic ꝓceditur. Videt ꝙ voluntas hominis nō debeat ſemp ꝯformari diuine volūtati. In volito. n. nō poſſumꝰ velle qδ ignoramus. bonuꝫ. n. apprehenſuꝫ eſt obiectū volūtatis: ſꝫ gd deus velit ignoramus in plurimis. ergo nō pōt humana volūtas diuine volūtati ꝯformari in volito. ¶ P. Deus vult dānare aliquē quē pſcit in mortali peccato moriturū. ſi ergo hō teneret ꝯformare volūtatē ſuā diuine volūtati in volito: ſequeret ꝙ homo teneret velle ſuā damnationeꝫ: qδ ē incōueniēs. ¶ P. Nullus tenet velle aligd quod eſt ꝯ pietateꝫ: ſꝫ ſi hō vellet illud qδ deus vult. hoc eſſet qnqꝫ ꝯ pietatem. puta cum deus vult mori prēm alicuius. ſi filius hoc idē vellet ꝯ pietatem eſſet. ergo nō tenet ꝯformare volūtatē ſuā volūtati diuine in volito. ¶ Sꝫ ꝯtra eſt. q: ſup illud ps. Rectos decet collaudatio. dicit glo. Rectuꝫ cor hꝫ qui vult qδ deus vult. ſꝫ qlibꝫ tenet hr̄e rectū cor: ergo qlibꝫ tenet velle qδ deus vult. ¶ P. Forma volūtatis eſt ex obiecto ſicut ⁊ cuiuſlibꝫ actus. ſi gᵒ tenet hō conformare volūtatem ſuā volūtati diuine requirit ꝙ teneat ꝯformari in volito. ¶ P. Repugnātia volūtatum ꝯſiſtit in hoc ꝙ hoīes diuerſa volūt: ſꝫ qcūqꝫ hꝫ volūtatem repugnātem diuine volūtati hꝫ malam volūtatem. ergo qcūqꝫ nō ꝯformat volūtatem ſuā volūtati diuine in volito habꝫ malā volūtatem. ¶ Rn̄deo dδꝫ: ꝙ ſicut ex pdictis pꝫ voluntas fert in ſuū obiectum ſm ꝙ a rōne ꝓponit. ꝯtingit aūt aligd a rōne ꝯſiderari diuerſimode: ita ꝙ ſub vna rōne eſt bonū: ⁊ ſm aliā rōneꝫ nō bonuꝫ. ⁊ ideo volūtas alicuius ſi velit illud eſſe ſm ꝙ hꝫ rōneꝫ boni eſt bona. ⁊ volūtas alterius ſi velit illud idem non eſſe ſm ꝙ hꝫ rōnem mali erit volūtas ēt bona ſicut iudex hꝫ bonam volūtateꝫ dū vult occiſionem latronis. q: iuſta eſt. volūtas aūt alterius: puta vxoris vel filij: qui vult nō occidi ipm inquātum eſt ſm nām mala: occiſio eſt etiam bona. cū aūt voluntas ſequat apprehenſionem rationis vel intellectus ſm ꝙ rō boni apphēſi fuerit cōior. ſm hoc ⁊ volūtas fert in bonū cōius: ſicut pꝫ in exemplo ꝓpoſito. nā iudex hꝫ curam boni cōis qδ eſt iuſticia. ⁊ iō vult occiſionem latronis q̄ hꝫ rationem boni ſm relationem ad ſtatum communē. vxor autē latronis ꝯſiderare hꝫ bonuꝫ priuatum familie. ⁊ ſm hoc vult marituꝫ latronē nō occidi. bonuꝫ autē totius vniuerſi eſt id qδ eſt apprehenſum a deo qui eſt vniuerſi factor ⁊ gubernator. vnde quicquid vult: vult ſub ratiōe boni communis qδ eſt ſua bonitas que eſt bonuꝫ totius vniuerſi: Apprehenſio autē creature ſꝫ ſuā nām eſt alicuiꝰ boni particularis ꝓportionati ſue nāe: ꝯtingit autē aligd eſſe bonuꝫ ſm rationem particularem qδ non eſt bonuꝫ ſꝫ rationeꝫ vniuerſalem: aut econuerſo. ut dcm̄ eſt. Et ideo contingit ꝙ aliqua uoluntas ē bona uolens aligd ſm rationeꝫ particularē ꝯſideratum: qδ tn̄ deus non uult ſm rationeꝫ vlem: aut econuerſo. Et inde ē etiā ꝙ pn̄t diuerſe uoluntates diuerſoꝝ hoīum circa oppoſita eſſe bone: ꝓut ſub diuerſis rationibꝰ particularibus uolūt hoc eē uel non eſſe: nō eſt autē recta uoluntas alicuius hoīs uolentis aliqδ bonum particulare: niſi referat illud in bonum commune ſicut in fine: cum etiā nālis appetitꝰ cuiuſlibꝫ partis ordinet in bonum commune totius. ex fine autē ſumit quaſi formalis rō uolēdi illud qδ ad finē ordinat: vn̄ ad hoc ꝙ aliquis recta uolūtate uelit aliqδ particulare bonū: oꝫ ꝙ illδ particulare bonū ſit uolitū materialr: bonū āt cōe ſit uolitū formlr. uoluntas igit humana tenet ꝯformari diuine uoluntati i uolito formalr: tenet. n. uelle bonū diuinuꝫ ⁊ cōe ſꝫ nō materialr rōne iā dcā. Sꝫ tn̄ qn̄tuꝫ ad utrūqꝫ: mō aliquo uolūtas humana ꝯformat uolūtati diuine. q: ſm ꝙ ꝯformat uolūtati diuie i cōi rōne uoliti: ꝯformat ei in fine ultio: ſm āt ꝙ nō ꝯformat ei in uolito materialr: ꝯformat ei ſm rōnem cauſe efficiētis. q: hāc ꝓpriā inclinationē cōſequēteꝫ nām. uel apprehēſionē particularē huius rei hꝫ res a deo ſicut a cā effectiua. vn̄ ꝯſueuit dici ꝙ ꝯformat qn̄tuꝫ ad hoc uoluntas hoīs uolūtati diuine. q: uult hoc qδ deꝰ vult euꝫ uelle. Eſt ⁊ alius modus ꝯformitatis ſm rōnem cauſe formalis. ut. ſ. hō uelit aligd ex caritate ſicut deꝰ uult ⁊ iſta ēt ꝯformitas reducit ad ꝯformitatē formalē q̄ attendit ex ordine ad vltimū finē. qδ eſt ꝓpriuꝫ obm̄ charitatis. ¶ Ad primū gᵒ dδꝫ: ꝙ uolitū diuinū ſm rōnē cōem quale ſit ſcire poſſumus. Scimꝰ. n. ꝙ deus qcqd uult uult ſub rōne boni. ⁊ iō qcūqꝫ uult aligd ſub quacūqꝫ rōne boni hꝫ uoluntatē ꝯformē uoluntati diuine qn̄tū ad rōnē uoliti. ſꝫ in particulari neſcimus gd deus uelit: ⁊ qn̄tū ad hoc nō tenemur ꝯformare uoluntatē noſtrā diuine uoluntati: i ſtatu tn̄ glorie oēs uidebunt in ſingulis que uolēt ordinē eoꝝ ad id qδ deus circa hoc uult: ⁊ iō nō ſolū formalr: ſꝫ materialr in oībus ſuā uolūtatē deo ꝯformabūt. ¶ Ad 2ᵐ dδꝫ ꝙ deus nō uult dānationē alicuius ſub rōne dānatiōis: nec mortē alicuius inquātuꝫ ē mors. q: ipſe uult oēs hoīes ſaluos fieri: ſꝫ uult iſta rōne iuſtitie. vn̄ ſufficit circa talia ꝙ hō uelit iuſtitiā dei ⁊ ordinē nāe ſeruari. vn̄ pꝫ ſolutio ad tertiuꝫ. ¶ Ad primū vᵒ qδ in ꝯrium obijciebat dδm: ꝙ magis uult qδ deus uult q ꝯformat uolūtatē ſuā uolūtati diuine qn̄tū ad rōnem uoliti q̄ꝫ q ꝯformat qn̄tū ad ipſaꝫ rem uolitā. q: uolūtas principalius fert in finē q̄ꝫ in id qδ ē ad finē. ¶ Ad ſcdm dδm: ꝙ ſpēs ⁊ forma actus magis attēdit ſm rōnem obi q̄ꝫ ſm id qδ eſt mālē in obō. ¶ Ad tertium dδm: ꝙ nō eſt repugnātia uolūtatū qn̄ aliq diuerſa uolūt nō ſm eādem rōnem: ſꝫ ſi ſub una rōne eſſet aligd ab uno uolitū qδ alius nollet: hoc induceret repugnātiam uoluntatum. qδ tn̄ non eſt in propoſito.

¶ Queſtio. xx.

Deinde conſiderādū ē de bōitate ⁊ malitia qn̄tū ad exteriores actus. ¶ Et circa hoc qrunt ſex.

d

Primo utꝝ bonitas ⁊ malitia p prius ſit i actu uolūtatis. uel i actu exteriori.

Scdo utꝝ tota bonitas uel malitia actꝰ exterioris depēdeat ex bōitate uolūtatis

Tertio utꝝ ſit eadē bonitas ⁊ malitia iterioris ⁊ exterioris actus. Quarto utrū actus exterior addat de bonitate uel malitia ſupra actū iteriorē. Quinto utꝝ euētus ſequēs aligd addat de bonitate vel malitia ad actū exteriorē. Sexto utrū idem actus exterior poſſit eſſe bonus ⁊ malus.

Ad primū ſic procedit̄. Videtur ꝙ bonū ⁊ malū per prius cōſiſtat in actu exteriori ꝗ̄ in actu volūtatis. Voluntas.n.hꝫ bonitatē ex obo vt ſupra dcm̄ eſt: ſꝫ actus exterior eſt obm̄ īterioris actus volūtatis: dicimur.n. velle furtū: vel velle dare elemoſynā. ergo malū ⁊ bonū ꝑ prius ē in actu exteriori ꝗ̄ in actu volūtatis. ℂ P̄. Bonū ꝑ prius ꝯuenit fini. q2 ea q̄ ſunt ad finē hñt rōnem boni ex ordine ad finē: actus aūt volūtatis nō pōt eē finis: vt ſupra dcm̄ eſt: actus āt alterius potentie pōt eſſe finis. ergo ꝑ prius ꝯſiſtit bonū in actu potētie alterius: ꝗ̄ in actu volūtatis. ℂ P̄. Actus volūtatis formalr ſe hꝫ ad actū exteriorē. vt ſupra dcm̄ ē: ſꝫ id qđ eſt formale eſt poſterius: nā forma aduenit mãe: ergo ꝑ prius ē bonū ⁊ malū ī actu exteriori. ꝗ̄ ī actu volūtatis. ℂ Sꝫ ꝯ eſt qđ auguſtinus dicit ī libro retractationū: ꝙ volūtas ē ex q̄ peccat̄ ⁊ recte viuit̄. ergo bonū ⁊ malū morale ꝑ prius conſiſtit in volūtate. ℂ Rn̄. dđꝫ ꝙ aliq̄ actus exteriores pñt dici boni vel mali dupl̄r. Uno mō ſꝫm genus ſuū: ⁊ ſꝫm circūſtātias in ipſis ꝯſideratas. ſicut dare elemoſynā ſeruatis debitis circūſtātijs dr̄ eē bonū. Alio mō dr̄ aliq̄d eē bonū vel malū ex ordine ad finē: ſicut dare elemoſynā ꝓꝑ inanē gloriā dr̄ eē malū: cū aūt finis ſit ꝓpriū obm̄ volūtatis. manifeſtū ē ꝙ iſta rō bōi vel mali quā hꝫ actus exterior ex ordine ad finē ꝑ prius inuenit̄ in actu volūtatis. ⁊ ex eo deriuat̄ ad actum exteriorem: bonitas aut vel malitia quā habet actus exterior ſꝫm ſe ꝓꝑ debitā mãm: ⁊ debitas circunſtātias nō deriuat̄ a volūtate: ſed magis a rōne: vñ ſi cōſideret̄ bonitas exterioris actus ſꝫm ꝙ ē in ordinatiōe ⁊ apprehenſiōe rōnis: prior eſt ꝗ̄ bonitas actus volūtatis. ſꝫ ſi ꝯſideret̄ ſꝫm ꝙ ē in executione opis ſequit̄ bonitatē volūtatis q̄ ē principiū eius. ℂ Ad primū ergo dđm: ꝙ actus exterior eſt obiectū volūtatis inquātū ꝓponit̄ volūtati a rōne: vt quoddā bonū apprehēſum ⁊ ordinatū ꝑ rōnem. ⁊ ſic ē prius ꝗ̄ bonū act⁹ volūtatis: inquātū vo ꝯſiſtit in executiōe opis ē effectus volūtatis: ⁊ ſequit̄ volūtatē. ℂ Ad ſcđꝫ dđꝫ ꝙ finis ē prior in intentiōe: ſꝫ ē poſterior in executiōe. ℂ Ad tertiū dđm: ꝙ forma ſꝫm ꝙ eſt recepta in mã eſt poſterior viageñationis ꝗ̄ mã: lꝫ ſit prior nã: ſꝫ ſꝫm ꝙ eſt in cā agente ē oībus modis prior: voluntas aūt comparat̄ ad actū exteriorē: ſicut cā efficiēs: vñ bonitas actus volūtatis eſt forma exterioris actus ſicut in cauſa agēte exñs.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ tota bonitas ⁊ malitia actus exterioris depēdeat ex volūtate. dr̄.n. Matth.7. Nō pt̄ arbor bona malos fructus facere: nec arbor mala facere fructus bonos. ꝑ arborē āt intelligit̄ volūtas: ⁊ ꝑ fructū opus ſꝫm glo. ergo nō pōt eē ꝙ voluntas interior ſit bona. ⁊ act⁹ exterior ſit malus. aut ecōuerſo. ℂ P̄. Aug. dicit in libro retractationū ꝙ nō: niſi volūtate peccat̄. ſi ergo nō ſit pctm̄ ī volūtate: nō erit pctm̄ ī exteriori actu. ⁊ iō tota bonitas vel malitia exterioris actus ex volūtate depēdet. ℂ P̄. Bonū ⁊ malū de quo nūc loquimur ſunt drĩe moralis act⁹. drĩe āt ꝑ ſe diuidūt genus ſꝫm pħm in.8. metaph. cū igr̄ actus ſit moralis ex eo ꝙ ē volūtarius: vr̄ ꝙ bonū ⁊ malū accipit̄ ī actu ſolū ex pte volūtatis. ℂ Sꝫ ꝯ ē qđ Aug. dicit in libro ꝯ mēdaciū: ꝙ q̄dā ſunt q̄ nullo q̄ſi bono fine: aut bona volūtate pñt bñ fieri. ℂ Rn̄. dđꝫ ꝙ ſicut iā dcm̄ ē ī exteriori actu pōt ꝯſiderari duplex bonitas vel malitia. Una ſꝫm debitā mãm ⁊ circūſtantiā. Alia ſꝫm ordinē ad finem. Et illa qdē q̄ ē ſꝫm ordinē ad finē: tota depēdet ex volūtate: illa āt q̄ ē ex debita mã vel circūſtātijs depēdet ex rōne. ⁊ ex hac depēdet bonitas volūtatis ſꝫm ꝙ in ipſam fert̄. ℂ Eſt aūt conſiderāduꝫ ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt ad hoc ꝙ aliq̄d ſit malū ſufficit vnus ſingularis defect⁹: ad hoc aūt ꝙ ſit ſimpl̄r bonū nō ſufficit vnū ſingulare bonū: ſꝫ reqrit̄ integritas bonitatis: ſi igr̄ volūtas ſit bona ⁊ ex obiecto ꝓprio ⁊ ex fine: conſequēs ē actū exteriorē eē bonū: ſꝫ nō ſufficit ad hoc ꝙ actus exterior ſit bonus: bonitas volūtatis q̄ ē ex intentione: ſꝫ ſi volūtas ſit mala ſiue ex intētione finis: ſiue ex actu volito: ꝯſequēs ē actuꝫ exteriorē eſſe malū. ℂ Ad primū ergo dđm: ꝙ voluntas bona: ꝓut ſignificat̄ ꝑ arborē bonā ē accipienda ſꝫm ꝙ hꝫ bonitateꝫ ex actu volito: ⁊ ex fine intento. ℂ Ad ſcđm dđm: ꝙ non ſolū aliq̄s voluntate peccat qñ vult malum finē: ſꝫ etiaꝫ qñ vult malum actuꝫ. ℂ Ad 3m dđꝫ: ꝙ voluntariū dr̄ nō ſolū actus voluntatis ſꝫ ēt actus exteriores: ꝓut a voluntate ꝓcedunt. ⁊ rōne. ⁊ ideo circa vtroſq3 actus poteſt eſſe drĩa boni ⁊ mali.

Ad tertiū ſic procedit̄. Videtur ꝙ nō eadē ſit bonitas vel malitia actus interioris volūtatis ⁊ exterioris act⁹. Act⁹.n. īterioris principiū ē vis aīe īterior: apphēſiua vel appetitiua. actus āt exterioris principiū ē potētia exequēs motū: vbi āt ſunt diuerſa ꝑ̄cipia actiōis: ibi ſunt diuerſi act⁹: actus āt ē ſubm̄ bonitatis: vel malitie. nō pōt āt eē idē accñs ī diuerſis ſubiectis. ergo nō pōt eē eadē bonitas īterioris ⁊ exterioris actus. ℂ P̄. Virt⁹ ē q̄ bonū facit hñteꝫ: ⁊ opus eius bonū reddit vt dr̄ in.2. ethi. ſꝫ alia ē v̄tus intellectualis ī potētia īpante: ⁊ alia v̄tus moralis ī potētia impata. vt pꝫ ī principio ethi. ergo alia ē bonitas actus interioris q̄ ē potētie impantis. ⁊ alia ē bonitas actus exterioris q̄ ē pōtētie impate. ℂ P̄. Cā ⁊ effectus idē eē nō pñt: nihil.n. ē cā ſuiipſius: ſꝫ bonitas actus interioris ē cā bōitatis actus exterioris: aut ecōuerſo. vt dictū ē. ergo nō pōt eē eadē bonitas vtriuſq3. ℂ Sꝫ ꝯ ē ꝙ ſupra oñſuꝫ ē ꝙ actus volūtatis ſe hꝫ: vt formale ad actū exteriorē: ex formali āt ⁊ mali ſit vnū. ergo ē vna bōitas act⁹ interioris ⁊ exterioris. ℂ Rn̄. dđm ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē actus interior volūtatis ⁊ actus exterior: ꝓut ꝯſiderant̄ in gñe moris ſunt vn⁹ act⁹: ꝯtigit āt qñq3 actū q̄ ē unus ſubiecto hñe plures rōnes bonitatis vel malitie: ⁊ qñq3 vnaꝫ tm̄. Sic ergo dđm ꝙ qñq3 ē eadē bonitas vel malitia interioris actus ⁊ exterioris: qñq3 alia ⁊ alia. Sicut.n. dcm̄ eſt ꝑ̄dicte due bonitates vel malitie. ſ. interioris ⁊ exterioris actus adinuicē ordinant̄: ꝯtingit aūt in his q̄ ad aliđ ordinātur: ꝙ aliq̄d ē bonū ex hoc ſolū ꝙ ad aliđ ordinat̄: ſic potio amara ex hoc ſolo ē bona ꝙ ē ſanatiua vñ nō ē alia bonitas ſanitatis ⁊ potiōis: ſꝫ vna ⁊ eadē. Qñq3 vo illud qđ ad aliud ordinat̄ hꝫ in ſe aliq̄ rōnem boni ēt p̄ter ordinē ad aliđ bonū: ſicut medicina ſaporoſa hꝫ rōnē bōi delectabilis preter hoc ꝙ ē ſanatiua. ℂ Sic ergo dđm ꝙ qñ actus exterior ē bonus vel malus ſolū ex ordine ad finē: tūc ē oīno eadē bonitas ⁊ malitia actus volūtatis q̄ ꝑ ſe reſpicit finē ⁊ act⁹ exterioris q reſpicit finē mediāte actu volūtatis. cū āt act⁹ exterior hēt bonitatē vel malitiā ſꝫm ſe. ſ. ſꝫm mãm vel circūſtantiā: tūc bonitas exterioris actus ē vna: ⁊ bonitas volūtatis q̄ eſt ex fine ē alia: ita tm̄ ꝙ bonitas finis ex volūtate redundat in actū exteriorē ⁊ bonitas malitie ⁊ circūſtantiarū redundat in actū volūtatis ſicut iā dcm̄ eſt. ℂ Ad primū ergo dđm: ꝙ rō illa ꝓbat ꝙ actus interior ⁊ exterior ſunt diuerſi ſꝫm genus nãe: ſꝫ tm̄ ex eis ſic diuerſis ꝯſtituit̄ vnū in gñe moris. vt ſupra dcm̄ eſt. ℂ Ad ſcđm dđm: ꝙ ſicut dr̄ in.6. ethi: Virtutes morales ordināt̄ ad ipſos act⁹ v̄tutum q ſunt quaſi fines. prudētia āt q̄ ē in rōne ad ea q̄ ſunt ad finē: ⁊ ꝓꝑ hoc reqrunt̄ diuerſe v̄tutes: ſꝫ rō recta de ipſo fine virtutū nō hꝫ aliā bonitatē ꝗ̄ bonitateꝫ v̄tutis ſꝫm ꝙ bonitas rōnis p̄cipat̄ in qualibꝫ v̄tute. ℂ Ad tertiū dđm ꝙ qñ aliq̄d ex vno deriuat̄ in alteꝝ ſicut ex cā agēte vniuoca: tūc aliud ē qđ ē in vtroq3: ſicut cū calidū calefacit alius numero ē calor calefaciētis ⁊ calor calefacti: lꝫ ideꝫ ſpē. Sꝫ qñ aliq̄d deriuat̄ ab vno in alteꝝ ſꝫ analogiā vl̄ ꝓportionē: tūc ē tm̄ vnū numero: ſicut a ſano qđ ē in corpore aīalis deriuat̄ ſanū ad medicinā ⁊ vrinā: nec alia ſanitas ē medicie ⁊ vrine ꝗ̄ ſanitas aīalis quā medicina facit ⁊ vrina ſignificat. ⁊ hoc mō a bonitate volūtatis deriuat̄ bonitas act⁹ exterioris ⁊ ecōuerſo. ſ. ſꝫ ordinē vnius ad alterū.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ exterior act⁹ nō addat ī bonitate vel malitia ſuꝑ actū īteriorē: dicit.n. Chryſo. ſuꝑ Matth. Volūtas ē q̄ aut remūerat̄ ꝓ bono: aut cōdemnat̄ ꝓ malo. opa aūt teſtionia ſūt volūtatis. nō ergo q̄rit ds̄ opa ꝓꝑ ſe: vt ſciat quō iudicet: ſꝫ ꝓꝑ alios: vt oēs ītelligāt q2 iuſtus ē ds̄: ſꝫ malū vel bonū magis ē extimādū ſꝫ iudiciū dei ꝗ̄ ſꝫm iudiciū hominū. ergo act⁹ exterior nihil addit ad bonitatē vel malitiā ſuꝑ actū interiorē. ℂ P̄. Una ⁊ eadē ē bōitas interioris ⁊ exterioris act⁹. vt dcm̄ ē. ſꝫ augmētū ſit ꝑ additionē vnius

ad alterũ. ergo actus exterior non addit in bonitate vel ma
licia ſup actũ interiorẽ. ¶ P̄. Tota bonitas creature nihil
addit ſupra bonitatez diuinã. q2 tota deriuat a bonitate di
uina: ſed bonitas actus exterioris qñq3 tota deriuat ex bo/
nitate actus interioris: qñq3 ãt ecõuerſo: vt dcm̃ ẽ: nõ ergo
vnũ eoꝝ addit in bonitate vel malicia ſup alteꝝ. ¶ Sʒ ɔ̄.
oĩs agẽs intẽdit cõſeq bonũ ⁊ vitare malũ. ſi ergo ꝑ actũ ex
teriorẽ nihil addit de bonitate vel malicia: fruſtra q hʒ bo/
nã voluntatẽ vel malã facit opus bonũ: aut deſiſtit a malo
oꝑe: qđ ẽ incõueniẽs. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ſi loquamur de bo
nitate exterioris actus quã hʒ ex bonitate finis: tũc actꝰ ex/
terior nihil addit ad bonitatẽ: niſi ɔtingat ipſaʒ volũtatẽ ſm
ſe fieri meliorẽ in bonis: vel peiorẽ in malis: qđ qdẽ vr̃ poſ
ſe ɔtingere triplr̃. Uno mõ ſm numeꝝ: puta cum aliqs
vult aliqd facere bono fine vel malo: ⁊ tũc qdẽ nõ fac poſt
modũ ãt vult ⁊ facit: duplicat actus volũtatis. ⁊ ſic fit du
plex bonũ vel duplex malũ. Alio mõ q̃ttũ ad extẽſionẽ:
puta cũ aliqs vult facere aliquid bono fine vel malo: ⁊ ꝓꝑ
aliqđ impedimẽtũ cõſiſtit. alius aũt ɔtinuat motũ volunta
tis quouſq3 oꝑe ꝑficiat: manifeſtũ ẽ ꝙ hmõi voluntas eſt
diuturnior: in bono vel malo. ⁊ ſm hoc eſt peior vel meli/
or. Tertio ſm intenſionẽ. ſunt. n. qdã actus exteriores q ĩ
q̃ttuʒ ſunt delectabiles vel penoſi nati ſunt intẽdere volun
tatẽ vel remittere: ɔſtat ãt ꝙ q̃to volũtas intẽſius tendit ĩ
bonũ vel malũ: tãto ẽ melior vel peior. Si ãt loquamur de
bonitate actus exterioris quã hʒ ſm mãm: ⁊ debitas cir/
cunſtãtias: ſic cõparat ad voluntatem vt terminus ⁊ finis
⁊ hoc mõ addit ad bonitatẽ vel maliciã voluntatis q2 oĩs ĩ
clinatio vel motus ꝑficit in hoc ꝙ cõſequit finẽ vel attin/
git terminũ. vñ non eſt ꝑfecta volũtas niſi ſit talis q̃ oppor
tunitate data oꝑet. Si vero poſſibilitas deſit voluntate
exñte ꝑfecta vt oparet ſi poſſet: defectus ꝑfectionis q̃ ẽ ex
actu exteriori ẽ ſimplr̃ inuolũtariũ. Inuoluntariũ aũt ſicut
non meret penaʒ vel p̄miũ ĩ oꝑando bonũ aut maluʒ: ita
nõ tollit aliqđ de premio vel de pena ſi homo inuoluntarie
ſimplr̃ deficiat ad faciendũ bonũ vel malũ. ¶ Ad primũ
ergo dõm: ꝙ Chriſo. loqt qñ volũtas hoĩs ẽ conſumata:
⁊ non ceſſat ab actu niſi ꝓꝑ impotẽtiã faciẽdi. ¶ Ad ſcõm
dõm: ꝙ ratio illa ꝓcedit de bonitate actus exterioris quaʒ
hʒ a bonitate finis: ſʒ bonitas actus exterioris quam hʒ ex
mã ⁊ circumſtãtijs eſt alia a bonitate volũtatis q̃ eſt ex fine
nõ aũt alia a bonitate volũtatis quã hʒ ex ipſo actu volito:
ſʒ comparat ad ipſa vt ratio ⁊ cã eius ſicut ſupra dcm̃ eſt.
Et ꝑ hoc ẽt pʒ ſolo ad tertium.

Ad quintũ ſic ꝓcedit. Ur̃ ꝙ euẽtus ſequens
addat ad bonitatẽ vel maliciã actꝰ.
Effectus. n. virtute p̄exiſtit ĩ cã: ſʒ euentus ɔſequunt actꝰ
ſicut effectus cãs. ergo virtute p̄exiſtũt in actibus: ſʒ vnũ/
qđq3 ſm ſuã virtutẽ iudicat bonũ vel malũ: nã virtus ẽ q̃
bonũ facit hñtẽ: vt dr̃ in. 2. ethi. ergo euẽtus addũt ad boni
tatẽ vel maliciã actus. ¶ P̄. Bona q̃ faciũt auditores:
ſunt effectus qdaʒ ɔſequentes ex p̄dicatione doctoris: ſed
hmõi bõa redũdãt ad meritũ p̄dicatoris: vt pʒ ꝑ id qđ dr̃
Phil. 4. fr̃es mei cariſſimi: ⁊ deſideratiſſimi gaudiũ me
uʒ: ⁊ corona mea. ergo euentus ſequẽs addit ad bonitatẽ
vel maliciã actus. ¶ P̄. Pena non addit niſi creſcẽte cul
pa: vñ dicit Deutro. 25. Pro menſura peccati erit ⁊ pla
gaꝝ modus: ſʒ ex euẽtu ſequente addit ad penam: dr̃. n.
Exode. 21. ꝙ ſi bos fuerit cornupeta ab heri ⁊ nudiuſterti
us: ⁊ conteſtati ſunt dñm eius: nec recluſit eũ occideritq3
viꝝ aut mulierem: ⁊ bos lapidibus obruet. ⁊ dñm illius
occidant. non aũt occideret ſi bos non occidiſſet hoiem: ẽt
non recluſus. ergo euentus ſequẽs addit ad bonitateʒ vel
maliciã actus. ¶ P̄. Si aliqs ingerat cãm mortis ꝑcutien
do vel ſñiam dãdo: ⁊ mors non ſequat: non ɔ̄hit irregu/
laritas: ɔ̄heret aũt ſi mors ſeqret. ergo euentus ſequens
addit ad bonitatẽ vel maliciã actus. ¶ Sed ɔ̄. euentus ſe
quẽs non facit actuʒ malũ q erat bonus: nec bonũ qui erat
malus: puta ſi aliqs det elemoſynaʒ pauperi qua ille abu/
tat ad peccatũ: nihil deperit ei q elemoſynã facit: ⁊ ſimili/
ter ſi aliquis patienter ferat iniuriam ſibi factaʒ. non ꝓpter
hoc excuſatur ille qui fecit. ergo euẽtus ſequẽs ñ addit ad
bonitatẽ vel maliciã actus. ¶ Rñ° dđʒ: ꝙ euẽtus ſequẽs:
aut eſt p̄cogitatus: aut ñ. Si ẽ p̄cogitatꝰ: manifeſtuʒ eſt ꝙ
addit ad bonitatẽ vel maliciã: cũ. n. aliqs cogitãs ꝙ ex oꝑe
ſuo multa mala pñt ſeq. nec ꝓꝑ hoc dimittit. ex hoc appet
voluntas eius eſſe magis inordinata. Si ãt euẽtus ſeqñs
non ſit p̄cogitatus: tunc diſtinguendũ ẽ. q2 ſi ꝑ ſe: ſequit ex
tali actu. ⁊ vt in plibus ſm hoc euentus ſequens addit ad
bõitatẽ vel maliciã actus: manifeſtũ ẽ. n. meliorẽ actũ eẽ ex
ſuo genere ex quo poſſunt plura bona ſeq: ⁊ peiorem ex
quo nata ſunt plura mala ſeq. Si võ ꝑ acciñs: ⁊ vt ĩ paucio
ribus. tũc euentus ſequens nõ addit ad bonitatem vel ad
maliciã actus. nõ. n. dat iudiciũ de re aliqua ſm illud qđ ẽ
per acciñs: ſʒ ſolũ ſm illud qđ eſt ꝑ ſe. ¶ Ad primũ ergo
dõm: ꝙ virtus cãe exiſtimat ſm effectus per ſe: non aũt
ſm effectus ꝑ acciñs. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ bona q̃ audito
res faciunt conſequunt ex p̄dicatione doctoris ſicut effectꝰ
ꝑ ſe: vñ redundat ad premiũ p̄dicatoris. ⁊ p̄cipue qñ ſunt
p̄intenta. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ euentus ille ꝓ quo illi pena in
fligenda mandat ⁊ per ſe ſequit ex tali cã: ⁊ iteꝝ ponit vt
p̄cogitatus. ⁊ iđ imputat ad penã. ¶ Ad quartũ dõm: ꝙ
rõ illa ꝓcederet ſi irregularitas ſequeret culpã nõ autẽ ſe/
qtur culpaʒ: ſed factũ ꝓꝑ aliqueʒ defectũ ſacramẽti.

Ad ſextũ ſic ꝓceditur. Uidet ꝙ vnus actꝰ poſ/
ſit eẽ bonus ⁊ maluſ. Motus. n. ẽ vnꝰ
q eſt ɔtinuus: vt dr̃ in. 5. phy. ſʒ vnus motus ɔtinuꝰ põt
eẽ bonus ⁊ malus: puta ſi aliqs ɔtinue ad eccleſiã vadens:
primo qdẽ ĩtendat inanẽ gloriã: poſtea ĩtendat deo ſeruire.
gº vnus actus põt eẽ bonus ⁊ malus. ¶ P̄. Scđm pħm
in. 3. phy. actio ⁊ paſſio ſunt vnus actus. ſʒ põt eſſe paſſio
bona. ſicut xp̄i. ⁊ actio mala ſicut iudeoꝝ. gº vnus actꝰ põt
eẽ bonus ⁊ malus. ¶ P̄. Cũ ſeruus ſit quaſi inſtr̃m dñi:
actio ſerui ẽ actio dñi: ſicut actio inſtr̃i eſt actio artificis: ſed
põt ɔtingere ꝙ actio ſerui ꝓcedat ex bona volũtate dñi: ⁊
ſic ſit bona ⁊ ex volũtate mala ſerui: ⁊ ſit mala. ergo idem
actus põt eẽ bonus ⁊ malus. ¶ Sʒ ɔ̄. ɔ̄ria nõ pñt eẽ in eo
dẽ: ſʒ bonũ ⁊ malũ ſunt ɔ̄ria. ergo vnus actus nõ põt eſſe
bonus ⁊ malus. ¶ Rñ° dđʒ: ꝙ nihil ꝓhibʒ aliqđ eẽ vnũ
ſm ꝙ eſt in vno gñe: ⁊ eẽ multiplex ſm ꝙ refert ad aliud
genus. ſicut ſuperficies ɔtinua eſt vna ſm ꝙ cõſiderat in
gñe q̃titatis. tñ eſt multiplex ſm ꝙ refert ad genus colo/
ris ſi partim ſit alba: ⁊ partim nigra. ⁊ ſm hoc nihil ꝓhi/
bet aliqueʒ actũ eſſe vnũ ſm ꝙ refert ad genus nãe: q tñ
nõ eſt vnus ſm ꝙ refert ad genus moris. ſicut ⁊ ecõuer
ſo: vt dcm̃ ẽ. Ambulatio. n. ɔtinua eſt vnus actus ſm genꝰ
nãe: põt tñ ɔtingere ꝙ ſint plures ſm genus moris ſi mu
tet ambulãtis volũtas q̃ eſt principiũ actuũ moraliũ. ſi er
go accipiat vnus actus: ꝓut eſt in gñe moris impoſſibile ẽ
ꝙ ſit bonꝰ ⁊ malus bonitate ⁊ malicia morali: ſi tñ ſit vnꝰ
vnitate nãe: ⁊ ñ vnitate moris: p̄t eẽ bonꝰ ⁊ malus. ¶ Ad
primũ ergo dđʒ: ꝙ ille motus ɔtinuus q ꝓcedit ex diuer/
ſa intentiõe: lʒ ſit vnus vnitate nẽ: nõ ẽ tñ vnus vnitate mo
ris. ¶ Ad ſcõm dõm: ꝙ actio ⁊ paſſio ꝑtinent ad genus
moris inq̃tuʒ hñt rõnem volũtarij: ⁊ iđ ſm ꝙ diuerſa vo
lũtate dñr volũtaria ſm hoc ſunt duo moħr: ⁊ põt ex vna
ꝑte meſſe bonũ: ⁊ ex alia malũ. ¶ Ad 3ᵐ dđʒ: ꝙ actus ſer
ui inq̃tũ ꝓcedit ex volũtate ſerui non eſt actus dñi: ſʒ ſolũ
inq̃tũ ꝓcedit ex mandato domini. vñ ſic nõ facit ipm̃ ma
lum mala voluntas ſerui.

¶ Queſtio. xxi.

d

Deinde conſiderãdũ ẽ de his q̃ cõ
ſequunt actus humanos
rõne bõitatis vl̃ malicie. ¶ Et circa hoc
q̃rũt q̃tuor. Primo vtꝝ actꝰ hũanꝰ inq̃
tũ ẽ bonꝰ vel malus hẽat rõnẽ rectitudi/
nis vl̃ peccati. Scđo vtꝝ habeat rõneʒ
laudabiles vel culpabilis. Tertio vtrũ
habent rõnem meriti vel demeriti. Quarto vtꝝ habeat
rationem meriti vel demeriti apud deum.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Uidetur ꝙ actꝰ hũanꝰ
inq̃tũ eſt bonus vel malus nõ ha/
beat rõneʒ rectitudinis vel peccati. Peccata. n. ſũt mõſtra
in nã. vt dr̃ ĩ. 2. phyſicoꝝ: mõſtra aũt nõ ſunt actus: ſʒ ſunt

quedam res generate p̄ter ordinē nāe: ea autem q̄ ſunt
ſm artē ⁊ rōnē imitant̄ ea q̄ ſunt ſꝫ nāꝫ. vt ibidē dī. ergo
actus ex hoc ꝙ ē iordinat⁹ ⁊ malus nō hꝫ rōneꝫ peccati.
¶ P̄. Peccatū vt dr̄ in ſcdo phy. accidit in nā ⁊ arte: cū n̄
ꝑuenit̄ ad finē intentū a nā vel arte: ſꝫ bonitas vel malicia
actus humani maxie ꝯſiſtit in itentiōe finis ⁊ eius ꝓſecu-
tiōe. ergo vr̄ ꝙ malicia act⁹ nō iducat rōnē peccati. ¶ P̄.
Si malicia act⁹ induceret rōneꝫ peccati ſeqret̄ ꝙ vbicūqꝫ
eēt malū: ibi eēt peccatū: hoc āt ē falſuꝫ. nā pena ſꝫ habeat
rōneꝫ mali: nō tñ hēt rōnem peccati. nō ergo ex hoc ꝙ ali
qs actus ē malus hꝫ rōneꝫ peccati. ¶ Sed ꝯ bonitas act⁹
humani: vt ſupra oſtenſuꝫ ē principaliter dependet a lege
eterna. ⁊ ꝑ ꝯſequens malicia ei⁹ i hoc ꝯſiſtit ꝙ diſcordat a
lege eterna. ſꝫ hoc facit rōnem peccati. Dicit. n. Aug. 22. ꝯ
fauſtū. ꝙ pctm̄ eſt dcm̄ vel fcm̄ vel ꝯcupitū ꝯ legeꝫ eter-
nā. ergo act⁹ hūan⁹ ex hoc ꝙ eſt malus hēt rōneꝫ peccati.
¶ Rn̄º dōꝫ ꝙ malū i plus ē q̄ꝫ peccatū ſic̄ ⁊ bonū i plus
ē q̄ꝫ rectū. q̄libet. n. priuatio boni i quocūqꝫ ꝯſtituit rationē
mali: ſꝫ peccatū ꝓprie ꝯſiſtit i actu q̄ agit̄ ꝓp finem aliqueꝫ
cuꝫ nō habeat debitū ordinē ad finem illū. debitus āt ordo
ad fineꝫ ſm aliq̄ꝫ regulā menſurat̄: q̄ qdem regula i his q̄
ſm nām agūt eſt ipſa v̄tus nāe q̄ inclinat in talē finē. qñ er-
go actus ꝓcedit a virtute naturali ſm naturalem inclinatio
nem in finem: tūc ſeruat̄ rectitudo i actu: q: medium non
exit ab extremis. ſ. act⁹ ab ordine actiui principij ad finem:
qñ aūt a rectitudine tali act⁹ aliqs recedit. tunc incidit ratio
peccati. In his v̄o q̄ agunt̄ ꝑ volūtateꝫ regula ꝓxima eſt
ratio humana. regula aūt ſuprema eſt lex eterna. qñqꝫ er-
go act⁹ hoīs ꝓcedit i finē ſm ordineꝫ rationis ⁊ legis eter
ne tūc act⁹ ē rectus: qñ aūt ab hac rectitudine obliq̄t̄. tunc
dī peccatū. Manifeſtū eſt āt ex p̄miſſis: ꝙ oīs actus volū
tarius eſt malus ꝑ hoc ꝙ recedit ab ordīe rationis ⁊ legis
eterne: ⁊ oīs actus bonus ꝯcordat rationi ⁊ legi eterne. vñ
ſequit̄ ꝙ actus humanus ex hoc qḋ eſt bonus vel malus
habeat rationē rectitudinis vel peccati. ¶ Ad primū ergo
dōm: ꝙ monſtra dicunt̄ eſſe peccata inq̄ꝫtū ꝓducta ſunt
ex peccato i actu nature exiſtente. ¶ Ad ſcdm̄ dōꝫ: ꝙ du-
plex eſt finis. ſ. vltimus ⁊ ꝓpinquus. In peccato āt natu
re deficit qdeꝫ actus a fine vltimo q̄ eſt ꝑfectio generati: n̄
āt deficit a quocūqꝫ fine ꝓximo. opat̄. n. nā aliqd forman-
do ſimilr̄ i peccato volūtatis: ſemꝑ ē defectus ab vltimo fi
ne inuēto. q: nullus actus voluntatis malus eſt ordinabilis
ad beatitudinē q̄ eſt vltimus finis: ſꝫ non deficiat ab aliquo
fine ꝓximo quem volūtas itendit ⁊ ꝯſequit̄: vnde etiam
cū ipſa intentio huius finis ordinet̄ ad finem vltimū in ipſa
intentione huiuſmodi finis poteſt inueniri ratio rectitudis
⁊ peccati. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ vnūqḋqꝫ ordinat̄ ad finem
ꝑ actū ſuū: ⁊ ideo ratio peccati q̄ ꝯſiſtit in deuiatione ab or-
dine ad finem: ꝓprie ꝯſiſtit i actu: ſꝫ pena reſpicit ꝑſonam
peccantem: vt in primo dcm̄ eſt.

Ad ſecundū

ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ actus hu-
manus ex hoc ꝙ eſt bonus vel
malus non hꝫ rationem laudabilis vel culpabilis. peccatū
. n. ꝯtingit i his q̄ agunt̄ a natura. vt dr̄ in. 2. phyſicoꝝ: ſed
tamen ea q̄ ſunt naturalia non ſunt laudabilia nec culpabi-
lia. vt dicit̄ in. 3. ethicorū. ergo actus humanus ex hoc ꝙ ē
malus vel peccatū. nō hꝫ rationē culpe: ⁊ per conſequēs:
nec ex hoc ꝙ eſt bonus hꝫ rōnem laudabilis. ¶ P̄. Sicut
ꝯtingit peccatū in actibus moralibus ita ⁊ in actibus artis
q: vt dicit̄ in ſcdo phyſicoꝝ. Peccat gramaticus non re
cte ſcribēs. ⁊ medicus non recte dās potionem: ſꝫ non cul
pat̄ artifex ex hoc ꝙ aliqd malū facit. q: ad induſtriā arti-
ficis pertinet ꝙ poſſit: ⁊ bonum opus facere ⁊ malum cū
voluerit. ergo videt̄ ꝙ ēt actus moralis ex hoc ꝙ ē malus
nō hēat rōnē culpabilis. ¶ P̄. Dionyſi⁹ dicit. 4. caplō de
di. no. ꝙ malū ē infirmū ⁊ ipotēs: ſꝫ īfirmitas vel ipotentia
vel tollit vel diminuit rōnē culpe: nō ergo act⁹ hūan⁹ ē cul
pabilis ex hoc ꝙ ē malus. ¶ Sꝫ ꝯ ē qḋ phs dic: ꝙ lauda
bilia ſunt v̄tutū opa: vituꝑabilia āt vel culpabilia opa ꝯria:
ſꝫ act⁹ boni ſunt act⁹ v̄tutis. q̄a v̄tus ē q̄ bonū facit hñtem
⁊ op⁹ eius bonū reddit: vt dī in ſcdo ethycoꝝ: vñ act⁹ op
poſiti ſunt act⁹ mali. ergo act⁹ hūan⁹ ex hoc ꝙ ē bon⁹ vel
malus hꝫ rōnē laudabilis vel culpabilis. ¶ Rñº dōm: ꝙ
ſicut malū ē in plus q̄ꝫ pctm̄: ita pctm̄ ē in plus q̄ꝫ culpa: ex
hoc. n. dī act⁹ culpabilis vel laudabilis ꝙ iputat̄ agēti: ni-
hil. n. ē aliud laudari vel culpari q̄ꝫ iputari alicui maliciā vl̄
bonitatē ſui act⁹. tūc. n. act⁹ iputat̄ agēti: qñ ē i p̄tāte ipſius
ita ꝙ hēat dñium ſui act⁹: hoc aūt ē i oīb⁹ actib⁹ volūtari
is: q: ꝑ volūtatē hō dñim ſui act⁹ hꝫ: vt ex ſupradictis pꝫ.
vñ relinquit̄ ꝙ bonū vel malū i ſolis actib⁹ volūtarijs cō
ſtituit rōnē laudis vel culpe: i q̄b⁹ ē idē malū: peccatū ⁊ cul
pa. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ act⁹ nāles nō ſūt i p̄tāte nā
lis agētis: cū nā ſit determinata ad vnū. ⁊ iō ſꝫ i actib⁹ nāli
bus ſit pctm̄: nō tñ ē ibi culpa. ¶ Ad ſcdm̄ dōm: ꝙ rō alr̄
ſe hꝫ i artificialib⁹: ⁊ alr̄ i moralib⁹. In artificialib⁹. n. rō or
dinat̄ ad finē particularē: qḋ ē aliqd ꝑ rōnē excogitatū. In
moralib⁹ āt ordinat̄ ad finē cōem totius humāe vite: finis
āt particularis ordinat̄ ad finē cōem. Cū. n. pctm̄ ſit ꝑ dūia
tionē ab ordine ad finē: vt dcm̄ eſt: in actu artis ꝯtingit du-
pliciter eē peccatū. Vno mō ꝑ deuiationē a fine particula
ri itēto ab artifice: ⁊ hoc peccatū erit ꝓpriū arti: puta ſi arti
fex itendēs facere bonū opus: faciat malū: vel itendēs ma
luꝫ faciat bonū. Alio mō ꝑ deuiationē a fine cōi hūane vi
te. ⁊ hoc mō dicet̄ peccare: ēt ſi itēdat facer̄ malū op⁹: ⁊ fa
ciat ꝑ hoc vt ali⁹ decipiat̄: ſꝫ hoc peccatū nō ē ꝓpriū artifi
cis inq̄ꝫtū artifex: ſꝫ inq̄ꝫtū hō eſt: vñ ex primo peccato cul
pat̄ artifex inq̄ꝫtū artifex: ſꝫ ex ſcdo culpat̄ hō inquātū hō
Sꝫ i moralib⁹ vbi attēdit̄ ordo rōnis ad finē cōem hūane
vite: ſꝑ peccatū ⁊ maluꝫ attēdit̄ ꝑ deuiationē ab ordine rō
nis ad finē cōeꝫ humāe vite. ⁊ iō culpat̄ ex tali peccato hō
⁊ inq̄ꝫtū ē hō: ⁊ iquātū moralis ē: vñ phs dicit i. 6. ethico
ruꝫ ꝙ i arte volens peccās ē eligibilior: circa prudētiā āt mi
nus ſicut ⁊ i v̄tutib⁹ moralib⁹: quaꝝ prudētia ē directiua.
¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ illa infirmitas q̄ eſt in malis voluntarijs
ſubiacet p̄tāti hoīs. ⁊ iō nec tollit nec diminuit rōnē culpe.

Ad tertiū

ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ actus hūanus nō
habeat rōneꝫ meriti ⁊ demeriti ꝓp
ſuā bonitatē vel maliciā: meritū. n. ⁊ demeritū dr̄ ꝑ ordinē
ad retributiōeꝫ q̄ locū ſolū hꝫ i his q̄ ad alteꝝ ſūt: ſꝫ nō oēs
act⁹ hūani boni vel mali ſūt ad alteꝝ: ſꝫ qdā ſunt ad ſeipm̄.
ergo nō oīs act⁹ hūan⁹ bon⁹ vel malus hꝫ rōnē meriti vl̄
demeriti. ¶ P̄. Nullus meret̄ penaꝫ vel p̄miū ex hoc ꝙ
diſponit vel vult de eo cui⁹ ē dñs: ſicut ſi hō deſtruat rem
ſuā nō punit̄ ſic̄ ſi deſtrueret rē alteri⁹: ſꝫ hō eſt dñs ſuoꝝ
actuū: ergo ex hoc ꝙ bñ vel male diſponit de ſuo actu non
meret̄ penā vel p̄miū. ¶ P̄. Ex hoc ꝙ aliqs ſibiipſi acq-
rit bonuꝫ nō meret̄ vt ei bñ faciat ab alio. ⁊ eadē rō eſt de
malis: ſꝫ ipſe act⁹ bon⁹ eſt quoddā bonū ⁊ ꝑfectio agentis
act⁹ aūt iordinat⁹ eſt quoddā malū ipſius. nō ergo ex hoc
ꝙ hō fac̄ malū actū vel bonū meret̄ vel demeret̄. ¶ Sꝫ
ꝯ eſt qḋ dr̄ Eſaie. 3. Dicite iuſto qm̄ bñ qm̄ fructū adinuē
tionū ſuaꝝ comedet ve ipſo i maluꝫ: retributio. n. manuū
eius fiet ei. ¶ Rñº dōꝫ: ꝙ meritū ⁊ demeritū dñr i ordi
ne ad retributionē q̄ fit ſm iuſtitiā: retributio āt ſm iuſtitiā
fit alicui ex eo ꝙ agit i ꝓfectuꝫ vel nocumentuꝫ alterius.
¶ Eſt āt ꝯſiderādū ꝙ vnuſqſqꝫ i aliq̄ ſocietate viuens eſt
aliquo mō pars ⁊ membꝝ totius ſocietatis. qcunqꝫ ergo
agit aliqd in bonuꝫ vel maluꝫ alicui⁹ i ſocietate exñtis hoc
redundat in totā ſocietateꝫ: ſicut qui ledit manuꝫ per conſe
quens ledit hoiem. Cuꝫ ergo aliqs agit in bonuꝫ vl̄ malū
alterius ſingularis ꝑſone: cadit ibi duplr̄ rō meriti vel de-
meriti. Vno mō ſꝫ ꝙ debet̄ ei retributio a ſingulari ꝑſo
na: quā iuuat vel offendit. Alio mō ſꝫ ꝙ debet̄ ei retribu
tio a toto collegio. Qñ v̄o aliqs ordinat actū ſuuꝫ directe i
bonuꝫ vl̄ maluꝫ toti⁹ collegij: debet̄ ei retributio: primo q̄
deꝫ ⁊ principalr̄ a toto collegio: ſcdario v̄o ab oībus colle
gij partib⁹. cuꝫ v̄o aliqs agit qḋ in bonuꝫ ꝓpriuꝫ vl̄ maluꝫ
vergit. etiam debetur ei retributio. inquantum etiam hoc
vergit in commune ſm ꝙ ipſe eſt pars collegij: ſꝫ nō debea
tur ei retributio inquātuꝫ eſt bonuꝫ vel maluꝫ ſingularis ꝑ
ſone q̄ eſt eadē agenti niſi forte a ſeipſo ſm quādā ſimilitu
dinē: put eſt iuſtitia hominis ad ſeipm̄. Sic igr̄ pꝫ ꝙ actus
bonus vel malus hꝫ rōnem laudabilis vel culpabilis ſm
ꝙ eſt in poteſtate voluntatis: rōneꝫ v̄o rectitudinis ⁊ pec-

cati ſm ordinem ad finem: rõnem vero meriti ⁊ demeriti ſm retributionē iuſtitie ad alteꝝ. ¶ Ad primū ergo dđ: ꝙ quãdoq; actus hoīs boni vel mali: ⁊ ſi non ordinantur ad bonum vel malū alterius ſingularis ꝑſone: tñ ordinant ad bonū vel ad malum alterius: qđ eſt ipſa cõitas. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ homo qui hʒ dominium ſui actus: ipſe etiã inquantū eſt alterius. ſ. cõitatis cuius eſt pars: meret aliquid: vel demeret inq̃ntū actus ſuos bene vel male diſponit. ſicut et ſi alia ſua de quibus cõitati ſeruire dʒ: bñ vel male diſpenſat. ¶ Ad tertiū dđm: ꝙ hoc ipſuʒ bonū vel malum quod aliquis ſibi facit per ſuum actum: redundat in communitatem: vt dictum eſt.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ actus hoīs bonus vel malus non habeat rõnem meriti vel demeriti ꝑ ꝯparationē ad deum. q: vt dictum eſt meritū ⁊ demeritū īportat ordinem ad recõpenſationem ꝑfectus vel damni ad alteꝝ illati: ſʒ bonus actus hoīs vel malus non cedit in aliquē ꝑfectum vel damnuʒ ipſi⁹ dei: dr̃. n. Job. 35. Si peccaueris qđ ei nocebis? porro ſi iuſte egeris qđ donabis ei? ergo actus hoīs bon⁹ vl̃ malus nõ hʒ rõnem meriti vel demeriti apud deū. ¶ P̃. Inſtrumētū nihil meret vel demeret apud eū qui vtit inſtrumento. q: tota actio inſtrī eſt vtẽtis ipſo: ſed homo in agendo ē inſtrm̃ diuine virtutis principalr̃ ipm̃ mouentis: vnde dr̃ Eſa. 10. Nunquid gloriabit ſecuris ꝯ eū qui ſecat in ea. aut exaltabit ſerra ꝯ eū a quo trahit. vbi manifeſte hoīem agentem cõparat inſtrō. ergo hõ bene agendo vel male nõ meret vel demeret apud deū. ¶ P̃. Actus hūanus hʒ rationem meriti vel demeriti inquãtū ordinat ad alteꝝ: ſʒ non oīs actus hūanus ordinat ad deum. ergo nõ omnes actus boni vel mali habent rationeʒ meriti vel demeriti apud deū. ¶ Sed ꝯ eſt qđ dr̃ Eccleſia. vlti. Cũcta que fiūt adducet deus in iudiciū ſiue bonū: ſiue malū: ſed iudiciū īportat retributionem reſpectu cuius meritum vel demeritū dr̃. ergo oīs actus hoīs bonus vl̃ malus hʒ rationem meriti vel demeriti apud deū. Rñdeo dđm: ꝙ ſicut dictū eſt: actus alicuius hoīs hʒ rationem meriti vel demeriti ſm ꝙ ordinat ad alteꝝ: vel ratione eius: vel ratione cõmunis: vtroq; autem modo actus noſtri boni vel mali habent rationem meriti vel demeriti apud deū. ratione quidem ipſius inquãtū ē vltimus hoīs finis. eſt aūt debitū: vt ad finem vltimū omnes actus referant: vt ſupra habituʒ eſt: vñ q facit actū malū nõ referribilē in deum non ſeruat honoreʒ dei q vltimo fini debet. Ex ꝑte vo totius cõmunitatis vniuerſi. q: in qualibʒ communicatione ille q regit communitatem ꝓcipue hʒ curaʒ boni communis: vñ ad eū ꝑtinet retribuere ꝓ his q̃ bene vel male fiunt in cõmunitate. Eſt aūt deus gubernator ⁊ rector totius vniuerſi: ſicut in primo habitū eſt: ⁊ ſpecialiter rationaliū creaturarū. vnde manifeſtum eſt ꝙ actus humani habent rationem meriti vel demeriti per comparationem ad ipm̃. alioqñ ſequeretur ꝙ deus nõ haberet curaʒ de actib⁹ humanis. ¶ Ad primū g° dđm: ꝙ per actū hoīs deo ſm ſe nihil põt accreſcere vel deperire: ſʒ tñ homo quãtū in ſe eſt aliqđ ſubtrahit deo: vel ei exhibet: cū ſeruat vel nõ ſeruat ordinē queʒ deus īſtituit. ¶ Ad ſcđʒ dđʒ: ꝙ hõ ſic mouet a deo: vt inſtrumētū: qđ tñ non excludit qn moueat ſeipm̃ ꝑ liberum arbitriū: vt ex ſupradictis pʒ. ⁊ iđ per ſuū actū meret: vel demeret apud deū. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ homo nõ ordinatur ad cõitatē politicā ſm ſe totū: ⁊ ſm oīa ſua: ⁊ iđ non oʒ ꝙ quilibʒ actus eius ſit meritori⁹ vel demeritorius ꝑ ordinē ad cõitatē politicā: ſʒ totū ꝙ hõ eſt. ⁊ qđ põt ⁊ hʒ: ordinandū ē ad deū. ⁊ iđ oīs actus hoīs bonus vel malus hʒ rõnē meriti vel demeriti apud deū quãtū eſt ex ipſa rõne actus.

¶ Queſtio. xxij.

Oſt hoc conſiderãdū ē de paſſionibus aīe. Et primo in generali. Scđo in ſpāli. In generali aūt q̃tuor occurrūt circa eas ꝯſiderãda. Primo quidem de ſubo eaꝝ. Secũdo de differētia eaꝝ. Tertio de ꝯparatione earum adinuicē. Quarto de malicia ⁊ bonitate ipſarum. ¶ Circa primum queruntur tria. Primo vtꝝ aliqua paſſio ſit in aīa. Scđo vtꝝ magis in parte appetitiua q̃ in apprehenſiua. Tertio vtꝝ magis ſit in appetitu ſenſitiuo q̃ intellectiuo: qui dr̃ voluntas.

P

Ad primū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ nulla paſſio ſit in aīa. pati. n. eſt ꝓpriū mãe: ſed aīa nõ eſt ꝯpoſita ex mã ⁊ forma: vt ī primo habitū eſt: g° nulla paſſio ē ī aīa. ¶ P̃. Paſſio eſt motus: vt dr̃ ī. 3. phyſicoꝝ: ſʒ aīa nõ mouet: vt ꝓbat ī primo đ aīa. ergo paſſio nõ eſt in aīa. ¶ P̃. Paſſio ē via ī corruptiōeʒ. nã oīs paſſio magis facta obijcit a ſubā: vt dr̃ in libro topicoꝝ: ſʒ aīa eſt īcorruptibilis. ergo nulla paſſio eſt ī aīa. ¶ Sʒ ꝯ eſt qđ apoſtolus dicit ad Ro. 7. cū eſſemus ī carne paſſiōes peccatoꝝ que ꝑ legē erãt: operabant in mēbris noſtris. peccata aūt ſunt ꝓprie in aīa. ergo ⁊ paſſiones q̃ dr̃r peccatoruʒ ſunt in anima. ¶ Rñ° dđm: ꝙ pati dr̃ tripl̃r. Uno mõ cõiter ſʒ ꝙ oē recipere eſt pati et ſi nihil abijciat a re: ſicut ſi dicat aereʒ pati qñ illuminat: hoc aūt magis eſt ꝑfici q̃ pati. Alio mõ dr̃ ꝓprie pati qñ aliqđ recipit cuʒ alterius abiectiōe: ſʒ hoc ꝯtingit dupl̃r. qñq;. n. abijcit id qđ nõ eſt ꝯueniēs rei. ſicut cū corpus aīalis ſanat: dr̃ pati. q: recipit ſanitatē egritudine abiecta. Alio mõ qñ ecõuerſo ꝯtingit: ſicut egrotare dr̃ pati. q: recipit īfirmitas ſanitate abiecta: ⁊ hic eſt ꝓpriiſſim⁹ modus paſſionis: nã pati dr̃ ex eo ꝙ aliqđ trahit ad agētē: ꝙ aūt recedit ab eo qđ eſt ſibi ꝯueniens: maxime videt ad aliud trahi: ⁊ ſimilr̃ ī primo de gñatiōe dicit: ꝙ qñ ex ignobiliori generat nobilius eſt gñatio ſimpl̃r ⁊ corruptio ſm qđ: ecõuerſo aūt qñ ex nobiliori ignobili⁹ generat: ⁊ his trib⁹ modis ꝯtingit eē in aīa paſſionē: nam ſm receptionē tñ dr̃ ꝙ ſentire ⁊ ītelligere eſt quoddã pati: paſſio aūt cū abiectiōe nõ eſt niſi ſm trãſmutationeʒ corporalē. vnde paſſio ꝓprie dcã nõ põt ꝯpetere aīe niſi ꝑ accidēs: inquãtū. ſ. ꝯpoſitū patit: ſed ī hoc eſt diuerſitas. naʒ qñ hmōi trãſmutatio ſit in deteri⁹: magis ꝓprie hʒ rõnem paſſionis: q̃ qñ ſit in meli⁹: vñ triſtitia magis ꝓprie ē paſſio q̃ letitia. ¶ Ad primū igit dđm: ꝙ pati ſʒ ꝙ ē cū obiectione ⁊ trãſmutatiōe ꝓpriuʒ eſt mãe. vñ nõ inuenit niſi in cõpoſitis ex mã ⁊ forma: ſʒ pati ꝓut īportat receptionē ſolam nõ eſt neceſſariū: ꝙ ſit mãe: ſʒ poteſt eē cuiuſcũq; exiſtētis in potētia. Anima aūt ⁊ ſi nõ ſit ꝯpoſita ex mã ⁊ forma: hʒ tñ aliqđ potentialitatis ſm quã ꝯuenit ſibi recipere ⁊ pati: ſʒ ꝙ ītelligere pati eſt: vt dr̃ in. 3. de anima. ¶ Ad ſcđʒ dđʒ: ꝙ pati ⁊ moueri: ⁊ ſi nõ ꝯueniat aīe ꝑ ſe: ꝯuenit tñ ei per accñs: vt ī primo de anima dr̃. ¶ Ad tertiuʒ dđʒ ꝙ rõ illa ꝓcedit de paſſione que eſt cū trãſmutatiōe ad deterius: ⁊ hmōi paſſio aīe ꝯuenire nõ poteſt niſi ꝑ accidens per ſe aūt conuenit compoſito qđ eſt corruptibile.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ paſſio magis ſit in parte aīe apprehenſiua q̃ in parte appetitiua: qđ. n. eſt primū ī quolibʒ gñe videt eē maximū illoꝝ que ſunt in gñe illo. ⁊ cã alioꝝ. vt dr̃ in. 2. metaphiſice: ſʒ paſſio pri⁹ īuenit in parte apprehēſiua q̃ ī parte appetitiua. nõ. n. patit pars appetitiua niſi paſſiōe p̄cedēte in parte apprehēſiua. ergo paſſio ē magis ī parte apprehēſiua q̃ in parte appetitiua. ¶ P̃. Qđ eſt magis actiuuʒ videt eē minus paſſiuū: actio. n. paſſiōi opponit: ſʒ pars appetitiua ē magis actiua q̃ pars apprehēſiua: ergo videt ꝙ in parte apphēſiua magis ſit paſſio. ¶ P̃. Sicut appetitus ſenſitiuus eſt virtus in organo corporali: ita ⁊ vis apprehēſiua ſenſitiua: ſʒ paſſio aīe ſit ꝓprie loquēdo ſm trãſmutationē corporalem. ergo nõ magis ē paſſio in parte appetitiua ſenſitiua q̃ in apprehēſiua ſenſitiua. ¶ Sed ꝯ eſt qđ Augu. dicit in. 9. de ci. dei: ꝙ motus aī quos greci pathe: noſtri aūt ſicut Cicero ꝑturbationes: quidã affectiones vel affect⁹: quidã vo ſicut ī greco habet: expreſſi⁹ paſſiōes vocãt ex quo pʒ ꝙ paſſiones aīe ſunt idē qđ affectiōes: ſʒ affectiones manifeſte ꝑtinēt ad partē appetitiuaʒ: ⁊ nõ apphēſiuaʒ. ergo ⁊ paſſiones magis ſunt in appetitiua q̃ ī apphēſiua. ¶ Rn° dđʒ: ꝙ ſicut iã dictū eſt: in noīe paſſiōis īportat ꝙ patiēs trahat ad id qđ eſt agentis. Magis aūt trahit aīa ad rem ꝑ vim appetitiuã q̃ per vim apprehenſiuã: nã per vim appetitiuã aīa hʒ ordinē ad ipſas res: ꝓut ī ſeipſis

ſunt: vñ phs dicit in.7.metaphiſice ꝙ bonū ⁊ malū que
ſunt obīa appetitiue potētie ſunt in ipſis reb⁹: vis aūt apphē
ſiua nō trahit ad rē ſm ꝙ in ſeipſa eſt: ſʒ cognoſcit eā ſm
itētionē rei quā in ſe hʒ vel recipit ſm ꝓpriū modū: vñ ⁊
ibidē dr ꝙ verū ⁊ falſum q̄ ad cognitionē ꝑtinent non ſunt
in reb⁹. ſʒ in mēte: vñ pʒ ꝙ rō paſſiōis magiſ inuenit̄ i par
te appetitiua q̄ʒ in parte appꝛehēſiua. ¶ Ad primū ergo
dōʒ: ꝙ ecōuerſo ſe hʒ in his que ꝑtinent ad ꝑfectionem ⁊
in his que ꝑtinent ad defectū: nā in his que ad ꝑfectionē
ꝑtinēt attēdit̄ itēſio per acceſſū ad vnū primū principiū:
cui quāto eſt aliqd ꝓpīqui⁹ tāto eſt magis intēſū: ſicut itē
ſio lucidi attēdit̄ ꝑ acceſſum ad aliqd ſumme lucidū: cui q̄ʒ
to aliqd magis appꝛopiquat tāto eſt magis lucidū: ſʒ i his
que ad defectū ꝑtinēt. attendit̄ itēſio nō per acceſſū ad ali
qd ſummū: ſed per receſſum a ꝑfecto. q: in hoc rō priua
tionis: ⁊ defect⁹ ↄſiſtit. ⁊ iō quāto min⁹ recedit a primo: tā
to eſt minus intēſū: ⁊ ꝓꝑ hoc i principio ſemꝑ inenit̄ par
u⁹ defect⁹ q poſtea ꝓcedēdo magis multiplicat̄. paſſio aūt
ad defectū ꝑtinet: q: ē alicui⁹ ſm ꝙ eſt in potentia: vnde in
his que appꝛopinquāt p̄mo ꝑfecto. ſ. deo. inenit̄ parū d rō
ne potētie ⁊ paſſionis: i alijs aūt conſequēter plus: ⁊ ſic etiā
in priori vt anime. ſ. appꝛehēſiua: inenit̄ minus de ratione
paſſionis. ¶ Ad ſcōʒ dōm: ꝙ vis appetitiua dr̄ eē magis
actiua. q: eſt magis principiū exterioris actus: ⁊ hoc hʒ ex
hoc ipſo ex quo hʒ ꝙ ſit magis paſſiua. ſ. ex hoc ꝙ hʒ or
dinē ad rem: put eſt in ſeipſa. per actionē. n. exteriorē ve
nim⁹ ad ↄſequēdas res. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ſicut in primo
dcm̄ eſt duplr̄ organū anime pōt trāſmutari. Uno mō
trāſmutatione ſpirituali ſm ꝙ recipit intētionem rei. ⁊ hoc
per ſe inenit̄ in actu appꝛehēſiue virtutis ſenſitiue. ſic ocu
lus imutat̄ a viſibili: non ita ꝙ coloꝛet̄: ſʒ ita ꝙ recipiat in
tentionem coloꝛis. Eſt aūt ⁊ alia nālis trāſmutatio organi
ꝓut organū tranſmutat̄ q̄ʒtum ad ſuam nālem diſpoſitio
nem: puta ꝙ caleſit aut infrigidat̄: vel alio modo ſibi tranſ
mutat̄: ⁊ hmōi trāſmutatio per accñs ſe hʒ ad actū appꝛe
henſiue virtutis ſenſitiue: puta cū oculus fatigat̄ ex forti
intuitu: vel diſſoluit̄ ex vehemētia viſibilis. ſʒ ad actū appe
titus ſenſitiui per ſe oꝛdinat̄ huiuſmodi trāſmutatio: vnde
in diffinitione motuum appetitiue partis materialr̄ ponit̄
aliqua nālis trāſmutatio organi: ſicut dr̄ ꝙ ira eſt accenſio
ſanguinis circa coꝛ. vñ pʒ ꝙ rō paſſionis magis inuenitur i
actu ſenſitiue appetitiue: q̄ʒ in actu ſenſitiue virtutis appꝛe
henſiue: licet vtraq̄ʒ ſit actus organi coꝛpoꝛalis.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uſ ꝙ paſſio non magis
ſit in appetitu ſenſitiuo q̄ʒ in appetitu
intellectiuo. Dicit. n. Dionyſius. 2. caplo de di. no. ꝙ Je
rotheus ex quadam eſt doctus diuinioꝛe iſpiratione nō ſo
lum diſcens: ſʒ ēt patiens diuina: ſʒ paſſio diuinoꝝ nō pōt
pertinere ad appetitū ſenſitiuū: cuius obiectum eſt bonū
ſenſibile. ergo paſſio ē in appetitu itellectiuo: ſic ⁊ in ſenſiti
uo. ¶ P̄. Quāto actiuū eſt potētius: tāto paſſio ē foꝛtioꝛ:
ſʒ obʒ appetitus itellectiui qd eſt bonū vle: eſt potēti⁹ acti
uum q̄ʒ obm appetitus ſenſitiui: qd eſt particulare bonū.
ergo rō paſſionis magis inenit̄ in appetitu itellectiuo q̄ʒ in
appetitu ſenſitiuo. ¶ P̄. Gaudiū ⁊ amoꝛ paſſiōes quedā
eſſe dicunt̄: ſed hec inueniunt̄ i appetitu itellectiuo: ⁊ nō ſo
lum in ſenſitiuo: alioqn non attribuerent̄ in ſcripturis deo
⁊ angelis. ergo paſſiones nō magis ſunt in appetitu ſenſiti
uo q̄ʒ i itellectiuo. ¶ Sʒ ↄ̄ ē qd dic̄ Damaſ. i. 2. libꝛo dſcri
bēs aiales paſſiones. Paſſio eſt motuſ appetitiue virtutis
ſenſibilis in imaginatione boni vel mali. Et alr̄. Paſſio ē
mot⁹ irrōnal̄ aie ꝑ ſuſceptōēʒ bōi ⁊ mali. ¶ Rn̄o dōʒ: ſic
iam dcm̄ eſt: paſſio ꝓpꝛie inenit̄ vbi eſt trāſmutatio coꝛpo
ralis: que qdeʒ inuenit̄ in actib⁹ appetitus ſenſitiui: ⁊ non
ſolū ſpiritualis ſicē ē in appꝛehēſiōe ſenſitiua: ſʒ ēt nālis. In
actu aūt appetitus itellectiui nō reqrit̄ aliqua tranſmutatio
coꝛpoꝛalis. q: hmōi appetit⁹ nō ē virtus alicuius orgāi: vñ
pʒ ꝙ rō paſſionis magis ꝓpꝛie inuenit̄ in actu appetitus
ſenſitiui q̄ʒ itellectiui: vt ēt pʒ ꝑ diffinitiones Damaſ. indu
ctas. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ paſſio diuinoꝝ ibi dr̄ affe
ctio ad diuina. ⁊ coniunctio ad ipſa ꝑ amoꝛē: ꝙ tñ fit ſine
trāſmutatione coꝛpoꝛali. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ magnitudo
paſſionis non ſolū depēdet ex virtute agētis: ſʒ ēt eſt paſſi
bilitate patiētis. q: q̄ ſunt bñ paſſibilia multū patiunt̄ ēt a ꝑ
uis actiuis. Licet ergo obm appetitus itellectiui ſit magis
actiuū q̄ʒ obm appetitus ſenſitiui: tñ appetitus ſenſitiuus ē
magis paſſiuus. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ amoꝛ ⁊ gaudiū: ⁊ alia
hmōi cū attribuūt̄ deo vel angelis aut hoībus ſʒ appetitū
intellectiuū ſignificāt ſimplicē actū volūtatis cū ſimilitudi
ne affectus abſq̄ʒ paſſione. Uñ dicit Augu. 9. de ciui. dei.
Sancti angeli: ⁊ ſine ira puniūt: ⁊ ſine miſerie cōpaſſione
ſubueniūt: ⁊ tñ iſtaꝝ noīa paſſionū ↄſuetudine locutionis
humane ēt in eos vſurpant̄ ꝓꝑ quandā opationis ſimili
tudinē. non ꝓꝑ affectionum infirmitatem.

¶ Queſtio. xxiij.

Eīnde conſiderandū ē de paſſio
nū dr̄ia adiuicē. ¶ Et cir
ca hoc querūt̄ quatuoꝛ. Pꝛio vtꝝ paſ
d ſiōes que ſunt in ↄcupiſcibili ſint diuer
ſe ab his que ſunt i iraſcibili. Secūdo
vtrum ↄtrarietates paſſionū iraſcibilis
ſint ſm ↄ̄rietatē boni ⁊ mali. Tertio
vtrum ſit aliqua paſſio nō habens contrarium. Quarto
vtrum ſint alique paſſiones differētes ſpecie in eadem po
tentia non contrarie adinuicem.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ paſſiōes eedē
ſint i iraſcibili ⁊ i cōcupiſcibili. Dic̄
enim philoſophus in. 2. ethicoꝝ ꝙ paſſiōes anime ſunt q̄s
ſequitur gaudium ⁊ triſtitia: ſed gaudium ⁊ triſtitia ſunt in
concupiſcibili. ergo omnes paſſiones ſunt in concupiſcibi
li. nō ergo ſunt alie in iraſcibili: ⁊ alie in cōcupiſcibili. ¶ P̄.
Matth. 13. ſuper illud. Simile eſt regnum celorū fermē
to ⁊c. Dicit glo. Hiero. In rōne poſſideamus prudentiā:
in iraſcibili odiū vitioꝝ: in cōcupiſcibili deſideriū virtutū.
Sed odiū eſt in cōcupiſcibili: ſicut ⁊ amoꝛ cui ↄ̄riat̄ vt dr̄
in. 2. topi. ergo eadē paſſio eſt in ↄcupiſcibili ⁊ iraſcibili.
¶ P̄. Paſſiones ⁊ actus differūt ſpecie ſʒ obiecta: ſʒ paſ
ſionū iraſcibilis ⁊ ↄcupiſcibilis eadē obā ſunt. ſ. bonum ⁊
malū: ergo eedē paſſiones ſunt iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis
¶ Sʒ ↄ̄. diuerſaꝝ potētiarū actus ſunt ſpecie diuerſi: ſic
videre ⁊ audire: ſʒ iraſcibilis ⁊ ↄcupiſcibilis ſunt due potē
tie diuidētes appetitū ſenſitiuū: vt in primo dcm̄ eſt. ergo
cū paſſiones ſint motus appetit⁹ ſenſitiui. vt ſupꝛa dcm̄ eſt
paſſiones que ſunt in iraſcibili erūt alie ſm ſpēm a paſſioni
bus que ſunt in ↄcupiſcibili. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ paſſiones q̄
ſunt i iraſcibili ⁊ ↄcupiſcibili differūt ſpē. Cū. n. diuerſe po
tētie habeant diuerſa obā: vt i primo dcm̄ eſt: neceſſe eſt ꝙ
paſſiones diuerſaꝝ potentiaꝝ ad diuerſa obā referant̄. vñ
multo magis paſſiones diuerſaꝝ potētiaꝝ ſpecie differūt.
Maioꝛ. n. dr̄ia obiecti reqrit̄ ad diuerſificādū ſpēm poten
tiaꝝ: q̄ʒ ad diuerſificādū ſpēʒ paſſionū vel actuū. Sicut. n.
in nālibus diuerſitas generis ↄſequit̄ diuerſitatē potentie
māe: diuerſitas aūt ſpēi diuerſitatem foꝛme in eadē mā:
ita in actib⁹ aie actus ad diuerſas potētias pertinentes ſunt
nō ſolū ſpē: ſed ēt genere diuerſi: act⁹ aūt vel paſſiones re
ſpiciētes diuerſa obiecta ſpālia cōpꝛehēſa ſub vno cōi obo
vnius potētie differūt ſicut ſpēs illi⁹ gñis ad cognoſcendū.
ergo que paſſiōes ſunt i iraſcibili ⁊ que i ↄcupiſcibili: oʒ aſ
ſumere obiectū vtriuſq̄ʒ potētie. dcm̄ eſt aūt i primo ꝙ obie
ctū potētie ↄcupiſcibilis eſt bonū vel malū ſenſibile ſim
pliciter acceptū qd eſt delectabile vel doloꝛoſum: ſʒ q: ne
ceſſe eſt ꝙ iterdū aīa difficultatē vel pugnā patiat̄ adipiſcē
do aliqd hmōi bonū: vel fugiēdo aliqd hmōi malū. inq̄ʒ
tum hoc eſt quodāmodo eleuatū ſupꝛa facilē ꝑtātē aialis
ideo ipm bonū vel malū ſm ꝙ hʒ rōnem ardui vel diffici
lis ē obiectū iraſcibilis. Quecūq̄ʒ ergo paſſiones reſpiciūt
abſolute bonū vel malū ꝑtinēt ad ↄcupiſcibilē: vt gaudiū
triſtitia: amoꝛ: odium: ⁊ ſilia. Quecūq̄ʒ vo paſſiones reſpi
ciūt bonū vel malū ſub rōne ardui: ꝓut eſt aliqd adipiſci
bile vel fugibile cū aliq̄ difficultate: ꝑtinēt ad iraſcibilē vt au
dacia: ⁊ timoꝛ: ſpes: ⁊ hmōi. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ
ſicē i primo dcm̄ eſt ad hoc vis iraſcibilis data eſt aialib⁹: vt
tollant̄ ipedimēta qbus ↄcupiſcibilis i ſuū obiectū tēdere
ꝓhiberet̄. vel ꝓꝑ difficultatē boni adipiſcēdi: vel ꝓꝑ diffi

cultatem mali ſuperandi. ⁊ ideo paſſiões iraſcibilis oēs terminant̄ ad paſſiones concupiſcibilis. ⁊ ſm hoc etiam paſſiones que ſunt in iraſcibili conſequitur gaudium ⁊ triſtitia que ſunt in concupiſcibili. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ odium vitiorum attribuit Hiero. iraſcibili non ꝓꝑ rōnem odij que ꝓprie cōpetit ꝯcupiſcibili: ſed ꝓꝑ īpugnationē que ꝑtinet ad iraſcibilem. ¶ Ad 3m dōz: ꝙ bonū inquantum eſt delectabile mouet ꝯcupiſcibilē: ſed ſi bonum habeat quandā difficultatem ad adipiſcendū: ex hoc ipſo hʒ aliquid repugnãs ꝯcupiſcibili: ⁊ ideo neceſſarium fuit eſſe aliquā potentiam que in id tenderet. ⁊ rō eſt eadem de malis. ⁊ hec potentia eſt iraſcibilis. vnde ex conſequenti ſpēs concupiſcibilis ⁊ iraſcibilis ſpecie differunt.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Uī ꝙ contrarietas paſſionū iraſcibilis nō ſit niſi ſʒ contrarietatem boni ⁊ mali. Paſſiones. n. iraſcibilis ordinant̄ ad paſſiones concupiſcibilis: vt dcm̄ eſt. ſed paſſiões ꝯcupiſcibilis non contrariantur niſi ſm contrarietateʒ boni ⁊ mali: ſicut amor ⁊ odiuʒ: gaudiū ⁊ triſtitia. ergo nec paſſiones iraſcibilis. ¶ P̄. Paſſiões differūt ſʒ obiecta: ſicut ⁊ motus ſm terminos: ſed contrarietas nō eſt in motibus niſi ſm contrarietateʒ terminoꝝ. vt pʒ i. 5. phyſicoꝝ. ergo neqꝫ i paſſionibus eſt cōtrarietas paſſionū niſi ſm contrarietatem obiectoꝝ. obiectum aūt appetitus eſt bonuʒ vel malū. ergo nulla potentia appetitiua pōt eſſe contrarietas paſſionuʒ. niſi ſm contrarietatem boni ⁊ mali. ¶ P̄. Oīs paſſio aīe attenditur ſm acceſſum ⁊ receſſum: vt auicenna dicit in. 6. de nālibus: ſʒ acceſſus cauſat̄ ex rōne boni: receſſus āt ex rōne mali. q: ſicut bonū eſt qđ oīa appetunt: vt dr̄ in primo ethicoꝝ: ita malū ē qđ oīa fugiūt. ergo ꝯrietas in paſſionibꝰ aīe nō pōt eſſe niſi ſm bonū ⁊ malū. ¶ Sʒ ꝯ. timor ⁊ audacia ſunt ꝯria. vt pʒ in. 3. ethicoꝝ: ſʒ timor ⁊ audacia nō differūt ſm bonū ⁊ malū. q: vtrūqꝫ eſt reſpectu aliquoꝝ maloꝝ. ergo non oīs ꝯtrarietas paſſionū iraſcibilis ē ſm ꝯrietatē boni ⁊ mali. ¶ Rn̄o dōz ꝙ paſſio quidam motus eſt vt dr̄ in. 3. phyſicoꝝ. Unde oꝫ ꝯrietatem paſſionū accipere ſm ꝯrietatē motuū vel mutationū. Eſt āt duplex ꝯtrarietas in mutationibus ⁊ motibꝰ: vt dicit̄ i 6. phyſicoꝝ: vna qdem ſm acceſſum ⁊ receſſuʒ ab eodeʒ termino: q̄ qdē ꝯtrarietas eſt ꝓprie mutationū. i. gn̄ationis q̄ eſt mutatio ad eſſe: ⁊ corruptionis q̄ eſt mutatio ab eſſe: alia aūt ſm ꝯtrarietatē terminoꝝ q̄ ꝓprie ē ꝯtrarietas motuū: ſicut dealbatio q̄ ē motus a nigro ī albū opponit̄ denigratiōi q̄ ē motus ab albo in nigrū. Sic igit̄ in paſſionibus aīe duplex ꝯtrarietas inuenit̄. Una qdē ſm contrarietateʒ obiectoꝝ. ſ. boni ⁊ mali. Alia vō ſm acceſſum ⁊ receſſum ab eodē termino. In paſſionibꝰ qdē ꝯcupiſcibilis inuenit̄ prima ꝯtrarietas tm̄ q̄. ſ. eſt ſm obiecta. In paſſiōibus aūt iraſcibilis inuenit̄ vtraqꝫ: cuius rō eſt. q: obiectū cōcupiſcibilis: vt ſupra dcm̄ eſt: ē bonū vel malū ſenſibile abſolute. Bonuʒ āt inq̄ꝫtum bonū nō pōt eē terminus: vt a quo ſʒ ſolū vt ad quē. q: nihil refugit bonū inq̄ꝫtū bonū: ſʒ oīa appetūt ipſʒ. Similr̄ nihil appetit malū inq̄ꝫtū hmōi: ſʒ oīa fugiūt ipm̄: ⁊ ꝓꝑ hoc malū nō hʒ rōnē termini ad quē ſʒ ſolū termini a quo. Sic igit̄ oīs paſſio ꝯcupiſcibilis reſpectu boni ē: vt in ipm̄: ſicut amor: deſideriū: ⁊ gaudiū. Oīs vō paſſio reſpectu mali eſt ab ipſa: ſicut odiū: fuga: ſeu abominatio ⁊ triſtitia. Unn̄ in paſſionibꝰ ꝯcupiſcibilis nō pōt eē contrarietas ſm acceſſuʒ ⁊ receſſuʒ ab eodē obō: ſʒ obm̄ iraſcibilis eſt ſenſibile bonū vel malū: nō qdē abſolute: ſʒ ſub rōne difficultatis vel arduitatis: vt ſupra dcm̄ ē. Bonum aūt arduū ſiue difficile hʒ rōnem vt in ipm̄ tendat̄ inq̄ꝫtū eſt bonū: qđ ꝑtinet ad paſſionē ſpei: ⁊ vt ab ipſo recedat̄ inq̄ꝫtum eſt arduū ⁊ difficile qđ ꝑtinet ad paſſionē deſꝑationis Similr̄ malū arduū hʒ rōnem vt vitet̄ inquãtuʒ eſt malū ⁊ hoc ꝑtinet ad paſſionē timoris: hʒ ēt rōnē vt in ipm̄ tendat̄: ſicut ī quoddā arduū ꝑ qđ. ſ. aliqd euadit ſubiectionē mali: ⁊ ſic tēdit in ipm̄ audacia. Inuenit̄ ergo ī paſſionibꝰ iraſcibilis ꝯtrarietas ſm ꝯtrarietatē boni vel mali: ſicut inter ſpem ⁊ timorem. Et iterum ſm acceſſum ⁊ receſſum ab eodem termino: ſicut inter audaciaʒ ⁊ timorem. Et ꝑ hoc patet reſponſio ad obiecta.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ oīs paſſio aīe habeat aliqd contrariū. Oīs. n. paſſio aīe. vel eſt in iraſcibili vel ī concupiſcibili: ſicut ſupra dcm̄ ē ſʒ vtreqꝫ paſſiones hn̄t ꝯrietatem ſuo mō. ergo oīs paſſio aīe hʒ ꝯtrariū. ¶ P̄. Oīs paſſio aīe hēt bonū vel malū ꝓ obiecto: q̄ ſunt obiecta vl̄r appetitiue partis: ſʒ paſſioni cuius obiectū eſt bonū opponit̄ paſſio cuius obm̄ eſt malū. ergo oīs paſſio hʒ ꝯrium. ¶ P̄. Oīs paſſio aīe eſt ſm acceſſum vel ſm receſſum. vt dcm̄ eſt: ſʒ cuilʒ acceſſui ꝯtrariat̄ receſſus. ⁊ econuerſo. ergo oīs paſſio aīe hʒ ꝯtrariū. ¶ Sʒ ꝯ. ira eſt qdā paſſio aīe. ſʒ nulla paſſio ꝯtraria opponit̄ ire: vt pʒ in. 4. ethi. ergo nō oīs paſſio hʒ ꝯtrarium. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ ſingulare eſt i paſſione ire ꝙ nō pōt hēre ꝯtrariū: neqꝫ ſm acceſſum: neqꝫ ēt ſm receſſum: neqꝫ ſm ꝯtrarietatē boni vel mali. Cauſat̄. n. ira ex malo difficili iaʒ in iacēte: ad cuius p̄ſentiam neceſſe eſt ꝙ aut appetitus ſuccūbat: ⁊ ſic nō erit terminus triſtitie q̄ eſt paſſio ꝯcupiſcibilis. aut hʒ motū ad inuadēdum malum leſiuū qđ ꝑtinet ad irā: motū aūt ad fugiēdum habere nō pōt. q: iā malū ponit̄ preſens vel p̄teritū: ⁊ ſic motui ire nō ꝯtrariat̄ aliq̄ paſſio ſm ꝯtrarietatē acceſſus vel receſſus. Similr̄ ſm contrarietatem boni ⁊ mali. q: malo iam iniacenti opponitur iā adeptum qđ iā nō pōt habere rōnem ardui vel difficilis: nec poſt adeptionē boni remanet alius motꝰ niſi q̄etatio appetitus in bono adepto: que ꝑtinet ad gaudiū qđ eſt paſſio ꝯcupiſcibilis: vn̄ motꝰ ire nō pōt habere aliquē motū aīe ꝯtrarium: ſʒ ſolū modo opponit̄ ei ceſſatio a motu: ſicut phs dicit ī ſua rhetorica: ꝙ miteſcere opponit̄ ei qđ ē iraſci: qđ nō eſt oppoſitū ꝯtrarie: ſʒ negatiue vel priuatiue. ⁊ ꝑ hoc pʒ reſponſio ad obiecta.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Uidet̄ ꝙ non poſſint in aliq̄ potētia eē paſſiones ſpecie dn̄tes: ⁊ nō ꝯtrarie adinicē. paſſiões. n. aīe dn̄t ſm obā. obā āt paſſionū aīe ſūt bonū ⁊ malū: ſʒ quoꝝ dn̄aʒ paſſiones hn̄t ꝯtrarietatē: gͦ nulle paſſiões eiuſdē potētie n̄ hn̄tes ꝯtrarietatē adinicē dn̄t ſpē. ¶ P̄. Dn̄tia ſpēi ē dn̄tia ſʒ formā ſʒ oīs dn̄tia ſʒ formā ē ſʒ aliquā ꝯtrarietatē. vt dr̄ i. 10. metaphy. gͦ paſſiões eiuſdē potētie q̄ nō ſūt ꝯtrarie n̄ dn̄t ſpē. ¶ P̄. Cū oīs paſſio aīe ꝯſiſtat i acceſſu vel receſſu ad bonū vel ad malū: neceē vr̄ ꝙ oīs dn̄tia paſſionū aīe ſit vel ſʒ dn̄tiā boni vel mali: vel ſʒ dn̄tiā acceſſus vl̄ receſſus: vel ſm maiorē vel minorē acceſſum vel receſſum: ſʒ prime due dn̄e iducūt ꝯtrarietatē i paſſiōibꝰ aīe: vt dcm̄ ē. tertia āt dn̄tia n̄ diuerſificat ſpēm. q: ſic eēnt īfinite ſpēs paſſionū aīe. ergo nō pōt eē ꝙ paſſiones eiuſdē potētie aīe differāt ſpē: ⁊ nō ſint ꝯtrarie. ¶ Sʒ ꝯtra. amor ⁊ gaudiuʒ dn̄t ſpē: ⁊ ſūt i ꝯcupiſcibili: nec tn̄ ꝯtrariāt̄ adinicē qn potius vnū ē cā alteriꝰ. gͦ ſūt aliq̄ paſſiões eiuſdē potētie q̄ non dn̄t ſpē: nec ſūt ꝯtrarie. ¶ Rn̄o dōz: ꝙ paſſiões dn̄t ſm actiua q̄ ſūt obā paſſionū aīe. Dn̄tia āt actiuoꝝ pōt attēdi dupl̄r. Uno mō ſm ſpēʒ vel nāꝫ ipſoꝝ actiuoꝝ: ſic ignis dn̄t ab aq̄. Alio mō ſm diuerſaʒ vtutē actiuā: diuerſitas āt actiui vel motiui q̄ꝫtū ad vtutē mouēdi pōt accipi i paſſiōibꝰ aīe ſm ſimilitudinē agentiū nālū. Oē. n. mouens trahit quodāmō ad ſe patiēs: vel a ſe repellit. Trahendo qdem ad ſe tria fac̄ i ipſo. Nā primo qdē dat ei inclinationē vl̄ aptitudinem: vt i ipm̄ tēdat ſicut cū corpꝰ leue qđ eſt ſurſum dat leuitatem corpori gn̄ato ꝑ quā hʒ iclinationē vel aptitudinē ad hoc ꝙ ſit ſurſum. Scđo ſi corpꝰ gn̄atū eſt extra locū ꝓpriū dat ei moueri ad locū. Tertio dat ei q̄ſcere in locū cū ꝑuenerit. q: ex eadē cā aliqd q̄ſcit in loco ꝑ quā mouebat̄ ad locū. ⁊ ſilr̄ itelligendū eſt đ cā repulſiōis. In motibꝰ āt appetitiue ꝑtis bonū hʒ q̄ſi vtutem atractiuaʒ: malū āt vtuteʒ repulſiuā. Bonū ergo primo mō i potētia appetitiua cāt quādā inclinationem: ſeu aptitudinem: ſeu cōnaturalitatem ad bonuʒ qđ ꝑtinet ad paſſionem amoris: cui ꝑ ꝯtrariū rn̄det odiū ex ꝑte mali. Scđo ſi bonū ſit non dū habitū dat ei motū ad aſſequendū bonū amatū: ⁊ hoc ꝑtinet ad paſſionem deſiderij vel cōcupiſcentie ⁊ ex oppoſito ex parte mali eſt fuga vel abominatio. Tertio cū adeptū fuerit bonū dat appetitui q̄etationeʒ quādaʒ ī ipſo bono adepto. ⁊ hoc ꝑtinet ad delectationē vel gaudiū: cui op

ponitur ex parte mali dolor vel triſtitia. In paſſionibus aũt
iraſcibilis p̄ſupponit̃ qdē aptitudo vel iclinatio ad ꝓſequē
dū bonū vel fugiēdū malū ex cõcupiſcibili q̄ abſolute re/
ſpicit bonū vel malū: ⁊ reſpectu boni nōdū adepti ē ſpes
⁊ deſperatio. reſpectu aũt mali nōdū iniacentis eſt timor: ⁊
audacia. reſpectu aũt boni adepti nõ eſt aliq̄ paſſio in iraſci/
bili. q: iā nõ hꝫ rõnē ardui: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed ex malo
iā iniacenti ſeqtur paſſio ire. Sic igr̃ patꝫ ꝙ in cõcupiſcibili
ſunt tres cõiugationes paſſionū. ſ. amor ⁊ odiū: deſideriū
⁊ fuga: gaudiū ⁊ triſtitia. Siſr ĩ iraſcibili ſunt tres. ſ. ſpes ⁊
deſperatio: timor ⁊ audacia: ⁊ ira cui nulla paſſio opponit̃
Sunt ergo omnes paſſiones ſpecie differentes vndecim.
ſex quidem in concupiſcibili: ⁊ quinqꝫ in iraſcibili: ſub qui/
bus omnes anime paſſiones continentur. Et per hoc patꝫ
reſponſio ad obiecta.

¶ Queſtio. xxiiij.

Einde conſiderādū ē de bono ⁊ malo circa paſſiões aĩe.

d ¶ Et circa hoc q̄rũt̃ q̄ttuor: Primo vtꝝ
bonū ⁊ malū morale paſſit ĩ paſſionibꝰ
aĩe inueniri. Scdo vtꝝ oĩs paſſio anĩe
ſit mala moralr̃. Tertio vtꝝ oĩs paſ/
ſio addat vel diminuat ad bonitatē vel maliciam actus.
Quarto vtꝝ aliqua paſſio ſit bona vel mala ex ſua ſpecie.

Ad primū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ nulla paſſio aĩe
ſit bona vel mala moraliter. Bonū
.n. ⁊ malū morale ē ꝓpriū hoĩs. mores .n. ꝓprie dnr̃ hu
mani vt Ambro. dic̃ ſup Lucā: ſꝫ paſſiões nõ ſũt ꝓprie ho
minū: ſꝫ ſũt etiā alijs aĩalibus cõmunes. ergo nulla paſſio
aĩe eſt bona vel mala moralr̃. ¶ P̄. Bonū vel malū hoĩs
eſt ſm rõnē eſſe: vel p̄ter rõnē eſſe: vt Dio. dicit. 4. ca. de
di. no. ſed paſſiones aĩe nõ ſunt in rõne: ſed in appetitu ſen
ſitiuo: vt ſupra dictū eſt: ergo nõ ꝑtinet ad bonū vel malū
hoĩs qḋ eſt bonū morale. ¶ P̄. Phs dicit in. 2. ethi. ꝙ
paſſionibus neqꝫ laudamur neqꝫ vituꝑamur: ſed ſm bōa
⁊ mala moralia laudamur vel vituꝑamur. ergo paſſiões
nõ ſunt bone vel male moralr̃. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ Aug. dicit ĩ
14. de ciui. dei de paſſionibus aĩe loquens. Mala ſunt iſta
ſi malus eſt amor: bona ſi bonus. ¶ Rn̄ꝰ dōꝫ: ꝙ paſſiões
anime dupl'r poſſũt cõſiderari. Vno mõ ſꝫ ſe. Alio mõ
ſm ꝙ ſubiacent ĩperio rationis ⁊ voluntatis. Si igit̃ ſm
ſe ꝯſiderent̃: put. ſ. ſunt motus qdā irrationalis appetitus
ſic nõ eſt in eis bonū vel malū morale qḋ dependet a rõ
ne: vt ſupra dictū eſt. Si autem ꝯſiderent̃ ſm ꝙ ſubiacēt
ĩꝑio rationis ⁊ volũtatis: ſic eſt in eis bonum vel malū
morale. ꝓpinquior .n. eſt appetitus ſenſitiuus ipſi rationi ⁊
volũtati q̄ȝ membra exteriora: quoꝝ tñ motus ⁊ actus ſũt
boni vel mali moralr̃ ſꝫ ꝙ ſunt volũtarij. vnde multo ma
gis ⁊ ipſe paſſiones ſm ꝙ ſunt voluntarie poſſunt dici bo
ne vel male moralr̃. Dicunt̃ aũt voluntarie vel ex eo ꝙ a
voluntate imꝑant̃: vel ex eo ꝙ a voluntate non ꝓhibent̃.
¶ Ad primū gꝰ dōꝫ: ꝙ iſte paſſiones ſm ſe ꝯſiderate ſũt
cõmunes hoĩbus ⁊ aĩalibus alijs: ſꝫ ſꝫ ꝙ a rõne imꝑant̃
ſunt ꝓprie hoĩbus. ¶ Ad ſcḋꝫ dōꝫ: ꝙ etiā iferiores vires
appetitiue dicunt̃ rõnales ſꝫ ꝙ ꝑticipant aliqualr̃ rõnem:
vt dr̃ in primo ethi. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ phs dicit ꝙ nõ lau/
damur aut vituꝑamur ſm paſſiones abſolute ꝯſideratas:
ſꝫ nõ remouet quin poſſint fieri laudabiles vl' vituꝑabiles
ſm ꝙ a ratione ordinant̃. Unde ſubdit. Nõ enim laudat̃
aut vituperat̃ q̄ timet aut iraſcitur: ſed q̄ aliqualiter. i. ſm
rationem vel preter rationem.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ oēs paſſio
nes aĩe ſunt male moralr̃. Dicit
.n. Aug. 9. de ci. dei. ꝙ paſſiones aĩe qdam vocāt morbos
vel ꝑturbationes aĩe. ſꝫ omnis morbus vel ꝑturbatio aĩe
eſt aliqḋ malū moralr̃. ergo oĩs paſſio aĩe moralr̃ mala ē.
¶ P̄. Damaſ. dicit ꝙ opatio qdēꝫ q̄ ſm nāꝫ motus ē paſ
ſio vero que preter nām: ſed qḋ ē preter nām ĩ motibꝰ aĩe
hꝫ rõnē peccati ⁊ mali moralis. vnde ipſe alibi dicit ꝙ dia
bolus verſus ē ex eo qḋ eſt ſm nāꝫ in id qḋ eſt preter nāꝫ.
ergo huiuſmodi paſſiões ſunt male moralr̃. ¶ P̄. Omne
qḋ inducit ad pctm̄ hꝫ rõnē mali: ſed huiuſmõi paſſiões
inducunt ad pctm̄. vnde Ro. 8. dnr̃ paſſiones peccatoꝝ:
ergo vr̃ ꝙ ſint male moralr̃. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Aug. dicit in
14. de tri. ꝙ rectꝰ amor omnes iſtas affectiões rectas hꝫ.
metuunt .n. peccare: cupiunt ꝑſeuerare: dolent in peccatis:
gaudent in operibꝰ bonis. ¶ Rn̄ꝰ dōm: ꝙ circa hāc q̄ſtio
nem diuerſa fuit ſentētia ſtoicoꝝ ⁊ ꝑipateticoꝝ. Nā ſtoici
dixerunt omnes paſſiões eſſe malas. ꝑipatetici vero dixe/
runt paſſiones moderatas eē bonas: que qdem differētia
lꝫ magna videat̃ ſm vocē: tamē ſm rem vel nulla eſt vel
parua ſi qs vtroꝝqꝫ intētiones ꝯſideret. Stoici enim nõ di
ſcernebant iter ſenſum ⁊ intellectū: ⁊ per ꝯſequens nec iter
intellectiuum appetitū ⁊ ſenſitiuū. vnde nec deſiderabāt
paſſiões aĩe a motibus volũtatis: ſꝫ hoc paſſiones aĩe ſũt
in appetitu ſenſitiuo. ſimplices aũt motus volũtatis ſunt ĩ
intellectiuo: ſed oēm rõnabilē motū appetitiue ꝑtis voca
bant voluntatē: paſſiones aũt dicebāt motū ꝓgredientem
extra limites rõnis. Et ideo eoꝝ ſententiā ſequens Tulliꝰ
in. 3. lib. de tuſculanis q̄ſtionibus: oēs paſſiones vocat aĩe
morbos. ex quo argumētat̃ ꝙ q̄ morboſi ſũt: ſani nõ ſũt:
⁊ q̄ ſani nõ ſunt iſipientes ſũt: vñ ⁊ inſipientes iſanos dici/
mus. Peripatetici vero oēs motus appetitus ſenſitiui paſ
ſiones vocãt. vñ eas bonas exiſtiant: cum ſunt a ratione mo
derate: malas aũt cū ſint p̄ter moderationē ratiõis: ex quo
patꝫ ꝙ Tullius ĩ eodem lib. ꝑipateticoꝝ ſentētiam q̄ appro
babāt mediocritatē paſſionū ĩcõuenīēter improbat: dicens
ꝙ omne malū etiā mediocre vitādum eſt: nā ſicut corpus
ē mediocriter egrū ſanū nõ eſt: ſic iſta mediocritas morbo
rum vel paſſionū aĩe ſana nõ eſt. Nõ .n. paſſiões dnr̃ mor
bi vel ꝑturbatiões aĩe: niſi cum carent moderatiõe rõnis.
vnde patꝫ reſpõſio ad primū. ¶ Ad ſcḋꝫ dōꝫ: ꝙ ĩ oĩ paſſio
ne aĩe addit̃ aliqḋ vel diminuit̃ a nāli motu cordis inq̄ꝫtum
cor intenſius vel remiſſius mouet̃: ſm ſyſtolē aut dyaſto/
lē ⁊ ſꝫ hoc hꝫ paſſionis rationē. tamē nõ opꝫ ꝙ paſſio ſem
per declinet ab ordine naturalis rationis. ¶ Ad 3^m dōm:
ꝙ paſſiones aĩe inq̄ātum ſũt preter ordinē rationis incli/
nant ad peccatum: inq̄ātum autem ſunt ordinate a ratio/
ne pertinent ad virtutem.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ paſſio quecūqꝫ
ſemper diminuat de bonitate actus
moralis. Omne .n. quod impedit iudicium ratiõis ex quo
dependet bonitas actus moralis diminuit per conſequēs
bonitatē actus moralis: ſed omnis paſſio impedit iudiciū
rõnis. Dicit .n. Saluſtius in cathelinario. Omnes hoĩes q̄
de rebus dubijs cõſultant ab odio ira ⁊ amicicia atqꝫ miſe
ricordia vacuos eſſe decet. ergo oĩs paſſio diminuit bonita
tem moralis actus. ¶ P̄. Actus hominis q̄ꝫtum eſt deo ſi
milior tātum eſt melior. vñ dicit aplus. Eph. 5°. Eſtote imi
tatores dei ſicut filij chariſſimi. ſed deus ⁊ ſancti angeli pu
niunt ſine ira: ſine miſerie cõpaſſione ſubueniunt: ut Aug.
dicit in. 9. de ciui. dei: ergo eſt melius huiuſmodi opa age
re ſine paſſione aĩe q̄ꝫ cum paſſione. ¶ P̄. Sicut malū mo
rale attenditur per ordinem ad rationem: ita ⁊ bonū mo
rale: ſed malum morale diminuitur per paſſionem: minus
enim peccat q̄ peccat ex paſſione q̄ꝫ qui peccat ex induſtria:
ergo minus bonum operatur qui operatur ſine paſſiõe q̄ꝫ
q̄ operatur cum paſſione. ¶ Sꝫ ꝯ ē qḋ Augu. dicit. 9. de
ciui. dei. ꝙ paſſio miſericordie rationi deſeruit quando ita
prebetur miſericordia vt iuſtitia conſeruetur: ſiue cum in
digenti tribuitur: ſiue cum ignoſcitur penitenti: ſed nihil qḋ
deſeruit rationi diminuit bonū morale. ergo paſſio aĩe nõ
diminuit bonum moris. ¶ Rn̄ꝰ dōm: ꝙ ſtoici ſicut pone
bant omnem paſſionem anime eſſe malam: ita ponebant
conſequenter omnem paſſionem anime diminuere actus
bonitatem. omne enim bonum ex permixtione mali vel to/
taliter tollitur: vel fit minus bonum. ⁊ hoc qdem verum ē
ſi dicamus paſſionē aĩe ſolum inordinatos motus ſenſitiui
appetitus: prout ſunt perturbatiões ſiue egritudines: ſed
ſi paſſiones ſimpliciter nominemus omnes motus appeti
tus ſenſitiui: ſic ad perfectionē humani boni ꝑtinet ꝙ etiā
ipſe paſſiones ſint moderate per rõnem: cum .n. bonū hoĩs
cõſiſtat in rõne ſicut in radice: tāto iſtud bonū erit perfecti
us q̄ꝫto ad plura que hoĩ conueniũt deriuari põt. vñ nul/

lus dubitat quin ad perfectionem moꝛalis boni ꝑtineat ꝙ
actus exterioꝝ membroꝝ ꝑ rõnis regulã dirigant̃: vñ cuꝫ
appetitus ſenſitiuꝰ poſſit obedire rõni vt ſupꝛa dictũ eſt: ad
ꝑfectionẽ moꝛalis ſiue humani boni ꝑtinet ꝙ ẽt ipſe paſſio
nes aĩe ſint regulare ꝑ rõnem. Sicut igit̃ melius ẽ ꝙ hõ ⁊
velit bonũ ⁊ faciat exterioꝛi actu: ita ẽt ad ꝑfectionẽ bõi mo
ralis ꝑtinet ꝙ hõ ad bonũ moueat̃: nõ ſolũ ſm̃ volũtatẽ:
ſꝫ ẽt ſm̃ appetitũ ſenſitiuũ: ſm̃ illud qđ in pͤs dr̃. Coꝛ meũ
⁊ caro mea exultauerũt in deũ viuũ. vt coꝛ accipiamus ꝑ
appetitu intellectiuo: carnẽ ãt ꝑ appetitu ſenſitiuo. ¶ Ad
pꝛimũ gͦ dđꝫ: ꝙ paſſiões aĩe dupl̃r ſe pñt hr̃e ad iudiciũ
rõnis. Uno mõ antecedẽter: ⁊ ſic cũ obnubilẽt iudiciũ rõ
nis: ex quo depẽdet bonitas moꝛalis actꝰ: diminuũt actus
bonitatẽ. laudabiliꝰ. n. ẽ ꝙ ex iudicio rõnis aliqs faciat opꝰ
charitatis ꝙ̃ ex ſola paſſiõe miſericoꝛdie. Alio mõ ſe hñt
ꝯſequẽter: ⁊ hoc dupl̃r. Uno mõ ꝑ modũ redũdãtie: q:
.ſ. cũ ſupioꝛ ps aĩe intenſe mouet̃ in aliqđ: ſequit̃ motũ eiꝰ
ẽt ps inferioꝛ: ⁊ ſic paſſio exñs ꝯñr in appetitu ſenſitiuo ẽ ſi
gnũ intenſiõis volũtatis: ⁊ ſic indicat bonitatẽ moꝛalẽ maio
rẽ. Alio mõ ꝑ modũ electionis: qñ. ſ. hõ ex iudicio rõnis
eligit affici aliqua paſſiõe vt ꝓmptius operet̃ coopante ap
petitu ſenſitiuo. ⁊ ſic paſſio aĩe addit ad bonitatẽ actionis.
¶ Ad ſcđm dđꝫ: ꝙ in deo ⁊ ĩ angelis nõ ẽ appetitus ſen-
ſitiuus neqꝫ ẽt membꝛa coꝛpea: ⁊ iđ bonũ ĩ eis nõ attendit̃
ſm̃ oꝛdinationẽ paſſionũ aut coꝛpeoꝝ actuũ ſicut ĩ nobis.
¶ Ad tertiuꝫ dđꝫ: ꝙ paſſio tendens in malũ ꝑcedens iu-
diciũ rõnis diminuit peccatũ: ſed cõſequens aliquo ꝑdicto
rũ modoꝝ auget ipm̃ vel ſignat augmentum eius.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Ut̃ ꝙ nulla paſſio aĩe
ſꝫ ſpẽꝫ ſuã ſit bona vel mala mo
raliter. Bonũ. n. ⁊ malũ moꝛale attendit̃ ſm̃ rõneꝫ: ſꝫ paſ
ſiones ſunt in appetitu ſenſitiuo: ⁊ ita id qđ eſt ſm̃ rõnẽ ac
cidit eis. cũ gͦ nihil eſt qđ ꝑ accñs ꝑtineat ad ſpẽm rei: vr̃
ꝙ nulla paſſio ſm̃ ſuã ſpẽm ſit bona vel mala. ¶ P̃. Actꝰ
⁊ paſſiões hñt ſpẽm ex obꝫo. ſi ergo aliq̃ paſſio ſm̃ aliquaꝫ
ſuã ſpẽꝫ eẽt bõa vel mala: opoꝛteret ꝙ paſſiões quaꝝ obꝫ
ẽ bonũ: bone eẽnt ſꝫ ſuã ſpẽꝫ vt amoꝛ deſideriũ: ⁊ gaudiũ
⁊ paſſiões: quaꝝ obm̃ ẽ malũ: eẽnt male ſm̃ ſuaꝫ ſpẽm vt
odiũ: timoꝛ ⁊ triſticia. ſꝫ hoc pꝫ eẽ falſum. nõ ergo aliq̃ paſ
ſio ẽ bona vel mala ex ſua ſpecie. ¶ P̃. Nulla ſpẽs paſſio
nũ eſt q̃ nõ inueniat̃ in alijs aĩalibus: ſꝫ bonũ moꝛale nõ in
uenit̃ niſi ĩ hoĩe. ergo nulla paſſio aĩe bona eſt vel mala ex
ſpecie. ¶ Sꝫ ꝯ̃ ẽ qđ Aug. dic̃. 9. de ci. dei: ꝙ miſericoꝛdia
ꝑtineat ad v̓tuteꝫ. Phs ẽt dic̃ in. 2. ethi. ꝙ verecũdia ẽ paſ
ſio laudabilis: ergo aliq̃ paſſiões ſũt bone vel male ſꝫ ſuã
ſpẽm. ¶ Rñꝰ dđꝫ: ꝙ ſic de actibꝰ dcm̃ ẽ: ita ⁊ de paſſioni
bꝰ dđm vr̃: ꝙ. ſ. ſpecies actus vel paſſionis dupl̃r ꝯſidera
ri põt. Uno mõ ſm̃ ꝙ ẽ in genere nãe: ⁊ ſic bonũ vl̃ ma
lũ moꝛale nõ ꝑtinet ad ſpẽꝫ actus vel paſſiõis. Alio mõ ſꝫ
ꝙ ꝑtinẽt ad genus moꝛis: put. ſ. ꝑticipant aliqđ de volũta
rio ⁊ iudicio rõnis: ⁊ hoc modo bonũ ⁊ malũ moꝛale pñt
ꝑtinere ad ſpẽꝫ paſſiõis: ſꝫ ꝙ accipiunt̃ vt obm̃ paſſiõis:
quãdo. ſ. impoꝛtãt aliqđ de ſe cõueniens rõni vel diſſonuꝫ
a ratione: ſic pꝫ de verecũdia que eſt timoꝛ turpis: ⁊ de inui
dia que eſt triſticia de bono alterius. ſic. n. ꝑtinent ad ſpẽꝫ
exterioꝛis actus. ¶ Ad pꝛimũ ergo dđꝫ: ꝙ ratio illa ꝓcedit
de paſſionibꝰ ſꝫ ꝙ ꝑtinent ad ſpẽꝫ nãe. put. ſ. appetitꝰ ſen
ſitiuus in ſe conſiderat̃ ſm̃ vero ꝙ appetitus ſenſitiuꝰ obe
dit rõni iaꝫ bonũ ⁊ malũ rõnis nõ eſt ex paſſionibus eius
ꝑ accñs ſed ꝑ ſe. ¶ Ad ſcđꝫ dđꝫ: ꝙ paſſiones q̃ in bonũ tẽ
dũt ſi ſit veꝝ bonũ ſunt bone: ⁊ ſimil̃r q̃ a vero malo rece
dũt. ecõuerſo v̓o paſſiones q̃ ſunt ꝑ receſſuꝫ a bono ⁊ ꝑ ac
ceſſuꝫ ad malũ ſũt male. ¶ Ad tertiũ dđꝫ: ꝙ in brutis aĩa
libus appetitus ſenſitiuus nõ obedit rõni: ⁊ tñ inq̃ſtum du
citur quadã eſtimatiua nãli que ſubijcitur rõni ſupioꝛi. ſ. di
uine eſt in eis quedam ſimilitudo moꝛalis boni q̃ſtum ad
anime paſſiones.

¶ Queſtio. xxv.

Einde conſiderandũ ẽ de oꝛdine
paſſionũ adinuiceꝫ. ¶ Et
circa hoc querũt̃ q̃tuoꝛ. Pꝛio de oꝛdi
ne paſſionum iraſcibilis ad paſſiones cõ-
cupiſcibilis. Scđo de oꝛdine paſſionũ concupiſcibilis ad-
inuicem. Tertio de oꝛdine paſſionũ iraſcibilis adinuiceꝫ.
Quarto de quatuoꝛ pꝛincipalibus paſſionibus.

Ad pꝛimũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ paſſiones ira-
ſcibilis ſint pꝛioꝛes paſſionibus con
cupiſcibilis. Oꝛdo. n. paſſionũ eſt ſm̃ oꝛdinẽ obiectoꝝ. ſed
obm̃ iraſcibilis eſt bonum arduũ: qđ videt̃ eẽ ſupꝛemũ in
ter alia bona. ergo paſſiones iraſcibilis vident̃ pꝛeeſſe paſ-
ſionibus concupiſcibilis. ¶ P̃. Mouens eſt pꝛius motoꝛ:
ſed iraſcibilis compatur ad ꝯcupiſcibileꝫ ſicut mouens ad
motũ: ad hoc. n. dat̃ aĩalibus vt tollant̃ impedimẽta qbꝰ
ꝯcupiſcibilis pꝛohibet̃ frui ſuo obꝫo: vt ſupꝛa dictum eſt.
Remouens aũt ꝓhibens hꝫ rõnem mouẽtis: vt dr̃ in. 8.
phyſi. ergo paſſiões iraſcibilis ſunt pꝛioꝛes paſſionibus cõ
cupiſcibilis. ¶ P̃. Gaudiũ ⁊ triſticia ſunt paſſiões cõcupi
ſcibilis: ſꝫ gaudiuꝫ ⁊ triſticia cõſequunt̃ ad paſſiões iraſcibi
lis. Dicit. n. phs in. 4. ethi. ꝙ punitio ꝗeat ĩpetum ire de-
lectationẽ loco triſticie faciens: ergo paſſiones ꝯcupiſcibilis
ſunt poſterioꝛes paſſionibus iraſcibilis. ¶ Sꝫ ꝯ̃. paſſiones
concupiſcibilis reſpiciunt bonũ abſolutũ. paſſiones iraſcibi
lis reſpiciunt bonũ ꝯ̃tum. ſ. arduũ. cum igit̃ bonũ ſimpl̃r
ſit pꝛius q̃ꝫ bonũ ꝯ̃tum: videt̃ ꝙ paſſiones ꝯcupiſcibilis
ad plura ſe hñt q̃ꝫ paſſiones iraſcibilis. ¶ Rñꝰ dđꝫ: ꝙ paſ
ſiones ꝯcupiſcibilis ad plura ſe hñt q̃ꝫ paſſiones iraſcibilis.
Nã in paſſiõibus ꝯcupiſcibilis inuenit̃ aliqđ ꝑtinẽs ad mo
tũ: ſicut deſideriũ: ⁊ aliqđ ꝑtinens ad ꝗetem: ſicut gaudiuꝫ
⁊ triſticia: ſꝫ in paſſiõibus iraſcibilis nõ inuenit̃ aliqs ꝑtinẽt
ad ꝗetẽ: ſꝫ ſolũ ꝑtinens ad motũ: cuius rõ eſt: q: id ĩ quo
iam ꝗeſcit̃ nõ hꝫ rõnẽ difficilis ſeu ardui qđ eſt obm̃ iraſci
bilis: ꝗes aũt cũ ſit finis motus eſt pꝛioꝛ in intẽtione: ſed po
ſterioꝛ ĩ executione. Si ergo cõparent̃ paſſiones iraſcibilis
ad paſſiones ꝯcupiſcibilis q̃ ſignificãt ꝗetem in bono: mani
feſte paſſiões iraſcibilis ꝑcedũt oꝛdine executionis hmõi
paſſiones ꝯcupiſcibilis: ſicut ſpes ꝑcedit gaudiũ: vñ cãt ip-
ſuꝫ ſm̃ illud apl̃i Ro. 12. Spe gaudẽtes. Sed paſſio ꝯcu-
piſcibilis impoꝛtãs ꝗetem in malo. ſ. triſticiã: media ẽ inter
duas paſſiões iraſcibilis: ſequit̃. n. timoꝛẽ: cũ. n. occurrerit
malũ qđ timebat̃ cauſat̃ triſticia. ꝑcedit aũt motũ ire: q: cũ
ex triſticia ꝑcedente aliqs inſurgit in vindictã: hoc ꝑtinet ad
motũ ire. Et q: repꝛhẽdere vicẽ malis appꝛehendit̃ vt bo-
nũ: cũ iratus hoc ꝯſecutus fuerit gaudet: ⁊ ſic manifeſtuꝫ
eſt ꝙ oĩs paſſio iraſcibilis terminat̃ ad paſſionẽ ꝯcupiſcibi
lis ꝑtinẽtem ad ꝗetem. ſ. vel ad gaudiũ: vel ad triſticiã: ſed
ſi comparent̃ paſſiones iraſcibilis ad paſſiones ꝯcupiſcibi-
lis q̃ impoꝛtãt motuꝫ: ſic manifeſte paſſiones concupiſcibi
lis ſunt pꝛioꝛes: eo ꝙ paſſiones iraſcibilis addunt ſupꝛa paſ
ſiones ꝯcupiſcibilis: ſic ⁊ obm̃ iraſcibilis addit ſupꝛa obm̃
ꝯcupiſcibilis arduitatẽ ſiue difficultateꝫ. ſpes. n. ſupꝛa deſi-
deriũ addit quẽdã conatũ ⁊ quãdã eleuationẽ animi ad cõ
ſequendũ bonũ arduũ: ⁊ ſimil̃r timoꝛ addit ſupꝛa fugam
ſeu abominationẽ quãdã depſſionẽ animi ꝑp difficultateꝫ
mali. Sic ergo paſſiones iraſcibilis medie ſunt inter paſſio
nes ꝯcupiſcibilis q̃ impoꝛtãt motũ in bonũ vel malũ: ⁊ in
ter paſſiones ꝯcupiſcibilis que ĩpoꝛtãt quietẽ in bono vel ĩ
malo. Et ſic patet ꝙ paſſiones iraſcibilis ⁊ pꝛincipiũ hñt
a paſſionibus ꝯcupiſcibilis: ⁊ in paſſionibus ꝯcupiſcibilis
terminãtur. ¶ Ad pꝛimũ ergo dđꝫ: ꝙ illa ratio ꝓcederet
ſi de ratiõe obiecti ꝯcupiſcibilis eſſet aliqđ oppoſitũ arduo
ſicut de ratione obiecti iraſcibilis eſt ꝙ ſit arduũ: ſꝫ q: obm̃
concupiſcibilis eſt bonũ abſolute: pꝛius nãliter eſt q̃ꝫ obm̃
iraſcibilis: ſicut cõmune ꝓpꝛio. ¶ Ad ſcđꝫ dđm: ꝙ remo
uens pꝛohibens non eſt mouens per ſe: ſed per accidens:
nunc autẽ loquimur de oꝛdine paſſionũ ꝑ ſe. Et ꝑterea ira
ſcibilis remouet ꝓhibens ꝗetem cõcupiſcibilis in ſuo obꝫo
vñ ex hoc nõ ſequit̃ niſi ꝙ paſſiones iraſcibilis ꝑcedũt paſ
ſiones ꝯcupiſcibilis ad quietẽ ꝑtinẽtes: de qbus etiã ter-
tia ratio pꝛocedit.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ amoꝛ non
ſit pꝛima paſſionũ ꝯcupiſcibilis
Uis. n. ꝯcupiſcibilis a cõcupiſcẽtia denoĩat̃: q̃ eſt eadẽ paſ
ſio cũ deſiderio. ſed denoĩatio fit a potioꝛi vt dicit̃ in. 2. de
aĩa. ergo ꝯcupiſcẽtia ẽ potioꝛ amoꝛe. ¶ P̃. Amoꝛ vnioneꝫ

q̄ſdam importat. eſt.n. vis vnitiua ⁊ cōcretiua: vt Dio. di
cit in.4.ca.de di.no. ſ3 cōcupiſcētia vel deſideriū ē motus
ad vnionē rei cōcupite vel deſiderate. ergo cōcupiſcētia eſt
prior amore. ¶ Ꝑ. Cauſa ē prior effectu: ſ3 delectatio ē q̄ſi
q3 cā amoris: q̄dam.n. ꝓꝑ delectationez amāt: vt dr̄ in.8.
ethi. ergo delectatio ē prior amore: nō ergo prima iter paſſio
nes ꝯcupiſcibilis eſt amor. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qđ Aug. dicit in.14.
de ciui.dei. ꝙ oēs paſſiōes ex amore cānt. amor.n. inhiās
hr̄e qđ amat̄ cupiditas ē: id aūt habēs: eoq3 fruens letitia ē
amor: ergo ē prima paſſionū cōcupiſcibilis. ¶ Rn̄º dōm:
ꝙ obā ꝯcupiſcibilis ſūt bonū ⁊ malū. nālr̄ āt ē prius bo
nū malo eo ꝙ malū ē priuatio bōi. vn̄ ⁊ oēs paſſiōes qua/
rū obā ē bonū nālr̄ ſūt priores paſſiōibus quaꝝ obiectū
ē malū: vnaq3 .ſ. ſua paſſiōe oppoſita. Q̄.n. bonū querit̄
iō refutat̄ oppoſitū malū. bonū āt h3 rōnē finis: q q̄dē eſt
ṗor i intētiōe: ſ3 ē poſterior i executōe. Pōt ergo ordo paſ
ſionū ꝯcupiſcibilis attēdi vel ſꝫm intētionem: vel ſꝫm ꝯſecu
tionē. ſꝫm q̄dē ꝯſecutionē illud ē prius qđ primo fit i eo qđ
tendit ad finē. manifeſtū ē āt qđ oē qđ tendit ad finē aliquē
primo q̄dē h3 aptitudinē ſeu ꝓportionē ad finē. nihil.n. ten
dit in finē n̄ ꝓportionatū: ſcđo mō ad finē: tertio q̄ſcit in fi
ne poſt ei⁹ ꝯſecutionē. ipſa aūt aptitudo ſiue ꝓportio appe
titus ad bonū ē amor: q nihil aliud eſt q̄ complacētia boni
motus aūt ad bonū eſt deſideriū vel ꝯcupiſcētia: q̄es aūt
in bono eſt gaudiū vel delectatio: ⁊ iō ſꝫ hūc ordinē amor
ṗcedit deſideriū: ⁊ deſideriū ṗcedit delectationē. ſ3 ſꝫm or
dinē itentionis ē econuerſo. nā delectatio itenta cāt deſide/
riū ⁊ amorē. delectatio.n. eſt fruitio: q̄ quodāmodo ē finis
ſicut ⁊ ipm̄ bonū vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ
hoc mō noiat̄ aliq̄d ſꝫm ꝙ nobis innoteſcit. voces.n. ſūt ſi
gna itellectuū ſꝫm ph̄m. nos aūt vt plurimū ꝑ effectuʒ co/
gnoſcimus cāʒ. effectus aūt amoris q̄ñq̄dem hr̄ ipm̄ ama
tū ē delectatio. q̄ñ v̄o non hētur eſt deſideriū vel ꝯcupiſcē/
tia. vt aūt Aug. dicit in.10. de tri. Amor magis ſentit̄ cū eū
ꝓdit indigētia. Vn̄ inter oēs paſſiones ꝯcupiſcibilis magis
ē ſenſibilis ꝯcupiſcētia: ⁊ ꝓꝑ hoc ab ea denoiatur potētia.
¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ duplex ē vnio amati ad amātē. Vna
q̄dem realis ſꝫm ꝯiunctionē ad rē ipſam: ⁊ talis vnio perti
net ad gaudiū vel delectationē q̄ ſequit̄ deſideriū: Alia āt
eſt vnio affectiua ſꝫm. ſ. ꝙ aliq̄d h3 aptitudinē vel ꝓportio
nē: put. ſ. ex hoc ꝙ aliq̄d h3 aptitudinē ad alteꝝ ⁊ iclinatio
nē iā ꝑticipat aliq̄d eius: ⁊ ſic amor vnionē importat q̄ q̄dē
vnio ṗcedit motum deſiderij. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ delectatio
cauſat amorem ſꝫm ꝙ eſt prior in intentione.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ſpes non ſit prima inter paſſiones iraſcibilis. Vis.n. ira
ſcibilis ab ira denoiat̄: cū ergo denoiatio fiat a potiori: vr̄
ꝙ ira ſit potior ⁊ prior q̄ ſpes. ¶ Ꝑ. Arduū eſt obm̄ ira/
ſcibilis: ſ3 magis vr̄ eſſe arduū ꝙ aliqs conet̄ ſupare malū
ꝯ̄riū qđ iminet vt futuꝝ. qđ ꝑtinet ad audaciā: vel qđ iaa/
cet iā vt ṗſens qđ ꝑtinet ad irā: q̄ ꝙ conet̄ acq̄rere ſimplr̄
aliqđ bonū: ⁊ ſilr̄ magis vr̄ eſſe arduū ꝙ conet̄ vincere
malū ṗſens q̄ malū futuꝝ. ergo ira vr̄ eē potior paſſio q̄
audacia: ⁊ audacia q̄ ſpes: ⁊ ſic ſpes n̄ vr̄ eē prior. ¶ Ꝑ.
Pri⁹ occurrit i motu ad finē receſſus a termio q̄ acceſſus
ad terminū: ſed timor ⁊ deſpatio iportāt receſſū ab aliquo
audacia āt ⁊ ſpes iportāt acceſſū ad aliq̄d: g° timor ⁊ deſpe
ratio ṗcedūt ſpeʒ ⁊ audaciā. ¶ Sed ꝯ̄. q̄to aliq̄d eſt ꝓpin
q̄us pmo tāto ē pus: ſed ſpes eſt ꝓpinq̄or amori q ē prima
paſſionum: ergo ſpes ē prior inter oēs paſſiones iraſcibilis
¶ Rn̄º dōʒ: ꝙ ſicut iā dictū eſt: oēs paſſiones iraſcibilis i
portāt motū i aliq̄d. motus aūt ad aliq̄d i iraſcibili pōt cāri
ex duobus. Vno mō ex ſola aptitudie ſeu ꝓportiōe ad fi
nē: q̄ ꝑtinet ad amorē vel odiū. Alio mō ex ṗſentia ipſius
boni vel mali: q̄ ꝑtinet ad triſtitiā vel gaudiū. ⁊ q̄dē ex pre
ſentia boni nō cauſat̄ aliq̄ paſſio i iraſcibili: vt dictū eſt: ſed
ex ṗſentia mali cauſat̄ paſſio ire. Q̄r igit̄ i via generationis
ſeu cōſecutionis ꝓportio vel aptitudo ad finē ṗcedit conſe
cutionē finis: inde eſt ꝙ ira inter oēs paſſiones iraſcibilis ē
vltima ordine generatiōis. inter alias aūt paſſiōes iraſcibi/
lis q̄ iportāt motū ꝯſequētē amorē vel odiū boni vel mali:
oʒ ꝙ paſſiones q̄ruʒ obm̄ eſt bonū. ſ. ſpes ⁊ deſpatio: ſint
nālr̄ priores paſſionib⁹ quaꝝ obm̄ ē malū. ſ. audacia ⁊ ti
more: ita tn̄ ꝙ ſpes ē prior deſpatiōe: q: ſpes eſt motus in
bonū ſꝫm rōnē boni qđ de ſua rōne ē attractiuū: ⁊ iō ē mo
tus in bonū ꝑ ſe. deſpatio āt ē receſſus a bono q nō cōpetit
bono ſꝫm ꝙ ē bonū. ſ3 ſꝫm aliq̄d aliud: vn̄ eſt q̄ſi ꝑ accidēs
⁊ eadē rōne timor cū ſit receſſus a malo ē prior q̄ audacia
ꝙ aūt ſpes ⁊ deſpatio ſint nālr̄ ṗores q̄ timor ⁊ audacia:
ex hoc māifeſtū ē: ꝙ ſicut appetitus bōi eſt rō q̄re vitet̄ ma
lū: ita ēt ſpes ⁊ deſpatio ſunt rō timoris ⁊ audacie. Nā au
dacia ꝯſeq̄t̄ ſpeʒ victorie: ⁊ timor ꝯſequit̄ deſpationē vin/
cendi: ira aūt ꝯſequit̄ audaciā. nullus.n. iraſcit̄ vindictam
appetens niſi audeat vindicare: ſꝫm ꝙ Auicēna dicit in.6.
de nālibus. Sic ergo p3 ꝙ ſpes ē pma iter oēs paſſiōes ira
ſcibilis. Et ſi ordine oīuʒ paſſionū ſꝫm viā generatōis ſcire
velimus: pmo occurrūt amor ⁊ odiū. ſcđo deſideriū ⁊ fu
ga. tertio ſpes ⁊ deſpatio. q̄rto timor ⁊ audacia: q̄nto ira. ſex
to ⁊ vltimo gaudiū ⁊ triſtitia: q̄ cōſequūt̄ ad oēs paſſiōes
vt dicit̄ in.2. ethi. ita tn̄ ꝙ amor eſt prior odio: ⁊ deſideriuʒ
fuga: ⁊ ſpes deſpatiōe: ⁊ timor audacia: ⁊ gaudiū q̄ triſtitia
vt ex ṗdictis colligi pōt. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ q: ira
cauſat̄ ex alijs paſſionib⁹ ſicut effectus a cauſis ṗcedētib⁹: iō
ab ea tanq̄ a manifeſtiori denoiatur potētia. ¶ Ad ſcđm
dōʒ: ꝙ arduū nō eſt rō accedēdi vel appetendi: ſed potius
bonū. ⁊ iō ſpes q̄ directius reſpicit bonū ē prior: q̄uis au/
dacia aliq̄ñ ſit i magis arduum vel etiā ira. ¶ Ad tertium
dōʒ: ꝙ appetit⁹ pmo ⁊ ꝑ ſe mouet̄ i bonū ſicut i ꝓpriū obʒ
⁊ ex hoc cauſat̄ ꝙ recedat a malo ꝓportionat̄.n. mot⁹ ap
petitiue ptis: nō q̄dē motui nālr̄: ſ3 itentioni nāe: q̄ ꝑ pus in
tēdit finē q̄ remotionē ꝯ̄rij: q̄ n̄ q̄rit̄ niſi ꝓꝑ adeptōeʒ finis.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videtur ꝙ nō ſint iſte q̄tuor pncipales paſſiōes: gaudiū
⁊ triſtitia ſpes ⁊ timor. Aug. i.14. de ciui.dei. nō pōit ſpeʒ
ſed cupiditatē loco eius. ¶ Ꝑ. In paſſionib⁹ aīe eſt duplex
ordo. ſ. itentionis ⁊ conſecutionis ſeu generationis: aut er/
go principales paſſiones accipiunt̄ ſꝫm ordinē intentionis:
⁊ ſic tantū gaudiū ⁊ triſtitia que ſunt finales erūt principa
les paſſiōes: aut ſꝫm ordinem cōſecutionis ſeu gn̄ationis: ⁊
ſic erit amor principalis paſſio: nullo ergo modo debēt di
ci quattuor paſſiones iſte pncipales: gaudiū ⁊ triſtitia: ſpes
⁊ timor. ¶ Ꝑ. Sicut audacia cauſat̄ ex ſpe: ita timor ex d̄
ſpatone: aut ergo ſpes ⁊ deſpatio debent poni principales
paſſiones tanq̄ cauſe: aut ſpes ⁊ audacia tāq̄ ſibiipſis affi
nes. ¶ Sed ꝯ̄ eſt illud qđ Boetius in libro de cōſolatione
enumerās quattuor pricipales paſſiōes dicit. Gaudia pel
le: pelle timorem ſpemq3 fugato: nec dolor adſit. ¶ Rn̄º
dōʒ ꝙ he quattuor paſſiones cōmuniter pricipales eē di/
cuntur: quaꝝ due. ſ. gaudiū ⁊ triſtitia principales dicunt̄:
q: ſunt cōpletiue ⁊ finales ſimplr̄ reſpectu oīuʒ paſſionuʒ.
vnde ad oēs paſſiōes ꝯſequunt̄ vt dicit̄ in.2. ethi. Timor
autem ⁊ ſpes ſūt principales: non q̄dem quaſi completiue
ſimplr̄: ſ3 q: ſūt cōpletiue in gn̄e motus appetitiui ad aliq̄d
Nā reſpectu boni icipit motus in amore: ⁊ ꝓcedit i deſi/
deriū: ⁊ terminat̄ in ſpe: reſpectu v̄o mali incipit i odio. ⁊
ꝓcedit ad fugā: ⁊ terminat̄ in timore: ⁊ iō ſolet harū quat
tuor paſſionū numerus accipi ſꝫ differētiam ṗſentis ⁊ fu/
turi. motus.n. reſpicit futurū: ſ3 quies ē in aliquo preſenti.
De bono igr̄ preſenti ē gaudiū: de malo p̄ſti ē triſtitia: de
bono futuro ē ſpes: de malo futuro ē timor: oēs āt alie paſ
ſiones q̄ ſunt de bono vel de malo p̄ſti vel futuro: ad has
cōpletiue reducūtur. Vn̄ ēt a quibuſdā dn̄r principales he
ṗdicte q̄ttuor paſſiones: q: ſunt generales: qđ q̄dē verū ē
ſi ſpes ⁊ timor deſignāt motū appetitus cōmr̄ tēdentē i ali
q̄d appetēdū vel fugiendū. ¶ Ad primum ergo dōm. ꝙ
Aug. ponit deſideriū vel cupiditatē loco ſpei inq̄tū ad idē
ꝑtinere videt̄. i. ad bonū futurū. ¶ Ad ſcđʒ dōm: ꝙ paſ/
ſiones iſte dn̄r principales ſꝫm ordinē intentōis ⁊ cōplemē
ti: ⁊ q̄uis timor ⁊ ſpes nō ſint vltime paſſiones ſimplr̄: tn̄
ſunt vltime in genere paſſionū tendentiū in aliud q̄ſi in fu/
turū: nec pōt eſſe inſtātia niſi de ira: q̄ tn̄ nō pōt poni princi
palis paſſio: q: ē q̄dā effectus audacie: q̄ n̄ pōt eē paſſio pri
cipalis vt infra dicet̄. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ deſperatio ipor/
tat receſſuʒ a bono. qđ eſt quaſi ꝑ accidens: ⁊ audacia im/

poꝛtat acceſſū ad malū: qḋ āt ē ꝑ acciñs. iō he paſſiōes nō
pñt eē ꝑncipales: q: qḋ ē ꝑ accñs ñ pt̄ dici ꝑncipale: ⁊ ſic ēt
nec ira pōt dici paſſio ꝑncipalis q̄ conſequitur audaciā.

¶ Queſtio. xxvi.

Onſequēter

c
cōſider adū
eſt de paſſio
nibus aīe i ſpāli. Et pº de paſſiōibꝰ cōcu
piſcibilis. Scḋo de paſſionibꝰ iraſcibi/
lis. Pꝛīa cōſideratio erit tripartita.
Nā ꝑmo cōſiderabimus de amoꝛe ⁊
odio. Scḋo de cōcupiſcētia ⁊ fuga.
Tertio de delectatione ⁊ triſtitia. ¶ Circa amoꝛē cōſide/
rāda ſūt tria. Pꝛio de ipō amoꝛe. 2º de cā amoꝛis. 3º ḋ
effectibus eiꝰ. ¶ Circa ꝑmū q̄rūtur q̄tuoꝛ. Pꝛio vtrum
amoꝛ ſit i cōcupiſcibili. 2º vtꝝ amoꝛ ſit paſſio. 3º vtrum
amoꝛ ſit idem qḋ dilectio. 4º vtꝝ amoꝛ ꝯuenīēter diui/
datur i amoꝛē amicicie: ⁊ in amoꝛem concupiſcentie.

Ad pꝛimū ſic pꝛoceditur. Videtur ꝙ amoꝛ ñ
ſit i cōcupiſcibili. Dicit̄ n. Sap. 8.
Hāc. ſ. ſapiētiā amaui ⁊ exq̄ſiui a iuuētute mea. ſ3 cōcupi/
ſcibilis cū ſit pars appetitꝰ ſenſitiui nō pōt tēdere i ſapiētiā
que nō cōpꝛehendit̄ ſenſu. ergo amoꝛ nō ē i cōcupiſcibili.
¶ P̄. Amoꝛ vr̄ eē idē cuilibet paſſioni. Dic̄. n. Aug. i. 14.
de ci. dei. Amoꝛ inhians hr̄e qḋ amat̄ cupiditas ē: id autē
hñs: eoq̄ fruēs letitia: ⁊ fugiēs qḋ ei aduerſat̄ timoꝛ ē: id/
q̄ ſi acciderit ſentiēs triſtitia ē. ſ3 ñ oīs paſſio ē i cōcupiſcibi
li: ſ3 timoꝛ ēt hic enumeratus eſt i iraſcibili. ergo ñ ē ſimplr̄
dicēdū ꝙ amoꝛ ſit i cōcupiſcibili. ¶ P̄. Dio. i. 3. ca. ḋ di. no.
ponit quēdā amoꝛē nālē. ſ3 amoꝛ nālis magis vr̄ ꝑtinē ad
vires nāles q̄ ſūt aīe vegetabilis. ergo amoꝛ nō ſimplr̄ ē i
cōcupiſcibili. ¶ S3 ꝯ ē qḋ pħs dicit i. 2. topicoꝝ. ꝙ amoꝛ
eſt i cōcupiſcibili. ¶ Rñº. dicēdū ꝙ amoꝛ ē aliqḋ ad appeti/
tum ꝑtinēs cū vtriuſq̄ obm̄ ſit bonū. vñ ſm̄ dr̄iā appeti
tus ē dr̄ia amoꝛis. ē. n. quidam appetitus nō ꝯñs appꝛehē
ſionē ipſius appetētis: ſed alterius: hm̄ōi dicitur appetitus.
res. n. nāles appetūt qḋ eis cōuenit ſm̄ ſuā nām: nō ꝑ ap
pꝛehenſionē ppꝛiā: ſed ꝑ appꝛehēſionē inſtituētis nām: vt in
ꝑmo lib. dictū eſt. Aliꝰ āt ē appetitꝰ ꝯſequēs appꝛehenſionē
ipſiꝰ appetētis: ſed ex neceſſitate nō ex iudicio libero. ⁊ ta/
lis ē appetitus ſēſitiuus i brutis: q tamē i hoīb aliqḋ liber
tatis ꝑticipat inq̄tū obedit rōni. Aliꝰ āt ē appetitꝰ cōſequēs
appꝛehēſionē appetētis ſm̄ liberū iudiciū: ⁊ talis ē appetitꝰ
rōnalis ſiue itellectiuus q dicit̄ voluntas. In vnoquoq̄ āt
hoꝝ appetituū amoꝛ dicitur illud qḋ eſt pꝛincipium mo/
tus tendentis in finem amatum: in appetitu āt nāli pꝛicipi/
um huiuſmodi motꝰ eſt cōnālitas appetētis ad id i qḋ tē/
dit: que dici pōt amoꝛ nālis ſicut ipſa connālitas coꝛpoꝛis
grauis ad locū mediū ē ꝑ grauitatē: ⁊ pōt dici amoꝛ nālis
⁊ ſilr̄ aptatio appetitus ſenſitiui vel volūtatis ad aliqḋ bo
nū. i. ipſa cōplacētia boni: dicit̄ amoꝛ ſenſitiuus vel intelle/
ctiuus ſeu rōnalis. Amoꝛ igit̄ ſenſitiuus ē in appetitu ſenſi/
tiuo ſic amoꝛ itellectiuus i itellectiuo appetitu. ⁊ ꝑtinet ad
cōcupiſcibilē: q: dr̄ ꝑ reſpectū ad bonū abſolute: non ꝑ re/
ſpectū ad arduū: qḋ eſt obiectū iraſcibilis. ¶ Ad pꝛimum
ergo dicēdū: ꝙ auctoꝛitas illa loq̄t̄ de amoꝛe itellectiuo vel
rationali. ¶ Ad 2m dicēdū: ꝙ amoꝛ dr̄ eē timoꝛ: gaudiū: cu
piditas: ⁊ triſtitia: non q̄dē eēntialr̄ ſ3 cauſalr̄. ¶ Ad terti
um dicēdū: ꝙ amoꝛ nālis nō ſolū ē in viribꝰ aīe vegetatiue:
ſed in oībus potētijs aīe: ⁊ etiā i oībꝰ partibꝰ coꝛpoꝛis. et
vlr̄ in oībus rebus: q: vt Dio. dicit. 4. ca. de diui. no. Oī/
bus eſt pulchꝛū ⁊ bonū amabile cū vnaqueq̄ res hēat cō
nālitatē ad id qḋ eſt ſibi conueniens ſm̄ ſuam nām.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ amoꝛ ñ
ſit paſſio. Nulla. n. vīrtꝰ paſſio eſt
ſed oīs amoꝛ ē vīꝰ q̄dā vt dicit Dio. 4. ca. de di. no. ergo
amoꝛ ñ eſt paſſio. ¶ P̄. Amoꝛ eſt vnio quedā vl' nexꝰ ſm̄
Aug. i lib. de tri. ſed vnio vel nexus non eſt paſſio: ſed ma
gis relatio. ergo amoꝛ nō ē paſſio. ¶ P̄. Damaſ. dicit i li.
2º. ꝙ paſſio ē motꝰ q̄dā: amoꝛ āt ñ ipoꝛtat motū appetitus
q eſt deſideriū: ſ3 ꝑncipiū hm̄ōi motꝰ. gº amoꝛ ñ ē paſſio.
¶ Sed contra ē qḋ pħs dic̄ i. 8. ethi. ꝙ amoꝛ eſt paſſio.
¶ Rñº. dicēdū: ꝙ paſſio ē effectꝰ agentis in patiēte: agens
autem naturalem duplicem effectum inducit in patiens.
Nā ꝑmo q̄dem dat foꝛmā: ſcḋo dat motū ꝯſeq̄ntē foꝛ/
mā: ſic generās dat coꝛpoꝛi grauitatē ⁊ motū ꝯſeq̄ntem
ipſā. ⁊ ipſa grauitas q̄ eſt ꝑncipiū motꝰ ad locū ꝯnālē ꝓp
grauitatē pōt q̄dāmō dici amoꝛ nālis. ſic etiā ipſū appeti/
bile dat appetitui ꝑmo q̄dem q̄ndā coaptationē ad ipſū: q̄
eſt q̄dā cōplacentia appetibilis ex q̄ ſeq̄t̄ motꝰ appetibile:
nā appetitiuꝰ motꝰ circulo agit̄: vt dr̄ i. 3. de aīa: appetibile
enī mouet appetitum faciens quodāmodo in eius intentio
nem: ⁊ appetitꝰ tendit i appetibile realiter conſequendū:
vt ſit ibi finis motꝰ vbi fuit ꝑncipiū. Pꝛīa ergo imutatio ap
petitus ab appetibili vocat̄ amoꝛ: q nihil eſt aliud q̄ com/
placentia appetibilis. ⁊ ex hac complacentia ſeq̄t̄ motꝰ in
appetibile: q eſt deſideriū: ⁊ vltio q̄es q̄ eſt gaudium. Sic
ergo cū amoꝛ conſiſtat i q̄dā imutatione appetitꝰ ab appe/
tibili: manifeſtū eſt ꝙ amoꝛ eſt paſſio: ꝓpꝛie q̄dem ſm̄ ꝙ
eſt i ꝯcupiſcibili. cōiter āt ⁊ extenſo noīe ſm̄ ꝙ eſt i volun
tate. ¶ Ad ꝑmum ergo dicēdū: ꝙ q: vīꝰ ſignificat ꝑncipiū
motus vel actionis: ideo amoꝛ inq̄tū eſt ꝑncipiū appetiti/
ui motꝰ a Dio. vocat̄ vītus. ¶ Ad 2m dicēdū: ꝙ vnio perti
net ad amoꝛē inq̄tū ꝑ complacentiā appetitꝰ amans ſe hz
ad id qḋ amat ſic ad ſeipſū vl' ad aliqḋ ſui: ⁊ ſic pȝ ꝙ amoꝛ
non eſt ipſa relatio vnionis: ſ3 vnio eſt ꝯñs amoꝛem: vnde
Dio. dic̄ ꝙ amoꝛ eſt vīꝰ vnitiua. Et pħs dic in . 2. politice.
ꝙ vnio eſt opus amoꝛis. ¶ Ad 3m dicēdū: ꝙ amoꝛ ⁊ ſi non
nominet motum appetitus tendentem in appetibile: no/
minat tamen motum appetitus quo imutatur ab appeti/
bili vt ei appetibile complaceat.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ amoꝛ ſit idē
qḋ dilectio. Dio. n. 10. ca. de di. no.
dicit ꝙ hoc mō ſe hñt amoꝛ ⁊ dilectio ſic q̄tuoꝛ ⁊ bis duo:
rectiliniū ⁊ rectas hñs lineas: ſ3 iſta ſignificāt idē. gº amoꝛ
⁊ dilectio ſignificāt idē. ¶ P̄. Appetitiui motꝰ ſ3 obā dif/
ferūt: ſ3 idē eſt obm̄ dilectionis ⁊ amoꝛis. gº ſunt idem.
¶ P̄. Si dilectio ⁊ amoꝛ i aliq̄ differūt: maxīe i hº differ
re videnť ꝙ dilectio ſit in bono accipienda: amoꝛ autem
in malo vt quidam dixerunt: ſcḋm ꝙ Auguſti. narrat in
. 14. de ciuitate dei: ſed hoc modo non differunt: quia vt
ibidem Auguſt. dicit in ſacris ſcripturis vtrunq̄ accipitur
in bono ⁊ in malo: ergo amoꝛ ⁊ dilectio non differunt ſic
ipſe Aug. ibidē concludit: ꝙ non ē aliḋ amoꝛē dicere ⁊
aliud dilectionē dicere. ¶ S3 ꝯ eſt qḋ Dio. dic̄. 4. ca. de
di. no. ꝙ q̄buſdā ſcōꝝ viſū eſt diuiniꝰ eſſe nomen amoꝛis
q̄ nomē dilectiōis. ¶ Rñº. dicēdū: ꝙ quatuoꝛ noīa inueni
untur ad idē quodāmō ꝑtinētia. ſ. amoꝛ: dilectio: charitas:
⁊ amicicia: differūt tñ in hoc ꝙ amicicia ſm̄ pħz i. 8. ethi.
ē q̄ſi hītꝰ: amoꝛ āt ⁊ dilectio ſignificantur ꝑ modū actꝰ vel
paſſiōis: charitas āt vtroq̄ mō accipi pōt: differēter tñ ſi/
gnificat̄ actus ꝑ iſta tria. Nā amoꝛ cōīus inter ea ē. oīs enī
amoꝛ dilectio eſt vel charitas: ſ3 nō ecōuerſo: addit. n. dile
ctio ſupꝛa amoꝛē electionē ꝑcedētē vt ipſū nomē ſonat: vñ
dilectio nō eſt in cōcupiſcibili: ſ3 i volūtate tñ: ⁊ ē i ſola rō
nali nā: charitas aūt addit ſupꝛa amoꝛē perfectionē quādā
amoꝛis inq̄tum id qḋ amat̄ magni ꝑcij extimat̄ vt ipſū
nomē deſignat. ¶ Ad ꝑm ergo dicēdū: ꝙ Dio. loquitur de
amoꝛe ⁊ dilectione ſm̄ ꝙ ſunt in appetitu intellectiuo: ſic
enī amoꝛ idē e qḋ dilectio. ¶ Ad 2m dicēdū: ꝙ obm̄ amoꝛis
eſt cōīus q̄ obm̄ dilectiōis: q: ad plura ſe extēdit amoꝛ q̄
dilectio: ſicut dcm̄ ē. ¶ Ad 3m dicēdū: ꝙ non differūt amoꝛ
⁊ dilectio ſm̄ differētiā boni ⁊ mali: ſed ſicut dictū ē: i ꝑte
tñ itellectiua idē ē amoꝛ ⁊ dilectio: ⁊ ſic loquit̄ ibi Aug. de
amoꝛe: vnde paꝝ poſt ſubdit ꝙ recta volūtas eſt amoꝛ bo
nus: ⁊ ꝙ peruerſa volūtas ē malus amoꝛ. Quia tñ amoꝛ
qui eſt paſſio concupiſcibilis plurimos iclinat ad malū: ide
habuerūt occaſionē q ꝑdictā dr̄iam aſſignauerunt. ¶ Ad
4m dicēdū: ꝙ ideo aliq poſuerūt ēt i ipſa voluntate nomen
amoꝛis eſſe diuinius noīe dilectiōis: q: amoꝛ impoꝛtat quā
dā paſſionē pꝛecipue ſm̄ ꝙ eſt i appetitu ſenſitiuo: dilectio
āt pꝛeſupponit iudicium rationis: magis autem in deū hō
pōt tendere per amoꝛem paſſiue quodāmō ab ipſo deo
attractus q̄ ad hoc eū ꝓpa rō poſſit ducē: qḋ ꝑtinet ad rō
nē dilectōis: vt dictū ē: ⁊ ꝓp hº diuiniꝰ ē amoꝛ q̄ dilectio.

Ad quartū ſic ꝓceditur. Uꝛ ꝙ amoꝛ inconuenienter diuidat in amoꝛem amicicie ⁊ cõcupiſcentie. Amoꝛ.n.eſt paſſio: amicicia vo eſt habitus vt dicit phs in.8.ethi. ſed hitus nõ põt eſſe pars diuiſiua paſſionis: ergo amoꝛ nõ incõuenienter diuidiť per amoꝛem ꝯcupiſcentie ⁊ amoꝛem amicicie. ¶ P̄. Nihil diuidiť ꝑ id qđ ei cõnumerať: nõ.n.hõ ꝯnumerať aĩali: ſed concupiſcentia ꝯnumeratur amoꝛi ſicut alia paſſio ab amoꝛe: gͦ amoꝛ nõ põt diuidi ꝑ cõcupiſcẽtiã. ¶ P̄. Scđꝫ phꝫ i.3.ethi. triplex ē amicicia: vtilis: delectabilis: ⁊ honeſta: ſꝫ amicicia vtilis ⁊ delectabilis hꝫ cõcupiſcẽtiã: gͦ ꝯcupiſcẽtia nõ dꝫ diuidi ꝯ amiciciã. ¶ Sꝫ ꝯ. q̄daꝫ dicimur amare q: ea cõcupiſcimꝰ ſicut dr̄ aliqs amare vinū ꝑꝑ dulce qđ i eo cõcupiſcit: vt dr̄ in.2.topicoꝝ: ſꝫ ad vinū ⁊ ad hmõi nõ hẽmꝰ amiciciã: vt dr̄ i.8.ethi. ergo aliꝰ ē amoꝛ cõcupiſcẽtie ⁊ alius ē amoꝛ amicicie. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ ſicut phs dicit i.2.rheto. Amare ē velle alicui bonū. Sic ergo motꝰ amoris i duo tẽdit. ſ. i bonū qđ qs vult alicui: vel ſibi: vel alij: ⁊ i illđ cui vult bonū: ad illđ ergo bonū qđ qs vult alteri hr̄ amoꝛ cõcupiſcẽtie: ad illud ãt cui aliqs vult bonū hr̄ amoꝛ amicicie: hec aũt diuiſio eſt ſm pꝛius ⁊ poſterius. Naꝫ id qđ amatur amoꝛe amicicie ſimplr ⁊ per ſe amatur: qđ ãt amať amoꝛe cõcupiſcẽtie non ſimpliciter ⁊ ſm ſe amať: ſed amať alteri. Sic.n.ens ꝑ ſe ſimplr ē qđ hꝫ eẽ: ens ãt ſm quid ē qđ ē in alio: ita ⁊ bonū: qđ cõuertiť cum ente: ſimplr qdẽ ē qđ ipſam hꝫ bonitatẽ qđ ãt ē bonū alterius ē bonum ſm qd: ⁊ per ꝯñs amoꝛ quo amať aliqd vt ei ſit bonū eſt amoꝛ ſimplr: amoꝛ ãt quo amať aliqd vt ſit bonum alterius: eſt amoꝛ ſm qd. ¶ Ad ꝑmuꝫ ergo dđm: ꝙ amoꝛ ñ diuidiť ꝑ amiciciã ⁊ cõcupiſcẽtiã: ſꝫ per amoꝛem amicicie ⁊ cõcupiſcẽtie: nã ille ꝓpꝛie dr̄ amicꝰ cui aliqđ bonū volumꝰ: illud ãt dicimur cõcupiſcere qđ volumus nobis. Et ꝑ hͦ pꝫ ſolutio ad ſcđm. ¶ Ad tertium dicenduꝫ: ꝙ i amicicia vtilis ⁊ đlectabilis vult qdẽ aliqs aliqđ bonū amico: ⁊ q̃tū ad hoc ſaluať ibi rõ amicicie. Sꝫ q: illđ bonū refert vlterius ad ſuã delectationẽ: ⁊ vtilitatem: inde eſt ꝙ amicicia vtilis ⁊ delectabilis inq̃tuꝫ trahitur ad moꝛẽ cõcupiſcẽtie deficit a ratione vere amicicie.

¶ Queſtio. xxvij.

Deinde conſiderandū eſt de cauſa amoꝛis. ¶ Et circa hͦ queruntur q̃tuoꝛ. Pꝛĩo vtrū bonū ſit ſola cã amoꝛis. Scđo vtꝝ cognitio ſit cã amoꝛis. Tertio vtrū ſilitudo. Quarto vtꝝ aliqua alia aĩe paſſionum.

a

Ad pꝛimum ſic ꝓcediť. Videť ꝙ non ſoluꝫ bonū ſit cã amoꝛis. Bonū enĩ nõ ē cã amoꝛis niſi q: amať: ſꝫ contingit etiã maluꝫ amari ſm illđ ꝑs. Qui diligit iniqtatẽ odit aĩaꝫ ſuã. alioqn omnis amoꝛ eẽt bonus. ergo nõ ſolū bonum ē cã amoꝛis. ¶ P̄. Phs dicit i.2.rheto. ꝙ eos q mala ſua dicunt amamus. ergo videť ꝙ malum ſit cã amoꝛis. ¶ P̄. Diony. dič. 4. ca. de diui. no. Q nõ ſolū bonū ſꝫ ẽt pulchꝛū ē oĩbꝰ amabile. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qđ Augu. dicit. 8. de tri. Nõ amať certe niſi bonū ſolū. ergo bonum eſt cã amoꝛis. ¶ Rñ°. dđꝫ: ꝙ ſicut ſupꝛa dictū ē: amoꝛ ad appetitiuã potẽtiã pertinet q̄ ē vis paſſiua: vñ obm eius cõparať ad ipſam ſicut cã motꝰ vel actus ipſius: opꝫ igiť vt illud ſit ꝓpꝛie cã amoꝛis qđ ē amoꝛis obm: amoꝛis ãt ꝓpꝛium obm eſt bonū: q: vt dcm̄ ē amoꝛ ĩpoꝛtat quandam cõnaturalitatem vel complacentiam amantis ad amatū: vnicuiqꝫ autem eſt bonum id qđ eſt ſibi connãle ⁊ ꝓpoꝛtionatum: vnde relinquiť ꝙ bonuꝫ ſit ꝓpꝛia cã amoꝛis. ¶ Ad pꝛimum ergo dđm: ꝙ malum nũq̃ amatur niſi ſub ratione boni. ſ. inq̃tum eſt ſꝫ qd bonū: ⁊ appꝛehenditur vt ſimplr bonū: ⁊ ſic aliqs amoꝛ eſt malus inq̃tū tendit in id qđ nõ eſt ſimplr verū bonū ⁊ ꝑ hunc modū hõ diligit iniqtatẽ: inq̃tū per iniquitatem adipiſcitur aliquod bonū: puta delectationem vel pecuniam vel aliqd hmõi. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ illi qui mala ſua dicũt nõ ꝑꝑ mala amanť: ſed propter hoc ꝙ dicunt mala: hoc enĩ qđ ē dicere mala ſua habet rationẽ boni inq̃tum excludit fictionẽ ſeu ſimulationẽ. ¶ Ad 3m. dđm: q̃ pulchꝛū eſt idem bono ſola ratione differens: cuꝫ eniꝫ bonuꝫ ſit quod omnia appetũt: de ratione boni eſt ꝙ in eo quieteť appetitus: ſed ad rõnẽ pulchꝛi pertinet ꝙ in eiꝰ aſpectu ſeu cognitione quieteť appetitus: vnde ⁊ illi ſenſus ꝑcipue reſpiciũt pulchrum qui maxime cognoſcitiui ſunt. ſ. viſus ⁊ auditꝰ rõni deſeruientes: dicimꝰ enĩ pulchꝛa viſibilia: ⁊ pulchꝛos ſonos: inſenſibilibus autem alioꝛum ſenſuum non vtimur nomine pulchꝛitudinis: non enim dicimus pulchꝛos ſapores aut odoꝛes. Et ſic pꝫ ꝙ pulchꝛum addit ſupꝛa bonuꝫ quendam oꝛdinem ad vim cognoſcitiuã: ita ꝙ bonū dicatur id qđ ſimplr complacet appetitui: pulchꝛum ãt dicať id cuius ipſa appꝛehenſio placet.

Ad ſecundum ſic pꝛoceditur. Videtur ꝙ cognitio non ſit cã amoꝛis: ꝙ.n. aliqd querať hoc cõtingit ex amoꝛe: ſꝫ aliq̃ q̃runť q̃ neſciũť: ſicẽ ſcie: cū.n. i his idẽ ſit eas hr̄e qđ eas noſcẽ: vt Aug. dicit in lib. 83. q. Si cognoſcerenť hẽrenť ⁊ nõ quererenť. gͦ cognitio nõ ē cã amoꝛis. ¶ P̄. Eiuſdẽ rõnis videť eſſe ꝙ aliqd incognitū ametur: ⁊ qđ aliqd ameť plus q̃ cognoſcať: ſed aliq̃ amanť plus q̃ cognoſcanť: ſicut deus q in hac vita poteſt per ſeipſum amari: non auteꝫ per ſeipſum cognoſci: ergo cognitio non eſt cã amoꝛis. ¶ P̄. Si cognitio eẽt cã amoꝛis non poſſet inueniri amoꝛ vbi nõ eſt cognitio. ſed in omnibus rebus inuenitur amoꝛ: vt dič Dio. in. 4. ca. de di. no. Non autem in omnibus inueniť cognitio. ergo cognitio non ē cã amoꝛis. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ Augu. pꝛobat in. 10. de tri. ꝙ nullus poteſt amare aliqd incognitū. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ ſicẽ dcm̄ ē: bonū ē cã amoꝛis ꝑ modū obi: bonū ãt ñ ē obꝫ appetitꝰ: niſi ꝓut ē appꝛehẽſū: ⁊ iđ amoꝛ reqrit aliquã appꝛhẽſionẽ bõi qđ amať: ⁊ ꝑꝑ hͦ phs dicit. 8. ethi. ꝙ viſio coꝛpoꝛalis ē ꝑncipiū amoꝛis ſenſitiui: ⁊ ſilr cõtẽplatio ſpũalis pulchꝛitudinis vel bonitatis ē ꝑncipiū amoꝛis ſpũalis: ſic igiť cognitio eſt cã amoꝛis ea rõne q̄ ⁊ bonū: qđ nõ põt amari niſi cognituꝫ. ¶ Ad pm ergo dđm: ꝙ ille q q̃rit ſciaꝫ nõ oĩno ignoꝛat eaꝫ: ſꝫ ſꝫ aliqd eã ꝑcognoſcit vel in vli: vel in aliquo eiꝰ effectu. vel per hͦ ꝙ audit eam laudari: vt Aug. dicit. 10. de tri. Sic ãt eam cognoſcere ñ ē eã hr̄e ſed cognoſcẽ eã ꝑfecte. ¶ Ad 2m dđꝫ ꝙ aliqd reqriť ad ꝑfectionẽ cognitiõis qđ nõ reqriť ad ꝑfectionẽ amoꝛis. Cognitio.n. ad rõnẽ ꝑtinet cuiꝰ ē diſtinguere iter ea q̄ ſm rẽ ſunt cõiuncta: ⁊ cõponere quodãmodo ea que ſũt diuerſa vnū alteri cõparando: ⁊ ideo ad perfectionẽ cognitiõis reqritur ꝙ hõ cognoſcat ſigillatiꝫ qcqd ē i re: ſicut ꝑtes ⁊ v̄tutes ⁊ ꝓpꝛietates: ſꝫ amoꝛ ē in vi appetitiua q̄ reſpicit rẽ ſm ꝙ i ſe ē. Vñ ad ꝑfectionẽ amoꝛis ſufficit ꝙ res ꝓut i ſe appꝛhẽdit ameť. ob hoc gͦ cõtigit ꝙ aliqd plus amať q̃ cognoſcať: q: põt ꝑfecte amari: ẽt ſi ñ ꝑfecte cognoſcatur: ſicẽ maxie pꝫ i ſciẽtijs q̃s aliq amãt ꝑꝑ aliquã ſumariã cognitionẽ quã de eis hñt: puta ꝙ ſciũt rhetoricaꝫ eẽ ſciaꝫ ꝑ quã hõ põt ꝑſuadẽ: ⁊ hͦ i rhetoꝛica amãt. Et ſimilr ē dđm circa amoꝛẽ dei. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ etiaꝫ amoꝛ nãlis q eſt in oĩbus rebus cauſatur ex aliqua cognitione: nõ quidẽ in ipſis rebus naturalibus exiſtente: ſed in eo qui naturam inſtituit: vt ſupꝛa dictum eſt.

Ad tertiū ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ ſimilitudo nõ ſit cã amoꝛis: idem.n. non eſt cã ꝯrioꝝ: ſed ſimilitudo ē cã odij. dr̄.n. ꝓuerb. 8. ꝙ inter ſupꝰbos ſꝑ ſũt iurgia. Et phs dicit in. 8. ethi. ꝙ figuli corixãtur adinuicẽ: ergo ſilitudo nõ ē cã amoꝛis. ¶ P̄. Aug. dicit i. 4. cõfeſ. ꝙ aliqs amat i alio qđ eẽ non vellet: ſicẽ hõ amat hiſtrionẽ q nõ vellet eẽ hiſtrio. hoc ãt non contingeret ſi ſimilitudo eẽt ꝓpꝛia cã amoꝛis: ſic.n. hõ amaret i altero qđ ipſe hẽret vel vellet hẽre: ergo ſilitudo non eſt cã amoꝛis. ¶ P̄. Quilibet hõ amat id quo indiget: ẽt ſi illud nõ hẽat: ſicut infirmus amat ſanitatem: ⁊ pauper diuitias: ſed inquantum idiget ⁊ caret eis hꝫ diſſilitudinẽ ad ipſa. ergo nõ ſolū ſilitudo: ſꝫ diſſilitudo ē cã amoꝛis. ¶ P̄. Phs dicit i. 2. rhetoricoꝝ ꝙ bñficos i ꝓſpitate ⁊ ſalute amamꝰ: ⁊ ſilr eos q circa moꝛtuos ſeruãt amiciciã oẽs diligũt: non ãt oẽs ſũt tales. gͦ ſilitudo nõ eſt cã amoꝛis. ¶ Sꝫ ꝯ ē. qđ dr̄ Eccl. 3°. Oẽ aĩal diligit ſimile ſibi. ¶ Rñ°. dđm: ꝙ ſilitudo pꝛopꝛie loquendo eſt cauſa amoꝛis: ſed conſiderandum eſt ꝙ ſimili

tudo īter aliqua pōt attēdi dupl̄r. Uno° ex hoc ꝙ vtrūq̄ꝫ hꝫ idē ī actu: ſicut duo hn̄tes albedinē dn̄r ſiles. Alio mō ex hoc ꝙ vnū hꝫ ī potētia. ⁊ ī q̄dā īclinatione illō qō aliud hꝫ ī actu: ſicut ſi dicam⁹ ꝙ corp⁹ graue exn̄s extra ſuū locū hꝫ ſilitudinē cū corpore graui ī ſuo loco exn̄ti: vel ēt ſꝫ ꝙ potētia habet ſilitudinē ad actū ipſū: nā ī ip̄a potētia quodā modo ē act⁹. Prim⁹ ergo ſilitudine mod⁹ cauſat amorem amicicie ſeu beniuolētie: ex hoc.n. ꝙ aliq̄ duo ſūt ſiles q̄ſi hn̄tes vnā formā: ſūt quodāmō vnū ī forma illa: ſic duo hoīes ſūt vnū ī ſpē hūanitatis: ⁊ duo albi ī albedie: ⁊ ideo affectus vni⁹ tēdit ī alterū ſic ī vnū ſibi: ⁊ vult ei bonū ſicut ⁊ ſibi: ſꝫ ſcōs mod⁹ ſilitudinis cauſat amorē ꝯcupiſcētie vel amiciciā vtilis ſeu delectabilis: q: vnicuiq̄ꝫ exn̄ti in potētia inq̄ꝫtū hmōi ineſt appetit⁹ ſui act⁹: ⁊ ī ei⁹ ꝯſecutione delectatur ſi ſit ſentiēs ⁊ cognoſcēs. Dictū ē āt ſupra ꝙ ī amore ꝯcupiſcētie amās ꝓprie amat ſeipſū cum vult illud bonū qō ꝯcupiſcit: magis āt vnuſq̄ſq̄ꝫ ſeipſū amat q̄ꝫ aliū: q: ſibi vn⁹ ē in ſuba: alteri v̄o ī ſilitudine alicui⁹ forme: ⁊ iō ſi ex eo q eſt ſibi ſilis ī participatiōe forme īpediaꝛ ipēmet a ꝯſecutione boni qō amat efficiꝛ ei odioſus: nō īq̄ꝫtū ē ſilis: ſed inq̄ꝫtū ē ꝓprij boni īpeditiuus: ⁊ ꝑꝑ hoc figuli corrixantur adinuicēꝫ: q: ſe inicē īpediūt ī ꝓpo lucro: ⁊ īter ſupbos ſūt iurgia: q: ſe inicē īpediūt ī ꝓpa excellētia quā ꝯcupiſcūt. Et ꝑ hoc pꝫ rn̄ſio ad p̄mū. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ ī h° ēt ꝙ aliq̄s ī altero amat qō ī ſe amat: īueniꝛ bonū ſilitudinis ſꝫ ꝓportionabilitatē: nā ſic ſe hꝫ alius ad hoc ꝙ ī alio amaꝛ: ita ipſe ſe hꝫ ad hoc qō in ſe amat: puta ſi bonus cātor bonuꝫ amet ſcriptorē: attēdiꝛ ibi ſilitudo ꝓportiōis: ſm ꝙ vterq̄ꝫ hꝫ qō ꝯuenit ei ſm ſuā artē. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ ille q amat hoc quo īdiget hꝫ ſilitudinē ad id qō amat: ſic qō ē potentia ad actū: vt dictū ē. ¶ Ad 4^m dōm: ꝙ ſm eandē ſilitudinē potētie ad actū ille q nō eſt liberalis amat eū qui ē liberalis īq̄ꝫtū expectat ab eo aliq̄d qō deſiderat: ⁊ eadē rō eſt de ꝑſeuerāte ī amicicia ad euꝫ q nō ꝑſeuerat: vtrobiq̄ꝫ .n. vꝛ eē amicicia ꝑꝑ vtilitatem. Uꝛ dōm: ꝙ lꝫ nō oēs hoīes hēant huiuſmōi v̄tutes ſm habitū ꝯpletum: hn̄t tn̄ eas ſm q̄dā ſeminalia rōnis: ſm q̄ qui non hꝫt virtuteꝫ diligit virtuoſum tāq̄ꝫ ſue naturali rationi conformē.

Ad quartū ſic procedit̄ur. Uidetur ꝙ aliqua alia paſſio poſſit eē cā amoris. Diciꝛ enī phs ī.8. ethi. ꝙ aliq̄ amātur ꝑꝑ delectationē: ſed delectatio ē paſſio q̄dā. ergo aliq̄ alia paſſio ē cā amoris. ¶ P̄. Deſideriū quedā paſſio eſt: ſꝫ aliquos amam⁹ ꝑꝑ deſideriū qō ab eis expectam⁹ ſicut apparet ī oī amicicia q̄ ē ꝓpꝛ vtilitatē. g° aliq̄ alia paſſio ē cā amoris. ¶ P̄. Augu. dic̄ ī .10. de tri. Cui⁹ rei adipiſcēde ſpeꝫ q̄ſq̄ꝫ n̄ gerit: aut tepide amat: aut oīno nō amat: q̄ꝫuis q̄ꝫ pulchra ſit videat: ergo ſpes ē ēt cā amoris. ¶ Sꝫ ꝯ̄ hoc ē: ꝙ oēs alie affectiones aīe ex amore cauſanꝛ: vt Augu. dic̄. 14. de ciui. ¶ Rn̄°. dōꝫ: ꝙ nulla alia paſſio ē que n̄ ſupponat aliquē amorē: cuius rō eſt: q: oīs alia paſſio aīe īportat motū ad aliq̄d vel q̄etē ī aliquo: oīs aūt mot⁹ ī aliq̄d vel q̄es ī aliq̄ ex aliq̄ conn̄alitate vel coaptatione ꝓcedit: q̄ ꝑtinet ad rōneꝫ amoris: vn̄ īpoſſibile ē ꝙ aliq̄ alia paſſio aīe ſit cā vniuerſal̄r omnis amoris: ꝯtigit tn̄ aliquā aliā paſſionē eē cām amoris alicui⁹ ſicut ēt vnū bonū eſt cā alteri⁹. ¶ Ad p̄^m g° dōm: ꝙ cuꝫ aliq̄s amat aliq̄d ꝑꝑ delectationē: amor q̄dē ille cauſaꝛ ex delectatiōe: ſed delectatio illa iterū cauſaꝛ ex alio amore p̄cedēte: nullus.n. delectatur niſi in re aliquo mō amata.

¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ deſideriū rei alicui⁹ ſꝑ preſupponit amorē illi⁹ rei: ſed deſideriū alicui⁹ rei pōt eē cā vt res alia ametur: ſic q deſiderat pecuniā amat ꝑꝑ hoc eū a quo pecuniā recipit. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ ſpes cāt vꝛ auget amorē: ⁊ hoc rōne delectatiōis: q: delectationē cāt ēt rōne deſiderij: q: ſpes deſideriū fortificat: nō.n. ita itēſe deſideram⁹ q̄ nō ſpam⁹: ſed tn̄ ⁊ ip̄a ſpes eſt alicui⁹ boni amati.

¶ Queſtio. xxviij.

Einde ꝯſiderādū ē de effectib⁹ amoris. ¶ Et circa h° q̄runꝛ ſex. P̄rio vtrū vnio ſit effect⁹ amoris. 2° vtrū mutua inheſio. 3° vtrū extaſis ſit effect⁹ amoris. 4° vtrū zel⁹. 5° vtrum amor ſit paſſio leſiua amantis. Sexto vtrū amor ſit cauſa omnium que amans agit.

d

Ad primuꝫ ſic ꝓceditur. Uꝛ ꝙ vnio non ſit effectus amoris. Abſētia.n. vnioni repugnat: ſꝫ amor ꝯpatiꝛ ſecū abſētiā. Dicit.n. apl̄s ad Gal. 4. Bonū emulamini ī bono ſemꝑ loquēs de ſeipſo: vt glo. dic̄: ⁊ nō tātū cū preſens ſum apud vos. ergo vnio nō ē effect⁹ amoris. ¶ P̄. Oīs vnio aut eſt ꝑ eſſentiā: ſicut forma vniꝛ materie ⁊ accidēs ſubiecto ⁊ pars toti vel alteri parti ad ꝯſtitutioneꝫ toti⁹: aut eſt per ſilitudinē vel generis vel ſpeciei vel accn̄tis: ſꝫ amor nō cauſat vnioneꝫ eſſentie: alioq̄n nūq̄ꝫ haberet amor ad ea q̄ ſūt ꝑ eēntiā diuiſa: vnionē āt q̄ ē ꝑ ſilitudinē amor n̄ cāt: ſꝫ magis ab ea cauſatur: vt dictū eſt: ergo vnio nō eſt effectus amoris. ¶ P̄. Senſus in actu ſit ſenſibile in actu: ⁊ intellectus ī actu ſit intellectuū in actu: non autem amans ī actu: ſit amatum in actu: g° vnio magis eſt effect⁹ cognitiōis q̄ꝫ amoris. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qō dicit Dio. 4. ca. de di. no. ꝙ amor q̄libet ē virt⁹ vnitiua. ¶ Rn̄°. dōm: ꝙ duplex ē vnio amātis ad amatum. Una q̄deꝫ ſm reꝫ: puta cū amatū p̄ſential̄r adeſt amanti. Alia vero ſm affectum: q̄ q̄dem vnio ꝯſideranda eſt ex apprehēſione p̄cedēte: nā mot⁹ appetitiu⁹ ſequiꝛ apprehēſionem: cum aūt ſit duplex amor. ſ. ꝯcupiſcentie: ⁊ amicicie: vterq̄ꝫ ꝓcedit ex quadā apprehenſione vnitatis amati ad amantem: cū.n. aliquis amat aliquid quaſi ꝯcupiſcens illud: apphēdit illud q̄ſi ꝑtinens ad ſuū bene eſſe. Similiter cū aliq̄s amat aliqueꝫ amore amicicie vult ei bonū ſicut ⁊ ſibi vult bonū. vn̄ apphēdit eū vt alteꝝ ſe: īq̄ꝫtū. ſ. vult ei bonū ſicut ⁊ ſibiipſi: ⁊ inde eſt ꝙ amic⁹ dr̄ eſſe alter ipſe: ⁊ Aug. dicit ī. 4. confeſ. Bene q̄dā dixit de amico ſuo dimidium aīe ſue. Primā ergo vnioneꝫ amor facit effectiue q: mouet ad deſiderādū: ⁊ q̄rēdū p̄ntiā amati q̄ſi ſibi conuenientis ⁊ ad ſe ꝑtinentis. Scdām āt vnioneꝫ facit formaliter: q: ipſe amor eſt talis vnio vel nexus: vn̄ Aug. dic̄ in .8. de trini. ꝙ amor eſt quaſi iunctura q̄dā duo aliq̄ copulās vel copulare appetens: amātem. ſ. ⁊ qō amaꝛ: ꝙ.n. dicit copulans referꝛ ad vnioneꝫ affect⁹ ſine q̄ nō eſt amor. ꝙ v̄o dicit copulare intendens ꝑtinet ad vnioneꝫ realem. ¶ Ad p̄^m ergo dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de vniōe reali quā q̄deꝫ req̄rit delectatio ſic cāꝫ: deſideriū v̄o eſt in reali abſentia amati: amor v̄o ⁊ ī abſētia ⁊ in p̄ſentia. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ vnio tripl̄r ſe hꝫ ad amoreꝫ. Quedā.n. vnio ē cā amoris: ⁊ hec q̄dē eſt vnio ſubalis q̄ꝫtū ad amoreꝫ quo q̄s amat ſeip̄m. quātū v̄o ad amoreꝫ quo quis amat alia: eſt vnio ſilitudinis: vt dcm̄ ē. Quedā v̄o vnio eſt eſſentialiter ipſe amor: ⁊ hec eſt vnio ſm coaptationem affect⁹: que q̄dem aſſimilaꝛ vniōi ſubſtantiali inq̄ꝫtū amās ſe hꝫ ad amatū: ī amore q̄deꝫ amicicie vt ad ſeip̄ꝫ: ī amore āt ꝯcupiſcētie vt ad aliq̄d ſui. Quedā v̄o vnio eſt effect⁹ amoris: ⁊ hec eſt vnio realis quā amās q̄rit de re amata: ⁊ hec quidem vnio eſt ſm ꝯuenientiā amoris: vt.n. phs dicit. 2. politice Ariſtophanes dicit: ꝙ amantes deſiderarent ex ambob⁹ fieri vnum: ſꝫ q: ex h° accideret aut ambos aut alterū corrūpi q̄rūt vnioneꝫ que ꝯuenit ⁊ decet: vt. ſ. ſimul ꝯuerſentur ⁊ ſimul colloq̄ntur: ⁊ ī alijs ꝯiūganꝛ hmōi. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ cognitio ꝑficiꝛ ꝑ hoc ꝙ cognitū vniꝛ cognoſcenti ſm ſuam ſimilitudinem: ſed amor facit ꝙ ipſa res q̄ amaꝛ amanti aliquo modo vniatur: vt dictum eſt: vnde amor ē magis vnitiuus q̄ꝫ cognitio.

Ad ſecundū ſic procedit̄ur. Videꝛ ꝙ amor non cauſet mutuaꝫ inheſioneꝫ. ſ. vt amans ſit in amato: ⁊ econuerſo. qō enim eſt in altero continetur in eo: ſed nō pōt idem eſſe continens ⁊ ꝯtentū. ergo per amorem non poteſt cauſari mutua inheſio vt amatum ſit ī amāte: ⁊ econuerſo. ¶ P̄. Nihil pōt penetrare in interiora alicuius integri niſi per aliquā diuiſioneꝫ: ſed diuidere que ſunt ſm rem ꝯiuncta nō ꝑtinet ad appetitum ī quo eſt amor: ſꝫ ad rōnem. ergo mutua iheſio nō eſt effect⁹ amoris. ¶ P̄. Si ꝑ amoreꝫ amās eſt ī amato ⁊ econuerſo: ſequeꝛ ꝙ hoc mō amatū vniaꝛ amāti ſic amās amato: ſꝫ ip̄a vnio eſt amor: vt dictū eſt: ergo ſequitur ꝙ ſemper amās ametur ab amato: qō pꝫ eſſe falſū. nō ergo

mutua inheſio eſt effectus amoris. ¶ Sȝ ꝯ̃ ẽ qđ dr̃.1.Jo.
4. Qui manet ĩ charitate ĩ deo manet ⁊ de⁹ ĩ eo charitas
aũt ẽ amor dei: ergo eadẽ rõne qlibet amor facit amatũ eſſe
in amãte. ¶ Rñ⁰. dđm: ꝙ iſte effect⁹ mutue ĩheſiõis põt
intelligi ⁊ q̃tũ ad vim apphenſiuã: ⁊ q̃tũ ad vim appeti
tiuã. Nã q̃tũ ad vim apphẽſiuã amatũ dicit̃ eẽ in amãte:
inquantũ amatũ ĩmoratur ĩ apphẽſione amantis: ſm illud
Phil. p̃mo. Eo ꝙ habeã vos ĩ corde. Amãs vo dicit̃ eẽ ĩ
amato ſm apprehenſionem: inq̃tum amans non eſt con
tẽtus ſupficiali apprehẽſione amati: ſed nititur ſingula que
ad amatũ ꝑtinẽt intrinſec⁹ diſqrere: ⁊ ſic ad iteriora ei⁹ igre
ditur: ſicꝫ de ſpũ ſcõ q ẽ amor dei dr̃ p̃ma ad Cor.2. ꝙ ſcru
tatur ẽt ꝓfunda dei. Sȝ q̃tũ ad viȝ appetitiuã amatũ dici
tur eẽ ĩ amãte ꝓut ẽ ꝑ q̃dã cõplacẽtiã ĩ ei⁹ affectu: vt vl' de
lectet̃ ĩ eo: aut ĩ bonis ei⁹ apud p̃ntiã: vel ĩ abſentia ꝑ deſi
deriũ tẽdat ĩ ipſũ amatũ ꝑ amorẽ ꝯcupiſcẽtie. vel ĩ bona q̃
vult amato ei⁹ ꝑ amorẽ amicicie: nõ qdẽ ex aliqua extrinſe
ca cã: ſicut cũ aliqs deſiderat aliquid ꝑp alteꝝ: vel cũ aliqs
vult bonũ alteri ꝑp aliqd aliud. ſȝ ꝑp cõplacẽtiã amati ite
rius radicatã: vnde ⁊ amor dr̃ ĩtim⁹: ⁊ dicũt̃ viſcera cha
ritatis. Ecõuerſo aũt amãs ẽ ĩ amato: aliter qdẽ ꝑ amorem
cõcupiſcẽtie: aliter ꝑ amorẽ amicicie. Amor nãq̃ cõcupiſcẽ
tie nõ requieſcit ĩ q̃cũq̃ extrĩſeca aut ſupficiali adeptiõe vel
fruitione amati: ſed q̃rit amatũ ꝑfecte hr̃e: q̃ſi ad intima il
lius ꝑueniẽs: ĩ amore vo amicicie amãs ẽ ĩ amato inq̃tuȝ
reputat bona vel mala amici ſicut ſua: ⁊ volũtatẽ amici ſicꝫ
ſuã: vt quaſi ipſe ĩ ſuo amico videat̃ bona vel mala pati ⁊
affici: ⁊ ꝑp hoc ꝓpriũ ẽ amicoꝝ eadẽ velle ⁊ ĩ eodẽ triſtari
⁊ gaudere: ſm pħm ĩ.9. ethi. ⁊ ĩ.2. rheto. vt ſic ĩq̃tũ que
ſũt amici eſtimat ſua: amãs videat̃ eẽ ĩ amato: q̃ſi idẽ fcũs
amato: ĩq̃tũ aũt ecõuerſo vult ⁊ agit ꝑp amicũ ſicut ꝑp ſe
ipſum: q̃ſi reputãs amicũ idẽ ſibi: ſic amatũ eſt in amante.
Põt aũt ⁊ tertio mõ mutua inheſio ĩtelligi ĩ amore amici
cie ſm viã redamationis ĩq̃tũ mutuo ſe amãt amici: ⁊ ſi
bi ĩuicẽ bona volũt ⁊ opant̃. ¶ Ad p̃m ergo dđȝ: ꝙ ama
tum cõtinet̃ ĩ amãte ĩq̃tũ ẽ ĩpreſſuȝ ĩ affectu ei⁹ ꝑ quãdaȝ
cõplacẽtiã: ecõuerſo vo amãs cõtinet̃ ĩ amato ĩq̃tũ amãs
ſeq̃tur aliquo mõ illud qđ ẽ eſt ĩtimũ amati: nihil.n. ꝓhibȝ
diuerſo mõ eẽ aliqd ꝯtinẽs ⁊ cõtẽtũ: ſicut gen⁹ cõtinetur ĩ
ſpecie: ⁊ ecõuerſo. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ rõnis apphẽſio p̄ce
dit affectũ amoris: ⁊ iõ ſicut rõ diſq̃rit: ita affectus amoris
ſubitrat ĩ amatũ: vt ex dcis pȝ. ¶ Ad 3m dđȝ: ꝙ illa rõ ꝓ
cedit de tertio mõ mutue inheſionis qui nõ inuenitur ĩ q
libet amore.

Ad tertiũ ſic procedit̃ur. Videtur ꝙ extaſis ñ
ſit effect⁹ amoris. Extaſis.n. q̃dam
alienationẽ ĩportare vr̃: ſȝ amor ñ ſp̃ facit alienationẽ: ſunt
enĩ amãtes ĩterdũ ſui cõpotes: ergo amor nõ facit extaſiȝ.
¶ P̃. Amãs deſiderat amatũ ſibi vniri: magis ergo ama
tũ trahit ad ſe q̃ȝ ẽt ꝑgat in amatum extra ſe exiens. ¶ P̃.
Amor vnit amatũ amãti: ſicut dcm̃ ẽ: ſi ergo amãs extra ſe
tendit vt ĩ amatũ ꝑgat: ſequit̃ ꝙ ſeꝑ plus diligat amatum
q̃ȝ ſeipſũ: qđ pȝ eẽ falſuȝ: nõ ergo extaſis eſt effectus amo
ris. ¶ Sed contra ẽ qđ Dio. dicit.4. ca. de diui. no. ꝙ di
uinus amor extaſiȝ facit ⁊ ꝙ ipſe de⁹ ꝑp amorẽ ẽ extaſim
paſſus: cũ g⁰ qlibet amor ſit q̃dã ſilitudo ꝑticipata diuini
amoris: vt ibidẽ dr̃: vr̃ ꝙ quilibet amor cauſet extaſim.
¶ Rñ⁰. dđȝ: ꝙ extaſiȝ pati aliqd dr̃ cũ extra ſe ponit̃: qđ
qdẽ cõtingit: ⁊ ſȝ vim apprehẽſiuã: ⁊ ſm viȝ appetitiuaȝ.
ſm vim apphẽſiuã aliqs dr̃ extra ſe poni: q̃n ponit̃ extra
cognitionẽ ſibi ꝓpriã: vel q: ad ſupiorẽ ſublimat̃: ſicut hõ
dũ eleuat̃ ad cõphẽdẽda aliqua q̃ ſũt ſupra ſenſuȝ ⁊ rõnẽ
dr̃ extaſim pati ĩq̃tum ponit̃ extra cõnalem apphẽſioneȝ
rationis ⁊ ſenſus: vel quia ad inferiora depmitur: puta cũ
aliqs in furiã vel amẽtiã cadit dicitur extaſim paſſus. ſȝ ap
petitiuam vero partẽ dicitur aliqs extaſim pati quando ap
petitus alicui⁹ in alterũ fert̃ exiẽs quodãmõ extra ſeipſuȝ:
p̃mam quidẽ extaſim facit amor diſpoſitiue: inq̃tuȝ.ſ. fac̃
meditari de amato: vt dictũ ẽ. Intenſa aũt meditatio vni⁹
abſtrahit ab alijs: ſed ſcđam extaſiȝ facit amor directe: ſim
pliciter quidẽ amor amicicie: amor aũt cõcupiſcẽtie non ſim
pliciter ſed ſm qd. Nam in amore concupiſcẽtie quodam
modo fertur amans extra ſeipſum: inq̃tum.ſ. non conten
tus gaudere de bono qđ hȝ: q̃rit frui aliquo extra ſe: ſȝ qa
illud extrinſecum bonũ q̃rit ſibi habere: nõ exit ſimplr̃ ex
tra ſe: ſed talis affectio in fine infra ipſũ cõcludit̃: ſed ĩ amo
re amicicie affect⁹ alicui⁹ ſimplr̃ exit extra ſe: q: vult amico
bonũ ⁊ opat̃ bonũ: q̃ſi gerẽs curã ⁊ ꝓuidẽtiã ipi⁹ ꝑp ipſuȝ
amicũ. ¶ Ad primum ergo dđm: ꝙ illa rõ ꝓcedit de p̃ria
extaſi. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ illa rõ ꝓcedit de amore cõcupi
ſcẽtie q nõ facit ſimplr̃ extaſim: vt dictũ ẽ. ¶ Ad 3m dđm:
ꝙ ille q amat intãtũ extra ſe exit inquãtũ vult bona amici
⁊ operatur: non tamen vult bona amici magis q̃ȝ ſua: vn
de non ſequitur ꝙ alterum plus q̃ȝ ſe diligat.

Ad quartũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ zelus nõ
ſit effect⁹ amoris. zelus.n. eſt con
tẽtionis principium. Vnde dicit̃.1. ad Cor.3. Cum ſit inter
vos zelus ⁊ cõtẽtio: ⁊c̃. ſed cõtẽtio repugnat amori: g⁰ ze
lus nõ ẽ effect⁹ amoris. ¶ P̃. Obiectum amoris ẽ bonum
qđ eſt cõicatiuũ ſui: ſed zelus repugnat cõicationi: ad zelũ
enim ꝑtinere videt̃ ꝙ quis non patit̃ conſortiuȝ ĩ amato:
ſicut viri dicunt̃ zelare vxores quas nolunt habere cõmu
nes cum ceteris: ergo zelus non eſt effect⁹ amoris. ¶ P̃.
Zelus non eſt ſine odio: ſicut nec ſine amore. Dicitur enim
in P̃s. Zelaui ſuꝑ inimicos. nõ ergo dȝ dici magis effectus
amoris q̃ȝ odij. ¶ Sed ꝯ̃ ẽ qđ Dio. dicit.4. ca. de di. no.
ꝙ deus appellat̃ zelotes propter multũ amorẽ quẽ habet
ad exiſtẽtia. ¶ Rñ⁰. dđȝ: ꝙ zelus quocũq̃ mõ ſumatur
ex intentione amoris ꝓuenit: manifeſtum eſt enim: ꝙ q̃to
aliqua virtus ĩtẽſius tendit in aliqd: fortius repellit oẽ con
trarium vel repugnãs. Cum igitur amor ſit quidã motus
in amatum: vt Aug. dicit in lib.83.q. Intenſus amor q̃rit
excludere omne id quod ſibi repugnat. aliter tamẽ hoc cõ
tingit in amore concupiſcentie: ⁊ aliter in amore amicicie.
Nam in amore concupiſcentie qui intenſe aliquid concupi
ſcit: mouet̃ ꝯ̃ oẽ illud qđ repugnat conſecutioni vel fruitio
ni quiete eius quod amatur: ⁊ hoc modo viri dicuntur ze
lare vxores: ne ꝑ cõſortiũ alioꝝ ĩpediat̃ ſingularitas quã
ĩ vxore q̃rũt: ſimiliter ẽt q q̃rũt excellẽtiã mouẽtur ꝯ̃ eos q
excellere videnẽ quaſi impedientes excellentiam eorum:
⁊ iſte eſt zelus inuidie: de quo dr̃ in P̃s. Noli emulari ĩ ma
lignantibus: neq̃ zelaueris faciẽtes iniq̃tatem. Amor aũt
amicicie querit bonum amici: vnde quando eſt ĩtenſus fa
cit hominem moueri contra omne illud qđ repugnat bo
no amici: ⁊ ſm hoc aliquis dicit̃ zelare ꝓ amico: quãdo ſi
qua dicuntur vel fiunt contra bonum amici homo repelle
re ſtudet. Et per hunc etiam moduȝ aliqs dicitur zelare ꝓ
deo quãdo ea q̃ ſunt ꝯ̃ honorem vel voluntatẽ dei repelle
re ſm poſſe conatur: ſm illud.3. Reg.19. Zelatus ſuȝ pro
domino exercituuȝ. ⁊ Joan.2. ſuper illud. Zelus domus
tue comedit me. dicit glo. ꝙ bono zelo comedit̃ q quelibȝ
praua que viderit corrigere ſatagit: ſi neq̃t tolerat ⁊ gemit.
¶ Ad p̃mũ ergo dđȝ: ꝙ Apoſtolus ibi loq̃tur de zelo in
uidie: q qdem eſt cã cõtẽtionis: non ꝯ̃ rem amatam: ſed ꝓ
re amata cõtra impedimẽta ipi⁹. ¶ Ad ſecundum dđm:
ꝙ bonum amatur inquantum eſt cõmunicabile amãti. vñ
omne illud quod perfectione huius cõmunicationis ĩpe
dit efficitur odioſum: ⁊ ſic ex amore boni zelus cauſat̃: ex
defectu autem bonitatis cõtigit ꝙ q̃dã parua bona nõ pñt
integre ſimul poſſideri a multis: ⁊ ex amore talium cauſa
tur zelus inuidie. non autẽ ꝓprie ex his que integre pñt a
multis poſſideri. Nullus enim inuidet alteri de cognitio
ne veritatis. que a multis integre cognoſci poteſt: ſed for
te de excellentia circa cognitionem huius. ¶ Ad tertiuȝ di
cendum: ꝙ hocipſum ꝙ aliqs odio hȝ ea que repugnant
amato ex amore procedit: vnde zelus proprie ponitur ef
fectus amoris magis q̃ȝ odij.

Ad quintum ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ amor
ſit paſſio leſiua. Languor.n. ſi
gnat leſionẽ quãdam lãguẽtis. ſȝ amor cauſat lãguoreȝ: di
citur.n. Cantic.2. Fulcite me floribus: ſtipate me malis:
quia amore langueo: ergo amor eſt paſſio leſiua. ¶ P̃. Li
quefactio eſt quedam reſolutio: ſed amor eſt liquefactiu⁹
Dicit̃.n. Canti.5. Aïa mea liquefacta ẽ vt dilectus meus

locutus eſt. ergo amor eſt reſolutiuus: eſt ergo corruptiuꝰ ⁊ leſiuus. ¶ P̄. Feruor deſignat quendam exceſſū ī caliditate: qui quidē exceſſus corruptiuus ē. ſed feruor cauſat ex amore. Dio. n. 7. ca. cel. hier. inter ceteras ꝓprietates ad amorē ſeraphi pertinentes ponit calidū ⁊ acutū ⁊ ſuperferuens. Et Cantic. 8. dicit de amore: ꝙ lampades eiꝰ ſūt lāpades ignis atq̄ flāmarū: ergo amor ē paſſio leſiua ⁊ corruptiua. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ dicit Dio. 4. ca. de diui. no. Q̄ ſingula ſeipſa amāt cōtētiue. i. conſeruatiue: ergo amor nō eſt paſſio leſiua: ſed magis cōſeruatiua ⁊ perfectiua. ¶ R̄n̄o dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: amor ſignat coaptationē quādam appetitiue virtutis ad aliquod bonum: nihil autē qḋ coaptat ad aliquid quod eſt ſibi conueniens ex hocipſo leditur: ſed magis ſi ſit poſſibile proficit ⁊ melioratur: quod vo coaptatur ad aliqd qḋ nō ē ſibi cōueniēs ex hoc leditur ⁊ deteriorat. Amor ergo boni cōuenientis ē perfectiuus ⁊ melioratiuus amantis: amor autē boni quod non eſt cōueniēs amāti eſt leſiuus ⁊ deterioratiuus amantis. Vn̄ maxie hō pficitur ⁊ melioratur ꝑ amorē dei: ledit āt ⁊ deterioratur ꝑ amorē peccati: ſm̄ illud Oſee. 9. facti ſunt abominabiles ſicut ea que dilexerunt. Et hoc qdē ſic dictum ē de amore q̄tū ad id quod eſt formale in ipſo: qḋ eſt. ſ. ex parte appetitus: quātū vero ad id qḋ eſt materiale in paſſione amoris quod eſt īmutatio aliqua corporalis: accidit ꝙ amor ſit leſiuus ꝓpter exceſſum īmutationis: ſicut accidit ī ſenſu ⁊ in omni actu virtutis anime qui exercet ꝑ aliquā īmutationē organi corꝑalis. ¶ Ad ea vero que ī cōtrarium obijciuntur dicendum ꝙ amori attribui poſſūt q̄tuor effectus ꝓximi. ſ. liquefactio fruitio: languor ⁊ feruor: inter q̄ ꝑmū ē liquefactio q̄ opponit cōgelationi. Ea. n. q̄ ſūt cōgelata: in ſeipſis conſtricta ſunt: vt nō poſſint d̄ facili ſubintrationē alterius pati. ad amorem autem pertinet ꝙ appetitus coaptetur ad receptionem boni amati ꝓut amatū eſt in amante: ſicut iam ſupra dictum eſt. Vn̄ cordis congelatio vel duricia eſt diſpoſitio repugnans amori: ſed liquefactio importat quandam mollificationem cordis qua exhibet ſe cor habile vt amatum in ipſum ſubintret. Si ergo amatum fuerit preſens ⁊ habitum cauſatur delectatio ſiue fruitio: ſi autem fuerit abſens conſequūtur due paſſiones . ſ. triſticia de abſentia que ſignatur per languorem. Unde ⁊ Tullius in. 3. de tuſculanis queſtionibus maxie triſticiā egritudinē noiat: ⁊ intenſum deſideriū de cōſecutiōe amati: quod ſignat ꝑ feruorē: ⁊ iſti qdē ſūt effectꝰ amoris formaliter accepti ſm̄ habitudinē appetitiue virtutis ad obiectum: ſed in paſſione amoris conſequuntur aliqui effectꝰ his proportionati ſm̄ īmutationem.

Ad ſextū ſic proceditur. Videtur ꝙ amans n̄ agat omnia ex amore. Amor. n. ꝗdam paſſio eſt: vt ſupra dictū ē: ſed nō oīa que agit homo agit ex paſſione: ſed quedā agit ex electione: ⁊ q̄dā ex ignorātia: vt dicit in. 5. ethi. ergo non oīa que hō agit: agit ex amore. ¶ P̄. Appetitus ē ꝓncipiū motus ⁊ actionis ī oībus aīalibus: vt pꝫ in. 3. de aīa. Si igit oīa q̄ qs agit: agit ex amore: alie paſſiones appetitiue partis erūt ſupflue. ¶ P̄. Nihil cauſat ſimul a contrarijs cauſis: ſed q̄dā ſiūt ex odio: non ergo omnia ſūt ex amore. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ Dio. dicit. 4. ca. de diui. no. ꝙ ꝑꝑ amorē boni omnia agunt: q̄cūq̄ agunt. ¶ R̄n̄o. dōm: ꝙ omnis agens agit ꝓpter finē aliquē: vt ſupra dictum eſt: finis autem eſt bonum deſideratum ⁊ amatū vnicuiq̄. Unde manifeſtū eſt ꝙ oē agēs qḋcūq̄ ſit agit quācūq̄ actionē ex aliquo amore. ¶ Ad ꝑmum g° dōm: ꝙ obiectio illa procedit de amore qui ē paſſio in appetitu ſenſitiuo exiſtens: nos autem loquimur nūc de amore cōiter accepto prout comprehendit ſub ſe amorem intellectualem: rationalē: aīalem: naturalē: ſic eni Diony. loquitur de amore in. 4. ca. de diui. no. ¶ Ad 2m dōꝫ: ꝙ ex amore ſicut iam dictum eſt: cauſantur ⁊ deſiderium ⁊ triſtitia ⁊ delectatio: per conſequens omnes alie paſſiones: vnde omnis actio que procedit ex quacūq̄ paſſione: ꝓcedit ēt ex amore ſicut ex ꝑma cā: vn̄ nō ſupfluūt alie paſſiones que ſunt cauſe proxime. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ odium etiam ex amore cauſatur: ſicut infra dicetur.

¶ Queſtio. xxix.

Einde conſiderandum ē d̄ odio ¶ Et circa hꝰ q̄rūt ſex. Prio vtrū cā ⁊ obm̄ odij ſit malū. 2° vtrū odiū cauſet ex amore. 3° vtrū odiū ſit fortiꝰ q̄ꝫ amor. 4° vtrū aliqs poſſit hēre odio ſeipꝫ. 5° vtrū aliqs poſſit hēre odio veritatē. 6° vtrū aliqd poſſit haberi odio in vniuerſali.

Ad primum ſic proceditur. Videtur ꝙ obꝫ ⁊ cā odij n̄ ſit malū: oē. n. qḋ ē īquātū hmōi bonū ē: ſi igit obm̄ odij ſit malū: ſeqt ꝙ nulla res odio hēat: ſꝫ ſolū defectꝰ alicuiꝰ rei. qḋ pꝫ eē falſum. ¶ P̄. Odire malū ē laudabile. Vn̄ ī laudē quorūdā d̄r. 2. macha. 3. ꝙ leges optie cuſtodiebant ꝑꝑ oēm pontificis pietatē: ⁊ animos odio habētes mala. ſi igit nihil odiat niſi malū: ſeqt ꝙ oē odiū ſit laudabile: qḋ pꝫ eē falſū. ¶ P̄. Idē nō ē ſimul bonū ⁊ malū: ſꝫ idem diuerſis ē odibile ⁊ amabile. ergo odiū nō ſolū ē mali: ſꝫ ēt boni. ¶ Sꝫ ꝯ̄. odiū ꝯ̄riat amori: ſed obꝫ amoris ē bonū: vt ſupra dictū ē. ergo obiectū odij eſt malū. ¶ R̄n̄o. dōm: ꝙ cū appetitꝰ nālis deriuet ab aliq̄ apphēſione lꝫ nō cōiūcta eadē rō videt eē de inclinatione appetitus nālis: ⁊ appetitus aīalis q̄ ſequit apprehēſionē coniunctā: ſicut ſupra dictū ē: in appetitu āt nāli hoc manifeſte apparet: ꝙ ſicut vnūqḋq̄ hꝫ nālē cōſonātiā vel aptitudinē ad id quod ſibi ꝯuenit q̄ ē amor nālis: ita ad id qḋ ē repugnans ⁊ corruptiuū hꝫ diſſonātiā nālē que eſt odiū nāle. Sic igit ⁊ in appetitu aīali: ſeu intellectiuo amor eſt cōſonātia quedā appetitus in id qḋ apprehendit: vt cōueniēs: odiū vero eſt diſſonātia q̄dam appetitus ad id qḋ apprehenditur: vt repugnans ⁊ nociuū: ſicut āt oē cōueniēs īquātū hmōi hꝫ rōnē boni: ita oē repugnās īquātū hmōi hꝫ rōnē mali. ⁊ iō ſicut bonū ē obꝫ amoris: ita malum eſt obiectum odij. ¶ Ad ꝑm ergo dōm: ꝙ ens inquātum ens nō hꝫ rōnē repugnātis: ſed magis conuenientis. q2 oīa cōueniūt in ente: ſꝫ ens inquātū eſt hoc ens determiatū hēt rōnē repugnātis ad aliquod ens determinatū. ⁊ ſm̄ hoc vnū ens eſt odibile alteri. ⁊ eſt malū. ⁊ ſi non in ſe: tn̄ ꝑ ꝯparationē ad alterū. ¶ Ad 2m dōm ꝙ ſicut aliqd apprehēdit vt bonū qḋ non eſt vere bonū ita aliqd apprehēditur: vt malū qḋ nō ē vere malū: vn̄ ꝯtigit q̄nq̄ nec odiū mali nec amorē boni eſſe bonū. ¶ Ad 3m. dōm ꝙ ꝯtingit idē amabile ⁊ odibile diuerſis ſm̄ appetitū qdē naturalē: ex hoc ꝙ vnum ⁊ idem eſt cōueniens ſm̄ ſuam nām: ⁊ repugnās alteri: ſicut calor ꝯuenit igni: ⁊ repugnat aque: ſm̄ appetitum vero aīalem ex hoc ꝙ vnum ⁊ idē apphendit ab vno ſub rōne boni: ⁊ ab alio ſub rōne mali.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit. Videt ꝙ amor nō ſit cā odij. Ea. n. q̄ ex oppoſito diuidunt nālr ſunt ſimul: vt d̄r in ꝑdicamentis: ſed amor ⁊ odiū cū ſint ꝯ̄ria ex oppoſito diuidunt. ergo naturalr ſunt ſimul. nō ergo amor eſt cā odij. ¶ P̄. Vnū ꝯ̄riorū nō eſt cā alterius: ſed amor ⁊ odiū ſūt ꝯtraria. ergo ⁊c. ¶ P̄. Poſteriꝰ nō eſt cā prioris: ſed odiū ē priꝰ amore: vt videt: nā odiū iportat receſſum a malo: amor vo acceſſū ad bonum. ergo amor nō eſt cā odij. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt qḋ dicit Aug. 14. de ci. dei. ꝙ oēs affectōes cauſant ex amore: ergo ⁊ odiū cū ſit q̄dā affectio anime. ¶ R̄n̄deo dōm ꝙ ſicut dcm̄ ē: amor ꝯſiſtit in quadā ꝯueniētia amātis ad amatū. odiū vo ꝯſiſtit in quadā repugnātia vel diſſonātia: oꝫ āt in quolibet prius conſiderare qd ei cōueniat: q̄ꝫ quid ei repugnet. Per hoc. n. aliquid eſt repugnās alteri. q2 ē corruptiuum vel īpeditiuum eiꝰ qḋ eſt conueniens: vn̄ neceſſe ē ꝙ amor ſit ꝑor odio: ⁊ ꝙ nihil odio hēat: niſi ꝑ hoc ꝙ ꝯ̄riat ꝯueniēti ꝙ amat. ⁊ ſm̄ hoc oē odiū ex amore cauſatur. ¶ Ad ꝑm ergo dōm: ꝙ in his q̄ ex oppoſito diuidunt q̄dā īueniūtur q̄ ſūt nāliter ſimul: ⁊ ſꝫ rē: ⁊ ſm̄ rōnē: ſic due ſpēs aīalis: vel due ſpēs coloris: q̄dā vo ſūt ſm̄ rōnē: ſed vnū realiter ē ꝑus altero: ⁊ cā eiꝰ: ſic pꝫ ī ſpēbꝰ nūerorū: figurarū: ⁊ motuū: q̄dā vo nō ſūt ſimul: nec ſm̄ rē: nec ſm̄ rōnē: ſicut ſubſtātia ⁊ accīns: nā ſubſtātia realiter ē cauſa accidētis. ⁊ ens ſm̄ rōnē prius attribuitur ſubſtantie q̄ꝫ acci-

denti.qꝛ accidenti non attribuitur niſi inquantum eſt in ſub
ſtantia:amor autem ⁊ odium naturalr̄ qdez ſūt ſimul ſm
rōnem:ſ3 non realr̄.vñ nihil ꝓhibet amorez eſſe cā3 odij.
¶ Ad 2ᵐ dōm:ꝙ amor ⁊ odiū ſūt ꝯ̄ria qñ accipiūtur cir/
ca idez:ſ3 qñ ſūt de ꝯ̄rijs ñ ſūt ꝯ̄ria:ſ3 ſeiuicez ꝯ̄ſequentia:
eiuſdez.n.rōnis eſt ꝙ ameť aliqd ⁊ odiať eius ꝯ̄riū.⁊ ſic
amor vnius rei eſt cauſa ꝙ ei⁹ ꝯ̄riuz odiať.¶ Ad 3ᵐ dō3:
ꝙ ī executione ꝑus eſt recedere ab vno termino q̄3 acce/
dere ad alterū terminū:ſed in intentione eſt econuerſo:ꝑꝑ
h°.n.recediť ab vno termino:vt accedať ad alterꝝ:motus
ât appetitiu⁹ magis ꝑtinet ad itētionez q̄3 ad executionez.⁊
ideo amor eſt ꝑor odio:cū vtrūq3 ſit mot⁹ appetitiuus.

Ad tertiū ſic ꝓceditur.Vr̄ ꝙ odiū ſit fortius amore.dicit.n.Augu.in libro.83.q. Nemo eſt q non magis dolorem fugiat ꝙ appetat volu/
ptatem:ſed fugere dolorem ꝑtinet ad odium:appetit⁹ ât
voluptatis ꝑtinet ad amorem.ergo odiū eſt forti⁹ amore.
¶ P̄.Debilius vincitur a fortiori:ſ3 amor vinciť ab odio
qñ.ſ.amor ꝯ̄uertiť ī odiū.g° odiū ē forti⁹ amore.¶ P̄.Af
fectio aīe per effectum manifeſtať:ſ3 fortius īſiſtit homo
ad repellendum odioſū q̄3 ad ꝓſequendū amatū.ſic etiam
beſtie abſtinent a delectabilib⁹ ꝑꝑ verbera.vt Augu.itro/
ducit ī libro.83.q.ergo odiū eſt fortius amore. ¶ Sed ꝯ̄.
Bonū eſt fortius q̄3 malū.qꝛ malū nō agit niſi virtute bo/
ni.vt Dionyſius diť caplō q̄rto de diuinis noīb⁹:ſ3 odiuz
⁊ amor differūt ſm differentiā boni ⁊ mali.g° amor ē for
tior odio.¶ Rñ°.dōm:ꝙ ipoſſe eſt effectū ſua cā eſſe for
tiorem.omne ât odiū ꝓcedit ex aliquo amore:ſic ex cā:vt
ſupra dcm̄ eſt:vñ īpoſſe eſt ꝙ odiū ſit forti⁹ amore ſimplr̄
ſed op3 vlterius ꝙ amor ſimplr̄ loquendo ſit odio fortior.
fortius.n.mouetur aliquid in finem q̄3 in ea que ſunt ad fi/
nem:receſſus autē a malo ordinatur ad conſecutionem bo
ni:ſic ad finē.vnde ſimplr̄ loquēdo fortior eſt mot⁹ aīe:in
bonū q̄3 in malū:ſed tñ aliqñ videť odiū fortius amore ꝑꝑ
duo. Primo quidē qꝛ odiū ē magis ſenſibile q̄3 amor:cu3
enim ſenſus ꝑceptio ſit in quadā imutatione:ex quo aliqd
iā imutatū ē.nō ita ſentitur ſic qñ ē ipotētia imutari:vnde
calor febris ethice q̄3uis ſit maior.nō tñ ita ſentitur ſicut ca
lor tertiane.qꝛ calor ethice iam verſus eſt q̄ſi in habitu3 ⁊
nām:⁊ ꝑꝑ hoc ēt amor magis ſentiť in abſentia amati.ſic
Auguſtinus dicit in.10.de tri.ꝙ amor non ita ſentitur cum
non ꝓdit eū indigentia:⁊ ꝑꝑ hoc etiā repugnantia eius qd
odiť ſenſibilius ꝑcipiť q̄3 conuenictia ei⁹ qd amať. Scdo
qꝛ non comparatur odiū ad amorē ſibi correſpondentē ſ3
enī diuerſitatē bonoꝝ ē diuerſitas amoꝝ ī magnitudine et
paruitate:qbus ꝓportionantur oppoſita odia:vnde odiu3
quod correſpondet maiori amori magis mouet q̄3 minor
amor.Et per hoc p3 rñſio ad pmum:nā amor voluptatis
eſt minor q̄3 amor ꝯ̄ſeruationis ſuiipſi⁹:cui reſpondet fu/
ga doloris:⁊ iō magis fugiť dolor q̄3 ameť voluptas.
¶ Ad 2ᵐ dōm:ꝙ odium nunq̄3 vinceret amorē niſi ꝑpť
maiorē amorē cui odiū correſpōdet.ſic hō magis diligit ſe
q̄3 amicū:⁊ ꝑꝑ hoc ꝙ diligit ſe h3 odio etiā amicū ſi ſibi ꝯ̄/
rietur.¶ Ad 3ᵐ dōm:ꝙ iō intenſius aliqd operatur ad re/
pellēdum odioſa.qꝛ odium eſt magis ſenſibile.

Ad quartum ſic procedittur. Videť ꝙ ali/
qs poſſit ſeipſū odio habere.
Diciť eni in pſ.Qui diligit iniqtatē odit aīam ſuā:ſed mul
ti diligunt iniquitatem.ergo multi odiunt ſeipſos. ¶ P̄.
Illum odim⁹ cui volum⁹ ⁊ operamur malū:ſ3 qñq3 aliqs
vult ⁊ operať ſibiipi malum:puta qui interimūt ſeipſos.
ergo aliq ſeipſos hn̄t odio.¶ P̄.Boetius dicit in.2.de cō
ſolatione:ꝙ auaritia facit homines odioſos.ex quo pōt ac
cipi ꝙ oīs homo odit auaꝝ:ſed aliq ſunt auari.g° illi odiūt
ſeipſos.¶ S3 ꝯ̄ ē ꝙ aplſ dicit ad Eph.5.ꝙ nemo vnq̄3
carnē ſuā odio habuit.¶ Rñ°.dōm:ꝙ īpoſſibile ē ꝙ ali/
quis per ſe loquendo odiat ſeipſum.nāliter enī vnūqdq3
appetit bonū:nec pōt aliqs aliqd ſibi appetere niſi ſub rō/
ne boni:nam malum ē preter voluntatem:vt Dionyſius
dicit.4.cap.de di.no.amare ât aliquē eſt velle ei bonū:vt
ſupra dictū ē:vnde neceſſe eſt ꝙ aliquis amet ſeipſu3:⁊ i/
poſſibile eſt ꝙ aliquis odiat ſeipſum per ſe loquendo:per

accidens tñ contingit ꝙ aliquis ſeipm̄ odio habeat:⁊ hoc
duplr̄. Vno mō ex parte boni:qd ſibi aliquis vult:acci/
dit.n.qñq3 illud qd appetiť:vt ſm qd bonū eē ſimplr̄ ma
lū:⁊ ſm hoc aliqs ꝑ accidēs vult ſibi malū:qd eſt odire.
Alio mō ex ꝑte ſuiipſius cui vult bonū.vnūqdq3.n.ma
xime ē id qd ē ꝑncipalius in ipſo.vnde ciuitas dr̄ facere id
qd rex facit:q̄ſi rex ſit tota ciuitas.Manifeſtū eſt ergo ꝙ
hō maxime eſt mēs hoīs.contingit aūt ꝙ aliq extimant ſe
maxie illud qd ſūt ſm nām corporalē:⁊ ſenſitiuam:vnde
amant ſe ſm id qd eſtimant ſe eſſe:ſed odiūt id qd vere
ſunt dum volūt ꝯ̄ria rōni:⁊ vtroq3 mō ille q diligit iniqui
tatem odit nō ſolū aīam ſuā:ſed etiā ſeipſu3.Et per h° p3
rñſio ad pmū.¶ Ad 2ᵐ dōm:ꝙ nullus ſibi vult ⁊ faciť ma
lum:niſi īq̄3tum apprehēdit illud ſub rōne boni:nā ⁊ illi q
īterimūt ſeipſos:hoc ipm̄ qd eſt mori apprehēdūt ſub rō/
ne boni īq̄3tū eſt terminatiuū alicui⁹ miſerie vel doloris.
¶ Ad 3ᵐ dōm:ꝙ auarus odit aliqd acceſſs ſuū:nō tñ ꝑpť
hoc odit ſeipſum ſicut eger odit ſuā egritudinē ex hoc ipſo
ꝙ ſe amat.Vel dōm:ꝙ auaritia odioſos facit alijs:nō aūt
ſibiipſi:qnimo cauſaťex iordinato ſui amore:ſm que3 de
bonis tēporalibus plus ſibi aliquis vult q̄3 debeat.

Ad quintū ſic ꝓceditur.Vr̄ ꝙ aliquis non poſ
ſit habere odio vitatē:Bonū eni3
⁊ ens ⁊ verū cōuertūtur:ſed aliqs non poteſt hēre odio
bonitatē.ergo nec veritatē.¶ P̄.Oēs hoīes nāliter ſcire
deſiderant:vt dr̄ in principio metaphiſice:ſed ſcia non eſt
niſi veroꝝ.ergo veritas naturaliter deſideratur ⁊ amať:
ſ3 qd nāliter ineſt:ſemꝑ ineſt:null⁹ ergo pōt hēre odio ve
ritatē.¶ P̄.Phs dicit in.2.rhetoricoꝝ:ꝙ hoīes amant ñ
fictos:ſed nō niſi ꝑꝑ veritatem.ergo hō nāliter amat veri
tatem.nō ergo eā odio habet.¶ S3 ꝯ̄ ē qd apoſtolus di
cit ad Gal.4.Factus ſum vobis inimicus verum dicens
vobis.¶ Rñ°.dōm:ꝙ bonū ⁊ verum:⁊ ens ſunt idem
ſm rem:ſed differūt rōne:bonū.n.habet rōnē appetibi/
lis:nō aūt ens vel verū.qꝛ bonum eſt qd oīa appetunt:⁊
ideo bonū ſm rōnem boni nō poteſt odio haberi.nec in
vlī:nec in particulari:ens autem ⁊ verum in vlī qdē odio
haberi nō pn̄t.qꝛ diſſonātia eſt cauſa odij:⁊ cōuenientia cā
amoris.ens ât ⁊ verū ſunt cōia oībus:ſed in particulari ni
hil ꝓhibet quoddā ens:⁊ quoddā verū odio haberi:īquā
tum hēt rationem ꝯ̄rij ⁊ repugnantis:cōtrarietas.n.⁊ re/
pugnantia nō aduerſatur rationi entis:⁊ veri ſicut aduerſa
tur rōni.Contingit ât verū aliquod particulare tripliciť re/
pugnare vel contrariari bono amato. Vno mō ſcdm ꝙ
veritas ē cauſaliter ⁊ originaliť ī ipſis reb⁹:⁊ ſic hō qñq3
odit aliq̄3 veritatē dum vellet non eſſe verū qd eſt veru3.
Alio mō ſm ꝙ veritas ē ī cognitione ipſius hominis q̄ i/
pedit ipm̄ a ꝓſecutione amati.ſicut ſi aliqui vellent nō co/
gnoſcere veritatem fidei:vt libere peccarent.ex quoꝝ ꝑ/
ſona dicitur Job.22.Scientiam viarū tuaꝝ nolum⁹. Ter
tio modo hētur odio veritas particularis tāq̄3 repugnās:
prout eſt in intellectu alterius.puta cū aliquis vult iacere ī
peccato:odit ꝙ aliquis veritatē circa pctm̄ ſuū cognoſcat.
⁊ ſm hoc dicit Auguſtinus in.10.cōfeſ.ꝙ hoīes amāt ve
ritatem lucentem:odiunt eam redarguentem.Et per hoc
patet reſponſio ad primum.¶ Ad ſecundum dicendum:
ꝙ cognoſcere veritatem ſm ſe eſt amabile:propter quod
dicit Auguſtinus ꝙ amant eam lucentem:ſed per accidēs
cognitio veritatis poteſt eſſe odibilis inquantum impedit
ab aliquo deſiderato.¶ Ad tertium dicendum:ꝙ ex hoc
procedit ꝙ non ficti amantur ꝙ homo amat ſm ſe cogno
ſcere vitatē quā hoīes non ficti manifeſtant.

Ad ſextum ſic proceditur.Videtur ꝙ odium
non poſſit eſſe alicuius in vniuer/
ſali.Odium enim eſt paſſio appetitus ſenſitiui qui moueť
ex ſenſibili apprehēſione:ſed ſenſus nō pōt apprehēdere
vlē.ergo odiū nō pōt eē alicuius in vlī.¶ P̄.Odiu3 cau
ſať ex aliqua diſſonātia,q̄ cōmunitati repugnat:ſed cōmu/
nitas ē de ratione vlīs.ergo odium non poteſt eē alicuius
in vlī.¶ P̄.Obiectū odij eſt malum:malum aute3 ē ī re
bus:⁊ non in mente.vt dr̄ in.6.metaphiſice.cū g° vlē ſit
ſolum in mente que abſtrahit vniuerſale a particulari:vi/

detur ꝙ odiū nō poſſit eē alicuiꝰ vlis. ¶ Sed ɔ̄ ē qḋ pħus
dicit in .2. rhetorice ꝙ ira ſemper fit inter ſingularia. odiū
autē ēt ad genera: furem .n. odit ⁊ calūniatorē vnuſqſqꝫ.
¶ Rñ°. dōm: ꝙ de vli dupli͛ contingit loqui. Uno mō
ſm ꝙ ſubeſt intentioni vlitatis. Alio āt modo dr̄ de nā:
cui talis itētio attribuit͛. alia ē .n. ɔſideratio hoīs vlis: ⁊ alia
hoīs i eo qḋ ē hō. Si igit͛ vniuerſale accipiat͛ pmo modo:
ſic nulla potētia ſenſitiue ptis: neqꝫ apprehēſiua: neqꝫ appe
titiua pōt i vle. q: vle fit ꝑ abſtractionē a mā̄ idiuiſibili i q̄
radicatur oīs v̄tus ſenſitiua. pōt tñ aliq̄ potētia ſenſitiua ⁊
apprehenſiua: ⁊ appetitiua ferri in aliqd vle: ſicut dicimus
ꝙ obm viſus eſt color ſm genus: non q: viſus cognoſcat
colorem vlem. ſed q: ꝙ color ſit cognoſcibilis a viſu: non
conuenit colori inquantū eſt hic color: ſed iquātum eſt co/
lor ſimpli͛r. Sic ergo odiū ēt ſenſitiue partis poteſt reſpice
re aliqd in vli. q: ex natura cōi aliquid aduerſatur animali:
⁊ non ſolum ex eo qḋ eſt particularis ſicut lupus oui: vñ
ouis odit lupum gnāliter: ſꝫ ira ſemp cauſat͛ ex aliquo par
ticulari. q: ex aliquo actu ledentis: actus āt particulariū ſūt
⁊ ꝓꝑ hoc pħs dicit ꝙ ira ſp ē ad aliqd ꝑticulare: odiū vo
pōt eē ad aliqd in genere: ſꝫ odiū ſm ꝙ ē i pte intellectiua
cū ɔ̄ſequat͛ apprehenſionē vlem itellectꝰ pōt vtroqꝫ mō
eē reſpectu vlis. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ ſenſus non
apprehendit vle: put ē vniuerſale: apprehendit tñ aliquid
cui ꝑ abſtractionem accidit vniuerſalitas. ¶ Ad 2^m dōm:
ꝙ id qḋ cōe eſt omnibꝰ non poteſt eē rō odij ſed nihil pro
hibet aliqd eē commune multis quod tamen diſſonat ab
alijs. ⁊ ſic eſt in eis odioſum. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ illa obie/
ctio procedit de vniuerſali ſm ꝙ ſubſtat intentioni vniuer
ſalitatis: ſic enim non cadit ſub apprehenſione vel appeti/
tu ſenſitiuo.

¶ Queſtio. xxx.

Einde cōſiderādū ē de concupi/
ſcentia. ¶ Et circa hoc q̄
runtur q̄tuor. Primo vtrū concupiſcētia
ſit i appetitu ſenſitiuo tm̄. Scd̄o vtrū
concupiſcētia ſit paſſio ſpālis. Tertio
vtrum ſint alique concupiſcentie natura
les: ⁊ alique nō naturales. Quarto vtꝝ
concupiſcentia ſit infinita.

d

Ad primū ſic ꝓceditur. Uidet͛ ꝙ concupi-
ſcentia nō ſolū ſit in appetitu ſenſi
tiuo. ē eni q̄dā concupiſcētia ſapiētie. vt dr̄ Sap. 6. Concu/
piſcentia ſapientie ꝑducit ad regnū ꝑpetuum: ſed appetitꝰ
ſenſitiuus non pōt ferri in ſapiētiā. ergo cōcupiſcētia non ē
in ſolo appetitu ſenſitiuo. ¶ Pꝫ. Deſideriū mādatorū dei
non eſt in appetitu ſenſitiuo. imo apoſtolꝰ dic̄ Ro. 7. Nō
habitat in me hoc eſt in carne mea bonū: ſed deſideriū mā
datorū dei ſub concupiſcētia cadit: ſm illud pſ. Cōcupi/
uit aīa mea deſi. iuſti. tuas. ergo cōcupiſcentia non eſt ſolū
in appetitu ſenſitiuo. ¶ Pꝫ. Cuiuſlibet potētie eſt concupi/
ſcibile ꝓpriū bonū. ergo cōcupiſcētia eſt i qualibet potentia
aīe: ⁊ non ſolum in appetitu ſenſitiuo. ¶ Sed ɔ̄ ē qḋ Da/
maſ. dicit: ꝙ irrōnale obediēs ⁊ perſuaſibile rationi diuidi
tur in concupiſcētiā ⁊ irā. hec āt ē irrōnalis aīe pars pulſi/
ua paſſiua: ⁊ appetitiua. g° ɔcupiſcētia ē i appetitu ſēſitiuo.
¶ Rñ°. dōm: ꝙ ſicut pħs dicit i pmo rhetoricorū. Con/
cupiſcentia eſt appetitus delectabilis: ē aūt duplex delecta
tio: vt ifra dicetur: vna que eſt i bono intelligibili: qḋ ē bo
nū rōnis: alia que ē in bono ſm ſenſum. Prīa qdē dele/
ctatio videt͛ eē aīe tm̄. Scd̄a āt ē aīe ⁊ corporis. q: ſenſus
ē virtus in organo corporeo: vñ ⁊ bonū ſm ſenſū ē bonū
totius coniuncti: talis āt delectationis appetitus videtur eē
cōcupiſcētia q̄ ſimul ꝑtineat ⁊ ad aīaꝫ ⁊ ad corpus vt ipſuꝫ
nomen cōcupiſcētie ſonat: vñ cōcupiſcētia ꝓprie loquendo
ē in appetitu ſenſitiuo: ⁊ in vi concupiſcibili q̄ ab ea denoīa
tur. ¶ Ad pᵐ ergo dōꝫ: ꝙ appetitꝰ ſapie: vel alioꝝ ſpūa/
liū bonoꝝ iterdū cōcupiſcētia noīat͛: vl' ꝓꝑ ſilitudinē quan
dā: vel ꝓꝑ itēſionē appetitꝰ ſupioris ptis: ex q̄ fit redūdan/
tiā i iferiorē appetitū: vt ſimul ēt ipſe iferior appetitus ſuo
mō tēdat i ſpūale bonū ɔ̄ñs appetitū ſuperiorem: ⁊ ēt ipꝫ
corpꝰ ſpūalibꝰ deſeruiat: ſicut in pſ. dr̄. Cor meum: ⁊ caro
mea exultauerunt in deum viuū. ¶ Ad ſecundum dōm:
ꝙ deſiderium magis ꝑtinere poteſt ꝓprie loquendo non
ſolum ad iferiorē appetitum: ſꝫ ēt ad ſupiorē: nō .n. iportat
aliquā ɔſociationē i cupiēdo ſic cōcupiſcētia: ſꝫ ſimplicē mo
tum i rē deſideratā. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ vnicuiqꝫ potētie aīe
appetere cōpetit ꝓpriū bonū appetitu naturali: q̄ non ſeqt͛
apprehēſionē: ſꝫ appetere bonū appetitu aīali q̄ ſeqt͛ app/
henſionem ꝑtinet ſolū ad vim appetitiuā. appetere auteꝫ
aliqd ſub rōne boni delectabilis ſm ſenſum qḋ ꝓprie ē cō
cupiſcere ꝑtinet ad vim concupiſcibilem.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Uidet͛ ꝙ concupi
ſcētia nō ſit paſſio ſpālis poten/
tie concupiſcibilis. Paſſiones .n. diſtinguunt͛ ſm oba: ſed
obm cōcupiſcibilis ē delectabile ſm ſenſum: qḋ ēt eſt obm
concupiſcentie: ſm pħm in .2. rhetoricoꝝ. ergo concupiſcē
tia non eſt paſſio ſpālis in concupiſcibili. ¶ Pꝫ. Augu. dicit
in lib. 83. q. ꝙ cupiditas eſt amor rerum tranſeuntium: ⁊
ſic ab amore non diſtinguit͛: oēs autem paſſiōes ſpāles ab
inuicem diſtinguuntur: ergo concupiſcentia non eſt paſſio
ſpālis in concupiſcibili. ¶ Pꝫ. Cuilibet paſſioni concupiſci/
bilis opponitur aliqua paſſio ſpālis i concupiſcibili: vt ſu/
pra dictū eſt. ſed cōcupiſcentie nō opponit͛ aliq̄ paſſio ſpe/
cialis in concupiſcibili: dicit .n. Damaſ. ꝙ expectatū bonuꝫ
cōcupiſcētiā cōſtituit. pſens vo letitiā. ſili͛r expectatū maluꝫ
timorē: pſens vo letitiā: ex quo videt͛ ꝙ ſicut triſtitia ɔ̄riat͛
letitie: ita timor ɔ̄riatur concupiſcentie. timor autem non ē
in cōcupiſcibili: ſed in iraſcibili. non ergo concupiſcentia eſt
ſpālis paſſio i cōcupiſcibili. ¶ Sed contra ē qḋ concupiſcē
tia cauſatur ab amore. ⁊ tēdit in delectationē: q̄ ſūt paſſio/
nes cōcupiſcibilis: ⁊ ſic diſtinguit͛ ab alijs paſſionibꝰ concu
piſcibilis tāq̄ paſſio ſpālis. ¶ Rñ°. dōꝫ: ꝙ ſic dcm̄ ē. bo/
nū delectabile ſm ſēſū ē cōiter obm cōcupiſcibilis. vñ ſm
eiꝰ dr̄ias diuerſe paſſiones concupiſcibilis diſtinguuntur.
Diuerſitas āt obi pōt attēdi: vel ſm nām ipſius obi: vel ſꝫ
diuerſitatē i v̄tute agendi. diuerſitas qdē obi actiui q̄ ē ſm
rei nām facit mālem dr̄iam paſſionū. ſꝫ diuerſitas q̄ ē ſm
virtuteꝫ actiuā facit formaleꝫ dr̄iaꝫ paſſionū: ſꝫ quā paſſio
nes ſpecie differūt. ē āt alia rō virtutis motiue ipſius finis
vel boni ſm ꝙ ē reali͛r pſens: ⁊ ſꝫ ꝙ eſt abſens: nā ſꝫ ꝙ
eſt pñs facit i ſeipſo qeſcere. ſm āt ꝙ eſt abſens facit ad ſe
ipſum moueri. vñ ipſū delectabile ſm ſenſum inquantuꝫ
appetitū ſibi adaptat quodā mō ⁊ cōformat cauſat amo/
rem. iquātū vo abſens attrahit ad ſeipꝫ cauſat cōcupiſcen
tiā: iquātū vo pſens qetat in ſeipſo cauſat delectationem.
Sic g° cōcupiſcentia eſt paſſio differens ſpecie: ⁊ ab amo
re ⁊ a delectatione: ſꝫ cōcupiſcere hoc delectabile vl' illud:
facit cōcupiſcentias diuerſas numero. ¶ Ad pᵐ g° dōꝫ:
ꝙ bonum delectabile nō eſt abſolute obiectum concupi/
ſcentie: ſꝫ ſub rōne abſentis: ſic͛ ⁊ ſenſibile ſub rōne ꝑteriti
eſt obiectū memorie: hmōi .n. particulares cōditiones di/
uerſificant ſpecieꝫ paſſionū: vl' etiā potentiaꝝ ſenſitiue par
tis que reſpicit particularia. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ illa predica
tio eſt per cām: nō per eſſentiā: nō .n. cupiditas eſt ꝑ ſe amor
ſꝫ amoris effectꝰ. Uel ali͛r dōm: ꝙ Augu. accipit cupidi/
tatem large ꝓ q̄libet motu appetitꝰ q̄ pōt eſſe reſpectu bo/
ni futuri. vñ cōphendit ſub ſe ⁊ amorem ⁊ ſpē. ¶ Ad 3^m
dōm: ꝙ paſſio q̄ directe opponit͛ cōcupiſcentie inomina/
ta eſt: q̄ ita ſe habet ad malū ſic͛ cōcupiſcētia ad bonū: ſꝫ q:
eſt mali abſentis ſic͛ ⁊ timor. qñqꝫ loco eiꝰ ponit͛ timor: ſic͛
⁊ quādoqꝫ cupiditas loco ſpei: qḋ .n. eſt paruū bonū vel
malum quaſi non reputatur. ⁊ ideo pro omni motu appe
titus in bonū vel i malum ponitur ſpes ⁊ timor que reſpi
ciunt bonum vel malum arduum.

Ad tertiū ſic proceditur. Uidetur ꝙ ɔcupiſcē/
tiaꝝ nō ſint q̄dā nāles: ⁊ q̄dā nō nāles.
Cōcupiſcentia .n. ꝑtinet ad appetitū aīalem: vt dcm̄ eſt: ſed
appetitꝰ nālis diuidit͛ ɔ̄ aīalē. g° nulla cōcupiſcentia eſt nā/
lis. ¶ Pꝫ. Diuerſitas mālis non fac̄ diuerſitatem ſꝫ ſpēꝫ:
ſed ſolū ſm nūerū: que quidem ſub arte non cadit: ſꝫ ſi q̄
ſint cōcupiſcentie naturales ⁊ nō naturales non differūt niſi
ſm diuerſa oba cōcupiſcibilia: qḋ fac̄ materialeꝫ differē/
tiam: ⁊ ſm numeꝝ tm̄: nō ergo diuidende ſunt concupi/

ſcentie per naturales ⁊ non naturales. ¶ P̄. Ratio ẽ nã dividitur. vt pꝫ in. 2. phyſicoꝝ: ſi igiť in hoīe eſt aliq̄ concupiſcentia non naturalis: oꝫ ꝙ ſit rationalis: ſed hoc eē nō pōt: q: concupiſcentia cum ſit paſſio quedam pertinet ad appetitum ſenſitiuū. nō ãt ad voluntatem q̄ eſt appetitus rationis. non ergo ſunt concupiſcentie aliq̄ non naturales. ¶ Sꝫ ẽ eſt qđ phs ĩ. 4. ethicorū. ⁊ ĩ p̃io rhetoricoꝝ pōit q̄ſdã concupiſcentias nãles: ⁊ q̄ſdã ñ nãles. ¶ Rñº. dđꝫ: ꝙ ſicut dictum ē: concupiſcẽtia eſt appetitus boni delectabilis. dupliciter ãt aliquid eſt delectabile. Uno mō q: eſt cōueniēs nature aĩalis: ſicut cibus ⁊ potus: ⁊ alia hmōi: ⁊ huiuſmodi concupiſcẽtia delectabilis dr̃ naturalis. Alio modo dr̃ aliqđ eē delectabile. q: ē cōueniēs aĩali ſm̄ app̄henſionē ſicut cū aliq̄s apprehendit aliqđ: vt bonū ⁊ cōueniēs: ꝑ cōſequēs delectať in ipſo. ⁊ hmōi delectabilis concupiſcentia dr̃ non naturalis: ⁊ ſolet magis dici cupiditas. ℘rime ergo cōcupiſcẽtie naturales cōes ſūt hoībus ⁊ aliĩs aĩalibus. q: vtriſq̄ꝫ eſt aliquid conueniens ⁊ delectabile ſm̄ nãm: ⁊ in his omnes homines conueniunt: vñ ⁊ phs in. 3. ethicorū vocat eas cōmunes ⁊ neceſſarias: ſed ſecunde concupiſcentie ſunt proprie hominum: quorū ꝓprium eſt excogitare aliquid. vt bonum ⁊ conueniēs ꝑter id qđ natura requirit: vnde ⁊ in primo rhetoricoꝝ phs dicit p̃mas concupiſcẽtias eē irrõnales: ſcđas vō cum rõe. Et qa diuerſi diuerſimode ratiocinanť: ideo etiam ſcđe dñr ĩ. 4. ethicoꝝ ꝓꝑe ⁊ appoſite. ſ. ſupranaturales. ¶ Ad p̃m gº dicendum: ꝙ illud ideꝫ qđ appetiť appetitu naturali pōt appeti appetitu aĩali cū fuerit app̄hēſum: ⁊ ſꝫ hoc cibi ⁊ potus: ⁊ huiuſmodi que appetuntur nãliter poteſt eē concupiſcentia naturalis. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ diuerſitas concupiſcentiaꝝ naturaliū a non naturalibus: nō eſt materialis tm̄ ſed etiã quodãmodo formalis ĩquãtū ꝓcedit ex diuerſitate obiecti actiui: obiectū ãt appetitus eſt bonū apprehēſū: vnde ad diuerſitatem actiui ꝑtinet diuerſitas apprehēſiōis ꝓut. ſ. apprehēditur aliquid vt conueniens abſoluta apprehenſione ex qua cauſanť concupiſcentie nãles q̄s phs in rhetorica vocat irrationales: ⁊ ꝓut apprehenditur aliquid cum deliberatione ex quo cauſantur concupiſcentie nō naturales: que ꝑꝑ hoc in rhetorica dñr cum ratione. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ in hoīe non ſolū ē rō vniuerſalis que pertinet ad partē intellectiuã: ſed etiã rō particularis que pertinet ad partē ſenſitiuã: vt ĩ p̃mo libro dcm̄ ē. ⁊ ſm̄ hoc ẽt concupiſcẽtia q̄ ē cum rõne pōt ad appetitum ſenſitiuum ꝑtinere: ⁊ ꝑꝑ hoc appetitus ſenſitiuus pōt ẽt a rõne vlī moueri mediante imaginatione particulari.

Ad quartū ſic proceditur. Uidetur ꝙ concupiſcentia non ſit infinita. Obm̄. n. concupiſcentie eſt bonum: qđ hꝫ rõnē finis: q̄ ãt ponit infinitum excludit finē: vt dicitur in. 2. metaphiſice. ergo concupiſcẽtia nō pōt eē infinita. ¶ P̄. Cōcupiſcẽtia ē boni conuenientis cū ꝓcedat ex amore: ſꝫ infinitū cū ſit ĩproportionatum non poteſt eſſe conueniēs. ergo cōcupiſcẽtia non pōt eſſe ĩfinita. ¶ P̄. Infinita nō ē trãſire. ⁊ ſic ĩ eis nō ē ꝑuenire ad vltimū: ſed cōcupiſcẽti fit delectatio ꝑ hoc ꝙ attingit ad vltimū finē. ergo ſi cōcupiſcẽtia eēt ĩfinita: ſequereť ꝙ nunq̄ꝫ fieret delectatio. ¶ Sꝫ ẽ ē qđ phs dicit ĩ p̃mo politice: ꝙ ĩfinitū cōcupiſcẽtia exiſtēte hoīes ĩfinita deſiderant. ¶ Rñº. dđm: ꝙ ſicut dictū ē: duplex ē cōcupiſcẽtia. vna nãlis ⁊ alia nonnãlis. Nãlis qdē cōcupiſcẽtia ñ pōt eē infinita in actu: eſt. n. eiꝰ qđ nã req̄rit: nã vō ſemꝑ intendit in aliqđ finitū ⁊ certū: vñ nūq̄ꝫ hō concupiſcit infinitū cibū: vel infinitū potū: ſed ſicut in nã contingit eē infinitum ĩ potentia ꝑ ſucceſſionē: ita hmōi concupiſcentia contingit infinitam eē per ſucceſſionem: vt. ſ. poſt adeptū cibū iterū alia vice deſideret cibū: vel qđcūq̄ꝫ aliud qđ nã req̄rit. q: huiuſmodi corporalia bona cum adueniūt non ꝑpetuo manent: ſed deficiunt. Uñ dixit dñs ſamaritane Joan. 4. Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterū. Sed cōcupiſcẽtia nōnãlis omnino eſt infinita: ſeq̄tur. n. rationē: vt dcm̄ ē: rõni autem cōpetit ĩ ĩfinitum ꝓcedere: vñ qui concupiſcit diuitias pōt eas concupiſcere nō ad aliquem certum terminū: ſed ſimpliciter ſe diuitem eē q̄ꝫtūcūq̄ꝫ pōt. ℘ōt ⁊ alia rō aſſignari ſm̄ phm̄ in primo politicorum: q̄re quedã concupiſcentia ſit finita. ⁊ quedam infinita. ſemꝑ. n. concupiſcentia finis eſt infinita. finis. n. ꝑ ſe concupiſcitur: vt ſanitas: vñ maior ſanitas magis cōcupiſciť. ⁊ ſic in infinitū: ſicut ⁊ ſi albū ꝑ ſe diſgregat magis albū: magis diſgregat: concupiſcẽtia vō eius qđ ē ad finē non eſt infinita ſi ſm̄ illam menſuram appetitur q̄ cōuenit fini: vñ q̄ finem ponunt in diuitijs hñt concupiſcentiã diuitiarum in infinitum: qui ãt diuitias appetunt ꝑꝑ neceſſitatem vite concupiſcunt diuitias finitas ſufficientes ad neceſſitatem vite: vt phs dicit ibidē. Et eadem eſt rō de concupiſcentia quarūcūq̄ꝫ aliarum rerum. ¶ Ad p̃m ergo dđm: ꝙ omne qđ concupiſcitur accipitur vt qđdã finitum: vel quia eſt finitum ſm̄ rem: ꝓut concupiſcitur ſemel in actu vel quia eſt finitum ſm̄ ꝙ cadit ſub apprehenſione. non. n. pōt ſub rõne infiniti apprehēdi. qa infinitum eſt cuius q̄ꝫtitatem accipientibus ſemꝑ ē aliquid extra ſumere: vt dĩ in. 3. phyſicorum. ¶ Ad ſecundū dicendum: ꝙ rō quodam modo ē virtutis infinite inquantū pōt ĩfinitū aliqđ cōſiderare: vt apparet ĩ additione numerorū ⁊ linearum: vnde infinitum aliquo mō ſūptum eſt ꝓportionatū rõni. Nã vlē qđ rō apprehēdit ē quodãmō infinitū ĩquãtū ĩpotentia cōtinet ĩfinita ſingularia. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ ad hoc ꝙ aliquis delectetur: nō requiritur ꝙ oĩa conſequatur que concupiſcit: ſed ꝙ in quolibet concupito quod conſequitur delectetur.

¶ Queſtio. xxxi.

Einde conſiderandum eſt de delectatiōe ⁊ triſtitia. ¶ Circa delectationē vō conſideranda ſunt q̄tuor. ℘rĩo de ipſa delectatione ſm̄ ſe. Secūdo de cauſis delectationis. Tertio de effectibꝰ eius. Quarto de bonitate ⁊ malicia ipſius. ¶ Circa p̃mū q̄runť octo. ℘rĩo vtrū delectatio ſit paſſio. Secūdo vtrū ſit ĩ tēpore. Tertio vtrū differat a gaudio. Quarto vtꝝ ſit in appetitu ĩtellectiuo. Quinto de comparatione delectationum ſuperioris appetitus ad delectationē ĩferioris. Sexto de cōparatione delectationum ſenſitiuarum adinuiceꝫ. Septimo vtꝝ ſit aliq̄ delectatio nō nãlis. Octauo vtrū delectatio poſſit eſſe contraria delectationi.

d

Ad primum ſic proceditur. Uidetur ꝙ delectatio non ſit paſſio Damaſceni. 2. lib. diſtinguit operationē a paſſione: dicens ꝙ operatio eſt motꝰ q̄ eſt ſm̄ nãm: paſſio vō ē motꝰ ẽ nãm: ſed delectatio eſt opatio: vt phs dicit in. 7. ⁊. 10. ethicorū. gº delectatio non ē paſſio. ¶ P̄. ℘ati ē moueri: vt dr̃ ĩ. 3. phyſicorum: ſed delectatio non conſiſtit in moueri: ſed in motum eſſe: cauſatur. n. delectatio ex bono iam adepto. ergo delectatio non eſt paſſio. ¶ P̄. Delectatio conſiſtit in quadam ꝑfectione delectati: perficit. n. operationē vt dr̃ in. 10. ethicorum: ſed perfici non eſt pati vel alterari: vt dĩ in. 7. phyſicorum: ⁊ in. 2. de aĩa. ergo delectatio non ē paſſio. ¶ Sꝫ ẽ ē qđ Auguſtinus in. 10. ⁊. 14. de ci. dei: ponit delectationem ſiue gaudiū vel letitiã inter alias paſſiōes aĩe. ¶ Rñº. dđꝫ: ꝙ motus appetitus ſenſitiui ꝓprie paſſio nominatur: ſicut ſupra dictū ē: affectio aūt quecūq̄ꝫ ex apprehenſione ſenſitiua ꝓcedens eſt motꝰ appetitꝰ ſenſitiui. hoc ãt neceſſe ē competere delectationi: nam ſicut phs dicit in primo rhetoricorum. delectatio ē q̄dam motus aĩe: ⁊ conſtitutio ſimul tota. ⁊ ſenſibilis in naturam exiſtentem. Ad cuius intellectum conſiderandum ē ꝙ ſicut contingit in rebus naturalibus aliqua conſequi ſuas perfectiones naturales: ita hoc contingit in animalibus: ⁊ q̄ꝫuis moueri ad ꝑfectionē non ſit totum ſimul: tm̄ conſequi naturalem perfectionem eſt totum ſimul. Hec autem eſt differẽtia inter animalia ⁊ alias res nãles. ꝙ alie res naturales quando conſtituuntur in id quod conuenit eis ſm̄ naturam: hoc non ſentiūt. ſed animalia hoc ſentiunt. ⁊ ex iſto ſenſu cauſatur quidam motus anime in appetitu ſenſitiuo. ⁊ iſte motꝰ eſt delectatio. ℘er hoc ergo quod dicitur ꝙ delectatio ē motus anime ponitur in genere. per hoc autem quod dicitur conſtitutio in exiſtentem naturam. i. in id quod exiſtit ĩ nã

rei:ponitur cauſa delectationis.ſ.preſentia connaturalis bo
ni. Per hoc aũt ꝙ dicit ſimul tota:oſtẽdit ꝙ cõſtitutio non
dꝫ accipi:put ẽ i cõſtitui:ſed put eſt i cõſtitutũ eẽ q̃ſi i ter/
mino motꝰ:nõ.n.delectatio ẽ gñatio:put Plato poſuit:ſꝫ
magis cõſiſtit i ſcm̃ eẽ:vt dr̃ i.7.ethi. Per hoc autem ꝙ
dicit ſenſibilis:excluduntur pfectiones reꝝ iſenſibiliũ i q̃/
bus nõ ẽ delectatio. Sic ergo pꝫ ꝙ cũ delectatio ſit motus
i appetitu aiali cõſequẽs apphẽſionẽ ſenſus: delectatio eſt
paſſio aie. ℂ Ad pm g° dõm:ꝙ opatio cõnãlis nõ ipedi/
ta ẽ pfectõ ſcdã: vt hr̃ i.2.de aia.⁊ iõ qñ cõſtituit̃ res i pro
pria opatione cõnãli:⁊ nõ ipedita:ſequit̃ delectatio q̃ con
ſiſtit in pfectũ eſſe: vt dictũ eſt:ſic ergo cũ dr̃ ꝙ delectatio
eſt opatio:non eſt pdicatio p eſſentiam:ſed per cauſam.
ℂ Ad ſecundum dicendum:ꝙ in animali duplex motus
conſiderari põt: vnus ſm intentionem finis: qui pertinet
ad appetitum.alius ſm executionem qui pertinet ad exte
riorem operationem. Licet ergo in eo:q: iam conſecutꝰ eſt
bonum in quo delectatur:ceſſet motus executionis quo tẽ
dit ad finem.non tñ ceſſat motus appetitiue partis:que ſi/
cut prius deſiderabat non habitum:ita poſtea delectat̃ in
habito:ſꝫ.n.delectatio ſit qes quedã appetitus cõſiderata.
pſentia boni delectãtis qð appetitui ſatiſfacit tñ adhuc re/
manet imutatio appetitꝰ ab appetibili.rõne cuiꝰ delectatio
motus quidã eſt. ℂ Ad 3m dõꝫ:ꝙ q̃uis nomen paſſiõis
magis proprie conueniat paſſionibus corruptiuis ⁊ in ma
lũ tẽdẽtibꝰ.ſicut ſunt egritudines corporales:⁊ triſtitia: ⁊ ti/
mor in aia.tamẽ etiã i bonũ ordinant̃ aliq̃ paſſiões: vt ſu/
pra dcm̃ eſt:⁊ ſm hoc delectatio dicit̃ paſſio.

Ad ſecundũ ſic procedit̃. Videt̃ ꝙ dele/
ctatio ſit i tpe delectatio.n.ẽ mo
tus gdam vt i pmo rhetoricorũ phus dicit:ſed motꝰ oĩs ẽ
i tpe.ergo delectatio ẽ i tpe. ℂ P̄. Diuturnũ vel moroſũ
dr̃ aliqd ſcdm tempus:ſed alique delectationes dr̃r mo/
roſe.ergo delectatio eſt in tempore. ℂ P̄. Paſſiones aie
ſunt vnius generis.ſed alique paſſiones anime ſunt in tẽ/
pore.ergo ⁊ delectatio. ℂ Sꝫ ɔ̄ ẽ qð phs dicit in.10.ethi.
ꝙ ſm nullũ tẽpus accipiet qs delectationẽ. ℂ Rñº. dõm:
ꝙ aliqd cõtingit eẽ in tpe duplr̃. Vno mõ ſm ſe. Aliº
p aliud.⁊ q̃ſi p accñs. Quia.n.tps ẽ numerus ſucceſſiuo/
rũ:illa ſm ſe dr̃r eẽ in tẽpore:de quorũ rõne ẽ ſucceſſio:vl̃
aliqd ad ſucceſſionẽ ptinens ſicut motꝰ:qes:locutio: ⁊ alia
hmõi:ſm aliud vo ⁊ nõ p ſe dr̃r eẽ i tẽpore illa de quorꝫ
rõne nõ ẽ aliqua ſucceſſio:ſꝫ tñ alicui ſucceſſiuo ſubiacent:
ſicut eẽ hoiem de ſui rõne nõ hꝫ ſucceſſionẽ:nõ.n.ẽ motꝰ:
ſꝫ terminꝰ motꝰ vel mutatiõis.ſ.gñatiõis ipſius:ſꝫ q: hũa/
nũ eẽ ſubiacet cauſis trãſmutabilibꝰ:ſm hoc hoiem eſſe ẽ
i tẽpore. Sic igit̃ dõm eſt ꝙ delectatio ſm ſe quidẽ non ẽ
i tpe.eſt.n.delectatio in bono iã adepto:quod ẽ q̃ſi termi/
nus motꝰ:ſꝫ ſi illud bonũ adeptũ trãſmutatiõi ſubiaceat:
erit delectatio p accñs in tpe:ſi aũt ſit oĩno itrãſmutabile:
delectatio nõ erit in tpe:nec p ſe:nec per accidẽs. ℂ Ad p/
mum ergo dõm:ꝙ ſicut dr̃ in.3.de aia:motꝰ duplr̃ dicit̃.
Vno mõ.q: ẽ actꝰ ipfecti.ſ.exñtis i potẽtia iquãtũ hmõi:
⁊ talis motꝰ eſt ſucceſſiuus ⁊ in tpe. Aliꝰ aũt motꝰ ẽ actꝰ p/
fecti.i.exiſtẽtis in actu:ſicut intelligere ſentire: ⁊ velle: ⁊ hu
iuſmõi.⁊ ẽt delectari ⁊ huiuſmodi motus non eſt ſucceſſi
uus:nec per ſe in tempore. ℂ Ad 2m dõm : ꝙ delectatio
dicitur moroſa vel diuturna ſm ꝙ per accidens eſt in tem
pore. ℂ Ad 3m dõm:ꝙ alie paſſiones non habent pro ob
iecto bonum adeptum:ſicut delectatio: vnde plus hẽt de
ratione motus imperfecti q̃ delectatio. ⁊ per cõſequens
magis delectationi conuenit non eſſe in tempore.

Ad tertiũ ſic procedit̃. Videtur ꝙ gaudiũ
ſit oĩno idẽ qð delectatio. Paſſiões
eñ aie differũt ſm oba:ſed idẽ ẽ obm gaudij ⁊ delectatio/
nis.ſ.bonũ adeptũ.ergo gaudiũ eſt omnino idem qð dele
ctatio. ℂ P̄. Vnꝰ motꝰ non terminatur ad duos terminos
ſed idẽ ẽ motꝰ q terminatur ad gaudium ⁊ delectationem
.ſ.cõcupiſcẽtia.g° delectatio ⁊ gaudiũ ſunt oĩno idẽ. ℂ P̄.
Si gaudiũ ẽ aliud a delectatione: videt̃ ꝙ pari rõne: ⁊ leti
tia ⁊ exultatio: ⁊ iocũditas ſignificẽt aliqd aliud a delectatio
ne: ⁊ ſic erũt oẽs diuerſe paſſiones:qð vꝫ eẽ falſum.nõ g°
gaudiũ differt a delectatione. ℂ Sꝫ ɔ̄ ẽ qð in brutis aiali
bus nõ dicimꝰ gaudiũ:ſꝫ in eis dicimꝰ delectationẽ.nõ g° ẽ
idẽ gaudiũ ⁊ delectatio. ℂ Rñdeo dõm ꝙ gaudiũ vt aui
cẽna dicit i libro ſuo de aia:ẽ q̃dã ſpẽs delectatiõis. ℂ Eſt
eñi cõſiderãdũ ꝙ ſicut ſũt q̃dã cõcupiſcẽtie nãles.q̃dã aũt
nõ nãles:ſꝫ ɔſequũtur rõnẽ : vt ſupra dcm̃ ẽ:ita ẽt delecta
tionũ q̃dã ſũt nãles: ⁊ q̃dã nõ nãles q̃ ſũt cũ rõne. Vel ſic
Damaſ. ⁊ Gregorius nicenꝰ dicũt:q̃dã ſũt corporales:q̃/
dã aiales qð i idẽ redit. Delectamur.n. ⁊ i his q̃ nãliter cõ
cupiſcimꝰ ea adipiſcẽtes: ⁊ in his que cõcupiſcimꝰ ſꝫ rõnẽ
ſed nomẽ gaudij nõ hꝫ locũ niſi in delectatione que conſeq
tur rõnẽ: vñ gaudiũ non attribuimus brutis aialibꝰ:ſed ſo
lũ nomẽ delectationis:oẽ aũt qð cõcupiſcimꝰ ſm nãꝫ:poſ/
ſumus ẽt cũ delectatione rõnis concupiſcere:ſed non econ
uerſo.vñ de oĩbus de quibus eſt delectatio põt eſſe gau/
dium in habentibus rõnem:q̃uis non ſemp de oĩbus ſit
gaudiũ:quãdoq; ẽt.n.aliqs ſentit aliq̃ delectationẽ ſꝫ cor
pus:de qua tñ non gaudet ſm rõnem. Et ſm hoc pꝫ ꝙ
delectatio eſt in plus q̃ gaudium. ℂ Ad pmũ ergo dõm:
ꝙ cum obm appetitus aialis ſit bonũ apphenſum:diuerſi
tas apphẽſionis ptinet quodãmodo ad diuerſitatem obie
cti. ⁊ ſic delectationes aiales que dr̃r etiã gaudia diſtinguũ
tur a delectationibus corporalibus:que dr̃r ſolũ delectatio
nes ſicut ⁊ de concupiſcẽtijs ſupra dictũ ẽ. ℂ Ad ſecundũ
dõm:ꝙ ſimilis dr̃ia inuenit̃ ẽt in concupiſcẽtijs ita ꝙ delec/
tatio reſpondeat cõcupiſcẽtie. ⁊ gaudiũ rñdeat deſiderio:
qð magis videt̃ pertinere ad ɔcupiſcẽtiã aialem ⁊ ſic ſm
dr̃iam motus eſt ẽt dr̃ia quietis. ℂ Ad 3m dõm ꝙ alia no
mina ad delectationẽ ptinẽtia ſunt impoſita ab effectibꝰ dele/
ctationis.nam letitia iponit̃ a dilatatione cordis.ac ſi dicere
tur letitia:exultatio vero dicitur ab exterioribus ſignis de/
lectationis interioris que apparent exterius inquantũ ſcili/
cet interius gaudiũ pſilit ad exteriora: iocunditas vero dr̃
a quibuſdam ſpũalibꝰ letitie ſignis vel effectibus : ⁊ tñ oĩa
iſta nomina videntur pertinere ad gaudiũ.non enim vti/
mur eis niſi i naturis rationalibus.

Ad quartũ ſic pcedit̃. Vr̃ ꝙ delectatio nõ
ſit in appetitu intellectiuo. Dicit
enim phus in pmo rhetoricorũ:ꝙ delectatio eſt motꝰ qdã
ſenſibilis qui non eſt in parte intellectiua.ergo delectatio ñ
eſt in parte intellectiua. ℂ P̄. Delectatio eſt paſſio quedã
ſed oĩs paſſio eſt in appetitu ſenſitiuo:ergo delectatio non
eſt niſi in appetitu ſenſitiuo. ℂ P̄. Delectatio eſt cõis no/
bis ⁊ brutis:ergo non eſt niſi in parte que nobis ⁊ brutis
cõis eſt. ℂ Sed ɔ̄ eſt qð in pſal.dr̃. Delectare in dño:ſed
ad deũ non põt extendi appetitus ſenſitiuus:ſed ſolũ intel
lectiuus.ergo delectatio poteſt eſſe in appetitu itellectiuo.
ℂ Rñº.dicendũ ꝙ ſicut dictũ eſt.delectatio quedã ſequi/
tur apphenſionẽ rõnis .ad apprehenſionẽ aũt rõnis nõ ſo
lum ɔmouet̃ appetitus ſenſitiuus p applicationẽ ad aliqd
pticulare:ſed ẽt appetitꝰ itellectiuus qui dr̃ volũtas. ⁊ ſm
hoc in appetitu intellectiuo:ſiue in voluntate eſt delectatio
q̃ dicitur gaudiũ non aũt delectatio corporalis. hoc tamen
intereſt inter delectationeꝫ vtriuſq; appetitꝰ:ꝙ delectatio
appetitus ſenſibilis eſt cũ aliqua trãſmutatione corporali.
delectatio aũt appetitus intellectiui nihil aliud eſt q̃ ſimpli
citer motus voluntatis. ⁊ ſm hoc Augu.dicit in.14.de ci.
dei:ꝙ cupiditas ⁊ letitia nihil eſt aliud q̃ voluntas in eorũ
ɔſecutione que volumꝰ. ℂ Ad primũ ergo dicendum ꝙ
in illa diffinitione phi ſenſibile ponitur cõiter pro quacũq;
apprehenſione.dicit.n.phus in.10.ethicorũ:ꝙ ſm omnẽ
ſenſum eſt delectatio ſimiliter aũt ⁊ intellectum: ⁊ ſpecula
tionem. Vel poteſt dici ꝙ ipſe diffinit delectationem appe
titus ſenſitiui. ℂ Ad 2m dõm:ꝙ delectatio habet rationeꝫ
paſſionis proprie loquendo:inquantũ eſt cum aliqua tranſ
mutatione corporali: ⁊ ſic non eſt in appetitu intellectiuo:ſꝫ
ſm ſimplicem motũ:ſic.n.ẽt eſt in deo ⁊ in angelis: vnde
dicit phus in.7.ethicorũ.ꝙ deus vna ſimplici operatione
gaudet. Et Dionyſius dicit in ſi.cele.hierarchie.ꝙ angeli
non ſunt ſuſceptibiles noſtre paſſibilis delectationis:ſꝫ con
gaudẽt deo ſm incorruptionis letitiam. ℂ Ad tertiũ dõm
eſt ꝙ in nobis non ſolũ eſt delectatio in qua cõicamus cũ

brutis: ſed ēt in qua cōicamus cū angelis. vñ ibidē Dionyſius dicit ꝙ ſancti hoīes multotiens ſiunt in participatiōe delectationū angelicarū. ⁊ ita ī nobis eſt delectatio non ſolū ī appetitu ſenſitiuo ī quo cōicamꝰ cū brutis. ſed ēt in appetitu intellectiuo in quo cōmunicamus cum angelis.

Ad quintum ſic ꝓcedit̄. Uī̄ ꝙ delectatōēs corporales ⁊ ſēſibiles ſint maiores delectationibus ſpūalibus ītelligibilibꝰ. Oēs. n. aliq̄ꝫ delectationē ſequunt̄ ſm pħm ī. 10. ethicoꝝ: ſꝫ plures ſequūtur delectatōēs ſenſibiles q̄ꝫ delectationes ſpūales ītelligibiles. ergo delectatōēs corꝑales ſunt maiores. ¶ P̄. Magnitudo cāe ex effectu cognoſcitur: ſꝫ delectatōēs corporales h̄nt fortiores effectꝰ: trāſmutāt. n. corpꝰ ⁊ q̄buſdā īſanias faciūt: vt dī ī. 7. ethic. ergo delectatōēs corporales ſūt fortiores. ¶ P̄. Delectatōēs corporales opꝫ tēperare ⁊ refrenare ꝑꝑ eaꝝ vehemētiā: ſꝫ delectatōēs ſpūales nō opꝫ refrenare. ergo delectatōēs corporales ſūt maiores. ¶ Sꝫ ɔ̄ eſt qḋ dr̄ ī pſ. q̄ꝫ dulcia faucibꝰ meis eloquia tua ſuꝑ mel ori meo. Et pħs dic̄ ī. 10. ethi. ꝙ maxima delectatio ē q̄ eſt ſm opationē ſapie. ¶ Rñ°. dōꝫ: ꝙ ſicut iaꝫ dictū eſt delectatio ꝓuenit ex cōiunctiōe cōueniētis cū ſentit̄ ⁊ cognoſcit̄. In opibus āt aīe ꝑcipue ſēſitiue ⁊ intellectiue ē hoc cōſiderādū ꝙ cū nō trāſeāt ī mām̄ exteriorē. ſūt actus vel perfectiones operantis. ſ. intelligere: ſētire: velle: ⁊ huiuſmodi: nam actiones que tranſeunt in exteriorem māꝫ: magis ſūt actiōēs ⁊ ꝑfectiōēs māe trāſmutate: motus. n. eſt actus mobilis a mouente. Sic igitur predicte actiones aīe ſenſitiue ⁊ intellectiue: ⁊ ipſe ſunt quoddam bonū operantis: ⁊ ſūt etiā cognite per ſenſum vel intellectum: vñ ēt ex ipſis conſurgit delectatio: ⁊ nō ſolū ex coꝝ obiectis. Si igit̄ cōparētur delectationes intelligibiles delectationibus ſenſibilibꝰ ſm ꝙ delectamur in ipſis actionibus. puta ī cognitione ſēſus: ⁊ in cognitione intellectus. nō ē dubium ꝙ multo ſūt maiores delectatiōēs intelligibiles q̄ꝫ ſenſibiles. multo eni magis delectat̄ hō de hoc ꝙ cognoſcit aliquid ītelligēdo q̄ꝫ de hoc ꝙ cognoſcit aliq̄d ſentiendo. q: intellectualis cognitio ⁊ perfectior eſt: ⁊ ēt magis cognoſcit̄. q: ītellectꝰ magis reflectit̄ ſupra actū ſuū q̄ꝫ ſēſus: eſt ēt cognitio itellectiua magis dilecta. nullus. n. ē qui nō vellet magis carere viſu corporali q̄ꝫ viſu ītellectuali: eo modo quo beſtie vel ſtulti carēt: ſicut Augu. dicit ī lib. de ci. dei. Sꝫ ſi cōparētur delectationes itelligibiles ſpūales delectatiōibꝰ ſenſibilibus corporalibꝰ: ſic ſm ſe ⁊ ſimplr̄ loquēdo delectationes ſpūales ſūt maiores: ⁊ hoc apparet ſꝫ tria q̄ requirunt̄ ad delectationē. ſ. bonū cōiunctū: ⁊ id cui cōiungitur ⁊ ipſa cōiūctio. Nā ipm̄ bonū ſpūale: ⁊ eſt maius q̄ꝫ corporale bonū: ⁊ eſt magis dilectū. cuiꝰ ſignū eſt ꝙ hoīes ēt a maximis corporalibꝰ voluptatibus abſtinent: vt nō ꝑdant honorē qui ē bonū itelligibile. ſilr̄ etiā ipſa pars itellectiua ē multo nobilior: ⁊ magis cognoſcitiua q̄ꝫ pars ſenſitiua. Cōiunctio ēt vtriuſq̄ꝫ eſt: ⁊ magis itima: ⁊ magis ꝑfecta: ⁊ magis firma. Intimior qdē eſt: q: ſēſus ſiſtit circa exteriora accñtia rei: itellectus vō penetrat vſq̄ꝫ ad rei eēntiā. obm̄. n. itellectꝰ ē quod qd̄ ē. ꝑfectior āt ē. q: coniunctioni ſēſibilis ad ſenſum adiungit̄ motus qui ē actꝰ iperfectꝰ: vnde ⁊ delectationes ſenſibiles nō ſunt tote ſimul ſed in eis aliquid pertrāſit: ⁊ aliq̄d expectat̄ ɔſumādū. vt pꝫ in delectatione ciborū ⁊ venereoꝝ: ſed itelligibilia ſūt abſq̄ꝫ motu vñ delectationes tales ſūt tote ſimul. Eſt ēt firmior. q: delectabilia corporalia ſūt corruptibilia ⁊ cito deficiūt: bōa vō ſpūalia ſūt icorruptibilia. Sꝫ quo ad nos delectatiōēs corporales ſūt magis vehementes ꝑꝑ tria. Pͥo q: ſenſibilia ſūt magis nota quo ad nos q̄ꝫ itelligibilia. Scḋo etiā. q: delectationes ſenſibiles cū ſint paſſiones ſenſitiui appetitus ſūt cū aliqua trāſmutatione corporali: qḋ nō cōtingit in delectationibꝰ ſpūalibus niſi ꝑ quādaꝫ redūdātiaꝫ a ſuperiori appetitu ī iferiorē. Tertio q: delectatiōēs corporales appetunt̄ vt medicine q̄dā ɔ̄ corporales defectꝰ vel moleſtias. ex q̄bus triſtitie q̄dā cōſequuntur. vñ delectatiōēs corporales triſtitijs hm̄ōi ſupueniētes magis ſentiunt̄. ⁊ per cōſequēs magis acceptātur q̄ꝫ delectationes ſpūales q̄ nō h̄nt triſtitias ɔ̄rias. vt infra dicet̄. ¶ Ad primum ergo dicenduꝫ: ꝙ ideo plures ſequūtur delectationes corporales q: bona ſenſibilia ſūt magis a pluribꝰ nota. ⁊ etiā q: hoīes indigent delectationibꝰ: vt medicinis ɔ̄ multiplices dolores ⁊ triſtitias: ⁊ cū plures hominū nō pñt attigere ad delectationes ſpūales que ſunt proprie virtuoſorū. cōſequēs ē ꝙ declinēt ad corporales. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ tranſmutatio corporis magis ɔtingit ex delectationibus corporalibꝰ īquātum ſunt paſſiones appetitus ſenſitiui. ¶ Ad tertium dicenduꝫ: ꝙ delectationes corporales ſūt ſꝫ partē ſenſitiuā que regulat̄ rōne: ⁊ ideo idigēt tēperari ⁊ refrenari ꝑ rōnem: ſed delectationes ſpūales ſūt ſm mētē. q̄ ē ipſa regula: vnde ſūt ſm ſeipſas ſobrie ⁊ moderate.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓceditur. Uī̄ ꝙ delectatiōēs que ſūt ſm tactū non ſint maiores delectationibus que ſūt ſm alios ſenſus. Illa. n. delectatio videtur eſſe maxīa qua excluſa gaudiū oē ceſſat. ſed talis eſt delectatio que eſt ſm viſum. Dicitur. n. Tobie. 5. Quale gaudiū erit mihi qui in tenebris ſedeo ⁊ lumen celi non video. ergo delectatio que eſt ꝑ viſuꝫ ē maxīa īter ſenſibiles delectationes. ¶ P̄. Unicuiq̄ꝫ ſit delectabile illḋ qḋ amat vt pħs dicit in pͥmo rhetoricoꝝ: ſed inter alios ſenſus maxime diligit̄ viſus. ergo delectatio q̄ eſt ſm viſuꝫ ē maxīa. ¶ P̄. Pͥcipiū amicicie delectabilis maxīe ē viſio: ſed cā talis amicicie ē delectatio. ergo ſm viſū videt̄ eē maxīe delectatio. ¶ Sꝫ ɔ̄ ē qḋ pħs dicit in. 3°. ethicoꝝ ꝙ maxīe delectationes ſūt ſm tactū. ¶ Rñ°. dōꝫ: ꝙ ſicut iā dictū eſt: vnūq̄dq̄ꝫ īquātū amat̄ efficit̄ delectabile: ſenſus āt vt dicitur ī pͥmo metaphiſice diliguntur ꝑꝑ duo. ſ. ꝑꝑ cognitionem: ⁊ ꝑꝑ vtilitatem: vñ ⁊ vtroq̄ꝫ mō contingit eē delectationē ſm ſenſum. Sꝫ q: apprehēdere ipſam cognitionem tāq̄ꝫ bonū quoddā ꝓpͥū ē hoīs. iō pͥme delectatiōēs ſenſuum que. ſ. ſūt ſm cognitionē ſūt proprie hoīum: delectationes āt ſenſuū īquātū diliguntur ꝑꝑ vtilitatē ſūt cōes oībus aīalibus. Si igit̄ loquamur de delectatione ſenſus q̄ eſt ratione cognitionis. manifeſtū eſt ꝙ ſm viſum ē maior delectatio q̄ꝫ ſm aliquem alium ſenſum. Si āt loquamur de delectatione ſenſus que eſt rōne vtilitatis: ſic maxīe delectatio ē ſm tactū: vtilitas. n. ſenſibiliū attendit̄ ſm ordinē ad cōſeruationē nāe animalis ad hāc āt vtilitatē ꝓpinquius ſe h̄nt ſenſibilia tactus. Eſt eniꝫ tactus cognoſcitiuus in eorum ex q̄bus cōſiſtit animal. ſ. calidi ⁊ frigidi: ⁊ humidi: ⁊ ſicci: ⁊ hm̄ōi: vñ ſm hoc delectatiōēs q̄ ſūt ſm tactū ſunt maiores: quaſi fini ꝓpinquiores: ⁊ ꝑꝑ hoc ēt animalia alia que nō h̄nt delectationē ſm ſenſū niſi rōne vtilitatis: nō delectantur ſm alios ſenſus niſi in ordine ad ſenſibilia tactꝰ. Neq̄ꝫ. n. odoribus leporū canes gaudent: ſꝫ cibatōē: neq̄ꝫ leo voce bouis: ſed comeſtione: vt dī in. 3. ethicoꝝ. Cum igit̄ delectatio tactus ſit maxima rōne vtilitatis: delectatio āt viſus rōne cognitionis. ſi q̄s vtrāq̄ꝫ cōꝑare velit: inueniet ſimplr̄ delectationem tactus eſſe maiorē delectationem viſus ſm ꝙ conſiſtit infra limites ſenſibilis delectationis. q: manifeſtū ē ꝙ id qḋ ē nāle. in vnoquoq̄ꝫ eſt potētiſſimū huiuſmodi āt delectationes tactus ſunt ad q̄s ordinantur cōcupiſcētie nāles: ſicut cibi: ⁊ venerea: ⁊ hm̄ōi. Sꝫ ſi cōſideremus delectatiōēs viſus ſm ꝙ viſus deſeruit intellectui: ſic delectatiōēs viſus erunt potiores ea ratione qua intelligibiles delectatōēs ſūt potiores ſenſibilibus. ¶ Ad pͥmū ergo dōm: ꝙ gaudiū ſic ſupra dcm̄ ē: ſignificat animalem delectationem. ⁊ hec maxime ꝑtinet ad viſū: ſed delectatio nālis magis pertinet ad tactū. ¶ Ad 2^m dōꝫ: ꝙ viſus maxime diligit̄ ꝑꝑ cognitionē: eo ꝙ multas reꝝ drīas nobis oñdit: vt ibidē dī. ¶ Ad 3^m. dōm: ꝙ alio mō delectatio ē cā amoris carnalis. ⁊ alio mō viſio: nā delectatio ⁊ maxime q̄ ē ſm tactuꝫ ē cā amicicie delectabilis ꝑ modum finis. viſio autem eſt cauſa ſicut vnum eſt principium motus: inquantum per viſum amabilis imprimitur ſpecies rei: que alicit ad amandum: ⁊ ad concupiſcendum eius delectationem.

Ad ſeptimū ſic ꝓceditur. Uī̄ ꝙ nulla delectatio ſit innālis. Delectatio eniꝫ in affectibus anime proportionat̄ quieti in corporibꝰ: ſed appetitus corporis nālis nō q̄ſcit niſi in loco cōnāli. ergo nec

quies appetitus animalis que eſt delectatio poteſt eſſe diſſ in aliquo ꝯnāli. nulla ergo delectatio eſt non nālis. ℂ P̄. Illud quod eſt ꝯ nām ē violentū: ſʒ oē violētū ē ꝯtriſtans vt dr̄ i. 5. metaphiſice. ergo nihil qd̄ ē ꝯ nām ē delectabile. ℂ P̄. Cōſtitui i ꝓpriā nām cū ſentit̄ cauſat delectationē: vt pʒ i diffinitione pħi ſupra poſita: ſʒ conſtitui i nām vniuiuſqȝ ē nāle. q: mot⁹ nālis ē q ē ad terminū nālē. ergo oīs delectatio ē nālis. ℂ Sed contra ē qd̄ pħs dič i. 7. ethicoꝝ ꝙ q̄dā delectatiōes ſūt egritudines ⁊ ꝯ nāʒ. ℂ Rn̄o. dōʒ ꝙ naturale dr̄ qd̄ ē ſm naturā: vt dr̄ in. 2. phyſicorū. nā āt in noīe duplr̄ ſumi pōt. Uno° ꝓut itellectus. ⁊ rō ē potiſſime hoīs nā. q: ſm eā hō i ſpē cōſtituit̄: ⁊ ſm hoc nāles delectatiōes hoīuʒ dici pñt. q: ſūt in eo quod cōuenit ei ſʒ rōnem. ſicut delectari in cōtēplatione veritatis: ⁊ in actibus virtutū ē nāle hoīum. Alio mō pōt ſumi nā in hoīe ſm ꝙ cōdiuidit̄ rōni. ſ. id qd̄ ē cōe hoī: ⁊ alijs: p̄cipue qd̄ rationi non obedit. ⁊ ſm hoc ea q̄ pertinēt ad conſeruationē corporis: vel ſm idiuiduū. vt cibus: potus: lect⁹: ⁊ huiuſmodi: vel ſm ſpēm ſicut venereorū vſus dn̄r hoī delectabilia nāliter. ſʒ vtraſqȝ āt delectationes cōtingit aliq̄s eē īnāles ſimplr̄ loquēdo: ſʒ ꝯnāles ſm qd. Cōtingit. n. i aliquo idiuiduo corrūpi aliquod ꝓncipioꝝ nālium ſpēi: ⁊ ſic id qd̄ eſt ꝯ nām ſpēi fieri ꝑ accñs nāle huic indiuiduo. ſicut huic aq̄ calefacte eſt nāle ꝙ calefaciat. Ita igitur cōtigit ꝙ id qd̄ ē ꝯ naturā hoīs: vel quātū ad rationem: vel q̄tū ad corꝑis cōſeruationē fiat huic hoī ꝯnāle ꝓꝑ aliq̄ corruptionē nature in eo exiſtentem: q̄ quidem corruptio pōt eē. vel ex parte corporis ſicut ex egritudine ſic febricitantib⁹ dulcia videntur amara. ⁊ ecōuerſo ſiue ꝓꝑ malā cōplōnē ſicut aliqui delectant̄ i comeſtione terre vel carbonuʒ: vel aliquorū huiuſmodi: vel ēt ex parte aīe: ſicut ꝓpter cōſuetudinē aliqui delectant̄ i comedēdo hoīes: vel i coitu beſtiarū: aut maſculorū aut aliorū hmōi: q̄ nō ſunt ſm nām humanam. Et per hoc pʒ rñſio ad obiecta.

Ad octauū ſic procedit̄ur. Uidetur ꝙ delectatiōi nō ſit delectatio ꝯria. Paſſiones. n. aīe ſpēʒ ꝯ ꝯrietatē recipiūt ſm obm̄. obm̄ autem delectationis ē bonū. cū igit̄ bonū nō ſit ꝯriū bono: ſʒ bonū malo ꝯriet̄: ⁊ malū malo: vt dr̄ in p̄dicamētis: videtur ꝙ delectatio nō ſit ꝯria delectationi. ℂ P̄. Uni ē cōtrariū vnū: vt probatur i. 10. metaphy. ſed delectationi ꝯria ē triſtitia. nō ergo delectationi ꝯria ē delectatio. ℂ P̄. Si delectationi cōtraria eſt delectatio: hoc non eſt niſi propter cōtrarietatem eoꝝ in q̄bus aliq̄s delectat̄ ſed hec dr̄ia ē materialis: cōtrarietas āt eſt differētia ſm formā: vt dicitur in. 10. metaphy. ergo contrarietas non eſt delectationis ad delectationē. ℂ Sʒ ꝯ. ea q̄ ſe ipediūt in eodē genere exiſtētia ſm pħm ſunt contraria: ſed quedam delectationes ſeinuicem ipediunt: vt dicit̄ in. 10. ethicoꝝ. ergo alique delectatiōes ſūt cōtrarie. ℂ Rn̄o. dōm: ꝙ delectatio i affectōib⁹ aīe. ſicut dictū ē ꝓportionat̄ q̄eti in corporib⁹ naturalibus. dn̄r aūt due quietes eē cōtrarie que ſunt in cōtrarijs terminis: ſicut q̄es q̄ ē ſurſum ei q̄ eſt deorſum vt dr̄ in. 5. phy. vñ ⁊ cōtingit i affectib⁹ aīe duas delectatiōes eē ꝯtrarias. ℂ Ad p̄mum ergo dōm: ꝙ vbū illud pħi ē itelligēdū ſm ꝙ bonū ⁊ malū accipit̄ i v̄tutib⁹ ⁊ vitijs. nam īueniūtur duo ꝯtraria vitia: nō aūt inuenit̄ vt⁹ ꝯria v̄tuti. In alijs āt nihil ꝓhibet duo bona eē adinuicē ꝯria: ſicut calidū ⁊ frigidum: quorum vnū eſt bonum igni: alterū aque. Et ꝑ hūc modū delectatio pōt eē delectationi contraria: ſed hoc i bono v̄tutis eē non pōt. q: bonū v̄tutis nō accipit̄ niſi ꝑ conueniētiā ad aliq̄d vnū. ſ. rōnē. ℂ Ad 2m dōm: ꝙ delectatio ſe hʒ in effectib⁹ ſicut q̄es naturalis i corporibus. ē. n. i aliq̄ cōuenienti. ⁊ quaſi cōnaturali: triſtitia aūt ſe hʒ ſicut quies violēta. triſtabile. n. repugnat appetitui aīali: ſicut loc⁹ q̄etis violēte appetitui naturali. q̄eti aūt naturali opponit̄ ⁊ q̄es violēta eiuſdeʒ corporis: ⁊ q̄es naturalis alterius. vt dr̄ in. 6. phy. vñ delectationi opponitur ⁊ delectatio ⁊ triſtitia. ℂ Ad 3m dōm: ꝙ ea i q̄b⁹ delectamur: cū ſint obа delectationis non ſolū faciūt dr̄iam materialem ſed etiam formalem ſi ſit diuerſa rō delectabilitatis. diuerſa. n. rō. obi diuerſificat ſpēm act⁹ vel paſſionis. vt ex ſupradictis pʒ.

ℂ Queſtio. xxxij.

Einde cōſiderādū eſt de cauſis delectationis. ℂ Et circa hoc q̄rūtur octo. P̄rio vtrum opatio ſit cā ꝓpria delectatiōis. 2° vtꝝ motus ſit cā delectatiōis. 3° vtrum ſpes ⁊ memoria. 4° vtꝝ triſtitia. 5° vtrū actiones aliorum ſint nobis delectatiōis cā. 6° vtrum benefacere alteri ſit cauſa delectatiōis. 7° vtꝝ ſimilitudo ſit cauſa delectationis. 8° vtrum admiratio ſit cauſa delectationis.

Ad primū ſic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ opatio nō ſit ꝓpria ⁊ p̄ma cā delectatiōis: vt⁹. n. pħs dicit in p̄mo rhetoricoꝝ. Delectari cōſiſtit i hoc ꝙ ſenſus aliq̄d patiat̄. reqrit̄. n. ad delectationē cognitio ſicut dictū ē: ſʒ ꝑ p̄us ſūt cognoſcibilia obа opationū q̄ ipe opationes. ergo opatio ñ ē ꝓpria cā delectatiōis. ℂ P̄. Delectatio potiſſime cōſiſtit in fine adepto. hoc. n. eſt qd̄ p̄cipue cōcupiſcitur: ſʒ nō ſꝑ opatio ē finis: ſʒ q̄nqȝ ipʒ opatū: ñ ergo opatio ē ꝓpria: ⁊ ꝑ ſe cā delectationis. ℂ P̄. Ociū ⁊ reqes dn̄r ꝑ ceſſationē opatiōis: hec āt ſūt delectabilia: vt dicit̄ in p̄mo rhetoricorum: ñ ergo opatio ē ꝓp̄a cā delectationis. ℂ Sʒ ꝯ eſt qd̄ pħs dicit i. 7. ⁊. 10. ethi. ꝙ delectatio ē opatio cōnālis: ⁊ ñ ipedita. ℂ Rn̄o. dōʒ: ꝙ ſicē ſupra dcm̄ ē: ad delectationē duo reqrūtur. ſ. ꝯſecutio boni cōuenientis. ⁊ cognitio hmōi adeptiōis. vtrūqȝ āt hoꝝ i q̄dā opatiōe conſiſtit. Nā actualis cognitio opatio ē q̄dā: ſilr̄ bonū cōueniēs adipiſcimur aliq̄ opatōe: ipa ēt opatio ꝓp̄a ē q̄ddā bonū cōueniēs: vñ opʒ ꝙ oīs delectatio aliq̄ opationē cōſequatur. ℂ Ad p̄m ergo dōʒ: ꝙ ipſa obа opationū nō ſunt delectabilia niſi iquātū ꝯiūguntur nobis: vel ꝑ cognitionē ſolā: ſicē cū delectamur in conſideratione: vel i ſpectione aliquoruʒ vel quocunqȝ alio mō ſimul cum cognitione: ſicē cuʒ aliq̄s delectat̄ i hoc ꝙ cognoſcit ſe hr̄e qd̄cunqȝ bonuʒ: puta diuitias vel honorē: vel aliq̄d hmōi: q̄ q̄dē ñ eēnt delectabilia niſi inquātuʒ apphēdunt̄: vt hita: vt. n. pħs dič i. 2. politice. Magnaʒ delectationē hʒ putare aliq̄d ſibi ꝓpriuʒ: que ꝓcedit ex nāli amore alicui⁹ ad ſeipſum. hr̄e āt huiuſmodi nihil ē aliud q̄ʒ vti eis: vel poſſe vti. ⁊ hoc ē ꝑ aliquaʒ opationē. vñ manifeſtuʒ ē ꝙ oīs delectatio i opationē reducit̄. ſicē in cāʒ. ℂ Ad 2m dōm: ꝙ ēt in illis in q̄b⁹ opatōes ñ ſūt fines: ſʒ opata ipa opata ſunt delectabilia iquātuʒ ſunt hita vel facta. qd̄ refert̄ ad aliquē vſuʒ vel opationē. ℂ Ad 3m dōʒ: ꝙ opationes ſunt delectabiles iquātum ſunt ꝓportionate: ⁊ ꝯnāles opanti. cuʒ āt v̄t⁹ humana ſit finita ſm aliq̄ mēſurā opatio ē ſibi ꝓportionata. vñ ſi excedat illā menſuram iā nō erit ſibi ꝓportionata nec delectabilis: ſʒ magis laborioſa ⁊ accidians. ⁊ ſm hoc odium ⁊ ludus: ⁊ alia que ad requiem pertinēt delectabilia ſunt inquantuʒ auferunt triſtitiam que eſt ex labore.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ mot⁹ ñ ſit cā delectatiōis. q: ſicut ſupra dcm̄ ē: bonuʒ p̄ñtialr̄ adeptuʒ eſt cā delectatiōis: vñ pħus i. 7. ethi. dicit: ꝙ delectatio nō cōparat̄ gnātioni: ſʒ opationi rei iā exiſtētis. id āt qd̄ mouet̄ ad aliud nōdum hēt illd̄: ſʒ q̄dāmō ē i via gnātiōis reſpectu illius: ſm ꝙ oī motui adiungit̄ gnātio ⁊ corruptio: vt dr̄ in. 8. phyſicorum. ergo mot⁹ ñ ē cā delectationis. ℂ P̄. Mot⁹ p̄cipue laborem et laſſitudinē iducit i opib⁹: ſʒ opatiōes ex hoc ꝙ ſunt laborioſe ⁊ laſſantes non ſunt delectabiles: ſʒ magis afflictiue. ergo mot⁹ ñ ē cā delectationis. ℂ P̄. Mot⁹ iportat inouationē quādā q̄ opponitur conſuetudini: ſʒ ea q̄ ſunt ꝯſueta ſūt nobis delectabilia: vt pħs dicit i p̄mo rhetoricoꝝ. g° mot⁹ non eſt cauſa delectationis. ℂ Sed contra eſt qd̄ Augu. dicit in. 8. confeſ. Quid eſt hoc dn̄e deus meus cum tu in eternum tibiipſi ſis gaudium: ⁊ quedam de te circa te ſꝑ gaudeant. ꝙ hec rerum pars alterno defectu ⁊ profectu offenſionibus ⁊ conciliationibus gaudetur. Ex quo accipitur ꝙ homines gaudent. ⁊ delectantur in quibuſdaʒ alternationibus. ⁊ ſic motus videtur eſſe cauſa delectationis. ℂ Rn̄o. dōm: ꝙ ad delectationem tria requirūtur. ſ. duo quoꝝ eſt coniunctio delectabilis: ⁊ tertium qd̄ eſt cognitio

huius coniunctionis. ⁊ ſm̃ hec tria motus efficitur delectabilis. vt ph̃s dicit in .7. ethicoꝝ: ⁊ i ꝓmo rhetoricoꝝ. Nam ex parte noſtra q̄ delectamur: trãſmutatio efficitur nobis delectabilis. ꝓpter hoc ꝙ nã noſtrã trãſmutabilis ẽ: ⁊ ꝓpter h° quod eſt nobis conueniens nunc: non erit conueniens poſtea ſicut calefieri ad ignẽ eſt conueniens hoĩ in hyeme: nõ aũt in eſtate. Ex parte vo boni delectantis quod nobis cõiungitur: fit ẽt trãſmutatio delectabilis. q: actio continuata alicuius agentis auget effectũ: ſicut q̃to aliqs diutius appropinquat igni magis calefit: ⁊ deſiccatur. nãlis ãt habitudo in quadã mẽſura cõſiſtit: ⁊ iõ qñ continuata pñtia delectabilis ſuperexcedit mẽſurã nãlis habitudinis efficit̃ remotio ei9 delectabilis. Ex pte vo ipſius cognitiõis. q: hõ deſiderat cognoſcere aliquod totũ ⁊ ꝑfectũ: cũ ergo aliq̃ ñ poterunt apprehendi tota ſimul: delectat in his tranſmutatio vt vnũ trãſeat: ⁊ alterũ ſuccedat: ⁊ ſic totũ ſentiatur. vnde Augu. dicit in .8. confeſ. Nõ vis vtiqʒ ſtare ſyllabã. ſʒ trãſuolare vt alie veniãt: ⁊ totũ audias. Ita ſꝑ oĩa ex qb9 vnũ aliqd cõſtat: ⁊ nõ ſũt oĩa ſimul: plus delectant oĩa q̃ʒ ſingula ſi poſſint ſentiri oĩa. Si ergo ſit aliq̃ res cui9 nã ſit ĩ tranſmutabilis: ⁊ nõ poſſit ĩ ea fieri exceſſus nãlis habitudinis ꝑ cõtinuationẽ delectabilis: ⁊ que poſſit totũ ſuũ delectabile ſimul intueri: nõ erit ei trãſmutatio delectabilis: ⁊ q̃tũ aliq̃ delectatiões plus ad hoc excedũt: tãto plus cõtinuari pñt.

¶ Ad p^m g° dõʒ: ꝙ id qð mouet̃. ⁊ ſi nõdũ hẽat ꝑfecte id ad qð mouetur: icipit tñ iã aliqd hẽre ei9 ad quod mouetur. ⁊ ſm̃ hoc ipſe motus hʒ aliquid delectationis. deficit tñ a delectationis ꝑfectione: nã ꝑfectiores delectationes ſũt in rebus imobilibus. motus etiã efficitur delectabilis ĩ quãtum ꝑ ipſum fit aliqd cõueniẽs qð pus cõueniẽs non erat: vel deſinit eẽ: vt ſupra dictũ ẽ. ¶ Ad 2^m dõm: ꝙ motus laborẽ ⁊ laſſitudinẽ inducit ſm̃ ꝙ trãſcẽdit habitudinẽ nãlem: ſic aũt mot9 nõ eſt delectabilis. ſed ſm̃ ꝙ remouẽtur cõtraria habitudinis nãlis. ¶ Ad 3^m dõʒ: ꝙ id qð ẽ conſuetũ efficit̃ delectabile inquãtũ efficitur nãle: nã cõſuetudo ẽ q̃ſi altera nã: mot9 aũt eſt delectabilis: nõ qdẽ quo receditur a cõſuetudine: ſed magis ſm̃ ꝙ ꝑ ipſũ ĩpedit̃ corruptio nãlis habitudinis que poſſet prouenire ex aſſiduitate alicuius opationis: ⁊ ſic ex eadem cauſa cõnaturalitatis efficitur conſuetudo delectabilis ⁊ motus.

Ad tertiũ ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ memoria ⁊ ſpes nõ ſint cãe delectationis. Delectatio enĩ ẽ de bono pñti vt Damaſ. dicit: ſed memoria ⁊ ſpes ſũt de abſenti. ẽ. n. memoria pteritorũ: ſpes vo futuroꝝ. ergo memoria ⁊ ſpes nõ ſũt cã delectationis. ¶ P̄. Idẽ nõ eſt cã cõtrarioꝝ. ſʒ ſpes ẽ cã afflictionis. Dicit̃. n. puer. 14 Spes q̄ differt̃ affligit aĩam. ergo ſpes nõ ẽ cã delectationis. ¶ P̄. Sicut ſpes cõuenit cũ delectatione in eo ꝙ ẽ de bono: ita ẽt ⁊ cõcupiſcẽtia ⁊ amor: nõ ergo magis dʒ aſſignari ſpes cã delectatiõis q̃ʒ cõcupiſcẽtia vel amor. ¶ Sʒ ↄ̄ eſt qð dr̃ Ro. 12. Spe gaudẽtes. Et in ps. Memor fui dei ⁊ delectatus ſum. ¶ Rñdeo dõm ꝙ delectatio cauſatur ex pñtia boni cõuenientis ſm̃ ꝙ ſentit̃ vel q̃litercũqʒ ꝑcipit̃. Eſt ãt aliqd pñs nobis duplr̃. Uno mõ ſm̃ cognitionẽ: put. ſ. cognitũ ẽ ĩ cognoſcẽte ſm̃ ſuã ſimilitudinẽ. Alio mõ ſm̃ rẽ. put. ſ. vnũ alteri realr̃ coniungit̃ vl̃ actu vel potẽtia: ſm̃ quẽcũqʒ cõiunctionis modũ. Et q: maior eſt cõiũctio ſm̃ rẽ q̃ʒ ſm̃ ſiĩtudinẽ q̄ ẽ ↄ̄iũctio cognitionis. Itẽ maior ẽ cõiũctio rei ĩ actu q̃ʒ ĩ potẽtia: iõ maxima ẽ delectatio q̄ fit ꝑ ſenſum: q̄ req̄rit pñtiã rei ſenſibilis. ſcðʒ ãt gradũ tenet delectatio ſpei: in qua nõ ſolũ ẽ delectabilis cõiunctio ſm̃ apprehẽſionẽ. ſʒ ẽt ſm̃ facultatẽ vel poſſibilitatem adipiſcẽdi bonũ qð delectat. tertiũ ãt gradũ tenet delectatio memorie q̄ hʒ ſolã cõiũctionẽ apprehenſionis.

¶ Ad primũ ergo dicendum: ꝙ ſpes ⁊ memoria ſũt qdẽ coꝝ q̄ ſũt ſimplr̃ abſentia. q̄ tñ ſm̃ qd ſũt pñtia. ſ. vel ſm̃ apphenſionẽ ſolã vel ſm̃ apprehẽſionẽ. ⁊ facultatẽ ad minus eſtimatã. ¶ Ad ſecundum dicendum: ꝙ nihil phibet idẽ ſm̃ diuerſa eẽ cãm cõtrariorum. ſic igit̃ ſpes inquantũ hʒ pñtẽ eſtimationẽ boni futuri delectationem cãt: inquãtum autem caret pñtia eius cauſat afflictionẽ. ¶ Ad 3^m dõm: ꝙ amor ⁊ cõcupiſcẽtia delectationem cauſant: oẽ. n. amatum fit delectabile amanti eo ꝙ amor eſt quedã vnio vel connãlitas amãtis ad amatũ. ſimiliter ẽt oẽ cõcupitũ ẽ delectabile cõcupiſcẽti. cũ cõcupiſcẽtia ſit ꝑcipue appetitus delectatiõis: ſʒ tñ ſpes inquãtũ iportat quãdã certitudinem realis pñtie boni delectãtis quaʒ ñ iportat nec amor nec cõcupiſcẽtia: ſpes magis ponit̃ cã delectationis q̃ʒ illa. ⁊ ſimiliter magis q̃ʒ memoria q̄ eſt de eo quod iam tranſijt.

Ad quartũ ſic proceditur. Uidetur ꝙ triſtitia nõ ſit cã delectatiõis. Cõtrariũ enĩ nõ ẽ cã cõtrarij: ſʒ triſtitia cõtrariat̃ delectationi. g° ñ ẽ cã delectatõis. ¶ P̄. Cõtrarioꝝ ↄ̄trarij ſũt effect9: ſed delectabilia memorata ſũt cã delectationis. g° triſtia memorata ſũt cã doloris ⁊ nõ delectatiõis. ¶ P̄. Sicẽ ſe hʒ triſtitia ad delectationẽ: ita odiũ ad amorẽ: ſed odiũ nõ eſt cã amoris: ſed magis ecõuerſo: vt ſupra dictũ eſt. ergo triſtitia nõ eſt cã delectationis. ¶ Sʒ ↄ̄ ẽ qð in ps dr̃. Fuerũt mihi lachrime mee panes die ac nocte. Per panẽ ãt refectio delectationis intelligit̃. ergo lachrime q̄ ex triſtitia oriunt̃ pñt eẽ delectationis cã. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ triſtitia põt duplr̃ cõſiderari. Uno mõ ſm̃ ꝙ ẽ in actu. Alio mõ ſcðm ꝙ eſt ĩ memoria: ⁊ vtroqʒ mõ triſtitia poteſt eẽ delectationis cã. Triſticia qdẽ ĩ actu exiſtẽs ẽ cã delectationis: inquãtuʒ facit memoriã rei dilecte: de cui9 abſentia aliqs triſtat̃. ⁊ tñ d ſola eius apprehẽſione delectat̃: memoria ãt triſtitie fit cauſa delectationis ꝓpter ſubſequẽtem euaſionẽ: nã carere malo accipit̃ in ratione boni. vñ ſm̃ ꝙ homo apphendit ſe euaſiſſe ab aliquibus triſtibus ⁊ doloroſis accreſcit ei gaudij materia: ſm̃ ꝙ Aug. dicit. 22. de ci. dei. Q: ſepe leti triſtiũ meminimus: ⁊ ſani dolorum ſine dolore: ⁊ inde amplius leti: ⁊ grati ſumus. Et ĩ. 8. ↄ̄feſ. dic̃. Q: quãto mai9 fuit periculũ ĩ prelio: tãto maius erit gaudiũ in triumpho. ¶ Ad primum ergo dõm: ꝙ ↄ̄trariũ qñqʒ ꝑ acciñs ẽ cã ↄ̄trarij: ſicut frigidum qñqʒ calefacit: vt dr̃ ĩ. 8. phyſicoꝝ. ⁊ ſilr̃ triſtitia ꝑ acciñs ẽ delectationis cã inquãtũ fit ꝑ eã apphẽſio alicuius delectabilis. ¶ Ad 2^m dõm: ꝙ triſtia memorata inquãtũ ſũt triſtia ⁊ delectabilibus ↄ̄traria non cãnt delectationẽ ſʒ inquãtũ ab eis homo liberatur: ⁊ ſilr̃ memoria delectabiliũ ex eo ꝙ ſũt amiſſa põt cãre triſtitiã. ¶ Ad tertiũ dõʒ: ꝙ odiũ etiã ꝑ accidens poteſt eẽ cauſa amoris: put. ſ. aliq diligunt ſe inquãtũ ↄ̄ueniũt ĩ odio vnius ⁊ eiuſdem.

Ad quintuʒ ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ actiones alioꝝ ñ ſint nobis delectatiõis cã. Cã enĩ delectationis ẽ ꝓpꝛium bonũ ↄ̄iũctũ: ſʒ alioꝝ opationes ñ ſũt nobis ↄ̄iũcte. ergo ñ ſũt nobis cã delectatõis. ¶ P̄. Opatio ẽ ꝓpꝛium bonuʒ opantis. ſi igit̃ opationes aliorum ſint nobis cã delectationis: pari rõne oĩa alia bona aliorum erunt nobis delectationis cã: qð pʒ eẽ falſum. ¶ P̄. Opatio ẽ delectabilis inquãtuʒ ꝓcedit ex habitu nobis inato: vnde dr̃ ĩ. 2. ethicoꝝ ꝙ ſignum gnãti habit9 opʒ accipe factẽ in opere delectationem: ſʒ opationes alioꝝ ñ ꝓcedunt ex habitib9 q̄ in nobis ſunt: ſʒ iterdum ex habitib9 q̄ ſũt ĩ opãtib9: ñ g° opationes aliorum ſunt nobis delectabiles: ſʒ ipſis opantibus. ¶ Sʒ ↄ̄ ẽ qð dr̃ in ſcða canonica Ioannis. Gauiſus ſum valde. q: inueni de filijs tuis ambulãtẽ ĩ vitate. ¶ Rñ°. dicendũ: ꝙ ſicut iã dcm̃ ẽ: ad delectationẽ duo req̄runt̃. ſ. cõſecutio ꝓpꝛij boni: ⁊ cognitio ꝓpꝛij boni ↄ̄ſecuti. Triplr̃ ergo opatio alteri9 põt eẽ delectationis cã. Uno modo inquãtuʒ ꝑ opationes alicui9 ↄ̄ſequimur aliqð bonuʒ. ⁊ ſm̃ hoc opationes illoꝝ q̄ nobis aliqð bonuʒ faciunt ſunt nobis delectabiles. q: bene pati ab alio eſt delectabile. Alio modo ſm̃ ꝙ per opationes aliorum efficitur nobis aliqua cognitio: vel aliqua eſtimatio proprij boni: ⁊ propter hoc homines delectantur in hoc ꝙ laudantur vel honorantur ab alijs. q: ſ. ꝑ hoc accipiunt eſtimationem in ſeipſis aliqð bonum eſſe: ⁊ quia iſta eſtimatio fortius generatur ex teſtimonio bonorum ⁊ ſapientium: ideo in horuʒ laudibus ⁊ honoribus hoĩes magis delectantur. Et q: adulator eſt apparens laudator: propter hoc etiam adulationes quibuſdam ſunt delectabiles. Et quia amor eſt alicuius boni ⁊ admiratio eſt alicuius magni: ideirco amari ab alijs ⁊ ĩ admiratione haberi eſt delectabile inq̃ʒtum per hoc fit hoĩ eſtimatio ꝓpꝛie bonitatis vel magnitudinis ĩ quib9 aliqs de-

lectatur. Tertio modo inquantum ipſe opationes alioꝝ ſi ſunt bone eſtimantur vt bonum ꝓpꝛium ꝓpter viȝ amoris qui facit eſtimare amicū quaſi eundem ſibi: ⁊ propter odiū qđ faciet eſtimare bonū alterius eē ſibi contrariuȝ efficitur mala opatio inimici delectabilis: vnde dr̄.1.ad Cor.13.ꝙ charitas nō gaudet ſup iniq̄tate: cōgaudet aūt veritati. ¶ Ad pͥmū ergo dōm: ꝙ operatio alterius pōt eſſe mihi cōiūcta vel ꝑ effectū ſicut ī pͥmo modo: vel ꝑ apprehēſionē: ſicut ī ſecūdo modo: vel ꝑ affectionē ſicut in tertio mō. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ratio illa ꝓcedit q̄ntū ad tertiū moduȝ: nō aūt quantum ad duos pͥmos. ¶ Ad 3m. dōm: ꝙ opationes alioꝝ ⁊ ſi non ꝓcedant ex habitibus qui in me ſunt: cauſant tamen in me aliquid delectabile: vel faciunt mihi eſtimationem ſiue apprehenſionem ꝓpꝛij habitus: vel ꝓcedunt ex habitu illius qui eſt vnum mecum per amorem.

Ad ſextū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ benefacere alteri non ſit delectationis cauſa. Delectatio.n. cauſat̄ ex cōſecutione ꝓpꝛij boni: ſicut ſupꝛa dictuȝ ē: ſed benefacere pertinet ad cōſecutionem ꝓpꝛij boni: ſȝ magis ad emiſſionē: ergo magis videt̄ eē cauſa triſtitie q̄ȝ delectationis. ¶ P̄. Phs dicit in.4.ethic.ꝙ illiberalitas cōnaturalioꝛ eſt hoīb9 q̄ȝ ꝓdigalitas: ſed ad prodigalitatē ptinet benefacere alijs: ad illiberalitatem aūt pertinet deſiſtere a benefaciēdo: cū ergo opatio cōnālis ſit delectabilis vnicuiq;: vt dr̄ in.7.⁊.10.ethico. videt̄ ꝙ benefacere alijs nō ſit cā delectationis ¶ P̄. Cōtrarij effectus ex cōtrarijs cauſis ꝓcedūt: ſed q̄dā q̄ pertinēt ad malefacere ſunt nālr̄ homini delectabilia: ſicut vīcere: redarguē: vel īcrepare alios ⁊ etiā punire q̄ātū ad iratos: vt dicit phs ī pͥmo rhetoꝛicoꝛum. ergo benefacere magis eſt cauſa triſtitie q̄ȝ delectationis. ¶ Sȝ ꝯ eſt qđ phus dicit in.2.politicoꝝ. ꝙ largiri ⁊ auxiliari amicis aut extraneis ē dlectabiliſſimū. ¶ Rn̄o. dōȝ: ꝙ hoc ipſū qđ ē benefacere alteri pōt triplr̄ eē delectationis cā. Uno mō ꝑ cōparationē ad effectū qđ ē bonum in altero conſtitutum. ⁊ ſm hoc iq̄ntū bonū alteri9 reputam9 q̄ſi noſtrū bonū ꝓpter vniōnē amoꝛis delectamur in bonis qđ ꝑ nos ſit alijs: pͥcipue amicis: ſicut ī bono pꝛopꝛio. Alio mō ꝑ comparationem ad finem: ſicut cum aliquis ꝑ hoc ꝙ alteri benefacit ſperat conſequi aliquod bonum ſibiipſi: vel ab eo vel ab homine: ſpes aūt delectationis eſt cauſa. Tertio mō per cōparationē ad pꝛincipiuȝ. ⁊ ſic hoc quod eſt benefacere alteri pōt eē delectabile ꝑ comparationem ad triplex pͥncipiū. Quoꝝ vnum eſt facultas benefaciēdi: ⁊ ſm hoc benefacere alteri ſit delectabile inq̄ātū per hoc ſit homini q̄daȝ imaginatio abundantis boni in ſeipſo exiſtentis ex quo poſſit alijs cōmunicare: ⁊ iō homines delectant̄ in filijs ⁊ operib9 ꝓpꝛijs ſicut quibus cōicant ꝓpꝛium bonum. Aliud pꝛincipium eſt habit9 iclinans: ſm quē benefacere ſit alicui connāle. vnde liberales delectabiliter dant alijs. Tertium pꝛincipiuȝ eſt motiuuȝ: puta cū aliq̄s monet̄ ab aliquo quē diligit ad benefaciēdū alicui: omnia.n. que facimus vel patimur ꝓpter amicum delectabilia ſunt: q2 amoꝛ precipua cā delectationis eſt.

¶ Ad pꝛimum ergo dōm ē: ꝙ emiſſio inquantum eſt indicatiua pꝛopꝛij boni eſt delectabilis: ſed inquantum euacuat pꝛopꝛium bonum pōt eſſe contriſtabilis ſicut qn̄ ē imoderata. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ꝓdigalitas hȝ imoderatam emiſſionem: que repugnat nature: ⁊ iō ꝓdigalitas dicitur eſſe contra naturam. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ vincere redarguere ⁊ punire nō eſt delectabile iq̄ātū ſūt in malū alterius: ſed inquantum pertinent ad pꝛopꝛium bonum: quod pl9 homo amat q̄ȝ odiat malum alterius: vincere eni eſt delectabile nālr̄ inq̄ātum per hoc ſit eſtimatio pꝛopꝛie excellentie: ⁊ propter hoc oēs ludi in quibus ē cōcertatio: ⁊ ī qb9 pōt eē victoꝛia ſunt maxime delectabiles: ⁊ vlr̄ oēs cōcertationes ſm ꝙ hn̄t ſpē victoꝛie. Redarguere autem ⁊ increpare pōt eē duplr̄ delectationis cā. Uno modo inq̄ātum facit hoī imaginationē ꝓpꝛie ſapiētie ⁊ excellentie increpare enim ⁊ coꝛripere eſt ſapientum ⁊ maioꝛum. Alio modo ſm ꝙ aliquis increpando ⁊ repꝛehendēdo alteri benefacit: qđ ē delectabile vt dictū ē: irato autem eſt delectabile punire inquantum videtur remouere apparētem minoꝛationē: que videtur eſſe ex precedēti leſione: cū enim aliquis eſt ab alio leſus: videtur per hoc ab alio minoꝛatus eſſe: ⁊ ideo appetit ab hac minoꝛatione liberari ꝑ retributionem leſionis. Et ſic patet ꝙ benefacere alteri ꝑ ſe poteſt eſſe delectabile: ſed malefacere alteri n̄ ē delectabile niſi inq̄ātū videtur pertinere ad pꝛopꝛium bonum.

Ad ſeptimū ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ ſimilitudo nō ſit cauſa delectationis. Pꝛincipari enim ⁊ pꝛeeſſe quandam diſſimilitudineȝ impoꝛtat: ſed pꝛincipari ⁊ pꝛeeſſe naturaliter ē delectabile: vt dicitur in pꝛimo rhetoꝛicoꝛum. ergo diſſimilitudo magis ē cauſa delectationis q̄ȝ ſimilitudo. ¶ P̄. Nihil magis eſt diſſimile delectationi q̄ȝ triſtitia: ſed illi qui patiuntur triſtitiā maxime ſequuntur delectationes: vt dicit̄ in.8.ethicoꝛuȝ. ergo diſſimilitudo ē magis cā delectationis q̄ȝ ſimilitudo. ¶ P̄. Illi qui ſunt repleti aliquibus delectationibus nō delectantur in eis: ſed magis faſtidiunt ea: ſicut patet in repletione ciboꝛum: non ergo ſimilitudo eſt delectationis cā. ¶ Sȝ ꝯ ē qđ ſimilitudo eſt cā amoꝛis: vt dictum eſt ſupꝛa. amoꝛ aūt ē cā delectationis. ergo ſimilitudo ē cauſa delectationis.

¶ Rn̄o. dōȝ: ꝙ ſimilitudo ē q̄dam vnitas. vnde id qđ ē ſimile inq̄ātum ē vnum eſt delectabile ſicut ⁊ amabile: vt ſupꝛa dictum eſt: ⁊ ſi quidem id qđ eſt ſimile pꝛopꝛiuȝ bonum non coꝛrumpat ſed augeat: eſt ſimplr̄ delectabile: puta homo homini: ⁊ iuuenis iuueni: ſi vero ſit coꝛruptiuum pꝛopꝛij boni: ſic per accidens efficitur faſtidioſuȝ vel contriſtans: non quidem inquantum eſt ſimile ⁊ vnuȝ: ſȝ inquantum coꝛrumpit id qđ eſt magis vnum: ꝙ autȝ aliquid ſimile coꝛrumpat pꝛopꝛium bonum: contingit dupliciter. Uno modo quia coꝛrumpit menſuram pꝛopꝛij boni ꝑ quendā exceſſum: bonum eni pꝛecipue coꝛpoꝛale: vt ſanitas in quadam cōmenſuratione conſiſtit: ⁊ propter h° ſuperabundantes cibi vel quelibet delectationes coꝛpoꝛales faſtidiunt̄. Alio modo per directam contrarietatē ad pꝛopꝛium bonum ſicut figuli abominantur alios figulos: non inquantum ſunt figuli: ſed inquantuȝ per eos amittūt excellentiam pꝛopꝛiam: ſiue pꝛopꝛium lucrum que appetūt ſicut pꝛopꝛiū bonū. ¶ Ad pͥmū ergo dōm: ꝙ cum ſit quedam cōmunicatio pꝛincipantis ad ſubiectum: eſt ibi q̄dam ſimilitudo: tamen ſcđm quandam excellentiaȝ eo ꝙ pꝛincipari ⁊ pꝛeeſſe pertinent ad excellentiam pꝛopꝛij boni ſapientum enim ⁊ melioꝛum eſt pꝛincipari ⁊ pꝛeeſſe. vnde per hoc ſit homini pꝛopꝛie bonitatis imaginatio: vel quia per hoc ꝙ homo pꝛincipatur ⁊ pꝛeeſt alijs benefacit: qđ eſt delectabile. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ id in quo delectatur triſtatus etſi non ſit ſimile triſtitie: eſt tamen ſimile homini cōtriſtato: quia triſtitie contrariantur pꝛopꝛio bono eius qui triſtatur: ⁊ ideo appetitur delectatio ab his qui in triſtitia ſunt: vt cōferens pꝛopꝛium bonum: inquantum eſt medicatiua cōtrarij. ⁊ iſta eſt cā quare delectationes coꝛpoꝛales q̄bus ſunt cōtrarie q̄dam triſtitie magis appetuntur q̄ȝ delectationes intellectuales q̄ nō hn̄t ꝯrietatem triſtitie: vt infra dicetur. Exinde ēt ē ꝙ oīa aīalia naturaliter appetūt delectationem: q2 ſemꝑ aīal laboꝛat per ſenſum ⁊ motum: ⁊ pꝛoter hoc etiam iuuenes maxime delectationes appetunt propter multas tranſmutationes in eis exiſtentes: dū ſunt in ſtatu augmenti: ⁊ etiam melācolici vehementer appetunt delectationes ad expellendum triſtitiam: q2 coꝛp9 eoꝛum quaſi pꝛauo humoꝛe coꝛroditur: vt dicitur ī.7.ethicoꝛum. ¶ Ad 3m dōȝ: ꝙ bona coꝛpoꝛalia in quadam mēſura conſiſtunt: ⁊ ideo ſuperexceſſus ſimilium coꝛrumpit pꝛopꝛiū bonum: ⁊ propter hoc efficitur faſtidioſum ⁊ contriſtans inquantū contrariatur bono pꝛopꝛio hominis.

Ad octauū ſic pꝛoceditur. Uidetur ꝙ admiratio nō ſit cā delectatiōis. Admirari.n. eſt ignoꝛantie nāe: vt Damaſ. dicit: ſȝ ignoꝛantia nō eſt delectabilis ſed magis ſcientia. ergo admiratio non eſt cauſa delectationis. ¶ P̄. Admiratio eſt pꝛincipium ſapiētie quaſi via ad inquirendum veritatem: vt dicitur in pꝛincipio metaphy. ſed delectabilius eſt contemplari iam cognita q̄ȝ inquirere ignota: vt phs dicit in.10.ethi. cum hoc habeat difficultatem ⁊ impedimentum: illud autem non

habeat: delectatio autem cauſatur ex operatione nõ impedita: vt dicitur in .8. ethi. ergo admiratio non eſt cauſa delectationis: ſed magis delectationem impedit. ¶ P̄. Unuſquiſq; in cõſuetis delectatur. vnde operationes habituum per conſuetudinem acquiſitorum ſunt delectabiles: ſed cõſueta nõ ſunt admirabilia: vt dicit Aug. ſuper Joan. ergo admiratio contrariatur cauſe delectationis. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt qḋ phs dicit in primo rhetoricorum. ꝙ admiratio ē delectationis cã. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ adipiſci deſiderata eſt delectabile vt ſupra dictũ eſt: ⁊ iõ quãto alicuius rei amate magis accreſcit deſideriũ: tãto magis ꝑ adeptionem accreſcit delectatio. ⁊ etiam in ipſo augmento deſiderij fit augmẽtũ delectationis ſm ꝙ fit ēt ſpes rei amate: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ꝙ ipſum deſiderium ex ſpe eſt delectabile. Eſt aũt admiratio deſiderium quoddam ſciendi: quod in hoīe contingit ex hoc ꝙ videt effectum ⁊ ignorat cauſam: vel ex hoc ꝙ cauſa talis effectus excedit cognitionem aut facultatem ipſius. ⁊ ideo admiratio eſt cauſa delectationis inquantuʒ habet adiunctam ſpem cõſequẽdi cognitionem eius quod ſcire deſiderat. ⁊ ꝓpter hꝰ oīa admirabilia ſũt delectabilia ſicut q̄ ſũt rara ⁊ oēs repreſentationes rerum etiam que ĩ ſe non ſunt delectabiles. Gaudet. n. aīa in collatione vnꝰ ad alterum: q2 conferre vnum alteri eſt proprius ⁊ cõnãlis actus rõnis: vt phs dicit in ſua poetria: ⁊ propter hoc etiam liberari a magnis periculis magis ē delectabile: qa eſt admirabile: vt dicitur in primo rhetoricorum. ¶ Ad primũ ergo dõʒ: ꝙ admiratio non eſt delectabilis inquantũ habet ignorantiam: ſʒ inquantum hʒ deſiderium adipiſcẽdi cãm: ⁊ inquãtũ admirãs aliquid nouũ adiſcit. ſ. taleʒ eē quē non eſtimabat. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ delectatio duo hʒ. ſ. q̄etem in bono: ⁊ hmõi q̄etis ꝑceptionem. Quãtuʒ igitur ad primũ cum ſit perfectius cõtẽplari veritatem cognitam q̄ʒ inquirere ignotam: cõtẽplationes rerũ ſcitarum per ſe loquendo ſũt magis delectabiles q̄ʒ inq̄ſitiões rerũ ignotarum. Tamẽ ꝑ accidẽs q̄tũ ad ſecũdũ contingit ꝙ inquiſitiones ſũt q̄nq; delectabiliores ſm ꝙ ex maiori deſiderio ꝓcedunt: deſiderium aũt maius excitat̃ ex ꝑceptione ignorantie. vñ maxīe hõ delectat̃ in his q̄ de nouo inuenit aut adiſcit. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ ea q̄ ſunt conſueta ſunt delectabilia ad operandum inq̄ʒtum ſunt quaſi cõnãlia: ſed tñ ea que ſunt rara pñt eē delectabilia vel rõne cognitiõis: q2 deſideratur eorum ſcĩa inq̄ʒtum ſunt mira: vel rõne operationis: q2 ex deſiderio magis inclinatur mens ad hoc ꝙ intenſe in nouitate operetur: vt dr̃ in .10. ethi. perfectior eniʒ operatio cauſat perfectiorem delectationem.

¶ Queſtio. xxxiiij.

Deinde cõſiderãdũ eſt de effectibus delectationis. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtrum delectationis ſit dilatare. 2° vtrũ delectatio cauſet ſui ſitiʒ vel deſideriuʒ. 3° vtrum delectatio impediat vſuʒ rõnis. 4° vtrũ delectatio ꝑficiat operationẽ.

d

Ad primũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ dilatatio nõ ſit effectus delectationis. Dilatatio enim videt̃ ad amorẽ magis ꝑtinere: ſm ꝙ dicit apłs .2. ad Cor. 6. Cor noſtrum dilatatũ eſt. Vñ ⁊ de p̄cepto charitatis ĩ ps̄ dicit̃. Latum mandatũ tuũ nimis: ſed delectatio ē alia paſſio ab amore. ergo dilatatio nõ ē effectus delectationis. ¶ P̄. Ex hoc ꝙ aliq̄d dilatatur efficit̃ capacꝰ ad recipiẽdum: ſed receptio ꝑtinet ad deſideriũ qḋ ē rei nondum habite: ergo dilatatio magis videt̃ ꝑtinere ad deſiderium q̄ʒ ad delectationẽ. ¶ P̄. Cõſtrictio dilatationi opponitur: ſed cõſtrictio videt̃ ad delectationẽ ꝑtinere: naʒ illud cõſtrigimꝰ qḋ firmiter volumꝰ retinere: ⁊ talis eſt affectio appetitꝰ circa rẽ delectãtẽ: ergo dilatatio ad delectationẽ nõ ꝑtinet. ¶ Sed contra ē qḋ ad expſſionẽ gaudij dr̃ Eſa. 60 Videbis ⁊ afflues: ⁊ mirabit̃ ⁊ dilatabit̃ cor tuum. Ipſa ēt delectatio ex dilatatiõe nomẽ accepit vt letitia noīe: ſicut ſupra dcm̄ ē. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ latitudo ē q̄dã dimẽſio magnitudinis corpalis. vñ in affectionibꝰ aīe nõ niſi ſm metaphorã dr̃: dilatatio ãt dr̃ q̄ſi motꝰ ad latitudineʒ: ⁊ cõpetit delectationi ſm duo que ad delectationẽ requiruntur. Quorũ vnũ ē ex ꝑte apphẽſiue virtutis: q̄ apprehẽdit cõiunctionẽ alicuius boni cõuenientis: ex hac ãt apphẽſione apprehendit ſe hõ ꝑfectionẽ q̄dã adeptũ: q̄ ē ſpũalis magnitudo: ⁊ ſm hoc animꝰ hoīs dr̃ ꝑ delectationẽ magnificari ſeu dilatari. Aliud ãt ē ex ꝑte appetitiue v̄tutis q̄ aſſentit rei delectabili: ⁊ in ea q̄eſcit quoddãmõ ſe p̄bẽs ei ad eã interius capiẽdã: ⁊ ſic dilatat̃ affectꝰ hoīs ꝑ delectationem quaſi ſe tradens ad continendum interius rem delectanteʒ. ¶ Ad primum ergo dicendum: ꝙ nihil prohibet in his que dicuntur metaphorice idem diuerſis attribui ſm diuerſas ſimilitudines: ⁊ ſm hoc dilatatio pertinet ad amorẽ rõne cuiuſdam extẽſionis: inq̄ʒtũ affectus amantis ad alios extẽdit̃: vt curet nõ ſolũ q̄ ſua ſũt ſed q̄ alioꝝ: ad delectationẽ v̄o ꝑtinet dilatatio inq̄ʒtum aliq̄d ĩ ſeipſo ampliatur vt quaſi capacius reddatur. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ deſiderium hʒ q̄dem aliquã ampliationeʒ ex imaginatiõe rei deſiderate: ſed multomagis ex p̄ſentia rei iã delectãtis: qa magis p̄bet ſe animꝰ rei iã delectãti q̄ʒ rei nõ hĩte deſiderate: cũ delectatio ſit finis deſiderij. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ ille q̄ delectatur ꝯſtringit q̄dẽ reʒ delectantem dũ ei fortiter inheret: ſed cor ſuum ampliat vt perfecte delectabili fruatur.

Ad ſecundũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ delectatio nõ cauſet deſideriũ ſuipſiꝰ. Oīs. n. motꝰ ceſſat cũ ꝑuenerit ad q̄etẽ: ſed delectatio ē q̄ſi q̄dã q̄es motꝰ deſiderij: vt ſupra dcm̄ ē: ceſſat ergo motꝰ deſiderij cũ ad delectationẽ ꝑuenerit: nõ ergo delectatio cãt deſideriũ. ¶ P̄. Oppoſitũ nõ ē cã ſui oppoſiti: ſʒ delectatio quoddãmõ deſiderio opponit̃ ex ꝑte obi: nam deſideriuʒ ē boni nõ habiti. delectatio v̄o boni iã habiti. ergo delectatio nõ cãt deſideriũ ſuipſius. ¶ P̄. Faſtidiuʒ deſiderio repugnat: ſʒ delectatio plerũq; cãt faſtidiũ: non ergo facit ſui deſideriuʒ. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qḋ dñs dic̃ Joã. 4. Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterũ. Per aquã ãt ſignificat̃ ſm Augu. delectatio corporalis. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ delectatio dupliciter poteſt conſiderari. Uno modo ſm ꝙ eſt ĩ actu. Alio modo ſm ꝙ ē in memoria. Itẽ ſitis vel deſiderium põt dupl'r accipi. Uno mõ ꝓprie ſm ꝙ importat appetitum rei non habite. Alio mõ cõiter ſm ꝙ iportat excluſionẽ faſtidij: ſm igitur ꝙ eſt ĩ actu delectatio non cauſat ſitim vel deſideriũ ſuipſius ꝑ ſe loquẽdo: ſed ſolum ꝑ accidens. Si tñ ſitis vel deſideriũ dicat̃ rei non habite appetitus: tũc delectatio nõ cãt ſimpl'r ſitim vel deſideriũ: nã delectatio ē affectio appetitus circa rẽ p̄ſẽtem. ſʒ contingit reʒ p̄ſẽtem nõ ꝑfecte hēri: ⁊ hoc põt eſſe vel ex ꝑte rei habite vel ex parte hñtis: ex parte quidem rei habite eo ꝙ res habita non eſt tota ſimul: vnde ſucceſſiue recipitur: ⁊ duʒ aliquis delectatur in eo qḋ habet: deſiderat potiri eo qḋ reſtat: ſicut qui audit primam parteʒ verſus: ⁊ in hoc delectat̃: deſiderat alterã ꝑtẽ verſus audire: vt Aug. dic̃ .4. cõfeſ. Et hoc mõ oēs fere delectationes corporales faciũt ſuipſarum ſitim quouſq; cõſumẽtur: eo ꝙ tales delectationes conſequũtur aliquẽ motũ: ſicut pʒ in delectationibꝰ ciboꝝ: ex parte ãt ipſius hñtis ſicut cum aliqs aliquã rẽ in ſe ꝑfectam exiſtẽtẽ nõ ſtatiʒ ꝑfecte hʒ ſed paulatim acq̄rit: ſicut ĩ mũdo iſto ꝑcipiẽtes aliq̄d iperfecte de diuina cognitione delectamur: ⁊ ipſa delectatio excitat ſitim vel deſiderium ꝑfecte cognitiõis: ſm ꝙ põt itelligi qḋ hr̃ Eccle. 24. Qui bibunt me adhuc ſitient. Si v̄o ꝑ ſitim vel deſideriuʒ intelligatur ſola intẽtio affectus tollẽs faſtidiũ: ſic delectationes ſpũales maxīe faciunt ſitiʒ vel deſiderium ſuipſarum: delectationes enĩ corporales q2 augmẽtate vel ĩ cõtinuate faciũt ſuperexcreſcẽtiã nãlis hitudinis efficiuntur faſtidioſe: vt pʒ in delectatione ciborum: ⁊ ꝑꝑ hoc q̄ñ aliquis iam peruenit ad ꝑfectũ in delectationibus corporalibus faſtidit eas: ⁊ q̄nq; appetit aliquas alias: ſed delectationes ſpũales nõ ſuperexcreſcũt nãlẽ hitudinẽ: ſʒ ꝑficiũt naturam. vñ cũ ꝑuenit̃ ad ꝯſũmationẽ ĩ ipſis: tũc ſũt magis delectabiles: niſi forte ꝑ accñs: inq̄ʒtũ operationi contẽplatiue adiungunt̃ alique operatiões v̄tutũ corpaliũ: q̄ ꝑ aſſiduitatẽ operandi laſſantur. Et ꝑ hũc modũ ēt põt intelligi quod dicitur Eccl. 24. Qui bibit me adhuc ſitiet. Quia ēt de ãgelis

qui perfecte deum cognoſcunt ⁊ delectantur in ipſo dicit̃ 1. Petri. i. ꝙ deſiderãt in eũ ↄſpicere. Si vͦ ↄſideret delectatio ꝓut ẽ in memoria ⁊ nõ in actu: ſic ꝑ ſe nata ẽ cauſare ſuipſius ſitim ⁊ deſideriũ: qñ. ſ. hõ reddit ad illã diſpoſitionẽ in qua erat ſibi delectabile qḋ ꝑterijt: ſi vero immutatus ſit ab illa diſpoſitione memoria delectationis nõ cauſat in eo delectationẽ: ſꝫ faſtidiũ: ſicut pleno exiſtẽti memoria cibi. ¶ Ad primũ ergo dꝺꝫ: ꝙ qñ delectatio eſt ꝑfecta tũc hꝫ oĩmodã quietẽ ⁊ ceſſat motus deſiderij tendentis ĩ non habitum: ſed quãdo imꝑfecte habet̃: tunc nõ oĩno ceſſat motus deſiderij tendẽtis in non habitum. ¶ Ad ſcḋm dꝺm: ꝙ id qḋ imꝑfecte habet̃: ſm qd habetur ⁊ ſm qd nõ habet̃: ⁊ ideo ſimul de eo põt eſſe ⁊ deſideriũ ⁊ delectatio. ¶ Ad tertiũ dꝺm: ꝙ delectatiões alio mõ cauſant faſtidium ⁊ alio modo deſiderium: vt dictum eſt.

Ad tertium ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ delectatio nõ ĩpediat vſũ rõnis: qes. n. maxime cõfert ad debitũ rõnis vſum. vnde dicit̃ in. 7. phyſi. ꝙ in ſedẽdo ⁊ qeſcẽdo fit aĩa ſciens ⁊ prudẽs. Et Sap. 8. Intrans in domuꝫ meã cõquieſcã cũ illa. ſ. ſapientia: ſꝫ delectatio eſt quedã qes: ergo nõ impedit: ſꝫ magis iuuat rõnis vſuꝫ. ¶ P̃. Ea q̃ nõ ſũt in eodẽ: etiã ſi ſint ↄ̃ria non ſe ĩpediunt: ſed delectatio ẽ in ꝑte appetitiua: vſus aũt rõnis ĩ ꝑte apꝓhẽſiua: ergo delectatio ñ ĩpedit rõnis vſuꝫ. ¶ P̃. Qḋ impedit̃ ab alio vr̃ quodãmõ trãſmutari ab ipſo: ſed vſus apꝓhẽſiue v̾tutis magis mouet delectationẽ q̃ꝫ a delectatiõe moueat̃: eſt enĩ cã delectationis: ergo delectatio nõ ĩpedit vſuꝫ rationis. ¶ Sꝫ ↄ̃ eſt qḋ phs dicit in. 6. ethi. ꝙ delectatio corrũpit exiſtimationẽ prudẽtie. ¶ Rñ͠o dꝺꝫ: ꝙ ſicut dicitur in. 10. ethi. Delectatiões ꝓprie adaugent opationes: extranee vero impediũt. Eſt ergo q̃dã delectatio q̃ habet̃ de ipſo actu rõnis. ſicut cũ aliqs delectat̃ ĩ ↄtẽplando vel rõcinãdo: ⁊ talis delectatio nõ ĩpedit vſuꝫ rõnis ſed adiuuat: q: illud attentius opamur ĩ quo delectamur: attẽtio aũt adiuuat opationẽ: ſed delectationes corꝑales impediunt vſuꝫ rõnis triplici ratione. Primo qdeꝫ rõne diſtractionis: q: ſic iã dictũ eſt: ad ea in qbus delectamur multũ attendimus: cũ aũt intẽtio fortiter inheſerit alicui rei debilitat̃ circa alias res vel totalr̃ ab eis reuocat̃: ⁊ ſm hoc ſi delectatio corꝑalis fuerit magna vel totalr̃ impediet vſuꝫ rõnis ad ſe intentionẽ aĩ attrahẽdo: vel multũ ĩpediet. Scḋo rõne ↄtrarietatis: quedã. n. delectatiões maxime ſuperexcedẽtes ſunt ↄtra ordinẽ rationis: ⁊ ꝑ hũc modũ phs dicit ĩ 6. ethi. ꝙ delectationes corꝑales corrũpunt exiſtimationẽ prudẽtie: nõ autem exiſtimationẽ ſpeculatiuaꝫ: cui delectatio nõ ↄtrariat̃: puta ꝙ triangulus hẽt tres angulos equales duobus rectis: ſm aũt primũ modũ vtrãq̃ꝫ impedit. Tertio modo ſm quãdam ligationẽ: inquãtum. ſ. ad delectationẽ corꝑalem ſequit̃ quedã tranſmutatio corꝑalis: maior etiam q̃ꝫ in alijs paſſionibus quãto vehementius afficit̃ appetitus ad rem preſentem q̃ꝫ ad rem abſentẽ: huiuſmodi aũt corporales ꝑturbationes impediunt vſum rationis: ſicut pꝫ in vinolentis: qui habent vſum rationis ligatũ vel impeditum. ¶ Ad primũ gͦ dꝺꝫ: ꝙ delectatio corporalis habet quidem quietem appetitus in delectabili: que quies interdum contrariat̃ rationi: ſed ex parte corporis ſemper habꝫ trãſmutationem: ⁊ quantũ ad vtrũq̃ꝫ impedit rõnis vſum. ¶ Ad ſcḋꝫ dꝺm: ꝙ vis appetitiua ⁊ apprehenſiua ſunt quidẽ diuerſe partes: ſed vnius anime: ⁊ ideo cum intẽtio anime vehemẽter applicet̃ ad actum vnius impeditur ab actu cõtrario alterius. ¶ Ad tertiuꝫ dꝺꝫ: ꝙ vſus rationis requirit debitũ vſuꝫ imaginationis: ⁊ aliaꝝ viriũ ſenſitiuarum q̃ vtuntur organo corporali ⁊ ideo ex tranſmutatione corꝑali vſus rationis impeditur impedito actu virtutis imaginatiue ⁊ aliarum ſenſitiuarum.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ delectatio ñ perficiat operationeꝫ. Omnis. n. humana opatio ab vſu rõnis dependet: ſed delectatio impedit vſum rationis: vt dictuꝫ eſt: ergo delectatio nõ perficit: ſed debilitat operationẽ humanam. ¶ P̃. Nihil ẽ perfectiuum ſuiipſius vel ſue cauſe: ſed delectatio eſt opatio: vt dicit̃ in. 7. ⁊. 10. ethi. qḋ oportet vt intelligat̃ vel eſſentialiter vel cauſaliter: ergo delectatio non perficit operationem. ¶ P̃. Si delectatio perficit operationẽ: aut perficit ipſam ſicut finis: aut ſicut forma: aut ſicut agens: ſꝫ nõ ſicut finis: quia operationes non querunt̃ propter delectationẽ ſed magis econuerſo: vt ſupra dictum eſt: nec iteruꝫ ꝑ modum efficiẽtis: quia magis operatio eſt cauſa efficiens delectationis: nec iteruꝫ ſicut forma: nõ. n. ꝑficit delectatio opationem: vt habitus quidam: ſcḋm philoſophum ĩ decimo ethicorum. delectatio ergo non perficit operationẽ. ¶ Sꝫ contra eſt quod dicitur ibidem: ꝙ delectatio operationẽ ꝑficit. ¶ Reſpondeo dꝺꝫ ꝙ delectatio dupliciter opationẽ perficit. Vno modo per modum finis: non quidem ſm ꝙ finis dicitur id ꝓꝑ quod aliqd eſt: ſꝫ ſcḋꝫ ꝙ omne bonũ completiue ſuperueniens poteſt dici finis: ⁊ ſm hoc dicit philoſophus in. 10. ethicorum: ꝙ delectatio ꝑficit operationem: ſicut quidam ſuperueniẽs finis: inquãtum ſcilicet ſuper hoc bonum qḋ eſt opatio ſuperuenit aliud bonum qḋ eſt delectatio: que importat quietationem appetitus in bono p̃ſuppoſito. Secundo modo ex parte cauſe agentis: nõ quidem directe: quia philoſophus dicit in. 10. ethicorum. ꝙ perficit operationẽ delectatio: non ſicut medicus ſanuꝫ: ſed ſicut ſanitas: indirecte autem inquantum ſcilicet agens quia delectatur in ſua actione: vehementius attendit ad ipſam: ⁊ diligentius eã operat̃: ⁊ ſcḋm hoc dicit̃ in. 10. ethicorũ: ꝙ delectationes adaugent proprias opationes ⁊ impediunt extraneas. ¶ Ad primũ ergo dꝺꝫ: ꝙ omnis delectatio impedit actum rationis: ſed delectatio corporalis que non conſequit̃ actum rationis: ſed actum concupiſcibilis qui per delectationem augetur: delectatio autem q̃ conſequit̃ actuꝫ rõnis: fortificat rõnis vſuꝫ. ¶ Ad ſcḋm dꝺꝫ: ꝙ ſicut dicit̃ in. 2. phyſicorum. Contingit ꝙ duo ſibi inuicẽ ſunt cauſa: ita ꝙ vnum ſit cauſa efficiens: ⁊ aliud cauſa finalis alterius: ⁊ per hunc modum operatio cauſat delectationem ſicut cauſa efficiens. delectatio autem perficit operationem per modum finis: vt dictum eſt. ¶ Ad tertiuꝫ patet reſponſio ex dictis.

¶ Queſtio. xxxiiij.

Einde conſiderandũ ẽ de bonitate ⁊ malitia delectationũ ¶ Et circa hoc querunt̃ q̃tuor. Primo vtꝝ oĩs delectatio ſit mala. Scḋo dato ꝙ nõ: vtruꝫ oĩs delectatio ſit bona. Tertio vtꝝ aliq̃ delectatio ſit optĩa. Quarto vtꝝ delectatio ſit menſura vel regula ſꝫ quã iudicet̃ bonũ vel malũ in moralibus.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ oĩs delectatio ſit mala. Illud. n. qḋ corrumpit prudẽtiam ⁊ impedit rõnis vſum videt̃ eſſe ſm ſe maluꝫ: q: bonum hoĩs eſt ſm rõnem eſſe: vt Dionyſius dic̃. 4. ca. de di. no. ſed delectatio corrũpit prudẽtiaꝫ ⁊ impedit rationis vſuꝫ: ⁊ tãto magis quãto delectatiões ſũt maiores. vñ ĩ delectationibus venereis q̃ ſunt maxime: impoſſibile eſt aliquid intelligere: ut dicit̃ in. 7. ethicoruꝫ. Et Hiero. etiaꝫ dicit ſuꝑ Matth. ꝙ illo tẽpore quo cõiugales actus gerũt̃ preſentia ſancti ſpũs nõ dabit̃: etiã ſi ꝓpheta uideatur eſſe qui officio generationis obſequit̃. ergo delectatio eſt ſꝫ ſe maluꝫ. ergo omnis delectatio mala. ¶ P̃. Illud qḋ fugit uirtuoſus ⁊ ꝓſequit̃ aliquis deficiens a virtute: uidet̃ eſſe ſm ſe malum ⁊ fugiẽduꝫ: q: ut dicit̃ in. 10. ethicoꝝ: v̾tuoſus eſt quaſi mẽſura ⁊ regula humanorũ actuũ. Et apoſtolus dic̃. 1. ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat oĩa: ſꝫ pueri ⁊ beſtie in quibus non ẽ uirtus ꝓſequunt̃ delectationes: fugit autẽ eas tẽperatus. ergo delectatiões ſm ſe ſũt male ⁊ fugiẽde. ¶ P̃. Virtus ⁊ ars ſunt circa difficile ⁊ bonum ut dicit̃ in. 2. ethi. ſꝫ nulla ars ordinata eſt ad delectationẽ. ergo delectatio nõ eſt aliquid bonum. ¶ Sed contra eſt quod in p̃s dicit̃. Delectare in dño. cum igit̃ ad nihil mali auctoritas diuina ĩducat: uidet̃ ꝙ nõ oĩs delectatio ſit mala. ¶ Rñ͠o dꝺm: ꝙ ſicut dicit̃ in. 10. ethicorũ: aliqui poſuerunt oẽs delectatiões eſſe malas: cuius ratio uidet̃ fuiſſe: q: intentionẽ ſuã referebant ad ſolas delectationes ſenſibiles ⁊ corꝑales q̃ ſunt magis manifeſte: nã ⁊ in ceteris itel-

ligibilia a ſenſibilibus antiq̃ philoſophi non diſtinguebant: nec intellectum a ſenſu: vt dicit in lib. de anima: delectationes autē corꝑales arbitrabant dōm oēs eſſe malas: vt ſic hoīes qui ad delectationes immoderatas ſunt proni: a delectationibus ſe retrahētes ad mediū virtutis peruenirent. Sed hec exiſtimatio non fuit conueniens: cum enim nullus poſſit viuere ſine aliqua ſenſibili ⁊ corꝑali delectatione ſi illi q̃ docent omnes delectationes eſſe malas deprehendantur aliquas delectationes ſuſcipere magis hoīes ad delectationes erunt procliues exemplo operū verborum doctrina ꝑtermiſſa. In operationibus eniȝ ⁊ paſſionibus humanis in quibus experientia plurimū valet magis mouēt exempla q̃ȝ verba. Dicendū eſt ergo aliquas delectatiōes eſſe bonas ⁊ aliquas eſſe malas. Eſt eniȝ delectatio quies appetitiue virtutis in aliquo bono amato: ⁊ conſequēs aliquam oꝑationē. Unde huius ratio duplex accipi poteſt. Una quidem ex ꝑte boni in quo aliquis quieſcens delectatur: bonum enim ⁊ malū in moralibus dicitur ſm ꝙ conuenit rationi vel diſcordat ab ea: vt ſupra dictuȝ eſt. Sicut in rebus naturalibus aliqd dicitur nāle ex eo ꝙ nature conuenit: innaturale vero ex eo ꝙ eſt a natura diſcordans. Sicut igit in naturalibus eſt quedam quies naturalis: que. ſ. eſt ex eo ꝙ conuenit nature: vt cū graue quieſcit deorſum: ⁊ quedam innaturalis que ē in eo qđ repugnat nature ſicut cum graue quieſcit ſurſum. Ita ⁊ in moralibus ē delectatio bona: ſm ꝙ appetitus ſuperior aut inferior requieſcit in eo qđ conuenit rationi: ⁊ quedaȝ mala ex eo ꝙ q̄eſcit in eo qđ a ratione diſcordat ⁊ a lege dei. Alia ratio accipi pōt ex parte oꝑationum: quarū quedaȝ ſunt male: ⁊ quedā bōe: oꝑationibus autē magis ſunt affines delectationes q̃ ſunt eis cōiuncte q̃ȝ concupiſcentie que tēpore eas precedūt. vnde cum concupiſcētie bonarū oꝑationum ſint bone: malarum vero male multomagis delectationes bonarū operationū ſunt bone: malorum vero male. ¶ Ad primuȝ ergo dōȝ: ꝙ ſic ſupra dictū eſt: delectatiōes q̃ ſunt de actu rationis non impediūt rationē: neq̧ corrumpunt prudētiam: ſȝ delectationes extranee cuiuſmodi ſūt delectatiōes corꝑales que quidem rōnis vſuȝ impediūt: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ⁊ ꝑ contrarietatē appetitus qui quieſcit in eo qđ repugnat rōni: ⁊ ex hoc hȝ delectatio ꝙ ſit moraliter mala: vel ſcđm quādam ligationē rationis: ſicut in cōcubitu coniugali: delectatio q̃uis ſit in eo qđ cōuenit rationi: tñ impedit rationis vſum ꝓꝑ corporalē tranſmutationē adiunctam: ſed ex hoc non conſequit maliciā moralē: ſicut nec ſomnus quo ligat vſus rōnis moraliter eſt malus ſi ſit ſm rationē receptus: nam ⁊ ipſa ratio hoc hȝ vt quādoq̧ rōnis vſus intercipiatur: dicimus tñ ꝙ huiuſmodi ligamētum rōnis ex delectatione in actu coniugali: ⁊ ſi nō habeat maliciam moralem: q: nō eſt peccatū mortale nec veniale: ꝓuenit tñ ex quadaȝ morali malitia. ſ. ex peccato primi parentis: nam hoc in ſtatu innocentie nō erat: vt pȝ ex his q̃ in primo dicta ſunt.

¶ Ad ſcđȝ dōm: ꝙ temperatus nō fugit oēs delectatiōes ſȝ immoderatas ⁊ rōni non cōuenientes: ꝙ aūt pueri ⁊ beſtie delectatiōes conſequunt: nō oñdit eas vniuerſaliter eē malas: q: in eis eſt naturalis appetitus a deo qui mouetur in id qđ eſt ei conueniens. ¶ Ad 3m dōȝ: ꝙ non oīs boni ē ars: ſed exteriorū factibiliū vt infra dicet: circa oꝑationes aūt ⁊ paſſiones q̃ ſunt in nobis magis ē prudentia ⁊ virtus q̃ȝ ars: ⁊ tñ aliqua ars ē factiua delectationis. ſ. pulmētaria ⁊ pigmētaria: vt dicit in. 7. ethicorum.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ omnis delectatio ſit bona. Sicut. n. in principio dictum ē: bonū in tria diuidit. ſ. honeſtuȝ: vtile ⁊ delectabile: ſed honeſtum omne eſt bonuȝ: ⁊ ſimiliter oē vtile. ergo ⁊ omnis delectatio eſt bona. ¶ P̄. Illud ſm ſe ē bonum qđ non querit ꝓpter aliud: vt dicitur ī primo ethicorum: ſed delectatio non querit propter aliud: ridiculum enim videt ab aliquo querere: quare vult delectari: ergo delectatio eſt per ſe bona: ſed qđ per ſe p̄dicat de aliquo: vniuerſaliter p̄dicatur de eo: ergo omnis delectatio ē bona ¶ P̄. Id quod ab oībus deſideratur videt eē per ſe bonum: nā bonū eſt qđ oīa appetunt: vt dicit in primo ethi. ſed oēs appetunt aliquā delectationē: etiam pueri ⁊ beſtie. igitur delectatio eſt ſm ſe bonum: oīs ergo delectatio ē bona ¶ Sȝ ꝯ̄ ē quod dicitur Prouerbiorū. 2. Qui letantur cum male fecerint ⁊ exultant in rebus peſſimis. ¶ Rñº dōm: ꝙ ſicut aliqui ſtoicorȝ poſuerunt oēs delectationes eē malas: ita epycuri poſuerunt delectationē ſm ſe eſſe bonā ⁊ per conſequēs delectationes oēs eſſe bonas: qui ex hoc decepti eſſe videntur: ꝙ non diſtinguebant inter id quod ē bonum ſimplr: ⁊ inter id qđ eſt bonum quo ad hunc. Simplr quidē bonum ē qđ ſm ſe bonum ē. Cōtingit aūt ꝙ nō ē ſm ſe bonum eē huic bonū duplr. Uno modo q: ē ei cōueniens ſm diſpoſitionē in qua nūc eſt. que tñ non ē naturalis: ſic leproſo bonū ē quandoq̧ comedere aliqua venenoſa: q̃ nō ſunt ſimplr cōuenietia cōplexiōi humane. Alio mō q: id qđ nō eſt cōueniēs eſtimat vt conueniēs. Et q: delectatio ē q̄es appetitus ī bono: ſi ſit bonū ſimpliciter illud ī quo quieſcit appetitus erit ſimpliciter delectatio ⁊ ſimpliciter bona. ſi autem non ſit bonum ſimpliciter: ſed quo ad hunc: tunc nec delectatio eſt ſimpliciter: ſȝ huic: nec ſimpliciter eſt bona: ſed bona ſȝ quid: vel apparens bōa. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ honeſtum ⁊ vtile dicuntur ſȝ rationē: ⁊ ideo nihil ē honeſtuȝ vel vtile qđ nō ſit bonū: delectabile autē dicit ſȝ appetitū qui quādoq̧ in illud tendit qđ nō ē conueniēs rationi. ⁊ ideo nō oē delectabile eſt bonū bonitate morali q̃ attēdit ſm rōnē. ¶ Ad 2m dōȝ: ꝙ ideo delectatio non querit ꝓꝑ aliud: q: eſt quies in fine. ſinem autē ꝯtingit eſſe bonū ⁊ malū: q̃uis nunq̧ ſit finis niſi ſm ꝙ eſt bonū quo ad hūc: ita etiam ē de delectatione. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ hoc modo omnia appetunt delectationem ſicut ⁊ bonum: cum delectatio ſit quies appetitus in bono. ſȝ ſic ꝯtingit non oē bonuȝ qđ appetit eē ꝑ ſe ⁊ vere bonū: ita non oīs delectatio eſt ꝑ ſe ⁊ vere bona.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Videt ꝙ nulla delectatio ſit optimū. Nulla. n. generatio eſt optimum. nam generatio nō poteſt eſſe vltimus finis: ſed delectatio cōſequit generationem: nā ex eo ꝙ aliqd conſtituit in ſuam nām delectat: vt ſupra dictū eſt: ergo nulla đlectatio poteſt eſſe optimū. ¶ P̄. Illud qđ ē optimū nullo addito poteſt fieri melius: ſȝ đlectatio aliquo addito ſit melior: eſt. n. melior delectatio cū virtute q̃ȝ ſine vtute: gº delectatio nō ē optimū. ¶ P̄. Id qđ ē optimū ē vlr bonū: ſicut ꝑ ſe bonū exñs: nā qđ ē ꝑ ſe ē prius ⁊ potius eo qđ ē ꝑ accidens: ſed delectatio nō ē vniuerſalr bonum: vt dictum eſt. ergo delectatio non ē optimū. ¶ Sed ꝯ̄: beatitudo eſt optimū: cū ſit finis humane vite: ſed beatitudo non eſt ſine delectatione: dicit. n. in p̄s. Adimplebis me leticia cū vultu tuo: delectationes in dextera tua vſq̧ in finem. ¶ Rñº dōm: ꝙ Plato nō poſuit omnes delectatiōes eē malas. ſicut ſtoici: neq̧ omnes eſſe bonas: ſicut epycuri: ſȝ quaſdaȝ eē bonas: ⁊ quaſdā eſſe malas: ita tñ ꝙ nullum ſit ſummū bonum vel optimum: ſȝ q̃tum ex eius ratiōibus dat intelligi ī duobus deficit. In vno qdem: q: cuȝ videret delectationes ſenſibiles ⁊ corꝑales ī quodam motu ⁊ generatiōe ꝯſiſtere: ſic pȝ in repletione ciborū ⁊ huiuſmodi: eſtimauit omnes delectatiōes ꝯſeq generationeȝ ⁊ motū: vnde cum generatio ⁊ motus ſint actus imperfecti: ſequeret ꝙ delectatio nō haberet ratiōem vltime ꝑfectionis: ſed hoc manifeſte apparet falſum in delectatiōibus itellectualibus: aliqs enim non ſolum delectat ī generatione ſcie: puta cū addiſcit aut mirat: ſicut ſupra dictū eſt: ſȝ etiam ī cōtemplando ſm ſciam iaȝ acq̄ſitā. Alio vero modo: q: dicebat optimū illud quod ē ſimplr ſummū bonū quod. ſ. eſt ipſum bonū quaſi abſtractū ⁊ nō participatū: ſicut ipſe deus eſt ſummū bonum: nos autem loquimur de optimo in rebus humāis: optimū āt ī vnaquaq̧ re eſt vltimus finis. finis auteȝ vt ſupra dcm̄ ē duplr dr. ſ. ipſa res: ⁊ vſus rei: ſicut finis auari eſt vel pecunia: vel poſſeſſio pecunie: ⁊ ſȝ hoc vltimus finis hoīs dici pōt: vel ipſe deus qui eſt ſūmū bonū ſimplr: vel fruitio ipſius que importat delectationē quādam in vltimo fine: ⁊ per hunc modum aliqua delectatio hoīs pōt dici optimū iter bona humana. ¶ Ad primū ergo dōȝ: ꝙ nō oīs delectatio ꝯſequit generationeȝ: ſed alique delecta-

tiones conſequuntur operationes perfectas: vt dictum ē:
⁊ ideo nihil ꝓhibet aliquā delectationē eſſe optimū: ⁊ſi nō
oīs ſit talis. ¶ Ad ſcḋm dōm: ꝙ ratio illa ꝓcedit de optio
ſimpliciter: ꝑ cuiꝰ ꝑticipationē oīa ſunt bona: vnde ex nul
lius additione fit melius: ſed in alijs bonis vlr verū eſt ꝙ
quodlibꝫ bonū ex additione alterius fit melius: q̄uis poſ-
ſet dici ꝙ delectatio non eſt aliqd extraneū ab oꝑatione vir
tutis: ſed cōcomitans ipſam: vt in primo ethi. dicit. ¶ Ad
3ᵐ dōm: ꝙ delectatio nō hꝫ ꝙ ſit optimū ex hoc ꝙ eſt de
lectatio: ſed ex hoc ꝙ eſt ꝑfecta qes in optimo: vn̄ nō oꝫ ꝙ
oīs delectatio ſit optima aut etiam bona: ſicut aliqua ſcien-
tia eſt optima non tamen omnis.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ delectatio n̄ ſit menſura vel regula boni ⁊ ma
li moralis. Oīa. n. menſurātur primo ſui generis: vt dicit ī
10. metaphy: ſed delectatio nō ē primū ī genere moraliū:
ſꝫ ꝑcedunt ipſaꝫ amor ⁊ deſideriū: nō ergo ē regula boni-
tatis ⁊ malitie ī moralibus. ¶ P̄. Mēſurā ⁊ regulā oꝫ eē
vniformē: ⁊ ideo motus q eſt maxime vniformis ē men
ſura ⁊ regula oīum motuū: vt dr in. 10. metaphy: ſꝫ dele-
ctatio ē varia ⁊ multiformis cū q̄dā eaꝝ ſint bone ⁊ q̄daꝫ
male. ergo delectatio non eſt menſura ⁊ regula moraliū.
¶ P̄. Certius iudiciū ſumitur de effectu ꝑ cām q̄ ecōuer
ſo: ſꝫ bonitas vel malitia oꝑationis eſt cauſa bonitatis vel
malitie delectationis: q: bone delectatiōes ſunt que conſe-
quūtur bonas oꝑatiōes: male āt que malas: vt dicit ī. 10.
ethi. ergo delectationes nō ſūt regula ⁊ mēſura bōitatis ⁊
malitie ī moralibꝰ. ¶ Sed ꝯ̄ ē qḋ Aug. dic ſuper illud p̄s
Scrutās corda ⁊ renes deus. finis cure ⁊ cognitionis eſt
delectatio ad quā qs nitit ꝑuenire. Et Ph̄s dicit ī. 7. ethi.
ꝙ delectatio ē finis architector. i. p̄ncipalis: ad quē reſpici-
entes vnūq̄dq̄ hoc qdem malum: hoc aūt malū ſimplici
ter dicimꝰ. ¶ Rn̄ᵒ dōm: ꝙ bōitas vel malitia moralis p̄i
cipaliter ī volūtate ꝯſiſtit: vt ſupra dictum eſt: vtrum anteꝫ
volūtas ſit bōa vel mala p̄cipue ex fine cognoſcit: id anteꝫ
habet ꝓ fine ī quo volūtas qeſcit: qes āt volūtatis ⁊ cuiuſ
libet appetitus in bono eſt delectatio: ⁊ ideo ſꝫ delectatio
nem voluntatis humane p̄cipue indicat hō bonus vel ma
lus. Eſt. n. bonus ⁊ v̄tuoſus q gaudet ī oꝑibus v̄tutū: ma
lus aūt q ī oꝑibus malis: delectatiōes aūt appetitus ſenſiti
ui nō ſunt regula bonitatis vel malitie moralis: nam cibus
cōmuniter delectabilis eſt ſm appetitum ſenſitiuū bonis
⁊ malis: ſed volūtas bonoꝝ delectat ī eis ſm ꝯuenietiam
ratiōis: quā nō curat volūtas maloꝝ. ¶ Ad p̄mū gᵒ dōꝫ:
ꝙ amor ⁊ deſideriū ſunt priora delectatiōe ī via generatio
nis: ſed delectatio ē prior ſm rōnem finis: q in oꝑabilibus
hꝫ rōnē principij a quo maxie ſumit iudicium: ſic a regula
vel mēſura. ¶ Ad ſcḋm dōꝫ: ꝙ oīs delectatio ī hoc ē vni-
formis qḋ ē qes in aliquo bono: ⁊ ſm hoc pōt eſſe regula
vel mēſura: nā ille bonus ē cuius volūtas qeſcit ī vero bo-
no: malus aūt cuius volūtas qeſcit ī malo. ¶ Ad tertium
dōm: ꝙ cū delectatio ꝑficiat oꝑationē ꝑ modum finis: vt
ſupra dictum eſt: non pōt eſſe oꝑatio ꝑfecte bona niſi etiaꝫ
adſit delectatio in bono: nam bonitas rei dependet ex fine:
⁊ ſic quodammodo bonitas delectationis eſt cauſa bonita
tis in operatione.

¶ Queſtio. xxxv.

d

Einde conſiderādum eſt de do
lore ⁊ triſtitia. ¶ Et circa
hoc primo conſiderādū ē de triſtitia ſeu
dolor ſm ſe. Scḋo de cauſis eiꝰ. Ter
tio de effectibus ipſius. Quarto de re
medijs. Quinto de bonitate vel mali-
tia eius. ¶ Circa primum queruntur. 8.
Primo vtrum dolor ſit paſſio anime. Scḋo vtrū triſti
tia ſit idem quod dolor. Tertio vtꝝ triſtitia ſeu dolor ſit
ꝯ̄ria delectationi. Quarto vtrum omnis triſtitia omni de
lectationi ꝯ̄riet. Quinto vtrum delectationi contemplatio
nis ſit aliqua triſtitia ꝯ̄ria. Sexto vtrum magis fugienda
ſit triſtitia q̄ delectatio appetenda. Septimo vtrum do-
lor exterior ſit maior q̄ dolor interior. Octauo de ſpecie-
bus triſtitie.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videt ꝙ dolor nō ſit paſſio anime. Nulla. n. paſſio aīe ē ī
corpore: ſed dolor poteſt eſſe in corpore. Dicit enim Aug.
in lib. de vera reli. ꝙ dolor qui dicit corporis eſt corruptio
repentina ſalutis eius rei quā male vtēdo anima corruptio
ni obnoxiauit. ergo dolor non eſt paſſio anime. ¶ P̄. Oīs
paſſio anime pertinet ad vim appetitiuam: ſed dolor non
pertinet ad vim appetitiuam: ſed magis apprehenſiuam.
Dicit. n. Aug. in lib. de natura boni: ꝙ dolor eſt in corpore
facit ſenſus reſiſtens corpori potentiori. ergo dolor non eſt
paſſio anime. ¶ P̄. Omnis paſſio anime pertinet ad ap-
petitum aīalem: ſed dolor nō pertinet ad appetitū aīalem:
ſed magis ad appetitū nālē. Dicit. n. Augu. 8. ſup Gen̄.
ad lrām. Niſi aliqḋ bonuꝫ remanſiſſet in nā: nullius boni
amiſſi eſſet dolor ī pena. ergo dolor non eſt paſſio anime.
¶ Sed contra ē ꝙ Aug. 14. de ciui. dei ponit dolorem in-
ter paſſiones aīe: inducens illud Virgilij. Hinc metuūt cu
piunt gaudentq̄ dolentq̄. ¶ Rn̄ᵒ dōꝫ: ꝙ ſicut ad delecta
tionem duo requirunt. ſ. coniunctio boni ⁊ perceptio hu-
iuſmodi ꝯiunctionis: ita etiā ad dolorē duo reqrunt. ſ. con-
iūctio alicuiꝰ mali qḋ ea rōne ē malū: q: priuat aliquod bo
nū: ⁊ ꝑceptio hmōi cōiunctiōis. Quicqd aūt ꝯiūgit: ſi nō
hēat reſpectu eius cui coniungit rōnem boni vel mali: nō
pōt cāre dlectationē vel dolorē: ex quo pꝫ ꝙ aliqd ſub rōne
bōi vel mali eſt obiectū delectatiōis ⁊ doloris: bonū anteꝫ
⁊ malū īquātum hmōi ſūt obā appetitus. vnde pꝫ ꝙ dele
ctatio ⁊ dolor ad appetitum ꝑtinent: oīs autē motus appe
titiuus ſeu iclinatio cōſequēs apprehēſionē ꝑtinet ad appe
titum ītellectiuū vel ſenſitiuū: nam inclinatio appetitus nā
lis nō ꝯſequtur apprehenſionē ipſius appetētis ſed alterius
vt in primo dcm̄ ē. Cū igit delectatio ⁊ dolor p̄ſupponāt ī
eodem ſubo ſenſum vel apprehenſionē aliquā: manifeſtū
ē ꝙ dolor ſicut ⁊ delectatio ē in appetitu ītellectiuo vel ſen
ſitiuo: omnis aūt motus appetitus ſenſitiui dicit paſſio: vt
ſupra dcm̄ ē: ⁊ p̄cipue illi q in defectū ſonant. vn̄ dolor ſm
ꝙ eſt in appetitu ſenſitiuo ꝓpriiſſime dicit paſſio aīe: ſicut
moleſtie corꝑales ꝓprie paſſiōes corporis dr̄. vn̄ ⁊ Aug.
14. de ci. dei. dolorē ſpecialiter egritudinē noiat. ¶ Ad pri
mū ergo dōꝫ: ꝙ dolor dicit eſſe corꝑis: q: cā doloris eſt ī
corpore: puta cum patimur aliquod nociuum corpori: ſed
motus doloris ſemper eſt in anima: nam corpus non pōt
dolere niſi dolente aīa: vt Aug. dicit. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ do
lor dr eſſe ſenſus: nō q: ſit actus ſenſitiue virtutis: ſꝫ q: req
ritur ad dolorem corporalem ſicut ad delectationē. ¶ Ad
3ᵐ dōm: ꝙ dolor de amiſſione boni demonſtrat bonitatē
nāe: nō q: dolor ſit actus nālis appetitus: ſed q: natura ali
quid appetit vt bonum: quod cum remoueri ſentitur ſeq
tur doloris paſſio in appetitu ſenſitiuo.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ triſtitia nō ſit dolor. dic. n. Augu. 14. de ci.
dei. ꝙ dolor ī corꝑibus dr: triſtitia āt dicit magis in aīa: gᵒ
triſtitia nō ē dolor. ¶ P̄. Dolor nō eſt niſi de ꝑſenti malo
ſed triſtitia pōt eſſe de preterito ⁊ de futuro: ſic penitētia ē
triſtitia de p̄terito ⁊ anxietas de futuro: ergo triſtitia oīno
a dolore differt. ¶ P̄. Dolor nō videt cōſeq niſi ſenſuꝫ ta
ctus: ſed triſtitia pōt conſeq ex oībus ſenſibꝰ: ergo triſtitia
non eſt dolor: ſed ſe hꝫ in pluribꝰ. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē quod apl's dic
ad Ro. 9. Triſtitia eſt mihi magna ⁊ ꝯtinuus dolor cordi
meo. ꝑ eodem vtens triſtitia ⁊ dolore. ¶ Rn̄ᵒ dōꝫ ꝙ de
lectatio ⁊ dolor ex duplici apprehēſione cāri pōt: vel ex ap
prehēſione exterioris ſenſus: vel ex apprehēſione interioris:
ſiue intellectus ſiue imaginatiōis. Interior aūt app̄henſio
ad plura ſe extēdit q̄ exterior: eo ꝙ q̄cūq̄ cadunt ſub exte
riori app̄hēſione: cadūt ſub interiori: ſꝫ non ecōuerſo. Sola
igit illa delectatio q̄ ex interiori app̄hēſione cauſat gaudiū
noiatur: vt ſupra dcm̄ ē: ⁊ ſimilr ille ſolus dolor q ex app̄-
hēſione interiori cauſat: nominatur triſtitia. Et ſic illa dele
ctatio q̄ ex exteriori apprehēſione cauſat: delectatio quideꝫ
noiatur: nō aūt gaudiū: ita ille dolor q ex exteriori apprehē
ſione cauſat: nominat qdē dolor nō āt triſtitia. Sic igitur
triſtitia eſt q̄dam ſpēs doloris ſicut gaudiū delectationis.
¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ Aug. loqt ibi q̄tū ad vſuꝫ vo-

cabuli:q2 dolo: magis vſitatur in corporalibus doloꝛibus ꝗ ſunt magis noti ꝗ̄ in doloꝛibus ſpūalibus. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſenſus exterioꝛ nō ꝑcipit niſi pſens: vis aūt cogniti ua interioꝛ pōt ꝑcipere pn̄s:pteritū: ⁊ futuꝝ: ⁊ iō triſtitia pōt eē de pſenti pterito: ⁊ futuro:doloꝛ āt corꝑalis ꝗ ſeqꝛ appꝛhēſionē ſenſus exterioꝛis:nō pōt eē niſi de pn̄ti. ¶ Ad tertiū dōꝫ:ꝙ ſenſibilia tactus ſūt doloꝛoſa nō ſolū inq̄ꝫtuꝫ ſūt iꝑpoꝛtionata vꝛtuti appꝛhenſiue:ſed etiā inq̄ꝫtum ꝯriā tur nature:alioꝝ vero ſenſuū ſenſibilia pn̄t qdē eē iꝑpoꝛ tionata virtuti appꝛehēſiue:non tn̄ ꝯriant nāe niſi in oꝛdie ad ſenſibilia tactus. vn̄ ſolus homo ꝗ eſt aīal pfectuꝫ in co gnitione delectat in ſenſibilibus alioꝝ ſenſuū ſꝫ ſeipſa: alia vero aīalia nō delectant in eis niſi ſm ꝙ referunt ad ſenſi bilia tactus: vt dr̄ in.3.ethi. ⁊ iō de ſenſibilibus alioꝝ ſenſu uꝫ non dr̄ eſſe doloꝛ ſm ꝙ ꝯriat delectationi nāli.ſꝫ magis triſtitia ꝗ ꝯriat gaudio aīali. Sic igiť ſi doloꝛ accipiatur pꝛo corꝑali doloꝛe qō vſitatius eſt:doloꝛ ex oppoſito diuidit ꝯtra triſtitiā ſm diſtinctionē appꝛehēſionis interioꝛis ⁊ ex terioꝛis:lꝫ q̄ꝫtum ad obā delectatio ad plura ſe extendat ꝗ̄ doloꝛ corꝑalis. Si vero doloꝛ accipiat cōmuniter:ſic doloꝛ eſt genus triſtitie: vt dictum eſt.

Ad tertiū ſic ꝑcedit. Uideť ꝙ doloꝛ delecta tioni nō ꝯtrarieť. Unū.n.ꝯtrarioꝝ nō eſt cā alterius:ſed triſtitia poteſt eē cauſa delectationis. Diciť.n.Matth.5. Beati ꝗ lugent:qm̄ ipſi ꝯſolabunť.er go nō ſūt ꝯria. ¶ P. Unū ꝯrioꝝ nō denoīat aliud: ſꝫ i q buſdam ipſe doloꝛ vel triſtitia eſt delectabilis:ſicut Aug.di cit.l.3.ꝯfeſ.ꝙ doloꝛ i ſpectaculis delectat. Et.4.ꝯfeſ. dicit ꝙ fletus amara res ē: ⁊ tn̄ quādoq3 delectat: ergo doloꝛ n̄ ꝯtrariať delectationi. ¶ P. Unū ꝯtrarioꝝ nō ē materia alterius:q2 ꝯtraria ſimul eſſe non poſſunt:ſed doloꝛ pōt eē mā delectationis:dicit.n.Aug.in lib.de penitentia. Semp penitēs doleat: ⁊ de doloꝛe gaudeat. Et phs dic̄ i.9.ethi. ꝙ econuerſo malus dolet de eo qō delectatus ē:ergo dele ctatio ⁊ doloꝛ n̄ ſūt ꝯria. ¶ Sꝫ ꝯ ē qō Aug.dicit.14.de ci. dei.ꝙ letitia ē voluntas in coꝝ conſenſione que volum⁹: triſtitia aūt eſt volūtas in diſſenſione ab his que volumus: ſed conſentire ⁊ diſſentire ſūt ꝯria:ergo letitia ⁊ triſtitia ſūt ꝯria. ¶ Rn̄o dōꝫ:ꝙ ſic phs dic̄.10.metaphy. Cōtrarietas ē differētia ſm foꝛmā:foꝛma aūt ſeu ſpēs paſſionis ⁊ mot⁹ ſumiť ex obō vel termino:vnde cum obā delectationis ⁊ triſtitie ſeu doloꝛis ſint ꝯria.ſ.bonum pꝛeſens ⁊ maluꝫ pꝛe ſens:ſequiť ꝙ doloꝛ ⁊ delectatio ſint ꝯtraria. ¶ Ad pmū g⁰ dōm:ꝙ nihil pꝛohibet vnū ꝯtrarioꝝ eſſe cauſam al terius per accidens:ſic autem triſtitia poteſt eſſe cauſa de lectationis. Uno qdeꝫ modo inquātum triſtitia de abſen tia alicuius rei: vel de pꝛeſentia ꝯtrarij vehemētius ꝗrit id in quo delecteť:ſicut ſitiens vehementius ꝗrit delectatio nem potus: vt remediū ꝯtra triſtitiā quaꝫ patiť. Alio mo do iquantum ex magno deſiderio delectatiōis alicuius nō recuſat aliqs triſtitias perferre: vt ad illam delectationem perueniat: ⁊ vtroq3 modo luctus pꝛeſens ad conſolationē future vite perducit:q2 ex hocipſo ꝙ homo luget p pecca tis vel pꝛo dilatione gloꝛie mereť conſolationem eternam. Similr̄ mereť etiam eam aliqs ex hoc ꝙ ad ipſam conſe quendā non refugit laboꝛes ⁊ anguſtias pꝛopter ipſam ſu ſtinere. ¶ Ad ſcōm dōm:ꝙ doloꝛ ipſe pōt eſſe delectabi lis per accn̄s:inq̄ꝫtum.ſ.hꝫ adiunctam admirationē: vt in ſpectaculis:vel inq̄ꝫtum facit recoꝛdationem rei amate: ⁊ facit percipe amoꝛē eius:de cuius abſentia doleť: vn̄ cum amoꝛ ſit delectabilis: ⁊ doloꝛ: ⁊ oīa que ex amoꝛe ꝯſequū tur:inq̄ꝫtum in eis ſentiť amoꝛ ſunt delectabilia: ⁊ pp hoc ēt doloꝛes in ſpectaculis poſſunt eſſe delectabiles: inquātū in eis ſentiť aliquis amoꝛ conceptus ad illos ꝗ i ſpectaculis cōmemoꝛanť. ¶ Ad 3m dōm:ꝙ volūtas ⁊ ratio ſupꝛa ſu os actus reflectunť:inq̄ꝫtum ipſi actus voluntatis ⁊ rōnis accipiunť ſub rōne boni vel mali: ⁊ hoc mō triſtitia pōt eē materia delectationis vel ecōuerſo:non p ſe ſed p accn̄s:in quantū.ſ. vtrūq3 accipitur in rōne boni vel mali.

Ad quartū ſic ꝑcediť. Uř ꝙ omnis triſtitia delectationi cōtriſtetur. Sicut.n. albedo ⁊ nigredo ſunt contrarie ſpecies coloꝛis:ita delecta tio ⁊ triſtitia ſunt contrarie ſpecies anime paſſionuꝫ:ſed al bedo ⁊ nigredo vniuerſaliter ſibi opponunť:ergo ēt dele ctatio ⁊ triſtitia. ¶ P. Medicine per ꝯtraria fiunt:ſed ꝗli bet delectatio eſt medicina ꝯtra quālibet triſtitiam: vt pꝫ p phm in.7.ethi.ergo quelibet delectatio cuilibet triſtitie cō trariatur. ¶ P. Cōtraria ſunt que ſe inuicē ipediunt: ſed ꝗ libet triſtitia impedit quālibet delectationē: vt pꝫ p illud qō diciť in.10.ethi.ergo quelibet triſtitia cuilibet delectationi contrariať. ¶ Sꝫ ꝯ:ꝯtrarioꝝ non eſt eadem cauſa: ſed ab eodem habitu ꝑcedit ꝙ aliqs gaudeat de vno ⁊ triſteť de oppoſito:ex charitate.n.contingit gaudere cū gaudentib⁹: ⁊ flere cū flētibus: vt dr̄. Ro.12.ergo non oīs triſtitia om ni delectationi ꝯtrariať. ¶ Rn̄o dōm:ꝙ ſicut diciť.in.10. metaphy. Cōtrarietas eſt differētia ſm foꝛmā: foꝛma aūt eſt ⁊ generalis ⁊ ſpecialis. vnde contingit eſſe aliqua con traria ſm foꝛmā generis:ſicut vtus ⁊ vitiuꝫ: ⁊ ſm foꝛmā ſpeciei:ſicut iuſtitia ⁊ iniuſtitia. Eſt aūt ꝯſiderandū ꝙ que dam ſpecificantur ſm foꝛmas abſolutas:ſicut ſubſtantie ⁊ qualitates:quedā vero ſpecificanť p comparationeꝫ ad ali qd extra:ſicut paſſiones ⁊ motus recipiunt ſpēm ex termi nis ſiue ex obiectis. In his ergo quoꝝ ſpecies ꝯſiderantur ſm foꝛmas abſolutas:ꝯtingit qdem ſpecies ꝗ continentur ſub contrarijs generibus nō eſſe ꝯtrarias ſm rōnem ſpe ciei:non tn̄ ꝯtingit ꝙ habeant aliquā affinitatē vel conueni entiam adinuicem. Intempantia.n. ⁊ iuſtitia ꝗ ſunt in con trarijs generibus: virtute.ſ. ⁊ vitio:non contrariant adinui ceꝫ ſm rōnem ꝓpꝛie ſpeciei:nec hn̄t aliquā affinitateꝫ vel conuenientiā adinuicem:ſed in illis quoꝝ ſpecies ſumunť ſm habitudinē ad aliqd extrinſecū:contingit ꝙ ſpecies cō trarioꝝ generū non ſolum n̄ ſunt contrarie adinuicem:ſꝫ ēt hn̄t quādam conuenietiam ⁊ affinitateꝫ:eo ꝙ eodē modo ſe habere ad contraria contrarietatē inducit:ſicut accedere ad album ⁊ accedere ad nigrū hn̄t rationem contrarieta tis:ſꝫ contrario modo ſe hēre ad contraria hn̄t rationem ſi militudinis:ſicut recedere ab albo ⁊ accedere ad nigrum: ⁊ hoc maxime apparet in contradictione ꝗ eſt pꝛincipium oppoſitionis:nā in affirmatione ⁊ negatione euſdeꝫ ꝯſiſtit oppoſitio:ſicut albū ⁊ non albū:in affirmatione aūt vnius oppoſitoꝝ ⁊ negatione alterius attendiť conuenietia ⁊ ſi militudo: vt ſi dicam nigrū ⁊ non albū:triſtitia aūt ⁊ dele ctatio cū ſint paſſiones ſpecificanť ex obiectis: ⁊ qdem ſm genus ſuum contrarietatē hn̄t:nam vnū pertinet ad ꝓſecu tionē:aliud vo ad fugam:ꝗ ſe hn̄t i appetitu:ſicut affirma tio ⁊ negatio in rōne: vt dr̄ in.6.ethi. Et iō triſtitia ⁊ dele ctatio ꝗ ſunt de eodē hn̄t oppoſitionem adinuiceꝫ ſm ſpēꝫ: triſtitia vero ⁊ delectatio de diuerſis:ſiqdem illa diuerſa n̄ ſint diuerſa oppoſita ſed diſpata:non hn̄t oppoſitioneꝫ ad inuicem ſm rōnem ſpēi:ſed ſunt etiā diſpate ſicut triſtari de moꝛte amici: ⁊ delectari in contēplatione. Si vero illa diuerſa ſint contraria:tūc delectatio ⁊ triſtitia non ſolū non hn̄t contrarietatem ſm rōnem ſpeciei:ſed etiā hn̄t conue nientiam ⁊ affinitatem:ſicut gaudere de bono ⁊ triſtari de malo. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm:ꝙ albedo ⁊ nigredo non habent ſpeciē ex habitudine ⁊ aliqd exterius:ſicut delecta tio ⁊ triſtitia. vnde non ē eadē ratio. ¶ Ad ſcōꝫ dōꝫ: ꝙ ge nus ſumiť ex materia: vt pꝫ in.8.metaphy.in accidētibus aūt loco māe eſt ſubm:dictū eſt aūt ꝙ delectatio ⁊ triſtitia contrariant ſm genus: ⁊ ideo in qualibet triſtitia eſt cōtra ria diſpoſitio ſubiecti diſpoſitioni ꝗ eſt in qualibet delecta tione:nam in qualibet delectatione appetitus ſe hꝫ vt acce ptans id quod hꝫ:in qualibet autem triſtitia ſe habet vt fu giens: ⁊ ideo ex parte ſubiecti quelibet delectatio eſt medi cina contra quālibet triſtitiā: ⁊ quelibet triſtitia eſt impedi tiua cuiuſlibet delectationis:pꝛecipue tn̄ qn̄ delectatio triſti tie contrariať etiā ſm ſpecieꝫ. Un̄ pꝫ ſolutio ad tertiū. Uel aliter dōm:ꝙ ⁊ſi non oīs triſtitia contrarieť omni delecta tioni ſm ſpēm:tn̄ quantum ad affectum contrariatur: naꝫ ex vno confoꝛtatur natura animalis:ex alio vero quodam modo moleſtatur.

Ad quintū ſic ꝑceditur. Uř ꝙ delectatiōi cō templationis ſit aliqua triſtitia con traria. Dicit.n.apoſtolus.2.ad Coꝛ.7. Que ſm deū ē tri

ſtitia: penitentiã in ſalutem ſtabilẽ operatᷣ: ſed reſpicere ad
deum ꝑtinet ad ſupiorez rationẽ: cuius eſt ꝯtemplatione
vacare: ſꝫ Aug. in .12. de tri. ergo delectatiõi ꝯtemplatiõis
opponitᷣ triſtitia. ¶ P̄. Cõtrarioꝝ ꝯria ſũt effectus: ſi ergo
vnũ ꝯtrariorum cõtemplatũ ẽ cauſa delectationis aliud erit
cauſa triſtitie: ⁊ ſic delectationi contemplationis erit triſtitia
ꝯria. ¶ P̄. Sicut obiectũ delectationis eſt bonũ: ita obm
triſtitie eſt maluꝫ: ſed ꝯtemplatio põt hr̃e mali rõnẽ. Dicit
enim phs i .xi. metaphy. ꝙ quedaꝫ iconueniẽs eſt medita-
ri: ergo cõtemplationis delectationi põt eſſe contraria triſti
tia. ¶ P̄. Operatio quelibꝫ ſm ꝙ non ẽ ipedita eſt cauſa
delectatiõis: vt dicitᷣ in .7. ⁊ 10. ethi. ſed opatio contẽplatio
nis põt multiplr̃ impediri: vel vt totalr̃ nõ ſit vel vt cũ dif
ficultate ſit. ergo in cõtemplatione põt eſſe triſtitia delecta-
tioni contraria. ¶ P̄. Carnis afflictio eſt cauſa triſtitie: ſed
ſicᷣ dicitᷣ Eccle. vltimo: frequẽs meditatio carnis eſt affli-
ctio. ergo contẽplatio hꝫ triſtitiã delectationi ꝯtrariã. ¶ Sꝫ
ꝯ ẽ quod dicitᷣ Sapiẽtie .8. Non hꝫ amaritudinem conuer
ſatio illius. ſ. ſapiẽtie: nec tedium conuictus eius. ſed letitiaꝫ
⁊ gaudiũ conuerſatio autem ⁊ conuictus ſapiẽtie eſt per cõ
templationẽ: ergo nulla triſtitia eſt q̄ ſit ꝯtraria delectationi
ꝯtemplationis. ¶ Rn̄º dõm: ꝙ delectatio ꝯtẽplatiõis põt
intelligi dupliciter. Uno modo ita ꝙ contemplatio ſit dele
ctationis cauſa ⁊ non obiectum. ⁊ tunc delectatio non ẽ de
ipſa contemplatione: ſed de re contẽplata: contingit autem
contemplari aliqd nociuum cõtriſtans: ſicᷣ ⁊ aliqd conueni
ens ⁊ delectãs. vnde ſi ſic delectatio contẽplationis accipia
tur: nihil prohibꝫ delectationi cõtemplationis eſſe triſtitiaꝫ
ꝯriam. Alio mõ poteſt dici delectatio contemplatiõis: q:
contemplatio eſt eius obm ⁊ cauſa: puta cum aliqs delecta
tur de hoc ipſo qđ cõtemplatᷣ: ⁊ ſic vt dicᷣ Greg. nicenꝰ ei
delectationi q̄ ẽ ſm contemplationẽ nõ opponitᷣ aliqua tri
ſtitia: ⁊ hoc idez phs dicᷣ i pmo topicoꝝ: ⁊ i .10. ethi. ſꝫ hoc
eſt itelligẽdum ꝑ ſe loquẽdo: cuius ratio eſt: q: triſtitia ꝑ ſe
contrariatᷣ delectationi q̄ eſt de ꝯtrario obto: ſic delectatiõi
que eſt de calore ꝯtrariatᷣ triſtitie q̄ ẽ de frigore. Obiecto aũt
contẽplatiõis nihil eſt ꝯtrariũ: ꝯtrariorum. n. rõnes ſm ꝙ
ſũt appheſe nõ ſunt ꝯtrarie: ſed vnũ ꝯtrariũ ẽ rõ cognoſcẽ
di aliud. vñ delectationi que eſt in contẽplando ꝑ ſe loquẽ-
do nõ põt eſſe aliq̃ triſtitia ꝯtraria: ſꝫ nec ẽt hꝫ triſtitiã ane-
xaꝫ: ſicᷣ corpales delectationes que ſunt vt medicine q̃dam
ꝯtra aliq̃s moleſtias: ſicᷣ aliqs delectatᷣ in potu ex hoc ꝙ an
xiatᷣ ſiti: quãdo autem iam tota ſitis eſt repulſa: etiaꝫ ceſſat
delectatio potus: delectatio enim contemplationis nõ cau-
ſatᷣ ex hoc ꝙ excluditᷣ aliqua moleſtia: ſed ex hoc ꝙ eſt ſm
ſeipſam delectabilis: non eſt enim generatio: vt dictuꝫ eſt:
operatio quedam perfecta. Per accidens autem admiſce
tur triſtitia delectationi apprehẽſionis: ⁊ hoc duplr̃. Uno
modo ex parte organi. Alio modo ex impedimẽto appre
henſionis. Ex parte qdem organi admiſcetᷣ triſtitia vel do
lor apprehẽſioni: directe qdem i viribus apprehẽſiuis ſen
ſitiue partis que habent organũ corporale: vel ex ſenſibili
quod eſt ꝯtrariũ debite complexiõi organi: ſicut guſtus rei
amare: ⁊ olfatus rei fetide: vel ex continuitate ſenſibilis cõ-
uenientis: quod per aſſiduitatem facit ſuperexcreſcentiã na-
turalis habitus: vt ſupra dictum ẽ: ⁊ ſic redditᷣ apprehẽſio
ſenſibilis que prius erat delectabilis tedioſa: ſed hec duo
directe i contẽplatione mẽtis locũ non habẽt: q: mens nõ
habꝫ organũ corporale. vnde dictum ẽ in auctoritate indu-
cta ꝙ non habet contemplatio mentis nec amaritudinem:
nec tedium: ſed quia mens humana vtitur in contemplan
do viribus apprehẽſiuis ſenſitiuis: in quarum actibus acci
dit laſſitudo: ideo indirecte admiſcetur aliqua afflictio: vel
dolor contemplationi: ſed neutro modo triſtitia cõtempla
tioni adiuncta ꝑ accidens ꝯtrariatᷣ delectationi eius. Naꝫ
triſtitia que ẽ de impedimẽto cõtemplationis nõ ꝯtrariatᷣ
delectatiõi cõtemplationis: ſed magis hꝫ affinitatez ⁊ cõ
uenientiaꝫ cũ ipſa: vt ex ſupradictis pꝫ. Triſtitia vero vel af
flictio que eſt de laſſitudine corpali non ad idẽ genus refer
tur: vnde eſt penitus diſpata: ⁊ ſic manifeſtũ eſt ꝙ delecta
tioni que eſt de ipſa cõtemplatiõe nulla triſtitia contrariatᷣ:
nec adiungitᷣ ei aliqua triſtitia niſi ꝑ accidẽs. ¶ Ad primuꝫ
ergo dõꝫ: ꝙ illa triſtitia que eſt ſm deum nõ eſt de ipſa cõ
templatione mentis: ſed eſt de aliquo qđ mens ꝯtemplatᷣ
. ſ. de peccato qđ mens ꝯſiderat: vt ꝯtrarium delectationi
diuine. ¶ Ad ſcđꝫ dõm: ꝙ ea que ſunt ꝯtraria in reꝝ natu
ra ſm ꝙ ſunt in mẽte nõ habẽt ꝯtrarietatem. nõ. n. rõnes
ꝯtrarioꝝ ſunt cõtrarie: ſed magis vnum contrarium eſt ra
tio cognoſcẽdi aliud: ꝑꝑ quod eſt vna ſcĩa ꝯtrarioꝝ. ¶ Ad
3ᵐ dõꝫ: ꝙ contemplatio ſm ſe nũq̃ hꝫ rõnem mali: cũ cõ
templatio nihil aliud ſit q̃ cõſideratio veri: qđ eſt bonuꝫ in
tellectus: ſed ꝑ accidens tñ: inq̃tum. ſ. cõtemplatio vilio-
ris impedit contemplationez melioris: vel ex pte rei ꝯtem
plate: ad quã inordinate appetitus afficitᷣ. ¶ Ad quartum
dõm: ꝙ triſtitia q̄ eſt de impedimẽto ꝯtemplatiõis nõ ꝯriatᷣ
delectationi cõtemplatiõis: ſꝫ eſt ei affinis. vt dcm̃ ẽ. ¶ Ad
quintũ dõm ꝙ afflictio carnis ꝑ acciñs ⁊ indirecte ſe hꝫ ad
contemplationem mentis: vt dictum eſt.

Ad ſextũ ſic ꝓcedit. Uidetᷣ ꝙ magis ſit fugien-
da triſtitia q̃ delectatio appetẽda. Di-
cit. n. Aug. i lib. 83. q. Nemo eſt q nõ magis dolorẽ fugiat
q̃ appetat voluptatem. Illud autẽ i qđ cõmuniter omnia
ꝯſentiũt videtᷣ eſſe nãle: ergo naturale eſt ⁊ ꝯueniẽs ꝙ plꝰ
triſtitia fugiatur q̃ delectatio appetatᷣ. ¶ P̄. Actio ꝯtrarij
facit ad velocitatẽ ⁊ itenſionẽ motus: aqua. n. calida citius
⁊ fortius cõgelatᷣ: vt dicit phs i lib. metheoroꝝ: ſꝫ fuga tri
ſtitie eſt ex ꝯtrarietate contriſtãtis: appetitus autez delecta
tionis non eſt ex aliqua cõtrarietate: ſꝫ magis ꝓcedit ex cõ
uenientia delectãtis: ergo maior eſt fuga triſtitie q̃ appetitꝰ
delectationis. ¶ P̄. Quãto aliqs ſm rationẽ fortiori paſ-
ſioni repugnat: tãto laudabilior eſt ⁊ vtuoſior: q: virtꝰ ẽ cir
ca difficile ⁊ bonum: vt dicitᷣ in .2. ethi. ſed fortis q reſiſtit
motui quo fugit dolor eſt vtuoſior q̃ temꝑatus q reſiſtit
motui quo appetitᷣ delectatio. Dicit. n. phs in primo rhet.
ꝙ fortes ⁊ iuſti maxime honorãtᷣ: ergo vehemẽtior ẽ mo
tus quo fugitur triſtitia q̃ motus quo appetitᷣ delectatio.
¶ Sed contra. bonum eſt fortius q̃ maluꝫ: vt pꝫ ꝑ Dio.
4. ca. de di. no. ſed delectatio eſt appetibilis ꝓpter bonum
quod eſt eius obm: fuga autem triſtitie eſt ꝓpter malum:
ergo fortior eſt appetitus delectationis q̃ fuga triſtitie.
¶ Rn̄º dõm: ꝙ ꝑ ſe loq̃ndo appetitus delectationis ẽ for
tior q̃ fuga triſtitie: cuius ratio eſt: q: cauſa delectationis ẽ
conueniens bonum: cauſa autez doloris ſiue triſtitie eſt ali-
quod malum repugnãs. Contingit autem aliquod bonuꝫ
eſſe conueniẽs abſq; omni diſſonãtia: nõ autem poteſt eſſe
aliquod malũ totaliter abſq; omni cõuenientia repugnans.
vnde delectatio poteſt eſſe itegra ⁊ ꝑfecta: triſtitia autem ẽ
ſemꝑ ſm ꝑtem. vñ nãliter maior eſt appetitus delectatio-
nis q̃ fuga triſtitie. Alia vero ratio eſt: q: bonum quod eſt
obm delectationis ꝑ ſeipſm appetitᷣ: malum autẽ qđ ẽ obꝫ
triſtitie eſt fugiẽdum inq̃tum ẽ priuatio boni: qđ autez eſt
ꝑ ſe potius eſt illo quod eſt ꝑ acciñs: cuius etiã ſignuꝫ appa
ret i motibus nãlibus. nam oĩs motus nãlis intenſior eſt i
fine cũ appropinquat ad terminũ ſue nature ꝯuenientez:
q̃ in principio cũ recedit a termino ſue nature nõ ꝯuenien-
ti: quaſi natura magis tendat in id quod eſt ſibi conueniẽs
q̃ fugiat id qđ eſt ſibi repugnãs. vnde ⁊ inclinatio appeti-
tiue virtutis ꝑ ſe loquẽdo vehemẽtius tendit in delectatio
nem q̃ fugiat triſtitiam. Sed per accidens contingit ꝙ tri
ſtitiam aliqs magis fugit q̃ delectationem appetat: ⁊ hoc
tripliciter. Primo quidẽ ex pte apphenſionis: q: vt Aug.
dicit .10. de tri. Amor magis ſentitᷣ cum eum ꝑdit idigẽtia.
ex indigẽtia autem amati ꝓcedit triſtitie: que ẽ ex amiſſione
alicuius boni amati: vel ex incurſu alicuius mali contrarij:
delectatio autem non hꝫ indigentiam boni amati: ſꝫ quie-
ſcit i eo iam adepto. Cum igitur amor ſit cauſa delectatio-
nis ⁊ triſtitie: in tanto magis fugitur triſtitia quãto magis
ſentitᷣ amor: ex eo qđ ꝯtrariatᷣ amori. Scđo ex parte cauſe
contriſtãtis vel dolorem iferentis: que repugnat bono ma
gis amato q̃ ſit bonũ illud i quo delectamur: magis enim
amamus conſiſtẽtiam corpis nãlem q̃ delectationez cibi:
⁊ ideo timore doloris q ꝓuenit ex flagellis vel alijs huiuſ-
modi: que ꝯtrariãtur bone conſiſtẽtie corpis: dimittimus
delectationẽ ciborum vel aliorum hmõi. Tertio ex pte ef-

fectus.ſ.inq̄ʒtum triſtitia impedit non vnaʒ tātum delectationē: ſed oēs. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ illō qđ Aug. dicit ꝙ dolor magis fugit̄ q̄ʒ voluptas appetat̄: ē ver ꝑ acciñs ⁊ nō ꝑ ſe: ⁊ hoc pʒ ex eo qđ ſubdit. Quādoqꝫ qdem ēt videmus imaniſſimas beſtias a maximis voluptatibꝰ abſtinere dolorum metu q̄ ꝯtrariat̄ vite que maxime amatur. ¶ Ad ſcōʒ dōm: ꝙ aliter eſt i motu q̄ ē ab interiori: ⁊ aliter i motu qui eſt ab exteriori: motus eni q̄ eſt ab iteriori magis tendit in id qđ eſt cōueniens q̄ʒ recedat a ꝯtrario: ſicut ſupra dictuʒ eſt de motu naturali: ſed motus qui eſt ab extrinſeco intendit̄ ex ipſa ꝯtrarietate: q2 vnūqđqꝫ ſuo mō nititur ad reſiſtendum cōtrario ſicut ad cōſeruationē ſuipſius: vnde motus violentus intēditur in principio ⁊ remittit̄ in fine: motus autem appetitiue ptis eſt ab intrinſeco: cuʒ ſit ab anima ad res. ⁊ ideo per ſe loquēdo magis appetitur delectatio q̄ʒ fugiatur triſtitia: ſed motus ſenſitiue ptis eſt ab exteriori: quaſi a rebus ad animam: vnde magis ſentit̄ qđ eſt magis ꝯtrarium: ⁊ ſic etiaʒ ꝑ accidēs inq̄ʒtuʒ ſenſus regritur ad delectationē ⁊ triſtitiā magis fugit̄ triſtitia q̄ʒ delectatio appetat̄. ¶ Ad tertiuʒ dōʒ: ꝙ fortis nō laudatur ex eo ꝙ ſm rōnem nō vincit̄ a dolore vel triſtitia quacūqꝫ ſed ex ea que cōſiſtit in ꝑiculis mortis: que qdē triſtitia magis fugit̄ q̄ʒ appetatur delectatio ciboꝝ vel venereoꝝ: circa quā eſt temperātia: ſicut vita magis amat̄ q̄ʒ cibus vel coitus: ſed temperatus magis laudatur ex hoc ꝙ nō proſeqtur delectatiōes tactus: q̄ʒ ex hoc ꝙ nō fugit triſtitias cōtrarias: vt pʒ in.3.ethicorum.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ dolor exterior ſit maior q̄ʒ dolor cordis interior. Dolor enim cordis exterior cauſatur ex cauſa repugnante bone cōſiſtentie corꝑis i quo eſt vita: dolor autem interior cauſat̄ ex aliqua imaginatiōe mali: cū ergo vita magis ametur q̄ʒ imaginatum bonuʒ videt̄ ſm ꝑdicta ꝙ dolor exterior ſit maior q̄ʒ dolor interior. ¶ P̄. Res magis mouet q̄ʒ rei ſimilitudo: ſed dolor exterior ꝓuenit ex reali cōiunctione alicuius cōtrarij: dolor autem interior ex ſimilitudine cōtrarij apprehenſa. ergo maior eſt dolor exterior q̄ʒ dolor interior. ¶ P̄. Cauſa ex effectu cognoſcit̄: ſed dolor exterior habʒ fortiores effectus: facilius enīʒ hō morit̄ ꝓpter dolores exteriores q̄ʒ ꝑꝑ dolorem interiorē: ergo exterior dolor eſt maior ⁊ magis fugitur q̄ʒ dolor interior. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ dicitur Eccle.25. Omnis plaga triſtitia cordis eſt: ⁊ omnis malicia neq̄tia mulieris: ergo ſicut nequitia mulieris alias neq̄tias ſuperat: vt ibi itēditur: ita triſtitia cordis omnem plagam exteriorem excedit. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ dolor exterior ⁊ interior in vno conueniunt ⁊ in duobꝰ differunt. Conueniunt qdem in hoc ꝙ vterqꝫ ē motus appetitiue vtutis: vt ſupra dictuʒ eſt: ſed differūt ſm illa duo que ad triſtitiam ⁊ delectationē reqrunt̄. ſ. ſm cām que ē bonum vel malū coniūctū: ⁊ ſm apprehēſionē. Cauſa eni doloris exterioris eſt malū coniunctū qđ repugnat corꝑi: cauſa autem interioris doloris eſt malum coniunctum qđ repugnat appetitui. dolor etiā exterior ſequit̄ apꝑhēſionē ſenſus: ⁊ ſpecialr tactꝰ. dolor aūt iterior ſequit̄ apꝑhēſionē iteriorē: vel imaginationis. ſ. vel ēt rōnis. Si ergo cōparat̄ cā interioris doloris ad cām exterioris: vna per ſe pertinet ad appetitū cuꝰ eſt vterqꝫ dolor: alia vō ꝑ aliud. Nā dolor iterior eſt ex hoc qđ aliqd repugnat ipſi appetitui: exterior aūt dolor ex eo ꝙ repugnat appetitui: q2 repugnat corpori: ſꝫ aūt qđ eſt ꝑ ſe ē priꝰ eo qđ eſt ꝑ aliud: vnde ex parte iſta dolor iterior ꝓeminet dolori exteriori. Similr ē ex ꝑte apprehēſionis: nā apꝑhēſio rōnis ⁊ imaginationis altior q̄ʒ apprehēſio ſenſus tactꝰ: vñ ſimplr ⁊ ꝑ ſe loq̄ndo dolor interior potior eſt q̄ʒ dolor exterior: cuiꝰ ſignū eſt: ꝙ etiam dolores exteriores aliqs voluntarie ſuſcepit: vt euitet interiorē: ⁊ iquantū nō repugnat dolor exterior interiori appetitui. ſit quodāmodo delectabilis ⁊ iocūdus interiori gaudio. qñqꝫ tñ dolor exterior eſt cū iteriori dolore: ⁊ tunc dolor augetur: nō ſolū.n. interior eſt maior q̄ʒ exterior. ſʒ ēt vniuerſalior. Quicqd.n. ē repugnās corpori: pōt eē repugnās iteriori appetitui: ⁊ qcqd apꝑhēdit̄ ſenſu: pōt apꝑhēdi imaginatione ⁊ rōne: ſʒ nō ꝯuertit̄. Et ideo ſignāter in auctoritate adducta dicit̄. Oīs plaga triſtitia cordis eſt. q2 ēt dolores exterioꝝ plagaꝝ ſub iteriori cordis triſtitia apꝑhendūtur. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ dolor iterior pōt ēt eē de his q̄ ꝯtriant̄ vite. ⁊ ſic cōparatio doloris iterioris ad exteriorē nō eſt accipiēda ſm diuerſa mala q̄ ſūt cā doloris: ſed ſm diuerſam cōparationē huiꝰ cāe doloris ad appetitum. ¶ Ad ſcōʒ dōʒ: ꝙ triſtitia iterior nō ꝓcedit ex ſimilitudine rei apꝑhēſa: ſicut ex cā: nō.n. hō triſtat̄ iteriꝰ de ipſa ſimilitudine apꝑhēſa: ſʒ de re cuiꝰ ē ſimilitudo: q̄ qdē res tanto ꝑfectiꝰ apꝑhendit̄ ꝑ aliquā ſimilitudinē q̄ʒto ſimilitudo eſt magis imālis ⁊ abſtracta. ⁊ iō dolor iterior ꝑ ſe loquēdo ē maior tanq̄ʒ de maiori malo exñs: ꝑꝑ hoc ꝙ iteriori apprehēſione magis cognoſcit̄ malū. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ immutationes corporales magis cauſant̄ ex dolore exteriori: tūʒ q2 cā doloris exterioris eſt corrūpens coniunctū corporalr qđ exigit apꝑhenſio tactꝰ: tū ēt q2 ſenſus exterior ē magis corporalis q̄ʒ ſenſus iterior: ſicut ⁊ appetitꝰ ſenſitiuꝰ q̄ʒ itellectiuꝰ: ⁊ ꝑꝑ hoc vt ſupra dictū eſt: ex motu appetitus ſenſitiui magis corpus immutat̄: ⁊ ſimiliter ex dolore exteriori magis q̄ʒ ex dolore interiori.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ Damaſ. icōueniēter q̄tuor triſtitie ſpēs aſſignet q̄ ſunt accidia: achos vel anxietas ſʒ Grego. nice. miſericordia ⁊ inidia. Triſtitia.n. delectatiōi opponit̄: ſʒ delectatiōis nō aſſignant̄ alique ſpēs. ergo nec triſtitie ſpēs debēt aſſignari. ¶ P̄. Pnia eſt q̄dā ſpēs triſtitie: ſilr ēt nemeſis ⁊ zelus: vt dicit pħs in.2.rhetoricoꝝ: q̄ qdē ſub his ſpēbus nō cōprehēdunt̄. ergo iſufficiēs ē eiꝰ ꝑdicta diuiſio. ¶ P̄. Oīs diuiſio dʒ eē ꝑ oppoſita: ſʒ ꝑdicta nō hñt oppoſitionē adinuicē. Nā ſm Grego. accidia ē triſtitia vocē amputās: anxietas vō eſt triſtitia aggrauās: inuidia nō ē triſtitia in alienis bonis. miſericordia autem eſt triſtitia in alienis malis. contingit autem aliquē triſtari: ⁊ de alienis malis: ⁊ de alienis bonis. ⁊ ſimul cū hoc iterius aggrauari. ⁊ exteriꝰ vocē amittere. ergo ꝑdicta diuiſio nō eſt ꝯueniens. ¶ Sed ꝯ ē auctoritas vtriuſqꝫ. ſ. Grego. nice. ⁊ Damaſ. ¶ Rñ° dōʒ ꝙ ad rōnē ſpēi ꝑtinet ꝙ ſe habeat ex additiōe ad genꝰ. ſʒ generi pōt aliqd addi duplr. Vno mō qđ ꝑ ſe ad ipm ꝑtinet ⁊ virtute ꝯtinet̄ in ipſo ſicut rōnale addit̄ aīali. ⁊ talis additio fac̄ veras ſpēs alicuꝰ gñis: vt ꝑ pħm pʒ in.7.⁊.8. metaphiſice. aliqd vō addit̄ generi q̄ſi aliqd extraneū a rōne ipſiꝰ: ſicut ſi albū aīali addat̄: vel aliqd hmōi: ⁊ talis additio nō fac̄ veras ſpēs gñis: ſm ꝙ cōiter loquimur de genere ⁊ ſpēbꝰ. Interdū tñ dr̄ aliqd eē ſpēs alicuꝰ gñis ꝑꝑ hoc ꝙ hʒ aliqd extraneū ad qđ applicat̄ gñis rō: ſicut carbo ⁊ flāma dicunt̄ eſſe ſpecies ignis ꝑꝑ applicationem nature ignis ad mām alienā. ⁊ ſimili mō loquendi dr̄r aſtrologia. ⁊ ꝑſpectiua ſpecies mathematice iq̄ntū principia mathematica applicant̄ ad mām nālem. ⁊ hoc mō loquendi aſſignant̄ hic ſpecies triſtitie ꝑ applicationem rōnis triſtitie ad aliqd extraneū. qđ qdem extraneū accipi pōt: vel ex parte cāe obi: vel ex parte effectꝰ. ꝓpriū.n. obm triſtitie eſt propriuʒ malū: vñ extraneū obm triſtitie accipi pōt vel ſm alteꝝ tm̄. q2. ſ. eſt malū: ſʒ nō ꝓpriū: ⁊ ſic eſt miſericordia q̄ ē triſtitia de alieno malo: inq̄ʒtū tñ eſtimat̄ vt ꝓpriū vel quātū ad vtrūqꝫ. q2 neqꝫ eſt de ꝓprio: neqꝫ de malo: ſʒ de bono alieno: inq̄ʒtū tñ bonū alienū eſtimat̄ vt ꝓpriū malum. ⁊ ſic eſt inuidia. ꝓprius aūt effectꝰ triſtitie ꝯſiſtit in quadam fuga appetitꝰ: vñ extraneū circa effectū triſtitie pōt accipi quātuʒ ad alteꝝ tm̄. q2. ſ. tollit̄ fuga. ⁊ ſic eſt anxietas q̄ ſic aggrauat animū: vt nō appareat aliqđ refugiū: vñ alio nomine dr̄ anguſtia. Si vō i tātū ꝓcedat talis aggrauatio. vt etiā exteriora membra imobiliter ab opere: qđ ꝑtinet ad accidiā: ſic erit extraneū q̄ʒtū ad vtrūqꝫ. q2 nec ē fuga. nec ē inapetitu. Ideo aūt ſpālr accidia dr̄ vocem amputare. q2 vox inter oēs exteriores motus magis exprimit interiorē conceptū ⁊ affectū nō ſolū in hoībus: ſed etiā in alijs aīalibus: vt dr̄ in primo politicoꝝ. ¶ Ad primū g° dōʒ: ꝙ delectatio cauſat̄ ex bono qđ vno mō dr̄. ⁊ ideo delectationis nō aſſignant̄ tot ſpecies ſicut triſtitie: q̄ cauſant̄ ex malo qđ multifariā ꝯtingit: vt dicit Dionyſiꝰ.4. caplo d di.no. ¶ Ad ſcōm dōʒ: ꝙ pnia eſt de malo ꝓprio qđ ꝑ ſe ē obʒ

triſtitie. vñ non ꝑtinet ad has ſpecies: zelus vo ⁊ nemeſis ſub inidia ꝯtinent: vt īfra patebit. ℂ Ad 3m dōm: ꝙ diuiſio iſta nō ſumit̃ ſm oppoſitiones ſpecierū: ſ; ſm diuerſitatem extraneoꝝ ad q̄ trahit̃ rō triſtitie: vt dcm̄ eſt.

ℂ Queſtio. xxxvi.

Einde conſiderandū ē de cauſis triſtitie. ℂ Et circa hoc q̄runt̃ quatuor. Prio vtꝝ cā doloris ſit bonū amiſſum: vel magis malū coniunctū. Scdo vtrū cōcupiſcentia ſit cauſa doloris. Tertio vtꝝ appetitus vnitatis ſit cauſa doloris. Quarto vtrū; poteſtas cui reſiſti non pōt ſit cauſa doloris.

Ad primum ſic ꝓceditur. Uꝛ ꝙ bonū amiſſu; ſit magis cā doloris ꝙ malū ꝯiunctū. dicit.n. Aug. in lib. 83. q. Dulciſſimū dolorē eē de amiſſiōe bonoꝝ tꝑaliu;. eadē ergo rōne q̄b; dolor ex amiſſione alicuius boni ꝯtingit. ℂ P̄. Supra dcm̄ ē ꝙ dolor qui delectationi ꝯriat̃ eſt de eodem de quo eſt delectatio: ſ; delectatio ē de bono: ſicut ſupra dcm̄ ē. ergo dolor ē principalr de amiſſiōe. ℂ P̄. Scd; Aug. 14. de ciui. dei. Amor eſt cā triſtitie: ſic̃ ⁊ aliaꝝ affectionū aīe: ſ; obm amoris eſt bonu;: ergo dolor vel triſtitia magis reſpicit bonu; amiſſu; q̄ malū coniunctū. ℂ S; ꝯ eſt qd Damaſ. dic̃ in 2o. libro ꝙ expectatū malū timorē conſtituit: p̄ſens vo triſtitiā. ℂ Rn̄o dōm: ꝙ ſi hoc modo ſe haberent priuatiões ī apꝑhenſione aīe ſicut ſe hn̄t ī ipſis reb9: iſta queſtio nullius momenti eſſe videret̃. malū.n. vt ī prio libro habitum ē: ē priuatio boni: priuatio āt ī rerum nā nihil eſt aliud q̄ carētia oppoſiti habitus. ſm hoc ergo idem eſſet triſtari de bono amiſſo: ⁊ de malo habito: ſ; triſtitia eſt motus appetit9 apꝑhenſionem ſequentis. in apꝑhenſione aūt ipſa priuatio h; rationem cuiuſda; entis: vñ dr̄ ens rationis. ⁊ ſic malū cū ſit priuatio ſe h; ꝑ modū ꝯrij. Et ideo q̄tu; ad motum appetitiuū differt: vtꝝ reſpiciat principali9 malū coniunctū vel bonum amiſſum. Et q: motus appetitus aīalis hoc modo ſe h; in operibus aīe ſicut motus nālis in rebus nālibus: ex conſideratione nālium motuu; veritas accipi poteſt. Si.n. accipiamus in motibus nālibus acceſſum ⁊ receſſum: acceſſus per ſe reſpicit id quod eſt conueniēs nāe: receſſus aūt per ſe reſpicit id qd eſt ꝯriu;: ſicut graue per ſe recedit a loco ſupiori: accedit āt nāliter ad locū īferiorē. S; ſi accipiam9 cām vtriuſq; mot9. ſ. grauitatē: ipſa grauitas ꝑ ꝑus īclinat ad locum deorſum q̄ retrahat a loco ſurſum a quo recedit vt deorſum tēdat. Sic igr̃ cū triſtitia in motib9 appetitiuis ſe habeat ꝑ modū fuge vel receſſus: delectatio aūt ꝑ modū ꝓſecutionis vel acceſſus. ſic̃ dlectatio ꝑ pri9 reſpic̃ bonū adeptū q̄ſi ꝓpriū obm: ita triſtitia reſpicit malū coniunctū: ſ; cā delectationis ⁊ triſtitie. ſ. amor ꝑ pri9 reſpic̃ bonu; q̄ malū. Sic ergo eo mō quo obm ē cā paſſionis: magis ꝓprie eſt cā triſtitie vel doloris malū cōiunctū q̄ bonū amiſſu;. ℂ Ad p̄mū g9 dōm: ꝙ ipſa amiſſio boni apꝑhendit̃ ſub rōne mali: ſic̃ ⁊ amiſſio mali apꝑhendit̃ ſub rōne boni. ⁊ iō Aug. dicit dolorem ꝓuenire ex amiſſione tēporaliu; bonoꝝ. ℂ Ad ſcd; dō;: ꝙ delectatio ⁊ dolor eī ꝯrius reſpiciūt idē: ſ; ſub ꝯria rōne: nā ſi delectatio ē de p̄ſentia alicui9: triſtitia eſt de abſentia eiuſdem. In vno aūt ꝯtrarioꝝ includit̃ priuatio alterius: vt p; in. 10. metaphiſice. ⁊ inde ē ꝙ triſtitia q̄ ē de ꝯrio eſt quodāmō de eodē ſub ꝯtraria rōne. ℂ Ad 3m dōm: ꝙ q̄ñ ex vna cā ꝓueniūt multi motus nō o; ꝙ oēs principalius reſpiciāt illud quod principalius reſpicit eam: ſed primus tantum: vnuſquiſq; aute; aliorum principalius reſpicit illud quod eſt ei conueniens ſm propriam rōnem.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ ꝯcupiſcentia nō ſit cā doloris ſeu triſtitie. Triſtitia.n. ꝑ ſe reſpic̃ malū. vt dcm̄ eſt. ꝯcupiſcētia aūt eſt mot9 q̄dā appetit9 ī bonū: mot9 aūt q eſt ī vnū ꝯtrariū nō eſt cā mot9 q reſpic̃ aliud ꝯtrariū. ergo ꝯcupiſcētia nō ē cā doloris. ℂ P̄. Dolor ſm Damaſ. eſt de p̄ñti: ꝯcupiſcentia aūt eſt de futuro. ergo ꝯcupiſcentia non eſt cā doloris. ℂ P̄. Id qd ꝑ ſe ē delectabile nō eſt cā doloris: ſ; ꝯcupiſcentia eſt ſm ſeipa; delectabilis. vt ph̄s dicit in primo rhetoricoꝝ. ergo ꝯcupiſcentia nō ē cauſa doloris ſeu triſtitie. ℂ S; ꝯ ē qd Aug. dicit ī ench. Subītrantibus ignorantia agēdaꝝ reꝝ: ⁊ ꝯcupiſcētia noxiaꝝ: comites ſubinferunt̃ error ⁊ dolor: ſ; ignorātia ē cā erroris. ergo ꝯcupiſcētia eſt cā doloris. ℂ Rn̄o dōm: ꝙ triſtitia eſt mot9 q̄dā appetitiu9 aīalis: mot9 aūt appetitiu9 h; ſic̃ dcm̄ ē. ſimilitudinē appetitus nālis: cui9 duplex cā aſſignari pōt: vna ꝑ modu; finis alia ſic̃ vñ ē principiū mot9. ſic̃ deſcenſiōis corporis grauis cā. ſicut finis eſt locus deorſu;. principiū aūt mot9 ē inclinatio nālis q̄ eſt ex grauitate. Cā aūt mot9 appetitiui ꝑ modū finis eſt eius obm. ⁊ ſic ſupra dcm̄ eſt: ꝙ cā doloris ſeu triſtitie ē malū coniunctū. cā āt ſicut vñ ē principiū talis mot9 ē interior īclinatio appetit9. q q̄dē ꝑ ꝑus īclinat̃ ad bonu; ⁊ ex ꝯſequēti ad repudiādū malū ꝯtrariū. ⁊ iō hmōi motus appetitiui p̄mū p̄ncipiū ē amor q ē p̄ma īclinatio appetitus ad bonū ꝯſequēdū. Scdm aūt p̄ncipiū ē odiū: qd ē īclinatio p̄ma appetit9 ad malū fugiēdū. ſ; q: ꝯcupiſcētia vel cupiditas eſt p̄m9 effect9 amoris quo maxīe delectamur: vt ſupra dcm̄ eſt. iō frequēter Augu. cupiditatē vel cōcupiſcētia; ꝓ amore ponit: vt ſupra dcm̄ ē. ⁊ hoc mō cōcupiſcētia dic̃ eē vlem cām doloris: ſ; ipſa cōcupiſcētia ſm ꝓpriā rōnem ꝯſiderata ē īterdū cā doloris: oē.n. qd īpedit motum ne ꝑueniat ad terminū: ē ꝯtrariū motui: illud aūt qd ē contrariū motui appetit9 ē ꝯtriſtans: ⁊ ſic ꝑ ꝯñs ꝯcupiſcētia ſit cā triſtitie: in q̄tū de retardatiōe boni ꝯcupiti vel totali ablatiōe triſtamur. vlis aūt cā doloris eē ñ pōt. q: magis dolem9 de ſubtractione bonoꝝ p̄ſentiū ī q̄bus iā delectamur q̄ futuroꝝ q̄ ꝯcupiſcim9. ℂ Ad primū ergo dō;: ꝙ īclinatio appetit9 ad bonū conſequendū ē cā īclinatiōis appetit9 ad malū fugiēdū ſic̃ dcm̄ ē. ⁊ ex hoc ꝯtingit ꝙ mot9 appetitiui q reſpiciūt bonū: ponunt̃ cā motuū appetit9 q reſpiciunt malū. ℂ Ad ſcd; dō;: ꝙ illud qd cōcupiſcit̃: ⁊ ſi realr ſit futuꝝ. ē tñ quodāmō p̄ſens in q̄tū ſperat̃. Uel pōt dici ꝙ l; bonū concupitū ſit futuꝝ. tñ īpedimētū p̄ſentialr apponit̃ qd dolorē cauſat. ℂ Ad tertiū dō;: ꝙ cōcupiſcētia ē delectabilis q̄ diu manet ſpes adipiſcēdi quod concupiſcitur: ſed ſubtracta ſpe per impedimentum appoſitum concupiſcentia dolorem cauſat.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ appetit9 vnitatis nō ſit cā doloris. Dicit.n. ph̄s in 10. ethicoꝝ: ꝙ hec opinio q̄ poſuit repletionē eē cām dlectationis: ⁊ īciſionē cām triſtitie: videt̃ eē facta ex delectationibus ⁊ triſtitijs q̄ ſunt circa cibū: ſ; nō oīs delectatio vel triſtitia eſt hmōi. ergo appetit9 vnitatis nō ē cā vlis doloris: cū repletio ad vnitatem ꝑtineat: inciſio vero multitudine; inducat. ℂ P̄. Quelib; ſeparatio vnitati apponit̃. ſi ergo dolor cauſaret̃ ex appetitu vnitatis nulla ſeparatio eēt delectabilis: qd p; eſſe falſum in ſeparatione omnium ſuperfluoꝝ. ℂ P̄. Eadem rōne appetimus coniunctione; boni ⁊ remotionem mali: ſed ſicut coniunctio ꝑtinet ad vnitatē cum ſit vnio quedā: ita ſeparatio eſt ꝯtrarium vnitati. ergo appetitus vnitatis ñ magis d; poni cauſa doloris q̄ appetitus ſeparatiōis. ℂ Sed ꝯ eſt qd Aug. dicit in. 3. de li. arbitrio ꝙ ex dolore quē beſtie ſentiunt ſatis apparet in regēdis amādiſq; ſuis corporibus q̄ ſint anime appetētes vnitates. qd.n. eſt aliud dolor niſi quidā ſenſus diuiſionis vel corruptionis impatiens. ℂ Rn̄o dōm: ꝙ eo mō quo concupiſcētia vel cupiditas bonis eſt cauſa doloris: etiā appetitus vnitatis vel amor cauſa doloris ponendus eſt: bonu; enim vniuſcuiuſq; rei in quadam vnitate conſiſtit: prout. ſ. vnaqueq; res h; in ſe vnita illa ex q̄bus conſiſtit eius ꝑfectio. vnde ⁊ platonici poſuerunt vnū eſſe primū ſicut ⁊ bonum: vñ nāliter vnūquodq; appetit vnitatē ſicut ⁊ bonitatē: ⁊ ꝓꝑ hoc ſicut amor vel appetit9 boni ē cauſa doloris ita etiā amor vel appetitus vnitatis. ℂ Ad primū ergo dicendū ꝙ non oīs vnitio ꝑficit rōnem boni: ſ; ſolum illa a q̄ dependet eſſe ꝑfectum rei: ⁊ ꝓꝑ hoc etiā non cuiuſlib; appetitus vnitatis ē cauſa doloris vel triſtitie: vt quidam opinabant̃: quorum opinionem ibi ph̄s excludit per hoc ꝙ q̄dam repletiones non ſunt delectabiles ſicut repleti cibis ñ delectant̃ in ciborū ſumptione. talis.n. repletio ſiue vnio

magis repugnaret ad perfectionem eſſe q̄ꝫ ipſuꝫ conſtitue
ret vnde dolor nō cauſat̄ ex appetitu cuiuſlibꝫ vnitatis: ſꝫ
eius ī qua conſiſtit ꝑfectio nāe. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dd̄m: ꝙ ſepara
tio pōt eē delectabilis vel inquātuꝫ remouet̄ illud qd̄ eſt
ꝯtrarium perfectioni rei: vel inquātū ſeparatio hꝫ aliquaꝫ
vnionem adiunctam: puta ſenſibilis ad ſenſum. ¶ Ad ter
tium dd̄ꝫ: ꝙ ſeparatio nociuoꝝ ⁊ corrumpentium appeti
tur inquantum tollunt debitam vnitatem: vnde appetitus
hmōi ſeparationis non eſt prima cauſa doloris: ſed magis
appetitus vnitatis.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Ut̄r ꝙ poteſtas maior non debet poni cauſa doloris. qd̄
.n. eſt in poteſtate agentis nondum eſt preſens ſed futurꝫ.
dolor aūt ē de malo ꝑſenti. ergo ptās maior nō ē cauſa do
loris. ¶ P̄. Nocumentum illatum eſt cauſa doloris: ſed
nocumentū pōt īferri ēt a poteſtate minore. ergo ptās ma
ior nō dꝫ poni cauſa doloris. ¶ P̄. Cauſe appetitiuoꝝ mo
tuum ſunt īteriores īclinatiōes aīe: poteſtas aūt maior eſt
aliqd exterius. ergo nō dꝫ poni cauſa doloris. ¶ Sꝫ ꝯ eſt
qd̄ Aug. dicit ī libro d̄ nā boni. In aīo dolorem facit volū
tas reſiſtens poteſtati maiori in corpore dolorē facit ſenſus
reſiſtens corpori potētiori. ¶ R̄n° dd̄ꝫ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄
eſt: malum coniunctum eſt cauſa doloris vel triſtitie ꝑ mo
dum obi: Id ergo quod eſt cauſa coniunctionis mali debꝫ
poni cauſa doloris vel triſtitie. manifeſtum eſt autem hoc
eſſe contra inclinationem appetitus: vt malum preſentiali
ter īhereat. quod autem eſt contra inclinationem alicuius
nunquam aduenit ei niſi per actionem alicuius fortioris. ⁊
ideo ptās maior ponit̄ eſſe cā doloris ab Augu. Sꝫ ſcien
dū eſt ꝙ ſi ptās fortior intm̄ īualeſcat ꝙ mutet ꝯriā inclina
tionē in īclinationē ꝓpriam: iā nō erit aliq̄ repugnantia vel
violētia: ſic̄ qn̄ agens fortiꝰ corrūpendo corpꝰ graue aufert
ei īclinationē qua tēdit deorſum: ⁊ tūc ferri ſurſum nō ē ei
violētum: ſed nāle. Sic igit̄ ſi aliq̄ ptās maior intm̄ īuale
ſcat ꝙ auferat īclinationē volūtatis vel appetitus ſenſitiui
ex ea nō ſequit̄ dolor vel triſtitia: ſꝫ tūc ſolum ſequit̄ qn̄ re
manet inclinatio appetitꝰ in ꝯtrariū: ⁊ ide eſt ꝙ Augu. dic̄
ꝙ volūtas reſiſtens ptāti fortiori cauſat dolorē: ſi.n. non re
ſiſteret: ſꝫ cederet ꝯſentiendo: nō ſequeret̄ dolor: ſꝫ delecta
tio. ¶ Ad primū ergo dd̄m: ꝙ maior poteſtas dolorē cau
ſat: nō ſm̄ ꝙ ē agens in potētia: ſꝫ ſm̄ ꝙ ē agens actu: duꝫ
.ſ. facit ꝯiunctionē mali corruptiui. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m: ꝙ ni
hil ꝓhibꝫ aliquā ptātem q̄ nō ē maior ſimplr̄ eē maiorem
q̄ꝫtum ad aliqd: ⁊ ſꝫ hoc aliqd̄ nocumentū īferre pſſit. Si
aūt nullo mō maior eſſet: nullo mō poſſet nocere: vn̄ non
poſſet cām doloris īferre. ¶ Ad 3m dd̄ꝫ: ꝙ exteriora agē
tia pſſit eſſe cauſa motuuꝫ appetitiuoꝝ inquātuꝫ cānt ꝑſenti
am obi: ⁊ hoc modo ptās maior ponit̄ cā doloris.

¶ Queſtio. xxxvij.

Einde conſiderādū ē de effecti
bus doloris vel triſtitie.
¶ Et circa hoc querunt̄ q̄tuor. Primo
vtꝝ dolor auferat facultatē adiſcendi.
Scd̄o vtꝝ aggrauatio animi ſit effectꝰ
triſtitie vel doloris. Tertio vtrum tri
ſtitia vel dolor debilitet omnem opera
tionem. Quarto vtrum triſtitia noceat corpori magis q̄ꝫ
alie paſſiones anime.

Ad primū ergo ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ dolor nō auferat facultatē adiſcendi. Dr̄.n.
Eſa. 26. Cū feceris iudicia tua ī terra: iuſtitiā diſcēt oēs ha
bitatores orbis: ⁊ īfra. In tribulatiōe murmuris doctrina
tua eis: ſꝫ ex iudicijs dei ⁊ tribulatione ſequit̄ dolor ſeu tri
ſtitia ī cordibꝰ hominū. ergo dolor vel triſtitia nō tollit: ſed
magis auget facultatē adiſcēdi. ¶ P̄. Eſa. 28. dr̄. Quē do
cebit ſciam. ⁊ quē intelligere faciet auditū. Ablactatos a la
cte auulſos ab vberibꝰ. i. a delectationibꝰ: ſꝫ dolor ⁊ triſti
tia maxie tollūt delectationes: īpedit.n. triſtitia oēm dele
ctationē: vt dr̄ ī. 7. ethicoꝝ. Et Eccleſia. 11. dr̄. Quod mali
tia ore obliuionē fac̄ luxurie maxime. ergo dolor nō tollit:
ſꝫ magis ꝑbet facultatē adiſcendi. ¶ P̄. Triſtitia interior
ꝑeminet dolori exteriori: vt ſupra dcm̄ ē: ſed ſimul cuꝫ tri
ſtitia pōt homo adiſcere. ergo multo magis ſimul cū dolo
re corporali. ¶ Sed ꝯ eſt qd̄ Aug. dicit in ꝑmo ſoliloquio
rū. Quanq̄ꝫ acerrimo dolore dentiū his diebꝰ torquerer.
nō qdeꝫ ſinebar aīo voluere niſi ea que iā forte adiſceram
adiſcendo aūt penitꝰ īpediebar: ad qd̄ mihi tota ītētōe ani
mi opus erat. ¶ R̄n° dd̄m: ꝙ q: oēs potētie anime ī vna
eſſentia aīe radicant̄: neceſſe ē ꝙ qn̄ ītentio aīe vehemēter
trahit̄ ad opationem vnius potētie retrahat̄ ab operatio
ne alterius. vnius.n. anime nō pōt eſſe niſi vna intentio. ⁊
ꝓp hoc ſi aliqd ad ſe trahat totā intentioneꝫ anime vel ma
gnā partē ipſius: nō cōpatit̄ ſecū aliqd aliud qd̄ magnā at
tentionē reqrat. manifeſtū ē aūt ꝙ dolor ſenſibilis maxime
trahit ad ſe ītentionem aīe. q: naturalr̄ vnumqdq̄ꝫ tota in
tentione tendit ad repellendū ꝯtrariū ſic̄ etiā ī rebꝰ nālibꝰ
apparet. Silr̄ ēt manifeſtū eſt ꝙ ad adiſcendū aliqd de no
uo reqrit̄ ſtudiū: ⁊ conatus cū magna ītentiōe. vt pꝫ ꝑ illd̄
qd̄ dr̄ ꝓuer. 2. Si queſieris ſapiam q̄ſi pecuniaꝫ: ⁊ ſic the
ſauros effoderis eam: tūc ītelliges diſciplinā. Et iō ſi ſit do
lor ītenſus: īpedit̄ homo ne tūc aliqd adiſcere poſſit. ⁊ tm̄
pōt ītendi ꝙ nec ēt īſtante dolore pōt hō aliqd conſiderare
ēt qd̄ ꝑus ſciuit: in hoc tm̄ attendit̄ diuerſitas ſm̄ diuerſita
tem amoris quā homo hꝫ ad adiſcendum vel conſideran
dum. q: quāto maior fuerit: magis retinet ītentionem ani
mi ne oīo ferat̄ ad dolorem. ¶ Ad primū ergo dd̄ꝫ: ꝙ tri
ſtitia moderata q̄ excludit euagationem animi pōt ꝯferre
ad diſciplinaꝫ ſuſcipiendā. ⁊ ꝑcipue eoꝝ per que hō ſperat
ſe poſſe a triſtitia liberari. ⁊ hoc modo in tribulatione mur
muris hoīes doctrinam dei magis recipiunt. ¶ Ad ſcd̄m
dd̄ꝫ: ꝙ tā delectatio q̄ꝫ dolor inq̄tū ad ſe trahūt aīe inten
tionē: īpediūt ꝯſiderationem rōnis: vn̄ ī. 7. ethicoꝝ dr̄: ꝙ ī
poſſibile ē ī ipſa delectatione venereoꝝ aliqd ītelligere: ſed
tm̄ magis trahit ad ſe ītētionem aīe dolor q̄ꝫ delectatio: ſic̄
ēt videmꝰ ī rebꝰ nālibꝰ. ꝙ actio corporis nālis magis īten
dit̄ ī ꝯtrariū ſic̄ aqua calefacta magis patit̄ a frigido vt for
tius congelet̄. Si ergo dolor ſeu triſtitia fuerit moderata
ꝑ accñs pōt cōferre ad adiſcendū inquātū aufert ſupabun
dantiā delectationuꝫ: ſed ꝑ ſe īpedit. ⁊ ſi ītendat̄ totalr̄ au
fert. ¶ Ad 3m dd̄ꝫ: ꝙ dolor exterior accidit ex leſione cor
porali: ⁊ ita magis hꝫ tranſmutationē corporaleꝫ adiunctā
q̄ꝫ dolor īterior: q tm̄ ē maior ſm̄ illud qd̄ eſt formale ī do
lore qd̄ ē ex parte aīe. ⁊ iō dolor corporalis magis impedit
contēplationem q̄ reqrit omnimodā qetem q̄ꝫ dolor inte
rior. ⁊ tm̄ etiā dolor īterior ſi multū ītendat̄ ita trahit īten
tionē vt nō poſſit hō de nouo aliqd adiſcere. vnde ⁊ Gre
go. ꝓp triſtitiā intermiſit Ezechielis expoſitionem.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ aggrauatio nō ſit effectꝰ triſtitie. Dicit.n.
apoſtolus. 2. ad Cor. 7. Ecce hoc ipſꝫ cōtriſtari vos ſꝫ deū
q̄ꝫtam ī vobis operat̄ ſolicitudinē defenſionem īdignatio
nem ⁊c. ſꝫ ſolicitudo ⁊ īdignatio ad quādā erectionem ani
mi ꝑtinēt. q̄ ad aggrauationem opponit̄: nō ergo aggraua
tio ē effectus triſtitie. ¶ P̄. Triſtitia delectatiōi opponitur
ſꝫ effectꝰ delectationis eſt dilatatio: cui nō opponit̄ aggra
uatio: ſꝫ cōſtrictio. ergo effectꝰ triſtitie nō dꝫ poni aggraua
tio. ¶ P̄. Ad triſtitiā ꝑtinet abſorbere vt pꝫ ꝑ illud quod
apoſtolus dicit. 2. ad Cor. 2. Ne forte abundantiori triſtitia
abſorbeat̄ q eſt eiuſmodi: ſꝫ qd̄ aggrauat̄ nō abſorbet̄: qn
īmo ſub aliquo pōderoſo deꝑmit̄: qd̄ āt abſorbet̄ īfra ab
ſorbēs īcludit̄. ergo aggrauatio nō dꝫ poni effectꝰ triſtitie.
¶ Sꝫ ꝯtra ē ꝙ Gregoriꝰ niceñꝰ ⁊ Damaſ. ponūt triſtitiā
aggrauātē. ¶ R̄n° dd̄m: ꝙ affectꝰ paſſionū aīe qn̄q̄ꝫ me
taphorice nominant̄ ſm̄ ſilitudineꝫ ſenſibiliū corpoꝝ. eo
ꝙ motꝰ appetitꝰ aīalis ſunt ſilēs īclinationibꝰ appetitꝰ nā
lis: ⁊ ꝑ hūc modū feruor attribuit̄ amori. dilatatio delecta
tioni: ⁊ aggrauatio triſtitie. Dr̄.n. hō aggrauari ex eo ꝙ ali
quo pōdere īpedit̄ a ꝓprio motu: manifeſtuꝫ ē aūt ex ꝑdi
ctis ꝙ triſtitia ꝯtingit ex aliquo malo ꝑſenti: qd̄ quidem ex
hoc ipſo ꝙ repugnat motui voluntatis aggrauat animum
inquātuꝫ īpedit ipm̄ ne fruat̄ eo qd̄ vult. Et ſi quidem nō
ſit tāta vis mali ꝯtriſtātis vt auferat ſpem euadēdi. lꝫ ani
mus aggrauet̄ q̄ꝫtum ad hoc ꝙ in ꝑſenti nō potit̄ eo qd̄
vult: remanet tm̄ motꝰ ad repellendū nociuū ꝯtriſtās. Si

vero ſuperexcreſcat vis mali intrīſ: vt ſpez euaſiōis excludat
tūc ſimplr̄ īpedit̄ etiam īterio: motus animi anguſtiat̄ vt
neq3 hac.neq3 illac diuertere valeat: ⁊ qn̄q3 ēt īpedit̄ exte
rio: mot⁹ corporis:ita ꝙ remaneat hō ſtupidus in ſeipſo.
¶ Ad primū ergo dōz:ꝙ illa erectio animi ꝓuenit ex tri
ſtitia q̄ ē ſm deū ꝑꝑ ſpem adiunctā de remiſſione peccati.
¶ Ad ſcōz dōz:ꝙ q̄ʒtum ad motū appetitiuū pertinet ad
idē refert̄ ꝯſtrictio ⁊ aggrauatio.ex hoc.n.ꝙ aggrauat̄ ani
mus: vt ad exteriora libere ꝓgredi nō poſſit ad ſeipſ3 retra
hit̄ q̄ſi ī ſeipſo ꝯſtrict⁹. ¶ Ad tertiū dōz:ꝙ triſtitia abſor-
bere hoiem dr̄ qn̄ ſic totalr̄ vis ꝯtriſtātis mali afficit aīa3
vt oēm ſpem euaſiōis excludat. ⁊ ſic ēt eodē mō aggrauat
⁊ abſorbet.quedā.n.ſe conſequunt̄ in his que metapho
rice dn̄r que ſibi repugnare videntur ſi ſm proprietatem
accipiantur.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ triſtitia non impe-
diat oēm opationem. Sollicitudo.n.
ex triſtitia cauſat̄: vt p3 ꝑ auctoritatē apoſtoli inductam: ſ3
ſollicitudo adiuuat ad bn̄ operandū. Un̄ apoſtolus dicit.2.
ad Thimoth.2. Sollicite cura te ipm̄ exhibere opariū in-
cōfuſibilē.ergo triſtitia nō īpedit opationem: ſ3 magis ad-
iuuat ad bn̄ opandū. ¶ P̄. Triſtitia cauſat ī multis concu
piſcētiā: vt dr̄ in.7.ethicoꝝ:ſ3 ꝯcupiſcētia facit ad intēſionē
opationis.ergo ⁊ triſtitia. ¶ P̄. Sicut q̄da3 opationes ꝓ-
priē ſunt gaudētiū:ita ēt q̄dam opatiōes his q ꝯtriſtant̄ ſi-
cut lugere:ſed vnūqdq3 augetur ex ſibi cōueniēti. ergo ali
que operationes nō īpediunt̄:ſ3 meliorant̄ ꝑꝑ triſtitiam.
¶ S3 ꝯ ē quod ph̄s dicit in.10.ethicoꝝ:ꝙ delectatio ꝑficit
opationem: ⁊ ecōuerſo triſtitiā īpedit. ¶ Rn̄º dōz: ꝙ ſic
iam dcm̄ eſt:triſtitia qn̄q3 nō ita aggrauat vel abſorbet ani
mū: vt oēm motū īteriorē ⁊ exteriorē excludat: ſed aliqui
mot⁹ qn̄q3 ex ipſa triſtitia cauſant̄. Sic ergo opatio ad tri-
ſtitia3 duplr̄ pōt cōparari. Uno mō ſicͭ ad id de quo ē triſti
tia: ⁊ ſic triſtitia qūlib3 opationē īpedit.nunquam.n. illud
qd̄ cū triſtitia facim⁹:ita bn̄ facim⁹ ſicͭ illud qd̄ facim⁹ cu3
delectatione vel ſine triſtitia:cui⁹ rō eſt.q: voluptas eſt cau
ſa opationis hūane: vn̄ qn̄ opatio ē de qua aliqs contriſtat̄
neceſſe ē ꝙ actio debilitet̄. Alio mō cōparat̄ opatio ad tri
ſtitiā ſicut ad principiū: ⁊ ad cām. ⁊ ſic neceſſe ē ꝙ opatio
talis ex triſtitia augeat̄. ſicut q̄ʒto aliqs magis triſtat̄ de re
aliqua.tāto magis conat̄ ad expellendū triſtitiā: dūmodo
remaneat ſpes expellendi:alioquin nullus motus vel opa
tio ex triſtitia cauſaret̄. Et ꝑ hoc p3 rn̄ſio ad obiecta.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ triſtitia non ī
ferat maxime corpori nocumētū:
triſtitia.n.h3 eſſe ſpūale ī aīa:ſ3 ea q̄ hn̄t tm̄ eſſe ſpūale non
cauſant trāſmutionē corporalē ſicut p3 de intenſionibus co
loꝝ q̄ ſunt in aere a qbus nullū corpus colorat̄. ergo triſti-
tia nō facit aliqd̄ corporale nocumētū. ¶ P̄. Si fac̄ aliqd̄
corporale nocumētū hoc nō ē niſi inquātu3 h3 corporalem
trāſmutationē adiunctā:ſ3 corporalis trāſmutatio inuenit̄
in oībus aīe paſſionib⁹. vt ſupra dcm̄ ē.ergo nō magis tri
ſtitia q̄ʒ alie aīe paſſiōes corpori nocet. ¶ P̄. Ph̄s dicit ī.
7.ethi.ꝙ ire ⁊ ꝯcupiſcētie qbuſdam īſanias faciūt. qd̄ vi-
det̄ eē maximū nocumentū cū rō ſit excellentiſſimū eoru3
q̄ ſūt ī hoīe: deſꝑatio ēt videt̄ eſſe magis nociua q̄ʒ triſtitia
cū cā triſtitia ſit.gº triſtitia nō magis nocet corpi q̄ʒ alie aīe
paſſiones. ¶ S3 ꝯ ē qd̄ dr̄ Prouer.17. Animus gaudēs
etatē floridam fac̄ ſpūs triſtis exiccat oſſa. Et Prouer.25.
Sicͭ tinea veſtimēto: ⁊ vermis ligno:ita triſtitia viri nocet
cordi. Et Eccleſia.38. A triſtitia feſtiat mors. ¶ Rn̄º dōz
ꝙ triſtitia īter oēs aīe paſſiones magis corpori nocet: cui⁹
rō ē.q: triſtitia repugnat hūane vite q̄ʒtum ad ſpēm mot⁹
ſui: ⁊ nō ſolum q̄ʒtu3 ad menſurā ſeu q̄ʒtitatē: ſicut alie aīe
paſſiones. Cōſiſtit.n.hūana vita in quadā motione q̄ a cor
de in cetera mēbra diffundit̄: q̄ qdē motio ꝯuenit nāe hu-
mane ſm aliquā determinatā mēſuram. Si ergo iſta mo
tio ꝓcedat vltra menſura3 debitā. repugnabit hūane vite
ſm q̄ʒtitatis menſurā.nō āt ſm ſimilitudinē ſpēi. Si aūt ī-
pediat̄ ꝓceſſus hmōi motionis repugnabit vite ſm ſua3
ſpē3. Eſt aūt attendēdū in oīb⁹ aīe paſſionib⁹ ꝙ trāſmuta
tio corporis q̄ eſt in eis mālis. eſt ꝯformis ⁊ ꝓportionata
motui appetitus qui eſt formalis ſicut in oībus mā̄ propor
tionat̄ forme. Ille ergo aīe paſſiones q̄ īportāt motū appe
tit⁹ ad ꝓſequēdū aliqd nō repugnāt vitali motiōi ſm ſpē3:
ſ3 pn̄t repugnare ſm q̄ʒtitatē: vt amor: gaudiū: deſideriu3:
⁊ hmōi: ⁊ iō iſta ſm ſpēm ſuā iuuāt nām corporis: ſed ꝑꝑ
exceſſum pn̄t nocere. paſſiones aūt q̄ īportāt motū appeti
tus cū fuga vel retractatōe quadā repugnāt vitali motioni
nō ſolū ſm q̄ʒtitate3: ſ3 ēt ſm ſpēm motus: ⁊ iō ſimplr̄ no
cēt ſicut timor: ⁊ deſꝑatio: ⁊ pre oībus triſtitia q̄ aggrauat
animum ex malo preſenti: cuius eſt fortior impreſſio q̄ʒ fu
turi. ¶ Ad primū ergo dōz: ꝙ q: aīa naturaliter mouet
corpus: ſpūalis mot⁹ aīe nālīter ē cā tranſmutatiōis corpo
ralis: nec eſt ſimile de ſpūalib⁹ ītētionibus que nō hn̄t na-
turaliter ordinē mouēdi alia corpora q̄ non ſunt nata moue
ri ab aīa. ¶ Ad ſcdm dōz: ꝙ alie paſſiones hn̄t tranſmuta
tionem corporalē ꝯformē ſm ſuam ſpēm motioni vitali:
ſ3 triſtitia ꝯriam vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiu3 dōz: ꝙ ex leuio
ri cauſa īpedit̄ vſus rōnis: q̄ʒ corrumpat̄ vita cū videam⁹
multas egritudines vſum rōnis tollere q̄ nondu3 adimūt
vitā: ⁊ tn̄ timor: ⁊ ira maxime nocumētū corporale afferūt
ex ꝑmixtione triſtitie ꝑꝑ abſentiā ei⁹ qd̄ cupit̄. Ipſa etiam
triſtitia quandoq3 rōne3 aufert ſicut p3 in his qui ꝑꝑ dolo-
res in melancoliam vel in īmaniam incidunt.

¶ Queſtio. xxxviij.

Einde conſiderandū ē de reme-
dijs doloris: ſeu triſtitie.
¶ Et circa hoc queruntur quinq3. Primo
vtꝝ dolor vel triſtitia mitiget̄ ꝑ quamli
b3 delectationē. Scdō vtꝝ mitiget̄ ꝑ
fletū. Tertio vtꝝ per cōpaſſionē ami-
coꝝ. Quarto vtꝝ per cōtemplationem
veritatis. Quinto vtꝝ ꝑ ſomnū ⁊ balnea.

d

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ nō queli3 de-
lectatio mitiget quemlibet dolore3
ſeu triſtitiā: nō.n. delectatio triſtitiā mitigat niſi inquātu3 ei
ꝯtrariat̄. medicine.n.ſunt ꝑ ꝯria: vt dr̄ in.2.ethico: ſed nō
q̄lib3 delectatio ꝯtrariat̄ cuilib3 triſtitie: vt ſupra dcm̄ ē: er
go nō quelib3 delectatio mitigat qūlib3 triſtitiam. ¶ P̄.
Illud qd̄ cāt triſtitiā nō mitigat triſtitiā: ſed alique delecta
tiones cauſant triſtitiam. q: vt dr̄ in.9.ethicoꝝ. Malus tri
ſtat̄ qm̄ delectat⁹ eſt: nō ergo oīs delectatio mitigat triſti-
tiā. ¶ P̄. Augu. dicit in.4.ꝯfeſ. ꝙ ipſe fugit de patria in q̄
ꝯuerſari ſolitus erat cū amico ſuo iā mortuo: minus eū q̄
rebāt oculi ei⁹ vbi eū videre ſolebāt. ex quo accipi pōt ꝙ
illa in qbus nobis amici mortui. vel abſentes communica-
uerūt efficiunt̄ nobis de eoꝝ morte vel abſentia dolētibus
oneroſa: ſ3 marīe cōlcauerūt nobis in delectationib3. ergo
ipſe delectationes efficiunt̄ nobis dolētib⁹ oneroſe: non er
go quelib3 delectatio mitigat quamlib3 triſtitiam. ¶ Sed
ꝯtra ē qd̄ ph̄s dicit in.8.ethicoꝝ: ꝙ expellit delectatio triſti
tiam: ⁊ q̄ ꝯtraria ⁊ que ꝯtingens ſi ſit fortis. ¶ Rn̄º dōz:
ꝙ ſicut ex ꝑdictis p3: delectatio eſt quedam quies appeti-
tus in bono conuenienti: triſtitia autē eſt ex eo ꝙ repugnat
appetitui: vn̄ ſicut ſe h3 delectatio ad triſtitiam in motibus
appetitiuis: ſic ſe h3 in corporibus quies ad fatigationem
que accidit ex aliqua tranſmutatione innāli: nam ⁊ ipſa tri-
ſtitia fatigationem quandam: ſeu egritudinem appetitiue
virtutis importat. Sicut igit̄ quelib3 quies corporis reme
dium affert ꝯtra qūlib3 fatigationem ex quacunq3 cauſa
innāli prouenientē3: ita quelib3 delectatio remediu3 affert
ad mitigandum quamlib3 triſtitiam ex quocunq3 proce-
dat. ¶ Ad primū gº dōz: ꝙ l3 non omnis delectatio cōtra
riet̄ omni triſtitie ſm ſpēm: ꝯtrariat̄ tamen ſm genus vt
ſupra dcm̄ eſt. ⁊ ideo ex parte diſpōnis ſubiecti quelibet
triſtitia per quamlibet delectationem mitigari poteſt.
¶ Ad ſcdz dōm: ꝙ delectationes maloꝝ non cauſant tri
ſtitiam in preſenti: ſed in futuro: inquantum.ſ. mali peni-
tent de malis de quibus letitiā habuerunt. ⁊ huic triſtitie
ſubuenit̄ ꝑ ꝯtrarias delectationes. ¶ Ad tertiū dicendu3:
ꝙ qn̄ ſunt due cauſe ad ꝯtrarios mot⁹ inclinantes: vtraq3
altera3 impedit: ⁊ tamen illa finalr̄ vincit que fortior eſt ⁊
diuturnior. In eo aute3 qui triſtat̄ de his in quibus ſimul

cum amico mortuo vel abſente delectari ꝯſueuit: due cauſe in ꝯ̄trium inducentes inueniunt̃. Nam mors vel abſentia amici recogitata inclinat ad dolorem: bonum autẽ preſens inclinat ad delectationem: vnde vtrunqʒ per alterum minuit̃: ſʒ tñ qꝛ fortius mouet ſenſus ꝑ̄ſentis q̃ʒ memoria ꝑ̄teriti ⁊ amor ſoupſius q̃ʒ amor alterius diuturnius mouet: inde eſt ꝙ finaliter delectatio triſtitiam expellit. Unde poſt pauca ſubdit ibidem Auguſtinus. ꝙ priſtinis generibus delectationum cedebat dolor eius.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ fletus ñ mitiget triſtitiā. Nullus .n. effectus diminuit ſuā cāʒ. ſʒ flet⁹ vel gemit⁹ eſt effectus triſtitie. ergo nõ minuit triſtitiā. ¶ Pꝫ. Sič flet⁹ vel gemit⁹ ē effect⁹ triſtitie: ita riſus ē effect⁹ letitie: ſʒ riſus nõ minuit letitiam. ergo flet⁹ nõ mitigat triſtitiā. ¶ Pꝫ. In fletu repñ̄tat̃ nobis malū ꝯtriſtans: ſʒ imaginatio rei ꝯtriſtātis auget triſtitiam. ſicut imaginatio rei delectātis auget letitiā. ergo videt̃ ꝙ fletus nõ mitiget triſtitiā. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qḋ Aug. dicit in .4. ꝯfeſ. ꝙ qñ dolebat de morte amici in ſolis gemitibus ⁊ lachrymis erat ei aliquātula reqes. ¶ Rn̄º dõm: ꝙ lachryme ⁊ gemitus nālr mitigāt triſtitiā: ⁊ hoc duplici rõne Primo qdē qꝛ oē nociuū iteri⁹ clauſum magis affligit. qꝛ magis multiplicat̃ itentio aīe circa ipm̄: ſʒ qñ ad exteriora diffundit̃ tūc aīe itentio ad exteriora quodāmodo diſgregat̃: ⁊ ſic iterior dolor minuit̃. ⁊ ꝓꝑ hoc qñ hoīes q ſunt ī triſtitijs exteri⁹ ſuā triſtitiā manifeſtant: vel fletu aut gemitu: vel ēt verbo mitigat̃ triſtitia. Scḋo qꝛ ſemꝑ opatio cõueniens hoī: ſm̄ diſpoſitionē in q̃ ē ſibi ē delectabilis: flet⁹ aūt ⁊ gemit⁹ ſunt q̄dā opationes ꝯueniētes triſtato vel doleti. ⁊ iō efficiunt̃ ei delectabiles. Cū igit̃ oīs delectatio aliqualr mitiget triſtitiā vel dolorē: vt dcm̄ eſt: ſequit̃ ꝙ per planctū ⁊ gemitū triſtitia mitiget̃. ¶ Ad primū gº dõm: ꝙ ipſa habitudo cauſe ad effectū ꝯ̄riat̃ habitudini contriſtantis ad ꝯtriſtatū: nā oīs effect⁹ eſt ꝯueniens ſue cāe: ⁊ ꝑ ꝯſequēs eſt ei delectabilis: ꝯtriſtans aūt ꝯ̄riat̃ ꝯtriſtato. ⁊ iō effect⁹ triſtitie hʒ ꝯ̄riam habitudinem ad ꝯtriſtatum q̃ʒ ꝯtriſtās ad ipm̄. ⁊ ꝓꝑ hoc mitigat̃ triſtitia ꝑ effectum triſtitie rõne ꝯ̄rietatis ꝑ̄dicte. ¶ Ad ſcḋʒ dõʒ: ꝙ habitudo effectus ad cām eſt ſimilis habitudini delectātis ad delectatū. qꝛ vtrobiqʒ ꝯueniētia inueit̃: oē aūt ſimile auget ſuū ſimile ⁊ iō ꝑ riſum ⁊ alios effectus letitie auget̃ letitia: niſi forte per accidens ꝓꝑ exceſſum. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ imaginatio rei cõtriſtantis q̄tum eſt de ſe nata ē augere triſtitiā: ſed ex hoc ipſo ꝙ hõ imaginat̃ ꝙ facit illud qḋ cõuenit ſibi ſm̄ talem ſtatū: ꝯſurgit inde q̄daʒ delectatio: ⁊ eadem rõne ſi alicui ſubrepat riſus in ſtatu in quo videt̃ ſibi eſſe legendū ex hoc ipſo dolet tanq̃ʒ faciat id qḋ non ꝯuenit: vt Tullius dicit in .3. de tuſculanis queſtionibus.

Ad tertium ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ dolor amici cõpatientis nõ mitiget triſtitiā. Contrarioꝝ .n. ꝯ̄rij ſunt effectus: ſʒ ſicut Augu. dicit .8. confeſ. Quando cum multis gaudetur in ſingulis vberius ē gaudium: qꝛ feruere faciunt ſe ⁊ inflammāt̃ ex alterutro. ergo pari rõne qñ multi ſimul triſtant̃: videt̃ ꝙ ſit maior triſtitia. ¶ Pꝫ. Hoc requirit amicicia: vt amoris vicem quis rependat: vt Augu. dicit. 4. confeſ. ſed amicus condolens dolet de dolore amici dolentis. ergo ipſe dolor amici condolētis eſt cā amico prius dolenti⁹ de ꝓprio malo alterius doloris: ⁊ ſic duplicato dolore videtur triſtitia creſcere. ¶ Pꝫ. Omne malū amici ē contriſtās ſicut ⁊ maluʒ ꝓpriū nam amicus eſt alter ipſe: ſed dolor eſt quoddaʒ maluʒ. ergo dolor amici condolentis auget triſtitiam amico cui condolet̃. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qḋ phs dicit in .9. ethicoꝝ ꝙ in triſtitijs amicus condolens conſolat̃. ¶ Rn̄º dõm: ꝙ naturaliter amicus condolens in triſtitijs eſt cõſolatiuus: cuius duplicem rõnem tangit phs in .9. ethicorū. Quarum prima eſt qꝛ cum ad triſtitiam pertineat aggrauare: hʒ rationem cuiuſdam oneris a qua aliqs aggrauatus alleuiari conatur cum ergo aliquis videt de ſua triſtitia alios contriſtatos ſit ei quaſi quedam imaginatio ꝙ illud onus alij cum ipſo ferant quaſi conantes ad ipm̄ ab onere alleuiādum: ⁊ ideo leuius fert triſtitie onus ſicut etiaʒ in portandis oneribus corporalibus contingit. Scḋa rõ ⁊ melior eſt. qꝛ per hoc ꝙ amici ꝯtriſtant̃ ei: percipit ſe ab eis amari: qḋ ē delectabile vt ſupra dcm̄ ē: vnde cum omnis delectatio mitiget triſtitiā: ſicut ſupra dcm̄ ē: ſequit̃ ꝙ amicus condolens triſtitiaʒ mitiget. ¶ Ad primum ergo dõm: ꝙ in vtroqʒ amicicia manifeſtat̃. ſ. ⁊ ꝙ ꝯgaudet gaudenti: ⁊ ꝙ condolet dolenti. ⁊ ideo vtrūqʒ rõne cauſe reddit̃ delectabile. ¶ Ad ſcḋʒ dõʒ: ꝙ ipſe dolor amici ſm̄ ſe contriſtaret: ſed conſideratio cauſe eius que eſt amor magis delectat. Et per hoc pʒ reſpõſio ad tertium.

Ad quartuʒ ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ contemplatio veritatis nõ mitiget doloreʒ. Dr̃ .n. Eccleſiaſtes .2. Qui addit ſciam addit ⁊ doloreʒ: ſʒ ſcīa ad contemplationem veritatis pertinet. non ergo contemplatio veritatis mitigat dolorem. ¶ Pꝫ. Cõtemplatio veritatis ad intellectum ſpeculatiuum pertinet: ſed intellectus ſpeculatiuus non mouet vt dr̃ in .3. de anima. cuʒ igit̃ gaudium ⁊ dolor ſint quidam motus animi videt̃ ꝙ contemplatio veritatis nihil faciat ad mitigationem doloris ¶ Pꝫ. Remediū egritudinis apponendum eſt vbi ē egritudo: ſed contemplatio veritatis eſt in intellectu: non ergo mitigat dolorem corporalem qui eſt in ſenſu. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt qḋ Augu. dicit in primo ſoliloquiorum. Videbat̃ mihi ſi ſe ille mentibus noſtris veritatis fulgor apperiret: aut non me ſenſurum fuiſſe illum dolorem. aut certe pro nihilo toleraturum. ¶ Rn̄º dõm. ſicut ſupra dcm̄ ē in cõtemplatione veritatis maxima delectatio conſiſtit: omnis autem delectatio dolorem mitigat. vt ſupra dcm̄ eſt ⁊ ideo contemplatio veritatis mitigat triſtitiam vel dolorē. ⁊ tāto magis quanto perfectius aliquis ē amator ſapientie. ⁊ ideo homines ex contemplatione diuina: ⁊ future beatitudinis in tribulationibus gaudent ſm̄ illud Iaco. primo. Omne gaudium exiſtimate fratres mei cū in tētationes varias incideritis. Et quod eſt amplius etiam inter corporis cruciatus huiuſmodi gaudium inuenit̃: ſicut Tiburtius martir cū nudatis plantis ſuper ardentes prunas incederet dixit. Videtur mihi ꝙ ſuper roſeos flores incedā in nomine Ieſu xpi ¶ Ad primū ergo dicendum ꝙ qui addit ſciam addit dolorem: vel ꝓꝑ difficultatem ⁊ defectum inueniende veritatis: vel ꝓꝑ hoc ꝙ ꝑ ſciaʒ homo cognoſcit multa que voluntati ꝯtrariant̃: ⁊ ſic ex parte reruʒ cognitarum ſcīa dolorē cauſat: ex parte autē cõtemplationis veritatis delectationem. ¶ Ad ſecundum dõm: ꝙ intellectus ſpeculatiuus non mouet animum ex parte rei ſpeculate. mouet tamen animum ex parte ipſius contemplationis que ē quoddam bonū hominis: ⁊ naturaliter delectabilis. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ in viribus anime ſit redundantia ab inferiori ad ſuperius: ⁊ ſecundum hoc delectatio contemplationis que eſt in ſuperiori parte redundat ad mitigandum etiam dolorem qui eſt in ſenſu.

Ad quintum ſic procedit̃. Videtur ꝙ ſomnus ⁊ balneū nõ mitiget triſtitiā. Triſtitia .n. ī anima cõſiſtit: ſʒ ſomnus ⁊ balneū ad corpus pertinent: non ergo aliqd faciūt ad mitigationem triſtitie. ¶ Pꝫ. Idem effectus non videt̃ cauſari ex ꝯtrarijs cauſis: ſed huiuſmodi cum ſint corporalia repugnant contēplationi veritatis: que eſt cauſa mitigationis triſtitie: vt dictum eſt. non ergo per huiuſmodi triſtitiā mitigat̃. ¶ Pꝫ. Triſtitia ⁊ dolor ſecundum ꝙ pertinent ad corpus: in quadam tranſmutatione cordis conſiſtunt: ſed huiuſmodi remedia magis vident̃ pertinere ad exteriores ſenſus ⁊ mēbra q̃ʒ ad interiorem cordis diſpoſitionem. non ergo per huiuſmodi triſtitia mitigat̃. ¶ Sed ꝯtra eſt qḋ Augu. dicit 9. confeſ. Audieram balnei nomen inde dcm̄ ꝙ anxietatē pellat ex animo. Et infra dormiui ⁊ euigilaui. ⁊ nõ parua ex parte mitigatū inueni dolorē meū. Et iduc ꝙ ī hymno Ambroſij dr̃ ꝙ qes artus ſolutos reddat laboris vſui: mētesqʒ feſſas alleuat: luctuſqʒ ſoluit anxios. ¶ Rn̄º dõm: ꝙ ſicut dcm̄ ē. triſtitia ſm̄ ſuā ſpēʒ repugnat vitali motioni corporis. ⁊ ideo illa que reformāt nām corporalē ī debitum ſtatum vitalis motionis repugnāt triſtitie ⁊ ipſam mitigant. Per hoc ēt ꝙ huiõi remedijs reducit̃ nā ad debituʒ ſta/

tum: cauſatur ex his delectatio. hoc. n. eſt quod delectationē facit vt ſupra dcm̄ ē: vñ cum oīs delectatio triſtitiā mitiget ꝑ hmōi remedia corporalia triſtitia mitigat̄. ¶ Ad primū ergo dōz: ꝙ ipſa debita corporis diſpoſitio inquantū ſentit̄: delectationē cauſat. ⁊ per ꝯſequens triſtitiam mitigat. ¶ Ad ſcōz dōm: ꝙ delectationum vna aliā impedit: vt ſupra dcm̄ ē: ⁊ tñ oīs delectatio triſtitiā mitigat: vñ non ē īconueniēs ꝙ ex cauſis ſe inuicē īpediēntib⁹ triſtitia mitigetur. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ oīs bona diſpoſitio corporis redundat quodāmodo ad cor: ſicut ad principiū ⁊ finē corporalium motionum: vt dr̄ in libro de cā motus aīalium.

¶ Queſtio. xxxix.

Einde conſiderandū ē de bonitate ⁊ malitia doloris vel triſtitie. ¶ Et circa hoc querunt̄ q̄tuor.
Primo vtrum oīs triſtitia ſit malum.
Scdo vtrū poſſit eſſe bonū honeſtum.
Tertio vtrum poſſit eē bonum vtile.
Quarto vtrum dolor corporis ſit ſummum malum.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ oīs triſtitia ſit mala. Dicit. n. Gregori⁹ nicenus. Oīs triſtitia malum ē ſuiipſius nā: ſed qd̄ nāliter ē malū ſemꝑ: ⁊ vbiqʒ ē malū. ergo oīs triſtitia eſt mala. ¶ P̄. Illud qd̄ omnes fugiunt etiam virtuoſi ē malū: ſʒ triſtitiam omnes fugiūt ēt virtuoſi. q: vt dr̄ in. 7. ethicoꝝ. Et ſi prudens nō itendat delectari: tñ itēdit nō triſtari. ergo triſtitia ē malum. ¶ P̄. Sicut malū corporale ē obm̄ ⁊ cauſa doloris corporalis. ita malū ſpūale ē obm̄ ⁊ cauſa triſtitie ſpiritualis: ſed oīs dolor corporalis ē malū corporis. ergo oīs triſtitia ſpūalis ē malū aīe. ¶ Sed ꝯ. triſtitia de malo ꝯriat̄ delectationi de malo: ſʒ delectatio de malo ē mala: vñ in deteſtationē quorūdam dr̄ Prouer. 2. ꝙ letant̄ cū male fecerint. ergo triſtitia de malo ē bona. ¶ Rn̄º dōz: ꝙ aliqd eē bonū vel malū pōt dici dupl'r. Uno mō ſimpl'r ⁊ ſm ſe. ⁊ ſic oīs triſtitia ē quoddā malū. hoc. n. ipm̄ quod ē appetitū hoīs anxiari de malo p̄ſenti rōnē mali habet impedit̄. n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo dr̄ aliqd bonū vel malū ex ſuppoſitione alterius: ſicut verecūdia dr̄ eſſe bonū ex ſuppoſitione alicui⁹ turpis cōmiſſi: vt dr̄ in. 4. ethicoꝝ. Sic igit̄ ſuppoſito aliquo cōtriſtabili vel doloroſo ad bonitatē ꝑtinet ꝙ aliqs de malo p̄ſenti triſtet̄ vel doleat: ꝙ. n. nō triſtaret̄ vel nō doleret: nō poſſet eē niſi q: vel nō ſentiret. vel q: non reputaret ſibi repugnans: ⁊ vtrunqʒ iſtoꝝ ē malū manifeſte. ⁊ ideo ad bonitatem ꝑtinet vt ſuppoſita preſentia mali ſequat̄ triſtitia vel dolor. ⁊ hoc ē qd̄ Augu. dicit. 8. ſuper Geñ. ad lr̄am. Adhuc eſt bonū qd̄ dolet amiſſū bonū: nā niſi aliqd̄ bonū remanſiſſet in nā: nullius boī amiſſi dolor eēt in pena: ſʒ q ſermones morales ſunt in ſingularib⁹: quoꝝ ſunt operationes: illud qd̄ ē ex ſuppoſitione bonū dʒ bonū iudicari: ſicut qd̄ ē ex ſuppoſitione volūtarium iudicat̄ voluntariū: vt dr̄ in. 3. ethi. ⁊ ſupra habitū ē. ¶ Ad primū gº dōz: ꝙ Gregorius nicenus loquit̄ de triſtitia ex parte mali triſtantis: nō autem ex parte ſentientis ⁊ repudiātis malū. Et ex hac etiam parte oēs fugiunt triſtitiā inquantū fugiunt malū: ſed ſenſum ⁊ refutationē mali nō fugiunt. Et ſic dōm etiam eſt de dolore corporali: nā ſenſus ⁊ recuſatio mali corporalis atteſtatur nāe bone. Vñ pʒ reſponſio ad ſcōm ⁊ ad tertium.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ triſtitia nō habeat rōnē boni honeſti. Qd̄. n. ad inferos deducit ꝯriat̄ honeſto. ſʒ ſicut dicit Aug. 17. ſuper Geñ. ad lr̄am. Jacob hoc timuiſſe videt̄ ne nimia triſtitia ſic perturbaret̄: vt ñ ad requiē beatoꝝ iret: ſʒ ad iferos peccatoꝝ. ergo triſtitia nō hʒ rōnem boni honeſti. ¶ P̄. Bonū honeſtū hʒ rōnem laudabilis ⁊ meritorij: ſʒ triſtitia diminuit rōnē laudis ⁊ meriti. Dicit. n. aplus. 2. ad Cor. 9. Unuſquiſqʒ ꝓut deteſtinauit in corde ſuo nō ex triſtitia aut ex neceſſitate. ergo triſtitia nō ē bonū honeſtū. ¶ P̄. Sicut Aug. dicit. 14. de ci. dei. Triſtitia eſt de his q̄ nobis nolētibus accidūt: ſed nō velle ea q̄ p̄ſential'r fiunt eſt hēre voluntatē repugnantē ordinationi diuine. cuius ꝓuidentie ſubiacent omnia que aguntur. ergo cum conformitas humane voluntatis ad diuinā pertineat rectitudinē volūtatis vt ſupra dcm̄ eſt: vr̄ ꝙ triſtitia ꝯriet̄ rectitudini voluntatis. ⁊ ſic non hʒ rōnem honeſti. ¶ Sed ꝯ. oē qd̄ meret̄ premiū vite eterne hʒ rōnē honeſti: ſed triſtitia ē hmōi vt pʒ per id qd̄ dr̄ Math. 5. Beati qui lugēt qm̄ ipſi conſolabunt̄: ergo triſtitia ē bonum honeſtū. ¶ Rn̄º dōm: ꝙ ſm illā rōnem qua triſtitia ē bonū pōt eſſe bonū honeſtū. Dcm̄ ē. n. ꝙ triſtitia ē bonum ſm cognitionem ⁊ recuſationem mali: que quidem duo in dolore corporali atteſtātur bonitati nāe. ex qua prouenit ꝙ ſenſus ſentit. ⁊ nā refugit leſiuum qd̄ cauſat dolorē. In interiori vero triſtitia cognitio mali qn̄qʒ qdem ē per rectū iudiciū rōnis. ⁊ recuſatio mali ē per voluntatē bn̄ diſpoſitā deteſtantē malum oē aūt bonum honeſtū ex his duobus ꝓcedit. ſ. ex rectitudine rōnis ⁊ voluntatis. vñ manifeſtum eſt ꝙ triſtitia pōt habere rōnem boni honeſti. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ omnes paſſiones aīe regulari debent ſm regulam rōnis q̄ eſt radix boni honeſti quā tranſcendit immoderata triſtitia de qua loquit̄ Augu. ⁊ ideo recedit a ratione honeſti. ¶ Ad ſcōm dōz: ꝙ ſicut triſtitia de malo procedit ex volūtate ⁊ rōne recta que deteſtat̄ malum: ita triſtitia de bono procedit ex rōne ⁊ voluntate ꝑuerſa que deteſtatur bonū ⁊ ideo talis triſtitia impedit laudem vel meritum boni honeſti: ſicut cum quis facit cū triſtitia elemoſynā. ¶ Ad tertiū dōz: ꝙ aliqua p̄ſentialiter eueniunt q̄ non fiunt deo volente: ſed deo permittente: ſicut peccata vñ voluntas repugnans peccato exñti vel in ſe vel in alio: non diſcordat a voluntate dei: mala vero penalia p̄ſentialiter contingunt etiā deo volente: non tñ exigit̄ ad rectitudinē voluntatis ꝙ ea ſm ſe homo velit: ſed ſolū ꝙ non ꝯnitatur ordini diuine iuſtitie: vt ſupra dictum eſt.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ triſtitia nō poſſit eē bonū vtile. Dr̄. n. Eccleſia. 30. Multos occidit triſtitia: ⁊ nō ē vtilitas i illa. ¶ P̄. Electio ē de eo qd̄ eſt vtile ad finem aliquem: ſed triſtitia nō ē eligibilis qn̄imo idem ſine triſtitia q̄ʒ cum triſtitia ē magis eligēdū: vt dr̄ in. 3. topicoꝝ. ergo triſtitia nō ē bonū vtile. ¶ P̄. Oīs res ē ꝓꝑ ſuam opationem: vt dr̄ in. 2. de celo: ſʒ triſtitia impedit opationē: vt dr̄ in. 10. ethi. ergo triſtitia nō hʒ rōnem boni vtilis. ¶ Sʒ ꝯ. ſapiens nō querit niſi vtilia. ſʒ ſicut dr̄ Eccleſiaſtes. 7. Cor ſapientū vbi triſtitia: ⁊ cor ſtultoꝝ vbi letitia. ergo triſtitia ē vtilis. ¶ Rn̄º dōm: ꝙ ex malo p̄ſenti inſurgit duplex appetitus motus. Unus qdem ē quo appetitus ꝯriat̄ malo p̄ſenti: ⁊ ex iſta parte triſtitia nō hʒ vtilitatem. q: id qd̄ eſt p̄ſens non pōt non eē p̄ſens. Secundus motus conſurgit in appetitu ad fugiendum ⁊ repellendum malū contriſtans. ⁊ q̄tum ad hoc triſtitia hēt vtilitatem ſi ſit de aliquo quod eſt fugiendum. Eſt. n. aliqd fugiendum dupl'r. Uno modo ꝓꝑ ſeipm̄ ex ꝯrietate quā hʒ ad bonū ſicut pctm̄: ⁊ ideo triſtitia de peccato vtilis ē ad hoc ꝙ hō fugiat pctm̄. ſicut Aplus dicit. 2. ad Cor. 7. Gaudeo non q: ꝯtriſtati eſtis: ſʒ q: ꝯtriſtati eſtis ad penitentiā. Alio mō eſt aliqd fugiendū. nō q: ſit ſm ſe malum: ſʒ q: ē occaſio mali. dū vel hō nimis inheret ei ꝑ amorē: vel etiā ex hoc ꝙ p̄cipitat̄ in aliqd̄ malū: ſicut pʒ in bonis tēporalibus: ⁊ ſm hoc triſtitia de bonis tēporalibus: pōt eē vtilis: ſicut dr̄ Eccleſiaſtes. 7. Meli⁹ ē ire ad domū luctus q̄ʒ ad domū conuiuij: i illa. n. finis cunctoꝝ ammonet̄ hoīū. Jō aūt triſtitia i oī fugiēdo ē vtilis. q: geminat̄ fugiēdi cā: nā ipſū malū ſm ſe fugiēdū ē: ipſam aūt triſtitiā ſm ſe oēs fugiūt ſicut ēt bonū oēs appetunt ⁊ delectationē de bono. Sicut ergo delectatio de bono facit vt bonū auidius querat̄: ita triſtitia de malo fac: vt malū vehemēti⁹ fugiat̄. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ auctoritas illa itelligit̄ de īmoderata triſtitia q̄ aīm abſorbet: hmōi aūt triſtitia immobilitat animū: ⁊ īpedit fugā mali vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad ſcōm dōm ꝙ ſicut quodlʒ eligibile fit minus eligibile ꝓꝑ triſtitiam ita quodlibet fugiendum redditur magis fugiendum ꝓꝑ triſtitiam ⁊ q̄tū ad hoc triſtitia eſt vtilis. ¶ Ad tertiū dōz: ꝙ triſtitia de operatione aliqua impedit operationē: ſʒ triſtitia de ceſſatione operationis facit audius operari.

Ad quartũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ triſtitia ſit ſummũ malũ. Optimo.n.oppõitur peſſimuȝ: vt dr̃ l.8.ethicoꝝ: ſȝ quedã delectatio ẽ optimũ que.ſ.ptinet ad felicitatem.ergo aliqua triſtitia ẽ ſummũ malũ. ¶ P̃. Beatitudo ẽ ſummũ bonũ hoĩs.q: ẽ vltimus hoĩs finis: ſȝ beatitudo ↄſiſtit in hoc ꝙ hõ habeat quicqd velit. ⁊ nihil mali velit. vt ſupra dcm̃ ẽ.ergo ſummum bonũ hoĩs ẽ ĩpletio voluntatis ipſius: ſȝ triſtitia conſiſtit in hoc ꝙ accidit aliqd ↄ̃ voluntatem: vt pȝ per Augu.14.de ci.dei.ergo triſtitia ẽ ſummũ malũ hominis. ¶ P̃. Augu. ſic argumentat̃ ĩ pmo ſoliloqoꝝ. Ex duab⁹ partib⁹ cõpoſiti ſumus: ex aĩa.ſ.⁊ corpore: quaruȝ pars deterior ẽ corp⁹ ſummũ aũt bonũ ẽ melioris partis optimũ.ſummum aũt malũ peſſimũ deterioris.ẽ autem optimũ in aĩo ſapientia in corpore peſſimũ dolor.ſummũ igit̃ bonũ hoĩs ẽ ſapere ſummũ malũ dolere. ¶ Sȝ ↄ̃.culpa ẽ magis malũ q̃ȝ pena: vt ĩ pmo habitũ ẽ: ſȝ triſtitia ſeu dolor pertinet ad penã pcĩ.ſic frui reb⁹ mutabilib⁹ ẽ malũ culpe. Dic̃.n. Aug.ĩ lib.de v̾a religiõe. Quis ẽ dolor q dr̃ aĩ: niſi carere mutabilibus reb⁹ qb⁹ fruebat̃: aut frui ſe poſſe ſperauerat.⁊ hoc ẽ totũ qđ dr̃ malũ.i.peccatũ ⁊ pena peccati. ergo triſtitia ſeu dolor nõ ẽ ſummũ malũ hoĩs. ¶ Rñ° dđȝ: ꝙ ĩpoſſibile ẽ aliquã triſtitiã ſeu dolorẽ eſſe ſummũ hoĩs malũ. Oĩs .n.triſtitia ſeu dolor: aut ẽ de hoc qđ ẽ vere maluȝ: aut ẽ de aliquo apparẽti malo qđ ẽ vere bonum: dolor aũt ſeu triſtitia que ẽ de vere malo nõ põt eſſe ſummũ malũ: ẽ.n.aliqd eo pei⁹.ſ.vel nõ iudicare eſſe malũ illud quod vere eſt malũ. vel ẽt nõ refutare illud.triſtitia aũt vel dolor q eſt de apparenti malo qđ ẽ vere bonũ: nõ põt eſſe ſummũ malũ q: peius eſſet oĩo alienari a v̾o bono: vnde ĩpoſſibile eſt ꝙ aliqua triſtitia vel dolor ſit ſummũ hoĩs malũ. ¶ Ad primũ ergo dđȝ: ꝙ duo bona ſunt cõmunia ⁊ delectationi: ⁊ triſtitia.ſ.iudiciũ veꝝ de bono ⁊ malo: ⁊ ordo debit⁹ voluntatis approbãtis bonũ ⁊ recuſantis malũ. Et ſic pȝ ꝙ ĩ dolore vel triſtitia ẽ aliquod bonuȝ: per cuius priuationẽ põt fieri deterius: ſȝ nõ in omni delectatione ẽ aliquod maluȝ: ꝑ cui⁹ remotionẽ poſſit fieri meli⁹: vnde delectatio aliqua põt eſſe ſummũ hoĩs bonũ: eo modo quo ſupra dcm̃ ẽ.triſtitia aũt non põt eſſe ſummũ hoĩs malũ. ¶ Ad ſcđȝ dđȝ: ꝙ hoc ipm̃ qđ ẽ volũtatem repugnare malo: ẽ quoddam bonũ: ⁊ ꝑꝑ hoc triſtitia vel dolor non põt eſſe ſummũ malũ.q: hȝ aliq̃ȝ ꝑmixtionẽ boni. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ peius eſt quod nocet meliori q̃ȝ qđ nocet peiori.malũ aũt dr̃ q: nocet: vt dicit Aug.in. Ench. vnde maius malum eſt quod ẽ malum anime q̃ȝ quod eſt malum corporis: vnde non eſt efficax ratio quam Auguſtinus inducit: non ex ſenſu ſuo: ſed eſt ſenſu alterius.

¶ Queſtio. xl.

Conſequẽter conſiderãdũ eſt de paſſionib⁹ iraſcibilis. Et pmo đ ſpe ⁊ deſperatiõe. Scđo de timore ⁊ audacia. Tertio de ira. ¶ Circa primũ querũt̃ octo. Primo vtꝝ ſpes ſit idẽ qđ deſideriuȝ vel cupiditas. Scđo vtrũ ſpes ſit in vi apprehenſiua vel in vi appetitiua. Tertio vtꝝ ſpes ſit in brutis aĩalib⁹. Quarto vtrũ ſpei ↄ̃riet̃ deſperatio. Quinto vtꝝ cauſa ſpei ſit experientia. Sexto vtꝝ in iuuenibus ⁊ ebrioſis ſpes abũdet. Septimo de ordine ſpei ad amorẽ. Octauo vtꝝ ſpes conferat ad operationem.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ſpes ſit idem quod deſideriũ ſiue cupiditas. ſpes .n.ponit̃ vna quatuor principaliũ paſſionũ: ſed Augu.enumerans quatuor principales paſſiones: ponit cupiditatẽ loco ſpei. vt pȝ in.14.de ci.dei.ergo ſpes ẽ idẽ qđ cupiditas ſiue deſideriũ. ¶ P̃. Paſſiones differũt ſm̃ oba: ſȝ idem ẽ obm̃ ſpei ⁊ cupiditatis ſiue deſiderij.ſ.bonũ futuꝝ. ergo ſpes ẽ idem qđ cupiditas ſiue deſideriũ. Si dicat̃ ꝙ ſpes addit ſupra deſideriũ poſſibilitatẽ adipiſcendi bonũ futuꝝ. ¶ Contra. Id qđ ꝑ acciñs ſe hȝ ad obm̃ nõ variat ſpẽȝ paſſiõis: ſȝ poſſe ſe hȝ ꝑ acciñs ad bonũ futuꝝ: qđ ẽ obm̃ cupiditatis: vel deſiderij ⁊ ſpei.ergo ſpes nõ ẽ paſſio ſpẽȝ differens a deſiderio vel cupiditate. ¶ Sed ↄ̃. diuerſaꝝ potentiaꝝ ſunt diuerſe paſſiones ſpẽ differẽtes: ſȝ ſpes ẽ ĩ iraſcibili. deſiderium aũt ⁊ cupiditas ĩ cõcupiſcibili.ergo ſpes differt ſpẽ a deſiderio ⁊ cupiditate. ¶ Rñ° dđm: ꝙ ſpẽs paſſionis ex obo conſiderat̃.circa obm̃ aũt ſpei quatuor cõditiões attendunt̃. Primo qdẽ ꝙ ſit bonum: nõ.n. ꝓprie loquẽdo ẽ ſpes niſi de bono. ⁊ ꝑ hoc differt ſpes a timore q ẽ de malo. Scđo vt ſit futuꝝ: nõ.n.ſpes ẽ de p̃ſenti iã habito. ⁊ ꝑ hoc differt ſpes a gaudio qđ ẽ de bono p̃ſenti. Tertio reqrit̃ ꝙ ſit aliqd arduũ cũ difficultate adipiſcibile: non .n.aliqs dr̃ aliqd ſperare minimũ qđ ſtatim ẽ ĩ ſua poteſtate vt habeat: ⁊ ꝑ hoc differt ſpes a đſiderio vel cupiditate que ẽ de bono futuro abſolute. vñ ꝑtinet ad ↄcupiſcibileȝ ſpes aũt ad iraſcibilẽ. Quarto ꝙ illud arduum ſit poſſibile adipiſci. nõ.n.aliqs ſperat id qđ oĩo adipiſci nõ põt: ⁊ ſcđȝ hoc differt ſpes a deſperatiõe. Sic ergo pȝ ꝙ ſpes differt a deſiderio: ſic differũt paſſiões iraſcibilis a paſſionib⁹ ↄcupiſcibilis: ⁊ ꝑꝑ hoc ſpes p̃ſupponit deſideriũ: ſicut ⁊ oẽs paſſiones iraſcibilis preſupponunt paſſiones ↄcupiſcibilis. vt ſupra dcm̃ eſt. ¶ Ad primũ ergo dđȝ: ꝙ Auguſtinus ponit cupiditatẽ loco ſpei ꝑꝑ hoc ꝙ vtrũq̃ȝ reſpicit bonũ futuꝝ. Et q: bonuȝ qđ non eſt arduũ q̃ſi nihil reputat̃: vt ſic cupiditas maxime videat̃ tẽdere ĩ bonũ arduuȝ in qđ etiã tendit ſpes. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ obm̃ ſpei nõ eſt bonũ futuꝝ abſolute: ſȝ cũ arduitate ⁊ difficultate adipiſcẽdi. vt dictuȝ eſt. ¶ Ad tertiũ dđȝ: ꝙ obm̃ ſpei non addit poſſibilitatẽ ſup obm̃ đſiderij: ſȝ ẽt arduitatẽ: q̃ ad aliã potentiã facit ſpẽ ꝑtinere.ſ.ad iraſcibileȝ: q̃ reſpicit arduuȝ vt in primo dcm̃ eſt: poſſibile ãt ⁊ ĩpoſſibile nõ oĩo per acciñs ſe hȝ ad obm̃ appetitiue virtutis. Nã appetit⁹ eſt principiuȝ motionis: nihil ãt mouet̃ ad aliqd niſi ſub rõne poſſibilis. nullus .n.mouetur ad id quod eſtimat impoſſibile adipiſci: ⁊ propter hoc ſpes differt a deſperatione ſecundum differentiã poſſibilis ⁊ impoſſibilis.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ſpes pertineat ad viȝ cognitiuã. Spes.n. videt̃ eſſe expectatio quedam dicit.n. apoſtolus Ro.8. ſi autẽȝ quod nõ videmus ſperamus: per patientiam expectamus: ſed expectatio videt̃ ad vim cognitiuã pertinere. cuius eſt expectare.ergo ſpes ad cognitiuam pertinet. ¶ P̃. Idem eſt vt videt̃ ſpes qđ fiducia: vñ ⁊ ſperãtes ↄfidentes vocamus: quaſi ꝓ eodem vtentes eo qđ eſt cõfidere ⁊ ſperare: ſȝ fiducia ſicut ⁊ fides videt̃ ad vim cognitiuã ꝑtinere.ergo ⁊ ſpes. ¶ P̃. Certitudo eſt ꝓprietas cognitiue virtutis: ſȝ certitudo attribuit̃ ſpei.ergo ſpes ad vim cognitiuã ꝑtinet. ¶ Sed ↄ̃. ſpes eſt de bono: ſic dcm̃ ẽ: bonũ ãt inq̃ȝtuȝ hmõi nõ eſt obm̃ cognitiue: ſȝ appetitiue virtutis.ergo ſpes nõ ꝑtinet ad cognitiuaȝ. ſȝ ad appetitiuam virtutem. ¶ Rñ° dđȝ: ꝙ cuȝ ſpes importet extenſionem quandã appetitus ĩ quoddã bonuȝ manifeſte ꝑtinet ad appetitiuam virtuteȝ: motus.n.ad res ꝑtinet ꝓprie ad appetituȝ.actio v̾o virtutis cognitiue ꝑficit̃ nõ ſm̃ motũ cognoſcentis ad res: ſȝ potius ſm̃ ꝙ res cognite ſunt in cognoſcẽte. Sȝ q: vis cognitiua mouet appetitiuã repñtãdo ei ſuuȝ obm̃: ſm̃ diuerſas rõnes obiecti apprehenſi ſubſequuntur diuerſi motus in vi appetitiua. Alius.n.motus ſequit̃ in appetitu ex apphenſione boni: ⁊ alius ex apphenſione mali: ⁊ ſimilr̃ alius motus ex apphenſiõe p̃ſentis ⁊ futuri abſoluti ⁊ ardui: poſſibilis ⁊ ĩpoſſibilis. ⁊ ſcđȝ hoc ſpes eſt motus appetitiue virtutis conſequens apphenſionem boni futuri ardui poſſibilis adipiſci.ſ.extenſio appetitus ĩ hmõi obm̃. ¶ Ad pmũ g° dđȝ: ꝙ q: ſpes reſpicit ad bonũ poſſibile: inſurgit duplr̃ homini motus ſpei: ſicut duplr̃ eſt ei aliqd poſſibile.ſ.ſm̃ ꝓpriam virtutem ⁊ ſm̃ virtutem alterius. Qđ ergo aliqs ſperat ꝑ ꝓpriam virtutem adipiſci nõ dr̃ expectare: ſȝ ſperare tm̃: ſed ꝓprie dr̃ expectare qđ ſperat ex auxilio virtutis aliene: vt dicat̃ expectare quaſi ex alio ſpectare inquantum.ſ. vis apprehenſiua p̃cedens nõ ſolum reſpicit ad bonum quod intendit adipiſci.ſed etiã ad illud cuius virtute adipiſci ſperat ſm̃ illud Eccleſia.51. Reſpiciens etiam ad adiutorium hominum. Motus ergo ſpei quãdoq̃ȝ dicitur expectatio ꝑꝑ inſpectionem vir-

tutis cognitiue precedentē. ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ illud qḋ
hō deſiderat ⁊ eſtimat ſe poſſe adipiſci credit ſe adepturū
⁊ ex tali fide ī cognitiua p̄cedente: motꝰ ſequens ī appetitu
fiducia nominat̄: denominat̄.n. motꝰ appetitiuus a cogni
tione p̄cedente: ſicꝰ effectus ex cauſa magis nota. magis.n.
cognoſcit vis app̄henſiua ſuū actū q̄ꝫ actum appetitiue.
¶ Ad tertiū dḋꝫ: ꝙ certitudo attribuit̄ motui non ſolum
appetꝰ ſenſitiui: ſꝫ etiam appetꝰ nāls: ſicꝰ dr̄ ꝙ lapis cer
titudinal̄r tendit deorſum: ⁊ hoc pp̄ infallibilitatē quam hꝫ
ex certitudine cognitionis que precedit motum appetitus
ſenſitiui vel etiam naturalis.

Ad tertiū ſic p̄ceditꝰ. Vr̄ ꝙ in brutis animalibꝰ
non ſit ſpes. Spes.n.ē de futuro bo
no. vt Damaſ. dicꝰ: ſꝫ cognoſcere futura non ꝑtinet ad aīa/
lia bruta que hn̄t ſolum cognitionē ſenſitiuā: q̄ nō eſt futu/
roꝝ. ergo ſpes nō eſt in brutis aīalibus. ¶ P̄. Obiectum
ſpei ē bonū poſſibile adipiſci: ſꝫ poſſibile ⁊ īpoſſibile ſunt q̄
dam differentia veri ⁊ falſi: q̄ ſolū ſunt in mente: vt phs di
cit in. 6. metaphy. ergo ſpes nō eſt in brutis aīalibus: in q
bus nō ē mens. ¶ P̄. Augu. dicit ſuper Geñ. ad lr̄am ꝙ
aīalia mouent̄ viſis: ſed ſpes non eſt de eo qḋ vr̄: nā quod
videt: q̄s qd ſperat vt dr̄ Ro. 8. ergo ſpes nō eſt in brutis
aīalibus. ¶ Sed ꝯ. ſpes eſt paſſio iraſcibilis. ſed in brutis
aīalibus eſt iraſcibilis. ergo ⁊ ſpes. ¶ Rn̄o dḋm: ꝙ inte/
riores paſſiones aīalium ex exterioribus motibus dep̄hen
di pn̄t. ex q̄bus apparet ꝙ ī aīalibus brutis ē ſpes. Si eniꝫ
canis videat leporem: aut accipiter auem nimis diſtanteꝫ
nō mouet̄ ad ipſam q̄ſi nō ſperās ſe eā poſſe adipiſci: ſi āt
ſit ī propinquo: mouet̄ quaſi ſub ſpe adipiſcendi. Vt.n.ſu
pra dcm̄ eſt: appetitus ſenſitiuꝰ brutoꝝ aīaliū: ⁊ ēt appe
titus nāls reꝝ īſenſibiliū: ſequunt̄ app̄henſionem alicuius
itellectus: ſicꝰ ⁊ appetitus nāe itellectiue qui dr̄ voluntas:
ſed in hoc eſt differentia ꝙ voluntas mouetur ex apprehē
ſione itellectus coniuncti: ſꝫ motus appetꝰ nāls ſequitur
apprehenſionem itellectus ſeparati qui nām inſtituit. Et ſi
milr̄ appetitus ſenſitiuꝰ brutoꝝ aīalium. que etiā quodam
inſtinctu nāli agunt. vnde in operibus brutoꝝ aīaliū ⁊ alia
rum reꝝ nāliū apparet ſimilis p̄ceſſus: ſicꝰ ⁊ in artis ope
ribꝰ. ⁊ p̄ hūc modū ī aīalibus brutis ē ſpes ⁊ deſperatio.
¶ Ad primū ergo dḋm: ꝙ q̄uis bruta aīalia ñ cognoſcāt
futuꝝ: tñ ex inſtinctu nāli mouetur aīal ad aliquid in futuꝝ
ac ſi futurum preuideret. hmōi.n. inſtinctus eſt eis inditus
ab intellectu diuino preuidente futura. ¶ Ad ſcḋꝫ dḋꝫ: ꝙ
obiectum ſpei non eſt poſſibile prout eſt quedam differen
tia veri: ſic eniꝫ conſequitur habitudinem predicati ad ſub
iectum: ſed obiectum ſpei eſt poſſibile quod dicitur ſecū/
dum aliquam potentiam: ſic enim diſtinguitur poſſibile in
5. metaphyſice. ſ. in duo poſſibilia predicta. ¶ Ad tertiū
dḋm: ꝙ licet id quod eſt futurum nō cadat ſub viſu. tñ ex
his que videt animal in preſenti: mouetur eius appetitus
in aliquod futurum: vel proſequendum vel vitandum.

Ad quartū ſic p̄ceditꝰ. Videt̄ ꝙ deſperatio
non ſit ꝯria ſpei. Vni.n. vnuꝫ eſt
ꝯrium vt dr̄ in. 10. metaphyſice: ſed ſpei ꝯriat̄ timor: nō er
go ꝯtrariat̄ ei deſperatio. ¶ P̄. Contraria videnꝰ ēē circa
idem: ſed ſpes ⁊ deſperatio non ſunt circa idem: naꝫ ſpes
reſpicit bonum: deſperatio autem eſt propter aliquod ma
lum īpeditiuum adeptionis boni. ergo ſpes non contraria
tur deſperationi. ¶ P̄. Motui non contrariatur motus:
quies vero opponit̄ motui: vt priuatio: ſed deſperatio ma
gis videtur importare īmobilitatem q̄ꝫ motum. ergo non
contrariatur ſpei que importat motum extenſionis in bo/
num ſperatum. ¶ Sed contra eſt ꝙ deſperatio nominat̄
per contrarium ſpei. ¶ Rn̄o dḋm: ꝙ ſicut ſupra dictum
eſt: in mutationibus inuenitur duplex contrarietas. Vna ſe
cundum acceſſum ad contrarios terminos. ⁊ talis contra/
rietas ſola inuenitur in paſſionibus cōcupiſcibilis. ſicꝰ amor
⁊ odium contrariantur. Alio modo per acceſſum ⁊ per
receſſum reſpectu eiuſdem termini: ⁊ talis contrarietas in
uenitur in paſſionibus iraſcibilis: ſicut ſupra dictum eſt.

Obiectum autem ſpei quod eſt bonum arduum habet
quidem rationem attractiui: prout conſideratur cum poſſi
bilitate adipiſcendi: ⁊ ſic tendit in ipſum ſpes que importat
quendam acceſſum: ſed ſecundum ꝙ conſideratur cum ī/
poſſibilitate obtinendi: habet rationeꝫ repulſiui: quia vt di
citur in. 3. ethicorum: cum ventuꝫ fuerit ad aliquid impoſ/
ſibile: tunc homines diſcedunt: ⁊ ſic reſpicit hoc obiectum
deſperatio: vnde importat motum cuiuſdam receſſus: ⁊
propter hoc cōtrariatur ſpei: ſicut receſſus acceſſui. ¶ Ad
primū ergo dḋm: ꝙ timor contrariatur ſpei ſecundum cō
trarietatem obiectorum: ſcilicet boni ⁊ mali. hec enim con
trarietas inuenitur in paſſionibus iraſcibilis ſ̄m ꝙ deriuā/
tur a paſſionibus concupiſcibilis. ſed deſperatio contraria/
tur ei ſoluꝫ ſ̄m contrarietatem acceſſus ⁊ receſſus. ¶ Ad
ſcḋm dḋm: ꝙ deſperatio non reſpicit malum ſub ratione
mali: ſed per accidens quandoq̄ꝫ reſpicit malum inquantū
facit impoſſibilitatem adipiſcendi: pōt autem eſſe deſpera/
tio ex ſolo ſuper exceſſu boni. ¶ Ad 3m dḋm: ꝙ deſpera/
tio non importat ſolā priuationē ſpei. ſed importat quendaꝫ
receſſum a re deſiderata pp̄ eſtimatam impoſſibilitatē adi/
piſcendi: vn̄ deſperatō preſupponit deſideriū ſicut ⁊ ſpes:
de eo.n. quod ſub deſiderio noſtro non cadit: neq̄ꝫ ſpeꝫ: ne
q̄ꝫ deſperationem habemus: ⁊ propter hoc etiam vtrun/
q̄ꝫ eorum eſt de bono quod ſub deſiderio cadit.

Ad quintū ſic p̄ceditꝰ. Videt̄ ꝙ experiētia nō
ſit cauſa ſpei. Experiētia.n. ad vim
cognitiuam pertinet: vn̄ phs dicit in. 2. ethicoꝝ: ꝙ virtus ī/
tellectualis indiget experimēto ⁊ tēpore: ſpes aūt non eſt ī
vi cognitiua: ſed in appetitiua vt dictū eſt: ergo experientia
non eſt cauſa ſpei. ¶ P̄. Phs dicit in ſecundo rhetoricoꝝ
ꝙ ſenes ſunt difficilis ſpei pp̄ experientiam: ex quo videt̄
ꝙ experientia ſit cauſa defectus ſpei: ſed nō eſt idem cauſa
oppoſitoꝝ: ergo experiētia non ē cauſa ſpei. ¶ P̄. Phs di
cit in ſcḋo de celo. ꝙ de oībus enūciare aliquid ⁊ nihil pre
termittere: quandoq̄ꝫ eſt ſignum ſtultitie: ſed ꝙ homo ten/
tet oīa: ad magnitudinē ſpei ꝑtinere vr̄: ſtultitia aūt proue/
nit ex inexperientia: ergo inexperientia videt̄ eſſe magis cā
ſpei q̄ꝫ experientia. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ phus dicit in. 3. ethico
rum: ꝙ aliqui ſunt bone ſpei pp̄ multotiens ⁊ multos vi/
ciſſe: qḋ ad experientiam ꝑtinet: ergo experientia eſt cauſa
ſpei. ¶ Rn̄o dḋm: ꝙ ſicut ſupra dictuꝫ eſt ſpei obm̄ ē bo/
num futuruꝫ arduum poſſibile adipiſci: poteſt ergo aliq̄d
eſſe cauſa ſpei: vel q: facit homini aliq̄d eſſe poſſibile: vel
q: facit eum exiſtimare aliq̄d eſſe poſſibile. Primo modo
eſt cauſa ſpei omne illud quod auget ptātem hominis ſicꝰ
diuitie ⁊ fortitudo: ⁊ inter cetera etiā experiētia: nā p̄ expe
rientiā hō acq̄rit facultatē aliq̄d de facili faciēdi: ⁊ ex hoc ſe
quitur ſpes. vnde Vegetius dicit in lib. de re militari. Ne/
mo facere metuit quod ſe bene didiciſſe cōfidit. Alio mo
do eſt cauſa ſpei omne illud quod facit alicui exiſtimationē
ꝙ aliq̄d ſit ſibi poſſibile: ⁊ hoc modo ⁊ doctrina ⁊ ꝑſuaſio
quelibet poteſt eſſe cauſa ſpei: ⁊ ſic etiā experientia ē cauſa
ſpei: inquantū. ſ. per experientiaꝫ ſit homini exiſtimatio ꝙ
aliquid ſit ſibi poſſibile quod impoſſibile ante experientiaꝫ
reputabat: ſed per hunc modū experientia poteſt eſſe cau
ſa defectus ſpei: q: ſicut per experientiam ſit homini exiſti/
matio ꝙ aliq̄d ſibi ſit poſſibile quod reputabat impoſſibi/
le: ita econuerſo per experientiam ſit homini exiſtimatio ꝙ
aliq̄d non ſit ſibi poſſibile quod poſſibile exiſtimabat. Sic
ergo experientia eſt cauſa ſpei duobus modis: cauſa auteꝫ
defectus ſpei vno modo: ⁊ pp̄ hoc magis dicere poſſu/
mus eam eſſe cauſam ſpei. ¶ Ad primū ḡo dḋm: ꝙ expe
rientia in operabilibus non ſolum cauſat ſcientiam: ſed etiā
cauſat quendam habitum propter conſuetudinem qui fa/
cit operationem faciliorem: ſed ⁊ ipſa virtus intellectualis
facit ad poteſtatem facile operandi: demonſtrat etiā aliq̄d
eſſe poſſibile: ⁊ ſic cauſat ſpem. ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ in ſe
nibus eſt defectus ſpei propter experientiam: inquantum
experientia facit exiſtimationem impoſſibilis. Vnde ibidē
ſubditur: ꝙ eis multa eueniunt in deterius. ¶ Ad tertiū
dḋm: ꝙ ſtultitia ⁊ inexperientia poſſunt eſſe cauſa ſpei q̄ſi
per accidens: remouendo. ſ. ſciam: propter quaꝫ vere exi
ſtimat̄ aliq̄d eſſe non poſſibile: vnde ea rōne inexperientia
eſt cauſa ſpei que experientia eſt cauſa defectus ſpei.

Ad ſextum ſic procedit͛. Uidetur ꝙ iuuentus ⁊ ebrietas non ſint cauſa ſpei. Spes enim importat quandam certitudinem ⁊ firmitatē. vnde ad Heb.6. ſpes comparatur anchore: ſed iuuenes ⁊ ebrij deficiunt a firmitate: habent enim aīum de facili mutabilem: ergo iuuentus ⁊ ebrietas nō eſt cauſa ſpei. ¶ P̄. Ea que augent poteſtatem maxime ſunt cauſa ſpei: vt ſupra dictum eſt: ſed iuuentus ⁊ ebrietas quandam infirmitatem habent adiunctam: ergo non ſunt cauſa ſpei. ¶ P̄. Experientia eſt cauſa ſpei vt dictum eſt: ſed iuuenibus experientia deficit: ergo iuuentus eſt cā ſpei. ¶ Sz ꝯ ē quod philoſophus dicit in.3.ethicorum: ꝙ inebriati ſunt bn̄ ſperantes. ⁊ in.2.rhetoricorum dicitur: ꝙ iuuenes ſunt bone ſpei. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ iuuentus eſt cauſa ſpei propter tria: vt philoſophus dicit in.2.rhetoricorum: ⁊ hec tria poſſūt accipi ſm tres conditiones boni: quod eſt obm ſpei: quod eſt futurum ⁊ arduum ⁊ poſſibile: vt dictum ē. Iuuenes enim multum habent de futuro ⁊ parum de preterito: ⁊ ideo qꝛ memoria eſt preteriti: ſpes autem futuri: paruz hn̄t de memoria: ſed multum viuunt in ſpe. Iuuenes etiam propter caliditatē nature habent multos ſpūs. ⁊ ita in eis cor ampliatur: ex amplitudine autem cordis eſt ꝙ aliquis ad ardua tendat: ⁊ ideo iuuenes ſunt aīoſi ⁊ bone ſpei. Similr̄ etiam illi qui non ſunt paſſi repulſam: nec experti impedimenta in ſuis conatibus: de facili reputant aliquid ſibi poſſibile: vnde ⁊ iuuenes propter inexperientiam impedimentorum ⁊ defectuum de facili reputant aliquid ſibi poſſibile: ⁊ ideo ſunt bone ſpei. Duo ēt iſtoꝝ ſunt in ebrijs .ſ. caliditas: ⁊ multiplicatio ſpūum ꝓꝑ vinum. Et iterum ī conſideratio periculoꝝ: vel defectuz. Et ꝓꝑ eandez rōnē etiam oēs ſtulti ⁊ deliberatione non vtentes: oīa tentant ⁊ ſunt bone ſpei. ¶ Ad primuz ergo dōz: ꝙ in iuuenibus ⁊ in ebrijs licet non ſit firmitas ſm rei veritatem: eſt tamen in eis ſm eoꝝ eſtimationem: reputant enim ſe firmiter aſſecuturos illud quod ſperant. ¶ Et ſimiliter dōm ad ſm ꝙ iuuenes ⁊ ebrij hn̄t qdem infirmitatē ſm rei veritatez: ſz ſm eoꝝ exiſtimationē hn̄t poteſtatē: qꝛ ſuos defectus n̄ cognoſcunt. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ nō ſolum experientia: ſz ēt inexꝑientia eſt quodāmodo cā ſpei: vt dictum eſt.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit͛. Uidet͛ ꝙ ſpes nō ſit cauſa amoris: qꝛ ſm Augu.14. de ci.dei. prima affectionū aīe eſt amor: ſed ſpes ē quedā affectio aīe: amor ergo precedit ſpem: nō ergo ſpes cauſat amorem. ¶ P̄. Deſideriū precedit ſpem: ſed deſideriuz cauſatur ex amore vt dictum eſt: ergo etiam ſpes ſequitur amorem: non ergo cauſat ipſum. ¶ P̄. Spes cauſat delectationem: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed delectatio non eſt niſi de amato: ergo amor ꝑcedit ſpē. ¶ Sz ꝯ ē qd̄ dr̄ Mat. primo ſuper illud Abraam genuit Iſaac: Iſaac autem genuit Iacob. dicit glo. i. fidez ſpem: ſpes charitatem: charitas autem eſt amor: ergo amor cauſatur a ſpe. ¶ Rn̄o dicendū: ꝙ ſpes duo reſpicere pōt: Reſpicit.n. ſicut obm bonū ſperatum: ſed qꝛ bonū ſperatum ē arduū poſſibile: aliquādo autem ſit aliquod arduum poſſibile nobis: nō per nos ſed per alios: ideo ſpes etiam reſpicit illud per quod ſit nobis aliquid poſſibile. Inquantum igit͛ ſpes reſpicit bonuz ſperatum: ſpes ex amore cauſatur: non.n. eſt ſpes niſi de bono deſiderato ⁊ amato: inquātum vero ſpes reſpicit illum per quem ſit aliqd nobis poſſibile: ſic amor cauſat͛ ex ſpe: ⁊ non econuerſo. Ex hoc.n. ꝙ ꝑ aliquē ſperamus nobis poſſe prouenire bona: mouemur in ipſum ſicut in bonum noſtrum: ⁊ ſic incipimus ipſum amare: ex hoc āt ꝙ amamus aliquem: nō ſperamus de eo niſi per accñs: inqȝtū .ſ. credimus nos reamari ab ipſo: vnde amari ab aliquo facit nos ſperare de eo: ſed amor eius cauſat͛ ex ſpe quam de eo habemus. Et ꝑ hoc pꝫ reſponſio ad obiecta.

Ad octauū ſic ꝓcedit͛. Uidet͛ ꝙ ſpes nō adiuuet operationē ſz magis impediat. Ad ſpem enim ſecuritas pertinet: ſed ſecuritas parit negligentiam que impedit oꝑationem. ergo ſpes impedit oꝑationem. ¶ P̄. Triſtitia impedit operationem: vt ſupra dictum eſt: ſed ſpes quandoqȝ cauſat triſtitiam. Dicit enim Prouer.14. Spes q̄ differtur affligit animaz. ergo ſpes impedit operationem. ¶ P̄. Deſperatio cōtrariatur ſpei: vt dictum eſt: ſed deſperatio maxime ī rebus bellicis adiuuat operationem: dicitur eniz.2.Reg.12. ꝙ periculoſa res eſt deſperatio: ergo ſpes facit contrarium effectum: impediendo ſcilicet operationez. ¶ Sed contra eſt quod dicit͛.1.ad Corinth.9. Qꝛ qui arat debet arare in ſpe fructus percipiendi: ⁊ eadem ratio eſt in omnibus alijs. ¶ Reſpondeo dicendum: ꝙ ſpes per ſe habet ꝙ adiuuet operationem intendendo ipſam: ⁊ hoc ex duobus. Primo quidē ex ratione ſui obiecti: quod eſt bonum arduum poſſibile: exiſtimatio enim ardui excitat attentionem: exiſtimatio vero poſſibilis nō retardat conatum: vnde ſequitur ꝙ hō intente operet͛ ꝓpter ſpem. Secundo vero ex ratione ſui effectus: ſpes enim vt ſupra dictum eſt: cauſat delectationē: que adiuuat operationem: vt ſupra dictum eſt: vnde ſpes operationē adiuuat. ¶ Ad primū ergo dōz: ꝙ ſpes reſpicit bonum conſequendum: ſecuritas autem reſpicit maluz vitandum: vnde ſecuritas magis videt͛ opponi timori q̄ ad ſpem pertinere: ⁊ tamen ſecuritas non cauſat negligentiam niſi inquantū diminuit exiſtimationem ardui: in quo etiam diminuitur ratio ſpei. Illa eniz in quibus homo nullum impedimentum timet: quaſi iam non reputantur ardua. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ ſpes per ſe cauſat delectationē: ſed per accidens eſt vt cauſet triſtitiam: vt ſupra dictum ē. ¶ Ad tertiū dōz: ꝙ deſperatio in bello ſit periculoſa propter aliquam ſpem adiunctam. Illi enim qui deſperant ꝺ fuga debilitantur in fugiendo: ſed ſperant mortem ſuā vindicare: ⁊ ideo ex hac ſpe acrius pugnant: vnde periculoſi hoſtibus ſiunt.

¶ Queſtio. xlij.

Conſequēter conſiderādū eſt primo de timore: ⁊ ſcd̄o ꝺ audacia. ¶ Circa timorez cōſideranda ſunt quatuor. Primo de ipſo timore. Scd̄o de obiecto eius. Tertio de cauſa ipſius. Quarto ꝺ effectu. ¶ Circa primū querunt͛ quattuor. Primo vtrū timor ſit paſſio anime. Scd̄o vtruz ſit ſpecialis paſſio. Tertio vtꝝ ſit aliqs timor naturalis. Quarto de ſpeciebus timoris.

Ad primū ſic procedit͛. Uidet͛ ꝙ timor non ſit paſſio anime. Dicit eniz Damaſcenus in lib.3. ꝙ timor eſt virtus ſm ſiſtolem .i. contractionē eſſentie deſideratiua: ſed nulla virtus eſt paſſio: vt probat͛ in.2.ethicoꝝ: ergo timor non eſt paſſio. ¶ P̄. Omnis paſſio eſt effectus ex preſentia agentis proueniens: ſed timor non eſt de aliquo ꝑſenti ſz de futuro: vt Damaſ. dicit in ſecundo lib. ergo timor non eſt paſſio. ¶ P̄. Omnis paſſio aīe eſt motus appetitus ſenſitiui qui ſequit͛ appꝛhenſionē ſenſus: ſenſus aūt non eſt appꝛhenſiuus futuri: ſed ꝑſentis: cum ergo timor ſit de malo futuro: videt͛ ꝙ non ſit paſſio anime. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ Augu. in.14. de ciui. dei enumerat timorem inter alias anime paſſiones. ¶ Rn̄o dōz: ꝙ inter ceteros anime motus poſt triſtitiam timor magis rōnem obtinet paſſionis. Ut enim ſupra dictū eſt: ad rōnem paſſionis primo quidez pertinet ꝙ ſit motus paſſiue virtutis: ad quam .ſ. cōparetur ſuum obm per modum actiui mouentis: eo ꝙ paſſio eſt effectus agentis: ⁊ per hunc modū etiam ſentire ⁊ intelligere dicunt͛ pati. Secundo magis ꝓprie dicitur paſſio motus appetitiue virtutis habentis organum corporale: qui ſit cum aliqua tranſmutatione corporali: Et adhuc propriiſſime illi motus paſſiones dicuntur qui important aliquod nocumentū. Manifeſtum eſt autē ꝙ timor: cum ſit de malo ad appetitiuaz potētiaz pertinet: que per ſe reſpicit bonū ⁊ maluz: pertinet autez ad appetitum ſenſitiuū: ſit.n. cū quadaz trāſmutatione .ſ. cū ꝯtractione: vt Damaſ. dicit. ⁊ importat ēt habitudinez ad malum: ſm ꝙ malum hꝫ quodāmodo victoriam ſuper aliquod bonū vnde veriſſime ſibi cōpetit ratio paſſiōis: tamen poſt triſtitiaz que ē de ꝑſenti malo. nā timor eſt de malo futuro: qd̄ nō ita mouet ſic ꝑſens. ¶ Ad ꝑmū g° dōm: ꝙ virtus nominat quoddā principiū actionis: ⁊ ideo inqȝtū interiores

motus appetitiue virtutis ſūt principia exteriorū actuū dicunt̄ virtutes. philoſophus aūt negat paſſionē eſſe virtutē que eſt habitus. ¶ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ ſicͭ paſſio corporis naturalis ꝓuenit ex corꝑali p̄ſentia agentis: ita paſſio anime ꝓuenit ex aīali p̄ſentia agentis abſqꝫ p̄ſentia corꝑali vl̄ reali inquātū. ſ. malum quod eſt futurꝫ realiter eſt p̄ſens ſm app̄henſionē anime. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſenſus nō apprehendit futurꝫ: ſed ex eo ꝙ apprehēdit p̄ſens animal naturali inſtinctu mouetur ad ſperandum futurum bonum. vel timendum futurum malum.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ timor nō ſit ſpecialis paſſio. Dicͭ. n. Aug. in lib. 83. q. ꝙ quē nō exanimat metus: neqꝫ cupiditas eū vaſtat: nec egritudo. i. triſtitia eū macerat: nec ventilat geſtiēs ⁊ vana letitia. ex quo videt̄ ꝙ remoto timore omnes alie paſſiones remouēt̄: nō ergo paſſio ē ſpecialis ſed generalis. ¶ P̄. Philoſophus dicͭ in. 6. Ethicoꝝ: ꝙ ita ſe hēt i appetitu ꝓſecutio ⁊ fuga ſicͭ i itellectu affirmatio ⁊ negatio ſꝫ negatio nō ē aliqd ſpāle in itellectu: ſicͭ nec affirmatio: ſꝫ aliqd cōe ad multa: ergo nec fuga in appetitu: ſed nihil ē aliud timor qꝫ fuga quedā mali. ergo timor ſpecialis nō ē paſſio ſpecialis. ¶ P̄. Si timor eſſet paſſio ſpecialis precipue in iraſcibili eſſet: eſt autem timor ēt in cōcupiſcibili. Dicit. n. philoſophus in. 2. Rhetoricoꝝ: ꝙ timor eſt triſtitia q̄dā. Et Damaſ. dicͭ ꝙ timor eſt virtꝰ deſideratiua. triſtitia aūt ⁊ deſiderium ſūt in cōcupiſcibili: vt ſupra dictū: eſt nō eſt ergo paſſio ſpecialis cū pertineat ad diuerſas potentias ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ condiuidit̄ alijs paſſionibus anime: vt pꝫ ꝑ Damaſ. in. 2. lib. ¶ Rñº dōm: ꝙ paſſiōes aīe recipiūt ſpecieꝫ ex obiectis: vnde ſpecialis paſſio eſt que habet ſpeciale obm. timor autē hꝫ ſpeciale obm ſicͭ ⁊ ſpes. Sicut. n. obm ſpei eſt bonum futuruꝫ arduum poſſibile adipiſci: ita obm timoris eſt malū futurꝫ difficile cui reſiſti nō pōt: vñ timor ē ſpecialis paſſio aīe. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ oēs paſſiōes anime deriuant̄ ex vno p̄cipio. ſ. ex amore: in q̄ habēt adinuicē cōnexionē: ⁊ rōne huius cōnexionis remoto timore remouent̄ alie paſſiōes anime: nō ideo q꞉ ſit paſſio generalis. ¶ Ad ſcdꝫ dōꝫ: ꝙ non oīs fuga appetitus ē timor: ſed fuga ab aliquo ſpeciali obiecto: vt dictum ē: ⁊ iō licꝫ fuga ſit quoddam generale: tamē timor ē paſſio ſpecialis. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ timor nullo modo ē in cōcupiſcibili: nō. n. reſpicit malū abſolute: ſed cum quadam difficultate vel arduitate: vt ei reſiſti vix poſſit. Sed q꞉ paſſiōes iraſcibilis deriuant̄ a paſſionibꝰ cōcupiſcibilis ⁊ ad eas terminātur: vt ſupra dictum ē: ideo timori attri[illegible]uit̄ ea que ſūt cōcupiſcibilis: dr̄. n. timor eē triſtitia inq̄tum obm timoris ē cōtriſtans ſi p̄ſens fuerit: vñ ⁊ phs dicit ibidem ꝙ timor ꝓcedit ex fantaſia futuri mali corruptiui vel cōtriſtatiui. Similiter ⁊ deſideriuꝫ attribuit̄ a Damaſ. timori: q꞉ ſicͭ ſpes cauſat̄ vel orit̄ a deſiderio boni: ita timor eſt ex fuga mali: fuga aūt mali orit̄ ex deſiderio boni: vt ex ſupra dictis pꝫ.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ timor aliquis ſit nālis. Dicit. n. Damaſ. in. 3. lib. ꝙ ē q̄dā timor nālis nolente aīa diuidi a corpore. ¶ P̄. Timor ex amore orit̄: vt dictum ē: ſed eſt aliquis amor naturalis vt Diony. dicͭ: 4. ca. de di. no. ergo etiam ē aliqs timor nālis. ¶ P̄. Timor opponit̄ ſpei: vt ſupra dictum ē: ſed eſt aliq̄ ſpes nē: vt pꝫ ꝑ id qō dr̄ Ro. 4. de Abraaꝫ: ꝙ ꝯ ſpeꝫ nāe in ſpeꝫ grē credidit: ergo ēt ē aliqs timor nāe. ¶ Sed ꝯ: ea que ſunt nālia cōiter inueniunt̄ i rebus animatis ⁊ inaīatis: ſꝫ timor nō inuenit̄ i rebꝰ inaīatis: gº timor nō ē nālis ¶ Rñº dōꝫ: ꝙ aliqs motꝰ dr̄ nālis: q꞉ ad ipm inclinat nā: ſꝫ hoc ꝯtingit dupl̄r. Uno mō ꝙ totū perficit̄ a nā abſqꝫ aliq̄ opatione apprehenſiue virtutis: ſicͭ moueri ſurſum eſt motus nālis ignis: ⁊ augeri ē motus nālis aīalium ⁊ plantaꝝ. Alio mō dr̄ motus nālis ad quē nā inclinat: licꝫ non perficiat̄ niſi per app̄henſionē: q꞉ ſicͭ ſupra dcm̄ eſt: motus cognitiue ⁊ appetitiue virtutis reducunt̄ in nām ſicut i p̄cipium p̄mū. Et per hūc modū ēt ipſi actus apprehenſiue virtutis: vt intelligere: ſentire: ⁊ memorari: ⁊ ēt motus appetitus aīalis qn̄qꝫ dicuntur naturales: ⁊ per hunc modum pōt dici timor nālis: ⁊ diſtinguit̄ a timore non nāli ſꝫ diuerſitatem obiecti. Eſt enim vt philoſophus dicit in ſecundo Rhetoricoꝝ: timor de malo corruptiuo. qō natura refugit ꝓp nāle deſideriū eēndi: ⁊ talis timor dr̄ eſſe nālis. Et iterum de malo contriſtatiuo quod non repugnat nature: ſed deſiderio appetitus: ⁊ talis timor nō eſt nālis: ſicͭ ēt ſupra amor: concupiſcētia: ⁊ delectatio diſtincta ſūt ꝑ nāle ⁊ non nāle. Sꝫ ſm p̄maꝫ acceptionem nālis ſciendū eſt ꝙ quedaꝫ de paſſionibus anime quādoqꝫ dicunt̄ nāles: vt amor: deſiderium ⁊ ſpes. alie vero nāles dici nō poſſunt: ⁊ hoc iō: q꞉ amor ⁊ odium: deſideriuꝫ ⁊ fuga importāt inclinationē quādaꝫ ad ꝓſequēduꝫ bonum ⁊ fugiendum malū: que quidē inclinatio pertinet etiam ad appetitū nālem: ⁊ ideo amor eſt qdem nālis: ⁊ deſideriū vel ſpes pōt quodāmodo dici etiaꝫ in rebus nālibus cognitione carētibus. ſed alie paſſiones anime importāt quoſdā motus: ad quos nullo modo ſufficit inclinatio nālis: vel q꞉ de ratiōe haruꝫ paſſionuꝫ eſt ſenſus ſeu cognitio: ſicͭ dictū eſt ꝙ app̄henſio requirit̄ ad rationē delectationis ⁊ doloris: vnde q̄ carent cognitione nō poſſunt dici delectari vel dolere: aut q꞉ huiuſmodi motus ſunt cōtra rōnem inclinationis nālis: puta ꝙ deſperatio refugit bonū ꝓp aliquā difficultateꝫ: ⁊ timor refugit impugnationē mali ꝯrij: ad qō eſt iclinatio nālis: ⁊ ideo huiuſmodi paſſiones nullo mō attribuunt̄ rebus inanimatis. Et per hoc pꝫ reſponſio ad obiecta.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ iconuenienter Damaſ. aſſignet ſex ſpecies timoris. ſ. ſegnitiē: erubeſcentiā: verecūdiā: admiratiōeꝫ: ſtuporeꝫ: agoniā. Ut. n. phs dicit in. 2. rhetorice: timor ē d̄ malo ꝯtriſtatiuo: ergo ſpēs timoris debēt r̄ñdere ſpeciebus triſtitie: ſūt autē quatuor ſpecies triſtitie: vt ſupra dictum eſt: ergo ſolū debēt eſſe quatuor ſpecies timoris eis correſpōdentes. ¶ P̄. Illud qō in actu noſtro cōſiſtit: noſtre p̄tāti ſubijcit̄: ſed timor eſt de malo qō excedit p̄tātem noſtraꝫ: vt dictū eſt: nō ergo ſegnities ⁊ erubeſcētia ⁊ verecundia q̄ reſpiciūt opationē noſtram debēt poni ſpēs timoris. ¶ P̄. Timor eſt de futuro: vt dictū eſt: ſed verecūdia eſt de turpi actu iam cōmiſſo: vt Greg. nicenus dicit: ergo verecundia nō ē ſpēs timoris. ¶ P̄. Timor nō eſt niſi de malo: ſꝫ admiratio ⁊ ſtupor nō ſunt de magno ⁊ inſolito: ſiue bono ſiue malo. ergo admiratio ⁊ ſtupor non ſunt ſpecies timoris. ¶ P̄. Philoſophi ex admiratiōe ſūt moti ad ingrendū veritatē: vt dicit̄ in p̄cipio metaphy. timor āt non mouet ad ingrendū: ſed magis ad fugiendū: ergo admiratio nō ē ſpēs timoris. ¶ Sed in ꝯriū ſufficiat auctoritas Damaſ. ⁊ Greg. niceni. ¶ Rñº dōm: ꝙ ſicͭ dictum ē: timor ē de futuro malo qō excedit p̄tātē timētis: vt. ſ. ei reſiſti nō poſſit: ſicut aūt bonū hoīs ita ⁊ malū pōt conſiderari: vel in opatione ipſius vel in exterioribꝰ rebus. In opatiōe āt ipſius hoīs poteſt duplex malū timeri. Primo qdē labor grauās nāꝫ: ⁊ ſic cauſat̄ ſegnicies: cū. ſ. aliquis refugit opari ꝓp timoreꝫ excedentis laboris. Scdo turpitudo ledens opiniōnē: ⁊ ſic ſi turpitudo timeat̄ in actu cōmittendo: eſt erubeſcētia: ſi aūt ſit de turpi iaꝫ facto: eſt verecūdia: malū aūt qō in exterioribus rebus cōſiſtit tripl̄r poteſt excedere hoīs facultatem ad reſiſtendū. Primo qdeꝫ rōne ſue magnitudinis: cū aliquis. ſ. cōſiderat aliquod magnū malum: cuius exitū ꝯſiderare nō ſufficit: ⁊ ſic ē admiratio. Scdo rōne diſſuetudinis: q꞉. ſ. aliquod malum inconſuetū noſtre cōſiderationi offert̄: ⁊ ſic eſt magnuꝫ noſtra reputatiōe: ⁊ hoc modo eſt ſtupor: qui cauſat̄ ex inſolita imaginatione. Tertio modo rōne improuiſionis: q꞉. ſ. ꝓuidere nō poteſt ſicͭ futura iſfortunia timēt̄: ⁊ talis timor dicit̄ agonia. ¶ Ad p̄mū ergo dōꝫ: ꝙ ille ſpecies triſtitie que ſupra poſite ſūt non accipiunt̄ ſm diuerſitatem obiecti: ſed ſm effectus: ⁊ ſm quaſdā ſpeciales rōnes: ⁊ ideo nō opꝫ ꝙ ille ſpecies triſtitie reſpondeant iſtis ſpeciebus timoris q̄ accipiūt̄ ſm diuiſionē ꝓpriam obiecti ipſius timoris. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ opatio ſm ꝙ iā ſit ſubdit̄ poteſtati operantis: ſꝫ aliquid circa opationem conſiderari poteſt facultatē operantis excedens: ꝓp quod aliquis refugit actionem: ⁊ ſm hoc ſegnicies: erubeſcētia: ⁊ verecūdia ponunt̄ ſpēs timoris. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ de actu p̄terito pōt timeri ꝯuiciū vel oppro

bꝛiuꝫ futurum: ⁊ ſm̄ hoc verecundia eſt ſpẽs timoꝛis.
¶ Ad 4ᵐ dõm: ꝙ nõ quelibꝫ admiratio ⁊ ſtupoꝛ ſūt ſpẽs
timoꝛis: ſꝫ admiratio que eſt de magno malo ⁊ ſtupoꝛ q̄ ẽ
de malo inſolito. vel pōt dici ꝙ ſicͭ ſegnicies refugit laboꝛẽ
exterioꝛis operationis: ita admiratio ⁊ ſtupoꝛ refugiūt dif
ficultatem ꝯſiderationis rei magne ⁊ inſolite: ſiue ſit bona
ſiue mala: vt hoc mō ſe habeat admiratō ⁊ ſtupoꝛ ad actū
intellectus: ſicͭ ſegnities ad exterioꝛem actū. ¶ Ad quintuꝫ
dõm: ꝙ admirās refugit in p̄ſenti dare iudiciuꝫ de eo q̄ð
miraꝰ timens defectū: ſed in futuꝝ īq̄rit: ſtupens aūt ti/
met ⁊ in p̄ſenti iudicare ⁊ in futuro īq̄rere: vnde admira
tio ẽ pꝛincipium philoſophandi: ſed ſtupoꝛ eſt philoſophi/
ce conſiderationis impedimentum.

¶ Queſtio. xlij.

Einde conſiderādū ẽ de obiecto
timoꝛis. ¶ Et circa hoc q̄
runtꝰ ſex. Pꝛimo vtꝝ bonū ſit obm̄ tio
d ris vel malū. Scdõ vtꝝ malum nẽ ſit
obm̄ timoꝛis. Tertio vtꝝ timoꝛ ſit de
malo culpe. Quarto vtrū ipſe timoꝛ ti/
meri poſſit. Quinto vtrū repētina ma/
gis timeantur. Sexto vtrum ea contra que non eſt reme
dium magis timeantur.

Ad pꝛimū ſic ꝓcediꝰ. Videꝰ ꝙ bonū ſit obm̄
timoꝛis. Dicit. n. Aug. ī lib. 83. q. ꝙ
nihil timemus niſi id q̄ð amamus: aut adeptū amittamꝰ:
aut nõ adipiſcamur ſperatū: ſꝫ id q̄ð amamꝰ ẽ bonū: gͦ tioꝛ
reſpicit bonū ſicͭ ꝓpꝛiū obm̄. ¶ p̄. Phs dicͭ in. 2. rhetoꝛi
coꝝ: ꝙ ptās ⁊ ſuper aliū ipm̄ eſſe ẽ terribile: ſꝫ huiuſmōi ẽ
quoddā bonū: ergo bonū ẽ obꝫ timoꝛis. ¶ p̄. In deo ni/
hil malū eẽ pōt: ſꝫ mādaꝰ nobis vt deū timeamus: ſꝫ illð
ps. Timete deum oẽs ſancti eius. ergo timoꝛ eſt de bono.
¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt q̄ð Damaſ. dicͭ in. 2. lib. ꝙ timoꝛ ẽ de malo fu
turo. ¶ Rñº dõꝫ: ꝙ timoꝛ ẽ q̄dā motus appetitiue v̄tutis
ad v̄tutẽ aūt appetitiuā ꝑtinet ꝓſecutio ⁊ fuga: vt dꝛ in. 6.
Ethi. Eſt āt ꝓſecutio boni: fuga aūt mali: vñ quicunqꝫ mo
tus appetitiue v̄tutis īpoꝛtat ꝓſecutionẽ hꝫ aliquod bonuꝫ
ꝓ obo: q̄cūqꝫ aūt īpoꝛtat fugā: hꝫ malū ꝓ obto: vñ cū tioꝛ
fugā quādā īpoꝛtet: pꝛimo ⁊ ꝑ ſe reſpicit malū ſicͭ ꝓpꝛium
obm̄. pōt aūt reſpicere etiā bonū ſm̄ ꝙ hꝫ habitudineꝫ ad
malū: q̄ð q̄dem pōt eſſe dupl̄r. Vno q̄dẽ mō inq̄ꝫtuꝫ per
malū pꝛiuaꝰ bonū: ex hoc aūt ipſo ẽ aliq̄d malū quod ẽ pꝛi
uatiuū boni: vnde cū fugiaꝰ malū quia malū eſt: ſequiꝰ vt
fugiaꝰ q: pꝛiuat bonū q̄ð q̄s amādo ꝓſequiꝰ: ⁊ ſꝫ hoc dicͭ
Aug. ꝙ nulla eſt cauſa timēdi niſi ne amittaꝰ bonū amatū.
Alio mō ꝯpatur bonū ad malū: vt cā ipſiꝰ: inq̄ꝫtū. ſ. aliq̄ð
bonū ſua v̄tute pōt īducere aliq̄ð nocumētū ī bono amato
⁊ iō ſicͭ ſpes vt ſupꝛa dictū ẽ: ad duo reſpicit. ſ. ad bonū in
q̄ð tēdit: ⁊ ad id ꝑ q̄ð ſꝑat ſe bonū ꝯcupitū adipiſci: ita ẽt
timoꝛ ad duo reſpicit. ſ. ad malū q̄ð refugit: ⁊ ad illð bonū
q̄ð ſua v̄tute pōt infligere malū: ⁊ ꝑ hūc modū deꝰ timeꝰ
ab hoīe: inq̄ꝫtū pōt infligere penā: vel ſpūalẽ vel coꝛpaleꝫ:
ꝑ hūc ẽt modū timeꝰ ptās alicuiꝰ hoīs: maxīe q̄ñ ẽ leſiua:
vel q̄ñ ẽ iniuſta: q: ſic ī pꝛōptu hꝫ nocumētū īferre: ita etiā
timeꝰ ſup aliū eẽ. i. iniri alijs: vt. ſ. in eius ptāte ſit ꝯſtitutū no
bis nocumētū inferre: ſicͭ ille q̄ eſt conſcius criminis: timeꝰ
ne crimẽ reuelet. Et ꝑ hoc pꝫ rñſio ad obiecta.

Ad ſecundū ſic ꝓcediꝰ. Videꝰ ꝙ timoꝛ n̄ ſit
de malo nature. Dicit. n. philo
ſophꝰ in. 2. rhetoꝛicoꝝ: ꝙ timoꝛ ꝯſiliatiuos facit. nõ auteꝫ
ꝯſiliamur de his que a natura eueniūt: vt dicꝰ in. 3. Ethi
coꝝ: ergo timoꝛ non eſt de malo nature. ¶ p̄. Defectꝰ
nãles ſemper homini imminẽt: vt moꝛs ⁊ alia huiuſmodi:
ſi igiꝰ de huiuſmodi malis eẽt timoꝛ: opoꝛteret ꝙ hō ſemꝑ
eẽt ī timoꝛe. ¶ p̄. Natura nõ mouet ad ꝯ̄ria: ſꝫ malū nãe
ꝓuenit ex nã: ergo ꝙ timēdo aliq̄s refugiat hmōi malum
non ẽ a natura: timoꝛ ergo naturalis nõ eſt de malo nẽ: ad
quẽ tamẽ hoc malū ꝑtinere videꝰ. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ẽ q̄ð phs dicit
ī. 3. Ethi. ꝙ inter oīa terribiliſſimū ẽ moꝛs que eſt malum
nãe. ¶ Rñº dõꝫ: ꝙ ſicut phs dicit in. 2. rhetoꝛice: timoꝛ ꝓ
uenit ex fantaſia futuri mali coꝛruptiui vel ꝯtriſtatiui: ſicut
aūt ꝯtriſtatiuū malū eſt q̄ð ꝯ̄riaꝰ voluntati: ita coꝛruptiuuꝫ
malum eſt quod ꝯ̄riaꝰ nature: ⁊ hoc eſt maluꝫ nãe: vnde
de malo nãe poteſt eſſe timoꝛ. Sed ꝯſiderāduꝫ eſt ꝙ ma
lum nãe quādoqꝫ eſt a cauſa nãli: ⁊ tunc dicꝰ maluꝫ nãe:
nõ ſolum q: pꝛiuaꝰ nãe bonum: ſed etiam quia eſt effectꝰ
nature: ſicut moꝛs naturalis: ⁊ alij huiuſmodi defectus
aliquādo vero malum nãe ꝓuenit ex cauſa non nãli: ſicut
moꝛs q̄ violẽter infertꝰ a perſecutoꝛe: ⁊ vtroqꝫ modo ma/
lū nature quodāmodo timeꝰ: ⁊ quodāmodo non timeꝰ.
Cum enim timoꝛ ꝓueniat ex fantaſia futuri mali: vt dicit
philoſophus: illud quod remouet futuri mali fantaſiā: ex/
cludit etiaꝫ timoꝛeꝫ: ꝙ autem nõ appareat aliquod maluꝫ
vt futurum poteſt ex duobus contingere. Vno q̄deꝫ mō
ex hoc ꝙ eſt remotū ⁊ diſtans: hoc enim ꝓpter diſtantiaꝫ
imaginamur vt non futurū: ⁊ ideo vel non timemus: vel
parū timemus. Vt. n. phs dicͭ in. 2. rhetoꝛicoꝝ. Que val/
de longe ſunt nõ timẽꝰ: ſciunt. n. oẽs ꝙ moꝛienꝰ: ſꝫ q: non
ꝓpe eſt nihil curant. Alio mō eſtimaꝰ aliq̄ð malū quod ẽ
futuꝝ vt nõ futuꝝ: ꝑꝑ neceſſitatẽ que facit ipm̄ eſtimare vt
p̄ſens. vñ phs dicit in. 3. rhetoꝛi. ꝙ illi q̄ iaꝫ decapitanꝰ non
timẽt videntes ſibi neceſſitatẽ moꝛtis iminere. Sed ad hoc
ꝙ aliq̄s timeat: opꝫ deeſſe aliquā ſpeꝫ ſalutis: ſic igiꝰ malū
nãe nõ timeꝰ: q: nõ appꝛehendiꝰ vt futuꝝ. Si vero malum
nãe q̄ð eſt coꝛruptiuū appꝛehendaꝰ vt ꝓpinquū: ⁊ tñ cū aliq̄
ſpe euaſiōis: tūc timebiꝰ. ¶ Ad pꝛimū ergo dõꝫ: ꝙ malū
nãe q̄ñqꝫ non pꝛouenit a nã: vt dictū eſt: ſm̄ tñ ꝙ a nã pꝛo
uenit: ⁊ ſi nõ ex toto vitari poſſit: pōt tñ differri: ⁊ ſub hac
ſpe pōt eſſe conſiliuꝫ de vitatione ipſius. ¶ Ad 2ᵐ dõm:
ꝙ maluꝫ nãe ⁊ ſi ſemꝑ immineat non tñ ſemper imminet
de pꝛopinquo: ⁊ ideo non ſemper timetur. ¶ Ad tertium
dõm: ꝙ moꝛs ⁊ alij defectus nãe pꝛoueniunt a nã vniuer
ſali: q̄bus tñ repugnat nã particularis q̄ꝫtum pōt: ⁊ ſic ex
inclinatōe particularis nãe eſt doloꝛ ⁊ triſtitia de hmōi ma
lis cū ſunt p̄ſentia: ⁊ timoꝛ ſi immineant in futurum.

Ad tertiū ſic ꝓcediꝰ. Videꝰ ꝙ timoꝛ poſſit eſſe
de malo culpe. Dicit. n. Aug. ſup ca
nonicā Joānis: ꝙ timoꝛe caſto timet hō ſeparationẽ a deo: ſꝫ
nihil ſeꝑat nos a deo niſi culpa: ſm̄ illud Eſa. 59. Pecca/
ta veſtra diuiſerūt inter vos ⁊ deū veſtrū. ergo timoꝛ pōt
eſſe de malo culpe. ¶ p̄. Tullius dicit in 4º de tuſculanis
queſtionibus: ꝙ de illis timemus cū futura ſunt: de quoꝝ
p̄ſentia triſtamur: ſed de malo culpe pōt aliquis dolere vꝰ
triſtari: ergo etiam aliq̄s malū culpe poteſt timere. ¶ p̄.
Spes timoꝛi opponiꝰ: ſed ſpes poteſt eẽ de bono virtutis
vt pꝫ ꝑ philoſophū ī. 9. Ethicoꝝ: ⁊ apoſtolꝰ dicͭ ad Gal.
6. Cōfido de vobis in dño: quod nihil aliud ſapietis. ergo
etiam timoꝛ pōt eſſe de malo culpe. ¶ p̄. Verecundia eſt
quedā ſpecies timoꝛis vt ſupꝛa dictū eſt: ſed verecundia ẽ
de turpi facto: quod ẽ maluꝫ culpe: ergo ⁊ timoꝛ. ¶ Sꝫ ꝯ̄
ẽ quod phs dicit in. 2. rhetoꝛicoꝝ: ꝙ nõ oīa mala timenꝰ:
puta ſi aliq̄s erit iniuſtus aut tardus. ¶ Rñº dõꝫ: ꝙ ſicut
ſupꝛa dictū eſt: ſicut obm̄ ſpei eſt bonum futurū arduū q̄ð
quis pōt adipiſci: ita timoꝛ eſt de malo futuro arduo quod
non pōt de facili vitari: Ex quo pōt accipi ꝙ id quod oīno
ſubiacet poteſtati ⁊ voluntati noſtre non hꝫ rōnem terribi
lis: ſed illud ſolum eſt terribile quod hꝫ cām extrinſecam:
malum aūt culpe pꝛopꝛiā cām hꝫ voluntatem humanaꝫ:
⁊ ideo pꝛopꝛie non hꝫ rōnem terribilis: ſꝫ q: voluntas ab
aliquo exterioꝛi poteſt inclinari ad peccādum: ſi illud incli/
nans habeat magnaꝫ vim ad inclinandum: ſm̄ hoc pote/
rit eſſe timoꝛ de malo culpe inquantū eſt ab exterioꝛi cauſa
puta cuꝫ aliquis timet commoꝛari in ſocietate maloꝝ ne
ab eis ad peccandum inducaꝰ: ſed pꝛopꝛie loquēdo in tali
diſpoſitiōe magis timet homo ſeductionẽ: q̄ꝫ culpam ſm̄
pꝛopꝛiā rōnem. i. inquantū eſt voluntaria: ſic. n. non hꝫ vt
timeaꝰ. ¶ Ad pꝛimū ergo dõꝫ: ꝙ ſeparatio a deo eſt que
dam pena conſequens peccatū: ⁊ omnis pena aliquo mō
eſt ab exterioꝛi cauſa. ¶ Ad ſcdm̄ dõm: ꝙ triſtitia ⁊ timoꝛ
in vno conueniūt: q: vtrūqꝫ eſt de malo: differūt autem in
duobus. In vno q̄dẽ: q: triſtitia eſt de malo p̄ſenti timoꝛ d̄
malo futuro. In alio vero q: triſtitia cū ſit in concupiſcibili
reſpicit malum abſolute: vnde poteſt eſſe de quocūqꝫ ma
lo: ſiue paruo: ſiue magno. timoꝛ vero cum ſit in iraſcibili:

reſpicit malum cum quadã arduitate ſeu difficultate: que tollitur inquãtum aliquid ſubiacet voluntati: ⁊ ideo nõ oĩa timemus que ſunt futura: de quibus triſtamur cum ſunt pñtia: ſed aliqua que ſcilicet ſunt ardua. ¶ Ad tertiũ dicẽdum ꝙ ſpes eſt de bono quod quis poteſt adipiſci. Põt autẽ aliquis adipiſci bonum vel ſe vel ꝑ aliuꝫ: ⁊ iõ ſpes poteſt eſſe de actu virtutis qui eſt in poteſtate noſtra conſtitutus: ſed timor eſt de malo quod non ſubiacet noſtre poteſtati: ⁊ ideo ſemꝑ maluꝫ quod timet̃ eſt a cauſa extrinſeca: bonũ autẽ quod ſperat̃ poteſt eſſe ⁊ a cauſa intrinſeca: ⁊ a cauſa extrinſeca. ¶ Ad quartũ dõꝫ: ꝙ ſicut ſupra dictuꝫ eſt: verecundia nõ eſt timor de actu ipſo peccati: ſed de turpitudine vel ignominia que cõſequitur ipſum: que eſt a cã extrinſeca.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ timor timeri nõ poſſit. Oẽ enim quod timet̃ timẽdo cuſtodit̃ ne amittat̃: ſic ille qui timet amittere ſanitatem: timẽdo cuſtodit eam: ſi igit̃ timor timeat̃: timendo ſe cuſtodiet homo ne timeat: qđ videt̃ eſſe inconueniens. ¶ P̄. Timor eſt quedã fuga: ſed nihil fugit ſeipſum: ergo timor non timet timoreꝫ. ¶ P̄. Timor eſt de futuro: ſꝫ ille qui timet iam habꝫ timorẽ: nõ ergo poteſt timere timorem. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ẽ ꝙ homo poteſt amare amorem ⁊ dolere de dolore: ergo etiam pari ratione poteſt timere timoreꝫ. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ſicut dictum eſt: illud ſolum habet rationem terribilis quod ex cauſa extrinſeci ꝓuenit: non autem qđ ꝓuenit ex volũtate noſtra: timor aũt partim prouenit ex cauſa extrinſeca: ⁊ partim ſubiacet volũtati. prouenit quidem ex cauſa extrinſeca: inquãtum eſt paſſio quedam conſequẽs fantaſiaꝫ iminẽtis mali: ⁊ ſm hoc põt aliquis timere timorem: ne. ſ. imineat ei neceſſitas imendi ꝓꝑ incõgruẽtiam alicuius excellentis mali: ſubiacet autem voluntati inquantum appetitus inferior obedit ratiõi: vnde homo poteſt timorẽ repellere: ⁊ ſm hoc timor nõ põt timeri: vt dic̃ Aug. in lib. 83. q. ſed q: ratiõibus quas inducit aliqs poſſet vti ad oſtẽdẽduꝫ ꝙ timor nullo modo timeat̃: iõ ad eas rñdẽdum ẽ. ¶ Ad primuꝫ ergo dõꝫ: ꝙ nõ oĩs timor ẽ vnius timor: ſed ſm diuerſa q̃ timent̃ ſunt diuerſi timores: nihil ergo prohibꝫ quin in vno timore aliquis preſeruet ſe ab alio timore: ⁊ ſic cuſtodiat ſe nõ timẽteꝫ illo timore. ¶ Ad ſcđm dõm: ꝙ cum ſit alius timor q̃ timet̃ maluꝫ iminens ⁊ alius timor quo timet̃ ipſe timor mali iminẽtis: nõ tamẽ ſequit̃ ꝙ idem fugiat ſeipſum: vel ꝙ ſit ideꝫ fuga ſuipſi⁹. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ ꝓꝑ diuerſitatem timorꝫ iam dictã timore preſenti põt homo timere futurum timorem.

Ad quintũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ inſolita repentina nõ ſint magis terribilia. Sicut enim ſpes eſt de bono: ita timor eſt de malo: ſed experientia facit ad augmentuꝫ ſpei in bonis: ergo etiã facit ad augmentum timoris in malis. ¶ P̄. Philoſophus dicit in. 2. Rhetoricorum: ꝙ magis timent̃ non qui acute ſunt ire: ſꝫ mites ⁊ aſtuti. ꝯſtat aũt ꝙ illi q acute ire ſunt: magis hñt ſubitos motus: ergo ea q̃ ſunt ſubita ſunt minus terribilia. ¶ P̄. Que ſunt ſubita minus ꝯſiderari poſſunt. ſꝫ tãto aliqua magis timent̃ quãto magis ꝯſiderant̃: vñ phs dic̃ in. 3. Ethi. ꝙ aliq videt̃ fortes ꝓꝑ ignorantiã: q ſi cognouerint ꝙ aliud ſint q̃ꝫ ſuſpicant̃ fugiunt. ergo repentina min⁹ timent̃. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt qđ Aug. dic̃ i. 2. ꝯfeſ. Timor inſolita ⁊ repentina exhorreſcit rebus que amant̃ aduerſari dũ ꝓcauet ſecuritati. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ſic̃ ſupra dictũ ẽ: obm timoris eſt malũ iminens qđ nõ de facili repelli põt: hoc aũt ex duobus cõtingit. ſ. ex magnitudine mali: ⁊ ex debilitate timẽtis: ad vtrũqꝫ aũt horꝫ operat̃ ꝙ aliqđ ſit inſolitũ ⁊ repẽtinũ. Primo qdẽ fac̃ ad hoc ꝙ malũ iminẽs magis appareat. oĩa. n. corꝑalia ⁊ bona ⁊ mala q̃to magis ꝯſiderãtur minora apparẽt: ⁊ iõ ſic̃ ꝓꝑ diuturnitatẽ dolor pñtis mali mitigat̃: vt pꝫ ꝑ Tulliũ in 3° de tuſculanis q̃ñib⁹: ita ẽt ex ꝑmeditatiõe minuit̃ timor futuri mali. Scđo aliqđ eẽ inſolitũ ⁊ repentinũ facit ad debilitatẽ timentis: inq̃tũ ſubtrahit remedia q̃ hõ põt ꝑparare ad repellendũ futurꝫ malũ: q̃ eſſe nõ pñt qñ ex improuiſo malũ occurrit. ¶ Ad primũ ergo dõꝫ: ꝙ obm ſpei eſt bonũ qđ quis põt adipiſci: ⁊ iõ ea que augmentant poteſtateꝫ hominis: nata ſunt augere ſpẽ ⁊ eadem rõne diminuere timorẽ: q: timor ẽ đ malo: cui nõ de facili põt reſiſti. Quia igit̃ expientia facit hoĩem magis potentẽ ad operandũ: iõ ſicut auget ſpẽ: ita diminuit timorẽ. ¶ Ad ſcđꝫ dõꝫ: ꝙ illi q hñt irã acutã nõ occultant eã: ⁊ iõ nocumẽta ab eis illata: nõ ita ſunt repẽtina qn̄ ꝓuideant̃: ſꝫ hoĩes mites ⁊ aſtuti occultãt irã: ⁊ iõ nocumẽtum qđ ab eis iminet: nõ põt ꝓuideri: ſed ex improuiſo aduenit. ⁊ ꝓꝑ hoc phs dicit ꝙ tales magis timent̃. ¶ Ad tertiũ dõꝫ: ꝙ per ſe loquẽdo bona vel mala corꝑalia in principio maiora apparẽt: cuius rõ eſt: q: vnũqđqꝫ magis apparet ꝯ̄rio iuxta ſe poſito: vñ cũ aliqs ſtatim a paupꝑtate ad diuitias trãſit ꝓꝑ paupꝑtateꝫ ꝑexiſtentem diuitias magis eſtimat: ⁊ econuerſo diuites ſtatim ad paupꝑtatem deuenientes: eã magis horrent: ⁊ ꝓꝑ hoc malum repentinuꝫ magis timet̃: q: magis videt̃ eſſe maluꝫ: ſed põt ꝓꝑ aliqđ accidens contingere ꝙ magnitudo alicuius mali lateat: puta cuꝫ hoſtes ſe inſidioſe occultant: ⁊ tunc verꝫ eſt ꝙ malum ex diligenti conſideratione ſit terribilius.

Ad ſextum ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ea q̃ nõ hñt remediũ nõ ſint magis timẽda. Ad timorẽ. n. reqrit̃ ꝙ remaneat aliqua ſpes ſalutis: vt ſupra dictũ eſt: ſed in malis q̃ non hñt remedium nulla remanet ſpes ſalutis: ergo talia mala nullo modo timẽt̃. ¶ P̄. Malo mortis nullũ remediũ adhiberi põt: nõ. n. ſm nãm põt eſſe reditus a morte ad vitã: nõ tamẽ mors maxime timet̃ vt dicit phs in. 2. rheto. nõ ergo ea magis timent̃ que remediũ nõ hñt. ¶ P̄. Phs dicit in primo ethi. ꝙ nõ ẽ magis bonũ qđ eſt diuturniuſ eo qđ eſt vnius diei: neqꝫ qđ ẽ ꝑpetuum eo qđ non eſt ꝑpetuũ: ergo eadẽ rõne neqꝫ maius malũ: ſed ea q̃ nõ hñt remediũ nõ vident̃ differre ab alijs niſi ꝓꝑ diuturnitatẽ: vel ꝑpetuitatẽ: ergo ꝓꝑ hoc non ſunt peiora vel magis timẽda. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt ꝙ phs dicit in 2. rheto. ꝙ oĩa timenda ſunt terribiliora: q̃cunqꝫ ſi peccauerint corrigi nõ ꝯtingit: aut quorꝫ auxilia nõ ſunt: aut nõ facilia. ¶ Rñ° dõm: ꝙ obm timoris eſt malũ: vnde illud qđ facit ad augmẽtũ mali: facit ad augmẽtũ timoris: maluꝫ ãt auget̃: nõ ſolũ ſm ſpẽm ipſius mali: ſꝫ ẽt ſm circũſtãtias: vt ex ſupra dictis apparet: iter ceteras ãt circumſtãtias diuturnitas vel ẽt ꝑpetuitas magis vident̃ facere ad augmentũ mali: ea. n. q̃ ſunt in tp̄e: ſꝫ duratiõnẽ tp̄is quodãmodo menſurant̃: vnde ſi pati aliqđ in tp̄e tãto eſt malũ pati ideꝫ in duplo tp̄e appꝛhẽdit̃ vt duplatũ: ⁊ ſm hanc rõnem pati ideꝫ in infinito tp̄e qđ eſt ꝑpetuo pati: hꝫ quodãmodo infinitũ augmentũ: mala ãt q̃ poſtq̃ꝫ aduenerint nõ pñt habere remediũ: vel nõ de facili accipiunt̃ vt ꝑpetua vel diuturna ⁊ iõ maxime reddunt̃ timẽda. ¶ Ad pmũ g° dõm: ꝙ remediuꝫ mali eſt duplex. Vnũ ꝑ qđ impedit̃ futurꝫ maluꝫ ne adueniat: ⁊ tali remedio ſublato auferẽ ſpes: ⁊ ꝯſequẽs timor: vñ đ tali remedio nũc nõ loquimur. Aliđ remediũ mali eſt q̃ malũ iã pñs remouet̃: ⁊ de tali remedio nunc loquimur. ¶ Ad ſcđm dõm: ꝙ licet mors ſit irremediabile malũ: tñ q: nũc iminet de ꝓpe: nõ timet̃: vt ſupra dictũ ẽ. ¶ Ad 3ᵐ dõꝫ: ꝙ phs ibi loqtur de ꝑ ſe bono: qđ eſt bonũ ſm ſpẽm ſuã: ſic ãt nõ ſit aliqđ magis bonum ꝓꝑ diuturnitatem vel ꝑpetuitatem: ſed ꝓꝑ nãm ipſius boni.

¶ Queſtio. xliij.

Einde cõſiderãdũ eſt de cauſa timoris. ¶ Et circa hoc q̃rũt̃ duo. Primo vtrũ cauſa timoris ſit amor. 2° vtruꝫ cã timoris ſit defectus.

d

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ amor nõ ſit cã timoris. Illud. n. qđ introducit aliqđ eſt cã eius: ſed timor introducit amorẽ charitatis: vt Aug. dicit ſuꝑ canonicã Joannis: ergo timor eſt cã amoris ⁊ nõ ecõuerſo. ¶ P̄. Phs dic̃ in. 2. rheto. ꝙ illi qui maxime timent̃ a qbus expectamus iminere nobis aliqua mala: ſꝫ ꝓꝑ hoc ꝙ ab aliquo expectam⁹ malũ: magis ꝓuocamur ad odiũ eius q̃ꝫ ad amorẽ: ergo timor magis cauſatur ab odio q̃ꝫ ab amore. ¶ P̄. Supra dictũ eſt ꝙ ea que ſunt a nobiſipſis nõ hñt rõnem terribiliũ: ſed ea q̃ ſunt ex amo-

re maxime ꝓueniūt ex intimo cordis: ergo timoꝛ ex amo
re nō cauſat. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ Aug. dicͭ i lib. 83. q. Nulli du
biū ē nō aliā eē metuēdi cām niſi ne id quod amamus: aut
adeptū amittamus: aut nō adipiſcamur ſperatū. oīs ergo ti
moꝛ cauſatᷓ ex hoc ꝙ aliqd amamus. amoꝛ igitᷓ ē cā timo/
ris. ¶ Rñ° dōm: ꝙ oīa paſſionū aīe ſe hñt ad eas tanꝗ̄
foꝛme ad res nāles vel artificiales: q: paſſiones aīe ſpēz re
cipiunt ab obtis ſicͭ res ꝑdicte a ſuis foꝛmis. Sicͭ igitᷓ qcqd
eſt cā foꝛme: eſt cā rei conſtitute ꝑ ipſum: ita etiam qcqd ⁊
quocūqꝫ modo ē cā obiecti: eſt cauſa paſſiōis. Contigit aūt
aliqd eē cām obiecti: vel ꝑ modū cāe efficiētis vel ꝑ mo
dum diſpoſitiōis materialis: ſicͭ obm delectatiōis eſt bonū
apparēs cōueniēs coniunctuꝫ: cuius cā efficiēs eſt illud qḋ
facit ꝯiunctionē: vel qḋ facͭ conueniētiā vel bonitatem vel
apparentiā hmōi boni: cauſa aūt ꝑ modū diſpoſitiōis ma/
terialis ē habitus vel quecūqꝫ diſpoſitio: ſcḋm quā fit alicui
cōueniēs aut apparēs illud bonū qḋ eſt ei coniunctū. Sic
igitᷓ in ꝓpoſito obm timoꝛis eſt eſtimatū malum futurū ꝓ
pinquū: cui reſiſti de facili nō pōt: ⁊ ideo illud quod pōt in/
ferre tale malū eſt cauſa effectiua obiecti timoꝛis: ⁊ per cō
ſequēs ipſius timoꝛis. Illud āt per qḋ aliquis ita diſponitᷓ
vt aliqd ſit ei tale: eſt cā timoꝛis ⁊ obiecti eius per moduꝫ
diſpoſitōis mālis: ⁊ hoc modo amoꝛ eſt cā timoꝛis ex hoc
.n. ꝙ aliqs amat aliquod bonum: ſequitᷓ ꝙ priuatiuū talis
boni ſit ei malū: ⁊ per conſequens ꝙ timeat ipm tanꝗ̄ ma
lum. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ ſic ſupꝛa dictum eſt: timoꝛ
ꝑ ſe ⁊ pꝛimo reſpicit ad malū quod refugit: qḋ opponitur
alicui bono amato: ⁊ ſic ꝑ ſe timoꝛ naſcitᷓ ex amoꝛe: ſecūda
rio vero reſpicͭ ad id per quod ꝓuenit tale maluꝫ: ⁊ ſic per
accidens: quandoqꝫ timoꝛ inducit amoꝛē incꝫtum. ſ. homo
qui timet puniri a deo ſeruat mādata eius: ⁊ ſic incipit ſpe
rare: ⁊ ſpes introducit amoꝛeꝫ: vt ſupꝛa dcm̄ eſt. ¶ Ad 2^m
dōm: ꝙ ille a quo expectantᷓ mala: pꝛimo qdē odio habetᷓ
ſed poſtqꝫ ab ipſo iā icipiunt ſperari bona: tunc incipit ama
ri bonū aūt cui ꝯriatᷓ malū quod timetᷓ a pꝛīcipio amabatᷓ
¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ rō illa ꝓcedit de eo qḋ eſt cauſa mali
terribilis per modum efficiētis: amoꝛ aūt eſt cauſa eius ꝑ
modum materialis diſpoſitionis: vt dictum eſt.

Ad ſecundū ſic ꝓceditᷓ. Videtᷓ ꝙ defect⁹ nō
ſit cauſa timoꝛis. Illi .n. q potentiam hñt maxime timentᷓ: ſꝫ defectus ꝯrariatᷓ potētie: er/
go defectus nō eſt cā timoꝛis. ¶ P̄. Illi q iā decapitantur
maxime ſunt i defectu: ſꝫ tales nō timēt: vt dicitᷓ in. 2. rhe/
toꝛicoꝝ: ergo defect⁹ non eſt cā timoꝛis. ¶ P̄. Decertare
ex foꝛtitudīe nō ꝓuenit ex defectu: ſꝫ decertātes timēt eos
q ꝓ eiſdem decertant: vt dr̄ in. 2. Rheto. ergo defect⁹ nō
ē cā timoꝛis. ¶ Sꝫ ꝯra. ꝯrarioꝝ ꝯrarie ſunt cāe: ſed diui
tie ⁊ robur ⁊ multitudo amicoꝝ ⁊ ptās excludūt timoꝛē:
vt dr̄ in. 2. Rheto. g° ex defectu hoꝝ timoꝛ cātur. ¶ Rñ°
dōꝫ: ꝙ ſicut ſupꝛa dictū eſt: duplex cā timoꝛis accipi pōt.
vna qdem ꝑ modū materialis diſpoſitionis ex pte eius q
timet: alia ꝑ modū cauſe efficiētis ex parte eius qui timetᷓ.
Quantū igitur ad pꝛimū defectus per ſe loquēdo ē cauſa
timoꝛis: ex aliquo .n. defectu virtutis ꝯtingit ꝙ ñ poſſit ali/
qs de facili repellere iminēs malū: ſꝫ tñ ad cauſandū timo/
rē reqritur defectus cū aliqua menſura: minoꝛ .n. eſt defe/
ctus q cāt timoꝛē futuri mali: qꝫ defectus cōſequēs mali ꝑ
ſens: de quo ē triſtitia: ⁊ adhuc eēt maioꝛ defectus ſi totalr̄
ſenſus mali auferretᷓ: vel amoꝛ boni: cuius ꝯrariū timetᷓ.
Quātū vero ad ſcḋm: virtus ⁊ robur ꝑ ſe loquēdo eſt cā
timoꝛis. ex hoc .n. ꝙ aliqd quod appꝛhenditᷓ vt nociuuꝫ eſt
virtuoſum: ꝯtingit ꝙ eius effectus repelli non pōt: ꝯtingit
tñ ꝑ accidens ꝙ aliqs defectus ex iſta pte cāt timoꝛē: inqꝫtū
ex aliquo defectu contingit ꝙ aliquis velit nocumentum in
ferre: puta ꝑꝑ iniuſtitiaꝫ vel q: ante leſus fuit: vel q: timet
ledi. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ ratio illa pꝛocedit de cauſa
timoꝛis ex parte cauſe efficientis. ¶ Ad ſcḋꝫ dōm: ꝙ illi q
iam decapitantur ſunt in paſſione pñtis mali: ⁊ ideo iſte de
fectus excedit menſuram timoꝛis. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ decer
tantes timent non pꝛopter potentiaꝫ qua decertare poſſūt:
ſed pꝛopter defectum potentie: ex quo contingit ꝙ ſe ſupe
raturos non confidunt.

¶ Queſtio. xliiij.

d

Einde conſiderandū ē de effecti/
bus timoꝛis. ¶ Et circa
hoc q̄runtᷓ q̄tuoꝛ. Pꝛimo vtꝝ timoꝛ fa
ciat ꝯctionē. Scḋo vtꝝ faciat conſiliati/
uos. Tertio vtrum faciat tremoꝛem.
Quarto vtrum impediat operationeꝫ.

Ad pꝛimū ſic ꝓceditur. Vꝛ ꝙ timoꝛ nō faciat
ꝯtractionē. Cōtractiōe .n. facta caloꝛ
⁊ ſpūs ad īterioꝛa reuocantᷓ: ſed ex multitudine caloꝛis ⁊
ſpirituū i interioꝛibus magnificatᷓ coꝛ ad audacter aliquid
aggrediēdū: vt pꝫ in iratis: cuius contrariū in timoꝛe acci/
dit. nō ergo timor facit ꝯtractionē. ¶ P̄. Multiplicatis ſpi
ritibus ⁊ caloꝛe in īterioꝛibus ꝑ ꝯtractionē: ſequitᷓ ꝙ hō in
vocē ꝓrūpat: vt pꝫ in dolētibus: ſed timētes nō emittūt vo
cē: ſed magis reddūtur taciturni: ergo timoꝛ nō facit ꝯtra/
ctionē. ¶ P̄. Verecūdia eſt quedā ſpēs timoꝛis: vt ſupꝛa
dcm̄ eſt: ſed verecūdati erubeſcūt: vt dicit Tulli⁹ 4° ḋ tu
ſculanis q̄ſtionib⁹: ⁊ phs in. 4. ethi. robur āt faciei nō atte
ſtatᷓ ꝯtractioni ſꝫ ꝯrario: nō ergo ꝯtractio ē effectus timo/
ris. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ Damaſ. dicͭ. 4. lib. ꝙ timoꝛ ē vtus ſcḋm
ſiſtolem .i. ſcḋm ꝯtractionē. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ ſicͭ ſupꝛa dcm̄ ē:
in paſſionib⁹ aīe eſt ſicͭ foꝛmale ipe motus appetitiue potē
tie: ſicͭ aūt materiale trāſmutatio coꝛpalis: quoꝝ vnū alteri
ꝓpoꝛtionatᷓ: vnde ſcḋm ſimilitudinē ⁊ rōnē appetitiui mot⁹
ſequitᷓ coꝛpalis trāſmutatio: quātū āt ad aīalem motū ap/
petitus: timoꝛ ꝯtractionē quādā impoꝛtat. Cuius rō ē: q: ti
moꝛ ꝓuenit ex fantaſia alicuius mali iminētis: qḋ difficile
repelli pōt: vt ſupꝛa dcm̄ ē: ꝙ aūt aliquid difficile poſſit re/
pelli: ꝓuenit ex debilitate vtutis: vt ſupꝛa dcm̄ ē: vtus aūt
q̄nto eſt debilioꝛ: tāto ad paucioꝛa ſe pōt extēdere: ⁊ ideo ex
ipſa imaginatōe q̄ cāt timoꝛē: ſeqtur quedā ꝯtractio i appe
titu: ſicͭ etiam videm⁹ in moꝛiētibus: ꝙ natura retrahitᷓ ad
interioꝛa ꝑꝑ debilitatē vtutis: ⁊ videmus ēt in ciuitatib⁹ ꝙ
quādo ciues timēt retrahūt ſe ab exterioꝛib⁹: ⁊ recurrūt q̄tū
to poſſunt ad interioꝛa: ⁊ ſcḋm ſimilitudinē huius ꝯtractiōis
que ꝑtinet ad appetitū aīaleꝫ: ſequitᷓ ēt in timoꝛe ex pte coꝛ
ꝑis ꝯtractio caloꝛis ⁊ ſpirituū ad interioꝛa. ¶ Ad pꝛimum
ergo dōꝫ: ꝙ ſicͭ phs dicͭ in lib. de ꝓblematibus: licꝫ i timē
tibus retrahantᷓ ſpūs ab exterioꝛib⁹ ad interioꝛa: non tñ eſt
idē motus ſpirituū in iratis ⁊ timētibus. Naꝫ iratis ꝑꝑ ca
loꝛem ⁊ ſubtilitatē ſpirituū q̄ ꝓueniunt ex appetitu vindi/
cte: interius fit ſpirituū motus ab īferioꝛibus ad ſupꝛioꝛa: ⁊
ideo cōgregantᷓ ſpūs ⁊ caloꝛ circa coꝛ. Ex quo ſequitur ꝙ
irati reddūtᷓ pꝛompti ⁊ audaces ad inuadendū: ſꝫ i timen
tibus ꝑꝑ frigiditatē ingroſſantem ſpūs mouentᷓ a ſupꝛioꝛi/
bus ad inferioꝛa: que qdem frigiditas ꝯtingit ex imagina/
tione defectus vtutis: ⁊ iō non multiplicantᷓ caloꝛ ⁊ ſpūs
circa coꝛ: ſed magis a coꝛde refugiunt: ⁊ ꝑꝑ hoc timentes
non ꝓmpte inuadunt: ſed magis refugiunt. ¶ Ad ſcḋm
dōm: ꝙ nāle eſt cuilibet dolenti: ſiue hoī: ſiue aīali: ꝙ vtatᷓ
quocūqꝫ auxilio ad repellendū nociuū ꝑſens qḋ infert do/
loꝛē: vñ videmus ꝙ aīalia dolentia ꝑcutiunt vel faucibus:
vel coꝛnibus. maximū aūt auxilium ad oīa in aīalibus ē ca
loꝛ ⁊ ſpūs: ⁊ iō in doloꝛe nā conſeruat caloꝛem ⁊ ſpūm in/
terius: vt hoc vtatᷓ ad repellendū nociuū: ⁊ ideo vt phs di
cit in lib. de ꝓblematib⁹: ꝙ multiplicatis ſpiritibus intro/
ſum ⁊ caloꝛe: neceſſe eſt ꝙ emittantᷓ ꝑ vocē: ⁊ ꝑꝑ hoc do
lentes vix ſe poſſunt ꝯtinere qn clament: ſꝫ in timentibus
fit motus interioꝛis caloꝛis ⁊ ſpūum a coꝛde ad īferioꝛa vt
dictū eſt: ⁊ ideo timoꝛ ꝯrariatᷓ foꝛmationi vocis: q̄ fit per
emiſſionem ſpūum ad ſuperioꝛa per os: ⁊ ꝑꝑ hoc timoꝛ
tacentes facit: ⁊ idē eſt etiā ꝙ timoꝛ tremētes facͭ: vt dicit
phs i lib. de ꝓblematibus. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ ſicut ꝑicula
moꝛtis non ſolū ꝯrariantᷓ appetitui animali: ſed ēt ꝯrariā
tur nāe: ⁊ ꝑꝑ hoc in hmōi timoꝛe non ſolum fit contractio
ex parte appetitus ſed ēt ex parte nāe coꝛpoꝛalis. Sic .n. di
ſponitᷓ aīal ex imaginatione moꝛtis: cōtrahens caloꝛem ad
interioꝛa: ſicut qñ nālr̄ moꝛs imminet ⁊ inde eſt ꝙ timē
mentes moꝛtem palleſcunt: vt dicitᷓ in. 3. ethi. ſed malum
qḋ timet verecūdia nō opponitᷓ nāe: ſed ſolū appetitui aīa
li: ⁊ ideo fit quedā ꝯtractio ſcḋm appetitum aīaleꝫ: nō aūt

ſm naturam corporalem: ſed magis anima quaſi in ſe ꝯtra
cta vacat ad motionem ſpūum ⁊ caloris. vnde fit eoꝝ dif/
fuſio ad exteriora: ⁊ ꝓꝑ hoc verecundati erubeſcunt.

Ad ſecudū ſic proceditur. Videt̃ ꝙ timor nō
faciat conſiliatiuos. Non enim eſt
eiuſdem conſiliatiuos facere ⁊ conſilium impedire: ſed ti/
mor cōſilium impedit: oīs enim paſſio ꝑturbat q̇etē: que
reqritur ad bonum vſum rōnis: ergo timor nō facit ꝯſilia/
tiuos. ¶ P̃. Conſiliū eſt act⁹ rationis de futuris cogitātis
⁊ deliberantis: ſed aliqs timor eſt excutiēs cogitata ⁊ mē/
tem a ſuo loco remouet: vt Tullius dic̃ i 4° de tuſculanis
queſtionibus. ergo timor nō fac̃ conſiliatiuos: ſed magis i
pedit conſilium. ¶ P̃. Sicut conſiliū adhibet̃ ad vitādū
mala: ita ēt adhibet̃ ad ꝯſequendū bona: ſ; ſicut timor eſt
de malis vitandis: ita ſpes eſt de bonis conſequēdis. ergo
timor nō facit magis cōſiliatiuos q̃ȝ ſpes. ¶ Sed ꝯ̈ eſt qđ
ph̄s dicit in. 2. rhetoricoꝝ: ꝙ timor ꝯſiliatiuos fac̃. ¶ Rñ°
dōm: ꝙ aliquis poteſt dici conſiliatiuus dupl'r. Uno mo
do a voluntate ſeu ſollicitudine conſiliandi: ⁊ ſic timor con
ſiliatiuos facit: quia vt ph̄s in. 3. ethicoꝝ dicit Conſiliamur
de magnis in quibus quaſi nobiſipſis diſcredimus. Ea aūt
que timorem incutiunt non ſunt ſimpl'r mala: ſed hn̄t quā
dam magnitudinem: tum ex eo ꝙ apprehenduntur: vt q̃
difficiliter repelli poſſunt: tum etiam q: apprehenduntur:
vt de prope exiſtentia: ſicut iam dictuȝ eſt: vnde homines
maxime in timoribus querunt conſiliari. Alio modo dicit̃
aliqs ꝯſiliatiuus a facultate bene conſiliandi. ⁊ ſic nec timor
nec aliqua paſſio conſilitiuos facit: q: homini affecto ſm ali
quā paſſionem videtur aliquid vel maius vel minus q̃ȝ ſit
ſm rei veritatem: ſicut amanti videntur ea q̃ amat melio/
ra: ⁊ timenti ea q̃ timet terribiliora: ⁊ ſic ex defectu rectitu/
dinis iudicij q̇bȝ paſſio q̄tū ē de ſe impedit̃ facultateȝ bn̄
ꝯſiliandi. Et ꝑ hoc pȝ reſpōſio ad pˀmū. ¶ Ad ſcđȝ dōȝ:
ꝙ q̄to aliqua paſſio eſt fortior: tāto magis hō ſm ipſam af
fectus impedit̃: ⁊ ideo qñ timor fuerit fortis vult q̇dē hō
conſiliari: ſ; adeo ꝑturbat̃ in ſuis cogitationibus ꝙ ꝯſilium
adinuenire nō pōt. Si aūt ſit paruus timor qui ſollicitudi/
nē ꝯſiliādi inducat nec multū rōnem cōturbet: pōt ēt ꝯfer/
re ad facultatē bn̄ conſiliandi ratione ſollicitudinis cōſequē
tis. ¶ Ad tertiuȝ dōm: ꝙ etiā ſpes facit cōſiliatiuos: q: vt
in. 2. rhetoricoꝝ ph̄s dicit. Nullus cōſiliatur de his de q̇b⁹
deſperat: ſicut nec impoſſibilibus: vt dicit̃ in. 3. ethi. timor
tñ facit magis conſiliatiuos q̃ȝ ſpes: q: ſpes eſt de bono ꝑ
ut poſſumus ipſum conſequi: timor aūt de malo ꝑut vix
repelli pōt: ⁊ ita magis reſpicit rōnem difficilis timor q̃ȝ
ſpes: in difficilibus aūt maxime in quibus nobis non confi
dimus conſiliamur: ſicut dictum eſt.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ tremor nō ſit effe
ctus timoris: tremor. n. ex frigore ac
cidit: videmus. n. infrigidatos tremere: timor āt nō videt̃
cauſare frigus: ſed magis calorē deſiccantē: cui⁹ ſignū ē ꝙ
timētes ſitiūt: ⁊ p̄cipue in maximis timorib⁹: ſic pȝ in illis
q̇ ad mortē ducūt̃: ergo timor nō cāt tremorē. ¶ P̃. Emiſ
ſio ſuperfluitatū ex calore accidit: vñ vt plurimū medicine la
xatiue ſūt calide. ſ; hmōi emiſſiones ſuperfluitatū ex timore
frequenter ꝯtingūt: ergo timor vr̃ cāre calorē: ⁊ ſic nō cāt
tremorē. ¶ P̃. In timore calor ab exterioribus ad interio/
ra reuocat̃. ſi igit̃ ꝓꝑ hmōi reuocationē caloris in exteriori
bus hō tremit vr̃ ſimil'r ꝙ in oībus exterioribus mēbris
deberet cauſari tremor ex timore: hoc aūt nō vr̃: nō ergo
tremor corpis eſt effectus timoris. ¶ Sed ꝯ̈ ē qđ Tullius
dicit in 4° de tuſculanis q̄ſtionibus: ꝙ timorem ſequit̃ tre
mor: ⁊ pallor: ⁊ dentiū ſtrepitus. ¶ Rñ° dōm: ꝙ ſicut ſu
pra dictū eſt: in timore fit q̇dam ꝯ̈ctio ab exterioribus ad i/
teriora: ⁊ iđ exteriora frigida remanent: ⁊ ꝓꝑ hoc in eis ac
cidit tremor: q̇ cauſat̃ ex debilitate virtutis continētis mē/
bra: Ad hmōi aūt debilitatē maxime facit defectus caloris
q̇ eſt inſtrumentū quo aīa mouet: vt dicit̃ in. 2. de anima.
¶ Ad pˀmū ergo dōm: ꝙ calore ab exterioribus ad inte/
riora reuocato: multiplicat̃ calor interius: ⁊ maxime ver/
ſus inferiora. i. circa nutritiuā: ⁊ ideo conſumpto humido
cōſequit̃ ſitis: ⁊ ēt interdum ſolutio ventris ⁊ vrine emiſ
ſio: ⁊ quandoqȝ etiam ſeminis vel huiuſmodi emiſſio ſuꝑ
fluitatū accidit ꝓpter ꝯ̈ctionē vētris: ⁊ teſticuloꝝ: vt ph̄s
dicit in lib. de ꝓblematib⁹. vnde pȝ ſolutio ad ſcđȝ. ¶ Ad
tertiuȝ dōm: ꝙ q: i timore calor deſerit cor a ſuꝑiorib⁹ ad
inferiora tēdens: iđ timētibus maxime tremit cor ⁊ mēbra
que habēt aliquā ꝯnexionē ad pect⁹: vbi eſt cor: vnde timē
tes maxime tremunt in voce ꝓpter vicinitatē vocalis arte
rie ad cor: Tremit etiā labiū inferi⁹ ⁊ tota iferior mādibu/
la ꝓꝑ ꝯtinuationē ad cor: vnde ⁊ ſtrepitus dētiū ſequit̃: ⁊
eadē ratione brachia ⁊ manus tremūt. Uel etiā q: huiuſ/
modi membra ſunt magis mobilia ꝓꝑ quod ⁊ genua tre/
munt timētibus: ſm illud Eſa. 35. Confortate manus diſ/
ſolutas ⁊ genua trementia roborate.

Ad quartū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ timor impe
diat opationē. Opatio. n. maxime
impedit̃ ex ꝑturbatiōe rōnis q̃ dirigit in ope: ſed timor ꝑ
turbat rōnem: vt dictū eſt. ergo timor impedit opatiōem
¶ P̃. Illi q̇ faciūt aliqđ cū timore: facilius in operatiōe de
ficiūt: ſicut ſi aliqs incedat ſuꝑ trabem i alto poſitā: ꝓpter
timorē de facili cadit: nō aūt caderet ſi incederet ſuper ean/
deȝ trabē in imo poſitā ꝓpter defectū timoris. ergo timor
ipedit opationē. ¶ P̃. Pigritia ſiue ſegnicies ē q̇dā ſpēs
timoris: ſ; pigritia ipedit opationē: ergo ⁊ timor. ¶ Sȝ ꝯ̈
eſt qđ apl's dicit ad Phil. 2. Cū metu ⁊ tremore veſtrā ſa
lutē opamini. qđ nō diceret ſi timor bonā opationē impedi
ret: timor ergo nō impedit bonā opationē. ¶ Rñ° dōȝ: ꝙ
opatio hoīs exterior cauſat̃ q̇deȝ ab aīa ſicut a p̄mo mouē
te: ſed a mēbris corpꝭ ſicut ab inſtrumētis. Contingit aūt
opationē impediri: ⁊ ꝓpter defectū inſtrumēti: ⁊ ꝓpter đ
fectū pˀcipalis mouētis. Ex ꝑte igit̃ iſtrumētoꝝ corpaliū
timor quātū eſt de ſe ſemꝑ natus eſt ipedire exteriorē opa
tionē ꝓpter defectū caloris: q̇ ex timore accidit in exteriori/
bus mēbris: ſed ex ꝑte anime ſi ſit timor moderatus non
multū rōnem ꝑturbans: cōfert ad bene operandū: inq̄tū
cauſat quādam ſollicitudinē: ⁊ facit hoīem attenti⁹ ꝯſiliari
⁊ operari. Si vero timor tantū increſcat ꝙ rationem ꝑtur
bet: impedit opationem etiā ex ꝑte anime: ſed de tali timo
re apl's nō loq̇t̃. Et ꝑ h° pȝ rñſio ad p̄mū. ¶ Ad ſcđȝ dōȝ
ꝙ illi q̇ cadunt de trabe in alto poſita: patiunt̃ ꝑturbatiōes
imaginationis ꝓꝑ timorē caſus imaginati. ¶ Ad tertium
dōm ꝙ omnis timēs refugit id qđ timet: ⁊ ideo cū pigri/
tia ſit timor de ipſa operatiōe inq̄tū ē laborioſa ipedit opa/
tionem: q: retrahit volūtatem ab ipſa: ſed timor qui ē de
alijs rebus inq̄tūȝ adiuuat opationē inq̄tū iclinat volunta
tē ad operandū ea ꝑ que homo effugit id qđ timet.

¶ Queſtio. xlv.

Einde conſiderādū ē de audacia
¶ Et circa hoc q̄runtur
quatuor. Primo vtꝝ audacia ſit ꝯ̈ria ti
mori. Scđo quomō audacia ſe habeat
ad ſpem. Tertio de cā audacie. Quar
to de effectu ipſius.

d

Ad primū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ audacia nō cō
trariet̃ timori. Dicit. n. Aug. in lib.
83. q. ꝙ. audacia vitium eſt: vitium aūt virtuti cōtrariatur.
cuȝ ergo timor non ſit virtus ſed paſſio: videt̃ ꝙ timori nō
cōtrariet̃ audacia. ¶ P̃. Uni vnū eſt contrariuȝ: ſed timo
ri cōtrariat̃ ſpes: nō ergo cōtrariat̃ ei audacia. ¶ P̃. Una
queqȝ paſſio excludit paſſionē oppoſitam: ſ; id qđ excludi/
tur ꝑ timorē eſt ſecuritas. Dicit. n. Aug. 2. confeſ. ꝙ timor
ſecuritati p̄cauet. ergo ſecuritas contrariat̃ timori. non er/
ergo audacia. ¶ Sȝ ꝯ̈ ē qđ ph̄s dicit in. 2. rhetoricoꝝ ꝙ
audacia eſt timori contraria. ¶ Rñ° dōm: ꝙ de ratione
contrarioꝝ eſt ꝙ maxime a ſe diſtent: vt dicitur in. 10. me
taphyſice. Illud autem quod maxime diſtat a timore eſt
audacia: timor enim refugit nocumentum futuruȝ ꝓpter
eius victoriā ſuper ipſuȝ timētē: ſ; audacia aggreditur peri
culū imminēs ꝓpter victoriam ſui ſupra ipſuȝ periculū: vñ
manifeſte timori contrariat̃ audiacia. ¶ Ad pˀmū ergo
dōȝ: ꝙ ira ⁊ audacia ⁊ omniū paſſionū nomina dupliciter
accipi poſſunt. Uno modo ſm ꝙ importāt abſolute mot⁹
appetitus ſenſitiui in aliquod obiectū bonum vel malū: ⁊

ſic ſunt nomina paſſionum. Alio modo ſm ꝙ ſimul cum
huiuſmodi motu īportant receſſuꝫ ab ordine rōnis: ⁊ ſic
ſunt noīa vitiorū: ⁊ hoc modo loquit̄ Aug. de audacia: ſʒ
nos loquimur nūc de audacia ſʒ primū modū. ¶ Ad ſcōm
dōʒ: ꝙ vni ſm idē nō ſunt plura ꝯtraria: ſed ſm diuerſa ni
hil ꝓhibet vni plura ꝯtrariari: ⁊ ſic dictū ē ſupra ꝙ paſſio/
nes iraſcibilis habēt duplicem ꝯtrarietatem: vnam ſm op
poſitionē boni ⁊ mali: ⁊ ſic timor contrariat̄ ſpei: aliam ſm
oppoſitionē acceſſus ⁊ receſſus: ⁊ ſic timori cōtrariat̄ auda
cia: ſpei vero deſperatio. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſecuritas n̄
ſignat aliquid contrariū timori: ſed ſolam timoris excluſio/
nem: ille. n. dicit̄ eſſe ſecurus qui nō timet: vnde ſecuritas
opponitur timori ſicut priuatio: audacia aūt ſicut contrari/
um: ⁊ ſicut contrarium includit in ſe priuationem: ita auda
cia ſecuritatem.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ audacia non conſequat̄ ſpem. Audacia. n. ē
reſpectu maloꝝ ⁊ terribiliuꝫ: vt dicit̄ i. 3. Ethi. ſpes aūt re
ſpicit bonum: vt ſupra dictum eſt: ergo habēt diuerſa ob̄a
⁊ non ſunt vnius ordinis: nō ergo audacia conſequit̄ ſpeꝫ.
¶ P̄. Sicut audacia contrariat̄ timori: ita deſꝑatio ſpei: ſʒ
timor non ſequit̄ deſꝑationē: quīmo deſperatio excludit ti
morē vt pħs dicit i. 2. Rhetori. ergo audacia non cōſequit̄
ſpem. ¶ P̄. Audacia intendit quoddā bonum. ſ. victoriā:
ſed tendere in bonum arduum pertinet ad ſpem. ergo au/
dacia eſt idem ſpei: non ergo ꝯſequit̄ ad ſpē. ¶ Sed ꝯ eſt
qđ pħs dicit in. 3. Ethi. ꝙ illi q̄ ſunt bone ſpei ſūt audaces:
vr̄ ergo audacia cōſequi ſpem. ¶ Rn̄o dōʒ: ꝙ ſicut iā plu
ries dictū eſt: oēs hmōi paſſiones aīe ad appetitiuam potē
tiā ꝑtinent: oīs aūt motus appetitiue potentie reducit̄ ad
ꝓſecutionē vel fugam: ꝓſecutio aūt vel fuga eſt alicuius ⁊
per ſe: ⁊ per accidens: ꝑ ſe qdem ē ꝓſecutio boni: fuga ve
ro mali: per accidens aūt pōt ꝓſecutio eē mali ꝓp aliquod
bonū adiunctum: ⁊ fuga boni ꝓp aliquod maluꝫ adiunctū
qđ aūt eſt ꝑ accidens ſequit̄ ad id qđ eſt ꝑ ſe: ⁊ iō ꝓſecutio
mali ſequit̄ ꝓſecutionē boni: ſic ⁊ fuga boni ſequit̄ fugam
mali. Hec aūt quattuor ꝑtinent ad quattuor paſſiones: naꝫ
ꝓſecutio boni ꝑtinet ad ſpem: fuga mali ad timorē: ꝓſecu/
tio ēt mali terribilis ꝑtinet ad audaciā: fuga vero boni per/
tinet ad deſperationē: vn̄ ſequit̄ ꝙ audacia cōſequit̄ ad ſpē.
Ex hoc. n. ꝙ aliqs ſperat fugare terribile iminens ex hoc
audacter inſequit̄ ipm: ad timorē vero ſeqt̄ deſperatio: iō
. n. aliqs deſperat: q: timet difficultatē q̄ eſt circa bonū ſpe/
randū. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ratio ſequeret̄: ſi bonū
⁊ malū eſſent ob̄a non habētia ordinē adinuiceꝫ: ſed q: ma
lū hʒ aliquem ordinē ad bonū: eſt. n. poſterius bono ſicut
priuatio habitu: iō audacia q̄ inſequit̄ malum eſt poſt ſpeꝫ
q̄ inſequit̄ bonū. ¶ Ad ſcōʒ dōm: ꝙ ⁊ ſi bonū ſimplr̄ ſit
prius q̄ʒ malum: tn̄ fuga per prius debetur malo q̄ʒ bono
ſicut inſecutio ꝑ prius debet̄ bono q̄ʒ malo: ⁊ iō ſicut ſpes
eſt prior q̄ʒ audacia: ita timor eſt prior q̄ʒ deſperatio: ⁊ ſicut
ex timore non ſemper ſequit̄ deſꝑatio: ſʒ qn̄ fuerit inteſus:
ita ex ſpe nō ſemꝑ ſequit̄ audacia: ſʒ qn̄ fuerit vehemens.
¶ Ad 3m dōm: ꝙ audacia licet ſit circa malū cui coniūctū
eſt bonum victorie ſm eſtimationē audacis: tn̄ reſpicit ma
lum: bonum vero adiunctū reſpicit ſpes: ⁊ ſimiliter deſpe
ratio reſpicit bonum directe qđ refugit: malum vero ad
iunctum reſpicit timor: vn̄ ꝓprie loquendo audacia non ē
pars ſpei: ſed eius effectus: ſicut nec deſperatio eſt pars ti/
moris: ſed eius effectus: ⁊ propter hoc etiam audacia prin
cipalis paſſio eſſe poteſt.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ defectꝰ aliqs ſit cauſa audacie. Dicit. n. pħs in lib.
de problematibus: ꝙ amatores vini ſūt fortes ⁊ audaces:
ſed ex vino ſequit̄ defectus ebrietatis: ergo audacia cauſa
tur ex aliquo defectu. ¶ P̄. Pħus dicit in. 2. Rhetori. ꝙ
inexꝑti ꝑiculoꝝ ſunt audaces: ſed in exꝑientia defectus q̄/
daꝫ eſt: ergo audacia ex defectu cauſat̄. ¶ P̄. Iniuſta paſ
ſi audaciores eſſe ſolent: ſicut etiam beſtie cuꝫ percutiunt̄:
vt dicit̄ in. 3. Ethi. ſed iniuſtum pati ad defectū pertinet: er
go audacia ex aliquo defectu cauſatur. ¶ Sed contra ē qđ
pħs dicit in. 2. Rheto. ꝙ cauſa audacie eſt cum in fantaſia
ſpes fuerit ſalutarium vt prope exiſtentium: timendoꝝ
aūt aut non entiū: aut longe entium: ſed id quod ꝑtinet ad
defectum vel ꝑtinet ad ſalutariū remotionē: vel ad terribi
lium propinquitatem. ergo nihil quod ad defectū pertinet
eſt cauſa audacie. ¶ Rn̄o dōʒ: ꝙ ſicut ſupra dictuꝫ eſt: au
dacia conſequit̄ ſpeꝫ ⁊ ꝯtrariat̄ timori: vnde quecunqꝫ na
ta ſunt cauſare ſpem: vel excludere timorē: ſunt cā audacie
Quia vero timor ⁊ ſpes ⁊ etiam audacia cū ſint paſſiones
q̄dam conſiſtūt ī motu appetitus: ⁊ in quadā trāſmutatio
ne corꝑali duplr̄ pōt accipi cauſa audacie: ſiue quātuꝫ ad
ꝓuocationeꝫ ſpei: ſiue quātum ad excluſionē timoris: vno
modo qdem ex ꝑte appetitiui motus: alio vero mō ex ꝑte
trāſmutationis corꝑalis. Ex ꝑte qdem appetitiui motus q̄
ſeqtur apprehenſionē ꝓuocat̄ ſpes cauſans audaciaꝫ ꝑ ea
q̄ faciunt nos eſtimare ꝙ poſſibile ſit adipiſci victoriaꝫ vel
ſm propriam potentiā: ſicut fortitudo corꝑis: experientia ī
ꝑiculis: multitudo pecuniaꝝ: ⁊ alia hmōi: ſiue per potētiaꝫ
aliorū: ſicut multitudo amicoꝝ: vel quorūcūqꝫ auxiliantiū:
⁊ p̄cipue ſi hō confidat de auxilio diuino: vnde illi q̄ ſe bn̄
hn̄t ad diuina audaciores ſunt: vt etiā pħs dicit in. 2. Rhe
toricoꝝ: timor aūt excludit̄ ſm iſtū modū per remotionē
terribiliū appropinquātium: puta q̄a hō non hʒ inimicos:
q̄a nulli nocuit: q̄a non videt aliqđ periculū imminere: illis
. n. vident̄ maxime pericula imminere q̄ alijs nocuerunt.
Ex ꝑte vero trāſmutatiōis corꝑalis cauſat̄ audacia per ꝓ
uocationē ſpei: ⁊ excluſionē timoris: vel ex his q̄ faciūt ca
liditatem circa cor: vnde pħs dicit in lib. de partibus aīali
um: ꝙ illi q̄ habent paruuꝫ cor ſm q̄titatē ſunt magis au/
daces: ⁊ aīalia habētia magnū cor ſm q̄titatē ſunt timida
q: calor nālis non tm̄ pōt calefacere magnum cor ſicut par
uum: ſicut ignis non tm̄ pōt calefacere magnā domum ſic
paruaꝫ: ⁊ in lib. de ꝓblematibꝰ dicit: ꝙ habentes magnū
pulmonem ſanguineū ſunt audaciores ꝓp caliditatem cor
dis exinde cōſequentē: ⁊ ibidem dicit ꝙ vini amatores ſūt
magis audaces ꝓp caliditatem vini: vnde ⁊ ſupra dcm̄ ē:
ꝙ ebrietas facit ad bonitatem ſpei: caliditas. n. cordis repel
lit timorē: ⁊ cauſat ſpem ꝓp cordis extenſionē ⁊ amplifica
tionē. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ebrietas cauſat audaciaꝫ
nō inquantū eſt defectus: ſed inquantū facit cordis dilata/
tionē: ⁊ inquantū ēt facit eſtimationem cuiuſdā magnitudi
nis. ¶ Ad ſcōʒ dōʒ: ꝙ illi q̄ ſunt inexperti ꝑiculoꝝ ſunt au
daciores: non ꝓp defectum ſed per accidens: inquantū. ſ.
ꝓp inexperientiā neqꝫ debilitatem ſuā cognoſcunt: neqꝫ p̄
ſentiā ꝑiculorum: ⁊ ita per ſubtractionē cauſe timoris ſequi
tur audacia. Ad 3m dōm: ꝙ ſicut pħs dicit in. 2. Rhetori.
Iniuſtū paſſi reddunt̄ audaciores: q: eſtimant ꝙ deus in/
iuſtū paſſis auxiliū ferat: ⁊ ſic pʒ ꝙ nullus defectus cauſat
audaciam niſi per accidens: inquantū. ſ. habet adiunctā ali
quā excellentiam: vel veram vel eſtimatam: vel ex ꝑte al/
terius: vel ex parte ſui.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ audaces nō ſint promptiores in ꝑncipio q̄ʒ in
ipſis periculis. Tremor. n. ex timore cauſat̄ q̄ cōtrariat̄ au
dacie: vt ex dictis pʒ: ſed audaces quādoqꝫ in ꝑncipio tre/
mūt: vt pħs dicit in libro de ꝓblematibꝰ: ergo n̄ ſūt prom/
ptiores ī principio q̄ʒ in ipſis ꝑiculis exiſtētes. ¶ P̄. Per
augmētū obiecti auget̄ paſſio: ſicut ſi bonū eſt amabile: ⁊
magis bonū eſt magis amabile: ſed arduum eſt ob̄m au/
dacie: augmētato ergo arduo augmētatur audacia: ſed ma
gis fit arduū ⁊ difficile periculū qn̄ ē p̄ſens. g° dʒ tūc ma/
gis creſcere audacia. ¶ P̄. Ex vulneribus inflictis ꝓuo/
cat̄ ira: ſʒ ira cauſat audaciā. Dicit. n. pħs in. 2. Rhetori. ꝙ
ira eſt auſiuum: ergo quando iā ſunt in ipſis periculis ⁊ ꝑ
cutiuntur: videt̄ ꝙ magis audaces reddant̄. ¶ Sed con/
tra eſt qđ dicit̄ in. 3. ethicoruꝫ: ꝙ audaces ꝓuolantes ſunt
⁊ volantes aī pericula in ipſis aūt diſcedūt. ¶ Rn̄o dōm:
ꝙ audacia cum ſit quidam motus appetitus ſenſitiui: ſeq̄/
tur apprehenſionem appetitiue virtutis: virtus aūt ſenſiti
ua non eſt collatiua: nec inquiſitiua ſingulorum que circun
ſtant rem: ſed ſubitum habet iudicium. Contingit autem
quādoqꝫ ꝙ ſm ſubitā apꝓhēſionē nō poſſunt cognoſci oīa
que difficultateꝫ in aliquo negocio afferūt: vnde ſurgit au/

dacie motus ad aggrediendum periculum: vnde quando iã experiunť ipm̃ ꝑiculũ: ſentiũt maiorẽ difficultatẽ ꝙ̃ eſtimauerũt: ⁊ ideo deficiunt. Sed ratio eſt diſcurſiua omniũ que afferunt difficultatem negocio: ⁊ ideo fortes qui ex iudicio rõnis aggrediunť ꝑicula: in principio videnť remiſſi. q: nõ paſſi: ſed cum deliberatione debita aggrediunť: q̃ñ aũt ſunt in ipſis ꝑiculis non experiunť aliqđ improuiſuꝫ: ſed q̃ñq; minora illis q̃ ꝓcogitauerũt. ⁊ iõ magis ꝑſiſtũt. Vel ēt q: ꝓꝑ bonũ virtutis pericula aggrediunť: cuiꝰ boni volũtas i eis ꝑſeuerat quãtacũq; ſint pericula: audaces aũt ꝓꝑ ſolã eſtimationẽ facientẽ ſpem: ⁊ excludẽtẽ timorẽ ſic dcm̃ ē. ¶ Ad p̃mũ g° dđm: ꝙ ēt in audacibꝰ accidit tremor ꝓꝑ reuocationẽ caloris ab exterioribꝰ ad iteriora ſicut ēt in timentibus: ſꝫ in audacibus reuocať calor ad cor: in timẽtibus aũt ad iferiora. ¶ Ad ſcđꝫ dđꝫ: ꝙ obꝫ amoris ē ſimplr̃ bonũ vñ augmẽtatuꝫ ſimplr̃ augmẽtat amorẽ ſꝫ obm̃ audacie ē cõpoſitũ ex bono ⁊ malo: ⁊ motꝰ audacie in malũ preſupponit motũ ſpei in bonũ: ⁊ iõ ſi tm̃ addať de arduitate ad periculuꝫ ꝙ excedat ſpem: nõ ſequeť motus audacie: ſed diminueť. ſi tñ ſit motus audacie quãto maius eſt periculũ tãto maior audacia reputať. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ ex leſione non cauſať ira niſi ſuppoſita aliq̃ ſpe: vt infra diceť. ⁊ iõ ſi fuerit tm̃ ꝑiculũ ꝙ excedat ſpem victorie: non ſequeť ira: ſꝫ verꝫ eſt ꝙ ſi ira ſequatur. audacia augebitur.

¶ Queſtio. xlvi.

d

Einde conſiderandũ ē de ira. Et primo de ira ſecunduꝫ ſe. Scđo de cã factiua ire ⁊ remedio eiꝰ. Tertio de effectu eiꝰ. ¶ Circa primuꝫ queruntur octo. Primo vtrũ ira ſit paſſio ſpecialis. Scđo vtrũ obm̃ ire ſit bonuꝫ an maluꝫ. Tertio vtrũ ira ſit in cõcupiſcibili. Quarto vtrũ ira ſit cuꝫ rõne. Quinto vtrũ ira ſit naturalior ꝙ̃ ꝯcupiſcẽtia. Sexto vtrũ ira ſit grauior ꝙ̃ odiũ. Septimo vtrũ ira ſolum ſit ad illos ad quos eſt iuſtitia. Octauo de ſpeciebus ire.

Ad primũ ſic proceditur. Videť ꝙ ira non ſit paſſio ſpecialis. Ab ira .n. denoiať potẽtia iraſcibilis: ſꝫ huius potẽtie nõ eſt vna tm̃ paſſio: ſed multe. ergo ira non eſt vna paſſio ſpecialis. ¶ Pr̃. Cuilibꝫ paſſioni ſpeciali ē aliqđ ꝯtrariuꝫ. vt pꝫ iducenti per ſingula: ſꝫ ire nõ eſt aliqua paſſio ꝯtraria: vt ſupra dcm̃ ē. ergo ira ñ ē paſſio ſpecialis. ¶ Pr̃. Una ſpãlis paſſio nõ icludit aliam ſꝫ ira includit multas paſſiones. eſt .n. cũ triſtitia ⁊ cũ ſpe ⁊ cuꝫ delectatione: vt pꝫ ꝑ phm̃ in .2. rhetoricoꝝ. ergo ira nõ ē paſſio ſpãlis. ¶ Sꝫ ꝯ̃ eſt ꝙ Damaſ. ponit irã ſpecialẽ paſſionẽ. Et ſilr̃ Tulliꝰ .4. đ tuſculanis queſtionibꝰ. ¶ Rñ° dđm: ꝙ aliqđ dr̃ gñale duplr̃. Uno mõ ꝑ predicationẽ: ſicut aĩal ē gñale ad oĩa aĩalia. Alio modo ꝑ cãm ſicut ſol eſt cã gñalis oĩum q̃ gñanť in his iferioribꝰ ſcḋm Dionyſiuꝫ i .4. caplo de di. no. Sicut .n. genus ꝯtinet multas differẽtias ptãte ſcḋm ſimilitudinẽ mãe: ita cã agẽs ꝯtinet multos effectus ſcḋm virtutẽ actiuã: ꝯtingit aũt aliquẽ effectuꝫ ex ꝯcurſu diuerſaꝝ cauſaꝝ ꝓduci. Et q: oĩs cã aliquo mõ i effectu manet. põt ēt dici tertio mõ ꝙ effectꝰ ex ꝯgregatione multaꝝ cauſaꝝ ꝓductꝰ hꝫ quandã gñalitatem inq̃ntum ꝯtinet multas cãs quodãmõ in actu. Primo ergo mõ ira non eſt paſſio gñalis. ſꝫ ꝯdiuiſa alijs paſſionibꝰ: vt ſupra dcm̃ ē. Silr̃ aũt nec ſcđo mõ. nõ ē .n. cã aliaꝝ paſſionũ: vt ſupra dcm̃ ē: ſꝫ ꝑ hunc moduꝫ põt dici gñalis paſſio amor: vt pꝫ per Auguſtinuꝫ in .4. de ci. dei. Amor .n. ē prima radix oĩum paſſionuꝫ: vt ſupra dcm̃ eſt. Sꝫ tertio mõ põt ira dici paſſio gñalis: inq̃ntum ex ꝯcurſu multaꝝ paſſionuꝫ cauſať nõ .n. inſurgit motꝰ ire niſi ꝓꝑ aliq̃ triſtitiã illatã: ⁊ niſi adſit deſideriũ ⁊ ſpes vlciſcẽdi. q: vt phs dicit in .2. rhetori. iratus hꝫ ſpem puniẽdi: appetit .n. vindictã vt ſibi poſſibileꝫ: vñ non fuerit multuꝫ excellẽs perſona que nocumentuꝫ intulit nõ ſequiť ira: ſed ſoluꝫ triſtitia: vt auicẽna dicit in libro de aĩa. ¶ Ad primũ ergo dđꝫ: ꝙ vis iraſcibilis denominať ab ira: non q: oĩs motus huius potẽtie ſit ira. ſꝫ q: ad irã terminantur omnes motus huius potẽtie: ⁊ inter alios eius motꝰ iſte ē manifeſtior. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ ex hoc ipſo ꝙ ira cauſať ex contrarijs paſſionibus. ſ. a ſpe que eſt boni: ⁊ a triſtitia que eſt mali includit in ſeipſam cõtrarietatẽ. ⁊ iõ nõ hꝫ ꝯtrariũ extra ſe ſicut ēt in medijs coloribus nõ inueniť ꝯtrarietas niſi q̃ eſt ſimpliciuꝫ coloꝝ ex q̄bus cauſanť. ¶ Ad tertiũ dđꝫ: ꝙ ira includit multas paſſiones nõ q̃dem ſicut genꝰ ſpẽs: ſꝫ magis ſcḋm continentiam cauſe. ⁊ effectus.

Ad ſecundũ ſic ꝓceditur. Videť ꝙ obm̃ ire ſit malũ. Dicit .n. Greg. nicenꝰ ꝙ ira ē quaſi armigera ꝯcupiſcentie inq̃ntum. ſ. ipugnat id qđ ꝯcupiſcentiã ipedit: ſꝫ oẽ ipedimẽtũ hꝫ rõnem mali. ergo ira reſpicit malũ tanq̃ꝫ obiectũ. ¶ Pr̃. Ira ⁊ odiuꝫ ꝯueniũt in effectu. vtriuſq; .n. eſt inferre nocumentuꝫ alteri. ſꝫ odiuꝫ reſpicit maluꝫ tanq̃ꝫ obiectuꝫ: vt ſupra dcm̃ eſt. ergo ēt ⁊ ira. ¶ Pr̃. Ira cauſať ex triſtitia: vñ phs diť in .7. ethico. ꝙ ira operať cũ triſtitia: ſꝫ triſtitie obiectũ ē malũ. ergo ⁊ ire. ¶ Sed ꝯ̃ eſt qđ Aug. Dicit in .4. Confeſ. ꝙ ira appetit vindictã. ſꝫ appetitꝰ vindicte ē appetitꝰ boni: cuꝫ vindicta ad iuſtitiã ꝑtineat. ergo obꝫ ire ē bonum. ¶ Pr̃. Ira ſemꝑ eſt cuꝫ ſpe: vñ ⁊ delectationeꝫ cãt vt diť phs i .2. rhetori. ſꝫ ſpei ⁊ delectatiõis obiectuꝫ ē bonũ. g° ⁊ ire. ¶ Rñ° dđꝫ: ꝙ motus appetitiue virtutis ſeqť actuꝫ virtutis apprehenſiue. vis aũt apprehenſiua duplr̃ aliqđ apprehendit. Uno mõ ꝑ moduꝫ incõplexi ſicut cũ itelligimus qđ eſt hõ. Alio mõ ꝑ modũ cõplexi ſicut cuꝫ itelligimꝰ albuꝫ ieſſe hoĩ. Uñ vtroq; mõ vis appetitiua põt tẽdere in bonuꝫ ⁊ maluꝫ: ꝑ moduꝫ q̃dem ſimplicis ⁊ incõplexi: cuꝫ appetitus ſimplr̃ ſeqť: vel inheret bono: vel refugit malum. ⁊ tales motus ſunt deſideriuꝫ ⁊ ſpes: delectatio ⁊ triſtitia: ⁊ alia huiõi. Per modum autem complexi: ſicut cum appetitꝰ ferť in hoc ꝙ aliqđ bonuꝫ vel maluꝫ inſit vel fiat circa alteꝝ. vel tẽdendo in hoc: vel refugiẽdo ab hoc. ſicut manifeſte pꝫ i amore ⁊ odio: amamꝰ .n. aliquem inq̃ntum volumꝰ ei ieſſe aliqđ bonum: odimꝰ aũt aliquem inq̃ntum volumus ei ieſſe aliqđ malum: ⁊ ſilr̃ eſt in ira: q̃cunq; .n. iraſciť: querit vindicari de aliquo. ⁊ ſic motus ire ꝓtendit in duo. ſ. in ipſam vindictam quã appetit ⁊ ſperat ſicut quoddam bonum: vñ ⁊ de ipſa delectať. tendit etiã i illuꝫ de quo querit vindictam ſicut in ꝯ̃rium ⁊ nociuuꝫ: qđ ꝑtinet ad rõnem mali. Eſt tñ duplex differentia attendenda circa hoc ire ad odiuꝫ ⁊ ad amorẽ. Quaꝝ prima ē ꝙ ira ꝑ ſe reſpicit duo obiecta: amor vo ⁊ odiuꝫ q̃ñq; reſpiciunt vnuꝫ obiectuꝫ tm̃. ſicut cuꝫ diciť aliq̃s amare vinum vel aliqđ huiõi: aut etiam odire. Secunda eſt. q: vtrunq; obiectoꝝ qđ reſpicit amor eſt bonuꝫ vult .n. amãs bonum alicui tanq̃ꝫ ſibi cõuenienti. vtrunq; vero hoꝝ que reſpicit odiuꝫ hꝫ rõnem mali: vult .n. odiẽs maluꝫ alicui tanq̃ꝫ cuidã iconuenienti: ſꝫ ira reſpicit vnum obiectũ ſcḋm rõnem boni. ſ. vindictam quã appetit. ⁊ aliud ſcḋm rõnem mali. ſ. hoĩeꝫ nociuuꝫ de quo vult vindicari: ⁊ iõ eſt paſſio quodãmodo cõpoſita ex ꝯ̃rijs paſſionibus. Et ꝑ hoc pꝫ reſponſio ad obiecta.

Ad tertiũ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ ira ſit in concupiſcibili. Diť .n. Tulliꝰ in .4. de tuſculanis queſtionibus: ꝙ ira eſt libido quedam: ſꝫ libido eſt i concupiſcibili. ergo ⁊ ira. ¶ Pr̃. Auguſtinus diť in regula ꝙ ira creſcit in odium. Et Tullius dicit in eodem libro: ꝙ odium eſt ira inueterata: ſꝫ odiuꝫ eſt in concupiſcibili ſicut amor. ergo ira eſt in ꝯcupiſcibili. ¶ Pr̃. Damaſ. ⁊ Greg. nicenus dicunt ꝙ ira componiť ex triſtitia ⁊ deſiderio: ſed vtrunq; horum eſt in concupiſcibili. ergo ira eſt in concupiſcibili. ¶ Sed contra vis concupiſcibilis eſt alia ab iraſcibili: ſi igitur ira eſſet in concupiſcibili. non denominareť ab ea vis iraſcibilis. ¶ Rñ° dđm: ꝙ ſicut ſupra dictum ē: paſſiones iraſcibilis in hoc differunt a paſſionibus concupiſcibilis: ꝙ obiecta paſſionum concupiſcibilis ſunt bonum ⁊ malum abſolute: obiecta autem paſſionuꝫ iraſcibilis ſũt bonum ⁊ malum cum quadã eleuatione ⁊ arduitate. dcm̃ eſt autem ꝙ ira reſpicit duo obiecta. ſ. vindictã quaꝫ appetit: ⁊ euꝫ de quo vindictã querit: ⁊ circa vtrunq; quandaꝫ arduitatẽ ira requirit: nõ .n. iſurgit motus ire niſi aliq̃ magnitudine circa vtrũq;: quecũq; .n. nihil ſunt: aut modica valde: nullo modo digna eſtimamus: vt dicit phs in .2. rhetoricoꝝ: vñ manifeſtũ ē ꝙ ira nõ eſt i cõcupiſcibili: ſed i iraſci

bili. ¶ Ad p̄mū ergo dōꝫ ꝙ Tulli⁹ libidinē noīat appetitū cuiuſcūqꝫ boni futuri nō hita diſcretione ardui vel non ardui: ⁊ ſm̄ hoc ponit irā ſub libidine: īquātū ē appetitus vindicte. ſic aūtē libido cōis eſt ad iraſcibilē ⁊ cōcupiſcibilē. ¶ Ad ſcōm dōꝫ: ꝙ ira dicit̄ creſcere in odium: nō ꝙ eadem numero paſſio q̄ p̄ius fuit ira poſtmodū fiat odiuꝫ ꝑ quādā iueteratiōnē. ſed ꝑ quandā caſualitatē: ira. n. ꝑ diuturnitatē cauſat odiuꝫ. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ ira dr̄ cōponi ex triſtitia ⁊ deſiderio: non ſicut ex partibus: ſed ſicut ex cauſis. dictū ē āt ſupra ꝙ paſſiones concupiſcibilis ſūt cauſe paſſionum iraſcibilis.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uꝫ ꝙ ira non ſit cuꝫ rōne. Ira. n. cū ſit paſſio quedaꝫ ē in appetitu ſenſitiuo: ſed appetitus ſenſitiuus non ſequit̄ rōnis apprehēſionē. ſed ſenſitiue partis. ergo ira nō ē cum rōne. ¶ P̄. Aīalia bruta carēt rōne: ⁊ tn̄ ī eis īuenit̄ ira. g° ira nō eſt cū rōne. ¶ P̄. Ebrietas ligat rōnē: adiuuat aūtē ad irā. g° ira nō eſt cū rōne. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ pħs dicit in. 7. Ethicoꝝ. ꝙ ira conſequit̄ rōnē aliqlr̄. ¶ Rn̄° dōm: ꝙ ſicut ſupra dictū ē: ira ē appetit⁹ vindicte. hoc āt collationē importat pene īfligende ad nocumētū ſibi illatū: vn̄ ī. 7. Ethicoꝝ dicit pħs. ꝙ ſillogizans conferendo. qm̄ opꝫ totalr̄ oppugnare iraſcit̄ confeſtim. cōferre āt ⁊ ſillogizare eſt rōnis: ⁊ iō ira ē quodāmō cū rōne. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ motus appetitiue virtutis pōt eē cum rōne duplr̄. Uno mō cū rōne p̄cipiēte. ⁊ ſic volūtas ē cū rōne: vn̄ ⁊ dr̄ appetit⁹ rōnalis. Alio mō cū rōne denūciante. ⁊ ſic ira ē cū ratiōe. Dicit. n. pħs in libro de ꝓblematibus. ꝙ ira ē cū rōne: nō ſicut p̄cipiente rōne: ſed vt manifeſtāte iniuriā: appetitus. n. ſenſitiu⁹ īmediate rationi nō obedit: ſꝫ mediāte volūtate. ¶ Ad ſcōꝫ dōm: ꝙ bruta aīalia hn̄t īſtinctū nālē ex diuina rōne eis īditū ꝑ quē hn̄t motus īteriores ⁊ exteriores ſiles motib⁹ rōnis. ſicut ſupra dictū ē. ¶ Ad 3^m^ dōꝫ: ꝙ ſicut dr̄ ī. 7. Ethico. ira audit aliqualr̄ rōnem ſicut nūciantē: qḋ iniuratū ē ei: ſꝫ nō ꝑfecte audit. q: nō obſeruat regulā rōnis in repēdēdo vindictā ad irā. ergo reqritur aliqs actus rationis: ⁊ additur impedimentuꝫ rationis. vn̄ philoſophus dicit in libro de ꝓblematib⁹ ꝙ illi q ſūt multū ebrij tanq̄ nihil hn̄tes de iudicio rōnis nō iraſcūt̄: ſed quādo ſūt paruꝫ ebrij iraſcūt̄ tāq̄ hn̄tes iudiciū rōnis: ſed īpeditū.

Ad quintū ſic ꝓceditur. Uꝫ ꝙ ira non ſit nālior q̄ cōcupiſcētia: propꝛium. n. hominis dr̄ ꝙ ſit aīal māſuetū nā. ſed māſuetudo opponitur ire. vt dic̄ pħs ī. 2. Rhetoꝛicoꝝ. ergo ira nō eſt naturalior q̄ cōcupiſcētia: ſed oīno videt̄ eē ꝯtra hoīs naturā. ¶ P̄. Rō ꝯtra nāꝫ diuidit̄. ea. n. que ſꝫ rōnē agunt non dicim⁹ ſm̄ nām agere: ſꝫ ira ē cū rōne: cōcupiſcentia āt ſine rōne: vt dr̄ in. 7. Ethicoꝝ. ergo ꝯcupiſcētia ē nālior q̄ ira. ¶ P̄. Ira ē appetit⁹ vindicte: cōcupiſcētia āt maxime ē appetit⁹ delectabilium ſm̄ tactum. ſ. ciboꝝ ⁊ venereoꝝ: hec aūt ſūt magis nālia homini q̄ vindicta. ergo concupiſcētia eſt nālior q̄ ira. ¶ Sed ꝯ ē qḋ pħs dic̄ in. 7. Ethi. ꝙ ira ē nālior q̄ cōcupiſcētia. ¶ Rn̄° dōm: ꝙ nāle dr̄ illud qḋ cauſat̄ a nā: vt pꝫ ī. 2. Phyſicoꝝ. vn̄ vtrū aliqua paſſio ſit magis vel minus nālis: cōſiderari nō pōt niſi ex cauſa ſua. Cā āt paſſionis: vt ſupꝛa dictū eſt: duplr̄ accipi pōt. Uno mō ex parte obiecti. Alio modo ex parte ſubiecti. Si ergo cōſideret̄ cā ire ⁊ cōcupiſcētie ex parte obiecti. ſic cōcupiſcentia ⁊ maxime ciborū: ⁊ venereoꝝ nālior eſt q̄ ira inquantum iſta ſūt magis nālia q̄ vindicta. Si aūtē conſideretur cauſa ire ex parte ſubiecti: ſic quodāmodo ira eſt nālior: ⁊ quodāmodo cōcupiſcentia. Pōt. n. nā alicuius hominis cōſiderari vel ſm̄ nām generis: vel ſꝫ nām ſpēi: vel ſꝫ cōplexionē ꝓpꝛiaꝫ īdiuidui. Si igit̄ cōſideret̄ natura generis q̄ ē nā huius hoīs īquātū ē aīal: ſic nālius ē cōcupiſcētia q̄ ira. q: ex ipſa nā cōi hꝫ hō quandam inclinationem ad appetendum ea q̄ ſunt cōſeruatiua vite: vel ſm̄ ſpēm vel ſm̄ indiuiduū. Si āt cōſideremus naturam hoīs ex parte ſpeciei. ſ. inquātū eſt rōnalis: ſic ira ē magis nālis hoī q̄ concupiſcentia inq̄tum ira eſt cū ratione magis q̄ concupiſcentia. vnde pħs dicit in. 4. Ethicorum: ꝙ humanius eſt magis punire qḋ ꝑtinet ad iraꝫ: q̄ manſuetū eſſe. vnū q̄dq̄ enim naturaliter inſurgit ꝯtra ꝯtraria ⁊ nociua. Si vō conſideret̄ nā hui⁹ īdiuidui ſꝫ ꝓpꝛiā cōplexionē. ſic ira nālior ē q̄ cōcupiſcētia. q: . ſ. habitudinē nālē ad iraſcēdū: q̄ ē ex cōplexione magis de facili ſequt̄ ira q̄ cōcupiſcētia vel aliq̄ alia paſſio. Eſt. n. hō diſpoſitus ad iraſcēduꝫ: ſm̄ ꝙ hꝫ colericā cōplexionē: colera āt inter alios hūores citius mouetur. aſſimilat̄. n. igni. ⁊ iō magis ē in ꝓmptu: vt ille q ē diſpoſit⁹ ſm̄ nāleꝫ cōplexionē ad irā ꝙ iraſcatur q̄ de eo q eſt diſpoſitus ad cōcupiſcēdum ꝙ cōcupiſcat: ⁊ ꝓꝑ hoc pħus dicit ī. 7. Ethicoꝝ ꝙ ira magis traducit̄ a parētib⁹ in filios q̄ cōcupiſcētia. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ in hoīe conſiderari pōt: ⁊ nālis cōplexio ex ꝑte corporis: q̄ ē tēperata: ⁊ ipſa rō. Ex parte igit̄ cōplexionis corporalis nāliter hō ſꝫ ſuā ſpēm eſt nō hn̄s ſuperexcellētiam neqꝫ ire: neqꝫ alicuius alterius paſſionis ꝓꝑ tēperamētū ſue cōplexiōis: alia vero aīalia ſm̄ ꝙ recedunt ab hac q̄litate cōplexionis ad diſpoſitionē alicuius compoſitiōis extreme: ſꝫ hoc ēt nāliter diſponuntur ad exceſſum alicuius paſſionis: vt leo ad audaciam: canis ad iram: lepus ad timorem. ⁊ ſic de alijs. Ex parte vō rōnis eſt nāle homini ⁊ iraſci. ⁊ māſuetū eē: ſm̄ ꝙ rō quodāmodo cauſat iram īquantum nunciat cāꝫ ire: ⁊ quodāmodo ſedat iram: inquantuꝫ iratus non totaliter audit imperium rationis vt ſupꝛa dictum eſt. ¶ Ad ſcōꝫ dōm: ꝙ ipſa rō ꝑtinet ad nām hoīs: vnde ex hocipſo ꝙ ira eſt cum ratione: ſequitur ꝙ ſm̄ aliquē modum ſit hoī nālis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ratio illa procedit de ira ⁊ de concupiſcentia ex parte obiecti.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ira ſit grauior q̄ odiū. Dr̄. n. Puer. 27. ꝙ ira non hꝫ miſericordiā. nec erūpēs furor: odiū aūt q̄nqꝫ hꝫ miſericordiam. ergo ira eſt grauior q̄ odium. ¶ P̄. Maius ē pati malū: ⁊ de malo dolere q̄ ſimplr̄ pati: ſed illi q hꝫ aliqueꝫ odio ſufficit ꝙ ille quē odit patiat̄ malū: irato aūt non ſufficit: ſed q̄rit ꝙ cognoſcat illud: ⁊ de illo doleat. vt dicit pħs ī. 2. Rhetoꝛicoꝝ. ergo ira eſt grauior q̄ odiū. ¶ P̄. Quāto ad cōſtitutionē alicuius plura cōcurrūt. tanto videt̄ eſſe ſtabilius ſicut habitus ꝑmanētior ē qui ex pluribus actib⁹ cauſat̄: ſed ira cauſat̄ ex concurſu plurium paſſionū: vt ſupꝛa dcm̄ eſt. non aūt odiū. ergo ira ē ſtabilior ⁊ grauior q̄ odium. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Auguſtinus in regula: odiuꝫ cōparat trabi: iram vō feſtuce. ¶ Rn̄° dōꝫ: ꝙ ſpecies paſſionis: ⁊ ratio ipſius ex obiecto penſantur: eſt autem obiectum ire ⁊ odij idem ſubiecto. nam ſicut odiēs appetit malum ei quem odit. ita iratus ei contra quem iraſcitur. ſꝫ nō eadem ratione: ſed odiens appetit malum inimici inquantum eſt malum. iratus autem appetit malum eius contra quem iraſcitur: non inquantum eſt malum: ſed inquantuꝫ habet quandam rationē boni. ſ. prout eſtimat illud eſſe iuſtum inquantum eſt vindicatiuum. vnde etiam ſupꝛa dictum eſt ꝙ odium eſt per applicationem mali ad malum ira autem per applicationem boni ad malum. Manifeſtū eſt autem ꝙ appetere malum ſub ratione iuſti minus hꝫ de ratione mali. q̄ velle malum alicuius ſimpliciter. Uelle enim malum alicuius ſub ratione iuſti. poteſt eſſe etiam ſm̄ virtuteꝫ iuſticie: ſi precepto rationis obtemperetur: ſꝫ ira in hoc ſolum deficit ꝙ nō obedit ratōis precepto in vlciſcendo: vnde manifeſtum eſt ꝙ odium eſt multo deterius ⁊ grauius q̄ ira. ¶ Ad p̄mum ergo dicendum: ꝙ ī ira ⁊ odio duo poſſunt conſiderari. ſ. ipſum quod deſideratur ⁊ intenſio deſiderij. Quantum igitur ad id quod deſideratur: ira habet magis miſericordiam q̄ odium. quia enim odium appetit malum alterius ſm̄ ſe nulla menſura mali ſatiatur. ea enim que ſm̄ ſe appetuntur: ſine menſura appetuntur. vt pħs dicit in p̄mo politice: ſicut auar⁹ diuitias: vnde dicitur Eccleſia. 12. Inimicus ſi inuenerit tempus non ſatiabitur ſanguine: ſed ira non appetit maluꝫ niſi ſub ratione iuſti vindicatiui: vnde quando malum illatum excedit menſuram iuſticie ſm̄ eſtimationem iraſcentis: tunc miſeretur: vnde philoſophus dicit in. 2. Rhetoꝛicoꝝ: ꝙ iratus ſi fiant multa miſerebit̄: odiens aūt ꝑ nullo. Quantum vō ad intenſionem deſiderij ira magis excludit miſericordiam q̄ odium. q: motus ire ē īpetuoſior: ꝓꝑter

colere inflationem. Unde ſtatim ſubditur. Impetum concitati ſpūs ferre quis poterit. ❡ Ad 2m ergo dōm: ꝙ ſicut dictū eſt: iratus appetit malū alicuiꝰ inquātū hꝫ rōnē iuſti vindicatiui: vindicta aūt fit ꝯ illationē pene. Eſt aūt de rōne pene ꝙ ſit ꝯ̄ria voluntati ⁊ ꝙ ſit afflictiua: ⁊ ꝙ ꝓ aliqua culpa īferat: ⁊ iō iratus hoc appetit: vt ille cui nocumentum infert ꝑcipiat ⁊ doleat: ⁊ ꝙ cognoſcat ꝑꝑ iniuriā illatā ſibi hoc ꝓuenire. Sꝫ odiēs de hoc nihil curat: q: appetit malum alteriꝰ inquātū hmōi. nō ē aūt verꝫ ꝙ id de quo quis triſtat̄ ſit peius: iniuſtitia. n. ⁊ īprudētia cū ſint mala. q: tñ ſunt voluntaria nō ꝯtriſtāt eos qbus īſunt: vt dic̄ phs in. 2. rhetoricoꝝ. ❡ Ad tertiū dōm: ꝙ id qđ ex pluribus cauſis cauſat̄: tunc ē ſtabiliꝰ qñ cauſe accipiunt̄ vniꝰ rōnis: ſꝫ vna cauſa pōt ꝑualere multis alijs. odiū aūt ꝓuenit ex ꝑmanētiori cauſa q̄ ira: nā ira ꝓuenit ex aliq̄ cōmotione animi ꝑꝑ leſionē illatā: ſꝫ odiū ꝓcedit ex aliq̄ diſpoſitione hominis: ſm quā reputat ſibi ꝯ̄rium ⁊ nociuū id qđ odit. ⁊ iō ſicut paſſio citiꝰ trāſit q̄ diſpoſitio vel habitus: ita ira citius tranſit q̄ odiū: q̄uis etiā odiū ſit paſſio ex tali diſpoſitione ꝓueniens: ⁊ ꝑꝑ hoc philoſophus dicit in. 2. rhetoricorū ꝙ odium eſt magis inſanabile q̄ ira.

Ad ſeptimū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ ira nō ſolum ſit ad illos ad quos ē iuſtitia non enim ē iuſtitia hoīs ad res irrōnales: ſed tñ homo qñ q̄ iraſcit̄ rebꝰ irrationalibus: puta cū ſcriptor ex ira ꝓijcit pennā: vel eques ꝑcutit equū. ergo ira nō ſolū ē ad illos ad quos eſt iuſtitia. ❡ P̄. Nō ē iuſtitia hoīs ad ſeipm̄. nec ad ea que ſuipſius ſunt: vt dr̄ in. 5. ethi. ſꝫ hō qñq̄ ſibijpſi iraſcit̄: ſicut penitens ꝑꝑ peccatū: vñ dr̄ in p̄s. Iraſcimini ⁊ nolite peccare. ergo ira nō ſolū eſt ad quos ē iuſtitia. ❡ P̄. Iuſtitia ⁊ iniuſtitia pōt eē alicuiꝰ ad totū aliqđ genꝰ vel ad totā aliquā cōitatē: puta cū ciuitas aliquē leſit: ſed ira non ē ad aliqđ genus: ſꝫ ſolū ad aliqđ ſingulariū vt dicit philoſophus in. 2. retoricoꝝ. ergo ira nō ꝓprie eſt ad quos eſt iuſtitia ⁊ iniuſtitia. ❡ Sꝫ ꝯ̄rium accipi pōt a philoſopho i. 2. rhetoricoꝝ. ❡ Rñº dōm: ꝙ ſic ſupra dcm̄ eſt. ira appetit malū inq̄ntū hꝫ rōnē iuſti vindicatiui: ⁊ iō ad eoſdē eſt ira ad quos ē iuſtitia ⁊ iniuſtitia. Nā īferre vīdictā ad iuſtitiā ꝑtinet: ledere aūt aliquē ꝑtinet ad iniuſtitiā: vñ tā ex parte cauſe q̄ eſt leſio illata ab altero: q̄ ēt ex parte vindicte eius quā appetit iratus: manifeſtū ē ꝙ ad eoſdem ꝑtinet ira ad quos iuſtitia ⁊ iniuſtitia. ❡ Ad pⁱmū ergo dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē ira q̄uis ſit cū rōne: pōt tñ ēt eſſe in brutis aialibus q̄ rōne carēt inq̄ntū nāli inſtinctu per imaginationē mouent̄ ad aliqđ ſile opibꝰ rōnis. Sic igr̄ cū in hoīe ſit ⁊ rō ⁊ imaginatio. duplr̄ in hoīe pōt motꝰ ire īſurgere. Uno mō ex ſola imaginatione nunciante leſionem: ⁊ ſic inſurgit aliqs motꝰ ire etiā ad res irrōnales ⁊ inanimatas ſm ſimilitudinē illius motus q ē in aialibꝰ ꝯ qđlibꝫ nociuū. Alio mō ex rōne nūciante leſionē: ⁊ ſic vt phs dicit i. 2. rhetoricorum: nullo mō pōt eē ira ad res īſenſibiles: neq̄ ad mortuos: tū q: nō dolēt qđ maxime q̄rūt irati ī eis qbꝰ iraſcunt̄. tū etiā q: nō eſt ad eos vindicta. cū eoꝝ non ſit iniuriam facere.

❡ Ad 2m dōm: ꝙ ſicut phs dicit in. 5. ethicoꝝ q̄dā metaphorica iuſtitia ⁊ iniuſtitia eſt hoīs ad ſeipſū inq̄ntū. ſ. rō regit iraſcibilem ⁊ concupiſcibilē: ⁊ ſm hoc etiā homo dr̄ de ſeipſo vindictā facere: ⁊ ꝑ conſequēs ſibijpſi iraſci: ꝓprie āt ⁊ ꝑ ſe nō contingit aliquē ſibijpſi iraſci. ❡ Ad 3m dōm: ꝙ ſicut phs in. 2. rhetoricorum aſſignat vnā drīam inter odiū ⁊ irā. ꝙ odiū pōt eē ad aliqđ genus: ſicut habemus odio oē latronū genꝰ. ſꝫ ira nō ē niſi ad aliqđ ſingulare. cuiꝰ rō ē. q: odiū cauſat̄ ex hoc ꝙ qualitas alicuiꝰ rei apprehendit̄: vt diſſonās noſtre diſpoſitioni. ⁊ hoc pōt eē vel in vli: vel ī particulari: ſꝫ ira cauſat̄ ex hoc ꝙ aliqs nō leſit ꝑ ſuū actū. actus aūt oēs ſunt ſingularium: ⁊ ideo ira ſemꝑ eſt circa aliquod ſingulare. cū aūt tota ciuitas nos leſerit. tota ciuitas computat̄ ſicut vnum ſingulare.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ Damaſ. icōuenienter aſſignet tres ſpēs ire. ſ. fel maniā: ⁊ furorē. Nullius. n. gn̄is ſpēs diuerſificant̄ ſꝫ aliqđ accn̄s: ſꝫ iſta tria diuerſificant̄ ſm aliqđ accn̄s principiū. n. motꝰ ire fel vocat̄: ira aūt ꝑmanens dr̄ mania: furor aūt ē ira obſeruās tp̄s ī vindictā. ergo nō ſunt diuerſe ſpēs ire. ❡ P̄. Tullius in. 4. de tuſculanis q̄ſtionibus dicit: ꝙ excandeſcētia grece dr̄ ſciſmos: ⁊ ē ira modo naſcēs ⁊ modo deſiſtēs: ſciſmos aūt ſm Damaſ. ē idē qđ furor. non ergo furor tp̄s q̄rit ad vīdictā: ſꝫ tpe defic̄. ❡ P̄. Grego. 21. moraliū ponit tres gradus ire. ſ. irā ſine voce: ⁊ irā cū voce. ⁊ irā cū v̄bo expſſo: ſm illa tria q̄ dn̄s ponit Matth. 5. Qui iraſcit̄ fratri ſuo. vbi tāgit̄ ira ſine voce. Et poſtea ſubdit. Qui dixerit fratri ſuo racha. vbi tāgit̄ ira cū voce. ſed necdū pleno v̄bo formata. Et poſtea dicit. Qui āt dixerit fratri ſuo fatue. vbi explet̄ vox ꝑfectione ſermonis. ergo īſufficiēter diuiſit Damaſ. irā: nihil ponēs ex parte vocis. ❡ Sꝫ ꝯ ē auctoritas Damaſ. ⁊ Gregorij niceni. ❡ Rñº dōꝫ: ꝙ tres ſpēs ire q̄s Damaſ. ponit: ⁊ ēt Greg. nicenus ſumunt̄ ſm ea q̄ dāt ire aliqđ augmētū: qđ qdē cōtingit triplr̄. Uno mō ex facultate ipſiꝰ motꝰ: ⁊ talē irā vocat fel. q: cito accendit̄. Alio mō ex ꝑte triſtitie cauſantis iram q̄ diu in memoria manet: ⁊ hec ꝑtinet ad maniā q̄ a manendo dr̄. Tertio ex ꝑte eiꝰ qđ iratꝰ appetit. ſ. vindicte. ⁊ hec ꝑtinet ad furorē q nunq̄ q̄eſcit donec puniat: vñ phs in. 4. ethicorum quoſdā iraſcētiū vocat acutos: q: cito iraſcunt̄ quoſdā amaros: q: diu retinēt irā: quoſdā difficiles: q: nūq̄ q̄eſcunt niſi puniāt. ❡ Ad pⁱmū ergo dōꝫ: ꝙ oīa illa ꝑ que ira reſpicit aliq̄ ꝑfectionē: nō oīo ꝑ accn̄s ſe hñt ad irā ⁊ iō nihil ꝓhibꝫ ſm ea ſpēs ire aſſignari. ❡ Ad ſcđꝫ dōꝫ: ꝙ excandeſcentia quā Tullius ponit: magis vr̄ ꝑtinere ad pⁱmā ſpēm ire q̄ ꝑficit̄ ſꝫ velocitatē ire q̄ ad furorē: nihil āt ꝓhibꝫ vt thymos grece q̄ latine furor dr̄ vtrūq̄ īportet ⁊ velocitatē ad iraſcendū. ⁊ firmitatē ꝓpoſiti ad puniēdū. ❡ Ad 3m dōꝫ: ꝙ gradus illi ire diſtinguunt̄ ſm effectū ire non aūt ſm diuerſam perfectionē ipſius motus ire.

❡ Queſtio. xlvi.

Einde conſiderandū ē de cauſa effectiua ire ⁊ dꝰ remedijs eius. ❡ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo vtꝝ ſemper motiuū ire ſit aliqđ factū ꝯ eū qui iraſcit̄. Scđo vtꝝ ſola paruipenſio vel deſpectio ſit motiuum ire. Tertio de cā ire ex parte iraſcentis. Quarto de cā ire ex parte eius contra quem aliquis iraſcitur.

Ad pⁱmū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ non ſemꝑ aliqs iraſcat̄ ꝑꝑ aliqđ ꝯ ſe fcm̄. Hō. n. peccando nihil ꝯ deū facere pōt. dr̄. n. Job. 35. Si multiplicate fuerint iniq̄tates tue: qđ facies ꝯ illū: Dr̄ tñ deꝰ iraſci ꝯ hoīes ꝑꝑ peccata: ſm illud p̄s. Iratꝰ ē furore dn̄s in populū ſuū. ergo nō ſemꝑ aliqs iraſcit̄ ꝑꝑ aliqđ ꝯtra ſe factū. ❡ P̄. Ira ē appetitꝰ vindicte: ſꝫ aliqs appetit vindictā facere ēt de his q̄ ꝯtra alios fiūt. gº nō ſemꝑ motiuū ire eſt aliqđ ꝯtra nos factū. ❡ P̄. Sic̄ phs dic̄ i. 2. rhetoricorum hoīes iraſcunt̄ ꝑcipue ꝯtra eos q deſpiciunt ea circa q̄ ipſi maxīe ſtudēt. ſic̄ q ſtudēt ī philoſophia iraſcūt̄ ꝯtra eos q philoſophiā deſpiciūt. ⁊ ſile ē ī alijs: ſꝫ deſpicere philoſophiā nō ē nocē ipſi ſtudēti. nō gº ſemꝑ iraſcimur ꝑꝑ id qđ ꝯtra nos fit. ❡ P̄. Ille q tacet ꝯtra ꝯtumeliātē magis ipſū ad irā ꝓuocat: vt dic̄ Chryſoſtomꝰ: ſꝫ in hoc ꝯtra ipſū nihil agit ꝙ tacet. ergo nō ſemꝑ ira alicuiꝰ ꝓuocat̄ ꝑꝑ aliqđ qđ ꝯtra ipm̄ fit. ❡ Sꝫ ꝯ ē qđ phs dicit i. 2. rhetoricoꝝ. ꝙ ira fit ſemꝑ ex his q̄ ad ſeipm̄: inimicicia aūt ⁊ ſine his que ad ipm̄. ſi. n. putemꝰ talē eſſe odimꝰ. ❡ Rñº dōꝫ: ꝙ ſic̄ ſupra dcm̄ eſt. ira eſt appetitus nocēdi alteri ſub rōne iuſti vindicatiui: vīdicta aūt locū nō hꝫ niſi vbi preceſſit iniuria: nec iniuria oīs ad vīdictā ꝓuocat: ſꝫ illa ſola que ad eū pertinet q appetit vindictā. ſic̄. n. vnūqđq̄ nāliter appetit propriū bonū. ita ēt nāliter repellit ꝓpriū malū: iniuria aūt ab aliquo facta nō ꝑtinet ad aliquē niſi aliquid fecerit qđ aliquo mō ſit ꝯtra ipm̄: vñ ſequit̄ ꝙ motiuū ire alicuius ſemꝑ ſit aliqđ ꝯtra ipm̄ factū. ❡ Ad pⁱmū ergo dōm: ꝙ ira nō dr̄ in deo ſm paſſionē aīe: ſꝫ ſm iudiciū iuſtitie: prout vult vindictā facere de peccato: peccator. n. peccādo deo nihil nocere effectiue pōt: tñ ex parte ſua duplr̄ ꝯtra deū agit. Pⁱmo qdē inq̄ntū eū ī ſuis mādatis cōtemnit. Scđo inq̄ntū no-

cumentum aliquod infert alicui. vel ſibi vel alteri: qđ ad deū ꝑtinet: ꝑut ille cui nocumētū infert ſub dei ꝓuidētia ⁊ tutela ꝯtinet. ¶ Ad ſcđʒ dđm: ꝙ iraſcimur ꝯ illos qui alijs nocent. ⁊ vindictā appetimus inq̈ʒtū illi qbus nocet aliquo mō ad nos ꝑtinēt: vel ꝑ aliquā affinitatē: vel ꝑ amicicā vel ſaltē ꝑ cōmunionē nāe. ¶ Ad 3^m^ dđʒ: ꝙ id in quo maxime ſtudemus: reputamꝰ eē bonū noſtrū. ⁊ iđ cū illđ ꝺeſpicit reputamus nos quoqʒ deſpici ⁊ arbitramur nos leſos. ¶ Ad quartū dđm: ꝙ tūc aliqs tacēs ad irā ꝓuocat iniuriantē qñ vr̄ ex contemptu tacere: quaſi paruipēdat alterius iram: ira aūt paruipēſio qdam actus eſt.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Ur̄ ꝙ non ſola paruipēſio vel deſpectio ſit motiuū ire. Dicit. n. Damaſ. ꝙ iniuriā paſſi vel eſtimātes pati iraſcimur. ſʒ hō pōt iniuriā pati ēt abſqʒ deſpectu vel paruipēſione. ergo nō ſola paruipēſio ē ire motiuū. ¶ P̄. Eiuſdē ē appetere honorē ⁊ ꝯtriſtari de paruipēſione: ſʒ bruta aīalia nō appetūt honorē. ergo nō ꝯtriſtant de paruipēſione. ⁊ tñ in eis ꝓuocat ira ꝑꝑ hoc ꝙ vulnerant: vt dicit phs in 3. ethi. gᵒ nō ſola paruipēſio vr̄ eē motiuū ire. ¶ P̄. Phs in. 2. rhetoꝛicoꝝ ponit multas alias cauſas ire: puta obliuionē ⁊ exultationē in infoꝛtunijs. denūtiationē maloꝝ: impedimentū ꝯſequēde ꝓprie volūtatis. nō ergo ſola paruipēſio ē ꝓuocatiuū ire. ¶ Sed ꝯ ē qđ phs dicit i. 2. rhetoꝛi. ꝙ ira eſt appetitꝰ cū triſticia punitionis. ꝑꝑ apparentē paruipenſionē nō ꝯueniēter factā. ¶ Rñº dđʒ: ꝙ oēs cāe ire reducunt ad paruipēſionē: ſunt. n. tres ſpēs paruipenſiōis: vt dr̄ in. 2. rhetoꝛicoꝝ. ſ. deſpectꝰ: epireaſmus. i. ipedimētū voluntatis iplende: ⁊ ꝯtumeliatio. ⁊ ad hec tria oīa motiua ire reducunt. Cuiꝰ rō pōt accipi duplex. Prima ē q: ira appetit nocumētū alterius inq̈ʒtū hēt hʒ rōnē iuſti vindicatiui: ⁊ iđ intātū q̄rit vindictā inquātū vr̄ eē iuſta. iuſta āt vindicta nō fit niſi de eo qđ ē iniuſte factū. ⁊ iđ ꝓuocatiuū ad irā ſemꝑ ē aliqđ ſub rōne iniuſti. vñ dicit phs in. 2. rhetoꝛicoꝝ: ꝙ ſi hoīes putauerit eos q leſerūt eē iuſte paſſos. nō iraſcūt. nō. n. fit ira ad iuſtū. Contingit aūt tripl'r nocumentū alicui īferri. ſ. ex ignoꝛātia. ex paſſione. ⁊ ex electōe. Tūc. n. aliqđ maxime iniuſtū fac: qñ ex electione vel iduſtria: vel ex certa malicia nocumētū īfert: vt dr̄ in. 5. ethico. ⁊ ideo maxie iraſcimur ꝯ illos quos putamꝰ ex iduſtria nobis nocuiſſe. Si. n. putemꝰ aliquos vel ꝑ ignoꝛātiaʒ: vel ex paſſione nobis intuliſſe iniuriā: vel nō iraſcimur ꝯ eos vel multo minꝰ. agere. n. aliqđ ex ignoꝛātia vel ex paſſione diminuit rōneʒ iniurie. ⁊ ē quodāmō ꝓuocatiuū miſericoꝛdie ⁊ venie: illi aūt q ex iduſtria nocumētū īferūt ex cōtemptu peccare vident. ⁊ iđ ꝯ eos maxime iraſcimur: vñ phs dic̄ i. 2. rhetoricoꝝ: ꝙ his q ꝑꝑ irā aliqđ fecerūt: aut non iraſcimur: aut minus iraſcimur: nō. n. ꝑꝑ paruipēſionē vident egiſſe. Secūda rō eſt. q: paruipēſio excellētie hoīs opponit. q̄. n. homines nullo mō putāt digna eē paruipēdūt. vt dr̄ i. 2. rhetoꝛicoꝝ. Ex oībꝰ aūt bonis noſtris aliquā excellētiam q̄rimus. ⁊ iđ quodcūqʒ nocumentū nobis īferat inq̈ʒtū excellētie derogat: videt ad paruipēſionē ꝑtinere. ¶ Ad pꝛimū ergo dđʒ: ꝙ ex quacūqʒ aliā cauſa aliqs iniuriā patiat q̄ʒ ex contēptu: illa cā minuit rōnē iniurie: ſʒ ſolus cōtemptus vel paruipēſio rōnem ire auget. ⁊ ideo ē ꝑ ſe cā iraſcendi. ¶ Ad ſcđʒ dđm: ꝙ lʒ aīal brutū non appetat honoꝛē ſub rōne honoꝛis: appetit tñ nālīter quandā excellentiā ⁊ iraſcitur ꝯ ea q illi excellentie derogāt. ¶ Ad 3^m^ dđm: ꝙ oēs ille cāe ad quādā paruipēſionē reducūt. obliuio. n. paruipēſionis ē euidens ſignū: ea. n. q̄ magna eſtimamus: magis memoꝛie infigimꝰ. Silr̄ ex quadā paruipēſiōe eſt ꝙ aliqs nō vereat ꝯtriſtare aliqua: denūciando ſibi aliq̄ triſticia: q ēt i īfoꝛtunijs alicuiꝰ hilaritatis ſigna oñdit: vr̄ parꝝ curare de bono vel malo eius. Silr̄ ēt q īpedit aliquē a ſui ꝓpoſiti aſſecutiōe nō ꝑꝑ aliquā vtilitatē ſibi inde ꝓuenientē: non vr̄ multū curare de amicicia eius. ⁊ iđ oīa talia inquantuʒ ſunt ſigna ꝯtemptus: ſunt prouocatiua ire.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ excellētia alicuius nō ſit cā ꝙ facilius iraſcat. Dicit. n. Phs i. 2. rhetoꝛicoꝝ: ꝙ maxie aliq̄ iraſcunt cū triſtant vt īfirmi ⁊ egentes: ⁊ q nō hñt id qđ ꝯcupiſcūt: ſʒ oīa iſta ad defectum pertinere videntur. ergo magis facit ꝓnum ad irā defectꝰ q̄ʒ excellētia. ¶ P̄. Phs dicit ibidem ꝙ tūc aliq̄ maxime iraſcuntur qñ in eis reſpicit id de quo poteſt eſſe ſuſpicio ꝙ vel īſit eis: vel ꝙ ſit i eis debil'r: ſʒ cum putant ſe multū excellere i illis i qbus deſpiciūt: non curant: ſʒ ꝑdicta ſuſpicio ex defectu ꝓuenit. ergo defectꝰ ē magis cā ꝙ aliqs iraſcat q̄ʒ excellentia. ¶ P̄. Ea q ad excellentiā ꝑtinent maxie faciūt hoīes iocūdos ⁊ bone ſpei eſſe: ſʒ philoſophus dicit i. 2. rhetoꝛicoꝝ: ꝙ in ludo: i riſu: i feſto in ꝓſperitate: i conſumatione operꝝ: i delectatione non turpi. ⁊ i ſe optima hoīes non iraſcunt. ergo excellentia non eſt cā ire. ¶ Sʒ ꝯ eſt qđ phs in eodeʒ libꝛo dicit: ꝙ hoīes ꝑꝑ excellentiam īdignant. ¶ Rñº dđm: ꝙ cā ire in eo q iraſcit dupl'r accipi poteſt. Uno modo ſm habitudinem ad motiuū ire: ⁊ ſic excellentia eſt cā vt aliqs de facili iraſcatur: eſt. n. motiuū ire iniuſta paruipenſio: vt dcm̄ eſt: conſtat autē ꝙ q̄ʒto aliqs eſt excellentioꝛ: iniuſtius paruipendit i hoc in quo excellit: ⁊ ideo illi q ſunt i aliqua excellentia: maxime iraſcunt ſi paruipendāt: puta ſi diues paruipendit in pecunia ⁊ rhetoꝛ i loquendo: ⁊ ſic de alijs. Alio modo pōt conſiderari cauſa ire in eo qui iraſcitur ex parte diſpoſitionis que in eo relinquitur ex tali motiuo: manifeſtum eſt āt ꝙ nihil mouet ad iram niſi nocumentum quod contriſtat: ea autem que ad defectum pertinent maxime ſunt contriſtantia: q: hoīes defectibus ſubiacentes facilius leduntur. Et iſta eſt cauſa quare hoīes q ſunt infirmi vel i alijs defectibꝰ facilꝰ iraſcunt. q: facilꝰ ꝯtriſtant. Et ꝑ hoc pʒ rñſio ad pꝛimū. ¶ Ad ſcđʒ dđm: ꝙ ille q deſpicit i eo i quo manifeſte multū excellit: nō reputat ſe aliq̄ʒ iacturā pati. ⁊ iđ nō ꝯtriſtat: ⁊ ex hac parte minꝰ iraſcit: ſʒ ex alia parte inq̈ʒtū īdignꝰ deſpicit: hʒ maioꝛē rōnē iraſcēdi: niſi foꝛte reputet ſe nō inuideri: vel ſubſannari ꝑꝑ deſpectū: ſʒ ꝑꝑ ignoꝛātiā vel ꝑꝑ aliud hmōi. ¶ Ad tertiuʒ dđʒ: ꝙ oīa illa īpediunt irā inq̈ʒtū īpediūt triſticiā. ſʒ ex alia parte nata ſunt prouocare iram ſm ꝙ faciunt hoīem inconuenientius deſpici.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Ur̄ ꝙ defectus alicuius nō ſit cā: vt ꝯtra ipm facilius iraſcamur. Dic̄. n. phs i. 2. rhetoꝛi. ꝙ his q confitent ⁊ penitent ⁊ humiliant nō iraſcimur: ſʒ magis ad eos miteſcimus: vnde ⁊ canes nō moꝛdēt eos q reſidēt: ſʒ hoc ꝑtinet ad paruitatē ⁊ defectū. ergo paruitas alicuiꝰ ē cā: vt minus iraſcamur. ¶ P̄. Nullus ē maioꝛ defectꝰ q̄ʒ moꝛtis. ſʒ ad moꝛtuos deſinit ira. ergo defectꝰ alicuiꝰ nō ē cā ꝓuocatiua ire ꝯ ipm. ¶ P̄. Nullus eſtimat aliquē paruū. ex hoc ꝙ ē ſibi amicꝰ. ſʒ ad amicos ſi nos offenderint: vel ſi non iuuerit magis offendimur. vñ dr̄ i ps. Si inimicꝰ meꝰ maledixiſſet mihi: ſuſtinuiſſem vtiqʒ. ergo defectꝰ alicuiꝰ nō ē cā vt ꝯ ipm facilius iraſcamur. ¶ Sed ꝯ eſt qđ phus dicit in 2. rhetoꝛicoꝝ: ꝙ diues iraſcit ꝯtra pauperē ſi eū deſpiciat: ⁊ pꝛincipans ꝯtra ſubditū. ¶ Rñº dđm: ꝙ ſicut iaʒ ſupꝛa dcm̄ eſt: indigna deſpectio eſt maxime ꝓuocatiua ire: defectus igitur vel paruitas eius ꝯtra quem iraſcimur: facit ad augmentū ire inquantū auget indignā deſpectionem. ſicut. n. quanto aliquis eſt maioꝛ: tanto indignius deſpicit: ita inquāto aliquis ē minoꝛ: tāto indignius deſpicit. ⁊ iđ nobiles iraſcunt ſi deſpiciant a ruſticis vel ſapientes ab incipientibus: vel domini a ſeruis. Si vero paruitas vel defectus diminuat deſpectionem indignā: talis paruitas nō auget: ſʒ diminuit irā. ⁊ hoc mō illi q penitēt de iniurijs factis: ⁊ cōfitent ſe male feciſſe: ⁊ humiliant ⁊ veniā petūt: mitigant irā ſm illud Prouer. 15. Reſponſio mollis frangit irā inquantū. ſ. talis vident nō deſpicere: ſed magis magnipendere eos qbus ſe humiliant. Et ꝑ hoc pʒ rñſio ad pꝛimuʒ. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ duplex eſt cā quare ad moꝛtuos ceſſat ira. Una q: nō poſſunt dolere ⁊ ſentire: qđ maxime q̄runt irati in his qbus iraſcunt. Alio mō q: iā vident ad vltimū maloꝝ ꝑueniſſe. vnde ēt ad quoſcūqʒ grauiter leſos ceſſat ira inq̈ʒtum eoꝝ malū excedit menſurā iuſte retributionis. ¶ Ad tertiū dđm: ꝙ etiā deſpectio q eſt ab amicis videt eē magis indigna. ⁊ ideo ex ſimili cauſa magis iraſcimur contra eos ſi deſpiciant vel nocendo: vel non iuuando. ſicut ⁊ contra minoꝛes.

¶ Queſtio. xlviij.

a Einde conſiderādū ē de effectibus ire. ¶ Et circa hoc q̄runt quatuor. Primo vtrū ira cauſet delectationē. Scḋo vtrū maxime cauſet feruorē in corpore. Tertio vtrum maxime ipediat rōnis vſum. Quarto vtrum cauſet taciturnitatem.

Ad primū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ ira non cauſet delectationē. Triſtitia.n.delectationem excludit: ſʒ ira eſt ſemꝑ cū triſtitia.q: vt dr̄ i.7.ethi. oīs q facit aliqd ꝓꝑ irā facit triſtatus: ergo ira nō cāt delectationē. ¶ P̄. Phs dicit in.3.ethi.ꝙ punitio q̄etat ipetū ire delectationē ꝓ triſtitia faciens.ex q pōt accipi ꝙ delectatio irato ꝓuenit ex punitiōe.punitio āt excludit irā.ergo adueniente delectatiōe ira tollit.nō eſt ergo effectus delectationi ꝯiūnctꝰ. ¶ P̄. Nullus effectus ipedit cām ſuā. cū ſit ſue cāe ꝯformis.ſʒ delectationes ipediunt irā vt dr̄ in.2.rhetoricoꝝ.gꝰ delectatio nō eſt effectus ire. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē ꝙ phs i eodē libro iducit ꝓuerbiū ꝙ ira multo dulcior melle diſtillāte i pectoribꝰ uiroꝝ creſcit. ¶ Rn̄º dōʒ: ꝙ ſicut phs dicit in.7.ethicoꝝ: delectationes maxime ſenſibiles ⁊ corporales ſunt medicine q̄daʒ ꝯ̄ triſtitiā: ⁊ iō q̄to ꝓ delectationē ꝯ̄ maiorē triſtitiā vel anxietatē remediū preſtatur: tāto delectatio magis ꝑcipit ſicut pʒ ꝙ qn̄ aliqs ſitit delectabilior ſit ei potꝰ: Manifeſtū eſt aūt ex p̄dictis ꝙ motus ire inſurgit ex aliqua illata iniuria cōtriſtāte: cui q̄deʒ triſtitie remediū adhibet ꝑ vindictam. ⁊ iō ad p̄ſentiam vindicte delectatio ſequit: ⁊ tanto maior q̄to maior fuit triſtitia. Si igit vindicta fuerit preſens realiter ſit ꝑfecta delectatio q̄ totalr̄ excludit triſtitiā. ⁊ ꝑ hoc q̄etat motū ire. ſʒ anteq̄ vindicta ſit p̄ſens realiter ſit iraſcenti p̄ſens duplr̄. Vno mō ꝑ ſpē.q: nullus iraſcit niſi ſꝑans vindictā: vt ſupra dictū ē. Alio mō ſm̄ continuā cogitationē. vnicuiqꝫ.n. concupiſcenti ē delectabile imorari i cogitatione eoꝝ q̄ ꝯcupiſcit: ꝓꝑ qd̄ ēt imaginationes ſomniorum ſunt delectabiles. ⁊ iō cū iratus multū in aīo ſuo cogitet de vindicta: ex hoc delectat: tn̄ delectatio n̄ eſt ꝑfecta q̄ tollat triſtitiā: ⁊ ꝑ ꝯn̄s irā. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ nō de eodē iratus triſtat ⁊ gaudet: ſed triſtat de illata iniuria: delectat aūt de vindicta cogitata ⁊ ſperata: vnde triſtitia ſe hʒ ad irā ſicut principiū. ſʒ delectatio ſicut effectus vel terminus. ¶ Ad ſcḋʒ dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de delectatione q̄ cauſat ex reali p̄ſentia vindicte: q̄ totalr̄ tollit iram. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ delectationes p̄cedentes impediūt ne ſequat triſtitia ⁊ per ꝯn̄s ipediunt iram: ſed delectatio de vindicta conſeq̄t ipſam.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ feruor nō ſit maxime effectus ire. Feruor.n.ſic ſupra dcm̄ ē ꝑtinet ad amorē. ſʒ amor ſic ſupra dcm̄ ē: principiū ē ⁊ cā oīum paſſionū: cū ergo cā ſit potior effectu: vr̄ ꝙ ira nō faciat maxime feruorē. ¶ P̄. Illa q̄ de ſe excitāt feruorē ꝑ tēporis aſſiduitatē magis augentur ſicut amor diuturnitate cōualeſcit: ſʒ ira per tractū tp̄is debilitatur. Dic̄.n.phs i.3.rhetoricoꝝ ꝙ tp̄s q̄etat irā.ergo ira nō ꝓprie cauſat feruorē. ¶ P̄. Feruor additus feruori augmētat feruorē: ſʒ maior ira ſupueniēs facit irā miteſcere. vt phs dicit in ſcḋo rhetoricoꝝ: gꝰ ira nō cāt feruorē. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qd̄ Damaſ. dicit ꝙ ira eſt feruor eius qui circa cor eſt ſanguinis ex euaporatione fellis fiens. ¶ Rn̄º dōʒ: ꝙ ſicut dcm̄ ē: corporalis trāſmutatio q̄ ē i paſſionibꝰ aīe proportionat motui appetitus: manifeſtū eſt aūt ꝙ qlibʒ appetitus ēt nālis fortius tēdit i id qd̄ ē ſibi ꝯ̄riū ſi fuerit preſens: vn̄ videmus ꝙ aqua calefacta magis ꝯgelat: quaſi frigido vehemētius in calidū agente. motus āt appetitiuus ire cauſatur ex aliq̄ iniuria illata: ſic ex quodā ꝯ̄rio iacēdo. ⁊ iō appetitus potiſſime tēdit ad repellēdum iniuriā ꝑ appetitū vindicte. ⁊ ex hoc ſequit magna vehemētia ⁊ ipetuoſitas in motu ire. Et q: motꝰ ire nō eſt ꝑ modū retractiōis cui proportionat frigus: ſʒ magis ꝑ modum iſecutionis cui ꝓportionat calor: ꝯſequēter ſit motꝰ ire cauſatiuꝰ cuiuſdā feruoris ſanguis ⁊ ſp̄ūs circa cor qd̄ ē inſtrumētū paſſionis aīe ⁊ exīde eſt ꝙ ꝓꝑ magnā ꝑturbationem cordis q̄ eſt in ira maxime apparent in iratis indicia quedam in exterioribus mēbris: vn̄ Grego. dic̄ i.5.moraliū. Ire ſue ſtimulis accēſū cor palpitat: corpus tremit: lingua ſe p̄pedit: facies igneſcit: exaſperant oculi ⁊ nequaquā recognoſcunt noti: ore q̄dem clamorem format: ſed ſenſus quid loquat ignorat. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ amor ipſe non ita ſentit: niſi cum eum prodit idigentia: vt Aug. dicit in.10.de trini. Et ideo quando homo patitur detrimentum amate excellentie ꝓꝑ iniuriam illatam magis ſentit amor: ⁊ ideo feruentius cor mutat ad remouendum impedimentū rei amate vt ſic feruor ipſe amoris per iram creſcat: ⁊ magis ſentiat. ⁊ tamen feruor qui conſequitur calorē alia rōne ꝑtinet ad amorem ⁊ ad iram. Nam feruor amoris eſt cū q̄daʒ dulcedine ⁊ lenitate: eſt.n.in bonum amatum: ⁊ ideo aſſimilatur calori aeris ⁊ ſanguis: propter hoc ſanguinei ſunt magis amatiui: ⁊ dr̄ ꝙ cogit amare iecur i quo ſit q̄dā ḡratio ſanguinis: feruor aūt ire ē cū amaritudine ad ꝯſumēdū q: tendit ad punitionē ꝯ̄rij: vn̄ aſſimilat calori ignis ⁊ colere. ⁊ ꝓꝑ hoc Damaſ. dicit ꝙ ꝓcedit ex vaporatione fellis: ⁊ fellea nominat. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ oē illud cuius cā ꝑ tp̄s diminuit: neceſſe ē ꝙ tp̄e debilitet. Manifeſtū ē aūt ꝙ memoria tp̄e diminuit: q̄.n.antiq̄ ſunt a memoria de facili excidūt: ira aūt cauſat ex memoria iniurie illate: ⁊ iō cā ire ꝑ tēpus diminuit paulatim quouſqꝫ totalr̄ tollat. Maior etiā videt iniuria qn̄ p̄mo ſentit ⁊ paulatim diminuit eiꝰ eſtimatio. ſm̄ ꝙ magis receditur a p̄nti ſenſu iniurie: ⁊ ſilr̄ ēt eſt de amore: ſi amoris cā remaneat i ſola memoria. vn̄ phus dicit i.8.ethicorum: ꝙ ſi diuturna fiat amici abſentia videt amicicie obliuionē facere: ſʒ i p̄ſentia amici ſemꝑ ꝑ tēpus multiplicat cā amicicie. ⁊ iō amicicia creſcit. Et ſilr̄ eēt de ira ſi cōtinue multiplicaret cā ipſius. Tn̄ hoc ipm̄ ꝙ ira cito ꝯſumit atteſtat vehemēti furori ipſiꝰ: ſic.n.ignis magnꝰ cito extinguit ꝯſumpta mā̄. ita ēt ira ꝓꝑ ſuā vehemētiam cito deficit. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ oīs virtus diuiſa in plures ꝑtes diminuit. ⁊ iō qn̄ aliqs iratus alicui. iraſcit poſtmodū alteri: ex hoc ipſo diminuit ira ad primum: ⁊ p̄cipue ſi ad ſcḋm fuerit maior ira: nam iniuria q̄ excitauit iram ad primum: videbit comparatione ſecunde iniurie q̄ eſtimatur maior eſſe parua vel nulla.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Videt ꝙ ira nō ipediat rōnem. Illud.n.qd̄ eſt cū rōne n̄ videt eſſe rōnis ipedimētū: ſʒ ira ē cū rōne: vt dr̄ in.7.ethi. ergo ira nō ipedit rōnem. ¶ P̄. Quāto magis ipedit rō: tāto diminuit manifeſtatio: ſʒ phs dicit in.7.ethi.ꝙ iracūdus nō eſt iſidiator: ſʒ manifeſtus. ergo ira nō videt ipedire vſum rōnis ſic concupiſcētia q̄ ē iſidioſa: vt ibidē dr̄. ¶ P̄. Iudiciū rōnis euidentius ſit eſt adiunctiōe ꝯ̄rij. q: ꝯ̄ria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt: ſʒ ex hoc ēt creſcit ira: dicit.n.phs in.2.rhetoricoꝝ ꝙ magis hoīs iraſcunt ſi ꝯ̄ria p̄exiſtunt ſic honorati ſi dehonorent ⁊ ſic de alijs. ergo ex eodē ira creſcit: ⁊ iudiciū rōnis adiuuat. nō ergo ira impedit iudiciū rōnis. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qd̄ Grego. dic̄ i.5.moraliū ꝙ ira itelligentie lucem ſubtrahit cū mētē ꝑmouēdo confundit. ¶ Rn̄º dōm: ꝙ mens vel rō q̄uis nō vtat organo corporali i ſuo ꝓprio actu. tn̄ q: idiget ad ſui actū qbuſdaʒ viribꝰ ſenſitiuis quoꝝ actus ipediunt corpore perturbato: neceſſe ē ꝙ ꝑturbationes corporales ēt iudiciū rōnis impediant: ſic pʒ i ebrietate ⁊ ſomno. Dcm̄ ē aūt ꝙ ira maxime facit ꝑturbationē corporalē circa cor. ita vt ēt vſqꝫ ad exteriora mēbra deriuet: vn̄ ira iter ceteras paſſiones manifeſtius ipedit iudiciū rōnis: ſm̄ illud p̄s. Cōturbatus ē in ira oculus meꝰ. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ a rōne ē principiū ire quātū ad motū appetitiuum: q eſt formalis i ira: ſʒ ꝑfectū iudiciū rōnis paſſio ire p̄occupat: q̄ſi nō ꝑfecte rōnem audiēs ꝓꝑ cōmotionē caloris velociter ipellentis q̄ eſt materialis in ira: ⁊ quantum ad hoc ipedit iudicium rōnis. ¶ Ad 2m dōʒ: ꝙ iracundus dr̄ eē manifeſtus: nō q: manifeſtū ſit ſibi qd facere debeat. ſʒ q: māifeſte operat nō q̄rens aliquā occultationē. qd̄ parti ꝯtingit ꝓꝑ ipedimentū rōnis q̄ nō pōt diſcernere qd ſit occultādū: ⁊ qd manifeſtandum. nec etiā excogitare occultandi vias: partim vō ē eſt ex ampliatiōe cordis q̄ ꝑtinet ad magnanimitatē quaʒ

facit ira: vnde ⁊ de magnanimo phs dicit in .4. ethicoꝝ ꝙ eſt manifeſtus oditor ⁊ amator: ⁊ manifeſte dicit ⁊ operatur: ꝯcupiſcentia aūt dr̃ eſſe latens ⁊ īſidioſa. q: vt plurimū delectabilia q̄ concupiſcunt̃: hñt turpitudinem quandā: ⁊ mollitiē in qbus hō vult latere. in his aūt q̄ ſunt virilitatis ⁊ excellentie cuiuſmodi ſunt vindicte: q̄rit hō manifeſtus eē. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ſicut dcm̄ eſt motus ire a rōne incipit. ⁊ ideo ſm̄ idem appoſitio contrarij ad contrariū adiuuat iudiciū rōnis: ⁊ auget irā: cum .n. aliqs hʒ honorem vel diuitias: ⁊ poſtea incurrit alicuius detrimentum. illud detrimentum apparet maius: tum ꝓꝑ vicinitatem ꝯrij. tū q: erat inopinatum. ⁊ ideo cauſat maiorem triſtitiā: ſicut ēt magna bona ex inopinato venientia cauſant maiorē delectationem: ⁊ ſm̄ augmentum triſtitie precedentis conſequenter auget̃ ⁊ ira.

Ad quartū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ira non cauſet taciturnitatē. Taciturnitas .n. locutioni oppõit̃: ſed ꝑ crementū ire vſq; ad locutionē ꝑuenit̃: vt pʒ ꝑ gradus ire quos dñs aſſignat Math. 5. dicēs. Qui iraſcit̃ fratri ſuo: ⁊ q dixerit fratri ſuo racha: ⁊ q dixerit fratri ſuo fatue. gͦ ira nō cāt taciturnitatē. ¶ P̄. Ex hoc ꝙ cuſtodia rōnis deficit ꝯtingit ꝙ hō ꝓrumpat ad verba inordinata: vñ dr̃ ꝓuer. 25. Sicut vrbs patēs ⁊ abſq; muroꝝ ambitu: ita vir q nō pōt cohibere ī loquēdo ſpūm ſuū: ſʒ ira maxīe īpedit iudiciū rōnis: vt dcm̄ ē. ergo facit maxime ꝓfluere in verba inordinata. nō ergo cauſat taciturnitatē. ¶ P̄. Math. 12. dr̃. Ex abundantia cordis os loquit̃. ſed ꝑ irā cor maxime ꝑturbat̃: vt dcm̄ ē. ergo maxime cāt locutionē. nō ergo cāt taciturnitatē. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē qd̄ Grego. dic̃ ī. 5. moraliū ꝙ ira ꝑ ſilentiū clauſa intra mentē vehemētiꝰ eſtuat. ¶ Rñ° dōm: ꝙ ira ſic iā dcm̄ ē. ⁊ cum rōne eſt ⁊ impedit rōnē. ⁊ ex vtraq; parte pōt taciturnitatem cauſare. Ex parte qdē rōnis: qñ iudiciū rōnis intantū viget ꝙ ⁊ ſi nō cohibeat affectū ab inordinato appetitu vindicte: cohibet tñ linguā ab inordinata locutione: vñ Grego. in. 5. moralium dicit. Aliqñ ira perturbato aīo quaſi ex iudicio ſilentiū inducit. Ex parte vͦo impedimēti rōnis. q: ſic dcm̄ ē. ꝑturbatio ire vſq; ad exteriora mēbra ꝑducit̃: ⁊ maxime ad illa mēbra in qbus expreſſius relucet veſtigiū cordis: ſic in oculis ⁊ ī facie ⁊ ī lingua: vñ ſic dcm̄ ē lingua ſe ꝓpedit. facies igneſcit: exaſperant̃ oculi. P̄ōt ergo eſſe tāta ꝑturbatio ire. ꝙ oīno impediatur lingua ab vſu loquēdi. ⁊ tunc ſequitur taciturnitas. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ augmentū ire: qñq; eſt vſq; ad impediendū rōnem a cohibitione lingue. qñq; aūt vltra ꝓcedit vſq; ad impediendū motū lingue. ⁊ alioꝝ membroꝝ exterioꝝ. ⁊ ꝑ hoc etiā pʒ ſolutio ad ſcōm. ¶ Ad 3m̄ dōʒ: ꝙ perturbatio cordis qñq; pōt ſuperabundare vſq; ad hoc ꝙ per inordinatū motum cordis impediat̃ motus exterioꝝ membroꝝ: ⁊ tunc cauſatur taciturnitas ⁊ immobilitas exteriorum mēbroꝝ: ⁊ quandoq; etiam mors. Si autem non fuerit tanta perturbatio: tunc ex ſuperabundantia perturbationis cordis ſequitur oris locutio.

¶ Queſtio. xlix.

Poſt actus ⁊ paſſiones ꝯſiderādū ē de ꝓncipijs hūanoꝝ actuū. Et ꝓmo de ꝓncipijs itrinſecis. Scōo de principijs extrinſecis. Pricipiū aūt itrinſecū ē potentia, ⁊ habitus: ſʒ q: de potentijs in ꝓma parte dcm̄ eſt: nunc reſtat de habitibꝰ ꝯſiderādū. Et primo qdē in gñali. Scōo vͦo de virtutibꝰ ⁊ vitijs: ⁊ hmōi alijs habitibꝰ q ſunt hūanoꝝ actuū ꝓncipia. ¶ Circa ipſos aūt habitꝰ in gñali quatuor cōſiderāda ſunt. Primo qdem de ipſa ſuba habituū. Scōo de ſubiecto eoꝝ. Tertio de cā gñationis augmenti ⁊ corruptionis ipſoꝝ. Quarto de diſtinctione ipſoꝝ. ¶ Circa primū q̄runt̃ quatuor. Pͦo vtrū habitus ſit qualitas. Scōo vtꝝ ſit determinata ſpecies q̄litatis. Tertio vtꝝ habitus importet ordinem ad actum. Quarto de neceſſitate habitus.

Ad primū ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ habitus non ſit qualitas. Dicit .n. Aug. in lib. 83. q̄ſtionum: ꝙ hoc nomen habitus dcm̄ eſt ab hoc verbo habere: ſed hēre non ſolū pertinet ad qualitatē. ſʒ ad alia genera: dicimur .n. habere quantitatē ⁊ pecuniā ⁊ alia hmōi ergo habitus nō eſt qualitas. ¶ P̄. Habitus ponit̃ vnū ꝓdicamentū: vt pʒ in libro ꝓdicamentoꝝ: ſed vnum ꝓdicamentum nō continet̃ ſub alio. ergo habitus non eſt qualitas. ¶ P̄. Oīs habitus eſt diſpoſitio: vt dr̃ in ꝓdicamētis: ſʒ diſpoſitio ē ordo habētis partes vt dr̃ in. 5. meta. hoc aūt ꝑtinet ad ꝓdicamētum ſitus. ergo habitus nō ē qualitas. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt qd̄ phs dicit in ꝓdicamentis: ꝙ habitus ē qualitas de difficili mobilis. ¶ Rñ° dōm: ꝙ hoc nomen habitus ab habendo eſt ſumptū: a quo qdem nomen habitꝰ dupliꝛ deriuat̃. Vno qdem mō ſm̄ ꝙ homo vel quecūq; alia res dr̃ aliqd habere. Alio mō ſm̄ ꝙ aliqua res aliquo mō hʒ ſe in ſeipſa. vel ad aliqd aliud. ¶ Circa primū conſiderandū ē ꝙ habere ſm̄ ꝙ dr̃ reſpectu cuiuſcūq; qd̄ habet̃ cōe eſt ad diuerſa gñā: vñ phs inter poſt ꝓdicamēta habere ponit. q̄ .ſ. diuerſa reꝝ gñā conſequunt̃: ſicut ſūt oppoſita: ⁊ prius ⁊ poſterius ⁊ alia hmōi: ſed īter ea que habent̃: talis videt̃ eſſe diſtinctio: ꝙ q̄dam ſunt in qbus nihil eſt mediū inter habēs: ⁊ id qd̄ habet̃. ſicut inter ſubiectū ⁊ qualitatē vel q̄ntitatē nihil eſt mediū: q̄dā .n. ſunt in qbus eſt aliqd̄ mediū inter vtrūq;: ſʒ ſola relatio ſicut dicit̃ aliqs habere ſocium vel amicū: quedā vero ſunt inter q̄ ē aliqd mediū: non qdē actio vel paſſio: ſed aliqd ꝑ modū actionis vel paſſionis: put ſupra vnū eſt ornās vel regēs: ⁊ aliud ornatū aut rectū: vñ phs dicit in. 5. metaphyſice: ꝙ habitus dr̃ tanq; actio q̄dam habētis ⁊ habiti ſicut eſt ī illis q̄ circa nos habemus: ⁊ iō in his ꝯſtituit̃ vnum ſpāle genus reꝝ qd̄ dr̃ ꝓdicamentū habitus: de quo dicit phs ī 5. metaphyſice: ꝙ inter habentē indumentū: ⁊ indumētū qd̄ habet̃ eſt habitus medius. Si aūt ſumat̃ habere: put res aliqua dr̃ quodāmō ſe habere in ſeipſa: vel ad aliqd aliud: cū iſte modus ſe habendi ſit ſm̄ aliquā qualitatē: hoc mō habitus q̄dā qualitas ē: de quo phs in. 5. meta. dicit ꝙ habitus dr̃ diſpoſitio ſm̄ quam bene vel male diſponit̃ diſpoſitū: ⁊ aut ſm̄ ſe: aut ad aliud: vt ſanitas habitus qdam eſt: ⁊ ſic loqmur nunc de habitu: vñ dōm ꝙ habitus ē q̄litas. ¶ Ad ꝓmū gͦ dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de habere cōīter ſumpto: ſic .n. eſt cōe ad multa gñā: vt dcm̄ ē. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de habitu ſm̄ ꝙ intelligit̃ aliquid mediū inter habens: ⁊ id qd̄ habet̃: ſic .n. eſt quoddā ꝓdicamentū: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ diſpoſitio qdē ſemꝑ importat ordinē alicuius habentis partes: ſʒ hoc ꝯtingit dupliciter: vt ſtatim ibidē phs ſubdit. ſ. aut ſm̄ locū: aut ſm̄ potētiā: aut ſm̄ ſpēm: in quo vt Simplicius dicit in cōmento ꝓdicamentoꝝ: cōprehendit oēs diſpoſitiones corporales qdem in eo ſm̄ ꝙ dicit ſm̄ locū: ⁊ hoc pertinet ad ꝓdicamentū ſitus: q eſt ordo partiū in loco: ꝙ autē dicit ſm̄ potentiā includit illas diſpōnes q̄ ſunt in ꝓparatione ⁊ idoneitate nondū ꝑfecte: ſicut ſciā ⁊ virtus inchoata: ꝙ aūt dicit ſm̄ ſpēm includit perfectas diſpoſitiones q̄ dicūt̃ habitus: ſicut ſciā ⁊ virtus complete.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ habitus non ſit determinata ſpēs qualitatis. q: vt dictū eſt. habitus ſʒ ꝙ eſt qualitas dicitur diſpoſitio ſm̄ quam bene aut male diſponitur diſpoſitū: ſed hoc cōtingit ſm̄ q̄libet qualitatem: nam ⁊ ſm̄ figuram contingit aliquid bene vel male eſſe diſpoſitū: ⁊ ſimiliꝛ ſm̄ calorem ⁊ frigus ⁊ ſm̄ oīa hmōi. ergo habitus non eſt determinata ſpēs qualitatis. ¶ P̄. Phs in ꝓdicamentis caliditatem ⁊ frigiditatem dicit eſſe diſpoſitiōes vel habitus: ſicut egritudinem ⁊ ſanitatem: ſed calor ⁊ frigus ſunt in tertia ſpecie qualitatis. ergo habitus vel diſpoſitio non diſtinguunt̃ ab alijs ſpeciebus qualitatis. ¶ P̄. Difficile mobile non ē differentia pertinens ad genus qualitatis: ſed magis pertinet ad motum vel paſſionem: nullum autem genus determinatur ad ſpeciem per differentiam alterius gñis. ſed oportet differētias per ſe aduenire gñi. vt phs dicit in. 7. meta. ergo cū habitus dicat̃ eſſe qualitas difficile mobilis: videt̃ ꝙ non ſit determinata ſpēs qualitatis. ¶ Sʒ contra eſt qd̄ phs dicit in predicamētis ꝙ vna ſpecies qualitatis ē habi-

tus ⁊ diſpoſitio. ¶ Rn° dcēdū: ꝙ philoſophus in predicamētis pouit iter quattuor ſpēs q̄litatis primā diſpoſitionem ⁊ habitū: quaꝝ gdē ſpecieꝝ differētias ſic aſſignat Simplicius in cōmento p̄dicamētoꝝ dicens ꝙ qualitatū q̄dā ſunt nāles q̄ ſm nām inſunt: ⁊ ſemp. q̄dā aūt ſūt aduēticie q̄ ab extrinſeco efficiunt̄: ⁊ pnt amitti: ⁊ hec gdem q̄ ſunt aduēticie ſunt habitus ⁊ diſpoſitiones ſm facile ⁊ difficile amiſſibile differentes: nālium aūt qualitatū q̄dam ſunt ſm id qd aliqd ē i potentia: ⁊ ſic eſt ſcd̄a ſpecies qualitatis: q̄dam vero ſm ꝙ aliqd eſt in actu: ⁊ hoc vel in ꝓfundū: vel ſm ſupficiem: ſi in ꝓfundū gdem ſic eſt tertia ſpecies qualitatis: ſm vero ſupficiem eſt quarta ſpecies qualitatis ſicū figura ⁊ forma q̄ eſt figura animati: Sꝫ iſta diſtinctio ſpecierū qualitatis incōueniens videt̄. ſunt. n. multe figure ⁊ qualitates paſſibiles nonnāles: ſꝫ aduenticie: ⁊ multe diſpoſitiones nō aduenticie: ſed nāles: ſicut ſanitas ⁊ pulchꝛitudo ⁊ hmōi. ⁊ pp hoc nō conuenit ordini ſpecieꝝ. ſemp. n. qd nālius eſt prius eſt. Et iō aliter accipienda eſt diſtinctio diſpoſitionū ⁊ habituū ab alijs qualitatibus: pꝛopꝛie. n. qualitas impoꝛtat quendā modū ſube: modus aūt eſt vt dicit Augu. ſup Geñ. ad l̄ram quem menſura p̄efigit: vñ impoꝛtat quādam determinationem ſm aliq̄ꝫ menſurā: ⁊ iō ſicū id ſm quod determinatur potentia māe ſm eſſe ſubſtantiale dr̄ qualitas q̄ eſt dr̄ia ſube: ita id ſm qd determinatur potentia ſubi ſm eſſe accñtale dr̄ qualitas accñtalis: que ē etiam q̄daꝫ dr̄ia: vt pꝫ p philoſophum in. 5. metaphyſice. Modus aūt ſiue determinatio ſubi ſm eſſe accñtale pōt accipi vel in oꝛdine ad ipſam nām ſubi: vel ſm actionem ⁊ paſſionem q̄ ꝯſequunt̄ pꝛincipia nāe: q̄ ſunt mā ⁊ foꝛma vel ſm q̄titateꝫ. Si aūt accipiatur modus vel determinatio ſubi ſm q̄titatem: ſic eſt quarta ſpecies qualitatis. Et q2 q̄titas ſm ſui rōnem eſt ſine motu: ⁊ ſine rōne boni ⁊ mali: iō ad quartam ſpeciem qualitatis non ptinet ꝙ aliqd ſit bene vel male: cito vel tarde tranſiens. Modus autem ſiue determinatio ſubi ſm actionem ⁊ paſſionem attendit̄ in ſcd̄a vel tertia ſpecie qualitatis. ⁊ iō in vtraq̄ꝫ ꝯſiderat̄ ꝙ aliqd facile vel difficile fiat: vel ꝙ ſit cito trāſiens aut diuturnum: non aūt conſideratur in his aliqd pertinens ad rōnem boni vel mali. q2 motus ⁊ paſſiones non hñt rōnem finis: bonū aūt ⁊ malum dr̄ per reſpectū ad finē: ſꝫ motus ⁊ determinatio ſubi in oꝛdine ad nām rei ptinet ad pꝛimaꝫ ſpēm qualitatis q̄ eſt habitus ⁊ diſpoſitio. Dicit. n. phs in 7. phyſicoꝛum loquens de habitibus aīe ⁊ coꝛpoꝛis: ꝙ ſūt diſpōnes quedā pfecti ad optimum: dico aūt perfecti: qd eſt diſpoſitū ſm nām. Et q2 ipſa foꝛma ⁊ nā rei eſt finis: ⁊ cuius cā fit aliqd: vt dr̄ in. 2. phyſico. iō in pꝛima ſpecie ꝯſideratur ⁊ bonū ⁊ malū: ⁊ etiā facile ⁊ difficile mobile ſm ꝙ aliqua nā eſt finis gn̄ationis ⁊ motus: vnde in. 5. metaphyſice phs diffinit habitum: qd eſt diſpoſitio ſm quā aliquis diſponit̄ bene vel male: ⁊ in. 2. ethicoꝝ dicit ꝙ habit⁹ ſunt ſm quos ad paſſiones nos habemus bene vel male. Qñ. n. eſt modus conueniens nāe rei: tunc hꝫ rōnem boni. qñ aūt non conuenit: tunc hꝫ rōnem mali. ⁊ q2 nā eſt id qd pꝛimum ꝯſiderat̄ in re: iō habitus ponit̄ pꝛima ſpecies qualitatis. ¶ Ad pꝛimū ergo dcēꝫ: ꝙ diſpoſitio oꝛdineꝫ quendā impoꝛtat: vt dcm̄ eſt: vñ non dr̄ aliq̄s diſponi per qualitatem niſi in oꝛdine ad aliqd ⁊ ſi addat̄ bñ vel male: qd pertinet ad rōnem habitus. opꝫ ꝙ attendat̄ oꝛdo ad nām que eſt finis: vnde ſm figurā vel ſm caloꝛem vel frigus non dr̄ aliq̄s diſponi bñ vel male: niſi ſm oꝛdinem ad nām rei ſm ꝙ eſt conueniens vel non conueniens vñ ⁊ ipſe figure: ⁊ paſſibiles qualitates ſm ꝙ conſiderātur. vt cōuenientes vel non ꝯuenientes nāe rei: pertinēt ad habitus vel diſpoſitiones: nam figura pꝛout conuenit nāe rei: ⁊ coloꝛ pertinent ad pulchꝛitudinem: caloꝛ aūt ⁊ frigus ſm ꝙ conueniunt nāe rei pertinent ad ſanitatem: ⁊ hoc mō caliditas ⁊ frigiditas ponunt̄ a phō in pꝛima ſpecie qualitatis.

Unde pꝫ ſolō ad ſcd̄m: licet a quibuſdam aliter ſoluatur: vt Simplicius dicit in commento pꝛedicamentoꝝ. ¶ Ad tertium dcēdū: ꝙ iſta differentia difficile mobile non diuerſificant habitum ab alijs ſpeciebus qualitatis: ſed a diſpoſitiōe: diſpoſitio auteꝫ dupliciter accipitur. Uno mō ſm ꝙ eſt genus habitus: nā in. 5. metaphyſice diſpoſitio ponit̄ in diffinitione habitus. Alio mō ſm ꝙ eſt aliquid ꝯ habitum diuiſum: ⁊ pōt intelligi diſpoſitio pꝛopꝛie dicta condiuidi contra habitum dupl'r. Uno mō ſicut pfectum ⁊ imperfectū in eadē ſpē. vt. ſ. diſpoſitio dicat̄ retinens nomen cōe qñ impfecte ineſt: ita ꝙ de facili amittit̄: habitus autē qñ perfecte ineſt: vt nō de facili amittat̄: ⁊ ſic diſpoſitio fit habitus ſicut puer fit vir. ¶ Alio mō pnt diſtingui ſicut diuerſe ſpēs vnius gn̄is ſubalterni vt dicant̄ diſpōnes ille q̄litates pꝛime ſpēi. qbus ꝯuenit ſm pꝛopꝛiā rōnem. vt de facili amittant̄. q2 hñt cās tranſmutabiles: vt egritudo ⁊ ſanitas: habitus vero dr̄r ille qualitates q̄ ſm ſuam rōnem hñt ꝙ non de facili trāſmutentur. q2 hñt cās immobiles ſicut ſcie ⁊ v̄tutes: ⁊ ſm hoc diſpoſitio ñ fit habitus ⁊ hoc videt̄ magis ꝯſonū intētioni Ariſt. vñ ad huius diſtinctionis ꝓbationem inducit cōem loquendi ꝯſuetudinem ſm quā qualitates q̄ ſm rōneꝫ ſuā ſunt facile mobiles: ſi ex aliquo accñti difficile mobiles reddant̄: habitus dr̄r: ⁊ econuerſo eſt de q̄litatibus que ſm ſuaꝫ rōneꝫ ſunt difficile mobiles: nam ſi aliquis imperfecte habeat ſciam: vt de facili poſſit ipſam amittere: magis dr̄ diſponi ad ſciam q̄ꝫ ſciam hr̄e. Ex quo pꝫ ꝙ nomen habitus diuturnitatē q̄ꝫdam impoꝛtat. non aūt nomen diſpōnis: nec impedit̄ gn ſm hoc facile ⁊ difficile mobile ſint ſpecifice dr̄e. pp hoc ꝙ iſta ptinent ad paſſionem ⁊ motū: ⁊ non ad genus qualitatis: nā iſte dr̄e q̄uis per accñs videant̄ ſe hr̄e ad qualitatem: deſignant tñ ꝓpꝛias ⁊ p ſe dr̄ias qualitatum. ſicut ⁊ gn̄e ſube frequenter accipiunt̄ dr̄e accñtales loco ſubaliū. inquantū per eas deſignant̄ pꝛincipia eſſentialia.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ habitus nō impoꝛtet oꝛdinē ad actū. Unūqdq̄ꝫ. n. agit ſm ꝙ eſt actu: ſꝫ phs dicit in. 3. de aīa. ꝙ cum aliqd ſit ſciēs ſm habitū: eſt ⁊ tūc in potētia: aliter tñ q̄ꝫ ante adiſcere. ergo habitus nō ipoꝛtat habitudinē pꝛincipij ad actum. ¶ P̄. Illud qd ponit̄ in diffōne alicuius p ſe ꝯuenit illi: ſꝫ eē pꝛincipiū actiōis ponit̄ in diffōne potētie. vt pꝫ in. 5. metaphyſice. ergo eē pꝛincipiū actus p ſe ꝯuenit potentie: qd aūt eſt p ſe: ē pꝛincipiū i vnoquoq̄ꝫ gn̄e. ſi ergo ⁊ habitus ſit pꝛincipiū actus: ſeqt̄ur ꝙ ſit poſterioꝛ q̄ꝫ potētia: ⁊ ſic nō erit pꝛima ſpēs qualitatis habitus vel diſpoſitio. ¶ P̄. ſanitas q̄nq̄ꝫ eſt habitus: ⁊ ſil'r macies ⁊ pulchꝛitudo: ſꝫ iſta non dr̄r per oꝛdinē ad actū: non ergo ē de rōne habitus: ꝙ ſit pꝛincipiū act⁹. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ Aug. dicit in li. de bono ꝯiugali. ꝙ habitus ē quo aliqd agit̄ cū opus eſt: ⁊ ꝯmētatoꝛ dicit in. 3. de aīa. ꝙ habit⁹ ē quo q̄s agit cū voluerit. ¶ Rn° dcēdū: ꝙ hr̄e oꝛdinē ad actū pōt cōpetere habitui: ⁊ ſm rōnē habitus: ⁊ ſm rōnē ſubi in quo ē habitus. ſm qdē rōnē habitus ꝯuenit oī habitui aliquo mō hr̄e oꝛdinē ad actū. ē. n. de rōne habitus vt impoꝛtet habitudineꝫ quādam i oꝛdine ad nām rei. ſm ꝙ ꝯuenit vel non ꝯuenit. Sꝫ nā rei q̄ ē finis generationis: vlterius ⁊ oꝛdinant̄ ad aliū finē. q vel eſt opatio vel aliqd opatum ad qd q̄s ꝑuenit p opationeꝫ: vñ habitus nō ſolū impoꝛtat oꝛdinē ad ipſam nām rei. ſed etiā ꝯſequenter ad opationeꝫ inq̄ꝫtū eſt finis nature: vel pducens ad finē. vñ ⁊ in. 5. metaphyſice dr̄ in diffōne habitus. ꝙ eſt diſpoſitio ſm quā bñ vel male diſponit̄ diſpoſitū: aut ſm ſe. i. ſm ſuā nām: aut ad aliud. i. in oꝛdine ad finē: ſꝫ ſunt qdā habitus: q ⁊ ex pte ſubi in quo ſunt pꝛimo ⁊ pꝛincipal'r ipoꝛtāt oꝛdinē ad actū: q2 vt dcm̄ eſt: habit⁹ pꝛimo ⁊ p ſe ipoꝛtat habitudineꝫ ad nām rei. Si igit̄ nā rei in qua ē habitus: cōſiſtat i ipſo oꝛdine ad actū: ſeqt̄ ꝙ habit⁹ pꝛincipal'r ipoꝛtet oꝛdinē ad actū: manifeſtū eſt aūt ꝙ natura ⁊ rō potentie eſt vt ſit pꝛincipiū actus: vñ oīs habit⁹ q ē alicui⁹ potentie: vt ſubi: pꝛincipal'r ipoꝛtat oꝛdinē ad actuꝫ. ¶ Ad pꝛimū g° dcēdū: ꝙ habit⁹ eſt act⁹ qdā inq̄ꝫtuꝫ eſt qualitas: ⁊ ſm hoc pōt eē pꝛincipiū opatiōis: ſꝫ eſt i potentia p reſpectū ad opationem. vñ habitus dr̄ actus p̄mus: ⁊ opatio act⁹ ſcd̄s: vt pꝫ i. 2. de aīa. ¶ Ad ſcd̄m dcēdū: ꝙ nō ē de rōne hitus: ꝙ reſpiciat potentiā: ſꝫ ꝙ reſpiciat naturā. ⁊ q2 nā p̄cedit actionē quā reſpicit potētia. iō pꝛioꝛ ſpēs qualitatis ponit̄ habitus q̄ꝫ potētia. ¶ Ad tertiū dcēdū: ꝙ ſanitas dr̄ hit⁹ uel habitualis diſpō i oꝛdine ad naturā: ſic dcm̄ eſt

inq̃tũ tamen natura ē principiũ actus. ex ɔſequenti importat ordinem ad actũ: vnde phs dicit in. 10. de hiſtorijs aīalium: ꝙ hō dr̃ eſſe ſanus vel membꝝ aliqđ quādo pōt facere opationem ſani. Et eſt ſimile in alijs.

Ad quartũ ſic pceditur. Videt̃ ꝙ nō ſit neceſſariũ eē hītꝰ. hītꝰ. n. ſunt qbus aliqd diſponit̃ bñ vel male ad aliqd: ſic dcm̃ ē: ſʒ p ſuā formā aliqd bene, vel male diſponit̃: nā ſm̃ formā aliqd ē bonuʒ ſicut ⁊ ens. ergo nulla necītas eſt habituũ. ¶ P̃. Habitus importat ordinē ad actũ: ſʒ potentia importat principium actus ſufficienter: nā ⁊ potentie nāles abſqʒ habitibus ſũt principia actuũ. ergo nō fuit neceſſariũ habitus eē. ¶ P̃. Sicͭ potētia ſe hʒ ad bonũ ⁊ ad malũ. ita ⁊ habitꝰ: ⁊ ſicͭ potentia non ſemp agit: ita nec habitꝰ: exiſtentibꝰ igr̃ potentijs ſupflũ fuit habitũ eſſe. ¶ Sed ɔ̃ ē ꝙ habitꝰ ſũt pfectiōes q̃dā vt dr̃ in. 7. phyſicoꝝ: ſʒ pfectio eſt maxime neceſſaria rei cũ habeat rōnem finis. ergo neceſſariũ fuit habitꝰ eſſe. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ ſicͭ ſupra dcm̃ eſt habitus importat diſpoſitionem quādā in ordine ad nām rei: ⁊ opationē vel finem eius. ſm̃ quē bene vel male aliqd ad hoc diſponit̃: Ad hoc aũt ꝙ aliqd indigeat diſponi ad alteꝝ tria reqrunt̃. Primo qdē vt id qđ diſponit̃ ſit alteꝝ ab eo ad qđ diſponit̃: ⁊ ſic ſe habeat ad ipm̃: vt potentia ad actũ: vnde ſi aliqd ſit cuiꝰ natura non ſit cōpoſita ex potentia ⁊ actu: ⁊ cuiꝰ ſubā ſit ſua opatio. ⁊ ipm̃ ſit pp ſeipm̃: ibi habitus vel diſpō locuʒ non hʒ: ſicͭ pʒ in deo. ¶ Scđo reqrit̃ ꝙ id qđ ē in potentia ad alteꝝ: poſſit plibꝰ modis determinari ⁊ ad diuerſa: vñ ſi aliqd ſit ī potētia ad alteꝝ: ita tñ ꝙ nō ſit ī potētia niſi ad ipm̃. ibi diſpō ⁊ hītꝰ locũ nō hʒ. q: tale ſubʒ ex ſua nā hʒ debitā hītudinē ad talē actũ: vñ ſi corpꝰ celeſte ſit cōpoſitũ ex mā ⁊ forma cũ illa non ſit ī potētia ad aliaʒ formā: vt in primo dcm̃ ē. non hʒ locũ ibi diſpoſitio vel hītꝰ ad formā: aut ēt ad opationem. q: nā celeſtis corpis non ē ī potētia niſi ad vnũ motũ ɔ̃terminatũ. ¶ Tertio reqrit̃ ꝙ plā ɔcurrāt ad diſponendũ ſubʒ ad vnũ eoꝝ ad q̄ eſt in potentia. q̄ diuerſis modis ɔmenſurari pñt. vt ſic diſponatur bene vel male ad formā ⁊ ad opationē: vnde q̃litates ſimplices elemētoꝝ q̄ ſʒ vnũ modũ determinatũ nāis elemētoꝝ ɔueniũt. non dicimus diſpōnes vel habitus: ſʒ ſimplices q̃litates. dicimꝰ āt diſpoſitiones vel habitꝰ: ſanitatē pulchritudinē: ⁊ alia hmōi q̄ importāt quādā cōmēſurationē pluriũ: q̄ diuerſis modis cōmēſurari poſſunt. Propter qđ phs dicit in. 5. metaphyſice: ꝙ habitꝰ ē diſpō: ⁊ diſpō eſt ordo hñtis ptes: vel ſʒ locũ: vel ſʒ potētiā: vel ſʒ ſpēʒ vt ſupra dcm̃ eſt. Q: igit̃ multa ſunt entiũ ad quoꝝ nās ⁊ operatiōes necē eſt plura ɔcurrere: q̄ diuerſis modis commēſurari poſſunt. iō necē ē hītꝰ eē. ¶ Ad primũ ergo dōʒ ꝙ p formā pficit̃ nā rei: ſʒ opʒ ꝙ in ordine ad ipſaʒ formā diſponat̃ ſubm aliqua diſpōne: ipſa tamen forma ordinat̃ vlteriꝰ ad opationeʒ: q̄ eſt vel finis vel via in fineʒ. ⁊ ſi qđ habeat forma determinare vnā tm̃ operationē ɔ̃terminatā: nulla alia diſpoſitio reqrit̃ ad operationē pter ipſam formā: ſi āt ſit talis forma q̄ poſſit diuerſimode operari. ſicͭ ē aīa: opʒ ꝙ diſponat̃ ad ſuas opationes per aliquos habitꝰ. ¶ Ad 2ᵐ dōʒ: ꝙ potentia q̄nqʒ ſe hʒ ad multa. ⁊ iō opʒ ꝙ aliquo alio determinet̃: ſi vō ſit aliqua potētia q̄ non ſe hēt ad multa: nō indiget habitu determināte. vt dcm̃ eſt. ⁊ pp hoc vires nāles nō agũt operationes ſuas mediātibus aliqbus habitibus. q: ſm̃ ſeipſas ſunt determinate ad vnũ. ¶ Ad tertiũ dōm: ꝙ non ideʒ habitꝰ ſe hʒ ad bonũ ⁊ malũ ſicut infra patebit. eadem aũt potentia ſe hʒ ad bonum ⁊ malum. ⁊ ideo neceſſarij ſunt habitus vt potentie determinentur ad bonum.

¶ Queſtio. L.

d

Einde conſiderādũ ē de ſubō habituũ. ¶ Et circa hoc q̄runt̃ ſex. Primo vtꝝ in corpore ſit aliquis hītus. Scđo vtꝝ aīa ſit ſubʒ habitus ſm̃ ſuā eſſentiam vel ſm̃ ſuaʒ potētiā. Tertio vtꝝ ī potētijs ſenſitiue ptis poſſit eſſe aliquis habitus. Quarto vtruʒ in ipſo ītellectu ſit aliqs habitꝰ. Quinto vtꝝ in voluntate ſit aliqs habitꝰ. Sexto vtrum in ſubſtantijs ſeparatis.

Ad primũ ſic pcedit̃. Videt̃ ꝙ in corpe nō ſit aliqs habitus. Vt. n. cōmētator dicͭ in. 3. de aīa: Habitus eſt quo quis agit cũ voluerit: ſʒ actiones corpales nō ſubiacēt volũtati cũ ſint nāles. ergo in corpore non pōt eſſe aliqs hītus. ¶ P̃. Omnes diſpoſitiōes corporales ſũt facile mobiles: ſʒ hītus ē q̃litas difficile mobilis. ergo nulla diſpō corpalis pōt eſſe habitꝰ. ¶ P̃. Oēs diſpōnes corpales ſubiacēt alteratiōi: ſed alteratio non eſt niſi in tertia ſpecie q̃litatis q̄ diuidit̃ ɔ̃ habituũ. ergo nullus hītus eſt in corpe. ¶ Sʒ ɔ̃ ē ꝙ phs in pdicamētis ſanitateʒ corpis vel infirmitatē inſanabilē hītum nolari dicͭ. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ ē: habitus eſt quedā diſpō alicuius ſubi exñtis ī potentia: vel ad formā vel ad opationem: ſm̃ ergo ꝙ hītus importat diſpōnem ad opationem: nullus hītus ē pricipaliter ī corpe ſicͭ in ſubō: oīs. n. opatio corpis aut eſt a nāli qualitate corpis: aut ē ab aīa mouēte corpus. Quātũ igit̃ ad illas opationes q̄ ſunt a nā nō diſponit̃ corpus per aliquē habitũ: q: virtutes nāles ſunt determinate ad vnũ: dcm̃ eſt aũt ꝙ habitualis diſpō reqrit̃ vbi ſubm eſt in potentia ad multa: opatiōes vero q̄ ſunt ab aīa p corpus principaliter qdeʒ ſunt ipſius aīe: ſecūdario vero ipſiꝰ corporis: hītus āt ꝓportionāt̃ opationibꝰ: vñ ex ſimilibus actibus ſimiles hītus cauſant̃: vt dr̃ in. 2. ethi. ⁊ iō diſpoſitiones ad tales operationes principaliter ſunt in aīa: in corpore vō poſſunt eē ſecūdario: inq̃tum. ſ. corpus diſponit̃ ⁊ habilitat̃ ad pmpte deſeruiēdũ operationibus aīe. Si vero loquamur de diſpoſitiōe ſubti ad formā: ſic hītualis diſpō pōt eē in corpe: qđ cōparat̃ ad aīaʒ: ſicͭ ſubm ad formā: ⁊ hoc mō ſanitas ⁊ pulchritudo: ⁊ hmōi hītuales diſpoſitiones dñr: non tñ perfecte hñt rōnem habituum: q: cauſe eoꝝ ex ſua nā de facili trāſmutabiles ſunt. Alexāder vero poſuit nullo modo hītuʒ vel diſpoſitionē prime ſpēi eſſe in corpe: vt Simplicius refert in ɔmēto pdicamentoꝝ: ſed dicebat primā ſpēm qualitatis pertinere tm̃ ad aīam: ⁊ qđ Ariſtoteles inducit in pdicamētis de ſanitate ⁊ egritudine: non inducit quaſi pertineāt ad primā ſpēm qualitatis: ſʒ per modũ exempli: vt ſit ſenſus: ꝙ ſicut egritudo ⁊ ſanitas poſſunt eē facile: vel difficile mobiles: ita ēt qualitates prime ſpēi q̄ dñr habitus ⁊ diſpoſitio. Sed hoc pʒ eē ɔ̃ ītentionem Ariſtotelis: tũ q: eodē modo loquēdi vtitur exēplificādo de ſanitate ⁊ egritudine: ⁊ de vtute ⁊ de ſciētiam: q: in. 7. phy. ponit expreſſe inter hītus pulchritudinē ⁊ ſanitatē. ¶ Ad primũ ergo dōm: ꝙ obiectio illa pcedit de hītu ſm̃ ꝙ eſt diſpoſitio ad operationē: ⁊ de actibꝰ corporis q̄ ſunt a nā: non aũt de his q̄ ſunt ab aīa: quoꝝ principiũ ē volũtas. ¶ Ad ſcđʒ dōʒ: ꝙ diſpōnes corpales non ſunt ſimplr̃ difficile mobiles pp mutabilitatē corpaliũ cauſaꝝ: poſſunt tñ eē difficile mobiles per comparationē ad tale ſubm: q: ſ. tali ſubiecto durāte ammoueri non poſſunt: vel q: ſunt difficile mobiles p cōparationē ad alias diſpoſitiones: ſʒ q̃litates aīe ſunt ſimplr̃ difficile mobiles pp immobilitatē ſubti: ⁊ iō non dicit ꝙ ſanitas difficile mobilis ſimplr̃ ſit hītus: ſed ꝙ ē vt hītus: ſicut in greco habet̃: q̃litates aũt dñr ſimplr̃ hītus. ¶ Ad tertiuʒ dōm: ꝙ diſpōnes corpales q̄ ſũt ī prima ſpē q̃litatis: vt qdā poſuerũt: differũt a q̃litatibꝰ tertie ſpēi: in hoc ꝙ q̃litates tertie ſpēi ſunt ut in fieri ⁊ ut in motu: vñ dñr paſſiones uel paſſibiles q̃litates: qñ aũt iā puenerint ad pfectũ q̄ſi ad ſpēm tūc iā ſũt in prima ſpē qualitatis. Sʒ hoc improbat Simplicius in ɔmēto pdicamētoꝝ: q: ſm̃ hoc calefactio eēt in tertia ſpecie q̃litatis: calor āt in prima. Ariſtoteles āt ponit calorē ponit ī tertia. unde Porphyrius dicͭ ſicut Simplicius ibidē refert ꝙ paſſio uel paſſibilis q̃litas ⁊ diſpō ⁊ habitus: differũt in corporibꝰ ſm̃ intēſionē ⁊ remiſſionē: q̄ñdo. n. aliqd recipit caliditatē ſm̃ calefieri tm̃: nō aũt ut calefacere poſſit: tūc ē paſſio ſi ſit cito trāſiēs: uel paſſibilis q̃litas ſi ſit manens: quādo aũt iā ad hoc pducit̃ ꝙ pōt ēt alteꝝ calefacere: tūc eſt diſpoſitio: ſi autem vlterius intm̃ confirmetur ꝙ ſit difficile mobilis: tūc erit habitus: vt ſic diſpoſitio ſit quedam intenſio ſeu perfectio paſſionis vel paſſibilis qualitatis: hītus āt diſpōnis. Sed hoc iprobat Simplicius: q: ta

lis intenſio ⁊ remiſſio non important diuerſitateʒ ex parte ipſi⁹ forme: ſʒ ex diuerſa ꝑticipatiōe ipſius ſubi: ⁊ ita nō diuerſificaret̄ ꝑ hoc ſpēs qualitatis. Et iō alr̄ dōm eſt ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: cōmēſuratio ipſaꝝ qualitatum paſſibiliū ſʒ ꝯuenientiā ad nām hn̄t rōnē diſpōnis: ⁊ ideo facta alteratione circa ipſas q̄litates paſſibiles: q̄ ſunt calidū: frigidū: humidū: ⁊ ſiccū: fit ex cōſequēti alteratio ſm egritudinē ⁊ ſanitatem: primo autem ⁊ per ſe non eſt alteratio ſm huiuſmodi habitus ⁊ diſpōnes.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ hitus ſint i aīa magis ſʒ eſſentiā q̄ʒ ſʒ potētiā. Diſpōnes. n. ⁊ hitus dn̄r in ordine ad nām: vt dcm̄ ē: ſʒ nā magis attendit̄ ſm eſſentiam aīe q̄ʒ ſm potētias: q: aīa ſm ſuā eſſentiā eſt nālis corꝑis ⁊ forma eius. ergo habitus ſunt i aīa ſm eius eſſentiā ⁊ nō ſm potētiā. ℂ P̄. Accidentis nō eſt accn̄s: hitus aūt eſt quoddā accidēs: ſʒ potētie aīe ſūt de gn̄e accidentiū: vt in primo dcm̄ ē: ergo hitus nō ē in aīa rōne ſue potētie. ℂ P̄. Subm ē pri⁹ eo qd̄ eſt in ſubo: ſʒ hitus cū ꝑtineat ad primā ſpēm q̄litatis ē prior q̄ʒ potētia q̄ ꝑtinet ad ſcd̄am ſpēm: ergo hitus nō eſt in potētia aīe ſicut in ſubo. ℂ Sʒ ꝯ ē ꝙ pħs i primo ethi. ponit diuerſos hitus i diuerſis ꝑtibus aīe. ℂ Rn̄⁹ dd̄ʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: hitus iportat diſpōnem q̄ʒdam i ordine ad nām vel ad oꝑationē. Si ergo accipiat̄ hitus ſm ꝙ hʒ ordinē ad nām: ſic nō pōt eſſe in aīa: ſi tn̄ de nā humana loq̄mur: q: ipſa aīa eſt forma cōpletiua humane nāe: vn̄ ſm hoc magis pōt eſſe aliqs hitus vel diſpoſitio i corꝑe ꝑ ordinē ad aīam q̄ʒ in aīa ꝑ ordinē ad corp⁹. Sʒ ſi loquamur de aliqua ſupiori nā: cuius hō pōt eſſe ꝑticeps: ſm illō. 2. Pe. primo. Vt ſim⁹ ꝯſortes nāe diuine: ſic nihil ꝓhibet i aīa ſʒ ſuā eſſentiā eſſe aliquē habitū. ſ. grām: vt infra dicet̄. Si vero accipiat̄ habitus i ordine ad oꝑationeʒ: ſic maxie hitus inueniunt̄ in aīa: inq̄ʒtū aīa nō determinat̄ ad vnaʒ oꝑationē: ſed ſe hʒ ad multas qd̄ reqrit̄ ad hituʒ: vt ſupra dcm̄ eſt. Et q: aīa ē principiū oꝑationū per ſuas potētias: iō ſm hoc hitus ſunt in aīa ſʒ ſuas potētias. ℂ Ad primū ergo dd̄ʒ: ꝙ eſſentia aīe ꝑtinet ad nāʒ humanā: nō ſicut ſubʒ diſponēdū ad aliqd aliud: ſʒ ſicut forma ⁊ nā ad quā aliquis diſponit̄. ℂ Ad 2m dōm: ꝙ accn̄s per ſe nō pōt eſſe ſubʒ accidētis: ſed q: ēt in ipſis accidētibus ē ordo qdam: ſubm ſm ꝙ ē ſub vno accn̄te: intelligit̄ eſſe ſubm alteri⁹: ⁊ ſic dr̄ vnuʒ accn̄s eſſe ſubm alterius: vt ſupficies coloris: ⁊ hoc mō pōt potētia eſſe ſubm hitus. ℂ Ad 3m dōm: ꝙ habit⁹ ꝑmittit̄ potētie ſm ꝙ importat diſpōnē ad nām: potentia aūt ſemꝑ importat ordinē ad oꝑationē q̄ ē poſterior: cū nā ſit oꝑationis principiū: ſed habitus cuius potentia ē ſubm: nō importat ordinē ad nām: ſʒ ad oꝑationem: vn̄ eſt poſterior potētia. Vel pōt dici ꝙ habitus preponit̄ potētie ſicut cōpletū incōpleto: ⁊ actus potētie: actus. n. nāliter eſt prior q̄ʒuis potētia ſit prior ordine generationis ⁊ temporis: vt dr̄ in. 7. ⁊. 9. metapħ.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ in potētijs ſenſitiue partis nō poſſit eſſe aliqs habit⁹ Sicut. n. potentia nutritiua pars eſt irrationalis: ita ⁊ ſenſitiua: ſʒ in potētijs nutritiue ꝑtis nō ponit̄ aliqs habit⁹. ergo nec in potētijs ſenſitiue ꝑtis aliqs habitus dʒ poni. ℂ P̄. Senſitiue ꝑtes ſunt cōes nobis ⁊ brutis: ſʒ in brutis nō ſūt aliq habitus: q: non ē in eis volūtas q̄ in diffōne habit⁹ ponit̄: vt ſupra dcm̄ ē. ergo in potētijs ſenſitiuis nō ſūt aliqui habitus. ℂ P̄. Habitus aīe ſūt ſcie ⁊ virtutes ⁊ ſicut ſcia refert̄ ad vim appħēſiuā. ita v̄tus ad vim appetitiuā: ſʒ in potētijs ſenſitiuis nō ſunt aliq̄ ſcie: cū ſcia ſit vliū: q̄ vires ſenſitiue appħendere nō pn̄t. ergo ēt nec habitus v̄tutū in ꝑtibus ſenſitiuis eē pn̄t. ℂ Sed ꝯ eſt qd̄ pħs dic̄ i. 3. Ethi. ꝙ aliq̄ virtutes. ſ. temperantia ⁊ fortitudo ſunt irrationabiliū. ℂ Rn̄⁹ dōm: ꝙ vires ſenſitiue dupl̄r pn̄t cōſiderari: vno mō ſm ꝙ oꝑant̄ ex inſtinctu nāe: alio mō ſʒ ꝙ oꝑant̄ ex imꝑio rōnis: ſʒ igr̄ ꝙ oꝑant̄ ex inſtinctu nāe ſic ordināt̄ ad vnū ſicut ⁊ nā: ⁊ iō ſicut i potētijs nālibus nō ſunt aliq hitus: ita ēt nec in potētijs ſenſitiuis ſm ꝙ ex inſtinctu nāe oꝑant̄: ſm vō ꝙ oꝑant̄ ex imꝑio rōnis: ſic ad diuerſa ordinari pn̄t: ⁊ ſic pn̄t i eis eē aliq hitus qbus bn̄ aut male ad aliqd diſponunt̄. ℂ Ad primū g⁹ dōm: ꝙ vires nutritiue ꝑtis nō ſūt nate obedire imꝑio rōnis: ⁊ iō nō ſūt i eis aliq habitus: ſʒ vires ſenſitiue nate ſūt obedire imꝑio rōnis: ⁊ iō i eis eſſe pn̄t aliq hitus: nā ſm ꝙ obediūt rōni quodāmodo rōnales dn̄r vt in primo ethi. dr̄. ℂ Ad ſcd̄ʒ dōm: ꝙ vires ſenſitiue in brutis aīalibus nō oꝑant̄ ex imꝑio rōnis: ſʒ ſi ſibi relinquāt̄ bruta aīalia: oꝑant̄ ex inſtinctu nāe: ⁊ ſic in brutis aīalibus nō ſūt aliqui hitus ordinati ad oꝑationes: ſūt tn̄ in eis aliq̄ diſpōnes in ordine ad nām: vt ſanitas ⁊ pulchritudo. Sʒ q: bruta aīalia a rōne hoīs ꝑ q̄ʒdam ꝯſuetudinē diſponunt̄ ad aliqd oꝑandū vel aliter: ⁊ hoc mō i brutis aīalibus habitus quodāmō poni pn̄t. vn̄ Aug. dic̄ in lib. 83. q. ꝙ videm⁹ imaniſſimas beſtias a maximis voluptatibus abſtinere doloꝝ metu: qd̄ cū i earū ꝯſuetudinē v̄titur: domite ⁊ māſuete vocant̄. Deficit tn̄ rō habitus q̄ʒtū ad vſuʒ volūtatis: q: nō hn̄t dominiuʒ vtēdi vel nō vtēdi: qd̄ vr̄ ad rōnem habitus ꝑtinere: ⁊ iō ꝓprie loquēdo in eis habitus eē nō pn̄t. ℂ Ad tertiū dd̄ʒ ꝙ appetitus ſenſitiuus natus ē moueri ab appetitu rōnali vt dr̄ in. 3. de aīa: ſʒ ſi vires rōnales appħenſiue nate ſunt accipe a viribus ſenſitiuis: ⁊ iō magis ꝯuenit ꝙ habit⁹ ſint in viribus ſenſitiuis appetitiuis q̄ʒ in viribus ſenſitiuis appħenſiuis: cū in viribus ſenſitiuis appetitiuis nō ſint habit⁹: niſi ſʒ ꝙ oꝑant̄ ex imꝑio rōnis: q̄ʒuis ēt in ipſis iterioribus viribus ſenſitiuis appħēſiuis poſſint poni aliq habit⁹: ſm quos hō ſit bn̄ memoratiuus: vel cogitatiu⁹: vel imaginatiuus. vn̄ ēt pħs dicit in cap. de memoria: ꝙ ꝯſuetudo multū oꝑat̄ ad bn̄ memorādū: q: ēt iſte vires mouent̄ ad operandū ex imꝑio rōnis: vires āt appħēſiue exteriores: vt viſus ⁊ auditus ⁊ hmōi: nō ſūt ſuſceptiue aliquoꝝ habituū: ſʒ ſm diſpōnem ſue nāe ordinant̄ ad ſuos actus determinatos: ſicut ⁊ mēbra corporis in qbus nō ſūt hitus: ſʒ magis in viribus imꝑantibus motum ipſorum.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ in intellectu nō ſint aliq hitus: hitus. n. oꝑatōibus ꝯformāt̄ vt dictū eſt: ſed oꝑatiōes hoīs ſunt cōes aīe ⁊ corꝑi: vt dr̄ in primo de aīa. ergo ⁊ habitus: ſʒ itellectus nō eſt actus corꝑis: vt dr̄ in. 3. de aīa. ergo intellectus non ē ſubiectum alicuius habitus. ℂ P̄. Omne qd̄ ē in aliquo eſt in eo ꝑ modū eius in quo ē: ſed id qd̄ ē forma ſine mā ē actus tm̄: qd̄ aūt eſt ꝯpoſituʒ ex forma ⁊ mā hʒ potētiaʒ ⁊ actū ſimul: ergo in eo qd̄ ē forma tm̄ nō pōt eē aliqd qd̄ ſit ſimul in potētia ⁊ actu: ſed ſolū in eo qd̄ eſt ꝯpoſituʒ ex mā ⁊ forma: ſʒ intellectus eſt forma ſine mā: ergo habitus q hʒ potētiaʒ ſimul cū actu: quaſi mediū inter vtrūq; exiſtens: nō pōt eē in intellectu: ſʒ ſolū i ꝯiūcto: qd̄ ē cōpoſitū ex aīa ⁊ corꝑe. ℂ P̄. Habitus ē diſpō ſm quā aliqd bene vel male diſponit̄ ad aliqd: vt dr̄ in qnto metapħ. ſʒ ꝙ aliqs bn̄ vel male ſit diſpoſitus ad actū itellectus ꝓuenit ex aliq̄ corꝑis diſpōne: vn̄ ēt in. 2. de aīa dr̄: ꝙ molles carne bn̄ aptos mēte videmus: g⁹ hitus cognoſcitiui nō ſūt in intellectu q eſt ſeparatus: ſʒ i aliq̄ potētia q̄ ē actus alicuius ꝑtis corꝑis. ℂ Sʒ ꝯ eſt qd̄ pħs in. 6. ethi. ponit ſciam ⁊ ſapiaʒ ⁊ intellectū: q ē hitus principioꝝ in ipſa intellectiua ꝑte aīe. ℂ Rn̄⁹ dd̄ʒ: ꝙ circa hitus cognoſcitiuos diuerſimode ſūt aliq opīati. Quidā. n. ponētes intellectū poſſibilē eſſe vnū in oībus hoībus: coacti ſunt ponere ꝙ hitus cognoſcitiui nō ſunt in ipſo intellectu: ſʒ in viribus interioribus ſenſitiuis: manifeſtū ē. n. ꝙ hoīes i habitibus diuerſificant̄: vn̄ nō pn̄t habitus cognoſcitiui directe poni in eo ꝙ vnū numero exn̄s eſt oībus hoībus cōe: vn̄ ſi intellectus poſſibilis ſit vnus numero oīuʒ hoīuʒ hitu ſciarū ſʒ quos hoīes diuerſificant̄ nō poterunt eſſe in intellectu poſſibili ſicut in ſubto: ſed erūt in viribus interioribus ſenſitiuis: que ſūt diuerſe in diuerſis. Sʒ iſta poſitio primo qdē eſt ꝯ intētionē. Ariſtotelis. Manifeſtū eſt. n. ꝙ vires ſenſitiue nō ſūt rōnales ꝑ eſſentiā: ſʒ ſolū ꝑ participationē: vt dr̄ in primo Ethi. pħs aūt ponit intellectuales virtutes: q̄ ſunt ſapia: ſcia: ⁊ intellectus: i eo qd̄ eſt rōnale per eſſentiā: vn̄ nō ſūt i virib⁹ ſenſitiuis: ſed in ipſo itellectu. Expreſſe ēt dicit in. 3. de aīa: ꝙ intellectus poſſibilis cum ſic fiat ſingula. i. cum reducatur in actum ſingulorum per ſpecies intelligibiles: tunc fit

ſm actum eo modo quo ſciens dr̄ eſſe in actu: quod qdez accidit cū aliqs poſſit opari p ſeipſuz. ſ. ꝯſiderādo. Et quidem igit̄ tūc potētia quodammodo: non tn̄ ſimplr̄: vt aut adiſcere aut īuenire. Ipſe ergo ītellectus poſſibilis ē ī quo eſt habitus ſcie: quo pōt cōſiderare etiam cum nō cōſiderat. Scḋo etiam hec poſitio eſt ꝯ rei veritatem: ſicut enim eius eſt potētia cuius eſt operatio. ita etiam eius ē habitus cuius eſt operatio: ītelligere autem ⁊ ꝯſiderare eſt ꝓpri⁹ actus ītellectus: ergo ⁊ hītus quo ꝯſideraᷓ eſt ꝓpꝛie ī ipo ītellectu. ¶ Ad pꝛimū ergo dōz: ꝙ qdaz dixerūt: vt Simplicius refert ī cōmēto p̄dicamētoꝝ. ꝙ q2 oīs opatio hoīs ē quodāmodo ꝯiūcti: vt phs dicit ī pmo de aīa: iō nullus habitus eſt aīe tm̄: ſed ꝯiuncti: ⁊ per hoc ſequit̄ ꝙ nullus habitus ſit ī intellectu: cum intellectus ſit ſeparatus: vt rō ꝑpoſita ꝓcedebat: ſed iſta ratio nō cogit: habitus. n. nō eſt diſpoſitio obi ad potētiaz: ſed magis diſpoſitio potētie ad obm: vnde hītus opz ꝙ ſit in ipſa potētia: que ē pꝛincipiuz actus: nō aūt ī eo qḋ comparaᷓ ad potētiam ſic obz. Ipm autem ītelligere nō dicit̄ cōmune eſſe aīe ⁊ coꝛpi niſi rōne fantaſmatis: vt dicit̄ ī pꝛimo de aīa. pz autem ꝙ fantaſma comparaᷓ ad ītellectum poſſibilem vt obiectum: vt dicit̄ in. 3. de aīa: vnde relinquit̄ ꝙ habitus intellectiuus ſit pꝛincipaliter ex parte ipſius intellectus: nō autem ex parte fantaſmatis quod eſt cōmune aīe ⁊ coꝛpoꝛi. Et ideo dōm ē ꝙ intellectus poſſibilis eſt ſubz habitus: illi. n. cōpetit eſſe ſubz habitus qḋ eſt in potētia ad multa: ⁊ hoc maxime cōpetit intellectui poſſibili: vnde intellect⁹ poſſibilis eſt ſubm habituum intellectualium. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ſicut potētia ad eſſe ſenſibile cōuenit mãe coꝛpoꝛali: ita potentia ad eſſe intelligibile cōuenit intellectui poſſibili: vnde nihil pꝛohibz in intellectu poſſibili eſſe habitū: q eſt medius inter puraz potentiam ⁊ actum perfectū. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ q2 vires apprehēſiue interius p̄parāt ītellectui poſſibili ꝓpꝛiuz obm: ideo ex bona diſpōne haꝝ viriū ad quā cooperatur bona diſpoſitio coꝛpoꝛis: redditur homo habilis ad intelligendum: ⁊ ſic habitus intellectiuus ſecūdario poteſt eſſe ī iſtis viribus: pꝛincipalr̄ aūt in ītellectu poſſibili.

Ad quintuz ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ī volūtate nō ſit aliqs hītus. Hītus. n. q in ītellectu ē ſunt ſpēs intellectuales qbus intelligit actu: ſz voluntas non operaᷓ p aliquas ſpēs: ergo volūtas nō ē ſubz alicuius hītus. ¶ P̄. In intellectu agēte nō ponit̄ aliqs hitus ſicut in ītellectu poſſibili: qui eſt potentia actiua: ſed voluntas eſt maxīe potentia actiua: q2 mouet oēs potentias ad ſuos actus vt ſupꝛa dcm̄ ē: ergo in ipſa non eſt aliqs hitus. ¶ P̄. In potētijs nālibus nō eſt aliqs hītus: q2 ex ſua nã ſunt ad aliqd determinate: ſed volūtas ex ſua nã oꝛdinatur ad hoc ꝙ tēdat in bonū oꝛdinatū rōne: ergo in volūtate non ē aliqs hītus. ¶ Sz ꝯ ē ꝙ iuſtitia eſt hītus qdam: ſed iuſtitia ē ī volūtate: eſt. n. iuſtitia hītus qdam ſm quē aliq volūt ⁊ operant̄ iuſta: vt dr̄ in. 5. ethi. ergo volūtas ē ſubm alicuius habitus. ¶ Rñ° dōz: ꝙ oīs potētia q̄ diuerſimode pōt oꝛdinari ad agendū: idiget hītu quo bene diſponaᷓ ad ſuū actū: volūtas āt cū ſit potētia rōnalis: diuerſimode pōt ad agēdū oꝛdinari: ⁊ ideo opz ī volūtate aliquē habitū ponere quo bn̄ diſponaᷓ ad ſuum actū. Ex ipſa ēt rōne habitus appet ꝙ hz quādaz pꝛincipalē oꝛdinationem ad volūtatē: ꝓut habitus eſt quo qs vtit̄ cū voluerit: vt ſupꝛa dcm̄ eſt. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ ſicͭ ī ītellectu ē aliqua ſpēs q̄ eſt ſimilitudo obti: ita opz ī volūtate ⁊ in qualibet vi appetitiua eē aliqd quo iclinet̄ in ſuū obm: cū nihil aliud ſit appetitus appetitiue vtutis q̄ȝ iclinatio quedā: vt ſupꝛa dcm̄ eſt. Ad ea ergo q̄ ſufficiēter inclinaᷓ: p nãm ipſius potētie: nō indiget aliqua qualitate inclināte: ſz q2 neceſſariū eſt ad finē humane vite ꝙ vis appetitiua inclinet̄ ad aliqḋ determinatū: ad qḋ nō inclinaᷓ ex nã potētie q̄ ſe hz ad multa ⁊ diuerſa: iō neceſſe eſt ꝙ in volūtate ⁊ ī alijs virib⁹ appetitiuis ſint q̄dā q̄litates iclinātes: q̄ dr̄ habitus. ¶ Ad ſcḋz dōz: ꝙ ītellectus agēs ē agens tm̄ ⁊ nullo mō patiēs: ſz volūtas ⁊ q̄libet uis appetitiua ē mouens ⁊ motū: ut dr̄ in. 3. de aīa: ⁊ iō non ē ſimilis rō de utroq3: nã eſſe ſuſceptiuū hītus ꝯuenit ei qḋ eſt quodāmodo in potētia.

¶ Ad tertiū dōm: ꝙ uolūtas ex ipſa nã potētie inclinaᷓ in bonū rationis: ſz q2 hoc bonū multiplr̄ diuerſificaᷓ: neceſſe eſt ut ad aliqḋ determinatū bonū rationis uolūtas per aliquē habitū inclinet̄: ad hoc ꝙ ſequaᷓ ꝓmptioꝛ operatio.

Ad ſextuz ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ in angelis non ſint hit⁹. Dic̄. n. Maxim⁹ ꝯmētatoꝛ Dio. in. 7. ca. de ce. hierarchia. Non ꝯuenit arbitrari vtutes ītellectuales. i. ſpūales moꝛe accidētiū queadmodum ⁊ ī nobis ſūt: in diuinis intellectib⁹. ſ. angelis eē: ut aliud in alio ſit ſic in ſubo: accn̄s. n. oē illinc repulſuz eſt: ſz oīs habitus eſt accn̄s. ergo in angelis non ſunt habitus. ¶ P̄. Sicͭ Dio. dicit in. 4. ca. de ce. hierarchia: Sancte celeſtiuz eēntiaꝝ diſpoſitiōes ſup oīa alia dei bonitatē ꝑticipāt: ſed ſemꝑ qḋ ē p ſe ē pꝛius ⁊ potius eo qḋ eſt p aliquid: ergo angeloꝛum eſſentie per ſeipſas perficiuntur ad confoꝛmitatem dei: non ergo p aliquos habitus: ⁊ hec uidet̄ eē ratio Maximi q ibidem ſubdit. Si. n. hoc eēt: non utiq3 maneret in ſemetipſa haꝝ eſſentia: nec deificari per ſe q̄ȝtū foꝛet poſſibile ualuiſſet. ¶ P̄. Habitus ē diſpoſitio quedā ut dr̄ i. 5. metaph. ſz diſpoſitio ut ibidē dr̄: eſt oꝛdo hn̄tis partes: cū ergo angeli ſint ſimplices ſubſtantie: uidet̄ ꝙ in eis nō ſint diſpoſitiones ⁊ habit⁹. ¶ Sz ꝯ ē ꝙ Dio. dicit. 7. ca. ce. hierarchie: ꝙ angeli pꝛime hierarchie noīant̄ calefacientes. ⁊ thꝛoni: ⁊ effuſio ſapie manifeſtatio deifoꝛmi ipſoꝝ habituum. ¶ Rñ° dōm: ꝙ qdam poſuerūt in angelis non eſſe habitus: ſz q̄cūq3 dr̄ de eis: eſſentialiter dr̄. unde. Maximus poſt p̄dicta vba q̄ induximus dic̄. Habitudies eaꝝ atq3 vtutes q̄ in eis ſunt eēntiales ſūt ꝑꝑ īmaterialitatē. ⁊ hoc ēt Simplicius dic̄ in ꝯmento p̄dicamētoꝝ: ſapia aūt q̄ eſt in aīa habit⁹ eſt: q̄ aūt in intellectu ſubſtantia: oīa. n. q̄ ſunt diuina ⁊ p ſe ſufficiētia ſunt ⁊ in ſeipſis exiſtentia: q̄ qdem poſitio ꝑtim hz ueritatē: ⁊ ꝑtim ꝯtinet falſitatē. Manifeſtū eſt. n. ex pꝛemiſſis ꝙ ſubm hītus non eſt niſi ens in potētia. Conſiderātes igr̄ p̄dicti ꝯmentatoꝛes ꝙ angeli ſūt īmateriales: ⁊ ꝙ non ē in illis potētia mãe ſm hoc ab eis hītum excluſerūt ⁊ oē accn̄s. Sed q2 lz in angelis non ſit potētia mãe: eſt tn̄ in eis aliqua potētia: eſſe. n. actum puꝝ eſt ꝓpꝛium dei: ⁊ ideo inq̄ȝtū inuenit̄ in eis de potentia: intantū in eis poſſunt habitus inueniri. Sed q2 potētia mãe ⁊ potētia intellectualis ſubſtātie: non ē vni⁹ rōnis ideo per ꝯſequens nec habitus unius rōnis ē utrobiq3. unde Simplicius dic̄ in ꝯmento p̄dicamētoꝝ: ꝙ habitus intellectualis ſubſtātie nō ſunt ſimiles his q ſunt hic habitib⁹: ſed magis ſunt ſimiles ſimplicib⁹ ⁊ immãlibus ſpēbus quas cōtinet in ſeipſo. Circa hmōi tn̄ habitū aliter ſe hz intellectus angelicus: ⁊ aliter ītellect⁹ hūanus. Intellect⁹. n. human⁹ cū ſit īfimus in oꝛdine intellectuū: ē in potētia reſpectu omniū intelligibiliū: ſicͭ materia pꝛima reſpectu oīm foꝛmarū ſenſibiliū: ⁊ ideo ad oīa intelligēda indiget aliquo habitu: ſz intellect⁹ angelicus nō ſe hz ſicͭ pura potētia in gn̄e intelligibiliū: ſz ſicut actus qdā: non aūt ſicͭ actus purus: hoc. n. ſolius dei ē: ſz cū ꝑmixtiōe alicui⁹ potētie: ⁊ tāto minus hz de potētialitate q̄ȝto ē ſupioꝛ: ⁊ iō vt in pꝛimo dcm̄ eſt: inq̄ȝtū eſt in potētia indiget ꝑfici habitualiter p aliq̄s ſpēs intellectuales ad opationez ꝓpꝛiaz: ſed inq̄ȝtum ē actu p eēntiā ſuā pōt aliqua intelligere: ad min⁹ ſeipſuz: ⁊ alia ſz modū ſue ſubſtātie vt dicit̄ in li. de cauſis: ⁊ tāto ꝑfectius q̄ȝto ē perfectioꝛ. Sed q2 nullus ꝑtinet ad ꝑfectionē dei: ſz in infinitū diſtat: ꝑꝑ hoc ad attingēdum ad ipm deū p intellectū ⁊ volūtatem: indigēt aliqbus habitib⁹ tanq3 in potētia exiſtens reſpectu illius puri actus. vñ Dio. dicit: hitus eoꝛum eſſe deifoꝛmes qbus. ſ. deo ꝯfoꝛmant̄: habit⁹ aūt q ſūt diſpoſitiones ad eſſe nãle nō ſunt in angelis: cum ſint immãles. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ vbū Maximi intelligēdū ē de habitib⁹ ⁊ accidētibus materialib⁹. ¶ Ad ſcḋm dōz: ꝙ q̄ȝtuz ad hoc qḋ ꝯuenit angelis p ſuā eēntiā nō indigent habitu: ſz q2 nō ita ſūt p ſeipſos entes qn ꝑticipent ſapiam ⁊ bonitatem diuinā: ideo inq̄ȝtum indigent ꝑticipare aliqd ab exterioꝛi intātuz neceſſe ē in eis ponere habit⁹. ¶ Ad tertiū dōz: ꝙ in angelis nō ſūt partes eſſentie ſed ſunt partes ſm potētiaz: inquātuz intellectus eoꝝ per plures ſpēs perficit̄ ⁊ voluntas eoꝝ ſe habet ad plura.

¶ Queſtio. li.

d

Einde cōſiderādū eſt de cā habituū ⁊ pͥmo q̃ſtū ad gñationē ipſoꝝ. 2º q̃ſtū ad augmētū. 3º q̃ſtū ad diminutionē ⁊ corruptionē. ¶ Circa pͥmū q̄runt̄ q̃tuoꝛ. Pͥo vtꝝ aliq̄s habitus ſit a nā. 2º vtrū aliq̄s habit⁹ cauſet̄. 3º vtꝝ ꝑ vnū actū poſſit generari habit⁹. 4º vtꝝ aliqui habitus ſint in hominibus infuſi a deo.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nullus habit⁹ ſit a natura. Eoꝝ.n.q̄ ſunt a nā vſus nō ſubiacet volūtati: ſed habitus eſt quo q̄s vtit̄ cū voluerit: vt dic̄ Cōmē. in. 3. d̄ aīa. ergo habitus nō ē a nā. ¶ P̄. Natura non facit ꝑ duo qđ per vnū pōt facere: ſꝫ potētie anime ſunt a nā: ſi igit̄ habitus potentiaꝝ a nā eſſent: habitus ⁊ potētia eēnt vnum. ¶ P̄. Natura nō deficit in neceſſarijs: ſꝫ habitus ſunt neceſſarij ad bene opandū: vt ſupra dcm̄ eſt: ſi igit̄ habitus aliq̄ eēnt a natura: videt̄ ꝙ nā non deficeret quin oēs habitus neceſſarios cauſaret: pꝫ āt hoc eſſe falſuꝫ. ergo habitus nō eſt a nā. ¶ Sed ꝯ̄ eſt ꝙ in. 6. ethicoꝝ inter alios habitus ponit̄ intellectus pͥncipioꝝ qui ē a natura. vñ ⁊ pͥncipia pͥma dn̄r naturaliter cognita. ¶ Rñ⁰ dōꝫ: ꝙ aliq̄d poteſt eſſe naturale alicui dupl̄r. Uno mō ſm nām ſpeciei: ſicut nāle eſt homini eē riſibile: ⁊ igni ferri ſurſuꝫ. Alio mō ſm nāꝫ indiuidui: ſicut nāle ē ſoꝛti vl̄ platōi eē egrotatiuū vl̄ ſanatiuū ſꝫ ꝓpͥā cōplexionē. Rurſus ſm vtrāq̄ nām pōt dici aliquid naturale dupliciter. Uno mō q: totū eſt a nā. Alio mō q: ſm aliq̄d eſt a nā: ⁊ ſm aliq̄d eſt ab exterioꝛi pͥncipio: ſicut cū aliq̄s ſanat̄ ꝑ ſeipm̄: tota ſanitas eſt a nā: cum aūt aliquis ſanat̄ auxilio medicīe ſanitas ꝑtim eſt a natura: ꝑtim ab exteriori pͥncipio. Si igit̄ loquamur de habitu ſm ꝙ diſpoſitio ſubiecti in oꝛdine ad formā vel nām: quolibet p̄dictorum modoꝝ ꝯtingit hītum eē nāleꝫ. Eſt.n. aliqua diſpoſitio nālis que debet̄ humane ſpeciei: extra quā nullus homo inuenit̄: ⁊ hec ē nālis ſꝫ nāꝫ ſpeciei: ſꝫ q: talis diſpoſitio quādā latitudinē hꝫ: ꝯtingit diuerſos gradus hm̄ōi diſpoſitionis cōuenire diuerſis hoīb⁹ ſm nām indiuidui: ⁊ hm̄ōi diſpoſitio pōt eſſe vel totaliter a nā vel partim a nā: ⁊ ꝑtiꝫ ab exterioꝛi pͥncipio ſicut dcm̄ eſt de his qui ſanāt̄ per artē: ſꝫ habitus q̄ eſt diſpoſitio ad opationem cuius ſubm̄ eſt potētia aīe: vt dcm̄ eſt: pōt q̄dem eſſe nālis ⁊ ſm nām ſpeciei: ⁊ ſm nām indiuidui: ſm q̄dem nām ſpēi ſm ꝙ ſe tenet ex ꝑte ipſius aīe: que cū ſit forma coꝛpis eſt pͥncipiuꝫ ſpecificū: ſm aūt nām indiuidui ex ꝑte coꝛpis qđ eſt māle pͥncipiū: ſed tñ neutro mō ꝯtingit ī hoībus eſſe hītus nāles: ita ꝙ ſint totalr̄ a nā. In angelis ſiq̄dem ꝯtingit eo ꝙ hñt ſpēs intelligibiles nāliter inditas: qđ non cōpetit hūane nāe: vt in pͥmo dcm̄ eſt. Sunt ergo in hoībus aliq̄ habitus nāles tanq̄ꝫ partim a nā exñtes: ⁊ ꝑtim ab exterioꝛi pͥncipio: alr̄ q̄deꝫ ī appħēſiuis potētijs: ⁊ aliter in appetitiuis potentijs. In appħenſiuis.n. potētijs pōt eē hītus nālis ſm īchoationē ⁊ ſm nām ſpeciei: ⁊ ſm nāꝫ īdiuidui: ſꝫ q̄deꝫ nām ſpeciei ex ꝑte ipſius aīe: ſic ītellectus pͥcipioꝝ dr̄ eſſe hītus nālis: ex ipſa.n. nā aīe intellectualis conuenit hoī ꝙ ſtati cognito q̄d eſt totū: ⁊ q̄d ē ps: cognoſcat ꝙ oē totū eſt maius ſua ꝑte: ⁊ ſil̄e eſt in ceteris. Sed q̄d ſit totū ⁊ q̄d ſit pars cognoſcere non pōt niſi per ſpēs ītelligibiles a fantaſmatibus acceptas: ⁊ ꝑꝑ hoc phs in fine poſterioꝝ oñdit ꝙ cognitio pͥncipioꝝ ꝓuenit nobis ex ſenſu: ſꝫ v̄o nām indiuidui eſt aliq̄s hītus cognoſcitiuus ſm īchoationem nālem: inq̄ſtum vnus hō ex diſpoſitione oꝛganoꝝ eſt magis aptus ad bñ intelligendū q̄ꝫ alius inq̄ꝫtuꝫ ad opationē intellectus indigemus v̄tutibus ſenſitiuis. In appetitiuis aūt potētijs non eſt aliq̄s habitus nālis ſm inchoationē ex parte ipſius aīe quātum ad ipſam ſubſtantiā hīt⁹: ſꝫ ſolum quātum ad pͥncipia q̄dam ipſius: ſicut pͥncipia iuris cōmunis dn̄r eſſe ſeminalia v̄tutum: ⁊ hoc ideo: q: inclinatio ad obiecta pꝛopͥa que videt̄ eſſe inclinatio hītus: non pertinet ad habitū: ſed magis ꝑtinet ad ipſam rōnem potentiaꝝ: ſed ex ꝑte coꝛpoꝛis ſm nām indiuidui ſunt aliq̄ habitus appetitiui ſm inchoationes naturales: ſunt.n. quidam diſpoſiti ex pꝛopͥa coꝛpoꝛis complexione ad caſtitatem vel manſuetudineꝫ: vel ad aliq̄d hm̄ōi. ¶ Ad pͥmū ergo dōꝫ: ꝙ obiectio illa procedit de natura ſm ꝙ diuidit̄ ꝯ̄ rationem ⁊ voluntatem: cum tamen ipſa ratio ⁊ voluntas ad naturam hoīs pertineant. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ aliq̄d etiam nāliter poteſt ſuperaddi potentie: quod tñ ad ipſam potentiā pertinere nō pōt: ſicut in angelis non pōt ꝑtinere ad ipſam potentiā intellectiuā ꝙ ſit ꝑ ſe cognoſcitiua oīum q: opoꝛteret ꝙ eſſet actus oīum: qđ ſolius dei ē. id.n. quo aliq̄d cognoſcitur opꝫ eſſe actualem ſimilitudineꝫ eius qđ cognoſcit̄. vñ ſequeretur ſi potentia angeli per ſeipſam cognoſceret omnia ꝙ eſſet ſimilitudo ⁊ actus oīum: vñ opꝫ ꝙ ſupaddant̄ potētie intellectiue ipſius alique ſpēs itelligibiles q̄ ſint ſimilitudīes reꝝ intellectiuaꝝ q: per participationē diuine ſapīe ⁊ nō per eſſentiā ꝓpꝛiam pñt intellectus eoꝝ eſſe actu ea q̄ intelligunt. Et ſic pꝫ ꝙ non oē id qđ ꝑtinet ad habitū nālem pōt ad potētiaꝫ ꝑtinere. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ nā non equaliter ſe hꝫ ad cauſandas oēs diuerſitates habituū: q: q̄dam poſſunt cauſari a nā: q̄dam nō: vt ſupꝛa dcm̄ eſt: ⁊ ideo non ſequitur ſi aliqui ſint habitus naturales ꝙ omnes ſint naturales.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Ur̄ ꝙ nullus habitus poſſit ex actu cauſari. Habitus.n. eſt qualitas q̄dam: vt ſupꝛa dcm̄ eſt: oīs āt qualitas cauſat̄ in aliquo ſubto inquātum eſt alicuius receptiuū. cū igr̄ agēs ex hoc ꝙ agit ñ recipiat aliq̄d ſꝫ magis ex ſe emittat: videt̄ ꝙ non poſſit aliq̄s hītus in agente ex ꝓpͥjs actibus generari. ¶ P̄. Illud ī quo cauſat̄ aliqua q̄litas mouet̄ ad qualitatem illā: ſicut pꝫ in re calefacta vel infrigidata. ꝙ āt ꝓducit actum cauſantē q̄litatem: mouet: vt pꝫ de calefaciente vel īfrigidante: ſi igr̄ in aliquo cauſaret̄ hītus ꝑ actum ſuipſius ſequeret̄ ꝙ idē eſſet mouēs ⁊ motum: agēs ⁊ patiēs: qđ eſt īpoſſibile: vt dr̄ in. 6. phy. ¶ P̄. Effectus nō pōt eſſe nobilioꝛ ſua cā: ſed hītus eſt nobilioꝛ q̄ꝫ actus p̄cedens hītum: qđ pꝫ ex hoc ꝙ nobilioꝛes act⁹ reddit. ergo hītus nō pōt cauſari ab actu pꝛecedente habituꝫ. ¶ Sꝫ ꝯ̄ eſt ꝙ phs in. 2. ethicoꝝ docet habitus v̄tutum ⁊ vitioꝝ ex actibus cauſari. ¶ Rñ⁰ dōꝫ: ꝙ in agente q̄nq̄ eſt ſolum actiuū pͥncipiū ſui actus: ſic in igne eſt ſolū pͥncipiū actiuū calefaciendi: ⁊ in tali agente nō pōt aliq̄s hīt⁹ cauſari ex ꝓpͥo actu ⁊ inde ē ꝙ res naturales non poſſūt aliq̄d cōſueſcere vel diſſueſcere: vt dr̄ in. 2. ethico. Inuenitur aūt aliquod agens in quo eſt pͥncipiū actiuum ⁊ paſſiuū ſui act⁹: ſicut pꝫ in actibus humanis: nā actus appetitiue v̄tutis procedunt a vi appetitiua: ſꝫ ꝙ mouet̄ a vi appꝛehenſiua repꝛeſentāte obm̄. ¶ Et vlterius vis intellectiua ſm ꝙ rōcinatur de ꝯcluſionibus hꝫ ſic pͥncipiū actiuū ꝓpoſitionem ꝑ ſe notā: vnde ex talibus actibus poſſunt ī agētibus aliqui habitus cauſari: nō q̄dem quantuꝫ ad pͥmū actiuū pͥncipium: ſed quātum ad pͥncipiū actus qđ mouet motū: nā oē qđ patit̄ ⁊ mouet̄ ab alio diſponit̄ ꝑ actū agentis: vñ ex multiplicatis actibus generat̄ quedaꝫ qualitas in potētia paſſiua ⁊ mota q̄ noiat̄ habitus: ſic habitus v̄tutum moꝛaliū cauſat̄ in appetitiuis potentijs ſm ꝙ mouent̄ a rōne: ⁊ habitus ſciarum cauſant̄ in ītellectu ſm ꝙ mouent̄ a pͥmis ꝓpoſitionibus. ¶ Ad pͥmum ergo dōꝫ: ꝙ agens inquantū eſt agens nō recipit aliq̄d: ſꝫ īquantum recipit motū ab alio: ſic recipit aliq̄d a mouēte: ⁊ ſic cauſat̄ habitus. ¶ Ad ſcđꝫ dōm: ꝙ idem ſm idē nō pōt eſſe mouens ⁊ motum: nihil aūt ꝓhibet ideꝫ a ſeipſo moueri ſm diuerſa: vt in. 8. phyſicoꝝ pꝛobat̄. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ actus p̄cedens hītuꝫ inquantū ꝓcedit a pͥncipio actiuo: ꝓcedit a nobilioꝛi pͥncipio q̄ꝫ ſit hītus generatus: ſicut ipſa ratio eſt nobilius pͥncipio q̄ꝫ ſit habitus v̄tutis moꝛalis in vi appetitiua per actuum conſuetudines generatus: ⁊ intellectus pͥncipioꝛum eſt nobilius pͥncipiū q̄ꝫ ſcia concluſionum.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ꝑ vnū actū poſſit habit⁹ generari. Demōſtratio.n. act⁹ rōnis ē: ſꝫ ꝑ vnā demōſtratōeꝫ cauſat̄ ſcia: q̄ eſt hītus ꝯcluſiōis vni⁹: ergo hītus pōt cāri ex vno actu. ¶ P̄. Sic ꝯtingit act⁹ creſcere ꝑ multiplicatiōem ita ꝯtingit actū cre-

ſcere ꝑ intenſionem: ſed multiplicatis actibus generatᷣ habitus. ergo ēt ſi multū intēdatᷣ unus poterit eē cā generatiua habitus. ¶ P̄. Sanitas ⁊ egritudo ſunt habitus qdā: ſed ex uno actu ꝯtingit hoīem uel ſanari: uel infirmari: ergo un⁹ act⁹ pōt habitū cāre. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt qḋ phs dicᷣ in p̄mo ethi. ꝙ vna hyrūdo ver nō facit: nec vna dies: ita vtiqꝫ nec beatū nec felicē vna dies: nec paucū tp̄s: ſʒ beatitudo eſt operatio ſm habitū ꝑfecte virtutis vt dr̄ in primo ethicoꝝ. ergo habitus virtutis: ⁊ eadem rōne alius habitus nō cauſatᷣ ꝑ vnum actum. ¶ Rñ⁰ dr̄: ꝙ ſicut iam dictuꝫ: habitus ꝑ actum generatur inquantum potentia paſſiua mouetᷣ ab aliquo principio actiuo. Ad hoc autem ꝙ aliqua qualitas cauſetur in paſſiuo: opꝫ ꝙ actiuum totalr̄ vincat paſſiuuꝫ: vnde videmus ꝙ q: ignis nō pōt totalr̄ vincere ſuū cōbuſtibile: nō ſtatim inflamatᷣ ipꝫ: ſed paulatī abijcit cōtrarias diſpoſitiones: vt ſic totalr̄ vincens ipſum: ſimilitudineꝫ ſuā ipſi imprimat. Manifeſtū eſt aūt ꝙ principiū actiuum qḋ eſt rō non totalr̄ poteſt ſuperuincere appetitiuam potētiā in vno actu: eo ꝙ appetitiua potentia ſe hꝫ diuerſimode ⁊ ad multa: iudicatᷣ aūt ꝑ rōnem in actu vno aliqd appetendum ſm determinatas rōnes ⁊ circūſtātias: vnde ex hoc non totalr̄ vincitᷣ appetitiua potētia: vt feratᷣ in idem vt in pluribus per moduꝫ nāe: qḋ ꝑtinet ad habitū v̄tutis: ⁊ iō habitus v̄tutis nō pōt cauſari ꝑ vnū actum: ſʒ ꝑ multos. In apphenſiuis aūt potētijs ꝯſiderandū ē ꝙ duplex ē paſſiuū: vnū qdeꝫ ipſe itellectus poſſibilis: aliud aūt intellect⁹ quem vocat Ariſtoteles paſſiuū: q eſt rō ꝑticularis .i. vis cogitatiua cū memoratiua ⁊ imaginatiua. Reſpectu igitur primi paſſiui poteſt eſſe aliqḋ actiuū qḋ vno actu totaliter vincit potētiā ſui paſſiui: ſicᷣ vna ꝓpoſitio ꝑ ſe nota ꝯuincit itellectū ad aſſentiēdū firmiter ꝯcluſioni: qḋ qdem nō facᷣ ꝓpoſitio ꝓbabilis: vnde ex multis actib⁹ rōnis opꝫ cauſari hītum opinatiuū ēt ex parte itellectus poſſibilis. Hītuꝫ autē ſcīe poſſibile eſt cauſari ex vno rōnis actu q̄tum ad itellectum poſſibilem: ſed q̄tū ad īferiores vires apprehēſiuas neceſſariū eſt eoſdeꝫ act⁹ pluries reiterari: vt aliqd firmiter memorie īprimatᷣ: vnde phs ī ca. de memoria ⁊ reminiſcētia dicᷣ: ꝙ meditatio ꝯfirmat memoriā: hītus aūt corꝑales poſſibile eſt cauſari ex vno actu ſi actiuum fuerit magne v̄tutis: ſicᷣ quandoqꝫ medicina fortis ſtatim inducit ſanitatem. Et per hoc pꝫ reſponſio ad obiecta.

Ad quartū ſic ꝓceditᷣ. Videtᷣ ꝙ nullus hīt⁹ hoībus īfundatᷣ a deo. Deus. n. equalr̄ ſe hꝫ ēd omnes: ſi igr̄ qbuſdā īfundit hīt⁹ aliquos oībus eos īfunderet: qḋ pꝫ eſſe falſuꝫ. ¶ P̄. Deus operatᷣ ī oībus ſm modū q cōuenit nāe ipſoꝝ: q: diuine ꝓuidentie eſt nām ſaluare: vt dicᷣ Diony. 4. ca. de di. no. ſʒ hītus ī hoīe nālr̄ cauſantᷣ ex actibus: vt dcm̄ eſt: non ergo cauſat deus ī hoībus aliquos hītus abſqꝫ actibus. ¶ P̄. Si aliqs hītus a deo īfunditᷣ: ꝑ illū hītum hō pōt multos act⁹ ꝓducere: ſed ex illis actibus cauſatᷣ ſimilis hītus: vt in ſcḋo ethicoꝝ dicitᷣ. ſequitᷣ ergo duos habitus eiuſdē ſpeciei eē ī eodem: vnum acqſitū: ⁊ alterꝫ īfuſum: qḋ videtᷣ eſſe impoſſibile: nō. n. due forme eiuſdē ſpeciei poſſunt eſſe in eodeꝫ ſubīo: nō ergo hītus aliqs infunditᷣ hoī a deo. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt qḋ dr̄ Eccle. 15. Impleuit eū dñs ſpū ſapie ⁊ intellect⁹. ſʒ ſapia ⁊ intellect⁹ qdā hītus ſunt: ergo aliq hītus hoī a deo īfundūtᷣ. ¶ Rñ⁰ dr̄: ꝙ duplici rōne aliq hīt⁹ hoī a deo īfundūtᷣ. Prima rō eſt: q: aliq habit⁹ ſunt qbus homo bñ diſponitᷣ ad fineꝫ excedentem facultatē humane nāe: q eſt vltima ⁊ ꝑfecta hoīs beatitudo. vt ſupra dcm̄ ē. Et q: habit⁹ oꝫ eē ꝓportionatos ei ad qḋ hō diſponitᷣ ſm ipſos: iō neceſſe ē ꝙ ēt hīt⁹ ad hmōi finem diſponētes excedāt facultatem humane nāe: vñ tales habitus nūqꝫ poſſunt hoī ineſſe niſi ex infuſione diuina: ſicᷣ eſt de oībus gratuitis virtutibus. Alia rō eſt: q: deus pōt ꝓducere effect⁹ cauſaꝝ ſecūdaꝝ abſqꝫ ipſis cauſis ſecundis vt in p̄mo dcm̄ eſt. Sicut igr̄ quādoqꝫ ad oſtēſionē ſue v̄tutis ꝓducit ſanitateꝫ abſqꝫ nāli cauſa: que tñ ꝑ nām poſſet cauſari: ita ēt q̄ꝺoqꝫ ad oſtendendum ſuā virtutem infundit hoī illos hītus: q nāli virtute pñt cauſari: ſicut apoſtolus dedit ſciam ſcripturaruꝫ ⁊ oīum linguaꝝ: quā hoīes per ſtudium vel conſuetudineꝫ acquirere poſſunt: licet non ita perfecte. ¶ Ad primuꝫ ergo dḋm: ꝙ deus quantum ad ſuam nām equaliter ſe hꝫ ad omnes: ſed ſm ordinem ſue ſapientie certa ratione quedam tribuit aliquibus que non tribuit alijs. ¶ Ad ſcḋm dḋm: ꝙ hoc qḋ deus in omnibus operatur ſm modū eorum non excludit quin deus quedam operetur que natura operari non pōt: ſed ex hoc ſequitur ꝙ nihil operatᷣ cōtra id quod nature conuenit. ¶ Ad 3ᵐ dḋm: ꝙ actus qui producuntᷣ ex hītu infuſo: non cānt aliquem habitum: ſed ꝯfirmant habitum p̄exiſtenteꝫ: ſicut medicinalia remedia adhibita hoī ſano per nām non cānt aliquā ſanitatem: ſed ſanitatem prius habitam corroborant.

¶ Queſtio. lij.

Deinde cōſiderandū ē de augmēto hītuū. ¶ Et circa hoc q̄runtᷣ tria. Primo vtꝝ hītus augeatᷣ Scḋo vtꝝ augeantᷣ ꝑ additionē. Tertio vtꝝ quilibet actus augeat habitum.

Ad primū ſic ꝓceditᷣ. Vrᷣ ꝙ hītus augeri nō poſſit. Augmentū. n. ē circa quātitatē: vt dr̄ in. 5. phyſicoꝝ ſʒ hītus nō ſunt in gn̄e q̄titatis: ſed in gn̄e qualitatis: ergo circa eos augmētū eē non pōt. ¶ P̄. Hītus eſt ꝑfectio q̄dā: vt dr̄ in. 7. phy. ſed ꝑfectio cū iportet finē ⁊ terminuꝫ: non vr̄ poſſe recipe magis ⁊ minus: ergo hītus augeri ñ pōt. ¶ P̄. In his q̄ nō recipiūt magis ⁊ minus ꝯtingit eē alteratione: alterari. n. dr̄ qḋ de minus calido fit magis calidū: ſʒ in hītibus nō eſt alteratio: vt probatᷣ in. 7. phy. ergo hītus augeri nō poſſunt. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt ꝙ fides eſt qdam habitus: ⁊ tñ augetᷣ: vñ diſcipuli dño dxīt. Dñe adauge nobis fidem: vt habetᷣ Luce. 17. ergo habitus augentᷣ ¶ Rñ⁰ dḋm: ꝙ augmētū ſicᷣ ⁊ alia ad quātitatē ꝑtinētia a quātitatibus corꝑalibus ad res ſpūales ⁊ itellectuales trāſferuntᷣ: ꝑꝑ connālitatē itellectus noſtri ad res corꝑales: q̄ ſub imaginatiōe cadūt. Dicitᷣ aūt ī quātitatibus corporeis aliqd magnū ſʒ ꝙ ad debitā ꝑfectionē quātitatis ꝑducitᷣ: vnde aliqua q̄titas reputatᷣ magna in hoīe: q̄ non reputatur magna in elephāte: vñ ⁊ in formis dicimus aliqd magnū ex hoc ꝙ ē ꝑfectū. Et q: bonū hꝫ rōnē ꝑfecti: ꝑꝑ hoc in his q̄ nō mole magna ſūt: idem eſt eē maius qḋ meli⁹: vt Aug. dicit ī. 8. de tri. Perfectio āt forme duplr̄ pōt cōſiderari. Vno mō ſm ipſaꝫ formā. Alio mō ſʒ ꝙ ſubꝫ ꝑticipat formā. Inquātū igr̄ attenditᷣ ꝑfectio forme ſʒ ipſaꝫ formā ſic nō dicitᷣ ipſa eſſe parua vel magna: puta magna vel parua ſanitas vel ſcia. Inq̄tum vero attenditᷣ ꝑfectio forme ſm participationē ſubīi: dr̄ magis ⁊ min⁹: puta magis vel minus albū ⁊ ſanum. Nō aūt iſta diſtinctio ꝓcedit ſm hoc ꝙ forma habeat eſſe p̄ter māꝫ aut ſubm: ſʒ q: alia eſt cōſideratio eius ſm rōnem ſpeciei ſue: ⁊ alia ſm ꝙ ꝑticipatᷣ in ſubō: ſm hoc igitᷣ circa itenſionē ⁊ remiſſionē habituꝫ ⁊ formaꝝ fuerunt quatuor opiniones apud phos: vt Simplicius narrat ī cōmēto p̄dicamētorum. Plotin⁹. n. ⁊ alij platonici ponebāt ipſas qualitates ⁊ habit⁹ ſuſcipere magis ⁊ minus: ꝑꝑ hoc ꝙ materiales erāt: ⁊ ex hoc habebant indeterminationem quandam propter materie infinitatem. Alij vero incontrarium ponebant ꝙ ipſe qualitates ⁊ habitus ſcḋm ſe non recipiebant magis ⁊ min⁹: ſed qualia dicuntur magis ⁊ minus: ſʒ diuerſaꝫ participationem: puta ꝙ iuſtitia non dicatur magis ⁊ minus: ſed iuſtum: ⁊ hanc opinionē tangit Ariſtoteles in predicamētis. Tertia fuit opinio ſtoicoruꝫ: media inter has: poſuerūt. n. ꝙ aliq habit⁹ ſm ſe recipiūt magis ⁊ minus: ſicuti artes: qdā āt nō: ſicᷣ v̄tutes. Quarta opinio fuit quorūdā dicētiū ꝙ qualitates ⁊ forme imāles nō recipiūt magis ⁊ min⁹: māles āt recipiūt. Vt igr̄ hmōi rei v̄itas manifeſtetᷣ: cōſiderandū ē ꝙ illud ſm ꝙ ſortitᷣ aliqd ſpēm: opꝫ eſſe fixum ⁊ ſtans: ⁊ quaſi indiuiſibile: quecunqꝫ. n. ad illud attingūt ſub ſpecie continentᷣ: quecunqꝫ aūt recedunt ab illo vel in plus vel in minus: ꝑtinent ad aliam ſpēm vel ꝑfectiorem vel imperfectiorē: vñ phs dicit in. 8. metaph. ꝙ ſpēs rerū ſūt ſicᷣ numeri: in qbus additio vel diminutio variat ſpēꝫ. Si igitᷣ aliqua forma vel q̄cūqꝫ res ſm ſeipaꝫ vel ſm ali

quid ſui ſortiatur rōnem ſpēi: neceſſe eſt ꝙ ſm ſe cōſidera
ta hēat determinatā rōnem: q̄ neq; in plus excedere: neq;
in minꝰ deficere poſſit: ⁊ hmōi ſunt calor ⁊ albedo: ⁊ alie
hmōi qualitates q̄ nō dicūt in ordine ad aliud: ⁊ multo ma
gis ſubā q̄ ē ꝑ ſe ens. Illa vero q̄ recipiunt ſpēm ex aliquo
ad qd̄ ordinant: poſſūt ſm ſeipſa diuerſificari in plus vel i
minus: ⁊ nihilominus ſūt eadē ſpecie ꝑꝑ vnitatē eius ad
qd̄ ordinant ex quo recipiunt ſpēm: ſicut motus ſm ſe eſt in
tēſior ⁊ remiſſior: ⁊ tñ remanet eadem ſpēs ꝑꝑ vnitatē ter
mini ex quo ſpecificat: ⁊ idē pōt ꝯſiderari in ſanitate: nam
corpus pertingit ad rōnem ſanitatis: ſm ꝙ hꝫ diſpoſitiōeꝫ
ꝯuenientem nāe aīalis: cui poſſunt diſpoſitiones diuerſe cō
uenientes eſſe: vñ pōt variari diſpoſitio in plus vel in minꝰ
⁊ tñ ſemꝑ remanet ſanitatis rō: vñ phs dicit in.10. ethi. ꝙ
ſanitas ipſa recipit magis ⁊ minus: nō.n.eadē ē cōmēſura
tio i oībus. neq; i vno ⁊ eodē ſemp: ſed remiſſa ꝑmanet
ſanitas vſq; ad aliqd: hmōi āt diuerſe diſpoſitiōes vel cō
mēſurationes ſanitatis ſe hñt ſm excedens ⁊ exceſſuꝫ: vñ
ſi nomē ſanitatis eēt īpoſitū ſoli ꝑfectiſſime cōmenſuratio/
ni: tūc ipſa ſanitas non diceret maior vel minor. Sic igit
pꝫ qualiter aliqua qualitas vel forma poſſit ſm ſeipſaꝫ au
geri vel minui: ⁊ qualiter nō. Si vero ꝯſideremus quali/
tatē vel formā ſm participationem ſubi: ſic etiā inueniunt
quedam qualitates ⁊ forme recipere magis ⁊ minus: ⁊
quedā nō: hmōi aūt diuerſitatis cām Simplicius aſſignat
ex hoc ꝙ ſubſtantia ſm ſeipſaꝫ nō pōt recipe magis ⁊ mi
nus: q2 eſt ens per ſe: ⁊ ideo oīs forma q̄ ſubſtantialiter ꝑ/
ticipat in ſubō: caret intenſione ⁊ remiſſione. vñ in genere
ſubſtantie nihil dr̄ ſm magis ⁊ minus. Et q2 q̄titas pro/
pinquat eſt ſubſtātia ⁊ figura ēt conſequit q̄titatem: inde
ē ꝙ neq; ēt in iſtis dr̄ aliqd ſm magis aut minus. Vñ phs
dicit in.7.phyſicorum: ꝙ cum aliqd accipit formam ⁊ figurā
non dr̄ alterari: ſed magis fieri: Alie vero qualitates q̄ ſūt
magis diſtantes a ſubſtantia: ⁊ coniungunt paſſionibus ⁊
actionibus: recipiunt magis ⁊ minus ſm participationem
ſubiecti. Pōt aūt ⁊ magis explicari hmōi diuerſitatis rō:
vt.n.dcm̄ eſt: id a quo aliquid hꝫ ſpēm opꝫ manere fixū
⁊ ſtans in indiuiſibili: duobus igit modis pōt contingere
ꝙ forma nō participat ſm magis ⁊ minus. Vno mō q2
participās hꝫ ſpēm ſm ipſam: ⁊ inde ē ꝙ nulla forma ſub
ſtantialis participat ſm magis ⁊ minus: ⁊ ꝑꝑ hoc phs di
cit in.8.metaphyſice: ꝙ ſicut numerus nō hꝫ magis neq;
minus: ſic neq; ſubſtantia q̄ eſt ſm ſpēm.i.q̄tū ad ꝑticipa
tionē forme ſpecifice: ſed ſiqdem q̄ cū materia.i.ſm mate
riales diſpōnes inuenit magis ⁊ minus in ſubſtātia. Alio
mō pōt ꝯtingere ex hoc ꝙ ipſa indiuiſibilitas ē de rōne for
me: vñ opꝫ ꝙ ſi aliqd ꝑticipet formā illā: ꝙ ꝑticipet illā ſꝫ
rōnem indiuiſibilitatis: ⁊ inde ē ꝙ ſpecies numeri nō dicūt
ſm magis ⁊ minus: q2 vnaqueq; ſpecies in eis conſtituit
ꝑ indiuiſibilem vnitatē: ⁊ eadem rō eſt de ſpeciebus q̄ti/
tatis continue que ſm numeros accipiunt: vt bicubitum
⁊ tricubitū: ⁊ de relatiōibus: vt duplū ⁊ triplū: ⁊ de figu
ris: vt trigonū ⁊ tetragonū: ⁊ hāc rōnem ponit Ariſtote/
les in p̄dicamētis: vbi aſſignās rōnem quare figure nō re/
cipiūt magis ⁊ minus dicit. Que qdē recipiūt trigoni ra/
tionē ⁊ circuli. ⁊ ſimilr trigona vel circuli ſunt q2 indiuiſibi
litas eſt de ipſa eorum rōne. vnde quecūq; participāt rōnem
eorum: opꝫ ꝙ indiuiſibiliter participēt. Sic igit pꝫ ꝙ cū hitꝰ
⁊ diſpoſitiones dicant ſm ordinē ad aliqd: vt dr̄ i ſeptimo
phyſicorum: duplr poteſt intēſio ⁊ remiſſio i habitibus ⁊ di
ſpoſitionibꝰ ꝯſiderari. Vno mō ſm ſe ꝓut dr̄ maiori vl
minori ſanitas: vel maior vel minor ſcia que ad plura vel
pauciora ſe extēdit. Alio mō ſm participationē ſubi ꝓut
.ſ.equales ſcia vel ſanitas magis recipit in vno q̄ in alio
ſm diuerſam aptitudinē: vel ex nā: vel ex cōſuetudine: nō
.n.habitus ⁊ diſpoſitio dat ſpēm ſubiecto: neq; iterum in ſui
rōne includit indiuiſibilitatē. Quomō aūt circa virtutē ſe
habeat infra dicet. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut nomē
magnitudinis deriuat a q̄titatibus corꝑalibus ad intelligi
biles ꝑfectiones formarum: ita ēt ⁊ nomē augmēti: cuius ter
minus ē magnū. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ habitus qdem ꝑfectio
eſt nō: tñ talis ꝑfectio q̄ ſit terminus ſui ſubiecti: puta dans
ei ēē ſpecificum: neq; etiam in ſui rōne terminū includit:
ſicut ſpecies numerorum. vnde nihil ꝓhibet qn recipiat ma
gis ⁊ minus. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ alteratio primo qdē ē in
qualitatibus tertie ſpeciei: in qualitatibꝰ vero p̄me ſpeciei
poteſt eſſe alteratio ꝑ poſterius: facta .n. alteratione ſm ca
lidū ⁊ frigidū: ſeqtur animal alterari ſm ſanum ⁊ egruꝫ:
⁊ ſimilr facta alteratione ſꝫ paſſiōes appetitꝰ ſenſitiui vel
ſm vires ſenſitiuas apphenſiuas: ſeqtur alteratio ſm ſciaꝫ
⁊ virtutes: vt dr̄ in.7.phyſicorum.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ augmētuꝫ habituū fiat per additionē. No
mē.n.augmenti vt dcm̄ eſt: a quantitatibus corporalibus
transfert ad formas: ſed in quantitatibꝰ corꝑalibus non fit
augmentū ſine additione. vñ in primo de generatione dr̄:
ꝙ augmētum eſt preexiſti magnitudini additamētū. ergo
⁊ in habitibus nō fit augmētū niſi ꝑ additionē. ¶ P̄. Ha
bitus nō auget niſi aliquo agente: ſed oē agens aliqd facit
in ſubō patiente: ſicut calefaciens facit calorē in ipſo calefacto:
ergo nō pōt eſſe augmētuꝫ niſi aliq̄ fiat additio. ¶ P̄. Sicut
id qd̄ non ē album: eſt i potētia ad albū: ita id qd̄ eſt minꝰ
album eſt i potētia ad magis albū: ſed illud qd̄ nō eſt albū
nō fit album niſi per aduentū albedinis: ergo id qd̄ eſt mi
nus album nō fit magis album niſi ꝑ aliquam aliam albe
dinem ſuperuenientem. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ phs dicit in.4. phy
ſicorum. Ex calido fit magis calidū: nullo facto in mā calido:
qd̄ non eſſet calidū qn̄ erat minus calidū: ergo pari ratiōe
nec in alijs formis que augent eſt aliqua additio. ¶ Rñ°
dōꝫ: ꝙ huius queſtionis ſolutio depēdet ex premiſſa: dcm̄
eſt.n.ſupra ꝙ augmētum ⁊ diminutio in formis q̄ intēdū
tur ⁊ remittunt: accidit vno mō: non ex ꝑte ipſius forme
ſm ſe ꝯſiderate: ſed ex diuerſa participatione ſubiecti: ⁊ iō
hmōi augmētum habituū ⁊ aliarum formarum non fit per ad/
ditionē forme ad formam: ſed fit per hoc ꝙ ſubm magis
vel minus ꝑfecte participat vnā ⁊ eādē formam: ⁊ ſicut ꝑ
agens qd̄ eſt actu fit aliqd actu calidū quaſi de nouo incipi
ens participare formam: nō ꝙ fiat ipſa forma: vt probat
.7.metaphyſice. Ita per actionē intenſam ipſius agētis ꝑ
ficit magis calidū: tanq̄ ꝑfectius participās formā nō tan
q̄ forme aliqd addat: ſi.n.per additionē itelligeret hmōi
augmentū in formis: hoc nō poſſet eſſe niſi vel ex ꝑte ipſiꝰ
forme: vel ex parte ſubi: ſi aūt ex ꝑte ipſius forme iā dcm̄
eſt ꝙ talis additio vel ſubſtractio ſpēm variet ſicut variatur
ſpēs coloris qn̄ de palido fit albū. Si vero hmōi additio i
telligat ex parte ſubi: hoc nō poſſet eē niſi vel q2 aliqua ps
ſubi recipit formā quā prius nō habebat: vt ſi dicat frigꝰ
creſcere in hoīe q prius frigebat in vna parte quādo iā in
pluribus partibus friget: vel q2 aliqd aliud ſubm additur
participans eādem formā: ſicut ſi calidum adiungat cali/
do: vel albū albo: ſed ſm vtrūq; iſtorum duorum modorum non
dr̄ aliqd magis albū vel calidū: ſed maius: ſed q2 q̄daꝫ ac/
cidentia augent ſm ſeipſa: vt ſupra dcm̄ eſt: in qbuſdā eo
rū fieri pōt augmentū ꝑ additionē: auget.n.motus ꝑ hoc
ꝙ ei aliqd addit vel ſm tpˢ in quo eſt: vel ſm viā ꝑ quā
eſt: ⁊ tñ manet eadem ſpēs ꝑꝑ vnitatē termini: auget etiā
nihilominus motus ꝑ intenſionē ſm participationem ſubi
inquātū.ſ.idē motus pōt magis vel minus expedite aut
ꝓmpte fieri. Similiter ēt ⁊ ſcia pōt augeri ſm ſeipſaꝫ per
additionē: ſicut cū aliqs plures cōcluſiones geometrie addi
ſcit: auget in eo habitus eiuſdē ſcie ſm ſpēm. Auget nihil
ominus ſcia in aliquo ſm participationē ſubi ꝑ intenſionē:
ꝓut.ſ.expeditius ⁊ clarꝰ vnus hō ſe hꝫ alio in eiſdē ꝯclu/
ſionibus ꝯſiderandis: in habitibus aūt corꝑalibus nō mul
tū vr̄ fieri augmentū ꝑ additionem: q2 non dr̄ aīal ſanum
ſimplr aut pulchrū niſi ſm oēs partes ſuas ſit tale: ꝙ autē
ad perfectiorē cōmenſurationē perducat: hoc ꝯtingit ſm
trāſmutationē ſimplicium q̄litatum q̄ non augent niſi ſm itē/
ſionē ex ꝑte ſubi participātis. Quō aūt ſe habeat circa vtu
tes īfra dicet. ¶ Ad p̄mum gᵒ dōm: ꝙ ēt i magnitudine
corꝑali ꝯtingit duplr augmētū. Vno mō ꝑ additionē ſubi
ad ſubm: ſicut ē in augmēto viuentium. Alio mō per ſolā itēn
ſionē abſq; omni additōe: ſicut eſt in hijs que rare ſiūt: vt dr̄
in 4° phyſicorum. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ cā agens habituꝫ facit q/

dem ſemper aliquid in ſubiecto: non autem nouaȝ formã ſȝ facit ꝙ ſubm ꝑfectius participet formã ꝑexiſtentẽ: aut ꝙ amplius ſe extendat. ¶ Ad tertiuȝ dõm: ꝙ id qḋ nõdũ ẽ albũ: ẽ in potẽtia ad formã ipſaȝ tanꝗ̃ nondũ habẽs formã ⁊ ideo agens cauſat nouã formã in ſubo: ſed id qḋ eſt minus calidũ aut albũ: nõ ẽ in potentia ad formã: cũ iaȝ actu formã habeat: ſȝ eſt in potentia ad ꝑfectum participatiõis modũ: ⁊ hoc conſequtur per actionem agentis.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ quilibet actus augeat habitũ. Multiplicata.n. cauſa multiplicat effectus: ſȝ act⁹ ſunt cã habituũ aliquoꝝ: vt ſupra dcm̃ ẽ: ergo hitus auget multiplicatis actib⁹. ¶ P̃. De ſimilibus idẽ eſt iudiciũ: ſed oẽs actus ab eodẽ habitu ꝓcedẽtes ſunt ſimiles: vt dr̃ in.2. ethicoꝝ: ergo ſi aliq act⁹ augeãt habitum: qlibet actus augebit ipm. ¶ P̃. Simile auget ſuo ſimili: ſed quilibet actus ẽ ſimilis habitui a quo procedit: ergo quilibet actus auget habitum. ¶ Sȝ. ꝯ idẽ nõ eſt ꝯtrarioꝝ cã: ſed ſicut dr̃ in.2. ethi. aliq actus ab habitu ꝓcedentes diminuũt ipſum: vtpote cũ negligenter ſiunt. ergo non oĩs actus habitũ auget. ¶ Rñ⁹ dõm: ꝙ ſimiles actus ſimiles habitus cauſant: vt dr̃ in.2. ethicoꝝ. Similitudo aũt ⁊ diſſimilitudo nõ ſolũ attendit ſm qualitatem eandẽ vel diuerſam: ſed ẽt ſm eũdem vel diuerſuȝ participationis modũ. Eſt.n. diſſimile nõ ſolũ nigrum albo: ſed ẽt minus albũ magis albo: nã ẽt motus fit a minus albo in magis albũ: tanꝗ̃ ex oppoſito in oppoſitũ: vt dr̃ in.5. phyſicoꝝ. Quia vero vſus habituũ in volũtate hoĩs ꝯſiſtit: vt ex ſupra dictis pȝ: ſic ꝯtingit ꝙ aliqs hñs hitũ nõ vtit illo: vel etiam agit actũ cõtrariũ. Ita ẽt poteſt contingere ꝙ vtit habitu ſm actũ nõ reſpõdentẽ ꝓportionabiliter intenſioni habit⁹. Si igr̃ itenſio actus ꝓportionabiliter equet intenſioni habitus: vel ẽt ſuperexcedat qlibet act⁹: vel auget habituȝ: vel diſponit ad augmentũ ipſius: vt loquamur de augmẽto habituũ ad ſimilitudinẽ augmẽti aĩalis. non.n. quodlibȝ alimentũ aſſumptũ actu auget aĩal: ſic nec quelibȝ gutta cauat lapidem: ſed multiplicato alimento tãdem fit augmentũ. Ita etiam multiplicatis actibus creſcit habitus. Si vero intenſio actus ꝓportionabiliter deficiat ab intenſione habitus: talis actus non diſponit ad augmentum habitus: ſed magis ad diminutionem ipſius. Et per hoc pȝ reſpõſio ad obiecta.

¶ Queſtio. liij.

d

Eunde conſiderãdũ eſt de diminutione ⁊ corruptione habituũ. ¶ Et circa hoc q̃runt tria. Primo vtꝝ hitus corrumpi poſſit. Scḋo vtꝝ poſſit diminui. Tertio de mõ corruptionis ⁊ diminutionis.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ habitus corrũpi non poſſit. Habitus.n. ineſt: ſicut nã quedam: vnde operationes ſm hitum ſunt delectabiles ſed natura non corrumpit manẽte eo cuius eſt natura ergo neqȝ habitus corrũpi poteſt manẽte ſubo. ¶ P̃. Oĩs corruptio forme: vel eſt ꝑ corruptionem ſubiecti: vel ẽ a cõtrario. ſic egritudo corrumpit corrupto animali: vel etiam ſuperueniẽte ſanitate: ſed ſcia que eſt quidaȝ hitus non põt corrumpi per corruptionẽ ſubti: q: intellectus qui eſt ſubȝ ei⁹ ẽ ſubſtãtia quedã ⁊ nõ corrumpit: vt dicit in primo de anima. Et ſilr̃ etiam nõ põt corrumpi a contrario: naȝ ſpecies intelligibiles nõ ſũt adinuicẽ ꝯtrarie: vt dr̃ in.7. metaphyſice. ergo hitus ſcie nullo modo corrũpi poteſt. ¶ P̃. Omnis corruptio eſt per aliquem motum: ſed hitus ſcie qui eſt i anima nõ poteſt corrũpi ꝑ motuȝ per ſe ipſius aĩe q: anima per ſe nõ mouet: mouet aũt ꝑ accidens ꝑ motũ corꝑis. nulla aũt trãſmutatio corꝑalis videt poſſe corrumpere ſpecies intelligibiles exiſtentes i itellectu: cũ intellect⁹ ſit per ſe locus ſpecieꝝ ſine corpore. vnde ponit ꝙ nec per ſenium nec per morẽ corrumpunt hitus: ergo ſcia corrũpi nõ poteſt: ⁊ per cõſequens nec hitus vtutis qui etiaȝ ẽ in anima rõnali: ⁊ ſicut phs dicit in primo ethicorum: vtutes ſunt ꝑmanẽtiores diſciplinis. ¶ Sed ꝯ ẽ qḋ phs dicit i lib. de longitudine ⁊ breuitate vite: ꝙ ſcientie corruptio eſt obliuio ⁊ deceptio: peccando etiaȝ aliquis hitum virtutis amittit: ⁊ ex contrarijs actibus vtutes generant ⁊ corrũpunt: vt dicitur in.2. ethicoꝝ. ¶ Rñ⁹ dõȝ: ꝙ ſm ſe dicit aliqua forma corrumpi ꝑ ꝯtrariũ ſuum: ꝑ accidens autẽ ꝑ corruptioneȝ ſui ſubi. Si igit fuerit aliqs hitus cui⁹ ſubm eſt corruptibile: ⁊ cuius cã habȝ contrariuȝ: vtroqȝ modo corrumpi poterit: ſic pȝ de hitibus corporalibus. ſ. ſanitate ⁊ egritudine: illi vero hitus quorum ſubm eſt incorruptibile: non poſſunt corrumpi per accidẽs. Sũt tñ hitus quidam: q ⁊ſi principaliter ſint in ſubiecto incorruptibili: ſecundario tñ ſunt in ſubiecto corruptibili: ſicut habitus ſcie q principaliter eſt quidem in intellectu poſſibili: ſecundario autẽ in viribus apprehenſiuis ſenſitiuis: vt ſupra dictum eſt: ⁊ ideo ex parte intellectus poſſibilis hitus ſcie nõ poteſt corrũpi per accidens: ſed ſolum ex parte inferiorum virtũ ſenſitiuarum. Eſt igit conſiderandum ſi poſſunt huiuſmodi habitus per ſe corrũpi. Si igr̃ fuerit aliqs hitus qui habeat aliquod ꝯtrarium: vel ex parte ſua: vel ex ꝑte ſue cauſe: poterit ꝑ ſe corrũpi. Si vero non hȝ ꝯtrarium: non poterit per ſe corrumpi. Manifeſtũ eſt autem ꝙ ſpecies intelligibilis in intellectu poſſibili exiſtens: nõ habet aliqd cõtrarium: neqȝ iterum in itellectu agenti qui eſt cã eius poteſt aliqd eẽ contrariũ: vñ ſi aliqs hitus ſit in intellectu poſſibili imediate ab intellectu agente cauſatus: talis hitus eſt incorruptibilis: ⁊ per ſe: ⁊ per accidens: huiuſmodi autẽ ſũt hitus primorum principiorum: tam ſpeculabilium ꝗ̃ practicorum: qui nulla obliuione vel deceptiõe corrumpi poſſunt: ſicut phs dicit in.6. ethicorum de prudentia ꝙ non ꝑditur per obliuioneȝ. Aliqs vero hitus eſt in intellectu poſſibili ex ratione cauſatus. ſ. habitus concluſionum: qui dicitur ſcia: cuius cauſe dupli: poteſt aliqd ꝯtrarium eẽ. Uno modo ex parte ipſaꝝ ꝓpoſitionũ ex quibus rõ procedit: etenim enunciationi que eſt: bonũ eſt bonũ: ꝯtraria ẽ ea q̃ eſt: bonũ non eſt bonuȝ: ſm phm in.2. ꝑhiermenias. Alio modo quãtũ ad ipſuȝ ꝓceſſum rõnis: put ſyllogiſmus ſophiſticus opponit ſyllogiſmo dialectico vel demõſtratiuo Sic igitur patet ꝙ per falſaȝ rationẽ poteſt corrumpi habitus vere opinionis aut etiam ſcientie: vnde phs dicit ꝙ deceptio eſt occupatio ſcientie: ſicut ſupra dictum eſt: virtutum vero quedam ſunt intellectuales que ſunt in ipſa ratione: vt dicitur in.6. ethicorum: de quibus eſt eadem ratio que eſt de ſcientia vel opinione. Quedam vero ſunt i parte anime appetitiua: que ſunt virtutes morales: ⁊ eadẽ ratio eſt de vitijs oppoſitis: habitus autem appetitiue partis cauſantur per hoc ꝙ ratio nata eſt appetitiuã partẽ mouere. vnde per iudicium rationis in contrarium mouẽtis quocunqȝ modo. ſ. ſiue ex ignorantia ſiue ex paſſiõe: vel ẽt ex electione corrumpitur habitus virtutis vel vitij. ¶ Ad primũ ergo dõȝ: ꝙ ſicut dicit in.7. ethicorũ: habitus ſimilitudinem habet nature: deficit tamen ab ipſa: ⁊ ideo cum natura rei nullo modo remoueat ab ipſa: habitus difficile remouetur. ¶ Ad ſcḋm dõm: ꝙ ⁊ſi ſpeciebus intelligibilibus non ſit aliquid contrariuȝ: enunciationibus tamen ⁊ proceſſui rationis poteſt aliqd eſſe cõtrarium: vt dictuȝ ẽ. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſcientia non remouetur per motuȝ corporalem q̃tum ad ipſam radicem habitus: ſed ſolũ q̃tuȝ ad impedimentuȝ actus: inq̃tum itellectus indiget in ſuo actu viribus ſenſitiuis: qbus impedimẽtũ affert ꝑ corꝑalẽ trãſmutationem: ſed ꝑ itelligibileȝ motuȝ rõnis põt corrũpi habitus ſcientie: etiã q̃tum ad ipſaȝ radicẽ habitus ⁊ ſimiliter etiaȝ põt corrũpi habitus vtutis. Tamẽ ꝙ dicitur vtutes eſſe ꝑmanẽtiores diſciplinis: intelligendũ eſt nõ ex ꝑte ſubiecti vel cauſe: ſȝ ex ꝑte actus: nã vtutũ vſus ẽ continuus per totam vitam: non autem vſus diſciplinarum.

Ad ſecũdũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ habit⁹ diminui nõ poſſit. Habitus.n. ẽ quedã qualitas ⁊ forma ſimplex: ſimplex aũt aut totũ habet: aut totũ amittit. ergo habitus ⁊ſi corrũpi poſſit: diminui non põt. ¶ P̃. Omne qḋ cõuenit accidenti. cõuenit eidẽ rõne ſui ſubiecti: habit⁹ aũt ſm ſeipſum nõ intendit ⁊ remittit: alioqn ſequeret ꝙ aliqua ſpecies de ſuis indiuiduis prædicaret ſm magis ⁊ minus: ſi igit ſm participationẽ ſubie-

cti diminui poſſit: ſequetur ꝙ aliquid accidat habitui ꝓpri
um quod non ſit commune ei ⁊ ſubiecto: cuicūqȝ autē for
me conuenit aliqd propꝛium pter ſuum ſubm: illa forma ē
ſeparabilis vt dr̄ in pmo de aīa: ſeqtur ergo ꝙ hitus ſit for
ma ſeparabilis: qđ eſt impoſſibile. ¶ Pꝛ. Ratio ⁊ nā hitꝰ
ſic ⁊ cuiuſlibet accidentis ꝯſiſtit in cōcretiōe ad ſubm. vn
de ⁊ quodlibet accidēs diffinit̄ p ſuū ſubm: ſi igr̄ hitus ſꝫ
ſeipſum non intendit̄ neqȝ remittit̄: neqȝ ēt ſm cōcretionē
ſui ad ſubm diminui poterit: ⁊ ita nullo modo diminuet̄.
¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ contraria nata ſunt fieri circa idem: augmē
tum aūt ⁊ diminutio ſunt ꝯtraria. cū igr̄ hitus poſſit auge
ri: vr̄ ꝙ ēt poſſit diminui. ¶ Rñº dōm: ꝙ hitus dupl'r di
minuunt̄ ſicut ⁊ augent̄: vt ex ſupra dictis pꝫ. Et ſic ex ea
dē cā augent̄: ex qua generantur: ita ex eadeꝫ cā diminuū
tur: ex qua corrumpuntur. Nā diminutio hitus eſt que
dam via ad corruptionē: ſicut ecōuerſo generatio hitus eſt
quoddā fundamētū augmēti ipſius. ¶ Ad primuꝫ ergo
dōm: ꝙ hitus ſm ſe ꝯſideratus eſt forma ſimplex: ⁊ ſm
hoc nō accidit ei diminutio: ſed ſm diuerſuꝫ moduꝫ ꝑtici
pandi q ꝓuenit ex indeterminatōe potētie ipſius participā
tis: que. ſ. diuerſimode pōt vnā formā ꝑticipare: vel que
pōt ad plura: vel ad pauciora ſe extendit. ¶ Ad ſcđꝫ dōꝫ
ꝙ rō illa ꝓcederet ſi ipſa eſſentia hitus nullo mō diminue
ret̄: hoc āt nō ponimus: ſꝫ ꝙ quedā diminutio eſſentie hi
tus nō hꝫ principiū ab habitu: ſed a participāte. ¶ Ad 3m
dōm: ꝙ quocūqȝ modo ſignificet̄ accñs hꝫ dependentiaꝫ
ad ſubm ſm ſuā rōnem: aliter tamē ⁊ aliter. Nā accidens
ſignificatum ī abſtracto: ipoꝛtat habitudinē ad ſubm que ī
cipit ab accidente ⁊ terminat̄ ad ſubm: naꝫ albedo dr̄ qua
aliqd eſt album: ⁊ ideo ī diffinitiōe accidentis abſtracti nō
ponit̄ ſubm quaſi prima pars diffōnis que eſt genus: ſed
quaſi ſecunda que eſt dr̄ia: dicimus. n. ꝙ ſimitas eſt curui
tas naſi: ſed inconcretis īcipit habitudo a ſubto ⁊ terminat̄
ad accñs: dr̄. n. album quod habet albedineꝫ: propter qđ
ī diffōne hmōi accidentis ponitur ſubm tanqȝ genus qđ
eſt prima pars diffōnis: dicimus. n. ꝙ ſimuꝫ eſt naſus cur
uus. Sic igr̄ id quod conuenit accñtibus ex parte ſubiecti:
non autē ex ipſa rōne accidentis: non attribuitur accidenti ī
abſtracto: ſed ī concreto: ⁊ hmōi intenſio ⁊ remiſſio eſt ī q
buſdam accidentibus: vnde albedo nō dr̄ magis ⁊ minꝰ:
ſed album: ⁊ eadē rō eſt in hitibus ⁊ alijs qualitatibus: ni
ſi ꝙ qdam habitus augentur vel diminuunt̄ p quādaꝫ ad
ditionem: vt ex ſupra dictis pꝫ.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ hitus non corrūpa
tur aut diminuat̄ p ſolā ceſſationē ab
opere. Habitus. n. ꝑmanētiores ſunt qȝ paſſibiles qualita
tes: vt ex ſupra dictis apparet: ſed paſſibiles qualitates nō
corrūpunt̄ neqȝ diminuunt̄ p ceſſationem ab actu: non. n.
albedo diminuit̄ ſi viſuꝫ nō imutet: neqȝ calor ſi nō calefa
ciat: ergo neqȝ hitus diminuunt̄ vel corrumpunt̄ p ceſſa
tionē ab actu. ¶ Pꝛ. Corruptio ⁊ diminutio ſūt quedā mu
tationes: ſed nihil mutat̄ abſqȝ aliq̄ cā mouēte: cū igr̄ ceſſa
tio ab actu nō importet aliquā cāꝫ mouentē: non vr̄ ꝙ per
ceſſationē ab actu poſſit eſſe diminutio vel corruptio habi
tus. ¶ Pꝛ. Habitus ſcie ⁊ virtutis ſunt in aīa intellectiua:
que eſt ſupra tempus: ea vero que ſunt ſupra tempus nō
corrūpunt̄ neqȝ diminuūt̄ per temporis diuturnitateꝫ: er
go neqȝ hmōi habitus corrumpunt̄ vel diminuunt̄ p tem
poris diuturnitatem ſi diu aliqs abſqȝ exercitio ꝑmaneat.
¶ Sꝫ ꝯ eſt qđ phs in lib. de longitudine ⁊ breuitate vite
dicit. ꝙ corruptio ſcie non ſolū eſt deceptio: ſed etiam obli
uio: ⁊ ēt ī. 8. ethicoꝝ dr̄: ꝙ multas amicicias iappellatio diſ
ſoluit: ⁊ eadem rōne alij habitus vtutum per ceſſationem
ab actu diminuunt̄ vel tollunt̄. ¶ Rñº dōm: ꝙ ſicut dr̄
in. 8. ethicoꝝ: aliqd pōt eſſe mouens dupl'r. Uno mō p
ſe: qđ. ſ. mouet ſm rōnem propꝛie forme: ſic ignis calefa
cit. Alio modo p accñs: ſicut id quod remouet prohibēs
⁊ hoc mō ceſſatio ab actu cauſat corruptionē vel diminu
tionē habituum: īquantū. ſ. remouet̄ actus q ꝓhibeat cās
corrūpentes vel diminuētes habitū. dictū eſt. n. ꝙ hitus p
ſe corrumpunt̄ vel diminuunt̄ ex contrario agente: vnde
quorūcūqȝ habituū ꝯtraria ſubcreſcunt per tp̄is tractum:
que oportet ſubtrahi per actum ab habitu procedentem:
hmōi habitus diminuunt̄ vel ēt tolluntur totaliter per diu
turnam ceſſationeꝫ ab actu: vt pꝫ ēt in ſcia ⁊ in vtute. Ma
nifeſtū eſt. n. ꝙ habitus vtutis moꝛalis facit hoīem prom
ptū ad eligendū mediū ī operationibus ⁊ paſſionibus: cū
aūt aliqs non vtit̄ habitu vtutis ad moderandas paſſiōes
vel operatōes ꝓprias: neceſſe eſt ꝙ proueniant multe paſ
ſiones ⁊ operatōes pter modum vtutis ex īclinatōe appe
titus ſenſitiui ⁊ alioꝝ que exterius mouent. vnde corrum
pitur vtus vel diminuitur p ceſſationem ab actu. Simili
ter ēt ē ex parte habituuꝫ ītellectualiū ſm quos eſt homo
ꝓmptus ad recte iudicandū de imagiatis: cum igr̄ homo
ceſſat ab vſu ītellectualis hitus: īſurgunt imagiationes ex
tranee: ⁊ quandoqȝ ad cōtrariū ducētes: ita ꝙ niſi per fre
quentem vſum intellectualis hitus quodāmō ſuccidantur
vel compꝛimant̄: reddit̄ hō minus aptus ad recte iudican
dū: ⁊ quādoqȝ totalr̄ diſponit̄ ad ꝯtrariū: ⁊ ſic p ceſſatio
nē ab actu diminuit̄: vel ēt corrumpit̄ ītellectualis hitus.
¶ Ad pmū ergo dōm: ꝙ ita ēt calor per ceſſationē a cale
faciēdo corrumpet̄: ſi p hoc īcreſceret frigidū quod eſt ca
lidi corruptiuū. ¶ Ad ſcđꝫ dōꝫ: ꝙ ceſſatio ab actu eſt mo
uens ad corruptionem vel diminutionē: ſic remouēs ꝓhi
bens: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ pars intellectiua aīe
ſm ſe eſt ſupꝛa tempus: ſed ps ſenſitiua ſubiacet tempori:
⁊ ideo per temporis curſum tranſmutat̄ qȝtum ad paſſio
nes appetitiue partis: ⁊ ēt quantum ad vires appꝛehenſi
uas. vnde phs dic̄ ī. 4. phyſicorum: ꝙ tempus eſt cauſa
obliuionis.

¶ Queſtio. liiij.

Deinde conſiderandū eſt de diſtin
ctiōe habituū. ¶ Et circa
hoc qrunt̄ quatuor. Pꝛīo vtruꝫ mul
ti habitus poſſint eſſe in vna potentia.
Scđo vtrum habitus diſtinguant̄ ſm
oba. Tertio vtrum hitus diſtinguant̄
ſm bonum ⁊ malum. Quarto vtrum
vnus hitus ex multis habitibus conſtituatur.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ non poſſint eē
multi hitus ī vna potentia. Eorū. n.
que ſm idem diſtiguunt̄ multiplicato vno multiplicatur
⁊ aliud: ſed ſm idem potentie ⁊ hitus diſtiguunt̄. ſ. ſm
actus ⁊ oba: ſimilr̄ ergo multiplicantur: non ergo poſſunt
eſſe multi hitus in vna potentia. ¶ Pꝛ. Potentia eſt vtus
quedā ſimplex. ſꝫ ī vno ſubo ſimplici non pōt eſſe diuerſi
tas accipientiū. q: ſubm eſt cā accñtis: ab vno aūt ſimplici
non vr̄ procedere niſi vnum. ergo ī vna potentia non pñt
eſſe multi hitus. ¶ Pꝛ. Sicut corpus format̄ p figuram.
ita potētia format̄ per habitū: ſꝫ vnū corpus nō pōt ſimul
formari diuerſis figuris. ergo neqȝ vna potētia pōt ſimul
formari diuerſis hitibus. nō ergo plures hitus pñt ſimul
eē ī vna potētia. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ ītellectꝰ ē vna potētia: ī q̄ tñ
ſunt diuerſaꝝ ſciarū hitus. ¶ Rñº dōm ꝙ ſicut ſupra di
ctū eſt: hitus ſunt diſpōnes q̄dam alicuius ī potentia exñ
tis ad aliqd. ſiue ad nām: ſiue ad opationem vel finē nāe.
⁊ de illis qdē hitibus q ſunt diſpōnes ad nām manifeſtuꝫ
eſt ꝙ pñt plures eſſe ī vno ſubto. eo ꝙ vnius ſubti pñt di
uerſimode partes accipi: ſm quaꝝ diſpōnem habitꝰ dr̄.
ſicut ſi accipiant̄ humani corporis partes humores: prout
diſponuntur ſm nām humanam eſt habitus vel diſpō ſa
nitatis. Si vero accipiant̄ partes ſimiles vt nerui: ⁊ oſſa:
⁊ carnes: earum diſpō ordine ad nāꝫ eſt fortitudo: aut ma
cies. Si vero accipiunt̄ mēbꝛa: vt manus ⁊ pes: ⁊ hmōi
earuꝫ diſpō nāe ꝯueniens eſt pulchritudo: ⁊ ſic ſūt plures
hitus vel diſpōnes ī eodem. Si vero loquamur de habi
tibus q ſunt diſpōnes ad opa: q̄ propꝛie pertinent ad potē
tias: ſicut ēt contingit vnius potentie eſſe hitus plures: cu
ius rō eſt. q: ſubm hitus eſt potētia paſſiua: vt ſupra dcm̄
eſt: potentia. n. actiua nō tm̄ eſt alicuius hitus ſubm: vt ex
ſupra dictis pꝫ: potentia aūt paſſiua comparat̄ ad actū de
terminatū vnꝰ ſpēi: ſicut mā ad formā: eo ꝙ ſicut mā de
terminat ad vnā formā p vnum agēs: ita ēt potentia paſſi
ua a ratione vnius obiecti actiui determinatur ad vnum

actum ſm ſpēm. vnde ſicut plura obiecta poſſunt mouere vnam potentiā paſſiuā: ita vna potentia paſſiua pōt eſſe ſubm̄ diuerſoꝝ actuū vel perfectionum ſm ſpēm: habitꝰ aūt ſunt q̄dā qualitates: aut forme inherentes potētie: qbꝰ inclinatẗ potentia ad determinationē actus ſm ſpēm: vnde ad vnā potentiā pñt plures habitꝰ ꝑtinere: ſicut ⁊ plures actus ſpē differentes. ❡ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſicut ī rebus nālibus diuerſitas ſpecieꝝ eſt ſm formaꝫ: diuerſitas āt generꝝ eſt ſm mām: vt dr̄ in. 5. metaphyſice: ea. n. ſunt diuerſa gñe quoꝝ eſt mā diuerſa. Jta ēt diuerſitas obiectorum ſm genus facit diſtinctionē potentiaꝝ: vñ pħs dicit ī .6. ethicoꝝ. ꝙ ad ea q̄ ſunt genere altera: ſunt ēt aīe particule alie: diuerſitas vero obiectorum ſm ſpēm facit diuerſitatem actuū ſm ſpēm: ⁊ per ꝯñs habituū. Quecūqꝫ autē ſunt diuerſa gñe: ſunt ēt ſpē diuerſa: ſed nō conuertitẗ. ⁊ iō diuerſaꝝ potentiaꝝ ſunt diuerſi actus ſpē. ⁊ diuerſi hītus: non aūt opꝫ ꝙ diuerſi habitus ſint diuerſaꝝ potentiaꝝ: ſꝫ pñt eē plures vnius: ⁊ ſicut ſunt gña generꝝ: ⁊ ſpecies ſpērum. ita ēt contingit eē diuerſas ſpēs habituū ⁊ potentiaꝝ. ❡ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ potētia ⁊ ſi ſit qdeꝫ ſimplex ſm eſſentiā. eſt tñ multiplex virtute: ſm ꝙ ad multos actus ſpē differentes ſe extēdit. ⁊ iō nihil ꝓhibꝫ in vna potentia eē multos habitꝰ ſpecie differētes. ❡ Ad tertiū dōm: ꝙ corpꝰ formatẗ ꝑ figurā: ſicut ꝑ ꝓpriā terminationē: habitꝰ āt nō eſt terminatio potētie. ſꝫ eſt diſpō ad actū ſicut ad vltimū terminū: ⁊ iō nō poſſent eē vnius potētie ſimilis plures actꝰ: niſi forte ſm ꝙ vnus cōprehenditẗ ſub alio. ſicut nec vniꝰ corporis plures figure: vt ſm ꝙ vna eſt in alia: ſicut trigonū in tetragono: non. n. poteſt intellectus ſimul multa actu intelligere. pōt tamen ſimul habitu multa ſcire.

Ad ſecūdū ſic ꝓceditẗ. Videtẗ ꝙ habitus non diſtinguantẗ ſm obiecta. Cōtraria. n. ſunt ſpē dr̃ia: ſꝫ idem hītus ſcīe eſt ꝯrioꝝ: ſicut medicina ſani ⁊ egri: nō ergo ſm obiecta ſpecie dr̃ia habitus diſtinguuntẗ. ❡ Pr̄. Diuerſe ſcīe ſunt diuerſi habitus: ſꝫ ideꝫ ſcibile ꝑtinet ad diuerſas ſcīas: ſicut terrā eſſe rotundā demonſtrat naturalis ⁊ aſtrologus. vt dr̄ in. 2. phyſicoꝝ. ergo habitus nō diſtinguuntẗ ſm obiecta. ❡ Pr̄. Eiuſdē actꝰ eſt idem obiectū: ſed idem actus pōt ꝑtinere ad diuerſos habitus virtutum ſi ad diuerſos fines referatẗ: ſicut dare pecuniā alicui ſi ſit ꝓꝑ deum pertinet ad charitatem. ſi vero ſit propter debitum ſoluendū ꝑtinet ad iuſtitiam. ergo etiam idem obiectum pōt ad diuerſos habitus ꝑtinere. ñ ergo eſt diuerſitas habituum ſm diuerſitatem obiectoꝝ. ❡ Sed ꝯ. actus dr̃nt ſpecie ſm diuerſitatem obiectorū. vt ſupra dcm̄ eſt: ſed habitus ſunt diſpōnes q̄dam ad actꝰ ergo etiam habitus diſtinguuntẗ ſꝫ diuerſa obta. ❡ Rñ° dōꝫ: ꝙ habitus ⁊ eſt forma quedaꝫ. ⁊ eſt habitus: pōt ergo diſtinctio habituum ſm ſpeciem attendi: aut ſm cōem modū quo forme ſpecie diſtinguuntẗ: aut ſm propriū modum diſtinctionis habituum. Diſtinguuntẗ ſiqdem forme adinuicē ſm diuerſa principia actiua. eo ꝙ oē agens facit ſimile ſm ſpeciem: habitus aūt importat ordinē ad aliqd: oīa aūt q̄ dr̄r ſm ordinē ad aliqd: diſtinguuntẗ ſm diſtinctionem eorum ad que dr̄r. Eſt aūt habitus diſpoſitio q̄dam ad duo ordinata. ſ. ad nām ⁊ opationem ꝯſequentē nām. Sic igitur ſm tria habitus ſpecie diſtinguuntẗ. Vno qdem mō ſm principia actiua taliū diſpōnuꝫ. Alio vō modo ſm nām. Tertio vero mō ſm obiecta ſpecie dr̃ia. vt ꝑ ſequentia explicabitẗ. ❡ Ad primū ergo dōm: ꝙ in diſtinctione potentiaꝝ vel ēt habituū nō eſt conſiderandū ipm obiectum materialiter. ſed rō obiecti differens ſpecie: vel etiam genere: q̄uis aūt ꝯria ſpecie differant diuerſitate rerū. tñ eadem rō eſt cognoſcendi vtrūqꝫ. q: vnum ꝑ aliud cognoſcitur: ⁊ ideo inquantū conueniūt in vna rōne cognoſcibilis ꝑtinent ad vnū habitum cognoſcitiuū. ❡ Ad ſcdꝫ dōm: ꝙ terram eſſe rotundam per aliud mediuꝫ demrat naturalis. ⁊ per aliud aſtrologus. Aſtrologus. n. hoc demrat per media mathematica. ſicut ꝑ figuras eclypſium. vel per aliud hmōi. naturalis vero hoc demonſtrat ꝑ medium nāle: ſicut per motuꝫ grauiū ad mediū: vel per aliō hmōi. Tota aūt virtus demōſtrationis q̄ eſt ſillogiſmus faciens ſcire vt dicitur in primo poſteriorum. dependet ex medio. ⁊ ideo diuerſa media ſunt ſicut diuerſa principia actiua ſm que habitus ſciarum diuerſificantur. ❡ Ad tertiū dōm: ꝙ ſicut pħs dicit in. 2. phyſi. ⁊ in. 7. ethi. ita ſe hꝫ finis in operabilibus: ſicut principium in demonſtratiuis. ⁊ ideo diuerſitas finiū diuerſificat virtutes: ſicut ⁊ diuerſitas actiuorū principioꝝ: ſunt etiam ipſi fines obiecta actuum interiorum: qui maxime pertinēt ad virtutes vt ex ſupra dictis pꝫ.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ habitus nō diſtinguantẗ ſm bonū ⁊ malū. Bonū. n. ⁊ malū ſunt ꝯria: ſed idē habitus eſt ꝯrioꝝ: vt ſupra habitū eſt: ergo habitus non diſtinguuntẗ ſm bonū ⁊ malū. ❡ Pr̄. Bonū conuertitẗ cum ente: ⁊ ſic cū ſit cōe omnibꝰ non poteſt ſumi: vt differentia alicuius ſpēi. vt pꝫ ꝑ pħm in. 2. topicoꝝ. ſimilr̄ etiā malū cū ſit priuatio ⁊ non ens nō pōt eſſe alicuius entis differētia. nō ergo ſm bonū ⁊ malum poſſunt habitus ſpecie diſtingui. ❡ Pr̄. Circa ideꝫ ſubiectū contingit eſſe diuerſos habitus malos: ſicut circa cōcupiſcentias itemperantiā ⁊ inſenſibilitatem. ⁊ ſimilr̄ etiā plures habitus bonos. ſ. virtutem humanam: ⁊ virtuteꝫ heroicam ſiue diuinam: vt pꝫ per pħm in. 7. ethi. nō ergo diſtinguuntẗ habitus ſm bonū ⁊ malum. ❡ Sꝫ ꝯ ē ꝙ habitus bonus ꝯriatur habitui malo. ſicut virtus vitio: ſed ꝯria ſunt diuerſa ſm ſpeciem. ergo habitus differunt ſpecie ſm differentiam boni ⁊ mali. ❡ Rñ° dōꝫ: ꝙ ſicut dictuꝫ eſt: habitus ſpecie diſtinguuntur non ſolum ſm obiecta ⁊ principia actiua: ſed etiam in ordine ad naturam: quod quidem contingit dupliciter. Vno modo ſecundum cōuenientiam ad naturam. vel etiam ſm diſconuenientiaꝫ ab ipſa: ⁊ hoc modo diſtinguuntẗ ſpecie habitus bonus ⁊ malus: nā habitus bonus dicitẗ qui diſponit ad actum conuenientem nature agentis. habitus autem malus dr̄ qui diſponit ad actum non conuenientem nature. ſicut actus virtutum nature humane conueniunt: eo ꝙ ſunt ſecundū rationem: actus vero vitioꝝ cum ſint contra rationem: a nā humana diſcordant. ⁊ ſic manifeſtum eſt ꝙ ſm differentiam boni ⁊ mali habitus ſpecie diſtinguuntur. Alio mō ſm nām habitꝰ diſtiguuntẗ ex eo ꝙ hītus vnꝰ diſponit ad actū ꝯuenienteꝫ nāe iferiori: alius āt hītus diſponit ad actū conuenientē nāe ſupiori: ⁊ ſic virtus humana q̄ diſponit ad actū ꝯuenientē nāe humane diſtiguitẗ a diuina vtute vel heroica: q̄ diſponit ad actū ꝯuenientē cuidā ſupiori nāe. ❡ Ad primū ergo dōm: ꝙ ꝯrioꝝ pōt eē vnus hītus ſm ꝙ ꝯria ꝯueniūt in vna rōne. Nunqꝫ tñ ꝯtingit ꝙ hītꝰ ꝯtrarij ſint vnius ſpēi. ꝯtrarietas. n. habituū eſt ſm ꝯtrarias rōnes: ⁊ ita ſm bonū ⁊ malū hītus diſtinguuntẗ: inquātum vnꝰ hītꝰ eſt bonꝰ: ⁊ aliꝰ malus. nō āt ex hoc ꝙ vnꝰ ē boni ⁊ alius ē mali. ❡ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ bonū cōe oī enti nō ē differētia ꝯſtituēs ſpēm alicuiꝰ hītus: ſꝫ quoddā bonū determinatū qđ eſt ſm ꝯuenientiā ad determinatā nām. ſ. humanam: ſilr̄ ēt malū qđ ē differētia ꝯſtitutiua hītus nō ē ꝑuatio pura: ſꝫ ē aliqd determiatū repugnās determiate nāe. ❡ Ad 3^{m} dōm: ꝙ plures hītus boni circa idē ſpē diſtiguuntẗ ſm ꝯueniētiā ad diuerſas nās vt dcm̄ eſt plures vero habitꝰ mali diſtiguuntẗ circa idē agendū ſm diuerſas repugnantias ad id qđ eſt ſm nām: ſicut vni vtuti ꝯtrariantẗ diuerſa vitia circa eandem mām.

Ad quartū ſic ꝓceditẗ. Videtẗ ꝙ vnus hītus ex pluribꝰ habitibus ꝯſtituatur: illud. n. cuius gñatio non ſiḿl ꝑficitẗ: ſed ſucceſſiue videtẗ cōſtitui ex pluribus partibus: ſed gñatio habitus non eſt ſil: ſed ſucceſſiue ex pluribus actibus: vt ſupra habitū ē. ergo vnus habitus ꝯſtituitur ex pluribꝰ hītibus. ❡ Pr̄. Ex partibus cōſtituitẗ totum. ſed vni habitui aſſignantur multe ꝑtes: ſicut Tullius ponit multas partes fortitudinis ⁊ temperantie: ⁊ aliarum virtutum ergo vnus habitus ꝯſtituitẗ ex pluribus. ❡ Pr̄. De vna ſola ꝯcluſione pōt ſcīa hīri actu ⁊ habitu ſꝫ multe ꝯcluſiones ꝑtinēt ad vnā ſciam totā: ſicut ad geometriā vel ariſmeticā. ergo vnus habitus ꝯſtituitẗ ex multis. ❡ Sꝫ ꝯtra. hītus cū ſit q̄litas q̄dā ē forma ſimplex: ſꝫ nullus ſimplex ꝯſtituitẗ ex pluribꝰ. ergo vnꝰ hītus

non conſtituitur ex pluribus habitibus. ¶ Rñ° dicendum: ꝙ habitus ad opationē ordinatus: de quo nūc principaliter itendimus: ē pfectio q̄dā potētie: oīs āt pfectio ꝓportionatur ſuo pfectibili: vñ ſic potentia cū ſit vna ad multa ſe extēdit ſcḋm ꝙ ꝯueniūt ī vno aliquo .ſ. in gñali quadā rōni obiti. ita ēt hītus ad multa ſe extēdit ſcḋm ꝙ hꝫ ordinē ad aliquod vnū: puta ad vnā ſpālē rōnē obi: vel vnā nām: vel vnum principiū: vt ex ſupra dictis pꝫ. Si igr̄ ꝯſideremus habitū ſcḋm ea ad q̄ ſe extēdit: ſic iuenimus ī eo q̄dā multiplicitatē. ſꝫ q2 illa multiplicitas ē ordinata ad aliq̄d vnū: ad qḋ principaliter reſpicit hītus: inde ē ꝙ hītus ē qualitas ſimplex. ñ ꝯſtituta ex pluribꝰ hītibus: ēt ſi ad multas ſe extēdat: nō .n. vnꝰ hītꝰ ſe extēdit ad multa niſi ī ordine ad vnū: ex quo hꝫ vnitatē. ¶ Ad primū ergo dicendū: ꝙ ſucceſſio ī gñatōe hītus nō ꝯtingit ex hoc ꝙ ps eiꝰ gñet poſt ptē: ſꝫ ex eo ꝙ ſubꝫ nō ſtatī ꝯſeqtur diſpōnē firmā ⁊ difficilē mobilē: ⁊ ex eo ꝙ primo iperfecte incipit eē in ſubo: ⁊ paulatim pficit: ſicut ēt de alijs qualitatibus. ¶ Ad ſcḋz dicendū: ꝙ partes q̄ ſingulis v̄tutibus cardinalibus aſſignant̄ nō ſunt ptes itegrales ex q̄bus ꝯſtituat̄ totū: ſed partes ſubiectiue: ſiue potētiales vt infra patebit. ¶ Ad 3m dicendū: ꝙ ille q̄ in alia ſcīa acqrit p demſtrationē ſciam ꝯcluſionis vnꝰ: hꝫ qdē habitū: ſꝫ iperfecte: cū v̄o acqrit p aliquā demſtrationē ſciam ꝯcluſionis alterīꝰ: nō aggenerat̄ ī eo alius hītus: ſꝫ hītus q̄ priꝰ fuerat fit pfectior: vtpote ad plura ſe extēdēs: eo ꝙ ꝯcluſiones ⁊ demſtrationes vnius ſcīe ordinate ſunt: ⁊ vna deriuat̄ ex alia.

¶ Queſtio. lv.

Onſequēter

Onſequēter conſiderādū eſt de habitibꝰ in ſpāli. Et q2 hītus: vt dcm̄ ē: diſtinguūt̄ p bonū ⁊ malū. Prio dicendum eſt ḋ habitibꝰ bonis q̄ ſunt virtutes. ⁊ alia eis adiūcta .ſ. dona: beatitudines ⁊ fructus Scḋo de habitibus malis .ſ. de vitijs ⁊ peccatis. ¶ Circa virtutes aūt q̄nq3 ꝯſiderāda ſunt. Primo de eſſentia virtutis. Scḋo de ſubo eiꝰ. Tertio de diuiſione virtutuꝫ. Quarto de cā virtutis. Quinto de q̄buſdā ꝓprietatibus virtutis. ¶ Circa p̄mū q̄runt̄ quatuor. Prio vtrū virtꝰ humana ſit habitus. Scḋo vtrū ſit habitus operatiuus. Tertio vtrum ſit habitus bonus. Quarto de diffinitione virtutis.

Ad primū

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ v̄tus humana nō ſit hītus. Virtus .n. ē vltimū potētie: vt dr̄ in primo de celo: ſꝫ vltimū vniuſcuiuſq3 reducitur ad genus illud cuius ē vltimū: ſicut punctū ad genus linee. ergo v̄tus nō reducit̄ ad genꝰ hītus. ¶ P̄. Aug. dicit in .2. de li. arbitri. ꝙ v̄tus ē bonus vſus liberi arbitrij: ſed vſus liberi arbitrij ē actꝰ. gͦ v̄tus nō ē hītꝰ ſꝫ ē actꝰ. ¶ P̄. Habitibꝰ nō meremur: ſꝫ actibus alioq̄n hō mereret̄: ꝯtinue ēt dormiēdo: ſꝫ v̄tutibus meremur. ergo v̄tutes non ſunt hītus ſꝫ actus. ¶ P̄. Aug. dicit in libro de moribꝰ eccleſie: ꝙ virtus ē ordo amoris: ⁊ in li. 83. q. dicit ꝙ ordinatio q̄ v̄tus vocat̄ ē fruēdis frui: ⁊ vtēdis vti. ordo āt ſeu ordinatio noīat vel actū: vel relationē. ergo v̄tus nō ē habitꝰ ſꝫ actus vel relatio. ¶ P̄. Sicut inueniunt̄ v̄tutes humane ita ⁊ virtutes nāles: ſꝫ v̄tutes nāles nō ſunt hītus: ſꝫ potētie q̄dā. ergo ēt neq3 virtutes hūane. ¶ Sed ꝯ̄ ē ꝙ phs in libro p̄dicamētoꝝ ſciam ⁊ v̄tutem ponit eē hītus. ¶ Rñ° dicendū: ꝙ virtus noīat quādā potētie pfectionē: vniuſcuiuſq3 .n. pfectio p̄cipue ꝯſiderat̄ in ordine ad ſuū finē: finis aūt potētie actꝰ ē: vñ potētia dr̄ eē pfecta ſcḋm ꝙ determinat̄ ad ſuū actū. Sūt āt q̄dā potētie q̄ ſcḋm ſeipſas ſūt determinate ad ſuos actus. ſicut potētie nāles actiue. ⁊ iō hmōi potētie nāles ſcḋm ſeipſas dr̄r virtutes: potentie āt rōnales q̄ ſunt ꝓprie hoīs nō ſunt determinate ad vnū: ſꝫ ſe hñt indeterminate ad multa: determinant̄ aūt ad actus p habitus. ſicut ex ſupra dictis pꝫ. ⁊ iō virtutes humane habitus ſunt. ¶ Ad primū ergo dicendum: ꝙ q̄nq3 virtus dr̄ id ad qḋ ē virtus .ſ. vel obm̄ virtutis vel actus eius: ſicut fides dr̄ q̄nq3 id qḋ credit̄. q̄nq3 v̄o ipſuꝫ credere: q̄nq3 āt ipſe habitꝰ quo creditur. vñ q̄ñ dr̄ ꝙ virtus ē vltimū potētie: ſumit̄ virtus pro obō virtutis. id .n. in quo vltimo potētia eē pōt: ē id ad qḋ dicitur virtus rei: ſicut ſi aliquis pōt ferre centum libras ⁊ nō plus: virtus eius cōſiderat̄ ſcḋm cētū libras: nō āt ſcḋm .lx. obiectio āt ꝓcedebat: ac ſi eēntialr̄ virtus eēt vltimū potētie. ¶ Ad ſcḋm dicendum ꝙ bonus vſus liberi arbitrij dr̄ eſſe virtꝰ ſcḋm eandē rōnē. q2 .ſ. eſt id ad qḋ ordinat̄ virtꝰ ſicut ad ꝓpriū actum: nihil eſt .n. aliud actꝰ virtutis q̄3 bonus vſus liberi arbitrij. ¶ Ad tertiuꝫ dicendum: ꝙ aliq̄ dr̄r mereri dupl̄r. Vno mō ſicut ipſo merito: eo mō quo dicimur currere curſu. ⁊ hoc mō meremur actibus. Alio mō dicimur mereri aliquo ſicut principio merēdi: ſicut dicimur currere potētia motiua. ⁊ ſic dicimur mereri virtutibus ⁊ habitibus. ¶ Ad quartum dicendum: ꝙ virtꝰ dr̄ ordo vel ordinatio amoris: ſicut id ad qḋ eſt virtus: per virtutē .n. ordinat̄ amor ī nobis. ¶ Ad quintum dicendum: ꝙ potentie nāles ſunt de ſe determinate ad vnum: nō autē potentie rōnales: ⁊ ideo non eſt ſimile: vt dcm̄ eſt.

Ad ſecundū

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nō ſit ḋ rōne virtutis humane ꝙ ſit habitus operatiuus: dicit .n. Tullius ī .4. de tuſculanis queſtionibus ꝙ ſicut ē ſanitas ⁊ pulchritudo corporis: ita eſt virtus anime: ſed ſanitas ⁊ pulchritudo nō ſunt habitus operatiui. ergo neq3 etiam virtus. ¶ P̄. In rebus nālibus inuenit̄ virtus: non ſolum ad agere: ſed etiam ad eſſe: vt pꝫ p phm̄ in primo de celo: ꝙ quedam hñt virtutem: vt ſint ſemper: quedam vero non adhoc ꝙ ſint ſemp. ſed aliquo tpe determinato: ſed ſicut ſe hꝫ virtus nālis in rebus nālibus: ita ſe hꝫ virtus humana in rōnalibus. ergo ēt virtus humana non ſolū eſt ad agere. ſed ēt ad eſſe. ¶ P̄. Phs dicit in .7. phy. ꝙ virtus eſt diſpoſitio pfecti ad optimum. Optimū aūt ad qḋ hoīem oꝫ diſponi per virtutē eſt ipſe deus: vt ꝓbat Aug. in li. 2. de moribus eccleſie. ad quē diſponit̄ aīa p aſſimilationē ad ipſuꝫ. ergo videt̄ ꝙ virtus dicat̄ qualitas q̄dam aīe in ordine ad deū tanq3 aſſimilatiua ad ipm̄: non aūt in ordine ad opationē: non igit̄ ē habitus opatiuus. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qḋ phs dicit in .2. ethi. ꝙ virtꝰ vniuſcuiuſq3 rei eſt que opus eius bonum reddit. ¶ Rñ° dicendum ꝙ virtus ex ipſa rōne noīs iportat quādam pfectionē potentie: vt ſupra dcm̄ ē: vñ cū duplex ſit potētia .ſ. potentia ad eſſe. ⁊ potentia ad agere: vtriuſq3 potentie perfectio virtus vocat̄: ſed potentia ad eſſe: tenet ex parte mārie q̄ eſt ens in potentia: potentia aūt ad agere ſe tenet ex parte forme: q̄ eſt principiū agendi: eo ꝙ vnūquodq3 agit inq̄ſtum ē actu. in ꝯſtitutione aūt hoīs corpus ſe tenet ſicut mā. aīa vero ſicut forma: ⁊ quantū q̄dē ad corpus hō cōicat cū alijs aīalibus. ⁊ ſimilr̄ q̄ſtū ad vires q̄ ſunt aīe ⁊ corpori cōes: ſole aūt ille vires q̄ ſunt ꝓprie aīe .ſ. rōnales ſūt hoīs tm̄: ⁊ iō virtus humana de qua loq̄mur non pōt ptinere ad corpus: ſꝫ ptinet tm̄ ad id qḋ eſt ꝓpriū aīe: vnde virtus humana nō iportat ordinē ad eſſe: ſꝫ magis ad agere: ⁊ iō de rōne virtutis humane ē ꝙ ſit habitus opatiuꝰ. ¶ Ad p̄mū ergo dicendum: ꝙ modus actionis ſeq̄tur diſpoſitionē agētis: vnūqḋq3 .n. quale ē talia operat̄: ⁊ iō cū v̄tus ſit principiū aliqualis opationis: oꝫ ꝙ in operante p̄exiſtat ſcḋm virtutē aliquā ꝯformis diſpoſitio: facit āt virtꝰ opationē ordinatā. ⁊ iō ipſa virtus ē q̄dam diſpoſitio ordinata in aīa ſcḋz .ſ. ꝙ ꝓprie potētie aīe ordinant̄ aliqualiter adinuicē ⁊ ad id qḋ eſt extra. ⁊ iō virtus inq̄ātuꝫ ē conueniens diſpoſitio aīe: aſſimilat̄ ſanitati ⁊ pulchritudini: q̄ ſunt debite diſpōnes corporis. ſꝫ per hoc non excludit̄ q̄n virtus ēt ſit operationis principiū. ¶ Ad ſcḋm dicendum: ꝙ virtus que ē ad eſſe nō eſt ꝓpria hoīs: ſꝫ ſolū virtus q̄ ē ad opera rōnis q̄ ſunt ꝓpria hoīs. ¶ Ad 3m dicendum: ꝙ cū dei ſuba ſit eius actio: ſumma aſſimilatio hoīs ad deū eſt ſcḋm aliquam operationem: vnde ſicut ſupra dictum eſt: felicitas ſiue beatitudo per quam homo deo maxime ꝯformatur que eſt finis humane vite in operatione conſiſtit.

Ad tertiū

Ad tertiū ſic procedit̄ur. Videtur ꝙ non ſit de ratione virtutis ꝙ ſit habitus bonꝰ. Peccatum enim in malo ſemper ſumitur: ſed etiam peccati eſt aliqua virtus. ſcḋm illud idest ad Cor. 15. Virtꝰ peccati lex. ergo virtus nō ſemper ē habitꝰ bonus. ¶ P̄. Virtus potētie rñdet: ſed potentia non ſolū ſe hꝫ ad bonū: ſed

etiam ad malum: ſm illud Eſa. 5. Ue qui potentes eſtis
ad bibēdū vinū. vt viri fortes ad miſcēdū ebrietatē. ergo
ēt virt⁹ ſe hʒ ⁊ ad bonū ⁊ ad malū. ¶ P̄. Scđ́ʒ aplm̄. 2.
ad Cor. 12. Uirtus in infirmitate pficit: ſʒ īfirmitas ē quod
dā malū. ergo v̄tus nō ſolū ſe hʒ ad bonū: ſʒ ēt ad maluʒ.
¶ Sʒ ɔ̄ ē qđ Aug. dicit ī li. de moribus eccleſie. Nemo
āt dubitabit ꝙ v̄tus aīam fac̄ optimā. ⁊ phs dicit ī. 2. ethi
co. ꝙ v̄tus eſt q̄ bonū facit hñtem: ⁊ opus eius bonū red
dit. ¶ Rñ° dđ́m: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē: v̄tus īportat perfe
ctionē potentie. vñ v̄tus cuiuſlibʒ rei determinatur ad vlti
mū in qđ res pōt: vt dr̄ in primo de celo. Ultimū aūt in
qđ vnaqueqʒ potētia pōt: opʒ ꝙ ſit bonū: nā oē malū defe
ctū quendā īportat. vñ Dio. dicit in. 4. de di. no. ꝙ oē ma
lū ē infirmū: ⁊ ꝑꝑ hoc oʒ ꝙ virt⁹ cuiuſlibʒ rei dicat̄ ī ordi
ne ad bonū: vñ virtus hūana q̄ eſt hitus opatiuus: eſt bo
nus habit⁹ ⁊ boni opatiuus. ¶ Ad primū g° dđ́m: ꝙ ſic
pfectū: ita ēt ⁊ bonū dr̄ metaphorice in malis. dr̄. n. ⁊ pfe
ct⁹ fur ſiue latro: ⁊ bon⁹ fur ſiue latro: vt pʒ p phm̄ in. 5.
metaphy. ſm hoc ergo ēt v̄tus metaphorice ī malis dr̄:
⁊ ſic v̄tus peccati dr̄ lex inq̄tū. ſ. p legē occaſionatr̄ ē pctī
augmētatū: ⁊ q̄ſi ad maximū ſuū poſſe puenit. ¶ Ad ſcđ́ʒ
dđ́ʒ: ꝙ malū hbrietatis. ⁊ nimie potationis ɔſiſtit in defe
ctu ordinis ⁊ rōnis. Cōtingit aūt cū defectu rōnis eſſe ali-
quā potētiā īferiorē pfectā ad id qđ ē ſui gn̄is ēt cum repu
gnātia vel defectu rōnis: pfectio aūt talis potentie cū ſit cū
defectu rōnis nō poſſet dici v̄tus humana. ¶ Ad 3^m^ dđ́ʒ
ꝙ tāto rō pfectior eē oſtendit̄: q̄ẜto infirmitates corporis.
⁊ inferiorum partium magis poteſt vincere: ſeu tollerare
⁊ ideo virtus humana que rōni attribuit̄: in infirmitate p
fici dr̄ non quidem rōnis: ſed in infirmitate corporis: ⁊ infe
riorum partium.

Ad quartū ſic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ nō ſit conue
niēs diffō v̄tutis que ſolet aſſigna
ri. ſ. virtus ē bona q̄litas mētis q̄ recte viuit̄. q̄ nullus ma-
le vtit̄. quā deus in nobis ſine nobis operat̄: virtus. n. eſt
bonitas hoīs: ipſa. n. ē q̄ bonū facit hñtem: ſʒ bonitas non
vr̄ eē bona: ſic nec albedo ē alba: igr̄ icōueniēter dr̄ ꝙ vir
tus ē bona qualitas. ¶ P̄. Nulla drīa eſt cōior ſuo gn̄e
cū ſit gn̄is diuiſiua: ſʒ bonū ē cōius q̄ʒ q̄litas: conuertit̄. n.
cū ente. ergo bonū nō dʒ poni in diffōne v̄tutis. vt drīa q̄-
litatis. ¶ P̄. Sicut Augu. dicit in. 12. de tri. Ubi primo oc
currit aliq̄d qđ nō ſit nobis peccatoribuſqʒ cōe: illđ ad mē
tē ptinēt: ſʒ q̄dā virtutes: ſunt ēt irrōnabilium partium: vt
phs dicit in. 3. ethi. nō ergo oīs virtus ē bona q̄litas mētis
¶ P̄. Rectitudo videt̄ ad iuſtitiā ptinere: vñ ideʒ dn̄r re
cti ⁊ iuſti: ſʒ iuſtitia eſt ſpēs virtutis. īconuenienter ergo po
nit̄ rectū in diffōne virtutis: cū dr̄. Qua recte viuit̄. ¶ P̄.
Quicunqʒ ſupbit de aliquo: male vtit̄ eo: ſʒ multi ſupbiūt
de virtute: dicit. n. Augu. in regula ꝙ ſupbia ēt bonis opi-
bus inſidiat̄ vt pereāt falſum eſt ergo ꝙ nemo v̄tute ma
le vtat̄. ¶ P̄. Hōꝰ p virtutē iuſtificat̄: ſʒ Augu. dicit ſup il
lud Jo. maiora hor̄ faciet: q creauit te ſine te non iuſtifica-
bit te ſine te. incōueniēter ergo dr̄ ꝙ virtutē de⁹ in nobis ſi
ne nobis opat̄. ¶ Sʒ ɔ̄ eſt auctoritas Aug. ex cuius v̄bis
p̄dicta diffō colligit̄. ⁊ p̄cipue in. 2. de li. arbi. ¶ Rñ° dđ́ʒ
ꝙ iſta diffō perfecte cōplectit̄ totā rōnem virtutis: pfecta
. n. rō vniuſcuiuſqʒ rei colligit̄ ex oībus cauſis eius. Com-
prehendit āt predicta diffinitio oēs cās v̄tutis: cā nāqʒ for-
malis v̄tutis: ſicut ⁊ cuiuſlibʒ rei accipit̄ ex eius genere ⁊
drīa: cū dr̄ bona qualitas: gen⁹. n. virtutis qualitas ē. drīa
āt bonū: eēt tñ ɔuenientior diffinitio ſi loco qualitatis hitus
poneret̄: q ē genus ꝓpinquū: virtus āt non hʒ māim ex q̄
ſicut nec alia accn̄tia: ſʒ hʒ māim circa quā: ⁊ māim in qua
. ſ. ſubm̄ mā aūt circa quā eſt obm̄ virtutis. qđ non potuit
in p̄dicta diffōne poni: eo ꝙ p obm̄ determinat̄ virtus ad
ſpēm. hec auteʒ aſſignat̄ diffinitio virtutis in cōi: vñ ponit̄
ſubm̄ loco cauſe malis: cū dr̄ ꝙ eſt bona qualitas mentis.
finis aūt virtutis cū ſit habitus opatiuus eſt ipſa operatio
¶ Sʒ notādū ꝙ habituū opatiuor̄ aliq̄ ſunt ſemꝑ ad ma
lū. ſic habitus vitioſi: aliq̄ vero q̄nqʒ ad bonuʒ: ⁊ q̄nqʒ ad
malū: ſic opinio ſe hʒ ad ver̄: ⁊ ad falſum: virtus aūt ē ha
bitus ſemper ſe hñs ad bonū. ⁊ iđ vt diſcernat̄ virtus ab
his que ſemper habent ad malum dicitur. Qua recte viui
tur: vt āt diſcernatur ab his que ſe habent q̄nqʒ ad bonū:
quandoqʒ ad malum. dr̄ qua nullus male vtit̄. Cauſa aūt
efficiens virtutis infuſe de qua diffinitio dat̄: deus eſt: ꝑꝑ
quod dr̄. Quam deus in nobis ſine nobis operatur: que
quidem particula ſi auferat̄: reliquum diffōnis erit cōmu
ne oībus virtutibus ⁊ acquiſitis ⁊ infuſis. ¶ Ad primuʒ
ergo dđ́m: ꝙ id qđ primo cadit in intellectu eſt ens: vnde
vnicuiqʒ apprehenſo a nobis: attribuimus ꝙ ſit ens ⁊ per
conſequens ꝙ ſit vnū ⁊ bonum: que conuertunt̄ cū ente.
vñ dicimus ꝙ eſſentia eſt ens ⁊ vna ⁊ bona. ⁊ ꝙ vnitas
eſt ens ⁊ vna bona: ⁊ ſimilr̄ de bonitate. non aūt hoc hēt
locum in ſpeciebus formis: ſicut eſt albedo ⁊ ſanitas: non
enim omne qđ apprehendimus ſub ratione albi ⁊ ſani ap
prehendimus: ſed tamen conſiderandū ꝙ ſicut accidentia
⁊ forme ſubſiſtentes dn̄r entia: non q: ipſa habeant eſſe:
ſed q: eis aliquid eſt. ita etiam dn̄r bona vel vna: non qui
dem aliqua alia bonitate: vel vnitate: ſed q: eſt eis aliquid
bonum vel vnum. ſic igit̄ ⁊ virtus dicit̄ bona. q: in ea ali
quid eſt bonum. ¶ Ad ſcđ́m dđ́ʒ: ꝙ bonū qđ ponitur in
diffinitione virtutis non eſt bonum commune qđ cōuerti
tur cum ente: ⁊ eſt in plus q̄ʒ qualitas: ſed eſt bonū ratio-
nis ſm ꝙ Diony. dicit in. 4. ca de diui. no. ꝙ bonū aīe eſt
ſm rationē eſſe. ¶ Ad 3^m^ dđ́m: ꝙ virtus non pōt eſſe in
irrationali parte anime. niſi inquantum participat rōnem
vt dr̄ in primo ethicor̄. ⁊ iđ rō ſiue mens eſt ꝓpriū ſubm̄
virtutis humane. ¶ Ad quartū dđ́m: ꝙ iuſtitie eſt ꝓpria
rectitudo q̄ ɔſtituit̄ circa res exteriores q̄ ī vſuʒ hoīs veni
unt q̄ ſunt ꝓpria mā iuſtitie: vt infra patebit: ſed rectitudo
q̄ īportat ordinē ad finē debitū: ⁊ ad legē diuinā: q̄ eſt regu
la voluntatis humane: vt ſupra dcm̄ eſt: cōis eſt oī virtu-
ti. ¶ Ad q̄ntum dđ́m: ꝙ virtute pōt aliq̄s male vti tanq̄ʒ
obo: puta cū male ſentit de virtute cū odit eā: vel ſuperbit
de ea: nō āt tanq̄ʒ principio vſus: ita. ſ. ꝙ malus ſit act⁹ vir
tutis. ¶ Ad ſextū dđ́m: ꝙ v̄tus īfuſa cauſat̄ in nobis a dō
ſine nobis agētib⁹. nō tñ ſine nobis ɔſentientibus: ⁊ ſic ē i-
telligendū qđ dr̄. Quam deus in nobis: ſine nobis opera
tur. q̄ vero per nos agunt̄: deus ī nobis cauſat: nō ſine no
bis agētibus: ipſe. n. operat̄ in omni voluntate ⁊ nā.

¶ Queſtio. lvi.

d

Einde conſiderandū ē de ſubſtā
tia v̄tutis. ¶ Et circa hoc
q̄runt̄ ſex. Primo vtr̄ virt⁹ ſit in potētia
aīe ſic̄ ī ſubo. Scđo vtr̄ vna virt⁹ poſ
ſit eē ī plurib⁹ potētijs. Tertio vtr̄ ītel
lectus poſſit eſſe ſubiectum virtutis.
Quarto vtr̄ iraſcibilis ⁊ concupiſcibi-
lis. Quinto vtrum vires apprehenſiue ſenſitiue. Sex-
to vtrum voluntas.

Ad primū ſic pcedit̄. Uidet̄ ꝙ virtus non ſit ī
potentia aīe ſicut in ſubiecto. Dicit
. n. Augu. in. 2. de li. arbi. ꝙ virtus ē qua recte viuit̄. viue-
re aūt non eſt p potētiam aīe: ſʒ p eius eſſentiam. ergo vir
tus nō eſt in potētia aīe: ſʒ in eius eſſentia. ¶ P̄. Phs di
cit in. 2. ethi. Uirtus ē q̄ bonū facit hñtem. ⁊ opus eius bo
nū reddit̄: ſʒ ſicut opus ɔſtituit̄ p potētiā: ita hñs v̄tutem
ɔſtituit̄ per eſſentiā aīe. ergo virtus non magis ptinet ad
potētiam aīe q̄ʒ ad eius eſſentiam. ¶ P̄. Potētia ē in ſcđa
ſpē qualitatis. virtus aūt eſt q̄dam qualitas: vt ſupra dictū
eſt: qualitatis aūt nō eſt qualitas. ergo virt⁹ nō ē in potētia
aīe ſicut in ſubiecto. ¶ Sʒ ɔ̄. virtus eſt vltimū potētie: vt
dr̄ in primo de celo: ſʒ vltimū eſt in eo cuius eſt vltimū. er
go virtus ē in potētia aīe. ¶ Rñ° dđ́ʒ: ꝙ virtutē ptine-
re ad potentiam aīe ex tribus pōt eſſe manifeſtū. Pri-
mo qdē ex ipſa rōne virtutis q̄ importat perfectionem po
tentie. pfectio āt eſt in eo cuius eſt perfectio. Scđo ex eo
ꝙ eſt habitus opatiuus. vt ſupra dcm̄ eſt: oīs aūt opatio
eſt ab aīa p aliquā potentiaʒ. Tertio ex hoc ꝙ diſponit ad
optimū. optimū aūt eſt finis: qui vel eſt opatio rei: vel ali-
quid cōſecutum p opationē a potētia egredientē: vñ virt⁹
humana eſt in potentia aīe ſicut in ſubiecto. ¶ Ad primum
g° dđ́m: ꝙ viuere dupliciter ſumit̄. Q̄nqʒ. n. dr̄ viuere

ipſum eſſe viuentis: ⁊ ſic pertinet ad eſſentiam aïe q̄ eſt vi
uenti eēndi principiū. Alio mō viuere dr̄ opatio viuentis.
⁊ ſic v̄tute recte viuit̄ inq̄tū p eā aliqs recte opat̄. ¶ Ad
ſcd̄m dōm: q̄ bonū: vel ē finis: vel ī ordie ad finē dr̄. ⁊ iō
cū bonū operātis ꝯſiſtat in opationē. hoc ēt ipm̄ q̄ virtus
operātē bonū fac̄: refert̄ ad opationē. ⁊ p ꝯñs ad potētiā.
¶ Ad 3m dōm: q̄ vnū accñs dr̄ eē ī alio ſic ī ſubto: nō q̄:
accñs p ſe ipſ3 poſſit ſuſtētare aliud accñs: ſ3 q̄: vnū accñs
īheret ſubſtātie mediāte alio accñte. vt color corpori medi
ante ſuꝑficie. vñ ſupficies dr̄ eē ſubm coloris: ⁊ eo mō po
tētia aïe dr̄ eſſe ſubiectum virtutis.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ q̄ vna virtus poſ/
ſit eſſe ī duab⁹ potētijs. Habit⁹. n.
cognoſcunt̄ p actus: ſ3 vn⁹ actus ꝓgredit̄ diuerſimode a
diuerſis potētijs: ſic ambulatio ꝓcedit a rōne: vt dirigēte
a volūtate: ſic a mouente: ⁊ a potētia motiua ſic ab exeq̄n/
te. ergo ēt habitus vni⁹ virtutis pōt in plurib⁹ eē potētijs.
¶ P̄. Phs dic̄ ī .2. ethi. q̄ ad virtutē tria req̄runt̄. ſ. ſcire:
velle: ⁊ imobiliter opari. ſ3 ſcire pertinet ad intellectū: vel/
le ad volūtatem. ergo virt⁹ pōt eē in plurib⁹ potentijs.
¶ P̄. Prudentia eſt in ratione cum ſit recta rō agibilium
vt dr̄ in .6. ethi. eſt etiā in volūtate. q̄: nō pōt eſſe cum vo/
lūtate peruerſa: vt in eodem li. dr̄. ergo vna virtus pōt eē
ī duab⁹ potētijs. ¶ Sz ɔ̄. virtus ē ī potentia aïe ſic in ſubo
ſ3 idē accñs nō pōt eē in pluribus ſubtis: ergo vna virtus
nō pōt eē in pluribus potētijs aïe. ¶ Rñ° dō3: q̄ aliqd eē
in duob⁹ ꝯtingit dupl'r. Uno mō ſic: q̄ ex equo ſit ī vtroq3
⁊ ſic impoſſe ē vnam virtutē eſſe in duabus potētijs. q̄: di/
uerſitas potentiarū attendit̄ ſm gn̄ales conditiōes obiecto
rū: diuerſitas āt habituū ſm ſpāles: vnde vbicunq3 eſt di
uerſitas potentiarū: eſt diuerſitas habituū. ſ3 non cōuertit̄.
Alio mō pōt eē aliqd in duob⁹ vel pluribus: nō ex equo
ſ3 ordine quodā. ⁊ ſic vna v̄tus ꝑtinere pōt ad plures potē
tias: ita q̄ in vna ſit principaliter: ⁊ ſe extendat ad alias per
modū diffuſionis: vel p modū diſpōnis: ſm q̄ vna potētia
mouet̄ ab alia: ⁊ ſm q̄ vna potētia accipit ab alia. ¶ Ad
primū ergo dōm: q̄ idē act⁹ nō pōt eq̄liter: ⁊ eodē ordine
ꝑtinere ad diuerſas potentias: ſ3 ſm diuerſas rōnes ⁊ di/
uerſo ordine. ¶ Ad ſcd̄3 dōm: q̄ ſcire ꝑexigit̄ ad virtutē
moralem: inquātum virtus moralis operat̄ ſm rōne3 re
ctam: ſ3 eſſentialiter ī appetendo virtus moralis conſiſtit.
¶ Ad tertiu3 dōm: q̄ prudentia realiter eſt in rōne ſicut ī
ſubiecto: ſed preſupponit rectitudinem volūtatis ſicut pri/
cipium: vt infra dicetur.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ intellectus non
ſit ſubiectu3 virtutis. Dicit. n. Aug.
in li. de morib⁹ eccleſie: q̄ omnis virt⁹ eſt amor. ſubiectu3
aūt amoris non eſt intellect⁹: ſ3 ſolum vis appetitiua. ergo
nulla virt⁹ eſt in intellectu. ¶ P̄. Virt⁹ ordinat̄ ad bonū:
ſic̄ ex ſupra dictis p3: bonum aūt non eſt obiectum intelle
ctus: ſ3 appetitiue virtutis. ergo ſubiectū virtutis nō eſt in
tellectus: ſ3 appetitiua virtutis. ¶ P̄. Virtus eſt q̄ bonu3
fac̄ hn̄tem: vt phs dicit. ſ3 habitus perficiens intellectū nō
facit bonū hn̄tem. non. n. pp̄ ſciam vel artem dicit̄ hō bo
nus. ergo intellectus non eſt ſubiectu3 virtutis. ¶ Sed ɔ̄
eſt q̄ mens maxime dr̄ intellectus: ſubiectu3 aūt virtutis
eſt mēs: vt p3 ex diffinitione virtutis ſupra inducta. ergo ī
tellectus eſt ſubiectum virtutis. ¶ Rñ° dōm: q̄ ſicut ſu
pra dcm̄ eſt: virtus eſt habitus quo aliqs bene vtitur. Du
pl'r aūt habitus aliquis ordinat̄ ad bonum actum. Uno
modo inquantum per hmōi habitum acquirit̄ homini fa
cultas ad bonu3 actum: ſicut per habitum grāmatice hab3
homo facultatem recte loquendi: non tamē grāmatica fa/
cit: vt homo ſemper recte loquat̄: pōt. n. grāmaticus bar
bariȝare: aut ſoloeciſmū facere. ⁊ eadē rō eſt in alijs ſcien
tijs ⁊ artibus. Alio modo aliquis habitus nō ſolum facit
facultatem agendi. ſed etia3 facit q̄ aliquis recte facultate
vtat̄: ſicut iuſtitia nō ſolu3 facit q̄ homo ſit prompte volū
tatis ad iuſta operandum: ſed etiā facit vt iuſte operetur.
Et q̄: bonū ſicut ⁊ ens non dr̄ ſimpl'r aliqd ſm id qd̄ eſt ī
potentia: ſ3 ſ3 id qd̄ eſt in actu: ideo ab hmōi habitib⁹ ſim
pl'r dr̄ homo bonū operari: ⁊ eſſe bonus: puta q̄: eſt iuſt⁹
vel temperatus: ⁊ eade3 rō eſt de ſimilibus. Et q̄: virtus
eſt que bonum facit habentem ⁊ opus eius bonū reddit
hmōi habitus ſimpl'r dr̄r virtutes. q̄: reddūt bonū opus
in actu ⁊ ſimpl'r faciunt bonum habentem. Primi vero
habitus non ſimpl'r dr̄r virtutes. q̄: non reddunt bonu3
opus: niſi in quadam facultate. nec ſimpl'r faciunt bonum
habēte3: non. n. dr̄ ſimpl'r aliquis homo bonus ex hoc q̄
eſt ſciens vel artifex: ſed dr̄ bonus ſolu3 ſm quid: puta bo
nus grammaticus: aut bon⁹ faber: ⁊ pp̄ hoc pleruq3 ſcia
⁊ ars ɔ̄ virtutem diuidit̄: quandoq3 autem virtutes dr̄r:
vt p3 in .6. ethicorum. Subiectum igit̄ habitus q̄ ſm qd
dr̄ virtus poteſt eſſe intellectus: non ſolum practicus. ſed
etiam intellectus ſpeculatiuus: abſq3 omni ordine ad vo/
luntatem: ſic. n. philoſophus in .6. ethicorum: ſcientiam: ſa
pientiam: ⁊ intellectum: ⁊ etiam artem ponit eſſe intelle/
ctuales virtutes. Subiectu3 vero habitus qui ſimpl'r dr̄
virtus non poteſt eſſe niſi voluntas: vel aliqua potentia ſe
cundum q̄ eſt mota a voluntate: cuius rō. eſt q̄: volūtas
mouet omnes potētias que aliq̄liter ſunt rōnales ad ſuos
actus: vt ſupra habitū eſt. ⁊ iō q̄ hō actu bn̄ agat: ꝯtingit
ex hoc q̄ hō h3 bonā voluntatē: vnde virtus q̄ bene facit
agere in actu: nō ſolū in facultate: oȝ q̄ vel ſit in ipſa volun
tate vel in aliq̄ potētia ſm q̄ eſt a volūtate mota: contingit
aūt intellectum a voluntate moueri: ſicut ⁊ alias potētias.
conſiderat. n. aliqs aliqd actu: eo q̄ vult. ⁊ iō ītellectus ſ3
q̄ h3 ordinem ad voluntatē: pōt eē ſubm virtutis ſimpl'r
dicte: ⁊ hoc mō intellectus ſpeculatiu⁹ vel rō ē ſubm fidei
mouet̄. n. ītellect⁹ ad eſſentiēdum his q̄ ſunt fidei ex ipio
volūtatis: nullus. n. credit niſi volēs: ītellect⁹ v̄o practicus
ē ſubm prudētie. cum. n. prudētia ſit recta rō agibilium: re
quirit̄ ad prudētiam q̄ homo ſe bn̄ habeat ad pncipia hu
ius rōnis agēdorū: q̄ ſūt fines ad quos bn̄ ſe h3 homo p re
ctitudinē volūtatis ſic ad principia ſpeculabiliū per nāle lu
mē intellectus agētis. Et iō ſic ſub3 ſcie q̄ ē rō recta ſpecu/
labilium ē ītellectus ſpeculatiuus in ordine ad ītellectum
agētem: ita ſubm prudētie eſt ītellectus practi⁹ ī ordine ad
volūtatem rectā. ¶ Ad p̄mū ergo dō3: q̄ verbū Aug. in
telligēdum eſt d̄ v̄tute ſimpl'r dicta: nō q̄ omnis talis vt⁹
ſit ſimpl'r amor: ſ3 q̄: depēdet aliqualr̄ ab amore inquātū
depēdet a volūtate: cui⁹ prima affectio eſt amor: vt ſupra
dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcd̄3 dō3: q̄ bonum vniuſcuiuſq3 eſt finis
eius. ⁊ iō cum veꝝ ſit finis ītellectus: cognoſcere verum ē
bonus actus ītellectus: vñ habitus pficiēs ītellectum ad
verum cognoſcēdum: vel in ſpeculatiuis: vel in practicis.
dr̄ virtus. ¶ Ad 3m dōm: q̄ ratio illa procedit de virtute
ſimpliciter dicta.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ q̄ iraſcibilis ⁊
ꝯcupiſcibilis nō poſſint eſſe ſubie
ctu3 virtutis. Hmōi. n. vires ſunt cōes nobis ⁊ brutis: ſ3
nūc loquimur de virtute ſm q̄ eſt ꝓpria homini: ſic. n. dr̄
virtus humana: nō igit̄ humane virtutis pōt eē ſubm ira/
ſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis: que ſunt partes appetit⁹ ſenſitiui
vt ī primo dcm̄ eſt. ¶ P̄. Appetitus ſenſitiu⁹ eſt vis vtēs
organo corporali: ſed bonum v̄tutis non pōt eē in corpore
hoīs. Dic̄. n. apoſtolus Ro. 7. Scio q̄ nō habitat ī carne
mea bonū. ergo appetitus ſenſitiu⁹ nō pōt eſſe ſubiectum
virtutis. ¶ P̄. Aug. ꝓbat in libro de moribus eccleſie: q̄
virtus nō eſt in corpore: ſ3 ī anima: eo q̄ per aïam corp⁹
regit̄. vñ q̄ aliqs corpore bene vtat̄ totum refert̄ ad ani/
ma. ſicut ſi mihi auriga obtemperans equos q̄bus p̄eſt re
cte regit: hoc totum mihi debet̄: ſ3 ſic anima regit corpus
ita etiam rō regit appetitum ſenſitiuu3. ergo totum rōnali
parti debetur q̄ iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis recte regant̄:
ſ3 virtus eſt q̄ recte viuit̄: vt ſupra dcm̄ eſt: v̄tus igit̄ non
ē ī iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili: ſ3 ſolum in parte rōnali. ¶ P̄.
Principalis actus uirtutis moralis eſt electio: vt dr̄ in .8.
ethicoꝝ: ſ3 electio nō eſt actus iraſcibilis: ſ3 rōnis: vt ſupra
dcm̄ eſt. ergo v̄tus moralis nō eſt in iraſcibili ⁊ concupiſci
bili: ſ3 in rōne. ¶ Sz ɔ̄ eſt q̄ fortitudo ponit̄ eſſe ī iraſcibi
li: temperātia aūt in ꝯcupiſcibili: vñ phs dicit in .3. ethico/
rum q̄ he uirtutes ſunt irrōnabilium partium. ¶ Rñ°
dōm: q̄ iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis dupl'r conſiderari pn̄t.

Uno modo ſm ſe inquantuꝫ ſunt partes appetitus ſenſitiui. ⁊ hoc mō nō competit eis ꝙ ſint ſubm virtutis. Alio mō pñt ꝯſiderari inq̄ꝛtum participant rōnem: per hoc ꝙ nate ſunt rōni obedire: ⁊ ſic iraſcibilis vel ꝯcupiſcibilis poteſt eſſe ſubiectum virtutis humane. ſic.n.ē principiuꝫ humani actus. inq̄ꝛtuꝫ participat rōnem: ⁊ in his potētijs neceſſe eſt ponere virtutes: ꝙ.n. in iraſcibili ⁊ concupiſcibili ſint alique virtutes pꝫ: actus.n. qui progredit̄ ab vna potentia ſm ꝙ eſt ab alia mota: non poteſt eſſe perfectus niſi vtraqꝫ potētia ſit bene diſpoſita ad actū: ſicut actus artificiſ non pōt eſſe congruus: niſi ēt artifex ſit bene diſpoſitus ad agēdum: ⁊ etiam ipm iſtrumētuꝫ. In his igit̄ circa q̄ operat̄ iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis ſm ꝙ ſunt a rōne mote: neceſſe eſt vt aliqs habitus ꝑficiens ad bñ agendum ſit non ſolum in rōne. ſꝫ etiam in iraſcibili ⁊ concupiſcibili. Et q: bona diſpō potētie mouentis mote attendit̄ ſm ꝯformitatem ad potētiam mouētē. ⁊ iō v̄tus q̄ eſt in iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili nihil aliud eſt q̄ꝫ q̄dam habitualis conformitas iſtarum potentiarum ad rōnem. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis ſm ſe ꝯſiderate: ꝑut ſunt partes appetitus ſenſitiui communes ſūt nobis ⁊ brutis: ſꝫ ſecundū ꝙ ſunt rōnales per participationem vt obedientes rōni. ſic ſunt ꝓprie hominis: ⁊ hoc modo pñt eē ſubiectū v̄tutis humane. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dōꝫ: ꝙ ſicut caro hominis ex ſe q̄dem non hꝫ bonum v̄tutis. ſit tñ inſtrumentuꝫ virtuoſi actus inquantum mouēte rōne membra noſtra exhibemus ad ſeruiēdum iuſtitie. Ita etiam iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis ex ſe q̄dem nō habēt bonum v̄tutis: ſꝫ magis īfectionem fomitis: īquātum vero ꝯformāt̄ rōni: ſic in eis aggenerat̄ bonum virtutis moralis. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ alia rōne regitur corpus ab anima ⁊ iraſcibilis ⁊ cōcupiſcibilis a rōne: corpus.n. ad nutum obedit anime abſqꝫ ꝯdictione: in his in q̄bus natum eſt ab anima moueri. vñ phs dicit ī primo politicorum: ꝙ anima regit corpus deſpotico principatu.i. ſicut dñs ſeruuꝫ. ⁊ iō totus motus corporis refert̄ ad animam: ⁊ ꝓp hoc in corpore non eſt virtus: ſed ſolum in anima: ſꝫ iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis non obediūt ad nutum rōni: ſꝫ habent proprios motus ſuos quibus interduꝫ rōni repugnāt: vñ in eodem libro phs dicit: ꝙ ratio regit iraſcibilem ⁊ ꝯcupiſcibilem principatu politico: quo.ſ. reguntur liberi qui habent in aliquibus propriam volūtatem: ⁊ ꝓp hoc etiam oꝫ in iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili eſſe aliquas virtutes q̄bus bene diſponant̄ ad actum. ¶ Ad quartum dicēdum: ꝙ in electione duo ſunt.ſ. intentio finis que ꝑtinet ad virtutem moralem: ⁊ preacceptio eius qd̄ eſt ad finem qd̄ pertinet ad prudētiam: vt dr̄ in.6.ethicorum: ꝙ anteꝫ hꝫ rectam intentionē finis circa paſſiones anime. hoc contingit ex bona diſpoſitione iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis. ⁊ iō virtutes morales circa paſſiones ſunt in iraſcibili ⁊ concupiſcibili: ſed prudentia eſt in ratione.

Ad quintū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ in virib' ſenſitiuis apꝑhenſiuis iteri' poſſit eſſe aliqua virtus. Appetitus.n. ſenſitiuus pōt eſſe ſubiectum v̄tutis īquātuꝫ obedit rationi: ſed virtutes ſenſitiue apprehenſiue interius rōni obediunt. ad imperium.n. rationis operat̄ ⁊ imaginatiua: ⁊ cogitatiua: ⁊ memoratiua. ergo ī his viribus poteſt eē virtus. ¶ P̄. Sicut appetitus rationalis q̄ eſt volūtas in ſuo actu poteſt īpediri vel ēt adiuuari per appetitum ſenſitiuuꝫ: ita etiam intellectus vel ratio poteſt impediri: vel etiaꝫ iuuari per vires ꝑdictas: ſicut ergo in viribus ſenſitiuis appetitiuis poteſt eſſe virtus: ita ēt in apprehenſiuis. ¶ P̄. Prudētia eſt quedā virtus: cuius partem ponit Tullius memoriaꝫ in ſua rhetorica. ergo ēt in vi memoratiua poteſt eſſe aliqua virtus: ⁊ eadem rōne in alijs interioribus apprehenſiuis viribus. ¶ Sꝫ ꝯ͂ eſt ꝙ omnes virtutes vel ſunt intellectuales: vel morales vt dicitur in.2.ethicorum: morales autem virtutes omnes ſūt in parte appetitiua: itellectuales autem in intellectu vel ratione: ſicut pꝫ in.6.ethicoꝝ. nulla ergo virtus eſt in virib' ſenſitiuis apprehenſiuis interius. ¶ Rn° dōm: ꝙ in viribus ſenſitiuis apprehenſiuis interius ponunt̄ aliqui habitus: qd̄ pꝫ ex hoc precipue qd̄ phs dicit in libro de memoria ꝙ in memorando vnuꝫ poſt aliud operat̄ conſuetudo que eſt quaſi quedam nā: nihil āt eſt aliud habitus ꝯſuetudinalis q̄ꝫ habitudo acquiſita per cōſuetudinē q̄ ē in modū vel in motum nāe. Unde de virtute dicit Tulli' in ſua rhetorica: ꝙ ē habitus in modū nāe rōni cōſentaneus: in hoīe tñ id qd̄ ex ꝯſuetudine acquirit̄: ī memoria ⁊ in alijs viribus ſenſitiuis apꝑhenſiuis nō ē habitus ꝑ ſe: ſꝫ aliqd annexū habitibus intellectiue partis: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed tñ ſi qui ſunt habitus in talibus viribus: virtutes dici non pñt: virtus.n. ē habitus ꝑfectus: quo nō ꝯtingit niſi bonū opari: vñ oꝫ ꝙ virtus ſit in illa potentia q̄ eſt ꝯſumatiua boni operis: cognitio aūt veri nō cōſumat̄ in viribus ſenſitiuis: apꝑhenſiuis: ſꝫ hmōi vires ſunt quaſi ꝑparatorie ad cognitionē intellectiuam: ⁊ iō in hmōi viribus nō ſunt virtutes quibus cognoſcit̄ verum: ſed magis in intellectu vl̄ rōne. ¶ Ad pimū g° dōꝫ: ꝙ appetitus ſenſitiuus ſe hꝫ ad volūtatē: qui ē appetitus rōnis ſicut mot' ab eo. ⁊ iō op' appetitiue virtutis ꝯſumat̄ in appetitu ſenſitiuo: ⁊ ꝓp hoc appetitus ſenſitiuus eſt ſubm virtutis: virtutes aūt ſenſitiue apprehenſiue magis ſe hñt. vt mouentes reſpectu itellectus: eo ꝙ fantaſmata ſe hñt ad aīam intellectiuā. ſicut colores ad viſum. vt dr̄ in.3.de aīa. ⁊ iō opus cognitiōis in intellectu terminat̄. ⁊ ꝓp hoc virtutes cognoſcitiue ſunt in ipſo intellectu vel rōne. Et ꝑ hoc pꝫ ſolō ad ſcōm. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ memoria non ponit̄ pars prudētie ſicut ſpēs eſt pars generis: quaſi ipſa memoria ſit quedam virtus ꝑ ſe. ſed q: vnum eoꝝ qui requiruntur ad prudentiam ē bonitas memorie: vt ſic quodammodo ſe habeat per modum partis integralis.

Ad ſextum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ volūtas nō ſit ſubiectum alicuius virtutis. Ad id.n. qd̄ ꝯuenit potētie ex ipſa rōne potētie nō requirit̄ aliqſ habitus: ſꝫ de ipſa rōne volūtatis cuꝫ ſit in rōne ſcd̄m phꝫ in.3.de anima: eſt ꝙ tēdat in id qd̄ eſt bonum ſm rōneꝫ: ad qd̄ ordinat̄ omnis virtus. q: vnumqdq̄ꝫ nāliter appetit ꝓprium bonum. virtus.n. eſt habitus ꝑ modū nāe cōſentaneus rōni. vt Tulli' dicit in ſua rhetorica. ergo volūtas nō eſt ſubm v̄tutis. ¶ P̄. Oīs virt' aut ē intellectualiſ aut moralis: vt dr̄ in pmo ⁊ ſcd̄o ethicoruꝫ: ſed virt' itellectualis eſt ſic̄ in ſubiecto in itellectu ⁊ rōne: nō āt in voluntate: v̄tus aūt moralis eſt ſic̄ in ſubō in iraſcibili ⁊ cōcupiſcibili. q̄ ſunt irrōnales ꝑ participationem. ergo nulla virt' eſt in volūtate ſic̄ in ſubō. ¶ P̄. Omnes act' humani ad quos v̄tutes ordināt̄ ſunt volūtarij: ſi igr̄ reſpectu aliquorū humanoꝝ actuuꝫ ſit aliqua v̄tus in volūtate: pari rōne reſpectu oīuꝫ actuum humanoꝝ erit virt' in volūtate. aut ergo in nulla alia potentia erit aliqua virt': aut ad eūdem actum ordinabunt̄ due virtutes: quod vr̄ inconueniens: volūtas ergo non pōt eſſe ſubm virtutis. ¶ Sed ꝯ͂ eſt ꝙ maior ꝑfectio requirit̄ in mouente q̄ꝫ in moto: ſꝫ voluntas mouet iraſcibilem ⁊ ꝯcupiſcibilem: multo ergo magis dꝫ eē virt' in voluntate q̄ꝫ in iraſcibili ⁊ ꝯcupiſcibili. ¶ Rn° dōꝫ: ꝙ cū ꝑ habitū perficiat̄ potētia ad agēdū: ibi indiget potētia habitu perficiente ad bñ agēdum: qui q̄dem habitus eſt v̄tus vbi ad hoc nō ſufficit ꝓpria rō potētie: omnis aūt potentie ꝓpria rō attendit̄ in ordine ad obm: vnde cū ſicut dcm̄ ē: obm volūtatis ſit bonuꝫ rōnis volūtati ꝓportionatum: quātum ad hoc nō indiget volūtas v̄tute perficiente: ſed ſi qd̄ bonū immineat homini volēdum qd̄ excedat ꝓportionem volētis: ſiue quātum ad totam ſpēm humanam: ſic̄ bonum diuinum qd̄ trāſcendit limites humane nāe: ſiue quātum ad indiuiduuꝫ: ſic̄ bonum ꝓximi: ibi volūtas indiget v̄tute. ⁊ ideo hmōi v̄tutes q̄ ordināt affectum hominis in deum vel in ꝓximum: ſunt in voluntate ſic̄ in ſubō: vt caritas: iuſtitia: ⁊ hmōi. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ rō illa hꝫ locum de v̄tute que ordinat ad bonum ꝓprium ipſius volentis. ſicut temperātia ⁊ fortitudo q̄ ſunt circa paſſiōes humanas. ⁊ alia huiuſmodi: vt ex dictis pꝫ. ¶ Ad ſcōm dōꝫ: ꝙ rōnale per participationem nō ſoluꝫ eſt iraſcibilis ⁊ ꝯcupiſcibilis. ſed omnino.i. vl̄r appetitiuū. vt dr̄ in primo ethi. ſub appetitiuo aūt comꝑhendit̄ volūtas. ⁊ ideo ſiqua virtus eſt in volūtate: erit moralis niſi ſit

theologica: vt infra patebit. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ quedā
virtutes ordinā̄t ad bonum paſſionis moderate qd̄ eſt ꝓ
priū huius vel illius hoīs: ⁊ in talibus nō eſt neceſſariū
ꝙ ſit aliqua virtus in volūtate cū ad hoc ſufficiat nā̄ poten
tie vt dcm̄ eſt: ſed hoc ſolum neceſſarium eſt in illis virtu/
tibus que ordinant ad aliqd̄ bonum extrinſecum.

¶ Queſtio. lvij.

Einde cōſiderādū eſt de diſtin/
ctiōe ꝟtutū. Et p̄mo q̄ꝫ/
tum ad ꝟtutes itellectuales. Scḋo q̄ꝫ/
tum ad morales. Tertio q̄tū ad theo
logicas. ¶ Circa primum queruntˀ ſex.
Primo vtrum habitus intellectuales
ſpeculatiui ſint ꝟtutes. Scḋo vtꝝ ſint
tres. ſ. ſapiētia: ſcia. ⁊ itellectus. Tertio vtrū habitus in
tellectualis qui eſt ars ſit ꝟtus. Quarto vtrum prudētia
ſit virtˀ diſtincta ab arte. Quinto vtrum prudētia ſit vir/
tus neceſſaria homini. Sexto vtꝝ eubolia: ſineſis: ⁊ gno
min ſint virtutes adiuncte prudentie.

Ad primū ſic ꝓcedit. Vr ꝙ habitˀ intellectua
les ſpeculatiui n̄ ſint virtutes. virtˀ
.n. eſt habitus operatiuus. vt ſupra dcm̄ eſt: ſꝫ habitus ſpe/
culatiui nō ſunt operatiui: diſtinguit .n. ſpeculatiuū a pra/
ctico. i. operatiuo: ergo habitˀ intellectuales ſpeculatiui non
ſunt ꝟtutes. ¶ Pꝫ. Virtus eſt eoꝝ per que fit hō felix: ſiue
beatˀ. eo ꝙ felicitas eſt ꝟtutis p̄miū: vt dr̄ in p̄mo ethico
rum: ſed habitˀ itellectuales nō ꝯſiderant actˀ humanos:
aut alia bona humana ꝑ que homo beatitudinē adipiſcit:
ſed magis res nāles ⁊ diuinas. ergo hmōi habitˀ virtutes
dici nō pn̄t. ¶ Pꝫ. Scia eſt habitˀ ſpeculatiuˀ. ſꝫ ſcia ⁊ vir
tus diſtinguunt ſicˀ diuerſa gn̄a non ſubalternatim poſita:
vt pꝫ per ph̄m in. 3. topicoꝝ. ergo habitˀ ſpeculatiui nō ſūt
virtutes. ¶ Sꝫ ꝯ. ſoli habitˀ ſpeculatiui ꝯſiderant neceſſa
ria q̄ ipoſſibile eſt alr̄ ſe hr̄e: ſed phs ponit in. 6. ethicoꝝ
q̄ſdam ꝟtutes intellectuales in parte anime que ꝯſiderat
neceſſaria que non pn̄t alr̄ ſe hr̄e. ergo habitˀ itellectuales
ſpeculatiui ſunt ꝟtutes. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ cum oīs virtus di
catˀ in ordine ad bonum: ſic ſupra dcm̄ eſt: duplici rōne ali
quis habitus dr̄ virtus: vt ſupra dcm̄ eſt: vno modo q: fa
cit facultatē bene operādi. alio mō q: cum facultate facit ēt
vſum bonum: ⁊ hoc ſic ſupra dcm̄ eſt: ꝑtinet ſolū ad illos
habitus q̄ reſpiciūt partem appetitiuam: eo ꝙ vis appeti
tiua anime ē que facit vti omnibus potentijs ⁊ habitibus.
Cū igitˀ habitus intellectuales ſpeculatiui non perficiant ꝑ
tem appetitiuam: nec aliquo modo ipſaꝫ reſpiciant. ſed ſo
lam intellectiuam. pn̄t quidem dici ꝟtutes inquantum fa/
ciunt facultatem bone operationis: que eſt cōſideratio ve/
ri: hoc .n. eſt bonū opus itellectus: nō tamen dr̄r ꝟtutes
ſcḋo modo: quaſi faciētes bene vti potētia ſeu habitu. Ex
hoc .n. ꝙ aliquis hꝫ habitum ſcie ſpeculatiue non inclinatˀ
ad vtēdum: ſꝫ fit potēs ſpeculari verum in his quoꝝ hꝫ
ſciam: ſed ꝙ vtatˀ ſcia habita hoc eſt mouente volūtate. ⁊
ideo ꝟtus que ꝑficit voluntatem: vt charitas vel iuſtitia: fa
cit etiam bene vti hmōi ſpeculatiuis habitibus. ⁊ ſm hoc
ēt in actibˀ hoꝝ habituum pōt eſſe meritum: ſi ex charita/
te fiant: ſic Grego. dicˀ in. 7. moralium. ꝙ contemplatiua ē
maioris meriti q̄ꝫ actiua. ¶ Ad p̄mū ergo dōꝫ: ꝙ duplex
eſt opus. ſ. exterius ⁊ iterius. Practicū ergo vel operatiuū
qd̄ diuiditˀ ꝯ ſpeculatiuū: ſumitˀ ab opere exteriori ad qd̄
non hꝫ ordinē habitus ſpeculatiuus: ſed tamen hꝫ ordinē
ad iterius opus itellectus: qd̄ eſt ſpeculari verum: ⁊ ſcḋꝫ
hoc eſt habitus operatiuus. ¶ Ad ſcḋm dōm: ꝙ virtus
eſt aliquorum dupliciter. Vno modo ſicut obiectorum:
⁊ ſic hmōi virtutes ſpeculatiue nō ſunt eoꝝ per que ho
mo fit beatus: niſi forte ſm ꝙ li per dicit cām efficientem
vel obꝫ complete beatitudinis: qd̄ eſt deus qd̄ eſt ſummū
ſpeculabile. alio modo dr̄ eſſe ꝟtus aliquorum: ſic actuū:
⁊ hoc modo ꝟtutes intellectuales ſunt eorum per que ho
mo fit beatus: tū q: actus harum virtutum poſſunt ēē me
ritorij: ſic dcm̄ eſt: tum etiam quia ſunt quedam inchoatio
perfecte beatitudinis: que in contemplatione veri conſiſtit
ſicut ſupra dictum eſt. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ ſcientia diuiditˀ
contra virtutēm ſecundo modo dictam: que pertinet ad
vim appetitiuam.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit. Videtˀ ꝙ inconuenien/
ter diſtinguant tres virtutes intel
lectuales ſpeculatiue. ſ. ſapientia: ſcia ⁊ intellectus. Spēs
.n. nō debꝫ condiuidi generi: ſꝫ ſapientia eſt quedam ſcia
vt dr̄ in. 6. ethicorum. ergo ſapientia non dꝫ cōdiuidi ſcie
in numero virtutū itellectualium. ¶ Pꝫ. In diſtinctiōe po
tentiarum habituum ⁊ actuū que attenduntˀ ſm obiecta
attenditˀ principalr̄ diſtinctio que eſt ſm rōnem formalē
obiectorum. vt ex ſupra dictis pꝫ. nō ergo diuerſi habitus
debent diſtingui ſm māle obm̄: ſed ſm rōnem formalem
ipſius obiecti: ſed principium demonſtrationis eſt rō ſcien
di ꝯcluſiones: non ergo intellectus principiorū dꝫ poni ha
bitus alius: aut alia virtus a ſcientia concluſionum. ¶ Pꝫ.
Virtus intellectualis dr̄ que eſt in ipſo rōnali ꝑ eſſentiam.
ſed rō etiam ſpeculatiua ſic rōcinatˀ ſyllogizando demon/
ſtratiue: ita ēt rōcinatˀ ſyllogizādo dyalectice. ergo ſic ſcia
que cauſatˀ ex ſyllogiſmo demſratiuo ponitˀ virtus intelle/
ctualis ſpeculatiua: ita ēt ⁊ opinio. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ phs in
6. ethicoꝝ ponit has ſolum tres ꝟtutes itellectuales ſpecu
latiuas. ſ. ſapientiā ſciam ⁊ itellectum. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ ſic
ſupra dcm̄ eſt: ꝟtus itellectualis ſpeculatiua eſt per quam
itellectus ſpeculatiuus ꝑficitˀ ad ꝯſiderādum veꝝ. hoc .n.
eſt bonū opus eius: verum aūt eſt duplr̄ conſiderabile.
Vno mō ſicut per ſe notū. Alio modo ſicut ꝑ aliud notū:
qd̄ autē eſt per ſe notū ſe hꝫ: vt principiū ⁊ percipitˀ ſta
tim ab itellectu. ⁊ iō habitus perficiens itellectū ad hmōi
veri ꝯſiderationē vocatˀ itellectus. qui ē habitus principio
rum: verum aūt qd̄ per aliud votum nō ſtatiꝫ perficitˀ ab
itellectu: ſed per inquiſitionē rōnis: ⁊ ſe hꝫ in rōne termi/
ni. qd̄ qdem pōt eſſe duplr̄. Vno modo vt ſit vltimū i
aliquo genere. Alio modo vt ſit vltimum reſpectu totius
cognitiōis humane. Et q: ea que ſunt poſterius nota quo
ad nos: ſūt priora. ⁊ magis nota ſm nāꝫ. vt dr̄ i p̄mo phy
ſicorum: ideo id qd̄ eſt vltimum: reſpectu totius cognitio
nis humane eſt id qd̄ eſt primū ⁊ maxime cognoſcibile ſe
cundū nām. ⁊ circa hmōi eſt ſapientia: que conſiderat altiſ
ſimas cauſas: vt dr̄ i primo metaphyſice: vn̄ conuenienter
iudicat ⁊ ordinat de oībus: q: iudicium perfectum ⁊ vle
haberi non pōt niſi per reſolutionē ad primas cauſas. Ad
id vero quod vltimum in hoc vel in illo genere cognoſci/
bilium ꝑficit intellectū ſcia: ⁊ ideo ſm diuerſa gn̄a ſcibiliū
ſunt diuerſi habitus ſciarum. cum tn̄ ſapientia non ſit niſi
vna. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ſapientia eſt q̄dam ſcia: i
quātum hꝫ id quod eſt cōe omnibus ſcientijs: vt. ſ. ex pri
cipijs concluſiones demonſtret: ſed q: hꝫ aliquid propriū
ſupra alias ſcientias: inquantum. ſ. de omnibus iudicat: ⁊
non ſolum quantū ad concluſiones: ſed ēt q̄ꝫtum ad prima
principia: ideo hꝫ rōnem ꝑfectioris virtutis q̄ꝫ ſcia. ¶ Ad
ſcḋꝫ dōm: ꝙ qn̄ rō obiecti ſub vno actu refertur ad potē
tiam vel habitum: tūc non diſtinguuntur habitus vel po/
tentie penes rōnem obiecti uel obiectum māle: ſicut ad eā
dem potētiam uiſiuam pertinet uidere colorem: ⁊ lumen
qd̄ eſt rō uidendi colorem: ⁊ ſimul cum ipſo uidetˀ. princi
pia vō demonſtrationis pn̄t ſeorſum ꝯſiderari abſq; hoc
ꝙ conſiderentˀ ꝯcluſiones: pn̄t ēt conſiderari ſimul cū con
cluſionibus. ꝓut principia in concluſiones deducuntˀ. Con
ſiderare ergo hoc ſcḋo modo principia ꝑtinet ad ſciaꝫ que
ꝯſiderat etiam ꝯcluſiones: ſed conſiderare principia ſꝫ ſe/
ipſa pertinet ad intellectum. Vnde ſi quis recte conſideret
iſte tres ꝟtutes non ex equo diſtinguuntur adinuicem: ſed
ordine quoddam: ſicut accidit in totis potentialibus: quo/
rum una pars eſt perfectior altera: ſicut aīa rōnalis eſt per
fectior q̄ꝫ ſenſibilis: ⁊ ſenſibilis q̄ꝫ uegetabilis. hoc .n. mo/
do ſcia depēdet ab itellectu ſicut a principaliori. ⁊ utrunq;
dependet a ſapiētia ſicut a principaliſſimo: que ſub ſe conti
net: ⁊ intellectū ⁊ ſciam: ut de ꝯcluſionibus ſciarum diju/
dicās ⁊ de principijs earūdem. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ ſic ſupra
dcm̄ eſt: habitus uirtutis determinate ſe hꝫ ad bonū: nul
lo autem modo ad malum. bonū aūt intellectus eſt veꝝ:
malum autem eius eſt falſum. unde ſoli illi habitus uirtu/

tes intellectuales dr̃r quibus ſemper dicitur verum: ⁊ nũ
quam falſum: opinio vero ⁊ ſuſpitio pñt eſſe veri ⁊ falſi.
⁊ iõ nõ ſunt itellectuales vtutes: vt dr̃ in .6. ethicorum.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ ars non ſit vir
tus itellectualis. Dicit .n. Augu. in li
bro de li. arbi. ꝙ virtute nullus male vtit. ſed arte aliquis
male vtit: põt .n. aliqs artifex ſm ſciam artis ſue male ope
rari. ergo ars nõ ẽ virtus. ¶ Pꝛ. Virtutis nõ ẽ virt⁹: artis
aũt ẽ aliq̃ vtus: vt dr̃ in .6. ethicoꝝ. ergo ars nõ eſt virtus.
¶ Pꝛ. Artes liberales ſunt excellentiores q̃z artes mecha/
nice. ſ3 ſicut artes mechanice ſunt practice: ita artes libera
les ſunt ſpeculatiue. ergo ſi ars eẽt virtus itellectualis. de/
beret virtutib⁹ ſpeculatiuis annumerari. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ
phs in .6. ethicoꝝ ponit artem eẽ virtutem: nec tñ conn/
merat eam virtutib⁹ ſpeculatiuis: quarum ſubiectum po/
nit ſciẽtificam partem aĩe. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ars nihil aliud
eſt q̃z rõ recta aliquorum operum faciẽdorum: quorum ta
men bonum nõ conſiſtit in eo ꝙ appetitus human⁹ aliquo
modo ſe h3: ſ3 in eo ꝙ ipm opus qd̃ fit in ſe bonum eſt: ñ
.n. ꝑtinet ad laudẽ artificis iquãtum artifex eſt: qua volun
tate opus faciat: ſ3 quale ſit op⁹ qd̃ fac. Sic igit ars ꝓprie
loquẽdo habitus operatiu⁹ eſt: ⁊ tñ in aliquo cõuenit cu3
habitibus ſpeculatiuis. q2 etiam ad ipſos habitus ſpeculati
uos pertinet qualiter ſe habeat res quã conſiderant. nõ ãt
qualr̃ ſe habeat appetit⁹ human⁹ ad illas: dũmodo .n. ve/
rum geometria demõſtret non refert qualr̃ ſe habeat ſm
appetitiuam partem. vtrum ſit let⁹ vel irat⁹. ſic nec in arti
fice refert: vt dcm̃ eſt. ⁊ ideo eo modo ars h3 rõne3 virtu
tis ſic ⁊ habit⁹ ſpeculatiui. iquantum .ſ. nec ars: nec habit⁹
ſpeculatiu⁹ faciunt bonum opus quãtum ad vſum: quod
eſt ꝓpꝛium vtutis perficiẽtis appetitum: ſ3 ſolum q̃ztum
ad facultatem bñ agendi. ¶ Ad pꝛimu3 ergo dõ3: ꝙ cum
aliquis habens artem operat malum artificium: hoc non
eſt opus artis: imo eſt ꝯ artem: ſic etiam cu3 aliquis ſciens
verum mentit hoc ꝙ dic: nõ eſt ſm ſciam: ſ3 ꝯ ſciam: vñ
ſic ſcia ſe hab3 ad bonu3 ſemper: vt dcm̃ eſt. ita ⁊ ars. ⁊ ſe
cundum hoc dr̃ virt⁹. In hoc tñ deficit a perfecta rõne vir
tutis. q2 non facit ipm bonum vſum: ſ3 ad hoc aliqd aliud
reqrit: q̃uis bon⁹ vſus ſine arte eſſe nõ poſſit. ¶ Ad ſcd̃3
dõm: ꝙ q2 ad hoc vt homo bene vtat arte quam hab3:
requirit bona voluntas que perficit per virtutem mora/
lem: ideo phs dicit ꝙ artis eſt virtus .ſ. moralis: iquantu3
ad bonu3 vſum eius aliqua virtus moralis requirit. Ma
nifeſtum eſt .n. ꝙ artifex per iuſtitiam que facit voluntate3
rectam iclinat vt opus fidele faciat. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ etiã
in ipſis ſpeculabilibus eſt aliquid per modum cuiuſdam
operis: puta conſtructio ſyllogiſmi. aut orationis congrue:
aut opus numerandi vel menſurandi. ⁊ ideo quecunq3 ad
huiuſmodi opera rationis habitus ſpeculatiui ordinantur:
dicuntur per quandam ſimilitudine3 artes .ſ. liberales ad
drĩam illarum artium que ordinantur ad opera per corp⁹
exercita: que ſunt quodammõ ſeruiles inquantum corpus
ſeruiliter ſubditur anime: ⁊ homo ſm animam eſt liber: il
le vero ſcientie que ad nullum huiuſmodi opus ordinan/
tur: ſimpliciter ſcientie dicuntur: non aute3 artes: nec opoꝛ
tet ſi liberales artes ſunt nobiliores ꝙ magis eis conueni/
at ratio artis.

Ad quartũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ pꝛudentia ñ
ſit alia virtus ab arte. Ars enim ẽ
ratio recta aliquorum operum. ſed diuerſa genera operũ
non faciunt vt aliquis amittat rationem artis: ſunt enim di
uerſe artes circa opera valde diuerſa. cum igitur etiã pꝛu/
dentia ſit quedam rõ recta operum: videtur ꝙ etiam ipſa
debeat dici ars. ¶ Pꝛ. Pꝛudentia magis conuenit cum ar
te q̃z habitus ſpeculatiui: vtrunq3 enim eorum eſt circa cõ
tingens alr̃ ſe habere: vt dr̃ in .6. ethicorum: ſed quidã ha
bitus ſpeculatiui dicunt artes. ergo multo magis pꝛuden
tia deb3 dici ars. ¶ Pꝛ. Ad pꝛudentiam pertinet bene con
ſiliari, vt dr̃ in .6. ethicorum. ſed etiam in quibuſdam arti/
bus conſiliari contingit. vt dr̃ in .3. ethicoꝝ: ſic in arte mili/
tari: ⁊ gubernatiua ⁊ medicinali. ergo pꝛudentia ab arte ñ
diſtinguit. ¶ S3 ꝯ eſt ꝙ phs diſtinguit pꝛudentia3 ab ar
te in .6. ethicorum. ¶ Rñ° dõ3: ꝙ vbi inuenitur diuerſa
rõ virtutis: ibi op3 virtutes diſtingui. Dictum eſt autem
ſupꝛa ꝙ aliqs habitus habet rõnem virtutis: ex hoc ſolu3
ꝙ facit facultatem boni operis: aliqs autem ex hoc ꝙ facit
non ſolum facultate3 boni operis: ſed etiam vſum: ars au
tem facit ſolum facultatem boni operis: q2 non reſpicit ap
petitum. pꝛudentia autem non ſolum facit boni operis fa/
cultatem. ſed etiam vſum: reſpicit .n. appetitum tanquam
pꝛeſupponens rectitudinem appetitus. cuius drĩe rõ ẽ. q2
ars eſt recta rõ factibilium: pꝛudentia vero eſt recta rõ agi
bilium. Differt autem facere ⁊ agere. q2 vt dr̃ in .9. meta/
phyſice: facio eſt actus tranſiens in exteriorem materiam:
ſicut edificare: ſecare: ⁊ huiuſmodi. agere autem eſt actus
permanens in ipſo agente: ſicut videre: velle: ⁊ huiuſmo/
di. Sic igit hoc modo ſe h3 pꝛudentia ad huiuſmodi act⁹
humanos qui ſunt vſus potentiarum ⁊ habituum: ſicut ſe
habet ars ad exteriores factiones. q2 vtraq3 eſt perfecta rõ
reſpectu illorum ad que comparantur: perfectio autem ⁊
rectitudo rõnis ĩ ſpeculatiuis dependet ex pꝛincipijs: ex q
bus rõ ſyllogizat ſicut dcm̃ eſt: ꝙ ſcientie dependet ab in/
tellectu qui eſt habitus pꝛincipiorum: ⁊ pꝛeſupponit ipm.
in humanis autem actibus ſe habent fines ſicut pꝛincipia
ĩ ſpeculatiuis: vt dr̃ in .6. ethicorum. ⁊ ideo ad pꝛudentia3
que eſt recta rõ agibilium requit ꝙ homo ſit bene diſpoſi
tus circa fines: quod quidem eſt per appetitum rectum ⁊
ideo ad pꝛudentiam requiritur moralis virtus per quam
fit appetitus rectus: bonum aũt artificialium non eſt bonũ
appetitus humani: ſed bonum ipſorum operum artificia
lium: ⁊ ideo ars non pꝛeſupponit appetitum rectum: ⁊ in
de eſt ꝙ magis laudat artifex qui volens peccat q̃z q pec/
cat nolens: magis autem contra pꝛudentiam eſt ꝙ aliquis
peccet volens q̃z nolens: q2 rectitudo voluntatis eſt de rõ
ne pꝛudentie: non autem de rõne artis. Sic igit p3 ꝙ pꝛu
dentia eſt virtus diſtincta ab arte. ¶ Ad pꝛimũ ergo dõ3:
ꝙ diuerſa genera artificialium omnia ſunt extra hominu3:
⁊ ideo non diuerſificatur ratio virtutis: ſed pꝛudentia ẽ re
cta ratio ipſorum actuum humanorum: vnde diuerſificat
ratio virtutis: vt dictum eſt. ¶ Ad ſcdm̃ dõm: ꝙ pꝛuden
tia magis conuenit cum arte q̃z cum habitus ſpeculatiui q̃z
tum ad ſubiectum ⁊ materiam: vtrunq3 enim eſt in opina
tiua parte anime: ⁊ circa contingens aliter ſe habere: ſ3 ars
magis conuenit cum habitibus ſpeculatiuis in ratione vir
tutis q̃z cum pꝛudentia: vt ex dictis p3. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ
pꝛudentia eſt bene conſiliatiua de his que pertinent ad to/
tam vitam hominis: ⁊ ad vltimum finem vite humane.
ſed in artibus aliquibus eſt conſilium de his que pertinent
ad fines pꝛopꝛios illarum artium: vnde aliqui inquantum
ſunt bene conſiliatiui ĩ rebus bellicis: vel nauticis: dicuntur
pꝛudentes duces vel gubernatores: non autem pꝛudẽtes
ſimplr̃: ſed illi ſolum q bene conſiliant de his que conferũt
ad totam vitam.

Ad quintũ ſic ꝓcedit. Videt ꝙ pꝛudentia nõ
ſit virtus neceſſaria ad bñ viuẽdũ.
Sicut .n. ſe h3 ars ad factibilia: quoꝝ eſt rõ recta: ita ſe h3
pꝛudentia ad agibilia. ſm que vita hominis conſideratur.
eſt .n. eorum recta rõ pꝛudentia: vt dr̃ in .6. ethicorum. ſ3
ars non eſt neceſſaria in rebus factibilibus niſi ad hoc ꝙ fi
ant: non autem poſtq̃z ſunt facta. ergo nec pꝛudentia eſt ne
ceſſaria homini ad bene viuẽdum: poſtquã eſt virtuoſus
ſed foꝛte ſolu3 q̃ztum ad hoc ꝙ virtuoſus fiat. ¶ Pꝛ. Pꝛu
dentia eſt per quã recte conſiliamur: vt dr̃ in .6. ethicoꝝ.
ſed homo põt ex bono conſilio agere: non ſolum ꝓpꝛio: ſ3
etiam alieno: ergo non eſt neceſſarium ad bene viuendu3
ꝙ ipſe homo habeat pꝛudentiã: ſed ſufficit ꝙ pꝛudentum
conſilia ſequat. ¶ Pꝛ. Virtus intellectualis eſt ſm quam
contingit ſemper dicere verum ⁊ nunq̃z falſum: ſed hoc ñ
videt contingere ſm pꝛudentiam: non .n. eſt humanũ ꝙ
in conſiliando de agendis nunq̃z erret cum humana agibi
lia ſint ꝯtingentia aliter ſe habere. vnde dr̃ Sapien. 9. Co
gitationes moꝛtalium timide ſunt: ⁊ incerte ꝓuidentie no
ſtre. ergo videt ꝙ pꝛudentia nõ debeat poni itellectualis
uirt⁹. ¶ S3 ꝯ eſt qd̃ Sapien. 8. cõnumerant alijs vtutib⁹

neceſſarijs ad vitam humanam: cum dr̄ de diuina ſapien
tia. Sobrietatē ⁊ prudētiā docet iuſtitiā ⁊ v̄tutē. q̄bus vtili
us nihil ē in hac vita hoībꝰ. ¶ Rñ° dd̄z: ꝙ prudētia ē vir
tus maxīe neceſſaria ad vitā humanā. bn̄. n. viuere ꝯſiſtit
in bene opari. Ad hoc āt ꝙ aliqs bene operet̄ nō ſolum
requirit̄ qd faciat: ſed ēt quomodo faciat. vt. ſ. ſm electio/
nem rectā operet̄. nō ſolum ex ipetu aut paſſione: cum āt
electio ſit eoꝝ que ſunt ad finē. rectitudo electionis duo
requirit. ſ. debitum finem. ⁊ id quod conuenienter ordi
natur ad debitum finem. Ad debitum autē finem homo
conuenienter diſponitur per virtutem que perficit partē
anime appetitiuam. cuius obiectum eſt bonū ⁊ finis. ad
id autem quod conuenienter in finem debitum ordinatur
oportet ꝙ homo directe diſponatur per habitum ratiōis.
q: conſiliari ⁊ eligere que ſunt eorum que ſunt ad finem:
ſunt actus rationis. ⁊ ideo neceſſe eſt in ratione eſſe aliquā
virtutē intellectualem per quā perficiatur ratio: ad hoc ꝙ
conuenienter ſe habeat ad ea que ſunt ad finem: ⁊ hec vir
tus eſt prudentia. vnde prudentia eſt virtus neceſſaria ad
bene viuendum. ¶ Ad primū ergo dd̄m: ꝙ bonū artis
ꝯſideratur non in ipſo artifice: ſed magis in ipſo artificiato
cū ars ſit rō recta factibiliū: factio. n. in exteriorē materiā
trāſiens non eſt perfectio facientis: ſꝫ facti ſicut motꝰ ē actꝰ
mobilis. Ars aūt circa factibilia eſt: ſꝫ prudētie bonū atten/
dit̄ i ipſo agēte: cuiꝰ pfectio eſt ipm̄ agere. Eſt. n. prudētia
recta rō agibiliū: vt dctm̄ eſt: Et iō ad artē nō reqrit̄ ꝙ arti
fex bene operet̄: ſꝫ ꝙ bonū opus faciat. requireret̄ āt ma
gis ꝙ ipm̄ artificiatū bene oparet̄: ſic̄ ⁊ cultellus bn̄ incide
ret: vel ſera bene ſecaret: ſi ꝓprie hoꝝ eſſet agere ꝙ non
magiſ agi. q: nō hn̄t dominiū ſui actꝰ. ⁊ iō ars nō ē nec̄aria
ad bn̄ viuēdū ipſi artifici. ſꝫ ſolū ad faciēdū ipm̄ artificiatū
bonū: ⁊ ad ꝯſeruādū ipm̄. prudētia āt ē nec̄aria hoī ad bn̄
viuēdū: nō ſolū ad hoc ꝙ fiat bonꝰ. ¶ Ad 2m dd̄m: ꝙ dū
hō bonū opat̄ nō ſm ꝓpriā rōnē: ſꝫ motꝰ ex ꝯſilio alteriꝰ.
nōdū ē oīo pfecta opatio ipſiꝰ q̄tū ad rōnē dirigētē: ⁊ q̄tū
ad appetitū mouētē: vn̄ ſi bonū operet̄. non tn̄ ſimplr̄ bn̄
qd̄ ē bn̄ viuere. ¶ Ad tertiū dd̄z: ꝙ verū intellectꝰ practici
aliter accipit̄ q̄ȝ verū itellectꝰ ſpeculatiui: vt dr̄ i. 6. ethi. nā
verū itellectus ſpeculatiui accipit̄ p ꝯformitatē itellectus ad
rē. Et q: intellectus nō pōt i fallibilr̄ ꝯformari in rebus cō
tingētibus: ſed ſolum in neceſſarijs: ideo nullus hītus ſpe
culatiuus contingētium ē itellectualis virtus: ſed ſolū ē cir/
ca neceſſaria: verū autem itellectus practici accipit̄ per con
formitatem ad appetitum rectum: que qdem cōformitas
in neceſſarijs locū nō hꝫ: que volūtate humana non fiūt:
ſed ſolū in cōtingētibus q̄ poſſunt a nobis fieri: ſiue ſint agi
bilia interiora: ſiue factibilia exteriora: ⁊ ideo circa ſola con
tingentia ponit̄ virtus intellectus practici: circa factibilia q̄/
dem ars: circa agibilia vero prudentia.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ incōuenienter
adiungant̄ prudētie eubolia: ſyneſis
⁊ gnomin. Eubolia. n. eſt habitus quo bene ꝯſiliamur: vt
dicit̄ in 6°. ethicoꝝ: ſed bene conſiliari pertinet ad prudē/
tiam: vt in eodē libro dicit̄: ergo eubolia nō eſt v̄tus adiun
cta prudentie: ſed magis eſt ipſa prudētia. ¶ P̄. Ad ſupio
rem pertinet de inferioribus iudicare: illa ergo virtus vi/
det̄ ſuprema cuius eſt actus iudicij. ſed ſyneſis ē bene iu
dicatiua: ergo ſyneſis nō eſt v̄tus adiuncta prudētie: ſꝫ ma
gis ipſa eſt pricipalis. ¶ P̄. Sic̄ diuerſa ſunt ea de q̄bus ē
iudicandum: ita etiam diuerſa ſunt ea de q̄bus eſt cōſilian
dum: ſed circa omnia conſiliabilia ponit̄ v̄tus vna. ſ. eubo
lia: ergo ad bene iudicandum de agēdis: nō opꝫ ponere p̄
ter ſyneſim aliam v̄tutem ſcilicet gnomin. ¶ P̄. Tullius
ponit in ſua rhetorica tres alias partes prudentie. ſ. memo
riam preteritorum: intelligentiam preſentium: ⁊ prouiden
tiam futuroꝝ. Macrobius etiam ponit ſup ſomniū Sci/
pionis quaſdam alias partes prudentie. ſ. cautionem: doci
litatem: ⁊ alia huiuſmodi non vident̄. igit̄ ſole huiuſmodi
virtutes prudētie adiungi. ¶ Sed ꝯ̄ ē auctoritas philoſo/
phi in. 6. ethicorum qui has tres virtutes ponit prudentie
adiunctas. ¶ Rñ° dd̄z: ꝙ i omnibus potētijs ordinatis il
la eſt principalior q̄ ad pricipaliorē actum ordinat̄: circa agi
bilia autem humana tres actus rationis inueniuntur: quo
rū primus eſt cōſiliari: ſecundus iudicare: tertius eſt preci
pere: primi autē duo reſpondent actibus intellectus ſpe/
culatiui: q̄ ſunt inq̄rere ⁊ iudicare: nam cōſilium inquiſitio
quedam eſt: ſed tertius actus eſt proprie practici itellectus
inquantum eſt operatiuus: nō. n. rō hꝫ precipere ea que
p hominem fieri nō poſſunt. Manifeſtum eſt autem ꝙ in
his que per hominē fiūt pricipalis actus eſſe precipere ad
quem alij ordinant̄: ⁊ ideo v̄tuti que eſt bene preceptiua
. ſ. prudentie tanq̄ȝ pricipaliori: adiungunt̄ tanq̄ȝ ſecūdarie
eubolia que eſt bene conſiliatiua: ⁊ ſyneſis ⁊ gnomin: que
ſūt partes iudicatiue: de quarum diſtinctione dicet̄. ¶ Ad
primū ergo dd̄z: ꝙ prudentia eſt bene conſiliatiua: non q̄ſi
bene conſiliari ſit īmediate actus eius: ſed q: hunc actum
pficit mediante v̄tute ſibi ſubiecta: que eſt eubolia. ¶ Ad
ſcd̄z dd̄m: ꝙ iudicium in agēdis ad aliquid vlterius ordi/
nat̄: cōtingit enim aliquem bene iudicare de aliquo agen/
do: ⁊ tamē non recte exequi: ſed vltimū complemētum ē
quādo rō iam bene precipit de agendis. ¶ Ad 3m dd̄z: ꝙ
iudicium de vnaquaq̄ȝ re fit per ꝓpria principia eius: inq̄/
ſitio autem nōdū eſt per ꝓpria principia: q: his habitis n̄
eēt opus inquiſitionis: ſed iam res eēt inuenta: ⁊ ideo vna
ſola virtus ordinat̄ ad bene conſiliādum: due autem virtu
tes ad bene iudicādum: q: diſtinctio non eſt i cōmunibus
principijs: ſed i ꝓprijs: vnde ⁊ in ſpeculatiuis vna ē diale
ctica inquiſitiua de omnibus: ſcīe autem demonſtratiue
que ſunt iudicatiue ſunt diuerſe de diuerſis. Diſtinguunt̄
autem ſyneſis ⁊ gnomin ſm diuerſas regulas quibus iu/
dicat̄: nā ſyneſis eſt iudicatiua de agēdis ſm cōmunē le
gem: gnomin autem ſm ipſam rōnem naturalem in his i
quibꝰ deficit lex cōmunis: ſic̄ plenius īfra patebat. ¶ Ad
quartum dd̄z: ꝙ memoria: intelligentia: ⁊ prudentia: ſimi
liter ēt cautio ⁊ docilitas: ⁊ alia huiuſmodi non ſunt virtu/
tes diuerſe a prudentia: ſed quodammodo comparant̄ ad
ipſam ſic̄ partes integrales: inquātum omīa iſta requirun
tur ad perfectionem prudentie: ſunt etiam ⁊ quedā ptes
ſubiectiue ſeu ſpecies prudentie: ſic̄ iconomica: regulatiua
⁊ huiuſmodi: ſed predicta tria ſunt quaſi partes potētiales
prudentie: q: ordinantur ſicut ſecundariū ad principalē: ⁊
de his infra dicetur.

¶ Queſtio. lviij.

d

Deinde conſiderandū ē de virtu
tibus moralibꝰ: ⁊ primo
de diſtinctiōe eaꝝ a virtutibus itellectua
libus. Secundo de diſtinctione earū
adinuicem ſm propriam materiam.
Tertio de diſtinctione principaliū: vel
cardinaliū ab alijs. ¶ Circa primū que/
runt̄ quinq̄. Primo vtrum oīs virtus ſit virtus mora
lis. Secūdo vtrum virtus moralis diſtinguat̄ ab intelle
ctuali. Tertio vtrum ſufficiēter diuidat̄ virtus per intel/
ctualem ⁊ moralē. Quarto vtrū moralis virtus poſſit
eſſe ſine intellectuali. Quinto vtrum econuerſo itellectua
lis virtus poſſit eſſe ſine morali.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ omnis virtus
ſit moralis. Virtus enim moralis
dicit̄ a more ideſt cōſuetudie: ſed omnium virtutū actus
ꝯſueſcere poſſumus: ergo omnis virtus ē moralis. ¶ P̄.
Philoſophus dicit in 2°. ethicorum: ꝙ virtus moralis
eſt habitus electiuus in medietate rōnis ꝯſiſtens: ſed oīs
v̄tus vr̄ eſſe habitus electiuus: q: actus cuiuſlibet v̄tutis
poſſumus ex electione facere: omnis autem virtus aliquā
liter in medio rōnis conſiſtit: vt infra patebit: ergo omnis
virtus eſt moralis. ¶ P̄. Tullius dicit in ſua rhetorica: ꝙ
virtus eſt habitus in modum nature rationi cōſentaneus:
ſed cum omnis virtus humana ordinetur ad bonum ho/
minis: oportet ꝙ ſit conſentanea rationi: cum bonum ho/
minis ſit ſm rōnem eſſe: vt Dionyſius dicit: ergo omnis
virtus eſt moralis. ¶ Sed contra eſt qd̄ philoſophus dic̄
in p°. ethicorum: Dicentes de moribus non dicimꝰ quo
niam ſapiens vel intelligēs. ſed quoniam mitis vel ſobriꝰ.
ſic igitur ſapiētia ⁊ intellectus non ſunt morales: q̄ tamen

ſunt uirtutes: ſicut ſupra dictū ē: nō ergo oīs virtus ē mo
ralis. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ ad huiſmōi euidētiam conſiderare
oportet quid ſit mos: ſic enī ſcire poterimꝰ qdſit moralis
uirtus: mos aūt duo ſignificat. Quandoque enim ſignifi
cat conſuetudinem: ſicut dicit̄ Actuū. 15. Niſi circumcida
mini ſecūdum morē Moyſi nō poteritis ſalui fieri. Quā
doqꝫ uero ſignificat inclinationem quādā naturalē vel qua
ſi naturalem ad aliquid agendum: vnde ⁊ etiam brutoꝝ
animalium dicuntur aliqui mores: vnde dicitur in. 2. Ma
chabe. 11. ꝙ leonuꝫ more irruentes in hoſtes proſternunt
eos: et ſic accipitur mos in pſalmo ubi dicitur. Qui hitare
facit unius moris ī domo. Et hec quidēꝫ due ſignificatio
nes in nullo diſtinguuntur apud latinos quantum ad vo
cem: in greco autem diſtinguuntur: nam ethos quod apō
nos morem ſignificat: quandoqꝫ habet primam longam:
⁊ ſcribitur per i grecam litteram: quandoqꝫ autem habet
primam correptam: ⁊ ſcribitur per e. Dicitur autē virtus
moralis a more: ſꝫm ꝙ mos ſignificat quandam inclinatio
nem naturalem vel quaſi naturalem ad aliquid agenduꝫ:
⁊ huic ſignificationi moris propinqua eſt alia ſignificatio
qua ſignificat conſuetudinem: nam conſuetudo quodam
mō vertitur in nām: ⁊ facit inclinationem ſimilē naturali.
Manifeſtum eſt autem ꝙ inclinatio ad actum proprie cō
uenit appetitiue virtuti: cuius eſt mouere omnes potētias
ad agenduꝫ: vt ex ſupra dictis pꝫ: ⁊ ideo non omnis virtꝰ
dicitur moralis: ſed ſolū illa que eſt in vi appetitiua. ¶ Ad
primū ergo dōꝫ: ꝙ obiectio illa procedit de amore ſꝫm ꝙ
ſignificat cōſuetudinem. ¶ Ad ſcḋm dōm: ꝙ omnis actꝰ
virtutis poteſt ex electione agi: ſed electionem rectam agit
ſola virtus que eſt in appetitiua parte anime. Dictū eſt. n.
ſupra ꝙ eligere eſt actus appetitiue partis: vnde hītus ele
ctiuus qui. ſ. eſt electionis principium: eſt ſolum ille qui pfi
cit vim appetitiuam: quāuis etiam alioꝝ habituuꝫ actus
ſub electione cadere poſſint. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ natura eſt
principiū motus: ſic dicit̄ in. 2. phyſicorum: mouere autē
ad agendum propriū eſt appetitiue partis: ⁊ ideo aſſimila
ri nature in conſentiendo rationi eſt proprium virtutū que
ſunt in vi appetitiua.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtus mora
lis ab intellectuali non diſtinguat̄.
Dicit. n. Aug. in lib. de ci. dei. ꝙ virtus eſt ars recte viuē
di: ſed ars eſt virtus intellectualis: ergo virtus moralis ab
intellectuali non differt. ¶ P̄. Pleriqꝫ in diffinitione vir
tutum moralium ponunt ſciētiam: ſic qdam diffiniunt ꝙ
perſeuerātia eſt ſciētia vel habitus eoꝝ quibus eſt īmanē
dum vel nō īmanendum: ⁊ ſanctitas eſt ſciētia faciēs fide
les ⁊ ſeruātes que ad deuꝫ iuſta: ſciētia autem eſt virtus i
tellectualis: ergo virtus moralis non debꝫ diſtingui ab in
tellectuali. ¶ P̄. Aug. dic̄ in primo ſoliloquioꝝ: ꝙ virtus
eſt recta ⁊ perfecta ratio: ſed hoc pertinet ad virtutem itel
lectualem: vt pꝫ in. 6. ethi. ergo virtus moralis non ē di
ſtincta ab intellectuali. ¶ P̄. Nihil diſtinguitur ab eo qḋ
ī eiꝰ diffinitiōe ponitur: ſed v̄tus itellectualis ponitur ī dif
finitione virtutis moralis. Dicit. n. phs in. 2. ethicorum: ꝙ
virtus moralis eſt habitus electiuus exiſtens in medietate
determinata rōne prout ſapiens determinabit: huiuſmo
di autem recta rō determinans mediū virtutis moralis ꝑ
tinet ad virtutem intellectualem: vt dr̄ in. 6. ethicoꝝ: ergo
virtus moralis non diſtinguit̄ ab intellectuali. ¶ Sꝫ ꝯ eſt
qḋ dicit̄ in primo ethicoruꝫ. vbi determinat̄ virtꝰ ſꝫm dif
ferentiā hanc: dicimus. n. haꝝ has quidēꝫ intellectuales:
has vero morales. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ omnium humanoꝝ
opeꝝ principiū primū rō eſt: ⁊ quecūqꝫ alia principia huma
noꝝ inueniunt̄ quodāmodo rōni obediūt: diuerſimode
tamē: nam quedam rōni obediunt oīno ad nutuꝫ abſqꝫ oī
cōtradictiōe: ſic corporis membra ſi fuerint in ſua nā conſi
ſtētia: ſtatim. n. ad imperiū rōnis manus aut pes mouet̄
ad opus: vnde phs dicit ī primo politicoꝝ: ꝙ anima regit
corpus deſpotico principatu. i. ſicut dn̄s ſeruuꝫ: qui ius ꝯdi
cendi non hꝫ. Poſuerūt igit̄ qdam ꝙ oīa principia actiua
q̄ ſunt in hoīe: hoc modo ſe hn̄t ad rōnem: qḋ qdem ſi ve
rū eſſet ſufficeret ꝙ rō eſſet perfecta ad bn̄ agendum: vn
de cū virtus ſit habitus quo pficimur ad bene agenduꝫ:
ſequeret̄ ꝙ in ſola rōne eſſet: ⁊ ſic nulla virtus eēt niſi itel
lectualis. Et hec fuit opinio Socratis: qui dicit oēs virtu
tes eſſe prudētias: vt dicit̄ in. 6. ethicoꝝ: vnde ponebat
ꝙ homo ſciētia in eo exiſtente peccare non poterat: ſed q
cūqꝫ peccabat: peccabat ꝓpter ignorātiam: hoc autem proce
dit ex ſuppoſitione falſi: pars enim appetitiua obedit rōi
nō oīo ad nutum: ſed cū aliqua ꝯdictione: vnde phus di
cit ī primo Polit. ꝙ rō imperat appetitiue principatu po
litico: quo. ſ. aliquis preeſt liberis qui hn̄t ius in aliquo cō
tradicēdi: vnde Aug. dicit ſup ps. ꝙ interdū p̄cedit itelle
ctus: ⁊ ſeqt̄ tardus aut nullus affectus intantum ꝙ qn̄qꝫ
paſſionibꝰ vel habitibus appetitiue ptis hoc agit̄: vt vſus
rōnis ī particulari impediat̄: ⁊ ſꝫm hoc aliqualr̄ veꝝ ē qḋ
Socrates dixit: ꝙ ſciā p̄ſente non peccat̄: ſi tn̄ hec extēdat̄
vſqꝫ ad vſuꝫ rōnis ī particulari eligibili. Sic igit̄ ad hoc ꝙ
hō bene agat: requirit̄ ꝙ nō ſolū rō ſit bene diſpoſita per
habitū virtutis intellectualis: ſed ēt ꝙ vis appetitiua ſit be
ne diſpoſita per habitū virtutis moralis. Sicut igr̄ appeti
tus diſtinguit̄ a rōne: ita virtus moralis diſtinguit̄ ab intel
lectuali: vn̄ ſicut appetitus ē principiū humani actꝰ ſꝫm hoc
ꝙ pticipat aliqualr̄ rōnem: ita habitus moralis hꝫ rōnem
virtutis humane inqꝫtum rōni ꝯformat̄. ¶ Ad pmū er
go dōm: ꝙ Aug. cōmuniter accipit arteꝫ pro qualibꝫ re
cta rōne: ⁊ ſic ſub arte includit̄ etiam prudentia: que ita eſt
recta rō agibiliū: ſicut ars ē recta rō factibiliū: ⁊ ſꝫ hoc ꝙ
dicit̄ ꝙ virtus eſt ars recte viuēdi: eſſentialiter ꝯuenit pru
dentie: participatiue aūt alijs v̄tutibus ꝓut ſꝫm prudētiaꝫ
diſtinguunt̄. ¶ Ad ſcḋm dōꝫ: ꝙ tales diffinitiōes a qbuſ
cūqꝫ inueniant̄ date: ꝓceſſerūt ex opinione ſocratica: ⁊ ſūt
exponēde eo modo quo de arte predictū eſt. Et ſilr̄ dōm
eſt ad tertiū. ¶ Ad quartū dōꝫ: ꝙ recta rō q̄ ē ſꝫm prudē
tiam ponit̄ in diffinitiōe v̄tutis moralis: nō tanqꝫ pars eēn
tie eius: ſꝫ ſicut qddam participatum in oībus v̄tutibus mo
ralibus inqꝫtum prudentia dirigit oēs v̄tutes morales.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtꝰ humana
nō ſufficiēter diuidat̄ ꝑ v̄tutē mora
lē ⁊ intellectualē. Prudētia. n. vr̄ eſſe aliqd mediū iter vir
tutem moralem ⁊ intellectualē: cōnumerat̄. n. virtutibus
intellectualibus in. 6. ethi. ⁊ etiaꝫ ab oībus cōiter cōnume
rat̄ inter quatuor virtutes cardinales: q̄ ſunt morales. vt i
fra patebit: nō ergo ſufficiēter diuit̄ virtus ꝑ intellectualē
⁊ moralē ſicut ꝑ imediata. ¶ P̄. Continētia ⁊ pſeuerātia
⁊ ēt patientia nō cōputant̄ iter virtutes intellectuales: nec
ēt ſunt virtutes morales: q: nō tenent mediū in paſſionibꝰ
ſed abūdant ī eis paſſiones: nō ergo ſufficiēter diuidit̄ vir
tus ꝑ itellectuales ⁊ morales. ¶ P̄. Fides ſpes ⁊ chari
tas qdā virtutes ſunt: nō tn̄ ſunt virtutes intellectuales. he
. n. ſolū ſunt qnqꝫ. ſ. ſciā: ſapiā intellectus prudētia: ⁊ ars vt
dcm̄ eſt: nec ēt ſunt virtutes morales: q: nō ſunt circa paſ
ſiones circa quas maxīe eſt moralis virtus: ergo virtus n̄
ſufficiēter diuidit̄ per intellectuales ⁊ morales. ¶ Sꝫ ꝯ ē
ꝙ phs dicit in. 2. ethi. duplicem eſſe virtutē: hanc qdem i
tellectualē: illam aūt moralē. ¶ Rn̄o dōꝫ: ꝙ virtus huma
na eſt qdam habitus perficiens hoīem ad bene opanduꝫ
principiū autē humanoꝝ actuū in hoīe nō eſt niſi duplex. ſ.
intellectus ſiue rō: ⁊ appetitus: hec. n. ſunt duo mouentia
in hoīe: vt dr̄ in. 3. de aīa: vnde oīs virtus humana opꝫ ꝙ
ſit perfectiua alicuius iſtoꝝ principioꝝ. Siqdem igitur ſit
perfectiua intellectus ſpeculatiui vel practici ad bonū ho
minis actum: erit virtus intellectualis: ſi aūt ſit perfectiua
appetitiue ptis. erit virtus moralis: vnde relinqtur ꝙ oīs
virtus humana: vel eſt intellectualis: vel moralis. ¶ Ad
pmū ḡo dōm: ꝙ prudētia ſꝫm eſſentiam ſuā eſt intellectua
lis virtus: ſed ſꝫm mām conuenit cū virtutibus moralibꝰ.
eſt. n. recta rō agibilium: vt ſupra dictuꝫ eſt: ⁊ ſꝫm hoc vir
tutibus moralibus cōnumerat̄. ¶ Ad ſcḋm dōm: ꝙ cōti
nentia ⁊ perſeuerantia nō ſunt perfectiōes appetitiue vir
tutis ſenſitiue: quod ex hoc pꝫ ꝙ in continente ⁊ perſeue
rante ſuperabundant iordinate paſſiones: quod nō eſſet ni
ſi appetitus ſenſitiuus eſſet perfectus aliquo habitu cōfor
mante ipſuꝫ rōm. Eſt autē ꝯtinētia ſeu pſeuerātia perfectio

rōnalis partis: que ſe tenet cōtra paſſiones ne deducaꝛ: de
ficit tñ a rōne virtutis: q: virtus intellectiua que facit rōnē
ſe bene habere circa moralia: preſupponit appetitū re/
ctum finis: vt recte ſe habeat circa principia: ideſt fines: ex
quibꝰ rōcinaꝛ: quod ꝯtinenti ⁊ perſeuerāti deeſt: neqꝫ ēt
poteſt eſſe perfecta operatio que a duobus potētijs proce
dit niſi vtraqꝫ potētia perficiaꝛ per debitū habitum: ſicꝫ nō
ſequiꝛ perfecta actio alicuius agētis per iſtrumentum ſi in/
ſtrumētū non ſit bene diſpoſitum quātumcūqꝫ principale
agens ſit perfectum. vnde ſi appetitus ſenſitiuus quē mo
uet rationalis pars non ſit perfectus: quantumcūqꝫ ratio/
nalis pars ſit perfecta: actio conſequens non erit perfecta:
vnde nec principiū actionis erit virtus: ⁊ propter hoc cōti
nentia a delectationibus ⁊ perſeuerātia a triſtitijs nō ſunt
virtutes: ſed aliquid minus virtute: vt phs diꝛ i. 7. ethico.
¶ Ad 3m dōm ꝙ fides ſpes ⁊ charitas ſunt ſupra virtu/
tes humanas: ſunt enim virtutes hominis prout eſt factꝰ
particeps diuine gratie.

Ad quartū ſic ꝓcediꝛ. Videꝛ ꝙ virtus mo/
ralis poſſit eſſe ſine intellectuali:
Virtus enim moralis vt diꝛ Tullius eſt habitus in modū
nāe rōni conſentaneus: ſed natura ⁊ſi conſentiat alicui ſu/
periori rōni mouenti: non tamē opꝫ ꝙ illa rō nāe coniūga
tur in eodem: ſicꝫ pꝫ in rebus naturalibus cognitione carē/
tibus: ergo poteſt eſſe in homine virtus moralis in modū
nāe inclināſ ad conſentiendum rōni: quāuis illius homi/
nis ratio nō ſit perfecta per virtutem intellectualē. ¶ 2.
Per virtutē intellectualem homo conſeqtur rōnis vſum
perfectum: ſed quādoqꝫ contingit ꝙ aliq in quibus nō mul
tū viget vſus rōnis ſunt virtuoſi ⁊ deo accepti: ergo vide
tur ꝙ virtus moralis poſſit eē ſine virtute intellectuali.
¶ 3. Virtus moralis faciꝛ inclinationem ad bene operan/
dum: ſed etiam qdam habent naturalem inclinationē ad
bene operādū etiā abſqꝫ rōnis iudicio: ergo virtutes mo
rales poſſunt eſſe ſine intellectuali. ¶ Sed ꝯ ē qꝺ Greg.
diꝛ in. 2. moralium: ꝙ cetere virtutes niſi ea que appetunt
prudenter agāt: virtutes eſſe nequaqꝫ poſſunt: ſed prudē/
tia eſt virtus intellectualis: vt ſupra dictum eſt: ergo virtu
tes morales non poſſunt eſſe ſine itellectualibus. ¶ Rnº
dōꝫ: ꝙ virtus moralis poteſt qdem eſſe ſine quibuſdā i/
tellectualibꝰ virtutibꝰ: ſicꝫ ſine ſapientia: ſciētia ⁊ arte: nō āt
poteſt eſſe ſine intellectu ⁊ prudentia. Sine prudentia qui
dem eſſe non poteſt moralis virtus: q: moralis virtꝰ ē ha/
bitus electiuus ideſt faciēs bonā electionē. Ad hoc autem
ꝙ electio ſit bona duo requiruntꝛ. Primo vt ſit debita itē
tio finis: ⁊ hoc fit per virtutem moralē: que viꝫ appetitiuā
inclinat ad bonū conueniēs rationi: quod eſt finis debitus.
Secundo vt homo recte accipiat ea q̄ ſunt ad finē: ⁊ hoc
non poteſt eſſe niſi per rōnem recte conſiliātem: iudicātē:
⁊ precipiētē: quod pertinet ad prudentiā ⁊ ad virtutes ſi
bi annexas: vt ſupra dictū eſt: vñ virtus moralis ſine pru/
dentia eſſe nō poteſt: ⁊ per cōſequens nec ſine intellectu: ꝑ
intellectum. n. cognoſcuntꝛ principia nāliter nota tam i ſpe
culatiuis q̄ in operatiuis: vnde ſicꝫ recta rō in ſpeculatiuis
inquantum procedit ex principijs naturalr cognitis ꝓſup/
ponit intellectum principiorū: ita etiam prudentia que ē re/
cta rō agibiliū. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ inclinatio nāe
in rebus carentibus rōne eſt abſqꝫ electione: ⁊ ideo talis i
clinatio nō requirit ex neceſſitate rōnē: ſed inclinatio virtu
tis moralis eſt cum electione: ⁊ ideo ad ſuam perfectionē
indiget ꝙ ſit rō perfecta per virtutē intellectualem. ¶ Ad
ſcōꝫ dōm: ꝙ in virtuoſo nō opꝫ ꝙ vigeat vſus rōnis quā
tum ad omnia: ſed ſolū quātū ad ea que ſunt agēda ſꝫ vir
tutem: ⁊ ſic vſus rōnis viget i oībus virtuoſis: vnde etiā
qui videntꝛ ſimplices eo ꝙ carent mūdana aſtutia: poſſunt
eſſe prudentes: ſm illud Math. 10. Eſtote prudentes ſicꝫ
ſerpentes: ⁊ ſimplices ſicut columbe. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ
naturalis inclinatio ad bonum virtutis eſt quedā inchoa
tio virtutis: non autem eſt virtus perfecta: huiuſmodi. n.
inclinatio quanto eſt perfectio: tanto poteſt eſſe periculo/
ſior: niſi recta ratio adiungatur per quam fiat recta electio
eorum que conueniunt ad debitum finē: ſicut equus cur
rens ſi ſit cecus tanto fortius impingit ⁊ leditur quāto for
tius currit: ⁊ ideo ⁊ſi virtus moralis nō ſit rō recta: vt So
crates dicebat: non tñ ſolum eſt ſm rōnem rectam inquā
tum inclinat ad id quod eſt ſm rōnem rectā: vt platonici
poſuerunt: ſed etiam opꝫ ꝙ ſit cum rōne recta: vt Ariſto.
dicit in. 6. ethico.

Ad quintū ſic ꝓcediꝛ. Videꝛ ꝙ virtus itel
lectualis poſſit eē ſine vtute mo/
rali. Perfectio. n. prioris nō depēdet a pfectiōe poſterioris
ſed rō eſt prior appetitu ſenſitiuo: ⁊ mouēs ipm: ergo vtus
itellectualis q̄ ē pfectio rōnis nō depēdet a virtute: que ē
pfectio appetitiue partis: pōt ergo eſſe ſine ea. ¶ 2. Mo
ralia ſūt mā prudentie: ſicꝫ factibilia ſunt mā artis: ſed ars
poteſt eſſe ſine ꝓpria mā: ſicꝫ faber ſine ferro: ergo ⁊ prudē
tie poteſt eſſe ſine vtutibus moralibus: que tñ inter oēs i/
tellectuales virtutes maxime moralibus coniuncta videꝛ.
¶ 3. Prudētia eſt virtus bene cōſiliatiua: vt diciꝛ in. 6.
ethico. ſed multi bene cōſiliātur qbus tñ virtutes morales
deſunt: ergo prudētia poteſt eē ſine virtute morali. ¶ Sꝫ
ꝯ. velle malum facere opponitur directe virtuti morali: nō
autem opponitur alicui quod ſine virtute morali eē poteſt
opponitur aūt prudentie ꝙ volens peccet: vt diciꝛ in. 6.
ethico. non ergo prudentia poteſt eſſe ſine virtute morali.
¶ Rñº dōꝫ: ꝙ alie virtutes intellectuales ſine vtute mo
rali eſſe poſſunt: ſed prudētia ſine vtute morali eſſe nō pōt
cuius ratio eſt: q: prudētia de natura eſt recta rō agibiliū:
nō aūt ſolū in vniuerſali: ſed ēt in particulari: in qbus ſunt
actiones: recta autem rō preexigit ꝑncipia ex quibus rō ꝓ
cedit. opꝫ autē rōnem circa particularia procedere: non ſo
lum ex pricipijs vniuerſalibus: ſed etiam ex principijs par
ticularibus. Circa principia qdem vniuerſalia agibiliū hō
recte ſe hꝫ per nālem intellectū principiorū: per quem hō
cognoſcit ꝙ nullum malū eſt agēdum: vel etiā per aliquā
ſciētiam practicam: ſed hoc nō ſufficit ad recte rōcinandū
circa particularia: contingit enim quandoqꝫ ꝙ huiuſmodi
vniuerſale pricipium cognitum per intellectū vel ſciā cor
rumpiꝛ in particulari ꝑ aliquā paſſionem: ſicꝫ concupiſcē/
ti quādo concupiſcētia vincit: videꝛ hoc eſſe bonum quod
cōcupiſcit: licꝫ ſit contra vniuerſale iudicium rōnis. ⁊ ideo
ſicꝫ homo diſponiꝛ ad recte ſe habendū circa ꝑncipia vni
uerſalia ꝑ intellectum nālem vel per habitum ſcientie: ita
ad hoc ꝙ recte ſe habeat circa pricipia particularia agibili/
um: que ſunt fines: opꝫ ꝙ perficiatur per aliquos habitꝰ:
ſm quos fiat quodāmodo homini cōnaturale recte iudica
re de fine: ⁊ hoc fit per virtutem moralē: virtuoſus enim
recte iudicat de fine virtutis. q: qualis vnuſquiſqꝫ eſt talis
finis videꝛ ei: vt diciꝛ in. 3. ethicorum: ⁊ ideo ad rectā rō
nem agibiliū que eſt prudentia requiriꝛ ꝙ homo habeat
virtutem moralē. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ rō ſm ꝙ ē
apprehenſiua finis: precedit appetitum finis: ſed appetitꝰ
finis precedit appetitum rōcinātem ad eligendum ea que
ſunt ad finem: quod ꝑtinet ad prudentiā: ſicut etiam i ſpe/
culatiuis intellectus pricipiorum eſt ꝑncipium rōnis ſyllo
giſantis. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ꝑncipia artificialiū non diiudi/
cantur a nobis bene vel male ſm diſpoſitionē appetitus
noſtri: ſicꝫ fines que ſunt moraliū pricipia: ſed ſolum per cō
ſiderationē rationis: ⁊ ideo ars nō requirit virtutem pfici/
entem appetitum ſicꝫ requirit prudentia. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ
prudentia non ſolum eſt bene conſiliatiua: ſed etiam bene
iudicatiua ⁊ bene preceptiua: quod eſſe non poteſt: niſi re/
moueaꝛ impedimētū paſſionū corrumpentiū iudicium ⁊
preceptum prudentie: ⁊ hoc per virtutem moralem.

¶ Queſtio. lx.

Einde conſiderandū eſt de diſti
ctiōe moraliū virtutū ad
inuicē. Et q: vtutes morales: q̄ ſunt cir/
ca paſſiones diſtinguuntꝛ ſm diuerſitatē
paſſionum: opꝫ primo conſiderare con/
rationē virtutis ad paſſionē. Secūdo
diſtinctionem moralium virtutū ſꝫ paſ
ſiones. ¶ Circa primū queruntꝛ quinqꝫ. Primo vtrū vir
tus moralis ſit paſſio. Scōo vtrū virtus moralis poſſit

eſſe cum paſſione. Tertio vtrum poſſit eſſe cum iuſtitia. Quarto vtrū omnis virtus moralis ſit circa paſſiones. Quinto vtrū aliqua vtus moralis poſſit eſſe ſine paſſiōe.

Ad primū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ virtus moralis ſit paſſio. Mediū enim eſt eiuſdem generis cum extremis: ſed virtus moralis eſt medium inter paſſiones: ergo virtus moralis eſt paſſio. ¶ P. Virtus ⁊ vitium cum ſint ꝯtraria ſunt in eodem genere: ſed quedā paſſiones vitia eſſe dicunt: vt inuidia ⁊ ira: ergo ēt qdam paſſiones ſunt virtutes. ¶ P. Miſericordia qdam paſſio eſt. eſt. n. triſtitia de alienis malis: vt ſupra dcm̄ eſt: hāc aūt Cicero locutor egregius nō dubitauit appellare virtutē: vt Aug. dic li. 9. de ci. dei. ergo paſſio pōt eē vtus moralis. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qđ dr li. 2. ethi. ꝙ paſſiones neq; vtutes ſunt neq; malicie. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ virtus moralis nō pōt eſſe paſſio: ⁊ hoc pꝫ triplici rōne. Primo qdem q: paſſio ē motus qdam appetitus ſenſitiui: vt ſupra dcm̄ eſt: vtus āt moralis nō ē motus aliqs: ſꝫ magis principiū appetitiui motus habitus qdaꝫ exñs. Scdo q: paſſiones ex ſeipſis nō hn̄t rōnem boni vel mali: bonū. n. vel maluꝫ hoīs ē ſm rōneꝫ vnde paſſiones ſm ſe ꝯſiderate hn̄t ſe ⁊ ad bonū ⁊ ad malū: ſm ꝙ poſſunt ꝯuenire rōni: vel nō cōuenire: nihil autē tale pōt eē vtus: cū vtus ſolū ad bonū ſe habeat: vt ſupra dcm̄ ē. Tertio q: dato ꝙ aliqua paſſio ſe habeat ad bonuꝫ ſolū vel ad malū ſolū ſm aliquē modū: tn̄ motus paſſiōis inq̄ntū paſſio eſt ꝑncipiū hꝫ in ipſo appetitu ⁊ terminum in rōne: in cuius conformitatem appetitus tēdit: motus āt vtutis ē ecōuerſo ꝑncipiū hn̄s in rōne ⁊ terminū i appetitu ſm ꝙ a rōne mouet: vnde i diffinitione vtutis moralis dr li. 2. ethi. ꝙ eſt habitus electiuus i medietate ꝯſiſtēs determinata rōne ꝓut ſapiēs determinabit. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ vtus ſm ſuā eēntiam nō eſt mediū iter paſſiōes ſꝫ ſꝫ ſuū effectū: q: .ſ. inter paſſiōes mediū ꝯſtituit. ¶ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ ſi vitiū dicat habitus ſꝫ quē quis male opat: manifeſtū ē ꝙ nulla paſſio eſt vitiū: ſi vero dicat vitiū peccatū qđ eſt actus vitioſus: ſic nihil ꝓhibꝫ paſſionem eē vitiū: ⁊ e ꝯtrario ꝯcurrere ad actū virtutis ſm ꝙ paſſio vel cōtrariat rōni: vel ſeqt actū rōnis. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ miſericordia dr eſſe vtus. i. vtutis actus ſꝫ ꝙ motus ille aīi rōni ſeruit: qñ. ſ. ita prebetur miſericordia vt iuſtitia conſeruetur: ſiue cū idigenti tribuit: ſiue cum ignoſcit penitenti: vt Aug. dic ibidē: ſi tn̄ miſericordia dicat aliqs habitus quo homo ꝑficit ad rōnabilr miſerendum: nihil prohibet miſericordiam ſic dictam eſſe virtutem. Et eadem eſt ratio de ſimilibus paſſionibus.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit. Vr ꝙ virtus moralis cū paſſione eſſe nō poſſit. Dicit. n. phs li. 4. topicoꝝ: ꝙ mitis eſt q nō patit: patiēs āt q patit ⁊ nō deducit: ⁊ eadem rō eſt de oībus vtutib9 moralib9 ergo oīs vtus moralis eſt ſine paſſione. ¶ P. Virtus eſt qdam recta habitudo aīe: ſic ſanitas corpis: vt dr li. 7. phyſicoꝝ: vn̄ vtus qdā ſanitas aīe eſſe vr: vt Tullius dic in. 4. de tuſculanis qōnibus: paſſiōes aūt aīe dnr morbi qdam aīe: vt in eodē lib. Tullius dic: Sanitas aūt nō compatit ſecū morbū: ergo neq; vtus compatit aīe paſſionē. ¶ P. Virtus moralis reqrit ꝑfectū viuū rōnis ēt i particularib9: ſed hic ēt ipedit ꝑ paſſiones. dic. n. phs in. 6. ethi. ꝙ delectatōes corrūpunt exiſtimationē prudētie: ⁊ Saluſtius dic in cathelinario: ꝙ nō facile verū ꝑſpicit aīus vbi illa officiūt. ſ. aīi paſſiones: virtus ergo moralis nō pōt eē cū paſſione. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ Aug. dic li. 14. de ci. dei. Si ꝑuerſa ē voluntas ꝑuerſos habebit hos motus. ſ. paſſionū: ſi aūt recta eſt: nō ſolū inculpabiles: verū ēt laudabiles erūt. ſed nullū laudabile excludit ꝑ virtutē moralem: vtus ergo moralis nō excludit paſſiones: ſꝫ pōt eſſe cū ipſis. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ circa hoc fuit diſcordia iter ſtoicos ⁊ ꝑipateticos: ſic Aug. dic. 9. de ci. dei. ſtoici. n. poſuerunt ꝙ paſſiones aīe nō pn̄t eſſe i ſapiente ſiue virtuoſo. peripatetici vero quoꝝ ſectaꝫ Ariſtoteles inſtituit: vt Aug. dic li. 8. de ci. dei. poſuerūt ꝙ paſſiones ſimul cū virtute morali eē poſſunt: ſꝫ ad mediuꝫ reducte: Hec aūt diuerſitas ſicut Aug. ibidem dic magis erat ſm verba q̄ ſm reꝝ ſententias: Quia. n. ſtoici non diſtinguebant inter appetitum intellectiuum qui eſt voluntas: ⁊ iter appetitum ſenſitiuum q per iraſcibilem ⁊ concupiſcibileꝫ diuidit: nō diſtinguebāt in hoc paſſiōes aīe ab alijs affectionib9 humanis: ꝙ paſſiones aīe ſint motus appetitus ſenſitiui: alie vero affectiones q nō ſunt paſſiones aīe ſūt motus appetitus intellectiui: q dr voluntas: ſic peripatetici diſtinxerunt: ſed ſolum q̄tum ad hoc ꝙ paſſiones eē dicebant quaſcunq; affectiones rōni repugnātes: que ſi ex deliberatione oriant: in ſapiēte ſeu in virtuoſo eſſe nō pn̄t: ſi autē ſubito oriant: hoc in virtuoſo poteſt accidere: eo ꝙ aīi viſa que appellant fantaſias: non eſt in poteſtate noſtra vtrum aliquādo incidant aīo: ⁊ cum veniunt ex terribilib9 rebus: neceſſe eſt vt ſapientis aīum moueant: ita vt paulīſper vel paueſcat metu vel triſtitia cōtrahat: tanq̄ his paſſionibus preuenientib9 rōnis officiū: nec tn̄ approbāt iſta eiſq; ꝯſentiūt: vt Aug. narrat in. 9. de ci. dei ab Agellio dictū. Sic igr ſi paſſiōes dicant inordinate affectōes: nō pn̄t eſſe i virtuoſo: ita ꝙ poſt deliberatōem eis cōſentiatur: vt ſtoici poſuerūt. Si vō paſſiones dicant q̄cunq; motus appetitus ſenſitiui: ſic pn̄t eē i virtuoſo: ſm ꝙ ſunt a rōne ordinati: vn̄ Ariſtoteles dic in. 2. ethi. ꝙ non bn̄ qdam determināt vtutes ipaſſibilitates quaſdaꝫ ⁊ q̄etes: quī ſimplr dn̄t: ſed deberent dicere ꝙ ſunt q̄etes a paſſionibus: q ſūt vt nō oꝫ: ⁊ qn̄ nō oꝫ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ phs exēplū illud inducē ſicut ⁊ multa alia i libris logicalibus: nō ſꝫ opinionē ꝓpriam: ſꝫ ſm opinionē alioꝝ: hec autēꝫ fuit opinio ſtoicoꝝ ꝙ virtutes eēnt ſine paſſionibus aīe. Quā phs excludit li. 2. ethi. dicens vtutes nō eē ipaſſibilitates. Pōt tn̄ dici ꝙ cum dr ꝙ mitis nō patit: itelligendū eſt ſm paſſionem inordinatam. ¶ Ad ſcdm dōꝫ: ꝙ rō illa ⁊ omnes ſimiles quas Tullius ad hoc iducit i libro de Tuſculanis queſtionibus: ꝓcedit de paſſionibus ſꝫ ꝙ ſignificant inordinatas affectiones. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ paſſio preueniens iudicium rōnis: ſi i aīo preualeat vt ei conſentiat: ipedit conſiliū ⁊ iudiciū rōnis: ſi vero ſequat quaſi ex rōne iperata adiuuat ad exequēdum iperium rōnis.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Videt ꝙ virtus cū triſtitia eſſe nō poſſit. Virtutes. n. ſunt ſapientie effectus: ſm illud. Sap. 8. Sobrietatem ⁊ iuſtitiā docet. ſ. diuina ſapīa: prudentiā ⁊ virtutem. ſed ſapie conuictus non habet amaritudinem: vt poſtea ſubditur: ergo nec virtutes cū triſtitia eſſe poſſunt. ¶ P. Triſtitia eſt impedimētum operationis: vt pꝫ per phm in. 7. ⁊ 10. ethi. ſꝫ ipedimentuꝫ bone operationis repugnat vtuti. ergo triſtitia repugnat vtuti. ¶ P. Triſtitia eſt quedaꝫ aīi egritudo: vt Tullius eā vocat i tertio de tuſculāis qōnib9: ſꝫ egritudo aīe ꝯtriatur vtuti que eſt bona aīe habitudo: ergo triſtitia contrariat virtuti: nec poteſt ſimul eſſe cum ea. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ xp̄s fuit perfectus virtute: ſed i eo fuit triſtitia. Dic. n. vt habetur Math. 26. Triſtis eſt aīa mea vſq; ad mortem. ergo triſtitia poteſt eſſe cum vtute. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ ſicut dic Augu. 14. de ci. dei: ſtoici voluerunt pro tribus ꝑturbationibus i animo ſapientis eſſe tres eupatias. i. tres bonas paſſiones: pro cupiditate. ſ. voluptatem; pro letitia gaudium: pro metu cautionem: pro triſtitia vero negauerunt poſſe aliqd eſſe i animo ſapiētis duplici rōne. Primo qdem q: triſtia eſt de malo quod iam accidit: nulluꝫ autem malum eſtimant poſſe accidere ſapiēti: crediderūt enim ꝙ ſicut ſolum hoīs bonum eſt virtus: bona autē corporalia nulla bona hoīs ſunt: ita ſolum inhoneſtum eſt hominis malum: quod in virtuoſo eſſe non poteſt: ſed hoc irrationabiliter dicitur. cum enim homo ſit ex anima ⁊ corpore compoſitus: id quod confert ad vitam corporis conſeruandam aliquod bonum hoīs eſt: non tamen maximū q: eo poteſt homo male vti: vnde ⁊ malum huic bono ꝯtrium i ſapiente eſſe poteſt: ⁊ triſtitiā moderatā inducere. ¶ P. Etſi virtuoſus ſine graui peccato eſſe poſſit: nullus tamen inuenit q abſq; leuibus peccatis vitam ducat: ſm illud. i. Joan. primo. Si dixerimus q: pctm̄ nō habem9: noſipſos ſeducimus. Tertio q: virtuoſus ⁊ ſi pctm̄ nō habeat: forte qñq; habuit: ⁊ de hoc laudabiliter dolet: ſm illud. 2. ad Cor. 3. Que ſm deum eſt triſtitia penitētiam in

ſalutem ſtabilem operatur. Quarto q: poteſt etiam dolere laudabilr̃ de peccato alterius. vñ eo mõ quo ṽtus moralis cõpatiť alias paſſiões rõne moderatas: cõpatiť ẽt triſticiã. Scđo mouebanť ex hoc ꝙ triſticia ẽ de pñſenti malo: timor ãt de malo futuro: ſicͭ delectatio de bono pñti: deſideriũ ṽo de bono futuro. põt ãt hoc ad ṽtutẽ ꝑtinere ꝙ aliqs bono hitu fruať: vel nõ habitũ hẽre deſideret: vel ꝙ ẽt malũ futuꝝ caueat: ſʒ ꝙ malo pñſenti aĩus hoĩs ſubſternať quod fit per triſticiã: oĩno vr̃ ꝯriũ rõni: vñ cuʒ virtute eẽ non põt. Sed hoc irrõnabilr̃ dr̃: eſt.n. aliqđ maluʒ quod põt eẽ virtuoſo pñſens: vt dcm̃ eſt: qđ qdem malũ rõ deteſtať: vñ appetitus ſenſitiuus ĩ hoc ſeqtur deteſtationẽ rõnis ꝙ de hmõi malo triſtatur: moderate tñ ſm rõnis iudiciũ: hoc ãt ꝑtinet ad virtutem vt appetitus ſenſitiuus rõni ꝯformeť: vt dcm̃ eſt: vñ ad virtutẽ ꝑtinet ꝙ triſteť moderate ĩ qbus triſtandũ eſt: ſicut ẽt phs dicͭ in.2.ethi. ⁊ hoc ẽt vtile eſt ad fugiẽdum mala: ſicͭ.n. bona ꝑꝑ delectationem promptius querunť: ita mala ꝑꝑ triſticiaʒ fortius fugiunť. Sic igr̃ dđm eſt ꝙ triſticia de his que ꝯueniunt virtuti nõ põt ſimul eſſe cũ virtute: q: virtus in ꝓprijs delectať: ſed de his q̃ quocũqȝ mõ repugnãt virtuti: virtus moderate triſtať. ¶ Ad primũ ergo dđm: ꝙ ex illa autoritate habetur ꝙ de ſapia ſapiens nõ triſtať: triſtatur tñ de his q̃ ſunt impeditiua ſapie: ⁊ ideo ĩ beatis ĩ qbus nullum ĩpedimẽtum ſapie eſſe poteſt: triſticia locũ non hʒ. ¶ Ad ſcđʒ dđʒ ꝙ triſticia ĩpedit operationeʒ de qua triſtamur: ſʒ adiuuat ad ea ꝓmptius exequẽda ꝑ que triſticia fugiť. ¶ Ad tertium dđm: ꝙ triſticia ĩmoderata eſt aĩe egritudo: triſticia ãt moderata ad bonam habitudinem aĩe pertinet ſm ſtatuʒ preſentis vite.

Ad quartũ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ oĩs virtus moralis ſit circa paſſiões. Dicͭ.n. phs ĩ.2.ethi. ꝙ circa voluptates ⁊ triſticias ẽ moralis virtus: ſed delectatio ⁊ triſticia ſunt paſſiões: vt ſupra dcm̃ ẽ. ergo omnis virtus moralis eſt circa paſſiones. ¶ P̄. Rationale per participationẽ eſt ſubm moraliũ virtutũ: vt dr̃ ĩ pmo ethi. ſed hmõi pars aĩe eſt ĩ qua ſunt paſſiones: vt ſupra dcm̃ eſt: ergo oĩs virtus moralis eſt circa paſſiones. ¶ P̄. In oĩ virtute morali eſt ĩuenire aliquã paſſionẽ: aut ergo oẽs ſũt circa paſſiões: aut nulla: ſʒ alique ſũt circa paſſiones: vt fortitudo ⁊ temꝑantia: vt dr̃ ĩ.3. ethicorum: ergo oẽs virtutes morales ſunt circa paſſiones. ¶ Sed ꝯ ẽ ꝙ iuſticia que eſt virtus moralis nõ eſt circa paſſiones: vt dr̃ ĩ.5. ethicorum. ¶ Rn̄º dđʒ: ꝙ virtus moralis perficit appetitiuam partem aĩe: ordinando ipſam ĩ bonuʒ rõnis: eſt autem rõnis bonum id qđ eſt ſm rõnem moderatum ſeu ordinatum: vñ circa omne id qđ contingit rõne ordinari ⁊ moderari: ꝯtingit eſſe ṽtutem moralẽ: rõ aũt ordinat non ſolũ paſſiones appetitus ſenſitiui: ſed ẽt ordinat opationes appetitus ĩtellectiui: q̄ eſt voluntas: que non eſt ſubm paſſionis: vt ſupra dcm̃ eſt: ⁊ ideo non oĩs virtus moralis ẽ circa paſſiones: ſed q̃dã circa paſſiones: q̃dã circa opationes. ¶ Ad primũ ergo dđm: ꝙ nõ oĩs virtus moralis ẽ circa delectatiões ⁊ triſticia ſicͭ circa ꝓpriã mãʒ: ſed ſicͭ circa aliqd ꝯñs ad ꝓprium actuʒ: oĩs.n. virtuoſus delectať ĩ actu ṽtutis: ⁊ triſtať ĩ ꝯrio: vñ phs poſt p̃miſſa verba ſubdit: ꝙ ſi virtutes ſunt circa actus ⁊ paſſiões: oĩ ãt paſſiõi ⁊ omni actui ſequitur delectatio ⁊ triſticia: ꝓpter hoc virtus erit circa delectatiões ⁊ triſticias. ſ. ſicͭ circa aliqd ꝯſequẽs. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ rõnale per participationẽ non ſolũ eſt appetitus ſenſitiuus qui eſt ſubm paſſionũ: ſed etiã voluntas ĩ qua non ſunt paſſiones: vt dcm̃ eſt. ¶ Ad 3m dđm ꝙ ĩ qbuſdam virtutibus ſunt paſſiones ſicut propria mã: ĩ qbuſdam autem non: vnde non eſt eadem rõ de oĩbus: vt ĩfra oſtendetur.

Ad quintuʒ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ virtus moralis poſſit eẽ abſqȝ paſſiõe: quãto.n. virtus moralis eſt perfectior: tãto magis ſuperat paſſiones. ergo ĩ ſuo ꝑfectiſſimo eẽ eſt oĩno abſqȝ paſſionibꝰ. ¶ P̄. Tũc vnũquodqȝ eſt ꝑfectum qñdo eſt remotũ a ſuo ꝯrio: ⁊ ab his que ad ꝯriũ ĩclinãt: ſed paſſiones inclinant ad peccatũ quod virtuti ꝯriať. vñ Ro.7. nominanť paſſiones peccatorum: ergo perfecta virtus eſt omnino abſqȝ paſſione. ¶ P̄. Scđm virtutẽ deo ꝯformamur: vt pʒ ꝑ Aug. ĩ libro de moribꝰ eccleſie: ſʒ deꝰ omnia operať ſine paſſione. ergo virtus perfectiſſima eſt abſqȝ oĩ paſſione. ¶ Sed ꝯtra eſt ꝙ nullus iuſtus ẽ qui nõ gaudet iuſta operatione: vt dr̃ ĩ pmo ethicorum: ſed gaudiũ eſt paſſio: ergo iuſticia nõ poteſt eẽ ſine paſſione: ⁊ multo minus alie virtutes. ¶ Rn̄º dđʒ: ꝙ ſi paſſiones dicamus inordinataſ affectiones: ſicut ſtoici poſuerunt: ſic manifeſtũ eſt ꝙ virtꝰ perfecta eſt ſine paſſionibus: ſi vero paſſiones dicamꝰ oẽs motus appetitus ſenſitiui: ſic planum ẽ ꝙ virtutes morales q̃ ſunt circa paſſiones ſicut circa propriã mãm: ſine paſſionibus eſſe nõ poſſũt: cuius rõ eſt: q: ſʒ hoc ſequereť ꝙ virtus moralis faceret appetitũ ſenſitiuũ oĩno ocioſuʒ: nõ aũt ad ṽtutem ꝑtinet ꝙ ea que ſunt ſubiecta rõni a ꝓprijs actibus vacent: ſed ꝙ exequanť impiuʒ rõnis ꝓprios actꝰ agendo: vñ ſicͭ virtus membra corporis ordinat ad actꝰ exteriores debitos: ita appetitũ ſenſitiuũ ad motus proprios ordinatos: virtutes vero morales q̃ nõ ſunt circa paſſiões ſʒ circa opationes poſſũt eſſe ſine paſſionibꝰ: ⁊ huiuſmodi virtus eſt iuſticia: q: per eas applicať voluntas ad ꝓpriuʒ actum q̄ non eſt paſſio: ſed tñ ad actum iuſticie ſeqtur gaudiuʒ ad minꝰ ĩ voluntate: qđ nõ eſt paſſio: ⁊ ſi hoc gaudiũ multipliceť per iuſticie perfectionẽ: fiet gaudij redũdantia vſqȝ ad appetitũ ſenſitiuuʒ: ſm ꝙ vires ĩferiores ſequũť motũ ſuperiorem: vt ſupra dcm̃ eſt: ⁊ ſic per redundantiã hmõi quãto magis fuerit ꝑfectior: tãto magis paſſionem cauſat. ¶ Ad primũ ergo dđm: ꝙ virtus paſſiones inordinatas ſupat: moderatas aũt produciť. ¶ Ad ſcđm dđm: ꝙ paſſiones inordinate ĩducunt ad peccãdum: non autẽ ſi ſunt moderate. ¶ Ad 3m dđʒ: ꝙ bonum ĩ vnoquoqȝ conſideratť ſm conditionẽ ſue nãe: in deo autem ⁊ angelis nõ eſt appetitus ſenſitiuus: ſicut eſt in hoĩe: ⁊ ideo bona operatio dei ⁊ angeli eſt oĩno ſine paſſione ſicͭ ⁊ ſine corꝑe: bona autem operatio hominis eſt cum paſſione ſicut ⁊ cuʒ corporis miniſterio.

¶ Queſtio. lx.

d

Einde conſiderandũ eſt de diſtinctione virtutum moraliũ adinuicẽ. ¶ Et circa hoc queruntť qnqȝ. Primo vtrũ ſit tantũ vna virtus moralis. Scđo vtrum diſtinguanť virtutes morales que ſũt circa operatiões ab his que ſũt circa paſſiones. Tertio vtꝝ circa operationes ſit vna tãtum moralis virtus. Quarto vtrum circa diuerſas paſſiones ſint diuerſe morales virtutes. Quinto vtrum virtutes morales diſtinguãtur ſʒ diuerſa obiecta paſſionum.

Ad primũ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ ſit vna tm̃ moralis virtus. Sicut.n. ĩ actibus moralibus directio pertinet ad rõnem q̃ eſt ſubm intellectualiũ virtutum: ita ĩclinatio pertinet ad vim appetitiuaʒ que eſt ſubm moralium: virtutum: ſed vna eſt ĩtellectualis virtus dirigens ĩ oĩbus moralibus actibus. ſ. prudẽtia: ergo ẽt vna tantum eſt moralis virtus ĩclinans ĩ oĩbus moralibus actibus. ¶ P̄. Hitus non diſtiguunť ſm materialia obta: ſed ſm formales rõnes oboꝝ: formalis ãt rõ boni ad quod ordinať virtus moralis eſt vnum. ſ. modus rõnis: ergo vr̃ ꝙ ſit vna tm̃ moralis ṽtus. ¶ P̄. Moralia recipiũt ſpẽm a fine: vt ſupra dcm̃ eſt: ſed finis oĩum ṽtutuʒ moralium cõis eſt vnus. ſ. felicitas: ꝓprij aũt ⁊ propinqui ſunt ĩfiniti: nõ ſũt aũt ĩfinite virtutes morales: ergo vr̃ ꝙ ſit vna tm̃: ¶ Sʒ ꝯtra eſt ꝙ vnus hitus non põt eſſe ĩ diuerſis potentijs: vt ſupra dcm̃ eſt: ſed ſubum virtutũ moraliũ ẽ pars appetitiua aĩe: q̃ per diuerſas potentias diſtinguiť: vt ĩ pmo dcm̃ eſt: ergo non põt eẽ vna tm̃ virtꝰ moralis. ¶ Rn̄º dđʒ: ꝙ ſicͭ ſupra dcm̃ eſt: virtutes morales ſũt hitus qdaʒ appetitiue ꝑtis: hitus aũt ſpecie differũt ſʒ ſpeciales differẽtias oboꝝ: vt ſupra dcm̃ eſt: ſpẽs autẽ obti appetibilis ſicut ⁊ cuiuſlibet rei attenditur ſm formã ſpecificã que eſt ab agente. Eſt autem ꝯſideranduʒ ꝙ mã paſſiua ſe hʒ ad agens dupl'r. Quãqȝ.n. recipit formã agentis

ſm eandem rōnem prout eſt in agente: ſicut eſt in oībus agētibus vniuocis: ⁊ ſic neceſſe ē ꝙ ſi agens ē vnī ſpē: ꝙ mā recipiat formā vnius ſpēi: ſic ab igne nō generat̄ vniuoce niſi aliqd exn̄s in ſpecie ignis. Aliqn̄ vero mā recipit formā ab agente: nō ſm eādaꝫ rōnem ꝑut eſt in agēte: ſic pꝫ ī generātib⁹ nō vniuocis: vt aīal generat̄ a ſole: ⁊ tūc forme recepte ī materia ab eodē agēte nō ſūt vni⁹ ſpēi: ſꝫ diuerſificant̄ ſm diuerſam ꝓportionē mãe ad recipiēdū influxum agētis: ſic videm⁹ ꝙ ab vna actiōe ſolis generant̄ ꝑ putrefactionē aīalia diuerſaꝝ ſpēꝝ ſm diuerſaꝫ ꝓportionē mãe. Manifeſtū eſt aūt ꝙ ī moralibus rō eſt ſic īpans ⁊ mouēs: vis āt appetitiua ſic īperata ⁊ mota: nō āt appetitus recipit īpreſſionē rōnis: q̄ſi vniuoce: q: non fit rōnale ꝑ eſſentiā: ſed ꝑ ꝑticipationē: vt dr̄ ī ꝑmo ethi. vn̄ appetibilia ſm motionē rōnis ꝯſtituunt̄ ī diuerſis ſpēbus: ſꝫ ꝙ diuerſimode ſe hn̄t ad rōnem: ⁊ ita ſeqtur ꝙ vtutes morales ſunt diuerſe ſm ſpēm ⁊ nō vna tm̄. ¶ Ad primū gͦ dōꝫ: ꝙ obm rōnis eſt verū: eſt āt eadē rō veri ī oīb⁹ moralib⁹ que ſunt ꝯtingētia agibilia: vnde eſt vna ſola virtus ī eis dirigens. ſ. prudētia: obm autem appetitiue vtutis eſt bonum appetibile: cui⁹ eſt diuerſa rō ſm diuerſam habitudinem ad rōnem dirigentē. ¶ Ad ſcōm dōꝫ: ꝙ illō formale eſt vnū genere ꝑꝑ vnitatem agētis: ſed diuerſificat̄ ſpecie ꝑꝑ diuerſas habitudīes recipientiū: vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ moralia nō hn̄t ſpēm a fine vltimo ſed a finibus ꝓximis: q qdem ⁊ ſi īfiniti ſint numero: non tamen īfiniti ſunt ſpecie.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ vtutes morales nō diſtinguant̄ abinuiceꝫ ꝑ hoc ꝙ q̄dam ſūt circa oꝑationes: qdā circa paſſiōes. Dicit .n. phs ī .2. ethi. ꝙ virt⁹ moralis eſt circa delectationes ⁊ triſtitias optimoꝝ oꝑatiua. ſꝫ voluptates ⁊ triſtitie ſūt paſſiones qdā: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo eadē virt⁹ q̄ ē circa paſſiones: eſt ēt circa oꝑationes: vtpote oꝑatiua exn̄s. ¶ P̄. Paſſiones ſūt ꝑncipia exterioꝝ oꝑationuꝫ. ſi ergo alique vtutes rectificāt paſſiōes: oꝫ ꝙ etiam ꝑ ꝯn̄s rectificēt operationes: eedē ergo vtutes morales ſūt circa paſſiones ⁊ oꝑationes. ¶ P̄. Ad oēm oꝑationē exteriorē mouet̄ appetitus ſenſitiuus bene vel male: ſed motus appetit⁹ ſenſitiui ſunt paſſiones: ergo eedem vtutes que ſunt circa oꝑationes ſūt circa paſſiōes. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ phs ponit iuſtitiaꝫ circa oꝑationē: tempantiā āt ⁊ fortitudinē ⁊ māſuetudinē circa paſſiones quaſdā. ¶ Rn̄ͦ dōꝫ: ꝙ oꝑatio ⁊ paſſio dupl'r pōt comparari ad vtutē. Vno mō ſic effect⁹: ⁊ hoc mō oīs moralis virt⁹ hꝫ aliquas oꝑationes bonas: quaꝝ ē ꝓductiua: ⁊ delectationē aliquā vel triſtitiā: que ſunt paſſiones: vt ſupra dcm̄ ē. Alio mō poteſt cōparari oꝑatio ad virtutem moralē: ſic mā circa quā eſt: ⁊ ſm hoc oꝫ alias eſſe vtutes morales circa oꝑatōes: ⁊ alias circa paſſiones: cui⁹ rō eſt: q: bonū ⁊ malū ī qbuſdam oꝑationib⁹ attendit̄ ſꝫ ſeipſas q̄litercūq3 homo afficiat̄ ad eas: ingꝫtū. ſ. ⁊ bonū ī eis malū accipit̄ ſm rōnem ꝯmēſurationis ad alteꝝ: ⁊ ī talib⁹ oꝫ ꝙ ſit aliq̄ virt⁹ directiua oꝑationū: ſm ſeipſas ſic ſūt emptio ⁊ venditio: ⁊ hmōi oꝑatiōes ī qb⁹ attendit̄ rō debiti vel īdebiti ad alteꝝ: ⁊ ꝑꝑ hoc iuſtitia ⁊ partes ei⁹ ꝓprie ſunt circa oꝑationes: ſic circa ꝓpriā mām. In qbuſdā vero operationib⁹ bonū ⁊ malū attendit̄ ſolū ſm cōmenſurationē ad oꝑantē: ⁊ iō oꝫ in his bonū ⁊ malū cōſiderari ſm ꝙ hō bene vel male efficit̄ circa hmōi: ⁊ ꝑꝑ hoc oꝫ ꝙ vtutes ī talib⁹ ſint principal'r circa iteriores affectiones: q̄ dr̄r aīe paſſiones: ſic pꝫ de tempantia: fortitudīe: ⁊ alijs hmōi. Contingit aūt ꝙ ī oꝑationib⁹ q̄ ſunt ad alteꝝ: ꝑtermittat̄ bonū virtutis ꝑꝑ inordinatā animi paſſionē: ⁊ tunc ingꝫtum corrumpit̄ cōmēſuratio exterioris oꝑationis ē corruptio iuſtitie: ingꝫtum autē corrumpit̄ cōmenſuratio interioꝝ paſſionū eſt corruptio alicui⁹ alteri⁹ virtutis: ſic cum ꝑꝑ iram aliqs aliū ꝑcutit ī ipſa ꝑcuſſione indebita corrumpit̄ iuſtitia: īmoderātia vero ire corrumpit̄ māſuetudo: ⁊ idem pꝫ in alijs. Et ꝑ hoc pꝫ rn̄ſio ad obta. Nā prima rō ꝓcedit de oꝑatione ſm ꝙ eſt effectus vtutis: alie due rōnes ꝓcedunt ex hoc ꝙ ad idē concurrunt oꝑatio ⁊ paſſio. ſed ī qbuſdam virt⁹ eſt principal'r circa oꝑationeꝫ: in quibuſdam circa paſſionem rōne predicta.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ ſit vna tm̄ virt⁹ moralis circa oꝑationes. Rectitudo .n. oīum operationum exteriorum vr̄ ad iuſtitiaꝫ ꝑtinere: ſed iuſtitia eſt vna virt⁹: ergo vna ſola virt⁹ eſt circa oꝑationes. ¶ P̄. Operationes maxīe differētes eſſe videnť: que ordinant̄ ad bonū vni⁹: ⁊ que ordinantur ad bonum multitudīs: ſed iſta diuerſitas nō diuerſificat virtutes morales. Dicit .n. phs ī .5. ethi. ꝙ iuſtitia legalis q̄ ordiat act⁹ hoīum ad cōe bonū: non eſt aliud a virtute q̄ ordinat act⁹ hoīs ad vnū tm̄: niſi ſm rōnem: ergo diuerſitas oꝑationū non cauſat diuerſitatem virtutū moraliū. ¶ P̄. Si ſunt diuerſe virtutes morales circa diuerſas oꝑatiōes: oporteret ꝙ ſm diuerſitatem operationū eſſet diuerſitas virtutum moraliū: ſed hoc pꝫ eſſe falſum: nam ad iuſtitiā ꝑtinet ī diuerſis generibus cōmutationū rectitudinē ſtatuere: ⁊ ēt in diſtributionib⁹: vt pꝫ in .5. ethi. non ergo diuerſe virtutes ſunt diuerſaruꝫ operationū. ¶ Sꝫ ꝯ ꝙ religio ē alia virt⁹ a pietate: quarū tamē vtraq3 eſt circa oꝑationes quaſdaꝫ. ¶ Rn̄ͦ dōm: ꝙ omnes virtutes morales q̄ ſūt circa oꝑationes: conueniūt in quadam generali rōne iuſtitie: que attendit̄ ſm debitum ad alteꝝ: diſtinguunt̄ aūt ſm diuerſas ſpeciales rōnes: cui⁹ rō eſt: q: in operationib⁹ exteriorib⁹ ordo rōnis inſtituitur: ſicut dcm̄ eſt: non ſm proportionem ad affectionem hoīs: ſed ſm ipſam conuenientiaꝫ rei ī ſeipſa: ſm quā conuenientiam accipit̄ rō debiti ex quo ꝯſtituit̄ rō iuſtitie. Ad iuſtitiam .n. pertinere vr̄ vt qs debitum reddat: vnde oēs hmōi virtutes q̄ ſunt circa oꝑationes: hn̄t aliquo modo rōnem iuſtitie: ſꝫ debituꝫ nō ē vni⁹ rōnis ī omnib⁹: aliter .n. debet̄ aliqd equali: aliter ſuperiori: aliter minori: ⁊ aliter ex pacto vel ex ꝓmiſſo: vel ex beneficio ſuſcepto: ⁊ ſm has diuerſas rōnes debiti ſumunt̄ diuerſe vtutes: puta religio eſt per quā reddit̄ debitū parentib⁹ vel patrie: gratia eſt per quā redditur debitum benefactorib⁹: ⁊ ſic de alijs. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ iuſtitia ꝓprie dicta ē vna ſpecialis virt⁹ q̄ attendit perfectā rōnē debiti: qō ſm equalentiā pōt reſtitui: dr̄ tn̄ ⁊ ampliato noīe iuſtitia ſm quācūq3 debiti redditionē: ⁊ ſic nō eſt vna ſpecialis virt⁹. ¶ Ad 2[m] dōm: ꝙ iuſtitia q̄ ītendit bonum cōe: eſt alia virt⁹ a iuſtitia q̄ ordinat̄ ad bonū priuatum alicui⁹: vnde ⁊ ius cōe diſtiguit̄ a iure priuato. Et Tulli⁹ ponit vnā ſpecialē vtutem pietatē: q̄ ordinat ad bonū patrie: ſed iuſtitia ordinās hoīem ad bonū cōe ē generalis per īperiū. q: oēs act⁹ virtutum ordinat ad finē ſuum. ſ. ad bonum cōe: virtus aūt ſm ꝙ a tali iuſtitia īperatur: ēt iuſtitie nomē accipit: ⁊ ſic vtus a iuſtitia legali nō differt niſi rōne: ſic ſola rōne differt virt⁹ oꝑans: ſꝫ ſeipſaꝫ: ⁊ virt⁹ oꝑans ad īperium alterius. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in oībus operationib⁹ ad iuſtitiam ſpecialē ꝑtinentib⁹ eſt eadem rō debiti: ⁊ iō eſt eadē virt⁹ iuſtitie: ꝑcipue q̄ntum ad cōmutationes: forte .n. diſtributiua eſt alteri⁹ ſpēi a commutatiua: ſꝫ de hoc infra queretur.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ circa paſſiones non ſint diuerſe vtutes morales. Eoꝝ .n. que ꝯueniunt in principio ⁊ fine vn⁹ eſt habitus: ſicut pꝫ maxīe in ſcientijs: ſed oīum paſſionū vnū eſt principiū. ſ. amor: ⁊ oēs ad eundem finē terminant̄. ſ. ad delectationē vel triſtitiā: vt ſupra habitum eſt. ergo circa oēs paſſiones eſt vna tm̄ moral' virt⁹. ¶ P̄. Si circa diuerſas paſſiones eēnt diuerſe virtutes morales: ſequeret̄ ꝙ tot eēnt vtutes morales quot paſſiōes: ſꝫ hoc pꝫ eſſe falſum: q: circa oppoſitas paſſiones eſt vna ⁊ eadē virt⁹ moral': ſicut fortitudo circa timores ⁊ audacias: tꝑantia circa delectatōes ⁊ triſtitias: non ergo oꝫ ꝙ circa diuerſas oꝑationes ſint diuerſe vtutes morales. ¶ P̄. Amor ꝯcupiſcētia ⁊ delectatio ſunt paſſiones ſpecie differentes: vt ſupra habitum eſt: ſed circa oēs has eſt vna virt⁹. ſ. tempantia: ergo vtutes morales non ſunt diuerſe circa diuerſas paſſiones. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ fortitudo eſt circa timores ⁊ audacias: tꝑantia circa concupiſcentias: māſuetudo circa iras: vt dr̄ in .3. ⁊ .4. ethi. ¶ Rn̄ͦ dōꝫ: ꝙ nō pōt dici ꝙ circa oēs paſſiones ſit vna ſola virt⁹ moralis: ſunt .n. quedaꝫ paſſio-

nes ad diuerſas potentias pertinentes: alie nāq; pertinent ad iraſcibilē: alie ad ꝯcupiſcibilem: vt ſupra dcm̄ eſt: nec tn̄ opꝫ ꝙ oīs diuerſitas paſſionū ſufficiat ad v̄tutes morales diuerſificādas. Primo qdē q: qdā paſſiōes ſūt q̄ ſibi opponunt ſm ꝯrietatē: ſic gaudiū ⁊ triſtitia: timor ⁊ audacia ⁊ alia hmōi: ⁊ circa huiuſmodi paſſiones ſic oppoſitas oꝫ ēē vnā ⁊ eādē v̄tutem: cū.n. v̄tus moralis in quadā medietate ꝯſiſtat: mediū in ꝯrijs paſſionibꝰ ſm eandē rōnem inſtituit: ſic ⁊ in nālibus idē eſt mediū īter ꝯria: vt inter albū ⁊ nigrū. Scdo q: diuerſe paſſiōes inueniunt ſm eūdē modū rōni repugnātes: puta ſm īpulſum ad id qd ē ꝯ rōnē: vel ſm retractionē ab eo qd eſt ſm rōnem: ⁊ ideo diuerſe paſſiōes ꝯcupiſcibilis nō ptinēt ad diuerſas v̄tutes morales: q: eoꝝ motus ſm quendā ordinē ſe inuicē conſequunt vtpote ad idem ordinati.ſ. ad cōſequendum bonū vel ad fugiēdum malū: ſic ex amore ꝓcedit ꝯcupiſcētia: ⁊ ex ꝯcupiſcētia peruenit ad delectationē. Et eadē rō eſt de oppoſitis: q: ex odio ſeqtur fuga vel abominatio: q̄ ꝑducit ad triſtitiā. Sed paſſiōes iraſcibilis nō ſūt vniꝰ ordinis: ſꝫ ad diuerſa ordināt. nā audacia ⁊ timor ordinant ad aliqd magnū ꝑiculū: ſpes ⁊ deſꝑatio ad aliqd bonū arduū: ira āt ad ſuꝑandū aliqd ꝯrium quod nocumentū intulit: ⁊ idō circa has paſſiōes diuerſe v̄tutes ordinant: vtpote tꝑantia circa paſſiōes cōcupiſcibilis: fortitudo circa timores ⁊ audacias: magnanimitas circa ſpē ⁊ deſꝑationē: māſuetudo circa iras. ¶ Ad ꝑmū ergo dōꝫ: ꝙ oēs paſſiōes ꝯueniūt in vno ꝑncipio ⁊ fine cōmuni: nō āt in vno ꝓprio ꝑncipio ſeu fine: vnde hoc nō ſufficit ad vnitatem v̄tutis moralis. ¶ Ad ſcdꝫ dōm: ꝙ ſic in nālibus idem eſt ꝑncipium quo recedit ab vno ꝑncipio ⁊ accedit ad aliud: ⁊ in rōnalibꝰ ē eadem rō ꝯriorum: ita etiam v̄tus moralis que in moduꝫ nāe rōni conſentit eſt eadem ꝯriarum paſſionuꝫ. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ ille tres paſſiones ad idem obm ordinant ſm quendam ordinem: vt dictum eſt: ⁊ ideo ad eandem virtutem moralem pertinent.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit. Vr ꝙ virtutes morales nō diſtinguant ſꝫ obā paſſionum: ſicut.n. ſunt obiecta paſſionum: ita ſunt obta opationum: ſed virtutes morales q̄ ſunt circa opationes: non diſtinguunt ſm obiecta operationū: ad eādem.n. virtutē iuſtitie pertinet emere vel vēdere domū ⁊ equum: ergo ēt nec virtutes morales q̄ ſunt circa paſſiones diuerſificant ꝑ obta paſſionū. ¶ P̄. Paſſiones ſunt qdam actꝰ vel motꝰ appetitus ſenſitiui: ſed maior diuerſitas reqritur ad diuerſitatem habituū q̄ ad diuerſitatē actuū: diuerſa igitur obiecta que non diuerſificāt ſpēm paſſionis non diuerſificabūt ſpēm v̄tutis moralis: ita.ſ. ꝙ de oībus delectationibus erit vna virtꝰ moralis: ⁊ ſimilr ē de alijs. ¶ P̄. Magis ⁊ minꝰ nō diuerſificāt ſpēꝫ: ſꝫ diuerſa delectabilia non differūt niſi ſm magis ⁊ minꝰ: ergo oīa pertinēt ad vnam ſpēꝫ v̄tutis: ⁊ eadē rōne omnia terribilia: ⁊ ſimilr de alijs. nō ergo v̄tus moralis diſtinguit ſꝫ obta paſſionū. ¶ P̄. Sic v̄tus eſt opatiua boni: ita ē impeditiua mali: ſed circa ꝯcupiſcētias bonoꝝ ſūt diuerſe v̄tutes: ſic tēꝑantia circa ꝯcupiſcētias delectationū tactꝰ: ⁊ eutrapelia circa delectationes ludi: ergo ēt circa timores maloꝝ debēt eſſe diuerſe virtutes. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ caſtitas eſt circa delectabilia venereoꝝ; abſtinētia vero ē circa delectabilia ciboꝝ: ⁊ eutrapelia circa delectabilia ludoꝝ. ¶ Rn̄ꝰ dōꝫ: ꝙ ꝑfectio virtutis ex rōne dependet: ꝑfectio aūt paſſionis ex ipſo appetitu ſenſitiuo: vnde oꝫ ꝙ v̄tutes diuerſificent ſm ordineꝫ ad rōnem: paſſiones aūt ſm ordinē ad appetitū. Obiecta igr̄ paſſionū ſm ꝙ diuerſimode ordinant ad appetitum ſenſitiuū: cāt diuerſas paſſionuꝫ ſpēs: ſꝫ vero ꝙ cōꝑant ad rōnem: cāt diuerſas ſpēs v̄tutum: nō eſt aūt ideꝫ motus rōnis ⁊ appetitꝰ ſenſitiui: vnde nihil ꝓhibꝫ aliquam dr̄iam obiectorum cauſare diuerſitatem paſſionū: q̄ nō cauſat diuerſitatem virtutū: ſic qñ vna virtus ē circa multas paſſiones: vt dcm̄ eſt: ⁊ aliquā ēt dr̄iam obioꝝ cauſare diuerſitatē virtutū que nō cauſat diuerſitatē paſſionū: cum circa vnā paſſionem: puta delectationē: diuerſe virtutes ordinētur. Et q: diuerſe paſſiones ad diuerſas potentias ꝑtinentes ſemper ꝑtinent ad diuerſas virtutes: vt dictum eſt: idō diuerſitas obtorum q̄ reſpicit diuerſitatē potētiaꝝ ſemꝑ diuerſificat ſpēs virtutum: puta ꝙ aliqd ſit bonum abſolute: ⁊ aliqd bonū cū aliqua arduitate: ⁊ q: ordine quodā rō īferiores hoīs partes regit: ⁊ etiaꝫ ſe ad exteriora extēdit: ideo etiam ſm ꝙ vnum obiectum paſſionis apprehendit ſenſu vel imaginatione: aut etiaꝫ rōne: ⁊ ſm etiā ꝙ ptinet ad aīam corpus vel exteriores res: diuerſam habitudineꝫ hꝫ ad rōnem: ⁊ ꝑ ꝯñs natū eſt diuerſificare v̄tutes. bonū igr̄ hoīs qd eſt obm amoris cōcupiſcētie ⁊ delectationis: pōt accipi vel ad ſenſum corporis pertinēs: vel ad īteriorē aīe apphenſionē: ⁊ hoc ſiue ordinet ad bonū hoīs ī ſeipo: vel quātuꝫ ad corpus: vel quātum ad aīam: ſiue ordinet ad bonū hoīs ī ordīe ad alios: ⁊ oīs talis diuerſitas ꝓp diuerſuꝫ ordinē ad rōnē diuerſificat virtutem. Sic igit ſi cōſideret aliquod bonū: ſiqdem ſit ꝑ ſenſuꝫ tactus apprehēſū: ⁊ ad ꝯſiſtētiā humāe vite ptinēs ī īdiuiduo vel ī ſpecie ſic ſūt delectabilia ciboꝝ ⁊ venereoꝝ: erit ptinēs ad virtutem tēꝑantie: delectatiōes aūt alioꝝ ſenſuuꝫ: cū non ſint vehementes non pſtant aliquam difficultatem rōni: ⁊ idō circa eas non ponitur aliqua virtus que eſt circa difficile: ſicut ⁊ ars. vt dicitur in .2. ethi. bonū aūt non ſenſu: ſed interiori virtute apphenſum ad ipſum hoīem ptinens ſm ſeipſum eſt ſicut pecunia ⁊ honor: quorum pecunia ordinabilis eſt de ſe ad bonum corporis: honor aūt conſiſtit in apprehenſione aīe. ⁊ hec qdem bona conſiderari poſſunt vl' abſolute ſm ꝙ pertinent ad concupiſcibilem: vel cum arduitate quadam ſm ꝙ pertinent ad iraſcibilem: que qdeꝫ diſtinctio nō hꝫ locū in bonis que delectāt tactū: q: huiuſmodi ſunt quedā infima: ⁊ cōpetunt homini ſm ꝙ conuenit cū brutis. Circa bonum igr̄ pecunie abſolute ſumptuꝫ ſm ꝙ eſt obm ꝯcupiſcentie vel delectationis aut amoris eſt liberalitas: circa bonū aūt hmōi cū arduitate ſumptuꝫ ſm ꝙ eſt obꝫ ſpei ē magnificētia: circa bonum v̄o qd ē honor: ſiqdem ſit abſolute ſumptū ſm ꝙ eſt obꝫ amoris: ſic eſt qdā v̄tus que vocat philotimia.i. amor honoris: ſi vero cū arduitate ꝯſideret ſꝫ ꝙ eſt obm ſpei: ſic eſt magnanimitas: vnde liberalitas ⁊ philotimia vident eſſe ī concupiſcibili: magnificētia vero ⁊ magnanimitas ī iraſcibili bonū vero hoīs ī ordīe ad alium non vr̄ arduitatē hēre: ſed accipit vt abſolute ſumptū: prout eſt obm paſſionū cōcupiſcibilis: qd qdem bonū pōt eſſe alicui delectabile ſm ꝙ ꝓbet ſe alteri: vel ī his que ſerio fiunt.i. ī actionibꝰ per rōnem ordinatis ad debitum finem: vel ī his que fiunt ludo .i. actionibꝰ ordinatis ad delectationē tm̄: que nō eodē modo ſe hñt ad rōnem ſicut ꝑma. In ſerijs autem ſe exhibet aliqs alteri dupl'r. Vno mō vt delectabileꝫ decentibꝰ verbis ⁊ factis: ⁊ hoc ptinet ad quādam virtuteꝫ quā Ariſtoteles noīat amicitiā: ⁊ poteſt dici affabilitas. Alio mō prebet ſe aliqs alteri vt manifeſtū per dicta ⁊ facta: ⁊ hoc pertinet ad aliā virtuteꝫ quā noīat veritatem: manifeſtatio.n. ꝓpinqus accedit ad rōneꝫ q̄ delectatio: ⁊ ſeria q̄ iocoſa: vnde ⁊ circa delectationes ludorum eſt virtus quaꝫ phs eutrapeliā noīat. Sic igr̄ pꝫ ꝙ ſm Ariſtotelē ſunt vndeciꝫ virtutes morales circa paſſiōes.ſ. fortitudo: tēꝑantia: liberalitas: magnificētia: magnanimitas: philotimia: māſuetudo: amicicia: v̄itas: eutrapelia: ⁊ iuſtitia: ⁊ diſtiguunt ſꝫ diuerſas materias: vel ſm diuerſas paſſiōes: vel ſꝫ diuerſa obiecta. Si igr̄ addat iuſtitia que eſt circa operationes: erunt oēs duodecim. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ oīa obā eiuſdem opationis ſm ſpēm eādeꝫ habitudinē hñt ad rōnem: non auteꝫ oīa obta eiuſdē paſſionis ſm ſpēm: q: operationes nō repugnāt rōni ſicut paſſiones. ¶ Ad ſcdꝫ dōꝫ: ꝙ alia rōne diuerſificant paſſiones ⁊ alia virtutes: ſic dcm̄ eſt. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ magis ⁊ minus diuerſificant ſpēꝫ niſi ꝓp diuerſam habitudinē ad rōneꝫ. ¶ Ad quartū dōꝫ ꝙ bonum fortius eſt ad mouēdū q̄ malū: q: malū ñ agit niſi virtute boni: vt Diony. dic̄. 4. ca. de di. no. vñ maluꝫ nō facit difficultatem rōni q̄ reqrat virtutē: niſi ſit excellēs: quod vr̄ eſſe vnū ī vno genere paſſionis. vnde circa iras non ponitur niſi vna virtus.ſ. manſuetudo: ⁊ ſimilr circa audacias vna ſola ſcilicet fortitudo: ſed bonū ingerit diffi-

cultatem que requirit virtutem: etiam ſi non ſit excellens in gñe talis paſſionis: ⁊ ideo circa ↄcupiſcētias ponunẜ diuerſe virtutes morales: vt dictum eſt.

¶ Queſtio. lxi.

Einde cōſiderādū ē de vtutibus cardinalib⁹. Et circa hoc q̄runẜ q̄nq₃. Primo vtrū vtutes morales debeāt dici cardinales vel principa-

d les. Scdo de numero earū. Tertio q̄ ſint. Quarto vtrū differant abinuicem. Quinto vtrū diuidanẜ ↄuenīēter ī vtutes politicas: ⁊ purgatorias: ⁊ purgati aī: ⁊ exēplares.

Ad primū ſic ꝓcediẜ. Videẜ ꝙ vtutes morales nō debeant dici cardinales ſeu principales. Que.n. ex oppoſito diuidunẜ ſūt ſimul nā vt dẜ in ꝑdicamentis: ⁊ ſic vnum ex altero principali⁹: ſ₃ oēs vtutes ex oppoſito diuidūt genus vtutis: ergo nulle earū debēt dici ꝑncipales. ¶ Pꝛ. Finis ꝑncipalior eſt hīs q̄ ſunt ad finē: ſed vtutes theologice ſunt circa finē: vtutes āt morales ſūt circa ea que ſūt ad finē: ergo virtutes morales nō debēt dici ꝑncipales ſeu cardinales: ſed magis theologice ¶ Pꝛ. Principalius ē qđ eſt per eſſentiā q̄₃ qđ eſt ꝑ participationē: ſed vtutes ītellectuales ꝑtinent ad rōnale ꝑ eēntiam: vtutes autem morales ꝑtinēt ad rōnale ꝑ participationē. vt ſupꝛa dcm̄ eſt: ergo virtutes morales nō ſūt principales: ſ₃ magis vtutes ītellectuales. ¶ Sꝫ ↄ eſt qđ Ambroſius dicẜ ſup Lucā: exponēs illđ. Beati paupes ſpiritu Scimus vtutes eē quatuoꝛ cardinales. ſ. tēpantiā: iuſtitiam: prudētiā: fortitudinē₃: he aūt ſunt virtutes morales: ergo vtutes morales ſūt cardinales. ¶ Rñ° dđ₃: ꝙ cum ſimplr̄ de vtute loq̄mur: intelligimus loq de vtute humana: virtus aūt humana: vt ſupꝛa dictum ē: ſcḋm ꝑfectam rōnem vtutis dẜ: que req̄rit rectitudinem appetitus: hmōi .n. vtus non ſolū facit facultatē bene agendi: ſed ipſu₃ etiā vſum boni operis cauſat: ſed ſcḋm imperfectam rōne₃ vtutis dẜ virtus q̄ non req̄rit rectitudinem appetitus: q2 ſolu₃ facit facultatē bene agendi: nō aūt cauſat boni opis vſum: cōſtat aūt ꝙ ꝑfectum eſt ꝑncipalius imperfecto: ⁊ iđ vtutes que cōtinent rectitudinē appetit⁹ dñr ꝑncipales. huiuſmodi autem ſunt virtutes morales: ⁊ inter intellectuales ſola prudētia: que etiā quodāmodo moralis eſt ſcḋm māȝ: vt ex ſupꝛa dictis p₃: vñ ↄuenīēter inter virtutes morales ponūẜ ille que dñr ꝑncipales ſeu cardinales. ¶ Ad pmu₃ ergo dđm: ꝙ q̄ñ genus vniuocū diuidiẜ in ſuas ſpecies: tūc ꝑtes diuiſionis ex equo ſe hñt ſcḋm rōnem generis lic₃ ſcḋm nām rei vna ſpēs ſit ꝑncipalior ⁊ ꝑfectior alia: ſicut hō alijs aīalibus: ſed quādo eſt diuiſio alicuius analogi qđ dẜ de pluribus ſcḋm prius ⁊ poſterius: tunc nihil ꝓhib₃ vnu₃ eſſe ꝑncipalius altero: ēt ſcḋm cōem rōnem: ſicut ſubſtantia ꝑncipalius dẜ ens: q̄₃ accidens: ⁊ talis eſt diuiſio virtutu₃ ī diuerſa genera virtutū: eo ꝙ bonum rōnis non ſcḋm eundem ordinem inueniẜ in oībus. ¶ Ad ſcđ₃ dđ₃: ꝙ virtutes theologice ſūt ſupꝛa hoīem: vt ſupꝛa dcm̄ eſt: vñ nō ꝓprie dñr virtutes humane: ſed ſuphumane vel diuine. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ alie virtutes intellectuales a prudentia ⁊ſi ſint ꝑncipaliores q̄₃ morales q̄ntum ad ſubm: nō tamē ſunt ꝑncipaliores q̄ntum ad rōne₃ virtutis: que reſpicit bonum quod eſt obiectum appetitus.

Ad ſecūdū ſic ꝓcediẜ. Videẜ ꝙ nō ſint quatuor virtutes cardinales. Prudētia .n. eſt directiua aliarū virtutum moralium: vt ex ſupꝛa dictis p₃: ſed id quod eſt directiuum aliorū ꝑncipalius eſt: g° prudētia ſola eſt virtus ꝑncipalis. ¶ Pꝛ. Virtutes ꝑncipales ſunt aliquo modo morales: ſed ad opationes morales ordinamur per rōnem practicā ⁊ appetitum rectu₃: vt dẜ in. 6. ethi. ergo ſole due virtutes cardinales ſūt. ¶ Pꝛ. Inter alias ēt virtutes vna eſt principalior altera: ſ₃ ad hoc ꝙ virtus dicaẜ ꝑncipalis non req̄riẜ ꝙ ſit ꝑncipalis reſpectu oīum: ſed reſpectu quarūdā: ergo vẜ ꝙ ſint multo plures ꝑncipales virtutes. ¶ Sed ↄtra eſt qđ Greg. dicẜ i. 2. moraliū. In q̄tuor virtutib⁹ tota bona opis ſtructura ↄſurgit. ¶ Rñ° dđm: ꝙ numerus aliquorū accipi pōt aut ſ₃ principia formalia: aut ſcḋm ſubā: ⁊ vtroq₃ mō inueniunẜ q̄tuor cardinales vtutes. Pricipiū .n. formale vtutis de q̄ nunc loq̄mur: ē rōnis bonū: qđ qdē duplr̄ pōt ↄſiderari. Vno mō ſ₃ ꝙ ī ipſa ↄſideratione rōnis ↄſiſtit: ⁊ ſic erit vna virtus ꝑncipalis q̄ dẜ prudētia. Alio mō ſcḋm ꝙ circa aliqđ poniẜ rōnis ordo: ⁊ hoc vel circa opationes: ⁊ ſic eſt iuſtitia: vel circa paſſiōes: ⁊ ſic neceſſe ē eē duas vtutes: ordinē .n. rōnis neceſſe ē ponere circa paſſiōes: ↄſiderata repugnantia ipſarū ad rōnem: q̄ qdem pōt eſſe duplr̄. Vno mō ſcḋm ꝙ paſſio impellit ad aliquid ↄtrium rōni: ⁊ ſic neceſſe eſt ꝙ paſſio repꝛimaẜ: ⁊ ab hoc denominaẜ tpantia. Alio mō ſ₃ ꝙ paſſio retrahit ab eo quod ratio dictat: ſicuti timor periculorum vel laborū: ⁊ ſic neceſſe eſt ꝙ homo firmeẜ ī eo qđ eſt rōnis ne recedat: ⁊ ab hoc denominaẜ fortitudo. Et ſimilr̄ ſcḋm ſubā idē numerus inueniẜ. Quadruplex .n. inueniẜ ſubm huius virtutis: de qua nunc loq̄mur. ſ. rōnale ꝑ eēntiam qđ prudētia perficit: ⁊ rōnale per participatione₃ qđ diuidiẜ in tria. ſ. in voluntatem q̄ eſt ſubm iuſtitie: ⁊ in ↄcupiſcibilē q̄ ē ſubm tēperātie: ⁊ in iraſcibilē q̄ ē ſubm fortitudinis. ¶ Ad pmū g° dđm: ꝙ prudētia ē ſimplr̄ ꝑncipalior oībus: ſ₃ alie ponunẜ ꝑncipales vnaq̄q₃ ī ſuo gñe. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ rōnale ꝑ participationē diuidiẜ ī tria: vt dcm̄ ē. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ oēs alie virtutes quarū vna eſt ꝑncipalior: alia reducunẜ ad pꝛedictas quatuor. ⁊ q̄ntu₃ ad ſubm: ⁊ q̄ntum ad rōnes formales.

Ad tertiū ſic ꝓcediẜ. Vẜ ꝙ alie vtutes magis debeāt dici ꝑncipales q̄₃ iſte. Id .n. qđ ē maximū ī vnoquoq₃ gñe vẜ eē ꝑncipalius: ſ₃ magnanimitas operaẜ magnū ī oīb⁹ vtutib⁹: vt dẜ in. 4. ethi. ergo magnanimitas maxie d₃ dici pꝛīcipalis virtus. ¶ Pꝛ. Illud ꝑ qđ alie virtutes firmanẜ. vẜ eſſe maxie pꝛīcipalis virt⁹: ſ₃ humilitas ē hmōi. Dicẜ .n. Greg. ꝙ q̄ ceteras virtutes ſine hūilitate ↄgregat q̄ſi paleas ī vētū portat. g° humilitas vẜ eē maxie pꝛīcipalis. ¶ Pꝛ. Illud vẜ eē maxime pꝛīcipale qđ eſt ꝑfectiſſimū: ſ₃ hoc ꝑtinet ad patiētiā. ſcḋm illud Jacobi pꝛimo. Patiētia op⁹ ꝑfectū h₃. ergo patientia d₃ poni principalis. ¶ Sꝫ ↄ ē ꝙ Tulli⁹ ī ſua rhetorica ad has quatuor oēs alias reducit. ¶ Rñ° dđ₃: ꝙ ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt: hmōi q̄tuor virtutes cardinales accipiunẜ ſcḋm q̄tuor formales rōnes virtutis: de q̄ loq̄mur: q̄ qdem ī aliq̄b⁹ actib⁹: vel paſſionib⁹ pꝛīcipalr̄ inueniūẜ: ſic bonū ↄſiſtēs ī ↄſideratiōe rōnis principalr̄ īueniẜ in ipſo rōnis iperio: nō aūt ī ↄſilio: neq₃ ī iudicio: vt ſupꝛa dcm̄ ē. Silr̄ aūt bonum rōnis: put poniẜ ī opationib⁹: ſcḋm rōne₃ recti ⁊ debiti pꝛīcipalr̄ īueniẜ ī cōmutationib⁹ vel diſtributionib⁹: q̄ ſūt ad alterū cū equalitate: bonū aūt refrenādi paſſiōes principalr̄ īueniẜ ī paſſionib⁹ quas maxie difficile ē repꝛimere. ſ. ī delectationib⁹ tact⁹: bonū aūt firmitatis ad ſtādu₃ ī bono rōnis ↄ ipetum paſſionū pꝛecipue īueniẜ ī periculis mortis: ↄ q̄ difficillimū ē ſtare. Sic igẜ pꝛedictas quatuor virtutes duplr̄ ↄſiderare poſſum⁹. Vno mō ſcḋm cōes rōnes formales: ⁊ ſcḋm hoc dñr principales quaſi gñales ad oēs virtutes: vtpote ꝙ oīs virt⁹ q̄ facit bonū ī ↄſideratiōe rōnis dicaẜ prudētia. ⁊ ꝙ oīs vt⁹ q̄ fac bonū debiti ⁊ recti ī opatiōibus dicaẜ iuſtitia: ⁊ oīs virt⁹ q̄ cohib₃ paſſiones ⁊ depꝛimit dicaẜ temperātia: ⁊ oīs virt⁹ q̄ facit firmitatē aī ↄ quaſcūq₃ paſſiones dicaẜ fortitudo: ⁊ ſic multi loquuntur de iſtis virtutib⁹: tā ſacri doctores q̄₃ ēt phī: ⁊ ſic alie virtutes ſub ipſis ↄtinenẜ: Vñ ceſſant oēs obiectiōes. Alio vero mō pñt accipi ſcḋm ꝙ iſte virtutes denominānẜ ab eo qđ ē principiū in vnaq̄q₃ mā: ⁊ ſic ſunt ſpāles virtutes ↄ alias diuiſe: dñr tñ pꝛīcipales reſpectu aliarū ꝓpter principalitatē māe: puta ꝙ prudentia dicatur q̄ ꝑceptiua eſt: iuſtitia q̄ eſt circa actiones debitas īter equales: tēperantia que repꝛimit concupiſcentias delectationū tactus: fortitudo que firmat ↄ pericula mortis. Et ſic ēt ceſſant obiectiones. q2 alie virtutes pñt hr̄e aliquas alias principalitates: ſed iſte dñr principales māe: vt ſupꝛa dcm̄ eſt.

Ad quartū ſic ꝓcediẜ. Videtur ꝙ q̄tuor ꝑdicte vtutes non ſint diuerſe virtutes ⁊ adinuicē diſtincte. Dicẜ .n. Greg. ī. 22. moraliū. Prudētia vā nō ē q̄ iuſta ⁊ tēperās ⁊ fortis nō ē: nec ꝑfecta tē-

perantia que fortis iuſta ꝛ prudens nõ ē:nec fortitudo inte/
gra:que prudens temperans ꝛ iuſta non ē.nec vera iuſticia
q̄ prudēs ꝛ fortis ꝛ tēperans nõ eſt:hoc aũt nõ ꝯtingeret ſi
p̄dicte q̄tuor v̄tutes eēnt adinuicē diſtincte:diuerſe.n.ſpe/
cies eiuſdē generis nõ denoiant ſe inuicē.ergo p̄dicte vir/
tutes nõ ſunt abinuicē diſtincte. ¶ P̄. Eoꝝ que abinuicez
ſunt diſtincta:qḋ ē vni⁹ nõ attribuit̄ alteri:ſed illud qḋ eſt
tēperātie attribuit̄ fortitudini. Dicit.n. Ambroſius ĩ p̄mo
libro de offi. Iure ea fortitudo vocatur q̄ vniuſq̄ꝫ ſeipſꝫ
vincit:nullis illecebris emollitur atq̄ꝫ inflectit̄. De tēperā/
tia ēt dicit ꝙ modum vel ordinē ſeruat oīum que vel agē/
da vel dicēda arbitramur. ergo v̄r ꝙ hmōi virtutes non
ſunt adinuicem diſtincte. ¶ P̄. Philoſophus dicit in.2.
ethicoꝝ:ꝙ ad virtutem hec reqrūt̄. Primū quidē ſi ſciēs.
deinde ſi eligens. ꝛ ſi eligēs p̄ter hoc qdē tertiū ſi firme ꝛ
ĩmobiliter habeat ꝛ opat̄. ſed hoꝝ p̄mū v̄r ad prudentiā
ptinere q̄ ē recta rō agibiliū. Scōm.ſ.eligere ad tēperan/
tiam: vt aliqs nõ ex paſſione:ſꝫ ex electiōe agat paſſionib⁹
refrenatis. Tertiū vt aliquis pp debitū finē operet̄:recti/
tudinē quādā cōtinet:q̄ v̄r ad iuſtitiā ptinere aliud.ſ.firmi
tas ꝛ ĩmobilitas ptinet ad fortitudinē.ergo quelibet harū
virtutū ē gnālis ad oēs virtutes.ergo nõ diſtinguunt̄ ad/
inuicem. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ Augu. dicit in libro de morib⁹ ec/
cleſie ꝙ q̄dripartita dr̄ v̄tus ex ipſi⁹ amoris vario affectu:
ꝛ ſubiūgit de p̄dictis q̄tuor v̄tutibus.predicte ergo q̄tuor
virtutes ſunt abinuicē diſtincte. ¶ Rñ⁰. dīcm ꝙ ſicut ſu/
pra dcm̄ ē:predicte q̄tuor virtutes dupl̄r a diuerſis acci/
piunt̄. quidā.n.accipiūt eas. put ſignificāt quaſdā gnāles
ꝯditiones hūani animi q̄ inueniunt̄ in oīb⁹ virtutib⁹. ita.ſ.
ꝙ prudentia nihil ſit aliud q̄ꝫ quedā rectitudo diſcretiōis
in qbuſcūq̄ꝫ actib⁹ vel materijs.iuſtitia v̄o ſit q̄dā rectitu/
do animi p quā hō opatur qḋ dꝫ in quacunq̄ꝫ mā:tēpe/
rantia v̄o ſit q̄dā diſpō animi q̄ moduꝫ qbuſcūq̄ꝫ paſſioni/
bus vel opationib⁹ ĩponit ne vltra debituꝫ efferant̄:forti/
tudo v̄o ſit quedā diſpō aīe p quā firmet̄ in eo qḋ eſt ſm
rōnem ꝯ̄ quoſcunq̄ꝫ ĩpet⁹ paſſionū vel opationū labores.
hec aũt q̄tuor ſic diſtincta nõ ĩportāt diuerſitatez habituū
virtuoſoꝝ q̄tū ad iuſtitiā:tēperātiā: ꝛ fortitudinē: cuilibet
enim v̄tuti morali:ex hoc ꝙ ē hītus cōuenit quedā firmi/
tas vt a ꝯ̄rio nõ moueat̄: qḋ dcm̄ ē ad fortitudinē ptinere:
ex hoc v̄o ꝙ ē vt⁹:hꝫ ꝙ ordinet̄ ad bonū in quo ĩportat̄
rō recti vel debiti.qḋ dicebat̄ ad iuſtitiā pertinere in hoc
v̄o ꝙ ē virtus moralis rōem participās.hꝫ ꝙ modū rōis
in oīb⁹ ſeruet ꝛ vltra ſe nõ extēdat:qḋ dicebat̄ ptinere ad
temperantiā:ſolū aũt hoc qḋ ē diſcretiōem hēre qḋ attri/
buebat̄ prudētie: v̄r diſtingui ab alijs trib⁹ inquātuꝫ hoc ē
ipſius rōis p eēntiam.alia v̄o tria importāt quādā pticipa/
tionē rōnis p modū applicatiōis cuiuſdā ad paſſiones vel
opationes. Sic igit̄ ſm predicta prudētia qdem eēt virt⁹
diſtincta ab alijs trib⁹:ſꝫ alie tres nõ eēnt virtutes diſticte
abinuicem. Manifeſtū ē enim ꝙ vna ꝛ eadē virt⁹: ꝛ ē ha/
bitus ꝛ eſt virtus: ꝛ ē moralis. Alij v̄o ꝛ melius accipiunt
has quatuor virtutes ſm ꝙ determinant̄ ad mās ſpāles
vnaqueq̄ꝫ qdē illarū ad vnā māꝫ in q̄ p̄ncipal̄r laudat̄ illa
gnālis cōditio a q̄ nomē virtutis accipit̄: vt ſupra dcm̄ ē: ꝛ
ſm hoc manifeſtuꝫ ē ꝙ p̄dicte virtutes ſunt diuerſi hītus
ſm diuerſitatē obiectorū diſtincti. ¶ Ad primū ergo dōꝫ
ꝙ Grego. loqtur de p̄dictis q̄tuor virtutib⁹ ſm p̄mā ac/
ceptiōem. Uel pōt dici ꝙ iſte q̄tuor virtutes denoiant̄ ad
inuicem p redūdātiā quādā:id.n.qḋ ē prudētie redundat
in alias virtutes inquātū a prudētia dirigūtur. vnaq̄ꝫ v̄o
aliarū redūdat in alias ea rōne ꝙ q pōt qḋ ē difficili⁹ pōt:
ꝛ id qḋ min⁹ ē difficile. vñ q pōt refrenare cōcupiſcentias
delectabiliū ſm tactū ne modū excedāt:qḋ ē difficillimuꝫ
ex hoc ipſo reddit̄ habilior vt refrenet audaciā in pericu/
lis mortis:ne vltra modū ꝓcedat qḋ eſt longe facili⁹: ꝛ ſꝫ
hoc fortitudo dr̄ tempata. tēpantia ēt dr̄ fortis ex redun/
dantia fortitudinis intempantiā:inquātū.ſ.ille q per forti/
tudinē hꝫ animum firmū cōtra pericula mortis:qḋ ē dif/
ficillimū:ē habilior vt retineat animi firmitatē cōtra ĩpet⁹
delectationū.q: vt dicit Tullius in p̄mo de officijs. Non
eſt conſentaneū vt qui metu nõ frangit̄:cupiditate frāga/
tur:nec qui inuictum ſe a labore p̄ſtiterit. vinci a voluptate
aliq̄n poſſit. Et per hoc ēt pꝫ rñſio ad ſcōm. Sic .n. tem/
perantia in oībus modum ſeruat: ꝛ fortitudo ꝯ̄ illecebras
voluptatum animum ſeruat inflexum: vel inquantuꝫ iſte
virtutes denominant quaſdā generales cōditiones virtu/
tum vel p redūdantiā predictā. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ ille
q̄tuor generales virtutū ꝯditiōes q̄s pōit phs nõ ſūt ꝓpe
p̄dictis v̄tutibus. ſꝫ pñt eis appropriari ſꝫ modū iā dcm̄.

Ad quintuꝫ ſic proceditur. Uidetur ꝙ incō/
uenienter hmōi quatuor virtu/
tes diuidantur in virtutes exēplares:purgati animi: pur/
gatorias: ꝛ politicas. Ut enim Macrobius dicit in 2⁰ ſup
ſomnium Scipionis virtutes exēplares ſunt q̄ in ipſa di/
uina mēte cōſiſtūt:ſed phs in.10.ethicoꝝ dicit:ꝙ ridiculuꝫ
eſt deo iuſtitiā:fortitudinē:tēperantiā: ꝛ prudētiā attribue/
re.ergo virtutes hmōi non poſſunt eſſe exēplares. ¶ P̄.
Uirtutes purgati animi dñr q̄ ſunt abſq̄ꝫ paſſionibus. Di
cit eñi ibidē Macrobius ꝙ tēperātie purgati animi eſt ter
renas cupiditates nõ reprimere:ſed penitus obliuiſci.for/
titudinis aũt paſſiōes ignorare:nõ vincere:dictū eſt aũt ſu
pra ꝙ hmōi virtutes ſine paſſionib⁹ eſſe nõ poſſunt. ergo
hmōi virtutes purgati animi eſſe nõ poſſūt. ¶ P̄. Uirtu/
tes purgatorias dicit eſſe eoꝝ q quadā hūanoꝝ fuga ſolis
ſe inſerūt diuinis:ſed hoc videt̄ eſſe vitioſum. Dicit eniꝫ.
Tullius in p̄mo de officijs:ꝙ q deſpicere ſe dicūt ea q̄ ple
riq̄ꝫ mirant̄.ſ.iperia ꝛ magiſtrat⁹: his nõ mō laudi. verū
etiā vitio dādū puto. ergo nõ ſūt alique virtutes purgato/
rie. ¶ P̄. Uirtutes politicas eſſe dicit.qb⁹ boni viri reipu
blice cōſulūt: vrbeſq̄ꝫ tuent̄:ſꝫ ad bonū cōe ſola iuſtitia le/
galis ordinat̄: vt phus dicit in.5.ethicoꝝ. ergo alie virtu/
tes nõ debēt dici politice. ¶ Sꝫ cōtra eſt qḋ Macrobius
ibidē dicit Plotinus iter phie pfeſſores cū Platone pri/
ceps. Quatuor ſūt inqt quaternaꝝ gnā virtutū ex his pri
me politice vocant̄ ſcōe purgatorie:tertie aũt iā purgati ani
mi.q̄rte exēplares. ¶ Rñ⁰. dicēdū ꝙ ſicut auguſtinus di/
cit in libro de morib⁹ eccleſie. Opꝫ ꝙ aīa aliqd ſequat̄ ad
hoc ꝙ ei poſſit virt⁹ inaſci. ꝛ hoc de⁹ ē quē ſi ſeqmur bene
viuim⁹. Opꝫ igit̄ ꝙ exēplar hūane virtutis in deo p̄exiſtat
ſicut ꝛ in eo p̄exiſtūt oīuꝫ reꝝ rōnes. Sic igit̄ virt⁹ pōt cō
ſiderari: vel put eſt exēplariter in deo: ꝛ ſic dñr virtutes
exēplares:ita.ſ.ꝙ ipſa diuina mēs in deo dicat̄ prudētia:
tēperātia vero cōuerſio diuine intentiōis ad ſeipm ſicut ĩ
nobis tēpantia dicit̄ p hoc ꝙ ꝯcupiſcibilis cōformat̄ rōni
fortitudo aũt dei ē eius immutabilitas:iuſtitia vero dī ē obſer
uatio legis eterne in ſuis opib⁹: ſicut Plotin⁹ dixit. Et q:
hō ſm ſuā nām ē aīal politicū: virtutes hmōi put in hoīe
exiſtūt:ſm cōditiōeꝫ ſue nāe politice vocant̄: put.ſ.hō ſꝫ
has virtutes recte ſe hꝫ ĩ reb⁹ hūanis gerēdis ſꝫ quē mo/
dū hacten⁹ de his virtutib⁹ locuti ſum⁹. Sed q: ad hoiem
ptinet vt aũt ad diuina ſe trahat quātū pōt: vt ēt phus dicit
in 10. ethicoꝝ. ꝛ hoc nobis in ſacra ſcriptura cōmēdat̄ mul
tipliciter. vt ē illḋ Matth. 5. Eſtote pfecti ſicut ꝛ pater ve
ſter celeſtis perfectus eſt neceſſe eſt ponere quaſdaꝫ vir/
tutes medias interpoliticas:que ſunt virtutes humane ꝛ
exemplares:que ſunt virtutes diuine: que quidem vir/
tutes diſtinguuntur ſm diuerſitateꝫ motus ꝛ termini: ita
.ſ.ꝙ quedam ſunt virtutes tranſcendentium ꝛ in diuinaꝫ
ſimilitudinem tendentiū ꝛ he vocātur virtutes purgato/
rie. ita.ſ.ꝙ prudentia oīa mundana diuinorum cōtēpla/
tione deſpiciat:omnēq̄ꝫ anime cogitationem in diuina ſo/
la dirigat. temperātia vero relinquat inquantū natura pa/
titur que corporis vſus requiritur:fortitudinis auteꝫ ē vt
aīa nõ terreat̄ pp receſſum a corpore: ꝛ acceſſuꝫ ad ſup/
na:iuſtitia v̄o ē vt tota aīa ꝯſentiat ad hmōi ppoſiti viam.
Quedā v̄o ſunt virtutes iam aſſequētiū diuinā ſilitudinē
que vocātur virtutes iam purgati animi. ita.ſ.ꝙ prudētia
ſola diuina intueat̄ tēperātia:terrenas cupiditates neſciat.
fortitudo paſſiones ignoret:iuſtitia cū diuina mente ppe/
tuo federe ſociet̄. eā.ſ.imitando:q̄s qdē virtutes dicim⁹
eē beatoꝝ: v̄l aliq̄ꝝ in hac vita pfectiſſimoꝝ. ¶ Ad p̄muꝫ
ergo dōꝫ ꝙ phus loqt̄ de his virtutibus ſm ꝙ ſūt circa
res hūanas: puta iuſtitia circa emptiones vel vēditiones:

fortitudo autem circa timores: temperantia circa concupi/
ſcentias. ſic. n. ridiculū eſt eas deo attribuere. ¶ Ad ſcdm
dōʒ: ꝙ virtutes hūane ſunt circa paſſiōes. ſ. v̄tutes hoīuʒ
in hoc mūdo ꝯuerſantiū: ſʒ virtutes eoꝝ q plenā beatitu/
dinē aſſequunť ſunt abſq̄ʒ paſſionibꝰ. Unde Plotinꝰ dicit
ꝙ paſſiones politice virtutes molliūt. i. ad mediū reducūt
ſecunde. ſ. purgatorie auferunt: tertie que ſunt purgati ani
mi obliuiſcunť: quartas. ſ. exemplares nefas ē nominari:
q̄uis dici poſſit ꝙ loquť hic de paſſionibus ſm ꝙ ſignifi
cant aliquos inordinatꝰ motꝰ. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ deſera
re res humanas vbi neceſſitas iponiť vitioſum ē: alias eſt
virtuoſum. vñ paꝝ ſupra Tulliꝰ p̄mittit. His forſitan con
cedendū eſt rēpublicam nō capeſcētibꝰ q excellēti ingenio
doctrine ſe dederūt: ⁊ his q aut valitudinis ībecilitate: aut
aliqua grauiori cā īpediti a republica receſſerūt: cū eis ad/
miniſtrāde poteſtatē alijs laudēq̄ʒ cōcederēt. qđ ꝯſonat ei
qđ Aug. dicit. 19. de ci. dei. Ociuʒ ſanctū querit charitas ve
ritatis: negocium iuſtū ſuſcepit neceſſitas charitatis. quam
ſarcinam ſi nullꝰ iponit ꝑcipiēde atq̄ʒ ītuende vacandum
ē veritati: ſi aūt iponiť ſuſcipiēda ē ꝓp charitatis neceſſita/
teʒ. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ ſola iuſtitia legalis directe reſpi
cit bonū cōe: ſʒ ꝑ iperium oēs alias virtutes ad bonū cōe
trahit vt i. 5. ethi. dicit phs. Eſt. n. ꝯſiderandū ꝙ ad politi/
cas virtutes ſm ꝙ hic dr̄. ꝑtinet nō ſolum bñ operari ad
cōe: ſed etiam bene operari ad partes cōis. ſ. ad domum
vel aliquam ſingularem perſonam.

Queſtio. lxij.

Einde conſiderādū eſt de virtu/
tibꝰ theologicis. ¶ Et cir
ca hoc querunť quatuor. Primo vtrū
d ſint alique virtutes theologice. Scđo
vtꝝ virtutes theologice diſtinguanť ab
itellectualibꝰ ⁊ moralibꝰ. Tertio quot
⁊ que ſint. Quarto de ordine earum.

Ad primū ſic ꝓcedit. Videť ꝙ nō ſint alique
virtutes theologice. Ut. n. dr̄ in. 6.
ethi. virtꝰ eſt diſpō ꝑfecti ad optimū. dico aūt ꝑfectū qđ ē
diſpoſitum ſm nām: ſʒ id qđ eſt diuinū eſt ſupra nām ho
minis. ergo virtutes theologice nō ſunt virtutes hominis
¶ P̄. Uirtutes theologice dr̄ quaſi virtutes diuine. ſed
virtutes diuine ſunt exēplares: vt dcm̄ eſt: q̄ qdem nō ſūt
in nobis: ſʒ in deo. ergo virtutes theologice nō ſunt virtu/
tes hominis. ¶ P̄. Uirtutes theologice dr̄ qbus ordina
mur in deum. q eſt p̄mum p̄ncipium ⁊ vltimꝰ finis: ſʒ ho
mo ex ipſa nā rōnis ⁊ volūtatis hʒ ordinem ad primū pri
cipium: ⁊ ad vltimum finem: nō ergo requiruntur aliq ha
bitꝰ virtutum theologicarum qbus rō ⁊ volūtas ordine/
tur in deum. ¶ Sed ꝯ ē qđ precepta legis ſunt de actibus
virtutum: ſed de actibꝰ fidei: ſpei. ⁊ charitatis dantur prece
pta in lege diuina. Dr̄. n. Eccleſia. 2. Qui timetis deuʒ cre
dite illi. Item ſperate in illum. Item diligite illum. ergo fi
des: ſpes: ⁊ charitas ſunt virtutes i deum ordinātes. ſunt
ergo theologice. ¶ Rñº dōʒ: ꝙ per virtutem perficiť ho
mo ad actꝰ qbus i beatitudinem ordinatur: vt ex ſupra di
ctis patet: eſt autem duplex hoīs beatitudo ſiue felicitas:
vt ſupra dcm̄ eſt. Una qdem proportionata humane nāe:
ad quam. ſ. homo peruenire pōt per p̄ncipia ſue nāe. Alia
autem eſt beatitudo nām hoīs excedens ad quā homo ſo
la diuina virtute peruenire pōt ſm quandā diuinitatis par
ticipationem ſm ꝙ dr̄. 2. Pe. 2. ꝙ per xp̄m facti ſumꝰ cō
ſortes diuine nāe. Et q2 hmōi beatitudo proportionē hu/
mane nāe excedit principia nālia hoīs ex qbꝰ procedit ad
bene agendum: ſm ſuam ꝓportionē non ſufficiūt ad ordi/
nandum hoīem i beatitudinem predictam. vnde oʒ ꝙ ſu
peraddanť hoī diuinitꝰ aliqua principia per que ita ordine
tur ad beatitudinem ſupernālem: ſicut per principia nālia or
dinanť ad finem connālem: nō tñ abſq̄ʒ adiutorio diuino:
⁊ hmōi principia v̄tutes dr̄ theologice: tū q2 hñt deum
pro obō iquātum per eas recte ordinamur in deum: tū q2
a ſolo deo nobis infunduntur: tum q2 a ſola diuina reuelatio
ne i ſacra ſcriptura hmōi virtutes traduntur. ¶ Ad primū
ergo dōm: ꝙ aliqua nā pōt attribui alicui rei dupliciter. Uno
modo eſſentialiter: ⁊ ſic huiuſmodi virtutes theologice ex
cedūt hoīs nāʒ. Alio mō ꝑticipatiue: ſicut lignū ignitū ꝑtici/
pat nāʒ ignis: ⁊ quodāmō fit hō particeps diuine nāe: vt
dcm̄ ē. ⁊ ſic iſte v̄tutes ꝯueniūt hoī ſm nām ꝑticipatam.
¶ Ad 2m dōm: ꝙ iſte v̄tutes nō dr̄ diuine ſicut qbꝰ deꝰ fit
virtuoſus: ſʒ ſicut qbus nos efficimur v̄tuoſi a deo: ⁊ i or/
dine ad deū vñ nō ſūt exēplares ſʒ exēplate. ¶ Ad 3m dōʒ
ꝙ ad deū nāliter rō ⁊ volūtas ordinať ꝓut eſt nature pri/
cipiū ⁊ finis: ſm tñ ꝓportionē nature: ſʒ ad ipm ſm ꝙ ē
obm beatitudinis ſupernaturalis ratio ⁊ voluntas ſʒ ſuā
naturā non ordinanť ſufficienter.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit. Videť ꝙ virtutes theo
logice nō diſtiguanť a moralibꝰ ⁊ i/
tellectualibꝰ. Uirtutes. n. theologice ſi ſunt in aīa humana
oʒ ꝙ ꝑficiant ipam vel ſm partē itellectiuā: vel ſm partē
appetitiuā: ſʒ virtutes q̄ ꝑficiūt ſʒ partē itellectiuā dr̄ itel
lectuales: v̄tutes aūt que perficiunt parteʒ appetitiuā ſunt
morales: ergo virtutes theologice nō diſtinguunť a virtu
tibus moralibꝰ ⁊ itellectualibꝰ. ¶ P̄. Uirtutes theologi/
ce dr̄ q̄ ordināt nos ad deū: ſʒ iter itellectuales virtutes ē
aliqua q̄ ordinat nos ad deū. ſ. ſapīa q̄ eſt de diuinis: vtpo
te cām altiſſimā ꝯſiderās: ergo virtutes theologice ab itel
lectualibꝰ virtutibꝰ non diſtinguuntur. ¶ P̄. Aug. in lib.
de moribꝰ eccleſie manifeſtat in quatuor virtutibꝰ cardina
libꝰ ꝙ ſunt ordo amoris: ſʒ amor eſt charitas que ponitur
virtꝰ theologica. ergo virtutes morales non diſtinguunť a
theologicis. ¶ Sʒ ꝯ. id qđ eſt ſupra nām hoīs diſtinguiť
ab eo quod eſt ſm nām hoīs: ſed virtutes theologice ſūt
ſuper nām hoīs: cui ſm nāʒ conueniūt virtutes itellectua
les ⁊ morales: vt ex ſupradictis pʒ. ergo diſtinguunť ab/
inuicē. ¶ Rñº dōʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt habitꝰ ſpē diſti/
guunť ſm formalē drīam obiectoꝝ: obiectū aūt theologi
caꝝ virtutū eſt ipſe deus q eſt vltimus reꝝ finis: ꝓut nr̄e
rōnis cognitionē excedit. obm aūt virtutū intellectualiū: ⁊
moraliū eſt aliqđ qđ humana rōne cōprehendi pōt: vnde
virtutes theologice ſpē diſtiguunť a moralibꝰ ⁊ itellectua
libꝰ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ virtutes itellectuales ⁊
morales ꝑficiūt itellectuʒ ⁊ appetitū hoīs ſm ꝓportioneʒ
nāe humane: ſʒ theologice ſupernāliter. ¶ Ad ſcđʒ dōʒ:
ꝙ ſapīa q̄ a pħo poniť itellectualis virtꝰ ꝯſiderat diuīa ſʒ
ꝙ ſunt inueſtigabilia rōne humana: ſed theologica virtus
eſt circa ea ſm ꝙ rōnem humanam excedunt. ¶ Ad 3m
dōʒ: ꝙ licet charitas ſit amor: non tamen oīs amor eſt cha
ritas. Cum ergo dr̄ ꝙ oīs virtus eſt ordo amoris: poteſt
itelligi vel de amore cōiter dicto: vel de amore charitatis.
ſi de amore cōiter dicto ſic dr̄ quelibet virtꝰ eſſe ordo amo
ris: inq̄ʒtum ad q̄ʒlibʒ cardinalium virtutū reqriť ordina/
ta affectio: oīs āt affectionis radix: ⁊ principiū eſt amor: vt
ſupra dcm̄ eſt: ſi aūt intelligatur de amore charitatis: non
dať per hoc itelligi ꝙ quelibet alia virtꝰ eſſentialr̄ ſit chari
tas: ſed ꝙ omnes alie virtutes aliqualiter a charitate depē
deant: vt infra patebit.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ inconuenienter po
nanť tres virtutes theologice: fides
ſpes: ⁊ charitas. Uirtutes. n. theologice ſe hñt i ordine ad
beatitudinē diuinā: ſicut inclinatio nāe ad finē ꝯnaturalem: ſʒ
iter virtutes ordinatas ad finem cōnaturalē poniť vna ſo/
la virtꝰ naturalis. ſ. intellectus p̄ncipioꝝ. ergo dʒ poni vna
ſola virtus theologica. ¶ P̄. theologice virtutes ſunt ꝑfe
ctiores virtutibꝰ itellectualibꝰ ⁊ moralibꝰ: ſʒ iter itellectua
les virtutes fides nō poniť: ſed eſt aliqđ minꝰ v̄tute: ſilr
aūt iter virtutes morales nō poniť ſpes: ſʒ eſt aliqđ minꝰ
virtute cū ſit paſſio. ergo multo minꝰ debēt poni virtutes
theologice. ¶ P̄. virtutes theologice ordināt aīam hoīs
ad deū: ſed ad deū nō pōt aīa hoīs ordinari niſi per itelle/
ctiuā partē in qua eſt itellectꝰ ⁊ volūtas. ergo nō debēt eē
niſi due virtutes theologice: vna q̄ perficiat itellectuʒ: alia
q̄ ꝑficiat volūtatē. ¶ Sʒ ꝯtra eſt ꝙ Apls dicit. 1. ad Cor.
13º. Nūc aūt manēt fides: ſpes: charitas: tria hec. ¶ Rñº
dōm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt. v̄tutes theologice hoc mō ordi
nant hoīem ad beatitudinē ſupnaturalē. ſicut per nālem incli
nationē ordinať homo in finē ſibi ꝯnaturalē: hoc āt cōtin/

gſt ſm duo. Primo qdē ſm rōnē vel intellectum inq̄ʒtuʒ ꝯtinet ꝓma ꝓncipia vlīa cognita nobis ꝑ nāle lumē intellectus ex qbus ꝓcedit rō tā in ſpeculādis q̄ʒ i agēdis. Scdo per rectitudinē volūtatis nāliter tendentis in bonū rōnis. Sed hec duo deficiūt ab ordine beatitudinis ſuper nāliter ſm illud .1. ad Cor. 2. Oculus nō vidit: ⁊ auris nō audiuit: ⁊ in cor hoīs non aſcēdit que ꝑparauit deꝰ diligentibꝰ ſe. vñ oportuit ꝙ q̄ʒtuʒ ad vtrūq̄ʒ aliqd hoī ſupnaturalr adderet: ad ordinandū ipm̄ in finē ſupnaturalē. Et ꝓmo qdem q̄ʒtuʒ ad itellectū adduntˀ hoi q̄dam ꝓncipia ſupnaturalia q̄ diuino lumīe capiuntˀ: ⁊ hec ſunt credibilia: de qbus eſt fides. Scdo vero eſt volūtas q̄ ordinatˀ in illū finē: ⁊ q̄ʒtū ad motū itentōis in ipm̄ tendentē: ſicut in id qđ eſt poſſe ꝯſeq̄: qđ ꝑtinet ad ſpem: ⁊ q̄ʒtuʒ ad vniōnē q̄ʒdam ſpūaleʒ ꝑ quā quodāmō trāſformatˀ in illū finē: qđ fit per charitatē. appetitꝰ .n. vniuſcuiuſq̄ʒ rei naturalr mouetˀ: ⁊ tēdit in finē ſibi ꝯnālem: ⁊ iſte motꝰ ꝓuenit ex quadā ꝯformitate rei ad ſuū finē. ¶ Ad ꝓmū gˀ dōm: ꝙ itellectus idiget ſpēbꝰ itelligibilibꝰ ꝑ quas itelligat: ⁊ iō oʒ ꝙ in eo ponatˀ aliqs hitus nālis ſupadditus potētie: ſed ipſa nā voluntatis ſufficit ad nālem ordinē in finē: ſiue q̄ʒtum ad itentioneʒ finis: ſiue q̄ʒtum ad ꝯformitatē ad ipm̄: ſʒ in ordīe ad ea q̄ ſupra nāʒ ſunt ad nihil hoꝝ ſufficit nā potentie: ⁊ iō oʒ fieri ſupadditionē hitus ſupnaturalis q̄ʒtuʒ ad vtrūq̄ʒ. ¶ Ad ſcđʒ dōʒ ꝙ fides: ⁊ ſpes iperfectionē quādam iportant: q: fides eſt de his q̄ non videntˀ: ⁊ ſpes de his q̄ nō habentˀ. vñ hēre fidē: ⁊ ſpem de his q̄ ſubdūtˀ hūane ꝑtāti deficē a rōne vtutis: ſʒ hēre fidē ⁊ ſpē de his q̄ ſūt ſupra facultatē nāe hūane excedit oēʒ virtutē hoi ꝓportionatā ſʒ illō .1. ad Cor. 1. Qđ īfirmū eſt dei fortius eſt hoībus. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ad appetitū duo ꝑtinēt. ſ. motꝰ in finem: ⁊ ꝯformatio ad finem per amorem: ⁊ ſic opʒ ꝙ in appetitu humano due vtutes theologice ponantˀ. ſ. ſpes ⁊ charitas.

Ad quartū ſic ꝓceditˀ. Videtˀ ꝙ nō ſit hic ordo theologicaꝝ vtutū ꝙ fides ſit ꝓor ſpe: ⁊ ſpes ꝓor charitate. Radix .n. ē ꝓor eo qđ ē ex radice: ſʒ charitas ē radix oīuʒ vtutū: ſʒ illud ad Eph. 3. In charitate radicati ⁊ fūdati. ergo charitas ē ꝓor alijs. ¶ P̄. Aug. dicˀ i ꝓmo đ doc. xp̄iana. Nō pōt aliqs diligerˀ qđ eē nō crediderit: porro ſi credit ⁊ diligit bñ agēdo efficitˀ: vt etiā ſperet. ergo vr ꝙ fides ꝓcedat charitatē: ⁊ charitas ſpem. ¶ P̄. amor ē ꝓncipiū oīs affectōis. vt ſupra dcm̄ ē: ſʒ ſpes noīat quādā affectōem: ē .n. q̄dā paſſio. vt ſupra dcm̄ ē. gˀ charitas q̄ ē amor ē ꝓor ſpe. ¶ Sʒ ꝯ ē ordo quo Apl's ita enumerat dicēs. Nūc autē manēt fides: ſpes: ⁊ charitas. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ duplex ē ordo. ſ. gñationis ⁊ ꝑfectōis. Ordine qdē gñatōis quo mā eſt ꝓor forma: ⁊ iperfectū perfecto: in vno ⁊ eodē fides ꝓcedit ſpem: ⁊ ſpes charitatē ſm actus: nā habitꝰ ſimul īfunduntˀ. non .n. pōt in aliqd motꝰ appetitiuꝰ tēdere: vel ſꝑando: vel amādo: niſi qđ ē apprehenſuʒ ſenſu aut itellectu: per fidē aūt apprehendit intellectus ea q̄ ſperat ⁊ amat: vñ oʒ ꝙ ordīe gñatōis fides ꝓcedat ſpeʒ ⁊ charitatē. Silr aūt ex hoc hō aliqd amat ꝙ apꝓhendit illō: vt bonū ſuū: ꝑ hoc aūt ꝙ hō ab aliquo ſperat ſe bonū ꝯſeq̄ poſſe: reputat ipm̄ i quo ſpeʒ hʒ quoddā bonū ſuū: vñ ex hoc ipſo ꝙ hō ſperat de aliquo: procedit ad amādū ipm̄. ⁊ ſic ordine gñationis ſʒ actꝰ ſpes ꝓcedit charitatē. Ordine vero ꝑfectōis charitas ꝓcedit ⁊ fidē ⁊ ſpeʒ eo ꝙ tā fides q̄ʒ ſpes ꝑ charitatē formantˀ: ⁊ ꝑfectionē vtutis acqrit: ſic .n. charitas ē mater oīuʒ virtutū ⁊ radix inq̄ʒtū eſt oīum vtutū forma. vt īfra dicetˀ. Et ꝑ hoc pʒ rñſio ad primū. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ Aug. loqˀ de ſpe: qua quis ſperat ex meritis iā habitis ſe ad beatitudinē peruenturū: qđ eſt ſpei formate que ſeqˀ charitatem: pōt aūt aliqs ſperare anteq̄ʒ hēat charitatē nō ex meritis q̄ iā hʒ: ſʒ que ſperat ſe habituꝝ. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: cū de paſſionibꝰ ageretˀ: ſpes reſpicit duo. Vnū qdem ſicˀ ꝓncipale obʒ. ſ. bonū qđ ſperatˀ: ⁊ reſpectu huiꝰ ſemꝑ amor ꝓcedit ſpeʒ: nunq̄ʒ .n. ſperatˀ aliqđ bonum niſi deſideratū ⁊ amatū. Reſpicˀ aūt ſpes illū a quo ſe ſperat poſſe ꝯſeq̄ bonū: ⁊ reſpectu hmōi. ꝓmo qdeʒ ſpes ꝓcedit amorē: q̄ʒuis poſtea ex ipſo amore ſpes augeatˀ. ꝑ hoc .n. ꝙ aliqs reputa per aliquem ſe poſſe conſeq̄ aliqđ bonum: icipit amare ipm̄: ⁊ ex hoc ipſo ꝙ ipm̄ amat: poſtea fortiꝰ de eo ſperat.

¶ Queſtio. lxiij.

d **Einde** cōſiderādū ē de cā vtutū. ¶ Et circa hoc q̄runtˀ q̄tuor. Primo vtꝝ virtus ſit in nobis a nā. Scdo vtꝝ aliqua vtus cauſetˀ i nobis ex aſſuetudine opeꝝ. Tertio vtꝝ aliq̄ vtutes morales ſint in nobis ꝑ īfuſionē. Quarto vtꝝ virtus quā acqrimꝰ ex aſſuetudine opeꝝ ſit eiuſdē ſpēi cū virtute īfuſa.

Ad primū ſic ꝓceditˀ. Videtˀ ꝙ vtus ſit in nobis a nā. Dicˀ .n. Damaſcenꝰ i tertō libro. Naturales ſunt vtutes ⁊ equalr inſunt oībus. Et Antonius dicˀ in ſermone ad monachos. Si nām volūtas mutauerit ꝑuerſitas ē: ꝯditio ſeruetˀ ⁊ virtꝰ ē. Et Math. 4. ſuꝑ illud. Circuibat Jeſus ⁊c. dicit gloſa. Docet nāles virtutes. ſ. iuſtitiā: caſtitatē: humilitatem: q̄s nāliter hʒ hō. ¶ P̄. Bonū virtutis eſt ſʒ rōneʒ eē: vt ex dictis pʒ ſʒ id qđ ē ſʒ rōnē ē hoi nāle cū rō ſit hoīs nā. gˀ virtꝰ ieſt hoi a nā. ¶ P̄. Illō dr̄ eē nobis nāle qđ nobis a natiuitate ieſt: ſed virtutes qbuſdā a natiuitate inſunt. Dicitˀ .n. Job. 31. Ab īfantia creuit mecū miſeratio: ⁊ de vtero egreſſa ē mecū. ergo vtus ineſt hoi a nā. ¶ Sʒ ꝯ. id qđ ineſt hoi a nā eſt oībus hoībꝰ cōe: ⁊ non tollitˀ per pctm̄: q: ēt in demonibꝰ bona nālia manēt: vt Dionyſius dicit in .4. ca. de di. no. ſʒ virtꝰ non ineſt oībus hoībꝰ. ⁊ abijcitˀ per pctm̄. ergo nō ineſt hoi a nā. ¶ Rñ° dōm: ꝙ circa formas corpales: aliq dixerūt ꝙ ſunt totalr ab itrinſeco: ſicut ponētes latitationē formaꝝ. aliq vō ꝙ totalr ſint ab extrīſeco ſicut ponētes formas corporales eē ab aliqua cā ſepata: aliq vero ꝙ partim ſint ab intrinſeco: inq̄ʒtuʒ. ſ. ꝓexiſtunt in mā in potētia: ⁊ partim ab extrinſeco: inq̄ʒtum. ſ. reducuntˀ ad actū per agēs. Ita ēt circa ſciās ⁊ virtutes aliq qdem poſuerūt eas totalr eſſe ab itrinſeco. ita. ſ. ꝙ oēs virtutes: ⁊ ſcie naturalr ꝓexiſtūt in aīa: ſed ꝑ diſciplinā ⁊ exercitiū ipedimēta ſcie ⁊ vtutis tolluntˀ: que adueniunt aīe ex corpis grauitate: ſicut cū ferꝝ clarificatˀ per limationē: ⁊ hec fuit opio platonicoꝝ. Alij vero dixerūt ꝙ ſunt totalr ab extrīſeco. i. ex īfluentia itelligētie agentis: vt ponit Auicēna. Alij vero dixerūt ꝙ ſm aptitudinē ſcie ⁊ vtutes ſunt in nobis a nā: nō aūt ſm ꝑfectionē: vt phs dicit i. 2. ethi. ⁊ hoc verius ē. Ad cuiꝰ manifeſtationē oʒ ꝯſiderare ꝙ aliqd dr̄ alicui hoi nāle duplr. Vnō mō ex nā ſpēi. Alio mō ex nā indiuidui. Et q: vnūqđq̄ʒ hʒ ſpēm ſm ſuā formā: idiuiduatˀ vero ſʒ mām: forma vero hoīs eſt aīa rōnalis: mā vero corpus. Ideo id qđ ꝯuenit hoi ſm aīam rōnalem: eſt ei nāle ſm rōnem ſpēi: id vero qđ eſt ei nāle ſm determinatā corporis cōplexionē: eſt ei naturale ſm nāʒ idiuidui. qđ .n. eſt nāle hoi ex ꝑte corporis ſm ſpēm quodāmodo refertˀ ad aīam: inq̄ʒtum. ſ. tale corpus ē tali aīe ꝓportionatū. vtroq̄ʒ aūt modo virtus eſt hoi nālis ſm quādam ichoationē: ſʒ qdem nām ſpēi inq̄ʒtū in rōne hoīs inſunt naturalr q̄dam ꝓncipia naturalr cognita: tam ſcibilium: q̄ʒ agendoꝝ: que ſunt quedam ſeminaria intellectualium virtutum ⁊ moraliū: ⁊ inq̄ʒtum in voluntate ineſt qdā naturalis appetitꝰ boni qđ eſt ſm rōnem: ſm vero naturam idiuidui inq̄ʒtum ex corporis diſpōne aliq ſunt diſpoſiti: vel melius: vel peius ad quaſdam virtutes: prout. ſ. vires quedam ſenſitiue actus ſunt quarundaʒ partium corporis: ex quaꝝ diſpōne adiuuantur vel ipediuntur hmōi vires in ſuis actibus: ⁊ per ꝯſequens vires rōnales quibus huiuſmodi ſenſitiue vires deſeruiunt: ⁊ ſm hoc vnus homo habet naturaleʒ aptitudinem ad ſciam: alius ad fortitudinem: alius ad temperantiam: ⁊ his modis taʒ virtutes intellectuales q̄ʒ morales ſm quandam aptitudinis ichoationem ſunt i nobis a natura: non autem cōſumatio eaꝝ: q: natura determinatur ad vnum: ꝯſumatio aūt huiuſmodi virtutum nō ē ſm vnum modū actionis: ſed diuerſimode ſm diuerſas mās in qbus virtutes operantur: ⁊ ſm diuerſas circunſtātias. Sic ergo patet ꝙ virtutes in nobis ſunt a natura ſm aptitudinem ⁊ inchoationem: non aūt ſm perfectionē preter

virtutes theologicas q̄ ſunt totalr̄ ab extrinſeco. Et ꝑ hoc patet rñſio ad obiecta. Nam prime due rōnes procedunt ſm ꝙ ſeminaria virtutū īſunt nobis a nā inq̄ꝫtuꝫ rōnales ſumus. Tertia vero rō ꝓcedit ſm ꝙ ex nāli diſpōne corporis quā hꝫ ex natiuitate: vnꝰ hꝫ aptitudinē ad miſerēdū alius ad tēperate viuendū: alius ad aliā virtutē.

Ad ſecūdū

ſic ꝓcediꝛ. Uꝛ ꝙ virtutes ī nobis cauſari ñ poſſint ex aſſuetudīe operū. quia ſuper illud. Ro.14. Omne qḋ non ē ex fide peccatū eſt. dicit gloſa. Aug. Oīs infidelū vita peccatū eſt: ⁊ nihil eſt bonum ſine ſummo bono. vbi.n. eſt cognitio veritatis falſa eſt virtus: ēt in optimis moribus. ſꝫ fides nō pōt acq̄ri ex operibꝰ: ſed cauſaꝛ in nobis a deo: ſꝫ illḋ Eph.2. Gratia eſtis ſaluati per fidē. ergo nulla vtus pōt in nobis inquiri ex aſſuetudine opeꝝ. ¶ P̄. Peccatū cū ꝯtrarieꝛ virtuti non ꝯpatitur ſecū virtutē. ſed homo non pōt vitare peccatū niſi ꝑ gratiā dei: ſꝫ illud Sap.8. Didici ꝙ non poſſum eē aliter cōtinēs niſi deus dederit. ergo nec virtutes alique poſſunt in nobis cauſari ex aſſuetudine operuꝫ: ſed ſolum dono dei. ¶ P̄. Actus qui ſunt ſine vtute deficiunt a ꝑfectione virtutis: ſꝫ effectus non pōt eſſe ꝑfectior cā. ergo virtus non poteſt cauſari ex actibus precedentibꝰ virtutē. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qḋ Dionyſius dicit.4. capitulo de diuinis noībus. ꝙ bonum eſt virtuoſius q̄ꝫ malū: ſꝫ ex malis actibꝰ cauſanꝛ habitus vitioꝝ. ergo multo magis ex bonis actibus poſſunt cauſari habitus virtutū. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ de generatione habituū ex actibꝰ in generali ſupra dcm̄ eſt: nunc autē ſpecialiter quātuꝫ ad virtutē conſiderandū ē ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: virtus hoīs perficit ipꝫ ad bonuꝫ: cū aūt racio boni ꝯſiſtat ī modo: ſpecie. ⁊ ordīe. vt Auguſtinus dicit in libro de natura boni: ſiue ī numero: pōdere: ⁊ mēſura: vt dicit Sap.11. oportet ꝙ bōum hoīs ſcḋm aliquā regulā conſideretur: que quidē eſt duplex. vt ſupra dictū eſt. ſ. rō humana: ⁊ lex diuina. Et q꞉ lex diuina eſt ſuperior regula: ideo ad plura ſe extēdit: ita ꝙ quicq̄d regulatur rōne hūana: regulaꝛ etiā lege diuia: ſꝫ non cōuertiꝛ. Uirtus igiꝛ hominis ordiata ad bnum qḋ modificaꝛ ſm regulā rationis hūane: poteſt ex actibꝰ hūanis cāri īquantū huiuſmodi actus ꝓcedunt a rōne: ſub cuius poteſtate: ⁊ regula tale bonū ꝯſiſtit: virtꝰ vero ordinās hoīeꝫ ad bonū ſm ꝙ modificaꝛ per legē diuinā. ⁊ non per rōneꝫ hūanā nō poteſt cauſari per actus hūanos: quoꝝ ꝑncipiū eſt ratio ſed cauſaꝛ ſolum in nobis per operatiōem diuinā: ⁊ ideo huiuſmodi virtutē diffiniēs Augu. poſuit in diffinitiōe virtutis. quā deus in nobis ſine nobis operaꝛ. Et de huiuſmodi etiā virtute ꝑma rō ꝓcedit. ¶ Ad ſcḋm dicendum ꝙ virtus diuinitꝰ īfuſa. maxime ſi ī ſua ꝑfectione ꝯſidereꝛ non ꝯpatiꝛ ſecū aliqḋ peccatū mortale: ſed virtꝰ humānitꝰ acq̄ſita pōt ſecū compati aliquem actum peccati etiā mortalis: q꞉ vſus habitꝰ in nobis eſt nr̄e volūtati ſubiectus. vt ſupra dcm̄ eſt: nō aūt per vnū actū peccati corrūpiꝛ hītus virtutis acq̄ſite: habitui.n. nō ꝯtrariaꝛ directe actꝰ: ſed habitꝰ: ⁊ ideo lꝫ ſine grā hō non poſſit peccatū mortale vitare: ita ꝙ nunq̄ꝫ peccet mortalr̄: nō tn̄ īpediꝛ q̄n poſſit habituꝫ virtutis acq̄rere: per quā a malis operibꝰ abſtineat vt ī pluribꝰ: ⁊ ꝑcipue ab his q̄ ſunt valde rōni ꝯria. Sunt ēt q̄dam pctā mortalia q̄ homo ſine grā nullo mō pōt vitaꝛ q̄. ſ. directe opponunꝛ vtutibꝰ theologicis: q̄ ex dono grē ſunt in nobis: hoc tn̄ īfra manifeſtiꝰ fiet. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: virtutū acq̄ſitaꝝ p̄exiſtunt in nobis q̄dam ſemina ſiue ꝑncipia ſꝫ nāꝫ: que q̄dem ꝑncipia ſunt nobiliora virtutibꝰ eoꝝ vtute acq̄ſitis: ſic intellectꝰ ꝑncipioꝝ ſpeculabiliū ē nobilior ſcia ꝯcluſionū: ⁊ nālis rectitudo rōnis ē nobilior rectificatiōe appetitus: que fit ꝑ participationem rōnis: que q̄deꝫ rectificatio ꝑtinet ad virtuteꝫ moralē. Sic igiꝛ actus humani inquantū ꝓcedūt ex altioribꝰ ꝑncipijs pn̄t cauſare virtutes acq̄ſitas humanas.

Ad tertiū

ſic ꝓcediꝛ. Uꝛ ꝙ preter vtutes theologicas nō ſint alie virtutes nobis infuſe a deo. Ea.n. que pn̄t fieri a cauſis ſcḋis nō fiunt imediate a deo niſi: forte aliq̄n miraculoſe: q꞉ vt Diony. dicit. Lex diuinitatis ē vltima ꝑ media adducere. ſꝫ vtutes intellectuales ⁊ morales pn̄t in nobis cāri per nr̄os actꝰ: vt dcm̄ eſt. nō ergo ꝯueniēter cauſanꝛ in nobis per īfuſionē. ¶ P̄. In opibus dei multo minꝰ eſt aliq̄d ſupfluum: q̄ꝫ ī opibus nāe. ſed ad ordinādū nos in bonū ſupnāle ſufficiūt vtutes theologice: ergo nō ſunt alie vtutes ſupnāles quas oporteat in nobis cāri a deo. ¶ P̄. Nā nō facꝛ per duo qḋ pōt facere ꝑ vnū: ⁊ multo minꝰ deꝰ: ſꝫ deꝰ īſeruit aīe nr̄e ſemīa vtutū: vt diꝛ glo. Heb. p̄mo. ergo ñ oꝫ ꝙ alias vtutes ī nobis ꝑ infuſionē cauſet. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ dꝛ Sap. 8. Sobrietatē ⁊ iuſtitiā docet prudētiā ⁊ virtutē. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ oꝫ effectꝰ eſſe ſuis cauſis ⁊ ꝑncipijs ꝓportionatos. oēs āt vtutes tā intellectuales q̄ꝫ morales que ex nr̄is actibus acq̄runꝛ: ꝓcedūt ex q̄buſdā nālibus ꝑncipijs ī nobis p̄exn̄tibꝰ. vt ſupra dcm̄ ē. loco quoꝝ nāliū ꝑncipioꝝ ꝯferuntur nobis a deo virtutes theologice: q̄bus ordinamur ad finē ſupnālem. ſicꝫ ſupra dcm̄ eſt. vn̄ oꝫ ꝙ his ēt virtutibꝰ theologicis ꝓportionabilr̄ rn̄deant alij habitus diuinitus cāti in nobis: q̄ ſic ſe hēant ad vtutes theologicas ſicꝫ ſe hn̄t virtutes morales ⁊ ītellectuales ad ꝑncipia nālia virtutū. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ aliq̄ q̄dem virtutes morales ⁊ ītellectuales pn̄t cāri in nobis ex nr̄is actibꝰ: tn̄ ille nō ſunt ꝓportionate virtutibꝰ theologicis: ⁊ iō oꝫ alias eis ꝓportionatas imediate a deo cāri. ¶ Ad ſcḋꝫ dōꝫ: ꝙ virtutes theologice ſufficiēter nos ordināt in finē ſupnālem ſꝫ quādā inchoationē: q̄ꝫtum. ſ. ad ip̄m deū īmediate: ſꝫ oꝫ ꝙ ꝑ alias virtutes īfuſas ꝑficiaꝛ aīa circa alias res: in ordine tn̄ ad deū. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ virtus illoꝝ ꝑncipioꝝ nāliter īditoꝝ nō ſe extēdit vltra ꝓportionē nāe: ⁊ iō in ordine ad finē nālem īdiget hō ꝑfici ꝑ alia ꝑncipia ſupaddita.

Ad quartū

ſic ꝓcediꝛ. Uꝛ ꝙ virtutes īfuſe non ſint alterꝰ ſpēi a virtutibꝰ acq̄ſitis. Uirtus.n. acq̄ſita ⁊ virtus īfuſa ſm p̄dcā nō videntur differre niſi ſm ordinē ad vltimum finē: ſed habitus ⁊ actus humani non recipiūt ſpēm ab vltimo fine: ſed a primo: nō ergo virtutes morales vel ītellectuales īfuſe differūt ſpecie ab acq̄ſitis. ¶ P̄. Habitus per actus cognoſcūtur: ſed idē ē actus tēperātie īfuſe ⁊ acq̄ſite. ſ. moderari cōcupiſcētias tactus. ergo nō differūt ſpē. ¶ P̄. virtus acq̄ſita. ⁊ virtus īfuſa dr̄nt ſm illḋ qḋ eſt imediate a deo fcm̄ ⁊ a creatura: ſed idē eſt ſpē hō quē deus formauit: ⁊ queꝫ generat nā: ⁊ oculus quē ceco nato dedit: ⁊ quē virtꝰ formatiua cauſat. ergo vr̄ ꝙ eſt eadē ſpē virtus acq̄ſita ⁊ infuſa. ¶ Sed ꝯ. quelibꝫ dr̄ia in diffinitione poſita mutata diuerſificat ſpēm: ſed ī diffinitione virtutis poniꝛ. Quā deꝰ in nobis ſine nobis operaꝛ. vt ſupra dcm̄ eſt. ergo virtus acq̄ſita cui hoc non conuenit non eſt eiuſdē ſpēi cū infuſa. ¶ Rñ° dōm: ꝙ duplr̄ hītus diſtiguuntur ſpē. Uno mō ſicꝫ predcm̄ eſt ſm ſpāles ⁊ formales rōnes obtoꝝ: obm aūt virtutis cuiuſlꝫ eſt bonū ꝯſideratū in mā propria: ſicut temperātie obm eſt bonū delectabiliū ī concupiſcentijs tactus: cuius q̄dem obiecti formalis rō eſt a rōne q̄ inſtituit modum ī his ꝯcupiſcētijs: materiale aūt eſt id qḋ ē ex parte ꝯcupiſcētiaꝝ. Manifeſtū eſt aūt ꝙ alterius rōnis ē modus q̄ īponiꝛ in huiuſmodi ꝯcupiſcentijs ſm regulam rōnis humane: ⁊ ſm regulā diuinā: puta ī ſumptione ciboꝝ rōne humana modus ſtatuiꝛ: vt nō noceat valitudini corporis: nec īpediat rōnis actū: ſm autē regulā legis diuine reqriꝛ ꝙ hō caſtiget corpus ſuū: ⁊ ī ſeruitutem redigat ꝑ abſtinentiam cibi ⁊ potus: ⁊ alioꝝ huiuſmodi. vn̄ manifeſtū eſt ꝙ tēperantia īfuſa ⁊ acq̄ſita differunt ſpē: ⁊ eadē rō eſt de alijs virtutibus. Alio modo habitus diſtiguunꝛ ſpē ſm ea ad que ordinanꝛ. Non.n. eſt eadeꝫ ſpē ſanitas hoīs ⁊ eq̄ propter diuerſas naturas ad quas ordinanꝛ. ⁊ eodeꝫ mō dicit phs in.3°. politicoꝝ: ꝙ diuerſe ſunt virtutes ciuiū ſm ꝙ bene ſe hn̄t ad diuerſas politias. Et per hunc ēt moduꝫ differunt ſpē virtutes morales īfuſe ꝑ quas hoīes bene ſe habent ī ordīe ad hoc ꝙ ſint ciues ſanctoꝝ ⁊ domeſtici dei: ⁊ alie virtutes acq̄ſite ſm quas hō ſe bene hꝫ in ordiꝛ ad res humanas. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ virtꝰ infuſa ⁊ acq̄ſita non ſolum differunt ſm ordinem ad vltimum finem: ſed ēt ſm ordinem ad propria obiecta: vt dictuū eſt. ¶ Ad ſcḋꝫ dōm: ꝙ alia rōne modificaꝛ concu-

piſcentias delectabiliū tactus temperantia acquiſita ⁊ temperantia infuſa. vt dctū eſt: vñ non hñt eundem actum. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ oculum ceci nati deus fecit ad eundem actum ad quem formantur alij oculi ſm nām: ⁊ ideo fuit eiuſdem ſpēi: ⁊ eadē rō eſſet ſi deus vellet, miraculoſe cauſare in hoīe virtutes quales acqruntur ex actibus: ſed ita non eſt in ꝓpoſito. vt dctū eſt.

Queſtio. lxiiij.

Einde conſiderādū ē de ꝓprietatib⁹ virtutū. Et ṗmo qdē de medio virtutū. 2° de cōnexione virtutū. 3° de qualitate eaꝝ. 4° de ipſaꝝ duratione. ¶ Circa primū qrunt̄ quatuor. Primo vtꝝ virtutes morales ſint in medio. Scdō vtꝝ mediū virtutis ſit mediū rei vel rōnis. 3° vtꝝ itellectuales vtutes cōſiſtant in medio. 4° vtꝝ virtutes theologice.

d

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtus moralis nō ꝯſiſtat in medio. Vltimū enī repugnat medij rōni: ſed de rōne virtutis ē vltimū: dr̄. n. in primo de celo: ꝙ virt⁹ eſt vltimū potētie. ergo virt⁹ moralis nō ꝯſiſtit in medio. ¶ P̄. Illud qđ eſt maximū non eſt mediū: ſed qdaꝫ virtutes morales tendūt in aliqđ maximū: ſic magnanimitas ē circa maximos honores: ⁊ magnificētia circa maximos ſumpt⁹. vt dr̄ in. 4. ethi. ergo nō oīs virt⁹ moralis ē in medio. ¶ P̄. ſi de rōne virtutis moralis ſit in medio eē: opꝫ ꝙ virt⁹ moralis nō ꝑficiat̄: ſꝫ magis corrūpat̄ ꝑ hoc ꝙ tēdit ad extremū: ſꝫ quedā virtutes morales ꝑficiunt̄ ꝑ hoc ꝙ tendūt ad extremū: ſic̄ virginitas q̄ abſtinet ab oī delectabili venereo: ⁊ ſic tenet extremū: ⁊ eſt ꝑfectiſſima caſtitas. ⁊ dare oīa paupibus eſt ꝑfectiſſima miſericordia vel liberalitas. ergo vr̄ ꝙ nō ſit de rōne virtutis moralis eē in medio. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qđ phs dicit in. 2. ethi. ꝙ virtus moralis ē hitus electiuus in medietate exñs. ¶ Rñ° dōm: ꝙ ſicut ex ſupradictis pꝫ. virtus d̄ ſui rōne ordinat hoīem ad bonū. moralis aūt virtus ꝓprie ē ꝑfectiua appetitiue ptis aīe circa aliquā determinatā māꝫ: mēſura āt ⁊ regula appetitiui mot⁹ circa appetibilia eſt ipſa rō. bonū aūt cuiuſlibet menſurati ⁊ regulati conſiſtit ī hoc ꝙ cōformet̄ ſue regule: ſicut bonum in artificiatis ē vt ſequat̄ regulā artis: malū aūt per ꝯñs in huiuſmodi eſt per hoc ꝙ aliqđ diſcordat a ſua regula vel mēſura: qđ qdem ꝯtingit vel ꝑ hoc ꝙ ſuperexcedit menſurā: vel ꝑ hoc ꝙ deficit ab ea: ſicut manifeſte apparet in oībus regulatis ⁊ mēſuratis: ⁊ iō pꝫ ꝙ bonū virtutis moralis ꝯſiſtit in adequatione ad mēſurā rōnis. Manifeſtū eſt aūt ꝙ iter exceſſum ⁊ defectū mediū eſt equalitas ſiue ꝯformitas: vñ manifeſte apparet ꝙ virtus moralis in medio ꝯſiſtit. ¶ Ad ṗmū g° dōm: ꝙ virtus moralis bonitatē hꝫ ex regula rōnis: ꝓ materia aūt hꝫ paſſiones vel operationes. Si ergo cōparet̄ virtus moralis ad rōnem: ſic ſm id qđ rōnis eſt hꝫ rōneꝫ extremi vnius qđ eſt ꝯformitas: exceſſus vero ⁊ defect⁹ hꝫ rōnem alterius extremi qđ eſt difformitas. Si vero cōſideret̄ virtus moralis ſm ſuā māꝫ: ſic hꝫ rōnem medij inqꝫtum paſſionem reducit ad regulam rōnis. vnde phs dicit in. 2. ethi. ꝙ virtus ſm ſubam medietas eſt: inqꝫtum regula virtutis ponit̄ circa ꝓpriā māꝫ: ſm optimū aūt ⁊ bene eſt extremitas. ſ. ſm ꝯformitatem rōnis. ¶ Ad ſcdꝫ dōm: ꝙ mediū ⁊ extrema ꝯſiderant̄ in actionibus ⁊ paſſionibus ſm diuerſas circūſtantias: vñ nihil ꝓhibet in aliqua virtute eſſe extremū ſm vnā circunſtantiā qđ tñ ē mediū ſm alias circunſtātias per ꝯformitatē ad rōnem: ⁊ ſic eſt ī magnificētia ⁊ magnanimitate: nā ſi ꝯſideret̄ quātitas abſoluta eius in qđ tendit magnificus ⁊ magnanimus: dicet̄ extremū ⁊ maximū: ſed ſi ꝯſideret̄ hoc ipſum per cōparationē ad alias circunſtātias: ſic hꝫ rōnem medij: q: in hoc maxime tendūt hmōi virtutes ſm regulā rōnis. i. vbi opꝫ: ⁊ qñ opꝫ: ⁊ ꝓp qđ opꝫ: exceſſus aūt ſi ī hoc maximū tendat̄ qñ non opꝫ: vel vbi non oꝫ: vel propter ꝙ non oꝫ: defectus aūt eſt ſi non tendat̄ in hoc maximum vbi oꝫ: ⁊ qñ opꝫ: ⁊ hoc eſt qđ phs dicit in. 4. ethi. ꝙ magnanimus eſt quidem magnitudine extremus: eo autem ꝙ vt oportet medi⁹. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ eadem rō eſt de virginitate ⁊ paupertate que eſt de magnanimitate. abſtinet. n. virginitas ab oībus venereis: ⁊ paupertas ab oībus diuitijs ꝓpter qđ opꝫ: ⁊ ſm ꝙ opꝫ. ſ. ſm mandatū dei: ⁊ ꝓp vitam eternam: ſi aūt hoc fiat ſm ꝙ non opꝫ. ſ. ſm aliquā ſuperſtitionem illicitā: vel ēt ꝓp inanē gloriā erit ſuꝑfluum. ſi āt non fiat qñ opꝫ: vel ſm ꝙ opꝫ eſt vitiū ꝑ defectum. vt pꝫ in trāſgredientibus votū virginitatis: vel paupertatis.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ mediū virtutis moralis non ſit mediū rōnis: ſed mediū rei. Bonum. n. virtutis moralis cōſiſtit in hoc ꝙ eſt in medio: bonum aūt vt dr̄ in. 6. metaphy. eſt ī rebus ipſis. ergo mediū virtutis moralis eſt medium rei. ¶ P̄. Ratio eſt vis apprehenſiua: ſed vtus moralis non ꝯſiſtit in medio apprehenſionū: ſed magis in medio operationū ⁊ paſſionū ergo mediū virtutis moralis non ē medium rōnis ad medium rei. ¶ P̄. Mediū qđ accipit̄ ſꝫ ꝓportionē ariſmetricā vel geometricā eſt mediū rei: ſꝫ tale eſt mediū iuſtitie. vt dr̄ in. 5. ethi. ergo medium virtutis moralis non eſt mediuꝫ rōnis ſed rei. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qđ phs dicit in. 2. ethi. ꝙ virtus moralis in medio cōſiſtit quo ad nos determinata rōne. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ medium rōnis duplr̄ pōt intelligi. Vno modo ſm ꝙ medium in ipſo actu rōnis exiſtit: quaſi ipſe actus rōnis ad medium reducat̄: ⁊ ſic q: virtus moralis non ꝑficit actum rōnis: ſꝫ actū virtutis appetitiue: mediū virtutis moralis non eſt medium rōnis. Alio modo pōt dici medium rōnis id qđ a rōne ponit̄ in aliqua materia: ⁊ ſic oē mediū virtutis moralis eſt mediū rōnis: q: ſicut dctū eſt: virtus dr̄ conſiſtere ī medio ꝑ conformitatem ad rōnem rectam. Sed qñqꝫ cōtingit ꝙ mediū rōnis eſt ēt mediū rei. ⁊ tunc oꝫ ꝙ virtus moralis mediū ſit mediū rei: ſicut eſt iniuſtitia. Qñqꝫ autē medium rōnis non eſt medium rei: ſed accipit̄ per cōparationem ad nos: ⁊ ſic eſt mediū in oībus alijs virtutibus moralibus: cuius ratio eſt: q: iuſtitia eſt circa operationes que conſiſtunt in rebus exterioribus: in quibus rectū inſtitui dꝫ ſimplr̄ ⁊ ſm ſe. vt ſupra dctū ē. ⁊ ideo mediū rationis in iuſtitia eſt idem cum medio rei: inqꝫtuꝫ. ſ. iuſtitia dat vnicuiqꝫ quod dꝫ: ⁊ non plus nec minus. Alie vero virtutes morales conſiſtunt circa paſſiones interiores ī quibus non poteſt rectum conſtitui eodem modo: ꝓp ꝙ hoīes diuerſimode ſe hñt ad paſſiones: ⁊ iō opꝫ ꝙ rectitudo rōnis in paſſionibus inſtituatur: per reſpectum ad nos qui afficimur ſm paſſiones. Et per hoc patet reſpōſio ad obiecta. Nam prime due rōnes procedūt de medio rōnis: qđ. ſ. inuenitur in ipſo actu rationis: tertia vero rō ꝓcedit de medio iuſtitie.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtutes intellectuales non conſiſtant ī medio. Virtutes. n. morales conſiſtunt in medio inqꝫtum conformantur regule rationis. ſed virtutes intellectuales ſunt in ipſa ratione: ⁊ ſic non videntur habere ſuperiorem regulam. ergo virtutes intellectuales non conſiſtūt in medio. ¶ P̄. Medium virtutis moralis determinatur a virtute intellectuali. Dicit̄. n. in. 2. ethicorum: ꝙ virtus conſiſtit ī medietate determinata ratione: ꝓut ſapiens determinabit. ſi igit̄ virtus intellectualis iteꝝ conſiſtat in medio: oꝫ ꝙ determinet̄ ſibi medium ꝑ aliquā aliam virtutē: ⁊ ſic ꝓcedit̄ in infinitū in virtutibus. ¶ P̄. Mediū ꝓprie eſt inter ꝯ̄ria: vt pꝫ per phm in. 10. metaphyſice. ſꝫ in intellectu non videt̄ eſſe aliqua ꝯ̄rietas: cum ēt ipſa ꝯ̄ria ſm ꝙ ſunt in intellectu non ſint contraria: ſed ſimul intelligant̄: vt album ⁊ nigrū ⁊ ſanum ⁊ egrum: ergo in intellectualibus virtutibus non eſt medium. ¶ Sed ꝯ̄ eſt. ꝙ ars eſt virtus intellectualis. vt dicitur in. 6. ethicorum ⁊ tamen artis eſt aliquod medium. vt dicitur in. 2. ethicorum. ergo etiam virtus intellectualis conſiſtit in medio. ¶ Rñ° dōꝫ: ꝙ bonum alicui⁹ rei conſiſtit in medio ſm ꝙ conformatur regule vel menſure quam contingit tranſcendere: ⁊ ab ea deficere: ſicut dctū eſt. Virtus aūt itellectualis ordinat̄ ad bonū ſicut ⁊ moralis. vt ſupra dctū ē. vñ ſm ꝙ bonū virtutis itellectualis ſe hꝫ ad mēſurā: ſic ſe hꝫ ad rationē medij: bonū āt vir-

tutis intellectualis eſt verum ſpeculatiue quidem virtutis verū abſolute: vt in .6. ethico. dicit᷑. practice aūt v̄tutis verum ſm̄ conformitatem ad appetitum rectum: verum aūt intellectus nr̄i abſolute conſideratum eſt: ſicut menſuratū a re. res. n. eſt menſura intellectus nr̄i: vt dicitur in .10. metaphy. ex eo enim ꝙ res eſt vel non eſt: veritas eſt in opinione ⁊ in oratione. Sic igitur bonum virtutis intellectualis ſpeculatiue conſiſtit in quodam medio per conformitatem ad ipſam rem ſm̄ ꝙ dicit eſſe qḋ eſt: vel non eſſe qḋ non eſt. in quo rō veri conſiſtit. exceſſus aūt eſt ſm̄ affirmationē falſam per quā dr̄ eſſe qḋ non eſt: defectus aūt accipitur ſm̄ negationem falſā per quā dr̄ non eſſe qḋ eſt: verum aūt virtutis intellectualis practice cōparatū qdem ad rem hʒ rōnem mēſurati. ⁊ ſic eodē modo accipit᷑ mediū per conformitatē ad rē i virtutibus intellectualibus practicis ſicut in ſpeculatiuis: ſʒ reſpectu appetitus hʒ rōnem regule ⁊ mēſure. vn̄ idē mediū qḋ eſt virtutis moralis: ēt eſt ipſius prudētie. ſ. rectitudo rōnis. ſed prudētie qdem eſt iſtud mediū vt regulantis ⁊ mēſurātis: virtutis aūt moralis vt mēſurate ⁊ regulate. Similr̄ exceſſus ⁊ defectus accipit᷑ diuerſimode vtrobiqꝫ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ ēt virtus itellectualis hʒ ſuā mēſurā. vt dcm̄ eſt: ⁊ p cōformitatē ad ipſam accipit᷑ in ipſa mediū. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ non ē necē in infinitū ꝓcedere in virtutibus: q2 mēſura ⁊ regula intellectualis v̄tutis non eſt aliqḋ aliud genus virtutis: ſed ipſa res. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ipſe res ꝯrie nō hn̄t ꝯrietatē in aīa. q2 vnū eſt rō cognoſcēdi alterꝰ: ⁊ tn̄ in intellectu eſt ꝯrietas affirmatiōis ⁊ negationis: q̄ ſunt ꝯria. vt dr̄ in fine periermenias. ꝯtuis. n. eſſe ⁊ non eſſe nō ſunt ꝯria: ſed ꝯdictorie oppoſita. ſi conſiderent᷑ ipſa ſignata prout ſunt in rebus: ⁊ alterum eſt ens: ⁊ alterum eſt pure non ens: tamen ſi referantur ad actū aīe: vtrūqꝫ ponit aliquid eē: vn̄ eſſe ⁊ nō eſſe cōtradictoria ſunt: ſed opinio qua opinamur ꝙ bonū eſt bonum: eſt ꝯria opinioni qua opinamur ꝙ bonum non ē bonum: ⁊ inter huiuſmodi contraria medium eſt virtus intellectualis.

Ad quartū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ virtus theologica ꝯſiſtat in medio. Bonū. n. aliarū virtutū ꝯſiſtit in medio: ſʒ virtus theologica excedit i bonitate alias v̄tutes: ergo v̄tus theologica multo magis eſt in medio. ¶ P̄. Mediū virtutis moralis accipit᷑ qdē ſm̄ ꝙ appetitus regulat᷑ per rōnē: intellectualis vero ſʒ ꝙ intellectus nr̄ menſurat᷑ a re: ſʒ virtus theologica ⁊ perficit intellectū ⁊ appetitū. vt ſupra dcm̄ eſt. ergo ēt virtus theologica ꝯſiſtit in medio. ¶ P̄. Spes quē eſt virtꝰ theologica mediū eſt inter deſperationem ⁊ p̄ſumptionē. ſilr̄ ēt fides incedit media inter ꝯrias hereſes: vt Boetius dic̄ in li. de duabus naturis: ꝙ. n. ꝯfitemur in xp̄o vnā pſonā: ⁊ duas nās: mediū eſt inter hereſim Neſtorij: q̄ dicit duas pſonas ⁊ duas nās: ⁊ hereſim Eutitis: q̄ dicit vnam pſonā ⁊ vnā nām. ergo virtus theologica ꝯſiſtit in medio. ¶ Sʒ ꝯ in oībus in q̄bus ꝯſiſtit virtus in medio cōtingit peccare per exceſſum: ſic ⁊ per defectum. ſed circa deum qui eſt obiectū virtutis theologice non cōtingit per exceſſum. Dicit᷑. n. Eccl. 43°. Benedicentes deum exaltate illum q̄ntū poteſtis. maior. n. eſt omni laude. ergo virtus theologica non conſiſtit in medio. ¶ Rn̄° dōʒ: ꝙ ſicē dcm̄ eſt: mediū virtutis accipit᷑ p conformitatem ad ſuā regulā vel menſurā: ſm̄ ꝙ ꝯtingit ipſam tranſcendere: vel ab ea deficere. Virtutis autem theologice duplex pōt accipi mēſura. Vna qdē ſm̄ ipſam rōnē v̄tutis: ⁊ ſic mēſura ⁊ regula v̄tutis theologice ē ipſe deꝰ. fides. n. nr̄a regulat᷑ ſm̄ veritatem diuinā. charitas autem ſm̄ bonitatem eius ſpes aūt ſm̄ magnitudinem oīpotentie ⁊ pietatis eius: ⁊ iſta eſt mēſura excellens oēm humanā facultatē: vn̄ nunq̄ pōt hō tm̄ diligere deum q̄ntum diligi dʒ: nec tm̄ credere aut ſperare in ip̄m q̄ntum dʒ: vn̄ multo minus pōt ibi eſſe exceſſus: ⁊ ſic bonū talis virtutis nō ꝯſiſtit in medio: ſʒ tanto eſt melius q̄nto maius accedit᷑ ad ſummū. Alia vero regula vel menſura v̄tutis theologice ē ex parte nr̄a: q2 ⁊ ſi non poſſumus ferri in deū quantū debemus: debemus tm̄ ferri in ip̄m credēdo: ſperādo: ⁊ amādo ſm̄ menſurā nostre conditiōis. vnde per accn̄s pōt in virtute theologica ꝯſiderari mediū: ⁊ extrema ex p̄te nr̄a. ¶ Ad primū g° dōʒ: ꝙ bonū virtutū intellectualiū ⁊ moraliū ꝯſiſtit i medio p cōformitatē ad regulā vel menſurā quā tranſcendere contingit: qḋ non eſt in v̄tutibus theologicis per ſe loquēdo vt dcm̄ eſt. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ virtutes morales ⁊ intellectuales pficiunt itellectū: ⁊ appetitū nr̄m in ordine ad mēſuram ⁊ regulā creatā: virtutes aūt theologice in ordīe ad mēſurā ⁊ regulā icreatā. vn̄ non eſt ſimilis ratio. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ ſpes ē media inter p̄ſumptionē ⁊ deſperationē ex p̄te nr̄a inq̄ntū. ſ. aliqs p̄ſumere dr̄ ex eo ꝙ ſperat a deo bonū qḋ excedit ſuā conditionē: vel non ſperat qḋ ſm̄ ſuam conditionē ſperare poſſet: non aūt pōt eſſe ſupabundantia ſpei ex parte dei: cuius bonitas eſt infinita. Similr̄ ēt fides eſt media iter contrarias hereſes: nō per cōparationē ad obm̄ qḋ eſt deus: cui non pōt aliqs nimis credē: ſʒ inq̄ntū ipſa opinio humana eſt media iter ꝯrias opiniones: vt ex ſupra dictis pʒ.

¶ Queſtio. lxv.

Einde conſiderādū ē de ꝯnexione v̄tutū. ¶ Et circa hoc q̄runt᷑ qnqꝫ. Primo vtrū v̄tutes morales ſint adinuicē connexe. 2° vtrū virtutes morales poſſint eē ſine charitate. 3° vtrū charitas poſſit eſſe ſine eis. 4° vtrū fides ⁊ ſpes poſſint eē ſine charitate. 5° vtrū charitas poſſit eſſe ſine eis.

d

Ad primū ſic ꝓcedit᷑. Videt᷑ ꝙ virtutes morales non ſint ex neceſſitate ꝯnexe. Virtutes. n. morales q̄nqꝫ cauſant᷑ ex exercitio actuū: vt ꝓbat᷑ in .2. ethi. ſed homo pōt exercitari in actibus alicuꝰ v̄tutis ſine hoc ꝙ exercitet᷑ in actibꝰ alterius virtutis. ergo vna virtus moralis pōt hr̄i ſine altera. ¶ P̄. Magnificētia ⁊ magnanimitas ſunt quedam virtutes morales: ſed aliquis poteſt hr̄e alias virtutes morales ſine hoc ꝙ hēat magnificentiam ⁊ magnanimitatem. Dicit. n. pħs in .4. ethi. ꝙ inops non poteſt eſſe magnificus: q̄ tamen poteſt hr̄e alias quaſdam virtutes: ⁊ ꝙ ille q̄ paruis eſt dignus: ⁊ his ſe dignificat temperatus eſt: magnanimus autē non eſt. ergo virtutes morales non ſunt connexe. ¶ P̄. ſicut virtutes morales perficiunt partē appetitiuā aīe: ita virtutes intellectuales pficiunt partē itellectiuā: ſed v̄tutes intellectuales non ſunt connexe. pōt. n. aliqs hr̄e vnam ſciam ſine hoc ꝙ habeat aliā. ergo ēt neqꝫ virtutes morales ſunt connexe. ¶ P̄. Si virtutes morales ſint connexe: hoc nō eſt niſi q2 cōnectunt᷑ in prudentia: ſed hoc nō ſufficit ad cōnexionē virtutū moraliū: vr̄. n. ꝙ aliquis poſſit eē prudēs circa agibilia: q̄ pertinent ad vnā virtutē ſine hoc ꝙ ſit prudens in his que ptinent ad aliam: ſicut etiā aliquis poteſt hr̄e artē circa aliqua factibilia ſine hoc ꝙ habeat artem circa alia: prudētia aūt eſt recta rō agibiliū. g° nō eſt neceſſarium virtutes morales eē connexas. ¶ Sʒ ꝯ eſt ꝙ Ambro. dicit ſup lucam. Connexe ſibi ſunt concatenateqꝫ virtutes: vt q̄ vnam hʒ plures hr̄e videatur. Augu. etiam dicit in .6. de tri. ꝙ virtutes que ſunt i aīo humano nullo mō ſeparātur abinuicē. Et Greg. dic̄ i. 13°. moralium ꝙ vna virtus ſine alijs aut oīno nulla eſt: aut imperfecta. Et Tullius dicit in .2. de tuſculanis q̄ōnibus. Si vnam virtutem confeſſus es te nō hr̄e: nullam neceſſe eſt te habiturum. ¶ Rn̄° dōʒ: ꝙ virtus moralis poteſt accipi vel perfecta: vel impfecta. Imperfecta qdem moralis virtus: vt temperantia vel fortitudo: nihil aliud ē q̄ꝫ aliqua inclinatio i nobis exn̄s ad opus aliquod de gn̄e bonorum faciendum: ſiue talis inclinatio ſit in nobis a natura: ſiue ex aſſuetudīe: ⁊ hoc modo accipiendo virtutes morales non ſunt connexe. videmus. n. aliquem ex nāli complexione vel ex aliqua conſuetudine eſſe promptum ad opera liberalitatis. qui tm̄ non ē promptus ad opera caſtitatis. Perfecta autem virtꝰ moralis eſt habitus inclinans ad bonum opus bene agendū: ⁊ ſic accipiendo virtutes morales: dōm eſt eas connexas eſſe: vt ferre ab oibus ponit᷑. Cuius ratio duplex aſſignat᷑ ſm̄ ꝙ diuerſimode aliq̄ virtutes cardinales diſtinguunt.

Ut enim dcm̃ eſt: quidam diſtinguunt eas ſm̃ quaſdam generales ꝯditiões virtutũ: vtpote ꝙ diſcretio ꝑtineat ad prudẽtiã rectitudo ad iuſtitiã: moderantia ad tẽperantiã: firmitas aĩ ad fortitudinẽ: in quacũq; mã iſta conſiderent̃ ⁊ ſm̃ hoc manifeſte apparet rõ connexionis. non. n. firmitas hʒ laudẽ virtutis ſi ſit ſine moderatiõe vel rectitudine aut diſcretiõe: ⁊ eadẽ rõ eſt de alijs. Et hãc rõnẽ connexionis aſſignat Greg. 22. moraliũ dicẽs: ꝙ virtutes ſi ſint diſiuncte non poſſunt eſſe ꝑfecte ſm̃ rõnẽ virtutis: quia nec prudẽtia vera eſt que iuſta tẽperãs: ⁊ fortis non eſt: ⁊ idẽ ſubdit de alijs virtutib⁹. ⁊ ſimilem rõnem aſſignat Aug. in. 6. de tri. Alij vero diſtinguunt̃ predictas vtutes ſʒ materias: ⁊ ſʒ hoc aſſignat̃ ratio ꝯnexiõis ab Ariſt. i. 6. ethi. q: ſic̃ ſupra dcm̃ eſt. nulla vt⁹ moralis põt ſine prudentia hñri: eo ꝙ ꝓpriũ virtutis moralis eſt facere electionẽ rectã cum ſit habit⁹ electiu⁹. Ad rectã aũt electionẽ non ſolũ ſufficit ĩclinatio in debitũ finẽ: qδ eſt directe per habitũ virtutis moralis: ſʒ ẽt ꝙ aliqs directe eligat ea que ſunt ad finẽ: qδ fit per prudẽtiã que eſt ꝯſiliatiua: ⁊ iudicatiua ⁊ preceptiua eoꝝ que ſunt ad finẽ. ſimilr ẽt prudẽtia non põt hñri niſi habeãtur virtutes morales: cũ prudentia ſit recta rõ agibiliũ: que ſicut ex principijs ꝓcedit ex finibus agibiliũ ad quos aliqs recte ſe hʒ per virtutes morales: vnde ſicut ſcientia ſpeculatiua nõ poteſt hñri ſine ĩtellectu principioꝝ ita nec prudẽtia ſine virtutibus moralibus. ex quo manifeſte ſeqtur vtutes morales eſſe ꝯnexas. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ virtutũ moraliũ quedã ꝑficiũt hoiẽ ſm̃ cõẽ ſtatum. ſ. q̃tũ ad ea que cõiter in omni vita hoiũ occurrũt agenda: vnde oʒ ꝙ homo ſil' exercitet̃ circa materias oĩũ vtutũ moraliũ: ⁊ ſiqdẽ circa oẽs exercitet̃ bene operãdo acquiret habitus omnium virtutum moralium: ſi antem exercitet̃ bene opãdo circa vnã mãm: nõ ãt circa aliam: puta bñ ſe hñdo circa iras: nõ aũt circa ꝯcupiſcẽtias: acquiret qdem habitũ aliquẽ ad refrenãdũ iras: q̃ tamẽ non habebit rõnem virtutis ꝓpter defectũ prudẽtie: que circa cõcupiſcẽtias corrumpit̃: ſicut etiã nãles ĩclinatiões non hñt ꝑfectã rõnẽ vtutis ſi prudẽtia deſit. Quedã vero virtutes morales ſunt q̃ ꝑficiũt hoiem ſm̃ aliquẽ eminentẽ ſtatum ſic̃ magnificẽtia ⁊ magnanimitas. Et q: exercitiũ circa materias haꝝ virtutũ non occurrit vnicuiq; cõiter: põt aliqs hr̃e virtutes morales ſine hoc ꝙ habitus haꝝ virtutũ habeat actu: loquẽdo de virtutib⁹ acqſitis: ſʒ tñ acqſitis alijs vtutib⁹ hʒ iſtas virtutes in potẽtia ꝓpinqua. cũ eni aliqs ꝑ exercitiũ adept⁹ eſt liberalitatẽ circa mediocres donatões ⁊ ſumpt⁹: ſi ſupueniat ei abũdãtia pecuniaꝝ: modico exercitio acqret magnificẽtie habitũ: ſic̃ geometer modico ſtudio acqrit ſciam alicui⁹ ꝯcluſionis quã nunq̃ cõſiderauit: illud ãt hr̃e dicimur qδ in ꝓmptu eſt vt habeam⁹: ſʒ illδ ꝑhi i. 2. phy. Qδ paꝝ deeſt q̃ſi nihil deeſſe vr̃. Et ꝑ hoc pʒ rñſio ad ſcδm. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ virtutes intellectuales ſunt circa diuerſas mãs adinuicẽ non ordinatas: ſic̃ pʒ in diuerſis ſciẽtijs ⁊ artib⁹: ⁊ ideo nõ inuenit̃ in eis ꝯnexio q̃ inuenit̃ in vtutib⁹ moralib⁹ exñtib⁹ circa paſſiões ⁊ opatiões: q̃ manifeſte hñt adinuicẽ ordinẽ: nã oẽs paſſiones a q̃buſdã primis ꝓcedẽtes. ſ. de amore ⁊ odio ad q̃ſdã alias terminant̃. ſ. delectatõẽ ⁊ triſtitiã: ⁊ ſilr̃ oẽs opatões que ſunt vtutis moral' in mã hñt ordinẽ adinuicẽ: ⁊ ẽt ad paſſiones: ⁊ ideo tota mã moraliũ virtutũ ſub vna rõne prudẽtie cadit: hñt tñ oĩa ĩtelligibilia ordinẽ ad prima p̃cipia: ⁊ ſm̃ hoc oẽs vtutes intellectuales depẽdent ab ĩtellectu principioꝝ: ſic̃ prudẽtia a vtutib⁹ moralib⁹. vt dcm̃ ẽ. principia aũt vlĩa quoꝝ eſt intellect⁹ p̃ncipioꝝ: nõ dependẽt a ꝯcluſionibus de q̃bus ſunt reliq̃ intellectuales vtutes: ſic̃ morales depẽdũt a prudẽtia eo ꝙ appetit⁹ mouet quodãmodo rõnem: ⁊ rõ appetitũ. vt ſupra dcm̃ eſt. ¶ Ad quartũ dõm ꝙ ea ad q̃ ĩclinãt vtutes morales ſe hñt ad prudentiam ſic̃ p̃ncipia: non aũt factibilia ſe hñt ad artẽ ſic̃ principia: ſed ſolũ ſic̃ mã. manifeſtũ eſt aũt ꝙ ⁊ ſi rõ poſſit eſſe recta ĩ vna pte mãe: ⁊ non in alia: nullo tñ modo põt dici rõ recta ſi ſit defect⁹ cuiuſcũq; p̃ncipij. ſicut ſi qs erraret circa hoc p̃ncipiũ: oẽ totũ ẽ maius ſua pte: nõ poſſet hr̃e ſciaʒ geometricã: q: oporteret multũ recedere a veritate in ſeq̃ntib⁹. Et ꝑterea agibilia ſunt ordinata adinuicẽ: non aũt factibilia: vt dcm̃ eſt: ⁊ idδ defect⁹ prudẽtie circa vnã partẽ agibiliũ idũceret in defectum etiam circa alia agibilia: quod in factibilibus non contingit.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ virtutes morales poſſint eẽ ſine charitate. Dr̃. n. in liº. ſniaꝝ Proſperi: ꝙ oĩs virtus p̃ter charitatẽ põt eſſe cõis bonis ⁊ malis: ſed charitas non põt eẽ niſi in bonis. vt dr̃ ibidẽ. ergo alie virtutes pñt hñri ſine charitate. ¶ P̃. Uirtutes morales pñt acqri ex actib⁹ humanis. vt dr̃ in. 2. ethi. ſʒ charitas nõ hr̃ niſi ex ĩfuſiõe. ſʒ illδ Ro. 5. Charitas dei diffuſa ẽ in cordib⁹ nr̃is ꝑ ſpm̃ ſcm̃ q datus eſt nobis. ergo alie vtutes pñt hñri ſine charitate.

¶ P̃. Uirtutes morales ꝯnectunt̃ adinuicẽ inq̃tũ depẽdẽt a prudẽtia: ſʒ charitas nõ depẽdet a prudẽtia imo prudentiã excedit: ſʒ illδ. Eph. 3º. Supeminẽtẽ ſciẽ charitatẽ xp̄i. ergo virtutes morales non ꝯnectunt̃ charitati. ſʒ ſine ea eſſe poſſunt. ¶ Sʒ ꝯ eſt qδ dr̃ Jo. 2. Qui nõ diligit manet in morte. ſed per vtutes perficit̃ vita ſpũalis: ipe. n. ſũt q̃bus recte viuit̃. vt Aug. dic̃ in. 2. de libero arbitrio. ergo non pñt eſſe ſine directione charitatis. ¶ Rñº dõm: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt. vtutes morales ꝓut ſunt opatiue boni in ordine ad finẽ: q̃ nõ excedit facultatẽ nãlem hoĩs: pñt ꝑ opa humana acqri: ⁊ ſic acqſite ſine charitate eẽ pñt: ſicut fuerunt in multis gentilibus: ſm̃ aũt ꝙ ſunt operatiue boni in ordine ad vltimũ finẽ ſupernaturalẽ: ſic ꝑfecte ⁊ vere hñt rõnem virtutis: ⁊ non pñt humanis actibus acqri: ſʒ infundunt̃ a deo: ⁊ hmõi virtutes morales ſine charitate eẽ nõ pñt. dcm̃ ẽ. n. ſupra ꝙ alie vtutes morales nõ pñt eſſe ſine prudẽtia: prudẽtia ãt non põt eẽ ſine vtutibus moralib⁹: inq̃tum virtutes morales faciũt ſe hr̃e bñ ad quoſdã fines: ex q̃bus ꝓcedit rõ prudẽtie. Ad rectã aũt rõnẽ prudẽtie multo magis reqrit̃ ꝙ homo bñ ſe habeat circa vltimũ finẽ: qδ fit ꝑ charitatẽ q̃ʒ circa alios fines: qδ fit ꝑ virtutes morales: ſic̃ rõ recta in ſpeculatiuis maxime indiget primo principio idemõſtrabili: qδ eſt ꝯdictoria nõ ſimul eẽ vera: vñ manifeſtũ fit ꝙ nec prudẽtia infuſa põt eẽ ſine charitate: nec alie uirtutes morales conſequenter: que ſine prudentia eẽ non pñt. Patet igr̃ ex dcis ꝙ ſole vtutes ĩfuſe ſũt ꝑfecte ⁊ ſimplr̃ dicẽde virtutes: q: bñ ordinãt hoiẽ ad finẽ vltimũ ſimplr̃. alie vero virtutes. ſ. acqſite ſunt ſʒ qd virtutes: non aũt ſimplr̃. ordinãt. n. hoiem bene reſpectu finis vltimi in aliquo gñe: non aũt reſpectu finis vltimi ſimplr̃. Unde Ro. 14º. ſuper illud. Oẽ qδ non eſt ex fide peccm̃ eſt. dicit gloſa Auguſtini. Ubi deeſt agnitio veritatis falſa ẽ virt⁹ ẽt in bõis morib⁹. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ virtutes ibi accipiunt̃ ſm̃ ĩperfectã rõnẽ virtutis: alioqn ſi virtus moralis ſm̃ perfectam rationem virtutis accipiatur: bonũ fac̃ habentẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs in malis eẽ nõ põt. ¶ Ad ſcδm dõm: ꝙ rõ illa ꝓcedit de virtutibus moralib⁹ acqſitis. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ⁊ ſi charitas excedat ſciam ⁊ prudẽtiam: tñ prudẽtia depẽdet a charitate: vt dcm̃ eſt: ⁊ ꝑ cõſequens oẽs virtutes morales infuſe.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ charitas ſine alijs virtutib⁹ moralib⁹ haberi poſſit. Ad id. n. ad quod ſufficit vnam indebitum eſt ꝙ plura ordinẽtur: ſed ſola charitas ſufficit ad omnia opera virtutis implenda: vt pʒ per id quod dicitur prima ad Corin. 13. Charitas patiens ẽ: benigna eſt ⁊c̃. ergo videt̃ ꝙ habita charitate alie virtutes ſuperfluerent. ¶ P̃. Qui hẽt habitum virtutis de facili operãt̃ ea que ſunt virtutis: ⁊ ei ſʒ ſe placent. vnde ⁊ ſignũ habitus eſt delectatio que fit in opere: vt dicitur in. 2. ethicoꝝ. ſed multi habẽt charitatem abſq; peccato mortali exiſtentes: qui tñ difficultatẽ in operibus virtutum patiunt̃: neq; eis ſm̃ ſe placent: ſed ſolum ſʒ ꝙ referunt̃ ad charitatem: ergo multi habent charitatẽ qui non habent alias virtutes. ¶ P̃. Charitas in oĩbus ſcĩs inuenit̃: ſed quidã ſunt ſancti qui tamen aliquibus virtutib⁹ carent. Dicit enim Beda ꝙ ſancti magis humiliantur de virtutibus quas non habent q̃ʒ de virtutibus quas habẽt glorientur. ergo non eſt neceſſarium ꝙ qui habet charitatem omnes virtutes morales habeat. ¶ Sed contra eſt

ꝙ per charitatē tota lex impletur. Dicitur enim Ro. 13. ꝙ qui diligit proximum legeʒ implevit: ſed tota lex impleri non poteſt niſi per omnes virtutes morales: q: lex precipit de omnibus actibus virtutum. vt dicitur in. 5. ethi. ergo q hʒ charitateʒ hʒ omnes virtutes morales. Aug. ēt dicit in quadā epiſtola: ꝙ charitas includit in ſe omnes virtutes cardinales. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ cum charitate ſimul infunduntur omnes virtutes morales: cuius ratio eſt: q: deus non minus perfecte operatur in operibus gratie ꝙ̄ in operibus nature: ſic autem videmus in operibus nature ꝙ non invenit̄ principiū aliquoꝝ opeꝝ in aliqua re: qn inveniāt̄ in ea que ſunt neceſſaria ad huiuſmodi opera perficiēda ſicut in aīalibus inveniuntur organa qbus pfici poſſunt opera ad que peragēda aīa hʒ poteſtatē. Manifeſtū eſt āt ꝙ charitas inquantum ordinat hominem ad fineʒ vltimū eſt principiū oīuʒ bonoꝝ operum: que in finē vltimum ordinari pñt: vnde opʒ ꝙ cum charitate ſimul infundantur omnes vtutes morales: qbus hō pficit ſingula genera bonoꝝ opeꝝ: ⁊ ſic pʒ ꝙ virtutes morales infuſe nō ſoluʒ hñt cōnexionem pp prudētiaʒ: ſed pp charitatē: ⁊ ꝙ q amittit charitateʒ p peccatū mortale: amittit oēs vtutes morales infuſas. ¶ Ad primū g° dōʒ: ꝙ ad hoc ꝙ actus iferioris potentie ſit pfectus: reqrit̄ ꝙ non ſolū adſit pfectio i ſupiori potentia: ſed etiā in inferiori. Si. n. pncipale agens debito modo ſe haberet: nō ſequeret̄ actio pfecta: ſi inſtrumētū ñ eēt bene diſpoſitū: vnde opʒ ad hoc ꝙ hō bñ operet̄ in his que ſunt ad finē: ꝙ nō ſolum habeat virtutē: qua bene ſe habeat circa finē: ſed etiam virtutes qbus ſe bene habeat circa ea que ſūt ad finē: nā vtus que eſt circa finem ſe hʒ vt principalis ⁊ motiua reſpectu eoꝝ que ſunt ad fineʒ ⁊ ideo cū charitate neceſſe eſt etiā habere alias vtutes morales. ¶ Ad ſcdʒ dōm: ꝙ quādoqʒ ꝯtingit ꝙ aliqs habēs habitū patit̄ difficultatē in opando: ⁊ per ꝯſequēs nō ſentit delectationē ⁊ complacētiā in actu pp aliquod impedimētum extrinſecus ſupervenićs: ſic ille qui hʒ habitum ſciē: patit̄ difficultatē in intelligēdo pp ſomnolentiā vel aliquaʒ infirmitatem: ⁊ ſimilr̄ habitus moraliū virtutū infuſaruʒ patiunt̄ iterdū difficultatē i opando pp aliq̄s diſpoſitiōes ꝯrias ex precedētibus actibus relictas: que qdem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibus acquiſitis: q: p exercitium actuum quo acquirunt̄: tollunt̄ etiam ꝯrie diſpoſitiones. ¶ Ad terciū dōm: ꝙ aliqui ſcī dñr aliquas virtutes non habere inquātū patiunt̄ difficultatē i actib⁹ ex rōne iam dicta: ꝙ̄uis habitus oīum virtutum habeant.

Ad quartū ſic pcedit̄. Videt̄ ꝙ fides ⁊ ſpes nunqʒ ſint ſine charitate. Cū enim ſint vtutes theologice digniores eſſe vident̄ virtutib⁹ moralibus etiam infuſis: ſed virtutes morales infuſe non poſſūt eſſe ſine charitate. ergo neqʒ fides ⁊ ſpes. ¶ P̄. Null⁹ credit niſi volens: vt Aug. dic̄ ſuper Jo. ſed charitas ē in volūtate ſicͭ perfectio eius: vt ſupra dictū eſt. ergo fides nō pōt eē ſine charitate. ¶ P̄. Aug. dic̄ in Ench. ꝙ ſpes ſine amore eē nō poteſt: amor aūt eſt charitas: de hoc. n. amore ibi loqtur. ergo ſpes nō poteſt eſſe ſine charitate. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̄ Mat. primo dr̄ in gloſa: ꝙ fides generat ſpem: ſpes vero charitatē: ſed generās eſt prius generato: ⁊ pōt eſſe ſine eo: ergo fides poteſt eſſe ſine ſpe ⁊ ſpes ſine charitate. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ fides ⁊ ſpes ſicͭ ⁊ virtutes morales duplr̄ conſiderari poſſunt. Vno mō ſm inchoationē quādam. Alio mō ſʒ perfectū eſſe virtutis. Cū eniʒ virtus ordinet̄ ad bonū opus agenduʒ: virtus quidē pfecta dicitur ex hoc ꝙ pōt opus perfecte bonū. quod quidem eſt duʒ nō ſolū bonū ē quod fit: ſed etiam bene fit: alioqn ſi bonuʒ ſit quod fit: nō autē bene fiat. nō erit pfecte bonuʒ: vnde nec habitus qui eſt talis operis principiū habebit perfecte rōnem virtutis: ſicͭ ſi aliquis operet̄ iuſta: bonū quidē fac̄: ſed nō erit opus perfecte virtutis niſi hoc bene faciat ideſt ſm electionē rectā: quod eſt per prudētiam. ⁊ ideo iuſtitia ſine prudentia nō pōt eſſe virtus perfecta. Sic igr̄ fides ⁊ ſpes ſine charitate pñt idē aliqualr̄ eē: perfecte āt virtutis rōnem ſine charitate nō hñt: cum. n. fidei opus ſit credere deo: credere aūt ſit alicui ꝓpria volūtate aſſentire: ſi nō debito mō velit. non erit fidei op⁹ perfectū: ꝙ autem debito modo velit: hoc eſt per charitatem que perficit voluntatem. oīs. n. rectus motus voluntatis ex recto amore procedit: vt Aug. dicit i. 14. de ci. dei. Sic igit̄ fides eſt quidē ſine charitate: ſed nō perfecta virtus: ſicͭ tempantia vel fortitudo ſine prudētia. Et ſimilr̄ dōm eſt de ſpe: nā act⁹ ſpei eſt expectare futurā btitudinē a deo: qui qdem actus pfectus eſt ſi fiat ex meritis: que quis hʒ: quod non poteſt eē ſine charitate: ſi aūt hoc expectet ex meritis que nondum hʒ: ſed proponit in futurum acquirere: erit actus imperfectus: ⁊ hoc poteſt eſſe ſine charitate: ⁊ iō fides ⁊ ſpes poſſunt eſſe ſine charitate: ſed ſine charitate proprie loquendo virtutes non ſunt. Nā ad rōnem virtutis pertinet vt non ſolum ſcd̄m ipſam aliqd̄ bonū operet̄: ſed ēt bñ: vt dicit̄ in. 2. ethi. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ vtutes morales depēdent a prudentia: prudētia aūt infuſa nec rōnem prudentie hr̄e pōt abſqʒ charitate: vtpote deficiēte debita habitudine ad primū principiū qd̄ ē vltim⁹ finis: fides āt ⁊ ſpes ſm ꝓprias rōnes nec a prudētia: nec a charitate depēdēt: ⁊ iō ſine charitate eē pñt: licʒ nō ſint vtutes ſine charitate: vt dcm̄ ē. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ rō illa pcedit de fide q̄ hʒ perfectam rōnem vtutis. ¶ Ad terciū dōm: ꝙ Aug. loquit̄ ibi de ſpe ſm ꝙ aliquis expectat futurā beatitudinē p merita que iā hʒ: qd̄ non eſt ſine charitate.

Ad quintuʒ ſic pceditur. Vr̄ ꝙ charitas poſſit eſſe ſine fide ⁊ ſpe. Charitas. n. eſt amor dei: ſʒ deus pōt a nobis amari nāliter: ēt ñ preſuppoſita fide vel ſpe future btitudinis: ergo charitas pōt eē ſine fide ⁊ ſpe. ¶ P̄. Charitas ē radix oīum vtutū ſm illud Eph. 3. In charitate radicati ⁊ fundati: ſʒ radix aliqñ ē ſine ramis. ergo charitas pōt eſſe aliqñ ſine fide ⁊ ſpe: ⁊ alijs vtutibus. ¶ P̄. In xp̄o fuit pfecta charitas: ⁊ ipſe tñ nō habuit fidē ⁊ ſpē: q: fuit pfectus cōprehēſor: vt īfra dicet̄: ergo charitas pōt eē ſine fide ⁊ ſpe. ¶ Sʒ ꝯ ē ꝙ apl̄s dicit Heb. 11. Sine fide īpoſſibile eſt placere deo. qd̄ maxime ptinet ad charitatē: vt pʒ ſm illud ꝓuer. 8. Ego diligentes me diligo. ſpes ēt eſt q̄ introducit ad charitatē: vt ſupra dcm̄ eſt: ergo charitas non pōt hr̄i ſine fide ⁊ ſpe. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ charitas nō ſolū ſignificat amorē dei: ſʒ ēt amicitiā q̄dam in ipm̄: que qdem ſup amorē addit mutuam redamationē cū quadā cōmunicatione mutua vt dicit̄ in. 8. ethi. Et ꝙ hoc ad charitateʒ ptineat: pʒ p id quod dicit̄. 1. Jo. 4. Qui manet in charitate in deo manet: ⁊ deus in eo. Et. 1. ad Cor. primo dicitur. Fidelis deus per quem vocati eſtis in ſocietatē filij eius. Hec autem ſocietas hoīs ad deum eſt quedam familiaris converſatio cum ipſo: inchoatur qdem hic in preſenti per grām: perficit̄ aūt in futuro p gloriam: quoꝝ vtrūqʒ fide ⁊ ſpe tenet̄. vñ ſicͭ cū aliqs nō poſſet cū aliquo amicitiā hr̄e: ſi diſcrederet vel deſparet ſe poſſe hr̄e aliquā ſocietatē vel familiarē cōverſationē cum ipſo: ita aliquis nō pōt habere amicitiā ad deuʒ que eſt charitas: niſi fidem habeat p quā credat huiuſmodi ſocietatem ⁊ cōverſationē hoīs cū deo: ⁊ ſperet ſe ad hāc ſocietatē ptinere: ⁊ ſic charitas ſine fide ⁊ ſpe nullo mō eē poteſt. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ charitas nō ē qualiſcūqʒ amor dei: ſed amor dei quo diligit̄ vt beatitudis obʒ ad qd̄ ordinamur p fidē ⁊ ſpem. ¶ Ad ſcd̄m dōʒ: ꝙ charitas ē radix fidei ⁊ ſpei inquantum dat eis pfectionē virtutis: ſed fides ⁊ ſpes ſm rōnem propriaʒ pſupponūt̄ ad charitatem: vt ſupra dictum eſt: ⁊ ſic charitas ſine eis eſſe non poteſt. ¶ Ad 3m dōm ꝙ xp̄o defuit fides ⁊ ſpes pp id quod eſt aliquid imperfectionis in eis: ſʒ loco fidei habuit apertam viſionem: ⁊ loco ſpei plenaʒ comprehenſionē: ⁊ ſic fuit perfecta charitas in eo.

¶ Queſtio. lxvi.

d

Einde conſiderandū eſt de equalitate virtutuʒ. ¶ Et circa hoc queruntur ſex. Primo vtrū virtus poſſit eſſe maior vel minor. Scd̄o vtr̄ omnes virtutes ſimul i eodē exiſtentes ſint eq̄les. Tertio de ꝯparatiōe virtutuʒ moraliū ad intellectuales. Quarto

de cōparatione virtutū moꝛalium adinuicem. Quinto de compatione virtutū intellectualiū adinuicem. Sexto de comparatione virtutum theologicarum adinuicem.

Ad pꝛimū ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ virtꝰ non poſſit eē maioꝛ vel minoꝛ. Dicit̄.n. in Apoc. ꝙ latera ciuitatis hyeruſalem ſunt equalia: ꝑ hꝰ autem ſignificantur virtutes: vt gloſa dicit ibidem. ergo oēs virtutes ſunt equales. non ergo poteſt eſſe virtꝰ maioꝛ virtute. ¶ P̄. Omne illud cuius ratio cōſiſtit in maximo non poteſt eſſe maius vel minus: ſed rō cōſiſtit in maximo: ē enim virtus vltimum potentie: vt phus dicit in p̄mo de celo: ⁊ Aug. in. 2. de libe. arb. ꝙ virtutes ſunt maxia bōa quibus nullus poteſt male vti. ergo videtur ꝙ virtus nō poſſit eſſe maioꝛ neq̄ minoꝛ. ¶ P̄. Quantitas effectꝰ penſatur ſm virtutem agentis: ſed virtutes perfecte que ſunt virtutes infuſe ſunt a deo: cuius virtus eſt vnifoꝛmis ⁊ infinita. ergo videtur ꝙ virtus nō poſſit eē maioꝛ virtute.

¶ Sed ꝯ. vbicunq̄ poteſt eſſe augmentū ⁊ ſuperabundantia: poteſt eſſe inequalitas: ſed in virtutibus inuenitur ſuperabundantia ⁊ augmentum. Dicitur enim Mat. 5. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus q̄ ſcribarū ⁊ phariſeoꝛum: non intrabitis in regnum celoꝛū. Et ꝓuer. 16. dr̄. In abundantia iuſtitia virtus maxima eſt. ergo vr̄ ꝙ virtus poſſit eſſe maioꝛ vel minoꝛ. ¶ Rñ° dōm ꝙ cum queritur vtrum virtus vna poſſit eē maioꝛ alia dupliciter intelligi poteſt. Vnoꝰ in virtutibus ſpecie differentibus: et ſic manifeſtum eſt ꝙ vna virtus eſt aliā maioꝛ: ſemꝑ eniꝫ eſt potioꝛ cauſa ſuo effectu: ⁊ in effectibus tanto aliquid eſt potius q̄to eſt cauſe ꝓpinquus. Manifeſtuꝫ eſt aūt ex dictis ꝙ cā ⁊ radix humani boni eſt rō: ⁊ ideo prudentia q̄ ꝑficit rōneꝫ: pꝛefertur in bonitate alijs virtutibus moralibus perficiētibꝰ vim appetitiuā: inq̄tum ꝑticipat rōnem: ⁊ in his ēt tanto ē vna altera melioꝛ q̄to magis ad rōnem accedit. vnde ⁊ iuſtitia q̄ eſt in voluntate p̄fertur alijs virtutibus moꝛalibus: ⁊ foꝛtitudo que ē i iraſcibili p̄fertur temperantie que ē in concupiſcibili: q̄ minus ꝑticipat rōnem: vt pꝫ in. 7. ethi. Alio modo pōt intelligi queſtio in virtute eiuſdem ſpēi: ⁊ ſic ſm ea que dicta ſunt ſupꝛa cum de intētionibus habituum ageretur: virtus poteſt dupliciter dici maioꝛ ⁊ minoꝛ: vno modo ſꝫ ſe ipſam: alio modo ex ꝑte ꝑticipantis ſubiecti. Si igitur ſm ſeipſam conſideret̄ magnitudo vel paruitas eius attenditur ſm ea ad que ſe extendit: quicūq̄ āt habet aliquā virtutem: puta temperantiam: habet ipſam q̄tū ad oīa ad que ſe temperantia extendit: qđ de ſcīa ⁊ arte non contingit. non enim quicunq̄ eſt grāmaticus ſcit omnia que ad grāmaticam pertinēt: ⁊ ſꝫ hoc bn̄ dixerunt ſtoici: vt Simplicius dicit in cōmento p̄dicamentoꝛum: ꝙ virtus non recipit magis neq̄ minꝰ ſicut ſcīa vel ars: eo ꝙ rō virtutis conſiſtit in maximo. Si vero cōſideretur virtus ex parte ſubiecti ꝑticipantis: ſic cōtingit virtutem eē maioꝛē vel minoꝛē: ſiue ſm diuerſa tempoꝛa in eodem: ſiue in diuerſis hoībus: q2 ad attingēdū mediū virtutis qđ ē ſm rōnem rectam: vnꝰ ē melius diſpoſitꝰ q̄ alius: vel ꝑꝑ maioꝛē aſſuetudinē vel ꝑꝑ melioꝛē diſpōneꝫ nāe: vel ꝑꝑ perſpicacius iudiciū rōnis: aut ēt ꝓpt̄ maius gratie donū: qđ vnicuiq̄ donatur ſm menſuraꝫ donationis xp̄i: vt dr̄ ad Ephi. 4. Et in hoc deficiebant ſtoici eſtimantes nullum eſſe virtuoſuꝫ dōm: niſi q ſūme fuerit diſpoſitus ad virtutē: non enim exigitur ad rōeꝫ virtutis ꝙ attingat recte rōnis mediū in indiuiſibili: ſicut ſtoici putabant: ſed ſufficit ꝓpe mediū eē: vt in. 2. ethi. dr̄: idē ēt indiuiſibile ſignum vnus propinquius ⁊ promptius attingit q̄ alius: ſicut ēt pꝫ in ſagittatoꝛibus trahētibus ad certuꝫ ſignum. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ ineq̄litas illa non ē ſm quātitatē abſolutā: ſed ē etiam ſm ꝓpoꝛtionē intelligenda: q2 oēs virtutes ꝓpoꝛtionabilit̄ creſcunt i hoīe: vt infra dicetur. ¶ Ad ſcḋm dōm ꝙ illud vltimū qđ ꝑtinet ad virtutem pōt habere rōem magis vel minus boni ſm predictos modos: cū non ſit vltimū indiuiſibile: vt dcm̄ eſt.

¶ Ad tertiū dōm ꝙ deus nō operat̄ ſm neceſſitatē nāe: ſed ſm oꝛdinem ſue ſapīe ſm quā diuerſaꝫ menſurā virtutis hoībus largitur: ſm illud ad Eph. 4. Vnicuiq̄ vr̄m data eſt gratia ſm menſuram donationis xp̄i:

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ non oēs virtutes in vno ⁊ eodē ſint eq̄liter intenſe. Dicit.n. apl's. 1. ad Coꝛ. 7. Vnuſquiſq̄ enim hꝫ ꝓpꝛiū donū a deo: alius q̄dē ſic: alius āt ſic. nō eēt aūt vnū donum magis ꝓpꝛium alicui q̄ aliud ſi oēs virtutes dono dei īfuſas q̄libet equalr̄ haberet: ergo vr̄ ꝙ nō oēs virtutes ſint equales ī vno ⁊ eodē. ¶ P̄. Si oēs v̄tutes eſſent eque intenſe ī vno ⁊ eodeꝫ: ſeq̄ret̄ ꝙ q̄cūq̄ excederet aliqueꝫ ī vna virtute: excederet ipm ī oībus alijs virtutibꝰ: ſꝫ hoc pꝫ eſſe falſum: q2 diuerſi ſcī de diuerſis virtutibꝰ pꝛecipue laudāt̄: ſicut Abꝛaā de fide: Moyſes de māſuetudine: Job de patiētia: vn̄ de quolibꝫ ꝯfeſſoꝛe cātatur in eccl'ia. Nō eſt inuentꝰ ſimilis illi q ꝯſeruaret legem excelſi: eo ꝙ q̄libꝫ hūit pꝛerogatiuā alicuiꝰ virtutis. nō ergo oēs virtutes ſūt eq̄les in vno ⁊ eodē. ¶ P̄. Quāto habitus eſt intenſioꝛ: tāto hō ſm ipm delectabilius ⁊ ꝓmptiꝰ opat̄: ſed experimento pꝫ ꝙ vnꝰ hō delectabiliꝰ ⁊ ꝓmptiꝰ operat̄ actum vnius virtutis q̄ actum alteriꝰ: nō ergo oēs virtutes ſunt eq̄les in vno ⁊ eodem. ¶ Sed ꝯ ē qđ Aug. dicit in. 6. de tri. ꝙ q̄cūq̄ ſūt equales in foꝛtitudīe: eq̄les ſūt in pꝛudentia ⁊ tēperātia: ⁊ ſic de alijs: hoc aūt nō eēt niſi oēs virtutes vnꝰ hoīs eēnt eq̄les: ergo oēs virtutes vniꝰ hoīs ſūt eq̄les. Rñ° dōm ꝙ q̄titas virtutū: ſicut ex dictis pꝫ: pōt attendi duplr̄. Vno mō ſm rōem ſpeciei: ⁊ ſic non ē dubium ꝙ vna virtus vniꝰ hoīs ſit maioꝛ q̄ alia: ſicut charitas fide ⁊ ſpe. Alio mō pōt attendi ſm participationem ſubiecti: put. ſ. intēdit̄ vel remittitur ī ſubiecto: ⁊ ſm hoc oēs virtutes vniꝰ hoīs ſūt eq̄les q̄dam equalitate ꝓpoꝛtionis: inquantū equalr̄ creſcūt ī hoīe: ſicut digiti manus ſunt inequales ſꝫ quātitatē: ſed ſūt eq̄les ſm ꝓpoꝛtiōem cū ꝓpoꝛtionabiliter augeant̄: hmōi autē equalitatis opꝫ eodē mō rōnem accipere: ſicut ⁊ ꝯnexionis: eq̄litas.n. ē quedam ꝯnexio virtutū ſm quantitatē. Dictū eſt aūt ſupꝛa ꝙ rō ꝯnexionis virtutū duplr̄ aſſignari pōt. Vno mō ſm intellectū eoꝝ qui intelligūt per has q̄tuoꝛ v̄tutes q̄tuoꝛ cōditiōes gn̄ales v̄tutū: quaꝝ vna ſimul inuenit̄ cū alijs in qualibꝫ mā: ⁊ ſilr̄ virtus in q̄libet mā nō pōt equalis dici niſi hēat oēs iſtas ꝯditiones equales. Et hāc rōem equalitatis virtutum aſſignat Aug. in. 6. de tri. dicens. Si dixeris equales eē iſtos foꝛtitudine: ſed illū pꝛeſtare pꝛudētia: ſeq̄tur ꝙ huius foꝛtitudo minus pꝛudēs ſit: ac ꝑ hoc nec foꝛtitudine equales ſint: q̄ñ eſt illius foꝛtitudo pꝛudentioꝛ: atq̄ ita de ceteris v̄tutibus inuenies ſi oēs eadem conſideratiōe percurras. Alio mō aſſignata ē rō ꝯnexionis virtutum ſm eos qui intelligunt hmōi virtutes hēre mās determinatas: ⁊ ſcḋm hoc rō connexiōis virtutū moꝛalium accipit̄ ex ꝑte pꝛudentie: ⁊ ex ꝑte charitatis q̄tum ad virtutes infuſas: nō aūt ex parte inclinationis que eſt ex parte ſubiecti: vt ſupꝛa dcm̄ eſt. Sic igitur ⁊ ratio ⁊ qualitatis virtutū pōt accipi ex ꝑte pꝛudētie quātū ad id quod ē foꝛmale in oībus virtutibus moꝛalibꝰ: exiſtēte.n. rōne equaliter perfecta in vno ⁊ eodē: opꝫ ꝙ ꝓpoꝛtionabiliter ſꝫ rationem rectā mediū conſtituat̄ in qualibet mā virtutum: quātū vero ad id qđ ē māle in v̄tutibus moꝛalibꝰ. ſ. iclinationē ipſam ad actū virtutis: pōt eē vnꝰ hō magis ꝓmptꝰ ad actum vniꝰ virtutis q̄ ad actum alterius: vel ex naturali conſuetudine: vel ēt ex grē dono. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū ꝙ v̄bū apl'i pōt intelligi de bonis grē gratis date: q̄ nō ſūt coīa oībꝰ: nec oīa eq̄lia ī vno ⁊ eodeꝫ. Vel pōt dici ꝙ refert̄ ad mēſurā grē gratū faciētis: ſm quā vnꝰ abundat ī oībꝰ v̄tutibꝰ plus q̄ aliꝰ ꝑꝑ maioꝛē abundantiā prudentie vel ēt charitatis in qua cōnectuntur oēs virtutes infuſe. ¶ Ad ſcḋm dōꝫ ꝙ vnus ſanctus laudatur pꝛecipue de vna virtute ⁊ alius de alia propter excellētioꝛē ꝓmptitudinem ad actum vnius virtutis q̄ ad actum alteriꝰ. Et ſm hoc etiam pꝫ reſponſio ad tertium.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ virtutes moꝛales p̄emineant intellectualibus. Qđ enim magis ē neceſſariū ⁊ ꝑmanētꝰ ē meliꝰ: ſed virtutes moꝛales ſūt ēt ꝑmanētioꝛes diſciplinis: que ſūt virtutes intellectuales: ⁊ ſūt ēt magis necīe ad vitā humanā: ergo ſūt

ꝓferende v̄tutib⁹ itellectualib⁹. ¶ .P. De rõe virtutis eſt
ꝙ bonū faciat habentē: ſed ſcḋm virtutes morales dicitur
hō bon⁹: nō aūt ſcḋm virtutes intellectuales: niſi forte ſʒ ſo/
lam prudētiā: ergo vt⁹ moralis ē melior q̄ʒ vt⁹ intellectu
alis. ¶ .P. finis ē nobilior his q̄ ſūt ad finē: ſʒ ſicut dr̄ i. 6.
ethi. v̄tus moralis facit rectā intētiōeʒ finis: prudentia aūt
facit rectā electōnem eoꝝ q̄ ſūt ad finē. ergo vt⁹ moralis ē
nobilior prudētia: q̄ ē vt⁹ itellectualis circa moralia. ¶ Sʒ
ꝯ. virt⁹ moralis ē in rõnali ꝑ ꝑticipatiōem: virt⁹ aūt itelle/
ctualis i rõnali ꝑ eēntiā: ſicut dr̄ in p̄mo ethi. ſʒ rõale ꝑ eſ/
ſentiā ē nobili⁹ q̄ʒ rõnale ꝑ ꝑticipatiōem. ergo virt⁹ intelle
ctualis ē nobilior q̄ʒ virt⁹ moralis. ¶ Rñ°. dōm ꝙ aliq̄d
pōt dici maius vel min⁹ dupl'r. Uno° ſimpl'r. Alio° ſcḋm
qd. Nihil.n. ꝓhibet aliq̄d eē meli⁹ ſimpl'r vt philoſopha
ri ꝙ ditari: qḋ tñ nō ē meli⁹ ſcḋm qd. i. neceſſitatē patienti:
ſimpl'r aūt ꝯſideraṫ vnūqḋq3: qñ ꝯſideraṫ ſcḋm ꝓpriā rōeʒ
ſpēi: hʒ aūt vt⁹ ſpēʒ ex obto: vt ex dictis pʒ. Uñ ſimpl'r lo
quēdo illa virt⁹ nobilior ē q̄ hʒ nobili⁹ obm. Manifeſtum
ē aūt ꝙ obm rõnis ē nobili⁹ q̄ʒ obm appetit⁹. rō.n. appre
hēdit aliq̄d in vli: ſʒ appetit⁹ tēdit in res que hñt eē ꝑticu/
lare. vñ ſimpl'r loquēdo v̄tutes intellectuales q̄ ꝑficiūt ra
tionē: ſūt nobiliores q̄ʒ morales q̄ ꝑficiūt appetitū. Sed ſi
ꝯſidereṫ virt⁹ in ordine ad actū: ſic virtus moralis q̄ ꝑficit
appetitū: cui⁹ ē mouere alias potētias ad actū: vt ſupra di
ctū ē: nobilior ē. Et q2 virt⁹ dr̄ ex eo ꝙ eſt p̄cipiū alicuius
act⁹ cū ſit ꝑfectio potētie: ſeqṫ ēt ꝙ rō virtutis magis cō/
petat v̄tutib⁹ moralib⁹ q̄ʒ virtutib⁹ intellectualib⁹: q̄uis
virtutes itellectuales ſint nobiliores hītus ſimpl'r. ¶ Ad
p̄m g° dōm ꝙ virtutes morales ſūt magis ꝑmanentes q̄ʒ
itellectuales: ꝓꝑ exercitiū earū in his q̄ ꝑtinēt ad vitā cōeʒ
ſʒ māifeſtū ē ꝙ oba diſciplinaꝝ q̄ ſūt neceſſaria ⁊ ſemꝑ eo
dē mō ſe habētia: ſūt ꝑmanētiora q̄ʒ oba virtutū moraliuʒ
q̄ ſūt q̄dā ꝑticularia agibilia: ꝙ aūt virtutes morales ſunt
magis necie ad vitā humanā non oñdit eas eē nobiliores
ſimpl'r: ſʒ quo ad hoc: qnimo virtutes intellectuales ſpe/
culatiue ex hoc ipſo ꝙ nō ordinaṫ ad aliud: ſicut vtile ordina
tur ad finē ſūt digniores: hoc.n. ꝯtingit q2 ſcḋm eas quodā/
mō inchoaṫ i nobis btitudo: q̄ cōſiſtit i cognitōe v̄itatis: ſi
cut ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad ſcḋʒ dōm ꝙ ſʒ virtutes morales
dr̄ hō bon⁹ ſimpl'r: ⁊ nō ſcḋm intellectuales v̄tutes ea rōe
q2 appetit⁹ mouet alias potētias ad ſuū actū: vt ſupra dcm̄
ē. vñ ꝑ hoc ēt nō ꝓbatur niſi ꝙ virt⁹ moralis ſit melior ſʒ
qd. ¶ Ad terciū dōʒ ꝙ prudētia non ſolū dirigit virtutes
morales i eligēdo ea q̄ ſūt ad finē: ſʒ ēt i ꝯſtituendo finem:
ē aūt finis vniuſcuiuſq3 virtutis moralis attingere medium
in ꝓpria materia quod quidem medium determinaṫ ſcḋm
rectam rationem prudentie: vt dicitur in. 2. ⁊. 6. ethi.

Ad quartū

ſic ꝓcediṫ. Uideṫ ꝙ iuſtitia nō ſit
p̄cipua int̄ virtutes morales. Ma
ius.n. ē dare alicui de ꝓprio q̄ʒ reddere alicui qḋ ei debeṫ:
ſʒ p̄m ꝑtinet ad liberalitatē: ſcḋʒ aūt ad iuſtitiā. g° vr̄ ꝙ libe/
ralitas ſit maior virt⁹ q̄ʒ iuſtitia. ¶ .P. Illḋ vr̄ eē maximū
i vnoquoq3 qḋ ē ꝑfectiſſimū i ipſo: ſed ſicut dr̄ Jacobi p̄°
Patiētia op⁹ ꝑfectū hʒ. ergo vr̄ ꝙ patiētia ſit maior q̄ʒ iu/
ſtitia. ¶ .P. Magnanimitas opaṫ magnū in oīb⁹ virtuti/
bus: vt dr̄ in. 4. ethi. ergo magnificat ēt ipſā iuſtitiā: ē igiṫ
maior q̄ʒ iuſtitia. ¶ Sʒ ꝯ ē qḋ phs dicit in. 5. ethi. ꝙ iuſti
tia ē p̄clariſſima virtutū. ¶ Rñ°. dōʒ ꝙ virt⁹ aliq̄ ſʒ ſuā
ſpēʒ pōt dici maior vel minor: vel ſimpl'r: vl' ſʒ qd. Sim/
pliciṫ q̄dē dr̄ maior ſʒ ꝙ in ea mai⁹ bonū rōis relucet: vt
ſupra dcm̄ ē: ⁊ ſʒ hoc iuſtitia īter oēs virtutes morales p̄/
cellit: tanq̄ʒ ꝓpinquior rõni: qḋ pʒ ⁊ ex ſbo ⁊ ex obto: ex ſub
iecto q̄dē q2 ē i volūtate ſicut in ſbto: volūtas aūt ē appetitus
rõnalis: vt ex dictis pʒ: ſʒ aūt obm ſiue mā3: q2 ē circa opa
tiones qb⁹ hō ordinaṫ nō ſolū i ſeipſo: ſʒ ēt ad alteꝝ. vnde
iuſtitia ē p̄clariſſima virtutū. vt dr̄ in. 5. ethi. Int̄ alias aūt
virtutes morales q̄ ſūt circa paſſiōes tāto i vnaquaq3 ma
gis relucet rõnis bonū q̄to circa maiora mot⁹ appetitiu⁹
ſubdiṫ rõni: maximū aūt i his q̄ ad hoīem ꝑtinēt ē vita a q̄
oīa alia depēdent: ⁊ iō fortitudo q̄ appetitiuū motū ſubdit
rõni in his q̄ ad mortē ⁊ vitā ꝑtinet: p̄mū locū tenet inter
virtutes morales q̄ ſūt circa paſſiones: tñ ordinaṫ infra iu/
ſtitiā: vñ phs dicit in p̄rio rhetoricoꝝ: ꝙ neceſſe ē maximas
eē virtutes q̄ ſunt alijs honoratiſſime: ſiq̄dē ē virt⁹ poten/
tia bñfactiua: ꝓꝑ hoc fortes ⁊ iuſtos maxime honorāt hec
q̄dē in bello. ſ. fortitudo: hec aūt. ſ. iuſtitia ⁊ in bello ⁊ i pa
ce vtilis ē: poſt fortitudinē aūt ordinatur tēperantia: q̄ ſubij
cit rõni appetitū circa ea que imediate ordināṫur ad vitā
vel in eodē ſcḋm numerū: vel in eodē ſcḋm ſpēm. ſ. in cibis ⁊
venereis: ⁊ ſic iſte tres virtutes ſimul cū prudentia dñr eē
p̄ncipales: ēt dignitate: ſʒ qd aūt dr̄ aliqua virt⁹ eē maior
ſcḋm ꝙ adminiculū vel ornamentū p̄bet principali v̄tuti: ſicut
ſūba ē ſimpl'r dignior accidente: aliqḋ tñ accñs ē ſʒ qd di/
gnius ſūba: inq̄ʒtū ꝑficit ſubʒ i aliquo eē accidentali. ¶ Ad
p̄mū g° dōm ꝙ actus liberalitatis opʒ ꝙ fundeṫ ſuꝑ actū
iuſtitie. nō.n. eēt liberalis datio ſi nō de ꝓprio daret: vt in
. 2. politicoꝝ dr̄: vñ liberalitas ſine iuſtitia eſſe nō poſſet q̄
ſecernit ſuū a nō ſuo. iuſtitia pōt aūt eē ſine liberalitate. vñ
iuſtitia ſimpl'r ē maior liberalitate tanq̄ʒ cōior ⁊ fundamen/
tū ipſius: liberalitas aūt eſt ſcḋm qd maior: cū ſit q̄dā ornat⁹
iuſtitie ⁊ ſupplementū ei⁹. ¶ Ad ſcḋʒ dōm ꝙ patiētia dr̄
hēre op⁹ ꝑfectū in tollerātia maloꝝ i qb⁹ non ſolū excludit
iniuſtitiā vindictā: quā ēt excludit iuſtitia: neq3 ſolū odium
qḋ facit charitas: neq3 ſolū irā qḋ facit māſuetudo: ſʒ etiā
excludit triſtitiā inordinatā: q̄ ē radix oīum p̄dictoꝝ: ⁊ iō i
hoc ē ꝑfectior ⁊ maior: q2 in hac mā extirpat radicē: nō aūt
ē ſimpl'r ꝑfectior oīb⁹ alijs virtutib⁹: q2 fortitudo non ſo/
lum ſuſtinet moleſtias abſq3 ꝑturbatiōe: qḋ ē patientie: ſʒ
etiā ingerit ſe eis cū op⁹ fuerit. vñ q̄cūq3 eſt fortis eſt pa/
tiens: ſʒ nō ꝯuertiṫ: eſt aūt patientia q̄daʒ fortitudinis pars
¶ Ad terciū dōʒ ꝙ magnanimitas nō pōt eē niſi alijs vir
tutib⁹ p̄exiſtib⁹. vt dr̄ i. 4. ethi. vñ cōparaṫ ad alias ſicut
ornat⁹ eaꝝ: ⁊ ſic ſcḋm qd eſt maior oīb⁹ alijs. nō tñ ſimpl'r.

Ad quintuʒ

ſic ꝓcediṫ. Ur̄ ꝙ ſapia nō ſit ma
xia int̄ v̄tutes itellectuales. Im/
perās.n. mai⁹ ē eo cui impaṫ: ſʒ prudentia videṫ impera/
re ſapie. Diciṫ.n. in p̄mo ethi. ꝙ q̄le diſciplinaꝝ debitum
eſt eē i ciuitatib⁹ ⁊ q̄le vnūqḋq3 addiſcē: ⁊ vſquequo hec
p̄ordinat. ſ. politica: q̄ ad prudentiā ordinat: vt dr̄ i. 6. ethi.
cū igiṫ int̄ diſciplinas ēt ſapia ꝯtineatur: vr̄ ꝙ prudētia ſit
maior q̄ʒ ſapia. ¶ .P. De rõne virtutis ē ꝙ ordinet hoīeʒ
ad felicitateʒ: eſt.n. virtutis diſpoſitō ꝑfecti ad optimū. vt
dr̄ in. 7. phy. ſed prudētia eſt recta rō agibiliū ꝑ que hō ad
felicitatem ꝑducit. ſapia aūt nō ꝯſiderat humanos act⁹ q̄/
bus ad btitudinē peruenit. ergo prudentia eſt maior v̄tus
q̄ʒ ſapia. ¶ .P. Quāto cognitio eſt perfectior tāto vr̄ eſſe
maior. ſed perfectiorē cognitiōem habere poſſum⁹ de re/
bus humanis de qb⁹ eſt ſcīa q̄ʒ de reb⁹ diuinis de quib⁹
ē ſapientia: vt diſtinguit Aug. in. 12. de tri. Quia diuina in/
cōprehenſibilia ſunt ſcḋm illud Job. 36. Ecce deus magn⁹
vincens ſciam nr̄am: ergo ſcīa eſt maior virt⁹ q̄ʒ ſapiētia.
¶ .P. Cognitio p̄ncipioꝝ ē dignior q̄ʒ cognitio concluſio/
nuʒ: ſed ſapia concludit ex p̄ncipijs indemōſtrabilib⁹ quo
rū eſt intellectus: ſicut ⁊ alie ſcientie. ergo intellect⁹ eſt ma/
ior virt⁹ q̄ʒ ſapia. ¶ Sʒ ꝯ eſt qḋ phs dicit in. 6. ethi. ꝙ ſa/
pientia ē ſicut caput int̄ v̄tutes intellectuales. ¶ Rñ°. dōʒ
ꝙ ſicut dcm̄ ē: magnitudo virtutis ſcḋm ſuam ſpēm conſi/
deraṫ ex obiecto: obiectuʒ aūt ſapie precellit inter obiecta
oīum virtutū intellectualiū: conſiderat enim cām altiſſimā
que de⁹ eſt: vt dr̄ in principio metaphy. Et quia per cām
iudicatur de effectu: ⁊ per cām ſuperiorem de cauſis infe
rioribus: inde eſt ꝙ ſapientia habet iudicium de oīb⁹ alijs
virtutibus intellectualibus: ⁊ eius eſt ordinare oēs: ipa ē
q̄ſi architectonica reſpectu oīuʒ. ¶ Ad p̄mū ergo dōʒ ꝙ
cū prudētia ſit circa res humanas: ſapia vō circa cāʒ altiſſi
mā: īpoſſibile ē ꝙ prudentia ſit maior virtus q̄ʒ ſapia: niſi
vt dr̄ in. 6. ethi. Maximū eoꝝ que ſūt i mundo eēt hō.
Uñ dōm ē ſicut i eodē lib. dr̄: ꝙ prudētia nō impat ipi ſa/
piātie: ſʒ poti⁹ ecōuerſo: q2 ſpūalis iudicat oīa: ⁊ ipē a ne/
mine iudicaṫ vt dr̄. 1. ad Cor. 2. Nō.n. prudētia hʒ ſe itro/
mittere de altiſſimis q̄ cōſiderat ſapia: ſed impat de his q̄
ordināṫ ad ſapiam. ſ. quō hoīes debāt ad ſapiam ꝑueni/
re: vñ in hoc eſt prudentia ſeu politica miniſtra ſapie: itro
ducit.n. ad eā p̄parās ei viā ſicut hoſtiari⁹ ad regē. ¶ Ad

ſcd̃m dõm ꝙ prudẽtia cõſiderat ea: qb⁹ ꝑuenit ad felicita
tẽ: ſʒ ſapia ꝯſiderat ipm obʒ felicitatis: qḋ ẽ altiſſimũ itelli/
gibile: ⁊ ſi qdẽ eẽt ꝑfecta cõſideratio ſapie reſpectu ſui ob/
iecti: eſſet perfecta felicitas in actu ſapiẽtie: ſʒ q: act⁹ ſapie i
hac vita ẽ ipfecta reſpectu ꝑncipalis obti qḋ ẽ de⁹: iõ act⁹
ſapie ẽ q̃dã inchoatio ſeu ꝑticipatio future felicitatis: ⁊ ſic
ꝓpinquus ſe hʒ ad felicitatẽ ꝙ̃ prudẽtia. ❡ Ad tertiũ dõm
ꝙ ſicut phs dicit i p° de aĩa: vna notitia ꝑfert alteri: aut ex eo
ꝙ ẽ nobilior: aut ꝓp certitudinẽ. Si igit ſubta ſint equalia
i bonitate ⁊ nobilitate: illa q̃ ẽ certior erit maior virt⁹: ſʒ illa
q̃ ẽ min⁹ certa de altiorib⁹ ⁊ maiorib⁹: ꝑfert ei q̃ eſt magis
certa de inferiorib⁹ reb⁹: vñ phus dic̃ in. 2. de celo: ꝙ ma/
gnũ ẽ de reb⁹ celeſtib⁹ aliqd poſſe cognoſcere: ẽt debili et
topica rõne. Et i p° de ptib⁹ aĩaliũ dicit: ꝙ amabile ẽ ma/
gis paruũ aliqd cognoſcere de reb⁹ nobiliorib⁹ ꝙ̃ multa
cognoſcẽ de reb⁹ ignobiliorib⁹. Sapia igit ad quã ꝑtinet
dei cognitio hoĩs maxĩe in ſtatu hui⁹ vite nõ põt ꝑfecte ad
uenire: vt ſit q̃ſi ei⁹ poſſeſſio: ſʒ hoc ſoli⁹ dei ẽ: vt dr̃ i p̃mo
metaph. ſʒ tñ illa modica cognitio q̃ p ſapiam d̃ deo hẽri
põt: oĩ alij cognitõi ꝑfert. ❡ Ad 4ᵐ dõm ꝙ veritas ⁊ co
gnitio ꝑncipiorũ indemõſtrabiliũ depẽdet ex rõe terminorũ:
cognito. n. qd ẽ totũ: ⁊ qd ẽ ps: ſtatim cognoſcit ꝙ oẽ to/
tũ ẽ mai⁹ ſua pte: cognoſcere ãt rõe entis ⁊ nõ entis: ⁊ to/
tius ⁊ ptis: ⁊ aliorũ q̃ ꝯueniũt ad ens: ex qb⁹ ſic ex terminis
cõſtituũt ꝑncipia indemõſtrabilia: ꝑtinet ad ſapiã: q: ens cõ
mune: ẽ ꝓpri⁹ effect⁹ cãe altiſſime. ſ. dei: ⁊ iõ ſapia nõ ſolũ
vtit ꝑncipijs indemõſtrabilib⁹: q̃rũ ẽ intellect⁹: cõcludẽdo ex
eis ſicut ẽt alie ſcie: ſʒ ex iudicãdo de eis: ⁊ diſputando cõ/
tra negãtes: vñ ſeqt ꝙ ſapiã ſit maior virtus ꝙ̃ intellect⁹.

Ad ſextũ ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ charitas nõ ſit ma
xima int̃ vtutes theologicas. Cũ. n. fi/
des ſit i itellectu: ſpes ãt ⁊ charitas i vi appetitiua: vt ſupra
dcm̃ ẽ: vr̃ ꝙ fides cõparet ad ſpẽ ⁊ charitatẽ: ſic virtus in
tellectualis ad moralẽ: ſʒ vt⁹ itellectualis ẽ maior morali:
vt ex dictis pʒ. g° fides ẽ maior ſpe ⁊ charitate. ❡ P̃. Qḋ
ſe hʒ ex additiõe ad aliḋ: vr̃ eẽ mai⁹ eo: ſʒ ſpes vt vr̃ ſe hẽt
ex additiõe ad charitatẽ: ꝑſuppõit. n. ſpes amorẽ: vt Aug.
dic̃ i Ench. Addit. n. quẽdã motũ ꝓſectionis i rẽ amatã: g°
ſpes ẽ maior charitate. ❡ P̃. Cã ẽ potior effectu: ſʒ fides
⁊ ſpes ſũt cã charitatis. Dr̃. n. Mat. p° i glo. ꝙ fides ge/
nerat ſpẽ: ⁊ ſpes charitatẽ. g° fides ⁊ ſpes ſũt maiores cha
ritate. ❡ Sʒ ꝯ̃ ẽ qḋ ap̃ls dic̃ p̃ria ad Cor. 13. Nũc ãt ma/
nẽt fides ſpes: charitas tria hec: maior ãt horũ ẽ charitas.
❡ Rñ° dõʒ ꝙ ſicut ſupra dcm̃ ẽ. magnitudo virtutis ſᷣʒ ſuã
ſpẽm ꝯſiderat ex obto: cũ ãt tres vtutes theologice reſpi/
ant deũ ſicut ꝓpriũ obm: non põt vna earũ dici maior altera
ex h° ꝙ ſit circa mai⁹ obʒ: ſʒ ex eo ꝙ vna ſe hʒ ꝓpinquus
ad obʒ ꝙ̃ alia: ⁊ h° mõ charitas ẽ maior alijs: nã alie im/
portãt i ſui rõe q̃ſdã diſtãtiã ab obo. ẽ. n. fides de nõ viſis
ſpes ãt de nõ hitis: ſʒ amor charitatis ẽ d̃ eo qḋ iã hr̃: ẽ. n.
amatũ quodãmõ i amãte: ⁊ ẽt amans ꝑ affectũ trahit ad
vnionẽ amati: ꝓp qḋ dr̃. 1. Jo. 4. Qui manet in charitate i
deo mãet ⁊ de⁹ i eo. ❡ Ad pᵐ g° dõm ꝙ h° mõ non ſe
hñt fides ⁊ ſpes ad charitatẽ ſicut prudẽtia ad vtutẽ moralẽ
⁊ h° ꝓp duo. P̃mo qdẽ q: virtutes theologice hñt obm
qḋ ẽ ſupra aĩaʒ humanã: ſʒ prudẽtia ⁊ vtutes morales ſũt
circa ea q̃ ſũt īfra hoĩem: i his ãt q̃ ſũt ſupra hoĩeʒ nobilior
eſt dilectio ꝙ̃ cognitio: ꝑficit. n. cognitio ſᷣʒ ꝙ cognita ſunt
i cognoſcẽte: dilectio v° ſᷣʒ ꝙ diligẽs trahit ad rẽ dilectaʒ:
id ãt qḋ ẽ ſupra hoĩeʒ: nobili⁹ ẽ in ſeipſo ꝙ̃ ſit i hoĩe: quia
vnũqḋq; ẽ i altero ꝑ modũ ei⁹ i quo ẽ: ecõuerſo ãt ẽ i his
q̃ ſũt īfra hoĩeʒ. Scḋo q: prudẽtia moderat mot⁹ appeti
tiuos ad morales virtutes ꝑtinẽtes: ſʒ fides nõ moderat
motũ appetitiuũ tendẽtẽ i deũ q ꝑtinet ad vtutes theolo/
gicas: ſʒ ſolũ oñdit obʒ: mot⁹ ãt appetitiu⁹ in obm excedit
cognitiõeʒ humanã: ſᷣm illud ad Eph. 3. Supemĩẽtem
ſcie charitatẽ xp̃i. ❡ Ad 2ᵐ dõm ꝙ ſpes ꝑſupponit amo/
rẽ ei⁹ qḋ qs adipiſci ſe ſpat q ẽ amor ꝯcupiſcẽtie: quo qdẽ
amore magis ſe amat cui ꝯcupiſcit bonuʒ ꝙ̃ aliqd aliud:
charitas ãt iportat amorẽ amicicie: ad quaʒ ꝑuenit ſpe: vt
ſupra dcm̃ ẽ. ❡ Ad 3ᵐ dõʒ ꝙ cã ꝑficiẽs ẽ potior ſuo effe/
ctu: nõ ãt cã diſponẽs. ſic. n. calor ignis eẽt potior ꝙ̃ aĩã ad
quã diſponit mãʒ: qḋ pʒ eſſe falſum: ſic aũt fides generat
ſpem: ⁊ ſpes charitatem: ſᷣm. ſ. ꝙ vna diſponit ad alteraʒ.

❡ Queſtio. lxvij.

Einde ꝯſiderandũ ẽ de duratõe
vtutũ p⁹ hãc vitã. Et cir/
ca hoc q̃runt ſex. P̃mo vtrũ vtutes mo/
rales maneãt p⁹ hãc vitã. 2° vtrũ virtu/
tes itellectuales. 3° vtrũ fides. 4° vtrũ
remaneat ſpes. 5° vtrũ maneat aliquid
fidei vel ſpei. 6° vtrum maneat charitas.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ virtutes morales
nõ maneãt p⁹ hãc vitã. Hoĩes. n. i
ſtatu future glĩe erũt ſiles angelis: vt dr̃ Mat. 22. ſed ridi
culũ ẽ i angelis ponere vtutes morales: vt dr̃ in. x. ethi. g°
neq; i hoĩb⁹ p⁹ hãc vitã erũt vtutes morales. ❡ P̃. Vir
tutes morales ꝑficiunt hoĩeʒ i vita actiua: ſʒ vita actiua nõ
mãet p⁹ hãc vitã. Dicit. n. Greg. in. 6. moral. Actiue vi/
te opa cũ corpe trãſeũt: ergo virtutes morales nõ manẽt
p⁹ hãc vitã. ❡ P̃. Tꝑantia ⁊ fortitudo q̃ ſũt virtutes mo
rales ſũt irrõnabiliũ ptiũ: vt phs dicit in. 3. ethi. ſʒ irrõnabi
les ptes aĩe corrũpũt corrupto corpe: eo ꝙ ſũt act⁹ orgão
rum corpaliũ. g° vr̃ ꝙ virtutes morales nõ maneant poſt
hãc vitã. ❡ Sʒ ꝯ̃ ẽ qḋ dr̃ Sap. p°. ꝙ iuſtitia ꝑpetua eſt et
imortalis. ❡ Rñ°. dõʒ ꝙ ſicut Aug. dicit in. 14. de tri. Tul
lius poſuit p⁹ hãc vitã q̃tuor virtutes cardinales nõ eſſe:
ſʒ in alia vita hoĩes eẽ beatos ſola cognitiõe nãe: in q̃ nihil
ẽ meli⁹ aut amabili⁹: vt Aug. dicit ibidẽ: ea. ſ. nã q̃ creauit
oẽs nãs. Ipſe ãt poſtea determinat hmõi q̃tuor virtutes i
futura vita exiſtere: tñ alio°. Ad cui⁹ euidẽtiã ſciendũ ẽ ꝙ
in hmõi virtutib⁹ aliqd ẽ formale: ⁊ aliqd q̃ſi mãle. Mã/
le qdẽ ẽ in eis virtutib⁹ iclinatio q̃dã ptis appetitiue ad paſ
ſiones vel opatiões ſᷣm modũ aliquẽ: ſed q: iſte modus
determinat a rõne: iõ formale in oĩbus virtutib⁹ eſt ipſe
ordo rõnis. Sic igit dõʒ eſt ꝙ hmõi virtutes morales in
futura vita nõ manẽt q̃tũ ad id qḋ ẽ mãle i eis nõ. n. ha/
bebũt i futura vita locũ ꝯcupiſcẽtie ⁊ delectatiões ciborũ
⁊ venereorũ: neq; etiã timores ⁊ audacie circa pericula mor
tis: neq; ẽt diſtributões ⁊ cõicationes rerũ q̃ ꝯueniunt in
vſum p̃ntis vite. Sed q̃tũ ad id qḋ eſt formale remane/
bũt i beatis ꝑfectiſſime p⁹ hãc vitã: inq̃tũ rõ vniuſcuiuſq;
rectiſſima erit circa ea q̃ ad ipſuʒ ꝑtinẽt ſᷣm ſtatũ illũ: ⁊ vis
appetitiua oĩo mouebit ſᷣm ordinẽ rõis i his q̃ ad ſtatũ il/
lũ ꝑtinẽt: vñ Aug. ibidẽ dicit: ꝙ prudentia ibi erit ſine vllo
ꝑiculo erroris: fortitudo ſine moleſtia tolerãdorũ malorũ:
tẽperãtia ſine repugnatõe libidinũ: vt prudẽtie ſit nullũ bo
nũ deo ꝓponere vel equare: fortitudinis ei firmiſſime co/
herere: tẽperãtie nullo defectu noxio delectari: de iuſtitia
vero manifeſti⁹ eſt quẽ actũ ibi hẽbit. ſ. eẽ ſubditũ deo: q̃a
ẽt i hac vita ad iuſticiã ꝑtiet eſſe ſubditũ ſuꝑiori. ❡ Ad pᵐ
ergo dõm ꝙ phs loqt ibi de hmõi virtutib⁹ moralibus
q̃tũ ad id qḋ mãle ẽ in eis. ſicut de iuſtitia q̃tũ ad cõmu/
tationes ⁊ diſtributiões: de fortitudine q̃tum ad terribi/
lia ⁊ pericula: de tꝑantia q̃tuʒ ad cõcupiſcentias prauas.
Et ſilr̃ dõm eſt ad ſcḋm: ea eniʒ q̃ ſũt actiue vite mãliter
ſe hñt ad virtutes. ❡ Ad 3ᵐ dõm ꝙ ſtatus poſt hãc vitã
eſt duplex. Vn⁹ qdem añ reſurrectõeʒ: qñ aĩe erũt a cor/
porib⁹ ſepate. Ali⁹ ãt p⁹ reſurrectiõeʒ: qñ aĩe iterato cor/
porib⁹ ſuis vnient. In illo g° reſurrectionis ſtatu erũt vi/
res irrõales i organis corpis ſicut ⁊ nũc ſũt: vñ ⁊ poterit i
iraſcibili eẽ fortitudo: ⁊ i ꝯcupiſcibili tꝑantia: inq̃tũ vtraq;
vis ꝑfecte erit diſpoſita ad obediendũ rõni: ſʒ i ſtatu añ re
ſurrectiõeʒ ptes irrõales nõ erũt actu in aĩa: ſʒ ſolũ radica
liter i eẽntia ipi⁹: vt i p° dcm̃ eſt: vñ nec hmõi vtutes erũt
in actu niſi in radice. ſ. i rõne ⁊ voluntate: i qb⁹ ſũt ſemina
lia q̃dã harũ vtutum: vt dcm̃ eſt: ſʒ iuſtitia q̃ eſt i volũtate
etiã actu remanebit: vnde ſpãliter de eã dictum eſt: ꝙ eſt
ꝑpetua ⁊ imortalis: tũ rõne ſubi q: voluntas incorruptibi
lis eſt: tum ẽt ꝓpter ſilitudinẽ actus: vt prius dictum eſt.

Ad ſecũdũ ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ virtutes intelle/
ctuales nõ maneãt poſt hãc vitam.
Dic̃. n. apl̃s. 1. ad Cor. 13. ꝙ ſcia deſtruetur. ⁊ rõ ẽ: q: ex
pte cognoſcim⁹: ſʒ ſic cognitio ſcie ẽ ex pte. i. imꝑfecta: ita

et cognitio aliaꝝ vtutū intellectualiū q̄diu hec vita durat. g° oēs virtutes intellectuales p° hāc vitā ceſſabunt. ℂ P̄. Phs dic̄ i p̄dicamētis: ꝙ ſcia cū ſit hit° : ē q̄litas difficile mobilis: nō. n. de facili amittit̄ niſi ex aliq̄ forti trāſmutatione vl' egritudīe: ſʒ nulla ē tāta trāſmutatio corꝑis humani: ſicut ꝑ mortē: g° ſcia ⁊ alie virtutes intellectuales nō manēt p° hāc vitā. ℂ P̄. Virtutes itellectuales ꝑficiunt itellectū ad bn̄ opandū ꝓpriū actū: ſʒ act° itellectus nō vi' eē poſt hāc vitā: eo ꝙ nihil itelligit aīa ſine fātaſmate: vt dr̄ in 3° de aīa: fantaſmata āt p° hāc vitā nō manent cū nō ſint niſi in organis corꝑis: g° virtutes intellectuales nō manēt p° hāc vitā. ℂ Sʒ ꝯ ē ꝙ firmior ē cognitio vliū ⁊ neceſſarioꝝ ꝙ ꝑticulariū ⁊ ꝯtingētiū: ſʒ i hoīe remanet p° hāc vitā cognitio ꝑticulariū ⁊ ꝯtingentiū: puta eoꝝ q̄ qs fecit: vl' paſſus ē ſʒ illud Luc. 16. Recordare q: recepiſti bona in vita tua ⁊ Lazar° ſilr mala. g° multo magis remanet cognitio vliū: ⁊ neceſſarioꝝ: quī ꝑtinent ad ſciam ⁊ ad alias virtutes itellectuales. ℂ Rn̄º. dōʒ ꝙ ſicut i p° dcm̄ ē: qdā poſuerūt ꝙ ſpēs intelligibiles nō ꝑmanēt in intellectu poſſibili niſi q̄diu actu itelligit: nec ē aliq̄ conſeruatio ſpēꝝ ceſſante cōſideratiōe actuali niſi i viribus ſēſitiuis: q̄ ſūt act° corꝑaliū organoꝝ. ſ. imaginatiua ⁊ mēoratiua: hmōi āt vires corrūpunt̄ corrupto corꝑe: ⁊ iō ſʒ hoc ſcia nullo mō p° hāc vitā remanebit corꝑe corrupto: neqȝ aliq̄ alia intellectualis virt°: Sʒ hec opinio ē ꝯ ſniam Ariſtotelis q in 3° de aīa dicit: ꝙ itellect° poſſibilis ē in actu cū ſit ſingula ſicut ſciēs: cū tn̄ ſit i potētia ad cōſiderandum in actu. Eſt ēt ꝯ rōēʒ: q: ſpēs intelligibiles recipiūt̄ in intellectu poſſibili imobilr ſm modū recipiētis: vn̄ ⁊ intellectus poſſibilis dr̄ loc° ſpēꝝ: q̄ſi ſpēs intelligibiles cōſeruās: ſed fantaſmata ad q̄ reſpiciēdo hō intelligit in hac vita applicādo ad ipſas ſpēs intelligibiles: vt in p̄io dcm̄ eſt: corrupto corꝑe corrūpūtur: vn̄ q̄tū ad ipſa fantaſmata que ſūt q̄ſi mālia i virtutib° intellectualib°: virtutes intellectuales deſtruūt̄ d'ſtructo corꝑe. Sʒ q̄tū ad ſpēs intelligibiles: q̄ ſūt i intellectu poſſibili virtutes itellectuales manent: ſpēs aūt ſe hn̄t i virtutib° itellectualib° ſicut formales: vn̄ intellectuales virtutes manent p° hāc vitā q̄tū ad id qd̄ ē formale i eis nō āt q̄tū ad id qd̄ ē mālē: ſicut ⁊ de moralib° dcm̄ eſt. ℂ Ad p̄m g° dōm ꝙ vbū apl'i ē intelligendū quātū ad id qd̄ ē māle i ſcia: ⁊ q̄tum ad modū intelligendi: q: . ſ. neqȝ fātaſmata remanebūt deſtructo corꝑe: neqȝ erit vſus ſcie ꝑ ꝯuerſionē ad fantaſmata. ℂ Ad 2m dōm ꝙ per egritudinē corrūpit̄ hitus ſcie q̄tū ad id qd̄ ē māle: in eo. ſ. q̄tū ad fantaſmata: nō āt q̄tū ad ſpēs intelligibiles que ſūt in intellectu poſſibili. ℂ Ad 3m dōm ꝙ aīa ſeꝑata p° mortē hʒ aliū modū intelligendi q̄ per cōuerſionē ad fantaſmata: vt in p̄mo dcm̄ ē: ⁊ ſic ſcia manet: nō tn̄ ſm eundē modū operādi: ſicut ⁊ de virtutibus moralibus dictum eſt.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ fides maneat poſt hāc vitā. Nobilior. n. ē fides q̄ ſcia: ſʒ ſcia manet poſt hāc vitā: vt dcm̄ ē: ergo ⁊ fides. ℂ P̄. 1. ad Cor. 3. dr̄. Fundamētū aliud nēo pōt ponere p̄ter id qd̄ poſitū ē: qd̄ ē xp̄s Jeſus. i. fides xp̄i ieſu: ſʒ ſublato fundamēto nō remāet id qd̄ ſupedificat̄: g° ſi fides nō remanet p° hāc vitā nulla alia virt° remāeret. ℂ P̄. Cognitio fidei ⁊ cognitio glie differūt ſm ꝑfectū ⁊ īꝑfectū: ſʒ cognitio īꝑfecta pōt eē ſil' cū cognitione ꝑfecta: ſicut in angelo ſimul pōt eē cognitio veſꝑtina cū cognitiōe matutina: ⁊ aliqs hō pōt ſil' hr̄e de eadē ꝯcluſiōe ſciaʒ ꝑ ſyllogiſmū demōſtratiuuʒ: ⁊ opinionē ꝑ ſyllogiſmū dialecticū: g° ē fides ſil' eē pōt p° hāc vitā cū cognitōe glie. ℂ Sʒ ꝯ eſt ꝙ apls. dicit. 2. ad Cor. 5. Quādiu ſumus in corꝑe ꝑegrinamur a dn̄o: ꝑ fidē. n. ambulam° ⁊ nō ꝑ ſpē: ſʒ illi q ſūt in glia nō ꝑegrināt̄ a dn̄o ſʒ ſūt ei p̄ntes: g° fides nō manet p° hanc vitā i glia. ℂ Rn̄º. dōm ꝙ oppoſitio ē ꝑ ſe ⁊ ꝓpria cū ꝙ vnū excludat̄ ab alio: inq̄tū. ſ. in oībus oppoſitis includit̄ oppō affirmatiōis ⁊ negatiōis. Inuenitur āt in qbuſdam oppoſitio ſm ꝯrias formas: ſicut in colorib° album ⁊ nigrum: in qbuſdā āt ſm ꝑfectū ⁊ inꝑfectū: vn̄ i alterationibus magis ⁊ min° accipiūt̄ vt ꝯria: vt cū de minus calido ſit magis calidū: vt dr̄ in. 5. phyſicoꝝ. Et q: ꝑfectuʒ ⁊ īꝑfectū opponūt̄: īpoſſibile ē ꝙ ſil' ſm idē ſit ꝑfectio ⁊ imꝑfectio. Eſt āt ꝯſiderādū ꝙ īꝑfectio qdē q̄nqȝ ē de rōe rei ⁊ ꝑtinet ad ſpēm ipſius: ſicut defect° rōnis pertinet ad rationē ſpēi equi vel bouis. Et q: vnū ⁊ idē nūero manēs nō pōt trāſferri de vna ſpē in aliā: inde ē ꝙ tali iperfectiōe ſublata tollit̄ ſpēs rei: ſicut iā nō eēt bos vel equ° ſi eēt rōnalis: q̄nqȝ vō īꝑfectio nō ꝑtinet ad rōnem ſpēi: ſʒ accidit i īdiuiduo ſʒ aliqd aliud: ſicut alicui hoī q̄nqȝ accidit defectus rōnis inq̄tū īpedit̄ i eo rōis vſus ꝑꝑ ſomnū vl' ebrietatē vel aliqd hmōi. Pʒ āt ꝙ tali īꝑfectiōe remota nihilomin° ſubā rei remāet. Manifeſtū ē āt ꝙ īꝑfectio cognitionis ē de rōne fidei: ponit̄. n. i ei° diffinitiōe. fides. n. ē ſbā ſperādarū reꝝ argumētū nō apparentiuʒ: vt dr̄ ad Heb. xi. Et Aug. dic̄. Quid ē fides: credē qd̄ nō vides: ꝙ āt cognitio ſit ſine appitiōe vel viſione: hoc ad īꝑfectionē cognitionis ꝑtinet: ⁊ ſic īꝑfectio cognitionis ē de rōne fidei. vn̄ māifeſtum ē ꝙ fides nō pōt eē ꝑfecta cognitio eadē nūero manēs. Sʒ vlteri° ꝯſiderādū ē vtruʒ ſil' poſſit eē cū cognitiōe ꝑfecta: nihil. n. ꝓhibet aliquā cognitiōem iperfectā ſil' eſſe aliqñ cū cognitiōe ꝑfecta. Eſt igit̄ ꝯſiderādum ꝙ cognitio pōt eē īꝑfecta tripl'r. Vno° ex ꝑte obīi cognoſcibilis: alio° ex ꝑte mediī: tertio mō ex ꝑte ſubīi. Ex ꝑte qdem obīi cognoſcibilis dr̄nt ſʒ ꝑfectum ⁊ īꝑfectū cognitio matutina ⁊ veſpertina in angelis: nā cognitio matutina eē de rebus ſm ꝙ hn̄t eē in vbo: cognitio autē veſꝑtina ē de eis ſm ꝙ habent eſſe in ꝓpria nā: qd̄ ē īꝑfectū reſpectu p̄mi eſſe. Ex ꝑte vō mediī differūt ſm perfectū ⁊ īꝑfectū cognitio q̄ ē de aliq̄ cōcluſione ꝑ mediū demr̄atiuū ⁊ ꝑ mediū ꝓbabile. Ex ꝑte vō ſubī differūt ſm ꝑfectū ⁊ īꝑfectū opinio: fides ⁊ ſcia: nā de rōe opinionis ē ꝙ accipiat̄ vnū cū formidine alteri° oppoſiti. vn̄ nō hʒ firmā ihēſionē: d' rōe vō ſcie ē ꝙ hēat firmā inhēſionē cū viſione itellectiua: hēt enim certitudinē ꝓcedētē ex intellectu p̄ncipioꝝ: fides aūt medio mō ſe hʒ: excedit. n. opinionē in hoc ꝙ hʒ firmam inhēſionē: deficit vō a ſcia in eo ꝙ nō hʒ viſionē. Manifeſtuʒ ē āt ꝙ ꝑfectū ⁊ imꝑfectū nō pn̄t ſimul eē ſm idē: ſʒ ea que differūt ſʒ ꝑfectū ⁊ imꝑfectū ſm aliqd idē pn̄t eē in aliquo alio eodē. Sic igit̄ cognitio ꝑfecta ⁊ imꝑfecta ex ꝑte obīi nullo° pn̄t eē de eodē obō: pn̄t tn̄ conuenire de eodem medio ⁊ in eodē ſubō. nihil enim ꝓhibet ꝙ vn° hō ſimul ⁊ ſemel ꝑ vnū ⁊ idem mediū hēat cognitiōem de duobus: quoꝝ vnū eſt ꝑfectū ⁊ aliud īꝑfectū: ſicut de ſanitate ⁊ egritudine: ⁊ bono ⁊ malo. Silr ēt impoſſibile ē ꝙ cognitio ꝑfecta ⁊ iperfecta ex ꝑte mediī ꝯueniant i vno medio: ſed nihil ꝓhibet quin conueniant in vno obiecto: ⁊ in vno ſubiecto: pōt eni vn° hō cognoſcere eandē cōcluſionē ꝑ mediū ꝓbabile ⁊ demōſtratiuum. Et ē ſilr īpoſſibile ꝙ cognitio ꝑfecta ⁊ īꝑfecta ex ꝑte ſubīi ſint ſimul i eodem ſubō: fides āt i ſui rōne hʒ īꝑfectiōem: q̄ ē ex ꝑte ſubiecti: vt. ſ. credēs nō videat id qd̄ credit: btitudo āt de ſui rōne hʒ ꝑfectiōeʒ ex ꝑte ſubī: vt. ſ. beat° videat id quo beatificatur: vt ſupra dcm̄ ē. Vn̄ māifeſtū ē ꝙ īpoſſibile eſt ꝙ fides maneat ſimul cū btitudine in eodē ſubō. ℂ Ad p̄muʒ g° dōʒ: ꝙ fides ē nobilior q̄ ſcia ex ꝑte obī: q: ei° obm̄ eſt vitas p̄ma: ſʒ ſcia hʒ ꝑfectiorē modū cognoſcēdi: q nō repugnat ꝑfectiōi btitudinis. ſ. viſioni: ſicut repugnat ei modus fidei. ℂ Ad ſcdm dōm: ꝙ fides ē fundamentū q̄tū ad id qd̄ hʒ de cognitiōe: ⁊ iō qñ ꝑficiet̄ cognitio erit ꝑfectius fūdamētū. ℂ Ad 3m pʒ ſolutio ex his q̄ ſupra dcā ſūt.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ſpes māeat poſt mortē in ſtatu glie. Spes. n. nobiliori mō ꝑficit appetitū humanū q̄ virtutes morales: ſed vtutes morales manēt p° hāc vitā: vt pʒ ꝑ Aug. i. 14. de tri. g° multo magis ſpes. ℂ P̄. Spei opponit̄ timor: ſed timor māet p° hāc vitā: ⁊ in btis qdē timor filialis q manet i ſeculū: ⁊ in dānatis timor penaruʒ. g° ſpes pari rōne pōt ꝑmāere. ℂ P̄. Sicut ſpes ē futuri boni: ita ⁊ deſideriū ſed i btis ē deſideriū futuri boni: ⁊ q̄tū ad gloriam corꝑis quā aīe beatorum deſiderāt: vt dic̄. Aug. 12. ſup. Gen. ad lram: ⁊ ēt q̄tū ad gloriā aīe ſm illud Eccle. 24. Qui edūt me adhuc eſurient: ⁊ q bibūt me adhuc ſitiet. Et. 1. Pe. p̄mo dr̄. In quē deſiderāt angeli ꝓſpicere. g° vr̄ ꝙ poſſit eē

ſpes pᵒ hãc vitã in btis. ¶ Sꝫ ꝯ ē qḋ aplus dicit. Ro.8. Qḋ videt qs qd ſperat. ſꝫ bti vidēt id qḋ ē obꝫ ſpei.ſ.deū. gᵒ nō ſperāt. Rñº. dōm ꝙ ſicut dictū ē. id qḋ de rōne ſui. īportat īpfectionē ſubi: nō pōt ſil ſtare cū ſubō oppoſita ꝑfectiōe ꝑfecto: ſicut pꝫ ꝙ motꝰ in rōe ſui īportat impfectionē ſubi: ē.n. actꝰ exñtis in potētia inꝗ̄tum hmōi. vñ qñ illa potētia reducit ad actū: iā ceſſat motꝰ: non.n. adhuc albat poſtq̄ iā aliqd factū ē albū: ſpes āt īportat motū quēdam in id qḋ nō hꝫ: vt pꝫ ex his q̄ ſupra de paſſiōe ſpei diximꝰ: ⁊ iō qñ hꝫ id qḋ ſperat.ſ. diuina fruitio: iā ſpes eē nō poterit. ¶ Ad pᵐ gᵒ dōm ꝙ ſpes ē nobilior vtutibꝰ moralibus q̄ntū ad obm qḋ ē deꝰ: ſꝫ actꝰ virtutū moraliū nō repugnat ꝑfectiōi btitudinis: ſicut actꝰ ſpei: niſi forte rōe mãe ſꝫ quā nō manēt: nō.n. virtꝰ moralis ꝑficit appetitū ſoluꝫ ī id qḋ nōdū hꝫ: ſed ēt circa id qḋ preſentialr hꝫ. ¶ Ad 2ᵐ dōm ꝙ timor ē duplex: ſuilis ⁊ filialis: vt ifra dicet. Seruilis qdē ē timor pene: q nō poterit eē in glia nulla poſſibilitate ad penā remanēte. Timor vō filialis hꝫ duos actus .ſ. reuereri deū: ⁊ quãtū ad hūc actū manet: ⁊ timere ſeꝑatiōem ab ipſo: ⁊ q̄ntū ad hūc actū nō manet: ſeꝑari enīꝫ a deo hꝫ rōem mali: nullū āt malum ibi timebit: ſm illud ꝓuer.pmo. Abūdātia ꝑfruet malorū timore ſublato. Timor āt opponit ſpei oppoſitiōeꝫ boni ⁊ mali: vt ſupra dictū ē: ⁊ iō timor q remanet ī glia nō opponit ſpei: in dānatis āt magis pōt eē timor pene q̄ in btis ſpes glie: q: ī dānatis erit ſucceſſio penaꝝ: ⁊ ſic remanet ibi rō futuri qḋ ē obm ſpei: ſꝫ glia ſcōꝝ ē abſq̄ ſucceſſione ſm quãdā eternitatis ꝑticipatiōem: ī qua nō ē ꝑteritū ⁊ futuꝝ: ſꝫ ſolū pñs ⁊ tñ nec ēt in dānatis ē ꝓprie timor: nā ſicut ſupra dcm̄ ē: timor nūq̄ ē ſine aliq̄ ſpe euaſionis: q̄ oīno in dānatis non erit: vñ nec timor: niſi cōiter loquēdo ſm ꝙ quelibꝫ expectatio mali futuri dr̄ timor. ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ q̄ntū ad gloriā aīe nō pōt eē in beatis deſiderium ſm ꝙ reſpicit futuꝝ rōe iā dcā: dr̄ āt ibi eē eſuries ⁊ ſitis ꝑ remotiōem faſtidij eadē rōne dr̄ eē deſideriū in angelis. Reſpectu aūt glorie corꝑis ī aīabꝰ ſcōꝝ pōt qdē eē deſideriū: nō tñ ſpes ꝓprie loquēdo: neq̄ ſm ꝙ ſpes ē virtꝰ theologica: ſic.n. eiꝰ obm ē deus: nō āt aliqḋ bonū creatū: neq̄ ſm ꝙ cōiter ſumit: q: obꝫ ſpei ē arduū. vt ſupra dcm̄ ē: bonū āt cuiꝰ iā ineuitabilem cām hꝫ nō cōparat ad nos in rōne ardui: vñ nō ꝓprie dr̄ aliqs q hꝫ argentū ſperare ſe habiturū aliqd qḋ ſtatim in ptāte eiꝰ ē vt emat ⁊ ſilr illi qui hñt gloriā aīe nō ꝓprie dicūt ſpare gloriā corꝑis: ſed ſolum deſiderare.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ aliqd fidei vel ſpei remaneat in glia. Remoto enīꝫ qḋ ē ꝓpriū remanet id qḋ ē cōe ſicut dr̄ ī libro de cauſis: ꝙ remoto rōali remanet viuū: ⁊ remoto viuo remãet ens: ſꝫ in fide ē aliqd qḋ hꝫ cōe cū btitudine.ſ. ipſa cognitio: aliqd āt qḋ ē ſibi ꝓpriū.ſ. enigma: ē enīꝫ fides cognitio enigmatica: gᵒ remoto enigmate fidei adhuc remanet ipſa cognitio fidei. ¶ Pꝫ. Fides ē quoddā ſpūale lumen aīe: ſꝫ illud Ephe. pmo. Illuminatos oculos cordis nr̄i ī agnitōeꝫ dei: ſꝫ hoc lumē ē īpfectū reſpectu luminis glorie de quo dr̄ in pſal. In lumine tuo videmꝰ lumē: lumē āt impfectū remanet ſupueniēte lumīe ꝑfecto: non.n. cãdela extinguitur claritate ſolis ſupueniēte. gᵒ vr̄ ꝙ ipm̄ lumē fidei maneat cū lumine glorie. ¶ Pꝫ. Subā hitꝰ nō tollit per hoc ꝙ ſubtrahit mã. pōt.n. hō hitum liberalitatis retinere: ēt amiſſa pecunia: ſꝫ actū hēre nō pōt: obm āt fidei ē veritas pma nō viſa: gᵒ hoc remoto ꝑ hoc ꝙ vr̄ vitas pria adhuc pōt remãere ipſe hitꝰ fidei. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ fides ē qdaꝫ hitꝰ ſimplex: ſimplex āt vel totū tollit: vel totū remanet: cum igit fides nō totalr maneat: ſꝫ cū euacuet: vt dcm̄ ē. ergo vr̄ ꝙ totalr tollat. ¶ Rñº. dōm ꝙ qdā dixerunt ꝙ ſpes totalr tollit: fides āt partīꝫ tollit.ſ. q̄ntū ad enigma: ⁊ ptīꝫ manet.ſ. q̄ntū ad ſubaꝫ cognitiōis: qḋ qdē ſi ſit intelligatur ꝙ maneat nō idē nūero: ſꝫ idē genere: veriſſime dcm̄ ē: fides enim cū viſione prie ꝯuenit ī genere qḋ eſt cognitio: ſpes āt nō ꝯuenit cū btitudine ī genere: cōpat.n. ſpes ad btitudinis fruitiōem ſicut motꝰ ad qetē in termino. Si āt intelligatur ꝙ eodē nūero cognitio q̄ ē fidei maneat in pria hoc ē oīno īpoſſibile: nō.n. remota drīa alicuiꝰ ſpei remãet ſubā generis eadē numero: ſicut remota drīa conſtitutiua albedinis nō remanet eadē ſubā coloris numero: vt ſic idē color nūero ſit q̄ndoq̄ albedo q̄nq̄ vō nigredo: non enim cōpat genꝰ ad drīam ſicut mã ad formaꝫ: vt remaneat ſubā generis eadē nūero drīa remota: ſicut remãet eadem numero ſubā mãe remota forma: genꝰ enī ⁊ drīa nō ſunt ꝑtes ſpēi: alioqn nō predicarēt de ſpē: ſed ſicut ſpēs ſignificat totū. ī. cōpoſitū ex mã ⁊ forma in rebꝰ mãibꝰ: ita drīa ſignificat totū: ⁊ ſilr genꝰ: ſed genꝰ denoīat totū ab eo qḋ ē ſicut mã: drīa vō ab eo quod eſt ſicut forma: ſpēs vō ab vtroq̄: ſicut in hoīe ſenſitiua nã mãliter ſe hꝫ ad intellectiuam: aīal āt dr̄ qḋ hꝫ nãm ſenſitiuã: rōnale qḋ hꝫ intellectiuã: hō vō qḋ hꝫ vtrūq̄: ⁊ ſic ideꝫ totuꝫ ſignificat ꝑ hec tria: ſꝫ nō ab eodē: vñ pꝫ ꝙ cū drīa nō ſit niſi deſignatiua generis remota drīa nō pōt ſubā generis eadē remãere: nō enim remanet eadē aīalitas ſi ſit alia aīa ꝯſtituens aīal. vñ nō pōt eē ꝙ eadeꝫ numero cognitio que ꝑus fuit enigmatica poſtea fiat viſio apta. Et ſic pꝫ ꝙ nihil idē numero vel ſpecie qḋ ē in fide: remanet in pria: ſed ſoluꝫ idē genere. ¶ Ad pmū gᵒ dōm ꝙ remoto rōnali non remanet viuū idē numero: ſed idē gñe: vt ex dictis pꝫ. ¶ Ad ſcd̄m dōm ꝙ impfectio luminis cãdele nō opponit ꝑfectiōi ſolaris luminis: q: nō reſpiciunt idē ſubm ſed īpfectio fidei ⁊ ꝑfectio glie opponūtur adinuicē: ⁊ reſpiciunt idē obm. vñ nō pñt eſſe ſimul ſicut nec claritas aeris cū obſcuritate eius. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ ꝙ ille q amittit pecuniā nō amittit poſſibilitatem habēdi pecuniā: ⁊ iō ꝯuenient remanet hitus liberalitatis: ſed in ſtatu glie nō ſolū actu tollitur obm fidei qḋ ē nō viſum: ſꝫ ēt ſm poſſibilitatē ꝓp̄ btitudinis ſtabilitatem: ⁊ ideo fruſtra talis habitus remaneret.

Ad ſextū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ charitas non manet pᵒ hãc vitã in glia: q: vt dr̄.1. ad Cor.13. Cū venerit qḋ ꝑfectū eſt euacuabit: qḋ ex pte ē.ī. qḋ ē impfectū: ſꝫ charitas vie ē īpfecta. gᵒ euacuabit adueniente ꝑfectione glie. ¶ Pꝫ. Hitus ⁊ actꝰ diſtinguunt ſm obā ſed obm amoris ē bonū apphenſū. cū ergo alia ſit apphēſio pñtis vite: ⁊ alia apphēſio future vite: vr̄ ꝙ nō maneat eadē charitas vtrobiq̄. ¶ Pꝫ. Eoꝝ que ſūt viuꝰ rōnis impfectū pōt venire ad eq̄litatē ꝑfectionis per ꝯtinuū augmētuꝫ: ſꝫ charitas vie nūq̄ pōt ꝑuenire ad eq̄litatē charitatis prie quãtūcūq̄ augeat. gᵒ vr̄ ꝙ charitas vie nō maneat ī pria. ¶ Sꝫ ꝯ ē qḋ apls dic.1. Ad Cor.13. Charitas nunq̄ excedit. ¶ Rñº. dōm ꝙ ſic ſupra dcm̄ eſt: qñ īpfectio alicuiꝰ rei nō ē de rōne ſpēi ipiꝰ: nihil ꝓhibet idē nūero qḋ priꝰ fuit īpfectū poſtea ꝑfectū eē: ſicut hō ꝑ augmētuꝫ ꝑficit: ⁊ albedo ꝑ intēſionē: charitas āt ē amor de cuiꝰ rōne nō ē aliq̄ impfectio. pōt.n. eē ⁊ hiti ⁊ nō habiti: ⁊ viſi ⁊ non viſi: vnde charitas nō euacuat ꝑ glie ꝑfectioneꝫ: ſꝫ eadē numero mãet. ¶ Ad pmū gᵒ dōm ꝙ īpfectio charitatis ꝑ accñs ſe hꝫ ad ipſam: q: nō ē de rōne amoris impfectio: remoto āt eo qḋ ē ꝑ accñs nihilominus remanet ſubā rei: vñ euacuata īpfectione charitatis non euacuatur ipſa charitas. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ ꝙ charitas non hꝫ ꝓ obō ipaꝫ cognitionē. ſic.n. non eēt eadē in via ⁊ in pria: ſꝫ hꝫ ꝓ obto ipſam rē cognitã: q̄ eadē.ſ. ipm̄ deū. ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ charitas vie ꝑ augmētuꝫ nō pōt ꝑuenire ad eq̄litatē charitatis prie ꝓp̄ drīam q̄ ē ex pte cāe: viſio enim ē quedã cã amoris: vt dicitur in.9. ethicoꝝ: deus āt quanto perfectius cognoſcitur tanto perfectius amatur.

¶ Queſtio. lxviij.

Conſequēter ꝯſideranduꝫ ē de donis.

¶ Et circa hoc q̄runt octo. pᵒ vtrum dona differãt a vtutibꝰ. 2ᵒ de neceſſitate donoꝝ. 3ᵒ vtꝝ dona ſint hitus. 4ᵒ que ⁊ quot ſint. 5ᵒ vtrū dona ſint cōnexa. 6ᵒ vtrum maneant in patria. 7ᵒ de cōparatiōe eoꝝ adinuicem. 8ᵒ de comparatione eorum ad virtutes.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videt ꝙ dona nō diſtinguãtur a virtutibus. Dicit enim Greg. in pmo moral. exponēs illud Iob. Nati ſunt ei ſeptem filij: ſic dicit. ſeptē nobis naſcunt filij cū ꝑ ꝯceptiōeꝫ

bone cogitatiõis ſancti ſpūs ſeptē in nobis v̄tutes oriūtur.
Et inducit illud qđ h̄r Eſa.xi. Regeſcet ſuꝑ eū ſpūs itel/
lectꝰ ⁊c̄. vbi enumerāť ſeptē ſpūs ſancti dona: ergo ſeptē
dona ſpūs ſancti ſūt v̄tutes. ℂ P̄. Aug. dicit in lib. de que
ſtionibꝰ euangelij: exponens illud qđ h̄r Math.12. Tunc
vadit ⁊ aſſumit ſeptē alios ſpūs ⁊c̄. Septē vitia ſūt ꝯ̄ria
ſeptē v̄tutibꝰ ſpūs ſci.i. ſepte donis ſunt āt ſeptē vitia ꝯ̄ria
v̄tutibꝰ cōiter dictis: ergo dona nō diſtinguūť a v̄tutibus
cōiter dictis. ℂ P̄. Quoꝝ ē diffinitio eadē ipſa quoqꝫ ſunt
eadē: ſed diffinitio virtutis ꝯuenit donis: vnūquodqꝫ enī
donū ē bona q̄litas mētis qua recte viuiť ⁊c̄. ſilr diffinitio
doni ꝯuenit virtutibꝰ infuſis. ē enī donū datio irredibilis:
ſꝫm p̄hm. ergo v̄tutes ⁊ dona nō diſtinguūť. ℂ P̄. Plu
res eoꝝ q̄ nūerant īť dona ſūt v̄tutes: nā ſic ſupra dcm̄ ē
ſapīa ⁊ intellectꝰ ⁊ ſcīa ſūt v̄tutes intellectuales: ꝯſiliū āt
ad prudētiā pertinet: pietas āt ſpēs ē iuſtitie: fortitudo aūt
quedā virtꝰ ē moralis: gͦ vr̄ ꝙ dona ⁊ v̄tutes non diſtin/
guanť. ℂ Sꝫ ꝯ̄ ē ꝙ Greg. in p̄mo moral'. diſtinguit ſeptē
dona: q̄ dicit ſignificari ꝑ ſeptē filios Job: a tribꝰ virtutibꝰ
theologicis q̄ dicit ſignificari ꝑ tres filias Job. Et i.2. mo/
ral'. diſtinguit eadē ſeptē dona a q̄tuor virtutibꝰ cardinali/
bus q̄ dicit ſignificari ꝑ q̄tuor angulos domꝰ. ℂ Rū̄o. di/
cendū ꝙ ſi loq̄mur de dono ⁊ virtute ſꝫ nois rōnem: ſic
nullā oppōnem h̄n̄t adinuicē: nā rō v̄tutis ſumiť ſꝫm ꝙ ꝑ
ficit hoīem ad bn̄ agendū: vt ſupra dcm̄ eſt: rō āt doni ſu/
mitur ſꝫm cōparatiōem ad cām a qua eſt: nihil aūt ꝓhibet
illud qđ ē ab alio vt donū eē ꝑfectiuū alicuiꝰ ad bene ope
randū: preſertim cū ſupra dixerimꝰ ꝙ virtutes q̄dā nobis
ſūt infuſe a deo: vn̄ ſꝫ hoc donū a virtute diſtingui nō po
teſt. Et iō q̄dā poſuerūt ꝙ dona nō eēnt a virtutibꝰ diſtin
guēda: ſꝫ eis remanet nō minor difficultas: vt. ſ. rōem aſſi/
gnent q̄re q̄dā virtutes dicanť dona ⁊ non oēs: ⁊ q̄re aliq̄
cōputāť īť dona: que nō cōputāť īť virtutes: vt p̄ꝫ đ ti/
more. Vn̄ alij dixerūt dona a virtutibꝰ eē diſtinguēda: ſꝫ
nō aſſignauerūt ꝯuenietē diſtinctionis cām: q̄. ſ. ita cōis eēt
virtutibꝰ: ꝙ nullo mō donis: aut ecōuerſo. Cōſiderantes
enī aliqui ꝙ īť ſeptē dona q̄tuor ꝑtinent ad rōem. ſ. ſapīa
⁊ ſcīa: intellectus ⁊ ꝯſiliū: ⁊ tria ad vim appetitiuā. ſ. forti/
tudo pietas: ⁊ timor: poſuerūt ꝙ dona ꝑficiebant liberū
arbitrium ſꝫm ꝙ ē facultas rōnis: virtutes vͦ ſꝫm ꝙ ē fa/
cultas volūtatis: q: inuenerūt duas ſolas virtutes in rōne
vel in intellectu. ſ. fidē ⁊ prudētiā: alias vero in vi appetiti/
ua vel affectiua. Oporteret āt ſi hec diſtinctio eēt ꝯueniēs
ꝙ oēs v̄tutes eēnt in vi appetitiua: ⁊ oia dona ī rōe. Qui
dā vero ꝯſiderātes qđ Greg. diť in.2. moraliū: ꝙ donū
ſpūs ſci qđ in mēte ſubta format prudētiā tēperantiā: iuſti
tiam: ⁊ fortitudinē: eadē mētē munit contra ſingula tētamē
ta per ſeptē dona: dixerūt ꝙ virtutes ordinanť ad bn̄ ope
randū: dona vero ad reſiſtendū tētationibꝰ. Sꝫ nec iſta di/
ſtinctio ſufficit: q: ēt virtutes tentatiōibꝰ reſiſtūt inducenti/
bus ad pctā: q̄ ꝯ̄riantur virtutibꝰ: vnūqđqꝫ enī reſiſtit nā
liter ſuo ꝯ̄rio: qđ p̄cipue p̄ꝫ de charitate: de q̄ dr̄ Cant. 8.
Aque multe nō poterunt extinguere charitatē. Alij vͦ cō
ſiderātes ꝙ iſta dona tradūť in ſcriptura: ſꝫm ꝙ fuerūt in
xp̄o. vt p̄ꝫ Eſa.xi. dixerūt ꝙ virtutes ordinanť ſimplr ad
bn̄ operādū: ſed dona ordināť ad hoc vt per ea cōforme/
mur xp̄o: p̄cipue quātū ad ea q̄ paſſus ē: q: in paſſione eiꝰ
p̄cipue hmōi dona reſplenduerunt. Sed hoc ēt nō vr̄ eſſe
ſufficiens: q: ipſe dn̄s precipue nos inducit ad ſui cōformi
tatem ſꝫm humilitatē ⁊ manſuetudinem. Math.xi. Diſci
te a me: q: mitis ſum ⁊ hūilis corde. Et ſꝫm charitatem.
Jo.15. Diligatis inuicē ſicut dilexi vos. Et he ēt v̄tutes
p̄cipue in paſſiōe xp̄i reſplenduerūt. Et iō ad diſtinguēdū
dona a virtutibꝰ debemꝰ ſeq modū ſcripture loquendi in
qua nobis tradūtur nō q̄dē ſub noīe donorum: ſed magis
ſub noīe ſpirituū. Sic.n. dr̄ Eſa.xi. Requieſcet ſuper eū
ſpūs ſapīe ⁊ intellectꝰ ⁊c̄. Ex q̄bus verbis manifeſte dať
intelligi: ꝙ iſta ſeptē enumerāť ibi ſꝫm ꝙ ſunt in nobis ab
inſpiratiōe diuina: inſpiratio aūt ſignificat quādā motio/
nē ab exteriori. Eſt enī cōſiderandū ꝙ in hoīe eſt duplex
p̄ncipium mouēs: vnū q̄dē interiꝰ: qđ ē rō: aliud autē ex
teriꝰ: qđ ē deꝰ: vt ſupra dictū ē: ⁊ ēt p̄hs dicit hoc in ca. de

bona fortuna. Manifeſtū ē aūt ꝙ oē quod moueť: neceſſe
ē ꝓportionatū eē motori: ⁊ hec ē ꝑfectio mobilis inq̄tum
ē mobile: diſpoſitio qua diſponiť ad hoc ꝙ bn̄ moueatur
a ſuo motore. Quāto igitur mouēs ē altior: tāto neceſſe eſt
ꝙ mobile ꝑfectiori diſpōne ei ꝓportioneť: ſicut videmꝰ ꝙ
ꝑfectiꝰ oꝫ eē diſcipulū diſpoſitū ad hoc ꝙ altiorem doctri
nam capiat a doctore. Manifeſtū ē aūt ꝙ virtutes hūane
ꝑficiūt hoīem ſꝫm ꝙ hō natus ē moueri ꝑ rōem ī his que
interius vľ exteriꝰ agit: oꝫ igiť ineē hoī altiores ꝑfectiōes
ſꝫm q̄s ſit diſpoſitꝰ ad hoc ꝙ diuinitꝰ moueať: ⁊ iſte ꝑfe/
ctiones vocāť dona: nō ſolū q: īfundūť a deo: ſꝫ q: ſꝫm ea
hō diſponiť vt efficiať ꝓmpte mobilis ab inſpiratōe diui/
na: ſicut dr̄ Eſa.5. Dn̄s aperuit mihi aurē: ego aūt nō cō
tradico: retrorſum nō abij. Et p̄hs ēt dicit ī ca. de bōa for
tuna. ꝙ his q̄ moueť ꝑ inſtinctū diuinū nō expedit conſili/
ari ſꝫm rōnem humanā: ſꝫ ꝙ ſequāť iteriorē inſtinctū: q:
moueť a meliori p̄ncipio q̄ ſit rō humana ⁊ hͦ ē ꝙ q̄dā
dicūt ꝙ dona ꝑficiūt hoīem ad altiores actꝰ q̄ ſint actꝰ vir
tutū. ℂ Ad p̄m gͦ dōm ꝙ hmōi dona noīanť q̄nqꝫ virtu
tes ſꝫm cōem rōem virtutis: h̄n̄t tn̄ aliquid ſuperueniens
rōni cōi virtutis: inq̄ntū ſunt quedā diuine virtutes ꝑfi/
ciētes hoīem inq̄ntū ē a deo motus: vnde ⁊ p̄hs i.7. ethi.
ſupra virtutē cōem ponit quandā virtutē heroicā vel diui
nam: ſꝫm quā dicūtur aliqui diuini viri. ℂ Ad 2m dicēdū
ꝙ vitia inq̄ntū ſūt ꝯtra bonum rōnis ꝯ̄rianť virtutibus:
inq̄ntū āt ſunt ꝯ̄ diuinū inſtinctū ꝯ̄rianť donis: idem enī
ꝯ̄riať deo ⁊ rōni cuiꝰ lumē a deo deriuať. ℂ Ad 3m dōm
ꝙ diffinitio illa dať de v̄tute ſꝫm cōem modū virtutis. vn̄
ſi volumus diffinitionē reſtringere ad virtutes ꝓut diſtin
guunť a donis: dicemꝰ ꝙ hoc qđ dr̄: qua recte viuiť. in/
telligēdū ē de rectitudine vite q̄ accipiť ſꝫm regulam rōis
ſilr āt donū ꝓut diſtinguiť a virtute infuſa: pōt dici id qđ
datur a deo in ordine ad motiōem ipſius: q:. ſ. facit hoīem
bn̄ ſequētem ſuos inſtinctus. ℂ Ad 4m dicēdum ꝙ ſapīa
dicitur intellectualis virtus: ſꝫm ꝙ ꝓcedit ex iudicio rōis:
dicitur autem donum ſꝫm ꝙ operatur ex inſtinctu diuino
Et ſimiliter eſt dicendum de alijs.

Ad ſecūdū ſic ꝓceditur. Videť ꝙ dona non ſint neceſſaria homini ad ſalutem.
Dona.n. ordināťur ad quādā ꝑfectionem vltra cōem ꝑ/
fectionem virtutis: non autē ē hoī neceſſariū ad ſalutē:
vt hmōi perfectiōem conſeq̄tur que eſt vltra cōem ſtatū
virtutis: q: hmōi perfectio non cadit ſub precepto: ſꝫ ſub
ꝯſilio: ergo dona non ſunt neceſſaria homini ad ſalutem.
ℂ P̄. Ad ſalutem hoīs ſufficit ꝙ hō ſe bn̄ hēat ⁊ circa di
uina: ⁊ circa humana: ſed per virtutes theologicas hō ſe
hꝫ bene circa diuina: per virtutes āt morales circa huma
na: ergo dona non ſunt hoī neceſſaria ad ſalutem. ℂ P̄.
Greg. dicit in.2. moral'. ꝙ ſpūs ſcūs dat ſapīam ꝯ̄ ſtultitiā
intellectū ꝯ̄ hebetudinē: ꝯſiliū ꝯ̄ p̄cipitatiōem: fortitudinē
ꝯ̄ timorē: ſcīam ꝯ̄ ignorantiam: pietatē contra duriciā. hu/
militatē ꝯ̄ ſuꝑbiā: ſed ſufficiens remediū pōt adhiberi ad
oia iſta tollenda ꝑ virtutes: ergo dona non ſunt neceſſaria
hoī ad ſalutē. ℂ Sed ꝯ̄. iter dona ſummū vr̄ eē ſapīa: in/
fimū āt timor: vtrūqꝫ autē hoꝝ neceſſariū ē ad ſalutē: q: đ
ſapīa diciť Sap.7. Neminem diligit deus niſi q̄ cū ſapīa
inhabitat. Et de timore dicitur Eccle. primo. Qui ſine ti/
more eſt nō poterit iuſtificari. ergo ēt alia dona media ſunt
neceſſaria ad ſalutem. ℂ Rū̄o. dōm ꝙ ſicut dcm̄ ē dona
ſunt q̄dā hoīs ꝑfectiōes q̄bꝰ hō diſponiť ad hoc ꝙ bn̄ ſe/
quať inſtinctū diuinū: vn̄ in his ī q̄bꝰ nō ſufficit inſtinctus
rōnis: ſed ē neceſſariꝰ ſpūs ſci inſtinctꝰ: ꝑ ꝯn̄s ē neceſſariū
donū. Rō āt hoīs ē perfecta duplr a deo. Primo q̄dem
nāli ꝑfectione: ſꝫm. ſ. lumē nāle rōis. Alio āt mō quādā ſu/
pernāli ꝑfectione ꝑ virtutes theologicas: vt dcm̄ ē ſupra.
Et q̄uis hec ſcđa ꝑfectio ſit maior q̄ p̄ma: tn̄ p̄ma perfe
ctio ꝑfectiori mō h̄r ab hoīe q̄ ſcđa: nā p̄ma h̄ētur ab ho
mine quaſi plena poſſeſſio: ſcđa aūt h̄ētur quaſi imꝑfecta:
imꝑfecte.n. diligimꝰ ⁊ cognoſcimꝰ deum. Manifeſtum
ē āt ꝙ vnūquodqꝫ qđ ꝑfecte hꝫ nām vel formā aliquam
aut virtutem pōt per ſe ſꝫm illā operari: non tamē excluſa
opatione dei: qui in oī nā ⁊ voluntate interius operať: ſed

id qđ pfecte hʒ nãm aliquã vel formã aut virtutē: nõ põt
p ſe opari niſi ab altero moueať: ſicʼ ſol q: ē pfecte lucidus:
p ſeipm põt illuminare: luna ãt in q̃ ē ipfecte natura lucis:
nõ illuminat niſi illuminata: medicꝰ ēt q perfecte nouit ar/
tē medicine: põt p ſe opari: ſed diſcipulus eiꝰ qui nõdũ eſt
plene inſtructꝰ: nõ põt p ſe opari niſi ab eo inſtruať. Sic
igiť quãtũ ad ea q̃ ſubſunt humãe rõni in ordine. ſ. ad finē
cõnãlem hoi: hõ põt opari per iudiciũ rõnis: ſi tamen etiã
in hoc hõ adiuueť a deo per ſpãlem inſtinctũ: hoc erit ſu/
perabũdantis bonitatis: vñ ſm phos non quicũq; hēbat
virtutes morales acquiſitas: hēbat virtutes heroicas vel
diuinas: ſed in ordine ad finē vltimũ ſupnãlē: ad quem rõ
mouet: ſm q̃ ē aliqualiť ⁊ impfecte informata p virtutes
theologicas: nõ ſufficit ipſa motio rõnis niſi deſup adſit in
ſtinctꝰ ⁊ motio ſpũs ſci. ſm illud Ro. 8. Qui ſpũ dei agũ
tur hi filij dei ſunt ⁊ heredes. Et in pſal. dr̃. Spũs tuꝰ bo/
nus deducet me i terrã rectã: q: ſ. i hēditatē illiꝰ terre bea
torũ nullus põt puēire: niſi moueať ⁊ deducať a ſpũ ſcõ.
Et iõ ad illũ finē ꝯſequēdũ: neceſſariũ ē hoi hēre donum
ſpũs ſci. ¶ Ad pmũ gº dõm q̃ dona excedunt cõem pfe
ctiõem virtutũ: non quãtũ ad genꝰ operum: eo mõ quo
cõſilia pcedũt pcepta: ſed quãtum ad modum operandi
ſm q̃ moueť hõ ab altiori pncipio. ¶ Ad ſcõm dõʒ q̃ p
virtutes theologicas ⁊ morales nõ ita pficiť hõ in ordīe
ad vltimũ finē: quin ſemp indigeat moueri quodam ſu/
piori inſtinctu ſpũs ſancti rõne iã dicta. ¶ Ad 3m dõm q̃
rõni humane nõ ſunt oĩa cognita: neq; oĩa poſſibilia: ſiue
accipiať vt pfecta pfectione nãli: ſiue accipiatur vt pfecta
theologicis vtutibꝰ: vñ nõ põt q̃tũ ad oĩa repellere ſtul/
titiã: ⁊ alia hmõi: de qbus fit mentio. ſed ille cuius ſciētie
⁊ ptãti oĩa ſubſunt: ſua motione ab omni ſtultitia ⁊ igno/
rantia ⁊ hebetudine ⁊ duricia ⁊ ceteris hmõi nos tutos
reddit. ⁊ iõ dona ſpũs ſancti que faciunt nos bene ſequen
tes inſtinctũ ipius: dicũtur contra hmõi defectꝰ dari.

Ad tertiũ ſic pcediť. Vr̃ q̃ dona ſpũs ſci non
ſint hītus. Habitus enim eſt q̃litas i
hoie manens. ē enim qualitas difficile mobilis: vt dicitur
i predicamētis: ſʒ ppriũ xpi ē q̃ dona ſpũs ſancti in eo re/
queſcãt: vt dr̃ Eſa. xi. Jo. pmo dr̃. Super quē videris ſpũʒ
deſcendentē ⁊ manentem ſup eũ: hic ē qui baptizat. Qđ
exponēs Greg. in. 2. moraľ. dicit. In cũctis fidelibꝰ ſpũs
ſanctꝰ venit: ſʒ in ſolo mediatore ſemp ſingulariter pma/
net. gº dona ſpũs ſãcti nõ ſũt habitꝰ. ¶ P̃. Dona ſpũs ſã
cti pficiũt hoiem ſm q̃ agiť a ſpũ dei: ſic dcm̃ ē: ſʒ inq̃tuʒ
hõ agiť a ſpũ dei: ſed hʒ quodãmodo vt inſtrm̃ reſpectu
eius: nõ aũt conuenit vt inſtrm̃ perficiatur per habitum:
ſed pncipale agēs: gº dona ſpũs ſancti non ſunt habitus.
¶ P̃. Sicʼ dona ſpũs ſancti ſũt ex inſpiratione diuina: ita
donũ ꝓphetie: ſʒ ꝓphetia nõ ē hītus. non enim habitꝰ ꝓ/
phetie adeſt ꝓphetis ſemp. vt Greg. dicit in pma homi
lia. Ezech. gº neq; ēt dona ſpũs ſancti ſũt habitꝰ. ¶ Sed
ꝯ̃ ē qđ dñs dicit diſcipulis de ſpũ ſancto loquens Jo. 14.
Apud vos manebit: ⁊ in vobis erit: ſpũs ãt ſcũs nõ eſt in
hoibꝰ abſq; donis eiꝰ. gº dona eiꝰ manent in hoibꝰ. gº nõ
ſolũ ſunt actꝰ vel paſſiones: ſʒ ēt habitus permanentes.
Rñº. dõm q̃ ſicut dcm̃ ē: dona ſũt q̃dã perfectiões hoīs
qbus diſponiť ad hoc q̃ hõ bene ſeq̃tur inſtinctum ſpũs
ſancti. Manifeſtũ ē aũt ex ſupra dictis q̃ virtutes morales
pficiunt vim appetitiuam ſm q̃ pticipat aliqualiter rõem
inquãtuʒ. ſ. nata eſt moueri per imperiuʒ rõnis. hoc igiť
mõ dona ſpũs ſancti ſe hñt ad hoies in cõpatione ad ſpi/
ritũ ſanctũ: ſicut virtutes morales ſe hñt ad vim appetiti/
uam i cõpatione ad rõem. virtutes aũt morales hītꝰ q̃dã
ſunt qbꝰ vires appetitiue diſponũtur ad pmpte obedien
dum rõni: vñ ⁊ dona ſpũs ſci ſũt q̃dã habitꝰ qbus hõ p/
ficitur ad pmpte obediēdũ ſpũi ſancto. ¶ Ad pm gº dõʒ
q̃ Greg. ibidem ſoluit dicens: q̃ in illis donis ſine qbus
ad vitã peruēire nõ põt: ſpũs ſanctus in electis oībꝰ ſemp
manet: ſed in alijs nõ ſemp manet. Septē aũt dona ſunt
neceſſaria ad ſalutē: vt dcm̃ ē. vñ quantũ ad ea ſpũs ſãctꝰ
ſemper manet in ſanctis. ¶ Ad 2m dõm q̃ rõ illa pcedit
de inſtrumēto cuius nõ ē agere: ſed ſolum agi. tale autem
inſtrm̃ non hõ: ſed ſic agitur a ſpũ ſancto: q̃ ēt agit inquan
tum eſt liberi arbitrij. vnde indiget habitu. ¶ Ad 3m dõʒ
q̃ ꝓphia eſt de donis que ſunt ad manifeſtationem ſpũs
non autem ad neceſſitatem ſalutis. vnde non eſt ſimile.

Ad quartũ ſic pceditur. Vr̃ q̃ inconueniēť
ſeptē dona ſpũs ſancti enumeren
tur. In illa enim enumeratione ponũtur quattuor pertinē
tia ad virtutes intellectuales. ſ. ſapia: intellectꝰ: ſcia: ⁊ conſi
lium: qđ ptinet ad prudētiã: nihil ãt ibi poniť qđ pertine/
at ad artem q̃ ē q̃nta vtꝰ itellectualis: ſilr ēt poniť aliqd p/
tinēs ad iuſtitiã. ſ. pietas: ⁊ aliqd ptinēs ad fortitudinē. ſ. for
titudinis donũ: nihil ãt ibi ptinēs ad tēperãtiã. gº inſufficiē
ter enũerãť dona. ¶ P̃. Pietas ē ps iuſtitie: ſʒ circa forti
tudinē nõ poniť aliq̃ ps eiꝰ: ſed ipſa fortitudo. ergo nõ de/
buit poni pietas: ſed ipſa iuſtitia. ¶ P̃. Virtutes theologi
ce maxime ordinãt nos ad deum: cuʒ ergo dona pficiant
hoiem ſm q̃ moueť a deo: vr̃ q̃ debuiſſent poni aliq̃ do
na ptinētia ad theologicas virtutes. ¶ P̃. Sicʼ deꝰ timeť.
ita ēt amať: ⁊ i ipʒ aliqs ſpat: ⁊ de eo delectať. amor autē
ſpes ⁊ delectatio ſũt paſſiones condiuiſe timori. gº ſicʼ tior
poniť donũ: ita ⁊ alia tria debēt poni dona. ¶ P̃. Intelle
ctui adiũgiť ſapia q̃ regit ipm: fortitudini ãt cõſiliũ: pietati
aũt ſcia. gº ⁊ timori debuit addi aliqđ donũ directiuum:
incõuenīēter ergo ſeptē dona ſpũs ſancti enũerãnť. ¶ Sʒ
in cõtrariũ ē auctoritas ſcripture. Eſa. 11. ¶ Rñº. dõm q̃
ſicut dcm̃ ē: dona ſũt q̃dã hītus pficiētes hoiem ad hº q̃
pmpte ſeq̃ť inſtinctũ ſpũs ſci: ſicʼ vtutes morales pficiunt
vires appetitiuas ad obediēdũ rõi: ſicʼ ãt vires appetitiue
nate ſũt moueri p iperiũ rõnis: ita oēs vires humãe nate
ſũt moueri p iperiũ rõnis. ita oēs vires humane nate ſũt
moueri p inſtinctũ dei ſicʼ a q̃dã ſupiori potētia. ⁊ iõ i oībꝰ
viribꝰ hoīs q̃ pñt eē pncipia hũanoꝝ actuũ ſicʼ ſũt vtutes
ita ēt ſũt dona. ſ. in rõne ⁊ in vi appetitiua. rõ ãt ē ſpecula/
tiua ⁊ practica. ⁊ i vtraq; ꝯſideratť apphēſio vitatis: q̃ pti
net ad inuētiõem ⁊ ad iudiciũ de vitate. Ad apphēſionēʒ
igiť vitatis pficiť ſpeculatiua rõ p itellectũ: practica vº p
ꝯſiliũ ad recte ãt iudicãdũ ſpeculatiua q̃dē p ſapiam: pra/
ctica vº p ſciaʒ pficiť. appetitiua ãt vtꝰ i his q̃dē q̃ ſunt ad
alteꝝ pficiť p pietatē: i his ãt q̃ ſũt ad ſeipʒ pficiť p fortitu
dinē ꝯ̃ timorē piculoꝝ: ꝯ̃ ꝯcupiſcētiã vº iordinatã dlectabi
liuʒ p timorē: ſʒ illđ pu̾er. 16. Per timorē dñi declīat oīs
a malo. Et in pſal. Cõfige tiorē tuo carnes meas a iudici/
js. n. tuis timui. Et ſic pʒ q̃ hec dona extēdũt ſe ad oĩa ad
q̃ ſe extēdũt vtutes tã itellectuales q̃ʒ morales. ¶ Ad pm
gº dõm q̃ dona ſpũs ſci pficiunt hoiem in his q̃ ptinent
ad bñ viuēdũ: ad q̃ nõ ordīať ars: ſʒ ad exteriora factibi/
lia: ē. n. ars rõ recta nõ agibiliũ: ſʒ factibilium: vt dr̃. i. 6.
ethicoꝝ. Põt tñ ēt dici q̃ q̃tũ ad iſuſionē donoꝝ ars pti
net ad ſpũʒ ſcũʒ q ē pncipalr mouēs: nõ ãt ad hoies q ſũt
q̃dã organa eiꝰ dũ ab eo moueť: tēpantie ãt rñdet q̃dãmõ
donũ tioris: ſicʼ. n. ad vtutē tēpantie ptinet ſʒ eiꝰ ꝓpriã rõ/
nē vt aliqs recedat a delectatiõibꝰ prauis pp bonũ rõnis:
ita ad donũ tioris ptinet q̃ aliqs recedat a dlectatiõibꝰ pra
uis pp dei timorē. ¶ Ad 2m dõʒ q̃ nomen iuſtitie iponiť
a rectitudine rõis. ⁊ iõ nomē vtutis ē ꝯuenientiꝰ q̃ʒ nomē
doni: ſʒ nomē pietatis iportat reuerentiã quã habemꝰ ad
pr̃eʒ ⁊ ad pr̃iam. Et q: pr̃ oĩum deꝰ ē: ēt cultꝰ dei pietas
noiať: vt Aug. dicʼ. 10. de ci. dei. ⁊ iõ ꝯueniēť donũ q̃ aliqs
pp reuerētiã dei bonũ opať ad oēs: pietas noiať. ¶ Ad
3m dõʒ q̃ animꝰ hoīs nõ moueť a ſpũ ſcõ. niſi ei ſʒ aliquē
modũ vniať: ſicʼ inſtrʒ nõ moueť ab artifice niſi p ꝯtactuʒ
aut p aliquã aliã vnionē. Prima ãt vnio hoīs ē p fidem:
⁊ ſpē. ⁊ charitatē: vñ iſte vtutes pſupponũtur ad dona ſicʼ
radices q̃dã donoꝝ: vñ oĩa dona ptinēt ad has tres vtu/
tes: ſicut q̃dã deriuatiões pdictaꝝ vtutũ. ¶ Ad 4m dõm
q̃ amor: ſpes ⁊ delectatio hñt bonũ p obto: ſummuʒ aũt
bonũ deꝰ ē: vñ noĩa haꝝ paſſionũ trãſferũt ad vtutes theo
logicas: qbꝰ aĩa ꝯiungiť deo: timoris ãt obʒ ē malũ quod
deo nullo mõ cõpetit: vñ nõ iportat ꝯiunctionē ad deũ: ſʒ
magis receſſũ ab aliqbꝰ rebꝰ pp reuerētiã dei. ⁊ iõ nõ ē no
mē vtutis theologice: ſʒ doni qđ eminētiꝰ retrahit a malis
q̃ʒ vtꝰ moralis. ¶ Ad 5m dõʒ q̃ p ſapiam dirigiť ⁊ hoīs

itellectꝰ ⁊ boniſ affectꝰ: ⁊ ideo ponūt̄ duo correſpondentia ſapiētie tāq̄ȝ directiuo: ex parte q̄dē intellectꝰ donū itellectꝰ: ex pte āt effectꝰ donū timoris: rō. n. timēdi deū ꝑcipue ſumit̄ ex cōſideratione excellētie diuine q̄ȝ cōſiderat ſapiētia.

Ad quintuȝ ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ dona nō ſint cōnexa. Dic̄. n. aplus. 1. ad Cor. 12. Alij dat̄ ꝑ ſpūȝ ſermo ſapientie: alij ſmo ſcīe ſm eundem ſpūȝ. ſȝ ſapīa ⁊ ſcīa iter dona ſpūs ſcī cōputāt̄. ergo dona ſpūs ſcī dant̄ diuerſis: ⁊ nō ꝯnectūt̄ ſibinuiceȝ i eodem. ¶ Pꝫ. Augu. dic̄ i. 14. de ciui. dei: ꝙ ſcīa non pollēt fideles plurimi: q̄uis polleāt ipſa fide: ſȝ fidē cōcomitat̄ aliqͦ̄ de donis ad minꝰ donū timoris. ergo videt̄ ꝙ dona non ſint de neceſſitate cōnexa i vno ⁊ eodē. ¶ Pꝫ. Grego. i pmo moraliū dicit ꝙ minor ē ſapīa ſi itellectu careat: ⁊ valde inutilis ē itellectꝰ ſi ex ſapiētia nō ſubſiſtat: vile ē conſiliū cui opꝰ fortitudinis deeſt: ⁊ ualde fortitudo deſtituit̄ niſi ꝑ cōſiliū fulciat̄. nulla ē ſcīa ſi vtilitatē pietatis nō hꝫ: ⁊ valde inutilis ē pietas ſi ſcīe diſcretiōe caret: timor q̄ȝ ipſe ſi nō has virtutes habuerit ad nulliū opꝰ bone actōis ſurgit. ex qbꝰ videt̄ ꝙ vnū donū poſſit ſine alio hēri: nō ergo dona ſpūs ſcī ſūt cōnexa. ¶ Sȝ ꝯ ē qͦ̄ ibidē Grego. ꝓmittit dicens. Illud i Job filiorū ꝯuiuio ꝑſcrutādū videt̄ ꝙ ſemetipſos inuicē paſcūt. ꝑ filios āt Job de qbꝰ loqͭ: ſignificantur dona ſpūs ſcī. gͦ dona ſpūs ſcī ſūt ꝯnexa ꝑ hoc ꝙ ſeinuicē reficiūt. ¶ Rñꝰ dōm: ꝙ huiꝰ q̄ōnis vītas de facili ex ꝓmiſſis pōt hēri: dcm̄ ē. n. ſupra ꝙ ſic vires appetitiue diſponūt̄ ꝑ virtutes morales i cōparatōe ad regimē rōnis: ita oēs vires aīe diſponūt̄ ꝑ dona i cōparatōe ad ſpūȝ ſcm̄ mouētē. ſpiritꝰ āt ſctūs hītat i nobis ꝑ charitatē ſȝ illō Ro. 5. Charitas dei diffuſa ē i cordibꝰ noſtris ꝑ ſpūȝ ſcīȝ q datꝰ ē nobis ſicut ⁊ rō nr̄a ꝑficit̄ ꝑ prudētiā. vn̄ ſicut virtutes morales ꝯnectūtur ſibi inuicē in prudētia: ita dona ſpūs ſcī ꝯnectuntur ſibi inuicē i charitate: ita. ſ. ꝙ q charitatem hꝫ oīa dona ſpūs ſcī hꝫ: quoꝝ nulliū ſine charitate hēri pōt. ¶ Ad pmū ergo dōm: ꝙ ſapīa ⁊ ſcīa vno mō pn̄t ꝯſiderari ſm ꝙ ſūt grē gratis date: put. ſ. aliqs abūdat itm̄ i cognitōe reꝝ diuinaꝝ ⁊ humanaꝝ: vt poſſit ⁊̄ fideles iſtruere ⁊ aduerſarios ꝯfundere: ⁊ ſic loqtur ibi aplš de ſapīa ⁊ ſcīa. vn̄ ſignāter fit mētio de ſermone ſapiētie ⁊ ſciētie. Alioͦ pn̄t accipi put ſūt dona ſpūs ſcī: ⁊ ſic ſapīa ⁊ ſciētia nihil aliud ſūt q̄ȝ q̄dā ꝑfectiones hūane mētis ſm q̄s diſponit̄ ad ſequēdū inſtinctū ſpūs ſācti in cognitione diuinorū vel humanoruȝ ⁊ ſic pꝫ ꝙ huiuſmodi dona ſūt in omnibꝰ hn̄tibꝰ charitatē. ¶ Ad ſcd̄ȝ dōȝ: ꝙ Aug. loqͭ de ſcientia exponens ꝑdcāȝ auctoritateȝ aplī: vn̄ loqͭ de ſcīa ꝑdicto mō accepta ſcd̄m ꝙ eſt grā gratis data. qͦ̄ pꝫ ex hoc qͦ̄ ſubdit. aliud. n. eſt ſcire tātūmō qd homo credē debeat ꝓꝑ adipiſcēdā vitaȝ beatā: q̄ nō niſi eterna ē. aliud āt ē ſcire quēadmoduȝ hoc ſpm ⁊ pijs opitulet̄: ⁊ ꝯ impios defendat̄: quā ꝓprio appellare vocabulo ſciam videt̄ aplš. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſicut vno mō ꝯnexio vtutū cardinaliū ꝓbat̄ ꝑ hoc ꝙ vna earū ꝑficit̄ q̄dāmodo ꝑ aliā: vt ſupra dictū eſt. ita Greg. eodem modo vult ꝓbare ꝯnexionē donoꝝ ꝑ hoc ꝙ vnuȝ ſine alio ñ poteſt eē ꝑfectū. Uñ ꝓmittit dicēs Ualde ſingula q̄buȝ deſtituit̄: ſi ñ vna vtꝰ alij vtuti ſuffraget̄. ñ ergo dat̄ itelligi ꝙ vnū donū poſſit eē ſine alio: ſȝ q: intellectus ſi eſſet ſine ſapientia non poſſet eſſe donum: ſicut temperātia ſi eſſet ſine iuſticia non eſſet virtus.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ dona ſpūs ſācti ñ maneāt in pr̄ia. Dic̄. n. Greg. in. 2. moraliū. ꝙ ſpūs ſcūs ꝯ ſingula tētamēta ſeptē donis erudit mētem: ſȝ in pr̄ia ñ erūt aliq̄ tētamēta ſcd̄ȝ illud Eſa. 11. Non occidēt: ⁊ ñ nocebūt in monte ſācto meo. ergo dona ſpūs ſācti non erūt i pr̄ia. ¶ Pꝫ. Dona ſpūs ſācti ſūt habitꝰ q̄dā vt ſupra dcm̄ ē. fruſtra āt eēnt habitꝰ vbi actꝰ eē ñ pn̄t: actꝰ āt quorūdā donorū in pr̄ia eē ñ pn̄t. Dic̄. n. Gregoriꝰ in pmo moral̄. ꝙ intellectꝰ facit audita penetrare: ⁊ conſilium prohibet eſſe precipiteȝ: ⁊ fortitudo facit non metuere aduerſa. ⁊ pietas replet cordis viſcera operibꝰ miſericordie. hec autem non competūt ſtatui pr̄ie. ergo huiuſmodi dona non erunt in ſtatu glorie. ¶ Pꝫ. Donorum quedam ꝑficiūt hominem in vita contēplatiua: vt ſapīa ⁊ intellectus quedā in vita actiua: ut pietas ⁊ fortitudo: ſȝ actiua vita cū hac vita terminatur: vt Greg. dicit in. 6. moral̄. gͦ in ſtatu glīe non erūt omnia dona ſpūs ſācti. ¶ Sȝ ꝯ ē qͦ̄ Ambroſius dicit i libro de ſpū ſācto. Ciuitas dei illa hieruſaleȝ celeſtis non meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur: ſȝ ex vite fonte ꝓcedens ſpūs ſctūs cuiꝰ nos breui ſatiamur hauſtu: in illis celeſtibꝰ ſpiritibꝰ redūdātiꝰ videt̄ affluere pleno ſepteȝ vtutū ſpūaliuȝ feruēs meatu. ¶ Rñꝰ. dōm: ꝙ de donis dupl̄r poſſumꝰ loqui. Unoͦ q̄tū ad eſſentiā donorū. ⁊ ſic ꝑfectiſſime erūt in pr̄ia: ſicut pꝫ ꝑ auctoritateȝ Ambroſij inductā: cuius ratio eſt. q: dona ſpūs ſācti perficiunt menteȝ hūanā ad ſequendū motioneȝ ſpūs ſācti: qͦ̄ precipue erit in pr̄ia qn̄ deꝰ erit omnia in omnibus: vt dr̄. 1. ad Cor. 15. ⁊ qn̄ hō erit totalr̄ ſubditꝰ deo. Alio mō pn̄t cōſiderari q̄tū ad mām̄ circa quā operantur. ⁊ ſic i pn̄ti hn̄t opationē circa aliquā mām̄ circa quā nō habebunt opationē i ſtatu glorie. ⁊ ſm hoc nō manebunt in patria: ſicut ſupra de virtutibus cardinalibus dictū ē. ¶ Ad pmū gͦ dicēdū: ꝙ Greg. loqͭ ibi de donis ſȝ ꝙ cōpetūt ſtatui pn̄ti: ſic. n. donis ꝓtegimur ꝯ tētamēta malorū: ſȝ in ſtatu glorie ceſſantibꝰ malis ꝑ dona ſpūs ſcī ꝑficiemur in bono. ¶ Ad ſcd̄ȝ dōȝ: ꝙ Greg. i ſingulis donis ponit aliqd qͦ̄ trāſit cū ſtatu ꝑſēti. ⁊ aliqd qͦ̄ ꝑmanet i futuro. Dic̄. n. ꝙ ſapīa mētē de eternorū ſpe ⁊ certitudine reficit: quoꝝ duoruȝ ſpes trāſit: ſȝ certitudo remanet: ⁊ de itellectu dicit ꝙ i eo ꝙ audita penetrat: reficiēdo cor tenebras eiꝰ illuſtrat: quarū auditꝰ trāſit. q: nō docebit vir fratrē ſuū: vt dr̄ Hiere. 31. ſed illuſtratio mētis manebit. De cōſilio āt dicit ꝙ ꝓhibet eſſe ꝑcipitē qͦ̄ ē neceſſariū i pn̄ti. ⁊ iterū ꝙ rōne animū replet qͦ̄ ē neceſſariū ⁊̄ i futuro. De fortitudie vͦ dicit ꝙ aduerſa ñ metuit: qͦ̄ ē neceſſariū i pn̄ti. ⁊ iteꝝ ꝙ cōfidētie cibos apponit: qͦ̄ ꝑmanet ⁊̄ in futuro. De ſcīa vͦ vnū tm̄ pōt. ſ. ꝙ ignorātie ieiuniū ſuperat qͦ̄ ptinet ad ſtatū ꝑſētē. ſed qͦ̄ addit i vētre mētis: pōt figuralr̄ itelligi repletio cognitionis. q̄ pertinet ⁊̄ ad ſtatū futurū. De pietate vͦ dicit ꝙ cordis viſcera miſericordie operibꝰ replet qͦ̄ q̄dē ſm verba ptinet tm̄ ad ſtatū ꝑſentē: ſȝ ipē itimꝰ affectꝰ ꝓximoꝝ ꝑ uiſcera deſignatus: ptinet ⁊̄ ad futurū ſtatum: in quo pietas nō exhibebit miſericordie opa: ſed cōgratulationis affectum. de timore vero dicit ꝙ pmit mentē. ne de preſentibus ſupbiat: qͦ̄ ptinet ad ſtatū ꝑſentē: ⁊ qͦ̄ de futuris cibos ſpei conſortat: qͦ̄ etiam pertinet ad ſtatum preſenteȝ q̄tum ad ſpem: ſed poteſt etiam ad ſtatum futurum pertinere q̄tum ad confortationem de rebus hic ſperatis et ibi obtentis. ¶ Ad tertiū dicendū ꝙ ratio illa procedit de donis q̄tū ad māȝ: opa. n. actiue vite ñ erūt mā donoruȝ: ſed oīa hēbūt actus ſuos circa ea q̄ ptinēt ad vitam contēplatiuam. que eſt vita beata.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ dignitas donorū nō attēdat̄ ſm enumerationem q̄ enumerantur: Eſa. 11. Illud. n. videt̄ eē potiſſimum in donis qͦ̄ maxie deꝰ ab hoīe reqrit. ſȝ maxime reqrit dͦ ab homine timorē. Dicit̄. n. Deutro. 10. Et nūc Iſrael qd dn̄s deꝰ tuus petit a te niſi vt timeas dn̄ȝ deū tuum. Et Malach. primo dicit̄. Si ego dn̄s vbi timor meus. ergo videt̄ ꝙ timor q enumerat̄ vltimo nō ſit infimū donoruȝ: ſed maximū. ¶ Pꝫ. Pietas videt̄ eē quoddam bonum vl̄e. Dicit. n. aplš. 1. ad Thimoth. 4. ꝙ pietas ad omnia vtilis eſt: ſȝ bonū vl̄e ꝑfert particularibꝰ bonis. ergo pietas q̄ penultimo enumeratur: videt̄ eē potiſſimum donoꝝ. ¶ Pꝫ. Sciētia ꝑficit iudiciū hominis: ꝯſiliuȝ āt ad igſitionē ptinet. ſȝ iudiciū ꝑeminet igſitiōi. ergo ſcīa ē potiꝰ donū q̄ȝ cōſiliū: cuȝ tm̄ poſt enumeretur. ¶ Pꝫ. fortitudo ptinet ad vim appetitiuaȝ: ſcientia āt ad rōnē. ſȝ rō ē eminentior q̄ȝ vis appetitiua. ergo ⁊ ſciētia eſt eminētiꝰ donuȝ q̄ȝ fortitudo: q̄ tm̄ prio enūerat̄: nō ergo dignitas donorū attēdit̄ ſȝ ordinē enūeratiōis eoꝝ. ¶ Sȝ ꝯ ē qͦ̄ Aug. dic̄ i libro de ſer. do. in mōte. Uidet̄ mihi ſeptiformis opatio ſpūs ſcī: de qua Eſa. loquit̄ hiſq̄ gradibꝰ ſentētijſq̄ cōgruere: de quibus fit mentio Matth. 5. ſed intereſt ordinis: nā ibi. ſ. i Eſa. enumeratio ab excellētioribus cepit: hic vͦ ab inferioribꝰ. ¶ Rñꝰ. dōm: ꝙ dignitas donoꝝ dupl̄r pōt at/

ctedi. Unoꝰ ſimplr.ſ.ꝑ cōparationē ad ꝓprios actus: put ꝓcedūt a ſuis ꝑncipijs. Alioꝰ ſm quid.ſ.ꝑ cōparationez ad mām. Simplr āt loquēdo de dignitate donoꝝ. eadē ē rō cōparatiōis i ipſis: ⁊ i virtutibꝰ.q: dona ad oēs actꝰ potētiaꝝ aīe ꝑficiūt hoīez ad q̄s ꝑficiūt v̓tutes: ut ſupra dcm̄ ē: vn̄ ſicut v̓tutes itellectuales ꝑferūtur virtutibꝰ moralibꝰ ⁊ in ipſis virtutibꝰ itellectualibꝰ cōtēplatiue preferūt actiuis: vt ſapiētia: intellectꝰ: ⁊ ſcia prudētie ⁊ arti. Ita tn̄ ꝙ ſapientia ꝑfertur itellectui: ⁊ intellectus ſcie: ſicut prudentia ⁊ ſyneſis eubolie. Ita etiā i donis ſapiētie ⁊ itellectꝰ: ſciētia ⁊ cōſiliū ꝑferūt pietati ⁊ fortitudini ⁊ timori: i qbꝰ etiaz pietas ꝑfert fortitudini: ⁊ fortitudo timori: ſicut iuſticia fortitudini. ⁊ fortitudo tēperātie: ſꝫ q̄ntū ad mām fortitudo et cōſiliū preferunt ſcientie: ⁊ pietati. quia.ſ. fortitudo ⁊ conſiliū hñt i arduis locū: pietas āt ⁊ ēt ſcia i cōibꝰ. Sic igitur donoꝝ dignitas ordini enumerationis rn̄det. partim qdez ſimplr ſm ꝙ ſapiētia ⁊ intellectꝰ oībꝰ ꝑferūt: partim autē ſm ordinē materie: ſm ꝙ cōſiliū ⁊ fortitudo ꝑferunt ſcie ⁊ pietati. ¶ Ad p̄mū g° dōm: ꝙ timor maxie reqritur q̄ſi p̄mordiū quoddā ꝑfectōis donoꝝ. q: initiū ſapie timor dn̄i: nō ꝓp hoc ꝙ ſit ceteris dignius. ꝑus.n.ē ſꝫ ordinem generationis: vt aliqs recedat a malo qđ fit ꝑ timorē: vt dr̄ Prouer.16. q̄ ꝙ operet̄ bonū: qđ fit ꝑ alia dona. ¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ pietas nō cōparat̄ i verbis apl̄i oībꝰ donis dei: ſed ſoli corporali exercitatōi de q̄ ꝓmittit ꝙ ad modicū vtilis ē. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſcia ⁊ ſi preferatur ꝯſilio rōne iudicij tn̄ cōſiliū ꝑfert̄ rōne mē: nā ꝯſiliū nō hꝫ locū niſi i arduis: vt dr̄ in.3. Ethi. ſed iudiciū ſcie in oībꝰ locū hꝫ. ¶ Ad q̄rtū dōm: ꝙ dona directiua q̄ ꝑtinēt ad rōnē donis exequētibꝰ digniora ſūt ſi ꝯſiderent ꝑ cōparationem ad actꝰ put egrediunt̄ a potētijs: rō.n. appetitiue ꝑeminet: vt regulās regulato: ſed rōne mē adiungit̄ cōſiliū fortitudini: ſic directiuū exeq̄nti: ⁊ ſilr ſcia pietati. q: ſ. cōſiliū ⁊ fortitudo i arduis locū hñt: ſcia āt ⁊ pietas ēt i cōibꝰ: ⁊ iđ cōſiliū ſil' cuz fortitudine rōne materie numerat̄ an̄ ſciam ⁊ pietatem.

Ad octauū ſic proceditur. Uꝫ ꝙ v̓tutes ſint ꝑferēde donis. Dicit.n. Auguſtinus i.15. de tri. de charitate loquēs. Nullū ē iſto dei dono excellētius: ſolū ē qđ diuidit iter filios regni eterni: ⁊ filios ꝑditiōis eterne: dant̄ ⁊ alia ꝑ ſpūꝫ ſcūꝫ munera. ſed ſine charitate nichil ꝓſunt. ſed charitas ē virtus. ergo virtꝰ ē potior donis ſpūs ſcī. ¶ P̄. ea q̄ ſūt p̄ora naturalr̄ vident̄ eē potiora: ſed virtutes ſunt p̄ores donis ſpūs ſcī. Dicit eniz Greg. in.2. moraliū ꝙ donū ſpūs ſcī in ſubtra mente: ante alia iuſticiā: prudentiā: fortitudinē: tēperantiā format. ⁊ ſic eandē mentē ſeptē moꝝ virtutibꝰ.i. donis tēperat: vt ꝯ ſtultitiā ſapiaꝫ: ꝯ hebetudinez itellectū: ꝯ p̄cipitationez ꝯſiliū: ꝯ timorē fortitudinem: ꝯ ignorantiam ſcientiam: ꝯ duriciā pietatem: cōtra ſuperbiam dei timorem. ergo v̓tutes ſunt potiores donis. ¶ P̄. Uirtutibꝰ nullus male vti pōt: vt Aug. dicit. Donis āt pōt aliquis male vti. Dicit eni Gregorius i p̄mo moral. ꝙ hoſtiā nr̄e p̄cis immolamꝰ ne ſapiētia eleuet: ne intellectꝰ dū ſubtilr currit oberet. ne conſiliū dum ſe multiplicat confundat: ne fortitudo dum fiduciam p̄bet p̄cipitet: ne ſcia dum nouit ⁊ non diligit inflet: ne pietas dum ſe infra rectitudinem inclinat intorqueat ne timor duz plus iuſto trepidat in deſperationis foueā mergat. ergo virtutes ſunt digniores donis ſpūs ſcī. ¶ Sed ꝯtra ē ꝙ dona dātur in adiutoriuz virtutū ꝯ defectꝰ: vt pꝫ in auctoritate iducta. ⁊ ſic vr̄ ꝙ ꝑficiant qđ virtutes perficere non pñt: ſunt ergo dona potiora virtutibus. ¶ Rn̄° dōm ꝙ ſicut ex ſupra dictis pꝫ: virtutes in tria gn̄a diſtinguunt̄: ſunt.n. quedā v̓tutes theologice: q̄dā itellectuales q̄dā morales. Uirtutes qdē theologice ſūt qbꝰ mēs hūana deo ꝯiūgit̄. Uirtutes āt itellectuales ſūt qbꝰ rō ipa ꝑficitur. Uirtutes āt morales ſūt qbꝰ vires appetitiue ꝑficiūt ad obediēdū rōni. Dona āt ſpūs ſcī ſūt qbꝰ oēs vires aīe diſponūt ad hꝰ ꝙ ſubdant̄ motiōi diuīe. Sicut ergo eadē vr̄ eē cōꝑatio donoꝝ ad v̓tutes theologicas ꝑ q̄s hō vnit̄ ſpūi ſcō mouēti: ſic v̓tutū moraliū ad v̓tutes itellectuales ꝑ q̄s ꝑficit̄ rō: q̄ ē v̓tutū moraliū motiua. Un̄ ſic v̓tutes itellectuales ꝑferūt v̓tutibꝰ moralibus: ⁊ regulant eas: ita v̓tutes theologice ꝑferūt donis ſpūs ſcī: ⁊ regulāt ea. Un̄ Greg. dic̄ i p̄° moral. ꝙ neq; ad denarij ꝑfectōez ſeptem filij.i. ſeptē dona ꝑueniūt: niſi i fide ⁊ ſpe: ⁊ charitate fuerit oē qđ agūt. Sꝫ ſi cōparemꝰ dona ad alias v̓tutes itellectuales vl' morales: dona ꝑferūt v̓tutibꝰ. q: dona ꝑficiūt vires aīe i cōꝑatiōe ad ſpūm ſcm̄ mouētē: v̓tutes āt ꝑficiunt vl' ipaꝫ rōez: vl' alias vires i ordine ad rōem. Manifeſtuꝫ ē āt ꝙ ad altiorē motorē opꝫ maiori ꝑfectione mobile eē diſpoſitū. Un̄ ꝑfectiora ſūt dona v̓tutibꝰ. ¶ Ad p̄m g° dōm ꝙ charitas ē vtꝰ theologica de q̄ ꝓcedimꝰ ꝙ ſit potior donis. ¶ Ad 2m dōm ꝙ aliqđ eſt prius altero duplr. Uno mō ordine ꝑfectionis ⁊ dignitatis. ſic dilectio dei eſt prior dilectiōe ꝓximi: ⁊ hꝰ mō dona ſūt p̄ora v̓tutibꝰ itellectualibꝰ ⁊ moralibꝰ: poſteriora v̓o v̓tutibꝰ theologicis. alio mō ordie gn̄atiōis ſeu diſpōnis: ſic dilectio ꝓximi p̄cedit dilectiōem dei q̄ntū ad actū: ⁊ ſic v̓tutes morales ⁊ intellectuales p̄cedūt dona: q: ꝑ hꝰ ꝙ hō bn̄ ſe hꝫ circa rōez ꝓpriā: diſponit̄ ad hꝰ ꝙ hō ſe bn̄ hēat in ordine ad deum. ¶ Ad 3m dōm ꝙ ſapia ⁊ intellectꝰ: ⁊ alia hmōi ſunt dona ſpūs ſancti ſm ꝙ charitate iformātur: que nō agit ꝑperaꝫ: vt dr̄.1. ad Cor.13. ⁊ iđ ſapia ⁊ intellectu: ⁊ alijs hmōi nullus male vtitur ſm ꝙ ſunt dona ſpūs ſancti: ſed ad hꝰ ꝙ a charitatis perfectione non recedant vnum ab altero adiuuat̄: hoc ē qđ Gregorius intendit dicere.

¶ Queſtio. lxix.

d

Einde conſiderandū ē de beatitudinib. ¶ Circa hoc q̄runt̄ quatuor. P̄rio vtꝝ beatitudines a donis ⁊ v̓tutibꝰ diſtinguāt̄. 2° d̄ premijs beatitudinū vtꝝ ꝑtineant ad hanc vitā. 3° de nūero beatitudinū. 4° de ꝯueniētia p̄mioꝝ que eis attribuunt̄.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ beatitudines a virtutibꝰ ⁊ donis nō diſtinguāt̄. Aug..n. in libro de ſermone dn̄i in mōte attribuit beatitudines in Matth. enumeratas donis ſpūs ſcī. ambroſius āt ſuper Luchā attribuit beatitudines ibi enumeratas quatuor virtutibꝰ cardinalibꝰ. ergo beatitudies nō diſtinguunt̄ a v̓tutibus ⁊ donis. ¶ P̄. Humane volūtatis nō ē niſi duplex regula.ſ. rō: ⁊ lex eterna: vt ſupra dcm̄ eſt: ſꝫ v̓tutes ꝑficiunt hoīem i ordine ad rōnem: dona aūt i ordine ad legem eternaꝫ ſpūs ſcī: vt ex dcis pꝫ. ergo nō pōt eſſe aliqđ aliud ꝑtinēs ad rectitudinē volūtatis hūane p̄ter virtutes ⁊ dōa: nō ergo beatitudines ab eis diſtinguunt̄. ¶ P̄. In enumeratione beatitudinū ponit̄ mitias ⁊ iuſtitia: ⁊ miſericordia: q̄ dn̄r eē q̄daꝫ v̓tutes. ergo beatitudies nō diſtinguūt̄ a donis ⁊ virtutibꝰ. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ q̄daꝫ enumerant̄ iter beatitudines q̄ nec ſunt v̓tutes: nec dona ſic paupertas ⁊ luctus ⁊ pax: differūt ergo beatitudines a v̓tutibꝰ ⁊ a dōis. ¶ Rn̄° dōꝫ: ꝙ ſic ſupra dcm̄ eſt: beatitudo eſt vltimꝰ finis hūane vite: dr̄.n. aliqs iam finē hr̄e ꝓp ſpem finis optinēdi. vn̄ ⁊ phs dic̄ i p̄mo ethicoꝝ: ꝙ pueri dn̄r bti ꝓp ſpē. Et aplus dic̄ Ro.8. Spe ſalui facti ſumꝰ. Spes āt de fine cōſequendo inſurgit ex hoc ꝙ aliquid ꝯuenienter mouet̄ ad finē: ⁊ appropinquat ad ipm̄: qđ qdē fit ꝑ aliquam actionē. Ad finē āt beatitudinis mouet̄ aliqs: ⁊ appropinquat per operationes virtutum: ⁊ precipue per operationes donorum: ſi loquamur de beatitudine eterna: ad quā ratio nō ſufficit: ſꝫ in eā inducit ſpūs ſcūs: ad cuiꝰ obediētiaꝫ ⁊ ſequelā per dona ꝑficimur. ⁊ iđ beatitudines diſtinguūtur qdē a v̓tutibꝰ ⁊ donis: nō ſic hitꝰ ab eis diſtincti: ſꝫ ſic actꝰ diſtinguunt̄ ab habitibꝰ. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ Aug. ⁊ ambroſiꝰ attribuūt beatitudines donis ⁊ virtutibꝰ ſic actꝰ attribuunt̄ habitibꝰ. dona āt ſunt eminētiora v̓tutibus cardinalibꝰ: vt ſupra dcm̄ eſt. ⁊ iđ ambroſiꝰ exponēs beatitudines turbis ꝓpoſitas: attribuit eas v̓tutibꝰ cardinalibꝰ. Aug. āt exponēs beatitudines diſcipulis ꝓpoſitas i mōte tanq̄ ꝑfectioribꝰ: attribuit eas donis ſpūs ſcī. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ rō illa ꝓbat ꝙ non ſunt alij habitus rectificātes humanaꝫ vitā p̄ter v̓tutes ⁊ dona. ¶ Ad tertiū dōꝫ ꝙ mititas accipit̄ ꝓ actu māſuetudinis. Et ſilr dōm ē de iuſtitia ⁊ miſericordia: ⁊ q̄uis hec videant̄ eſſe virtutes

attribuuntur tñ donis.q2 etiā dona perficiunt hoīem circa
oīa circa que perficiunt virtutes: vt dcm̄ eſt.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit. Videt̄ ꝙ p̄mia q̄ at
tribuunt̄ beatitudinib⁹ nō ꝑti/
neāt ad hāc vitā. Dn̄r.n.aliq beati ꝑꝑ ſpē p̄mioꝝ: vt dcm̄
eſt: ſꝫ obꝫ ſpei beatitudo eſt futura.ergo p̄mia iſta ꝑtinent
ad vitā futurā. ℂ Pꝫ. Luch.6.ponunt̄ q̄dā pene ꝑ oppo/
ſitū ad btitudīes: cū dr̄. Ve vobis q eſtis ſaturati.q2 eſu
rietis: ve vobis q ridetis nūc: q2 lugebitis ⁊ flebitis: ſꝫ iſte
pene non intelligunt̄ in hac vita.q2 frequenter hoīes i hac
vita non puniunt̄: ſm̄ illud Job.21. Ducūt in bonis dies
ſuos.ergo nec premia beatitudinū ꝑtinent ad hāc vitam.
ℂ Pꝫ. Regnū celoꝝ qḋ ponit̄ p̄mium paupertatis ē bea
titudo celeſtis: vt Aug.dic̄.19.de ci.dei. plena ēt ſaturitas
nō niſi in futura vita habet̄: ſm̄ illud pſal. Satiabor: cū ap
paruerit gloria tua: viſio ēt dei ⁊ manifeſtatio filiatiōis diui
ne ad vitā futurā ꝑtinent: ſm̄ illud.1.Jo.3. Nūc filij dei ſu
mus: ⁊ nōdum apparuit qd erimus: ſcimus qm̄ cū appa
ruerit: ſimiles ei erimus: qm̄ videbim⁹ eū ſicuti ē.ergo pre
mia illa ꝑtinēt ad vitā futurā. ℂ Sꝫ ꝯ eſt qḋ Aug. dic̄ i li/
bro de ſermone dn̄i i mōte. Iſta qdē i hac vita ꝯpleri poſſūt
ſicē ꝯpleta i ap̄lis eē credim⁹: nā illa omnimoda ⁊ i angeli/
cā formā mutatio q̄ poſt hāc vitā ꝓmittit̄: nullis vbis ex/
poni pōt. ℂ Rn̄ſ° dicēdū ꝙ circa iſta p̄mia expoſitores ſacre
ſcripture diuerſimode ſunt locuti. Quidā.n. oīa iſta p̄mia
ad futurā beatitudinē ꝑtinere dn̄t.ſicē ambroſi⁹ ſup Luch.
Aug.vero dic̄ ea ad p̄ſentē vitā pertinere. Chryſoſtomus
āt i ſuis homelijs q̄dā eoꝝ dic̄ ꝑtinet̄ ad futurā vitā.q̄daꝫ
āt ad p̄ſentē. Ad cui⁹ euidētiā ꝯſiderandū ē ꝙ ſpes future
beatitudinis pōt eē in nobis ꝑꝑ duo. Primo qdē ꝑꝑ ali/
quā p̄parationē vel diſpōnem ad futurā beatitudinē qḋ ē
ꝑ modū meriti.alio mō ꝑ quādā ichoationē iperfectā futu
re beatitudinis i viris ſanctis: ēt i hac vita.aliter.n. habet̄
ſpes fructificatiōis arboris cū vireſcit frōdib⁹: ⁊ alr̄ cū iaꝫ
primordia fructuū icipiūt appere. Sic igr̄ ea q̄ i beatitu/
dinib⁹ tangunt̄ tanq̄ꝫ merita: ſunt q̄dā p̄parationes vel di
ſpōnes ad beatitudinē vel ꝑfectā vel ichoatā: ea vͦ q̄ po/
nunt̄ tanq̄ꝫ p̄mia: pn̄t eē vel ipſa beatitudo ꝑfecta: ⁊ ſic ꝑti
nent ad futurā vitā: vel aliqua inchoatio beatitudinis: ſicē ē
i viris ꝑfectis. ⁊ ſic p̄mia ꝑtinēt ad p̄ſentē vitā: cū.n.aliqs i
cipit ꝓficere i actib⁹ virtutū ⁊ donoꝝ pōt ſperari de eo ꝙ
ꝑueniat: ⁊ ad ꝑfectionē vie: ⁊ ad perfectionē p̄rie. ℂ Ad
p̄mū ḡ dicēdū: ꝙ ſpes eſt de futura beatitudine: ſicē de vlti/
mo fine: pōt ēt eſſe: ⁊ de auxilio gr̄e: ſicē de eo qḋ duc̄ ad fi
nē ſm̄ illud p̄s. In deo ſperauit cor meū ⁊ adiutus ſum.
ℂ Ad ſcḋm dicēdū: ꝙ mali ⁊ſi interdū i hac vita tēporales
penas nō patiant̄.patiunt̄ tñ ſpūales: vn̄ Aug. dic̄ i p̄mo
ꝯfeſ. Iuſſiſti dn̄e: ⁊ ſic eſt: vt pena ſibi ſit inordinatus aius
Et ph̄s dic̄ in.9.ethi.de malis ꝙ ꝯtendit ipſoꝝ aīa: ⁊ hoc
qdē huc trahit: illud aūt illuc. Et poſtea ꝯcludit. Si āt ſic
miſeꝝ eſt malū eē: fugiēdū ē malitiā intēſe: ⁊ ſimilr ecōuer
ſo boni: ⁊ſi i hac vita q̄nq̄ꝫ nō habeāt corporalia p̄mia: nū
q̄ꝫ tñ deficiūt a ſpūalib⁹: ēt in hac vita: ſm̄ illud Math.9.
⁊ Mar.10. Centuplū accipietis ēt i hoc ſeculo. ℂ Ad 3ᵐ
dicēdū: ꝙ oīa illa p̄mia ꝑfecte qdē ꝯſumabunt̄ i vita futura
ſꝫ iterim ēt in hac vita quodāmō inchoant̄: nā regnū celo
rū: vt Aug. dic̄: pōt itelligi ꝑfecte ſapie initiū: ſm̄ ꝙ incipit
in eis ſpūs regnare. Poſſeſſio ēt terre ſignificat affectū bo
nū aīe qeſcētis ꝑ deſideriū in ſtabilitate hereditatis ꝑpetue
ꝑ terrā ſignificate. Conſolant̄ āt in hac vita ꝑ ſpūm ſcm̄: q
paraclytus.i.ꝯſolator dr̄ participādo. Saturādo ēt in hac
vita illo cibo de quo dn̄s dicit. Meus cibus ē vt faciā vo/
luntatē p̄ris mei. In hac ēt vita ꝯſequunt̄ homies miſe/
ricordiā dei. In hac etiam vita purgato oculo ꝑ donū itel
lectus deus quodāmodo videri pōt. Similr ēt in hac vita
q motus ſuos pacificāt ad ſimilitudinē dei accedentes filij
dei nominant̄: tñ hec ꝑfectius erunt in p̄ria.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ incōuenienter enu
merent̄ beatitudines. attribuūt̄ .n.
beatitudines donis: vt dcm̄ eſt. donoꝝ āt q̄dā pertinēt ad
vitā ꝯtēplatiuā.ſ.ſapia ⁊ intellectus: nulla āt beatitudo po
nit̄ in actu ꝯtemplatiōis: ſꝫ oēs i his q̄ ꝑtinēt ad vitā actiuā
ergo inſufficienter beatitudines enumerant̄. ℂ Pꝫ. Ad vi
taꝫ actiuaꝫ nō ſolū ꝑtinent dona exequētia: ſꝫ ēt q̄daꝫ dona
dirigētia: vt ſcia ⁊ ꝯſiliū: nihil āt ponit̄ inter beatitudines
qḋ directe ad actū ſcie vel ꝯſilij ꝑtinere videat̄. ergo inſuf
ficienter beatitudines tangunt̄. ℂ Pꝫ. Inter dona exequē
tia in vita actiua timor ponit̄ ad paupertatē ꝑtinere: pietas
āt vr̄ ꝑtinere ad beatitudinē miſericordie: nihil āt ponit̄ di
recte ad fortitudinē ꝑtinens ergo inſufficienter enumerant̄
beatitudines. ℂ Pꝫ. In ſacra ſcriptura tangunt̄ multe alie
beatitudines: ſicē Job.5.dr̄. Beatus hō q corripit̄ a deo.
Et in p̄s dr̄. Beat⁹ vir q nō abijt in ꝯſilio ipioꝝ. Et Pro
uer.3. Beatus vir q inuenit ſapiam.ergo inſufficiēter bea
titudines enumerant̄. ℂ Sꝫ ꝯ vr̄ ꝙ ſuꝑflue enumerent̄:
ſunt.n.ſeptē dona ſpūs ſci: beatitudines āt tangunt̄ octo.
ℂ Pꝫ. Luce.6.ponunt̄ q̄tuor tm̄ beatitudines. ſuꝑflue er
go enumerant̄ ſeptē vel octo in Math. ℂ Rn̄ſ° dicēdū: ꝙ
btitudines iſte ꝯuenientiſſime enumerant̄. Ad cuius euidē
tiā eſt ꝯſiderandū ꝙ triplicē btitudinē aliq poſuerūt: qdaꝫ
.n. poſuerūt btitudinē in vita voluptuoſa: qdaꝫ in vita acti
ua: qdā vͦ in vita ꝯtemplatiua. Hē āt tres btitudines di/
uerſimode ſe hn̄t ad btitudinē futurā cui⁹ ſpe dicimur hic
beati. Naꝫ btitudo voluptuoſa q2 falſa ē ⁊ rōni ꝯria ipedi
mentū ē btitudinis future. Beatitudo vͦ actiue vite di/
ſpoſita ē ad beatitudinē futurā. Beatitudo āt ꝯtēplatiua ſi
ſit ꝑfecta ē eſſentialr̄ ipſa futura btitudo: ſi autem eſt im/
perfecta ē q̄dā inchoatio ei⁹: ⁊ iō dn̄s p̄mo qdē poſuit q̄ſ/
dā btitudines q̄ſi remouētes ipedimētū voluptoſe btitudi/
nis. Cōſiſtit.n. voluptuoſa vita in duobus. Primo qdē i af/
fluētia exterioꝝ bonoꝝ: ſiue ſint diuitie: ſiue ſint honores: a
qb⁹ qdē retrahit̄ hō ꝑ vtutē: ſic vt moderate eis vtat̄: ꝑ
donū āt excellētiori mō: vt.ſ. hō totalr̄ ea ꝯtēnat. Vn̄ p̄ma
beatitudo ponit̄. Beati pauperes ſpū. qḋ pōt referri vel
ad ꝯtemptū diuitiaꝝ: vel ad ꝯtēptū honoꝝ: qḋ fit ꝑ humi
litatē. Scḋo vͦ voluptuoſa vita ꝯſiſtit in ſequēdo ꝓprias
paſſiones: ſiue iraſcibilis: ſiue ꝯcupiſcibilis. A ſequela autē
paſſionū iraſcibilis retrahit vtus. ne hō in eis ſuꝑfluat ſm̄
regulā rōnis: donū āt excellētiori mō. vt.ſ. hō ſm̄ volūta/
tē diuinā totalr̄ ab eis tranquillus reddat̄. Vn̄ ſcḋa beatitu/
do ponit̄. Beati mites. A ſeq̄la vͦ paſſionū ꝯcupiſcibilis
retrahit vtus moderate huiōi paſſionib⁹ vtēdo: donū vͦ
eas ſi neceē fuerit totalr̄ abijciendo: q̄nimmo ſi neceſſariuꝫ
fuerit voluntariū luctū aſſumant. Vn̄ tertia beatitudo po/
nit̄. Beati q lugent. actiua vͦ vita i his ꝯſiſtit p̄cipue q̄ ꝓ/
ximis exhibemus: vel ſub rōne debiti: vel ſub rōne ſpon
tanei bn̄ficij. ⁊ ad p̄mū qdē nos vtus diſponit: vt ea q̄ de/
bemus ꝓximis nō recuſemus exhibere: qḋ ꝑtinet ad iu/
ſtitiā: donū āt ad hoc ipm̄ abūdantiori quodā affectu nos
inducē: vt.ſ. feruēti deſiderio opa iuſtitie ipleam⁹: ſicē feruē
ti deſiderio eſuriēs ⁊ ſitiēs cupit cibum vel potū. Vn̄ q̄rta
btitudo ponit̄. Beati q eſuriūt ⁊ ſitiūt iuſtitiā. Circa ſpon
tanea vͦ dona nos ꝑficē vtus: vt illis donemus qb⁹ rō di/
ctat eē donādū: puta amicis: aut alijs nobis coniūctis: qḋ
ꝑtinet ad vtutē liberalitatis: ſꝫ donū ꝑꝑ dei reuerētiā ſolū
neceſſitatē ꝯſiderat i his qb⁹ gratuita bn̄ficia p̄ſtat: vn̄ dr̄
Luce.14. Cū facis prandiū aut cenā noli vocare amicos
aut fr̄es tuos ⁊c̄. ſꝫ voca paupes ⁊ debiles ⁊c̄. qḋ ꝓprie
ē miſereri: Et iō q̄nta btitudo ponit̄. Beati miſericordes.
Ea vͦ q̄ ad ꝯtēplatiuā vitā ꝑtinēt: vel ſūt ipſa beatitudo fi
nalis: vel aliqua ichoatio ei⁹. ⁊ iō nō ponūt̄ in btitudinib⁹
tanq̄ꝫ merita: ſꝫ tanq̄ꝫ p̄mia. ponunt̄ āt tanq̄ꝫ merita effe/
ct⁹ actiue vite qb⁹ hō diſponit̄ ad ꝯtēplatiuā vitā. effectus
āt actiue vite q̄tū ad vtutes ⁊ dona qb⁹ hō ꝑficit̄ in ſeip/
ſo eſt mūdicia cordis: vt.ſ. mēs hoīs paſſionib⁹ nō iquinet̄
Vn̄ ſexta btitudo ponit̄. Beati mūdo corde. Quantū vͦ
ad vtutes ⁊ dona qb⁹ hō ꝑficit̄ in ꝯparatiōe ad ꝓximū ef
fectus actiue vite ē pax: ſm̄ illud Eſa.30. Op⁹ iuſtitie pax
Et iō ſeptima btitudo ponit̄. Beati pacifici. ℂ Ad p̄imū
ergo dicēdū: ꝙ act⁹ donoꝝ ꝑtinētiū ad vitā actiuā exp̄mū
tur in ipſis meritis: ſꝫ act⁹ donoꝝ ꝑtinētiū ad vitā ꝯtempla
tiuā exp̄muntur in p̄mijs rōne iā dcā. videre.n. deuꝫ r̄ndet
dono intellectus: ⁊ ꝯformari deo quadam filiatiōe adopti
ua pertinet ad donū ſapientie. ℂ Ad ſcḋm dicēdū: ꝙ in his

que pertinent ad actiuam vitam cognitio non queritur ꝓ/
pter ſeipſam: ſȝ ꝓꝑ opationē: vt ēt phs dicit in .2. ethi. Et iō
q: beatitudo aliqd vltimū importat: nō cōputant̄ iter btī/
tudines actus donoꝝ dirigentiū ī vita actiua: quos. ſ. elici/
unt: ſicut ꝯſiliari ē actus conſilij: ⁊ iudicare eſt actus ſcie: ſȝ
magis attribuunt̄ eis actus operatiui in qbus dirigunt̄. ſicͭ
ſcie lugere: ⁊ ꝯſilio miſereri. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in attri
butione btitudinū ad dona pn̄t duo ꝯſiderari. Quoꝝ vnū
eſt ꝯformitas mā̄e. ⁊ ſm̄ hoc prime oēs q̄nq; btitudines
pn̄t attribui ſcie ⁊ ꝯſilio tanq̄ȝ dirigētibus. ſȝ iter dona exe
quentia diſtribuunt̄: ita. ſ. ꝙ eſuries ⁊ ſitis iuſtitie ⁊ ēt mi/
ſericordia ptineāt ad pietatē q̄ ꝑficit hoīem in his que ſunt
ad alteꝝ. mititas āt ad fortitudinē. Dicit. n. ambroſius ſuꝑ
Lucā. ꝙ fortitudinis eſt irā vincere: indignationē cohibe/
re. eſt. n. fortitudo circa paſſiones iraſcibilis: paupertas ve
ro ⁊ luctus ptinēt ad donum timoris: quo hō ſe retrahit a
cupiditatibus ⁊ delectationibus mūdi. Alio mō poſſum⁹
in his beatitudinibus ꝯſiderare motiua ipſaꝝ. ⁊ ſic q̄ꝫtū ad
aliqua eoꝝ oȝ aliter attribuere: ꝑcipue. n. ad māſuetudinē
monet reuerētia ad deū: q̄ ptinet ad pietatē: ad lugendum
āt mouet ꝑcipue ſcia: per quā hō cognoſcit defectus ſuos
⁊ reꝝ mūdanaꝝ. ſm̄ illud Eccleſiaſtes pͥmo. Qui addit
ſciam: addit ⁊ dolorē. Ad eſuriendū āt iuſtitie opa ꝑcipue
mouet aī fortitudo: ad miſerēdum v̄o ꝑcipue mouet con
ſiliū dei: ſm̄ illō Daniel. 4. Conſiliū meū regi placeat: pec
cata tua elēoſynis redime: ⁊ iniquitates tuas miſericordi/
is paupeꝝ. Et hūc modū attributionis ſeq̄tur Augu. in li/
bro de ſermone dn̄i in mōte. ¶ Ad quartū dōȝ: ꝙ neceſſe
eſt beatitudines oēs q̄ in ſacra ſcriptura ponunt̄ ad has re
duci: vel q̄ꝫtum ad merita: vel q̄ꝫtum ap p̄mia: q: neceſſe
eſt ꝙ oēs pertineant aliquo modo ad vitā actiuam: vel ad
vitam contēplatiuam. vn̄ qō dr̄. Beatus vir q̄ corripit̄ a
dn̄o pertinet ad beatitudinē luctus: qō vero dr̄. Beatus
vir q̄ non abijt in conſilio impioꝝ: pertinet ad mundiciam
cordis: qō vero dr̄. Beatus vir qui inuenit ſapiam. perti
net ad premiū ſeptime beatitudinis. Et idem pȝ de oībus
alijs q̄ poſſunt induci. ¶ Ad q̄ntū dōm: ꝙ octaua beatitu
do ē q̄dā ꝯfirmatio ⁊ manifeſtatio oīuȝ ꝑcedentiū. ex hoc
. n. ꝙ aliq̄s eſt confirmatus in paupertate ſpūs ⁊ mititate:
⁊ alijs ſequētibus. ꝓuenit ꝙ ab his bonis ꝓꝑ aliquā ꝑſe/
cutionē nō recedit. vn̄ octaua btitudo quodāmō ad ſeptē
ꝑcedentes ptinet. ¶ Ad ſextū dōm: ꝙ Lucas narrat ſer/
monē dn̄i ſcm̄ eē ad turbas vn̄ beatitudines numerant̄ ab
eo ſm̄ capacitatē turbaꝝ: q̄ ſolā voluptuoſam ⁊ tēporalē ⁊
terrenā beatitudineȝ nouerūt. vn̄ dn̄s ꝑ quatuor btitudi
nes q̄tuor excludit q̄ ad ꝑdictā btitudinem ptinere videt̄.
Quoꝝ pͥmū eſt abundātia bonoꝝ exterioꝝ: qō excludit ꝑ
hoc ꝙ dic̄. Beati pauperes. Scōm ē ꝙ ſit bn̄ hoī q̄ꝫtum
ad corpus in cibis ⁊ potibus: ⁊ alijs hmōi. ⁊ hoc excludit
ꝑ ſcōm qō ponit. Beati qui eſuritis. Tertiū ē ꝙ ſit hoī
bn̄ q̄ꝫtum ad cordis iocūditatem ⁊ hoc excludit tertio di/
cens. Beati q̄ nō fletis. Quartū ē exterior hoīum fauor: ⁊
hoc excludit q̄rto dicēs. Beati eritis cū vos oderit hoīes.
Et ſic ambroſius dicit: paupt̄as pertinet ad temperantiā.
q̄ illecebroſa non q̄rit: eſuries ad iuſtitiā q: q̄ eſurit ꝯpatit̄:
⁊ ꝯpatiēdo largit̄: fletus ad prudētiam: cuius ē flere occi
dua. pati odiū hoīum ad fortitudinē pertinet.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ p̄mia beatitudi
nū icōuenienter enumerent̄. In
regno. n. celoꝝ qō eſt vita eterna bona oīa ꝯtinent̄: poſito
. n. regno celoꝝ n̄ oportuit alia p̄mia pōere. ¶ Pͤ. Regnū
celoꝝ ponit̄ ꝓ p̄mio: ⁊ ī pͥma btitudine: ⁊ in octaua. ergo
eadē rōne debuit poni ī oīb⁹. ¶ Pͤ. In beatitudinibus ꝓ/
cedit̄ aſcēdēdo: ſic Aug. dic̄. in p̄mijs āt vr̄ ꝓcedi deſcēdē
do. nā poſſeſſio terre ē minus q̄ȝ regnū celoꝝ. ergo iconue
niēter hmōi p̄mia aſſignāt̄. ¶ Sȝ ꝯ ē auctoritas ipſius do
mini p̄mia hmōi ꝓponentis. ¶ Rn̄o dōȝ: ꝙ p̄mia iſta cō
uenientiſſime aſſignant̄ ꝯſiderata ꝯditione beatitudinū ſm̄
tres beatitudines ſupra aſſignatas. tres. n. pͥme beatitudi/
nes accipiunt̄ per retractōnem ab his in qbus voluptuo/
ſa beatitudo ꝯſiſtit: quā hō deſiderat querēs id qō nāliter
deſiderat nō vbi q̄rere dȝ. ſ. in deo. ſȝ ī reb⁹ temporalib⁹
⁊ caducis: ⁊ iō p̄mia triuȝ primaꝝ beatitudinum accipiun
tur ſm̄ ea q̄ in beatitudine terrena aliq̄ querūt: querūt. n.
hoīes ī rebus exterioribus. ſ. diuitijs ⁊ honoribus excellē
tiā quādam ⁊ abundantiā: quorū vtrūq; importat regnuȝ
celoꝝ: ꝑ qō hō conſeq̄tur excellentiā ⁊ abundantiā bonoꝝ
in deo: ⁊ iō regnū celoꝝ dn̄s pauperibus ſpū repromiſit.
Querūt aūt hoīes feroces ⁊ immites ꝑ litigia ⁊ bella
ſecuritatem ſibi acq̄rere inimicos ſuos deſtruēdo: vn̄ dn̄s
repromiſit mitibus ſecurā ⁊ q̄etam poſſeſſionē terre viuē
tiū ꝑ quā ſignificat̄ ſoliditas eternoꝝ bonoꝝ. Querūt aūt
hoīes in ꝯcupiſcētijs ⁊ delectationib⁹ mūdi hr̄e cōſolatio
nem ꝯ ꝑſentis vite labores: ⁊ ideo dn̄s ꝯſolationē vite lu/
gētibus repromittit. alie v̄o due btitudines ptinent ad opa
actiue beatitudinis. q̄ ſunt opa virtutum ordinātiū hoīem
ad ꝓximū: a qbus opibus aliq̄ retrahunt̄ ꝓꝑ inordinatuȝ
amorē ꝓprij boni: ⁊ iō dn̄s attribuit illa p̄mia his beatitu/
dinib⁹ ꝓꝑ q̄ hoīes ab eis diſcedūt. Diſcedūt. n. aliq̄ ab opi
bus iuſtitie: nō reddētes debitū: ſȝ potius aliena rapiētes.
vt bonis temporalibus impleant̄. ⁊ iō dn̄s eſurietib⁹ iuſti
tiā ſaturitatē repromiſit: Diſcedūt ēt aliq̄ ab opibus miſeri
cordie ne ſe immiſceāt miſerijs alienis. ⁊ iō dn̄s miſericor
dibus repromittit miſericordiā: ꝑ quā ab oī miſeria libe/
rent̄. alie v̄o due vltime btitudines ꝯtinēt ad cōtēplatiuā
felicitatē: ſeu beatitudinē. ⁊ iō ſm̄ ꝯuenientiā diſpōnum q̄
ponunt̄ in merito p̄mia reddunt̄. nā mundicia oculi diſpo
nit ad clare vidēdū. vn̄ mūdis corde diuina viſio repromit
tit̄. Cōſtituere v̄o pacē: vel in ſeipſo. vel inter alios: mani/
feſtat hoīem eē dei immitatorē. q̄ ē deus vnitatis ⁊ pacis.
⁊ iō pro premijs reddit̄ ei gloria diuine filiationis q̄ ē imꝑ
fecta coniunctione ad deū ꝑ ſapiam cōſumataȝ. ¶ Ad pri
mū ergo dōm: ꝙ ſicut Chryſoſtomus dicit. oīa p̄mia iſta
vnū ſunt in re. ſ. beatitudo eterna quam intellectus huma
nus nō capit: ⁊ iō oportuit ꝙ per diuerſa bona nobis nota
deſcriberet̄ obſeruata ꝯueniētia ad merita qbus p̄mia at/
tribuunt̄. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ ſicut octaua beatitudo eſt
firmitas q̄dā oīum beatitudinū. ita debent̄ ſibi oīum bea
tudinū p̄mia: ⁊ iō reddit ad caput vt intelligant̄ ſibi conſe
quēter oīa premia attribui. Vel ſm̄ ambroſiū pauperib⁹
ſpū repromittit̄ regnū celoꝝ q̄ꝫtum ad gloriā aīe: ſȝ paſſis
ꝑſecutionē in corpore q̄ꝫtū ad gloriā corporis. ¶ Ad tertiū
dōm: ꝙ ēt p̄mia ſm̄ aditionē ſe hn̄t adinuicē: nā plus ē poſ
ſidere terram regni celoꝝ q̄ȝ ſimplr̄ hr̄e: multa. n. habem⁹
q̄ non firmiter ⁊ pacifice poſſidemus: plus eſt ēt conſolari
in regno ꝙ hr̄e ⁊ poſſidere: multa. n. cū dolore poſſide/
mus plus eſt ēt ſaturari q̄ȝ ſimplr̄ conſolari: nam ſaturitas
abundantiam conſolationis importat. miſericordia vero
excedit ſaturitatem: vt plus. ſ. homo accipiat q̄ȝ meruerit:
vel deſiderare potuerit: adhuc aūt maius eſt deū videre:
ſicut maior eſt qui in curia regis non ſolum prandet: ſed
etiam faciem regis videt: ſummam aūt dignitatem in do/
mo regia filius regis hȝ.

¶ Queſtio. lxx.

d

Einde cōſiderādū ē de fructib⁹.
¶ Circa hoc q̄runt̄ qua
tuor. Primo vtum fructus ſpirit⁹ ſint
actus. Secundo vtrum differāt a bea
titudinibus. Tertio de eoꝝ numero
Quarto de oppoſitione eorum ad ope
ra carnis.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ fructus ſpūs
ſcī quos aplus nominat ad Gal. 5.
nō ſint actus. Id. n. cuius eſt alius fructus non dȝ dici fru
ctus: ſic. n. in infinitū iret̄: ſȝ actuum noſtroꝝ eſt aliq̄s fru/
ctus Dr̄. n. Sapien. 4. Bonoꝝ laborum glorioſus ē fru/
ctus. Et. Io. 4. Qui metit mercedē accipit: ⁊ fructum cō
gregat in vitam eternā. ergo ipſi actus noſtri non dn̄r fru/
ctus. ¶ Pͤ. Sicut Aug. dicit in. 10. de tri. Fruimur cogni/
tis in quibus voluntas ipſa delectata conquieſcit. ſed vo/
luntas noſtra non dȝ conquieſcere in actibus noſtris ꝓꝑ ſe
ergo actus noſtri fructus dicit non debent. ¶ Pͤ. Inter
fructus ſpiritus ſancti enumerantur ab apoſtolo alique vir
tutes ſcilicet charitas: manſuetudo: fides: ⁊ caſtitas: vir/

tutes aūt nō ſunt act⁹: ſʒ habit⁹: vt ſupra dcm̄ eſt. ergo fru
ctus nō ſunt act⁹. ℂ Sʒ ꝯ eſt qḋ dr̄ Math. 12. Ex fructu
arbor cognoſcit̄. i. ex operib⁹ ſuis hō: vt ibi exponit̄ a ſan/
ctis. ergo ipſi act⁹ humani dn̄r fructus. ℂ Rn̄º dōʒ: ꝙ no
men fructus a corporalib⁹ ad ſpūalia eſt trāſlatū. Dr̄ aūt i
corporalib⁹ fruct⁹ qḋ ex plāta ꝓducit̄ cū ad ꝑfectionem
ꝑuenerit. ⁊ quādā in ſe ſuauitatem hʒ. Qui qdē fruct⁹ ad
duo ꝯparari pōt. ſ. ad arborē ꝓducētē ipm̄: ⁊ ad hoīem q
fructū ex arbore adipiſcit̄. Fm̄ hoc igr̄ nomē fructus in re
bus ſpūalib⁹ dupl'r accipere poſſum⁹. Uno mō vt dicat̄
fructus hominis q̄ſi arboris id qḋ ab eo ꝓducit̄. Alio mō
vt dicat̄ fructus homīs id qḋ hō adipiſcit̄: nō aūt oē id
qḋ adipiſcit̄ homo hʒ rōnem fructus. ſʒ id qḋ eſt vltimuʒ
delectationē hn̄s: hʒ. n. homo agrū ⁊ arborem qui fruct⁹
non dn̄r: ſʒ ſolū id qḋ eſt vltimum: qḋ. ſ. ex agro ⁊ arbore
homo intendit hr̄e: ⁊ ſm̄ hoc fruct⁹ hominis dr̄ vltimus
homini finis quo dʒ frui. Si autē dicat̄ fructus hominis
id qḋ ex homine ꝓducit̄: ſic ipſi actus humani fruct⁹ dn̄r:
operatio. n. eſt actus ſecundus operantis. ⁊ delectatiōem
habʒ ſi ſit conueniens operanti. Si igit̄ operatio hominis
ꝓcedat ab homine ſm̄ facultatem ſue rōnis ſic dr̄ eſſe fru
ctus rōnis. ſi vero ꝓcedat ab homine ſm̄ altiorem virtu/
tem que eſt virt⁹ ſpūs ſci: ſic dr̄ eſſe operatio hominis fru/
ctus ſpūs ſci quaſi cuiuſdam diuini ſeminis. Dr̄. n. 1. Jo. 3
Omnis qui natus eſt ex deo pctm̄ non fac̄. quoniā ſemen
ipſius in eo manet. ℂ Ad p̄mum ergo dōm: ꝙ cū fruct⁹
habeat quodammodo rationem vltimi ⁊ finis: nihil ꝓhi
bet alicui⁹ fruct⁹ eſſe aliū fructū: ſic̄ finis ad finē ordinat̄.
opera igit̄ noſtra iquantū ſunt effect⁹ qdā ſpūs ſci in nobis
opantis: hn̄t rōnem fruct⁹: ſʒ iquātū ordinant̄ ad finē vite
eterne ſic magis hn̄t rōnē flor: vn̄ dr̄ Eccleſia. 24. Flores
mei fruct⁹ honoris ⁊ hōeſtatis. ℂ Ad ſcðm dōʒ: ꝙ cū dr̄
voluntas in aliquo ꝑꝑ ſe delectari pōt īntelligi dupl'r. Uno
mō ſʒ ꝙ ly ꝑꝑ dic̄ cām finalē: ⁊ ſic ꝑꝑ ſe nō delectat̄ aliqſ
niſi in vltimo fine. alio mō ſm̄ ꝙ deſignat cām formalē: ⁊
ſic ꝑꝑ ſe aliqs pōt delectari in oī eo qḋ delectabile eſt ſm̄
ſuā formā: ſic̄ pʒ ꝙ īfirm⁹ delectat̄ i ſanitate ꝑꝑ ſe ſic̄ i fine:
in medicina aūt ſuaui non ſic̄ in fine: ſʒ ſic̄ in hn̄te ſaporem
delectabilē: i medicina aūt auſtera nullo mō ꝑꝑ ſe: ſʒ ſoluʒ
ꝑꝑ aliud. Sic igit̄ dōm ē ꝙ i deo delectari dʒ hō ꝑꝑ ſe ſic̄
ꝑꝑ vltimū finē: i actib⁹ āt virtuoſis nō ſic̄ ꝑꝑ finē ſʒ ꝑꝑ ho
neſtatē quā ꝯtinet delectabile in virtuoſis: vn̄ ambroſius
dic̄ ꝙ opa vtutū dn̄r fruct⁹: q: ſuos poſſeſſores ſācta ⁊ ſin
cera delectatiōe reficiūt. ℂ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ noīa virtutuʒ
ſumunt̄ qn̄qʒ ꝓ actib⁹ eaꝝ: ſic̄ Aug. dic̄ ꝙ fides eſt crede
re qḋ nō vides: ⁊ charitas eſt mot⁹ aī ad diligenduʒ deū
⁊ proximum: ⁊ hoc modo ſumuntur noīa virtutuʒ i enu
meratione fructuum.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ fructus a bea
titudinib⁹ nō differāt. beatitudi
nes. n. attribuunt̄ donis: vt ſupra dcm̄ eſt: ſʒ dona ꝑficiūt
hoīem ſm̄ ꝙ mouet̄ a ſpū ſcō. ergo btītudines ipſe ſunt
fruct⁹ ſpūs ſci. ℂ P̄. Sic̄ ſe hʒ fructus vite eterne ad bea
titudinē futurā q̄ ē rei: ita ſe hn̄t fruct⁹ p̄ntis vite ad btītudi
nē p̄ntis vite: que ſunt ſpei: ſʒ fruct⁹ vite eterne ē ipſa beati
tudo futura. ergo fruct⁹ vite p̄ntis ſunt ipſe beatitudines.
ℂ P̄. De rōne fructus eſt ꝙ ſit qddā vltimū: ⁊ delectabi
le. ſʒ hoc ꝑtinet ad rōnem btītudinis. vt ſupra dcm̄ eſt. er/
go eadē rō eſt fruct⁹ ⁊ beatitudinis. ergo nō debēt adinuiceʒ
diſtingui. ℂ Sʒ ꝯ. quoꝝ ſpēs ſunt diuerſe ipſa quoqʒ ſūt
diuerſa: ſʒ i diuerſas partes diuidunt̄ ⁊ fructus ⁊ beatitu/
dines. vt pʒ ꝑ numerationē vtrorunqʒ. ergo fructus diffe/
rūt a beatitudinib⁹. ℂ Rn̄º dōm ꝙ plus reqrit̄ ad rōneʒ
btītudinis q̄ȝ ad rōnē fructus: nā ad rōnē fruct⁹ ſufficit ꝙ
ſit aliqd hn̄s rōnē vltimi ⁊ delectabilis: ſʒ ad rōnem btītu
dinis vlteri⁹ reqrit̄ ꝙ ſit aliqd ꝑfectū ⁊ excellens. vn̄ oēs
btītudines p̄nt dici fruct⁹: ſʒ nō ꝯuertit̄. ſunt. n. fruct⁹ que
cūqʒ virtuoſa opa i qb⁹ hō delectat̄: ſʒ beatitudies dn̄r ſo
lū ꝑfecta: opa q̄ ēt rōne ſue ꝑfectōis magis attribuūt̄ dōis
q̄ȝ vtutib⁹: vt ſupra dcm̄ eſt. ℂ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ
rō illa ꝓbat ꝙ btītudines ſint fruct⁹: nō aūt ꝙ oēs fructus
btītudines ſint. ℂ Ad ſcðʒ dōʒ: ꝙ fruct⁹ vite eterne ē ſim
pliciter vltimus ⁊ perfectus. ⁊ ideo in nullo diſtinguuntur
a beatitudine eterna futura: fructus aūt p̄ſentis vite nō ſūt
ſimpl'r vltimi ⁊ ꝑfecti. ⁊ iō nō oēs fructus ſunt btītudines
ℂ Ad tertium dōʒ: ꝙ aliqd amplius ē de rōne beatitudi/
nis q̄ȝ de rōne fructus: vt dcm̄ eſt.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ aplus īconue/
niēter enumeret ad Gal. 5. duode
cim fruct⁹. alibi. n. dic̄ eē tm̄ vnū fructū preſentis vite: ſm̄
illud Ro. 6. Habetis fructum veſtꝝ in ſanctificatione. Et
Eſa. 27. dr̄. Hic ē oīs fruct⁹: vt auferat̄ pctm̄. nō ergo po
nēdi ſunt duodecim fruct⁹. ℂ P̄. Fruct⁹ ē q ex ſpūali ſemi
ne exorit̄: vt dcm̄ eſt: ſʒ dn̄s Math. 13. ponit triplicē terre
bone fructū ex ſpūali ſemine ꝓuenictē. ſ. centeſimū ſexage
ſimū: ⁊ trigeſimū. ergo nō ſunt ponēdi duodecī fructus.
ℂ P̄. Fruct⁹ hʒ in ſui rōne ꝙ ſit vltimū ⁊ delectabile: ſed
rō iſta nō inuenit̄ in oīb⁹ fructib⁹ ab aplō enumeratis: pa/
tiētia. n. ⁊ lōganimitas vident̄ i reb⁹ ꝯtriſtātibus eē: fides
āt nō hʒ rē vltimi: ſʒ magis rōnem p̄mi fundamēti. ſuper/
flue igr̄ hmōi fructus enumerant̄. ℂ Sʒ ꝯ vr̄ ꝙ inſufficiē
ter ⁊ diminutiue enumerant̄: dcm̄ eſt. n. ꝙ oēs beatitudi/
nes fructus dici poſſunt: ſʒ non oēs hic enumerant̄. nihil
. n. hic ponit̄ ad actū ſapiē ꝑtinēs: ⁊ multaꝝ aliaꝝ virtutū.
ergo vr̄ ꝙ iſufficiēter enumerent̄ fruct⁹. ℂ Rn̄º dōʒ: ꝙ
numerus duodecī fructuū ab aplō enumeratoꝝ ꝯueniēs
eſt. ⁊ p̄nt ſignari ꝑ duodecī fructus de qbus dr̄ apoc. vl
timo. Ex vtraqʒ parte fluminis lignū vite afferens fruct⁹
duodecim. Quia vō fructus dr̄ qḋ ex aliquo p̄ncipio ꝓce
dit: ſic̄ vel ſemine vel radice attēdēda ē diſtinctio hoꝝ fru/
ctuū ſm̄ diuerſuʒ ꝓceſſuʒ ſpūs ſci in nobis: q qdē ꝓceſſus
attēdit̄ ſm̄ hoc: vt i p̄mo mens hoīs in ſeipſa ordinet̄: ſe/
cūdo vō ordinet̄ ad ea q̄ ſunt iuxta: tertio vō ad ea q̄ ſunt
infra. Tūc aūt bn̄ mens hoīs diſponit̄ in ſeipſa: qn̄ mens
hoīs bn̄ ſe hʒ in bonis ⁊ in malis. p̄ma āt diſpō mētis hu/
mane ad bonū eſt ꝑ amorem: q eſt p̄ma affectio: ⁊ oīum
affectionū radix: vt ſupra dcm̄ eſt. ⁊ ideo iter fructus ſpūs
p̄mo ponit̄ charitas: in qua ſpecial'r ſpūs ſcūs dat̄ ſic̄ in ꝓ/
pria ſimilitudine: cū ⁊ ipſe ſit amor. Unde dr̄ Ro. 5. Cha
ritas dei diffuſa eſt in cordibus nr̄is per ſpūʒ ſcm̄ q datus
eſt nobis. Ad amorem aūt charitatis ex neceſſitate ſeqtur
gaudiū. oīs. n. amās gaudet ex coniunctione amati: chari/
tas aūt ſemꝑ hʒ p̄ſentem deū quem amat: ſm̄ illud. 1. Jo.
4. Qui manet in charitate in deo manet ⁊ deus in eo. Un̄
ſequella charitatis eſt gaudiuʒ: ꝑfectio aūt gaudij ē pax q̄ȝ
tum ad duo. Primo qdem q̄ȝtum ad qetē ab exteriorib⁹
ꝯturbantibus. nō. n. pōt ꝑfecte gaudere de bono amato q
in eius fruitione ab alijs ꝑturbat̄. Et itez. Qui ꝑfecte cor
hʒ i vno pacatū a nullo alio moleſtari pōt: cū alia quaſi ni/
hil reputet: vn̄ dr̄ in pſal̄. Pax multa diligētibus nomē
tuū: ⁊ nō eſt illis ſcandalū. q: ſ. ab exterioribus nō ꝑtur/
bant̄: quin deo fruant̄. Scðo q̄ȝtum ad ſedationē deſide/
rij fluctuātis. nō. n. ꝑfecte gaudet de aliquo cui non ſufficit
id de quo gaudet. hec aūt duo iportat pax. ſ. vt neqʒ ab ex
terioribus ꝑturbemur: ⁊ vt deſideria noſtra conquieſcāt
i vno: vn̄ poſt charitatē ⁊ gaudiū tertio ponit̄ pax. In ma
lis āt bn̄ ſe hʒ mens q̄ȝtum ad duo. Primo qdem vt non
ꝑturbet̄ mens ꝑ iminentiā maloꝝ qḋ ꝑtinet ad patientiā.
Scðo vt non ꝑturbet̄ in dilatione bonoꝝ: qḋ pertinet ad
longanimitatē. nam carere bono hʒ rōnem mali: vt dr̄ in.
5. ethi. ad id aūt qḋ eſt iuxta hoīem. ſ. proximum bn̄ diſpo/
nit̄ mens hoīs: p̄mo qdem q̄ȝtum ad voluntatē bn̄ facien
di: ⁊ ad hoc ꝑtinet bonitas. ſecundo q̄ȝtum ad bn̄ficientie
executionē: ⁊ ad hoc pertinet benignitas: dn̄r. n. benigni
quos bon⁹ ignis amoris feruere facit ad bn̄faciēdū proxi/
mis. Tertio q̄ȝtū ad hoc ꝙ equanimiter tollerentur ma/
la ab eis illata. ⁊ ad hoc pertinet manſuetudo q̄ cohibet
iras. Quarto q̄ȝtum ad hoc ꝙ non ſolū ꝑ irā proximis nō
noceamus: ſʒ ēt neqʒ ꝑ fraudem vel ꝑ dolū: ⁊ ad hoc ꝑti/
net fides ſi ꝓ fidelitate ſumat̄. ſʒ ſi ſumat̄ ꝓ fide qua credi
tur i deū: ſic per hanc ordinat̄ hō ad id qḋ ē ſupra ſe: vt. ſ.
hō itellectū ſuū deo ſubijciat. ⁊ ꝑ ꝯn̄s oīa q̄ ipſius ſunt: ſed
ad id qḋ īfra eſt bn̄ diſponit̄ hō. p̄mo qdem q̄ȝtum ad ex
teriores actiones ꝑ moleſtiā: que in oībus dictis: factis: ⁊

modum obſeruat q̄tum ad interiores concupiſcentias ꝑ ꝯtinētiā ⁊ caſtitatē: ſiue hec duo diſtinguanť ꝑ hoc ꝙ caſti/tas refrenat hoīem ab illicitis: ꝯtinentia vͦ a licitis: ſiue per hoc ꝙ ꝯtinens patiť ꝯcupiſcētias. ſ; nō deduciť: caſtus āt neq; patiť: neq; deduciť. ¶ Ad ꝑmū ergo dōʒ: ꝙ ſancti/ficatio fit per omnes virtutes per quas etiam peccata tol/lunť: vnde fructus ibi ſingulariter nominanť ꝑꝑ virtuteʒ generis: qꝺ in multas ſpecies diuidiť: ſm̄ quas dr̄r multi fructus. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ fructus centeſimus: ſexageſi/mus: ⁊ trigeſimus: nō diuerſificanť ſm̄ diuerſas ſpecies virtuoſoꝝ actuum: ſed ſm̄ diuerſos perfectionis gradus etiaʒ vnius virtutis: ſic continentia coniugalis dr̄ ſignifica/ri per fructum trigeſimum: cōtinentia vidualis ꝑ ſexageſi mum: virginalis āt per centeſimuʒ. Et alijs ēt modis ſan cti diſtinguūt tres euangelicos fructus ſ; tres gradus vir tutis: ⁊ ponuntur tres gradus. q: cuiuſlibet rei perfectio attendiť ſm̄ ꝑncipiū mediū ⁊ finē. ¶ Ad tertium dōʒ: ꝙ hoc ip̄m qꝺ ē ī triſtitijs nō ꝑturbari rōnem, delectabile hʒ ⁊ fides ēt ſi accipiať ꝓut eſt fundamētū hʒ quādā rōnē vl timi ⁊ delectabilis ſm̄ ꝙ ꝯtinet certitudinē. Unde glo. ex/ponit fides. i. de inuiſibilibꝰ certitudo. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ ſic. Aug. diť ſup ep̄lam ad Gal. ap̄lus non hoc ita ſuſce pit vt doceret quot ſūt vel op̄a carnis vel fructus ſpūs: ſ; vt oſtēderet in quo gn̄e illa vitāda: illa vͦ ſectanda ſunt. Un̄ potuiſſent vel plures: vel ēt pauciores fructꝰ enume/rari: ⁊ tn̄ oēs donoꝝ ⁊ virtutū actꝰ p̄nt ſ; quādā ꝯueniētiā ad hec reduci: ſm̄ ꝙ oēs vtutes ⁊ dona neceſſe ē ꝙ ordi/nēt mētē aliquo p̄dictoꝝ modoꝝ: vn̄ ⁊ actꝰ ſapiētie ⁊ quo/rūcūq; donoꝝ ordinātiū ad bonū reducunť ad charitatē: gaudiū ⁊ pacē. Ideo tn̄ potiꝰ hec q̄ʒ alia enumerauit. q: hic enumerata magis iꝑortāt: vel fruitionē bonoꝝ: vel ſe/dationē maloꝝ: qꝺ vr̄ ad rōnem fructus pertinere.

Ad quartū ſic ꝓcediť. Uiť ꝙ fructus nō ꝯriē tur opibꝰ carnis q̄ ap̄lus enume rat. Contraria. n. ſunt ī eodē gn̄e: ſ; op̄a carnis nō dr̄r fru/ctus. ergo fructus ſpūs eis nō ꝯriāť. ¶ P̄. Unū vni ē ꝯ/riū ſ; plura enumerat ap̄lus op̄a carnis q̄ʒ fructus ſpūs. ergo fructꝰ ſpūs ⁊ op̄a carnis nō ꝯrianť. ¶ P̄. Inter fru ctus ſpūs p̄ma ponunť charitas: gaudiū: ⁊ pax: qbus n̄ correſpondent ea q̄ p̄mo enumeranť inter op̄a carnis: q̄ ſunt fornicatio: imundicia: īpudicitia. ergo fructus ſpūs nō ꝯrianť opibus carnis. ¶ Sʒ ꝯ ē qꝺ ap̄ls dicit ibidem: ꝙ caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpūm: ⁊ ſpūs aduerſus carnem. ¶ Rn̄o dōʒ: ꝙ op̄a carnis ⁊ fructꝰ ſpūs p̄nt accipi dupl̄r Uno mō ſm̄ cōem rōnem. ⁊ hoc mō in cōi fructus ſpūs ſancti ꝯrianť opibus carnis: ſpūs. n. ſcūs mouet humanā mentē ad id qꝺ ē ſm̄ rōneʒ: vel potius ad id qꝺ eſt ſupra rōnem: appetitus aūt carnis q̄ eſt appetitus ſenſitiuus tra/hit ad bona ſenſibilia que ſunt infra hoīem. vn̄ ſicut motꝰ ſurſum: ⁊ motus deorſum ꝯrianť in nālibus: ita in opibꝰ humanis ꝯrianť op̄a carnis fructibus ſpūs. Alio mō p̄nt conſiderari ſm̄ ꝑꝑias rōnes ſinguloꝝ fructuū enumera/torum: ⁊ opeꝝ carnis. ⁊ ſic non oʒ ꝙ ſingula ſingulis ꝯtra/ponanť. q: ſicut dcm̄ eſt: ap̄ls non intendit enumerare oīa opera ſp̄ualia: nec oīa op̄a carnalia. Sed tn̄ ſm̄ q̄ſdam ad aptionē Aug. ſup ep̄lam ad Gal. contraponit ſingulis opi bus carnis ſingulos fructus: ſicut fornicationi q̄ eſt amor explēde libidinis a legitimo ꝯnubio ſolutus opponiť cha/ritas: per quā aīa coniungiť deo in qua ēt eſt vera caſtitas: imundicie aūt ſunt oēs ꝑturbationes de illa fornicatione ꝯcepte: qbus gaudiū tranqllitatis opponiť. Idoloꝝ āt ſer/uitus per quā bellum eſt geſtū aduerſus euangeliuʒ dei: opponiť paci: contra veneficia aūt inimicitias ⁊ ꝯtētiones: animoſitates: emulationes: ⁊ diſſenſiones: opponunť lon ganimitas ad ſubſtinendum mala hoīum inter quos viui mus: ⁊ ad curandū benignitas: ⁊ ad ignoſcendū bonitas. hereſibus aūt opponiť fides: inuidie: manſuetudo: ebrie tatibus ⁊ cōmenſurationibus continentia. ¶ Ad p̄mū er go dōm: ꝙ id qꝺ procediť ab arbore ꝯtra nām arboris n̄ dr̄ eſſe fructus eius: ſed magis corruptio q̄dam. Et q: vir tutū op̄a ſunt ꝯnālia rōni: op̄a vero vitioꝝ ſunt cōtra rō nem. iō op̄a virtutū fructus dr̄r: nō āt op̄a vitioꝝ. ¶ Ad ſcōm dōm: ꝙ bonum contingit vno modo: malum vero omnifariam: vt Dionyſius dicit. 4. ca. de di. no. vnde ⁊ vni virtuti plura vitia opponuntur ⁊ ꝑꝑ hoc non eſt miꝝ ſi plura ponuntur opera carnis q̄ʒ fructꝰ ſpūs. ¶ Ad terti um pʒ ſolutio ex dictis.

¶ Queſtio. lxxi.

Conſequēter cōſiderāduʒ ē de vitijs ⁊ pctīs. ¶ Circa q̄ ſex ꝯſiderāda occurūt. Primo qdem de ipſis vitijs ⁊ pecca/tis ſm̄ ſe. Scdo de diſtinctiōe eorum. Tertio de cōparatione eoꝝ adinuiceʒ. Quarto de ſubiecto peccati. Quinto de cā eius. Sexto de effectu ipſius. ¶ Circa p̄mū q̄runtur ſex. Primo vtꝝ vitiū ꝯriēť virtuti. Scdo vtꝝ vitiū ſit ꝯ nām. Tertio qd ſit peius: vtꝝ vitiū vel actus vitio/ſus. 4° vtꝝ actus vitioſus poſſit eē ſimul cum vtute. 5° vtꝝ in oī peccato ſit aliqs actus. 6° de diffinitione peccati quā Augu. ponit. 22. ꝯ Fauſtum. Pctm̄ eſt dcm̄ vel fcm̄: vel concupitum ꝯ legem eternam.

Ad p̄mū ſic ꝓcediť. Uiť ꝙ vitiū nō ꝯriēť vir tuti. Uni. n. vnū ē ꝯrium vt ꝓbať ī 10. metaphyſice: ſ; virtuti ꝯrianť pctm̄ ⁊ malitia. nō ergo ꝯriať ei vitiū. q: vitiū dr̄ ēt ſi ſit indebita diſpoſitio mēbroꝝ corporaliū. vel quarūcūq; reꝝ. ¶ P̄. Uirtus nominat q̄ʒ dam ꝑfectionē potētie: ſ; vitiū nihil nominat ad potētiā ꝑ/tinēs. ergo vitiū nō ꝯriať virtuti. ¶ P̄. Tullius diť in. 4. de tuſculanis q̄ōnibus: ꝙ virtꝰ ē q̄dā ſanitas aīe: ſanitati āt opponiť egritudo vel morbus magis q̄ʒ vitiū. ergo virtu ti nō ꝯriať vitiū. ¶ Sʒ ꝯ ē qꝺ dicit Aug. ī libro de ꝑfectio ne iuſtitie: ꝙ vitiū ē qualitas ſm̄ quā malus ē aīus: virtus āt ē qualitas q̄ fať bonū hn̄tem: vt ex ſupra dictis pʒ. ergo vitiū ꝯriať virtuti. ¶ Rn̄o dōʒ: ꝙ circa virtutē duo poſſu mus ꝯſiderare. ſ. ipſaʒ eſſentiā virtutis: ⁊ id ad qꝺ ē virtꝰ. In eſſentia qdē vtutis aliqd ꝯſiderare pōt directe: ⁊ aliqd ex ꝯſequēti. Directe qdē virtus iꝑortat diſpōnem quandā alicuius ꝯueniēter ſe hn̄tis ſm̄ modū ſue nāe. Un̄ pħs di cit in. 7. phyſicoꝝ: ꝙ vtus eſt diſpō ꝑfecti ad optimū: di/co āt ꝑfecti qꝺ eſt diſpoſitū: ſm̄ nām. Ex ꝯſequenti āt ſeq tur ꝙ virtus ſit bonitas q̄dam: ī hoc. n. ꝯſiſtit vniuſcuiuſq; rei bonitas ꝙ ꝯuenienter ſe hʒ ſm̄ modū ſue nāe. Id aūt ad qꝺ virtus ordinať ē actus bonus: vt ex ſupra dictis pʒ: ſm̄ hoc igiť tria inueniunť opponi virtuti: quoꝝ vnuʒ eſt pctm̄: qꝺ opponiť ſibi ex parte eiꝰ ad qꝺ virtus ordinať: nā pctm̄ ꝓprie nominat actum inordinatū: ſic actus virtu/tis ē actus ordinatus ⁊ debitus: ſm̄ āt ꝙ ad rōnem virtu tis ꝯſeqtur ꝙ ſit bonitas q̄dam: opponiť virtuti malitia: ſ; ſm̄ id qꝺ directe ē de rōne virtutis: opponiť virtuti vi/tiū: vitiū. n. vniuſcuiuſq; rei eſſe vr̄ ꝙ non ſit diſpoſita ſm̄ ꝙ ꝯuenit ſue nāe. Un̄ Aug. diť l. 3. de libero arbitrio. Qꝺ ꝑfectōi nāe deeſſe ꝑſpexeris: id voca vitiū. ¶ Ad ꝑmū gͦ dōm: ꝙ illa tria nō cōtrarianť virtuti ſm̄ idē: ſ; pctm̄ qui/dem contrariať ſm̄ ꝙ virtus ē operatiua boni. malitia aūt ſm̄ ꝙ ē bonitas q̄dam: vitiuʒ aūt ꝓprie ſm̄ ꝙ ē virtus. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ virtus non ſolū iꝑortat ꝑfectionem po tentie q̄ ē ꝑncipiū agēdi. ſ; ēt iꝑortat debitā diſpōnem eius cuius ē virtꝰ: ⁊ hoc iō: q: vnūquodq; opať ſm̄ ꝙ actu ē: reqriť ergo ꝙ aliqd ſit in ſe bn̄ diſpoſitū qꝺ dʒ eē boni ope ratiuū. ⁊ ſm̄ hoc virtuti vitiū opponiť. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ ſicut Tulliꝰ diť ī. 4. de tuſculanis q̄ſtionibꝰ: morbi ⁊ egro tationes partes ſunt vitioſitatis. in corporibus. n. morbuʒ appellat totiꝰ corporis corruptionem: puta febrem vel ali qd huiuſmodi: egrotationem vͦ morbum cuʒ ībecillitate: vitium aūt cuʒ partes corporis īter ſe deſſidēt. Et q̄ʒuis ī corpore q̄nq; ſit morbꝰ ſine egrotatione: puta cum aliquis eſt interius male diſpoſitꝰ: nō tn̄ exterius ꝑpediť a ſolitis operationibus. In animo tn̄ vt ipſe diť hec duo non p̄nt niſi cogitatione ſecerni. Neceſſe eſt. n. ꝙ q̄nq; aliquis inte/rius eſt male diſpoſitus habēs inordinatū affectum ꝙ ex hoc imbecillis reddať ad debitas operationes exercēdas. q: vnaqueq; arbor ex ſuo fructu cognoſciť. i. hō ex opere vt diciť Math. 12. ſed vitium animi: vt Tullius ibidem

dicit: eſt habitus aut affectio animi in tota vita inconſtans:
⁊ a ſeipſa diſſentiens: qđ quidem inuenitur etiā abſq; mor
bo vel egrotatione: vtpote cum aliquis ex infirmitate vel
ex paſſione peccat: vnde in plus ſe habet vitiū ꝙ̄ egrota
tio vel morbus: ſicut etiam virtus in plus ſe habet ꝙ̄ ſani
tas: nam ſanitas etiā quedam virtus ponitur in .7. phyſi
corum. ⁊ ideo virtuti conuenientius opponitur vitium ꝙ̄
egrotatio vel morbus

Ad ſecundū ſic procedītur. Videt̄ ꝙ vitium
non ſit contra naturam. Vitium
.n. ꝯriat̄ virtuti. vt dcm̄ eſt: ſed virtutes nō ſunt in nobis a
natura. ſ; cauſant̄ in nobis ꝑ īfuſionem: aut ab aſſuetudi/
ne: vt dictum eſt: ergo vitia non ſunt contra naturā. ¶ P̄.
Ea que ſunt contra naturam non poſſunt aſueſieri: ſicut
lapis nunꝙ̄ aſueſcit ferri ſurſū. vt dicit̄ in .2. ethicorum.
ſ; aliq̄ aſſueſiunt ad vitia. ergo vitia nō ſunt ꝯ nām. ¶ P̄.
Nihil qđ eſt ꝯ nām īuenit̄ in hñtib' illam nām vt ī plurib'
ſ; vitia īueniunt̄ ī hominib': vt ī plurib'. q: ſic dr̄ Math.
7. Lata eſt via que ducit ad ꝑditionem ⁊ multi vadūt per
eam. ergo vitiū nō eſt ꝯ nām. ¶ P̄. Peccatū comparat̄
ad vitiū ſicut actꝰ ad habitū. vt ex ſupradictis p; ſed pecca
tum diffinit̄ eē dcm̄ vel fcm̄ vel ꝯcupitū ꝯ legē dei: vt p;
ꝑ auguſtinū. 22. ꝯ fauſtū. lex aūt dei eſt ſupra nām. magis
ergo dōm eſt ꝙ vitiū ſit ꝯ legem ꝙ̄ ꝙ ſit ꝯ naturā. ¶ S;
ꝯ eſt qđ auguſtinꝰ dicit̄ in .3. de libero arbitrio. Oē vitiū eo
ipſo ꝙ vitiū eſt: ꝯ nām eſt. ¶ Rñ' dōm ꝙ ſicut dcm̄ eſt vi
tium virtuti ꝯriat̄: virtꝰ aūt vniuſcuiuſq; rei conſiſtit ī hoc
ꝙ ſit bene diſpoſita ſm ꝯueniētiam ſue nature: vt ſupra di
ctū eſt. vñ o; ꝙ in qualib; re vitiū dicat̄ ex hoc ꝙ eſt diſ/
poſita ꝯ id qđ ꝯuenit nāe: vnde ⁊ de hoc vnaqueq; res vi/
tuperat̄. a vitio aūt nomē vituperationis detractum credi/
tur: vt auguſtinꝰ dicit̄ ī .3. de libero arbitrio. ¶ S; ꝯſideran
dū eſt ꝙ nā vniuſcuiuſq; rei potiſſime eſt forma ſm quā
rex ſpēm ſortit̄: hō aūt in ſpecie cōſtituit̄ ꝑ aīam rōnalem
⁊ iō id qđ eſt ꝯ ordinem rōnis ꝓprie eſt ꝯ nām hominis ī
quātū eſt homo: qđ aūt eſt ſm rōnem. eſt ſm nām hoīs
inquātum eſt homo. bonū autem hominis eſt ſecūdum
rationem eſſe: ⁊ malum hominis eſt preter rationem eē
vt Dionyſius dicit̄. 4. c. de di. no. vñ virtus humana q̄ ho
minem facit̄ bonum: ⁊ opus ipſius bonū reddit inātū ē ſ;
naturam hominis īquātum ꝯuenit rōni. vitium autem ī/
tātum eſt ꝯ nām hominis īquantū eſt ꝯtra ordinē rōnis.
¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ virtutes ⁊ſi nō cauſent̄ a natu
ra ſm ſuum eſſe ꝑfectū. tamen inclinant ad id quod eſt ſ;
naturam. i. ſm ordinem rationis. Dicit enim Tulliꝰ in ſua
rhetorica. ꝙ virtus eſt habitus in modum nature rationi
conſentaneus: ⁊ hoc modo virtus dicitur eſſe ſm naturā:
⁊ per contrarium intelligitur ꝙ vitium ſit contra naturā:
¶ Ad ſcđm dōm: ꝙ philoſophus ibi loq̄tur de his que
ſunt contra naturam ſm ꝙ eſſe contra naturam opponit̄
ei quod eſt eſſe a natura: non autē ſm ꝙ eſt cōtra nām op
ponitur ei quod eſt eſſe ſm naturam: eo modo quo virtu
tes dicuntur eſſe ſm naturam: īquantum īclinant ad id qđ
nature conuenit. ¶ Ad tertiū dō;: ꝙ in homine ē duplex
natura. ſ. rationalis ⁊ ſenſitiua. Et q: per operationem ſen
ſus homo peruenit ad actus rōnis: ideo plures ſequunt̄
inclinationes nature ſenſitiue ꝙ̄ ordinem rationis: plures
.n. ſunt qui aſſequuntur principium rei ꝙ̄ qui ad cōſuma
tionem perueniunt: ex hoc autem ꝙ vitia ⁊ peccata in ho
minibus proueniunt ꝙ ſequunt̄ inclinationem nature ſen
ſitiue contra ordinem rationis ¶ Ad quartū dōm: ꝙ q̄c/
quid eſt contra rōnem artificiati. eſt ēt contra naturā artis
qua artificiatum producitur: lex aūt eterna comparat̄ ad
ordinem rationis humane ſicut ars ad artificiatum. vnde
eiuſdem rationis eſt ꝙ vitium: ⁊ peccatum ſit contra ordi
nem rationis humane. ⁊ ꝙ ſit contra legem eternā. Vn/
de Augu. dicit in .3. de libero arbitrio ꝙ a deo habent oēs
nature ꝙ nature ſunt: ⁊ intantum ſunt vitioſe inquantum
ab eius qua facte ſunt arte diſcedunt.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ vitium. i. habi/
tus malus ſit peius ꝙ̄ peccatum. i.
actus malus. Sicut .n. bonum quod eſt diuturnius ē me/
lius. ita malum quod eſt diuturnius eſt peius: ſed habitꝰ
vitioſus eſt diuturnius ꝙ̄ actus vitioſi qui ſtatī tranſeūt.
ergo habitus vitioſus eſt peior ꝙ̄ actus vitioſus. ¶ P̄.
Plura mala ſunt magis fugienda ꝙ̄ vnum malum: ſ; ha
bitus malus virtualiter eſt cauſa multoꝝ malorum actuū.
ergo habitus vitioſus eſt peior ꝙ̄ actus vitioſus. ¶ P̄.
Cauſa eſt potior ꝙ̄ effectus. ſed habitus perficit actum tā
in bonitate ꝙ̄ in malitia. ergo habitus eſt potior actu: ⁊
in bonitate ⁊ in malitia. ¶ S; ꝯ pro actu vitioſo aliqs iu/
ſte punitur: non aūt pro habitu vitioſo ſi non procedat ad
actum. ergo actus vitioſus eſt peior ꝙ̄ habitus vitioſus.
¶ Rñ° dō;: ꝙ habitus medio modo ſe habet inter po/
tentiā ⁊ actum. Manifeſtū eſt autem ꝙ actus in bono ⁊
malo preeminet potentie vt dicit̄ in .9. metaphyſice. meli
us eſt .n. bene agere ꝙ̄ poſſe bene agere: ⁊ ſimiliter vitu/
perabilius eſt male agere ꝙ̄ poſſe male agere. vñ ēt ſequi
tur ꝙ habitus in bonitate: ⁊ in malitia medium gradū ob
tineat īter potentiā ⁊ actum: vt. ſ. ſicut habitus bonus vel
malus preeminet in bonitate vel malitia potentie: ita etiā
ſubditur actui: qđ etiam ex hoc apparet ꝙ habitus non dr̄
bonus vel malus niſi ex hoc ꝙ inclinat ad actum bonum
vel malum. vñ ꝑꝑ bonitatem vel malitiā actus dr̄ habitꝰ
bonus vel malus. ⁊ ſic potior eſt actus in bonitate vel ma
litia ꝙ̄ habitus. q: ꝑꝑ qđ vnum qđq; tale: ⁊ illud magis
eſt. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ nihil ꝓhibet aliq̄d eē ſim/
plr̄ altero potius: qđ tñ ſm q̄d ab eo deficit: ſimplr̄. n. po
tius indicat̄ qđ ꝓeminet ꝙ̄tum ad id qđ ꝑ ſe conſiderat̄ ī
vtroq;: ſm q̄d aūt qđ ꝓeminet ſm id qđ per accidens ſe
h; ad vtrūq;: oſtēſum eſt aūt ex ipſa rōne actus ⁊ habitꝰ
ꝙ actus eſt potior in bonitate ⁊ malitia ꝙ̄ habitus: ꝙ aūt
habitus ſit diuturnior ꝙ̄ actus: accidit ex eo ꝙ vtrūq; inueni
tur in tali nā que non pōt ſemꝑ agere: ⁊ cuius actio eſt in
motu trāſeunte: vñ ſimplr̄ actꝰ ē potior tam in bonitate ꝙ̄
in malitia. ſed habitus eſt potior ſm q̄d. ¶ Ad ſcđ; dō;:
ꝙ habitus nō eſt ſimplr̄ plures actus: ſed ſm q̄d. i. virtu
te vnde ex hoc non pōt concludi ꝙ habitus ſit ſimplr̄ po/
tior ī bonitate vel malitia ꝙ̄ actus. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ ha
bitus eſt cauſa actus in genere cauſe efficientis: ſed actus ē
cauſa habitus in genere cauſe finalis: ſm quam conſidera
tur ratio boni ⁊ mali: ⁊ ideo ī bonitate ⁊ malitia actus pre
eminet habitui.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ actus vitioſus
ſiue peccatum nō poſſit ſimul eē
cum virtute. Contraria. n. nō pñt eſſe ſimul in eodem: ſed
pctm̄ quodāmodo ꝯtrariat̄ virtuti: vt dcm̄ eſt. ergo pec/
catū nō poteſt ſimul eſſe cum virtute. ¶ P̄. Peccatum ē
peius ꝙ̄ vitium. i. actus malus ꝙ̄ habitus malus: ſ; vitiū
nō poteſt ſimul eſſe in eodem cum virtute. ergo neq; pec
catum. ¶ P̄. Sicut peccatū accidit in rebus voluntarijs:
ita ⁊ in rebꝰ naturalibꝰ: vt dr̄ in .2. phyſicorum: ſed nunꝙ̄
ī rebꝰ naturalibus accidit pctm̄ niſi per aliquā corruptio/
nem virtutis nālis: ſicut monſtra accidūt corrupto aliquo
ꝓncipio in ſemine: vt dr̄ in .2. phyſicoꝝ. ergo etiam ī rebꝰ
volūtarijs nō accidit peccatū niſi corrupta aliq̄ virtute aīe
⁊ ſic peccatum: ⁊ virtus non pñt eſſe in eodem. ¶ S; ꝯ
eſt ꝙ phs dicit in .2. ethicorum ꝙ per ꝯria virtus generat̄
⁊ corrumpit̄: ſ; vnus actꝰ virtuoſus nō cauſat v̄tutem: vt
ſupra habitum eſt. ergo neq; vnus actꝰ peccati tollit v̄tutē
pñt ergo ſimul in eodem eſſe. ¶ Rñ° dō;: ꝙ peccatū cō
parat̄ ad v̄tutem ſicut actus malus ad habitum bonū: aliꝰ
autē ſe h; habitus in anima: ⁊ forma in re naturali: forma
enim naturalis ex neceſſitate ꝓducit operationem ſibi conue
nientem: vnde nō pōt eſſe ſimul cum forma naturali actꝰ
forme contrarie. ſicut non poteſt eſſe cum calore actus in/
frigidationis: neq; ſimul cū leuitate motus deſcenſionis ni
ſi forte ex violentia exterioris mouentis. ſed habitus in aīa
non ex neceſſitate producit ſuam operationem: ſed hō vtit̄
eo cū voluerit: vnde ſimul habitu in hoīe exiſtente pōt nō
vti habitu aut agere ꝯtrariū actū: ⁊ ſic pōt habēs virtutē
procedere ad actū peccati: actus vero peccati ſi comparet̄
ad ipſam virtutem ꝓut eſt habitus q̄dam: nō poteſt ipſā
corrumpere ſi ſit vnus tm̄: ſic. n. non generat̄ habitus per

vnum actum: ita nec per vnum actum corrumpitur: vt ſu
pra dictū ē. Sꝫ ſi compet̄ actꝰ pc̄i ad cāꝫ v̄tutū: ſic poſſibi
le ē ꝙ ꝑ vnū actū pc̄i aliq̄ v̄tutes corrūpant̄: quodlibꝫ.n.
pc̄m mortale ꝯriat̄ charitati: q̄ ē radix oīuꝫ v̄tutū infuſaꝝ
inq̄tū ſūt v̄tutes: ⁊ iō ꝑ vnū actū pc̄i mortal̄ excluſa cha
ritate excludunt̄ per ꝯn̄s oēs virtutes infuſe īq̄ntū ſunt
v̄tutes: ⁊ hoc dico ꝓꝑ fidē ⁊ ſpēꝫ: quaꝝ habitꝰ remanēt i-
formes poſt pc̄m mortale: ⁊ ſic nō ſūt virtutes: ſed pc̄m
veniale qđ nō ꝯriat̄ charitati nec excludit ipſaꝫ: ꝑ ꝯn̄s etiā
nō excludit alias virtutes: virtutes v̄o acq̄ſite nō tollūt̄ ꝑ
vnū actū cuiuſcūq3 peccati. Sic igit̄ peccatū mortale non
pōt ſimul eē cū virtutibꝰ infuſis: pōt tñ ſimul eē cū virtuti
bꝰ acq̄ſitis: pc̄m vero veniale pōt ſimul eē ⁊ cū virtutibꝰ
infuſis: ⁊ cū acq̄ſitis. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ pc̄m nō
ꝯriat̄ virtuti ſ̄m ſe: ſed ſ̄m ſuūꝫ actū: ⁊ ideo pc̄m nō pōt
ſimul eē cū actu virtutis: pōt tñ ſimul eē cū habitu. ¶ Ad
ſcđꝫ dōm: ꝙ viciū directe ꝯriat̄ virtuti: ſicut ⁊ pc̄m actui
virtuoſo: ⁊ ideo vitium excludit virtutē: ſicut pc̄m exclu-
dit actū virtutis. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ virtutes n̄ales agūt
ex neceſſitate: ⁊ ideo integra exiſtente virtute nunq̄3 pc̄m
poteſt in actū inueniri: ſed virtutes aīe non producunt actꝰ
ex neceſſitate. vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ ī quolibꝫ pec-
cato ſit aliq̄s actꝰ. Sic̄.n. meritū
cōparat̄ ad virtutē: ita pc̄m ad viciū cōparat̄: ſed meritū
non pōt eē abſq3 aliquo actu. ergo nec pc̄m pōt eſſe abſq3
aliquo actu. ¶ P̄. Aug. dicit in libro de libe. arbi. ꝙ omne
pc̄m adeo eſt voluntariū: qđ ſi non ſit voluntariū non eſt
pc̄m. ſed nō pōt eē aliq̄d voluntariū niſi ꝑ actū volūtatis.
ergo oē pc̄m hꝫ aliquem actū. ¶ P̄. Si pc̄m eſſet abſq3
aliquo actu ſequeret̄ ꝙ ex hocipſo ꝙ aliq̄s ceſſat ab actu
debito peccaret: ſed ꝯtinue aliq̄s ceſſat ab actu debito: ille
.ſ. q nunq̄3 actū debitū operat̄. ergo ſequeret̄ ꝙ cōtinue
peccaret: qđ eſt falſuꝫ. non ergo ē aliqđ pc̄m abſq3 actu.
¶ Sꝫ ꝯ ē qđ dr̄ Jacobi. 4. Sciēti bonū facere ⁊ n̄ faciēti
pc̄m eſt illi. ſed nō facere non īportat aliquē actum. ergo
pc̄m pōt eē abſq3 actu. ¶ Rn̄o dōꝫ: ꝙ queſtio iſta p̄nci-
palr̄ mouet̄ ꝓꝑ pc̄m omiſſionis: de quo aliq̄ diuerſimo-
de opinant̄. Quidā.n. dn̄t ꝙ in oī peccato omiſſionis eſt
aliq̄s actus: vel iterior: vel exterior: iterior: q̄dē ſic̄ cuꝫ aliq̄s
vult nō ire ad eccleſiā q̄n̄ ire tenet̄: exterior: āt ſic̄ cuꝫ aliq̄s
illa hora qua ad eccleſiam ire tenet̄: vel ēt añ occupat ſe ta
libꝰ q̄bus ab eundo ad eccleſiam impedit̄: ⁊ hoc quodā-
mō vr̄ in primū redire: q.n. vult aliq̄d cū quo aliud ſimul
eſſe nō pōt ex ꝯn̄ti vult illo carere: niſi forte nō ꝑpendat ꝙ
per hoc qđ vult facere impedit̄ ab eo qđ facere tenet̄: in
quo caſu poſſet ꝑ negligentiā culpabilis iudicari. alij vero
dicūt ꝙ in peccato omiſſionis nō req̄rit̄ aliq̄s actꝰ: ipſū.n.
nō facere qđ q̄s facere tenet̄ pc̄m ē. Vtraq3 aūt opinio hꝫ
aliq̄d veritatē hꝫ. Si.n. itelligat̄ in peccato omiſſiōis illud
ſolū qđ ꝑ ſe ꝑtinet ad rōnē peccati: ſic q̄n̄q3 omiſſiōis pc̄m
ē cū actu interiori: vt cū aliq̄s vult nō ire ad eccleſiā: q̄n̄q3
vero abſq3 oī actu vel interiori vel exteriori: ſicut cū aliq̄s
hora qua tenet̄ ire ad eccleſiā: nihil cogitat de eundo vel
non eundo ad eccleſiā. Si vero in peccato omiſſionis in-
telligant̄ ēt cāe vel occaſiones omittēdi: ſic neceſſe eſt ī pec
cato omiſſionis aliquē actū eſſe: nō.n. eſt pc̄m omiſſionis
niſi cū aliq̄s pretermittit qđ pōt facē ⁊ nō facere: ꝙ aūt ali
q̄s declinet ad non faciendū illud qđ pōt facere ⁊ nō face-
re: nō eſt niſi ex aliqua cauſa vel occaſione cōiuncta vel pre
cedente: ⁊ ſiq̄dem cauſa illa non ſit in poteſtate hoīs: omiſ
ſio non hꝫ rōnem peccati: ſic̄ cum aliq̄s ꝓꝑ infirmitatē pre
termittit ad eccleſiam ire. Si vero cauſa vel occaſio omit
tendi ſubiacet voluntati: omiſſio hꝫ rōnem peccati: ⁊ tunc
ſempꝰ oꝫ ꝙ iſta cauſa īquantum eſt voluntaria habeat ali-
quē actum ad minꝰ iteriorem voluntatis: g ꝗ̃ꝶ actus
quādoq3 directe fert̄ ī ipſam omiſſionē: puta cū aliq̄s vult
non ire ad eccleſiam vitans laborem: ⁊ tūc talis actus ꝑ ſe
pertinet ad omiſſionem: voluntas .n. cuiuſcūq3 peccati ꝑ
ſe pertinet ad pc̄m illud: eo ꝙ voluntarium eſt de rōne
peccati. quandoq3 aūt actus voluntatis directe fert̄ in aliō
per quod homo impedit̄ ab actu debito: ſiue illud in quo
fertur voluntas ſit coniunctum omiſſioni: puta cum aliq̄s
vult ludere q̄n̄ ad eccleſiam deberet ire: ſiue ēt ſit p̄cedens
puta cum aliq̄s vult diu vigilare de ſero ex quo ſeq̄tur ꝙ
non vadat hora matutinali ad eccleſiā: ⁊ tunc actus iſte in-
terior vel exterior per accidēs ſe hꝫ ad omiſſionē3: q: omiſ
ſio ſeq̄tur p̄ter intentionē: hoc āt dicimus ꝑ accidens eē qđ
eſt p̄ter intentionem: vt pꝫ in. 2. phyſicoꝝ. vnde manifeſtū
eſt ꝙ tunc pc̄m omiſſionis hꝫ q̄dem aliquem actum con-
iunctum vel precedentē: qui tñ per accidens ſe hꝫ ad pec-
catum omiſſionis: iudiciū autē de rebus dandū ē ſ̄m illud
quod eſt ꝑ ſe ⁊ nō ſ̄m illud qđ eſt per accidens. Unde ve
rius dici pōt ꝙ aliquod pc̄m poſſit eſſe abſq3 oī actu: alio-
q̄n ēt ad eſſentiā alioꝝ peccatoꝝ actualiū ꝑtinerent actus ⁊
occaſiones circunſtantes. ¶ Ad p̄mū gᵒ dōm: ꝙ plura re
q̄runt̄ ad bonū q̄3 ad malum: eo ꝙ bonū contingit ex tota
integra cauſa: malū āt ex ſingularibꝰ defectibꝰ vt Diony.
dic̄. 4. ca. de di. no. ⁊ ideo peccatū pōt ꝯtingere: ſiue aliq̄s
faciat qđ nō dꝫ: ſiue nō faciēdo qđ dꝫ: ſꝫ meritū nō pōt eē
niſi aliq̄s faciat volūtarie qđ dꝫ: ⁊ ideo meritū non poteſt
eē ſine actu: ſed pc̄m poteſt eſſe ſine actu. ¶ Ad 2ᵐ dōm
ꝙ aliquid dicit̄ voluntarium: nō ſolū q: cadit ſuper ipſum
actus volūtatis: ſed q: in p̄tāte noſtra vt fiat vel nō fiat: vt
dicit̄ in. 3. ethi. vñ etiam ipſum nō velle pōt dici volunta-
rium: inquātuꝫ in poteſtate hoīs ē velle ⁊ nō velle. ¶ Ad
3ᵐ dōm: ꝙ peccatum omiſſionis contrariatur precepto af
firmatiuo quod obligat ſemper: ſed non ad ſempꝰ: ⁊ ideo
ſolum pro tempore illo aliq̄s ceſſando ab actu peccat: pro
quo preceptum affirmatiuum obligabat.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ inconuenienter
diffiniatur peccatum cuꝫ dicit̄. Pec
catū eſt dictum vel factum vel concupitum contra legem
eternā. Dictū.n. vel factū vel ꝯcupituꝫ īportat aliquē actū
ſꝫ nō oē pc̄m īportat aliquē actū vt dc̄m eſt: gᵒ hec diffini
tio nō includit omne peccatū. ¶ P̄. Aug. dic̄ ī lib. de dua
bus aīalibus. Peccatuꝫ ē volūtas retinendi vel ꝯſequen-
di quod iuſticia vetat. ſed voluntas ſub ꝯcupiſcentia com-
prehenditur: ſ̄m ꝙ concupiſcentia largo mō ſumitur pro
omni appetitu. ergo ſuffeciſſet dicere. Peccatum eſt con-
cupitum contra legem eternam. nec oportuit addere dc̄m
vel factum. ¶ P̄. Peccatum proprie conſiſtere videtur
in auerſione a fine: nam bonum ⁊ malum principaliter cō
ſiderantur ſ̄m finem: vt ex ſupra dictis patet: vnde ⁊ Au-
gu. dicit in primo de libero arbitrio: per comparationem
ad finem diffinit peccatum: dicens ꝙ peccare nihil eſt aliō
q̄3 neglectis rebus eternis tēporalia ſectari. Et in libro. 83.
queſtionū dicit: ꝙ omnis humana peruerſitas eſt vti fruē
dis ⁊ frui vtendis: ſed in premiſſa diffinitione nulla ſit mē
tio de auerſione a debito fine. ergo iſufficiēter diffinit̄ pec
catum. ¶ P̄. Ex hoc dicitur aliquid eſſe prohibitum q: le
gi contrariatur: ſed non oīa peccata ſunt mala quia prohi-
bita: ſed quedam ſunt prohibita: quia mala. non ergo i cō
muni diffinitione peccati debuit poni ꝙ ſit contra legē dei.
¶ P̄. Peccatum ſignificat malum hoīs actum vt ex di-
ctis pꝫ: ſed malum hoīs eſt ꝯ rationem eſſe: vt Diony. di-
cit. 4. ca. de diui. no. ergo potius debuit dici ꝙ peccatū ſit
ꝯ rationem q̄3 ꝙ peccatum ſit ꝯ legem eternam. ¶ In cō
trarium ſufficit auctoritas Aug. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ ſicut ex
dictis pꝫ: peccatum nihil aliud eſt q̄3 actus humanus ma-
lus: ꝙ aūt aliq̄s actus ſit humanus hꝫ ex hoc ꝙ eſt volun
tarius: ſic̄ ex ſupra dictis pꝫ: ſiue ſit volūtarius quaſi a vo-
lūtate elicitus: vt ipſuꝫ velle vel eligere: ſiue quaſi a volun
tate imperatus: vt exteriores actus vel locutionis vel ope
rationis. Habꝫ āt actus humanus ꝙ ſit malus ex eo ꝙ ca
ret debita cōmēſuratione: oīs aūt cōmēſuratio cuiuſcunq3
rei attendit̄ per comparationē ad aliquā regulā: a qua ſi di-
uertat: incōmēſurata erit. Regula āt volūtatis humane ē
duplex. Una ꝓpinqua ⁊ homogenea. ſ. ipſa humana rō.
Alia vero eſt p̄ma regula. ſ. lex eterna q̄ ē quaſi rō dei. Et
ideo Aug. in diffinitiōe peccati poſuit duo. Unū qđ ꝑtinet
ad ſubſtantiā actus humani: quod ē quaſi m̄ale in peccato
cum dixit: dc̄m vel factū vel cōcupitum. aliud aūt qđ ꝑti-
net ad rationē mali: quod eſt quaſi formale in peccato: cuꝫ

dixit. Contra legē eternam. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ af
firmatio ⁊ negatio reducunt̄ ad idē genꝰ: ſicˀ i diuinis gītū
⁊ ingenitū ad relationē: vt Aug. dicˀ in. 5. de tri. ⁊ ideo pro
eodē eſt accipiēdū dcm̄ ⁊ n̄ dcm̄: factū ⁊ nō factuȝ. ¶ Ad
2m dōm: ꝙ prima cauſa peccati eſt in volūtate que impat
omnes actus volūtarios: in qbus ſolū inenit̄ petm̄: ⁊ ideo
Aug. quādoqȝ per ſolā volūtatē diffinit petm̄: ſed q: ēt ipſi
exteriores actꝰ ptinēt ad ſubſtātiā peccati cū ſint ſ3 ſe mali
vt dcm̄ eſt: neceſſe fuit ꝙ in diffinitione peccati poneret̄ ēt
aliqd ptinens ad exteriores actꝰ. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ lex
eterna primo ⁊ pricipalr ordinat hoīem ad finē: conſequē
ter aūt facit bene ſe habere circa ea q̄ ſunt ad finē: ⁊ ideo i
hoc ꝙ dicit. ꝯ legem eternā: tangit auerſionē a fine: ⁊ oēs
alias inordinationes. ¶ Ad quartū dōm: ꝙ cū dr̄ ꝙ n̄ oē
peccatū ideo eſt malū q: ē prohibitū: itelligitur de prohibi
tione facta ꝑ ius poſitiuū: ſi aūt referat̄ ad ius nāle: qd cō
tinet̄ primo qdem i lege eterna: ſecūdario vero i naturali
iudicatorio rōnis humane: tunc oē peccatū eſt malum q:
ꝓhibitū: ex hoc. n. ipſo ꝙ eſt inordinatū iuri naturali repu
gnat. ¶ Ad qntuȝ dōm: ꝙ a theologicis ꝯſiderat̄ peccatū
ꝓcipue ſ̄m ꝙ eſt offenſa ꝯ deū: a phō aūt morali ſ̄m ꝙ cō
trariat̄ rōni: ⁊ ideo Aug. conuenientius diffinit peccatū ex
hoc ꝙ eſt contra legem eternam q̄ȝ ex hoc ꝙ eſt cōtra rō
nem: precipue cū per legem eternā regulemur i multis
q̄ excedūt rōnem humanā: ſicut i his q̄ ſunt fidei.

Queſtio. lxxij.

Einde conſiderandū ē de diſtin
ctione petōꝝ vel vitioꝝ.
¶ Et circa hoc querūtur noueȝ. Prio
d vtrū peccata diſtinguātur ſpecie ſ3 obā.
Scdō de diſtinctione petōꝝ ſpūaliū ⁊
carnaliuȝ. Tertio vtꝝ ſ̄m cās. Quar
to vtꝝ ſ3 eos i quos peccat. Quinto
vtꝝ ſ3 diuerſitatē reatꝰ. 6o vtꝝ ſ3 omiſſionē ⁊ cōmiſſio
nē. 7o vtꝝ ſ3 diuerſuȝ ꝓceſſuȝ peccati. 8o vtꝝ ſ̄m abun
dantiā ⁊ defectū. 9o vtꝝ ſ̄m diuerſas circunſtantias.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ peccata n̄ dif
ferāt ſpecie ſ̄m obiecta. Actus eniȝ
humani precipue dr̄ boni vel mali ꝑ cōparationē ad finē:
vt ſupra oſtenſuȝ eſt: cum igr̄ peccatū nihil aliō ſit q̄ȝ actꝰ
hoīs malus: ſicˀ dcm̄ eſt: vr̄ ꝙ ſ̄m fines peccata debeāt di
ſtingui ſpē magis q̄ȝ ſ̄m obta. ¶ P̄. Malū cū ſit priuatio
diſtinguit̄ ſpecie ſ̄m diuerſas ſpēs oppoſitoꝝ: ſed peccatū
eſt quoddā malū i genere humanoꝝ actuū: ergo peccata
magis diſtinguunt̄ ſpecie ſ̄m oppoſita q̄ȝ ſ̄m obā. ¶ P̄.
Si peccata ſpecie differāt ſ3 obiecta: impoſſibile eſſet ideȝ
peccatū ſpecie circa diuerſa obiecta inueniri: ſed inueniunt̄
aliqua huiuſmodi peccata: nā ſupbia eſt in rebꝰ ſpūalibꝰ:
⁊ in corpalibus: vt Greg. dicˀ i lib. 33. Moral. Auaritia ēt
eſt circa diuerſa genera reꝝ: ergo peccata nō diſtiguuntur
ſpecie ſ̄m obiecta. ¶ Sȝ ꝯ ē ꝙ peccatū eſt dictū vel factū
vel cōcupitū cōtra legem dei. ſed dicta vel facta vel concu
pita diſtinguunt̄ ſpecie ſ̄m diuerſa obiecta: q: actus ꝑ obā
diſtinguunt̄: vt ſupra dcm̄ eſt. ergo ēt petā ſ̄m obā ſpecie
diſtinguunt̄. ¶ Rn̄o dōȝ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: ad rōneȝ pec
cati duo concurrūt. ſ. actus volūtarius: ⁊ inordinatio eius:
q̄ eſt per receſſum a lege dei. Horum aūt duoꝝ vnū ꝑ ſe
compatur ad peccantem: q intendit talē actum voluntariū
exercere in tali materia. aliud aūt. ſ. iordinatio actus per ac
cidens ſe h3 ad intentionē peccantis. nullus. n. intēdēs ad
malū operat̄: vt Diony. dicit. 4. ca. de di. no. Manifeſtū
eſt āt ꝙ vnūqdqȝ cōſeqtur ſpēm ſ̄m illud qd eſt per ſe: n̄
āt ſ̄m id qd eſt ꝑ accidens: q: ea q̄ ſunt per accidēs ſunt ex
tra rōnem ſpēi: ⁊ ideo peccata ſpē diſtinguunt̄ ex pte actu
um voluntarioꝝ magis q̄ȝ ex pte inordinatōis in peccato
exiſtētis: actus āt volūtarij diſtinguunt̄ ſpecie ſ̄m obta: vt
in ſupioribus oſſum eſt: vn̄ ſeqtur ꝙ peccata ꝓprie diſtin
guant̄ ſpecie ſ̄m obta. ¶ Ad pimū ergo dōȝ: ꝙ finis prin
cipalr h3 rōnē boni: ⁊ ideo compat̄ ad actū volūtatis: q ē
primordialis in omni peccato ſicut obm. vnde in idem re
dit ꝙ peccata differāt ſ̄m obiecta vel ſ3 fines. ¶ Ad ſcdȝ
dōm: ꝙ peccatū non eſt pura priuatio: ſed eſt actus debi

to ordine priuatus: ⁊ ideo peccata magis diſtinguūtur ſpe
cie ſ̄m obiecta actuum q̄ȝ ſ̄m oppoſita: quāuis etiam ſi di
ſtinguantur ſ̄m oppoſitas virtutes in idem rediret: virtu
tes. n. diſtinguuntur ſpecie ſ̄m obiecta: vt ſupra dictum ē.
¶ Ad tertiū dōȝ: ꝙ nihil prohibet in diuerſis rebus ſpe
cie vel genere differentibus iuenire vnam formalē rōneȝ
obiecti a qua peccatum ſpeciē recipit: ⁊ hoc modo ſupbia
circa diuerſas res excellētiā querit: auaricia vero abundan
tia eorum q̄ vſui humano accōmodātur.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ inconuenien
ter diſtinguant̄ peccata ſpiritua
lia a carnalibus. Dicit. n. Apoſtolus ad Gal. 5. Manifeſta
ſūt opera carnis: q̄ ſunt fornicatio imūdicia: ipudicitia: luxu
ria: idolorum ſeruitus: veneficia ⁊c. ex quo videtur ꝙ oīa
peccatorum genera ſunt opera carnis: ſed peccata carnalia
dicuntur opera carnis: ergo non ſunt diſtinguenda pecca
ta carnalia a ſpūalibus. ¶ P̄. Quicunqȝ peccat ſ̄m carneȝ
ambulat: ſ̄m illud Ro. 8. Si ſ̄m carnem vixeritis morie
mini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis viuetis:
ſed viuere vel ambulare ſ̄m carnem vr̄ pertinere ad rō
nem peccati carnalis: ergo oīa peccata ſunt carnalia. nō er
go ſunt diſtinguenda peccata carnalia a ſpūalibus. ¶ P̄.
Superior pars aīe que eſt mens vel ratio ſpiritus nomi
natur: ſ̄m illud Eph. 4. Renouamini ſpiritus mentis ve
ſtre. vbi ſpūs pro rōne pōitur: vt ibi glo. dicit: ſ3 omne pec
catū qd ſ̄m carnem committitur a rōne deriuat̄ per cōſen
ſum: q: ſuperioris rōnis ē cōſentire in actū peccati: vt ifra
dicet̄. ergo eadē peccata ſunt carnalia ⁊ ſpiritualia: non er
go ſunt diſtinguenda adinuicem. ¶ P̄. Si aliqua peccata
ſpecialiter ſint carnalia: hoc potiſſime intelligendū vr̄ de il
lis peccatis qbus in corpus ſuū peccat aliqs: ſed ſicut apo
ſtolus dicit. 1. ad Cor. 6. Omne petm̄ quodcūqȝ fecerit hō
extra corpus eſt: q autem fornicatur in corpꝰ ſuum peccat.
ergo ſola fornicatio eēt petm̄ carnale: cum tn̄ apoſtolus ad
Eph. 5. etiam auaritiā carnalibꝰ petis annumeret. ¶ Sȝ
ꝯ eſt quod Greg. 31. Moralis dicit: ꝙ ſeptem capitalium
vitioꝝ qnqȝ ſunt ſpiritualia: ⁊ duo ſunt carnalia. ¶ Rn̄o
dōȝ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: peccata recipiunt ſpēm ex obtis: om
ne autē peccatum in appetitu cōſiſtit alicuius cōmutabilis
boni qd inordinate appetit̄: ⁊ per ꝯn̄s in eo iā habito inor
dinate aliqs delectatur: vt aūt ex ſuperioribus p3 duplex ē
delectatio. Vna qdem aīalis q̄ conſumat̄ i ſola apphenſio
ne alicuius rei ad votū habite: ⁊ hec ēt pōt dici delecta
tio ſpūalis: ſicˀ cum aliqs delectat̄ in laude humana: vel in
aliquo hmōi. Alia vero delectatio ē corporalis ſiue natura
lis: que in ipſo tactu corporali perficit̄: que pōt ēt dici dele
ctatio carnalis. Sic igr̄ illa peccata q̄ perficiunt̄ in delecta
tione ſpūali vocant̄ peccata ſpūalia: illa vero q̄ perficiunt̄
i delectatione carnali vocant̄ peccata carnalia: ſicut gula q̄
perficitur i delectatione ciboꝝ: ⁊ luxuria q̄ ꝑficit̄ in dele
ctatione venereoꝝ: vnde ⁊ apl̄s dicit. 1. ad Cor. 7. Emun
demus nos ab oī inquinamēto carnis ⁊ ſpūs. ¶ Ad primū
ergo dōm: ꝙ ſicut glo. ibideȝ dicit: illa vitia dr̄ opera car
nis: nō q: in voluptate carnis ꝑficiant̄: ſed caro ſumit̄ ibi ꝑ
hoīe: q dum ſ̄m ſe viuit ſ̄m carnē viuere dr̄: vt ēt Augu.
dicit. 14. de ci. dei. Et hmōi rō eſt ex hoc ꝙ oīs rōnis hu
mane defectus ex ſenſu carnali aliquo mō initiuȝ h3. Et ꝑ
hoc ēt p3 rn̄ſio ad ſcdȝ. ¶ Ad tertiū dōȝ: ꝙ i peccatis etiā
carnalibꝰ eſt aliqs actus ſpūalis. ſ. actus rōnis: ſed finis ho
rū petōꝝ a quo denominant̄ eſt delectatio carnis. ¶ Ad
quartū dōm: ꝙ ſicut glo. ibidē dicˀ: ſpecialiter i fornicatio
nis peccato ſeruit aīa corpi: intantū vt nihil aliud i ipſo mo
mento cogitare hoī liceat: delectatio āt gule ⁊ ſi ſit carnalis
nō ita abſorbet rōnem: vel pōt dici ꝙ i hoc peccato etiam
quedā iniuria ſit corpi dum inordinate maculat̄: ⁊ ideo ꝑ
hoc ſ[illegible]rū dr̄ ſpecialiter hō i corpus peccare: auaritia
ver[illegible] carnalibus peccatis connumeratur: pro adulte
rio [illegible]itur qd eſt iniuſta vſurpatio vxoris aliene. Vel pōt
dici ꝙ res in qua delectatur auarus corporale qddam eſt.
⁊ quantum ad hoc connumeratur peccatis carnalibus: ſ3
ipſa delectatio non pertinet ad carnem ſed ad ſpūm: ⁊ iō
Grego. dicit ꝙ eſt ſpūale peccatum.

Ad tertiū ſic ꝓcedit͛. Videtur ꝙ pctā diſtingu
ant͛ ſpecie ſm cauſas. Ab eodē.n.
hꝫ res ſpēm a quo hꝫ eſſe: ſed pctā hn̄t eſſe ex ſuis cauſis:
ergo ab eis ēt ſpēm ſoꝛtiunt͛. differūt ergo ſpecie ſꝫ diuer
ſitatē cauſaꝝ. ¶ P̄. Inter alias cauſas min⁹ vr̄ ꝑtinere ad
ſpēm cā mālis: ſed obm̄ in peccato ē ſicut cā materialis: cū
ergo ſm oba peccata ſpecie diſtinguāt͛: vr̄ ꝙ peccata mul
to magis ſm alias cauſas diſtinguant͛ ſpecie. ¶ P̄. Aug.
ſup illud pſal̄. Incēſa igni ⁊ ſuffoſſa. dicit ꝙ oē pctm̄ eſt ex
timoꝛe male humiliāte vel ex amoꝛe male inflāmāte. Dr̄
.n.1. Jo.2. ꝙ oē qḋ eſt in mūdo aut eſt ꝯcupiſcētia carnis:
aut ꝯcupiſcētia oculoꝝ: aut ſupbia vite. Dr̄ āt aliqḋ eſſe in
mūdo ꝑp pctm̄ ſm ꝙ mundi noīe amatoꝛes mūdi ſignifi
cant͛: vt Aug. dicit ſuper Jo. Greg. ēt. 31. Moꝛal̄. diſtin
guit oīa peccata ſm ſeptē vitia capitalia: oēs āt hmōi diui
ſiones reſpiciūt cās peccatoꝝ. ergo vr̄ ꝙ peccata differant
ſpecie ſm diuerſitatē cāꝝ. ¶ Sꝫ ꝯ eſt: q: ſm hoc oīa pctā
eēnt vnius ſpēi cū ex vna cā cauſentur. Dr̄.n. Eccle.10. ꝙ
initiū oīs pcī eſt ſupbia. Et.1. ad Thimoth. vltimo. ꝙ ra
dix oīum maloꝝ eſt cupiditas. Manifeſtū eſt āt eē diuer
ſas ſpēs pctōꝝ. ergo nō pctā diſtinguunt͛ ſpecie ſm diuer
ſitates cauſaꝝ. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ cū quatuoꝛ ſint cauſaꝝ ge
nera diuerſimode diuerſis attribuūt͛: cā.n. foꝛmalis ⁊ ma
terialis reſpiciūt ꝓpꝛie ſubſtātiam rei: ⁊ iō ſubſtātie ſꝫ foꝛ
mā ⁊ māām ſpecie ⁊ genere diſtinguunt͛: agēs aūt ⁊ finis
reſpiciūt directe motū ⁊ operationē: ⁊ iō mot⁹ ⁊ opatiōes
ſm hmōi cauſas ſpecie diſtinguunt͛: diuerſimode tn̄: naꝫ
pꝛincipia actiua nālia ſunt determinata ſemp ad eoſdē act⁹
⁊ iō diuerſe ſpēs in actibus nālibus attendunt͛ nō ſolū ſm
oba q̄ ſunt fines vel termini: ſꝫ ēt ſm pn̄cipia actiua: ſic ca
lefacere ⁊ infrigidare: diſtinguunt͛ ſpecie ſm calidū ⁊ fri
gidū: ſed pn̄cipia actiua in actib⁹ volūtarijs cuiuſmodi ſūt
actus pctōꝝ nō ſe hn̄t ex neceſſitate ad vnū: ⁊ ideo ex vno
pn̄cipio actiuo vel motiuo poſſunt diuerſe ſpēs pctōꝝ pꝛo
cedere ꝙ hō furetur: ⁊ ꝙ occidat: ⁊ ꝙ deſerat gregeꝫ ſibi
commiſſum: ⁊ hec eadē pn̄t ꝓcedere ex amoꝛe. Vn̄ ma
nifeſtū eſt ꝙ pctā nō differūt ſpecie ſm diuerſas cās acti
uas vel motiuas: ſed ſolū ſm diuerſitatē cauſe finalis: finis
aūt eſt obm̄ voluntatis. oſtenſuꝫ eſt.n. ſupꝛa q̄ actus hūa
ni hn̄t ſpēm ex fine. ¶ Ad pmū g° dōm: ꝙ pn̄cipia actiua
in actibus volūtarijs cū nō ſint determinata ad vnum: nō
ſufficiunt ad ꝓducēdum humanos actus: niſi determinet͛
volūtas ad vnū ꝑ intentionē finis: vt pꝫ ꝑ phm̄ in.9. meta
ph̄. ⁊ ideo a fine ꝑficit͛ ⁊ eſſe ⁊ ſpēs pcī. ¶ Ad ſcōm dōꝫ
ꝙ oba ſm ꝙ comparātur ad actus exterioꝛes hn̄t rōneꝫ
māe circa quā: ſed ſm ꝙ comparant͛ ad actū interioꝛem
volūtatis hn̄t rōnem finium: ⁊ ex hoc hn̄t ꝙ dent ſpēm
actui: q̄uis ēt ſm ꝙ ſunt mā circa quā habeāt rōnem ter
minoꝝ a qbus motus ſpecificātur: vt dr̄ in.5. phyſicoꝝ: ⁊
in.10. ethi. ſed tn̄ ēt termini motus dant ſpēm motibus: i
q̄ntum hn̄t rōnem finis. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ille diuiſiōes
peccatoꝝ non dant͛ ad diſtinguendas ſpēs pctōꝛum: ſꝫ ad
manifeſtandas diuerſas cās eoꝛum.

Ad quartū ſic ꝓcedit͛. Vr̄ ꝙ inconuenienter
pctm̄ diſtinguat͛ ꝑ pctm̄ qḋ eſt i
deuꝫ in ꝓximū: ⁊ in ſeipſuꝫ. Illud.n. qḋ eſt cōe oī pecca
to nō dꝫ poni quaſi pars in diuiſione pcī: ſed cōe eſt omni
peccato qḋ ſit ꝯ deuꝫ: ponit͛.n. in diffinitione pcī ꝙ ſit ꝯ le
gē dei vt ſupꝛa dcm̄ eſt. nō ergo pctm̄ in deū dꝫ poni qua
ſi pars in diuiſione pctōꝝ. ¶ P̄. Oīs diuiſio dꝫ fieri ꝑ op
poſita: ſꝫ iſta tria genera pctōꝝ non ſunt oppoſita: quicūqꝫ
.n. peccat in ꝓximū: peccat in ſeipm̄ ⁊ in deum: non ergo
peccatū ꝯuenienter diuidit͛ ſm hec tria. ¶ P̄. Ea que ſūt
extrinſecus non ꝯferunt ſpēm: ſed deus ⁊ pꝛoximus ſunt
extra nos. ergo per hec non diſtinguunt͛ peccata ſm ſpēꝫ:
inconuenienter igit͛ ſm hec tria pctm̄ diuidit͛. ¶ Sꝫ ꝯ eſt
qḋ Iſidoꝛus in libꝛo de ſummo bono diſtinguens pctā:
dicit ꝙ hō dr̄ peccare in ſe in deuꝫ: ⁊ in pꝛoximū. ¶ Rn̄º
dōm: ꝙ ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt: pctm̄ ē actus inoꝛdinatus: tri
plex aūt oꝛdo in hoīe dꝫ eſſe. Vnus qdem ſm cōparatio
nē ad regulā rōnis pꝛout. ſ. oēs actiones ⁊ paſſiōes noſtre
debent ſm regulā rōnis ꝯmēſurari. Alius āt oꝛdo eſt per
comparationem ad regulam diuine legis: per quā homo
i oībus dirigi dꝫ: ⁊ ſiqdem hō nāliter eſſet aīal ſolitarium:
hic duplex oꝛdo ſufficeret. ſed q: hō eſt naturaliter aīal po
liticum ⁊ ſociale: vt ꝓbatur in pꝛimo politicoꝝ: ideo neceſ
ſe eſt ꝙ ſit tertius oꝛdo quo hō oꝛdinetur ad alios hoīes
qbus conuiuere dꝫ. Hoꝛum aūt oꝛdinū pꝛimus continet
ſm ⁊ excedit ipſum: quecūqꝫ.n. continētur ſub oꝛdine rō
nis: ꝯtinent͛ ſub oꝛdine ipſius dei: ſed quedam continen
tur ſub oꝛdine ipſius dei que excedunt rationeꝫ humanā:
ſicut ea que ſunt fidei ⁊ q̄ debentur ſoli deo: vnde qui
in talibus peccat: dr̄ in deum peccare: ſicut hereticus ⁊ ſa
crilegus ⁊ blaſphemus. Simılr̄ ēt ſecundus oꝛdo includit
tertiū ⁊ excedit ipm̄: q: in oībus in qbus oꝛdinamur ad ꝓ
ximū oꝫ nos dirigi ſm regulā rōnis: ſꝫ in qbuſdam dirigi
mur ſm rōnem quantū ad nos tm̄: non āt quantū ad ꝓ
ximū: ⁊ qn̄ in his peccatur: dr̄ hō peccare in ſeipſuꝫ: ſicut
pꝫ de guloſo: luxurioſo ⁊ ꝓdigo: qn̄ vero peccat hō in his
qbus ad ꝓximuꝫ oꝛdinatur: dr̄ peccare in pꝛoximū: ſicut
pꝫ de fure: ⁊ homicida. Sunt āt diuerſa qbus homo oꝛ
dinat͛ ad deū: ad ꝓximuꝫ: ⁊ ad ſeipſuꝫ: vnde hec diſtinctio
peccatoꝝ eſt ſm obiecta: ſm que diuerſificantur ſpecies
peccatoꝝ. vnde hec diſtinctio peccatoꝝ pꝛopꝛie eſt ſm di
uerſas peccatoꝝ ſpecies: nam ⁊ virtutes qbus peccata op
ponunt͛ ſm hanc differentiā ſpecie diſtinguūtur. Manife
ſtum eſt.n. ex dictis ꝙ virtutibus theologicis hō oꝛdinat͛
ad deū temperantia vero ⁊ foꝛtitudine ad ſeipſum: iuſtitia
aūt ad pꝛoximum. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ peccare in
deum ſm ꝙ oꝛdo qui eſt ad deum includit ad oēm huma
num oꝛdinē cōe eſt oī peccato: ſꝫ q̄tum ad id ꝙ oꝛdo dei
excedit alios duos oꝛdines: ſic pctm̄ in deum eſt ſpeciale
genus pcī. ¶ Ad ſcōm dōꝫ: ꝙ qn̄ aliqua quoꝝ vnū inclu
dit alterū ab inuicē diſtinguunt͛: intelligit͛ fieri diſtinctio n̄
ſm illud ꝙ vnū ꝯtinet͛ in altero: ſꝫ ſm illud. ſ. ꝙ vnū exce
dit alteꝝ: ſic pꝫ in diuiſione numeroꝝ ⁊ figurarū: non.n.
triangulus diuidit͛ ꝯ quadratū ſm ꝙ ꝯtinet͛ in eo: ſed ſm
ꝙ exceditur ab eo: ⁊ ſimılr̄ ē de ternario ⁊ quaternario.
¶ Ad tertium dōꝫ: ꝙ deus ⁊ pꝛoxim⁹ q̄uis ſint exterio
ra reſpectu ipſius peccātis: non tn̄ ſunt extranea reſpectu
actus pcī: ſꝫ cōparat͛ ad ipſa ſicut ad pꝛopꝛia obta ipſius.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit͛. Vr̄ ꝙ diuiſio pctōꝝ
q̄ eſt ſm reatū diuerſificet ſpēm
puta cū diuidit͛ ſm veniale ⁊ moꝛtale. Ea.n. q̄ in infinituꝫ
differūt nō poſſunt eſſe vnius ſpeciei nec etiā vnius gene
ris: ſed veniale ⁊ moꝛtale pctm̄ differūt in infinituꝫ. venia
li.n. debet͛ pena tempalis: moꝛtali pena eterna: menſura
autem pene rn̄det quantitati culpe: ſm illud Deutro.25.
ſm menſurā delicti erit ⁊ plagaꝝ modus. ergo. veniale ⁊
moꝛtale nō ſūt vnius generis: nec dr̄ ꝙ ſint vnius ſpeciei.
¶ P̄. Quedam peccata ſunt moꝛtalia ex genere ſicut ho
micidiū ⁊ adulteriuꝫ: quedā vero ex ſuo genere ſunt pctā
venialia: ſicut verbū ocioſum ⁊ riſus ſupfluus. ergo pctm̄
veniale ⁊ moꝛtale ſpecie differunt. ¶ P̄. Sicut ſe hꝫ act⁹
virtuoſus ad pmiū: ita ſe hꝫ pctm̄ ad penā. ſed pmium eſt
finis virtuoſi actus. ergo ⁊ pena ē finis peccati: ſed pctā di
ſtinguuntur ſpecie ſm fines: vt dcm̄ eſt. ergo etiam diſtin
guunt͛ ſpecie ſm reatū pene. ¶ Sꝫ ꝯ. ea q̄ conſtituunt ſpe
ciem ſunt pꝛioꝛa: ſicut drīe ſpecifice: ſed pena ſeqtur culpā
ſicut effectus eius. ergo pctā non differunt ſpecie ſm rea
tum pene. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ eoꝝ q̄ ſpecie differunt duplex
differentia inuenit͛. Vna qdem q̄ conſtituit diuerſitatē ſpe
cieruꝫ: ⁊ talis differētia nunqꝫ inuenit͛ niſi in ſpēbus diuer
ſis: ſicut rōnale ⁊ irrōnale: aīatum ⁊ inanimatū. Alia autē
differentia eſt ꝯſns diuerſitatem ſpeciei: ⁊ talis differentia
⁊ ſi in aliquibus conſequatur diuerſitatem ſpeciei: in alijs
tamen pōt inueniri in alia ſpecie: ſicut album ⁊ nigrum cō
ſequunt͛ diuerſitatem ſpeciei coꝛui ⁊ cigni tamen inuenit͛
huiuſmodi differentia in eadem hoīs ſpecie. Dicendū ē er
go ꝙ differentia venialis ⁊ moꝛtalis peccati: vel quecūqꝫ
alia differentia ſumitur penes reatum: non poteſt eſſe dif
ferentia conſtituens diuerſitatem ſpeciei: nunqꝫ.n. id quod
per accidens conſtituit ſpēm: id autem quod eſt pꝛeter in
tentionem agentis ⁊ per accidens: vt pꝫ in.2. phyſicoꝝ.

Manifeſtum eſt autem ꝙ pena eſt pꝛeter intentionē pec/
cātis. vnde ꝑ accidēs ſe hꝫ ad pctm̄ ex pte ipſius peccātis:
oꝛdinat̄ tm̄ ad peccatū ab exteriorī.ſ.ex iuſtitia indicantis:
q ſm̄ diuerſas conditiones pctōꝝ diuerſas penas infligit.
vn̄ differentia q̄ eſt ex reatu pene: pōt cōſeq diuerſaꝫ ſpēꝫ
pctōꝝ: non aūt ꝯſtituit diuerſitatē ſpeciei: dr̄ia aūt peccati
venialis ⁊ moꝛtalis conſeqtur diuerſitatē inoꝛdinationis: q̄
complet rōne peccati. Duplex.n.ē inoꝛdinatio: vna ꝑ ſub/
tractionē pꝛincipij oꝛdinis: alia qua ēt ſaluato pꝛincipio oꝛdi
nis fit inoꝛdinatio circa ea q̄ ſunt poſt pꝛincipiū: ſicut ī coꝛ/
poꝛe aīalis. Quādoq3 qdem inoꝛdinatio cōplexionis ꝓce/
dit vſq3 ad deſtructionē ꝑncipij vitalis: ⁊ hec ē moꝛs. Qn̄/
que vero ſaluo ꝑncipio vite fit deoꝛdinatio quedā ī humo
ribus: ⁊ tūc eſt egritudo. Principiū aūt actus totius oꝛdi
nis in moꝛalibus eſt finis vltimus: qui ita ſe hꝫ in opatiuis
ſicē ꝑncipiū indemōſtrabile in ſpeculatiuis: vt dr̄ in.7.ethi.
vn̄ qn̄ aīa deoꝛdinat̄ ꝑ pctm̄ vſq3 ad auerſionē ab vltimo
fine.ſ.deo: cui vnimur ꝑ charitatē: tūc eſt peccatū moꝛtale
qn̄ vero fit deoꝛdiatio circa auerſionē a deo: tunc eſt pctm̄
veniale: ſicut.n.in coꝛpibus deoꝛdinatio moꝛtis q̄ eſt ꝑ re/
motionē pꝛīcipij vite eſt irreparabilis ſʒ nām: inoꝛdinatio
aūt egritudinis reparari pōt pp id qđ ſaluat̄ pꝛīcipiū vite
ſimilr̄ eſt in his q̄ ꝑtinent ad aīam. Nā in ſpeculatiuis q er
rat circa pꝛincipia: impſuaſibilis eſt: q āt errat ſaluatis pꝛin
cipijs: ꝑ ipſa pꝛincipia reuocari pōt. Et ſimilr̄ in opatiuis
q peccādo auertit̄ ab vltimo fine: q̄ꝫtum eſt ex nā peccati
hꝫ lapſum irrepabilē: ⁊ ideo dr̄ peccare moꝛtalr̄ eternalr̄
puniēdus: q vero peccat citra auerſionē a deo: ex ipſa rōne
peccati reparabilr̄ deoꝛdinat̄: q: ſaluat̄ pꝛincipiū: ⁊ iđ dr̄
peccare venialr̄: q:.ſ.non ita peccat vt mereat̄ iterminabi
lē penā. ¶ Ad pꝛimū ergo dr̄m: ꝙ pctm̄ moꝛtale ⁊ venia/
le differūt in infinitū ex pte auerſionis: nō āt ex parte ꝯuer
ſionis ꝑ quā reſpicit obm̄: vn̄ pctm̄ ſpēm hꝫ: vn̄ nihil ꝓhi
hꝫ in eadē ſpecie inueniri aliquod pctm̄ moꝛtale ⁊ veniale:
ſicē pꝛimus motus in genere adulterij eſt pctm̄ veniale: ⁊
verbū ocioſum qđ plerūq3 eſt veniale pōt ēt eſſe moꝛtale.
¶ Ad ſcd̄m dr̄m: ꝙ ex hoc ꝙ inuenit̄ aliqđ pctm̄ moꝛta
le ex genere: ⁊ aliqđ pctm̄ veniale ex genere: ſeqt̄ ꝙ talis
dr̄ia conſequat̄ diuerſitatē pctōꝝ ſm̄ ſpēm: nō āt ꝙ cauſet
eā: talis āt differētia pōt inueniri etiam in his q̄ ſunt eiuſdē
ſpēi: vt dcm̄ eſt. ¶ Ad 3m dr̄m: ꝙ pꝛimū eſt de intentione
merētis vel vtuoſe agentis: ſʒ pena nō ē de intentiōe peccā
tis: ſʒ magis eſt ꝯ volūtatē ipſi9. vn̄ non eſt ſimilis ratio.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ pctm̄ cōmiſſionis ⁊ omiſſionis ſpecie differāt. Delictū.n.
ꝯ pctm̄ diuidit̄ Eph.2. vbi dr̄. Cuꝫ eſſetis moꝛtui delictis
⁊ peccatis veſtris. Et exponit ibi glo. Delictis.i. dimitten
do q̄ iubent̄: ⁊ pctīs.ſ.agēdo ꝓhibita. Ex quo pꝫ ꝙ ꝑ de
lictū intelligit̄ pctm̄ omiſſionis: ꝑ pctm̄: pctm̄ cōmiſſiōis:
differūt ergo ſpecie cū ex oppoſito diuidant̄ tanq3 diuerſe
ſpecies. ¶ Pꝛ. Peccato ꝑ ſe ꝯuenit ꝙ ſit ꝯ legem dei: po
nit̄.n.in eius diffinitione: vt ex ſupꝛa dictis pꝫ: ſed in lege
dei alia ſunt pꝛecepta affirmatiua ꝯ q̄ eſt pctm̄ omiſſionis: ⁊
alia peccata negatiua ꝯ que eſt pctm̄ cōmiſſiōis. g9 pctm̄
omiſſionis ⁊ peccatuꝫ cōmiſſionis differunt ſpecie. ¶ Pꝛ.
Omiſſio ⁊ cōmiſſio differūt ſicē affirmatio ⁊ negatio: ſʒ affir
matio ⁊ negatio nō poſſunt eē vnius ſpeciei: q: negatio nō
hꝫ ſpēm: non entis.n. ſunt ſpecies: neq3 differētie: vt phūs
dicit. ergo omiſſio ⁊ cōmiſſio non pñt eſſe vnius ſpeciei.
¶ Sʒ ꝯ. in eadē ſpecie peccati inuenit̄ omiſſio ⁊ cōmiſſio
auarus.n. ⁊ aliena rapit: qđ eſt pctm̄ commiſſionis: ⁊ ſua
nō dat qbus dare dꝫ quod ē peccatū omiſſiōis. ergo omiſ
ſio ⁊ cōmiſſio nō differūt ſpecie. ¶ Rn̄o. dr̄m: ꝙ in pec/
catis inuenit̄ duplex differētia: vna materialis ⁊ alia forma
lis. Materialis qdem attendit̄ ſm̄ nālem ſpeciem actuꝫ
peccati: formalis aūt ſm̄ oꝛdinem ad vnū finem ꝓpꝛium:
quod eſt obm̄ pꝛopꝛiū. vn̄ inueniunt̄ aliqui actus materia
liter ſpecie differētes: qui tm̄ foꝛmaliter ſunt in eadē ſpecie
peccati: q: ad idem oꝛdinant̄: ſicē ad eandem ſpeciē homici
dij pertinet iugulatio: lapidatio: ⁊ perfoꝛatio: quāuis act9
ſint ſpecie differentes ſm̄ ſpeciem nāe. Sic ergo ſi loqua/
mur de ſpecie peccati omiſſionis ⁊ cōmiſſionis materialr̄
differunt ſpecie large tamen loquendo de ſpecie ſm̄ ꝙ ne
gatio vel pꝛiuatio ſpēꝫ habere pōt. Si āt loquamur đ ſpe
cie peccati omiſſionis ⁊ cōmiſſionis foꝛmaliter: ſic non dif
ferunt ſpecie: q: ad idem oꝛdinant̄: ⁊ ex eodeꝫ motiuo ꝓ/
cedunt: auarus.n. ad congregāduꝫ pecuniā ⁊ rapit: ⁊ nō
dat ea que dare dꝫ: ⁊ ſimiliter guloſus ad ſatiſfaciendum
gule: ⁊ ſupflua comedit: ⁊ ieiunia debita pꝛetermittit: ⁊
idem eſt videre in ceteris. Semp.n. in rebus negatio fun
dat̄ ſuper aliqua affirmatione: que eſt quodāmodo cauſa
eius. vn̄ ēt in rebus naturalibus eiuſdē rōnis eſt ꝙ ignis
calefaciat ⁊ ꝙ non infrigidet. ¶ Ad pꝛimū ergo dr̄m: ꝙ il
la diuiſio que eſt ꝑ cōmiſſionem ⁊ omiſſionē: nō eſt ſm̄ di
uerſas ſpecies foꝛmales: ſed materiales tm̄: vt dcm̄ eſt.
¶ Ad ſcd̄ꝫ dr̄ꝫ: ꝙ neceſſe fuit in lege dei pꝛoponi diuerſa
pꝛecepta affirmatiua ⁊ negatiua: vt gradatim hoīes introdu
cerentur ad virtutem: pꝛius quidē abſtinendo a malo ad
quod inducimur per pꝛecepta negatiua: ⁊ poſtmodū fa/
ciēdo bonū. ad quod inducimur per pꝛecepta affirmatiua
⁊ ſic pꝛecepta affirmatiua ⁊ negatiua non pertinēt ad diuer/
ſas virtutes: ſed ad diuerſos gradus virtutis. ⁊ ꝑ ꝯñs nō
opoꝛtet ꝙ contrarientur diuerſis peccatis ſm̄ ſpēm. Pec
catū ēt non hꝫ ſpēm ex parte auerſionis: q: ſm̄ hoc eſt ne/
gatio vel pꝛiuatio: ſed ex pte ꝯuerſionis ſm̄ ꝙ eſt actus q
dam. vn̄ ſm̄ diuerſa pꝛecepta legis non diuerſificant̄ pctā
ſm̄ ſpēm. ¶ Ad 3m dr̄m: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de mate/
riali diuerſitate ſpēi. Sciendū eſt tm̄ ꝙ negatio ⁊ſi pꝛopꝛie
non ſit in ſpecie conſtituit̄ tamen in ſpecie per reductionē
ad aliquā affirmationem quam ſequitur.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ inconuenienter diuidat̄ peccatū in pctm̄ coꝛdis
oꝛis ⁊ operis. Aug.n.in.12. de tri. ponit tres gradus pctī
quoꝝ pꝛimus eſt cuꝫ carnalis ſenſus illecebrā quādā inge
rit: qđ ē pctm̄ cogitatiōis. Secundus gradus eſt qn̄ ſola
cogitatiōis delectatione aliqs ꝯtent9 eſt. Tertius gradus
eſt qn̄ faciendū diſcernit̄ ꝑ conſenſum: ſʒ tria hec ꝑtinent
ad pctm̄ coꝛdis: ergo inconuenienter peccatū coꝛdis ponit̄
quaſi vn9 genus peccati. ¶ Pꝛ. Greg. in.4. moꝛal. ponit
quatuoꝛ gradus peccati: quoꝛuꝫ pꝛimus eſt culpa latens
in coꝛde: ſcđs cū exterius publicat̄: tertius eſt cū conſuetu
dine roboꝛat̄: quartus eſt cū vſq3 ad pꝛeſumptioneꝫ diuine
miſericoꝛdie: vel ad deſperationē hō pꝛocedit: vbi non di/
ſtinguit̄ pctm̄ operis a peccato oꝛis: ⁊ addunt̄ duo alij pec
catoꝝ gradus. ergo incōueniens fuit pꝛima diuiſio. ¶ Pꝛ.
Non pōt eſſe pctm̄ in oꝛe vel in ope niſi fiat pꝛius in coꝛde
ergo iſta pctā ſpecie non differunt: nō ergo debēt ꝯ ſe inui/
cem diuidi. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ Hiero. dicit ſuper Ezech. Tria
ſunt generalia delicta qbus humanū ſubiacet gen9: aut.n.
cogitatiōe: aut ſermone: aut ope peccamus. ¶ Rn̄o dr̄ꝫ:
ꝙ aliqua inueniunt̄ differre ſpecie duplr̄. Uno mō ex eo
ꝙ vtrūq3 hꝫ ſpēm ꝯpletā: ſicut equus ⁊ bos differūt ſpē.
Alio mō ſicut ſm̄ diuerſos gradus in aliqua generatione
vel motu accipiunt̄ diuerſe ſpēs: ſicut edificatio eſt ꝯpleta
generatio domus: collocatio aūt fundamenti ⁊ erectio pa
rietis ſunt ſpecies incōplete: vt pꝫ per phm̄ in.10. ethi. ⁊
idē ēt pōt dici ī generatiōib9 aīalium. Sic igit̄ pctm̄ diuidi
tur per tria.ſ. pctm̄ oꝛis: coꝛdis: ⁊ operis: nō ſicē ꝑ diuerſas
ſpēs cōpletas: nā ꝯſūmatio pctī ē in ope. vn̄ pctm̄ opis hꝫ
ſpēm cōpletā: ſed pꝛima inchoatio eius eſt quaſi fundatio
in coꝛde. Secūdus āt gradus eius in oꝛe ſm̄ ꝙ hō ꝓrum
pit facile ad manifeſtandū cōceptū coꝛdis. Tertius auteꝫ
gradus iā eſt in ꝯſūmatione operis. Et ſic hec tria differūt
ſm̄ diuerſos gradus pctī: pꝫ tm̄ ꝙ hec tria ꝑtinent ad vnā
ꝑfectam peccati ſpēm: cū ab eodem motiuo ꝓcedant. Ira
cundus.n. ex hoc ꝙ appetit vindictā: pꝛimo qdem ꝑtur/
bat̄ in coꝛde: ſcđo in verba contumelioſa ꝓrumpit: tertio
vero pꝛocedit vſq3 ad facta iniurioſa: ⁊ idem pꝫ in luxuria
⁊ in quolibꝫ alio peccato. ¶ Ad pꝛimū ergo dr̄m: ꝙ oē
peccatum coꝛdis pꝛouenit in rōne occulti: ⁊ ſm̄ hoc poni
tur vnus gradus qui tamen per tres gradus diſtinguitur
.ſ. cogitationis: delectationis: ⁊ conſenſus. ¶ Ad ſcđꝫ dr̄ꝫ
ꝙ peccatum oꝛis ⁊ operis conueniunt in manifeſtatione:
⁊ pp hoc ea Greg. ſub vno computatur. Hier. aūt diſtin/

guit ea: q2 in peccato oris eſt manifeſtatio tantum ⁊ principalr̄ intenta: in pctō vero oꝑis ē principalr̄ expletio īterioris cōceptus cordis: ſꝫ manifeſtatio ē ex ꝯñti. ꝯſuetudo vo ⁊ deſperatio ſunt gradus ꝯñtes poſt ſpēꝫ ꝑfectā pctī: ſic adoleſcētia ⁊ iuuētus poſt ꝑfectā hoīs generationē. ¶ Ad terciū dōꝫ: ꝙ pctm̄ cordis ⁊ oris nō diſtinguunt a pctō oꝑis qñ ſimul cū eo ꝯiungunt: ſꝫ ꝓut quodlibꝫ hoꝝ ꝑ ſe inuenit: ſic et ps motus nō diſtinguit a toto motu quādo mot⁹ eſt continuus: ſed ſolū quando motus ſiſtit in medio.

Ad octauū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ ſuꝑabūdantia ⁊ defect⁹ non diuerſificēt ſpēs pctōꝝ. Suꝑabūdantia.n. ⁊ defect⁹ differūt ſm̄ magis ⁊ min⁹: ſꝫ magis ⁊ min⁹ nō diuerſificāt ſpēm. g⁹ ſuꝑabūdātia ⁊ defectus nō diuerſificāt ſpēꝫ pctōꝝ. ¶ P̄. Sic peccatū in agibilib⁹ ē ex hoc ꝙ recedit a rectitudīe rōnis: ita falſitas in ſpeculatiuis ē ex hoc ꝙ recedit a veritate rei: ſꝫ non diuerſificat ſpēs falſitatis ex hoc ꝙ aliqs dic̄ plus vel minus eſſe ꝙ̄ ſit in re. ergo et nō diuerſificāt ſpēs pctī ex hoc ꝙ recedit a rectitudīe rōnis ī pl⁹ vel min⁹. ¶ P̄. Ex duabus ſpecieb⁹ nō ꝯſtituit vna ſpēs: vt Porphyrius dic̄: ſꝫ ſuꝑabūdantia ⁊ defect⁹ vniunt in vno pctō: ſūt.n. ſimul qdā illiberales ⁊ ꝓdigi: quoꝝ duoꝝ illiberalitas ē pctm̄ ſm̄ defectū: ꝓdigalitas āt ſm̄ ſuꝑabūdantiā. ergo ſuꝑabūdantia ⁊ defectus nō diuerſificāt ſpēm pctōꝝ. ¶ Sed ꝯ. ꝯria differūt ſm̄ ſpēm: nā ꝯrietas ē dr̄ia ſm̄ formā: vt dr̄ in. 10 metaphy. ſed vitia q̄ differūt ſm̄ ſuꝑabūdantiā ⁊ defectū ſunt ꝯria: ſic illiberalitas ꝓdigalitati: ergo differūt ſꝫ ſpēꝫ. ¶ Rñ⁰ dōꝫ: ꝙ cū in peccato ſint duo. ſ. ipſe actus: ⁊ inordinatio eius ꝓut recedit ab ordīe rōnis ⁊ legis diuīe: ſpēs peccati attendit nō ex pte inordinationis: q̄ ē ꝑter intentionē peccātis: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed magis ex pte ipſi⁹ actus ſm̄ ꝙ terminat ad obm̄ in qđ fert intētio peccātis: ⁊ ideo vbicunqꝫ occurrit diuerſum motiuū inclinās intentionem ad peccandū ibi eſt diuerſa ſpēs peccati. Manifeſtū ē autē ꝙ nō eſt idem motiuū ad peccandū in peccatis que ſunt ſꝫ ſuperabūdantiā: ⁊ in peccatis que ſunt ſm̄ defectū quī imo ſunt ꝯria motiua: ſicut motiuū in peccato intēperantie eſt amor delectationū corpaliū: motiuū āt in peccato inſenſibilitatis eſt odiū eaꝝ: vñ hmōi pctā nō ſolū differūt ſpecie: ſed et ſunt ſibi inuicem ꝯria. ¶ Ad primū ergo dōm: ꝙ magis ⁊ minus ⁊ſi nō ſint cā diuerſitatis ſpeciei: cōſequunt tñ qñqꝫ ſpēs differētes ꝓut ꝓueniūt ex diuerſis formis. ſicut ſi dicat ꝙ ignis ē leuior aere: vñ phs dic̄ in. 8. ethi. ꝙ q poſuerūt nō eē diuerſas ſpēs amiciciaꝝ ꝑꝑ hoc ꝙ dñr ſm̄ magis ⁊ minus: nō ſufficiēti crediderūt ſigno. ⁊ hoc mō ſuperexcedere rōnē vel deficere ab ea ꝑtinet ad diuerſa pctā ſm̄ ſpēm inqꝫtuꝫ ꝯſequunt diuerſa motiua. ¶ Ad ſcdm̄ dōꝫ: ꝙ intētio peccātis nō eſt vt recedat a rōne: ⁊ idō non efficit eiuſdē rōnis pctm̄ ſuꝑabundātie ⁊ defect⁹ ꝑꝑ receſſum ab eadē rōnis rectitudine: ſed quādoqꝫ ille q dic̄ falſū ītēdit veritatē occultare: vñ qꝫtū ad hoc nō refert vtꝝ dicat vel plus vel minus: ſi tñ recedere a veritate ſit pꝛeter intentionē: tūc manifeſtū eſt ꝙ ex diuerſis cauſis aliqđ mouet ad dōm plus vel minus: ⁊ ſm̄ hoc diuerſa eſt rō falſitatis: ſicut pꝫ de iactatore qui ſuperexcedit dicendo falſum querens gloriā: ⁊ de deceptore qui diminuit euadens debiti ſolutionē: vñ ⁊ quedā falſe opiniōes ſunt ſibi inuicem ꝯrie. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ ꝓdigus ⁊ illiberalis pōt eſſe aliqs ſm̄ diuerſa: vt. ſ. ſit aliqs illiberalis in accipiendo que non dꝫ: ⁊ prodigus in dando que non dꝫ: nihil āt ꝓhibꝫ ꝯria ineſſe eidem ſm̄ diuerſa.

Ad nonū ſic ꝓcedit. Uidet ꝙ vitia ⁊ pctā diuerſificent ſpecie ſm̄ diuerſas circunſtantias: q2 vt dicit Dio. 4. ca. de diui. no. malū ꝯtingit ex ſingularibus defectibus: ſingulares āt defectus ſunt corruptiones ſingulariū circūſtantiaꝝ. ergo ex ſingulis circūſtantijs corruptis ſingule ſpēs pctōꝝ ꝯſequunt. ¶ P̄. Peccata ſunt qdam actus humani: ſꝫ actus humani interdum accipiunt ſpēm a circūſtantijs: vt ſupra habitū ē. ergo peccata differunt ſpecie ſm̄ ꝙ diuerſe circunſtantie corrūpuntur. ¶ P̄. Diuerſe ſpecies gule aſſignant ſm̄ particulas q̄ in hoc verſiculo continent. Preꝑꝛopere laute nimis ardenter ſtudioſe: hec autem pertinet ad diuerſas circunſtantias: nā ꝑꝑꝛopere eſt anteqꝫ oꝫ: nimis plus ꝙ̄ opꝫ: ⁊ idem pꝫ in alijs. ergo ſpēs pctī diuerſificant ſm̄ diuerſas circunſtantias. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ phs dicit in 3. ⁊ 4. ethi. ꝙ ſingula vitia peccant agendo plus ꝙ̄ oꝫ: ⁊ qñ non oꝫ: ⁊ ſimilr̄ ſm̄ oēs alias circūſtantias. nō ergo ſm̄ hoc diuerſificant pctōrum ſpēs. ¶ Rñ⁰ dōꝫ: ꝙ ſicut dcm̄ eſt: vbi occurrit aliđ motiuū ad peccādū ibi ē alia pctī ſpēs: q2 motiuū ad peccādum eſt finis ⁊ obm̄: cōtingit aūt qñqꝫ ꝙ in corruptionib⁹ diuerſaꝝ circunſtantiaꝝ eſt idē motiuū ſicut illeberalis ab eodē mouet ꝙ accipiat qꝫdo non opꝫ: ⁊ vbi non oꝫ: ⁊ pl⁹ ꝙ̄ oꝫ: ⁊ ſimilr̄ de alijs circunſtantijs: hoc.n. facit ꝑꝑ inordinatum appetitum pecunie cōgregande: ⁊ in talibus diuerſaꝝ circunſtantiarum corruptiones non diuerſificant ſpēs pctōꝝ: ſed pertinēt ad vnam ⁊ eandē pctī ſpēm. Qñqꝫ vero ꝯtingit ꝙ corruptiones diuerſaꝝ circunſtantiaꝝ ꝓueniunt a diuerſis motiuis: puta ꝙ aliquis ꝑꝑꝛope comedat: pōt ꝓuenire ex hoc ꝙ hō non pōt ferre dilationē cibi ꝑꝑ facilē ꝯſumptionē humiditatis ꝙ vero appetat imoderatū cibū: poteſt contingere ꝑꝑ virtutem nāe potentem ad ꝯuertendum multū cibū: ꝙ āt aliquis appetat cibos delicioſos: contingit ꝑꝑ appetitum delectationis q̄ eſt in cibo. vñ in talibus diuerſaꝝ circunſtantiaꝝ corruptiōes inducūt diuerſas peccati ſpēs. ¶ Ad ꝑmū g⁹ dōm: ꝙ malū inquātum hmōi priuatio eſt: ⁊ ideo diuerſificat ſpecie ſm̄ ea q̄ priuant: ſicut ⁊ cetere priuationes: ſed peccatū non ſortit ſpēm ex pte priuationis vel auerſionis: vt ſupra dcm̄ eſt: ſed ex conuerſione ad obm̄ actus. ¶ Ad ſcdm̄ dōꝫ: ꝙ circunſtantia nunqꝫ transfert actum in aliam ſpeciem niſi qñ eſt aliquod motiuum. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ in diuerſis ſpeciebus gule diuerſa ſunt motiua: ſicut dcm̄ eſt.

¶ Queſtio. lxxiij.

Deinde conſiderandū ē de comparatōe pctōꝝ adinuicē. ¶ Et circa hoc querunt decē. Primo vtꝝ oīa peccata ⁊ vitia ſint ꝯnexa. Secūdo vtꝝ oīa ſint paria. 3⁰ vtrū grauitas pctōꝝ attendat ſcdm̄ obta. 4⁰ vtꝝ ſm̄ dignitatē virtutis qbus peccata opponunt. 5⁰ vtꝝ pctā carnalia ſint grauiora ꝙ̄ ſpūalia. 6⁰ vtꝝ ſm̄ cās pctōꝝ attendat grauitas pctōꝝ. 7⁰ vtruꝫ ſm̄ circunſtantias. 8⁰ vtꝝ ſm̄ quātitatē nocumenti. 9⁰ vtruꝫ ſm̄ ꝯditionem ꝑſone in qua peccat. Decimo vtrum ꝑꝑ magnitudinē perſone peccantis aggrauet peccatum.

Ad primū ſic ꝓcedit. Uꝫ ꝙ oīa pctā ſint cōnexa. Dicit.n. Jacobi. 2. Quicūqꝫ totam legē ſeruauerit: offendat aūt in vno: factus ē oīuꝫ re⁹. ſed idem eſt eſſe reum oīum mandatoꝝ legis qđ habere omnia peccata: q2 ſicut Ambroſius dicit: pctm̄ eſt trāſgreſſio legis diuine ⁊ celeſtiū inobedientia mandatoꝝ. ergo quicunqꝫ peccat vno pctō ſubijcit oībus peccatis. ¶ P̄. Quolibet peccatū excludit virtutem ſibi oppoſitā: ſed qui caret vna virtute caret oībus: vt pꝫ ex ſupra dictis. ergo q peccat vno peccato priuat oībus v̄tutibus: ſed qui caret virtute habet vitiū ſibi oppoſitū. ergo q hꝫ vnū peccatum hꝫ oīa peccata. ¶ P̄. Uirtutes ſunt oēs cōnexe q̄ conueniunt in vno principio: vt ſupra habitū eſt: ſꝫ ſicut virtutes cōueniunt in vno principio: ita ⁊ peccata: q2 ſicut amor dei q facit ciuitatē dei eſt principiū ⁊ radix oīum virtutū: ita amor ſui q facit ciuitatē babylonis eſt radix oīum pctōꝝ: vt pꝫ ꝑ Aug. 14. de ci. dei. ergo et oīa vitia ⁊ peccata ſunt cōnexa: ita vt q vnū hꝫ habeat oīa. ¶ Sꝫ ꝯ. quedā vitia ſunt ſibi inuicē ꝯria: vt pꝫ per phm̄ in. 2. ethi. ſed impoſſibile eſt ꝯria ſimul ineſſe eidē. ergo impoſſibile eſt oīa peccata ⁊ vitia ſibi eſſe inuicem connexa. ¶ Rñ⁰ dōm: ꝙ aliter ſe hꝫt intentio agentis ſm̄ virtutem ad ſequendum rōnem ⁊ aliter intentio peccantis a diuertendum a rōne: cuiuſlibet.n. agentis ſm̄ virtutē intentio eſt vt ipſius rōnis regulā ſequatur. ⁊ ideo oīum virtutū intentio in idem tendit: ⁊ ꝑꝑ hoc oēs virtutes hñt connexionē adinuicem in rōne recta agibiliū que eſt prudentia: ſicut ſupra dcm̄ eſt: ſed intētio peccantis non eſt ad hoc ꝙ recedat ab eo quod eſt ſm̄ rōnem

ſed potius qꝺ tendat in aliquod bonum appetibile a quo ſpēm ſortit̄. Hm̄oi aūt bona in que tendit intētio peccātis a rōne recedēs ſunt diuerſa: nullā ꝯnexionē habētia adinuicē: immo ēt interdū ſunt ꝯ̄ria. Cū igr̄ vitia ⁊ peccata ſpēz habeāt ſm̄ illud ad quod conuertuntur: manifeſtuꝫ eſt ꝙ ſm̄ illud qꝺ ꝑficit ſpeciem pctōꝝ nullam cōnexionem hn̄t peccata adinuicē: non. n. pctm̄ cōmittit̄ in accedendo a multitudine ad vnitatē: ſicut accidit in virtutibus q̄ ſunt annexe: ſed potius ī recedēdo ab vnitate ad multitudineꝫ. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ Jacobus loqtur de pctō nō ex pte ꝯuerſionis ſm̄ ꝙ peccata diſtinguunt̄: ſic dcm̄ ē. ſed loqtur de eis ex pte auerſionis: inq̄tū. ſ. homo peccando recedit a legis mādato: oīa aūt legis mādata ſūt ab vno ⁊ eodeꝫ: vt ipſe ibideꝫ dic̄: ⁊ ideo ideꝫ deus cōtemnit̄ in oī peccato: ⁊ ex hac pte dic̄ ꝙ q offendit in vno factus ē oīuꝫ reus: q: ſ. vno peccato peccando icurrit pene reatū ex hoc ꝙ cōtemnit deuꝫ: ex cuius contēptu ꝓuenit oīum pctōꝝ reatus. ¶ Ad ſcðꝫ dōꝫ: ꝙ ſic ſupra dcm̄ ē: nō per quēlibꝫ actuꝫ pcti tollit̄ virtus oppoſita: nam pctm̄ veniale virtuteꝫ nō tollit: pctm̄ aūt mortale tollit virtutē infuſam inq̄tū auertit a deo: ſed vnus actus peccati ēt mortalis non tollit habitū ṽtutis acq̄ſite: ſed ſi multiplicent̄ actus intm̄ ꝙ generet̄ ꝯ̄rius hitus: excludit̄ habitus virtutis acq̄ſite: qua excluſa excludit̄ prudētia: q: cū hō agit ꝯ̄ quācūq; virtutē agit ꝯ̄ prudentiā: ſine qua nulla virtus moralis eſſe pōt: vt ſupra habitū ē: ⁊ iō ꝑ ꝯn̄s excludunt̄ oēs ṽtutes morales quātū ad ꝑfectū ⁊ formale eē virtutis qꝺ hn̄t ſm̄ ꝙ participāt prudentiā: remanēt tn̄ inclinatiōes ad actus virtutuꝫ non habētes rōnem virtutis ſꝫ nō ſeqtur ꝙ ꝑꝑ hoc hō incurrat oīa vitia vel pctā. Primo qdē q: vni virtuti plura vitia opponunt̄: ita ꝙ ṽtus pōt priuari ꝑ vnū eoꝝ: ēt ſi alteꝝ eoꝝ nō adſit. Scðo q: pctm̄ directe opponit̄ virtuti q̄tum ad inclinationē ṽtutis ad actū: vt ſupra dcm̄ eſt. vn̄ remanētib⁹ aliq̄bus iclinationib⁹ ṽtuoſis nō pōt dici ꝙ hō habeat vitia vel pctā oppoſita. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ amor dei ē ꝯgregatiuus inq̄tū affectū hoīs a multis ducit in vnū: ⁊ iō virtutes q̄ ex amore dei cauſant̄ ꝯnexionē hn̄t: ſꝫ amor ſui diſgregat affectū hoīs in diuerſa: put. ſ. hō ſe amat appetendo ſibi bona tpalia q̄ ſunt varia ⁊ diuerſa: ⁊ iō vitia ⁊ peccata que cauſant̄ ex amore ſui nō ſunt cōnexa.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ oīa pctā ſint paria. Hoc. n. peccare facē qꝺ non lꝫ: ſꝫ facere q̄ nō lꝫ vno ⁊ eodē mō in oībus rephendit̄: ergo peccare vno ⁊ eodē modo rephēdit̄: nō g⁹ vnū pctm̄ ē alio grauī⁹. ¶ P̄. Oē pctm̄ ꝯſiſtit in hoc ꝙ hō trāſgredit̄ regulā rōnis: q̄ ita ſe hꝫ ad act⁹ humanos ſic regula linearis in corꝑalib⁹ reb⁹. ergo peccare ſile ē ei qꝺ ē lineas trāſilire: ſꝫ lineas trāſilire eſt equalr̄ ⁊ vno mō: ēt ſi aliq̄s longius recedat vel ꝓpinquis ſtet: q: priuatiōes nō recipiūt magis vel minus: ergo oīa pctā ſunt equalia. ¶ P̄. Pctā virtutib⁹ opponūt̄: ſꝫ oēs ṽtutes eq̄les ſūt: vt Tullius dic̄ in paradoxis: ergo oīa peccata ſūt paria. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qꝺ dn̄s dic̄ ad pilatuꝫ Jo. 16. Qui tradidit me tibi maius pctm̄ hꝫ. ⁊ tn̄ ꝯſtat ꝙ Pilatus aliqꝺ pctm̄ habuit. g⁹ vnū pctm̄ ē maius alio. ¶ Rn̄⁰ dōm: ꝙ opinio ſtoicoꝝ fuit q̄ꝫ Tullius ꝓſequit̄ in paradoxis: ꝙ oīa pctā ſunt paria: ⁊ ex hoc ēt deriuatus ē quorundā hereticoꝝ error: q ponentes oīa pctā eſſe paria: dn̄t ēt oēs penas inferni eſſe pares: ⁊ q̄ꝫtum ex verbis Tullij ꝑſpici pōt: ſtoici ducebant̄ ex hoc ꝙ ꝯſiderabant pctm̄ ex pte priuationis tm̄: put. ſ. ē receſſus a rōne: vn̄ ſimplr̄ eſtimantes ꝙ nulla priuatio ſuſcipet magis ⁊ minus: poſuerūt oīa peccata eſſe paria. Sed ſi q̄s diligēter ꝯſideret inueniet duplex priuationū genus. Eſt. n. q̄dam ſimplex ⁊ pura priuatio: q̄ ꝯſiſtit quaſi in corruptuꝫ eē: ſicut mors ē priuatio vite: ⁊ tenebra eſt priuatio luminis: ⁊ tales ꝑuatiōes ñ recipiūt magis ⁊ min⁹: q: nihil reſiduū ē de hitu oppoſito: vn̄ nō minus ē mortu⁹ aliq̄s ꝑmo die mortis: ⁊ tertio vel quarto: q̄ꝫ poſt annū qn̄ iā cadauer fuerit reſolutū: ⁊ ſimilr̄ nō eſt magis tenebroſa domus ſi lucerna ſit opta plurib⁹ velaminib⁹ q̄ꝫ ſi ſit opta vno ſolo velamine totū lumē īterciudēte. Eſt āt alia priuatio non ſimplex: ſꝫ aliqd retinēs de hitu oppoſito: q̄ qdē priuatio magis ꝯſiſtit in corrūpi q̄ꝫ ī corruptū eſſe: ſic egritudo q̄ priuat debitā ꝯmēſurationē humoꝝ: ita tn̄ ꝙ aliqd ei⁹ remaneat: alioqn nō remaneret aīal viuū: ⁊ ſimile ē de turpitudie: ⁊ alijs hm̄oi. Hm̄oi āt priuationes recipiūt magis ⁊ min⁹ ex parte ei⁹ qꝺ remanet de habitu ꝯ̄rio. multū. n. refert ad egritudie vel turpitudinē: vtꝝ plus vel minus a debita ꝯmēſuratione humoꝝ vel membroꝝ recedat̄. Et ſimilr̄ dōm eſt de vitijs ⁊ pctis: ſic. n. in eis priuat̄ debita ꝯmenſuratio rōnis vt nō totalr̄ ordo rōnis tollat̄: alioqn maluꝫ ſi ſit integꝝ deſtruit ſeipm̄: vt dr̄ in. 4. ethi. nō. n. poſſꝫ remanere ſuba act⁹ vel affectio agētis: niſi aliqd remaneret de ordine rōnis: ⁊ iō multū intereſt ad grauitatē pcti: vtꝝ plus vel min⁹ recedat̄ a rectitudine rōnis. Et ſꝫ hoc dōꝫ ē ꝙ nō oīa pctā ſunt paria. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ pctā ꝯmittere nō lꝫ ꝑꝑ aliquā deordinationē quā hn̄t: vn̄ illa q̄ maiorē deordinationem ꝯtinēt ſūt magis illicita: ⁊ per ꝯn̄s grauiora pctā. ¶ Ad ſcðm dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de pctō ac ſi eſſet priuatio pura. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ virtutes ſūt eq̄les ꝓportionabilr̄ in vno ⁊ eodē: tn̄ vna virtus ꝑcedit aliā dignitate ſm̄ ſuā ſpēm: ⁊ vnus ēt hō ē alio ṽtuoſior in eadē ſpecie virtutis: vt ſupra habitū eſt: ⁊ tn̄ ſi virtutes eēnt pares non ſequeret̄ vitia eſſe paria: q: virtutes hn̄t ꝯnexionem: non autem vitia ſeu peccata.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctōꝝ grauitas nō variet̄ ſm̄ oba. Grauitas. n. peccati ꝑtinet ad modū vel qualitatē ipſi⁹ pcti. ſꝫ obm̄ ē mā ipſius pcti: ergo ſm̄ diuerſa oba pctōꝝ grauitas nō variat̄. ¶ P̄. Grauitas pcti eſt intenſio malicie ipſi⁹. pctm̄ aūt ñ hꝫ rōnem malicie ex pte ꝯuerſionis ad ꝓpriū obm̄: qꝺ ē quoddā bonū appetibile: ſꝫ magis ex pte auerſiōis. ergo grauitas pctōꝝ nō variat̄ ſm̄ diuerſa obta. ¶ P̄. Peccata q̄ hn̄t diuerſa obta ſunt diuerſoꝝ generū: ſꝫ ea q̄ ſunt diuerſoꝝ generū nō ſūt compabilia: vt ꝓbat̄ in. 7. phy. g⁹ vnū pctm̄ nō ē grauī⁹ altero ſm̄ diuerſitatē oboꝝ. ¶ Sꝫ ꝯ̄. pctā recipiūt ſpēm ex obtis: vt ex ſupra dictis pꝫ: ſꝫ aliquoꝝ pctōꝝ vnū eſt grauī⁹ altero ſm̄ ſuā ſpēm ſicut homicidiū furto: g⁹ grauitas pctōꝝ dn̄t ſꝫ oba. ¶ Rn̄⁰ dōꝫ ꝙ ſic ex ſupra dctis pꝫ: grauitas pctōꝝ dn̄t eo mō q̄ vna egritudo eſt alia grauior: ſic. n. bonū ſanitatis conſiſtit in q̄dā ꝯmēſuratione humoꝝ per ꝯueniētiā ad nām aīalis: ita bonū ṽtutis ꝯſiſtit in quadā ꝯmēſuratiōe hūani actus ſm̄ ꝯueniētiā ad regulā rōnis. Manifeſtū ē āt ꝙ tanto eſt grauior egritudo quāto tollit̄ debita humoꝝ ꝯmenſuratio ꝑ cōmēſurationē ꝑoris ꝑncipij: ſic egritudo q̄ ꝓuenit ī corpe hūano ex corde qꝺ ē ꝑncipiū vite: vel ex aliquo qꝺ appropiquat cordi piculoſior ē: vn̄ oꝫ ēt ꝙ pctm̄ ſit tāto grauius q̄to deordinatio ꝯtingit circa aliqꝺ ꝑncipiū qꝺ ē ꝑus in ordine rōnis: rō āt ordinat oīa in agibilib⁹ ex fine: ⁊ iō quanto pctm̄ cōtingit ī actib⁹ humanis ex altiori fine: tāto pctm̄ eſt grauī⁹: oba aūt actuū ſunt fines eoꝝ: vt ex ſupra dictis pꝫ: ⁊ iō ſm̄ diuerſitatē obtoꝝ attendit̄ diuerſitas grauitatis ī pctis: ſic pꝫ ꝙ res exteriores ordināt̄ ad hoīem ſic ad finē: hō āt ordinat̄ vlterius in deū ſic in finē: vn̄ pctm̄ qꝺ ē circa ipſam ſubſtantiā hoīs: ſicut homicidiū eſt grauius pctō qꝺ eſt circa res exteriores: ſic furtū: ⁊ adhuc eſt grauius pctm̄ ꝙ īmediate ꝯ̄ deuꝫ cōmittit̄: ſic infidelitas: blaſphemia: ⁊ ñ hm̄oi: ⁊ in ordine quorūlibꝫ horū pctōꝝ vnū pctm̄ ē grauī⁹ altero ſm̄ ꝙ eſt circa aliqd ꝑncipalius vl̄ minus ꝑncipale. Et q: pctā hn̄t ſpēm ex obtis: ⁊ dr̄ia grauitatis q̄ attēdit̄ penes oba ē ꝑma ⁊ ꝑncipalis: q̄ſi ꝯn̄s ſpēꝫ. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ obm̄ ⁊ſi ſit mā circa quā terminat̄ act⁹: hꝫ tn̄ rōnem finis ſm̄ ꝙ itētio agētis fert̄ in ipm̄ vt ſupra dcm̄ eſt: forma āt act⁹ moralis depēdet ex fine: vt in ſupiorib⁹ pꝫ. ¶ Ad ſcðꝫ dōꝫ: ꝙ ex ipſa idebita ꝯuerſione ad aliqꝺ bonū cōmutabile ſequit̄ auerſio ab icōmutabili bono: in qua ꝑficit̄ rō mali: ⁊ ideo opꝫ ꝙ ſm̄ diuerſitatem eoꝝ que ꝑtinēt ad conuerſionē ſequat̄ diuerſa grauitas malicie in pctis. ¶ Ad tertiū dōꝫ: ꝙ oīa ſubiecta humanorum actuū habent ordinē adinuiceꝫ: ⁊ ideo oēs act⁹ humani quodāmodo conueniunt in vno genere ſꝫ ꝙ ordinant̄ ad vltimum finem: ⁊ ideo nihil prohibet oīa peccata eſſe comparabilia.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

Ad quartū ſic ꝓcedit. Ui꞉ ꝙ grauitas peccatoꝝ non differat ſm dignitatē ꝟtutū qbus pctā opponunt꞉ vt.ſ.maiori ꝟtuti grauiꝰ peccatū opponat꞉q꞉ vt dr̄ ꝓuer.15. In abundanti iuſtitia virtus maxia ē.ſic āt dic̄ dn̄s Mat.5. Abūdās iuſtitia cohibꝫ irā꞉q̄ eſt minus pctm̄ q̄ȝ homicidiū qḋ cohibꝫ minor iuſtitia꞉ergo maxie virtuti opponit̄ minimū pctm̄. ¶ P̄. In 2.ethi.dr̄ ꝙ ꝟtus ē circa difficile ⁊ bonū ex quo vr̄ ꝙ maior ꝟtus ſit circa magis difficile꞉ſꝫ minus eſt pctm̄ ſi hō deficiat in magis difficili q̄ȝ ſi deficiat ī minꝰ difficili.ergo maiori ꝟtuti minꝰ pctm̄ opponit̄. ¶ P̄. Charitas ē maior virtus q̄ȝ fides ⁊ ſpes꞉ vt dr̄.1.ad Cor.13. Odiū āt qḋ opponit̄ charitati eſt minꝰ pctm̄ q̄ȝ infidelitas vel deſpatio꞉q̄ opponunt̄ fidei ⁊ ſpei.ergo maiori ꝟtuti opponit̄ minꝰ pctm̄ ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ pħs dic̄ in.8.ethi.ꝙ peſſimū optimo ꝯ̄riū ē꞉optimū āt in moralibꝰ ē maxima ꝟtus꞉peſſimū āt grauiſſimū pctm̄.ergo maxie ꝟtuti opponit̄ grauiſſimū pctm̄. ¶ Rn̄º dōꝫ꞉ꝙ virtuti opponit̄ aliqḋ pctm̄. vno qdē mō principalr ⁊ directe꞉qḋ.ſ. eſt circa idem obm̄꞉nā ꝯ̄ria circa idē ſūt꞉ ⁊ hoc mō oꝫ ꝙ maiori ꝟtuti opponat̄ grauiꝰ peccatū꞉ſic.n.ex pte obiecti attendit̄ maior grauitas peccati꞉ ita ēt maior dignitas virtutis꞉ vtrūq̄ eniꝫ ex obiecto ſpēm ſortit̄꞉ vt ex ſupradictis pꝫ꞉ vnde oꝫ ꝙ maxime ꝟtuti directe ꝯ̄riet̄ maximū peccatū꞉q̄ſi maxime ab eo diſtans ī eodem genere. Alio modo pōt cōſiderari oppoſitio virtutis ad peccatū ſm quandā extenſionē ꝟtutis cohibētis peccatū꞉quāto eni fuerit virtus maior tāto magis elōgat hoīem a peccato ſibi ꝯ̄rio꞉ita ꝙ nō ſolū ipm̄ peccatū꞉ſed etiā inducentia ad peccatū cohibꝫ꞉ ⁊ ſic manifeſtū eſt ꝙ quāto aliq̄ virtus fuerit maior꞉tanto etiāꝫ minora peccata cohibꝫ꞉ ſic etiā ſanitas quāto fuerit maior꞉tāto etiā minores diſcrepātias excludit꞉ ⁊ ꝑ hunc modū maiori ꝟtuti minus peccatū opponit̄ ex pte effectus. ¶ Ad p̄mū gº dōm̄꞉ꝙ rō illa ꝓcedit de oppoſitione q̄ attendit̄ ſm cohibitionē peccati꞉ſic enim abundās iuſtitia etiā minora peccata cohibꝫ. ¶ Ad ſcḋm dōꝫ꞉ꝙ maiori virtuti q̄ eſt circa bonū magis difficile ꝯ̄riat̄ directe pctm̄ quod eſt circa maluꝫ magis difficile vtrobiq̄ eni inuenit̄ quedā eminētia ex hoc ꝙ oſtēdit̄ volūtas ꝓclivior in bonum vel in malū ex hoc ꝙ difficultate non vincit̄. ¶ Ad tertiū dōꝫ꞉ꝙ charitas non eſt quicūq̄ amor꞉ſed amor dei꞉ vnde nō opponit̄ ei qḋcūq̄ odiuꝫ directe꞉ ſed odiū dei꞉quod eſt grauiſſimū peccatoꝝ.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit̄. Ui꞉ ꝙ peccata carnalia nō ſint minoris culpe q̄ȝ pctā ſpūalia. Adulteriū.n.grauiꝰ peccatū eſt q̄ȝ furtū. Dicit̄.n. ꝓuer.6. Non grādis eſt culpe cū quis furatus fuerit꞉q āt adulter eſt ꝓpter cordis inopiā perdet aīaꝫ ſuā. ſed furtum ptinet ad auaritiā que eſt peccatū ſpūale꞉ adulteriū aūt ad luxuriā que eſt peccatū carnale.ergo peccata carnalia ſunt maioris culpe. ¶ P̄. Aug.dic̄ ſuper Leuit.ꝙ diabolꝰ maxime gaudet de pctō luxurie ⁊ idolatrie꞉ſed de maiori culpa magis gaudet꞉ergo cū luxuria ſit peccatū carnale꞉ videtur ꝙ peccata carnalia ſint maxie culpe. ¶ P̄. Pħs ꝓbat in.7.ethicoꝝ.ꝙ incontinēs concupiſcētie ē turpior q̄ȝ incōtinēs ire꞉ſed ira eſt peccatū ſpūale ſm Greg.31.moral.cōcupiſcētia āt ptinet ad peccata carnalia. ergo pctm̄ carnale ē grauius q̄ȝ pctm̄ ſpūale. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ Greg.dic̄ ꝙ pctā carnalia ſunt minoris culpe ⁊ maioris infamie q̄ȝ ſpūalia. ¶ Rn̄º dōm̄꞉ꝙ pctā ſpūalia ſunt maioris culpe q̄ȝ pctā carnalia꞉qḋ n̄ ē ſic itelligēdū q̄ſi qḋlꝫ pctm̄ ſpūale ſit maioris culpe quolibꝫ pctō carnali꞉ſꝫ q꞉ ꝯſiderata hac ſola dr̄ia ſpūalitatis ⁊ carnalitatis grauiora ſunt q̄ȝ cetera pctā ceteris paribꝰ꞉cuius rō triplex pōt aſſignari. Prima qdē ex pte ſubi꞉nā pctā ſpūalia ptinent ad ſpūꝫ꞉cuius eſt ꝯuerti ad deū ⁊ ab eo auerti꞉pctā vero carnalia ꝯſumāt̄ ī delectatione carnalis appetitꝰ ad quē principalr ptinet ad bonū corporale ꝯuerti꞉ ⁊ iō pctm̄ carnale inq̄ȝtum hmōi plꝰ hꝫ de ꝯuerſione꞉pp̄ qḋ ēt eſt maioris adheſionis꞉ſed pctm̄ ſpūale hꝫ plus de auerſione꞉ex qua ꝓcedit rō culpe꞉ ⁊ iō pctm̄ ſpūale inq̄ȝtum hmōi eſt maioris culpe. Scḋa rō pōt ſumi ex pte eius in quē peccat̄꞉nam pctm̄ carnale inquātuꝫ huiuſmodi eſt in corpus propriūm꞉qḋ eſt minus diligendum ſm ordinē charitatis q̄ȝ deus ⁊ proximus ī quos peccat̄ ꝑ peccata ſpūalia꞉ ⁊ iō peccata ſpūalia inq̄ȝtum hmōi ſunt maioris culpe. Tertia rō pōt ſumi ex pte motiui꞉q꞉ q̄ȝto ē grauiꝰ impulſiuū ad peccandū꞉tāto hō minus peccat꞉ vt infra dicet̄꞉peccata āt carnalia hn̄t vehemētius impulſiuū.i.ipſam ꝯcupiſcentiā carnis nobis innatā꞉ ⁊ iō peccata ſpūalia inq̄ȝtum hmōi ſunt maioris culpe. ¶ Ad p̄mū ergo dōm̄꞉ ꝙ adulteriū non ſolū ptinet ad pctm̄ luxurie꞉ ſꝫ ēt ptinet ad pctm̄ iniuſtitie꞉ ⁊ quātum ad hoc pōt ad auaritiā reduci꞉ vt glo.dic̄ ad Eph.5.ſup illud. Oīs fornicator aut imundus aut auarus. ⁊ tūc grauius eſt adulteriuꝫ q̄ȝ furtū꞉q̄ȝto hoī carior ē vxor q̄ȝ res poſſeſſa. ¶ Ad ſcḋꝫ dōꝫ꞉ꝙ diabolus dr̄ maxie gaudere de peccato luxurie꞉q꞉ eſt maxie adherētie꞉ ⁊ difficile ab eo hō pōt eripi inſatiabilis꞉eſt.n.delectabilis appetitꝰ. vt pħs dic̄ in.3.ethi. ¶ Ad 3m dōm̄꞉ꝙ ſicut pħs dic̄ turpior eſt eſſe incontinentē ꝯcupiſcētie q̄ȝ incontinētē ire꞉q꞉ minus pticipat de rōne꞉ ⁊ ſm hoc ēt dicit in.3.ethi.ꝙ peccata intēperantie ſunt maxie exprobrabilia꞉q꞉ ſunt circa illas delectatiōes꞉q̄ ſunt cōes nobis ⁊ brutis꞉ vn̄ quodāmō ꝑ iſta peccata hō brutalis redditur꞉inde ⁊ eſt ꝙ Greg.dicit ꝙ ſunt maioris infamie.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Ui꞉ ꝙ grauitas pctōꝝ nō attendat̄ ſm pcti cām. Quāto.n.peccati cā fuerit maior꞉tanto vehemētius mouet ad peccandū꞉ ⁊ ita difficilius pōt ei reſiſti꞉ſed pctm̄ diminuit̄ ex hoc ꝙ ei difficilius reſiſtit̄꞉hoc.n.ptinet ad infirmitatē peccātis vt non facile reſiſtat pctō꞉pctm̄ āt qḋ eſt ex infirmitate leuius iudicat̄꞉nō ergo pctm̄ hꝫ grauitatē ex pte ſue cāe. ¶ P̄. Concupiſcētia eſt gn̄alis q̄dā cā pcti꞉ vn̄ dic̄ glo. ſup illud Ro.7. Nā ꝯcupiſcētiā neſciebā ⁊c. Bona eſt lex q̄ dum ꝯcupiſcentiā ꝓhibꝫ oē malū ꝓhibꝫ꞉ſꝫ q̄ȝto hō fuerit victꝰ maiori ꝯcupiſcētia꞉tanto eſt minus pctm̄. grauitas gº pcti diminuit̄ ex magnitudie cāe. ¶ P̄. Sic̄ rectitudo rōnis ē cā virtuoſi actus꞉ita defectꝰ rōnis vr̄ eē cā pcti꞉ſed defectꝰ rōnis quāto fuerit maior꞉tāto ē minus pctm̄ intm̄ ꝙ q carret vſu rōnis oīno excuſet̄ a peccato꞉ ⁊ q ex ignorātia peccat leuius peccat꞉ergo grauitas pcti nō auget̄ ex magnitudine cāe꞉ ¶ Sꝫ ꝯ̄. multiplicata cā multiplicat̄ effectus.ergo ſi cā pcti maior fuerit pctm̄ erit grauius. ¶ Rn̄º dōꝫ꞉ ꝙ in gn̄e pcti ſicut ⁊ in quolibꝫ alio gn̄e pōt accipi duplex cā. Una q̄ eſt ꝑ ſe ⁊ ꝓpria cā peccati que eſt ipſa volūtas peccādi꞉compat̄.n.ad actū peccati ſicut arbor ad fructuꝫ꞉ vt dr̄ in glo.ſup illud Mat.7. Nō pōt arbor bona fructꝰ malos facere꞉ ⁊ hmōi cā q̄ȝto fuerit maior꞉tanto pctm̄ erit grauius꞉q̄ȝto.n. volūtas fuerit maior ad peccandū tāto hō grauius peccat. Alie ꝟo cauſe pcti accipiunt̄ quaſi extrinſece ⁊ remote꞉ex qbus.ſ. volūtas inclinat̄ ad peccandū. Et ī his cauſis ē diſtinguēdū. Quedā.n. harꝫ inducunt voluntatē ad peccādū ſm ipſaꝫ nām volūtatis꞉ſic finis qḋ eſt ꝓpriū obm̄ voluntatis꞉ ⁊ ex tali cā auget̄ pctm̄꞉ grauius.n. peccat cuiꝰ volūtas ex intētione peioris finis iclinat̄ ad peccandū. Alie ꝟo cauſe ſunt q̄ inclināt volūtatē ad peccandū p̄ter nām ⁊ ordinē ipſiꝰ volūtatis꞉q̄ nata eſt moueri libere ex ſeipſa ſm iudiciū rōnis꞉ vn̄ cāe q̄ diminuūt iudiciū rōnis꞉ſic ignorātia꞉vel q̄ diminuūt liberꝝ motū volūtatis꞉ ſic infirmitas vel violētia aut metꝰ aut aliqḋ hmōi꞉ diminuūt pctm̄ ſic̄ ⁊ diminuūt volūtariū꞉intm̄ ꝙ ſi actus ſit oīno inuolūtarius non hꝫ rōneꝫ pcti. ¶ Ad primū ergo dōm̄꞉ꝙ obiectio illa ꝓcedit de cā mouēte extrinſeca q̄ diminuit voluntariū꞉cuiꝰ qdem cāe augmētū diminuit pctm̄꞉ vt dictū eſt. ¶ Ad ſcḋꝫ dōꝫ꞉ꝙ ſi ſub concupiſcētia includat̄ ēt ipſe motꝰ volūtatis ſic vbi eſt maior ꝯcupiſcētia ē maius pctm̄ Si vero ꝯcupiſcētia dicat̄ paſſio q̄daꝫ que eſt motus vis concupiſcibilis꞉ſic maior concupiſcētia p̄cedens iudicium rōnis ⁊ motū voluntatis diminuit pctm̄꞉q꞉ q maiori concupiſcētia ſtimulatus peccat꞉ cadit ex grauiori tentatione꞉ vn̄ minus ei imputat̄. Si ꝟo concupiſcentia ſic ſumpta ſequat̄ iudiciū rōnis ⁊ motum voluntatis꞉ſic vbi eſt maior concupiſcētia eſt maius pctm̄꞉inſurgit.n.interdū maior cōcupiſcētie motus ex hoc ꝙ volūtas ineffrenate tēdit ī ſuuꝫ obm̄. ¶ Ad tertiū dōm̄꞉ꝙ rō illa ꝓcedit de cā que cauſat inuoluntarium꞉ ⁊ hoc diminuit pctm̄꞉ vt dictum eſt.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ circunſtātia nō aggrauet pctm̄. Peccatū.n. hʒ grauitatē ex ſua ſpecie: circūſtātia aūt nō dat ſpēʒ peccato: cū ſit quoddā accñs eius. ergo grauitas peccati non conſideraꝰ ex circūſtātia. ¶ P̄. Aut circūſtātia eſt mala: aut ñ. ſi circūſtātia mala eſt: ipſa ꝑ ſe cāt quādam ſpeʒ mali. ſi vō non ſit mala: non hʒ vnde augeat malū. ergo circūſtantia nullo mō auget pctm̄. ¶ P̄. Malicia peccati eſt ex parte auerſionis: ſed circūſtantie ꝯſequunꝰ pctm̄ ex parte cōuerſionis. ergo non augēt maliciā peccati. ¶ Sʒ ꝯ ē ꝙ ignorantia circunſtātie diminuit peccatū: qui.n. peccat ex ignorantia circūſtantie mereꝰ veniā: vt dr̄ in.3. ethi. hoc āt nō eſſet niſi circūſtantia aggrauaret pctm̄. ergo circūſtātia peccatū aggrauat. ¶ Rn̄ꝰ dōm: ꝙ vnūqdqꝫ ex eodem natū eſt augeri ex quo cauſaꝰ. ſic phs dic̄ de habitu virtutis i.2. ethi. Manifeſtum eſt aūt ꝙ pctm̄ cauſaꝰ ex defectu alicuius circunſtantie: ex hoc.n. recedit̄ ab ordine rōnis ꝙ aliquis in operando non obſeruat debitas circunſtantias: vñ manifeſtū ē ꝙ pctm̄ natū eſt aggrauari ꝑ circūſtantiā. Sʒ hoc qdem ꝯtingit tripl̄r. Uno qdem mō inqʒtū circūſtantia trāſfert in aliud genus peccati: ſicut pctm̄ fornicationis ꝯſiſtit in hoc ꝙ hō accedit ad nō ſuā: ſi āt addaꝰ hec circūſtātia vt illa ad quā accedit ſit alterius vxoꝛ: trāſferꝰ iaʒ in aliud genus pcti. ſ. i iniuſtitiā inqʒtū hō vſurpat rē alteriꝰ: ⁊ ſʒ hoc adulteriū eſt grauiꝰ pctm̄ qꝫ fornicatio. Aliquādo vō circūſtātia nō aggrauat pctm̄ quaſi trahēs i aliud genꝰ pcti: ſed ſolū q2 multiplicat rōneʒ pcti: ſic ſi ꝓdigus det qñ non dʒ: ⁊ cui nō dʒ multipliciꝰ peccat eodē genere pcti qꝫ ſi ſolū det cui ñ dʒ: ⁊ ex hocipſo pctm̄ ſit grauiꝰ: ſic ēt egritudo eſt grauioꝛ: q̄ plures ꝑtes coꝛpis inſic̄. Vñ ⁊ Tullius dic̄ i paradoxis: ꝙ i prīs vita violāda mlta peccaꝰ: violaꝰ .n. is q ꝓcreauit: q aluit: q erudiuit: q i ſede ac domo atqꝫ in rēpublicā collocauit. Tertio mō circūſtantia aggrauat pctm̄ ex eo ꝙ auget defoꝛmitatē ꝓueniētē ex alia circūſtantia: ſic accipe alienū ꝯſtituit pctm̄ furti. ſi āt addaꝰ hec circūſtātia vt multū accipiat d̄ alieno: erit pctm̄ grauiꝰ: qꝫuis accipere multum vel paꝝ de ſe non dicat rōnem boni vel mali. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ aliqua circūſtātia dat ſpēʒ actui moꝛali: vt ſupꝛa habitū ē. ⁊ tamē circūſtātia que non dat ſpēm pōt aggrauare pctm̄: q2 ſic bonitas rei non ſoluʒ pēſaꝰ ex ſua ſpecie: ſed etiā ex aliquo accidente: ita malicia actus non ſolū penſaꝰ ex ſpecie actꝰ: ſed ēt ex circūſtantia. ¶ Ad ſcd̄ʒ dōʒ: ꝙ vtroqꝫ mō circunſtātia pōt aggrauare pctm̄. ſi.n. ſit mala non tñ ꝑꝑ hoc opʒ ꝙ ꝯſtituat ſpēʒ pcti. pōt.n. addere rōnem malicie in eadē ſpecie: vt dcm̄ eſt. ſi āt non ſit mala pōt aggrauare pctm̄ in oꝛdine ad maliciam alterius circūſtantie. ¶ Ad 3ᵐ dōʒ: ꝙ rō dʒ oꝛdinare actū non ſolū quantū ad obm̄ ſed ēt quātū ad oēs circūſtātias: ⁊ iō auerſio q̄dam a regula rōnis attenditur ſʒ coꝛruptionē cuiuſlibet circūſtātie: puta ſi aliqs opereꝰ quando nō dʒ vel vbi nō dʒ. ⁊ hmōi auerſio ſufficit ad rōnem mali: hāc aūt auerſionem a regula rōnis ſeqtur auerſio a deo. cui dʒ homo per rectam rōnem coniungi.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ grauitas peccati nō augeaꝰ ſm̄ maius nocumentum. Nocumētum.n. eſt qdam euentꝰ ꝯñs actum peccati: ſʒ euētus ſequēs nō addit ad bonitatē vel maliciā actꝰ: vt ſupꝛa habitum eſt. ergo pctm̄ nō aggrauaꝰ ꝑꝑ maiꝰ nocumētum. ¶ P̄. Nocumentū maxime iuenit̄ i peccatis q̄ ſunt ꝯ ꝓximū: q2 ſibiipſi nemo vult nocere. deo aūt nemo pōt nocere: ſʒ illud Job.35. Si multiplicate fuerint iniqtates tue qd facies ꝯ illū: hoi q eſt ſimilis tibi nocebit impietas tua. ſi ergo pctm̄ aggrauareꝰ ꝑꝑ maius nocumentū ſequereꝰ ꝙ pctm̄ quo qs peccat in ꝓximū eſſet grauiꝰ pctō quo qs peccat in deū vel in ſeipm̄. ¶ P̄. Maius nocumentū iferꝰ alicui cū ꝑuaꝰ vita gratie qꝫ cū ꝑuaꝰ vita nāe. q2 vita gratie ē melioꝛ qꝫ vita nāe intm̄ ꝙ hō dʒ vitā nāe ꝯtemnere ne amittat vitam gr̄e: ſed hō q inducit aliquā mulierē ad foꝛnicādū: qꝫtum eſt de ſe ꝑuat eam vita gr̄e inducēs eam ad pctm̄ moꝛtale. ſi ergo pctm̄ eēt grauius ꝑꝑ maius nocumentū: ſequereꝰ ꝙ ſimplex foꝛnicatoꝛ grauius peccaret qꝫ homicida. qđ eſt manifeſte falſuʒ. nō ergo pctm̄ eſt grauiꝰ ꝑꝑ maius nocumētū. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ Aug. dicit in.3. de libero arbitrio. Quia viciū nāe aduerſatur tm̄ addiꝰ malitie vicioꝝ qꝫtū itegritas nārum minuiꝰ: ſed diminutio itegritatis nāe ē nocumētū. ergo tāto grauiꝰ eſt pctm̄ qꝫto maius ē nocumētū. ¶ Rn̄ꝰ dōʒ: ꝙ nocumētū tripl̄r ſe hr̄e pōt ad pctm̄. Qñqꝫ.n. nocumētum qđ ꝓuenit ex peccato eſt ꝓuiſum ⁊ intētum ſic cū aliqs aliquid operaꝰ aīo nocēdi alteri: vt homicida vel fur: ⁊ tūc directe qꝫtitas nocumēti adauget grauitatē peccati. q2 tūc nocumētū ē ꝑ ſe obm̄ peccati. Qñqꝫ aūt nocumētū ē ꝓuiſum ſʒ nō intētū. ſic cū aliqs trāſiēs ꝑ agꝝ. vt ꝯpendioſius vadat ad foꝛnicādū: infert nocumētū his q̄ ſunt ſeminata in agro ſcienter: lʒ nō aīo nocendi. ⁊ ſic ēt qꝫtitas nocumēti aggrauat pctm̄: ſʒ indirecte: inqꝫtū. ſ. ex volūtate multū inclinata ad peccādū ꝓcedit ꝙ aliqs nō p̄termittat facere dampnū ſibi vel alijs: qđ ſimpl̄r nō vellet. Qñqꝫ aūt nocumentū: nec ē ꝓuiſum: nec intētū. ⁊ tunc ſi ꝑ accñs ſe habeat ad pctm̄: nō aggrauat pctm̄ directe. ſʒ ꝑꝑ negligētiā ꝯſiderādi nocumēta q̄ ꝯſeq poſſēt: iputaꝰ hoi ad penā mala q̄ eueniūt preter eiꝰ intētionē: ſi dabat operā rei illicite. Si vō nocumētū per ſe ſequaꝰ ex actu pcti lʒ nō ſit intentū nec ꝓuiſum directe pctm̄ aggrauat: q2 q̄cunqꝫ ꝑ ſe ꝯſequunꝰ ad pctm̄ pertinent quodāmō ad ipſam pcti ſpēm. puta ſi aliqs publice foꝛniceꝰ: ſeqtur ſcandalū plurimoꝝ: qđ qꝫuis ipſe nō intēdat: nec foꝛte ꝓuideat: directe ꝑ hoc aggrauaꝰ pctm̄. alr̄ tñ vr̄ ſe hr̄e circa nocumentū penale qđ icurrit ipſe q peccat. Hmōi āt nocumentū ſi ꝑ accñs ſe habeat ad actū peccati: ⁊ nō ſit ꝓuiſum: nec intētū: nō aggrauat pctm̄: neqꝫ ſeqtur maioꝛē grauitatē pcti: ſic ſi aliqs currēs ad occidendū impingat ⁊ ledat ſibi pedē. Si vō tale nocumentū ꝑ ſe ꝯſequaꝰ ad actū pcti: lʒ foꝛte: nec ſit ꝓuiſum nec intētuʒ: tunc maius nocumētū ñ facꝰ grauius pctm̄. ſʒ ecōuerſo graue pctm̄ inducit grauius nocumētū: ſic aliqs infidelis q nihil audiuit de penis iferni: grauioꝛē penā in inferno patieꝰ ꝓ pctō homicidij qꝫ ꝓ pctō furti. q2.n. hoc nec itendit: nec ꝓuidit: ñ aggrauaꝰ ex hoc pctm̄ ſic ꝯtingit circa fidelē q ex hoc ipſo vr̄ peccare grauius qꝫ maioꝛes pēas ꝯtemnit vt ipleat voluntatē pcti: ſʒ grauitas hmōi nocumenti ſolum cauſaꝰ ex grauitate pcti. ¶ Ad ꝑmū ergo dōʒ: ꝙ ſic ēt ſupꝛa dictū eſt. cuʒ de bonitate: ⁊ malicia exterioꝝ actuuʒ agereꝰ euētus ſequēs ſi ſit ꝓuiſus ⁊ intentꝰ addit ad bonitatē vel maliciā actus. ¶ Ad ſcdm̄ dōʒ: ꝙ qꝫuis nocumentuʒ aggrauet pctm̄. non tñ ſeqtur ꝙ ex ſolo nocumento peccatū aggraueꝰ: quinimo peccatuʒ ꝑ ſe eſt grauius ꝑꝑ inoꝛdinationē: vt ſupꝛa dcm̄ eſt: vñ ⁊ ipm̄ nocumētum aggrauat peccatuʒ inqꝫtuʒ facit actum eē magis inoꝛdinatū: vñ nō ſeqtur ꝙ ſi nocumētum maxime habeat locuʒ in pctis q̄ ſunt ꝯ ꝓximum: ꝙ illa peccata ſunt grauiſſima: q2 multo maioꝛ inoꝛdinatio inuenitꝰ in pctis q̄ ſunt ꝯ deum. ⁊ in qbuſdā eoꝝ q̄ ſunt ꝯ ipm̄. ⁊ tñ pōt dici ꝙ ⁊ ſi deo nullus poſſit nocere qꝫtum ad eius ſubam. pōt tñ nocumētū attentare in his q̄ dei ſunt: ſic extirpādo fidē: violando ſacra: q̄ ſunt peccata grauiſſima. Sibi ēt aliqs qñqꝫ ſcienter ⁊ violenter infert nocumētuʒ. ſic pʒ in his q ſe interimunt: lʒ finalr̄ hoc referāt ad aliqđ bonū apparēs: puta ad hoc ꝙ libereꝰ ab aliqua anguſtia. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ illa rō nō ſeqꝰ ꝑꝑ duo. Primo qdē q2 homicida intendit directe nocumētum ꝓximi: foꝛnicatoꝛ āt q ꝓcurat mulierē nō intēdit nocumentū: ſʒ delectationē. Scđo q2 homicida ē ꝑ ſe ⁊ ſufficiens cā coꝛpoꝛalis moꝛtis: ſpūalis āt moꝛtis nullus pōt eē alteri cauſa per ſe ⁊ ſufficiēs. q2 nullus ſpūaliter moꝛiꝰ niſi ꝓpꝛia voluntate peccando.

Ad nonū ſic ꝓcedit̄. Videꝰ ꝙ ꝑꝑ ꝯditioneʒ ꝑſone in quam peccaꝰ peccatuʒ nō aggrauetur. Si.n. hoc eſſet maxime aggrauaretur ex hoc ꝙ aliquis peccat in aliquem virum iuſtum ⁊ ſciū: ſed ex hoc non aggrauatur peccatum: minus.n. leditur ex iniuria illata virtuoſus qui equanimiter tolerat qꝫ alij qui etiam interius ſcandalizati leduntur. ergo conditio perſone in quam peccat: non aggrauat pctm̄. ¶ P̄. Si conditio perſone aggrauaret peccatum maxime aggrauaretur ex propinquitate: q2 ſic Tulliꝰ dic̄ i paradoxis: in ſeruo necando ſemel

peccatur: in patris vita violanda multa peccantur: ſed propinqtas ꝑſone in quã peccat̃ nõ vr̃ aggrauare pctm̃: q2 vnuſquiſqꝫ ſibiipſi maxie ẽ ꝓpinquꝰ: ⁊ tñ minꝰ peccat q aliquod dãnũ ſibi īfert q̃ ſi inferret alteri: puta ſi occideret equũ ſuũ q̃ ſi occideret equũ alteriꝰ. vt pꝫ ꝑ phm̃ in. 5. ethi. ergo ꝓpinqtas ꝑſone nõ aggrauat pctm̃. ¶ Pꝫ. Cõditio ꝑſone peccãtis ꝑcipue aggrauat pctm̃ rõne dignitatis vel ſcie. ſcḋm illud Sap. 6. Potẽtes potẽter nocumẽta patient̃. Et Luc. 12. ſeruus ſciẽs volũtatẽ dñi ⁊ nõ faciẽs: plagis vapulabit multis. ergo pari rõne ex parte ꝑſone ī quã peccat̃: magis aggrauaret pctm̃ dignitas aut ſcia ꝑſone ī quã peccat̃: ſꝫ non vr̃ grauiꝰ peccare q facit iniuriã ꝑſone ditiori vl̃ potẽtiori q̃ alicui pauperi. q2 nõ eſt ꝑſonarꝫ acceptio apud deũ ſcḋm cuiꝰ iudiciũ grauitas peccati penſat̃. ergo 9ditio ꝑſone ī quã peccat̃ nõ aggrauat pctm̃. ¶ Sꝫ 9 ẽ qḋ in ſacra ſcriptura ſpẽaliter vituperat̃ pctm̃ qḋ 9 ſeruos dei cõmittit̃ ſicut dr̃. 3. Reg. 19. Altaria tua deſtruxerũt. ⁊ ꝓphetas tuos occiderũt gladio. Vitupat̃ ẽt maxie pctm̃ cõmiſſũ ī ꝑſonas ꝓpinquas: ſcḋm illud Michee. 7. Filiꝰ 9tumeliã facit prĩ filia 9ſurget aduerſus mrẽm ſuã. Vitupat̃ ẽt ſpẽaliter pctm̃ qḋ 9mittit̃ in ꝑſonas ī dignitate 9ſtitutas: vt pꝫ Job. 34. Qui dic̃ regi apoſtata: q vocat duces ipios. ergo 9ditio perſone in quã peccat̃ aggrauat pctm̃. ¶ Rñ° dõz: q ꝑſona in quã peccat̃ ẽ quodãmõ obm̃ peccati. Dictũ ẽ aũt ſupra q ꝑma grauitas pcti attendit̃ ex pte obti. ex q̃ qdẽ tãto attẽdit̃ maior grauitas ī pctõ q̃to obm̃ eiꝰ ẽ pn̄cipalior finis: fines aũt pn̄cipales hũanorꝫ actuũ ſunt deꝰ: ipſe hõ ⁊ pximus: qcqḋ. n. facimꝰ ꝑp aliqḋ horꝫ facimus: q̃uis ẽt horꝫ triũ vnũ ſub altero ordinet̃. Põt igr̃ ex pte horꝫ trium 9ſiderari maior vel minor grauitas ī pctõ ſcḋm 9ditionẽ ꝑſone ī quã peccat̃. Primo qdẽ ex pte dei: cui tãto magis aliqs hõ 9iungit̃ q̃to ẽ v̄tuoſior: vel deo ſacratior: ⁊ iõ iniuria tali ꝑſone illata magis redũdat ī deũ: ſcḋm illud Zach. 2. Qui vos tetigerit tãgit pupillã oculi mei. Vñ pctm̃ fit grauius ex hoc q peccat̃ in ꝑſonã magis deo cõiunctã: vel rõne v̄tutis: vel rõne officij. Ex pte ẽt ſuiipſius manifeſtũ ẽ q tãto aliqs grauiꝰ peccat q̃to aliqs magis in 9iunctã ꝑſonã ſeu nãli neceſſitudine: ſeu bñficijs: ſeu quacũqꝫ 9iunctiõe peccauerit. q2 vr̃ in ſeipm̃ magis peccare: ⁊ ꝓ tãto grauiꝰ peccat: ſcḋm illud Eccleſia. 14. Qui ſibi neq̃ eſt cui bonꝰ erit. Ex parte võ pximi tãto grauiꝰ peccat̃ quãto pctm̃ plures tãgit. ⁊ iõ pctm̃ qḋ fit ī ꝑſonã publicã: puta regẽ vel pn̄cipẽ q regit ꝑſonã totiꝰ multitudinis: ẽ grauiꝰ q̃ pctm̃ qḋ 9mittit̃ 9 vnã ꝑſonã puatã: vñ ſpẽalr̃ dicit̃ Exo. 22. Pn̄cipi populi tui nõ maledices. Et ſilr̃ ī iniuria q̃ fit alicui famoſe ꝑſone vr̃ eẽ grauior ex hoc q ī ſcandalũ ⁊ ī tribulationẽ plurimorꝫ redũdat. ¶ Ad pmũ g° dõm: q ille q infert iniuriã virtuoſo q̃tũ ẽ ī ſe turbat eũ: ⁊ interius ⁊ exterius: ſꝫ q iſte iterius nõ turbet̃: 9tingit ex eiꝰ bonitate: q̃ nõ diminuit pctm̃ iniuriãtis. ¶ Ad ſcḋm dõz: q nocumẽtũ qḋ qs ſibiipſi infert ī his q̃ ſubſunt dñio ꝓprie volũtatis ſicut ī rebus poſſeſſis: hꝫ minꝰ de pctõ q̃ ſi alteri īferat̃. q2 ꝓpa volũtate hoc agit: ſꝫ ī his q̃ nõ ſubdũt̃ dñio volũtatis: ſicut ſunt nãlia ⁊ ſpũalia bona: ẽ grauiꝰ pctm̃ nocumẽtũ ſibiipſi īferre. grauiꝰ. n. peccat q occidit ſeipm̃ q̃ q occidit alterꝫ. Sꝫ q2 res ꝓpinquorꝫ noſtrorꝫ non ſubdunt̃ volũtatis nr̃e dñio. non ꝓcedit rõ q̃tũ ad nocumẽta rebꝰ illorꝫ illata: q circa ea minꝰ peccet̃. niſi forte velint vel ratũ habeãt. ¶ Ad 3m dõm: q nõ ẽ acceptio ꝑſonarꝫ ſi deꝰ grauiꝰ punit peccãtẽ 9 excellẽtiores ꝑſonas. hoc. n. fit ꝑp hoc q hoc redũdat in plurium nocumentum.

Ad decimũ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q magnitudo ꝑſone peccantis non aggrauet pctm̃. Hõ. n. maxie reddit̃ magnꝰ ex hoc q deo adheret ſcḋm illud Eccleſia. 25. Quã magnꝰ ẽ q inuenit ſapiam ⁊ ſciaꝫ ſꝫ nõ ẽ ſup timẽtẽ deũ: ſꝫ q̃to aliqs magis deo adheret: tãto minꝰ iputat̃ ei aliqḋ ad pctm̃. Dr̃. n. 2. Paral. 30. dñs bonꝰ ꝓpiciabit̃ cũctis q ī toto corde reqrũt dñz deũ prĩꝫ ſuorꝫ: ⁊ nõ iputabit̃ eis q minꝰ ſanctificati ſũt. ergo pctm̃ nõ aggrauat̃ ex magnitudine ꝑſone peccãtis. ¶ Pꝫ. Non ẽ ꝑſonarꝫ acceptio apud deũ. vt dr̃ Ro. 2. ergo nõ magis punit ꝓ vno ⁊ eodẽ pctõ vnũ q̃ aliũ. non ergo aggrauat̃ peccatum ex magnitudine perſone peccantis. ¶ Pꝫ. Nullus dꝫ ex bono incõmoduꝫ reportare: reportaret aũt ſi id qḋ agit magis ei iputaret̃ ad culpã. ergo ꝑp magnitudinẽ ꝑſone peccãtis nõ aggrauat̃ pctm̃. ¶ Sꝫ 9 ẽ qḋ Iſidorꝰ dic̃ ī ſcḋo ḋ ſũmo bono. Tãto maiꝰ cognoſcit̃ pctm̃ eẽ q̃to maior q peccat habet̃. ¶ Rñ° dõm: q duplex ẽ pctm̃. Quoddã. n. ex ſurreptiõe ꝓueniẽs ꝑp īfirmitatẽ humane nãe: ⁊ tale pctm̃ minꝰ iputat̃ ei q ẽ maior ī v̄tute eo q minus negligit huiõi pctã reprimere: q̃ tñ oĩno ſubterfugere īfirmitas humana nõ ſinit. alia võ pctã ſũt ex deliberatiõe ꝓcedẽtia: ⁊ iſta pctã tãto magis alicui iputant̃: q̃to maior ẽ. Et hoc põt eẽ ꝑp q̃tuor. Primo qdẽ q2 facilꝰ pñt reſiſtere pctõ maiores. puta q excedũt ī ſcia ⁊ v̄tute: vñ dñs dic̃ Luc. 12. q ſeruꝰ ſciẽs volũtatẽ dñi ſui. ⁊ nõ faciẽs: plagis vapulabit multis. Scḋo ꝑp ingratitudinẽ. q2 oẽ bonuꝫ quo aliqs magnificat̃ ẽ dei bñficiũ. cui hõ fit igratꝰ peccando. ⁊ q̃tũ ad hoc q̃libꝫ maioritas ẽt ī tẽporalibꝰ bonis peccatũ aggrauat: ſcḋm illud Sap. 6. Potẽtes potenter tormẽta patient̃. Tertio ꝑp ſpẽalem repugnãtiã actꝰ peccati ad magnitudinẽ ꝑſone: ſicut ſi pn̄ceps iuſtitiã violet qui ponitur iuſtitie cuſtos. ⁊ ſi ſacerdos fornicet̃ q caſtitatem vouit. Quarto ꝑp exẽplũ: ſiue ſcãdalũ. q2 vt Greg. dic̃ ī paſtorali: ī exẽplũ culpa vehemẽter extẽdit̃: qñ ꝓ reuerẽtia gradꝰ peccator honorat̃. ad pluriũ ẽt notitiã ꝑueniũt pctã magnorũ: ⁊ magis hoĩes ea īdigne ferũt. ¶ Ad pmũ g° dõm: q auctoritas illa loqtur de his q̃ ꝑ ſurreptionẽ īfirmitatis hũane negligẽter agunt̃. ¶ Ad ſcḋz dõz: q deus nõ accipit ꝑſonas ſi maiores plus punit. q2 ipſorꝫ maioritas facit ad grauitatẽ pcti. vt dcm̃ ẽ. ¶ Ad tertiũ dõm: q hõ magnꝰ nõ reportat incõmodũ ex bono qḋ hꝫ: ſꝫ ex malo vſu illiꝰ.

¶ Queſtio. lxxiiij.

d Einde 9ſiderandũ ẽ de ſubto vitiorꝫ ſiue pctõrꝫ. ¶ Et circa hoc q̃runt̃ decẽ. Primo vtrꝫ volũtas poſſit eẽ ſubm̃ pcti. 2° vtrꝫ volũtas ſola poſſit eẽ pcti ſubꝫ. 3° vtrꝫ ſẽſualitas poſſit eẽ ſubm̃ pcti. 4° vtrꝫ poſſit eẽ ſubm̃ pcti mortal̃. 5° vtrꝫ rõ poſſit eſſe ſubm̃ pcti. 6° vtrꝫ delectatio moroſa vel nõ moroſa: ſit in rõe īferiori ſicut ī ſubo. 7° vtrꝫ pctm̃ 9ſẽſus ī actũ ſit ī ſuperiori rõe ſicut ī ſubo. 8° vtrꝫ rõ īferior poſſit eẽ ſubꝫ pcti mortal̃. 9° vtrꝫ rõ ſuperior poſſit eẽ ſubm̃ pcti venial̃. Decio vtrꝫ ī rõne ſuperiori poſſit eẽ pctm̃ veniale circa ꝓpriũ obiectum.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ q volũtas nõ poſſit eẽ ſubꝫ pcti. Dic̃. n. Dionyſiꝰ. 4. c. de di. no. q malũ ẽ pter volũtatẽ ⁊ itẽtionẽ: ſꝫ pctm̃ hꝫ rõnẽ mali. ergo pctm̃ nõ põt eẽ ī volũtate. ¶ Pꝫ. Voluntas ẽ boni vel apparẽtis boni. ex hoc aũt q volũtas vult bonũ nõ peccat. hoc aũt qḋ vult apparẽs bonũ qḋ nõ ẽ v̄e bonũ magis ꝑtinere vr̃ ad defectũ v̄tutis apphẽſiue q̃ ad defectũ volũtatis. g° pctm̃ nullo mõ ẽ ī volũtate. ¶ Pꝫ. Nõ põt eẽ idẽ ſubm̃ pcti ⁊ cã efficiẽs. q2 cã efficiens ⁊ mãlis nõ icidũt in ideꝫ: vt dr̃ in. 2. phyſico. ſꝫ volũtas: eſt cã efficiẽs pcti. Pria. n. cã peccãdi ẽ volũtas: vt Aug. dic̃ ī li. de duabus aiabꝰ. g° nõ eſt ſubꝫ pcti. ¶ Sꝫ 9 ẽ qḋ Aug. dic̃ in li. retractationũ: q volũtas ẽ q̃ peccat̃ ⁊ recte viuit̃. ¶ Rñ° dõm: q pctm̃ qdã actꝰ ẽ. ſicut ſupra dcm̃ ẽ. actuũ aũt qdẽ trãſeũt ī exteriorẽ mãm. vt vrere ⁊ ſecare: ⁊ huiõi actus hñt ꝓ mã ⁊ ſubo id ī qḋ trãſit actio: ſicut phus dic̃ ī. 3. phyſi. q motus eſt actus mobilis a mouente. Quidã võ actꝰ ſũt nõ trãſeũtes ī exterioreꝫ mãm: ſꝫ manentes in agente: ſicut appetere ⁊ cognoſcere: ⁊ tales actꝰ ſunt oẽs actꝰ morales: ſiue ſint actꝰ v̄tutũ: ſiue pctõrꝫ: vñ oꝫ q ꝓpriũ ſubm̃ actus peccati ſit potẽtia q̃ ẽ principiũ actus. Cum aũt ꝓprium ſit actuũ moraliũ q ſit volũtarij. vt ſupra hitũ ẽ. ſeqt̃ q volũtas q̃ ẽ principiũ actuũ volũtariorꝫ ſiue bonorꝫ: ſiue malorũ q̃ ſunt pctã. ſit principiũ pctõrꝫ. ⁊ iõ ſeqtur q pctm̃ ſit in voluntate ſicut in ſubo. ¶ Ad primũ ergo dõm: q maluꝫ dr̃ eſſe pter voluntatem. q2 voluntas nõ tendit in ipm̃ ſub rõne mali. Sꝫ q2 aliqḋ maluꝫ ẽ apparens bonuꝫ. iõ volũtas aliqñ appetit aliqḋ maluꝫ: ⁊ ſcḋm hoc pctm̃ ẽ in voluntate. ¶ Ad ſcḋz dõz: q ſi defectus apphẽſiue v̄tutis nul

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

lo mō ſubiaceret voluntati nō eēt petm̄: nec ī volūtate: nec ī apphēſiua v̄tute: ſicꝫ pꝫ ī his q h̄nt ignorātiā īuīcibileꝫ. ⁊ iō relinqᷓ ꝙ ēt defectꝰ apphēſiue v̄tutis ſubiacēs volūtati deputeᷓ ī petm̄. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit in cauſis efficiētibꝰ: q̄ꝝ actiōes trāſeūt ī māꝫ exteriorē: ⁊ q̄ non mouēt ſe: ſꝫ alia cuiꝰ ↄ̃riū ē ī voluntate: vñ rō nō ſequiᷓ.

Ad ſecūdū ſic ꝓcediᷓ. Uiᷓ ꝙ ſola voluntas ſit ſubꝫ peti. Diᷓ.n. Aug. ī li. d̄ duabꝰ aīabꝰ: ꝙ nō niſi voluntate peccaᷓ: ſꝫ petm̄ ē ſicꝫ ī ſubō ī potētia q̄ peccaᷓ. ergo ſola voluntas ē ſubm̄ peti. ¶ P̄. Peccatū ē quoddā malū ↄ̃ rōnem. ſꝫ bonū ⁊ malum ad rōnē ꝑtinēs eſt obm̄ ſolius voluntatis. ergo ſola volūtas ē ſubꝫ peti. ¶ P̄. Oē petm̄ eſt actus voluntarius: qꝛ vt diᷓ Aug. in li. de lib. arbitrio. Peccatū a deo eſt voluntariū ꝙ ſi nō ſit voluntarium nō eſt petm̄. ſꝫ actus aliaꝝ viriū non ſunt voluntarij niſi inq̄ꝫtum ille vires mouenᷓ a voluntate: hoc aūt non ſufficit ad hoc ꝙ ſint ſubm̄ peti: qꝛ ſm̄ hoc ēt mēbra exteriora q̄ mouenᷓ a volūtate eēnt ſubm̄ peti: qō pꝫ eſſe falſuꝫ. ergo ſola volūtas eſt ſubm̄ peti. ¶ Sꝫ ↄ̃. petm̄ virtuti ↄ̃riaᷓ: ↄ̃ria āt ſunt circa ideꝫ: ſꝫ alie ēt vires aīe ꝑter voluntatē ſunt ſubā virtutū: vt ſupra dcm̄ eſt. ergo non ſola voluntas eſt ſubiectū peti. ¶ Rn̄o dōꝫ: ꝙ ſicꝫ ex p̄dictis pꝫ. oē qō eſt principium volūtarij actus eſt ſubm̄ peti. actꝰ āt voluntarij dn̄r non ſolum illi q eliciunᷓ a voluntate: ſed etiam illi qui a voluntate imperantur: vt ſupra dcm̄ ē: cuꝫ de voluntario ageretᷓ: vñ non ſolū volūtas pōt eſſe ſubm̄ peti: ſꝫ oēs ille potētie q̄ pn̄t moueri ad ſuos actus: vel ab eis reprimi ꝑ volūtatē: ⁊ eedē ēt potentie ſunt ſubā hituū moraliū bonoꝝ: vel maloꝝ: qꝛ eiuſdē ē actꝰ ⁊ hitꝰ. ¶ Ad primū ergo dōꝫ: ꝙ nō peccaᷓ niſi volūtate: ſicꝫ primo mouēte: alijs āt potētijs peccaᷓ ſicꝫ ab ea motis. ¶ Ad ſcdm̄ dōꝫ: ꝙ bonū ⁊ malū ꝑtinent ad volūtateꝫ ſicꝫ ꝑ ſe obā ipſiꝰ ſꝫ alie potentie h̄nt aliqō determinatū bonū ⁊ maluꝫ rōne cuius pōt in eis eē ⁊ v̄tus ⁊ vitiū ⁊ petm̄ ſꝫ ꝙ ꝑticipāt volūtate ⁊ rōne. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ mēbra corpis nō ſūt principia actuū: ſꝫ ſolū organa: vñ ⁊ ↄparanᷓ ad aīam mouētē: ſicut ſeruus q agiᷓ ⁊ nō agit. potētie āt appetitiue iteriores ↄparanᷓ ad rōnē q̄ſi libere. qꝛ agūt quodāmō ⁊ agūᷓ: vt pꝫ ꝑ id qō dᷓ in p̄mo politicoꝝ. Et p̄terea actꝰ exterioꝝ mēbroꝝ ſunt actiōe ī exteriorē māam trāſeūtes: ſicꝫ pꝫ de ꝑcuſſione in pctō homicidij: ⁊ ꝓꝑ hoc non eſt ſimilis ratio.

Ad tertiū ſic ꝓcediᷓ. Uiᷓ ꝙ in ſenſualitate non poſſit eē petm̄. Petm̄.n.ē ꝓpriū homini q ex ſuis actibꝰ laudaᷓ vel vituperaᷓ: ſꝫ ſenſualitas eſt cōis nobis ⁊ brutis. ergo ī ſenſualitate nō pōt eſſe petm̄. ¶ P̄. Nullus peccat ī eo qō vitare nō pōt: ſicꝫ Aug. dicit in li. de libero arbitrio: ſꝫ hō nō pōt vitare qn actꝰ ſenſualitatis ſit inordinatꝰ. ē.n. ſenſualitas ꝑpetue corruptiōis q̄diu ī hac mortali vita viuimus: vñ ꝑ ſerpentē ſignificaᷓ: vt Augu. diᷓ. 12. de tri. ergo inordinatio motꝰ ſenſualitatis nō ē petm̄. ¶ P̄. Illud qō hō ipſe nō faᷓ: nō iputaᷓ ei ad petm̄ ſꝫ hoc ſolū videmur noſipſi facere qō cū deliberatione rōnis facimꝰ: vt phs diᷓ ī. 9. ethi. ergo motꝰ ſenſualitatis q̄ ē ſine deliberatiōe rōnis nō iputaᷓ hoī ad petm̄. ¶ Sꝫ ↄ̃ ē qō dᷓ Ro. 7. Nō.n. qō volo bonū hoc ago: ſꝫ qō odi malū illud facio: qō exponit Aug. de malo ↄcupiſcētie: quod ↄſtat eē motū quēdā ſenſualitatis. ergo ī ſenſualitate eſt aliqō petm̄. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ ſicꝫ ſupra dcm̄ ē: petm̄ pōt inueniri ī qualibꝫ potētia cuiꝰ actꝰ pōt eē volūtariꝰ ⁊ inordinatꝰ ī quo ↄſiſtit rō peti. Manifeſtū eſt āt ꝙ actus ſenſualitatis pōt eſſe voluntariꝰ inq̄ꝫtū ſenſualitas .i. appetitꝰ ſenſitiuus nata eſt volūtate moueri. vñ relinqᷓ ꝙ in ſenſualitate poſſit eē petm̄. ¶ Ad p̄mū ergo dōꝫ: ꝙ aliq̄ vires ſenſitiue ꝑtis: ⁊ ſi ſint cōes nobis ⁊ brutis: tn̄ ī nobis h̄nt aliq̄ꝫ excellētiā ex hoc ꝙ rōni iūgunᷓ: ſicꝫ nos p̄ alijs aīalibꝰ habemꝰ in ꝑte ſenſitiua cogitatiuā: ⁊ reminiſcētiā: vt in p̄mo dcm̄ ē: ⁊ ꝑ hūc modū ēt appetitus ſenſitiuꝰ in nobis p̄ alijs aīalibus hꝫ quādā excellentiā. ſ. ꝙ natus eſt obedire rōni ⁊ q̄ꝫtū ad hoc pōt eē p̄ncipiū actꝰ volūtarij. ⁊ ꝑ ↄñs ſubꝫ peti. ¶ Ad ſcdꝫ dōꝫ: ꝙ ꝑpetua corruptio ſenſualitatis eſt intelligenda q̄ꝫtum ad fomiteꝫ q nunq̄ꝫ totaliter tolliᷓ in hac vita. tranſit.n. petm̄ originale reatu: ⁊ remāet actu: ſꝫ talis corruptio fomitis non impedit qn homo rōnabili voluntate poſſit reprimere ſingulos motus inordinatos ſenſualitatis ſi p̄ſentiat puta diuertendo cogitationē ad alia: ſed dū hō cogitationē ad alia diuertit: pōt ēt circa illud aliqs inordinatus motꝰ inſurgere. ſicꝫ cū aliqs tranſfert cogitationeꝫ ſuā a delectationibus carnis. volens ↄcupiſcētie motus vitare ad ſpeculationē ſcīe: inſurgit q̄nq̄ꝫ aliqs motus inanis glorie ip̄remeditatus: ⁊ iō non pōt hō vitare oēs hmōi motus ꝓꝑ corruptioneꝫ p̄dictā: ſꝫ ſolū ſufficit ad rōnem peccati voluntarij ꝙ poſſit vitare ſingulos. ¶ Ad tertium dōꝫ: ꝙ illud ꝙ hō facit ſine deliberatiōe rōnis non ꝑfecte ipſe facit: qꝛ nihil operaᷓ ibi id qō eſt principale in hoīe vñ nō eſt ꝑfecte actus humanus: ⁊ ꝑ ↄñs nō pōt eſſe ꝑfecte actus v̄tutis vel peti: ſꝫ aliqd aliud impfectū in gn̄e hoꝝ: vñ talis motꝰ ſenſualitatis rōnem preueniens eſt peccatum veniale: qō eſt q̄ddam imperfectum in genere peccati.

Ad quartū ſic ꝓcediᷓ. Uiᷓ ꝙ in ſenſualitate poſſit eſſe petm̄ mortale. actꝰ.n. ex obō cognoſciᷓ: ſed circa obā ſenſualitatis ↄtingit peccare mortaliter. ſicꝫ circa delectabilia carnis. ergo actꝰ ſenſualitatis pōt eſſe petm̄ mortale: ⁊ ita in ſenſualitate petm̄ mortale inueniᷓ. ¶ P̄. Petm̄ mortale ↄ̃riaᷓ virtuti: ſꝫ v̄tꝰ pōt eſſe in ſenſualitate. tempantia.n. ⁊ fortitudo ſūt v̄tutes irrōnabiliū ꝑtiū: vt phs diᷓ in. 3. ethi. ergo in ſenſualitate pōt eſſe petm̄ mortale: cū ↄ̃ria ſint nata fieri circa idem. ¶ P̄. Ueniale petm̄ eſt diſpō ad mortale: ſꝫ diſpō ⁊ hitus ſūt in eodeꝫ: cū igᷓ veniale petm̄ ſit in ſenſualitate: vt dcm̄ ē: etiā mortale petm̄ eē poterit in eadē. ¶ Sꝫ ↄ̃ ē qō Aug. diᷓ in li. retractationū: ⁊ habeᷓ in gloſa Ro. 7. Inordinatꝰ ↄcupiſcētie motꝰ q ē petm̄ ſenſualitatis pōt ēt eē in his q̄ ſūt in grā: in qbꝰ tn̄ petm̄ mortale nō inueniᷓ. gº inordinatꝰ motus ſenſualitatis nō ē petm̄ mortale. ¶ Rn̄o dōꝫ: ꝙ ſicꝫ inordinatio corrūpēs p̄ncipiū vite corpalis cāt corpalē morteꝫ: ita ēt inordinatio corrūpēs principiū ſpūalis: qō ē finis vltimus: cāt mortē ſpūalē peti mortalis: vt ſupra dcm̄ ē: ordinare āt aliqd in finē nō ē ſenſualitatis: ſꝫ ſolū rōnis: inordinatio āt a fine nō ē niſi eiꝰ cuiꝰ ē ordiare ī finē. vñ petm̄ mortale ñ pōt eē in ſenſualitate: ſꝫ ſolū in rōne. ¶ Ad p̄mū ergo dōꝫ: ꝙ actꝰ ſenſualitatis pōt ↄcurrere ad petm̄ mortale: ſꝫ tn̄ actus peti mortalis nō hꝫ ꝙ ſit petm̄ mortale ex eo qō eſt ſenſualitatis: ſꝫ ex eo ꝙ eſt rōnis: cuius ē ordinare in finē. ⁊ iō petm̄ mortale nō attribuiᷓ ſenſualitati: ſꝫ rationi. ¶ Ad ſcdꝫ dōꝫ: ꝙ actus v̄tutis nō ꝑficiᷓ ꝑ id qō ē ſenſualitatis tm̄: ſꝫ magis ꝑ id qō ē rōnis ⁊ volūtatis: cuius ē eligere: naꝫ actꝰ v̄tutis moralis ñ ē ſine electione: vñ ſꝑ cum actu v̄tutis moralis que ꝑficᷓ vim appetitiuam: ē ēt actus prudētie q̄ ꝑficᷓ vī rōnalē. ⁊ idē ē ēt d̄ pctō mortali: ſicꝫ dcm̄ ē. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ diſpō tripl'r ſe hꝫ ad id ad qō diſpōit. Qñq̄ꝫ.n. ē ideꝫ ⁊ in eodeꝫ: ſicꝫ ſcīa inchoata dᷓ eē diſpō ad ſcīam ꝑfectā. Qñq̄ꝫ āt ē in eodē: ſꝫ nō ideꝫ ſicꝫ calor ē diſpō ad formā ignis. Qñq̄ꝫ v̄o nec idē: nec in eodeꝫ ſicꝫ in his q̄ h̄nt ordineꝫ adinuiceꝫ: vt ex vno ꝑueniaᷓ in aliud: ſicꝫ bonitas imaginationis eſt diſpō ad ſcīam q̄ ē ī itellectu: ⁊ hoc modo veniale petm̄ qō eſt in ſenſualitate poteſt eſſe diſpō ad petm̄ mortale qō eſt in ratione.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcediᷓ. Uiᷓ ꝙ petm̄ ñ poſſit eē ī rōe. Cuiuſlꝫ.n. potētie petm̄ ē aliqs defectꝰ ipſiꝰ: ſꝫ defectꝰ rōnis ñ eſt petm̄: ſed magis excuſat petm̄: excuſaᷓ.n. aliqs a peccato ꝓꝑ ignorantiā. ergo in rōne ñ pōt eſſe petm̄. ¶ P̄. Primū ſubm̄ peti ē voluntas vt dcm̄ eſt: ſꝫ ratio p̄cedit volūtateꝫ cū ſit directiua ipſius. ergo petm̄ eſſe ñ pōt in ratione. ¶ P̄. Non pōt eē petm̄ niſi circa ea q̄ ſunt in nobis: ſꝫ ꝑfectio ⁊ defectus rōnis non eſt eoꝝ q̄ ſunt in nobis: q̄dā.n. ſunt nāliter ratione deficientes: vel ratione ſolertes. ergo in ratione ñ eſt peccatum. ¶ Sꝫ ↄ̃ eſt qō Aug. dicit in li. 12. de tri. ꝙ peccatuꝫ eſt in ratione inferiori. ⁊ in ratione ſupiori. ¶ Rn̄o dōm: ꝙ peccatū cuiuſlꝫ potentie ↄſiſtit in actu ipſius ſicꝫ ex dictis pꝫ. Habet āt ratio duplicem actū. Unū qdeꝫ ſm̄ ſe ī comparatione ad ꝓpriuꝫ obm̄: qō eſt cognoſcere aliqō veruꝫ. Alius autem actus rōnis eſt inq̄ꝫtum eſt directiua aliaruꝫ virium. Utroq̄ꝫ igitur mō contingit eē peccatum in rōne.

Et primo qdē inquantū errat in cognitione veri: qđ qdē tūc imputatur ei ad pctm̄ qn̄ hʒ ignorātiā vel errorē circa id quod poteſt ⁊ dʒ ſcire. 2° qn̄ inordinatos actꝰ inferiorū viriū: vel impat: vel ēt pꝰ deliberatōem nō coercet. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ rō illa pcedit de defectu rōis q ptinet ad actū ppriū reſpectu pprij obiecti: ⁊ hoc qn̄qꝫ ē defectꝰ cognitionis eius: qđ qs nō poteſt ſcire: tunc enim talis defectus rōnis nō ē peccatū: ſed excuſat a peccato: ſicut pʒ in his q p furioſos cōmittūt. Si vō ſit defectꝰ rōnis circa id qđ hō pt ⁊ dʒ ſcire: nō oīo hō excuſatur a pctō: ſʒ ipſe defectꝰ imputatur ei ad pctm̄: defectus āt qui eſt ſolū in dirigendo alias vires: ſemp imputatur ei ad pctm̄. q: huic defectui occurrere pōt per pprium actum. ¶ Ad 2m dōʒ ꝙ ſicut ſupra dictum ē. cū de actibus voluntatis ⁊ rōnis ageretur: voluntas quodāmodo mouet ⁊ pcedit rōnem: et rō quodāmodo voluntatē. vnde ⁊ motus voluntatis dici pōt rōnalis: ⁊ actus rōnis pōt dici volūtariꝰ: ⁊ ſm hoc in rōne inuenitur pctm̄: vl̄ put ē defectꝰ eius voluntarius: vl̄ put actus rōnis eſt principium actus voluntatis. ¶ Ad tertium pʒ reſponſio ex dictis.

Ad ſextuʒ

ſic pcedit. Vr̄ ꝙ pctm̄ moroſe delectatiōis nō ſit in rōne. Delectatio. n. īportat motū appetitiue vtutis: vt ſupra dcm̄ ē: ſʒ vis appetitiua diſtinguitur a rōne q ē vis apphēſiua. ergo delectatio moroſa nō ē in rōne. ¶ P̄. Ex obis cognoſci poteſt ad quā potētiā actꝰ ptineat p quē potētia ordinat ad obm: ſed delectatio qn̄qꝫ ē moroſa circa bona ſenſibilia: ⁊ nō circa bona rōnis: ergo pctm̄ʒ delectatiōis moroſe nō ē ī rōne. ¶ P̄. Moroſum dicit aliquod ppter diuturnitatē tpis: ſed diuturnitas tpis nō ē rō ꝙ aliqs actꝰ ptineat ad aliquā potētiā. ergo delectatio moroſa nō pertinet ad rōnē. ¶ Sʒ ↄ̄ ē ꝙ aug. dicit. 12. de tri. ꝙ ↄſenſus illecebre ſi ſola cogitatione delectationis ↄtētꝰ eſt ſic habendū exiſtimo velut cibum vetitū mulier ſola comederit: p mulierē āt intelligit rō inferior: ſicut ibidē ipſe exponit. ergo peccatuʒ moroſe delectatiōis ē in rōne. ¶ Rn̄o. dōm ꝙ ſicut iā dcm̄ ē. peccatū ↄtingit eē in rōne: qn̄qꝫ quidē inqꝫtū ē directiua hūanorū actuū. Manifeſtū ē āt ꝙ rō nō ſolum ē directiua exteriorꝫ actuū: ſʒ ēt interiorꝫ paſſionū. ⁊ iō qn̄ deficit rō in directōe iteriorꝫ paſſionū. dr̄ eē pctm̄ in rōe: ſicut ēt qn̄ deficit ī directōe exteriorꝫ actuū. Deficit āt in directione paſſionū interiorum dupl'r. Vnoꝰ qn̄ impat illicitas paſſiones: ſicut qn̄ hō ex deliberatione puocat ſibi motū ire vel cōcupiſcētie. alio mō qn̄ nō repmit illicitū paſſionis motū: ſicut cum aliquis poſtqꝫ deliberauit ꝙ motꝰ paſſionis inſurgēs ē inordinatꝰ. nihilominꝰ circa ipm̄ immoratur. ⁊ ipm̄ non expellit: ⁊ ſm hoc dr̄ peccatū delectatiōis moroſe eē ī rōne. ¶ Ad pm̄ gͦ dōm ꝙ delectatio qdē ē in vi appetiua ſicut ī primo principio: ſed ī rōne ē ſicut in pmo motiuo ſm hͦ qđ ſupra dcm̄ ē: ꝙ actiōes que nō trāſeūt in exteriorē māʒ ſunt ſicut in ſubo in ſuis pncipijs. Ad 2m dōm ꝙ rō actum pprium illicitū hʒ circa pprium obʒ. ſʒ directiōeʒ hʒ circa oīa oba inferiorꝫ viriū q p rationeʒ dirigi pn̄t: ⁊ ſm hoc ēt delectatio circa ſenſibilia obiecta pertinet ad rationem.

¶ Ad 3m dōm ꝙ delectatio dicitur moroſa non ex mora tpis: ſed ex eo ꝙ ratio deliberās circa eam īmorat: nec tn̄ eam repellit tenens ⁊ voluens libenter que ſtatiʒ vt attingerunt aīum reſpui debuerunt. vt Aug. dicit. 12. de tri.

Ad ſeptimū

ſic pcedit. Vr̄ ꝙ pctm̄ ↄſenſus ī actū nō ſit in rōe ſupiori. Conſentire. n. ē actꝰ appetitiue vtutis: vt ſupra hitū ē: ſʒ rō ē vis apphēſiua. gͦ pctm̄ conſenſus ī actū non ē in rōne ſupiori. ¶ P̄. Rō ſupior ītēdit rōibꝰ eternis īſpiciēdis ⁊ ↄſulēdis vt Aug. dic. 12. de tri. ſʒ qn̄qꝫ ↄſentit in actū nō ↄſultis rōnibꝰ eternis. nō. n. ſemp hō cogitat đ rebꝰ diuinis qn̄ ↄſentit in aliquē actū. gͦ pctm̄ ↄſēſus ī actū nō ſemp ē ī rōne ſupiori. ¶ P̄. Sicͭ p rōes eternas pt hō regulare actꝰ exteriores ita ēt īteriores delectatiōes vl̄ alias paſſiōes: ſʒ conſenſus in delectationē abſqꝫ hͦ ꝙ ope ſtatuat implendū ē rationis īferioris: vt dic. Aug. 12. de tri. gͦ ēt ↄſenſus ī actū peti dʒ interdū attribui rōi inferiori. ¶ P̄. Sicut rō ſuperior excedit inferiorē: ita rō excedit vim imaginatiuam: ſed qn̄qꝫ pcedit hō in actū p apprehēſionē vtutis imaginatiue abſqꝫ oī deliberatiōe rōis: ſic cuʒ aliqs ex impmediato mouet manū aut pedē. gͦ ēt qn̄qꝫ pt rō inferior conſentire in actū peti abſqꝫ rōne ſupiori. ¶ Sʒ ↄ̄ ē qđ augu. dicit. 12. de tri. Si in ↄſenſione male vtēdi. rebꝰ q p ſenſuʒ corporis ſentiūt: ita decernit qđcūqꝫ pctm̄: vt ſi ptās ſit etiā corpe cōpleat: itelligēda ē mulier cibū illicitū viro dediſſe p quē ſupior rō ſignificat. gͦ ad rōeʒ ſupiorē ptinet ↄſentire in actū peti. ¶ Rn̄o. dōm ꝙ ↄſenſus iportat iudicium qđdā de eo in qđ ↄſentit: ſicut enim rō ſpeculatiua iudicat ⁊ ſentētiat de rebꝰ intellig bilibꝰ: ita rō practica iudicat ⁊ ſententiat de agēdis. Eſt āt ↄſiderādū ꝙ ī oī iudicio vltima ſnīa ptinet ad ſupmū iudicatoriū: ſicut videmꝰ in ſpeculatiuis ꝙ vltima ſnīa de aliq̄ ppōne datur p reſolutōeʒ ad pma pncipia. qꝫdiu. n. remanet aliqđ pncipiū altius ad huc p ipʒ pt examinari id de quo qrit: vn̄ adhuc ē ſuſpenſum iudiciū: qſi nōdū data finali ſnīa. Manifeſtū eſt auteʒ ꝙ actꝰ humani regulari pn̄t: ⁊ regula rōis humane q ſumit ī rebꝰ creatis qs nālit hō cognoſcit: ⁊ vlteriꝰ ex regla legis diuine: vt ſupra dcm̄ ē: vn̄ cū regula legis diuīe ſit ſupior: ↄn̄s ē vt vltima ſnīa p quā iudiciū finalit terminatur ptineat ad rōnē ſupiorē: q intēdit rōnibus eternis: cum aūt de pluribꝰ occurrit iudicādū: finale iudiciū ē de eo qđ vltimo occurrit: ī actibꝰ āt hūanis vltio occurrit ipe actꝰ. pambulū āt ē ipa delectatio q īduc ad actū. ⁊ iō ad rōem ſupiorē ppe ptinet ↄſenſus ī actū: ad rōeʒ vō īferiorē q hʒ inferius iudiciū ptinet iudiciū pambulū: qđ ē de delectatione: qꝫuis ēt ⁊ de delectatiōe ſupior rō iudicare poſſit. q: qcqd iudicio ſubdit iferioris: ſubdit ēt iudicio ſupioris: ſʒ nō cōuertit. ¶ Ad pm gͦ dōm ꝙ ↄſētire ē actus appetitiue virtutis nō abſolute: ſʒ ↄn̄s ad actū rōnis deliberātis ⁊ iudicātis: vt ſupra dcm̄ ē. in hͦ. n. terminat ↄſenſus. q: voluntas tēdit ī id qđ ē iā rōne iudicatū: vn̄ ↄſenſus pt attribui ⁊ voūtati ⁊ rōni. ¶ Ad 2m dōm ꝙ ex hoc ipſo ꝙ rō ſuperior nō dirigit actꝰ humanos ſʒ legē diuinā ipediēs actuʒ peti dr̄ ipſa ↄſentire ſiue cogitet de lege eterna: ſiue nō: cū enī cogitat de lege dei actu eā ↄtēnit: cū vō nō cogitat: eaʒ negligit p modū omiſſionis cuiuſdā: vn̄ oībꝰ modis ↄſenſus in actū peti pcedit ex ſupiori rōe. q: vt aug. dicit. 12. đ tri. nō pt pctm̄ efficacit ppetrādum mēte decerni. niſi illa mētis itētio penes quā ſūma ptās ē mēbra ī opus mouendi vel ab ope cohibēdi male actiōi cedat aut ſeruiat. ¶ Ad 3m dōm ꝙ rō ſupior p cōſiderationē legis eterne: ſicͭ pōt dirigē vl̄ cohibere actū exteriorē: ita ēt delectationē iteriorē: ſʒ tn̄ anteqꝫ ad iudiciū ſupioris rōnis deueniat ſtatim vt ſenſualitas pponit delectationē: iferior ratio p rōnes temporales deliberās: qn̄qꝫ hmōi delectionē acceptat: ⁊ tunc ↄſenſus in delectationem ptinet ad inferiorē rōem. Si vō ēt ↄſideratis rōnibꝰ eternis homo in eodeʒ ↄſenſu pſeuēt iam talis ↄſenſus ad ſupiorē rōem ptinebit. ¶ Ad 4m dicēdū ꝙ apphēſio vtutis imaginatiue ē ſubita: ⁊ ſine deliberatione: ⁊ iō pt aliquē actū cāre anqꝫ ſupior vl̄ īferior rō ēt hēat tps deliberādi: ſʒ iudiciū rōis inferioris eſt cū deliberatione q indiget tpe ī quo ēt ratio ſupior deliberare pt vn̄ ſi nō cohibeat ab actu peti p ſuā deliberationē ei imputat.

Ad octauū

ſic pcedit. Vr̄ ꝙ ↄſenſus ī delectationem non ſit pctm̄ mortale. Conſentire enim in delectationem pertinet ad rationē inferiorē cuiꝰ nō ē intendē rōibꝰ eternis: vel legi diuīe. ⁊ per ↄn̄s nec ab eis auerti: ſʒ oē pctm̄ mortale ē p auerſioneʒ a lege diuīa: vt pʒ p diffinitionē aug. de pctō mortali data q ſupra poſita ē. gͦ ↄſenſus ī delectationē non ē peccatū mortale. ¶ P̄. Conſentire in aliqd non ē malum. niſi q: illud ē malū in qđ ↄſentit: ſʒ pp quod vnūquodqꝫ illud magis: vel ſaltē non minꝰ. non gͦ illud in qđ ↄſentitur pt eē minꝰ malū qꝫ ↄſenſus: ſʒ delectatio ſine ope non ē peccatū mortale: ſʒ veniale tm̄. ergo nec conſenſus in delectationem ē pctm̄ mortale. ¶ P̄. Delectationes dr̄nt ī bonitate ⁊ malitia ſʒ dr̄iaʒ opationū vt dicit phs in. 10. ethi. ſed alia opatio ē interior cogitatio: ⁊ aliꝰ actꝰ exterior: puta fornicationis. ergo delectatio conſequens actum iterioris cogitationis tantum differt a delectatione fornicationis in bonita

re vel malitia quantū differt cogitatio interioꝛ ab actu exterioꝛi. ⁊ ꝑ ꝯñs ēt eodem modo differt ꝯſentire in vtroqꝫ ſꝫ cogitatio interioꝛ nō ē peccatū moꝛtale. nec ēt conſenſus in cogitationem. ergo per ꝯñs nec conſenſus in delectatōēꝫ. ¶ P̄. Exterioꝛ act⁹ foꝛnicationis vel adulterij non ē pctm̄ moꝛtale rōne delectationis: que ēt inuenitur in actu matrimoniali: ſed rōne inoꝛdinationis ipſius act⁹: ſed ille qui conſentit in delectationē nō ꝓꝑ hoc cōſentit in deoꝛdinatiōem actus. ergo nō v3 moꝛtaliter peccare. ¶ P̄. Pctm̄ homicidij ē grauius ꝙ̄ ſimplicis foꝛnicationis: ſed conſentire in delectatiōem ꝙ ꝯſeqtur cogitationē de homicidio non eſt peccatum moꝛtale. g° multo minus conſentire in delectationē que ꝯſeqt̄ cogitatiōēꝫ de foꝛnicatiōe ē pctm̄ moꝛtale ¶ P̄. Oꝛo dñica quotidie dr̄ ꝓ remiſſione venialium: vt Aug. dic̄: ſꝫ ꝯſēſuꝫ in delectatiōēꝫ aug. docet eē abolēduꝫ ꝑ oꝛonē dñicā. Dic̄. li. 12. de tri. ꝙ hoc ē longe min⁹ pctm̄ ꝙ̄ ſi ope ſtatuat̄ iplēdū. ⁊ iō de talib⁹ quoqꝫ cogitationibus venia petēda ē. pectuſqꝫ ꝑcutiendū atqꝫ dōm: Dimitte nobis debita nr̄a. g° cōſenſus in delectationē ē pctm̄ veniale.

¶ Sꝫ ꝯ̄ ē qđ aug. poſt pauca ſubdit. Totus hō dānabit̄ niſi hec ꝙ ſine volūtate opandi: ſed tn̄ cū volūtate animuꝫ talib⁹ oblectādi. ſoli⁹ cogitationis ſentiunt̄ eē pctā ꝑ mediatoꝛis grām remittāt̄: ſꝫ nullus dānatur niſi ꝓ pctō moꝛtali. g° ꝯſenſus in delectatiōēꝫ ē pctm̄ moꝛtale. ¶ Rñ°. dōꝫ ꝙ circa hoc aliq diuerſimode opinati ſunt. Quidam. n. dixerūt ꝙ cōſenſus in delectiōem nō ē pctm̄ moꝛtale: ſꝫ veniale tm̄. Alij vō dixerunt ꝙ ē pctm̄ moꝛtale. ⁊ hec opinio ē cōioꝛ ⁊ v̄iſimilioꝛ. ¶ Eſt enim cōſiderādū ꝙ cum oīs delectatio ꝯſeqt̄ aliq̄ opatiōem: vt dr̄ in. 10. ethi. ⁊ iteꝝ cum oīs delectatio hēat aliqđ obm: delectatio ꝗlꝫ pōt cōpari ad duo. ſ. ad opatiōem quā cōſeqt̄: ⁊ ad obꝫ in ꝙ qs delectat̄. Cōtingit āt ꝙ aliq̄ opatio ſit obm delectationis: ſicut ⁊ aliq̄ alia res. q2 ipſa opatio pōt accipi vt bonū ⁊ finis in ꝙ qs delectat⁹ requieſcit. ⁊ qñqꝫ qdē ipſamet opatio quā ꝯſeqt̄ delectatio ē obm delectationis inqꝫtū. ſ. vis appetitiua. cui⁹ ē delectari reflectit̄ in ipaꝫ opationē: ſic in quoddā bonū: puta cū aliqs cogitat ⁊ delectat̄ de h° ipſo qđ cogitat. inqꝫtū ſua cogitatōe placet. Qñqꝫ vō delectatio ꝯñs vnā opationeꝫ: puta cogitatiōem aliqꝫ hꝫ ꝓ obō aliā opatiōem q̄ſi rē cogitatā: ⁊ tūc talis delectatio ꝓcedit ex inclinatiōe appetit⁹: nō qdē in cogitatiōem: ſꝫ in opātiōēꝫ cogitatā. Sic igit̄ aliqs de foꝛnicatiōe cogitās de duobus pōt delectari. Uno° de ipſa cogitatiōe. alio mō de ipſa foꝛnicatione cogitata: delectatio āt de cogitatiōe ipā ſeqt̄ iclinatiōem affect⁹ in cogitatiōem ipaꝫ: cogitatio āt ipa ſm ſe nō ē pctm̄ moꝛtale: imo qñqꝫ ē veniale tm̄: puta cū aliqs inutilr̄ cogitat de ea: qñqꝫ āt ſine pctō oīo: puta cū aliqs vtilr̄ de ea cogitat: ſic cū vult de ea p̄dicare vel diſputare: ⁊ iō ꝑ ꝯñs affectatio ⁊ delectatio ꝙ ſic ē de cogitatiōe foꝛnicatiōis nō ē de gñe peccati moꝛtalis: ſꝫ qñqꝫ ē pctm̄ vēiale: qñqꝫ nullū: vn̄ nec ꝯſēſus in talē delectatiōēꝫ ē pctm̄ moꝛtale. ⁊ ſm h° p̄ma opinio hꝫ v̄itatē: ꝙ āt aliqs cogitās de foꝛnicatiōe delectet̄ de ipo actu cogitato. h° ꝯtigit ex h° ꝙ affectio ei⁹ iclinata ē in hūc actū. vn̄ ꝙ aliqs ꝯſentiat in talē delectatiōēꝫ h° nihil aliud ē ꝙ̄ ꝙ ipſe ꝯſentiat in h° ꝙ affect⁹ ſuus ſit inclinat⁹ ad ifoꝛnicatōēꝫ nullus. n. delectat̄ niſi in eo qđ ē cōfoꝛme appetitui ei⁹ ꝙ āt aliqs ex deliberatōe eligat ꝙ affect⁹ ſu⁹ cōfoꝛmet̄ hijs ꝙ ſꝫ ſe ſūt pctā moꝛtalia: ē pctm̄ moꝛtale: vn̄ talis conſenſus in delectatōe pcti moꝛtalis ē pctm̄ moꝛtale: vt ſcđa opinio ponit. ¶ Ad p̄m g° dōm ꝙ cōſenſus in delectatiōem pōt eſſe nō ſolū rōis iferioꝛis: ſꝫ ēt ſupioꝛis. vt dcm̄ ē: ⁊ tn̄ ipa rō inferioꝛ p̄t auerti a rōib⁹ eternis. q2 ⁊ ſi nō itendit eis: vt ſm eas regulās qđ ē ꝓpꝛiuꝫ ſupioꝛis rōis: itēdit tn̄ eis: vt ſꝫ eas̄ regulata: ⁊ h° mō ab eis ſe auertēs pōt peccare moꝛtalit̄ nā ⁊ act⁹ iferioꝝ viriū: ⁊ ēt exterioꝝ mēbꝛoꝝ p̄ñt eſſe pctā moꝛtalia ſꝫ ꝙ defic̄ oꝛdinatio ſupioꝛis rōis regulantis eos ſꝫ rōes eternas. ¶ Ad ſcđꝫ dōꝫ ꝙ ꝯſenſus in pctm̄ qđ eſt veniale ex gñe ē veniale pctm̄: ⁊ ſꝫ h° p̄t concludi ꝙ ꝯſenſus in delectatiōēꝫ ꝙ ē de ipſa vana cogitatiōe foꝛnicatiōis eſt pctm̄ veniale. ſꝫ delectatio ꝙ ē in ipo actu foꝛnicationis de genē ſuo ē pctm̄ moꝛtale: ſꝫ ꝙ añ conſenſū ſit veniale pctm̄ tm̄: h° ē ꝑ accñs: ſ. ꝓꝑ ipfectiōēꝫ act⁹: ꝙ qdē ipfectio tollit̄ ꝑ conſenſum deliberatū ſupuenientē: vn̄ ex h° adducit̄ in ſuā nām: vt ſit pctm̄ moꝛtale. ¶ Ad 3m dōm ꝙ rō illa ꝓcedit de delectatiōe ꝙ hꝫ cogitatiōēꝫ ꝓ obō. ¶ Ad 4m dōm ꝙ delectatio ꝙ hꝫ actū exterioꝛē ꝓ obō nō p̄t eē abſqꝫ complacentia exterioꝛis act⁹ ſm ſe: ēt ſi nō ſtatuat̄ iplēdū ꝓꝑ phibitionē alicui⁹ ſupioꝛis: vn̄ act⁹ ſit inoꝛdinat⁹: ⁊ ꝑ ꝯñs delectatio erit inoꝛdinata. ¶ Ad 5m dōm ꝙ ēt conſenſus in delectationē ꝙ ꝓcedit ex cōplacētia act⁹ homicidij cogitati ē pctm̄ moꝛtale: nō āt ꝯſenſus in delectatōem ꝙ ꝓcedit ex cōplacētia cogitationis de homicidio. ¶ Ad 6m. dōꝫ ꝙ oꝛo dñica non ſolum ꝯ̄ pctā venialia dicēda ē: ſꝫ ēt ꝯ̄ moꝛtalia.

Ad nonum ſic ꝓcedit̄. Ui3 ꝙ in ſupioꝛi rōe nō poſſit eē pctm̄ veniale ſꝫ ꝙ ē directiua iferioꝝ viriū. i. ſm ꝙ ꝯſentit in actū pcti. Dic̄ eniꝫ Aug. in. 12. de tri. ꝙ rō ſupioꝛ iheret rōib⁹ eternis. ſꝫ peccare moꝛtalr̄ ē ꝑ auerſionē a rōib⁹ eternis. g° v3 ꝙ in ſupioꝛi rōne nō poſſit eē pctm̄. niſi pctm̄ moꝛtale. ¶ P̄. Supioꝛ rō ſe hꝫ in vita ſpūali tāqꝫ p̄ncipiū. ſic ⁊ coꝛ in vita coꝛpali: ſꝫ infirmitates coꝛdis ſūt moꝛtales. g° pctā ſupioꝛis rōnis ſūt moꝛtalia. ¶ P̄. Pctm̄ veniale ſit moꝛtale ſi fiat ex contēptu: ſꝫ h° non v3 eē ſine ꝯtēptu. ꝙ aliqs ex deliberatione peccet ēt venialr̄. cū g° conſenſus rōnis ſupioꝛis ſemꝑ ſit cū deliberatione legis diuīe: v3 ꝙ nō poſſit eē ſine peccato moꝛtali ꝓꝑ ꝯtēptū diuine legis. ¶ Sꝫ ꝯ̄. Conſenſus in actū pcti ꝑtinet ad rōēꝫ ſupioꝛē: vt ſupꝛa dcm̄ ē: ſꝫ conſenſus in actū pcti venialis ē pctm̄ veniale. g° in ſupioꝛi rōne poteſt eē peccatū veniale. ¶ Rñ°. dōꝫ ꝙ ſic aug. dicit in. 12. de tri. rō ſupioꝛ inheret rōibus eternis conſpiciendis aut ꝯſulendis. Cōſpiciēdis qdē ſꝫ ꝙ eoꝝ v̄itatē ſpeculat̄. Conſulendis āt ſm ꝙ ꝑ rōnes eternas de alijs iudicat ⁊ oꝛdinat. ad qđ ꝑtinet ꝙ deliberādo ꝑ rōes eternas ꝯſentit in aliqueꝫ actum vl̄ diſſentit ab eo. Contingit āt ꝙ inoꝛdinatio act⁹ in quē ꝯſentit nō ꝯ̄riat̄ rōib⁹ eternis. q2 non ē cū auerſione a fine vltimo ſic̄ ꝯ̄riat̄ act⁹ pcti moꝛtal: ſꝫ ēt ꝑter eas ſicut act⁹ pcti venialis. vn̄ qn̄ rō ſupioꝛ in actū pcti venialis conſentit: nō auertit̄ a rōnib⁹ eternis. vn̄ non peccat moꝛtalr̄ ſꝫ venialr̄. Et ꝑ h° pꝫ rñſio ad p̄mū. ¶ Ad 2m dōꝫ ꝙ duplex ē infirmitas coꝛdis. Una ꝙ ē in ipa ſubā coꝛdis: ⁊ immutat nālē complexionē ipi⁹. ⁊ talis infirmitas ſꝑ ē moꝛtalis. Alia ē āt infirmitas coꝛdis ꝓꝑ aliq̄ ioꝛdinationeꝫ vl̄ mot⁹ ei⁹: vl̄ alicui⁹ eoꝝ ꝙ circūſtāt coꝛ: ⁊ talis ifirmitas nō ſēꝑ ē moꝛtalis. Et ſilr̄ in rōne ſupioꝛi ſemꝑ ē pctm̄ moꝛtale qn̄ tollit̄ totalr̄ ipſa oꝛdinatio rōnis ſupioꝛis ad ꝓpꝛiū obꝫ qđ ē rōnis eterne. ſꝫ qn̄ ē inoꝛdinatio circa hoc non eſt peccatum moꝛtale: ſed veniale. ¶ Ad 3m dōm ꝙ deliberat⁹ cōſenſus in peccatum non ſemꝑ ꝑtinet ad contemptuꝫ legis diuine: ſed ſolū quādo pctm̄ legi diuine ꝯ̄riatur.

Ad decimū ſic ꝓcedit̄. Ui3 ꝙ in ſupioꝛi rōne non poſſit eē peccatū veniale ſm ſeipſam. i. ſm ꝙ inſpicit rōnes eternas. Actus enim potentie nō inenit̄ eē deficiēs niſi ꝑ hoc ꝙ inoꝛdinate ſe hꝫ circa ſuū obm: ſꝫ obꝫ ſupioꝛis rōnis ſūt eterne rōnes: a qbus deoꝛdinari non ē ſine pctō moꝛtali. ergo in ſupioꝛi rōne non poteſt eē pctm̄ veniale ſm ſeipam. ¶ P̄. Cum rō ſit vis deliberatiua act⁹ rōnis ſemꝑ ē cū deliberatione: ſed oīs inoꝛdinat⁹ mot⁹ in his q dei ſūt ſi ſit cū deliberatione ē pctm̄ moꝛtale. ergo in rōne ſupioꝛi ſm ſeipam nunqꝫ ē peccatū veniale. ¶ P̄. Contingit quādoqꝫ ꝙ peccatum ex ſurreptione eſt pctm̄ veniale: pctm̄ āt ex deliberatione eſt peccatum moꝛtale ꝑ h° ꝙ rō deliberans recurrit ad aliquod mai⁹ bonū: ꝯ̄ qđ hō agens graui⁹ peccat. ſicut cū de actu delectabili inoꝛdinato rō deliberat qđ ē contra leges dei: grauius peccat conſentiendo ꝙ̄ ſi ſolū conſideraret qđ eſt ꝯ̄ virtutem moꝛalem: ſed ratio ſuperioꝛ non poteſt recurrē ad aliquod alti⁹ ꝙ̄ ſit ſuum obm. ergo ſi motus ex ſurreptione non ſit peccatum moꝛtale: neqꝫ ēt deliberatio ſupueniēs faciet ipm̄ eē pctm̄ moꝛtale: qđ pꝫ eē falſum: non ergo in rōne ſuperioꝛi ſꝫ ſeipam pōt eē pctm̄ veniale.

¶ Sed ꝯ̄: mot⁹ ſurreptici⁹ ifidelitatis eſt peccatum veniale: ſꝫ ꝑtinet ad ſupioꝛem rationem ſm ſeipſam. ergo in rōe ſuperioꝛi nō poteſt eſſe peccatum veniale ſcđm ſeipſam.

¶ Rñ°. dōꝫ ꝙ rō ſupioꝛ alr̄ fert̄ in ſuū obꝫ: atqꝫ alr̄ in oba

ĩferioꝝ viriũ q̄ ꝑ ipſaz dirigũť. In oba.n. ĩferioꝝ viriũ nõ fertur niſi inq̃ntum de eis conſulit rõnes eternas. vñ non fertur in ea niſi ꝑ modũ deliberationis: deliberatꝰ ãt ꝯſenſus in his q̄ ex gñe ſuo ſunt mortalia: ẽ mortale pctm̃. ⁊ iõ rõ ſupioꝛ ſemꝑ mortalr peccat: ſi actꝰ inferioꝝ viriũ in q̄s ꝯſentit ſint pctã mortalia. Sʒ circa ꝓpriũ obʒ hʒ duos actꝰ .ſ. ſimplicẽ intuitum ⁊ deliberatiõem ſm q̄ ẽt de proprio obto ꝯſulit rões eternas: ſm aũt ſimplicez intuitũ põt aliquẽ iordiatũ motũ hr̃e circa diuĩa: puta cũ q̄s patiť ſubitũ infidelitatis motũ: ⁊ q̃uis infidelitas ſm ſuum genus ſit pctm̃ mortale: tñ ſubitꝰ motꝰ infidelitatis ẽ pctm̃ veniale. q: pctm̃ mortale nõ ẽ niſi ꝯ legẽ dei. põt ãt aliqd̃ hoꝝ q̄ ptinent ad fidẽ ſubito rõni occurrere ſub q̄dã alia rõne añq̃ ſuꝑ hꝰ ꝯſulať vl̓ ꝯſuli poſſit rõ eterna .i. lex dei: puta cum q̄s reſurrectionem mortuoꝝ ſubito apprehẽdit vt impoſſibilem: ſm nãm: ⁊ ſimul apphẽdẽdo remittiť añq̃ tẽpus hẽat deliberãdi q̄ hꝰ ẽ nobis traditũ vt credendũ ſʒ legẽ diuinã. Si võ pꝰ hãc deliberationẽ motꝰ infidelitatis maneat ẽ pctm̃ mortale. ⁊ iõ circa ꝓpriũ obm ⁊ſi ſit peccatuʒ mortale ex gñe: põt rõ ſupioꝛ peccare venialr ĩ ſubitis motibꝰ: vl̓ ẽt mortalr̃ ꝑ deliberatũ ꝯſenſuz. In his ãt q̄ ptinẽt ad inferioꝛes vires ſẽꝑ peccat mortalr̃ in his q̄ ſũt peccata mortalia ex ſuo gñe: non ãt in his q̄ ſʒ ſuũ genus ſunt venialia pctã. ℂ Ad pᵐ gº dõm q̄ pctm̃ qd̃ eſt ꝯ rõnes eternas: ⁊ſi ſit peccatũ mortale ex genẽ pt̃ tñ eẽ pctm̃ veniale ꝓꝑ impfectionẽ actꝰ ſubiti. vt dcm̃ ẽ. ℂ Ad 2ᵐ dõm q̄ in opatiuis ad rõem ad quã ptinet deliberatio ptinet ẽt ſimplex intuitꝰ eoꝝ ex q̄bꝰ deliberatio ꝓcedit: ſicut ẽt ĩ ſpeculatiuis ad rõem ptinet ⁊ ſyllogizare: ⁊ ꝓpões formare ⁊ ideo ẽt rõ pt̃ hr̃e ſubitũ motũ. ℂ Ad 3ᵐ dõm q̄ vna ⁊ eadẽ res pt̃ diuerſas ꝯſiderationes hr̃e: q̄ꝝ vna eſt altera altioꝛ: ſicut deũ eẽ poteſt conſiderari: vl̓ inq̃ntũ eſt cognoſcibile ratione humana: vel inq̃ntũ tradiť reuelatiõe diuia: que ẽ ꝯſideratio altioꝛ. ⁊ iõ q̃uis obʒ rõnis ſupioꝛis ſit q̄dã ſm nãm rei altiſſimũ: tñ pt̃ ẽt reduci in quãdã altioꝛez conſideratõem. ⁊ hac rõne qd̃ in motu ſubito nõ erat peccatum mortale ꝑ deliberationẽ reducentem in altioꝛẽ conſideratiõem ſit pctm̃ mortale: ſicut ſupra expoſitum eſt.

Queſtio. lxxv.

Einde ꝯſiderãdũ ẽ de cãis pctoꝝ. Et pº in gñali. 2º in ſpãli. ℂ Circa pᵐ q̄runť q̄tuoꝛ. Primo vtrum pctm̃ hẽat cãm. 2º vtꝝ hẽat cãz iterioꝛẽ. 3º vtꝝ hẽat cãm exterioꝛẽ. 4º vtꝝ pctm̃ ſit cauſa peccati.

Ad primũ ſic ꝓcediť. Vr̃ q̄ pctm̃ nõ hẽat cãz. Pctm̃ .n. hʒ rõez mali. vt dcm̃ ẽ: ſʒ malũ nõ hʒ cãm: vt Dio. diť. 4. c. de diui. no. gº pctm̃ nõ hʒ cãz. ℂ P̃. Cã ẽ ad quã de necitate ſeqť aliud: ſʒ qd̃ eſt ex necitate nõ vr̃ eẽ pctm̃: eo q̄ oẽ pctm̃ ẽ volũtariũ. ergo peccatũ nõ hʒ cãm. ℂ P̃. Si peccatũ hʒ cãm: aut hʒ ꝑ cã bonũ aut malũ: nõ ãt bonũ. q: bonũ nõ faciť niſi bonũ. non enĩ pt̃ arboꝛ bõa fructꝰ malos facẽ: vt dr̃ Math. 7. ſilr̃ aũt nec malũ pt̃ eẽ cã pcti. q: malũ pene ſeqť ad pctm̃: maluʒ ãt culpe ẽ idẽ qd̃ pctm̃: pctm̃ igiť non hʒ cãz. ℂ Sʒ ꝯ. Oẽ qd̃ ſit habʒ cãz. q: vt dr̃ Job. 5. Nihil ĩ terra ſine cã ſit: ſʒ pctm̃ ſit. ẽ .n. dcm̃: vl̓ factũ: vel ꝯcupitũ ꝯ legẽ dei. gº pctm̃ hʒ cãm. Rñº. dõm q̄ pctm̃ ẽ q̄dã actꝰ inordiatꝰ. Ex parte igiť actꝰ pt̃ hr̃e ꝑ ſe cãz: ſicť ⁊ q̄libet aliꝰ actꝰ: ex pte ãt iordinatiõis hʒ cãz eo mõ q̄ negatio vel ꝑuatio põt hr̃e cãm. Negatõis ãt alicuiꝰ pt̃ duplex cã aſſignari. Primo q̄dã defectꝰ cãe: i. ipiꝰ cãe negatio ẽ cã negatiõis ſʒ ſeipaz: ad remotionẽ .n. cãe ſeqť remotio effectꝰ. ſicť obſcuritatis cã ẽ abſentia ſol. alio mõ cã affirmatiõis ad quã ſeqť negatio ẽ ꝑ accidẽs cã negatiõis ꝯſitis: ſicť ignis cãndo caloꝛẽ ex ꝑncipali ĩtentiõe. ꝯſñter cãt ꝑuatiõem frigiditatis: q̄ꝝ ꝑmũ pt̃ ſufficẽ ad ſimplicẽ negatiõez: ſʒ cũ iordiatio pcti ⁊ q̄olibʒ malũ ñ ſit ſimplex negatio: ſʒ ꝑuatio eiꝰ qd̃ q̄dẽ natũ ẽ ⁊ dʒ hr̃e: neċe ẽ q̄ talis inordinatio hẽat cãz agẽtẽ ꝑ accñs: qd̃ .n. natum ẽ ineẽ ⁊ dʒ: nũq̃ abeẽt niſi ꝓꝑ cãm aliq̄ ĩpediẽtẽ: ⁊ ſʒ hꝰ ꝯſueuit dici q̄ malũ qd̃ ĩ q̄dã ꝑuatiõe ꝯſiſtit hʒ cãz dẽficiẽtẽ vel agẽtẽ ꝑ accñs. oĩs ãt cã ꝑ accñs reduciť ad cãm ꝑ ſe. Cũ igiť pctm̃ ex pte inordinatiõis hẽat cãm agẽtẽ ꝑ accidẽs. ex pte ãt actꝰ hẽat cãm agẽtẽ ꝑ ſe: ſeqť q̄ inordinatio peccati ꝯſeq̄ť ex ipſa cã actꝰ. Sic igiť volũtas carẽs directione regule rõis ⁊ legis diuine: intẽdẽs aliqd̃ bonũ cõmutabile cãt actũ q̄dẽ pcti ꝑ ſe: ſʒ iordinatiõem actꝰ ꝑ accñs ⁊ ꝑter intẽtiõem: ꝓuenit .n. defectꝰ oꝛdinis ĩ actu ex defectu directiõis in volũtate. ℂ Ad ꝑmũ gº dõm q̄ pctm̃ nõ ſolũ ſignificat ipſam ꝑuatiõem boni q̄ ẽ inordiatio: ſʒ ſignificat actũ ſub tali ꝑuatiõe q̄ hʒ rõez mali: qd̃ q̄dẽ q̄lr̃ habeat cãm dcm̃ ẽ. ℂ Ad 2ᵐ dõm q̄ ſi illa diffinitio cãe vlr̃ debeat verificari oʒ vt itelligať de cã ſufficiẽti: ⁊ nõ ĩpedita. cõtingit enĩ aliq̄d eẽ cãz ſufficiẽtẽ alteriꝰ. ⁊ tñ nõ ex necitate ſeq̄tur effectꝰ ꝓꝑ aliqd̃ ĩpedimẽtũ ſuꝑueniens: alioq̄n ſeq̄reť q̄ oĩa ex necitate ꝯtingerẽt: vt pʒ in .6. metaphy. Sic igiť ⁊ſi pctm̃ hẽat cãz nõ tñ ſeqť: q̄ ſit necãria. q: effectꝰ pt̃ ĩpediri. ℂ Ad 3ᵐ dõm q̄ ſicť dcm̃ ẽ: volũtas ſine adhibitione reglẽ rõnis vl̓ legis diuĩe ẽ cã pcti. hꝰ ãt q̄ ẽ nõ adhibẽ regulã rõis vel legis diuine ſʒ ſe ñ hʒ rõem mali: nec pene: nec culpe añq̃ appliceť ad actũ: vñ ſm hꝰ pcti ꝑmi nõ eſt cã malũ aliqd̃. ſʒ bonũ aliqd̃ cũ abſentia alicuiꝰ alteriꝰ bõi.

Ad ſecũdũ ſic ꝓcediť. Vr̃ q̄ pctm̃ nõ hẽat cãz interioꝛẽ. Id .n. qd̃ eſt interiꝰ alicuius rei ſemꝑ adeſt ei: ſi igiť pctm̃ hẽat cãm interioꝛẽ ſemꝑ hõ peccaret: cũ poſita cã ponať effectꝰ. ℂ P̃. Idẽ non eſt cã ſuiipſiꝰ: ſʒ iterioꝛes motꝰ hoĩs ſũt pctm̃. ergo non ſũt cã pcti. ℂ P̃. Quicq̄d ẽ intra hoĩem: aut ẽ nãle: aut volũtarium: ſʒ id qd̃ ẽ nãle nõ põt eẽ pcti cã. q: pctm̃ eſt ꝯ nãm vt dicit Damaſ. q̄ ãt eſt volũtariuʒ ſi ſit inordinatũ iã ẽ pctm̃ nõ gº aliq̄d intrinſecũ pt̃ eẽ cã ꝑmi pcti. ℂ Sʒ ꝯ ẽ q̄ aug. dicit q̄ volũtas eſt cã pcti. ℂ Rñº. dõm q̄ ſicť iã dcm̃ ẽ: ꝑ ſe cãm pcti oʒ accipẽ ex pte ipiꝰ actꝰ. actꝰ ãt humani pt̃ accipi cã iterioꝛ: ⁊ mediata ⁊ ĩmediata. Immediata q̄dẽ: cã hũani actꝰ ẽ rõ ⁊ volũtas ſʒ quã hõ ẽ liber arbitrio: cã ãt remota ẽ apphenſio ſenſitiue ptis. ⁊ ẽt appetitꝰ ſenſitiuꝰ. Sicť .n. ex iudicio rõnis volũtas moueť ad aliq̄d ſm rõez: ita ẽt ex apprehẽſiõe ſenſus appetitus ſenſitiuꝰ in aliq̄d inclinať: q̄ q̄dẽ inclinatio interdũ trahit voluntatẽ ⁊ rõem: ſicut infra patebit. Sic igiť duplex cã pcti iterioꝛ pt̃ aſſignari: vna ꝓxima ex pte rõis ⁊ volũtatis. alia võ remota ex pte imaginatiõis vel appetitus ſenſitiui. Sʒ q: ſupra dcm̃ ẽ q̄ cã pcti ẽ aliqd̃ bonũ apparens motiuũ cum defectu debiti motiui .ſ. regule rõnis: vel legis diuine: ipm motiuuʒ qd̃ eſt apparens bonum ptinet ad apphenſionem ſenſus ⁊ appetitũ: ipſa ãt abſentia debite regule ptinet ad rõem q̄ nata eſt hmõi regulã ꝯſiderare: ſʒ ipſa perfectio volũtarij actꝰ pcti ptinet ad volũtatẽ: ita q̄ ipe voluntatis actꝰ ꝑmiſſis ſuppoſitis iã ẽ quoddã peccatũ. ℂ Ad ꝑmũ gº dõʒ q̄ id qd̃ ẽ intrinſecũ ſicut potentia nãlis ſemꝑ ineſt: id ãt qd̃ ẽ intrinſecũ ſicut actꝰ interioꝛ appetitiue vl̓ apphẽſiue ṽtutis non ſemꝑ ineſt: ipſa ãt potentia volũtatis eſt cã pcti ĩ potẽtia: ſʒ reduciť ĩ actũ ꝑ motꝰ ꝑcedẽtes ⁊ ſenſitiue ptis prio ⁊ rõnis ꝯñter. ex hꝰ .n. q̄ aliq̄d ꝓponiť vt appetibile ſm ſenſum: ⁊ appetitꝰ ſenſitiuꝰ inclinať in illud: rõ interdũ ceſſat a ꝯſideratiõe regule debite: ⁊ ſic volũtas ꝓducit actuʒ pcti. q: igiť motꝰ ꝑcedẽtes nõ ſemꝑ ſũt in actu: neq̄ʒ pctm̃ ſemꝑ ẽ ĩ actu. ℂ Ad 2ᵐ dõʒ q̄ nõ oẽs motꝰ iterioꝛes ſũt de ſubã pcti. qd̃ ꝯſiſtiť ꝑncipaliter in actu volũtatis: ſʒ q̄dã ꝑcedũt: ⁊ q̄dã ꝯſequũť ipm pctm̃. ℂ Ad 3ᵐ dõm q̄ illd̃ qd̃ eſt cã pcti ſicut potentia ꝓducens actũ eſt nãle. motus etiam ſenſitiue partis ex quo ſequitur pctm̃ interduʒ eſt naturalis ſicut cum ꝓpter appetituʒ cibi aliquis peccat: ſʒ efficitur peccatum innaturale ex hoc ipſo q̄ deficit regula nãlis. quã hõ ſm naturam ſuam dʒ attendere.

Ad tertiũ ſic ꝓcediť. Vr̃ q̄ pctm̃ nõ hẽat cãm exterioꝛẽ. Pctm̃ .n. eſt actꝰ voluntarius. volũtaria ãt ſũt eoꝝ q̄ ſũt ĩ nobis. ⁊ ita nõ hñt exteriorem cãm. gº pctm̃ nõ hʒ exterioꝛez cãz. ℂ P̃. Sicť nã eſt ꝑncipiũ iteriꝰ: ita ẽt volũtas: ſʒ pctm̃ ĩ rebꝰ nãlibꝰ nunquã accidit niſi ex aliq̄ iterioꝛi cã. vtpote mõſtruoſi ptus ꝓueniũt ex corruptiõe alicuiꝰ ꝑncipij interioꝛis. gº neq̄ʒ ĩ moralibꝰ põt ꝯtingere pctm̃ niſi ex iterioꝛi cã. nõ ergo hʒ pctm̃ cãz exterioꝛẽ. ℂ P̃. Multiplicata cã multiplicať effectꝰ: ſʒ

q̃to plura ſũt ⁊ maiora exteriꝰ ĩducẽtia ad peccãdũ: tanto minꝰ id qđ qs inordinate agit: ei ĩputat̃ ad pctĩ: gͦ nihil exteriꝰ ẽ cã pctĩ. ℭ Sʒ ꝯ ẽ qđ dr̃ Nũeri. 31. Nõne iſte ſũt q̃ deceperũt filios iſrael. ⁊ p̃uaricari vos fecerũt ĩ dño ſuꝑ pctõ phogor. ergo aliqđ exteriꝰ põt eẽ cã faciens peccare. ℭ Rñ. dõʒ ꝙ ſicͭ ſupra dcm̃ ẽ: cã interior pctĩ ẽ ⁊ volũtas vt ꝑficiens actũ pctĩ. ⁊ rõ q̃tũ ad carẽtiã debite regule ⁊ appetitꝰ ſenſitiuꝰ ĩclinãs. Sic gͦ aliqđ extrinſecũ tripl'r. poſſet eẽ cã pctĩ. vl' q: moueret ĩmediate ipaʒ volũtatem. vel q: moueret rõem: vel q: moueret appetitũ ſenſitiuuʒ volũtatẽ ãt vt ſupra dcm̃ ẽ interiꝰ mouere nõ põt niſi deꝰ q nõ põt eẽ cã peccati: vt infra oñdet̃. Vñ relinq̃t̃ ꝙ nihil exteriꝰ põt eẽ cã peccati: niſi vel inq̃ʒtũ mouet rõeʒ. ſicͭ hõ vel demon ꝑſuadens pctm̃: vel ſicͭ mouẽs appetitũ ſenſitiuum: ſicͭ aliq̃ ſenſibilia exteriora mouẽt appetitũ ſenſitiuũ. Sʒ neq̃ ꝑſuaſio exterior in rebꝰ agẽdis: ex nec̃itate mouʒ rõem: neq̃ ẽt res exteriꝰ ꝓpoſite ex nec̃itate mouẽt appetitũ ſenſitiuũ: niſi forte aliquo mõ diſpoſitũ: ⁊ tñ ẽt appetitus ſenſitiuꝰ nõ ex nec̃itate mouet rõem ⁊ volũtatẽ: vñ aliquid exteriꝰ põt eẽ aliq̃ cã mouẽs ad peccãdũ: nõ tñ ſufficienter ad peccãdũ inducẽs: ſʒ cã ſufficiẽs cõplẽs pctm̃ ẽ ſola volũtas. ℭ Ad pͫ gͦ dõm ꝙ ex hͦ ipſo ꝙ exteriora mouẽtia ad peccãdũ nõ ſufficiẽt ⁊ ex nec̃itate inducũt: ſeq̃t̃ ꝙ remaneat in nobis peccare ⁊ nõ peccare. ℭ Ad 2ͫ dõm ꝙ hͦ ꝙ ponit̃ interior cã pctĩ nõ excludit̃ exterior: nõ. n. id qđ ẽ exteriꝰ ẽ cã pctĩ niſi mediãte cã interiori: vt dcm̃ ẽ. ℭ Ad 3ͫ dõʒ ꝙ multiplicatis exteriorib ꝰ cãis inclinãtibꝰ ad peccãdũ multiplicãt̃ actꝰ peccati q plures ex illis cãis: ⁊ pluries inclinant ad actus peccati: ſed tñ minuitur ratio culpe q̃ ꝯſiſtit in hͦ ꝙ aliquid ſit voluntariuʒ ⁊ in nobis.

Ad quintuʒ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ pctm̃ nõ ſit cã pctĩ. Sũt. n. q̃tuor gñra cãꝝ quorũ nullũ põt adhoc ꝯguere: ꝙ peccatuʒ ſit cã peccati. finis. n. hʒ rõem boni: qđ nõ ꝯpetit pctõ qđ de ſua rõe ẽ malũ ⁊ eadẽ rõe nec pctm̃ põt eẽ cã efficiẽs. q: malũ nõ ẽ cauſa agẽs: ſʒ ẽ ĩfirmũ ⁊ ĩpotẽs. vt Dio. dicͭ. 4. c. de diui. no. cã ãt mãlis ⁊ formalis videnẗ hr̃e ſolũ locũ in nãlibꝰ corpibꝰ q̃ ſũt cõpoſita ex mã ⁊ forma. gͦ pctm̃ non põt hr̃e cauſã mãlẽ ⁊ formalem. ℭ P̃. Agẽ ſibi ſimile ẽ ei rei ꝑfecte: vt dr̃ in. 4. ethi. ſʒ pctm̃ de ſui rõne ẽ imꝑfectũ. gͦ pctm̃ non poteſt eẽ cã peccati. ℭ P̃. Si huius pctĩ ſit cã aliud pctm̃ eadẽ rõne: ⁊ illius erit cã aliqđ aliud pctm̃. ⁊ ſic ꝓcedet̃ in infinitũ: qđ ẽ incõueniẽs: nõ gͦ pctm̃ ẽ cã pctĩ. ℭ Sʒ ꝯ eſt qđ Greg. dicͭ ſuꝑ Ezech. Pctm̃ ꝙ ꝑ p̃niam ciꝰ nõ deletur pctm̃ ẽ ⁊ cã pctĩ. ℭ Rñ. dõm ꝙ cũ pctm̃ hẽat cãʒ ex ꝑte actꝰ: hͦ mõ vnũ pctm̃ poſſet eẽ cã alterius. ſicut vnus actꝰ humanꝰ põt eẽ cã alteriꝰ. Cõtingit igit̃ vnũ pctm̃ eſſe cãʒ alteriꝰ ſʒ q̃tuor gñra cãꝝ. Primo q̃dẽ ſm modũ cauſe efficiẽtis vel mouẽtis: ⁊ ꝑ ſe: ⁊ ꝑ accñs. Per accñs q̃deʒ ſicͭ remouẽs ꝓhibẽs dr̃ mouẽs ꝑ accñs. cũ. n. ꝑ vnũ actuʒ peccati hõ amittit grãm vel charitatẽ: vel verecundiã vel qđcũq̃ aliud retrahẽs a peccato: incidit ex hͦ in aliud peccatũ: ⁊ ſic pͫ pctm̃ ẽ cã ſcđi per accñs. Per ſe q̃dem ſicut cũ ex vno actu peccati homo diſponit̃ ad hͦ ꝙ aliũ actum ꝯſimilẽ facilꝰ cõmittit. ex actibꝰ enim cãntur diſpõnes ⁊ habitꝰ inclinãtes ad ſimiles actꝰ. Scđm vͦo genꝰ cãe mãlis vnũ pctm̃ ẽ cã alteriꝰ inq̃ʒtũ ꝑparat ei mãm: ſicut auaritia ꝑparat mãm litigio: qđ plerũq̃ ẽ de diuinis ꝯgregatis. Scđʒ vͦo genꝰ cãe finalis: vnũ pctm̃ ẽ cã alteriꝰ inq̃ãtũ ꝓꝑ finẽ vniꝰ peccati aliq̃s cõmittit aliud pctm̃: ſicut cuʒ aliquis cõmittit ſimoniam ꝓꝑ finem ambitionis: vel fornicationem ꝓꝑ furtuʒ. Et q: finis dat formã in moralibꝰ: vt ſupra habitũ ẽ. ex hͦ ẽt ſeq̃t̃ ꝙ vnũ pctm̃ ſit formalis cã alterius: in actu. n. fornicationis q̃ ꝓꝑ furtum cõmittit̃: eſt quidẽ fornicatio ſicut mãle: furtũ vͦo ſicut formale. ℭ Ad pͫ gͦ dõm ꝙ pctm̃ inq̃ʒtum eſt inordinatum hʒ rõem mali: ſed inq̃ʒtũ eſt actus q̃dã hʒ aliqđ bonum ſaltẽ apparens ꝑ fine: ⁊ ita ex ꝑte actꝰ põt eẽ cã ⁊ finalis ⁊ effectiua alterius peccati: lʒ non ex ꝑte inordinationis: mãʒ ãt hʒ peccatum non ex q̃: ſed circa quã: formã ãt hʒ ex fine. ⁊ ideo ſm q̃tuor gñra cãꝝ pctm̃ poteſt dici cã peccati. vt dcm̃ ẽ. ℭ Ad 2ͫ dõm ꝙ peccatum ẽ imperfectum imꝑfectione morali ex ꝑte inordinatiõis: ſʒ ex ꝑte actꝰ põt hr̃e ꝑfectionẽ nãe ⁊ ſm hoc põt eẽ cã peccati. ℭ Ad 3ͫ dõm ꝙ non oĩs cã peccati ẽ pctm̃. vñ non opʒ vt ꝓcedatur in infinitum: ſed poteſt perueniri ad aliqđ pctm̃: cuiꝰ cã nõ ẽ aliud pctm̃.

ℭ Queſtio. lxxvj.

Einde ꝯſiderãdũ ẽ de cãis pctĩ in ſpãli. Et pͦ de cãis interioribꝰ pctĩ. 2ͦ de exterioribꝰ. 3ͦ de pctis q̃ ſũt cã alioꝝ pctõꝝ. Pria ãt ꝯſideratõ ſm p̃miſſa erit tripartita: nã p̃mo aget̃ de ignorantia q̃ ẽ cã pctĩ ex ꝑte rõnis. 2ͦ de infirmitate ſeu paſſione q̃ ẽ cã peccati ex ꝑte appetitꝰ ſenſitiui. 3ͦ de malitia q̃ eſt cã peccati ex ꝑte volũtatis. ℭ Circa p̃mũ q̃runt̃ q̃tuor. Primo vtꝝ ignorãtia ſit cauſa peccati. Scđo vtꝝ ignorantia ſit peccatum. Tertio vtꝝ totaliter a peccato excuſet. Quarto vtꝝ diminuat peccatum.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ignorãtia nõ poſſit eẽ cã pctĩ. q: qđ nõ ẽ: nulliꝰ ẽ cã: ſed ignorãtia ẽ nõ ens. cũ ſit p̃uatio q̃dã ſcie. gͦ ignorantia non ẽ cã pctĩ. ℭ P̃. Cãe pctĩ ſũt accipiẽde ex ꝑte ꝯuerſiõis. vt ex ſupra dcis pʒ. ſʒ ignorãtia vr̃ reſpicẽ auerſionẽ. gͦ nõ dʒ poni cã pctĩ. ℭ P̃. Oẽ pctm̃ in volũtate conſiſtit: vt ſupra dcm̃ ẽ: ſʒ volũtas nõ fert̃ niſi ĩ aliqđ cognitũ. q: bonũ appꝛhẽſuʒ ẽ obʒ volũtatis. gͦ ignorãtia nõ p̃t eẽ cã pctĩ. ℭ Sʒ ꝯ ẽ qđ Aug. dicͭ ĩ li. đ nã ⁊ grã: ꝙ q̃dã ꝑ ignorãtiã peccãt. ℭ Rñ. dõʒ ꝙ ſʒ phm̃ in. 8. phyſi. cã mouens ẽ duplex vna ꝑ ſe: ⁊ alia ꝑ accñs. Per ſe q̃dẽ ẽ q̃ ꝓpa v̓tute mouʒ. ſicͭ gñans ẽ cã mouẽs grauia ⁊ leuia. Per accñs ãt ſicͭ remouẽs ꝓhibẽs: vl' ſicͭ ipa remotio ꝓhibẽtis: ⁊ hͦ mõ ignorãtia põt eẽ cã actꝰ pctĩ. ẽ. n. p̃uatio ſcie ꝑficiẽtis rõeʒ q̃ prohibʒ actũ pctĩ inq̃ʒtũ dirigit actꝰ humanos. Cõſiderãdũ eſt ãt ꝙ rõ ſʒ duplicẽ ſciaʒ ẽ hũanoꝝ actuuʒ directiua. ſ. ſm ſciaʒ vlẽʒ ⁊ ꝑticularẽ: ꝯferẽs. n. de ãgẽdis vtit̃ quodã ſyllogiſmo: cuiꝰ ꝯclo ẽ iudiciũ: ſeu electio vl' opatio: actiones ãt ĩ ſingularibꝰ ſũt: vñ ꝯclo ſyllogiſmi opatiui eſt ſingularis: ſingularis ãt ꝓpõ nõ ꝯcludit̃ ex vli niſi mediante aliq̃ ꝓpõne ſingulari: ſicͭ hõ ꝓhibet̃ ab actu parricidij ꝑ hͦ ꝙ ſcit pr̃eʒ nõ eẽ occidẽdũ: ⁊ ꝑ hͦ ꝙ ſcit hũc eẽ pr̃eʒ. vtriuſq̃ gͦ ignorãtia põt cãre parricidij actum. ſ. ⁊ vlis p̃ncipij qđ ẽ q̃dã regula rõnis ⁊ ſingularis circũſtantie: vñ pʒ ꝙ non q̃lʒ ignorãtia peccantis ẽ cã peccati: ſed illa tñ q̃ tollit ſciaʒ ꝓhibẽtẽ actũ peccati: vñ ſi voluntas alicuiꝰ eẽt ſic diſpoſita ꝙ non ꝓhiberet̃ ab actu parricidij: ẽt ſi pr̃em agnoſceret ignorãtia pr̃is non ẽ hic cã peccati: ſʒ cõcomitant̃ ſe hʒ ad pctm̃. ⁊ ideo talis non peccat ꝓꝑ ignorãtiaʒ: ſʒ peccat ignorans ſʒ phm̃ in. 3. ethi. ℭ Ad pͫ gͦ dõm ꝙ non ens non põt eẽ alicuiꝰ cã ꝑ ſe: põt tñ eẽ cã ꝑ accñs ſicut remotio ꝓhibẽtis. ℭ Ad 2ͫ dõm ꝙ ſicut ſcientia quam tollit ignorantia reſpicit peccatũ ex ꝑte ꝯuerſionis: ita ẽt ignorãtia ex ꝑte ꝯuerſiõis ẽ cã pctĩ: vt remouẽs ꝓhibẽs. ℭ Ad 3ͫ dõʒ ꝙ in illud qđ ẽ q̃ʒtũ ad oĩa ignotum nõ põt ferri volũtas: ſed ſi aliqđ ẽ ſʒ aliqđ notũ. ⁊ ſʒ aliqđ ignotũ: põt volũtas illđ velle. ⁊ hͦ modo ignorãtia ẽ cã pctĩ: ſicͭ cuʒ aliq̃s ſcit hunc quẽ occidit eẽ hoieʒ: ſʒ neſcit eũ eẽ pr̃eʒ: vel cũ aliq̃s ſcit aliquẽ actũ eẽ delectabilẽ: neſcit tamẽ eum eſſe peccatum.

Ad ſecũdũ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ignorantia nõ ſit pctm̃. Pctm̃. n. ẽ dcm̃ vel factuʒ vl' ꝯcupitũ ꝯ legẽ dei: vt ſupra habitũ eſt: ſʒ ignorãtia non importat aliquẽ actũ: neq̃ interiorẽ: neq̃ exteriorẽ. gͦ ignorãtia nõ ẽ pctm̃. ℭ P̃. Pctm̃ directiꝰ opponit̃ grẽ q̃ ſcie ſʒ p̃uatio grẽ non eſt pctm̃: ſʒ magis pena q̃daʒ ꝯñs pctm̃ gͦ ignorantia q̃ ẽ p̃uatio ſcie nõ ẽ pctm̃. ℭ P̃. Si ignorantia ẽ pctm̃ hoc non ẽ niſi inq̃ʒtũ ẽ volũtaria: ſʒ ſi ignorantia ſit pctm̃ inq̃ʒtũ ẽ volũtaria: vr̃ peccatũ ĩ ipo actu volũtatis ꝯſiſtere magis q̃ ignorãtia. gͦ ĩ ignorãtia non erit peccatũ ſʒ magis aliqđ ꝯñs ad peccatuʒ. ℭ P̃. Oẽ pctm̃ ꝑ p̃niam tollit̃: nec aliqđ peccatũ trãſiẽs reatu remanet actu niſi ſolũ originale: ignorantia ãt nõ tollit̃ per p̃niaʒ: ſed adhuc remanet actu omni reatu per penitentiã remoto. ergo ignorantia non eſt peccatum niſi forte ſit originale. ℭ P̃. Si ipſa ignorantia ſit peccatuʒ q̃diu remanet ignorantia ĩ homine tãmdiu actu peccaret. ſed cõtinue manet ignorantia

in ignorāte. ergo ignorātia cōtinue pēccaret: qđ pȝ eē falſū q: ſic ignorantia eēt grauiſſimū. nō ergo ignorātia ē pctm̄. ¶ Sȝ ꝯ. Nihil meret̄ penā niſi pctm̄: ſed ignorantia meretur penā ſm̄ illud .i. ad Cor. 14. Si ꝗs ignorat ignorabitur. ergo ignorātia ē pctm̄. ¶ Rn̄o. dōm ꝙ ignorātia ī hoc a neſcientia dr̄t. q: neſcientia dicit ſimplicē ſcie negationem vnde cuicūq; deeſt aliqua rerū ſcia: pōt dici neſcire illam: ſm̄ quē modū. Dio. in angelis neſciētiā ponit. 6. c. ce. hierarchie. ignorātia vō ip̄ortat ſcie ꝓuatiōeȝ: dū. ſ. alicui deeſt ſcia eoꝝ q̄ apt⁹ nat⁹ ē ſcire. Hoꝝ āt q̄dā aliꝗs ſcire tenetur: illa. ſ. ſine quoꝝ ſcia nō pōt debitū actū recte exercer̄: vn̄ oēs tenent̄ ſcire cōiter ea q̄ ſūt fidei ⁊ vlia iuris ꝑcepta ſinguli āt ea q̄ ad eoꝝ ſtatū vl' officiū ſpectāt. Unuſqſq; vō ſcire tenet̄ ea q̄ ad ſuū officiū ſpectāt. Quedā vō ſūt que ⁊ ſi aliꝗs nat⁹ ē ſcire: nō tn̄ ea ſcire tenet̄: ſic̄ theoremata geometrie ⁊ ꝯtingētia ꝑticularia niſi in caſu. Manifeſtū eſt āt ꝙ qcūq; negligit hr̄e vl' facere id qđ tenet̄ hēre: vel facere peccat pctō omiſſionis: vn̄ ꝓꝑ negligētiā ignorātia eoꝝ q̄ aliꝗs ſcire tenet̄ ē pctm̄: nō āt iputat̄ hoī ad negligentiā ſi neſciat ea q̄ ſcire nō pōt: vn̄ hoꝝ ignorātia inuincibilis dr̄. q: ſtudio ſupari nō pōt. ⁊ ꝓꝑ hoc talis ignorātia cuȝ non ſit volūtaria eo ꝙ nō ē in ꝑtāte nr̄a eā repellere: nō eſt pctm̄: ex quo pȝ ꝙ nulla ignorantia inuincibilis eſt pctm̄. ignorātia āt vincibilis ē pctm̄ ſi ſit eoꝝ que aliꝗs ſcire tenetur non āt ſi ſit eoꝝ q̄ ꝗs ſcire nō tenet̄. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē. in hoc ꝙ dicit̄ dcm̄ vel factū vl' ꝯcupitū: ſunt intelligende ēt negatiōes oppoſite ſȝ ꝙ omiſſio hȝ rōnē pcti. ⁊ ita negligētia ſm̄ quā ignorātia eſt pctm̄ ꝯtinet̄ ſub ꝓdicta diffōne pcti inq̄ꝫtuȝ ꝑtermittit̄ aliqđ qđ debuit dici vel fieri vel ꝯcupiſci ad ſciam debitā acq̄rendā. ¶ Ad 2m dōm ꝙ ꝓuatio gr̄e: ⁊ſi ſm̄ ſe nō ſit pctm̄: tn̄ rōne negligentie ꝑparādi ſe ad grām pōt hr̄e rōeȝ pcti: ſic̄ ⁊ ignorātia: ⁊ tn̄ q̄ꝫtuȝ ad hoc ē diſſimile q: hō pōt aliq̄ȝ ſciaȝ acq̄rere ꝑ ſuos act⁹. grā vō nō acq̄rit̄ ex nr̄is actib⁹. ſȝ ex dei munere. ¶ Ad 3m dōȝ ꝙ ſic̄ in pctō trangreſſionis pctm̄ non ꝯſiſtit in ſolo actu volūtatis: ſȝ ēt in actu volito q ē imꝑatuſ a voluntate. ita in pctō omiſſionis nō ſolū act⁹ voluntatis ē pctm̄: ſȝ ēt ipſa amiſſio inq̄ꝫtū ē aliqualr̄ volūtaria: ⁊ hoc mō ipſa negligētia ſciēdi vel ēt ipſa incōſideratio eſt pctm̄. ¶ Ad 4m dōm ꝙ ſȝ trāſeūte reatu ꝑ pnīaȝ remāeat ignorantia ſm̄ ꝙ ē ꝓuatio ſcie. non tn̄ remanet negligentia ſm̄ quā ignorātia pctm̄ dr̄. ¶ Ad 5m dōm ꝙ ſic̄ in aliis pctīs omiſſionis ſolo illo tp̄e hō actu peccat ꝓ q̄ ꝑceptū affirmatiuū obligat: ita ē de pctō ignorātie: nō. n. ꝯtinue ignorans actu peccat: ſȝ ſolū qn̄ ē tp̄s acq̄rēdi ſciam quā hēre tenet̄.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ ignorātia ex toto excuſet a pctō: q: vt aug. dic̄: oē pctm̄ volūtariū ē: ſȝ ignorātia cāt inolūtariū: vt ſupra hitū ē. g⁰ ignorātia totalr̄ excuſat pctm̄. ¶ P̄. Id qđ aliꝗs facit ꝑter intētiōem ꝑ accn̄s agit: ſȝ itētio nō pōt eē đ eo qđ ē ignotū g⁰ id qđ ꝑ ignorātiā hō agit ꝑ accn̄s ſe hȝ ī actib⁹ humāis ſȝ qđ ē ꝑ accn̄s nō dat ſpēm: nihil g⁰ qđ ē per ignorātiā factū dȝ iudicari pctm̄ vel v̄tuoſū in humanis actib⁹. ¶ P̄. Hō ē ſbm v̄tutis ⁊ pcti inq̄ꝫtū ē ꝑticeps rōnis: ſȝ ignorātia excludit ſciam ꝑ quā rō ꝑficit̄. g⁰ ignorātia totaliter excuſat a pctō. ¶ Sȝ ꝯ ē ꝙ aug. dic̄ in lib. đ libero arbitrio: ꝙ q̄dā ꝑ ignorātiaȝ fcā recte ip̄robāt̄: ſȝ ſolū illa recte ip̄robātur q̄ ſūt pctā. g⁰ q̄da ꝑ ignorātiā facta ſunt pctā. non ergo ignorantia oīo excuſat pctm̄. ¶ Rn̄o. dōm ꝙ ignorātia de ſe hȝ ꝙ faciat actū quē cauſat inuolūtarium eē: iam autem dcm̄ eſt ꝙ ignorātia dr̄ cāre actū quē ſcia oppoſita ꝓhiberat: ⁊ ita talis actus ſi ſcia adeſſet: eēt ꝯrius voluntati qđ importat nomē inuolūtarij: ſi vō ſcia q̄ ꝑ ignorantiam ꝓuatur nō ꝓhiberet actū ꝓꝑ inclinatiōem volūtatis in ip̄m: ignorātia hui⁹ ſcie nō facit hoīem inuolūtariū: ſȝ nō volentē: vt dr̄ in. 3. ethi. ⁊ talis ignorātia q̄ nō ē cā act⁹ peccati: vt dcm̄ ē. q: nō cāt inuoluntariū: nō excuſat a peccato. Et eadeȝ rō ē de q̄cūq; ignorantia non cāntē: ſed ꝯñter. vel cōcomitante actū peccati. ſed ignorantia que eſt cauſa actus quia cāt inuoluntarium: de ſe habet ꝙ excuſet a peccato: eo ꝙ voluntariū ē de rōne peccati. Sed ꝙ aliqñ non totalr̄ excuſet a peccato poteſt contingere ex duob⁹. Uno modo ex ꝑte rei ipſius ignorante: intantū. n. ignorātia excuſat a peccato inquantū ignoratur aliqđ eē pctm̄. poteſt autē contingere ꝙ aliquis ignoret qdem aliquam circūſtātiam peccati. quā ſi ſciret retraheretur a peccando: ſiue illa circumſtantia faciat ad rōem peccati ſiue non: ⁊ tn̄ adhuc remanet eius ſcia aliqđ ꝑ qđ cognoſcit illud eē actū pcti: puta ſi aliꝗs ꝑcutiens aliquē ſciat qdē ip̄m eē hoīem qđ ſufficit ad rōem peccati: nō tn̄ ſcit eū eē patrem: qđ eſt circūſtātia ꝯſtituens nouam ſpēm peccati: vel forte neſcit ꝙ ille ſe defendens repcutiat eum: quod ſi ſciret non percuteret: quod non pertinet ad rationem peccati. vn̄ ſȝ talis ꝓꝑter ignorantiaȝ peccet: non tn̄ totaliter excuſatur a peccato. q: adhuc remāet ei cognitio peccati. Alio mō pōt hoc contingere ex ꝑte ipſius ignorantie. q: ſ. ipſa ignorantia eſt voluntaria vel directe: ſicut cū aliꝗs ſtudioſe vult neſcire aliqua: vt liberi⁹ peccet: vl' indirecte: ſicut cum aliꝗs ꝓꝑ laborem: vel ꝓꝑ alias occupationes negligit adiſcere id per qđ a peccato retraheret̄: talis. n. negligētia facit ignorātiā ip̄am eē volūtariaȝ ⁊ pctm̄. dūmō ſit eoꝝ q̄ ꝗs ſcire tenet̄ ⁊ pōt. ⁊ iō talis ignorātia nō totalr̄ excuſat a pctō. Si vō ſit tal' ignorātia q̄ oīo ſit inolūtaria: ſiue q: ē inuicibilis. ſiue q: ē ei⁹ qđ ꝗs ſcire n̄ tenet̄. tal' ignorātia oīo excuſat a pctō. ¶ Ad p̄m g⁰ dōȝ ꝙ nō ois ignorātia cāt inuolūtariū: ſicut ſupra dcm̄ ē. vn̄ non ois ignorātia totalr̄ excuſat a pctō. ¶ Ad 2m dōȝ ꝙ inq̄ꝫtū remanet in ignorāte de voluntario: intātū remanet de itētione pcti. ⁊ ſm̄ hoc non erit ꝑ accn̄s pctm̄. ¶ Ad 3m dōm ꝙ ſi eēt talis ignorātia q̄ totalr̄ vſū rōnis excluderet oīo a pctō excuſaret. ſicut pȝ i furioſis ⁊ amentib⁹: non āt ſemꝑ ignorātia cāns pctm̄ ē talis: ⁊ iō n̄ ſēꝑ totalr̄ excuſat a pctō

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ ignorātia nō diminuit̄ pctm̄. Illud. n. qđ ē cōe ī oī pctō non diminuit̄ pctm̄: ſȝ ignorātia ē cōis in oī pctō. Dic̄. n. phs i. 3. ethi. ꝙ oīs malus ē ignorans. g⁰ ignorantia nō diminuit pctm̄. ¶ P̄. Pctm̄ additū pctō fac̄ mai⁹ pctm̄. ſȝ ipa ignorātia ē pctm̄: vt dcm̄ ē. g⁰ n̄ diminuit peccatū. ¶ P̄. Nō ē eiuſdē aggrauare ⁊ diminuere pctm̄: ſȝ ignorātia aggrauat pctm̄: qm̄ ſuꝑ illud apli. Ignorās qm̄ benignitas dei ⁊c̄. dicit Ambroſi⁹. Grauiſſime peccas ſi ignorās. g⁰ ignorātia nō diminuit pctm̄. ¶ P̄. Si aliqua ignorātia diminuit pctm̄ hoc marie vr̄ de illa q̄ totalr̄ tollit vſū rōis: ſȝ hmōi ignorātia non minuit pctm̄: ſȝ magis auget. Dic̄. n. phs in. 2. ethi. ꝙ ebri⁹ meret̄ duplices maledictiones. g⁰ ignorātia nō minuit pctm̄. ¶ Sȝ ꝯ. Quicqd ē rō remiſſiōis peccati alleuiat peccatū: ſȝ ignorantia ē hmōi. vt pȝ. 1. ad Thi. p̄⁰. Miſericordiā ꝯſecutus ſuȝ q: ignorās feci. g⁰ ignorantia diminuit vel alleuiat peccatum. ¶ Rn̄o. dōm ꝙ q: oē pctm̄ eſt voluntariū: intātū ignorātia poteſt diminuere pctm̄ inq̄ꝫtum diminuit volūtariū: ſi āt voluntariū non diminuat: nullo mō diminuet pctm̄. Manifeſtū ē āt ꝙ ignorantia q̄ totaliter a peccato excuſat q: totalr̄ volūtariuȝ tollit: pctm̄ non minuit: ſed oīno aufert: ignorātia vō q̄ non ē cā pcti: ſȝ cōcomitanter ſe hȝ ad peccatū: nec minuit pctm̄ nec auget. Illa igit̄ ſola ignorantia pōt pctm̄ minuere q̄ ē cā peccati: ⁊ tn̄ totalr̄ a pctō non excuſat. Contingit āt qñq; ꝙ talis ignorātia directe ⁊ per ſe ē volūtaria: ſic̄ cū aliꝗs ſua ſponte neſcit aliquid vt liberius peccet: ⁊ talis ignorātia vr̄ augere voluntariū ⁊ peccatū: ex intētione eni volūtatis ad peccādū ꝓuenit ꝙ aliꝗs vult ſubire ignorātie dānū ꝓꝑ libertatē peccādi. Qñq; vō ignorantia q̄ ē cā pcti non ē directe volūtaria. ſed indirecte vel ꝑ accidēs: puta cū aliꝗs non vult laborare ī ſtudio: ex quo ſeq̄t̄ eū eē ignorantē vel cū aliꝗs vult bibere vinū īmoderate: ex quo ſeq̄t̄ eū inebriari ⁊ diſcretione carere: ⁊ talis ignorātia diminuit volūtariū: ⁊ ꝑ ꝯñs pctm̄: cum. n. aliqđ nōn cognoſcit̄ eē pctm̄: non pōt dici ꝙ voluntas directe ⁊ ꝑ ſe ferat̄ in pctm̄: ſȝ ꝑ accn̄s: vnde eſt ibi minor contēpt⁹: ⁊ ꝑ ꝯñs minus pctm̄. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ ignorātia ſm̄ quā oīs malus eſt ignorās nō ē cā pcti: ſed aliqđ ꝯñs ad cām. ſ. ad paſſionē vel habitū inclinātē in pctm̄. ¶ Ad 2m dōm ꝙ pctm̄ peccato additū fac̄ plura pctā: non tn̄ fac̄ ſemꝑ maius pctm̄: q: forte non coincidunt in idē pctm̄: ſȝ ſūt plura ⁊ pōt ꝯtingere ſi p̄mum diminuat ſcđȝ: ꝙ ābo

ſimul nō hēant tantā grauitatē quātā vnū ſolū hēret: ſicut homicidiū grauiꝰ pctm̄ ē ſi ſit a ſobrio hoīe factū q̄ ſi fiat ab ebrio hoīe: q̄uis hec ſint duo pctā: quia ebrietas plus diminuit de rōne ſequētis pcti: q̄ ſit ſua grauitas. ¶ Ad 3m dōm ꝙ verbū Ambroſij pōt intelligi de ignorātia ſimplr affectata: vel pōt intelligi in genē pcti igratitudinis i q̄ ſummus gradus ē ꝙ hō ēt bnficia non recognoſcat: vel poteſt intelligi de ignorātia infidelitatis q̄ fundamētū ſpūalis edificij ſubuertit. ¶ Ad 4m dōm ꝙ ebrius meret̄ qdeꝫ duplices maledictiones ꝓꝑ duo pctā q̄ cōmittit. ſ. ebrietatē. ⁊ aliud pctm̄ qd̄ ex ebrietate ſeqt̄: tn̄ ebrietas rōe ignorantie adiūcte diminuit ſequēs pctm̄: ⁊ forte plus q̄ ſit grauitas ipiꝰ ebrietatis: vt dcm̄ ē. Uel pōt dici ꝙ illud verbū inducit̄ ſm ordinatiōem cuiuſdā pythaci legiſlatoris q ſtatuit ebrios ſi pcuſſerint ampliꝰ puniendos: nō aduertiam reſpiciens quā ebrij debēt magis hēre: ſed ad vtilitatē: quia plures iniuriant̄ ebrij q̄ ſobrij: vt pꝫ per pbm̄ in. 2. politicoꝝ.

Queſtio. lxxvij.

Einde

d ꝯſiderandū ē de cā pcti ex pte appetitꝰ ſenſitiui: vtrū paſſio aīe ſit cā pcti. ¶ Et circa hoc q̄rūt̄ octo. pᵒ vtrū paſſio appetitꝰ ſenſitiui poſſit mouere vel inclinare volūtatē: 2ᵒ vtꝝ poſſit ſupare rōem ꝯ eiꝰ ſciaꝫ. 3ᵒ vtrum pctm̄ qd̄ ex paſſione prouenit ſit pctm̄ ex infirmitate. 4ᵒ vtꝝ hec paſſio q̄ ē amor ſui ſit cā omnis peccati. 5ᵒ d̄ illis tribꝰ cāis q̄ ponūt̄. 1. Jo. 3. ꝯcupiſcētia oculoꝝ: ꝯcupiſcentia carnis: ⁊ ſupbia vite. 6ᵒ vtrum paſſio que ē cauſa peccati diminuat ipm̄. 7ᵒ vtrum totaliter excuſet. 8ᵒ vtrū peccatum quod ex paſſione eſt poſſit eſſe mortale.

Ad primū ſic ꝓceditur. Ut̄ ꝙ volūtas nō moueat̄ a paſſiōe appetitꝰ ſenſitiui: nulla. n. potētia paſſiua mouet̄ niſi a ſuo obō: volūtas aūt ē potentia paſſiua ⁊ actiua ſimul inq̄tū ē mouēs ⁊ mota: ſicut pħs dic̄ in. 3. de aīa vlr de vi appetitiua. cū gᵒ obm̄ volūtatis nō ſit paſſio appetitꝰ ſenſitiui: ſꝫ magis bonū rōis: vr̄ ꝙ paſſio appetitꝰ ſenſitiui nō moueat volūtatē. ¶ P̄. Superior motor nō mouet̄ ab inferiori: ſic aīa nō mouetur a corpe: ſꝫ volūtas q̄ ē appetitꝰ rōis cōpat̄ ad appetitū ſenſitiuū: ſic motor ſupior ad inferiorē. Dic̄. n. pħs in. 3. de aīa ꝙ appetitꝰ rōnis mouet appetitū ſenſitiuū: ſic in corporibus celeſtibꝰ ſpa mouet ſperā. gᵒ volūtas nō pōt moueri a paſſione appetitꝰ ſenſitiui. ¶ P̄. Nullū īmāle pōt moueri ab aliquo māli: ſꝫ volūtas ē potētia q̄dā īmālis: nō. n. vtitur orgāo corpali cū ſit in rōe: vt dr̄ in. 3. de aīa: appetitꝰ aūt ſenſitiuꝰ ē vis mālis: vtpote fundata in organo corpali. gᵒ paſſio appetitꝰ ſenſitiui nō pōt mouē appetitum intellectiuū. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd̄ dr̄ Danie. 13. Cōcupiſcētia ſubuertit cor tuū. ¶ Rn̄ᵒ dōꝫ ꝙ paſſio appetitꝰ ſenſitiui nō pōt directe trahere aut mouere volūtatē: ſꝫ indirecte pōt: ⁊ hoc duplr. Uno qdē mō ſm quādā abſtractiōem: cū. n. oēs potētie aīe in vna eēntia aīe radicēt̄: neče ē ꝙ qn̄ vna potētia intēdit̄ in ſuo actu: altera ī ſuo actu remittat̄: vl̄ ēt totalr ī ſuo actu impediat̄: tū q: oīs vtꝰ ad plura diſpſa ſit minor: vn̄ ecōtrario qn̄ itēdit̄ circa vnū minꝰ pōt ad alia diſpgi: tum q: in opibꝰ aīe aīalibꝰ reqrit̄ q̄dā intētio: q̄ dū vehemēter applicat̄ ad vnū nō pōt alteri vehemēt̄ attēdē: ⁊ ſm hūc modū ꝑ quādā diſtractiōeꝫ qn̄ motꝰ appetitꝰ ſenſitiui fortificat̄ ſm q̄cūq3 paſſionē: neče ē ꝙ remittat̄ vl̄ totalr ipediat̄ motꝰ ꝓpriꝰ appetitꝰ rōalis q ē volūtas. Alioᵒ ex pte obti volūtatis qd̄ ē bonū rōe apphēſū: īpēdit̄. n. iudiciū ⁊ apphēſio rōis ꝓꝑ vehemētē ⁊ inordinatā apphēſionē imaginatiōis: ⁊ iudiciū vtutis eſtimatiue: vt pꝫ in amētibus. Manifeſtū ē aūt ꝙ paſſionē appetitꝰ ſēſitiui ſeqt̄ imaginationis apphēſio ⁊ iudiciū eſtimatiue: ſic ēt diſpōeꝫ ligue ſeqt̄ iudiciū guſtꝰ. vn̄ videmꝰ ꝙ hoīes in aliq̄ paſſiōe exiſtētes nō facile imaginatiōeꝫ auertūt ab his circa q̄ afficiunt̄: vn̄ ꝑ ꝯn̄s iudiciū rōis plerūq3 ſeqt̄ paſſionē appetitꝰ ſenſitiui ⁊ ꝑ ꝯn̄s motꝰ volūtatis q natꝰ ē ſemꝑ ſeq iudiciū rōnis. ¶ Ad pm̄ gᵒ dōꝫ qd̄ ꝑ paſſionē appetitꝰ ſenſitiui ſit aliq̄ īmutatio circa iudiciū d̄ obō volūtatis: ſic dcm̄ ē: q̄uis ipſa paſſio appetitꝰ ſēſitiui n̄ ſit directe volūtatis obꝫ. ¶ Ad 2m dōꝫ ꝙ ſupiꝰ nō mouet̄ ab īferiori directe ſꝫ indirecte quodāmō moueri pōt: ſic dcm̄ ē. Et ſilr dōm ē ad tertium.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Ur̄ ꝙ rō n̄ poſſit ſupari a paſſiōe ꝯ ſuā ſciaꝫ. Fortiꝰ. n. nō vincit̄ a debiliori: ſꝫ ſcia ꝓꝑ ſuā certitudinē ē fortiſſimū coꝝ q̄ in nobis ſūt: gᵒ nō pōt ſupari a paſſione q̄ ē debilis ⁊ cito trāſiēs. ¶ P̄. Uolūtas nō ē niſi boni vl̄ apparentis boni: ſꝫ cū paſſio trahit volūtatē in id qd̄ ē vere bonū: nō inclinat rōem ꝯ ſciam: cū aūt trahit eā in id qd̄ ē apparens bonū ⁊ nō exn̄s: trahit eā in id qd̄ rōi vr̄. hᵒ aūt ē in ſciētia rōis qd̄ ei vr̄. gᵒ paſſio nūq3 inclinat rōem ꝯ ſuā ſciētiam. ¶ Si dicat̄ ꝙ trahit rōeꝫ ſcientē aliq̄d in vli vt ꝯriū iudicet in pticulari. ¶ Cōtra. Ulis ⁊ pticularis ꝓpoſitio ſi opponāt̄: opponunt̄ ſꝫ ꝯdictionē: ſic omnis hō ⁊ nō oīs hō: ſꝫ due opiniones que ſūt ꝯdictorie ſunt ꝯrie: vt dr̄ in 2ᵒ ꝑihermenias: ſi igit̄ aliqſ ſciēs aliq̄d in vli iudicaret oppoſitum in ſingulari: ſeqret̄ ꝙ hēret ſimul ꝯrias opiniones: qd̄ ē impoſſibile. ¶ P̄. Quicūq3 ſcit vlē ſcit ēt pticulari qd̄ nouit ſub vli cōtineri: ſicut q ſcit oēꝫ mulā eē ſterilē ſcit hᵒ animal eē ſterile dūmodo ipm̄ ſciat eē mulā: vt pꝫ ꝑ id qd̄ dr̄ in pmo poſterioꝝ: ſꝫ ille q ſcit aliq̄d in vli: puta nullam fornicationē eē faciendā: ſcit hᵒ pticulare ſub vli ꝯtineri: puta hūc actum eſſe fornicariū. gᵒ vr̄ ꝙ ēt in pticulari ſciat. ¶ P̄. Ea q̄ ſunt in voce ſunt ſigna intellectus aīe ſm pħꝫ: ſꝫ homo in paſſione exn̄s frequenē ꝯfitet̄ id qd̄ eligit eſſe malū ēt in pticulari. gᵒ ēt in pticulari hꝫ ſciam: ſic igit̄ vr̄ ꝙ paſſiōes nō poſſint trahere rōeꝫ ꝯ ſcientiā vleꝫ: q: nō pōt eē ꝙ hēat ſciaꝫ vleꝫ ⁊ eſtimet oppoſitū in pticulari. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qd̄ dicit aplſ Ro. 7. Uideo aliā legem in membris meis repugnāteꝫ legi mentis mee: ⁊ captiuātē me in lege peccati. lex aūt q̄ eſt in membris eſt concupiſcentia: de qua ſupra locutus fuerat: cū igit̄ concupiſcentia ſit paſſio q̄daꝫ vr̄ ꝙ paſſio trahat rōnem ēt ꝯ hᵒ qd̄ ſcit. ¶ Rn̄ᵒ. dōꝫ ꝙ opinio Socratis fuit vt pħs dicit in. 7. ethi. ꝙ ſcientia nūq3 poſſit ſupari a paſſione: vn̄ ponebat oēs virtutes eſſe ſciētias: ⁊ omnia pctā eſſe ignorātias: in quo qdeꝫ aliq̄lr recte ſapiebat: q: cū volūtas ſit boni vel apparentis boni: nūq3 volūtas in malū moueret̄ niſi id qd̄ non eſt bonū aliqualr rōni bonū appeat: ⁊ ꝓꝑ hᵒ volūtas nūq3 in malū tenderꝫ niſi cū aliq̄ ignorātia vel errore rōnis. Unde dr̄ ꝓuer. 14. Errant q operāt̄ malū. Sꝫ q: experimēto pꝫ ꝙ multi agūt ꝯ ea quoꝝ ſcientiā hn̄t: ⁊ hᵒ etiā auctoritate diuina ꝯfirmatur: ſm illud Luc. 12. Seruꝰ q cognouit volūtateꝫ dn̄i ſui ⁊ non facit plagis vapulabit multis. Et Jacobi. 4. dicit̄. Scienti bonū facere ⁊ non facienti: pctm̄ eſt illi nō ſimplr vex dixit: ſꝫ opꝫ diſtinguere: vt pħs tradit in. 7. ethi. Cum enim ad recte agendū hō dirigat̄ duplici ſciā. ſ. vli ⁊ pticulari: vtriuſq3 defectꝰ ſuffic̄ ad hᵒ ꝙ impediat̄ rectitudo volūtatis ⁊ opis: vt ſupra dcm̄ eſt. Contingit gᵒ ꝙ aliqſ hēt ſciam in vli: puta nullā fornicationē eſſe faciendā: ſꝫ tn̄ non cognoſcat in pticulari hūc actū q eſt fornicatio non eſſe faciendū: ⁊ hᵒ ſufficit ad hᵒ ꝙ volūtas non ſeqt̄ vlem ſciaꝫ rōni. Et itex conſiderādū eſt ꝙ nihil ꝓhibet aliq̄d ſciri in habitu qd̄ tn̄ actu non conſideraf. Pōt igit̄ contingere ꝙ aliqſ etiā rectā ſcientiā habeat in ſingulari ⁊ non ſolum in vli: ſꝫ tn̄ in actu non conſiderat: ⁊ tūc non vr̄ difficile ꝙ ꝑter id qd̄ actu non conſiderat hō agat: ꝙ aūt hō non ꝯſideret in pticulari id qd̄ habitualr̄ ſcit: qn̄q3 qdem ꝯtingit ex ſolo defectu intentionis: puta cū hō ſciens geometriā non intendit ad ꝯſiderādū geometrie ꝯcluſionis: q̄s ſtatim in ꝓmptu hꝫ ꝯſiderare: qn̄q3 aūt homo nō ꝯſiderat id quod hꝫ in habitu ꝓꝑ aliqd̄ impedimentū ſupueniens: puta ꝓꝑ aliquā occupationeꝫ exteriorē: vl̄ ꝓꝑ aliquā infirmitatē corporalē: ⁊ hᵒ mō ille q eſt in paſſione ꝯſtitutꝰ non ꝯſiderat in pticulari id qd̄ ſcit in vli inq̄tū paſſio impedit taleꝫ ꝯſideratiōeꝫ. Impedit aūt triplr. Primo qdē ꝑ quādā diſtractionē: ſic ſupra expoſitū eſt. Scdo ꝑ ꝯrietatē: q: plerūq3 paſſio inclinat ad ꝯriū huiꝰ qd̄ ſcia vlis hꝫ. Tertio ꝑ quādā immutationeꝫ corpaleꝫ: ex q̄ rō quodāmodo ligat̄ ne libere in actū exeat: ſic ēt ſomnꝰ vel ebrietas quadaꝫ corpali trāſmutatione facta ligāt vſum rōnis: ⁊ ꝙ hoc contingat in paſſionibꝰ pꝫ ex hoc ꝙ aliquādo cū paſſiones mul-

tū intēduntur: hō amittit totalr̄ vſum rōnis: multi. n. ppt̄ abundantiā amoris ⁊ ire ſunt in inſaniam cōuerſi: ⁊ p hūc modū paſſio trahit rōem ad iudicādū in particulari ꝯ ſciaʒ quā hʒ i vli. ¶ Ad pmū ergo dicēdū ꝙ ſcia vlis que ē certiſſima nō hʒ pncipalitatē in opatione: ſed magis ſcia pticularis: eo ꝙ opationes ſunt circa ſingularia: vn̄ nō ē mirum ſi in opabilib⁹ paſſio agit ꝯtra ſciam vlem abſente cōſideratione in pticulari. ¶ Ad 2ᵐ dōm ꝙ hocipm ꝙ rōni videatur in particulari aliqd bonū qđ nō ē bonū: cōtingit ex aliqua paſſione: ⁊ tn̄ hoc pticulare iudiciū ē ꝯ vlem ſciam rōnis. ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ nō poſſet contingere ꝙ aliqs haberet ſimul in actu ſciam aut opinionē verā de vli affirmatiuo: ⁊ opinionē falſam de particulari negatiuo: aut econuerſo: ſed bn̄ pōt contingere ꝙ aliquis hēat veram ſciam habitualiter de vli affirmatiuo ⁊ falſam opinionē i actu de particulari negatiuo: act⁹. n. directe non ꝯriatur hitui ſed actui. ¶ Ad 4ᵐ dōm ꝙ ille qui hʒ ſciam in vli ppt̄ paſſionē ipeditur ne poſſit ſub illa vli ſumere ⁊ ad concluſionē puenire: ſed aſſumit ſub alia vli quā ſuggerit inclinatio paſſionis ⁊ ſub ea cōcludit: vn̄ phus dicit in. 7. ethi. ꝙ ſyllogiſmus incōtinentis habet quatuor ꝓpoſitōes: duas vles: quarū vna ē rōnis: puta nullā fornicatiōem eē committendā: alia ē paſſionis: puta delectatiōem eē ſectandaʒ. Paſſio igitur ligat rōem: ne aſſumat ⁊ cōcludat ſub pma vn̄ ea durante aſſumit ⁊ cōcludit ſub ſcđa. ¶ Ad 5ᵐ dōʒ ꝙ ſicut ebri⁹ qnq; ꝓferre pōt vba ſignificantia profundas ſnias: quas tn̄ mēte diiudicare nō pōt ebrietate ꝓhibēte: ita in paſſione exiſtens: ⁊ ſi ore proferat hoc non eē faciendum: tn̄ interi⁹ hº aio ſentit ꝙ ſit faciēdū: vt dr̄ in. 7. ethi.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ peccatū qđ ē ex paſſione nō debeat dici ex infirmitate. Paſſio. n. ē qdā vehemēs mot⁹ appetit⁹ ſenſitiui: vt dcm̄ ē. vehemētia āt motus magis atteſtat̄ fortitudini ꝗ̄ infirmitati. gº pctm̄ qđ ē ex paſſione nō dʒ dici ex infirmitate. ¶ P̄. Infirmitas hoīs maxie attēdit̄ ſm illud qđ eſt in eo fragilius: hoc āt ē caro: vn̄ dr̄ in ps. Recordatus eſt q: caro ſunt. gº magis dʒ dici pctm̄ ex infirmitate qđ ē ex aliquo corpis defectu ꝗ̄ qđ ē ex aie paſſiōe. ¶ P̄. Ad ea nō vr̄ hō eē ifirm⁹ q̄ ei⁹ volūtati ſubdūt̄: ſed facere vl nō facere ea ad q̄ paſſio inclinat hoīs volūtati ſubdit̄: ſʒ illud Gen̄. 4. Subter te erit appetit⁹ tu⁹: ⁊ tu dn̄aberis illius. ergo peccatū qđ ē ex paſſione nō ē ex ifirmitate. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ Tullius in 4º li. de Tuſculanis qōnib⁹ paſſiones aie egritudines vocat. egritudines āt alio noīe ifirmitates dicūtur. ergo pctm̄ qđ ē ex paſſione dʒ dici ex ifirmitate.

¶ Rn̄º. dōm ꝙ cā peccati ꝓpria ē ex pte aie i q̄ pncipaliter ē pctm̄: pōt āt dici ifirmitas in aīa ad ſilitudinē ifirmitatis corpis. dr̄ āt corp⁹ hoīs eē infirmū qn̄ debilitat̄ vel ipedit̄ in executiōe ꝓprie opationis pp aliquā inordinationē ptium corpis: ita. ſ. ꝙ hūores ⁊ mēbra hoīs nō ſubdūt̄ regitiue ⁊ motiue corpis: vn̄ ⁊ mēbrū dr̄ eē ifirmū ꝗ̄do nō pōt pficere opatiōem mēbri ſani: ſicut oculus ꝗ̄do nō pōt clare videre: vt dic̄ phs in. 10. de hiſtorijs aīaliū: vn̄ ⁊ infirmitas aie dr̄ ꝗ̄do ipedit̄ aīa i ꝓpria operatiōe pp inordinatiōem ptiū ipi⁹: ſicut aūt ptes corpis dicūt̄ eē inordinate qn̄ nō ſequūt̄ ordinē nāe. ita ⁊ ptes aie dicūt̄ eē inordinate qn̄ nō ſubdūt̄ ordini rōis: rō. n. ē vis regitiua partiū aie. Sic gº qn̄ extra ordinē rōnis vis ꝯcupiſcibilis aut iraſcibilis aliq̄ paſſione afficit̄ ⁊ p hoc ipedimētuʒ p̄ſtatur mō pdicto debite actiōi hoīs: dr̄ pctm̄ eē ex infirmitate: vn̄ ⁊ phs in pmo ethi. cōparat incōtinētē paralytico: cui⁹ ptes mouētur incōtrariū ei⁹ qđ ipſe diſponit. ¶ Ad pmū ergo dōm ꝙ ſicut ꝗ̄to fuerit mot⁹ fortior in corpe preter ordinē nāe: tāto ē maior infirmitas: ita quāto fuerit motus fortior paſſiōis p̄ter ordinē rōnis: tāto eſt maior infirmitas aie. ¶ Ad ſcđm dōm ꝙ pctm̄ pncipaliter conſiſtit i actu volūtatis: q nō ipedit̄ p corpis ifirmitatē: pōt. n. q ē corpe ifirm⁹ ꝓmptā hr̄e volūtatē ad aliqd faciēdū. ipedit̄ auteʒ p paſſionē: vt ſupra dcm̄ ē. vn̄ cū dr̄ pctm̄ eē ex infirmitate magis ē referēdū ad ifirmitatē aie ꝗ̄ ad infirmitatē corporis: dr̄ tn̄ ēt ipa ifirmitas aie ifirmitas carnis: inqn̄tuʒ ex ꝯditione carnis paſſiones aie inſurgūt in nobis: eo ꝙ appetit⁹ ſēſitiu⁹ ē vt⁹ vtēs organo corpali. ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ in ptāte qdē volūtatis ē aſſētire vl nō aſſētire his i q̄ paſſio inclinat: ⁊ ꝓ tāto dr̄ nr̄ appetit⁹ ſub nobis eē: ſʒ tn̄ iſte aſſēſus vl diſſēſus volūtatis ipedit̄ p paſſionē mō p̄dicto.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ amor ſui non ſit pncipiū oīs pctī. Id. n. qđ ē ſʒ ſe bonū ⁊ debitū nō ē ꝓpria cā pctī: ſʒ amor ſui ē ſʒ ſe bonū ⁊ debitū. Vn̄ p̄cipit̄ hoī vt diligat ꝓximū ſic ſeipm. Leuit. 19. gº amor ſui nō pōt eē ꝓpria cā pctī. ¶ P̄. Apls dicit Ro. 7. Occaſiōe accepta pctm̄ p mādatū opatū eſt in me oēm ꝯcupiſcētiā. vbi glo. dicit: ꝙ bona ē lex que dum ꝯcupiſcentiā ꝓhibet. oē malū ꝓhibet: qđ dr̄ pp hoc: quia ꝯcupiſcētiā ē cā oīs pctī: ſʒ ꝯcupiſcētia ē alia paſſio ab amore: vt ſupra habitū ē. gº amor ſui non ē cā omnis peccati. ¶ P̄. Aug. ſuper illud ps. Incēſa igni ⁊ ſuffoſſa. dicit ꝙ oē pctm̄ ē ex amore male iflāmāte vel ex timore male humiliāte: nō gº ſolus amor ſui ē cā peccati. ¶ P̄. Sic hō peccat qnq; pp inordinatū ſui amorē: ita ēt interdū peccat pp inordinatū amorē ꝓximi: gº amor ſui nō ē cā oīs pctī. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ Aug. dicit. 14. de ci. dei. ꝙ amor ſui vſq; ad ꝯtēptū dei fac̄ ciuitatē babylonis. ſʒ p quodlibʒ pctm̄ ptinet hō ad ciuitatē babylonis. gº amor ſui ē cā oīs pctī.

¶ Rn̄º. dōm ꝙ ſic ſupra dcm̄ ē: ꝓpria ⁊ p ſe cā peccati accipienda ē ex pte ꝯuerſionis ad cōmutabile bonū: ex q̄ qdē pte oīs act⁹ pctī ꝓcedit ex aliquo inordinato appetitu alicui⁹ tpalis boni. ꝙ aūt aliqs appetat inordinate aliqđ tēporale bonū ꝓcedit ex hº ꝙ iordinate amat ſeipʒ: hº. n. eſt amare aliquē velle ei bonū. Vn̄ manifeſtū ē ꝙ inordinat⁹ amor ſui ē cā oīs pctī. ¶ Ad pᵐ gº dōm ꝙ amor ſui ordinatus ē debit⁹ ⁊ nālis: ita. ſ. ꝙ velit ſibi bonū qđ congruit ſʒ amor ſui inordinat⁹ q pducit ad ꝯtēptū dei ponit̄ eē cā pctī ſm Aug. ¶ Ad 2ᵐ dōʒ ꝙ ꝯcupiſcētia q̄ aliqs appetit ſibi bonū reducit̄ ad amorē ſui ſicut ad cāʒ: vt iā dcm̄ ē. Ad 3ᵐ dōm ꝙ aliqs dr̄ amare ⁊ illud bonū qđ optat ſibi ⁊ ſe cui bonū optat. Amor igit̄ ſm ꝙ dr̄ ei⁹ eē quod optatur: puta ꝙ aliqs dr̄ amare vinū vel pecuniā: recipit ꝓ cā timorē q ptinet ad fugā mali: oē. n. pctm̄ ꝓuenit vel ex inordinato appetitu alicui⁹ boni: vel ex inordinata fuga alicuius mali: ſʒ vtrūq; horꝝ reducit̄ ad amorē ſui: pp hº. n. hō vel appetit bona vel fugit mala: q: amat ſeipʒ. ¶ Ad 4ᵐ dōm ꝙ amic⁹ ē qſi alter ipſe: ⁊ ideo quod peccatur ꝓpt̄ amorem amici: videtur propter amorem ſui peccari.

Ad quintuʒ ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ incōueniēt̄ ponant̄ cāe pctōꝝ eē ꝯcupiſcentia carnis: ꝯcupiſcētia oculoꝝ: ⁊ ſupbia vite: q: ſʒ aplm. 1. ad Thi. vltimo. Radix oīuʒ maloꝝ ē cupiditas. ſʒ ſupbia vite ſub cupiditate nō ꝯtinet̄. gº nō dʒ poni int̄ cās pctōꝝ. ¶ P̄. Cōcupiſcētia carnis maxie ex viſione oculoꝝ excitatur: ſʒ illđ Daniel. 13. Spēs decepit te. gº nō dʒ diuidi cōcupiſcētia oculoꝝ ꝯ ꝯcupiſcētiā carnis. ¶ P̄. Cōcupiſcētia ē delectabilis appetit⁹. vt ſupra habitū ē: delectationes āt ꝯtingūt nō ſolū ſʒ viſum: ſʒ ēt ſʒ alios ſenſus. gº deberet ēt poni ꝯcupiſcētia audit⁹ ⁊ alioꝝ ſenſuū. ¶ P̄. Sicut hō inducit̄ ad peccādū ex inordinata ꝯcupiſcētia boni: ita etiā ex inordinata fuga mali: vt dcm̄ ē: ſʒ nihil hic enūeret̄ pertinēs ad fugā mali: gº inſufficiēt̄ cāe pctōꝝ tangūt̄. ¶ P̄. Sʒ ꝯ ē qđ dr̄. 1. Jo. 2. Oē qđ ē in mūdo: aut ē ꝯcupiſcētia carnis: aut ē ꝯcupiſcētia oculoꝝ: aut ſupbia vite. In mūdo āt dr̄ aliqd eē pp pctm̄: vn̄ ⁊ ibidē dic̄ ꝙ tot⁹ mūd⁹ i maligno poſit⁹ ē: gº p̄dcā tria ſūt cāe pctōꝝ. ¶ Rn̄º. dōʒ ꝙ ſic iā dcm̄ ē: iordinat⁹ amor ſui ē cā oīs pctī. i amore āt ſui includit̄ iordinat⁹ appetit⁹ boni: vnuſqſq;. n. appetit bonuʒ ei quē amat. Vn̄ māifeſtū ē ꝙ iordinat⁹ appetit⁹ bōi ē cā oīs pctī: bonū āt duplr̄ ē obʒ ſēſibilis appetit⁹: i q̄ ſūt anie paſſiones q̄ ſūt cā pctī. Vno mō abſolute ſʒ ꝙ ē obʒ concupiſcibilis. Alio° ſub rōe ardui ꝓut ē obʒ iraſcibilis: vt ſupra dcm̄ ē. Eſt āt duplex ꝯcupiſcētia: ſic ſupra hitū ē. vna qdē nālis q̄ ē coꝝ qb⁹ nā corpis ſuſtētat̄: ſiue ꝗ̄tū ad conſeruationē idiuidui: ſicut cib⁹ ⁊ pot⁹ ⁊ alia hmōi: ſiue ꝗ̄tū ad ꝯſeruationē ſpēi: ſicut in venereis: ⁊ horum inordinat⁹ appetit⁹ dr̄ ꝯcupiſcētia carnis. Alia eſt ꝯcupiſcentia aīalis: eoꝝ. ſ. q̄ p ſenſum carnis ſuſtentatiōeʒ aut delectatiōeʒ nō

afferunt: ſed ſunt delectabilia ſm̄ apprehẽſionẽ imaginationis aut alicuius hm̄oi acceptionis ſicut ſunt pecunia: ornatus veſtium: ⁊ alia hm̄oi. ⁊ hec quidẽ animalis concupiſcentia vocatur concupiſcẽtia oculorũ: ſiue intelligatur concupiſcentia oculoꝝ. i. ipſius viſionis q̄ fit per oculos vt referatur ad curioſitatem ſm̄ ꝙ Aug. exponit in. 10. cõfeſ. ſiue referatur ad cõcupiſcentiam rerum q̄ exteriꝰ oculis ꝓponūtur vt referatur ad cupiditatẽ ſm̄ ꝙ ab alijs exponitur. Appetitus autẽ inordinatus boni ardui pertinet ad ſuperbiam vite: nam ſuperbia ẽ appetitꝰ inordinatus excellentie: vt inferius dicetur. Et ſic patꝫ ꝙ ad iſta tria reduci pñt oẽs paſſiones que ſũt cauſa peccati: nã ad duo prima reducuntur oẽs paſſiones concupiſcibilis. ad tertiũ autē oẽs paſſiones iraſcibilis: qd̄ ideo nõ diuiditur in duo: quia oẽs paſſiões iraſcibilis cõformantur concupiſcentie animali. ¶ Ad ꝑmum ergo dd̄m ꝙ ſm̄ ꝙ cupiditas importat vl'r appetitum cuiuſlibet boni: ſic etiã ſuperbia vite continetur ſub cupiditate: quõ autē cupiditas ſm̄ ꝙ eſt ſpãle vitium qd̄ auaritia nominatur ſit radix oium peccatorum infra dicetur. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m ꝙ concupiſcentia oculoꝝ non dicitur hic concupiſcẽtia oium reꝝ que videri oculis pñt: ſed ſolum eaꝝ in qbus nõ queritur delectatio carnis que ẽ ſm̄ tactum: ſed ſolũ delectatio oculi. i. cuiuſcũq; apprehẽſiue virtutis. ¶ Ad 3m dicẽdũ ꝙ ſenſus viſus eſt excellentior inter oẽs alios ſenſus ⁊ ad plura ſe extendẽs. vt dicitur in ꝑmo metaphyſice: ⁊ id̄o nomẽ eiꝰ trãſfert̄ ad oẽs alios ſenſus ⁊ ēt ad oẽs interiores apprehẽſiões: vt Aug. dicit in lib. de verbis dñi. ¶ Ad 4m dicẽdū ꝙ fuga mali cãtur ex appetitu boni: vt ſupra dictũ eſt: ⁊ id̄o ponũt ſolum paſſiones inclinantes ad bonum tanq̄ cauſe earum q̄ faciunt inordinate fugam mali.

Ad ſextuꝫ ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ peccatũ nõ alleuietur ꝓpter paſſionē. Augmẽtum. n. cauſe auget effectum: ſi. n. calidum diſſoluit magis calidũ magis diſſoluit: ſed paſſio ẽ cauſa peccati: vt dictum eſt. ergo q̄to ẽ intẽſior paſſio tanto ẽ maius peccatũ: paſſio igitur nõ minuit peccatũ ſed auget. ¶ Pꝫ. ſicut ſe habꝫ paſſio bona ad meritum: ita ſe hꝫ mala paſſio ad peccatū: ſed bona paſſio auget meritũ: tãto eñ aliqs magis vꝫ mereri q̄to ex maiori miſericordia paupi ſubuenit: ergo etiã mala paſſio magis aggrauat peccatum q̄ alleuiet. ¶ Pꝫ. Quãto intẽſiori voluntate aliquis facit peccatũ tanto grauius videt̄ peccare: ſed paſſio impellens voluntatē facit eam vehementius ferri in actũ peccati: ergo paſſio aggrauat peccatũ. ¶ Sed contra. paſſio ipſa cõcupiſcentie vocatur tentatio carnis: ſed q̄to aliquis maiori tentatione proſternitur tanto minus peccat: vt pꝫ per Augu. ergo paſſio diminuit peccatũ. ¶ Rñ°. dd̄m ꝙ peccatũ eẽntialiter cõſiſtit in actu liberi arbitrij qd̄ ẽ facultas voluntatis ⁊ rõnis: paſſio ãt ẽ motus appetitus ſenſitiui: appetitus ãt ſenſitiuꝰ põt ſe hẽre ad liberũ arbitriũ ⁊ añter ⁊ ꝯñr. Antecedẽter quidem ſꝫ ꝙ paſſio appetitus ſenſitiui trahit vel inclinat rõnem vl' voluntatẽ: vt ſupra dictũ ẽ. Cõſequenter ãt ſm̄ ꝙ motus ſuperioꝝ viriũ ſi ſint vehementes redundant in inferiores: non enim poteſt voluntas intẽſe moueri in aliquid quin excitetur aliqua paſſio in appetitu ſenſitiuo. Si igitur accipiatur paſſio ſm̄ ꝙ ꝓcedit actũ peccati: ſic neceſſe ẽ ꝙ diminuat peccatũ: actus enim in tm̄ ẽ peccatum inquantũ eſt voluntariũ ⁊ in nobis exiſtens: eẽ autẽ aliquid i nobis dicit̄ per rõnem ⁊ volũtatem: vnde quãto rõ ⁊ volũtas ex ſe aliquid agunt nõ ex ĩpulſu paſſionis magis eſt volũtarium ⁊ in nobis exiſtẽs: ⁊ ſꝫ hoc paſſio minuit peccatum inquãtũ minuit voluntariũ: paſſio aũt ꝯñs non diminuit peccatũ: ſed magis auget vel potius eſt ſignū magnitudinis eius inq̄tũ. ſ. demonſtrat intẽſionẽ voluntatis ad actum peccati: ⁊ ſic verũ ẽ ꝙ quãto aliquis maiori libidine vel concupiſcentia peccat tãto magis peccat. ¶ Ad ꝑmũ ergo dicẽdũ ꝙ paſſio ex cauſa peccati ex pte cõuerſionis: grauitas autẽ peccati magis attendit̄ ex parte auerſionis: que qdẽ ex conuerſione ſeqtur per accidens. i. preter intentionẽ peccantis: cauſe aũt per accñs augmentate non augmentant effectꝰ: ſed ſolũ cãe per ſe. ¶ Ad ſcd̄m dd̄m ꝙ bona paſſio conſequẽs iudicium rõnis augmẽtat meritum: ſi aũt precedat: vt. ſ. hõ magis ex paſſiõe q̄ ex iudicio rõni moueatur ad bene agẽdũ: talis paſſio diminuit bonitatẽ ⁊ laudem actꝰ. ¶ Ad tertiũ dicẽdũ ꝙ ⁊ſi motꝰ voluntatis ſit intenſior ex paſſione incitatus: non tñ ita eſt voluntatis ꝓprius: ſicut ſi ſola rõne moueret̄ ad peccãdum.

Ad ſeptimum ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ paſſio totaliter excuſet a peccato. Quicqd enim cãt inuoluntariũ excuſat totaliter a peccato: ſed concupiſcentia carnis que ẽ quedã paſſio cauſat inuoluntarium: ſm̄ illud Gal. 5. Caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpiritum vt non quecũq; vultis illa faciatis. ergo paſſio totaliter excuſat a peccato. ¶ Pꝫ. Paſſio cauſat ignorantiam quãdam in particulari: vt dcm̄ eſt: ſed ignorantia particularis totaliter excuſat a peccato: ſicut ſupra hītum eſt. ergo paſſio totaliter excuſat a peccato. ¶ Pꝫ. Infirmitas anime grauior ẽ q̄ infirmitas corpis: ſed infirmitas corpis totalr̄ excuſat a pctõ: vt pꝫ in freneticis. ergo multo magis paſſio q̄ ẽ ĩfirmitas aĩe. ¶ Sꝫ ꝯ ẽ ꝙ apl's Ro. 7. vocat paſſiones pctõꝝ nõ niſi quia peccata cãnt: quod non eẽt ſi a pctõ totalr̄ excuſarent. ergo paſſiones nõ totalr̄ a pctõ excuſãt. ¶ Rñ° dd̄m ꝙ ſm̄ hoc ſolũ actus aliquis qui de genere ſuo eſt malus totalr̄ a pcõ excuſat̄ ꝙ totalr̄ inuolũtariꝰ redditur: vñ ſi ſit talis paſſio q̄ totalr̄ inuolũtariũ reddat actũ ſequẽtẽ totalr̄ a pctõ excuſat: alioqn non totalr̄. ¶ Circa qd̄ duo cõſiderãda vident̄. Prio qdẽ ꝙ aliqd põt eẽ volũtariũ vel ſm̄ ſe: ſicut qñ volũtas directe in ipm̄ fert̄: vel ſm̄ ſuã cãm: qñ volũtas fert̄ in cãm ⁊ nõ in effectũ: vt pꝫ i eo qui volũtarie inebriat̄: ex hoc. n. q̄ſi volũtariũ ei imputat̄ qd̄ ꝑ ebrietatẽ cõmittit. ¶ Scd̄o cõſiderãdū ẽ ꝙ aliqd dr̄ volũtariũ directe ⁊ indirecte: directe qdẽ id in qd̄ volũtas fert̄. indirecte aũt illud qd̄ volũtas potuit ꝓhibere: ſed nõ ꝓhibet: ſm̄ hoc igit̄ diſtinguẽdũ eſt: q: paſſio qñq; qdē ẽ tãta ꝙ totalr̄ aufert vſū rõnis: ſicut pꝫ in his qui ꝓꝑ amorẽ vel irã inſaniũt. ⁊ tũc ſi talis paſſio a ꝑncipio fuerit volũtaria: imputat̄ actꝰ ad peccatũ q: ẽ volũtariꝰ in ſua cã: ſicut ēt de ebrietate dictũ ẽ. Si võ cã nõ fuerit volũtaria: ſꝫ nãlis puta cũ aliqs ex egritudine vel aliqua huiuſmodi cã incidit in talẽ paſſionem que totalr̄ aufert vſū rõnis: actus oĩo reddit̄ inuolũtarius: ⁊ ꝑ cõſequẽs totalr̄ a pcõ excuſatus. Qñq; vero paſſio nõ eſt tãta ꝙ totalr̄ itercipiat vſū rõnis ⁊ tũc rõ põt paſſionẽ excludere diuertẽdo ad alias cogitationes: vel impedire ne ſuũ cõſequat̄ effectũ: q: mẽbra non applicant̄ opari niſi ꝑ cõſenſū rõnis: vt ſupra dictū ẽ: vñ talis paſſio nõ totalr̄ excuſat a pcõ. ¶ Ad ꝑm ergo dd̄m ꝙ hoc qd̄ dr̄. Ut nõ quecũq; vultis illa faciatis. nõ ẽ referendũ ad ea q̄ fiũt ꝑ exteriorẽ actũ: ſꝫ ad interiorẽ cõcupiſcẽtie motũ. vellet. n. hõ nũq̄ cõcupiſcere malũ: ſicut etiã exponit̄ id qd̄ dr̄ Ro. 7. Qd̄ odi malũ illud facio. vel põt referri ad volũtatẽ ꝑcedẽtẽ paſſionẽ: vt pꝫ in cõtinẽtibꝰ q ꝯ ſuũ ꝓpoſitũ agũt ꝓꝑ ſuã cõcupiſcẽtiã. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dd̄ꝫ ꝙ ignorãtia ꝑticularis q̄ totalr̄ excuſat ẽ ignorãtia circũſtãtie: quã qdẽ qs ſcire nõ põt debita diligentia adhibita: ſꝫ paſſio cãt ignorãtiã iuris in ꝑticulari dũ ĩpedit applicationē cõis ſcie ad particularẽ actũ quã qdẽ paſſionem ratio repellere poteſt: vt dictũ eſt. ¶ Ad tertiũ dd̄m ꝙ infirmitas corpis eſt inuoluntaria: eſſet autem ſimile ſi eſſet voluntaria: ſicut de ebrietate dictum eſt: que eſt quedã corporalis infirmitas.

Ad octauum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pcñ qd̄ ẽ ex paſſione nõ poſſit eẽ mortale. Veniale. n. pcñ diuidit̄ ꝯ mortale: ſꝫ pcñ qd̄ eſt ex infirmitate ẽ veniale: cũ habeat in ſe cãꝫ venie: cũ igit̄ peccatũ qd̄ eſt ex paſſione ſit ex infirmitate: videtur ꝙ nõ poſſit eẽ mortale. ¶ Pꝫ. Cã nõ ẽ potior effectu: ſꝫ paſſio nõ põt eẽ pcñ mortale: nõ. n. i ſẽſualitate ẽ pcñ mortale: vt ſupra habitũ ẽ. ergo pcñ qd̄ ẽ ex paſſione nõ poteſt eẽ mortale. ¶ Pꝫ. Paſſio abducit a rõne: vt ex dictis pꝫ: ſed rõnis eſt conuerti ad deũ vel auerti a deo: in quo cõſiſtit rõ pci mortalis: pcñ ergo qd̄ ẽ ex paſſione nõ põt eẽ mortale. ¶ Sꝫ ꝯ ẽ qd̄ apl's dicit Ro. 7. ꝙ paſſiões pcõꝝ opant̄ i mẽbris nr̄is ad fructificãdũ morti: hoc aũt ẽ ꝓpriũ mortalis pci ꝙ fructificet morti. ergo pcñ qd̄ ẽ ex paſſiõe põt eẽ mortale.

¶ Rn̄ᵒ. dōm ꝙ pctm̄ mortale vt ſupra dictū ē: ꝯſiſtit in auerſione ab vltimo fine q eſt deus: q̄ qdem auerſio pertinet ad rationē deliberantē: cuius ē eſt ordinare in finem: hᵒ igitur ſolū modo poteſt ꝯtingere ꝙ inclinatō aīe ī aliqd quod ꝯriatur vltimo fini nō ſit pctm̄ mortale: q: rō deliberans nō pōt occurrere: quod ꝯtingit in ſubitis motibus. Cū aūt ex paſſione aliquis ꝓcedit ad actū pcti vel ad conſenſum deliberatū: hoc nō fit ſubito: vñ rō deliberās pōt hic occurrere: pōt enim excludere vel ſaltē īpedire paſſionez: vt dctm̄ ē. vñ ſi nō occurrat ē pctm̄ mortale: ſicut videmᵘ ꝙ multa homicidia ⁊ multa adulteria per paſſionē cōmittuntur. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ veniale dicit᷑ tripliciter. Uno mō ex cā: q: ſ. hꝫ aliquā cāꝫ venie que diminuit peccatū: ⁊ ſic pctm̄ ex infirmitate vel ignorantia dr̄ veniale. Alio modo ex euentu: ſicut oē pctm̄ per pn̄iam fit veniale .i. veniam cōſequtur. Tertio mō dicit᷑ veniale ex genere: ſicut vbū ocioſum ⁊ hoc ſolū veniale opponit᷑ mortali: obiectio aūt ꝓcedit de primo. ¶ Ad 2ᵐ dōm ꝙ paſſio eſt cā pcti ex pte ꝯuerſionis: qd̄ aūt ſit mortale ē ex parte auerſionis: que ꝑ acciñs ſeqt᷑ ad ꝯuerſionē: vt dctm̄ eſt: vnde rō nō ſeqtur. ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ rō non ſemꝑ in ſuo actu totalit᷑ a paſſione impedit᷑. vnde remanet ei liberꝫ arbitrium: vt poſſit auerti vel conuerti ad deum: ſi aūt totaliter tolleret᷑ vſus rōnis iam non eſſet peccatū nec mortale nec veniale.

¶ Queſtio lxxviij.

d **Einde** conſiderandū ē de cā pcti q̄ ē ex pte voluntatis q̄ dr̄ malicia. ¶ Et circa hoc q̄rūtur quatuor. Primo vtrū aliqs poſſit ex certa malicia ſeu induſtria peccare. 2ᵒ vtrū qcūqꝫ peccat ex hītu peccet ex certa malicia. 3ᵒ vtrꝫ quicūqꝫ peccat ex certa malicia peccet ex habitu. 4ᵒ vtrum ille qui peccat ex certa malicia grauiᵘ peccet q̄ʒ ille qui peccat ex paſſione.

Ad primū ſic ꝓcedit᷑. Ui: ꝙ nullus peccet ex īduſtria ſiue ex certa malicia. Ignorantia enim opponit᷑ induſtrie ſeu certe malicie: ſꝫ oīs malus ē ignorans ſm pħm: ⁊ ꝓuer. 14. dr̄. Errant q operāt᷑ malum. gᵒ nullus peccat ex certa malicia. ¶ P̄. Diony. dicit. 4. c. de di. no. ꝙ nullus intēdēs ad malū operat᷑. ſed hoc vr̄ eē peccare ex malicia intēdere malū in peccādo: qd̄ enim ē p̄ter intentionem eſt quaſi ꝑ accidēs ⁊ nō denoiat actum. ergo nullus ex malicia peccat. ¶ P̄. Malicia ipſa peccatum eſt. ſi igitur malicia ſit cā pcti ſeqt᷑ ꝙ pctm̄ ſit cā pcti infinitū: qd̄ ē incōueniēs. nullus igitur ex malicia peccat. ¶ Sed ꝯ ē qd̄ dicit᷑ Job. 34. Quaſi de īduſtria receſſerūt a deo ⁊ vias eiᵘ intelligere noluerūt. ſꝫ recedē a deo ē peccare. ergo aliq peccāt ex induſtria ſeu ex certa malicia ¶ Rn̄ᵒ. dōm ꝙ hō ſicut ⁊ q̄libet alia res nāliter hꝫ appetitū boni. vñ ꝙ ad malū eius appetitus declinet ꝯtingit ex aliq̄ corruptione ſeu inordinatiōe in aliquo p̄ncipiorꝫ hoīs: ſic. n. in actionibᵘ rerꝫ nālium pctm̄ inuenit᷑: p̄ncipia aūt humanorꝫ actuū ſunt intellectᵘ ⁊ appetitus tā rōnalis q dicit᷑ volūtas: q̄ʒ ſenſitiuᵘ. Pctm̄ igit᷑ in humanis actibus ꝯtingit qn̄qꝫ ſicut ex defectu intellectus: puta cū aliqs ꝑ ignorātiam peccat: ⁊ ex defectu appetitus ſenſitiui: ſicut cū aliqs ex paſſione peccat. Ita ē ex defectu voluntatis qui ē inordinatio ipſius. Eſt aūt volūtas inordinata qn̄ minus bonum magis amat: ꝯñs aūt ē vt aliquis eligat pati detrimentum ī bono minus amato ad hoc ꝙ potiatur bono magis amato: ſic cū hō vult pati abſciſionē mēbri ē ſcient᷑ vt ꝯſeruet vitā quā magis amat. Ita ꝑ hūc modū q̄ñdo aliq̄ inordinata volūtas aliqd̄ bonū tp̄ale plus amat: puta diuitias vel voluptatē q̄ʒ ordinē rōis vel legis diuīe vl᷑ charitatem dei vel aliqd hmōi: ſeqtur ꝙ velit diſpendiū pati in aliq̄ ſpūalium bonorꝫ vt potiat᷑ aliquo tp̄ali bono: nihil aūt ē aliō malum q̄ʒ ꝑuatio alicuiᵘ boni: ⁊ ſm hoc aliqs ſcient᷑ vl᷑ aliqd̄ malū ſpūale qd̄ ē malū ſimplr̄: per quod bonū ſpūale priuatur vt bono tp̄ali potiat᷑. Uñ dicit᷑ ex certa malicia vl᷑ ex induſtria peccare q̄ſi ſcient᷑ malū eligēs. ¶ Ad p̄mū ergo dōm ꝙ ignorātia qn̄qꝫ qdē excludit ſciam qua aliqs ſimpliciter ſcit hoc eē malū qd̄ agit᷑: ⁊ tūc dr̄ ex ignorātia peccare: qn̄qꝫ aūt excludit ſciam qua homo ſcit hoc nō eē malum: ſicut cū ex paſſione peccat᷑: quādoqꝫ aūt excludit ſciētiam qua aliqs ſcit hoc malum non ſuſtinendum eē ꝓpter cōſecutionē illius boni: ſcit tñ ſimpliciter hoc eē malum: ⁊ ſic dr̄ ignorare q̄ ex certa malicia peccat. ¶ Ad 2ᵐ dicenduꝫ ꝙ malū nō pōt eē ſm ſe intentum ab aliquo: pōt tamē eē intentum ad vitādum aliud malū: vel ad conſequendum aliud bonū: vt dctm̄ ē: ⁊ in tali caſu aliqs eligeret ꝯſeq bonū ꝑ ſe intētū abſqꝫ hᵒ ꝙ pateret᷑ detrimentū alteriᵘ boni ſicut aliqs laſciuᵘ vellet frui delectatiōe abſqꝫ offenſa dei: ſed duobᵘ ꝓpoſitis magis vult peccādo incurrere offenſā dei q̄ʒ delectatiōe p̄uet᷑. ¶ Ad 3ᵐ dōm ꝙ malicia ex qua aliqs dr̄ peccare pōt intelligi malicia hītualis: ſꝫ ꝙ hītus malus a pħo noīat᷑ malicia ſicut hītus bonus noīat᷑ vtus ⁊ ſm hoc aliquis dr̄ ex malicia peccare: quia peccat ex inclinatione hītus. Pōt ē intelligi malicia actualis ſiue ipſa mali electio malicia noīetur: ⁊ ſic dr̄ aliqs ex malicia peccare inq̄ʒtū ex mali electione peccat: ſiue ē malicia dicat᷑ aliq̄ p̄cedēs culpa ex q̄ orit᷑ ſubſequēs culpa: ſic cū aliqs impugnat fraternā grām ex inuidia: ⁊ tūc idē nō ē cā ſuipſius: ſed actᵘ interior ē cā actᵘ exterioris: ⁊ vnū pctm̄ ē cā alteriᵘ non tñ in infinitū: q: ē deuenire ad aliqd̄ p̄mū peccatū qd̄ nō cātur ex aliquo p̄ori pctō: vt ex ſupra dictis pꝫ.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit᷑. Ui: ꝙ non oīs qui peccat ex hītu peccet ex certa malicia. Pctm̄. n. quod ē ex certa malicia videtur eē grauiſſimuꝫ: ſed qn̄qꝫ hō aliquod leue peccatum cōmittit ex hītu ſicut cum dicit verbū ocioſum: nō ergo oē pctm̄ quod ē ex habitu ē ex certa malicia. ¶ P̄. Actᵘ ex hītu ꝓcedētes ſūt ſimiles actibᵘ ex qbᵘ hītus generant᷑: vt dicit in. 2. ethi. ſed actᵘ p̄cedētes hītū vitioſum non ſūt ex certa malicia: ergo ē pctā q̄ ſūt ex hītu nō ſunt ex certa malicia. ¶ P̄. In his q̄ aliqs ex certa malicia cōmittit gaudet poſtq̄ʒ commiſit ſm illud ꝓuer. 2. Qui letant᷑ cū male fecerint ⁊ exultāt in rebᵘ peſſimis. ⁊ hoc iō: q: vnicuiqꝫ ē delectabile cū ꝯſeqt᷑ id qd̄ intēdit: ⁊ q operat᷑ quod ē ei quodāmodo cōnāle ſm habitū: ſed ille q peccant ex hītu poſt peccatum cōmiſſuꝫ dolēt. penitudine. n. replent᷑ praui. i. hn̄tes habitū vitioſū vt dr̄ in. 9. ethi. gᵒ pctā que ſunt ex hītu non ſunt ex certa malicia. ¶ Sꝫ ꝯ pctm̄ ex certa malicia dr̄ eē qd̄ eſt ex electiōe mali: ſꝫ vnicuiqꝫ ē eligibile id ad quod īclinatur per ꝓprium habitū: vt dr̄ in. 6. ethi. de hītu virtuoſo. gᵒ pctm̄ quod ē ex hītu ē ex certa malicia. ¶ Rn̄ᵒ. dōꝫ ꝙ nō ē ideꝫ peccare habētē hītū: ⁊ peccare ex habitu. Uti. n. habitu ñ ē neceſſariū: ſed ſubiacet volūtati habētis: vñ ⁊ habitᵘ diffinitur eē quo quis vtit᷑ cū voluerit: ⁊ iō ſicut pōt ꝯtinger ꝙ aliqs hn̄s hītum vitioſum ꝓrūpat ī actū virtutis: eo ꝙ rō nō totalr̄ corrūpit᷑ ꝑ malū hītū: ſꝫ aliqd eiᵘ integrꝫ manet: ex quo ꝓuenit ꝙ pctm̄ aliq̄ operat᷑ de genere bonorꝫ: ita ē pōt ꝯtingere ꝙ aliqs hn̄s hītū vitioſum: interdū non ex habitu operetur: ſed ex paſſiōe inſurgente vl᷑ ē ex ignorantia: ſed qn̄cunqꝫ vtitur habitu vitioſo neceſſe ē ꝙ ex certa malicia peccet: quia vnicuiqꝫ habēti habitū eſt per ſe diligibile id quod ē ei conueniens ſm ꝓprium habitum: q: ſic fit ei quodāmodo cōnāle ſm ꝙ ꝯſuetudo ⁊ habitᵘ vertitur in naturam. hoc autem qd̄ eſt alicui conueniens ſm habitum vitioſum: eſt id qd̄ excludit bonū ſpūale: ex quo ſeqtur ꝙ hō eligat malū ſpūale vt adipiſcatur bonum qd̄ ē ei ſꝫ hītū ꝯueniēs: ⁊ hoc ē ex certa malicia peccare. Uñ māifeſtū ē ꝙ qcūqꝫ peccat ex hītu peccet ex certa malicia ¶ Ad p̄ᵐ gᵒ dōm ꝙ pctā venialia nō excludūt bonū ſpirituale qd̄ ē gr̄a dei vel charitas: vñ nō dn̄r mala ſimplr̄: ſꝫ ſꝫ qd ⁊ ꝓpter hᵒ nec hitᵘ ipſorꝫ pn̄t dici ſimplr̄ mali: ſꝫ ſoluꝫ ſꝫ qd. ¶ Ad 2ᵐ dōm ꝙ actᵘ q ꝓcedūt ex habitibᵘ ſūt ſimiles ſm ſpēm actibus ex qbus habitᵘ generātur. differunt tñ ab eis ſicut perfectuꝫ ab imperfecto: ⁊ talis ē differentia peccati quod cōmittitur ex certa malicia ad peccatū qd̄ cōmittitur ex aliqua paſſione. ¶ Ad tertium dicēdum ꝙ ille qui peccat ex habitu ſemper gaudet ꝺ hoc quod ex habitu operatur q̄ʒdiu habitu vtitur: ſed q: pōt habitu nō vti: ſed per rōnem que nō eſt totalr̄ corrupta aliquid aliud meditari: pōt contingere ꝙ nō vtens habitu doleat de hᵒ

quod per habitum cōmiſit: plerūqȝ tamen tales penitent
de peccato: non quia eis peccatum ſm ſe diſpliceat: ſȝ ꝓꝑ
aliquod incōmodum quod ex peccato incurrunt.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Ui ꝙ quicunqȝ peccat
ex certa malicia peccet ex habitu. Di
cit enim phs in .5. ethi. ꝙ non ē cuiuſlibet iniuſta facere q̄
liter iniuſtus facit .ſ. ex electione: ſed ſoluȝ habētis habitū:
ſed peccare ex certa malicia ē peccare ex electione mali: vt
dictuȝ eſt. ergo peccare ex certa malicia nō ē niſi habentis
habitū. ¶ P̄. Origines dicit in ꝑmo ꝑiarchon: ꝙ non ad
ſubitū qs euacuaꝛ aut deficit: ſed paulatim ꝑ ꝑtes defluē/
re neceſſe ē: ſed maximꝰ defluxus eē videꝛ: vt aliqs ex cer
ta malicia peccet. ergo nō ſtatim a ꝑncipio: ſȝ ꝑ multā con
ſuetudinem ex qua hītus generari poteſt. aliqs ad hoc de
uenit vt ex certa malicia peccet. ¶ P̄. Q̄ñcūqȝ aliqs ex cer
ta malicia peccat: oȝ ꝙ ipſa voluntas de ſe inclineꝛ ad ma/
lum qđ eligit: ſed ex nā potētie nō inclinatur hō ad maluȝ
ſed magis ad bonū. ergo oꝑȝ ſi eligit malū ꝙ hoc ſit ex ali
quo ſuperueniēti qđ eſt paſſio vel habitus: ſed q̄ñdo aliqs
peccat ex paſſione: non peccat ex certa malicia: ſed ex infir/
mitate. vt dictū eſt. ergo q̄ñcūqȝ aliqs peccat ex certa ma/
licia: oꝑȝ ꝙ peccet ex habitu. ¶ Sed ꝯ. ſicut ſe hȝ habitꝰ
bonus ad electionē boni: ita hītus malus ad electionē ma/
li: ſȝ q̄ñqȝ aliqs nō hñs habitū virtutis eligit id qđ ē bonū
ſm virtuteȝ. ergo ēt q̄ñqȝ aliquis non habens habitū vi/
tioſum pōt eligere malum: qđ ē ex certa malicia peccare.
¶ Rñº. dōm ꝙ voluntas alr̄ ſe hȝ ad bonum ⁊ aliter ad
malum: ex nā. n. ſue potentie inclinatur ad bonū rōnis ſi/
cut ad ꝓpriū obm: vñ ⁊ oē pctm̄ dicitur eē ꝯ naturā. ꝙ gº
in aliquod malū voluntas eligendo inclineꝛ: oꝑȝ ꝙ aliun/
de contingat. Et q̄ñqȝ qdem contingit ex defectu rōnis: ſicꝫ
cum aliquis ex ignorantia peccat. Q̄ñqȝ āt ex impulſu ap/
petitus ſenſitiui: ſicut cū peccat ex paſſione. ſed neutꝝ hoꝝ
ē ex certa malicia peccare: ſed tūc ſolū ex certa malicia ali/
quis peccat: q̄ñdo ipſa voluntas ex ſeipſa moueꝛ ad malū:
qđ pōt contingere dupliciter. Uno qdē mō per hoc ꝙ hō
hȝ aliquā diſpōnem corruptā inclinantem ad malū: ita ꝙ
ſm illam diſpōnem fit hoī quaſi conueniens ⁊ ſimile ali/
quod malū: ⁊ in hoc rōne conuenientie tendit volūtas q̄ſi
in bonum: q: vnūquodqȝ ſm ſe tendit in id quod ſibi ē cō
ueniens: talis autem diſpoſitio corrupta vel eſt aliqs habi
tus acqſitus ex conſuetudine q̄ vertitur in nām: vel ē aliq̄
egritudinalis hītudo ex ꝑte corpis: ſicut aliquis habens q̄ſ
dam nāles inclinationes ad aliqua peccata ꝓpter corrupti
onem nāe in ipſis. Alio mō contingit ꝙ volūtas ꝑ ſe tēdit
in aliqđ malū per remotiōem alicuius ꝓhibētis: puta ſi ali
quis ꝓhibeat peccare: non q: pctm̄ ei ſm ſe diſpliceat ſed
ꝓpter ſpem vite eterne vl̄ ꝓpter timorē gehēne: remota
ſpe per deſperatiōem vel timore ꝑ ꝑſumptiōem: ſeqꝛ ꝙ
ex certa malicia quaſi abſqȝ freno peccet. Sic igiꝛ patȝ ꝙ
pctm̄ qđ ē ex certa malicia ſemꝑ ꝑſuppōit in hoīe aliquaȝ
inordinationē: q̄ tñ non ſemꝑ ē habitus: vnde nō ē neceſſa
rium ꝙ qcūqȝ peccat ex certa malicia peccet ex habitu.
¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ oꝑari q̄liter iniuſtus oꝑatur nō
ſolū ē oꝑari iniuſta ex certa malicia: ſed ēt delectabiliter ⁊
ſine graui reniſu rōnis: quod nō ē niſi eius qui hȝ habitū
¶ Ad ſcōm dōm ꝙ non ſtatim ad hoc aliquis labitur ꝙ
ex certa malicia peccet: ſed preſupponiꝛ aliquid qđ tñ non
ſemper ē habitus: vt dictū eſt. ¶ Ad 3m dōm ꝙ illud ꝓꝑ
quod voluntas inclinatur ad malum non ſemper habitus
eſt vel paſſio: ſed quiddam aliud: vt dictuȝ eſt. ¶ Ad 4m
dōm ꝙ nō ē ſilis rō đ electiōe boni ⁊ de electione mali: q:
malum nunq̄ eſt ſine bono nature: ſed bonum poteſt eſſe
ſine malo culpe perfecto.

Ad quartum ſic ꝓceditur. Uideꝛ ꝙ ille qui
peccat ex certa malicia nō pec
cet grauius q̄ȝ ille qui peccat ex paſſione. Ignorantia eniȝ
excuſat peccatū vel in toto vel in parte: ſed maior ē ignorā
tia ī eo qui peccat ex certa malicia q̄ȝ ī eo q̄ peccat ex paſ/
ſione. nam ille qui ex certa malicia patitur ignorantiā prin/
cipij que ē maxima: vt phs dicit in .7. ethi. hȝ enim malaȝ
exiſtimationē de fine q̄ eſt principiū in oꝑatiuis. ergo ma/
gis excuſatur a pctō q̄ peccat ex certa malicia q̄ȝ ille q̄ pec/
cat ex paſſione. ¶ P̄. Quanto aliqs hȝ maius impellens
ad peccandum: tāto minus peccat: ſicut pȝ de eo q̄ maio/
ri impetu paſſionis deijcitur in peccatum: ſed ille qui pec/
cat ex certa malicia impellitur ab habitu: cuiꝰ ē fortior impul
ſio q̄ȝ paſſionis. ergo ille qui peccat ex habitu minꝰ peccat
q̄ȝ ille qui peccat ex paſſione. ¶ P̄. Peccare ex certa ma
licia eſt peccare ex electione mali: ſed ille q̄ peccat ex paſſio
ne ēt eligit malū. ergo non minus peccat q̄ȝ ille qui peccat
ex certa malicia. ¶ Sed ꝯ ē ꝙ peccatū qđ ex induſtria cō
mittitur ex hocipſo grauiorem penā mereꝛ: ſȝ illud Job.
34. Quaſi impios percuſſit eos in loco videntiū: q̄ quaſi de
induſtria receſſerunt ab eo: ſed pena non augetur niſi ꝓꝑ
grauitatē culpe. ergo pctm̄ ex hoc aggrauatur ꝙ ē ex indu/
ſtria ſeu certa malicia. ¶ Rñº. dōm ꝙ pctm̄ qđ ex certa
malicia eſt grauius peccato quod ē ex paſſione triplici rō/
ne. Primo qdem q: cū peccatū ꝑncipaliter in voluntate
conſiſtat: q̄to motus peccati eſt magis ꝓprius voluntati
tanto pctm̄ eſt grauius ceteris paribꝰ: cū aūt ex certa ma
licia peccatur: motꝰ peti ē magis ꝓprius volūtati q̄ ex ſe/
ipſa in malum mouetur q̄ȝ qñ ex paſſione peccatur: quaſi
ex quodā extrinſeco impulſa ad peccādū: vñ peccatum ex
hoc ipſo ꝙ ē ex malicia aggrauatur: ⁊ tāto magis q̄to fue
rit vehementior malicia: ex eo vo ꝙ ē ex paſſione diminui
tur tāto magis q̄to paſſio fuerit magis vehemēs. Scđo
q: paſſio q̄ inclinat voluntatē ad peccandū cito tranſit: ⁊ ſic
hō cito redit ad bonū ꝓpoſitum penitēs de pctō: ſed hītꝰ
quo hō ex malicia peccat eſt q̄litas permanēs. ⁊ iō qui ex
malicia peccat diuturnius peccat: vñ phs in .7. ethi. com/
parat intēꝑatū q̄ peccat ex malicia infirmo q̄ continue labo
rat: incōtinentē āt q̄ peccat ex paſſione ei qui laborat inter/
pollate. Tertio q: ille q̄ peccat ex certa malicia eſt male di
ſpoſitus q̄tū ad ipȝ finē q̄ ē ꝑncipium ī oꝑabilibꝰ: ⁊ ſic eiꝰ
defectꝰ ē ꝑiculoſior q̄ȝ eiꝰ q̄ ex paſſione peccat: cuius ꝓpo
ſitū tēdit in bonū finē: lȝ hoc ꝓpoſitū interrūpatur ad hōꝛ
ꝓꝑ paſſionē. Semꝑ āt defectꝰ ꝑncipij ē peſſimꝰ: vñ mani/
feſtū ē ꝙ grauiꝰ eſt pctm̄ qđ ē ex malicia q̄ȝ qđ ē ex paſſio/
ne. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm ꝙ ignorantia electionis de qua
obiectio ꝓcedit neqȝ excuſat neqȝ diminuit pctm̄: vt ſupra
dctm̄ ē: vñ neqȝ maior ignorantia talis facit eē minꝰ pctm̄.
¶ Ad 2m dōm ꝙ impulſio q̄ ē ex paſſione eſt quaſi ex ex/
teriori defectu reſpectu voluntatis: ſed ꝑ habituȝ inclinaꝛ
volūtas q̄ſi ab interiori: vñ non ē ſimilis rō. ¶ Ad 3m dōȝ
ꝙ aliud eſt peccare eligentē: ⁊ aliud peccare ex electione:
ille. n. q̄ peccat ex paſſione peccat qdē eligens: non tamen
ex electione: q: electio non ē in eo ꝑmū peti ꝑncipium: ſed
induciꝛ ex paſſiōe ad eligendū id qđ extra paſſionem exiſ
nō eligeret: ſed ille qui peccat ex certa malicia ſm ſe eligit
malum eo mō quo dictuȝ ē: ⁊ iō electio que ē ī ipſo ē ꝑnci
pium peti: ⁊ ꝓpter hoc dicitur ex electione peccare.

¶ Queſtio lxxix.

Einde conſiderandū eſt de cauſis
exterioribus peti. Et ꝑmo
ex parte dei. 2º ex ꝑte diaboli. 3º ex ꝑte
hominis. ¶ Circa ꝑmū q̄runtur quatuor.
Primo vtꝝ deus ſit cā peti. 2º vtrum
actus peti ſit a deo. 3º vtrū deꝰ ſit cauſa
excecationis ⁊ obdurationis. 4º vtrum
hec ordineꝛ ad ſalutē eoꝝ q̄ excecāꝛ vel obdurantur.

Ad primum ſic ꝓceditur. Uideꝛ ꝙ deus ſit
cā peccati. Dicit. n. aplꝯ Ro.
ꝑmo de qbuſdā. Tradidit eos deꝰ in reprobū ſenſum vt
faciant ea que non conueniūt. Et glo. ibidē dicit: ꝙ deꝰ oꝑa
tur in cordibus hoīum inclinādo volūtates eoꝝ in quod/
cunqȝ voluerit ſiue in bonum ſiue in malū: ſed facere que
nō conueniūt ⁊ inclinari ſm volūtatē ad malū ē peccatuȝ.
gº deꝰ hoibꝰ ē cā peti. ¶ P̄. Sap. 14. dr̄. Creature dei in
odiū facte ſūt: ⁊ intentionē anime hoīum. ſed tētatio ſolet
dici ꝓuocatio ad peccādū. cū gº creature nō ſint facte niſi
a deo: vt ī ꝑmo hītū eſt: vr̄ ꝙ deus ſit cā peccati ꝓuocans
hoīem ad peccādū. ¶ P̄. Quicqd ē cā cāe eſt cā effectꝰ:
ſȝ deꝰ ē cā liberi arbitrij qđ eſt cā peti. gº deus eſt cā peti.

¶ P̄. Oē malū opponitur bono: ſed nō repugnāt diuine bōitati ꝙ ipſe ſit cā mali pene: ꝺ iſto.n. malo dī Eſaie.45. ꝙ deꝰ ē creās malū. Et Amos.3. Si ē malū in ciuitate qđ deus nō fecerit: ergo ēt diuine bonitati nō repugnat ꝙ deus ſit cā culpe. ¶ Sꝫ ꝯ. Sap.11. dicit'. Nihil odiſti eorum q̄ feciſti. odit aūt deꝰ pctm̄: ſm illud Sap.14. Odio ē deo impius ⁊ impietas eiꝰ. gͦ deꝰ nō ē cā pctī. ¶ Rñ°. dđm ꝙ hō dupl' ē cā pctī vel ſui vel alteriꝰ. Uno modo directe: īclinādo.ſ. volūtatē ſuā vel alteriꝰ ad peccādum. Alioꝰ indirecte: dum.ſ. nō retrahit aliquos a pctō: vñ Ezech.3. ſpeculatori dī. Si nō dixeris impio morte morieris: ſanguinē eius de manu tua requirā: deꝰ āt nō pōt eē directe cā pctī vel ſui vel alteriꝰ: q: oē pctm̄ ē p receſſum ab ordine qui ē in deū ſicut ī finē: deus āt oīa inclinat ⁊ cōuertit ī ſeipſū ſicut in vltimū finē: ſicut Diony. dicit.1.c. de diui.no. vñ īpoſſibile ē ꝙ ſit ſibi vel alijs cā diſcedēdi ab ordine q eſt in ipm: vnde nō pōt directe eē cā pctī. Silr ēt neq̄ indirecte contingit.n. ꝙ deꝰ aliqbꝰ nō p̄bet auxiliū ad euitādū pctā: qđ ſi p̄beret nō peccarēt: ſꝫ hͦ totū facit ſm ordinem ſue ſapie ⁊ iuſticie: cū ipſe ſit ſapia ⁊ iuſticia: vñ nō īputat' ei ꝙ alius peccet ſic cāe pctī: ſicut gubernator nō dī cā ſubmerſionis nauis: ex hoc ꝙ nō gubernat nauē: niſi qñ ſubtrahit gubernatōem potēs ⁊ debēs gubernare. Et ſic pꝫ ꝙ deꝰ nullo mō ē cā pctī. ¶ Ad p̄mū gͦ dđm ꝙ q̄tū ad verba apli ex ipſo textu pꝫ ſolutio. ſi.n. deus tradit aliquos in reprobum ſenſum: iam gͦ reprobū ſenſum hñt ad faciendū ea que nō cōueniunt. dī ergo tradere eos ī reprobū ſenſū inq̄tū nō ꝓhibet eos qn ſuum ſenſum reprobū ſequant' ſicut dicimur exponere illos quos non tuemur. qđ autem Aug. dicit in lib. de grā ⁊ libro arbitrio: vñ ſumpta ē glo. ꝙ deꝰ īclinat volūtates hoīum in bonū ⁊ malū: ſic intelligendū ē ꝙ in bonū qdē directe inclinat volūtatē: ī malū āt inq̄tū nō ꝓhibet: ſicut dcm̄ ē: ⁊ tñ hͦ ēt cōtingit ex merito p̄cedētis pctī. ¶ Ad 2m dđm ꝙ cū dī. Creature dei facte ſūt in odiū ⁊ intēptatiōem aīe hoīum. hec p̄pō in nō ponit' cāliter: ſꝫ ꝯſecutiue: nō.n. deꝰ fecit creaturas ad malū hominū. ſed hoc ꝯſecutū ē ꝑ inſipientiā hoīum: vñ ſubdit' Et ī muſcipulā pedibꝰ īſipientiū q.ſ. p ſuā inſipientiā vtunt' creaturis ad aliud q̄ȝ ad qđ facte ſunt. ¶ Ad 3m dđm ꝙ effectꝰ cāe medie p̄cedēs ab ea ſm ꝙ ſubdit' ordini cauſe p̄me: reducit' ēt in cām p̄mā: ſꝫ ſi p̄cedat a cā media ſꝫ ꝙ exit ordinē cāe p̄me: nō reducit' in cāȝ p̄mā: ſicut ſi miniſter faciat aliqđ ꝯ mādatū dñi: hoc nō reducit' in dñm ſicut in cām. Et ſimiliter pctm̄ qđ liberū arbitriū cōmittit ꝯ preceptum dei: nō reducit' in deū ſicut in cām. ¶ Ad 4m dđm ꝙ pena opponitur bono eius q punitur: q priuatur quocunq̄ bono: ſed culpa opponitur bono ordinis q eſt in deum: vnde directe opponitur bonitati diuine: ⁊ ꝓpter hoc non eſt ſimilis ratio de culpa ⁊ pena.

Ad ſecūdū ſic p̄ceditur. Ui ꝙ actꝰ pctī nō ſit a deo. Dicit enim Aug. in li. de perfectiōe iuſticie ꝙ actꝰ pctī nō ē res aliqua. oē āt qđ ē a deo ē res aliq̄. gͦ actꝰ pctī nō ē a deo. ¶ P̄. Homo nō dī eſſe cā pctī niſi q: hō ē cā actꝰ pctī: nullus.n. intēdens ad malū operatur: vt Diony. dicit.4.ca. de diui.no. ſed deꝰ nō ē cā pctī: vt dcm̄ ē. ergo deꝰ nō ē cā actꝰ pctī. ¶ P̄. Aliq actus ſm ſuā ſpēm ſunt mali ⁊ pctā: vt ex ſupra dictis pꝫ: ſꝫ quicqd ē cā alicuiꝰ ē cā eius qđ nō ꝯuenit ei ſm ſuā ſpēm. ſi gͦ deus eēt cā actus pctī: ſeq̄retur ꝙ eēt cā pctī: ſed hͦ non ē verum: vt oñſum ē. gͦ deꝰ nō ē cā actus pctī. ¶ Sꝫ ꝯtra actus pctī ē qdā motꝰ liberi arbitrij: ſed volūtas dei eſt cā oīum motionū. vt Aug. dicit.3. de tri. ergo voluntas dei ē cauſa actꝰ pctī. ¶ Rñ°. dđm ꝙ actꝰ pctī ⁊ ē ens ⁊ ē actꝰ ⁊ ex vtroq̄ hꝫ ꝙ ſit a deo: oē.n. ens quocunq̄ mō ſit opꝫ ꝙ deriuetur a p̄mo ente: vt pꝫ p Dio.5.cap. de diui.no. oīs āt actio cāt' ab aliquo exiſte in actu q: nihil agit ſꝫ ꝙ eſt actu: omne autem ens actu reducit' in p̄mū actum.ſ. deum ſicut in cauſam qui eſt per ſuā eēntiam actus: vnde relinquitur ꝙ deus ſit cā oīs actionis inq̄tuȝ eſt actio: ſed peccatum noīat ens ⁊ actionem cū quodaȝ defectu: defectus autem ille eſt ex cā creata.ſ. libero arbitrio inq̄tuȝ deficit ab ordine primi agētis.ſ. dei. vnde defectus iſte nō reducitur in deum ſicut in cām: ſed in liberū arbitriū: ſicut defectus claudicationis reducitur in tibiā curuā ſicut in cāȝ: non āt in v̄tutē motiuā: a qua tñ cātur q̄cquid ē motionis ī claudicatione: ⁊ ſm hoc deꝰ ē cā actus pctī: nō tñ ē cā pctī quia non eſt cā huius ꝙ actus ſit cū defectu. ¶ Ad p̄muȝ ergo dđm ꝙ Aug. noīat ibi rē id qđ ē res ſimpl'r.ſ. ſubaȝ ſic.n. actus pctī non eſt res. ¶ Ad 2m dđȝ ꝙ in hoīem ſicut in cām reducitur nō ſolū actꝰ: ſed ēt ipſe defectꝰ: q:.ſ. non ſubditur ei cui dꝫ ſubdi: lꝫ hoc ipſe non intendat principaliter: ⁊ iō homo ē cā pctī: ſed deus ſic ē cā actꝰ ꝙ nullo mō ē cā defectus cōcomitantis actū: ⁊ iō nō ē cā pctī. ¶ Ad 3m dđm ꝙ ſicut dictū ē ſupra: actꝰ ⁊ hītus nō recipiunt ſpēm ex ipſa p̄uatiōe in qua ꝯſiſtit rō mali: ſed ex aliquo obiecto cui cōiungitur talis priuatio: ⁊ ſic ipſe defectus qui dicitur non eē a deo: pertinet ad ſpeciem actus conſequenter: ⁊ non quaſi differentia ſpecifica.

Ad tertiuȝ ſic p̄ceditur. Ui ꝙ deꝰ nō ſit cauſa excecatiōis ⁊ indurationis. Dic'.n. Aug. ī lib.83.q. ꝙ deꝰ nō ē cā eius ꝙ hō ſit deterior: ſed p excecatiōem ⁊ obduratiōem ſit hō deterior. ergo deꝰ non ē cauſa excecationis ⁊ obduratiōis. ¶ P̄. Fulgētius dicit ꝙ deus nō ē vltor illiꝰ rei cuꝰ ē actor: ſed deꝰ eſt vltor cordis obdurati. ſm illud Eccle.3. Cor durū male hēbit ī nouiſſimo. ergo deꝰ nō ē cā obdurationis. ¶ P̄. Idē effectꝰ nō attribuitur cāis ꝯrarijs: ſꝫ cā excecatiōis dī eē malicia hominis: ſm illud Sap.2. Excecauit enī eos malicia eorum. Et ēt diabolus: ſm illud.2. Ad Cor.4. Deꝰ huiꝰ ſeculi excecauit mētes infideliū. q qdē cāe videntur eſſe ꝯrie deo. gͦ deꝰ nō ē cā excecatiōis ⁊ obdurationis. ¶ Sꝫ ꝯ ē qđ dicitur Eſaie.6. Exceca cor ppl'i huius: ⁊ aures eiꝰ aggraua. Et Ro.9. dicit'. Cuiꝰ vult miſeret: ⁊ quē vult indurat. ¶ Rñ° dđm ꝙ excecatio ⁊ obduratio duo important. Quorū vnꝰ eſt motꝰ animi humani inherētis malo ⁊ auerſi a diuino lumine: ⁊ q̄tū ad hoc deꝰ nō ē cā excecationis ⁊ obduratiōis ſicut nō ē cā pctī. Aliud āt ē ſubtractio gratie: ex qua ſequitur ꝙ mens diuinitꝰ nō illuminetur ad recte videndū: ⁊ cor hoīs nō emolliat' ad recte viuendū: ⁊ q̄tū ad hoc deus ē cā excecationis ⁊ obduratiōis. Eſt āt ꝯſiderandū ꝙ deus ē cā vl'is illuminatiōis animarū: ſm illud. Jo. p̄mo. Erat lux vera que illuminat oēm hoīem venientem in hūc mundū: ſicut ſol ē vl'is cā illuminationis corporum: al'r tñ ⁊ al'r. Nam ſol agit illuminando per neceſſitatē nāe: deus āt agit volūtarie per ordinē ſue ſapie: ſol aūt lꝫ quātū ē de ſe oīa corpa illuminet: ſi qđ tñ impedimētuȝ inueniat in aliquo corpe relinq̄t illud tenebroſum: ſicut pꝫ de domo cuius feneſtre ſūt clauſe: ſed tñ illiꝰ obſcuratiōis nullo mō cā ē ſol: non enim ſuo iudicio agit vt lumē interius nō immittat: ſed cā eiꝰ eſt ſolū ille q clauſit feneſtrā: deus āt ꝓprio iudicio lumen grē nō īmittit illis in qbus obſtaculum inuenit: vñ cā ſubtractiōis grē ē non ſolū ille qui ponit obſtaculū grē: ſꝫ ēt deus q ſuo iudicio grām nō apponit: ⁊ per hūc modū deus eſt cā excecationis ⁊ aggrauationis aurium ⁊ obdurationis cordis: que qdē diſtinguunt' ſm effectus grē: que ⁊ perficit intellectū dono ſapie: ⁊ affectū emollit igne charitatis. Et q: ad cognitiōem intellectꝰ maxime deſeruiunt duo ſenſus.ſ. viſus ⁊ auditus quorū vnꝰ deſeruit inuentioni.ſ. viſus: alius diſcipline.ſ. auditꝰ: ideo q̄ntum ad viſum ponitur excecatio: q̄tū ad auditū auriuȝ aggrauatio: q̄ntum ad effectū obduratio. ¶ Ad p̄mū ergo dđm ꝙ cū excecatio ⁊ induratio ex pte ſubtractiōis grē ſint q̄dam pene: ex hac pte eis hō non ſit deterior: ſꝫ deterior factus per culpā hec incurrit ſicut ⁊ ceteras penas. ¶ Ad 2m dđm ꝙ obiectio illa p̄cedit de obduratione ſm ꝙ ē culpa. ¶ Ad 3m dđm ꝙ malitia eſt cā excecatiōis meritoria ſicut culpa eſt cā pene: ⁊ hoc ēt modo diabolus excecare dicitur inquantum inducit ad culpam.

Ad quartū ſic p̄cedit'. Ui ꝙ excecatio ⁊ obduratio ſemp ordinētur ad ſalutē eius qui excecatur ⁊ obduratur. Dicit.n. Aug. in Ench. ꝙ deus cum ſit ſūme bonꝰ nullo mō pmitteret fieri aliqđ malum niſi poſſet ex quolibet malo elicere bonuȝ: multo igitur magis ordinat ad bonum illud maluȝ cuius ipe eſt

cã:ſed excecationis ⁊ obdurationis deus eſt cauſa vt dciꝭ
eſt.ergo hec ordinãtur ad ſalutem eiꝰ q̄ excecatur vel ob/
duratur.¶ P̄.Sap.pmo dr̄:ꝙ deus non delectatur in p
ditione impioꝝ:videreť ãt in pditione eoꝝ delectari ſi eo/
rũ excecatiõem in bonũ eoꝝ nõ cõuerteret:ſicut medicus
videreť delectari in afflictione ĩfirmi ſi medicinã amaram
quã infirmo ꝓpinat ad eius ſanitatẽ nõ ordinaret:ergo de
us excecationẽ ꝯuertit in bonũ excecatoꝝ.¶ P̄.Deꝰ non
ẽ pſonaꝝ acceptor:vt dr̄ Act.10.Sꝫ quorũdã excecatiõeꝫ
ordinat ad eoꝝ ſalutẽ ſicut quorũdã iudeoꝝ q̄ excecati ſũt:
vt xp̄o nõ crederẽt:⁊ nõ credẽtes occiderẽt:⁊ poſtmodũ
cõpūcti ꝯuerterẽť:ſicut de q̄buſdã legiť Act.11.vt pꝫ per
Aug.in li.de q̄õnibꝰ euangelij.gº deꝰ oĩum excecationeꝫ
ꝯuertit in eoꝝ ſalutẽ.¶ Sed ꝯ.nõ ſũt faciẽda mala vt ve/
niant bona:vt dr̄ Ro.3.ſed excecatio ẽ malũ.ergo deꝰ nõ
excecat aliquos ꝓpter eoꝝ bonũ.¶ Rñº.dõm ꝙ excecatio
ẽ quoddã pambulũ ad peccatũ:pctm̃ ãt ad duo ordinatur
ad vnũ qdẽ p ſe.ſ.ad dãnatiõem.ad aliud ãt ex diuina mi/
ſericordia vel ꝓuidẽtia.ſ.ad ſanatiõem inq̄ntũ deꝰ pmittit
aliquos cadere in pctm̃:vt pctm̃ ſuũ agnoſcẽtes humiliẽ/
tur ⁊ ꝯuertãtur.ſicut Aug.dicit in li.de nã ⁊ grã:vñ ⁊ ex
cecatio ex ſui nã ordinať ad dãnatiõem eiꝰ q̄ excecať ꝓpť
qd̄ ponitur ẽt reprobatiõis effectꝰ:ſꝫ ex diuina miſericor/
dia excecatio ad tp̄s ordinať medicinalr̄ ad ſalutẽ eorum q̄
excecãť.ſed hec miſericordia nõ oibꝰ ĩpendiť excecatis:ſꝫ
pdeſtinatis ſolũ:q̄bꝰ oĩa coopanť in bonuꝫ.ſic dr̄.Ro.8.
vñ quãtũ ad quoſdã excecatio ordinať ad ſanatiõem:q̄ntũ
ãt ad alios ad dãnatiõem:vt Aug.dicit in.3.d q̄õnibꝰ euã
gelij.¶ Ad pmũ gº dõm ꝙ oĩa mala q̄ deꝰ facit vel per/
mittit fieri ordinãť in aliqd̄ bonũ:nõ tñ ſemp in bonũ eius
in quo ẽ malũ:ſꝫ q̄nq̄ ad bonũ alteriꝰ:vl’ ẽt totiꝰ vniuerſi:
ſicut culpã tyrãnoꝝ ordinat in bonũ martyꝝ:⁊ penã dam
natorũ ordinat ad gliam iuſticie ſue.¶ Ad 2m dõm ꝙ de
us nõ delectať in perditione hoĩum q̄ntũ ad ipam pditio/
nem:ſed rõne ſue iuſticie:vel ꝓpter bonũ qd̄ inde ꝓuenit.
¶ Ad 3m dõm ꝙ hoc ꝙ deꝰ aliquoꝝ excecatiõem ordĩat
in eoꝝ ſalutẽ miſericordie ẽ.ꝙ ãt excecatio alioꝝ ordinetur
ad eorum dãnãtiõem iuſticie eſt:ꝙ aũt miſericordiam qui
buſdam impẽdit ⁊ nõ oibꝰ:non facit perſonarum accepti
onem in deo:ſicut in pmo dcm̃ ẽ.¶ Ad q̄rtũ dicenduꝫ ꝙ
mala culpe nõ ſunt faciẽda vt eueniant bona:ſed mala pe
ne ſunt inferenda propter bonum.

Queſtio. lxxx.

Einde conſiderandũ ẽ de cã pec/
cati ex parte diaboli.¶ Et
circa hoc querũtur quatuor. Pmo vtrũ
diabolus ſit dicere cã peccati. 2º vtrum
diabolus inducat ad peccandum interius
perſuadendo. 3º vtrum poſſit neceſſita/
tem peccandi inducere. 4º vtrum oĩa peccata ex diaboli
ſuggeſtione proueniant.

Ad primum ſic ꝓceditur.Vr̄ ꝙ diabolus ſit
hoĩ directe cã peccãdi. Pctm̃
enim directe in affectu conſiſtit:ſed Aug.dicit.4.de tri.ꝙ
diabolus ſue ſocietati malignos affectus inſpirat.Et Be/
da ſuper Act.dicit ꝙ diabolus aĩam in affectũ malicie tra
hit.Et Iſidorus dicit in li.de ſũmo bono:ꝙ diabolus cor
da hoĩum occultis cupiditatibꝰ replet.ergo diabolus dire
cte eſt cã pcti.¶ P̄.Hieronymꝰ dicit ꝙ ſicut deus ẽ pfe/
ctior boni:ita diabolus ẽ perfector mali:ſed deꝰ eſt directe
cã bonorum noſtrorum.ergo diabolus ẽ directe cã pecca
torum noſtroꝝ.¶ P̄.Phs dicit in quodã.c.ethice eudi/
mice ꝙ opꝫ eẽ quoddam pncipium extrinſecum humani
cõſilij:ꝯſiliũ aũt humanũ non ſolum ẽ de bonis:ſed etiaꝫ
de malis.gº ſicut deꝰ mouet ad cõſiliũ bonũ:⁊ p hoc di/
recte ẽ cã boni:ita diabolus mouet hoĩem ad ꝯſiliũ malũ:
⁊ per hoc ſeqť ꝙ diabolus directe ſit cã pcti.¶ Sed ꝯ
ẽ:ꝙ Aug.ꝓbat in pmo ⁊.3.de libe.arb.ꝙ nulla alia re ſit
mens hominis ſerua libidinis niſi ꝓpria volũtate:ſed hõ
nõ ſit ſeruꝰ libidinis niſi per pctm̃.ergo cã pcti nõ põt eſſe
diabolus:ſed ſola ꝓpria voluntas.¶ Rñº.dõm ꝙ pctm̃
actꝰ qdã eſt:vñ hoc mõ põt eẽ aliqd directe cã pcti p quẽ
modũ aliqs directe ẽ cã alicuius actus:qd̄ qdẽ non contin
git niſi per hoc ꝙ ꝓpriũ pncipiũ illius actꝰ mouet ad agẽ
dum.ꝓpriũ ãt principium actꝰ pcti eſt volũtas:q: oẽ pec
catũ ẽ voluntariũ:vñ nihil põt directe eẽ cã peccati niſi qd̄
põt mouere volũtatẽ ad agendũ.Volũtas aũt ſicut ſupra
dcm̃ ẽ:a duobꝰ moueri põt.Vno mõ ab obto:ſic dr̄ ꝙ ap
petibile apphenſum mouet appetitũ.Alio mõ ab eo qd̄ i
teriꝰ inclinat volũtatẽ ad volendũ:hoc aũt non eſt niſi vel
ipſa voluntas vel deus:vt ſupra oñſum eſt:deus aũt nõ
põt eẽ cã pcti:vt dictũ eſt.Relinqtur gº ꝙ ex hac parte ſo
la volũtas hoĩs ſit directe cã pcti eiꝰ.Ex pte ãt obti poteſt
intelligi ꝙ aliquid moueat volũtatẽ tripl’r.Vno mõ ipſuꝫ
obꝫ ꝓpoſitũ:ſic dicimꝰ ꝙ cibus excitat deſideriũ hoĩs ad
comedẽdũ.alio mõ ille q̄ ꝓponit vel offert hmõi obiectũ
Tertio mõ ille q̄ perſuadet obm ꝓpoſitũ hr̃e rõem boni:
q: ⁊ hic aliq̄liter ꝓponit ꝓpriũ obm voluntati qd̄ ẽ rõnis
bonũ verũ vel apparens. Primo igiť mõ res ſenſibiles
exteriꝰ apparẽtes mouent volũtatẽ hoĩs ad peccandum.
Scd̃o aũt ⁊ tertio mõ vel diabolus vel ẽt hõ põt incitare
ad peccãdũ:vel offerẽdo aliqd appetibile ſenſui vel perſu
adendo rõni.Sed nullo iſtorũ triũ modoꝝ põt aliquid eẽ
directe cã peccati:q: volũtas nõ ex necẽitate mouet ab ali/
quo obto niſi ab vltimo fine:vt ſupra dcm̃ ẽ:vñ nõ ẽ ſuffi/
ciens cã pcti neq̄ res exteriꝰ oblata:neq̄ ille q̄ eã ꝓponit:
neq̄ ille q̄ perſuadet:vñ ſeqť ꝙ diabolus nõ ſit cã peccati
directe vel ſufficienter:ſꝫ ſolũ p modũ pſuadẽtis vel ꝓpo/
nentis appetibile.¶ Ad pmũ ergo dõm ꝙ oẽs ille aucto/
ritates ⁊ ſique ſiles inueniãtur ſũt referende ad hoc ꝙ di
abolus ſuggerendo vel aliq̄ appetibilia ꝓponendo induc
in affectũ pcti.¶ Ad 2m dõꝫ ꝙ ſimilitudo illa ẽ attenden
da q̄ntũ ad hoc ꝙ diabolus quodãmodo ẽ cã pctõꝝ nrõꝝ
ſicut deꝰ ẽ aliquo mõ cã bonorũ nrõꝝ:nõ tñ attendiť q̄ntũ
ad modũ cãndi.nã deꝰ cãt bõa interiꝰ mouẽdo volũtateꝫ
qd̄ diabolo ꝯuenire nõ põt.¶ Ad 3m dõm ꝙ deus ẽ vle
pncipiũ oĩs interioris motꝰ hũani:ſed ꝙ determinetur ad
malũ ꝯſiliũ volũtas humana:hoc directe qdẽ ẽ ex volũta
te humana:⁊ a diabolo per modum perſuadentis vel ap
petibilia proponentis.

Ad ſecundum ſic ꝓceditur.Videť ꝙ dia/
bolus non poſſit inducẽ ad
peccandũ interius inſtigando.Interiores enim motꝰ aĩe
ſunt q̄dam opera vite:ſed nullũ opus vite põt eẽ niſi a pn
cipio intrinſeco:nec ẽt opus aĩe vegetabilis:qd̄ eſt infimũ
inter opera vite.ergo diabolus ſm interiores motꝰ nõ po
teſt hoĩem inſtigare ad malum.¶ P̄.Oẽs interiores mo
tus ſm ordinem nature a ſenſibilibus exterioribꝰ oriũtur/
ſed pter ordinem nãe aliquid operari eſt ſolius dei:vt i p/
mo dcm̃ ẽ.ergo diabolus nõ põt interioribꝰ motibꝰ hoĩs
aliqd operari niſi ſm ea que in exterioribꝰ ſenſibilibus ap
parent.¶ P̄.Interiores actꝰ anime ſunt ĩtelligere ⁊ ima
ginari:ſed q̄ntum ad neutrum hoꝝ põt diabolus aliquid
operari:q: vt in pmo habitũ eſt:diabolus nõ imp̃mit i ĩtel
lectum humanum:in fantaſiã ẽt videtur ꝙ imp̃mere non
poſſit:q: forme imaginate tanq̄ magis ſpũales ſũt digno
res q̄ forme que ſunt in materia ſenſibili:quas tñ diabo/
lus imprimere non poteſt:vt pꝫ ex his que in primo hita
ſũt.ergo diabolus non poteſt ſm interiores motus indu/
cere hoĩem ad peccatũ.¶ Sed contra eſt:q: ſm hꝰ nũq̄
tentaret hoĩem niſi viſibiliter apparendo:qd̄ pꝫ eẽ falſuꝫ.
¶ Rñº dõm ꝙ interior pars anime eſt intellectiua ⁊ ſen/
ſitiua:intellectiua ãt ꝯtinet intellectuꝫ ⁊ voluntatem.⁊ de
volũtate qdem iam dictum eſt quomodo ad eã diabolus
ſe hꝫ.intellectus ãt p ſe qdẽ moueť ab aliquo illuminante
ipm ad cognitiõem veritatis:qd̄ diabolus circa hoĩeꝫ nõ
intẽdit:ſed magis obtenebrat rõnem eiꝰ ad ꝯſentiendum
pctõ:q̄ qdẽ obtenebratio ꝓuenit ex fantaſia ⁊ appetitu ſẽ
ſitiuo:vñ tota interior opatio diaboli eẽ vr̄ circa fantaſiaꝫ:
⁊ appetitũ ſenſitiuum:quorũ vtrũq̄ cõmouẽdo poteſt in
ducere ad pctm̃:põt.n. opari ad hoc ꝙ imaginationi aliq̄
forme imaginatiue preſentẽtur:põt ẽt facere ꝙ appetitus
ſenſitiuus concitet ad aliquã paſſionẽ.Dictũ eſt.n.in pmo
lib.ꝙ nã corpalis ſpũali nãliter obedit ad motuꝫ localẽ:

Vnde ⁊ diabolus omnia cauſare poteſt que ex motu loca/
li corpoꝝ iferioꝝ ꝓuenire pñt niſi ỽtute diuina repmat:
ꝙ ãt aliq̃ forme repñtẽt imaginationi: ſeq̃ qñq3 ad motũ
localẽ: dic̃.n. phs ĩ lib. de ſõno ⁊ uigilia: ꝙ cũ aial dormie/
rit deſcẽdẽtẽ plurimo ſãguine ad pncipiũ ſenſitiuũ: ſil' de/
ſcẽdũt mot⁹ ſiue ĩpreſſiões relicte ex ſẽſibiliũ motionibus:
q̃ ĩ ſẽſibilib⁹ ſpẽb⁹ ꝯſeruat: ⁊ mouẽt pncipiũ appꝛehẽſiuũ:
ita ꝙ appareat ac ſi tunc pncipiũ ſẽſitiuũ a rebus ipſis ex/
terioꝛibus imutaret. vñ talis motus localis ſpũũ3 vel hu/
moꝛu3 ꝓcurari põt a demonib⁹ ſiue doꝛmiãt ſiue uigilent
hoies. ⁊ ſic ſeq̃ ꝙ hõ aliq̃ imaginet. Silr ẽt appetit⁹ ſen/
ſitiuus cõcitatur ad aliq̃s paſſiões ſm q̃ndã determinatũ
motũ coꝛdis ⁊ ſpũu3: vñ ad hoc ẽt diabolus põt coopari.
Et ex hoc ꝙ paſſiões aliquę cõcitant ĩ appetitu ſenſitiuo:
ſequit ꝙ ⁊ motũ ſiue ĩtẽtionẽ ſenſibilẽ pdicto modo redu/
ctã ad pncipiũ appꝛehẽſiuũ magis homo percipiat: q: ut
phs in eodẽ lib. dicit: amãtes modica ſimilitudine ĩ appꝛe/
henſione rei amate mouẽtur. Cõtigit ẽt ex hoc ꝙ paſſio ẽ
cõcitata: ut id qđ ꝓponit imaginatiõi iudicet ꝓſequendũ:
q: ei q a paſſiõe detinet: uidet eẽ bonũ id ad qđ p paſſio/
nẽ iclinat. Et p hũc modũ iterius diabol⁹ iducit ad peccã
dũ. ¶ Ad pmũ ergo dõm: ꝙ opa uite ſemper ⁊ ſi ſint ab
aliquo pncipio intrinſeco: tñ ad ea põt coopari aliqđ exte/
rius agens: ſic ẽt ad opa aĩe uegetabilis opat calor exterioꝛ
ut facilius digerat cib⁹. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ huiuſmodi ap
paritio foꝛmarũ imaginabiliũ nõ ẽ oĩno pter oꝛdinẽ natu/
re: nec eſt p ſolũ imperiũ: ſed p motũ localẽ: ut dictu3 eſt.
Unde p3 reſponſio ad tertium: quia foꝛme ille ſunt a ſen/
ſibus accepte pꝛimoꝛdialiter.

Ad tertium ſic ꝓcedit. Videt ꝙ diabol⁹ poſ ſit neceſſitatẽ iferre ad peccãdũ.
Poteſtas.n. maioꝛ põt neceſſitatẽ iferre minoꝛi: ſ3 diabo/
lo dĩ. Job.41. Nõ ẽ ptãs ſup terrã q̃ ei ualeat cõparari.
ergo põt hoi terrene neceſſitatẽ iferre ad peccãdũ. ¶ P.
Nõ hois nõ põt moueri niſi ſm ea q̃ exterius ſenſib⁹ ꝓ/
ponũt ⁊ imaginatõi repñtantur: q: oĩs nr̃a cognitio oꝛtũ
habet a ſenſu: ⁊ nõ ẽ itelligere ſine fantaſmate: ut dĩ in lib.
de aĩa: ſ3 diabolus põt mouere imaginationẽ hoĩs: ut di/
ctũ ẽ: ⁊ ẽt exterioꝛes ſẽſus. Dicit.n. Aug. ĩ lib. 83. q. ꝙ ſer/
pit hoc malũ. ſ. qđ ẽ a diabolo p oẽs adit⁹ ſenſibiles: dat ſe
figuris: accõmodat ſe coloꝛib⁹: adheret ſonis: ĩfundit ſe ſa/
poꝛib⁹. ergo põt rõnẽ hoĩs ex neceſſitate iclinare ad peccã
dũ. ¶ Pterea. Scđm Aug. nõnullũ pctm̃ ẽ cũ caro cõcu
piſcit aduerſus ſpũ3: ſed cõcupiſcẽtiã carnis diabolus põt
cauſare ſicut ⁊ ceteras paſſiões eo mõ q̃ ſupꝛa dictũ ẽ. er/
go ex neceſſitate põt iducere ad peccãdũ. ¶ S3 ꝯ ẽ qđ dĩ
.1. Pe. ulti. Aduerſarius veſter diabol⁹ tãq3 leo rugiẽs cir
cuit q̃rẽs quẽ deuoꝛet: cui reſiſtite foꝛtes ĩ fide. fruſtra ãt
talis ãmonitio daret ſi hõ ei ex neceſſitate ſuccũberet: non
ergo põt hoi neceſſitatẽ iducere ad peccãdũ. ¶ Rñ°. dõ3
ꝙ diabolus ꝓpa ỽtute niſi refrenet a deo põt aliquẽ iduce
re ex neceſſitate ad faciẽdũ aliquẽ actũ q de ſuo genere pec
catũ eſt nõ ãt põt iducere neceſſitatẽ peccandi. qđ patet ex
hoc ꝙ hõ motiuo ad peccãdũ nõ reſiſtit niſi p rõnẽ: cuius
uſu3 totaliter ĩpedire põt mouẽdo imaginationẽ ⁊ appeti/
tũ ſenſitiuũ: ſic ĩ arrepticiȷs p3: ſ3 tunc rõne ſic ligata q̇cq̇d
hõ agat nõ ĩputat ei ad pctm̃: ſ3 ſi rõ nõ ſit totalr ligata: ex
ea parte q̃ ẽ libera põt reſiſtẽ pctõ ſic ſupꝛa dcm̃ ẽ. Vñ ma
nifeſtũ ẽ ꝙ diabolus nullo modo põt neceſſitatẽ inducere
hoi ad peccãdũ. ¶ Ad pmũ ergo dõm: ꝙ nõ q̃libet ptãs
maioꝛ hoĩe põt mouere volũtatẽ hoĩs: ſed ſolus deus: vt
ſupꝛa hitũ ẽ. ¶ Ad 2ᵐ dõm: qđ illud qđ ẽ appꝛehẽſũ p ſẽ
ſũ ul' imaginationẽ nõ ex neceſſitate mouet uolũtatem ſi hõ
hẽat uſũ rõnis nec ſemp huiuſmodi apphẽſit ligat rõne3.
¶ Ad 3ᵐ dõ3: ꝙ ꝯcupiſcẽtia carnis ꝯ ſpũ3 qñ rõ ei actualr
reſiſtit ñ ẽ pctm̃ ſ3 mã exercẽde ỽtutis: ꝙ ãt rõ ei ñ reſiſtit
ñ ẽ ĩ ptãte diaboli: ⁊ iõ ñ põt iducere neceſſitatem peccati.

Ad quartum ſic ꝓcedit. Videt ꝙ oĩa pec cata hoĩu3 ſint ex ſuggeſtiõe
diaboli. Dicit.n. Dio.4.c. de diui. no. ꝙ multitudo demo
nũ cã eſt oĩum maloꝝ: ⁊ ſibi ⁊ aliis. ¶ Pterea. Quicũq3
pecca moꝛtaliter efficit ſeruus diaboli. ſ3 illđ Jo.8. Qui
facit pctm̃ ſeruus ẽ pctĩ: ſ3 ei aliq̃s ĩ ſeruitutẽ addicit a q̃ ẽ
ſupat⁹: ut dĩ.2. Pe.2. ergo q̇cũq3 facit pctm̃ ſupat⁹ ẽ a dia
bolo. ¶ Pterea. Gre. dic̃ ꝙ pctm̃ diaboli ẽ irreparabile.
q: cecidit nullo ſuggerẽte. ſi igit aliq hoĩes peccarẽt p libe/
rũ arbitriũ nullo ſuggerẽte: eoꝝ pctm̃ eẽt irremediabile:
qđ p3 eẽ falſũ. ergo oĩa pctã humana a diabolo ſuggerũt
¶ S3 ꝯ ẽ qđ dĩ ĩ lib. de eccleſiaſticis dogmatib⁹. Nõ oẽs
cogitatões nr̃e male a diabolo excitant: ſ3 aliquotiẽs ex no
ſtri arbitriȷ motu emergũt. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ occaſionalr
q̇dẽ ⁊ indirecte diabolus ẽ cã oĩu3 peccatoꝝ nr̃oꝝ. iq̃tu3
iduxit pmũ hoĩe3 ad peccãdũ: ex cui⁹ pctõ itm̃ uitiata ẽ hu
mana nã ut oẽs ad peccãdũ ꝓcliues ſim⁹: ſicut diceret eẽ
cã cõbuſtiõis lignoꝝ q ligna ſiccaret: ex quo ſequeretur ꝙ
facile icẽderentur: directe ãt nõ ẽ cã oĩum pctoꝝ hũano/
rũ: ita ꝙ ſingula pctã pſuadeat: qđ Oꝛigenes ꝓbat ex hoc
q: etiã ſi diabol⁹ nõ eẽt: hoĩes hẽrẽt appetitũ ciboꝝ ⁊ ue/
nereoꝝ: ⁊ ſiliu3: q poſſet eẽ ioꝛdinat⁹ niſi rõne oꝛdiaretur:
qđ ſubiacet libero arbitrio. ¶ Ad pmũ ergo dõ3: ꝙ mul/
titudo demonũ ẽ cã oĩu3 maloꝝ noſtroꝝ ſm pmã origi/
nẽ: ut dictũ ẽ. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ nõ ſolũ ſit ſeru⁹ alicui⁹ qui
ab eo ſupat: ſ3 ẽt q ei uolũtarie ſe ſubiȷcit: ⁊ hoc modo ſit
ſeru⁹ diaboli q motu ꝓpꝛio peccat. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ pec
catũ diaboli fuit irremediabile: q: nec aliq̃ ſuggerẽte pecca
uit: nec habuit aliq̃3 ꝓnitatem ad peccandu3 ex pꝛecedẽti
ſuggeſtione cauſatam: qđ nullo hoĩs peccato dici poteſt.

¶ Queſtio. lxxxi.

d

Einde cõſiderãdũ ẽ de cã pcti ex pte hoĩs: cũ aũt hõ ſit
cã pcti alteri hoi exteri⁹ ſuggerẽdo: ſic et
diabol⁹ h3 quẽdã ſpãlẽ modũ cauſandi
peccatũ ĩ alterũ p originẽ: vñ de pctõ ori
ginali dõm ẽ. ¶ Circa qđ tria cõſiderã/
da occurrũt. Pꝛio de ei⁹ traductiõe. Scđo de ei⁹ eſſẽtia
Tertio de ei⁹ ſubo. ¶ Circa pmũ q̃rũt q̃nq3. p° utrum
pmũ pctm̃ hoĩs deriuet p originẽ in poſteros. 2° utrum
oĩa alia pctã pmi parẽtis: ul' ẽt alioꝝ parẽtũ p originẽ ĩ po
ſteros deriuẽtur. 3° utrũ pctm̃ oꝛiginale deriuet ad oẽs
q ex Adã p uiã ſeminis gñãtur. 4° utꝝ deriuaret ad il/
los qui miraculoſe ex aliqua parte humãĩ coꝛpoꝛis foꝛma/
rentur. 5° utrum ſi femina peccaſſet uiro nõ peccãte tra/
duceretur oꝛiginale peccatum.

Ad pꝛimũ ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ pmũ pctm̃ pꝛimi parẽtis nõ traducat ad alios p ori
ginẽ. Dĩ.n. Eze.18. Fili⁹ non poꝛtabit iniq̃tate pr̃is: poꝛta/
ret ãt ſi ab eo iniq̃tatẽ traheret. ergo nullus trahit ab aliq̃
parẽtũ p origine3 aliqđ pctm̃. ¶ Pterea. Accñs nõ tradu
cit per oꝛigine3 niſi traducto ſubiecto. eo ꝙ accñs nõ trãſit
de ſubiecto ĩ ſubm: ſ3 aĩa rõnalis q̃ eſt ſubiectũ culpe non
traducit per oꝛigine3: ut ĩ pmo oſtenſũ eſt. ergo neq3 aliq̃
culpa p origine3 traduci põt. ¶ Pterea. Oẽ illud qđ tra/
ducit p originẽ hũanã cauſat ex ſemine: ſ3 ſemẽ ñ põt cãre
pctm̃ eo ꝙ caret rõnali pte aĩe. q̃ ſola põt eẽ cã peccati. er/
go nullũ peccatũ põt trahi p originẽ. ¶ P. Qđ ẽ pfectius
ĩ nã uirtuoſi⁹ ẽ ad agẽdũ: ſ3 caro pfecta ñ poteſt ĩficere aĩa3
ſibi unitã alioq̃n aĩa nõ poſſet emũdari a culpa originali dũ
ẽ carne unita. ergo multo minus ſemen põt inficere aĩa3.
¶ Pterea. Phs dicit in.3. ethi. ꝙ pp nãm turpes nullus
icrepat: ſ3 eos q pp deſidiã ⁊ negligẽtiã: dicunt ãt nã tur/
pes q hñt turpitudinẽ ex ſua oꝛigine. ergo nihil qđ ẽ p ori/
ginẽ ẽ icrepabile neq3 pctm̃. ¶ S3 ꝯ ẽ qđ apl's dic̃ Ro.5.
Per unum hoĩe3 peccatũ ĩ hũc mũdũ itrauit: qđ nõ põt
itelligi per modũ imitatiõis. pp hoc qđ dĩ Sap.2. Inui/
dia diaboli moꝛs itrauit in oꝛbem terrarũ. reſtat ergo ꝙ p
originẽ a pꝛio hoĩe peccatũ in mundum intrauit. ¶ Rñ°
dõm: ꝙ ſm fidẽ chatolicã eſt tenẽdũ ꝙ pꝛimum peccatũ
pꝛimi hoĩs oꝛiginalr tranſit in poſteros: pp qđ etia3 pue/
ri mox nati deferuntur ad baptiſmum tanq3 ab aliqua ĩfe/
ctione culpe abluendi: contrarium eſt autem hereſis pela
giane: ut p3 per Augu. in plurimis ſuis libꝛis. ¶ Ad inue/
ſtigandum autem qualiter peccatum pꝛimi parentis ori/
ginaliter poſſit trãſire in poſteros: diuerſi diuerſis uiȷs ꝓ/
ceſſerunt. Quidã.n. cõſiderãtes ꝙ pcti ſubm eſt aĩa rõna/

lis: poſuerunt ꝙ cū ſemine rationalis anima traducatur ut
ſic ex infecta anima infecte anime deriuari uideantur. Alij
vͦo hoc repudiātes tāq̄ erroneū: conati ſunt oſtēdere quo
mō culpa aīe parētis traducit̄ i ꝓlē ēt ſi aīa nō traducat̄ ꝑ
hoc ꝙ corporis defect⁹ traducuntur a parēte i ꝓlē: ſic lepro
ſus gnāt leproſū. ⁊ podagric⁹ podacricum ꝑꝑ aliq̄ corru/
ptionē ſeminis: ſʒ talis corruptio nō dicat̄ lepra uel poda/
gra: Cū āt corp⁹ ſit ꝓportionatū aīe ⁊ defect⁹ aīe redūdēt i
corp⁹: ⁊ ecōuerſo: ſilr̄ mō dicūt ꝙ culpabilis defect⁹ aīe ꝑ
traductionē ſeminis i ꝓleʒ deriuat̄: q̄uis ſemē actualiter n̄
ſit culpe ſubiectū. Sed oēs huiuſmodi uie iſufficiētes ſūt:
q: dato ꝙ aliq̄ defectus corporales a parēte tranſeāt i ꝓleʒ
ꝑ originē. ⁊ etiā aliq̄ defectus aīe ex ꝯñti ꝑꝑ corporis in/
diſpoſitionē ſicut īterdū ex fatuis fatui generant̄: tñ hocipſʒ
ꝙ ē ex origīe aliquē defectū habere. videt̄ excludere rōnē
culpe: de cui⁹ rōe ē ꝙ ſit uolūtaria: vñ ēt poſito ꝙ aīa rōalis
ad aliā traduceret̄ ex hoc ipſo ꝙ īfectio aīe ꝓlis non eſſet i
eius uolūtate amitteret rōnē culpe obligātis ad penā. qa
ut pħs dicit in. 3. Ethicorū: nullus īproperabit ceco nato:
ſʒ magis miſerebit̄. Et ideo alia uia ꝓcedēduʒ ē dicēdo ꝙ
oēs hoīes q̄ naſcunt̄ ex Adaʒ pñt conſiderari ut unus hō
īquātū cōueniūt i nā quā a p̄mo parēte accipiunt ſʒ ꝙ in
ciuilibus oēs hoīes q̄ ſunt unius cōitatis reputāt̄ q̄ſi unuʒ
corp⁹. ⁊ tota cōitas quaſi unus homo. Porphiri⁹ ēt dicit
ꝙ participatione ſpēi plures hoīes ſunt un⁹ homo. ſic igit̄
multi hoīes ex Adā deriuati ſunt tāq̄ multa mēbra uni⁹
corporis: act⁹ āt uni⁹ mēbri corporalis: puta man⁹: non eſt
uolūtarius uolūtate ipſius manus: ſʒ uolūtate aīe q̄ p̄mo
mouet membrū: unde hōicidiū ꝙ man⁹ cōmittit n̄ iputa/
ret̄ manui ad peccatū ſi cōſideraret̄ man⁹ ſm ſe. ut diuiſa
a corpore: ſʒ iputaret̄ ei īquātū ē aliqd hoīs qd̄ mouetur
a p̄mo p̄ncipio motiuo hoīs: ſic igit̄ inordinatio que eſt in
iſto hoīe ex Adā gnāto nō ē uolūtaria uolūtate ipſi⁹: ſʒ uo/
lūtate p̄mi parētis q̄ mouet motione gnātiōis oēs q̄ ex ei⁹
origine deriuāntur: ſicut uolūtas aīe mouet oīa membra ad
actū: vñ peccatū qd̄ ſic a p̄mo parēte in poſteros deriuat̄:
dicit̄ origīale: ſicut pctm̄ qd̄ ab aīa deriuat̄ ad mēbra cor/
poris dr̄ actuale: ⁊ ſicut pctm̄ actuale qd̄ per mēbrū aliqd̄
cōmittit̄ nō ē pctm̄ illius mēbri. niſi inq̄tuʒ illud membrū
eſt aliquid ipſius hoīs: ꝑꝑ qd̄ uocat̄ peccatū humanū: ita
peccatū originale nō ē pctm̄ hui⁹ perſone niſi īquantū hec
perſona recipit nāṁ a p̄mo parente: unde ⁊ uocatur pec/
catuʒ nature: ſʒ illud Eph. 2. Eram⁹ nā filij ire. ¶ Ad p̄m
ergo dōʒ: ꝙ filius dr̄ nō portare pctm̄ pr̄is. q: nō punitur
pro pctō pr̄is: niſi ſit particeps culpe. ⁊ ſic ē i ꝓpoſito deri/
uatur. n. ꝑ originē culpa a pr̄e i filiuʒ: ſicut ⁊ pctm̄ actuale
ꝑ imitationē. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ⁊ ſi aīa nō traducat̄. q: uir
tus ſeminis n̄ pōt cauſare aīaʒ rōnalē mouet tñ ad ipaʒ diſ
poſitiue. unde ꝑ vtutē ſeminis traducit̄ hūana nā a parēte
i ꝓlē. ⁊ ſil̄ cū nā nāe īfectio: ex hoc. n. ſit iſte q̄ naſcit̄ cōſors
culpe p̄mi parētis ꝙ nāʒ ab eo ſortit̄ ꝑ quādā gnātiuā mo
tionē. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ ⁊ ſi culpa n̄ ſit actu i ſemine: eſt tñ
ibi vtute hūane nāe quā ꝯcomitat̄ talis culpa. ¶ Ad q̄rtū
dōm: ꝙ ſemen ē p̄ncipiū gnātionis. q̄ ē ꝓprius actus nāe
ei⁹ ꝓpagationi deſeruiē s ⁊ ideo magis īficit̄ aīa ꝑ ſemē q̄
ꝑ carnē iā ꝑfecta q̄ iā determinata ēad perſonā. ¶ Ad 5ᵐ
dōm: ꝙ illud qd̄ ē ꝑ originē n̄ ē icrepabile ſi conſideret̄ iſte
qui naſcit̄ ſm ſe. ſed ſi conſideret̄ ꝓut refert̄ ad aliqd̄ p̄n/
cipiū. ſic poteſt eē ei icrepabile: ſic̄ aliquis qui naſcat̄ patit̄
ignominiaʒ gn̄is ex culpa alicui⁹ ꝓgenitorum cauſatam.

Ad ſecūduʒ ſic ꝓcedit̄. Uid̄ ꝙ ēt alia peccata
uel ipſius p̄mi parētis: uel ꝓxi/
morū parētū traducantur in poſteros: pena eniʒ nūq̄ de/
bet̄ niſi culpe: ſed aliqui puniūtur iudicio diuino ꝓ pecca/
to ꝓximorū parētū ſʒ illud Exo. 20. Ego ſuʒ deus zelotes
uiſitans iniquitatē patrū i filios i tertiā ⁊ quartā gnātionē.
iudicio ēt hūano i crimine leſe maieſtatis filij exheredant̄
ꝓ peccato parētū. ergo ēt culpa ꝓximorū parētū tranſit ad
poſteros. ¶ P̄terea. Magis poteſt trāſferre i alteruʒ id
qd̄ hʒ aliquis a ſeipſo q̄ id qd̄ hʒ ex alio: ſicut ignis magis
poteſt calefacere: q̄ aqua calefacta: ſʒ homo trāſfert i ꝓleʒ
ꝑ originē peccatū qd̄ hʒ ab Adā. ergo multo magis pctm̄
ꝙ ipſe ꝯmiſit. ¶ P̄. Ideo ꝯhim⁹ a p̄mo parēte pctm̄ ori/
ginale. q: i eo fuim⁹ ſicut i p̄ncipio nāe quā ipſe corrūpit: ſʒ
ſilr̄ fuim⁹ i ꝓximis parētibus ſic̄ i quibuſdā nāe p̄ncipijs.
q̄ ⁊ ſi ſit corrupta poteſt adhuc magis corrūpi per pctm̄: ſʒ
illud Apoc. ulti. Qui i ſordib⁹ ē ſordeſcat adhuc. ergo filij
ꝯhūt pctā ꝓximoꝝ parētū ꝑ originē ſicut ⁊ p̄mi parentis.
¶ Sʒ ꝯ. Bonū ē magis diffuſiuū ſui q̄ maluʒ: ſʒ merita
proximorū parētū n̄ traducuntur ad poſteros. ergo multo
minus pctā. ¶ Rn̄º. dōm: ꝙ Augu. hāc rationē mouet i
Ench. ⁊ in ſolutā relinquit: ſed ſi quis diligēter attēdat im/
poſſibile ē ꝙ aliq̄ pctā proximoꝝ parētū: uel ēt p̄mi parē
tis p̄ter p̄mū ꝑ originē traducant̄: cui⁹ ratio ē. q: hō gnāt ſi
bi idē in ſpē: nō āt ſm īdiuiduū: ⁊ iō ea q̄ directe ꝑtinēt ad
īdiuiduū: ſic̄ ꝑſonales actus. ⁊ q̄ ad eos ꝑtinēt: nō tradu/
cūtur a parētib⁹ in filios. nō. n. grāmatic⁹ traducit in filium
ſciam grāmatice quā ꝓprio ſtudio acquiſiuit: ſʒ ea ꝑtinēt
ad nāṁ ſpēi traducūt̄ a parētib⁹ i filios: niſi ſit defect⁹ nāe.
ſic̄ oculat⁹ gnāt oculatū niſi nā deficiat: ⁊ ſi nā ſit fortis etiaʒ
aliqua accidētia īdiuidualia ꝓpagantur in filios ꝑtinētia ad
diſpoſitionem nature: ſicut uelocitas corporis. bonitas ige/
nij: ⁊ alia huiuſmodi: nullo aūt mō ea que ſunt pure per/
ſonalia: ut dictū eſt. Sicut autem ad ꝑſonā pertinet aliqd
ſm ſeipſaʒ. ⁊ aliquid ex dono gr̄e. ita etiam ad nāʒ pōt ali/
quid ꝑtinere ſm ſeipſaʒ. ſ. ꝙ cauſat̄ ex p̄ncipijs eius: ⁊ ali/
quid ex dono gr̄e: ⁊ hoc modo iuſticia originalis ſicut i p̄º
dictū ē erat quoddā donū gr̄e toti humane nāe diuinitus
collatum in primo parente: qd̄ qdeʒ p̄m⁹ homo amiſit ꝑ
p̄muʒ peccatū: unde ſic̄ illa originalis iuſtitia traducta fuiſſʒ
in poſteros ſimul cū nā: ita etiā inordinatio oppoſita: ſʒ alia
peccata actualia: uel p̄mi parentis: uel aliorū nō corrūpunt
nāṁ q̄tum ad id qd̄ nāe eſt: ſʒ ſolū q̄tum ad id qd̄ per/
ſone ē. i. ſm pronitatē ad actū unde alia pctā non traducū/
tur. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ pena ſpūali. ſicut Aug. dicit
in epiſtola ad Auitū: nunq̄ puniunt̄ filij pro parētibus niſi
cōicent in culpa uel ꝑ originē: uel ꝑ imitationeʒ. q: oēs aīe
imediate ſunt dei: ut dr̄ Ezech. 18. ſed pena corporali inter
dum iudicio diuino uel humano puniuntur filij pro parē/
tibus inq̄tū filius eſt aliquid pr̄is ſʒ corp⁹. ¶ Ad 2ᵐ dōʒ
ꝙ illud ꝙ habet aliquis ex ſe magis pōt traducere dūmō
ſit traducibile: ſed peccata actualia proximorum parentuʒ
non ſunt traducibilia quia ſunt pure perſonalia: ut dictū ē.
¶ Ad 3ᵐ dicēdū: ꝙ primum peccatum corrumpit naturā
hūanā corruptiōe ad nāṁ ꝑtinēte. alia vͦo pctā corrumpūt
eam corruptione pertinente ad ſolam perſonam.

Ad tertiuʒ ſic procedit̄. Uid̄ ꝙ peccatū p̄mi
parentis: nō tranſeat per origineʒ
in oēs hoīes. mors eni ē pena ꝯñs originale pctm̄. ſʒ non
oēs q̄ procedūt ſeminalr̄ ex Adā moriētur: illi. n. q̄ uiui re/
perientur in aduentu dñi nūq̄ morient̄ ut uidet̄ ꝑ hoc qd̄
dicit̄. 1. Theſſa. 4. Nos q̄ uiuimus nō p̄ueniemus in ad/
uentu dñi eos q̄ dormierūt. ergo illi nō ꝯhūt originale pec/
catum. ¶ P̄terea. Nullus dat alteri qd̄ ipſe non habet. ſʒ
hō baptizatus non habet peccatum originale. ergo nō tra
ducit ipſum in prolē. ¶ P̄terea. Donū xp̄i eſt mai⁹ q̄ pec
catum Ade: ut apl̄s dicit Ro. 5. Sʒ donū xp̄i nō tranſit i
oēs hoīes: ergo nec peccatū Ade. ¶ Sed ꝯ ē qd̄ apl̄s di/
cit Ro. 5. Mors in oēs ꝑtranſit in quo oēs peccauerunt.
¶ Rn̄º. dōm: ꝙ ſm fidē catholicā firmiter eſt tenenduʒ
ꝙ omnes hoīes preter ſolum xp̄m ex Adā deriuati pec/
catū originale ex Adam ꝯhūt: alioqn non oēs indigerēt re/
dēptione que ē ꝑ xp̄m: qd̄ ē erroneum rō aūt ſumi pōt ex
hoc ꝙ ſupra dictū ē. ſ. ꝙ ſic ex peccato primi parētis tra/
ducitur culpa originalis in poſteros ſicut a uolūtate anime
per motionē mēbrorū traducitur peccatū actuale ad mē/
bra corporis: manifeſtum ē āt ꝙ peccatū actuale traduci
pōt ad omnia mēbra q̄ nata ſūt moueri a uolūtate. unde ⁊
culpa originalis traducit̄ ad oēs illos q̄ mouētur ab Adaʒ
motione generationis. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ proba/
bilius ⁊ conuenientius tenet̄ ꝙ oēs illi qui i aduētu dñi re/
periētur morient̄: ⁊ poſt modicū reſurgēt. ut in tertio ple/
nius dicet̄. Si tñ hoc uerū ſit qd̄ alij dicūt ꝙ illi nūq̄ mo
rientur: ſicut Hierony. narrat diuerſorū opiniones i qua/

dam epiſtola ad Minerium de reſurrectione carnis dōʒ eſt ꝙ ad argumentum ꝙ illi ⁊ ſi nō moriantur: eſt tamen ī eis reatus mortis: ſed pena aufertur a deo ꝗ etiam pctōꝝ actualium penas cōdonare pōt. ¶ Ad ſecūdum dōm: ꝙ peccatum originale ꝑ baptiſmum aufertur reatu inꝙ̄tum anima recuperat gratiam ꝙ̄tum ad mentem. remanet tñ peccatum originale actu inꝙ̄tum ad fomitem. qui eſt inordinatio partium inferiorum anime ipſius corporis ſēm ꝙ hō generat: ⁊ non ſēm mentem: ⁊ iō baptizati traducunt peccatum originale. non enim parentes generant inꝙ̄tum ſūt renouati per baptiſmum. ſed inꝙ̄tum retinent adhuc aliquid de uetuſtate primi peccati. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ſicut peccatuʒ Ade traducitur in omnes qui ab Adam corporaliter generantur: ita gratia xp̄i traducitur in omnes q ab eo ſpiritualiter generantur: per fidem ⁊ baptiſmum: et nō ſolū ad remouēdū culpā p̄mi parētis: ſʒ etiā ad remouēduʒ pctā actualia. ⁊ ad īroducēdū in gloriam.

Ad quartū ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ ſi aliqs formaretur ex carne humana miraculoſe ꝙ ꝯtraheret originale peccatum. dicit n. quadā glo. Geñ. 3. ꝙ in lumbis Ade fuit tota poſteritas corrupta: q: non eſt ſeparata prius in loco uite: ſed poſtea in loco exilij: ſed ſi aliquis homo ſic formaretur: ſicut dictum eſt: caro eius ſepararetur in loco exilij. ergo contraheret originale peccatum. ¶ P̄. Peccatum originale cauſatur in nobis inꝙ̄tum anima inficitur ex carne: ſed caro tota hōis eſt infecta. ergo ex quacūqʒ parte carnis homo formaretur anima eius inficeret̄ īfectione originalis peccati. ¶ P̄. Peccatum originale a primo parente peruenit in omnes inꝙ̄tum omnes in eo peccante fuerunt: ſed illi qui ex carne humana formarentur in Adam fuiſſent. ergo peccatuʒ originale contraherent. ¶ Sed ꝯ eſt. quia non fuiſſent in Adā ſēm ſeminalē rationem: quod ſolum cauſat traductionem peccati originalis: ut Aug. dicit. 10. ſup Gene. ad litteram. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ ſicut iam dictum eſt: peccatum originale a primo parente traducitur in poſteros inꝙ̄tum mouent̄ ab ipſo per generationem: ſicut membra mouentur ab aīa ad peccatum actuale: non autem eſt motio ad generationē niſi per uirtutem actiuam in generatione. unde illi ſoli peccatum originale ꝯhunt qui ab Adam deſcendunt per uirtutem actiuam in generatione originaliter ab Adam deriuata: qđ eſt ſēm ſeminalem rationem ab eo deſcendere: nā ratio ſeminalis nihil aliud eſt ꝙ̄ uis actiua in generatione: ſi auteʒ aliquis formaretur uirtute diuina ex carne hūana: manifeſtum eſt ꝙ uis actiua non deriuaretur ab Adam: unde non cōtraheret peccatum originale: ſicut nec act⁹ manus pertineret ad peccatum humanum ſi manus nō moueretur a uoluntate hominis: ſʒ ab aliquo extrinſeco mouente. ¶ Ad primum ergo dōm: ꝙ Adā non fuit in loco exilij niſi poſt peccatum: unde non propter locum exilij: ſʒ propter peccatum traducitur originalis culpa ad omnes ad quos actiua eius generatio peruenit. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ caro non inficit animam. niſi inꝙ̄tū eſt principiuʒ actiuū ī generatione: ut dictum eſt. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ille qui formaretur ex carne humana fuiſſet ī Adā ſʒ corpulentiaʒ ſubſtantiam: ſed non ſēm ſeminalem rationem: ut dictū ē. ⁊ ideo non contraheret originale peccatum.

Ad quintū ſic proceditur. Uidetur ꝙ ſi Adā non peccaſſet Eua peccāte filij originale peccatum contrahent. peccatum. n. originale a parētibus ꝯhimus inꝙ̄tum in eis fuimus: ſēm illud apli Ro. 5. In quo omnes peccauerunt. ſed ſicut homo preexiſtit in patre ſuo: ita in matre. ergo ex peccato matris hō peccatum originale cōtraheret: ſicut ⁊ ex peccato patris. ¶ P̄. Si Eua peccaſſet Adā non peccante filij paſſibiles ⁊ mortales naſcerent̄. mater. n. dat mām in generatione: ut dicit philoſophus in ſcđo de generatione animalium: mors āt ⁊ omnis paſſibilitas ꝓuenit ex neceſſitate mãe: ſed paſſibilitas ⁊ neceſſitas moriendi ſunt pena peccati originalis. ergo ſi Eua peccaſſet Adam non peccante filij contraherent originale peccatum. ¶ P̄terea. Damaſ. dicit in li. 3. ꝙ ſpiritus ſ. peruenit in uirginem de qua xp̄s erat abſqʒ pctō originali naſciturus purgans eam: ſed illa purgatio non fuiſſʒ neceſſaria ſi infectio originalis peccati non ꝯheretur ex matre. ergo infectio originalis peccati ex matre trahitur. ⁊ ſic Eua peccante ei⁹ filij peccatū originale ꝯherent etiā ſi Adā non peccaſſet. ¶ Sed cōtra eſt quod apoſtolus dic̄ Ro. 5. Per unum hoīem pctm̄ in hunc mundum intrauit. magis autem fuiſſet dicēdū ꝙ per duos intraſſet: cuʒ ambo peccauerint. uel potius per mulierem que primo peccauit ſi femina peccatum originale in prolem trāſmitteret. non ergo peccatū originale deriuatur in filios a matre: ſed a patre. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ huius dubitatōis ſolutio ex p̄miſſis pʒ. dictū eſt eniʒ ſupra ꝙ peccatū originale a primo parente traducitur inꝙ̄tum ipſe mouet ad generationem natorum: unde dictum eſt ꝙ ſi materialr̄ tm̄ aliquis ex carne humana generaretur originale peccatum nō cōtraheret. manifeſtum eſt aūt ſēm doctrinam pħoꝝ ꝙ p̄ncipiū actiuum in generatione eſt a patre: mām aūt mater miniſtrat: unde peccatum originale non cōtrahitur a matre: ſed a patre. ⁊ ſēm hoc ſi Adam non peccāte Eua peccaſſet: filij originale pctm̄ nō cōtraherent: ecōuerſo aūt eēt ſi Adam peccaſſet ⁊ Eua non peccaſſet. ¶ Ad primum ergo dicēdū: ꝙ in patre preextitit filius ſicut in p̄ncipio actiuo: ſed in matre ſicut in p̄ncipio actiuo: ſed in matre ſicut in p̄ncipio materiali ⁊ paſſiuo: unde non eſt ſimilis ratio. ¶ Ad ſecūdum dicēdū: ꝙ qbuſdā uidetur ꝙ Eua peccante ſi Adaʒ non peccaſſet filij eēēt īmunes a culpa: paterentur tamen neceſſitate moriendi: ⁊ alias paſſibilitates ꝓuenictes ex neceſſitate mãe quā mater miniſtrat non ſub rōne pene: ſʒ ſicut quoſdā nãles defectus: ſed hoc nō uidetur conueniēs. īmortalitas enim ⁊ īpaſſibilitas primi ſtatus nō erat ex cōditione mãe: ut in p̄mo dictū ē: ſed ex originali iuſtitia per quā corpus ſubdebatur ⁊ aīe ꝙ̄diu aīa eēēt ſubiecta deo: defectus aūt originalis iuſtitie eſt pctm̄ originale. Si igitur Adam non peccāte peccatū originale non trāſfunderetur ī poſteros propter pctm̄ Eue: manifeſtū ē ꝙ in filijs nō eēt defectus originalis iuſtitie: unde non eēēt in eis paſſibilitas uel neceſſitas moriendi. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ illa purgatio preueniens in beata uirgine non requirebatur ad auferendum trāſfuſionē originalis peccati: ſed q: oportebat ut mater dei maxima puritate niteret: non eniʒ eſt aliquid digne receptaculū dei niſi ſit munduʒ: ſēm illud p̄s. Domuʒ tuam domine decet ſanctitudo.

¶ Queſtio. lxxxij.

Einde conſiderandu*ʒ* eſt de peccato originali ꝙ̄tuʒ ad ſuam eſſentiam. ¶ Et circa hoc queruntur quatuor. Primo utruʒ originale peccatum ſit habitus. Secundo utrum ſit unuʒ tm̄ in homine. Tertio utrū ſit cōcupiſcentia. Quarto utrum eq̄liter ſit in omnibus.

Ad primū ſic ꝓceditur. Uidetur ꝙ originale peccatum non ſit habitus: originale enim peccatū ē carentia originalis iuſticie: ut Anſelm⁹ dicit in libro de conceptu uirginali. ⁊ ſic originale pctm̄ ē q̄dam priuatio: ſed p̄uatio opponit̄ habitui. ergo originale peccatū non eſt habitus. ¶ P̄terea. Actuale peccatū hēt plus de rōne culpe ꝙ̄ originale ī ꝙ̄tuʒ hʒ plus de rōne uoluntarij: ſed habitus actualis pcti nō hʒ rōnē culpe: alioqn ſequeretur ꝙ homo dormiens culpabiliter peccaret. ergo nullus habitus originalis habet rōnem culpe. ¶ P̄terea. In malis actus ſemꝑ p̄cedit hitū: nullus. n. habit⁹ malus eſt infuſus: ſed acquiſitus: ſed originale peccatū non precedit aliquis actus. ergo originale peccatum nō eſt habitus. ¶ Sed ꝯ ē qđ Augu. dicit in libro de baptiſmo puerorū: ꝙ ſēm peccatuʒ originale paruuli ſunt concupiſcibiles: ⁊ ſi non ſint actu cōcupiſcentes: ſʒ habilitas dicitur ſēm aliqueʒ habitum. ergo peccatum originale ē habit⁹. ¶ Rñ°. dōʒ: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: duplex eſt habitus. Unus qdem quo inclinatur potētia ad agēdū: ſicut ſcientie ⁊ uirtutes dicuntur habitus. ⁊ hoc modo peccatum originale nō ē habitus. Alio modo dicitur habitus diſpoſitio alicuius nãe ex multis compoſite: ſēm quā bene ſe hʒ: uel male ad ali-

quid. ⁊ precipue cuꝫ talis diſpoſitio fuerit q̄ſi i naꝫ uerſa:
ut pꝫ de egritudine ⁊ ſanitate. ⁊ hoc modo peccatum ori-
ginale eſt habitus: eſt enim q̄dā iordinata diſpoſitio ꝓue-
niens ex diſſolutione illius armonie: i qua cōſiſtebat ratio
originalis iuſtitie: ſicut etiā egritudo corporalis eſt quedaꝫ
inordinata diſpoſitio corporis ſm̄ quam ſoluit̄ equalitas i
qua cōſiſtit rō ſanitatis: unde peccatum originale languor
nāe dr̄. ℂ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ ſicut egritudo corpora-
lis habet aliq̄d de ꝑuatione inq̄ntum tollitur eq̄litas ſanita-
tis: ⁊ aliquid habet poſitiue. ſ. ipos hūores inordinate diſ-
poſitos: ita etiam pctm̄ originale habet ꝑuationē originalis
iuſtitie. ⁊ cuꝫ hoc inordinatā diſpoſitionē partiū aīe: unde
nō ē priuatio pura: ſed ē quidā habitus corruptus. ℂ Ad
ſecundū dōm: ꝙ actuale peccatū ē iordinatio quedā act⁹
originale uō cum ſit pctm̄ nāe ē q̄dā inordinata diſpoſitio
ipſius nāe q̄ hꝫ rōnē culpe inq̄ntuꝫ deriuatur ex ꝑmo parē-
te: ut dictū ē: huiuſmodi āt diſpoſitio nature inordinata hꝫ
rōnē habitus: ſed inordinata diſpoſitio actus non hēt rōnē
hitus: ⁊ ꝓp hoc peccatum originale pōt eē habitus: nō āt
pctm̄ actuale. ℂ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de ha-
bitu quo potētia iclinatur i actum: talis aūt hitus non eſt
peccatū originale: q̄uis etiā ex pctō originali ſequat̄ aliqua
inclinatio i actū iordinatū nō directe: ſed indirecte. ſ. per re
motionē ꝓhibentis. i. originalis iuſtitie: q̄ ꝓhibebat iordina
tos mot⁹: ſicut ēt ex egritudine corporali idirecte ſequitur
iclinatio ad mot⁹ corporales inordinatos: nec debet dici ꝙ
peccatū originale ſit hitus iſuſus: aut acq̄ſitus ꝑ actum niſi
ꝑmi parētis: nō āt hui⁹ ꝑſone: ſꝫ ꝑ uitiatā originem innat⁹.

Ad ſecundū

ſic ꝓcedit̄. Uıˀ ꝙ i uno hoīe ſint multa origīalia pctā. dr̄. n. ꝑs.
Ecce. n. i iniq̄tatib⁹ ꝯcept⁹ ſū: ⁊ i pctīs ꝯcepit me mr̄ mea:
ſꝫ pctm̄ i q̄ hō ꝯcipit̄ ē origīale: ergo plura pctā originalia
ſūt i uno hoīe. ℂ ꝑ. Un⁹ ⁊ idē hit⁹ n̄ iclinat ad ꝯ̄ria: hitus
enī iclinat ꝑ modū nāe q̄ tēdit i unū: ſꝫ pctm̄ originale ēt in
uno hoīe iclinat ad diuerſa pctā ⁊ ꝯ̄ria. ergo pctm̄ origīale
n̄ ē un⁹ hit⁹: ſꝫ plēs. ℂ ꝑ. Pctm̄ origīale iſicit oēs aīe ptes
ſꝫ diuerſe ptes aīe ſūt diuerſa ſubā pctī: ut ex ꝑmiſſis pꝫ.
cū igit̄ unū pctm̄ n̄ poſſit eſſe i diuerſis ſubīs: uı̄ ꝙ pctm̄
originale n̄ ſit unū: ſꝫ mlta. ℂ Sꝫ ꝯ̄ ē qḋ dr̄ Joā. ꝑ°. Ecce
agn⁹ dei: ecce q̄ tollit peccatū mūdi. qḋ ſinglariter. q: pec
catū mūdi qḋ ē pctm̄ originale ē unū: ut glo. ibidē exponit.
ℂ Rn̄°. dōm: ꝙ i uno hoīe ē unū pctm̄ originale: cui⁹ rō
duplr̄ acipi pōt. Uno° ex pte cāe pctī origīalis. dictū ē. n.
ſupra ꝙ ſolū ꝑᵐ pctm̄ ꝑmi parētis i poſteros traducit̄. vn̄
pctm̄ origīale i uno hoīe ē unū nūero: ⁊ i oīb⁹ hoīb⁹ ē unū
ꝓportiōe i reſpectu. ſ. ad ꝑᵐ ꝑncipiū. Alio° pōt accipi rō
ei⁹ ex ipa eēntia originalis pctī: i oī. n. iordinata diſpōne uni
tatis ſpēi cōſiderat̄ ex pte cāe: unitas āt ſꝫ nūerū ex parte
ſubti. ſic pꝫ i egritudine corporali: ſūt. n. diuerſe egritudi-
nes ſpē q̄ ex diuerſis cāis ꝓcedūt: puta ex ſupabūdātia ca-
lidi uł frigidi: uł ex leſiōe pulmonis uł epatis: una āt egri-
tudo ſꝫ ſpēꝫ i uno hoīe n̄ ē niſi una nūero. Cā āt hui⁹ corru
pte diſpoſitiōis q̄ dr̄ originale pctm̄ ē una tm̄. ſ. ꝑuatio ori-
ginał iuſtitie ꝑ quā ſublata ē ſubiectio hūane mētis ad deū
⁊ iō pctm̄ originale eſt unum ſpē. ⁊ in uno hoīe n̄ pōt eſſe
niſi unū nūero. i diuerſis āt hoīb⁹ ē unū ſpē ⁊ ꝓportiōe di-
uerſū nūero. ℂ Ad ꝑmū ergo dōꝫ: ꝙ plaliter dr̄ i pecca-
tis ſꝫ illū morē diuine ſcripture q̄ frequēter ponit̄ plalis
nūer⁹ ꝑ ſinglari: ſic Matth. 2. Defūcti ſūt q̄ q̄rebāt aīam
pueri. uel q: i pctō originali vtualr̄ ꝑexiſtūt oīa pctā actua
lia ſic i q̄dā ꝑncipio: vn̄ ē multiplex vtute. uł q: i pctō ꝑmi
parētis qḋ ꝑ originē traducit̄ fuerūt plēs deformitates. ſ.
ſupbie: iobediētie: gule: ⁊ alia huiuſmōi. uł q: multe ptes
aīe iſiciūt̄ ꝑ pctm̄ originale. ℂ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ un⁹ hit⁹ nō
pōt iclinare ꝑ ſe ⁊ directe. i. ꝑ ꝓpaꝫ formā ad ꝯ̄ria: ſꝫ idire
cte ⁊ ꝑ accīns. ſ. ꝑ remotionē ꝓhibentis ſic ſoluta armonia
corporis mixti: elemēta tēdūt i loca ꝯ̄ria. ⁊ ſilr̄ ſoluta armo
nia originalis iuſtitie diuerſe aīe potētie i diuerſa ferunt̄.
ℂ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ pctm̄ originale iſicit diuerſas ptes aīe
ſꝫ ꝙ ſūt ptes uni⁹ tot⁹: ſic ⁊ iuſtitia origīalis cōtinebat oēs
aīe ptes i unū. ⁊ iō ē unū tm̄ pctm̄ originale: ſic ēt eſt una
febris in uno hoīe: q̄uis diuerſe ptes corporis grauētur.

Ad tertiuꝫ

ſic procedit̄. Uıˀ ꝙ pctm̄ origina
le n̄ ſit ꝯcupiſcētia: oē. n. pctm̄ ē ꝯ̄
naꝫ ut dic̄ Damaſ. i. 2. li. ſꝫ ꝯcupiſcētia ē ſm̄ naꝫ: ē. n. ꝓpri⁹
act⁹ vtutis ꝯcupiſcibił q̄ ē potētia nālis. ergo cōcupiſcētia n̄
ē pctm̄ origīale. ℂ ꝑterea. Per pctm̄ origīale ſūt i nobis
paſſiōes pctōꝝ: ut pꝫ ꝑ aplꝫ. Ro. 7. ſꝫ multe alie ſūt paſſio
nes ꝑter ꝯcupiſcētiaꝫ. ut ſupra hitū ē. ergo pctm̄ originale
n̄ magis ē cōcupiſcētia q̄ aliq̄ alia paſſio. ℂ ꝑterea. Per
pctm̄ originale deordinat̄ oēs aīe ptes. ut dcm̄ ē: ſꝫ intelle-
ctus ē ſupmⁱter aīe ptes: ut pꝫ ꝑ pħm i. 10. ethi. ergo pec
catū origīale magis ē ignorātia q̄ cōcupiſcētia. ℂ Sꝫ ꝯ̄ eſt
qḋ Aug. dic̄ i li. retractationū. Cōcupiſcētia ē reat⁹ origiał
pctī. ℂ Rn̄°. dōꝫ: ꝙ unūq̄dq̄ hꝫ ſpēꝫ a ſua forma: dictuꝫ
ē āt ſupra ꝙ ſpēs pctī origīalis ſumit̄ ex ſua cā: vn̄ oꝫ ꝙ id
qḋ ē formale i originali pctō accipiat̄ ex pte cāe pctī origi-
nalis. oppoſitoꝝ āt oppoſite ſūt cāe: ē igit̄ attēdēda cā ori-
ginalis pctī ex cā origiał iuſtitie ꝙ ei opponit̄: tota āt ordi-
natio origīalis iuſtitie ex hoc ꝙ ē uolūtas hoīs erat dō ſub
iecta: q̄ q̄dē ſubiectio ꝑmo ⁊ ꝑncipalr̄ erat ꝑ uolūtatē: cui⁹
ē mouere oēs alias ptes i finē: ut ſupra dictū ē: vn̄ ex auer-
ſiōe uolūtatis a deo ꝯſecuta ē iordiatio i oīb⁹ aliis aīe uiri-
bus. Sic ergo ꝑuatio origīalis iuſtitie ꝑ quā uolūtas ſub-
debat̄ deo ē formale i pctō originali. oīs āt alia iordinatio
uiriū aīe ſe hꝫ i pctō originali: ſic q̄dā mālē: iordinatio aūt
aliaꝝ uiriū aīe ꝑcipue i hoc attēdit̄ ꝙ iordinate cōuertunt̄
ad bonū cōmutabile: q̄ q̄dē iordinatio cōi noīe pōt dici ꝯcu
piſcētia. ⁊ ita peccatū originale mālr̄ q̄dē ē cōcupiſcētia: for
malr̄ uō ē defect⁹ originalis iuſtitie. ℂ Ad ꝑᵐ ergo dōm:
ꝙ q: i hoīe ꝯcupiſcibił nālr̄ regit̄ rōne: ītm̄ ꝯcupiſcē ē hoī
nāle inq̄ntū ē ſꝫ rōnis ordinē: ꝯcupiſcētia āt q̄ trāſcēdit limi-
tes rōnis ineſt hoī ꝯ̄ naꝫ. ⁊ talis ē ꝯcupiſcētia origīalis pctī.
ℂ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ſic ſupra dictū ē: paſſiōes iraſcibilis ad
paſſiōes ꝯcupiſcibilis reducūt̄ ſic ad ꝑncipaliores: inter q̄s
ꝯcupiſcētia uehemētī⁹ mouet. ⁊ magis ſentit̄. ut ſupra hitū
ē. ⁊ iō ꝯcupiſcētie attribuit̄ tāq̄ ꝑncipaliori: ⁊ in qua q̄dā-
modo oēs alie paſſiōes includūt̄. ℂ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ ſic in
bonis intellectus ⁊ rō ꝑncipalitatē hñt: ita ecōuerſo in mał
inferior ps aīe ꝑncipalior inuenit̄: q̄ obnubilat ⁊ trahit rō-
nē ut ſupra dictū ē: ⁊ ꝓp hoc peccatū originale magis dicit̄
eſſe concupiſcentia q̄ ignorantia: lꝫ ēt ignorantia inter defe
ctus materiales peccati originalis connumeratur.

Ad quartū

ſic ꝓcedit̄. Uıˀ ꝙ pctm̄ originale n̄ ſit eq̄lr̄ i oīb⁹. ē. n. pctm̄ origina
le ꝯcupiſcētie iordiata: ut dcm̄ ē: ſꝫ n̄ oēs eq̄lr̄ ſūt ꝓni ad cō
cupiſcēdū: ergo pctm̄ origīale n̄ ē eq̄lr̄ i oīb⁹. ℂ ꝑ. Pctm̄
origīale ē q̄dā iordiata diſpō aīe: ſic egritudo ē q̄dā iordia
ta diſpō corpis: ſꝫ egritudo recipit magis ⁊ min⁹. g° pctm̄
origīale recipit magis ⁊ min⁹. ꝑ. Aug. dic̄ i li. de nuptiis
⁊ ꝯcupiſcētia: ꝙ libido trāſmittit origīale pctm̄ i plē: ſꝫ cō-
tigit eē maiorē libidinē uni⁹ i actu gnātiōis q̄ alteri⁹. ergo
pctm̄ origīale pōt eē mai⁹ i uno q̄ i alio. ℂ Sꝫ ꝯ̄ ē. q: pctm̄
origīale ē pctm̄ nāe: ut dcm̄ ē: ſꝫ nā eq̄lr̄ ē i oībus. ergo ⁊
pctm̄ origīale. ℂ Rn̄°. dōꝫ: ꝙ i origīali pctō ſūt duo q̄rū
unū ē defect⁹ originał iuſtitie: aliud āt ē relatio hui⁹ defectus
ad pctm̄ ꝑmi parētis: a q̄ ꝑ uitiatā originē deducit̄. Quan
tū āt ad ꝑᵐ pctm̄ origīale nō recipit magis ⁊ min⁹. q: totū
donū origīalis iuſtitie ē ſublatū: ꝑuatiōis āt totalr̄ aliq̄d ꝑ-
uātes: ut mors ⁊ tenebre n̄ recipiūt magis ⁊ min⁹. ſic ſu-
pra dcm̄ ē. Silr̄ ēt nec q̄ntū ad ſcḋꝫ eq̄lr̄ n̄ oēs relationem
hñt ad ꝑmū ꝑncipiū uitiate originis: ex q̄ pctm̄ origīale re
cipit rōnē culpe. relatōes. n. n̄ recipiūt magis ⁊ minus. vn̄
manifeſtū ē ꝙ pctm̄ origīale n̄ pōt eē mai⁹ i uno q̄ in alio.
ℂ Ad ꝑᵐ ergo dōꝫ: ꝙ ſoluto uinculo origīalis iuſtitie ſub
q̄ q̄dā ordie oēs uires aīe ꝯtinebāt̄: unaq̄q̄ uis aīe tēdit in
ſuū ꝓpriū motū. ⁊ tāto uehemētī⁹: q̄nto fuerit fortior. con-
tigit āt uires aliq̄s aīe eē fortiores i uno q̄ i alio ꝓp diuer-
ſas corpis cōplexiōes: ꝙ ergo un⁹ hō ſit ꝓnior ad ꝯcupiſcē
dū q̄ alter n̄ ē ex rōne pctī originalis: cū i oīb⁹ eq̄lr̄ ſoluat̄
uinculū origīalis iuſtitie: ⁊ eq̄lr̄ i oīb⁹ ptes iferiores aīe ſibi
relinq̄nt̄: ſꝫ accidit hoc ex diuerſa diſpōne potētiaꝝ: ſic di-
ctū ē. ℂ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ egritudo corpalis n̄ hꝫ i oīb⁹ eq̄leꝫ
cāꝫ ēt ſi ſit eiuſdē ſpēi puta ſi febris ex colera putrefcā pōt eē

maior uel minor putrefactio: ⁊ ꝓpinquior uel remotior a pn͂cipio uite: ſ; cā originalis pctī in oībus eſt eq̄lis unde nō ē ſimile. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ libido q̄ tranſmittit pctm̄ originale in ꝓlez non eſt libido actualis: q: dato ꝙ v̄tute diuīa cōcederet̄ ꝙ nullā inordinatā libidinez in actu gn̄ationis ſentiret: adhuc tranſmitteret in ꝓlem originale pctm̄: ſ; libido illa eſt intelligenda habitualiter ſm̄ ꝙ appetitus ſenſitiu⁹ non ɔtinet̄ ſub rōne ſoluto uinculo originalis iuſtitie: ⁊ talis libido in omnibus eſt equalis.

Queſtio. lxxxiij.

Einde ɔſiderādū eſt de ſubo originalis pctī. ¶ Et circa hoc q̄runt̄ quatuor. Primo utr̄ ſub; originalis pctī ꝑ ꝑ̄us ſit caro uel aīa. 2° ſi aīa utr̄ ꝑ eſſentiā: aut ꝑ potētias ſuas. 3° utr̄ uoluntas ꝑ ꝑ̄us ſit ſubm̄ peccati originalis q̄; alie potentie aīe. 4° utruz alique potentie anime ſint ſpecialiter infecte. ſ. generatiua: uis concupiſcibilis ⁊ ſenſus tactus.

a

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctm̄ originale magis ſit ī carne q̄; in aīa. repugnātia. n. carnis ad mentē ex corruptiōe originalis pctī ꝓcedit: ſ; radix huius repugnātie in carne ɔſiſtit: dicit. n. Aplſ ad Ro. 7. Video aliā legē in mēbris meis repugnantem legi mentis mee. ergo originale pctm̄ in carne p̄ncipalr̄ ɔſiſtit. ¶ P̄terea. Vnūquodq; poti⁹ eſt in cā q̄; in effectu: ſic calor magis ē in igne calefaciēte q̄; in aqua calefacta ſ; aīa inficitur īfectione originalis pctī ꝑ ſemen carnale. ergo pctm̄ originale magis ē in carne q̄; in aīa. ¶ P̄terea. pctm̄ originale ex p̄mo parēte ɔ̄hīm⁹: ꝓut in eo fuim⁹ ſ; rōnez ſeminalē. ſic āt non fuit ibi aīa: ſ; ſola caro. ergo originale pctm̄ nō eſt ī aīa: ſ; ī carne. ¶ P̄terea. Aīa rōnalis creata a deo corpori infundit̄: ſi igit̄ aīa ꝑ pctm̄ originale inficeret̄: ɔn̄s eſſet ꝙ ex ſua creatione uel īfuſione inq̄naret̄: ⁊ ſic deus eſſet cā peccati q̄ eſt actor creationis ⁊ īfuſionis. ¶ P̄terea. Nullus ſapiēs liquorez p̄cioſum uaſi infecto infunderet. ex quo ſciret ipm̄ liquorē infici: ſ; aīa rōnal̄ eſt p̄ciosior oī liquore. ſi ergo aīa ex corporis unione infici poſſet infectōe originalis culpe. de⁹ q̄ ipſa ſapiētia eſt nunq̄; aīam tali corpori īfunderet: īfundit āt. nō ergo inq̄nat̄ ex carne: ſic igit̄ peccatū originale nō eſt in aīa: ſ; in carne. ¶ S; ɔ̄ eſt ꝙ idē eſt ſubm̄ v̄tutis ⁊ uitij ſiue peccati qđ ɔ̄riat̄ v̄tuti: ſ; caro non pōt eē ſubm̄ v̄tutis. dicit. n. Aplſ ad Ro. 7. Scio ꝙ non habitat in me: hoc ē in carne mea bonū. ergo caro nō pōt eſſe ſub; originalis pctī: ſ; ſolū aīa. ¶ Rn̄°. dōz: ꝙ aliquid pōt eē in aliquo duplr̄. Vno mō ſicut in cā uel p̄ncipali: uł̄ inſtrumentali. Alio mō ſicut in ſubto: pctm̄ ergo originale oīum hoīuz fuit qdē in ipſo adā: ſicut in p̄ma cā p̄ncipali: ſ; illud Apli. Ro. 5. In quo oēs peccauerūt. in ſemīe āt corporali eſt pctm̄ originale ſic in cā inſtrumētali: eo ꝙ ꝑ v̄tutez actiuā ſēis traducit̄ pctm̄ originale in ꝓlē ſil̄ cuz nā humana. S; ſic in ſubo pctm̄ originale nullo mō pōt eē in carne: ſ; ſolū in aīa: cui⁹ rō eſt. q: ſicut ſupra dcm̄ eſt. hoc mō ex uolūtate p̄mi parentis pctm̄ origīale traducit̄ in poſteros ꝑ quādā gn̄atiuaz motionē: ſicut a uolūtate alicui⁹ hoīs deriuat̄ pctm̄ actuale ad alias ptes ei⁹ in q̄ qdez deriuatione pōt attēdi ꝙ q̄cqd ꝓuenit ex motiōe uolūtatis pctī ad quācūq; ptez hoīs: q̄ quocūq; mō pōt eſſe particeps pctī: uel ꝑ modū ſubi uel ꝑ modū inſtrī. h; rōnē culpe: ſic ex uolūtate gule ꝓuenit ɔcupiſcētia cibi ad ɔcupiſcibilē: ⁊ ſumptio cibi ad man⁹ ⁊ os: q̄ inq̄ntuz mouent̄ a uolūtate ad peccādū ſunt inſtrā pctī. Qđ v̄o ulterius deriuat̄ ad uī; nutritiuam: ⁊ ad interiora mēbra q̄ non ſunt nata moueri a uolūtate nō h; rōnem culpe. Sic igit̄ cum aīa poſſit eſſe ſub; culpe: caro aūt de ſe non h; ꝙ ſit ſubm̄ culpe. quicquid ꝑuenit de corruptione primi peccati ad aīam h; rationē culpe: qđ āt peruenit ad carnē non h; rōnem culpe: ſ; pene. ſic igit̄ aīa eſt ſubm̄ pctī original̄. non āt caro. ¶ Ad p̄ᵐ ergo dōm: ꝙ ſicut Aug. dicit in li. retractationuz. Aplſ loquitur ibi de hoīe iā redempto: q̄ liberatus ē a culpa: ſ; ſubiacet pene: rōne cuius pctm̄ dr̄ habitare ī carne. unde ex hoc nō ſequit̄ ꝙ caro ſit ſubm̄ culpe: ſ; ſolum pene. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ pctm̄ originale cāt̄ur ex ſemine ſicut ex cā inſtrumentali: non āt oz ꝙ aliqđ ſit principalius in cā inſtrumētali: q̄; in effectu: ſ; ſolum in cā principali. ⁊ hoc modo peccatū originale potiori mō fuit in Adā: in quo fuit ſm̄ rationem actualis peccati. ¶ Ad 3ᵐ dōz: ꝙ aīa huius hoīs nō fuit ſm̄ ſeminalem rōnem in Adam peccante ſicut in principio effectiuo: ſ; ſicut in principio diſpoſitiuo eo ꝙ ſemen corporale qđ ex Adam traducit̄ ſua uirtute non efficit animam ronalem: ſed ad eā diſponit. ¶ Ad 4ᵐ dōm: ꝙ infectio originalis peccati nullo mō cauſatur a deo: ſed ex ſolo peccato primi parentis ꝑ carnalem generationē. ⁊ ideo cū creatio importet reſpectum aīe ad ſolum deū: non pōt dici ꝙ aīa ex ſua creatione inquinetur: ſed infuſio importat reſpectum: ⁊ ad deū infundentē: ⁊ ad carnem cui infunditur aīa. ⁊ ideo habito reſpectu ad deum infundentem: nō pōt dici ꝙ aīa per infuſionem maculetur: ſed ſolum habito reſpectu ad corpus cui infunditur. ¶ Ad 5ᵐ dōm: ꝙ bonum cōe p̄fertur bono ſingulari: unde deus ſm̄ ſuā ſapientiam non p̄termittit v̄lem ordinem rex: qui eſt ut tali corpori tal̄ aīa infundatur ut uitetur ſingularis infectio huius aīe: p̄ſertim cū nā aīe hoc habeat. ut eſſe nō incipiat niſi in corpore. ut in primo habitum eſt: melius eſt aūt ei ſic eſſe ſm̄ nām: q̄; nullo modo eſſe p̄ſertim cum poſſit ꝑ gratiam dānationem euadere.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ pctm̄ originale nō ſit ꝑ prius ī eſſentia aīe q̄; in potētijs. aīa. n. nata ē eſſe ſubm̄ pctī q̄ntū ad id qđ pōt a uoluntate moueri: ſ; aīa nō mouet̄ a uoluntate ſm̄ ſuā eſſentiā: ſed ſolū ſm̄ potētias. ergo pctm̄ originale nō eſt in aīa ſm̄ ſuā eēntiā ſ; ſolū ſ; potētias. ¶ P̄terea Peccatū originale opponit̄ originali iuſtitie. ſ; originalis iuſtitia erat in aliq̄ potentia aīe q̄ eſt ſubm̄ uirtutis. ergo ⁊ pctm̄ originale eſt magis in potētia aīe q̄; in eius eſſentia. ¶ P̄terea. Sicut a carne pctm̄ originale deriuat̄ ad aīam: ita ab eēntia aīe deriuat̄ ad potētias. ſ; pctm̄ originale magis ē in aīa q̄; in carne. ergo ēt magis ē in potētijs aīe: q̄; ī eius eēntia. ¶ P̄terea. Pctm̄ originale dr̄ eſſe ɔcupiſcētia ut dcm̄ ē: ſ; ɔcupiſcētia eſt in potētijs aīe. ergo ⁊ pctm̄ originale. ¶ S; ɔ̄ ē pctm̄ origiale dr̄ eſſe pctm̄ nāle: ut ſupra dcm̄ eſt. aīa āt eſt forma ⁊ nā corporis ſ; eēntiaz ſuā: ⁊ nō ſ; potētias: ut in p̄mo habitū ē. ergo aīa ē ſubm̄ originalis pctī principalr̄ ſm̄ ſuā eſſentiā. ¶ Rn̄°. dōz ꝙ illud aīe ē p̄ncipalr̄ ſubm̄ alicui⁹ pctī ad qđ p̄mo ꝑtinet cā motiua illius pctī: ſicut ſi cā motiua ad peccādū ſit delectatio ſenſus q̄ ꝑtinet ad uim ɔcupiſcibilē ſicut obm̄ ꝓpriū eius: ſeq̄t̄ ꝙ uis ɔcupiſcibil̄ ſit ꝓpriū ſubm̄ illi⁹ pctī: manifeſtū eſt āt ꝙ peccatū originale cāt̄ur ꝑ originē: unde illđ aīe qđ p̄mo attingit̄ ab origine hoīs ē p̄mū ſub; original̄ pctī: attigit āt origo aīaz: ut terminū gn̄ationis ſ; ꝙ ē forma corporis: qđ qdē ɔuenit ei ſ; eēntiaz ꝓpriā: ut in p̄mo hītuz ē: unde aīa ſm̄ eēntiaz ē p̄mū ſub; original̄ pctī. ¶ Ad p̄ᵐ ergo dōz: ꝙ ſicut motio uolūtatis alicui⁹ ꝓprie ꝑuenit ad potētias aīe: nō āt ad aīe eēntiaz: ita motio uolūtatis p̄mi gn̄antis per uiam gn̄ationis ꝑuenit p̄mo ad aīe eēntiā: ut dcm̄ eſt. ¶ Ad 2ᵐ dōz: ꝙ ēt originalis iuſtitia ꝑtinebat p̄mordialr̄ ad eēntiam aīe. erat. n. donū diuinit⁹ datū hūane nāe quā ꝑ pri⁹ reſpicit eēntiaz aīe q̄; potētie: potētie. n. magis uident̄ ꝑtinere ad ꝑſonaz inq̄ntū ſunt p̄ncipia ꝑſonaliū actuū: uñ ſunt ꝓpa ſuba pctōꝝ actualiū: q̄ ſunt pctā ꝑſonalia. ¶ Ad 3ᵐ dōz: ꝙ corpus ɔpat̄ ad aīaz ſicut mā ad formā: q̄ ⁊ ſi ſit poſterior ordine gn̄ationis. eſt tn̄ p̄or ordine ꝑfectiōis ⁊ nāe. eēntia aūt aīe cōparat̄ ad potētias ſicut ſuba ad accn̄tia ꝓpria q̄ ſūt poſteriora ſuba ⁊ ordine gn̄atiōis ⁊ ēt ꝑfectiōis: unde non eſt ſilis rō. ¶ Ad 4ᵐ: dōz ꝙ ɔcupiſcētia ſe h; mālr̄ ⁊ ex ɔn̄ti in peccato originali: ut ſupra dictum eſt.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ pctm̄ originale nō ꝑ ꝑ̄us īficiat uolūtatē q̄; alias potentias oē. n. pctm̄ p̄ncipalr̄ ꝑtiet ad potētiā: ꝑ cui⁹ actū cāt̄: ſ; pctm̄ origīale cāt̄ ꝑ actū gn̄atiue potētie: ergo īter ceteras potētias aīe vr̄ magis ꝑtinere ad gn̄atiuaz potētiaz. ¶ P̄. Pctm̄ origīale ꝑ ſemen carnale traducit̄: ſ; alie uires aīe ꝓpinquiores ſunt carni q̄; uolūtas: ſicut p; de oībus ſenſitiuis

q̄ utunť organo corꝑali.ergo i eis magis eſt peccatū origina
le q̄ꝫ in uolūtate.⁋ Pꝛeterea. Intellectꝰ eſt pꝛioꝛ uolūtate:nō
n.eſt uolūtas niſi de bono ītellecto.ſi ergo peccatū originale i
ficit oēs potētias aīe vr̄ ꝙ ꝑ pꝛiꝰ īficiat ītellectū tāq̄ꝫ pꝛiorē.
⁋ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ iuſtitia originał ꝑ pꝛiꝰ reſpicit uolūtatē.eſt.n.
rectitudo uolūtatis:ut Anſelmꝰ dicit in li.de ꝯceptu ṽgina
li.ergo ⁊ peccatū originale qḋ ei oppōiť ꝑ pꝛiꝰ reſpicit uolūta
tē.⁋ Rń̄º.dicēdū:ꝙ i infectiōe pcti originał duo ē ꝯſide
rare.pꝛimo qdē inherentiā eiꝰ ad ſubm.⁊ ſꝫ hoc pꝛimo reſpi
cit eēntiaꝫ aīe:ut dcm̄ eſt.deide oꝫ ꝯſiderare iclinationem
eiꝰ ad actū.⁊ hoc mō reſpicit potētias aīe:oꝫ ergo ꝙ illā ꝑ
pꝛiꝰ reſpiciat:q̄ pꝛimā iclinationē hꝫ ad peccādū:hec aūt ē
uolūtas:ut ex ſupꝛa dictis pꝫ.Vn̄ peccatū originale ꝑ pꝛiꝰ re
ſpicit uolūtatē.⁋ Ad pꝛim ergo dicēdū:ꝙ peccatū origiale nō cā
tur in hoīe ꝑ potentiā gn̄atiuā ꝓlis:ſꝫ ꝑ actū potētie gn̄ati
ue parentis:un̄ nō oꝫ ꝙ ſua potētia gn̄atiua ſit pꝛimū ſubꝫ ori
ginalis pcti.⁋ Ad 2m dicēdū:ꝙ peccatū originale hꝫ duplicē
ꝓceſſuꝫ:unū qdē a carne ad aīam.aliū vō ab eſſentia aīe
ad potētias pꝛimꝰ qdē ꝓceſſus eſt ſꝫ ordinē gn̄atiōis:ſcḋs
aūt ſꝫ ordinē ꝑfectionis.⁊ iō q̄uis alie potētie.ſ.ſenſitiue ꝓ
pinquiores ſint carni.q: tn̄ uolūtas ē ꝓpinquioꝛ eēntie aīe tāq̄ꝫ
ſupioꝛ potentia.pꝛimo ꝑuenit ad ipſaꝫ infectio originał pcti.
⁋ Ad 3m dicēdū:ꝙ itellectꝰ q̄dāmō ꝑcedit uolūtatē inq̄ꝫtū ꝓ
pōit ei ſuū obꝫ.alio vō mō uolūtas ꝑcedit intellectū ſꝫ ordi
neꝫ motionis actuꝫ:q̄ qdem motio ꝑtinet ad peccatum.

Ad quartū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ pꝛedicte potentie nō ſint magis īfecte q̄ꝫ alie.īfectio .n.originał pcti magis uidetur ꝑtinere ad illā aīe ꝑteꝫ q̄ pꝛiꝰ pōt eſſe ſubꝫ pcti.hec aūt eſt rōnalis ꝑs ⁊ ꝑcipue uolūtas.
ergo ipſa ē magis īfecta ꝑ peccatū originale.⁋ P. Nulla uis
aīe inficiť ꝑ culpā niſi inq̄ꝫtuꝫ pōt obedire rōni:generatiua
aūt non pōt obedire.ut dr̄ in pꝛimo ethi.ergo gn̄atiua non
eſt maxie īfecta ꝑ originale peccatū.⁋ Pꝛeterea. Viſus in
ter alios ſenſus ē ſpūalioꝛ ⁊ ꝓpinquioꝛ rōni inq̄ꝫtū plures
dr̄ias rerꝝ oſtēdit.ut dr̄ in pꝛimo metaphy.ſꝫ infectio culpe
pꝛimo eſt in rōne.ergo uiſus magis ē infectꝰ q̄ꝫ tactꝰ.⁋ Sꝫ
ꝯ eſt qḋ Aug.dicit in.14.ḋ ci.dei.ꝙ īfectio originalis culpe
maxie appꝫ in motu genitaliū mēbꝛoꝝ:q̄ rōni nō ſubdiť:
ſꝫ illa mēbꝛa deſeruiūt gn̄atiue ṽtuti in cōmixtione ſexuꝫ
in q̄ eſt delectatio ſꝫm tactū q̄ maxie ꝯcupiſcentiā mouet.
ergo infectio originalis pcti maxime ꝑtiet ad iſta tria.ſ.po
tentiā gn̄atiuaꝫ.uim ꝯcupiſcibilē.⁊ ſenſum tactꝰ.⁋ Rń̄º.
dicēdū:ꝙ illa coꝛruptio ꝑcipue infectio noiari ſolet q̄ nata ē
in aliud transferri.unde ⁊ moꝛbi ꝯtagioſi.ſicut lepꝛa ⁊ ſca
bies:⁊ huiuſmodi infectiōes dr̄. Coꝛruptio aūt originalis
pcti traduciť ꝑ actuꝫ gn̄ationis:ſicut ſupꝛa dcm̄ eſt.unde po
tentie q̄ ad huiuſmodi actū ꝯcurrunt maxime dr̄ eſſe īfe
cte.huiuſmodi aūt actus deſeruit gn̄atiue inq̄ntū ad gn̄a
tionē ordinať:hꝫ aūt in ſe delectationē tactus q̄ eſt maximū
obm ꝯcupiſcibilis.⁊ ideo cū oēs ꝑtes aīe dicanť eē coꝛru
pte ꝑ peccatū originale ſpāľr tres pꝛedicte dr̄ eſſe coꝛrupte ⁊
infecte.⁋ Ad pꝛim ergo dicēdū:ꝙ peccatū originale ex ea ꝑte q̄
inclinat in pctā actualia ꝑcipue ꝑtinet ad uoluntatē:ut dcm̄
eſt:ſꝫ ex ea ꝑte q̄ traduciť in ꝓlē:ꝑtinet ꝓpinque ad poten
tias pꝛedictas:ad uoluntateꝫ aūt remote.⁋ Ad 2m dicēdū:ꝙ in
fectio actualis culpe nō ꝑtinet niſi ad potentias q̄ mouenť
a uoluntate peccantis:ſꝫ infectio originalis culpe non deri
uatur a uolūtate eius q̄ ipm ꝯtbit:ſꝫ ꝑ originē nāe cui deſe
ruit potētia gn̄atiua:⁊ ideo in ea eſt infectio originalis pcti.
⁋ Ad 3m dicēdū:ꝙ uiſus non ꝑtinet ad actū gn̄ationis niſi
ſꝫm diſpōnem remotā.pꝛout.ſ.ꝑ uiſum apparet ſpēs con
cupiſcibilis:ſed delectatio ꝑficitur in tactu.⁊ ideo talis infe
ctio magis attribuitur tactui q̄ꝫ uiſui.

Queſtio. lxxxiiij.

Einde ꝯſiderandū eſt de cā pcti ſꝫm ꝙ unū peccatū eſt cā al terius.⁋ Et circa hoc q̄runť quattuoꝛ.
pꝛº utrꝫ cupiditas ſit radix oīuꝫ pctōꝝ.
2º utrꝫ ſuperbia ſit initium oīs peccati.
3º utrꝫ pꝛeter ſupbiā ⁊ auaritiā debeāt
dici capitalia uitia aliqua ſpālia peccata.
4º ꝙ ⁊ que ſint capitalia uitia.

Ad primū ſic ꝓceditur. Videť ꝙ cupiditas nō ſit radix oīum pctōꝝ.cupiditas.n.
que eſt imoderatus appetitus diuitiaꝝ opponiť uirtuti li
beralitatis:ſꝫ liberalitas non eſt radix oīum ṽtutum.ergo
cupiditas nō eſt radix oīum pctōꝝ.⁋ Pꝛeterea. Appetitus
coꝝ q̄ ſunt ad finē pꝛocedit ex appetitu finis:ſꝫ diuitie q̄ruꝫ
appetitꝰ eſt cupiditas nō appetunť niſi ut utiles ad aliqueꝫ
finē:ſicut dr̄ in pꝛº ethi.ergo cupiditas nō eſt radix oīs pec
cati:ſꝫ ꝓcedit ex alia pꝛioꝛi radice.⁋ Pꝛeterea.frequēter in
ueniť ꝙ auaritia q̄ cupiditas noiatur:oꝛitur ex alijs pctīs:
puta cū qs appetit pecuniā ꝓꝑ ambitionē:uel ut ſatiſfaciat
gule.nō ergo eſt radix oīum pctōꝝ.⁋ Sed ꝯ eſt qḋ dicit
aplꝯ.1.ad Timoth.ulti.Radix oīum maloꝝ ē cupiditas.
⁋ Rń̄º.dicēdū:ꝙ ſꝫ quoſdā cupiditas tripliciter dr̄.Vnoº
mō ꝓut eſt appetitus inoꝛdinatꝰ diuitiaꝝ.⁊ ſic eſt ſpāle pctm̄.
Alioº ſꝫm ꝙ ſignificat inoꝛdinatū appetituꝫ cuiuſcūq̄ꝫ boni
tpalis.⁊ ſic ē genus oīs pcti:nā in oī pctō eſt inoꝛdinata cō
uerſio ad cōmutabile bonū:ut dcm̄ eſt.Tertio mō ſumiť
ꝓut ſignificat quandā inclinationeꝫ nāe coꝛrupte ad bona
coꝛruptibilia inoꝛdinate appetēda.⁊ ſic dicunť cupiditateꝫ
eſſe radiceꝫ oīum pctōꝝ ad ſilitudinē radicis arboꝛis q̄ ex
terra trahit alimentū.ſic.n.ex amoꝛe reꝝ tpaliuꝫ oē pctm̄
ꝓcedit.Et hec qdeꝫ q̄uis uera ſint.non tn̄ uidenť eē ſꝫm
intentionē apli:q̄ dixit cupiditatē eſſe radicē oīum pctōꝝ.
māifeſte.n.ibi loquť ꝯ eos q̄ cū uelint diuites fieri incidūt
in tētationes:⁊ in laqueū diaboli.eo ꝙ radix oīum maloꝝ
eſt cupiditas:unde māifeſtū eſt ꝙ loquť de cupiditate ſꝫ
ꝙ eſt appetitꝰ inoꝛdinatus diuitiaꝝ.⁊ ſꝫ hoc dicēdum eſt ꝙ
cupiditas ſꝫm ꝙ eſt ſpāle pctm̄ dr̄ radix oīum pctōꝝ ad ſi
militudinē radicis arboꝛis:q̄ alimentū pꝛeſtat toti arboꝛi.
Videmus.n.ꝙ ꝑ diuitias hō acquirit facultatē ꝑpetrandi
quodcūq̄ꝫ pctm̄:⁊ adipiſcēdo deſideriū cuiuſcūq̄ꝫ peccati
eo ꝙ ad habenda q̄cūq̄ꝫ tpalia bona pōt hō ꝑ pecuniā iu
uari:ſꝫm ꝙ dr̄ Eccleſiaſtes.10. Pecunie obediunt oīa.Et
ſꝫm hoc pꝫ ꝙ cupiditas diuitiaꝝ eſt radix oīum pctōꝛum.
⁋ Ad pꝛim ergo dicēdū:ꝙ nō ab eodē oꝛitur uirtus ⁊ pctm̄.
oꝛitur.n.pctm̄ ex appetitu ꝯmutabiľ boni.⁊ ideo appetitꝰ
illius boni qḋ iuuat ad ꝯſeq̄nda oīa tpalia bona radix pec
catoꝝ dr̄.uirtus aūt oꝛiť ex appetitu icōmutabiľ boni.⁊ iō
charitas q̄ eſt amoꝛ dei ponitur radix ṽtutū.ſꝫm illud Eph.
3.In charitate radicati ⁊ fundati.⁋ Ad 2m dicēdū:ꝙ appe
titus pecuniaꝝ dr̄ eſſe radix pctōꝝ:nō qdē q: diuitie ꝓꝑ ſe
q̄rantur tāq̄ꝫ ultimus finis:ſꝫ q: multuꝫ querunť ut utiles
ad oēm tpalem fineꝫ.⁊ q: uľe bonū eſt appetibilius q̄ꝫ ali
quod ꝑticulare bonū.ideo magis mouet appetitū q̄ꝫ que
dam bona ſingularia:q̄ ſimuľ cū multis alijs ꝑ pecuniā habe
ri pñt.⁋ Ad 3m dicēdū:ꝙ ſicut in rebꝰ nālibus non q̄ritur
qd ſꝑ fiat:ſꝫ qd in pluribꝰ accidit eo ꝙ nā coꝛruptibiliuꝫ re
ruꝫ ipediri pōt:ut non ſꝑ eodē mō opereť.ita ēt in morali
bus ꝯſiderať quod ut in pluribꝰ eſt:non aūt qḋ ſꝑ eſt:eo ꝙ
uolūtas nō ex neceſſitate opať.nō igiť dr̄ auaritia radix oī
um maloꝝ q̄ interdū aliqḋ aliud malū ſit radix eiꝰ:ſꝫ q:
ex ipſa frequētius.alia mala oꝛiunť rōne pꝛedicta.

Ad ſecundū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ ſupbia nō ſit initiū oīs pcti.radix.n.eſt quod
dam pꝛincipiū arboꝛis:⁊ ita uideť idē eſſe radix ⁊ initiū pec
cati:ſꝫ cupiditas eſt radix oīs pcti:ut dcm̄ eſt.ergo ipſa ēt
ē initiū oīs pcti:nō aūt ſupbia.⁋ Pꝛeterea.Eccleſia.10.Ini
tiuꝫ ſupbie hōis eſt apoſtatare a deo:ſꝫ apoſtaſia a deo eſt
quoddaꝫ pctm̄:ergo aliqḋ pctm̄ eſt initiuꝫ ſupbie.ergo ⁊
ipſa nō eſt initiū oīs pcti.⁋ Pꝛeterea.Illud uideť eē initiuꝫ
oīs pcti:qḋ facit oīa pctā:ſꝫ hoc ē inoꝛdinatus amoꝛ ſui.q̄
facit ciuitatē babylonis ut Aug.dicit in.14.de ci.dei.ergo
amoꝛ ſui ē initiū oīs pcti.nō aūt ſupbia.⁋ Sꝫ ꝯ eſt qḋ dr̄
Ecc.10.Initiū oīs pcti ſupbia.⁋ Rń̄º.dicēdū:ꝙ q̄dā dr̄t
ſupbiā dici tripľr.Vnoº ſꝫ ꝙ ſupbia ſignat inoꝛdinatū ap
petitū ꝓpꝛie excellētie:⁊ ſic ē ſpāle pctm̄.Alioº ſꝫ ꝙ ipoꝛ
tat q̄ndaꝫ actualē ꝯtemptū dei q̄ꝫtū ad hūc effectū q̄ ē non
ſubdi eiꝰ pꝛecepto:⁊ ſic dr̄t ꝙ eſt gn̄ale pctm̄ 3ºº ſꝫm ꝙ im
poꝛtat q̄ndaꝫ iclinationē ad huiuſmodi ꝯtemptū ex coꝛru
ptione nāe:⁊ ſic dr̄t ꝙ eſt initiū oīs peccati:⁊ dr̄t a cupidi
tate.q: cupiditas reſpicit pctm̄ ex ꝑte cōuerſionis ad bonū

cõmutabile ex q̄ pctm̄ quodãmō nutrit̄ ⁊ fouet̄: ⁊ ꝓꝑ hoc cupiditas dr̄ radix: ſꝫ ſuꝑbia reſpicit pctm̄ ex parte auerſionis a deo: cui⁹ p̄cepto hō ſubdi recuſat. ⁊ iō uocat̄ initiū: q: ex parte auerſiōis incipit rō mali. Et hec q̄dē ꝙuis ūa ſint. tñ nō ſunt ſm̄ intētionē ſapiētis: q dicit. Initiū oīs pctī eſt ſuꝑbia: manifeſte. n. loq̄t de ſuꝑbia ſm̄ ꝙ eſt inordinatus appetit⁹ ꝓprie excellētie. ut pꝫ ꝑ hoc qđ ſubdit. Sedes ducū ſuꝑboꝝ deſtruxit de⁹. ⁊ d̄ hac mā loq̄t ibi fere in toto caplō. Et iō dd̄ꝫ eſt ꝙ ſuꝑbia ēt ſꝫ ꝙ eſt ſpāle pctm̄ eſt initiū oīs pctī. Cōſiderādū eſt. n. ꝙ in actib⁹ uolūtarijs cuiuſmodi ſunt pctā duplex ordo iuenit̄. ſ. intētionis ⁊ executionis. In p̄mo q̄dē ordie hꝫ rōnē p̄ncipij ⁊ finis: ut ſupra multotiēs dctm̄ eſt. Finis āt in oībus bonis tpalib⁹ acquirēdis eſt ut hō ꝑ illa quādaꝫ pfectionē ſingularē ⁊ excellētiaꝫ hēat. ⁊ iō ex hac pte ſuꝑbia q̄ eſt appetit⁹ excellētie ponit̄ initiuꝫ oīs pctī. Sꝫ ex pte executionis eſt p̄mū id qđ p̄bet opportunitatē adimplēdi oīa deſideria pctī qđ hꝫ rōneꝫ radicis. ſ. diuitie ⁊ iō ex hac pte auaritia ponit̄ ēē radix oīuꝫ maloꝝ: ut dctm̄ eſt. Et ꝑ hoc pꝫ rñſio ad p̄mū. ¶ Ad ſcd̄ꝫ dd̄m: ꝙ apoſtatare a deo dicitur eſſe initiū ſuꝑbie ex parte auerſiōis. ex hoc. n. ꝙ hō nō uult ſubdi deo: ſeq̄t ꝙ inordinate uelit ꝓpriā excellentiā in reb⁹ tpalibus. ⁊ ſic apoſtaſia a deo non ſumit̄ ibi quaſi ſpāle pctm̄: ſed magis ut q̄dam ꝯditio gn̄alis oīs pctī: q̄ eſt auerſio ab incōmutabili bono. Uel pōt dici ꝙ apoſtatare a deo dr̄ ēē initiū ſuꝑbie. q: eſt prima ſuꝑbie ſpēs: ad ſuꝑbiā. n. ptinet cuiq̄ ſuperiori nolle ſubijci. ⁊ p̄cipue nolle ſubdi deo: ex quo cōtingit ꝙ hō ſupra ſeipſꝫ indebite extollat̄ ꝙtuꝫ ad alias ſuꝑbie ſpecies. ¶ Ad 3[m] dd̄m ꝙ in hoc hō ſe amat ꝙ ſui excellentiā uult. idē. n. ē ſe amare qđ ſibi uelle bonū: uñ ad idē ptinet ꝙ ponatur initiū oīs peccati ſuperbia uel amor proprius.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Uī̄ ꝙ p̄ter ſuꝑbiā ⁊ auaritiā non ſint q̄dā alia pctā ſpālia que dicant̄ capitalia. ita. n. ſe uī̄ hr̄e caput ad aīalia ſic radix ad plantas: ut dr̄ in. 2°. de aīa: nā radices ſunt ori ſiles. ſi igit̄ cupiditas dr̄ radix oīum maloꝝ: uī̄ ꝙ ipſa ſola debeāt dici uitiū capitale: ⁊ nullū aliud pctm̄. ¶ P̄terea. Caput hēt quēdaꝫ ordinē ad alia mēbra iquantū a capite in oīa mēbra diffundit̄ quodāmō ſenſus ⁊ mot⁹: ſed pctm̄ dr̄ ꝑ priuationē ordinis. ergo pctm̄ non hꝫ rōnē capitis: ⁊ ita non debēt poni aliqua capitalia pctā. ¶ P̄terea. Capitalia crimina dr̄r q̄ capite plectunt̄: ſed tali pena puniunt̄ q̄dā peccata in ſingulis gn̄ibus. ergo uitia capitalia nō ſunt aliqua determinata ſm̄ ſpēm. ¶ Sed ꝯ eſt ꝙ Grego. 31. moral. enumerat q̄dā ſpālia uitia q̄ dic̄ ēē capitalia. ¶ Rn̄o dd̄ꝫ: ꝙ capitale dr̄ a capite. caput aūt ꝓprie q̄dē eſt quoddam mēbꝝ aīalis: qđ eſt p̄ncipiū ⁊ directiuū totius aīalis. unde metaphorice oē principiū caput uocat̄. ⁊ ēt hoīes q alios dirigunt ⁊ gubernāt capita alioꝝ oē dr̄r. Dr̄ ergo uitiū capitale uno mō a capite ꝓprie dicto: ⁊ ſm̄ hoc pctm̄ capitale dr̄ pctm̄ qđ capitis pena punit̄: ſꝫ ſic nunc nō intēdimus de capitalib⁹ peccatis: ſꝫ ſm̄ ꝙ alio mō dr̄ pctm̄ capitale: ꝓut metaphorice ſignat p̄ncipiū: uł directiuū alioꝝ. Et ſic dr̄ uitium capitale ex quo alia uitia oriunt̄. ⁊ p̄cipue ſꝫ originē cāe final' q̄ eſt formal' origo ut ſupra dctm̄ eſt. ⁊ iō uitiū capitale nō ſolū eſt p̄ncipiū alioꝝ: ſed ēt eſt directiuū: ⁊ quodāmō ductiuū alioꝝ. Semꝑ. n. ars uel hītus ad quē pertinet finis principatur: ⁊ imperat circa ea q̄ ſunt ad finē. Uñ Grego. 31. moral. huiuſmodi uitia capitalia ducibus exercituū cōparatur. ¶ Ad p̄[m] ergo dd̄m ꝙ capitale dr̄ denoīatiue a capite: qđ q̄dē eſt ꝑ quādā driuationē uel participationē capitis: ſicut habens aliquā proprietatem capitis: ⁊ non ſicut ſimpliciter caput. Et ideo capitalia uitia dicuntur non ſolum illa que habent rōnem prime originis. ſicut auaritia que dr̄ radix: ⁊ ſuperbia que dr̄ initium: ſed ēt illa que hn̄t rōneꝫ originis ꝓpinque reſpectu pliuꝫ peccatoꝝ. ¶ Ad 2[m] dd̄m ꝙ pctm̄ caret ordine ex pte auerſionis: ex hac. n. pte hꝫ rōnem mali: malum āt ſm̄ Aug. i li. de nā boni ē priuatio modi ſpēi ⁊ ordinis: ſed ex pte ꝯuerſionis reſpicit quoddā bonū. ⁊ ideo ex hac parte dr̄ habere ordinē. ¶ Ad 3[m] dd̄ꝫ: ꝙ illa rō procedit de capitali pctō ſm̄ ꝙ dicitur a reatu pene: ſic āt hic non loquimur.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uī̄ ꝙ nō ſit dd̄ꝫ ſeptē ēē uitia capitalia: q̄ ſunt inanis gloria: inuidia: ira: auaritia: triſtitia: gula: luxuria: pctā. n. ūtutibus opponunt̄: ūtutes āt p̄ncipales ſunt ꝙtuor: ut ſupra dictū eſt. ergo ⁊ uitia p̄ncipalia ſiue capitalia non ſunt niſi quattuor. ¶ P̄terea. paſſiones aīe ſunt q̄dā cāe pctī ut ſupra dctm̄ eſt: ſꝫ paſſiones aīe p̄ncipales ſunt ꝙtuor: de quaruꝫ duab⁹ nulla fit mētio iter p̄dicta pctā. ſ. de ſpe ⁊ timore: numerant̄ āt aliqua uitia ad q̄ ptinet delectatio ⁊ triſtitia: nā delectatio ptinet ad gulā ⁊ luxuriā: triſtitia ūo ad accidiā ⁊ inuidiā. ergo incōuenienter enūerant̄ p̄ncipalia pctā. ¶ P̄terea. Ira nō eſt p̄ncipalis paſſio. nō ergo dēbuit poni iter p̄ncipalia uitia. ¶ P̄terea. Sicut cupiditas ſiue auaritia eſt radix pctī. ita ſuꝑbia eſt pctī initiū: ut ſupra dictum eſt: ſꝫ auaritia ponit̄ unū de ſeptē uitijs capitalib⁹. ergo ſuperbia inter uitia capitalia enumerāda eſſet. P̄terea. Quedaꝫ pctā ꝯmittunt̄ q̄ ex nullo hoꝝ cāri pn̄t: ſic cū aliq̄s errat ex ignorātia: uel cū aliq̄s ex aliq̄ bona itentione ꝯmittit aliqđ pctm̄: puta cū aliq̄s furat̄ ut det elymā. ergo inſufficiēter capitalia uitia enūerant̄. ¶ Sꝫ in ꝯriū eſt auctoritas Gregorij ſic enūerantis. 31. moral. ¶ Rn̄o. dd̄m ꝙ ſicut dctm̄ eſt: uitia capitalia dr̄r ex q̄bus alia oriunt̄. p̄cipue ſm̄ rōneꝫ cāe final'. Huiuſ⁹ āt origo pt attēdi dupl'r. Uno q̄deꝫ mō ſm̄ conditionē peccantis: q ſic diſpoſitus ē ut maxime afficiat̄ ad unū finē ex quo ut plurimū in alia pctā ꝓcedat: ſꝫ iſte modus originis ſub arte cadere nō pōt: eo ꝙ infinite ſunt pticulares hoīuꝫ diſpōnes. Alio⁹ ſꝫ nāleꝫ hītudinē ipſoꝝ finiū adinuicē: ⁊ ſꝫ hoc ut i plurib⁹ unū uitiū ex alio orit̄ uñ iſte mod⁹ originis ſub arte cadere pt̄. Scd̄m hoc ergo illa uitia capitalia dr̄itur quoꝝ fines hn̄t q̄ſdaꝫ p̄marias rōnes mouēdi appetitū: ⁊ ſꝫ haꝝ rōnū diſtinctionē diſtinguunt̄ capitalia uitia. Mouet āt aliq̄d appetitū dupl'r. Uno mō directe ⁊ ꝑ ſe: ⁊ hoc mō bonū mouet appetituꝫ ad ꝓſeq̄ndū. maluꝫ āt ſm̄ eandē rōneꝫ ad fugiendū. alio mō indirecte: ⁊ q̄ſi ꝑ aliud: ſic aliq̄s aliqđ malū proſequit̄ ꝓꝑ aliqđ bonū adiunctū uł aliqđ bonū fugit ꝓꝑ aliqđ maluꝫ adiūctū. Bonū āt hoīs ē triplex. eſt. n. p̄mo quoddaꝫ bonū aīe qđ. ſ. ex ſola apphenſione rōnē appetibilitatis hꝫ ſic excellētia laudis uł honoris: ⁊ hoc bonū inordinate ꝓſequit̄ inanis gloria. Aliđ eſt bonū corporis: ⁊ hoc uł ptiet ad ꝯſeruationē indiuidui: ſic cib⁹ ⁊ pot⁹. ⁊ hoc bonū inordiate ꝓſeq̄t gula: aut ad ꝯſeruationē ſpēi: ſic coit⁹. ⁊ ad hoc ordiat̄ luxuria. Tertiū bonuꝫ ē exteri⁹. ſ. diuitie. ⁊ ad hoc ordinat̄ auaritia. Et eadē ꝙtuor uitia inordinate fugiūt ꝙtuor mala ꝯria. Uł alr̄: bonū p̄cipue mouet appetitū ex hoc ꝙ ꝑticipat aliq̄d de ꝓprietate felicitatis quā nālr̄ oēs appetūt. De cui⁹ rōne eſt p̄mo q̄dā pfectio. nā felicitas ē pfectū bonuꝫ ad qđ ptinet excellētia uel claritas quā appetit ſuꝑbia: uel inanis gloria. Scd̄o de rōne ei⁹ eſt ſufficientia quā appetit auaritia in diuitijs eā ꝓmittētibus. Tertio ē de conditione ei⁹ delectatio ſine q̄ felicitas ēē non pōt: ut dr̄ in p̄mo ⁊. 10. ethicoꝝ: ⁊ hāc appetūt gula ⁊ luxuria. ꝙ āt aliq̄s bonum fugiat ꝓꝑ aliqđ malū ꝯiunctū: hoc ꝯtingit dupl'r. q: aut hoc eſt reſpectu boni ꝓprij: ⁊ ſic ē accidia: q̄ triſtat̄ de bono ſpūali ꝓꝑ laborē corporalē adiunctū. Aut ē de bono alieno. ⁊ hoc ſi ſit ſine inſurrectione ptinet ad iuidiā: q̄ triſtat̄ de bono alieno inquantū eſt ipeditiuū ꝓprie excellentie. Aut eſt cū q̄dā inſurrectiōe ad uindictā. ⁊ ſic eſt ira. Et ad eadeꝫ ēt uitia ptinet ꝓſecutio mali oppoſiti. ¶ Ad p̄[m] ergo dd̄ꝫ: ꝙ nō eſt eadē rō originis in ūtutibus ⁊ uitijs. nā ūtutes cāntur ꝑ ordinē appetitus ad rōne: uel ēt ad bonuꝫ incōmutabile: qđ eſt deus. uitia āt oriunt̄ ex appetitu boni cōmutabil'. unde nō oꝫ q̄ principalia uitia opponant̄ p̄ncipalib⁹ ūtutibus. ¶ Ad 2[m] dd̄m: ꝙ timor ⁊ ſpes ſūt paſſiones iraſcibil'. oēs āt paſſiones iraſcibil' oriunt̄ ex paſſionibus ꝯcupiſcibil': q̄ ēt oēs ordiant̄ quodāmō ad delectationem ⁊ triſtitiā. ⁊ iō delectatio ⁊ triſtitia principaliter cōnumerant̄ in peccatis capitalibus tāq̄ principaliſſime paſſiones: ut ſupra habitū eſt. ¶ Ad 3[m] dd̄m: ꝙ ira lꝫ non ſit p̄ncipalis paſſio. q: tñ hꝫ ſpāleꝫ rōnē appetitiui motus: prout aliq̄s ipugnat bonū alterius ſub rōne honeſti. i. iuſti uindicatiui: ideo diſtinguitur ab alijs capitalibus uitijs. ¶ Ad

quartum dõm: ꝙ ſupbia dr̃ eſſe initiũ oĩs peccati ſ₃ rõnẽ
finis ut dictũ eſt: ⁊ ſm̃ eandẽ rõnẽ accipit̃ principalitas vi
tioꝝ capitaliũ. ⁊ iõ ſupbia nõ quaſi uľe uitiũ connumerat̃
alijs: ſed magis ponit̃ uelut regina q̃dã oĩum uitioꝝ: ſicut
Greg. dic̃: auaritia ãt dr̃ radix ſm̃ aliã rõnẽ. ſicut ſupra di
ctũ eſt. ℭ Ad 5m dõ₃: ꝙ iſta uitia dñr capitalia. q: ex eis:
ut freq̃nti⁹ alia oriunt̃ vñ nihil ꝓhibet aliqua pctã interdũ
ex alijs cãis oriri. Põt tñ dici ꝙ oĩa pctã q̃ ex ignorãtia ꝓ
ueniũt: pñt reduci ad accidiã ad quã ptinet negligẽtia qua
aliq̃s recuſat bõa ſpũalia acq̃rere pp̱ laborẽ. ignorãtia. n. q̃
p̄t eẽ cã pcti ex negligẽtia ꝓuenit: ut ſupra dcm̃ ẽ. ꝙ ãt ali-
quis cõmittat aliq̃d pctm̃ ex bona itentiõe vr̃ ad ignorãtiã
pertinere: inquantum. ſ. ignorat ꝙ non ſunt facienda ma-
la. ut veniant bona. ℭ Queſtio. lxxxv.

Einde conſiderandũ eſt de effe
ctib⁹ pcti. Et ꝑmo q̃dẽ
de corruptiõe boni nãe. Scdõ de ma-
d litia aĩe. Tertio de reatu pene. ℭ Cir-
ca primũ q̃runtur ſex. Primo utꝝ bo
num nãe diminuat̃ ꝑ pctm̃. Scdõ utꝝ
totaľr tolli poſſit. 3° de quattuor vulne
ribus q̃ Beda ponit q̇b⁹ nã hũana vulnerata ẽ pp̱ pctm̃.
4° utꝝ ꝑuatio modi ſpẽi ⁊ ordinis ſint effectus peccati.
5° utꝝ mors ⁊ alij defect⁹ corꝑales ſint effectus peccati.
6° utrum ſint aliquo modo hoĩ naturales.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ pctm̃ nõ diminuat
bonũ nãe. pctm̃. n. hoĩs nõ eſt gra-
uius q̃₃ pctm̃ demonis: ſed bona nãlia in demonib⁹ manẽt
itegra poſt pctm̃. ut Dio. dic̃. 4. ca. de diui. no. ergo pctm̃
ẽt bonũ nãe hũane nõ diminuit. ℭ Pterea. Trãſmutatio
poſterioꝝ nõ trãſmutat̃ p⁹. manet. n. ſuba eadẽ trãſmuta-
tis accñtib⁹: ſ₃ nã p̃exiſtit actioni uolũtarie. ergo ſcã deordi
natiõe circa actionẽ uoluntariã ꝑ pctm̃ non tranſmutat̃ pp̱
hoc nã: ita ꝙ bonu₃ nãe diminuat̃. ℭ Pterea. Pctm̃ eſt
act⁹ q̇dã: diminutio ãt eſt paſſio. nullũ ãt agẽs ex hoc ipſo
ꝙ agit patit̃ p̄t ãt contingere ꝙ i unũ agat: ⁊ ab alio patiat̃
ergo ille q̇ peccat ꝑ pctm̃ nõ diminuit bonum ſue nature.
ℭ Pterea. Nullũ accñs agit in ſuũ ſubm. q: qd̃ patitur ẽ
potẽtia ens: qd̃ ãt ſubijcitur accñti iã eſt actu ens ſ₃ accñs
illud: ſ₃ pctm̃ eſt i bono nãe ſicut accñs in ſubo. ergo pctm̃
nõ diminuit bonũ nãe. diminuere. n. quoddam agere eſt.
ℭ S₃ ɔ̃ ẽ ꝙ ſicut dr̃ Luce. 10. Hõ deſcẽdens a hierl̃m in
hierico. ſ. i defectũ pcti: expoliatur gratuitis: ⁊ uulneratur
in nãlib⁹: ut Beda expõit. ergo pctm̃ diminuit bonũ nãe.
ℭ Rñ°. dõ₃ ꝙ bonũ nãe hũane p̄t tripľr dici. Prio ipſa
ꝑncipia nãe ex q̇bus ipſa nã ɔ̃ſtituitur. ⁊ ꝓprietates ex his
cauſate: ſic potẽtie aĩe: ⁊ alia hmõi. Scdõ q: hõ a natura
h₃ iclinationẽ ad uirtutẽ: ut ſupra hitũ eſt. ipſa iclinatio ad
uirtutẽ eſt quoddã bonũ nãe. ℭ Tertio mõ p̄t dici bonu₃
nãe donũ originaľ iuſtitie. qd̃ fuit in prio hoĩe collatũ toti
hũane nãe. ℭ Primũ igr̃ bonũ nãe: nec tollitur. nec dimi
nuitur ꝑ pctm̃. Tertiũ v̊o bonũ nãe totaľr ẽ ablatũ ꝑ pec
catũ ꝑmi parẽtis. S₃ mediũ bonũ nãe. ſ. ipſa nãľ iclinatio
ad v̊tutẽ diminuit̃ ꝑ pctm̃: ꝑ act⁹. n. hũanos fit q̈dã inclia
tio ad ſiles act⁹: ut ſupra hitũ eſt. o₃ aũt ꝙ ex hoc ꝙ aliq̃d
iclinat̃ ad unũ ɔ̃rioꝝ: diminuat̃ iclinatio ei⁹ ad aliud: unde
cũ pctm̃ ſit ɔ̃riũ v̊tuti ex hoc ipſo ꝙ hõ peccat diminuitur
bonũ nãe: qd̃ eſt iclinatio ad uirtutẽ. ℭ Ad ꝑmũ ergo dõ₃
ꝙ Dio. loq̇t̃ de bono ꝑmo nãe: qd̃ eſt eẽ uiuere ⁊ itellige
re. ut p₃ ei⁹ v̊ba ituẽti. ℭ Ad ſcõm dõm: ꝙ nã ⁊ſi ſit prior
q̃₃ uoluntaria actio: tñ h₃ iclinationẽ ad quãdã uoluntariã
actionẽ. vñ ipã nã ſ₃ ſe nõ uariat̃ pp̱ uariationẽ uoluntarie
actõis ſ₃ ipſa iclinatio uariat̃ ex illa pte qua ordiat̃ ad deũ.
ℭ Ad tertiũ dõ₃: ꝙ actio uolũtaria ꝓcedit ex diuerſis po
tentijs quaꝝ una ẽ actiua. ⁊ alia paſſiua. ⁊ ex hoc cõtingit
ꝙ ꝑ actiões uolũtarias cãtur aliq̃d: uel aufert̃ ab hoĩe ſic
agẽte. ut ſupra dcm̃ eſt. cũ de gñatione habituũ ageretur.
ℭ Ad quartũ dõ₃: ꝙ accñs nõ agit effectiue i ſub₃. agit tñ
formaľr i ip̃m eo mõ loq̃ndi quo dr̃ ꝙ albedo facit albũ:
⁊ ſic nihil ꝓhibet ꝙ pctm̃ diminuat bonũ nãe: eo tñ mõ q̃
ẽ ipſa diminutio boni nãe inquantũ ptinet ad inordinatõe₃
actus: ſed quantũ ad inordinationẽ agentis oportet dicere

ꝙ taľ inordinatio cãtur ꝑ hoc ꝙ i actib⁹ aĩe aliq̃d ẽ actiuu₃
⁊ aliq̃d eſt paſſiuũ: ſicut ſenſibile mouet appetitũ ſenſitiuũ
⁊ appetitus ſenſitiu⁹ inclinat rõne₃ ⁊ uolũtatẽ: ut ſupra di
ctũ eſt. ⁊ ex hoc cãtur inordinatio: nõ quidẽ ita ꝙ accidẽs
agat in ꝓpriũ ſubm: ſed ſm̃ ꝙ obm agit in potentiam: ⁊
una potentia agit in aliam. ⁊ deordinat ipſam.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ totũ bo-
nu₃ nãe poſſit per pctm̃ au
ferri. bonũ. n. nãe hũane finitũ eſt: cũ ⁊ ipſa nã hũana ſit fi
nita: ſ₃ q̇dl₃ finitũ totaľr cõſumit̃ facta cõtinua ablatiõe. cũ
ergo bonũ nãe cõtinue ꝑ pctm̃ diminui poſſit: ur̃ ꝙ poſſit
q̃nq₃ totaľr cõſumi. ℭ Pterea. Eoꝝ q̃ ſunt uni⁹ nãe ſilis
eſt rõ de toto ⁊ de ptib⁹: ſic p₃ in aere: ⁊ i aqua: ⁊ carne:
⁊ oĩbus corꝑib⁹ ſiliu₃ ptiu₃: ſed bonũ nãe eſt totaľr unifor
me. cũ igit̃ ps ei⁹ poſſit auferri ꝑ pctm̃: totũ ẽt ꝑ pctm̃ au
ferri poſſe ur̃. ℭ Pterea. Bonũ nãe ꝙ ꝑ pctm̃ minuitur
ẽ habilitas ad v̊tutẽ: ſ₃ in q̇buſdã pp̱ pctm̃ habilitas p̃dicta
totaľr tollit̃: ut p₃ in dãnatis q̇ repari ad v̊tutẽ ñ pñt. ſicut
nec cecus ad uiſu₃. ergo pctm̃ p̄t totaľr tollere bonũ nãe.
ℭ S₃ ɔ̃ ẽ qd̃ aug. dic̃ in Enchi. ꝙ malũ nõ eſt niſi in bo-
no: ſ₃ malũ culpe nõ p̄t eſſe i bono v̊tutis uel gr̃e. q: ẽ eĩ ɔ̃
riu₃. ergo o₃ ꝙ ſit i bono nãe. nõ ergo totaliter tollit ip̃m.
ℭ Rñ°. dõ₃: ꝙ ſic dcm̃ eſt: bonũ nãe qd̃ ꝑ pctm̃ diminui-
tur: ẽ nãlis iclinatio ad v̊tutẽ: q̃ q̇dẽ cõuenit hoĩ ex hoc ip̃o
ꝙ rõnaľ ẽ: ex hoc. n. h₃ ꝙ ſ₃ rõnẽ oper̃: qd̃ eſt agere ſm̃
v̊tutẽ: ꝑ pctm̃ ãt nõ p̄t totaľr ab hoĩe tolli ꝙ ſit rõnaľ: q: iã
nõ eſſet capax pcti. vñ nõ ẽ poĩe ꝙ p̃dictũ nãe bonũ totali
ter tollat̃. Cũ ãt inueniat̃ hmõi bonũ continue diminui ꝑ
pctm̃: q̇dã ad hui⁹ manifeſtationẽ vñ ſũt quodã exẽplo in
q̃ inuenit̃ aliq̃d finitũ in infinitũ diminui: tñ nunq̃₃ totaliter
cõſumi: dicit. n. phs in. 3. phy. ꝙ ſi ab aliqua magnitudine
finita cõtinue auferat̃ aliq̃d ſm̃ eãdẽ q̃₃titatẽ. totaľr tãdem
cõſumet̃: puta ſi a quacũq₃ q̃₃titate finita ſp̱ ſbtraxero mẽ
ſurã palmi. Si v̊o fiat ſubtractio ſm̃ eãdẽ ꝓportionẽ: ⁊ ñ
ſm̃ eandẽ q̃₃titatẽ: poterit i infinitũ ſubtrahi: puta ſi q̃₃titas
diuidat̃ in duas ptes: ⁊ a dimidio ſubtrahat̃ dimidiũ: ita
poterit in ifinitũ ꝓcedi: ita tñ ꝙ ſp̱ qd̃ poſterius ſubtrahit̃
erit min⁹: eo qd̃ p⁹ ſubtrahebat̃. S₃ hoc in ꝓpoſito non
h₃ locũ: nõ. n. ſeq̃ns pctm̃ min⁹ diminuit bonũ nãe q̃₃ pre
cedens: ſ₃ forte magis ſi ſit graui⁹. Et iõ aliter ẽ dõm ꝙ ꝑ
dicta iclinatio intelligat̃ ut media inter duo: fundat̃. n. ſicut
in radice i nã rõnali: ⁊ tẽdit in bonũ v̊tutis: ſicut i terminũ
⁊ finẽ. Dupľr igr̃ p̄t intelligi ei⁹ diminutio. vno mõ ex pte
radicis. alio mõ ex parte termini. ꝑmo q̇dẽ mõ non dimi-
nuit̃ ꝑ pctm̃: eo ꝙ pctm̃ non diminuit ipa₃ nãm: vt ſupra
dictũ eſt: ſ₃ diminuit̃ ſecũdo mõ inquantũ. ſ. ponit̃ ipedi-
mentũ ptingẽdi ad terminũ. Si ãt ꝑmo mõ diminueret̃
oporteret ꝙ q̃nq₃ totaľr cõſumeret̃ nã rõnali totaľr con-
ſumpta: ſ₃ q: diminuit̃ ex pte ipedimenti: qd̃ apponit̃ ne
ptingat ad terminũ: manifeſtũ eſt ꝙ diminui q̇dẽ p̄t in in-
finitũ. q: in infinitũ poſſunt ipedimẽta apponi ſm̃ ꝙ hõ p̄t
in ifinitũ addere pctm̃ pctõ: non tñ p̄t totaľr conſumi. q: ſp̱
manet radix taľ inclinatiõis: ſicut p₃ de dyaphono corpe:
qd̃ q̇dẽ h₃ inclinationẽ ad ſuſceptõe₃ lucis ex hoc ipſo ꝙ ẽ
dyaphonũ: diminuit̃ ãt inclinatio: vel habilitas ex pte ne-
bulaꝝ ſupueniẽtiũ: cũ tñ ſp̱ maneat i radice nãe. ℭ Ad pri
mu₃ ergo dõ₃: ꝙ obiectio illa ꝓcedit q̃ñ fit diminutio per
ſubtractionẽ. h̃ ãt fit diminutio ꝑ appõne₃ ipedimenti qd̃
neq₃ tollit neq₃ diminuit radicẽ icliatõis: ut dcm̃ ẽ. ℭ Ad
2m dõ₃: ꝙ icliatio nãlis ẽ q̇dẽ tota vniformis: ſ₃ tñ h₃ reſpe
ctũ: ⁊ ad ꝑncipiũ: ⁊ ad terminũ. ſ₃ quã diuerſitatẽ quodã
mõ diminuit̃. ℭ Ad 3m dõ₃: ꝙ ẽt in dãnatis manet nãľ icli
natio ad v̊tutẽ. alioq̇n nõ eẽt i eis remorſus cõſciẽtie: ſ₃ ꝙ
nõ reducat̃ i actũ cõtigit. q: deẽſt gr̃a ſ₃ diuinã iuſtitiã. ſic
ẽt i ceco remãet aptitudo ad uidẽdũ i ipã radice nãe inquã
tũ eſt aĩal nãľr hñs uiſũ: ſ₃ nõ reducit̃ i actũ: q: deẽſt cã q̃
reducere poſſit formãdo organũ qd̃ req̇rit̃ ad uidendũ.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ iconueniẽter ponã
tur uulnera nãe eẽ ex pctõ ɔ̃ña. ſ. in-
firmitas: ignorãtia: malitia: ⁊ ɔ̃cupiſcẽtia: nõ. n. idem ẽ effe
ct⁹ ⁊ cã eiuſdẽ: ſ₃ iſta ponunt̃ cãe pctõꝝ: ut ex ſupra dictis
p₃. ergo nõ debẽt poni iter effect⁹ pcti. ℭ P. Malitia no-

minat quoddã pctm̃: non ergo dʒ poni iter effectus pcti. ¶ P̄. Ꝯcupiſcẽtia ẽ qddã nãle. cũ ſit actꝰ ṽtutis ꝯcupiſcibilis: ſed illud qd̄ ẽ nãle non dʒ poni vulnus nãe. ergo ꝯcupiſcentia nõ dʒ poni vulnꝰ nãe. ¶ P̄. Dcm̃ ẽ ꝙ idem ẽ peccare ex infirmitate. ⁊ ex paſſione: ſed ꝯcupiſcẽtia paſſio quedã ẽ. ergo nõ dʒ ꝯ̄ infirmitatẽ diuidi. ¶ P̄. Aug. i libro de nã ⁊ gratia ponit duo penalia aĩe peccãti. ſ. ignorãtiã ⁊ difficultatẽ: ex qbꝰ oritur error ⁊ cruciatus: q̄ q̄dẽ q̄tuor nõ ꝯcordant illis q̄tuor. ergo vr̃ ꝙ alterũ eoꝝ inſufficiẽter ponatur. ¶ In ꝯ̄riũ ãt ẽ auctoritas Bede. ¶ Rñ° dicẽdũ ꝙ per iuſticiã originalẽ ꝑfecte rõ cõtinebat inferiores aĩe vires. ⁊ ipſa rõ a deo ꝑficiebat̃ ei ſubdita. hec aũt originalis iuſticia ſubtracta ẽ per pctm̃ primi parẽtis: ſicut iã dcm̃ ẽ: ⁊ idõ oẽs vires aĩe remanent quodãmodo deſtitute proprio ordine quo nãliter ordinãtur ad virtutẽ: ⁊ ipſa deſtitutio vulneratio dr̃ nature. Sũt ãt quattuor potentie aĩe q̄ poſſunt eẽ ſubiecta virtutũ: vt ſupra dcm̃ eſt. ſ. rõ i qua eſt prudẽtia. volũtas in q̄ ẽ iuſticia: iraſcibilis i qua ẽ fortitudo: ꝯcupiſcibilis i q̄ eſt tẽperãtia. Inq̄tũ ergo rõ deſtituit̃ ſuo ordĩe ad veꝝ ẽ vulnꝰ ignorãtie. Inq̄tũ vero volũtas deſtituit̃ ordine ad bonũ ẽ vulnꝰ malicie. Inq̄tũ vero iraſcibilis deſtituit̃ ſuo ordĩe ad arduũ ẽ vulnꝰ infirmitatis. Inq̄tũ vero concupiſcẽtia deſtituit̃ ordine ad delectabile moderatũ rõne ẽ vulnꝰ ꝯcupiſcẽtie. Sic igr̃ q̄tuor iſta ſunt vulnera iflicta toti hũane nãe ex pctõ primi parẽtis. Sʒ q: iclinatio ad bonũ virtutis i vnoquoq; diminuit̃ ꝑ pctm̃ actuale: vt ex dictis pʒ: ẽt iſta ſunt q̄tuor vulnera ex alijs pctis ꝯſequẽtia inq̄tũ. ſ. ꝑ pctm̃ ⁊ rõ hebetat̃ ꝑcipue in agẽdis ⁊ volũtas idurat̃ ad bonũ: ⁊ maior difficultas hn̄ agendi accreſcit: ⁊ ꝯcupiſcẽtia magis exardeſcit. ¶ Ad primũ ergo dõm: ꝙ nihil ꝓhibet id qd̄ ẽ effectꝰ vnius pcti eſſe alterꝰ pcti cãm. ex hoc. n. ꝙ aĩa deordinat̃ ꝑ pctm̃ ꝑcedẽs faciliꝰ inclinat̃ ad peccãdũ. ¶ Ad ſcd̄m dõm: ꝙ malicia non ſumit̃ hic pro pctõ: ſʒ pro q̄dã ꝓnitate volũtatis ad malũ: ſʒ ꝙ dr̃ Geñ. 6. Proni ſunt ſenſus hoĩs ad malũ ab adoleſcẽtia ſua. ¶ Ad 3m dõʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ eſt: ꝯcupiſcẽtia intm̃ eſt nãlis homini inq̄tũ ſubdit̃ rõni: ꝙ ãt excedat limites rõnis hoc ẽ homini ꝯ̄ nãm. ¶ Ad 4m dõm: ꝙ infirmitas cõiter põt dici ois paſſio inq̄tũ debilitat robur anime ⁊ ipedit rõnẽ: ſʒ Beda accepit infirmitatẽ ſtricte ſʒ ꝙ opponit̃ fortitudini q̄ ꝑtinet ad iraſcibilẽ. ¶ Ad q̄ntũ dõʒ: ꝙ difficultas q̄ ponit̃ ab Aug. icludit iſta tria q̄ ꝑtinẽt ad appetitiuas potẽtias. ſ. maliciã infirmitatẽ ⁊ ꝯcupiſcẽtiam. Ex his. n. tribus cõtingit ꝙ aliq̄s nõ facile tendit i bonũ. error aũt ⁊ dolor ſunt vulnera ꝯſequẽtia. ex hoc. n. aliq̄s dolet ꝙ infirmat̃ circa ea que concupiſcit.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ priuatio modi ſpẽi ⁊ ordinis nõ ſit effectꝰ pcti. dicit. n. Aug. i libro de nã boni: ꝙ vbi hec tria magna ſũt magnũ bonũ ẽ: vbi parua puũ: vbi nulla nullũ: ſʒ pctm̃ nõ annullat bonũ nãe. ergo nõ priuat modũ ſpẽm ⁊ ordinem. ¶ P̄. Nihil eſt cã ſuipſius: ſʒ pctm̃ eſt priuatio modi ſpẽi ⁊ ordinis: vt Augu. dicit in libro de nã boni. ergo priuatio modi ſpeciei ⁊ ordinis nõ eſt effectus pcti. ¶ P̄. Diuerſa pctã diuerſos hñt effectꝰ. ſʒ modus ſpẽs ⁊ ordo cũ ſint q̄dã diuerſa: diuerſas ꝑuatiões hr̃e videt̃. g° ꝑ diuerſa peccata priuant̃. nõ ergo ẽ effectꝰ cuiuſlibet pcti priuatio modi ſpẽi ⁊ ordinis. ¶ Sʒ ꝯ̄ eſt ꝙ pctm̃ ẽ in aĩa ſicut infirmitas i corpore: ſm̃ illud pſal̃. Miſerere mei dñe: qm̃ infirmus ſum. ſʒ infirmitas priuat modũ ſpẽm ⁊ ordinẽ ipſius corpis: ergo pctm̃ ꝑuat modũ ſpẽm ⁊ ordinẽ aĩe. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ſicut in primo dcm̃ eſt. modus ſpẽs ⁊ ordo ꝯſequuntur vnũ quodq; bonũ creatum inq̄tũ hmõi: ⁊ etiã vnũquodq; ens. oẽ. n. eẽ ⁊ bonũ cõſideratur ꝑ aliquã formam ſm̃ quã ſumitur ſpẽs: forma ãt vniuſcuiuſq; rei q̄liſcunq; ſit ſiue ſbãlis ſiue accidẽtalis ẽ ſm̃ aliq̄ menſurã: vñ ⁊ in. 8. metaphiſice dr̃: ꝙ forme rerum ſunt ſicut numeri: ⁊ ex hoc hʒ modũ quẽdã qui menſurã reſpicit: ex forma vero ſua vnũquodq; ordinatur ad aliud. Sic igit̃ ſʒ diuerſos gradus bonoꝝ ſũt diuerſi gradus mõi ſpẽi ⁊ ordinis. Eſt ergo quoddã bonũ ꝑtinẽs ad ipſam ſbãm nature: qd̄ hʒ ſuum modũ ſpẽm ⁊ ordinẽ: ⁊ illud nec ꝑuatur nec diminuitur per pctm̃. Eſt ẽt quoddam bonũ naturalis inclinationis: ⁊ hoc ẽt hʒ ſuũ modum ſpẽm ⁊ ordinẽ: ⁊ hoc diminuitur per pctm̃: vt dcm̃ ẽ: ſed nõ totaliter tollitur. Et ẽ ẽt quoddã bonũ virtutis ⁊ gratie: qd̄ ẽt hʒ ſuum modum ſpẽm ⁊ ordinem: ⁊ hoc totaliter tollitur per pctm̃ mortale. Eſt etiam quoddã bonũ qd̄ ẽ ipſe actus ordinatus: qd̄ ẽt hʒ ſuum modũ ſpẽm ⁊ ordinẽ: ⁊ huius priuatio ẽ eſſentialiter ipm̃ peccatũ. Et ſic pʒ qualiter peccatum ẽ ꝑuatio modi ⁊ ſpẽi ⁊ ordinis: ⁊ priuat vel diminuit moduʒ ſpẽʒ ⁊ ordinem. Vñ pʒ reſponſio ad duo prima. ¶ Ad 3m dicendum ꝙ modus ſpẽs ⁊ ordo ſe conſequuntur: ſicut ex dictis pʒ: vnde ſimul priuantur ⁊ diminuuntur.

Ad quintũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ mors ⁊ alij corporales defectus non ſint effectus peccati. ſi enim cã fuerit equalis ⁊ effectus erit equalis: ſed hmõi defectus nõ ſunt equales in oĩbꝰ: ſed in quibuſdam hmõi defectus magis abũdant: cũ tñ pctm̃ originale ſit in oĩbus equale: ſicut dcm̃ ẽ: cuius videt̃ hmõi defectus maxime eẽ effectus. ergo mors ⁊ hmõi defectus non ſunt effectus peccati. ¶ P̄. Remota cã remouentur effectus: ſed remoto oĩ pctõ per baptiſmũ vel pniãm nõ remouentur hmõi defectus. ergo nõ ſunt effectus peccati. ¶ P̄. Pctm̃ actuale hʒ plus de rõne culpe q̄ꝫ originale: ſed pctm̃ actuale nõ tranſmutat naturam corpis ad aliquẽ defectum. ergo multo minꝰ pctm̃ originale: non ergo mors ⁊ alij defectus corpales ſunt effectus pcti. ¶ Sed ꝯ̄ ẽ qd̄ Apls dicit Ro. 5. Per vnũ hoiem pctm̃ in hunc mũdũ intrauit ⁊ ꝑ pctm̃ mors. ¶ Rñ°. dõm ꝙ aliquid ẽ cã alterꝰ dupliciter. vno mõ q̄dẽ per ſe: alio mõ per accidens. ꝑ ſe q̄dẽ ẽ cã alterius. ſ. ꝙ ſm̃ virtutẽ ſue nature vel forme ꝓducit effectum. vnde ſeq̄t̃ ꝙ effectꝰ ſit ꝑ ſe intẽtꝰ a cã. vnde cum mors ⁊ hmõi defectꝰ ſint ꝑter intentionem peccãtis: manifeſtũ ẽ ꝙ pctm̃ nõ ẽ ꝑ ſe cã iſtoꝝ defectuũ. Per accidens ãt aliq̄d ẽ cã alterius ſi ſit cã remouens ꝓhibens. ſicut dr̃ in. 8. phiſicoꝝ ꝙ diuellens colũnã ꝑ accñs mouet lapidẽ colũne ſuppoſitũ: ⁊ hoc mõ pctm̃ ꝑmi parentis ẽ cã mortis ⁊ oĩum hmõi defectuũ in nã humana: inq̄tum per pctm̃ ꝑmi parentis ſublata ẽ originalis iuſticia. per quã nõ ſolũ inferiores aĩe vires continebãtur ſub rõne abſq; oĩ deordinatione. ſed totum corpus cõtinebat̃ ſub aĩa abſq; oĩ defectu: vt in primo habitũ eſt: ⁊ idõ ſubtracta hac originali iuſticia per pctm̃ ꝑmi parẽtis: ſic vulnerata ẽ humana natura q̄ntũ ad aĩam per deordinationẽ potẽtiarũ: vt ſupra dcm̃ ẽ: ita ẽt ẽ corruptibilis effecta per deordinationẽ ipſius corpis. ſubtractio autem originalis iuſticie hʒ rõnem pene ſicut ẽt ſubtractio gratie. vnde ẽt mors ⁊ oẽs defectꝰ corpales ꝯſequẽtes ſunt q̄daʒ pene originalis pcti: ⁊ q̄ꝫuis hmõi defectꝰ nõ ſint intẽti a peccãte: ſũt tñ ordinati ſm̃ iuſticiã dei punientis. ¶ Ad pm ergo dõm: ꝙ eq̄litas cauſe ꝑ ſe cauſat eq̄leʒ effectũ. augmẽtata. n. vel diminuta cauſa per ſe auget̃ vel diminuit̃ effectꝰ: ſʒ eq̄litas cauſe remouentis ꝓhibens nõ oñdit eq̄litatẽ effectuum. ſi q̄s enim equali impulſu diuellat duas colũnas: nõ ſeq̄t̃ ꝙ lapides ſuppoſiti equaliter moueantur: ſed ille velociꝰ mouebitur qui grauior erit ſm̃ ꝓprietatẽ ſue nãe: cui relinq̄t̃ remoto prohibente: ſic igitur remota originali iuſticia natura corporis humani relicta eſt ſibi: ⁊ ſm̃ hoc ſm̃ diuerſitatem naturalis complexionis quorundam corpora pluribꝰ defectibus ſubiacent: quorundam vero paucioribꝰ: q̄ꝫuis exiſtente originali peccato equali. ¶ Ad ſcd̄m dicendũ ꝙ culpa originalis ⁊ actualis remouetur ab eodem a quo ẽt remouẽtur ⁊ hmõi defectus: ſm̃ illud apl̄i Ro. 8. Viuificabit mortalia corpora veſtra per inhabitatẽm ſpũs eiꝰ in vobis. ſʒ vtrũq; ſit ſm̃ ordinẽ diuine ſapiẽtie ꝯgruo tẽpore. oʒ. n. ꝙ ad imortalitatẽ ⁊ impaſſibilitateʒ glie que in xp̄o icboata ẽ ⁊ ꝑ xp̄ʒ nobis acq̄ſita ꝑuciamꝰ: ꝯformati pꝰ paſſiõibꝰ eiꝰ. vñ oʒ ꝙ ad tp̄s eiꝰ paſſibilitas i nr̃is corpibꝰ remãeat ad ipaſſibilitatẽ glie ꝓmerẽdã ꝯformiter xp̄o. ¶ Ad 3m dõʒ ꝙ i pctõ actuali duo poſſumꝰ ꝯſiderare. ſ. ipaʒ ſbaʒ actꝰ ⁊ rõneʒ culpe: ex pte q̄dẽ ſbe actꝰ pt̄ pctm̃ actuale aliquẽ dfectũ corpalẽ cãre: ſicut ex ſuꝑfluo cibo aliq̄ infirmãt̃ ⁊ moriũt̃: ſʒ ex pte culpe ꝑuat grãm q̄ dat̃ hoi

ad rectificandū aīe actus: non āt ad cohibendū defect⁹ cor
porales: ſicut originalis iuſticia cohibebat: ⁊ iō pctm̄ actua
le non cauſat hmōi defectus ſicut originale.

Ad ſextū ſic ꝓcedit. Uīr ꝙ mors ⁊ hmōi defe
ctus ſint hoī nāles. corruptibile. n. ⁊ i
corruptibile differūt gn̄e: vt dr̄ in. 10. metaphiſice. ſʒ hō eſt
eiuſdē gn̄is cū alijs aīalib⁹ q̄ ſunt nāliter corruptibilia: g⁹ hō
ē nāliter corruptibil'. ℭ P̄. Oē qd̄ ē ꝯpoſitū ex ꝯrijs ē nāli
ter corruptibile: q̄ſi habēs ī ſe cām corruptiōis ſue: ſed cor
pus humanū ē hmōi. ergo eſt nāliter corruptibile. ℭ P̄.
Calidū nāliter cōſumit humidū: vita āt hoīs ꝯſeruat̄ ꝑ ca
lidū ⁊ humidū: cū igr̄ opationes vite expleant̄ ꝑ actū ca
loris nālis: vt dr̄ in ſcd̄o de aīa: vr̄ ꝙ mors ⁊ hmōi defe
ctus ſint hoī nāles. ℭ Sʒ ꝯ: qcqd eſt hoī nāle de⁹ in hoīe
fecit: ſʒ de⁹ mortē nō fecit: vt dr̄ Sap. ṗmo. ergo mors nō
ē hoī nālis. ℭ P̄. Jd qd̄ eſt ſm nām nō pōt dici pena nec
malū: q: vnicuiqʒ rei ē ꝯueniens id qd̄ ē ei nāle. ſʒ mors ⁊
hmōi defect⁹ ſunt pena pcti originalis: vt ſupra dcm̄ ē. er
go nō ſunt hoī nāles. ℭ P̄. Materia ꝓportionat̄ forme ⁊
q̄libet res ſuo fini. finis āt hoīs ē btitudo ꝑpetua: vt ſupra
dcm̄ ē: forma āt humani corꝑis eſt aīa rōnalis q̄ eſt īcorru
ptibilis: vt ī ṗmo habitū ē. ergo corp⁹ humanū eſt nāliter
īcorruptibile. ℭ Rn̄ͦ dōm: ꝙ de vnaqʒ re corruptibili
dupl'r loq poſſumus: vno mō ſm nāʒ vniuerſalē: alio mō
ſm nām ꝑticularē. Nā q̄dē ꝑticularis eſt ꝓpria vtus acti
ua ⁊ ꝯſeruatiua vniuſcuiuſqʒ rei. ⁊ ſm hāc oīs corruptio
⁊ defect⁹ ē ꝯ nāʒ: vt dr̄ ī ſcd̄o de celo. q: hmōi vtus inten
dit eē ⁊ ꝯſeruationē ei⁹ cui⁹ eſt. Nā v̄o vniuerſalis ē vtus
actiua ī aliquo vlī ṗncipio nāe: puta in aliquo celeſtiū cor
poꝝ vel alicui⁹ ſupioris ſube: ſʒ qd̄ ēt deus a qbuſdā dr̄
nā naturās: q̄ q̄dē vtus ītēdit bonū ⁊ ꝯſeruationē vniuer
ſi ad qd̄ exigit̄ alternatio gn̄atiōis ⁊ corruptionis in reb⁹: ⁊
ſm hoc corruptiones ⁊ defectus reꝝ ſunt nāles: nō q̄dem
ſm inclinationē forme q̄ eſt principiū eſſendi ⁊ ꝑfectionis:
ſed ſm inclinationē materie q̄ ꝓportionabiliter attribuit̄ ta
li forme ſm diſtributionē vlīs agentis. Et q̄uis oīs for
ma intendat ꝑpetuū eſſe q̄tum pōt: nulla tn̄ forma rei cor
ruptibilis pōt aſſeq ꝑpetuitatē ſui preter aīam rōnaleʒ: eo
ꝙ ipſa non eſt ſubiecta oīno materie corꝑali: ſicut alie for
me: qnimo hʒ ꝓpriam opationē immaterialē: vt in primo
habitū eſt. vn̄ ex parte ſue forme naturalior eſt hoī incorru
ptio q̄ʒ alijs rebus corruptibilibus: ſʒ q: ⁊ ipſa hʒ materiā
ex ꝯrijs compoſitā ex inclinatione materie ſeqtur corrupti
bilitas in toto: ⁊ ſm hoc hō eſt nāliter corruptibilibus ſm
nām materie ſibi relicte: ſed non ſm nām forme. Tres āt
prime rōnes ꝓcedunt ex parte materie: alie vero tres ex
parte forme. Un̄ ad earum ſolutionem conſiderandū eſt
ꝙ forma hoīs q̄ eſt aīa rōnalis ſm ſuā incorruptibilitateʒ
ꝓportionata eſt ſuo fini q eſt beatitudo ꝑpetua: ſed corp⁹
humanū qd̄ ē incorruptibile ſm ſuā nām cōſideratū quo
dāmodo proportionatū eſt ſue forme ⁊ quodāmodo nō.
Duplex enim conditio pōt attēdi in aliqua mā. vna. ſ. quā
agens eligit: alia que non eſt ab agente electa: ſed eſt ſʒ cō
ditionem nālem materie: ſicut faber ad faciendum cultel
lū eligit mām duraʒ ⁊ ductileʒ que ſubtiliari poſſit vt ſit
apta inciſioni: ⁊ ſm hanc conditionem ferrū eſt mā pro
portionata cultello: ſed hoc ꝙ ferrum ſit frangibile ⁊ rubi
ginem contrahens conſeqtur ex nāli diſpoſitione ferri: nec
hoc eligit artifex in ferro: ſed magis repudiaret ſi poſſet:
vnde hec diſpoſitio materie non eſt proportionata intētio
ni artificis nec intentioni artis. Simil'r corpus humanum
eſt mā electa a nā q̄tum ad hoc ꝙ eſt tempate ꝯplexionis
vt poſſit eē ꝯuenientiſſimum organum tactus ⁊ aliaruʒ vir
tutum ſenſitiuarum ⁊ motiuarum: ſed ꝙ ſit corruptibile
hoc eſt ex conditione materie. nec eſt electum a natura:
quin potius natura eligeret materiam incorruptibilem ſi
poſſet: ſed deus cui ſubiacet omnis natura in ipſa inſtitutio
ne hominis ſuppleuit defectum nature. ⁊ dono iuſticie ori
ginalis dedit corpori incorruptibilitatem quandam: vt in
primo dictum eſt: ⁊ ſecundum hoc dicitur ꝙ deus mor
tem non fecit ⁊ ꝙ mors eſt pena peccati. Unde patet re
ſponſio ad obiecta.

ℭ Queſtio. lxxxvi.

Einde conſiderādū eſt de macu
la pcti. Et circa hoc q̄rūt̄
duo. Primo vtr̄ macula anime ſit ef
d fectus peccati. Secūdo vtr̄ remaneat
in anima poſt actum peccati.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ
pctm̄ non cauſet
aliq̄ʒ maculā in aīa. nā. n. ſupior non pōt ingnari ex ꝯtactu
nāe inferioris. vn̄ radius ſolaris nō ingnat̄ ꝑ tactū corpoꝝ
fetidoꝝ: vt Aug. dic̄ ī li° ꝯ qnqʒ hereſes. ſed aīa humana ē
multo ſupioris nāe q̄ʒ res ꝯmutabiles ad quas peccando
ꝯuertit̄. ergo ex eis maculā nō ꝯhit peccādo. ℭ P̄. pctm̄
ē principal'r in volūtate: vt ſupra dcm̄ ē. volūtas āt ē in rō
ne: vt dr̄ in 3°. de aīa. ſʒ rō ſiue intellectus nō maculat̄ ex
ꝯſideratiōe quarūcūqʒ reꝝ: ſʒ magis ꝑficit̄: ergo nec volū
tas ex pctō maculat̄. ℭ P̄. Si pctm̄ maculam cauſat: aut
macula illa ē aliqd poſitiue: aut ē ꝑuatio pura. ſi ſit aliqd po
ſitiue: nō pōt eē niſi diſpō vel hit⁹. nihil. n. aliud vr̄ ex actu
cauſari: diſpoſitio āt ⁊ hit⁹ nō ē: ꝯtigit. n. remota diſpoſitio
ne vel hitu adhuc remanere maculā: vt pʒ ī eo q peccauit
mortal'r ꝓdigalitate: ⁊ poſtea trāſmutat̄ mortal'r peccādo
ī hituʒ vitij opoſiti. nō ergo macula ponit aliqd poſitiue in
aīa. Simil'r ēt nec ē ꝑuatio pura: q: oīa pctā eueniūt ex ꝑ
te auerſiōis ⁊ ꝑuatiōis gr̄e: ſeq̄ret̄ ergo ꝙ oīuʒ pctōꝝ ēēt
vna macula: ergo macula nō ē effect⁹ pcti. ℭ Sʒ ꝯ ē qd̄ di
citur Eccle. 47. Salomoni dediſti maculaʒ in gloria tua. ⁊
Eph. 5. Ut exhiberet ſibi glioſaʒ eccliam nō habēteʒ ma
culā aut rugā. ⁊ vtrobiqʒ loq̄t̄ de macula peccati: ergo ma
cula eſt effect⁹ pcti. ℭ Rn̄ͦ dōm: ꝙ macula ꝓprie dicit̄ ī
corporalib⁹ q̄ñdo aliqd̄ corpus nitidū perdit ſuū nitorē ex
ꝯtactu alterius corꝑis: ſicut veſtis ⁊ auꝝ ⁊ argētū aut aliq̄d
hmōi. Jn rebus aūt ſpiritualibus ad ſimilitudinē hui⁹ oʒ
maculā dici: hʒ auteʒ anima hominis duplicē nitorē: vnuʒ
quidē ex refulgentia luminis vel naturalis rōnis ꝑ quā di
rigit̄ in ſuis actib⁹: aliū vero ex refulgētia diuini luminis. ſ.
ſapientie ⁊ gr̄e: per quā etiā homo ꝑficitur ad bene ⁊ de
cēter agendū: eſt aūt quaſi q̄dam aīe tactus quādo īheret
aliq̄bus rebus ꝑ amorem: cū autē peccat adheret reb⁹ ali
quib⁹ cōtra lumen rōnis ⁊ diuine legis: vt ex ſupra dictis
patet. vnde ipſum detrimētū nitoris ex tali cōtactu ꝓueni
ens macula anime metaphorice vocat̄. ℭ Ad primuʒ er
go dōm: ꝙ anima nō ingnatur ex reb⁹ inferioribus virtu
te eaꝝ: quaſi agentib⁹ eis in aīam: ſed magis ecōuerſo aīa
ſua actione ſe ingnat inordinate eis inherendo ꝯtra lumen
rationis ⁊ diuine legis. ℭ Ad ſcd̄ʒ dōm: ꝙ actio intellect⁹
ꝑficit̄ ſm ꝙ res intelligibiles ſunt in itellectu ꝑ modū ipſi⁹
intellectus: ⁊ ideo intellectus ex eis nō inficit̄: ſʒ magis ꝑ
ficit̄: ſed actus volūtatis conſiſtit in motu ad ipſas res: ita
⁊ amor conglutinat aīam rei amate: ⁊ ex hoc anima macu
latur quādo inordinate īheret: ſm illud Oſee. 9. Facti ſunt
abominabiles ſicut ea q̄ dilexerunt. ℭ Ad tertiū dōm: ꝙ
macula nō eſt aliqd poſitiue in aīa: nec ſignificat priuationē
ſolā: ſed ſignificat priuationē quandaʒ nitoris aīe in ordine
ad ſuā cauſam q̄ eſt peccatū: ⁊ ideo diuerſa peccata diuer
ſas maculas inducunt: ⁊ eſt ſimile de vmbra q̄ eſt ꝑuatio
luminis ex obiecto alicuius corporis: ⁊ ſm diuerſitatē cor
porum obiectoꝝ diuerſificantur vmbre.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ macula non ma
neat in anima poſt actum peccati.
nihil enim manet in anima poſt actum niſi habitus vel di
ſpoſitio. ſed macula non eſt habitus vel diſpoſitio: vt ſupra
habitū ē. ergo macula nō manet in aīa poſt actum peccati.
ℭ P̄. hoc modo ſe habet macula ad peccatum ſicut vm
bra ad corpus: vt ſupra dictuʒ eſt: ſed tranſeunte corpore
non manet vmbra. ergo ⁊ tranſeunte actu peccati nō ma
net macula. ℭ P̄. omnis effectus dependet ex ſua cauſa:
cauſa autē macule eſt actus peccati: ergo remoto actu pec
cati non remanet macula in anima. ℭ Sed ꝯ eſt qd̄ dr̄ Jo
ſue. 22. An parum eſt vobis q: peccaſtis in beelphegor: ⁊
vſqʒ in p̄ſntem diē macula huius ſceleris ī vobis ꝑmanet.
ℭ Rn̄ͦ dōm: ꝙ macula pcti remanet in aīa cuā trāſeunte

actu pctī: cuius rō eſt: q: macula ſicut dcm̄ ē īportat quendā defectum nitoris ꝑp receſſum a lumine rōnis vel diuine legis ⁊ iō q̄diu hō manet extra huiuſmodi lumē manet in eo macula pctī: ſed poſtq̄ʒ redit ad lumē rōnis ⁊ ad lumē diuinū qđ fit ꝑ grām: tunc macula ceſſat. ſʒ aūt ceſſet actus pctī quo hō diſceſſit a lumine rōnis vel legis diuine: nō tñ ſtatim hō ad illud redit in quo fuerat: ſed requirit aliquis motus voluntatis ꝯrius primo motui: ſicut ſi aliq̄s ſit diſtās alicui ꝑ aliquem motū: non ſtatim ceſſante motu fit ei ꝓpinquus: ſʒ oʒ ꝙ appropiquet rediēs per motū ꝯriū. ¶ Ad p̄mū ergo dōʒ: ꝙ poſt actū pctī nihil poſitiue remanet in aīa niſi diſpoſitio vel habitus: remanet tñ aliqđ priuatiue. .ſ. priuatio ꝯiunctiōis ad diuinū lumē. ¶ Ad ſcđʒ dōʒ: ꝙ tranſeunte obſtaculo corpis remanet corpus diaphonū in equali ꝓpinquitate ⁊ hītudine ad corpus illumināſ: ⁊ iō ſtatim vmbra trāſit: ſʒ remoto actu pctī nō remanet aīa in eadē habitudine ad deū. vñ nō ē ſimilis rō. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ actus pctī facit diſtantiā a deo: quā qdē diſtantiā ſequitur defectus nitoris hoc mō ſicut motus localis facit localē diſtantiā. vñ ſicut ceſſante motu locali non tollit diſtantia localis: ita nec ceſſante actu peccati tollit macula.

¶ Queſtio. lxxxvij.

d Einde ꝯſiderandū ē de reatu pene. Et p̄° de ipſo reatu. 2° de mortali ⁊ veniali pctō q̄ diſtinguunt ſʒ reatū. ¶ Circa p̄mū q̄rūt octo. Primo vtꝝ reat⁹ pene ſit effectus pctī. 2° vtꝝ pctm̄ poſſit eē pena alteri⁹ pctī. 3° vtꝝ aliqđ pctm̄ faciat reū eterna pena. 4° vtꝝ faciat reū pena īfinita ſʒ q̄titatē. 5° vtꝝ oē pctm̄ faciat reū eterna ⁊ infinita pena. 6° vtꝝ reatus pene poſſit remanere poſt pctm̄. 7° vtꝝ oīs pena inferat pro aliquo pctō. 8° vtꝝ vnus ſit reus pene pro pctō alterius.

Ad primū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ reatus pene non ſit effect⁹ pctī. qđ .n. ꝑ accñs ſe hēt ad aliqđ non vr̄ eſſe ꝓprius effectus eius: ſʒ reatus pene ꝑ accñs ſe hʒ ad pctm̄: cum ſit p̄ter intentionē peccantis: ergo reatus pene non ē effectus pctī. ¶ P̄. Maluʒ non eſt cā boni: ſʒ pena bona eſt cū ſit iuſta ⁊ a deo. ergo non ē effectus pctī qđ eſt maluʒ. ¶ P̄. Aug. dicit in p̄mo ꝯfeſ. ꝙ oīs inordinatus aīus ſibiipſi ē pena: ſʒ pena non cauſat reatū alterius pene: q: ſic iret in infinitū: ergo pctm̄ nō cauſat reatū pene. ¶ Sʒ ꝯ eſt qđ dr̄ Ro. 2. Tribulatio ⁊ anguſtia in aīam oīm opantis malum. ſed operari malū eſt peccare: ergo pctm̄ inducit in penā: q̄ noīe tribulationis ⁊ anguſtia deſignat. ¶ Rn̄° dōʒ: ꝙ ex rebus nālibus ad res humanas deriuat: vt id qđ ꝯ aliqđ inſurgit ab eo detrimētū patiat: videmus .n. in rebus nālibus ꝙ vnū ꝯriū vehemētius agit altero ꝯrio ſuperueniente: ꝑp qđ aque calefacte magis ꝯgelantur: vt dr̄ in .2°. metheauroꝝ. vñ in hoībus hoc ex nāli inclinatione inuenit: vt vnuſq̄ſq; deprimat euʒ q ꝯ ipſʒ inſurgit. manifeſtū ē aūt ꝙ q̄cūq; ꝯtinent ſub aliquo ordine ſunt quodāmō vnū in ordine ad p̄ncipiū ordinis. vñ q̄cq̄d ꝯ ordinem aliquā inſurgit: ꝯñs eſt vt ab ipſo ordine a principe ordinis deprimat cū aūt pctm̄ ſit actus inordinatus: manifeſtū eſt ꝙ q̄cūq; peccat ꝯ aliquē ordinē agit: ⁊ iō ab ipſo ordine ꝯñs eſt ꝙ deprimat: q̄ qdē repſſio pena eſt. Vñ ſm tres ordines q̄bus ſubdit humana voluntas triplici pena pōt hō puniri. primo qdē .n. ſubdit humana nā ordini proprie rōnis. 2° ordini exterioris hoīs gubernātis vel ſpūaliter vel tpaliter: politice ſeu iconomice. 3° ſubditur vniuerſali ordini regiminis: q̄libet aūt hoꝝ ordinū per pctm̄ ꝑuertit: dū ille q peccat agit ⁊ ꝯ rōnem ⁊ ꝯ legē humanā ⁊ ꝯ legem diuinā. vñ triplicem penā incurrit. vnā q̄dem a ſeipſo q̄ eſt ꝯſcīe remorſus: aliā vero ab hoīe: tertiā vero a deo. ¶ Ad primū ergo dōʒ: ꝙ pena ꝯſequitur pctm̄ inq̄ntum malū eſt rōne ſue inordinationis. vñ ſicut malum eſt ꝑ accñs in actu peccātis preter intentionē ipſi⁹: ita ⁊ reatus pene. ¶ Ad ſcđʒ dōʒ: ꝙ pena qdem iuſta eē pōt ⁊ a deo ⁊ ab hoīe inflicta. vñ ipſa pena non ē effectus pctī directe: ſʒ ſolū diſpoſitiue: ſʒ pctm̄ facit hoīem eē reū pene qđ eſt malū. Dicit .n. Dionyſius .4. ca. de di. no. ꝙ puniri non eſt malū: ſʒ fieri pena dignū: vñ reatus pene directe ponit effectus peccati. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ pena illa inordinati animi debetur peccato ex hoc ꝙ ordinem rationis ꝑuertit. fit aūt reus alterius pene per hoc ꝙ peruertit ordinem legis diuine vel humane.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ pctm̄ nō poſſit eē pena pctī. pene .n. ſunt inducte vt ꝑ eas hoīes reducant ad bonū virtutis: vt pʒ ꝑ p̄hm ī 10. ethi. ſed ꝑ pctm̄ non reducit hō in bonū virtutis: ſʒ in oppoſitū: ergo pctm̄ nō eſt pena pctī. ¶ P̄. Pene iuſte ſunt ⁊ a deo: vt pʒ ꝑ Aug. in libro .83. q. pctm̄ aūt non ē a deo: ⁊ ē iniuſtū: non g° pctm̄ pōt eē pena pctī. ¶ P̄. De rōne pene ē ꝙ ſit ꝯ voluntatē: ſed pctm̄ ē a volūtate: vt ex ſupra dictis pʒ. g° pctm̄ nō pōt eē pena pctī. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ Greg. dicit ſup Eze. ꝙ q̄dam pctā ſunt pene pctī. ¶ Rn̄° dōʒ: ꝙ de pctō dupl'r loq̄ poſſum⁹. per ſe .ſ. ⁊ per accñs. Per ſe qdem nullo mō pctm̄ pōt eſſe pena pctī: pctm̄ .n. ꝑ ſe conſiderat ſm ꝙ egredit voluntate. ſic .n. hʒ rōnem culpe: de rōne aūt pene eſt ꝙ ſit ꝯ voluntatē: vt in p̄mo hītum eſt. Unde manifeſtū eſt ꝙ pctm̄ per ſe loquendo nullo mō pōt eē pena pctī. Per accñs aūt pctm̄ pōt eſſe pena pctī tripl'r. Primo qdem ex pte cāe q̄ eſt remotio ꝓhibētis. ſunt .n. cāe inclinantes ad pctm̄: paſſiones: tentatio diaboli: ⁊ alia hmōi q̄ qdem cāe impediunt ꝑ auxiliū diuine grē: q̄ ſubtrahit per pctm̄. vñ cuʒ ipſa ſubtractio grē ſit q̄dam pena ⁊ a deo: vt ſupra dcm̄ eſt: ſequit ꝙ ꝑ accñs ēt pctm̄ qđ ex hoc ſeq̄t pena dicat. ⁊ hoc mō loq̄t aplūs Ro. 1. dicens. Propter qđ tradidit eos deus in deſideria cordis eoꝝ. q̄ ſunt aīe paſſiones: q: .ſ. deſerti hoīes ab auxilio diuine grē vincunt a paſſionib⁹: ⁊ hoc mō ſꝑ pctm̄ dr̄ eſſe pena p̄cedentis pctī. Alio mō ex pte ſubē actus q̄ afflictionē inducit: ſiue ſit actus interior: vt pʒ in ipſa ira ⁊ inuidia: ſiue actus exterior: vt pʒ cū aliq̄ graui labore opprimūtur ⁊ dāno vt expleant actū pctī: ſm illud Sap̄. 5. Laſſati ſumus in via iniq̄tatis. Tertio mō ex pte effectus: vt .ſ. aliqđ pctm̄ dicat pena reſpectu effectus ꝯñtis. ſʒ his duob⁹ vltimis modis vnū pctm̄ non ſolū eſt pena p̄cedentis pctī ſʒ ēt ſui. ¶ Ad p̄mū ergo dōʒ: ꝙ hoc ēt ꝙ aliq̄ puniunt a deo dū ꝑmittit eos in aliqua pctā ꝓruere ad bonū v̄tutis ordinat: q̄nq; qdē ēt ipſoꝝ q peccāt: cū .ſ. poſt pctm̄ humiliores ⁊ cautiores reſurgūt. ſemꝑ aūt ē ad emēdationē alioꝝ q vidētes aliquos ruere de pctō in pctm̄ magis reformidāt peccare: In alijs aūt duobus modis manifeſtū eſt ꝙ pena ordinat ad emēdationē: q: hoc ipm̄ ꝙ hō laborē ⁊ detrimētū patit in peccādo: natū eſt retrahere hoīes a pctō. ¶ Ad ſcđm dōʒ: ꝙ ratio illa procedit de pctō ſm ſe. Et ſimiliter dicendum eſt ad tertium.

Ad tertiū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ nullū pctm̄ īducat reatū eterne pene. Pēa .n. iuſta adequat culpe. iuſticia .n. eq̄litas ē: vñ dr̄ Eſaie. 27. In mēſura ꝯ menſurā cū adiecta fuerit iudicabit eā. ſʒ pctm̄ ē tpale: g° nō inducit reatū pene eterne. ¶ P̄. Pene medicine q̄dam ſunt: vt dr̄ in .2. ethicoꝝ. ſʒ nulla medicina dʒ eſſe infinita: q: ordinat ad finem: qđ aūt ordinat ad finē nō ē infinitū: vt p̄hs dicit in primo politicoꝝ: ergo nulla pena dʒ eſſe infinita. ¶ P̄. Nullus ſapiens facit aliqđ niſi ꝑp ſe in ipſo delectet: ſʒ deus non delectat in ꝑditione hoīm: vt dicit Sap̄. primo. ergo nō puniet hoīes pena ſempiterna. ¶ P̄. Nihil qđ ē ꝑ accñs ē infinitum: ſed pena eſt per accñs. nō .n. eſt ſm nām eius q punit: ergo non pōt in infinituʒ durare. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ dr̄ Math. 25. Ibunt hi in ſupplicium eternū. Et Marci. 3. dicit. Qui aūt blaſphemauerit ī ſpūʒ ſctūm nō hēbit remiſſionē in eternū: ſʒ erit reus eterni delicti. ¶ Rn̄° dōm: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ eſt: pctm̄ ex hoc inducit reatum pene ꝙ peruertit aliquē ordinē. manente aūt cā manet effectus: vñ q̄diu peruerſitas ordinis remanet neceſſe eſt ꝙ remaneat reatus pene. Peruertit autē aliq̄s ordinem quādoq; qdem reparabiliter: quandoq; auteʒ irreparabiliter: ſemꝑ .n. defectus quo ſubtrahit principiuʒ irrepabilis eſt: ſi autē ſaluetur principiū eius virtute alij defectus reparari pñt: ſicut ſi corrumpat principiū viſiuū: nō pōt fieri viſionis reparatio niſi ſola v̄tute diuina: ſi vō ſaluo

pꝛincipio viſiuo aliq̄ ipedimēta adueniāt viſiōi: repari poſſunt ꝑ nām vel ꝑ artē: cuiuſlibet aūt oꝛdinis ē aliqḋ pꝛincipium per qḋ aliquis fit particeps illius oꝛdinis: ⁊ ideo ſi ꝑ peccatum corrūpat pꝛincipiū oꝛdinis quo voluntas hoīs ſubdit deo: erit inoꝛdinatio q̄tum eſt de ſe irreꝑabilis: ⁊ ſi repari poſſit virtute diuina. pꝛincipiū aūt huius oꝛdinis eſt vltimus finis cui hō inheret ꝑ charitatem: ⁊ ideo q̄cunq; pctā auertunt a deo charitatem auferentia: q̄tum eſt de ſe īducūt reatū eterne pene. ¶ Ad pᵐ ergo dōm: ꝙ pena pctō pꝛopoꝛtionat ſm acerbitatem tā in iudicio diuino q̄ in humano: ſ; ſicut Aug. dicit. 21. de ci. dei. In nullo iudicio reqrit vt pēa adeq̄t culpe ſ; durationē. non. n. q: adulteriū vel homicidiū in momento committit: ꝓꝑ hoc momentanea pena punit: ſ; q̄doq; qdem ꝑpetuo carcere vl' exilio: q̄doq; ēt moꝛte: in qua non conſiderat occiſionis moꝛa: ſ; potius ꝙ in ꝑpetuū auferat a ſocietate viuentiū: ⁊ ſic repn̄tat ſuo modo eternitatē pene inflicte diuinitus. Iuſtū tn̄ eſt ſm Greg. ꝙ q in ſuo eterno peccauit ꝯ deū: in eterno dei puniat. Dr̄ āt aliqs in ſuo eterno peccaſſe n̄ ſolū ſm continuationē actus in tota hoīs vita durātis: ſ; q: ex hoc ipſo ꝙ finē in pctō ꝯſtituit voluntatē h; in eternū peccādi. Vn̄ dic̄ Greg. 34. moral. ꝙ iniq. voluiſſet ſine fine viuē vt ſine fine potuiſſent i iniqtatibꝰ ꝑmanere. ¶ Ad ſcḋ; dō;: ꝙ pena q̄ etiā ſm leges humanas infligit n̄ ſemper eſt medicinalis ei q punit: ſed ſolū alijs: ſicut cū latro ſuſpendit non vt ipſe emendet: ſed ꝓꝑ alios vt ſaltem metu pene peccare deſiſtant: ſm illud ꝓuer. 19. Peſtilēte flagellato ſtultus ſapientioꝛ erit. Sic igr̄ ⁊ eterne pene repꝛoboꝝ a deo inflicte ſunt medicinales his q ꝯſideratione penaꝝ abſtinent a pctīs: ſm illud pſal. Dediſti metuētibꝰ te ſignificationē: vt fugiant a facie arcus: vt liberent delicti tui. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ deus non delectat in penis ꝓꝑ ipſas: ſ; delectat i oꝛdine ſue iuſtitie q̄ hoc reqrit. ¶ Ad 4ᵐ dōm: ꝙ pena ⁊ſi ꝑ accn̄s oꝛdinet ad nām: ꝑ ſe tn̄ oꝛdinat ad pꝛiuationē oꝛdinis ⁊ ad dei iuſtitiā. ⁊ ideo durāte inoꝛdinatione ſemꝑ durat pena.

Ad quartū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ pctō debeatur pena infinita ſm q̄titatē. Dr̄. n. Iere. 10. Coꝛripe me dn̄e: verūtamē in iudicio ⁊ nō in furoꝛe tuo: ne foꝛte ad nihilū redigas me. ira aūt dei vel furoꝛ metaphoꝛice ſignificat vindictā diuine iuſtitie: redigi āt in nihilū eſt pena infinita: ſicut ⁊ ex nihilo aliqd facere ē virtutis infinite: ergo ſm vīdictam diuinam pctm̄ punit pena infinita ſm q̄titatē. ¶ P̄. Quantitati culpe rn̄det q̄titas pene. ſm illō Deutero. 25. Pꝛo menſura peccati erit ⁊ plagaꝝ modus. ſed pctm̄ qḋ ꝯtra deum cōmittit eſt infinitū. tanto. n. grauius eſt peccatum q̄to maioꝛ eſt ꝑſona contra quā peccat: ſicut grauius pctm̄ eſt percutere pꝛincipē q̄ percutere hoīem pꝛiuatū. dei autē magnitudo eſt infinita. ergo pena infinita debet pꝛo pctō qḋ ꝯ deū cōmittitur. ¶ P̄. Dupliciter ē aliqd infinitū duratione. ſ. ⁊ q̄titate: ſ; duratione eſt pena infinita. ergo ⁊ q̄titate. ¶ S; ꝯ ē: q: ſm hoc oīum pctōꝝ moꝛtalium pene eēnt equales: n̄. n. eſt infinitū infinito maius. ¶ Rn̄ſio dōm: ꝙ pena ꝓpoꝛtionat pctō: in pctō aūt duo ſunt. Quoꝝ vnum ē auerſio ab incōmutabili bono qḋ eſt infinitū. vn̄ ex hac ꝑte pctm̄ eſt infinitū. Aliud qḋ eſt in pctō ē inoꝛdinata ꝯuerſio ad cōmutabile bonū: ⁊ ex hac ꝑte pctm̄ ē finitū: tū q: ipm̄ bonū cōmutabile ē finitū: tū etiam q: ipſa ꝯuerſio ē finita. nō. n. poſſunt eē actus creature infiniti. Ex parte igr̄ auerſionis rn̄det pctō pena damni: q̄ ēt eſt infinita. eſt. n. amiſſio infiniti boni. ſ. dei. Ex parte autem inoꝛdinate ꝯuerſionis rn̄det ei pena ſenſus: q̄ ēt eſt finita. ¶ Ad pꝛimū gᵒ dōm: ꝙ oīno redigi in nihilū eum q peccat non conuenit diuine iuſtitie q: repugnat ꝑpetuitati pene q̄ eſt ſm diuinā iuſtitiā: vt dictū eſt: ſed in nihilū redigi dr̄ q ſpūalibus bonis pꝛiuat. ſ; illud. 1. Coꝛ. 13. Si non hūero charitatē nihil ſum. ¶ Ad ſcḋ; dō;: ꝙ rō illa pꝛocedit de pctō ex parte auerſionis. ſic enim hō ꝯ deū peccat. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ duratio pene reſpondet durationi culpe: non qdem ex ꝑte actus: ſed ex parte macule qua durante manet reatus pene: ſed acerbitas pene rn̄det grauitati culpe. culpa āt q̄ ē irreꝑabilis de ſe h; ꝙ perpetuo duret: ⁊ iō debet ei pena eterna. nō aūt ex parte conuerſionis habet infinitatem: ⁊ iō non debet ei ex hac parte pena infinita ſm q̄titatem.

Ad quintū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ omne peccatū inducat reatū pene eterne. Pena. n. vt dictū eſt ꝓpoꝛtionat culpe: ſed pena eterna dr̄t a tempali in infinitū. nullum aūt pctm̄ differre vr̄ ab altero in infinitum: cū omne pctm̄ ſi humanus actus: q infinitus eſſe non pōt: cū ergo alicui pctō debeat pena eterna ſicut dictum eſt: vr̄ ꝙ nulli pctō debeat pena tpalis tm̄. ¶ P̄. Peccatum oꝛiginale eſt minimū pctōꝝ. vn̄ ⁊ Aug. dicit in Ench. ꝙ mitiſſima pena eſt eoꝝ q pꝛo ſolo pctō oꝛiginali puniunt: ſ; peccato oꝛiginali debet pena ꝑpetua. nunq̄. n. videbunt regnū dei pueri q ſine baptiſmo deceſſerunt cum oꝛiginali pctō: vt p; per id qḋ dn̄s dicit Io. 3. niſi qs renatus fuerit denuo non pōt videre regnū dei. ergo multo magis oīum alioꝝ pctōꝝ pena erit eterna. ¶ P̄. Peccato non debet maioꝛ pena ex hoc ꝙ alteri pctō adiungit cum vtrūq; pctm̄ ſuam habeat penā taxatam ſm diuinā iuſtitiā: ſed pctō veniali debet pena eterna ſi cum moꝛtali pctō inueniat in aliquo dānato: q: in inferno nulla pōt eſſe remiſſio: ergo peccato veniali ſimplr̄ debet pena eterna: nulli ergo peccato debet pena tpalis. ¶ S; ꝯ ē qḋ Grego. dicit in. 4. dialogoꝝ: ꝙ q̄dam lenioꝛes culpe poſt hāc vitam remittunt. non ergo oīa pctā eterna pena puniunt. ¶ Rn̄ſio dōm: ꝙ ſicut ſupꝛa dictum eſt: pctm̄ cauſat reatū pene eterne: inq̄tū irreꝑabiliter repugnat oꝛdini diuine iuſtitie per hoc. ſ. ꝙ contrariat ipſi pꝛincipio oꝛdinis: quod ē vltimus finis. manifeſtū eſt autem ꝙ in quibuſdā pctīs ē qdem aliqua inoꝛdinatio: non tn̄ ꝑ contrarietatem ad vltimum finem: ſed ſolum circa ea q̄ ſunt ad finem: inq̄tum plus vel minus debite eis intendit: ſaluato tn̄ oꝛdine ad vltimū finem: puta cum hō ⁊ſi nimis ad aliquā rem tpalē afficiatur: non tn̄ pꝛo ea vellet deum offendere aliqd ꝯtra preceptū eius faciendo. vnde huiuſmodi pctīs nō debet eterna pena: ſed tempoꝛalis. ¶ Ad pꝛimū ergo dōm: ꝙ peccata non differunt in infinitum ex parte cōuerſionis ad bonū commutabile in qua conſiſtit ſubſtantia actus. differunt autem in infinitum ex parte auerſionis. nam quedā peccata committuntur per auerſionem ab vltimo fine: q̄dam vero per inoꝛdinationem circa ea que ſunt ad finem: finis autem vltimus ab his que ſunt ad finem in infinitum differt. ¶ Ad ſcḋ; dō;: ꝙ peccato oꝛiginali non debetur pena eterna ratione ſue grauitatis: ſed rōne ꝯditionis ſubiecti. ſ. hoīs: qui ſine gratia inuenit per quā ſola fit remiſſio pene. Et ſimiliter dōm eſt ad tertiū de veniali peccato. Eternitas. n. pene non reſpondet quantitati culpe ſed irremiſſibilitati ipſius: vt dictum eſt.

Ad ſextū ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ reatus pene non remaneat poſt peccatū. Remota enim cauſa remouet effectus: ſed pctm̄ eſt cā reatus pene: ergo remoto peccato ceſſat reatus pene. ¶ P̄. Peccatum remouetur per hoc ꝙ homo ad virtutem redit: ſed virtuoſo non debetur pena: ſed magis pꝛemium: ergo remoto peccato non remanet reatus pene. ¶ P̄. Pene ſunt medicine: vt dr̄ in. 2. ethicoꝛum. ſed poſtq̄ aliquis iam eſt ab infirmitate curatus non adhibetur ſibi medicina: ergo remoto peccato non remanet debitum pene. ¶ S; ꝯ ē qḋ dicitur. 2. regum. 12. quod Dauid dixit ad Nathan. Peccaui domino. dixitq; Nathan ad Dauid. Dominus quoq; trāſtulit pctm̄ tuū nō moꝛieris: verūtamen q: blaſphemare feciſti inimicos nomē dn̄i filius q natus eſt tibi moꝛte moꝛiet. punit ergo aliqs a deo etiam poſtq̄ ei peccatū dimittit: ⁊ ſic reatꝰ pene eterne remanet pctō remoto. ¶ Rn̄ſio dōm: ꝙ in peccato duo poſſunt conſiderari. ſ. actꝰ culpe: ⁊ macula ſequens: planum eſt autem ꝙ ceſſante actu pctī remanet reatus in oībus peccatis actualibus. actꝰ. n. peccati facit hoīem reū pene inq̄tum tranſgredit oꝛdinē diuine iuſtitie: ad quē non redit niſi per quandā recompenſationē pene que ad equalitatem iuſtitie reducit: vt. ſ. qui plus voluntati ſue indulſit q̄ debuit contra mandatum dei agens ſm oꝛdinem diuine iuſtitie aliquid contra illud quod vel-

let ſimplr ſpōtaneus vel iuit⁹ patiat̄:qḋ ēt i iniurijs hoīb⁹
factis obſuat̄:ut ꝑ recōpēſationē pene reitegret̄ eq̄litas iu
ſtitie. vn̄ ꝑ3 ꝙ ceſſāte actu pctī ul' iīurie illate:adhuc rīnāet
ꝺbitū pene. Sȝ ſi loq̄mur ꝺ ablatōe pctī q̄tū ad maculaȝ:
ſic māifeſtū ē ꝙ macula pctī ab aīa auferri n̄ ꝑt:niſi ꝑ h° ꝙ
aīa deo ꝯiūgit̄ ꝑ cui⁹ diſtātiā detrimētū ꝓprij nitoris icur
rebat:qḋ ē macula:ut ſup̄ dcm̄ ē. Cōiūgit̄ āt deo hō ꝑ uo
lūtatē: vn̄ macula pctī ab hoīe tolli n̄ ꝑt niſi uolūtas hoīs o:
dinē diuīe iuſtitie acceptet:ut.ſ.uel ipē ſibi penā ſpōtane⁹ aſ
ſumat i recōpēſationē culpe ꝑterite uel ēt a deo illatā patiēt̄
ſuſtieat:utroq3.n.mō pena rationē ſatiſfactōis h3. Pena āt
ſatiſfactoria diminuit aliq̄d ꝺ rōne pene. Eſt.n.de rōne pe
ne ꝙ ſit ꝯ uolūtatē:nō tn̄ ut nūc:⁊ ꝑ h° ē uolūtaria.un̄ ſim
plr ē uolūtaria:ſ3 qd āt iuolūtaria:ſic ꝑ3 ex his q̄ ſup̄ ꝺ uo
lūtario ⁊ iuolūtario dcā ſunt. Dōȝ ē ergo ꝙ remota macu
la culpe ꝑt q̄dē remanē reat⁹ n̄ pene ſimplr:ſ3 ſatiſfactorie.
¶ Ad p^{m} ergo dōȝ:ꝙ ſic ceſſante actu pctī remāet macu
la:ut ſup̄ dcm̄ ē:ita ēt ꝑt remanere reat⁹:ceſſāte vo macu/
la n̄ remāet reat⁹ ſm eādē rōnē:ut dictū ē. ¶ Ad 2^{m} dōȝ:
ꝙ vtuoſo nō ꝺbet̄ pena ſimplr:ꝑt tn̄ ſibi ꝺberi pena ut ſa
tiſfactoria:q2 h° ip̄3 ad vtutē ꝑtinet:ut ſatiſfaciat ꝑ his i qb⁹
offēdit:ul' deū vl' hoīeȝ. ¶ Ad 3^{m} dōȝ:ꝙ remota macula
ſanatū ē uuln⁹ pctī q̄tū ad uolūtatē. Req̄rit̄ āt adhuc pēa
ad ſanationē aliaꝝ uiriū aīe que ꝑ pctm̄ ꝓcedēs deordinate
fuerūt:ut.ſ.ꝑ ꝯria curent̄. Req̄rit̄ ēt ad reſtituēdū eq̄litatē
iuſtitie: ⁊ ad amouendum ſcandalum aliorum:ut edificen
tur in pena qui ſunt ſcandalizati in culpa:ut patet ex exem
plo de Dauid inducto.

Ad ſeptimū ſic ꝓcedit̄. Uit̄ ꝙ nō oīs pēa ſit ꝑꝑ aliquā culpā. Dr̄.n. Jo.9°.
ꝺ ceco nato. Neq3 h' peccauit:neq3 parētes ei⁹:ut naſceret̄
cec⁹. Et ſilr uidem⁹ ꝙ mlti pueri ēt baptizati graues pēas
patiūt̄:utputa febres:ꝺmonū oppſſiōes: ⁊ mlta huiuſmo
di:cū tn̄ i eis n̄ ſit pctm̄ poſtq̄3 ſunt baptizati ⁊ anq̄3 ſint ba
ptizati n̄ ē i eis pl⁹ ꝺ pctō q̄3 i alijs pueris:q hec n̄ patiūt̄. n̄
g° oīs pēa ꝓ pctō ē. ¶ P̄. Eiuſdē rōnis ē uit̄ ꝙ pctōres
ꝓſperent̄: ⁊ ꝙ aliq inocētes puniāt̄. utrūq3 āt i reb⁹ hūa
nis frequēt̄ inenim⁹. Dr̄.n.ꝺ iniq̄s i pſal'. In labore hoīuȝ
n̄ ſūt: ⁊ cū hoīb⁹ n̄ flagellabūt̄. Et Job.xxi. Impij uiuūt:
ſubleuati ſunt ꝯfortatiq3 diuitijs. Et abachuc.i.dr̄. Quare
reſpicis ꝯtēptores: ⁊ taces ꝯculcante ipſo iuſtiorē ſe. nō g°
oīs pena iflig̃it̄ ꝓ culpa. ¶ P̄. De xp̄o dr̄.i. Pe.2.ꝙ pec
catū n̄ fecit:nec iuēt⁹ ē dol⁹ i ore ei⁹: ⁊ tn̄ ibidē dr̄ ꝙ paſſus
ē ꝓ nobis. g° n̄ ſp̄ pena a deo diſpēſat̄ ꝓ culpa. ¶ Sȝ ꝯ ē
qḋ dr̄ Job.4°. Quis unq̄3 inocēs ꝑijt:aut qn̄ recti deleti
ſunt qn poti⁹ uidi eos q opant̄ iniq̄tatē flāte deo ꝑijſſe. Et
Aug.dic̄ i p° retractationū. ꝙ oīs pēa iuſta ē ⁊ ꝓ pctō aliq̄
ipēdit̄. ¶ Rn̄°. dōȝ:ꝙ: ſic iā dictū ē:pena ꝑt duplr ꝯſi/
derari:ſimplr: ⁊ iq̄ztū ſatiſfactoria. Pena q̄dē ſatiſfacto/
ria ē q̄dāmō uolūtaria: ⁊ q2 ꝯtigit eos q differūt i reatu pe
ne eē unū ſ3 uolūtatē uniōe amoris:ide ē ꝙ iterdū aliqs q
n̄ peccauit:penā uolūtari⁹ ꝓ alio portat:ſic ēt i reb⁹ hūanis
uidem⁹ ꝙ aliqs i ſe trāſfert alteri⁹ ꝺbitū. Si vo loq̄mur ꝺ
pena ſimplr ſ3 ꝙ h3 rōnē pene:ſic ſp̄ h3 ordinē ad culpaȝ
ꝓpriā:ſȝ qn̄q3 q̄dē ad culpā actualē:puta qn̄ aliqs uel a dō
uel ab hoīe ꝓ pctō ꝯmiſſo punit̄. Qn̄q3 vo ad culpā origi
nalē: ⁊ h° q̄dē uel ꝑncipalr:uel ꝯſequēt̄. Pncipalr q̄dā pe
na origīal' pctī ē ꝙ nā hūana ſibi relīq̄t̄ deſtituta auxilio ori
ginal' iuſtitie:ſ3 ad h° ꝯſequūt̄ oēs penalitates q̄ ex ꝺfectu
nature i hoīb⁹ ꝯtingūt. Sciēdū tn̄ ē ꝙ qn̄q3 aliq̄d uit̄ eē pe
nale:qḋ tn̄ n̄ h3 ſimplr rōnē pene. Pena.n.ē ſpēs mali:ut i
p̄mo dcm̄ ē. malū āt ē ꝑuatio boni:cū āt ſint plura hoīs bo
na.ſ.aīe corpis ⁊ exterioꝝ reꝝ:ꝯtingit iterdū ꝙ hō patiat̄
detrimentū i minori bono:ut augeat̄ i maiori:ſic cū patit̄
ꝺtrimētū pecūie ꝑꝑ ſanitatē corpis:uel i utroq3 hoꝝ ꝑꝑ ſa
lutē aīe: ⁊ ꝑꝑ glīā dei: ⁊ tūc tale detrimētū n̄ ē ſimplr malū
hoīs:ſ3 ſ3 qd. un̄ n̄ h3 ſimplr rōnē pene:ſ3 medicine. Nā
⁊ medici auſteras potiōes ꝓpināt ifirmis ut cōferāt ſani/
tatē: ⁊ q2 hmōi nō ꝓꝑe habēt rōeȝ pene:nō reducunt̄ ad
culpā ſic ad cāȝ:niſi ꝓ tāto:q2 hoc ipm ꝙ o3 hūane nature
medicinas penales exhiberi:ē ex corruptiōe nature q̄ ē pe
na original' pctī. In ſtatu.n.inocētie nō oportuiſſet aliqueȝ
ad ꝑfectū vtutis iducere ꝑ pēalia exercitia. un̄ h° ip̄3 qḋ ē
pēale i talib⁹ reducit̄ ad originalē clpā ſic ad cāȝ. ¶ Ad p^{m}
ergo dōȝ:ꝙ hmōi defect⁹ eoꝝ q naſcunt̄:uel ēt pueroꝝ:
ſunt effect⁹ ⁊ pene original' pctī:ut dcm̄ ē: ⁊ manēt ēt poſt
baptiſmū ꝑꝑ cāȝ ſupi⁹ dictā: ⁊ ꝙ nō ſint eq̄lr i oīb⁹ ꝯtin/
git ꝑꝑ nāe diuerſitatē q̄ ſibi relīq̄t̄:ut ſup̄ dcm̄ ē. ordinant̄
tn̄ hmōi defect⁹ ſ3 diuinā ꝓuidētiā ad ſalutē hoīuȝ:uel eo
rū q patiunt̄:uel alioꝝ q penis admonent̄: ⁊ ēt ad glīam
dei. ¶ Ad 2^{m} dōȝ:ꝙ bona tꝑalia ⁊ corꝑalia ſunt q̄dē aliq̄
bona hoīs:ſ3 ꝑua:bona vo ſpūalia ſūt magna hoīs bona.
Pertiet igr̄ ad diuinā iuſtitiā ut vtuoſis det ſpūalia bōa: ⁊
de tꝑalib⁹ bōis uel malis tm̄ det eis q̄tū ſuffic̄ ad vtuteȝ.
Ut.n. Dionyſi⁹ dic̄.8.c.de di.no. diuīe iuſtitie ē nō emolli
re optimoꝝ fortitudinē mālium donationib⁹. alijs vo h° ip̄3
ꝙ tꝑalia dāt̄ i malū ſpūaliū cedūt. unde in pſal. cōcludit̄.
Jō tenuit eos ſupbia. ¶ Ad 3^{m} dōm:ꝙ xp̄s penaȝ ſuſti/
nuit ſatiſfactoriā:non pro ſuis:ſed ꝓ noſtris peccatis.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Uit̄ ꝙ aliqs puniat̄ ꝓ pctō alteri⁹. Dr̄.n. Exo.20. ego
ſuȝ ds zelotes uiſitās iniq̄tatē p̄ruȝ i filios i tertiā ⁊ q̄rtam
generationē his q oderūt me. ⁊ Math.23.dr̄. Ut ueniat
ſup uos oīs ſanguis iuſtus q effuſus ē ſup terrā. ¶ P̄. Iu
ſtitia hūana deriuat̄ a iuſtitia diuina:ſed ſm iuſtitiā hūanā
aliqn̄ filij puniūt̄ ꝓ parētib⁹:ſic ꝑ3 i crimie leſe maieſtatis:
g° ēt ſ3 diuinā iuſtitiā un⁹ punit̄ ꝓ pctō alteri⁹. ¶ P̄. Si
dicat̄ fili⁹ nō puniri ꝓ pctō p̄ris:ſ3 ꝓ pctō ꝓprio:iq̄ztū imi/
tat̄ malitiā p̄rnā:nō magis h° diceret̄ ꝺ filijs q̄3 de extneis:
q ſili pena puniūt̄ his quoꝝ pctā imitant̄. nō ergo uit̄ ꝙ fi
lij ꝓ pctis ꝓprijs puniant̄:ſ3 ꝓ pctis parētū. ¶ Sȝ ꝯ ē qḋ
dr̄ Ezech.18. fili⁹ nō portabit iniq̄tatē p̄ris. ¶ Rn̄°. dōȝ:
ꝙ ſi loq̄mur de pena ſatiſfactoria q̄ uolūtarie aſſūit̄:ꝯtigit
ꝙ un⁹ portet penā alteri⁹ iq̄ztū ſunt q̄dāmō unū:ſicut iā
dcm̄ ē. Si āt loq̄mur de pena ꝓ pctō iflicta iq̄ztū h3 rōneȝ
pene:ſic ſolū un⁹ q̄ſq3 ꝓ pctō ſuo pūit̄:q2 act⁹ pctī aliq̄d ꝑ
ſonale ē. Si āt loq̄mur ꝺ pena q̄ h3 rōnē medicie:cōtingit
ꝙ un⁹ punit̄ ꝓ pctō alteri⁹. Dcm̄ ē eni ꝙ ꝺtrimēta corꝑa
liū reꝝ uel ēt ipſi⁹ corꝑis ſunt q̄dā penales medicie ordia/
te ad ſalutē aīe. un̄ nihil ꝓhibet talib⁹ penis aliquē pūiri ꝓ
pctō alteri⁹:uel a deo uel ab hoīe:utpote filios ꝓ p̄rib⁹: ⁊
ſubditos ꝓ dn̄is iq̄ztū ſunt q̄dā res eoꝝ:ita tn̄ ꝙ ſi fili⁹ uel
ſubdit⁹ ē ꝑticeps culpe hmōi penales ꝺfect⁹ h3 rōnē pe/
ne q̄ztū ad utrūq3.ſ. eū q pūit̄ ⁊ eū ꝓ quo punit̄. Si vo n̄
ſit ꝑticeps culpe:h3 rationē pene q̄ztū ad eū ꝓ q̄ pūit̄:q̄ztū
vo ad eū q pūit̄ rōnē medicine tm̄:niſi ꝑ accn̄s iq̄ztū pctō
alteri⁹ ꝯſentit. ordinat̄.n.ei ad bonū aīe ſi patient̄ ſuſtineat.
Pene vo ſpūales nō ſūt medicinales tm̄:q2 bonū aīe non
ordinat̄ ad aliud melius bonū. un̄ i bonis aīe nullus patit̄
detrimentū ſine culpa ꝓpa: ⁊ ꝑꝑ hoc ēt talib⁹ penis:ut dic̄
Hieronym⁹ i epiſtola ad Auitū. un⁹ n̄ pūit̄ ꝓ alio:q2 q̄ztū
ad aīaȝ fili⁹ nō ē res p̄ris:un̄ ⁊ hmōi cāȝ dn̄s aſſignās dic̄
Ezech.18°. Oēs aīe mee ſūt. ¶ Ad p^{m} g° dōm:ꝙ utrūq3
dcm̄ uit̄ eē referēdū ad penas tꝑales ul' corꝑales iq̄ztū fi/
lij ſūt q̄dā res parētū ⁊ ſucceſſores ꝑdeceſſoꝝ:ul' ſi rferāt̄
ad penas ſpūales:h° dr̄ ꝑꝑ imitationē culpe:un̄ i Exo. ad
dit̄. His q oderūt me. Et i Math.dr̄. Et uos iplete mē
ſurā p̄ruȝ uroꝝ. dic̄ āt pūiri pctā patꝝ i filijs:q2 filij i pctis
parētū nutriti ꝓniores ſunt ad peccādū:tū ꝑꝑ ꝯſuetudinē:
tū ēt ꝑꝑ exēplū patrū q̄ſi auctoritatē ſequētes:ſūt ēt maiori
pena digni ſi penas p̄ruȝ uidētes correcti n̄ ſūt. Jō āt addi
dit. In tertiā ⁊ q̄rtā gnātionē. q2 tm̄ ꝯſueuerūt hoīes uiuer̄
ut i tertiā ⁊ q̄rtā gnātionē uiderēt: ⁊ ſic mutuo uidere poſ
ſūt ⁊ filij pctā parētū ad imitādū: ⁊ p̄res pēas filioꝝ ad do
lēdū. ¶ Ad 2^{m} dōȝ:ꝙ pene ille ſunt corꝑales ⁊ tꝑales q̄s
iuſtitia hūana uni ꝓ pctō alteri⁹ infligit: ⁊ ſunt remedia q̄/
dā uel medicie ꝯ culpas ſequētes:ut uel ipi q puniunt̄:ul'
alij cohibeant̄ a ſilib⁹ culpis. ¶ Ad 3^{m} dōȝ:ꝙ magis dr̄
pūiri ꝓ pctis alioꝝ ꝓpinq̄ q̄3 extranei:tū q2 pena ꝓpinquo
rū quodāmō redūdat i illos q peccauerūt:ut dictū ē:iq̄ztū
fili⁹ ē q̄dā res p̄ris:tū ēt q2 ⁊ domeſtica exēpla ⁊ domeſti
ce pene magis mouēt. un̄ qn̄ aliqs nutrit⁹ ē i pctis paren
tum uehemēti⁹ ea ſeq̄t̄. ⁊ ſi ex eoꝝ penis nō eſt deterit⁹:
obſtinatior uit̄. unde ⁊ eſt maiori pena dignus.

¶ Queſtio lxxxviij.

Einde q: peccatū ueniale ⁊ mortale diſtinguuntur ſꝫ reatum conſiderandum eſt de eis. ¶ Et pmo cōſiderādū ē de ueniali ꝑ cōparationez ad mortale. Scd̄o de ueniali ſm ſe. ¶ Circa pmū qrunt̄ ſex. Primo utrū ueniale peccatum ꝯueniēter diuidat̄ ꝯ mortale. Scd̄o utruz diſtinguātur genere. Tertio utrū ueniale peccatū ſit diſpoſitio ad mortale. Quarto utrum ueniale peccatū poſſit fieri mortale. Quinto utrū circūſtātia aggrauās poſſit de ueniali peccato facer̄ mortale. Sexto utrum peccatum mortale poſſit fieri ueniale.

Ad pzimū ſic ꝓceditur. Uīr ꝙ ueniale peccatū nō ꝯueniēt̄ diuidat̄ ꝯ mortale. Dic̄ n. Aug. 22. li. ꝯ fauſtū. Peccatū ē dictū uľ factū uľ ꝯcupitum ꝯ legē eternā. ſꝫ eē ꝯ legē eternā dat pctō ꝙ ſit mortale: g° oē pctm̄ eſt mortale: nō g° peccatum ueniale diuidit̄ ꝯ mortale. ¶ Pterea. Apl̄us dic̄. 1. ad Cor. 10. Siue manducaueritis ſiue biberitis ſiue aliqd aliud facitis: oia i glīaz dei facite. ſꝫ ꝯ hoc ꝓceptuz fac̄ qcūqꝫ peccat: ñ. n. peccatuz ſit ꝑꝑ glīaz dei: cū g° facere ꝯ ꝓceptū ſit peccatū mortale: vr̄ ꝙ qcūqꝫ peccat mortalr̄ peccet. ¶ Pterea. Quicūqꝫ amore alicui rei ĩheret: ĩheret ei uľ ſic fruēs uľ ſic utēs: ut pꝫ ꝑ Aug. i p° de doc. xp̄iana: ſꝫ null° peccās ĩheret bono cōmutabili q̄ſi utēs. Nō. n. refert ipꝫ ad bonū quod nos btōs fac̄: qd̄ ꝓpe ē uti: ut Aug. dic̄ ibidē. g° qcūqꝫ peccat fruit̄ bono cōmutabili. ſꝫ frui reb° utēdis ē hūana ꝑuerſitas: ut Aug. dic̄ i li. 83. q. cū g° ꝑuerſitas pctm̄ mortale nominet: uī ꝙ qcūqꝫ peccat mortalr̄ peccet. ¶ Pterea. Qui cūqꝫ accedit ad unū terminū ex h° ipō recedit ab alio: ſed qcūqꝫ peccat accedit ad bonū cōmutabile: g° recedit a bono incōmutabili: g° peccat mortalr̄. nō g° ꝯueniēt̄ peccatū ueniale ꝯ mortale diuidit̄. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd̄ Aug. dic̄ in homel. 7. ſup̄ Io. ꝙ crimē ē qd̄ dānationē meretur. ueniale autem eſt quod non meretur dānationē. Sꝫ crimen noiat pctm̄ mortale. g° ueniale pctm̄ ꝯueniēt̄ diuidit̄ ꝯ mortale. ¶ Rn̄°. dd̄m: ꝙ aliq̄ ſm ꝙ ꝓpe accipiunt̄ nō uident̄ eē oppoſita: q̄ ſi metaphorice accipiāt̄ opponi inueniunt̄: ſic ridere nō opponit̄ ei qd̄ ē areſcere: ſꝫ ſm ꝙ ridere metaphorice de prato dī ꝑꝑ ei° floritionē ⁊ uirorē: opponit̄ ei qd̄ eſt areſcere. Similr̄ ſi mortale ꝓpe accipiat̄ put refert̄ ad mortez corporalez: ñ uī oppoſitum hr̄e cuz ueniali: nec ad idem gen° ptinere. Sꝫ ſi mortale accipiat̄ metaphorice ſm ꝙ dī in pctis mortale opponit̄ ei qd̄ ē ueniale. Cū n. peccatū ſit q̄dā infirmitas aīe: ut ſupra dictum eſt: peccatum aliqd̄ mortale dī ad ſimilitudinē morbi q dī mortalis ex eo ꝙ inducit defectuz irreꝑabilez ꝑ deſtitutionē alicui° pncipij: ut dictum eſt. Principiuz āt ſpūalis uite q̄ eſt ſm v̄tutē: eſt ordo ad ultimuz finez: ut ſupra dictū eſt: q qdē ſi deſtitut° fuerit reparī nō pōt ꝑ aliqd̄ pncipiuz intrinſecuz: ſꝫ ſolum ꝑ v̄tutē diuinā: ut ſupra dictum ē: q: inordinationes coꝝ q̄ ſunt ad finē reꝑant̄ ex fine: ſic error q accidit circa ꝯcluſiōes ꝑ vitatē pncipioꝝ. Defect° g° ordinis ultimi finis nō pt̄ ꝑ aliqd aliud reparī qd̄ ſit pncipali°: ſic nec error q eſt circa pncipia: ⁊ iō hmōi pctā dicunt̄ mortalia q̄ſi irreꝑabilia. Pctā aūt q̄ hn̄t inordinatōez circa ea q̄ ſūt ad finem cōſeruato ordine ad ultimū finē reꝑabilia ſūt. ⁊ hec dn̄r uenialia. Tunc. n. pctm̄ueniā hꝫ qn̄ reat° pene tollit̄ q ceſſat ceſſante pctō: ut dictuz eſt: ſm h° g° mortale ⁊ ueniale opponunt̄: ſic reꝑabile ⁊ irreꝑabile: ⁊ h° dico ꝑ pncipiuz interi°: ñ āt ꝑ cōpationē ad v̄tutē diuinā: q̄ oēꝫ morbū ⁊ corpalē ⁊ ſpūalē pōt reparare: ⁊ ꝑꝑ hoc ueniale pctm̄ ꝯueniēt̄ diuidit̄ ꝯ mortale. ¶ Ad pmū g° dd̄m: ꝙ diuiſio peccati in ueniale ⁊ mortale ñ eſt diuiſio generis in ſpēs q̄ equalr̄ ꝑticipāt rōnē generis: ſꝫ analogia in ea de qb° ꝑdicatur ſm pus ⁊ poſteri°: ⁊ iō ꝑfecta rō peccati quā Aug. ponit ꝯuenit peccato mortali. Peccatū āt ueniale dī pctm̄ ſm rōnem imꝑfectā ⁊ inordine ad pctm̄ mortale: ſic accñs dī ens i ordine ad ſubaꝫ ſm imꝑfectā rōnē entis: nō. n. ē ꝯ legē: q: venialr̄ peccās ñ fac̄ qd̄ lex ꝓhibet: nec ꝓtermittit id ad qd̄ lex ꝑ ꝓceptū obligat: ſꝫ fac̄ ꝓter legē: q: nō obſeruat modum rōnis quē lex intēdit. ¶ Ad 2ᵐ dd̄ꝫ: ꝙ illud ꝓceptū Apl̄i ē affirmatiuū: vñ ñ obligat ad ſemꝑ: ⁊ ſic ñ fac̄ ꝯ hoc ꝓceptū: qcūqꝫ ñ actu refert i glīaz dei oē qd̄ fac̄. Sufficit g° ꝙ aliqs habitualr̄ referat ſe ⁊ oia ſua i deū ad hoc ꝙ nō ſꝑ mortalr̄ peccet: cū aliquē actum nō refert in gloria dei actualiter. Ueniale āt pctm̄ nō excludit habitualem ordinationem act° humani in gloriā dei: ſed ſolum actualem: q: nō excludit charitatem q̄ habitualiter ordinat in deum: vnde nō ſeqtur ꝙ ille q peccat venialiter peccet mortaliter. ¶ Ad 3ᵐ dd̄ꝫ: ꝙ ille q peccat venialiter inheret bono temporali: non vt fruens: q: nō ꝯſtituit in eo finez: ſed vt vtens referens in deum nō actu: ſed habitu. ¶ Ad 4ᵐ dd̄m: ꝙ bonum cōmutabile nō accipitur terminus cōtrapoſitus incōmutabili bono niſi qn̄ conſtituitur in eo finis: qd̄ enim eſt ad finem non habet rationem termini.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄: Uīr ꝙ pctm̄ veniale ⁊ mortale nō differāt genere: ⁊ ita. ſ. ꝙ aliqd̄ ſit pctm̄ mortale ex genere: ⁊ aliqd̄ veniale ex genere. Bonum. n. ⁊ malum ex genere in actibus humanis accipitur ꝑ compationez ad mām ſiue ad obiectū: vt ſupra dictum eſt: ſꝫ ſm quodlibet obiectū vel mām cōtingit peccare mortalr̄ ⁊ venialr̄: quodlibet. n. bonum cōmutabile pt̄ hō diligere: vľ infra deum: qd̄ eſt peccare venialiter: vel ſupra deū. qd̄ eſt peccare mortalr̄. g° pctm̄ veniale ⁊ mortale ñ differt genere. ¶ Pterea. Sicut dictum eſt ſupra pctm̄ mortale dī qd̄ eſt irreꝑabile. pctm̄ āt veniale qd̄ eſt irreꝑabile: ſꝫ eſſe irreꝑabile ꝯueni t pctō qd̄ ſit ex malicia: qd̄ ſm q̄ſdā irremiſſibile dī: eē āt reꝑabile ꝯuenit pctō qd̄ ſit ꝑ infirmitatem vľ ignorātiā: qd̄ dī remiſſibile: ergo pctm̄ mortale ⁊ veniale differt ſic pctm̄ qd̄ eſt ex malicia cōmiſſum: vľ ex infirmitate ⁊ ignorātia: ſꝫ ſm hoc nō differunt pctā genere: ſꝫ cā: vt ſupra dictuꝫ eſt: g° pctm̄ veniale ⁊ mortale nō differunt genere. ¶ Pterea ſupra dictū eſt ꝙ ſubiti mot° tā ſenſualitatis q̄ rōnis ſunt pctā venialia: ſꝫ ſubiti mot° inueniūt̄ i quolꝫ peccati genere: ergo nō ſunt aliq̄ pctā venialia ex genere. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ Aug. i ſermone de purgatorio enumerat q̄dā genera peccatoꝝ venialium: ⁊ q̄dā genera peccatoꝝ mortaliū. ¶ Rn̄°. dd̄m: ꝙ pctm̄ veniale a venia dī. Pōt igr̄ aliqd̄ pctm̄ dici veniale vno mō: q: eſt veniā ꝯſecutum: ⁊ ſic dic̄ Ambroſius ꝙ oē pctm̄ ꝑ pniam ſit veniale: ⁊ hoc dī veniale ex euētu. Alio mō dī veniale q: ñ hꝫ in ſe: vñ veniā ñ ꝯſequat̄: vľ totaliter vľ in pte: i pte qdē ſic cū hꝫ i ſe aliqd diminuens culpā: vt cum ſit ex infirmitate vľ ignorātia: ⁊ h° dī veniale ex cā: in toto āt ex eo ꝙ ñ tollit ordinē ad vltimum finē. vñ nō meret̄ penā eternā ſꝫ tpalē: ⁊ de hoc veniali ad pn̄s intēdim° de pmis. n. duob° ꝯſtat ꝙ ñ hn̄t gen° aliquod determinatum: ſed veniale tertio mō dictuꝫ pōt hr̄e gen° determinatum: ita ꝙ aliquod pctm̄ dicat̄ veniale ex genere: ⁊ aliqd̄ mortale ex genere: ſm ꝙ gen° vľ ſpēs act° determināt̄ ex obo. Cū. n. volūtas fert̄ in aliqd quod ſꝫ ſe repugnat charitati ꝑ quā hō ordinat̄ in vltimum finē illud pctm̄ ex ſuo obo hꝫ ꝙ ſit mortale: vñ eſt mortale ex genere: ſiue ſit ꝯ dilectionē dei: ſic blaſphemia: ꝑiuriū: ⁊ hmōi: ſiue ꝯ dilectionem ꝓximi: ſic homicidiū: adulteriū ⁊ ſimilia: vñ hmōi ſūt pctā mortalia ex ſuo genere. Qñqꝫ vero volūtas peccātis fert̄ in id qd̄ in ſe ꝯtinet quādā inordinationē: nō tn̄ ꝯtrariat̄ dilectioni dei ⁊ ꝓximi: ſic verbum ocioſum: riſus ſuꝑflu° ⁊ alia hmōi: ⁊ talia ſunt pctā venialia ex ſuo genere: vt ſupra hitū eſt: q: act° morales recipiunt rōnē boni ⁊ mali: ñ ſolum ex obo: ſꝫ ēt ex aliq̄ diſpoſitōe agētis ut ſupra hitū ē. ꝯtingit qñqꝫ ꝙ id quod ē pctm̄ veniale ex genere rōne ſui obi ſit mortale ex pte agētis: uľ q: i eo ꝯſtituit finē vltimū: uľ q: ordinat ipm̄ ad aliqd quod ē pctm̄ mortale ex genere: puta cum aliquis ordinat v̄bum ocioſum ad adulteriū cōmittēdum. Silr̄ ēt ex pte agētis ꝯtingit ꝙ aliquod peccatū qd̄ ex ſuo genere ē mortale ſit veniale ꝑꝑ h°. ſ. ꝙ act° ē imꝑfect°. i. nō deliberat° rōne q̄ ē pncipiū ꝓpriū mali act°: ſicut ſupra dictum eſt: de ſubitis motib° infidelitatis. ¶ Ad pmū g° dd̄m: ꝙ ex h° ipō ꝙ aliqs eligit id qd̄ repugnat diuine charitati: ꝯuincit̄ ꝑferre illud charitati diuine: ⁊ ꝑ ꝯñs pl° amare ipm̄ q̄ deuꝫ. ⁊ iō aliq̄ pctā ex genere q̄ de

ſe repugnāt charitati: hñt ꝙ aliqd diligat̃ ſupra deū: ⁊ ſic ſūt ex genere ſuo mortalia. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ rō illa ꝓce/dit de pctō ueniali ex cā. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ rō illa procedit de peccato quod eſt veniale ꝓꝑ imperfectionez actus.

Ad tertiuz ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ pctm̃ ueniale nō ſit diſpoſitio ad mortale. vnū. n. op/poſitū nō diſponit ad aliud: ſʒ pctm̃ ueniale ⁊ mortale ex oppoſito diuidūt̃: ut dictū ē: gͦ pctm̃ ueniale n̄ ē diſpoſitio ad mortale. ¶ P̄. Act⁹ diſponit ad aliqd ſile i ſpē ſibi. vñ i 2ͦ ethicoꝝ dr̃: ꝙ ex ſimilib⁹ actib⁹ generāt̃ ſiles diſpōnes ⁊ hitus: ſʒ pctm̃ mortale ⁊ ueniale differūt genere ſeu ſpē: ut dictū ē: gͦ pctm̃ ueniale n̄ diſpōit ad mortale. ¶ P̄. Si peccatū dicat̃ ueniale qd̄ diſponit ad mortale oportebit ꝙ qcūqʒ diſponūt ad mortale peccatū ſint peccata uenialia: ſʒ oīa bona opa diſponūt ad peccatū mortale. dic̃. n. Augu. in regula ꝙ ſupbia bonis opib⁹ inſidiat̃ ut pcāt. gͦ ē bona opa erūt pctā uenialia: qd̄ ē icōueniēs. ¶ Sʒ ꝯ ē qd̄ dr̄ Ecc̄. 18ͦ. Qui ſpnit mīma paulatī deflūit: ſʒ ille q peccat venialr̃ vr̃ mīma ſpnere: ergo paulatī diſponit̃ ad hͦ ꝙ totalr̃ defluat ꝑ peccatū mortale. ¶ Rñ° dōʒ: ꝙ diſponēs ē quodāmō cā. vñ ſʒ duplicē modū cauſe ē duplex diſpo/ſitiōis mod⁹. Eſt. n. cā qdā mouens directe ad effectū: ſic calidū calefac: ē ē ibi cā idirecte mouēs remouēdo prohi/bēs: ſic remouēs colūnā dr̄ remouere lapidē ſuppoſitū: ⁊ ſm hͦ act⁹ peccati duplr̃ ad aliqd diſponit. Uno qdē mō directe: ⁊ ſic diſponit ad actū ſilem ſm ſpēm: ⁊ hͦ mō pͦ ⁊ ꝑ ſe pctm̃ ueniale ex genere nō diſpōit ad mortale ex ge/nere cū differāt ſpē: ſʒ ꝑ hūc modū peccatū ueniale poteſt diſponere ꝑ ꝯſeqntiā ad pctm̃ qd̄ ē mortale ex pte agen/tis augmētata. n. diſpōne vl̄ hitu ꝑ act⁹ peccatoꝝ venialiū intātū pōt libido peccādi creſcere ꝙ ille q peccat finē ſuum ꝯſtituit i pctō ueniali. Nā vnicuiqʒ hñti hitū inqꝫtū hmōi finis eſt operatio ſm hitum: ⁊ ſic multotiēs peccādo venia/liter diſponet̃ ad peccatū mortale. Alio mō act⁹ humanus diſponit ad aliqd remouēdo ꝓhibēs: ⁊ hoc mō peccatum ueniale ex genere pōt diſponere ad mortale peccatū ex ge/nere: q. n. peccat venialiter ex genere ꝑtermittit aliquē ordi/nē: ⁊ ex hͦ ꝙ ꝯſueſcit uolūtatē ſuā i minoribus debito or/dini nō ſubijcere: diſponit̃ ad hoc ꝙ ē uolūtatē ſuā nō ſu/bijciat ordini vltimi finis eligendo id qd̄ eſt peccatuʒ mor/tale ex genere. ¶ Ad pᵐ gͦ dōm: ꝙ peccatum ueniale ⁊ mortale nō diuidunt̃ ex oppoſito ſic due ſpēs vni⁹ gene/ris: ut dictū ē: ſʒ ſic accidēs ꝯ ſubāʒ diuidit̃: vñ ſic accidens pōt eē diſpoſitio ad formā ſubalem: ita ⁊ ueniale peccatuʒ ad mortale. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ peccatum ueniale nō eſt ſimile mortali in ſpē: ē tñ ſimile ei in genere: inquātū vtrūqʒ importat defectū debiti ordinis: ſʒ aliter: ⁊ alr̃ ut dcm̃ ē. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ opus bonum non eſt per ſe diſpo/ſitio ad mortale peccatum: poteſt tamen eſſe materia: uel occaſio peccati mortalis per accidens: ſed peccatum venia/le per ſe diſponit ad mortale ut dictum eſt.

Ad quartū ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ pctm̃ ueniale poſſit fieri mortale. Dic̃. n. Aug. exponēs illud Jo. Qui incredulus eſt filio nō uidebit vitā: peccata minima. i. uenialia: ſi negligant̃ occidunt. ſed ex hͦ dr̄ peccatū mortale q: ſpūaliter occidit aīam: ergo peccatū ueniale pōt fieri mortale. ¶ P̄. Motus ſenſualitatis ante ꝯſenſum rōnis eſt peccatū ueniale: poſt conſenſum vͦo eſt peccatū mortale: ut ſupra dictum eſt: ergo peccatum venia/le pōt fieri mortale. ¶ P̄. Peccatū ueniale ⁊ mortale dif/ferūt ſic morb⁹ curabilis ⁊ incurabil̃: ut dictum eſt: ſʒ mor/bus curabil̃ pōt fieri incurabil̃: ergo peccatuʒ ueniale pōt fieri mortale. ¶ P̄. Diſpoſitio pt̄ fieri hit⁹: ſed peccatū ue/niale ē diſpō ad mortale: ut dictū ē: ergo ueniale peccatum pōt fieri mortale. ¶ Sʒ ꝯ: ea q̄ differūt i infinitū nō trāſmu/tant̃ in inuicem: ſed peccatū mortale ⁊ ueniale differūt i in/finitū: ut ex ꝓdictis pʒ: ergo ueniale non pōt fieri mortale. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ pctm̃ ueniale fieri mortale pōt tripliciter intelligi. Uno mō ſic ꝙ idē act⁹ numero pmo ſit pctm̃ ve/niale ⁊ poſtea mortale: ⁊ hͦ eē n̄ pt̄: q: pctm̃ pncipalr̃ ꝯſi/ſtit i actu uolūtatis: ſic ⁊ qlʒ act⁹ moral̃: vñ n̄ dr̄ un⁹ actus moralr̃ ſi uolūtas mutet̃: q̄uis ē actio ſ' nām ſit ꝯtinua. Si āt uolūtas nō mutet̃ nō pōt eē ꝙ ꝺ ueniali fiat morta/le. Alio mō pt̄ itelligi ut id qd̄ ē ueniale ex genere fiat mor/tale: ⁊ hͦ qdē poſſibile ē inquātū ꝯſtituit̃ i eo finis: ul̄ inqꝫ/tū refert̃ ad mortale pctm̃ ſic ad finē: ut dcm̃ ē: Tertio mō pōt itelligi ita ꝙ mlta uenialia peccata ꝯſtituāt unuʒ pctm̃ mortale ꝙ ſi ſic itelligat̃ ꝙ ex mltis pctis uenialib⁹ itegra/liter ꝯſtituat̃ unū pctm̃ mortale: fſm ē: n̄. n. oīa pctā uenia/lia de mūdo poſſūt hr̄e tm̃ de reatu q̄tū unū pctm̃ mor/tale: qd̄ pʒ ex pte duratiōis: q: pctm̃ mortale hʒ reatū pe/ne eterne: pctm̃ āt ueniale reatū pene tpal̃: ut dictum eſt. Patet ē ex pte pene dāni: q: pctm̃ mortale meret̃ caren/tiā uiſionis diuine: cui nulla alia pena ꝯpari pt̄: ut Chryſo/ſtom⁹ dicit pʒ ē ex pte pene ſenſus q̄tū ad vmē ꝯſcie: licʒ forte q̄tū ad penā ignis nō ſint iproportiōabiles pene. Si vͦo itelligat̃ ꝙ mlta pctā uenialia faciūt unū mortale diſpo/ſitiue: ſic uerꝫ ē ſic ſup oſtēſuʒ ē: ſm duos mōs diſpōnis q̄ pctm̃ ueniale diſponit ad mortale. ¶ Ad pᵐ ergo dōʒ: ꝙ Aug. loqtur in illo ſenſu ꝙ multa pctā uenialia diſpoſitiue cauſant mortale. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ille idē mot⁹ ſenſualita/tis q ꝓceſſit ꝯſenſum rōnis nūqꝫ ſit peccatū mortale: ſʒ ipe act⁹ rōnis ꝯſentientis. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ morb⁹ corpal̃ n̄ eſt act⁹: ſʒ diſpoſitio qdā ꝑmanēs: vñ eadē manēs pt̄ mu/tari: ſʒ peccatū ueniale ē act⁹ trāſiēs q reſumi nō pōt: ⁊ q̄/tū ad hͦ n̄ ē ſimile. ¶ Ad 4ᵐ dōm: ꝙ diſpoſitio q̄ ſit hitus ē ſic ipfectū i eadē ſpē: ſic impfecta ſcīa dū ꝑficit̃ ſit hit⁹: ſʒ ueniale peccatū ē diſpoſitio alteri⁹ generis: ſic accidens ad formam ſubſtantialem in quā nūqꝫ mutatur.

Ad quintū ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ circūſtātia poſ/ſit de ueniali pctō facere mortale. Dicit. n. Aug. i ſmone de purgatorio: ꝙ ſi diu teneat̃ ira/cūdia ⁊ ebrietas ſi aſſidua ſit: trāſeūt in numerum peccato/rū mortaliū: ſʒ ira ⁊ ebrietas nō ſunt ex ſuo genere pecca/ta mortalia: ſʒ uenialia: alioquin ſemꝑ eſſent mortalia. gͦ cir/cunſtantia facit peccatum ueniale eſſe mortale. ¶ P̄. Ma/giſter dic̃. 24. diſ. ſecūdi li. ſniaꝝ: ꝙ delectatio ſi ſit moroſa eſt peccatū mortale: ſi aūt nō ſit moroſa ē peccatū ueniale: ſʒ moroſitas ē qdā circūſtātia: ergo circūſtātia fac̃ de pctō ueniali mortale. ¶ P̄. Plus differūt malū ⁊ bonuʒ qꝫ ue/niale peccatū ⁊ mortale: quoꝝ utrūqʒ eſt in genere mali: ſʒ circūſtātia facit de actu bono malū: ſicut patet cum qs dat elemoſynā ꝓꝑ inanē gloriā: ergo multomagis pōt facer̃ ꝺ peccato ueniali mortale. ¶ Sʒ ꝯ ē ꝙ cū circūſtantia ſit acci/dens: quātitas ei⁹ nō pōt excedere quātitatē ipſi⁹ act⁹ quē hʒ ex ſuo gener̃. ſemꝑ. n. ſubiectū preeminet accidēti: ſi igr̃ actus ex ſuo genere ſit peccatū ueniale nō poterit ꝑ circū/ſtātiā fieri peccatū mortale: cū peccatū mortale in infinituʒ quodāmodo excedat quātitatē uenialis: ut ex dictis patet. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ ſic ſupra dictū ē: cū de circūſtātijs agere/tur: circūſtantia inquātū hmōi ē accidēs moralis act⁹. con/tingit tñ circūſtātiā accipi ut differentiā ſpecificā act⁹ mora/lis: ⁊ tūc amittit rōnē circūſtātie ⁊ ꝯſtituit ſpeciem moral̃ act⁹: hoc aūt ꝯtingit in peccatis qñ circūſtantia addit defor/mitatē alteri⁹ generis: ſic cū aliqs accedit ad nō ſuā ē actus deformis deformitate oppoſita caſtitati: ſed ſi accedat ad non ſuā q̄ eſt alterius uxor: addit̃ deformitas oppoſita iu/ſtitie: ꝯ quā ē ut aliqs uſurpet rē alienā: ⁊ ſʒ hͦ hmōi circū/ſtantia conſtituit nouā ſpēm peccati q̄ dr̄ adulteriū: ipoſſibi/le ē aūt ꝙ circūſtātia de peccato ueniali faciat mortale niſi afferat deformitatē alteri⁹ generis. Dictū ē. n. ꝙ peccatuʒ ueniale hʒ deformitatē ꝑ hoc ꝙ iportat deordinationē cir/ca ea q̄ ſunt ad finē. peccatū aūt mortale hʒ deformitatez ꝑ hoc ꝙ iportat deordinationē reſpectu ultimi finis: vñ ma/nifeſtū ē ꝙ circūſtātia n̄ pōt de ueniali peccato facere mor/tale manēs circūſtātia: ſʒ ſolū tūc qñ trāſfert̃ in aliā ſpēm: ⁊ ſit quodāmodo differentia ſpecifica moral̃ act⁹. ¶ Ad pͦ/mū ergo dōm: ꝙ diuturnitas nō ē circūſtātia trahēs i aliā ſpēm: ſimiliter nec frequentia uel aſſiduitas: niſi forte ꝑ acci/dens ex aliquo ſuperuenienti. Nō. n. aliqd acqrit nouā ſpēʒ ex hoc ꝙ multiplicat̃ uel ꝓcellatur: niſi forte i actu ꝓcella/to uel multiplicato ſupueniat aliquid qd̄ uariet ſpēm. puta inobediētia uel ꝯtēptus: uel aliqd huiuſmodi. Dōm ē er/go ꝙ cū ira ſit mot⁹ animi ad nocēdum ꝓximo: ſi ſit tale no/

cumentum i qđ tendit mot⁹ ire: qđ ex genere ſuo ſit pctm̄ mortale: ſicͭ homicidium: vl' furtum: tal' ira ex gener ſuo ē peccatum mortale. ſ3 qđ ſit pctm̄ veniale h3 ex ipfectiōe act⁹ inq̄tu3 eſt mot⁹ ſubit⁹ ſenſualitatis. ſi vō ſit diuturna: redit ad nām ſui generis ꝑ ꝯſenſu3 rōnis. Si vō nocumentum i qđ tendit mot⁹ ire eſſet veniale ex genere ſuo: puta cū aliqs i h⁰ iraſcat' ꝯ aliquē ꝙ vult ei dicere aliqđ vbū leue ⁊ iocoſum qđ modicū ip3 ꝯtriſtet: ñ erit ita pctm̄ mortale q̄tūcūq3 ſit diuturna niſi forte ꝑ accidēs. puta ſi ex h⁰ genere ſcādalu3 oriat' vl' ꝓp aliqd hmōi: De ebrietate vō dōm eſt. ꝙ ſm ſuā rōnē h3 ꝙ ſit pctm̄ mortale. ꝙ. n. hō abſq3 neceſſitate reddat ſe ipotentē ad vtendū rōne ꝑ quā hō i deū ordinat'. ⁊ mlta pctā occurrentia vitet: ex ſola voluptate vini exꝑſſe ꝯriat' vt vtuti: ſ3 ꝙ ſit pctm̄ veniale contingit ꝓp ignorātiā quādā vl' ifirmitatē. puta cum hō neſcit virtutem vini aut ꝓpam debilitatem: vñ non putat ſe inebriari. tunc. n. ñ iputat' ei ebrietas ad pctm̄: ſed ſolu3 ſuꝑabūdātia pot⁹: ſed qñ frequent' nebriat': ñ pt ꝑ hāc ignorātiā excuſari qn videat' voluntas ei⁹ eligere magis pati ebrietatē q̄3 abſtinere a vino ſupfluo. vñ redit pctm̄ ad ſuā nām. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ delectatio moroſa ñ dr̄ eſſe pctm̄ mortale niſi i hīs q̄ ex ſuo genere ſunt pctā mortalia. In q̄b⁹ ſi delectatio ñ moroſa ſit pctm̄ veniale eſt ex impfectione act⁹. ſicͭ ⁊ de ira dictu3 eſt. dr̄. n. ira diuturna ⁊ delectatio moroſa ꝓp approbationē rōnis deliberātis. ¶ Ad 3m dō3: ꝙ circunſtantia non fac' de bono actu malum niſi conſtituens ſpeciem peccati: vt ſupra etiam habitum eſt.

Ad ſextū ſic ꝓcedit'. Vr' ꝙ pctm̄ mortale poſſit fieri veniale. Equal'r. n. diſtat pctm̄ ueniale a mortali: ⁊ ecōuerſo. ſed pctm̄ ueniale fit mortale: vt dictum eſt. g⁰ ⁊ pctm̄ mortale poteſt fieri ueniale. ¶ Pꝫ. Peccatū ueniale ⁊ mortale ponūt' dr̄ie ſ3 hoc ꝙ peccās mortal'r diligit creaturā plus q̄3 deū. peccās āt uenial'r diligit creaturā īfra deum. ꝯtingit āt ꝙ aliqs cōmittēs id qđ eſt ex genere ſuo pctm̄ mortale: diligat creaturā īfra deū. puta ſi aliqs neſciēs fornicationē ſimplicem eſſe pctm̄ mortale ⁊ ꝯriā diuino amori fornicet': ita tñ ꝙ ꝓp diuinū amorem parat⁹ eſſet fornicationem ꝑtermittere ſi ſciret fornicādo ſe ꝯ diuinū amorē agere: g⁰ peccabit venial'r. ⁊ ſic peccatū mortale pt̄ ueniale fieri. ¶ Pꝫ. Sicͭ dictū ē: plus differt bonū a malo q̄3 ueniale a mortali. ſed act⁹ q ē de ſe malus pōt fieri bon⁹: ſicͭ homicidiū pōt fieri act⁹ iuſtitie. p3 in iudice q occidit latronē. g⁰ multomagis pctm̄ mortale poteſt fieri ueniale. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ eternum nunq̄3 pōt fieri tpale. ſ3 pctm̄ mortale merec' penā eternā: pctm̄ āt veniale tpalem penā. ergo pctm̄ mortale nunq̄3 pōt fieri veniale. ¶ Rñ⁰ dō3: ꝙ ueniale ⁊ mortale differunt ſicͭ pfectu3 ⁊ impfectū in genere peccati: vt dictū eſt. Impfectum āt ꝑ aliquā additionē pōt ad pfectionē uenire. vñ ⁊ ueniale ꝑ hoc ꝙ addit' ei deformitas ꝑtinens ad gen⁹ peccati mortalis: efficit' mortale. ſicͭ cū aliqd dicͭ vbum ocioſum ut fornicet': ſed id qđ eſt pfectum ñ poteſt fieri impfectum ꝑ additionem. ⁊ iō pctm̄ mortale ñ fit ueniale ꝑ h⁰ ꝙ addit' ei aliq̄ deformitas ꝑtinens ad gen⁹ peccati uenialis. non. n. diminuit' peccatum ei⁹ q fornicat' ut dicat uerbum ocioſum. ſed magis aggrauat' ꝓp deformitatē adiūctā. Pōt tñ id qđ ē ex genere mortale eſſe veniale ꝓp impfectionē act⁹: q: ñ pfecte ꝑtingit ad rōnē act⁹ mortalis: cum ñ ſit deliberat⁹: ſ3 ſubit⁹: ut ex dictis p3: ⁊ hoc fit ꝑ ſubtractionem quādā. ſ. deliberate rōnis: ⁊ q: a rōne deliberata h3 ſpēm moralis act⁹: inde ē ꝙ ꝑ talē ſubtractionem ſoluit' ſpēs. ¶ Ad pm ergo dōm: ꝙ ueniale differt a mortali ſicͭ impfectum a pfecto: ut puer a viro. fit āt ex puero vir: ſed nō ꝯuertit'. vñ ratio ñ cogit. ¶ Ad 2m dō3: ꝙ ſi ſit talis ignorātia q̄ pctm̄ oīno excuſet. ſicͭ eſt furioſi uel amentis: tunc ex tali ignorātia fornicatōe3 cōmittēs nec uenial'r nec mortal'r peccat. Si vero ſit ignorātia ñ inuincibilis: tunc ignorātia ipſa eſt pctm̄ ⁊ ꝯtinet in ſe defectū diuini amoris: inq̄3tum negligit hō adiſcere ea ꝑ q̄ poteſt ſe in diuino amore ꝯſeruare. ¶ Ad 3m dō3: ꝙ ſicͭ Aug. dicit in libro ꝯ mendacium. Ea q̄ ſūt ſm ſe mala nullo fine bene fieri poſſunt: homicidium āt eſt occiſo innocentis: ⁊ hoc nullo mō bene fieri poteſt. ſ3 iudex q occidit latronē: uel miles q hoſtem rei publice: ñ appellant' homicide: vt Auguſtinus dicit in libro de libero arbitrio.

¶ Queſtio lxxxix.

Einde conſiderandu3 eſt đ pctō veniali ſm ſe. ¶ Et circa hoc querūt' ſex. Primo vtrū pctm̄ veniale cauſet maculā i aīa. Scđo de diſtinctiōe peccati uenialis ꝓut figurat' per lignū fenū ⁊ ſtipulā. i. Cor. 3. 3⁰ vtrū hō in ſtatu inocētie potuerit peccare uenial'r. Quarto vtrum angel⁹ bon⁹ vl' mal⁹ poſſit peccare uenialiter. Quinto vtrum primi motus infidelium ſint peccata venialia. Sexto vtrum ueniale poſſit eſſe in aliquo ſimul cum ſolo peccato originali.

Ad primum ſic ꝓceditur. Vr' ꝙ pctm̄ ueniale cauſet maculā in aīa. Dicͭ. n. Aug. in li. de pnīa: ꝙ pctā uenialia ſi multiplicent' decorē nr̄m. ita extermināt: ut a celeſtis ſpōſi amplexib⁹ nos ſeparent: ſed nihil aliud eſt macula q̄3 detrimentu3 decoris. g⁰ pctā uenialia cāñt maculā in aīa. ¶ Pꝫ. Pctm̄ mortale cāt maculā in aīa ꝓp inordinationē act⁹ ⁊ affect⁹ ipſi⁹ peccātis: ſ3 i pctō ueniali eſt q̄dā deordinatio act⁹ ⁊ affect⁹: g⁰ pctm̄ ueniale cāt maculā in aīa. ¶ Pꝫ. Macula aīe cauſat' ex cōtactu rei tpalis: ꝑ amorē: ut ſupra dictum eſt: ſ3 i pctō veniali aīa inordinato amore ꝯtingit rē tpalē. g⁰ pctm̄ veniale inducit maculā in aīa. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ dr̄ Eph. 5. Ut exhiberet ipſe ſibi glo'ſa3 eccl'a3 ñ hñtē maculā: aut rugā. glo. i. aliqđ pctm̄ criminale. g⁰ ꝓpꝛiu3 peccati mortalis eſſe vr' ꝙ maculam in aīa cauſe. ¶ Rñ⁰. dō3: ꝙ ſicͭ ex dictis p3: macula iportat detrimentum nitoris ex aliq̄ ꝯctu: ſicͭ in corporalib⁹ p3. ex q̄b⁹ ꝑ ſimilitudinē nomē macule ad aīam trāſfert'. Sicͭ aūt in corpore eſt duplex nitor: vn⁹ q̄dē ex intrinſeca diſpōne mēbroꝝ ⁊ coloris. Ali⁹ āt ex exteriori claritate ſuꝑueniente. Ita etiā i aīa eſt duplex nitor. Un⁹ q̄de3 habitualis q̄ſi intrinſecus. Ali⁹ āt actualis q̄ſi exterior fulgor. pctm̄ āt ueniale ipedit q̄dem nitorem actualem: non tñ habitualē: q: nō excludit: neq3 diminuit habitu3 charitatis ⁊ aliaꝝ virtutum. vt infra patebit. ſed ſolum impedit earum actu3: macula āt importat aliqd manēs in re maculata: vñ magis vr' ꝑtinere ad detrimentū habitual' nitoris q̄3 actualis. vñ ꝓpe loquendo pctm̄ ueniale ñ cāt maculā in aīa: ſi alicubi dicat' maculā inducere: hoc eſt ſ3 q̄d inq̄3tū ipedit nitorē q eſt ex actib⁹ virtutū. ¶ Ad pmu3 g⁰ dōm: ꝙ Auguſti. loq̄t' in eo caſu i q̄ multa pctā uenialia diſpoſitiue inducūt ad mortale. al'r āt ñ ſepararēt ab amplexu celeſtis ſpōſi. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ inordinatio act⁹ in pctō mortali corrūpit hītū virtutis. nō āt i pctō ueniali. ¶ Ad tertiū dōm: ꝙ in pctō mortali aīa ꝑ amorē ꝯtingit rē tpalē q̄ſi finē: ⁊ ꝑ hoc total'r ipedit' iflux⁹ ſplēdoris grē q ꝓuenit in eos qui deo adherent: vt vltimo fini ꝑ charitatē: ſed in pctō veniali nō adheret hō creature tāq̄3 fini vltimo: vñ nō eſt ſile.

Ad ſecūdū ſic ꝓcedit'. Vr' ꝙ inconuenienter pctā uenialia ꝑ lignū: fenū ⁊ ſtipulā deſignent'. Lignum. n. fenum ⁊ ſtipula dr̄r ſupedificari ſpūali fundamēto: ſed pctā uenialia ſunt ꝑter ſpūale edificiū: ſicͭ ⁊ q̄b3 falſe opiniones ſunt ꝑter ſciā3. g⁰ pctā venialia ñ ꝯueniēt' deſignant' ꝑ lignum: fenum ⁊ ſtipulam. ¶ Pꝫ. Ille q edificat lignum: fenum ⁊ ſtipulā: ſic ſalu⁹ erit q̄ſi ꝑ ignē: ſed q̄nq3 ille q cōmittit pctā uenialia ñ erit ſaluus ⁊ ꝑ ignē: puta cū pctā uenialia inueniunt' in eo q decedit cū pctō mortali. g⁰ inconueniēt' ꝑ lignum: fenum ⁊ ſtipula3 pctā uenialia deſignant'. ¶ Pꝫ. Scđ3 ap'l'm alij ſunt q edificant auꝝ: argentum: lapides ꝑcioſos. i. amorem dei ⁊ ꝓximi ⁊ bona opa: ⁊ alij q edificant lignum: fenum: ⁊ ſtipulam: ſed pctā venialia cōmittunt ⁊ illi q diligunt deu3 ⁊ ꝓximum: ⁊ bona opa faciūt. dr̄. n. pmo Io. 1. Si dixerim⁹ q: pctm̄ non habem⁹: noſipſos ſeducim⁹. g⁰ ñ ꝯuenienter deſignāt' pctā venialia ꝑ iſta tria. ¶ Pꝫ. Multe plures differentie ⁊ gradus ſunt peccatoꝝ venialium q̄3 tres. g⁰ inconuenienter ſub his tribus comprehendunt'. ¶ Sed ꝯ ē qđ apoſtolus. i. ad Corinth. 3. dicit de eo qui ſuperedificat lignum: fenum: ⁊ ſtipulam: ꝙ ſaluus erit quaſi per ignem

⁊ ſic patiet̄ penā: ſed nō eternā. reat⁹ aūt pene tēporalis ꝓ/
ꝓꝛie ꝑtinet ad peccatū veniale: ut dictū ē. ergo ꝑ illā tria ſi/
gnificantur peccata venialia. ℂ Rn̄. dōm: ꝙ q̄dā intelle
xerūt fundamētū eē fidē infoꝛmē: ſuper quā aliq̄ edificāt
bona opera: que figurant̄ ꝑ auꝝ: argētū ⁊ lapides pꝛecio/
ſos: q̄dā vero peccata ēt moꝛtalia: que figurantur ſm̄ eos
per lignum: fenum: ⁊ ſtipulam: ſed hanc expoſitionē ip̄ꝛo
bat Aug. in libꝛo de fide ⁊ operib⁹: q: ut apoſtolus dicit
ad Gal. 5. q̄ opera carnis facit regnum dei nō ꝯſeq̄t. qđ
eſt ſaluū fieri. Apoſtolus aūt dicit ꝙ ille q̄ edificat lignū fe
num ⁊ ſtipulā ſaluus erit quaſi ꝑ ignē: vn̄ nō pōt intelligi
ꝙ ꝑ lignū: fenū: ⁊ ſtipulā peccata moꝛtalia deſignent̄. Di
cunt ergo q̄dā: ꝙ ꝑ lignū: fenū: ⁊ ſtipulā ſignificant̄ ope/
ra bona que ſupedificant̄ quidē ſpūali edificio: ſed tamē cō
miſcent ſe eis peccata venialia. ſicut cū aliq̄s h̄z curam rei
familiaris: qđ bonū eſt. cōmiſcet ſe ſupfluus amoꝛ vl̄ vxo
ris vel filioꝝ: uel poſſeſſionū: ſub deo tamen: ita. ſ. ꝙ ꝓ his
homo nihil vellet facere contra deum: ſed hoc iteꝝ nō vr̄
conuenienter dici. Manifeſtū eſt. n. ꝙ oīa opa bona refe/
runtur ⁊ charitatē dei ⁊ ꝓximi. vnde ꝑtinent ad aurum ⁊
argentū: ⁊ lapides p̄cioſos. non ergo ad lignū: fenū: ⁊ ſti
pulam. Et ideo dōz eſt ꝙ ipſa peccata venialia que admi
ſcēt ſe pꝛocurrātib⁹ terrena: ſignificātur per lignū: fenū:
⁊ ſtipulā. ſicut. n. hmōi ꝯgregant̄ in domo. ⁊ nō pertinēt
ad ſubam edificij: ⁊ pōt cōburi edificio remanēte: ita etiā
peccata uenialia multiplicant̄ in hoīe manente ſpūali edifi/
cio. ⁊ pꝛo iſtis patit̄ ignē: uel tempoꝛalis tribulatiōis ī hac
vita: uel purgatoꝛij poſt hāc vitā: ⁊ tamen ſalutem conſeq
tur eternā. ℂ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ peccata uenialia non
dr̄ ſupedificari ſpūali fundamēto quaſi directe ſupꝛa ip̄z
poſita: ſed q: ponuntur iuxta ipſa: ſicut accipit̄ ibi. Super
flumina babylonis. i. iuxta: q: peccata uenialia n̄ deſtruūt
ſpūale edificiū: ut dcm̄ ē. ℂ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ non dicitur de
quocūq; edificante lignū: fenū: ⁊ ſtipulā: ꝙ ſaluus ſit quaſi
ꝑ ignē: ſ; ſolū de eo qui edificat ſupꝛa fundamētū: qđ q̄dē
nō ē fides infoꝛmis: ut q̄dā eſtimabant: ſed fides foꝛmata
charitate ſm̄ illud Eph. 3. in charitate radicati ⁊ fundati.
Ille ergo qui decedit cū peccato moꝛtali ⁊ uenialib⁹: hab;
q̄dē lignū: fenū: ⁊ ſtipulā: ſed nō ſunt ſuperedificata ſupꝛa
fundamentū ſpūale. ⁊ ideo nō erit ſalu⁹ ſic quaſi ꝑ ignem.
ℂ Ad 3ᵐ dōz: ꝙ illi qui ſunt abſtracti a cura tēpoꝛaliū re
rū. ⁊ ſi aliq̄n veniali̇̄r peccēt: tn̄ leuia peccata uenialia cōmit
tūt: ⁊ frequentiſſime ꝑ feruoꝛē charitatis purgāt̄: vnde ta
les non ſuperedificant uenialia. q: in eis modicum manēt:
ſed peccata uenialia ipſoꝛum que circa terrena occupātur
diutius manēt. q: non ita frequenter recurrere pōt ad hu
iuſmodi peccata uenialia delenda per charitatis feruoꝛē.
ℂ A. 4ᵐ dōm: ꝙ ſicut phus dicit in p̄mo de celo. Oīa tri
bus includuntur. ſ. pꝛincipio: medio: ⁊ fine: ⁊ ſm̄ hoc oēs
gradus uenialiū peccatoꝝ ad tria reducuntur. ſ. ad lignū
quod diutius manet in igne: ad ſtipulam que citiſſime ex/
peditur: ad fenum quod medio modo ſe habet: ſm̄. n. ꝙ
peccata uenielia ſunt maioꝛis uel minoꝛis adherentie vel
grauitatis citius uel tardius per ignem purgantur.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ hō ī ſtatu ino
cētie potuerit peccare veniali̇̄r. q:
ſuper illud. 1. ad Thimoth. 2. Adā nō ē ſeductus. dic̄ glo.
Inexpertus diuine ſeueritatis: ī eo falli potuit: ut crederet
ueniale eē cōmiſſū: ſed hoc nō crediſſet niſi ueniali̇̄r pec
care potuiſſet. g° ueniali̇̄r peccaꝰ p̄ōtuit peccādo moꝛtali̇̄r
ℂ P̄. Augu. 11. ſup Gen̄. ad lr̄aꝫ. Nō ē arbitrādū ꝙ eēt
hoīeꝫ deiecturus tentatoꝛ: niſi p̄ceſſiſſet ī aīa hoīs q̄dā ela/
tio cōpꝛimēda. elatio aūt deiectionē pꝛecedens que facta eſt
per pctm̄ moꝛtale: nō potuit eſſe niſi peccatū veniale. Sil̄r
etiā ī eodē Auguſtinus dicit ꝙ virū ſollicitauit aliqua expe
riēdi cupiditas cū mulierē vidiſſet ſumptu vetito pomo n̄
eſſe moꝛtuā: vr̄ ēt fuiſſe in Eua aliquis infidelitatis motus
in hoc ꝙ de v̄bis domini dubitauit: ut pꝫ ꝑ hoc qđ dixit.
Ne foꝛte moꝛiamur: ut habetur Gen̄. 3. hec aūt vidētur
venialia peccata. ergo homo potuit ueniali̇̄r peccare ante/
q̄ moꝛtali̇̄r peccaret. ℂ P̄. Pctm̄ moꝛtale magis oppo/
nit̄ integritati p̄mi ſtatus q̄ peccatū ueniale. ſed hō potuit
peccare moꝛtali̇̄r nō obſtāte itegritate pꝛimi ſtatus. ergo ēt
potuit peccare uenialiter. ℂ Sꝫ ꝯ ē: ꝙ cuilibet peccato de
betur aliqua pena: ſed nihil penale eſſe potuit in ſtatu inno
centie: ut Auguſtinus dicit. 24. de ciui. dei. ergo nō potuit
peccare aliquo peccato quo non eijceret̄ ab illo integrita/
tis ſtatu: ſed pctm̄ ueniale nō mutat ſtatū hoīs. g° n̄ potuit
peccare ueniali̇̄r. ℂ Rn̄° dōz: ꝙ cōmuniter ponit̄ ꝙ hō ī
ſtatu inocētie nō potuit ueniali̇̄r peccare. hoc ēt non ē ſic in/
telligēdū quaſi id qđ nobis eſt ueniale ſi ipſe cōmitteret eēt
ſibi moꝛtale ꝑꝑ altitudinē ſui ſtat⁹. dignitas. n. ꝑſone eſt q̄/
dam circūſtātia aggrauās peccatū. nō tn̄ trāſfert in aliam
ſpēm: niſi foꝛte ſupueniente defoꝛmitate inobediētie: uel
uoti: uel alicuius huiuſmodi: qđ in ꝓpoſito dici poteſt. vn
de id qđ eſt de ſe ueniale nō potuit trāſferri in moꝛtale ꝑꝑ
dignitatem pꝛimi ſtatus. ſic ergo intelligendum eſt ꝙ non
potuit peccare ueniali̇̄r. q: nō potuit eē ut cōmitteret aliq̄d
qđ eſſet de ſe pctm̄ ueniale anteq̄ integritatē pꝛimi ſtatus
amitteret peccādo moꝛtali̇̄r. Cui⁹ rō eſt. q: peccatū venia/
le in nobis ꝯtingit: uel ꝑꝑ impfectionē act⁹: ſicut ſubiti mo
tus in genere peccatoꝝ moꝛtaliū: uel ꝑꝑ inoꝛdinationē exi/
ſtentem circa ea que ſunt ad fineꝫ ſeruato debito oꝛdine ad
finē: vtrūq; aūt hoꝛum contingit ꝑꝑ quēdam defectū oꝛdi
nis ex eo ꝙ inferi⁹ nō ꝯtinet̄ firmiter ſub ſupioꝛi: qđ enim
in nobis īſurgat ſubit⁹ mot⁹ ſenſualitatis: ꝯtingit ex hoc ꝙ
ſenſualitas nō eſt oīo ſubdita rōni. qđ v̄o inſurgat ſubitus
mot⁹ in rōne ipſa: ꝓuenit in nobis ex hoc ꝙ ipſa executio
actus rōnis non ſubdit̄ deliberationi que eſt ex altioꝛi bo/
no: ut ſupꝛa dictū eſt: ꝙ v̄o humanus animus inoꝛdinetur
circa ea que ſūt ad finē: ſeruato debito oꝛdine ad finē: ꝓue
nit ex hoc ꝙ ea q̄ ſunt ad finē nō oꝛdinant̄ īfallibili̇̄r ſub fine
qui tenet ſummū locū quaſi pꝛincipiū in appetibilibus: ut
ſupꝛa dictū ē. In ſtatu aūt innocentie: ut in p̄mo habitū ē:
erat infallibilis oꝛdinis firmitas: ut ſemꝑ inferius contine/
ret̄ ſub ſuperioꝛi q̄diu ſummū hoīs ꝯtineret̄ ſub deo: vt
ēt Auguſtin⁹ dicit. 14. de ciui. dei: ⁊ iō opoꝛtebat ꝙ inoꝛdi
natio ī hoīe nō eēt niſi īciperet ab hoc ꝙ ſummū hoīs nō
ſubderet̄ deo: qđ fit ꝑ pctm̄ moꝛtale. Ex quo pꝫ ꝙ hō in
ſtatu innocētie non potuit peccare ueniali̇̄r anteq̄ peccaret
moꝛtali̇̄r. ℂ Ad p̄mū g° dōm: ꝙ ueniale nō ſumit̄ ibi ſm̄
ꝙ nunc de veniali loquimur: ſed dr̄ veniale qđ ē facile re
miſſibile. ℂ Ad ſecūdū dōz: ꝙ illa elatio q̄ p̄ceſſit ī aīo ho/
minis fuit pꝛimū hoīs peccatū moꝛtale: dr̄ aūt p̄ceſſiſſe de
iectionē eius in exterioꝛē actum peccati. hmōi aūt elationeꝫ
ſubſecuta eſt: ⁊ experiendi cupiditas in viro ⁊ dubitatio in
muliere que ex hoc ſolo in quandā aliā elationem pꝛorupit
ꝙ p̄cepti mentionē a ſerpente audiuit quaſi nollet ſub p̄ce/
pto contineri. ℂ Ad tertium dōm: ꝙ peccatum moꝛtale ī
tantū opponit̄ integritati pꝛimi ſtatus ꝙ coꝛrumpit ipſū:
quod peccatum ueniale facere non poteſt. ⁊ q: non poteſt
ſimul eſſe quecūq; inoꝛdinatio cum integritate pꝛimi ſtat⁹:
conſequens eſt ꝙ pꝛimus homo non potuerit peccare ue
nialiter antequam peccaret moꝛtaliter.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ angelus bonus
vel mal⁹ poſſit peccare venialit̄.
Homo. n. cū angelis ꝯuenit in ſuperioꝛi anime parte que
mēs uocat̄. ſm̄ illud Grego. in homilia. Homo intelligit
cum angelis: ſed homo ſꝫ ſupioꝛē p̄tē aīe pōt peccare ue/
nialiter. ergo ⁊ angelus. ℂ P̄. Quicūq; poteſt qđ ē plus:
poteſt etiam quod eſt minus: ſed angelus potuit diligere
bonum creatum plus q̄ deum: quod fecit peccando moꝛ
taliter. ergo ēt potuit bonū creatū diligere īfra deū inoꝛ/
dinate ueniali̇̄r peccādo. ℂ P̄. Angeli mali vident̄ aliqua
facere q̄ ſunt ex genere ſuo uenialia peccata ꝓuocando ho
mines ad riſum: ⁊ ad alias huiuſmodi leuitates: ſed circū/
ſtantia ꝑſone non facit de ueniali moꝛtale: ut dictū eſt: niſi
ſpeciali ꝓhibitione ſuperueniēte: quod nō eſt in ꝓpoſito.
ergo angelus poteſt peccare uenialiter. ℂ Sed ꝯ ē qđ ma
ioꝛ eſt perfectio angeli: q̄ perfectio hominis in pꝛimo ſta/
tu: ſed homo in pꝛimo ſtatu non potuit peccare ueniali̇̄r. er
go multo minus angelus. ℂ Rn̄°. dōz: ꝙ itellectus ange
li ſicut in pꝛimo dcm̄ eſt. nō eſt diſcurſiuus: ut. ſ. pꝛocedat
a p̄ncipijs in ꝯcluſiones ſeoꝛſuꝫ vtrūq; itelligēs ſicut ī no/

bis ɔtingit: vñ oꝫ ꝙ qſcūqꝫ ɔſiderat ɔcluſiões cõſideret
eas: ꝑut ſunt ĩ ꝑncipijs. In appetibilibus aūt ſicut multo/
ciēs dcm̄ eſt: fines ſunt ſicut ꝑncipia: ea vō q̄ ſūt ad finē ſūt
ſicut ɔcluſiões: vñ mens angeli ñ fertur ĩ ea que ſunt ad fi/
nē niſi ſm̄ ꝙ ſtant ſub ordine finis ꝑpter hoc ex nã ſua hñt
ꝙ ñ poſſit ĩ eis eſſe deordinatio circa ea que ſūt ad finē niſi
ſimul ſit deordinatio circa finē ipſum qḋ ē ꝑ peccatuꝫ mor/
tale: ſed angeli boni ñ mouētur in ea que ſunt ad finem. niſi
in ordine ad finem debitū qui eſt deus: ⁊ propter hoc oēs
eorum actus ſunt charitatis. ⁊ ſic in eis ñ pōt eē peccatum
veniale. angeli vō mali ĩ nihil mouētur niſi ĩ ordine ad finē
peccati ſuperbie ipſoruꝫ: ⁊ ideo ĩ oībus peccāt mortaliter
quecūqꝫ ꝑpria volūtate agūt. Secus autem eſt de appeti
tu naturalis boni qui eſt in eis: ut in primo dictum eſt.
¶ Ad pᵐ ergo dōm ꝙ homo ɔuenit quidem cum ange
lis ĩ mēte: ſiue ĩ itellectu: ſed differt ĩ modo ītelligēdi: ut di/
ctum eſt. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ angelus ñ potuit minus dili/
gere creaturam q̄ꝫ deum. niſi ſimul referēs eam in deuꝫ:
ſicut in vltimum finē: vel aliquē finē inordinatū rōne iam
dicta. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ omnia illa que videntur eſſe venia
lia demones procurant ut homines ad ſui familiaritatem
attrahant: ⁊ ſic deducant eos in peccatuꝫ mortale: vnde in
omnibus mortaliter peccāt propter intentionem finis.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ primi motus
ſenſualitatis ĩ infidelibꝰ ſint pec
cata mortalia. Dicit. n. apoſtolus ad Ro. 8. ꝙ nihil eſt dā
natiōis his qui ſunt in chriſto ieſu: qui nō ſm̄ carnē ambu
lāt. ⁊ loquitur ibi de ɔcupiſcētia ſenſualitatis: ut ex p̄miſſis
apparet. hec ergo cauſa eſt quare ɔcupiſcere nō ſit dāna/
bile his qui nō ſm̄ carnē ambulāt: cōſentiēdo. ſ. ɔcupiſcē/
tie: q: ſūt ĩ chriſto ieſu: ſꝫ fideles ñ ſūt ĩ chriſto ieſu. ergo in
īfidelibus eſt dānabile. primi igitur motus īfideliū ſūt pec/
cata mortalia. ¶ Ꝓ. Anſelmus dicit ĩ libro de gratia ⁊ li.
arbitrio. Qui ñ ſūt ĩ chriſto ſentiētes carnem ſequūtur dā/
natione ēt ſi ñ ſm̄ carnem ambulāt: ſed dānatio ñ debetur
niſi peccato mortali. ergo cum homo ſentiat carneꝫ ſm̄ p̄/
muꝫ motum ɔcupiſcētie: vr̃ ꝙ primus motus concupiſcē
tie ĩ īfidelibus ſit peccatū mortale. ¶ Ꝓ. Anſelmus dic̃ in
eodē libro. Sic eſt factus homo: ut ɔcupiſcētiā ſentire non
deberet. hoc aūt debitū vr̃ hoi remiſſū ꝑ gratiā baptiſma
le quā īfideles ñ habēt. ergo quādocūqꝫ īfideles cōcupiſcit
etiam ſi ñ ɔſentiat peccat mortaliter contra debituꝫ faciēs.
¶ Sꝫ ɔ̄ ē ꝙ dicitur Actuum. 11. Nō eſt perſonarum ac/
ceptor deus. quod ergo vni ñ imputat ad dānationeꝫ: nec
alteri: ſed primos motus fidelibus ñ imputat ad dānatio/
nem. ergo etiam nec infidelibus. ¶ Rñ°. dōꝫ: ꝙ irratio/
nabiliter dicitur ꝙ primi motus īfideliū ſint peccata mor/
talia ſi eis nō cōſentiātur: ⁊ hoc patet dupliciter. Primo
q̄dē q: ipſa ſenſualitas nō pōt eē ſubiectū peccati mortal.
vt ſupra eſt hītū. eſt aūt eadē nã ſenſualitatis in infidelibꝰ ⁊
fidelibus: vñ nō pōt eē ꝙ ſolꝰ motus ſenſualitatis ĩ īfideli/
bus ſit peccatū mortale. alio mō ex ſtatu ipſius peccantis.
nunq̄ꝫ. n. dignitas ꝑſone diminuit pctm̄: ſed magis auget:
ut ex ſupra dictis pꝫ: vñ nec pctm̄ ē minus ĩ fideli: q̄ꝫ ĩ inſi/
deli: ſꝫ multo maius. Nã ⁊ īfideliū peccata magis merēt̃
veniā ꝑꝑ ignorātiā ſm̄ illud. i. ad Timoth. pmo. Miſeri/
cordiā dei ɔſecutꝰ ſum. q: ignorās feci ĩ icredulitate mea. ⁊
peccata fideliū aggrauāt̃ ꝑꝑ gr̃e ſacramēta. ſꝫ illud Heb.
10. Quāto magis putatis deteriora mereri ſupplicia q ſan
guinē teſtamenti in quo ſanctificatus eſt pollutum duxerit.
¶ Ad pmuꝫ g° dōm: ꝙ apoſtolꝰ loq̄t̃ de dānatiōe debi/
tā pctō originali q̄ auſert̃ ꝑ gratiā ieſu xp̄i q̄uis maneat cō
cupiſcētie fomes: vñ hꝰ ꝙ fideles ɔcupiſcūt: ñ ē ĩ eis ſignū
danatiōis originalis peccati: ſic ē ĩ īfidelibꝰ: ⁊ hꝰ ēt mō itel
ligēdū ē dcm̄ anſelmi. Unde pꝫ ſolutio ad ſcdꝫ. ¶ Ad ter/
tiū dōm: ꝙ illud debitū nō ɔcupiſcēdi erat per originalem
iuſtitiaꝫ. vnde id qḋ opponitur: tali debito nō pertinet ad
peccatum actuale: ſed ad peccatum originale.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ peccatū veniale poſ/
ſit eſſe ĩ aliquo cū ſolo originali. Diſpo
ſitio. n. precedit habitū: ſed veniale eſt diſpoſitio ad morta/
le: ut ſupra dictum eſt. ergo veniale ĩ īfideli cui nō remittit̃
originale inueniet̃ ante mortale. ⁊ ſic quādoqꝫ infideles ha/
bent peccata venialia cū originali ſine mortalibus. ¶ Ꝓ.
Minus hꝫ de cōnexione ⁊ ɔueniētia veniale cū mortali:
q̄ꝫ mortale peccatū cū mortali: ſꝫ infidelis ſubiectus origi/
nali peccato pōt cōmittere vnū pctm̄ mortale ⁊ non aliud.
ergo pōt cōmittere peccatū veniale: ⁊ nō mortale. ¶ Ꝓ.
Determinari poteſt tempus in quo puer primo pōt eſſe
actor peccati actualis: ad qḋ tēpus cū ꝑuenerit pōt ad mi/
nus per aliqḋ breue ſpaciū ſtare q̄n peccet mortaliter. q:
hoc ēt in maximis ſceleratis ɔtingit. In illo aūt ſpacio: quā
tūcūqꝫ breui pōt peccare venialr̃. ergo peccatū veniale po
teſt eſſe in aliquo cū originali pctō abſqꝫ mortali. ¶ Sꝫ ɔ̄ ē
q: pro peccato origiali puniūt̃ hoīes ĩ limbo puerorꝫ: vbi
nō ē pena ſenſus: ut infra dicet̃. In īferno aūt detrudūtur
homines ꝑꝑ ſolū peccatū mortale. ergo nō erit locus in q̄
poſſit puniri ille q hꝫ pctm̄ veniale cū origiali ſolo. ¶ Rñ°
dicendum: ꝙ īpoſſibile eſt ꝙ pctm̄ veniale ſit ĩ aliquo cuꝫ
originali pctō abſqꝫ mortali. Cuiꝰ rō ē. q: anteq̄ꝫ ad annos
diſcretiōis ꝑueniat: defectꝰ etatis ꝓhibēs vſum rōnis ex/
cuſat eū a pctō mortali: vñ multomagis excuſat eū a pctō
veniali ſi cōmittat aliqd quod ſit ex genere ſuo tale cuꝫ vō
vſuꝫ rōnis habere īceperit: nō oīno excuſatur a culpa veni
alis ⁊ mortalis peccati: ſed pmū qḋ tūc homini cogitādū
occurrit eſt deliberare de ſeipſo. ⁊ ſi q̄dē ſeipſuꝫ ordinaue
rit ad debitū finē: ꝑ gratiā ɔſequet̃ remiſſionem originalis
peccati. Si vō nō ordinet ſeipſꝫ ad debitū finē ſm̄ ꝙ in illa
etate eſt capax diſcretiōis: peccabit mortalr̃ non faciēs qḋ
in ſe eſt: ⁊ ex tūc non erit in eo peccatum veniale ſine mor/
tali. niſi poſtq̄ꝫ totum fuerit ſibi per gratiam remiſſum.
¶ Ad pᵐ g° dōꝫ: ꝙ veniale non eſt diſpoſitio ex neceſſita/
te precedens mortale: ſed contingenter: ſicut quādoqꝫ la/
bor diſponit ad febrē: nō aūt ſicut calor diſponit ad formā
ignis. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ nō īpedit̃ pctm̄ veniale eē ſimul
cum ſolo originali ꝑꝑ diſtātiā eiꝰ: ul̃ ɔueniētiā: ſꝫ ꝑꝑ defe
ctū vſus rōnis: ut dictū eſt. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ ab alijs pec
catis mortalibꝰ pōt puer īcipiēs hr̃e vſuꝫ rōnis ꝑ aliqḋ
tēpus abſtinere: ſꝫ a peccato omiſſiōis p̄dicte ñ liberat̃ niſi
q̄cito pōt ſe ɔuertat ad deū. Primū. n. qḋ occurrit homi
ni diſcretionē habēti ē ꝙ de ſeipſo cogitet ad quē alia ordi/
net ſicut ad finē. finis. n. ē prior ĩ itētiōe. ⁊ iō hoc ē tēpus ꝑ
quo obligat̃ ex dei p̄cepto affirmatiuo: quo dominꝰ dicit.
Conuertimini ad me ⁊ ego ɔuertar ad vos. zacharie pmo.

¶ Queſtio xc.

Conſequēter ɔſiderādū ē d
ꝑncipijs exte
riorbꝰ actuū. Principiū anteꝫ exteriꝰ ad
malū īclinās ē diabolꝰ. de cuiꝰ tētatiōe in
pmo dcm̄ ē. Principiū aūt exterius mo
uēs ad bonū ē deꝰ. q ⁊ nos inſtruit ꝑ le/
gem: ⁊ iuuat per gratiam. Unde primo
de lege. ſecūdo de gratia dōm eſt. ¶ Circa legē aūt pmo
oportet conſiderare de ipſa lege ĩ cōi. Secundo de parti
bus eius. ¶ Circa legem autem in cōi tria occurrunt con/
ſideranda. Primo quidem de eſſentia ipſius. Secūdo
de differentia legum. Tertio de effectibus legis. ¶ Cir/
ca primum queruntur quattuor. Primo vtrum lex ſit ali/
quid rationis. Secundo de fine legis. Tertio de cauſa
eius. Quarto de promulgatione ipſius.

Ad primum ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ lex nō ſit ali/
quid rōnis. Dicit. n. aplus ad
Ro. 7. Uideo aliā legē ĩ mēbris meis ⁊ c̄. ſꝫ nihil qḋ ē rō/
nis ē ĩ mēbris: q: rō nō vtit̃ organo corporali: ergo lex nō
eſt aliquid rōnis. ¶ Ꝓ. In rōne nō eſt niſi potētia habitus
⁊ actus: ſed lex ñ eſt ipſa potētia ratiōis. Similiter etiam
nō eſt aliquis habitus ratiōis: q: habitus ratiōis ſunt virtu
tes itellectuales: de quibus ſupra dictum eſt: nec etiā actꝰ
ratiōis eſt: q: ceſſante ratiōis actu lex ceſſaret: puta ĩ dormi
entibus. ergo lex nō eſt aliquid ratiōis. ¶ Ꝓ. Lex mouet
eos qui ſubijciūtur legi ad recte agēdum: ſed mouere ad
agēdum proprie pertinet ad volūtateꝫ. ut pꝫ ex premiſſis.
ergo lex ñ ꝑtinet ad ratiōeꝫ: ſed magis ad volūtatem: ſcdꝫ
ꝙ etiam iuriſperitus dicit. Quod placuit principi legis ha/

bet vigorẽ. ¶ Sȝ ↄ̃ eſt ꝙ ad legem pertinet precipere ⁊
ꝓhibere: ſed imperare eſt rõnis: ſupra habitũ eſt. g° lex
eſt aliqd rõnis. ¶ R̃n̄°. dõm: ꝙ lex q̃dã regula eſt ⁊ mẽ/
ſura actuũ ſm quã iducit̃ aliqs ad agendũ: uel ab agẽdo
retrahit̃. Dr̃. n. lex a ligãdo. q: obligat ad agẽdum. regu/
la aũt ⁊ mẽſura humanoꝝ actuum eſt ratio q̃ eſt pncipiuȝ
pmum actuũ humanoꝝ: ut ex pdictis pȝ. Rationis. n. eſt
ordinare ad finẽ q eſt pmũ pncipiũ i agendis ſcd̃ȝ phum.
In vnoquoq aũt genere id quod eſt pncipium eſt men/
ſura ⁊ regula illius generis: ſicut vnitas i genere numeri:
⁊ motus pm° i gñe motuũ. vnde relinquitur ꝙ lex ſit aliqd
pertinens ad rõnem. ¶ Ad pm g° dõȝ: ꝙ cum lex ſit re/
gula q̃dã ⁊ mẽſura. dr̃ dupl̄r eſſe i aliquo. Uno modo ſi/
cut i mẽſurãte ⁊ gulãte: ⁊ q: hoc eſt propriũ rationis. ideo
per hunc modũ lex eſt i rõne ſola. alio modo ſicut i regu/
lato ⁊ menſurato: ⁊ ſic lex eſt i omnibus que inclinãtur in
aliquid ex aliqua lege: ita ꝙ quelibet inclinatio proueniens
ex aliqua lege poteſt dici lex nõ eſſentialiter: ſed quaſi par/
ticipatiue. ⁊ hoc modo inclinatio ipſa membrorum ad cõ/
cupiſcendum lex membroruȝ vocatur. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ
ſicut i actibus exterioribus eſt conſiderare operationem ⁊
operatum: puta edificationem ⁊ edificatuȝ. ita i operibus
rõnis eſt cõſiderare ipſuȝ actum rationis q eſt intelligere
⁊ rõcinari. ⁊ aliqd per huiuſmodi actũ cõſtitutũ. quod q/
dem i ſpeculatiua ratione primo qdẽ eſt diffinitio. Secũ/
do enunciatio. Tertio vero ſyllogiſmus vel argumẽtatio.
⁊ q: ratio etiã practica vtitur quodã ſyllogiſmo i operabi
libus: ut ſupra habitũ eſt. ſecũdũ ꝙ philoſophus docet in
.7. ethicoꝝ: ideo eſt inuenire aliqd i rõne practica quod ita
ſe habeat ad operationes ſicut ſe habet propoſitõ i ratione
ſpeculatiua ad ↄcluſiones. ⁊ huiuſmodi propoſitiões vni/
uerſales rõnis practice ordinate ad actiões habẽt rõnem le
gis q qdẽ ꝓpoſitiões aliquãdo actualiter ↄſiderãtur: aliqñ
vo habitualiter a rõne tenẽtur. ¶ Ad 3m dõȝ: ꝙ ratio habet
vim mouendi a voluntate: ut ſupra dictum eſt. Ex hoc. n.
ꝙ aliquis vult finẽ ratio imperat de his que ſunt ad finẽ:
ſed voluntas de his que imperantur ad hoc ꝙ legis ratio
nem habeat: oportet ꝙ ſit aliqua rõne regulata. ⁊ hoc mo
do intelligitur ꝙ uoluntas pncipis habet vigorẽ legis. alio
quin uolũtas pncipis magis eſſet iniquitas q̃ lex.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit̃. Ur̃ ꝙ lex nõ ordi
netur ſemper ad bonũ cõe ſi
cut ad finẽȝ. ad legeȝ. n. pertinet recipere ⁊ prohibere. ſed
precepta ordinãtur ad quedã ſingularia bõa. nõ ergo ſem
per finis legis eſt bonũ cõe. ¶ P̃. Lex dirigit hoiem ad
agẽdũ: ſed actus humani ſunt i particularibus: ergo ⁊ lex
ad aliquod particulare bonũ ordinat̃. ¶ P̃. Iſidorus di/
cit i libro ethimologiaꝝ: Si rõne lex ↄſtat lex erit oẽ quod
rõne ↄſtiterit: ſȝ rõne ↄſiſtit ñ ſolũ qd̃ ordinat̃ ad bonũ cõ/
mune: ſȝ ẽt qd̃ ordinat̃ ad puatũ bonũ vni°. ¶ Sed ↄ̃ eſt
qd̃ Iſidorus dic̃ i. 3. ethimologiaꝝ ꝙ lex ẽ nullo puato cõ
modo: ſed pro cõi vtilitate ciuiũ ↄſcripta. ¶ R̃n̄°. dõȝ: ꝙ
ſicut dictũ ẽ: lex ꝑtinet ad id qd̃ ẽ pncipiũ humanoꝝ actuũ
ex eo ꝙ eſt regula ⁊ mẽſura. Sicut aũt rõ eſt pncipiũ hu/
manoꝝ actuũ: ita etiam in ipſa ratione eſt aliquid quod eſt
principiũ reſpectu oĩum alioꝝ. vnde ad hoc oȝ ꝙ principa
liter ⁊ maxime pertineat lex: pmũ aũt pncipiũ i opatiuis:
quoꝝ eſt ratio practica ẽ finis vltimus. Eſt aũt vltimus fi
nis humane vite felicitas uel beatitudo: ut ſupra habitum
eſt. vnde oportet ꝙ lex maxime reſpiciat ordinẽ q eſt i bea
titudine rurſus cũ ois pars ordinetur ad totuȝ ſicut imper
fectum ad perfectũ: vnus aũt homo eſt pars cõitatis per
fecte: neceſſe eſt ꝙ lex ꝓprie reſpiciat ordinẽ ad felicitatem
cõem: vnde ⁊ phs i pmiſſa diffinitiõe legatũ mẽtionẽ fac̃:
⁊ d̃ felicitate ⁊ cõmuniõe politica. Dic̃. n. i. 9. ethicoꝝ ꝙ le
galia iuſta dicim° factiua ⁊ ↄſeruatiua felicitatis ⁊ ꝑticula
rũ ipſius politica cõmunicatione. Perfecta. n. cõmunitas
ciuitas eſt: ut dr̃ i pmo politice. In quolibet aũt gñe id qd̃
maxime dr̃ eſt pncipiũ alioꝝ: ⁊ alia dñr ſm ordinẽ ad ip/
ſum: ſicut ignis qui eſt maxie calidus eſt cã caliditatis i cor
poribus mixtis que intãtum dñr calida inquãtum partici
pãt de igne: vñ oȝ ꝙ cũ lex maxie dicat̃ ſm ordinẽ ad bo/
num cõe: quodcũq aliud preceptũ de particulari ope nõ
habet rõnem legis niſi ſȝ ordinẽ ad bonũ cõe: ⁊ ideo oĩs
lex ad bonuȝ cõmune ordinatur. ¶ Ad pm g° dõm: ꝙ p/
ceptũ iportat applicationẽ legis ad ea que ex lege regulãt̃:
ordo aũt ad bonũ cõe q ꝑtinet ad legẽ: ẽ applicabilis ad ſin
gulares fines: ⁊ ſȝ hoc ẽt d̃ particularibus qbuſdã prece/
pta dantur. ¶ Ad 2m dõȝ: ꝙ operationes qdẽ ſunt i perti
cularibus: ſed illa particularia referri poſſunt ad bonũ cõe
nõ qdẽ cõmunitate generis ul' ſpeciei: ſed cõitate cauſe fina
lis ſȝ ꝙ bonũ cõe dr̃ finis cõis. ¶ Ad tertiũ dõȝ: ꝙ ſicut
nihil ↄſtat firmiter ſȝ rõnẽ ſpeculatiuã niſi ꝑ reſolutionem
ad pma pncipia idemõſtrabilia: ita firmit̃ nihil ↄſtat ꝑ rõ
nẽ practicã niſi ꝑ ordinationẽ ad vltimũ finẽ: q ẽ bonũ cõe
qd̃ aũt hoc modo rõne conſtat legis rationeȝ habet.

Ad tertiuȝ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ cuiuſlibȝ rõ
ſit factiua legis. Dic̃. n. aplus ad
Ro. 2. ꝙ cũ gentes q̃ legẽ non habẽt: naturalr̃ ea q̃ legis
ſunt faciunt: ipſi ſibi ſunt lex: hoc aũt cõiter de oĩbus dicit.
ergo qlibet poteſt facere ſibi legẽ. ¶ P̃. Sic̃ philoſophus
dicit i. 2. ethicoꝝ. itẽtio legiſlatoris eſt ut iducat hominẽ ad
virtutẽ: ſed qlibet homo poteſt aliũ iducere ad vtutẽ. ergo
cuiuſlibet hoĩs ratio eſt factiua legis. ¶ P̃. Sicut pnceps
ciuitatis eſt ciuitatis gubernator. ita qlibet paterfamilias ẽ
gubernator domus: ſed princeps ciuitatis poteſt i ciuitate
legẽ facere. ergo qlibet paterfamilias poteſt i ſua domo fa
cere legẽ. ¶ Sȝ ↄ̃ ẽ: ꝙ Iſidorus dicit i libro ethimologia/
rũ: ⁊ habetur i decretis diſ. 2. Lex eſt cõſtitutio populi ſȝ
quã maiores natu ſimul cũ plebibus aliqd ſanxerũt. nõ eſt
ergo cuiuſlibet facere legẽ. ¶ R̃n̄° dõȝ: ꝙ lex proprie pri
mo ⁊ principaliter reſpicit ordinẽ ad bonũ cõe: ordinare aũt
aliqd i bonũ cõe eſt uel totius multitudinis: uel alicuius ge
rentis uicẽ totius multitudinis. ⁊ ideo cõdere legẽ uel per
tinet ad totã multitudinẽ uel pertinet ad ꝑſonã publicaȝ q̃
totius multitudinis curã habet: q: ⁊ i oĩbus alijs ordina/
re i finẽ ẽ eius cui° ẽ ꝓpus ille finis. ¶ Ad pm g° dõm: ꝙ
ſicut ſupra dictũ ẽ: lex eſt i aliquo nõ ſolũ ſicut i regulante:
ſȝ etiã participatiue ſicut i regulato: ⁊ hoc modo unuſqſq
ſibi eſt lex iquãtũ participat ordinẽ alicuius regulãtis: vn/
de ⁊ ibidẽ ſubdit̃. Qui oſtẽdũt op° legis ſcriptũ i cordib°
ſuis. ¶ A 2m dõm: ꝙ perſona priuata nõ poteſt iducere
efficaciter ad vtutẽ: poteſt. n. ſolũ mouere: ſed ſi ſua motio
nõ recipiatur: nõ habet uim coactiuã qua debet habere lex
ad hoc ꝙ efficaciter iducat ad vtutẽ: ut phs dic̃ i. 10. ethico
rũ. hãc aũt vtutẽ coactiuã hȝ multitudo uel ꝑſona publica
ad quã ꝑtinet penas iſligere: ut ĩfra dicet̃. ⁊ ideo ſoli° ẽ ei°
leges facere. ¶ Ad tertiũ dõȝ: ꝙ ſic hõ ẽ ps dom°: ita do/
mus eſt pars ciuitatis: ciuitas aũt ẽ cõitas ꝑfecta: ut dr̃ i p/
mo politice. ⁊ ideo ſicut bonũ uni° hoĩs nõ ẽ ultim° finis:
ſȝ ad cõe bonũ ordinat̃: ita ẽt ⁊ bonũ unius dom° ordinat̃
ad bonũ uni° ciuitatis q̃ ẽ cõitas ꝑfecta: vñ ille q gubernat
aliquaȝ familiã: poteſt qdẽ facere aliqua precepta uel ſtatu
ta. non tamen que proprie habeant rationem legis.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ pmulgatio ñ
ſit de rõne legis. Lex enim natura
lis maxime habet rõnem legis: ſed lex naturalis non indi
get promulgatiõe. ergo nõ eſt de ratione legis ꝙ promul
getur. ¶ P̃. Ad legẽ pertinet proprie obligare ad aliqd fa
ciendũ: uel non faciendũ: ſed non ſolũ obligãtur ad iplẽdũ
legẽ illi corã qbus ꝓmulgat̃ lex: ſȝ etiã alij. ergo ꝓmulga/
tio non eſt de ratione legis. ¶ P̃. Obligatio legis extend
tur etiã i futuꝝ: q: leges futuris negocijs neceſſitatẽ iponũt
ut iura dicũt: ſȝ ꝓmulgatio ſit ad pſentes. g° ꝓmulgatio ñ
eſt de neceſſitate legis. ¶ Sȝ ↄ̃ eſt qd̃ dr̃ i decretis quarta
diſ. ꝙ leges iſtituunt̃ cum promulgantur. ¶ R° dõm: ꝙ
ſicut dictũ eſt: lex imponitur alijs per moduȝ regule ⁊ mẽ
ſure. Regula aũt ⁊ mẽſura iponit̃ ꝑ hoc ꝙ applicatur his
q̃ regulant̃ ⁊ menſurant̃: vnde ad hoc ꝙ lex vtutẽ obligã
di obtineat: qd̃ eſt ꝓpriuȝ legis: oȝ ꝙ applicet̃ hoĩb° q ſm
eã regulari debẽt: talis aũt applicatio ſit ꝑ hoc ꝙ i notitiaȝ
eorũ deducit̃ ex ipſa ꝓmulgatiõe: unde ꝓmulgatio ipſa ne
ceſſaria eſt ad hoc ꝙ lex hẽat ſuã vtuteȝ. Et ſic ex quatuor
pdictis põt colligi diffinitio legis: q̃ nihil eſt aliud q̃ q̃dam

rationis ordinatio ad bonū cõe ab eo qui curã cõitatis hʒ
ꝓmulgatam. ¶ Ad pᷓmū gᵒ dõʒ: ꝙ ꝓmulgatio legis na
ture eſt ex hoc ipſo ꝙ deꝰ eã mẽtibꝰ hominum inſeruit na
turaliter cognoſcẽdã. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ illi corã quibuſ
lex nõ ꝓmulgaṯ: obligãṯ ad legẽ obſeruãdã: inquãtũ i eo
rũ notitiã deuenit ꝑ alios: vel deuenire põt ꝓmulgatione
facta. ¶ Ad 3ᵐ dõʒ: ꝙ promulgatio preſens i futurũ extẽ
ditur per firmitatem ſcripture. que quodammodo ſem/
per eã promulgat: vnde Iſidorus dicit in primo ethimo
logiarum: ꝙ lex a legendo vocata eſt: q: ſcripta eſt.

¶ Queſtio xci.

Einde conſiderãdũ eſt de diuer/ſitate legũ. ¶ Et circa hoc
queruntur ſex. Primo vtrum ſit aliq̃
lex eterna. Scdõ vtrũ ſit aliq̃ lex nãlis
Tertio vtrum ſit aliqua lex humana.
Quarto vtrũ ſit aliq̃ lex diuina. Quin/
to vtrũ ſit vna tantũ uel plures. Sex
to vtrum ſit aliqua lex peccati.

Ad primum ſic ꝓcediṯ. Vr̃ ꝙ nõ ſit aliq̃ lex
eterna. Oĩs. n. lex aliqbꝰ iponiṯ
ſed nõ fuit ab eterno cui aliquas lex poſſit iponi. ſolꝰ enim
deus fuit ab eterno. ergo nulla lex eſt eterna. ¶ P̃. Pro
mulgatio eſt de ratione legis. ſed promulgatio non potuit
eſſe ab eterno: q: nõ erat ab eterno cui ꝓmulgareṯ. gᵒ nul
la lex põt eẽ eterna. ¶ P̃. Lex importat ordinẽ ad finẽ. ſed
nihil eſt eternũ quod ordinetur ad finem: ſolus. n. vltimuſ
finis eſt eternus. ergo nulla lex eſt eterna. ¶ Sʒ ĉ ẽ qd au
guſtinus dicit in pᷓmo de libero arbitrio. Lex que ſumma
rõ nominaṯ nõ põt cuipiã itelligẽti non incõmutabilis eter
naqʒ videri. ¶ Rñ°. dõʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ ẽ: nihil ẽ aliud
lex q̃ꝫ dictamen practice rõnis i pncipe q gubernat aliquaʒ
cõitatem perfectam. manifeſtuʒ eſt aũt ſuppoſito ꝙ mũ
dus diuina ꝓuidẽtia regaṯ: ut i pᷓmo hitum eſt: ꝙ tota cõi
tas vniuerſi gubernaṯ rõne diuina. ⁊ iõ ipſa rõ guberna/
tiõis rerum i deo ſicut i pncipe vniuerſitatis exiſtens legis
habet rõnem: ⁊ q: diuina rõ nihil concipit ex tempore: ſʒ
hʒ eternũ cõteptũ: ut dr̃ ꝓuer. 8. idẽ ẽ ꝙ hmõi legeʒ oʒ
dicere eternã. ¶ Ad pᵐ ergo dõm: ꝙ ea q̃ i ſeipſis ñ ſunt
apud deũ exiſtũt iquãtũ ſunt ab ipſo cognita ⁊ preordina/
ta ſm illud Ro. 4. Qui vocat ea q̃ nõ ſunt tãq̃ꝫ ea q̃ ſunt.
ſic igitur eternus diuine legis ꝯceptus hʒ rõnẽ legis eter/
ne ſm ꝙ a deo ordinaṯ ad gubernationẽ rerũ ab ipſo ꝑco/
gnitarũ. ¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ ꝓmulgatio fit ⁊ verbo: ⁊ ſcripto
⁊ vtroqʒ mõ lex eterna habet ꝓmulgationẽ ex pte dei ꝓ/
mulgãtis. q: ⁊ vbum diuinum eſt eternũ: ⁊ ſcriptura libri
vite eſt eterna: ſed ex pte creature audiẽtis: aut iſpiciẽtis nõ
põt eẽ ꝓmulgatio eterna. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ lex importat
ordinẽ ad finẽ actiue: iquãtũ. ſ. ꝑ eã ordinãṯ aliqua i finem:
nõ aũt paſſiue. i. ꝙ ipſa lex ordineṯ ad finẽ: niſi per accidẽs
in gubernãte. cuius finis eſt extra ipm̃: ad quẽ etiam neceſ
ſe eſt: ut lex eius ordinetur: ſed finis diuine gubernationis
eſt ipſe deus nec eius lex eſt aliud ab ipſo: vnde lex eterna
non ordinatur in alium finem.

Ad ſecũdũ ſic ꝓcediṯ. Vr̃ ꝙ non ſit in nobis
aliqua lex nãlis. Sufficiẽter. n. hõ
gubernaṯ ꝑ legẽ eternã. dic̃. n. Aug. in pᷓmo de li. ar. ꝙ lex
eterna eſt qua iuſtũ eſt vt oĩa ſint ordinatiſſima: ſed nã non
abundat in ſuperfluis: ſicut nec deficit in neceſſarijs. ergo
non eſt hoĩ aliqua lex nãlis. ¶ P̃. Per legẽ ordinaṯ hõ i
ſuis actibus ad finẽ ut ſupra hitũ eſt: ſed ordinatio huma/
norũ actuũ ad finẽ non eſt ꝑ nãm: ſicut accidit in creaturis
irrationabilibꝰ: q̃ ſolo appetitu nãli agũt ꝑꝑ finẽ: ſʒ agit hõ
ꝑꝑ finẽ ꝑ rõnẽ ⁊ volũtatẽ. ergo nõ eſt aliqua lex homini nã
lis. ¶ P̃. Quãto aliqs eſt liberior: tanto minus eſt ſub le/
ge: ſed homo eſt liberior in oĩbus alijs aĩalibꝰ ꝑꝑ liberum
arbitriũ: qd̃ p̄ alijs aĩalibꝰ hʒ: cũ igiṯ alia aĩalia nõ ſubdan
tur legi nãli: nec homo alicui legi nãli ſubdeṯ. ¶ Sʒ ĉ ẽ ꝙ
dr̃ Ro. 2. ſuꝑ illud. Cũ gẽtes q̃ legẽ nõ habẽt: naturaliṙ ea
q̃ legis ſunt faciũt. Dicit glo. ꝙ ſi nõ habẽt legẽ ſcriptã ha/
bẽt tñ legẽ nãlẽ: q̃ qlibʒ itelligit: ⁊ ſibi ꝯſcius ẽ qd ſit bonũ.
⁊ qd malũ. ¶ Rñ° dõʒ: ꝙ ſicut ſupra dcm̃ ẽ: lex cũ ſit re
gula ⁊ mẽſura dupliṙ põt eſſe in aliquo. Vno mõ ſicut i re
gulãte ⁊ mẽſurãte. Alio mõ ſicut in regulato ⁊ mẽſurato:
q: iquãtũ participat aliqd de regula vel mẽſura: ſic regula
tur vel mẽſuraṯ: vñ cũ oĩa q̃ diuine ꝓuidẽtie ſubdũṯ: a le/
ge eterna regulenṯ ⁊ mẽſurenṯ: ut ex dictis pʒ: manifeſtũ
ẽ ꝙ oĩa ꝑticipãt aliqualiṙ legẽ eternã: iquãtũ. ſ. ex ipreſſiõe
eiꝰ habẽt iclinatiões i ꝓprios actꝰ ⁊ fines. Inter cetera aũt
etiã rõnalis creatura excellẽtiori quodãmodo diuine pro/
uidẽtie ſubiacet: iquãtũ ⁊ ipſa ſit ꝓuidẽtie particeps ſibip
ſi: ⁊ alijs ꝓuidẽs vñ ⁊ i ipſa participaṯ rõ eterna: ꝑ quam
hʒ nãlem iclinationẽ ad debitũ actũ ⁊ finẽ. Et talis partici
patio legis eterne in rõnali creatura lex naturalis dr̃. vnde
cũ pſal. dixiſſet. Sacrificate ſacrificiũ iuſtitie quaſi qbuſdã
querẽtibꝰ q̃ ſũt iuſtitie opa ſubiũgit. Multi dicunt qs oſtẽ
det nobis bona. Cui queſtioni reſpõdẽs dicit. Signatuʒ ẽ
ſuper nos lumẽ vultus tui dñe. quaſi lumẽ rationis nãlis q̃
diſcernimus qd ſit bonum: ⁊ qd maluʒ. quod pertinet ad
nãleʒ legẽ: nihil aliud ſit q̃ꝫ ipreſſio diuini luminis i nobis.
vñ pʒ ꝙ lex nãlis nihil aliud ẽ q̃ꝫ participatio legis eterne
in rationali creatura. ¶ Ad pᵐ gᵒ dõʒ: ꝙ ratio illa proce/
deret ſi lex nãlis eſſet aliquid diuerſum a lege eterna. non
autem eſt niſi quedam participatio eius: ut dictum eſt.
¶ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ oĩs opatio rõnis ⁊ volũtatis deriuatur
in nobis ab eo qd ẽ ſm nãm: ut ſupra hituʒ ẽ. nã oĩs ratio
cinatio deriuaṯ a pncipijs nãliter notis: ⁊ oĩs appetitꝰ eorũ
q̃ ſũt ad finẽ deriuaṯ a nãli appetitu vltimi finis. ⁊ ſic etiaʒ
oʒ ꝙ pᷓma directio actuũ noſtrorũ ad finẽ fiat ꝑ legẽ nãleʒ.
¶ Ad tertium dõm: ꝙ etiã aĩalia irrationalia participãt ra
tionẽ eternã ſuo modo: ſicut ⁊ rõnalis creatura: ſed q: ra/
tionalis creatura participat eaʒ itellectualiter ⁊ rationaliṙ.
ideo participatio legis eterne i creatura rationali proprie lex
vocatur: nam lex eſt aliqd rationis: ut ſupra dictũ eſt: i crea
tura autem irrationali non participatur rationaliter. vnde
non poteſt dici lex niſi per ſimilitudinem.

Ad tertiũ ſic ꝓcediṯ. Vr̃ ꝙ non ſit aliq̃ lex hu
mana. Lex. n. nãlis eſt participatio
legis eterne: ut dictũ eſt: ſed per legeʒ eternã oĩa ſũt ordia
tiſſima: ut Aug. dicit i pᷓmo de li. ar. ergo lex naturaľ ſuffi/
cit ad oĩa humana ordinãda. non eſt ergo neceſſariũ ꝙ ſit
aliqua lex hũana. ¶ P̃. Lex habet rõnẽ menſure vt dcm̃
eſt: ſed rõ humana nõ ẽ mẽſura rerũ: ſʒ potius ecõuerſo. ut
i. 10. metaphyſice dr̃ ergo ex rõe humana nulla lex ꝓcede
re põt. ¶ P̃. Menſura dʒ eſſe certiſſima. ut dr̃ i. 10. meta
phyſice: ſed dictamen humane rõnis de rebus gerendis ẽ
incertũ. ſm illud Sapientie. 9. Cogitatiões mortaliũ timi/
de ⁊ icerte prouidẽtie noſtre. ergo ex ratione humana nul
la lex ꝓcedere põt. ¶ Sed ĉ ẽ qd Aug. i pᷓmo de li. ar. po
nit duas leges. vnã eternã. ⁊ aliam temporalem: quã dic̃
eſſe humanam. ¶ Rñ°. dõʒ: ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ: lex eſt
quoddaʒ dictamen practice rationis. Similis aũt ꝓceſſus
eſſe inueniṯ rationis practice ⁊ ſpeculatiue. Vtraqʒ eniʒ ex
qbuſdã pncipijs ad quaſdã cõcluſiões ꝓcedit: ut ſuperiꝰ
habitũ eſt: ſm hoc ergo dõm ẽ ꝙ ſicut i rõne ſpeculatiua
ex pncipijs idemõſtrabilibꝰ naturaliter cognitis ꝓducũ/
tur ꝯcluſiones diuerſarũ ſcientiarũ: quarũ cognitio nõ ẽ no/
bis nãliter idita: ſʒ ꝑ induſtriã rõnis inẽta. Ita ẽt ex ꝓceptis
legis nãlis quaſi ex qbuſdã pncipijs cõibꝰ ⁊ idemõſtrabi
libꝰ: neceſſe ẽ ꝙ rõ humana ꝓcedat ad aliqua magis ꝑticu
lariter diſponẽda. ⁊ iſte particulares diſpoſitiões adinuẽ/
te ſm rõnẽ humanã dñr leges humane obſeruatis alijs ꝯ
ditionibꝰ q̃ ptinẽt ad rõnẽ legis: ut ſupra dcm̃ eſt. Vñ Tul
lius dic̃ i ſua rhetorica: ꝙ initiũ iuris ẽ a nã ꝓfectũ: deinde
quedaʒ i cõſuetudinẽ ex vtilitate rõnis venerũt. poſtea res
⁊ a natura perfectas: ⁊ a ꝯſuetudine ꝓbatas: legũ metꝰ:
⁊ religio ſanxit. ¶ Ad pᷓmũ gᵒ dõm: ꝙ ratio humana nõ
põt participare ad plenuʒ dictamen rõnis diuine. ſed ſuo
modo ⁊ iperfecte. ⁊ iõ ſicut ex pte rõnis ſpeculatiue ꝑ nã
lem ꝑticipationẽ diuine ſapientie ineſt nobis cognitio quo/
rũdã cõiuʒ pncipiorũ. nõ aũt cuiuſlʒ veritatis ꝓpria cognitio ſi
cut in diuina ſapiẽtia ꝯtineṯ. Ita etiaʒ ex pte rõnis practice
naturaliter homo participat legem eternam ſm qdã cõia
pncipia: nõ autem ſm particulares directiones ſingulorũ:

que tñ i eterna lege ꝯtinet. ⁊ ideo neceſſe eſt vlterius ꝙ rõ humana ꝓcedat ad particulares quaſdã legũ ſanctiones. ¶ Ad ſecũdũ dõꝫ: ꝙ rõ humana ſcḋm ſe nõ ẽ regula rex: ſed ꝑncipia eius nãliter idita ſunt regule q̃dã gñales ⁊ mẽſure oĩuꝫ eoꝝ q̃ ſũt ꝑ hoĩeꝫ agẽda: quoꝝ rõ nãlis eſt regula ⁊ menſura: ſꝫ nõ ſit menſura eoꝝ q̃ ſũt a nã. ¶ Ad 3m dõꝫ: ꝙ ratio practica eſt circa operabilia: ⁊ que ſunt ſingularia ⁊ contingentia. nõ autem circa neceſſaria ſicut ratio ſpeculatiua. ⁊ ideo leges humane nõ poſſunt illam īfallibilitateꝫ habere quam habẽt cõcluſiones demonſtratiue ſcientiaꝝ: nec oportet ꝙ omnis menſura ſit omnimodo infallibilis ⁊ certa. ſed ſcḋm ꝙ eſt poſſibile in genere ſuo.

Ad quartũ ſic ꝓcedit. Ur̃ ꝙ nõ fuerit neceſſariũ eẽ aliquã legẽ diuinã. Quia ut dictum eſt. lex naturalis eſt q̃dã participatio legis eterne i nobis. ſed lex eterna eſt lex diuina: ut dcm̃ eſt. ergo ñ oꝫ ꝙ ꝑter legẽ nãlẽ ⁊ leges humanas ab ea deriuatas: ſit aliq̃ alia lex diuina. ¶ Pꝫ. Ecc. 15. dr̃ ꝙ deꝰ dimiſit hominẽ i manu ꝯſilij ſui: ꝯſiliũ aũt ẽ actꝰ rõnis: ut ſupra hitũ eſt. ergo hõ dimiſſus eſt gubernationi ſue rõnis: ſed dictamẽ rõnis humane eſt lex hũana: ut dcm̃ ẽ. gͦ ñ oportet ꝙ hõ alia lege diuina gubernetur. ¶ Pꝫ. Natura humana ẽ ſufficiẽtior irrõnalibus creaturis: ſꝫ irrõnales creature nõ hñt aliquã legẽ diuinã ꝑter iclinationẽ nãlẽ eis inditã. gͦ multo minus creatura rõnalis dꝫ hẽre aliquã legẽ diuinã ꝑter nãlem legẽ. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ Dauid expetit legẽ a deo ſibi poni dicẽs. Legẽ pone mihi dñe i via iuſtificationum tuarum. ¶ Rñ° dõꝫ: ꝙ ꝑter legẽ nãlẽ ⁊ legẽ hũanã neceſſariũ fuit ad directionẽ hũane vite hẽre legẽ diuinã: ⁊ hͦ ꝑꝑ q̃tuor rõnes. Primo q̃dẽ. q꞉ ꝑ legẽ dirigit hõ ad actꝰ ꝓprios i ordine ad vltimũ finẽ: ⁊ ſiq̃dẽ hõ ordinaretur tñ ad finẽ q̃ nõ excederet ꝓportionẽ nãlis facultatis hoĩs ñ oporteret ꝙ hõ hẽret aliq̃d directiuũ ex ꝑte rõnis ſupra legem naturaleꝫ: ⁊ legẽ humanitꝰ poſitã q̃ ab ea deriuat: ſꝫ q꞉ hõ ordinatur ad finẽ beatitudinis eterne q̃ excedit ꝓportionẽ nãlis facutatis humane: ut ſupra hitũ ẽ: ideo neceſſariũ fuit: ut ſupra legẽ nãlẽ ⁊ humanã: dirigeret̃ ẽt ad ſuũ finem lege diuinitus data. Scḋo q꞉ ꝑꝑ icertitudinẽ hũani iudicij ꝑcipue de rebꝰ ꝯtingẽtibꝰ ⁊ particularibꝰ ꝯtingit de actibꝰ humanis diuerſoꝝ eẽ diuerſa iudicia. ex qbꝰ ẽt diuerſe ⁊ ꝯrie leges ꝓcedũt. vt ergo hõ abſq꞉ oĩ dubitatiõe ſcire poſſit qd ei ſit agẽdũ: ⁊ qd vitãdũ: neceſſariũ fuit ut i actibꝰ ꝓprijs dirigeret̃ ꝑ legẽ diuinitꝰ datã: de qua ꝯſtat ꝙ nõ põt errare. Tertio q꞉ de his põt hõ legẽ facere de qbꝰ põt iudicare iudicium aũt hoĩs eẽ nõ põt de iterioribus motibꝰ q̃ latẽt: ſꝫ ſolũ de exterioribꝰ actibꝰ q̃ apparẽt: ⁊ tñ ad ꝑfectionẽ virtutis requirit ꝙ i vtriſq꞉ actibꝰ hõ rectꝰ exiſtat: ⁊ iõ lex hũana nõ potuit cohibere ⁊ ordinare ſufficiẽter iteriores actꝰ: ſꝫ neceſſariũ fuit ꝙ ad hoc ſupueniret lex diuina. Quarto q꞉ ſic Aug. dicit i ꝑmo de li. ar. Lex humana non põt oĩa q̃ male fiũt punire: uel ꝓhibere: q꞉ duꝫ auferre vellet oĩa mala: ſequeret̃ ꝙ ẽt multa bona tollerent̃: ⁊ ipediret̃ vtilitas boni cõis: qḋ ẽ neceſſariũ ad ꝯuerſationẽ humanã: ut ergo nullũ malũ iprohibitũ ⁊ ipunitũ remaneat neceſſariũ fuit ſupuenire legẽ diuinã ꝑ quã oĩa pctã ꝓhibet̃. Et iſte quatuor cauſe tãgunt̃ i pſal. vbi dr̃. Lex dñi imaculata. i. nullã pcti turpitudinẽ ꝑmittẽs cõuertẽs aĩas. q꞉ nõ ſolũ exteriores actꝰ. ſꝫ ẽt iteriores dirigit. Teſtimoniũ dñi fidele ꝑꝑ certitudinẽ veritatis ⁊ rectitudinis. Sapiẽtiã ꝑſtãs paruulis īquãtum ordinat hoĩeꝫ ad ſupnaturalẽ finem. ⁊ diuinum. ¶ Ad ꝑm gͦ dõꝫ: ꝙ ꝑ nãlẽ legẽ ꝑticipat lex eterna ſcḋm ꝓportionẽ capacitatis humane nature: ſꝫ oꝫ ut altiori mõ dirigat hõ i vltimũ finẽ ſupernaturalẽ. ⁊ ideo ſuperaddit lex diuinitꝰ data per quã lex eterna participat altiori modo. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ꝯſiliũ eſt iq̃ſitio q̃dã: vñ oꝫ ꝙ procedat ex ꝑncipijs naturalr̃ iditis que ſũt ꝑcepta legis nature ꝑꝑ predicta: ſed oꝫ ꝙ ſupaddant̃ q̃dã alia ꝑncipia. ſ. ꝑcepta legis diuine. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ creature irrationales nõ ordinantur ad altiorem finem q̃ꝫ ſit finis q̃ eſt proportionatꝰ naturali virtuti ipſarum. ⁊ ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad quintuꝫ ſic ꝓcedit. Ur̃ ꝙ lex diuina ſit vna tm̃. vnꝰ. n. regis i vno regno eſt vna lex: ſed totũ hũanũ genꝰ cõparat̃ ad deuꝫ ſicut ad vnũ regẽ: ſcḋm illud pſ. Rex oĩs terre deꝰ ẽ. ergo ẽ vna tm̃ lex diuina. ¶ Pꝫ. Lex oĩs ordinat̃ ad finẽ quẽ legiſlator itẽdit i eis qbus legem fert: ſed vnũ ⁊ idẽ eſt qḋ deꝰ itendit i oĩbus ſcḋm illud. 1. ad Thimoth. 2. Uult oẽs hoĩes ſaluos fieri. ⁊ i agnitionem veritatis venire. ergo vna tm̃ ẽ lex diuina. ¶ Pꝫ. Lex diuina ꝓpinquior eſſe vr̃ legi eterne que eſt vna q̃ꝫ lex nãlis quãto altior eſt reuelatio gratie q̃ꝫ cognitio nature: ſꝫ lex naturalis eſt vna oĩuꝫ hoĩuꝫ. ergo multo magiſ lex diuina. ¶ Sꝫ contra ẽ qḋ aplus dicit ad Hebreos. 7. Trãſlato ſacerdotio neceſſe eſt ut legis trãſlatio fiat: ſed ſacerdotium eſt duplex: ut ibidem dicitur: ſcilicet ſacerdotiũ leuiticum: ⁊ ſacerdotiũ chriſti. ergo etiã duplex eſt lex diuina. ſ. lex vetus ⁊ lex noua. ¶ Rñ° dõm ꝙ ſicut i ꝑmo dcm̃ ẽ. diſtinctio eſt cã numeri. Dupl'r autẽ iueniunt̃ aliq̃ diſtingui. Uno mõ ſicut ea q̃ ſunt oĩo ſpecie diuerſa: vt equus ⁊ bos. Alio mõ ſicut ꝑfectũ ⁊ ipfectũ i eadẽ ſpecie ſicut puer ⁊ vir. ⁊ hoc mõ lex diuina diſtinguit̃ in legem veterẽ ⁊ legẽ nouã. vñ aplus ad Gal. 3. cõparat ſtatũ veteris legis ſtatui puerili exiſtẽti ſub pedagogo: ſtatũ auteꝫ noue legis cõparat ſtatui viri ꝑfecti q̃ iã ñ ẽ ſub pedagogo. Attẽdit̃ aũt ꝑfectio ⁊ iperfectio legis ſcḋm tria que ad legem ꝑtinẽt: ut ſupra dcm̃ ẽ. Primo. n. ad legẽ ꝑtinet ut ordinet̃ ad bonum cõe ſicut ad finẽ: ut ſupra dcm̃ eſt: quod q̃deꝫ põt eſſe duplex. ſ. bonũ ſenſibile ⁊ terrenũ: ⁊ ad tale bonũ ordinabat directe lex vetus: vñ ſtatim Exo. 3. in ꝑncipio legis inuitat̃ populꝰ ad regnũ terrenũ cananeorũ. ⁊ iteꝝ bonũ itelligibile ⁊ celeſte: ⁊ ad hoc ordinat lex noua. vñ ſtatim xp̃s ad regnũ celoꝝ i ſue ꝑdicatiõis ꝑncipio inuitauit dicẽs. Penitentiã agite. appropinquabit. n. regnuꝫ celoꝝ. Matth. 4. ⁊ iõ Aug. dicit in. 4. ꝯ Fauſtum ꝙ temporaliũ reꝝ ꝓmiſſiones teſtamẽto veteri cõtinẽtur: ⁊ ideo vetus appellat̃: ſed eterne vite ꝓmiſſio ad nouũ ꝑtinet teſtamentũ. Scḋo ad legẽ pertinet dirigere humanos actꝰ ſcḋm ordinẽ iuſtitie i quo etiã ſupabundat lex noua legi veteri interiores actus animi ordinãdo ſcḋm illud Matth. 5. Niſi abũdauerit iuſtitia veſtra pluſq̃ꝫ ſcribaꝝ: ⁊ phariſeoruꝫ: non intrabis in regnũ celoꝝ: ⁊ iõ dr̃ ꝙ lex vetus cohibet manũ lex noua animũ. Tertio ad legẽ ꝑtinet inducere homines ad obſeruãtias mandatoꝝ. ⁊ hoc q̃dẽ lex vetꝰ faciebat timore penaꝝ: lex aũt facit hoc per amorem qui in cordibus noſtris infunditur per gratiã chriſti que in lege noua confert̃: ſed in lege veteri figurabat̃. ⁊ iõ dicit Aug. cõtra adamantium Mathei diſcipulum ꝙ breuis differentia ẽ legis ⁊ euangelij: timor ⁊ amor. ¶ Ad ꝑm gͦ dõm: ꝙ ſicut paterfamilias in domo alia mandata proponit pueris ⁊ adultis: ita etiam vnus rex deus in vno ſuo regno aliam legem dedit hominibus adhuc iperfectis exiſtẽtibꝰ: ⁊ aliã ꝑfectiorẽ iã manuductis ꝑ ꝑorem legẽ ad maiorem capacitatẽ diuinoꝝ. ¶ A 2m dõm: ꝙ ſalus hominum non poterat eſſe niſi per xp̃m. ſcḋm illud actuum. 4. Nõ eſt aliud nomen datum hominibus in quo oportebat nos ſaluos fieri ⁊ ideo lex ꝑfecte oẽs ad ſalutẽ inducẽs dari non potuit niſi poſt chriſti aduentum: antea v° dari oportuit populo ex q̃ xp̃s erat naſciturus legem preparatoriam ad xp̃i ſuſceptioneꝫ: in qua quedam erudimenta ſalutaris iuſtitie ꝯtineret̃. ¶ Ad tertiũ dõꝫ: ꝙ lex naturalis dirigit hominem ſcḋm q̃dam precepta cõia in quibus conueniunt tam perfecti q̃ꝫ imperfecti. ⁊ ideo eſt vna omnium: ſed lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibuſdam ad q̃ ñ ſimiliter ſe habent perfecti ⁊ imperfecti. ideo oportuit legem diuinam eſſe duplicem ſicut iam dictum eſt.

Ad ſextũ ſic ꝓcedit. Uidet̃ ꝙ non ſit aliq̃ lex fomitis. Dic. n. Iſidorꝰ in. 2. ethimologiaꝝ. ꝙ lex rõne ꝯſiſtit: fomes aũt nõ ꝯſiſtit rõne: ſed magis a ratione deuiat. ergo fomes non hꝫ rõnẽ legis. ¶ Pꝫ. Oĩs lex obligatoria eſt ita ꝙ qui eam non ſeruant trãſgreſſores dicuntur: ſed fomes non conſtituit aliquẽ tranſgreſſorem ex hoc ꝙ ipſum non ſequitur: ſed magis tranſgreſſor reddit̃ ſiquis ipſam ſequat̃: ergo fomes non hꝫ rationem legis. ¶ Pꝫ. Lex ordinat̃ ad bonũ cõmune: ut ſupra habitum eſt: ſꝫ fomes non inclinat ad bonũ cõmune: ſꝫ magis

ad bonum priuatum. ergo fomes nõ habet rõnẽ. ¶ Sʒ
cõtra eſt quod apoſtolus dicit Ro. vij. Uideo legẽ aliam
in membris meis repugnantẽ legi mentis mee. ¶ Rñ°
dõm: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt. lex eſſentialiter inuenitur in
regulante ⁊ menſurãte: participatiue autẽ in eo quod me
ſuratur ⁊ regulatur: ita ꝙ omnis inclinatio uel ordinatio q̃
inuenitur in his que ſubiecta ſunt legi: participatiue dr̃ lex: ut
ex ſupra dictis pʒ: poteſt autẽ in his que ſubduntur legi ali
qua inclinatio inueniri dupliciter a legiſlatore. Uno modo
inquantũ directe ſuos iclinat ſubditos ad aliqd ⁊ diuerſos
interdũ ad diuerſos actus: ſʒ quẽ modũ dici põt ꝙ alia ẽ
lex militũ: ⁊ alia eſt lex mercatorum. Alio modo indirecte in
quantum. ſ. per hoc ꝙ legiſlator deſtituit aliquẽ ſibi ſubdi
tũ aliqua dignitate: ſequitur ꝙ tranſeat i aliũ ordinẽ: ⁊ qua
ſi in aliam legem: puta ſi miles ex militia deſtituatur trãſi
bit i legẽ ruſticorum uel mercatorum. Sic igitur ſub deo legiſ
latore diuerſe creature diuerſas habẽt naturales iclinatio
nes: ita ut quod uni eſt quodãmodo lex alteri ſit contra le
gem: ut ſi dicam ꝙ furibundum eſſe eſt quodãmodo lex
canis: eſt aũt ↄ legẽ ouis: uel alterius manſueti aĩalis. ẽ er
go hoĩs lex quã ſortitur ex ordinatione diuina ſm propriaʒ
conditionem: ut ſʒ rationem propriam operetur: que qdẽ
lex fuit tam ualida i p̃mo ſtatu: ut nihil uel preter rationẽ
uel cõtra rõnẽ poſſet ſubripere hoĩ: ſed dũ homo a deo re
ceſſit icurrit i hoc ꝙ feratur ſʒ impetuʒ ſenſualitatis: ⁊ uni
cuiqʒ etiam particulariter hoc contingit etiam quanto ma
gis a ratione receſſerit: ut ſic quodãmodo beſtijs aſſimilet
que ſenſualitatis impetu feruntur: ſm illud pſ. Homo cũ
in honore eſſet non intellexit comparatus eſt iumentis inſi
pientibus. ⁊ ſimilis factus eſt illis: ſic igitur ipſa ſenſualita
tis inclinatio que fomes dr: in alijs qdem animalibus ſim
pliciter habet rationem legis. illo tamen modo quo in tali
bus lex dici poteſt ſm directam inclinationem. In homi
bus autem ſm hoc non habet rationeʒ legis: ſed magis ẽ
deuiatio a lege rationis: ſed inquantum per diuinam iuſti
tiam homo deſtituitur originali iuſtitia ⁊ uigore rationis:
ipſe impetus ſenſualitatis qui eum ducit habet rationeʒ le
gis inquantum eſt penalis. ⁊ ex lege diuina conſequẽs ho
minem deſtitutũ propria dignitate. ¶ Ad p̃mũ ergo dõʒ:
ꝙ ratio illa procedit de fomite ſm ſe conſiderato prout in
clinat ad malum. ſic. n. non habet rationeʒ legis: ut dcm̃ ẽ:
ſed ſʒ ꝙ ſequitur ex diuine legis iuſtitia tanqʒ ſi diceretur
lex eſſe ꝙ aliquis nobilis propter ſuaʒ culpam ad ſeruilia
opera induci permitteretur. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ obiectio il
la procedit de eo quod eſt lex quaſi regula ⁊ menſura. ſic
enim deuiantes a lege tranſgreſſores conſtituuntur: ſic au
tem fomes non eſt lex: ſed per quandam participationeʒ:
ut ſupra dictum eſt. ¶ Ad tertium dicenduʒ ꝙ ratio illa ꝓ
cedit de fomite quantum ad inclinationem propriam: non
autem quantum ad ſuam: originem. ⁊ tamen ſi conſidere
tur inclinatio ſenſualitatis prout eſt in alijs animalibus: ſic
ordinatur ad bonum cõmune. i. ad conſeruationem natu
re in ſpecie uel indiuiduo. ⁊ hoc eſt etiam in homine: pro
ut ſenſualitas ſubditur rationi. ſed fomes dicitur ſʒ ꝙ exit
rationis ordinem.

¶ Queſtio xcij.

Einde conſiderandũ ẽ de effecti
bus legis. ¶ Et circa hoc
q̃runt̃ duo. Primo utrum effectus le
gis ſit homines facere bonos. Secun
do utrum effectus legis ſint imperare:
uetare: permittere: ⁊ punire ſicut ⁊ le
giſperitus dicit.

Ad primũ ſic ꝓceditur. Uĩ ꝙ legis non ſit fa
cere homines bonos. Homines
. n. ſunt boni per ṽtutẽ. ṽtus. n. eſt que bonum facit haben
tẽ: ut dr̃ i. 2. ethicorum: ſʒ ṽtus eſt homini a ſolo deo. ipſe eni
eã facit in nobis ſine nobis: ut ſupra dictũ eſt: in diffinitione
ṽtutis. ergo legis non eſt homines facere bonos. ¶ P̃.
Lex non prodeſt homini niſi legi obediat: ſed hoc ipſuʒ ꝙ
homo obedit legi eſt ex bonitate. ergo bonitas prexigit̃ in
hoĩe ad legeʒ: nõ igit̃ lex facit bonos homĩes. ¶ P̃. Lex
ordinat̃ ad bonũ cõmune: ut ſupra dictum eſt: ſʒ qdaʒ be
ne ſe hñt i his que ad cõmune pertinẽt: q tamẽ i proprijs
non bene ſe habẽt: non ergo ad legẽ ꝑtinet ꝙ faciat hoĩes
bonos. ¶ P̃. Quedã leges ſunt tyrannice: ut phus dicit i
ſua politica: ſed tyrannus nõ itendit ad bonitatẽ ſubditorũ:
ſed ſolũ ad propriam utilitatẽ. non ergo legis eſt facere ho
mines bonos. ¶ Sed ↄ eſt qd̃ phus dicit in. 2. ethicorum: ꝙ
uolũtas cuiuſlibet legiſlatoris hec eſt ut faciat homines bo
nos. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: lex nihil ẽ ali
ud q̃ȝ dictamẽ rationis in preſidente quo ſubditi guberna
tur. cuiuſlibet autem ſubditi ṽtus eſt ut bene ſubdatur ei a
quo gubernatur: ſicut ṽtus iraſcibilis ⁊ concupiſcibilis in
hoc conſiſtit: ꝙ ſint bene obedientes rationi: ⁊ per hũc mo
dum ṽtus cuiuſlibet ſubiecti eſt: ut habens ṽtutem bene
ſubijciatur principanti: ut philoſophus dicit in primo poli
tice. Ad hoc autem ordinatur unaqueqʒ lex ut obediat̃ ei a
ſubditis: unde manifeſtum eſt ꝙ hoc ſit proprium legis in
ducere ſubiectos ad propriam ipſorum virtutem. Cũ igi
tur virtus ſit que facit bonum habentem ſequitur ꝙ pro
prius effectus legis ſit bonos facere eos quibus datur vl̃
ſimpliciter: vel ſm quid. Si enim intentio ferentis legem
tendat in verum bonum quod eſt bonum cõe ſm iuſtitiã
diuinam regularum: ſequitur ꝙ per legem homines fiãt
boni ſimpliciter. Si vero itẽtio legiſlatoris ferat̃ ad id qd̃
non eſt bonuʒ ſimpliciter: ſed vtile vel delectabile ſibi vel
repugnãs iuſtitie diuine: tũc lex non bonos facit hoĩes ſim
pliciter: ſed ſm quid. ſ. in ordine ad tale regimẽ. Sic aũt bo
nũ inuenitur etiam in per ſe malis: ſicut aliqs dr̃ bonus la
tro. q: operatur accõmode ad finẽ. ¶ Ad p̃m g° dõ: ꝙ du
plex ẽ virtus: vt ex ſupra dictis pʒ. ſ. acquiſita ⁊ infuſa: ad
vtrãqʒ autem aliquid operatur operum aſſuetudo: ſʒ di
uerſimode. Nam virtutem quidem acquiſitam cauſat ad
virtutẽ aũt infuſam diſponit. ⁊ eam iam habitã conſeruat
⁊ promouet. ⁊ q: lex ad hoc datur vt dirigat act9 hũanos
inquãtũ act9 hũani opant̃ ad ṽtutẽ itãtũ lex fac̃ hoĩes bo
nos: vnde ⁊ phs dicit i. 2. politice. ꝙ legiſlatores aſſuefacie
tes faciũt bonos. ¶ Ad 2m dõʒ: ꝙ non ſemper aliqs obe
dit legi ex bonitate perfecta virtutis: ſed quandoqʒ qdem
ex timore pene: qñqʒ aũt ex ſolo dictamine ratõis: qd̃ eſt
quoddã principium ṽtutis: vt ſupra habitum ẽ. ¶ Ad 3m
dõʒ: ꝙ bonitas cuiuſlibet partis cõſideratur in proportio
ne ad ſuum totum. vnde ⁊ Aug. dicit in primo ↄfeſ. ꝙ tur
pis eſt oĩs pars que ſuo toti non congruit. Cum igitur qli
bet homo ſit pars ciuitatis: ipoſſibile eſt ꝙ aliqs hõ ſit bo
nus niſi ſit bene proportionatus bono cõi: nec totũ põt be
ne exiſtere niſi ex partibus ſibi ꝓportionatis. Unñ ipoſſibile
ẽ ꝙ bonũ cõe ciuitatis bñ ſe hẽat niſi ciues ſint virtuoſi: ad
minus illi qb9 ↄuenit p̃ncipari: ſufficit aũt quãtũ ad bonuʒ
cõitatis ꝙ alij intãtũ ſunt ṽtuoſi ꝙ principiũ mandatis obe
diant: ⁊ ideo phs dicit in. 3. politice: ꝙ eadẽ ẽ ṽt9 p̃ncipis ⁊
boni viri: nõ aũt eadẽ eſt ṽtus cuiuſcũqʒ ciuis ⁊ boni viri.
¶ Ad 4m dõm: ꝙ lex tyrannica cum non ſit ſm rationeʒ
non eſt ſimpliciter lex: ſed magis eſt quedam peruerſitas
legis: ⁊ tamen inquantum habet aliquid de rõne legis itẽ
dit ad hoc ꝙ ciues ſint boni: non. n. habet de ratione legis
niſi ſm hoc ꝙ eſt dictamen alicuius preſidentis in ſubdi
tis: ⁊ ad hoc tẽdit ut ſubditi legis ſint bñ obedientes: qd̃ ẽ
eos eẽ bonos: ñ ſimplr: ſʒ i ordine ad tale regimen.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit̃. Uĩ ꝙ legis actus nõ
ſint conuenienter aſſignati i hoc
ꝙ dicitur: ꝙ legis actus eſt imperare: vetare: permittere:
⁊ punire. Lex. n. omnis preceptum cõmune eſt: vt legiſ
conſultus dicit: ſed idem eſt imperare quod precipere. er
go alia quatuor ſuperfluunt. ¶ P̃. Effectus legis eſt vt i
ducat ſubditos ad bonum: ſicut ſupra dictum eſt: ſed conſi
lium eſt de meliori bono q̃ȝ preceptum. ergo magis perti
net ad legeʒ conſulere q̃ȝ precipere. ¶ P̃. Sicut homo ali
quis incitatur ad bonum per penas ita etiam ⁊ ꝑ p̃mia. er
go ſicut punire ponit̃ effect9 legis: ita ẽt ⁊ p̃miare. ¶ P̃.
Intentio legiſlatoris eſt: vt hoĩes faciat bonos. ſicut ſupra
dictum eſt: ſed ille qui ſolo metu penarum obedit legi nõ eſt
bonus: nam obedit timore ſeruili qui eſt timor penarum: ⁊ ſic

ſi bonum aliquis faciat: nõ tamẽ aliqd bonum fit: vt Aug.
dicit. nõ ergo videtur eſſe ꝓpꝛiũ legis ꝙ puniat. ¶ Sed
ↄ̃ ẽ qḋ Iſidorus dicit i. 2. ethimologiarũ. Omnis lex aut
permittit aliqd: vt vir foꝛtis pꝛemium petat: aut vetat: vt
ſacrarum virginum nuptias nulli liceat petere: aut punit:
vt q̃ cedeȝ fecerit capite plectatur. ¶ Rñ° dḋȝ: ꝙ ſicᷓ enũ
ciatio eſt rõnis dic tamen ꝑ modũ enũciãdi: ita ẽt lex ꝑ mo
dũ ꝓcipiẽdi: Rõnis ãt ꝓpꝛiũ eſt ut ex aliq̃ ad aliqd iducat:
vñ ſicᷓ i demõſtratiuis ſciẽtijs rõ iducit ut aſſentiat̃ ↄcluſiõi
ꝑ q̃dã ꝓncipia: ita ẽt iducit ut aſſentiat̃ legis ꝓcepto ꝑ aliqd.
Pꝛecepta aũt legis ſũt de actib⁹ hũanis i qbus lex dirigit:
ut ſupꝛa dcm̃ ẽ. Sũt aũt tres differẽtie hũanoꝝ actuũ. Nã
ſicut ſupꝛa dcm̃ ẽ: qdã act⁹ ſũt boni ex genere q̃ ſũt act⁹ vir
tutũ: ⁊ reſpectu hoꝝ ponit̃ legis act⁹ ꝓcipe ul̃ ipare. Pꝛe
cipit. n. lex oẽs act⁹ v̄tutũ: vt dr̃ i. 5. ethi. Quidã v̄o ſũt act⁹
mali ex genere: ſicᷓ act⁹ vitioſi. ⁊ reſpectu hoꝝ lex hȝ ꝓhi/
bere. Quidã v̄o ex genere ſuo ſũt act⁹ idifferẽtes: ⁊ reſpe
ctu hoꝝ lex habȝ ꝑmittere: ⁊ pñt ẽt idifferẽtes dici oẽs illi
act⁹ q̃ ſũt ul̃ paꝝ boni: ul̃ paꝝ mali. Id ãt ꝑ qḋ iducit lex
ad hoc ꝙ ſibi obediat̃: ẽ timoꝛ pene: ⁊ q̃ᵾtũ ad hoc ponitur
legis effect⁹ punire. ¶ Ad pᵐ g° dḋ: ꝙ ſicᷓ ceſſare a malo
hȝ quãdã rõnẽ boni: ita ẽt ꝓhibitio hȝ quãdam rõnẽ ꝓce/
pti. ⁊ ſm̃ hoc large accipiẽdo ꝓceptũ vl̃r lex ꝓceptũ dicit̃.
¶ Ad 2ᵐ dḋȝ: ꝙ ↄſulere nõ eſt ꝓpꝛius act⁹ legis. ſȝ põt ꝑ/
tinet̃ ẽt ad ꝑſonã ꝓuatã: cui⁹ nõ ẽ ↄdere legẽ: vñ ẽt Aplꝯ. i.
ad Coꝛ. 7. cum ↄſilium quoddã daret: dixit. Ego dico: non
dñs ⁊ iõ nõ ponit̃ iter effect⁹ legis. ¶ Ad 3ᵐ dḋȝ: ꝙ ẽt ꝓ
miare põt ad quẽlibet ꝑtinere: ſed punire nõ ꝑtinet niſi ad
miniſtrũ legis: cui⁹ auctoꝛitate pena iferꝛ̃: ⁊ iõ ꝓmiare nõ
ponit̃ act⁹ legis: ſed ſolũ punire. ¶ Ad 4ᵐ dḋm: ꝙ ꝑ h°
ꝙ aliqs icipit aſſueſacere ad vitãdum mala. ⁊ ad iplendũ
bona ꝓꝑ metũ pene: ꝑducit̃ quãdoqȝ ad hoc ꝙ delectabi
liter ⁊ ex ꝓpꝛia voluntate hoc faciat: ⁊ ſm̃ hoc lex etiam pu
niendo perducit ad hoc ꝙ homines ſint boni.

¶ Queſtio xciij.

d
Deinde
cõſiderãdũ eſt de ſingul̃. Et ꝓmo de lege eterna.
Scḋo de lege nãli. Tertio ḋ lege hũa/
na. Quarto ḋ lege veteri. Quinto de
lege noua q̃ ẽ lex euãgelij. De ſexta aũt
lege q̃ ẽ lex fomitis ſufficiat qḋ dcm̃ ẽ: cũ
de pctõ oꝛiginali agerer̃. ¶ Circa ꝓmũ
queruntur ſex. Pꝛimo qd ſit lex eterna. Secundo vtruȝ
ſit oĩbus nota. Tertio vtrum omnis lex ab ea deriuetur.
Quarto vtrum neceſſaria ſubijciantur legi eterne. Quin
to vtrum contigentia nãlia ſubijciantur legi eterne. Sexto
vtrum omnes res humane ei ſubijciantur.

Ad pꝛimũ ſic ꝓcedit̃: Uideť ꝙ lex eterna non ſit
ſũma rõ i deo exiſtẽs. Lex. n. eter/
na ẽ vna tñ: ſed rõnes reꝝ i mẽte diuina ſunt plures. Di/
cit. n. Aug. i li. 83. q. ꝙ de⁹ ſingula fec̃ ꝓpꝛijs rõnib⁹. g° lex
eterna nõ vr̃ eẽ idẽ ꝙ rõ i mẽte diuina exñs. ¶ P̃. De rõ
ne legis eſt ꝙ v̄bo ꝓmulget̃: ut ſupꝛa dcm̃ ẽ: ſed v̄bũ i di/
uinis dr̃ ꝑſonalr̃: vt i ꝓmo hitum eſt. rõ aũt dr̃ eſſentialr̃
nõ igr̃ idẽ ẽ lex eterna qḋ rõ diuina. ¶ P̃. Aug. dic̃ i li. de
v̄a religione. apparet ſupꝛa mẽtẽ nr̃am legẽ eẽ q̃ v̄itas dr̃.
lex: aũt ſupꝛa mẽtẽ noſtrã exiſtẽs eſt lex eterna. ergo v̄itas
ẽ lex eterna: ſȝ non ẽ eadẽ rõ v̄itatis ⁊ rõnis. ergo lex eter/
na nõ eſt idem quod rõ ſũma. ¶ Sȝ ↄ̃ eſt ꝙ Aug. dic̃ i ꝓ/
mo de li. ar. ꝙ lex eterna eſt ſumma rõ cui ſemper obtẽpe/
rãdũ ẽ. ¶ Rñ° dḋȝ: ꝙ ſicᷓ i quolibet artifice ꝓexiſtit rõ eo/
rũ q̃ ↄſtituũt̃ ꝑ artẽ. ita ẽt i quolibet gubernãte oȝ ꝙ ꝓexi/
ſtat rõ oꝛdinis eoꝛum que agenda ſunt per eos q̃ guberna
tioni ſubduntur: ⁊ ſicᷓ rõ rerum fiendarum per artẽ vocat̃
ars vel exemplar rerum artificiataꝝ: ita ẽt rõ gubernantis
actus ſubditoꝛum rõne legis obtinet ſeruatis alijs q̃ ſupꝛa
eẽ dixim⁹ de legis rõne: Deus autem per ſuam ſapientiaȝ
cõditoꝛ ẽ vniuerſaꝝ reꝝ: ad quas cõparat̃ ſicᷓ artifex ad ar
tificiata: ut i ꝓmo hitũ ẽ. Eſt ẽt gubernatoꝛ oĩum actuũ ⁊
motionum que ineniuntur i ſingulis creaturis: ut ẽt i ꝓmo
hitum eſt. vnde ſicut rõ diuine ſapientie iquantum per eã
cuncta ſunt creata rõnem habet artis vel exemplaris: vel
ideę: ita rõ diuine ſapientie mouentis oĩa ad debitum finẽ
obtinet rõnẽ legis. ⁊ ſm̃ hoc lex eterna nihil aliud eſt q̃ȝ rõ
diuine ſapieatie ſm̃ ꝙ eſt directiua oĩum actuum ⁊ motio
num. ¶ Ad ꝓmũ ergo dḋm: ꝙ Aug. loqtur ibi ḋ rõnibus
idealibus que reſpiciunt ꝓꝓꝛias naturas ſingularum rerũ.
⁊ ideo i eis iuenitur quedam diſtinctio ⁊ pluralitas ſm̃ di
uerſos reſpectus ad res: ut i ꝓmo hitum eſt: ſȝ lex dr̃ dire
ctiua actuum i oꝛdie ad bonuȝ cõmune: ut ſupꝛa dcm̃ ẽ.
Ea autem que ſunt i ſeipſis diuerſa conſiderantur: vt vnũ
ſm̃ ꝙ oꝛdinantur ad aliqḋ cõmune: ⁊ iõ lex eterna ẽ vna
que eſt rõ huius oꝛdinis. Ad 2ᵐ dḋm: ꝙ circa verbũ qḋ/
cũqȝ duo poſſunt ↄſiderari. ſ. ipſum verbum: ⁊ ea q̃ v̄bo
expꝛimuntur: verbum. n. vocale eſt qddam ab oꝛe hoĩs ꝓ
latum: ſed hec verba expꝛimuntur que verbis humanis
ſignificantur. ⁊ eadem rõ eſt ḋ uerbo hoĩs mentali qḋ ni/
hil eſt aliud q̃ȝ quiddã mẽte cõceptũ q̃ hõ expꝛimit menta
liter ea ḋ qbus cogitat. Sic igr̃ i diuinis ipȝ v̄bũ qḋ ẽ ↄce/
ceptio paterni itellect⁹ ꝑſonalr̃ dicitur: ſed omnia quecũqȝ
ſunt in ſcientia patris: ſiue eſſentialia: ſiue ꝑſonalia: ſiue etiaȝ
dei oꝑa expꝛimunt̃ hoc v̄bo. ut pȝ ꝑ Aug. i. 15. de tri. ⁊ i/
ter cetera q̃ hoc v̄bo expꝛimũt̃ ẽt ipa lex eterna v̄bo ipo
expꝛimit̃: nec tñ ꝓꝑ hoc ſeqt̃ ꝙ lex eterna ꝑſonalr̃ in diui/
nis dicat̃: appꝛopꝛiat̃ tñ filio ꝓꝑ ↄueniẽtiã quã hȝ rõ ad v̄
bũ. ¶ Ad tertium dḋm: ꝙ rõ itellectus diuini alr̃ ſe habȝ
ad res q̃ȝ rõ hũani intellectus. Intellectus. n. humanus eſt
menſurat⁹ a rebus ut ſupꝛa ↄceptus hoĩs nõ ſit verus ꝓꝑ
ſeipſum: ſȝ dr̃ verus ex hoc ꝙ ↄſonat rebus. Ex hoc. n. ꝙ
res ẽ vel nõ ẽ opinio vera vl̃ falſa ẽ: itellectus v̄o diuin⁹ eſt
mẽſura rerum: q: vnaqueqȝ res intantũ habet de verita/
te inquantum imitatur intellectum diuinum: vt in pꝛimo
dictum eſt: ⁊ ideo intellectus diuinus eſt verus ſm̃ ſe: vn
de ratio eius eſt ipſa veritas.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit̃. Uideť ꝙ lex eterna nõ
ſit oĩbus nota. Quia vt dic̃ apo
ſtolus: 1. ad Coꝛ. 2. Que ſunt dei nemo nouit niſi ſpũs dei:
ſed lex eterna eſt quedam rõ in mente diuina exiſtens: er/
go oĩbus eſt ignota niſi ſoli deo. ¶ P̃. Sicut Auguſtinus
dicit in libꝛo de li. ar. lex eterna eſt qua iuſtũ eſt vt oĩa ſint
oꝛdinatiſſima: ſed non omnes cognoſcunt qualiter oĩa ſint
oꝛdinatiſſima. ergo non omnes cognoſcũt legem eternaȝ.
¶ P̃. Auguſtinus dicit in libꝛo de vera religiõe ꝙ lex eter
na eſt de qua hoĩes iudicare non pñt: ſed ſicut in ꝓmo ethi
coꝛum dicit̃: vnuſquiſqȝ bene iudicat que cognoſcit. ergo
lex eterna non eſt nobis nota. ¶ Sed ↄ̃ ẽ qḋ augu. dicit i
libꝛo de libero arbitrio ꝙ eterne legis notio nobis ipꝛeſſa
eſt. ¶ Rñ°. dḋȝ: ꝙ duplr̃ aliquid cognoſci põt. Uno mo
do in ſeipſo. alio modo in ſuo effectu in quo aliqua ſimili/
tudo eius inuenitur: ſicut aliquis non videns ſolem in ſua
ſubſtantia cognoſcit ipſuȝ in ſua irradiatione. Sic igit̃ dḋȝ
eſt ꝙ legem eternam nullus poteſt cognoſcere ſm̃ ꝙ i ſe/
ipſa eſt niſi ſolus deus ⁊ beati qui deum per eſſentiã vidẽt
ſȝ oĩs creatura rationalis ipſam cognoſcit ſm̃ aliquã eius
irradiationẽ vel maioꝛẽ: vel minoꝛẽ. oĩs. n. cognitio verita/
tis eſt q̃dã irradiatio ⁊ participatio legis eterne q̃ ẽ veritas
incõmutabilis: ut auguſtinus dicit in li. de vera religione.
Ueritatem aũt oẽs aliqualr̃ cognoſcũt ad minus quantuȝ
ad pꝛincipia cõia legis naturalis. in alijs v̄o qdaȝ plus ⁊ q̃/
dam minus participãt de cognitiõe v̄itatis. ⁊ ſȝ h° ẽt plus
vl̃ min⁹ cognoſcũt legẽ eternã. ¶ Ad ꝓmũ g° dḋm: ꝙ ea
que ſunt dei in ſeipſis quidem cognoſci a nobis non pñt:
ſed tamen in effectibus ſuis nobis manifeſtantur. ſȝ illud
Ro. 1. Inuiſibilia dei per ea que facta ſunt intellecta cõſpi/
ciuntur. ¶ Ad ſecũdũ dḋȝ: ꝙ legem eternam: ⁊ ſi vnuſ/
quiſqȝ cognoſcat pꝛo ſua capacitate ſm̃ modum pꝛedictũ:
nullus tamẽ eã cõpꝛehendere põt. Non. n. totalr̃ manife/
ſtari poteſt ꝑ ſuos effectus. ⁊ ideo non opoꝛtet ꝙ quicũqȝ
cognoſcit legẽ eternã ſm̃ modũ ꝓdictũ. cognoſcat totũ oꝛ/
dinẽ reꝝ quo oĩa ſunt oꝛdinatiſſima. ¶ Ad 3ᵐ dḋȝ: ꝙ iu/
dicare de aliquo ꝓt itelligi duplr̃. Uno mõ ſicᷓ vis cogniti/
ua diiudicat ḋ ꝓꝓꝛio obiecto. ſȝ illḋ Iob: 12. Nõne auris v̄
ba diiudicat ⁊ fauces cõmẽdẽtis ⁊ ſapoꝛẽ. ⁊ ſȝ iſtũ modũ
iudicij ph̃s dic̃ ꝙ vnuſqſqȝ bñ diiudicat q̃ cognoſcit iudicã

do ſupra an ſit uex qđ ꝓponit. Alio mõ ſm ꝙ ſuꝑior iudicat de inferiori quodã practico iudicio: an. ſ. ita debeat eſſe uel non ita: ⁊ ſic nullus poteſt iudicare de lege eterna.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ non oĩs lex a lege eterna deriuet̃. Eſt. n. q̃dã lex fomitis: ut ſupra dictũ eſt: ipſa ãt nõ deriuat̃ a lege diuina q̃ ẽ lex eterna: ad ipſaȝ. n. ꝑtinet prudentia carnis: de qua apoſtolus dič ad Ro. 8. ꝙ legi dei nõ põt eẽ ſubiecta: ergo nõ oĩs lex ꝓcedit a lege eterna. ℂ P̃. A lege eterna nihil iniquum ꝓcedere p̃t: q: ſič dcm̃ ẽ: lex eterna ẽ ſm quã iuſtũ ẽ ut oĩa ſint ordinatiſſima: ſȝ q̃dã leges ſunt inique. ſm illud Iſa. 10. Ve q ꝯcedũt leges iniquas: ergo nõ oĩs lex ꝓcedit a lege eterna. ℂ P̃. Aug. dicit in p̃mo de li. ar. ꝙ lex q̃ ꝑplo regẽdo ſcribit̃: recte multa ꝑmittit q̃ ꝑ diuinã ꝓuidẽtiã uindicant̃: ſed rõ diuine prouidentie eſt lex eterna: ut dictũ ẽ: ergo necẽ oĩs lex recta ꝓcedit a lege eterna. ℂ Sed ꝯ̃ ẽ qđ ꝓuer. 8. diuina ſapiẽtia dicit. Per me reges regnãt ⁊ legũ cõditores iuſta decernũt. Rõ aũt diuine ſapientie ẽ lex eterna: ut ſupra dictum eſt: ergo oẽs leges a lege eterna ꝓcedũt. ℂ Rñ°. dõm: ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ: lex importat rõnẽ quãdã directiuã actuũ ad finẽ. In oĩbus aũt mouentibꝰ ordinatis oȝ ꝙ uirtꝰ ſecũdi mouẽtis deriuet̃ a vtute mouẽtis p̃mi: q: mouẽs ſecũdũ nõ mouet niſi inquãtũ mouet̃ a p̃mo: vñ in oĩbus gubernãtibꝰ idẽ uidemꝰ ꝙ rõ gubernatiõis a p̃mo gubernãte ad ſecũdos deriuat̃: ſicut rõ eoꝝ q̃ ſunt agẽda in ciuitate deriuat̃ a rege ꝑ p̃ceptũ in inferiores adminiſtratores. Et i artificialibꝰ ẽt rõ artificialiũ actuũ deriuat̃ ab architectore ad inferiores artifices q manu opant̃: cũ ergo lex eterna ſit rõ gubernationis in ſupremo gubernãte neceſſe ẽ: ꝙ oẽs rõnes gubernatõis que ſunt in iferioribꝰ gubernãtibꝰ a lege eterna deriuent̃. Huiuſmodi ãt rõnes iferioꝝ gubernãtiũ ſũt q̃cũq; alie leges p̃ter legẽ eternã: vñ oẽs leges iq̃tũ ꝑticipãt de rõne recta intãtũ deriuãt̃ a lege eterna. Et ꝑꝑ hoc Aug. dicit in p̃mo de li. ar. ꝙ i tꝑali lege nihil ẽ iuſtum ac legitimum qđ ñ ex eterna hoĩes ſibi deriuauerũt. ℂ Ad pm gº dõȝ: ꝙ fomes hȝ rõnẽ legis i hoĩe inq̃tũ ẽ pena ꝯñs diuinã iuſtitiã. ⁊ ſȝ hoc manifeſtũ ẽ ꝙ deriuat̃ a lege eterna. Inquãtũ vo̾ iclinat ad pctm̃: ſi ꝯ̃riat̃ legi dei ⁊ nõ hȝ rõnẽ legis: ut ex ſup̃ dictis pȝ. ℂ Ad 2m dõm: ꝙ lex humana intãtũ hȝ rõnem legis inquãtũ eſt ſm rõnem rectã: ⁊ ſm hoc manifeſtuȝ ẽ ꝙ a lege eterna deriuatur inquãtuȝ vo̾ a ratiõe recedit ſic dicitur lex iniqua: ⁊ ſic ñ hȝ ratiõeȝ legis: ſed magis uiolẽtie cuiuſdam: ⁊ tamẽ i ipſa lege iniqua iquãtum ſeruat̃ aliq̃d de ſimilitudine legis ꝓpter ordinẽ ꝑtãtis eius qui legeȝ fecit: ſm hoc etiã deriuat̃ a lege eterna. Oĩs. n. poteſtas a dño deo ẽ: ut dr̃ Ro. 13. ℂ Ad 3m dõȝ: ꝙ lex humana dicitur aliqua ꝑmittere: ñ quaſi ea approbãs: ſed q̃ſi ea dirigere nõ potẽs: multa aũt dirigũtur lege diuina q̃ dirigi ñ poſſunt lege humana: plura. n. ſubdũtur cauſe ſuꝑiori q̃ⱥ iferiori: unde hoc ipm̃ ꝙ lex humana ñ ſe intromittit de his que dirigere ñ poteſt: ex ordine legis eterne ꝓuenit. Secꝰ autem eẽt ſi approbaret ea que lex eterna reprobat: unde ex hoc ñ habetur ꝙ lex humana ñ deriuetur a lege eterna: ſed ꝙ ñ eam perfecte aſſequi poſſit.

Ad quartũ ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ neceſſaria ⁊ eterna ſubijciãt̃ legi eterne. Omne. n. qđ rõnabile eſt rõni ſubdit̃: ſȝ uolũtas diuina ẽ rõnabilis cũ ſit iuſta. gº rõni ſubdit̃: ſȝ lex eterna ẽ rõ diuina: ergo uolũtas dei ſubdit̃ legi eterne. uolũtas ãt dei ẽ aliquid eternũ: gº ẽt eterna ⁊ neceſſaria legi eterne ſubdũt̃. ℂ P̃. Quicq̃d ſubijcit̃ regi ſubijcit̃ legi regis. filiꝰ ãt ut dr̃. 1. ad Cor. 15. Subiectꝰ erit deo ⁊ patri cũ tradiderit ei regnuȝ: ergo filius q ẽ eternꝰ ſubijcit̃ legi eterne. ℂ P̃. Lex eterna eſt rõ diuine ꝓuidẽtie: ſȝ multa neceſſaria ſubdũt̃ diuine ꝓuidẽtie ſič ꝑmanẽtia ſubſtãtiaꝝ icorpaliũ ⁊ corpoꝝ celeſtium. gº legi eterne ſubdũt̃ ẽt neceſſaria. ℂ Sȝ ꝯ̃. ea q̃ ſunt neceſſaria ipoſſibile ẽ alr̃ ſe hr̃e: vñ cohibitiõe ñ idigẽt: ſed ipoit̃ hoĩ lex ut cohibeat̃ a malis: ut ex ſupra dictis pȝ: gº ea q̃ ſũt neceſſaria legi ñ ſubdũt̃. ℂ Rñ°. dõm. ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ: lex eterna ẽ rõ diuine gubernatiõis. Quecũq; gº diuine gubernatiõi ſubdũt̃: ſubijciũt̃ ẽt legi eterne: q̃ vo̾ gubernatiõi eterne ñ ſubdũt̃ neq; legi eterne ſubdũt̃. Hoꝝ aũt diſtinctio attẽdi põt ex his q̃ circa nos ſũt hũane. n. gubernatiõi ſubdũt̃ ea q̃ ꝑ hoĩes fieri pñt: q̃ vo̾ ad nãȝ hoĩs ꝑtinẽt: ñ ſubdũt̃ gubernatiõi humane. ſ. ꝙ hõ hẽat aĩam: uel manũ aut pedes. Sic igr̃ legi eterne ſubdũt̃ oĩa q̃ ſũt i rebꝰ a deo creatis: ſiue ſint ꝯtĩgẽtia: ſiue ſint neceſſaria: ea vo̾ q̃ ꝑtinẽt ad nãm uel eſſentiã diuinã legi eterne ñ ſubdũt̃. ſȝ ſũt realr̃ ipa lex eterna. ℂ Ad pm gº dõȝ: ꝙ de volũtate dei duplr̃ poſſumꝰ loq. Vno mõ q̃tũ ad ipſam volũtatẽ: ⁊ ſic cũ uolũtas dei ſit ipa eſſentia eius: nõ ſubdit̃ gubernatiõi diuine: neq; legi eterne: ſȝ idẽ ẽ qđ lex eterna. Alio mõ poſſumꝰ loq de volũtate diuina q̃tũ ad ipa q̃ deꝰ vult circa creaturas: q̃ q̃dẽ ſubiecta ſũt legi eterne iq̃tũ horũ rõ eſt i diuina ſapiẽtia: ⁊ rõne hoꝝ uolũtas dei dr̃ rõnabilis: alioq̃n rõne ſuipſiꝰ magis ẽ dicenda ipſa ratio. ℂ Ad 2m dõm: ꝙ filiꝰ dei nõ ẽ a deo factꝰ: ſed nãliter ab ipſo genitꝰ: ⁊ iõ nõ ſubdit̃ diuine ꝓuidẽtie aut legi eterne: ſed magis ipſe eſt lex eterna ꝑ quãdã appropriationẽ: ut pȝ ꝑ Aug. in li: de v̾a religione. Dr̃ aũt eẽ ſubiectꝰ p̃ri ratione hũane nãe: ſȝ quã ẽt p̃r dr̃ eẽ maior eo. Tertiũ ꝯcedimus q: ꝓcedit de neceſſarijs creatis. ℂ Ad quartũ dõȝ: ꝙ ſič phus dič i. 5. metaphiſice. Quedam neceſſaria hñt cauſaȝ ſue neceſſitatis: ⁊ ſic hoc ipſum ꝙ impoſſibile eſt ea aliter ſe habere habent ab alio: ⁊ hoc ipſum ẽ cohibitio q̃dã efficaciſſima. Nã q̃cũq; cohibẽt̃ i cõi intm̃ cohiberi dicunt̃ in quãtũ tñ nõ poſſunt aliter facere q̃ⱥ de eis diſponatur.

Ad quintum ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ nãlia ꝯtĩgẽtia nõ ſubſint legi eterne. Promulgatio. n. ẽ de rõne legis: ut ſupra dcm̃ ẽ: ſed ꝓmulgatio nõ põt fieri niſi ad creaturas rõnales qbꝰ p̃t aliq̃d denũciari: ergo ſole creature rõnales ſubſunt legi eterne: non ergo nãlia ꝯtĩgẽtia. ℂ P̃. Ea q̃ obediũt rõni ꝑticipãt aliqualiter rõne: ut dr̃ in p̃mo ethicoꝝ. Lex aũt eterna ẽ rõ ſumma: ut ſupra dictũ eſt: cũ igit̃ nãlia ꝯtĩgẽtia ñ ꝑticipẽt aliq̃liter rõne: ſȝ penitꝰ ſint irrationabilia vr̃ ꝙ non ſubſint legi eterne. ℂ P̃. Lex eterna ẽ efficaciſſima: ſȝ i nãlibꝰ ꝯtĩgẽtibꝰ accidit defectꝰ: ñ gº ſubſunt legi eterne. ℂ Sed ꝯ̃ eſt qđ dr̃ ꝓuer. 8. Qñ circũdabat mari terminũ ſuũ: ⁊ legeȝ dabat aq̃s ne trãſirẽt fines ſuos. ℂ R° dõȝ: ꝙ alr̃ ẽ ð lege hoĩs dõȝ: ⁊ alr̃ de lege eterna q̃ ẽ lex dei. Lex. n. hoĩs nõ ſe extẽdit niſi ad creaturas rõnales q̃ hoĩ ſubijciũt̃. Cuius rõ ẽ: q: lex ẽ directiua actuũ q ꝯueniũt ſubiectis gubernationi alicuiꝰ: vñ nullꝰ ꝓp̃e loquẽdo ſuis actibꝰ legẽ iponit. Quecũq; aũt agũt̃ circa vſuȝ reꝝ irrationabiliũ homini ſubditaꝝ: agũt̃ ꝑ actũ ipſiꝰ hoĩs mouẽtis hmõi res. nã hmõi irrationales creature nõ agũt ſeipſas: ſȝ ab alijs aguntur: vt ſupra hitũ ẽ: ⁊ iõ rebꝰ irrõnabilibꝰ hõ legẽ iponer̃ ñ p̃t q̃tũcũq; ei ſubijciãt̃: rebꝰ ãt rõnabilibꝰ ſibi ſubiectis p̃t iponere legẽ iq̃tũ ſuo p̃cepto vl̾ denũciatõe q̃cũq; ipmit mẽti eiꝰ q̃dã regulã q̃ ẽ p̃ncipiũ agẽdi: ſič ãt hõ imprimit denũciãdo qđdã iteriꝰ p̃ncipiũ actiuũ hoĩ ſibi ſubordinato: ſic deꝰ iprimit toti nature p̃ncipia ꝓpoꝝ actuũ: ⁊ iõ ꝑ hũc modũ deꝰ dr̃ p̃cipe toti nature: ſm illud P̃s. Preceptũ poſuit ⁊ ñ p̃teribit. ⁊ ꝑ hãc ẽt rõnẽ oẽs motꝰ ⁊ actiões totiꝰ nature legi eterne ſubdũt̃: vñ alio mõ creature irrationales ſubdũt̃ legi eterne inquãtũ mouẽt̃ a diuina prouidẽtia: nõ aũt per intellectum diuini precepti ſič creature rationales. ℂ Ad pm gº dõm: ꝙ hº mõ ſe hȝ impſſio actiui p̃ncipij intrinſeci q̃tũ ad res nãles: ſič ſe hȝ ꝓmulgatio legis q̃tũ ad hoĩes: q: ꝑ legis ꝓmulgationẽ iprimit̃ hoĩbꝰ quoddã directiuũ p̃ncipiũ humanoꝝ actuũ: ut dcm̃ ẽ. ℂ Ad 2m dõȝ ꝙ creature irrationales nõ ꝑticipãt rõne hũana: nec ei obediũt: ꝑticipãt tñ ꝑ modũ obediẽtie rõne diuina. Ad plura. n. ſe extẽdit virtus rõnis diuine q̃ⱥ virtus rõnis humane: ⁊ ſič mẽbra corpis humani mouẽt̃ ad impiũ rõnis: nõ tñ ꝑticipãt rõne: q: nõ hñt aliquã apprehẽſionẽ ordinataȝ ad rõnẽ. Ita ẽt creature irrationales mouẽt̃ a deo: nec tñ ꝑꝑ hoc ſunt rõnales. ℂ Ad 3m dõm: ꝙ defectꝰ q accidũt i rebꝰ nãlibꝰ q̃uis ſint p̃ter ordinẽ cauſarum ꝑticulariuȝ: non tñ ſunt p̃ter ordinẽ cãrũ vlium: ⁊ precipue cauſe prime q̃ deꝰ ẽ cuiꝰ ꝓuidẽtia nihil ſubterfugere poteſt: ut in primo dictum eſt. Et q: lex eterna eſt ratio diuine prouidentie: ſic

dictū ē:ideo defectus rex naturaliū legi eterne ſubdunt.

Ad ſextum ſic ꝓcedit̄: Vr̄ ꝙ oēs res humane ſubijciāt̄ legi eterne. Dic̄.n. Apl's ad Gal. 5. Si ſpū dei ducimini nō eſtis ſub lege. ſꝫ viri iuſti q ſunt filij dei ꝑ adoptionē ſpū dei agunt̄ ſm illud Ro. 8. Qui ſpū dei aguntur hi filij dei ſunt. ergo nō oēs hoies ſunt ſub lege eterna. ¶ P̄. Apoſtolus dic̄ ad Ro. 8. Prudētia carnis inimica eſt deo. legi.n. dei ſubta nō eſt: ſꝫ multi hoies ſunt in qbus prudentia carnis dn̄atur. g° legi eterne q̄ eſt lex dei non ſubijciunt̄ oēs hoies. ¶ P̄. Aug. dicit in p̄mo de li. ar. ꝙ lex eterna eſt qua mali miſeriā: boni vitā beatā merent̄: ſed hoies iam beati: uel iam dānati n̄ ſūt in ſtatu merēdi. g° nō ſubſunt legi eterne. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ Aug. dic̄. 9. de ci. dei. Nullo mō aliqd legib⁹ ſūmi creatoris ordinatiōiqꝫ ſubtrahit̄ a q̄ pax vniuerſitatis adminiſtratur: ¶ Rn̄° dōm. ꝙ duplex ē modus q̄ aliqd ſubdit̄ legi eterne: ut ex ſupradictis pꝫ. Vno mō inq̄ꝫtū ꝑticipatur lex eterna ꝑ modū cognitiōis. Alio mō ꝑ modū actiōis: ⁊ paſſionis: inq̄ꝫtū ꝑticipat̄ ꝑ modū interioris ṗncipij motiui: ⁊ hoc ſcḋo mō ſubdūt̄ legi eterne irrōnales creature: ut dictū ē: ſꝫ q: rōnalis nā cū eo qḋ ē cōe oib⁹ creaturis hꝫ aliqd ſibi ꝓpꝛiū inq̄ꝫtū ē rōnalis: iō ſꝫ vtrūqꝫ modū legi eterne ſubdit̄: q: ⁊ notionē legis eterne aliq̄ mō hꝫ: ut ſupra dcm̄ eſt: ⁊ iterū vnicuiqꝫ rōnali creature ineſt nālis īclinatio ad id qḋ ē ꝯſonū legi eterne. Sum⁹.n. inati ad hn̄dū virtutes: vt dr̄ i. 2. ethicoꝝ. Vterqꝫ tn̄ mod⁹ impfect⁹ qdē ē ⁊ quodāmodo corrupt⁹ i malis i qb⁹ ⁊ īclinatio nālis ad virtutē deprauat̄ ꝑ hitū vitioſuꝫ: ⁊ iterū ipa nālis cognitio boni in eis obtenebrat̄ ꝑ paſſiōes ⁊ hit⁹ pctōꝝ. In bōis āt vterqꝫ mod⁹ inuenit̄ ꝑfectior: q: ⁊ ſupra cognitōeꝫ nālē bōi ſupaddit̄ eis cognitio: fidei ⁊ ſapiētie: ⁊ ſupra nālē īclinationē ad bonū ſupaddit̄ eis iteri⁹ motiuū grē ⁊ virtutis. Sic igr̄ boni ꝑfecte ſubſunt legi eterne tāqꝫ ſemꝑ ſꝫ eā agētes: mali āt ſubſunt qdē legi eterne: ipfecte qdē q̄ꝫtū ad actiōes ipſorum: put imꝑfecte cognoſcūt: ⁊ imꝑfecte inclinant̄ ad bonū: ſed q̄ꝫtū deficit ex pte actiōis ſupplet̄ ex pte paſſionis: put. ſ. intātū patiūt̄ qḋ lex eterna dictat de eis: inq̄ꝫtū deficiūt facere qḋ legi eterne ꝯuenit: vn̄ Aug. dic̄ in p̄mo de li. ar. Juſtos ſub eterna lege agere exiſtimo: ⁊ i li. de cathecizādis rudib⁹ dic̄ ꝙ de⁹ ex iuſta miſeria aiaꝝ ſe deſerētiuꝫ ꝯuenietiſſimis legib⁹ īferiores ptes creatur̄ ſue nouit ordinare. ¶ Ad p̄m g° dōꝫ: ꝙ illud v̄bū Apl'i pōt intelligi dupliciter. Vno mō ut eē ſub lege itelligat̄ ille q nolēs obligationē legis ſubdit̄ q̄ſi cuidā pōderi. vn̄ glo. ibidē dic̄. ꝙ ſub lege ē q timore ſupplicij qḋ lex minat̄ non amore iuſtitie a malo ope abſtinet: ⁊ hoc mō ſpūales viri nō ſunt ſub lege: q: ꝑ charitatē quā ſpūs ſcūs cordib⁹ coꝝ infundit voluntarie id qḋ legis ē iplēt. Alio mō pōt ēt intelligi inq̄ꝫtum hois opa q̄ ſpū ſācto agūt̄: magis dicunt̄ eē opa ſpūs ſci q̄ ipſi⁹ hois. vn̄ cū ſpūs ſcūs n̄ ſit ſub lege ſic nec fili⁹: vt ſupra dictū ē: ſeqt̄ ꝙ hmōi opa inq̄ꝫtū ſūt ſpūs ſci non ſint ſub lege. ⁊ huic atteſtat̄ qḋ Apl's dic̄. 2. ad Cor. 3. Vbi ſpūs dn̄i i bi libertas. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ prudentia carnis nō pōt ſubijci legi dei ex pte actōis: q: īclinat̄ ad actiōes ꝯrias legi diuine ſubijcit̄ tn̄ legi dei ex pte paſſionis: q: meretur pati penā ſm legē diuine iuſtitie nihilomin⁹ tn̄ i nullo hoie ita prudētia carnis dn̄at̄ ꝙ totū bonū natur̄ corrūpatur. ⁊ iō remanet ī hoie inclinatio ad agendū ea q̄ ſūt legis eterne. Habitū ē.n. ſup̄ ꝙ pctm̄ n̄ tollit totū bonū nature. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ idē ē ꝑ qḋ aliqd cōſeruat̄ in fine ⁊ ꝑ qḋ mouet̄ ad finē: ſic corpus graue grauitate qeſcit in loco inferiori ꝑ quā etiā ad locū ipſū mouetur. Et ſic dōm eſt: ꝙ ſicut ſm legem eternam aliq̄ merent̄ beatitudinē vel miſeriam: ita per eandem legē in beatitudine vel miſeria cōſeruantur. ⁊ ſm hoc ⁊ beati ⁊ dānati ſubſunt legi eterne.

¶ Queſtio xciiij.

Einde cōſiderādū ē d̄ lege nāli. ⁊ circa h° q̄rūt̄ ſex. Prio qd ſit lex nālis. Scḋo q̄ ſint p̄cepta legis nālis. Tertio vtrū oēs act⁹ v̄tutū ſint d̄ lege nature. Quarto vtrum lex nālis ſit vna apud oēs. Quinto vtrum ſit mutabilis. Sexto vtrum poſſit a mente hominis deleri.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ lex nālis ſit hitus. Quia ut ph's dicit in. 2. ethicorum Tria ſunt in anima: potentia: habitus ⁊ paſſio: ſꝫ nālis lex non eſt aliqua potentiarum anime: nec aliqua paſſionū: ut patet enumerando per ſingula. ergo lex nālis eſt habitus. ¶ P̄. Baſilius dicit ꝙ conſcientia ſiue ſinderiſis eſt lex intellectus noſtri: qḋ nō pōt intelligi niſi de lege nāli. ſed ſinderiſis eſt habitus qdam ut in primo habitū eſt. ergo lex ē nālis habitus. ¶ P̄. Lex nālis ſemꝑ in hoie manet: ut infra patebit. ſed nō ſemꝑ rō hois ad quā lex ꝑtinet cogitat de nāli lege. ergo lex nālis non eſt actus: ſed hitus. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ Augu. dic̄ in li. de bono ꝯiugali: ꝙ hitus eſt quo aliqd agit̄ cū op⁹ eſt. ſed nālis lex non ē hmōi. eſt.n. i paruulis ⁊ dānatis q ꝑ eam agere nō poſſit. ergo lex nālis non ē hitus. ¶ Rn̄°. dicendum: ꝙ aliquid poteſt dici eſſe habit⁹ dupl'r. Vno modo propꝛie ⁊ eſſentialiter. ⁊ ſic lex nālis n̄ eſt habitus. Dictum eſt.n. ſupra ꝙ lex naturalis eſt aliqd per rationem conſtitutum: ſicut etiam propoſitionem qḋdam opus rōnis. non eſt aūt idē qḋ qs agit ⁊ quo qs agit. Aliquis.n. ꝑ habitum grāmatice agit orationē cōgruā. Cū igitur habitus ſit quo qs agit nō pōt eē ꝙ lex aliqua ſit hitus ꝓpꝛie ⁊ eſſentialiter. Alio mō pōt dici habitus ꝑꝑ id qḋ habitu tenet̄: ſic dr̄ fides id qḋ fide tenet̄: ⁊ hoc mō q: p̄cepta legis nālis q̄nqꝫ cōſiderāt̄ in actu a rōne. q̄nqꝫ āt ſūt in ea hitualr̄ tn̄: ſm hūc modū pōt dici: ꝙ lex nālis ſit hit⁹. ſic ēt ṗncipia indemōſtrabilia i ſpeculatiuis nō ſūt ipi habitus ṗncipioꝝ: ſed ſunt principia quorum eſt habitus. ¶ Ad p̄m g° dōm: ꝙ ph's intēdit ibi inueſtigare gen⁹ v̄tutis: ⁊ cū manifeſtū ſit ꝙ virt⁹ ſit quoddā ṗncipiū act⁹: illa tn̄ ponit q̄ ſunt ṗncipia humanoꝝ actuū. ſ. potētias: habitus: ⁊ paſſiones. p̄ter hec aūt tria ſunt q̄dā alia i aia ſicut qdam actus: vt velle eſt in volūtate: ⁊ ēt cognita ſunt in cognoſcente: ⁊ propꝛietates nāles anime inſunt ei: ut mortalitas ⁊ alia huiuſmodi. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ſindereſis dicitur lex itellect⁹ nr̄i inq̄ꝫtū ē hit⁹ ꝯtinēs p̄cepta legis nālis q̄ ſunt p̄ma ṗncipia opeꝝ humanoꝝ. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ rō illa concludit ꝙ lex nālis habitualr̄ tenet̄: ⁊ hoc ꝯcedim⁹. ¶ Ad id vero qḋ i ꝯriū obijcit dōm ꝙ de eo qḋ hitualr̄ ineſt q̄nqꝫ aliqs uti n̄ pōt ꝑꝑ aliquod impedimentuꝫ: ſicut homo non poteſt vti habitu ſcie ꝑꝑ ſomnū. ⁊ ſil'r puer n̄ pōt vti hitu intellectus ṗncipioꝝ: uel etiam lege naturali q̄ ei habitualiter ineſt propter defectum etatis.

Ad ſecūduꝫ ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ lex natural' nō ꝯtineat plura p̄cepta: ſꝫ vnū tm̄. Lex.n. ꝯtinet̄ i genere p̄cepti: ut ſupra hitū ē: ſi igr̄ eſſent multa p̄cepta legis nālis: ſeq̄ret̄ ꝙ ēt eſſent multe leges naturales. ¶ P̄. Lex nālis cōſeqt̄ hois naturā: ſꝫ hūana natura eſt vna ſm totū: lꝫ ſit multiplex ſm partes: aut ergo ē vnū p̄ceptū tm̄ legis nature ꝑꝑ vnitatē toti⁹: aut ſunt multa ſm multitudinē ptiū nature hūane: ⁊ ſic oportebit ꝙ ēt ea q̄ ſunt de inclinatōe ꝯcupiſcibil' ꝑtineāt ad legē naturalē. ¶ P̄. Lex ē aliqd ad rōnē ꝑtinēs: ut ſupra dcm̄ ē: ſꝫ rō in hoie ē. vna tm̄: ergo ſolū unū p̄ceptū ē legis natural. ¶ Sꝫ ꝯ ē: q: ſic ſe hn̄t p̄cepta legis naturalis i hoie q̄ꝫtū ad operabilia ſic ſe hn̄t prima ṗncipia indemonſtratiuis. ſꝫ p̄ma ṗncipia indemonſtrabilia ſunt plura. ergo ⁊ p̄cepta legis nature ſunt plura. ¶ Rn̄° dōꝫ: ꝙ ſic ſupra dictū: ē p̄cepta legis nature hoc mō ſe hn̄t ad rōnē practicā ſic ṗncipia prima demonſtrationū ſe hn̄t ad rōnē ſpeculatiuā: utraqꝫ.n. ſunt q̄dā ṗncipia ꝑ ſe nota. Dr̄ āt aliqd ꝑ ſe notuꝫ dupl'r. Vno mō ſm ſe. Alio mō quo ad nos. ſm ſe qdē q̄libet ꝓpō dr̄ ꝑ ſe nota cui⁹ p̄dicatū ē de rōne ſubi: ꝯtingit tn̄ ꝙ ignorāti diffinitionē ſubi talis ꝓpoſitio n̄ erit ꝑ ſe nota. ſic iſta ꝓpō: hō ē rōnale: ē ꝑ ſe nota. ſm ſui naturā: q: q dic̄ hominem dicit rōnalē: ⁊ tn̄ ignorāti qd ſit hō: hec ꝓpō n̄ ē ꝑ ſe nota. ⁊ inde ē ꝙ ſic dic̄ Boeti⁹ i li. de hebdomadib⁹. Quedam ſunt dignitates uel ꝓpoſitiones ꝑ ſe note cōiter oib⁹: ⁊ huiuſmodi ſunt ille ꝓpōnes quarum termini ſunt omnibus noti. ut omne totum eſt maius ſua pte ⁊ q̄ vni ⁊ ideꝫ ſunt eq̄lia: ſibi inuicē ſūt equalia: q̄dā vo propoſitiōes ſunt per ſe note ſolis ſapientibus qui terminos ꝓpōnū intelligunt

quid ſignificent: ſicut intelligenti ꝙ angelus non eſt corpus per ſe notum eſt ꝙ non eſt circūſcriptiue in loco: quod nō eſt manifeſtum rudibus qui hoc non capiunt. In his autē q̄ in apprehēſione hoīum cadūt q̄dā ordo inuenit̄. Nā illud qḋ p̄mo cadit ī apprehēſiōe ē ens cuiꝰ itellectꝰ icludit̄ in oībꝰ q̄cūq̄ qs apprehēdit: ⁊ iō p̄mū p̄ncipiū indemonſtrabile eſt: ꝙ n̄ eſt ſil' affirmare ⁊ negare: qḋ fundat̄ ſup̄ rōnē entis ⁊ nō entis: ⁊ ſup hoc p̄ncipio oīa alia fundātur ut dicit̄ i. 4. methaphiſice. Sicut āt ens ē p̄mū qḋ cadit in apprehēſiōe ſimplr̄: ita bonū ē p̄mū qḋ cadit ī apprehēſione practice rōnis q̄ ordinat̄ ad opꝰ. Oē.n. agēs agit ꝓp finē: q hꝫ rōnē boī: ⁊ iō p̄mū p̄ncipiū ī rōe practica ē qḋ fūdat̄ ſupra rōnē boni. q̄ ē bonū ē qḋ oīa appetūt: hꝰ ē g° p̄m p̄ceptū legis ꝙ bonū ē faciēdū ⁊ ꝓſequēdū: ⁊ malū uitādū: ⁊ ſup hꝰ fūdāt̄ oīa alia p̄cepta legis nature: ut. ſ. oīa illa faciēda ul' uitāda ꝑtineāt ad p̄cepta legis nature: q̄ rō practica nālit̄ apprehēdit eē bōa hūana: q: vō bonū hꝫ rōnē finis: malū āt rōnē ꝯrij: idē ē ꝙ oīa illa ad q̄ hō hꝫ nālē iclinatōez rō nālit̄ apphēdit ut bona ⁊ ꝑ ꝯn̄s ut ope ꝓſequēda: ⁊ ꝯria eoꝝ ut mala ⁊ uitāda: ſꝫ igr̄ ordinē iclinationū nāliū eſt ordo p̄ceptoꝝ legis nāe. Ineſt.n. p̄mo iclinatio hoīs ad bonū ſꝫ nāz ī q̄ cōicat cū oībꝰ ſubſtātijs ꝓut. ſ. q̄libꝫ ſubā appetit ꝯſuatōez ſui eē ſꝫ ſuā nāz ⁊ ſꝫ hāc iclinatōez ꝑtinet ad legē nālē ea ꝑ q̄ uita hoīs ꝯſuat̄ ⁊ ꝯriū ipedit̄. Scḋo ineſt hoī iclinatio ad aliq̄ magis ſpālia ſꝫ nāz ī q̄ cōicat cū ceteris aīalibꝰ: ⁊ ſꝫ hꝰ dicūt ea eē ḋ lege nāli q̄ nā oīa aīalia docuit: ut ē cōmixtio maris ⁊ femie: ⁊ educatio liberoꝝ: ⁊ ſimilia. Tertio mō ineſt hoī iclinatio ad bonū ſꝫ nāz rōnis q̄ ē ſibi ꝓpa: ſicut hō hꝫ nālē iclinatiōez ad hꝰ ꝙ vitatē cognoſcat de deo: ⁊ ad hoc ꝙ i ſocietate uiuat: ⁊ ſꝫ hꝰ ad legē nālē ꝑtinēt ea q̄ ad hmōi inclinatiōez ſpectāt: utpote ꝙ hō ignorātiā uitet ꝙ alios nō offendāt cū qbꝰ dꝫ ꝯuerſari ⁊ cē. hmōi q̄ ad hꝰ ſpectāt. ¶ Ad p̄m g° dḋꝫ: ꝙ oīa iſta p̄cepta legis nature inq̄ſtū referūt̄ ad unū p̄mū p̄ceptū hnt̄ rōnē uniꝰ legis nālis. ¶ Ad 2m dḋꝫ: ꝙ oēs hmōi iclinationes q̄rūcūq̄ ꝑtiū nature hūana: puta ꝯcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis: ſꝫ ꝙ regulāt̄ rōne: ꝑtinēt ad legē nālē ⁊ reducūt̄ ad unū p̄m p̄ceptū: ut dcm̄ ē: ⁊ ſꝫ hꝰ ſūt mlta p̄cepta legis nature i ſeipſis: q̄ tn̄ cōicāt i una radice. ¶ Ad 3m dḋꝫ: ꝙ rō ⁊ ſi i ſe una ſit: tn̄ ē ordinatiua oīuꝫ q̄ ad hoīes ſpectāt: ⁊ ſꝫ hoc ſub lege rōnis ꝯtinēt̄ oīa ea q̄ rōne regulari p̄nt.

Ad tertiuꝫ

ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ n̄ oēs actꝰ v̄tutū ſint de lege nature. Quia ut ſupra dictū ē: de rōne legis ē ut ordinet̄ ad bonū cōe: ſꝫ q̄dā v̄tutū actꝰ ordināt̄ ad bonū p̄uatū alicuiꝰ ut pꝫ p̄cipue i actibꝰ tēperātie: n̄ g° oēs actꝰ v̄tutū legi ſubdūt̄ nāli. ¶ P̄. Oīa pctā aliqbꝰ v̄tuoſis actibꝰ opponūt̄: ſi igr̄ oēs actꝰ v̄tutuꝫ ſint uel lege nature: vr̄ ex ꝯn̄ti ꝙ oīa pctā ſint ꝯ nāz: qḋ tn̄ ſpāliter de qbuſdā peccatis dr̄. ¶ P̄. In his q̄ ſūt ſꝫ nām oēs ꝯueniūt: ſꝫ ī actibꝰ v̄tutū nō oēs ꝯueniūt: aliqd.n. ē v̄tuoſuꝫ uni qḋ ē alteri uitioſum. g° nō oēs actꝰ v̄tutū ſunt de lege nature. ¶ Sed ꝯ ē qḋ Damaſ. dicit̄ i. 3. li. ꝙ v̄tutes ſūt nāles: g° ⁊ actꝰ v̄tuoſi ſubiacēt legi natur̄. ¶ Rn̄° dḋꝫ: ꝙ de actibꝰ v̄tuoſis duplr̄ loq poſſumꝰ. Uno mō inq̄ſtū ſūt tales actꝰ i ꝓprijs ſpēbꝰ ꝯſiderati. Si igr̄ loquamur ḋ actibꝰ v̄tutū inq̄ſtū ſūt v̄tuoſi: ſic oēs actꝰ v̄tuoſi ꝑtinēt ad legē nāe. Dictū eſt.n. ꝙ ad legē nature ꝑtinet oē illḋ ad qḋ hō inclinat̄ ſꝫm ſuā nām. Iclinat̄ aūt unūquodq̄ nālit̄ ad operatiōnē ſibi ꝯuenienter ſꝫm ſuā ꝓpaꝫ formā: ſicut ignis ad calefaciēdū: vn̄ cū aīa rōnalis ſit ꝓpa forma hoīs natural' inclinatio ineſt cuilibet hoī ad hoc ꝙ agat ſꝫ rōnē: ⁊ hoc eſt agere ſꝫm v̄tutem: vn̄ ſꝫm hoc oēs actꝰ uirtutū ſunt de lege nāli: dictat.n. hoc nāliter unicuiq̄ ꝓpria rō ut uirtuoſe agat. Sed ſi loqmur de actibꝰ uirtuoſis ſꝫ ſeipſos ꝓut. ſ. in ꝓprijs ſpēbꝰ ꝯſiderāt̄: ſic nō oēs actꝰ uirtuoſi ſūt ḋ lege nature: multa.n. ſꝫm uirtutē ſiūt ad q̄ natura nō p̄mo inclinat: ſꝫ ꝑ rōnis inq̄ſitionē ea hoīes adinuenerūt q̄ſi utilia ad bene uiuendū. ¶ Ad p̄mū ergo dḋm: ꝙ temperantia eſt circa ꝯcupiſcentias nāles cibi ⁊ potꝰ ⁊ venereoꝝ: q̄ q̄deꝫ ordinantur ad bonum cōe nature: ſicut ⁊ alia legalia ordināt̄ ad bonū cōe morale. ¶ Ad ſecūdū dḋꝫ: ꝙ nā hoīs pōt dici ul' illa q̄ ē ꝓpa hoīs: ⁊ ſꝫm hoc oīa pctā inq̄ſtū ſūt ꝯ rōnē ſunt ēt ꝯ nām: ut pꝫ ꝑ Damaſ. i. 2. lib. uel illa q̄ ē cōis hoī ⁊ alijs aīalibꝰ: ⁊ ſꝫm hoc q̄dā ſpālia pctā dicunt̄ eē ꝯ nām: ſicut ꝯ cōmixtionē maris ⁊ femie q̄ ē nālis oībus aīalibus eſt ꝯcubitus maſculoꝝ qḋ ſpāliter dr̄ vitium ꝯ nāz. ¶ Ad 3m dḋꝫ: ꝙ rō illa ꝓcedit de actibus ſꝫm ſeipſos ꝯſideratis. ſic.n. ꝓp diuerſas hoīs ꝯditiones contingit ꝙ aliq actꝰ ſunt aliqbus virtuoſi tāq̄ eis ꝓportionati ⁊ conuenientes: qui tamen ſunt alijs vitioſi tanq̄ eis non proportionati.

Ad quartū

ſic ꝓceditur. Uīr ꝙ lex nature nō ſit vna apud oēs. Dicit̄.n. i decretis di. p̄ma: ꝙ ius nāle ē qḋ i lege ⁊ i euāgelio ꝯtinet̄. ſꝫ hꝰ nō ē cōe oībꝰ: q: ut dr̄ Ro. 10. Nō oēs obediunt euangelio. g° lex nālis non ē vna apud oēs. ¶ P̄. Que ſunt ſꝫ legē iuſta eē dn̄r: ut dr̄ i. 5. ethicoꝝ: ſed i eodē li°. dr̄ ꝙ nihil ē ita iuſtū apud oēs qn apud aliquos diuerſificet̄: g° ēt lex nālis n̄ ē apḋ oēs eadē. ¶ P̄. Ad legē nature ꝑtinet id ad qḋ hō ſꝫ nām ſuā iclinat̄: ut ſupra dictū ē: ſꝫ diuerſi hoīes nālit̄ ad diuerſa iclināt̄: alij q̄dē ad ꝯcupiſcētiā voluptatū: alij ad deſideria honoꝝ: alij ad alia: g° non ē vna lex nālis apud oēs. ¶ Sed ꝯ ē qḋ Iſidorꝰ dicit̄ i li. ethymologiarū: Ius nāle ē cōe oī natiōi. ¶ Rn̄°. dḋm: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: ad legē nature ꝑtinēt ea ad q̄ hō nālit̄ iclinat̄: iter q̄ hoī ꝓpriū ē ut iclinet̄ ad agēdū ſꝫ rōnē: ad rōnē āt ꝑtiet ex cōibꝰ ad ꝓpa ꝓcedere: ut pꝫ ex p̄mo phiſicoꝝ. Alit̄ tn̄ circa hoc ſe hꝫ rō ſpeculatiua. ⁊ alit̄ practica: q:.n. rō ſpeculatiua p̄cipue negociat̄ circa neceſſaria q̄ īpoſſibile ē alit̄ ſe hēre: abſq̄ aliq̄ defectu inuenit̄ vitas ī ꝯditionibꝰ ꝓprijs: ſicut ⁊ i p̄ncipijs cōibꝰ: ſꝫ rō practica negociat̄ circa ꝯtingētia: in qbꝰ ſūt operationes hūane: ⁊ iō ſi i cōibꝰ ſit aliq̄ neceſſitas: quāto magis ad ꝓpa deſcēdit̄ tāto magis inuenit̄ defectꝰ. Sic igr̄ i ſpeculatiuis ē eadē vitas apud oēs tā in p̄ncipijs q̄ i ꝯcluſionibꝰ: lꝫ vitas n̄ apud oēs cognoſcat̄ i ꝯcluſionibꝰ: ſꝫ ſolū i p̄ncipijs q̄ dn̄r cōes ꝯceptiōes. In operatiuis āt nō ē eadē vitas ul' rectitudo practica ap̄ oēs q̄ſtū ad ꝓpa: ſꝫ ſolū q̄ſtū ad cōia: ⁊ ap̄ illos ap̄ qs ē eadē rectitudo i ꝓprijs n̄ ē equalr̄ oībꝰ nota. Sic igr̄ pꝫ ꝙ q̄ſtū ad cōia p̄ncipia rōnis ſiue ſpeculatiue ſiue practice ē eadē vitas ſeu rectitudo apud oēs equalr̄ ⁊ nota. Quātū vō ad ꝓpas ꝯcluſiones rōnis ſpeculatiue ē eadē vitas apḋ oēs: n̄ tn̄ equalr̄ oībꝰ nota. Apud oēs.n. veꝝ ē ꝙ triāgulꝰ hꝫ tres angulos equales duobꝰ rectis: quāuis hoc nō ſit oībꝰ notū: ſed q̄ſtum ad ꝓpas ꝯcluſiones rōnis practice nec ē eadē vitas ſeu rectitudo apud oēs: nec ēt apud quos ē eadē ē equalit̄ nota. Apud oēs.n. hoc rectū ē ⁊ veꝝ ut ſꝫm rōnē agat̄. Ex hoc aūt p̄ncipio ſeq̄t̄ q̄ſi ꝯcluſio ꝓpa: ꝙ depoſita ſint reddēda. ⁊ hoc q̄dē ut in pluribꝰ veꝝ ē: ſed pōt i aliquo caſu ꝯtingere ꝙ ſit dānoſum: ⁊ ꝑ ꝯn̄s irrationabile ſi depoſita reddātur: puta ſi aliqs petat ad ipugnādū patriā. ⁊ h̄ tāto magis inuenit̄ deficere quāto magis ad ꝑticularia deſcēdit̄: puta ſi dicat̄ qḋ depoſita ſint reddēda cū tali cautiōe ul' tali mō. Quāto.n. plures ꝯditiones ꝑticulares apponūt̄: tāto pluribus modis poterit deficere ut n̄ ſit rectum ul' ī reddēdo ul' i n̄ reddēdo. Sic igr̄ dḋꝫ ē: ꝙ lex nature q̄ſtū ad prima p̄ncipia cōia ē eadē ē apud oēs ⁊ ſꝫ rectitudinē ⁊ ſꝫm notitiā: ſꝫ q̄ſtū ad q̄dā ꝓpa q̄ ſunt q̄ſi ꝯcluſiōes p̄ncipioꝝ cōiuꝫ ē eadē apud oēs ēt ut i pluribꝰ ⁊ ſꝫm rectitudinē ⁊ ſꝫm notitiā. ſꝫ ut i paucioribꝰ pōt deficere ⁊ q̄ſtū ad rectitudinē ꝓp aliq̄ ꝑticularia ipedimēta. ſicut ēt nature generabiles ⁊ corruptibiles deficiūt ut i paucioribꝰ ꝓp ipedimēta: ⁊ ēt q̄ſtum ad notitiā: ⁊ hoc ꝓp hꝰ ꝙ aliq hnt deprauatā rōnē ex paſſione ſeu ex mala conſuetudine ſeu ex mala hitudine nāe. ſicut apud germanos olim latrocinū n̄ reputabat̄ iniquū: cū tn̄ ſit expſſe ꝯ legē nature: ut refert Iuliꝰ Ceſar i li. ḋ bello gallico. ¶ Ad p̄mū g° dḋm: ꝙ v̄bū illud n̄ ē ſic itelligēdū q̄ſi oīa q̄ i lege ⁊ i euāgelio continēt̄ ſint de lege natur̄: cū multa trahant̄ ſibi ſupra nām: ſed q: ea q̄ ſunt de lege nature plenarie ibi tradūt̄: vn̄ cū dixiſſet Gratianꝰ ꝙ ius nāle ē qḋ i lege ⁊ i euāgelio continet̄: ſtatim exēplificādo ſubiūxit. ꝙ q̄ſq̄ iubet̄ alij facere qḋ ſibi vult fieri. ¶ Ad ſecūdū dḋm: ꝙ verbū phi ē itelligēdū ḋ his q̄ ſunt nālit̄ iuſta: nō ſicut p̄ncipia cōia: ſꝫ ſicut q̄dā cōcluſiones ex his deriuate q̄ vt in pluribꝰ hnt̄ rectitudinē: ⁊ in paucioribus deficiunt.

¶ Ad tertiū dōm: ꝙ ſicut rō in hoīe dn̄at̄ ⁊ imꝑat alijs potētijs. ita oꝫ ꝙ oēs inclinatiōes nāles ad alias potētias ꝑtinentes ordinent̄ ſm rōnē. vñ de hoc ē apud oēs cōiter rectum: ut ſm rōnē dirigātur oēs hominum inclinatiōes.

Ad quintum ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ lex nāe mutari poſſit. Quia ſup illud Eccle. 17. Addidit eis diſciplinā ⁊ legē vite. dic̄ glo. legeꝫ lr̄e quātum ad correctiōeꝫ legis nālis ſcribi voluit: ſed illud quod corrigit̄ mutat̄: g° lex nālis ꝑt mutari. ¶ Pr̄terea. Contra legem nāleꝫ eſt occiſio innocentis: ⁊ ēt adulteriuꝫ ⁊ furtū: ſed iſta inueniunt̄ eē mutata a deo: puta cum deus ꝓcepit Abrae ꝙ occideret filiū inocentē: ut hr̄ Gen̄. 23. Et cum ꝓcepit iudeis ut mutuata egyptioꝝ vaſa ſubriperent ut hr̄ Exo. 12. Et cum ꝓcepit Oſee ut vxorē fornicariā acciperet: ut hr̄ Oſee. 1. ergo lex natural̄ pōt mutari. ¶ Pr̄terea. Iſidor⁹ dic̄ in li. ethymologiaꝝ: ꝙ cōis oīuꝫ poſſeſſio ⁊ vna libertas eſt de iure nāli: ſꝫ ut videm⁹ eſſe mutata ꝑ leges humanas: g° vr̄ ꝙ lex natural̄ ſit mutabilis. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē quod dr̄ in decretis di. 5. Naturale ius ab exordio rōnal̄ creature nec variat̄ tpe: ſꝫ imutabile ꝑmanet. ¶ Rn̄° dōm. ꝙ lex nālis pōt intelligi mutari duplr̄. Uno mō ꝑ hoc ꝙ aliqd ei addat̄: ⁊ ſic nihil ꝓhibet legem nālem mutari. multa n. ſupra legē nālem ſupaddita ſunt ad humanā vitā vtilia tā ꝑ legem diuinā q̄ ēt ꝑ leges humanas. Alio mō ꝑt intelligi mutatio legis nālis ꝑ modum ſubtractiōis ut. ſ. aliqd deſinat eſſe de lege nāli quod prius fuit ꝯ̄ legem nālem. ⁊ ſic quātum ad pma pncipia legis nature lex nature eſt oino mutabil̄. quātū āt ad ſecūda ꝓcepta q̄ dixim⁹ eſſe q̄ſi quaſdā ꝓpas ꝯcluſiōes ꝓpinquas pmis pncipijs: ſic lex nālis n̄ imutat̄: qn ut in plurib⁹ ſit rectuꝫ ſꝫ quod lex nālis hꝫ. poteſt tn̄ mutari in aliquo ꝑticulari ⁊ i paucioꝛib⁹ ꝑꝑ aliquas ſpāles cās ipedītes obſeruātiā talium ꝓceptorum: ut ſupra dictū ē. ¶ Ad pmuꝫ g° dōm: ꝙ lex ſcripta data dr̄ eē ad correctionem legis nālis: ul̄ qꝛ ꝑ legeꝫ ſcriptā ſuppletum eſt quod legi nāe deerat: ul̄ qꝛ lex nāe i aliq̄rum cordib⁹ quātum ad aliq̄ corrupta erat in tm̄ ut extimarent eſſe bona q̄ nāliter ſunt mala: ⁊ talis corruptio correctione indigebat. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ nāli morte moriūt̄ oēs cōiter tā nocentes q̄ innocentes: q̄ qdem nālis mors diuina ptāte inducit̄ ꝑꝑ pctm̄ originale. ſm illud pmo Regū. 2. Dn̄s mortificat ⁊ viuificat. ⁊ ideo abſqꝫ aliq̄ iniuſtitia ſm mādatum dei ꝑt īfligi mors cuicunqꝫ homini vl̄ nocenti vl̄ inocenti. Siilr ēt adulteriuꝫ eſt ꝯcubit⁹ cum vxore aliena: q̄ qdem eſt ei deputata ſm legem diuinit⁹ traditaꝫ. vñ ad quācūqꝫ mulierem aliqs accedat ex mādato diuino: non eſt adulterium nec fornicatio. Et eadē ratio eſt de furto quod eſt acceptio rei aliene. qcqd. n. accipit aliqs ex mādato dei q ē dn̄s vniuerſoꝝ: n̄ accipit abſqꝫ voluntate dn̄i: qd eſt: furari. Nec ſolū i reb⁹ humanis qcqd a deo mādatur hoc ipo ē debitū: ſꝫ ēt i reb⁹ nālib⁹ qcqd a deo fit ē nāle quodāmō: ut i p° dcm̄ ē. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ aliqd dr̄ eē de iure nāli duplr̄. Uno mō qꝛ ad hoc nā inclinat ſicut nō eē iniuriā alteri faciendā. Alio mō qꝛ nā non inducit ꝯ̄rium: ſicut poſſemus dicere ꝙ hoiem eſſe nuduꝫ eſt de iure nāli: qꝛ nā non dedit ei veſtitum: ſed ars adinuenit: ⁊ hoc mō cōis oīuꝫ poſſeſſio ⁊ oīuꝫ vna libertas dr̄ eſſe de iure nāli: qꝛ. ſ. diſtinctio poſſeſſionum ⁊ ſeruitus non ſunt inducte a natura: ſed ꝑ hoīum rōnē ad vtilitatem humane vite: ⁊ ſic etiā in hoc lex nature non eſt mutata niſi per additionem.

Ad ſextū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ lex nature poſſit a corde hoīs aboleri. Quia Ro. 2. ſup illud. Cū gētes q̄ legē non hn̄t ⁊c̄. Dicit glo. ꝙ i interiori homine ꝑ graꝫ inouato. lex iuſtitie inſcribit̄ quā deleuerat culpa: ſed lex iuſtitie eſt lex nature: ergo lex nature ꝑt deleri. ¶ Pr̄terea. Lex gratie eſt efficatior q̄ lex nature: ſꝫ lex gratie delet̄ ꝑ culpā: ergo multo magis lex nature pōt deleri. ¶ Pr̄terea. Illud qd lege ſtatuit̄ inducit̄ q̄ſi iuſtū: ſꝫ multa ſunt ab hoībus ſtatuta ꝯ̄ legē nature: ergo lex nature ꝑt a cordib⁹ hominum aboleri. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qd Aug. dicit in. 2. ꝯfeſ. Lex tua ſcripta eſt in cordib⁹ hoīuꝫ: quā nec vlla qdē delet iniqtas: ſꝫ lex ſcripta i cordib⁹ hoīuꝫ eſt lex nālis: ergo lex nālis deleri non poteſt. ¶ Rn̄°. dōꝫ: ꝙ ſic̄ ſupra dictum eſt: ad legem nālem ꝑtinent pmō qdem q̄dā ꝓcepta cōmuniſſima q̄ ſunt oīb⁹ nota: q̄dā āt ſecūdaria ꝓcepta magis ꝓpria: q̄ ſunt q̄ſi ꝯcluſiones ꝓpinque pncipijs. quātum ergo ad illa pncipia cōia lex nālis nullo modo ꝑt a cordibus hominum deleri in vniuerſali: deletur tn̄ in ꝑticulari operabili ſm ꝙ rō impeditur applicare cōe pncipium ad particulare operabile ꝑꝑ ꝯcupiſcentiam uel aliquam aliam paſſionem: ut ſupra dictum eſt: quantum vo ad alia precepta ſecundaria poteſt lex nālis deleri de cordibus hominum: uel ꝑꝑ malas perſuaſiones eo modo quo etiam in ſpeculatiuis errores contingunt circa concluſiones neceſſarias: uel etiam propter prauas conſuetudines ⁊ habitus corruptos: ſicut etiam apud quoſdā non reputabantur latrocinia peccata: uel etiam vitia ꝯ̄ nām: ut etiā Apoſtolus dicit ad Ro. primo. ¶ Ad pm ergo dōm: ꝙ culpa delet legem nature in particulari: non autem in vniuerſali: niſi forte quantuꝫ ad ſecunda precepta legis nature eo mō quo dictum eſt. ¶ Ad ſecūdū dōꝫ: ꝙ gratia ⁊ ſi ſit efficatior q̄ natura: tamen natura eſſentialior eſt homini: ⁊ ideo magis permanens. ¶ Ad tertium dōꝫ: ꝙ ratio illa procedit de ſecūdis ꝓceptis legis nature: cōtra que aliq legiſlatores ſtatuta aliqua fecerunt que ſunt iniqua.

Queſtio xcv.

d

Einde conſiderandum eſt de lege hūana: ⁊ primo qdem de ipſa lege ſecundum ſe. Scd̄o de poteſtate eius. Tertio de eius mutabilitate. ¶ Circa primū queruntur quattuor. Primo de vtilitate ipſius. Secūdo de origine eius. Tertio de qualitate ipſi⁹. Quarto de diuiſione eiuſdem.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ n̄ fuerit vtile aliq̄s leges pōi ab hoīb⁹. Intētio. n. cuiuſlibet legis eſt ut ꝑ eā homines fiant boni: ſic̄ ſupra dictū ē: ſed homines magis inducuntur ad bonū volūtarijs pmonitiones q̄ coacti ꝑ leges: ergo non fuit neceſſarium leges ponere. ¶ Pr̄. Sicut dicit phus in. 5. ethicoꝝ. Ad iudiceꝫ ꝯfugiūt hoīes ſic̄ ad iuſtū aiatū: ſed iuſtitia aiata ē melior q̄ inanimata q̄ legibus ꝯtinet̄: ergo meli⁹ fuiſſet ut executio iuſtitie cōmitteret̄ arbitrio iudicū q̄ ꝙ ſup hoc lex aliq̄ cederet̄. ¶ Pr̄. Lex oīs directiua ē actuū humanoꝝ: ut ex ſupra dictis pꝫ: ſed cū humani act⁹ ꝯſiſtāt in ſingularib⁹ q̄ ſunt infinita: nō poſſunt ea q̄ ad directionē humanoꝝ actuū ꝑtinēt ſufficiēter ꝯſiderari niſi ab aliquo ſapiēte q inſpiciat ſingula: ergo melius fuiſſet arbitrio ſapiētū dirigi act⁹ hūanos q̄ aliqua lege poſita: ergo nō fuit neceſſariū leges humanas ponere. ¶ Sed ꝯ̄ ē qd Iſidorus dic̄ in li. ethimologiaꝝ. Facte ſunt leges: ut eaꝝ metu humana coherceret̄ audacia tutaqꝫ ſit iter improbos inocētia: ⁊ in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenet̄ nocēdi facultas: ſꝫ hec ſūt neceſſaria maxime hūano generi: ergo neceſſariū fuit ponere leges humanas. ¶ Rn̄°. dōm: ꝙ ſicut ex ſupra dictis pꝫ: homini nāliter ineſt q̄dā aptitudo ad vtutē: ſed ipſa vtutis ꝑfectio neceſſe ē ꝙ homini adueniat ꝑ aliquā diſciplinā: ſic̄ ēt videm⁹ ꝙ ꝑ aliquā induſtriā ſubuenit̄ homini i ſuis neceſſitatib⁹. puta in cibo ⁊ veſtitu: quoꝝ initia q̄dā hꝫ a nā. ſ. rōnē ⁊ man⁹: nō aūt ipm̄ cōplemētū ſic̄ cetera aīalia qbus nā dedit ſufficiēs tegumētū ⁊ cibū. Ad hāc aūt diſciplinaꝫ nō de facili inuenit̄ hō ſibi ſufficiēs: qꝛ ꝑfectio vtutis precipue ꝯſiſtit in retrahendo hominem ab indebitis delectationibus ad quas precipue homines ſunt proni: ⁊ maxime iuuenes circa quos eſt efficacior diſciplina: ⁊ ideo oꝫ ꝙ huiuſmodi diſciplinaꝫ ꝑ quā ad vtutē ꝑueniat̄ hoīes ab alio ſortiant̄: ⁊ qdē quātū ad illos iuuenes q ſunt ꝓni ad actus vtutū ex bona diſpoſitione nature vel cōſuetudine: vl̄ magis diuino munere ſufficit diſciplina paterna q̄ ē ꝑ monitiones. Sed qꝛ inueniūt̄ qdā ꝓterui ⁊ ad vitia ꝓni q vbis ō facili moueri non poſſunt: neceſſarium fuit ꝙ ꝑ viꝫ vl̄ metuꝫ cohiberent̄ a malo: ut ſaltē ſic malefacere deſiſtentes: ⁊ alijs q̄etā vitā redderent: ⁊ ipſi tādē ꝑ huiuſmodi aſſuetudinē ad hoc ꝑducerent̄ ꝙ voluntarie facerēt q̄ pri⁹ metu iplebant: ⁊ ſic fierent vtuoſi. huiuſmodi aūt diſciplina

cogēs metu pene ē diſciplina legū: vñ neceſſariū fuit ad pacē hoīuꝫ ⁊ vtutē ꝙ leges ponerēt: q: ſicut phūs dic̄ i p̄rio politice. Sic hō ſi ſit pfect⁹ vtute ē optimū aīaliū: ſic ſi ſit ſepar⁹ a lege ⁊ iuſtitia ē peſſimū oīum: q: hō hꝫ arma rōnis ad expellēdas ꝯcupiſcētias ⁊ ſeuities q̄ nō habēt alia aīalia. ¶ Ad p̄m ḡo dōm: ꝙ hoīes bñ diſpoſiti meli⁹ iducūt ad vtutē monitōib⁹ voluntarijs q̄ꝫ coactiōe: ſꝫ qdā male diſpoſiti nō ducūt ad vtutē niſi cogant. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ſicut phūs dic̄ i p̄mo rhetoricoꝝ. Melius ē oīa ordinari lege q̄ꝫ dimittere iudiciū arbitrio: ⁊ h⁰ ꝑꝑ tria. p̄rio qdē q: felici⁹ ē īuenire paucos ſapiētes q̄ ſufficiāt ad rectas leges ponēdas q̄ꝫ multos q̄ regrerēt ad recte iudicādū de ſingul'. Scdo q: illi q̄ leges ponūt ex m̄lto tpe ꝯſiderāt qd lege ferēdum ſit: ſꝫ iudicia de ſingularib⁹ factis fiūt ex caſib⁹ ſubito exortis. Facili⁹ aūt ex multis ꝯſideratis pōt hō videre qd rectū ſit q̄ꝫ ſolū ex aliquo vno facto. Tertio q: legiſlatores iudicāt i vniuerſali ⁊ de futuris: ſꝫ hoīes iudicijs p̄ſidētes iudicāt de p̄ñtib⁹ ad q̄ afficiūt amore vl' odio aut aliqua cupiditate: ⁊ ſic eoꝝ deprauat̄ iudiciū: q: ḡo iuſticia aīata iudicis nō inuenit̄ i multis: ⁊ q: flexibilis ē iō neceſſariū fuit vt in q̄buſcūqꝫ ē poſſibile legē determinare qd iudicādum ſit: ⁊ pauciſſima arbitrio hoīum cōmitteret. ¶ Ad tertiuꝫ dōꝫ: ꝙ q̄dā ſingularia q̄ nō poſſunt lege cōprehendi: neceſſe ē cōmittere iudicibus vt ibidē phūs dicit: puta de eo qd eſt factum eſſe: vel non eſſe: ⁊ de alijs huiuſmodi.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nō oīs lex hūanit⁹ poſita a lege nāli deriuetur. Dic̄. n. phūs i. 5. ethicoꝝ. ꝙ iuſtū legale ē qd ex p̄ncipio qdē nihil differt vtrū ſic vl' alit̄ fiat: ſꝫ i his q̄ oriūt̄ ex lege nāli differt vtrū ſic vl' alit̄ fiat. ergo ea q̄ ſūt legib⁹ hūanis ſtatuta nō oīa deriuātur a lege nāe. ¶ P̄terea. Jus poſitiuū diuidit̄ ꝯ ius nāle: vt pꝫ ꝑ Jſidoꝝ i li. etymologiaꝝ: ⁊ ꝑ phūꝫ i. 5. ethicoꝝ. ſꝫ ea q̄ deriuātur a p̄ncipijs cōib⁹ legis nature: ſic̄ ꝯcluſiōes: ptinēt ad legē nature: vt ſupra dictū ē. ḡo ea q̄ ſūt de lege hūana nō deriuātur a lege nature. ¶ P̄terea. Lex nāe ē eadē apd oēs. Dic̄. n. phs i. 5. ethi. ꝙ nāle ius ē qd vbiqꝫ hꝫ eādē potētiā. ſi igr̄ leges hūane a nāli lege d'riuarēt̄: ſeq̄ret̄ ēt ꝙ ipe eēnt eedē apd oēs: qd pꝫ ēē flm. ¶ P̄. Eoꝝ q̄ a lege nāli d'riuāt̄ pōt aliq̄ rō aſſignari: ſꝫ nō oīuꝫ q̄ a maiorib⁹ lege ſtatuta ſūt rō reddi p̄t: vt iuriſpit⁹ dic̄. ḡo nō oēs leges hūane d'riuāt̄ a lege nāli. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd Tulli⁹ dic̄ i ſua rhetorica. Res a nā ꝓfectas ⁊ a cōſuetudine ꝓbatas legū met⁹ ⁊ religio ſanxit. ¶ Rñ⁰ dōꝫ: ꝙ ſic̄ Aug. dic̄. i p⁰. d' li. ar. Nō v3 ēē lex q̄ iuſta nō fuerit. vñ iquātū hꝫ d' iuſtitia itātū hꝫ d' vtute legis. Jn reb⁹ aūt hūanis dr̄ ēē aliqd iuſtū ex eo ꝙ ē rectū ſꝫ regulā rōnis. Rōnis āt p̄ma regula ē lex nāe: vt ex ſupradictis pꝫ: vñ oīs lex hūanitus poſita itātū hꝫ d' rōne legis inq̄ꝫtū a lege nāe deriuat̄. Si vo i aliq̄ a lege nāli diſcordet: iā nō erit lex: ſꝫ legiſ corruptio. Sꝫ ſciēdū ē ꝙ a lege nāli dupl'r p̄t aliqd deriuari. Uno mō ſic̄ ꝯcluſiōes ex p̄ncipijs. Alio mō ſic̄ determinatiōes q̄dā aliquoꝝ cōiuꝫ. Prim⁹ qdē mod⁹ ſil'is ē ei ꝙ i ſciētijs ⁊ p̄ncipijs ꝯcluſiōes d'moſtratiue ꝓducūt̄. ſcdo vo mō ſil'r ē ꝙ i artib⁹ forme cōes d'terminātur ad aliqd ſpāle. ſic̄ artifex formā cōeꝫ dom⁹ neceſſe ē ꝙ determinet ad hāc vel illā dom⁹ figurā. Deriuant̄ ergo q̄dā a p̄ncipijs cōib⁹ legis nature ꝑ modū ꝯcluſionū. ſic̄ hoc qd ē nō ēē occidēdū: vt ꝯcluſio q̄dā deriuari pōt ab eo qd ē nulli ēē faciēduꝫ malū. Quedā vo ꝑ modū determinatiōis: ſic̄ lex nat̄ hꝫ ꝙ ille q̄ peccat puniat̄: ſꝫ ꝙ tali pena vl' tali puniat̄ hec ē q̄dā determinatio legis nature. Utraqꝫ igit̄ inueniūt̄ in lege hūana poſita: ſed ea q̄ ſūt p̄mi modi ꝯtinētur i lege hūana nō tāq̄ꝫ ſint ſolū lege poſita ſed hñt ēt aliqd vigoris ex lege nāli. ſed ea q̄ ſunt ſcdi modi ex ſola lege hūana vigorem hñt. Ad p̄mū ergo dōꝫ: ꝙ phūs loqtur de illis q̄ ſunt lege poſita ꝑ determinatiōnē vl' ſpecificatiōnē quādā p̄ceptorū legis nature. ¶ Ad ſcdm dōm: ꝙ rō illa ꝓcedit de his q̄ deriuant̄ a lege nature tāq̄ꝫ ꝯcluſiōes. ¶ Ad tertiū dicendū: ꝙ p̄ncipia cōia legis nature non eodē mō applicari poſſunt oībus ꝑꝑ multā varietatē reꝝ humanaꝝ. ⁊ ex hoc ꝓuenit diuſitas legis poſite apud diuerſos. ¶ Ad 4ᵐ dōꝫ ꝙ vbū illd iuriſꝑiti itelligēdū ē i his q̄ itroducta ſūt a maiorib⁹ circa p̄ticulares determinatiōes legis nālis: ad q̄s q̄dē determinatiōes ſe hꝫ expertoꝝ ⁊ prudētū iudiciū ſic ad q̄dā p̄ncipia: iquātū. ſ. ſtatim vidēt qd ꝯgruēti⁹ ſit p̄ticulari determinādū. vñ phūs dic̄ i. 6. ethicoꝝ ꝙ i talib⁹ oꝫ attēdere expertoꝝ ⁊ ſenioꝝ vel prudētū idemōſtrabilib⁹ enūciationib⁹ ⁊ opinionib⁹ nō minus q̄ꝫ demonſtrationibus.

Ad tertiuꝫ ſic ꝓcedit̄. Videt̄: ꝙ Jſido⁹ incōuenienter qualitatē legis poſitiue deſcribat dicēs. Erit lex honeſta. iuſta poſſibilis ſꝫ naturā. ſꝫ ꝯſuetudinē patrie loco tēporiqꝫ ꝯueniēs: neceſſaria: vtilis: manifeſta quoqꝫ ne aliqd ꝑ obſcuritatē i captiōe ꝯtineat: nullo p̄uato cōmodo: ſꝫ ꝓ cōi vtilitate ciuiū ſcripta. Supra. n. in trib⁹ ꝯditionib⁹ q̄litatē legis explicauerat dicēs. Lex erit oē qd rōne cōſtiterit dūtaxat qd religiōi cōgruat: qd diſcipline cōueniat: qd ſaluti ꝓficiat. ḡo ſupflue poſtmodū conditiones legis multiplicat. ¶ Preterea. Juſtitia ē ꝑs honeſtatis: vt Tulli⁹ dic̄ i p̄mo de officiis. ḡo poſtq̄ꝫ dixerat honeſta ſupflue addit̄ iuſta. ¶ Preterea. Lex ſcripta ſm Jſidoꝝ ꝯ cōſuetudinē diuidit̄. nō ḡo debuit i diffinitiōe legis poni ꝙ eēt ſm cōſuetudinē p̄ie. ¶ Preterea. Neceſſariū dupl'r dr̄. ſ. id qd ē neceſſariū ſimpl'r: qd īpoſſibile ē alr̄ ſe hr̄e: ⁊ hmōi neceſſariū nō ſubiacet hūano iudicio: vñ talis neceſſitas ad legē hūanā nō ptinet. Eſt ēt aliqd neceſſariū ꝑꝑ finē: ⁊ talis neceſſitas idē ē qd vtilitas: ḡo ſupflue vtraqꝫ ponit̄ neceſſaria ⁊ vtilis. ¶ Sed ꝯ ē auctoritas ipſius Jſidori. ¶ Rñ⁰. dōm: ꝙ vniuſcuiuſqꝫ rei q̄ ē ꝑꝑ finem neceſſe ē ꝙ forma determinet̄ ſm ꝓportionē ad finē: ſicut forma ſerre talis eſt qualis cōuenit ſectiōi: vt pꝫ i. 2. phyſicoꝝ. Quelibet ēt res recta ⁊ menſurata oꝫ ꝙ hēat formaꝫ ꝓportionatā ſue regule ⁊ mēſure. Lex aūt hūana vtriqꝫ habet: q: ⁊ eſt aliqd ordinatū ad finē: ⁊ eſt qdā regula vel menſura regulata vl' mēſurata quadā ſuꝑiori menſura: q̄ qdē eſt duplex. ſ. diuina lex: ⁊ lex nature: vt ex ſupradictis pꝫ. Finis autem humane legis eſt vtilitas hoīum: ſicut etiā iuriſperitus dicit: ⁊ ideo Jſidorus in cōditiōe legis. p̄mo q̄dē tria poſuit. ſ. religiōi cōgruat inquātū. ſ. ē ꝓportionata legi diuine: ꝙ diſcipline cōueniat: inquātū eſt ꝓportionata legi nature: ꝙ ſaluti ꝓficiat: inquātū ē ꝓportionata vtilitati humane: ⁊ ad hec tria oēs alie cōditiōes quas poſtea ponit reducunt̄. Nā ꝙ dr̄ honeſta: refert̄: ad hoc ꝙ religiōi cōgruat: ꝙ aūt ſubdit̄ iuſta poſſibilis ſꝫ nāꝫ: ſm cōſuetudinē patrie loco tēporiqꝫ cōueniēs: addit̄ ad h⁰ ꝙ cōueniat diſcipline. Attēdit̄. n. hūana diſciplina: p̄mū qdē q̄ꝫtuꝫ ad ordinē rōnis q̄ iportat i h⁰ ꝙ dr̄ iuſta. ſcdo q̄ꝫtū ad facultatē agētiū: dꝫ. n. ēē diſciplina cōueniēs vnicuiqꝫ ſm ſuā poſſibilitatē. obſeruata ēt poſſibilitate nature. nō. n. eadē ſunt īponēda pueris q̄ īponūt̄ viris ꝑfectis: ēt ſm humanā cōſuetudinē. Nō. n. pōt hō ſol⁹ i ſocietate viuere alioꝝ morē non gerens. Tertio q̄ꝫtū ad debitas circūſtātias dic̄: loco tēporiqꝫ cōueniens: ꝙ vo ſubdit̄: neceſſaria: vtilis ⁊c̄. refert̄ ad hoc qd expediat ſaluti: vt neceſſitas referat̄ ad remotionē maloꝝ: vtilitas ad conſecutionem bonoꝝ: manifeſtatio vo ad cauendū nocumētū qd ex ipſa lege poſſet ꝓuenire: ⁊ q: ſicut ſupra dictum eſt: lex ordinat̄ ad bonū cōe: hoc ipſum in ultima parte determinationis oſtenditur. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ incōuenienter Jſidorus diuiſionē legū hūanarū ponat: ſiue iuris hūani. Sub hoc. n. iure cōprehēdit ius gētiū. qd iō ſic noīatur: vt ipe dic̄: q: eo oēs fere gētes vtunt̄ ſed ſic̄ ipe dic̄: ius nāle ē qd ē cōe oīum nationū: ḡo ius gētiū nō cōtinetur ſub iure poſitiuo hūano: ſed magis ſub iure nāli. ¶ Preterea. Ea q̄ habēt eādē vim non videntur formaliter differre: ſed ſolū materialr̄: ſed leges: plebiſcita: ſenatuſcōſulta: ⁊ alia huiuſmodi q̄ ponit oīa habēt eādē vim: ergo videtur ꝙ nō differāt niſi materialiter: ſed talis diſtinctio in arte nō ē curāda cū poſſit ēē i īfinitū. ergo incōuenienter huiuſmodi diuiſio humanaꝝ legū introducitur. ¶ Preterea. Sicut in ciuitate ſunt p̄ncipes ⁊ ſacerdotes ⁊ milites: ita ēt ſunt ⁊ alia hoīum officia: ergo videtur ꝙ ſicut ponit̄ quoddā ius militare ⁊ ius publicū: qd ꝯſiſtit i ſacerdotib⁹ ⁊ magiſtratib⁹: ita ēt debeāt poni alia iura ad alia

officia ciuitatis ptinētia. ¶ Preterea. Ea q̄ ſunt p accidens
ſunt ꝑtermittēda: ſʒ accidit legi ut ab hoc uel ab illo hoīe fe
rat: ergo icoueniēter ponit̄ diuiſio legū humanaꝝ ex noī
bus legiſlatoꝝ: ut. ſ. q̄daʒ dicat̄ cornelia: q̄daʒ falcidia ꝛc̄.
¶ In ꝯriuʒ auctoritas Iſidori ſufficiat. ¶ Rn̄º dōm: ꝙ
unūquodqꝫ ꝑ ſe pōt p ſe diuidi ſʒ id qḋ i eius rōne ꝯtinet̄: ſic̄
in rōne aīalis ꝯtinet̄ aīa q̄ eſt rōnal' uel irrōnalis: ꝛ iō aīal
ꝓprie ꝛ p ſe diuidit̄ ſm rōnale ꝛ irrōnale. non aūt ſʒ albū
ꝛ nigrū: q̄ ſunt oīo ꝑter rōneʒ eiꝰ: ſunt aūt multa de rōne
legis hūane: ſm quoꝝ q̄dlibet lex hūana ꝓprie ꝛ p ſe diui
di pōt. Eſt. n. p̄mo de rōne legis hūane ꝙ ſit deriuata a le
ge nāe: ut ex dictis pʒ: ꝛ ſʒ hoc diuidit̄ ius poſitiuū in ius
gentiū: ꝛ ius ciuile ſʒ duos modos qbꝰ aliqd deriuat̄ a le
ge nāe: ut ſupra dcm̄ ē. Naʒ ad ius gētiū ptinēt ea q̄ deri
uant̄ ex lege nāe: ſicut ꝯclōnes ex p̄ncipijs: ut iuſte emptō
nes: uēditiōes: ꝛ alia hmōi: ſine qbus hoīes ad inuicē ꝯui
uere nō poſſunt qḋ eſt de lege nāe: q: hō eſt nāl'r aīal ſocia
le: ut ꝓbat̄ in p̄mo politice. Que vō deriuant̄ a lege nāe p
modū pticularis determinatiōis: ptinēt ad ius ciuile ſʒ ꝙ
q̄libet ciuitas aliqd ſibi accōmode determiat. Scḋo eſt de
rōne legis hūane ꝙ ordinet̄ ad bonū cōe ciuitatis: ꝛ ſm
hoc lex hūana diuidi pōt ſʒ diuerſitateʒ eoꝝ q ſpāl'r dant
opaʒ ad bonū cōe: ſic̄ ſacerdotes ꝓ pplō deū orantes: p̄n
cipes pplm gubernātes: ꝛ milites ꝓ ſalute populi pugnā
tes: ꝛ iō iſtis hoībꝰ ſpālia q̄dā iura aptant̄. Tertio ē de rō
ne legis hūane ut inſtituat̄ a gubernāte cōitateʒ ciuitatis: ſi
cut ſupra dcm̄ eſt: ꝛ ſʒ hoc diſtinguunt̄ leges hūane ſm
diuerſa regimina ciuitatū quoꝝ unū ſʒ phm̄ in. 3. politice
eſt regimē qn̄. ſ. ciuitas gubernat̄ ab uno: ꝛ ſʒ hoc accipiū
tur ꝯſtitutiones p̄ncipuʒ. Aliud vō regimē eſt ariſtocratia
.i. p̄ncipatꝰ optimoꝝ uel optimatū: ꝛ ſʒ hoc ſumunt̄ rn̄ſa
prudētū ꝛ ēt ſenatuſcōſulta. Aliḋ regimen ē oligarchia. i.
p̄ncipatus paucoꝝ diuitū ꝛ potentū: ꝛ ſʒ hoc ſumit̄ ius p̄
toriuʒ qḋ ēt honorariū dr̄. Aliud aūt regimen ē populi qḋ
noīat̄ democratia: ꝛ ſʒ hoc ſumunt̄ plebiſcita. Aliud aūt
eſt tyrānicuʒ qḋ eſt oīno corruptū: unde ex hoc nō ſumit̄
aliq̄ lex. Eſt ēt aliqḋ regimen ex iſtis ꝯmixtū: qḋ eſt opti
muʒ: ꝛ ſʒ hoc ſumit̄ lex quā maiores natu ſil' cū plebibus
ſanxerūt: ut Iſidorus dic̄. Quarto vō de rōne legis hūa
ne eſt ꝙ ſit directiua hūanoꝝ actuū. ꝛ ſm hoc ſʒ diuerſa
de qbꝰ leges ferunt̄ diſtinguunt̄ leges q̄ interdū ab acto
ribus noīant̄ ſic̄ diſtinguit̄ lex iulia de adulterijs: lex corne
lia de ſiccarijs: ꝛ ſic de alijs: nō ꝑꝑ actores: ſʒ ꝑꝑ res de q
bus ſunt. ¶ Ad p̄m ergo dōʒ: ꝙ ius gētiuʒ ē qdeʒ aliq̄ mō
nāle hoī ſʒ ꝙ eſt rōnale inq̄ntuʒ deriuat̄ a lege nāli p mo
duʒ ꝯclōnis q̄ nō eſt multū remota a p̄ncipijs. unde de fa
cili ēt hmōi hoīes ꝯſenſerūt. diſtinguit̄ tn̄ a lege nāli maxi
me ab eo qḋ eſt oībus aīalibus cōmune. ¶ Ad alia patet
reſponſio ex his que dicta ſunt.

¶ Queſtio. xcvi.

Einde ꝯſiderandū eſt de ptāte legis hūane ꝛ circa hoc q̄runt̄ ſex. Prīº utꝝ hūana lex debeat poni in cōi. 2º utꝝ lex hūana dbeat oīa uitia cohibere. 3º utꝝ oīuʒ vtutuʒ actꝰ hēat ordīare. 4º utꝝ iponat hoī neceſſi tateʒ q̄ntuʒ ad foꝝ ꝯſcie. Quinto utrū oēs hoīes legi humane ſubdantur. 6º utruʒ his qui ſunt ſub lege liceat agere preter uerba legis.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ lex hūana nō debeat poni in cōi: ſʒ magis in pti
culari. Dicit. n. phus in. 5. ethicoꝝ. ꝙ legalia ſunt q̄cūqꝫ in
ſingularibus legeʒ ponunt. ꝛ ēt ſnīalia q̄ ſunt ēt ſingularia.
q: de ſingularibus actibꝰ ſnīe ferunt̄. ergo lex nō ſolū po
nitur in cōi: ſʒ ēt in ſingulari. ¶ Pterea. Lex eſt directiua
hūanoꝝ actuū: ut ſupra dcm̄ eſt: ſʒ hūani actꝰ in ſingulari
bus ꝯſiſtūt. ergo lex hūane nō debēt in uli ferre: ſʒ magis
in ſingulari. ¶ Pterea. Lex ē regula ꝛ mēſura hūanoruʒ
actuū: ut ſupra dcm̄ eſt: ſʒ mēſura dʒ eſſe certiſſima: ut dr̄
in. 10. metaphi. cū ergo in actibꝰ hūanis nō poſſit eē aliqḋ
ul'e certū qn in pticularibus deficiat: vr̄ ꝙ neceſſe ſit leges
nō in vl'i: ſʒ in ſingularibꝰ poni. ¶ Sʒ ꝯ eſt qḋ iuriſperitꝰ
dicit: ꝙ iura cōſtitui oʒ in his q̄ ſepiꝰ accidūt. ex his aūt que
forte uno caſu accidere pnt̄: iura nō ꝯſtituuntur. ¶ Rn̄º
dōʒ: ꝙ unūquodqꝫ ē ꝑꝑ finē: neceſſe ē ꝙ ſit fini ꝓportiona
tum. finis aūt legis ē bonū cōe: q: ut Iſidorꝰ dic̄ in lib. ety
mologiaꝝ: nullo p̄uato cōmodo ſʒ pro cōi utilitate ciuium
lex dʒ eſſe cōſcripta: unde oʒ leges hūanas eſſe ꝓportiona
tas ad bonuʒ cōe. bonuʒ aūt cōe conſtat ex multis. ꝛ iō opʒ
ꝙ lex ad multa reſpiciat: ꝛ ſʒ pſonas: ꝛ ſm negocia: ꝛ ſʒ
tpa. ¶ Cōſtituit̄. n. cōitas ciuitatis ex multis pſonis. ꝛ eiꝰ
bonū p multiplices actiōes ꝓcurat̄: nec ad hec inſtituit̄ ꝙ
aliquo tpe modico duret: ſʒ ꝙ oī tpe pſeueret p ciuiū ſuc
ceſſionē: ut Aug. dicit in. 2º. de ci. dei. ¶ Ad p̄m ergo dōʒ:
ꝙ phus in. 5º. ethicoꝝ ponit tres ſpēs iuris legalis qḋ eſt
ius poſitiuū. ſunt ēt q̄daʒ q̄ ſimpl'r in cōi ponunt̄: ꝛ hec ſūt
leges cōes. ꝛ q̄ntū ad huiuſmodi dic̄ ꝙ legale ē qḋ ex prin
cipio qdē nihil differt ſic uel aliter. qn̄ aūt ponit̄ differt: pu
ta ꝙ captiui in ſtatuto p̄cio redimant̄. Quedā vō ſunt qui
deʒ q̄ ſunt cōia q̄ntuʒ ad aliqd ꝛ ſingularia q̄ntū ad aliqd. ꝛ
hmōi dicunt̄ p̄uilegia: q̄ſi leges priuate: q: reſpiciūt ſingu
lares pſonas: ꝛ tn̄ poteſtas eorum extenditur ad multa ne
gocia. ꝛ q̄ntuʒ ad hoc ſubdit. Adhuc q̄cūqꝫ in ſingularibus
legē ponunt: Dicunt̄ ēt quedā legalia nō q: ſint leges: ſed
ꝑꝑ applicationē legū cōiuʒ ad aliq̄ pticularia facta. ſicut ſūt
ſnīe q̄ pro iure habent̄. ꝛ q̄ntuʒ ad hoc ſubdit. Et ſnīalia.
¶ Ad 2m dōm: ꝙ illud qḋ ē diuturnū oʒ eſſe pluriū dire
ctiuuʒ. unde in. 10. metaphiſice phs dic̄ ꝙ oīa q̄ ſunt uniꝰ
generis mēſurant̄ aliquo uno qḋ eſt p̄muʒ in genere illo.
ſi. n. eēnt tot regule uel mēſure quot ſūt mēſurata uel regu
lata: ceſſaret utiqꝫ utilitas regule uel mēſure: q̄ ē ut ex uno
multa poſſint cognoſci. ꝛ ita nulla eēt utilitas legis ſi nō ſe
extēderet niſi ad unū ſingularē actū. Ad ſingulares. n. actꝰ
dirigendos dant̄ ſingularia p̄cepta p̄ꝺentiū. ſʒ lex eſt p̄ce
ptuʒ cōe: ut ſupra dcm̄ eſt. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ nō eſt eadem
certitudo q̄renda in oībus: ut in p̄mo etymologiaꝝ dr̄. un
de in rebꝰ ꝯtingētibus: ſic̄ ſunt nālia ꝛ res hūane: ſufficit ta
lis certitudo ut aliqd ſit ueꝝ ut in pluribꝰ. lʒ interdum de
ficiat in paucioribus.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ ad legē hu manā ptineat oīa uitia cohibe
re. Dicit. n. Iſidorus in lib. etymologiaꝝ: ꝙ leges ſunt ꝑ
fecte ut eaꝝ metu cohereat̄ audatia. Nō aūt ſufficiēter co
hercent̄ niſi q̄libet mala cohiberent̄ p legē. ergo lex huma
na dʒ q̄libet mala cohibere. ¶ Pterea. Intētio legiſlatoris
ē ciues facere vtuoſos: ſʒ non pōt aliqs eē vtuoſus niſi ab
oībus uitijs cōpeſcat̄. ergo ad legē hūanaʒ ptinet oīa uitia
cōpeſcere. ¶ Pterea. Lex hūana a lege nāli deriuat̄: ut ſu
pra dcm̄ eſt: ſʒ oīa uitia repugnāt legi nāe. ergo lex hūana
oīa uitia dʒ cohibere. ¶ Sʒ ꝯ eſt qḋ dr̄ in p̄mo de li. arbi.
Uidet̄ mihi legē iſtā que populo regēdo ſcribit̄: recte iſta
ꝑmittere: ꝛ diuinā ꝓuidentiā uindicare. ſʒ diuina ꝓuiden
tia nō uidicat niſi uitia. ergo recte lex hūana ꝑmittit aliq̄ ui
tia nō cohibendo ipſa. ¶ Rn̄º. dōm: ꝙ ſic̄ iaʒ dcm̄ ē: lex
ponit̄ ut q̄dā regula uel mēſura hūanoꝝ actuū: mēſura aūt
dʒ eē homogenea mēſurato: ut dr̄ in. 10. metaphice. diuer
ſa. n. diuerſa. n. diuerſis mēſurant̄: unde oʒ ꝙ ēt leges im
ponant̄ hoībꝰ ſm eoꝝ ꝯditionē: q: ut Iſidorus dic̄ lex dʒ
eſſe poſſibilis ꝛ ſʒ nāʒ ꝛ ſʒ ꝯſuetudinē pſie. Poteſtas aūt
ſiue facultas opandi ex iteriori habitu ſeu diſpōne ꝓcedit:
nō. n. idē eſt poſſibile ei q nō hʒ habitū vtutis: ꝛ vtuoſo ſi
cut ēt non ē idē poſſibile puero ꝛ uiro pfecto. ꝛ ꝑꝑ hoc nō
ponit̄ eadē lex pueris q̄ ponit̄ adultis multa. n. pueris ꝑ
mittunt̄ q̄ i adultis lege puniunt̄: uel ēt uituperant̄: ꝛ ſil'r
multa ſunt ꝑmittenda hoībꝰ nō pfectis vtute q̄ non eſſent
tolerāda in hoībus vtuoſis: lex aūt hūana ponit̄ multitudi
ni hoīuʒ in q̄ maior ps eſt hoīuʒ nō pfectoꝝ vtute: ꝛ iō le
ge hūana non ꝓhibent̄ oīa uitia a qbus vtuoſi abſtinēt: ſʒ
ſolum grauiora a qbꝰ poſſibile ē maiorē partē multitudinis
abſtinere: ꝛ p̄cipue q̄ ſunt in nocumētuʒ alioꝝ: ſine quoruʒ
ꝓhibitiōe ſocietas hūana ꝯſeruari nō poſſet: ſic̄ ꝓhibētur
lege hūana homicidia ꝛ furta ꝛ huiuſmodi. ¶ Ad p̄m er
go dōʒ: ꝙ audatia ptinere vr̄ ad inuaſionē alioꝝ: unde p̄ci
pue ptinet ad illa pctā qbus iniuria ꝓximis irrogat̄ q̄ lege

humana ꝓhibent̄: ut dictū eſt. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ lex hu-
mana intēdit hoīes īducere ad v̄tutē: nō ſubito: ſʒ gradatī:
⁊ iō non ſtatī multitudini īꝑfectoꝝ īponit ea q̄ ſunt iā uir
tuoſoꝝ: ut. ſ. ab oībꝰ malis abſtineāt: alioqn īmꝑfecti hu-
iuſmodi p̄cepta ferre nō ualētes in deteriora mala ꝓrūpe-
rent: ſic dr̄ ꝓuer. 30. Qui nimis emungit elicit ſanguinē: ⁊
Matth. 9. ꝙ ſi uinū nouū. i. p̄cepta ꝑfecte uite mittatur in
utres ueteres. i. in hoīes īꝑfectos: utres rūpunt̄ ⁊ uinū ef
fundit̄. i. p̄cepta cōtēnunt̄: ⁊ hoīes ex ꝯtēptu ad peiora ma
la ꝓrūpūt. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ lex nālis eſt q̄dā ꝑticipatio le
gis eterne in nobis: lex āt hūana deficit a lege eterna. Dic̄
.n. Aug. in p̄o de libero arb. Lex iſta q̄ regēdis ciuitatibꝰ:
fert̄ multa ꝯcedit atq; īpunita relinqt q̄ ꝑ diuinā ꝓuiden-
tiā uindicant̄: neq; .n. q: non oīa facit: ideo que facit īꝓ
banda ſunt: unde ēt lex humana non oīa poteſt ꝓhibere
que prohibet lex nature.

Ad tertiū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex hūana non
p̄cipiat actꝰ oīuʒ v̄tutū. Actibꝰ .n. uir
tutū opponunt̄ actꝰ uitioſi: ſʒ lex hūana nō ꝓhibʒ oīa uitia
ut dctm̄ eſt: ergo ēt nō p̄cipit actꝰ oīuʒ v̄tutū. ¶ P. Actus
v̄tutis a v̄tute ꝓcedit: ſʒ v̄tus ē finis legis: ⁊ ita qd̄ eſt ex
v̄tute ſub p̄cepto legis cadere nō pōt: ergo lex hūana non
p̄cipit actꝰ oīuʒ v̄tutuʒ. ¶ Preterea. Lex hūana ordiatur
ad bonū cōe: ut dctm̄ ē: ſʒ q̄dā actꝰ v̄tutū non ordinant̄ ad
bonū cōe: ſʒ ad bonū p̄uatū: ergo lex nō p̄cipit actꝰ oīum
v̄tutū. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̄ pħus dic̄ in. 5. ethicoꝝ: ꝙ p̄cipit lex
fortis opa facere: ⁊ q̄ tēperati: ⁊ q̄ māſueti. Silr̄ āt ſʒ ali-
as v̄tutes ⁊ malitias: hec qdem iubens hec āt prohibens.
¶ Rn̄o dōʒ: ꝙ ſpēs v̄tutū diſtiguunt̄ ſʒ obiecta: ut ex ſu
pradictis pʒ: oīa āt obīa v̄tutū referri pñt: uel ad bonū pri
uatū alicuiꝰ ꝑſone: uel ad bonū cōe multitudinis: ſic ea ſūt
fortitudinis pōt aliqs exeq uel ꝑꝑ ꝯſeruationē ciuitatis: uel
ad ꝯſeruādū ius amici ſui: ⁊ ſilr̄ eſt in alijs. Lex āt ut dctm̄
eſt ordinat̄ ad bonū cōe: ⁊ iō nulla v̄tus ē de cuiꝰ actibus
lex p̄cipere nō poſſit nō tñ de oībꝰ actibꝰ oīuʒ v̄tutuʒ lex
hūana p̄cipit: ſʒ ſolū de illis q ordīabiles ſunt ad bonū cōe:
uel īmediate: ſic cū aliq̄ directe ꝑꝑ bonū cōe fiūt: uel īme-
diate. ſicut cū aliq̄ ordinant̄ a legiſlatore ꝑtinētia ad bonaʒ
diſciplinā ꝑ quā ciues īformant̄ ut cōe bonū iuſtitie ⁊ pa-
cis ꝯſeruēt. ¶ Ad p̄m ergo dōʒ: ꝙ lex hūana nō prohibet
oēs actꝰ uitioſos ſʒ obligationem p̄cepti ſic nec p̄cepit oēs
actꝰ v̄tuoſos: ꝓhibet tñ aliquos actꝰ ſinguloꝝ uitioꝝ: ſicut
ēt p̄cepit quoſdā actꝰ ſingulaꝝ v̄tutū. ¶ Ad 2m dōʒ: ꝙ ali
quis actꝰ dr̄ eſſe v̄tutis duplr̄. Vno mō ex eo ꝙ hō opat̄
v̄tuoſa: ſicut actꝰ v̄tutis iuſtitie ē facere recta: ⁊ actꝰ fortitu
dinis facere fortia: ⁊ ſic lex p̄cipit aliquos v̄tutū. Alioꝰ dr̄
actꝰ v̄tutis q: aliqs opat̄ v̄tuoſa eo mō quo v̄tuoſus opa
tur: ⁊ talis actꝰ ſp ꝓcedit a uirtute: nec cadit ſub p̄cepto le
gis: ſʒ ē finis ad quē legiſlator ducer̄ īredit. ¶ Ad 3m dōʒ.
ꝙ nō eſt aliq̄ uirtꝰ cuius actꝰ nō ſint ordinabiles ad bonū
cōe: ut dictum eſt: uel mediate: uel immediate.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex hūana ñ
imponat hoī neceſſitatē in foro cō
ſcientie. Inferior .n. ptās non pōt īponere legē in iudicio ſu
perioris ptātis: ſʒ ptās hūana q̄ fert legē humanā eſt infra
ptātē diuinā: ergo lex hūana non pōt īponere legē q̄tum
ad iudiciū diuinuʒ qd̄ eſt iudiciuʒ ꝯſcie. ¶ Preterea. Iu
diciuʒ ꝯſcie maxime depēdet ex diuinis mādatis: ſʒ q̄nq;
diuina mādata euacuant̄ ꝑ leges hūanas ſʒ illd̄ Matth.
15. Irritū feciſtis mādatuʒ dei ꝑꝑ traditiōes ueſtras. ergo
lex hūana nō īponit hoī neceſſitatē q̄tuʒ ad ꝯſciaʒ. ¶ Pre
terea. Leges hūane freq̄nter ingerūt calūniaʒ ⁊ iniuriam
hoībꝰ ſʒ illud Eſa. 10. Ve q ꝯdunt leges iniquas ⁊ ſcribē
tes iniuſtitias ſcripſerūt ut opprimerēt in iudicio pauꝑes:
⁊ uim facerēt cāe humiliū populi mei. ſʒ licitū eſt unicuiq;
oppſſionē ⁊ uiolentiā euitare. ergo leges hūane nō impo-
nunt neceſſitatē hoī q̄tuʒ ad ꝯſciaʒ. ¶ Sʒ ꝯ eſt qd̄ dr̄ pri-
ma Pe. 2o. Hec eſt gr̄a ſi ꝑꝑ ꝯſciaʒ ſuſtineat qs triſtitias
patiens iniuſte. ¶ Rn̄o dōʒ: ꝙ leges poſite hūanitus uel
ſunt iuſte uel iniuſte: ſiqdē iuſte ſint: hñt uim obligādi ī fo-
ro ꝯſcie a lege eterna a q̄ deriuant̄ ſʒ illud prouer. 8. Per
me reges regnāt ⁊ legū ꝯditores iuſta decernūt. Dicunt̄
aūt leges iuſte ⁊ ex fine: qñ. ſ. ordinant̄ ad bonuʒ cōe. ⁊ ex
actore: qñ. ſ. lex lata nō excedit ptātē ferentis. ⁊ ex forma
qñ. ſ. ſʒ equalitatē ꝓportionis īponunt̄ ſubditis onera ī or
dine ad bonū cōe. cū .n. unus hō ſit ps multitudinis: qlibʒ
hō hoc ipʒ qd̄ eſt ⁊ qd̄ hʒ: ē multitudinis: ſicut ⁊ q̄libet ps
id qd̄ eſt totiꝰ. uñ ⁊ nā aliqd̄ detrimētū infert pti ut ſaluet
totū. ⁊ ſʒ hoc leges hmōi onera ꝓportionabilr̄ īferentes
iuſte ſūt: ⁊ obligāt in foro ꝯſcie: ⁊ ſunt leges legales. Iniu
ſte āt ſunt leges duplr̄. Vnoꝰ ꝑ ꝯrietatē ad bonuʒ hūanuʒ
ecōtrario p̄dictis: uel ex fine: ſicut cū aliqs p̄ſidēs leges im
ponit oneroſas ſubditis nō ꝑtinētes ad utilitatē cōeʒ: ſʒ ma
gis ad ꝓpriā cupiditatē uel gloriā: uel ēt ex actore: ſic cū ali
quis legē fert ultra ſibi cōmiſſaʒ ptātē: uel ēt ex forma: pu
ta cū ineq̄liter onera multitudini diſpēſant̄ ēt ſi ordinentur
ad bonū cōe. ⁊ huiuſmodi magis ſunt uiolētie q̄ʒ leges: q:
ſic Aug. dicit ī lib. de l bero ar. Lex eē non uidet̄ q̄ iuſta ñ
fuerit. unde tales leges nō obligāt ī foro ꝯſcie niſi forte ꝑꝑ
uitandū ſcādaluʒ uel turbationē: ꝑꝑ qd̄ ēt hō iuri ſuo dʒ ce
dere. ſʒ illud Matth. 5. Qui angariauerit te mille paſſus
uade cū eo alia duo: ⁊ qui abſtulerit tibi tunicā da ei ⁊ pal
liuʒ. Alioꝰ leges pñt eſſe iniuſte ꝑ ꝯrietatē ad bonū diuinū
ſicut leges tyrānoꝝ inducētes ad idolatriā: uel ad qdcūq;
aliud qd̄ ſit ꝯ legeʒ diuinā. ⁊ tales leges nullo mō lʒ obſer
uare: q: ſicut dr̄ Actuū. 4. Obedire oʒ deo magis q̄ʒ hoī-
bus. ¶ Ad p̄m ergo dōʒ: ꝙ ſic Apl's dic̄ ad Ro. 13. Oīs
ptās hūana a deo ē: ⁊ ideo q ptāti reſiſtit in his q̄ ad pote
ſtatis ordinē ꝑtinēt: dei ordinatiōi reſiſtit: ⁊ ſʒ hoc efficitur
reus q̄tuʒ ad ꝯſciaʒ. ¶ Ad 2m dōʒ: ꝙ rō illa ꝓcedit de le
gibꝰ hūanis q̄ ordinant̄ ꝯ dei mandatū. ⁊ ad hoc ordo po
teſtatis nō ſe extēdit. unde in talibꝰ legi hūane nō eſt parē-
duʒ. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ rō illa ꝓcedit de lege q̄ infert graua
men iniuſtū ſubditis: ad qd̄ ēt ordo ptātis diuinitꝰ conceſ-
ſus nō ſe extēdit. uñ nec ī talibꝰ hō obligat̄ ut obediat legi
ſi ſine ſcandalo uel maiori detrimento reſiſtere poſſit.

Ad quintuʒ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ nō oēs legi
ſubijciant̄. Illi .n. ſoli ſubijciunt̄
legi qbus lex ponit̄. ſʒ Apl's dicit. 1. ad Thimo. p̄mo q iu
ſto nō eſt lex poſita. ergo iuſti nō ſubijciunt̄ legi humane.
¶ P̄terea. Vrbanus Papa dic̄ ⁊ habet̄ in decre. 19. q. 2.
Qui lege p̄uata ducit̄ nulla rō exigit ut publica ꝯſtringat̄.
lege āt p̄uata ſpūs ſancti ducunt̄ oēs uiri ſpūales q ſūt filij
dei: ſʒ illud Ro. 8. Qui ſpū dei agunt̄ hi filij dei ſunt. er-
go nō oēs hoīes legi hūane ſubijciūt̄. ¶ P̄terea. Iuriſpe
ritus dic̄ ꝙ p̄nceps legibꝰ ſolutus ē. q aūt eſt ſolutꝰ a lege
nō ſubdit̄ legi. ergo nō oēs ſubiecti ſunt legi. ¶ Sʒ ꝯ eſt
qd̄ Apl's dic̄ Ro. 13. Oīs aīa ptātibꝰ ſublimioribus ſubdi
ta ſit. ſʒ nō uidet̄ eē ſubditꝰ poteſtati q nō ſubijcit̄ legi quā
fert ptās. ergo oēs hoīes debēt eſſe legi ſubiecti. ¶ Rn̄o.
dōʒ: ꝙ ſicut ex ſupradictis pʒ: lex de ſui rōne duo dʒ. Pri
mo q̄dē ꝙ ē regula hūanoꝝ actuū. Sc̄do ꝙ hʒ uim coa-
ctiuā. Duplr̄ ergo aliqs hō pōt eſſe legi ſubiectꝰ. Vnoꝰ ſi
cut regulatū regule. ⁊ hoc mō oēs illi q ſubdunt̄ ptāti ſub
dunt̄ legi quā fert ptās. ꝙ āt aliqs ptāti nō ſubdat̄: pōt cō
tingere duplr̄. Vnoꝰ q: ſunt ſimplr̄ abſoluti ab eius ſubie
ctione. unde illi q ſunt de una ciuitate uel regno nō ſubdun
tur legibꝰ p̄ncipis alteriꝰ ciuitatis uel regni: ſicut nec eiꝰ do
minio. Alioꝰ ſʒ ꝙ regit̄ ſuꝑiori lege: puta ſi aliqs ſubditus ſit
ꝓcōſuli: regulari dʒ eius mādato: nō tñ in his q̄ diſpenſan
tur ei ab īꝑatore. q̄tuʒ .n. ad illa nō aſtringit̄ mādato infe-
rioris cū ſuꝑiori mādato dirigat̄. ⁊ ſʒ hoc ꝯtigit ꝙ aliquis
ſimplr̄ ſubditus legi ſʒ aliq̄ legi nō aſtringit̄ ſm q̄ regit̄ ſupe
riori lege. Alio vo mō dr̄ aliqs ſubditus legi ſicut coactū cogē
ti. ⁊ hoc mō hoīes v̄tuoſi ⁊ iuſti ñ ſubdunt̄ legi: ſʒ ſoli ma
li: qd̄ .n. eſt coactū ⁊ uiolentū eſt ꝯriū uoluntati. uolūtas āt
bonoꝝ ꝯſonat legi a q̄ maloꝝ uoluntas diſcordat. ⁊ iō ſm
hoc boni nō ſūt ſub lege: ſʒ ſolū mali. ¶ Ad p̄m ergo dōʒ:
ꝙ rō illa ꝓcedit de ſubiectiōe q̄ eſt ꝑ modū coactionis. ſic
.n. iuſto nō eſt lex poſita: q: ipſi ſibi ſunt lex dū oſtendunt
opꝰ legis ſcriptū in cordibꝰ ſuis: ſicut Apl's ad Ro. 2o. dic̄
unde ī eos nō hʒ lex uiʒ coactiuā ſicut hʒ ī iniuſtos. ¶ Ad
2m dōʒ: ꝙ lex ſpūs ſancti ē ſuꝑior oī lege hūanitꝰ poſita: ⁊
ideo uiri ſpūales ſm hoc ꝙ lege ſpūs ſancti ducunt̄: non

ſubdunť legi q̄ntuꝫ ad ea q̄ repugnāt ductioni ſpūs ſancti: ſꝫ tñ hoc ipm̄ ē de ductu ſpūs ſancti ꝙ hoīes ſpūales legibus hūanis ſubdanť: ſꝫ illud .1. Pe. 2. Subiecti eſtote oī hūane creature ꝑꝑ deū. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ p̄nceps dr̄ eē ſolutus a lege q̄ntuꝫ ad uiꝫ coactiuā legis: nullus. n. ꝓprie cogiť a ſeipſo: lex aūt nō hꝫ uim coactiuā niſi ex p̄ncipis ꝑtāte: ſic igiť p̄nceps dr̄ eſſe ſolut⁹ a lege: q: null⁹ in ipꝫ pōt iudiciuꝫ ꝯdēnationis ferre ſi ꝯ legē agat: unde ſup illud pſal. Tibi ſoli peccaui ⁊c̄. dic̄ glo. ꝙ rex nō hꝫ hoīeꝫ q ſua fctā diiudicet: ſꝫ q̄ntuꝫ ad uim directiuā legis p̄nceps ſubdiť legi ꝓpria uolūtate: ſꝫ ꝙ dr̄ extra de ꝯſtitutiōib⁹. c. Cū oēs. Quod q̄ſq̄ iure in altero ſtatuit: ipſe eodē iure uti dꝫ. ⁊ ſapientis dic̄ auctoritas. Patere legē quā ipſe tuleris. Improperať ēt his a dño q dicunt ⁊ nō faciūt: ⁊ q alijs onera grauia iponūt ⁊ ipſi nec digito uolunt ea mouere: ut diciť Matth. 23. Un̄ q̄ntuꝫ ad dei iudiciū p̄nceps nō eſt ſolut⁹ a lege q̄ntuꝫ ad uiꝫ directiuā ei⁹: ſꝫ dꝫ uolūtari⁹ nō coact⁹ legeꝫ iplere. Eſt ēt p̄nceps ſupra legē inq̄ntuꝫ expediens fuerit pōt legē mutare: ⁊ in ea diſpēſare pro loco ⁊ tēpore.

Ad ſextū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ nō liceat ei q ſubdiť legi p̄ter v̄ba legis agere. Dic̄. n. Aug. in li. de uera religiōe. In tꝑalib⁹ legibus q̄uis hoīes iudicēt de his cū eas inſtituūt: tñ qñ ſunt iſtitute ⁊ firmate nō licebit de ipſis iudicare: ſꝫ ſꝫ ipſas: ſꝫ ſi aliq̄s p̄termittat v̄ba legis dicēs ſe intēonē legiſlatoris ſuare: uideť iudicare de lege: ergo nō lꝫ ei q ſubdit legi ut p̄termittat v̄ba legis ut intētionē legiſlatoris ſuet. ¶ P̄terea. Ad eū ſolū ꝑtinet leges īterpretari cui⁹ eſt cōdere leges: ſꝫ oīuꝫ ſubditoꝝ legi nō eſt leges cōdere: ergo eoꝝ nō eſt īterp̄tari legiſlatoris itētionē: ſꝫ ſꝑ ſꝫ v̄ba legis agē debēt. ¶ P. Oīs ſapiēs itentionē ſuaꝫ v̄bis nouit explicare: ſꝫ illi q leges ꝯdiderūt reputari debēt ſapientes. Dicit. n. ſapiētia ꝓuer. 8. Per me reges regnāt ⁊ legū ꝯditores iuſta decernūt. ergo de intentione legiſlatoris nō eſt iudicandū niſi ꝑ v̄ba legis. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qd̄ Hylari⁹ dic̄ in .4. de trini. Intelligētia dictorū ex cauſis ē aſſumēda dicēdi: q: nō ſmoni res: ſꝫ rei dꝫ eē ſermo ſubus. ergo magis ē attēdendū ad cām q̄ mouit legiſlatorez q̄ȝ ad ipſa v̄ba legis. ¶ Rñ⁹ dōꝫ: ꝙ ſic̄ ſupra dctm̄ eſt: oīs lex ordinať ad cōeꝫ hoīum ſalutē ⁊ intantū obtinet uim ⁊ rōneꝫ legis: ſꝫ v̄o ꝙ ab hoc deficit v̄tutē obligandi nō hꝫ: unde iuriſꝑit⁹ dic̄ ꝙ nulla rō iuris aut equitatis benignitas patiť: ut q̄ ſalubriter ꝑ ſalute hoīuꝫ introducunť: ea nos duriori interp̄tatiōe ꝯ ipſoꝝ cōmodū ꝓducam⁹ ad ſeueritatē. Cōtingit āt multotiēs ꝙ aliq̄d obſeruari cōi ſaluti ē utile ut in plurib⁹: qd̄ tñ in aliq̄bus caſib⁹ eſt maxie nociuuꝫ: q: igiť legiſlator nō pōt oēs ſingulares cās intueri: ꝓponit legē ſꝫ ea q̄ in plurib⁹ accidūt ferens intentionē ſuā ad cōeꝫ utilitatē: unde ſi emergat caſus in quo obſuatio talis legis ſit dānoſa cōi ſaluti non ē obſeruāda: ſicut in ciuitate obſeſſa ſtatuať lex ꝙ porte ciuitatis maneāt clauſe: hoc eſt utile cōi ſaluti: ut in plurib⁹. Si tñ ꝯtingat caſus ꝙ hoſtes iſequanť aliquos ciues ꝑ quos ciuitas ꝯſeruať: dānoſiſſimū eſſet ciuitati niſi eis porte aperirenť. ⁊ iō in tali caſu eēnt porte apiende ꝯ v̄ba legis ut ſuareť utilitas cōis quā legiſlator intendit. Sꝫ tñ hoc eſt ꝯſiderandū ꝙ ſi obſuatio legis ſꝫm v̄ba non hēat ſubitū ꝑiculuꝫ cui oporteat ſtatiꝫ occurri: nō ꝑtinet ad quēlibet: ut interp̄teť q̄d ſit utile ciuitati ⁊ q̄d inutile ciuitati: ſꝫ hoc ſolū ꝑtinet ad p̄ncipes q ꝑꝑ huiuſmodi caſus hñt auctoritatē in legibus diſpēſandi. Si v̄o ſit ſubitū ꝑiculuꝫ non patiens tantā morā: ut ad ſupiorē recurri poſſit: ipſa neceſſitas diſpenſationē hꝫ annexā. q: neceſſitas nō ſubdiť legi. ¶ Ad p^m ergo dōm: ꝙ ille q in caſu neceſſitatis agit p̄ter v̄ba legis: nō iudicat de ipſa lege: ſed iudicat de caſu ſingulari in quo uidet v̄ba legis obſeruanda nō eſſe. ¶ Ad 2^m dōꝫ: ꝙ ille q ſequiť intētionē legiſlatoris: nō interp̄tať legeꝫ ſimplr̄: ſꝫ in caſu in quo manifeſtuꝫ eſt ꝑ euidentiā nocumēti legiſlatorē aliud intēdiſſe. Si eñi dubiū ſit. dꝫ uel ſꝫm v̄ba legis agere: uel ſupiorē cōſulere. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ nullius hoīs ſapientia tāta ē: ut poſſit oēs ſingulares caſus excogitare. ⁊ iō non pōt ſufficienter ꝑ verba ſua exprimere ea q̄ ꝯueniunt ad finē intentū. ⁊ ſi poſſet legiſlator oēs caſus conſiderare non oporteret ut oēs exprimeret propter confuſionem uitandam: ſed legem ferre deberet ſꝫm ea que in pluribus accidunt.

¶ Queſtio. xcvij.

Einde ꝯſiderandū eſt de mutatione legum. ¶ Et circa hoc q̄runť quatuor. Primo utrū lex humana ſit mutabilis. Scd̄o utrū ſꝑ debeat mutari qñ aliquid melius occurrerit. Tertio utrū ꝑ ꝯſuetudinē aboleatur. ⁊ utrū ꝯſuetudo obtineat uiꝫ legis. Quarto utrum uſus legis humane per diſpenſationem rectorū immutari debeat.

Ad primū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ lex hūana nullo mō debeat mutari. Lex. n. humana deriuať a lege nāli: ut ſupra dctm̄ eſt: ſꝫ lex nālis immobilis ꝑmanet. ergo ⁊ lex hūana dꝫ imobilis ꝑmaneť. ¶ P̄terea. Sicut phs dicit in .5. ethicoꝝ. Menſura maxime dꝫ eē ꝑmanens: ſꝫ lex hūana eſt mēſura humanorum actuū: ut ſupra dctm̄ eſt: ergo dꝫ imobilr̄ ꝑmanere. ¶ P. De rōne legis eſt ꝙ ſit iuſta ⁊ recta: ut ſupra dictū eſt: ſꝫ illud qd̄ ſemel eſt rectū ſꝑ eſt rectū. ergo illud qd̄ eſt ſemel lex ſꝑ dꝫ eſſe lex. ¶ Sꝫ ꝯ eſt qd̄ Aug. dicit in p̄mo de lib. arb. Lex tꝑalis q̄uis iuſta ſit cōmutari tñ ꝑ tꝑa iuſte pōt. ¶ Rñ⁹ dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dctm̄ eſt: lex hūana eſt quoddā dictamē rōnis quo dirigunť humani actus: ⁊ ſꝫm hoc duplex cā pōt eſſe ꝙ lex hūana iuſte muteť. Una q̄dē ex ꝑte rōnis. alia v̄o ex ꝑte hoīum: quoꝝ act⁹ lege regulanť. Ex ꝑte q̄deꝫ rōnis. q: humane rōni nāle eē uideť: ut gradatiꝫ ab iperfecto ad ꝑfectū ꝑueniat: unde uidemus in ſcientijs ſpeculatiuis ꝙ q p̄mo philoſophati ſunt q̄dā impfecta tradiderunt: q̄ poſtmodū ꝑ poſteriores ſunt tradita magis ꝑfecte. ita ēt ⁊ in opabilib⁹. Nā primi q intēderunt inuenire aliq̄d utile cōmunitati hoīuꝫ: nō ualentes oīa ex ſeipſis ꝯſiderare: inſtituerūt q̄daꝫ ipfecta in multis deficientia q̄ poſteriores mutauerūt inſtituētes aliqua q̄ in paucioribus deficere pñt a cōi utilitate. Ex ꝑte uero hoīuꝫ quoꝝ actus lege regulanť. lex recte mutari pōt ꝑꝑ mutationē ꝯditionū hominū qb⁹ ſꝫm diuerſas eoꝝ ꝯditiōes diuerſa expediūt: ſic̄ Aug. ponit exēpluꝫ in p̄mo de li. arbi. ꝙ ſi populus ſit bene moderatus ⁊ grauis. cōīſq̄ utilitatis diligentiſſim⁹ cuſtos: recte lex ferť qua tali populo liceat creari ſibi magiſtratus: ꝑ quos res publica adminiſtreť. porro ſi paulatiꝫ idē populus deprauatus hēat uenale ſuffragiū: ⁊ regimen flagitioſis ſceleratiſq̄ cōmittant: recte adimiť a populo talis poteſtas dandi honores: ⁊ ad paucoꝝ bonoꝝ redit arbitriuꝫ. ¶ Ad p^m ergo dōꝫ: ꝙ nālis lex eſt participatio q̄dam legis eterne: ut ſupradictū eſt. ⁊ iō imobilis ꝑſeuerat qd̄ hꝫ ex imobilitate ⁊ ꝑfectione diuine rōnis inſtituentis nāꝫ: ſꝫ rō humana mutabilis eſt ⁊ iperfecta. ⁊ ideo ei⁹ lex mutabilis eſt. Et p̄terea lex nālis ꝯtinet q̄daꝫ uniuerſalia p̄cepta q̄ ſꝑ manent: lex v̄o poſita ab hoīe continet p̄cepta q̄dam ꝑticularia ſꝫ diuerſos caſus qui emergūt. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ mēſura dꝫ eſſe ꝑmanens q̄ntuꝫ eſt poſſibile: ſꝫ in rebus mutabilib⁹ non pōt eſſe aliq̄d oīo imutabilr̄ ꝑmanens. ⁊ iō lex humana nō pōt eſſe oīno imutabilis. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ rectū in rebus corpalibus dr̄ abſolute: ⁊ iō ſꝑ q̄ntum eſt de ſe ſꝑ manet rectū: ſꝫ rectitudo legis dr̄ in ordine ad utilitateꝫ cōem cui nō ſꝑ ꝓportionať una eademq̄ res: ſicut ſupra dictū eſt. ⁊ ideo talis rectitudo mutatur.

Ad ſecundū ſic procediť. Videť ꝙ ſꝑ lex humana qñ aliquid melius occurrit ſit mutanda. Leges. n. humane ſunt adinuente ꝑ rōneꝫ humanā: ſicut ēt alie artes: ſꝫ in alijs artibus mutať id qd̄ prius tenebať ſi aliq̄d melius occurrat. ergo idē eſt ēt faciēdum in legibus humanis. ¶ P̄terea ex his que preterita ſunt ꝓuidere poſſumus de futuris: ſꝫ niſi leges humane mutate fuiſſent ſupuenientibus melioribus adinuentionibus: multa incōuenientia ſeq̄rentur: eo ꝙ leges antique inueniunť multas ruditates cōtinere. ergo uidetur ꝙ leges ſint mutande quotienſcūq̄ aliquid meli⁹ occurrit ſtatuendū. ¶ P̄terea. Leges humane circa actus ſingulares hominum ſtatuuntur: in ſingularibus aūt perfectā cognito-

nem adipiſci non poſſumus niſi ꝑ experientiā que tpe indi
get: ut dr̄ i.2.ethicoꝝ. ergo uidet̄ ꝙ ꝑ ſucceſſionē tpis poſ
ſit aliqd melius occurrere ſtatuendū. ¶ Sȝ ꝯ eſt quod dr̄
in decretis diſ.12. Ridiculū eſt ⁊ ſatis abominabile dede-
cus: ut traditiones q̄s antiquus a patribus ſuſcepimus in-
fringi patiamur. ¶ Rñ° dōm: ꝙ ſicut dctū eſt. lex huma
na intantū recte mutat̄ inquantū ꝑ eius mutationē cōi uti-
litati ꝓuidet̄. Hȝ aūt ipſa legis mutatio q̄tuȝ in ſe eſt de-
trimentū quoddam cōis ſalutis. q: ad obſeruantiā legum
plurimū ualet ꝯſuetudo: intantū ꝙ ea q̄ contra cōem con-
ſuetudinem fiunt ēt ſi ſint leuioꝛa: de ſe grauioꝛa uidentur:
unde qñ mutatur lex diminuitur uis ꝯſtrictiua legis inquā
tum tollitur ꝯſuetudo: ⁊ ideo nunq̄ dȝ mutari lex huma-
na niſi ex aliqua pte tantū recompenſetur cōi ſaluti: q̄tum
ex iſta parte derogat̄. Quod quidē contingit uel ex hoc ꝙ
aliqua maxima ⁊ euidentiſſima utilitas ex nouo ſtatuto ꝓ-
uenit uel ex eo qđ eſt maxima neceſſitas ex eo ꝙ lex ꝯſue-
ta: aut manifeſtā iniquitatē ꝯtinet: aut eius obſeruatio eſt
plurimū nociua. unde dr̄ a iuriſperito: ꝙ i rebus nouis cō
ſtituendis euidens dȝ eſſe utilitas: ut recedatur ab eo iure
qđ diu equum uiſum eſt. ¶ Ad p̄m ergo dōm: ꝙ ea que
ſunt artis hñt efficatiā ex ſola rōne: ⁊ iđ ubicunq̄ melioꝛa
tio occurrit eſt mutandū qđ prius tenebat̄: ſȝ leges habēt
maximā uirtutem ex ꝯſuetudine: ut phs dicit in.2. politice
⁊ ideo non ſunt de facili mutande. ¶ Ad 2m dōȝ: ꝙ rō il
la concludit ꝙ leges ſunt mutāde: non tñ pro quacūq̄ me
lioꝛatiōe: ſȝ pro magna utilitate: uel neceſſitate: ut dctū eſt.
Et ſilr dicendum eſt ad tertium.

Ad tertiū ſic ꝓceditur. Uidet̄ ꝙ conſuetudo
nō poſſit obtinere uim legis: nec le-
gem amouere. Lex. n. humana deriuat̄ a lege nāe: ⁊ a le-
ge diuina: ut ex ſupꝛa dictis pȝ: ſed cōſuetudo hoīum non
pōt mutare legē nature: nec legē diuinam. ergo ēt nec legē
humanā immutare pōt. ¶ Pterea. Ex multis malis non
pōt fieri vnū bonū: ſed ille q incipit p̄mo ꝯ legem agere
male facit. ergo multiplicatis ſimilib⁹ actibus nō efficietur
aliquod bonū. lex āt eſt quoddā bonū: cū ſit regula huma
noꝝ actuū. ergo ꝑ ꝯſuetudinē non pōt remoueri lex vt
ipſa ꝯſuetudo uim legis obtineat. ¶ Pterea. Ferre leges
ꝑtinet ad publicas ꝑſonas: ad quas ꝑtinet regere cōitatē:
vñ priuate ꝑſone legē facere non pñt: ſȝ ꝯſuetudo inuale-
ſcit ꝑ actus p̄uatoꝝ ꝑſonaꝝ. ergo ꝯſuetudo non pōt obtine
re uim legis ꝑ quā lex remoueat̄. ¶ Sed ꝯ eſt qđ Augu-
ſtinus dicit in epiſtola ad Caſulanū. Mos populi dei ⁊ in
ſtituta maioꝝ pro lege ſunt tenēda: ⁊ ſicut p̄uaricatores le-
gum diuinaꝝ: ita ⁊ contēptores ꝯſuetudinū eccleſiaſticarū
coercendi ſunt. ¶ Rñ° dōȝ: ꝙ oīs lex ꝓficiſcitur a rōne ⁊
uoluntate legiſlatoꝛis. Lex qdē diuina ⁊ nālis a rōnabili
dei uoluntate: lex āt humana a uoluntate hoīs rōne regu-
lata. Sicut aūt rō ⁊ uoluntas hoīs manifeſtant̄ v̄bo in re
bus agēdis: ita ēt manifeſtant̄ facto. hoc. n. unuſquiſq̄ eli-
gere uidet̄: ut bonū quod opere īplet: manifeſtū eſt autē
ꝙ v̄bo humano pōt ⁊ mutari lex: ⁊ ēt exponi: inquantū
manifeſtat interioꝛē motū ⁊ conceptū rōnis humane. vñ
ēt ⁊ ꝑ actus maxime multiplicatos q conſuetudinē. unde
ēt ⁊ ꝑ actus maxime multiplicatos q conſuetudinē efficiūt
mutari pōt lex: ⁊ exponi. ⁊ ēt aliquid cauſari qđ legis vir-
tutem obtineat inquantū. ſ. ꝑ exterioꝛes actus multiplicatos
interioꝛ uolūtatis motus ⁊ rōnis ꝯceptus efficaciſſime de
claratur. Cū. n. aliquid multotiens fit: v̄r ex deliberato rō-
nis iudicio ꝓuenire: ⁊ ſm hoc ꝯſuetudo: ⁊ hȝ uim legis. ⁊
legē abolet: ⁊ eſt legū interpꝛetatrix. ¶ Ad p̄m ergo dōm:
ꝙ lex nālis ⁊ diuina ꝓcedit a uolūtate diuina: ut dctū eſt.
vñ non pōt mutari ꝑ ꝯſuetudinē procedentē a uoluntate
hoīs: ſȝ ſolū ꝑ auctoꝛitatē diuinā mutari poſſet: ⁊ inde ē
ꝙ nulla ꝯſuetudo uim legis obtinere pōt ꝯ legē diuinam
uel legē nālem. Dic̄. n. Iſidoꝛus in ſynonimis. Uſus au-
ctoꝛitati cedat: prauū uſum lex ⁊ rō vincat. ¶ Ad 2m dōȝ:
ꝙ ſicut ſupꝛa dctū eſt: leges hūane in aliqbus cauſis defi-
ciunt: vñ poſſibile eſt qñq̄ pꝛeter legē agere: in caſu. ſ. in q̄
deficit lex: ⁊ tñ actus nō erit malus: ⁊ cū tales caſus multi
plicant̄ ꝑꝑ aliquā mutationē hoīum: tunc manifeſtatur ꝑ
ꝯſuetudinē ꝙ lex ulterius nō eſt utilis: ſicut ēt manifeſtaret̄
ſi lex ꝯria v̄bo pꝛomulgaret̄. Si aūt adhuc maneat rō ea-
dem ꝑꝑ quā pꝛima lex utilis erat. non ꝯſuetudo legē: ſed
lex ꝯſuetudinē uincit: niſi foꝛte ꝑꝑ hoc ſolū inutilis lex videa
tur. q: non eſt poſſibile ſȝ cōſuetudinem patrie q̄ erat una
de ꝯditionibus legis. Difficile. n. eſt ꝯſuetudinē multitudi
nis remouere. ¶ Ad 3m dōȝ: ꝙ multitudo in q̄ cōſuetudo
introducit̄ duplicis ꝯditionis eſſe pōt. Si. n. ſit libera mul
titudo q̄ poſſit ſibi legē facere: plus eſt ꝯſenſus totius mul
titudinis ad aliqd obſeruandū q̄ꝫ conſuetudo manifeſtat:
q̄ꝫ auctoꝛitas p̄ncipis q non hȝ ptātem ꝯdendi legē niſi in-
quantū gerit ꝑſonā multitudinis: vñ lȝ ſingule ꝑſone non
poſſint cōdere legem: tñ totus ppl's condere legē pōt. Si
v̄o multitudo non hēat liberā ptātem cōdendi ſibi legē:
vel legem a ſupioꝛi ptāte poſitā remouendi: tñ ipſa conſue
tudo in tali multitudine p̄ualens: obtinet vim legis inquā-
tum per eos tolleratur ad quos pertinet multitudini legē
imponere: ex hoc enim ipſo uidentur appꝛobare quod cō
ſuetudo induxit.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uī ꝙ rectores multi-
tudinis nō poſſint in legibus hūa
nis diſpenſare. Lex. n. ſtatuta eſt pro cōi utilitate: ut Iſido
rus dicit: ſed cōe bonū non dȝ intermitti ꝓ priuato cōmo-
do alicu⁹ ꝑſone. q: vt dicit phs in p̄mo ethi. Bonū gētis
diuinius eſt q̄ꝫ bonū vnius hoīs. ergo v̄r ꝙ non debeat
diſpenſari cū aliquo ut ꝯ legem cōem agat. ¶ Pterea. Il-
lis q ſuper alios cōſtituunt̄ pꝛecipit̄. Deutero pꝛimo. Ita
paruū audietis: vt magnū: nec accipietis cuiuſq̄ ꝑſonam.
q: dei iudiciū eſt: ſȝ ꝯcedere alicui quod cōiter denegatur
oībus: v̄r eſſe acceptio ꝑſonaꝝ. ergo huiuſmodi diſpenſa-
tiones facere rectores multitudinis non pñt: cū hoc ſit ꝯ
p̄ceptū legis diuine. ¶ Pterea. Lex hūana ſi ſit recta oꝫ
ꝙ ꝯſonet legi nāli ⁊ legi diuie: aliter. n. nō ꝯgrueret religio
ni: nec cōueniret diſcipline: qđ reqrit̄ ad legē: vt Iſidoꝛus
dic̄: ſȝ in lege nāli ⁊ diuina nullus hō pōt diſpenſare. ergo
nec ēt in lege hūana. ¶ Sȝ ꝯ eſt qđ dicit Aplſ. 1. ad Co.
9. Diſpenſatio mihi credita eſt. ¶ Rñ° dōȝ: ꝙ diſpenſa-
tio ꝓpꝛie īpoꝛtat cōmenſurationē alicuius cōis ad ſingula:
vñ etiā gubernatoꝛ familie dr̄ diſpenſatoꝛ: inquātū vni-
cuiq̄ de familia cū pondere ⁊ menſura diſtribuit: ⁊ opera
tiones ⁊ neceſſaria vite. Sic igit̄ ⁊ in q̄cūq̄ multitudie ex
eo dr̄ aliqs diſpenſare. q: oꝛdinat q̄liter aliqđ cōe p̄ceptū
ſit a ſingulis adimplēdū. Cōtingit āt qñq̄ ꝙ aliqđ p̄ceptū
qđ eſt ad cōmodū multitudinis vt in plurib⁹ nō eſt conue
niens huic ꝑſone. vel in hoc caſu. q: vel ꝑ hoc īpediretur
aliqd meli⁹: vel ēt induceret̄ aliqđ malū: ſicut ex ſupꝛa di-
ctis pȝ. Periculoſū āt eēt vt hoc iudicio cuiuſlibet cōmit-
teret̄: niſi foꝛte ꝑꝑ euidens ⁊ ſubitū periculū: vt ſupꝛa di
ctū ē. ⁊ iđ ille q hȝ regere multitudinē hȝ ptātē diſpēſan
di in lege hūana q̄ ſue auctoꝛitati innitit̄: vt. ſ. in ꝑſonis vel
caſib⁹ in qb⁹ lex deficit licentiā tribuat vt p̄ceptū legis non
ſeruet̄. Si āt abſq̄ hac rōne ꝓ ſola voluntate licentiā tri-
buat nō erit fidelis in diſpēſatiōe: aut erit īprudens. Infide
lis qdē ſi non hȝ ītentionē ad bonū cōe. Imprudēs aūt ſi
rōnē diſpenſandi ignoꝛet ꝑꝑ qđ dñs dicit Luce. 12. Quis
putas eſt fidelis diſpēſatoꝛ ⁊ prudēs quē conſtituit dñs ſu
per familiā ſuā. ¶ Ad p̄m ergo dōm: ꝙ qñ cū aliquo diſ
penſat̄: vt legē cōem nō ſeruet: nō dȝ fieri in p̄iudiciū bo
ni cōis: ſȝ ea ītentiōe vt ad bonū cōe ꝓficiat. ¶ Ad 2m dōȝ:
ꝙ nō eſt acceptio ꝑſonaꝝ ſi nō ſeruent̄ eq̄lia in ꝑſonis ine-
qualib⁹. vnde qñ ꝯditio alicu⁹ ꝑſone reqrit rōnabilr in ea
aliqd ſpālr obſeruet̄ nō eſt ꝑſonaꝝ acceptio ſi ſibi aliqua
ſpālis grā fiat. ¶ Ad 3m dōȝ: ꝙ lex nālis inquantū cōtinet
p̄cepta cōia q̄ nunq̄ fallunt: diſpenſationē recipe non pōt:
in alijs v̄o p̄ceptis q̄ ſunt: quaſi ꝯcluſiones p̄ceptoꝝ cōium:
qñq̄ per hoīez diſpenſat̄: puta ꝙ mutuū nō reddat̄ ꝓdi
toꝛi patrie: vel aliqd huiuſmodi. ad legē aūt diuinam ita ſe
hȝ qlibet hō ſicut ꝑſona priuata ad legē publicā cui ſubijci
citur. vñ ſicut in lege hūana publica non pōt diſpenſare ni
ſi ille a quo lex auctoꝛitatē hȝ: vel is cui ipſe cōmiſerit: ita
in pꝛeceptis iuris diuini que ſunt a deo nullus pōt diſpen
ſare niſi deus vel is cui ipſe ſpālr commiſit.

¶ Queſtio. xcviij.

Conſequenter conſiderãdum ẽ de lege veteri. Et pͥmo de ipſa lege. 2° d̃ preceptis eius. ¶ Circa pᵐ querunt̃ ſex.

Primo vtꝝ lex vetus ſit bona. 2° vtꝝ ſit a deo. 3° vtꝝ ſit ab eo mediantibus angelis. 4° vtꝝ data ſit oĩbus. 5° vtꝝ omnes obliget. 6° vtrum congruo tẽpore fuerit data.

Ad primũ ſic ꝓcedit̃. Videtur ꝙ lex vetꝰ non fuerit bona. Dr̃. n. Ezech. 20. Dedi eis ꝑcepta non bona: ⁊ iudicia in qbꝰ nõ viuent: ſ; lex nõ dr̃ bona niſi ꝓpter bonitatẽ ꝑceptoꝝ que ꝯtinet. ergo lex vetus nõ fuit bona. ¶ Preterea. Ad bonitatẽ legis ꝑtinet vt cõi ſaluti ꝓficiat: ſicut Iſidorus dicit: ſ; lex vetus nõ fuit ſalutifera: ſ; magis mortifera ⁊ nociua. Dicit. n. Apl's Ro. 7. Sine lege peccm̃ mortuũ erat: ego aũt viuebã ſine lege aliquãdo: ſ; cũ veniſſet mandatũ peccm̃ reuixit. ego aũt mortuus ſum. ⁊ Ro. 5. Lex ſubintrauit vt abũdaret delictũ. ergo lex vetus nõ fuit bona. ¶ Preterea. Ad bonitatẽ legis ꝑtinet ꝙ ſit poſſibilis ad obſeruãdũ: ⁊ ſm̃ natũ ⁊ ſ; hũanã ꝯſuetudinẽ: ſ; hoc nõ habuit lex vetus. Dicit. n. Petrus actuũ. 15. Quid tentatis iponere iugũ ſup ceruicem diſcipuloꝝ: quod neqꝫ nos neqꝫ patres noſtri portare potuimus. ergo vr̃ ꝙ lex vetus nõ fuerit bona. ¶ Sed ↄ̃ eſt qḋ Apl's dicit Ro. 7. Itaqꝫ lex qdẽ ſancta eſt: ⁊ mãdatũ ſanctũ: ⁊ iuſtũ: ⁊ bonũ. ¶ Rñ° dd̃: ꝙ abſqꝫ omni dubio lex vetus bona fuit. Sicut. n. doctrina oſtendit̃ eſſe vera ex hoc ꝙ ꝯſonat rõni recte: ita ẽt lex aliq̃ oſtendit̃ ẽe bona ex hoc ꝙ ꝯſonat rõni. Lex aũt vetus rõni ꝯſonabat. q: ꝯcupiſcentiã reprimebat que rõni aduerſat̃: vt pꝫ in illo mãdato. Non ꝯcupiſces rem ꝓximi tui: qḋ ponit̃ Exo. 20. Ipſa ẽt oĩa peccata ꝓhibebat q̃ ſunt ↄ̃ rõnem: vñ manifeſtũ eſt ꝙ bona erat. ⁊ hec eſt rõ Apli Ro. 7. Condelector: inquit legi dei ſm̃ interiorẽ hoiem. ⁊ iterũ. Conſentio legi qm̃ bona eſt. Sed notandũ eſt ꝙ bonũ diuerſos gradus hꝫ. vt Dionyſius dic̃. 4. c. d̃ di. no. Eſt. n. aliqḋ bonũ ꝑfectũ. ⁊ aliqḋ bonũ imꝑfectũ. Perfecta qdẽ bonitas eſt in his q̃ ad finẽ ordinant̃: qñ aliqd eſt tale qḋ ꝑ ſe eſt ſufficiens inducere ad finẽ. Imꝑfectũ aũt bonũ eſt qḋ opatur aliquid ad hoc ꝙ ꝑueniat̃ ad finẽ: non tñ ſufficit ad hoc ꝙ ad finẽ perducat: ſicut medicina ꝑfecte bona eſt q̃ hoiem ſanat. imꝑfecta aũt eſt q̃ hoiem adiuuat: ſ; tñ ſanare non põt. Eſt aũt ſciendũ ꝙ eſt alius finis legis hũane: ⁊ alius legis diuine. Legis. n. humane finis eſt tꝑalis tranqllitas ciuitatis: ad quẽ finẽ ꝑuenit lex cohibendo exteriores actꝰ quãtũ ad illa mala q̃ poſſunt ꝑturbare pacificũ ſtatũ ciuitatis. Finis aũt legis diuine ẽ ꝑducere hoiem ad finẽ felicitatis eterne. q quidem finis ipedit̃ ꝑ quodcũqꝫ peccm̃: ⁊ non ſolũ ꝑ actus exteriores: ſ; ẽt interiores. ⁊ iõ illud qḋ ſufficit ad ꝑfectionem legis hũane: vt. ſ. peccã ꝓhibeat: ⁊ penã apponat: non ſufficit ad ꝑfectionẽ legis diuine: ſ; oꝫ ꝙ hoiem totalr̃ faciat idoneum ad participationẽ felicitatis eterne: qḋ qdẽ fieri nõ põt niſi ꝑ grãm ſpũs ſancti: ꝑ quã diffundit̃ charitas i cordibus nr̃is q̃ legẽ adimplet. Gratia. n. dei vita eterna: vt dr̃ Ro. 6. hanc aũt grãm lex vetus ꝯferre nõ potuit. reſeruabat̃. n. hoc xp̃o. q: vt dr̃ Joan. primo. Lex ꝑ Moyſen data eſt: gratia ⁊ veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt: ⁊ inde ẽ ꝙ lex vetus bona quidem eſt: ſed imperfecta: ſm̃ illud Heb. 7. Nihil ad ꝑfectũ adduxit lex. ¶ Ad pᵐ ergo dd̃: ꝙ dñs loqtur ibi de ꝑceptis cerimonialibus: q̃ qdẽ dicunt̃ nõ bona. q: grãm non ꝯferebant ꝑ quã hoies a peccato mundarent̃: cũ tñ ꝑ huiuſmodi ſe peccatores oſtenderent: vñ ſignanter dr̃. Et iudicia in qbus nõ viuent. i. ꝑ q̃ vitã gratie obtinere nõ poſſũt: ⁊ poſtea ſubdit̃. Et pollui eos in muneribus ſuis. i. pollutos oſtẽdi cũ oẽ offerẽt id qḋ aperit vuluã ꝓpter delicta ſua. ¶ Ad 2ᵐ dd̃: ꝙ lex dr̃ occidiſſe non qdẽ effectiue: ſ; occaſionaliter ex ſua imꝑfectione: inquantũ. ſ. grãm nõ ꝯferebat ꝑ quã hoies iplere poſſent qḋ mandabat: vel vitare qḋ vetabat: ⁊ ſic occaſio iſta nõ erat data: ſ; ſumpta ab hoibus: vñ ⁊ Apl's ibidem dicit. Occaſione accepta peccm̃ ꝑ mandatũ ſeduxit me ⁊ ꝑ illud occidit. Ex hac. n. rõne dr̃ ꝙ lex ſubintrauit vt abundaret delictũ. vt ly vt teneat̃ ꝯſecutiue: nõ cauſaliter inquantũ. ſ. hoies accipientes occaſionẽ a lege abundantiꝰ peccauerunt: tũ q: grauius fuit peccm̃ poſt legis ꝓhibitionem. tũ ẽt q: ꝯcupiſcentia creuit: magis. n. concupiſcimus qḋ nobis ꝓhibetur. ¶ Ad 3ᵐ dd̃: ꝙ iugũ legis ſeruari nõ poterat ſine gratia adiuuante: quã lex nõ dabat. Dicit̃. n. Ro. 9. Non eſt volentis: neqꝫ currentis. ſ. velle ⁊ currere in preceptis dei: ſed miſerentis dei: vnde in pſal. dicitur. Viam mandatorum tuorum cucurri cũ dilataſti cor meum. ſ. per donum gratie ⁊ charitatis.

Ad ſecundũ ſic ꝓceditur. Videt̃ ꝙ lex vetꝰ non fuerit a deo. Dr̃. n. Deutro. 32. Dei ꝑfecta ſunt opa: ſed lex fuit imꝑfecta: vt ſupra dictũ eſt. ergo lex vetus non fuit a deo. ¶ Preterea. Eccleſia. 3. dr̃. Didici ꝙ oĩa opera que fecit deꝰ ꝑſeuerẽt in eternum: ſed lex vetus nõ perſeuerat in eternũ. Dicit. n. Apl's ad Heb. 7. Reprobatio fit quidẽ precedẽtis mandati ꝓpter infirmitatem eius: ⁊ inutilitatem. ergo lex vetus non fuit a deo. ¶ Preterea. Ad ſapientẽ legiſlatorem ꝑtinet non ſolum mala auferre: ſ; ẽt occaſiones maloꝝ: ſed vetus lex fuit occaſio peccati: vt ſupra dictũ eſt. ergo ad deũ cui nullꝰ eſt ſimilis in legiſlatoribus. vt dr̃ Job. 36. non pertinebat legem talẽ dare. ¶ Preterea. 1. ad Thimoth. 2. dr̃ ꝙ deus vult oẽs hoies ſaluos fieri: ſed lex vetus non ſufficiebat ad ſalutem hoiũ: vt ſupra dictũ eſt. ergo ad deũ non pertinebat talẽ legem dare. lex ergo vetus non eſt a deo. ¶ Sed ↄ̃ eſt qḋ Dñs dicit Matth. 15. loquens iudeis qbus erat lex vetus data. Irritũ feciſtis mandatũ dei ꝓpter traditiones veſtras. ⁊ pauloante ꝑmittitur. Honora patrem tuum: ⁊ matrẽ tuam: qḋ manifeſte in lege veteri ꝯtinetur. ergo lex vetus eſt a deo. ¶ Rñ° dd̃: ꝙ lex vetus a bono deo data eſt. qui eſt pater dñi noſtri Jeſu chriſti. lex. n. vetus homines ordinabat ad xp̃m dupl'r. Vno quidẽ mõ teſtimonium Chriſto ꝑhibendo. vñ ipſe dicit Luc. vltimo. Opꝫ impleri oĩa q̃ ſcripta ſunt in lege: ⁊ in pſal. ⁊ in prophetis d̃ me. ⁊ Jo. 5. Si crederetis Moyſi crederetis forſitan ⁊ mihi. de me. n. ille ſcripſit. alio mõ ꝑ modũ cuiuſdã diſpõnis dum retrahens hoies a cultu idolatrie ꝯcludebat eos ſub cultu vnius dei: a quo ſaluandũ erat humanũ genus ꝑ Chriſtũ: vñ Apl's dicit ad Gal. 3. Priuſqꝫ veniret fides ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eã fidem: q̃ reuelanda erat. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ eiuſdẽ eſt diſponere ad finẽ: ⁊ ad finẽ ꝑducere. ⁊ dico eiuſdem ꝑ ſe: vel ꝑ ſuos ſubditos. Non. n. diabolus legẽ tuliſſet ꝑ quam hoies adducerent̃ ad Chriſtũ per quẽ erat eijciendus ſ; illud Matth. 12. Si ſathanas ſathanam eijcit. diuiſum eſt regnũ eius. ⁊ ideo ab eodẽ deo a quo facta eſt ſalus hoium per gratiã Chriſti lex vetus data eſt. ¶ Ad pᵐ ergo dd̃m: ꝙ nihil ꝓhibꝫ aliqd non eſſe ꝑfectũ ſimpl'r: quod tñ eſt ꝑfectum ſm̃ tp̃s ſicut dr̃ aliquis puer ꝑfectus non ſimpl'r: ſed ſm̃ tp̃is ꝯditionem: ita ẽt precepta q̃ pueris dantur: ſunt qdem ꝑfecta ſm̃ ꝯditionem eoꝝ qbus dantur. ⁊ ſi non ſint ꝑfecta ſimpliciter. ⁊ talia fuerũt ꝑcepta legis: vñ Apl's dicit ad Gal. 3. Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto. ¶ Ad 2ᵐ dd̃m: ꝙ opera dei ꝑſeuerant in eternũ que ſic deus fecit vt i eternum perſeuerent: ⁊ hec ſunt ea q̃ ſunt ꝑfecta: lex aũt vetus reprobatur tp̃e ꝑfectionis gratie: non tanq̃ mala: ſ; tanq̃ infirma ⁊ inutilis pro iſto tp̃e. q: vt ſubdit. Nihil ad perfectum adduxit lex: vnde ⁊ ad Gal. 3. dicit Apl's. Vbi venit fides iam non ſumus ſub pedagogo. ¶ Ad 3ᵐ dd̃m: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt. deus aliqñ permittit aliquos cadere in peccm̃: vt exinde humilientur. ita ẽt voluit talem legẽ dare quã ſuis viribus hoies implere non poſſent. ⁊ ſic dũ hoies preſumentes de ſe peccatores ſe inuenirent humiliati recurrerent ad auxiliũ gratie. ¶ Ad 4ᵐ dd̃: ꝙ quãuis lex vetus non ſufficeret ad ſaluandum hoies: tñ aderat aliud auxilium a deo hominibus ſimul cũ lege ꝑ quod ſaluari poterant. ſ. fides mediatoris ꝑ quam iuſtificati ſunt antiqui patres: ſicut etiam nos iuſtificamur: ⁊ ſic deus non deficiebat hominibus quin daret eis ſalutis auxilia.

Ad tertiũ ſic procedit᷑. Uidetur ꝙ lex vetus non fuerit data per angelos: ſed immediate a deo. angelus. n. nuncius dr̄. ⁊ ſic nomen angeli miniſteriũ importat: nõ dñium: ſꝫ illud pſal'. Benedicite dño oẽs angeli eius: miniſtri eius: ſꝫ vetus lex a dño tradita eſſe ꝓhibet᷑. Dicit᷑. n. Exo. 20. Locutus eſt dñs ſermones hos. ⁊ poſtea ſubdit᷑. Ego. n. ſuꝫ dñs deꝰ tuus. ⁊ idẽ modus loq̄ndi frequenter reꝑitur in Exo. ⁊ ĩ libris ↄ̄ſtibꝰ legẽ. ergo lex eſt ĩmediate data a deo. ¶ P̄. Sicut dicitur Jo. 1. Lex ꝑ Moyſen data eſt: ſed Moyſes ĩmediate accepit a deo. Dicit᷑ ẽt Exo. 33. Loq̄batur dñs ad Moyſen facie ad faciẽ: ſicut loq̄ ſolet amicus ad amicũ ſuũ. ergo lex vetus ĩmediate data ẽ a deo. ¶ P̄. Ad ſolũ principẽ pertinet legẽ ferre: vt ſupra dctm̄ eſt: ſꝫ ſolus deꝰ eſt ꝑnceps ſalutis aĩaruꝫ: angeli võ ſunt adminiſtratorij ſpũs: vt dr̄ ad Heb. 1. ergo lex vetus ꝑ angelos dari nõ debuit cũ ordinaretur ad aĩaꝝ ſalutẽ. ¶ Sꝫ ↄ̄ eſt qđ dicit Aplꝰs ad Gal'. 3. Lex data eſt ꝑ angelos in manu mediatoris. ⁊ actuũ. 7. dicit Stephanus. Accepiſtis legẽ in diſpõne angelorum. ¶ Rñ° dõꝫ: ꝙ lex data eſt a deo ꝑ angelos. Et ꝓter rõnẽ generalẽ quaꝫ Dionyſius aſſignat in. 4. c. ce. hierarchie: ꝙ diuina debent deferri ad hoĩes mediantibꝰ angelis: ſpãlis rõ eſt q̄re legeꝫ veterẽ ꝑ angelos dari oportuit: dctm̄ ẽ. n. ꝙ lex vetus imꝑfecta erat: ſꝫ diſponebat ad ſalutẽ ꝑfectaꝫ generis humani q̄ futura erat ꝑ xp̄m. ſic aũt vr̄ in oĩbꝰ poteſtatibus ⁊ artibus ordinatis ꝙ ille q̄ eſt ſuperior principaleꝫ ⁊ ꝑfectũ actuꝫ oꝑatur ꝑ ſeipm̄: ea vero q̄ diſponunt ad ꝑfectioneꝫ vltimã operat᷑ ꝑ ſuos miniſtros: ſicut nauifactor cõpaginat nauẽ ꝑ ſeipſuꝫ: ſꝫ preparat mãm ꝑ artifices ſubminiſtrantes. ⁊ ideo ↄ̄ueniens fuit vt lex ꝑfecta noui teſtamenti daret᷑ ĩmediate ꝑ ipſuꝫ deũ hoĩem factũ: lex aũt vetus ꝑ miniſtros dei. ſ. ꝑ angelos daret᷑ hoĩbus. ⁊ ꝑ hunc modũ Aplꝰs ad Heb. probat eminentiã noue legis ad vetereꝫ. q2 in nouo teſtamento locutus eſt nobis deus in filio ſuo: in veteri aũt teſtamento eſt ſermo factus ꝑ angelos. ¶ Ad p̄m ergo dõm: ꝙ ſicut Greg. dicit in principio moraliuꝫ angelus q̄ Moyſi apparuiſſe deſcribit᷑. mõ angelus: mõ dñs memoratur: angelus. vꝫ. ꝓꝑ hoc ꝙ exterius loq̄ndo ſeruiebat. dñs aũt dr̄. q2 interius ꝓ̄ſidens loquendi efficatiã miniſtrabat. ⁊ inde eſt ẽt ꝙ quaſi ex ꝑſona dñi angelus loq̄batur. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ſicut Auguſtinꝰ dicit. 12. ſuper Geñ. ad lr̄am in Exo. dr̄. Locutus eſt dñs Moyſi facie ad faciẽ. ⁊ paulo poſt ſubdit᷑. Oſtende mihi gloriã tuaꝫ. ſentiebat ergo quid videbat. ⁊ qđ non videbat deſiderabat. non ergo videbat ipſaꝫ dei eſſentiã. ⁊ ita non ĩmediante ab eo inſtruebat᷑. qđ ergo dr̄ ꝙ loquebat᷑ ei facie ad faciẽ: ſm̄ opinionẽ populi loquit᷑ ſcriptura: qui putabat Moyſen ore ad os loq̄ cuꝫ deo cũ per ſubiectã creaturam. ſ. ꝑ angelũ ⁊ nubẽ ei loqueret᷑ ⁊ appareret. Uel ꝑ viſionem faciei intelligit᷑ quedã eminens ↄ̄templatio ⁊ familiaris infra eſſentie diuine viſionẽ. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſoliꝰ ꝑ̄ncipis eſt ſua auctoritate legẽ inſtituere: ſꝫ q̄nq2 legem inſtitutam per alios promulgat. ⁊ ita deus ſua auctoritate inſtituit legem: ſed per angelos promulgauit.

Ad quartũ ſic ꝓcedit᷑. Uidetur ꝙ lex vetꝰ nõ debuit dari ſoli populo iudeorũ. Lex. n. vetus diſponebat ad ſalutẽ que futura erat ꝑ xp̄m: vt dctm̄ eſt. ſed ſalus illa nõ erat futura ſolũ in iudeis: ſed in oĩbus gentibꝰ ſm̄ illud Eſaie. 49. Parũ eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribꝰ Jacob: ⁊ feces iſrael ↄ̄uertendas. dedi te in lucẽ gentiuꝫ vt ſis ſalus mea vſq2 ad extremum terre. ergo lex vetus dari debuit oĩbus gentibus: ⁊ nõ vni populo tantũ. ¶ P̄. Sicut dr̄ actuꝫ. 10. Non ẽ ꝑſonaꝝ acceptor deus ſꝫ in oĩ gente q̄ timet deũ: ⁊ facit iuſtitiam acceptus ẽ illi. non ergo magis vni populo q̄ꝫ alijs via ſalutis debuit aperiri. ¶ P̄. Lex data eſt ꝑ angelos: ſicut iam dctm̄ eſt: ſꝫ miniſteria angeloꝝ deus non ſolũ iudeis: ſed oĩbus gentibꝰ ſꝑ exhibuit. Dicit᷑. n. Eccleſia. 17. In vnãquamq2 gentẽ prepoſuit rectorẽ: oĩbus etiaꝫ gentibus tp̄alia bona largitur: q̄ minus ſunt cure deo q̄ꝫ ſpũalia bona. ergo ẽt legem oĩbus populis debuit dare. ¶ Sꝫ ↄ̄ eſt qđ dr̄ Ro. 3. Quid ergo amplius iudeo: multũ q̄dem per oẽm modũ. primuꝫ q̄dem q2 credita ſunt illis eloquia dei. ⁊ in pſal'. dr̄. Non fecit taliter oĩ nationi: ⁊ iudicia ſua nõ manifeſtauit eis. ¶ Rñ° dõꝫ: ꝙ poſſet vna rõ aſſignari quare potius pplõ iudeoꝝ data ſit lex q̄ꝫ alijs populis. q2 alijs populis ad idolatriam declinantibus: ſolus populus iudeoꝝ in cultu vnius dei remanſit. ⁊ ideo alij populi ĩdigni erant legẽ recipere. ne ſanctũ canibus daret᷑. Sꝫ iſta rõ ↄ̄ueniens nõ vr̄. q2 populus ille ẽt poſt legeꝫ latã ad idolatriam declinauit: qđ grauius fuit: vt pꝫ Exo. 33. ⁊ amos 5. Nunq̄d hoſtias ⁊ ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto 40. annis domus iſrael: ⁊ portatis tabernacula. Moloch deo veſtro: ⁊ imaginẽ idoloꝝ veſtroꝝ: ſidus dei veſtri q̄ feciſtis vobis. Expreſſe ẽt dr̄ Deutro. 9. Scito ꝙ non ꝓꝑ iuſtitias tuas dñs deus tuus dedit tibi terrã hanc in poſſeſſionem cũ duriſſime ceruicis ſis pplꝰs: ſed rõ ibi ꝑ̄termittitur vt cõpleret verbũ ſuuꝫ dñs qđ ſub iuramento pollicitus eſt patribus tuis Abrahaꝫ: Jſaac: ⁊ Jacob. q̄ aũt ꝓmiſſio eis ſit facta oſtendit Aplꝰs ad Gal'. 3. dicens abrae dicte ſunt ꝓmiſſiones: ⁊ ſemini eius: non dicit ſeminibus q̄ſi in multis: ſed quaſi in vno: ⁊ ſemini tuo q̄ eſt xp̄s. Deus igit᷑ ⁊ legẽ: ⁊ alia beneficia ſpũalia illi populo exhibuit ꝓꝑ ꝓmiſſionẽ eoꝝ patribus factam: vt ex eis xp̄s naſceret᷑. decebat. n. vt ille pplꝰs ex quo xp̄s naſciturus erat q̄dã ſpãli ſanctificatione polleret: ſm̄ illud qđ dr̄ Leui. 19. Sãcti eritis. q2 ego ſanctus ſuꝫ. Nec ẽt fuit ꝓꝑ meritũ ipſius abrae vt talis promiſſio ei fieret: vt. ſ. xp̄s ex eius ſemine naſceretur: ſed ex gratuita dei electione ⁊ vocatione: vñ dr̄ Eſaie 41. Qui ſuſcitauit ab oriente iuſtũ: vocauit eum: vt ſequeretur ſe. Sic ergo pꝫ ꝙ ex ſola gratuita electione patres ꝓmiſſionẽ acceperunt ⁊ pplꝰs ex eis progenitus legẽ accepit ſꝫ illud Deutro. 4. audiſtis v̄ba illius de medio ignis q2 dilexit patres: ⁊ elegit ſemen eoꝝ poſt illos. Si aũt rurſus q̄ratur q̄re hunc pplm̄ elegit vt ex eo xp̄s naſceretur. ⁊ non aliũ: cõueniet reſponſio Auguſtini quã dicit ſuꝑ Jo. Quare hunc trahat: ⁊ illũ non trahat. noli velle diiudicare ſi non vis errare. ¶ Ad p̄m ergo dõꝫ: ꝙ q̄uis ſalus futura ꝑ xp̄m eſſet oĩbus gentibꝰ ꝑ̄parata: tñ oportebat ex vno pplõ xp̄ꝫ naſci: qui ꝓꝑ hoc ꝑ̄ alijs prerogatiuas habuit: ſꝫ illud Ro. 9. Quoꝝ. ſ. iudeoꝝ eſt adoptio filioꝝ dei: ⁊ teſtamentum: ⁊ legiſlatio quoꝝ patres ex q̄bus xp̄s eſt ſꝫ carnem. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ acceptio ꝑſonaꝝ locũ hꝫ in his q̄ ex debito dantur. In his võ que ex gratuita voluntate cõferuntur acceptio ꝑſonaꝝ locũ non hꝫ: non. n. eſt ꝑſonaruꝫ acceptor qui ex liberalitate de ſuo dat vni ⁊ non alteri: ſꝫ ſi eſſet diſpenſator bonoꝝ cõium: ⁊ non diſtribueret equaliter ſm̄ merita ꝑſonaꝝ eſſet ꝑſonaꝝ acceptor: ſalutaria aũt beneficia deus humano generi confert ex ſua gratia: vñ non eſt ꝑſonarum acceptor ſi quibuſdã pre alijs cõferat: vnde Auguſtinus dicit in lib. de ꝑ̄deſtinatõe ſanctoꝝ. Oẽs quos deus docet miſericordia docet: quos aũt non docet iudicio non docet. hoc. n. venit ex dãnatione humani generis pro pctõ primi parẽtis. ¶ Ad 3m dõꝫ: ꝙ beneficia gratie ſubtrahuntur hoĩ ꝓꝑ culpaꝫ: ſed beneficia nãlia nõ ſubtrahuntur: inter q̄ ſunt miniſteria angeloꝝ que ipſe naturaruꝫ ordo requirit: vt. ſ. per media gubernent᷑ infima: ⁊ ẽt corporalia ſubſidia que non ſolum hominibus: ſed etiã iumentis deus adminiſtrat: ſm̄ illud pſal'. Homines ⁊ iumenta ſaluabis domine.

Ad quintũ ſic ꝓcedit᷑. Uidetur ꝙ oẽs hoĩes obligabant᷑ ad obſeruandũ veterem legeꝫ. Quicũq2. n. ſubditur regi oꝫ ꝙ ſubdat᷑ legi ipſius: ſed vetus lex eſt data a deo q̄ eſt rex omnis terre: vt in pſal'. dr̄. ergo oẽs habitantes terrã tenebant᷑ ad obſeruantiam legis. ¶ P̄. Iudei ſaluari non poterant niſi legẽ veterem obſeruarent. dr̄. n. Deutro. 27. Maledictus q̄ non ꝑmanet in ſermõibus legis huius: nec eos opere ꝑficit: ſi igitur alij hoĩes ſine obſeruãtia legis veteris potuiſſent ſaluari: peior fuiſſet ↄ̄ditio iudeoꝝ q̄ꝫ aliorum hoĩum. ¶ P̄. Gentiles ad ritum iudaicum: ⁊ ad obſeruantias legis admittebantur. Dicitur. n. Exo. 12. Si q̄s peregrinoꝝ in veſtram voluerit tranſire coloniam: ⁊ facere phaſe dñi circũcidetur prius omne maſculinũ genus: ⁊ tunc rite cele-

bꝛabit: eritq̨ ſiĉ ſicut indigena terre. Fruſtra aũt ad obſeruan
tias legales fuiſſent extranei admiſſi ex oꝛdinatione diuina
ſi abſq̨ legalibus obſeruantijs ſaluari potuiſſent. ergo nul
lus ſaluari poterat niſi legem obſeruaret. ℂ Sed ꝫ eſt qḋ
Dionyſius dicit. 9. capitulo celeſtis Hierarchie: ꝙ multi
gentiliũ ꝑ angelos ſunt reducti in deũ: ſed conſtat ꝙ genti
les legẽ non obſeruabant. ergo abſq̨ obſeruantia legis po
tuerunt aliq̄ ſaluari. ℂ Rñ° dõꝫ: ꝙ lex vetus manifeſta/
bat ꝑcepta legis nature: ⁊ ſuperaddebat q̄dam ꝓpꝛia pꝛe
cepta: q̄ꝫtum igiť ad illa q̄ vetus lex continebat: de lege na
ture oẽs tenebanť ad obſeruantiã veteris legis: nõ q: erãt
de veteri lege: ſed q: erant de lege nature: ſꝫ q̄ꝫtum ad illa
q̄ lex vetus ſuperaddebat: non tenebanť aliq̄ ad obſeruan
tiam veteris legis niſi ſolus ꝑplˢ iudeoꝝ. Cuius rõ eſt. q:
lex vetus ſicut dictũ eſt: data eſt ꝑplo iudeoꝝ: vt q̄ꝫdaꝫ ꝓ/
rogatiuã ſanctitatis obtineret ꝓꝑ reuerentiaꝫ xp̄i qui ex illo
populo naſciturus erat: q̄cunq̨ aũt ſtatuunť ad ſpecialem
aliquoꝝ ſanctificationẽ non obligant niſi illos: ſicut ad q̄daꝫ
obligantur clerici q̄ mancipanť diuino miniſterio ad q̄ lai/
ci non obliganť ſilr̃ ⁊ religioſi ad q̄daꝫ perfectionis opera
obliganť ex ſua pꝛofeſſione ad q̄ ſeculares non obligãtur:
⁊ ſilr̃ ad quedã ſpecialia obligabatur populus ille ad que
alij populi non obligabanť. vnde dr̃ Deutro. 18. Perfectꝰ
eris. ⁊ abſq̨ macula coꝛam dño deo tuo: ⁊ ꝓꝑ hoc ẽt qua
dam ꝓfeſſione utebanť. ut pꝫ Deutro. 26. Profiteoꝛ ho/
die coꝛam dño deo tuo ⁊c̃. ℂ Ad ꝑᵐ ergo dõꝫ: ꝙ q̄cũq̨
ſubdunť regi: obliganť ad legem eius obſeruandã quam
oĩbus cõiter pꝛoponit: ſed ſi inſtituat aliq̄ obſeruanda a ſu
is familiaribus miniſtris: ad hec ceteri nõ obligãť. ℂ Ad
2ᵐ dõm: ꝙ hõ quanto deo magis coniungitur tanto effici
tur melioꝛis cõditionis. ⁊ ideo q̄ꝫto populus iudeoꝝ erat
aſtrictus magis ad diuinũ cultũ dignioꝛ alijs populis erat
vñ dicit Deutro. 4. Que eſt alia gens ſicut inclyta. ut ha
beat cerimonias iuſtaq̨ iudicia: ⁊ vniuerſam legem ⁊ ſilr̃
etiaꝫ q̄ꝫtum ad hoc ſunt melioꝛis ꝯditionis clerici q̄ꝫ laici: ⁊
religioſi q̄ꝫ ſeculares. ℂ Ad 3ᵐ dõꝫ ꝙ gentiles perfectius
⁊ ſecurius ſalutẽ conſequebanť ſub obſeruantijs legis q̄ꝫ
ſub ſola lege nãli. ⁊ ideo ad eas admittebanť. ſicut ẽt nunc
laici tranſeunt ad clericatuꝫ. ⁊ ſeculares ad religionem: q̄ꝫ/
uis abſq̨ hoc poſſint ſaluari.

Ad ſextũ ſic ꝓceditur. Videť ꝙ lex vetus non
cõuenienter fuerit data tp̄e Moyſi.
Lex. n. vetus diſponebat ad ſalutẽ que erat futura ꝑ xp̄m
ſicut dictuꝫ eſt. ſꝫ ſtatim hõ poſt pc̄tũ indiguit huiuſmodi
ſalutis remedio. ergo ſtatiꝫ poſt pc̄tũ lex vetus debuit da
ri. ℂ P̄. Lex vetus data eſt ꝓꝑ ſanctificationẽ coꝝ ex qui
bus xp̄s naſciturus erat. ſed abꝛae incepit fieri ꝓmiſſio de
ſemine qḋ eſt xp̄s. vt habeť Geñ. 12. ergo ſtatim tẽpoꝛe
abꝛae debuit lex dari. ℂ P̄. Sicut xp̄s non fuit natus ex
alijs deſcendentibus ex Noe niſi ex Abꝛaam. cui facta eſt
pꝛomiſſio ita ẽt nõ eſt natus ex alijs filijs abꝛae: niſi ex Da
uid. cui eſt pꝛomiſſio renouata. ſm̄ illud. 2. Reg. 23. Dixit
vir cui conſtitutũ eſt de xp̄o dei Jacob. ergo lex vetus de
buit dari poſt Dauid ſicut data eſt poſt Abꝛaam. ℂ Sed
cõtra eſt quod Aplˢ dicit ad Gal. 3. ꝙ lex ꝓꝑ tranſgreſſio
nem poſita eſt donec veniret ſemen cui ꝓmiſerat oꝛdinata
ꝑ angelos in manu mediatoꝛis. i. oꝛdinabiliter data: vt glo
ſa. dicit. ergo congruũ fit vt lex vetus illo tp̄is oꝛdine trade
retur. Rñ° dõm: ꝙ ꝯuenientiſſime lex vetus data fuit tẽ/
poꝛe Moyſi. Cuius rõ põt accipi ex duobus ſm̄ ꝙ queli
bet lex duobus generibus hoĩum iponitur. Jmponiť. n.
q̄buſdaꝫ duris ⁊ ſuꝑbis qui ꝑ legẽ cõpeſcunť ⁊ domanť.
Jmponitur ẽt bonis q̄ per legẽ inſtructi adiuuanť adim/
plendũ qḋ intendũt. Cõueniẽs igiť fuit tali tp̄e legẽ veterẽ
dari ad ſuꝑbiã hoĩuꝫ ꝯuincẽdã. De duobꝰ. n. hõ ſuperbie
bat. ſ. d̃ ſcia: ⁊ de potẽtia. de ſcia q̄deꝫ quaſi rõ nãlis ei poſ
ſit ſufficere ad ſalutẽ. ⁊ ideo vt de hoc eius ſuꝑbia ꝯuince/
retur: ꝑmiſſus eſt hõ regimini ſue rõnis abſq̨ adminiculo
legis ſcripte: ⁊ experimẽto hõ diſcere potuit ꝙ patiebatur
rõnis defectum ꝑ hoc ꝙ hoĩes vſq̨ ad idolatriã: ⁊ turpiſ
ſima vitia circa tp̄a abꝛae ſũt pꝛolapſi. ⁊ ideo poſt hec tp̄a
fuit neceſſariũm legẽ ſcriptaꝫ dari ĩ remediũ humane igno
rantie. q: ꝑ legem eſt cognitio pc̄ti: vt dr̃ Ro. 5. ſꝫ poſtq̄ꝫ
hõ eſt inſtructus ꝑ legem conuicta eſt eius ſuꝑbia de in/
firmitate dũ implere nõ poterat qḋ cognoſcebat. ⁊ ideo
ſicut Apl̄us concludit ad Ro. 8. ꝙ impoſſibile erat legi in
q̄ infirmabať per carnẽ miſit deus in filiũ ſuuꝫ: vt iuſtifica
tio legis ipleref in nobis. Ex parte vō bonoꝝ lex data ẽ in
auxiliũ: qḋ quidẽ tunc maxime ꝑplo neceſſarium fuit qñ
lex nãlis obſcurari incipiebat ꝓꝑ exuberantiã peccatoꝛuꝫ.
Opoꝛtebat. n. huiuſmodi auxiliũ quodã oꝛdine dari. vt ꝑ
imꝑfecta ad perfectionẽ manu duceref: ⁊ iõ inter legẽ na
ture: ⁊ legẽ gratie: opoꝛtuit legẽ veterem dari. ℂ Ad ꝑᵐ
ergo dõm: ꝙ ſtatim poſt pc̄tũ pꝛimi hoĩs non cõpetebat
legẽ veterem dari. tũ q: nondũ homo recognoſcebat ſe ea
indigere de ſua rõne confiſus. tũ q: adhuc dictamen legis
nãe nondũ erat obtenebꝛatũ per ꝯſuetudinem peccandi.
ℂ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ lex non dꝫ dari niſi populo. eſt. n. pꝛece
ptuꝫ cõe: vt dctũ eſt. ⁊ ideo in tp̄e abꝛae data ſunt q̄daꝫ fa
miliaria ꝑcepta: ⁊ q̄ſi domeſtica dei ad hoĩes: ſed poſtmo/
dum multiplicatis eius poſteris intantũ ꝙ populus eſſet:
⁊ liberatis eis a ſeruitute: lex cõuenienter potuit dari: nam
ſerui non ſunt ꝑs populi: vel ciuitatis cui legem dari cõpe
tit: vt ꝑhus dicit in. 3. politice. ℂ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ q: legem
opoꝛtebat alicui populo dari nõ ſolũ illi ex quibus eſt xp̄s
natus legẽ acceperunt: ſꝫ totus populus cõſignatus ſigna/
culo circũciſionis q̄ fuit ſignũ pꝛomiſſionis Abꝛaã facte: ⁊
ab eo credite: vt dicit Aplˢ Ro. 4. ⁊ ideo ẽt ante Dauid
opoꝛtuit legem dari tali populo iam collecto.

ℂ Queſtio. xcix.

Einde ꝯſiderãdũ eſt de ꝑceptis
veteris legis. Et pꝛimo
de diſtinctione ipoꝝ. Scḋo de ſingulis
d generibus diſtinctis. ℂ Circa ꝑᵐ querũ
tur ſex. ꝑ° vtꝝ legis veteris ſint plura
pꝛecepta: vel vnũ tantuꝫ. 2° vtꝝ lex ve
tus contineat aliqua pꝛecepta moꝛalia.
3° vtruꝫ pꝛeter moꝛalia ꝯtineat cerimonialia. 4° vtrum
contineat pꝛeter hec iudicialia. 5° vtrũ pꝛeter iſta tria cõ
tineat aliqua alia. 6° de modo quo lex inducebat ad ob/
ſeruantiam pꝛedictoꝛum.

Ad pꝛimũ ſic pꝛocediť. Videtur ꝙ in lege ve/
teri nõ cõtineať niſi vnũ pꝛeceptũ.
Lex. n. nihil eſt aliud q̄ꝫ pꝛeceptũ: ut ſupꝛa habituꝫ eſt: ſed
lex vetus eſt vna. ergo non continet niſi vnũ pꝛeceptum.
ℂ P̄. Apl̄us dicit Ro. 13. Si qḋ eſt aliud mandatum in
hoc verbo inſtauratur. Diliges ꝓximuꝫ tuũ ſicut teipſuꝫ:
ſed iſtud mandatũ eſt vnũ. ergo lex vetus non continet ni
ſi unũ mandatuꝫ. ℂ P̄. Math. 7. dr̃. Oĩa quecũq̨ vul/
tis vt faciant vobis hoĩes: ⁊ vos facite illis: hec eſt. n. lex
⁊ pꝛophete: ſed tota lex vetus continet in lege ⁊ pꝛophe/
tis. ergo tota lex vetus non hꝫ niſi unũ pꝛeceptuꝫ. ℂ Sed
ꝫ eſt qḋ Aplus dicit ad Eph. 2. Legem mandatoꝛum de
cretis euacuans: ⁊ loquitur de lege veteri. vt pꝫ per glo.
ibidem. ergo lex vetus ꝯtinet in ſe multa mãdata. ℂ Rñ°
dõm: ꝙ pꝛeceptum legis cum ſit obligatoꝛium eſt de ali/
quo quod fieri dꝫ: ꝙ autẽ aliquid debeat fieri hoc pꝛoue/
nit ex neceſſitate alicuius finis: vnde manifeſtum eſt ꝙ de
ratione pꝛecepti eſt ꝙ impoꝛtet oꝛdinem ad finem. inquan
tũ. ſ. illḋ ꝑcipiť qḋ ẽ neccñuꝫ vel expediẽs ad finẽ. Cõtigit aũt
ad vnũ finẽ multa eſſe neceſſaria vel expedientia: ⁊ ſꝫ hoc
poſſunt de diuerſis rebus dari diuerſa pꝛecepta inquantũ
oꝛdinantur ad vnũ finem. Vnde dõm eſt: ꝙ oĩa pꝛecepta
legis veteris ſunt vnuꝫ ſm̄ oꝛdinẽ ad vnum fineꝫ: ſunt tñ
multa ſm̄ diuerſitatẽ coꝝ que oꝛdinanť ad illum finem.
ℂ Ad ꝑᵐ ergo dõꝫ: ꝙ lex vetus. dr̃ eſſe vna ſm̄ oꝛdineꝫ
ad finem vnũ: ⁊ tñ continet diuerſa pꝛecepta ſꝫ diſtinctio/
nem eoꝝ que oꝛdinant ad finem: ſicut ẽt ars edificatiua eſt
vna ſm̄ unitatem finis. q: tendit ad edificationeꝫ domus:
tñ continet diuerſa pꝛecepta ſm̄ diuerſos actus ad hoc oꝛ/
dinatos. ℂ Ad 2ᵐ dõm: ꝙ ſicut Apl̄us dicit. 1. ad Thi/
moth. 1. Finis pꝛecepti charitas eſt. ad hoc. n. oĩs lex ten/
dit: ut amicitiam conſtituat: vel hoĩum adinuicem: vel ho
minis ad deum. ⁊ ideo tota lex impletur in hoc vno man/

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK Baden-Württemberg

dato. Diliges proximũ tuum: ſicut teipſum: ſicut in quodam fine mandatoꝝ oĩum: in dilectione. n. proximi includitur et̃ dei dilectio: qñ proximus diligitur ꝓꝑ deum. unde Apl'us hoc vnũ preceptũ poſuit pro duobus que ſunt de dilectione dei ⁊ proximi. de quibus dicit dñs Math. 22. In his duobus mãdatis pendet omnis lex ⁊ prophete. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſicut dr̃ in. 9. ethicoꝝ. amicabilia q̃ ſunt ad alteꝝ venerunt ex amicabilibus q̃ ſunt hoĩ ad ſeipſum: dum. ſ. hõ ita ſe hꝫ ad alteꝝ: ſicut ad ſe. ⁊ ideo in hoc quod dr̃. Oĩa q̃cunq; vultis vt faciant vobis hoĩes: ⁊ vos facite illis: explicatur q̃dam regula dilectionis ꝓximi: que et̃ implicite continetur in hoc ꝙ dr̃. Diliges proximũ tuũ: ſicut teipſum: vnde eſt quedã explicatio iſtius mandati.

Ad ſecundũ ſic procedit̃. Videtur ꝙ lex vetus nõ ꝑtineat ꝑcepta moralia. Lex. n. vetus diſtinguitur a lege nãe: vt ſupra habitum eſt: ſed precepta moralia ꝑtinent ad legem nãe. ergo non ꝑtinent ad legem veterẽ. ¶ P̃. Ibi ſubuenire debuit homini lex diuina vbi deficit rõ humana: ſicut pꝫ in his que ad finẽ ꝑtinent que ſunt ſupra rõnem: ſed ad precepta moralia rõ hoĩs ſufficere videtur. ergo ꝑcepta moralia nõ ſunt de lege veteri que eſt lex diuina. ¶ P̃. Lex vetus dr̃ littera occidens: vt pꝫ. 2. ad Cor. 3. ſed precepta moralia ñ occidunt: ſed viuificant ſm̃ illud pſal. In eternum nõ obliuiſcar iuſtificationes tuas. q: in ipſis viuificaſti me: ergo ꝑcepta moralia non ꝑtinent ad veterẽ legem. ¶ Sed ꝯ eſt quod dr̃ Eccle. 17. addidit illis diſciplinaꝫ ⁊ legem vite hereditauit eos. diſciplina ãt pertinet ad mores. Dicit. n. glo. ad Heb. 12. ſuper illud. Oĩs diſciplina ⁊c̃. Diſciplina eſt eruditio moꝝ per difficilia. ergo lex a deo data precepta moralia continebat. ¶ Rñ° dõm: ꝙ lex vetus continebat precepta q̃daꝫ moralia: vt pꝫ Exo. 20. Non occides: non furtum facies. ⁊ hoc rõnabiliter: nam ſicut intentio principalis legis humane eſt. vt faciat amicitiaꝫ hoĩum adinuicem. ita intentio diuine legis eſt vt conſtituat principaliter amicitiam hoĩs ad deum. Cuꝫ ãt ſimilitudo ſit rõ amoris ſcd̃m illud Eccleſia. 13. Omne aĩal diligit ſimile ſibi. impoſſibile eſt eſſe amicitiaꝫ hoĩs ad deum qui eſt optimus niſi hoĩes efficiantur boni: vnde dr̃ Leuit. 19. Sãcti eritis qm̃ ego ſanctus ſum. Bonitas ãt hoĩs eſt virtus que facit bonum habenteꝫ. ⁊ ideo oportuit precepta legis veteris etiã de actibus virtutũ dari. ⁊ hec ſunt moralia legis precepta. ¶ Ad pm̃ ergo dõm: ꝙ lex vetus diſtinguitur a lege nature: non tanq̃ ab ea oĩo aliena. ſed tanq̃ ei aliquid ſuperaddens. Sicut. n. gr̃a preſupponit nãꝫ. ita oporteret ꝙ lex diuina preſupponat legem nãlem. ¶ Ad 2m dõꝫ: ꝙ legi diuine conueniens erat vt non ſolũ prouideret hoĩ in his ad q̃ ratio nõ põt: ſed et̃ in his circa q̃ contigit rõnem hoĩs impediri. ratio aũt hoĩs circa precepta moralia q̃tum ad ipſa cõmuniſſima precepta legis nature non poterat errare in vlĩ: ſed tñ ꝓꝑ conſuetudineꝫ peccandi obſcurabatur i particularibus agendis. Circa alia vero precepta moralia que ſunt quaſi concluſiones deducte ex cõibus principijs legis nature. multoꝝ rõ oberrabat. ita vt quedã que ſunt ſm̃ ſe mala rõ multorum licita iudicaret. vnde oportuit cõtra vtrunq; defectuꝫ hoĩ ſubuenire ꝑ auctoritateꝫ legis diuĩe ſicut et̃ inter credenda nobis proponuntur non ſolũ ea ad que ratio attingere non põt. vt deum eſſe trinum: ſed etiaꝫ a qua ratio recta pertingere poteſt. vt deum eſſe vnuꝫ ad excludendũ rõnis humane errorem qui accidebat i multis. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſicut Auguſtinus probat in libro de ſpiritu ⁊ littera. et̃ littera legis q̃tum ad precepta moralia occidere dr̃ occaſionaliter: inquantũ. ſ. precipit quod bonum eſt non prebens auxilium gratie adimplendum.

Ad tertiũ ſic proceditur. Videtur ꝙ lex vetus non ꝑtineat ꝑcepta cerimonialia preter moralia. Oĩs. n. lex que hoĩbus datur eſt directiua humanoꝝ actuum. actus aũt humani morales dicuntur: vt ſupra dictũ eſt. ergo vr̃ ꝙ in lege veteri hoĩbus data non debeant cõtineri niſi precepta moralia. ¶ P̃. Precepta q̃ dicunt̃ cerimonialia. videntur ad diuinum cultum pertinere: ſꝫ diuinus cultus ẽ actus v̄tutis. ſ. religionis q̃ vt Tullius dicit in ſua rhetorica: diuine nature cultum cerimoniamq; affert: cũ igitur precepta moralia ſint de actibus virtutis: vt dictũ eſt: videtur ꝙ precepta cerimonialia nõ ſint diſtinguenda a moralibus. ¶ P̃. Precepta cerimonialia eſſe videntur que figuratiue aliquid ſignificãt: ſed ſicut Auguſtinus dicit in. 2. de Doctrina xp̃iana. Verba iter hoĩes obtinuerunt principatum ſignificãdi. ergo nulla neceſſitas fuit vt in lege continerentur precepta cerimonialia de aliqbus actibus figuratiuis. ¶ Sed contra eſt quod dr̃ Deutro. 14. Decem verba ſcripſit in duabus tabulis lapideis mihiq; iniunxit in illo tp̃e: vt docerem vos cerimonias: ⁊ iudicia que facere debeatis: ſed decem precepta legis ſunt cerimonialia. ergo preter ꝑcepta moralia ſunt et̃ alia precepta cerimonialia. ¶ Rñ° dõm: ꝙ ſicut dictũ eſt: lex diuĩa principaliter inſtituitur ad ordinandũ hoĩes ad deum. lex aũt humana principaliter ad ordinanduꝫ hoĩes adinuiceꝫ. ⁊ ideo leges humane non curauerunt aliquid inſtituere de cultu diuino niſi in ordine ad bonuꝫ cõe hoĩum: ⁊ ꝓꝑ hoc et̃ multa confixerunt circa res diuinas ſm̃ ꝙ videbat̃ eis expediens ad informandos mores hoĩum ſicut pꝫ in ritu gentilium: ſed lex diuina econuerſo hoĩes adinuicem ordinauit ſm̃ ꝙ conueniebat ordini q̃ eſt in deuꝫ quẽ principaliter intendebat. Ordinatur aũt homo in deum non ſolum ꝑ interiores actus mentis qui ſunt credere: ſperare: ⁊ amare: ſed et̃ per quedã exteriora opera quibus hõ diuinã ſeruitutem profitetur. ⁊ iſta opera dicuntur ad cultum dei ꝑtinere. qui quidem cultus cerimonia vocat̃: quaſi munera. i. dona cereris que dicebat̃ dea frugum: vt quidam dicunt eo ꝙ primo ex frugibus oblationes deo offerebat̃: ſiue vt maximus Valerius refert: nomen cerimonie introductum eſt ad ſignificandũ cultum diuinum apud latinos a quodã oppido iuxta Romã quod cere vocabatur: eo ꝙ Roma capta a gallis: illud ſacra romanoꝝ ablata ſũt: ⁊ reuerendiſſime habita. Sic igitur illa precepta q̃ in lege pertinent ad cultũ dei ſpãliter cerimonialia dicunt̃. ¶ Ad pm̃ ergo dõm: ꝙ humani actus ſe extendunt et̃ ad cultum diuinum: ⁊ ideo et̃ de his continet ꝑcepta lex vetus hoĩbus data. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt: precepta legis nature cõia ſunt: ⁊ indigent determinatione. Determinantur aũt ⁊ ꝑ legem humanã ⁊ ꝑ legem diuinaꝫ: ⁊ ſicut ipſe determinationes que fiunt per legẽ humanam non dicuntur eſſe de lege nature: ſed de iure poſitiuo: ita ipſe determinationes preceptorum legis nature que fiunt ꝑ legeꝫ diuinam: diſtinguuntur a preceptis moralibus que ꝑtinẽt ad legem nature. colere ergo deum cũ ſit actus virtutis ꝑtinet ad ꝑceptum morale: ſed determinatio huius precepti: vt. ſ. colatur talibus hoſtijs: ⁊ talibus muneribus: hoc ꝑtinet ad ꝑcepta cerimonialia. ⁊ ideo precepta cerimonialia diſtinguuntur a ꝑceptis moralibus. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſic̃ Dionyſius dicit primo ca. ce. hierarchie. Diuina hominibus manifeſtari non poſſunt niſi ſub aliquibus ſimilitudinibus ſenſibilibus: ipſe autem ſimilitudines magis mouẽt animum quando non ſolum verbo exprimuntur: ſed etiã ſenſui offeruntur: ⁊ ideo diuina traduntur in ſcripturis non ſolũ per ſimilitudines verbo expreſſas ſicut pꝫ in metaphoricis locutionibus: ſed et̃ per ſimilitudines rerũ que viſui proponuntur: quod pertinet ad ꝑcepta cerimonialia.

Ad quartũ ſic proceditur. Videtur ꝙ preter precepta moralia ⁊ cerimonialia non ſint aliqua precepta iudicialia in veteri lege. Dicit eniꝫ Auguſtinus contra fauſtum: ꝙ in lege veteri ſunt ꝑcepta vite agende: ⁊ precepta vite ſignificande: ſed precepta vite agende ſunt moralia. precepta aũt vite ſignificande ſunt cerimonialia. ergo preter hec duo genera preceptoꝝ non ſunt ponenda in lege alia precepta iudicialia. ¶ P̃. Super illud pſal. a iudicijs tuis non declinaui: dicit glo. i. ab his q̃ conſtituiſti regulam viuendi: ſed regula viuẽdi pertinet ad precepta moralia: ergo precepta iudicialia non ſunt diſtinguenda a moralibus. ¶ P̃. Iudicium videtur eſſe actus iuſtitie: ſm̃ illud pſal. Quo adusq; iuſtitia conuertatur iudicium: ſed actus iuſtitie: ſicut ⁊ actus ceterarum virtutum pertinet ad precepta moralia includũt in ſe iudicialia.

⁊ ſic non debent ab eis diſtingui. ¶ Sꝫ ↄ̈ eſt quod dicitur Deutero. 6. Hec ſūt p̄cepta cerimonie atq̄ iudicia: p̄cepta aūt antonomice dicūr moralia. ergo p̄ter p̄cepta moralia ⁊ cerimonialia ſūt ē̄t iudicialia. ¶ Rñ°. dicēdū: ꝙ ſic dcm̄ ē: ad legē diuinā ꝑtinet vt ordinet hoīes adiuicē: ⁊ ad deū. vtrūq̄ āt horū i cōi qdē ꝑtinet ad dictamē legis nāe ad qd̄ referūtur moralia precepta: ſꝫ oꝫ ꝙ determinetur vtrūq̄ ꝑ legē diuinā vel hūanā. q: p̄ncipia nāliter nota ſūt cōia tā i ſpeculatiuis q̄ꝫ i actiuis. Sic igiť determinatio cōis p̄cepti de cultu diuino fit ꝑ p̄cepta cerimonialia. ſic ⁊ determinatio cōis p̄cepti de iuſtitia obſeruanda inter hoīes determinať ꝑ p̄cepta iudicialia. ⁊ ſꝫ hoc oꝫ tria p̄cepta legis veteris ponere. ſ. moralia q̄ ſūt de dictamine legis nature: cerimonialia que ſūt determinationes cultus diuini: ⁊ iudicialia q̄ ſunt determinationes iuſtitie īter hoīes obſeruādē: vñ cū Aplus Ro. 7. dixiſſet ꝙ lex eſt ſancta ſubiungit ꝙ mādatū ē iuſtū ⁊ bonū: ⁊ ſanctū. iuſtū qdē q̄ꝫtū ad iudicialia: ſanctū q̄ꝫtum ad cerimonialia: nā ſanctuꝫ dr̄ qd̄ eſt deo dedicatum. bonū. ſ. honeſtum q̄ꝫtum ad moralia. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū: ꝙ tam precepta moralia q̄ꝫ etiam iudicialia ꝑtinent ad directioneꝫ vite humane. ⁊ ideo vtraq̄ continentur ſub vno membro illorum que ponit Auguſtin⁹. ſ. ſub p̄ceptis vite agēde. ¶ Ad ſecūdū dicēdū: ꝙ iudiciuꝫ ſignificat executionē iuſtitie q̄ qdē ē ſm̄ applicationeꝫ rōnis ad aliqua particularia determinate: vñ p̄cepta iudicialia cōmunicāt i aliquo cū moralibus: inq̄ꝫtum. ſ. a rōne deriuantur: ⁊ in aliquo cū cerimonialibus: inq̄ꝫtum. ſ. ſunt quedaꝫ determinationes cōmunium preceptorum. ⁊ iō qn̄q̄ꝫ ſub iudicijs compr̄hēduntur p̄cepta iudicialia ⁊ moralia: ſic dr̄ Deutero. 5. Audi iſrael cerimōias atq̄ iudicia. Quādoq̄ꝫ vō iudicialia ⁊ cerimonialia: ſicut dr̄ Leuit. 18. facietis iudicia mea: ⁊ precepta mea ſeruabitis: vbi precepta ad moralia referuntur: iudicia vero ad iudicialia ⁊ cerimonialia. ¶ Ad 3ᵐ dicēdū: ꝙ actus iuſtitie in generali pertinet ad precepta moralia: ſed determinatio eius in ſpāli pertinet ad p̄cepta iudicialia.

Ad quintuꝫ ſic procedıtur. Uidetur ꝙ aliq̄ alia p̄cepta cōtineantur in lege veteri preter moralia: iudicialia: ⁊ cerimonialia. Judicialia enī p̄cepta ꝑtinēt ad actū iuſtitie q̄ ē hoīs ad hoīeꝫ. cerimonialia vō ꝑtinēt ad actū religionis q̄ de⁹ colitᷣ: ſed p̄ter has ſūt multe alie vtutes. ſ. tēperātia: fortitudo: libalitas: ⁊ alie plures: vt ſupra dictū ē. ergo p̄ter p̄dicta opꝫ plura alia in lege ueteri cōtineri. ¶ P̄terea. Deutero. 11. dr̄. Ama dn̄ꝫ deum tuum: ⁊ obſerua eius precepta: ⁊ cerimonias: ⁊ iudicia: atq̄ mādata: ſꝫ p̄cepta ꝑtinēt ad moralia: vt dcm̄ eſt. ergo preter moralia: iudicialia: ⁊ cerimonialia: adhuc alia cōtinētur i lege que dicūtur mandata. ¶ P̄. Deutero. 6. dr̄. Cuſtodi p̄cepta dn̄i dei tui. ⁊ teſtimonia: ⁊ cerimonias q̄s tibi p̄cepi. ergo p̄ter oīa p̄cepta adhuc in lege teſtimonia continētᷣ. ¶ P̄. In pſal. dr̄. In eternū nō obliuiſcar iuſtificatiōes tuas: glo. i. legē: ergo precepta legis veteris nō ſolum ſunt moralia: cerimonialia: ⁊ iudicialia: ſed ē̄t iuſtificationes. ¶ Sed ↄ̈ ē qd̄ dr̄ Deutero. 6. Hec ſunt precepta ⁊ cerimonie atq̄ iudicia que mandauit dn̄s deus vobis. ⁊ hec ponunť in p̄ncipio legis. ergo omnia p̄cepta legis ſub his cōprehēduntur. ¶ Rñ°. dicēdū: ꝙ i lege ponūť aliq̄ tanq̄ꝫ p̄cepta. aliq̄ vō tanq̄ꝫ ad p̄ceptoꝝ ipletiones ordinata. Precepta qdē ſūt de his q̄ ſūt ad agēda: ad quoruꝫ ipletionē ex duob⁹ homo iducitᷣ. ſ. ex auctoritate p̄cipiētis: ⁊ ex vtilitate ipletiōis: q̄ qdem ē cōſecutio alicuius boni vtilis: delectabilis: vel honeſti: aut fuga alicuius mali contrarij. Oportuit igiť i veteri lege ꝓponi quedā que auctoritatē dei precipientis indicarēt. ſicut illud Deutero. 7. audi iſrael dominus deus tuus: deus vnus eſt: ⁊ illud Gene. p̄mo. In principio creauit deus celum ⁊ terram ⁊ huiuſmodi dicūr teſtimonia: Oportuit ē̄t ꝙ i lege ꝓponerētur q̄dā p̄mia obſeruātiū legē: ⁊ pene tranſgredientiū: vt patet Deutero. 28. Si audieritis vocem domini dei tui faciet te excelſiorem cunctis gentibus ⁊c̄. ⁊ huiuſmodi dicūr iuſtificationes: ſm̄ ꝙ deus aliquos iuſte punit vel p̄miat: ipſa āt agenda ſub p̄cepto non cadunt īquātū habēt aliquā debiti rationem. Eſt autem duplex debitum. vnum quidem ſꝫ regulā rōnis: aliud aūt ſm̄ regulam legis determinantis: ſicut phūs in. 8. ethicorū diſtinguit duplex iuſtū. ſ. morale ⁊ legale. Debitum autem morale eſt duplex: dictat. n. rō aliqd faciendū: vel tāq̄ꝫ neceſſarium: ſine quo non pōt eſſe ordo vtutis vel tāq̄ꝫ vtile ad hoc ꝙ ordo virtutis meli⁹ cōſeruetur. ⁊ ſm̄ hoc quedam moralium preciſe precipiunť vel prohibentur in lege: ſicut non occides. non furtum facies: ⁊ hec proprie dicūr precepta. Quedam vō precipiunť vel prohibentur non quaſi preciſe debita. ſed propter melius: ⁊ iſta poſſunt dici mādata. q: quādā iductionē habēt: ⁊ perſuaſionē: ſicut illud Exo. 22. Si pignus acceperis veſtimentum a proximo tuo ante ſolis occaſuꝫ redas ei: ⁊ aliqua ſimilia. vnde Hieronymus dicit ꝙ in preceptis eſt iuſtitia. in mandatis vō charitas. debitū aūt ex determinatōe legis. In rebus quidem humanis pertinet ad iudicialia: in rebus aūt diuinis ad cerimonialia. q̄ꝫuis ē̄t ea que ꝑtinent ad penam vel premia dici poſſint teſtimonia inquantū ſūt proteſtationes quedam diuine iuſtitie: omnia vero precepta legis poſſunt dici iuſtificationes: inquantum ſunt q̄daꝫ executiones legalis iuſtitie. Poſſunt ē̄t aliter mandata a p̄ceptis diſtigui: ut p̄cepta dicanť que deus per ſe ipſū iuſſit: mandata aūt que per alios mandauit: vt ipſum nomē ſonare uideť. Ex quibus oībus apparent ꝙ oīa legis p̄cepta continenť ſub moralib⁹: cerimonialib⁹ ⁊ iudicialibus. alia vō non hn̄t rōnem preceptorum: ſed ordinātur ad p̄ceptorum obſeruationem: vt dictū ē. ¶ Ad p̄ᵐ ergo dicēdū: ꝙ ſola iuſtitia iter alias vtutes iportat rōnē debiti. ⁊ ideo moralia intantum ſunt lege determinabilia iquantū ꝑtinent ad iuſtitiā. cuius ē̄t q̄dam pars eſt religio: vt Tulli⁹ dicit: vñ iuſtum legale non poteſt eſſe aliquod preter cerimonialia: ⁊ iudicialia precepta. ¶ Ad alia pꝫ reſpōſio per ea que dicta ſunt.

Ad ſextū ſic ꝓcedıť. Uideť ꝙ lex vetus nō debuit inducere ad obſeruantiam preceptorum per temporales promiſſiones ⁊ cōminatiōes. Intentio. n. legis diuine eſt vt hoīes deo ſubdantur per timorem ⁊ amorē. vñ dr̄ Deutero. 10. Et nūc iſrael qd dominus tuus petit a te: niſi ut timeas dominū deuꝫ tuū: ⁊ ambules in vijs eius: ⁊ diligas eū: ſꝫ cupiditas rerum tēporalium abducit a deo. Dicit. n. Augu. in libro. 83. queſtionuꝫ ꝙ venenū charitatis eſt cupiditas. ergo ꝓmiſſiones ⁊ cōminatiōes tēporales uidenť cōtrariari itētioni legiſlatoris: qd̄ facile legē reprobabilē facit: ut pꝫ ꝑ phūꝫ in. 2. politice. ¶ P̄terea. Lex diuina ē excellētior: q̄ꝫ lex humana. videmus aūt in ſcietijs ꝙ q̄ꝫto aliqua ē altior: tanto ꝑ altiora media ꝓcedit. ergo cū lex humana ꝓcedat ad inducenduꝫ homines ꝑ tꝑales cōminatiōes ⁊ ꝓmiſſiones: lex diuina non debuit ex his ꝓcedere: ſed per aliqua maiora. ¶ P̄. Id nō pōt eē p̄miū iuſtitie vel pena culpe quod equaliter euenit ⁊ bonis ⁊ malis: ſed ſicut dicitur Eccl. 9. Uniuerſa tꝑalia eque eueniunt iuſto ⁊ impio: bono ⁊ malo: mundo ⁊ immūdo: imolāti uictimas: ⁊ ſacrificia cōtēnēti. ergo tēporalia bona uel mala non cōueniēter ponūtur: ut pena uel p̄mia mādatoꝝ legis diuine. ¶ Sed ↄ̈ ē qd̄ dr̄ Eſaie p̄mo. Si uolueritis ⁊ audieritis me: bona terra cōmedetis. ꝙ ſi nolueritis: ⁊ me ad iracūdiaꝫ ꝓuocaueritis: gladius deuorabit vos. ¶ Rñ°. dicēdū: ꝙ ſicut i ſcietijs ſpeculatiuis iducuntur hoīes ad aſſentiendum concluſionibus per media ſyllogiſtica: ita etiam in quibuſlibet legib⁹ hoīes iducuntur ad obſeruātias p̄ceptoꝝ ꝑ penas ⁊ p̄mia. videmus autē i ſcietijs ſpeculatiuis ꝙ media ꝓponuntur auditori ſm̄ eius conditionem: vñ ſicut opꝫ ordinate i ſcietijs ꝓcedere: ut ex notioribus diſciplina icipiat: ita ē̄t opꝫ eum q̄ vult iducere hoīem ad obſeruantiā p̄ceptorū. vt ex illis eū mouere incipiat q̄ ſunt i eius affectu: ſicut pueri ꝓuocantur ad aliqd faciēdum aliquibus puerilibus munuſculis: dictū ē auteꝫ ſupra ꝙ lex uetus diſponebat ad xp̄m ſicut iperfectum ad ꝑfectū: vñ dabatur populo adhuc iperfecto i comparatione ad ꝑfectionē q̄ erat futura ꝑ xp̄m. ⁊ iō populus ille cōparatur puero ſub pedagogo exiſtēti: vt pꝫ Gal. 3. Perfectio āt hoīs ē: vt cōtemptis tēporalib⁹ ſpūalibus inhereat

vt pꝫ ꝑ illud qđ Apl̃us dicit Phil'.3. Que quidē retro ſūt obliuiſcēs: ad ea que priora ſunt me extēdo. Quicūq; ergo pfecti ſum⁹ hec ſentiam⁹: iperfectoꝝ āt ē ꝙ tēporalia bona deſiderēt: i ordine tñ ad deū: ꝑuerſorū āt ē ꝙ i tēporalibus bonis finē conſtituāt: vñ legi veteri cōueniebat: vt ꝑ tēporalia que erāt i affectu hoīum iperfectoꝝ manuduceret hoīes ad deū. ¶ Ad p^m ergo dđm: ꝙ lex humana iducit hoīes ex tēporalib⁹ pmijs vel penis ꝑ hoīes iducēdis. lex v̾o diuina ex pmijs: vel penis exhibendis ꝑ deū: ⁊ in hoc procedit ꝑ media altiora. ¶ Ad 2^m dđꝫ: ꝙ cupiditas qua hō ↄſtituit finē i tēporalib⁹ bonis ē charitatis venenū: ſꝫ cōſecutio tēporaliū bonoꝝ: q̄ hō deſiderat i ordine ad deum ē q̄dā via iducēs imꝑfectos ad dei amorem: ſm illud pſal. Cōfitebitur tibi cū bñfeceris illi. ¶ Ad 3^m dđꝫ: ꝙ ſicut pꝫ hiſtorias veteris teſtamēti reuoluēti: cōis ſtatus ppl̃i ſemꝑ ſub lege i proſpitate fuit q̄diu legē obſeruabāt. ⁊ ſtatiꝫ declinātes a p̄ceptis legis diuine i multas aduerſitates icidebat: ſed aliqne ꝑſone particulares etiā iuſtitiā legis obſeruantes in aliquas aduerſitates icidebāt: vel q2 iā erāt ſpūales effecti: vt ꝑ hoc magis ab effectu tēporaliū abſtraherent: ⁊ eoꝝ v̾tus probata redderet: aut q2 opa legis exterius iplētes cor totū hēbāt i tēporalib⁹ defixū: ⁊ a deo elōgatum: ſm ꝙ dicitur Eſaie.29. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe eſt a me.

¶ Queſtio. C.

Deinde conſiderandum eſt de ſingulis generibus p̄ceptoꝝ veteris legis. Et p̄mo de p̄ceptis moralib⁹. Scđo de cerimonialib⁹. Tertio de iudicialib⁹. ¶ Circa p̄mū q̄runtur duodeciꝫ. P̄io vtrū oīa p̄cepta moralia veteris legis ſint de lege nature. 2° vtrū p̄cepta moralia veteris legis ſint de actibus oīuꝫ virtutū. 3° vtrum oīa p̄cepta moralia veteris legis reducantur ad decē p̄cepta decalogi. 4° de diſtinctione p̄ceptorū decalogi. 5° de numero eorum. 6° de ordine. 7° de modo tradendi ipſa. 8° vtrum ſint diſpenſabilia. 9° vtꝝ modus obſeruandi virtutē cadat ſub precepto. 10° vtrū modus charitatis cadat ſub precepto. 11° de diſtinctione aliorum preceptorum moralium. 12° vtrū precepta moralia veteris legis iuſtificent.

d

Ad primuꝫ ſic p̄cedit. Videt ꝙ non oīa precepta moralia ꝑtineant ad legem nature. Dī.n. Eccl'.17. Addidit illis diſciplinā ⁊ legeꝫ vite hereditauit illos: ſꝫ diſciplina diuidit cōtra legē nature: eo ꝙ lex naturalis nō adiſcit. ſed ex naturali iſtinctu habetur. ergo nō oīa p̄cepta moralia ſunt de lege nature. ¶ P̄terea Lex diuina ꝑfectior ē q̄ꝫ lex humana: ſꝫ lex humana ſupaddidit aliqua ad bonos mores pertinentia his que ſunt de lege nature: qđ pꝫ ex hoc ꝙ lex nāe ē eadē apud oēs. huiuſmodi aūt morū iſtituta ſunt diuerſa apud diuerſos: ergo multo forti⁹ diuina lex aliq̄ ad bonos mores ꝑtinentia debuit addere ſupra legē nāe. ¶ P̄. Sicut rō nālis iducit ad aliq̄s bonos mores. ita ⁊ fides: vñ ēt dī ad Gal. 5. ꝙ fides ꝑ dilectionē opat: ſꝫ fides nō cōtinet ſub lege nāe. q2 ea q̄ ſūt fidei ſūt ſupra rōnē nālē. ergo nō oīa p̄cepta moralia legis diuine ꝑtinēt ad legē nature. ¶ Sed ↄ̄ eſt qđ dicit Apoſtolus Ro.2. ꝙ gētes q̄ legē nō hñt nāliter ea q̄ legis ſūt faciūt: ꝙ oꝫ itelligi de his q̄ ꝑtinēt ad bonos mores. ergo oīa bona precepta legis ſūt de lege nāe. ¶ Rñº. dđꝫ: ꝙ p̄cepta moralia a cerimonialib⁹ ⁊ iudicialib⁹ ſunt diſtincta. Moralia.n. ſūt de illis q̄ ſm ſe ad bonos mores ꝑtinēt: cū aūt hūani mores dicant i ordie ad rōnē qđ ē ꝓpriū p̄ncipiū hūanorū actuū: illi mores dñr boī q̄ rōni cōgruūt. mali āt q̄ a ratione diſcordāt. Sicē āt oē iudiciū rōnis ſpeculatiue procedit a nāli cognitione p̄morū p̄ncipiorū: ita etiaꝫ oē iudiciū rōnis practice procedit ex quibuſdā p̄ncipijs naturalr̄ cognitis: vt ſupra dictū ē. Ex q̄bus diuerſimode ꝓcedi pōt ad iudicādū de diuerſis. Quedā.n. ſunt in humanis actibus a deo explicita: ꝙ ſtatim cum modica conſideratione poſſunt approbari vel reprobari per illa cōia: ⁊ p̄ma principia. Quedam vero ſunt ad quorum iudiciuꝫ requiritur multa conſideratio diuerſarum circunſtantiaruꝫ: quas conſiderare diligenter non eſt cuiuſlibet: ſed ſapientum ſicut conſiderare particulares concluſiones ſcientiarū: non pertinet ad omnes: ſed ad ſolos philoſophos. Quedam vero ſunt ad que diiudicanda indiget homo adiuuari per inſtructionem diuinam: ſicut eſt circa credēda. Sic igitur patet ꝙ cum moralia precepta ſint de his que pertinēt ad bonos mores: hec autem ſunt que rationi conueniunt: omne autem rationis humane iudicium aliqualiter a naturali ratione deriuatur: neceſſe eſt ꝙ omnia precepta moralia pertineant ad legem nature: ſed diuerſimode. Quedaꝫ enim ſunt que ſtatim per ſe ratio naturalis cuiuſlibet hominis diiudicat eſſe facienda: vel non facienda: ſicut honora patrem tuum ⁊ matrem: ⁊ non occides: non furtuꝫ facies: ⁊ huiuſmodi ſunt abſolute de lege nature. Quedam vero ſunt que ſubtiliori conſideratione rationis a ſapientibus iudicantur eſſe obſeruanda. ⁊ iſta ſic ſunt de lege nature: vt tamen indigeant diſciplina qua minores a ſapiētioribus inſtruantur. ſicut illud. Coram cano capite conſurge ⁊ honora perſonam ſenis. ⁊ alia huiuſmodi. Quedaꝫ vero ſunt ad que iudicanda ratio humana indiget inſtructiōe diuina per quam erudimur de diuinis: ſicut eſt illud. Nō facies tibi ſculptile: neq; omnem ſimilitudinem: Nō aſſumes nomen dei tui in vanum. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Ad ſecundum ſic procedit. Vr̄ ꝙ precepta moralia legis nō ſint de omnibus actibus virtutum. Obſeruatio autem preceptorum veteris legis iuſtificatio noīatur: ſm illud pſal. Iuſtificationes tuas cuſtodiam. ſed iuſtificatio eſt executio iuſtitie. ergo precepta moralia non ſunt niſi de actibus iuſtitie. ¶ P̄terea. Id qđ cadit ſub precepto hꝫ rōnē debiti. ſꝫ rō debiti nō ꝑtinet ad alias virtutes niſi ad ſolā iuſticiā: cuius proprius actus eſt reddere vnicuiq; debitū. ergo p̄cepta legis moralia non ſunt de actib⁹ aliarū virtutū: ſed ſoluꝫ de actibus iuſtitie. ¶ P̄terea. Oīs lex ponit ꝓp bonum cōe: vt dicit Iſidorus: ſed iter virtutes ſola iuſtitia reſpicit bonū cōe: vt phs dicit in. 5. ethi. ergo precepta moralia ſunt ſolū de actibus iuſtitie. ¶ Sed ↄ̄ ē qđ Ambroſius dicit ꝙ peccatū ē tranſgreſſio legis diuine ⁊ celeſtiū inobedientia mādatorū: ſed peccata contrariantur oībus actibus virtutum: ergo lex diuina hꝫ ordinare de actibus oīum v̾tutū. ¶ Rñº. dđꝫ: ꝙ cum precepta legis ordinētur ad bonū cōe. ſicut ſupra hītū ē: neceſſe ē ꝙ precepta legis diuerſificētur ſm diuerſos modos cōitatū: vñ phs in ſua politica docet ꝙ alias leges opꝫ ſtatuere in ciuitate que regit rege: et alias in ea que regitur per ppl̃m vel per aliquos potentes de ciuitate. Eſt āt alius modus cōitatis ad quā ordinatur lex humana ⁊ ad quā ordinatur lex diuina. Lex.n. humana ordinatur ad cōitatē ciuilē que ē hoīuꝫ adiuiceꝫ. Hoīes autem ordinantur adinuicem per exteriores actus quibus hoīes ſibi inuicē cōicant. huiuſmodi aūt cōicatio ꝑtinet ad rōnem iuſtitie que eſt proprie directiua cōicationis humane: ⁊ iō lex humana nō proponit p̄cepta niſi de actibus iuſtitie. ⁊ ſi p̄cipiat actus aliarū virtutū: hoc non eſt niſi iquātū aſſumūt rationeꝫ iuſtitie: vt pꝫ ꝑ phm in. 5. ethicorum: ſꝫ cōitas ad quā ordinat lex diuina ē hoīuꝫ ad deū vl' i preſenti: vl' i futura vita: ⁊ iō lex diuina p̄cepta proponit đ oībus illis ꝑ q̄ hoīes bñ ordinent ad cōitatē cū deo: hō autē deo cōiūgit rōne ſue mētē i qua ē dei imago: ⁊ iō lex diuina p̄cepta ꝓponit de oībus illis ꝑ q̄ ratio ordinis bene ordinata ē: hoc āt cōtingit ꝑ act⁹ oīuꝫ v̾tutū. nā v̾tutes itellectuales ordinant bene actus rōnis in ſeipſis. v̾tutes autem morales ordinant bñ actus rōnis circa interiores paſſiones et exteriores opationes. ⁊ iō manifeſtū ē ꝙ lex diuina cōuenienter ꝓponit p̄cepta de actibus oīum virtutū: ita tñ ꝙ q̄dam ſine q̄bus ordo v̾tutis q̄ eſt ordo rōnis obſeruari nō pōt: cadūt ſub obligatione precepti. quedā vero q̄ ꝑtinent ad bene eſſe virtutis perfecte cadūt ſub āmonitione ↄſilij. ¶ Ad p^m ergo dđꝫ: ꝙ adimpletio mandatorum legis etiā que ſunt de actibus aliarū virtutū hñt rationē iuſtificationis inquantum iuſtum eſt: vt homo obediat deo: vel etiā

inq̄tuȝ iuſtum ē ꝙ oīa que ſunt hoīs rōni ſubdāť. ¶ Ad ſecūdū dōm: ꝙ iuſtitia ꝓprie dicta attēdit debitū vni⁹ hominis ad aliū: ſed i oīb⁹ alijs virtutib⁹ attendiť debitū iferiorū virtutū ad rōnē: ⁊ ſm rōnē hui⁹ debiti pħs aſſignat i .5. ethicorum quandam iuſtitiam metaphoricam. ¶ Ad tertium patet reſponſio per ea que dicta ſunt de diuerſitate cōmunitatis.

Ad tertium ſic ꝓceditur. Uiꝫ ꝙ non omnia precepta moralia ueteris legis reducanť ad decē p̄cepta decalogi. Pria.n. ⁊ p̄ncipalia legis p̄cepta ſūt. Diliges dñm deū tuū: ⁊ diliges primū tuum: vt habeť Math.22. ſed iſta duo nō cōtinēť in p̄ceptis decalogi. ergo non oīa p̄cepta moralia cōtinētur i p̄ceptis decalogi. ¶ Pterea. Precepta moralia n̄ reducūť ad p̄cepta cerimonialia: ſed poti⁹ ecōuerſo. ſꝫ iter p̄cepta decalogi eſt vnū cerimoniale. ſ. memēto ut diē ſabbati ſctifices. ergo p̄cepta moralia nō reducūtur ad oīa p̄cepta decalogi ¶ Pterea. Precepta moralia ſūt de oīb⁹ actib⁹ virtutuȝ. ſꝫ iter p̄cepta decalogi ponūť ſola p̄cepta ꝑtinētia ad actus iuſtitie: vt pȝ diſcurrēti ꝑ ſingula. ergo p̄cepta decalogi nō cōtinēt oīa precepta moralia. ¶ Sed ꝯ ē qđ Math.5. dť ſuper illud Beati eſtis cum maledixerint ⁊c. dicit glo. ꝙ Moyſes. 10. precepta proponens: poſtea per partes explicat. ergo omnia precepta legis ſunt quedam partes preceptorū decalogi. ¶ Rñ°. dōȝ: ꝙ p̄cepta decalogi ab alijs p̄ceptis legis differūt i hoc ꝙ p̄cepta decalogi ꝑ ſeipſum de⁹ dť p̄mo propoſuiſſe. alia vero p̄cepta ꝓpoſuit populo ꝑ Moyſen. illa ergo p̄cepta ad decalogū pertinēt: quoruȝ notitiā hō habet per ſeipſū a deo: huiuſmodi ſūt illa q̄ ſtati ex p̄ncipijs cōmunibus p̄mis cognoſci poſſunt modica cōſideratiōe. ⁊ iterū illa que ſtatiȝ ex fide diuinitus īfuſa innoteſcunt. Inter precepta ergo decalogi nō cōputantur duo genera p̄ceptorū: illa. ſ. que ſunt p̄ma ⁊ cōmunia: quorū n̄ oportet aliquā editionē eē: niſi ꝙ ſūt ſcripta in rōne naturali quaſi per ſe nota: ſicut ꝙ homo nulli debet malefacere: ⁊ alia huiuſmodi. ⁊ iterū illa que per diligētē inquiſitioneȝ ſapientū ineniuntur rationi conuenire. hec eniȝ proueniūt a deo ad populum mediante diſciplina ſapientuȝ. Utraqȝ tamē horū p̄ceptorum cōtinētur in preceptis decalogi: ſed diuerſimode. nā illa que ſunt prima ⁊ cōmunia continenť in eis ſicut principia in concluſionibus proximis. illa vero que per ſapientes cognoſcuntur continentur in eis ecōuerſo: ſicut concluſiones in principijs. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū: ꝙ illa duo precepta ſunt prima ⁊ cōmunia p̄cepta legis nature que ſunt per ſe nota rationi humane: vel ꝑ naturā: vel per fidē: ⁊ ideo omnia precepta decalogi ad illa duo referuntur ſicut cōcluſiones ad principia communia. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ preceptum de obſeruatione ſabbati ē ſm aliquid morale: quātum. ſ. per hoc ꝙ precipitur ꝙ hō aliquo tp̄e vacet rebus diuinis: ſm illud pſal. Uacate ⁊ videte quoniam ego ſum deus. ⁊ ſm hoc inter precepta decalogi computantur: non autem quantum ad taxationem tp̄is: q: ſm hoc eſt cerimoniale. ¶ Ad tertiuȝ dicendum: ꝙ ratio debiti in alijs virtutibus ē magis latēs q̄ȝ i iuſtitia. ⁊ iō precepta de actib⁹ aliarum virtutum non ſunt ita nota populo ſicut precepta de actib⁹ iuſtitie. ⁊ propter hoc act⁹ iuſtitie ſpecialiter cadunt ſub preceptis decalogi: que ſunt prima legis elementa.

Ad quartū ſic procediter. Uidetur ꝙ inconuenienter p̄cepta decalogi diſtinguātur. Latria.n. ē alia virtus a fide. ſed p̄cepta dāť de actibus v̄tutū. ſꝫ hoc qđ dť i p̄ncipio decalogi. Nō hēbis deos alienos corā me: ꝑtinet ad fidē: qđ āt ſubdiť. Nō facies ſculptile ⁊c. ꝑtinet ad latriā. ergo ſūt duo p̄cepta ⁊ non vnū ſicut Aug. dicit. ¶ P. Precepta affirmatiua i lege diſtinguūtur a negatiuis. ſic honora patrē ⁊ matrē. ⁊ nō occides. ſed hoc ꝙ dť. Ego ſum dñs deus tuus: ē affirmatiuū qđ āt ſubdiť. Nō hēbis deos alienos corā me: ē negatiuū ergo ſunt duo p̄cepta ⁊ nō cōtinētur ſub uno: vt Aug. pōit ¶ Pterea. Aplus ad Ro.7. dič. Cōcupiſcētia neſciebā niſi lex diceret. Nō cōcupiſces. ⁊ ſic videtur ꝙ hoc p̄ceptū. Non concupiſces: ſit vnum preceptum non ergo debuit diſtingui in duo. ¶ Sed ꝯ ē auctoritas Auguſtini in gloſa ſuper Exo. vbi ponit tria p̄cepta ꝑtinētia ad deum: ⁊.7. ad proximum. ¶ Rñ°. dōȝ: ꝙ precepta decalogi diuerſimode a diuerſis diſtinguūtur. Eſitius.n. Leuit.26. ſuper illō Decem mulieres in vno clibano coquūt panes: dicit preceptum de obſeruatione ſabbati non eſſe de decem preceptis: q: non eſt obſeruandū ſm lrām ſm oē tp̄s. Diſtinguit tamen quatuor p̄cepta pertinētia ad deū: vt p̄mū ſit: Ego ſum dñs deus tuus. ſcđm ſit. Non hēbis deos alienos coram me: ⁊ ſic etiā diſtinguit hec duo Hiero. Oſee. .10. ſup illō. Propter duas iniqtates tuas. Tertiū vero p̄ceptū eē dič. Nō facies tibi ſculptile. Quartū v̄o: Nō aſſumes nomē dei tui i uanū. Pertinētia v̄o ad primū dič eſſe ſex: ut p̄mū ſit: Honora patrē ⁊ matrē tuā. Scđȝ: Nō occides. Tertiū: Nō mechaberis. Quartū: Nō furtū facies. Quītū: Nō falſū teſtimoniū dices. Sextū: Nō cōcupiſces. Sȝ p̄mo hoc videť icōueniēs ꝙ p̄ceptū de obſeruatiōe ſabbati p̄ceptis decalogi iterponať ſi nullo mō ad decalogū ꝑtineat. 2° q: cū ſcriptū ſit Matt.7. Nemo pōt duob⁹ dñis ſeruire: eiuſdē rōnis eē uideť ⁊ ſub eodē p̄cepto cadere. Ego ſū dñs deus tu⁹: ⁊ nō hēbis deos aliēos: vñ Origenes diſtiguēs ēt q̄tuor p̄cepta ordināťia ad deuȝ: ponit iſta duo ꝑ vno p̄cepto. ſcđȝ v̄o pōit: Nō facies ſculptile. tertiū vero: Nō aſſumes nomē dei tui i vanū. q̄rtuȝ: Memēto vt diē ſabbati ſctifices. Alia vero ſex ponit ſicut Eſitius: ſꝫ q: facē ſculptile vel ſimilitudinē nō ē ꝓhibitum niſi ſm hoc vt nō colātur ꝑ dijs: nā in tabernaculo de⁹ p̄cepit fieri imaginē. Seraphī: vt dť Exo.25. Cōuenient⁹ Augu. ponit ſub vno p̄cepto: Nō habebis deos alienos: ⁊ n̄ facies ſculptile. Silr ēt cōcupiſcētia vxoris aliene ad commixtionē ꝑtinet ad cōcupiſcētiā carnis. Cōcupiſcētia auteȝ aliarū reꝝ que deſiderantur ad poſſidendum: ꝑtinet ad cōcupiſcētiā oculorū: vñ ēt Aug. ponit duo p̄cepta de n̄ cōcupiſcendo rē alienā: ⁊ vxorē alienā: ⁊ ſic ponit tria p̄cepta in ordine ad deū: ⁊ ſeptē in ordine ad ꝓximū: ⁊ hoc meli⁹ eſt. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ latria nō ē niſi quedaȝ ꝓteſtatio fidei: vnde ſi nō ſūt alia p̄cepta dāda de latria: ⁊ alia de fide potius tñ ſūt alia p̄cepta dāda de latria q̄ȝ de fide: q: preceptū fidei p̄ſupponit ad p̄cepta decalogi: ſicut p̄ceptū dilectionis: ſicut.n. p̄ma p̄cepta cōia legis nature ſunt ꝑ ſe nota hn̄ti rōnē nālē: ⁊ ꝓmulgatione nō indigēt: ita etiaȝ ⁊ hoc qđ eſt credere in deū eſt p̄mū ⁊ per ſe notū ei qui hȝ fidē: accedētē.n. ad deū opȝ credere q: ē: vt diciť ad Heb. .11. ⁊ iō nō indiget alia ꝓmulgatiōe niſi īfuſiōe fidei. ¶ Ad 2^m dōȝ: ꝙ p̄cepta affirmatiua diſtiguūtur a negatiuis quādo unū nō cōprehēdiť i alio: ſicut i honoratōe parētū nō includiť ꝙ nullus hō occidať: nec ecōuerſo: ⁊ ꝑꝑ hoc dātur diuerſa p̄cepta ſuꝑ hoc: ſꝫ qñ affirmatiuū cōprehēdiť ſub negatiuo: vel ecōuerſo: nō danť ſuꝑ hoc diuerſa p̄cepta: ſič nō dať aliud p̄ceptū de hoc qđ ē: Nō furtū facies: ⁊ đ hoc qđ ē cōſeruare rē alienā: vel reſtituere eaȝ: ⁊ eadē rōne nō ſūt diuerſa p̄cepta de credēdo in deū: ⁊ de hoc ꝙ n̄ credatur i alienos deos. ¶ Ad 3^m dōm: ꝙ oīs cōcupiſcētia cōuenit i vna cōi rōne: ⁊ iō Apl's ſingulariter de mādato cōcupiſcēdi loqtur: q: tamē in ſpeciali diuerſe ſūt rōnes cōcupiſcēdi: iō Aug. diſtiguit diuerſa p̄cepta de non cōcupiſcēdo: differūt.n. ſpecie cōcupiſcētie ſꝫ diuerſitatē actionum: vel cōcupiſcibiliū: vt pħus dicit in. 10. ethicorum.

Ad quintuȝ ſic ꝓcediť. Uideť ꝙ icōuenienter p̄cepta decalogi enumereť. Pctm̄.n. vt Ambroſius dicit: ē trāſgreſſio legis diuine et celeſtiū inobedičtia mādatorū: ſed pctā diſtinguuntur per hoc ꝙ homo peccat vl' i deū: vl' i ꝓximū: vel i ſeipſū: cuȝ igitur i p̄ceptis decalogi nō ponātur aliq̄ p̄cepta ordinantia hoīeȝ ad ſeipſū: ſed ſolū ordinātia ipſum ad deū ⁊ proximū: videtur ꝙ inſufficiēs ſit enumeratio p̄ceptorū decalogi. ¶ Pterea. Sicut ad cultū dei ꝑtinebat obſeruatio ſabbati: ita ēt obſeruatio aliarū ſolēnitatū: ⁊ imolatio ſacrificiorū: ſꝫ iter p̄cepta decalogi ē vnū ꝑtinēs ad obſeruātiā ſabbati: ergo ēt debēt eē aliq̄ ꝑtinētia ad alias ſolēnitates: ⁊ ad ritū ſacrificiorū. ¶ Pterea. Sicut cōtra deū peccare cōtingit ꝑiurando: ita etiā blaſphemando: vel alias ꝯtra doctri/

nam diuinaꝫ mentiendo:ſed ponit͛ unuꝫ preceptū ꝓhibēs
piuriū cū dicit͛. Nō aſſumes nomē dei tui ī uanum:ergo
pctm̄ blaſphemie ⁊ falſe doctrine debēt aliquo p̄cepto de-
calogi ꝓhiberi. ❡ P̄terea. Sicut hō nālē dilectionē hꝫ ad
parētes:ita ēt ad filios:mādatū ēt charitatis ad oēs ꝓxios
extēdit͛:ſꝫ p̄cepta decalogi ordinātur ad charitatē:ſꝫ illud
.1.ad Thimo.1.finis p̄cepti charitas ē:ergo ſicut ponitur
q̄ddā p̄ceptū ꝑtinēs ad parētes:ita ēt debuerūt poni aliq̄
p̄cepta ꝑtinētia ad filioſ:⁊ ad alios ꝓximos. ❡ P̄terea. In
quolibet genere pcti cōtigit peccare corde ⁊ ope:ſed ī qui-
buſdā generib⁹ pctōꝝ.ſ.ī furto ⁊ adulterio ſeorſuꝫ ꝓhibe-
tur pctm̄ operis cū dr̄: Nō mechaberis: Nō furtuꝫ faci-
es:⁊ ſeorſū pctm̄ cordis cū dr̄. Nō cōcupiſces rē proximi
tui:⁊ nō cōcupiſces uxorē ꝓximi tui:ergo ēt idē debuit po-
ni ī pctō homicidij ⁊ falſi teſtimonij. ❡ P̄terea. Sicut cō-
tingit pctm̄ ꝓuenire ex iordinatione cōcupiſcibilis:ita ēt ex
iordiatiōe iraſcibilis:ſed qbuſdā p̄ceptis ꝓhibet͛ iordinata
cōcupiſcētia cū dr̄: Nō cōcupiſces.ergo ēt aliq̄ p̄cepta ī de-
calogo debuerūt poni ꝑ que ꝓhiberet͛ iordinatio iraſcibi-
lis:nō ergo videt͛ ꝙ cōueniēter decē p̄cepta decalogi enu-
merent͛. ❡ Sed ꝫ ē qd̄ dr̄ Deutero.4. Oſtendit vobis
peccatum ſuū qd̄ p̄cepit ut faceretis.⁊ decem verba que
ſcripſit in duabus tabulis lapideis. ❡ Rn̄º. dd̄ꝫ: ꝙ ſicut
ſupra dictum eſt:ſicut precepta legis humane ordinant ho-
minē ad quādā cōitatē humanam:ita precepta legis diui-
ne ordinant hominē ad quandā cōitatem ſeu rēpublicam
hominum ſub deo. Ad hoc aūt ꝙ aliquis ī aliq̄ cōitate bn̄
cōmoret͛:duo reqrūt͛:quoꝝ ꝑmū ē vt bn̄ ſe habeat ad eū
qui p̄eſt cōitati. Aliud āt ē ut hō bn̄ ſe habeat ad alios cōi-
tatis conſocios ⁊ comparticipes. Opꝫ igitur ꝙ in lege di-
uina ꝑmo ferantur quedā p̄cepta ordinātia hoīeꝫ ad deū:
⁊ inde alia q̄dā p̄cepta ordinātia hoīem ad alios ꝓximos
ſimul cōueniētes ſub deo. P̄ncipi āt cōitatis tria dꝫ hō.
P̄rimo fidelitatē. Secūdo reuerētiā. Tertio famulatum.
Fidelitas qdē ad dn̄ꝫ ī hoc cōſiſtit vt honorē ꝑncipatus ad
aliū nō deferat.⁊ q̄ꝫtū ad hoc accipit͛ ꝑmū p̄ceptū cū dr̄.
Nō hēbis deos alienos. Reuerētia aūt ad dn̄m reqritur
vt nihil iniurioſū ī eū cōmittat͛.⁊ q̄ꝫtū ad hoc accipit͛ ſꝫ p̄-
ceptū qd̄ ē: Nō aſſumes nomē dn̄i dei tui in uanū. Famu-
latus aūt debet͛ dn̄o ī recōpēſatōe beneficioꝝ que ab ipo
ꝑcipiūt ſubditi.⁊ ad hoc ꝑtinet tertiū p̄ceptū de ſctificatōe
ſabbati ī memoriā creatiōis rerū. Ad ꝓximos aūt aliquis
bn̄ ſe hꝫ ⁊ ſpāliter:⁊ generalr̄. Specialiter qdē q̄ꝫtuꝫ ad
alios quoꝝ eſt debitor ut eis debitū reddat.⁊ q̄ꝫtum ad
hoc accipit͛ preceptum de honoratiōe parētū. Generalr̄
āt q̄ꝫtū ad oēs vt nulli nocumētuꝫ iferatur:neqꝫ ope:neqꝫ
ore:neqꝫ corde. Ope qdē ifert͛ nocumētū ꝓximo:qn̄qꝫ q̄-
dē ī propriā ꝑſonā q̄ꝫtū ad cōſiſtētiā.ſ.ꝑſone.⁊ ꝓhibet͛ ꝑ
hoc ꝙ dr̄: Nō occides. Qn̄qꝫ āt ī ꝑſonā cōiūctā. q̄ꝫtuꝫ ad
ꝓpagationē ꝓlis.⁊ hoc ꝓhibet͛ cū dr̄: Non mechaberis.
Qn̄qꝫ āt ī rē poſſeſſā q̄ ordinat͛ ad utrūqꝫ.⁊ q̄ꝫtuꝫ ad hoc
dr̄: Nō furtū facies. Nocumētū āt oris ꝓhibetur cum dr̄:
Nō loqueris ꝫ proximū tuū falſuꝫ teſtimoniū. Nocumē-
tū āt cordis prohibet͛ cū dr̄: Nō cōcupiſces. Et ſꝫ hāc ēt
dr̄iaꝫ poſſēt diſtigui tria p̄cepta ordinātia ī deū:quoꝝ p̄ᵐ
ꝑtinet ad op⁹. vn̄ ibi dr̄: Nō facies ſculptile. Scd̄ꝫ ad os:
vn̄ dr̄: Nō aſſumes nomē dei tui in vanū. Tertiū ꝑtinet
ad cor:q: ī ſcificatōe ſabbati ſm̄ ꝙ ē morale p̄ceptū ꝑcipit͛
qes cordis ī deū. vel ſm̄ Aug. ꝑ ꝑmū p̄ceptū reueremur
vnitatē ꝑmi ꝑncipij.ꝑ ſcd̄m veritatē diuinā.ꝑ tertiū ei⁹ bo-
nitatē q̄ ſcificamur:⁊ in q̄ qeſcim⁹ ſicut in fine. ❡ Ad ꝑmū
ergo pōt rn̄deri duplr̄. P̄rio qdē q: p̄cepta decalogi refe-
rūt͛ ad p̄cepta dilectōis. Fuit āt dādū p̄ceptū hoī de dile-
ctōe dei ⁊ proximi:q: q̄ꝫtū ad hoc lex nālis obſcurata erat
ꝑꝑ pctm̄:nō āt q̄ꝫtū ad dilectionē ſuipſius:q: q̄ꝫtū ad hoc
lex nālis vigebat:vel q: ēt dilectio ſuipſius includit͛ ī dile-
ctione dei ⁊ proximi. In hoc.n.homo uere ſe diligit ꝙ ſe
ordinat in deū:⁊ iō in p̄ceptis decalogi ponūt͛ ſolū p̄cepta
ꝑtinētia ad proximū ⁊ ad deū. Aliter pōt dici ꝙ p̄cepta de-
calogi ſūt illa q̄ imediate ppl̄s recipit a deo. vn̄ dr̄ Deut͛.
10. Scripſit ī tabulis iuxta id qd̄ ꝑus ſcripſerat vba decē q̄
locut⁹ ē ad nos dn̄s. vn̄ oꝫ p̄cepta decalogi talia eē q̄ ſtatiꝫ
in mente populi cadere poſſunt. preceptum autēꝫ hꝫ rōnē
debiti. ꝙ āt homo ex neceſſitate debeat aliquid deo uel ꝓ-
ximo:hoc de facili cadit in cōceptiōe hominis.⁊ ꝑcipue fi-
delis. ſed ꝙ aliquid ex neceſſitate ſit debitū homini de his
que pertinent ad ſeipſuꝫ:⁊ nō ad aliū:hoc nō ita ī ꝓmptu
apparet. uidetur.n.primo aſpectu ꝙ quilibet ſit liber ī his
q̄ ad ipꝫ ꝑtinēt.⁊ iō p̄cepta qbus prohibēt͛ iordiatiōes ho-
minis ad ſeipꝫ ꝑuenīūt ad populum mediante inſtructiōe
ſapientum. vn̄ non pertinent ad decalogum. ❡ Ad 2ᵐ di-
cenduꝫ:ꝙ oēs ſolēnitates legis ueteris ſunt inſtitute ī cō-
memorationem alicui⁹ diuini beneficij uel preteriti cōme-
morati:uel futuri prefigurati.⁊ ſimiliter propter hoc oīa
ſacrificia offerebantur. inter oīa aūt beneficia dei cōmemo-
randa primū ⁊ precipuū erat beneficium creatiōis:qd̄ cō-
memoratur in ſanctificatione ſabbati. vn̄ Exo.20. pro rōne
huius precepti ponitur. Sex eni diebus fecit deus celū et
terrā ⁊c̄. Inter oīa aūt futura beneficia que erant prefigu-
randa precipuum ⁊ finale erat quies mētis in deo:uel ī p̄-
ſēti per gratiaꝫ:uel ī futuro ꝑ gloriaꝫ:que ēt figurabatur ꝑ
obſeruātiaꝫ ſabbati. vn̄ dicit͛ Eſaie.58. Si auerteris a ſab-
bato pedē tuū:uocaberis ſabbatū dn̄i delicatum ⁊ ſanctū
dn̄i glorioſū. Hec eni beneficia primo ⁊ principaliter ſunt
in mēte hominum maxime fideliū. alie vero ſolēnitates ce-
lebrantur ꝑꝑ aliqua particularia beneficia tēporaliter tran-
ſeuntia. ſicut celebratio phaſe ꝑꝑ beneficium preterite libe-
rationis in egypto:⁊ ꝑꝑ futuram paſſionem xp̄i que tem-
poraliter tranſiuit:inducens nos in quietem ſabbati ſpūal͛.
⁊ ideo pretermiſſis omnibus alijs ſolēnitatibus ⁊ ſacrifi-
cijs:de ſolo ſabbato fiebat mentio inter precepta decalogi.
❡ Ad 3ᵐ dd̄m:ꝙ ſicut Apoſtolus dicit ad Heb.7. Ho-
mines per maiorem ſui iurant:⁊ omnis cōtrouerſie con-
finis ad cōfirmationē eſt iuramētū.⁊ iō q: iuramētū ē oī-
bus cōe ꝑꝑ hoc prohibitio iordinationis circa iuramētum
ſpāliter p̄cepto decalogi prohibetur. peccatū uero falſe do-
ctrine nō ꝑtinet niſi ad paucos. vn̄ nō oportebat vt de hoc
fieret mētio īter p̄cepta decalogi:q̄ꝫuis ēt quātū ad aliqueꝫ
ītellectum in hoc ꝙ dicit͛. Nō aſſumes nomen dei tui ī va-
num:prohiberetur falſitas doctrine. vna.n. gloſa exponit.
Nō dices xp̄m eſſe creaturā. ❡ Ad quartum dicenduꝫ:
ꝙ ſtatim ratio naturalis homini dictat ꝙ nulli iniuriaꝫ fa-
ciat.⁊ ideo precepta decalogi prohibentia nocumentū: ex-
tendūt ſe ad oēs. ſed ratio naturalis non ſtatim dictat ꝙ ali-
quid ſit pro alio faciēdū niſi cui hō aliqd debet. debituꝫ āt
filij ad pr̄eꝫ adeo ē manifeſtū ꝙ nulla tergiuerſatione pōt
negari eo ꝙ pater ē principiū generatiōis ⁊ eē ⁊ īſup edu-
cationis ⁊ doctrine:⁊ iō nō ponit͛ ſub precepto decalogi
vt aliqd̄ bn̄ficiū vel obſequiū alicui īpēdat͛ niſi parētibus.
parētes aūt nō uident͛ eē debitores filijs ꝑꝑ aliqua benefi-
cia ſuſcepta:ſed pot⁹ ecōuerſo. Filius ēt ē aliquid patris:et
pr̄es amāt filios vt aliqd ipſoꝝ:ſicut dicit ph̄us ī.8.ethico.
vn̄ eiſdē rōnib⁹ nō ponūt͛ aliq̄ p̄cepta decalogi pertinentia
ad amorē filioꝝ ſic neqꝫ ēt aliqua ordinātia hoīeꝫ ad ſeipꝫ.
❡ Ad q̄ntuꝫ dd̄m:ꝙ delectatio adulterij ⁊ utilitas diuitia-
rum ſūt ꝑꝑ ſeipſa appetibilia:inq̄ꝫtū hn̄t rōnē boni dele-
ctabilis uel vtilis:⁊ ꝑꝑ hoc oportuit in eis ꝓhiberi nō ſolū
opus:ſꝫ ēt cōcupiſcētiā:ſꝫ homicidiū ⁊ falſitas ſunt ſm̄ ſe
ipſa horribilia:q: ꝓximus ⁊ vitas nāliter amāt͛:⁊ nō deſi-
derāt͛ niſi ꝑꝑ aliud:⁊ iō nō oportuit circa pctm̄ homicidij
⁊ falſi teſtimonij ꝓhibere pctm̄ cordis:ſed ſolū operis.
❡ Ad ſextū dd̄m:ꝙ ſicut ſupra dictū ē:oēs paſſiōes iraſci-
bilis deriuāt͛ a paſſiōib⁹ cōcupiſcibilis:⁊ iō ī p̄ceptis deca-
logi q̄ ſūt q̄ſi ꝑma elemēta legis:n̄ erat mētio faciēda d̄ paſ-
ſionib⁹ iraſcibilis:ſꝫ ſolū de paſſionibus concupiſcibilis.

Ad ſextū ſic proceditur. Ui͛ ꝙ incōueniēter or-
dinētur decē p̄cepta decalogi. Dilectio
eni proximi videt͛ eē ꝑma ad dilectionē dei:q: ꝓxim⁹ ē no-
bis magis not⁹ q̄ꝫ de⁹:ſꝫ illd̄.1.Jo.3. Qui fratrē ſuū queꝫ
videt n̄ diligit:deū quē nō videt quō pōt diligere:ſꝫ tria p̄-
ma p̄cepta ꝑtinēt ad dilectiōeꝫ dei:ſeptē vero alia ad dile-
ctionē ꝓximi:ergo icōueniēter p̄cepta decalogi ordinātur.
❡ P̄. Per p̄cepta affirmatiua iperāt͛ act⁹ vtutū:ꝑ p̄cepta
vero negatiua prohibēt͛ act⁹ uitioꝝ:ſꝫ ſꝫ Boetiū ī p̄mēto

p:edicamentoꝛuȝ. Prius ſunt extirpāda uitia ꝙ̄ īſerantur
ṽtutes. ergo īter p̄cepta ptinētia ad primū p̄mo ponenda
fuerūt p̄cepta negatiua ꝙ̄ affirmatiua. ¶ P̄terea. Prece-
pta legis dātur de actib⁹ hoīuȝ: ſȝ p̄or ē act⁹ cordis ꝙ̄ oris:
uel exterioꝛis opis. ergo icōueniēti ordine p̄cepta de n̄ con
cupiſcēdo q̄ ptinēt ad coꝛ ultimo ponitur. ¶ Sȝ ɔ̄ eſt qḋ
Aplus dicit Ro. 13. Que a deo ſūt: ordinata ſūt. ſȝ p̄cepta
decalogi ſūt īmediate data a deo: ut dictū ē. ergo cōueniētē
ordinē hn̄t. ¶ Rn̄º. dōȝ: ꝙ ſicut dictuȝ ē: p̄cepta decalogi
ordināt̄ de his q̄ ſtatī ī pmptu mēs hoīs ſuſcipit. Mani-
feſtū ē aūt ꝙ tāto aliqḋ magis a rōne ſuſcipit̄ ꝙ̄to ɔ̄riuȝ eſt
graui⁹: ꝛ magis repugnās rōni. Manifeſtū ē aūt ꝙ cū rō-
nis ordo a fine īcipiat: maxīe ē ɔ̄ rōnē ut hō inordinate ha-
beat ſe circa finē. Finis aūt hūane uite ꝛ ſocietatis ē de⁹. et
iō p̄mo opoꝛtuit p p̄cepta decalogi hoīeȝ ordinare ad deū
cū ei⁹ ɔ̄riū ſit grauiſſimū: ſicut ēt ī exercitu q ordinat̄ ad du
cē ſicut ad finē: p̄imū ē ꝙ miles ſubdat̄ duci: ꝛ hui⁹ cōtra-
riū ē grauiſſimū. Secūdū uero eſt ut alijs ordinet̄. Inter
ipſa aūt p q̄ ordinamur in deū: p̄imū occurrit ꝙ hō fideli
ter ei ſubdat̄ nullā participationē cū inimicis hn̄s. Scḋm
aūt eſt ꝙ ei reuerentiā exhibeat. Tertiū aūt ē ꝙ ēt famulatuȝ
īpendat: maiuſq̄ peccatū ē etiā ī exercitu ſi miles īfideliter
agēs cū hoſte pactū habeat: ꝙ̄ ſi aliquā irreuerētiaȝ faciat
duci: ꝛ hoc ē etiā graui⁹ ꝙ̄ ſi ī aliquo obſeq̄o ducis deficiēs
īueniat̄. In p̄ceptis aūt ordināntib⁹ ad primū manifeſtuȝ eſt
ꝙ magis repugnat rōni: ꝛ graui⁹ pctm̄ ē: ſi hō nō reſeruet
ordinē debituȝ ad pſonas qb⁹ ē magis debitoꝛ: ꝛ iō īter p̄-
cepta ordinantia ad primum p̄mo ponitur p̄ceptuȝ p̄ti-
nēs ad parētes. Inter alia vero p̄cepta ēt apparet ordo ſȝ
ordinē grauitatis peccatoꝝ. Grauius ē. n. ꝛ magis rōni re
pugnans peccare ope ꝙ̄ oꝛe: ꝛ oꝛe ꝙ̄ coꝛde: ꝛ īter peccata
operis grauius ē homicidium p qḋ tollitur vita hominis
iam exiſtētis: ꝙ̄ adulteriū p qḋ impeditur certitudo plis
naſciture: ꝛ adulterium grauius ē ꝙ̄ furtum: qḋ ptinet ad
bona exterioꝛa. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ ꝙ̄uis ſm̄ uiam
ſenſus primus ſit magis notus ꝙ̄ deus: tn̄ dilectio dei eſt
ratio dilectionis primi: vt infra patebit: ꝛ iō p̄cepta ordinā
tia ad deum fuerunt p̄oꝛdinanda. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ſi-
cut deus eſt vniuerſale p̄ncipium eēndi omnibus: ita ꝛ pr̄
eſt principium quoddam eſſendi filio: ꝛ ideo conuenienter
poſt p̄cepta pertinentia ad deum ponitur p̄ceptuȝ pti-
nēs ad parētes. Ratio autem p̄cedit quādo affirmatiua et
negatiua ptinēt ad idē gen⁹ opis: ꝙ̄uis ēt ꝛ ī hoc non hēat
omnimodā efficaciā: ꝛ ſi enī in executione operis prius ex
tirpanda ſunt vitia ꝙ̄ inſerende virtutes: ſȝ illud pſal. De
clina a malo ꝛ fac bonū. ꝛ Eſaie p̄o. Quieſcite agere p̄-
uerſe diſcite bene facere. tamen in cognitione p̄oꝛ eſt vir-
tus ꝙ̄ pctm̄: q: per rectū cognoſcitur obliquū: ut dicit̄ ī p̄-
mo de anima: per legem autem cognitio peccati habetur:
vt Roma. 5. dicitur: ꝛ ſm̄ hoc p̄ceptū affirmatiuū debuiſ
ſet p̄imo poni. Sed nō eſt iſta ratio ordinis: ſed que ſu-
p̄a poſita eſt: quia in p̄ceptis pertinentibus ad deuȝ que
ſunt p̄ime tabule: vltimo ponitur p̄ceptuȝ affirmatiuū:
quia eius tranſgreſſio minoꝛem reatum inducit. ¶ Ad 3ᵐ
dōȝ: ꝙ peccatum coꝛdis ꝛ ſi ſit p̄ius in executione: tamen
eius p̄ohibitio poſterius cadit in ratione.

Ad ſeptimuȝ ſic p̄ceditur. Uit̄ ꝙ p̄cepta decalogi icōuenienter tradan
tur. Precepta enim affirmatiua ordinant ad actus ṽtutū:
p̄ecepta autē negatiua abſtrahunt ab actibus vitioꝛuȝ: ſed
circa ꝙ̄libet materiam opponuntur ſibi virtutes ꝛ uitia.
ergo in qualibet materia de qua ordinat p̄eceptum deca-
logi: debuit poni p̄eceptum affirmatiuum ꝛ negatiuuȝ. in
cōuenienter igitur ponunt̄ q̄dā affirmatiua: ꝛ quedā negati
ua. ¶ P̄terea. Iſidoꝛus dicit ꝙ oīs lex ratione ɔ̄ſtat. ſed
omnia p̄ecepta decalogi ptinēt ad legem diuinam. ergo
ī omnibus debuit aſſignari: ꝛ nō ſolū ī p̄mo ꝛ ī tertio p̄ce-
pto. ¶ P̄terea. Per obſeruātiā p̄eceptoꝝ meret̄ aliqs
p̄emia a deo. ſed diuine p̄omiſſiones ſunt de p̄emijs p̄-
ceptoꝛuȝ. ergo p̄omiſſio debuit poni in omnibus p̄ceptis.
ꝛ nō ſolū ī p̄mo ꝛ q̄rto. ¶ P̄terea. Lex uet⁹ dr̄ lex timo-
ris: ināȝtū p cōminatiōes penaꝝ īducebat ad obſeruatōes
p̄eceptoꝛum: ſed omnia p̄ecepta decalogi pertinent ad le-
gem ueterem. ergo in omnibus debuit poni cōminatio pe
ne: ꝛ non ſolum in p̄imo ꝛ ſecūdo. ¶ P̄terea. Omnia p̄-
cepta dei ſunt in memoꝛia retinēda. dicitur. n. puer. 3. De
ſcribe ea in tabulis coꝛdis tui. icōuenienter ergo in ſolo ter
tio p̄ecepto fit mentio de memoꝛia: ꝛ ita uidētur p̄ece-
pta decalogi inconuenienter tradita eſſe. ¶ Sed contra eſt
qḋ dicitur Sapientie. 11. ꝙ deus omnia fecit in numero:
pondere: ꝛ menſura. multo magis. ergo in p̄eceptis ſue
legis congruum moduȝ tradendi ſeruauit. ¶ Rn̄. dōȝ:
ꝙ in p̄eceptis diuine legis maxima ſapiētia cōtinetur. vn̄
dicitur Deutero. 4º. hec eſt veſtra ſapientia ꝛ intellect⁹ co
ram populis. Sapientis autem eſt omnia debito modo ꝛ
ordine diſponere. ꝛ ideo manifeſtum eſſe debet ꝙ p̄ece
pta legis conuenienti modo ſunt tradita. ¶ Ad p̄mū ergo
dōm: ꝙ ſemper ad affirmationem ſequitur negatio op-
poſiti: non autem ſemper ad negationem vnius oppoſiti
ſequitur affirmatio alterius. ſequitur enim ſi eſt albuȝ: nō
eſt nigrum. non tamen ſequitur: ſi non eſt nigrum: ergo ē
album: quia ad plura ſe extendit negatio ꝙ̄ affirmatio. et
inde eſt etiam ꝙ non eſſet faciendum iniuriam quod perti
net ad p̄ecepta negatiua: ad plures perſonas ſe extendit
ſm̄ p̄imum dictamen rationis: ꝙ̄ eſſe debitum vt alteri
obſequium uel beneficium impendatur. Ineſt autē p̄io
dictamen rationis ꝙ homo debitoꝛ eſt beneficij uel obſe-
quij exhibendis illis a quibus beneficia accepit ſi nondum
rep̄eſentauit. Duo ſunt autem quoꝛum beneficijs ſufficiē
ter nullus recompenſare poteſt. ſ. deus ꝛ pater: vt dicitur
in. 8. ethicoꝝ. ꝛ ideo ſola duo p̄ecepta affirmatiua ponū-
tur: vnū de honoratione parentum: aliud de celebratione
ſabbati ī cōmemoꝛationeȝ diuini beneficij. ¶ Ad 2ᵐ dōȝ:
ꝙ illa p̄ecepta que ſunt pure moꝛalia habent manifeſtam
rationem. vnde non opoꝛtuit ꝙ in eis aliqua ratio addere
tur. ſed quibuſdam p̄eceptis additur cerimoniale: vł de-
terminatiuum p̄cepti moꝛalis cōis: ſicut in p̄imo p̄cepto.
Non facies ſculptile. ꝛ ī tertio p̄ecepto determinatur di-
es ſabbati. ꝛ ideo vtrobiq̄ opoꝛtuit rationem aſſignari.
¶ Ad tertiuȝ dicendum: ꝙ homines vt plurimuȝ actus
ſuos ad aliquam utilitateȝ ordinant. ꝛ ideo in illis p̄ece-
ptis neceſſe fuit p̄miſſionē p̄mij apponere: ex quibus uide
bat̄ nulla utilitas ſeq̄: uel aliqua vtilitas īpediri: q: vero pa
rētes ſūt iaȝ in recedēdo ab eis non expectat̄ vtilitas. ꝛ iō
p̄ecepto de honoꝛe parentū additur p̄miſſio. Similiter ēt
in p̄ecepto de p̄ohibitione idolatrie: quia per hoc videba
tur impediri apparens vtilitas quam homines credūt ſe
poſſe conſequi per pactū cum demonib⁹ initū. ¶ Ad quar
tum dicendum: ꝙ pene p̄ecipue neceſſarie ſunt contra il-
los q ſunt p̄ni ad malū: ut dicit̄ ī. 10. ethicoꝝ. ꝛ iō illis ſolis
p̄eceptis legis addit̄ cōminatio penaꝝ in quib⁹ erat p̄oni
tas ad malū: erāt aūt hoīes p̄oni ad idolatriā pp generalē
conſuetudinē gentium. Et ſimiliter ſunt etiam hoīes p̄ni
ad piurium propter frequētiā iuramēti. ꝛ iō p̄mis duob⁹
p̄eceptis adiungitur cōminatio. ¶ Ad quintū dicendum:
ꝙ p̄eceptum de ſabbato ponitur ut cōmemoꝛatiuuȝ be-
neficij p̄eteriti. ꝛ ideo ſp̄aliter in eo fit mentio de memo-
ria vel quia p̄eceptum de ſabbato habet determinationē
adiunctam que nō eſt de lege nature. ꝛ ideo hoc p̄eceptū
ſpeciali admonitione indiguit.

Ad octauū ſic procedit̄. Uidet̄ ꝙ p̄cepta decalogi ſint diſpēſabilia. P̄cepta. n.
decalogi ſunt de iure nāli. ſȝ ius nāle in aliqb⁹ deficit ꝛ mu-
tabile ē ſicut ꝛ nā hūana: ut phs dicit ī. 5. ethicoꝝ. defect⁹
aūt legis ī aliqb⁹ particularib⁹ caſib⁹ ē rō diſpēſandi: ut ſup̄a
dictū ē. ergo ī p̄ceptis decalogi pt̄ fieri diſpēſatio. ¶ P̄te-
rea. Sicut ſe hȝ homo ad legē humanā: ita ſe hȝ ad legem
datam diuinitus. ſȝ homo pōt diſpēſare in p̄ceptis legis q̄
homo ſtatuit. ergo cū p̄ecepta decalogi ſint iſtituta a deo:
uidetur ꝙ deus ī eis poſſit diſpēſare. ſȝ p̄lati uice dei fungū
tur in terris. Dicit. n. Apoſtolus. 2. ad Coꝛ. 2. Nā ꝛ ego ſi
qd donaui pp nos donaui ī pſona xp̄i. ergo ēt ꝛ p̄lati pn̄t ī
p̄ceptis decalogi diſpenſare. ¶ P̄. Inter p̄ecepta decalo-
gi cōtinetur p̄hibitio homicidij. ſed in iſto p̄ecepto uidet̄

diſpenſari per hoĩes: puta cũ ſm p̃ceptũ legis hũane homines licite occidãtur: puta malefactores: uel hoſtes. ergo precepta decalogi ſũt diſpẽſabilia. ❡ P̃. Obſeruatio ſabbati ↄtinet̃ iter p̃cepta decalogi. ſed ĩ hoc p̃cepto fuit diſpẽſatuʒ. Dicit̃ .n. 1. Machab. 2. Et cogitauerũt in die illa dicentes: oĩs hõ quicũq; uenerit ad nos ĩ bello die ſabbatoruʒ pugnem⁹ aduerſus eũ. ergo p̃cepta decalogi ſũt diſpẽſabilia. ❡ Sed ↄ̃ ẽ qd̃ dicit̃ Eſaie. 24. Quidã reprehẽdũtur de hoc ꝙ mutauerũt ius: diſſipauerũt fed⁹ ſempiternum: qd̃ maxĩe uidet̃ itelligẽdũ de p̃ceptis decalogi: ergo precepta decalogi mutari ꝑ diſpẽſatioñe non pñt. ❡ Rñ°. dõm: ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ: tunc in preceptis debet fieri diſpenſatio qñ occurrit aliquis particularis caſus in quo ſi uerbum legis obſeruaretur: cõtrariaretur intentioni legiſlatoris. Intẽtio ãt legiſlatoris cuiuſlibet ordinat̃ p̃mo qdẽ ⁊ p̃ncipaliter ad bonũ cõe: ſecundo autem ad ordinẽ iuſticie ⁊ uirtutis: ſm quem bonũ cõe cõſeruatur: ⁊ ad ipſum puenitur. Si qua ergo p̃cepta dentur que contineant ipſam conſeruationem boni cõmunis: uel ipſum ordinem iuſtitie ⁊ uirtutis: huiuſmodi precepta continent intentionem legiſlatoris: ⁊ ideo indiſpenſabilia ſunt: puta ſi poneret̃ hoc preceptum in aliqua cõmunitate: ꝙ nullus deſtrueret rẽpublicam: neq; proderet ciuitatem hoſtibus: ſiue ꝙ nullus faceret aliquid iniuſte uel male huiuſmodi p̃cepta eſſent idiſpẽſabilia. Sed ſi aliqua alia p̃cepta traderẽtur ordĩata ad iſta p̃cepta: quibus determinantur aliqui ſpeciales modi: ĩ talibus preceptis diſpẽſatio poſſet fieri iquantum per omiſſionem huiuſmodi preceptorum in aliquibus caſibus non fieret preiudicium primis preceptis que continent intentionem legiſlatoris: puta ſi ad conſeruationem reipublice ſtatueretur in aliqua ciuitate: ꝙ de ſingulis uicis aliqui uigilarent ad cuſtodiam ciuitatis obſeſſe: poſſet cuʒ aliquib⁹ diſpenſari propter aliquam maiorem utilitatem. Precepta ãt decalogi cõtinẽt ipſam intentionẽ legiſlatoris ſcilicet dei: nã precepta prime tabule que ordinant ad deum: cõtinẽt ipſũ ordinem ad bonum cõmune ⁊ finale quod deus ẽ. Precepta autem ſecunde tabule continent ipſum ordinẽ iuſtitie inter homines obſeruande: ut ſcilicet nulli fiat indebitum: et cuilibet reddatur debitum: ſm hanc enim rationem ſunt itelligenda precepta decalogi: ⁊ ideo precepta decalogi ſũt omnino indiſpenſabilia. ❡ Ad p̃mũ ergo dõʒ: ꝙ ph̃us ñ loquitur de iuſto nãli qd̃ continet ipſuʒ ordinẽ iuſtitie: hoc enim nunq̃ deficit. ſ. iuſtitiam eſſe ſeruandam: ſed loquit̃ q̃ntum ad determinatos modos obſeruationis iuſtitie q̃ in aliquibus fallunt. ❡ Ad 2m dõʒ: ꝙ ſicut Apoſtolus dicit̃. 2. ad Thimo. 2. Deus fidelis permanet: negare ſeipſum nõ põt. Negaret ãt ſeipſum ſi ordineʒ ſue iuſtitie auferret cũ ipſe ſit ipſa iuſtitia. ⁊ ideo in hoc deus diſpenſare nõ põt: ut hoĩ liceat nõ ordinate ſe hẽre ad deũ. uel nõ ſubdi ordini iuſtitie ei⁹ etiã ĩ his ſm que homines adinuiceʒ ordinant̃. ❡ Ad 3m dõm: ꝙ occiſio hominis ꝓhibetur in decalogo ſm ꝙ habet rationem indebiti: ſic enim preceptum continet ipſam rationem iuſtitie. Lex ãt humana hoc concedere nõ põt: ꝙ licite homo bon⁹ idebite occidat̃: ſed malefactores occidi: uel hoſtes reipublice: hoc non eſt indebituʒ. unde hoc non cõtrariatur precepto decalogi: nec talis occiſio eſt homicidium qd̃ precepto decalogi ꝓhibetur: ut Auguſtinus dicit in primo de lib. arb. Et ſimiliter ſi alicui auferatur qd̃ ſuum erat: ſi debitum eſt ꝙ ipſuʒ amittat: hoc non eſt furtum uel rapina: que precepto decalogi ꝓhibentur. Et iõ qñ filij iſrael precepto dei tulerũt egyptiorũ ſpolia nõ fuit furtũ: q: hoc eis debebat̃ ex ſententia dei. Silr̃ ⁊ Abraham cum conſenſit occidere filium: non conſenſit in homicidium: q: debitũ erat eũ occidi per mãdatuʒ dei: qui eſt dominus uite ⁊ mortis. Ipſe enim eſt q̃ penã mortis infligit omnib⁹ hoĩbus iuſtis ⁊ iniuſtis pro peccato primi parentis: cuius ſententie ſi homo ſit executor auctoritate diuina: non erit homicida: ſicut nec deus. Et ſimiliter ẽt Oſee accedens ad uxorem fornicariam: uel mulíereʒ adulteram: non eſt mecatus nec fornicatus: quia acceſſit ad eaʒ que ſua erat ſm mãdatũ diuinũ q̃ ẽ actor inſtitutionis matrimonij. Sic igit̃ p̃cepta ipa decalogi quãtum ad rõnem iuſtitie quaʒ continent: ĩmutabilia ſunt: ſed q̃ntuʒ ad aliquaʒ determinationem per applicationeʒ ad ſingulares actus: ut. ſ. hoc uel illud ſit homicidiũ: furtum: uel adulteriũ: aut non: hoc quidem eſt mutabile quãdoq; ſola auctoritate diuina: in his. ſ. que a ſolo deo ſunt inſtituta: ſicut in matrimonio ⁊ in alijs huiuſmõi: qñq; ẽt auctoritate humana: ſicq; ĩ his q̃ ſũt cõmiſſa hoĩuʒ iuriſdictioni: quãtũ. n. ad hoc homines gerũt uicẽ dei: non autem quantum ad oĩa. ❡ Ad 4m dõʒ: ꝙ illa excogitatio magis fuit interpretatio⁹ precepti q̃ʒ diſpenſatio. Non enim intelligitur uiolare ſabbatuʒ qui facit opus qd̃ eſt neceſſarium ad ſalutem humanam: ſicut dñs probat Matthei. 12.

Ad nonum ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ modus uirtutis cadat ſub p̃cepto legis. Eſt enĩ modus uirtutis ut aliquis iuſte operetur iuſta: ⁊ fortiter fortia: ⁊ ſilr̃ de alijs uirtutib⁹: ſed Deutero. 16. p̃cipit̃. Iuſte quod iuſtũ ẽ exequeris. ergo modus uirtutis cadit ſub p̃cepto. ❡ P̃terea. Illud maxĩe cadit ſub p̃cepto qd̃ ẽ de intentione legiſlatoris: ſed intẽtio legiſlatoris ad hoc fertur p̃ncipaliter ut homines faciat uirtuoſos: ſicut dicitur in .2. ethicorum. Virtuoſi aũt eſt uirtuoſe agere: ergo mod⁹ uirtutis cadit ſub precepto. ❡ P̃terea. Mod⁹ uirtutis ꝓprie eſſe uidetur ut aliquis uolũtarie ⁊ delectabiliter operetur: ſed hoc cadit ſub precepto legis diuine. Dicit̃ enim in pſ. Seruite dño in letitia. ⁊ 2. ad Cor. 9. Non ex triſtitia aut ex neceſſitate: hilarem .n. datorem diligit de⁹. ubi gloſa dicit: Quicqd boni facis cuʒ hilaritate fac: ⁊ tũc bene facis ſi aũt cum triſticia facis: ſic directe non tu facis. ergo modus uirtutis cadit ſub precepto legis. ❡ Sed ↄ̃. Null⁹ põt operari eo mõ q̃ operatur uirtuoſus niſi habeat habitũ uirtutis ut pʒ ꝑ ph̃m ĩ. 2. ⁊. 5. ethicorũ. Quicũq; trãſgredit̃ preceptũ legis meret̃ penã. ſequeret̃ ergo ꝙ ille q̃ nõ hʒ habitũ uirtutis: qcqd faceret mereretur penã. hoc aũt ẽ contra itẽtionẽ legis que intẽdit hoĩem aſſuefaciẽdo ad bona opa iducere ad uirtutẽ: nõ ergo modus uirtutis cadit ſub precepto. ❡ Rñ°. dõʒ: ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ: p̃ceptum legis hʒ uim coactiuã. illud ergo directe cadit ſub precepto legis ad qd̃ lex cogit. coactio aũt legis ẽ ꝑ metũ pene: ut dicitur ĩ. 10. ethicorum. Nã illud ꝓprie cadit ſub precepto legis ꝓ quo pena legis ĩfligit̃. ad ĩſtituendũ auteʒ penã aliter ſe habet lex diuina ⁊ aliter lex humana. Non enim pena legis infligitur. niſi ꝓ illis de q̃bus legiſlator hʒ iudicare: q: ex iudicio lex punit. homo ãt qui eſt legiſlator humane nõ habet iudicare niſi de exterioribus actib⁹: q: hoĩes uident ea que parent: ut dicitur primo Regum. 16. ſed ſolius dei qui eſt lator legis diuine ẽ iudicare de interiorib⁹ motibus uolũtatum. ſm illud pſal. Scrutans corda ⁊ renes deus. ſm hoc igitur dicendum eſt ꝙ modus uirtutis q̃ntũ ad aliquid reſpicitur a lege humana ⁊ diuina. q̃ntum ad aliquid autẽ a lege diuina: ſed non a lege humana q̃ntum ad aliqd uero nec a lege humana: nec a lege diuina. Modus enim uirtutis in tribus cõſiſtit ſm ph̃m in. 2. ethicorũ. quorũ p̃mũ eſt ſi aliquis operetur ſciens: hoc aũt diiudicat̃ ⁊ a lege diuina ⁊ a lege humana. qd̃ eniʒ aliquis facit ignorans ꝑ accidẽs facit. vñ ſm ignorãtiã aliq̃ diiudicant̃ ad penam uel ueniam tam ſm legem humanã q̃ʒ ſm legẽ diuinam. Secũdũ ãt eſt ut aliquis operetur uolens uel eligẽs. ⁊ ꝓpter hoc eligens: in quo importatur duplex motus: interior. ſ. uolũtatis ⁊ intẽtionis: de quibus ſupra dictum ẽ. ⁊ iſta duo non diiudicat lex humana: ſed ſolum lex diuina. Lex enĩ hũana nõ punit eũ qui uult occidere ⁊ nõ occidit: punit autem eum lex diuina ſm illud Matth. 5. qui iraſcit̃ fratri ſuo reus erit iudicio. Tertium aũt ut firmiter ⁊ imobiliter habeat ⁊ operetur. ⁊ iſta firmitas proprie pertinet ad habitũ: ut. ſ. aliquis ex habitu radicato operetur. ⁊ q̃ntum ad hoc modus uirtutis non cadit ſub precepto neq; legis diuine neq; legis hũane. neq; .n. ab hoĩe neq; a deo punit̃ tanq̃ precepti tranſgreſſor qui debitum parentibus honorem impendit q̃uis non habeat habitũ pietatis. ❡ Ad p̃mũ ergo dõm: ꝙ modus faciendi actũ iuſtitie q̃ cadit ſub precepto eſt: ut fiat aliqd ſm ordinem iuris non autem ꝙ fiat ex habitu iuſtitie. ❡ Ad 2m dõm: ꝙ intentio legiſla-

toꝛis eſt de duobus. de uno quidem ad quod intendit per p̄cepta legis īducere: ⁊ hoc ē uirt⁹. Aliud āt ē de quo īten/ dit p̄ceptū ferre. ⁊ hoc ē qđ ducit uel diſponit ad uirtutē. ſ. act⁹ v̄tutis. Nō. n. idē ē finis p̄cepti: ⁊ id de q̄ p̄ceptū dať: ſicut neq̄ ī alijs reb⁹ idē ē finis ⁊ qđ ē ad finē. ¶ Ad 3^m di cēdū: ꝙ opari ſine triſtitia op⁹ v̄tutis cadit ſub p̄cepto legis diuine: q: q̄cūq̄ cū triſtitia opať nō nolēs opať. ſ; delecta biliter opari ſiue cū letitia uel hilaritate: quodāmodo cadit ſub p̄cepto. ſ. ſm ꝙ ſequr delectatio ex dilectiōe dei ⁊ ꝓ/ ximi: q̄ cadit ſub p̄cepto: cū amoꝛ ſit cā delectatōis: ⁊ quo/ dāmodo ñ ſ; ꝙ delectatio cōſeqť habitū. Delectatio enī; opis ē ſignū hit⁹ gnāti: ut dr̄ i. 2. ethicoꝝ. Pōt. n. aliq̄s act⁹ eē delectabilis uel ꝓpter finē: uel ꝓꝑ cōueniētiā habitus.

Ad dcemū ſic procedituꝛ. Uř ꝙ mod⁹ cha/ ritatis cadat ſub p̄cepto diuine le gis. Dicitur enim Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi ſer ua mādata. ex quo uideť ꝙ obſeruatio mādatoꝝ ſufficiat ad introducēdū ad uitā: ſed opa bona nō ſufficiūt ad itro/ ducendum in uitam niſi ex charitate fiant. Dicitur. n. p̄ia ad Coꝛinth. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: ⁊ ſi tradidero coꝛpus meū ita ut ardeā: charitatem aūt nō habuero nihil mihi pꝛodeſt. ergo mo/ dus charitatis eſt in p̄cepto. ¶ P̄terea. Ad modū chari/ tatis pꝛopꝛie pertinet ut omnia fiant propter deū. ſed iſtud cadit ſub p̄cepto. Dicit. n. Apoſtolus p̄ia ad Coꝛinth. 10. Omnia in gloꝛiam dei facite. ergo modus charitatis cadit ſub p̄cepto. ¶ P̄terea. Si modus charitatis nō cadat ſub pꝛecepto. ergo aliquis pōt implere pꝛecepta legis non ha/ bens charitatē. ſed quod poteſt fieri ſine charitate poteſt fieri ſine gratia que ſemꝑ adiūcta ē charitati. ergo aliq̄s p̄t īplere p̄cepta legis ſine gratia. hoc āt ē pelegiani erroꝛis: ut p; ꝑ Aug. ī li. de hereſib⁹. ergo modus charitatis eſt ī pꝛe cepto. ¶ Sed ꝯ̄ ē: q: q̄cūq̄ nō ſeruat p̄ceptū peccat moꝛ/ taliter. ſi igitur modus charitatis cadat ſub p̄cepto: ſeq̄tur ꝙ q̄cūq̄ opatur aliquid ⁊ nō ex charitate peccet moꝛtalr̄: ſed quicūq̄ nō h; charitatē opať non ex charitate. ergo ſe queť ꝙ q̄cūq̄ non h; charitatē peccet moꝛtaliter ī oī ope/ re qđ facit q̄tūcūq̄ ſit de genere bonoꝛū: qđ ē īcōueniens ¶ Rñ⁰. dōꝫ: ꝙ circa hoc fuerūt cōtrarie opiniones. Qui dā. n. dixerūt abſolute modū charitatis eē ſub p̄cepto. nec ē impoſſibile obſeruare hoc p̄ceptū charitatē non habēti: q: pōt ſe diſponere ad hoc ꝙ charitas ei īfūdať a deo: nec quādocūq̄ aliq̄s nō hñs charitatē facit aliq̄d ď genere bo noꝝ peccat moꝛtalr̄: q: hoc ē p̄ceptū affirmatiuū: ut ex cha ritate opetur: ⁊ nō obligat ad ſemꝑ: ſ; ꝓ tp̄e illo quo aliq̄s h; charitatē. Alij uero dixerūt ꝙ oīno modus charitatis ñ cadit ſub p̄cepto. Utriq̄ āt q̄tū ad aliq̄d uerū dixerunt. Actus enim charitatis dupl̄r cōſiderari pōt. Uno mō ſm ꝙ ē q̄dā act⁹ ꝑ ſe: ⁊ hoc mō cadit ſub p̄cepto legis qđ de hoc ſp̄ālıter dať. ſ. Diliges dñm deū tuū: ⁊ diliges pꝛi/ mū tuū. ⁊ q̄tū ad hoc p̄mi uerū dixerūt: Nō. n. ē īpoſſibi le hoc p̄ceptū obſeruare qđ ē de actu charitatis: q: hō pōt ſe diſponere ad charitatē habēdā: ⁊ quādo hūerit eā; pōt ea uti. Alio mō pōt cōſiderari actus charitatis ſm ꝙ ē mo dus actuū aliarum uirtutū: hoc ē ſ; ꝙ act⁹ aliarū uirtutū oꝛdinantur ad charitatem que eſt finis pꝛecepti: ut dr̄. 1. ad Thimo. 1. Dictum eſt enim ſupꝛa ꝙ intentio finis eſt q̄dā modus foꝛmalis ſuperioꝛis oꝛdinis actus oꝛdinati in finē: ⁊ hoc mō uerū ē qđ ſecūdi dixerūt ꝙ mod⁹ charitatis nō cadit ſub pꝛecepto hoc eſt dictū ꝙ in hoc pꝛecepto. Hono ra patrē. nō īcludiť ꝙ honoꝛeť pater ex charitate: ſ; ſolum ꝙ honoꝛetur pater: unde q honoꝛat p̄rem: l; nō hēat cha/ ritatē: nō efficitur trāſgreſſoꝛ hui⁹ p̄cepti: ⁊ ſi ſit trāſgreſſoꝛ pꝛecepti qđ eſt de actu charitatis: ꝓꝑ quā trāſgreſſionem mereť penā: ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ dñs nō dixit. Si uis ad uitā īgredi ſerua unū mandatū: ſed ſerua oīa man/ data. inter q̄ etiā cōtineť mādatū de dilectiōe dei ⁊ ꝓximi. ¶ Ad 2^m dōm: ꝙ ſub p̄cepto charitatis ꝯ̄tineť ut diligať deus ex toto coꝛde: ad qđ ꝑtinet ut oīa referanť in deū: ⁊ ideo p̄ceptū charitatis īplere homo nō pōt: niſi etiā oīa re ferātur ī deū. Sic ergo q honoꝛat parentes tenet ex cha/ ritate honoꝛare ñ ex ui hui⁹ p̄cepti: qđ ē honoꝛare parētes. ſed ex ui huius pꝛecepti. Diliges dñm deū tuum ex toto coꝛde tuo. Et cū iſta ſint duo p̄cepta affirmatiua nō obligā tia ad ſemꝑ: pñt pro diuerſis tēpoꝛibus obligare. ⁊ ita pōt cōtigere ꝙ aliq̄s implēs p̄ceptū de honoꝛatione parentū: nō tunc trāſgrediať pꝛeceptū de omiſſione modi charita/ tis. ¶ Ad 3^m dōꝫ: ꝙ obſeruare oīa pꝛecepta legis homo nō pōt niſi īpleat p̄ceptū charitatis: qđ nō fit ſine grā: ⁊ iō īpoſſibile ē ꝙ Pelagi⁹ dixit hoīē īplere legē ſine grā.

Ad undecimū ſic ꝓcediť. Uř ꝙ īcōue/ niēter diſtinguantur alia moꝛalia p̄cepta legis p̄ter decalogū. Quia ut Dñs dicit Matth. 22. In duob⁹ p̄ceptis charitatis pēdet oīs lex ⁊ ꝓ phete. ſed hec duo p̄cepta explicāť ꝑ decē p̄cepta decalo/ gi: ergo ñ oꝫ alia p̄cepta moꝛalia tradere. ¶ P̄terea. Pꝛe/ cepta moꝛalia a iudicialib⁹ ⁊ cerimonialib⁹ diſtiguūtur ut dictū ē: ſ; determinatōes cōiū p̄ceptoꝝ moꝛaliū ꝑtinēt ad iudicialia ⁊ cerimonialia p̄cepta. cōia āt p̄cepta moꝛalia ſub decalogo cōtinētur: uel etiā decalogo p̄ſuppoñť: ut dcm̄ ē ergo īcōueniēter tradūť alia p̄cepta moꝛalia p̄ter decalo/ gū. ¶ P̄. P̄cepta moꝛalia ſūt de actib⁹ oīū v̄tutū: ut ſu/ pꝛa dictū ē: ſicut igiť ī lege ponūť p̄cepta moꝛalia p̄ter de/ calogū ꝑtinētia ad latriā: liberalitatē: ⁊ miſericoꝛdiā: ⁊ ca/ ſtitatē: ita ēt deberēt pōi aliq̄ p̄cepta ꝑtinētia ad alias v̄tutes puta ad foꝛtitudinē: ſobꝛietatē: ⁊ alia huiuſmodi: qđ tamen nō īueniť: nō ergo cōueniēter diſtiguūtur ī lege alia pꝛece pta moꝛalia pꝛeter decalogū. ¶ S; ꝯ̄ eſt qđ ī ꝑs. dr̄. Lex dñi īmaculata ꝯuerteť aīas. ſ; ꝑ alia ēt moꝛalia q̄ decalogo ſuꝑaddūtur hō cōſeruať abſq̄ macula peccati: ⁊ aīa eius ad deū cōuertiť: ergo ad legē ꝑtinebat ēt alia p̄cepta moꝛa/ lia tradere. ¶ Rñ⁰. dōꝫ: ꝙ ſicut ex dictis p;: p̄cepta iudicia/ lia ⁊ cerimonialia ex ſola īſtitutōe ui; hñt: q: āteq̄ īſtituerē tur ñ uidebāť differre utrū ſic uel aliter fierēt: ſed p̄cepta moꝛalia ex ipſo dictamīe nālis rōnis efficaciā hñt: ēt ſi nūq̄ ī lege ſtatuāť. Moꝝ āt triplex ē grad⁹: nā q̄dā ſūt cōmuīa ⁊ adeo manifeſta ꝙ editione nō īdigēt: ſicut mādata de dile/ ctione dei ⁊ ꝓximi ⁊ alia huiuſmōi: ut ſupꝛa dcm̄ ē: que ſūt q̄ſi fines p̄ceptoꝛū: unde in eis nullus pōt errare ſm iudi/ ciū rōnis. Quedā uero ſūt magis determinata q̄rū rōnes ſtatī; q̄libet popularis pōt de facili etiā; uidere: ⁊ tñ q: in paucioꝛibus circa huiuſmōi cōrigit iudiciū humanū ꝑuer/ ti: huiuſmōi editiōe īdigēt: ⁊ hec ſūt p̄cepta decalogi. Que dā uero ſūt quoꝛū rō ñ ē a deo cuilibet manifeſta: ſ; ſolum ſapiētib⁹: ⁊ iſta ſūt p̄cepta moꝛalia ſuꝑaddita decalogo tra dita a deo populo ꝑ Moyſen ⁊ Aarō. ſ; q: ea q̄ ſūt mani feſta ſūt p̄ncipia cognoſcēdi eoꝝ q̄ ñ ſūt manifeſta: alia p̄ce pta moꝛalia ſuperaddita decalogo reducūtur ad pꝛecepta decalogi per modum cuiuſdam additionis ad ipſa. Nam in pꝛimo pꝛecepto decalogi pꝛohibetur cultus alienoꝛum deoꝛum: cui ſuꝑadduntur alia pꝛecepta pꝛohibitiua eoꝛū q̄ oꝛdināť in cultū idoloꝛū: ſicut habetur Deut. 18. Nō in ueniať in te q luſtret filiū ſuū: aut filiā ſuā ducēs ꝑ ignē. nec ſit maleficus atq̄ īcātatoꝛ: nec phitones ꝯſulat: neq̄ diui/ nos: ⁊ querat a moꝛtuis ueritatem. Secūdum autē pꝛece ptū ꝓhibet piuriū. ſuꝑaddiť aūt ei ꝓhibitio plaſphemie. Leuit. 14. ⁊ ꝓhibitio falſe doctrine. Deuter. 13. Tertio ue ro p̄cepto ſuꝑaddūtur omnia cerimonialia. Quarto autē p̄cepto de honoꝛe parētū ſuꝑaddiť p̄ceptū de honoꝛatione ſenum. ſm illud Leuit. 19. Coꝛā cano capite cōſurge ⁊ ho/ noꝛa ꝑſonā ſenis. ⁊ uniuerſaliter oīa pꝛecepta īducentia ad ad reuerētiam exhibēdā maioꝛib⁹: uel ad beneficia exhibē da: uel eq̄libus uel minoꝛibus. Quito aūt pꝛecepto qđ eſt de pꝛohibitione homicidij additur ꝓhibitio odij ⁊ cuiuſli/ bet uiolationis contra pꝛoximū: ſicut illud Leuit. 19. Nō ſtabis contra ſanguinem pꝛoximi tui. ⁊ etiam pꝛohibitio odij fratris ſm illud. Ne oderis fratrem tuum in coꝛde tuo. Pꝛecepto autem ſexto quod eſt de pꝛohibitione adul terij: ſuperadditur pꝛeceptum de pꝛohibitione meretricij. ſm illud Deutero. 24. Non erit meretrix de filiabus iſrahel: neq̄ foꝛnicatoꝛ de filijs iſrahel. ⁊ iterū pꝛohibitio uitij contra naturam ſm illud Leuit. 18. Cum maſculo non commiſceberis: cum omni pecoꝛe non coibis. Septi mo autē pꝛecepto de ꝓhibitione furti adiūgitur pꝛeceptū

de prohibitione uſure: ſm̄ illud Deutero. 18. Non fenerabis fratri tuo ad uſuraꝫ: ⁊ ꝓhibitio fraudis. ſꝫ illd̄ Deut. 25. Nō hēbis i ſacculo diuerſa pōdera: ⁊ uniuerſalit̄ oīa que ad ꝓhibitionē calūnie ⁊ rapine ꝑtinēt. Octauo uero p̄cepto qḋ ē de ꝓhibitōe falſi teſtimonij addit̄ ꝓhibitio falſi iudicij. ſm̄ illud Exo. 23. Nec i iudicio plurimoꝝ acqeſces ſnīe: ut a ueritate deuies. ⁊ ꝓhibitio mēdacij: ſicut ibi ſubdit̄. Mēdaciū fugies ⁊ ꝓhibitio detractōis. ſꝫ illd̄ Leuit. 19. Nō eris criminator ⁊ ſuſurro i ꝑplis. Alijs āt duobus p̄ceptis nulla alia adiūgūtur: q2 ꝑ eā uniuerſaliter oīs mala cōcupiſcētia ꝓhibetur. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ ad dilectionē dei ⁊ ꝓximi ordināt̄ q̄dā precepta decalogi ſꝫ manifeſtā rationē debiti. alia uero ſm̄ rationē magis occultā. ¶ Ad 2m dōꝫ: ꝙ p̄cepta cerimonialia ⁊ iudicialia ſūt determinatiua p̄ceptorum decalogi ex ui iſtitutōis: nō aūt ex ui nālis iſtict9 ſic p̄cepta moralia ſupaddita. ¶ Ad 3m dicēdū: ꝙ p̄cepta legis ordināt̄ ad bonū cōe: ut ſupra dictū ē: ⁊ q2 uirtutes ordināteſ ad aliū directe ꝑtinēt ad bonū cōe ⁊ ſilr v̄tus caſtitatis inq̄tū act9 gnātionis deſuit bono cōi ſpēi: iō de iſtis v̄tutib9 directe dant̄ p̄cepta decalogi ⁊ ſupaddita. De actu āt fortitudinis dat̄ p̄ceptū ꝓponēdū ꝑ duces exhortantes i bello qḋ ꝓ bono cōi ſuſcipit̄: ut pꝫ Deutero. 20. ubi mādat̄ ſacerdoti. Nolite metuere: nolite cedere. Similiter ēt act9 gule prohibēdus cōmittit̄ monitōi paterne: q2 cōtrariat̄ bono domeſtico. unde dicit̄ Deutero. 21. ex perſona parentum. Monita noſtra audire contēnit: cōmeſſationibus uacat: ⁊ luxurie atq3 conuiuijs.

Ad duodecimuꝫ ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ precepta moralia ueteris legis iuſtificarēt. Dicit Aplus. Ro. 2. Non eniꝫ auditores legis iuſti ſunt apud deū: ſed factores legis iuſtificabuntur. ſed factores legis dicūtur qui implēt p̄cepta legis. ergo p̄cepta legis adīpleta iuſtificabāt. ¶ P̄terea. Leuiti. 18. dicit̄. Cuſtodite leges meas atq3 iudicia q̄ faciēs hō uiuet in eis. ſed uita ſpūalis hoīs ē ꝑ iuſtitiā: ergo p̄cepta legis adimpleta iuſtificabant. ¶ P̄terea. Lex diuina efficacior ē q̄ʒ lex hūana. ſꝫ lex hūana iuſtificat: ē. n. q̄dā iuſtitia in hoc ꝙ p̄cepta legis adimplēt̄. ergo p̄cepta legis iuſtificabāt. ¶ Sed ꝯ ē qḋ Apl's dicit. 2. ad Cor. 3. Lr̄a occidit. qḋ ſm̄ Aug. in li. de ſpū ⁊ lr̄a intelligit̄ ēt de p̄ceptis moralibus. ergo p̄cepta moralia non iuſtificabant. ¶ Rn̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut ſanuꝫ proprie ⁊ primo dicitur qḋ hꝫ ſanitateꝫ: per poſterius aūt qḋ ſignificat ſanitatē: uel qḋ cōſeruat ſanitatē. Ita iuſtificatio p̄io ⁊ ꝓp̄e dr̄ ip̄a factio iuſtitie. ſecundario v̄o ⁊ q̄ſi iprop̄e pōt dici iuſtificatio ſignificatio iuſtitie: uel diſpoſitio ad iuſtitiā: q̄bus duob9 modis manifeſtū ē ꝙ p̄cepta legis iuſtificabāt: inq̄tū. ſ. diſponebāt hoīes ad gratiā xp̄i iuſtificātē: quā etiā ſignificabāt: q2 ſicut dicit̄ Aug. cōtra fauſtū. Etiā uita illi9 ꝑpli ꝓp̄hica erat ⁊ xp̄i figuratiua: ſꝫ ſi loquamur de iuſtificatōe ꝓp̄e dicta: ſic cōſiderādū ē ꝙ iuſtitia pōt accipi ꝓut ē i hītu: ul' prout ē i actu. ⁊ ſꝫ hoc iuſtificatio dupliciter dr̄. Uno qdē mō ſm̄ ꝙ hō fit iuſt9 adipiſcēs hītū iuſtitie. Alio v̄o mō ſm̄ ꝙ opa iuſtitie opat̄: ut ſꝫ hoc iuſtificatio nihil aliud ſit q̄ʒ iuſtitie executio. Iuſtitia āt ſicut ⁊ alie uirtutes pōt accipi ⁊ acq̄ſita ⁊ īfuſa: ut ex ſupradictis pꝫ. Acq̄ſita qdem cauſat̄ ex opib9: ſꝫ īfuſa cauſat̄ ab ipſo deo ꝑ ei9 grām. ⁊ hec ē uera iuſtitia de q̄ nūc loq̄t̄: ſm̄ quā aliq̄s dr̄ iuſtus apḋ deuꝫ. ſm̄ illud Ro. 4. Si abraā ex opib9 legis iuſtificatus ē: hꝫ gloriā: ſꝫ nō apud deuꝫ. Hec igit̄ iuſtitia cauſari nō poterat ꝑ p̄cepta moralia q̄ ſūt de actib9 hūanis: ⁊ ſm̄ hoc p̄cepta moralia iuſtificare nō poterāt iuſtitiā cauſando. Si v̄o accipiat̄ iuſtificatio pro executiōe iuſtitie: ſic p̄cepta moralia iuſtificabāt inq̄tū ꝯtinebāt id qḋ ē ſm̄ ſe iuſtū: ſꝫ ſacramēta illa ueteris legis grām nō cōferebāt ſicut cōferūt ſacramēta noue legis: q̄ ꝓp̄ hoc iuſtificare dicūt̄. Si uero accipiat̄ iuſtificatio pro executiōe iuſtitie ſic oīa p̄cepta legis iuſtificabāt: aliter tn̄ ⁊ aliter: naꝫ p̄cepta cerimonialia cōtinebāt qdē iuſtitiā ſm̄ ſe i generali: prout. ſ. exhibebātur in cultu dei: i ſpāli uero non continebant ſm̄ ſe iuſtitiā niſi ex ſola determinatiōe legis diuine. Et ideo de huiuſmodi p̄ceptis dr̄ ꝙ nō iuſtificabāt niſi ex deuotione ⁊ obedientia facientium. Precepta v̄o moralia ⁊ iudicialia continebant id quod erat ſm̄ ſe iuſtū: uel i generali: uel etiā in ſpāli: ſꝫ moralia p̄cepta cōtinebāt id qḋ eſt ſm̄ ſe iuſtū ſꝫ iuſtitiam generalē: que eſt omnis uirtus: ut dr̄ in. 5. Ethicoꝝ. Precepta uero iudicialia ꝑtinebant ad iuſtitiam ſpālē q̄ cōſiſtit circa cōtract9 humane uite: qui ſūt inter hoīes adinuicē. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ Apoſtol9 accipit ibi iuſtificationeꝫ pro executione iuſtitie. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ homo faciēs p̄cepta legis dicit̄ uiuere in eis: q2 nō incurrebat penā mortis quaꝫ lex trāſgreſſorib9 infligebat: in quo ſenſu inducit hoc Apoſtolus. Gal. 3. ¶ Ad tertiuꝫ dōm: ꝙ p̄cepta legis humane iuſtificant iuſtitia acquiſita de qua nō querit̄ ad preſens: ſed ſolum de iuſtitia que eſt apud deum. ¶ Queſtio. C.

c

Onſequenter conſiderādū ē de p̄ceptis cerimonialib9: ⁊ primo de ipſis ſm̄ ſe. Secūdo de cā eoꝝ. Tertio de duratione ipſoꝝ. ¶ Circa primū q̄runtur q̄tuor. Primo q̄ ſit ratio p̄ceptorum cerimonialiū. Secūdo utrū ſint figuralia. Tertio utrū debuerint eē multa. Quarto de diſtinctiōe ipſorum.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ rō p̄ceptoꝝ cerimonialiū nō in hoc conſiſtat ꝙ ꝑtinent ad cultū dei. In lege eniꝫ ueteri dātur iudeis quedam p̄cepta de abſtinētia ciboꝝ: ut pꝫ Leuit. 11. ⁊ ēt d̄ abſtinēdo ab aliq̄b9 ueſtimētis: ſm̄ illud Leuit. 19. Veſteꝫ q̄ ex duob9 texta ē nō indueris. ⁊ iteꝝ qḋ p̄cipit̄. Nūeri. 15. Ut faciant ſibi ꝓ̄ſimbrias ꝑ angulos palliorū: ſed huiuſmodi nō ſūt p̄cepta moralia q2 nō manēt in noua lege: nec etiā iudicialia q2 nō ꝑtinēt ad iudiciū faciēdū īter homines ergo ſūt cerimonialia: ſed in nullo ꝑtinere uidentur ad cultum dei: ergo non eſt cerimonialiū p̄ceptorū rō ꝙ ꝑtineāt ad cultuꝫ dei. ¶ P̄terea. Dicūt qdā ꝙ p̄cepta cerimonialia dicunt̄ illa q̄ ꝑtinēt ad ſolēnitates: quaſi dicerēt a cereis q̄ in ſuis ſolēnitatib9 accendūtur: ſꝫ multa alia ſunt pertinentia ad cultuꝫ dei p̄ter ſolēnitates: ergo non uidetur ꝙ legis p̄cepta cerimonialia nō ea rōne dicātur q2 ꝑtinēt ad cultuꝫ dei. ¶ P̄terea. Scd̄m q̄ſdā p̄cepta cerimonialia dicit̄ q̄ſi norme. i. regule ſalutis. Nā chere in greco idē ē qḋ ſalue. ſed omnia p̄cepta legis ſunt regule ſalutis: ⁊ non ſolū illa q̄ ꝑtinēt ad dei cultū: ergo nō ſolū illa p̄cepta dicuntur cerimonialia q̄ ꝑtinēt ad cultū dei. ¶ P̄terea. Rabi Moyſes dicit ꝙ p̄cepta cerimonialia dicūtur quorū rō nō ē manifeſta: ſed multa ꝑtinētia ad cultū dei habēt rōnē manifeſtam: ſicut ſabbati obſeruatio ⁊ celebratio phaſe ⁊ ſcenophegie ⁊ multoꝝ aliorū: quoꝝ rō aſſignat̄ in lege: ergo cerimonialia nō ſūt q̄ ꝑtinēt ad cultū dei. ¶ Sed ꝯ ē qḋ dicit̄ Exo. 18. Eſto populo in his q̄ ad deū ꝑtinēt: oſtēdaſq3 populo cerimonias ⁊ ritū colēdi. ¶ Rn̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dcm̄ ē: cerimonialia p̄cepta determināt p̄cepta moralia in ordie ad deū: ſicut iudicialia determināt p̄cepta moralia in ordie ad proximū. Hō āt ordinat̄ ad deū ꝑ debitū cultū: ⁊ ideo cerimonialia proprie dicūtur que ad cultū dei ꝑtinēt. Rō āt hui9 noīs poſita ē ſupra ubi p̄cepta cerimonialia ab alijs ſūt diſtincta: ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū: ꝙ ad cultū dei ꝑtinent non ſolū ſacrificia ⁊ alia huiuſmōi q̄ īmediate ad deū ordinari dicūtur: ſꝫ ēt debita p̄paratio colētiū deū ad cultū ipſius: ſicut ēt in alijs q̄cūq3 ſunt p̄paratoria ad finē cadunt ſub ſciētia que eſt de fine. Huiuſmodi aūt p̄cepta que dātur in lege de ueſtibus ⁊ cibis colētiū deum: ⁊ alijs huiuſmodi: ꝑtinent ad quādā p̄parationē ipſorū miniſtrantiuꝫ: ut ſint idonei ad cultū dei: ſicut etiā ſpālib9 obſeruantijs aliqui utūtur qui ſūt in miniſterio regis: unde etiam ſub preceptis cerimonialibus continentur. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ illa expoſitio nominis non uidetur eſſe multū conueniēs: preſertim cum non multum īueniat̄ in lege ꝙ i ſolēnitatibus cerei accenderentur: ſed in ipſo ēt candelabro lucerne cum oleo oliuaruꝫ p̄parabātur: ut pꝫ Leuit. 24. Nihilominus tn̄ pōt dici ꝙ i ſolēnitatib9 omnia alia que pertinebant ad cultum dei diligentius obſeruabātur: ⁊ ſm̄ hoc in obſeruatione ſolēnitatum omnia cerimonialia includunt̄. ¶ Ad tertiū dicēdū: ꝙ nec illa expoſitio nominis uidet̄ eē mul-

tum conueniens. Nomen eniꝫ cerimonie non eſt grecum ſꝫ latinū. Pōt dici tñ ꝙ cū ſalus hoīs ſit a deo: ꝑcipue illa ꝑcepta uidētur eē ſalutis regule que hominē ordinantur ad deū: ⁊ ſic cerimonialia dicūť q̄ ad cultū dei ꝑtinēt. ⁋ Ad quartum dicendū: ꝙ illa rō cerimonialiū ē quodāmodo ꝓbabilis: nō q̄ ex eo dicātur cerimonialia: q: eoꝝ rō nō eſt manifeſta: ſꝫ hoc ē quoddā cōſequēs: q: n. ꝑtiā ad cultum dei ꝑtinētia opꝫ eē figuralia: vt īfra diceť: inde eſt ꝙ eoꝝ ratio nō ē a deo manifeſta.

Ad ſecūdum

ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ ꝑcepta cerimonialia non ſint figuralia. Pertinet. n. ad officiū cuiuſlibet doctoris vt ſic ꝓnūcietur vt de facili ītelligi poſſit: ſicut Aug. dicit in. 4. de doctrina xp̄iana: ⁊ hoc maxie vr̄ eē neceſſariū ī legis latiōe: q: ꝑcepta legis ꝑplo ꝓponūtur. vñ lex dꝫ eē manifeſta: vt Iſidorus dicit: ſi igiť ꝑcepta cerimonialia data ſint ī alicuꝰ rei figurā: videť īcōueniēt tradidiſſe huiuſmōi ꝑcepta Moyſes nō exponēs qd figurarēt. ⁋ P̄terea. Ea q̄ī cultuꝫ dei agūtur maxime debēt honeſtatē hēre: ſed facere aliq̄ facta ad aliqua repſentāda uideť eē theatricū ſiue poeticuꝫ. In theatris. n. repreſētabāť oliꝫ ꝑ aliqua q̄ ibi ingerebātur q̄daꝫ alioꝝ facta. ergo videť ꝙ huiuſmōi nō debeant fieri ad cultū dei: ſed cerimonialia ordināť ad cultū dei: vt dictū eſt. ergo cerimonialia nō debent eſſe figuralia. ⁋ P̄terea. Aug. dicit ī Encheridion. ꝙ deus maxie colitur fide: ſpe: ⁊ charitate: ſꝫ ꝑcepta q̄ dātur de fide: ſpe: ⁊ charitate non ſūt figuralia. ergo ꝑcepta cerimonialia nō debēt eē figuralia. ⁋ P̄. Dñs dicit Io. 4. Spūs ē deꝰ ⁊ eos qui adorāt eū ī ſpū ⁊ veritate adorare opꝫ: ſed figura ñ ē ipa veritas: imo cōtra ſe inicē diuidūtur. ergo cerimonialia q̄ ꝑtinēt ad cultū dei nō debēt eē figuralia. ⁋ Sꝫ ꝯ̄ ē qd̄ Aplus dicit ad Col. 2. Nemo iudicet vos in cibo aut in potu aut ī ꝑte diei feſti aut neomenie: aut ſabbatoꝝ q̄ ſūt vmbra futurorum: ⁋ Rñ̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut iaꝫ dictū ē: ꝑcepta cerimonialia dicūť q̄ ordinanť ad cultū dei. Eſt āt duplex cultus dei: īterior ⁊ exterior: cū. n. homo ſit cōpoſitus ex aīa ⁊ corpore: vtrūq̄ dꝫ applicari ad colēdū deū: vt. ſ. aīa colat iteriori cultu: ⁊ corpꝰ exteriori. vñ diciť ī pſal. Cor meū ⁊ caro mea exultauerūt ī deū viuū: ⁊ ſicut corpus ordinať ī deū ꝑ aīaꝫ: ita cultus exterior ordinať ad iteriorē cultū. Cōſiſtit āt iterior cultus ī hoc ꝙ aīa cōiūgatur deo ꝑ itellectū ⁊ affectū: ⁊ ideo ſm̄ ꝙ diuerſimode itellectꝰ ⁊ affectꝰ colentis deū deo recte coniungiť: ſm̄ hoc diuerſimode exteriores actus hoīs ad cultū dei applicāť. In ſtatu. n. future btītudinis ītellectus hūanus ipaꝫ diuinā ueritatē in ſeipſo ītuebitur: ⁊ ideo exterior cultus nō cōſiſtit ī aliq̄ figura: ſed ſolū in laude dei: q̄ ꝓcedit ex īteriori cognitione ⁊ affectione: ſm̄ illud Eſaie. 51. Gaudiū ⁊ letitia īuenietur ī ea gratiaꝝ actio ⁊ vox laudis. In ſtatu aūt p̄ſētis uite nō poſſumꝰ diuinam veritatē ī ſeipſa ītueri: ſꝫ opꝫ ꝙ radiꝰ diuine veritatis nobis illuceſcat ſub aliq̄bꝰ ſenſibilibus figuris: ſicut Dionyſius dicit p̄mo ca. ce. Hierarchie: diuerſimode tñ ſꝫ diuerſū ſtatū cognitōis hūane. In ueteri. n. lege neq̄ ipa diuina veritas ī ſeipſa manifeſta erat: neq̄ ēt adhuc ꝓpalata erat via ad hoc ꝑueniēdi: ſicut Aplus dicit ad Heb. 7. Et ideo oportebat exteriorē cultū veteris legis nō ſolū eē figuratiuum future v̄itatis manifeſtāde ī p̄ria: ſꝫ ē figuratiuuꝫ xp̄i q̄ ē via ducēs ad illā p̄rie v̄itatē. Sꝫ ī ſtatu noue legis hec uia iā ē reuelata. vñ hāc p̄figurari nō oꝫ: ſicut futuraꝫ: ſꝫ cōmemorari opꝫ ꝑ modū p̄teriti vel p̄ſētis: ſed ſolū opꝫ p̄figurari futurā v̄itatē glīe nōdū reuelatā: ⁊ hoc ē qd̄ Apl̄s dicit ad Heb. 10. Umbrā hꝫ lex futuroꝝ bonoꝝ: non ipaꝫ imaginē reꝝ. Umbra. n. minus eſt q̄ꝫ imago: tanq̄ꝫ imago ꝑtineat ad nouā legē: vmbra vero ad veterē. ⁋ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ diuina nō ſūt reuelāda hoībus: niſi ſm̄ eoꝝ capacitateꝫ: alioq̄n dareť eis ꝑcipicij mā dū ꝯtēnerēt que capere nō poſſēt: ⁊ iō utilꝰ fuit vt ſub quodā figurarū velamine diuina myſteria rudi ꝑplo traderenť: ut ſic ſaltem ea īplicite cognoſcerēt: dū illis figuris deſeruirēt ad honorē dei. ⁋ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ ſicut poetica non capiuntur a ratione hūana ꝑꝑ defectū v̄itatis q̄ ē ī eis. ita ēt rō hūana ꝑfecte capere nō pōt diuina ꝑꝑ excedētē ipſoꝝ veritatē: ⁊ iō vtrobiq̄ opus eſt repreſentatione ꝑ ſenſibiles figuras. ⁋ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ Augu. ibi loq̄tur de cultu iteriore: ad quē tñ ordinari opꝫ exteriorē cultū: ut dictū ē. Et ſilr̄ dōm ē ad q̄rtum: quia per xp̄m homines plenius ad ſpiritualē dei cultum ſunt introducti.

Ad tertium

ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ non debuerūt eē multa cerimonialia ꝑcepta. Ea eni q̄ ſūt ad finē debēt eē fini ꝓportionata: ſed cerimonialia ꝑcepta: ſicut dictū ē: ordināťur ad cultū dei ⁊ ī figurā xp̄i: ē āt vnus deus a q̄ oīa ⁊ unꝰ dñs ieſus xp̄s ꝑ quē oīa: vt diciť. 1. ad Cor. 8. ergo cerimonialia ñ debuerūt multiplicari. ⁋ P̄. Multitudo cerimōialiū ꝑceptorū trāſgreſſiōis erat occaſio. ſm̄ illud qd̄ dicit Petrꝰ actuū. 15. Quid tētatis deum iponere iugū ſuꝑ ceruicē diſcipuloꝝ: qd̄ neq̄ nos neq̄ patres noſtri portare potuimꝰ: ſꝫ trāſgreſſio diuinoꝝ ꝑceptorū ꝯ̄riať hūane ſaluti: cū igitur lex oīs debeat ſaluti cōgruē hoīuꝫ: vt Iſidorus dicit: videtur ꝙ nō debuerūt multa ꝑcepta cerimonialia dari. ⁋ P̄. P̄cepta cerimonialia ꝑtinebāt ad cultū dei exteriorē ⁊ corporalē: vt dictū eſt: ſꝫ huiuſmōi cultū corporalē lex debebat diminuere q: ordinabat ad xp̄m: q̄ docuit hoīes deū colere ī ſpū ⁊ v̄itate: vt hr̄ Io. 4ᵒ. nō ergo debuerunt multa ꝑcepta cerimonialia dari. ⁋ Sed ꝯ̄ ē qd̄ dr̄ Oſee. 8. Scribā eis multiplices leges īuas: ⁊ Iob. 11. Ut oſtēderē tibi ſecreta ſapiētie: ꝙ multiplex ſit lex eiꝰ. ⁋ Rñ̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: oīs lex alicui ꝑplo dať. In ꝑplo āt duo genera hoīuꝫ cōtineť: q̄dā ꝓni ad malū q̄ ſunt ꝑ ꝑcepta legis coercēdi: vt ſupra dictū ē: q̄dā habētes īclinatiōeꝫ ad bonū vel ex nā: vel ex cōſuetudine: vel ēt ex gratia: ⁊ tales ſūt ꝑ legis ꝑceptū īſtruēdi: ⁊ ī melius ꝓmouēdi. Quātū igiť ad utrūq̄ genus hominū expediebat ꝑcepta cerimonialia ī ueteri lege multiplicari. Erant. n. ī illo ꝑplo aliq̄ ad idolatriā ꝓni: ⁊ iō neceſſe erat vt ab idolatrie cultu ꝑ ꝑcepta cerimonialia reuocarētur ad cultū dei: ⁊ q: multipliciter hoīes idolatrie deſeruiebāt: oportebat ecōtrario multa īſtitui ad ſingula reprimēda: ⁊ iteꝝ multa talibꝰ īponi: vt q̄ſi onerati ex his q̄ ad cultū dei īpēderēt: nō vacarēt idolatrie deſeruire. Ex parte vō eoꝝ q̄ erāt ꝓni ad bonuꝫ: ēt neceſſaria fuit multiplicatio cerimonialiū ꝑceptorū: tū q: ꝑ hoc diuerſimode mēs eoꝝ referebať ī deū ⁊ magis aſſidue: tū ēt q: myſteriū xp̄i: q̄ ꝑ huiuſmodi cerimonialia figurabať: multiplices vtilitates attulit mūdo: ⁊ multa circa ipſuꝫ cōſiderāda erant ⁊ oportuit ꝑ diuerſa cerimōialia figurari. ⁋ Ad p̄ᵐ ergo dōꝫ: ꝙ q̄ñ id qd̄ ordinať ad finē ē ſufficiēs ad ducēdū ī finē: tūc ſufficit vnū ad vnū finē: ſicut vna medicina ſi ſit efficax ſufficit q̄ñq̄ ad ſanitatē īducēdā: ⁊ tūc nō opꝫ multiplicari medicinā: ſꝫ ꝑꝑ d̄bilitatē ⁊ īperfectionē eiꝰ qd̄ ē ad finē oꝫ ea multiplicari: ſicut multa adhibenť remedia īfirmo quādo vnū nō ſufficit ad ſanādū. Cerimonie aūt ueteris legis īualide ⁊ īperfecte erāt ad repſentādum xp̄i myſterium qd̄ ē ſuperexcellēs: ⁊ ad ſubiugādū mētes hoīum deo: vñ Aplus dicit ad Heb. 7. Reprobatio fit ꝑcedētis mādati ꝑꝑ īfirmitatē ⁊ inutilitatē: nihil. n. ad ꝑfectū adduxit lex. ⁊ ideo oportuit huiuſmodi cerimonias multiplicari. ⁋ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ ſapiētis legiſlatoris ē minores trāſgreſſiones ꝑmittere: vt maiores caueantur: ⁊ ideo vt caueretur tranſgreſſio idolatrie ⁊ ſuperbie q̄ ī iudeorum cordibꝰ naſceretur: ſi omnia ꝑcepta legis īplerēt: nō ꝑꝑ hoc p̄termiſit deus multa cerimonialia ꝑcepta tradere: q: de facili ſumebāt ex hoc tranſgrediēdi occaſionē. ⁋ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ vetus lex in multis diminuit corporalē cultū: ꝑꝑ qd̄ ſtatuit ꝙ non in oī loco ſacrificia offerētur: neq̄ q̄buſlibet: ⁊ multa huiuſmōi ſtatuit ad diminutionē exterioris cultꝰ: ſic ēt Rabi Moyſes egyptius dicit. Oportebat tñ nō ita attenuare corporalem cultū dei ut hoīes ad cultū demonum declinarent.

Ad quartū

ſic proceditur. Vr̄ ꝙ cerimonie veteris legis icōuenieter diuidātur ī ſacrificia: ſacramēta: ſacra ⁊ obſeruātias. Cerimonie eni ueteris legis figurabāt xp̄m: ſꝫ hec ſolū fiebāt ꝑ ſacrificia ꝑ q̄ figurabať ſacrificiū quo xp̄s ſe obtulit oblationē et hoſtiā deo: ut dr̄ ad Ephe. 5. ergo ſola ſacrificia erāt cerimonialia. ⁋ P̄. Uetꝰ lex ordinabať ad nouā: ſed in noua

lege ipſum ſacrificium eſt ſacramentum altaris. ergo i ve/
teri lege nō debuerūt diſtīgui ſacra ꝯ ſacrificia. ¶ P̄. Sa/
crum dr̄ qḋ ē deo dedicatū ſm̄ quē modū tabernaculum
⁊ vaſa eius ſacrificari dicebāt: ſꝫ oīa cerimonialia erāt ordi
nata ad cultū dei: ut dictū ē: ergo cerimonialia omnia ſacra
erāt: nō ergo una pars cerimonialiū dꝫ ſacra noiari. ¶ P̄.
Obſeruātie ab obſeruādo dicūtur: ſed oīa p̄cepta legis ob
ſeruari debeāt. Dr̄. n. Deutero. 8. Obſerua ⁊ caue neq̄n
obliuiſcaris dn̄i dei tui: ⁊ negligas mādata ei⁹ atqꝫ iudicia
⁊ cerimonias. nō ergo obſeruātie debēt poni una pars ce/
rimonialiū. ¶ P̄. Solēnitas inter cerimonialia cōputant̄
cū ſint i vmbrā futuri: vt pꝫ ad Col. 2. Silr̄ ēt oblatiōes et
munera: vt pꝫ p Ap̄lm ad Heb. 9. Que tn̄ ſub nullo ho
rum cōtineri vident̄. ergo incōueniēs ē predicta diſtinctio
cerimonialiū. ¶ Sed ꝯ eſt qḋ in ueteri lege ſingula p̄dicta
cerimonie nocant̄: ſacrificia. n. dicūt̄ cerimonie. Numeri
. 15. Offerat vitulū ⁊ ſacrificia ei⁹ ad libamēta vt cerimonie
ei⁹ poſtulāt. De ſacramēto etiā ordinis dr̄ Leuit. 7. Hec ē
vnctio Aaron ⁊ filiorū eius i cerimonijs. De ſacris ēt dr̄
Exo. 38. Hec ſūt iſtrumēta tabernaculi teſtimonij i cerimo
nias leuitarū. De obſuātijs ēt dr̄. 3. Reg. 9. Si auerſi fue/
ritis nō ſequētes me: nec obſeruātes cerimonias q̄s ꝓpo/
ſui nobis. ¶ Rn̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dictū ē: cerimonialia
p̄cepta ordinātur ad cultum dei: in q̄ qdē cultu conſiderari
pn̄t ⁊ ipſe cultus: ⁊ colētes: ⁊ iſtrumēta colēdi. Ipſe autēꝫ
cultus ſp̄aliter cōſiſtit i ſacrificijs que i dei reuerentia offe/
runtur. Inſtrumēta aūt colēdi ꝑtinēt ad ſacra: ſicut ē taber
naculū: ⁊ vaſa ⁊ alia huiuſmodi. Ex parte aūt colētiū duo
pn̄t cōſiderari. ſ. eorū inſtitutio ad cultū diuinū: qḋ fit per
quādā cōſecrationē vel populi: uel miniſtrorū: ⁊ ad hoc ꝑ/
tinēt ſacramēta: ⁊ iterū eorū ſingularis cōuerſatio per quaꝫ
diſtinguūtur ab his q̄ deū non colūt: ⁊ ad hoc ꝑtinēt obſer
uātie: puta in cibis ⁊ ueſtimētis ⁊ alijs huiuſmodi. ¶ Ad
p̄ᵐ ergo dōꝫ: ꝙ ſacrificia offerri oportebat ⁊ in aliqb⁹ lo/
cis ⁊ per aliquos hoīes: ⁊ totū hoc ad cultū dei ꝑtinet: vn̄
ſicut p ſacrificia ſignificat̄ xp̄s imolatus: ita ēt p ſacramen/
ta ⁊ ſacra illorū figurabant ſacramēta ⁊ ſacra noue legis:
⁊ p eorū obſeruātias figurabat̄ cōuerſatio populi noue le/
gis: q̄ oīa ad xp̄m pertinēt. ¶ Ad ſecūdū dōm: ꝙ ſacrifi/
ciū noue legis ideſt eucharistia: cōtinet ipſum xp̄m qui eſt
ſatiſfactiones actor. Sctificauit. n. p ſuū ſanguinē populū:
vt dr̄ ad Heb. vltimo: ⁊ ideo hoc ſacrificiū etiā ſacramētū
ē. ſed ſacrificia ueteris legis nō cōtinebāt xp̄m: ſꝫ ipſū figu
rabāt: ⁊ ideo nō dicūtur ſacramēta: ſed ad hoc deſignādūꝫ
ſeorſū erāt quedā ſacramēta i ueteri lege que erant figure
future cōſecrationis q̄uis ēt quibuſdā cōſecratiōib⁹ que/
dā ſacrificia adiūgerētur. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ ſacrificia ⁊ ēt
ſacramēta erāt: ſꝫ quedā erāt que erāt ſacra: vtpote ad cul
tū dei dicata: nec tamē erāt ſacrificia: nec ſacramēta: ⁊ ideo
retinebāt ſibi cōmune nomē ſacrorū. ¶ Ad q̄rtū dōm: ꝙ
ea q̄ ꝑtinēt ad cōuerſationē populi deū colētis: retinebāt ſi/
bi cōmune nomē obſeruātiarū: inq̄ātū a p̄miſſis deficie/
bāt. Nō. n. dicebātur ſacra q: nō hēbāt imediatū reſpectū
ad cultū dei: ſicut tabernaculū ⁊ uaſa ei⁹: ſed p quādā con
ueniētiā erāt cerimonialia: iquātū ꝑtinebāt ad q̄ſdā idonei
tatē populi colētis deum. ¶ Ad q̄ntuꝫ dōm: ꝙ ſicut ſacrifi
cia offerebātur i determinato loco: ita etiā offerebantur in
determinatis t̄pibus. vnde ēt ſolēnitates iter ſacra compu
tari uidētur. Oblationes aūt ⁊ munera cōputātur cuꝫ ſa/
crificijs: q: deo offerebantur. vn̄ Ap̄lus dicit ad Heb. 5.
Oīs pōtifex ex hoīb⁹ aſſumpt⁹ p hoīb⁹ cōſtituit̄ i his que
ſunt ad deū vt offerat dona ⁊ ſacrificia pro peccatis.

¶ Queſtio. cij.

d **Einde** conſiderandū eſt de cau/
ſis cerimonialiū preceptorū. ¶ Et circa hoc q̄rūtur ſex. p̄ᵒ vtrū
p̄cepta cerimonialia hēant cāꝫ. 2ᵒ vtruꝫ
hēant cāꝫ lr̄alē: vel ſolū figuralē. 3ᵒ de
cauſis ſacrificiorū. 4ᵒ de cauſis ſacra/
mētorū. 5ᵒ de cauſis ſacrorū. 6ᵒ de cāis obſeruantiarū.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidetur ꝙ cerimonialia
p̄cepta nō hēant cām: Qꝛ ſup illud
Ephe. 2. Legeꝫ mandatoruꝫ decretis euacuans. dicit glo.
.i. euacuans legē ueterē q̄tū ad carnales obſeruātias de/
cretis. i. p̄ceptis euāgelicis q̄ ex rōne ſūt: ſed ſi obſeruantie
ueteris legis ex rōne erant: fruſtra euacuarentur p rōna/
bilia decreta noue legis. nō ergo cerimoniales obſeruātie
ueteris legis habebant aliquā rōnē. ¶ P̄. Uetus lex ſuc/
ceſſit legi nature: ſed i lege nāe fuit aliqḋ p̄ceptū quod nul
lam rationē hēbat niſi ut hoīs obedientia ꝓbaretur: ſic Au
gu. dicit. 8. ſup Geñ. ad lr̄am de ꝓhibitione ligni uite. er/
go etiā i veteri lege aliqua p̄cepta dāda erāt in quib⁹ hoīs
obediētia ꝓbaret̄: que de ſe nullā rōnem haberent. ¶ P̄.
Opera hoīs dicūtur moralia ſm̄ ꝙ ſūt a ratione: ſi igit̄ ce
rimonialiū p̄ceptorū ſit aliqua rō: nō differēt a moralibus
p̄ceptis. videtur ergo ꝙ cerimonialia p̄cepta nō hēant ali/
quā cām: rō eni p̄cepti ex aliqua cā ſumit̄. ¶ Sed ꝯ ē qḋ
dr̄ i p̄s. Preceptū dn̄i lucidū illuminans oculos. ſed ceri/
monialia ſunt p̄cepta dei. ergo ſunt lucida: qḋ nō eēt niſi ha
berēt rationabilē cām. ¶ Rn̄o. dōm: ꝙ cū ſapientis ſit or
dinare ſm̄ p̄hm i p̄ᵒ metaphyſice: ea q̄ ex diuina ſapientia
ꝓcedūt: opꝫ eē ordinatata: vt Ap̄ls dic̄ ad Ro. 13. Ad hoc
āt ꝙ aliqua ſint ordinata duo requirūt̄: Primo qdē ꝙ ali/
qua ordinētur ad debitū finē q̄ ē p̄ncipiū totius ordinis in
rebus agēdis: ea. n. q̄ caſu eueniūt p̄ter intentionem finis:
vel que non ſerio fiunt: ſed ludo: dicimus eē iordinata. Se
cūdo opꝫ ꝙ id qḋ ē ad finem ſit ꝓportionatum fini: ⁊ ex
hoc ſequitur ꝙ rō eorū que ſunt ad finē ſumit̄ ex fine: ſicut
ratio diſpoſitiōis ſerre ſumitur ex ſectiōe que ē finis eius:
vt dr̄ in. 2. phyſicorū. Manifeſtū ē aūt ꝙ p̄cepta cerimo/
nialia ſicut ⁊ oīa alia p̄cepta legis ſunt ex diuina ſapientia i/
ſtituta. vn̄ dr̄ Deutero. 4. Hec ē ſapiētia ueſtra ⁊ itellect⁹
corā populis. vn̄ neceſſe ē dicere ꝙ precepta cerimonialia
ſint ordinata ad aliquē finē ex quo eorū rōnabiles cauſe aſ/
ſignari poſſint. ¶ Ad p̄mū ergo dōm: ꝙ obſeruantie ve/
teris legis poſſunt dici ſine rōne quantum ad hoc ꝙ ipſa fa
cta in ſui natura rōnem non hēbant: puta ꝙ ueſtis non cō
ficeretur ex lana ⁊ lino: poterant tn̄ habere rationeꝫ ex or/
dine ad aliud: inquātū. ſ. vel aliquid per hoc figurabatur:
vel aliqd excludebat̄: ſed decreta noue legis que precipue
cōſiſtūt i fide ⁊ dilectiōe dei ex ipſa natura actus rationabi
lia ſūt. ¶ Ad 2ᵐ dōꝫ: ꝙ ꝓhibitio ligni ſciētie boni ⁊ mali n̄
fuit ꝓpter hoc ꝙ illud lignū eēt nāliter malū: ſꝫ tn̄ ipſa ꝓhi/
bitio habuit aliquā rationē ex ordine ad aliud: inquantum
. ſ. p hoc aliquid figurabat̄: ⁊ ſic ēt cerimonialia p̄cepta ve
teris legis habent rationē in ordine ad aliud. ¶ Ad tertiūꝫ
dōm: ꝙ p̄cepta moralia ſm̄ ſuā nām hn̄t rōnabiles cau/
ſas: ſicut Nō occides. Nō furtū facies. ſꝫ p̄cepta cerimo/
nialia hn̄t rōnabiles cās ex ordine ad aliud: ut dictum eſt.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ p̄cepta
cerimonialia nō hēant cām
litteralem: ſed figuraleꝫ tn̄. Inter p̄cepta. n. cerimonialia
p̄cipua erant circūciſio ⁊ imolatio agni paſcalis: ſed vtrūqꝫ
iſtorū nō hēbat niſi cām figuralē. q: vtrūqꝫ iſtorū datum eſt
i ſignū: Dr̄. n. Geñ. 17. Circūcidetis carneꝫ p̄putij veſtri:
vt ſit i ſignū federis iter me ⁊ uos. ⁊ de celebratiōe phaſe
dr̄. Exo. 13. Erit q̄ſi ſignū i manu tua. ⁊ q̄ſi monumētū an
oculos tuos. ergo multo magis alia cerimonialia nō habēt
niſi cāꝫ figuralē. ¶ P̄. Effectus ꝓportionant̄ ſue cāe: ſꝫ oīa
cerimonialia ſunt figuralia: ut ſupra dictū. ergo nō hn̄t niſi
cām figuralē. ¶ P̄. Illud qḋ de ſe eſt idifferēs utrū ſic vl
non ſic fiat: nō uidet̄ hēre aliquā litteralē cāꝫ: ſed q̄dā ſūt i
p̄ceptis cerimonialib⁹ q̄ nō uidētur differre utrū ſic vel ſic
fiāt: ſicut eſt de numero aīalium offerendoruꝫ: ⁊ alijs hu/
iuſmodi particularibus circūſtātijs. ergo p̄cepta veteris le
gis nō hn̄t rōnē lr̄alē. ¶ Sꝫ ꝯ. Sicut p̄cepta cerimonialia
figurabāt xp̄m: ita ēt hiſtorie ueteris teſtamēti. Dr̄. n. p̄mo
ad Cor. 10. ꝙ omnia i figuraꝫ cōtingebant illis: ſed in hiſto
rijs ueteris teſtamēti p̄ter itellectū myſticū: ſeu figuraleꝫ ē
ēt itellect⁹ litteralis. ergo ē p̄cepta cerimonialia p̄ter cauſas
figurales habebāt ēt cauſas litterals. ¶ Rn̄o. dōꝫ: ꝙ ſicut
ſupra dcm̄ eſt: rō eorū q̄ ſūt ad finē oꝫ ꝙ a fine ſumat̄: fi/
nis aūt preceptorū cerimonialiū ē duplex. Ordinabant̄ eni
ad cultū dei pro tempore illo: ⁊ ad figurandū xp̄m: ſicut ēt

verba ꝓphetarum ſic reſpiciebant preſens tempus: quod
et in figuram futuri dicebantur: vt Hierenymus dic̃ ſuꝑ
Oſee. Sic igitur rõnes p̃ceptoꝝ cerimonialium ueteris le
gis dupl'r accipi p̃nt. Uno mõ ex rõne cultꝰ diuini q erat
ꝓ tp̃e illo obſeruãdus: ⁊ rõnes ille ſũt litterales: ſiue ptine
ãt ad uitãdũ idolatrie cultũ: ſiue ad rememorãdũ aliqua
dei beneficia: ſiue ad iſinuãdũ excellẽtiã diuinã: vel etiã ad
deſignãdũ diſpõnẽ mẽtis q̃ tũc reqrebat̃ i colẽtibꝰ deum.
Alio mõ p̃nt eoꝝ rõnes aſſignari ſm ꝙ ordinãtur ad figu
rãdũ xp̃m: ⁊ ſic h̃nt rõnes figurales ⁊ myſticas: ſiue acci/
piantur ex ipſo xp̃o ⁊ eccleſia quod ptinet ad alegoriã: ſiue
ad mores populi xp̃iani: qđ ptinet ad moralitatẽ: ſiue ad
ſtatũ future glorie: put in eã itroducimur ꝑ xp̃m: qđ pti/
net ad analogiam. ¶ Ad p̃m ergo dđz: ꝙ ſicut intellectus
metaphorice locutionis in ſcripturis ẽ litteralis. q2 vba ad
hoc ꝓferunt̃ vt hoc ſignificẽt: ita etiã ſignificatiões cerimo
niarũ legis q̃ ſũt cõmemoratiue beneficiorũ dei ꝓꝑ que i/
ſtituta ſunt: uel aliorum huiuſmodi q̃ ad illũ ſtatum ptine/
bant: nõ traſcẽdunt ordinẽ litteraliũ cauſarũ: vñ opꝫ ꝙ aſſi
gnetur cã celebratõis phaſe qđ ẽ ſignũ liberatiõis ex egy/
pto ⁊ ꝙ circũciſio ẽ ſignũ pacti qđ deus h̃uit cũ Abraham
ptinet ad cãm lrãlẽ. ¶ Ad 2m dđz: ꝙ rõ illa ꝓcederet ſi ce
rimonialia p̃cepta eẽnt data ſolũ ad figurandũ futurũ: non
aũt ad p̃ntialiter deũ colẽdũ. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ ſicut i le/
gibus hũanis dcm̃ ẽ: ꝙ in vli h̃nt rõnẽ: non aũt q̃tum ad
particulares conditiones: ſꝫ hec ſunt ex arbitrio iſtituẽtiũ.
Ita etiam multe particulares determinatões i cerimoniis
veteris legis non h̃nt aliquã cãm litteralem: ſed ſolam fi/
guralem: i cõi vº habẽt etiã cauſam litteralem.

Ad tertium ſic ꝓceditur. Uꝛ ꝙ non poſſit cõ
ueniẽs rõ aſſignari cerimoniarũ
q̃ ad ſacrificia ptinẽt. Ea. n. q̃ i ſacrificiũ offerebant̃ ſũt illa
que ſũt neceſſaria ad ſuſtẽtãdã humanã uitã: ſicut aĩalia q̃/
dã ⁊ panes qdã: ſꝫ deus tali ſuſtẽtamẽto nõ idiget ſm illđ
ps. Nũqd mãducabo carnes taurorũ: aut ſanguinẽ hirco
rum potabo: ergo icõueniẽter huiuſmodi ſacrificia deo of
ferebant̃. ¶ P̃. In ſacrificiũ diuinũ non offerebat̃ niſi de
tribꝰ generibꝰ aĩaliũ quadrupedũ. ſ. de genere bouꝫ: ouiũ:
⁊ caprarũ. ⁊ de auibꝰ cõiter qdẽ turtur ⁊ colũba. Spãlr
aũt i emũdatõe leproſi fiebat ſacrificiũ de paſſeribꝰ. mul/
ta aũt aĩalia alia ſũt i nobiliora. Cũ igit̃ oẽ qđ ẽ optimũ deo
ſit exhibẽdũ: videt̃ ꝙ nõ ſolũ de iſtis rebus fuerint deo ſa
crificia offerẽda. ¶ P̃. Sicut hõ a deo h̃et dominiũ vola/
tiliũ ⁊ beſtiarũ: ita etiã piſciũ: icõueniẽter igit̃ piſces a diui
no ſacrificio excludebant̃. ¶ P̃. Indifferẽter offerri man/
dabãtur turtures ⁊ colũbe: ſicut igit̃ mãdabantur offerri
pulli colũbarũ: ita etiã pulli turturũ. ¶ P̃. Deus eſt actor
uite nõ ſolũ hoĩꝫ: ſꝫ et aĩaliũ: vt pꝫ ꝑ id qđ dr̃ Geñ. p̃o.
Mors ãt opponit̃ uite: nõ ergo debuerũt deo offerri aĩa/
lia occiſa: ſed magis aĩalia uiuentia: precipue. q2 et Aplus
monet Ro. 12. Ut exhibeamus corpora noſtra hoſtiã vi
uẽtẽ ſanctã deo placẽtẽ. ¶ P̃. Si aĩalia deo i ſacrificiũ non
offerebãtur niſi occiſa: nulla uideretur eẽ differẽtia qualiter
occidant̃. icõueniẽter igitur determinat̃ modus imolatio/
nis p̃cipue i auibꝰ: vt pꝫ Leuit. p̃mo. ¶ P̃. Oĩs defectus
aĩalis uia ẽ ad corruptionẽ ⁊ mortẽ: ſi igit̃ aĩalia occiſa deo
offerebant̃. icõueniẽs fuit ꝓhibere oblationẽ aĩalis impfe/
cti: puta claudi: aut ceci: aut aliter maculoſi. ¶ P̃. Illi q of
ferunt hoſtias deo debẽt de his participare: ſꝫ illud Apli
.1. ad Cor. 10. Nõne q edũt hoſtias participes ſũt altaris.
icõueniẽter igitur q̃dã partes hoſtiaꝝ offerẽtibꝰ ſubtrahe/
bantur. ſ. ſanguis ⁊ adeps. pectuſculum: ⁊ armus dexter.
¶ P̃. Sicut holocauſta offerebant̃ in honorẽ dei: ita etiã
hoſtie pacifice: ⁊ hoſtie ꝓ pctõ: ſꝫ nullũ aĩal feminini ſexus
offerebat̃ deo in holocauſtũ: fiebãt tñ holocauſta tã de q̃
drupedibus q̃ꝫ de auibus. ergo icõueniẽter in hoſtiis paci
ficis: ⁊ ꝓ pctõ offerebantur aĩalia feminini ſexus: ⁊ tñ i ho
ſtiis pacificis non offerebantur aues. ¶ P̃. Oẽs hoĩes pa
cifice vnius generis eſſe vident̃. non ergo debuit poni iſta
differentia ꝙ quorũdã pacificoꝝ carnes non poſſent veſci
i craſtino. quorũdã aũt poſſent: vt mãdat̃ Leuit. 7. ¶ P̃.
Oĩa peccata i hoc cõueniũt ꝙ a deo auertũt. ergo ꝓ oĩbꝰ
peccatis i dei recõciliationẽ vnũ genus ſacrificii debuit of/
ferri. ¶ P̃. Oĩa aĩalia q̃ offerebant̃ i ſacrificiũ: vno modo
offerebãt̃. ſ. occiſa: nõ uidet̃ ergo cõueniẽs ꝙ de terrena
ſcẽtibus diuerſimode fiebat oblatio: nũc. n. offerebant̃ ſpi/
ce: nunc ſimila: nũc panis: qñq3 qdẽ coctus i clibano: qñq3
i ſartagine: qñq3 in craticula. ¶ P̃. Oĩa q̃ i vſuꝫ noſtꝝ ue/
niũt a deo recognoſcere debemus. icõueniẽter ergo p̃ter
aĩalia ſolũ hec duo offerebantur: panis: vinũ: oleũ: thus:
ſal. ¶ P̃. Sacrificia corporalia exp̃mũt iterius ſacrificium
cordis quo hõ ſpũm ſuum offert deo: ſꝫ i iteriori ſacrificio
plus eſt de dulcedine quã repreſentat mel: q̃ꝫ de mordaci/
tate quã repreſentat ſal. Dicit̃. n. Eccl. 24. Spũs meꝰ ſuꝑ
mel dulcis. ergo icõueniẽter ꝓhibebat̃ in ſacrificio apponi
mel ⁊ fermẽtũ: qđ et facit panẽ ſapidũ: ⁊ p̃cipiebat̃ ibi ap
poni ſal: qđ ẽ mordicatiuũ: ⁊ thus qđ hꝫ ſaporẽ amarũ: vi
detur ergo ꝙ ea q̃ ptinẽt ad cerimonias ſacrificioꝝ nõ ha/
beãt rõnabilẽ cãm. ¶ Sꝫ 3̃ ẽ qđ dr̃ Leuit. p̃mo. Oblata
oĩa adolebit ſacerdos ſuꝑ altare i holocauſtũ ⁊ odorẽ ſua/
uiſſimũ dño. Sed ſicut dr̃ Sapiẽtie. 7. Neminẽ diligit dñs
niſi q cũ ſapiẽtia ihitat. ex quo põt accipi ꝙ qcqd ẽ deo ac/
ceptũ ẽ cũ ſapiẽtia. ergo ille cerimonie ſacrificioꝝ cũ ſapien
tia erãt vel ut habẽtes rõnabiles cauſas. ¶ Rñ°. dđz: ꝙ
ſic̃ ſupra dictũ ẽ: cerimonie ueteris legis duplicẽ cãm habe
bant vnã. ſ. litteralẽ ſm ꝙ ordinabãtur ad cultũ dei. Alia
vº figuralẽ ſiue myſticã ſm ꝙ ordinabant̃ ad figurandũ
xp̃m. Et ex vtraq3 parte põt cõueniẽter aſſignari cã ceri/
moniarũ q̃ ad ſacrificia ptinebant: ſm. n. ꝙ ſacrificia ordi/
nabant̃ ad cultum dei. cauſa ſacrificiorum dupl'r accipi p̃t.
Uno mõ ſm ꝙ per ſacrificia repreſentabat̃ ordinatio mẽ
tis i deũ: ad quam excitabat̃ ſacrificium offerens. ad rectã
aũt ordinationẽ mẽtis in deum ptinet ꝙ oĩa q̃ homo habꝫ
recognoſcat a deo tanq̃ꝫ a p̃io p̃ncipio. ⁊ ordinet in deum
tãq̃ꝫ in ultimũ finẽ: ⁊ hoc repreſentabat̃ in oblationibus et
ſacrificiis ſm ꝙ homo ex rebus ſuis quaſi in recognitionẽ
ꝙ haberet ea a deo in honorẽ dei ea offerebat: ſm ꝙ di/
xit Dauid. 1. Paralipomenon. 29. Tua ſunt oĩa: ⁊ que d
manu tua accepimus dedimus tibi. ⁊ iõ i oblatione ſacri/
ficiorũ ꝓteſtabat̃ hõ ꝙ deus eẽ p̃mũ p̃ncipiũ creatõis re
rum: ⁊ ultimus finis ad quẽ eẽnt oĩa referẽda. ⁊ q2 ptinẽt
ad rectam ordinationẽ mẽtis i deũ: ut mẽs hũana non re/
cognoſcat alium p̃mũ actorẽ reꝝ: niſi ſolũ deũ: neq3 in aliq̃
alio finẽ ſuũ cõſtituat: ꝓꝑ hoc ꝓhibebat̃ in lege offerre ſa/
crificiũ alicui alteri niſi deo: ſm illud Exo. 22. Qui imolat
diis occidet̃ p̃ter dño ſoli. ⁊ iõ de cauſa cerimoniarũ circa
ſacrificia põt aſſignari rõ. alio mõ ex hoc ꝙ ꝑ huiuſmodi
hoĩes retrahebant̃ a ſacrificiis idolorũ: vñ et p̃cepta de ſa
ſacrificiis ñ fuerũt data pplo iudeoꝝ: niſi poſtq̃ꝫ declinauit
ad idolatriã adorando uitulũ cõflatilẽ: q̃ſi huiuſmõi ſacrifi
cia ſint iſtituta: ut pplꝰ ad ſacrificandũ ꝓmptꝰ huiuſmodi
ſacrificia magis deo q̃ꝫ idolis offerret: vnde dr̃ Hiere. 7.
Nõ ſũ locutꝰ cũ p̃ribꝰ veſtris: ⁊ nõ p̃cepi eis i die q̃ eduxi
eos de terra egypti: de vbo holocauſtomatũ ⁊ victimaꝝ.
Inter oĩa aũt dona q̃ deꝰ hũano generi iam ꝑ pctm̃ lapſo
dedit: p̃cipuũ ẽ ꝙ dedit filiũ ſuũ: vñ dr̃ Jo. 3. Sic deus di
lexit mũdũ: vt filiũ ſuũ unigenitũ daret: vt oĩs q credit in
ipſũ nõ pereat: ſed hẽat uitã eternã: ⁊ iõ potiſſimũ ſacri/
ficiũ ẽ q̃ ipſe xp̃s ſeipſũ obtulit deo i odorẽ ſuauitatis: vt
dr̃ ad Ephe. 5. ⁊ ꝓꝑ hec oĩa alia ſacrificia offerebant̃ in
veteri lege vt hoc vnũ ſingulare ⁊ p̃cipuũ ſacrificium fi/
guraret̃ tanq̃ꝫ ꝑfectũ ꝑ ipfecta. vñ Aplus dicit ad Heb.
.10. ꝙ ſacerdos ueteris legis eaſdẽ ſe ꝓferebat hoſtias que
nunq̃ꝫ p̃nt auferre pctã. xp̃s ãt ꝓ pctis obtulit vnã i ſempi/
ternũ: ⁊ q2 ex figurato ſumit rõ figure. iõ rõnes ſacrificio
rum figuraliũ veteris legis ſunt ſumende ex vº ſacrificio
xp̃i. ¶ Ad p̃m ergo dđm: ꝙ deus nõ uolebat huiuſmodi
ſacrificia ſibi offerri ꝓꝑ ipſas res q̃ offerebãt̃ q̃ſi eis idigẽt:
vñ dr̃ Eſaie. 1. Holocauſta arietũ ⁊ adipẽ pinguiũ: ⁊ ſãgui/
nẽ uituloꝝ: ⁊ hircoꝝ: ⁊ agnoꝝ nolui. ſꝫ volebat ea ſibi of/
ferre: ut ſupra dictũ ẽ: tũ ad excludẽdũ idolatriã: tũ ad ſigni
ficãdũ debitũ ordinẽ mẽtis hũane i deũ: tũ et ad ſignifican
dũ myſteriũ redẽptiõis hũane facte ꝑ xp̃m. ¶ Ad 2m dđz:
ꝙ q̃tũ ad oĩa p̃dicta rõ ꝯueniẽs fuit q̃re iſta aĩalia offere/

bantur deo in ſacrificium. ⁊ non alia. primo quidem ad excludenduʒ idolatriā. q: oīa alia aīalia offerebāt idolatre dijs ſuis. uel eis ad maleficia utebātur. iſta aūt aīalia apud egyptios cuʒ qbꝰ conuerſati erant abhominabilia erant ad occidēdū. vñ ea ñ offerebāt ī ſacrificiū dijs ſuis: vñ dicitur Exo. 8. Abhominatiōes egyptioꝝ imolabimꝰ dño dō nřo oues. n. colebāt: hircos venerabāt: q: ī eoꝝ figura demones apparebāt. Bobꝰ ēt vtebāt ad agriculturā quā inter res ſacras hēbāt. Scđo hoc cōueniēs erat ad p̄dictā ordinationē mētis ī deū: ⁊ hoc dupl'r. Prio qdē. q: huiuſmōi aīalia maxie ſūt p q̄ ſuſtētat hūana uita. ⁊ cū hoc mūdiſſima ſūt: ⁊ mūdiſſimū hñt nutrimētū. alia vō aīalia vel ſunt ſilueſtria. ⁊ nō ſūt cōiter hoīum vſui deputata: vel ſi ſunt domeſtica: imūdū hñt nutrimētū: vt porcus ⁊ gallina: ſolū āt id qđ ē purū deo ē attribuēdū: huiuſmōi āt aues ſpecialiter offerebātur. q: hñtur ī copia ī terra pmiſſiōis. Secūdo q: p imolationē huiuſmōi aīaliū puritas mētis deſignat: q: vt dr ī glo. Leuit. pmo. Uitulū offerimꝰ cū carnis ſupbiā vicimꝰ: agnū cū irrōnabiles motꝰ corrigimus: hedū cū laſciuiā ſugamꝰ: turturē dū caſtitatē ſeruamꝰ: panes azimos cū ī azimis ſinceritatis epulamur. In colūba vero manifeſtū ē ꝙ ſignificat caſtitas ⁊ ſimplicitas mētis. Tertio vō cōueniēs fuit hec aīalia offerri ī figurā xpi q: vt ī eadē glo. dr: xps ī uitulo offert pp virtutē crucis ī agno pp īnocētiā: in ariete pp pncipatū: ī hirco pp ſilitudineʒ carnis pcti. In turture ⁊ colūba duarū naturarū cōiūctio monſtrabat: vel ī turture caſtitas: ī colūba charitas ſignificat: ī ſimilagine aſpſionē credētiū p aquā baptiſmi figurabat.

¶ Ad 3m dōm: ꝙ piſces q ī aq̄ viuunt magis ſūt alieni ab hoīe q̄ȝ cetera aīalia q̄ viuūt ī aere: ſicut ⁊ hō: ⁊ iteꝝ piſces ex aqua extracti ſtatiʒ moriunt. vñ ñ poterāt in tēplo offerri ſicut alia aīalia. ¶ Ad q̄rtū dōm: ꝙ ī turturibꝰ meliores ſunt maiores q̄ȝ pulli: ī colūbis āt ecōuerſo. ⁊ iō ut Rabi Moyſes dicit. mādant offerri turtures ⁊ pulli colūbarū. q: oē qđ ē optimuʒ deo ē attribuendū. ¶ Ad q̄ntuʒ dōm: ꝙ aīalia in ſacrificiū oblata occidebant. q: veniūt ī uſū hominis occiſa ſm ꝙ a deo dant hoī ad eſū. ⁊ iō ēt igni cremabant. q: p ignē decocta fiūt apta hūano uſui. Silr etiā p occiſionē aīaliū ſignificat deſtructio pctoꝝ: ⁊ ꝙ homies erāt digni occiſiōe p pctis ſuis: ac ſi illa aīalia loco eoꝝ occiderent ad ſignificādū expiationē pctoꝝ: p occiſionē ēt huiuſmodi aīaliū ſignificabat occiſio xpi. ¶ Ad ſextū dōm: ꝙ ſpālis modus occidēdi aīalia īmolata determinabat in lege ad excludēdū alios modos qbus idolatre aīalia idolis īmolabāt. Uel ēt vt Rabi Moyſes dicit lex elegit genꝰ occiſiōis q̄ aīalia minꝰ affligebāt occiſa: p qđ ēt excludebatur īmiſericordia offerētiū: ⁊ deterioratio aīaliū occiſorum.

¶ Ad 7m dōm: ꝙ q: aīalia maculoſa ſolēt hrī cōtēptui ēt apud hoīes. iō phibitū ē ne deo ī ſacrificiū offerrēt: pp qđ ēt phibitū erat ne mercedē pſtibuli: aut p̄ciū carnis in domū dei offerent. ⁊ eadē ēt rōne nō offerebāt aīalia añ ſeptimū diē. q: talia aīalia erāt q̄ſi abortiua nōdū plene cōſiſtentia pp teneritudinē. ¶ Ad 8m dōm: ꝙ triplex erat ſacrificioꝝ genꝰ: quoddā erat qđ totū cōburebat: ⁊ hoc dicebatur holocauſtū q̄ſi totū īcenſū: huiuſmodi. n. ſacrificiū offerebat deo ſpāliter ad reuerētiā maieſtatis ipſius: ⁊ amorē bonitatis eiꝰ: ⁊ cōueniebat pfectiōis ſtatui ī ipletione conſiliorū. ⁊ iō totū cōburet: vt ſicut totū aīal reſolutū ī vaporē ſurſū aſcēdebat: ita ēt ſignificaret totū hoiem: ⁊ oīa que ipſius ſūt dei dñio eē ſubiecta ⁊ ei eē offerēda. aliud āt eratꝰ ſacrificiū p pctō qđ offerebat deo ex neceſſitate remiſſionis pcti. ⁊ cōueniebat ſtatui penitētiū in ſatiſfactiōe peccatorū: qđ diuidebat in duas ptes: Nā vna pars eiꝰ cōburebat. alia vō cedebat ī uſū ſacerdotū ad ſignificādū ꝙ expiatio pctoꝝ: fit a deo p miniſteriū ſacerdotū: niſi q̄ñ offerebat ſacrificium p pctō totiꝰ ppli: vel ſpālr pro pctō ſacerdotis: tūc. n. totū cōburebat. nō. n. debebāt ī vſuʒ ſacerdotū venire ea q̄ p pctō eoꝝ offerebant. vt nihil pcti ī eis remaneret. ⁊ q: hoc nō eēt ſatiſfactio p pctō. ſi. n. crederet ī uſū eorū p quorū pctis offerebat idē eē uideret. ac ſi nō offerret. Tertiū ſacrificiū vocabat hoſtia pacifica q̄ offerebat dō: vel p gratiarūactiōe: vl' p ſalute ⁊ pſpitate offerētium ex debito beneficij: vel accipiendi vel accepti: ⁊ pficit ſtatui pficiētiū ī ipletiōe mādatorū: ⁊ iſta diuidebat ī tres partes. Nā vna pars īcēdebat ad honorē dei. alia pars cedebat ī uſuʒ ſacerdotū. tertia vō pars ī uſū offerentiū ad ſignificandū ꝙ ſalus hoīs pcedit a deo dirigētibꝰ miniſtris dei: ⁊ cooperātibus ipſis hoibꝰ q ſaluātur. Hoc āt gnālr obſeruabat ꝙ ſanguis ⁊ adeps nō ueniebāt neq̄ ī uſuʒ ſacerdotum: neq̄ ī vſū offerētiū: ſȝ ſanguis effūdebat ad crepitudinē altaris ī honorē dei: adeps vō adurebat ī igne. Cuius rō vna qdē fuit ad excludēduʒ idolatriā. Idolatre. n. libabāt de ſanguine uictimarū: ⁊ comedebant adipes: ſm illđ Deutero. 32. De quoꝝ victimis comedebāt adipes: ⁊ bibebant vinū libaminū. Scđa rō ē ad īformationeʒ hūane vite. Prohibebat. n. eis uſus ſāguinis ad hoc ꝙ horrerēt hūani ſanguinis effuſionē: vnde dr Geñ. 9. Carnē cuʒ ſanguine nō comedetis: ſanguinē. n. aīaꝝ veſtraꝝ reqrā. Eſus vō adipū phibebat eis ad uitādū laſciuiā: vñ dr Ezech. 34 Qđ craſſuʒ erat occidebitis. Tertia vō rō ē pp reuerētiaʒ diuinā. q: ſāguis ē maxie neceſſariꝰ ad uitā: rōne cuiꝰ dicit aīa eē ī ſāguine: adeps āt abūdātiā nutrimēti demōſtrat. ⁊ iō vt oñderet ꝙ a deo nobis ē ⁊ uita: ⁊ oīs bonoꝝ ſufficiētia ad honorē dei effundebat ſāguis: ⁊ adurebat adeps. Quarta rō ē. q: p hoc figurabat effuſio ſāguinis xpi: ⁊ pīguedo charitatis eiꝰ p quā ſe obtulit deo p nobis. De hoſtijs āt pacificis in uſuʒ ſacerdotis cedebat pectuſculum: et armus dexter ad excludēduʒ quādā diuinatiōis ſpēʒ q̄ vocat ſpatulamātia. q: ſ. ī ſpatulis aīalium īmolatoruʒ diuinabāt: ⁊ ſilr ī oſſe pectoris. ⁊ iō iſta offerētibꝰ ſubtrahebātur. Per hoc ēt ſignificabat ꝙ ſacerdoti erat neceſſaria ſapiētia cordis ad īſtruēduʒ pplm. qđ ſignificabat p pectus qđ ē tegumētuʒ cordis: ⁊ ēt fortitudo ad ſuſtētādū defectꝰ: q̄ ſignificat p armū dextruʒ. ¶ Ad nonuʒ dōm: ꝙ q: holocauſtuʒ erat pfectiſſimuʒ iter ſacrificia. iō nō offerebatur in holocauſtum niſi maſculus: nā femina ē aīal ipfectum. Oblatio āt turturuʒ ⁊ columbaruʒ erat ppter paupertatem offerētiuʒ. q: maiora aīalia offerri nō poterant. ⁊ q: hoſtie pacifice gratis offerebātur: ⁊ nullus eas offerre cogebatur niſi ſpōtaneꝰ. iō huiuſmōi aues ñ offerebant inter hoſtias pacificas: ſed iter holocauſta: ⁊ hoſtias p pctō quas q̄nq̄ oportebat offerre. Aues ēt huiuſmodi pp altitudinē uolatꝰ cōgruunt pfectiōi holocauſtoꝝ: ⁊ ēt hoſtijs pro pctō. quia hñt gemituʒ pro cātu. ¶ Ad 10m dōm: ꝙ iter oīa ſacrificia holocauſtuʒ erat p̄cipuuʒ. q: totuʒ cōburebat ī honorē dei. ⁊ nihil ex eo comedebat. Scđm vō locuʒ ī ſctitate tenebat hoſtia pro pctō: q̄ comedebat ſoluʒ ī atrio a ſacerdotibꝰ ī ipſa die ſacrificij. Tertiuʒ vō graduʒ tenebāt hoſtie pacifice pro gratiarūactiōe: q̄ comedebant ipſo die: ſȝ vbiq̄ ī hierlʒ. Quartū vō locuʒ tenebāt hoſtie pacifice ex uoto: q̄ruʒ carnes poterāt ēt ī craſtino comedi. Et ē rō huius ordinis. q: maxie obligat hō deo pp eiꝰ maieſtatē. ſcđo pp offēſā cōmiſſā. tertio pp bñficia iā ſuſcepta: q̄rto pp bñficia ſperata. ¶ Ad 11m dōm: ꝙ pctā aggrauant ex ſtatu peccātis: ut ſupra dcm̄ ē. ⁊ iō alia hoſtia mādabat offerri pro pctō ſacerdotis ⁊ pncipis: uel alteriꝰ puate pſone. Eſt āt attēdēduʒ: ut rabi Moyſes dic: ꝙ q̄to grauiꝰ erat pctm̄ tāto vilior ſpēs aīalis offerebat pro eo vñ capra qđ ē viliſſimuʒ aīal offerebat pro idolatria qđ ē grauiſſimuʒ pctm̄: pro ignorātia vō ſacerdotis offerebat uitulꝰ: pro negligētia āt pncipis hircꝰ. ¶ Ad 12m dōʒ: ꝙ lex ī ſacrificijs prouidere voluit paupertati offerētiuʒ: vt q ñ poſſet hrē aīal quadrupes ſaltē offerret auē. quā q hrē ñ poſſet ſaltē offerret panē. ⁊ ſi hunc hrē ñ poſſet ſaltē offerret farinā vel ſpicas. Cā vō figuralis ē q: panis ſignificat xpʒ q ē panis viuus: vt dr Io. 6. Qui qdē erat ſicē ī ſpica pro ſtatu legis nāe ī fide patrum: erat āt ſicut ſilia ī doctrina legis prophaꝝ: erat āt ſicut panis formatꝰ poſt humanitatē aſſumptam: coctus igne. i. formatus ſpiritu ſctō. ī clibano vteri vginalis. q ēt fuit coctꝰ ī ſartagine p labores q̄s ī mundo ſuſtinebat: ī cruce vō q̄ſi ī craticula adustꝰ. ¶ Ad 13m dōm: ꝙ ea q̄ in uſu hoīs veniunt de terrenaſcētibꝰ: vel ſunt ī cibum: ⁊ de his offerebat panis: vel ſunt ī potuʒ: ⁊ de his offerebat vinuʒ: vl ſunt ī cōdimētuʒ: ⁊ de his offerebat oleum ⁊ ſal: vel ſunt

in medicamentum: ⁊ de his offerebatur thus quod ẽ aromaticum ⁊ cõſolidatiuum. Per panẽ autẽ figuratur caro xp̄i: ꝑ vinũ ãt ſãguis eiꝰ ꝑ quẽ redẽpti ſumꝰ: oleum figurat grãm xp̄i: ſal ſciam: thus orõnẽ. ¶ Ad q̃rtũdecimũ dõz: ꝙ mel nõ offerebaẽ i ſacrificijs dei: tũ q: cõſueuerat offerri i ſacrificijs idoloꝝ: tũ ẽt ad excludẽdũ oẽz carnalẽ dulcedinẽ ⁊ voluptatẽ ab his q deo ſacrificare itẽdũt: fermẽtũ võ nõ offerebaẽ ad excludẽdũ corruptionẽ. ⁊ forte ẽt i ſacrificijs idoloꝝ ſolitũ erat offerri: ſal ãt offerebaẽ. q: ipedit corruptionẽ putredinis: ſacrificia ãt dei debẽt eẽ icorrupta: ⁊ ẽt q: i ſale ſignificaẽ diſcretio ſapiẽtie: vł etiã mortificatio carnis. thus ãt offerebaẽ deo ad deſignãdũ deuotionem mẽtis q̃ ẽ neceſſaria offerẽtibꝰ. ⁊ ẽt ad deſignãdũ odorẽ bone fame: ne thus ⁊ pingue eſt: ⁊ odorifeꝝ. ⁊ q: ſacrificiũ zelotypie nõ ꝓcedebat ex deuotione: ſed magis ex ſuſpitõe. ideo in eo non offerebatur thus.

Ad quartũ ſic ꝓcedit. Videẽ ꝙ cerimoniaꝝ veteris legis q̃ ad ſacra ptinẽt ſufficiẽs rõ aſſignari nõ poſſit. Dicit. n. Paulus actuum. 17. Deꝰ q fecit mũdũ ⁊ oĩa q̃ i eo ſũt: hic celi ⁊ terre cũ ſit dominus: i manu factis tẽplis hitat. icõueniẽter igiẽ ad cultũ dei tabernaculũ uel tẽplũ i lege veteri ẽ iſtitutũ. ¶ P̄. Status veteris legis nõ fuit imutatꝰ niſi ꝑ xp̄z: ſed tabernaculũ deſignabat ſtatũ veteris legis. nõ ergo debuit mutari per edificationẽ alicuiꝰ tẽpli. ¶ P̄. Diuia lex p̄cipue dz hoies iducere ad diuinũ cultũ: ſed ad augmẽtũ diuini cultꝰ ptinet ꝙ fiãt multa altaria: ⁊ multa tẽpla ſicut pz i noua lege. ergo videẽ ꝙ ẽt i veteri lege nõ debuit eẽ ſolũ i unũ tẽplum: aut vnũ tabernaculũ. ſed multa. ¶ P̄. Tabernaculũ ſeu tẽplũ ad cultũ dei ordinabaẽ: ſed i deo p̄cipue oz venerari vnitatẽ ⁊ ſimplicitatẽ: nõ uideẽ igiẽ fuiſſe cõueniẽs: vt tabernaculũ: ſeu tẽplũ ꝑ q̃dã vela diſtigueret. ¶ P̄. Virtꝰ p̄mi mouẽtis q̃ ẽ deus p̄mo apparet i pte oriẽtis a qua pte icipit p̄mꝰ motꝰ: ſ; tabernaculũ fuit iſtitutũ ad dei adorationẽ. ergo debebat eẽ diſpoſitũ magis verſus oriẽtẽ q̃; verſus occidẽtẽ. ¶ P̄. Exo. 20. Dñs p̄cepit vt nõ facerẽt ſculptile. neq; aliquã ſilitudinẽ: icõueniẽter igitur in tabernaculo: uel i tẽplo fuerũt ſculpte imagies cherubin: ſilr ẽt ⁊ archa ⁊ ꝓpiciatoriũ. ⁊ cãdelabrũ. ⁊ mẽſa: ⁊ duplex altare ſine rõnabili cã ibi fuiſſe uidẽtur. ¶ P̄. Dñs p̄cepit Exo. 20. Altare de terra facietis mihi. ⁊ iteꝝ. Non aſcẽdens ad altare meũ ꝑ gradus. icõueniẽter igiẽ mãdaẽ poſtmodũ altare fieri de lignis: auro vel ere ꝯtextis: ⁊ tãte altitudinis: vt ad illud niſi ꝑ gradus aſcẽdi non poſſit. Dr̄. n. Exo. 27. facies altare de lignis ſethĩ; qđ hẽbit q̃nq; cubitos i lõgitudiẽ: ⁊ totidẽ i latitudine. ⁊ tres cubitos i altitudine. ⁊ opies illud Ere. ⁊ Exo. 30. dr̄. facies altare ad olẽdũ thymiamata de lignis ſethĩ; veſtieſq; illud auro puriſſimo. ¶ P̄. In opibus dei nihil debet eẽ ſupfluũ q: nec i opibꝰ nãe aliqđ ſupfluũ iueniẽ: ſ; vni tabernaculo uel domui ſufficit vnũ opimẽtũ: icõueniẽter igiẽ tabernaculo fuerũt appoſita multa tegumẽta. ſ. cortine: ſaga: cilicina: pelles arietũ rubricate: ⁊ pelles hyacintine. ¶ P̄. Cõſecratio exterior iteriorẽ ſanctitatẽ ſignificat: cuiꝰ ſubiectũ ẽ aĩa. icõueniẽter igiẽ tabernaculũ ⁊ eiꝰ uaſa cõſecrabãtur cũ eẽnt q̃dã corpora ianimata. ¶ P̄. In p̄s dr̄. Benedicã dñm i oĩ tpe: ſemꝑ laus eius i ore meo: ſ; ſolẽnitates inſtituunẽ ad laudãdũ deũ. nõ ergo fuit cõueniẽs vt aliq certi dies ſtatuerẽtur ad ſolẽnitates ꝑagẽdas: ſic igiẽ vr̄ ꝙ cerimonie ſacroꝝ cõueniẽtes cãs nõ hẽrẽt. ¶ Sz ꝯ ẽ qđ Aplus dic ad Heb. 8. ꝙ illi q offerũt ſm legẽ munera exẽplari: ⁊ vmbre deſeruiũt celeſtiũ: ſicut rñſũ ẽ Moyſi cũ cõſumaret tabernaculũ. Vide inq̃t oĩa facito ſm exẽplar qđ tibi i mõte mõſtratũ ẽ: ſed valde rõnabile ẽ ꝙ imaginẽ celeſtiũ repñtat. ergo cerimonie ſacroꝝ rõnabilẽ cãm hẽbãt. ¶ Rñꝰ. dõz: ꝙ totꝰ exterior cultus dei ad hoc p̄cipue ordinaẽ: ut hoies deũ i reuerẽtiã hẽant. Habet ãt hoc hũanꝰ effectꝰ. vt ea q̃ cõia ſũt ⁊ non diſtincta ab alijs minus reuereanẽ: ea võ q̃ hñt aliquã excellẽtie diſcretionẽ ab alijs magis admirantur ⁊ reuerẽtur: ⁊ inde ẽt hoiũ cõſuetudo inoleuit: vt reges ⁊ p̄ncipes quos opz in reuerẽtia hr̄i a ſubditis. ⁊ p̄cioſioribꝰ veſtibꝰ ornẽtur: ⁊ etiã ampliores ⁊ pulchriores habitatões poſſideant: ⁊ ꝓp hoc oportuit vt aliqua ſpecialia tempora: ⁊ ſpeciale tabernaculũ: ⁊ ſpãlia vaſa: ⁊ ſpãles miniſtri ad cultũ dei ordinarenẽ: ut ꝑ hoc animi hoiũ ad maiorẽ dei reuerẽtiã adducerenẽ. Silr ẽt ſtatꝰ veteris legis: ſic dciũ ẽ: iſtitutꝰ erat ad figurandũ myſteriũ xp̄i. Opz ãt eẽ aliqđ determinatũ ad id ꝑ qđ aliqđ figurari dz: vt. ſ. eiꝰ aliquã ſilitudinẽ repñtet. ⁊ ideo oportuit aliq̃ ſpãlia obſeruari i his q̃ ptinẽt ad cultũ dei. ¶ Ad p̄mũ ergo dõm: ꝙ cultꝰ dei duo reſpicit. ſ. deũ qui coliẽ: ⁊ hoies colẽtes. ipſe igiẽ deus q colitur nullo corporali loco clauditẽ: vñ ꝓp ipz non oportuit ſpãle tabernaculũ fieri: aut tẽplũ: ſ; hoies ipz colẽtes corporales ſũt. ⁊ ꝓp eos oportuit ſpãle tabernaculũ uel tẽplũ iſtitui ad cultũ dei ꝓp duo. Primo qdẽ vt ad huiuſmõi locũ cõueniẽtes cũ hac cogitatiõe ꝙ deputarẽtur ad colẽdũ deũ cũ maiori reuerẽtia accederẽt. Scđo vt ꝑ diſpõnẽ talis tẽpli uel tabernaculi ſignificarẽtur aliq̃ ptinẽtia ad excellẽtiã diuinitatis vel hũanitatis xp̄i: ⁊ hoc ẽ qđ Salomon dicit. 3. Reg. 8. Si celũ: ⁊ celi celorũ te capere nõ pñt: q̃ſto magis domꝰ hec quã edificaui tibi: ⁊ poſtea ſubdit. Sint oculi tui aperti ſup domũ hãc de q̃ dixiſti. Erit nomẽ meũ ibi vt exaudias deprecationẽ ſerui tui ⁊ populi tui iſrł. Ex quo pz ꝙ domꝰ ſanctuarij non ẽ iſtituta ad hoc ꝙ deũ capiat: q̃ſi locałr ihabitãtẽ: ſ; ad hoc ꝙ nomẽ dei ihitet ibi. i. vt notitia dei ibi manifeſteẽ ꝑ aliq̃ q̃ ibi fiebãt vel dicebanẽ: ⁊ ꝙ ꝓp reuerẽtiã loci orõnes fierent ibi magis exaudibiles ex deuotione orãtiũ. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ſtatꝰ veteris legis non fuit imutatꝰ ante xp̄m q̃tũ ad ipletionẽ legis q̃ facta eſt ſolũ ꝑ xp̄m: eſt tñ imutatꝰ q̃tũ ad cõditionẽ ꝓpli q erat ſub lege: nã primo ꝓplus fuit i deſerto nõ hñs certã mãſionem: poſtmodum ãt habuerũt varia bella cũ finitimis gentibꝰ. Vltimo aũt tpe Dauid regis: ⁊ Salomonis ꝓpls ille hũit q̃etiſſimũ ſtatũ. ⁊ tũc p̄mo edificatũ fuit templũ i loco quẽ deſignauerat Abrahã ex diuina demõſtratione ad imolãdũ. Dicitur. n. Gen. 20. ꝙ dñs mãdauit Abrahe ut offerret filium ſuũ i holocauſtũ ſup vnũ mõtiũ quẽ mostrauero tibi: et poſtea dicit ꝙ appellauit nomen illiꝰ loci. Dñs videt quaſi ſm dei ꝓuiſionẽ eſſet locꝰ ille electus ad cultũ diuinũ: ꝓp qđ dr̄ Deutero. 12. Ad locũ quẽ elegerit dñs deꝰ vr̄ venietis ⁊ offeretis holocauſta ⁊ victimas veſtras. Locꝰ ãt ille deſignare nõ debuit ꝑ edificationẽ templi añ tp̄s predictũ ꝓp tres rõnes q̃s Rabi Moyſes aſſignat. Prĩa eſt ne gentes appropriarent ſibi locũ illũ. Scđa eſt ne gentes ipz deſtruerent. Tertia võ rõ eſt ne q̃libet tribꝰ vellet hr̄e locũ illũ i ſorte ſua. ⁊ ꝓp hoc orirenẽ lites ⁊ iurgia: ⁊ ideo nõ fuit edificatũ templũ donec haberent regem ꝑ quẽ poſſet hmõi iurgiũ cõpeſci: antea võ ad cultũ dei erat ordinatũ tabernaculũ portatile ꝑ diuerſa loca: quaſi nõdũ exiſtẽte determinato loco diuini cultus. ⁊ hec eſt rõ lrãlis diuerſitatis tabernaculi ⁊ tẽpli. Rõ ãt figuralis eẽ põt. q: ꝑ hec duo ſignificaẽ duplex ſtatꝰ. Per tabernaculũ. n. qđ ẽ mutabile ſignificaẽ ſtatꝰ p̄ſentis uite mutabilꝭ. Per tẽplũ võ qđ erat fixũ ⁊ ſtãs ſignificaẽ ſtatꝰ future vite q̃ oĩno imutabilis ẽ. ⁊ ꝓp hoc i edificatione tẽpli dr̄ ꝙ ñ ẽ auditꝰ ſonitꝰ mallei vł ſecuris ad ſignificãdũ ꝙ oĩs ꝑturbatiõis tumultꝰ lõge erit a ſtatu futuro. Vel ꝑ tabernaculũ ſignificaẽ ſtatꝰ veteris legis. Per templũ ãt a Salomone cõſtructũ ſtatꝰ noue legis: vñ ad cõſtructionẽ tabernaculi ſoli iudei ſũt opati. ad edificationem võ templi coopati ſũt etiã gentiles. ſ. tyrij et ſidonij. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ rõ vnitatis templi vel tabernaculi p̄t eẽ ⁊ lrãlis ⁊ figuralis: lrãlis qdẽ eſt rõ ad excluſionẽ idolatrie. q: gentiles diuerſis dijs diuerſa templa cõſtituebãt ⁊ iõ vt firmareẽ i animis hoiũ fides vnitatis diuine: noluit ds ut i uno loco tñ ſibi ſacrificiũ offerreẽ. ⁊ iterũ vt ꝑ hoc oñderet ꝙ corporalis cultꝰ nõ ꝓp ſe erat acceptꝰ ei. ⁊ iõ cõpeſcebanẽ ne paſſi; ⁊ ubiq; ſacrificia offerẽt: ſed cultus noue legis i cuiꝰ ſacrificio ſpũalis gratia cõtineẽ: ẽ ſm ſe deo acceptꝰ: ⁊ iõ multiplicatio altariũ ⁊ tẽplorum acceptaẽ i noua lege: q̃tũ võ ad ea q̃ ptinebãt ad ſpũalẽ cultũ dei q conſiſtit i doctrina legis ⁊ ꝓphaꝝ: erãt etiã i veteri lege diuerſa loca deputata: i qbꝰ cõueniebãt ad laudẽ dei q dicebanẽ ſynagoge. ſicut ⁊ nũc dñr eccłie i qbꝰ ꝓpls xp̄ianꝰ ad laudem dei cõgregaẽ. ⁊ ſic eccłia noſtra ſuccedit

in locum: ⁊ templi ⁊ ſynagoge. q: ipſum ſacrificium eccle-
ſie ſpūale ē. vñ nō diſtinguit᷑ apud nos locꝰ ſacrificij a loco do-
ctrine. Rō aūt figuralis eſſe pōt. q: ꝑ hoc ſignificabat᷑ vni-
tas eccl'ie: vel militantis: uel triūphātis. ¶ Ad 4m dōz: ꝙ
ſicut ĩ unitate templi uel tabernaculi repreſentabat᷑ vnitas
dei: uel unitas eccl'ie: ita etiam ĩ diſtinctiōe tabernaculi: uel
templi repñtabatur diſtinctio eoꝝ q̄ deo ſūt ſubta. ex qbus
ĩ dei uenerationem cōſurgimꝰ. Diſtinguebatur aūt taberna-
culum ĩ duas ꝑtes: ĩ unam q̄ vocabatur ſancta ſctōꝝ que
erat occidentalis. ⁊ aliam q̄ vocabatur ſancta: que erat ad
orientem: ⁊ iteꝝ añ tabernaculū erat atriū. Hec igitur di-
ſtinctio duplicē hꝫ rōnē. vnā qdē ſm ꝙ tabernaculum
ordinat᷑ ad cultū dei. ſic. n. diuerſe ꝑtes mundi ĩ diſtinctiōe
tabernaculi figurant᷑. nam ꝑs illa q̄ ſancta ſctōꝝ dr̄ figura-
bat ſeculū altꝰ qd̄ ē ſpūaliū ſubaꝝ. Pars vō illa q̄ dr̄ ſancta
exꝓmebat mūdū corporalē. ⁊ iō ſctā a ſctis ſctōꝝ diſtingue-
bat᷑ q̄dā velo qd̄ q̄tuor coloribꝫ erat diſtinctum ꝑ q̄s q̄tuor
elemēta deſignāt᷑. ſ. byſſo: ꝑ qd̄ deſignat᷑ terra. q: byſſus
.i. linū de terra naſcit᷑. purpura ꝑ quā ſignificat᷑ aq̄: fiebat
.n. purpureꝰ color ex qbuſdā cōchis q̄ inueniuntur in mari.
Hyacintho ꝑ quē ſignificat᷑ aer. q: hꝫ aereū colorē. ⁊ coc-
co bis tincto: ꝑ quē deſignat᷑ ignis. ⁊ iō q: mā q̄tuor ele-
mētorū ē ĩpedimētū ꝑ qd̄ velāt᷑ nobis ĩ corꝑales ſubē. et
iō ĩ iteriꝰ tabernaculū. i. ĩ ſctā ſctōꝝ ſolꝰ ſūmꝰ ſacerdos. ⁊ ſe-
mel ĩ āno itroibat: vt deſignaret᷑ ꝙ hec finalis ꝑfectio hoīs
⁊ ut ad illud ſeculū itroducat᷑: ĩ tabernaculū vō exteriꝰ. i.
ĩ ſctā itroibāt ſacerdotes q̄tidie: nō āt ꝑpl's q ſolū ad atriū
accedebat. q: ip̄a corporalia ꝑpl's ꝑcipe pt̄ ad iteriores aūt
coꝝ rōnes ſoli ſacerdotes ꝑ cōſiderationē attigere pñt. Se-
cūdū vō rōnē figuralē ꝑ exteriꝰ tabernaculū qd̄ dr̄ ſctā ſi-
gnificat᷑ ſtatꝰ veteris legis: vt Aplus dicit ad Heb. 9. quia
ad illud tabernaculū ſꝑ itroibāt ſacerdotes ſacrificiorū offi-
cia cōſumātes. Per iteriꝰ vō tabernaculū qd̄ dr̄ ſctā ſctōꝝ
ſignificat᷑: vel celeſtis glorie: vl' etiā ſtatꝰ ſpūalis noue legis
q ē q̄dā ichoatio future gl'ie. ĩ quē ſtatū nō xp̄s itroduxit.
qd̄ figurabat᷑ ꝑ hoc ꝙ ſūmꝰ ſacerdos ſemel ĩ āno ſolus in
ſancta ſctōꝝ itrabat. Velū āt figurabat ſpūaliū occultatōē
ſacrificioꝝ ĩ ueteribꝫ ſacrificijs: qd̄ velū q̄tuor coloribꝫ erat
ornatū: byſſo qdē ad deſignādū carnis puritatē: purpura
āt ad figurādū paſſiōes q̄s ſcti ſuſtinuerūt ꝑ deo: cocco bis
tincto ad ſignificādū charitatē geminā dei ⁊ ꝓximi: hyaci-
cto āt ſignificabat᷑ celeſtis meditatio. ad ſtatū āt veteris le-
gis alr̄ ſe hēbat ꝑpl's. ⁊ alr̄ ſacerdotes: nā ꝑpl's ip̄a corpo-
ralia ſacrificia cōſiderabat q̄ ĩ atrio offerebāt᷑: ſacerdotes
vō rōnē ſacrificioꝝ cōſiderabāt hñtes fidē magis explicitā
de myſterijs xp̄i. ⁊ iō itrabāt ĩ exteriꝰ tabernaculū: qd̄ ēt
q̄dā velo diſtinguebat᷑ ab atrio. q: q̄dā erāt velata ꝑplo cir-
ca myſteriū xp̄i q̄ ſacerdotibꝫ erāt nota. nō tñ eis erāt ple-
ne reuelata ſicut poſtea ĩ nouo teſtō: vt hr̄ Eph. 3. ¶ Ad qn-
tū dōz: ꝙ adoratio ad occidētē fuit itroducta ĩ lege ad ex-
cludēdā idolatriā: nā oēs gētiles ĩ reuerētiā ſolis adorabāt
ad oriētē: vñ dr̄ Ezech. 8. ꝙ q̄dā habebāt dorſa ꝯ tēplum
dñi. ⁊ facies ad oriētē. ⁊ adorabāt ad ortū ſolis: vñ ad hoc
excludēdū tabernaculū hēbat ſctā ſctōꝝ ad occidētē: ut uer-
ſus occidētē adorarēt. Rō ēt figuralis eē pt̄. q: totꝰ ſtatꝰ ꝓ-
ris tabernaculi ordinabat᷑ ad ſignificādū mortē xp̄i: q̄ figu-
rat᷑ ꝑ occaſū: ſm illud p̄s. Qui aſcēdit ſuꝑ occaſū dñs no-
mē illi. ¶ Ad ſextū dōm: ꝙ coꝝ q̄ ĩ tabernaculo contine-
bāt᷑ rō reddi pōt ⁊ lr̄alis ⁊ figuralis. Lr̄alis qdē ꝑ relatio-
nē ad cultū diuinū. ⁊ q: dcm̄ ē ꝙ ꝑ tabernaculū iteriꝰ qd̄
dicebat᷑ ſctā ſctōꝝ ſignificabat᷑ ſeculū altꝰ ſpūaliū ſubaꝝ. iō
ĩ illo tabernaculo tria cōtinebāt᷑. ſ. archa teſti ĩ q̄ erat vrna
aurea hñs māna: ⁊ virga Aaron q̄ frōduerat: ⁊ tabule ĩ q-
bus erāt ſcripta decē ꝓcepta legis. Hec āt archa ſita erat ĩ-
ter duos cherubin q ſe mutuis vultibꝫ reſpiciebāt: ⁊ ſuper
archā erat q̄dā tabula lapidea q̄ dicebat᷑ ꝓpiciatoriū ſuper
alas cherubin: q̄ſi ab ipſis cherubin portaret᷑: ac ſi imagi-
naret᷑ ꝙ illa tabula eēt ſedes dei: vñ ⁊ ꝓpiciatoriū dicebat᷑
q̄ſi ex ide ꝑplo ꝓpitiaret᷑ ad ꝓces ſūmi ſacerdotis. ⁊ ideo
q̄ſi portabat᷑ a cherubin q̄ſi deo obſequētibꝫ. archa vō te-
ſtamti erat tāq̄ ſcabellū ſedētis ſupra ꝓpiciatoriū. Per hec
āt tria deſignāt᷑ tria q̄ ſūt ĩ illo altiori ſeculo. ſ. deꝰ q ſuꝑ oīa
eſt ⁊ incomprehenſibilis omni creature: ⁊ ꝓpter hoc nul-
la ſimilitudo eis ponebat᷑ ad repñtādū eiꝰ inuiſibilitatē: ſed
ponebat᷑ q̄dā figura ſedis eiꝰ. q: ſ. creatura cōprehēſibilis
ē q̄ ē ſubta deo: ſicut ſedes ſedēti. Sūt ēt ĩ illo altiori ſeculo
ſpūales ſubſtātie q̄ āgeli dnr̄. ⁊ hi ſignificāt᷑ ꝑ duos cheru-
bin mutuo ſe reſpicientes ad deſignādū cōcordiā eoꝝ adin-
uicē: ſm illud Job. 25. Qui facit cōcordiā ĩ ſublimibus. et
ꝓꝑ hoc ēt nō fuit unꝰ tm̄ cherubin: vt deſignaret᷑ multitu-
do celeſtiū ſpūū: ⁊ excluderet᷑ cultus eoꝝ ab his qbꝰ ꝓce-
ptū erat vt ſolū vnū deū colerēt. Sūt ēt ĩ illo itelligibili ſe-
culo rōnes oīū eoꝝ q̄ ĩ hoc ſeculo ꝑficiūtur q̄dāmō clau-
ſe: ſicut rōnes effectuū claudūtur ĩ ſuis cauſis: ⁊ rōnes ar-
tificiatoꝝ ĩ artifice: ⁊ hoc ſignificabat᷑ ꝑ archā ĩ q̄ repreſen-
tabātur ꝑ tria ibi cōtēta tria q̄ ſūt potiſſima ĩ rebꝰ hūanis. ſ.
ſapiētia q̄ repñtabat᷑ ꝑ tabulas teſti: ptās regiminis q̄ re-
pñtabat᷑ ꝑ vgā Aaron. vita q̄ repñtabat᷑ ꝑ māna qd̄ fuit
ſuſtētamētū uite. Vel ꝑ hec tria ſignificabāt᷑ tria dei attribu-
ta. ſ. ſapiētia ĩ tabulis: potētia ĩ vga: bonitas ĩ māna: tū ꝓpē
dulcedinē: tū q: ex dei miſericordia ē ꝑplo ſuo datū. ⁊ iō ĩ
memoriā diuine miſericordie cōſeruabat᷑. ⁊ hec tria ēt fi-
gurata ſūt in uiſione Eſaie. Vidit. n. dñm ſedētē ſuꝑ ſoliū
excelſū. ⁊ eleuatū: ⁊ ſeraphin aſſiſtētes: domū ĩpleri a glo-
ria dei: vñ ⁊ ſeraphin dicebāt. Plena ē oīs terra gloria eiꝰ:
⁊ ſic ſilitudines ſeraphin nō ponebātur ad cultū qd̄ ꝓhibe-
bat᷑ ꝓmo legis ꝓcepto: ſꝫ ĩ ſignū miniſterij: vt dcm̄ ē. In
exteriori vō tabernaculo qd̄ ſignificabat ꝑñs ſeculū: conti-
nebant᷑ ēt tria. ſ. altare: thymiamatis qd̄ directe erat ꝯ ar-
cham. Menſa aūt ꝓpōnis ſuꝑ quā. 12. panes apponebā-
tur erat poſita ex parte aqlonari. Cādelabrum vō ex parte
auſtrali. Que tria uidētur reſpōdere tribꝰ que erāt ĩ archa
clauſa: ſꝫ magis manifeſte eadē repñtabāt. oꝫ. n. rōnes re-
rum ad manifeſtiorē demōſtrationē ꝑduci q̄z ſint ĩ mente
diuina: ⁊ angeloꝝ ad hoc ꝙ hoīes ſapiētes eas cognoſcere
poſſint: q ſignificātur ꝑ ſacerdotes igredientes tabernaculū
In cādelabro igit᷑ deſignabat᷑ ſicut ĩ ſigno ſēſibili ſapiētia q̄ ĩ-
telligibilibꝰ uerbis exꝓmebat᷑ ĩ tabulis. Per altare vō thy-
miamatis ſignificabat᷑ officiū ſacerdotū quoꝝ erat ꝑplm̄
ad deū reducere: ⁊ hoc ēt ſignificabat᷑ ꝑ uirgā: nā in illo al-
tari itendebatur thymiama boni odoris: ꝑ qd̄ ſignificabit᷑
ſctītas populi acceptabilis deo. Dicit᷑. n. Apoc. 7. ꝙ ꝑ fu-
mū aromatū ſignificant iuſtificatiōes ſctōꝝ. Cōueniēter āt
ſacerdotalis dignitas ĩ archa ſignificabat᷑ ꝑ uirgā: ĩ exterio-
ri vō tabernaculo ꝑ altare thymiamatis. q: ſacerdos me-
diator ē iter deū ⁊ populū regens ꝑplm̄ ꝑ ꝑtātē diuinā:
quā uirga ſignificat. ⁊ fructū ſui regiminis. ſ. ſctītatem ꝑpli
acceptā deo offerret q̄ſi ĩ altari thymiamatis. Per mēſā
aūt ſignificat᷑ tꝑale nutrimētū uite. ſicut ⁊ ꝑ māna: ſed hoc ē
cōueniētiꝰ ⁊ groſſius nutrimētū: illud aūt ſuauiꝰ ⁊ ſubtilius.
Cōueniēter aūt candelabꝝ ponebat᷑ ex ꝑte auſtrali. menſa
aūt ex ꝑte aqlonari. q: auſtralis ꝑs ē dextra ꝑs mūdi: aqlo-
naris aūt ſiniſtra: vt dr̄ l. 2. de celo ⁊ mūdo. ſapia aūt ꝑtinet
ad dextrā: ſicut ⁊ cetera ſpūalia bona: tꝑale aūt nutrimē-
tū ad ſiniſtram: ſꝫ illud ꝓuer. 3. In ſiniſtra illius diuitie et
gloria: Poteſtas aūt ſacerdotalis media ē iter tēporalia et
ſpūalē ſapiā. q: ꝑ eā ⁊ ſpūalis ſapia: ⁊ tꝑalia diſpenſant᷑.
Pōt aūt ⁊ hoꝝ alia rō aſſignari magis lr̄alis. In archa. n.
cōtinebant᷑ tabule legis ad tollēdā legis obliuionē: vñ dr̄
Exo. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas: ⁊ legē ac man-
data q̄ ſcripſi vt doceas filios iſrl'. Virga vō Aarō pone-
bat᷑ ibi ad cōprimēdā diſſēſionē ꝑpli de ſacerdotio Aarō:
vñ dr̄ Nūeri. 17. Refert virgam Aaron ĩ tabernaculum
teſtimonij: vt reſeruet᷑ in ſignum rebellium filioꝝ iſrahel.
Manna aūt ꝯſeruabat᷑ ĩ archa ad cōmemorandū benefi-
ciū qd̄ dñs ꝓſtitit filijs iſrl' ĩ deſerto: vñ dr̄ Exo. 16. Imple
gomor ex eo: ⁊ cuſtodiat᷑ ĩ futuras retrogenerationes: vt
norint panes de qbus alui vos ĩ ſolitudine. Cādelabꝝ vō
erat iſtitutum ad honorificentiam tabernaculi: ꝑtinet. n. ad
magnificētiam domꝰ ꝙ ſit bñ luminoſa. Hēat autē cande-
labrum ſeptē calamos: vt Joſephus dicit ad ſignificandū
ſeptē planetas qbus totꝰ mundꝰ illuminat᷑. ⁊ iō ponebat᷑
candelabꝝ ex ꝑte auſtrali. q: ex illa parte ē nobis planetaꝝ
curſus. Altare vero thymiamatis erat iſtitutū: vt iugiter

In tabernaculo eſſet fumus boni odoris: tuꝫ ꝓ ꝓuneratio
nē tabernaculi: tum etiam in remedium fetoris quē opor/
tebat accidere ex effuſiōe ſanguinis. ⁊ ex occiſiōe aialium.
Ea.n.q̄ ſunt fetida deſpiciuntur q̄ſi uilia q̄ vero ſunt boni
odoris hoīes magis appciant. Mēſa antē apponebatur
ad ſignificandum ꝙ ſacerdotes tēplo ſeruientes in templo
victum habere debeant: vn̄.12.panes ſuppoſitos mēſe in
memoriam.12.tribuuꝫ: ſolis ſacerdotibꝰ edere licituꝫ erat:
vt hꝫ Math.12. Menſa aūt non ponebat̄ directe: in me/
dio āt ꝓpiciatorij ad excludēdū ritū idolatrie: nā gētiles in
ſacris lune ꝓponebāt mēſā corā idolo lune: vn̄ dꝛ Hiere.
.7. Mulieres cōſpergūt adipē: ut faciāt placētas regine ce
li. In atrio vero extra tabernaculū cōtinebat̄ altare holo/
cauſtoꝝ: i quo offerebāt̄ deo ſacrificia de his q̄ erāt a po/
pulo poſſeſſa. ⁊ iō i atrio poterat eē ꝓplus q hmōi deo of
ferebāt p manꝰ ſacerdotū: ſed ad iteriꝰ altare i q̄ ipſa deuo/
tio ⁊ ſanctitas populi offerebat̄: n̄ poterāt accedere niſi ſa/
cerdotes: quorū erat deo offerre ꝓplm. Eſt āt hoc altare
extra tabernaculū i atrio cōſtitutū ad remouēdū cultū ido/
latrie: nā gētiles ītra tēpla altaria cōſtituebāt ad imolāduꝫ
idolis. Figuralis vō rō oīuꝫ horū aſſignari pōt ex relatione
tabernaculi ad xp̄ꝫ q figurabat̄. Eſt āt cōſiderādum ꝙ ad
deſignādū iperfectionem legaliū figuraruꝫ diuerſe figure
fuerūt iſtitute i tēplo ad ſignificādū xp̄m. Ip̄e.n.ſignificat̄
p ꝓpiciatoriū.q: ip̄e ē ꝓpiciatio p pctis nr̄is. vt dꝛ.1.Jo.2.
Et cōuenieter hoc ꝓpiciatoriū a cherubin portat̄.q: de eo
ſcriptū ē. Adorēt eū oēs angeli dei: vt hꝫ Heb.pmo. Ipſe
ēt ſignificat̄ p archā.q: ſicut archa erat cōſtructa de lignis
ſethim: ita corpus xp̄i de mēbris puriſſimis ꝯſtabat. Erat
āt deaurata.q: xp̄s fuit plenꝰ ſapia ⁊ charitate q̄ p aurum
ſignificat̄. Intra archaꝫ aūt erat vrna aurea.i.ſctā aīa hūs
māna.i.oēꝫ plenitudinē ſctitatis ⁊ diuitatis: erat ēt i archa
uirga.i.ptās ſacerdotalis.q: ip̄e ē factꝰ ſacerdos i eternuꝫ.
Erāt ēt ibi tabule teſtamēti ad deſignādū ꝙ ip̄e xp̄s eſt le/
giſlator: ipſe ēt xp̄s ſignificat̄ p cādelabꝛū: q: ip̄e dic̄. Ego
ſū lux mūdi: p ſeptē lucernas ſeptē dona ſpūs ſcti. Ipſe ēt
ſignificat̄ p mēſā: q: ip̄e ē ſpūalis cibꝰ. ſm̄ illō Jo.6. Ego
ſū panis viuus. Duodeciꝫ.n.panes ſignificabāt.12. aplos
vel doctrinā eoꝝ. Siue p cādelabꝛū ⁊ mēſaꝫ pōt ſignifica/
ri doctrina ⁊ fides ecclie q̄ ēt illuminat ⁊ ſpūaliter reficit.
Ip̄e ēt xp̄s ſignificat̄ p duplex altare.ſ.holocauſtoꝝ ⁊ thy
miamatis: q: p ip̄ꝫ opꝫ nos deo offerre oīa uirtutū opera.
ſiue illa quibꝰ carnē affligimꝰ: q̄ offerūt̄ q̄ſi i altari holocau
ſtorū: ſiue illa q̄ maiore mētis ꝑfectiōe p ſpūalia ꝑfectoruꝫ
deſideria deo offerūtur i xp̄o q̄ſi in altari thymiamatis: ſꝫ
illud ad Heb.vltimo. Per ip̄ꝫ ergo offeramꝰ hoſtiaꝫ lau/
dis ſemp deo. ¶ Ad 7m dōm: ꝙ dn̄s ꝓcepit altare cōſtrui
ad ſacrificia ⁊ munera offerēda in honorē dei ⁊ ſuſtentatio
nē miniſtroꝝ qui tabernaculo deſeruiebāt. De cōſtructiōe
aūt altaris datur a dn̄o duplex ꝓceptū. Vnū qdē in princi/
pio legis Exo.20. Vbi dominꝰ mādauit ꝙ facerēt altare d̄
terra. vel ſaltē de lapidibus non ſectis: ⁊ iteꝝ ꝙ nō facerēt
altare excelſū ad qd̄ oporteret p gradus aſcendere: ⁊ hoc
ad deteſtādū idolatrie cultū: gētiles.n.idolis cōſtruebāt al
taria ornata ⁊ ſublimia: in quibus credebāt aliqd ſanctita/
tis ⁊ numinis eē: ꝓpter qd̄ etiā dominus mādauit Deut̄.
.16. Nō plātabis lucuꝫ ⁊ oēm arborē iuxta altare domini
dei tui. Idolatre.n.cōſueuerūt ſub arboribꝰ ſacrificare ꝓp
amenitatē ⁊ vmbroſitatē. Quorū ēt ꝓceptoꝝ rō figuralis
fuit.q: i xp̄o q ē noſtrū altare: debemꝰ confiteri verā car/
nis nām q̄tū ad humanitatē: qd̄ ē altare de terra facere: ⁊
q̄tū ad diuinitatē debemꝰ i eo cōfiteri patris eq̄litatē: qd̄ ē
nō aſcēdere p gradꝰ ad altare. Nec ēt iuxta xp̄m debemꝰ
admittere doctrinā gentiliuꝫ ad laſciuiā ꝓuocātē: ſed facto
tabernaculo ad honorē dei nō erāt timēde huiuſmōi occa/
ſiōes idolatrie. ⁊ iō.dn̄s mādauit ꝙ fieret altare holocau/
ſtoꝝ de ere qd̄ eēt oī ꝓplo cōſpicuū ⁊ altare thymiamatis
de auro qd̄ ſoli ſacerdotes videbāt. Nec erat tāta ꝓcioſitas
eris: ⁊ p huiꝰ copiā ꝓpls ad aliquā idolatriā ꝓuocaret̄: ſed
q: Exo.20.ponit̄ p rōne huiꝰ ꝓcepti. Non aſcēdes p gra/
dus ad altare meū: id qd̄ ſubdit̄. Ne reueletur turpitudo
tua.cōſiderādū ē ꝙ hoc ēt fuit iſtitutū ad excludēduꝫ ido/
latriam: nam in ſacris Priapi ſua pudenda gentiles popu
lo denudabant: poſtmodū aūt īdictus ē ſacerdotibus fe/
minalium vſus ad tegmen pudēdorū. ⁊ ideo ſine periculo
inſtitui poterat tāta altaris altitudo: ut p aliquos gradus li
gneos nō ſtātes: ſed portatiles in hora ſacrificij ſacerdotes
ad altare aſcēderēt ſacrificia offerētes. ¶ Ad 8m dōm: ꝙ
corpus tabernaculi cōſtabat ex quibuſdam tabulis in lon/
gitudinē erectis: q̄ qdē interiꝰ tegebant̄ qbuſdā cortinis ex
q̄tuor coloribꝰ variatis.ſ.de byſſo retorta: ⁊ hyacintho: ac
purpura: coccoq; bis tincto: ſed huiuſmōi cortine tegebāt
ſolū latera tabernaculi. In tecto aūt tabernaculi erat operi/
mētū vnū de pellibꝰ hyacintinis: ⁊ ſup hoc aliud de pelli/
bus arietū rubꝛicatis: ⁊ deſup tertiū de qbuſdā ſagis cilici
nis: q̄ nō tm̄ operiebāt tectū tabernaculi: ſꝫ ēt deſcēdebant
vſq; ad terrā: ⁊ tegebāt tabulas tabernaculi exterius. Ho
rū aūt operimētorū rō litalis i cōi erat ornatꝰ. ⁊ ꝓtectio ta/
bernaculi: vt in reuerentia haberet̄. In ſpāli vō ſm quoſ/
daꝫ p cortinas deſignabat̄ celū ſydereū qd̄ ē diuerſis ſtel/
lis variatū p ſaga aq̄: q̄ ſūt ſupꝛa firmamentū: p pelles ru/
bꝛicatas celū empyreū in quo ſūt angeli: p pelles hyacin/
tinas celum ſancte trinitatis. Figuralis aūt rō horū ē: q: p
tabulas ex quibꝰ cōſtruebat̄ tabernaculū ſignificat̄ xp̄i fi/
deles ex qbꝰ cōſtruit̄ ecclia. Tegebantur aūt iteriꝰ tabule
cortinis q̄dri coloribꝰ.q: fideles iteriꝰ ornant̄ quatuor vir/
tutibꝰ. naꝫ i byſſo retorta: vt glo.dicit: ſignificat̄ caro caſti/
tate renitēs: in hyacintho mēs ſupna cupiēs: i purpura ca/
ro paſſionibꝰ ſubiacens: in cocco bis tincto mēs inter paſſio
nes dei ⁊ ꝓximi dilectione ꝑfulgēs. Per operimēta vō te/
cti deſignant̄ ꝓlati ⁊ doctores in qbus dꝫ renitere celeſtis
conuerſatio: qd̄ ſignificatur p pelles hyacintinas ꝓmptitu
do ad martyriū: qd̄ ſignificant pelles rubꝛicate auſteritas
uite: ⁊ tollerantia aduerſorū: q̄ ſignificant̄ p ſaga cilicina q̄
erant expoſita vētis ⁊ pluuijs: vt glo.dicit. ¶ Ad nonum
dōm: ꝙ ſanctificatio tabernaculi ⁊ vaſorum eiꝰ hēbat cām
litalē: vt in maiori reuerētia haberet̄: q̄ſi p huiuſmodi con/
ſecrationē diuino cultui deputatū. Figuralis aūt rō eſt: q:
per huiuſmodi ſanctificationē ſignificat̄ ſpūalis ſanctifica/
tio uiuētis tabernaculi.ſ.fideliū ex qbꝰ cōſtituit̄ ecclēſia
xp̄i. ¶ Ad 10m dōm: ꝙ i veteri lege erāt ſeptē ſolēnitates
tēporales: ⁊ vna cōtinua vt pōt itelligi Numeri.28.⁊.29.
Erat.n.q̄ſi cōtinuū feſtū q: q̄tidie mane ⁊ veſpe imolaba
tur agnꝰ. ⁊ p illud cōtinuū feſtū iugis ſacrificij repn̄tabat̄
ꝑpetuitas diuine beatitudīs. Feſtoꝝ āt tpaliū pmū erat qd̄
iterabat̄ q̄libet ſeptimana: ⁊ hec erat ſolēnitas ſabbati: qd̄
celebꝛabat̄ i memoriaꝫ creationis reꝝ: vt ſupꝛa dictum ē.
Alia aūt ſolēnitas iterabatur quolibet mēſe.ſ.feſtū neome/
nie: qd̄ celebꝛabat̄ ad cōmemorandū opꝰ diuine guberna/
tionis. Nam hec iferiora ꝓcipue variantur ſꝫ motū lune.
⁊ iō celebꝛabat̄ hoc feſtū i nouitate lune: nō aūt in eiꝰ ple/
nitudine: ad euitandū idolatraꝝ cultuꝫ q in tali tpe lune ſa/
crificabant. Hec duo beneficia ſūt cōia toti humano gene/
ri: ⁊ iō frequētiꝰ iterabantur. alia vō quoq; feſta celebꝛaban/
tur ſemel i anno: ⁊ recolebant̄ i eis beneficia ſpecialiter illi
ꝓplo exhibita. Celebꝛabat̄.n.feſtum phaſe pmo mēſe ad
cōmemorandū liberatōis bn̄ficiū ex egypto. Celebꝛabat̄
aūt feſtū pētecoſtes poſt quinquaginta dies ad recolendum
beneficiū legis date: alia vō tria feſta celebꝛabantur in mē/
ſe ſeptimo q quaſi totus apud eos erat ſolēnis: ſicͭ ⁊ ſepti/
mus dies. In pma eni die mēſis ſeptimi erat feſtū tubarū
in memoriaꝫ liberationis Iſaac qn̄ Abꝛaam inuenit arieteꝫ
herētē cornibꝰ: quē repꝛeſētabant p cornua qbus buccina/
bant. Erat aūt feſtū tubarū q̄ſi quedaꝫ inuitatio vt ꝓpara/
rent ſe ad ſequēs feſtū qd̄ celebꝛabat̄ decimo die. ⁊ hoc
erat feſtū expiationis i memoriaꝫ illius beneficij quo deus
ꝓpiciatꝰ ē pctō ꝓpli de adoratiōe uituli ad ꝓces Moyſi.
Poſt hoc aūt celebꝛabat̄ feſtū ſcenophegie.i.tabernaculo
rum ſeptē diebꝰ ad cōmemorandū beneficiū diuine ꝓte/
ctionis ⁊ deductiōis p deſertū vbi i tabernaculis habitaue
rūt: vn̄ i hoc feſto debebāt habē fructū arboris pulcher/
rime.i.citrū ⁊ lignū denſarum frōdiū.i.myrtum: q̄ ſunt
odorifera: ⁊ ſpatulas palmarū: ⁊ ſallices de torrente: q̄ diu
retinēt ſuū uirorē: ⁊ hec inueniuntur in terra ꝓmiſſionis ad

ſignificandum ꝙ ꝑ aridam terram deſerti eos duxerat δs
ad terram delicioſaꝫ. Octauo aūt die celebrabat̄ aliō feſtū
.ſ. cet⁹ atqꝫ collecte i quo colligebant a pplō ea q̄ erant ne/
ceſſaria ad expenſas cultus diuini: ⁊ ſignificabat̄ adunatio
ppli: ⁊ pax pſtita i terra ꝓmiſſionis. Figuralis āt rō hoꝝ
feſtoꝝ ē. q: ꝑ iuge ſacrificiū agni figurat̄ ppetuitas xpi q ē
agn⁹ dei. ſm illud Heb. vltimo. Jeſus xps heri ⁊ hodie
ipſe ⁊ i ſecula. Per ſabbatū aūt deſignat̄ ſpūalis reqes no
bis data ꝑ xpꝫ: vt hꝫ ad Heb. 4. Per neomeniā aūt que
ē icēſio noue lune ſignificat̄ illuminatio ꝓmitiue eccl'ie per
Chriſtū eo ꝑdicante ⁊ miracula faciēte. Per feſtū aūt pen/
tecoſtes ſignificat̄ deſcēſus ſpūs ſcti i aplōs. Per feſtum
āt tubaꝝ ſignificat̄ ꝑdicatio apoſtoloꝝ. Per feſtū aūt ex/
piatōis ſignificat̄ emūdatio a petīs ppli xpiani. Per feſtū
aūt tabernaculoꝝ pegrinatio eoꝝ i hoc mūdo i quo ambu
lant i vtutibus pficiēdo. Per feſtū āt cet⁹ atqꝫ collecte ſi/
gnificat̄ cōgregatio fideliū i regno celoꝝ. ⁊ iō iſtud feſtuꝫ
dicebat̄ ſanctiſſimum eē. ⁊ hec tria feſta erāt continua ad/
inicē: q: oꝫ expiatos a vitijs pficere i vtute quouſqꝫ ꝑueniāt
ad dei viſionē: vnde dicitur in pſal.

Ad quintuꝫ ſic ꝓceditur. Uꝛ ꝙ ſacramento
rū veteris legis cōueniēs cau/
ſa eē non poſſit. Ea. n. q̄ ad cultū diuinū ſiūt: nō debent eē
ſimilia his q̄ idolatre obſuabāt: vñ dꝛ Deutero. 22. Non
facies ſilr dño deo tuo. oēs. n. abhominatōes qbus aduer
ſat̄ dñs fecerūt dijs ſuis: ſed cultores idoloꝝ i cultu eoꝝ
cultris ſe icidebāt vſqꝫ ad effuſionē ſanguinis. Dꝛ. n. in. 3.
Reg. 18. ꝙ icidebat ſe iuxta ritū ſuū cultris ⁊ lāceolis do/
nec pfunderētur ſanguine: pp qō dñs mādauit Deut. 14.
Nō vos icidetis nec facietis calnicīū ſup mortuos. icōue/
niēter igitur circūciſio erat iſtituta in lege. ¶ Pꝫ. Ea que in
cultū diuinū fiunt debēt honeſtatē ⁊ grauitatē habere ſꝫ il
lud pſal. In pplo graui laudabo te: ſed ad leuitatem quan
dā ꝑtinere videt̄ ut hoies feſtināter comedāt: icōueniēter
igit̄ ꝑceptū ē. Exo. 12. vt comederēt feſtināter agnū paſca/
lē. ⁊ alia ēt circa huiuſmodi comeſtionē ſunt inſtituta q̄ vi/
dentur oīno irrōnabilia eē. ¶ Pꝫ. Sacramēta veteris legis
figure fuerūt ſacramētoꝝ noue legis: ſꝫ ꝑ agnū paſcalem
ſignificat̄ ſacramētū eucharíſtie: ſm illud. 1. ad Cor. 5. Pa
ſca noſtrū imolat⁹ ē xps. ergo ēt debuerūt eē aliq̄ ſacramē
ta i lege q̄ prefigurarēt alia ſacramēta noue legis ſicut cōfir
mationē: ⁊ extremā vnctionē ⁊ matrimoniū. ⁊ alia ſacra/
menta. ¶ Pꝫ. Purificatio non pt cōueniēter fieri niſi ab ali
quibus imūdicijs: ſꝫ q̄tū ad deū nullū corporale reputat̄
imūdū. q: oē corpus creatura dei ē: ⁊ oīs creatura dei bo/
na: ⁊ nihil ejciēdū qō cū grarū actione pcipit̄: vt dꝛ. 1. ad
Thimot. 4. icōueniēter igit̄ purificabātur ꝓpter cōtactuꝫ
hoīs mortui: vel ꝓpter alicui⁹ huiuſmōi corpalis ifectōis.
¶ Pꝫ. Eccl. 34. dꝛ. Ab imūdo qd mūdabit̄? ſꝫ cinis vitu/
le rufe q̄ cōburebat̄ imūdus erat. q: imūdum reddebat.
Dꝛ. n. Numeri. 19. ꝙ ſacerdos q imolabat eā cōmaculat⁹
erat vſqꝫ ad veſperū. Silr ⁊ ille q eā cōburebat: ⁊ ēt ille q
ei⁹ cineres colligebat. ergo icōueniēter ꝑceptū ibi fuit: vt ꝑ
huiuſmodi cinerē ibi aſperſū i mundi purificarent̄. ¶ Pꝫ.
Petā nō ſunt aliqd corporale qō poſſit deferri de loco ad
locū: neqꝫ ēt ꝑ aliqd imūduꝫ pōt hō a petō mūdari. icōue
niēter igit̄ ad expiationē petōrū ppli ſacerdos ſup unū hir
coꝝ cōfitebat̄ petā filioꝝ iſrl: vt portaret ea i deſertū: aliuꝫ
aūt quo vtebant̄ ad purificationes ſil' cū vitulo cōburētes
extra caſtra imūdi reddebant̄: ita ꝙ oportebat eos lauare
veſtimēta ⁊ carnē aqua. ¶ Pꝫ. Illud qō iā ē mūdatuꝫ: nō
opꝫ iteꝝ mūdari: icōueniēter igit̄ mundata lepra hoīs:
vel etiā ei⁹ domus alia purificatio adhibebat̄: vt habetur
Leuit. 14. ¶ Pꝫ. Spūalis imūdicia nō pōt ꝑ corporalem
aquā vel piloꝝ raſurā emūdari: irrōnabile igit̄ vꝛ ꝙ dñs
ꝑcepit Exo. 30. vt fieret labiū eneū cū baſi ſua ad lauandū
man⁹ ⁊ pedes ſacerdotū q igreſſuri erāt tabernaculum. ⁊
qō ꝑcipitur Numeri. 8. ꝙ leuite abſtergerentur aq̄ luſtra
tionis: ⁊ raderēt oēs pilos carnis ſue. ¶ Pꝫ. Qō maius ē
nō pōt ſctificari ꝑ illud qō min⁹ ē: icōueniēter igit̄ ꝑ quādā
vnctionē corporalē. ⁊ corpalia ſacrificia: ⁊ oblatiōes corpo
rales fiebāt i lege cōſecratio maiorū ⁊ minorū ſacerdotū:
vt hꝫ Leuit. 8. ⁊ leuitaruꝫ: ut hꝫ Numeri. 8. ¶ Pꝫ. Sicut
dꝛ. 1. Reg. 16. Hoīes vidēt ea que parēt: deus aūt intuet̄
cor: ſꝫ ea q̄ exterius apparēt i hoīe ē corporalis diſpō ⁊ in/
dumēta: icōueniēter igit̄ ſacerdotib⁹ maiorib⁹ ⁊ minorib⁹
q̄dā ſpālia veſtimēta deputabāt̄: de qbus habet̄ Exo. 20.
⁊ ſine rōne videt̄ ꝙ ꝓhiberet̄ aliqs a ſacerdotio pp corpo
rales defect⁹: ſꝫ ꝙ dꝛ Leuit. 21. Hō de ſemine tuo famili/
as q habuerit maculā nō offerret panē deo: ſi cecus fuerit:
vel ſi claudus ⁊c. ſic igit̄ vꝛ ꝙ ſacramēta veteris legis ir/
rationabilia fuerūt. ¶ Sꝫ ꝯ ē qō dꝛ Leuit. 20. Ego ſū do
minus q ſctifico vos: ſed a deo nihil ſine rōne fit. Dꝛ. n. in
pſ. Oīa i ſapiētia feciſti: ergo i ſacramētis veteris legis q̄ or
dinabāt̄ ad hoīuꝫ ſctificationē nihil erat ſine rōnabili cā.
¶ Rñº. dōꝫ: ꝙ ſicut ſupra dctū ē: ſacramēta ꝓpe dīr illa
q̄ adhibebant̄ dei cultorib⁹ ad quādā cōſecrationē: ꝑ quā
.ſ. deputabant̄: quodāmō ad cultuꝫ dei: cult⁹ aūt dei gñali
qdē mō ptinebat ad totū pplm: ſꝫ ſpāli mō ptinebat ad ſa
cerdotes ⁊ leuitas q erāt miniſtri cultus diuini: ⁊ iō i iſtis
ſacramētis veteris legis q̄dā ptinebāt cōiter ad totū ppl'ꝫ:
q̄dā āt ſpāliter ad miniſtros: ⁊ circa utroſqꝫ tria erāt neceſ/
ſaria: quoꝝ ꝓmū ē iſtitutio i ſtatu colēdi deū: ⁊ hec qdē in/
ſtitutio cōiter q̄tū ad oēs fiebat ꝑ circūciſionē ſine q̄ null⁹
admittebat̄ ad aliqd legaliū: q̄tū vō ad ſacerdotes ꝑ ſacer
dotū cōſecrationē. Secūdo requirebat̄ uſus eoꝝ q̄ ꝑtinēt
ad diuinū cultū. ⁊ ſic q̄tum ad populū erat eſus paſcalis
cōuiuij: ad quē nullus icircūciſus admittebat̄: vt pꝫ Exo.
12. ⁊ q̄tum ad ſacerdotes oblatio victimaꝝ: ⁊ eſus panū
ꝓpoſitiōis: ⁊ alioꝝ que erant ſacerdotum vſibus deputa
ta. Tertio requirebatur remotio eoꝝ ꝑ que aliq ipediebant̄
a cultu diuino. ſ. imūdiciaꝝ: ⁊ ſic q̄tū ad ppl'ꝫ erāt iſtitute
q̄dam purificatiōes a qbuſdā exterioribus imūdicijs: ⁊ ēt
expiatiōis a petīs. Quātū vō ad ſacerdotes ⁊ leuitas erat
iſtituta ablutio manuū ⁊ pedum: ⁊ raſio piloꝝ: ⁊ hꝫ oīa ha
bebāt rōnabiles cāe: ⁊ lrales ſꝫ ꝙ ordinabant̄ ad cultum
dei ꝑ tpe illo: ⁊ figurales ſm ꝙ ordinabant̄ ad figurandū
xpm: ut patebit ꝑ ſingula diſcurrēti. ¶ Ad pᵐ ergo dōm:
ꝙ lralis rō circūciſiōis ꝑncipalis qdē fuit ad ꝓteſtationem
fidei vnius dei. ⁊ q: Abraaꝫ fuit ꝓm⁹ q ſe ab īfidelib⁹ ſepa/
rauit exiēs de domo ſua ⁊ de cogitatione ſua: iō ipſe ꝓmus
circūciſionē accepit: ⁊ hāc cām aſſignat Aplus ad Ro. 4.
Signū accepit circūciſionis ſignaculū iuſtitie fidei que eſt
i ꝑputio. q: ſ. i hoc legit̄ abrahe fides reputata ad iuſtitiā:
ꝙ ꝯ ſpē i ſpē credidit. ſ. contra ſpem nature in ſpeꝫ gratie.
vt fieret pater multarū gētiū cum ipſe eſſet ſenex: ⁊ vxor
ſua eſſet anus ⁊ ſterilis. Et vt hec proteſtatio ⁊ imitatio fi/
dei abrahe firmaretur in cordibus iudeorum: acceperunt
ſignum in carne ſua: cuius obliuiſci non poſſēt: vnde dicit̄
Geñ. 17. Erit pactum meum in carne veſtra in fedus eter
num. iō aūt fiebat octaua die. q: antea puer ē valde tene/
lus: ⁊ poſſet ex hoc grauiter ledi: ⁊ reputat̄ adhuc q̄ſi qd/
dam nō ſolidatū: vnde ēt nec aīalia offerebantur ante octa
uum diem: iō vō ſ magis tardabat̄ ne ꝓpter dolorē aliq
ſignuꝫ circūciſionis refugerent: ⁊ ne parentes ēt quorum
amor increſcit ad filios poſt frequentem cōuerſationem: ⁊
eoꝝ augmentum eos circūciſioni ſubtraherent. Scda rō
eſſe potuit ad debilitationem concupiſcentie in mēbro illo.
Tertia rō ē i ſuggillatione ſacrorum generis ⁊ priapi: i qb⁹
illa pars corporis honorabat̄: dñs aūt nō ꝓhibuit niſi ind
ſionē q̄ i cultū idoloꝝ fiebat: cui nō erat ſimilis ꝑdicta circū
ciſio. Figuralis vō rō circūciſionis erat. q: figurabat̄ abla/
tio corruptionis fienda ꝑ xpm: q̄ pfecte complebitur i octa
ua etate. q̄ ē etas reſurgētiū. ⁊ q: oīs corruptio culpe ⁊ pe/
ne ꝓuenit i nos ꝑ carnalem originem ex petō ꝓmi parētis:
iō talis circūciſio fiebat i mēbro gnātiōis: vñ Aplus dicit
ad Col. 2. Circūciſi eſtis i xpo circūciſione nō manufacta i
expoliatione corporis ⁊ carnis: ſꝫ i circūciſiōe dñi noſtri ihu
xpi. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ lralis rō cōuiuij paſcalis fuit i ꝯme
moratione beneficij quo deus eduxit eos de egypto: vñ ꝑ
huiuſmodi cōuiuij celebrationē ꝓfitebant̄ ſe ad illū ppl'ꝫ
ꝑtinere quē deus ſibi aſſūpſerat ex egypto. Qñ. n. fuerunt
ex egypto liberati ꝑceptū eſt eis vt ſanguine agni linirent
ſup liminaria domoꝝ: q̄ſi ꝓteſtātes ſe recedere a ritib⁹ egy/

ꝑtoꝝ q arietē colebāt: vñ ⁊ liberati sunt ꝑ sanguinis agni
aspsionē: vel linitionē i postibꝰ domoꝝ a ꝑiculo extermi/
nij qđ iminebat egyptijs. Jn illo aūt exitu eoꝝ de egypto
duo fuerunt. s. festinātia ad egrediēdū: iplebāt. n. eos egy/
ptij: vt exirēt velociter: vt habet Exo. 12. Imminebat āt
periculū eo q non festinaret exire cum multitudine ne re/
manēs occideret ab egyptijs. Festinātia aūt designabatur
dupl'r. Uno qdē mō ꝑ ea q̄ comedebāt: p̄ceptū. n. eis erat
ꝙ comederēt panes azimos: ⁊ huius signū ē ꝙ n̄ poterāt
fermentari cogentibꝰ exire egyptijs. ⁊ ꝙ comederēt assū
igni: sic. n. velocius p̄parabat. ⁊ ꝙ os nō ꝯminuerēt ex eo
q: i festinātia nō vacat ossa frāgere. Alio mō q̄stū ad mo
dū comedēdi. dr̄. n. Renes vestros accīgetis. calciamēta
habebitis i pedibus tenētes baculos i manibꝰ: ⁊ comede
tis festinātē: qđ manifeste d̄signat hoies existētes i prom
ptu itineris. Ad idē ēt ꝑtinet qđ ēt p̄cipit. Jn vna domo
comedetis: neq̄ feretis de carnibꝰ eiꝰ foras. q: s. ꝑꝑ festi/
nantiā nō vacabat inuicē mittere encenia. Amaritudo aūt
quā passi fuerāt i egypto significabat ꝑ lactucas agrestes.
Figuralis āt rō ꝑꝫ. q: ꝑ imolationē agni pascalis significa/
bat imolatio xp̄i: s̄m illud. 1. ad Cor. 5. Pasca nostrū im/
molatus est xp̄s. Sanguis vō agni liberās ab extermina/
tore linitus sup liminaribus domoꝝ significat fidem passio
nis xp̄i i corde ⁊ ore fideliū ꝑ quā liberamur a peccato ⁊ a
morte: s̄ꝫ illud. 1. Pe. p̄mo. Redēpti estis precioso sangui
ne agni imaculati. comedebant aūt carnes ille ad signifi/
candū esum corporis xp̄i in sacramento. Erāt aūt asse igni
ad significandū passionē vel charitatē christi. Comedebant
aūt cū azimis panibus ad significandā purā ꝯuersatiōē
fideliū sumentiū corpꝰ christi: s̄m illud. 1. ad Corinth. 5.
Epulemur i azimis sinceritatis: ⁊ vitatis. Lactuce āt agre
stes adebant in signū penitentie pctōꝝ: q̄ necessaria est su/
mentibꝰ corpus xp̄i. Renes āt accingendi sunt cingulo ca
stitatis: calciamēta āt pedū sunt exēpla mortuoꝝ patrū:
baculi āt habendi i manibꝰ significāt pastoralē custodiam.
Precipit āt ꝙ in vna domo agnus pascalis comedatur. i.
in eccl'ia catholicoꝝ: n̄ in ꝯuēticulis hereticoꝝ. ¶ Ad 3m
dōm: ꝙ q̄dā sacramenta noue legis habuerūt in veteri sa
cramenta figuralia sibi correspōdētia: nā circūcisioni rñdꝫ
baptismus q est fidei sacrm̄: vñ dr̄ ad Col. 2. Circūcisi estis
in circūcisione dn̄i nr̄i Jesu xp̄i ꝯsepulti ei in baptismo. Cō
uiuio vō agni pascalis rñdet in noua lege sacramentū eu/
charistie. Oibꝰ aūt purificatōibus veteris legis rñdet i no
ua lege sacramentū pnie. Cōsecratōi aūt pontificis ⁊ sacer
dotū rñdet sacramētū ordinis. Sacramēto aūt ꝯfirmatio
nis qđ est sacramentū plenitudinis gratie non pōt rñdere
in veteri lege aliqđ sacrm̄: q: nondū aduenerat t̄ps plenitu
dinis: eo ꝙ neminē ad ꝑfectū adduxit lex. Sil'r āt ⁊ sacro
extreme vnctōis qđ est q̄dā imediata p̄paratio ad itroitū
glie: cuiꝰ aditus nōdū patebat in veteri lege p̄cio nōdū so
luto. Matrimoniū āt fuit qdē in veteri lege ꝑut erat in of
ficiū nāe: non āt ꝑut est sacrm̄ ꝯiunctiōis xp̄i ⁊ ecclesie q̄
nōdū erat facta: vñ ⁊ i veteri lege dabat libellus repudij:
qđ est ꝯ sacramēti rōnem. ¶ Ad 4m dōꝫ: ꝙ sicut dictū ē
purificatiōes veteris legis ordinabant ad remouendū im
pedimēta cultꝰ diuini: q quidē est duplex. s. spūalis q cōsi
stit in deuotiōe mētis ad deū ⁊ corꝑalis q ꝯsistit in sacrifi/
cijs ⁊ oblatiōibꝰ ⁊ alijs huiusmodi. A cultu āt spūali ipe/
diunt hoies ꝑ peccata qbus hoies pollui dicebant sicut ꝑ
idolatriā ⁊ homicidiū: ꝑ adulteria ⁊ incestꝰ: ⁊ ab istis pol/
lutionibꝰ purificabant hoies ꝑ aliqua sacrificia: vel cōiter
oblata pro tota multitudine: vel ēt pro pctīs singuloꝝ: non
ꝙ sacrificia illa carnalia hr̄ent ex ipsis v̄tutē expiādi pctīn
s̄ꝫ q: significabāt expiationē pctōꝝ futurā ꝑ xp̄m: cuiꝰ ꝑtici
pes erant ēt antiq ꝑtestantes fidē redēptoris in figuris sa/
crificioꝝ. A cultu vō exteriori ipediebant hoies ꝑ quasdā
imunditias corꝑales: q̄ qdē primo ꝯsiderabant in hoibꝰ
⁊ ꝯnter ēt in alijs aialibus: ⁊ in vestimentis: ⁊ domibꝰ ⁊
vasis. Jn hoibꝰ qdē imunditia reputabat ꝑtim qdē ex
ipsis hoibꝰ: ꝑtim aūt ex contactu reꝝ imundaꝝ. Ex ipsis
āt hoibus imundū reputabat oē illud qđ corruptionē ali/
quā iā habebat: vel erat corruptōi expositū: ⁊ iō q: mors
est corruptio q̄dā: cadauer hoīs reputabatur imundum.
Sil'r ēt q: lepra ex corruptione humoꝝ ꝯtingit q ēt exteriꝰ
erūpunt ⁊ alios inficiūt: leprosi ēt reputabant immundi.
Sil'r ēt mulieres patientes sanguinis fluxū siue ꝑ infirmi/
tatē: siue ēt ꝑ nām: vel t̄pibus mēstruis: vel ēt t̄pe conce/
ptiōis: ⁊ eadē rōne viri reputabant imundi fluxū seminis
patientes: vel ꝑ infirmitatē: vel ꝑ pollutionē nocturnā: vel
ēt per coitū. Nam ois humiditas p̄dictis modis ab hoīe
egrediens quādā imundā infectionē hꝫ. Jnerat ēt hoibꝰ
imunditia q̄dā ex ꝯtactu q̄rūcūq̄ reꝝ imundaꝝ. Jstarū
āt imunditiaꝝ erat rō ⁊ litteralis ⁊ figuralis. Litteralis q/
dē ꝑꝑ reuerentiā eoꝝ que ad diuinū cultū ꝑtinent: tū q:
hoies p̄ciosas res contingere nō solent cū fuerint imundi:
tum ēt vt ex raro accessu ad sacra ea magis venerarentur.
Cū. n. oēs huiusmodi imunditias raro aliq̄s cauere posset
ꝯtingebat ꝙ raro poterant hoies accedere ad attingendū
ea q̄ pertinebāt ad diuinū cultū: ⁊ sic q̄n accedebant cum
maiori reuerentia ⁊ humilitate mentis accedebāt. Erat āt
in quibusdam hoꝝ rō litteralis vt hoies non reformidarēt
accedere ad diuinū cultū quasi refugientes ꝯsortiū lepro/
soꝝ ⁊ sil' infirmorū quoꝝ morbus abominabilis erat ⁊ cō
tagiosus. Jn qbusdā ēt rō erat ad vitandū idolatrie cultū
q: gentiles in ritu suorū sacrificiorū vtebant q̄nq̄ ⁊ huma
no sanguine ⁊ semine. Oēs aūt huiusmodi imunditie cor/
porales purificabant vel ꝑ solā aspersionē aque vel q̄ ma/
iores erant ꝑ aliqđ sacrificiū ad expiandū pctīn: ex quo ta/
les infirmitates ꝯtingebant. Ratio āt figuralis haꝝ imun
ditiarū fuit: q: ꝑ huiusmodi exteriores imunditias figura
bant diuersa pctā. Nā imunditia cadaueris cuiuscūq̄ si/
gnificat imunditiā peccati qđ est mors aie. Immūditia āt
lepre significat imunditiā heretice doctrine: tū q: heretica
doctrina contagiosa est sicut ⁊ lepra: tū q: nulla ēt falsa do/
ctrina est que vā falsis non admisceat: sicut ēt in sup̄ficie cor
poris leprosi apparet q̄dā distinctio quarūdā maculaꝝ ab
alia carne integra: ꝑ imunditiā āt mulieris sanguisflue desi/
gnat imunditia idolatrie ꝑꝑ imolatitiū cruorē: ꝑ imundi/
tiā vō viri seminiflui designat immūditia vane locutiōis:
eo ꝙ semē est verbū dei. Per imunditiā vō coitus ⁊ mu
lieris parientis designat imunditia pctī originalis. Per im
munditiā vō mulieris menstruate designat imūditia mē
tis per voluptates emollite. Uil'r vō ꝑ imunditiā ꝯtactꝰ
rei imunde designat imunditia cōsensus in pctīn alterius:
s̄ꝫ illud. 2. ad Cor. 6. Exite de medio eoꝝ ⁊ separamini ⁊ im
mundū ne tetigeritis. Huiusmodi āt imunditia cōtactꝰ de
riuabat ēt ad res inaiatas: qcqd. n. quocūq̄ mō tangebat
imundus imundū erat. Jn quo lex attenuauit sup̄stitionē
gentiliū: q non solū ꝑ ꝯtactū imūdi dicebāt imunditiā ꝯtrahi:
s̄ꝫ ēt ꝑ collocutionē aut ꝑ aspectū: vt rabi Moyses dicit de
muliere mēstruata: ꝑ hoc āt mystice significabat id quod
dr̄ Sap. 14. Sil'r odio sunt deo ipius ⁊ ipietas eiꝰ. Erat
āt ⁊ imūditia q̄dā ipsaꝝ rerū inaiataꝝ s̄ꝫ se: sic erat imūdi
tia lepre i domo ⁊ i vestimētis. Sicē. n. morbꝰ lepre accidit
i hoibꝰ ex humore corrupto putrefaciēte carnē ⁊ corrūpē
te: ita ēt ꝑꝑ aliquā corruptionē ⁊ excessū hūiditatis vel sicci
tatis fit q̄nq̄ aliqua corrosio in lapidibꝰ domꝰ: vel ēt in ve
stimētis: ⁊ iō hāc corruptionē vocabat lex leprā: ex q̄ domꝰ
vl' vestis imūda indicaret: tū q: ois corruptō ad imūditiā
ꝑtinebat. vt dctīn ē: tū ēt q: circa huiusmodi corruptionem
gētiles deos p̄nates colebāt: ⁊ iō lex p̄cepit huiusmodi do
mus i qbꝰ fuerit tal' corruptio ꝑseuerans destrui ⁊ vestes
cōburi ad tollēdā idolatrie occasionē. Erat ēt ⁊ q̄dā imūdi
tia vasorū de q̄ dr̄ Nūeri. 19. Uas qđ nō habuit cooper/
culū ⁊ ligaturā desup imūdū erit. Cuiꝰ imunditie cā ē: q:
i talia vasa de facili poterat aliqđ imūdū cadere. vñ pote/
rāt imūdari. Erat ēt hoc p̄ceptū ad declinādā idolatriam.
Credebāt. n. idolatre ꝙ si murꝰ aut lacerte vl' aliqđ hmōi
q̄ imolabāt idolis caderēt i vasa vl' in aq̄s ꝙ eēnt dijs gra
tiosa. Adhuc ēt alique muliercule vasa dimittūt discoper
ta in obsequiū nocturnoꝝ numinū q̄ ianas vocāt. Haꝝ aūt
imunditiaꝝ rō est figuralis: q: ꝑ leprā domꝰ significat im
mūditia ꝯgregatiōis hereticoꝝ: ꝑ leprā vō in veste linea si
gnificat ꝑuersitas moꝝ ex amaritudine mētis: ꝑ leprā vō

veſtis lanee ſignificat ꝑuerſitas adulatoꝝ: ꝑ lepꝛã ĩ ſtamĩe
ſignificant vitia aĩe: ꝑ lepꝛã vo in ſubtegmine ſignificãtur
pctã carnalia: ſic. n. ſtamẽ ĩ ſubtegmĩe: ita aĩa ĩ coꝛpe: ꝑ vas
ãt qđ nõ hꝫ coopculũ nec ligaturã ſignificat hõ q nõ hꝫ alĩ
qđ velamẽ taciturnitatis: ⁊ q nõ ↄſtringit aliq̃ cẽſura diſci
pline. ¶ Ad 5m dõꝫ: ꝙ ſicͭ dctũ ẽ: duplex erat ĩmunditia
in lege vna qdẽ ꝑ aliquã coꝛruptionẽ mẽtis vel coꝛpoꝛis ⁊
hec ẽt ĩmũditia maioꝛ erat. Alia vo erat ĩmunditia ex ſolo
ↄtactu rei ĩmũde. ⁊ hec mĩnoꝛ erat ⁊ feliciori ritu expiaba
tur: nã ĩmunditia ꝑma expiabat ꝑ ſacrificia ꝓ pctõ: q2 oĩs
coꝛruptio ꝓcedit ex pctõ ⁊ pctũ ſignificat: ſꝫ ſecũda ĩmun
ditia expiabat ꝑ ſolã aſpſionẽ aque cuiuſdã: de q̃ qdẽ aqua
expiatiõis habet Numeri. 19. Mãdat. n. ibi a dño ꝙ ac-
cipiãt vaccaꝫ ruffã in memoꝛiã pctĩ qđ cõmiſerũt ĩ adoꝛa-
tione vituli. ⁊ dr̃ vacca magis q̃ꝫ vitulus: q2 ſic dñs ſyna-
gogã vocare ↄſueuit: ſꝫ illud Oſee. 5. Sicͭ vacca laſciuiẽs
declinauit iſrl̃: ⁊ hoc foꝛte ideo: q2 vaccas in moꝛẽ egyptij
coluerũt ſꝫ illud Oſee. 10. Vaccas bethauen coluerũt: ⁊ ĩ
dteſtationẽ pctĩ idolatrie ĩmolabat extra caſtra: ⁊ vbicũq3
ſacrificium fiebat ꝓ expiatiõe multitudinis pctõꝝ crema-
bat extra caſtra totũ: ⁊ vt ſignificaret ꝑ hoc ſacrificiũ emũ
dari pplͥs ab vniuerſitate pctõꝝ: intingebat ſacerdos digi
tuꝫ ĩ ſanguine eiꝰ ⁊ aſpgebat ↄ̃ foꝛes ſanctuarij ſeptẽ vici-
bus. q2 ſeptenariꝰ nũerꝰ vniuerſitatẽ ſignificat: ⁊ ipa ẽt aſp
ſio ſanguĩs ꝑtinebat ad deteſtationẽ idolatrie: in q̃ ſanguis
ĩmolatiꝰ ñ effundebat: ſꝫ ↄgregabat ⁊ circa ipm hoĩes
comedebant ĩ honoꝛẽ idoloꝝ. Cõburebat aũt in igne: vel
q2 ds Moyſi ĩ igne appuit: ⁊ ĩ igne data ẽ lex: vel q2 per
hoc ſignificabat ꝙ idolatria totalr̃ erat extirpãda ⁊ oẽ qđ
ad idolatriã ꝑtinebat: ſicͭ vacca cremabat cũ pelle ⁊ carni-
bus: ſanguine ⁊ fimo flãme traditis. Adiungebat ẽt in cõ
buſtione lignũ cedriuũ: hyſopꝰ: coccuſq3 bis tinctꝰ ad ſigni
ficandũ ꝙ ſicͭ ligna cedrina nõ de facili putreſcũt: ⁊ coccus
bis tinctꝰ nõ amittit coloꝛẽ: ⁊ hyſopꝰ retinet ẽt odoꝛẽ poſt
q̃ꝫ fuerit deſiccatꝰ. Ita ẽt hoc ſacrificiũ erat ĩ ↄſeruationeꝫ
ipſiꝰ ppl̃i ⁊ honeſtatis ⁊ deuotiõis ipſius: vñ dr̃ de cineri
bus vacce vt ſint multitudini filioꝝ iſrael ĩ cuſtodiã. Vl̃ ſꝫ
Joſephũ q̃tuoꝛ elemẽta ſignata ſunt: igni. n. apponebat ce
drus ſignificãs terrã ꝑꝑ ſui terreſtreitatẽ. hyſopꝰ ſignifi-
cans aerẽ ꝑꝑ odoꝛẽ: coccus ſignificãs aquã eadem rõne q̃
ẽt purpura ꝑꝑ tincturas q̃ ex aqs ſumunt: vt ꝑ hoc expꝛi
meret ꝙ illđ ſacrificiũ offerebat creatoꝛi q̃tuoꝛ elemẽtoꝝ:
⁊ q2 huiuſmodi ſacrificiũ offerebat pꝛo pctõ idolatrie: in
eiꝰ deteſtationẽ ⁊ cõburens ⁊ cineres colligẽs ⁊ ille q aſp-
git aq̃s in qbꝰ cinis ponebat ĩmundi reputabãt vt ꝑ hoc
oſtẽderet ꝙ qcqd quocũq3 mõ ad idolatriã ꝑtinet q̃ſi im-
mundũ eſt abijciendũ. Ab hac ãt ĩmunditia purificabant
ꝑ ſolã veſtimẽtoꝝ ablutionẽ: nec ĩdigebant aq̃ aſpergi ꝑꝑ
huiuſmodi ĩmũditiã: q2 ſic eẽt pꝛoceſſus ĩ infinitũ. Jlle. n.
q aſpergebat aqua ĩmundꝰ fiebat: ⁊ ſic ſi ipſe ſeipſuꝫ aſper
geret ĩmundꝰ remaneret. Si ãt aliꝰ eũ aſpergeret ille ĩm-
mundꝰ eẽt: ⁊ ſilr̃ ille q illũ aſpergeret: ⁊ ſic ĩ infinitũ. Figu-
ralis ãt rõ huius ſacrificij eſt q2 ꝑ vaccã ruffaꝫ ſignificatur
xp̃s ſꝫ ĩfirmitatẽ aſſumptã quã femininus ſexus deſignat:
ſanguinẽ ãt paſſionis eiꝰ deſignat vacce coloꝛ. Erat aũt vac
ca ruffa etatis ĩtegre. q2 oĩs opatio xp̃i eſt ꝑfecta in qua nul
la erat macula nec poꝛtauit iugũ peccati ꝑcipit ãt adduci
ad Moyſen: q2 ĩputabant eĩ trãſgreſſionẽ moſaice legis in
violatiõe ſabbati: ꝑcipit aũt tradi Eleazaro ſacerdoti: q2
xp̃s occidẽdus in manꝰ ſacerdotũ traditꝰ eſt: ĩmolat autẽ
extra caſtra: q2 extra poꝛtã xp̃s paſſus ẽ intingit ãt ſacerdos
digitũ in ſanguinẽ eiꝰ: q2 ꝑ diſcretionẽ quã digitꝰ ſignificat
myſteriũ paſſionis xp̃i eſt ↄſiderandũ ⁊ imitandũ. Aſper
git ãt ↄ̃ tabernaculũ: ꝑ qđ ſynagoga deſignat: vel ad ↄdẽ
nationẽ iudeoꝝ non credentiũ: vel ad purificationẽ creden
tiuꝫ: ⁊ hoc ſeptẽ vicibꝰ: vel ꝑꝑ ſeptẽ dona ſpũs ſancti vel
ꝑꝑ ſeptẽ dies in qbꝰ oẽ tp̃s intelligit. Sunt ãt oĩa q̃ ad xp̃i
incarnationẽ ꝑtinent igne cremãda. i. ſpũalr̃ intelligẽda: nã
ꝑ pelleꝫ ⁊ carnẽ exterioꝛ xp̃i opatio ſignificat: ꝑ ſanguineꝫ
ſubtilis ⁊ interna vtus exterioꝛa facta viuificans: ꝑ fimũ laſ
ſitudo ſitis: ⁊ oĩa huiuſmodi ad ĩfirmitatẽ pertinentia. Ad
duntur auteꝫ tria. ſ. cedrus qđ ſignificat altitudinẽ ſpei vel

ↄtẽplationis. Hyſopꝰ qđ ſignificat humilitatẽ vel fidem.
Coccus bis tinctꝰ ſignificat geminã charitatẽ. ꝑ hec. n. de-
bemus xp̃o paſſo adherere. Jſte ãt cinis ↄbuſtionis colli-
gitur a viro mundo: q2 reliq̃e paſſionis ꝑuenerunt ad gen
tiles q nõ fuerunt culpabiles in xp̃i moꝛte. Apponunt aũt
cineres in aqua ad expiandũ: q2 ex paſſione xp̃i baptiſmus
ſoꝛtit vtuteꝫ emundãdi peccata. Sacerdos ãt q ĩmolabat
⁊ cõburebat vaccã ⁊ ille q cõburebat ⁊ q colligebat cine-
res ĩmundus erat ⁊ ẽt q aſpgebat aquã: vel q2 iudeĩ ſunt
facti ĩmundi ex occiſione xp̃i: ꝑ quã nr̃a peccata expiant: ⁊
hoc vſq3 ad veſpeꝛ. i. vſq3 ad finẽ mundi qñ reliquie iſra-
el ↄuertent: vel q2 illi q tractant ſancta intendẽtes ad emũ
dationẽ alioꝝ: ipſi ẽt aliquas ĩmunditias ↄ̃hunt: vt Greg.
dicit in paſtoꝛali. Et hoc vſq3 ad veſperũ. i. vſq3 ad finem
pñtis vite. ¶ ¶ Ad 6m dõꝫ: ꝙ ſicut dctũ eſt: ĩmunditia
q̃ ex coꝛruptione ꝓueniebat vel mẽtis vel coꝛpis: expiaba
tur ꝑ ſacrificia pꝛo pctõ. Offerebant aũt ſpãlia ſacrificia ꝑ
peccatis ſinguloꝝ: ſꝫ q2 aliq negligentes errant circa expia
tionẽ huiuſmodi pctõꝝ: ⁊ ĩmunditiaꝝ: vel ẽt ꝑꝑ ignoꝛãtiã
ab expiatione huiuſmodi dñſtebãt: inſtitutũ fuit vt ſemel
in ãno decima die ſeptimi menſis fieret ſacrificiũ expiatio-
nis pꝛo toto pplõ: ⁊ q2 ſicut Aplͥs dicit ad Heb. 7. Lex cõ
ſtituit hoĩes ſacerdotes infirmitatẽ hñtes opoꝛtebat ꝙ ſa-
cerdos pꝛius offerret pꝛo ſeipſo vitulũ pꝛo pctõ in cõme-
moꝛationẽ peccati qđ Aaron fecerat in ↄflatione vituli au-
rei: ⁊ arietẽ in holocauſtũ: ꝑ qđ ſignificabat ꝙ ſacerdotis
ꝑlatio quã aries deſignat q eſt dux gregis erat oꝛdinanda
ad honoꝛẽ dei. Deinde ãt offerebat pꝛo pplõ duos hircos
quoꝝ vnus ĩmolabat ad expiandũ pctĩ multitudinis: hir
cus. n. aĩal fetiduꝫ eſt: ⁊ de pilis eius fiunt veſtimenta pun
gentia: vt ꝑ hoc ſignificaret fetoꝛ ⁊ ĩmũditia aculei pctõꝝ.
Huiuſmodi ãt hirci ĩmolati ſanguis inferebat ſimul ẽt cũ
ſanguine vituli in ſancta ſanctoꝝ: ⁊ aſpergebat ex eo totuꝫ
ſanctuariũ ad ſignificandũ ꝙ tabernaculũ emundabat ab
ĩmundicijs filioꝝ iſrael. Coꝛpus vo hirci ⁊ vituli q̃ ĩmola
ta ſunt pꝛo pctõ opoꝛtebat cõburi ad oſtendendũ cõſũma
tionẽ pctõꝝ: non aũt in altari: q2 ibi nõ cõburebant totalr̃
niſi holocauſta: vñ mãdatũ erat vt ↄburerent extra caſtra
in deteſtationẽ peccati: hoc. n. fiebat qñcũq3 ĩmolabat ſa-
crificiũ pꝛo aliquo graui pctõ: vel pꝛo multitudine pctõꝝ.
Alter vo hircus emittebat in deſertũ: non qdẽ vt offerret
demonibus quos colebant gentiles in deſertis: q2 eis nihil
licebat ĩmolari ſꝫ ad ſignificandũ effectũ illius ſacrificij im
molati: ⁊ ideo ſacerdos ĩponebat manũ ſup caput eiꝰ con
fitens pctã filioꝝ iſrael: ac ſi ille hircus depoꝛtaret ea in de-
ſertũ vbi a beſtijs comederet: quaſi poꝛtans penã ꝓ pec-
catis ppl̃i. Dicebat ãt poꝛtare pctã ppl̃i vel q2 in eiꝰ emiſ
ſione ſignificabat remiſſio pctõꝝ populi: vel q2 colligeba-
tur ſup caput eius aliq̃ cedula vbi erant ſcripta pctã. Ra-
tio ãt figuralis hoꝝ erat: q2 xp̃s ſignificat ⁊ per vitulũ ꝑꝑ
virtutẽ: ⁊ ꝑ arietẽ: q2 ipſe eſt dux fideliũ. ⁊ ꝑ hircũ ꝑꝑ ſimi
litudinẽ carnis pctĩ: ⁊ ipſe eſt ĩmolatus ꝓ pctis ⁊ ſacerdo-
tuꝫ ⁊ ppl̃i: q2 pꝛo eius paſſione ⁊ maioꝛes ⁊ minoꝛes a pec
cato mundant. Sanguis ãt vituli ⁊ hirci infert in ſctã per
pontificẽ: q2 ꝑ ſanguinẽ paſſionis xp̃i pꝫ nobis introitus in
regnuꝫ celoꝝ. Cõburunt aũt eoꝝ coꝛpoꝛa extra caſtra: q2
extra poꝛtaꝫ xp̃s paſſus eſt. vt Aplͥs dicit ad Heb. vltĩo.
Per hircũ aũt q emittebatur põt ſignificari vel ipſa diui-
nitas xp̃i q̃ in ſolitudinẽ abijt hoĩe xp̃o patiente: non qdem
locũ mutans: ſed vtuteꝫ cohibẽs: vel ſignificat ↄcupiſcen-
tia mala quã debemus a nobis abijcere: vtuoſos aũt mo
tus dño ĩmolare. De ĩmunditia vo eoꝝ q huiuſmodi ſa-
crificia cõburebant eadẽ ratio eſt q̃ in ſacrificio vitule ruffe
dicta eſt. ¶ Ad 7m dõm: ꝙ ꝑ ritũ legis lepꝛoſus nõ emũ
dabat a macula lepꝛe: ſed emundatus oñdebat: ⁊ hoc ſi-
gnificatur Leuiti. 14. cuꝫ dr̃ de ſacerdote. Cũ inuenerit le-
pꝛaꝫ eſſe mũdataꝫ: ꝑcipiet ei q purificat: iã ergo lepꝛa mũ
data erat: ſꝫ purificari dr̃ inquantũ iudicio ſacerdotis reſti
tuebat ↄſoꝛtio hoĩuꝫ ⁊ cultui diuino. Contingebat tamen
qñq3 vt diuino miraculo ꝑ ritũ legis coꝛpoꝛalis mũdaret
lepꝛa qñ ſacerdos decipiebat in iudicio. Huiuſmodi autẽ
purificatio lepꝛoſi duplr̃ fiebat: nã pꝛimo iudicabatur eſſe

mūdus: ſecūdo āt reſtituebaꝛ tāq̄ mūdus ꝯſortio hoīuꝫ
⁊ cultui diuīo.ſ. poſt ſeptē dies. In pⁱma āt purificatōe of
ferebaꝛ ꝓ ſe lepꝛoſus mūdādus duos paſſeres viuos ⁊ li
gnū cedrinū: ⁊ vermiculū ⁊ hyſopū hoc mō vt filo coccīeo
ligareꝛ paſſer ⁊ hyſopꝰ ſil' cū ligno cedrino. ita.ſ. ꝙ lignuꝫ
cedrinū eēt q̄ſi manubꝛiū aſpſoꝛiū. Hyſopꝰ vero ⁊ paſſer
erāt id qđ de aſpſoꝛio tingebaꝛ in ſanguīe alterꝰ paſſeris
īmolati in aq̄s viuis. Hec āt q̄tuoꝛ offerebat ꝯ q̄tuoꝛ defe
ctus lepꝛe. Nā ꝯ putredinē offerebaꝛ cedrꝰ q̄ ē arboꝛ īpu
tribil': ꝯ fetoꝛē hyſopꝰ: q̄ ē herba odoꝛifera: ꝯ īſenſibilitatē:
paſſer viuus ꝯ turpitudinē coloꝛis: vermiculꝰ q̄ hꝫ viuū co/
loꝛē: paſſer vo vīꝰ aduolare dimittebaꝛ in agruꝫ. q: lepꝛo
ſus reſtituebaꝛ p̄ſtine libertati. In octauo vo die admitte/
baꝛ ad cultū diuinū ⁊ reſtituebaꝛ ꝯſoꝛtio hoīuꝫ. Pꝛimo
tñ raſis pilis totꝰ coꝛpoꝛis ⁊ veſtimentis eo ꝙ lepꝛa pilos
coꝛꝛodit ⁊ veſtimēta coinquinat ⁊ fetida reddit: ⁊ poſtmo
duꝫ ſacrificiū offerebaꝛ ꝓ delicto eiꝰ: q: lepꝛa plerūq̄ ī du
citꝛ ꝓ pctō. De ſanguīe āt ſacrificij tāgebaꝛ extremū auri/
cule eiꝰ q̄ erat mūdādus: ⁊ polices manꝰ dextre ⁊ pedis:
q: in iſtis ptibꝰ pꝛimū lepꝛa dignoſcitꝛ ⁊ ſentitꝛ: adhibebātꝛ
āt huic ritui tres liquoꝛes.ſ. ſanguis ꝯ ſanguīs coꝛruptionē
oleū ad deſignādū ſanationē moꝛbi: aq̄ viua ad emēdādū
ſpurcitiā. Figural' āt rō erat: q: ꝑ duos paſſeres ſignificātꝛ
diuinitas ⁊ hūanitas xp̄i: quoꝝ vnꝰ.ſ. hūanitas īmolatꝛ in
vaſe fictili ſup aq̄s viuētes: q: ꝑ paſſionē xp̄i aque baptiſmi
ꝯſecrantꝛ. Aliꝰ āt.ſ. īpaſſibilis diuinitas viuus remanebat:
q: diuinitas moꝛi nō pōt vñ ⁊ auolabat: q: paſſione aſtrin
gi nō poterat. Hic āt paſſer vīꝰ ſil' cū ligno cedrino ⁊ coc
co: vel vermicula ⁊ hyſopo.i. fide ſpe. ⁊ charitate: vt ſupꝛa
dictū ē mittitꝛ in aquā ad aſpergēdū q: ī fide dei ⁊ hoīs ba
ptizamur. Lauat āt hō ꝑ aquā baptiſmi vel lachꝛymaruꝫ
veſtimēta ſua.i. opa ⁊ oēs pilos.i. cogitatiōes. Tāgitꝛ aūt
extremū auricule dextre eiꝰ q̄ mundatur de ſanguīe ⁊ de
oleo vt eiꝰ auditū mūiat ꝯ coꝛꝛūpētia vba. Polices āt ma
nus dextre ⁊ pedis tāguntꝛ vt ſit eiꝰ actio ſancta. Alia vero
q̄ ad hāc purificationē ptinēt vel ēt aliaꝝ īmunditiaꝝ non
hñt aliqđ ſpāle p̄ter alia ſacrificia pꝛo pctīs vel ꝓ delictis.
¶ Ad 8m dōꝫ: ꝙ ſicꝫ ppl's īſtituebaꝛ ad cultū dei ꝑ circūci
ſionē ita miniſter ꝑ aliquā ſpālē purificationē vl' ꝯſecratio
nē. vñ ⁊ ſepari ab alijs p̄cipiuntꝛ q̄ſi ſpāl'r ad miniſteriū cul
tus diuini p̄ alijs deputati: ⁊ totū qđ circa eos fiebat ī eoꝝ
ꝯſecratiōe vel inſtitutiōe: ad hoc ptīebat vt oſtēderetꝛ eos
hr̄e quādā p̄rogatiuā puritatis ⁊ virtutis ⁊ dignitatis: ⁊ idō
in īſtitutiōe miniſtroꝝ tria fiebāt. Pꝛimo.n. purificabātꝛ:
ſecūdo oꝛdinabantꝛ ⁊ ꝯſecrabantꝛ: tertio applicabantꝛ ad
vſuꝫ miniſterij. Purificabantꝛ qdē cōiter oēs ꝑ ablutionē
aque: ⁊ ꝑ q̄dā ſacrificia: Spāl'r āt leuite radebāt oēs pilos
carnis ſue. vt hr̄ leuit. 8. Cōſecratio vo circa pōtifices ⁊ ſa
cerdotes hoc oꝛdīe fiebat. Pꝛimo.n. poſtq̄ abluti erāt in
duebantꝛ q̄buſdā veſtimētis ſpālibꝰ ptinētibꝰ ad deſignan
duꝫ dignitatē ipſoꝝ. Spāl'r āt pontifex oleo vnctionis ī ca
pite vngebaꝛ: vt deſignaretꝛ ꝙ ab ipſo diffūdebaꝛ ptās
ꝯſecrādi ad alios: ſicꝫ oleū a capite deriuaꝛ ad inferioꝛa: vt
hr̄ in pſal. Sicut vnguētū in capite qđ deſcēdit in barbam
Aaron. Leuite vo nō hēbant aliā ꝯſecrationē niſi ꝙ offere
bantꝛ dño a filijs iſrael ꝑ manꝰ pontificis q̄ oꝛabat pꝛo eis.
Minoꝝ vo ſacerdotū ſole manꝰ cōſecrabantꝛ: q̄ erāt appli
cāde ad ſacrificia: ⁊ de ſanguine aīalis īmolaticij tingebatꝛ
extremū auricule dextre ipſoꝝ. ⁊ polices pedis aut manꝰ
dextre. vt.ſ. eēnt obedientes legi dei in oblatiōe ſacrificioꝝ
qđ ſignificatꝛ in inctinctiōe auris dextre: ⁊ qđ eēt ſolliciti ⁊
pꝛompti in executiōe ſacrificioꝝ: qđ ſacrificatur in intinctio
ne pedis ⁊ manus dextre aſpgebantꝛ ēt ipſi ⁊ veſtimenta
eoꝝ ſanguine aīal' īmolati ī memoꝛiā ſanguinis agni ꝑ quē
fuerunt liberati in egypto: offerebantꝛ aūt in eoꝝ ꝯſecratōe
huiuſmodi ſacrificia: vitulus ꝓ pctō in memoꝛiā remiſſio
nis peccati Aaron circa ꝯflationē vituli: aries in holocauſtū
in memoꝛiā oblatiōis Abꝛae: cuiꝰ obedientiā pontifex imi
tari debebat. Aries ēt ꝯſecrationis q̄ erat q̄ſi hoſtia pacifi/
ca in memoꝛiā liberatiōis de egypto ꝑ ſanguinē agni. Cani
ſtruꝫ āt panū in memoꝛiā manne p̄ſtiti ppl'o ptiebat ad
aplicatiōē miniſterij qđ īponebaꝛ ſup manꝰ eoꝝ. Adeps
arietis: ⁊ toꝛta panis vnꝰ. ⁊ armus dexter vt oſtēderetur
ꝙ accipiebāt ptātem huiuſmodi offerēdi dño. Leuite vo
applicabantꝛ ad miniſteriū ꝑ hoc ꝙ intromittebantꝛ ī taber
naculū federis q̄ſi ad adminiſtrandū circa vaſa ſanctuarij. Fi/
guralis vo hoꝝ rō erat: q: illi q̄ ſunt ꝯſecrādi ad ſpūale mi
niſteriū xp̄i debēt p̄ purificari ꝑ aquā baptiſmi ⁊ lachꝛyma
ruꝫ in fide paſſionis xp̄i qđ eſt expiatiuū ⁊ purgatiuū ſacri
ficiuꝫ: ⁊ debent radere oēs pilos carnis eius.i. oēs prauas
cogitatiōes: debēt ēt oꝛnari virtutibꝰ: ⁊ ꝯſecrari oleo ſpiritꝰ
ſancti: ⁊ aſpſione ſanguīs xp̄i: ⁊ ſic debēt eē intēti ad exeq̄n
da ſpūalia miniſteria. ¶ Ad 9m dōꝫ: ꝙ ſicut iaꝫ dctū ē inten
tio legis erat inducere ad reuerentiā diuini cultꝰ: ⁊ hoc du
pliciter. Uno mō excludēdo a cultu diuino oē id qđ pote/
rat eē ꝯtēptibile. Alio mō apponēdo ad cultū diuinū oē il/
lud qđ videbaꝛ ad honoꝛificentiā ptinere: ⁊ ſi hoc qdē ob
ſeruabaꝛ in tabernaculo ⁊ vaſis eiꝰ ⁊ aīalibus immolan/
dis: multo magis hoc obſuādū erat ī ipſis miniſtris: ⁊ idō
ad remouēdū ꝯtēptuꝫ miniſtroꝝ: p̄ceptū fuit vt nō hr̄ent
maculaꝫ vel defectū coꝛpalē: q: huiuſmodi hoīes ſolēt apđ
alios ī ꝯtēptu haberi: ꝑꝑ qđ ēt inſtitutū fuit vt nō ſparſim
ex quolibet genere ad dei miniſteriū applicarentꝛ: ex certa
ꝓſapia ſcꝫ generis ſucceſſionē vt ex hoc clarioꝛes ⁊ nobilio
res hērentꝛ: ad hoc āt ꝙ in reuerētia haberentꝛ adhibebaꝛ
eis ſpālis oꝛnatꝰ veſtiū ⁊ ſpālis ꝯſecratio: ⁊ hec ē in cōi ca/
ſu oꝛnatꝰ veſtiū. In ſpāli āt ſciendū eſt ꝙ pōtifex habebat
octo oꝛnamēta. Pꝛio.n. hēbat veſtē lineā. Scđo hēbat tu
nicaꝫ hyacinthinaꝫ: in cuiꝰ extremitate verſus pedes pone/
bantꝛ ꝑ circuitū tintinabula quedaꝫ ⁊ mala punica facta ex
hyacintho ⁊ purpura coccoq̄ bis tincto. Tertio hēbat ſu
perhumerale qđ tegebat humeros ⁊ āterioꝛē ptē vſq̄ ad
cingulū: qđ erat ex auro ⁊ hyacintho: purpura coccoq̄ in
bis tincto ⁊ byſſo retoꝛta: ⁊ ſup humeros hēbat duos oni
chinos in q̄bꝰ erant ſculpta noīa filioꝝ iſrael. Quartū erat
rōnale ex eadē mā̄ factuꝫ: qđ erat q̄dratum: ⁊ ponebaꝛ in
pectoꝛe: ⁊ ꝯiungebaꝛ ſuphumerali: ⁊ in hoc rōnali erant
duodeciꝫ lapides p̄cioſi diſtincti ꝑ quatuoꝛ oꝛdīes: in q̄bus
ēt ſculpta erāt noīa filioꝝ iſrael q̄ſi ad deſignandū ꝙ ferretꝛ
onꝰ totꝰ ppl'i: ꝑ hō ꝙ hēbat noīa eoꝝ ī humeris ⁊ ꝙ iugitꝛ
debebat de eoꝝ ſalute cogitare ꝑ hoc ꝙ poꝛtabat eos ī pe
ctoꝛe q̄ſi in coꝛde hñs: in quo ēt rōnali mandauit dñs poni
doctrinā ⁊ veritatē: q: q̄dā ptinētia ad veritatē iuſtitie ⁊ doctri
ne ſcribebantꝛ in illo rōnali. Judei tñ fabulantꝛ ꝙ in rōnali
erat lapis q̄ ſcꝫ diuerſos coloꝛes mutabaꝛ ſcꝫ diuerſa q̄ de
bebant accidere filijs iſrael: ⁊ hoc vocāt veritatē ⁊ doctrinā.
Quintū erat balthꝰ.i. cingulus qdaꝫ factꝰ ex p̄dictis q̄tu
oꝛ coloꝛibꝰ. Sextū erat thyara.i. mitra q̄dā de byſſo. Se/
ptimuꝫ aūt erat lamina aurea pēdēs in frōte eiꝰ: in q̄ erat
ſcriptū nomē dñi. Octauū āt erat femoꝛalia linea vt operi
rent carnē turpitudīs ſue q̄ñ accederet ad ſanctuariū vl' ad
altare. Ex iſtis aūt octo oꝛnamētis minoꝛes ſacerdotes ha
bebāt q̄tuoꝛ.ſ. tunicaꝫ lineaꝫ: femoꝛalia ⁊ baltheū ⁊ thya/
raꝫ. Hoꝝ oꝛnamentoꝝ qdaꝫ rōneꝫ l'ralem aſſignāt dicen/
tes: ꝙ in iſtis oꝛnamētis deſignabaꝛ diſpō oꝛbis terraꝝ: q̄
ſi pontifex ꝓteſtaretꝛ ſe eſſe miniſtrū creatoꝛis mūdi. vnde
ēt Sap. 18. dr̄ in Ueſte Aarō erat deſcriptꝰ oꝛbis terraꝝ:
naꝫ femoꝛalia līea figurabāt terraꝫ ex q̄ linū naſcitꝛ: balthei
circūuolutio ſignificabat oceanuꝫ q̄ circūcingit terrā: tuni/
ca hyacinthina ſuo coloꝛe ſignificabat aerē: ꝑ cuius tintina
bula ſignificabantꝛ tonitrua: ꝑ mala granata coꝛuſcationes:
ſuphumerale vo ſignificabat ſua varietate celū ſydereuꝫ:
duo onichini duo emiſpꝛia: vel ſolē ⁊ lunaꝫ: duodeciꝫ gēme
in pectoꝛe: duodeci ſigna ī zodiaco: q̄ dicebantꝛ poſita ī rō/
nali: q: ī celeſtibꝰ ſūt rōnes terrenoꝝ: ſcꝫ illđ Job. 38. Nū
qd noſti oꝛdinē celi: ⁊ ponis rōnē eiꝰ ī terra. Cydaris āt vl'
thyara ſignificat celū empyreū. Lamia aurea deū oībus
p̄ſidentē. Figuralis vo rō manifeſta eſt. Nā macule vl' de/
fectꝰ coꝛpales a q̄bꝰ debebāt ſacerdotes eē immunes: ſignifi
cāt diuerſa vitia ⁊ pctā q̄bꝰ debēt carere: ꝓhibetꝛ.n. eē ce
cus.i. ne ſit ignoꝛās: ne ſit claudꝰ.i. inſtabilis: ⁊ ad diuerſa
ſe iclinans: ne ſit puo vel grādi vel toꝛto naſo.i. ne ꝑ defcū
diſcretiōis vl' ī plꝰ vl' ī minꝰ excedat: aut ēt aliq̄ praua exer
ceat. Per naſū.n. diſcretio deſignatꝛ: q: ē diſcretiuꝰ odoꝛis:

ne ſit fracto pede vel manu.i.ne amittat v̄tutes bñ op̄andi vel ꝑcedendi in v̄tutē. Repudiat̄ ēt ſi habeat gibbuȝ vel ante vel retro: ꝑ quē ſignificat̄ ſup̄fluus amor terrenoꝛuȝ. Si eſt lippus.i.ꝑ carnalē affectionē eius ingeniū obſcuratur. Cōtigit.n.lippitudo ex fluxu humoꝛis. Repudiat̄ ēt ſi hēat albuginē in oculo.i.p̄ſumptionē candoꝛis iuſtitie in ſua cogitatiōe. Repudiat̄ ēt ſi hēat iugem ſcabiē.i.petulātiaȝ carnis: ⁊ ſi habuerit īpetiginē q̄ ſine doloꝛe coꝛpus occupat ⁊ mēbroꝝ decorē fedat: ꝑ quā auaritia deſignat̄: ⁊ ēt ſi ſit hernioſus vel ponderoſus: q.ſ.geſtat pōdus turpitudinis i corde: ȝ nō exerceat in op̄e. Per oꝛnamēta v̄o deſignātur v̄tutes miniſtroꝝ dei. Sūt āt quatuoꝛ q̄ ſūt neceſſarie oībus miniſtris.ſ.caſtitas q̄ ſignificat̄ per femoꝛalia. Puritas v̄o vite q̄ ſignificat̄ ꝑ lineā tunicā. Moderatio diſcretiōis q̄ ſignificat̄ ꝑ cingulū. Et rectitudo itentionis q̄ ſignificat̄ ꝑ thyarā ꝓtegentē caput. Sȝ p̄ter his pontifices debēt q̄tuoꝛ habere. Primo q̄dē iugem dei memoꝛiā in ꝯtēplatiōe: ⁊ hoc ſignificat lamina aurea habēs nomē dei in fronte. Sc̄do ꝙ ſuppoꝛtēt infirmitates ppl̄i: qd̄ ſignificat ſuphumerale. Tertio ꝙ habeāt ppl̄m in corde ⁊ i viſcerib⁹ ꝑ ſollicitudinē charitatis: quod ſignificat̄ ꝑ rōnale. Quarto ꝙ hēant ꝯuerſationē celeſteȝ ꝑ op̄a ꝑfectiōis: qd̄ ſignificat̄ ꝑ tunicā hyacinthinā: vñ ⁊ tunice hyacinthine adiungunt̄ in extremitate: tintinabula aurea: ꝑ que ſignificat̄ doctrina diuinoꝝ que dȝ coniungi celeſti cōuerſationi pontificis. Adiungunt̄ aūt mala punica: ꝑ que ſignificatur vnitas fidei ⁊ concoꝛdia in bonis moꝛibus: q: ſic coniuncta dȝ eſſe eius doctrina: vt ꝑ eā fidei ⁊ pacis vnitas nō rūpat̄.

Ad ſextū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ obſeruātiaꝝ cerimonialiū nulla fuerit rōnabilis cauſa. Q: vt Ap̄lus dicit.1.ad Thimo.4. Oīs creatura dei bona: ⁊ nihil reijciendū qd̄ cū gratiaꝝ actiōe ꝑcipit̄. Inconuenīēter igit̄ ꝓhibiti ſunt ab eſu quoꝛūdaȝ ciboꝝ tāq̄ imundoꝝ: vt pȝ Leuit.10. ¶ P̄. Sicut aīalia dant̄ in cibū hoīs ita ēt ⁊ herbe. vñ dr̄ Gen̄.9. Quaſi olera virētia dedi vobis oēȝ carnē. ſȝ in herbis lex nō diſtinxit aliq̄s imundas: cū tñ aliqúe illaꝝ ſint maxime nociue vtputa venenoſe. ergo vr̄ ꝙ nec de aīalib⁹ aliq̄ debuerint ꝓhiberi tāq̄ imunda. ¶ P̄. Si mā eſt imunda ex qua aliq̄d generatur pari rōne vr̄ ꝙ id qd̄ gn̄atur ex ea ſit imunduȝ: ſȝ ex ſanguine generat̄ caro: cū igit̄ nō oēs carnes ꝓhiberent̄ tāq̄ imunde pari rōne nec ſanguis debuit ꝓhiberi q̄ſi imundus aut adeps: q ex ſāguie generat̄. ¶ P̄. Dñs dic̄ Mat.10. eos nō eē timēdos q occidūt coꝛp⁹: q: poſt moꝛtē nō hñt q̄d faciant: qd̄ nō eſſet veꝝ ſi in nocumētuȝ hoī cederet q̄d ex eo fieret. multo igit̄ min⁹ ꝑtinet ad aīal iā occiſuȝ q̄liter ei⁹ carnes decoquant̄: irrōnabile igit̄ vr̄ eē qd̄ dr̄ Exo.23. Nō coques hedū in lacte m̄ris ſue. ¶ P̄. Ea q̄ ſunt p̄mitiua i hoībus ⁊ aīalib⁹ tāq̄ ꝑfectioꝛa: p̄cipiunt̄ dño offerri: incōuenienter igit̄ p̄cipit̄ Leuit.19. Qñ ingreſſi fueritis terrā ⁊ plātaueritis in ea ligna pomifera. auferetis p̄putia eoꝝ.i. p̄ima germina ⁊ imunda erunt vobis. nec edetis ex eis. ¶ P̄. Veſtimētū extra coꝛp⁹ hoīs ē: nō igit̄ debuerunt q̄daȝ ſpālia veſtimēta iudeis interdici: puta quod dr̄ Leuit.19. Veſtē q̄ ex duob⁹ texta eſt nō indueris. ⁊ Deutro.20. Nō induet̄ mulier veſte virili: ⁊ vir ñ induet̄ veſte feminea. ⁊ īfra. Nō indueris veſtimēto qd̄ ex lana linoq̄ contextū eſt. ¶ P̄. Memoꝛia mādatoꝝ dei nō ꝑtinet ad coꝛpus. ſȝ ad coꝛ: incōueniēter igr̄ p̄cipit̄ Deutro.6. ꝙ ligarēt p̄cepta dei q̄ſi ſignū in manu ſua: ⁊ qd̄ ſcriberent̄ in limine oſtioꝝ: ⁊ ꝙ ꝑ angulos pallioꝝ facerēt fimbꝛias in q̄b⁹ ponerēt vitas hyacinthinas i memoꝛiā mandatoꝝ dei. vt hr̄ Numeri.15. ¶ P̄. Ap̄ls dic̄.1.ad Coꝛ.6. ꝙ ñ ē cura deo de bob⁹. ⁊ ꝑ ꝯñs nec̄ de alijs aīalib⁹ irrōnalib⁹. īcōueniēter igr̄ p̄cipit̄ Deutro.22. Si ābulaueris ꝑ viā ⁊ īueneris nidū auis nō tenebis matrē cū filijs: ⁊ Deutro.15. Nō alligabis os bouis triturātis: ⁊ Leuit.19. Iumēta tua nō facies coire cū alteri⁹ generis aīantib⁹. ¶ P̄. Inter plantas nō fiebat diſcretio mūdoꝝ ab imundis: ergo multo min⁹ circa culturā plantaꝝ debuit aliq̄ diſcretio adhiberi: ergo inconueniēter p̄cipit̄ Leuit.19. Agrū nō ſeres diuerſo ſemine. ⁊ Deutro.12. Non ſeres vineā tuaȝ altero ſemine: ⁊ nō arabis in boue ſil̄ ⁊ aſino. ¶ P̄. Ea q̄ ſunt maīata maxime uident̄ hoīuȝ ꝑtāti eē ſubiecta. Incōueniēter igr̄ arcetur hō ab argēto ⁊ auro ex q̄bus fabꝛicata ſunt idola: ⁊ ab alijs q̄ in idoloꝝ domib⁹ inueniunt̄ p̄cepto legis qd̄ habetur Deutro.7. Ridiculū ēt vr̄ eſſe p̄ceptū qd̄ hr̄ Deutro.23. Vt egeſtiones humo operirēt fodiētes in terra. ¶ P̄. Pietas maxie in ſacerdotib⁹ reqrit̄: ſȝ ad pietatē ꝑtinere vr̄ ꝙ aliq̄s funerib⁹ amicoꝝ interſit: vñ ēt de hoc Tobias laudat̄ vt hr̄ Tob.p̄mo. Silr̄ ēt q̄ñq̄ ad pietatē ꝑtinet ꝙ aliq̄s in vxoꝛē accipiat meretricē: q: ꝑ hoc eā a pctō ⁊ infamia liberat: ergo vr̄ ꝙ hec īconueniēter ꝓhibeant̄ ſacerdotib⁹ Leuit.21. ¶ Sȝ ꝯ̄ ē qd̄ dr̄ Deutro.18. Tu aūt a dño deo tuo aliter inſtitut⁹ es. ex quo pōt accipi ꝙ huiuſmodi obſ̄uātia ſunt īſtitute a deo ad quandā ſpāleȝ illi⁹ ppl̄i p̄rogatiuā. nō ergo ſunt irrōabiles aut ſine cā. ¶ Rñ° dd̄m: qd̄ ppl̄s iudeoꝝ vt ſupꝛa dctū eſt: ſpālr̄ erat deputat⁹ ad cultū diuinū: ⁊ īter eos ſpālr̄ ſacerdotes ⁊ ſic̄ alie res q̄ applicant̄ ad cultū diuinū aliquaȝ ſpālitateȝ debēt hr̄e qd̄ ꝑtinet ad honoꝛificētiā diuini cult⁹: ita ēt ⁊ incōuerſatiōe illius populi ⁊ p̄cipue ſacerdotū debuerūt eſſe aliq̄ ſpālia ꝯgruētia ad cultū diuinuȝ: vel ſpūaleȝ vel coꝛpoꝛalē. Cult⁹ aūt legis figurabat myſteriū x̄pi: vñ oīa eoꝛū geſta figurabāt ea q̄ ad x̄pȝ ꝑtinēt: ſ̄ȝ illud.1.ad Coꝛ.10. Oīa in figurā ꝯtingebant illis: ⁊ iō rōnes haꝝ obſeruātiaꝝ duplr̄ aſſignari pñt. Vno mō ſ̄ȝ ꝯgruentiā ad diuinū cultū. Alio mō ſ̄m ꝙ figurant aliq̄d circa x̄pianoꝛuȝ vitā. ¶ Ad p̄ᵐ ergo dd̄ȝ: ꝙ ſicut ſupꝛa dctū eſt: duplex pollutio vel imunditia obſ̄uabat̄ in lege. Vna q̄dē culpe: ꝑ quā polluebat̄ aīa. Alia aūt coꝛruptionis cuiuſdā ꝑ quā quodāmō inq̄nat̄ coꝛpus. Loquēdo igit̄ de p̄ima imunditia nulla genera ciboꝛū imunda ſunt vel hoīeȝ inq̄nare poſſunt ſ̄m ſuā nāȝ: vñ dicit̄. Mat.15. Non qd̄ intrat in os coinq̄nat hoīem: ſȝ q̄ p̄ocedunt de hoꝛe hec coinq̄nant hoīem. ⁊ exponit̄ hoc de peccatis. Poſſunt tñ aliqui cibi ꝑ accidens inquinare aīaȝ: inquantū.ſ.ꝯ̄ obedientiā: vel votuȝ: vel ex nimia ꝯcupiſcētia comedunt̄: vel inquantū p̄ebēt fomentū luxurie: ꝑꝑ qd̄ aliq̄ a vino ⁊ carnib⁹ abſtinent: ſ̄m āt coꝛpoꝛalē imunditiā q̄ eſt coꝛruptionis cuiuſdā aliqúe aīaliuȝ carnes imunditiā hñt: vel q: ex rebus imundis nutriunt̄: ſicut poꝛcus: aut imunde ꝯuerſant̄: ſicut q̄dā aīalia ſub terra habitātia ſicut talpe ⁊ mures ⁊ alia huiuſmodi: vnde ēt quendā fetoꝛeȝ ꝯ̄hunt: vel q: eoꝛuȝ carnes ꝑꝑ ſuperfluā humiditateȝ vel ſiccitatē coꝛruptos humoꝛes in coꝛpoꝛibus humanis generant. ⁊ ideo pꝛohibite ſunt eis carnes aīalium habentiū ſoleas.i. vngulā vnaȝ non fiſſam: ꝑꝑ eoꝛuȝ terreſtreitatē: ⁊ ſimiliter ſunt eis pꝛohibite carnes aīalium habentiū multas fiſſuras in pedibus: q: ſunt nimis colerica ⁊ aduſta: ſic̄ carnes leonis ⁊ huiuſmodi. ⁊ eadem rōne pꝛohibite ſunt eis aues q̄daȝ rapaces q̄ ſunt nimie ſiccitatis: ⁊ q̄daȝ aues aq̄tice ꝑꝑ exceſſuȝ hūiditatis. Silr̄ ēt q̄dā piſces non habētes pēnulas ⁊ ſq̄mas: vt anguile ⁊ huiuſmodi ꝑꝑ exceſſū hūiditatis. Sūt āt eis ꝯceſſa ad eſuȝ aīalia rūmātia ⁊ findentia vngulā. q: hñt hūoꝛes bñ digeſtos ⁊ ſūt medie ꝯplexiōis q: nec ſunt nimis hūida: qd̄ ſignificāt vngule nec̄ ſunt nimis terreſtria cū nō hēant vngulā ꝯtinuā ſȝ fiſſaȝ. In piſcibus ēt ꝯceſſi ſunt eis piſces ſiccioꝛes qd̄ ſignificat̄ ꝑ hoc ꝙ hñt ſq̄mas ⁊ pēnulas ꝑ hoc.n.efficit̄ tēperata ꝯplexio humida piſciū. In auibus ēt ſunt eis ꝯceſſa magis tēperata: ſicut galline ꝑdices ⁊ alie huiuſmodi. Alia ratio fuit in deteſtatione idolatrie: naȝ gentiles ⁊ p̄cipue egyptij inter quos erāt nutriti huiuſmodi aīalia ꝓhibita idolis imolabāt: vel eis ad maleficia utebant̄. Aīalia vero q̄ iudeis ſunt cōceſſa ad eſum nō comedebāt. ſȝ ea tāq̄ deos colebāt: vel ꝑꝑ aliam cāȝ ab eis abſtinebāt: vt ſupꝛa dctū eſt. Tertia rō eſt ad tollendā nimiaȝ diligentiā circa cibaria. ⁊ ideo ꝯcedūt illa aīalia q̄ de facili ⁊ in ꝓmptu hñ̄ poſſunt: generalr̄ tñ ꝓhibitus ē eis eſus oīs ſanguinis ⁊ adipis cuiuſlibet aīalis: ſanguinis q̄deȝ tñ ad vitandā crudelitateȝ vt deteſtarēt̄ hūanuȝ ſanguinē effūdere. ſic̄ ſupꝛa dctū eſt. tuȝ ēt ad vitāduȝ idolatrie ritū: q: eoꝝ ꝯſuetudo erat vt circa ſāguinē cōgregati adunarent̄ ad cōedendū i honoꝛe idoloꝛū: q̄b⁹ reputabāt ſanguinē acceptiſſimū eē. ⁊ iō dño mādauit ꝙ ſan

gnis effunderet ⁊ ꝙ puluere operiret: ⁊ ꝓꝑ hoc ēt ꝓhibitū ē eis ꝯcedere aīalia ſuffocata vel ſtrāgulata: q: ſanguis eoꝝ nō ſeparat a carne: vel q: ī tali morte aīalia multū affligunt: ⁊ dn̄s voluit eos a crudelitate ꝓhibere ēt circa aīalia bruta: vt ꝑ hoc magis recederēt a crudelitate hoīs: habētes exercitiū pietatis ēt circa beſtias. Adipis ēt eſus ꝓhibit⁹ eſt eis: tū q: idolatre comedebāt illū in honorē deorū ſuoꝝ: tū ēt q: cremabat in honorē dei: tū ēt q: ſanguis ⁊ adeps nō generāt bonū nutrimētū: qđ ꝓ cā inducit rabi Moyſes. Cā aūt ꝓhibitionis eſus neruoꝝ exꝑmit Geñ. 32. vbi dr̄: ꝙ nō comedunt filij iſrael neruū: eo ꝙ tetigerit neruū femoris Jacob ⁊ obſtipuerit. Figuralis āt rō hoꝝ eſt: q: ꝑ oīa huiuſmodi aīalia ꝓhibita deſignant aliq̄ peccata in quoꝝ figurā illa aīalia ꝓhibebant: vñ dicit Aug. in li. ꝯ fauſtū. Si de porco ⁊ agno regrat. vtrūq; nā mūdū eſt: q: oīs creatura dei bona eſt. q̄daꝫ vō ſignificatiōe agn⁹ mūdus: porcus īmūdus eſt: tanq̄ ſi ſtultuꝫ ⁊ ſapientē diceres: vtrūq; hoc vbuꝫ nā vocis ⁊ litteraꝝ ⁊ ſyllabaꝝ ex qb⁹ ꝯſtat mundū eſt: ſignificatiōe āt vnū eſt mūdū ⁊ aliđ īmunduꝫ. Aīal. n. qđ ruminat ⁊ vngulā findit mūdū eſt ſignificatiōe: q: fiſſio vngule ſignificat diſtinctio duoꝝ teſtamētoꝝ: vel patris ⁊ filij: vel duaꝝ naturaꝝ in xp̄o: vel diſcretionē boni ⁊ mali. Ruminatio aūt ſignificat meditationeꝫ ſcripturarū ⁊ ſanū intellectū eaꝝ. Cuicūq; aūt hoꝝ alterū deeſt ſpūaliter īmūdus eſt. Silr̄ ēt in piſcib⁹ illi q habēt ſquāmas ⁊ pēnulas ſignificatiōe mūdi ſunt: q: ꝑ pēnulas ſignificat vita ſublimis: vel ꝯtēplatio: ꝑ ſquāmas aūt ſignificat aſꝑa vita: quoꝝ vtrūq; neceſſariū eſt ad īmundiciaꝫ ſpūaleꝫ. In auib⁹ aūt ſpālia q̄dā genera ꝓhibent. In aq̄la. n. q alte volat ꝓhibet ſupbia: in gryphe āt q equis ⁊ hoībus infeſtus ē crudelitas potētū ꝓhibet: in halyeto autē q paſcit minutis auib⁹ ſignificant illi q ſunt paupibus moleſti. In miluo aūt q maxīe inſidijs vtit: deſignant fraudulēti. In vulture āt q ſequit exercitū expectās comedere cadauera mortuoꝝ: ſignificant illi q mortes ⁊ ſeditiones hominuꝫ affectāt vt inde lucrent. Per aīalia coruini generis ſignificant illi q ſunt voluptatib⁹ denigrati: vel q ſūt expertes bone affectiōis: q: coruus ſemel emiſſus ab archa nō ē reuerſus. Per ſtructionē q cū ſit auis volare nō pōt: ſꝫ ſꝑ eſt circa terrā: ſignificant deo militātes ⁊ ſe negocijs ſecularib⁹ īplicantes. Nycticorax q̄ in nocte acuti ē viſus: ī die aūt nō videt ſignificat eos q in tꝑalib⁹ ſunt aſtuti: in ſpūalibus hebetes. Larus aūt q ⁊ volat ī aere ⁊ natat in aq̄: ſignificat eos q ⁊ circūciſionē ⁊ baptiſmum venerant: vel ſignificat eos q ꝑ ꝯtēplationeꝫ volare volūt: ⁊ tñ viuunt in aq̄s voluptatū. Accipiter vō q deſeruit hoībus ad p̄dam ſignificat eos q miniſtrāt potētibus ad dep̄dādū paupes. Per bubonē q in nocte victū q̄rit: de die āt latet: ſignificātur luxurioſi q occultari q̄rūt in nocturnis opib⁹ q̄ agunt. Mergulus āt cui⁹ nā eſt vt ſub vndis diuti⁹ īmoretur: ſignificat guloſos q in aq̄s d̄liciaꝝ ſe īmergūt. Ibis vō auis ē in affrica hñs lōgū roſtrū q̄ ex ſerpētib⁹ paſcit ⁊ forꝫ eſt idē qđ ciconia: ⁊ ſignificat inuidos: q de malis alioꝝ q̄ſi de ſerpētib⁹ reficiunt. Cignus āt eſt coloris cādidi: ⁊ lōgū collū hꝫ: q ex ꝓfunditate terre vl̄ aque cibū trahit: ⁊ pōt ſignificare hoīes q ꝑ exteriorē iuſtitie cādorē lucra terrena querūt. Onocrotalus āt auis ē in ꝑtib⁹ orietis longo roſtro: q̄ in faucib⁹ hꝫ quoſdā folliculos in qb⁹ p̄mo cibū reponit ⁊ poſt horā in ventrē mittit: ⁊ ſignificat auaros q īmoderata ſollicitudine neceſſaria vite ꝯgregāt. Porphyrio āt p̄ter modū aliaꝝ auiū hꝫ vnū pedē latū ad natāduꝫ: aliū fiſſum ad ambulādū: q: ⁊ in aq̄ natat vt ānates: ⁊ in terra ābulat vt ꝑdices: ſolo morſu bibit oēꝫ cibū aq̄ tingēs: ⁊ ſignificat eos q nihil ad alteri⁹ arbitriū facere volūt: ſꝫ ſolū qđ fuerit tinctū aq̄ ꝓprie voluntatis. Per herodionē q vulgarr̄ falco dr̄: ſignificant illi quoꝝ pedes ſunt veloces ad effundēdū ſanguinē. Caradriō aūt q̄ eſt auis garrula ſignificat loquaces. Upupa āt q̄ nidificat in ſtercorib⁹ ⁊ fetēti paſcit fimo ⁊ gemitū in cātu ſimulat ſignificat triſtitiā ſeculi q̄ in hoīb⁹ īmūdis mortē opat. Per veſptilionē āt q̄ circa terrā volitat: ſignificant illi q ſeculari ſciā p̄diti ſola terrena ſapiunt. Circa volatilia aūt ēt q̄drupedia illa ſola ꝯcedunt eis que poſteriora crura hñt longiora: vt ſalire poſſint: alia vō que terre magis adherēt ꝓhibent: q: illi q abutunt doctria q̄tuor euāgeliſtaꝝ vt ꝑ eā in altū nō ſubleuent: īmūdi reputant. In ſanguie vō ⁊ adipe ⁊ neruo itelligit ꝓhiberi crudelitas ⁊ voluptas ⁊ fortitudo ad peccādū. ¶ Ad 2m dōꝫ ꝙ eſus plantaꝝ alioꝝ terre naſcentiū fuit apud hoīes ēt ante diluuiū: ſꝫ eſus carniū vr̄ eē poſt diluuiū itroduct⁹. Dr̄. n. Geñ. 8. Quaſi olera virētia dedi vobis oēm carnē: ⁊ hoc iđ q: eſus terre naſcētiū magis ꝑtinet ad quādā ſimplicitateꝫ vite: eſus āt carniū ad q̄ſdā delicias ⁊ curioſitatē viuēdi: ſpōte. n. terra herbā germinat: vel cuꝫ modico ſtudio huiuſmodi terre naſcētia ī magna copia ꝓcurant: opꝫ aūt cū magno ſtudio aīalia nutrire: vel ēt capere: ⁊ iđ volens dn̄s pplꝫ ſuū reducere ad ſimpliciorē victū: multa ī genere aīaliuꝫ eis ꝓhibuit: nō aūt in genere terre naſcentiū: vel ēt q: aīalia īmolabant idolis. nō aūt terre naſcētia. ¶ Ad 3m pꝫ rn̄ſio ex dictis. ¶ ¶ Ad 4m dōꝫ: ꝙ ⁊ ſi hedus occiſus nō ſentiat q̄lr̄ carnes ei⁹ coquant: tñ in aīo decoq̄ntis ad quādā crudelitatē ꝑtinere v: ſi lac matris qđ datū eſt ei ꝓ nutrimēto adhibeat ad ꝯſumptionē carniū ipſi⁹. vl̄ pōt dici ꝙ gētiles in ſolēnitatib⁹ idoloꝝ talr̄ carnes hedi decoq̄bant ad imolāduꝫ vl̄ ad comedēdū. ⁊ iđ Exo. 23. poſtq̄ꝫ p̄dictū fuerat de ſolēnitatib⁹ celebrādis ī lege: ſubdit. Nō coques hedū in lacte mr̄is ſue. Figuralis aūt rō hui⁹ ꝓhibitiōis ē: q: p̄figurabat ꝙ xp̄s q eſt hedus ꝓꝑ ſilitudinem carnis pctī: nō erat a iudeis coq̄ndus. i. occidendus: ī lacte matris. i. in tp̄e īfantie: vel ſignificat ꝙ hedus. i. pctōr: non ē coq̄ndus in lacte matris. i. nō ē blāditijs d̄liniēd⁹. ¶ Ad 5m dōꝫ: ꝙ gentiles fruct⁹ p̄mitiuos quos fortunatos extimabant dijs ſuis offerebāt: vel ēt ꝯburebāt eos ad q̄dam magica faciēda: ⁊ iđ p̄ceptū eſt eis vt fruct⁹ triuꝫ p̄moruꝫ ānoꝝ īmundos reputarēt. In trib⁹. n. ānis fere oēs arbores terre illius fructuꝫ ꝓducūt: q̄. ſ. vel ſeminādo: vel inſerēdo: vel plātando colunt. Raro āt ꝯtingit ꝙ oſſa fructuū arboris vel ſemīa latētia ſeminent: hec. n. tardi⁹ facerēt fructuꝫ: ſꝫ lex reſpexit ad id qđ frequēti⁹ fit. Poma āt q̄rti āni tāq̄ꝫ p̄mitie mundoꝝ fructuuꝫ deo offerebant: q̄nto auteꝫ āno ⁊ deīceps ꝯcedebant. Figuralis āt rō eſt q: ꝑ hoc ꝙ p̄figurat ꝙ poſt tres ſtat⁹ legis: quoꝝ vn⁹ eſt ab Abraam vſq; ad Dauid: ſcđs vſq; ad trāſmigrationē babylonis: terti⁹ vſq; ad xp̄ꝫ erat xp̄s deo offerēd⁹ q ē fructus legis: vl̄ q: p̄mordia nr̄oꝝ opeꝝ debēt eē nobis ſuſpecta ꝓꝑ ip̄fectionē. ¶ Ad 6m dōꝫ: ꝙ ſic dr̄ Eccl. 19. Amict⁹ corporis enūciat de hoīe: ⁊ iđ voluit dn̄s vt ppl̄s ei⁹ diſtingueret ab alijs pplis: nō ſoluꝫ ſigno circūciſiōis qđ erat ī carne: ſꝫ ēt certa hit⁹ diſtinctiōe: ⁊ iđ ꝓhibituꝫ fuit eis ne īduceret veſtimēto ex lana ⁊ lino ꝯtexto: ⁊ ne mulier īdueret veſte uirili: aut ecōuerſo: ꝓꝑ duo. Primo qdē ad uitanduꝫ idolatrie cultuꝫ. Huiuſmodi. n. uarijs ueſtib⁹ ex diuerſis ꝯtextis gētiles ī cultu ſuoꝝ deoꝝ utebant. ⁊ ēt in cultu Martis mulieres utebant armis uiroꝝ: ī cultu āt Ueneris ecōuerſo uiri utebant ueſtib⁹ mulieꝝ. Alia rō ē ad declinādā luxuriā: nō ꝑ ꝯmixtiōes uarias ī ueſtimētis oīs inordiata ꝯmixtio coit⁹ excludit: ꝙ āt mulier īduat ueſte uirili: aut ecōuerſo īcentiuū ē ꝯcupiſcētie: ⁊ occaſionē libidini p̄ſtat. Figuralis āt rō eſt: q: ī ueſtimēto ꝯtexto ex lana ⁊ lino iterdicit ꝯiunctio ſimplicitatis ⁊ inocētie q̄ figurat ꝑ lanam: ⁊ ſubtilitatis malicie q̄ figurat ꝑ linuꝫ. ꝓhibet ēt ꝙ mulier ñ vſurpet ſibi doctrinā vel alia uiroꝝ officia. uel uir nō declinet ad mollicies mulieꝝ. ¶ Ad 7m dōꝫ: ꝙ ſic Hierōym⁹ dic̄ ſup Matth. Dn̄s iuſſit ut ī q̄tuor angulis pallioꝝ hyacinthinas fimbrias facerent ad pplm̄ iſrael dinoſcendum ab alijs populis: vñ ꝑ hoc ſe eſſe iudeos ꝓfitebant. ⁊ ideo ꝑ aſpectuꝫ huius ſigni inducebant in memoriā ſue legis: ꝙ āt dr̄. Ligabis ea in manu tua ⁊ erunt ſꝑ ante oculos tuos. phariſei male interp̄tabant ſcribentes in mēbranis decalogū Moyſi: ⁊ ligabant in fronte quaſi coronaꝫ vt ante oculos mouerent: cuꝫ tñ intentio dn̄i mandantis fuerit vt ſignarent in manu. i. in operatione: ⁊ eſſent ante oculos. i. in meditatione. In hyacinthinis aūt uittis que pallijs inſerebant: ſignificatur celeſtis intentio que oībus opib⁹ noſtris dꝫ adiungi. Pōt tñ dici ꝙ q: pplus ille carnalis erat

dure ceruicis: oportuit ēt p̄ huiuſmodi ſenſibilia eos ad le/
gis obſeruantiā excitari. ¶ Ad 8m dōʒ: ꝙ affect⁹ hoīs ē du
plex. Un⁹ qdē ſʒ rōnē. alius vō ſʒ paſſionē: ſm igit̄ affe
ctū rōnis nō refert qd hō circa bruta aīalia. q: agat oīa ſūt
ſubiecta ei⁹ ptāti a deo: ſʒ illō ps. Oīa ſubiecīſti ſub pedi/
bus ei⁹. ⁊ ſʒ hoc Aplus dic̄ ꝙ nō eſt cura deo de bobus:
q: de⁹ nō reqrit ab hoīe qd circa boues agat vel circa alia
aīalia. Quantū vō ad affectū paſſionis mouet̄ affect⁹ hoīs
ēt circa alia aīalia. q: .n. paſſio miſericordie ɔſurgit ex affli/
ctionibus alioꝝ. ɔtingit ēt bruta aīalia penas ſentire. pōt in
hoīe ɔſurgere miſericordie affect⁹ ēt circa afflictionē aīaliū
ꝓximū aūt eſt vt q exercet̄ in affectu miſīcordie circa aīa/
lia. magis ex hoc diſponat̄ ad affectū miſīcordie circa ho/
mines. vñ dr̄ ꝓuer. 12. Nouit iuſt⁹ aīas iumentoꝝ ſuorū:
viſcera āt impioꝝ crudelia. ⁊ iō vt dñs populū iudaicū ad
crudelitatē ꝓnū ad miſericordiam reuocaret. voluit eos
exercet̄ ad miſīcordiā ēt circa bruta aīalia: ꝓhibēs qdā cir
ca aīalia fieri q̄ ad crudelitatē qūdā ꝑtinere vident̄. ⁊ iō ꝓhi
buit ne coqueret̄ hedus in lacte mr̄is. ⁊ ꝙ nō alligaretur
os boui triturāti: ⁊ ꝙ nō occideret̄ mater cū filijs. q̄uis ēt
dici poſſit ꝙ hec ꝓhibita ſūt eis in deteſtationē idolatrie:
nā egyptij nefariū reputabāt vt boues triturātes de frugi
bus comederēt. aliq ēt malefici vtebant̄ matre auis incu/
bāte ⁊ pullis ei⁹ ſimul captis ad fecunditatē: ⁊ fortunā cir
ca nutritionē filioꝝ: ⁊ q: ēt augurijs reputabat̄ hoc ē fortu
natū ꝙ inueniret̄ mater icubās filijs. Circa ɔmixtionē vō
aīaliū diuerſe ſpeciei rō litteralis potuit eē triplex. Una qui
dē ad deteſtationē idolatrie egyptioꝝ q diuerſis cōmixtio
nib⁹ vtebant̄ in ſuitiū planetaꝝ: q ſʒ diuerſas ɔiūctiones
hñt diuerſos effect⁹: ⁊ ſup diuerſas ſpēs reꝝ. Alia rō ē ad
excludendū ɔcubit⁹ ɔ nāʒ. Tertia rō eſt ad tollendaʒ vir
occaſionē ɔcupiſcētie. Aīalia .n. diuerſaꝝ ſpecieꝝ nō cōmi/
ſcent̄ de facili adinuicē niſi hoc p hoīes ꝓcuret̄: ⁊ in aſpe
ctu coit⁹ aīaliū excitat̄ hoī ɔcupiſcētie mot⁹. vñ ⁊ in tradi
tionib⁹ iudeoꝝ ꝓhibitū inuenit̄: vt rabi Moyſes dicit. vt
hoīes auertāt oculos ab aīalib⁹ coeuntib⁹. Figuralis auteʒ
hoꝝ rō ē: q: boui triturāti .i. ꝑdicatori deferēti ſegetes do/
ctrine nō ſunt neceſſaria vict⁹ ſubtrahēda: vt Aplus dic̄ .1.
ad Cor. 9. Matreʒ ēt nō ſimul debem⁹ tenere cū filijs: q:
in qbuſdā retinēdi ſunt ſpūales ſenſus q̄ſi filij: ⁊ dimittēda
eſt lr̄alis obſuātia q̄ſi mater ſicut in oīb⁹ cerimonijs legis. ꝓ
hibet̄ ēt ꝙ iumēta .i. populares hoīes nō faciam⁹ coire .i.
ɔiunctionē hr̄e cū alteri⁹ generis aīantibus .i. cū gētib⁹ vl̄
iudeis. ¶ Ad 9m dōʒ: ꝙ oēs ille ɔmixtiones i agricultura
ſunt ꝓhibite ad lr̄am i deteſtationē idolatrie: q: egyptij in
venerationē ſtellarū diuerſas cōmixtiones faciebāt ⁊ in ſe/
minib⁹ ⁊ i aīalib⁹ ⁊ in veſtib⁹ repreſentātes diuerſas ɔiun
ctiōes ſtellarū. Uel oēs huiuſmodi ɔmixtiōes varie ꝓhi/
bent̄ ad deteſtationē coitus ɔ nāʒ. hñt tñ figuralē rōnē: q:
qd̄ dr̄. Nō ſeres vineā tuaʒ altero ſemine. eſt ſpūalr̄ intel
ligendū ꝙ i eccl̄ia q̄ eſt ſpūalis vinea nō eſt ſeminā da alie
na doctrina: ⁊ ſilr̄ ager .i. eccl̄ia nō eſt ſeminādus diuerſo
ſemīe .i. catholica doctrīa ⁊ heretica. Nō eſt ēt ſimul aran
duʒ i boue ⁊ aſino: q: fatu⁹ ſapiēti in ꝑdicatiōe nō eſt ſociā
dus: q: vn⁹ ipedit aliū. ¶ Ad 10m dōʒ: ꝙ malefici ⁊ ſacer
dotes idoloꝝ vtebant̄ in ſuis ritib⁹ oſſibus vel carnibus
hoīuʒ mortuorū: ⁊ iō ad extirpandū idolatrie cultū ꝑcepit
dñs vt ſacerdotes minores q ꝑ tp̄a certa miniſtrabāt i ſan/
ctuario: nō inqnarent̄ in mortib⁹ niſi valde ꝓpinquorū .ſ.
pr̄is ⁊ matris: ⁊ huiuſmodi ɔiunctarū ꝑſonarū. Pōtifex
aūt ſp̄ debebat eē paratus ad miniſteriū ſanctuarij: ⁊ ideo
totalr̄ ꝓhibitus erat ei acceſſus ad mortuos q̄tūcunq ꝓ
pinquos. Preceptuʒ ēt eſt eis ne ducerent vxorem mere
tricē ac repudiatā: ſʒ virginē: tuʒ ꝑꝑ reuerentiā ſacerdotū:
quoꝝ dignitas quodāmodo ex tali coniugio diminui vr̄:
tum ēt ꝑꝑ filios quibus eēt ad ignominiā turpitudo mr̄is
qd̄ maxime tūc erat vitandū qñ ſacerdotij dignitas ſʒ ſuc
ceſſionē generis ɔferebat̄. Preceptuʒ ēt erat eis vt non ra
derent caput nec barbā: nec in carnib⁹ ſuis facerent inciſu
raʒ ad remouēdū idolatrie ritū. Naʒ ſacerdotes gentiliuʒ
radebāt caput ⁊ barbaʒ. vñ dr̄ Baruch. 6°. Sacerdotes
ſedent hñtes tunicas ſciſſas ⁊ capita ⁊ barbā raſam. ⁊ etiā
in cultu idoloꝝ incidebāt ſe cultris ⁊ lāceolis: vt dr̄ tertio
Reguʒ. 18. vñ ɔtria ꝑcepta ſunt ſacerdotib⁹ veteris legis.
Spiritualis aūt rō hoꝝ eſt: q: ſacerdotes oīo debēt eē im
munes ab opib⁹ mortuis q̄ ſunt opa peccati: ⁊ ēt non de/
bent radere caput .i. deponere ſapientiam neq deponere
barbā .i. ſapientie ꝑfectionē: neq ēt ſcindere veſtimēta aut
incidere carnes: vt .ſ. vitiū ſciſmatis non incurrant.

Queſtio. ciij.

Einde ɔſiderādū eſt de duratio
ne cerimonialiū ꝑceptoꝝ.
¶ Et circa hoc q̄rūtur quatuor. p° vtꝝ
d
precepta cerimonialia fuerint ante legē.
2° vtꝝ in lege aliquā virtutē habuerint
iuſtificandi. 3° vtrum ceſſauerint Chri
ſto veniente. 4° vtruʒ ſit peccatū mor
tale obſeruare ea poſt Chriſtum.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Uidet̄ ꝙ cerimonie le/
gis fuerint ante legeʒ. Sacrificia .n.
⁊ holocauſta ꝑtinent ad cerimonias veteris legis vt ſupra
dictū eſt: ſed ſacrificia ⁊ holocauſta fuerunt añ legē. Dicit̄
.n. Geñ. 4°: ꝙ Cayn obtulit de fructib⁹ terre mūera dño
Abel aūt obtulit de ꝑmogenitis gregis ſui: ⁊ de adipibus
eoꝝ. Noe ēt obtulit holocauſta dño: vt dicitur Geñ. 8. ⁊
Abraā ſilr̄ vt dr̄ Geñ. 22. ergo cerimōie veteris legis fue
runt añ legem. ¶ P̄. Ad cerimonias ſacroꝝ ꝑtinet ɔſtru/
ctio altaris ⁊ eius inūctio: ſed iſta fuerūt ante legē: legitur
.n. Geñ. 13. ꝙ Abraā edificauit altare dño. ⁊ de Jacob dr̄
Geñ. 28. ꝙ tulit lapidē ⁊ erexit in titulū fundens oleū de/
ſup. ergo cerimonie legales fuerūt añ legē. ¶ P̄. Inter ſa
cramenta legalia ꝑmū dr̄ fuiſſe circūciſio: ſʒ circūciſio fuit
añ legē: vt pʒ Geñ. 17. ſilr̄ ēt ſacerdotiū fuit ante legē. Dr̄
.n. Geñ. 14. ꝙ melchiſedech erat ſacerdos dei ſūmi. ergo
cerimonia ſacramētoꝝ fuerunt añ legem. ¶ P̄. Diſcretio
mundoꝝ aīaliuʒ ab imūndis ꝑtinet ad cerimonias obſer/
uantiarū: vt ſupra dictū eſt: ſed talis diſtinctio fuit añ legē.
Dr̄ .n. Geñ. 7. Ex oīb⁹ mūdis aīalibus tolle ſeptena: ⁊ ſe
ptena: de aīantibus vō imūndis duo ⁊ duo. ergo cerimo
nie legales fuerūt ante legē. ¶ Sʒ ɔ eſt qd̄ dr̄ Deutro. 6.
Hec ſunt ꝑcepta ⁊ cerimonie q̄ mādauit dñs deus noſter
vt docerē vos: non āt indiguiſſent ſup his doceri ſi prius ꝑ
dicte cerimonie fuiſſent. ergo cerimonie legis nō fuerūt añ
legē. ¶ Rñ° dōm: ꝙ ſicut ex dictis pʒ: cerimonie legis ad
duo ordinabant̄ .ſ. ad cultū ⁊ ad figurandū xp̄ʒ. Quicūq
aūt colit deuʒ oʒ ꝙ p aliq̄ determinata eū colat q̄ ad exte/
rioreʒ cultū ꝑtinent. Determinatio āt diuini cult⁹ ꝑtiet ad
cerimonias: ſicut ēt determiatio eoꝝ p que ordinamur ad
ꝓximū ꝑtinet ad ꝑcepta iudicialia: vt ſupra dctm̄ eſt: ⁊ iō
ſicut inter hoīes cōiter erant aliq̄ iudicialia: non tñ ex aucto
ritate legis diuine inſtituta: ſed rōne hoīum ordinata: ita ēt
erant q̄dā cerimonie non qdem ex auctoritate alicui⁹ legis
determinate: ſed ſolū ſm voluntatē ⁊ deuotionem hoīum
deū colentium: ſed q: ēt ante legē fuerunt quidā viri preci
pui prophetico ſpiritu pollentes: credendū eſt ꝙ ex iſtin/
ctu diuino quaſi ex quadā priuata lege inducerent̄ ad ali/
quem certū moduʒ colendi deū qui ⁊ conueniens eēt inte
riori cultui: ⁊ ēt ɔgrueret ad ſignificandū xp̄i myſteriaq̄ fi
gurabant̄ ēt per alia eoꝝ geſta: ſm illud .1. ad Cor. 10. Oīa
in figura ɔtingēbāt illis. Fuerunt igit̄ ante legē q̄dam cerimo
nie: non tñ cerimonie legis: q: nō erant p aliquā legis latio
neʒ inſtitute. ¶ Ad pm ergo dōm: ꝙ huiuſmodi oblatio/
nes ⁊ ſacrificia ⁊ holocauſta offerebant antiq ante legeʒ ex
q̄dam deuotione ꝓprie voluntatis ſm ꝙ eis videbat̄ con
ueniens: vt in rebus quas a deo acceperāt q̄s in reuerē/
tiaʒ diuinā offerrent: ꝓteſtarentur ſe colere deū q eſt oīuʒ
principiū ⁊ finis. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ēt ſacra q̄dam inſtitue/
runt: q: videbat̄ eis ɔueniens vt in reuerentiā diuinā eēnt
aliq̄ loca ab alijs diſtincta diuino cultui mancipata. ¶ Ad
3m dōʒ: ꝙ ſacramentū circūciſionis ꝑcepto diuino fuit ſta
tutum ante legem: vnde non pōt dici ſacramentū legis q̄ſi
in lege inſtitutū: ſed ſolū quaſi in lege obſeruatum: ⁊ hoc ē
qd̄ dñs dicit Jo. 7. Circūciſio nō ex Moyſe eſt: ſed ex pa
tribus. Sacerdotiuʒ ēt erat ante legē apud colentes deum

ſm humanā determinationē q hāc dignitatē ꝓmogenitis
attribuebant. ¶ Ad 4m dōm: ꝙ diſtinctio mūdoꝝ aīaliū
⁊ imundoꝝ nō fuit ante legē q̄tū ad eſum: cum dictū ſit
Gen. 9. Oē qđ mouet ⁊ viuit erit vobis in cibū: ſed ſolū
q̄tū ad ſacrificioꝝ oblationē: q: de q̄buſdā determiatis
aīalibus ſacrificia offerebāt: ſz tñ q̄tum ad eſum erat aliq̄
aīaliū diſcretio: hoc nō erat: q: eſus illoꝝ reputaret illici-
tus cū nulla lege eſſet ꝓhibitus: ſed ꝑꝑ abominationē vel
ꝯſuetudinē: ſicut ⁊ nunc videmus ꝙ aliqua cibaria ſunt ī
aliquibus terris abominabilia que in alijs comeduntur.

Ad ſecunduz ſic ꝓcedit. Videt ꝙ cerimo-
nie veteris legis hēbant vir-
tutē iuſtificādi tpe legis. Expiatio. n. a peccato ⁊ ꝯſecratio
hoīs ad iuſtificationē ꝑtinēt: ſz Exo. 29. dr̄: ꝙ ꝑ aſpſionem
ſanguinis ⁊ inūctionē olei ꝯſecrabant ſacerdotes ⁊ veſtes
eoꝝ: ⁊ Leuit. 16. dr̄: ꝙ ſacerdos ꝑ aſpſionē ſanguinis vitu
li expiabat ſanctuariū ab imūdicijs filioꝝ iſrael: ⁊ a ꝑuari-
catiōib⁹ eoꝝ atq̧ peccatis: ergo cerimonie veteris legis ha
bebant vtutē iuſtificādi. ¶ P̄. Id ꝑ qđ hō placet deo ad
iuſtitiā ꝑtinet: ſz illud ꝑs. Iuſtus dñs ⁊ iuſtitias dilexit. ſz
ꝑ cerimonias aliq̄ deo placebāt: ſm illud Leuit. 10. Quō
potui placere dño in cerimōijs mēte lugubri. ergo cerimo
nie veteris legis habebāt vtutē iuſtificandi. ¶ P̄. Ea q̄
ſunt diuini cultus magis ꝑtinēt ad aīaz q̄ ad corpus: ſz il-
lud ꝑs. Lex dñi imaculata ꝯuertens aīas: ſz ꝑ cerimonias
veteris legis mūdabat leproſus: vt dicitur Leuit. 14. er-
go multo magis cerimonie veteris legis poterāt munda-
re aīaz iuſtificando. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qđ Aplus dicit Gal. 2.
Si data eēt lex q̄ poſſet iuſtificare xp̄s gratis mortuus eēt
. i. ſine cā: ſz hoc ē incōueniēs. ergo cerimōie veteris legis
nō iuſtificabāt. ¶ Rñ° dōz: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: in veteri
lege duplex imunditia obſuabat. Vna qdē ſpūalis q̄ eſt
imūditia culpe: alia vo corporalis q̄ tollebat idoneitatē ad
cultū diuinū: ſic leproſus dicebat imūdus vel ille q tāge-
bat aliqđ morticinū: ⁊ ſic imūditia nihil aliđ erat q̄ irregu
laritas q̄daz: ab hac igit imūditia cerimonie veteris legis
hēbant vtutē emundādi: q: huiuſmodi cerimonie erāt q̄-
daz remedia adhibita ex ordinatiōe legis ad tollēdas ꝑdi-
ctas imunditias ex ſtatuto legis inductas: ⁊ ideo Apls di
cit ad Heb. 9. ꝙ ſanguis hyrcoꝝ ⁊ tauroꝝ ⁊ cinis vitule
aſpſus inquinatos ſanctificat ad emūdationē carnis: ⁊ ſicut
iſta imunditia q̄ ꝑ huiuſmodi cerimonias emūdabat erat
magis carnis q̄ mētis: ita ēt ipſe cerimonie iuſtitie carnis
dicunt ab ipſo Aplo paꝝ ſupra. Iuſticijs inq̄t carnis vſq̧
ad tp̄s correctiōis īpoſitis. Ab imūditia vo mētis q̄ eſt im
mūditia culpe nō hēbant vtutē expiādi: ⁊ hoc ideo: q: ex
piatio a pctīs nūq̄ fieri potuit niſi ꝑ xp̄m q tollit pctā mun
di: vt dr̄ Io. pmo. Et q: myſteriū incarnatiōis ⁊ paſſiōis
xp̄i nōduz erat realiter ꝑactū: ille veteris legis cerimonie
nō poterāt in ſe ꝯtinere realr̄ vtutē ꝓfluentē a xp̄o incarna
to ⁊ paſſo: ſic ꝯtinēt ſacramēta noue legis: ⁊ iō nō poterāt
a pctō mūdare: ſic Aplus dic ad Heb. 10. ꝙ īpoſſibile eſt
ſanguine tauroꝝ aut hyrcoꝝ auferri pctā: ⁊ hoc eſt quod
Gal. 4. Aplus vocat ea egena ⁊ īfirma elemēta. infirma
qdē q: nō poſſunt a pctō mūdare: ſz hec infirmitas ꝓue-
nit ex eo ꝙ ſunt egena. i. eo ꝙ nō ꝯtinēt in ſe grām. Pote
rat aūt mēs fideliū tpe legis ꝑ fidē ꝯiungi xp̄o incarnato ⁊
paſſo: ⁊ ita ex fide xp̄i iuſtificabant cui⁹ fidei q̄daz ꝓteſta-
tio erat hmōi cerimoniaꝝ obſeruatio inq̄tum erāt figura
xp̄i: ⁊ ideo ꝓ pctīs offerebant ſacrificia q̄daz ī veteri lege:
nō q: ipſa ſacrificia a pctō emūdarent: ſz q: erāt q̄daz ꝓte-
ſtationes fidei q̄ a pctō mūdabat: ⁊ hoc ēt ipſa lex inuit ex
mō loq̄ndi. Dr̄. n. Leuit. 4. ⁊ 5. ꝙ in oblatiōe hoſtiaꝝ ꝓ
pctō orabit ꝓ eo ſacerdos ⁊ dimittet ei. q̄ſi pctm̄ dimitta
tur nō ex vi ſacrificioꝝ: ſz ex fide ⁊ deuotiōe offerentium.
Sciēdū eſt tñ ꝙ hoc ipſ̄ veteris legis cerimonie a corpali
bus imūdicijs expiabāt: erat in figura expiatiōis a pctīs q̄
fit ꝑ xp̄m. Sic igit pꝫ ꝙ cerimonie ī ſtatu veteris legis nō
hēbant vtutē iuſtificādi. ¶ Ad pm̄ ergo dōz: ꝙ illa ſancti
ficatio ſacerdotū ⁊ filioꝝ ei⁹ ⁊ veſtiū ipſoꝝ vel quorūcūq̧
alioꝝ ꝑ aſpſionē ſanguīs: nihil aliđ erat q̄ deputatio ad di
uinū cultū: ⁊ remotio īpedimētoꝝ ad emūdationē carnis
⁊ Aplus dic in ꝓfigurationē illi⁹ ſanctificatiōis q̄ Jeſus ꝑ
ſuū ſanguinē ſcificauit pplm̄. Expiatio ēt ad remotionē hu
iuſmodi corpaliū imundiciaꝝ referēda eſt: nō ad remotio
nē culpe. vñ ēt ſanctuariū expiari dr̄: qđ culpe ſubꝫ eē nō
poterat. ¶ Ad 2m dōz: ꝙ ſacerdotes placebāt deo in ceri
monijs ꝑꝑ obediētiā ⁊ deuotionē ⁊ fidē rei ꝓfigurate: non
āt ꝑꝑ ipſas res ſꝫ ſe ꝯſideratas. ¶ Ad 3m dōz: ꝙ cerimo
nie ille q̄ erāt inſtitute in emūdatiōe leproſi: nō ordinabant
ad tollendā imunditiā infirmitatis lepre: qđ pꝫ ex hoc ꝙ nō
adhibebant hmōi cerimonie niſi iā emundato. vñ dr̄ Le
uit. 14. ꝙ ſacerdos egreſſus de caſtris cū inuenerit lepraꝫ
eē mūdatā ꝑcipiet ei q purificat vt offerat: ⁊c̄. Ex quo pꝫ
ꝙ ſacerdos ꝯſtituebat iudex lepre emundate: nō aūt emū
dande. Adhibebant āt huiuſmodi cerimonie ad tollendaꝫ
imunditiā irregularitatis. Dicūt tñ ꝙ q̄ñq̧ ſi ꝯtingeret ſa-
cerdotē errare in iudicādo: miraculoſe leproſus mūdabat
a deo vtute diuina: nō aūt vtute ſacrificioꝝ: ſicut ēt miracu
loſe mulieris adultere cōputreſcebat femur bibitis aq̄s in
qb⁹ ſacerdos maledicta ꝯgeſſerat: vt habet Numeri. 5.

Ad tertiū ſic proceditur. Videt ꝙ cerimonie
veteris legis nō ceſſauerūt in xp̄i ad-
uentu. Dr̄. n. Baruch. 5. Hic ē liber mādatoꝝ dei ⁊ lex
q̄ eſt in eternū: ſz ad legē ꝑtinebant legis cerimonie. ergo
legis cerimonie in eternuꝫ durature erant. ¶ P̄. Oblatio
mundati leproſi ad legis cerimonias pertinebat: ſz etiaꝫ in
euangelio ꝑcipit leproſo emūdato vt huiuſmodi oblatio-
nes offerat. ergo cerimonie veteris legis non ceſſauerunt
xp̄o veniente. ¶ P̄. Manente cā manet effectus: ſed ceri
monie veteris legis habebant quaſdam rōnabiles cauſas
inquantū ordinabantur ad diuinū cultum ēt preter hoc ꝙ
ordinabantur in figuram xp̄i. ergo cerimonie veteris legis
ceſſare non debuerunt. ¶ P̄. Circunciſio erat inſtituta in ſi
gnum fidei abrae: obſeruatio aūt ſabbati ad recolendū be-
neficium creationis: ⁊ alie ſolēnitates legis ad recolenduꝫ
alia beneficia dei: vt ſupra dictum eſt: ſed fides abrae ē ſꝑ
imitanda ēt a nobis: ⁊ beneficium creationis: ⁊ alia dei be
neficia ſꝑ ſunt recolenda. ergo ad minus circūciſio ⁊ ſolem
nitates legis ceſſare non debuerunt. ¶ Sed contra eſt qđ
Aplus dicit ad Col. 2. Nemo vos iudicet in cibo: aut i po
tu: aut in parte diei feſti: aut neomenie: aut ſabbatorū que
ſunt vmbra futuroꝝ. ⁊ ad Heb. 8. dr̄ ꝙ dicendo nouum
teſtamentū veterauit prius: quod aūt antiquatur: ⁊ ſene-
ſcit prope interitum eſt. ¶ Rñ° dōz: ꝙ oīa precepta ceri-
monialia veteris legis ad cultum dei ſunt ordinata: vt ſu-
pra dictum eſt. exterior āt cultus proportionari dꝫ interio-
ri cultui qui conſiſtit in fide: ſpe: ⁊ charitate: vnde ſm di-
uerſitatē interioris cultus debuit diuerſificari exterior cul
tus. Poteſt aūt triplex ſtatus diſtingui interioris cultus.
Vnus quidem ſm quē habetur fides ⁊ ſpes: ⁊ de bonis
celeſtibus: ⁊ de his per que in celeſtia introducimur: de
vtriſq̧ quidem ſicut de q̄buſdā futuris: ⁊ talis fuit ſtatus
fidei ⁊ ſpei in veteri lege. Alius aūt eſt ſtatus interioris cul
tus in quo habetur fides ⁊ ſpes de celeſtibus bonis: ſicut
de quibuſdam futuris: ſed de his per que introducimur
in celeſtia: ſicut de preſentibus: vel preteritis. ⁊ iſte eſt ſta
tus noue legis. Tertius aūt ſtatus eſt in quo vtraq̧ habē
tur. vt preſentia. ⁊ nihil creditur vt abſens: neq̧ ſperatur
vt futuruꝫ. ⁊ iſte eſt ſtatus beatorū. In illo ergo ſtatu bea
torum nihil erit figurale ad diuinum cultum pertinens: ſz
ſoluꝫ gratiaꝝ actio. ⁊ vox laudis. ⁊ ideo dr̄ Apoc. 21. de ci
uitate beatoꝝ. Templū non vidit in ea. dominus. n. deus
oīpotens templū illius eſt ⁊ agnus. Pari igitur rōne ceri-
monie ꝑmi ſtatus per quas figurabatur. ⁊ ſecūdus ⁊ ter-
tius. veniēte ſcđo ſtatu ceſſare debuerūt. ⁊ alie cerimonie
īduci q̄ ꝯuenirēt ſtatui cultus diuini pro tpe illo in quo bo-
na celeſtia ſunt futura. beneficia aūt dei per que ad celeſtia
introducimur ſunt preſentia. ¶ Ad pm̄ ergo dōz: ꝙ lex ve
tus dr̄ eſſe in eternum. ſm moralia quidem ſimpliciter ⁊
abſolute. ſm cerimonialia vero q̄tum ad veritatem ꝑ ea
figuratam. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ myſteriū redēptionis huma-
ni gñis cōpletum fuit in paſſione xp̄i. vñ tunc dñs dixit: cō
ſumatuꝫ eſt. vt habet Jo. 19. ⁊ ideo tunc totalr̄ debuerūt

ceſſare legalia: quaſi iaȝ veritate eorum conſumata: in cuius ſignum i paſſione chriſti velum templi legitur eſſe ſciſſum Matth. 27. ⁊ idō ante paſſionē xp̄i xp̄o p̄dicante: ⁊ miracula faciēte currebant ſil' lex ⁊ euāgeliū: q: iaȝ myſteriuȝ xp̄i erat inchoatū: ſ; nōdū ꝯſumatum: ⁊ ꝑꝑ hoc mādauit xp̄s dn̄s an̄ paſſionē leproſo: vt legales cerimonias obſuaret. ¶ Ad 3ᵐ dōȝ: ꝙ rōnes litterales cerimoniaꝝ ſupra aſſignate referunt̄ ad diuinuȝ cultū: q quidē cult' erat in fide venturi. ⁊ idō iaȝ veniēte eo q venturus erat. ⁊ cult' ille ceſſat: ⁊ oēs rōnes ad hūc cultū ordinate. ¶ Ad 4ᵐ dōȝ: ꝙ fides abrae fuit ꝯmēdata in hoc ꝙ credidit diuine ꝓmiſſioni de futuro ſemie i quo bn̄dicerent̄ oēs gētes. ⁊ idō q̄ꝺiu hoc erat futuꝝ: oportebat ꝓteſtari fidē abrae in circūciſiōe ſ; poſtq̄ȝ iaȝ hoc ē ꝑfectū: opȝ idē alio ſigno declarari. ſ. baptiſmo q i hoc circūciſioni ſuccedit: ſ; illud apl̄i ad Col. 2. Circūciſi eſtis circūciſione: nō manu facta i expoliatiōe corporis carnis: ſ; in circūciſione dn̄i nr̄i yh̄u xp̄i cōſepulti ei i baptiſmo. Sabbatū aūt qd̄ ſignificabat p̄maȝ creationem mutat̄ in diē dn̄icaȝ: in quo ꝯmemorat̄ noua creatura inchoata i reſurrectiōe xp̄i. ⁊ ſilr̄ alijs ſolēnitatib' veteris legis noue ſolēnitates ſuccedunt. q: bn̄ficia illi pp̄lo exhibita ſignificāt bn̄ficia nobis ꝯceſſa ꝑ xp̄ȝ. Vn̄ feſto phaſe ſuccedit feſtū paſſionis xp̄i ⁊ reſurrectiōis. Feſto pentecoſtes i q̄ fuit data lex vet' ſuccedit feſtū pētecoſtes i q̄ fuit data lex ſp̄us vite. Feſto neomenie ſuccedit feſtū beate v̄ginis in q̄ p̄mo appuit illuminatio ſolis. i. xp̄i ꝑ copiā gratie. Feſto tubaꝝ ſuccedūt feſta aploꝝ. Feſto expiatiōis ſuccedunt feſta martyrū ꝯfeſſoꝝ. Feſto tabernaculoꝝ ſuccedit feſtuȝ conſecrationis eccleſie. Feſto cetus atq̄ȝ collecte ſuccedit feſtuȝ angelorum: vel ēt feſtum oīum ſanctorum.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ poſt paſſionēȝ xp̄i legalia poſſint ſine peccato mortali obſuari. Nō ē. n. credēdū ꝙ apl̄i poſt acceptū ſpiritū ſanctū mortalr̄ peccauerint. ei'. n. plenitudine ſunt īduti v̄tute ex alto: vt dr̄ Luc. vltimo: ſ; apl̄i poſt aduētuȝ ſp̄us ſancti legalia obſeruauerūt. Dr̄. n. Actuū. 16. ꝙ Paulus circūcidit Thimotheū: ⁊ Act. 21. dr̄ ꝙ Paulus ſ; cōſiliuȝ Iacobi aſſūptis viris purificatus cū eis itrauit in tēpluȝ annūcians expletionē dieꝝ purificationis donec offeret̄ pro vnoquoq̄ȝ eoꝝ oblatio. ergo ſine pctō mortali pn̄t poſt xp̄i paſſionē legalia obſuari. ¶ P̄. Vitare ꝯſortia gētiluȝ ad cerimonias legis ptinebat: ſ; hoc obſuauit p̄mus paſtor eccl̄ie. Dr̄. n. ad Gal. 2. ꝙ cū veniſſent qdaȝ antiochiaȝ ſubtrahebat ⁊ ſegregabat ſe Petr' a gētilibus. ergo abſq̄ȝ pctō poſt paſſionē xp̄i legis cerimonie obſuari pn̄t. ¶ P̄. Precepta aploꝝ nō induxerūt hoīes ad pctm̄: ſed ex decreto aploꝝ ſtatutū fuit ꝙ gentiles q̄daȝ de ceremonijs legis obſuarent. Dr̄. n. Actuū. 15. Viſuȝ ē ſpiritui ſancto: ⁊ nobis nihil vltra iponere oneris vobis q̄ȝ hec neceſſaria: vt abſtineatis vos ab imolatis ſimulachroꝝ ⁊ ſanguine: ⁊ ſuffocato: ⁊ fornicatiōe. ergo abſq̄ȝ pctō cerimōie legales pn̄t poſt xp̄i paſſionē obſeruari. ¶ S; ꝯ͂ eſt quod Apl̄s dicit ad Gal. 5. Si circūcidemini xp̄s nihil vobis ꝓderit: ſ; nihil excludit fructū xp̄i: niſi pctm̄ mortale. ergo circūcidi: ⁊ alias cerimonias obſeruare poſt paſſionē xp̄i eſt pctm̄ mortale. ¶ Rn̄o dōȝ: ꝙ oēs cerimonie ſunt q̄dā ꝓteſtationes fidei in q̄ ꝯſiſtit interior dei cult': ſic āt fidē interiorēȝ pōt hō ꝓteſtari factis ſicut ⁊ verbis: ⁊ in vtraq̄ȝ ꝓteſtatiōe ſi aliqd hō falſuȝ ꝓteſtat̄ peccat mortalr̄. Quāuis āt ſit eadēȝ fides quā habem' de xp̄o: ⁊ quā antiq patres habuerūt: tn̄ q: ipſi p̄ceſſerunt xp̄ȝ: nos āt ſequimur: eadē fides diuerſis v̄bis ſignificat̄ a nobis ⁊ ab eis: nā ab eis dicebat̄. Ecce virgo ꝯcipiet ⁊ pariet filiū: q̄ ſunt v̄ba futuri tp̄is. Nos aūt idēȝ rep̄ſentam' ꝑ verba p̄teriti tp̄is dicentes ꝙ ꝯcepit ⁊ peperit. ⁊ ſilr̄ cerimonie veteris legis ſignificabant xp̄ȝ: vt naſcituꝝ ⁊ paſſuꝝ: noſtra āt ſacramenta ſignificant ipȝ: vt natū ⁊ paſſum. Sicut igit̄ peccaret mortaliter. q nunc ſuā fidēȝ ꝓteſtādo diceret xp̄m naſcituꝝ: qd̄ antiq pie ⁊ veraciter dicebant ita ēt peccaret mortalr̄ ſi qs nunc cerimonias obſuaret: q̄s antiq pie ⁊ fideliter obſuabant. Et hoc eſt qd̄ Aug. dicit ꝯ͂ Fauſtū. Iaȝ non ꝓmittit̄ naſciturus: paſſurus: reſurrectur': qd̄ illa ſacramenta quodāmodo ꝑſonabant: ſ; annunciat̄ ꝙ nat' ſit: paſſus ſit: reſurrexit ꝙ hec ſacramēta q̄ a xp̄ianis agunt̄ iam ꝑſonant. ¶ Ad p̄ᵐ ergo dōȝ: ꝙ circa hoc diuerſimode ſenſiſſe vident̄ Hieronym' ⁊ Aug. Hieronym'. n. diſtīxit duo tp̄a vnū tp̄s an̄ paſſionē xp̄i in quo legalia nō erāt mortua: q̄ſi nō hn̄tia viȝ obligatoriā: aut expiatiuā ꝓ ſuo mō: nec etiaȝ mortifera. q: nō peccabāt ea obſuātes. Statiȝ āt poſt paſſionē xp̄i inceperūt eſſe nō ſolū mortua. i. nō hn̄tia v̄tutē ⁊ obligationē: ſ; ēt mortifera: ita. ſ. ꝙ peccabant mortalr̄ qcūq̄ȝ ea obſeruabāt: vn̄ dicebat ꝙ apl̄i nunq̄ȝ legalia obſuauerūt poſt paſſionē ſ; v̄itatēȝ: ſ; ſoluȝ q̄dā pia ſimulatiōne. ſ. ſcandelizarēt iudeos. ⁊ eoꝝ ꝯuerſionē impedirēt: que qdē ſimulatio ſic itelligēda eſt: nō qdē ita ꝙ illos act' ſ; rei v̄itatēȝ nō facerēt: ſ; q: nō faciebant tanq̄ȝ legis cerimonias obſuātes: ſic ſiqs pelliculā virilis mēbri abſcinderet ꝑꝑ ſanitatē non cā legalis circūciſionis obſuāde. S; q: indecens vr̄ ꝙ Apl̄i ea occultarēt ꝑꝑ ſcandalū q̄ ꝑtinēt ad v̄itatem vite ⁊ doctrine: ⁊ ꝙ ſimulatiōe vterent̄ in his q̄ ꝑtinent ad ſalutē fideliū: ideo ꝯuenient' Aug. diſtinxit tria tp̄a. Vnū qdēȝ an̄ xp̄i paſſionē in quo legalia: neq̄ȝ erāt mortifera: neq̄ȝ mortua: aliud āt poſt tp̄s euāgelij diuulgati i quo legalia ſunt mortua ⁊ mortifera. Tertiū aūt eſt tp̄s mediū. ſ. a paſſione xp̄i vſq̄ȝ ad diuulgationē euangelij: i quo legalia qdē fuerūt mortua: q: neq̄ȝ vim aliquā hēbant: neq̄ȝ aliquis ea obſuare tenebat̄: nō tn̄ fuerunt mortifera. q: illi q ꝯuerſi erāt ad xp̄ȝ ex iudeis poterant illa legalia licite obſeruare: dūmō nō ſic ponerēt ſpem i eis ꝙ ea reputarent ſibi neceſſaria ad ſalutē q̄ſi ſine legalib' fides xp̄i iuſtificare nō poſſet. His āt q ꝯuertebant̄ ex gētilitate ad xp̄ȝ nō inerat cā vt ea obſuarēt: ⁊ idō Paulus circūcidit Thimotheū q ex matre iudea genit' erat. Tituȝ āt q ex gētilib' nat' erat circūcidere noluit. Ideo āt noluit ſp̄us ſanct': vt ſtatī inhiberet̄ his q ex iudeis ꝯuertebāt̄ obſuatio legaliū ſicut inhibebant̄ his q ex gētilib' ꝯuertebant̄ gētilitatis ritus: vt q̄daȝ differētia inter hos rit' oſtēderet̄. Nā gētilitatis ritus repudiabat̄ tanq̄ȝ oīo illicit': ⁊ a deo ſp̄ ꝓhibitus. Ritus āt legis ceſſabat tāq̄ȝ iplet' ꝑ xp̄i paſſionē: vtpote a deo i figuraȝ xp̄i inſtitut'. ¶ Ad 2ᵐ dōȝ: ꝙ ſ; Hieronymū Petrus ſimulatorie ſe a gētilib' ſubtrahebat: vt vitaret iudeoꝝ ſcandalū: quoꝝ erat Apl̄us: vn̄ in hoc nullo mō peccauit: ſ; Paulus cū ſilr̄ ſimulatorie rep̄hēdit. vt vitaret ſcandalū gētiliū: quoꝝ erat Apl̄s. S; Aug. hoc iprobat. q: Paulus in canonica ſcriptura. ſ. Gal. 2. in q̄ nefas ē credere aliquid falſū eē: dic̄ ꝙ Petr' rep̄henſibilis erat: vn̄ veꝝ ē ꝙ Petr' peccauit. ⁊ Paulus ve cū nō ſimulatorie rep̄hēdit nō āt peccauit Petr' in hoc ꝙ ad tp̄s legalia obſeruabat. q: hoc ſibi licebat tanq̄ȝ ex iudeis ꝯuerſo: ſ; peccabat i hoc ꝙ circa legaliū obſuantiā nimiā diligētiā adhibebat ne ſcandalizaret iudeos: ita ꝙ ex hoc ſeq̄bat̄ gentiliū ſcandalum. ¶ Ad 3ᵐ dōȝ: ꝙ qdā dixerūt ꝙ illa ꝓhibitio aploꝝ nō ē itelligēda ad l̄ram: ſ; ſ; ſp̄uale itellectū: vt. ſ. in ꝓhibitione ſanguinis itelligat̄ ꝓhibitio homicidij: i ꝓhibitiōe ſuffocati itelligat̄ ꝓhibitio violētie ⁊ rapine: in ꝓhibitiōe imolatoruȝ itelligat̄ ꝓhibitio idolatrie: fornicatio āt ꝓhibet̄ tanq̄ȝ ꝑ ſe malū: ⁊ hāc opinionē accipiūt ex qbuſdā gloſis q̄ huiuſmodi p̄cepta myſtice exponūt. S; q: homicidiū ⁊ rapina ēt apud gētiles reputabant̄ illicita: nō oportuiſſet ſup hoc ſp̄ale mādatū dari his qui erāt ex gētilitate ꝯuerſi ad xp̄m. Vn̄ alij dicūt ꝙ ad litterā illa comeſtibilia fuerūt ꝓhibita: nō ꝑꝑ obſuātiā legaliū: ſ; ꝑꝑ gulā ꝯprimendā: vn̄ dicit Hieronym' ſup illd̄ Ezech. 44. Oē morticinū ⁊c. ꝯdemnās ſacerdotes q in cibis: ⁊ ceteris hmōi. ſ. hec cupiditate gule nō cuſtodiūt: ſ; q: ſunt q̄dā cibaria magis delicata ad gulā ꝓuocantia nō vr̄ rō q̄re fuerūt hec magis q̄ȝ alia ꝓhibita. Et idō dōȝ ſ̄m tertiā opinionē ꝙ ad l̄ram iſta ſunt ꝓhibita nō ad obſeruādū cerimonias legis: ſ; ad hoc ꝙ poſſet coaleſcere vnio gētiliuȝ ⁊ iudeoꝝ iſimul habitantiuȝ: iudeis. n. ꝑꝑ āt̄iquaȝ ꝯſuetudinē ſanguis ⁊ ſuffocatum erāt abhoīabilia. Comeſtio āt imolatoꝝ ſimulachris poterat i iudeis aggenerare circa gētiles ſuſpitionē redit' ad idolatriā. ⁊ idō iſta fuerūt ꝓhibita pro tp̄e illo in quo de nouo oportebat ꝯuenire i vnū gētiles ⁊ iudeos: p̄cedēte āt tēpo-

re ceſſante cã ceſſat effect⁹. manifeſtata euangelice doctrine
vitate in q̄ dñs docet q̄ nihil qḋ ꝑ os intrat: coinquinat hoīez
ut dr̄ Matth. 15. ⁊ q̄ nihil eſt reiiciendum qḋ cũ gr̄arum
actione ꝑcipit: ut. 1. ad Thimoth. 4. dr̄. Fornicatio aũt ꝓ/
hib etiã ſpāliter. q: gentiles non reputabant eam eſſe pctm̄.

¶ Queſtio ciiij.

Conſequēter cõſiderãdũ ē ď p̄ceptis iu/
dicialib⁹. Et p̄mo ꝯſiderãdũ ē ď ipſis in
cõi. Scḋo ď rõnib⁹ eoꝝ. ¶ Circa p̄mũ
q̄rũt q̄tuoꝛ. P̄rio q̄ ſũt iudicialia p̄cepta
Scḋo vtꝝ ſint figuralia. Tertio ď dura
tiõe eoꝝ. Quarto ď diſtinctiõe eoꝝ.

Ad primũ ſic ꝓcedit. Vr̄ q̄ rõ p̄ceptoꝝ iudici/
aliũ ñ ꝯſiſtat i hoc q̄ ſunt ordinãtia
ad ꝓximũ. Iudicialia. n. p̄cepta a iudicio dñr: ſʒ multa ſũt
alia qb⁹ hõ ad ꝓximũ ordinat q̄ ñ ꝑtinēt ad ordinationeʒ
iudicioꝝ. ñ g° p̄cepta iudicialia dñr qb⁹ hõ ordinat ad ꝓxi
mũ. ¶ P̄. Precepta iudicialia a moralib⁹ diſtinguūt: ut
ſupꝛa dictũ ē: ſʒ multa p̄cepta moralia ſũt qb⁹ hõ ordinat
ad ꝓximũ: ſic pʒ i ſeptē p̄ceptis ſcḋe tabule. ñ g° p̄cepta iu
dicialia dñr ex hoc q̄ ad ꝓximũ ordinãt. ¶ P̄. Sic ſe hñt
p̄cepta cerimonialia ad deũ: ita ſe hñt iudicialia p̄cepta ad
ꝓximũ: ut ſupꝛa dcm̄ ē: ſʒ iter p̄cepta cerimonialia ſũt q̄dã
q̄ ꝑtinēt ad ſeipm̄: ſic obſeruãtie ciboꝝ ⁊ veſtimētoꝝ. ď qb⁹
ſupꝛa dictũ ē. g° p̄cepta iudicialia ñ ex hoc dñr q̄ ordinent
hoīeʒ ad ꝓximũ. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē: qḋ dr̄ Ezech. 19. Inter cete/
ra bona opa viri iuſti ſi iudiciũ veꝝ fecerit iter viꝝ ⁊ viꝝ: ſʒ
iudicialia p̄cepta a iudicio dñr. ergo precepta iudicialia vi/
dentur dici illa q̄ ꝑtinēt ad ordinationē hominũ adinuiceʒ.
¶ Rñ° dr̄ʒ: q̄ ſic ex ſupꝛa dictis pʒ: p̄ceptoꝝ cuiuſcunq̄
legis q̄dã hñt vim obligãdi ex ipſo dictamine rõnis: q: nã/
lis rõ dictat h° eē debitũ fieri uľ vitari: ⁊ hmõi p̄cepta dñr
moralia eo q̄ a rõne dñr moꝛes hũani. Alia võ p̄cepta ſũt
q̄ ñ hñt vim obligãdi ex ipſo dictamine rõnis: q: ſ. i ſe ꝯſi
derata ñ hñt abſolute rõnē debiti vel idebiti: ſʒ hñt viʒ ob/
ligãdi ex aliq̄ iſtitutiõe diuina: uľ hũana. ⁊ hmõi ſũt deter/
minatiões q̄dã moraliũ p̄ceptoꝝ. Si igr̄ determinent mo
ralia p̄cepta ꝑ iſtitutionē diuinã i his ꝑ q̄ ordinat hõ ad de
um: talia dicent p̄cepta cerimonialia: ſi aũt i his q̄ ꝑtinent
ad ordinationē hoīuʒ adinuicē talia dicēt p̄cepta iudicialia.
In duob⁹ g°. ꝯſiſtit rõ iudicialiũ p̄ceptoꝝ. ſ. ut ꝑtineant ad
ordinationē hoīuʒ adinuicē: ⁊ ut nõ hēant vim obligãdi ex
ſola rõne: ſʒ ex iſtitutiõe. ¶ Ad p̄m g° dr̄m: q̄ iudicia ex/
ercent officio aliquoꝝ p̄ncipũ q hñt ꝑtãtē iudicãdi. Ad p̄n
cipē aũt ꝑtinet ñ ſolũ ordinare de his q̄ veniũt i litigiũ: ſed
ēt ď volũtarijs ꝯ̄ctib⁹ q iter hoīes fiũt: ⁊ ď oīb⁹ ꝑtinētibuſ
ad populi cõitatē ⁊ regimē. vñ p̄cepta iudicialia ñ ſolũ ſũt
illa: q̄ ꝑtinēt ad lites iudicioꝝ: ſʒ ēt q̄cũq̄ ꝑtinēt ad ordina/
tionē hoīuʒ adinuicē q̄ ſubeſt ordinationi p̄ncipis tanq̄ ſup̄
mi iudicis. ¶ Ad 2ᵐ dr̄ʒ: q̄ rõ illa ꝓcedit de p̄ceptis ordi
nãtib⁹ ad ꝓximũ q̄ hñt vim obligãdi ex ſolo dictamine rõ
nis. ¶ Ad 3ᵐ dr̄m: q̄ ēt i his q̄ ordinãt ad deũ q̄daʒ ſunt
moralia: q̄ ipſa rõ fide iformata dictat: ſicut deũ eē amãdũ
⁊ colēdũ. Quedã võ ſũt cerimonialia q̄ ñ hñt viʒ obliga
tiõis: niſi ex inſtitutiõe diuina. Ad deũ aũt ꝑtinēt ñ ſolũ ſa
crificia oblata deo: ſʒ etiaʒ quecũq̄ pertinent ad idoneitatē
offerentiũ: ⁊ deũ colētiũ. Hoīes. n. ordinãt i deũ: ſic in fi
nē: ⁊ iõ ad cultũ dei ꝑtinēt: ⁊ ꝑ ꝯ̄ñs ad cerimonialia p̄cepta
q̄ hõ hēat quãdã idoneitatē reſpectu cult⁹ diuini: ſʒ hõ nõ
ordinat ad ꝓximũ: ſic i finē: ut opoꝛteat eũ diſponi i ſeipſo
i ordine ad ꝓximũ. Hec. n. ē cõparatio ſeruoꝝ ad dños q
id qḋ ſũt dñoꝝ ſũt: ſm pħm i p̄mo politice: ⁊ iõ nõ ſũt ali/
qua p̄cepta iudicialia ordinãtia hoīeʒ i ſeipõ: ſʒ oīa talia ſũt
moralia: q: rõ q̄ ē p̄ncipiũ moraliũ ſe hʒ i hoīe reſpectu eo
rũ q̄ ad ipʒ ꝑtinēt: ſic p̄nceps uľ iudex i ciuitate. Sciēdũ tñ
q̄ q: ordo hoīs ad ꝓximum magis ſubiacet rõni q̄ȝ ordo
hoīs ad deũ: plura p̄cepta moralia iueniũt ꝑ q̄ ordinat hõ
ad ꝓximũ q̄ȝ ꝑ q̄ ordinat hõ ad deũ: ⁊ ꝓp hoc ēt opoꝛtu/
it plura eſſe cerimonialia in lege q̄ȝ iudicialia

Ad ſecũdum ſic ꝓcedit. Vr̄ q̄ p̄cepta iudicia
lia nõ figurent aliq̄d. Hoc. n. vr̄
eſſe ꝓpꝛium cerimonialiũ p̄ceptoꝝ q̄ ſint i figurã alicui⁹ rei
inſtituta: ſi igit̄ ēt p̄cepta iudicialia aliq̄d figurēt ñ erit dr̄ia
iter iudicialia ⁊ cerimonialia p̄cepta. ¶ P̄. Sicuti illi po/
pulo iudeoꝝ data ſũt q̄dã iudicialia p̄cepta: ita ēt alijs po/
pulis gētiliũ: ſʒ iudicialia p̄cepta alioꝝ populoꝝ nõ figurãt
aliq̄d: ſʒ ordinãt q̄d fieri debeat. g° vr̄ q̄ neq̄ p̄cepta iudi
cialia veteris legis aliq̄d figurarēt. ¶ P̄. Ea q̄ ad cultũ di/
uinũ ꝑtinēt figuris q̄buſdã tradi opoꝛtuit: q: ea q̄ dei ſunt
ſupꝛa noſtrã rõnē ſũt: ut ſupꝛa dictũ ē: ſʒ ea q̄ ſũt ꝓximoꝝ
non excedunt rõnē nr̄aʒ. ergo ꝑ iudicialia q̄ ad ꝓximuʒ
nos ordinãt: ñ opoꝛtuit aliq̄d figurari. ¶ Sed ꝯ̄ ē q̄ Exo.
21. iudicialia precepta allegorice: ⁊ moraľr exponuntur.
¶ Rñ° dr̄ʒ: q̄ dupľr ꝯtingit aliqḋ p̄ceptum eē figurale.
Uno mõ p̄° ⁊ per ſe. q: ſ. p̄ncipaľr ē iſtitutũ ad aliq̄d figu
rãdũ: ⁊ hoc mõ p̄cepta cerimonialia ſunt figuralia: ad hoc
. n. ſũt iſtituta: vt aliq̄d figurēt ꝑtinēs ad cultũ dei: ⁊ ad my
ſteriũ xp̄i. Quedã võ p̄cepta ſunt figuralia nõ p̄mo ⁊ ꝑ ſe
ſʒ ex ꝯſequēti. ⁊ h° mõ p̄cepta iudicialia veteris legis ſunt
figuralia: nõ. n. ſũt iſtituta ad aliq̄d figurãdũ: ſʒ ad ordinan
dũ ſtatũ illi⁹ populi ſm iuſtitiã ⁊ eq̄tatē: ſʒ ex ꝯſequēti aliq̄d
figurabãt iquãtũ. ſ. tot⁹ ſtat⁹ illi⁹ populi q ꝑ hmõi p̄cepta
diſponebat figuralis erat ſm illud. 1. ad Coꝛ. 10. Oīa in fi/
gura ꝯtingebãt illis. ¶ Ad p̄m g° dr̄m: q̄ p̄cepta cerimo
nialia alio modo ſunt figuralia q̄ȝ iudicialia: vt dictum eſt.
¶ Ad 2ᵐ dr̄m: q̄ ppľs iudeoꝝ ad hoc elect⁹ erat a deo q̄
ex eo xp̄s naſceret. ⁊ iõ opoꝛtuit totũ illi⁹ populi ſtatũ eē ꝓ
phericũ ⁊ figuralē: ut Aug. dic̄ ꝯ̄ fauſtũ: ⁊ ꝓp h° ēt iudicia
lia illi ppľo tradita magis ſũt figuralia q̄ȝ iudicialia alijs po
pulis tradita: ſic ēt bella ⁊ geſta illi⁹ populi exponũt myſti
ce: nõ aũt bella vel geſta aſſyrioꝝ: vel Romanoꝝ q̄ȝuis lõ
ge clarioꝛa ſm hoīes fuerint. ¶ Ad tertiũ dr̄ʒ: q̄ ordo ad
pꝛoximum in populo illo ſm ſe conſideratus peruius erat
rationi. ſed ſm q̄ referebatur ad cultum dei ſuperabat ra
tionem: ⁊ ex hac parte erat figuralis.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit. Videt̄ q̄ p̄cepta iudicia/
lia veteris legis ꝑpetuã obligationē
hēant. Precepta. n. iudicialia ꝑtinēt ad v̄tutē iuſtitie: nam
iudiciũ dr̄ iuſtitie executio: iuſtitia aũt ē ꝑpetua: ⁊ imoꝛtaľ
vt dr̄ Sap. p̄mo. g° obligatio p̄ceptoꝝ iudicialiũ ē ꝑpetua.
¶ P̄. Inſtitutio diuina ē ſtabilioꝛ. q̄ȝ iſtitutio hũana: ſʒ p̄ce
pta iudicialia hũanaꝝ legũ hñt ꝑpetuã obligationē. g° mul
tomagis p̄cepta iudicialia legis diuine. ¶ P̄. Apľs dic̄ ad
Heb. 7. q̄ reꝓbatio fit p̄cedētis mãdati ꝓp ifirmitatem
ipſius: ⁊ i vtilitatē: qḋ q̄dē veꝝ eſt de mãdato cerimoniali:
qḋ nõ poterat facere ꝑfectũ iuxta ꝯſciētiã ſeruiētē ſolũ mõ
in cibis ⁊ i potib⁹: ⁊ varijs baptiſmatib⁹: ⁊ iuſtitijs carniſ:
vt apľs dic̄ ad Heb. 9. ſʒ p̄cepta iudicialia erãt vtilia ⁊ effi
cacia ad id ad qḋ ordinabãt. ſ. ad iuſtitiã ⁊ eq̄tatē int̄ hoīeſ
conſtituendaʒ. ergo precepta iudicialia veteris legis nõ re
pꝛobantur: ſed adhuc efficaciam habent. ¶ Sʒ contra eſt
qḋ apľs dic̄ ad Heb. 7. q̄ trãſlato ſacerdotio neceſſe ē vt
legis trãſlatio fiat: ſʒ ſacerdotiũ ē trãſlatũ ab aaron ad xp̄ʒ.
ergo etiã ⁊ tota lex ē trãſlata. nõ ergo iudicialia p̄cepta ad
huc obligationē hñt. ¶ Rñ° dr̄m q̄ iudicialia p̄cepta nõ
habuerũt ꝑpetuã obligationē: ſʒ ſũt euacuata ꝑ aduētum
xp̄i. aľr tñ q̄ȝ cerimonialia: nã cerimõialia a deo ſũt euacua
ta: vt nõ ſolũ ſint moꝛtua: ſʒ ēt moꝛtifera obſeruãtib⁹ poſt
xp̄m: maxime poſt euãgeliũ diuulgatũ: p̄cepta aũt iudicia
lia ſunt q̄dē moꝛtua. q: nõ hñt vim obligãdi: nõ tñ ſũt moꝛ
tifera: q: ſi q̄s p̄nceps ordinaret in regno ſuo illa iudicialia
obſeruari nõ peccaret: niſi foꝛte hoc mõ obſeruarent: vel
obſeruari mãdarent tanq̄ȝ habētia vim obligãdi ex vete/
ris legis iſtitutiõe. talis. n. itētio obſeruãdi eēt moꝛtifera: ⁊
hui⁹ differētie rõ p̄t accipi ex p̄miſſis. Dcm̄ ē. n. q̄ p̄cepta
cerimonialia ſunt figuralia p̄mo ⁊ ꝑ ſe tanq̄ȝ inſtituta p̄nci
paľr ad figurãdũ xp̄i myſteria ut futura: ⁊ iõ ipſa obſerua
tio eoꝝ pꝛeiudicat fidei v̄itati ſm quã ꝯfitemur illa myſte/
ria iã eē cõpleta. Precepta aũt iudicialia ñ ſunt inſtituta ad
figurãdũ: ſed ad diſponēdũ ſtatũ illi⁹ populi qui ordinaba
tur ad chꝛiſtũ. ⁊ iõ mutato ſtatu illi⁹ populi xp̄o iã veniēte
iudicialia p̄cepta obligatiõeʒ amiſerũt. Lex. n. fuit pedago/
gus ducēs ad xp̄m: vt dr̄ ad Gal. 3. q: tñ hmõi iudicialia

p̄cepta non ordinantur ad figurãdũ. ſʒ ad aliqd ſiēdũ: ipſa
eoꝝ obſeruatio abſolute nõ p̄iudicat fidei vitati: ſʒ intentio
obſeruãdi tãq̃ʒ ex obligatõe legis p̄iudicat vitati fidei. q: ꝑ
hoc haberet̃ ꝙ ſtatus p̄oris ppli adhuc duraret: ⁊ ꝙ xp̃s
nõdũ veniſſet. ❡ Ad p̄m ergo dd̄ʒ: ꝙ iuſtitia q̄dē ꝑpetuo
ē obſeruãda: ſʒ determinatio eoꝝ q̄ ſũt iuſta ſʒ iſtitutioneʒ
hũanã vl' diuinã oʒ ꝙ variet̃ ſm diuerſoʒ hominũ ſtatũ.
❡ Ad 2^{m} dd̄ʒ: ꝙ p̄cepta iudicialia ab hoībꝰ iſtituta hñt ꝑ
petuã obligationē manēte illo ſtatu regiminis: ſʒ ſi ciuitas
vl' gens ad aliud regimē deueniat oʒ leges mutari: nõ. n.
eedē leges ɔueniũt i democratia q̄ ē ptãs ppli: ⁊ i oligar
chia q̄ ē ptãs diuitũ: ut pʒ ꝑ ph̃m i ſua politica. ⁊ iõ ēt mu
tato ſtatu illꝰ ppli oportuit p̄cepta iudicialia mutari. ❡ Ad
3^{m} dd̄ʒ: ꝙ illa p̄cepta iudicialia diſponebãt pplm ad iuſti
tiã ⁊ eq̃tatē ſʒ ꝙ ɔueniebat illi ſtatui: ſʒ poſt xp̃m ſtatũ illꝰ
ppli oportuit mutari: ut iã i xp̃o ñ eēt diſcretio gētilis ⁊ iu
dei: ſic ãtea erat: ⁊ ꝑꝑ h̃ oportuit ēt p̄cepta iudicialia mutãi

Ad quartũ ſic p̄cedit̃. Vr̃ ꝙ p̄cepta iudicia
lia ñ poſſint h̃re aliquã certã diui
ſionē. P̄cepta. n. iudicialia ordinãt hoīes adiuicē: ſʒ ea q̄ i
ter hoīes ordinari oʒ i vſuʒ eoꝝ veniētia nõ cadũt ſub cer
ta diſtinctiõe cũ ſint īfinita. g° p̄cepta iudicialia ñ pñt h̃re
certã diſtinctionē. ❡ P̄. P̄cepta iudicialia ſũt determina
tiões moraliũ: ſʒ moralia p̄cepta nõ videt̃ h̃re aliquã diſti
ctionē niſi ſʒ ꝙ reducũt̃ ad p̄cepta decalogi. g° p̄cepta iu
dicialia ñ hñt aliquã certã diſtinctiõeʒ. ❡ P̄. P̄cepta ceri
monialia: q: certã diſtinctiõeʒ hñt eoꝝ diſtinctio i lege inui
tur dũ q̄dã vocãt̃ ſacrificia. q̄dã obſeruãtie: ſʒ nulla diſtin
ctio inuit̃ i lege p̄ceptoꝝ iudicialiũ. g° vr̃ ꝙ ñ hẽant certã
diſtinctionē. ❡ Sʒ ɔ̄. Vbi ē ordo oʒ ꝙ ſit diſtinctio: ſʒ rõ or
dinis maxīe ꝑtinet ad p̄cepta iudicialia ꝑ q̄ ppls ille ordina
bat̃: g° maxīe debēt h̃re diſtinctiõeʒ certã. ❡ Rñ° dd̄ʒ:
ꝙ cũ lex ſit q̄ſi q̄dã ars hũane vite iſtituēde vl' ordinande:
ſicut i vnaq̄q̃ʒ arte ē certa diſtinctio regulaꝝ artis. ita oʒ i q̄lʒ
lege eē certã diſtinctiõeʒ p̄ceptoꝝ: alr̃. n. ipa ɔfuſio vtilitatē
legis auferret. ⁊ iõ dd̄ʒ ē ꝙ p̄cepta iudicialia veteris legis
ꝑ q̄ hoīes ad iuicē ordinabãt̃: diſtinctionē hñt ſʒ diſtinctio
nē ordinatiõis hũane. Quadruplex ãt ordo i aliq̄ pplo in
ueniri p̄t. Vnꝰ q̄dē p̄ncipũ ppli ad ſubditos. alꝰ ãt ſubdi
toꝝ adiuicē. tertiꝰ aũt eoꝝ q ſũt de pplo ad extraneos. q̄r
tꝰ ãt ad domeſticos: ſicut p̄ris ad filiũ: vxoris ad virũ: ⁊ dñi
ad ſeruũ ⁊ ſm iſtos q̄tuor ordines diſtingui pñt p̄cepta iu
dicialia veteris legis. dant̃ ãt q̄dã p̄cepta de iſtitutõe p̄nci
pũ: ⁊ officio eoꝝ: ⁊ de reuerētia eis exhibēda: ⁊ hec ē vna
ꝑs iudicialiũ p̄ceptoꝝ. Dant̃ ēt q̄dã p̄cepta ꝑtinētia ad ɔci
ues adiuicē. puta circa emptiões ⁊ vēditiões. ⁊ iudicia ⁊
penas. ⁊ hec ē ſc̃da ꝑs iudicialiũ p̄ceptoꝝ. Dant̃ ēt q̄dã p̄
cepta ꝑtinētia ad extraneos. puta de bellis ɔ̄ hoſtes ⁊ d̄ ſu
ſceptione ꝑegrinoꝝ: ⁊ aduenaꝝ. ⁊ hec tertia ꝑs iudicialiũ
p̄ceptoꝝ. Dant̃ ēt i lege q̄dã p̄cepta ꝑtinētia ad domeſticã
ɔuerſationē: ſicut de ſeruis ⁊ vxoribꝰ ⁊ filijs. ⁊ hec ē q̄rta ꝑs
iudicialiũ p̄ceptoꝝ. ❡ Ad p̄muʒ g° dd̄m: ꝙ ea q̄ ꝑtinēt ad
ordinationē hoīuʒ adiuicē: ſũt q̄dē numero īfinita: ſʒ tñ re
duci pñt ad aliq̄ certa ſm dr̃iaʒ ordinatiõis hũane: ut dcm̃
eſt. ❡ Ad 2^{m} dd̄m: ꝙ p̄cepta decalogi ſũt p̄ma i gñe mo
raliũ: ut ſupra dcm̃ ē. ⁊ iõ ɔuenīēter alia p̄cepta moralia ſʒ
ea diſtinguũt̃: ſʒ p̄cepta iudicialia ⁊ cerimonialia hñt aliam
rõnē obligatiõis: ñ q̄dē ex rõne nãli: ſʒ ex ſola iſtitutione: ⁊
iõ diſtinctiõis eoꝝ alia ē rõ. ❡ Ad 3^{m} dd̄ʒ: ꝙ ex ipſis rebꝰ
que per precepta iudicialia ordinantur in lege inuuit lex di
ſtinctionem iudicialium preceptorum.

❡ Queſtio cv.

d

Einde ɔſiderãdũ ē d̄ rõne iudi
cialiũ p̄ceptoꝝ. ❡ Et cir
ca hoc q̄rũt̃ q̄tuor. p̄° d̄ rõne p̄ceptoꝝ
iudicialiũ q̄ ꝑtinēt ad p̄ncipes. 2° d̄ his
q̄ ꝑtinēt ad ɔuictũ hoīuʒ adiuicē. 3° de
his q̄ ꝑtinēt ad extraneos. 4° de his q̄
ꝑtinēt ad domeſticã conuerſationeʒ.

Ad primuʒ ſic p̄cedit̃. Vr̃ ꝙ incõuenīēter lex
vetꝰ d̄ p̄ncipibꝰ ordiauerit. Quia
vt ph̃s dic̃ i. 3. politice. ordinatio ppli p̄cipue dependet ex
maxīe p̄ncipatu: ſʒ i lege nõ inuenit̃ qualr̃ debeat iſtitui ſu
p̄mus p̄nceps. Inuenit̃ aũt de iferioribꝰ p̄ncipibꝰ p̄mo q
dē Exo. 18. Prouide de oī plebe viros ſapiētes ⁊c̄. ⁊ nu
meri. 11. Congrega mihi. 70. viros de ſenioribus iſrael. ⁊
Deutro. p̄mo. Date ex vob̃ viros ſapiētes ⁊ gnaros ⁊c̄.
g° iſufficiēter lex vetꝰ p̄ncipes ppli ordinauit. ❡ P̄. Opti
mi ē optima adducere: vt Plato dic̃: ſʒ optĩa ordinatio ci
uitatis vel ppli cuiuſcũq̃ʒ ē: ut gubernet̃ ꝑ regē. q: hmõi
regnũ maxīe rep̄ſentat diuinũ regimē q̄ vnꝰ deus mũdũ
gubernat a p̄ncipio igr̃ lex debuit regē populo iſtituere. ⁊
nõ ꝑmittere hoc eoꝝ arbitrio: ſicut ꝑmittit̃ Deutro. 17. Cũ
dixeris. ɔſtituã ſuꝑ me regē: eũ ɔſtitues ⁊c̄. ❡ P̄. Sic dī
Math. 12. Oē regnũ i ſeipm diuiſuʒ deſolabit̃. q̄d ēt ex
ꝑimēto patuit i pplo iudeoꝝ: i q̄ fuit diuiſio regni deſtru
ctiõis cã: ſʒ p̄cipue oʒ itēdere ea q̄ ꝑtinēt ad cõeʒ ſalutē po
puli. g° debuit i lege ꝓhiberi diuiſio regni in duos reges.
nec ēt debuit hoc auctoritate diuina itroduci: ſic legit̃ itro
ductũ auctoritate dñi ꝑ ahiaʒ ſylonitē ꝓph̃aʒ. 3. Regũ. 11.
❡ P̄. Sicut ſacerdotes iſtituũt̃ ad vtilitatē ppli in his q̄ ad
deũ ꝑtinēt: ut pʒ Heb. 5. ita p̄ncipes ēt iſtituũt̃ ad vtilitatē
ppli i rebꝰ hũanis: ſʒ ſacerdotibꝰ ⁊ leuitis q ſũt i lege de
putãt̃ aliq̄ ex q̄bꝰ viuere debeant: ſicut decime ⁊ p̄mitie. ⁊
multa alia hmõi. g° ſilr̃ p̄ncipibꝰ ppli debuerũt aliq̄ ordi
nari: vñ ſuſtētarent̃. ⁊ p̄cipue cũ inhibita ſit eis muneꝝ acce
ptio: ut pʒ Exo. 23. Nõ accipietis munera q̄ excecãt ēt pru
dētes. ⁊ ſubuertũt v̄ba iuſtoꝝ. ❡ P̄. Sicut regnũ ē optimũ
regimen. ita tyrãnis ē peſſima corruptio regiminis: ſʒ dñs
regi iſtituēdo iſtituit ius tyrãnicũ. Dr̃. n. 1. Regũ. 8. Hoc
erit ius regis q iperaturꝰ ē vobis: filios veſtros tollet ⁊c̄.
g° icõuenīēter fuit ꝓuiſuʒ ꝑ legē circa p̄ncipũ ordinationeʒ.
❡ Sʒ ɔ̄ ē ꝙ ppls iſrael de plenitudine ordinatiõis cõmē
dat̃ Numeri. 24. ꝙ pulchra tabernacula tua Iacob: ⁊ tē
toria tua iſrael: ſʒ pulchritudo ordinatiõis populi depēdet
ex p̄ncipibꝰ bene iſtitutis. g° ꝑ legē ppls fuit circa p̄ncipes
bene iſtitutꝰ. ❡ Rñ° dd̄ʒ: ꝙ circa bonã ordinationē p̄nci
pũ i aliq̄ ciuitate vl' gēte duo ſũt attēdēda: quoꝝ vnũ eſt vt
oēs aliquã ꝑtē hẽant i p̄ncipatu. ꝑ hoc. n. ɔſeruat̃ pax po
puli: ⁊ oēs talē ordinationē amãt ⁊ cuſtodiũt: ut dī i. 2. po
litice. aliud ē q̄d attēdit̃ ſm ſpēm regiminis vel ordinatõis
p̄ncipatuũ: cuiꝰ cũ ſint diuerſe ſpēs: vt ph̃s tradit i. 3. poli
tice: p̄cipue tñ ē vnũ regimē i q̄ vnꝰ p̄ncipat̃ ſʒ v̄tutē: ⁊ ari
ſtocraciã. i. ptãs optioꝝ i q̄ aliq̄ pauci p̄ncipãt̃ ſʒ v̄tutē: vñ
optima ordinatio p̄ncipũ ē i aliq̄ ciuitate vl' regno i q̄ vnꝰ
p̄ficit̃ ſm v̄tutē: qui oībus p̄ſit. ⁊ ſub ipſo ſunt aliq̄ p̄ncipã
tes ſm v̄tutem: ⁊ tñ talis p̄ncipatꝰ ad oēs ꝑtinet: tũ q: ex
oībꝰ eligi pñt: tũ q: ēt ab oībꝰ eligũt̃. Talis. n. ē optĩa po
litia bñ cõmixta ex regno iquãtũ vnꝰ p̄eſt: ⁊ ariſtocratia in
q̄ãtũ multi p̄ncipãt̃ ſʒ v̄tutē: ⁊ ex democratia. i. ptãte po
puli: iq̄ãtũ ex popularibꝰ pñt eligi p̄ncipes. ⁊ ad pplm ꝑti
net electio p̄ncipũ. ⁊ hoc fuit iſtitutũ ſʒ legē diuinã. Nam
Moyſes ⁊ eiꝰ ſucceſſores gubernabãt pplm q̄ſi ſingula
riter oībꝰ p̄ncipãtes q̄d ē q̄dã ſpēs regni. Eligebãt̃ ãt. 72.
ſeniores ſʒ v̄tutē. Dr̃. n. Deutro. p̄mo. Tuli d̄ veſtris tri
bubꝰ viros ſapiētes ⁊ nobiles: ⁊ ɔſtitui eos p̄ncipes. ⁊ h̃
erat ariſtrocraticũ: ſʒ d̄mocraticũ erat ꝙ iſti d̄ oī pplo elige
bãt̃. Dr̃. n. Exo. 18. Prouide d̄ oī plebe viros ſapiētes
⁊c̄. ⁊ ēt ꝙ ppls eos eligebat: vñ dī Deutro. p̄mo. Date
ex vobis viros ſapiētes ⁊c̄. vñ pʒ ꝙ optĩa fuit ordiatio p̄n
cipũ quã lex iſtituit. ❡ Ad p̄m g° dd̄ʒ: ꝙ ppls ille ſub ſpāli
cura dī regebat̃: vñ dī deutro. 7. Te elegit dñs deꝰ tuꝰ: vt
ſis eis ppls peculiaris. ⁊ iõ iſtitutionē ſũmi p̄ncipis dñs ſi
bi reſeruauit: ⁊ hoc eſt q̄d Moyſes petiuit Numeri. 27.
Prouideat dñs deꝰ ſp̃uũʒ oīs carnis hoīeʒ q ſit ſuꝑ mul
titudinē hãc. ⁊ ſic ex dei ordinatõe iſtitutꝰ ē Joſue i p̄ncipa
tu poſt Moyſen. ⁊ d̄ ſingulis iudicibꝰ qui poſt Joſue fue
rũt legitur ꝙ deus ſuſcitauit populo ſaluatoreʒ. ⁊ ꝙ ſp̃us
dñi fuit in eis: ut pʒ Judicum. 2. Et ideo etiam electioneʒ
regis nõ cõmiſit dñs populo: ſʒ ſibi reſeruauit: vt pʒ Deu
tro. 17. Eũ cõſtitues regē quē dominus deꝰ tuꝰ elegerit.
❡ Ad 2^{m} dd̄m: ꝙ regnũ ē optimũ regimē populi ſi ñ cor
rũpat̃: ſʒ ꝑꝑ magnã ptãtē q̄ regi ɔcedit̃ de facili regimē re
generat i tyrãnidē niſi ſit ꝑfecta v̄tꝰ eiꝰ cui talꝰ ptãs ɔcedit̃:

q: nõ eſt niſi virtuoſi pene ferre bonas fortunas vt pħs dicit in .10. ethi. pfecta aũt vt⁹ in paucis inuenit: ⁊ pcipue iudei crudeles erãt ⁊ ad auariciã pni: p q̃ vitia maxime hoies i tyrãnidẽ decidũt. Et iõ dñs a pncipio eis regem non inſtituit cum plena ptãte: ſed iudicem ⁊ gubernatorem i eoꝝ cuſtodiã: ſꝫ poſtea regẽ ad petitionẽ populi q̃ſi indignatus cõceſſit: ut pꝫ p hoc qđ dixi ad Samuelẽ .1. Regũ .8. Nõ te abijcierũt: ſed me ne regnem ſup eos. Inſtituit tamen a pncipio circa regẽ iſtituẽdũ: pmo qdẽ modũ eligẽdi: i quo duo determinauit: ut .ſ. in eius electione expectarent iudicium domini. ⁊ ut non facerẽt regẽ alteri⁹ gẽtis. q: tales reges ſolent parũ effici ad gentẽ cui pficiunt: ⁊ per conſequẽs nõ curare de eis. Scđo ordinauit circa reges iſtitutos q̃liter deberent ſe hr̃e q̃tũ ad ſeipſos: ut .ſ. nõ multiplicarent curr⁹ ⁊ equos: neq3 vxores: neq3 ẽt imenſas diuitias: q: ex cupiditate hoꝝ pncipes ad tyrãnidẽ declinãt. ⁊ iuſtitiã derelinquũt. Etiã inſtituit qualr̃ ſe deberẽt hr̃e ad deũ: ut .ſ. ſemper legerẽt ⁊ cogitarẽt đ lege dei: ut ſemp ẽẽnt i dei timore ⁊ obediẽtia. Inſtituit ẽt qualiter ſe haberẽt ad ſubditos ſuos: ut .ſ. nõ ſupbe eos cõtemnerent: aut opprimerẽt neq3 ẽt a iuſtitia declinarẽt. ¶ Ad 3ᵐ dđꝫ: q diuiſio regni ⁊ multitudo regum magis eſt populo illi data i penã pro multis diſſenſionibus eoꝝ quas maxime ꝯ regnũ Dauid iuſtũ mouerãt q̃ ad eoꝝ pfectũ. vñ dr̃ Oſee .13. Dabo tibi regẽ i furore meo. ⁊ Oſee .8. Ipſi regnauerũt: ⁊ nõ ex me pncipes extiterũt: ⁊ nõ cognoui. ¶ Ad 4ᵐ dđꝫ: q ſacerdotes p ſucceſſionẽ originis ſacris deputabant. ⁊ hᵒ iõ vt i maiori reuerentia haberent ſi nõ qlibet ex populo poſſet ſacerdos fieri: quoꝝ honor cedebat i reuerẽtiam diuini cultus. ⁊ ideo oportuit ut eis ſpecialia quedam deputarentur tam in decimis q̃ in pmicijs: q̃ etiam in oblationib⁹ ⁊ ſacrificijs ex quibus viuerent: ſed principes ſicut dictum eſt aſſumebantur ex toto populo. ⁊ ideo habebant certas poſſeſſiones proprias ex quibus viuere poterant: ⁊ precipue cum dñs prohiberet etiam in lege ne ſuperabũdaret diuitijs. aut magnifico apparatu. tũ q: nõ erat facile qn ex his in ſupbiam ⁊ tyrãnidẽ erigeret: tũ ẽt q: ſi pncipes nõ erãt multũ diuites: ⁊ erat laborioſus pncipatus ⁊ ſollicitudine plen⁹: nõ multũ affectabat a popularib⁹: ⁊ ſic tollebatur ſeditionis mã. ¶ Ad 5ᵐ dđꝫ: q illud ius nõ declarat regi ex inſtitutiõe diuina: ſed magis pnũciat vſurpatio regũ: q ſibi ius iniquũ ꝯſtituũt i tyrãnidẽ degenerãtes ⁊ ſubditos deprędãtes: ⁊ hoc pꝫ p hoc q in fine ſubdit. Voſq3 eritis ei ſerui: quod ppͥe ptinet ad tyrãnidẽ: q: tyrãni ſuis ſubditis principãtur ut ſeruis: vnde hoc dicebat Samuel ad terrendum eos ne regem peterent: ſequitur .n. Noluit autem audire populus vocem Samuelis. Poteſt tñ contingere q bonus rex abſq3 tyrannide filios tollat ⁊ conſtituat tribunos ⁊ cẽturiones: ⁊ multa accipiat a ſubditis ſuis propter cõmune bonum procurandum.

Ad ſecundũ ſic pcedit. Videt q icõuenienter fuerint tradita pcepta iudicialia q̃tũ ad populariũ ꝯuictũ. Nõ .n. pñt hoies pacifice viuere adinuicẽ ſi vn⁹ accipiat ea q̃ ſunt alteri⁹. ſꝫ hoc vr̃ ẽẽ iductũ i lege dr̃ .n. Deutro .23. Ingreſſus vineã pxime tui comede vuas q̃tũ tibi placuerit. ergo lex vet⁹ nõ ꝯuenienter puidebat hoiuꝫ paci. ¶ P̃. Ex hoc maxie multi ciuitates ⁊ regna deſtruũt q poſſeſſiones ad mulieres pueniunt: vt pħs dicit in .2. politice: ſed hoc fuit itroductũ i veteri lege. Dr̃ .n. Numeri .27. Homo cũ mortu⁹ fuerit abſq3 filio ad filiã ei⁹ trãſibit hereditas. g⁹ nõ conuenienter puidit lex ſaluti populi. ¶ P̃. Societas hoium maxie ꝯſeruat p hoc q hoies emẽdo ⁊ vẽdẽdo ſibi iuicẽ res ſuas cõmutãt qb⁹ idigẽt: vt dr̃ i pmo politice: ſꝫ lex vet⁹ abſtulit vtutẽ vẽditionis: mãdauit .n. q poſſeſſio vendita reuerteret ad vẽditorẽ i .50. ãno iubilei: ut pꝫ Leuit .22. icõuenienter igit lex populũ illũ circa hoc iſtituit. ¶ P̃. Neceſſitatib⁹ hoium maxie expedit ut hoies ſint pmpti ad mutuũ ꝯcedẽdum: q̃ qdẽ pmptitudo tollit p hoc q creditores accepta nõ reddũt: vñ dr̃ Ecc .29. Multi nõ cã nequicie nõ fenerati ſũt: ſed fraudari gratis timuerũt. hoc aũt induxit lex pmo qdẽ. q: mãdauit Deutro .15. Cui debet aliqd ab amico vel pximo ac fratre ſuo repetere nõ poterit. q: annus remiſſiõis ẽ dñi ⁊ Exo .22. dr̃. q ſi pſente dño aĩal mutuatũ mortuũ fuerit reddere nõ tenet. Scđo q: aufert ei ſecuritas q̃ habet p pign⁹. Dr̃ .n. Deutro .24. Cũ repetes a pximo tuo rẽ aliq̃ quã dꝫ tibi: nõ igrederis domũ ei⁹: ut pign⁹ auferas. ⁊ iterũ. Nõ pnoctabit apud te pign⁹: ſꝫ ſtatiꝫ reddes ei. g⁹ inſufficiẽter fuit ordinatũ i lege de mutuis. ¶ P̃. Ex defraudatiõe depoſiti maximũ piculũ iminet. ⁊ iõ ẽ maxia cautela adhibẽda: vñ ẽt dr̃ ſcđo Mach .3. q ſacerdotes inuocabãt eũ de celo: q đ depoſitis legẽ poſuit ut his q depoſuerãt ea ſalua cuſtodirẽt: ſꝫ i pceptis veteris legis parua cautela circa depoſita adhibet. Dr̃ .n. Exo .22. q i amiſſiõe đpoſiti ſtat iuramẽto ei⁹ apud quẽ fuit depoſitũ. g⁹ nõ fuit circa hoc legis ordinatio ꝯueniẽs. ¶ P̃. Sicut aliqs mercennari⁹ locat opas ſuas. ita ẽt aliq locãt domũ vel q̃cũq3 alia hmõi: ſed non eſt neceſſariũ: ut ſtatim pciũ locate domus ꝯductor exhibeat. g⁹ ẽt nimis durũ fuit qđ pcipit Leuit .19. Nõ morabit op⁹ mercẽnarij tui apđ te vſq3 mane. ¶ P̃. Cũ frequẽter imineat iudicioꝝ neceſſitas facil' debet ẽẽ acceſſus ad iudicẽ: incõuenienter igit ſtatuit lex Deutro .17. vt irẽt ad vnũ locũ expetituri iudiciũ đ ſuis dubijs. ¶ P̃. Poſſibile eſt nõ ſolũ duos: ſed ẽt tres vel plures ꝯcordare ad mentiendũ: inconuenienter igit dr̃ Deutro .19. In ore duoꝝ uel triũ teſtiũ ſtabit oẽ vbũ. ¶ P̃. Pena debet taxari ſm quãtitatẽ culpe: vñ dr̃ ẽt Deutro .25. Pro menſura peccati erit ⁊ plagarum modus: ſed quibuſdam equalib⁹ culpis lex ſtatuit inequales penas. Dicit .n. Exo .22. q reſtituet fur q̃nq3 boues pro vno boue: ⁊ quatuor oues p vna oue. q̃dã ẽt nõ multa grauia peccata graui pena puniũtur: ſicut Numeri .15. Lapidat⁹ eſt q colligerat ligna i ſabbato. fili⁹ ẽt pueru⁹ pp pua delicta. q: .ſ. comeſſationib⁹ uacabat ⁊ ꝯuiuijs mãdabat lapidari Deutro .21. igit inconuenieñter in lege ſunt inſtitute pene. ¶ P̃. Sicut Auguſtinus dicit .21. de ciui. dei. Octo genera penaꝝ i legib⁹ eſſe ſcribit Tulli⁹. Dãna vincula: verbera: talionẽ: ignominiã: exiliũ: mortẽ: ſeruitutẽ. Ex qb⁹ aliq̃ ſunt i lege ſtatuta. Dãna quidẽ ſic cũ fur cõdẽnabat ad qntuplũ vel quadruplũ. Vincula vᵒ ſunt Numeri .15. mandat de quodã q i carcereꝫ icluderet. Verbera vᵒ ſic Deutro .25. Si eũ q peccauit dignum viderint plagis proſternẽt: ⁊ corã ſe faciẽt vberari. Ignominiã ẽt iferrebat illi q nollebat accipere vxorẽ fr̃is ſui defuncti q̃ tollebat calciamẽtũ illi⁹: ⁊ ſpuebat i faciẽ illi⁹ Mortẽ ẽt iferrebat: ut pꝫ ẽt Leuit .20. Qui maledixerit pr̃i ſuo: aut matri morte moriat. Penã ẽt talionis lex iduxit dicens Exo .21. Oculũ p oculo: dẽtem p dente. incõueniẽs igitur videtur q alias duas penas .ſ. exiliũ ⁊ ſeruitutẽ lex vetus non iflixit. ¶ P̃. Pena non debetur niſi culpe: ſed bruta aĩalia non pñt habere culpam: ergo inconuenienter eis infligit pena Exo .21. Bos lapidib⁹ obruet q occiderit virũ aut mulierẽ. ⁊ Leuit .21. dr̃. Mulier que ſuccubuerit cuilibet iumento ſimul iterficiat cũ eo: ſic igit vr̃ q inconueniẽter ea q̃ ptinẽt ad ꝯuictũ hoiuꝫ adinuicẽ fuerint i lege veteri ordinata. ¶ P̃. dñs mãdauit Exo .21. q homicidiũ morte hois puniret: ſꝫ mors bruti aĩalis. multo minus reputat q̃ occiſio hois: ergo non poteſt ſufficienter recõpenſari pena homicidij p occiſionẽ bruti aĩalis. icõueniẽt igit mandat Deutro .21. q qñ iuẽtũ fuerit cadauer occiſi hois ⁊ ignorabit cedis reus: ſeniores ppinquioris ciuitatis tollãt vitulã de armẽto q̃ ñ traxit iugũ: nec terrã ſcidit vomere. ⁊ ducẽt eã ad vallẽ aſperã atq3 ſaxoſam q̃ nũq3 arata eſt n ec ſemẽta recepit: ⁊ cedent i ea ceruices vitule. ¶ Sꝫ ꝯ ẽ q p ſpãli bñficio cõmemorat i pſal. Nõ fecit taliter oĩ nationi ⁊ iudicia ſua non manifeſtauit eis. ¶ Rñ⁰. dđm: q ſic Aug. i ſecundo de ciui. dei itroducit a Tullio deñ popul⁹ eſt cetus multitudinis iuriſconſenſu: ⁊ vtilitate cõitans ſociatus. vnde ad rationem populi pertinet: ut cõmunicatio hominum adinuicem iuſtis preceptis legis ordinetur: Eſt autem duplex cõmunicatio hominum adinuicem. Una q̃dem que fit auctoritate principũ. Alia autem fit propria voluntate priuatarum perſonarum: ⁊ q: voluntate vniuſcuiuſq3 diſponi poteſt quod eius ſubditur poteſtati. ideo auctoritate principum quibus ſubiecti ſunt hoies: oꝫ q iudi-

cia iter hoīes exerceant̄: ⁊ pene malefactoribꝰ īferāt̄. Poteſtati vͦ ꝓuatarū pſonarū ſubdūt̄ res poſſeſſe: ⁊ iõ ꝓpā auctoritate ī his pñt ſibīuicē cõicare. puta emendo: vendēdo: donādo: ⁊ alijs hmõi. Circa vtrāq; aūt cõicationē lex ſufficiēter ordinauit. Statuit. n. iudices: vt pʒ Deutro. 16. Iudices ⁊ magiſtros ꝯſtitues ī oībus portis eius: ut iudicent populum iuſto iudicio. Inſtituit etiā iuſtū iudicij ordinem: ut dr̄ Deutro. pmo. Quod iuſtum eſt iudicate: ſiue ciuis ille ſit: ſiue peregrinus nulla erit pſonarū diſtantia: ſuſtulit etiam occaſionem iniuſti iudicij acceptionem munerū iudicibus prohibēdo: ut pʒ Exo. 23. ⁊ Deutro. 16. Inſtituit ēt numerū teſtiū duorū uł triū: ut patet Deutro. 17. ⁊. 19. Inſtituit ēt certas penas ꝓ diuerſis delictis: ut poſt dicet̄. Sʒ circa res poſſeſſas optimū ē ſic̄ dic̄ phs ī ſecundo politice. ꝙ poſſeſſiones ſint diſtincte: ⁊ vſus ſit partim cõmunis. partī aūt ꝑ volūtatē poſſeſſorū cõmunicet̄. ⁊ hec tria fuerūt ī lege ſtatuta. Primo. n. ipſe poſſeſſiões diuiſe erāt ī ſingulos: dr̄. n. Numeri. 34. Ego dedi vobis terrā ī poſſeſſionē quā ſorte diuidetis vobis. Et q: ꝑ poſſeſſionū irregularitatē plures ciuitates deſtruūt̄: vt phs dic̄ ī ſcđo politice. iõ circa poſſeſſiones regulādas triplex remediū lex adhibuit. Unum quidem vt ſʒ numerum hominum equaliter diuiderētur: vñ dr̄ Numeri. 34. Pluribꝰ dabitis latiorē: ⁊ paucioribꝰ anguſtiorem. Aliud remediū ē: ut poſſeſſiones nõ ī perpetuū alienent̄: ſed certo tpe ad ſuos poſſeſſores reuertant̄: ut nõ cõfundāt̄ ſortes poſſeſſionū. Tertiū remediū ē ad hmõi confuſſionē tollendā ut primi ſuccedāt morientibꝰ. Primo qdē gradu filiꝰ. ſcđo aūt filia tertio fratres. quarto patrui. qnto ꝯcetiq; ꝓping. Et ad diſtinctionē ſortiū ꝯſeruādā vlteriꝰ lex ſtatuit: ut mulieres q̄ ſunt heredes nuberēt ſue tribus hoībꝰ: ut hētur. Numeri 36. Scđo vͦ īſtituit lex: ut q̃tū ad aliq̄ vſus rerū eēt cõis ⁊ q̃tū ad curā. ꝓceptū ē. n. Deutro. 20. Nõ videbis bouē ⁊ oues fratris tui errātes: ⁊ ꝑteribis: ſʒ reduces fratri tuo ⁊ ſic̄ de alijs. ſcđo q̃tū ad fructū. Cõcedebat̄. n. cõiter q̃tū ad oēs: ut īgreſſus ī vineā amici licite comedere poſſet: dū tñ extra nõ deferre. Quantū ad pauperes vͦ ſpālr: ut eis relinquerent̄ manipuli obliti: ⁊ fructꝰ: ⁊ racemi remanētes: ut habet̄ Leuit. 19. ⁊ Deutro. 24: ⁊ ēt cõicabāt̄ ea que naſcebant̄ ī ſeptimo anno: ut habet Exo. 23. ⁊ Leuit. 25. Tertio vͦ ſtatuit lex cõicationem factam per eos qui ſunt rerū dñi vnā pure gratuitā: vñ dr̄ Deutro. 14. Anno tertio ſeparabis aliā decimā: veniētq; leuites ⁊ pegrinꝰ: ⁊ pupillus: ⁊ vidua: ⁊ comedēt: ⁊ ſaturabūt̄. aliā vͦ recõpēſationē vtilitatis: ſicut ꝑ vēditionē ⁊ emptionē: ⁊ locationē ⁊ ꝯductionē ⁊ ꝑ mutuū: ⁊ iterū ꝑ depoſitū: de qbꝰ oībꝰ inueniunt̄ ordinationes certe ī lege: vñ pʒ ꝙ lex vetus ſufficienter ordinauit ꝯuictū illiꝰ ꝑpli. ¶ Ad pm gͦ dõm: ꝙ ſicut apl's dic̄ Ro. 13. Qui diligit ꝓximū legē īpleuit: q:. ſ. oīa ꝓcepta legis ꝓcipue ordinata ad ꝓximū ad hūc finē ordinari vident̄ vt hoīes ſeinuicē diligāt: ex dilectione autē ꝓcedit ꝙ hoīes ſibiīuicē bona ſua cõmunicent. q: ut dr̄. 1. Jo. 3. Qui viderit fratrē ſuū neceſſitatē patiētē: ⁊ clauſerit viſcera ſua ab eo: quo mõ charitas dei manet ī illo. ⁊ iõ ītēdebat lex hoīes aſſueſacere: ut facile ſibi īuicē ſua cõmunicarēt: ſic̄ ⁊ apl's. 1. ad Thimot. 6. diuitibꝰ mādat facile tribuere ⁊ cõicare. nõ aūt facile cõmunicatiuꝰ ē q nõ ſuſtinet ꝙ ꝓximꝰ aliqd modicū de ſuo accipiat abſq; magno ſui detrimēto. ⁊ iõ lex ordinauit ut liceret īträtē ī vineā ꝓximi racemos ibi comedere: nõ aūt extra deferre: ne ex hoc daret̄ occaſio grauis dāni īferendi ex quo pax perturbaretur que īter diſciplinatos nõ ꝑturbat̄ ex modicorū acceptione. ſed magis amicitia ꝯfirmat̄: ⁊ aſſueſciūt hoīes ad aliqd facile cõicādū. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ lex non ſtatuit ꝙ mulieres ſuccederent ī bonis paternis: niſi ex defectu filiorū maſculorū: tūc aūt neceſſariū erat ut ſucceſſio mulieribus cõcederetur ī cõſolationem patris: cui graue fuiſſet ſi eius hereditas oīo ad extraneos tranſiret. adhibuit tñ circa hoc lex cautelā debitā ꝓcipiēs: ut mulieres ſuccedentes ī hereditate paterna nuberent ſue tribꝰ hoībꝰ ad hoc ꝙ ſortes tribuum non confunderentur: ut habetur Numeri vltimo.

¶ Ad 3m dõʒ: ꝙ ſic̄ phs dic̄ ī ſcđo politice: regulatio poſſeſſionū multū ꝯfert ad ꝯſeruationē ciuitatis uel gentis: vñ ſicut ipſe dicit apud quaſdā gentiliū ciuitates ſtatutū fuit: ut nullus poſſeſſionē vendere poſſet: niſi pro manifeſto detrimento. Si. n. paſſim poſſeſſiones. vendant̄ põt cõtingere ꝙ oēs poſſeſſiones ad paucos deueniāt. ⁊ ita neceſſe erit ciuitatem vel regionē habitatoribus euacuari: ⁊ iõ lex vetꝰ ad hmõi ꝑiculū remouēdū ſic ordinauit ꝙ ⁊ neceſſitatibus hoīuʒ ſubueniret̄ ꝯcedēs poſſeſſionuʒ venditionē vſq; ad certū tēpꝰ: ⁊ tñ ꝑiculū remouit: ꝓcipiēs: ut certo tpe poſſeſſio vendita ad vendentē rediret: ⁊ hoc īſtituit: ut ſortes nõ cõfunderent̄: ſʒ ſemꝑ remaneret eadē diſtinctio determinata ī tribubꝰ: q: vͦ domus urbane nõ erāt ſorte diſtincte ideo cõceſſit ꝙ ī ꝑpetuū vendi poſſent: ſicut ⁊ mobilia bona. Nõ. n. erat ſtatutus numerus domorū ciuitatis ſic erat certa menſura poſſeſſionis ad quam non addebat̄. Poterat autem aliquid addi ad numerum domorū ciuitatis. domus vͦ q̄ non erāt ī vrbe: ſed ī villa muros nõ habētes ī ꝑpetuū uendi nõ poterāt: q: hmõi domus non conſtituūt̄ niſi ad cultū: ⁊ ad cuſtodiā poſſeſſionū. ⁊ iõ lex ꝯgrue ſtatuit ius circa vtrūq;. ¶ Ad 4m dõm: ꝙ ſic̄ dcm̄ ē: intentio legis erat aſſueſacere hoīes ſuis ꝓceptis ad hoc ꝙ ſibiinuicem de facili ī neceſſitatibꝰ ſubuenirēt: q: hoc maxime eſt amicitie fomentū. Et hāc qdē facilitatē ſubueniēdi nõ ſolū ſtatuit ī his q̄ gratis ⁊ abſolute donant̄: ſed etiā ī his q̄ mutuo conceduntur: q: huiuſmodi ſubuentio frequentior eſt: ⁊ pluribꝰ neceſſaria. Huiuſmodi autem ſubuentionis facilitatē multipliciter inſtituit. Primo qdē vt faciles ſe ꝓberent ad mutuū exhibēdū: ne ab hoc retraherent̄ anno remiſſionis appropinquāte: ut habet̄ Deutro. 15. Scđo ne eū cui mutuū: cõcederēt: grauarent: vel vſuris: uel ēt aliq̄ pignora oīo vite neceſſaria accipiēdo: ⁊ ſi accepta fuerint ꝯſtatī reſtituerent̄. Dr̄. n. Deutro. 23. Nõ feneraberis fratri tuo ad vſurā. ⁊. 24. Nõ accipies loco pignoris īferiorē ⁊ ſuperiorē molā: q: aīaʒ ſuā appoſuit tibi. ⁊ Exo. 21. dr̄. Si pignꝰ a ꝓximo tuo acceperis veſtimētū ante ſolis occaſuʒ reddes ei. Tertio ut nõ īportune exigerēt: vñ dr̄ Exo. 23. Si pecuniā mutuā dederis populo meo pauperi q habitat tecū: nõ vrgebis eū quaſi exactor: ⁊ ꝑꝑ hoc ēt mandat̄ Deutro. 24. Cū repetes a ꝓximo tuo rem aliquā quaʒ dʒ tibi nõ īgredieris ī domū eiꝰ: ut pignꝰ auferas: ſʒ ſtabis foris. ⁊ ille tibi ꝓferret qđ habuerit: tū q: domꝰ ē tutiſſimū vniuſcuiuſq; receptaculū: vñ moleſtū hoī ē: ut ī domo ſua īuadat̄: tū ēt q: nõ ꝯcedit creditori: ut accipiat pignus qđ voluerit: ſed magis debitori: ut det quo minus īdiguerit. Quarto īſtituit ꝙ ī ſeptimo anno debita penitus remitterent̄. Probabile. n. erat ut illi q cõmode reddere poſſent: ante ſeptimū annū redderēt: ⁊ gratis mutātē non defraudarent. Si aūt oīo īpotētes eſſent eadē rõne eis erat debitū remittēdū ea dilectione: qua ēt erat eis de nouo dandū ꝑꝑ īdigētiā. Circa aīalia vͦ mutuata hec lex ſtatuit: ut ꝑꝑ negligētiā eiꝰ: cui mutuata ſunt ſi ī ipſiꝰ abſentia moriātur vel debilitēt̄: reddere ea cõpellat̄. Si vͦ eo preſente ⁊ diligēter cuſtodiēte mortua fuerint: vel debilitata nõ cogebat̄ reſtituere: ⁊ maxime ſi erāt mercede ꝯducta: q: ita ēt potuiſſent mori ⁊ debilitari apud mutuātē: ⁊ ita ſi ꝯſeruationem aīalis ꝯſequeret̄: iā aliqđ lucrū reportaret ex mutuo: ⁊ nõ eēt gratuitū mutuū. ⁊ maxime hoc obſeruādū erat qñ aialia erāt mercede conducta: q: tūc habebat certū ꝑciū ꝑ vſu aīaliū: vñ nihil accreſcere debebat ꝑ reſtitutionē aīaliū niſi ꝑꝑ negligētiā cuſtodiētis. Si aūt nõ eſſent mercede cõducta: potuiſſet hr̄e aliquā eq̄tatē: ut ſaltē tm̄ reſtitueret q̄tū vſus aīal' mortui uel debilitati ꝯduci potuiſſet. ¶ Ad 5m dõʒ: ꝙ hec dr̄ia eſt īter mutuū ⁊ depoſitū: q: mutuū traditur ī vtilitatem eiꝰ cui tradit̄: ſʒ depoſitū tradit̄ ī vtilitatē deponētis. ⁊ iõ magis artabat̄ aliqs ī aliqbus caſibus ad reſtituēdū mutuū: q̃ʒ ad reſtituēdū depoſitum. Depoſitū. n. ꝑdi poterat dupl'r. Uno mõ ex cā īeuitabili vel naturali: puta ſi eēt mortuū uel debilitatū animal depoſitum: uel extrinſeca: puta ſi eēt captū ab hoſtibꝰ: uel ſi eſſet comeſtuʒ a beſtia: ī quo tñ caſu tenebatur deferre ad dominum aīalia: id qđ de aīali occiſo ſuperat: ī alijs autē ſupra dictis caſibus nihil reddere tenebat̄: ſed ſolū ad expurgandam

ſuſpitionē fraudis tenebaꝫ iuramētū pſtare. Alio mō pote
rat ꝑdi ex cā euitabili: puta ꝑ furtū: ⁊ tūc ꝓꝑ negligētiā cu/
ſtodis reddere tenebaꝫ: ſꝫ ſicꝫ dcm̄ ē: ille q mutuo accipie/
bat aīal tenebaꝫ reddere ēt ſi debilitatū: aut mortuū fuiſ/
ſet i eiꝰ abſentia: de minori.n. negligētia tenebaꝫ ꝙ depoſi
tariꝰ q nō tenebaꝫ niſi ð furto. ¶ Ad 6m dōꝫ: ꝙ mercēna
rij q locāt opas ſuas pauperes ſūt ð laborībꝰ ſuis victū q̄/
rētes q̄tidianū. ⁊ iō lex ꝓuide ordinauit: ut ſtatim eis mer/
ces ſolueret ne victꝰ eis deficeret: ſꝫ illi q locāt alias res di
uites eē ꝯſueuerūt nec ita idigēt locatōīs ꝑcio ad ſuū victū
quotidianū. ⁊ iō nō ē eadē rō i vtroqꝫ. ¶ Ad 7m dōꝫ: ꝙ iu
dices ad hoc iter hoīes ꝯſtituūꝫ ꝙ determinēt qð ambi/
guū iter hoīes circa iuſtitiā eē pōt. Duplr aūt aliqd ꝑt eē
ambiguū. Uno mō apud ſimplices: ⁊ ad hoc dubiū tollē
dū mādaꝫ Deutro. 16. ut iudices ⁊ magiſtri ꝯſtituerēꝫ ꝑ
ſingulas tribꝰ: ut iudicarēt pplm iuſto iudicio. Alio mō cō
tingit aliqd eſſe dubiū ēt apud ꝑitos. ⁊ iō ad hoc dubium
tollēdū ꝯſtituit lex: ut oēs recurrerēt ad locū ꝑncipalē a dō
electū: i quo ⁊ ſūmꝰ ſacerdos eēt q determiaret dubia cir
ca cerimonias diuini cultꝰ. ⁊ ſūmꝰ iudex ppli q determi/
naret q̄ ꝑtinēt ad iudicia hoīꝫ: ſicꝫ ēt nūc ꝑ appellationē: vl
ꝑ ꝯſolationē cauſe ab iferiorībꝰ iudicibꝰ ad ſuꝑiores defe/
runꝫ: vn̄ dr̄ Deutro. 17. Si difficile ⁊ ambiguū apud te
iudiciū ꝑſpexeris: ⁊ iudiciū itra portas tuas videris vba
variari: aſcēde ad locū quē elegerit dn̄s: veniesqꝫ ad ſacer/
dotes leuitici generis ⁊ ad iudicē q fuerit i illo tpe: hmōi
āt ambigua iudicia nō frequēt emergebāt: vn̄ ex hꝰ pplſ
nō grauabaꝫ. ¶ Ad 8m dōꝫ: ꝙ i negocijs hūanis nō pōt
hri demōſtratiua ꝓbatio: ⁊ ifallibil: ſꝫ ſuffic aliq̄ ꝯiecturalꝫ
ꝓbabilitas ſm̄ quā rhetor ꝑſuadet. ⁊ iō lꝫ ſit poſſibile du
os aut tres teſtes i mēdaciū ꝯuenire: nō tn̄ ē facile nec ꝓ
babile ꝙ ꝯueniāt. ⁊ iō accipiꝫ eoꝝ teſtimoniū tanq̄ verū:
⁊ ꝑcipue ſi i ſuo teſtimonio nō vacillēt: vl' aſs ſuſpecti nō fue
rūt. Et ad hoc ēt ꝙ nō de facili a vitate teſtes declinarēt in
ſtituit lex ut teſtes diligētiſſime examinarenꝫ: ⁊ grauiꝫ pu/
nirenꝫ q inuenirenꝫ mēdaces: ut habeꝫ Deutro. 19. Fuit
tn̄ aliq̄ rō hmōi numeri determinādi ad ſignificādū ifalli/
bilē vitatē ꝑſonaꝝ diuinaꝝ: q̄ qn̄qꝫ numerāꝫ duę. q: ſpūs
ſanctꝰ ē nexus duoꝝ: qn̄qꝫ exprimūꝫ tres: ut Aug. dic ſuꝑ
Illud Jo. 8. In lege nr̄a ſcriptū ē. q: duoꝝ hoīꝫ teſtimo/
niū veꝝ eſt. ¶ Ad 9m dōm: ꝙ nō ſolū ꝓꝑ grauitatē culpe:
ſꝫ ēt ꝓꝑ alias cās grauis pena iſligiꝫ. Primo qdē ꝓꝑ quā/
titatē peccati: q: maiori pctō ceteris paribꝰ pena grauior ð
beꝫ. Scdō ꝓꝑ peccati ꝯſuetudinē. q: a peccatis ꝯſuetis nō
facilr hoīes abſtrahūꝫ niſi ꝑ graues penas. Tertio ꝓꝑ mlꝫ
tā ꝯcupiſcētiā vel delectationē i pctō. ab his.n. nō de facili
hoīes abſtrahūꝫ niſi ꝓꝑ graues penas. Quarto ꝓꝑ facilita
tē cōmittēdi pctm̄: ⁊ latēdi i ipſo: hmōi aūt pctā qn̄ manife
ſtāꝫ ſunt magis punicēda ad alioꝝ terrorē. Circa ipſaꝫ etiā
quātitatē peccati q̄druplex gradꝰ ē attēdēdus ēt circa vnū
⁊ idē factū. Quoꝝ ꝑmus ē qn̄ inolūtarius pctm̄ cōmittit:
tūc.n. ſi oīo ē inolūtariꝰ totalr excuſaꝫ a pena. Dr̄.n. Deu
tro. 20. ꝙ puella q̄ oppꝛimiꝫ i agro nō ē rea mortis. q: cla/
mauit. ⁊ nullꝰ affuit q liberaret eā. Si vo aliq̄ mō fuerit vo
luntariꝰ: ſꝫ tn̄ ex ifirmitate peccat: puta cū qs peccat ex paſ
ſione: minuiꝫ pctm̄ ⁊ pena ſꝫ vitatē iudicij diminui dꝫ: ni
ſi forte ꝓꝑ cōem vtilitatem pena aggraueꝫ ad abſtrahēdū
hoīes ab hmōi peccatis: ſicꝫ dcm̄ ē. Scdō gradꝰ eſt qn̄ qs
ꝑ ignorantiam peccauit: ⁊ tunc aliq̄ mō reꝰ reputabaꝫ ꝓꝑ
negligentiaꝫ adiſcendi: ſꝫ tn̄ nō puniebaꝫ ꝑ iudices: ſꝫ expia/
bat pctm̄ ſuum ꝑ ſacrificia: vn̄ dr̄ Leuit. 4. Anima q̄ pec/
cauerit ꝑ ignorantiam ⁊c̄. ſꝫ hoc intelligendum eſt ð igno
rantia facti: nō āt ð ignorantia ꝑcepti diuini qð oēs ſcire te/
nebanꝫ. Tertiꝰ gradꝰ eſt qn̄ aliqs ex ſuꝑbia peccabat. i. ex
certa electione vl' ex certa malicia: ⁊ tunc puniebaꝫ ſꝫ quā/
titatem delicti. Quartꝰ āt gradꝰ ē qn̄ peccabat ꝑ ꝓteruiaꝫ:
⁊ ꝑtinaciā: ⁊ tunc q̄ſi rebellis: ⁊ deſtructor ordinatiōis le/
gis oīno occidēdꝰ erat. Scdm̄ hoc dōm eſt ꝙ i pena fur
ti ꝯſiderabaꝫ ſm̄ legēid qð frequēter accidere poterat: ⁊
iō pro furto aliaꝝ reꝝ que de facili cuſtodiri poſſunt a fu/
ribus nō reddebat fur niſi duplū. Oues āt nō de facili pñt
cuſtodiri a furto. q: paſcunꝫ i agris. ⁊ iō frequētius ꝯtin/
gebat ꝙ oues furto ſubtraherenꝫ: vn̄ lex maiorē penā ap
poſuit: ut. ſ. q̄tuor oues ꝓ vna oue redderenꝫ. Adhuc aūt
boues difficiliꝰ cuſtodiūꝫ: q: habenꝫ i agris: ⁊ nō ita paſcū
tur gregatim ſicꝫ oues. ⁊ iō adhuc hic maiorem penaꝫ ap/
poſuit: ut. ſ. qnqꝫ boues ꝓ vno boue redderenꝫ: ⁊ hoc di
co niſi forte idē aīal inuentum fuerit viuens apud eum: q:
tunc ſolū duplū reſtituebat: ſicꝫ ⁊ in ceteris furtis: poterat
.n. haberi ꝑſumptio ꝙ cogitaret reſtituere. ex quo viuum
ſeruaſſet. Uel pōt dici ſm̄ gloſam ꝙ bos hꝫ qnqꝫ vtilitates
q: imolaꝫ: arat: paſcit carnibus: lac dat: ⁊ corium ēt diuer/
ſis vſibus miniſtrat: ⁊ iō ꝓ vno boue qnqꝫ boues redde
banꝫ. Ouis etiam hꝫ q̄tuor vtilitates: q: imolaꝫ: paſcit: lac
dat: ⁊ lanā miniſtrat. Filiꝰ autē ꝯtumax nō q: comedebat
⁊ bibebat: occidebaꝫ: ſꝫ ꝓꝑ ꝯtumaciam: ⁊ rebellionē q̄ ſꝑ
morte puniebaꝫ: ut dcm̄ ē. Ille vo q colligebat ligna i ſab/
bato lapidatus fuit tanq̄ legis violator: q̄ ſabbatum obſer
uari ꝑcipiebat in cōmemorationem fidei nouitatis mundi
ſicut ſupra dictum eſt: vn̄ occiſus fuit tanq̄ infidel. ¶ Ad
decimū dōm: ꝙ lex vetꝰ penā mortis iſtixit i grauioribus
criminibꝰ. ſ. i his q̄ ꝯ deū peccanꝫ: ⁊ i homicidio: ⁊ i furto
hoīꝫ: ⁊ i irreuerētia ad parētes: ⁊ i adulterio: ⁊ iceſtibꝰ.
In furto aūt aliaꝝ reꝝ adhibuit penaꝫ dāni. In peculiaris
aūt ⁊ mutilatiōibꝰ iduxit penā taliōis: ⁊ ſilr i pctō falſi te/
ſtimonij. In alijs aūt minoribꝰ culpis iduxit penā flagella
tiōis vel ignominie. Penam autē ſeruitutis induxit i duo
bus caſibꝰ. In vno qdē qn̄ ſeptimo anno remiſſionis ille
q erat ſeruus: nolebat bn̄ficio legis vti: ut liber exiret: vn̄
ꝓ pena ei iſligebaꝫ: ut i ꝑpetuum ſeruus remaneret. Se/
cundo iſligebaꝫ furi qn̄ nō habebat quod poſſet reſtitue/
re: ſicut habetur Exo. 22. Penam autem exilij vniuerſalr
lex nō ſtatuit. q: i ſolo populo illo deꝰ colebatur oībus alijs
populis ꝑ idolatriam corruptis: vn̄ ſi qs a populo illo vni
uerſaliter excluſus eſſet: dareꝫ ei occaſio idolatrie: ⁊ iō pri
mo Regū. 26. dr̄ ꝙ Dauid dixit ad Saul. Maledicti ſūt
q eiecerunt me hodie. ut nō habitē i hereditate domini di
centes: vade ſerui dijs alienis. erat tn̄ aliquod particulare
exilium. Dr̄.n. Deutro. 9. Qz q percuſſerit ꝓximum ſuū
neſciens: ⁊ q nullaꝫ ꝯ ipm̄ habuiſſe odium comprobaꝫ ad
vnam vrbiꝫ refugij confugiebat: ⁊ ibi manebat vſqꝫ ad
mortē ſummi ſacerdotis. tunc.n. ei licebat ad domū ſuam
redire. q: i vniuerſali dāno populi ꝯſueuerūt particulares
ire ſedari: ⁊ ita ꝓximi defuncti nō ſic ꝓni erāt ad eius occi
ſionē. ¶ Ad vndecimū dōm: ꝙ aīalia bruta mandabanꝫ
occidi: nō ꝓꝑ aliquā ipſoꝝ culpā: ſꝫ i penā dominoꝝ q talia
aīalia nō cuſtodierāt ab hmōi peccatis. ⁊ ideo magis puni
ebaꝫ dn̄s ſi bos cornupeta fuerit ab heri ⁊ nudiuſtertius
in quo caſu poterat occurri periculo q̄ ſi ſubito cornupeta
efficereꝫ. Uel occidebantur aīalia i deteſtationē peccati: ⁊
ne ex eoꝝ aſpectu aliqs horror hoībꝰ icuteret. ¶ Ad duo
decimū dōm: ꝙ rō litalis illiꝰ mādati fuit: ut rabi Moyſes
dic q: frequēter iterfector eſt de ciuitate ꝓpinquori: vn̄ occi
ſio vitule fiebat ad explorādū homicidiū occultū. qð qdē
fiebat ꝑ tria. Quoꝝ vnū ē ꝙ ſeniores ciuitatis iurabāt ni/
hil ſe ꝑtermiſiſſe i cuſtodia viaꝝ. Aliud ē: q: ille cuius erat
vitula dānificabaꝫ i occiſiōe aīal. ⁊ ſi pꝰ manifeſtareꝫ ho/
micidiū aīal nō occidereꝫ. Tertiū ē q: locꝰ i quo occidebaꝫ
vitula remanebat icultꝰ. ⁊ iō ad euitādū vtrūqꝫ dānū ho/
mines ciuitatis de facili manifeſtarēt homicidā ſi ſcirent: ⁊
raro poterat eē qn aliq̄ vba: vl' iudicia ſuꝑ hoc facta eſſent.
Uel hꝰ fiebat ad terrorē i deteſtationē homicidij. Per oc/
ciſionē.n. vitule q̄ ē aīal vtile ⁊ fortitudine plenū p:ecipue
anq̄ laboret ſub iugo ſignificabaꝫ ꝙ qcūqꝫ homicidiū fe/
ciſſet q̄uis eēt vtil: ⁊ fortis occidēdꝰ erat: ⁊ morte crudeli
qð ceruicis ꝯciſio ſignificabat: ⁊ ꝙ tanq̄ vilis ⁊ abiectꝰ a
ꝯſortio hoīum excludēdꝰ erat: qð ſignificabaꝫ ꝑ hoc ꝙ vi
tula occiſa in loco aſpero ⁊ inculto relinquebatur in putre/
dinem conuertēda. Myſtice autē per vitulam de armēto
ſignificatur caro xp̄i que non traxit iugū: q: non fecit pec
catum: nec terram ſcidit uomere. i. ſeditionis maculam nō
admiſit. Per hoc enim ꝙ i ualle iculta occidebatur: ſigni
ficatur deſpecta mors xp̄i: ꝑ quā purgantur omnia pecca/
ta: ⁊ diabolus eſſe homicidij actor oſtenditur.

Ad tertiū ſic ꝓcedit᷑. Ui᷑ ꝙ iudicialia ꝑcepta nō ſint ꝯueniēter tradita quantū ad extraneos. Dicit.n. Petr⁹ actuū.10. In veritate cōperi qm̄ non eſt acceptoꝛ perſonarum deus: ſed in omni gente qui timet deum ⁊ operatur iuſtitiam: acceptus eſt illi: ſed illi q ſunt deo accepti non ſunt ab eccleſia dei excludendi: inconuenienter igitur mandatur Deutro.23. ꝙ ammonites ⁊ moabites etiam poſt decimā generationē non intrabunt ī eccleſiā dn̄i in eternū: ecōtrario autē ibidē pꝛecipitur de quibuſdā gentibus. Nō abominaberis idumeū q: frater tu⁹ eſt: nec egyptiū: q: aduena fuiſti in terra ei⁹. ¶ P̄. Ea q̄ nō ſunt in poteſtate noſtra non merentur aliquā penā: ſ; ꝙ hō ſit eunuchus uel ex ſcoꝛto natus non eſt in poteſtate eius. ergo inconuenienter mādat᷑ Deutro.23. ꝙ eunuchus ⁊ ex ſcoꝛto nat⁹ nō igrediat᷑ eccleſiā dn̄i. ¶ P̄. Lex vetus miſericoꝛditer mādauit vt aduene non affligant᷑. Di᷑.n. Exo.20. Aduenā nō ꝯtriſtabis: neq; affliges eū. aduene.n. ⁊ ipſi fuiſtis ī terra egypti. ⁊ .23. Peregrino moleſt⁹ nō eris: ſcitis.n. aduenaꝝ aīas: q: ⁊ ipſi pegrini fuiſtis ī terra egypti: ſ; ad afflictionē alicui⁹ ꝑtinet ꝙ vſuris oppꝛimat᷑: icōuenienter ig᷑ lex ꝑmiſit Deutro.23. vt alienis ad vſurā pecuniā mutuarēt. ¶ P̄. Multo magis appꝛopinquāt nob̄ hoīes q̄ʒ arboꝛes: ſ; his q̄ ſūt nob̄ magis ꝓpinq̄ magis debem⁹ effectū ⁊ affectū dilectōis īpēdere: ſ̄m illud Eccl̄.13. Oē aīal diligit ſimile ſibi. ſic ⁊ oīs hō ꝓximū ſibi icōueniēter igitur dn̄s Deutro.20. mādauit ꝙ d̄ ciuitatib⁹ hoſtiū captis oēs īterficerēt. ⁊ tn̄ arboꝛes fructiferas nō ſuccideren. ¶ P̄. Bonū cōe ſ̄m virtutē ē bono ꝑuato ꝑferēdū ab vnoquoq;: ſed ī bello qḋ cōmittit᷑ ꝯ̄ hoſtes queritur bonum cōe: īconuenienter igitur mandatur Deutro.20. ꝙ īminente ꝑlio aliqui domum remittant᷑: puta q edificauit domum nouam: q plantauit vineam: uel q deſpondit vxoꝛem. ¶ P̄. Ex culpa nō dʒ qs cōmodū repoꝛtare: ſed ꝙ hō ſit foꝛmidoloſus ⁊ coꝛde pauidus culpabile eſt: ꝯ̄riū.n. eſt virtuti foꝛtitudinis: icōueniēter igit᷑ a laboꝛe ꝑlij excuſabāt᷑ foꝛmidoloſi ⁊ pauidū coꝛ habētes. ¶ Sed ꝯ̄ ē qḋ ſapientia diuina dic̄ ꝓuer.8. Juſti ſūt oēs ſermōes mei: nō ē ī eis prauum qḋ neq; puerſū. ¶ Rn̄º dōm: ꝙ cū extraneis pōt eē hoīꝫ ꝯuerſatio dupl'r. Uno mō pacifice. alio mō hoſtiliter ⁊ q̄ʒtū ad vtrūq; modū oꝛdinādū lex ꝯueniētia ꝑcepta ꝯtinebat. Tripliciter.n. offerebat᷑ iudeis occaſio vt cū extraneis pacifice cōicarēt. Pꝛio qdē qn̄ extranei ꝑ terraꝫ eoꝝ trāſitū faciebāt: q̄ſi pegrini. Alio mō qn̄ ī terrā eoꝝ adueniebāt ad ihabitādū ſic aduene. ⁊ q̄ʒtū ad vtrūq; lex miſericoꝛdie ꝑcepta poſuit. Nā Exo.20. dr̄. Aduenā nō cōtriſtabis. ⁊ .23. dr̄ Peregrino moleſt⁹ nō eris. Tertio vō qn̄ aliq extranei total'r ī eoꝝ ꝯſoꝛtiū ⁊ ritū admitti volebāt ⁊ ī his qdā oꝛdo attēdebat᷑. nō.n. ſtatiꝫ recipiebant᷑ q̄ſi ciues: ſic ēt apud quoſdā gētiliū ſtatutū erat ut nō reputarentur ciues niſi q ex auo uel atauo ciues exiſterēt: ut ph̄s dic̄ in.3. politice: ⁊ hoc ideo q: ſi ſtatim extranei aduenīētes reciperent᷑ ad tractādū ea q̄ ſunt ppl'i: poſſent multa pericula cōtingere dū extranei nō hn̄tes adhuc amoꝛē firmatū ad bonū publicū aliq̄ ꝯ̄ populū attētarēt. ⁊ iō lex ſtatuit vt de quibuſdā gētib⁹ hn̄tib⁹ aliquā affinitatē ad iudeos. ſ. de egyptijs apud quos nati fuerāt ⁊ nutriti: ⁊ de idumeis filijs Exau fratris Jacob ī tertia generatōe reciperent᷑ ī ꝯſoꝛtiū populi. Quidā vō q: hoſtiliť ſe ad eos habuerāt: ſic āmonite ⁊ moabite: nūq; ī ꝯſoꝛtiū populi admitterent᷑. Amalachite āt q magis eis fuerāt aduerſati ⁊ cū eis nullū cognatiōis habebāt ꝯſoꝛtiū: q̄ſi hoſtes ꝑpetui haberent᷑. Dr̄.n. Exo.17. Bellū dei erit ꝯ̄ Amalech a generatione in generationē. Sil'r etiam quātū ad hoſtilē cōicationem cuꝫ extraneis lex conuenientia pꝛecepto tradidit. Nam pꝛimo quidem inſtituit ut bellū iuſte iniret᷑: Mādat᷑.n. Deutro.20. ꝙ qn̄ accederent ad expugnandum ciuitatem offerrent ei pꝛimo pacem. Secundo inſtituit ut foꝛtiter bellū inceptuꝫ exequerent᷑ hn̄tes de deo fiduciā: ⁊ ad hoc meli⁹ obſeruādū iſtituit ꝙ īminēte ꝑlio ſacerdos eos ꝯfoꝛtaret ꝓmittendo auxiliū dei. Tertio mādauit ut īpedimēta ꝑlij remouerent᷑ remittēdo quoſdā ad domū q poſſent īpedimēta ꝑſtare. Quarto iſtituit vt victoꝛia moderate vterēt᷑ parcēdo mulierib⁹ ⁊ paruulis: ⁊ ēt ligna fructifera regiōis nō ſcindendo. ¶ Ad ꝑmū g⁹ dōm: ꝙ hoīes nulli⁹ gentis excluſit lex a cultu dei ⁊ ab his que pertinent ad aīe ſalutem. Dr̄.n. Exo.12. Si qs peregrinoꝝ ī veſtrā voluerit tranſire coloniā ⁊ facere phaſe dn̄i circūcidet᷑ pꝛius omne maſculinū eius: ⁊ tūc rite celebꝛabit: eritq; ſil' ſicut indigena terre. Sʒ in tpalibus q̄ʒtū ad ea que pertinebāt ad cōitatē populi nō ſtatim quilibet admittebat᷑ rōne ſupꝛadicta: ſed quidam ī tertia generatione. ſ. egyptij ⁊ idumei. Alij vō ꝑpetuo excludebātur in deteſtationem culpe pꝛeterite: ſicut moabite ⁊ ammonite ⁊ amalechite. Sicut.n. punitur vnus homo pꝛopter peccatuꝫ quod cōmiſit ut alij videntes timeant ⁊ peccare deſiſtāt: ita etiā ꝑꝑ aliquod peccatum gens vel ciuitas pōt puniri ut alij a ſili peccato abſtineāt. Poterat tn̄ diſpēſatiue aliquis in collegiū popu'i admitti ꝑꝑ aliquem virtutis actum: ſicut Judith.14. dr̄: ꝙ Achioꝛ dux filioꝝ Amon appoſitus eſt ad ppl'm iſrael ⁊ oīs ſucceſſio generis eius: ⁊ ſil'r Ruth moabitis q̄ mulier v̄tutis erat: lʒ poſſit dici ꝙ illa ꝓhibitio extendebat᷑ ad viros non ad mulieres qb⁹ nō cōpetit ſimpl'r eē ciues. ¶ Ad 2^m dōʒ: ꝙ ſicut ph̄s dicit ī.3. politice: dupliciter aliqs dr̄ eſſe ciuis. Uno modo ſimpl'r: ⁊ alio mō ſ̄m qḋ. Simpliciter qdē ciuis ē q pōt agere ea q̄ ſunt ciuiū: puta dare ꝯſiliū vel iudiciū ī ppl'o. Secūdū qḋ autem ciuis dici poteſt quicūq; ciuitatem inhabitat: etiam viles ꝑſone ⁊ pueri ⁊ ſenes qui non ſunt idonei ad hoc ꝙ habeāt poteſtatem ī his que ꝑtinent ad cōe. Ideo ergo ſpurij ꝑꝑ vilitatem oꝛiginis excludebant᷑ ab eccleſia ideſt a collegio populi vſq; ad decimam generationem: ⁊ ſil'r eunuchi: qbus nō poterat cōpetere honoꝛ: q patrib⁹ debebatur: ⁊ pꝛecipue in populo iudeoꝛum: in quo dei cult⁹ cōſeruabat᷑ per carnis generationē. Nā etiā apud gētiles q multos filios genuerāt aliquo inſigni honoꝛe donabant᷑ ſic ph̄s dic̄ in.2. politice: tn̄ q̄ʒtū ad ea q̄ ad gratiam dei ꝑtinent: eunuchi ab alijs nō ſeparabant᷑: ſicut nec aduene ut dictū eſt. Dicitur.n. Eſaie.56. Nō dicat fili⁹ aduene q adheret dn̄o dicens: Sepatione diuidet me dn̄s a ꝑplo ſuo: ⁊ nō dicat eunuchus: ecce ego lignū aridum. ¶ Ad 3^m dōʒ ꝙ accipere vſuras ab alienis non erat ſ̄m intentionem legis: ſed ex quadam permiſſione ꝑꝑ ꝓnitatem iudeoꝛū ad auariciā: ⁊ ut magis pacifice ſe haberent ad extraneos a quibus lucrabantur. ¶ Ad 4^m dōm: ꝙ circa ciuitates hoſtiū q̄dā diſtinctio adhibebat᷑: q̄dā.n. erāt remote nō d̄ numero illaꝝ vrbium que eis erāt repꝛomiſſe: ⁊ ī talibus vrbib⁹ expugnatis occidebant᷑ maſculi q pugnauerunt ꝯ̄ populū dei: mulieribus aūt ⁊ infantibus parcebatur. Sed ī ciuitatibus vicinis que erant eis repꝛomiſſe oēs mandabantur īterfici ꝑꝑ iniquitates eoꝝ pꝛioꝛes: ad quas puniendas dominus populū iſrael quaſi diuine iuſtitie executoꝛem mittebat. Dr̄.n. Deutro.9. Quia ille egerunt impie: introeūte te delete ſunt: ligna aūt fructifera mandabantur reſeruari pꝛopter vtilitatem ipſius populi cuius ditioni ciuitas ⁊ eius territoꝛiū erat ſubijciēdū. ¶ Ad 5^m dōʒ: ꝙ nou⁹ edificatoꝛ dom⁹: aut plātatoꝛ vinee: uel deſpōſatoꝛ vxoꝛis excludebāt᷑ a ꝑlio ꝑꝑ duo. Pꝛimo qdē q: ea q̄ hō de nouo hʒ uel ſtatim paratus eſt ad hn̄dum magis ſolet amare: ⁊ ꝑ ꝯ̄n̄s eoꝝ amiſſionē timere. vnde ꝓbabile erat ꝙ ex tali amoꝛe magis moꝛtē timerēt: ⁊ ſic min⁹ foꝛtes eſſent ad pugnandum. Sc̄do q: ſic ph̄s dicit ī.2. phycoꝝ. Infoꝛtuniū vr̄ qn̄ aliqs appꝛopīquat ad aliqḋ bonū habēdū ſi poſtea impediatur ab illo: ⁊ ideo ne ꝓpinqui remanentes magis cōtriſtarent᷑ de moꝛte taliū q bonis ſibi paratis potiti non fuerūt: ⁊ etiam populus conſiderans hoc hoꝛreret: hmōi hoīes a moꝛtis periculo ſunt ſequeſtrati ꝑ ſubtractioneꝫ a pꝛelio. ¶ Ad 6^m dōʒ: ꝙ timidi remittebant᷑ ad domū nō vt ipſi ex hoc cōmodū cōſequerent᷑: ſʒ ne ppl'us ex eoꝛum ꝑſentia incōmodū ꝯſequeret᷑: dū per eoꝝ timoꝛeꝫ ⁊ fugā etiaꝫ alij ad timendum ⁊ fugiendū pꝛouocarentur.

Ad quartū ſic ꝓcedit᷑. Ui᷑ ꝙ icōueniēter lex vet⁹ ꝑcepta ediderit circa ꝑſonas domeſticas. Seru⁹.n. id qḋ eſt dn̄i eſt: ut ph̄s dicit ī ꝑmo politice: ſed id qḋ eſt alicuius ꝑpetuo eius eſſe dʒ. ergo inconuenienter lex mādauit Exo.21. ꝙ ſerui ſeptimo anno ꝑ

beri abſcederēt. ℭ p̄. Sicut aīal aliqḋ vt aſin⁹ aut bos eſt
poſſeſſio dñi: ita ēt ſeru⁹: ſed de aīalib⁹ p̄cipitur Deutero.
.23. vt nō tradas ſuū dño ſuo q ad te ↄfugerit. ℭ p̄. Lex
diūa dꝫ magis ad mīaꝫ ꝓuocare q̄ ēt lex hūana: ſꝫ ſꝫ leges
hūanas grauiter puniſtur q nimis aſpere affligant ſeruos
aut ancillas: aſprima āt videtur eſſe afflictio ex qua ſeqtur
mors: icōueniēter igitur ſtatuitur Exo.21. ꝙ q percuſſerit
ſeruū ſuū uel ancillā virga: ſi uno die ſupuixerit nō ſubiace
bit pene: q: pecunia illi⁹ ē. ℭ p̄. Ali⁹ ē p̄ncipat⁹ dñi ad ſuū
ꝛ patris ad filiū: ut dicitur ī p̄mo ꝛ 3° politicoꝝ ſed hoc ad
p̄ncipatū dñi ad ſeruū ꝑtinet ut aliqs ſeruū vel ancillā ven-
dere poſſit icōueniēter igitur lex ꝑmiſit ꝙ aliqs vēderet fi-
liā ſuā ī famulā uel ancillā. ℭ p̄. Pater hꝫ ſui filij ꝑtātē:
ſꝫ ei⁹ ē punire exceſſus q hꝫ ꝑtātē ſup peccātē. icōueniēter
igitur mādatur Deutero.21. ꝙ pater ducat filiū ſuū ad ſe-
niores ciuitatis puniēdū. ℭ p̄. Dñs ꝓhibuit Deutero.7.
vt cū alienigenis nō ſociarēt ↄiugia ꝛ cōiūcta ēt ſepararēt:
vt pꝫ.1.Eſdre.10. icōueniēter igitur Deutero.21. ↄceditur
eis ut captiuas alienigenarū ducere poſſint uxores. ℭ p̄.
Dñs in vxoribus ducēdis quoſdā cōſāguinitatis ꝛ affinita
tis gradus p̄cepit eē uitādos: ut pꝫ Leuit.18. icōuenienter
igitur mandatur Deutero.25. ꝙ ſi aliqs eēt mortu⁹ abſqꝫ
liberis vxorē ipi⁹ frater ei⁹ acciperet. ℭ p̄. Inter uirū ꝛ vxo
rē ſic ē maria familiaritas: ita dꝫ eē fides firmiſſima: ſꝫ h°
ñ p̄t eē ſi matrimoniū diſſolubile fuerit: icōueniēter igitur
dñs ꝑmiſit Deutero.24. ꝙ aliqs poſſet vxorē dimittē ſcri
pto libello repudij: ꝛ ꝙ ēt ulteri⁹ eā recupare non poſſet.
ℭ p̄. Sicut uxor p̄t frāgē fidē marito: ita ēt ſuus dño ꝛ fi
lius patri: ſed ad inueſtigādā iuriā ſerui ī dñm uel filij ī pa-
trē nō ē iſtitutū in lege aliqḋ ſacrificiū: ſupflue igitur uide-
tur inſtitui ſacrificiū zelotipie ad inueſtigādū uxoris adulte-
riū Numeri.5. ſic igitur icōueniēter uidentur eē tradita in
lege p̄cepta iudicialia circa ꝑſonas domeſticas. ℭ Sꝫ ↄ eſt
qḋ dr̄ ī pſ. Judicia dñi vera iuſtificata ī ſemetipa. ℭ Rñ°
dꝺꝫ: ꝙ cōio domeſticaꝝ ꝑſonaꝝ adinuicē ut ph̄us dic̄ ī pri-
mo politice: ē ſm q̄tidianos act⁹ q ordināt ad neceſſitatē
vite. Uita āt hoīs cōſeruatur dupliciter. Uno mō q̄ſtū ad
īdiuiduū: put.ſ. hō idē numero uiuit: ꝛ ad talē uite cōſerua
tionē opitulantur hoīs exteriora bona ex qbus homo hꝫ vi
ctū ꝛ veſtitū ꝛ alia huiuſmōi neceſſaria uite: ī quib⁹ admi-
niſtrādis īdiget hō ſeruis. Alio° cōſeruatur uita hoīs ſm
ſpēꝫ ꝑ gnātionē: ad quā īdiget hō vxore ut ex ea generet fi
liū. Sic igitur ī domeſtica cōione ſūt tres cōbinatōes.ſ. do
mini ad ſeruuꝫ: uiri ad uxorē: patris ad filiū: ꝛ q̄ſtū ad oia
iſta lex uetus cōueniētia precepta tradidit: nā q̄ſtū ad ſuos
iſtituit vt modeſte tractarētur: ꝛ q̄ſtū ad labores ne.ſ. imo
deratis laborib⁹ affligerentur. vñ Deutero.5. dñs māda-
uit vt in die ſabbati requieſceret ſeruus ꝛ ancilla tua: ſic̄ ꝛ tu.
iteꝝ q̄ſtū ad penas īfligendas: īpoſuit.n. mutilatorib⁹ ſuo-
rū ut dimitterēt eos liberos. ſicut habetur Exo.21. ꝛ ſimi
le etiā ſtatuit in ancilla quā in uxorem aliqs duxerit. ſtatuit
etiā ſpāliter circa ſeruos q erāt ex ppl̄o ut ſeptimo anno li-
beri egrederentur cū oib⁹ que apportauerāt etiā ueſtimen
tis. ut habetur Exo.21. Mādatur etiā iſup Deutero.15.
vt ei detur viaticū. Circa uxores uero ſtatuitur ī lege q̄ſtū
ad uxores ducendas: ut.ſ. ducāt uxores ſue trib⁹. ſicut ha
betur Numeri ultimo. ꝛ hoc iō ne ſortes tribuū cōfundā
tur. ꝛ ꝙ aliquis ī uxorē ducat uxorem fratris defūcti ſine li
beris. ut habetur Deuterono.25. ꝛ hoc ideo ut ille qui nō
potuit habere ſucceſſores ſm carnis originem ſaltem ha-
beat per quādam adoptionem. ꝛ ſic non totaliter memo
ria defuncti deleretur. Prohibuit etiā quaſdam perſonas
ne ī coniugium ducerentur.ſ. alienigenas propter pericu-
lum ſeditionis: ꝛ propinquas propter reuerentiam natu-
ralem que eis debetur. Statuit etiā qualiter vxores iā du-
cte tractari deberent: vt.ſ. non leuiter īfamarēt: vnde mā
dat̄ puniri ille qui falſo crimen imponit uxori: vt habetur
Deutero.23. ꝛ ꝙ ēt propter uxoris odiū filius detrimentū
non pateretur: ut habetur Deutro.21. ꝛ etiā ꝙ ꝓpter odiū
uxorem non affligeret: ſed poti⁹ ſcripto libello eam dimitte
ret: ut pꝫ Deutro.24. Et ut etiam maior dilectio inter con
iuges a principio cōtrahatur. precipitur ꝙ cū aliqs nuper

vxoreꝫ acceperit: nihil ei publice neceſſitatis iniungatur ut
libere poſſit letari cū uxore ſua. Circa filios aūt iſtituit ut pa
tres eis diſciplinā adhiberēt inſtruendo eos in fide: vñ ha-
betur Exo.12. Cū dixerint uobis filij ueſtri: q̄ eſt iſta reli-
gio: dicetis eis. Uictima tranſitus dñi eſt. ꝛ ꝙ ēt inſtruerēt
eos ī morib⁹: vnde dr̄ Deutero.21 ꝙ partes dicere debēt
monita noſtra audire cōtēnit: cōmeſſationibus vacat ꝛ lu-
xurie atqꝫ cōuiuijs. ℭ Ad p̄m q° dꝺꝫ: ꝙ q: filij iſrael erāt
a dño de ſeruitute liberati: ꝛ ꝑ h° diuine ſeruituti adducti:
voluit ergo dñs ut ī perpetuū ſerui eēnt vñ dicit̄ Leuit.25
Si paupꝫtate cōpulſus vēdiderit ſe tibi frater tuus: nō euꝫ
opprimes ſeruitute famuloꝝ: ſed q̄ſi mercēnarius ꝛ colo-
nus erit: mei.n. ſunt ſerui ꝛ ego eduxi eos de terra egypti:
non veneant conditione ſeruorū: ꝛ ideo q: ſimpliciter ſer-
ui nō erant: ſed ſm quid. finito tp̄e dimittebantur liberi.
ℭ Ad 2m dꝺm: ꝙ mandatum illud intelligitur de ſeruo q
a dño queritur ad occidendum: uel ad aliquod peti mini-
ſterium. ℭ Ad 3m dꝺm: ꝙ circa leſiones ſeruis illatas lex
cōſideraſſe videt̄ utrū ſit certa uel īcerta: ſi enim leſio cer-
ta eēt lex penā adhibuit ꝓ mutilatione qdē amiſſionē ſerui
q mandabat̄ libertati donādus: pro morte autem etiaꝫ ho
micidij penā cū ſeruus in manu dñi verberantis morere-
tur. Si vō leſio nō eēt certa ſed aliquā apparentiam hēret
lex nullā penā īfligebat ī ꝓpo ſeruo: puta cū ꝑcuſſus ſuus
nō ſtatiꝫ moriebat̄ ſꝫ poſt aliqs dies. Incertū.n. erat vtꝝ
ex percuſſione mortu⁹ eēt: q: ſi ꝑcuſſiſſet liberꝫ hoīeꝫ ita tñ
ꝙ ſtatim ñ moreret̄: ſꝫ ſup baculū ſuū ambularet: nō erat
homicidij reus q ꝑcuſſerat etiā ſi poſtea moreret̄: tenebat̄
tñ ad īpēſas ſoluēdas quas ꝑcuſſus ī medicos fecerat: ſed
hoc ī ſeruo ꝓprio locū nō habebat: q: qcqd ſeruus habe-
bat ꝛ ēt ipa ꝑſona ſerui erat q̄dā poſſeſſio dñi: ꝛ iō ꝓ cau-
ſa aſſignatur q̄re nō ſubiaceat pene pecuniarie: q: pecunia
illius ē. ℭ Ad 4m dꝺꝫ: ꝙ ſicut dictū ē: nullus iude⁹ poterat
poſſidere iudeū q̄ſi ſimplr̄ ſeruuꝫ: ſꝫ erat ſeruus ſꝫ qd q̄ſi
mercēnari⁹ vſqꝫ ad tp̄s: ꝛ ꝑ hūc modum ꝑmittebat lex ꝙ
paupꝫtate cogente aliqs filiū uel filiā vēderet: ꝛ hoc etiā uer
ba ipi⁹ legis oñdūt: dicit.n. Si qs uēdiderit filiā ſuā ī famu
lā: nō egredietur ſicut exire ācille cōſueuerāt. Per hūc etiaꝫ
modū ñ ſolū filiā ſuā: ſꝫ ēt ſeipꝫ aliqs vēdere poterat ma-
gis q̄ſi mercēnariū q̄ꝫ q̄ſi ſeruum: ſm illud Leuiti.25. Si
paupertate cōpulſus vēdiderit ſe tibi frater tuus: non euꝫ
opp̄imes ſeruitute famuloꝝ: ſꝫ q̄ſi mercēnarius ꝛ colon⁹
erit. ℭ Ad 5m dꝺm: ꝙ ſic ph̄s dic̄ ī.10. Ethi. p̄ncipat⁹ pa-
tern⁹ hꝫ ſolū āmonēdi ꝑtātē: nō āt hꝫ uiꝫ coactiuā: ꝑ quam
rebelles ꝛ cōtumaces cōprimi pñt: ꝛ iō ī hoc caſu lex mā-
dabat vt fili⁹ contumax a p̄ncipib⁹ ciuitatis puniret̄. ℭ Ad
ſextū dꝺm: ꝙ dñs alienigenas ꝓhibuit ī matrimoniū duci
ꝑꝑ piculū ſeductionis ne īducerētur ī idolatriaꝫ: ꝛ ſpāliter
hoc ꝓhibuit de illis gētib⁹ q̄ in uicino habitabāt: de quibus
erat magis ꝓbabile ꝙ ſuos ritus retinerēt. Si q̄ vō idola-
trie cultū dimittere vellet ꝛ ad legis cultū ſe trāſferre: pote-
rat ī mr̄imoniū duci: ſic̄ pꝫ de Ruth quam duxit Booz in
vxorē: vñ ipſa dixerat ſocrui ſue. Ppl̄s tuus ppl̄s meus:
de⁹ tu⁹ de⁹ me⁹: vt hētur Ruth.p°. ꝛ iō captiua nō aliter
ꝑmittebat̄ ī uxorē duci: niſi prius raſa ceſarie ꝛ circunciſis
vnguibus ꝛ depoſita veſte ī q̄ capta ē: ꝛ fleret patrē ꝛ ma
trē: ꝑ q̄ ſignificat̄ idolatrie ꝑpetua abiectio. ℭ Ad ſeptimū
dꝺm ꝙ ſic̄ Chryſo⁹ dicit ſup Math. q: īmitigabile malū
erat mors apud iudeos q oīa ꝓ preſenti uita faciebāt: ſtatu
tū fuit vt defuncto filius naſceret̄ ex fratre: qḋ erat q̄dam
mortis mitigatio: nō aūt alius q̄ꝫ frater vel ꝓpinquus iube
bat̄ accipe uxorē defūcti: q: nō ita crederet̄ qui ex tali con
iūctiōe erat naſciturus eē ei⁹ filius q obijt: ꝛ iterū extrane⁹
nō ita hēret neceſſitatem ſtatuē domū ei⁹ qui obierat ſicut
frater: cui ēt ex cognatiōe hoc facere iuſtū erat. Ex quo pꝫ
ꝙ frater ī accipiēdo vxorē fratris ſui: ꝑſona fratris ſui de-
fūcti fūgebat̄. ℭ Ad 8m dꝺm: ꝙ lex ꝑmiſit repudiū vxo-
ris: ñ q: ſimplr̄ iuſtū eēt: ſꝫ ꝑꝑ duriciā iudeoꝝ: vt dñs dic̄
Math.19. ſꝫ de hoc opꝫ plen⁹ tractari cum de mr̄imonio
aget̄. ℭ Ad 9m dꝺm: ꝙ vxores fidē mr̄imonij frāgunt ꝑ
adulteriū: ꝛ de facili ꝑꝑ delectationē: ꝛ latēter: q: oculus
adulteri obſeruat caliginē: vt dr̄ Job.24. Nō āt ē ſilis rō

de filio ad patreȝ: vel de ſeruo ad dominuȝ: q: talis infide litas non procedit ex tali cõcupiſcētia delectatiõis: ſed ma gis ex malicia: q̄ nõ põt ita latere ſicut infidelitas mulieris adultere.

¶ Queſtio. cvi.

Onſequēter

cõſiderãdū ē ð lege euã gelij q̄ dr̄ lex noua. Et pº de ipſa ſm ſe.

c

Scðo ð ipſa p cõparationē ad legē ueterē. Tertio de his q̄ i lege noua ɔtinētur. ¶ Circa pimuȝ q̄rūt q̄tuor. Prio q̄lis ſit: vtȝ. ſ. ſit ſcripta vl' idita. Scðo de virtute eiº: vtȝ iuſtificet. Tertio de pncipio eiº vtȝ debuerit dari a pncipio mūdi. Quarto ð termino eiº: utȝ. ſ. ſit duratura vſq3 ad finē: an debeat ei alia lex ſuccedere.

Ad primū

ſic pceditur. Uī q lex noua ſit lex ſcripta. Lex. n. noua ē ipſū euãgeliū: ſed euãgeliū ē deſcriptum Jo. 20. Hec āt ſcripta ſūt vt credatis. gº lex noua ē lex ſcripta. ¶ P̄. Lex idita ē lex nature: ſm illud Ro. 2. Naliter ea que legis ſūt faciūt q hñt opº legis ſcriptū i cordibº ſuis. ſi igit lex euãgelij eēt lex idita nõ differret a lege nature. ¶ P̄. Lex euãgelij ppa ē eorū qui ſūt i ſtatu noui teſtamēti: ſȝ lex idita cõis ē ⁊ eis q ſūt i nouo teſtõ: ⁊ eis q ſūt in ueteri teſtõ. Dicit. n. Sap. 7. q diuina ſapiētia per nationes in aīas ſanctas ſe trāſfert: amicos dei ⁊ pphetas conſtituit. ergo lex noua nõ ē lex idita. ¶ Sed ɔ eſt qð lex noua eſt lex noui teſtamēti: ſȝ lex noui teſtamēti ē idita i corde. Aplus. n. ad Heb. 8. dic̄ iducens auctoritateȝ q̄ habet Hieremie. 31. Ecce dies venient dicit dñs: ⁊ cõſūmabo ſup domū iſrael ⁊ ſup domū iuda teſtamētū nouū: ⁊ exponēs q ſit hoc teſtm̄ dicit. Quia hoc eſt teſtamentū qð diſponit domui iſrael dando leges meas i mentes eorum: ⁊ in corda eorum ſuperſcribam eas. ergo lex noua ē lex indita. ¶ Rñº dõm: q vnaqueq3 res illud videt eē qð i ea potiſſimum: vt phus dicit i. 9. Ethicorū. Jd āt qð ē potiſſimū i lege noui teſtamēti: ⁊ i quo tota virtus eius cõſiſtit eſt gratia ſpiritus ſancti que datur per fidē chriſti: ⁊ iõ principaliter lex noua eſt ipſa gratia ſpūs ſancti q̄ datur xpi fidelibus: ⁊ hoc manifeſte apparet per Aplm qui ad Ro. 3. dicit. Ubi ē ergo gloriatio tua? excluſa ē. per quam legem? factorū? non: ſed per legem fidei: ipſam eniȝ fidei gratiaȝ legē appellat: ⁊ expſſius ad Ro. 8. dicit. Lex ſpūs uite in chriſto ieſu liberauit me a lege peccati ⁊ mortis. vnde ⁊ Aug. dicit i libro de ſpiritu ⁊ littera: q ſicut lex factorū ſcripta fuit i tabulis lapideis: ita lex fidei ſcripta eſt i cordibº fidelium: ⁊ alibi dicit in eodem libro. Que ſūt leges dei ab ipſo deo ſcripte i cordibº niſi ipſa preſentia ſpiritus ſancti? Habet tamen lex noua quedam ſicut diſpoſitiua ad gratiam ſpiritus ſancti ⁊ ad uſum huius gratie ptinentia: que ſunt quaſi ſecundaria in lege noua: de quibus oportuit inſtrui fideles xpi ⁊ uerbis ⁊ ſcriptis taȝ circa credenda q̄ circa agenda. Et ideo dicendum eſt q principaliter lex noua eſt lex indita: ſecundario autem eſt lex ſcripta. ¶ Ad pm̄ gº dõȝ: q in ſcriptura euangelii non continent niſi ea que pertinent ad gratiam ſpiritus ſancti: uel ſicut diſpoſitiua vel ſicut ordinatiua ad uſum huius gratie: ſicut diſpoſitiua quidem q̄tum ad intellectum per fidem p quaȝ datur ſpiritus ſancti gratia continentur in euangelio ea que pertinent ad manifeſtandum diuinitatem uel humanitatē xpi. Secundum affectum vero continentur in euãgelio ea que pertinent ad contemptū mundi: per quē homo fit capax ſpiritus ſancti gratia. Mundus enim. i. amatores mūdi non poteſt capere ſpiritum ſanctum: vt habetur Jo. 14. Uſus vero ſpiritualis gratie eſt in operibus virtutum: ad que multipliciter ſcriptura noui teſtamēti homines exhortatur. ¶ Ad 2m dõm: q dupliciter eſt aliquid inditum homini. Uno modo pertinens ad naturam humanam: ⁊ ſic lex naturalis eſt lex indita homini. Alio modo eſt aliqd inditum homini quaſi ſupadditum per gratie donuȝ: ⁊ hoc modo lex noua eſt indita homini non ſolum indicans quid ſit faciendum: ſed etiam adiuuans adimplendum. ¶ Ad 3m dõm: q nullus vnq̄ habuit gratiam ſpiritus ſancti: niſi per fidem xpi explicitam vel implicitam. per fidē aūt chriſti pertinet homo ad nouum teſtamentum. vnde quibuſcunq3 fit lex gratie indita ſm hoc ad nouum teſtamentem pertinebant.

Ad ſecūdum

ſic pceditur. Uī q lex noua n̄ iuſtificet. Nullus enī iuſtificatur niſi legi dei obediat: ſm illud ad Heb. 5. factus eſt. ſ. xps omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis eterne: ſȝ euangelium non ſemp hoc operatur q homines ei obediant. Dicitur. n. Ro. 10. Non omnes obediunt euangelio. ergo lex noua non iuſtificat. ¶ P̄. Apoſtolº pbat ad Ro. q lex vetus non iuſtificabat: q: ea adueniente preuaricatio creuit. Dicit. n. ad Ro. n. 4. Lex iram operatur: vbi eniȝ non eſt lex nec preuaricatio: ſed multo magis lex noua preuaricationem addidit: maiori. n. pena ē dignus q poſt legē nouā datam adhuc peccat: ſm illud Heb. 10. Jrritā qs faciens legem Moyſi ſine vlla miſeratione duobº vel tribº teſtibus moritur: q̄to magis putatis deteriora mereri ſupplicia q filium dei cõculcauerit ⁊ c̄. ergo lex noua nõ iuſtificat ſicut nec vetus. ¶ P̄. Juſtificare eſt pprius effectº dei: ſȝ illud ad Ro. 8. Deº ē q iuſtificat: ſȝ lex vetº fuit a deo ſicut ⁊ lex noua: ergo lex noua nõ magis iuſtificat q̄ lex vetus. ¶ Sed ɔ eſt qð Aplus dic̄ ad Ro. pº. Nõ erubeſco euãgeliū: vtº. n. dei ē i ſalutē oī credēti: nõ āt ē ſalus niſi iuſtificatis: ergo lex euãgelij iuſtificat. ¶ Rñº dõm: q ſicut dictū ē: ad legē euãgelij duo ptinēt. Unū qdē pncipalr. ſ. ipſa gr̄a ſpūs ſcti iteriº data: ⁊ q̄tuȝ ad hoc noua lex iuſtificat. vñ Aug. dic̄ i lib. de ſpū ⁊ lr̄a: ibi. ſ. i ueteri teſtõ lex extrinſecus ē poſita q̄ iniuſti terrerentur: hic. ſ. in nouo teſtõ intrinſecus data ē qua iuſtificarentur. Aliud ptinet ad legem euãgelij ſecūdario. ſ. documēta fidei ⁊ p̄cepta ordinantia affectū hūanū ⁊ humanos actus: ⁊ q̄tū ad hoc lex noua non iuſtificat: vnde aplus dic̄. 2. ad Cor. 3. Littera occidit: ſpūs āt uiuificat. ⁊ Aug. exponit i lib. de ſpū ⁊ lr̄a: q p lr̄am intelligit q̄libȝ ſcriptura extra hoies exiſtēs ēt moraliū p̄ceptorū q̄lia cõtinēt i euãgelio: vñ ēt lr̄a euangelij occideret niſi adeſſet iteriº gratia fidei ſanãs. ¶ Ad pmū gº dõm: q illa obiectio pcedit de lege noua: nõ q̄tū ad id qð ē pncipale i ipſa: ſȝ q̄tū ad id qð ē ſecūdariū i ipſa. ſ. q̄tū ad documēta ⁊ p̄cepta exteriº hoi pppoſita vel ſcripto vel vbo. ¶ Ad 2m dõm: q gr̄a noui teſtamēti ⁊ ſi adiuuet hoieȝ ad n̄ peccãdū: nõ tñ ita ɔfirmat i bono vt homo peccare n̄ poſſit: hoc. n. ptinet ad ſtatū glīe. ⁊ iõ ſiqs poſt acceptā gr̄aȝ noui teſti peccauerit maiori pena ē dignº tāq̄ maioribº bñficii ingratº ⁊ auxilio ſibi dato nõ utēs: nec tñ pp hoc dr̄ q lex noua irā opat: q: q̄tū ē de ſe ſufficiēs auxiliū dat ad nõ peccãdū. ¶ Ad 3m dõȝ: q legē nouã ⁊ ueterē vnº deus dedit: ſed aliter ⁊ aliter: nã legē ueterē dedit ſcriptā i tabulis lapideis: legē aūt nouã dedit ſcriptā in tabulis cordis carnalibus: vt Aplus dicit. 2. ad Cor. 3. pinde ſicut Augu. dicit in lib. de ſpū ⁊ lr̄a: lr̄am iſtam extra hominē ſcriptam ⁊ miniſtrationē mortis ⁊ miniſtrationē dãnationis Apls appellat: hãc aūt. ſ. noui teſtamēti legē miniſtrationē ſpūs ⁊ miniſtrationē iuſtitie dicit quia p donū ſpūs opamur iuſtitiaȝ ⁊ a p̄uaricationis dãnatione liberamur.

Ad tertiuȝ

ſic pcedit. Uī q lex noua debuerit dari a pncipio mūdi. Nõ. n. ē pſonarū acceptio apud deum: vt dr̄ ad Ro. 2. ſȝ oēs hoies peccauerūt ⁊ egēt gr̄a dei: ut dr̄ ad Ro. 3. gº a pncipio mūdi lex euãgelii dari debuit vt oibus p eam ſubueniretur. ¶ P̄. Sicut i diuerſis locis ſūt diuerſi hoies: ita ēt i diuerſis tpibus: ſȝ deus qui vult oēs hoies ſaluos fieri: vt dr̄ pª ad Thimot. 2. mãdauit euãgeliū p̄dicari i oibº locis: vt pȝ Matth. vltimo: ⁊ Marci ultimo: gº oibus tpibº debuit adeſſe lex euãgelii: ita q a pncipio mūdi daret. ¶ P̄. Magis ē neceſſaria hoi ſalus ſpūalis q̄ ē eterna q̄ ſalº corporalis q̄ ē tēporalis: ſed deº ab initio mūdi puidit hoi ea que ſūt neceſſaria ad ſalutē corpale tradēs eiº ptāti oīa q̄ erãt pp hoieȝ creata: ut pȝ Geñ. pº. gº ēt lex noua q̄ maxie ē neceſſaria ad ſalutē ſpūalē debuit hoibus a pncipio mūdi dari. ¶ Sed ɔ ē qð Apls dicit. 1. ad Cor. 15. Nõ pº qð ſpūale ē: ſȝ qð aīale: ſȝ lex noua ē maxie ſpūalis: gº lex noua n̄ debuit dari a pncipio mūdi. ¶ Rñº. dõȝ: q triplex rõ põt

aſſignari q̄re lex noua nō d̄buit dari a p̄ncipio mūdi. Quarū p̄ma ē: q: lex noua ſicut dictū ē p̄ncipalr ē gr̄a ſp̄ūs ſcti q̄ abūdanter dari nō d̄buit anq̄ʒ īpedimētū p̄cti ab hūano gn̄e tolleret̄ cōſumata redēptiōe p̄ xp̄ʒ: vn̄ dicitur Jo.7. Nōdū erat ſp̄ūs dat⁹: q: ieſus nōdū erat glorificatus. Et hāc rōneʒ māifeſte aſſignat Ap̄ls ad Ro.8. ubi poſtq̄ʒ p̄miſerat de lege ſp̄ūs uite ſubiūgit. De⁹ filiū ſuū mittēs in ſilitudinē carnis p̄cti: de p̄ctō dānauit p̄ctm̄ i carne ut iuſtificatio legis ipleret̄ i nobis. Sc̄da rō p̄ōt aſſignari ex p̄fectiōe legis noue. Nō.n. aliqd ad p̄fectū adducit̄ ſtati a p̄ncipio: ſʒ quodā tp̄ali ſucceſſiōis ordine: ſicut aliqs p̄mo fit puer ⁊ poſtmodū vir. Et hāc rōnem aſſignat Ap̄ls ad Gal.3. lex pedagog⁹ nr̄ fuit i xp̄o ut ex fide iuſtificemur: at ubi uenit fides iā nō ſum⁹ ſub pedagogo. Tertia rō ſumitur ex h° q̄ lex noua ē lex gr̄e: ⁊ iō p̄mo oportuit q̄ hō relinqueret̄ ſibi i ſtatu ueteris legis: ut i p̄ctm̄ cadēdo ſuaʒ infirmitatē cognoſcēs recognoſceret ſe gr̄a indigē. Et hāc rōnē aſſignat ap̄ls ad Ro.5. dicēs. Lex ſ;btrauit ut abūdaret delictū. ubi āt abūdauit delictū ſupabūdauit ⁊ gr̄a. ¶ Ad p̄m g° dōʒ: q̄ humanū gen⁹ p̄p p̄ctm̄ p̄mi parētis meruit p̄iuari auxilio gr̄e: ⁊ iō q̄buſcūq; nō dat̄ hoc eſt ex iuſticia: q̄buſcūq; aūt dat̄ h° ē ex gr̄a: vt Augu. dicit i libro de p̄fectiōe iuſticie. vn̄ nō ē acceptio p̄ſonaꝝ apud deū ex hoc q̄ nō oīb⁹ a p̄ncipio mūdi legē gr̄e p̄poſuit q̄ erat debito ordine p̄ponēda: vt dictū ē. ¶ Ad 2m dōʒ: q̄ diuerſitas locoꝝ nō variat diuerſū ſtatuʒ hūani generis: q̄ variat̄ per tp̄is ſucceſſioneʒ: ⁊ iō oīb⁹ locis p̄ponit̄ lex noua: nō aūt oīb⁹ tp̄ibus: lʒ oī tp̄e fuerint aliq ad nouū teſtamētum p̄tinētes: vt ſupra dctm̄ ē. ¶ Ad 3m dōʒ: q̄ ea q̄ p̄tinēt ad ſalutē corp̄alē deſuīūt hoī q̄ſtū ad nāʒ: q̄ nō tollit̄ p̄ p̄ctm̄: ſed ea q̄ p̄tinēt ad ſp̄ualē ſalutē ordinant̄ ad gr̄am q̄ amittitur peccatum: ⁊ ideo nō eſt ſimilis rō de vtriſq;.

Ad quartū ſic p̄cedit̄. Videt̄ q̄ lex noua nō ſit duratura vſq; ad finē mundi. Quia ut ap̄ls dic̄. 1. ad Cor. 13. Cū venerit qd̄ p̄fectū ē euacuabit̄ qd̄ ex p̄te eſt: ſʒ lex noua ex p̄te ē. Dicit. n. ap̄ls ibidem. Ex p̄te cognoſcim⁹ ⁊ ex p̄te p̄phetam⁹. g° lex noua euacuāda ē alio p̄fectiori ſtatu ſuccedēte. ¶ P̄. Dn̄s Jo. 16. promiſit diſcipulis ſuis i aduentu ſp̄ūs ſcti p̄aclyti cognitionē oīs veritatis: ſʒ nōdū eccl̄ia oēm veritatē cognoſcit in ſtatu noui teſtamēti: g° expectādus ē ali⁹ ſtat⁹ i quo per ſp̄ūm ſctūm oīs veritas māifeſtet̄. ¶ P̄. Sic p̄r ē ali⁹ a filio ⁊ fili⁹ a p̄re: ita ſp̄ūs ſctūs a p̄re ⁊ filio: ſʒ fuit q̄dā ſtatus 9ueniēs p̄ſone p̄ris. ſ. ſtat⁹ veteris legis: in quo hoīes generationi intēdebāt: ſilr̄ ēt eſt ali⁹ ſtat⁹ 9ueniēs p̄ſone filij. ſ. ſtat⁹ noue legis: in quo clerici intēdētes ſapiē q̄ approp̄riat̄ filio p̄ncipantur. g° erit ſtat⁹ terti⁹ ſp̄ūs ſancti i q̄ ſpirituales viri principabunt̄. ¶ P̄. Dn̄s dicit Math. 24. Predicabit̄ hoc euāgeliū regni in vniuerſo orbe: ⁊ tūc ueniet cōſumatio: ſʒ euangeliū xp̄i iādiu ē p̄dicatū in vniuerſo orbe: nec tn̄ adhuc uenit conſumatio: ergo euangeliuʒ xp̄i nō ē euangeliū regni: ſed futurū ē aliō euangeliū ſp̄ūs ſancti quaſi alia lex. ¶ Sʒ 5 eſt q̄ dn̄s dicit Math. 24. Dico vob: q: nō preteribit gn̄atio hec donec oīa fiant: quod Chryſoſtomus expōit de generatione fideliū xp̄i. ergo ſtatus fidelium xp̄i manebit vſq; ad conſumationem ſeculi. ¶ Rn̄° dōm: q̄ ſtatus mundi variari poteſt dupliciter. Vno modo ſm̄ diuerſitatem legis: ⁊ ſic huic ſtatui noue legis nullus alius ſtatus ſuccedet: ſucceſſit enim ſtatus noue legis ſtatui ueteris legis tanq̄ʒ perfectior imperfectiori: nullus aūt ſtatus preſentis vite poteſt eſſe perfectior q̄ʒ ſtatus noue legis. Nihil enim poteſt eſſe propinquius fini vltimo q̄ʒ q̄ immediate in finem vltimum introducit: hoc autem facit noua lex. vnde ap̄lus dicit ad Heb. 10. Habētes itaq; fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine chriſti quam initiauit nobis uiam nouam: accedim⁹ ad eum. Vnde non poteſt eſſe aliquis perfectior ſtat⁹ preſentis vite q̄ʒ ſtatus noue legis: q: tanto eſt vnūquodq; perfectius q̄ſto vltimo fini propinquius. Alio modo ſtat⁹ hominum variari poteſt ſm̄ q̄ homines diuerſimode ſe habent ad eandem legem vel perfectius vl̄ minus perfecte: ⁊ ſic ſtatus veteris legis frequenter fuit mutatus cū quādoq; leges optime cuſtodirentur: quādoq; aūt oīno pretermitterent̄: ſic etiā ſtatus noue legis diuerſificatur ſʒ diuerſa loca ⁊ tempora ⁊ perſonas: inq̄ʒtū gratia ſp̄ūs ſancti perfecti⁹ vel minus perfecte ab aliquib⁹ habet̄: non eſt tn̄ expectandum q̄ ſit aliqs ſtat⁹ futurus in quo p̄fecti⁹ gratia ſp̄ūs ſancti habeat̄ q̄ʒ hactenus habita fuerit: ⁊ maxie ab apoſtolis q̄ primitias ſp̄ūs acceperūt ⁊ tp̄e prius ⁊ ceteris abundantius: vt glo. dic̄ Ro. 8. ¶ Ad p̄m ergo dōʒ: q̄ ſicut Diony. dicit in ce. hierar. triplex ē hominū ſtatus. Primus quidē veteris legis. Secūdus noue legis. Tertius ſtat⁹ ſuccedit non in hac uita: ſʒ in futura. ſ. in p̄ria. Sʒ ſicut primus ſtatus eſt figuralis ⁊ imperfect⁹ reſpectu ſtatus euāgelij: ita hic ſtat⁹ eſt figuralis: ⁊ imp̄fect⁹ reſpectu ſtatus patrie: quo ueniente iſte ſtatus euacuat̄: ſicut dicit̄. 1. Cor. 13. Videm⁹ nūc p̄ ſpeculū in enigmate: tūc autem facie ad faciē. ¶ Ad 2m dōʒ: q̄ ſicut Aug. dicit in li. 5 fauſtum. Mōtan⁹ ⁊ Priſcilla poſuerūt q̄ p̄miſſio dn̄i de ſpiritu ſctō dādo nō fuit cōpleta in ap̄lis: ſed in eis. Et ſimiliter Manichei poſuerunt q̄ fuit cōpleta i Manicheo quē dicebant eſſe ſp̄ūm paraclytū: ⁊ iō utriq; non recipiebant actus ap̄loꝝ: in q̄b⁹ manifeſte oſtendit̄ q̄ illa p̄miſſio fuit in ap̄lis 9pleta: ſicut dn̄s iterato eis promiſit Actuū p̄mo. Baptizamini i ſpiritu ſctō non poſt multos hos dies: qd̄ impletū legit̄ Actuū. 2. Sed iſte varietates excludunt̄ per hoc q̄ dicit̄ Jo. 7. Nondū erat ſp̄ūs datus: q: nōdū ieſus erat glorificat⁹. Ex quo datur intelligi q̄ ſtatim glorificato xp̄o in reſurrectione ⁊ aſcenſiōe fuit ſp̄ūs ſctūs datus. Et per hoc etiā excludit̄ quorūcūq; vanitas q̄ dicerent eē expectandū aliud tp̄us. ſ. ſp̄ūs ſcti. Docuit aūt ſp̄ūs ſctūs apoſtolos oēm veritatē de his q̄ pertinēt ad neceſſitatē ſalutis. ſ. d̄ credēdis ⁊ d̄ agēdis: nō tn̄ docuit eos de oīb⁹ futuris euentib⁹: h°. n. ad eos nō p̄tinebat: ſm̄ illud Act. p̄°. Non eſt v̄rm noſce tp̄a vel momēta q̄ p̄r poſuit in poteſtate ſua. ¶ Ad 3m dōm: q̄ lex vetus nō ſolū fuit p̄ris: ſʒ ēt filij: q: xp̄s in veteri lege figurabat̄. vn̄ dn̄s dicit. Jo. 5. Si credideritis Moyſi. crederitis forſitā ⁊ mihi: de me eni ille ſcripſit. Silr̄ ēt lex noua nō ſolū eſt xp̄i: ſed ēt ē ſp̄ūs ſancti: ſʒ illud Ro. 8. Lex ſp̄ūs vite in chriſto ieſu ⁊c̄. vn̄ nō ē expectanda alia lex q̄ ſit ſp̄ūs ſancti. ¶ Ad 4m dōm: q̄ cū xp̄s ſtati in p̄n° euāgelice p̄dicationis dixerit. Appropinquit regnū celoꝝ: ſtultiſſimū eſt dicere q̄ euāgeliū xp̄i nō ſit euāgeliū regni. Sʒ p̄dicatio euāgelij xp̄i p̄ōt intelligi dupliciter. Vno° q̄ſtū ad diuulgationē notitie xp̄i: ⁊ ſic p̄dicatum fuit euangeliū i vniuerſo orbe ēt tp̄e ap̄loꝝ: ut Chryſo. dicit: ⁊ ſm̄ hoc qd̄ addit̄. Et tūc erit cōſumatio: intelligit̄ hoc de deſtructiōe ih̄erl'm. de q̄ tūc ad l'ram loq̄batur. Alio° p̄ōt intelligi p̄dicatio euāgelij in vniuerſo orbe cū pleno effectu ita. ſ. q̄ i q̄libet gente fundet̄ eccl̄ia: ⁊ ita ſicut dicit Aug. i epiſtola ad Euſicheū. Nondū eſt p̄dicatū euangelium in uniuerſo orbe: ſed hoc facto ueniet conſumatio mundi.

¶ Queſtio. cvij.

d

Einde cōſiderandū ē de cōparatiōe legis noue ad legē veterē. ¶ Et circa h° q̄rūtur q̄tuor. Primo vtrū lex noua ſit alia lex a lege ueteri. 2° vtꝝ lex noua impleat veterem. 3° vtrū lex noua contineatur in veteri. 4° que ſit grauior vtrum lex noua vel vetus.

Ad primū ſic p̄cedit̄. Videt̄ q̄ lex noua nō ſit alia a lege ueteri. Vtraq;. n. lex dat̄ fidē dei hn̄tibus: q: ſine fide eſt impoſſibile placere deo: ut dr̄ Heb. 11. ſed eadē fides eſt antiquoꝝ ⁊ modernoruʒ: ut dr̄ in glo. Math. 21. ergo etiā ē eadē lex. ¶ P̄. Aug. dicit in li. 5 Adamantiū Manichei diſcipulū: q̄ breuis dr̄ia legis ⁊ euangelij eſt timor ⁊ amor: ſʒ ſm̄ hec duo noua lex ⁊ uetus diuerſificari nō p̄nt: q: ēt i ueteri lege proponunt̄ precepta charitatis. Leuiti. 19. Diliges p̄rimuʒ tuum. ⁊ Deut. 6. Diliges dn̄m deū tuū. Silr̄ ēt diuerſificari. Nō p̄nt per aliā differentiā quā Aug. aſſignat 5 fauſtū: q: uetus teſtamentum habuit promiſſa tp̄alia: nouū teſtamētū 5 habʒ p̄miſſa ſp̄ualia ⁊ eterna: q: etiā i nouo teſtamēto p̄mittunt̄ aliq̄ p̄miſſa tp̄alia: ſʒ illō Marci. 10. Accipiet cē

ties tantū in tpe hoc domos ⁊ fratres ⁊c̄. Et i veteri teſta
mento ſpabant ꝓmiſſa ſpūalia ⁊ eterna: ſm illō ad Heb.
.11. Nūc aūt meliorē patriā appetūt.i.celeſtē: qō dicit̄ de
antiqs pr̄ibꝰ: g° videt̄ ꝙ noua lex n̄ ſit alia a veteri. ¶ P̄.
Apl's videt̄ diſtinguere vtranq; legē ad Ro.4. veterem
legē appellās legē factoꝝ: legē vō nouā appellās legē fidei:
ſʒ lex vetꝰ fuit ēt fidei ſm illud Heb.11. Oēs teſtimonio fi-
dei ꝓbati ſunt: qō dicit de patribꝰ veteris teſtamēti. Silr
ēt lex noua ē lex factoꝝ. Dicit̄.n. Math.5. Bn̄facite his
qui oderūt vos. ⁊ Luc.20. Hoc facite in meā cōmemora
tionē. ergo lex noua nō ē alia a lege veteri. ¶ Sʒ ɔ̄ ē quod
Apl's dicit ad Heb.7. Trāſlato ſacerdotio neceſſe ē vt le-
gis trāſlatio fiat: ſʒ aliō eſt ſacerdotiū noui ⁊ veteris teſta-
menti: vt ibidē Apl's ꝓbat: g° ē ēt alia lex. ¶ Rn̄° dōʒ: ꝙ
ſicut ſupra dictū ē: oīs lex ordinat cōuerſationē humanā in
ordine ad aliquē finē: ea aūt q̄ ordinant̄ ad finē ſm rōnē fi-
nis dupl'r diuerſificari pn̄t. Uno° q: ordinant̄ ad diuerſos
fines: ⁊ hec eſt diuerſitas ſpēi marie ſi ſit finis proximus.
Alio mō ſm ꝓpinqtatē ad finē vel diſtātiā ab ipō: ſicut pʒ
ꝙ motꝰ differunt ſpē ſm ꝙ ordinant̄ ad diuerſos termi-
nos: ſecundū vō ꝙ vna ps motꝰ ē ꝓpinqor termio q̄ʒ alia
attēdit̄ dr̄ia in motu ſm ꝑfectū ⁊ imꝑfectū. Sic g° due le
ges diſtingui pn̄t dupliciter. Uno° q̄ſi oīno diuerſe: vtpo-
te ordinate ad diuerſos fines: ſicut lex ciuitatis q̄ eſſet ordīata
ad hoc ꝙ ppl's dn̄aret̄ eēt ſpē differēs ab illa lege q̄ eēt ad
hoc ordinata ꝙ optimates ciuitatis dn̄arent̄. Alio° due le
ges diſtingui pn̄t ſm ꝙ vna ꝓpinqus ordinat ad finē: alia
vō remotius: puta in vna ⁊ eadē ciuitate dr̄ alia lex q̄ ipo-
nitur viris ꝑfectis q̄ ſtatim pn̄t exeq ea q̄ ptinēt ad bonū
cōe: ⁊ alia lex dat̄ de diſciplina pueroꝝ q̄ ſunt inſtruēdi q̄li
ter poſtmodū opa viroꝝ exequant̄. Dicēdū ē g° ꝙ ſʒ p̄m
modū lex noua nō ē alia a lege veteri: q: vtriuſq; ē vnꝰ fi-
nis.ſ. vt hoīes ſubdant̄ deo: ē āt vnus deꝰ ⁊ noui ⁊ vete-
ris teſtamēti: ſm illō Ro.4. Unꝰ deꝰ eſt q̄ iuſtificat circū
ciſionē ex fide ⁊ p̄putiū p fidē. Alio° lex noua ē alia a vete-
ri: q: lex vetꝰ ē q̄ſi pedagogus pueroꝝ: vt Aplus dicit ad
Gal.3. Lex aūt noua ē lex ꝑfectiōis: q: ē lex charitatis: de
qua Aplus dicit ad Col.3. ꝙ ē vīculū ꝑfectiōis. ¶ Ad p̄m
ergo dōm: ꝙ vnitas fidei vtriuſq; teſtamēti atteſtat̄ vnita
ti finis. Dictū ē.n. ſupra ꝙ obiectū theologicaꝝ vtutū īter
quas ē fides ē finis vltimꝰ: ſʒ tn̄ fides hʒ aliū ſtatū in vete-
ri ⁊ in noua lege: nā qō illi credebāt futuꝝ nos credimꝰ fa
ctum. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ oēs dr̄ie q̄ aſſignant̄ inter nouā
legē ⁊ veterē accipiūtur ſʒ ꝑfectū ⁊ iꝑfectū: p̄cepta.n. le
gis cuiuſlibet dant̄ de actibꝰ virtutū. ad opanda aūt vtu-
tum. ad opanda aūt virtutū opa aliter inclināt̄ iꝑfecti qui
nōdū hn̄t vtutis habitū: ⁊ aliter illi q̄ ſūt p habitū virtutis
ꝑfecti. Illi aūt qui nōdū habēt habitū vtutis: inclinātur ad
agendū virtutis opa ex aliq̄ cā extrinſeca: puta ex cōmina-
tione penarum: vel ex promiſſione aliquaꝝ extrinſecaꝝ re
munerationū: puta honoris vel diuitiaꝝ vl' alicuius hmōi:
⁊ iō lex vetus que dabat̄ imperfectis: ideſt nondū conſe-
cutis gratiā ſpiritualem: dicebatur lex timoris: inq̄ʒtū indu
cebant ad obſeruantiam preceptoꝝ per cōminationē qua-
rundam penaꝝ: ⁊ dicit̄ habere tēporalia quedā promiſſa.
Illi aūt q̄ habent virtutē: inclinant̄ ad virtutis opa agēda
propter amorem virtutis nō propter aliquam penam aut
remunerationem extrinſecam: ⁊ ideo lex noua cuiꝰ princi
palitas cōſiſtit in ipſa ſpirituali gratia indita cordibus: dicit̄
lex amoris: ⁊ dicitur habere promiſſa ſpiritualia ⁊ eterna
que ſunt obiecta virtutis precipue charitatis: ⁊ ita p ſe i ea
inclinantur non quaſi in extranea: ſed quaſi in propria ⁊ ꝓ
pter hoc etiam lex vetus dicitur cohibere manum nō ani-
mum: quia qui timore pene ab aliquo peccato abſtinet nō
ſimpliciter eius volūtas a peccato recedit: ſicut recedit vo-
luntas eius qui amore iuſtitie abſtinet a peccato. ⁊ propter
hoc lex noua que eſt lex amoris dicitur animuʒ cohibere.
Fuerunt tamen aliqui in ſtatu veteris teſtamenti habentes
charitatem ⁊ gratiam ſpiritus ſancti: qui principaliter ex-
pectabant promiſſiones ſpirituales ⁊ eternas: ⁊ ſm hoc
pertinebant ad legem nouam. Similiter etiam in nouo te
ſtamento ſunt aliqui carnales nondum pertingētes ad ꝑfe
ctionem noue legis: quos oportuit etiā in nouo teſtamēto
induci ad virtutis opa p timorē penaꝝ ⁊ p aliq̄ tpalia pro-
miſſa: lex aūt vetꝰ ⁊ ſi p̄cepta charitatis daret: nō tn̄ p eam
dabat̄ ſpūs ſcūs: p quē diffundit̄ charitas i cordibꝰ nr̄is:
vt dr̄ Ro.5. ¶ Ad 3m dōʒ: ꝙ ſicut ſupra dictū eſt: lex noua
dr̄ lex fidei: inq̄ʒtū eiꝰ p̄ncipalitas ɔſiſtit i ipā grā q̄ interꝰ
dat̄ credētibꝰ. vn̄ dicit̄ grā fidei. Habet aūt ſecūdario aliq̄
facta ⁊ moralia ⁊ ſacramētalia: ſʒ in his nō ɔſiſtit p̄ncipali-
tas legis noue: ſicut p̄ncipalitas veteris legis in eis cōſiſte-
bat. Illi aūt q̄ in veteri teſtamēto deo fuerūt accepti p fidē
ſm hoc ad nouum teſtamentū ptinebat. nō enī iuſtificabā
tur niſi p fidē xp̄i: qui ē actor noui teſtamēti. vn̄ ⁊ d̄ Moy
ſe dicit Apl's ad Heb.11. ꝙ maiores diuitias eſtimabat
theſauro egyptiorum improperium xp̄i.

Ad ſecundum ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ lex no
na legē veterē n̄ ipleat. Im
pletio aūt ɔ̄riat̄ euacuatiōi: ſʒ lex noua euacuat vel excludit
obſuātias legis veteris. Dic̄.n. Apl's ad Gal.5. Si circū
cidimini xp̄us nihil vos ꝓderit. g° lex noua nō ē ipletiua
veteris legis. ¶ P̄. Cōtrariū nō eſt ipletiuū ſui ɔ̄rii: ſʒ do
minꝰ i lege noua ꝓpoſuit q̄dā p̄cepta ɔ̄ria p̄ceptis veteris
legis. Dicit̄.n. Math.5. Audiſtis q: dictū ē antiqs. Qui
cunq; dimiſerit vxorē ſuā det ei libellū repudij: ego aūt di-
co vobꝭ qcūq; dimiſerit vxorē ſuā facit eā mechari: ⁊ idē cō
ſequēter pʒ i ꝓhibitiōe iuramēti: ⁊ etiā i ꝓhibitiōe talionis
⁊ in odio inimicoꝝ. Silr ēt videt̄ dn̄s excluſiſſe p̄cepta ve
teris legis de diſcretiōe ciboꝝ. Math.15. dicens. Nō qō
intrat in os coinqnat hoīeʒ. g° lex noua nō ē ipletiua vete-
ris. ¶ P̄. Quicūq; ɔ̄ legē agit nō iplet legē: ſʒ xp̄s i aliqui
bus ɔ̄ legē fecit: tetigit.n. leproſum: vt dr̄ Math.8. quod
erat ɔ̄ legē. Silr ēt videt̄ ſabbatū pluries violaſſe. vn̄ de
eo dicebant iudei. Jo.9. Nō ē hic hō a deo q̄ ſabbatū non
cuſtodit. ergo xp̄s n̄ ipleuit legē: ⁊ ita lex noua data a xp̄o
nō ē veteris ipletiua. ¶ P̄. In veteri lege ɔtinebant̄ p̄ce-
pta moralia: cerimonialia ⁊ iudicialia: ut ſupra dictū ē: ſed
dn̄s Math.5. vbi quātū ad aliq̄ legē ipleuit nullā mētio-
nē videt̄ facere de iudicialibꝰ ⁊ cerimonialibꝰ. ergo videt̄
ꝙ lex noua nō ſit totaliter veteris impletiua. ¶ Sʒ ɔ̄ ē qō
dn̄s dicit Math.5. Nō veni ſoluere legē ſʒ adimplere.
⁊ poſtea ſubdit. Iota vnū aut vnꝰ apex nō p̄teribit a le-
ge donec oīa fiāt. ¶ Rn̄°. dōʒ ꝙ ſicut dictuʒ ē: lex noua cō
paratur ad veterē ſicut ꝑfectū ad iꝑfectū. oē aūt ꝑfectum
adimplet id qō imꝑfecto deeſt: ⁊ ſm hoc lex noua adiplet
veterē legē inq̄ʒtū ſupplet illud qō veteri legi deerat. In
veteri aūt lege duo pn̄t ɔſiderari.ſ. finis ⁊ p̄cepta ɔtenta in
lege. Finis vō cuiuſlibet legis ē ut hoīes efficiantur iuſti ⁊
virtuoſi: vt ſupra dictū eſt: vn̄ ⁊ finis veteris legis erat iu-
ſtificatio hoīum: quā qdē lex efficere nō poterat: ſed figu-
rabat qbuſdā cerimonialibꝰ factis ⁊ ꝓmittebat verbis: ⁊
q̄ʒtū ad hoc lex noua iplet veterē legē iuſtificādo per virtu
tē paſſiōis xp̄i: ⁊ hō ē qō Apl's dicit ad Ro.8. ꝙ ipoſſe erat
legi: deus filiū ſuū mittēs in ſilitudinē carnis peccati: dāna-
uit pctm̄ in carne ut iuſtificatio legis ipleret̄ i nobis: ⁊ q̄ʒtū
ad hoc lex noua exhibet qō lex vetus ꝓmittebat ſm illud
.2. ad Cor.1. Quotqt ꝓmiſſiones dei ſunt in illo ē.i. i xp̄o:
⁊ iterū q̄ʒtū ad hoc cōplet ēt qō vetꝰ lex figurabat. vn̄ ad
Col.2. dicit̄ de cerimonialibꝰ ꝙ erant vmbra futurorum.
Corpꝰ aūt xp̄i.i. ueritas ptinet ad xp̄m. vn̄ lex noua dr̄ lex
veritatis. lex aūt vetꝰ vmbre vel figure: p̄cepta vō veteris
legis adipleuit xp̄s ⁊ ope ⁊ doctrina: ope qdē q: circūcidi
voluit ⁊ alia legalia obſeruare q̄ erāt tpe illo obſeruanda:
ſm illud Gal.4. Factū ſub lege. Sua aūt doctrina adim-
pleuit p̄cepta legis tripl'r. Primo qdē verū intellectū legis
exprimēdo: ſicut pʒ i homicidio ⁊ adulterio: in quoꝝ ꝓhi
bitiōe ſcribe ⁊ phariſei nō intelligebāt niſi exteriorē actum
prohibitū. vn̄ dn̄s legē adipleuit oſtēdēdo ēt interiores actꝰ
pctōꝝ cadere ſb̄ ꝓhibitiōe. Secūdo adipleuit dn̄s p̄cepta
legis ordinando quō tutiꝰ obſeruaret̄ qō lex vetus ſtatue
rat: ſicut lex vetꝰ ſtatuerat vt hō nō ꝑiuraret: ⁊ hō tutiꝰ ɔſua
retur ſi omnino a iuramēto abſtineat niſi in cā neceſſitatis.
Tertio adimpleuit dn̄s precepta legis ſuperaddēdo q̄dā
perfectiōis ɔſilia: vt pʒ Math.19. vbi dn̄s dicenti ſe ob-

ſeruaſſe p̄cepta veteris legis dič. Vnū tibi deeſt: ſi vis pfe
ctus eē vade ⁊ vēde oīa q̄ habes ⁊c̄. ¶ Ad pᵐ gᵒ dōƺ: ꝙ
lex noua nō euacuat obſeruātiā veteris legis niſi q̄tū ad ce
rimonialia: ut ſupra dcm̄ ē: hec aūt erāt ī figurā futuri. vn̄
ex hoc ipſo ꝙ cerimonialia p̄cepta ſunt ipleta pfectis his q̄
figurabāť: nō ſunt vlterius obſeruāda: q: ſi obſeruarētur
adhuc ſignificareť aliqd ut futuꝝ ⁊ nō ipletū: ſič etiam ꝓ
miſſio futuri doni locū iam nō hƺ ꝓmiſſione iaƺ ipleta ꝑ do
ni exhibitionem: ⁊ per hūc modū cerimonie legis tollūtur
cū implentur. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ſič Aug. dič ꝯ fauſtum:
Precepta illa dn̄i nō ſunt ꝯria p̄ceptis veteris legis: qd̄.n.
dn̄s precepit de vxore dimittēda non eſt ꝯriū ei qd̄ lex p̄
cepit: neqꝫ.n. ait lex q volnerit dimittat vxorē: cui eēt ꝯriū
non dimittere: ſed vtiqꝫ nolebat dimitti vxorē a viro q hāc
interpoſuit morā ut ī diſcidium animus p̄ceps libelli ꝯſcri
ptione refractus abſiſteret: vnde dn̄s ad hoc cōfirmandū
ut non facile vxor dimittatur: ſolā cām̄ fornicationis exce
pit. Et idem etiam dōm eſt ī prohibitione iuramēti ſicut
dictum eſt: ⁊ idem etiam pƺ ī ꝓhibitiōe talionis. Taxauit
.n. modū vindicte lex vt nō ꝓcedereť ad īmoderatā vin
dictā: a qua dn̄s pfectius remouit eū q monuit oīno a vin
dicta abſtineť: Circa odiū vo inimicoꝝ remouit falſuƺ pha
riſeoꝝ itellectū nos monēs ut pſona odio nō habereť: ſed
culpa. Circa diſcretionē vo ciboꝝ q̄ cerimonialis erat dn̄s
nō mādauit ut tūc nō obſeruarenť: ſƺ oſ̄dit ꝙ nulli cibi ſƺ
ſuā nām: ſed ſolū ſƺ figurā ut ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad tertium
dōm: ꝙ cerimonialia p̄cepta legis nō cōmemorāť Mat.
.5. q: eoꝝ obſeruātia totalr̄ excludiť ꝑ ipletionē: ut dictuƺ
eſt. De iudicialibus vo preceptis cōmemorauit p̄ceptum
talionis: ut quod de hoc diceretur de oībus alijs eſſet intel
ligendum: ī quo qdem precepto docuit legis itentionē nō
eſſe ad hoc ꝙ pena talionis q̄rereť ꝑꝑ liuorē vindicte: quē
ipſe excludit monēs ꝙ hō dƺ eē ꝑatus etiam maiores iniu
rias ſufferre: ſed ſolū ꝑꝑ amorē iuſtitie: qd̄ adhuc ī noua le
ge remanet. ¶ Ad 4ᵐ dōm: ꝙ tactꝰ leproſi erat ꝓhibitꝰ
ī ueteri lege: q: ex hoc icurrebat hō quādā irregularitatis
imūdiciā ſič ⁊ ex tactu mortui: ut ſupra dictū eſt: ſed dn̄s
q erat mūdator leproſi imūdiciā icurrere nō poterat. Per
ea aūt que fecit in ſabbato ſabbatum nō ſoluit ſm rei veri
tatem ſicut ipſe magiſter ī euāgelio oſ̄dit: tū q: operaba
tur miracula vtute diuina q̄ ſemꝑ operať ī rebꝰ: tū q: ſalu
tis humane oꝑa faciebat cū phariſei etiam ſaluti aīalium ī
die ſabbati prouiderent: tum etiam q: rōne neceſſitatis di
ſcipulos excuſauit ī ſabbato ſpicas colligentes: ſed videba
tur ſoluere ſm ſuperſticioſum intellectum phariſeoꝝ qui
credebant etiam a ſalubribus operibus eſſe in die ſabbati
abſtinendum: quod erat contra intentionem legis.

Ad tertiū ſic ꝓcediť. Vr̄ ꝙ lex noua ī lege vete
ri nō ꝯtineať. Lex.n. noua p̄cipue ī
fide ꝯſiſtit: vn̄ dr̄ lex fidei: ut pƺ Ro.4. ſed multa creden
da traduntʼ ī noua lege q̄ ī ueteri lege nō ꝯtinenť: ergo lex
noua n̄ ꝯtineť ī veteri. ¶ P̄. Quedā gloſa dič Math.5.
ſuꝑ illud. Qui ſoluerit vnum de mādatis iſtis minimis: ꝙ
mādata legis ſunt minora: ī euāgelio vo ſunt mādata ma
iora: maius aūt nō pōt ꝯtineri ī minori. ergo lex noua non
ꝯtineť ī veteri. ¶ P̄. Qd̄ ꝯtineť ī altero ſil̄ hr̄ hito illo: ſi
igiť lex noua ꝯtinereť ī veteri ſequereť ꝙ hita veteri lege
hēať ⁊ noua: ſuꝑfluū igiť fuit hita veteri lege iteꝝ dari no
uā: nō ergo noua lex ꝯtineť ī veteri. ¶ Sƺ ꝯ eſt qd̄ dicitur
Ezech. pᵒ. Rota erat ī rota. ī. nouū teſtamentū ī ueteri: ut
Greg. exponit. ¶ Rn̄ᵒ. dōƺ: ꝙ aliqd cōtineť duplr̄. Vno
mō ī actu ſič locatū ī loco. alio mō vtute ſič effectꝰ ī cā uel
cōplemētū ī cōpleto: ſič genus continet ſpēs poteſtate: ⁊ ſi
cut tota arbor contineť ī ſemine. ⁊ ꝑ hunc modū noua lex
ꝯtineť ī ueteri. Dictū ē.n. ꝙ noua lex cōparať ad ueterēƺ
ſič pfectū ad ipfectū: vn̄ Chryſoſtomꝰ exponēs illud quod
habeť Marci.4. Vltro terra fructificat: pmū herbā dein
de ſpicā: deinde plenū frumētū ī ſpica: ſic dič pmo herbaƺ
fructificat ī lege nature: poſtmodū ſpicas ī lege moyſi: po
ſtea plenū frumētū ī euangelio. Sic igr̄ eſt lex noua ī uete
ri lege ſič fructꝰ ī ſpica. ¶ Ad pᵐ gᵒ dōm: ꝙ oīa q̄ credē
da traduntʼ ī nouo teſtamēto explicite ⁊ aperte traduntur
credenda ī ueteri teſtamento: ſed iplicite ſub figura. ⁊ ſm
hoc ēt quātū iplicite ſub figura: ſm hoc ēt q̄tū ad credēda
lex noua ꝯtineť ī ueteri. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ p̄cepta noue le
gis dr̄ eſſe maiora q̄ƺ p̄cepta ueteris legis q̄tū ad expliči
tā manifeſtationē: ſƺ q̄tū ad ipſam ſubam p̄ceptoꝝ noui te
ſtamenti oīa ꝯtinenť ī veteri teſtamēto: vn̄ Auguſtinus di
cit ꝯ fauſtū: ꝙ pene oīa q̄ monuit uel p̄cepit dn̄s vbi ad
iungebat: Ego aūt dico vobis: īueniunť ēt ī illis ueteribus
libris: ſƺ q: nō intelligebant homicidiū niſi ꝑ emptionē cor
poris humani: aperuit dn̄s oēm iniquū motū ad nocēduƺ
fratri ī homicidij genere deputari: ⁊ quātū ad hmōi mani
feſtationes p̄cepta noue legis dr̄ maiora p̄ceptis ueteris
legis: nihil tn̄ ꝓhibet maius ī minori vtute ꝯtineri: ſicut ar
bor contineť in ſemine. ¶ Ad tertiū dōm ꝙ illud qd̄ ipli
cite datum eſt oƺ explicari. ⁊ ideo poſt ueterem legem la
tam oportuit etiam nouam legem dari.

Ad quartuƺ ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ lex noua ſit
grauior q̄ƺ lex uetꝰ. Mat.n.5.
ſuꝑ illud. Qui ſoluerit vnū de mādatis his minimis: dicit
Chryſoſtomꝰ. Mādata Moyſi ī actu facilia ſunt: ut nō oc
cides: nō adulterabis: mādata xp̄i aūt. ſ. nō iraſcaris: non
cōcupiſcas ī actu difficilia ſūt. gᵒ lex noua ē grauior q̄ƺ ue
tus. ¶ P̄. Facilꝰ ē terrena ꝓſperitate uti q̄ƺ tribulationes
ꝑpeti: ſƺ ī ueteri teſtamēto obſeruationē ueteris legis cōſe
quebať ꝓſperitas tpalis: ut pƺ Deutro.28. Obſeruatores
aūt noue legis ꝯſequiť multiplex aduerſitas: put dr̄.2. ad
Cor.6. Exhibeamꝰ noſmetipſos ſič dei myniſtros ī mul
ta paciētia: ī tribulationibꝰ: ī neceſſitatibus: ī anguſtijs. ⁊c̄.
ergo lex noua eſt grauior q̄ƺ lex uetus. ¶ P̄. Quod ſe hƺ
ex additione ad alteꝝ vr̄ eſſe difficiliꝰ: ſed lex noua ſe hƺ ex
additione ad ueterē: nā lex uetus ꝓhibuit ꝑiuriū: lex noua
etiā iuramētū: lex vetꝰ ꝓhibuit diſcidiū vxoris ſine libello
repudij: lex aūt noua oīo diſcidiū ꝓhibuit ut pƺ Mat.5.
ſm expoſitionē auguſtini. ergo lex noua ē grauior q̄ƺ vetꝰ.
¶ Sed ꝯ ē qd̄ dr̄ Matth.6. Venite ad me oēs q labora
tis ⁊ onerati eſtis. qd̄ exponēs Hylarīꝰ dič. Legis difficul
tatibꝰ laborātes: ⁊ peccatis ſeculi oneratos ad ſe aduocat:
⁊ poſtmodū de iugo euāgelij ſubdit. Iugū.n. meū ſuaue
eſt: ⁊ onꝰ meū leue. ergo lex noua ē leuior q̄ƺ uetꝰ. ¶ Rn̄ᵒ
dōm: ꝙ circa oꝑa vtutis d̄ qbꝰ p̄cepta legis danť duplex
difficultas attēdi pōt. Vna qdē ex pte exterioꝝ operū q̄ ex
ſeipſis quādā difficultatē hn̄t: ⁊ grauitatē: ⁊ quātū ad hoc
lex vetꝰ ē multo grauior q̄ƺ noua: q: ad plures actꝰ exterio
res obligabat lex uetus ī multiplicibus cerimonijs q̄ƺ lex
noua: q̄ p̄ter p̄cepta legis nature pauciſſima ſuꝑaddit ī do
ctrina xp̄i: ⁊ aploꝝ: lƺ aliq̄ ſint poſtmodū ſuꝑaddita ex inſti
tutione ſanctoꝝ patrū: ī qbꝰ ēt auguſtinꝰ dicit eē modera
tionē attēdēdā: ne ꝯuerſatio fideliū oneroſa reddať: dič.n.
ad inq̄ſitiones Ianuarij de qbuſdā ꝙ ipſam religionē no
ſtrā quā ī manifeſtiſſimis ⁊ pauciſſimis celebrationū ſacra
mentis dei uoluit miſericordia eē liberā ſeruilibꝰ premunt
oneribꝰ a deo: ut tollerabilior ſit ꝯditio iudeoꝝ q legalibus
ſacramentis non humanis preſumptionibꝰ ſubijciūť. alia
autem difficultas eſt circa opera virtutum in interioribus
actibus: puta ꝙ aliquis opus virtutis exerceat prompte:
⁊ delectabiliter: ⁊ circa hoc difficile eſt virtus: hoc.n. non
habenti virtutem eſt valde difficile: ſed per virtutē reddiť
facile: ⁊ quātū ad hoc p̄cepta noue legis ſunt grauiora pre
ceptis veteris legis. q: in noua lege ꝓhibenť interiores
motꝰ animi q expreſſe ī veteri lege nō ꝓhibebanť ī oībus
⁊ ſi ī aliqbꝰ ꝓhiberenť: ī qbꝰ tn̄ ꝓhibēdis pena nō appo
nebať: hoc aūt ē difficillimū n̄ hn̄ti vtutē ſič ēt phs dič ī.5.
ethicoꝝ. ꝙ oꝑari ea q̄ iuſtus operatur facile eſt: ſƺ operari
ea co mō quo iuſtus operať. ſ. delectabiliter ⁊ prompte ē
difficile non hn̄ti iuſtitiā: ⁊ ſič ēt dr̄.1. Io.5. ꝙ mādata eiꝰ
grauia nō ſunt: qd̄ exponens Auguſtinus dicit ꝙ non ſunt
grauia amanti: ſed nō amāti ſūt grauia. ¶ Ad pmū ergo
dōm: ꝙ auctoritas illa loquitur expreſſe de difficultate no
ue legis quātū ad expreſſaƺ cohibitionē interioꝝ motuū.
¶ Ad ſecūdū dōm: ꝙ aduerſitates quas patiuntur obſer
uatores noue legis non ſunt ab ipſa lege īpoſite: ſed tn̄ ꝑꝑ
amorē in quo ipſa lex ꝯſiſtit facilr̄ tollerant: q: ſicut Aug.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

dicit in libro de verb dñi: oîa ſeua: ⁊ imania facilia: ⁊ ꝓpe
nulla efficit amor. ¶ Ad tertiū dōʒ: ꝙ ille additiões ad ꝓce
pta veteris legis ad hoc ordinant̄: ut facili⁹ impleat̄ qḋ ve
tus lex mādabat: ſic̄ aug. dicit. ⁊ ideo per hoc non oſtendi
tur ꝙ noua lex ſit grauior: ſed magis ꝙ ſit facilior.

¶ Queſtio cviij.

Einde cōſiderādū ē ḋ his q̄ cōti
nent̄ i lege noua. ¶ Et cir
ca hoc q̄runt̄ q̄tuor. Primo vtrū lex
d noua debeat aliq̄ ſ opa exteriora ꝓcipere
vel ꝓhibere. Scḋo vtrū ſufficiēter ſe
habeat i exteriorib⁹ actibus precipiēdis
vel prohibendis. Tertio vtrū ꝯuenien
ter iſtituat hoīes q̄tū ad actus exteriores. Quarto vtrū
conuenienter ſuperaddat conſilia preceptis.

Ad primuʒ ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ lex noua nullos
exteriores actus debeat precipere
vel ꝓhibere. Lex. n. Noua eſt euangeliū regni: ſm̄ illud
Matth. 24. Predicabit̄ hoc euāgeliū regni i vniuerſo or
be. ſʒ regnū dei nō ꝯſiſtit i exterioribus actib⁹: ſʒ ſolū i ite
riorib⁹: ſm̄ illud Luč. 17. Regnū dei itra nos eſt. ⁊ Ro.
14. Nō ē regnū dei eſca ⁊ pot⁹: ſʒ iuſtitia: ⁊ pax: ⁊ gaudi
um i ſpiritu ſancto. g° lex noua ñ dʒ ꝓcipere vel ꝓhibere
aliquos exteriores act⁹. ¶ P̄. Lex noua ē lex ſpirit⁹: ut dr̄
Ro. 8. ſʒ ubi ſpūs dñi ibi libertas: ut dr̄. 2. ad Cor. 3. Nō
ē aūt libertas ubi hō obligat̄ ad aliq̄ opa exteriora faciēda
vel vitāda. ergo lex noua non continet aliq̄ ꝓcepta: vel ꝓhi
bitiones exteriorū actuū. ¶ P̄. Omnes exteriores act⁹ ꝑti
nere itelligūt̄ ad manū: ſic̄ iteriores actus ꝑtinēt ad aīam:
ſʒ hec ponit̄ dr̄ia iter nouam legē ⁊ veterē: ꝙ vetus lex co
hibet manū: ſʒ lex noua cohibet aīum. g° i lege noua ñ de
bent poni ꝓhibitiões: ⁊ ꝓcepta exterioꝝ actuū: ſʒ ſolū ite
rioꝝ. ¶ Sʒ ꝯ̄ ē ꝙ ꝑ legē nouā efficiūt̄ hoīes filij lucis: vñ
dicit̄ Jo. 12. Credite i lucē: ut filij lucis ſitis: ſed filios lucis
decet opera lucis facere: ⁊ opa tenebraꝝ abijcere. ſʒ illud
Eph. 5. Eratis aliqñ tenebre: nūc aūt lux i domino: ut filij
lucis ambulate. ergo lex noua q̄dā exteriora opa debuit ꝓ
hibere: ⁊ q̄dā ꝓcipere. ¶ Rñ°. dōm: ꝙ ſicut ſupra dictuʒ
eſt: principalitas legis noue eſt gratia ſpūs ſancti: q̄ mani
feſtatur i fide per dilectionem operante: hanc aūt gratiam
conſequuntur hoīes per dei filiū hominē factum: cui⁹ hu
manitatē primo repleuit gratia. ⁊ exinde eſt ad nos deriua
ta. vñ dicit̄ Jo. ꝑmo. Uerbum caro factum eſt. ⁊ poſtea
ſubdit̄. Plenum gratie ⁊ veritatis. ⁊ infra de plenitudine
eius nos omnes accipimus: ⁊ gratiam pro gr̄a: vñ ſubdit̄
ꝙ gratia ⁊ veritas per ieſum chriſtuʒ facta eſt. Et ideo cō
uenit ut per aliqua exteriora ſenſibilia gratia a verbo incar
nato profluens in nos deducatur: ⁊ ex gratia interiori per
quam caro ſpiritui ſubditur exteriora quedam opera ſen
ſibilia producantur. Sic igitur exteriora opera dupliciť ad
gratiā ꝑtinere pn̄t. Uno mō ſic̄ iducentia aliqualiter ad gra
tiā. ⁊ talia ſunt opera ſacramētoꝝ q̄ i noua lege ſunt inſtitu
ta: ſic̄ baptiſm⁹: eucharīſtia. ⁊ alia hmōi. Alia vō ſunt opa
exteriora que ex inſtinctu gratie producūtur: ⁊ i his ē que
dam differentia attēdēda. Quedā. n. habēt neceſſariā ꝯue
nientiā vel ꝯ̄rietatē ad iteriorē gr̄aʒ q̄ i fide ꝑ dilectionē ope
rante conſiſtit: ⁊ hmōi exteriora opera ſunt ꝓcepta vel ꝓ
hibita i lege noua: ſicut precepta eſt confeſſio fidei: ⁊ pro
hibita negatio. Dr̄. n. Matth. 10. Qui ꝯfitebit̄ me coram
hominibus confitebor ⁊ ego eum coram patre meo: qui
autem negauerit me corā hominibus negabo ⁊ eū coram
patre meo. Alia vō ſunt opa q̄ nō habēt neceſſariā ꝯ̄rieta
tem vel conuenientiam ad fidē ꝑ dilectionē operātē. ⁊ talia
opa nō ſunt i noua lege ꝓcepta vl̄ ꝓhibita ex ipſa ꝑma le
gis iſtitutiōe: ſʒ relicta ſunt a legiſlatore. ſ. xp̄o unicuiq; ſm̄
ꝙ alicuius curā gerere dʒ: ſic̄ unicuiq; liber eſt circa talia
determinare qḋ ſibi expediat facere vel uitare ⁊ cuicūq; ꝓ
ſidenti circa talia ordinare ſuis ſubditis quid ſit i talibus fa
ciendum vel uitandum. unde etiam quantum ad hoc dici
tur lex euāgelij: lex libertatis: nā lex vet⁹ multa determina
bat: ⁊ pauca relinquebat hominū libertati determinanda.
¶ Ad ꝑ^m g° dōm: ꝙ regnum dei i iteriorib⁹ actib⁹ con
ſiſtit ꝑncipalr̄: ſʒ ex ꝯſequēti ēt ad regnū dei ꝑtinēt oîa illa
ſine qb⁹ iteriores actus eē nō pn̄t: ſicut ſi regnum dei eſt i
terior iuſtitia: ⁊ pax ⁊ gaudiū ſpirituale neceſſe ē ꝙ oēs ex
teriores act⁹ q̄ repugnāt iuſtitie: aut paci: aut gaudio ſpiri
tuali: repugnēt ēt regno dei. ⁊ iō ſunt i euāgelio regni ꝓhi
benda: illa vō q̄ idifferēter ſe habēt reſpectu hoꝝ puta co
medere hos vel illos cibos: i his non eſt regnum dei. vñ
ap̄ls ꝓmittit. Nō eſt regnū dei eſca ⁊ pot⁹. ¶ Ad 2^m dōʒ
ꝙ ſm̄ ph̄m in primo metaphiſice. liber ē q̄ ſui cā eſt: ille g°
libere aliquid agit q̄ ex ſeipſo agit: quod autem homo agit
ex habitu ſue nature ꝯueniēti ex ſeipſo agit. q: habitus incli
nat i modū nature: ſi vō habitus eſſet nature repugnans hō
non ageret. ſm̄ ꝙ eſt ipſe: ſʒ ſm̄ aliquā corruptionē ſibi ſu
ꝑueniētē. Quia igr̄ gratia ſpūs ſancti ē ſicut interior habitus
nobis iſuſus iclinans nos ad recte operādū facit nos libere
operari ea q̄ ꝯueniūt gratie: ⁊ vitare ea q̄ gratie repugnāt.
Sic igr̄ lex noua dr̄ lex libertatis dupl̄r. Uno mō q: non
artat nos ad facienda vel uitanda aliqua niſi que de ſe ſunt
vel neceſſaria: vel repugnantia ſaluti: que cadunt ſub ꝓce
pto: vel prohibitione legis. Secūdo q: hmōi precepta vel
prohibitiones facit nos libere iplere iquantum ex iteriori
inſtinctu gratie ea iplem⁹: ⁊ propter hec dno lex noua dr̄
lex perfecte libertatis Jacobi primo. ¶ Ad tertium dōʒ:
ꝙ lex noua prohibendo animum ab inordinatis motibus
oʒ etiam ꝙ cohibeat manum ab inordinatis actibus: qui
ſunt effectus interiorum motuum.

Ad ſecundū ſic ꝓcedit̄. Uīr ꝙ lex noua iſuffi
cienter exteriores act⁹ ordinaue
rit. Ad legē. n. nouā precipue pertinere vr̄ fides ꝑ dilectio
nem operans: ſʒ illud ad Gal. 5. In xp̄o ieſu: neq; circū
ciſio aliqḋ valet: neq; ꝓputiū: ſʒ fides q̄ ꝑ dilectionē opat̄:
ſed lex noua explicauit q̄dā credenda que non erant i vete
ri lege explicita: ſicut de fide trinitatis. ergo etiam debuit ſu
peraddere aliqua exteriora opera moralia que non erant i
veteri lege determinata. ¶ P̄. In veteri lege nō ſolū ſunt
iſtituta ſacramēta: ſʒ ēt aliqua ſacra: ut ſupra dcm̄ ē: ſed i no
ua lege: ⁊ ſi ſint iſtituta aliqua ſacramenta: nulla tñ ſacra in
ſtituta a deo videnť: puta que ꝑtineāt: vel ad ſanctificationē
alicuius templi: vel vaſoꝝ: vel etiā ad aliquā ſolēnitateʒ ce
lebrandam. ergo lex noua inſufficienter exteriora opera or
dinauit. ¶ P̄. In veteri lege ſicut erāt q̄dā obſeruantie ꝑ
tinētes ad dei myniſtros: ita etiam erant quedam obſeruā
tie pertinentes ad populum: ut ſupra dictum eſt: cuʒ de ce
rimonialibus veteris legis ageret: ſʒ in noua lege videāť
alique obſeruantie eē date myniſtris dei: ut pʒ Matth. 10.
Nolite poſſidere auꝝ: neq; argētū: neq; pecunias i zonis
veſtris: ⁊ cetera que ibi ſequuntur: ⁊ que dr̄ Luce. 6. ⁊
10. ergo etiā debuerūt alique obſeruātie iſtitui in noua le
ge ad ꝑpl̄m fidelē ꝑtinētes. ¶ P̄. In veteri lege ꝑter mo
ralia ⁊ cerimonialia fuerūt q̄dā iudicialia ꝓcepta: ſʒ in lege
noua non traduntur aliqua iudicialia precepta. ergo lex no
ua inſufficienter exteriora opera ordinauit. ¶ Sed ꝯ̄ ē qḋ
domin⁹ dicit Matth. 7. Omnis qui audit verba mea hec
⁊ facit ea: aſſimilabitur viro ſapienti qui edificauit domuʒ
ſuam ſupra petrā: ſed ſapiens edificator nihil omittit eoꝝ
q̄ ſunt neceſſaria ad edificiū. g° i verbis xp̄i ſufficienter ſūt
oîa poſita que pertinent ad ſalutē humanā. ¶ Rñ°. dōʒ:
ꝙ ſicut dictum eſt. lex noua in exterioribus illa ſolum ꝓci
pere debuit: vel ꝓhibere per que in gratiā itroducimur:
vl̄ q̄ ꝑtinēt ad rectū gr̄e vſuʒ ex neceſſitate. ⁊ q: gratiaʒ ex
nobis conſequi non poſſumus: ſed per xp̄m ſolū: iō ſacra
mēta ꝑ que gratiam conſequimur ipſe dn̄s inſtituit per ſe ſe
ipm̄. ſ. baptiſmum: eucharīſtiā: ordinē miniſtrorū noue le
gis inſtituendo apoſtolos ⁊. 72. diſcipulos: ⁊ penitentiaʒ:
⁊ matrimoniū indiuiſibile: ꝯfirmationē etiā ꝓmiſit ꝑ ſpiri
tus ſancti miſſionē. Ex eius ēt inſtitutione apoſtoli legūtur
oleo infirmos vngendo ſanaſſe: ut habet̄ Matth. 6. q̄ ſūt
noue legis ſacramenta. Rectus aūt gratie vſus eſt ꝑ ope
ra charitatis: que quidē ſm̄ ꝙ ſunt de neceſſitate virtutis
pertinēt ad ꝓcepta moralia: que etiam in veteri lege trade
bant̄: vnde quātum ad hoc lex noua ſuper veterē addere
non debuit circa exteriora agenda. Determinatio aūt ꝑa

ctoꝝ operū ī ordīe ad cultū dei ꝑtinet ad p̄cepta cerimonia lia legis:ī ordine vō ad ꝓximū ad iudicialia:ut ſupra dcm̄ eſt.⁊ ideo q: iſte determinationes non ſunt ſ̄m ſe de neceſ ſitate īterioris gratie ī qua lex ↄſiſtit.iccirco non cadūt ſub p̄cepto noue legis:ſed relinquūť humano arbitrio:quedā qdē q̄tū ad ſubditos:que.ſ.ꝑtinent ſigillatiꝫ ad vnūquēq̄ q̄dam vō ad p̄latos tēporales vel ſpūales:q.ſ.ꝑtinēt ad uti litatē cōem. Si igitur lex noua nulla alia exteriora opa de terminare debuit p̄cipiēdo uel ꝓhibēdo niſi ſacramenta ⁊ moralia precepta que de ſe pertinent ad rationem virtutis: puta nō eſſe occidēdū:nō eē furandum:⁊ alia huiuſmodi. ¶ Ad p̄m gº dōm.ꝙ ea q̄ ſunt fidei:ſunt ſupra rōnē hūa nā:vñ ī ea nō poſſumus ꝑuenire niſi ꝑ gratiā.⁊ iō abūdā tiori gratia ſupueniente oportuit plura credenda explicari: ſꝫ ad opera vtutū dirigimur ꝑ rōnē nālē:q̄ eſt regula q̄dā operatiōis humane.ut ſupra dictū ē.⁊ ideo ī his nō opor tuit aliqua p̄cepta dari ultra moralia legis p̄cepta q̄ ſunt de dictamine rōnis. ¶ Ad 2m dōꝫ:ꝙ ī ſacramētis noue legis dať grā q̄ nō eſt niſi a xp̄o.⁊ iō oportuit ꝙ ab ipſo īſtitutio nem haberēt:ſꝫ ī ſacramētis nō dať aliq̄ grā:puta ī ↄſecra tiōe tēpli uel altaris:uel alioꝝ hmōi:aut ēt ī ipſa celebritate ſolēnitatū.⁊ iō q: talia ſ̄m ſeipſa non pertinēt ad neceſſitatē īterioris grē dñs fidelibꝰ īſtituēda reliq̄t pro ſuo arbitrio. ¶ Ad tertium dōm:ꝙ illa p̄cepta dñs dedit aplīs ñ tanq̄ cerimoniales obſeruātias:ſed tanq̄ moralia īſtituta.⁊ pñt ītelligi dupl̄r. Uno mō ſ̄m Aug. ī libro de ↄſenſu euāgeli ſtarum:ut non ſint p̄cepta:ſꝫ ↄceſſiones:conceſſit.n.eis vt poſſent pergere ad predicationis officium:ſine pera ⁊ ba culo:⁊ alijs hmōi tanq̄ habentes poteſtatē neceſſaria vi te accipiendi ab illis qbus predicabāt. vnde ſubdit. Dignꝰ eſſe.n.operarius cibo ſuo:non autem peccat:ſꝫ ſupererro gat:q: ſua portat ex quibus viuat ī predicatiōis officio non accipiens ſumptum ab his qbus euangelium p̄dicat:ſicˇ Paulus fecit. Alio mō pñt ītelligi ſ̄m aliorum ſanctoꝝ expoſitionē:ut ſint q̄dā ſtatuta tēpalia apoſtolis data ꝓ illo tēpore quo mittebanť ad p̄dicādū ī iudeā añ chriſti paſſio nem. Indigebant.n.diſcipuli.q̄ſi adhuc paruuli ſub xp̄i cura exiſtentes accipere aliqua ſpecialia īnſtituta a xp̄o:ſicˇ quilibꝫ ſubditi a ſuis p̄latis p̄cipue q: erāt paulatim exerci tādi:ut tēporaliū ſollicitudinē abdicarēt:ꝑ qd̄ reddebātur idonei ad hoc ꝙ euāgeliū ꝑ vniuerſum orbem p̄dicarent. Nec eſt mirū ſi adhuc durāte ſtatu ueteris legis:⁊ nōdū ꝑfectā libertatē ſpūs cōſecutis quoſdā determinatos mo dos viuendi īſtituit:q̄ qdā ſtatuta īminēte paſſionē remo uit tanq̄ diſcipulis iā ꝑ ea ſufficienť exercitatis:vñ Luc.22. dixit. Qñ miſi uos ſine ſacculo:⁊ pera:⁊ calciamētis:nūqd defuit aliqd nobis:at illi dixerūt.nihil dixit ergo eis:ſꝫ nūc q̄ hꝫ ſacculū tollat:ſil̄r ⁊ perā:iā.n.iminebat tp̄s ꝑfecte li bertatis:ut total̄r ſuo dimitterenť arbitrio ī his q̄ ſ̄ꝫ ſe nō ꝑtinēt ad neceſſitatē vītatis. ¶ Ad 4m dōꝫ:ꝙ iudicialia ēt ſ̄m ſe conſiderata non ſunt de neceſſitate virtutis quantuꝫ ad talē determinationē:ſꝫ ſolū q̄tū ad cōem rōnem iuſti tie.⁊ iō iudicialia p̄cepta reliquit dñs diſponēda his q curā alioꝝ erāt habituri ↄel ſpūalē:uel tēporalē:ſꝫ circa iudicia lia p̄cepta ueteris legis quedam explanauit ꝓꝑ malū ītel lectum phariſeorum:ut infra dicetur.

Ad tertium ſic ꝓcediť. Uꝛ ꝙ circa interioreſ actꝰ lex noua īſufficiēter hoīeꝫ or dinauerit. Sūt.n.decē p̄cepta decalogi ordinātia hoīeꝫ ad deū ⁊ ꝓximū:ſꝫ ſolū dñs circa tria illoꝝ aliqd adimpleuit .ſ.circa ꝓhibitionē homicidij:⁊ circa ꝓhibitionē adulterij ⁊ circa ꝓhibitioneꝫ ꝑiurij.ergo vꝛ ꝙ īſufficiēter homineꝫ ordiauerit adimplitionē maloꝝ alioꝝ p̄ceptoꝝ p̄termittēs. ¶ P̄. Dñs nihil ordinauit ī euāgelio de iudicialibus p̄ce ptis niſi circa repudium vxoris:⁊ circa penam talionis.⁊ circa ꝑſecutionē inimicoꝝ:ſꝫ multa ſunt alia iudicialia p̄ce pta ueteris legis:ut ſupra dictum eſt.ergo quātū ad hoc īſufficiēter vitā hoīum ordinauit. ¶ P̄. In ueteri lege pre ter p̄cepta moralia ⁊ iudicialia erāt q̄dā cerimonialia circa q̄ dñs nihil ordinauit.ergo videť īſufficienter ordinaſſe. ¶ P̄. Ad īteriorē bonā mētis diſpoſitōeꝫ:ꝑtinet:vt nullū bonū opus hō faciat ꝓꝑ quecūq̄ tpalē finē:ſed multa ſūt alia tpalia bona:q̄ fauor humanus:multa ēt ſunt alia bōa opa q̄ ieiuniū:elemoſyna:⁊ orō.gº īcōueniēs ſuit ꝙ dñs docuit ſolū circa hec tria opa gloriam fauoris humani ui tari.⁊ nihil aliud terrenoꝝ bonoꝝ. ¶ P̄. Natural̄r homi nini īditū ē:ut ſolliciteť circa ea q̄ ſūt ſibi neceſſaria ad vi uēdū:ī q̄ ēt ſollicitudine alia aīalia cū hoīe conueniūt:ut dꝛ Prouer.6. Uade ad formicā o piger.⁊ ↄſidera vias eiꝰ que cū nō habeat p̄ceptorē vel ducē:parat ī eſtate cibum ſibi:⁊ cōgregat ī meſſe qd̄ comedat:ſꝫ oē p̄ceptū ꝙ dať ↄ īclinationē nature eſt iniquū:vtpote ↄ legē nālē exiſtēs.er go īcōueniēter vꝛ dñs ꝓhibuiſſe ſollicitudinē victus.⁊ ue ſtitus. ¶ P̄. Nullꝰ actꝰ vtutis ē prohibēdus:ſꝫ iudiciū eſt actꝰ iuſtitie:ſ̄m illud pſal. Quouſq̄ iuſtitia ↄuertať ī iudi cium.ergo īcōueniēter vꝛ dñs iudicium ꝓhibuiſſe.⁊ ita vꝛ lex noua īſufficiēter hoīeꝫ ordinaſſe circa īteriores actꝰ. ¶ Sed ↄ ē ꝙ Aug. dicit ī libro de ſermone domini ī mon te. Cōſiderādū eſt.q: cū dixit:qui audit uerba mea:hꝰ ſa tis ſignificat ſermonē iſtū dñi oibꝰ p̄ceptis:qbꝰ xp̄iana vi ta formať eē ꝑfectū. ¶ Rñº dōꝫ:ꝙ ſicut ex īducta aucto ritate Aug. apparet ſermo quē dñs ī monte ꝓpoſuit totaꝫ īformationē xp̄iane vite ↄtinet:ī quo ꝑfecto īteriores mo tus hoīs ordināť. Nā poſt declaratū beatitudinis finē:cō mendata aplīca dignitate:ꝑ quos erat doctrina euāgelica ꝓmulgāda.ordinat īteriores hoīs motꝰ.p̄mo qdē q̄tū ad ſeipm.⁊ deīde q̄tū ad ꝓximū. Quātū aūt ad ſeipꝫ dupl̄r ſ̄m duos īteriores hoīs motꝰ circa agēda:q̄ ſūt voluntas de agendis:⁊ ītētio d̄ fine:vñ p̄mo ordinat hoīs volūtateꝫ ſ̄m diuerſa legis p̄cepta:ut.ſ.abſtineat aliqs nō ſolū ab ex terioribꝰ operibꝰ q̄ ſunt ſ̄ꝫ ſe mala:ſꝫ ēt ab īterioribꝰ:⁊ ab occaſionibꝰ maloꝝ.deīde ordiat ītentionē hoīs dicēs ꝙ ī bonis que agimus:neq̄ queramus humanā gloriā:neq̄ mūdanas diuitias qd̄ eſt theſaurizare ī terra. Cōſequēter aūt ordinat īteriorē hoīs motū:quo ad ꝓximū:ut.ſ.cū nō temerarie:aut iniuſte iudicemus:aut p̄ſumptuoſe:neq̄ ītꝫ ſic ſimꝰ apud ꝓximū remiſſi:ut eis ſacra cōmittamꝰ ſi ſint īdigni. Ultio aūt docet modū adimplēdi euāgelicā doctri nam:ſ.īplorādo diuinū auxiliū ⁊ conatū apponēdo ad īn gredīedū ꝑ anguſtā portā ꝑfecte vtutis:⁊ cautelā adhibē do ne a ſeductoribꝰ corrūpamur:⁊ ꝙ obſeruatio mādato rū eiꝰ ē neceſſaria ad vtutē:nō aūt ſufficit ſola ↄfeſſio fidei: uel miraculoꝝ opatio:ul ſolꝰ auditꝰ. ¶ Ad p̄m gº dōm:ꝙ dominus circa illa legis p̄cepta adimpletionē appoſuit:ī q̄ bus ſcribe ⁊ phariſei nō rectū ītellectū hēbant.⁊ hoc con tingebat p̄cipue circa tria p̄cepta decalogi.nā circa ꝓhibi tionē adulterij ⁊ homicidij eſtimabāt ſolum exteriorē actuꝫ ꝓhiberi:nō aūt īteriorē appetitū qd̄ magis credebāt circa homicidiū ⁊ adulteriū q̄ circa furtū uel falſuꝫ teſtimoniū: q: motus ire ī homicidiū tendēs:⁊ cōcupiſcētie motꝰ ten dens ī adulteriū:videnť aliqual̄r nobis a nā ineſſe:nō aūt appetitꝰ iurādi:uel falſuꝫ teſtimoniū dicendi. Circa periu riū vō habebāt falſum ītellectū credētes ꝑiuriū qdē eē pec catum.iuramentum autem per ſe eſſe appetendum:⁊ fre quentandum.q: videtur ad dei reuerentiam pertinere.⁊ ideo dñs oſtendit iuramentum non eſſe appetendum tan q̄ bonū:ſꝫ meliꝰ eſſe abſq̄ iuramēto loq̄ niſi neceſſitas co gat. ¶ Ad 2m dōm:ꝙ circa iudicialia p̄cepta dupl̄r ſcribe ⁊ phariſei errabant. Primo qdē q: q̄dā q̄ ī lege Moyſi erāt tradita tanq̄ ꝑmiſſiōes eſtimabāt eē ꝑ ſe iuſta.ſ.repu diū vxoris:⁊ uſuras accipere ab extraneis.⁊ iō dominꝰ ꝓ hibuit uxoris repudiū Mat.5.⁊ uſuraꝝ acceptionē Luc. 6.dicēs. Date mutuū nihil īde ſperantes. Alio mō errabāt credētes q̄dā q̄ lex uetꝰ īſtituerat facienda ꝓꝑ iuſtitiaꝫ eſſe exequēda ex appetitu vindicte:uel ex cupiditate tēporaliū reꝝ:uel ex odio inimicoꝝ.⁊ hoc ī tribꝰ p̄ceptis. Appetitū .n.vindicte credebāt eē licitū ꝓꝑ p̄ceptū datū de pena ta lionis:qd̄ qdē fuit datū ut iuſtitia ſeruareť:nō ut hō vindi ctā q̄reret.⁊ iō dñs ad hoc remouēdū docet animuꝫ hoīs ſic debere eē p̄paratū:ut ſi neceſſe ſit etiaꝫ paratꝰ ſit plura ſuſtinere. Motū aūt cupiditatis eſtimabāt eē licitū ꝓꝑ pre cepta iudicialia:ī qbꝰ mādabať reſtitutio rei ablate fieri ēt cū aliq̄ additione:ut ſupra dcm̄ ē:⁊ hoc qdē lex mandauit ꝓꝑ iuſtitiā obſeruādā.nō ut daret cupiditati locuꝫ.⁊ ideo

dñs docet: ut ex cupiditate noſtra nõ repetam⁹: ſ ſim⁹ pa
rati ſi neceſſe fuerit ẽt amplioꝛa dare. Motũ vͦ odij crede
bãt eſſe licitũ ꝓꝑ ꝑcepta legis data de hoſtiũ iterfectõe: qͦ
qdẽ lex ſtatuit ꝓꝑ iuſtitiã iplẽdã: ut ſupꝛa dcm̃ ẽ: ñ ꝓꝑ odia
exſaturãda. ⁊ iõ dñs docet: ut ad inimicos dilectionẽ hẽa
mus: ⁊ parati ſimus ſi neceſſe fuerit etiam benefacere: hec
.n. ꝑcepta ſm ꝑparationem animi ſunt accipienda: ut aug.
exponit. ¶ Ad tertiũ dõz: ꝙ ꝑcepta moꝛalia oĩo in noua le
ge remanere debebãt: q: ſm ſe pertinent ad rõnẽ vtutis: ꝑ
cepta aũt iudicialia nõ remanebãt ex neceſſitate ſm modũ
quem lex determinauit: ſ relinquebaẽ arbitrio hoĩu vel ſic
ſic vel alr eſſet determinãdũ. ⁊ iõ conuenienter dñs circa
hec duo genera ꝑceptoꝝ nos oꝛdinauit. Preceptoꝝ aũt ce
rimonialiũ obſeruatio totalr ꝑ rei ipletionẽ tollebaẽ. ⁊ iõ
circa hmõi ꝑcepta i illa cõi doctrina nihil oꝛdinauit. Oſten
dit tñ alibi ꝙ totus coꝛpoꝛalis cultus q erat determinatus
i lege erat i ſpũalẽ cõmutãd⁹: ut p Jo. 4. vbi dixit. Uenit
hoꝛa qñ neq i mõte hoc: neq i hieroſolymis adoꝛabitis
patrem: ſed veri adoꝛatoꝛes adoꝛabunt patrem i ſpũ ⁊ ve
ritate. ¶ Ad 4[m] dõz: ꝙ oẽs res mũdane ad tria reducũẽ
.ſ. ad honoꝛes: diuitias: ⁊ delitias: ſm illud. 1. Jo. 2. Om
ne quod eſt i mundo cõcupiſcentia carnis eſt: qͦ ꝑtinet ad
delicias carnis: ⁊ concupiſcentia oculoꝝ: qͦ ꝑtinet ad diui
tias: ⁊ ſupbia vite: qͦ pertinet ad ambitum glorie ⁊ hono
ris. Superfluas autem carnis delicias lex non ꝑmiſit: ſed
magis ꝓhibuit: repꝛomiſit aũt celſitudinẽ honoꝛis ⁊ abun
dãtiã diuitiaꝝ. Dr̃. n. Deutro. 28. Si audieris vocẽ dñi dĩ
tui faciet te excelſioꝛẽ cunctis gentibus q̃ terrã ad ꝑmum. ⁊
poſt pauca ſubdit. Abundare faciet te oĩb⁹ bonis q̃tũ ad
ſcdm. Que qdẽ ꝑmiſſa ſic praue itelligebant iudei: ut ꝓꝑ
ea eſſet deo ſeruiendum: ſicut ꝓꝑ finẽ. ⁊ iõ dñs hoc remo
uit oſtendens: ꝑmo ꝙ opera vtutũ nõ ſunt faciẽda ꝓꝑ hu
manã gloꝛiã: ⁊ ponit tria opa ad q̃ oĩa alia reducũẽ. Nã
oĩa q̃ aliqs facit ad refrenandum ſeipm̃ i ſuis cõcupiſcen
tijs reducũẽ ad ieiuniũ: q̃cũq vͦ fiunt ꝓꝑ dilectionem ꝓ
ximi reducuntur ad elemoſinã: quecũq vͦ ꝓꝑ cultũ dei
fiunt: reducũẽ ad oꝛationẽ. Ponit aũt hec tria ſpãliter q̃ſi
ꝑcipua: ⁊ ꝑ q̃ hoĩes maxime ſolent gloꝛiã venerari. Scdo
docuit ꝙ nõ debem⁹ finẽ ꝯſtituere i diuitijs cũ dixit. No
lite theſaurizare vobis theſauros i terra. ¶ Ad 5[m] dõm:
ꝙ dñs ſollicitudinẽ neceſſariã ñ ꝓhibuit: ſ ſollicitudinẽ ioꝛ
dinatã. Eſt autem quadruplex oꝛdinatio ſollicitudinis vitã
da circa tꝑalia. Primo qdẽ: ut i eis finẽ ñ cõſtituam⁹: neq
deo ſeruiamus ꝓꝑ neceſſaria victus: ⁊ veſtit⁹: vñ dic̃. No
lite theſaurizare vobis ⁊c̃. Scdo ut ñ ſic ſolicitemur de tẽ
poꝛalib⁹ cũ deſpatiõe diuini auxilij: unde dñs dic̃. Scit pr̃
ueſter ꝙ his oĩbus idigetis. Tertio ne ſit ſollicitudo ꝑſum
ptuoſa: ut. ſ. hõ cõfidat ſe neceſſaria uite ꝑ ſuã ſollicitudinẽ
poſſe ꝓcurare abſq diuino auxilio qͦ dñs remouet ꝑ hͦ
ꝙ hõ nõ põt aliqd adijcere ad ſtaturã ſuã. Quarto ꝑ hͦ ꝙ
homo ſollicitudinis tempus pꝛeoccupat. q: .ſ. de hoc ſollici
tus eſt nunc: quod non pertinet ad curã pñtis tẽpoꝛis: ſed
ad curã futuri: vñ dicit. Nolite ſolliciti eẽ icraſtinũ. ¶ Ad
6[m] dõm: ꝙ dominus non pꝛohibet iudicium iuſtitie: ſine
quo non poſſent ſancta ſubtrahi ab indignis: ſed pꝛohibet
iudicium inoꝛdinatum: ut dictum eſt.

Ad quartuz ſic ꝓcedĩẽ. Uĩ ꝙ iconueniẽter i
lege noua ꝯſilia q̃dã determina
ta ſint ꝓpoſita. Cõſilia. n. danẽ de reb⁹ expediẽtib⁹ ad finẽ
ut ſupꝛa dcm̃ ẽ: cũ de ꝯſilio ageret: ſ nõ eadẽ oĩb⁹ exped
iunt. gͦ ñ ſunt aliqua conſilia determinata oĩbus ꝓponẽ i
da. ¶ P̃. Cõſilia danẽ de melioꝛi bonoꝛ: ſ nõ ſunt determi
nati grad⁹ melioꝛis boni. ergo nõ debẽt aliqua determina
ta cõſilia dari. ¶ P̃. Cõſilia pertinent ad perfectionẽ vite:
ſed obedientia pertinet ad perfectionem uite. ergo incon
uenienter de ea conſiliũ non datur i euãgelio. ¶ P̃. Mul
ta ad ꝑfectionẽ uite ꝑtinẽtia iter ꝑcepta ponũẽ: ſicut hͦ qͦ
dr̃. diligite inimicos ueſtros: ⁊ ꝑcepta ẽt q̃ dedit dñs aplis
Matth. 10. gͦ iconuenienter traduntur ꝯſilia i noua lege:
tũ q: nõ oĩa ponũẽ: tũ ẽt q: a ꝑceptis non diſtinguuntur.
¶ Sed ꝯ. Cõſilia ſapiẽtis amici magnã afferũẽ vtilitatẽ: ſ
illud Prouer. 27. Unguento ⁊ varijs odoꝛib⁹ delectatur
coꝛ: ⁊ bonis amici conſilijs aĩa dulcoꝛaẽ: ſ xp̃s maxĩe eſt
ſapiens: ⁊ amicus. ergo eius conſilia maximã vtilitatẽ con
tinent: ⁊ ꝯuenientia ſunt. ¶ Rñ⁹ dõz: ꝙ hec eſt differen
tia iter conſilium ⁊ ꝑceptum: ꝙ ꝑceptum ipoꝛtat neceſſita
tem: ꝯſilium aũt i optione ponĩẽ eius cui datur. ⁊ iõ cõue
nienter i lege noua que eſt lex libertatis ſupꝛa ꝑcepta ſunt
addita: cõſilia: nõ aũt in ueteri lege q̃ erat lex ſeruitutis. oz
igr̃ ꝙ ꝑcepta noue legis itelligantur eſſe data de his q̃ ſũt
neceſſaria ad cõſequẽdum finem eterne beatitudinis i quẽ
lex noua imediate itroducit. Conſilia vͦ oz eſſe de illis ꝑ
q̃ melius ⁊ expeditius poteſt hõ conſeq finẽ ꝑdictũ. ẽ aũt
hõ conſtitutus iter res mũdi huius: ⁊ ſpũalia bona: i qb⁹
eterna beatitudo conſiſtit: ita ꝙ quãto plus inheret vni eo
rum: tanto plus recedit ab altero: ⁊ ecõuerſo. Qui gͦ tota
liter inheret rebus huius mundi: vt in eis finez conſtituat
habens eas quaſi rationes ⁊ regulas ſuoꝛum operum: to
taliter excidit a ſpiritualibus bonis. ⁊ ideo huiuſmodi ioꝛ
dinatio tollitur per pꝛecepta: ſed ꝙ homo totaliter ea que
ſunt mũdi abijciat: nõ ẽ neceſſariũ ad ꝑueniẽdũ i finẽ ꝑdi
ctum: q: põt hõ vtens reb⁹ huius mũdi dũmodo i eis fi
nẽ nõ cõſtituat ad beatitudinẽ eternã ꝑuenire: ſed expedi
us ꝑueniet totalr̃ bona huius mũdi abdicãdo. ⁊ iõ d̃ hoc
dantur ꝯſilia euãgelij. Bona aũt huius mũdi q̃ ꝑtinent ad
vſum humane vite i tribus cõſiſtũẽ. ſ. i diuitijs exterioꝛũ
bonoꝝ q̃ ꝑtinẽt ad ꝯcupiſcẽtiã oculoꝝ ⁊ i delicijs carnis q̃
ꝑtinẽt ad ꝯcupiſcẽtiã carnis: ⁊ i honoꝛib⁹ q̃ ꝑtinẽt ad ſuper
biã vite: ſic p. 1. Jo. 2. Hec aũt tria totalr̃ derelinquere ſ
ꝙ poſſibile ẽ ꝑtinet ad ꝯſilia euãgelica. In qb⁹ ẽt trib⁹ ſun
daẽ oĩs religio q̃ ſtatũ ꝑfectiõis ꝓfiteẽ: nã diuitie abdicanẽ
ꝑ paupꝑtatẽ: delicie carnis ꝑ ꝑpetuã caſtitatẽ: ſupbia vite ꝑ
obediẽtie ſeruitutẽ: Hec aũt ſimplr̃ obſeruata ꝑtinẽt ad cõ
ſilia ſimplr̃ ꝓpoſita: ſ obſeruatio vniuſcuiuſq coꝝ in aliq̃
ſpãli caſu ꝑtinet ad ꝯſiliũ ſ qd. ſ. i caſu illo: puta cũ hõ dat
aliquã elemoſinã pauperi qñ dare nõ teneẽ ꝯſiliũ ſequitur
quãtũ ad factũ illud. Silr̃ ẽt qñ aliq̃ tꝑe determinato a de
lectationib⁹ carnis abſtinet: ut oꝛatiõib⁹ vacet: ꝯſiliũ ſequi
tur ꝓ tꝑe illo. Silr̃ ẽt qñ aliqs nõ ſeqẽ voluntatẽ ſuã i aliq̃
facto quod licite poſſet facere conſilium ſequitur i illo caſu
puta ſi benefaciat inimicis ſuis qñ non tenetur: vel ſi offen
ſam remittat: cuius iuſte poſſet exigere vindictã. ⁊ ſic etiaz
oĩa ꝯſilia ꝑticularia ad illa tria generalia ⁊ ꝑfecta reducũẽ.
¶ Ad ꝑ[m] gͦ dõm: ꝙ ꝑdicta ꝯſilia quãtũ ẽ de ſe ſunt oĩb⁹
expedientia: ſed ex indiſpoſitõe aliquoꝝ ꝯtingit ꝙ alicui ex
pediẽtia non ſunt: q: eoꝛum affectus ad hoc non inclinatur
⁊ ideo dñs ꝯſilia euãgelica pꝛoponens ſemꝑ facit mentio
nem de idoneitate hominum ad obſeruantiam conſilioꝝ.
dans. n. ꝯſiliũ ꝑpetue paupertatis Mat. 19. pꝛemittit. Si
vis perfectus eſſe. ⁊ poſtea ſubdit. vade ⁊ vende oĩa que
habes. Silr̃ dans conſiliũ ꝑpetue caſtitatis cũ dixit. Sũt
eunuchij q caſtrauerunt ſeipſos ꝓꝑ regnũ celoꝛum: ſtatim
ſubdit: q põt cape capiat. Et ſilr̃ apls. 1. ad Coꝛ. 7. ꝑmiſſo
conſilio virginitatis dic̃. Poꝛro hoc ad utilitatem veſtraz
dico non ut laqueum nobis inijciam. ¶ Ad 2[m] dõz: ꝙ me
lioꝛa bona particulariter in ſingulis ſunt indeterminata: ſed
illa que ſunt ſimpliciter: ⁊ abſolute melioꝛa bona in vniuer
ſali ſunt determinata: ad que etiam omnia illa particularia
reducuntur: ut dictum eſt. ¶ Ad tertiũ dõz: ꝙ etiam con
ſilium obedientie dominus itelligitur dediſſe in hoc ꝙ di
xit. Et ſequatur me quem ſequimur non ſolum imitando
opera: ſed etiam obediendo mandatis ipſius: ſ illud Jo.
.10. Oues mee uocem meam audiunt: ⁊ ſequuntur me.
¶ Ad quartum dõm: ꝙ ea que de uera dilectione inimi
coꝛum: ⁊ ſimilibus. dñs dicit Matth. 5. ⁊ Luc̃. 6. ſi refe
rantur ad pꝛeparationem animi ſunt de neceſſitate ſalutis:
ut. ſ. homo ſit paratus benefacere inimicis. ⁊ alia hmõi fa
cere cum neceſſitas hoc requirat. ⁊ ideo inter pꝛecepta po
nuntur: ſed ut aliquis inimicis hoc exhibeat pꝛompte in
actu: ubi ſpecialis neceſſitas non occurrit: pertinet ad conſi
lia particularia: ut dictum eſt. Illa autem que ponuntur
Matth. 10. ⁊ Luc̃. 9. ⁊. 10. fuerunt quedam pꝛecepta diſci
pline pꝛo tempoꝛe illo: uel conceſſiones quedam: ut ſupꝛa
dictu eſt. ⁊ ideo non inducuntur tãq̃ conſilia.

¶ Queſtio cix.

Onſequēter cōſiderādū ē de exteriori ꝓncipio hūanoꝝ actuū .ſ. ð deo: put ab ipſo ꝑ grāz adiuuamur ad recte agēduz. Et pmo ꝯſiderādū ē ð grā dei. 2° ð cā eiꝰ. 3° ð eiꝰ effectibꝰ. Pria aūt ꝯſide/ratio erit tripartita. Nā pmo ꝯſidera/bit̄ de neceſſitate gratie. 2° de ipſa grā q̄ꝫtū ad eiꝰ ēēntiā. 3° de eiꝰ diuiſiōe. ¶ Circa pmū q̄rūt̄ decē. p° vtꝝ abſq̄ gratia poſſit hō aliqđ veꝝ cognoſcere. 2° vtꝝ abſq̄ gratia dei poſſit hō aliqđ bonū facere vl' velle. 3° vtꝝ hō abſq̄ grā poſſit deū diligere ſup oīa. 4° vtꝝ abſq̄ grā poſſit ꝑ ſua nālia p̄cepta legis obſuar̄. 5° vtꝝ abſq̄ grā poſſit me/reri vitā eternā. 6° vtrū hō poſſit ſe ad gratiā ꝓparare ſi/ne gratia. 7° vtrū abſq̄ gratia poſſit reſurgere a pctō. 8° vtrū abſq̄ gratia poſſit hō vitare pctm̄. 9° vtrū hō grāz ꝯſecutꝰ poſſit abſq̄ alio diuino auxilio bonū facere: et vita/re pctm̄. 10° vtrū poſſit ꝑſeuerare in bono per ſeipſum.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ hō ſine gratia nul/lū veꝝ cognoſcere poſſit. q: ſup illđ .1. ad Cor. 12. Nemo pōt dicere dn̄s ieſus niſi i ſpū ſancto. dic̄ glo. Ambro. Oē veꝝ a q̄cūq̄ dicat̄ a ſpū ſancto ē: ſed ſpūs ſanctꝰ habitat i nobis ꝑ gratiā. g° vitatē cognoſcere nō poſſumꝰ ſine gratia. ¶ P̄. Aug. dic̄ i pmo ſolilogo: uꝫ ꝙ diſciplinaꝝ certiſſima talia ſūt: q̄lia illa q̄ a ſole illuſtrāt̄: ut uideri poſſint. deꝰ āt ipē ē q̄ illuſtrat. Rō āt iſta ē i mēti/bꝰ: ut i oculis ē aſpectꝰ: mētis āt oculi ſūt ſenſus aīe: ſꝫ ſen/ſus corporis q̄ꝫtūcūq̄ ſit purꝰ n̄ pōt aliqđ uiſibile uidere ſi/ne ſolis illuſtratiōe. g° hūana mēs q̄ꝫtūcūq̄ ſit ꝑfecta: n̄ p̄t rōcinādo vitatē cognoſcere abſq̄ illuſtratione diuina q̄ ad auxiliū gratie ꝑtinet. ¶ P̄. Humana mēs n̄ pōt vitatē itel/ligere niſi cogitādo: ut pꝫ ꝑ Aug. 12. ð tri. ſꝫ apl's dic̄. 2. ad Cor. 3. Nō ſufficiētes ſumus aliqd cogitare a nobis q̄ſi ex nobis. g° hō n̄ pōt cognoſcere vitatē ꝑ ſeipm̄ ſine auxilio gratie. ¶ Sꝫ ꝯ̄ ē ꝙ Aug. dic̄ i pmo retractationū. Nō ap/probo ꝙ i oratiōe dixi. Deꝰ q̄ n̄ niſi mūdos veꝝ ſcire uo/luiſti. rn̄deri .n. pōt multos ēt n̄ mūdos multa ſcire va: ſed ꝑ gratiā hō mūdꝰ efficit̄: ſꝫ illud p̄s. Cor mūdū crea i me deꝰ. ⁊ ſpūꝫ rectū inoua i uiſceribꝰ meis. g° ſine gratia p̄t hō ꝑ ſeipm̄ vitatē cognoſcere. ¶ Rn̄° dōꝫ: ꝙ cognoſcere vitatē ē uſus q̄dā ul' actꝰ itellectualis luminis: q: ſꝫ aplm̄ ad Eph. 5. Oē qđ manifeſtat̄ lumē ē. uſus eſt aūt: q̄libet quēdā motū iportat: large accipiēdo motū ſm ꝙ itelligere ⁊ uelle motꝰ q̄dā eē dr̄ ut pꝫ ꝑ phm̄ i. 3. de aīa. Uidemꝰ aūt i corꝑalibꝰ: ꝙ ad motū n̄ ſolū regrit̄ ipſa forma q̄ ē pn/cipiū motꝰ ul' actōis: ſꝫ ēt regrit̄ motio pmi mouētis: pmū aūt mouētis i ordine corꝑaliū ē corpꝰ celeſte. vn̄ q̄ꝫtūcūq̄ ignis hēat calorē ꝑfectū n̄ alteraret niſi ꝑ motionē corporis celeſtis. manifeſtū ē aūt ꝙ ſic motꝰ oēs corporales reducū/tur i motū celeſtis corporis: ſic i pmum mouēs corꝑale: ita oēs motꝰ tā corꝑales q̄ꝫ ſpūales reducūt̄ i pmū mouens ſimplr̄ qđ ē deꝰ. ⁊ iđ q̄ꝫtūcūq̄ nā aliq̄ corꝑalis uel ſpūalis ponat̄ ꝑfecta n̄ p̄t i ſuū actū ꝓcedere niſi moueat̄ a deo: q̄/q̄dē motio eſt ſm ſue ꝓuidētie rōnē nō ſm neceſſitatē na/ture: ſic motio corporis celeſtis: nō ſolū aūt a deo ē oīs mo/tio ſic a pmo mouēte: ſꝫ ēt ab ipſo ē oīs formalis ul' rōnalis ꝑfectio ſic a pmo actu. Sic igit̄ actio itellectꝰ ⁊ cuiuſcūq̄ entis creati depēdet a deo q̄ꝫtū ad duo. Uno mō inq̄ātū ab ipſo hꝫ ꝑfectionē ſiue formā quā agit. Alio mō iquantū ab ipſo mouet̄ ad agēdū: unaq̄q̄ aūt forma idita rebꝰ crea/tis a deo hꝫ efficaciā reſpectu alicuiꝰ actꝰ determinati i quē pōt ſm ſuā ꝓprietatē: ultra aūt nō pōt niſi ꝑ aliquā formaꝫ ſupadditā. ſic aq̄ n̄ p̄t calefacere niſi calefacta ab igne. Sic igit̄ itellectꝰ humanꝰ hꝫ aliquā formā .ſ. ipm̄ itelligibile lu/mē qđ eſt de ſe ſufficiēs ad q̄dā itelligibilia cognoſcēda: ad ea .ſ. i quoꝝ notitiā ꝑ ſenſibilia poſſumꝰ deuenire. altiora vō itelligibilia itellectꝰ humanus cognoſcere nō pōt niſi for/tiori lumine ꝑficiat̄: ſic lumine fidei: uel ꝓphetie: qđ dr̄ lu/men gratie iq̄ātū eſt nature ſupadditū. Sic igit̄ dōm eſt ꝙ ad cognitōeꝫ cuiuſcūq̄ ueri hō idiget auxilio diuino: ut itellectꝰ a deo moueat̄ ad ſuū actū: nō aūt idiget ad cogno/ſcēdā vitatē i oībꝰ noua illuſtratiōe ſupaddita nāli illuſtra/tiōe: ſꝫ i q̄buſdā q̄ excedūt nālē cognitōeꝫ: ⁊ tn̄ q̄nq̄ deus miraculoſe ꝑ ſuā grāz aliquos iſtruit de his q̄ ꝑ nālē rōnē cognoſci p̄nt: ſic ⁊ q̄nq̄ miraculoſe fac̄ q̄dā q̄ nā facer̄ p̄t. ¶ Ad pm̄ g° dōm: ꝙ oē veꝝ a quocūq̄ dicat̄ ē a ſpū ſan/cto ſic ab ifundēte nāle lumen. ⁊ mouēte ad itelligēdū ⁊ lo/quēdū vitatē. nō aūt ſic ab ihabitāte ꝑ grām gratū faciētē: vel ſicut largiente aliquod habituale donū nāle ſupadditū ſꝫ hoc ſolum in q̄buſdā veris cognoſcendis: ⁊ loquendis: ⁊ maxime in illis q̄ ꝑtinēt ad fidē de q̄bus apl's loquebat̄. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ ſol corporalis illuſtrat exteriꝰ: ſꝫ ſol itel/ligibilis q̄ ē deꝰ illuſtrat interiꝰ: vn̄ ipm̄ lumē nāle aīe iditū eſt illuſtratio dei q̄ illuſtramur ab ipſo ad cognoſcēdū ea q̄ ꝑtinēt ad nālē cognitōeꝫ. ⁊ ad hoc nō regrit̄ alia illuſtratio ſꝫ ſolū ad illa q̄ nālē cognitionē excedunt. ¶ Ad 3m dōꝫ ꝙ ſp indigemꝰ diuino auxilio ad cogitādū qđcūq̄ iq̄ātum ipm̄ mouet itellectū ad agēdū: actu enim intelligere aliqd eſt cogitare: ut patet per Augu. 14. de trini.

Ad ſecūdum ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ hō poſſit uel/le ⁊ facere bonū abſq̄ gratia. Illud .n. ē i hoīs ꝑtāte cuiꝰ ipſe ē dn̄s: ſꝫ hō ē dn̄s ſuorum actuū: ⁊ maxime eiꝰ qđ ē velle: ut ſupra dcm̄ ē. g° hō pōt uelle ⁊ facere bonū ꝑ ſeipm̄ abſq̄ auxilio grē. ¶ P̄. Unū q̄đq̄ pōt magis i id qđ eſt ſibi ſm nām q̄ꝫ in id qđ ē ſibi p̄/ter nām: ſꝫ pctm̄ ē ꝯ̄ nām: ut Dam. dic̄ i. 2. li. Opus aūt v/tutis ē hoīum ſꝫ nām: ut ſupra dcm̄ ē. cū igit̄ hō ꝑ ſeipſuꝫ poſſit peccare: vr̄ ꝙ multomagis ꝑ ſeipꝫ poſſit bonū velle ⁊ facere. ¶ P̄. Bonū itellectꝰ ē veꝝ: ut phs dic̄ i. 6. ethico/rum. ſed itellectꝰ pōt cognoſcere veꝝ ꝑ ſeipm̄: ſic ⁊ q̄libet alia res pōt ſuā nālē oꝑatiōeꝫ ꝑ ſe facere. g° multomagis hō pōt ꝑ ſeipm̄ facere ⁊ velle bonū. ¶ Sed ꝯ̄ ē ꝙ aplus dic̄ Ro. 9. Nō ē uolētis .ſ. velle: neq̄ currētis .ſ. currere: ſꝫ miſerētis dei. ⁊ Aug. dic̄ i li. de correctiōe ⁊ gratia: ꝙ ſine gratia nullū ꝓrſus: ſiue cogitādo: ſiue uolēdo ⁊ amando: ſi/ue agēdo faciūt hoīes bonū. ¶ Rn̄° dōꝫ: ꝙ nā hoīs pōt duplr̄ ꝯſiderari. Uno mō i ſui itegritate: ſic fuit i pmo pa/rēte añ pctm̄. Alio mō ſm ꝙ ē corrupta i nobis poſt pec/catū pmi parētis: ſꝫ āt vtrūq̄ ſtatū nā hūana idiget auxi/lio diuino ad faciēdū. vel volēdū qđcūq̄ bonū ſic pmo mouēte: ut dictū eſt: ſed i ſtatu nature itegre q̄ꝫtū ad ſuffi/cientiā oꝑatiue vtutis poterat hō ꝑ ſua nālia velle ⁊ oꝑari bonū ſue nature ꝓportionatū q̄le eſt bonū vtutis acq̄ſite: nō āt bonuꝫ ſuꝑexcedēs q̄le eſt bonū vtutis infuſe: ſꝫ i ſta/tu nāe corrupte ēt deficit hō ab hoc ꝙ ſm ſuā nām pōt: ut nō poſſit totum hmōi bonum implere ꝑ ſua nālia. q: tam̄ nā humana ꝑ pctm̄ nō eſt totalr̄ corrupta: ut .ſ. toto bono nature ꝑuet̄: pōt q̄dē ēt i ſtatu nature corrupte: ꝑ vtutē ſue nature aliqđ bonum ꝑticulare agere: ſic edificare domos: plātare vineas: ⁊ alia hmōi: nō tn̄ totum bonū ſibi ꝯnāle: ita ꝙ i nullo deficiat: ſic hō ifirmꝰ pōt ꝑ ſeipm̄ aliquē mo/tū hēre: nō tn̄ ꝑfecte pōt moueri motu hoīs ſani niſi ſanet̄ auxilio medicine. Sic igit̄ vtute gratuita ſupaddita vtuti nature idiget hō i ſtatu nature itegre q̄ꝫtū ad vnū .ſ. ad oꝑe/rādū: ⁊ volēdū bonū ſupnaturale: ſꝫ i ſtatu nature corru/pte: q̄ꝫtū ad duo .ſ. ut ſanet̄: ⁊ ulteriꝰ ut bonū ſupnālis v/tutis oꝑet̄: qđ ē meritoriū. ulteriꝰ aūt i utroq̄ ſtatu idiget hō auxilio diuino: ut ab ipſo moueatur ad bene agenduꝫ. ¶ Ad pm̄ g° dōꝫ: ꝙ hō ē dn̄s ſuoꝝ actuū. ⁊ volēdi: ⁊ nō volēdi ꝓꝑ deliberatōeꝫ rōnis q̄ p̄t flecti ad unā ptē: vl' ad aliā: ſꝫ ꝙ deliberet ul' n̄ deliberet: ⁊ ſi hmōi ē: ſit dn̄s oꝫ ꝙ hoc ſit ꝑ deliberationē p̄cedētē: ⁊ cū hoc nō ꝓcedat i ifini/tū: oꝫ ꝙ finalr̄ deueniat̄ ad hoc ꝙ liberuꝫ arbitriū hoīs moueat̄ ab aliq̄ exteriori pncipio qđ ē ſupra mētē hūanā .ſ. a deo: ut ēt phs ꝓbat i caplo de bona fortuna: vnde mens hoīs ēt ſani nō ita hꝫ dominiū ſui actꝰ q̄n indigeat moueri a deo: ⁊ multomagis liberꝫ arbitriū hoīs infirmi poſt pec/catum ꝑ qđ ipedit̄ a bono ꝑ corruptōeꝫ nature. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ peccare nihil aliud ē q̄ꝫ deficere a bono qđ ꝯuenit alicui ſꝫ ſuā nāꝫ: unaq̄q̄ āt res creata ſic eē non hꝫ niſi ab alio. ⁊ i ſe ꝯſiderata nihil ē: ita idiget ꝯſeruari i bono ſue na/ture ꝯuenienti ab alio. pōt .n. ꝑ ſeipaꝫ deficere a bono: ſic ⁊ ꝑ ſeipam pōt deficere in non eſſe niſi diuinitus cōſeruaretur.

¶ Ad 3m dõz: ꝙ ēt veꝝ nõ põt hõ cognoſcere ſine auxilio diuino: ſicut ſupꝛa dictum eſt: ⁊ tñ magis ē nã hũana coꝛrupta ꝑ pctm̄ q̃tm̄ ad appetitū bõi: q̃ȝ q̃tm̄ ad cognitõeȝ vi.

Ad tertiuȝ

ſic ꝓcedit. Uĩ ꝙ hõ ñ poſſit diligere deū ſuꝑ oĩa ex ſol' nãlibus ſine gr̃a. Diligere. n. deū ſuꝑ oĩa ē ꝓꝑus ⁊ ꝑncipal' charitatis act⁹: ſȝ charitatē hõ ñ p̄t hr̄e ꝑ ſeipſȝ: q: charitas dei diffuſa ē i coꝛdib⁹ nr̄is ꝑ ſpũȝ ſctm̄ q dat⁹ ē nob: ut dr̄ Ro. 5. g° hõ ex ſol' nãlib⁹ ñ p̄t deū diligē ſuꝑ oĩa. ¶ P̄. Nulla nã p̄t ſup̄ ſeipſaȝ: ſȝ diligē aliqd pl⁹ q̃ȝ ſe extēdē i aliqd ſup̄ ſeipm̄: g° nulla nã creata p̄t deū diligē ſup̄ ſeipſaȝ ſine auxilio gr̃e. ¶ P̄. Deo cū ſit ſũmū bonū debet ſũm⁹ amoꝛ q ē: vt ſuꝑ oĩa diligat: ſȝ ad ſũmū amoꝛē dõ īpēdēdū q ei a nob̄ d̄bet hõ ñ ſufficit ſine gr̃a. alioqn fruſtra adderet gr̃a. g° hõ ñ p̄t ſine gr̃a ex ſol' nãlib⁹ diligē deū ſuꝑ oĩa. ¶ Sȝ ꝯ. Pꝛim⁹ hõ i ſol' nãlib⁹ ꝯſtitut⁹ fuit: ut a qbuſdã põit: i q̃ ſtatu mãifeſtū ē ꝙ aliqualr̄ deū dilexit: ſȝ ñ dilexit deū eq̃lr̄ ſibi: vl' min⁹ ſe. q: ſ̄ȝ h° peccaſſet. g° dilexit deū ſup̄ ſe. g° hõ ex ſol' nãlib⁹ deū p̄t diligē pl⁹ q̃ȝ ſe: ⁊ ſuꝑ oĩa. ¶ Rñ° dõz: ꝙ ſicut ſupꝛa dcm̄ ē i p̄mo i q̃ ēt circa nãlē dilectionem angeloꝝ diuerſe opiniões ſūt poſite: hõ i ſtatu nãe ītegre poterat opari v̄tute ſue nãe bonū qd̄ ē ſibi ꝯnãle abſqȝ ſuꝑadditõe gratuiti doni: lȝ ñ abſqȝ auxilio dei mouētis: diligere aūt deū ſuꝑ oĩa ē qddã ꝯnãle hoi: ⁊ ēt cuilibȝ creature ñ ſolū rõnali: ſȝ irrõnali: ⁊ ēt inanimate ſ̄ȝ modū amoꝛis q vnicuiqȝ creature ꝯpetere p̄t. Cui⁹ rõ ē: q: vnicuiqȝ nãle ē ꝙ appetat ⁊ amet aliqd ſ̄ȝ ꝙ aptū natū ē eē. Sic igr̃ agit vnūqdqȝ: put aptū natū ē: ut dr̄ i. 2. phy. mãifeſtū ē aūt ꝙ bonū ptis ē ꝑꝑ bonū toti⁹: vñ nãli appetitu vl' amoꝛe vnaqqȝ res ꝑticulares amat bonū ſuū ꝓꝑꝛ ꝑꝑ bonū cõe toti⁹ vniuerſi: qd̄ ē de⁹: vñ ⁊ Dio. dicit i li. d̄ di. no. ꝙ de⁹ ꝯuertit oĩa ad amorē ſuiipſi⁹: vñ hõ i ſtatu nãe ītegre dilectionē ſuiipſi⁹ referebat ad amoꝛē dei ſicut ad finē: ⁊ ſilr̄ dilectionē oĩuȝ aliaꝝ reꝝ ⁊ ita deū diligebat plus q̃ȝ ſeipſȝ ⁊ ſuꝑ oĩa. Sȝ i ſtatu nature coꝛrupte hõ ad h° deficit ſcd̄ȝ appetitū volūtatis rõnal' q̃ ꝑꝑ coꝛruptionē nãe ſeqt̄ bonū ꝑuatū niſi ſanet ꝑ gr̃aȝ dei. Et iõ dõz ē ꝙ hõ i ſtatu nãe ītegre ñ īdigebat dono gr̃e ſuꝑaddite nãlib⁹ bonis ad diligēdū deū nãlr̄ ſuꝑ oĩa: lȝ īdigeret auxilio dei ad h° eū mouētis: ſȝ i ſtatu nature coꝛrupte indiget homo etiam ad hoc auxilio gratie naturã ſanantis. ¶ Ad p̄m g° dõz: ꝙ charitas diligit deū ſuꝑ oĩa eminēti⁹ q̃ȝ nã. Natura. n. diligit deū ſuꝑ oĩa: put ē ꝑncipiū ⁊ finis nãl' boni. charitas aūt ſ̄ȝ ꝙ eſt obm̄ beatitudinis. ⁊ ſ̄ȝ ꝙ hõ hȝ quãdã ſocietatē ſpũalē cū deo: addit ēt charitas ſuꝑ nãlē dilectionē dei ꝓmptitudinē quãdã ⁊ delectationē: ſicut hi⁹ q̃libȝ v̄tutis addit ſupꝛa actū bonū q fit ex ſola nãli rõne hoĩs v̄tutis habitū nõ habētis. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ cū dr̄ ꝙ nulla nã põt ſupꝛa ſeipſaȝ. ñ eſt intelligēdū ꝙ ñ poſſit ferri in aliqd̄ obm̄ qd̄ ē ſupꝛa ſe. manifeſtū ē. n. ꝙ ītellect⁹ noſter nãli cognitiõe põt aliq̃ cognoſcere q̃ ſūt ſupꝛa ſeipm̄: ut pȝ in nãli cognitione dei ſȝ illud intelligendum eſt ꝙ nã ñ poteſt in actum excedentem pꝛopoꝛtioneȝ ſue v̄tutis. tal' aūt act⁹ ñ ē diligere deū ſuꝑ oĩa. hoc. n. ē nãle cuilȝ nature create: vt dcm̄ ē. ¶ Ad 3m dõz: ꝙ amoꝛ dr̄ ſũm⁹ ñ ſolū q̃tū ad gradū dilectiõis: ſȝ ēt q̃tū ad rõnē diligēdi: ⁊ dilectionis modū: ⁊ ſ̄m hoc ſũmus grad⁹ dilectiõis ē q̃ charitas diligit deum: ut beatificantem: ſicut dictum eſt.

Ad quartū

ſic ꝓcedit. Uĩ ꝙ hõ ſine gr̃a ꝑ ſua nãlia poſſit ꝑcepta legis ipleꝛ. Dicit. n. ap̄ls ad Ro. 2. ꝙ gētes q̃ legē ñ hñt nãlr̄ ea q̃ legis ſūt faciūt: ſȝ illud qd̄ nãliter hõ fac ꝑ ſeipm̄ facere abſqȝ gr̃a. ergo hõ p̄t legis ꝑcepta facere abſqȝ gr̃a. ¶ P̄. Hieronymus dicit in expõne catholice fidei: illos eſſe maledicēdos q deū ꝑcepiſſe hoi aliqd ipoſſe dicūt: ſȝ ipoſſe eſt hoi quod ꝑ ſeipſum implere non poteſt. ergo homo poteſt implere oĩa ꝑcepta legis ꝑ ſeipſȝ. ¶ P̄. Inter oĩa ꝑcepta legis maximū ē illud. Diliges dñȝ deū tuū ex toto coꝛde tuo: ut pȝ Matth. 22. ſȝ hoc mãdatū põt hõ iplere ex ſol' nãlib⁹ diligēdo deū ſuꝑ oĩa. ut ſupꝛa dcm̄ ē: g° oĩa mandata legis p̄t hõ implere ſine gr̃a. ¶ Sed ꝯ eſt qd̄ aug. dicit i li. de hereſi h⁹ hoc ꝑtinere ad hereſim pelagianoꝝ: ut credãt ſine gr̃a hoĩeȝ poſſe facere oĩa diuina mãdata. ¶ Rñ° dõm: ꝙ implere mãdata legis ꝯtingit dupl'r. Uno mõ q̃tū ad ſubſtãtiaȝ opeꝝ. put. ſ. hõ opat̄ iuſta: ⁊ foꝛtia: ⁊ alia v̄tutis opa. ⁊ h̄ mõ hõ in ſtatu nature integre potuit oĩa mãdata legis implere: alioqn hõ nõ potuiſſet i ſtatu illo non peccare: cū nihil aliud ſit peccare q̃ȝ trãſgredi diuina mãdata: ſȝ in ſtatu nature coꝛrupte ñ põt hõ implere oĩa mandata diuina ſine gr̃a ſanante. Alio° p̄nt impleri mandata legis ñ ſolum quãtum ad ſubſtantiam opis: ſȝ etiam quantum ad modū agendi: ut. ſ. ex charitate fiant: ⁊ ſic neqȝ in ſtatu nature integre: neqȝ in ſtatu nature coꝛrupte poteſt hõ implere abſqȝ gratia legis mandata: vnde Aug. in libꝛo de coꝛrectione ⁊ gratia: cum dixiſſet ꝙ ſine gratia nullum pꝛoꝛſus bonū homines faciunt ſubdit. Non ſolum ut monſtrante ipſa qd faciendū ſit ſciant: veꝝ etiam ut p̄ſtante ipſa faciant cū dilectione quod ſciūt. indigent inſuꝑ in vtroqȝ ſtatu auxilio dei mouētis ad mãdata iplēda: ut dcm̄ ē. ¶ Ad p̄m ergo dõz: ꝙ ſicut Aug. dicit in libꝛo de ſpiritu ⁊ littera: non moueat ꝙ nãliter dixit eos q̃ legis ſunt facere. hoc. n. agit ſpirit⁹ gratie. ut imagineȝ dei in qua nãliter facti ſumus inſtauret in nobis. ¶ Ad 2m dõz: ꝙ illud qd̄ poſſumus cum auxilio diuino non eſt nobis omnino ipoſſibile: ſ̄m illud ph̄i in. 3. ethicoꝝ. Que per amicos poſſumus aliqualiter ꝑ nos poſſumus: vnde Hieronym⁹ ibidem confitetur ſic noſtrū libeꝝ eſſe arbitrium. ut dicamus nos ſemper indigere dei auxilio. ¶ Ad tertiū dõz: ꝙ pꝛeceptum de dilectione dei non poteſt homo implere ex puris naturalibus ſ̄m ꝙ ex charitate impletur: ut ex ſupꝛa dictis patet.

Ad quintum

ſic ꝓcedit. Uĩ ꝙ hõ poſſit mereri vitã eternã ſine gratia. Dicit. n. dñs Matth. 19. Si vis ad vitã igredi ſerua mãdata ex quo vr̄ ꝙ ingredi in vitam eternam ſit conſtitutū i hoĩs voluntatem: ſȝ id qd̄ in noſtra uoluntate conſtitutum eſt ꝑ nos ipſos poſſumus. g° vr̄ ꝙ hõ ꝑ ſeipſaȝ poſſit vitã eternam mereri. ¶ P̄. Uita eterna eſt merces vel pꝛemium que hominib⁹ redditur a deo ſ̄m illud Matth. 5. Merces veſtra multa eſt in celis: ſȝ merces uel p̄mium reddit a deo homini ſ̄m opa eius. ſ̄m illud pſal'. Tu reddes vnicuiqȝ ſ̄m opera eius. Cuȝ igitur hõ ſit dñs ſuoꝝ opeꝝ: vr̄ ꝙ in ei⁹ ptãte conſtitutum ſit ad vitam eternam peruenir̄. ¶ P̄. Uita eterna eſt vltimus finis uite humane: ſed quelibet res naturalis per ſua naturalia poteſt conſequi finem ſuum ergo multomagis homo q eſt altioꝛis nature ꝑ ſua nãlia poteſt ꝑuenire ad vitam eternam abſqȝ aliq̃ gratia. ¶ Sȝ ꝯ eſt qd̄ apoſtolus dicit ad Ro. 6. Gratia dei uita eterna: qd̄ ideo dicitur ſicut gloſa ibidem dicit: ut intelligeremus deum ad uitam eternam pꝛo ſua miſeratione nos perducere. ¶ Rñ°. dõm: ꝙ actus ꝑducentes ad finē oȝ eſſe fini ꝓpoꝛtionatos: null⁹ aūt act⁹ excedi ꝓpoꝛtionē p̄ncipij actiui. ⁊ iõ uidem⁹ in rebus nãlib⁹ ꝙ nulla res p̄t ꝑficere effectum ꝑ ſuã opationem q excedat v̄tutem actiuaȝ: ſȝ ſolū põt ꝓducere ꝑ opationem ſuã effectū ſue v̄tuti pꝛopoꝛtionatū. vita aūt eterna eſt finis excedens ꝓpoꝛtionem nature humane: ut ex ſupꝛa dictis pȝ. Et iõ hõ ꝑ ſua nãlia non p̄t ꝓducere opa meritoꝛia ꝓpoꝛtionata vite eterne: ſed ad hoc exigit̄ altioꝛ v̄t⁹ q̃ eſt v̄t⁹ gratie. ⁊ iõ ſine gr̃a hõ ñ p̄t mereri vitam eternam: põt tñ facere opa ꝑducentia ad bonum aliqd̄ homini connaturale: ſicut laboꝛare in agro: bibere: manducare ⁊ habere amicū ⁊ alia huiuſmodi: vt Aug. dicit i tertia rñſiõe ꝯ pelagianos. ¶ Ad p̄m g° dõz: ꝙ hõ ſua uoluntate fac opa meritoꝛia vite eterne: ſȝ ſicut Aug. in eodem li. dicit: ad hoc exigitur ꝙ voluntas hoĩs ꝑparetur a deo ꝑ gr̃aȝ. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ſicut glo. dicit Ro. 6. ſuꝑ illud. Gr̃a dei uita eterna. certū ē vitam eternaȝ bonis opib⁹ reddi. ſȝ ipſa opa qb⁹ reddit̄ ad dei gr̃aȝ ꝑtinēt: uȝ ēt ſupꝛa dictū ſit ꝙ ad iplēdū mandata legis ſ̄m debitum modū ꝑ quē eoꝝ ipletio ē meritoꝛia reqrit̄ gr̃a. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de fine hoĩ cõnaturali: nã aūt humana ex hoc ipſo ꝙ nobilioꝛ ē põt ad altioꝛē finē ꝑduci ſaltem auxilio gratie: ad quem inferioꝛes nature nullo modo pertingere p̄nt. ſicut hõ eſt melius diſpoſitus ad ſanitatem q aliqbus auxilijs medicine poteſt ſanitateȝ ꝯſeq̃ q̃ȝ ille qui nullo modo ut ph̄us introducit in. 2. de celo.

Ad ſextum ſic ꝓcedit. Ui. ꝙ hõ poſſit ſeipſuz ad gr̃az ꝓparare ꝑ ſeipſz abſq3 ex/
terio:i auxilio gr̃e. Nihil.n. iponit̃ hoi qđ ſit ei ipoſſe: ut ſu
p:a dictũ ẽ. ſʒ Zacha.p° dr̃. Cõuertimini ad me ⁊ ego ↄuer
tar ad vos. nihil aũt ẽ aliud ſe ad gr̃az ꝓparare q̃3 ad deũ cõ
uerti. g° vr̃ ꝙ hõ ꝑ ſeipſz poſſit ſe ad gr̃az ꝓparare abſq3 au
xilio gr̃e. ¶ P̃. Hõ ſe ad gr̃az ꝓparat faciẽdo qđ i ſe ẽ: q2
ſi hõ fac̃ qđ i ſe ẽ de⁹ ei ñ denegat gr̃az. Dr̃.n. Math.7.
ꝙ de⁹ dat ſpũz bonũ petẽtib⁹ ſe. ſʒ illud i nobis eẽ dr̃ qđ ẽ i
noſtra ptãte: ergo videt̃ ꝙ in noſtra ptãte ſit cõſtitutuz ut
nos ad gratiaz ꝓparem⁹. ¶ P̃. Si hõ idiget gratia ad h°
ꝙ ꝓparet ſe ad gratiã: pari rõne idigebit gratia ad hoc ꝙ
ꝓparet ſe ad illã gratiaz: ⁊ ſic ꝓcedit̃ i infinitũ: qđ ẽ iconue/
niẽs. ergo uidet̃ ſtandũ in p:imo: vt. ſ. hõ ſine gratia poſſit
ſe ad gratiã ꝓparare. ¶ P̃. Prouer.16. dicit̃: ꝙ hois eſt
ꝓparare animũ: ſʒ illud dicit̃ eẽ hois qđ ꝑ ſeipſm põt. ergo
videt̃ ꝙ hõ ꝑ ſeipſum ſe poſſit ad gr̃az ꝓparare. ¶ Sʒ ↄ̃
ẽ qđ dicit̃ Jo.6. Nemo põt uenire ad me niſi pater q̃ mi/
ſit me traxerit eũ. ſi aũt hõ ſeipſũ ꝓparare poſſʒ ñ opo:teret
ꝙ ab alio traheret̃. ergo hõ nõ põt ſe ad gratiam ꝓparare
abſq3 auxilio gratie. ¶ Rñ°. dđʒ: ꝙ duplex ẽ ꝓparatio vo
lũtatis hũane ad bonũ. Una quidẽ q̃ ꝓparat̃ ad bñ opan/
dũ ⁊ ad deo fruendũ ⁊ talis ꝓparatio volũtatis nõ põt fie
ri ſine habituali gratie dono qđ ſit p̃ncipium opis merito/
rij: vt dictũ ẽ. Alio mõ põt itelligi ꝓparatio volũtatis hũa/
ne ad cõſequẽdũ ipſuʒ gratie habitualis donũ: ad hoc aũt
ꝙ ꝓparet ſe homo ad ſuſceptionem huius doni: nõ opʒ p̃/
ſupponere aliqđ aliud donuʒ habituale in aĩa: q2 ſic ꝓcede
retur in infinitũ: ſʒ opʒ p̃ſupponi aliqđ auxiliũ gratuitũ dei i
teri⁹ aĩam mouẽtis ſiue iſpirantis bonũ ꝓpoſitũ. His eniʒ
duob⁹ modis idigem⁹ auxilio diuino: ut ſup:a dictum ẽ. ꝙ
ſit ad hoc idigeam⁹ auxilio dei mouẽtis mãifeſtũ. ẽ. Neceſ
ſe ẽ.n. cũ oẽ agens agat ꝓp finem ꝙ oĩs cã cõuertat ſuos ef
fectus ad ſuum finẽ: ⁊ iđ cũ ſm ordinẽ agẽtiũ ſiue mouen/
tiũ ſit o:do finium: neceſſe ẽ ꝙ ad ultimũ finẽ cõuertat̃ hõ
per motionem p:imi mouentis. ad finẽ aũt p:ximũ ꝑ mo/
tionẽ alicuius iſerio:ũ mouẽtiũ: ſicut anim⁹ militis ↄuertit̃
ad q̃rendũ victoriã ex motione ducis exercit⁹. ad ſeq̃nduz
aũt uexillũ alicuius aciei ex motione tribuni. Sic igit̃ cum
de⁹ ſit p̃mũ mouẽs ſimplr̃: ex ei⁹ motiõe ẽ ꝙ oĩa i ipſũ cõ/
uertant̃ ſm cõem itẽtionẽ boni: ꝑ quã unũqđq3 itẽdit aſſi
milari deo ſm ſuũ modũ. vñ Dionyſi⁹ i li. de di. no. dicit.
ꝙ de⁹ cõuertit oĩa ad ſeipſũ: ſʒ hoies iuſtos ↄuertit ad ſe/
ipſũ ſicut ad ſpẽlez finẽ quẽ itẽdũt ⁊ cui cupiũt adherere ſi
cut bono ꝓp:o: ſm illud p̃s. Mihi adherere deo bonuʒ ẽ.
⁊ iđ ꝙ homo cõuertat̃ ad deũ hoc ñ poteſt eẽ niſi deo ipʒ
cõuertẽte. hoc aũt ẽ ꝓparare ſe ad gratiam q̃ſi ad deum cõ/
uerti: ſicut ille q̃ hʒ oculũ auerſũ a lumine ſolis per hoc ſe
ꝓparat ad recipiendum lumẽ ſolis ꝙ oculos ſuos conuer/
tit verſus ſolẽ: vñ pʒ ꝙ homo non põt ſe p:eparare ad lu/
mẽ gratie ſuſcipiẽdũ niſi ꝑ auxiliũ gratuitũ dei interi⁹ mo/
uentis. ¶ Ad p̃m g° dđm: ꝙ ↄuerſio hois ad deũ ſit qdẽ
ꝑ liberũ arbitriũ: ⁊ ſʒ hoc hoi p̃cipit̃ ꝙ ſe ad deũ ↄuertat:
ſʒ liberũ arbitriũ ad deũ cõuerti ñ p̃t niſi deo ipʒ ad ſe ↄuer
tẽte: ſm illud Hieremie.31. Cõuerte me ⁊ ↄuertar: q2 tu
dñs de⁹ me⁹. ⁊ Treno:ũ ultĩo. Cõuerte nos dñe ad te et
ↄuertemur. ¶ Ad 2m dđm: ꝙ nihil hõ põt facẽ niſi a deo
moueat̃: ſm illud Jo.15. Sine me nihil poteſtis facẽ. ⁊ iđ
cũ dr̃ hõ facẽ qđ i ſe ẽ dr̃ hoc eẽ i ptãte hois ſm ꝙ ẽ mot⁹
a deo. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ illa obiectio ꝓcedit de gr̃a hitua
li ad quã req̃rit̃ aliq̃ ꝓparatio: q2 oĩs fo:ma req̃rit ſuſcepti
bile diſpoſitũ. ſʒ hoc ꝙ hõ moueat̃ a deo ñ p̃exigit aliquã
aliã motionẽ cũ de⁹ ſit p̃mũ mouẽs: vñ ñ opʒ abire in infini
tũ. ¶ Ad 4m dđm: ꝙ hois ẽ ꝓparare animũ: q2 hoc facit
ꝑ liberũ arbitriũ: ſʒ tñ hoc non facit ſine auxilio dei mouẽ/
tis ⁊ ad ſe attrahentis: ut dictum eſt.

Ad ſeptimũ ſic ꝓcedit̃. Ui. ꝙ hõ poſſit reſur gere a pctõ ſine auxilio gratie.
Illud.n. qđ p̃exigit̃ ad gr̃am ſit ſine gr̃a: ſʒ reſurgẽ a pctõ
p̃exigit̃ ad illumĩationẽ gratie. Dr̃.n. ad Eph.5. Exurge a
mo:tuis ⁊ illumĩabit te xp̃s. ergo hõ põt reſurgẽ a pctõ
ſine gr̃a. ¶ P̃. Pctm̃ v̄tuti opponit̃ ſic̃ mo:b⁹ ſanitati: vt
ſup:a dictũ eſt: ſʒ hõ ꝑ virtutẽ nature põt reſurgẽ d̃ egri
tudine ad ſanitatẽ ſine auxilio exterio:is medicine ꝓp h° ꝙ
intus manet p:incipiũ vite a quo procedit opatio nãlis. g°
videt̃ ꝙ hõ ſili rõne poſſit repari ꝑ ſeipſm redeundo de
ſtatu pcti ad ſtatum iuſtitie abſq3 auxilio exterio:is gratie.
¶ P̃. Quelibʒ res nãlis põt redire ad actũ ↄueniẽtẽ ſue
nãe ſic̃ aq̃ calefacta ꝑ ſeipſaʒ redit ad nãlẽ frigiditatez: ⁊ la/
pis ſurſũ ꝓiect⁹ ꝑ ſeipſʒ redit ad ſuũ motũ nãlẽ: ſʒ pctm̃ eſt
q̃dã act⁹ ↄ̃ nãʒ: vt pʒ ꝑ Damaſ. i. 2. li. g° videt̃ ꝙ hõ poſ/
ſit ꝑ ſeipſʒ redire de pctõ ad ſtatũ iuſtitie. ¶ Sed ↄ̃ ẽ quod
Apl̃s dicit ad Gal.2. Si data ẽ lex q̃ põt iuſtificare. ergo
xp̃s gratis mo:tuus ẽ. i. ſine cã. pari ergo rõne ſi hõ habʒ
naturã ꝑ quã põt iuſtificari: xp̃s gratis. i. ſine cã mo:tu⁹ ẽ:
ſed hoc ẽ incõueniẽs dicere. ergo nõ põt ꝑ ſeipſm iuſtifica/
ri. i. redire de ſtatu culpe ad ſtatũ iuſtitie. ¶ Rñ° dđm: ꝙ
hõ nullo mõ põt reſurgere a peccato per ſeipſm ſine auxi/
lio gr̃e. Cũ eni pctm̃ tranſiẽs actu remãeat reatu: vt ſup:a
dictum ẽ: nõ ẽ idẽ reſurgere a pctõ qđ ceſſare ab actu pcti
ſed reſurgere a pctõ ẽ repari hoiez ad ea q̃ peccãdo amiſit
Incurrit aũt hõ triplex detrimẽtũ peccãdo: vt ex ſup:a di/
ctis pʒ. ſ. maculã: co:ruptionẽ nãlis boni: ⁊ reatum pene.
Maculã qdẽ incurrit inq̃tũ p̃uat̃ deco:e gr̃e ex defo:mi/
tate pcti. Bonũ aũt nature co:rũpitur inq̃tũ natura hois
deo:dinat̃ volũtate hois deo nõ ſubiecta. hoc eniʒ o:dine
ſublato ↄſequẽs ẽ vt tota natura hois peccantis ino:dinata
remaneat. Reatus v̄o pene eſt ꝑ quẽ hõ peccãdo mo:ta/
liter meret̃ dãnationẽ eternã. Manifeſtũ eſt aũt de ſingu
lis hox triũ ꝙ nõ p̃ñt repari niſi per deũ. Cũ enim deco:
gr̃e ꝓueniat ex illuſtratione diuini luminis nõ põt talis de
co: in aĩa reparari niſi deo denuo illuſtrante. vñ requirit̃
habituale donũ qđ ẽ gr̃e lumẽ. Silr̃ o:do nãe repari non
põt: ut. ſ. volũtas hois deo ſubijciat̃ niſi deo voluntatẽ ho
minis ad ſe trahẽte: ſicut dctm̃ ẽ. Silr̃ ẽt reatus pene eter/
ne remitti nõ põt niſi a deo i quẽ ẽ offenſa cõmiſſa: ⁊ q̃ eſt
hoiuʒ iudex: ⁊ iđ req̃rit̃ auxiliũ gr̃e ad hoc ꝙ hõ a pctõ re
ſurgat: ⁊ q̃tũ ad habituale donũ ⁊ q̃tũ ad iteriorẽ dĩ. mo
tionẽ. ¶ Ad p̃m ergo dđm: ꝙ illđ indicit̃ hoi qđ ꝑtinet ad
actũ liberi arbitrij: q̃ req̃rit̃ i h° ꝙ hõ a pctõ reſurgat: ⁊ iđ
cũ dr̃. Exurge ⁊ illuminabit te xp̃s: nõ eſt intelligẽdũ ꝙ to
ta exurrectio a pctõ p̃cedat illuminationẽ gr̃e: ſʒ q2 cũ hõ ꝑ
liberũ arbitriũ a deo motũ ſurgere conat̃ a pctõ recipit lu
mẽ gr̃e iuſtificãtis. ¶ Ad 2m dđʒ: ꝙ nãlis rõ nõ ẽ ſufficiẽs
p:incipiũ hui⁹ ſanitatis q̃ ẽ i hoie ꝑ gr̃az iuſtificãtẽ: ſʒ hui⁹
p̃n m ẽ gr̃a q̃ tollit̃ ꝑ pctm̃: ⁊ iđ nõ põt hõ ꝑ ſeipſʒ repari: ſʒ
indiget vt denuo ei lumẽ gr̃e infundat̃: ſicut ſi co:pe mo:/
tuo reſuſcitãdo denuo infunderet̃ aĩa. ¶ Ad 3m dđm: ꝙ
qñ nã ẽ integra ꝑ ſeipſaz põt repari ad id qđ ẽ ſibi ↄueniẽs
⁊ ꝓpo:tionatũ: ſʒ ad id qđ ſuperexcedit ſuã ꝓpo:tionẽ repa
rari ñ põt ſine exterio:i auxilio. Sic igit̃ hũana nã defluẽs
per actũ pcti: q2 nõ mãet itegra: ſʒ co:rũpit̃: vt ſup:a dictũ
ẽ: nõ põt ꝑ ſeipſaz repari neq3 ẽt ad bonũ ſibi cõnaturale:
⁊ multo minus ad bonum ſupernaturalis iuſtitie.

Ad octauũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ hõ ſine gr̃a poſſit nõ peccare. Nullus.n. pec
cat i eo qđ vitare nõ põt: vt Aug. dic̃ i li. de duab⁹ aĩab⁹
⁊ de li. ar. ſi g° hõ exiſtẽs i pctõ mo:tali ñ poſſit vitare pec
catũ videt̃ ꝙ peccãdo nõ peccet: qđ ẽ incõueniens. ¶ P̃.
Ad h° corrigit̃ hõ vt ñ peccet: ſi igit̃ hõ i pctõ mo:tali exi
ſtens nõ põt nõ peccare: videt̃ ꝙ fruſtra ei co:rectio adhi/
beat̃ qđ ẽ incõueniẽs. ¶ P̃. Ecc.15. dr̃. Añ hoiez vita ⁊
mo:s: bonũ ⁊ malũ: qđ placuerit ei dabit̃ illi. ſʒ aliq̃s pec/
cando nõ deſinit eẽ hõ: g° adhuc in ei⁹ ptãte ẽ eligere bo/
nũ vel malũ. ⁊ ita põt hõ ſine gr̃a vitare pctm̃. ¶ Sed ↄ̃
ẽ qđ Aug. dic̃ i li. de ꝑfectiõe iuſtitie. Quiſquis negat nos
o:are debere ne intrem⁹ in tẽtationẽ. negat aũt h° q̃ ↄtẽdit
ad nõ peccãdũ gr̃e dei adiuto:iũ nõ eẽ hoi neccĩuʒ: ſʒ ſola le
ge accepta humanã ſufficere volũtatẽ: ab aurib⁹ oĩum re/
mouendũ: ⁊ o:e oĩuʒ anathematizãdum eſſe non dubito.
¶ Rñ° dđʒ: ꝙ de hoie duplr̃ loq̃ poſſum⁹. Uno° ſʒ ſta
tũ nãe itegre. Alio° ſʒ ſtatũ nãe co:rupte. Scđʒ ſtatũ qdẽ
nãe itegre ẽt ſine gr̃a habituali poterat hõ nõ peccare nec
mo:alr̃ nec venialr̃: q2 peccare nihil aliđ ẽ q̃3 recedere ab

go qđ eſt ſʒ nãʒ. qđ vitare hõ poterat in ſtatu nãe ĩtegre. nõ tñ hoc poterat ſine auxilio dei ĩ bono ↄſernãtis: q̃ ſbtracto ẽt ipſa nã in nihilũ decideret. In ſtatu ãt nãe corrupte indiget hõ grã hĩtuali ſanãte nãm ad hoc ꝙ hõ oĩno a pctõ abſtineat. q̃ qdẽ ſanatio ꝑmo fit in pñti vita ſʒ mẽtẽ appetitu carnali nõdũ totaliter repato. vñ aplš ad Ro. 7. ĩ pſona hoĩs repati dicit. Ego ipſe mẽte ſeruio legi dei: carne ãt legi pctĩ. In q̃ qdẽ ſtatu põt hõ abſtinere ab oĩ pctõ mortali qđ in rõne ↄſiſtit: ut ſupra hĩbitũ ẽ. nõ aũt põt hõ abſtinere ab oĩ pctõ veniali ꝓꝑ corruptionem iferioris appetit⁹ ſenſualitatis cui⁹ mot⁹ ſingulos qdẽ rõ reprimẽ põt: ⁊ ex hoc hñt rõnẽ pctĩ ⁊ voluntarij: nõ aũt oẽs: q: dũ uni reſiſtẽ nitit̃ fortaſſis ali⁹ inſurgit: ⁊ ẽt q: rõ nõ ſemꝑ põt eſſe puigil ad hmõi mot⁹ vitãdos: ut ſupra dictũ eſt. Siĺr ẽt añq̃ hoĩs rõ in q̃ ẽ pctm̃ mortale: reparet̃ ꝑ grãʒ iuſtificãtẽ: põt ſingula pctã mortalia uitare: ⁊ ſm aliqđ tpš: q: nõ ẽ neceſſe ꝙ ↄtinuo peccet ĩ actu. ſʒ ꝙ diu maneat abſq̃ pctõ mortali ẽẽ nõ põt. vñ ⁊ Grego. dic̃ ſup Ezech. ꝙ pctm̃ quod mox p̃ p̃niaʒ nõ delet̃ ſuo põdẽ ad aliđ trahit. Et hui⁹ rõ eſt: q: ſic rõni ſubdi dʒ iferior appetit⁹: ita ẽt rõ ſbdi debet deo: ⁊ ĩ ipo ↄſtituere finẽ ſue volũtatis. Per finẽ aũt oʒ ꝙ regulent̃ oẽs act⁹ hũani ſic ꝑ rõnis iudiciũ regulari debẽt mot⁹ inferioris appetit⁹. Sicut ergo inferiori appetitu nõ totaĺr ſubiecto rõni nõ põt ẽẽ qn ↄtingãt ĩordinati motus in appetitu ſenſitiuo. ita ẽt rõne hoĩs nõ totaĺr exñte ſubiecta deo: ↄñs ẽ ut ↄtingãt multe inordinatiões ĩ ipſis actib⁹ rõnis. Cũ. n. hõ nõ hʒ cor ſuũ firmatũ ĩ deo ut ꝑ nullo bono ↄſequẽdo uel malo uitãdo ab eo ſepari uellet: occurrũt mlta ꝓꝑ q̃ ↄñda uel uitãda hõ recedit a deo ↄtẽnẽdo p̃cepta ipſi⁹: ⁊ ita peccat mortaĺr: ꝑcipue q: ĩ repẽtinis homo opat̃ ſm finẽ p̃cõceptũ ⁊ ſʒ hĩtũ p̃exñtẽ: ut phš dicit in .3. Ethicoꝝ. q̃uis ex ꝑmeditatiõe rõnis hõ poſſit aliquid agere p̃ter ordinẽ finis p̃cõcepti ⁊ p̃ter iclinationẽ hĩt⁹. Sʒ q: hõ nõ põt ſemꝑ ẽẽ ĩ tali ꝑmeditatiõe non põt ↄtingẽ ut diu ꝑmaneat qn opet̃ ſʒ ↄñtiã volũtatis deordinate a deo niſi cito ꝑ grãʒ ad debitũ ordinẽ reparet̃. ¶ Ad p̃m g° dõʒ ꝙ hõ põt uitare ſinglos act⁹ pctĩ: ñ tñ oẽs ꝑ grãʒ: ut dictũ eſt: ⁊ tñ q: ex ei⁹ defectu ẽ ꝙ hõ ſe ad grãʒ hñdã nõ p̃parat ꝓꝑ hoc a pctõ ñ excuſat̃ ꝙ ſine grã pctm̃ uitare nõ põt. ¶ Ad 2ᵐ dõʒ: ꝙ correctio utilis eſt ut ex dolore correctionis volũtas regenerationis oriat̃. ſi tñ q corrũpit̃ fili⁹ ẽ promiſſionis. ut ſtrepitu correctiõis forĩſec⁹ iſonãte aut flagellante de⁹ in illo intrinſec⁹ occulta inſpiratiõe opet̃ ⁊ uelle: ut Augu. dic̃ ĩ li. de correctiõe ⁊ grã. iđ ergo neceſſaria eſt correctio: q: volũtas hoĩs requirit̃ ad hoc ꝙ a pctõ abſtineat. ſʒ tñ correctio nõ ẽ ſufficiẽs ſine dĩ auxilio. unde Ecc. 7. Conſidera opa dei ꝙ nemo poſſit corrigere quẽ ille deſpexerit. ¶ Ad. 3ᵐ dõʒ: ꝙ ſicut Aug. dicit in ipoiioſticon: uerbũ illud itelligit̃ de hoĩe ſʒ ſtatũ nãe integre qñ nõdũ erat ſeruus pctĩ. vñ poterat peccare ⁊ non peccare nunc etiam quodcunq̃ vult homo datur ei: ſed hoc ꝙ bonum uelit habet ex auxilio gratie.

Ad nonum ſic ꝓcedit̃. Uĩ ꝙ ille q iã ↄſecut⁹ eſt grãʒ ꝑ ſeipſʒ poſſit opari bonũ ⁊ uitare pctm̃ abſq̃ alio auxilio grẽ. Unũqđq̃. n. aut fruſtra ẽ aut ĩpfectũ ſi nõ ĩplet illđ ad qđ dat̃: ſʒ grã ad hoc datur nob ut poſſum⁹ bonũ facẽ ⁊ uitare pctm̃. ſi igr̃ ꝑ grãʒ h̃ hõ nõ põt uidet̃ ꝙ uel grã ſit fruſtra data uel ſit ĩpfecta. ¶ P̃. Per grãʒ ipe ſpũs ſcũs ĩ nob hĩtat: ſʒ illđ .1. ad Cor. 3. Neſcitis q: tẽplũ dei eſtis ⁊ ſpũs dei hĩtat ĩ nob. ſʒ ſpũs ſctũs cũ ſit oĩpotẽs ſufficiẽs ẽ ut nos iducat ad bñ opandũ: ⁊ ut nos a pctõ cuſtodiat. g° hõ grãʒ ↄſecut⁹ p̃t utrũq̃ p̃dictoꝝ abſq̃ alio auxilio grẽ. ¶ P̃. ſi hõ ↄſecut⁹ grãʒ adhuc alio auxilio grẽ idiget ad hoc ꝙ recte uiuat ⁊ a pctõ abſtieat: pari rõne ⁊ ſi illud aliud auxiliũ grẽ ↄſecut⁹ fuerit adhuc alio auxilio grẽ idigebit: ꝓcedit̃ ergo in ĩfinitũ: qđ ẽ icõuenicns. g° ille q ẽ in grã nõ idiget alio auxilio grẽ ad hoc ꝙ bñ opet̃ ⁊ a pctõ abſtineat. ¶ Sʒ ↄ̃ ẽ qđ Aug. dicit in li. de nã ⁊ grã. ꝙ ſic ocul⁹ corporis pleniſſime ſan⁹ niſi cãdore lucis adiut⁹ ñ p̃t cernẽ: ſic ⁊ hõ p̃fectiſſime ẽt iuſtificat⁹ niſi eterna luce iuſti° diuinit⁹ adiuuet̃ recte ñ põt viuere ſʒ iuſtificatio fit ꝑ grãʒ. ſʒ illđ Ro. 3. Iuſtificati gratis ꝑ gratiã ipſi⁹. ergo ẽt hõ iã hñs gratiã ĩdiget alio auxilio grẽ ad hoc ꝙ recte viuat. ¶ Rñ° dõʒ: ꝙ ſic ſupra dctm̃ ẽ: hõ ad recte viuendũ dupliciter auxilio dei indiget. Uno qdẽ mõ q̃tũ ad aliqđ habituale donũ ꝑ qđ nã hũana corrupta ſanet̃ ⁊ etiã ſanata eleuet̃ ad opanduʒ opa meritoria vite eterne q̃ excedunt ꝓportionẽ nãe. Alio mõ ĩdiget hõ auxilio grẽ vt a deo moueat̃ ad agendũ. Quãtũ igit̃ ad ꝑmũ auxilij modũ hõ ĩ grã exñs nõ ĩdiget alio auxilio grẽ q̃ſi aliq̃ alio habitu infuſo. ĩdiget tñ auxilio grẽ ſm aliũ modũ: vt. ſ. a deo moueat̃ ad recte agẽdũ. ⁊ hoc ꝓpter duo. Primo qdẽ rõne gnãli ꝓꝑ hoc ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ: nulla res creata põt in quẽcũq̃ actũ ꝓdire niſi virtute motionis diuine. Scđo rõne ſpãli ꝓpter ↄditionẽ ſtat⁹ hũane nãe: que qdẽ lʒ ꝑ grãʒ ſanet̃ q̃tũ ad mentẽ: remanet tñ in ea corruptio ⁊ infectio q̃tũ ad carnẽ ꝑ quã ſeruit legi pctĩ: vt dr̃ ad Ro. 7. Remanet ẽt q̃dã ignorantie obſcuritas in itellectu: ſm quã vt etiã dr̃ Ro. 8. Quid orem⁹ ſicut oʒ neſcim⁹. ꝓpter varios eni reꝝ euẽtus: ⁊ q: ẽt noſipſos nõ p̃fecte cognoſcim⁹ nõ poſſumus ad plenũ ſcire qd nobis expediat ſʒ illđ Sap. 9. Cogitatiões mortaliũ timide ⁊ incerte prouidẽtie noſtre. Et iđ neceſſe eſt nobis vt a deo dirigamur ⁊ ꝓtegamur q oĩa nouit ⁊ oĩa põt: ⁊ ꝓpter hoc etiã renatis in filios dei per grãm ↄuenit dicere. Et ne nos inducas in tẽtationẽ. ⁊ fiat volũtas tua ſicut in celo ⁊ in terra: ⁊ cetera q̃ in orõne dominica ↄtinent̃ ad hoc ꝑtinentia. ¶ Ad p̃ᵐ ergo dõm: ꝙ donũ habitual̃ grẽ nõ ad hoc dat̃ nobis vt ꝑ ipm̃ non indigeam⁹ vlterius diuino auxilio. Indiget. n. q̃libet creatura vt a deo ↄſeruet̃ ĩ bono qđ ab eo accepit: ⁊ iđ ñ poſt acceptã grãʒ hõ adhuc indiget diuino auxilio. nõ põt ↄcludi ꝙ grã ſit in vanũ data vł ꝙ ſit ĩpfecta: q: ẽt in ſtatu glĩe qñ grã erit oĩno p̃fecta hõ diuino auxilio idigebit. hic autẽ aliq̃liter grã ĩpfecta ẽ inq̃tũ hoĩeʒ nõ totaĺr ſanat: vt dctm̃ eſt. ¶ Ad 2ᵐ dõʒ: ꝙ opatio ſpũs ſctĩ q̃ nos mouet ⁊ ꝓtegit nõ circũſcribit̃ ꝑ effectũ habitualis doni qđ ĩ nob cauſat: ſed p̃ter hũc effectũ nõ mouet ⁊ ꝓtegit ſimul cũ p̃re ⁊ filio. ¶ Ad 3ᵐ dõm: ꝙ ratio illa concludit ꝙ homo non indigeat alia habituali gratia.

Ad decimũ ſic ꝓcedit̃. Uidet̃ ꝙ hõ in grã ↄſtitut⁹ non indigeat auxilio grẽ ad p̃ſeuerandũ. Perſeuerantia. n. ẽ aliqd min⁹ virtute ſic ⁊ cõtinẽtia: vt pʒ ꝑ phm̃ in. 7. Ethicoꝝ: ſed hõ nõ indiget alio auxilio grẽ ad hñdũ virtutes ex quo ẽ iuſtificat⁹ ꝑ gratiã. ergo multo min⁹ indiget auxilio grẽ ad hñdũ p̃ſeuerãtiam. ¶ P̃. Oẽs virtutes ſiḿ infundunt̃: ſed p̃ſeuerãtia ponitur q̃dã vtus: g° videt̃ ꝙ ſiḿ cũ grã infuſis alijs virtutibus p̃ſeuerãtia detur. ¶ P̃. Sicut Apls dicit ad Ro. 6. Plus reſtitutũ ẽ hoĩ per donũ xp̃i q̃ amiſerit ꝑ peccatum Ade. ſed Adã accepit vñ poſſet p̃ſeuerare. ergo multo magis nobis reſtituit̃ ꝑ grãʒ xp̃i vt perſeuerare poſſim⁹: ⁊ ita hõ nõ indiget grã ad perſeuerandũ. ¶ Sʒ ↄ̃ ẽ qđ Aug. dicit in li. de p̃ſeuerãtia. Cur p̃ſeuerãtia poſcit̃ a deo ſi nõ datur a deo. an ⁊ iſta irriſoria petitio ẽ cũ id ab eo petit̃ quod ſcit̃ nõ ipm̃ dare: ſed ipo nõ dãte ẽẽ in hoĩs p̃tãte: ſed p̃ſeuerantia petit̃ etiã ab illis q ſunt ꝑ grãm ſanctificati: qđ intelligitur cũ dicim⁹. Sanctificet̃ nomẽ tuũ. vt ibidẽ Aug. cõfirmat ꝑ vba Cypriani. ergo hõ etiã in grã cõſtitut⁹ indiget vt ei p̃ſeuerantia a deo det̃. ¶ Rñ° dõm: ꝙ p̃ſeuerãtia tripĺr dicitur. Quãdoq̃ eni ſignificat habitũ mentis ꝑ quẽ hõ firmiter ſtat ne remoueat̃ ab eo qđ eſt ſm vtuteʒ per triſtitias irruẽtes: vt ſic ſe habeat p̃ſeuerantia ad triſtitias: ſicut ↄtinẽtia ad ↄcupiſcẽtias ⁊ delectationes: vt phs dicit in. 7. Ethi. Alio mõ põt dici p̃ſeuerãtia habitus q̃daʒ ſm quẽ hõ habet ꝓpoſitũ perſeuerãdi in bono vſq̃ ĩ finẽ ⁊ vtroq̃ iſtoꝝ modoꝝ perſeuerantia ſiḿ cũ gratia infunditur: ſicut ⁊ continentia ⁊ cetere virtutes. Alio modo dicitur perſeuerantia continuatio quedã boni vſq̃ ad finẽ vite: ⁊ ad talem perſeuerãtiã habẽdã homo in gratia cõſtitutus non qdẽ idiget aliq̃ alia habituali gratia. ſed diuino auxilio ipm̃ dirigẽte ⁊ ꝓtegẽte ↄ̃ tẽtationũ impulſus: ſicut ex precedẽti queſtione apparet. Et iđ poſtq̃ aliqs eſt iuſtificatus per gratiã neceſſe hʒ a deo petere predictũ p̃ſeuerãtie donuʒ: vt. ſ. cuſtodiat̃ a malo vſq̃ ad finẽ vite: multis. n. dat̃ grã

quibꝰ nō daṫ pſeuerare in gratia. ¶ Ad p^{m} ergo dōm: ꝙ obiectio illa ꝓcedit de primo mō pſeuerātie ſicut ⁊ ſecunda obiectio ꝓcedit de ſecūdo. ¶ Unde patet ſolutio ad ſecundū. ¶ Ad 3^{m} dōm: ꝙ ſicut Aug. dicit in li. d nā ⁊ gratia: hō in pri̇o ſtatu accepit donū ꝑ qḋ perſeuerare poſſet: non aūt accepit vt pſeueraret. nūc aūt ꝑ grām xp̄i multi acc ipiūt ⁊ donū gratie quo perſeuerare pn̄t: ⁊ vlteriꝰ eis datur ꝙ pſeuerent: ⁊ ſic donū xp̄i eſt maius q̄ȝ delictū Ade. ⁊ tñ facilꝰ hō ꝑ gratie donū pſeuerare poterat i ſtatu inocentie in quo nulla erat rebellio carnis ad ſpūm: quā nunc poſſumꝰ qñ reparatio gratie xp̄i ⁊ ſi ſit ichoata q̄ṫū ad mentem: nōdū tñ eſt ꝯſumata q̄ṫū ad carneȝ: qḋ erit in patria vbi hō nō ſolū pſeuerare poterit. ſȝ ē̄t peccare nō poterit.

¶ Queſtio. cx.

d

Einde conſiderandū eſt de gratia dei q̄ṫū ad eiꝰ eſſentiā. ¶ Et circa hoc querūṫ q̄tuor. Primo vtrum gratia ponat aliquid in anima. 2° vtrum gratia ſit qualitas. 3° vtrum gratia differat a virtute infuſa. 4° de ſubiecto gratie.

Ad primū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ gr̄a nō ponat aliquid in aīa. Sicut .n. hō dr̄ habē gratiā dei: ita ē̄t gratiā hoīs: vñ diciṫ Geñ. 39. ꝙ dñs dedit Joſeph gratiā in cōſpectu p̄ncipis carceris: ſed ꝑ hoc ꝙ hō dr̄ hr̄e gratiā hoīs nihil pōitur in eo qui gratiā alterius habet: ſȝ in eo cuiꝰ gratiā hȝ poniṫ acceptatio quedā. g^{o} ꝑ hoc ꝙ hō hr̄e gratiā dei diciṫ nihil poniṫ in anima. ſȝ ſolū ſignificaṫ acceptatio diuīa. ¶ P̄. Sicut aīa uiuificat corpꝰ ita deꝰ uiuificat aīam. vñ diciṫ Deut. 30. Ipſe ē uita tua: ſȝ aīa uiuificat corpꝰ imediate: g^{o} ē̄t nihil cadit medium iter deū ⁊ aīaȝ. nō g^{o} gratia ponit aliqḋ creatū i aīa. ¶ P̄. Ad Ro. p^{o}. ſuꝑ illḋ. Gratia vobiſ ⁊ pax. diē glo. gratia .i. remiſſio pctōꝝ: ſȝ remiſſio pctōꝝ nō ponit i aīa aliqḋ: ſȝ ſolū i deo nō iputāte pctīn. ſȝ illḋ pſaṫ. Btūs vir cui ñ iputauit dñs pctīn. g^{o} nec gratia ponit aliqḋ i aīa. ¶ Sȝ ꝯ. lux ponit aliquid i illuminato: ſȝ gr̄a ē q̄dā lux aīe. vñ Aug. diē i li. d nā ⁊ gratia. Preuaricatorē legis digne lux deſerit veritatis: q̄ deſertꝰ utiq̄ȝ ſit cecꝰ. g^{o} gratia ponit aliquid i aīa. ¶ Rñº dōȝ: ꝙ ſȝ cōeȝ modū loquēdi triplr̄ gratia accipi ꝯſueuit. Unoº ꝑ dilectione alicuiꝰ: ſicē ꝯſueuimꝰ dicere ꝙ iſte miles hȝ gratiā regis .i. rex hȝ eū gratū. Secūdo ſumiṫ ꝓ aliq̄ dono gratis dato: ſicē ꝯſueuimꝰ dicere hāc gratiā facio tibi. Tertio mō ſumiṫ ꝓ recōpēſatiōe bñficij gratis dati ſȝ ꝙ dicimur agere gratias bñficioꝝ. Quoꝝ triū ſcḋȝ depēdet ex p̄mo: ex amore .n. q̄ aliqs hȝ aliū gratū ꝓcedit ꝙ aliqḋ ei gratis ipēdat. Ex ſecūdo āt ꝓcedit tertiuȝ: q̄ ex bñficijs gratis exhibitis gratiaꝝ actio ꝯſurgit. Quātū igiṫ ad duo vltima māifeſtū ē ꝙ gratia aliqḋ pōit i eo q gratiā accipit. Primo qdē ipȝ donuȝ gratis datuȝ. ſcḋo huiꝰ doni recognitionē. Sȝ q̄ṫuȝ ad p^{m} eſt drīa attendēda circa gratiā dei ⁊ grāȝ hoīs: q̄ .n. bonū creature ꝓuenit ex volūtate diuina: iō ex dilectiōe dei q̄ vult creature bonū ꝓfluit aliqḋ bonū in creatura. volūtas aūt hoīs moueṫ ex bono p̄exiſtēte in rebꝰ. ⁊ inde ē ꝙ dilectio hoīs nō cauſat totalr̄ rei bonitatē: ſed pſupponit ipam vel in ꝑte vel in toto. Pȝ igiṫ ꝙ quālibet dei dilectionē ſeq̄ṫ aliqḋ bonū i creatura cauſatū: q̄ñq̄ȝ nō tñ dilectiōi eterne coeternū: ⁊ ſm̄ hmōi boī d̄iaȝ differens ꝯſideraṫ dilectio dei ad creaturaȝ. Una qdē cōis ſm̄ quā diligit oīa q̄ ſūt: vt dr̄ Sap̄. 11. ſȝ quā eē nāle rebꝰ creatis largiṫ. Alia āt dilectio ē ſpūalis ſȝ quā trahit creaturā rōnalē ſupra cōditionē nāe ad ꝑticipationē diuini boī: ⁊ ſȝ hanc dilectionē dr̄ aliquē diligere ſimplr̄: q̄ ſm̄ hanc dilectionē vult deꝰ ſimplr̄ creature bonū eternū qḋ ē ipē. Sic igiṫ ꝑ hoc ꝙ dr̄ hō grām dei hr̄e ſignificaṫ q̄ddā ſuꝑ nāle in hoīe a deo ꝓueniēs: q̄ñq̄ȝ tñ gr̄a dei dr̄ ipſa eterna di dilectio ſȝ ꝙ dr̄ ē̄t gratia p̄deſtinatiōis inq̄ṫū deꝰ gratuito ⁊ nō ex meritis aliquos p̄deſtinauit ſiue elegit. Diciṫ .n. ad Eph. p^{o}. Predeſtinauit nos in adoptionē filioꝝ in laudeȝ glie gratie ſue. ¶ Ad p^{m} g^{o} dōȝ: ꝙ ē̄t i hoc ꝙ diciṫ aliquis habere gratiā hoīs intelligiṫ in aliq̄ eē aliqḋ qḋ ſit hoī gratū: ſicut ⁊ in hoc ꝙ diciṫ aliqs gratiā dei hr̄e: ſȝ tñ differenter. nā illud qḋ ē hoī gratū in alio hoīe pſupponiṫ eiꝰ dilectioni. cāuſatur aūt ex dilectiōe diuina qḋ ē in hoīe deo gratuȝ vt dctū eſt. ¶ Ad 2^{m} dōȝ: ꝙ deꝰ eſt vita aīe ꝑ modū cāe efficiētis: ſed aīa ē vita corꝑis ꝑ modū cāe formalis. inter formā aūt ⁊ māȝm nō cadit aliqḋ mediū: q̄ forᵃ ꝑ ſeipam informat māȝm vel ſubiectū: ſȝ agēs informat ſubiectū nō per ſuā ſubſtantiā: ſed ꝑ formā quā cauſat i mā. ¶ Ad 3^{m} dōȝ: ꝙ Aug. dicit i li. retractationū. vbi dixit grām eſſe remiſſionē pctōꝝ: pacē vō in recōciliationē dei: nō ſic accipiēdum eſt ac ſi pax ipſa ⁊ recōciliatio nō ꝑtineāt ad gratiā generalē: ſed ꝙ ſpālr̄ grane noīe remiſſioneȝ ſignificauerit pctōꝝ. nō ergo ſola remiſſio pctōꝝ ad gratiam pertinet: ſȝ etiam multa alia dei dona: ⁊ iō remiſſio pctōꝝ non ſit ſine aliquo effectu diuinitus in nobis cauſato: vt infra patebit.

Ad ſecundū ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ gr̄a nō ſit q̄litas aīe. Nulla .n. q̄litas agit in ſuū ſubiectū: q̄ actio q̄litatis nō ē abſq̄ȝ actiōe ſubiecti. ⁊ ſic oporteret ꝙ ſubiectū ageret in ſeipȝ. ſȝ gr̄a agit in aīam iuſtificando ipam. g^{o} gratia nō eſt q̄litas. ¶ P̄. Subſtātia eſt nobilior q̄litate: ſed gratia eſt nobilior q̄ȝ natura anime. multa eni poſſumus per gratiam ad que natura non ſufficit: vt ſupra dictū eſt. ergo gratia non ē q̄litas. ¶ P̄. Nulla q̄litas remanet poſtq̄ȝ deſinit eē i ſubiecto. ſed gratia remanet. nō enim corrumpiṫ: q̄ ſic in nihiluȝ redigeretur. ſicut ex nihilo creatur. vñ ⁊ diciṫ noua creatura ad Gaṫ. vltimo. ergo gratia non eſt qualitas. ¶ Sed ꝯ ē quod ſuꝑ illud pſaṫ. Ut exhilaret faciem in oleo. dicit glo. ꝙ gratia eſt nitor anime ſanctum concilians amorem: ſed nitor anime eſt quedam qualitas ſicut ⁊ pulchritudo corporis. ergo gratia eſt quedam qualitas. ¶ Rñº dōm: ꝙ ſicut iam dictum eſt: in eo qui dicitur gratiam dei habere ſignificaṫ eſſe quidam effectus gratuite dei voluntatis. Dictum eſt aūt ſupra ꝙ dupliciter ex gratuita dei volūtate homo adiuuatur. Uno modo inq̄ṫum anima hominis mouetur a deo ad aliquid cognoſcendum vel volenduȝ uel agendū. ⁊ hoc modo ipſe gratuitus effectus in homine nō ē qualitas: ſed motꝰ quidam anime. actus eni mouentis in moto eſt motus: vt diciṫ in .3. phy. Alio modo adiuuatur hō ex gratuita dei voluntate ſm̄ ꝙ aliquod habituale donum a deo anime infunditur. ⁊ hoc ideo q̄ nō eſt ꝯueniēs ꝙ deꝰ minꝰ ꝓuideat his quos diligit ad ſuꝑnaturale bonū habēdum q̄ȝ creaturis quas diligit ad bonū naturale habēdū. Creaturis aūt nālibus ſic ꝓuidet vt non ſolū moueat eas ad actus naturales: ſed etiā largiṫ eis formas ⁊ virtutes quaſdā que ſunt principia actuū: vt ſm̄ ſeipſas inclineṫ ad hmōi motus: ⁊ ſic motꝰ quibus a deo mouentur fiunt creaturis ꝯnaturales ⁊ faciles. ſȝ illḋ Sap̄. 8. ⁊ diſpōit oīa ſuauiter. multo igiṫ magis illis quos mouet ad conſequenduȝ bonū ſuꝑnaturale eternū ifundit aliq̄s formas ſeu q̄litates ſuꝑnaturales: ſȝ quas ſuauiter ⁊ ꝓmpte ab ipō moueantur ad bonū eternum cōſequendū: ⁊ ſic donum gratie qualitas quedā eſt. ¶ Ad p^{m} ergo dōm: ꝙ gratia ſm̄ ꝙ eſt qualitas dicitur agere in animā nō per modū cauſe efficientis: ſed ꝑ modū cauſe formalis. ſicut albedo facit album: ⁊ iuſtitia iuſtū. ¶ Ad 2^{m} dōȝ: ꝙ oīs ſubſtātia vel ē ipſa nā rei cuiꝰ eſt ſubſtātia: vel eſt pars nature ſm̄ quem modū materia uel forma ſubſtātia diciṫ: ⁊ q̄ gratia ē ſuꝑ nāȝ hūanā nō pōt eē ꝙ ſit ſubſtātia aut forma ſbſtātialis: ſȝ eſt forᵃ accidētalis ipſiꝰ aīe. Id .n. qḋ ſbſtātialr̄ ē in deo accidētaliter ſit i aīa ꝑticipante diuinā bonitatē: vt de ſcia pȝ: ſm̄ hoc ergo ꝙ anima imperfecte participat diuinā bonitatem: ipſa participatio diuine bonitatis que eſt gratia imperfectiori modo habet eſſe in anima q̄ȝ anima i ſeipſa ſubſiſtat. eſt tamē nobilior q̄ȝ natura anime inq̄ṫū eſt expreſſio vel participatio diuine bonitatis: nō aūt q̄ṫū ad modū eſſendi. ¶ Ad 3^{m} dōm: ꝙ ſicut dicit Boetius: accidentis eſſe eſt in eſſe. vnde omne accidens non dr̄ ens quaſi ipm eſſe hēat: ſȝ q̄ eo aliqḋ ē. vñ ⁊ magis diciṫ eē entis q̄ȝ ens: vt dr̄ in .11. metaph̄. ⁊ q̄ eiꝰ ē fieri vel corrūpi cuiꝰ eſt eſſe: iō ꝓprie loquēdo nullū accidens neq̄ȝ ſit neq̄ȝ corrūpiṫ: ſȝ dr̄ fieri vel corrūpi ſm̄ ꝙ ſubiectū incipit vel deſinit eē in actu ſm̄ illud accidēs: ⁊ ſȝ hoc ē̄t gratia dr̄ creari ex eo ꝙ

hoīes ſꝫ ipſaꝫ creant̄.i.i nouo eē ꝯſtituunt̄ ex nihilo .i. nō ex meritis. ſꝫ illō ad Eph.2. Creati i xp̄o ieſu i opib⁹ bōis.

Ad tertiuz ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ gr̄a ſit idē qō v̄tus. Dicit.n. Aug. ꝙ gr̄a opās ē fides q̄ ꝑ dilectionē opat̄: vt hēt̄ i li. de ſpū ⁊ lr̄a: ſꝫ fides q̄ per dilectionē opat̄ eſt virt⁹. g⁰ gr̄a ē virt⁹. ¶ P̄. Cuicūqꝫ ꝯuenit diffinitio ⁊ diffinitū. ſꝫ diffinitiones de v̄tute date ſiue a ſctis ſiue a ph̄is ꝯueniūt gr̄e. ipſa.n. bonū facit hn̄tez ⁊ opus ei⁹ bonū reddit. ipſa ēt ē bona q̄litas mētis q̄ recte viuitur ⁊c̄. g⁰ gr̄a ē virt⁹. ¶ P̄. Gratia ē q̄litas q̄dā. ſꝫ manifeſtū ē ꝙ nō ē i q̄rta ſpē q̄litatis q̄ eſt forma ⁊ circa aliquid conſtās figura: q: nō ꝑtinet ad corp⁹: neqꝫ ēt in tertia ē: q: nō eſt paſſio vel paſſibil' q̄litas q̄ ē in pte aīe ſenſitiua: vt ꝓbatur i.7. phyſicoꝝ. ipſa aūt gr̄a p̄ncipalr̄ ē i mēte. neqꝫ iterum ē in ſecūda ſpecie q̄ ē potētia vel ipotētia naturalis: q: gratia ē ſupra nām: ⁊ nō ſe hꝫ ad bonū ⁊ malū ſicut potentia nālis. g⁰ relinqt̄ ꝙ ſit in p̄ia ſpē q̄ ē habitus vel diſpō. habitus aūt mētis ſunt virtutes: q: ēt ipſa ſcīa quodāmō ē virtus: vt ſupra dictū ē. g⁰ gr̄a eſt idē qō virt⁹. ¶ Sꝫ ꝯ. ſi gr̄a eſt virtus maxīe videt̄ ꝙ ſit aliq̄ triū theologicaꝝ virtutū: ſꝫ gratia nō eſt fides vel ſpes q: hec pn̄t eē ſine gr̄a gratum faciēte: neqꝫ ēt charitas: q: gr̄a p̄uenit charitatē: vt Aug. dicit in li. de p̄deſtinatiōe ſctōꝝ. g⁰ gr̄a nō eſt v̄tus. ¶ R̄n̄⁰. dōꝫ ꝙ q̄dā poſuerūt idē eē gr̄aꝫ ⁊ v̄tutē ſꝫ eēntiā: ſꝫ differre ſolū ſ̄m rōnem: vt gr̄a dicat̄ ſ̄m ꝙ facit hoīez deo gratum: vl' ſ̄m ꝙ gratis dat̄. virt⁹ aūt ſ̄m ꝙ ꝑficit ad bn̄ operandū. ⁊ hoc videt̄ ſenſiſſe magiſter i.2. ſn̄iaꝝ diſ.16. Sꝫ ſiq̄s recte ꝯſideret rōnem v̄tutis hoc ſtare non pōt: q: vt ph̄us dicit in.7. phyſicoꝝ. virtus eſt q̄dā diſpoſitio ꝑfecti. dico aūt ꝑfectū qō ē diſpoſitū ſ̄m nāꝫ. Ex quo pꝫ ꝙ v̄tus vniuſcuiuſqꝫ rei dr̄ in ordine ad aliquā nām p̄exiſtētē: q̄ñ.ſ. vnūqōqꝫ ſic eſt diſpoſitū ſ̄m ꝙ ꝯgruit ſue nāe. Manifeſtū eſt aūt ꝙ virtutes acq̄ſite ꝑ act⁹ hūanos de q̄b⁹ ſupra dictum eſt ſunt diſpōnes q̄b⁹ hō ꝯuenienter diſponit̄ in ordine ad nām qua hō ē. virtutes aūt infuſe diſponūt hoīez altiori mō ⁊ ad altiorē finē. vn̄ etiā opꝫ ꝙ in ordine ad aliquā altiorē nām hoc eſt in ordine ad naturā diuinā participatam: que dicitur lumen gratie. ſ̄m ꝙ dr̄.i. P̄e.2. Maxima ⁊ p̄cioſa vobis ꝓmiſſa donauit vt per hoc efficiamini diuine conſortes nature. ⁊ ſ̄m accep̄tionē huiuſmodi nature dicimur regenerari in filios dei. Sicut igit̄ lumē naturale rōnis eſt aliqd̄ preter v̄tutes acquiſitas que dicunt̄ in ordine ad ip̄m lumē nāle: ita ēt ip̄m lumen gr̄e qō ē p̄ticipatio diuīe nāe ē aliquid preter virtutes infuſas q̄ a lumine illo deriuant̄ ⁊ ad illud lumē ordinant̄. vn̄ ⁊ Ap̄ls dic̄ ad Eph.5. Eratis aliq̄ñ tenebre: nūc aūt lux in dn̄o: vt filij lucis ambulate. Sicut.n. v̄tutes acq̄ſite perficiūt hoīez ad ambulandū ſ̄m ꝙ ꝯgruit lumini naturali rōnis: ita v̄tutes infuſe perficiūt hoīem ad ambulandū ſ̄m ꝙ ꝯgruit lumini gratie. ¶ Ad p̄ᵐ g⁰ dōꝫ: ꝙ Aug. nominat fidem ꝑ dilectionem operantez eſt p̄im⁹ act⁹ in quo gratia gratum faciens manifeſtat̄. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ bonū poſitū in diffinitione v̄tutis dicitur ſ̄m ꝯueniētiā ad aliquā nām p̄exiſtentem vel eſſentialē vel participatā. ſic aūt bonū nō attribuit̄ gratie: ſed ſicut radici bonitatis i hoīe: ut dictū ē. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ gratia reducitur ad p̄mā ſpēm qualitatis: nec tn̄ eſt idem qō virtus: ſed habitudo quedā que preſupponit̄ virtutib⁹ infuſis ſicut earum principium ⁊ radix.

Ad quartū ſic ꝓceditur. Videt̄ ꝙ gr̄a nō ſit i eēntia aīe ſicut in ſubiecto: ſꝫ in aliqua potentiaꝝ. Dicit eni Aug. in ipognoſticō. ꝙ gr̄a cōparatur ad voluntatē ſiue ad liberū arbitriū ſic ſeſſor ad equū: ſed voluntas ſiue liberū arbitriū ē potētia quedā: vt i p̄mo dictū eſt. g⁰ gratia eſt in potētia aīe ſicut in ſubiecto. ¶ P̄. Ex gratia incipiunt merita hoīs: vt Aug. dicit. ſed meritū conſiſtit in actu q ex aliqua potētia ꝓcedit. ergo videtur ꝙ gratia ſit ꝑfectio alicuius potētie aīe. ¶ P̄. Si eēntia aīe ſit ꝓpriū ſubiectū gr̄e opꝫ ꝙ aīa inq̄ntū hꝫ eſſentiā ſit capax gr̄e. ſꝫ h⁰ eſt falſū: q: ſic ſeq̄ret̄ ꝙ oīs aīa eēt gr̄e capax. non ergo eēntia aīe ē ꝓpriū ſubiectū gr̄e. ¶ P̄. Eſſentia aīe eſt prior potētijs ei⁹: p̄us āt pōt itelligi ſine poſteriori. g⁰ ſeq̄tur ꝙ gratia poſſit itelligi i aīa nulla pte uel potētia aīe itellecta.ſ. neqꝫ voluntate: neqꝫ intellectu: neqꝫ aliquo hmōi: qō eſt incōueniēs. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ ꝑ gr̄aꝫ regeneramur in filios dei: ſꝫ gnātio ꝑ p̄i⁹ terminat̄ ad eſſentiā q̄ꝫ ad potentias. g⁰ gratia per p̄us eſt i eēntia aīe q̄ꝫ i potētijs. ¶ R̄n̄⁰. dōꝫ. ꝙ iſta qō ex p̄cedēti dependet. Si eni gratia ſit idē qō virtus: neceſſe eſt ꝙ ſit in potētia aīe ſicut in ſubiecto. nā potentia aīe eſt propriū ſubiectū virtutis: vt ſupra dictū ē. Si aūt gratia differt a v̄tute nō pōt dici ꝙ potētia aīe ſit gratie ſubiectū: q: oīs ꝑfectio potentie aīe habet rōnē v̄tutis: vt ſupra dictū ē. vnde relinquit̄ ꝙ gratia ſicut eſt p̄ius v̄tute ita habeat ſubiectū p̄i⁹ potentijs aīe: ita.ſ. ꝙ ſit in eſſentia aīe. Sicut eni per potentiā intellectiuā hō participat cognitionem diuinā per virtutē fidei: ⁊ ſ̄m potentiā voluntatis amorē diuinū ꝑ virtutem charitatis: ita ēt per nāꝫ aīe participat ſ̄m quandā ſimilitudinē naturaꝫ diuinā per quādā regenerationem ſiue creationem. ¶ Ad p̄ᵐ ergo dōm: ꝙ ſicut ab eſſentia aīe effluūt eius potētie que ſunt opuꝫ p̄ncipia: ita etiā ab ipſa gratia effluūt v̄tutes in potentias aīe per q̄s potentie mouentur ad act⁹: ⁊ ſ̄m hoc gratia cōparatur ad voluntatem vt mouens ad motū q̄ eſt cōparatio ſeſſoris ad equū: nō aūt ſicut accidens ad ſubiectū. ¶ Et per hoc etiā pꝫ ſolutio ad 2ᵐ. eſt eni gratia principiū meritorij opis mediantib⁹ uirtutib⁹: ſicut eſſentia aīe eſt principium operum vite mediantib⁹ potentijs. ¶ Ad 3ᵐ dōꝫ: ꝙ aīa eſt ſubiectū gratie ſ̄m ꝙ eſt in ſpecie itellectualis vl' rationalis nature: nō aūt cōſtituit̄ aīa in ſpecie per aliquaꝫ potentiā cū potentie ſint proprietates nāles aīe ſpēm conſequentes: ⁊ iō aīa ſ̄m ſuā eſſentiā differt ſpecie ab alijs animalibus.ſ. brutoꝝ animalium ⁊ plantarū: ⁊ ꝓpter hoc nō ſequit̄ ſi eſſentia humāe anime ſit ſubiectū gratie: ꝙ q̄libꝫ aīa poſſit eſſe gratie ſubiectū. hoc eni ꝯuenit eſſentie aīe inquantū eſt talis ſpeciei. ¶ Ad 4ᵐ dōꝫ: ꝙ cū potentijs aīe ſint naturales ꝓprietates ſpēm cōſequentes: aīa nō poteſt ſine his eſſe. dato aūt ꝙ ſine his eſſet adhuc tn̄ anima diceretur ſ̄m ſpeciem ſuam intellectualis uel rationalis: nō q: actu haberet has potentias: ſed ꝓpter ſpeciem talis eēntie ex qua nate ſunt huiuſmodi potentie effluere.

¶ Queſtio. cxj.

Einde conſiderādū eſt de diuiſione gr̄e. ¶ Et circa h⁰ q̄rūtur quinqꝫ. Primo vtrum ꝯuenienter diuidat̄ gratia ꝑ gr̄aꝫ gratis datā ⁊ gratiā gratum facientē. 2⁰ de diuiſiōe gratie gratū facientis ꝑ operantem ⁊ cooperantem. 3⁰ de diuiſiōe eiuſdem per gratiā preuenientem ⁊ ſubſequentem. 4⁰ de diuiſione gratie gratis date. 5⁰ de operatiōe gratie gratum facientis ⁊ gratis date.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ gr̄a nō ꝯuenienter diuidat̄ ꝑ gratiā gratū facientem ⁊ gratiā gratis datā. Gratia.n. eſt qōdā donū dei: vt ex ſupra dictis pꝫ. hō āt iō nō eſt deo grat⁹: q: aliqd̄ eſt ei datū a deo: ſꝫ pot⁹ ecōuerſo. iō.n. aliqd̄ dat̄ alicui gratis a deo q: eſt hō grat⁹ ei. g⁰ nulla ē gr̄a gratū faciens. ¶ P̄. Quecūqꝫ nō dant̄ ex meritis p̄cedētib⁹ dantur gratis: ſed ēt ip̄m bonū nāe dat̄ hoī abſqꝫ merito p̄cedēti: q: nā p̄ſupponit̄ ad meritū. g⁰ ipſa nā ē ēt gratis data a deo. nā aūt diuidit̄ ꝯ gr̄am: incōuenienter igit̄ h⁰ qō ē gratis datū ponit̄ vt gr̄e dr̄ia: q: inuenit̄ ēt extra gr̄e gen⁹. ¶ P̄. Oīs diuiſio dꝫ eē ꝑ oppoſita: ſed ēt ipſa gratia gratū faciēs ꝑ quaꝫ iuſtificamur gratis nobis a deo ꝯcedit̄. ſ̄m illō Ro.3. Iuſtificati gratis ꝑ gr̄am ipſi⁹. g⁰ gr̄a gratū faciēs nō dꝫ diuidi ꝯ gr̄am gratis datā. ¶ Sꝫ ꝯ ē ꝙ Ap̄ls vtrūqꝫ attribuit gr̄e.ſ. ⁊ gratū facē ⁊ eē gratis datū. Dicit.n. q̄ñtū ad p̄mū ad Eph.1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. Quātū vo ad ſecundū dr̄ ad Ro.11. Si aūt gr̄a iā non ex opib⁹. alioquin gratia iā nō eſt gratia. pōt.n. diſtingui gratia q̄ vel hꝫ vnū tm̄ uel utrūqꝫ. ¶ R̄n̄⁰. dōꝫ ꝙ ſicut Ap̄ls dic̄ ad Ro.13. Que a deo ſunt ordinata ſunt. in hoc āt ordo reꝝ ꝯſiſtit ꝙ q̄dā per alia in deū reducunt̄: ut Diony. dicit in ce. hierar. Cū igit̄ gr̄a ad h⁰ ordinet̄ ut hō reducat̄ in deū ordine quodā hoc agit̄: vt.ſ. q̄dam ꝑ alios in deū reducāt̄: ſꝫ hoc igit̄ duplex eſt gr̄a. Vna quidē ꝑ quā ip̄e hō deo ꝯiū/

giť:q̄ vocať gr̄a gratū faciēs. Alia vō ꝑ quā vn⁹ hō coopa
tur alteri ad hō ꝙ ad deū reducať: hmōi aūt donū voca
tur gratia gratis data: q: ſupra facultatē nāe ⁊ ſupra meri
tū ꝑſone hoī ꝯcediť. Sꝫ q: ñ dať ad hō vt hō ipē ꝑ ſeipaꝫ
iuſtificeť: ſꝫ vt poti⁹ ad iuſtificationē alteri⁹ coopeť: iō nō vo
cať gratū faciēs: ⁊ d̄ hac dič Apl̄s. 1. ad Cor. 12. Unicuiqꝫ
dať māifeſtatio ſp̄ūs ad vtilitatē. ſ. alioꝝ. ¶ Ad p̄m gº dōꝫ
ꝙ gr̄a nō dr̄ facē gratū effectiue: ſꝫ formalr̄. ſ. q: ꝑ hāc hō
iuſtificať ⁊ dign⁹ efficiť vocari deo grat⁹: ſꝫ ꝙ dr̄ ad Col.
pº. Dignos nos fec̄ i ꝑtē ſortis ſctōꝝ in lumine. ¶ Ad 2m
dōꝫ: ꝙ gr̄a ſm ꝙ gratis dať excludit rōnē debiti. pōt aūt
intelligi duplex debitū. Unū qdē ex merito ꝓueniēs: qd
referť ad ꝑſonā cui⁹ agere meritoria opa: ſm illd̄ ad Ro.
4. Ei q opať merces iputať ſꝫ debitū: nō ſꝫ gratiā. Alid
eſt debitū ſꝫ ꝯditionē nāe: puta ſi dicam⁹ debitū ēē hoī ꝙ
hēat rōnē ⁊ alia q̄ ad hūanā ꝑtinēt nāꝫ. Neutro āt mō dr̄
debitū ꝑꝑ hº ꝙ de⁹ creature obligeť: ſꝫ poti⁹ inqꝫtū crea
tura dꝫ ſubijci deo vt i ea diuina ordinatio ipleať: q̄ qdē ē
vt talis nā tales ꝯditiōes vł ꝓprietates hēat: ⁊ ꝙ talia opās
talia ꝯſequať. Dona igiť nālia carēt p̄mo debito: nō aūt ca
rent ſecūdo debito: ſꝫ dona ſupnālia vtroqꝫ d̄bito carēt: ⁊
iō ſpāli⁹ ſibi nomē grē vēdicant. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ gratia
gratū faciēs addit aliqd ſupra rōnē gratie gratis date: qd ēt
ad rationē gratie ꝑtinet: q: ſ. hoīeꝫ gratū facit deo. ⁊ ideo
gratia gratis data que hoc non facit retinet ſibi nomen cōe
ſicut in pluribus alijs contingit: ⁊ ſic opponūtur due ꝑtes
diuiſionis ſicut gratum faciens ⁊ non faciens gratum.

Ad ſecundū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ gr̄a icōue
nienter diuidať ꝑ opantē ⁊ co-
operantē. Gratia. n. accn̄s qdđā ē vt ſupra dctū ē: ſed ac
cidēs nō pōt agere i ſbiectū. gº nulla gratia dꝫ dici opās.
¶ p̄. Si gratia aliqd opeť i nob̄ marie opať i nob̄ iuſtifi
cationē: ſꝫ hº nō ſolū gratia opať in nob̄. Dicit. n. Aug. ſup
illd̄ Jo. 14. Opa q̄ ego facio ⁊ ipē faciet: q creauit te ſine te
non iuſtificabit te ſine te. gº nulla gr̄a dꝫ dici ſimplr̄ opās.
¶ p̄. Coopari alicui videť ꝑtinē ad iferi⁹ agēs: nō aūt ad
principali⁹: ſꝫ gratia p̄ncipali⁹ opať i nob̄ q̄ꝫ liberū arbitriū
ſm illd̄ Ro. 9. Nō eſt currētis neqꝫ volētis: ſed miſerētis
dei. gº gratia nō dꝫ dici coopans. ¶ p̄. Diuiſio dꝫ dari ꝑ
oppoſita: ſꝫ opari ⁊ coopari ñ ſūt oppoſita. idē. n. pōt ope-
rari ⁊ coopari. gº icōuenienter diuidiť gratia ꝑ opantē ⁊
coopantē. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd Aug. dič in liº de arbi. Coopando
de⁹ in nob̄ ꝑficit qd opando icipit: q: ipſe vt velim⁹ opať
incipiēs q volētib⁹ coopať ꝑficiēs: ſꝫ opatiōes dei qbus
mouet nos ad bonū ad gl̄iaꝫ ꝑtinēt. gº ꝯueniēter gr̄a diuidi
tur ꝑ opāte ⁊ coopantē. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ ſic ſupra dctū eſt:
gr̄a duplr̄ pōt itelligi. Unoº diuinū auxiliū q̄ nos mouet
ad bn̄ volēdū ⁊ agēdū. Alioº hītuale donū nob̄ diuinit⁹ in
ditū. vtroqꝫ aūt mō gr̄a dicta ꝯueniēter diuidiť ꝑ opanteꝫ
⁊ coopantem. Opatio. n. alicui⁹ effect⁹ nō attribuiť mobili
ſꝫ mouēti. i illo gº effectu i q̄ mēs noſtra ē mota ⁊ nō mo
uens. ſolus āt de⁹ mouēs: optio deo attribuiť: ⁊ ſꝫ hº dr̄
gr̄a opans: in illo aūt effectu i q̄ mēs noſtra ⁊ mouet ⁊ mo
ueť opatio nō ſolū attribuiť deo: ſꝫ ēt aīe: ⁊ ſꝫ hº dr̄ gratia
coopans. eſt āt i nob̄ duplex act⁹: p̄m⁹ qdē iterior volunta
tis: ⁊ q̄ꝫtū ad iſtū actū voluntas ſe hꝫ vt mota: de⁹ aūt vt
mouēs: ⁊ p̄ſertim cū volūtas incipit bonū velle q̄ pri⁹ ma
lū volebat: ⁊ iō ſm ꝙ de⁹ mouet hūanā mētē ad hūc actū
dr̄ gratias opās. Ali⁹ āt act⁹ ē exterior: q cū a volūtate ipe
reť: vt ſupra hītū ē: ꝯñs eſt ꝙ ad hūc actū opatio attribua
tur volūtati: ⁊ q: ēt ad hūc actū de⁹ nos adiuuat ⁊ iterius
cōfirmādo volūtatē vt ad actū ꝑueniat ⁊ exteri⁹ facultatē
operādi p̄bendo reſpectu hmōi act⁹ dr̄ gratia coopās. vn̄
poſt p̄miſſa v̄ba ſubdit Aug. Ut aūt velim⁹ opať. cū aūt
volum⁹ vt ꝑficiam⁹ nob̄ cooperatur. Si igiť gratia accipiať
pro gratuita dei motiōe q̄ mouet nos ad bonū meritoriū:
cōuenienter diuidiť gratia ꝑ opantem ⁊ coopantē. Si vō
accipiať gr̄a ꝓ habituali dono: ſic eſt duplex grē effect⁹ ſi-
cut ⁊ cuiuslibet alteri⁹ forē: q̄ꝝ prim⁹ ē eē: ſecūdus eſt opa
tio: ſic caloris opatio eſt facere calidū: ⁊ exterior calefactio.
Sic igiť hītualť gratia inq̄ꝫtū aīaꝫ ſanat vł iuſtificat ſiue gra
tam deo fač diciť gratia opans: inq̄ꝫtū vō ē p̄n͠m opis me-
ritorij qd ex libero arbitrio ꝓcedit diciť coopās. ¶ Ad p̄m
gº dōꝫ: ꝙ ſm ꝙ gratia eſt q̄dā q̄litas accidentalis nō agit
in aīaꝫ effectiue: ſꝫ formalr̄: ſicut albedo diciť facē albā ſup
ficiē. ¶ Ad 2m dōꝫ: ꝙ de⁹ nō ſine nobis nos iuſtificat: q:
per motū liberi arbitrij dū iuſtificamur dei iuſtitie ꝯſenti-
mus. ille tn̄ mot⁹ nō eſt cā gratie ſꝫ effect⁹. vn̄ tota opatio
pertinet ad gratiā. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ coopari dr̄ aliqs alicui
nō ſolū ſič ſecundariū agēs p̄ncipali agēti: ſꝫ ſicut adiuuās
ad p̄ſuppoſitū finē. hō āt ꝑ gratiā opantem adiuuať a deo
vt bonū velit: ⁊ iō p̄ſuppoſito iā fine ꝯñs eſt vt gratia nob̄
cooperet. ¶ Ad 4m dōꝫ: ꝙ gratia operās ⁊ cooperās ē
eadem gratia: ſic diſtinguitur: ſed diuerſos effectus: vt ex
ſupra dictis patet.

Ad tertiuꝫ ſic ꝓcediť. Videť ꝙ gratia ꝯueniē
ter diuidať i p̄uenientē ⁊ ſubſequē
tem. Gratia eni eſt diuine dilectionis effect⁹: ſꝫ dei dilectio
nūq̄ꝫ eſt ſubſequens: ſed ſemꝑ p̄ueniens: ſm illd̄. 1. Jo.
4. Nō quaſi nos dilexerim⁹ deū: ſed q: ipſe prior dilexit
nos. ergo gratia nō dꝫ poni p̄ueniēs ⁊ ſbſequēs. ¶ p̄.
gratia gratū faciens eſt vna tn̄ in hoīe cū ſit ſufficiens: ſm
illud. 2. ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. ſed idem non
poteſt eſſe prius ⁊ poſterius. ergo gratia inconuenienter
diuiditur in p̄uenientem ⁊ ſubſequentē. p̄. Gratia co-
gnoſcitur per effectus: ſed infiniti ſunt effectus gratie quoꝝ
vnus p̄cedit aliū. ergo ſi ꝑnes hos gratia deberet diuidi
in p̄uenientē ⁊ ſubſequentē: videť ꝙ ifinite eēnt ſpēs gra
tie. infinita aūt relinquunť a qualibet arte. non ergo gratia
conuenienter diuiditur in p̄uenientem ⁊ ſubſequentem.
¶ Sed cōtra eſt ꝙ gratia dei ex eius miſericordia ꝓue-
nit: ſꝫ vtrūqꝫ in pſal. legiť. Miſericordia ei⁹ p̄ueniet me.
⁊ iterum. Miſericordia eius ſubſequetur me. ergo gratia
conuenienter diuidiť i p̄uenientē ⁊ ſubſequentē. ¶ Rn̄º.
dōm ꝙ ſicut gratia diuiditur in opantē ⁊ cooperātē ſꝫ di-
uerſos effect⁹: ita etiā in p̄uenientē ⁊ ſubſequentē quali-
tercūqꝫ gratia accipiať. ſunt aūt qnqꝫ effectus gratie in no-
bis: quoꝝ primus eſt vt anima ſaneť: ſecūdus vt bonū ve
lit: tertius eſt vt bonū qd vult efficaciter operetur: quart⁹ ē
vt in bono perſeueret: quint⁹ eſt vt ad gl̄iaꝫ ꝑueniat: ⁊ iō
gratia ſm ꝙ cauſat in nobis primū effectū vocať p̄ueniēs
reſpectu ſecundi effectus: ⁊ ꝓut cauſat in nob̄ ſecūdū vo
catur ſubſequēs reſpectu primi effectus: ⁊ ſicut vnus effe
ctus ē poſterior vno effectu ⁊ prior alio: ita gratia pōt dici
p̄ueniēs ⁊ ſubſequēs ſꝫ eūdē effectū reſpectu diuerſoꝝ:
⁊ hº eſt qd Aug. dicit in li. de nā ⁊ gratia. Preuenit vt ſa
nemur: ſubſequiť vt ſanati vegetemur: p̄uenit: vt voce-
mur: ſubſequiť: vt glorificemur. ¶ Ad p̄m ergo dōm: ꝙ
dilectio dei noīat aliqd eternū. ⁊ iō nūq̄ꝫ pōt dici niſi p̄ue-
niens: ſed gratia ſignificat effectū tꝑalem q pōt p̄cedere ali
quid ⁊ ad aliqd ſubſeq. ⁊ iō gratia pōt dici p̄ueniēs ⁊ ſub-
ſequens. ¶ Ad 2m dōꝫ: ꝙ gratia nō diuerſificať ꝑ hº ꝙ ē
p̄ueniens ⁊ ſbſequens: ſꝫ eēntiā: ſꝫ ſolū ſꝫ effectū: ſicut ⁊
de opāte ⁊ coopāte dictū eſt: q: etiā ſꝫ ꝙ gr̄a ſubſequens
ad gl̄iaꝫ ꝑtinet nō ē alia nūero a gratia p̄ueniēte ꝑ quā nūc
iuſtificamur. ſič. n. charitas vie nō euacuať ſꝫ ꝑficiť i patria
ita etiā ⁊ de lumine gratie eſt dōm. q: neutrū in ſui rōne
imperfectionē iportat. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ q̄uis effect⁹ gra
tie poſſint eſſe infiniti numero ſicut ſunt infiniti act⁹ hūani:
tn̄ oēs reducunť ad aliq̄ determinata in ſpecie. ⁊ p̄terea
omnes conueniunt in hoc ꝙ vnus alium p̄cedit.

Ad quartū ſic ꝓcediť. Videť ꝙ gr̄a gratis da
ta icōuenient ab apl̄o diſtinguať.
Oē. n. donū qd nobis a deo gratis dať pōt dici gr̄a gratis
data: ſꝫ ifinita ſunt dona q̄ nob̄ gratis a deo cōcedunť tam
in bonis aīe q̄ꝫ in bōis corpis: q̄ tn̄ nos deo gratos non fa-
ciunt. gº gratie gratis date nō pn̄t ꝯp̄hendi ſub aliq̄ certa
diuiſiōe. ¶ p̄. Gratia gratis data diſtinguiť ꝯ gratiā gra
taꝫ facientē: ſꝫ fides ꝑtiet ad gratiā gratū faciētē: q: ꝑ ipaꝫ
iuſtificamur. ſꝫ illd̄ Ro. 5. Juſtificati igiť ex fide ⁊c. gº in
cōuenienť ponit fides iter gratias gratis datas: p̄ſerti cuꝫ
alie v̄tutes ibi nō ponanť: vt ſpes ⁊ charitas. ¶ p̄. opatio
ſanitatū ⁊ loq diuerſa gr̄a linguaꝝ miracula q̄dā ſunt inter
p̄tatio etiā ſermonū ad ſapiam vel ſcientiā ꝑtinet ſꝫ illud

Danielꝰ pº. Pueris his dedit deꝰ ſciaꝫ ⁊ diſciplīaꝫ. gº ī oī lingua ⁊ ſapia. gº incōuenienter diuidit grā ſanitatū ⁊ grā linguaꝝ ꝯ opatione v̄tutū ⁊ iterp̄tatio ſmonē ſapie ⁊ ſciētie. ¶ P̄. Sicut ſapia ⁊ ſcia ſūt q̄dā dōa ſpūs ſcti: ita ⁊ itellectus ꝯſiliū pietas ⁊ fortitudo ⁊ timor: vt ſupra dictuꝫ ē. gº hec ⁊ debēt pōi iter grās gratis datas. ¶ Sꝫ ꝯ ē: qd aplſ dicit .1. ad Cor. 12. Alij ꝑ ſpūꝫ daṫ ſmo ſapie: alij aūt ſmo ſcie ſm eūdē ſpūꝫ: alteri fides ī eodē ſpū: alij grā ſanitatū: alij opatio v̄tutū: alij ꝓphia: alij diſcretio ſpirituū: alij grā linguaꝝ: alij iterp̄tatio ſmonū. ¶ Rn̄º dōꝫ: ꝙ ſic ſup̄ dictuꝫ eſt: grā gratis data ordinaṫ ad hoc ꝙ hō alteri coopeṫ vt reducaṫ ad deū. hō aūt ad hº opari nō pōt interiꝰ mouendo. hoc. n. ſoliꝰ dei eſt: ſed ſolū exteriꝰ docendo vel ꝑſuadēdo: ⁊ iō grā gratis data illa ſub ſe ꝯtinet quibꝰ hō indiget ad hoc ꝙ alterū inſtruat in rebꝰ diuinis que ſunt ſupra rōnem. Ad hoc aūt tria requirunṫ. primo qdem ꝙ hō ſit fortitus plenitudinē cognitionis diuinoꝝ: vt ex hoc inſtruere alios poſſit. 2º. vt poſſit ꝯfirmare vl̄ ꝓbare ea que dicit: alīs nō eſſet efficax eius doctrina. Tertio ⁊ ea que concipit poſſit ꝯuenienter auditoribꝰ proferre. Quātū igitur ad primū tria ſunt neceſſaria: ſicut ⁊ apparet ī magiſterio humano: oportet enī ꝙ ille q̄ dꝫ aliū inſtruere in aliqua ſcia. primo qdē vt p̄cipia aliꝰ ſcie ſint ei certiſſima ⁊ q̄tuꝫ ad hoc ponitur ei fides que ē certitudo de rebus inuiſibilibꝰ que ſupponunṫ vt p̄cipia in catholica doctrina. Secūdo opꝫ ꝙ doctor recte ſe hēat circa p̄ncipales ꝯcl̄ones ſcie: ⁊ ſic ponit ſermo ſapie que ē cognitio diuinoꝝ. Tertio opꝫ vt etiā abūdet exemplis ⁊ cognitione effectuū: ꝑ quos interdum opꝫ manifeſtare cās ⁊ q̄tuꝫ ad hoc ponit ſermo ſcie q̄ eſt cognitio reꝝ humanaꝝ: q: inuiſibilia dei ꝑ ea que facta ſunt intellecta ꝯſpiciuntur. Confirmatio aūt ī his que ſubdūtur rōni eſt ꝑ argumenta. In his aūt que ſunt ſupra rōnē diuinitꝰ reuelata ꝯfirmatio ē ꝑ ea q̄ ſunt diuine v̄tuti ꝓpria. ⁊ hº dupl̄r. Uno qdē mō vt doctor ſacre doctrine faciat q̄ ſolus deꝰ facere pōt in opibꝰ miraculoſis: ſiue ſint ad ſalutē corporū: ⁊ q̄tū ad hº ponit grā ſanitatuꝫ: ſiue ordinentur ad ſolā diuine ꝑtātiſ mā̄ifeſtationē: ſicut ꝙ ſol ſtet aut tenebreſcat: ꝙ mare diuidaṫ: ⁊ q̄tū ad hº ponit operatio virtutū. Scdō vt poſſit mā̄ifeſtare ea q̄ ſoliꝰ dei eſt ſcire: ⁊ hec ſunt ꝯtingentia futura: ⁊ q̄tū ad hoc ponit prophetia: ⁊ etiā occulta cordiū: ⁊ q̄tuꝫ ad hº ponit diſcretio ſpirituū. Facultas aūt ꝓnunciandi pōt attendi vel q̄tū ad idioma in quo aliqs poſſit intelligi: ⁊ ſm hº ponunt genera linguarū: vel q̄tū ad ſenſum eoꝝ q̄ ſūt ꝓferēda ⁊ q̄tū ad hoc ponitur interpretatio ſermonū. ¶ Ad primū ergo dicendum: ꝙ ſicut ſupra dictum eſt: nō oīa beneficia que nobis diuinitus conceduntur gratie gratis date dicuntur: ſꝫ ſolū illa q̄ excedunt facultatē nāe: ſicut ꝙ predicator abūdet ſermone ſapie ⁊ ſcientie ⁊ alijs huiuſmodi: ⁊ talia ponuntur hic ſub gratia gratis data. ¶ Ad ſecundū dōm: ꝙ fides nō numeratur hic inter gratias gratis datas ſm ꝙ ē quedā virtus iuſtificās hominem in ſeipſo: ſed ſm hº ꝙ importat quādā ſupereminētē certitudinē fidei. ex qua hō ſit idoneus ad inſtruenduꝫ alios de his que ad fidē ꝑtinēt. ſpes aūt ⁊ charitas ꝑtinēt ad vim appetitiuā ſm ꝙ ꝑ eaꝫ hō in deum ordinaṫ. ¶ Ad tertiuꝫ dōꝫ: ꝙ grā ſanitatū diſtinguiṫ a gnāli opatiōe virtutuꝫ: q: hꝫ ſpālē rōnē inducendi ad fidē: ad quā aliqs magis ꝓmptus reddiṫ ꝑ bn̄ficiuꝫ corporalis ſanitatis quā per fidei virtutem aſſequtur. Similiter etiā loqui varijs linguis ⁊ interpretari ſmōes hn̄t ſpāles quaſdā rōnes mouēdi ad fidē: ⁊ iō ponunṫ ſpāles grē gratis date. ¶ Ad quartum dōm: ꝙ ſapia ⁊ ſcia non cōputanṫ inter grās gratis datas ſm ꝙ enumeranṫ inter dona ſpūs ſcti: put. ſ. mēs hoīs ē bn̄ mobilis ꝑ ſpūꝫ ſctūꝫ ad ea q̄ ſunt ſapie ⁊ ſcie. ſic. n. ſunt dona ſpūs ſcti: vt ſupra dictū ē: ſꝫ cōputāṫ iter grās gratis datas ſꝫ ꝙ ipoꝛtāt quādā abundātiā ſcie ⁊ ſapie: vt hō poſſit nō ſolū ī ſeipſo recte ſapē de diuīs: ſꝫ ⁊ alios iſtruē ⁊ ꝯdicētes reuicere: ⁊ iō inter grās gratis datas ſignificanṫ pº ſmo ſapie ⁊ ſmo ſcie q: vt Aug. dicit. 14. de trini. aliō ē ſcire tm̄mō qd hō credere debeat ꝓꝑ adipiſcendā vitā beatā: aliō ē ſcire quēadmodū hoc ipm ⁊ pijs opituleṫ ⁊ ꝯ impios defendatur.

Ad quintū

ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ grā gratis data ſit dignior q̄ grā gratū faciens. Bonū. n. gētis ē meliꝰ q̄ bonū vniꝰ: vt phs dicit ī pº Ethi. ſꝫ grā gratū faciēs ordinaṫ ſolū ad bonū vniꝰ hoīs: grā aūt gratis data ordiaṫ ad bonū cōe totiꝰ eccl̄ie: vt ſupra dictū ē. gº grā gratis data ē dignior q̄ grā gratū faciēs. ¶ P̄. maioris v̄tutis ē ꝙ aliqd poſſit agē ī aliō q̄ ꝙ ſoluꝫ ī ſeipſo ꝑficiaṫ: ſic maior ē claritas corꝑis qd pōt ⁊ alia corpa illuminare q̄ eiꝰ qd ita ī ſe lucet ꝙ alia illuminare nō pōt: ꝓꝑ qd ⁊ phus dicit ī. 5. Ethi. ꝙ iuſtitia eſt p̄clariſſima v̄tutum: ꝑ quā hō recte ſe hꝫ ⁊ ad alios. ſꝫ ꝑ grāꝫ gratū faciētē hō ꝑficitur ī ſeipſo: ꝑ grām aūt gratis datā hō opaṫ ad ꝑfectionē aliorꝝ: gº grā gratiſ data ē dignior q̄ grā gratū facieſ. ¶ P̄. Id qd ē ꝓpriū melioꝝ digniꝰ ē q̄ id qd ē cōe oīuꝫ: ſic rōcinari qd ē ꝓpꝛuꝫ hoīs digniꝰ ē q̄ ſentire qd ē cōe oībꝰ aīalibus: ſꝫ grā gratū faciēs ē cōis oībꝰ mēbris eccl̄ie: grā aūt gratis data eſt ꝓpriū donū digniorꝝ mēbroꝝ eccl̄ie: gº grā gratiſ data ē dignior q̄ grā gratū faciēs. ¶ Sꝫ ꝯ ē qd aplſ .1. ad Cor. 12. enūeratis gratijs gratis datis ſubdit. Adhuc excellētiorē viā vobꝭ demōſtro. ⁊ ſic ꝑ ſubſequētia pꝫ loqṫ de charitate q̄ ꝑtinet ad grāꝫ gratū faciētē: gº grā gratū faciens excellētior ē q̄ grā gratis data. ¶ Rº. dōꝫ ꝙ vnaq̄q virtꝰ tāto excellētior ē quāto ad altiꝰ bonuꝫ ordinaṫ. ſemꝑ aūt finis potior ē his q̄ ſūt ad finē. grā. n. gratū faciēs ordinat hoīeꝫ imediate ad ꝯiūctionē vltimi finis: grē aūt gratis date ordināt hoīeꝫ ad q̄dā p̄paratoria finis vltimi: ſicut ꝑ ꝓphetiā ⁊ miracula ⁊ alia hmōi hoīes inducunṫ ad hoc ꝙ vltimo fini ꝯiungant: ⁊ iō grā gratū faciēs ē multo excellentior q̄ grā gratis data. ¶ Ad pᵐ gº dōꝫ: ꝙ ſic phus dicit ī. 11. methaphiſice. bonū mltitudis ſic exercitꝰ ē duplex. Unū qdē qd ē in ipſa mltitudine: puta ordo exercitꝰ. aliud aūt ē qd ē ſepatuꝫ a multitudine: ſicut bonuꝫ ducis: ⁊ hoc meliꝰ ē: q: ad hoc etiā illō aliud ordinaṫ. grā gº gratis data ordinaṫ ad bonuꝫ cōe eccl̄ie: qd ē ordo eccliaſticus: ſed grā gratū faciēs ordinaṫ ad bonū cōe ſepatū: qd ē ipe deꝰ: ⁊ iō grā gratum faciēs ē nobilior. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ ſi grā gratis data poſſet hoc agere in altero qd hō ꝑ grām gratum facientem cōſequtur: ſequereṫ ꝙ gratia gratis data eēt nobilior: ſicut excellētior eſt claritas ſolis illuminātis q̄ corporis illuminati: ſed ꝑ gratiā gratis datā hō nō pōt cauſare in alio coniunctionē ad deum quā ipſe hꝫ per gratiam gratum facientē: ſed cauſat quaſdam diſpoſitiones ad hoc: ⁊ ideo non oportet ꝙ gratia gratis data ſit excellentior: ſicut nec in igne calor manifeſtatiuus ſpēi eius ꝑ quā agit ad inducendum calorem ī alia eſt nobilior q̄ forma ſubſtaṫ ipiꝰ. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ ſentire ordinaṫ ad rōcinari ſicut ad finē. ⁊ iō rōcinari eſt nobilius. hic aūt eſt ecōuerſo. q: id qd eſt propꝛium ordinaṫ ad id qd ē cōe ſicut ad finē: vn̄ nō ē ſile.

¶ Queſtio. cxii.

Einde

cōſiderādū ē d cā gratie. ¶ Et circa hº q̄ruṫ qnq̄. Primo vtꝝ ſolus deꝰ ſit cā efficiēs grē. 2º vtꝝ req̄raṫ aliq̄ diſpoſitio ad gratiā ex pte recipientis ipſaꝫ ꝑ actuꝫ liberi arbitrij. 3º vtꝝ talis diſpoſitio poſſit eē neceſſitas ad gratiā. 4º vtꝝ gratia ſit eq̄lis in oībꝰ. 5º vtꝝ aliquis poſſit ſcire ſe habere gratiam.

d

Ad primū

ſic ꝓcediṫ. Videṫ ꝙ nō ſolus deꝰ ſit cā gratie. Diciṫ. n. Jo. pº. Gratia ⁊ veritas ꝑ ieſuꝫ xp̄ꝫ fcā eſt: ſꝫ ī noīe yhu xp̄i intelligitur nō ſoluꝫ nā diuina aſſumēs: ſꝫ ⁊ nā creata aſſumpta. ergo aliqua creatura pōt eſſe cauſa gratie. ¶ P̄. Iſta differētia ponitur inter ſacramenta noue legis ⁊ veteris ꝙ ſacramēta noue legis cāni gratiā quā ſacramēta veteris legis ſoluꝫ ſignificāt: ſed ſacramēta noue legis ſunt quedā viſibilia elementa. ergo nō ſolꝰ deꝰ eſt cā gratie. ¶ P̄. Scdm Dionyſium ī liº ce. hierar. Angeli purgāt: ⁊ illuminant: ⁊ ꝑficiunt: ⁊ angelos iferiores: ⁊ etiā hoīes: ſꝫ rōnalis creatura purgatur. illuminaṫ: ⁊ ꝑficiṫ ꝑ gratiā. gº nō ſolꝰ deꝰ eſt cā gratie. ¶ Sꝫ ꝯ eſt ꝙ ī pſal. dr̄. Grām ⁊ gliam dabit dn̄s. ¶ Rn̄º. dōꝫ ꝙ nulla res pōt agē vltra ſuā ſpēꝫ: q: ſemꝑ oꝫ ꝙ cauſa potior ſit effectu: donū aūt grē excedit omnem

facultatẽ nature create: cũ nihil aliud ſit ꝗ̃ quedã ꝑticipa/
tio diuine nãe q̃ excedit oẽm aliã nãm. ⁊ ideo ĩpoſ͛e eſt ꝙ
aliq̃ creatura gratiã cauſet. Sic .n. neceſſe ẽ ꝙ ſol⁹ ds deifi/
cet ꝯmunicãdo ꝯſortiũ diuine nãe ꝑ q̃dã ſilitudinis ꝑtici
patiõnẽ: ſicut ĩpoſ͛e eſt ꝙ aliqd igniat niſi ſolus ignis. ¶ Ad
pͫ ergo dñ: ꝙ hũanitas xp̃i ẽ ſicut quoddã organũ diui/
nitatis ei⁹: vt Damaſ. dic̃ in .3. lib. Inſtrumẽtũ aũt nõ agit
actionẽ agẽtis ꝑncipal͛ ꝓpria v͛tute: ſ; v͛tute ꝑncipalis agẽ/
tis. ⁊ iõ humanitas xp̃i nõ cauſat gratiã ꝓpria v͛tute: ſ; vir
tute diuinitatis adiuncte ex q̃ actiões hũanitatis xp̃i ſunt ſa
lutares. ¶ Ad 2ͫ dñ: ꝙ ſicut in ipſa ꝑſona xp̃i hũanitas
cauſat ſalutẽ noſtrã ꝑ grãm v͛tute diuina ꝑncipal͛r opãte:
ita ẽt in ſacr̃is noue legis q̃ deriuant͛ a xp̃o cauſat͛ gratia
iſtrumẽtal͛r qdẽ ꝑ ipſa ſacr̃a: ſ; ꝑncipal͛r ꝑ v͛tutẽ ſpũs ſancti
in ſacr̃is opãtis: ſ̃m illõ Jo. 3. Niſi qs renatus fuerit ex aq̃
⁊ ſpũ ſctõ ⁊c̃. ¶ Ad 3ͫ dñ: ꝙ ãgelus purgat illuminat:
⁊ ꝑfic̃ angelũ vl̃ hoiẽ ꝑ modũ iſtructiõis cuiuſdã: nõ aũt
iuſtificãdo ꝑ gratiã. vnde Dio. dicit. 7. ca. de di. no. ꝙ hu
iuſmodi purgatio: illuminatio: ⁊ perfectio. nihil eſt aliõ q̃
diuine ſcientie aſſumptio.

Ad ſecundũ ſic ꝓcedit͛. Vr̃ ꝙ ñ req̃rat͛ aliq̃ ꝑpãtio ſiue diſpõ ad gratiã ex
pte hoĩs. Q: vt apl̃s dic̃ Ro. 4. Ei q opat͛ merces nõ im
putat͛ ſ̃ʒ grãm: ſ; ſ̃ʒ debitũ: ſ; ꝑpãtio hoĩs ꝑ liberũ arbitri
ũ ñ eſt niſi ꝑ aliq̃ opatiões. ergo tolleret͛ rõ grẽ. ¶ P̃. Il
le q ĩ pctõ ꝓgredit͛ nõ ſe ꝑpat ad gratiã hñdã: ſed aliqb⁹
in pctõ ꝓgredientib⁹ data ẽ gratia: ſic pʒ de Paulo q grãʒ
ꝯſecut⁹ ẽ dũ eẽt ſpirãs minarũ ⁊ cedis ĩ diſcipulos dñi: vt
dr̃ actuũ. 9. ergo nulla ꝑpãtio ad gratiã req̃rit͛ ex pte hoĩs.
¶ P̃. Agẽs ĩfinite v͛tutis nõ req̃rit diſpõnẽ ĩ mã: cũ nec
ipſã mãm req̃rat: ſic̃ ĩ creatiõe appet: cui collatio gratie cõ
parat͛: q̃ dr̃ noua creatura ad Gal. vltĩo: ſed ſol⁹ ds q ẽ in
finite v͛tutis gratiã cãt: vt dctũ ẽ. ergo nulla ꝑpãtio req̃rit͛
ex pte hoĩs ad gratiã ꝯſeq̃ndã. ¶ Sʒ ꝯ̃ ẽ qđ dr̃ Amos. 4.
Prepare ĩ occurſũ dei tui iſrl̃. ⁊ 1. Regũ. 8. dr̃. Preparate
corda veſtra dño. ¶ Rñ⁰ dñ: ꝙ ſic ſupra dctũ ẽ: gratia
dr̃ dupl͛r. q̃nq; qdẽ ipʒ habituale donũ dei: q̃nq; aũt auxiliũ
dei mouentis aĩã ad bonũ. Primo igit͛ mõ accipiẽdo gra
tiã ꝑexigit͛ ad gratiã aliq̃ gratie ꝑparatio. q: nulla forma
põt eẽ niſi in mã diſpoſita. Sed ſi loq̃mur de gratia ſ̃m ꝙ
ſignificat auxiliũ dei mouẽtis ad bonũ: ſic nulla ꝑpãtio req
ritur ex pte hoĩs q̃ſi ꝑueniẽs diuinũ auxiliũ: ſ; poti⁹ q̃cũq;
ꝑparatio in hoĩe eẽ põt ex auxilio dei mouẽtis aĩã ad bo/
nũ. ⁊ ſ̃m hoc ipſe bon⁹ mot⁹ liberi arbitrij quo qs ꝑpara
tur ad donũ gratie ſuſcipiẽdũ ẽ actus liberi arbitrij moti a
deo: ⁊ q̃tũ ad hoc dr̃ hõ ſe ꝑpare: ſ̃ʒ illõ ꝓuer. 16. Hoĩs
eſt ꝑpare aĩũ. ⁊ eſt ꝑncipal͛r a deo mouẽte liberũ arbitriũ
⁊ ſ̃ʒ hoc dr̃ a deo volũtas hoĩs ꝑparari: ⁊ a dño greſſus
hoĩs dirigi. ¶ Ad pͫ g⁰ dñ ꝙ ꝑpãtio hoĩs ad gratiã ha
bendã q̃dã ẽ ſil͛ cũ ipſa ĩfuſione gratie: ⁊ talis opatio ẽ q̃/
dẽ meritoria: ſed nõ gratie q̃ iã habet͛: ſ; glorie q̃ nondũ
habet͛. Eſt aũt alia ꝑpãtio gratie ĩꝑfecta q̃ aliq̃ñ precedit do
nũ gratie gratũ faciẽtis: q̃ tñ ẽ a deo mouẽte: ſed iſta non
ſuffic̃ ad meritũ: nõdũ hoĩe ꝑ gratiã iuſtificato. q: nullũ
meritũ põt eẽ niſi ex gratia: vt ĩfra dicet͛. ¶ Ad 2ͫ dñ: ꝙ
cũ hõ ad gratiã ſe ꝑparare ñ poſſit niſi deo eũ ꝑueniẽte ⁊
mouẽte ad bonũ: ñ refert vtrũ ſubito vel paulatĩ aliqs ad
ꝑfectã ꝑparationẽ ꝑueniat. Dr̃ .n. Eccl. 11. Facile ẽ ĩ oculis
dei ſubito honeſtare paupẽ. Cõtingit aũt q̃nq; ꝙ ds mo/
uet hoĩem ad aliqđ bonũ: nõ tñ ꝑfectũ. ⁊ tal͛ ꝑpãtio prece
dit gratiã: ſ; q̃nq; ſtatĩ ꝑfecte mouet ipm ad bonũ: ⁊ ſubi
to gratiã hõ accipit: ſ̃ʒ illõ Jo. 6. Oĩs q audit a patre: ⁊ di
dicit venit ad me. Et ita cõtigit Paulo. q: ſubito cũ eẽt in
ꝓgreſſu pctĩ: ꝑfecte motũ eſt cor ei⁹ a deo audiẽdo: ⁊ adi
ſcendo: ⁊ veniẽdo: ⁊ iõ ſubito ẽ gratiã ꝯſecut⁹. ¶ Ad 3ͫ
dñ. ꝙ agẽs infinite v͛tutis nõ exigit mãʒ: vel diſpõnẽ ma
terie q̃ſi ꝓſuppoſitã ex alteri⁹ cãe actione: ſed tñ oʒ ꝙ ſ̃ʒ cõ
ditionẽ rei cauſande in ipſa re cauſet: ⁊ mãm ⁊ diſpõnem
debitã ad formam ⁊ ſil͛r ad hoc ꝙ ds gratiã infundat aĩe
nulla preparatio exigitur: quam ipſe non faciat.

Ad tertiũ ſic ꝓcedit͛. Videt͛ ꝙ ex neceſſitate det͛ gratia ſe ꝑparãti ad gratiã: vl͛
facienti qđ ĩ ſe ẽ. Q: ſup illõ Ro. 5. Juſtificati ex fide pa/
cem hẽam⁹ ⁊c̃. dic̃ glo. De⁹ recipit eũ q ad ſe ꝯfugit: aliť
eẽt in eo iniq̃tas: ſ; ĩpoſ͛e ẽ in dõ iniq̃tatẽ eẽ. g⁰ eſt ĩpoſ͛e ꝙ
ds ñ recipiat eũ q ad ſe ꝯfugit: ex neceſſitate igit͛ gratiã aſ/
ſeq̃t͛. ¶ P̃. Aug. dic̃ in li. de caſu diaboli. ꝙ iſta ẽ cã quare
ds ñ ꝯceſſit diabolo gratiã. q: ipſe nõ voluit accipe: nec pa
rat⁹ fuit: ſed remota cã neceẽ ẽ remoueri effectũ. g⁰ ſi aliqs
velit accipe gratiã neceẽ eſt ꝙ ei det͛. ¶ P̃. Bonũ ẽ cõicati
uũ ſui: vt pʒ ꝑ Dionyſiũ in. 4. ca. de di. no. ſed bonũ gra
tie ẽ meli⁹ q̃ bonũ nãe: cũ igit͛ forma nãl͛ ex neceẽitate adue
niat mãe diſpoſite: vĩ ꝙ multo magis gratia ex neceẽitate de
tur ꝑpãnti ſe ad gratiã. ¶ Sʒ ꝯ̃ ẽ ꝙ hõ ꝯpat͛ ad deũ: ſicut
lutũ ad figulũ: ſ̃m illõ Hieremie. 18. Sic̃ lutũ in manu fi/
guli: ſic vos ĩ manu mea: ſ; lutũ ñ ex neceſſitate accipit for
mã a figulo q̃tũcũq; ſit ꝑparatũ. g⁰ neq; hõ recipit ex ne/
ceſſitate gratiã a deo q̃tũcũq; ſe ꝑparet. ¶ Rñ⁰ dõm: ꝙ
ſic̃ ſupra dctũ ẽ. ꝑpãtio hoĩs ad gratiã ẽ a deo ſicut a mo/
uẽte: a libero aũt arbi. ſicut a moto. Põt igit͛ ꝑpãtio dupl͛r
ꝯſiderari. Vno qdẽ mõ ſ̃m ꝙ ẽ a libõ arbi. ⁊ ſ̃m h⁰ nullã
neceẽitatẽ hʒ ad gratie ꝯſecutionẽ. q: donũ gratie excedit oẽʒ
ꝑparationẽ v͛tutis hũane. Alio⁰ põt ꝯſiderari ſ̃m ꝙ ẽ a dõ
mouente: ⁊ tũc hʒ neceẽitatẽ ad id ad qđ ordiat͛ a deo: nõ q̃
dem coactiõis: ſed ĩfallibilitatis. q: ĩtentio dei deficere ñ põt
ſ̃m ꝙ Aug. dicit ĩ li. de ꝑdeſtinatiõe ſctõrũ: ꝙ ꝑ bñficia dei
certiſſime liberant͛ q̃cũq; libant͛. vñ ſi ex ĩtentiõe dei mo/
uentis ẽ ꝙ hõ. cui⁹ cor mouet. gratiã ꝯſeq̃t͛: ĩfallibil͛r ipſã
ꝯſeq̃t͛: ſ̃m illõ Jo. 6. Oĩs q audit a patre ⁊ didicit vẽit ad
me. ¶ Ad pͫ g⁰ dõm: ꝙ glo. illa loq̃t͛ de illo q ꝯfugit ad
deũ ꝑ actũ meritoriũ libi arbi. iã ꝑ gratiã ĩformati: quẽ ſi ñ
reciperet eẽt ꝯ̃ iuſtitiã quã ipſe ſtatuit. Vl͛ ſi referat͛ ad motũ
liberi arbi. añ gratiã loq̃t͛ ſ̃m ꝙ ipm ꝯfugiũ hoĩs ad deũ
eſt ꝑ motionẽ diuinã. quã iuſtũ ẽ ñ deficere. ¶ Ad 2ͫ dõʒ:
ꝙ defect⁹ gratie ꝑma cã ẽ ex nob: ſed collatiõis gratie ꝑma
cã eſt a deo ſ̃m illõ Oſee. 13. Perditio tua iſrael: tantum/
mõ ex me auxiliũ tuũ. ¶ Ad 3ͫ dõm: ꝙ ẽt ĩ reb⁹ nãlibus
diſpõ materie non ex neceſſitate conſequitur formã niſi ꝑ
virtutem agentis qui diſpoſitionem cauſat.

Ad quartũ ſic ꝓcedit͛. Videt͛ ꝙ gratia nõ ſit maior in vno q̃ ĩ alio. Gratia .n.
cauſat͛ in nobis ex dilectiõe diuina. vt dctũ ẽ: ſed Sap. 6.
dicit͛. Puſillũ ⁊ magnũ ipſe fecit: ⁊ eq̃l͛r eſt illi cura de oĩb⁹
ergo oẽs eq̃l͛r gratiã ab eo ꝯſequunt͛. ¶ P̃. Ea q̃ ĩ ſũmo
dicunt͛ ñ recipiũt magis ⁊ min⁹. ſed gratia in ſũmo dr̃. q:
ꝯiungit͛ vltimo fini. g⁰ ñ recipit magis ⁊ min⁹. nõ ẽ ergo
maior ĩ vno q̃ in alio. ¶ P̃. Gratia ẽ vita aĩe: vt ſupra di/
ctũ eſt: ſ; viuere ñ dr̃ ſ̃m magis ⁊ min⁹. ergo ẽt neq; grã.
¶ Sed ꝯ̃ eſt qđ dr̃ ad Eph. 4. Vnicuiq; data ẽ gratia ſ̃ʒ
menſurã donatiõis xp̃i: qđ aũt menſurate dat͛ nõ oĩb⁹ eq̃l͛r
dat͛. g⁰ ñ oẽs eq̃lem gratiã hñt. ¶ Rñ⁰ dõm: ꝙ ſic̃ ſupra
dictũ eſt: hitus duplicẽ magnitudinẽ habere põt. Vnã ex
pte finis vel obi ſ̃m ꝙ dr̃ vna v͛tus alia nobilior: inq̃tũ ad
mai⁹ bonũ ordinat͛. Aliã võ ex pte ſubi qđ magis vel mi
nus participat habitũ inherentẽ. Scđm igit͛ ꝑmã magni/
tudinẽ gratia gratũ faciens non põt eſſe maior ⁊ minor. q:
gratia ſ̃m ſui rõnẽ ꝯiungit hoĩem ſũmo bono: qđ eſt de⁹:
ſed ex pte ſubi gratia põt ſuſcipe magis vel minus ꝓut .ſ.
vn⁹ ꝑfectius illuſtrat͛ a lumine gratie q̃ ali⁹. Cuius diuer/
ſitatis rõ qdẽ eſt aliq̃ ex parte ꝑparãtis ſe ad gratiã. qui .n.
magis ſe ad gratiã ꝑpat pleniorẽ gratiã accipit. ſed ex hac
pte ñ põt accipi ꝑma rõ huius diuerſitatis. q: ꝑparatio ad
gratiã non ẽ hoĩs. niſi inq̃tum liberũ arbi. ei⁹ ꝑparat͛ a deo:
vñ prima cã huius diuerſitatis accipienda ẽ ex pte ipſi⁹ dei
q diuerſimode ſue gratie dona diſpẽſat ad hoc ꝙ ex diuer
ſis gradib⁹ pulchritudo ⁊ ꝑfectõ eccleſie ꝯſurgat. ſicut ẽt
diuerſos gradus rerũ inſtituit: vt eſſet vniuerſum ꝑfectũ:
vñ aplus ad Eph. 4. poſtq̃ dixerat. Vnicuiq; data ẽ gra/
tia ſ̃m menſuram donationis chriſti enumeratis diuerſis
gratijs ſubiungit. ad conſumationem ſanctorum in edifica
tionem corporis chriſti. ¶ Ad pͫ ergo dicendum: ꝙ cu/
ra diuina dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo quan/
tum ad ipſum diuinum actũ qui eſt ſimplex ⁊ vniformis
⁊ ſ̃m hoc eq̃l͛r ſe hʒ ei⁹ cura ad oẽs. q: .ſ. vno actu ſimpli/

el ⁊ maiora ⁊ minora diſpenſat. Alio mō pōt ↄſiderari ex parte eoꝝ q̄ in creaturis ex diuina cura ꝓueniūt. ⁊ ſꝫ hoc inuenit̄ īeq̄litas: inq̄ntū. ſ. ds ſua cura qbuſdā maiora: qbuſdaꝫ minora ꝓuidet dona. ¶ Ad 2m dōꝫ: ꝙ rō illa ꝓcedit ſm̄ primū modū magnitudinis gratie: nō. n. pōt grā ſm̄ hoc maior ēē ꝙ ad maiꝰ bonū ordinet: ſꝫ ex eo ꝙ magis: vl̄ minus ordinat ad ideꝫ bonū magis vel minꝰ ꝑticipanduꝫ. Poteſt. n. eſſe diuerſitas intenſionis ⁊ remiſſionis ſꝫ participationē ſubi. ⁊ ī ipſa gratia: ⁊ in finali gloria. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ vita nālis ꝑtinet ad ſubam hoīs. ⁊ ideo non recipit magis ⁊ minus: ſꝫ vitā gratie ꝑticipat hō accidētaliter ⁊ ideo eam pōt homo magis vel minus habere.

Ad quintū ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ hō poſſit ſcire ſe hr̄e gratiā. Gratia. n. eſt ī aīa per ſui eēntiā: ſꝫ certiſſima cognitio aīe eſt eoꝝ q̄ ſunt in aīa per ſui eſſentiā: vt pꝫ ꝑ Aug. 12. ſup Gen̄. ad litterā. ergo gratia certiſſime pōt cognoſci ab eo q gratiā hꝫ. ¶ Pr̄. Sicut ſcīa eſt donū dei: ita ⁊ gratia: ſꝫ q a deo ſciam accipit ſcit ſe ſciam hr̄e: ſm̄ illud Sap. 7. Dn̄s dedit mihi hoꝝ q̄ ſunt verā ſciam. ergo pari rōne q accipit grāꝫ a deo ſcit ſe grāꝫ habere. ¶ Pr̄. Lumē ē magis cognoſcibile q̄ꝫ tenebra. q: ſꝫ aplm̄ ad Eph. 5. Oē qd̄ manifeſtat̄ lumen eſt: ſꝫ peccatū qd̄ eſt ſpūalis tenebra ꝑ certitudinē pōt ſciri ab eo. q hꝫ pctm̄. ergo multo magis gratia que eſt ſpūale lumen. ¶ Pr̄. Apl's dic̄. 1. ad Cor. 2. Nos āt nō ſpūm huiꝰ mūdi accepimꝰ: ſꝫ ſpūm q a deo ē: vt ſciamꝰ q̄ a deo donata ſūt nobis: ſꝫ gratia ē pmūꝫ donū dei. ergo hō q accipit gratiā ꝑ ſpūꝫ ſcūꝫ: ꝑ eūdē ſpūꝫ ſcit grāꝫ eē ſibi datā. ¶ Pr̄. Gen̄. 22. ex ꝑſona dn̄i dr̄ ad Abraā. Nūc cognoui ꝙ timeas dn̄ꝫ .i. cognoſcere te feci. loqt̄ āt ibi de timore caſto: q nō ē ſine grā. ergo hō pōt cognoſcere ſe hr̄e grāꝫ. ¶ Sꝫ ↄ̄ ē qd̄ dr̄ Eccl'. 9. ꝙ nemo ſcit vtꝝ ſit dignꝰ odio vl̄ amore: ſꝫ gratia gratū faciēs facit hoīem dignūꝫ dei amore. ergo nll's pōt ſcire vtꝝ hēat gratiā gratū faciētē. ¶ Rn̄ꝰ dōm: ꝙ tripl'r aliqd cognoſci pōt. Unoꝰ ꝑ reuelationē. ⁊ hoc mō pōt aliqs ſcire ſe hr̄e grāꝫ. Reuelat. n. ds hꝰ aliqñ aliqbꝰ ex ſpāli ꝑuilegio: vt ſecuritatis gaudiū ēt ī hac vita ī eis incipiat: ⁊ ↄfidētiꝰ: ⁊ fortiꝰ magnifica opa ꝓſequāt̄: ⁊ mala pn̄tis vite ſuſtineāt. ſic Paulo dctm̄ ē. 2. ad Cor. 12. Sufficit tibi grā mea. Alioꝰ hō cognoſcit aliqd ꝑ ſeipꝫ: ⁊ hꝰ certitudial'r: ⁊ ſic nll's pōt ſe ſcire hr̄e gratiā. Certitudo. n. ñ pōt hr̄i d' aliquo niſi poſſit diiudicari ꝑ ꝓpriū pncipiū: ſic. n. certitudo hr̄ de ↄcloībꝰ demr̄atiuis ꝑ īdemr̄abilia vl'ia pn̄a. Nll's āt poſſet ſcire ſe hr̄e ſciaꝫ alicuiꝰ ↄcl'onis ſi pn̄m ignoraret. pncim āt gratie: ⁊ obꝫ eiꝰ ē ipe ds: q ꝓp ſui excellētiā ē nob ignotꝰ: ſꝫ illd̄ Job. 36. Ecce ds magnꝰ vincēs ſciaꝫ nr̄aꝫ. ⁊ iō eiꝰ pn̄tia ī nob ⁊ abſentia ꝑ certitudinē cognoſci non pōt. ſm illd̄ Job. 9. Si venerit ad me nō videbo eū: ſi āt abierit ñ itelligā. ⁊ iō hō non pōt ꝑ certitudinē diiudicare vtꝝ ipſe hēat gratiā: ſꝫ illd̄. 1. ad Cor. 4. Sꝫ neqꝫ meipm iudico: q āt iudicat me dn̄s ē. Tertio mō cognoſcit̄ aliqd ↄiectural'r ꝑ aliq̄ ſigna. ⁊ hꝰ mō aliqs cognoſcē pōt ſe hr̄e gratiā: inq̄ntū. ſ. ꝑcipit ſe delectari ī deo: ⁊ ↄtemnere res mundanas: ⁊ inq̄ntuꝫ hō ñ ē ↄſciꝰ ſibi alicuiꝰ pctī mortal'. Scdꝫ quē modū pōt itelligi qd̄ hr̄ Apoc. 2. Uincēti dabo māna abſcōditū qd̄ nemo nouit niſi q accipit. q: ſ. ille q accipit gratiā ꝑ q̄ꝫdaꝫ expientiā dulcedinis nouit: quā nō experit̄ ille q ñ accepit: iſta tn̄ cognitio īꝑfecta ē: vn̄ apl's dic̄ .1. ad Cor. 4. Nihil mihi ↄſciꝰ ſuꝫ: ſꝫ nō ī hoc iuſtificatus. q: vt dr̄ ī ps. Delicta qs itelligit ab occultis ⁊c. ¶ Ad pm ergo dōꝫ: ꝙ illa q̄ ſunt ꝑ eēntiā ſui ī aīa cognoſcunt̄ experimētali expiētia: inq̄ntū hō expit̄ ꝑ actꝰ pn̄a itrinſeca: ſic voluntatē ꝑcipimꝰ volēdo. ⁊ vitā ī opibꝰ vite. ¶ Ad 2m dōꝫ ꝙ de rōne ſcie ē ꝙ hō certitudinē hēat de his: q̄ꝝ hꝫ ſciaꝫ. Et ſil'r de rōne fidei ē ꝙ hō ſit certꝰ de his quoꝝ hꝫ fidē. ⁊ hoc iō. q: certitudo ꝑtīet ad ꝑfectōeꝫ itellectꝰ: ī quo pdicta dona exiſtūt. ⁊ iō qcūqꝫ hꝫ ſciaꝫ vl̄ fidē certꝰ ē ſe hr̄e. nō ē āt ſilis rō de gratia ⁊ charitate: ⁊ alijs hmōi q̄ ꝑficiūt viꝫ appetitiuā. ¶ Ad 3m dōꝫ: ꝙ pctm̄ hꝫ ꝓ pncipio ⁊ ꝓ obo bonū ↄmutabile qd̄ nob ē notū. Obꝫ āt vl̄ finis gratie ē nob ignotū ꝓp ſui luminis imēſitatē ſꝫ illd̄. 1. ad Thimoth. vlt. Lucē hitat inacceſſibilē. ¶ Ad 4m dōꝫ ꝙ apl's ibi loqt̄ de donis glie q̄ ſunt nob data ī ſpe: q̄ certiſſime cognoſcimꝰ ꝑ fidē: ſꝫ nō cognoſcamꝰ ꝑ certitudinē nos habere gratiā: ꝑ quā nos poſſimꝰ ea ꝓmereri. Uel pōt dici ꝙ loqt̄ de notitia ꝑuilegiata: q̄ ē ꝑ reuelationē: vn̄ ſubdit. Nobis āt reuelauit ds ꝑ ſpūm ſctm̄. ¶ Ad 5m dōm: ꝙ illud vbū abrae dctm̄ pōt referri ad notitiā expimētalē q̄ ē ꝑ exhibitionē opis. In ope. n. illo qd̄ fecerat abraā cognoſcere potuit expimētal'r ſe dei timorē habere. vel pōt hoc ēt ad reuelationē referri.

¶ Queſtio. cxiij.

d

Einde ↄſiderādū ē de effectibus gratie. Et p° d' iuſtificatiōe ipij q̄ eſt effectꝰ gratie opātis. 2° d' merito qd̄ eſt effectꝰ gratie coopantis. ¶ Circa pm q̄runt̄ decē. p° qd ſit iuſtificatio ipij. 2° vtꝝ ad eā reqrat̄ gratie īfuſio. 3° vtꝝ ad eā reqrat̄ aliqs motꝰ liberi arbitrij. 4° vtꝝ ad iuſtificatōeꝫ ipij reqrat̄ motꝰ fidei. 5° vtꝝ ad eā reqrat̄ motꝰ liberi arbitrij ↄ̄ pctm̄. 6° vtꝝ pmiſſis ſit ↄnūeranda remiſſio pctōꝝ. 7° vtrū ī iuſtificatiōe ipij ſit ordo tpis: aut ſit ſubito. 8° de nāli ordie eoꝝ q̄ ad iuſtificationē ↄcurrūt. 9° vtrū iuſtificatio ipij ſit maximuꝫ opꝰ dei. 10° vtruꝫ iuſtificatio ipij ſit miraculoſa.

Ad primū ſic ꝓcedit̄. vr̄ ꝙ iuſtificatio ipij nō ſit remiſſio pctōꝝ. Pctm̄. n. ñ ſolū iuſtitie opponit̄: ſꝫ oībꝰ vtutibꝰ: vt ex ſupra dctis pꝫ: ſꝫ iuſtificatio ſignificat motū quēdā ad iuſtitiaꝫ. ñ g° oīs pctī remiſſio ē iuſtificatio: cū oīs motꝰ ſit d' ↄ̄rio in ↄ̄riuꝫ. ¶ Pr̄. Unūqdqꝫ dꝫ noīari ab eo qd̄ ē potiſſimū ī ipo: vt dr̄ ī. 2. d' aīa: ſꝫ remiſſio pctōꝝ pcipue ſit ꝑ fidē: ſꝫ illd̄ actuū. 15. fide purificās corda eoꝝ. ⁊ ꝑ charitatē: ſꝫ illd̄ ꝓuer. 10. vniuerſa dlicta opit charitas. magis g° remiſſio pctōꝝ dbuit dnoīari a fide: vl̄ a charitate: q̄ꝫ a iuſtitia. ¶ Pr̄. Remiſſio pctōꝝ idē eē vr̄ qd̄ vocatō: vocat̄. n. q diſtat: diſtat āt aliqs a dō ꝑ pctm̄: ſꝫ vocatio iuſtificationē pcedit ſꝫ illd̄ Ro. 8. qs vocauit hos ⁊ iuſtificauit. g° iuſtificatio ñ ē remiſſio pctōꝝ. ¶ Sꝫ ↄ̄ ē ꝙ Ro. 8. ſup illd̄. Quos vocauit hos ⁊ iuſtificauit: dic̄ glo. remiſſiōe pctōꝝ. g° remiſſio pctōꝝ ē iuſtificaꝰ. ¶ Rn̄ꝰ dōꝫ: ꝙ iuſtificaꝰ paſſiue accepta iportat motū ad iuſtitiā: ſic ⁊ calefactio motū ad calorē. Cū āt iuſtitia d' ſui rōne iportꝫ q̄ꝫdā rectitudinē ordis: dupl'r accipi pōt. Uno mō ſꝫ ꝙ iportat ordinē rectū ī ipo actu hoīs: ⁊ ſꝫ hꝰ iuſtitia pōit vtꝰ q̄dā: ſiue ſit ꝑticularis iuſtitia: q̄ ordiat actum hoīs ſꝫ rectitudinē ī ↄpatiōe ad aliū ſingularē hoīem: ſiue ſit iuſtitia legal' q̄ ordiat ſꝫ rectitudinē actū hoīs ī ↄpatiōe ad bonū dicte multitudīs: vt pꝫ ī. 5. ethi. Alioꝰ dr̄ iuſtitia ꝓut iportat rectitudinē q̄ꝫdaꝫ ordis in ipa interiori diſpōe hoīs: ꝓut. ſ. ſupmuꝫ hoīs ſubdit̄ deo. ⁊ inferiores vires aīe ſubdunt̄ ſupme. ſ. rōni: ⁊ hāc ēt diſpōnē vocat phs in. 5. ethi iuſtitiā metaphorice dictā. Hec āt iuſtitia in hoīe pōt fieri dupl'r. vno qdē mō ꝑ modū ſimplicis gnationis q̄ ē ex ꝑuatiōe ad formā. ⁊ hꝰ mō iuſtificatio poſſet ↄpetere ēt ei q ñ eēt in pctō: dū hmōi iuſtitiā a deo acciperet: ſicut adaꝫ dr̄ accepiſſe originalē iuſtitiaꝫ. alioꝰ pōt fieri huiuſmodi iuſtitia ī hoīe ſꝫ rōneꝫ motꝰ q eſt d' ↄ̄rio ī ↄ̄riū. ⁊ ſꝫ hꝰ iuſtificatio iportat trāſmutatōeꝫ q̄ꝫdā de ſtatu iniuſtitie ad ſtatuꝫ iuſtitie pdicte. ⁊ hoc mō loqmur hic de iuſtificatiōe ipij: ſꝫ illud apl'i ad Ro. 4. Ei q nō opat̄: credenti āt ī eū q iuſtificat ipiuꝫ ⁊c. Et q: motꝰ denoiat̄ magis a termio ad quē: q̄ꝫ a termino a quo. iō huiuſmodi tranſmutatio q̄ aliqs trāſmutat̄ a ſtatu iniuſtitie ꝑ remiſſionē pctī: ſortitur nomē a termino ad quē: ⁊ vocat̄ iuſtificatio ipij. ¶ Ad pm ergo dōꝫ: ꝙ oē pctm̄ ſꝫ ꝙ iportat q̄ꝫdaꝫ inordinationē mētis nō ſubdite deo: iniuſtitia pōt dici pdicte iuſtitie ↄ̄ria: ſꝫ illud. 1. Jo. 3. Oīs q facit pctm̄: ⁊ iniqtatē facit: ⁊ pctm̄ ē iniqtas. ⁊ ſꝫ hoc remotio cuiuſlibꝫ pctī dr̄ iuſtificatio. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ fides ⁊ charitas dicunt ordinē ſpālēꝫ mētis humane ad deū ſꝫ itellectū vel affectū: ſꝫ iuſtitia iportat gnāliter totā rectitudinē ordinis. ⁊ iō magis denoiatur hmōi trāſmutatio a iuſtitia: q̄ꝫ a charitate vel fide. ¶ Ad 3m dōꝫ q̄ꝫ vocatio refert̄ ad auxiliū dei interius mouentis ⁊ excitātis mentē ad deſerendū pctm̄: que quideꝫ motio dei non eſt ipſa remiſſio peccati: ſed cauſa eius.

Ad ſecundum ſic procedit͛. Vr̃ ꝙ ad remiſſionē culpe q̄ eſt iuſtificatio impij n̄ requirat͛ gr̃e īfuſio. Pōt.n.aliqs remoueri ab vno ꝯrio ſine hoc ꝙ ꝑducat͛ ad alteꝝ ſi ꝯria ſint mediata: ſʒ ſtatus culpe: ⁊ ſtat⁹ gr̃e ſūt ꝯria mediata: ē.n. medi⁹ ſtat⁹ innocētie ī q̄ hō nec grā3 hʒ: nec culpā. ergo pōt alicui remitti culpa ſine hoc ꝙ ꝑducat͛ ad grā3. ℂ P̄. Remiſſio culpe cōſiſtit ī reputatōe diuina: ſʒ illō pſ. Beat⁹ vir cui n̄ imputauit dn̄s pctm̄: ſʒ īfuſio gr̃e ponit ēt aliqd ī nobis: vt ſupra hitū ē. g° īfuſio gr̃e n̄ req̄rit͛ ad remiſſionem culpe. ℂ P̄. Null⁹ ſubijcit͛ ſimul duob⁹ ꝯrijs: ſʒ q̄dā pctā ſūt ꝯria: ſicut ꝓdigalitas: ⁊ illiberalitas. g° q̄ ſubijcit͛ pctō ꝓdigalitatis n̄ ſimul ſubijcit͛ pctō illiberalitatis. Pōt tn̄ ꝯtigere ꝙ ꝑus ei ſubijciat͛. g° peccādo vitio ꝓdigalitatis libat͛ a pctō liberalitatis. ⁊ ſic remittit͛ aliqd̄ pctm̄ ſine grā. ℂ Sʒ ꝯ eſt quod dr̄ Ro.3. Juſtificati gratis ꝑ gratiā ipi⁹. ℂ Rn̄°. dd̄m: ꝙ hō peccādo deū offēdit: ſic͛ ex ſupra dictis pʒ. Offēſa āt nō remittit͛ alicui niſi ꝑ hoc ꝙ aīus offēſi pacat͛ offēdēti: ⁊ iō ſcḋm hoc pctm̄ nobis remitti dr̄ ꝙ de⁹ nobis pacat͛: q̄ quidē pax ꝯſiſtit ī dilectiōe q̄ de⁹ diligit nos. Dilectio āt dī q̄ntū ē ex ꝑte act⁹ diuini ē eterna ⁊ īmutabilis: ſʒ q̄ntū ē ad effectuʒ quē nobis īprimit q̄nq3 iterrūpit͛: put. ſ. ab ipō q̄nq3 deficim⁹: ⁊ q̄nq3 iteꝝ recuperam⁹. Effect⁹ āt diuine dilectiōis ī nobis q̄ ꝑ pctm̄ tollit͛ ē gratia q̄ hō fit dign⁹ vita eterna: a q̄ pctm̄ mortale excludit. ⁊ iō n̄ poſſet itelligi remiſſio culpe ſi n̄ adeſſet īfuſio gratie. ℂ Ad ꝑmū g° dd̄ʒ: ꝙ pl⁹ req̄rit͛ ad hoc ꝙ offēdēti remittat͛ offenſa q̄ʒ ad hoc ꝙ ſimplr̄ aliqs n̄ offēdēs n̄ hēatur odio. Pōt.n.apud hoīes ꝯtigere ꝙ vn⁹ hō aliquē aliū nec diligat: nec odiat: ſʒ ſi eū offēdat ꝙ ei dimittat offēſā: hoc n̄ pōt cōtigere abſq3 ſpāli beniuolentia. Beniuolētia āt dei ad hoīeʒ reparari dr̄ ꝑ donū gratie ⁊ iō lʒ hō anq3 peccet potuerit eē ſine gratia: ⁊ ſine culpa: tn̄ poſt pctm̄ n̄ pōt eē ſine culpa: niſi gratiā hēat. ℂ Ad 2m dd̄m: ꝙ ſic͛ dilectio dei nō ſolū ꝯſiſtit ī actu volūtatis diuine: ſʒ ēt īportat quēdā gratie effectū: vt ſupra dcm̄ eſt. ita ēt ⁊ hoc qd̄ ē deū n̄ īputare pctm̄ hoī īportat q̄ndā effectū in ipō cui pctm̄ n̄ īputat͛: ꝙ.n. alicui n̄ īputet͛ pctm̄ a deo ex diuina dilectiōe ꝓcedit. ℂ Ad 3m dd̄m: ꝙ ſic͛ Aug. dic͛ ī li. de nuptijs ⁊ cōcupiſcētia. Si a pctō deſiſtē hoc eſſet n̄ hr̄e pctm̄: ſufficeret vt hoc moneret ſcriptura. Fili peccaſti: nō adijcias iteꝝ: hoc āt n̄ ſuffic͛: ſʒ addit͛. Et d̄ p̄ſtinis deꝑcare: vt tibi remittāt͛: trāſit.n. pctm̄ actu: ⁊ remanet reatu. vt ſupra dcm̄ ē. ⁊ iō cū aliqs a pctō vni⁹ vitij trāſit ī pctm̄ ꝯrij vitij: deſinit q̄dē hr̄e actū ꝑteriti: ſʒ n̄ deſinit hr̄e reatū: vn̄ ſil͛ hʒ reatū vtriuſq3 pcti: nō.n. pctā ſūt ſibi ꝯria ex ꝑte auerſionis a deo ex qua parte peccatum reatum habet.

Ad tertium ſic ꝓcedit͛. Videtur ꝙ ad iuſtificationē impij n̄ req̄rat͛ mot⁹ liberi arbitrij. Videm⁹.n. ꝙ ꝑ ſacr͛m baptiſmi iuſtificātur pueri abſq3 motu liberi arbitrij: ⁊ ēt iterdū adulti. Dic͛.n. Aug. ī. 4. cōfeſ. ꝙ cū q̄dā ſu⁹ amic⁹ laboraret febrib⁹: iacuit diu ſine ſenſu ī ſudore letali: ⁊ dū deſꝑaret͛ baptizat⁹ ē neſciēs: ⁊ renat⁹ ē: qd̄ fit ꝑ gratiā iuſtificātē: ſʒ de⁹ potētiā ſuā nō alligauit ſacr͛is. g° ēt pōt iuſtificare hoīem ſine ſacramentis abſq3 oī motu liberi arbitrij. ℂ P̄. In dormiēdo hō n̄ hʒ vſū rōnis ſine q̄ n̄ pōt eē mot⁹ liberi arbitrij: ſʒ Salomon ī dormiēdo ꝯſecut⁹ ē a deo donū ſapie: vt hr̄. 3. Reg. 3. ⁊ 2. Paral͛. 1. ergo ēt pari rōne donū gratie iuſtificantis: q̄nq3 dat͛ hoī a deo abſq3 motu liberi arbitrij. ℂ P̄. Per eādē cā3 gratia ꝓducit͛ ī eē: ⁊ ꝯſeruat͛. Dic͛.n. Aug. 8. ſup. Gen̄ ad lr̄aʒ: ꝙ ita ſe dʒ hō ad deū ꝯuertē: vt ab illo ſp̄ fiat iuſt⁹: ſʒ abſq3 motu liberi arbitrij gratia ī hoīe ꝯſeruat͛. g° abſq3 motu liberi arbitrij pōt a ꝑncipio īfūdi. ℂ Sed ꝯ ē qd̄ dr̄ Jo. 6. Oīs q̄ audit a patre: ⁊ didicit venit ad me. ſʒ diſcē n̄ ē ſine motu liberi arbitrij: addiſcēs.n. cōſētit docēti. ergo nullus venit ad deū ꝑ gratiā iuſtificātē abſq3 motu liberi arbitrij. ℂ Rn̄°. dd̄ʒ: ꝙ iuſtificatio impij fit deo mouēte hoīem ad iuſtitiā: ipſe.n. ē q̄ iuſtificat impiū: vt dr̄ Ro. 3. De⁹ āt mouet oīa ſʒ modū vniuſcuiuſq3 ſic͛ ī nālib⁹ videm⁹: ꝙ aliter mouēt͛ ab ipō grauia: ⁊ alr̄ leuia ꝓꝑ diuerſā nā3 vtriuſq3: vn̄ ⁊ hoīeʒ ad iuſtitiā mouet ſʒ ꝯditiōeʒ nāe hūane: hō āt ſʒ ꝓꝑiā nā3 hʒ ꝙ ſit liberi arbitrij. ⁊ iō ī eo q̄ hʒ vſū liberi arbitrij non fit motio a deo ad iuſtitiā abſq3 motu liberi arbitrij: ſʒ ita īfūdit donū gratie iuſtificātis: ꝙ ēt ſil͛ cum hoc mouet liberū arbitriū ad donū gratie acceptādū ī his q̄ ſūt hui⁹ motiōis capaces. ℂ Ad ꝑm g° dd̄ʒ: ꝙ pueri n̄ ſūt capaces mot⁹ liberi arbitrij. ⁊ iō mouēt͛ a deo ad iuſtitiā per ſolā īformationē aīe ipoꝝ. hoc āt n̄ fit ſine ſacramēto. quia ſic͛ pctm̄ originale a quo iuſtificat͛ n̄ ꝓꝑa uolūtate ad eos ꝑuenit: ſʒ ꝑ carnalē originē: ita ēt ꝑ ſpūalē regn̄atiōnē a xp̄o in eos gratia deriuat͛. Et eadē rō ē d̄ furioſis ⁊ amētib⁹: qui nūq3 vſū liberi arbitrij habuerūt: ſʒ ſi qs aliqn̄ hūit vſū liberi arbitrij: ⁊ poſtmodū eo careat. vl͛ ꝑ īfirmitatē: vl͛ per ſōnū n̄ cōſeq̄t͛ gratiā iuſtificātē ꝑ baptiſmū exteri⁹ adhibitū: aut ꝑ aliqd̄ aliud ſacramētū: niſi ꝑus hūerit ſacramētuʒ ī ꝓpoſito qd̄ ſine vſu liberi arbitrij nō cōtigit: ⁊ hoc modo ille de q̄ loq̄t͛ Aug. renat⁹ fuit. q: ⁊ ꝑus ⁊ poſtea baptiſmū acceptauit. ℂ Ad 2m dd̄ʒ: ꝙ ēt Salomō dormiēdo n̄ meruit ſapiā3: nec accepit: ſʒ ī ſōno declaratū ē ei ꝙ ꝓꝑ ꝓcedēs deſideriū ei a deo ſapiā īfūderet͛: vn̄ ex ei⁹ ꝑſona dr̄ Sap. 7. Optaui: ⁊ dat⁹ ē mihi ſēſus. Vel pōt dici ꝙ ille ſōn⁹ nō fuit nālis: ſʒ ſōn⁹ ꝓphie: ſcḋm ꝙ dicit͛ Nūeri. 12. Si qs fuerit iter vos ꝓpha dn̄i: ꝑ ſōnū: aut ī viſiōe loq̄r ad eū. In q̄ caſu aliqs vſū liberi arbitrij hʒ. Et tn̄ ſciēdū ē ꝙ nō ē eadeʒ rō de dono ſapie: ⁊ de dono gratie iuſtificātis: nā donum gratie iuſtificātis ꝑcipue ordinat hoīem ad bonū: qd̄ ē obiectū volūtatis. ⁊ iō ad ipſ3 mouet͛ hō ꝑ motū voluntatis. q: ē mot⁹ liberi arbitrij: ſʒ ſapiā ꝑficit itellectū q̄ ꝓcedit volūtatē: vn̄ abſq3 cōpleto motu liberi arbitrij pōt itellect⁹ dono ſapie illuminari: ſicut ēt videm⁹ ꝙ ī dormiēdo aliq̄ hoībus reuelāt͛. ſic͛ dicit͛ Job. 33. Q̄n̄ irruit ſopor ſuꝑ hoīes: ⁊ dormiūt ī lectulo: tūc apit aures viroꝝ: ⁊ erudiens eos īſtruit diſciplinā. ℂ Ad 3m dd̄ʒ: ꝙ ī īfuſiōe gratie iuſtificātis ē q̄dā trāſmutatio aīe hūane. ⁊ iō req̄rit͛ mot⁹ ꝓꝑius aīe hūane: vt aīa moueat͛ ſcḋm modū ſuū: ſʒ cōſeruatio gratie eſt abſq3 tranſmutatione: vn̄ nō req̄rit͛ aliqs motus ex ꝑte anime: ſed ſola continuatio influxus diuini.

Ad quartū ſic ꝓcedit͛. Vr̃ ꝙ ad iuſtificatiōeʒ impij n̄ req̄rat͛ mot⁹ fidei. Sic͛ eni ꝑ fidē iuſtificat͛ hō. ita ēt ⁊ ꝑ q̄dā alia. ſ. ꝑ timorē: de q̄ dicitur Eccl͛. 1. Timor dn̄i expellit pctm̄: nā q̄ ſine timore ē nō poterit iuſtificari: ⁊ iteꝝ ꝑ charitatē: ſcḋm illud Luc͛. 7. Dimiſſa ſūt ei pctā multa q̄m̄ dilexit multū. ⁊ iteꝝ ꝑ hūilitatē: ſʒ illud Jac. 4. De⁹ ſuꝑbis reſiſtit: hūilib⁹ āt dat gratiā: et iteꝝ ꝑ miām: ſʒ illud Ꝓuer. 15. Per miā3 ⁊ fidem purgātur pctā. Nō ergo magis mot⁹ fidei req̄rit͛ ad iuſtificationē impij q̄ʒ mot⁹ ꝑdictaꝝ vtutū. ℂ P̄. Act⁹ fidei n̄ req̄rit͛ ad iuſtificationē: niſi iq̄ntū ꝑ fidē hō cognoſcit deū: ſed ēt alijs modis pōt hō deū cognoſcere. ſ. ꝑ cognitionē nālē. ⁊ ꝑ donū ſapie. ergo n̄ req̄rit͛ act⁹ fidei ad iuſtificationē impij. ℂ P̄. Diuerſi ſūt articuli fidei. ſi igit͛ act⁹ fidei req̄rat͛ ad iuſtificationē impij: vr̄ ꝙ oporteret hoīeʒ: q̄n̄ ꝑ° iuſtificat͛: de oīb⁹ articulis fidei cogitare: ſʒ hoc vr̄ icōueniēs: cū talis cogitatio lōgā tp̄is morā req̄rat. g° vr̄ ꝙ act⁹ fidei n̄ req̄rat͛ ad iuſtificatōeʒ impij. ℂ Sʒ ꝯ ē qd̄ dr̄ Ro. 5. Juſtificati igit͛ ex fide pacē hēam⁹ ad deū. ℂ Rn̄°. dd̄ʒ: ꝙ ſic͛ dcm̄ ē: mot⁹ liberi arbitrij req̄rit͛ ad iuſtificatōeʒ impij ſʒ ꝙ mēs hoīs mouet͛ a deo: de⁹ āt mouet aīam hoīs cōuertēdo eā ad ſeipſū. vt dr̄ ī pſ. ſʒ aliā litterā. De⁹ tu ꝯuertēs viuificabis nos. ⁊ iō ad iuſtificationē impij req̄rit͛ mot⁹ mētis q̄ ꝯuertit͛ ī deū. Prima āt cōuerſio ī deū fit ꝑ fidē ſcḋm illud ad Heb. 11. Accedēteʒ ad deū opʒ credere q: ē. ⁊ iō mot⁹ fidei req̄rit͛ ad iuſtificationē impij. ℂ Ad ꝑm ergo dd̄m: ꝙ mot⁹ fidei n̄ ē ꝑfect⁹ niſi ſit charitate īformat⁹: vn̄ ſil͛ ī iuſtificatiōe impij cū motu fidei ē ēt mot⁹ charitatis: mouet͛ aūt liberū arbitriū ī deū ad hoc ꝙ ei ſe ſubijciat: vn̄ ēt cōcurrit act⁹ timoris filialis. ⁊ actus hūilitatis. Cōtingit.n. vnū ⁊ eūdē actū liberi arbitrij diuerſaꝝ vtutū eē ſcḋm ꝙ vna īperat: ⁊ alia īperat͛: put. ſ. actus ē ordinabilis ad diuerſos fines: Act⁹ āt miſericordie operatur circa pctm̄ ꝑ modū ſatiſfactōis. ⁊ ſic ſeq̄t͛ iuſtificationē. vel ꝑ modū ꝑparatōis iq̄ntū miſericordes miām ꝯſequunt͛: ⁊ ſic ēt pōt ꝓcedere iuſtificationē: vl͛ ēt ad iuſtificatōeʒ ꝯcurrere ſil͛ cū ꝑdictis vtutib⁹ ſʒ ꝙ miſericordia icludit͛ ī dilectione ꝓximi. ℂ Ad ſcḋm dd̄m: ꝙ ꝑ cognitionē nālem hō nō

cõuertit̃ i deũ īq̃tũ ẽ obm̃ btitudinis ⁊ iuſtificatõnis cã. vñ talis cognitio nõ ſuffic̃ ad iuſtificatõez: donũ ãt ſapiẽ p̃ſupponit cognitionez fidei: ut ex ſupra dictis pz. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ ſicut aplus dic̃ ad Ro.4. Credẽti i eũ q̃ iuſtificat ipiũ reputabit̃ fides eiꝰ ad iuſtitiã ſm ꝓpoſitũ gratie dei. Ex q̃ pz ꝙ i iuſtificatõe ipiĩ regrit̃ actꝰ fidei q̃ztũ ad hoc ꝙ hõ credat deũ eẽ iuſtificatorẽ hoĩuz ꝑ myſteriũ xpi.

Ad quintuz ſic ꝓcedit̃. Videt̃ ꝙ ad iuſtificationẽ ipii ñ regrat̃ motꝰ liberi arbitrii i pctm̃. Sola.n. charitas ſufficit ad deletionẽ pcti: ſz illud Puer.10. Vniuerſa delicta opit charitas: ſz charitatis obm̃ nõ ẽ pctm̃. gͦ nõ regrit̃ ad iuſtificationẽ ipii motꝰ liberi arbitrii i pctm̃. ¶ P̃. Qui i anteriora tẽdit ad poſteriora reſpicere ñ dz: ſz illõ aplĩ ad Phil.3. Que qdẽ retro ſũt obliuiſcẽs: ad ea vͦo q̃ ſũt priora extẽdẽs me ipm̃: ad deſtinatũ ꝑſequor brauiũ ſupne vocatõis. ſz tẽdẽti i iuſtitiã retrorſũ ſũt pctã p̃terita. gͦ eoꝝ dz obliuiſci: nec i ea ſe dz extẽdẽ ꝑ motũ liberi arbitrii. ¶ P̃. In iuſtificatõe ipii ñ remittit̃ vnũ pctm̃ ſine alio. ipiũ.n.ẽ a deo dimidiã ſꝑare veniaz. ſi igit̃ i iuſtificatõe ipiĩ oportẽt liberꝝ arbitriũ moueri ꝯ pctm̃: oportẽt ꝙ d̃ oibꝰ pctis ſuis cogitaret: qd̃ vr̃ icõueniẽs: tũz q: regreret̃ magnũ tp̃s ad hmõi cogitatõez: tũ ẽt q: pctõrũz quoꝝ ẽ hõ oblitꝰ veniã hẽre ñ poſſz. gͦ motꝰ liberi arbitrij i pctm̃ ñ regrit̃ ad iuſtificatõez ipij. ¶ Sz ꝯ ẽ qd̃ dr̃ in ps. Dixi ꝯfitebor aduerſũ me iniuſtitiã meaz dño: ⁊ tu remiſiſti i pietatẽ pcti mei. ¶ Rñ͂o. dõz: ꝙ ſic ſupra dctm̃ ẽ: iuſtificatio ipij ẽ qdã motꝰ q̃ hũana mẽs mouet̃ a dõ a ſtatu pcti i ſtatũ iuſtitie: oz igit̃ ꝙ humana mẽs ſe habeat ad utrũqꝫ extremoꝝ ſm motũ liberi arbitrij: ſic ſe hz corpus localr̃ motũ ab aliq̃ mouẽte ad duos terminos motꝰ. manifeſtũ ẽ ãt i motu locali corpoꝝ ꝙ corpꝰ motũz recedit a termino a q̃: ⁊ accedit ad terminũ ad quẽ: vñ oz ꝙ mẽs hũana dũ iuſtificat̃ ꝑ motũ liberi arbitrij: recedat a pctõ: ⁊ accedat ad iuſtitiã: receſſus ãt ⁊ acceſſus i motu liberi arbitrij accipit̃ ſm deteſtationẽ ⁊ deſideriũ. Dic̃.n. Augu. ſup Joã. exponẽs illud. Mercẽnariꝰ ãt fugit. Affectiones nr̃e motꝰ aiaꝝ ſũt leticia animi diffuſio: triſtitia animi fuga ẽ: ꝓgrederis animo cũ appetis: fugis aĩo cũ metuis. Opz igit̃ ꝙ i iuſtificatiõe ipij ſit motꝰ liberi arbitrij duplex. Vnꝰ q̃ ꝑ deſideriũ tẽdat i dei iuſtitiã: ⁊ aliꝰ q̃ deteſtet̃ pctm̃. ¶ Ad p̃m ergo dõm: ꝙ ad eãdẽ uirtutẽ ꝑtinet ꝓſeq unũ oppoſitoꝝ: ⁊ refugere aliud. ⁊ iõ ſic ad charitatez ꝑtinet diligere deũ: ita ẽt deteſtari pctã ꝑ q̃ aĩa ſeparat̃ a deo. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ ad poſteriora ñ dz hõ regredi ꝑ amorẽ: ſz q̃ztum ad hoc dz ea obliuiſci: vt ad ea ñ afficiat̃: dz tñ eoꝝ recordari ꝑ ꝯſiderationẽ: vt ea deteſtet̃: ſic.n. ab eis recedit. ¶ Ad 3m dõz: ꝙ i tp̃e p̃cedẽte iuſtificationẽ oz ꝙ hõ ſingula pctã q̃ cõmiſit deteſtet̃: quoꝝ memoriã hz: ⁊ ex tali conſideratione p̃cedẽti ſubſeqt̃ i aĩa qdã motꝰ deteſtãtis vlr̃ oia pctã cõmiſſa: iter q̃ ẽt icludũtur pctã obliuiõi tradita. q: hõ i ſtatu illo ẽ ſic diſpoſitꝰ: ut ẽt d̃ his q̃ ñ meminit ꝯtereret̃ ſi memorie adeſſent: ⁊ iſte motꝰ cõcurrit ad iuſtificationem.

Ad ſextũ ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ remiſſio pctõrũ ñ debeat nũerari iter ea q̃ regrunt̃ ad iuſtificationẽ ipij. Subã.n. rei ñ cõnumerat̃ his q̃ ad rẽ regrũt̃: ſic hõ ñ dz ꝯnumerari aie ⁊ corpori: ſz ipſa iuſtificatio ipii ẽ remiſſio pctõꝝ: ut dctm̃ ẽ. gͦ remiſſio pctõꝝ ñ dz cõputari iter ea q̃ ad iuſtificationẽ ipii regrũt̃. ¶ P̃. Idez ẽ grẽ iſuſio: ⁊ culpe remiſſio: ſic idẽ ẽ illuminatio: ⁊ tenebrarũ expulſio: ſz idẽ ñ dz cõnumerari ſibiipſi. vnũ.n. multitudini opponit̃. ergo ñ dz culpe remiſſio cõnumerari iſuſiõi grẽ. ¶ P̃. Remiſſio pctõꝝ ꝯſeqt̃ ad motũ liberi arbitrii i deũ: ⁊ i pctm̃: ſicut effectꝰ ad cãz: ꝑ fidẽ.n. ⁊ cõtritiõez remittũt̃ pctã: ſz effectꝰ ñ dz ꝯnumerari ſue cauſe. q: ea q̃ cõnumerãt̃ q̃ſi adinicẽ ꝯdiuiſa ſũt ſil̃ nã. ergo remiſſio culpe nõ dz cõnumerari aliis q̃ regrũt̃ ad iuſtificationẽ ipii. ¶ Sed ꝯ ẽ qd̃ i enumeratiõe eoꝝ q̃ regrũt̃ ad rẽ ñ dz ꝑtermitti finis q̃ ẽ potiſſimũ i vnoqꝫ: ſz remiſſio pctõꝝ ẽ finis i iuſtificatiõe ipii. Dr̃.n. Eſaie.27. Iſte ẽ ois fructꝰ: ut auferat̃ pctm̃ eiꝰ. ergo remiſſio pctõꝝ dz ꝯnumerari inter ea q̃ regrũt̃ ad iuſtificationem ipii. ¶ Rñ͂o. dõz: ꝙ q̃tuor enumerãt̃ q̃ regrũt̃ ad iuſtificationẽ ipii. ſ. grẽ iſuſio: motus liberi arbitrii in deum per fidem: ⁊ motꝰ liberi arbitrii in pctm̃: ⁊ remiſſio culpe. Cuiꝰ rõ ẽ. q: ſicut dctm̃ ẽ. iuſtificatio ẽ qdã motꝰ q̃ aĩa mouet̃ a deo a ſtatu culpe i ſtatũ iuſtitie. i quolibet ãt motu q̃ aliqd ab altero mouet̃: tria requirũtur. Primo qdẽ motio ipiꝰ mouẽtis. Scdõ motꝰ mobilis. ⁊ tertio cõſũmatio motꝰ: ſiue ꝑuẽtio ad finẽ. Ex parte igit̃ motiõis diuine accipit̃ grẽ iſuſio: ex parte vͦo liberi arbitrii moti accipiũt̃ duo motꝰ ipiꝰ ſm receſſuz a termio a q̃: ⁊ acceſſũ ad terminũ ad quẽ. Cõſũmatio ãt ſiue ꝑuẽtio ad terminũ huiꝰ motꝰ iportat̃ ꝑ remiſſionẽ culpe: i hoc.n. iuſtificatio cõſumat̃: ¶ Ad p̃mũ ergo dõm: ꝙ iuſtificatio impii dr̃ eẽ ipſa remiſſio pctõꝝ ſm ꝙ ois motus accipit ſpẽm a termino: tñ ad terminũ ꝯſequẽdũ multa alia regrũt̃: vt ex ſupra dictis pz. ¶ Ad 2m dõm: ꝙ gratie iſuſio ⁊ remiſſio culpe duplr̃ ꝯſiderari pñt. Vnoͦ ſm ipſam ſubam actꝰ: et ſic idẽ ſũt. eodẽ.n. actu deꝰ ⁊ largit̃ gratiã: ⁊ remittit culpã. Alioͦ pñt cõſiderari ex pte obꝛoꝝ. ⁊ ſic differũt ſm diam culpe: q̃ tollit̃ ⁊ gratie q̃ iſundit̃: ſic ẽt i rebꝰ nãlibꝰ gñatio ⁊ corruptio differũt: q̃uis gñatio vniꝰ ſit corruptio alteriꝰ. ¶ Ad 3m dõm: ꝙ iſta nõ ẽ cõnumeratio ſm diuiſionẽ generis i ſpẽs: i q̃ oz ꝙ cõnumerata ſint ſimul: ſz ſm differẽtiã eoꝝ q̃ regrũt̃ ad cõpletionẽ alicuiꝰ: i q̃ qdẽ enumeratiõe aliqd põt eẽ prius: ⁊ aliqd poſteriꝰ. q: principioꝝ ⁊ partiũ rei compoſite poteſt eſſe aliquid alio prius.

Ad ſeptimuz ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ iuſtificatio ipii nõ fiat i iſtãti: ſz ſucceſſiue. q: ut dctm̃ ẽ. ad iuſtificationẽ ipii regrit̃ motꝰ liberi arbitrii. Actꝰ.n. liberi arbitrii ẽ eligere: q̃ p̃exigit deliberationẽ conſilii: ut dctm̃ ẽ. Cũ igit̃ deliberatio diſcurſũ quẽdã iportet q̃ ſucceſſionẽ quãdã hẽt: videt̃ ꝙ iuſtificatio ipii ſit ſucceſſiua. ¶ P̃. Motꝰ liberi arbitrii nõ ẽ abſqꝫ actuali cõſideratiõe: ſz ipoſſe ẽ ſil̃ multa itelligere i actu: vt i p̃mo dctm̃ ẽ. cũ igitur ad iuſtificationẽ ipii regrat̃ motꝰ liberi arbitrii i diuerſa. ſ. i deũ: ⁊ i pctm̃: vr̃ ꝙ iuſtificatio ipii nõ poſſit eẽ in inſtanti. ¶ P̃. Forma q̃ ſuſcipit magis ⁊ minꝰ ſucceſſiue recipit̃ in ſubõ: ſic pz de albedine ⁊ nigredine: ſed gratia ſuſcipit magis ⁊ minꝰ: vt ſupra dctm̃ ẽ. ergo nõ recipit̃ ſubito i ſubõ. cũ igit̃ ad iuſtificationẽ ipii regrat̃ gratie iſuſio: vr̃ ꝙ iuſtificatio ipii nõ poſſit eẽ i iſtãti. ¶ P̃. Motꝰ liberi arbitrii q̃ ad iuſtificationẽ ipii cõcurrit ẽ meritoriꝰ: ⁊ ita oz ꝙ ꝓcedat a gratia: ſine q̃ nullũ ẽ meritũ: vt ifra dicet̃: ſed prius ẽ aliqd ꝯſeq formã: q̃z ſm formã opari. ergo prius iſũdit̃ gratia. ⁊ poſtea liberꝝ arbitriũ mouet̃ i deũ. ⁊ i deteſtatõem pcti. ñ ergo iuſtificatio ẽ tota ſil̃. ¶ P̃. Si gratia iſũdat̃ aie oportet dare aliqd̃ iſtãs i q̃ p̃ͦ aie iſit. ſilr̃ ſi culpa remittit̃: opz vltimũ iſtãs dare i q̃ hõ culpe ſubiaceat: ſed ñ põt eẽ idem inſtãs. q: ſic oppoſita ſil̃ iẽẽnt eidẽ. gͦ oportet eẽ duo inſtãtia ſibi ſuccedẽtia: inter q̃ ſm phm̃ in.6. phy. oportet eẽ tẽpus mediũ. ñ gͦ iuſtificatio fit tota ſil̃: ſz ſucceſſiue. ¶ Sz ꝯ ẽ: ꝙ iuſtificatio ipii fit ꝑ gratiã ſpũs ſcti iuſtificãtis: ſz ſpiritus ſctũs ſubito aduenit mẽtibꝰ hoĩum: ſz illõ Actuũ.2. factꝰ ẽ repẽte de celo ſonꝰ tãq̃ aduenictis ſpũs vehemẽtis. vbi dicit gloſa: ꝙ neſcit tarda molimina ſpũs ſcti gratia. ergo iuſtificatio ipii nõ ẽ ſucceſſiua: ſed inſtantanea. ¶ Rñ͂o. dõm: ꝙ tota iuſtificatio impii originalr̃ cõſiſtit in gratie iſuſiõe. Per eã.n. ⁊ liberꝝ arbitriũ mouet̃: ⁊ culpa remittit̃. gratie ãt iſuſio fit i inſtãti abſqꝫ ſucceſſione. Cuius rõ ẽ. q: ꝙ aliq̃ forma ñ ſubito imp̃matur ſubõ: ꝯtingit ex hoc ꝙ ſubm ñ ẽ diſpoſitũ. ⁊ agẽs idiget tp̃e ad hoc ꝙ ſubm diſponat. ⁊ iõ videmꝰ ꝙ ſtatim cũ mã ẽ diſpoſita ꝑ alterationẽ p̃cedẽtẽ forma ſubalis acgritur mãe. ⁊ eadẽ rõne. q: diafanũ ẽ ſm ſe diſpoſitũ ad lumẽ recipiẽdũ: ſubito illuminatur a corpore lucido in actu. Dictũ ẽ ãt ſupra ꝙ deꝰ ad hoc ꝙ gratiã infundat anime ñ regrit aliquã diſpõnẽ. niſi quã ipſe facit. Facit ãt huiuſmõi diſpõnẽ ſufficiẽtẽ ad ſuſceptionẽ gratie. q̃nqꝫ qdem ſubito. q̃nqꝫ ãt paulatiz ⁊ ſucceſſiue. vt ſupra dictũ eſt. qd̃.n. agens nãle ñ ſubito poſſit diſponẽ mãm. cõtingit ex hoc ꝙ eſt aliq̃ ꝓportio eiꝰ qd̃ in mã reſiſtit ad vͦtutem agentis. ⁊ ꝓp hoc videmꝰ ꝙ q̃to vͦtꝰ agentis fuerit fortior. tãto mã citiꝰ diſponitur. Cũ igitur vͦtꝰ diuina ſit ifinita. põt q̃ztũcũqꝫ mãm creatã ſubito diſpõere ad formã: ⁊ multo magis liberꝝ arbitriũ hoĩs cuiꝰ motꝰ p̃t ẽ͂

iſtantaneus ſ3 naturam. ſic igitur iuſtificatio impii fit ad deo ī inſtāti. ¶ Ad p̄ᵐ gᵒ dōm. ꝙ motꝰ liberi arbitrii qui cōcurrit ad iuſtificationē ipij ē cōſēſus ad deteſtādū pctm̄. ⁊ ad accedēdū ad deū: q̄ qdē ꝯſēſuſ ſubito fit. Cōtigit qñq; ꝙ ꝑcedit aliq̄ deliberatio q̄ ñ ē de ſuba iuſtificatōis: ſ3 via ī iuſtificatōē3: ſicē motꝰ localis ē via ad illuminationē. ⁊ alteratio ad gnātionē. ¶ Ad ſcd̄m dōm: ꝙ ſicē ī pᵒ dcm̄ ē: nihil ꝓhibet duo ſil' itelligē actu ſm ꝙ ſūt quodāmō vnū: ſicē ſil' itelligimꝰ ſubm ⁊ p̄dicatū īquātū vniūt ī ordie affirmatōis vniꝰ: ⁊ ꝑ eūdē modū liberū arbitriū pōt ī duo ſimul moueri ſm ꝙ unū ordinat' ī aliud: motꝰ āt liberi arbitrij in pctm̄ ordinat' ad motū liberi arbitrij ī deū. ꝑꝑ hoc .n. hō deteſtat' pctm̄. q: ē ꝯ deū cui vult adherere. ⁊ iō liberꝝ arbitriū ī iuſtificatōē ipij ſil' deteſtat' pctm̄. ⁊ cōuertit ſe ad deū: ſicē ēt corpꝰ ſil' recedēdo ab uno loco accedit ad alium. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ nō ē rō q̄re forma ſubito in mā nō recipiat'. q: magis ⁊ minꝰ pōt ieē: ſic. n. lumē ñ ſubito recipet' ī aere q̄ pōt magis ⁊ minꝰ illuminari: ſ3 rō ē accipiēda ex ꝑte diſpōnis māe uel ſubi: vt dcm̄ ē. ¶ Ad 4ᵐ dō3: ꝙ in eodē iſtāti ī q̄ forma acq̄rit' īcipit res opari ſ3 formā: ſicut ignis ſtati3 cū ē gnātus mouet' ſurſu3: ⁊ ſi motꝰ eiꝰ eēt iſtātaneꝰ ī eodē iſtāti cōpleret': motꝰ āt liberi arbitrij q̄ ē velle: nō ē ſucceſſiuus: ſ3 iſtātaneꝰ. ⁊ iō nō o3 ꝙ iuſtificatio ipij ſit ſucceſſiua. ¶ Ad 5ᵐ dō3: ꝙ ſucceſſio duoꝝ oppoſitoꝝ in ī eodē ſubo alr̄ ē cōſiderāda ī his q̄ ſubiacēt tēpori ⁊ alr̄ in his q̄ ſūt ſupra tp̄s. In his .n. q̄ ſubiacēt tēpori: nō eſt dare vltimū iſtās: ī q̄ forma p̄or ſubo ieſt. ē āt dare vltimū tp̄s: ⁊ p̄mū iſtās ī q̄ forma ſubſequēs ieſt māe vel ſubo. Cuiꝰ rō ē. q: ī tpe ñ pōt accipi añ vnū iſtās aliud iſtās p̄cedēs immediate: eo ꝙ iſtātia ñ ꝯtīr ſe habeāt ī tpe: ſicut nec pūcta ī linea: vt ꝓbat' ī .6. phyſi. ſ3 tp̄s terminat' ad iſtās. ⁊ iō in toto tpe p̄cedēti q̄ aliqd mouet' ad vnā formā ſubeſt formē oppoſite: ⁊ ī vltimo iſtāti illiꝰ tpis qd̄ ē p̄mū inſtās ſequētis tpis: h3 formā q̄ ē terminꝰ motꝰ. S3 ī his q̄ ſūt ſupra tp̄s: alr̄ ſe h3: ſi qua .n. ſucceſſio ſit ibi affectuū vel itellectualiū cōceptionū: puta ī angelis: talis ſucceſſio nō mēſuratur tpe cōtinuo: ſed tpe diſcreto: ſicē ⁊ ipa q̄ mēſurāt' ñ ſūt cōtinua: ut ī p̄mo hitū ē: vñ ī talibꝰ ē dādū vltimū iſtās ī q̄ p̄mū fuit ⁊ p̄mū iſtās ī q̄ ē id qd̄ ſeq̄t': nec op3 eē tp̄s mediū: q: ñ ē ibi ꝯtinuitas tpis q̄ hᵒ regrebat mēs āt hūana q̄ iuſtificat' ſ3 ſe qdē ē ſupra tp̄s: ſ3 ꝑ accñs ſubdit' tēpori iq̄tū. ſ. itelligit cū cōtinuo ⁊ tpe ſm fātaſmata ī qbꝰ ſpēs itelligibiles cōſiderat: vt ī p̄mo dcm̄ ē: ⁊ iō indicādū ē ſ3 hoc de eiꝰ mutatiōē ſm cōditionē motuū tpaliū: vt. ſ. dicamus ꝙ nō ē dare vltimū iſtās: ī q̄ culpa īfuit: ſ3 vltimū tp̄s. ē āt dare p̄mū iſtās in quo gratia ineſt: in toto autem tempore precedenti inerat culpa.

Ad octauū ſic ꝓcedit'. Videtur ꝙ gr̄e īfuſio ñ ſit pᵃ ordine nāe iter ea q̄ requirunt' ad iuſtificationē ipij. Primus .n. ē recedere a malo: q̄ȝ accedere ad bonū: ſm illud p̄s. Declina a malo ⁊ fac bonū. ſ3 remiſſio culpe ꝑtinet ad receſſū a malo. īfuſio āt gr̄e ꝑtinet ad ꝓſecutionē boni. ergo nālīter p̄us ē remiſſio culpe q̄ȝ īfuſio gratie. ¶ P̄. Diſpoſitio p̄cedit nālr̄ formam ad quā diſponit. ſ3 motꝰ liberi arbitrij ē q̄dā diſpō ad ſuſceptionē gr̄e. ergo nālr̄ p̄cedit īfuſionē gr̄e. ¶ P̄. Pctm̄ īpedit aīa3 ne libere tēdat ī deū ſ3 p̄us ē remouē id qd̄ ꝓhibet motū q̄ȝ motꝰ ſeq̄tur. ergo p̄us ē nālr̄ remiſſio culpe et motꝰ liberi arbitrij ī deū: q̄ȝ īfuſio gratie. ¶ S3 ꝯ. Cā ē p̄or nālr̄ ſuo effectu: ſ3 gratie īfuſio cā ē oīu3 alioꝝ q̄ regrunt' ad iuſtificationē ipij: vt ſupra dictū ē. ergo ē nālr̄ p̄or.

¶ Rñᵒ. dōm: ꝙ p̄dicta q̄tuor q̄ regrūtur ad iuſtificationē ipij tpe qdē ſūt ſil'. q: iuſtificatio ipij ñ ē ſucceſſiua: ut dcm̄ ē: ſ3 ordine nāe vnū eoꝝ ē p̄us altero: ⁊ iter ea nāli ordine p̄mū ē gr̄e īfuſio: ſcd̄m motus liberi arbitrij ī deū. tertiu3 ē motꝰ liberi arbitrij ī pctm̄. q̄rtū vō ē remiſſio culpe. Cuius rō ē. q: ī q̄libet motu nālr̄ p̄mū ē motio ipius mouentis. ſcd̄3 āt ē diſpoſitio māe ſiue motꝰ ipiꝰ mobilis. vltimū vō ē finis: vel terminꝰ motꝰ ad quē terminat' motio mouētis. ipa igit' dei mouētis motio ē gr̄e īfuſio: ut dictū ē ſupra motꝰ āt vl' diſpō mobilis ē qdē duplex motꝰ liberi arbitrij. terminꝰ āt uel finis motꝰ ē remiſſio culpe: ut ex ſupra dctis p3. ⁊ ideo naturali ordine primum in iuſtificatione ipij eſt gr̄e īfuſio. ſcd̄3 ē motꝰ liberi arbitrij ī deū. tertiū vō ē motꝰ liberi arbitrij ī pctm̄. Propter hoc .n. ille q̄ iuſtificat' deteſtat' pctm̄. q: ē ꝯ deū: vñ motꝰ liberi arbitrij ī deu3 p̄cedit nālr̄ motū liberi arbitrij ī pctm̄ cū ſit cā ⁊ rō eiꝰ. q̄rtu3 vō ⁊ vltimū ē remiſſio culpe ad quā tota iſta trāſmutatio ordinat' ſicē ad finē: ut dcm̄ ē. ¶ Ad p̄mū gᵒ dō3: ꝙ receſſus a termino: ⁊ acceſſus ad terminū duplr̄ conſiderari poteſt. Vno mō ex parte mobilis: ⁊ ſic nālr̄ receſſus a termino p̄cedit acceſſū ad terminū: p̄us .n. ē ī ſubo mobili oppoſitu3 qd̄ abijcit': ⁊ poſtmodū ē id qd̄ ꝑ motū aſſequit' mobile. S3 ex ꝑte agētis ē ecōuerſo. agēs .n. ꝑ formā q̄ ī eo p̄exiſtit agit ad remouēdū ꝯtrariū: ſicē ſol ꝑ ſuā lucē agit ad remouēdū tenebras. ⁊ iō ex ꝑte ſol' pᵒ ē illuminare q̄ȝ tenebraſ remouē. ex ꝑte āt aeris illuminādi p̄us ē purgari a tenebris: q̄ȝ cōſeq̄ lumē ordie nāe l3 utrūq; ſit ſil' tpe. Et q: infuſio gratie: ⁊ remiſſio culpe dn̄r ex ꝑte dei iuſtificātis. iō ordine nāe p̄or ē gratie īfuſio. q̄ȝ culpe remiſſio. S3 ſi ſumāt' ea q̄ ſūt ex ꝑte hoīs iuſtificati ē ecōuerſo. nā p̄us ē ordine nature liberatio a culpa: q̄ȝ cōſecutio gratie iuſtificātis. vel p̄t dici ꝙ termini iuſtificatōis ſūt culpa: ſicē a q̄: ⁊ iuſtitia ſicē ad quē: gratia vō ē cā ⁊ remiſſiōis culpe: ⁊ adeptōis iuſtitie. ¶ Ad 2ᵐ dōm: ꝙ diſpō ſubi p̄cedit ſuſceptionē forme ordine nāe. ſeq̄t' tm̄ actionē agētis: ꝑ quā ēt ip3 ſub3 diſpōitur ⁊ iō motꝰ liberi arbitrij nāe ordie p̄cedit ꝯſecutionē gratie: ſeq̄t' āt gratie īfuſionē. ¶ Ad 3ᵐ dōm: ꝙ ſicē phs dic' ī .2. phyſi. ī motibꝰ animi oīno p̄cedit motꝰ ī p̄ncipiū ſpeculationis: vl' ī finē actōis: ſ3 ī exterioribꝰ motibꝰ remotio īpedimēti p̄cedit aſſecutionē finis. ⁊ q: motus liberi arbitrij eſt motus animi prius nature ordine mouetur in deum: ſicut ī finem: q̄ȝ ad remouendū impedimentum peccati.

Ad nonū ſic ꝓcedit'. Vr̄ ꝙ iuſtificatio ipii ñ ſit maximū opꝰ dei. P̄ iuſtificatōē3 enī3 ipii ꝯſeq̄t' aliqs gratiā vie: ſ3 ꝑ glorificationē ꝯſeq̄t' aliquis gratiā p̄rie q̄ maiorē. gᵒ glorificatio āgeloꝝ vl' hoiu3 ē maius opꝰ: q̄ȝ iuſtificatio ipii. ¶ P̄. Iuſtificatio ipii ordinatur ad bonū ꝑticulare vniꝰ hoīs: ſ3 bonū vniuerſi ē maiꝰ q̄ȝ bonū vniꝰ hoīs: vt p3 ī pᵒ ethi. ergo maiꝰ opꝰ ē creatio celi: et terre: q̄ȝ iuſtificatio ipii. ¶ P̄. Maiꝰ ē ex nihilo aliqd facē ⁊ vbi nihil coopat' agēti: q̄ȝ ex aliq̄ facē aliqd cum aliq̄ cooꝑatiōe patiētis: ſ3 ī oꝑe creatōis ex nihilo fit aliqd: vñ nihil p̄t coopari agēti: ſ3 in iuſtificatōe ipii ds ex aliq̄ aliqd facit. ſ. ex ipio iuſtū: ⁊ ē ibi aliq̄ cooꝑatio ex ꝑte hoīs: q: ē ibi motꝰ liberi arbitrii: vt dcm̄ ē. gᵒ iuſtificatō ipii ñ ē maximū opꝰ dei. ¶ S3 ꝯ ē qd̄ ī p̄s. dr̄. Miſeratōes eiꝰ ſuꝑ oīa opa eiꝰ. ⁊ ī collecta dr̄. Deꝰ q̄ oīpotētiā tuā parcendo marie et miſerādo māifeſtas. ⁊ aug. dic' expōnēs illō Io. 14. Maiora hoꝝ faciet: qd̄ maiꝰ opꝰ ē vt ex ipio iuſtꝰ fiat q̄ȝ creare celū ⁊ terrā. ¶ Rñᵒ. dō3: ꝙ opꝰ aliqd̄ p̄t dici magnū dupliciter. Vnoᵒ ex ꝑte mōi agēdi: ⁊ ſic maximū opꝰ ē creationis ī q̄ ex nihilo fit aliqd. Alioᵒ p̄t dici opꝰ magnū ꝑꝑ magnitudinē eiꝰ qd̄ fit: ⁊ ſ3 hoc maiꝰ opꝰ ē iuſtificatio ipii q̄ terminat' ad bonū eternū dīne ꝑticipatōis q̄ȝ creatio celi ⁊ t̄re q̄ terminat' ad bonū nāe mutabil'. ⁊ iō Aug. cū dixiſſet ꝙ magis ē ꝙ ex ipio fiat iuſtꝰ q̄ȝ creare celū ⁊ terrā: ſubiūgit. Celū .n. ⁊ terra trāſibit: p̄deſtiatoꝝ āt ſalꝰ ⁊ iuſtificatio permanebit. S3 ſciēdū ē ꝙ aliqd magnū dr̄ duplr̄. Vnoᵒ ſ3 q̄titatē abſolutā: ⁊ hoc mō donū glie ē maiꝰ q̄ȝ donū gr̄e iuſtificātis ipiū. ⁊ ſ3 hoc glorificatio iuſtoꝝ eſt maiꝰ opꝰ q̄ȝ iuſtificatio ipii. Alioᵒ dr̄ aliqd magnū q̄titate ꝓportiōis ſicē dr̄ mōs ꝑuꝰ ⁊ miliū magnū: ⁊ hᵒ mō donū gr̄e ipiū iuſtificātis ē maiꝰ q̄ȝ donū glorie btificātis iuſtū: q: plus excedit donū gratie dignitatē ipii q̄ erat dignꝰ pena: q̄ȝ donū glorie dignitatē iuſti: q̄ ex hoc ipſo ꝙ ē iuſtificatꝰ ē dignꝰ gloria: ⁊ iō Aug. dic' ibidē. Iudicet q̄ pōt: vtrū maiꝰ ſit iuſtos angelos creare q̄ȝ ipios iuſtificare: certe ſi eq̄lis eſt vtrūq; poteſte: hoc maioris ē miſericordie. Et ꝑ hoc p3 rñſio ad p̄mū. ¶ Ad ſecūdū dicēdū ꝙ bonū vniuerſi ē maius q̄ȝ bonum ꝑticulare vnius ſi accipiat' vtrūq; in eodē genere. ſ3 bonu3 gratie vnius maius ē q̄ȝ bonū nature totiꝰ vniuerſi. ¶ Ad tertium dōm: ꝙ ratio illa procedit ex parte modi agēdi: ſ3 quem creatio eſt maximum opus dei.

Ad decimū ſic ꝓcedit. Vr ꝙ iuſtificatio ſit opꝰ miraculoſū. Opa.n. miraculoſa ſūt maioꝛa nō miraculoſis. ſ3 iuſtificatio ipij eſt maius opꝰ ꝗ̄ alia opa miraculoſa: ut p3 p Aug. i auctoritate inducta. ergo iuſtificatio ipij ē opꝰ miraculoſū. ¶ P̄. Modꝰ voluntatis ita ē i aīa ſicͤ iclinatio naturalis i rebꝰ nālibꝰ. ſ3 qn̄ ds aliqd opat̄ i rebꝰ nālibꝰ ꝯ iclinationē nāe ē opꝰ miraculoſū: ſicͤ cū illuminat cecū: vel ſuſcitat moꝛtuū. Volūtas āt ipij tēdit in malū. cū igit̄ deꝰ iuſtificando hoīe3 moueat eū i bonū: videt̄ ꝙ iuſtificatio ipij ſit miraculoſa. ¶ P̄. Sicͤ ſapia ē donū dei: ita ⁊ iuſtitia: ſ3 miraculoſū ē ꝙ aliqs ſubito ſine ſtudio ſapia3 aſſequat̄ a deo. ergo miraculoſū ē ꝙ aliquis ipius iuſtificet̄ a deo. ¶ Sed ꝯ. opa miraculoſa ſūt ſupꝛa potētiā nālē. ſ3 iuſtificatio ipij nō ē ſupꝛa potētiā nālē. Dicͭ eni Aug. i li. de p̄deſtinatiōe ſctōꝝ: ꝙ poſſe hr̄e fidē ſicͤ poſſe hr̄e charitatē nāe ē hoīu3. hr̄e āt gr̄e ē fideliū. ergo iuſtificatio ipij n̄ ē miraculoſa. ¶ Rn̄ᵒ. dd̄3: ꝙ i opibꝰ miraculoſis tria cōſueuerūt iueniri quoꝝ vnū ē ex pte potētie agētis: q2 ſola diuina vtute fieri pn̄t. ⁊ iō ſunt ſimplr̄ mira q̄ſi hn̄tia cā3 occultā: ut i p̄mo dictū ē: ⁊ ſm̄ hoc tā iuſtificatio ipij ꝗ̄ creatio mūdi ⁊ vlr̄ oē opꝰ qd̄ a ſolo dō fieri pōt miraculoſū dici pōt. Scd̄o i qbuſdā miraculoſis opibꝰ iueniꝰ tur ꝙ foꝛma iducta ē ſupꝛa nālē potētiā talis māe: ſicͤ i ſuſcitatiōe moꝛtui uita ē ſupꝛa nālē potētiā talis coꝛpoꝛis: ⁊ ꝗ̄tū ad hoc iuſtificatio ipij n̄ ē miraculoſa: q2 nālr̄ aīa ē gr̄e capax. eo.n. ipſo ꝙ facta ē ad imaginē dei capax ē dei p gr̄a3: vt Aug. dicit. Tertio mō i opibꝰ miraculoſis iuenit̄ aliqd p̄ter ſolitū ⁊ cōſuetū oꝛdinē cauſādi effectū. ſicut cū aliquis ifirmus ſanitatē pfectā aſſeqt̄ ſubito p̄ter ſolitū curſū ſanationis q̄ fit a nā vel arte: ⁊ ꝗ̄tū ad hoc iuſtificatio ipij qn̄qꝫ ē miraculoſa ⁊ qn̄qꝫ nō. Eſt.n. iſtiꝰ cōis ⁊ ꝯſuetus curſus iuſtificatiōis vt deo mouēte iteriꝰ aīa3 hō ꝯuertat̄ ad deū. p̄mo qdē ꝯuerſione ipfecta: ⁊ poſtmodū ad pfectā deueniat: q2 charitas ichoata meret̄ augeri: vt aucta mereatur pfici: ſicut Aug. dicit. Qn̄qꝫ vō tā vehemēter deꝰ aīa3 mouet vt ſtati3 quādā pfectionē iuſtitie aſſeqt̄. ſicut fuit i conuerſiōe Pauli: adhibita ēt exteriꝰ miraculoſa pſtratiōe. ⁊ iō cōuerſio Pauli tāq̄ miraculoſa in eccl̄ia cōmemoꝛat̄ celebꝛiter. ¶ Ad p̄ᵐ gᵒ dd̄m: ꝙ q̄dā miraculoſa opa ⁊ ſi ſint minoꝛa ꝗ̄ iuſtificatio ipij ꝗ̄tū ad bonū qd̄ fit: ſūt tn̄ p̄ter cōſuetū oꝛdinē taliū effectuū. ⁊ iō plꝰ hn̄t de rōne miraculi. ¶ Ad 2ᵐ dd̄m: ꝙ nō qn̄cūqꝫ res nālis mouet̄ ꝯ ſuā iclinationē ē opꝰ miraculoſū: alioqn miraculoſū eēt ꝙ aqua calefieret vel ꝙ lapis ſurſū ꝓiceret̄: ſ3 qn̄qꝫ hoc fit p̄ter oꝛdinē ꝓpꝛe cāe q̄ nata ē facē hoc. Juſtificare āt ipiū nulla alia cā pōt niſi ds: ſicut nec aquā calefacē niſi ignis: ⁊ iō iuſtificatio ipij a deo ꝗ̄tū ad hoc n̄ ē miraculoſa. ¶ Ad 3ᵐ dd̄3: ꝙ ſapia3 ⁊ ſcia3 hō natꝰ ē acqrere a deo p ꝓpꝛiū igeniū et ſtudiū: ⁊ iō qn̄ p̄ter hūc modū hō ſapiēs vel ſciēs efficit̄ ē miraculoſū: ſ3 gratiā iuſtificātē n̄ ē hō natꝰ acqrere p ſuam opationē ſed deo operante: vnde non eſt ſimile.

¶ Queſtio. cxiiii.

Einde cōſiderādū ē de merito qd̄ ē effectꝰ gr̄e coopātis ¶ Et circa hoc q̄rūt̄ decē. P̄rio vtru3 hō poſſit aliqd mereri a deo. 2ᵒ vtꝝ aliqs ſine gr̄a poſſit mereri uitā eternā. 3ᵒ vtꝝ aliqs p gr̄a3 poſſit mereri vitā eternā ex cōdigno. 4ᵒ vtꝝ gratia ſit p̄ncipiū merēdi mediāte charitate p̄ncipalr̄. 5ᵒ vtꝝ hō poſſit ſibi mereri p̄mā gratiā. 6ᵒ vtꝝ hō poſſit eā mereri alij. 7ᵒ vtꝝ poſſit ſibi aliqs mereri repationē poſt lapſū. 8ᵒ vtꝝ poſſit ſibi aliquis mereri augm̄tū gratie vl̄ charitatis. 9ᵒ vtꝝ poſſit ſibi mereri finalē pſeuerātiā. 10ᵒ vtꝝ bōa tpalia cadāt ſb̄ merito

d

Ad primū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ hō n̄ poſſit aliqd mereri a deo. Nullꝰ.n. vr̄ mercedē mereri ex hoc ꝙ reddit alteri qd̄ d3. ſ3 p oīa bona q̄ facimꝰ n̄ poſſumꝰ ſufficiēter recōpēſare deo qd̄ debemus qn ſemp amplꝰ debeamꝰ: vt ēt phꝰs dicit i. 8. Ethicoꝝ. vn̄ ⁊ Luce. 17. dr̄. Cū oīa q̄ p̄cepta ſūt feceritis dicite: ſerui inutiles ſumꝰ: qd̄ debuimꝰ facē fecimꝰ. ergo hō n̄ pōt aliqd mereri a deo. ¶ P̄. Ex eo ꝙ aliqs ſibi pficit nihil videtur mereri apud eū cui nihil pficit: ſ3 hō bn̄ opando ſibi pficit vel alteri hoī: n̄ āt deo. Dr̄.n. Job. 35. Si iuſte egeris qd donabis ei: aut qd de manu tua accipiet? ergo hō n̄ pt aliqd a deo mereri. ¶ P̄. Quicūqꝫ apd̄ aliquē aliqd meretur cōſtituit eū ſibi debitoꝛē. debitū.n. ē vt aliquis merenti mercedē repēdat: ſ3 deꝰ nulli ē dbitoꝛ. vn̄ dr̄. Ro. 11. Quis p̄oꝛ dedit ei ⁊ retribuet̄ ei? ergo nullꝰ a deo pōt aliqd mereri. ¶ S3 ꝯ ē qd̄ dr̄ Hiere. 31. Eſt merces operi tuo: ſed merces dr̄ qd̄ ꝓ merito reddit̄. ergo videt̄ ꝙ hō poſſit a deo mereri. ¶ Rn̄ᵒ. dd̄3: ꝙ meritū ⁊ merces ad idē referunt̄. Jd.n. merces dr̄ qd̄ alicui recōpēſat̄ ꝓ retributione opis uel laboꝛis q̄ſi q̄ddā p̄ciū ipiꝰ vn̄ ſicut reddere iuſtu3 p̄ciū ꝓ re accepta ab aliquo ē actꝰ iuſtitie: ita ēt recōpenſare mercedē opis vel laboꝛis ē actꝰ iuſtitie. iuſtitia āt eq̄litas q̄dā ē: vt p3 p phm̄ i. 5. Ethicoꝝ. ⁊ iō ſimplr̄ ē iuſtitia inter eos quoꝝ ē ſimplr̄ eq̄litas. eoꝝ vō q̄rū nō ē ſimplr̄ eq̄litas nō ē ſimplr̄ iuſtitia: ſed qdā iuſtitie modꝰ pōt eē ſicͤ dr̄ qddā ius paternū ſine dn̄atiuū: ut i eodē libꝛo phꝰs dicͭ. ⁊ pp hoc i his i qbꝰ ē ſimplr̄ iuſtū: ē ⁊ ſimplr̄ rō meriti ⁊ mercedis i qbꝰ āt ē ſm̄ qd iuſtū ⁊ n̄ ſimplr̄: i his ēt n̄ ſimplr̄ ē rō meriti: ſ3 ſm̄ qd: iq̄ꝫtū ſaluat̄ ibi iuſtitie rō. Sic.n. ⁊ filius meret̄ aliqd a pr̄e ⁊ ſuꝰ a dn̄o. Manifeſtū ē āt ꝙ iter deū ⁊ hoīe3 ē maxīa ieq̄litas. i infinitū.n. diſtāt: ⁊ totū qd̄ ē hoīs bonū ē a deo. vn̄ n̄ pōt hoīs ad deū eē iuſtitia ſ3 abſoluta3 eq̄litatē: ſ3 ſ3 ꝓpoꝛtionē quādā: iq̄ꝫtū. ſ. vterqꝫ opat̄ ſ3 modū ſuū. modus āt ⁊ mēſura hūane vtutis hoī ē a dō. ⁊ iō meritū hoīs apud deū eē n̄ pōt niſi ſ3 p̄ſuppoſitionē diuine oꝛdinatiōis: ita. ſ. vt id hō ꝯſequat̄ a dō p ſuā opatiōe3 q̄ſi mercedē ad qd̄ deus ei uirtutē opandi deputauit: ſicut etiā res nāles hoc ꝯſeqūt̄ p ꝓpꝛios motꝰ ⁊ opatiōes: ad quod a deo ſūt oꝛdiate. differēter tn̄: q2 creatura rōnalis ſeipſam mouet ad agēdū p liberꝝ arbitriū. vn̄ ſua actio h3 rōnē meriti: qd̄ n̄ ē i alijs creaturis. ¶ Ad p̄mū ergo dd̄m: ꝙ hō in ꝗ̄tū ꝓpꝛia volūtate facͭ illud d3 meret̄: alioqn actꝰ iuſtitie q̄ qs reddit debitū n̄ eēt meritoꝛiꝰ. ¶ Ad 2ᵐ dd̄3: ꝙ ds̄ ex bonis nr̄is nō q̄rit vtilitatē: ſ3 gl̄ia3. i. manifeſtationē ſue bonitatis: qd̄ ēt ex ſuis opibꝰ q̄rit. ex hoc āt ꝙ eū colimꝰ nihil ei accreſcit: ſ3 nobis. ⁊ iō meremur aliqd a deo non q̄ſi ex nr̄is opibꝰ aliqd ei accreſcat: ſ3 iq̄ꝫtū pp eiꝰ gloꝛiā opamur. ¶ Ad 3ᵐ dd̄m: ꝙ q2 actio noſtra n̄ h3 rōnē meriti niſi ex p̄ſuppoſitione diuine oꝛdinationis: nō ſeqt̄ ꝙ deus efficiatur ſimpliciter debitoꝛ nobis: ſed ſibiipſi in q̄ꝫtum debitu3 eſt vt ſua oꝛdinatio impleatur.

Ad ſecūdum ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ aliqs ſine gratia poſſit mereri vitā eternā. Jllō.n. hō a deo meret̄ ad qd̄ diuinitꝰ oꝛdinat̄: ſicͤ dctm̄ ē: ſ3 hō ſ3 ſuā nām oꝛdinat̄ ad btitudinē ſicͤ ad finē: ac etiā nālr̄ appetit eē beatꝰ. gᵒ hō p ſua nālia abſqꝫ gratia mereri pōt btitudinē q̄ ē vita eterna. ¶ P̄. Idē opꝰ q̄to ē minꝰ debitū tāto ē magis meritoꝛiū. ſ3 minꝰ debitū ē bonum qd̄ fit ab eo q minoꝛibꝰ bn̄ficiis ē p̄uētꝰ. cū igit̄ ille q h3 ſolum bona nālia minoꝛa bn̄ficia ſit cōſecutꝰ a deo ꝗ̄ ille q cū nālibꝰ h3 gratuita: vr̄ ꝙ eiꝰ opa ſint apd̄ deū magis meritoꝛia ⁊ ita ſi ille q h3 gratiā pōt mereri aliq̄ mō vitā eternā: multo magis ille q n̄ h3. ¶ P̄. Miſericoꝛdia ⁊ liberalitas dei i infinitū excedit miſericoꝛdiā ⁊ liberalitatē hūanā. ſ3 vnꝰ hō pōt apud aliū mereri ēt ſi nūq̄ ſuā gratiā an̄ hūerit. gᵒ vr̄ ꝙ multo magis hō abſqꝫ gratia vitā eternā poſſit a dō mereri. ¶ S3 ꝯ ē qd̄ Aplꝰs dicͭ Ro. 6. Gratia dei vita eterna. ¶ Rn̄ᵒ. dd̄3: ꝙ hoīs ſine gratia duplex ſtatꝰ ꝯſiderari pōt ſicut ſupꝛa dictū ē. Vnꝰ qdē nāe itegre: q̄lis fuit i adā ante pctm̄. Aliꝰ āt nāe coꝛrupte: ſicut ē i nobis an̄ repationē gratie. Si ergo loq̄mur de hoīe q̄ ad p̄mū ſtatū: ſicͤ vna rōne n̄ pōt mereri abſqꝫ gratia vitā eternā p pura nālia: q2. ſ. meritū hoīs depēdet ex p̄oꝛdinatiōe diuina. Actꝰ āt cuiuſcūqꝫ rei n̄ oꝛdinat̄ diuinitꝰ ad aliqd excedēs ꝓpoꝛtionē virtutis q̄ ē p̄ncipiū actꝰ: hoc.n. ē ex iſtitutiōe diuine ꝓuidētie vt nihil agat vltra ſuā vtutē. Vita āt eterna ē qd̄dā bonū excedēs ꝓpoꝛtionē nāe create: q2 ēt excedit cognitionē ⁊ deſideriū eiꝰ: ſm̄ illud. 1. ad Coꝛ. 2. Nec oculꝰ vidit nec auris audiuit nec i coꝛ hoīs aſcēdit. Et ideo ē ꝙ nulla nā creata ē ſufficiēs p̄ncipiū actꝰ meritoꝛij uite eterne niſi ſupaddat̄ aliqḋ

ſupnāle donū qđ gratia dr̄. Si vō loq̄mur de hoīe ſb̄ peccato exiſte addit̄ cū hoc ſecūda rō ꝑꝑ ipedimētū pctī. Lū3 enī pctm̄ ſit q̄dā dei offēſa excludēs a vita eterna: vt p3 per ſupradicta: nullus i ſtatu pctī exñs pōt vitā eternā mereri niſi pus deo recōcilietr̄ dimiſſo pctō: qđ fit p gratiā. pctōri .n. ñ debet̄ vita: ſ3 mors ſm̄ illud Ro. 6. Stipendia pctī mors. ¶ Ad pm ergo dōm: ꝙ deus ordinauit hūanā nāz ad finē vite eterne ꝯſeq̄ndū: ñ ꝓpa vtute: ſ3 p auxiliu3 gr̄e. ⁊ hoc mō eiꝰ actꝰ pōt eē meritoriꝰ vite eterne. ¶ Ad 2m dicēdu3: ꝙ hō ſine gratia ñ pōt hr̄e equale opꝰ opi qđ ex gr̄a ꝓcedit: q2 q̄to ē pfectiꝰ pncipium actiōis tāto ē pfectior actio: ſeq̄ret̄ āt rō: ſuppoſita equalitate opatōis vtrobiq3. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ q̄tu3 ad pmā rōnē iductā diſſimiliter ſe h3 in deo ⁊ in hoīe. nā hō oēm vtutē bñfaciendi h3 a deo: ñ autem ab hoīe. ⁊ iō a deo ñ pt̄ hō aliqđ mereri niſi p donum eiꝰ. qđ aplus ſignāter expmit dicens. Quis prior dedit ei et retribuet̄ illi: ſed ab hoīe pōt qs mereri anq̄3 ab eo accepit ꝑ id qđ accepit a deo. S3 q̄tum ad ſecunda3 rōnem ſumptā ex ipedimēto pctī: ſile ē ð hoīe ⁊ ð dō. q2 ēt hō ab alio mereri ñ pōt quē offēdit pus niſi ei ſatiſfaciēs reconciliet̄.

Ad tertium ſic ꝓcedit̄. Uī̄ ꝙ hō i gratia cōſtitutꝰ ñ poſſit mereri vitā eternā ex cōdigno. Dic̄. n. Apl's ad Ro. 8. Nō ſunt ꝯdigne paſſiōes huiꝰ tpīs ad futurā gl'iam q̄ reuelabit̄ i nobis: ſ3 inter alia opa meritoria maxie videt̄ eē meritorie ſctōꝝ paſſiōes. g° nulla opa hoīum ſunt meritoria vite eterne ex ꝯdigno. ¶ P̄. Sup illud Ro. 6. Gratia dei vita etna. dic̄ glo. poſſet recte dicē ſtipēdium iuſtitie vita etna. ſ3 maluit dicē: gratia dei vita eterna: vt itelligeremus deum ad etnā vitā pro ſua miſatōe nos ꝑducē: ñ meritis noſtris: ſed id qđ ex cōdigno qs meret̄: ñ ex miſatōe: ſed ex merito accipit. g° videt̄ ꝙ hō ñ poſſit p gratiā mereri vitā eternā ex cōdigno. ¶ P̄. Jllđ meritum videt̄ eē ꝯdignu3 qđ equat̄ mercedi. ſ3 nullus actꝰ pñtis vite pōt eq̄ri vite eterne q̄ cognitiōe3 et deſideriū nr̄m excedit: excedit ēt charitatē vel dilectione3 vie ſicut ⁊ excedit nām. g° hō ñ pōt p gr̄a3 mereri vitam eternā ex cōdigno. ¶ S3 ꝯ. id qđ reddit̄ ſm̄ iuſtū iudiciū videt̄ eē merces ꝯdigna: ſ3 vita eterna reddit̄ a deo ſ3 iudiciū iuſtitie: ſ3 illud .2. ad Thimo. 4. Jn reliq̄ repoſita eſt mihi corona iuſtitie: quā reddet mihi dñs i illa die iuſtꝰ iudex. ergo hō meret̄ vitā eternā ex cōdigno. ¶ Rñ° dō3: ꝙ opꝰ meritoriū hoīs dupl'r cōſiderari pōt. Uno° ſ3 ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio. Alio° ſm̄ ꝙ ꝓcedit ex gr̄a ſpiritus ſctī. Si ꝯſideret̄ ſm̄ ſubſtātiā opis: ⁊ ſ3 ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio: ſic ñ pt̄ ibi eē cōdignitas ꝑꝑ maximā ieq̄litatē: ſ3 ē ibi ꝯgruitas ꝑꝑ quādā equalitatē ꝓportionis. Videt̄ .n. ꝯgruū vt hoī opanti ſ3 ſuā vtutem ds̄ recōpenſet ſm̄ excellētiā ſue vtutis. Si āt loquamur de ope meritorio ſ3 ꝙ ꝓcedit ex gr̄a ſpūs ſctī: ſic ē meritoriū vite eterne ex condigno. Sic. n. valor meriti attēdit̄ ſ3 vtutē ſpūs ſctī mouētis nos i vitā eternā. ſm̄ illđ Jo. 4. fiet i eo fōs aq̄ ſaliētis i vitā eterna3. Attendit̄ etiam pciū opis ſm̄ dignitatē gr̄e: p qua3 hō cōſors factus diuine nāe adoptat̄ i filiū dei: cui debet̄ hēditas ex ipſo iure adoptiōis: ſm̄ illud Ro. 8. Si filii ⁊ hēdes. ¶ Ad pm g° dō3: ꝙ Apl's loq̄t̄ de paſſiōibꝰ ſctōꝝ ſm̄ eoꝝ ſubſtantia3. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ vbū illiꝰ gloſe itelligēdū ē q̄tū ad pmam cām ꝑueniēdi ad vita3 eternam: q̄ ē miſeratio dei: meritū āt nr̄3 ē cā ſubſeq̄ns. ¶ Ad 3m dō3: ꝙ gr̄a ſpūs ſctī quā i pñti habemꝰ ⁊ ſi nō ſit equalis glie i actu: ē tn̄ equalis i virtute: ſicut ⁊ ſemē arboris i q̄ ē vtus ad totā arborē: ⁊ ſilr̄ p gr̄a3 ihitat hoīem ſpūs ſctūs q̄ ē ſufficiens cauſa vite eterne: vñ ⁊ dr̄ eē pignꝰ hereditatis noſtre. 2. ad Cor. pmo.

Ad quartū ſic ꝓcedit̄. Uī̄ ꝙ gr̄a ñ ſit pncipiū meriti pncipaliꝰ p charitatē q̄3 per alias vtutes. Merces .n. opi debet̄. ſm̄ illud Math. 20. Voca opanos ⁊ redde illis mercedē ſua3: ſ3 q̄lib3 vtus eſt pncipiū alicuiꝰ opis. Eſt .n. vtꝰ habitus opatiuꝰ: vt ſup habitū ē. g° q̄libet vtꝰ ē equalit̄ pncipiū merēdi. ¶ P̄. Apl's dicit. 1. ad Cor. 3. Unuſq̄ſq3 ꝓpriam mercedē accipiet ſm̄ ꝓpriū3 laborē: ſ3 charitas magis diminuit laborē q̄3 augeat: q2 ſicut Aug. dicit i li. ð vbis dñi. Oīa ſeua ⁊ imania facilia ⁊ ꝓpe nulla facit amor. ergo charitas nō ē pncipaliꝰ pncipiū merēdi q̄3 alia vtꝰ. ¶ P̄. Jlla vtꝰ videt̄ pncipaliꝰ eē pncipiū merēdi cuiꝰ actꝰ ſūt maxie meritorii: ſ3 maxie meritorii videt̄ eē actꝰ fidei ⁊ patiētie ſiue fortitudinis: ſicꝰ p3 i martyribꝰ q ꝓ fide patēter ⁊ fortiter vſq3 ad mortē certauerūt. ergo alie vtutes pncipaliꝰ ſunt pricipiū merēdi q̄3 charitas. ¶ Sed ꝯ eſt qđ dñs Jo. 14. dic̄. Si qs diligit me diliget̄ a pr̄e meo: ⁊ ego diligā eū ⁊ manifeſtabo ei meipſū: ſ3 in manifeſta dei cognitione cōſiſtit vita eterna: ſm̄ illud Jo. 17. Hec ē vita eterna vt cognoſcāt te ſolū deū veꝝ ⁊ viuū: ergo meritū vite eterne maxie reſidet penes charitatem. ¶ Rñ° dōm: ꝙ ſicꝰ ex dictis accipi pōt hūanus actꝰ h3 rōnē merēdi ex duobꝰ. Pmo q̄dē ⁊ pricipal'r ex diuina ordinatione ſm̄ ꝙ actꝰ dr̄ eē meritoriꝰ illiꝰ boni ad qđ hō diuinitus ordinat̄. Secūdo vō ex pte liberi arbitrii: inq̄tū .ſ. hō h3 pre ceteris creaturis vt p ſe agat volūtarie agēs: ⁊ q̄tū ad vtrūq3 principalitas meriti penes charitatē ꝯſiſtit. Pmo .n. ꝯſiderandū ē ꝙ vita eterna i dei fruitione cōſiſtit: motꝰ aūt hūane mētis ad fruitionē diuini boni ē ꝓpriꝰ actꝰ charitatis. p quē oēs actꝰ aliaꝝ virtutū ordinantur i hūc finē ſm̄ ꝙ alie vtutes iperant̄ a charitate: ⁊ iō meritū vite etne p° ꝑtinet ad charitatē ad alias aūt vtutes ſecūdario ſm̄ ꝙ eorū actꝰ a charitate iperāt̄. Silr̄ ēt manifeſtū eſt ꝙ id qđ ex amore facimus maxime volūtarie facimꝰ: vñ etia3 ſ3 ꝙ ad rationem meriti requirit̄ ꝙ ſit volūtariū pncipalit̄ meritū charitati attribuit̄. ¶ Ad pm g° dō3: ꝙ charitas inq̄3 h3 vltimū fine3 p obiecto mouet alias vtutes ad opandū: ſemp .n. hitꝰ ad quē ꝑtinet finis ipat hitibus ad q̄s ꝑtinent ea q̄ ſūt ad finē: vt ex ſupra dictis p3. ¶ Ad 2m dō3: ꝙ opꝰ aliqđ pōt eē laborioſū ⁊ difficile dupl'r. Uno° ex magnitudine opis: ⁊ ſic magnitudo laboris ꝑtinet ad augmētū meriti: ⁊ ſic charitas ñ diminuit laborē: imo facit aggredi opa maxia: magna .n. opat̄ ſi ē: vt Greg. dicit i quadā homelia. Alio° ex defectu ipiꝰ opantis: vnicuiq3 .n. ē laborioſū ⁊ difficile qđ ñ ꝓmpta volūtate facit: ⁊ talis labor diminuit meritū ⁊ a charitate tollit̄. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ fidei actꝰ nō ē meritoriꝰ niſi fides p dilectionē opet̄: vt dr̄ ad Gal. 5. Similit̄ ēt actꝰ patiētie ⁊ fortitudinis ñ ē meritoriꝰ niſi aliqs ex charitate hꝰ opet̄. ſ3 illđ .1. ad Cor. 13. Si tradidero corpꝰ meū ita vt ardeā: charitatē āt ñ hūero nihil mihi ꝓdeſt.

Ad quintū ſic ꝓceditur. Uī̄ ꝙ hō poſſit ſibi mereri pmā gr̄a3. Q2 vt Aug. dicit: fides meret̄ iuſtificationē: iuſtificat̄ āt hō p pmā gr̄a3. g° hō pōt mereri ſibi pmā gr̄am. ¶ P̄. Deꝰ ñ dat gratia3 niſi dignis: ſ3 ñ dr̄ aliqs dignꝰ aliq̄ dono niſi q ipſū ꝓmeruit ex cōdigno: g° aliqs ex cōdigno pt̄ mereri pmam gr̄a3. ¶ P̄. Apđ hoīes aliqs pt̄ ꝓmereri donū iā acceptū: ſicꝰ q accepit equū a dño: meret̄ ip3 bñ vtēdo eo i ſuīcio dñi: ſ3 deꝰ liberalior ē q̄3 hō. g° multo magis pmā gr̄a3 iā ſuſceptā pt̄ hō ꝓmereri a dō p ſubſeq̄ntia opa. ¶ S3 ꝯ. ꝙ ratio gratie repugnat mercedi opeꝝ: ſ3 illud Ro. 4. Ei q opat̄ merces ñ iputat̄ ſ3 gr̄a3: ſ3 ſ3 debitū: ſed illud meret̄ hō qđ iputat̄ ſibi ſ3 gr̄a3 q̄ſi merces opis eiꝰ. g° pmā gratiā ñ pt̄ hō mereri. ¶ Rñ°. dō3: ꝙ donū gr̄e ꝯſiderari pt̄ dupliciꝰ. Uno° ſm̄ rōnē gratuiti doni: ⁊ ſic manifeſtū ē ꝙ oē meritū repugnat gr̄e: q2 vt ad Ro. 11. Apl's dic̄. Si ex opibus iā ñ ex gratia. Alio° pt̄ ꝯſiderari ſ3 nām ipiꝰ rei q̄ donatur. ⁊ ſic ēt ñ pt̄ cadē ſub merito ñ hñtis gr̄a3: tū q2 excedit ꝓportionē nāe: tū ēt q2 añ gr̄a3 i ſtatu pctī h3 hō ipedimētū ꝓmerēdi gratiā. ſ. ip3 pctm̄. Poſtq̄3 āt iā aliqs h3 gr̄a3 ñ pt̄ gratia iā hita ſub merito cadere: q2 merces ē terminꝰ opis: gr̄a vō ē pncipiū cuiuſlibet boni opis i nobis: vt ſupra dcm̄ ē. Si vō aliud donū gratuitū aliqs mereat̄ vtute gratie p̄cedētis iā ñ erit pma. vñ manifeſtū ē ꝙ nullꝰ pt̄ ſibi mereri pmā gratiā. ¶ Ad pmū g° dō3: ꝙ ſicꝰ Aug. dic̄ in li. retractationū. Jpſe aliqñ i hoc fuit deceptꝰ ꝙ credidit initiū fidei eē ex nobis: ſ3 ꝯſūmationē nobis dari ex deo: qđ ipſe ibidē retractat: ⁊ ad hūc ſēſū videt̄ ꝑtinē ꝙ fides iuſtificationē mereat̄. Sed ſi ſupponamꝰ ſicꝰ fidei veritas hēt ꝙ initiū fidei ſit i nobis a deo: iā etiā ipſe actꝰ fidei cōſeq̄t̄ pmā gratiā. ⁊ ita ñ pt̄ eē meritoriꝰ pme gratie: p fidē igit̄ iuſtificat̄ hō ñ q̄ſi hoc credēdo mereat̄ iuſtificationē: ſed qa

dum iuſtificatur credit eo ꝙ motus fidei requiritur ad iuſtificationē ipiꝰ: vt ſupra dcm̄ ē. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ d̄s non dat gratiā niſi dignis: nō tn̄ ita ꝙ ꝑus digni fuerit: ſȝ q: ipſe ꝑ gratiā eos facit dignos q ſolꝰ pōt facē mūdū de imūdo ꝯceptū ſemine. ¶ Ad 3m dōz: ꝙ oē bonū opꝰ hoīs ꝓcedit a ꝑma cā ſicut a ꝑncipio: n̄ aūt ꝓcedit a quocūqȝ hūano dono. ⁊ iō n̄ ē ſimilis rō de dono gratie: ⁊ de dono humano.

Ad ſextum ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ hō poſſit alteri mereri ꝑmam gratiaȝ: q: Matt. 9. ſup illud. vidēs ieſus fidē illoꝝ ⁊c̄. dic̄ glo. Quantū valet apd̄ deū fides ꝓpa apd̄ quē ſic valuit aliena vt itus ⁊ extra ſanaret homiem: ſed iterioꝛ ſanatio hoīs ē ꝑ ꝑmaȝ gratiam. gͦ hō pt̄ alteri mereri ꝑmam gratiam. ¶ P̄. Orationes iuſtoꝝ n̄ ſūt vacue: ſed efficaces. ſm̄ illud Jac. vltimo. Multū valet dep̄catio iuſti aſſidua: ſed ibidē ꝑmittit̄. Orate ꝓ inicē ut ſaluemini. cū igit̄ ſalus hominis n̄ poſſit eē niſi ꝑ gratiam: videt̄ ꝙ vnꝰ hō poſſit alteri mereri ꝑmā gratiā. ¶ P̄. Luce. 16. dicit. Facite vobis amicos d̄ mām̄ona iniquitatis: ut cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula: ſed nullus recipitur in eterna tabernacula niſi ꝑ gratiā per quam ſolam aliquis meretur uitam eternam: ut ſupra dcm̄ ē: gͦ unꝰ hō pt̄ alteri acq̄rē merēdo ꝑmam gratiam. ¶ Sȝ ꝯ̄ ē qđ dicit̄ Hiere. 15. Si ſteterit Moyſes ⁊ Samuel corā me: n̄ ē aīa mea ad ꝑplm̄ iſtū: q tn̄ fuerūt maximi meriti apd̄ deū ut̄ gͦ ꝙ nullꝰ poſſit alteri mereri ꝑmā gratiam. ¶ Rn̄ͦ dōm: ꝙ ſic ex ſupra dictis pȝ: opꝰ noſtꝝ hȝ rōnē meriti ex duobꝰ. Prio qdē ex ui motiōis diuine: ⁊ ſic meret̄ aliqs ex ꝯdigno. Alioꝰ hēt rōneȝ meriti ſm̄ ꝙ ꝓcedit ex libero arbitrio iqm̄ uoluntarie aliqđ facimꝰ. ⁊ ex hac pte ē meritū ꝯgrui: q: ꝯgruū ē ut dū hō bn̄ utitur ſua uirtute d̄s ſm̄ ſupexcellētē uirtutē excellētꝰ opet̄. Ex q̄ pȝ ꝙ merito ꝯdigni nullus pōt mereri alteri ꝑmam gratiam niſi ſolus xp̄s: q: unuſqſqȝ noſtrū mouet̄ a deo ꝑ donum gratie: ut ipſe ad uitā eternam ꝑueniat: ⁊ iō meritū condigni ultra hāc motionē n̄ ſe extēdit. Sȝ aīa xp̄i mota ē a deo ꝑ gratiam n̄ ſolū ut ipſe ꝑueniret ad gl̄iam uite eterne: ſȝ ēt ut alios i eam adducēt iqm̄ eſt caput eccl̄ie ⁊ actoꝛ ſalutis hūane ſm̄ illud Heb. 2. Qui multos filios i gl̄iam adduxerat auctorē ſalutis ⁊c̄. Sȝ merito ꝯgrui pt̄ aliquis alteri mereri ꝑmam gratiam. Q: n. hō i gratia cōſtitutꝰ iplet d̄i uolūtatē: ꝯgruū ē ſm̄ amicicie ꝓpoꝛtionē: ut deꝰ ipleat hominis uolūtatem i ſaluatiōe alteriꝰ: lȝ qnqȝ poſſit habē impedimentū ex pte illiꝰ cuiꝰ aliqs ſctūs iuſtificationem deſiderat. Et i hoc caſu loqt̄ auctoꝛitas Hiere. ultimo īducta.

¶ Ad ꝑm gͦ dōm: ꝙ fides alioꝝ ualet alij ad ſalutem merito ꝯgrui: n̄ merito ꝯdigni. ¶ Ad 2m dōz: ꝙ īpetratio orationis īnitit̄ miſericoꝛdie: meritū aūt ꝯdigni innitit̄ iuſtitie: ⁊ iō multa oꝛando īpetrat hō ex diuina miſericoꝛdia: q̄ tn̄ n̄ meret̄ ſm̄ iuſtitiam: ſm̄ illud Daniel. 9. Neqȝ. n. i iuſtificationibꝰ noſtris ꝓſternimꝰ p̄ces ante faciem tuam: ſed in miſerationibꝰ tuis multis. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ paupes elemoſynas recipientes dicūt̄ recipe alios i eterna tabernacula uel īpetrando eis ueniam oꝛando: uel merendo ꝑ alia bona ex ꝯgruo: uel ēt matꝛ loq̄ndo: q: ꝑ ipa opa mīe q̄ qs i paupes exercet meret̄ recipi i eterna tabernacula.

Ad ſeptimuȝ ſic ꝓcedit̄. Vr̄ ꝙ aliqs poſſit ſibiipi mereri repationē pꝰ lapſū. Illud. n. qđ iuſte a deo petit̄ hō uidet̄ poſſe mereri: ſȝ nihil iuſtiꝰ a deo petit̄: ut Aug. dic̄ q̄ȝ ꝙ reparet̄ poſt lapſū ſm̄ illđ ps. Cū defecerit uirtꝰ mea ne derelinquas me dn̄e. gͦ hō pt̄ mereri ut reparet̄ poſt lapſū. ¶ P̄. Multo magis hoī ꝓſūt opa ſua q̄ȝ ꝓſint alii: ſed hō pōt aliq̄ mō alteri mereri reparationem poſt lapſū ſic̄ ⁊ ꝑmam gratiam. gͦ multo magis ſibi mereri pōt ut reparet̄ poſt lapſū. ¶ P̄. Hō q aliqn̄ fuit i gratia ꝑ bōa opa q̄ fec̄ meruit ſibi uitam eternam: ut ex ſupra dictis pȝ: ſed ad uitam eternam n̄ pt̄ qs ꝑuenire niſi reparet̄ ꝑ gratiam. ergo uidet̄ ꝙ ſibi meruit reparationem ꝑ gratiam. ¶ Sed ꝯ̄ eſt qđ dicit̄ Eze. 18. Si auer. erit ſe iuſtꝰ a iuſtitia ſua ⁊ fecerit iniq̄tateȝ: oēs iuſtitie eiꝰ qs fecerat n̄ recoꝛdabunt̄. gͦ nihil ualebūt ei p̄cedentia merita ad hoc ꝙ reſurgat: nō gͦ aliqs pōt ſibi mereri repationē poſt lapſū futuꝝ. ¶ Rn̄ͦ. dōz: ꝙ nullꝰ pōt ſibi mereri reparationē poſt lapſū futuꝝ neqȝ merito ꝯdigni: neqȝ merito ꝯgrui. Merito qdeȝ ꝯdigni hoc ſibi mereri n̄ pt̄: q: rō huiꝰ meriti depēdet ex motiōe diue gr̄e: q̄ q̄dē motio iterrūpit̄ ꝑ ſequēs pctm̄: vn̄ oīa bn̄ficia: q̄ poſtmodū aliqs a deo ꝯſeqt̄: qbꝰ repat̄ n̄ cadūt ſub merito tāq̄ȝ motōe pꝛioꝛis gr̄e vſqȝ ad hoc nō ſe extēdēte. Meritū ēt ꝯgrui q̄ qs alteri ꝑmā gr̄aȝ meret̄ īpedit̄ ne cōſeq̄t̄ effectū ꝓpt īpedimētū pcti i eo cui qs meret̄: multo igit̄ magis īpedit̄ talis meriti efficacia ꝑ īpedimētū qđ ē i eo q meret̄ ⁊ i eo cui meret̄: hꝰ. n. vtrūqȝ i vnā ꝑſonā ꝯcurrit: ⁊ ideo nullo mō aliqs pt̄ ſibi mereri repationē poſt lapſuȝ. ¶ Ad ꝑm gͦ dōm: ꝙ deſideriū q̄ qs deſiderat repatōnē pꝰ lapſū iuſtū d̄r: ⁊ ſilr̄ oꝛo q: tēdit ad iuſtitiā: n̄ tn̄ ita ꝙ iuſtitie innitat̄ ꝑ modū meriti: ſȝ ſolū mīe. ¶ Ad 2m dōm: ꝙ aliqs pt̄ alteri mereri ex ꝯgruo ꝑmā gr̄aȝ: q: n̄ ē ibi īpedimētū ſaltē ex pte merētis qđ inenit̄ dū aliqs poſt meritū gr̄e a iuſtitia recedit. ¶ Ad 3m dōz: ꝙ qdā dixerūt ꝙ nullꝰ meretur abſolute vitā eternā niſi ꝑ actū finalis gr̄e: ſed ſolū ſub ꝯditiōe ſi ꝑſeuerat. Sȝ hoc irrōnabilr̄ d̄r: q: qnqȝ actꝰ vltime gratie n̄ ē magis meritoꝛiꝰ: ſȝ minꝰ q̄ȝ actꝰ p̄cedētes ꝓpt egritudinis oppꝛeſſionē. Vn̄ dōz: ꝙ qlibȝ actꝰ charitatis meret̄ abſolute vitā eternā: ſȝ ꝑ pctm̄ ſequēs ponit̄ īpedimētū ꝑcedēti merito vt n̄ ſoꝛtiat̄ effectū: ſicut ēt cāe nāles deficiūt a ſuis effectibꝰ ꝓpt ſuperueniens impedimentum.

Ad octauū ſic ꝓcedit̄. Videt̄ ꝙ hō n̄ poſſit mereri augmētū gr̄e vl̄ charitatis. Cū. n. aliqs recepit ꝑmiū qđ meruit n̄ d̄bet̄ ei alia merces: ſic̄ de qbuſdā d̄r Matth. 6. Receperunt mercedē ſuaȝ. ſi igit̄ aliqs meret̄ augmētū charitatis vel gr̄e: ſeq̄ret̄ ꝙ gr̄a augmētata n̄ poſſet ulteriꝰ expectare aliud ꝑmiū. qđ ē icōueniēs. ¶ P̄. Nihil agit vltra ſuā ſpēȝ: ſed ꝑncipiū meriti ē gr̄a vl̄ charitas: vt ex ſupra dictis pȝ. gͦ nullus pt̄ maioꝛē gratiā vl̄ charitatē mereri q̄ȝ hēat. ¶ P̄. Jd qđ cadit ſub merito meret̄ hō ꝑ quēlibet actū a gr̄a vl̄ charitate ꝓcedētē: ſicut ꝑ quēlibet talē actū meret̄ hō vitā eternā ſi igitur augmētū gratie vel charitatis cadat ſub merito: videt̄ ꝙ ꝑ quēlibet actū charitate infoꝛmatū aliqs mereat̄ augmētū charitatis: ſȝ id qđ hō meret̄ īfallibilr̄ a deo ꝯſeqt̄ niſi īpediat̄ ꝑ pctm̄ ſequēs. D̄r. n. 2. ad Thimot. ꝑͦ. Scio cui credidi ⁊ certꝰ ſū: q: potēs ē depoſitū meū ſeruare: ſic gͦ ſeq̄ret̄ ꝙ ꝑ quēlibet actū meritoꝛiū gratia vel charitas augeret̄: qđ vr̄ icōueniēs cū qnqȝ actꝰ meritoꝛij n̄ ſint multū feruētes: ita ꝙ ſufficiāt ad charitatis augmētū: n̄ gͦ augmētū charitatis cadit ſub merito. ¶ Sȝ ꝯ̄ ē qđ Aug. dic̄ ſup eplaȝ Joh. ꝙ charitas meret̄ augeri vt aucta mereat̄ ⁊ ꝑfici. gͦ augmētū charitatis vl̄ gr̄e cadit ſub merito. ¶ Rn̄ͦ dōz: ꝙ ſic ſupra dcm̄ ē: illud cadit ſb̄ merito cōdigni ad qđ motio gr̄e ſe extēdit: motio āt alicuiꝰ mouētis n̄ ſolū ſe extēdit ad vltimū terminū motꝰ: ſȝ ēt ad totū ꝓgreſſū i motu: terminꝰ āt motꝰ gratie ē vita eterna: ꝓgreſſus āt i hoc motu ē ſȝ augmētū charitatis vel gratie: ſm̄ illud Puerb. 4. Juſtoꝝ ſemita q̄ſi lux ſplēdēs ꝓcedit ⁊ creſcit vſqȝ ad ꝑfectā diē: q ē dies gl̄ie. Sic igit̄ augmētū gr̄e cadit ſub merito ꝯdigni. ¶ Ad ꝑmū ergo dōm: ꝙ ꝑmiū ē terminꝰ meriti. Eſt āt duplex terminꝰ motꝰ. ſ. vltimꝰ ⁊ mediꝰ q ē ⁊ ꝑncipiū ⁊ terminꝰ: ⁊ talis terminꝰ ē merces augmenti: merces āt fauoꝛis hūani ē ſic̄ vltimꝰ terminꝰ hīs q finē i hoc conſtituūt. vn̄ tales nullā aliā mercedē recipiūt. ¶ ¶ Ad 2m dicēduȝ: ꝙ augmētū gr̄e n̄ ē ſupra vtutē p̄exiſtentis gratie lȝ ſit ſupra q̄ntitatē ipiꝰ: ſicut arboꝛ ⁊ ſi ſit ſupra q̄ntitatē ſeminis: n̄ ē tn̄ ſupra vtutē ipiꝰ. ¶ Ad 3m dōm: ꝙ qlibet actu meritoꝛio meret̄ hō augmētū gratie ſic̄ ⁊ gratie cōſummationē q̄ ē uita eterna: ſȝ ſic̄ uita eterna nō ſtatim reddit̄ ſed ſuo tpe: ita nec gratia ſtatiȝ auget̄ ſȝ ſuo tpe: cū. ſ. aliqs ſufficiēter fuerit diſpoſitꝰ ad gratie augmentum.

Ad nonū ſic ꝓceditur. Vr̄ ꝙ aliqs poſſit ꝑſeuerātiā mereri. Jllđ. n. qđ hō obtinet petēdo pt̄ cadere ſub merito hn̄tis gratiā: ſȝ ꝑſeuerantiā petēdo hoīes a deo obtinēt: alioqn fruſtra petēt̄ur a deo i petitiōibꝰ orationis dn̄ice: ut Aug. exponit i lib. de bono ꝑſeuerātie. gͦ ꝑſeuerātia pt̄ cadere ſub merito hn̄tis gratiā. ¶ P̄. Magis ē n̄ poſſe peccare q̄ȝ n̄ peccare: ſȝ n̄ poſ-

ſe peccare cadit ſub merito: meretur.n. aliqs vitā eternaʒ:
de cuiꝰ rōne ē ipeccabilitas: ergo multo magiſ pt aliqs me
reri: ut nō peccet: qđ ē pſeuerare. ¶ P̄. Mai' ē augmētuʒ
grē ꝗ pſeuerātia i grā quā qs hʒ: ſʒ hō pt mereri augmē
tū grē: vt ſupra dcm̄ ē: ergo multo magis pt mereri pſeue
rātiā i grā quā qs hʒ. ¶ Sʒ ꝯ ē qđ oē qđ qs meret a deo
cōſeqt niſi ipediat p pctm̄: ſʒ multi hñt opa meritoria q ñ
cōſequūt pſeuerātiā: nec pt dici ꝙ hoc fuit pp ipedimētuʒ
pcti: q: hoc ipʒ qđ ē peccare oppōit pſeuerātie: ita ꝙ ſi ali
qs pſeuerātiā mereret deꝰ nō pmitteret aliqueʒ cadere in
pctm̄: nō igit pſeuerātia cadit ſub merito. ¶ Rñ°. dđʒ: ꝙ
cū hō nālr hēat liberꝝ arbitriū flexibile ad bonū ⁊ ad ma/
lū: duplr pōt aliqs pſeuerātiā i bono obtinere a deo. Uno
qdē mō p hoc ꝙ liberū arbitriū determinat ad bonū per
grām ꝯſūmatā: qđ erit i glia. Alioꝰ ex pte motiōis diuine
q̄ hoiēʒ iclinat ad bonū uſqʒ ad finē: ſicut aūt ex dictis patʒ
illud cadit ſub hūano merito qđ cōparat ad motū liberi
arbitrii directi a deo mouēte ſicut terminꝰ: nō āt id qđ cō/
parat ad pdictū motū ſic pncipiū. vñ pʒ ꝙ pſeuerātia glo/
rie q̄ ē terminꝰ pdicti motꝰ cadit ſub merito: pſeuerātia aūt
uie ñ cadit ſub merito: q: depēdet ſolū ex motiōe diuina: q̄
ē pncipiū oīs meriti: ſʒ deꝰ gratis pſeuerātie bonū largitur
cuicūqʒ illud largit. ¶ Ad pᵐ ergo dđm: ꝙ ēt ea q̄ nō me
remur orādo ipetramꝰ: nā ⁊ pctōres deꝰ audit pctōꝝ ve/
niā petētes: quā nō merētur: ut pʒ p Aug. ſuper illud Jo.
Scimꝰ q: pctōres deꝰ nō exaudit. alioqn fruſtra dixiſſʒ pu
blicanꝰ. Deꝰ ppiciꝰ eſto mihi pctōri: ut dr Luce. 18. Et ſilr
pſeuerātie donū aliqs petēdo a deo ipetrat vel ſibi uel alii.
q̄tuis ſub merito ñ cadat. ¶ Ad 2ᵐ dđʒ: ꝙ pſeuerātia que
erit i glia cōparat ad motū liberi arbitrii meritoriū ſic ter/
minꝰ: ñ āt pſeuerātia uie rōne pdicta. ¶ Et ſilr dđm ē ad
tertium de augmento gratie: ut per predicta pʒ.

Ad decimuʒ ſic pceditur. Uꝛ ꝙ tpalia bona
cadāt ſub merito. Illud.n. qđ
pmittit aliqbꝰ: ut pmiū iuſtitie cadit ſub merito: ſed tpalia
bona pmiſſa ſūt i lege ueteri ſic merces iuſtitie: vt pʒ Deu
tero. 28. ergo videt ꝙ bōa tpalia cadāt ſub merito. ¶ P̄.
Illud uidet ſub merito cadere qđ deꝰ alicui retribuit p ali
quo ſeruitio qđ fecit. ſed deꝰ aliqñ recōpēſat hoibꝰ p ſerui
tio ſibi facto aliq̄ bona tpalia. Dic.n. Exo. pᵒ. Et q: timue
rūt obſtetrices deū edificauit illis domos: ubi glo. Greg.
dicit: ꝙ benignitatis earū merces potuit i eterna uita retri
bui: ſed culpa mēdacii trenā recōpēſationē accepit. ⁊ Eze/
chiel. 29. dr. Rex babylonie ſeruire fecit exercitū ſuū ſer/
uitute magna aduerſus Tyꝝ: ⁊ merces nō ē reddita ei. et
poſtea ſubdit. Erit merces exercitui illiꝰ ⁊ dedi ei terram
egypti pro eo ꝙ laborauerit mihi. ergo bona tpalia cadunt
ſub merito. ¶ P̄. ſic bonū ſe hʒ ad meritū ita malū ſe hʒ
ad demeritū: ſʒ pp demeritū pcti aliq puniūtur a deo tpa
libus penis: ſic pʒ de ſodomitis Geñ. 19. ergo ⁊ bōa tpa/
lia cadūt ſub merito. ¶ Sʒ ꝯ ē ꝙ illa q̄ cadūt ſub merito ñ
ſilr ſe hñt ad oēs: ſed bona tpalia ⁊ mala ſilr ſe hñt ad bo/
nos ⁊ malos: ſm illud Eccl. 9. Uniuerſa eq̄ eueniūt iuſto
⁊ impio: bono ⁊ malo: mūdo ⁊ imūdo. imolāti uictimas
⁊ ſacrificia contēnēti. ergo bona tpalia ñ cadūt ſub merito.
¶ Rñ°. dđʒ: ꝙ illud qđ ſub merito cadit ē pmiū vl' mer
ces: qđ hʒ rōnē alicuiꝰ boni. Bonū āt hoīs ē duplex unum
ſimplr: aliud ſʒ qd. Bonū hoīs ſimplr ē ultimꝰ finis eiꝰ.
ſm illud ps. Mihi āt adherere deo bonū ē: ⁊ p ꝯñs oīa il
la q̄ ordināt ut ducētia ad hūc finē: ⁊ talia ſimplr cadūt ſb
merito. Bonū āt ſm qd ⁊ nō ſimplr hoīs ē qđ ē bonū ei
ut nūc vl' qđ ei ē ſm qd bonū: ⁊ huiuſmōi ñ cadūt ſub me
rito ſimplr: ſʒ ſʒ qd. Scđm hoc gᵒ dđm ē: ꝙ ſi tpalia bo/
na cōſiderēt put ſūt utilia ad opa vtutū qbꝰ pducimur i ui
tā eternā: ſm hoc directe ⁊ ſimplr cadūt ſub merito: ſicut
⁊ augmētū gratie ⁊ oīa illa qbꝰ hō adiuuat ad pueniēdū i
btitudinē poſt pmā gratiaʒ: tantū.n. dat deꝰ uiris iuſtis de
bonis tpalibꝰ ⁊ ēt de malis quātū eis expedit ad pueniēdū
ad uitā eternā: ⁊ itm̄ ſunt ſimplr bona huiuſmōi tpalia: vñ
dicit i ps. Timētes āt dñʒ nō minuentur oi bono: ⁊ alibi.
Nō uidi iuſtū derelictū. Si āt cōſiderent huiuſmodi tem
poralia bona ſm ſe: ſic ñ ſūt ſimplr bona hoīs: ſʒ ſʒ quid:
⁊ ita non ſimplr cadant ſub merito: ſʒ ſm qd: inqtum. ſ.
hoies mouēt a deo ad aliq̄ tpaliter agēda i qbꝰ ſuū ppoſi
tū ꝯſequūt deo fauēte: vt ſic uita eterna ē ſimplr pmium
opuʒ iuſtitie p relationē ad motionē diuinā: ſic ſupra dcm̄ ē
ita tpalia bona i ſe cōſiderata hñt rōnē mercedis habito re
ſpectu ad motionē diuinā: q̄ uolūtates hoiuʒ mouent ad
hec pſeq̄nda: lʒ iterdū i his ñ hēant hoies rectā itētioneʒ.
¶ Ad pᵐ ergo dđʒ: ꝙ ſic Aug. dic ꝯ fauſtū li. 4. In illis
tpalibꝰ pmiſſis figure fuerūt futuroꝝ ſpūaliū q̄ iplēt i no/
bis. Carnalis.n. pplus pmiſſis uite pñtis ihereba: ⁊ illoꝝ
ñ tm̄ lingua: ſʒ ēt uita pphica fuit. ¶ Ad 2ᵐ dđʒ: ꝙ ille re/
tributiōes dicūt eē diuinitꝰ facte ſm cōparationē ad diui/
nā motōēʒ: ñ āt ſm reſpectū ad maliciā uoluntatis pcipue
q̄tū ad regē babylonis q ñ ipugnauit tyrū q̄ſi uolēs deo
ſeruire: ſʒ potiꝰ ut ſibi dñium uſurparet. Silr ēt obſtetri/
ces lʒ hūerint bonā uolūtatē q̄tū ad liberationē pueroꝝ: ñ
tñ fuit earū recta volūtas q̄tū ad hoc ꝙ mēdaciū ꝯfixerūt
¶ Ad 3ᵐ dđʒ: ꝙ tpalia mala ifligūt i penā ipſis iq̄tū per
ea non adiuuant ad cōſecutionē uite eterne. Iuſtis āt q p
huiuſmodi mala iuuātur ñ ſūt pene: ſed magis medicine:
vt ſupra dictū ē. ¶ Ad 4ᵐ dđʒ: ꝙ oīa eq̄ eueniūt bonis ⁊
malis q̄tū ad ipaʒ ſubaʒ bonoꝝ ul' maloꝝ tpalium: ſʒ nō
q̄tū ad finē: q: boni p huiuſmōi manducūtur ad btitudi/
nē: nō aūt mali. Et hec de moralibus i cōi dicta ſufficiant.

¶ Explicit prima pars ſecunde partis ſacre Theologie
doctoris eximij ⁊ luminis eccleſie pclariſſimi ſancti Tho/
me de Aquino ordinis fratrum predicatorum: Impreſſa
Uenetijs per Joānem rubeum Uercellenſem: Anno ab
incarnatione dñi. 1497. die vltimo Julij: Regnante In/
clito dño Auguſtino Barbadico ſereniſſimo Uenetiarum
Principe.

Regiſtrum.

AA	f	M
	tum: cauſatur.	let ſimpliciter
Prima ſecunde	tutis cognitiue	ſe repugnant
¶ Incipiunt	motus appetitiue	⁊ ſic patietur
	reſpicit malum	her uigorem
A	G	N
¶ Prima pars	tus ⁊ diſpoſitio	officia ciuitatis
excludunt	lis intenſio	ſubduntur legi
rato: excellentia	Queſtio	Queſtio
paratione ſapientie	quid ſit	habit: eritqʒ
B	H	O
cadere non	neceſſarijs ad	tum conueniens
tur: quorūdam	rationalis partis	verba prophetarū
violentum eſt	ſalutem ſtabilem	in medicamentuʒ
cunſtantia	nes ad diuerſas	in tabernaculo
C	I	P
Queſtio	de comparatione	re ceſſante cauſa
non eſt ſm	ſcđm dđm:	quis non eſt niſi
ter electionem	ſpes poſt hanc	dicit in libro
tie anime	id qđ perfecte	heri abſcederent
D	K	Q
ad alterum	Ad tertium	Ad ſextum
cati ſm	guit eu quia	quibus non dat
cultatem mali	Ad quartum	gitur: que uocatur
lus dubitat	peccatur:	facultatem nature
E	L	
rei: ponitur	Rñdeo dđm:	
quies appetitus	Preterea	
letatur. Tertio	vnde ⁊ diabolus	
qui perfecte	dam epiſtola	

M And. Bosch. pbl
Alias Wving.
.Ex dono Caspari Ma
Jbidem

98

trocken gereinigt 01/23 SdW

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

98

M Andr. Boschplol
Alias Wving
Ex dono Caspari Ula
Jbidem

trocken gereinigt 01/23 Sdw

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg